QUAESTIONES & DECISIONES PHYSICALES INSIGNIUM VIRORUM:...

Albertus : de Saxonia, Thimo, Georgius Lokert, Jean Buridan

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
28 H
7

Digitized by Google

Queſtiões ⁊ deciſiões

physicales inſignium virorum:

Alberti de Saxonia in —
- Octo libros phyſicorum.
- Tres libros de cęlo & mundo.
- Duos lib. de gñatione & corruptiõe.

Thimonis in — Quatuor libros Meteororum.

Buridani in Ariſtotelis. —
- Tres lib. de anima
- Lib. de ſenſu & ſenſato.
- Librũ de memoria & reminiſcẽtia.
- Librum de Somno & Vigilia.
- Lib. de longitudĩe & breuitate vitæ.
- Lib. de Iuuentute & Senectute.

Recognitæ ſumma accuratiõe & iudicio Magiſtri Georgii Lokert Scoti: per quẽ collectę ſunt tabulæ & proportionum tractatus editi.

V[...]dantur in ædibꝰ Iodoci Badii A[...]
vbi cõimpreſſæ ſunt: & Conradi Reſch.

12. 28. H. 7

Epiſtola nuncupatoria & Parẹnetica.

Georgius Lokert artium bonarum apud Parrhiſios profeſſor/ſtudioſẹ pubi ſe pr[illegible] physica auſcultatione auditurẹ in illuſtri Montiſacuti Gymnaſio: Bonā mentē &.S.

QVanti vos veſtrumq; in bonis diſciplinis ac virtute ꝑfectum faciam adoleſcētes optimi: teſtimonio vel abundanti ſunt: & quos vobis erudiendis hactenus obiui labores: & quos eligendis diſciplinis feci delect⁹. Vt enim de laboribus qui vobis notiſſimi ſunt taceam: non ſine acri iudicio & magnorum hominū approbatione in naturali philoſophia triū excellētiū virorū qui in ea quendam triumuiratū abhinc ducentos ferme annos in prẹclara parrhiſiorum ſchola geſſerunt: Alberti de Saxonia, Thimonis, & Ioannis Buridani phyſicas quẹſtiones & deciſiones vobis explanādas impreſſioni mandauimus: Eſt eñ in eis antiquẹ & ob id ſolidæ doctrinẹ atq; eruditionis plurimū: quod non ignorantes It[illegible] Veneti præſertim, ſuperiores duos olim iā imprimēdos curauerunt: vt nos merito pudeat ignauiæ noſtræ: qui noſtros auctores in ſitu & puluere tamdiu deliteſcere paſſi ſumus. Tertii qui Buridanus eſt: in minora (vt aiunt) naturalia: & in libros de anima acutiſſimas diſputationes ſuperioribus adiecimus: adſtipulantibus ad hoc doctis ī primis & ſtudioſis viri[s] magiſtro Geruaſio Wein Alemāno: & .M. Guilhermo Manderſtōne Scoto. Materiaſq; cognitu digniſſimas geminato indice illuſtrauimus: & nequid deſideretur: proportionum tractatulos duos e noſtra minerua ad calcem ſubiecimus. Quẹ cum ita ſint: adoleſcentes dilectiſſimi reliquum eſt: vos dociles beneuoloſq; & tot vobis exhauſtis laboribus non indignos prẹbeatis. Valete & proficite. Ex prẹclaro Montiſacuti collegio Idibus Ianuarii ad ſupputationem Curiæ Romanæ. MDXVI.

Ludouici Meirerii prouincialis Soleriensis.
Ad condiſcipulorū coetū phyſices prẹcepta appetentem Epigramma.

Ardua q̃ phyſices flagras documenta ſubire:
Et cito vernantes inde referre fauos:
Salmacidos tēnas Veneriſq; ſubire paludes.
Ne caput his mergēs hermaphrodit⁹ eas.
Suſcipe doctrinæ paſſim cæleſtia cultẹ
Dogmata: diuino numine miſſa libens.
Hẹc ſiquidē præſtāt arguta volumina, veri
Quicq̃d habet phyſice: cunctaq; falſa ꝑmūt
Quẹ prius abſtruſis ſophiẹ latuere ſub ātris
Hic ſecreta patent: vndiq; terſa tibi.
[illegible] Ariſtotelis ſummi: diuiq; Platonis
[illegible]ata grauis Socratis alta leges.
Deniq; Cecropiis latiiſq; verenda ſophorū
Turba dedit quicq̃d continet iſtud opus:
Si cauſas igitur rerum dignoſcere gliſcis
Aſtrorum gyros: æolioſq; ſinus:
Aut virtutis honor ſacrẹ vel cura moretur
Forſitan humani corporis hiſtoriæ:
Huc primos venias latices hauſtur⁹: & iſtic
(Fœnora nam capies) ſemina prima iace.
Namq; tuæ ſegetes implebūt horrea mētis
Inde ſimul gaudens vota ſecunda feres.
Ergo ades/ac ſtudio iamiā cōplectere multo
Hunc modo melliflua q̃ micat arte librum
Hūc pariter celebres & ames gñoſa iuuēt⁹:
Qui tua nō paruo cōmoda Marte tulit.

Vale.

Digitized by Google

Tabula deciſionū Alberti de Saxonia ⁊ Thimonis in preſenti opē ſecundum ordinem alphabeti: in qua. f. ſignificat folium. a. primam collūnam. b. ſecūdam. c. tertiam ⁊ d. quartam.

A.

Actio capitur multis modis. fo. xxviij. a. ⁊ folio. xxxvi. d.
Actio poteſt eſſe ſimpliciter ſine paſſione folio. xxxvi. d. ibidē oīs actio naturalis eſt paſſio.
Actio ⁊ paſſio ſunt paſſiones motus ⁊ inſunt motu q̄ modo intelligitur. fo. xxxvii. a.
Actio principalis eſt velocior q̄ reactio lō nō aſſimilat paſſū agēti donec deſinat reactio. fo. cxl. d.
Actus hūani nō regūtur a celo. fo. clvi. a.
Adam non potuit nauigare cum magnis nauib⁹ ſtatim poſt creationem maris. fo. clxxiij. b.
Aer vbi ē cōtigu⁹ igni ē nauigabilis vt aq̄. fo. xlvii. a.
Aer ſequēs proiectum naturalit̄ mouet̄ ſ; nō aer p̄cedēs. folio. cxxvi. b.
Aer ex terra q̄liter pōt generare ignē. fo. cli. c. d.
Agens principale in omni actione eſt ſubſtantia ⁊ rationes ad oppoſitum ſoluuntur. fo. xxiiij. c.
Agentia ⁊ effectus poſſunt cōparari ad inuicem ſecundū intenſionē vel ſecūdū extenſionē. fo. xxvij. d.
Agēs aliquod eſt in quo op; ponere diſpoſitionē ſup additam vt agat ⁊ aliquod nō. fo. xxxvi. b.
Agere qualiter pōt idē in ſeipſū ⁊ q̄liter nō. fo. lxxi. d.
Agens nō agit in diſtās quin agat in itermediū qualiter intelligitur. fo. lxxij. c.
Agentium diuerſe diſtinctiones ⁊ ſi a pluriū agētiū quolibet producibilis ſit idem effectus. cxxxiij. d.
Agens qualiter dicit̄ per cōtactū. fo. cxxxviii. b. c.
Agēs mltiplicat circa ſe q̄litatē ſenſibilē q̄ i q̄l; paſſo īdifferēter ē receptibilis ⁊ ſm diuerſa; diſpōne; paſſorū mediante illa producuntur diuerſi effectus. folio. cxxxviij. c.
Agēs ⁊ termin⁹ a quo quomodo dicunt̄ diſſimilia ſ; agens ⁊ terminus ad quem ſimilis fo. cxxxix. a.
Aliquid dicitur habere in ſe principiū alterationis ſue per ſe p̄ıo vel per ſe non primo. fo. xx. c.
Alteratio nō eſt fluxus diſtinctus a ſubiecto vel qualitate que acquiritur vel deperdit̄. fo. xxxiiij. b.
Alteratio in vacuo ſi eſſet nō eſſet poſſibilis ab extrīſeco niſi agens ⁊ paſſum eſſent īmediata fo. li. c
Alia aſtra a ſole q̄liter habēt lumē a ſole. fo. cxiiij. c. d ⁊ folio ſequenti. a. b.
Alia aſtra a luna q̄re nō eclipſant̄ ſicut luna. f. cxv. c.
Alteratio ē ipoſſibil' ſi gn̄atio ſit ipoſſibil'. f. cxxxiij. d.
Altitudīes terrarū poſſunt cōſiderari ex curſu aquarum. fo. clxx. a.
Ambulans ſecundū rectam lineam ꝓ parte tp̄is deſcendit ⁊ ꝓ parte aſcendit. fo. cxviij. b.
Ambulantium ſuper terrā caput velocius mouet̄ pedibus. fo. cxviij. c.
Ante oēm motū fuit mot⁹ ⁊ ita poſt oē; motū erit motus quomodo intelligitur. fo. lxx. a. b.
Animal mouetur ex ſe ⁊ nō graue inanimatū quomō intelligitur. fo. lxxix. c. d.
Anima intellectiua eſt tota in toto ⁊c. l; in diuerſis ꝑtibus ſint forme ſpecie diſtincte. fo. cxiiij. c.
Angulorum figurarū regularium ſupficialiu; valor declaratur. fo. cxxvii. b. c.
Angliam Romani ſubiugauerunt anno dn̄i. mlx. poſt apparitionem comete. fo. clxvi. a.
Aialia aliq̄ quare fiunt ſurda a tonitruo. fo. clxxvi. a.
Angulus incidentie reflexionis ⁊ refractionis quomodo differunt. fo. clxxviij. a.
Antiphon vtrū viderit ſe: diuerſi modi dicendi declarantur. fo. clxxxviij. a.
Ex animalibus putrefactis quare potius generant̄ alia animalia q̄ metalla aut plante fo. ccv. a.
Appetitus diffinitur ⁊ diuidit̄. fo. xviij. d
Aqua poſt calefactionem ē frigidior q̄ ante. lxxi. d
Aqua calida fuſa ſuper ignem quomō corrūpit caliditatē ignis. fo. cxlvi. c.
Aqua pluuialis q̄re ſtringit fluxū vētris. fo. clxvij. b.
Aqua pluribus modis pōt moueri ſurſū. f. clxx. a.
Aqua aſcendit ad orificia fontiū: ⁊ nūq̄ ſupra locum ſue ori. gīs cū alijs experiētijs de aſcēſu aq̄. ibidem.
Aqua pluuialis non deſcēdit in terram vltra decem pedes ſine eius corruptione fo. clxx. b.
Aque fontiū prope ortū tardi⁹ putreſiunt. fo. clxx. c.
Aqua roſacea fit p euaporationē. ibidem.
Aque fontales poſſunt eſſe ſalſe. fo. clxxiij. c. d.
Aqua eſt indigeſtibilis ratione ſui. fo. ccviij. d.
Argentū viuum poſt euaporationem ſtatim reuertit̄ ſupra poſito obſtaculo. fo. cxxiiij. c.
Ariſtoteles non ſufficienter probauit aliquē cometā omnino eſſe extra zodiacū. fo. clxxv. a.
Aſtra quomō mouētur per ſe. fo. cxiſ. d. ⁊ fo ſequēti. a.
Aſtra l; ſint generatiua caliditatis per lumē p alias tn̄ virtutes ſunt frigefactiua. fo. cxv. d. Vide Alia.
Aſtra ſuis luminibus quare magis calefaciūt valles q̄ mōtes. fo. cxvi. a.
Aſcenſus naturalis nō fit ſine deſcenſu naturali nec econtra. fo. cxx. c.
Aſtrologi nō ſufficiēter ꝓbant ſolem maiorē terra ex curſu radiorū niſi medio vniformi. f. clvij. a.
Augis ſolis mutatio reddit aliquas partes terre melius vel peius habitabiles. fo. cxviij. d.
Augmentatio dicitur multipliciter ⁊ de cōditionib⁹ eius. folio. cxxxv. a
Augmentatio differt ab alijs mutationibus p̄requirūt̄ tamen alie ad augmentationem. fo. cxxxv. b.
Augetur quelibet pars illius quod augetur qualit̄ intelligitur. fo. cxxxvi. b. c.
Augmentatio dicit̄ fieri ſecundū partes formales et non materiales. fo. cxxxvi. d. ⁊ ſequenti. a.
Aues vident totam iridē cui⁹ nos nō videm⁹ niſi medietatem. fo. cxc. a. ⁊ folio. cxcv. a.
Aurū eſt corruptibile p naturā l; nō p artē. fo. xcix. d.
Aurum poteſt reſolui in aquā vel in cineres fo. ccij. d.
Aurū alchimicū non letificat cor hominis nec curat lepram ſicut naturale. fo. ccij. d.

B

Baculus cui⁹ medietas eſt in aqua ⁊ alia extra quare appet fract⁹ ſi obliq̄ aſpiciat̄ fo. clxxix. c.
Balſamū ⁊ myrrha quomō impediūt putrefactionem. fo. ccv. d.
Baſiliſcus ab alchimiſtis fit artificialiter per naturalem putredinem. fo. ccxiij. d.
Blada in magno cumulo quare citius putreſcunt q̄ in paruo. fo. ccxvij. c.
Boreales venti quare inducunt ſanitatem ⁊ fortitudinem. fo. clxxiiij. b.
Bufones ex cerebro hominis ſicut apes ex viſceribus vaccarum ⁊ veſpe ex viſceribus equorum naturaliter fiunt. fo. cciiij. d.
Burgundia altior q̄ pariſius ꝓbatur ex curſu ſequane. fo. clxx. b.
Buxus ⁊ laurus vireſcunt in hyeme ⁊ in eſtate. folio ccviij. c.

ROME S ANDREAS

Digitized by Google

Calor naturalis non eſt principale agens ſed iſtrumētale nutritiōis.fo.cxxxvii.
Calidū vel calor qualiter exſiccat per accidens.fo.cxlvi.c.
Calidum cōgregat homogenea ⁊ ſegregat heterogenea ibidem.
Caliditates actuales ignis ⁊ aeris ſūt eiuſdē ſpeciei ſed nō virtuales.fo.cxlix.b.
Calor extriſec⁹ q̄n̄q̄ iuuat digeſtionē ī viuentibus. folio.ccviij.d.
Calefactio licet realiter idētificaẜ cum caliditate dr̄ ſucceſſiua ⁊ non caliditas.fo.xxxiiij.c.
Cādele apparētes ſup malū nauis deſignāt trāq̄llitatem.fo.clxiiij.a
Cādela qualiter in vrinali poteſt facere apparere colores iridis.fo.cxcij.a.
Cantus gallorum tp̄e inſolito ⁊ confricatio auriū aſini ſignificant pluuiam.fo.clxix.c.
Caſus ⁊ fortuna qualiter reperiuntur in contingentibus ⁊ quomō nihil fit a caſu ſimpliciter.fo.xxx.
Cā q̄liẜ deſcribiẜ ⁊ de q̄tuor gn̄ib⁹ cārum.fo.xxvi.b.
Cauſe alique ſunt ſibiinuicem cauſe ⁊ alique coincidunt ⁊ alique nō.fo.xxvi.b.c.
Cauſa prima pōt omne illud producere quod ſcḋa ꝓducit ſed non eodem modo.fo.xxvi.d.
Cauſarū plures notāde diuiſiōes ⁊ differētie.f.xxvij.
Cauſe min⁹ principali vt in pluribus ⁊ aliquando inſtrumentali aſſimilatur effectus.fo.xxvij.c.
Cāe diſſimiles ꝓducūt effect⁹ ſimiles.fo.cxvi.a
Cauſa corruptionis corruptibiliū cum cauſis permanentie ⁊ durationis eorundem.fo.cliiij.a.b.
Cauſe varietatis opinionum generales ⁊ particulares declarantur.fo.clviij.b.c.
Cauſe frigiditatis medie regionis aeris.fo.clxi.c.
Cauſe īpreſſionū ignearū ⁊ mod⁹ gn̄atiōis earūdem. folio.clxiiij.a.
Ceci ⁊ incarcerati lz non percipiant motum celi percipiunt tamen alium.fo.liij.d.
Celū poſitum extra eius naturalez diſpoſitionem nō rediret ad illam.fo.xxi.b.
Celū agere in iſta iferiora multipliciẜ ꝓbaẜ ⁊ ꝙ agat per motū lumen ⁊ influentiam.fo.clv.d.
Celi medietates ſecundum vnam diuiſionem immutant locū ⁊ non ſecundum quamlibet.fo.lxxxvi.c.
Celū nō eſt leuiſſimū lz oīb⁹ ſupemineat.fo.lxxxvij.c.
Celum non habet materiam.a.b.
Celū eſt annihilabile ſed non corruptibile.fo.c.d.
Celum nō eſt alterabile nec augmentabile nec diminuibile ibidē ⁊ fo.cij.a.
In celo nō manet continue idez dextrū ſecūdū numerū ſed ſecundum equiualentiam.fo.ciiij.a
Celū nō moueẜ cum fatigatione.fo.cviij.a.
Oē celū mobile declaraẜ ſecūdū Ariſto.fo.cvij.a.b.
Celū moueẜ ꝙ oportz terrā q̄ſcere q̄liẜ ſaluaẜ.f.cix.a.
Celi motu ceſſāte. qualiter fierēt gn̄ationes ī iſtis inferioribus.fo.cix.d.
Celeſtia corpora non cauſant ſonū.fo.cxi.c.
Celū eſt vna eſſentia ſimplex lz habeat ptes diuerſarum rationum quomodo intelligitur.fo.cxiiij.c.
Celū declaraẜ non eſſe nature elementaris.f.clvij.c.d
Cētrū aggregati ex t̄ra ⁊ aq̄ꝫ ē mediū mūdi.f.cxvi.d
Ceruiſia ī ebullitiōe corrūpiẜ a tonitruo.fo.clxxvi.a.
Circūſcriptiue eſſe in loco.fo.xlvii.c.
Circuitio nō ē cōpabilis motui recto.fo.lxviij.a.
Quodlz cōdenſabile pōt cōdenſari impoſſibile eſt tn̄ ꝙ quodlz cōdenſeẜ iō ſi aliq̄d cōdenſeẜ opz aliud rarefieri ⁊ econtra.fo.lij.a.
Cōdenſatio corporū poroſorū ⁊ ſimul corporū [illegible] ciū nō poroſorū qualiter fiat.fo.lij.b.
In condenſatione vel rarefactiōe vtrū acq̄raẜ vel deperdatur aliqua res fo.lij.b.c.
Conditiones requiſite ad cōtrarietatē proprie dictā. fo.lvi.d.
Cometa non eſt de natura celeſti ſed elementari ⁊ de differentijs cometarū fo.clxv.a.b.
Cometa idē poteſt apparere iuxta ſtellas multum diſtantes reſpectu diuerſorum hominū ibidez.a.
Cometa quorū eſt ſignū ⁊ q̄liter.f.clx.d.⁊.f.ſeq̄nti.a.
Colores diuerſi pluuie.fo.clxiij.b.
Colores ī iride quō appēt.fo.clxxxviij.d.⁊ f.ſeq̄nti.a.
Congelatio ⁊ coagulatio differūt.fo.cvij.b.
De cōpoſſibilitate qualitatum contrariarū: folio. lxi.c.⁊ fo.lxij.b.c.
Comparatio inter q̄ reperitur ⁊ q̄uo res diuerſarum ſpecierum ſunt comparabiles.fo.lxxiij.c.d.
De complexionibus indiuiduorum eiuſdez ſpeciei et diuerſarū ſpecierum notanẜ q̄dā pulchra.f.cliij.a.b
Corpora ſimpliciter plana ſe tangētia nō ſūt naturaliter ſeparabilia equaliter ẜm oēs ptes.f.xlviij.d
Contrarietas multiplex declaratur ⁊ qualis ſufficit vt motus ſit de contrario in contrariū.fo.lvij.a.b.c.
De cōtrarietate motuū tā localiū ꝙ alterationis folio lx.c.d.
Contraria q̄uo ſūt circa idē ⁊ maxie diſtātia. f.lxij.a.
Continuū non eſſe cōpoſitū ex īfinitis indiuiſibilib⁹ probaẜ diuerſis rationibus.fo.lxv.a.b.
Cōtinuū q̄uo in infinitū eſt diuiſibile.fo.lxvi.a.
Continuū nō ſufficienter ꝓbaẜ rōibus Ariſto.nō eſſe cōpoſitū ex īdiuiſibilibus infinitis.fo.lxvi.a.
De contrarietate motuū ⁊ qualiter motui circulari nullus alius contrariatur.fo.lxxxvij.d.⁊ lxxxviij.a
Corpus quodlibz naturale habet locū naturalē eius cōſeruatiuū ⁊ eſt naturaliter mobile.fo.lxxxiiij.c.d
Corpa ſimplicia ſūt cōtigua ⁊ nō cōtinua.fo.lxxxix.c
Corpuz ſimpliciū numer⁹ declaratur.fo.lxxxvij.a.b.
Corruptibile q̄ocūq̄ vtrū neceſſario corrumpatur.folio.xcix.c.d.
Corruptibile idem in pluriū inſtantium quolz poteſt corrumpi.fo.cxxxiiij.d.
Cuiuſlz corruptibiẜ daẜ determinata piod⁹ durationis. folio.cliij.c.
Demonſtrationes mathematice nō ſunt ꝓpter quid fo.iij.d.
Denſius alio vel denſius ꝙ prius quare dicatur aliquid. fo.lij.a.b.
Denſitas medij quomodo dicitur reſiſtere in ꝓductione virtutis ab agente.fo.clxxx.a.
Denari⁹ ante oculū poſitus ſufficit obumbrare medietatem mundi.fo.clvij.b.
De⁹ et intelligentie qualiter ſunt in loco.fo.xlviij.a.
Deſcenſus nō cuilibz aſcēſui cōtrariaẜ nec oīs dealbatio cuilibet denigrationi.fo.lx.d.
Diameẜ iridis an ſup dz eē dupla ad diametrū halo. (fo.cxcvi.c.
Diffinitiue eē ī loco q̄d ſit.fo.xlvij.c.
Differentie poſitionū in aliquib⁹ reſpectiue ⁊ in aliq̄bus ſimpliciter ⁊ q̄liter in celo reperiūẜ.f.cij.c.d.
Dr̄e poſitionū ẜm q̄ pūcta ſumāẜ ī celo.fo.ciij.b.c.
Differentie poſitionum aliter in orbibus planetarū ꝙ in p̄mo mobili ſignantur ⁊ qualiter ex natura rei diſtinguntur in celo.fo.ciiij.c.
digeſtiōis deſcriptio cū acceptiōib⁹ eiuſ.f.ccviij.a.b
Digeſta pfecte pōt eſſe aliqua res ad vnum finem et non perfecte ad aliū.ibidem.a.
Digeſtio qualiter terminaẜ ad formā ſubſtātialē vlti

Digitized by Google

timate .o'dem.b.c.
Digeſtiõis diuerſitas tã in aĩalib⁹ ꝙ in plãtis: ꝛ qliẽ in viuẽtib⁹ cã digeſtionis ẽ calidũ naturale itriſecũ ꝛ eius ſubiectũ vel digeſtibile ẽ hũidũ cõmixtũ ſicco folio.eodem.c.d.
Digeſtionis tres ſpecies ꝛ de indigeſtionibus oppoſitis folio.ccx.b.c.d.
Digeſtio ſanguinis ꝛ naſcentium a calore naturali eſt pepanſis.f.ccxij.a.
Diſcreta dicũtur aliqua tribus modis.f.liiij.b.
Duratio prolongatur inſolite propter cõſeruationez corporis a contrario.f.cliiij.c.
Eccentricus ſolis lꝫ aliqñ magis aliqñ mi⁊n⁹ approximaẽ cẽtro nec aſcendit nec deſcẽdit.fo.lxxxv.b.
Eccentrici ꝛ epicycli declarantur ꝛ ꝓbantur ponendi.fo. cvi.b.c.d.
Effectus dicitur dupliciter.fo.xxviij.a.
Elementum quomõ dñanẽ in mixto.fo.lxxxvi.a.
Elementum idem põt dominari in mixtis ſpecie diſtictis ſecũdũ qlitates motiuas.fo.lxxxvi.d.
Elemẽta aliqua grauia ꝛ leuia ſimpliciter et aliqua in reſpectu grauia ꝛ leuia.fo.cxx. b.c.
Elementũ ĩ ſuo ꝓprio loco qliter habꝫ grauitatẽ vel leuitatem hſtualẽ ꝛ nõ actualem.fo.cxxi.c.d.
Elemẽta nõ dẽminãt ſibi figuras naẽaliẽ.f.cxxviij.a
Elemẽta ex ſua natura nõ ſunt determinata ad maximũ vel ad minimum.fo.eodem.
Elemẽta non manent in mixto nec ſecũdũ formas eorũ ſubſtantiales nec accidentales.fo.cxliij.b.
Elementa qualiter veniũt ad mixtionez ꝛ qñõ ex duobus ſolũ nõ poteſt generari mixtũ.fo.cxliiij.
Elemẽtũ purũ non habꝫ colorẽ ſaporẽ nec odorẽ ꝛ qliter nõ ꝯfert ad medicinam niſi propter ſuas qualitates primas.fo.cxlv.d
Elemẽta pñt dici ſana ꝛ ĩfirma ſicut mixta.f.cxlvi.d.
Elemẽtorũ duplex deſcriptio ꝛ qliẽ nũer⁹ eorũ oñdiẽ ex cõbinationib⁹ qlitatũ ꝑmarũ.f.cxlvij.a.b.c.
Elementorũ cõtrarietas ꝛ qño cuilꝫ elemento ĩeſt ꝑmo aliqua qualitas.fo.cxlviij.a.
De tranſmutatione elemẽtorũ ꝛ qño ĩ hñtib⁹ ſymbolũ facilior ſit tranſmutatio.fo.cl.c.ꝛ.fo.cli.a.b.c.
Elementa qualiter debent concedi eſſe continue proportionabilia.fo.clix.ꝛ ſequenti a.b.
Elementũ ſimplex non mixtũ alteri non põt digeri ſꝫ bene mixtũ aliis.fo.ccxij.c.
Elixata q̃ dicunẽ ꝛ ſimiliter aſſata.fo.ccxij.d.
Elixata interius ſunt ſicciora ꝙ aſſata niſi aſſata ſint vltra modũ digeſta: ꝛ elixata ſicciora interi⁹ ꝙ exterius oppoſito modo aſſata ibidem.
Ens mobile eſt ſubiectum totalis philoſophie naturalis ꝛ etiam octo librorũ phyſicorũ.fo.i.c.
Entia naturalia non appetũt manere perpetuo ſcđꝫ indiuiduũ ſꝫ bene ſecundũ ſpeciẽ fo.xviij.d.
Entia naturalia qualiter habẽt in ſe pĩcipiũ actiuũ ꝛ paſſiuum motuũ.fo.xix.d.ꝛ ſequẽti.a.
Ens naturale in ſuo loco naturali debet quieſcere a motu quo eſt naturaliter mobile ad ipſũ.fo.xlvij.b.
Eptheſis ſpecies digeſtiõis qualiter ſit variis modis fo.ccxi.a.
Eternitas motus probatur ſecundũ philoſophũ ꝛ cõmentatorem.fo.lxxvij.b.c.
De eternitate motus quid dicẽdum ſit ſecũdũ fidez ꝛ ſoluũẽ rationes philoſophi.f.lxxvij.c.d. ꝛ ſeq̃nti.a
Etates in viuẽtibus qualiter ſumi pñt ſecũdũ ſpecies digeſtionis ꝛ indigeſtiõis.fo.ccxi.a
Euidentiam ſummã nõ habemus ꝙ aliq̃d gñetur ſimplicitẽ ſꝫ naẽalẽ q̃ pbo naturali ſufficit.fo.cxxix.b.
Ex nihilo nihil ſit q̃liter dicẽdũ eſt ſecũdũ diuerſos modos dicendi.fo.xiij.a.b.
Exceſſus ſufficiens ad cõtinuandũ motũ inceptũ ſufficit ad inchoandũ fo.xcvi.a.
Exhalatiões qualiter fiũt ꝛ ex q̃ materia ꝛ ꝙ hñt formã mixti imperfectam.fo.clxiij.a.
Exhalatio quare potius diciẽ terrea ꝙ ignea.fo.eod. b.ꝛ quomodo eſt materia impreſſionum ignitarum
Exhalatio tempore tonitrui nõ replet totã cõcauitatem nubis.fo.clxxvi.a
Extra mũdũ ſunt entia inalterabilia ꝛ optimã vitam ducentia quomõ intelligitur.fo.xciij.d.
Extra mũdũ non eſt ſpatiũ lꝫ dextra extra mũdũ põt creare lapidem ꝛ ipſum mouere.ibidez.
Extendere brachiũ nõ põt exiſtẽs ſuper ſuperficiez vltimi celi propter defectum receptaculi ibidez.
Ex negatione nõ eſt differentia loci vel ſpatii ſed bene poſitione.fo. xciiij.a!
Extra mũdũ nõ põt de⁹ creare lapidẽ ſine ſpatio ibiđ
Fatigatio q̃d ſit ꝛ q̃ potẽtia eſt fatigabilis declaratur.fo.cvij.d.
Femina mutata in ſuẽ ꝛ nouem porculos fo.cxxx.a.
Feneſtrã camere habere ad auſtrũ quare nõ eſt opportunum fo.clxxiiij.b.
Finis multiplex,acceptio ꝛ qualiter diciẽ cauſa alicuius.fo.xxviij.d.
Finitas ꝛ limitatio potẽtie agentis ꝑor ꝓbaẽ nõ eſſe cã ſucceſſionis motus.fo.xlix.b.
De finitate mundi.fo.xciij.c.
Figura celi declaraẽ f.cxiiij.d.ꝛ ſequẽti.a.
Figura ſpherica quõ dicatur minima inter figuras ſibi iſoperimetras.fo.cv.a.
Figure naturales diuerſe arguũt diuerſitatem ſpecificã ſꝫ ſimiles nõ arguũt ſimilẽ naturã.fo.cxiiij.c.
Figure regulares ſuperficiales potentes replere locũ in ſuꝑficie declaranẽ.fo.cxxvij.b.
Figure corporales regulares replẽtes locũ in ſolido declaranẽ.fo.eodem.c.d.
Figura vaporꝭ ĩ q̃ appet halo declaraẽ f.clxxxv. a.b.c
Fluxus et refluxus maris ſunt in menſe plures ꝙ in duplo.ꝙ dies naturales exceptis duobus dieb⁹ cũ dimidio.fo.clxxii.b.
Flux⁹ ꝛ reflux⁹ maris cũ cauſa ꝛ mõ eorundem declarantur ibidem.
Fõtes in eſtate q̃re ſũt frigidiores ꝙ ĩ hyme.f.clxi.c.
Fontes qualiter generantur in ꝯcauitatib⁹ mõtiuꝫ ꝛ terre ꝛ nunq̃ in terra plana.fo.clxx.b.
Fontes q̃re maiores in hyeme ꝙ in eſtate.fo. clxx.c.
Fontes mirabiles recitantur.fo.clxx.d.
Forma extenſa ſucceſſiue generaẽ.fo.ix.
Forme ſubſtantialis proprietates: ꝛ qualiter forma dicitur principium tranſmutationis.folio.xvi.d. ꝛ ſequenti.a.
Forme ſubſtantialis aq̃ ẽ ꝑncipale agẽs ꝛ frigiditas ꝟtualis inſtrumentale qñ aqua reducit ſe ad frigiditatem.fo.xxi.b.
Forma lapidis ſeparata a materia deſineret eſſe natura.fo.xxiij.b.
Forma accidentalis non dicitur natura ſed ſoluꝫ forma ſubſtantialis vel materia.fo.xxiiij.b.
Forme ſubſtantiales grauiuꝫ ꝛ leuium ſunt cauſe ꝑncipales ſuorum motuum.fo.cxxiiij.d.
Forma grauis ſeparata a grauitate non eſt cauſatiua motus ſed illa ſimul ſeparata a materia. folio. cxxv.b.c

Digitized by Google

Forme plures ſubſtantiales totales educte de potẽtia materie non ponuntur in eodẽ.fo. cxxxij.b.
Forma totalis bouis componitur ex ꝑtibus integralibus diuerſarum rationũ.ibidem.
Forma q̄ eſt in pede bouis ſi poneretᷣ in oculo non videret:ibidem.
Forme ſubſtãtiales elemẽtorũ ꝓbantur non eſſe intẽſibiles ⁊ remiſſibiles.fo.cxliij.b.c.
Forme ſubſtantiales elementorum ꝓbantur non manere in mixto.fo.cxliij.a.b.
Fortuna que res ſit cuꝫ declaratione diffinitionis fortune ⁊ quomodo caſus ⁊ fortuna reducũtᷣ ad cauſaꝫ efficientem.fo.xxix.b.c.d.
Frigiditas virtualis aque quantuncũqꝫ calide ẽ maioris potentie ꝙ̄ eius caliditas.fo.xxi.b.
Frigiditas ſeparata a ſubiecto non poteſt corrumpi a calido.fo.cxxxi.a.
Frixata q̄ ſunt ⁊ quare potius ſunt aſſata ꝙ̄ elixata folio.ccxiij.a.b.
Fulmen ⁊ fulguratio qualiter fiant ⁊ de effectibꝰ fulminis ⁊ remedijs circa ipſuꝫ.fo.clxxvij.a.b.

GAlaxia non eſt impreſſio de natura elemẽtari foli o.clxvi.b.c.
Generatio ſimplex q̄ ſit ⁊ generatio ſecundum quid.fo.cxxviij.d.
Generatio ſimplex eſt motus communiter dictꝰ ſed nõ proprie.fo.lvi.c.d.
Generabile quodcũqꝫ vtrũ gñabitᷣ.fo.ci.a.b.
Generabile ⁊ corruptibile qualiter cõuertuntᷣ ⁊ etiaꝫ cũ iſto cõplexo aliqñ ens aliqñ nõ ens.fo.ci b.c.
Gñatio multiplicitᷣ differt ab alteratiõe.fo. cxxix.c.d
Generationes ⁊ corruptiones ſi ſunt in iſtis inferioribus neceſſe eſt plures eſſe motꝰ celeſtes.fo.cix.a.b.
Generatio vnius eſt corruptio alterꝰ an vniuerſalitᷣ ſit verum q̄ ad formas ſubſtantiales ⁊ accidẽtales folio.cxxxi.b.c.d.
Gñabile idẽ nõ in plurium iſtãtiũ q̄lꝫ põt generari. folio.cxxxiiij.c.
Generatio alicuius per liberum arbitrium põt auferri ſed non deferri.ibidem.
Gñatio ſimplex vt conuenit mixtis q̄ ſit . f.ccxiij.c.d.
Graue ſimplex ⁊ graue ſimplicitᷣ qũo dn̄t.f.xlix.a.
Graue ſimplex in vacuo ſi eſſet ſucceſſiue poſſet moueri.fo.l.c.et.fo.li.b.
Graue mixtũ in aliquo caſu velocius in pleno ꝙ̄ in vacuo moueretur.fo.l.c.⁊ folio.lxxxvi.b.
Graue ſimplex qũo ꝑ vacuũ ĩfinite velocitᷣ deſcẽderet nec ꝓpterea illud qḋ faceret ipſum ſolũ finite velociter mouere eſſet infinite potẽtie.fo.l.d.
Graui deſcendente in medio vniformi non manet cõtinue eadem proportio potentie mouẽtis ad reſiſtẽtiam.fo.lxxv.d.
Grauis ⁊ leuis ſimpliciter ⁊ in reſpectu acceptiones fo.cxx.a.
Grauia ⁊ leuia ĩanimata qualiter mouentur ex ſe et qũo a gñante vel remouente prohibens. f.lxxx.b.c.
Graue poſt remotionẽ prohibentis qualiter dicitur moueri per ſe.fo.lxxx.d.
Grauitas ⁊ leuitas non poſſunt eſſe equales in aliq̄ mixto.fo.lxxxvi.a.
Grauia ⁊ leuia eiuſdem ſpeciei tendunt ad eundeꝫ locũ numero.fo.xciiij.d.
Graue vniforme hñs mediũ extra mediũ mũdi nõ poteſt moueri ꝙ mediũ eiꝰ fiat mediũ mũdi fo.cxvij.c.
Grauius alio in aere an ſit eodeꝫ grauiꝰ in aq̄ an ecõtra ⁊ q̄ ſunt equaliter vel inequaliter grauia ſecundũ ſpeciem.fo.cxx.d.
Grauitatum diuerſoruꝫ corporũ tã ſolidorũ ꝙ̄ liq̄dorũ ꝓportio ſine põderatiõe ĩ eq̄libra oſtẽditᷣ.ibidem
Grauitas ⁊ leuitas nõ ſũt forme ſubſtãtiales ſꝫ qualitates ſecũde poſteriores naturalitᷣ p̈mis. fo.cxxij.b.
Grauia appetunt deſcẽdere ſꝫ nec ꝑ lineã rectã nec ꝑ lineam arcualeꝫ.fo.cxxvi.a.
Grãdo qualiter fit ⁊ de loco generationis eiꝰ duplex modus dicẽdi.fo.clxviij.c.d.

HAlo qñ apparet inſpiſſari eſt ſignũ pluuie ⁊ qñ marceſcit ſignũ ſerẽitatis.f.clxxxiij.a
Halo ꝓbatur fieri ꝑ reflexionẽ radiorũ.folio.clxxxiij.c.
Halõis colores ⁊ ꝙ vapor intᷣ ponitᷣ intᷣ nos ⁊ aſtrũ tꝑe apparitionis halõis declarãtᷣ.fo.clxxxiiij.c.
Halo ꝓbatᷣ debere apparere ſm circuli periferiã ſi nõ ſit impedimentũ.fo.clxxxvi.
Halões diuerſi apparerẽt oculis eiuſdẽ hominis ſi nõ concurrerẽt ad completionẽ viſionis in vno cẽtro vbi ſe interſecant nerui optici.fo.clxxxvij.a.
Halo lune apparet maior ꝙ̄ ſolis cum alijs accidẽtibus haloni:ibidem.
Hiatus ⁊ voragines q̄liter fiunt ⁊ etiam ſoni q̄ nõ ſunt tonitruum.fo.clxiiij.b.c.
Hõ põt manetᷣ ſub minori q̄titate ꝙ̄ põt gñari.f.viij.d.
Homo in grano milij poteſt ambulare ꝑ mille leucas fo.xciij.d.
Homo citius obliuiſcitur vel ignorat diſpoſitionẽ faciei ſue ꝙ̄ alterius dato ꝙ ſepe viderit.fo.clxxxij.b
Homo ſtans a remotis vltra conſuetũ radiorũ in ſpeculo appꝫ hr̄e caput ĩferiꝰ ⁊ pedes ſupiꝰ.f.cxciij. a.
Homogenea dicuntur vel ratione ſimilitudinis figure vel q̄litatũ ꝯtrariũ et ita heterogenea ꝓportiõabiliter.folio.xx.c.
Homogeneũ in vacuo ĩ perpetuũ duraret ſꝫ nõ heterogeneum.fo.xxi.a.
Homogeneũ ſicut elementũ q̄tũcũqꝫ deducatᷣ ab eiꝰ diſpoſitione naturali q̄cũqꝫ extrĩſeco rẽoto põt redire ad p̈ſtinã diſpoſitionẽ ſꝫ nõ heterogeneũ.ibidem.
Homogenea paucioribꝰ modis ſunt corruptibilia et magis durabilia ꝙ̄ heterogenea.fo.cliiij.b.
Humiditas pinguis carniũ reſtringit ſed humiditas aq̄a laxat iḋ aſſata ſtrigũt ⁊ elixata laxãt.f.ccxij.d.
Hũor q̄ exit a roſis vel ligno nõ ẽ aqua pura ſed ſe habet ꝓportionabiliter ſicut ſãguis ĩ aĩali.fo.cxliij.d.

IDẽ quomõ dicitᷣ manere añ ⁊ poſt augmẽtationẽ.fo.cxxxv.d.⁊.f.cxxxvi.a.
Idẽtitatis nũeralis tres modi.fo.vij.d.
Ignis in ſphera ſua non eſt viſibilis nec lucet ⁊ de loco eius naturali.fo.xlvij.a.
Ignis mouetur circulariter non motu raptus ſed ratione influentie quam recipit a celo.folio eodeꝫ.b.
Ignis quare non corrumpit alia elementa ibidem.
Ignis non extinguitur in ſphera quia nõ indiget euẽtatione neqꝫ dilatatione niſi quando eſt in materia mixta.ibidem.
Ignis ſub equinoctiali continue corrumpit aerem ⁊ ſub polis aer ignem.ibidem.
Ignis in centro mundi prohibiti partes mouerentur ad puncta oppoſita ſed non motibus oppoſitis.folio eodem.
Ignis in medio mũdi naturaliter quieſceret ſi centrũ eius eſſet centrum mundi.fo.lxvi.b.

Digitized by Google

Ignis quare quālibet partem olei reſoluit in flāmā et non ligni.fo.cxliiij.d.
Imago in luna quare ſemꝑ nobis apparet vniformiter.fo.cvij.a.
Impetus ponēdus eſt diſtinctus ⁊c.fo.lxxxiij.c.d.
Impreſſionū ignitarū multiplex differentia ⁊ qualiter fiunt naturaliter.fo.clxiij.d.⁊ ſequenti.a.
Impreſſio quecūq; apparēs hominibꝰ in diuerſis regionibꝰ apparet ſub diuerſis partibꝰ celi.f.clxvi.b
Indiuiſibile capit̄ multis modis.et ꝓbantur nō eſſe induiſibilia.fo.lxiiij.d.⁊ ſequēti.b.
Indiuiſibile ſcd̄m Ariſtotelē nō pōt quieſcere nec moueri localit̄ ꝑ ſe etſi mobile ſit alio motu.f.lxvi.c.d.
Indiuiſibile nō eſt quale nec alterabile.f.cxli.b.c.d.
Indiuidua diuerſarū ſpecierū non poſſunt naturalit̄ ſtare ſub equali ꝓportiōe primarū q̄litatū.f.cliij.a.
Indiuidua diuerſarū ſpecierū quare habēt naturalē amicitiā aliq̄ ⁊ alia nālē inimicitiā adiuicē.f.co.b.
Infinitū quot modis capit̄ qualiter exponit̄ ⁊ q̄bus modis poteſt imaginari.fo.xxxvij.b.c.
Nullū corpꝰ īfinitū eē d̄clarat̄.f.xxxviij.b.c.⁊ f.xc.d
Non eſt poſſibile eē magnitudinē figuratā immo nec aliquā magnitudinē ſimplicit̄ infinitā.f.xl.a.
Infinite ſunt partes ꝓportionabiles in cōtinuo ſimiliter infinite ſunt partes eiuſdē quātitatis in cōtinuo ⁊ tamē nulle tales ſunt infinite nec alique ſūt oēs partes ꝓportionabiles in cōtinuo.f.xli.c.
In īfinitas ptes ꝯtinuū pt̄ eē actu diuiſū lȝ nō ſit poſſibile ip̄m eſſe in īfinitas partes diuiſū actu.ibidē.
Infinitū tēpus eſt ⁊ nullū tēpus eſt infinitū.fo.liiij.b.
Infinita tarditas ē ſȝ nō īfinita velocitas.f.lxix.a.b.
Infinitū circlarit̄ mobile q̄lit̄ īpoſſibile ē eē.f.xci.b.c.d
Infinita nō ſūt ꝯparabilia adiuicē.f.xcij.c.d.⁊ xciij.a
Infinita inſtātia fuerūt in quibus nihil poterat generari.fo.cxxxiij.d.
Infinities reiterant̄ opiniōes eedē ī ſpecie.f.clviij.c.
Influentia q̄d eſt et q̄liter differt a lumine.fol. clv.d.
In intēſiōe q̄litatis an qualitas ꝓducat̄ ſucceſſiue ⁊ an pars ſequens maneat cum priori.f.lxiij.⁊.lxiiij.
Iris quō dicit̄ eē for̄a realis ī ſpiſſa nubi.f.clxxxix.c.d
Iris fit tam ꝑ reflexionē q̄ ꝑ refractionē et q̄liter eſt forma ſpecularis ⁊ diaphanalis.fo.cxc.c.
Iris pōt apparere triū quatuor ⁊ ſex colorꝫ.f.cxci.d.
Irides naturales diuerſe qualiter ⁊ quot poſſunt apparere.fo.cxcij.b.c.d.
Iris ſcd̄a q̄re nō eſt reflexio vel imago p̄me.ibidē.d.
In iridibus duabus apparētibus quare colores apparēt cōuerſi licet non ſemper.fo.cxciij.
Iris ſecūdaria poteſt apparere aliquādo obſcurior aliquando lucidior.fo.cxciiij.a.b.
Iris quō debet apparere ſcd̄m circuli periferiam ſecluſis impedimētis.fo.cxciiij.c.d.
Iridis cētrū ſimiliter ſolis orizōtis ⁊ oculi cū polis debent eſſe in eadē linea recta.fo.cxcvi.a.b.
Iris artificialis nō pt̄ apparere ſurſū totalit̄.cxcvi.b
Iridis portio omni hora diei artificialis poteſt apparere vbicūq; fuerit homo.fo.cxcvij.c.d.
Iris lune pōt pl̄ies q̄ bis appere in q̄nq̄gita ānis.f. (cxcviij.c.
Iridis artificialis mirabil' appitio.f.cc.b.
Irides apparentes circa candelas ſi exiſtāt vbi apparent.fo.cc.
Iris nobis hic exiſtētibꝰ nō pōt apparere v̄ſus auſtrū ſicut nec ātipodibꝰ v̄ſus ſeptētrionē.f.cxcvi.b
Intelligētia mouet celū ſucceſſiue propter voluntatem eius qui tenet locum reſiſtentie.fo.l.d.
Intriſece nihil ſe pt̄ alit̄ habere q̄ priꝰ niſi ꝑ additionē vel remotionē alicuiꝰ ſȝ bn̄ extriſece.fo.xxxvi.b.
LAncea longa quare fortiꝰ percutit q̄ breuius.fo.lxxxiij.d.
Lapidē minorē quare non proiicit fortes ad maiorē diſtātiā q̄ maiorē.fol.lxxv.c.
Latitudo ⁊ ſpiſſitas medie regiōis aeris declaratur.fo.clxi.d.
Leuiſſimum quid eſt.fo.lxxxvij.c.
Liberū ſimpliciter ſcd̄m philoſophū nō dicit̄ q: oppoſita pōt ſed q: eſt ſuiipſiꝰ gr̄a ꝗ̄ q̄ finis aliorꝫ.f.cij.a
Linea quare dicitur terminari punctis.fo.lxv.c.
Linee directe euntes a ſuperficie terre verſus centrū ſemꝑ vadunt appropinquādo.fo.cxviij.b.
Linea quecūq; equediſtās a cētro eſſet curua.ibidē.
Loci ꝓprietates declarant̄ ⁊ quō oē corpꝰ eſt ī loco ſibi ꝓprio ⁊ idē locꝰ ꝓpriꝰ ⁊ cōis diuerſorꝫ.f.xliij.⁊.f. (xliiij.
Locus proprius ⁊ locatū equalia ⁊ infinita loca propria eiuſdē locati.fo.xliiij.a.
Locus qualit̄ dicitur īmobilis et corpꝰ nō quieſcere q: cōtinue manet ī eodē loco:vel moueri q: ꝯtinue eſt in alio ⁊ alio loco.fo.xliiij.c.d.⁊.xlv.a.
Loci diffinitio declarat̄ licet incōpleta poſita a philoſopho.fo.xlv.b.c.
In loco naturali ⁊ violēto idē poteſt eſſe ſucceſſiue ſine motu locali eius.fo.xlvi.a.
Loca contraria que ſunt.fo.lxxxvij.d.
Locus naturalis grauis qualiter dicitur cauſa eius vel ſui motus.fo.cxxiij.d.
Longioris hoīs caput velocius mouet̄ q̄ breuioris licet ſuꝑ equali ſpatio terre moueant̄.fo.lxviij.a.
Longitudo in celo ſumitur ſecūdum proportionē ad animal.fo.ciij.c.
Longitudo vel latitudo motꝰ celi penes aliud ſumit[illegible] longitudo vel latitudo quātitatis celi.ibidē.
Lucid[illegible] nullo medio ꝓducit quēlibet gradū luminis citra ſummū gradū eiꝰ lucis.fo.xcvij.b.
Lucidū determinatū pōt intēdere lumen ꝓductū ab alio eq̄lis actiuitatis ſed nō calidū calorē.f.xcvij.c
Luminoſuȝ nō illuminat ſpatiū aliq̄d ſucceſſiue ꝓpt̄ reſiſtentiā ſed ꝓpter motuȝ eius vel alteriꝰ.fo.l.d.
Lumen aſtrorūȝ qualiter cauſat caliditatem in iſtis inferioribus.fo.cxv.d.
Lumē ꝑpetuo poſt conſeruari ſcd̄m ph̄m.fo. xcix.d.
Luminoſuȝ mediāte ſuo lumine fortiꝰ calefacit ꝑ radiū incidentē q̄ reflexū vel refra[illegible]tū.fo.clxij.c.
Lumen ſolis quare videmus in luna ⁊ non eius imaginem.fo.clxxxiiij.a.
Luna nō eſt augmētatiua aquarū ꝓpt̄ frigiditatē ſȝ ꝓpter caliditatē q̄ facit aquā tumeſcere.fo.xlvij.b.
In luna cōtinue eſt aliud et aliud lumē propter diuerſum aſpectum ſolis.fo.c.a.
Luna mouet̄ per ſe circa centrū eius ꝓpriū cōtra motum epicycli ⁊ nullū aliud aſtrū.fo.cxiij.a.
Luna q̄liter recipit lumē a ſole.f.cxiiij.d.⁊ ſequēti.a
Luna quare apparet arcualis figure ꝑ receſſuȝ ⁊ acceſſum eius ad ſolem ⁊ nō alia aſtra.fo.cxv.b.
Lux viſa per nigrū vel apparens nigrū apparet rubedo:⁊ ita in corporibus diaphanis ſimilit̄ apparet ſi conſequenter tranſeat ſuper corpora opaca.fo.clxxxviij.d.
MAcula in luna vnde prouenit ⁊ cuius ſit figure.fo.cxvi.b.c.
Maris gñatio locꝰ magnitudo ⁊ motus alij a fluxu ⁊ refluxu declarant̄.f.clxxi.
Mare mediterraneū quare nō fluit ſicut mare oceanum.fo.clxxij.d.
Materia quomodo eſt in actu et quomodo eſt in potentia declaratur.fo.xiij.d.

Materia omniũ generabilium remanēte ſine forma graue deſcenderet ſicut in vacuo.fo.xiiij.a.
Materia qualiter eſt vna oĩm generabiliũ ⁊ cuiuſli-bet trāſmutatiōis naturalis ſubiectũ. fo. xiiij.b.c.
Materia prima eſt paſſiuitatis infinite et an magis ens ꝙ forma.fo.xv.a.b.
Materia qualiter eſt cognoſcibilis per analogiã ad formam ⁊ non per ſe.fo.xv.b.c.
Materia qualiter appetit formã ⁊ an oēm.fo.xix.a.
Materia aque quare habet naturalē inclinationem ad calcfactionē ⁊ non ad motũ ſurſum.f.lxxxiiij.c.
Materia maxia vel minima in qua poteſt vel nõ põt gñari vel cõſeruari aĩa rationalis q̃ daẽ.fo.viij.c.d.
Materia maxima vel minima in qua põt vel nõ põt generari forma extenſa heterogenea vel conſerua ri que datur.fo.ix.a.b.
Materia maxima vel minima ĩ qua poteſt ⁊c.forma homogenea.fo.ix.b.c.
Media regio aeris non ſemp eſt ſumme frigida licet ſumme frigida in ipſa generentur.fo.clxi.b.c.
Media regio aeris eſt ſtrictior in eſtate ꝙ in hyeme. fo.clxi.d.
Media regio ē ſub pſeria altiſſimoꝝ mõtiũ.f.clxij.a
Menſura quas requirit conditiones.f.liij.b.
Metalia ſunt liq̃factibilia ⁊ lapides frãgibiles qua re.fo.ccij.b.Ibidem quomodo generantur.
Metalla q̃liter poſſunt fieri p iuuamē artis.f.ccij.c.
Miſcibilia quare facilius ſũt aliqua ꝙ alia.f.cxliiij. c.Ibidem.miſceri poteſt mixtum mixto.
Mixtũ diciẽ dupliciẽ ſubſtãtialiẽ ⁊ q̃litatiue.f.xx.c.
Mixta conſimilis cõpoſitionis equaliter mouerenẽ in vacuo ſed non in pleno.fo.li.b.
Mixtum qualiter dicitur moueri ſecũdum naturam elementi predominãtis.fo.lxxxvi.b.c.
Mixti motus naturalis poteſt eſſe velocior in princi cipio ꝙ in fine.ibidem.b.
Mixtum quare dicitur aliquid.fo.cxliij.c.
Mixtionis acceptiones ⁊ eius poſſibilitas qualiter etiam fiat mixtio.fo.cxliiij.a.b.
Mixtum aĩatum nõ poteſt augeri vel nutriri ex ſim plici ſicut mixtum inanimatum.fo.cxliiij.c.
Mixtio q̃liter diciẽ naturalis ⁊ nõ violēta.f.cxlv.a.b
Mixta heterogenea minꝰ ĩ heterogeneitate partiũ in quãtitate ſunt magis duratiua ⁊ magis hetero genea heterogeneitate partiũ in qualitate minus duratiua.fo.cxlvi.d.
In mixti generatione oportet concurrere quatuor elementa vel virtutes ipſorum.fo.clij.a.b.
Mixtum quodcũq; ſibi determinat naturalē cõple-xionem ⁊ proportionē qualitatũ que non conſiſtit in equalitate qualitatũ elementariũ.fo.clij.c.
Mixtum equaliter ex qualitatibus elementorũ mo-tiuis ⁊ alteratiuis non datur ⁊ ſi dareẽ nõ eſſet per petuum nec vbicunq; ponereẽ quieſceret.fo.clij.d.
Mixtum poteſt eſſe ſub optima diſpoſitione ⁊ cõple xione naturali debita illi ſed non diu.f.cliij.b.
Mobile dum mouetur ſemper eſt in loco maiori ſe et nunꝙ in loco equali preciſe.fo.lxxi.a.b.
Monachi quando legunt horas quare ponunt biril lum ante oculos.fo.clxxix.c.
Mõſtrũ qd cõnotat ⁊ cauſe eiuſdē diuerſe.fo.xxxi.a.
Monſtrum qualiter intēditur a natura.fo. xxxi.b.c.
Mortuoꝝ corpa q̃re ſũt grauiora ꝙ dũ viuerēt.fo.ccv.b
Motus celi qualiter eſt naturalis.fo.xxiij.c.
In motu alterationis non acquiritur impetꝰ ſicut in motu locali.fo.xxi.b.
Motus diffinitio declaratur.fo.xxxiij.a.b.
Motus localis ſecũdum Ariſtotelis ⁊ cõmētatoris principia fruſtra poneretur diſtincta res.f.xxxv.a.
Motus localis admittendo caſus diuinos deberet poni res diſtincta ⁊c.fo.xxxv.d.
Motus vltime ſphere non eſt localis eſt tamē eiuſdē ſpeciei cum locali.ibidem.
Motus quomodo cõcediẽ eſſe in mobili.f.xxxvi.b.c.
Motus omnis eſt actio ⁊ etiã paſſio.fo.xxxvij.a.
Motu celi mēſuramus alios motus ⁊ etiam ipſum-met.fo.liiij.c.
Motũ eſſe p ſe ad tria predicamēta.fo.lviij.a.b.
Motui intrinſeca et extrinſeca et que requirũtur ad vnitatem motus.fo.lviij.c.d.
Motus vnitas ſpecifica que requirit.fo.lix.
Motus naturalis ⁊ violentius poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei.fo.lx.a.
Non omnis motus ſurſum eſt eiuſdem ſpeciei cum quolibet alio motu ſurſum.ibidem.
Non oĩs motꝰ ſurſum cuilibet motui deorſum con trariatur.fo.lx.d.
Motibꝰ cõtrarijs ſtat a ⁊ b moueri ipſis ſemp equa-liter diſtantibus.ibidem.
Inter motus contrarios eſt dare medium p abne-gationem vel per participationem.f.lxi.a.
Motus veloces non magis cõtrariantur ꝙ tardi li-cet fortius ſe impediant.ibidem.
Omne quod incipit vel deſinit moueri infinita tar ditate mouebaẽ vel mouebiẽ.fo.lxix.b.c.
Omne quod mouetur ante mouebatur et poſt mo-uebitur qualiter intelligatur.fo.lxx.a.b.
Motꝰ regularis qs eſt ⁊ ſimiliter irregularis.f.lxx.d
Mouēs q̃liter debet eſſe ſimul cum moto.f. lxxij.b.c.
Motus qui ſunt cõparabiles ⁊ qualiter oēs propor-tionabiliter dici poſſunt cõparabiles.f.lxxiiij.b.c.
Moueri ex ſe intelligitur pluribꝰ modis. fo. lxxx.a.
Motus localis eſt prior alijs tēpore natura ⁊ perfe-ctione.fo.lxxxi.c.⁊ fo.cxxij.c.
Mouens finitum nõ poteſt moueri per tēpus infini-tum quomodo intelligitur.fo.lxxxi.c.
Motus naturalis ⁊ violēti deſcriptiões.f. lxxxiiij.c.
Motꝰ ſimplex qs ē ⁊ q̃liẽ totũ moueẽ motu ſimplici qualibet medietate mota motu ꝯpoſito.f.lxxxv.a.
Motus ſimplices ſcdm genus ⁊ ſcdm ſpeciem quot ſunt.fo.lxxxv.b.
Motꝰ ſimplices plures an cõueniãt vni corpori ſim plici,vel vnꝰ pluribꝰ ſimplicibus.fo.lxxxv.c.
Non omnis motus ſurſum ab omni motu deorſũ differt ſpecie.fo.lxxxv.d.
Motus circulares diuerſorum corporũ celeſtiũ diffe runt ſpecie.ibidem.
Motus ſurſum ⁊ motꝰ deorſum nõ poſſunt cõtinuari ſed bene circulares per eandē viã.fol. lxxxviij.a.b.
Motus circularis cum quolibet alio poteſt miſceri ſed non rectus.fo.lxxxviij.b.
Motus vniformis et circularis q̃lo differũt.f. cx.a.
Motus diuerſi quomodo poſſunt eidē cõuenire na-turaliter ⁊ qs taliũ eſſet naturalior illi.fo. cxxvi.c.
Motus localis quare dicitur calefactiuus et quali-ter non omnis.fo.clx.c.d.
Motꝰ localis celi eſt pmꝰ motuũ ⁊ nõ aliꝰ f.cxlvi.a.
Mundus totus non eſt in loco.fo.xlvij.d.
Mundus qualiter dicatur perfectus ſed non perfe-ctior deo.fo.xc.a.b.
Mundi inferioris omnis virtus naturalis guberna-tur a celo.fo.clv.d.⁊ ſequenti.a.
Mures aliquando per putrefactionem aliquãdo p prolificationem generantur.fo.cxvi.a.

Digitized by Google

Natura cuí aliquid dicitur noti⁹ quid eſt. fo.iij.c.
Nature diffinitio declarať.fo.xxiij.b.c.
Natura ſemp agit ꝓpter finē.f.xxxi.d.
Neceſſitas diſpoſitionū et operationū naturalium qualiter eſt a ſine licet materia ſit neceſſaria in tꝫlibus.fo.xxxi.d.
Neceſſe eſt ignorato motu ignorare naturā quomodo intelligitur.fo.xxxij.c.
Neceſſariū fuit impoſſibile ⁊ impoſſibile erit neceſſarium.fo.cxxx.c.
Nix vbi ⁊ qualiter generatur ⁊ de differētijs ⁊ conuenientijs eius cum pluuia.f.clxvij.c.d.
Nocte hic eſt maior caliditas quādo noctes nō ſunt nimis lōge ꝙ in media regione aeris.fo.clxi.c.
Notitia cōplexa ꝓpria et ſpecialis cauſati requirit notitiā cauſe ſed non notitia incōplexa.fo.ij.b.
Notitia cauſati que dependet ex cognitione omniū cauſarum eiuſdē ⁊ que non.fo.iij.a.
Notius nature quid eſt ⁊ notius nobis et quomodo eadem ſunt nobis notiora ⁊ nature.fo.iij.c.
Notiora nature ſunt notiora ſimpliciter quare.ibidē
Notitia vniuerſalis quomodo dicitur prior ſingulari ⁊ de duplici ordine conceptuū.fo.iiij.b.c.
Numerus capiť dupliciter ⁊ vtrū quolibet numero dato ſit dabilis maior.fo.xliij.c.
Non exiſtēte anima eſſet numerus numerabilis ſed non actu numeratus.fo.liiij.b.
Nutritio q̄liter fit ⁊ de cauſis eius ⁊ vtrū durat vſq ad finem vite animati.fo.cxxxvij.c.

Oculus in centro mundi videret totam iridem.fo.cxcvi.b.
Oculus quare a natura ordinať hinc inde volubilis.fo.clxxviij.d.
Oculus infixus ſuperficiei terre minus ꝙ medietatem celi videret.fo.cxviij.c.
Opinio parmenidis ⁊ meliſſi declaratur.fo.xiij.a et fo.cxxviij.a.b.ibidē improbatur opinio anaxagore de generatione rerum naturalium.
Opiniones quatuor an forme generāde aliquid preexiſtat in materia ⁊c.fo.xvij.d.⁊ fo.xviij.a.
Opiniones antiquorū de entitate loci refelluntur ⁊ poniť opinio philoſophi de loco.fol.xliij.b.c.
Opinio ponens finitatē ⁊ limitationē potētie reſiſtētiam intrinſecam improbatur.fo.xlix.b.
Opiniones alie de ſucceſſione motus improbantur. fo.xlix.d.⁊ fo.l.a.
Opinio cōmētatoris de intēſione formarū ſubſtātialium elemētorū refelliť cū rationib⁹ eiuſdē.f.lv.d.
Opiniones due de cōpoſſibilitate qualitatū contrariarum.fo.lxij.b.c.
Opiniōes circa illud an tota qualitas ſimul an ſucceſſiue acquirať ⁊ de intēſione qualitatis.fol.lxij.
Opiniones thome et egidij de celo an habeat materiam declarantur.fo.lxxxix.a.
Opiniones de differentijs poſitionū in celo recitantur.fo.ciiij.b.
Opiniones de numero orbium celeſtium ⁊ motibus eorūdem recitantur.fo.xv.c.d.
Opinio ponens terram moueri ⁊ celū quieſcere improbatur.fo.ci.b.
Opinio alpetragij de incurtatione motuū orbiū planetarum improbatur.f.cxi.
Opinio pythagore ⁊ aliorum ponētium corpora celeſtia cauſare ſonum recitantur.fo.cxi.c.
Opiniones circa illud ꝙ aſtra alia a ſole recipiūt lumen a ſole.fo.cxiiij.d.⁊ fo.cxv.a.
Opinio auicēne ponentis alia aſtra nō habere lumē a ſole ſed ex ſe.fo.cxv.b.
Opiniones de macula apparente in luna.fo.cxvi.b.
Opinio ponēs formas ſubſtātiales nō eſſe principales cauſas omniū motuum improbať.fo.cxxiij.d.
Opinio ponēs quinq corpora ſimplicia determinare ſibi a natura figuras corporꝫ regulariū.f.cxxvij.a
Opiniones de reſolutione ex parte formarū accidentalium in generatione.fo.cxxxiij.a.b.
Opiniones qualiť augmētatio dicatur fieri ſcdꝫ partes formales ⁊ nō materiales.f.cxxxvi.d.⁊ ſequē.a
Opiniones plures de reactione recitanť.fol.cxl.b.c.
Opiniones cōmentatoris ⁊ auicēne quomodo forme ſubſtantiales elemētorū manēt i mixtis.f.cxliij.a.
Opiniones circa qualitates elemētorū an ſint euſdem ſpeciei.fo.cxlviij.c.d.
Opiniones diuerſe an ſit elemētū purū.fo.cxlix.c.d.
Opinionū varietas q̄liť ⁊ in q̄b⁹ cōtingit.fo.clviij.b.
Opiniones de materia comete.fo.clxx.a
Opiniones de cauſa flux⁹ ⁊ reflux⁹ maris.f.clxxij.c.
Opinio ꝙ halo non fiat per refractionē ſed reflexionem.fo.clxxxiij.a.
Opiniōes de differētia ſpecies digeſtiōis.f.ccx.b.c.d
Orbes celeſtes q̄liť mouenť plurib⁹ motib⁹.f.cxi.b.
Orbes celeſtes qualiter ſunt eiuſdē ſpeciei ⁊ de identitate ſpecifica aſtrorum inter ſe ⁊ cum ſuis orbibus fo.cxiij.d.⁊.cxiiij.a.b.
Oriēs verū ⁊ oriēs nō verū q̄liter differunt.fo.ciiij.b.
Orizon aliter capitur ſecūdum aſtrologos aliter ſecundum perſpectiuos.fo.cxcv.d.

Panis quādo decoquiť quare habet cruſtā exterius:⁊ interi⁹ humiditatē.fo.cxi.d.
Partes proportionabiles quare dicanť ⁊ que ſint.fo.xli.b.
Pars integralis totius eſt in loco in potētia ⁊ pars eſſentialis per accidens.fo.xlviij.a.
Partes plures nō ſunt i celo ꝙ i grano milij.f.xli.d.
Pars aliquota q̄ ſit ⁊ q̄ pars non aliquota.f.lxxv.a.
Partes poroſe aliter augentur aliter partes nō poroſe.fo.cxxxvi.c.
Paſſio multis modis capitur ⁊ quomodo nō poteſt eſſe paſſio ſine actione.fo.xxxvi.d.
Permanens vel ſucceſſiuū dicitur aliquid pluribus modis.fo.xxxiij.a.
De perpetuitate motus ⁊ tēporis tam ſecūdū Ariſtotelem ꝙ ſecundum fidem.fo.lxxvij.⁊.fo.lxxviij.
Perpetuum a parte ante ſi poteſt eſſe nō perpetuū a parte poſt.f.C.b.c.
De perpetuitate mundi.fo.ci.c.d.⁊ fo.cij.a.
De perpetuitate generationis.fo.cliij.c.d.
Piramides duodecim regulares non replent locū in ſolido cōtra cōmentatorem.fo.cxxvij.d.
Platonici figurauerunt quinq corpora ſimplicia quinq figuris regularibus.fo.lxxxviij.c.
Plūbū quare remotius proiciť ꝙ pluma.f.xciiij.b.
De pluralitate mundorum.fo.xcv.a.b.
Plura corpora ſimplicia diſtincta ſpecie ſpecialiſſima ꝙ quinq.fo.cxiij.b.
Pluuia quādoq generatur in media regione aeris quandoq in infima.fo.clxvi.d.
Pluuie qualiter fiāt ⁊ de diuerſis accidentibus pluuie.ibidem ⁊ ſequenti.a.
Pluuia quare non cadit in egypto ⁊ qualiter pluebant ſpongie ferree ⁊ puluerea.fo.clxvij.b.
Pol⁹ arctic⁹ q̄re dicať deorſū ⁊ atarctic⁹ ſurſū.f.cij.c

Poſſibile eſt aliqua eque velocit circuire et nõ eque velociter moueri.fo.lxvij.d.
Poſterius generatione eſt prius perfectione qua= liter intelligitur.fo.lxxxi.c.
Potentia aliqua poteſt fruſtrari ſecundũ indiuiduũ ſed non ſecundum ſpeciem.fo.lxxxiiij.d.
Potentia actiua qualiter terminat quo ad reſiſten tiam.fo.xcvi.a.b.c.
Potentia actiua qualiter terminat quo ad diſtãtiã et quo ad effectum.fo.xcvij.a.b τ fo.xcvi.d.
Potentia actiua qualiter terminat quo ad velocita tem τ quo ad ſpatium.fo.xcvij.d.
Potentia paſſiua qualiter terminat ſecũdũ cõparatio nẽ ad actiuã: diſtãtiã vel effectum τc.fo.xcviij.c.d.
Potẽtia ad priuationẽ alicuius põt perpetuo fruſtrari ſm phũm ſʒ ñ potẽtia ad ↄtrariũ poſitiuũ.f.xcix.d.
Primus motor ſemp voluit τ potuit pducere primũ mobile ſed nõ pro quocũq tẽpore.fo.lxxvij.c.
Primus motor probatur immobilis.fo.lxxxi.a.
Primus motor appropriat toti aggregato orbiũ et cuilibet orbi ppria intelligẽtia.fo.cxiiij.c.
Principiũ actiuũ τ etiam principiũ paſſiuũ dicitur multipliciter.fo.xix.d.
Principiũ motus τ ſenſationis in aĩali ſcdm appa= rentiam eſt caput τ ſecũdum veritatẽ cor.fo. ciij.c.
Priuatio an diſtinguat a materia.f.xv.d.τ ſequenti.a
Proportio effectuũ an ſequat pportionẽ agẽtium q̃ ad intẽſionẽ τ extenſionem declarat.fo. xxviij.a.b.
Proportiõis ſpẽs declarant.f.lxxiiij.d.τ.f.lxxv.a.b.
Proportio velocitatum in motibus penes quid mẽ ſuratur.f.lxxv.b.c.
Proiectum poſt ſeparationẽ a proijciente a quo mo uetur.fo.lxxxiij.b.c.
Propoſitio de futuro eſt neceſſaria cuius de ieſſe nũq̃ erit neceſſaria .fo.clv.b.
Proceſſus in infinitum in generationibus qualiter debet concedi.fo.clv.a.b.
De proportione elementorũ in magnitudine rari= tate τ denſitate.fo.clix.b.c.d.τ f.clx.a.
Punctus quomodo eſt nomẽ priuatiuũ τ qd ſit itel= ligendũ per punctum.fo.lxv.c.
Puteus factus ad perpendiculum inferius eſt ſtri= ctior τ ſuperius latior.fo.cxviij.b.
Putrefactiõis cauſe τ qualiter ẽ poſſibilis.f.cciiij.a.b.
In putrefactione plures mutationes concurrunt fo.eodem.c.
Putredinis accidentia.fo.eodem.d.τ ſequenti.a.b.
In putrefactione quare nõ generatur vnũ aĩal cõ tinuum ex vno humore cõtinuo ſed plura.f. ccv.a.
Putrefactionis impedimenta τ remedia contra ip ſam.fo.ccv.c.d.
Putrefactionis diffinitio inquiritur.fo.ccvi.a.
Putrefactio τ digeſtio qualiter ſunt vicine τ qd im pedit vel iuuat digeſtionẽ.fo.ccix.a.

Qualitates ad quas eſt p ſe alteratio et ad quas non.fo.xxvij.d.τ ſequẽti.a.b.
Qualitates celeſtes ſunt priores qualita tibus elementorum.fo.cxvi.a.
Qualitates quatuor motiue ſpecie diſtincte probã= tur.fo.cxxiij.b.
Qualitates cõuenientes elemẽtis et quare dicãtur qualitates actiue τ priores alijs.fo. cxlv.c.d.et ſe= quenti.a.
Qualitatum primarũ qualiter due dicuntur actiue et alie due paſſiue.fo.cxlvi.b.c.
Qualitates in eodem ſubiecto primo non agunt in ſe inuicem.fo.eodem.c.d.
Qualitates virtuales primo conueniunt elementis fo.cxlviij.b.
Qualitates actuales elementorũ ſunt ſeparabiles ab ipſis ſed non virtuales.fo.cxlix.b.
Qualitates prime pluſ valent omni auro.fo.ccix.a.
Qualitates prime diſtincte ſpecie ſunt octo.f.cxlix.b.
Qualitates prime in mixto tendẽtes ad equalitatẽ reddunt mixtum infirmũ.fo.clij.d.
Quãtitas non diſtinguitur a re quãta.fo.clij.d.
Quaternarius numerus elementorũ oſtenditur ex parte qualitatum motiuarum.f.cxxiij.c.
Quaternitates tres in mundo.fo.cxlvij.d.
Quies qualiter dicitur eſſe i quieſcente.fo.xxxvi.c.
Quies non menſuratur tẽpore ſed quieſcere quomo do intelligitur.fo.lv.b.
Quies in termino a quo quomodo contrariatur mo tui τ non quies in termino ad quem.fo.lxi.c.
Quies inter motũ ante reflexionẽ τ motũ poſt refle= xionem aliqñ datur ſed nõ ſemp.f.lxxxij.d.τ ſe.a.b
Quieſcere violenter dicit aliqd dupliciter.f.cxxv.b.
Quinq ſũt corpora ſimplicia τ nõ plura ſicut quinq corpora regularia.fo.lxxxviij.b.c.
Quinq zone celi τ partes terre correſpondentes de clarentur.fo.cxviij.d.

Racemi ſiti verſus oriẽtem ſunt dulciores q̃ verſus meridiem.fo.ciij.b.
Radij luminoſi procedẽtes vltra vmbro= ſum minus luminoſo ſecluſo impediti= uo concurrunt τ procedentes vltra vmbroſum ma ius luminoſo nunq̃ concurrunt ſed cõtinue magis ſeparantur.fo.clvi.d.
Radij ſolis qui non ſunt calidi trãſeuntes per vrina= le plenum aqua poſſunt cauſare ignem.fo.clviij.a.
Radius incidẽtie reflexionis τ refractionis quomo do differunt.fo.clxxviij.a.
Radius pcedẽs a luminoſo vel viſibili qñ dicit refrã gi a ppẽdiculari vel ad ppẽdicularẽ.f.clxxviij.b.c.
Radius non frangeretur ſenſibiliter in medio vnifor miter difformi.fo.clxxix.a.
Radius incidens ſuper corpus denſius vbi reflectit et quãdo oblique τ quãdo in ſeipſum.fo.clxxx.a.b
Radius viſualis a quo aere vniformi poteſt reflecti τ a quo non.fo.clxxxvij.d.τ ſequenti.a.
Radij ſolis icidẽtes ſup criſtallũ angularẽ vel vrina le plenũ aqua faciunt apparere colores iridis.fo lio.clxxxviij.d.
Rane parue in vere quãdoq generãtur in nube quã doq cito poſt caſum pluuie.fo.clxvij.a.
Rarefactio τ cõdẽſatio ſunt poſſibiles p ſolũ motũ localẽ ſicut p alterationẽ τ gñationẽ.f.li.d.τ f.lij.a
Rarefactio vel cõdenſatio maior eſt per alterationẽ q̃ per ſolum motũ localem et maior per alteratio= nem τ generationem q̃ ſine generatione ibidem.
Rarefactio ſi debet eſſe vniformis τ regularis opor= tet motũ pũctorũ rarefactibilis eẽ difformẽ.f.lxviij.c
Rarius alio vel modo rarius q̃ prius quare dicatur aliquid.fo.liij.a.
Raritas et denſitas in celo nõ ſunt eiuſdem rationis cũ talibus in iſtis inferioribus.f.lxxxvij.c.τ.lxxxix.d.
Reactio paſſi in agens probatur poſſibilis experien tijs τ rationibus.fo.cxxxix.d.
Reactio impeditur in aliquibus caſibus.fo.cxl.d.
Reactiõe ceſſante agẽs reducit ſe ad priſtinũ gdũ.ibi.
Reflexio iridis non fit a nube continua ſed a pluri= bus guttulis diſcontinuis.fo.cxci.b.

Reflexio aliqua fit in omni alteratione corporali et extenſa.fo.clxxx.b.

Refractio non fit ſine reflexiõe ſed bene cõtra.ibidẽ.

Refractio ⁊ reflexio quomodo differunt.fo. clxxx.a.

Regule p̄hi de ꝓparatiõe mouentiũ ⁊ mobiliũ decla rant cũ alijs circa eandem materiã.f. lxxvi.a.b.c.

Replere locũ in ſolido vel plano quid ſit.f. cxxvij.b.

Rerum naturaliũ principia quot ſint.fo.xij.a.

Res naturalis determinat ſibi aliquã diſpoſitionẽ optimã a qua cũ recedit incipit infirmari.fo.xx.d.

Res naturalis appetit ꝑmanere ĩ optima ſui diſpo ſitione ⁊ reſiſtit trahẽti ipſam ab illa.ibidem.

Res naturalis nõ habet in ſe principiũ actiuũ ſue al terationis ꝑ ſe p̄mo a ſua naturali diſpoſitiõe . ibi.

Res naturalis heterogenea habet in ſe pricipiũ ſue alterationis ꝑ ſe nõ p̄mo ſed nõ homogenea.f. xxi.a.

Res naturalis heterogenea p̄t corrũpi ab extriſeco ⁊ intriſeco hõgenea aũt ab extrinſeco ſolũ.ibidẽ.

Res artificialis non diſtinguit̃ ab ente naturali vel entibus naturalibus.fo.xxij.c.

Rei naturalis ſunt quatuor cauſe licet ĩfinite res cõ currunt ad eius productionẽ.fo. xxvi.c.

Reſiſtentia extrinſeca poteſt imaginari multiplici ter.fo.xlix.a.

Reſiſtẽtia intriſeca nulla eſt ĩ grauib⁹ ⁊ leuib⁹ .f.l.a.

Res permanẽs non menſurat̃ tẽpore ſed eſſe ei⁹ quo modo intelligitur.fo.lv.b.

Res viſa per radiũ fractum apparet eſſe vbi non eſt. fo.clxxix.b.c.

Reſolutio fit ex parte formarũ ſubſtãtialiũ in gene ratione vſqȝ ad materiã primã.fo.cxxxij.c.

Reſolutio ex parte formarum accidentalium an fiat. fo.cxxxiij.a.b.

Reuolutio magna celi nõ eſt expectãda vt materia iterũ ſit ſub ſimili forma in ſpecie.fo.clv.b.

Ros qualiter generatur ⁊ de accidentibus eius. fo lio.clxvij.d. ⁊ ſequenti.a.

Ros ⁊ pruina qualiter cõueniunt.fo.clxviij.b.

Ros eſt ſignum ſerenitatis future ⁊ nõ pruina.ibidẽ

Rubedo matutina quare ſignificat pluuiã ⁊ veſper tina ſerenitatẽ cum alijs ſignis pluuie.f.clxix.b.c.

Sal quid ſit ⁊ qualiter generet̃.f.clxxiij.a.

Salſedo maris vnde prouenit ⁊ quomo do in primo mare erat dulce.f.clxxiij.b.

Sal q̃ñ impedit putrefactionẽ.f. ccv.d.

Scientia capit̃ plurib⁹ modis ⁊ de aliquo dicit̃ ha beri ſciẽtia pluribus modis.fo.i.a.b.

Scientia ꝓpriue nõ habet cauſam materialẽ vel for malem.fo.i.b.

Scientie naturalis ſubiectũ eſt ſi ens mobile.fo.i.c. ibidẽ qualiter ſcientia dicitur cõſiderare de oĩbus.

Scibile ſi eſt cognoſcibile tantum q̃tum poteſt co gnoſci.fo.ij.a.

Scientia naturalis quomodo differt a mathemati ca.fo.xxv.a.

Scientia vel propoſitio media inter naturalẽ ⁊ ma thematicã que dicitur et quare poti⁹ talis dicitur naturalis q̃ mathematica. fo.xxv.d.⁊ f.ſequẽti.a.

Scintillare quare apparẽt radij ſolares ⁊ ſol ipſe ſal tare ⁊ rotare.fo.cxiij.b.

Senectus fit per alterationẽ ⁊ ſeneſcunt elemẽta ſi cut mixta ſed aliter.fo.xcix.d.

Simile quomodo nõ dicitur agere in ſuum ſimile.fo lio.cxxxix.a.b.

Simile nõ poteſt miſceri ſibi ſimili.fo.cxliij.b.

Simplex idem quomodo poteſt moueri plurib⁹ mo tibus ſimplicibus.fo.lxxxv.c.

Signa varia precedentia ⁊ ſequentia terre motũ.fo lio.clxxv.b.c.

Sol et luna quare maiores apparent in ortu q̃ pro pe zenith.fo.cij.a.

Sol quare non eclipſatur a venere et mercurio ſicut a luna.fo.cv.c.

Sol ⁊ luna quare paucioribus mouentur motib⁹ q̃ alij planete.fo.cxij.b.c.

Sol qualiter diuerſimode cauſat et facit ceſſare ven tos.fo.clxxiij.b.

Sole oriente vel occidẽte apparet ſemicirculus iri dis ſed ipſo eleuato minor portio circuli.fo. cxcv.a.

Solis pars orta licet diſtinguat̃ a parte nõ orta ꝑ li neam curuã nõ tamen debet apparere tot⁹ arcua lis.fo.cxviij.c.

Sonus tonitrui fit ſimul cum igne ſed corrũpit̃ an te extinctionem ignis.fo.clxxvi.b.

Species qualitatum contrariarũ non agunt niſi re flectantur.fo.cxxxix.c.

Speculorũ multiplex diuerſitas ⁊ q̃liter ſpeculũ mi nus re viſa totam rem poteſt repreſentare ſiue ſit planum:concauum:vel cõuexum.fo.clxxxi.et fo.ſe quenti.a.b.

Specula aliqua poſſunt repreſentare colorem ⁊ non figuram.ibidem.

Sphera ignis probatur ponenda ⁊ ſoluuntur ratio nes oppoſitũ opinãtium.fo.xlvi.d.

Sphericũ q̃ñ dicit̃ tãgere planũ in pũcto.fo. lxv.c.

Succeſſiua ſunt aliqua accidẽtia ſimpliciter ⁊ aliqua ſcdȝ q̃d ⁊ ſubſtãtia aliq̃ ſucceſſiua ſcdȝ q̃d.f.xxxiij.d

Superficies cõuexa terre ⁊ cõcaua aque nõ ſunt eq̃les nec equaliter diſtant a centro mundi.fo. lxxxix.d.

Tactus nõ percipit q̃litates ſimiles ĩ gra du ſuis q̃litatib⁹ ſȝ diſſiles. f. cxxxix.b.

Tantum terra poteſt fodi ꝙ inueniretur terrã non colorata.fo.cv.a.

Tactus mathematicus et ſimiliter tactus natura lis quid ſit.fo.cxxxviij.b.

Tantũ tres ſunt ſpeciẽs digeſtionis.f.ccx.b.⁊.ccxi.c.

Temp⁹ qualiter eſt ⁊ quomodo eſt motus:⁊ an quili bet motus eſt temp⁹ .folio.liii.a.b.

Temporis proprietates ⁊ quare totalis motus celi nõ dicit̃ nobis temp⁹ ⁊ quomodo eſt mẽſura ⁊ nume rus motus.fo.liiij.a.

Tẽp⁹ q̃ñ dicit̃ cõtinuũ ⁊ q̃ñ diſcretũ ⁊ q̃lit̃ depen det ab aĩa quo ad formale ⁊ nõ q̃ ad mãle.f. liiij.b.

Tempus componitur ex continuo ⁊ diſcreto ⁊ quali ter eſt menſura oĩm motuum.f.liiij.c.d.

Tempore finito vtrum poteſt pertranſiri ſpatium in finitum vel infinito finitum.fo.lxx.c.d.

Terra creditur ſemper moueri.f.xxiij.d.

Terra totalis nõ eſt in loco proprio ⁊ q̃ñ diceret̃ na turaliter locata.fo.xlv.d.

Terra vnius mundi haberet inclinationẽ ad mediũ alteri⁹ nal̃ alẽ ſuppoſita pl̃alitate mũdorũ. xliiij.d.

Terra habitabilis nõ ẽ verſus nobiliorẽ ptẽ p̄mi mobilis ſȝ nobiliorẽ ptem orbiũ plantarũ.fo.ciij.a.

Terre aliud ẽ centruȝ magnitudinis aliud grauitatis fo.cxvi.d. ibidẽ.Secũduȝ ꝙ centrũ terre eſt in me dio mundi terra eſt ꝓpinquior celo in parte cooper ta aquis q̃ in parte diſcoperta ibidem.

Terra quomodo dicit̃ eſſe ſicut punct⁹ reſpectu fir mamenti.fo.cxvii.a

Terre ſecundũ aliquam diuiſionem nulla pars natu raliter ſituatur ⁊ ſecundũ aliam quelibet . ibidem.

Terra qualiter dicitur quieſcere in medio mūdi. folio.cxvij.b.c.
Terra qualiř dicitř ſpherica ⁊ ſi eſſet fluxibilis ſicut aqua flueret ad oīmodā rotūditatē. fol.cxviij.a.b.
Terre que partes ſunt inhabitabiles ꝓpř calorē vel frigus fo.cxviij.d.⁊ ſequēti.a.b.
Terre q̄ partes ſunt ĩhabitales ꝓpř aq̄s.f.cxix.b.c.
Terre partes cētrales quare ſunt dēſiores.f.cxxij.a.
Terra et ignis in locis extremis aliquando venient ad loca corruptionis ſue.fol.ci.a.
Terra quare in quolibet mixto dominatur ſecūdum molem.fo.clvi.b.
Terra multis aſtris probatur minor.fo.clvij.a.
Terre magnitudo qualiř poterit ſciri ſuppoſita eiꝰ ſphericitate.fol.clix.b.
Terra ⁊ aqua ſimul vix tātum cōtinent ſicut ſola terra ſuppoſito ꝙ eſſet rotunda ibidem.
Terre motus diuerſe acceptiones ⁊ poſſibilitas cuȝ remedijs contra eūdem.fo.clxxiiij.c.d.
Terre motus quare non fit in locis inſularibus et in egypto ⁊ in quibus temporibus fiat.fol. clxxiiij.d.
Tiphon ⁊ ecnuphia qualiter fiant ⁊ de differentia eorum ſimiliter tiphonis ⁊ fulminis.fo.clxxvi.c.
Tonitruum qualiter generetur ⁊ de cauſis ⁊ effectibus eiuſdem.fol.clxxv.d.et ſequenti.a.
Tonitrua quibꝰ tēporibus fiant.fo.clxxvi.b.
Totum eſt ſue partes.fo.vi.
Toto infra celū ānihilato latera eius diſtarēt diſtantia curua ſed non recta.fo.xl.c.d.
Totum aliquod eſt in loco actu cuius partes ſunt in loco in potētia ⁊ ecōuerſo.fo.xlvij.d.
Tranſitus poteſt eſſe de maiori ad minus ⁊ non per equale.fol.lxxi.b.
Trāſmutatiōis naťalis p̄ncipia ſunt ꝯtraria. f.xi.a.
Trāſmutationū naturaliū tria p̄ncipia. fol. xij.a.b.
Quelibet trāſmutatio ſubſtantialis naturalis eſt ſucceſſiua.fo.lvi.a.
Trāſmutatio naturalis vera ſubſtātie eſt vera generatio ſed trāſmutatio apparens eſt poſſibilis ſine generatione.fo.cxxx.a.
Turres facte ad perpendiculum quāto altius fierēt tanto plus elōgarentur ab inuicem.fo.cxviij.b.

V

Vacuum dupliciter intelligi poteſt ⁊ qualiter eſt poſſibile.fo.xlviij.c.
Vapor eleuatꝰ nō deſcēdit niſi ꝯcurrat generans grauitatē licet non formā ſubſtantialem.fo.cxxiij.c.
Vapores groſſi eleuantur ſurſum per quinquaginta duo miliaria.fo.clxi.d.
Vapor qualiter fit ⁊ quomodo eſt mixtū imꝑfectū et qualiř oīm impſſionū aquearū eſt materia.f.clxiij.b.
Vapor in apparitione iridis ⁊ halonis manet in ſua ſubſtātia ſed corrūpiř in alijs īpreſſiōibꝰ. f.clxiij.c.
Vas repletū cineribꝰ nō tantū cōtinet de aqua ſicut nō poſitis cineribꝰ lȝ oppoſitū apparet.f.xlviij.a.
Vas vitreū vniforme manēs p aliquod tēpus nō datur ꝓpter actiones celeſtes.fo.lxvi.b.
Velocitas motꝰ localis recti penes effectū qualiter mēſuratur.fo.lxviii.a.b.
Velocitas deſcenſus penes aliud attendiř q̄ velocitas motus ibidem.b.
Velocitas motus circularis penes q̄d attendiř quo ad effectum.folio.lxvii.d.
Velocitas circuitionis penes q̄d attēdiř.fo.lxviii.a.
Velocitas augmētatiōis penes q̄d attēdiř.lxviii.b.c
Velocitas alteratiōis penes q̄d attēdiř .fo.codeȝ.d.
Velocitas motus an in infinitū ſit augmētabilis vel diminuibilis fo.lxix.a.b.
Velocitas quo ad cauſam non inſequiř proportionē agentis ad reſiſtentiam paſſi abſolute ſed cuȝ alijs quibus attentis circunſtantijs.fo.lxxv.c.
Velocitas qua paſſū agit in agēs nō ſequiř ꝓportionem paſſi ad agens: ſed proportionē poſſe reagere paſſi ad poſſe reſiſtere agentis.folio.lxxv.d.
Velocitas vel tarditas maxima an detur.fo.xcvii.d.
Vētres alalīū in hyeme hūt plus de flegmate ⁊ ī eſtate plus de colera.f.clxvij.a.
Ventus quid ſit qualiter fiat ⁊ de cauſis ⁊ effectibus eiuſdem.fo.clxxiij.d.⁊ ſequenti.a.b.
Vetule multū diſtantes quare in aliquibus generāt amorem ⁊ nō in alijs.lxxij.c.fo.
Videri poteſt idē ſimul per reflexionem ⁊ refractionem.fol.cxc.c.
Vinū ⁊ acetū nō differūt ſpecie.fo.cxxx.b.
Violentum ⁊ naturale ſunt differentie accidentales motus.fol.lx.a.
Virge ⁊ paralelli qualiter fiunt de accidētibus illorum et q̄liter deſignāt pluuiā lȝ ineq̄liter.f.cci.a.b.
Virtus infinita nō poteſt eſſe in magnitudine finita nec econuerſo.fo.lxxxij.b.c.
Virtutes elemētoꝝ q̄uo ſaluanř in mixto.f.cxliiij.a.
Viſibilia equalia eq̄liter diſtantia eq̄les cauſant angulos in cētris oculoꝝ ⁊ ineq̄lia ineq̄les.fo.clvij.a.
Viuens continue augeř vel diminuiř.fo.cxxx.d.
Vltima ſphera nō eſt in loco et tamen eſt alicubi.fol.xlvij.d.⁊ ſequenti.a.
Vltima ſphera nō mouetur localiter ſed motu eiuſdē ſpeciei cum locali.fo.lxxxvi.c.
Vltimi celi nulla pars velociſſime vel tardiſſime mota.fol.xcvij.d.
Vniuerſalis aliqua eſt impoſſibilis cuius quelibet ſingularis eſt poſſibilis.fo.xl.c.
Vniformis dicitur motus dupliciter.fo.lxxxi.b.
Voluntas nō neceſſitatur a corpore celeſti ſed bene inclinatur ad aliquos actus potius q̄ ad oppoſitos ab eo.fo.clviij.b.

Finis Tabellę adnotādorum precipue in Quæſtionibus Alberti de Saxonia in octo libros phyſicorū. Tres de cęlo & mūdo. Duos de generatione & corruptiōe. Et Thimonis in quatuor lib. Meteororum.

¶ Tabella autē Quæſtionū Buridani ponetur poſt quæſtiones ipſas.

¶ Queſtiones excimij Doctoris magiſtri Alberti de Saxonia i octo libros Phyſicoꝝ Ariſtotelis icipiūt.

Queſtio Prima.

Circa textū Primi libri phyſicoꝝ queritur primo vtrū ſcia naturalis ꝯſyderet de ente mobili tāq̄ ď ſubiecto ꝓprio ⁊ adequato. Et arguit᷑ primo ꝙ non: nā ſcia naturalis nō eſt vna: ergo ei⁹ nō eſt aſſignare vnū ſubiectū: qď ſit ꝓpriū ei⁹ et adequatū: tenet ꝯña: añs ꝓbat᷑: nā ſcia naturalis aggregat in ſe notitiā principioꝝ ⁊ ꝯcluſionū demōſtratarū: ſ; habit⁹ cōcluſionū ⁊ principioꝝ nō ſunt vna ſcia gñe. ¶ Secūdo. nā ſi ens mobile eēt ſubiectū ꝓpriū ⁊ adequatum ⁊c. ſeq̄ret᷑ ꝙ ſcia naturalis eſſet ſubalternata metaphyſice: ꝯñs falſū: tenet ꝯñtia: nā ex quo ſcia metaphyſica ꝯſyderat de ente inquātū ens tanq̄ de ſubiecto ꝓprio ⁊ adeq̄to: videt᷑ ꝙ ſcia naturalis ſit ſibi ſubalt̄nata: ex ꝗ cōſyderat de ſubiecto metaphyſice ꝯtracto ꝑ ly mobile. ¶ Tertio. ſi q̄ſtio eſſet vera: ſeq̄ret᷑ ꝙ ly ens mobile eſſet verificabile de oīb⁹: de q̄b⁹ ꝯſyderat᷑ in ſcia naturali: ꝯñs falſū ⁊ tenet ꝯñtia: nā hoc requireret᷑ ad hoc ꝙ eſſet ei⁹ ſubiectū ꝓpriū ⁊ adeq̄tū: falſitas ꝯñtis p; nā ens mobile de multis ꝯſyderatis in philoſophia naturali nō eſt verificabile ſicut de materia ⁊ forma: cū ens mobile debeat eē ꝯpoſitū ex materia ⁊ forma: ſil'r nec de vacuo nec de loco: cū loc⁹ ſit īmobilis: vt p; q̄rto hui⁹: nec de īfinito. ¶ Quarto nec de hoc ente mobili ꝯſyderat naturalis tāq̄ de ſubiecto ꝓprio ⁊ adeq̄to: nec de illo ⁊ ſic de ſingulis: ergo nullū ens mobile eſt de quo cōſyderet naturalis ſcia: tanq̄ de ſubiecto ꝓprio ⁊ adequato. ergo ⁊c. ¶ Quinto. nā ſi ens mobile eſſet ſubiectū ⁊c. vel ergo ſciētie totalis vel ſcie partialis: ſicut eſt ſcia preſentis libri: nō pōt dici primū: quia cōmuniter ꝓ ſubiecto hui⁹ libri aſſignat᷑ ens mobile: ſed quia non eſt idē ſubiectū totius ⁊ partis: videt᷑ ꝙ ens mobile nō debeat poni ſubiectū ꝓprium ſcientie naturalis totalis. Nec pōt dici ſcdm: q: cōiter aſſignādo ſubiectū propriū ſciētie huius ſolet aſſignari ens mobile. ¶ Sexto. Si queſtio foret vera: ſequeret᷑ ꝙ ſcia naturalis haberet cōſyderare de oībus reb⁹ mundi: ꝯñs falſum: falſitas ꝯñtis p;: q: tunc oēs alie ſcientie ſuperfluerēt: ꝯñtia probat᷑: nam ſi cōſyderat de ente mobili: tunc eque cōſyderaret de ente immobili: q: de oppoſitis pertinet cōſyderare ad eandē ſciam: ⁊ cū omne ens mundi ſit ſignificabile per aliquē horum terminorum ens mobile: ⁊ ens immobile: ſequitur conſequens illatum ⁊c.

In oppoſitū queſtionis cōmuniter ſunt oēs expoſitores. ¶ In iſta q̄ſtione primo videndū eſt de aliquib⁹ diſtinctionib⁹. ſcdo videndū eſt de numero ⁊ vnitate cauſarum ſcientiarū. tertio videndū eſt de queſito. quarto videndū eſt an ſcientia naturalis cōſyderet de omnibus rebus mundi. ¶ Quantum ad primū ſit prima diſtinctio: ꝙ ſcientia pōt capi quadrupliciter: vno modo pro cuiuſcunq̄ veri notitia: ſiue ſit neceſſariū: ſiue cōtingēs: quā quidē notitiā aliqui habēt ex relatu quorūdā veridicorū: ⁊ iſto mō capit᷑ ſcia: cum dicimus nos hr̄e ſciam de hoc: ꝙ roma eſt pulchra ciuitas q̄uis tn̄ nō viderim⁹. ¶ Scdo mō capitur ſcientia ꝓ alicuius veri ſcia nō habita per teſtimoniū vel relationē aliquoꝝ: ſed que habetur ex ſenſu. Verbi grā: poſito ꝙ nullus diceret mihi ꝙ iſte paries eēt albus: tamē ego cognoſco ⁊ ſcio: ꝙ eſt albus ex eo ꝙ video albedinē inherentē ſibi. ¶ Tertio mō capit᷑ ſcia ſolum pro verorū notitia ⁊ neceſſarioꝝ: ſiue illa ſunt principia: ſiue cōcluſiones: ⁊ iſto mō capiēdo ſciam dicerem⁹ hñ de principijs demōſtratiuis eſſe ſciā. ¶ Quarto mō capitur ſciētia ꝓ notitia euidenti alicuius neceſſarij cauſati ex notitia euidēti ꝑmiſſarū neceſſariarū applicatarū per diſcurſū ſyllogiſticū: ⁊ breuiter iſto vltimo mō capit᷑ ſcientia in propoſito. ¶ Scda diſtinctio. Scia aliqñ capitur pro vno habitu ſcdm numerū: nō icludēte plures habitus: ⁊ iſto mō ſcia vocat᷑ ſcia partialis. Aliqñ aūt capit᷑ pro cōbinatiōe ſeu aggregatiōe multoꝝ habituū habentiū ordinē certū ⁊ determinatū: ⁊ iſto mō ſcia vocat᷑ ſcia totalis: ⁊ ſepe ſic capit᷑ a philoſopho: ⁊ iſto modo capiendo ſciam aliquo mō intelligibilē notitiā principiorū ⁊ cōcluſionū: ⁊ notitiā terminoꝝ: ⁊ reprobationes falſoꝝ ⁊ totalē phiam naturalē dicimus eſſe ſciam. ¶ Tertia diſtinctio. De aliquo dicim⁹ eſſe ſciam quatuor modis: vno mō tanq̄ de cōcluſione: ⁊ ſic accipitur quū dicitur: ſola neceſſaria eſſe ſcibilia. ¶ Scdo mō de aliquo dicimus habere ſcientiam tanq̄ de ſubiecto vel ꝑdicato cōcluſiōis ſcite. vnde dicim⁹ de hoc eſſe ſciam: de ꝗ demōſtrant᷑ paſſiōes: mō hoc eſt ſubiectū ꝯcluſiōis ſcite. ¶ Tertio mō de aliq̄ dicim⁹ hr̄e ſciam tanq̄ de rebus ſignificatis ꝑ terminos ꝯcluſiōis ſcite. ⁊ iſto mō dicimus nos hr̄e ſciam de lignis ⁊ lapidib⁹. ¶ Quarta diſtinctio eſt ꝙ ſubiectū capit᷑ plurib⁹ modis: vno mō capit᷑ ſubiectū ꝓ termino inferiori capto in recta linea ꝑdicamētali: ⁊ iſto mō accipit᷑ ſubiectū: quū dr̄ ſpecies eſſe ſubiectū gñis ⁊ indiuiduū ſpeciei. ¶ Scdo mō ſumitur ſubiectū ꝓ illo cui inheret aliq̄ forma ſiue ſubſtātialis ſiue accidētalis: ⁊ iſto mō accipit᷑ quū dicit᷑ materiā eſſe ſubiectū forme ⁊ parietē eſſe ſubiectū albedinis. ¶ Tertio mō accipit᷑ prout diſtinguit᷑ ꝯ ꝑdicatū: ⁊ iſto mō accipit᷑ quū dicit᷑ ꝓpoſitionē cathegoricā eſſe illā que h; ſubiectū ⁊ ꝑdicatū ⁊ copulā ⁊c. ¶ Quarto mō accipit᷑ ſubiectū prout diſtinguitur cōtra paſſionē ⁊ ꝓ vno termino cōmuni verificabili de pluribus ſubiectis plurium cōcluſionū demōſtratarū in aliqua ſcia. que cōcluſiones ⁊ earū ſubiecta habēt affinitatē adinuicē rōne illi⁹ termini cōmunis: ⁊ talis termin⁹ cōis nō tranſcēdit ꝯſyderationē iſti⁹ ſcie: ⁊ ad ipſum reducūtur oīa ꝯſyderata in illa ſcientia: ⁊ iſtud tunc dr̄ ſubiectū ꝓprium ⁊ adequatū illius ſcientie. ⁊ hoc de articulo primo.

Quantum ad ſecūdum ſit prima cōcluſio accipiendo ſcientiam ſcdo modo ſecunde diſtinctionis nulla ſcientia eſt vna ſm numerū: patet: nā accipiendo ſcientiā ſic ipſa aggregat in ſe habitū cōcluſionum ⁊ habitū principiorū: modo habitus concluſionum ⁊ habitus principiorū nō ſunt vna ſcientia dicto modo. Ex hoc ſequitur ꝙ totalis libri phyſicorū nō eſt vna ſcientia ſm numerū. patet: quia aggregat in ſe notitias pluriū concluſionū. ¶ Scdo ſequitur ꝙ ſcia totalis libri phyſicoꝝ non eſt aliquid. p;: q: nō eſt vnum: vnū aūt ⁊ aliqd cōuertūtur: ꝑ Ariſtotelē quarto metaphyſice. ¶ Scda cōcluſio. q̄uis ſcia ſic accepta nō ſit vna ſm numerū: tn̄ bene dr̄ vna: vnitate aggregatiōis: mō quo dicimus exercitū eſſe vnū: p;: nam ſicut exercitus eſt collectio pluriū rerū: ita ſcia ſic accepta eſt notitiarū pluriū collectio. ¶ Tertia ꝯcluſio. nulla ſcia h; plures cāſ q̄ duas. ſ. efficientē ⁊ finalē: nam nulla ſcia habet cām materialem proprie loquendo: nec cām formalē. probat᷑. Et ſuppono primo ꝙ ſcia ſit accidēs: qď

quidē clarū eſt: tūc ſi cū nullū accidēs ꝑ phm. viij. meta. hȝ cām materialē ex q̄: q̄uis bñ habeat cām materialē in q̄: q̄ ꝓprie nō vȝ dici cā accidētis: ſicut nec maťia vr̄ cā forme: ſȝ cū ſcia ſit accidēs ꝑ ſuppoſitionē: ergo ſcie nō eſt cā maťialis: ſȝ ex q̄ ſcie nō eſt cā maťialis ⁊ ꝑ ꝯñs nec ei⁹ erit cā forālis. Uerūtñ īpropꝛie loq̄ndo ſbm de q̄ ſcia ꝯſyderat ſolet dici cā maťialis ſcie: ⁊ hoc eſt ita impropꝛie dictū: ac ſi diceret̄ ꝙ colox eēt cā maťial̄ viſiōis. Q̄ aūt hmōi locutiōes ſint īpropꝛie pȝ: nā ꝓprie loq̄ndo cā maťialis dȝ eē de eſſentia illi⁹: cui⁹ eſt cā: ſȝ mō ſbm ſcie: de q̄ ꝯſyderat ſcia: nō eſt de eſſentia ipſi⁹ ſcie. ſicut nec colox de eētia viſiōis. g̃. Et ſic īpropꝛie ſolet aſſignari ⁊ cōcedi cām forālē eſſe diuiſionē ⁊ ordinationē partiū ſcie. mō hoc eſt ſic impropꝛie: ſicut ſi diceremꝰ diuiſionē ⁊ ordinationē partiū ipſi⁹ hoīs: eſſe cām formaleȝ ei⁹: ergo nulla ſcia ꝓprie loq̄ndo nec hȝ cām materialē nec formalem. ⁊ hoc de articulo ſecundo.

Quantū ad tertiū ſit prima cōcluſio ꝙ cuiuſlibet ſcie alā eſt ſbm ſcḋo mō: pȝ: q: aīc inheret ſcia tanq̄ ſuo ſubiecto. ¶ Scḋa ꝯcluſio hui⁹ ſcie naturalis ꝓut accipit̄ ꝓ cōbinatiōe pluriū ſciaꝝ ſeu notitiarū nō eſt vnū ſbm accipiēdo ſbm tertio mō: ꝓut eſt altera pˀs ꝓpōnis. pȝ: nā ſic accipiēdo ſciam naturalē: ipſa aggregat in ſe plˀes notitias pluriū ꝯcluſionū: quaruȝ ꝯcluſionū diuerſa ſūt ſubiecta. ¶ Tertia ꝯcluſio. ſic accipiēdo ſciam naturalē bñ eſt ei⁹ vnum ſbm: accipiēdo ſbm quarto mō. hoc ꝓbat̄: nā bñ eſt aliq̄s termin⁹ cōis verificabilis de oīb⁹ ꝯſyderatis in ſcia naturali. ⁊ hoc in recto vel ī obliq̄. ¶ Quarta ꝯcluſio ē ꝙ talis terminus eſt ly ens mobile. hoc pȝ: q: hic termin⁹ ens mobile inter oēs terminos: de q̄b⁹ ſcia naturalis forat ꝯcluſiones demōſtrabiles eſt cōiſſimus: ⁊ nō trāſcēdit ꝯſyderationē ſcie naturalis. ⁊ oīa ꝯſyderata in ſcia naturali hñt attributionē ad ipm: aliq̄ ſicut principia: aliq̄ ſicut paſſiōes: ⁊ aliq̄ ſicut ſubiecta paſſionū: ſicut apparebit in ꝓceſſu. Ex hoc etiā pȝ rñſio ad q̄ſitū: ⁊ eſt ꝯcluſio principalis. ſ. ꝙ ſcia naturalis ꝯſyderat de ente mobili: tanq̄ de ſubiecto ꝓprio ⁊ adeq̄to. Sed notandum eſt ꝙ ſcia naturalis totalis ꝯſyderat de ente mobili: q̄ ad paſſiōes ꝓprias ⁊ cōes. Scia aūt huius libri ꝯſyderat de ente mobili quo ad paſſiōes ei⁹ cōes tm̄: ⁊ ſic pȝ qualiter ens mobile: eſt ſubiectū ꝓpriū ⁊ adequatū ſcie naturalis totalis ⁊ ſcie naturalis ꝑtialis: ſicut eſt ſcia hui⁹ libri: ſȝ hoc eſt diuerſimode: ē eñ ſubiectū adequatū hui⁹ ſcie. ſ. libri phyſicoꝝ: ꝓut de ipſo inueſtigat ſolū paſſiōes cōes: ſicut ē mot⁹ tēp⁹ ⁊ hmōi. ⁊ eſt ſbm adeq̄tū ſcie naturalis totalis: ꝓut de eo inueſtigant̄ ꝓprietates ⁊ paſſiones: nō ſolū cōes: verū etiā ꝓprie: ⁊ ſic pȝ ſolutio quinti argumenti.

Quantū ad quartū an ſcia naturalis ꝯſyderet de oīb⁹ entib⁹ mūdi ſit prima ꝯcluſio. Scia naturalis ꝯſyderat de his terminis ens mobile et ens īmobile: ſilr̄ de his corporale ⁊ incorporale. ſed ꝑ iſtos terminos quodlibet ens mūdi eſt ſignificabile: ergo cū ipſa ſciētia naturalis nō ꝯſyderet de his terminis ꝓ ſe: ſequit̄ ꝙ ipſa de ſignificatis cōſyderat hoꝝ terminoꝝ: ⁊ ꝑ ꝯñs ſcia naturalis ꝯſyderat de oīb⁹: ꝓut ꝯſyderare de aliquo: vel eſſe ſcientiā de aliquo capit̄ tertio mō. ¶ Secūda cōcluſio eſt hec. nulla ſcia eſt ſic de oībus ꝙ ipſa ſit demōſtratiua oīm cōcluſionū demōſtrabilium: pȝ primo: nā ſi eſſet aliq̄ talis: tunc alie ſcie ſupfluerēt. ¶ Secūdo. ſi aliqua ſcia eſſet talis: hec maxime eſſet metaphyſica. Sȝ hoc eſt falſu: falſitas pȝ: q: metaphyſica nō demōſtrat iſtā ꝯcluſionē. triangulus hȝ tres angulos ⁊c. ꝯñtia tenet q: metaphyſica eſt ſcia cōiſſima. ¶ Tertia ꝯcluſio. metaphyſica hȝ formare ꝯcluſiōes demōſtrabiles ꝑ ipſam de qualibet re mundi. pȝ: nā de qualibet re mundi hȝ inquirere an ſit eadē vel diuerſa ab vna alia re. Unde de triāgulo hȝ inquirere an ſit idē lineis an nō. ⁊ hoc demonſtrabile eſt. ergo nō eſt cōis vl̄ cōmuniſſima: ſic ꝙ ipſa ſit demōſtratiua oīm cōcluſionū demonſtrabiliū: ſed ſic eſt ꝙ ipſa de qualibet re pōt formare ꝓpoſitiones per ipſam demōſtrabiles: qualiter nō eſt de aliqua alia ſcia. Ex his g̃ pȝ qualr̄ ſcia naturalis ꝯſyderat de oīb⁹ reb⁹ mūdi ⁊ qualr̄ non. ¶ Ad rōnes principales. ad primam: qñ dr̄ ſcia naturalis nō eſt vna: verū eſt. ergo ei⁹ nō eſt vnū ſubiectū: verū eſt accipiendo ſubiectū ꝓut diſtinguit̄ ꝯ̄ p̄dicatū. ſȝ accipiendo ſbm q̄rto mō. ſ. ꝓ termo cōi verificabili ⁊c. ſcie naturalis eſt vnū ſbm: q̄ð eſt ei⁹ ꝓpriū. ¶ Ad ſecūdā ꝯceditur ꝙ ſcia naturalis īmo q̄libet alia ſcia eſt aliq̄ mō ſubalternata metaphyſice. ¶ Ad tertiā ꝯcedo ꝙ ens mobile ē verificabile de oīb⁹ ꝯſyderatis in ſcia naturali: ⁊ hoc ī recto vel in obliq̄. mō q̄uis materia vel forā nō eſt ens mobile: tñ eſt entis mobilis. ſ. principiuȝ: ſilr̄ q̄uis tēps nō ſit ens mobile: tñ eſt aliq̄d ētis mobilis puta paſſio: ſilr̄ q̄uis vacuū nō ſit ens mobile: tñ eſt priuatio paſſionis entis mobilis. ſ. loci. ⁊ ſic de aliis. ¶ Ad quartā bñ ꝯcedo ꝙ nullū ens mobile eſt ſbm ꝓpriū ſcie natural̄. ⁊ hoc bñ ꝓbat ratio. nihilominꝰ hic termin⁹ ens mobile: eſt ſbm ꝓpriū ſcie naturalis. ſicut eñ nō ſeq̄t̄: nullus hō eſt ſpēs: g̃ falſuȝ eſt ꝙ hō ſit ſpēs: ita non ſeq̄t̄: nulluȝ eſt mobile ēs ſbm ⁊c. g̃ falſū eſt ꝙ ēs mobile ſit ſbm ſcie naturalis. ¶ Quinta rō ſoluta eſt in tertio articulo. ¶ Ad ſextam pȝ rñſio ex quarto.

Queſtio ſecunda.

QVeritur ſecūdo vtrū cognitio ſciētifica cāti depēdeat ex cognitione ſuaꝝ cāꝝ: ⁊ arguit̄ ꝙ non: q: cognitio ſciētifica non eſt nobis poſſibilis: g̃ q̄ſtio falſa. tenet ꝯñtia. Sed aňs ꝓbat̄: naȝ cognitio ſciētifica habet̄ de aliq̄ quū de illo ampli⁹ nō eſt dubiuȝ: nec ē formido ad oppoſitū: talis aūt nō eſt nobis poſſibilis de aliq̄ re: cū nulla res poſſit cognoſci: quantū cognoſcibilis ē. ¶ Scḋo ſi cognitio ſciētifica cauſati dependet ex cognitione ſuaꝝ cauſarū: vel hoc eſſet intelligendo ꝑ cauſatū cōcluſionē ſcibilē: ⁊ ꝑ cās p̄miſſas: vel intelligēdo ꝑ cauſatū aliquā rē ad extra: q̄ nō eſt ſignū: ⁊ ꝑ cās ſilr̄. nō pōt dici primū ex eo ꝙ cōcluſio non eſt illud quod ſcitur: ſed res ſignificata: ⁊ etiā quia premiſſe nō ſunt cauſe ꝯcluſiōis: nā poſſibile eſt ꝯcluſionē eē p̄miſſis nō exiſtentib⁹: ergo p̄miſſe nō ſunt cauſe concluſionis. Nec poteſt dici ſcḋm ſcilicet ꝙ intelligēdo per cauſatū rem ad extra: q̄ non eſt ſignū: ſicut eſt homo lapis ⁊c. quia illa res nō eſt ſcibilis: probatur: q: nihil eſt ſcibile: niſi q̄ð eſt demonſtrabile: talis aūt res nō eſt demōſtrabilis eo ꝙ nō eſt: nec pōt eſſe ꝯcluſio demōſtrationis. ¶ Tertio. ſi q̄ſtio eſſet vera tūc cognitio ſciētifica cauſati depēderet ex ſeipſa: ſed hoc eſt incōueniens: ergo. ꝓbat̄ ꝯñtia: q: cognitio cauſe depēdet ex cognitione effect⁹ ſeu cognitiōe cāti: ſi ergo cognitio cauſati depēderet ex cognitione cāꝝ: ipſa depēderet ex ſeipſa: q: quicq̄d eſt cā cauſe eſt cā cāti: ⁊ cuȝ cognitio cāti ſit cauſa cognitionis cauſe: ſequitur tunc ꝙ cognitio cauſati eſſet cā cognitionis ſui ipſius ⁊ ſic idē depēderet a ſeipſo: ⁊ eſſet cā ſui ipſius. ¶ Quarto. ſi q̄ſtio eſſet vera ſeq̄retur ꝙ eſſet circulatio in cognitionib⁹: ꝯñs eſt falſum: falſitas pȝ: quia tūc vnū ⁊ ideȝ eſſet notius ⁊ ignotius

ſius reſpectu vnius ⁊ eiuſdez q̄d eſt falſum. Sed ꝓbaƚ ↄ̄ñtia: nã cognitio cauſati eſt cã cognitiõis cauſe: q: eſt nobis notius: ꝑ Ariſt. in lr̃a. ſi ergo econuerſo cognitio cauſe eſſet cã cognitiõis cauſati: ſequeretur circulatio. ¶ Quinto ſequereƚ: ſi q̄ſtio eſſet vera ꝙ magis nota cognoſcerenƚ ꝑ minus nota: ↄ̄ñs eſt falſum. falſitas pꝫ: q: eſſet petitio principii: ſed ↄ̄ñtia ꝓbaƚ: q: cauſatũ eſt nobis noti⁹ q̄ cã: ꝑ Ariſt. in lr̃a dicẽtẽ effectũ eẽ nobis notiorẽ. ¶ Sexto ſi q̄ſtio eſſet vera ſeq̄reƚ ꝙ ſtatiꝫ habita cognitiõe cãrũ habereƚ notitia cauſati: ſꝫ ↄ̄ñs eſt falſũ: falſitas pꝫ: nã aliq̄s poteſt cognoſcere cãs alicui⁹ effectus abſq꞉ hoc ꝙ cognoſcat ipſum effectũ cuius ille ſũt cauſe. q: forte q̄uis cognoſcat illas cãs: non tamen cognoſcit ꝙ ille ſunt cauſe talis effectus. ergo ⁊c.

In oppoſitum videtur eſſe Ariſtoteles

in ꝓhemio huius ⁊ expoſitores. In iſta queſtione primo videnduꝫ eſt an aliquod ſcibile vel cognoſcibile poſſit a nobis tm̃ cognoſci quantũ eſt cognoſcibile de q̄ tangebaƚ in primo argumento. ¶ Scd̃o videndũ eſt de q̄ſito principali. ¶ Quantũ ad primũ ꝑſupponendum eſt ꝙ ſcibile aliq̄ñ capitur pro concluſione: cui aliquis aſſentit ꝓpter aliquã euidentiã. Aliq̄ñ capiƚ ꝓ ipſa re incõplexa vel ꝓ ſubiecto cõcluſionis ſcibilis: de quo ſciuntur ⁊ inueſtiganƚ aliqua p̄dicata. ¶ Scd̃o. ſuppono ꝙ nõ tot: quin plura p̄dicata de quolibet termino ſiũt verificabilia vel ſcibilia vel de ꝓnoĩe demõſtrante illud: ꝓ quo talis terminus ſupponit. ¶ Tertia ſuppoſitio: ꝙ intellectus noſter nõ poſſit de aliquo infinita cognoſcere. ¶ Tunc ſit prima cõcluſio. accipiendo ſcibile vel cognoſcibile pro termino vel pro ſubiecto alicuius cõcluſionis ſcibilis: vel ꝓ re ꝓ q̄ iſte terminus ſupponit: nulla res eſt a nobis cognoſcibilis tm̃: quantũ põt cognoſci. ꝓbaƚ ꝑ ſcd̃am ſuppoſitionẽ. nã infinita ſeu non tot: quin plura predicata ſunt de aliquo verificabilia ⁊ cognoſcibilia: ſꝫ per tertiã ſuppoſitionẽ intellect⁹ noſter non põt infinita de aliquo cognoſcere: ex eo ꝙ eſt finite capacitatis. ergo nõ eſt poſſibile ꝙ cognoſcat infinita cognoſcibilia de aliquo: ⁊ per ↄ̄ñs nõ eſt poſſibile ꝙ cognoſcat aliq̄d tm̃ quãtũ ẽ cognoſcibile. q̄ bñ dicit Themiſtius ſuꝑ primo de aĩa: ꝙ ea q̄ ſcim⁹ ſunt minima pꝛ eoꝝ q̄ ignoꝛam⁹. ¶ Scd̃a ↄcluſio ꝙ accipiendo ſcibile vel ſcitũ ꝓ ↄcluſione demõſtrata vel demõſtrabili: poſſibile eſt ꝙ aliquid aliquo mõ cognoſcaƚ tm̃ quãtũ eſt cognoſcibile ab eo. ꝓbaƚ: nã poſt q̄ aliq̄ cõcluſio eſt mihi demõſtrata ꝑ demõſtrationẽ a me ſcita: ipſam tm̃ cognoſco quantuꝫ eſt cognoſcibilis a me: verbi gratia vt iſtam. triangulus habet tres angulos.

Quantum ad ſecundum articulum

ſciẽdũ eſt ꝙ duplex eſt cognitio: quedã cognitio quia: ⁊ quedã cognitio propter quid. verbi gratia: nam queslibet cognitio qua cognoſcimus ꝙ eclipſis lune eſt: vocatur cognitio quia eſt: ſed qñ cognoſco propter quid eclipſis lune eſt: vocatur cognitio propter quid: ⁊ ſepe habem⁹ cognitionẽ q: eſt de aliquo: abſq꞉ hoc ꝙ habeamus cognitionem ꝓpter quid eſt. ¶ Alia diſtinctio ꝙ q̄dã eſt notitia cõplexa: q̄dã incõplexa. Exẽpluꝫ primi ſicut eſt cognitio qua cognoſco hoĩem eſſe album. Exẽplũ ſecundi ſicut eſt cognitio qua cognoſco ſortem vel platonẽ. ¶ Alia diſtinctio ꝙ quedã eſt cognitio ꝓpria ⁊ quedã cognitio cõmunis. Cognitio ꝓpria dƚ quando aliqua res cognoſcitur per aliquã intentionẽ ſeu cõceptum exiſtentẽ in anima repreſentatiuũ illius rei ⁊ non alterius. Cognitio aũt cõis eſt quando aliqua res cognoſcitur per aliquã ſimilitudinẽ nõ ſolum repreſentatiuam illius rei: verum etiaꝫ alterius. ¶ Tunc ſit prima concluſio ꝙ prima notitia ⁊ cognitio: quam habemus in ſcientia naturali: eſt cognitio quia eſt. Probaƚ. nam in ipſa ſcientia naturali: primo cognoſcimus effectus: effectus eñ ſunt nobis notiores: ſed ipſos anteq̄ cognoſcamus eorum cauſas: ſolũ cognoſcimus cognitione quia eſt: ex eo ꝙ cognitio eorũ propter quid depẽdet ex cognitione ſuarũ cauſarũ. Scd̃a concluſio. poſt notitiam primam in ſcientia naturali: poſſumus habere notitiã propter quid. hoc patet: nam cognitis effectibus quia ſunt: poſſumus cognoſcere propter quid ẽ effectus: cognitio autem quia eſt reuertitur ad effectũ. ¶ Tertia concluſio: notitia incomplexa ipſius cauſati poteſt haberi abſq꞉ notitia cauſe ipſius cauſati. hoc patet: nam videndo albedinem poſſum cognoſcere albedinem: abſq꞉ eo ꝙ cognoſcam ipſius albedinis cauſam. ¶ Quarta concluſio: ad notitiam complexã propriam ⁊ ſpecialem ipſius cauſati oportet cauſam illius vel cauſas cognoſcere. hoc patet: nam talis cognitio dependet a cognitione illorum a quibus res illa depẽdet in eſſe: ⁊ hec ſunt cauſe illius rei ⁊c.

Ad rationes principales. Ad primã

patet ex primo articulo. ¶ Ad ſecundã dico ꝙ per cauſatum poteſt intelligi ſic eſſe ſicut ſignificatur ꝑ cõcluſionem: et per cauſas poteſt intelligi ſic eſſe ſicut ſignificatur ꝑ premiſſas: vnde ex cognitione ſic eſſe ſicut ſignificatur per premiſſas in demonſtratiõe propter q̄d dependet cognitio ipſius ſic eſſe ſicut ſignificatur per concluſionem: ⁊ ſi diceretur: ſic eſſe ſicut ſignificatur ꝑ concluſionem: non eſt demonſtrabile: nego: ⁊ quãdo dicebatur: ſolum concluſio eſt demonſtrabilis: verum eſt tanq̄ illud: quod in demonſtratione infertur: non tamẽ tanq̄ illud quod per illam ſignificatur. ¶ Ad tertiam concedo ꝙ cognitio propter quid ipſius cauſati dependet ex cognitione quia eſt eiuſdem: nec hoc eſt impoſſibile: nec ratio probauit aliud. ¶ Ad quartã dico ꝙ nõ eſt impoſſibile eſſe circulationem diuerſoruꝫ generum: ſicut eſt cognitio quia eſt: ⁊ cognitio propter quid: non enim eſt impoſſibile ꝙ a. ſit notius b. quo ad quia eſt: ⁊ ecõuerſo: q: eſt ipſius b. ſit notius q̄ ꝑꝑ quid eſt ipſi⁹ a. ſiue q̄ ipſum a. ¶ Ad quintã pꝫ ex eadeꝫ radice: cauſe eñ q̄uis ſint min⁹ note: q̄ ad q: ẽ: q̄ ſit cãtũ q̄ ad q: eſt: tñ q: eſt cã ẽ eſt noti⁹ q̄ ꝑꝑ q̄d eſt effect⁹. ¶ Ad ſextã dico ꝙ q̄uis cognitio cauſati ex cognitiõe cãꝝ depẽdeat tñ cognitio cauſati nõ ſufficit ad cognitionẽ effect⁹: ſed cũ hoc requiriƚ ꝙ cognoſcaƚ q̄m ille cauſe ſunt cãe talis effect⁹. tũc eñ effect⁹ ꝓpter quid cognoſciƚ: ⁊ ideo bene dixit Ariſto. in primo poſterioꝝ: ꝙ ſcire eſt rem ꝑ cãm cognoſcere: ⁊ q̄m illius eſt cã. ⁊ hoc ſufficit.

Queſtio.III.

QVęritur vtrũ ad perfecte cogñoſcendũ aliquã rẽ opoꝛteat oẽs cãs illi⁹ cognoſcere. ⁊ arguiƚ primo ꝙ non: naꝫ ſi ſic: ſeq̄reƚ ꝙ ad perfecte cognoſcendũ aliquã rẽ opoꝛteret infinita cognoſcere. ↄ̄ñs falſũ: quia tũc nõ poſſem⁹ aliquã rẽ ꝑfecte cognoſcere: eo ꝙ nõ poſſum⁹ infinita cognoſcere. infinitũ aũt ſm ꝙ hmõi eſt ignotum: vt dicit Ariſtoteles p̄mo huius. ↄ̄ña ꝓbatur q: dato aliq̄ cognoſcibili ſicut ſoꝛ. vel pla. ſi ad perfectã ei⁹ cognitionem opꝫ oẽs cauſas ei⁹ cognoſcere: opꝫ cãm ſue cauſe cognoſcere: ⁊ iterum cãm ſue cãe: ⁊ ſic in infinitũ: ↄ̄ña tenet ex hoc ꝙ q̄cq̄d eſt cauſa cauſe: eſt cã cauſati. ¶ Scd̃o: ſi queſtio eſſet vera ſequeretur ꝙ nullã rem perfecte poſſem⁹ cognoſcere:

ꝯñs falſum:ꝯñtia ꝓbaṫ:nã cuiuſcũq; rei deus eſt cã: ḡ
ad cuiuſlibet rei pfectã cognitionẽ opꝫ cognoſcẽ deũ:ꝫ
cũ de⁹ nõ poſſit a nobis pfecte cognoſci:ſequiṫ nullam
rẽ poſſe a nobis pfecte cognoſci:ſi ad cuiuſlibet rei pfe
ctã cognitionẽ opꝫ oẽs cãs cognoſcere. ¶ Tertio.naꝫ
ego videns te:poſſum te pfecte cognoſcere: qꝛ poſſum
pfecte cognoſcere ꝙ tu es hõ vel aĩal:abſq; hoc ꝙ ego
cognoſcã oẽs cãs. ¶ Confirmaṫ: nam ego hñs in men
te mea cõem cõceptũ hoĩs:habeo in mente mea pfectã
cognitionẽ ⁊ imagineꝫ cuiuſlibet hoĩs. ⁊ p ꝯñs habeo
perfectã cognitionẽ cuiuſlibet hoĩs:cũ iſta ſimilitudo
ſit eius cognitio:et tñ nõ habeo notitiam cauſarum cu
iuſlibet hoĩs. ¶ Quarto.nã primũ principium.ſ.nõ cõ
tingit idem ſimul eſſe ⁊ nõ eſſe:perfecte cognoſciṫ a pfe
cte ꝯſyderãte:⁊ tñ ad talẽ cognitionem nõ requiriṫ co
gnoſcere oẽs cãs. ¶ Quinto ad idẽ.nã ſcia mathema
tica eſt notitia perfecta ⁊ tñ non demõſtraṫ p oẽs ſuas
cãs:ſed p vnã ſolã:vt.pꝫ p Cõmentatorẽ primo huius.
¶ Sexto.nam ſcia metaphyſica eſt notitia pfecta ⁊ tñ
nõ demõſtraṫ p oẽs eius cãs. ¶ Septio demonſtratio
pp quid facit ſcire ipſaꝫ rẽ pfecte ⁊ tñ nõ daṫ p oẽs cãs.
ergo. Tenet ꝯñtia. añs ꝓbaṫ quo ad pmã partẽ: qꝛ nõ
eſt aliqđ inſtrumẽtũ faciẽs ſcire: qđ ita pfecte faciat
ſcire ſicut demõſtratio pp quid:vt pꝫ p Ariſt.primo po
ſteriorũ.⁊ ſiliṫ ſecũda ps antecedẽtis pꝫ ibidẽ. ¶ Octa
uo.ſi q̃ſtio eſſet vera:ſequereṫ ꝙ res nõ habẽtes cãs nõ
poſſent cognoſci. Sed cõſequẽs eſt falſum:falſitas cõ
ſequentis pꝫ:nã materia ⁊ forma cognoſcuntur:quarũ
tñ nõ ſunt cauſe:quas opꝫ cognoſcere ad coꝝ cognitio
nẽ:ſiliṫ deus cognoſciṫ:cuius tñ nõ eſt cauſa.ḡ ⁊c.

In oppoſitũ eſt Ariſtoteles. nã quia

ſcire eſt rẽ p oẽs cãs ſuas cognoſcere.ergo. ¶ Secũdo
ſicut res ſe hꝫ ad eſſe ita ſe hꝫ ad cognoſci: ſed ſic eſt ꝙ
res nõ põt pfecte eſſe ſine oĩb⁹ ſuis cauſis: ergo ſequiṫ
ꝙ non põt cognoſci niſi oẽs cauſe eius cognoſcantur.
¶ Tertio.res nõ cognoſciṫ pfecte:q̃diu eſt aliqua que
ſtio dubia de vna re:ſed q̃diu nõ cognoſcunṫ oẽs cauſe
illius rei:tamdiu põt formari aliqua q̃ſtio dubia de vna
re. ¶ Iſta q̃ſtio intelligiṫ de cognitione rerũ hñtiũ cãs.
ſiliṫ intelligiṫ de cãis pſe ⁊ nõ p accidẽs: de qb⁹ magis
videbiṫ in ſcđo hui⁹. ¶ In iſta q̃ſtione videndũ eſt pmo
de vno ſuppoſito in alia queſtione.ſ.an p ſciam vni⁹ rei
poſſit alia res fieri ſcita. ſcđo de queſito. ¶ Quantuꝫ
ad primũ ſciendũ eſt ꝙ aliqui dicũt:diſtinguẽdo primo
de notitia:qꝛ q̃dã eſt notitia cõplexa ⁊ quedã incõple
xa:⁊ vna notitia incõplexa nõ põt in nobis gñare aliã
notitiã incõplexã.verbi grã:p notitiã incõplexã.a. nõ
põt fieri in nobis notitia incõplexa.b.⁊ hoc p notitiam
incõplexã ipſius.a.ſolũ.⁊ illud volũt ſic ꝓbare:nã vna
res nõ cognoſciṫ p aliã niſi mediante ꝯñtia ⁊ diſcurſu.
ſed talis nõ eſt notitia incõplexa: ſꝫ cõplexa: ergo. Ali
inferũt ex iſto ꝙ nulla ſbã cognoſciṫ niſi cognitione cõ
plexa. ꝓbãt hoc:nã accidẽtia ꝯferunt ad cognitionem
ſubſtãtie p Ariſt.in ꝓhemio de aĩa. Cũ ergo p cognitio
nẽ vna res nõ ſit nota p aliã niſi mediante diſcurſu:ſeqṫ
cognitionẽ ſbe eſſe cõplexã. ¶ Sed contra iſtã opinio
nẽ pono iſtam cõcluſionẽ: ꝙ notitia incõplexa alicui⁹
rei põt in nobis generari per notitiã incõplexã alteri⁹
rei ſolam. ꝓbaṫ:nã cognitio intellectiua incõplexa ge
neratur in nobis ex notitia ſenſitiua incomplexa abſq;
diſcurſu aliquo:ergo. ¶ Scđa cõcluſio cõtra coꝝ corre
lariũ: ꝙ ſubſtantia poteſt cognoſci cognitione incõple
xa.probatur.nam ſi per eos cognoſcitur cõceptu com
plexo:tũc iſte cõceptus per intellectũ poteſt reſolui in
partes ipſũ cõponẽtes:quarũ quelibet facta reſolutio
ne eſt ſimplex: ergo reſolutione facta ſubſtãtia cogno
ſcitur cognitione incõplexa. Et cõfirmaṫ:naꝫ ꝯceptus
de pdicamẽto ſubſtãtie quibuſcũq; alijs conceptibus
ſunt ſimpliciores:qđ nõ eẽt ſi ſubſtãtia nõ poſſet cogno
ſci niſi ꝯceptu cõplexo. Et qñ dicebatur:vna notitia nõ
poteſt fieri ex alia niſi p ꝯſequẽtiã ſeu diſcurſuꝫ: hoc ne
go:qꝛ aliqñ fit per mediũ obiectũ:ſicut eñ obiectũ ex
tra cauſat notitiã ſenſitiuã in ſenſu:ſic notitia ſenſitiua
põt cauſare notitiã intellectiuã abſq; aliquo diſcurſu.
¶ Deinde de notitia cõplexa:dicũt aliqui ꝙ nunq̃ per
aliquã rem eſſe põt cognoſci alia res eſſe:ita ꝙ nunq̃ p
a.eſſe:poteſt cognoſci b.eſſe. hoc ꝓbant ſic:naꝫ ſi per a.
eſſe poteſt cognoſci b.eſſe:tunc oporteret iſtã conſequẽ
tiam eſſe euidentẽ.a.eſt.ergo b eſt. ſed hoc eſt falſum.et
cõſequẽtia tenet:aliter eñ per.a.eſſe non põt cognoſci
b eſſe:falſitas cõſequentis patet:quia talis cõſequẽtia
nõ fundaṫ in principio primo:nec in cõtradictiõe:ergo
talis cõſequentia non eſt euidẽs. ꝯñtia tenet:qꝛ oĩs ꝯſe
quẽtia dꝫ fundari in primo principio ſiue in cõtradicti
one:añs pꝫ:qꝛ nõ eſt cõtradictio a.eſt et b. nõ eſt. nõ eñ
implicat a. eſſe ⁊ b.non eſſe.ex quo a. ⁊ b. diſtinguũtur.
Et tales habẽt dicere nullã ꝓpoſitionẽ de ſcđo adiacẽ
te:poſſe demõſtrari. Sed breuiter iſtud videṫ eſſe cõtra
Ariſto.⁊ Cõmẽtatorẽ. viij. phyſicoꝝ ⁊.ij. phyſicorum:
qꝛ Ariſto.⁊ Cõmẽtator credunt demõſtrare primũ mo
toreꝫ eſſe p primũ motum eſſe. Sed breuiter illi qui ſic
dicerent:reſpõderẽt.ꝙ Ariſto.⁊ Cõmẽtator octauo hu
ius nõ demonſtrant primũ motorẽ eſſe:ſꝫ bene demon
ſtrãt aliquẽ eſſe primũ motorẽ: modo iſta ꝓpoſitio: ali
quis eſt primus motor:non eſt de ſecũdo adiacente: ſed
de tertio. ¶ Sed hoc non valet ex hoc: quia ex quo ad
iſtam propoſitionẽ aliquis eſt primus motor: ſequitur
euidenter iſta:primus motor eſt. Si ergo Ariſto.demõ
ſtrat primã videṫ etiã ꝙ demonſtrat ſecundã. Unde q̄c
quid ante demonſtrationẽ factã eſt dubiũ: ⁊ poſt demõ
ſtrationẽ fit certũ virtute illius demonſtrationis:hĩ vi
detur eſſe demonſtratũ.ſed ante demõſtrationẽ Ariſt.
qua per eos demõſtrauit iſtam:aliquis eſt primus mo
tor:hec fuit dubia primus motor eſt:⁊ facta demonſtra
tione ipſa fuit certa.ergo. ¶ Sed iſti dicerent bene cõ
cedentes ꝙ ſi aliquid ante demonſtrationem aliquam
dubiũ eſt ⁊ illa demonſtratione facta certum eſt:tũc eſt
demonſtratũ ſi hoc infertur ex tali demõſtratione ſyllo
giſtice:qualiter non eſt de iſta primus motor eſt. Sed
hoc non valet:nam per Ariſtotelem ſcđo priorum vna
poteſtas ſyllogiſmoꝝ eſt cõcludere plura. ſcilicet con
cluſionem:⁊ quicquid ſequitur euidenter ad eam. Cum
ergo per eos ex demonſtratione Ariſtotelis inferatur
iſta ſyllogiſtice:aliquis eſt primus motor:ſequitur etiã
iſta primus motor eſt:ex eo ꝙ euidẽter ſequitur ad illã.
Et ſimiliter dicit Ariſtot.in ſcđo poſteriorũ: ꝙ queſtio
ſi eſt naturaliter demõſtrabilis eſt per demõſtrationẽ:
⁊ hec non eſſet verũ ſi non contingeret ꝓpoſitioneꝫ de
ſecundo adiacẽte demõſtrari. Et tũc ad rationẽ coꝝ: q̄
ꝓbãt vnã rem eſſe non poſſe ſciri per aliã rem eſſe:quia
hoc oporteret eſſe p cõſequentiã euidẽtẽ:admitto: ⁊ vl
teri⁹ dico eſſe falſum qđ ipſi aſſumpſerũt: ꝙ oĩs euiden
tia ꝯñtie debeat reduci ad primũ principiũ. qꝛ q̃plura
ſunt pncipia indemõſtrabilia imo q̃ſi tot ſũt principia
indemõſtrabilia quot ſũt ꝯcluſiões demõſtrabiles:ſecũ
duꝫ ꝙ patet primo poſterioꝝ. ergo nõ oportet oĩe qđ
eſt euidens reduci ad primum principium ⁊c.

Quantum ad ſecundum articulũ ſit

iſta diſtinctio. ꝙ notitiarum cõplexarum de aliqua re
quedã diciṫ pfecta ſimpliciṫ:⁊ q̃dã diciṫ pfecta in gñe:
tunc eñ aliqua res cognoſcitur perfecte ſimpliciṫ:qñ co
gnoſciṫ quo ad oĩa predicata de ipſa ſcibilia: ſꝫ aliquis

res cognoſcit̃ notitia perfecta in genere:quãdo cognoſcitur q ad aliqua p̃dicata de ipſa ſcibilia: ⁊ cognoſcit̃ ꝙ vtiq̧ illa p̃dicata ſunt de ipſa ſcibilia ⁊ cognoſcibilia in gñe. ¶ Tũc ſit hec prima cõcluſio:ad perfectam cognitionẽ rei incõplexã:nõ oportet oẽs cãs illius cognoſcere.probat̃. perfectũ conceptũ ſpecificũ poſſum habere in intellectu:⁊ mediante iſto cognoſcere hoĩem abſq̧ hoc ꝙ cognoſcam oẽs eius cauſas. ¶ Secunda concluſio: ꝙ ad perfectã cognitionẽ cõplexã in genere alicuius rei: nõ oportet oẽs cãs illius rei cognoſcere: patet:nã perfecte poſſum cognoſcere ꝙ triangulus hʒ tres angulos equales ⁊c. abſq̧ hoc ꝙ cognoſcã oẽs eius cauſas:ſimiliter poſſum cognoſcere perfecte ſaltem tali cognitione:quali nature humane poſſibile eſt. ſcilicet ꝙ ſortes eſt hõ:vel ꝙ ſortes eſt aĩal abſq̧ hoc ꝙ cognoſcã oẽs eiꝰ cãs. ¶ Tertia cõcluſio. ꝙ ad cognitionẽ ꝯplexã alicuiꝰ rei pfectã ſimpliciter oportet oẽs cauſas illius rei cognoſcere.ſ.propinquas ⁊ remotas: probatur. Nam perfecta notitia rei ſimpliciter excludit oẽm dubitationẽ poſſibilẽ fieri de ipa re: ergo talis non põt perfecte cognoſci ſimpliciter niſi oẽs cauſe eiꝰ cognoſcant̃. ¶ Quarta cõcluſio.cognitio alicuius rei perfecta ſimpliciter nõ eſt a nobis poſſibilis. ꝓbat̃. qꝛ nõ eſt poſſibile ꝙ aliquã rem ſiĩ cognoſcamus: quãtũ a nobis eſt cognoſcibilis ſicut dictũ eſt in p̃io articulo q̃ſtionis. vnde nõ eſt poſſibile: ꝙ de aliqua re cognoſcamus omnia p̃dicata de ipſa ſcibilia. Ex quo ſequitur ꝙ minimã rem mũdi non poſſumus cognoſcere ſimpliciter pfecte. ¶ Quinta concluſio.cognitio pfecta alicuius rei in genere bene eſt nobis poſſibilis.probatur. quia bñ eſt poſſibile ꝙ de triãgulo vel de aliq̃ alia re pfecte cognoſcamus aliquod p̃dicatũ:puta habere tres angulos vel aliqua hmõi:ex quibus pʒ reſponſio.

Ad rationes principales. Ad primã quãdo dicebatur oportet infinita cognoſcere concedo ꝙ hoc oportet ad cognitionẽ alicuiꝰ rei perfectã ſimpliciter:nihilominus hoc non opʒ ad cognitionem perfectã in gñe. ¶ Ad ſcðam ſimiliter ꝯcedo ꝙ ad perfectam cognitionẽ rei ſimpliciter opʒ cognoſcere deum hoc tamen non requiritur ad cognitionem perfectam in gñe alicuius rei. ¶ Ad tertiã ⁊ ad eius cõfirmationẽ reſpondet̃ ꝙ bene ꝓbant ꝙ ad pfectam notitiã alicuius rei incompletam :vel perfectam cognitionem rei in genere non oportet omnes cauſas illius rei cognoſcere:attamẽ oportet ad cognitionẽ perfectam ſimpliciter. ¶ Ad quartã dico:ꝙ ſi primum principiũ cõſyderat̃ tanq̃ res cauſata:tunc per aliquem terminũ eſt ſignificabile:de quo plura predicata ſunt queſibilia et dubitabilia et inueſtigabilia: et ſic de primo principio poteſt eſſe ſcientia:et ſic poteſt eſſe dubitatio ⁊ ſm alias et alias dubitationes ꝓpoſitiones de ipſo formabiles. et ſic primi principij eſt cauſa. Si autẽ primum principiũ conſyderetur quo ad ſic eſſe ſicut per ipſum ſignificatur:ſic primi principij non eſt cauſa:nec etiam ſic dubitatur:ſed ſtatim cognoſcitur quũ intellectui ꝓponitur. ¶ Ad quintam et ſextam bene concedo ꝙ huiuſmodi ſcientie ſunt perfecte notitie in genere ipſarũ ſed non perfecte ſimpliciter. ¶ Ad ſeptimam dico ꝙ demonſtratio propter quid bene facit perfecte ſcire in genere ⁊ hoc eſt ad aliquod predicatũ rem ſignificans per ſubiectum queſtionis demonſtratẽ. ¶ Ad octauaʒ patet quia dictum eſt ꝙ queſtio debet intelligi de rebꝰ habentibus cãs qualis non eſt deus.

Queſtio quarta.

QVeritur vtrũ eadem ſint nobis notiora et nature. Et arguitur primo ꝙ ſic:nam eadeʒ ſunt notiora et anime noſtre. ergo.queſtio vera: ꝯña tenet ex eo ꝙ aĩa nr̃a ẽ natura:qꝛ eſt forma: oĩs aũt forma ẽ natura. añs ꝓbat̃: nihil eſt nobis notius quin ſit notiꝰ aĩe nr̃e.et ecõuerſo. ¶ Scðo. cãe ſũt notiores nature effectibus et eedẽ ſunt etiã notiores nobis:ergo idẽ eſt notius nobis et nature. antecedens quo ad eius primã partem patet per Ariſtotelẽ qui vult ꝙ cauſe ſint notiores nature ſuis effectibus:ſed quo ad ſecũdã partem patet:nam color eſt cauſa ſpeciei multiplicate in animo. Color aũt eſt nobis notior q̃ ſit ipſa ſpecies:ergo. Similiter magnes eſt nobis notior q̃ ſuus effectꝰ: ſcilicet qualitas ſpiritualis multiplicata ꝑ mediuʒ ab ip̃o.ergo. ¶ Tertio ad idẽ cauſe ſunt notiores nobis ſuis effectibus:et eedẽ ſunt notiores nature. ergo. ꝯſeq̃ntia clara ⁊ añs patet:quia a cognitiõe cauſarũ veniuꝰ in cognitionẽ ſuoꝝ effectuum:⁊ hoc non eſſet niſi cauſe eſſent nobis notiores ſuis effectibus:nam a minus notis nõ deuenimus in notitiam magis noti. ꝙ aũt a notitia cauſarũ veniamus in cognitionem effectuum patet per demonſtrationẽ propter quid. ¶ Quarto quũ dicitur per Ariſtotelem ꝙ nõ ſunt eadẽ notiora nobis ⁊ nature:vel per naturam intelligimus naturã cognoſcentem vel nõ cognoſcentem:ſi primo modo:tunc talis eſt deus:tũc nõ oĩa ſunt nobis nota et nature: nec tunc ſũt aliq̃ notiora nature:⁊ aliq̃ minꝰ nota:qꝛ nature cognoſcenti.ſ.deo omnia ſunt notiſſima. Si ſcðo modo:tunc illi nature nihil eſt notius q̃ nobis:cũ illi nature nihil ſit notũ. ¶ Quinto cõpoſita ſunt nobis notiora q̃ cauſe ⁊ illa ſunt etiã notiora nature.probatur:nã iſta q̃ ſũt maioris pfectionis et entitatis:ſunt notiora nature: ſʒ cõpoſita in cõparatiõe ad dicta ſunt huiuſmodi:ergo. maior eſt nota:qꝛ Ariſto.in ſcðo metaphyſice dicit ꝙ illa q̃ ſunt pfectioris entitatis ſunt manifeſtiſſima nature:ſicut ſunt celi et intelligentie:vnde dicit ibidẽ: ꝙ intellectꝰ noſter ſe habet ad manifeſtiſſima nature:ſicut ſe habet oculus noctue ad lumen diei. ¶ Sexto ad idẽ per Cõmentatorẽ ſuper ꝓhemio phyſicoꝝ:qui dicit ꝙ in mathematicis eadem ſunt notiora nobis et ſimpliciter:id eſt nature.ergo queſtio vera.

Im oppoſitum eſt Ariſtoteles in litera:nõ eadẽ ſunt nobis notiora et nature. ¶ In iſta queſtione p̃mo videndũ eſt q̃d ſit eſſe notius nature ⁊ ſimiliter nobis. ¶ Scðo videndum eſt quid ſit nature: cur aliquid dicatur eſſe notius q̃ nobis:et aliud notius nobis q̃ illi. ¶ Tertio videndũ an hoc q̃d dicitur notius nature:dicatur notius ſimpliciter. ¶ Quarto vidẽdũ eſt an demonſtratio propter quid:magis faciat ſcire: q̃ demonſtratio:quia eſt. que quidem demonſtratio propter quid procedit a notioribus nature ad notiora nobis. demonſtratio autẽ quia eſt: a notioribꝰ nobis ad notiora nature. ¶ Quãtum ad primum ſciendum eſt ꝙ aliquid dicitur notius nature tripliciter. ¶ Primo modo notius ſm naturam dicitur q̃d ſecundum ſuã naturam eſt magis cognoſcibile:et ſic iſta que ſunt perfectioris entitatis ſunt notiora ſm naturam. ⁊ ſic capit̃ notius ſm naturam:quum dicitur intellectus noſter ſe habet ad manifeſtiſſima nature:ſicut oculꝰ noctue ad lumen diei:et ſic nõ accipitur in ꝓpoſito notius ſm naturã. ¶ Scðo mõ aliquid dicitur notius ſm naturam: quia põt cognoſci ſine alio ⁊ non econuerſo.et ſic loqui

tur philoſophus de priori ſm naturã in .v. metaphyſice
vocans hoc prius ſm naturam alio: qđ pōt eſſe ſine eo:
ſed nō econuerſo. iterũ ſic non accipitur in propoſito no
ti⁹ ſm naturam. ¶ Tertio modo aliquid dicitur noti⁹
ſm naturã vel notius nature a quo natura incipit ope
rari: vnde ſiue ſit natura cognoſcens ſiue non: notius il
lud nature dicitur a quo primo incipit operari. id enim
primo ſibi occurrit: quia ſi ipſa natura operans cogno
ſceret ipſa primo cognoſceret id ⁊c. ⁊ ita accipitur no
tius nature in propoſito. Notius aũt nobis dicitur: qđ
magis eſt ſenſ. bile ⁊ magis facile ex ſenſibus deducibi
le. ¶ Ex qb⁹ pꝫ iſta cōcluſio ꝙ aliqñ eadē ſunt notiora
nobis ⁊ nature. pꝫ: qꝛ ex quo totius nature eſt a quo na
tura incipit operari ſequiť ſemꝑ cãs eſſe notiores eff̄e
ctib⁹: qꝛ a cauſis natura incipit oparí. ¶ Ex quo ſeqť
ꝙ color cum ſit cauſa ſpeciei in medio ꝙ color eſt notior
nature ꝙ̄ ſit eius ſpecies in medio. ⁊ cum color etiam
nobis ſit notior ꝙ̄ ſpecies eius: cum ſit a nobis ſenſibi
lis: ſpecies autem eius non: ſequitur idem. ſ. colorem eē
notiorem nobis ⁊ nature. ¶ Ex his ſequitur ſcđa cō
cluſio: ꝙ propoſitio Ariſtotelis non eſt vniuerſaliter ve
ra dicēs: non enim eadem ſunt nobis notiora ⁊ nature:
ſed bene eſt vera indefinite: nam vt plurimum. ꝙ̄uis eñ
effectus ſint nobis notiores ſuis cauſis: quia ſunt a no
bis ſenſibiles: cauſe eorum non: ſicut patet de entib⁹ na
turalibus que ſunt a nobis ſenſibiles: cauſe autem eorũ
non: ſicut natura ⁊ forma. ¶ Ex iſto primo articulo pa
tet reſponſio ad queſitum: ⁊ eſt pars affirmatiua queſti
onis ⁊c.

Quantum ad ſecundum dicunt ali
qui ꝙ iſta natura cui aliqua dicuntur notiora ꝙ̄ nobis
ſit de⁹: ⁊ vlteri⁹ dicũt ꝙ iſti nature cauſe ſũt notiores ꝙ̄
cauſata: qꝛ cauſata depēdēt ab ipſo: ſed cauſe depēdēt
ab eo immediate: ergo prius cognoſcit cauſas ꝙ̄ cauſa
ta. ¶ Sꝫ breuiter hoc nō valet qꝛ in deo nulla eſt priori
tas nec poſterioritas in cognitione: ex eo ꝙ ipſemet eſt
ſua cognitio: et ab eterno omnia intellexit: igiť non pri
us intellexit cauſas ꝙ̄ cauſata: nec cauſe ſunt notiores
ſibi ꝙ̄ effectus ex eo ꝙ omnia ſunt ſibi perfectiſſime no
ta: et per conſequēs effectus ſunt ſibi noti ſicut ⁊ cauſe.
¶ Aliter dicitur ꝙ per naturam intelligitur quodcũ
ꝙ agens naturale: ſiue cognoſcens: ſiue non: et Ariſto.
auctoritas nō debet intelligi cathegorice: ſed hypothe
tice cōditionaliter. ſ. ꝙ aliqua ſunt que ſunt notiora na
ture. i. eſſent: ſi naturale agens cognoſceret: quia talia
primo occurrunt in eius actione: et ꝑ conſequens ſi eſt
virtus cognitiua: tunc illa primo cognoſceret ſi eſſet
virtus cognitiua. ¶ Aliter adhuc poteſt dici ꝙ aliqua
dicuntur notiora nature ſicut ſunt cauſe propter hoc ꝙ
in proceſſu ratiocinatiuo ſeruamus eundem ordinem:
ſicut in demonſtratione propter quid: quem ſeruat et te
net natura in ſuis operationibus: que quidem demon
ſtratio facit ſcire rem ſimpliciter. vnde demonſtratio ꝓ
pter quid magis facit ſcire: ꝙ̄ demonſtratio quia eſt: et
ideo dicimus demonſtrationem propter quid facere ſci
re ſimpliciter. ꝓpterea notiora nature dicuntur notio
ra ſimpliciter: quia ſicut in demonſtratione propter qđ
in qua ſeruatur proceſſus nature: ꝑmiſſe ſunt note ſim
pliciter. ſ. tam nobis ꝙ̄ nature: ita etiã debet dici de no
tioribus nature ꝙ ſunt notiora ſimpliciter. ¶ Ex hoc
patet ad tertium argumentum: videlicet ꝙ notiora na
ture dicuntur notiora ſimpliciter. vnde breuiter: qꝛ pro
ceſſus nature eſt ſimilis proceſſui demonſtrationis pro
pter quid vbi ꝓceditur a notioribus ſimpl̄r: videlꝫ tã
nobis: ꝙ̄ nature: inde eſt ꝙ notiora nature dicuntur no
tiora ſimpliciter ⁊c.

Quantum ad quartum dictum eſt
ꝙ demonſtratio propter quid magis faciat ſcire ꝙ̄ de
mōſtratio quia eſt. Cōtra. ſic ſeqreť ꝙ cōcluſio ſcita ꝑ de
mōſtrationē ꝓp qđ magis ſcireť ꝙ̄ ꝯcluſio ſcita ꝑ demō
ſtrationē qꝛ ꝯñs falſum: falſitas pꝫ: nã tũc ſeqretur ꝙ
ſcie ꝯcluſiōis ſcite ꝑ demōſtrationē qꝛ eēt aliqđ formi
dinis admixtũ: ſꝫ hoc eſt falſũ: falſitas pꝫ: nã tũc nō eēt
ſcĩa cũ ſcĩa dicať aſſēſus firm⁹ ſine formidīe ad oppoſi
tũ: ſꝫ ꝯñs ꝓbať: qꝛ ſicut min⁹ albũ dˀ cui plus ē de nigri
dine admixtũ: ita etiã diciť ꝙ ſcĩa dicať min⁹ ſcita alia
vel min⁹ ſcĩa: cui plus eſt de formidine admixtũ. ¶ Rñ
deť ꝙ vna ſcĩa nō dˀ remiſſior alia: qꝛ plus eſt ſibi de for
midine admixtũ: ſꝫ forte ideo qꝛ nō eſt ita firma in aĩa ⁊
citi⁹ obliuiſcibilis eſt ꝙ̄ alia recte: ſicut dicať vnũ lumē
remiſſius alio: nō qꝛ plus de tenebra ſit ſibi admixtũ: ſꝫ
qꝛ forte hꝫ pauciores gradus luminis. ¶ Ex hoc pꝫ ad
rationē. ¶ Adhuc circa demonſtrationē ꝓp qđ in q̄ ſer
uať ꝓceſſus nature: dubitať q̄re dicať ꝓpter qđ. ¶ Ad
qđ rñdeť ꝙ ipſa nō dˀ ꝓp qđ ex eo ꝙ ꝑmiſſe ſint cauſe cō
cluſionis. ꝓbať: qꝛ ꝯcluſio pōt eſſe ꝑmiſſis nō exiſtenti
bus: ſicut clarũ eſt de ſe. ¶ Scđo dˀ ꝙ nec ꝓp qđ dˀ ex
eo ꝙ ſcĩa ꝑmiſſarũ ſit cã ſcie ꝯcluſionis: qꝛ quibuſcũꝙ
ꝑmiſſis datis: ſcĩa earũ nō eſt adeq̄ta cã ſcie cōcluſiōis:
⁊ hoc pꝫ: qꝛ quibuſcũꝙ datꝭ ſine illis pōt ꝯcluſio ſciri ꝑ
alias ꝑmiſſas: ⁊ tũc ſequiť ꝙ oīs demōſtratio eēt demō
ſtratio ꝓp quid: qꝛ in oī demōſtratiōe ſcĩa ꝑmiſſarũ ē cã
ſcie ꝯcluſiōis. lꝫ nō adequate. dicit eñ Lincōnienſis ſuꝑ
ꝑmo poſterioꝝ ꝙ ſcĩa ꝑmiſſaꝝ gignit ſciam ꝯcluſiōis:
ergo. ¶ Tertio dico ꝙ demōſtratio ꝓp qđ: dˀ ex eo qꝛ
ſic eſſe ſicut ſignificať ꝑ ꝑmiſſas ē cã ſic eſſe ſicut ſignifi
cať ꝑ ꝯcluſionē: pꝫ: qꝛ nō ꝑmis duob⁹ mōis dˀ ꝓp qđ ſi
cut dictũ ē. ꝗ videť ꝙ iſto mō: qꝛ nō dˀ alio mō. ¶ Ex iſto
ſequiť demōſtratiōes mathematicas nō eē demōſtrati
ones ꝓp qđ: qꝛ ſic eē ſicut ſignificať ꝑ ꝑmiſſas: nō eſt cã
ſic eē ſm ꝙ ſignificať ꝑ ꝯcluſionē: pꝫ: qꝛ ſic eē ſicut ſigni
ficať ꝑ ꝯcluſionē pōt eſſe abſꝙ hoc ꝙ ſic ſit ſicut ſignifi
cať ꝑ ꝑmiſſas: pꝫ: nã triãgulũ hr̄e tres angulos ⁊c. pōt
eſſe abſꝙ hoc ꝙ angulũ extrīſecũ triãguli eē eq̄lē duo
b⁹ rectis intrinſecis triãguli ſibi oppoſitis ſit. nã poſi
to ꝙ null⁹ ãgulus extrīſec⁹ triãguli ſit: adhuc ē hr̄e tri
angulũ tres ⁊c. ſic aũt nō eēt ſi angulũ extrīſecũ triãgu
li eē eq̄lē duob⁹ rectis ſibi oppoſitis eēt cã illi⁹ triãgu
lũ hr̄e tres angulos: ſed ꝑ ꝑmiſſas demōſtrať ſeu ſigni
ficať angulũ extrinſecũ eſſe eq̄lē ⁊c. pꝫ ꝗ ꝓprie loquēdo
demōſtratiōes mathematicas nō eē demōſtratiōes ꝓp
qđ: nihilominꝰ dr̄ ꝓp qđ ex eo ꝙ ꝓcedũt ex notiorib⁹
ſimpl̄r vñ in mathematicꝭ ſicut dicit Cōmētator eadē
ſũt notiora nobꝭ ⁊ nature. ⁊ ꝑ ꝯñs notiora ſimpliciter.

Ad rationes principales. Ad primã
qñ dicebať eadē ſunt notiora nobis ⁊ aĩe noſtre: ꝯcedo:
ſed nō notius nature accipiendo ꝓut accipitur in pro
poſito: pꝫ ex dictis. Ad ſcđam dico ꝙ bene probať ꝙ ea
dē ſũt notiora nobis ⁊ nature. ⁊ hoc bñ ꝯcediť: vñ dictũ
eſt ꝙ ꝓpoſitio Ariſt. nō erat vniuerſaliter vera ſed inde
finite. ¶ Ad tertiã dico ꝙ iſta bene ꝓbat ꝙ cãe ſunt no
tiores ꝓp quid ꝙ̄ ſit effectus: nihilominus effect⁹ q̄ ad
quia eſt: eſt nobis notior cauſis. ¶ Ad quintã dico ꝙ cō
poſita ſunt nobis notiora ſm naturã accipiēdo notius
ſm naturã alia acceptione ꝙ̄ accipiť in ꝓpoſito. ſ. pri
mo modo: verũtñ accipiēdo notius ſm naturã a quo na
tura incipit operari ſcilicet tertio modo: cōpoſita non
ſunt nobis notiora ſm naturã. ¶ Ad quartam ⁊ ſextã
patet ex dictis in queſtione ⁊c.

Queſtio. V.

COnſequēter queritur vtrū vl'ia ſint priora ſingularib⁹ vel min⁹ vl'ibus in cognitiōe. Et arguit̄ primo: q neq; ſunt priora neq; poſteriora: nā cū video ſortē ita cito cognoſco q ē hō: ſicut q eſt aīal vel q eſt corpus aīatum. ergo ita cito ⁊ nō prius neq; poſteri⁹ cōcipio cū cōceptu minus vl'i ſicut cōceptu magis vl'i. ❡ Scd'o pbat̄ q minus vl'ia ſunt priora in cognitione magis vl'ibus; nā poſito q ſortes eſſet ppe me ⁊ cōtinue elōgaret̄ a me: tūc pmo ɔciperē ipſū eſſe hominē: deinde aīal: deinde corpus aīatū. ⁊ ſic vlteri⁹. ergo ſequit̄ q prius cōciperē cū cōceptu minus vl'i: deinde cōceptu magis vl'i. ḡ videt̄ q magis vl'ia ſint poſteriora minus vl'ib⁹ in cognitione. ❡ Tertio cōcept⁹ vl'is cauſat̄ in nobis p abſtractionē a fantaſmatibus: ergo videtur q in nobis prius ſit cōceptus min⁹ vl'is: q̄ cōcept⁹ magis vl'is. ⁊ p ɔn̄s nō vident̄ magis vl'ia eē priora min⁹ vl'ib⁹ in cognoſcēdo. ❡ Quarto qḋ prius ſentitur prius intelligitur: ſed ſic eſt de minus vniuerſalibus: ergo. maior eſt nota ex eo q nihil eſt in itellectu quin prius fuerit in ſenſu. minor patet ex eo q illud qḋ prius obijcitur ſenſui eſt ſingulare. ergo.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in prohemio huius: volens magis vl'ia eſſe magis nota ⁊ eſſe priora in cognitiōe minus vl'ibus. ❡ Secundo q̄ ſunt priora alijs in eſſendo ſunt priora alijs in cognoſcēdo: ſed magis vl'ia ſunt priora in eſſendo minus vl'ib⁹: ergo in cognoſcendo. maior nota eſt ex eo: q eadē ſunt principia eſſendi ⁊ cognoſcendi. Sed minor pȝ: naȝ minus vl'ia ſicut ſpecies cōponunt̄ ex magis vl'ibus: ſicut ex generibus ⁊ differētijs. dicit̄ eñ: differentia adueniens generi conſtituit ſpeciē. Tertio adadē per vniuerſalia fiunt demonſtrationes ⁊ diffinitiōes: ergo magis vl'ia ſunt priora in cognoſcendo minus vniuerſalibus. cōſequētia tenet: ex eo q per diffinitiones ⁊ demōſtratiōes deuenimus in cognitionem ⁊ notitiam ignotoꝝ. maior patet per Ariſtotelē primo poſterioꝝ dicentē demonſtrationē fieri ex vniuerſalibus. ⁊ de diffinitionib⁹ etiā patet: nā oīs diffinitio cōponit̄ ex generibus ⁊ differentijs ⁊ p ɔn̄s ex vniuerſalibus. ❡ Quarto perpetua ſūt priora nō perpetuis: ſed vniuerſalia ſunt perpetua: ſingularia autē ſunt nō perpetua: ſed corruptibilia: ergo ⁊c. maior eſt nota: ſed minor patet primo poſterioꝝ. ❡ Quinto. naȝ ſi quis videt ſor. a lōge: prius cognoſcit q eſt corpus q̄ q eſt corpus aīatū: ⁊ prius cognoſcit q eſt corpus aīatū q̄ aīal: ⁊ ſic vlterius. ergo videtur q magis vniuerſalia ſunt priora minus vl'ibus in cognoſcendo. ❡ In iſta queſtione primo videndū eſt de diuerſis intellectibus quos q̄ſtio poteſt habere. ❡ Secundo retineo vnū iſtoꝝ intellectuū in queſtiōe proſequendo. ❡ Quantū ad primū ſciendū q vno modo poteſt imaginari vniuerſale ſeparatum a ſingularibus ſicut imaginabatur plato. imaginabatur eñ: vnū hominem vl'em eſſe perpetuum quē ponebat eſſe ſimilitudinē ⁊ exēplar oīm hoīm. ita imaginabat̄ vnū equum ⁊ vnū aſinū ⁊ ſic de alijs ſpecieb⁹. ⁊ tale vl'e pōt eſſe prius ſingularibus ex eo q illud vl'e eſt perpetuum: ſingularia autē eius ſunt corruptibilia. ❡ Contra illud vl'e arguit philoſophus in prohemio de aīa: dicens aīal vl'e nihil eſt: aut poſterius eſt. ⁊ ſilr' cōtra illud vl'e loquitur in ſeptimo metaphyſice. ❡ Secundo pōt intelligi de vniuerſali in cauſalitate ſicut eſt deus: deus eñ eſt cauſa oīm entiū. ⁊ de tali vl'i loquitur ph̄s in prohemio metaphyſice: dicens vniuerſalia eſſe difficillima ad cognoſcendū ⁊ tale vniuerſale eſt bene prius quibuſcunq; alijs vniuerſalibus ⁊ ſingularibus in eſſendo ⁊ non in cognoſcendo. ❡ Tertio per vniuerſale pōt intelligi ppoſitio vl'is: ⁊ tūc eſt ſenſus. Utrū propoſitio vl'is ſit notior ⁊ prior in cognitiōe ſuis ſingularib⁹. ⁊ quantum ad hoc dico q in ſcientijs acq̄ſitis per pricipia innata: vt ſunt ſciētie mathematice: tunc ppoſitio vl'is eſt notior ſuis ſingularib⁹. patet hoc: nā prius notū ē: q oīs dualitas ē par q̄ q vna dualitas eſt par ⁊c. ❡ Scd'o dico q in ſcientijs acq̄ſitis p principia acq̄ſita p experiētiā ſicut ſunt ſciē naturales / ppōnes ſingulares ſūt notiores. patet: q: experiētia eſt circa ſingularia: vt pȝ per Ariſt. in. vi. ethicoꝝ: ⁊ in talib⁹ principia vl'ia acquirūtur p inductionē: vñ hoc principiū oīs ignis eſt calefactiuus acquirit̄ p inductionē a ſingularib⁹. ſ. iſte ignis eſt calefactiu⁹ ⁊ iſte: ⁊ ſic de ſingulis: ⁊ nō eſt inuenta inſtantia de aliquo. ḡ oīs ignis eſt calefactiuus. ❡ Tertio dico q in iſtis aliq̄ ſingulares ſunt poſterius note vl'ibus. pȝ: q: ad cōcludēdū vl'em: nō opȝ inducere in oībus ſingularib⁹. ergo poſtq̄ vl'is eſt nota p notitiā ei⁹ pñt fieri note aliq̄ ſingulares. pȝ p experientiā: nā poſt q̄ cognoſco q oīs ignis eſt calefactiu⁹. cognoſco q ille ignis eſt calefactiu⁹ ⁊ ille ⁊c. demōſtrato igne quē video. ❡ Quarto pōt intelligi q vl'e dicat̄ de ppoſitiōibus. ſ. compoſitis ⁊ terminus vl'ib⁹: ita q eſſet ſenſus: vtrū ppoſitio cōpoſita ex terminis magis vl'ib⁹ ſit prior in cognitiōe q̄ ppō cōpoſita ex terminis minus vl'ibus. verbi gratia. an iſta ppoſitio ſit pri⁹ nota: aīal eſt ſenſibile q̄ iſta hō eſt ſenſibilis: ⁊ pōt dici q ſic: nam pp hoc pñs liber phyſicoꝝ eſt prior inter alios libros ſciē naturalis: q: ppoſitiōes hui⁹ libri formantur ex terminis magis vl'ib⁹. ❡ Quito pōt intelligi q̄ſtio de vl'ib⁹ q̄ ſūt pdicabilia. ſ. an magis vl'e. ſ. cōius pdicabile ſit prius minus cōi pdicabili. ⁊ quātū ad hoc eſt dicendum q aliquando eſt prius: ⁊ aliqñ eſt poſterius: fm q eſt in voluntate hominis qui vult prius: aut poſterius formare terminū vniuerſalem q̄ ſingularem. ❡ Sexto pōt intelligi queſtio vtrum vniuerſale ſit prius ſingulari: id eſt an res prius cōcipiatur cōceptu magis vniuerſali q̄ conceptu minus vniuerſali. ⁊ quantū ad iſtū intellectū pſeq̄ndo in q̄ſtione primo videndū eſt de natura ⁊ diuerſitate talium cōceptuū. ſecundo ponende ſunt concluſiones ad iſtum intellectum.

Quantum ad ſecūdum ſit prima diſtinctio: q quidā eſt conceptus quo res concipitur cuȝ aliqua circūſtātia ſingulari: videlicet q res ſit ī tali loco: aut q ſit talis figure: aut talis coloris. Ali⁹ eſt cōceptus quo res ɔcipit̄ nude: id eſt ſine aliqua circūſtātia. iſtud pȝ p experiētiā. ⁊ p Ariſt. iij. de aīa. Primū cōceptū voco conceptū ſingularē: ſcd'm vero conceptū vl'em. verū ē tñ q inter primos conceptus: quidā eſt conceptus magis indifferens ⁊ quidā minus indifferēs: verbi gratia: ſicut conceptus quo cōcipio ſortē a longe venientē eſſe hoc aīal: eſt magis indifferēs: q̄ cōceptus quo concipio ſortē eſſe hunc hominem: qñ ſortes eſt mihi magis ppe. Et tunc dico q cōceptus primo modo dictus: quo concipitur res cū aliqua circumſtantia ſingulari: q̄uis vn⁹ coꝝ ſit magis indifferens alio: tamen q̄libet debet dici conceptus ſingularis: ⁊ ratio huius eſt quia p talē ɔceptū ɔcipit̄ q aliquid eſt hoc animal ⁊c. Et q vn⁹ coꝝ ſit magis indifferens alio: patet: nam cōceptus quo concipio aliquem eſſe hoc animal: ita bene repreſentat hominem ſicut aſinū ⁊ econuerſo: ſed ita non eſt de cōceptu quo cōcipio aliquē eſſe hunc hoīem. ❡ Scd'o dico q taliū cōceptuū vn⁹ eſt magis differēs: ⁊ alius min⁹:

ſm ꝙ pluribus vel paucioribus circunſtãtijs determinat: vt patet in exẽplo qñ video ſor. a lõge venientem. ¶ Tertio dico ꝙ nullus iſtoꝝ cõceptuũ põt tãtũ eſſe determinatꝰ / quin adhuc magis poſſit eſſe determinatus. pꝫ quia nõ pñt fieri tot articulatiões quin poſſint fieri plures: ſicut pꝫ de duobꝰ ouis oĩno ſĩlibꝰ. ꝛ iõ vnꝰ ꝯceptus põt rep̃ſentare aliũ. ¶ Quarto dico ꝙ talis cõceptus eſt quodã mõ cõplexꝰ. pꝫ: qꝛ cũ tali circunſtãtia nõ ſolũ cõcipio rem eſſe: ſed ẽt eſſe talis figure vel talis coloꝛis. ¶ Quinto dico ꝙ talis cõceptꝰ põt eſſe in aĩalibꝰ brutis. verbi grã: canis põt videre aliquid a lõge ꝛ neſciat an ſit panis vel lapis: vñ bñ habet ꝯceptuꝫ indifferentẽ: rep̃ſentantẽ ꝯceptum panis vel lapidis. ¶ Sexto dico ꝙ talis ꝯceptꝰ nõ eſt in virtute cognoſcitiua niſi actualiter reſpiciẽdo ad fãtaſmata: ꝓꝑ hoc ꝙ tali cõceptu ꝯcipit̃ res cũ ſinglari circũſtãtia. ꝛ hoc de ꝯceptu ꝑmo mõ dicto. ſ. de cõceptu ſingulari. ¶ De cõceptu vniuerſali. ſ. ꝗ ꝯcipit̃ res ſine aliq̃ circunſtãtia ſingulari. pꝛimo dico ꝙ eſt incõplexꝰ licet ex eo formẽtur ꝯplexa: ſicut ꝓpoſitiones ꝛ hmõi. ¶ Scđo dico ꝙ talis cõceptus vlis ſolũ eſt in intellectu. pꝫ: qꝛ ꝑ ſenſuꝫ ſemꝑ cognoſcit̃ cũ aliqua circũſtãtia ſingulari. ꝙ bñ dr̃ tertio de aĩa ꝙ ſenſus eſt ſingulariũ. ¶ Tertio dico ꝙ talis cõceptꝰ depẽdet e ſingularibꝰ cauſatiue: ſed non eſt cũ fantaſmatibꝰ: ita ꝙ intellectꝰ intelligẽdo ꝑ iſtũ ꝯceptũ non reſpicit ad fantaſmata: ergo dr̃ t̃tio de aĩa ꝙ intellectꝰ intelligit vniuerſale ꝑ ſe. i. ſine actuali cogitatiõe fantaſmatũ. ¶ Quarto dico ꝙ ipſoꝝ ꝯceptuũ vnꝰ eſt alio cõioꝛ ꝛ vniuerſalioꝛ: ſicut ꝯceptꝰ coꝛreſpõdens huic termino aĩal: eſt cõioꝛ ꝛ plurium repreſentatiuꝰ: q̃ ꝯceptꝰ coꝛreſpõdẽs huic termĩo hõ. ¶ Quito dico ꝙ vniꝰ ſpeciei ſpecialiſſime ẽ ſolũmõ vnꝰ cõceptꝰ talis in vno hoĩe. Et ex hoc ſequit̃ ꝙ nullus talis conceptus eſt ꝓprius vnius indiuidui: ſed indifferens eſt oĩbꝰ indiuiduis illiꝰ ſpeciei: vnde vnũ indiuiduũ diſtinguitur ab alio indiuiduo eiuſdẽ ſpeciei per circunſtantias ſingulares. ¶ Sexto dico ꝙ nullus talis ꝯceptꝰ eſt in brutis: patet qꝛ bruta cõcipiunt cũ aliqua circunſtantia ſingulari ſeu cũ fantaſmatibꝰ. ¶ Septimo dico ꝙ talis cõceptꝰ dependet cauſatiue ex cõceptibus pꝛimo modo dictis. Vñ prius cõcipit̃ hoc cum talibꝰ circunſtãtijs q̃ ſine talibus: ꝛ ſm hoc ſi cõceptꝰ pꝛimo mõ dictus dicitur ſingularis: ꝛ cõceptus ſecundo mõ dictus dr̃ vniuerſalis: tũc ſingularia ſunt pꝛioꝛa vniuerſalibus in cognitionibꝰ. ergo ſequitur propoſitũ ꝛc.

Quantum ad tertiũ: ſit prima cõcluſio ꝙ in ordine cõceptuũ ſingulariũ cõceptꝰ magis indifferens eſt pꝛius q̃ conceptus minus indifferens ſeu indeterminatus: hoc eſt res obiecta intellectui priꝰ cõcipitur conceptu ſingulari magis indeterminato q̃ cõcipiatur minus indeterminato: nam quũ video ſoꝛ. prius concipio ꝙ eſt hoc coꝛpus q̃ ꝙ eſt hoc animal: ꝛ prius ꝙ eſt hoc animal q̃ ꝙ eſt hic homo: ꝛ patet hoc per Ariſtotelem in ſecundo perſpectiue ſue dicentẽ ꝙ quũ videmus albedinem: prius videmus ꝙ eſt hic coloꝛ q̃ ꝙ eſt hec albedo: ſed ꝓꝑ paruitatẽ tp̃is nõ ꝑcipimꝰ talẽ prioꝛitatẽ nec poſterioꝛitatẽ. ¶ Scđa cõcluſio. conceptuũ vniuerſaliũ cõceptꝰ magis vles ſũt pꝛiores cõceptibus minus vlibus. patet: nam quũ video ſoꝛtẽ prius concipio ꝙ eſt coꝛpus q̃ ꝙ eſt animal: ꝛ prius ꝙ eſt animal q̃ ꝙ eſt homo: licet aliquando talis prioꝛitas propter paruitatẽ tẽpoꝛis non poſſit a nobis percipi. ¶ Unde pro maioꝛi intelligentia iſtius eſt imaginandum ꝙ duplex eſt oꝛdo: vnus oꝛdo conceptuũ ſingulariũ quibus res concipitur cum circunſtantijs ſingularibus ꝛ ſic illi conceptus qui ſunt magis indifferentes ſunt pꝛioꝛes minus indifferentibus. ¶ Alius oꝛdo conceptuũ vniuerſaliũ quibus res cognoſcitur ſine circunſtãtijs ſingularibus ꝛ nude: inter quos conceptus magis vniuerſales ſunt pꝛioꝛes minus vniuerſalibus. ¶ Tertia cõcluſio ꝙ quilibet cõceptus de ſecundo oꝛdine aliquo conceptu de pꝛimo oꝛdine eſt poſterioꝛ ex eo ꝙ conceptus de ſcđo oꝛdine ſint in nobis de conceptibus de pꝛimo oꝛdine. ¶ Et notanter dico aliquo cõceptu de pꝛimo oꝛdine eſt poſterioꝛ: ꝛ non dico poſterioꝛ aliquo cõceptu de pꝛimo oꝛdine. nam pꝛima eſt vera ꝛ ſecunda falſa ex eo ꝙ ly poſterioꝛ confundit terminũ ſequentem ſe mobiliter.

Ad rationes in oppoſitum. Ad primam dico ꝙ ſoꝛ. exiſtente prope me non ita cito cognoſco eum eſſe animal. ſed pꝛimo ꝯcipio eũ eſſe animal q̃ hoĩem. lꝫ ꝓꝑ paruitatẽ tp̃is talis pꝛioꝛitas aut poſterioꝛitas non poſſet a nobis ꝑcipi. ¶ Ad ſecũdã dico ꝙ quũ ſoꝛ. elongatur a me: verũ eſt ꝙ diutius concipio eũ conceptu magis vniuerſali q̃ minus vniuerſali. nõ tñ ꝓpter hoc ſequitur ꝙ cõceptus minus vniuerſalis ſit pꝛioꝛ. vnde qñ erat apud me: prius concepi eũ cõceptu magis vniuerſali q̃ minus vniuerſali intelligẽdo de cõceptibus eiuſdẽ oꝛdinis: q̃uis tamẽ cõciperẽ prius cõceptu ſingulari q̃ vniuerſali: qui cõceptus ſunt diſtinctoꝛũ oꝛdinũ. ¶ Ad tertiã dico ꝙ ratio bene pꝛobat ꝙ cõceptus magis vniuerſalis de ſcđo oꝛdine aliquo cõceptu ſingulari de pꝛimo oꝛdine eſt poſterioꝛ. ꝛ hoc bene conceditur ſicut dixit tertia cõcluſio: ſed tamen non pꝛobat ꝙ conceptus magis vniuerſales: cõceptibꝰ minus vlibus eiuſdem oꝛdinis ſunt poſterioꝛes. ¶ Similiter ad quartã. ¶ Ad auctoꝛitatẽ Ariſto. in oppoſitũ dicẽtis dico ꝙ ipſe non vult aliud niſi ꝙ magis vniuerſalia de ſecũdo oꝛdine minus vniuerſalibus de eodem oꝛdine ſunt pꝛioꝛa. ꝛ hoc eſt verũ ſm ꝙ dicit ſcđa cõcluſio. ¶ Ad aliam: illa que ſũt pꝛioꝛa alijs in eſſendo ꝛc. concedo: nego tñ ꝙ magis vniuerſalia ſint pꝛioꝛa minus vniuerſalibꝰ in eſſendo: ꝛ vlterius dico ꝙ ſpecies non cõponitur ex gñe ꝛ differẽtia: ſed diffinitio ſpeciei. ¶ Ad aliã dico ꝙ ratio bene pꝛobat pꝛo ſecunda concluſione. ¶ Ad aliam bene cõcedo ꝙ vniuerſalia ſunt perpetua ad iſtũ intellectũ de terminis vniuerſalibus verificatur eſſe ꝛ exiſtere: aliter non concedo. ¶ Ad vltimam: patet ex dictis in queſtione.

Queſtio ſexta.

QVeritur ſexto vtrum omnis res extenſa ſit q̃titas? et arguitur pꝛimo ꝙ non: nam ſic ſequeret̃ ꝙ albedo in lacte eſſet quantitas ꝛ ſic dulcedo in lacte ꝛ ſilr̃ foꝛma lactis ꝛ ſilr̃ materia lactis: cõſequẽs eſt falſum ꝛ cõſequentia ꝓbat̃: nam quodlibet iſtoꝝ eſt res extenſa: tam ſm latũ q̃ ſm longũ: ac etiam ſm ꝓfundũ. Sꝫ falſitas ꝯñtis ꝓbat̃: nã ſi q̃libet iſtoꝝ eſſet quãtitas: ſeq̄ret̃ ꝙ quantitates penetrarẽt ſe: ſed hoc eſt falſũ ꝛ ꝯ̃ Ariſtotelẽ in q̄rto huius: ꝗ dicit ꝙ impoſſibile eſt duo coꝛpoꝛa eẽ in eodẽ loco adeq̄to: mõ cũ albedo ꝛ dulcedo ſint extẽſe ſm trinã dimẽſionẽ ſequit̃ ipſa eſſe coꝛpa: ꝛ cũ ſint in eodẽ loco pꝛimo ſequit̃ penetratio coꝛpoꝝ. ¶ Scđo ſi q̄ſtio eẽt vera ſeq̄ret̃ ꝙ lumẽ eẽt q̃titas: ꝛ cũ ſit extẽſũ ꝑ mediũ ſm latũ lõgũ ꝛ ꝓfundũ ſequitur lumẽ eſſe coꝛpꝰ: qđ eſt ꝯ̃ Ariſto. ſcđo de aĩa vbi ꝓbatur cõtra antiquos: lumen nõ eſſe coꝛpus: dicit eñ: ſi ſic ſeq̄ret̃ ꝙ plura coꝛpoꝛa eſſent ſimul in eodẽ loco: ꝛ ſimul penetrarẽt ſe lumen ꝛ ipſũ mediũ. ¶ Tertio

ſi queſtio eēt vera ſequeret̃ ꝙ colo: eſſet ſenſibile commune ſed hoc eſt falſum. falſitas pꝫ: q2 eſt ſenſibile ꝓpriū: ſed ſenſibile ꝓpriū nõ eſt ſenſibile cõmune per Ariſto. ſcđo de aīa. ꝓbatur cõſequētia: nā colo: cum ſit res extēſa: tunc colo: eſt quantitas ⁊ magnitudo: ſed per Ariſto. ſecūdo de anima magnitudo eſt ſenſibile cõmune. ergo. ¶ Quarto ſequeret̃ ꝙ tranſmutatio ſubſtantialis eſſet res extēſa ⁊ augmentatio: ſed hoc eſt falſum ⁊ contra Ariſto. in quinto huius: ⁊ cõſequētia probat̃: q2 oīs tranſmutatio ad q̄titatē eſt augmētatio: modo cum forma ſubſtantialis ſit res extenſa et cum omnis res extenſa ſit quantitas ⁊ cum tranſmutatio ſubſtantialis ſit ad formam ſubſtantialem ſequitur tranſmutationem ſubſtantialem eſſe augmentationem. ¶ Quinto ſequeretur ꝙ alteratio proprie dicta eſſet augmentatio: quod eſt contra Ariſto. quinto hu9: cõſequētia ꝓbat̃: q2 alteratio ꝓprie dicta eſt ad qualitates extēſas: ⁊ cū oīs res extēſa ſit quātitas: ⁊ omnis motus ad quātitatē ſit augmentatio: ſequit̃ motū alterationis ꝓprie dictū eſſe motū augmentationis. ¶ Sexto arguūt ipſi ſic: ſi ſit vna veſica plena aeris tūc cõprimēti ipſam veſicam aliquid in ipſa veſica reſiſtit: ſed hoc non eſt materia aeris nec forma aeris: ergo videtur ꝙ ſit quantitas aeris: ergo quātitas aeris eſt diſtincta ab his. ⁊ per cõſequēs iſta talia nõ ſunt quātitas: ⁊ cū iſta ſunt extenſa ſequit̃ nõ oēm rē extēſam eē quātitatē. Q2 aūt materia aeris nõ reſiſtat pꝫ: q2 materie aeris nõ repugnat ſtare ſub minori quātitate: ex eo ꝙ ipſa nõ determinat ſibi aliquā certā extēſionē. Nec ēt forma aeris reſiſtit. q2 ſilr̃ forme aeris nõ repugnat ſtare ſub minori extēſione: quia ſub multo minori extēſiõe ſaluaret̃ forma aeris. ⁊ nec etiā qualitas aeris ſicut eſt humiditas vel caliditas reſiſtit: q2 ſilr̃ ſibi nõ repugnat ſub minori extēſione eē q̄ ſit. ¶ Septimo arguūt iſti ad idē: nā poſito ꝙ aliqđ pedale oī extrinſeco annihilato rareſiat: ⁊ fiat bipedale: tūc ipſo ſic rarefacto ipſum ſe habet aliter q̄ prius ſe habuit ⁊ nõ ꝑ habitudinē nec cõparationē alicuius termini ad aliqđ extrinſecū: ex quo qđlibet ponit̃ annihilatum. ergo videt̃ ꝙ intrinſece ſe habeat aliter q̄ prius ſe habuit: ſed nõ põt intrinſece aliter ſe habere q̄ prius: niſi aliqua res eſſet de nouo ei ſupaddita: ſ3 iſta in caſu nõ videt̃ eſſe alia q̄ noua q̄titas ⁊ extēſio. ergo videt̃ ꝙ quātitas ſit vna res noua ſuperaddita rei extēſe. ¶ Octauo ſi q̄ſtio eſſet vera: ſequeret̃ ꝙ oīs qualitas extēſa eſſet quātitas: cõſequēs eſt falſum. falſitas ꝓbat̃. q2 qualitati aliquid eſt contrariū: quātitati aūt nihil: vt patet per Ariſt. in predicamētis: ḡ ſeq̄t̃ q̄litatē nõ eē q̄titatē. Scđo pꝫ idē3 ꝙ qualitas nõ ſit quantitas: q2 qualitas ſuſcipit magis ⁊ min9: ſed quātitas non: vt pa3 per Ariſtotelē ibidē. ergo qualitas nõ eſt quātitas. Tertio qualitas ⁊ quātitas ſunt p̄dicamenta diſtincta: ſed ſi vnū eſſet reliquū: tunc nõ eēnt p̄dicamēta diſtincta. ḡ. ſed cõſequētia pꝫ de ſe. ¶ Nono ſi queſtio eēt vera ſeq̄ret̃ ꝙ omnis ſubſtantia extenſa eſſet quātitas: ſed hoc eſt falſum. ergo. ſed cõſequentia tenet. q2 ſeq̄ret̃ ꝙ iſta ꝓpoſitio eſt falſa: quam Ariſto. ponit contra antiquos: ſi ſubſtātia ⁊ quātitas ſunt tunc multa ſunt q̄ ſunt: cõſequētia tenet: q2 ſi ſubſtantia et quātitas eſſēt vnū ens: tunc ad poſitionē ſubſtātie ⁊ quātitatis nõ ſequeret̃ multitudo entium. ſicut Ariſto. poſuit. Secūdo quia quātitas eſt finita vel infinita per ſe: ſubſtantia aūt per accidens. vt pꝫ ꝑ Arī. in litera. ergo videt̃ ſubſtantiam non eſſe eandē re3 cū quātitate. ¶ Tertio ad idē. quātitas accidit ſubſtantie: ſed ſubſtantia non accidit ſubſtantie: q2 idem nõ accidit ſibi ipſi. ergo ſubſtātia ⁊ quātitas non ſunt ide3: ¶ Quarto ſubſtantia manēte quantitas corrumpit̃. ergo ſubſtantia non eſt eadem quātitati. cõſequentia tenet: antecedēs probat̃: q2 ſumatur aliqua quātitas bipedalis ⁊ condenſet̃: ita ꝙ fiat pedalis: tunc quantitas prima corrumpitur: cū remaneat ſemꝑ eadē ſubſtātia. ergo ⁊c.

In oppoſitum vult Ariſto. in quarto phyſic. dicēs ſi remoueant̃ termini ⁊ paſſiones ſubſtātie: nihil remanet niſi materia: ſed quū adhuc remaneret q̄titas ⁊ extēſio v3 ꝙ materia extēſa ſit ſua extenſio ſeu ſua q̄titas. ¶ Secundo: nam dicit Ariſtot. in predicamentis ꝙ albedo eſt quantitas per accidens et ſic ſequitur albedinem eſſe q̄titatē: ⁊ nõ minori ratione q̄3 alia res extēſa eſt q̄titas. ¶ Tertio nam dicit cõmentato: de ſubſtātia orbis: ꝙ dimēſiones ſunt eterne in materia: ⁊ cū nihil diſtinctū a materia ſit eternū in materia ſequitur dimenſiones materie eſſe materiā. ¶ Quarto: nā dicit̃ ꝙ proprie ꝓpriū ſit ſubſtantie ſecundū ſui mutationē eſſe ſuſceptibilē ꝯtrariorū: ſed q2 iſta ꝓprietas conuenit quātitati: ſequit̃ quātitatē eē ſubſtantiam: q2 ſupficies ponit̃ eſſe quantitas: ⁊ ſcđꝫ ſui mutationē eſt ſuſceptibilis contrariorū: ſc3 albedinis ⁊ nigredinis. ¶ In q̄ſtiõe primo tractabo vnā opinionē: ſecundo ponā cõcluſiones ex quib9 patebit improbatio opinionis ⁊c. ¶ Quantū ad primū ſciendū eſt ꝙ opinio multorū modernorū ⁊ plurimū antiquorū erat ꝙ quantitas ſit vna res diſtincta a re quanta ⁊ extenſa directe ſicut albedo: que eſt diſtincta a re habente albedinē: ⁊ iſti rationes ſextā ⁊ ſeptimā multum putant eſſe pro opinione illa.

Quātum ad ſecūdum: pono primo iſtā cõcluſionem contrariā iſti opinioni. ꝙ oīs res extēſa eſt quantitas. ꝓbat̃: nā pono ꝙ aliqua res ſit extēſa: que ſit a.b.c. tunc probat̃ ꝙ iſta res ſit quantitas: nā ſi non: tunc ſequit̃ qđ dicit opinio cõtraria: ꝙ quantitas ſit res diſtincta ab ipſa re extenſa: tunc ſic quamlibet rem diſtinctā ab alia de9 poteſt ſeparare ab alia ſine motu locali: ſeparet ergo deus quantitatē ab a.b.c. extenſa: tunc illa re ſeparata a quantitate adhuc pars a. eſt extra b. ⁊ pars b. eſt extra c. ex quo talis ſeparatio poſita erit abſq3 motu locali: ergo a.b.c. eſt res extēſa: ex quo adhuc vna pars eius eſt extra aliam: ergo res de ſe circūſcripta quātitate tanq̄ aliqua re ſibi ſuꝑaddita poteſt eſſe extenſa: ſequit̃ ꝙ fruſtra ponitur talē quātitatē eſſe rem diſtinctam ſuperaddita3 rei extenſe. ergo videt̃ ꝙ ponendum ſit oēm rē extēſam eſſe ſuam quantitatē ⁊ ſuam extenſionē. ¶ Secundo peccatum eſt fieri ꝑ plura qđ põt fieri ꝑ pauciora: ſed ita eſt ꝙ omnia poſſunt fieri ꝑ pauciora equaliter ſi poneremus quantitatem non eſſe rē diſtinctā a re extenſa: ſicut ſi poneremus eam eſſe rem diſtinctā ab ipſa re quāta. ḡ ⁊c. maior patet ⁊ mino: patebit in ſolutione rationum in contrariū. ¶ Secunda cõcluſio. omnis quantitas eſt ſubſtantia vel qualitas. hoc ꝓbatur ſic: omnis res extenſa eſt ſubſtantia vel qualitas: omnis quantitas eſt res extēſa. ergo omnis quātitas eſt ſubſtantia vel qualitas.

Ad rationes in oppoſitum. ad primam dico ꝙ corpora vel quantitates ſunt duplices. q̄dam ſunt quarū vna informat aliam vel que informāt ſimul vnam tertiam. Quedā ſunt quarū vna non informat aliā nec ambe informant vnā aliā tertiā. Tūc dico ad ꝓpoſitum ꝙ corpora: vel quātitates primo mõ facte vel dicte poſſunt ſimul eſſe in eodē loco: ⁊ poſſūt ſe penetrare: immo hoc eſt neceſſarium ſi vna debet in

foꝛmare aliam vel ambe vnam tertiã: vnde foꝛma non poteſt in. foꝛmare materiam: niſi ſit ſecum in eodem loco: nec albedo ⁊ dulcedo poſſent ſimul infoꝛmare lac: niſi eſſent ſimul in eodem loco cũ lacte. de coꝛpoꝛibus autem ſcḋo mõ dictis impoſſibile eſt ꝙ ſint ſimul in eodẽ loco vel ꝙ penetrent ſe: ⁊ de illis intellexit Ariſto. quarto huius. ¶ Iuxta iſtam ſolutionẽ infero coꝛrelarie ꝙ a. ⁊ b. partes ipſius c. ſi eſſent ab inuicem ſeparate: quelibet illarũ occuparet tãtũ locũ ſicut c. ⁊ quodlibet eoꝛum tm̃ ſicut aliud: ⁊ tñ ſine rarefactione: ⁊ condenſatione quacumq̃ ſi iungantur ſimul ſic ꝙ vnum infoꝛmet aliud: tantum locũ occupabũt: ⁊ nõ plus ſicut faciebant diuiſim: vel ſicut occupabat vnum illoꝝ et non plus neq̃ minus: nam ſi materia equi ⁊ foꝛma ſeparentur ab inuicẽ per imaginationẽ: materia occuparet tantum locũ ſicut pꝛius occupabat equus: ⁊ ſimiliter foꝛma equi tantũ: ⁊ tamen quũ ſunt ſimul occupant preciſe tantum locum ſicut occupabat pꝛius vnũ eoꝝ ſolũ: quũ erant ab inuicẽ ſeparata. ¶ Ad ſecũdã dico ꝙ lumen eſt coꝛpus: ſed nõ coꝛpus qḋ ſit ſubſtantia cõpoſita ſicut voluerunt antiqui contra quos loquitur philoſophus in ſecundo de aĩa. ¶ Ad tertiam dico ꝙ non eſt impoſſibile: ꝙ ſenſibile ꝓpꝛium ſit ſenſibile cõmune ſignificabile per aliquem terminũ de quo ſignificatiue accepto verificatur hoc p̄dicatum ſenſibile cõmune. Unde de iſto termino magnitudo non verificatur hoc p̄dicatũ ſenſibile cõmune: ꝓpter hoc ꝙ ſignificat vnã rẽ ꝑceptibilẽ pluribꝰ ſenſibꝰ: ſed ꝓpter hoc ꝙ ſignificat res quarũ aliq̃ ſunt ꝑceptibiles ſenſu viſus: ſicut coloꝛ: alique ſenſu tactus ſicut caliditas ⁊ frigiditas: durũ ⁊ molle: ſicut diffuſius dictũ eſt in ſecũdo de aĩa. ¶ Ad quartã quũ dicitur: ſequeretur ꝙ tranſmutatio ſubſtantialis ⁊c. negatur cõſequẽtia. quũ ꝓbatur q2 oĩs motus ad quantitatem eſt augmẽtatio: negatur. vñ nõ propter hoc aliqua mutatio dicitur motus augmentatiõis q2 eſt ad q̃titatem: vel q2 per eam acquiritur quantitas: ſed quia per eam fit ꝙ mutatur reſponſio per terminos de p̄dicamẽto q̃titatis. Unde ad interrogationem factã ꝑ quãtum de ꝓnomine demõſtrante rem q̃ mouetur tali motu: verbi gratia: ſi aliq̃d eẽt nũc pedale ⁊ ꝑ aliquem motũ fieret tripedale: talis motꝰ diceretur augmentatio: q2 ꝑ talem motũ fit ꝙ mutatur reſponſio ꝑ interrogationẽ factã ꝑ q̃tum de ipſa re: nã quum pꝛius querebatur quantũ eſt tale: conuenienter reſpondebatur pedale: ſed modo per talem motũ nõ conuenienter reſpondetur pedale: ſed tripedale. iõ finaliter q̃uis ꝑ generationem alicuius foꝛme ſubſtantialis acq̈ratur q̃titas: tñ q2 ꝑ talẽ mutationem nõ fit variatio ad interrogationẽ factã per quantũ de ipſa re ſed mutatur r̃ñſio ad interrogationẽ factã ꝑ q̇d per terminos de p̄dicamento ſubſtãtie: nõ dicitur augmẽtatio: ſꝫ trãſmutatio ſubſtantialis. ¶ Siĺiter ad quintã de alteratione ꝓpꝛie dicta q̃uis acq̈ratur q̃titas: tñ q2 nõ mutatur r̃ñſio ad interrogationẽ factã per quantũ: ſed ꝑ quale talis motꝰ dicitur alteratio ⁊ nõ augmẽtatio. ¶ Ad ſextam de veſica: dico ꝙ nec materia reſiſtit nec foꝛma abſolute: ſed foꝛma exiſtẽs in tanta maſſa materie: vnde bene verum eſt ꝙ foꝛma aeris poteſt eſſe ſub minori q̃titate q̃ſi nõ eſſet in tanta maſſa materie: cum tamen eſt in tanta maſſa materie: tunc non poteſt ſtare in materia quantumcũq̃ denſa: ipſa eſt illud qḋ reſiſtit compꝛimenti. ¶ Ad aliã dico ꝙ ſi aliquod coꝛpus pedale omi extrinſeco annihilato ſic rareſiat: ꝙ fiat bipedale dico ꝙ q̃uis ad nullum extrinſecũ ſe habeat aliter q̃ pꝛiꝰ tñ adhuc quelibet pars illiꝰ ad aliã ſe hꝫ aliter q̃ pꝛius: q2 magis diſtat ab ea q̃ pꝛius diſtabat: ⁊ nõ per acquiſitionem alicuius rei noue ꝑ motũ localẽ. ¶ Ad octauã cõcedo ꝙ oĩs qualitas extenſa eſt quãtitas. ⁊ quũ dicitur ꝙ qualitati aliq̇d eſt contrariũ: quantitati autem nihil: dico ꝙ iſte ꝓpoſitiones ſunt indefinite: ⁊ bene ex eis ſequitur ꝙ aliqua qualitas extẽſa aliqua q̃titas non eſt. ¶ Uel aliter dico ꝙ p̄dicte ꝓpoſitiones debent intelligi de terminis ⁊ nõ de rebus ſignificatis per terminos: ſicut terminis de p̄dicamẽto quãtitatis non ſunt alij termini cõtrarij: ſed bene terminis de predicamento q̃litatis: nec ex hoc concluditur: ꝙ q̃litas non ſit quantitas. ¶ Ad ſcḋam ꝓbationem quando dicitur quantitas nõ ſuſcipit magis ⁊ minꝰ: dico ꝙ hoc debet intelligi de terminis ſic. ſ. ꝙ termini de p̄dicamẽto quãtitatis nõ ſũt v̾ificabiles de aliq̃ cũ hoc aduerbio magis: vł cũ hoc aduerbio minꝰ: ſꝫ nõ ẽ ſic de terminis de p̄dicamẽto qualitatis: nec ex hoc ſequitur q̃litatẽ extẽſam non eſſe quãtitatẽ. ¶ Ad aliã cõfirmationẽ dico ꝙ q̃uis q̃titas: ⁊ qualitas ſint p̄dicamenta diſtincta cum hoc tamen ſtat ꝙ eadẽ res eſt ſignificata ꝑ vnum illoꝝ terminoꝝ: ⁊ ꝑ alium: nam ad diſtinctionem p̄dicamentoꝝ non requiritur res eſſe diſtinctas: ſꝫ modos coꝝ eſſe diſtinctos. ¶ Ad nonam concedo ꝙ oĩs ſubſtãtia extenſa ẽ q̃titas: ⁊ vlteriꝰ dico ꝙ hec cõſequẽtia nõ ꝓpter hoc ẽ bõa: ſubſtãtia ⁊ q̃titas ſũt ꝗ multa ſunt que ſunt: ex eo ꝙ q̃titas ſit diſtincta a ſubſtantia ſed ꝓpter hoc: q2 ſi iſte terminus: q̃titas: eſt verificabilis de ſubſtantia: ſubſtantia eſt q̃ta: ⁊ tunc vltra: ſi ſubſtantia eſt q̃ta opoꝛtet ꝙ habeat partes: ⁊ ſi habet partes multa ſunt que ſunt. ¶ Ad confirmationem dico ꝙ per illã auctoꝛitatem Ariſto. non vult niſi ꝙ hec eſt per ſe quantitas eſt finita: ſed hec non eſt per ſe ſubſtãtia eſt finita: q2 nõ oĩs ſubſtantia eſt quãta. vñ deꝰ ⁊ intelligẽtie ſũt ſubſtantie: ⁊ tñ nõ ſunt quãte. ¶ Ad aliã cõfirmationem dico ꝙ quũ aliquid eſt tripedale ⁊ fit bipedale nihil ibi coꝛrũpitur licet bene aliquis terminus de predicamento quantitatis deſinat de illa re verificari: ⁊ incipit vnus alius terminus de ipſo verificari. ¶ Ad vltimam confirmationem quãtitas accidit ſubſtantie: dico ꝙ hoc non debet intelligi modo quo albedo accidit parieti: ita ꝙ non accidit ei per realem inherentiam ſed per p̄dicationem. i. diuerſi termini de p̄dicamento quantitatis ſunt accidẽtaliter verificabiles de pꝛonomine demonſtrante ſubſtantiam ⁊c.

Queſtio. VII.

Utrum totum ſit ſue ptes. Arguitur ꝙ nõ: quia ſeq̃retur ꝙ q̃libꝫ pars eẽt ſue ptes. cõſequẽtia tenet ꝑ ly totũ qḋ tm̃ valet ſicut q̃libꝫ ps. ſed falſitas cõſequẽtis patet: anima intellectiua eſt aliqua pars hoĩs: ⁊ tñ ipſa non eſt ſue partes: cũ non habeat partes. ¶ Secundo ſi queſtio eſſet vera ſequeretur ꝙ totum nõ eſſet notius ſuis partibus: cõſequẽs eſt contra Ariſto. in ꝓhemio vbi ponit totum eſſe notius ſuis partibus. patꝫ hoc: nam cum videmus partem alicuius totius ſicut vnam medietatem ſolis vel lune tunc dicimus videre nos illud totum: ⁊ tamen nõ quãlibet partem videmus. conſequẽtia patꝫ quia idẽ nõ eſt notius ſeipſo. ¶ Tertio ſequeretur ꝙ idem cõponeret ⁊ diuideret ſeipſum: ſed hoc eſt falſum: ⁊ conſequẽtia pꝛobatur q2 demõſtratis omnibus partibus alicuius totius verũ eſt dicere iſte partes componunt hoc totum ⁊ iſte partes ſunt hoc totum. ergo idem componit ſeipſum. ¶ Quarto ſic. partes ſunt minoꝛes toto: ergo non ſunt totum: conſequentia tenet q2 idẽ nõ

eſt minus ſeipſo: antecedens patꝫ quia omne totū eſt maius ſua parte. ¶ Quinto partes ſunt priores toto ergo partes non ſunt totum. conſequentia tenet: quia idem non eſt prius ſeipſo. antecedens patet quia partes ſunt cauſe toti⁹: mō cauſa eſt prius cauſato. ¶ Sexto ſequeret̄ ꝙ idem eſſet in ſeipſo: ſed hoc eſt falſuꝫ: ꝓbatur conſequentia quia demonſtratis partibus alicuius totius verum eſt dicere iſte partes ſunt in iſto toto: ergo ſi iſte partes ſunt iſtud totū ſequit̄ ꝙ hoc totū ſit in iſto toto ⁊ ſic idē eſſet in ſeipſo. ¶ Septimo ſequeret̄ ꝙ materia ⁊ forma eſſent homo: ſed hoc eſt falſum ⁊ conſequētia ꝓbatur: q: materia ⁊ forma ſunt partes hominis tanꝗ̄ ſui totius: falſitas conſequentis probatur: q: ſi materia ⁊ forma eſſent homo: tunc materia eſſet homo ⁊ forma eſſet homo: ſed hoc eſt falſum: conſequentia videt̄ tenere a ſili q: bene ſequit̄ Sor. ⁊ Plato currunt ḡ ſor. currit ⁊c. Sexto ſequeret̄ ꝙ a. ⁊ b. eēnt duo homies: ⁊ tñ nec a. eſſet homo nec b. eſſet hō. ſꝫ hoc eſt inconueniens. ⁊ probat̄ ꝯſequentia q: ponat̄ ꝙ duo capita duorū hominū ſint a. ⁊ reſiduū ſit b. tunc clarū eſt ꝙ a. nō eſt homo: quia duo capita duoꝝ hominū non ſunt homo: nec etiam b. eſt homo: quia duo reſidua preter capita non ſunt homo: ⁊ tñ a. ⁊ b. ſunt duo homies ſi totum eſt ſue partes. ¶ Nono ſequeretur ꝙ hō eſſet eternus hoc eſt falſum: conſequentia probatur expoſitorie ſic. iſta materia ⁊ forma ſunt eterna demonſtrata materia ⁊ anima intellectiua hominis: ſed iſta eadem materia ⁊ forma ſunt homo per queſtionem: ergo homo eſt eternus. ¶ Decimo ſequeretur ꝙ vnus homo eſſet infiniti homines: ſed hoc eſt falſum cum vnus homo ſit ſolus vnus hō. cōſequētia probat̄ quia ſignato aliquo homie. ſ. ſorte capiat̄ totū ei⁹ reſiduuꝫ preter digitum ⁊ voceť a. ⁊ deinde capiatur totum reſiduum cū digiti medietate ⁊ voceť b. ⁊ deinde capiatur totum reſiduū p̄ter digitū cū medietate digiti ⁊ etiam cū medietate reſidue medietatis ⁊ voceť c. ⁊ ſic vltra i infinitum ſcđm partes ꝓportionales reſidue medietatis ipſius digiti: tūc arguo ſic a. eſt hō b. eſt hō ⁊ c. eſt hō et ſic de infinitis alijs. ergo ſor. eſt infiniti homines. ꝙ autem a. ſit homo patet q: digito ſor. abſciſſo adhuc reſiduū quod manet. eſt homo: ſimilr̄ ꝙ b. ſit hō patet ſilr ⁊ c ⁊ ſic de alijs ⁊ ex hoc ſequit̄ ꝙ ſor. eſt infiniti hoies. Sequit̄ etiam ꝙ hic terminus ſor. nō ſit terminus ſingularis ſed cōmunis: quia a. hominem ⁊ b. hominē ⁊ ſic de aliis ſignificat ⁊c. ¶ Undecimo ſequeret̄ ꝙ hec eſſet concedenda: materia ⁊ forma ſortis vident: poſito ꝙ ſor. videret. ꝓbatur hoc. ſor. videt: ſortes eſt ſua materia ⁊ ſua forma: ergo materia ⁊ forma ſortis vident: et vltra. ergo ei⁹ materia videt: conſequentia videtur tenere a ſimili nam bene ſequit̄ ſor. ⁊ plato currūt ergo ſor. currit. ¶ Duodecimo ſeq̄ret̄ ꝙ a. et. b. augmentarenť. ⁊ tñ b. diminueret̄: hoc eſt falſum. conſequentia ꝓbatur poſito ꝙ a. ⁊ b. ſint due medietates alicui⁹ toti⁹ et ꝙ a. augmentet̄ ⁊ b. diminuat̄. ⁊ ſint medietates alicuius toti⁹ qđ ſit c. ⁊ volo ꝙ a. plus augeat̄ q̄ b. diminuatur: tūc ſic c. auget̄ ⁊ c. ꝑ q̄ſtionem eſt a. ⁊ b. ex quo totum eſt ſue partes ḡ a. ⁊ b. augent̄: ſed ꝙ b. nō augeatur patet ex caſu. ¶ Decimotertio ſequeretur ꝙ ideꝫ eſſet album ⁊ nō album: ſed hoc videt̄ eſſe inconueniēs probat̄ conſequētia: nā ſit vnū corpus: cui⁹ vna medietas ſit alba ⁊ alia ſit nō alba tunc arguit̄ ſic: iſte ſue medietates ſunt albe: ⁊ non albe ⁊ iſte ſue medietates ſūt hoc totum: ergo idem eſt album ⁊ non albuꝫ. ¶ Decimoquarto ſi queſtio eſſet vera ſequeret̄ ꝙ a. ⁊ b. eēnt quadrata ⁊ tamen nullum eorū eſſet quadratum: ſed hoc eſt falſum: conſequentia probat̄ naꝫ ſunt c. d. duo quadrata coniuncta adinuicem: diuidatur totum aggregatum ex hijs ꝑ lōgum ⁊ ſit vna pars diuiſa a. ⁊ alia b. tunc clarū eſt ꝙ a. non eſt quadratū ſed quadrangul⁹ ſimiliter nec b. ſed ꝙ a. ⁊ b. ſint quadrata. patet q: a. b. ſunt c. d. ſi totū eſt ſue partes: ſed c. d. ſūt quadrata per caſum ergo a. ⁊ b. ſunt quadrata. ¶ Quintodecimo ſi queſtio eſſet vera ſequeret̄ ꝙ a. ⁊ b. eſſent equalia ⁊ tñ a. non eſſet equale b. ſed hoc videt̄ eſſe incōueniens. ꝓbatur conſequentia nam ſit aliqđ totū cuius vna medietas ſit c. ⁊ alia ſit d. ⁊ ſit vnum tertiū ipſius totius a et ſint alie tertie ipſius toti⁹ b. tunc per q̄ſtioneꝫ c. ⁊ d. ſunt homo totū ⁊ ſimiliter a. ⁊ b. ſunt homo totuꝫ: ergo a. b. ſunt. c. d. ſed c. ⁊ d. ſunt equalia: quia due medietates totius: ergo a ⁊ b. ſunt equalia: ſed ꝙ a. nō ſit equale b. ptꝫ q: tertia nō eſt equalis duabus tertijs. ¶ Decimoſexto ſi queſtio eſſet vera ſequeret̄ ꝙ paria eſſent imparia: ſed hoc eſt falſum: ꝓbatur conſequentia quia capio aliquē numerum vt ſexenarium: ⁊ arguo ſic hic numerus eſt paria quia eſt duo ⁊ duo: ⁊ idem eſt imparia patꝫ quia tria ⁊ tria. ergo. ¶ Decimoſeptimo ſeq̄retur ꝙ magnitudo finita eſſet magnitudo infinita ſed hoc eſt falſum: ⁊ ꝓbat̄ conſequētia ⁊ ſigno aliquā magnitudinem finitam: tunc in ipſa ſunt infinite partes proportionales. ſi queſtio eſſet vera ipſa eſſet multitudo partium infinita: cum numerus non ponatur alia res a rebus numeratis ſuperaddita tunc arguitur ſic multitudo eſt infinita. demonſtrata multitudi: omniū partiū ꝓportionabiliū continui. tunc vltra ſi iſta multitudo eſt iſta magnitudo: ergo iſta magnitudo eſt infinita. ¶ Decimooctauo ſequeret̄ ꝙ quantitas continua eſſet quantitas diſcreta ſed hoc eſt falſum ⁊ cōtra Ariſto. in predicamentis: probatur conſequētia q: capio aliqđ continuū ⁊ ſigno duas eius medietates. tūc ſic iſte due medietates ſunt q̄titates diſcrete: quia numerus: ⁊ ſunt q̄titas continua q: hoc totum: ergo q̄titas diſcreta eſt q̄titas continua ⁊ econuerſo. ¶ Nonodecimo ſequeret̄ ꝙ ſor. videret a. ⁊ b. ⁊ tamen nō videret b. cōſequens falſum: ⁊ ꝓbatur cōſequētia nā ſit medietas lune verſus nos a. ⁊ medietas poſterior b. tunc ſor. videt a. ⁊ b. q: videt lunam q̄ eſt a. ⁊ b. ⁊ tñ non videt b. ꝓpter interpoſitionem inter viſum ſor. ⁊ b. ḡ. ¶ Deinde confirmatur auctoritatibus: q: Ariſt. ⁊ cōmentator dicunt in ſcđo de anima ꝙ ſubſtantia compoſita diſtinguit̄ contra materiam ⁊ formam que ſunt ei⁹ partes: ſed hoc non eſſet verum ſi totum eſſet ſue ptes. ¶ Secundo auctoritate Ariſto. in quinto ⁊ ſexto metaphyſice: qui dicit ꝙ bis tria nō ſunt ſex ſed ſemel ſex ſunt ſex: ſed hoc nō eēt: ſi totū eſſet ſue partes. ¶ Tertio auctoritate Ariſt. ſeptimo metaphyſice dicentis ꝙ iſta ſyllaba ba. diſtinguitur ab a. ⁊ b. q: manentib⁹ a. et. b. corrumpitur ba. et hoc non eſſet ſi totum eſſet ſue partes: et niſi iſta ſyllaba ba. aliquid ſuperadderet iſtis literis b. et a. ¶ Quarto auctoritate Ariſto. in octauo metaphiſice: dicētis: que nō ſunt vnuꝫ ſicut aceruus: oportet ponere aliam cauſā. ac ſi velit innuere totuꝫ eſt aliqua entitas ſuperaddita ſuis partib⁹. ¶ Quinto auctoritate Ariſt. in iſto primo dicētis ꝙ non ſequitur ſi infinitum eſt immobilem ſecundum ptē et hoc non eſſet verū ſi totū eſſet ſue partes: ergo ſequit̄ ꝙ queſtio eſt falſa.

In oppoſitum arguitur. Primo rationibus: ſecundo auctoritatibus. primo ſic ſi totum eſſet aliquid ſuperadditum ſuis partibus ſequeretur ꝙ ab aliquibus poſſet ſeparari pondus vnius libre: et tamen illa ponderarent poſtea tantum ſicut prius abſq; additione alicuius alterius. conſequens falſuꝫ probatur conſequentia: nam ſit pondus vnius libre

a ꝛ eius medietates ſint b. ꝛ c. tūc ſi a. eſſet vna entitas diſtincta a b. c. per ſeparationem b. a c. corrūpitur a. ꝛ remouet̄ pōdus vni⁹ libre. ſ. a. tūc b. ꝛ c. equaliter poſt ea pōderarēt: q2 due dimidie tantū ponderarent ſicut vna libra. ¶ Scđo ſi totū eēt entitas diſtīcta a ſuis ꝑtibus: ſequeretur ꝙ nulla materia eſſet perpetua: ſed hoc eſt ↄtra Ariſt. in iſto pᷣio. et conſequētia ꝓbat̄: q2 quacunq; materia data ipſa eſt diuiſibilis: ſed ſi totū eſſet entitas ſuꝑaddita ſuis partibus: illa per diuiſionem totius corrūperet̄: ꝛ per cōſequēs q̄libet materia eſſet corruptibilis cum ſit diuiſibilis ſi totum ſit diſtinctum a ſuis partibus. ¶ Tertio ſequeret̄ ꝙ eſſet proceſſus in infinitū in totis: ſed hoc eſt falſum: ꝓbat̄ ↄſequentia: q2 ſi totū eſſet vna entitas tertia reſultās ex partibus ſuis tunc ex iſto toto ꝛ ſuis partibus reſultabit quarta entitas: ꝛ ex illa cum ſuis partibus reſultabit quinta ꝛ ſic in infinitum. ¶ Quarto illud non debet fieri per plura: qđ poteſt fieri per pauciora: ergo. Deinde in contrariū arguit̄ auctoritatibus: ꝛ primo videtur eſſe cōmentator: primo huius cōmen. xvij. vbi dicit: ꝙ partes ſimul ſumpte: nō ſunt aliud a toto: licȝ q̄libet pars ſit aliud a toto. ¶ Secundo in contrariuȝ videtur eſſe Ariſto. in iſto primo vbi dicit ꝙ totum eſt ſue partes: ꝛ in quarto vbi dicit ꝙ totum non eſt aliud a partibus: ꝛ in quinto metaphyſice vbi dicit ꝙ aliq̄ ſunt vnum: quia ſunt continua ſicut due medietates ī continuo non ſunt aliud vnum q̄ illud continuum totum. Et Ariſto. in ſecundo de anima vbi dicit ꝙ ſicut oculus ꝛ pupilla ſunt vnū ita corp⁹ ꝛ aīa ſunt vnuȝ totum. In iſta queſtione primo ponam diſtinctiones. ſecundo concluſiones. tertio ſoluaȝ rationes.

Quantum ad primum ſit prima diſtinctio. hic termin⁹ totū poteſt dupliciter accipi: vno mō cathegorematice: alio mō ſyncathegorematice. Syncathegorematice valet tātum quantum hec oratio: quelibet pars: ꝛ ſecūdū hoc ſolet cōcedi ꝙ tot⁹ ſortes eſt minor ſorte. Unde vlterius ſolet concedi ꝙ qñ tenetur ſyncathegorematice tūc terminus diſcretus in oratione cui equalet diſtribuitur ſoluȝ pro partib⁹ integralibus ꝛ nō pro partibus eſſentialib⁹. aliter eñ hec eſſet falſa totus ſortes eſt minor ſor. q2 non q̄libet pars eſſētialis ſortis eſt minor ſorte: quia materia ſortis non eſt minor ſorte: nec etiam forma eius: cū illa nō ſit quanta nec diuiſibilis: modo non quantum ꝛ indiuiſibile quāto ꝛ diuiſibili nec dicitur maius nec min⁹. Alio modo accipitur hoc nomen totum cathegorematice. ꝛ tunc equalet huic orationi ens habens partes: ꝛ ſecundum hoc ſolet concedi ꝙ in oculo meo eſt totuȝ quod eſt in mundo: poſito ꝙ in oculo meo ſit vna feſtuca: que eſt vnum totum qđ eſt in mundo: cū ſit ens habens partes. ¶ Alia diſtinctio eſt ꝙ qñ hoc nomen totuȝ ponitur a parte ſubiecti tenetur ſyncathegorematice: ꝛ quādo ponitur a parte p̄dicati tunc tenetur cathegorematice: ꝛ ſcđm hoc ſolet concedi iſta: in oculo meo eſt totum qđ eſt in mundo: ꝛ negatur iſta: totū qđ eſt in mundo eſt in oculo meo. ¶ Tertia diſtinctio: ꝙ capiēdo totum cathegorematice: Duplex eſt totum: q̄ddam enim eſt cuius omnes partes ſunt diuiſibiles ſicut equus lapis vel lignū ꝛ ſic de ſingulis. Aliud eſt totum cuius non omnes partes ſunt diuiſibiles ſicut homo: quia aliqua pars hominis non eſt diuiſibilis ſicut anima intellectiua. ¶ Quarta diſtinctio ꝙ termini pluralis numeri ſicut ſunt hic terminus: partes: vel conſimiles aliquando poſſunt teneri diuiſiue aliquādo collectiue. Primo modo quando ꝓpoſitio in qua ponitur: exponitur ꝑ vnā copulatiuā. ſicut hec omnes hoīes currūt: exponitur ſic. homo currit ꝛ hō currit: vel ſi dicatur partes ſunt totum. i. pars eſt totū et pars eſt totum. ¶ Secundo mō quando ꝓpoſitio ī qua ponitur: exponit̄ ꝑ cathegoricā de extremo copulato. Uerbi gratia: iſti ferunt lapidem: poſito ꝙ neuter iſtorū demonſtratorum ſe ſolo ſufficiat portare lapidem: ſed bene cum alio ꝛ tunc iſta exponitur per iſtaȝ iſte ꝛ iſte ferunt lapidem: que eſt de ſubiecto copulato. ¶ Quinta diſtinctio ꝙ ly omnes aliquando tenet̄ collectiue aliquando diſtributiue.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio ꝙ. totalitas non eſt aliqua tertia entitas ſuꝑaddita ſuis partibus: probat̄: quia ſi ſic vel eſſet ſubſtantia vel accidens: non primo modo: quia vel eſſet ſubſtantia corporea vel incorporea: non corporea quia tunc ſequeret̄ plura corpora quorū vnum non eſſet informatiuum alterius: nec informarent vnum tertium eſſe in eodem loco: qđ eſt contra Ariſtotelem quarto phyſicorum. nec poteſt dici ꝙ ſit ſubſtātia incorporea quia tunc totum: ſicut lignum vel lapis: eſſet ſubſtātia incorporea quod eſt falſum. Nec poteſt dici ſcđm ſ. ꝙ totalitas ſit quoddam accidens: quia tunc ſequeretur ꝙ ſi vna gutta poneretur in mari: ꝙ in qualibet parte generaretur aliquod nouum: hoc autem eſt falſū quia gutta aque poteſt addi mari abſq; hoc ꝙ fiat aliqua alteratio vel mutatio in partibus ipſius maris diſtantibus ab illa gutta appoſita per. c. leucas: cōſequentia probatur quia per appoſitionem vni⁹ gutte ad mare reſultat vnū aliud totū: ꝛ per conſequens vna alia totalitas: que ſi ponatur accidens ſuperadditum ipſis partibus inherens: ſequit̄ quod dictū eſt. ¶ Secunda concluſio. totum eſt ſue partes: probatur. nam quelibet pars totius eſt ſue partes: ergo totuȝ ē ſue ꝑtes: conſequentia tenet quia totuȝ a parte ſubiecti poſitum: valet idem quod quelibet pars. ſicut dictuȝ eſt in primo articulo. ¶ Tertia concluſio de quolibet toto verum eſt dicere hoc totum eſt ſue partes. ꝓbatur quia ſi non hoc maxime videretur de homine vt aliq̄ dicunt: qđ eſt falſum: hoc totum eſt ſue partes: probāt quia ſequeretur ꝙ quelibet pars hominis eſſet ſue ꝑtes: ſed hoc eſt falſum quia anima intellectiua non eſt ſue partes: cum non habeat partes. ſed hoc non valet quia ſicut dictū eſt: ly totum tentum ſyncathegorematice diſtribuit ſolum terminum ſequentem pro partibus integralibus: ꝛ non pro partibus eſſentialibus: ſicut eſt anima intellectiua reſpectu hominis. dico ergo ꝙ non ſequitur. totus homo eſt ſue partes: ergo q̄libet pars hominis eſt ſue partes: ſed bene ſequitur totus homo eſt ſue partes: ergo quelibet pars īntegralis hominis eſt ſue partes. vnde ly totum diſtribuit ꝓ partibus integralibus: ꝛ non pro partibus eſſentialibus patet: quia aliter non concederet̄ hoc ſophiſma: quod tamen communiter conceditur: totus ſortes eſt minor ſorte: nam ſi diſtribueretur pro partibus eſſentialibus ſophiſma eſſet falſum ex eo ꝙ materia ſortis nō eſt minor ſorte. ſimiliter nec forma. ergo. ¶ Quarta concluſio tenendo terminum pluralis numeri collectiue concedendum eſt ꝙ partes ſunt ſuum totum. pateȝ per cōcluſionem: quia totum non ſuperaddit aliquam entitatem tertiam ſuperadditam partibus ſimul ſūptis. ergo. ¶ Quinta concluſio tenendo terminum pluralis numeri diuiſiue non eſt concedēdum ꝙ partes ſint ſuum totum: patet quia ſignatis duabus partib⁹ alicuius totius ſequitur iſte partes ſunt hoc totum: ſi ly iſte partes teneretur diuiſiue. ergo hec pars eſt hoc totum ꝛ iſta: ꝛ ſic de ſingulis: ſed hoc eſt falſum: quia ali-

ter materia hoīs eēt homo. ¶ Sexta Cõcluſio accipi
endo ly omnes collectiue: hec eſt concedenda. omnes
partes ſunt totum. patet: quia demonſtrato aliquo to
to ⁊ omnibus partibus ſuis: que ſint. b. c. d. tũc argui
tur ſic. b. c. d. ſunt hoc totum. ergo omnes ptes iſtius
ſunt hoc totum tenendo ly oēs collectiue. antecedens
patet per primam concluſionem: ⁊ conſequentia pat3
quia quando ly omnes tenetur collectiue facit termi
num ſtare pro omnibus ſuis ſuppoſitis copulatim: er
go. ¶ Septia Concluſio. tenendo ly omnes diuiſiue:
hec nõ eſt concedẽda omnes partes ſunt ſuum totum.

Ad rationes principales. Ad primã

negatur conſequentia ppter hoc ꝙ ly totum nõ diſtri
buit indifferenter pro qualibet parte: ſed ſolũ pro par
tibus integralibus. ergo bene ſequitur totum eſt ſue
partes. ergo quelibet pars integralis eſt ſue partes:
et non valet inſtantia de anima: quia non habet locum
ibi. ¶ Ad ſecundã ſequeretur ꝙ totum nõ eſſet notius
⁊c. dico ꝙ ſi ly ptes teneret diuiſiue nego ⁊c. ⁊ ſic nõ eſt
idem ſuis partibus: ſed ſi tenet collectiue tunc conce
do ꝙ totum non ſit notius ſuis partibꝰ: nam ꝙuis no
tius ſit vna eius medietate tamen non eſt notius. a. ⁊
b. medietatibus. quia hoc lignum eſt a. b. medietates.
¶ Ad tertiam rationem ſequeretur ꝙ idem ⁊c. negat
conſequentia. partes totius cõponunt totum: conce
do ſi ly partes tenet diuiſiue: ſi autem collectiue nego
vel aliter: ad 3ᵃ nego conſequentiã ꝙ ergo idem ſit
componens ſeipſum: et ſi arguitur: demonſtratis dua
bus medietatibus alicuius totiꝰ: ille medietates ſunt
componentes hoc totũ: ⁊ iſte medietates ſunt hoc to
tum: ergo hoc totum eſt cõponens hoc totu3: dico ꝙ ta
lis non debet inferri concluſio: ſed iſta hoc totũ eſt cõ
ponentia hoc totum ⁊ illam concedo. ¶ Ad quartam
ex ſimili radice concedo ꝙ totum demõſtrato aliquo
toto non eſt minus: ſed bene minora ſe. ¶ Ad quinta3
ſimili modo ꝙ totum non eſt prius ſed bene priora ſe.
¶ Ad ſextam ſequeret ꝙ idem eſſet in ſeipſo: negatur
conſequentia ⁊ quum dicitur partes ſunt in toto: con
cedo ſi ly partes tenetur diuiſiue: nec ſic partes ſunt ip
ſum totum: ſed ſi ly partes tenetur collectiue: tunc di
co ꝙ partes ſunt ipſum totum ⁊ nõ ſunt in toto. vel ali
ter dico ꝙ totum non eſt in ſeipſo. ſed bene eſt aliqua ꝗ
rum quodlibet eſt in ſeipſo. ¶ Ad aliam ſequeretur ꝙ
hec eſſet concedenda: materia ⁊ forma ſunt homo: con
cedo: ⁊ quum dicitur: ergo materia eſt homo nego con
ſequentiã: committitur fallacia compoſitionis ⁊ diui
ſionis: quia arguitur a ſenſu compoſito vero: ac ſi eſſet
ſenſus diuiſus: ⁊ cum dicitur tamen bene ſequitur ſor.
⁊ plato currunt: ergo ſor. currit ⁊c. naturaliter dico ꝙ
verſ ieſt gratia materie: non autẽ gratia forme. ¶ Ad
octauam ſequeret ꝙ a. ⁊ b. ⁊c. concedo conſequentia3
tamen nec a. eſſet homo nec b. eſſet homo. concedo con
cluſionem. ¶ Ad nonam ſequeret ꝙ homo eſſet ⁊c. ne
go conſequẽtia3: ⁊ quum dicitur iſta materia ⁊ iſta for
ma ſunt eterna: ⁊ illa materia et forma ſũt homo: ergo
homo eſt eternus. dico ꝙ male infertur: debet enim in
ferri: ergo homo eſt eterna: ⁊ iſtam concluſionem con
cedo quia vera eſt. ¶ Ad decimam patebit ſolutio in
ꝗſtione ſequenti. ¶ Ad vndecimam concedo ꝙ mate
ria ⁊ forma vident. nego conſequentiam vt prius: ergo
materia videt. ¶ Ad duodecimam concedo concluſio
nẽ quia vera eſt. ¶ Ad decimamtertiam concedo con
ſequentiã ⁊ ꝯſequens. quia totum verum eſt. ¶ Ad de
cimamquartam ſequeretur ꝙ a. ⁊ b. eſſent duo ⁊c. dico
ꝙ ſi per ly quorũ refertur quadrata: tunc eſt inconue
niens a. ⁊ b. eſſe duo quadrata quorum quadratorum
neutrum eſt quadratum. q2 hoc implicat: ſed ſi per ly ꝗ
rũ refertur a. ⁊ b. tunc bene cõcedo quia nec a. eſt qua
dratum nec b. ¶ Ad decimamquintã ꝯcedo cõcluſio
nem: quia vera eſt. ¶ Ad decimamſextam ſeqretur ꝙ
eadem eſſent paria ⁊c. cõcedo ꝙuis ſecundũ aliam ra
tionẽ dicant paria et ſecundũ aliã imparia. ¶ Ad de
cimãſeptimam dico ꝙ ſi ly infinita ſit pluralis numeri
bene ꝯcedo ꝙ magnitudo finita eſt infinita: ſ3 ſi ſit ſin
gularis numeri: tunc nego ꝙ magnitudo finita: ſit infi
nita: Sed bene ꝯcedo ꝙ magnitudo finita eſt multitu
do infinita. ¶ Ad decimamoctauam negat conſequẽ
tia. ⁊ quum pbatur ſignato aliquo continuo ipſum eſt
quantitas continua: concedo: ⁊ etiam eſt quãtitas diſ
creta: nego tamen ſi proprie accipitur quãtitas diſcre
ta: quia proprie accipiendo quantitatem diſcretã nõ
dicitur niſi de actu ſeparatis ab inuicem non facienti
bus actu vnum continuum: ergo due medietates alicu
ius totius non proprie ſunt numerus: ſed bene impro
prie. ¶ Ad decimamnonam concedo concluſionem.
¶ Deinde reſpondeo ad auctoritates: Ad prima3 di
co ꝙ nõ vult plus niſi ꝙ ſubſtantia compoſita diſtin
guitur a materia ſeorſum aſſumpta ⁊ ſimiliter bene di
ſtinguitur a forma ſeorſum aſſumpta ⁊ tamen nõ diſtin
guitur a materia ⁊ forma ſimul ſumptis. ¶ Ad ſcdam
auctoritatẽ: bis tria nõ ſunt ſex: dico ꝙ hec auctoritas
de virtute ſermonis eſt falſa: nihilominꝰ de bonitate in
tellectus: poteſt concedi ad iſtum intellectum: ꝙ non
ſecundum eandem ratione3 numeralem aliqua dicũt
bis tria per ductum duorum in tria ⁊ ſex. ¶ Ad ter
tiam bene concedo ꝙ iſta ſyllaba ba. nõ eſt b. nec etia3
a: tamen cum hoc ſtat ꝙ ſit b. ⁊ a. ¶ Ad quartam dico
ꝙ per hoc Ariſto. vult ꝙ in illo quod eſt per ſe vnum: ſi
cut eſt hõ lignum vel lapis ⁊c. eſt aliquid ratione for
me cuius dicitur vnum: ſed ſic nõ eſt in cumulo aliquo
rum lapidum aggregatorum: nam talis non dicit vnũ
per ſe: ſed per aggregationem. ¶ Ad quintam dico ꝙ
per iſtam non poteſt plus haberi niſi ꝙ partes accipi
endo diuiſiue non ſunt ſuum totum: et ſic patet de que
ſtione.

Quæſtio.VIII.

QVeritur octauo: vtrũ
ex additione alicuius totius ad
aliquod totum fiat aliud totum
et ſimiliter ex remotione alicuꝰ
totius ab aliquo toto fiat aliud
totum. Et arguitur primo ꝙ nõ:
quia ſic ſequeretur ꝙ muſca poſ
ſet generare alium mundu3: hoc
aute3 eſt impoſſibile: pbatur cõſequentia quia muſca
poteſt corrumpere vnam particulam mundi nunc exi
ſtentem: ſi ergo ex corruptione alicuius partis alicu
ius totius fiat aliud totum: ſequitur ꝙ iſta particula
corrupta a muſca fiet alius mundus. ¶ Secundo ſeq
retur ꝙ in augmentatione non eſſet idem ante ⁊ poſt:
ſed ꝯſequens eſt falſum et ꝯtra Ariſt. primo de genera
tione: et pbatur ꝯſequentia: q2 eſſet aliud totum poſt
augmentationem ꝙ ante ex eo ꝙ in augmentatiõe fit
additio pexiſtẽti alicuꝰ ptis noue. ¶ Tertio ſequere
tur ꝙ augmentatio non eſſet motus vnus: conſequẽs
falſum. pbatur ꝯſequentia na3 ad vnitatem motus re
quiritur ꝙ idem mobile maneat ſub vtroq3 termino il
lius motus. modo ſi per additionem alicuius partis
fieret aliud totum: tunc in augmentatione mobile nõ
maneret vnum. ¶ Quarto ſequeretur ꝙ nullꝰ noſtrũ
eſſet baptizatus: ſed hoc eſt falſum. et conſequentia p

batur: quia multe particule ſunt nobis addite: ideo q2 ſumus maiores ꝙ dum baptizati ſumus: ſi ergo per additionē alicuius partis ad totum fiat aliud totū tūc ſequit̄ ꝙ null⁹ noſtrū ſit idē totū qđ in iuuētute erat ⁊ ꝑ ꝯſequēs null⁹ noſtrū eſt illđ qđ baptizabat̄. ¶ Quinto. ſimili ratione ſequeret̄ ꝙ nullus noſtrū eſſet ille qui fuit natus de matre ſua ſicut Chriſtus nō fuiſſet idem homo qui fuit in cruce ſuſpenſus ⁊ qui fuit nat⁹ de puriſſima virgine. ¶ Sexto ſequeret̄ ꝙ periret actio iniuriarū: conſequens eſt falſum: ⁊ ꝯſequentia ꝓbat̄: nā ſi aliquis faceret alicui nūc iniuriā: ⁊ quaſi immediate poſt hoc quilibet erit alius ꝙ prius erat cū quilibet augeatur vel diminuat̄: ſequit̄ ꝙ nullus habet agere contra aliū: quia nō eſt iſte qui patit̄ iniuriā nec ille qui intulit iniuriam. ¶ Septimo ſequeretur: ꝙ nullus v̄r̄m prius vidiſſet me: ꝯſequens eſt falſum: q2 heri vidiſtis me: probatur conſequētia: nam ex quo alique ꝑticule ſunt mihi addite vel aliquot demō que prius non erant ſequit̄ me non eſſe illum qui prius erā: ⁊ ꝑ conſequens vos videtis me modo aliū hominē ꝙ heri vidiſtis ⁊c. ¶ Octauo ſequeret̄: ꝙ ī qualibet die generarent̄ infiniti homines: conſequens falſum. ⁊ ꝓbat̄ conſequentia nam in quolibet inſtanti cuilibet homini eſt aliqua ꝑticula addita vel deperdita: cum nunꝙ homo in eodē ſtatu permaneat. ex quo ſequitur quēlibet hominē in quolibet inſtanti eſſe aliū ꝙ prius fuit ſi q̄ſtio eſſet vera et ꝑ ꝯſequēs in fine diei verū eſt dicere ꝙ ſortes fuit infiniti homines in iſta die. ¶ Nono ſequeretur: ꝙ hic terminus ſortes eſſet terminus communis: ꝯſequēs cōtra grammaticos ⁊ logicos: ꝓbatur ꝯſequētia: nā ſignificat plures hoīes nō ſolū ſucceſſiue verū etiam ſimul: ex eo ꝙ partes ſortis ſimul ſumpte ſunt ſor. ⁊ ſimiliter totum reſiduum preter digitum eſt ſor. ſicut tangebatur in vno argumento p̄cedētis queſtionis quod ibi ꝑmittebatur ſolui in iſta q̄ſtione. ¶ Decimo ſeq̄retur ꝙ nō contingeret eundem hominē bis intrare flumū ſicut dicit Heraclitus: ⁊ ꝑ conſequens Ariſt. male reprehendiſſet eum in hac parte in primo de generatione ⁊ corruptione.

In oppoſitum queſtionis arguitur auctoritate Senece ad Lucillum dicentis: non idē ſumus in iuuētute ⁊ ſenectute: nec de mane ⁊ de veſpere: immo rapimur ⁊ mutamur more fluuiorū. ¶ Scđo ſm p̄cedenti q̄ſtione dictū eſt totum eſſe ſuas partes. cū ergo ita ſit ſequit̄ ꝙ ꝑ additionē alicuius partis ad totū vel ꝑ ablationem alicuius partis ab aliquo toto fiat aliud totum ex quo eſt alia multitudo partium: que eſt ipſum totū. ¶ Tertio ad idem niſi q̄ſtio eēt vera ſequeret̄ ꝙ nihil generaret̄ ſucceſſiue: conſequēs falſū: falſitas patet: quia ignis aer aqua ⁊ terra generātur ſucceſſiue: ſed conſequentia probatur: nam ſit aliquis ignis cui continue fiat additio: tunc ſi ꝑ additionem non fit alius ignis: ſed continue manet idem ignis: ſequitur ꝙ nihil generatur ſucceſſiue et ita de aere: aq̄ ⁊c. ¶ Quarto ſi queſtio non eſſet vera ſequeret̄ ꝙ poſſet manere idem totum ꝑ aliquod tempus ⁊ tamen in fine illud totum nullam haberet partem de illis partibus: quas habuit in principio: ſed hoc videt̄ eē inconueniens: propter hoc ꝙ totum non eſt aliud ꝙ ſue partes. ⁊ probatur ꝯſequētia: nam ſit vna nauis: de qua ī primo anno auferatur vn⁹ paries ⁊ reparetur de aliis lignis: tunc adhuc per aduerſarium manet eadem nauis: deinde in ſecundo anno: auferatur alius paries ⁊ iterum reparetur ⁊ de aliis lignis de nouo: tunc iterū per aduerſarium manebit eadem nauis: deinde in tertio anno auferatur fundus: ⁊ iterū reparetur de aliis lignis: tunc adhuc per aduerſariū eſſet eadem nauis que fuit primo anno ⁊ in ſecundo: ⁊ tn̄ nunc in iſta naui nihil eſt qđ prius erat in ea: anteꝙ tertius paries eſſet deſtructus ⁊ reparatus: quod fuit probandum. Similit̄ poſito ꝙ eſſet vnum dolium plenum vino: ⁊ inferius eſſet vnum foramen: per quod iſtud vinum guttatim exiret: ⁊ ſuperius vinum aliud: ꝑ qđ tantum infundatur de vino ſicut inferius guttatim exit: ſic ꝙ continue dolium maneat plenum: tunc tandem totum vinum qđ prius fuit in vaſe exiuit: et ſi continue maneat idem vinum ſequitur ꝙ continue aliquid manet idem per horam: quod tamen in fine hore nihil habebit de hoc quod habuit in principio. conſimiliter poteſt argui de equo vel de aſino ſed non de homine propter animam intellectiuam. ¶ Quinto ad idem niſi queſtio eſſet vera ſequeretur ꝙ corruptibile poſſet perpetuari: conſequens falſum ⁊ contra Ariſto. primo celi dicentē: ꝙ omne corruptibile aliquando corrumpet̄. conſequentia patet ex exemplo deducto de naui ⁊c. ¶ In iſta q̄ſtione dicā ſecūdū vnam diſtinctionem idētitatis numeralis poſitam in quinto metaphyſice ⁊c.

Quantum ad hoc eſt ſciēdum ꝙ aliquid dicitur idem numero tribus modis: vno modo ꝓ parte cuius omnes partes manent: ⁊ idem non acquirit nec deperdit aliquas partes: ⁊ ſic celum dicitur idem nūero qđ erat ante mille annos. ¶ Scđo mō aliqđ dr̄ idē nūero nō totaliter ſed partialiter ⁊ minus proprie ſ. cui⁹ principalior pars manet idem numero. vñ ſepe denominamus totum denominatione partium: nam dicimus hominē criſpū q̄ hꝫ caput criſpū: ⁊ ſimiliter dicimus hominem ſimū: qui habet naſum ſimum: ſic̄ poſſum⁹ dicere totum idem numero ab identitate partis eius principalis. et iſto modo dicimus hominem eſſe idem numero: modo ⁊ ante decem annos. ¶ Tertio modo aliquid dicitur idem numero eſſe: bene ī proprie propter continuam ſucceſſionem partium adinuicē: propter quam cōtinuam ſucceſſionem manet conſimilis figura ⁊ conſimilis diſpoſitio ⁊ forma: ⁊ ſic dicim⁹ ſequanā eſſe eundem fluuium qui fuit iam ſunt centū anni q̄uis modo ſint alie eius ꝑtes ꝙ erāt ⁊c. ¶ His premiſſis: ſit prima concluſio loquendo de identitate numerali: primo modo nulla res corruptibilis manet idem niſi per inſtans: vel nulla res manet eadem corruptibilis per tēpus: ſemꝑ intelligendo de identitate primo modo dicta. ꝓbatur concluſio: nam ſignata aliqua re corruptibili que per aduerſarium poteſt manere eadem numero per tempus: ⁊ ſit illud tempus a.b. tunc quero an in fine illius temporis illa res ſit tante virtutis preciſe ſicut in principio: vel maioris vel minoris. Si ſecūdū ſequit̄ illam rē habere aliquas partes: quas prius non habuit: vel carere aliquibus: quibus prius non caruit: ſed quodcunqꝫ iſtorū detur: ſequitur illā rē non eſſe idem numero qđ prius erat: loquendo de identitate primo modo dicta. Si dicatur ꝙ ſit preciſe tāte virtutis ſicut in principio ſequitur per illam virtutē adhuc poſſe durare per tantum tempus: tunc ſit illud tempus. d.c. ⁊ ſit tante virtutis ſecundū ꝙ erat in fine temporis a. ⁊ b. et ſic etiam per tantum tempus: ⁊ ſic ī infinitum: quod eſt impoſſibile: ꝙ tunc aliqua res corruptibilis poſſet perpetuari. ¶ Secunda ꝯcluſio reſponſalis ad queſitum. ꝙ ꝑ ablationem vel additionē alicuius partis non manet idem totum identitate numerali primo modo dicta: hoc patet ex deſcriptione identitatis numeralis primo modo dicte. ¶ Tertia concluſio loquendo de identitate numerali ſecundo modo dicta manet idem homo a principio vite ſue vſ

ꝙ ad finez. hoc probatur: qꝛ principalioꝛ pars manet eadem. ſ. aīa intellectiua: ⁊ ſecundum hunc modum loquendi bene dicimus eundem hominem eſſe in celo ꝙ̄ prius fuit in terra: ſicut de ſancto Petro quez dicimꝰ eſſe in celo: quod qlibet non habet dubitare. Quia eiꝰ anima que eſt principalior pars eſt in celo. ❡ Quarta concluſio loquendo de iſta identitate non eſt idē equꝰ numero a principio ⁊ in finez: quia ſicut non manet eadem materia ſic non manet eadez forma: vtrunq; enī augetur: ſed ſic non eſt de forma hominis. ſ. de anima īntellectiua. ❡ Quinta cōcluſio loquendo de identitate tertio modo dicta bene eſt idez equus numero a principio vite vſq; in finē ⁊ idez ſequana ⁊ idē fluuius nūc qui fuit ante mille annos: ꝓbatur: nam ꝓpter cōtinuā ſucceſſionē partium adinuicem manet conſimilis forma ⁊ diſpoſitio: ꝓpter quā aliquid poteſt dici idē numero: ſicut patet ex deſcriptiōe identitatis tertio mō dicte. ❡ Sexta concluſio. propter ablationē vel additionez alicuius partis non tollitur identitas numeralis tertio modo dicta vel ſecundo modo: ⁊ ſcḋz has cōcluſiones rationes facte vadunt vijs ſuis preterꝙ̄ penultima que erat: ſeq̄ret ꝙ hoc nomē ſoꝛ. eſſet nomen commune: negatur conſequētia: qꝛ ſufficit vt maneat idem identitate numerali ſecūdo mō vel tertio modo dicta. Et ſic eſt in ꝓpoſito. ⁊ quū probatur ꝙ nō ſolum ſignificat plures homines ſucceſſiue: verūetiaz ſimul hoc negatur: ⁊ quum ꝓbatur ſignet reſiduū p̄ter digitum ſortis: tunc hoc eſt ſoꝛ. negat. immo ad hoc ꝙ aliqd ſit ſoꝛ. vel homo: requirit ꝙ ipſum ſit p ſe ſeorſuz exiſtens ⁊ non exiſtens pars alterius. ergo dicto digito non abſciſo ⁊ reſiduo per imaginationē capto nō ē ſoꝛ. Quis fiat ſoꝛ. nā quū digitus abſcindit fit vna ſubſtantia p ſe: ſeorſum exiſtens: nō exiſtens pars alicuius alterius ſubſtantie: nec alicuius qḋ eſt p ſe vnum: q̄uis bene ſit pars mundi: tamen mundus non dicit p ſe vnū. Et ſi diceret omne cōpoſituz ex materia ⁊ forma ⁊ aīa intellectiua eſt homo: ſed tale. ſ. reſiduū p̄ter digitū eſt huiuſmodi: ergo. dr̄ negando maioꝛē. Sed opoꝛtet addere ꝙ non ſit pars alicuius: qḋ eſt per ſe vnum: tamē dicit concedendo ꝙ ſoꝛ. p̄ter digitū ſit ſoꝛ. ⁊ homo. nec propter hoc ſoꝛ. eſt nomen cōmune. vnde ad hoc ꝙ eēt nomen cōmune requireret ipſum ſignificare plura oppoſito mō ad ſcḋm vel tertium modū identitatis.

Quæſtio.IX.

Vtrum ſit dare minimam materiaz: de cuius potētia poſſit educi forma naturalis. ⁊ arguitur primo ꝙ nō: naz ſit a. minima materia: de cuꝰ potentia poteſt educi forma aſini: tunc ſic. a materia eſt minima: de cuius potentia pōt educi forma aſini: ergo de medietate non poteſt educi: conſequens eſt falſum: conſequētia clara eſt de ſe: ſz falſitas ꝯſequentis ꝓbat: nā ſequitur ꝙ medietas materie nō poteſt recipere quālibet formā. conſequens eſt falſum ⁊ contra commentatoꝛē primo huius. Vbi dicit ꝙ propꝛium eſt materie quamlibet formam ſuſcipere. ❡ Secundo ad idem ſi queſtio eſſet vera tunc eſſet dare minimā carnem: conſequens falſum. probat conſequentia: nam iſta caro eſſet minima: cuius materia eſſet minima: in qua poſſet forma carnis induci: ſed falſitas conſequentis probatur: nam quacunq; carne data: ſi applicaretur ſibi aliquod agēs corrumpens: prius corrumperet partem ꝓpinquā ꝙ̄ remotaz: ſit ergo a. medietas minime carnis ꝓpinqua ⁊ b. remotioꝛ corrupta: ergo a medietate carnis remoueatur agens: tunc adhuc manebit b. caro minoꝛ carne data: ⁊ per conſequens data caro non erat minima: nec adhuc minima potens ſeorſum exiſtere: ſicut quidaz volunt dicere: ex quo b. eſt minoꝛ pars potēs ſeoꝛſum per ſe exiſtere. ❡ Tertio data aliqua materia: quā tu dicis eſſe minimam: de cuius potentia poteſt educi forma aeris: tūc cū forma aeris ſit educta de illa materia: tūc etiā forma aeris eſt educta de medietate ipſius materie: ⁊ ſimiliter de quarta parte: ⁊ ſimiliter de octaua ⁊ ſic in infinitum. ita ꝙ nō eſt ita parua materia de qua educta eſt forma aeris quin adhuc de minori poſſit educi. ❡ Quarto nam in ſcḋo de generatione dicitur ex vno minimo aque generant decez minima aeris ⁊ ſic e conuerſo ex vno minimo aeris generatur decima pars vnius minime aque: ⁊ ſic tunc capiatur vnuz minimuz aeris ⁊ ſit a. tunc vel ex illo poteſt generari aqua vel non: non poteſt dici ꝙ nō quia ex quolibet elemento generatur aliud: ſi dicitur ꝙ ſic tunc ex ipſo nō generatur niſi decima pars minimi aque ⁊ per conſequēs de decima parte minime materie ipſiꝰ aque: que ſic vocatur minima: educitur forma aque: vt iam dictū eſt: et e conuerſo. ❡ Quinto ſeq̄retur ꝙ eſſet dare minimaz aquaz que poſſet durare p aliquod tempus in aliquo medio ſine tēdentia ad coꝛruptionem: conſequens eſt falſum: ꝓbatur conſequētia: quia ſit illa a. in medio. b. ſibi equali vl̄ minori actiuitate: tunc ſit ſimiliter b. a qua minor in alio medio habente ſe in eadem propoꝛtione ad b. aquam: in qua ſe habet medium in a. aqua ad a. aquam: tunc poteſt durare ſine tendentia ad coꝛruptionez. ergo a. nō erat minima que poterat durare in aliquo medio ſine tēdētia ad coꝛruptionez: ⁊ ſic ꝓbatū eſt ꝙ nec eſt dare minimā materiaz de cuius potentia poteſt educi forma ſubſtantialis: nec eſt dare minimā materiaz: ſub qua pōt manere.

In oppoſitū eſt Ariſt. in iſto primo tractatu capitulo ſecundo. ſ. neceſſe eſt autē. vbi dicit ꝙ eſt dare minimam carnez: ⁊ confirmatur ratione ꝙ ſit dare minimam materiā de cuꝰ potētia poteſt educi aliqua forma: nam ſi non: ſequeretur ꝙ non eſſet dare hominem ita paruum quin adhuc eſſet dare minorez: ⁊ ꝙ ſub quacunq; quantitate quantumcūq; parua poſſet eſſe homo. conſequens eſt falſum quia talis homo non poſſet exercere operationes hominis. ❡ In iſta queſtione primo ſciendū eſt: ꝙ aliud eſt querere vtruz ſit dare minimā materiā: in qua de nouo poteſt generari aliqua forma ⁊ vtrū ſit dare minimā materiam in qua poteſt ꝑmanere aliqua forma: ſic ꝙ non in minori poſtꝙ̄ ipſa generata eſt. ⁊ de vtroq; iſtoꝝ videndum eſt in q̄ſtione iſta. Et primo quantū ad formā heterogeneorū. ſecundo q̄tuz ad formaz homogeneoꝝ ſicut ſūt caro ⁊ os: ignis ⁊ aqua. ❡ Et adhuc primo videnduz eſt de forma hominis que ponitur indiuidualis: ſecundo quantum ad formaz alioꝝ heterogeneorū ſicut aſinus ⁊ capra. vnde primo videndū de expoſitione iſtoꝝ terminoꝝ: minimū: maximuz: minimū ꝙ non maximum ꝙ nō: vnde minimaz materiam voco: ſub q̄ poteſt aliqua forma generari: ⁊ ſub nulla minori: ⁊ maximaz in quā ſic voco: in quā poteſt ⁊ in nullam maiorē. Et minimā in quā non: voco illaz in quā non poteſt ſz q̄libet minori data dat maior: in quā poteſt: ⁊ maximā in quā nō voco illā in quā nō: ſed qualibet maiori data dat minor in quā ſit: ⁊ ſic ſequitur articulus.

Quantum ergo ad primum ſit pri-
ma ſuppoſitio: anima intellectiua ex quo eſt indiuidu
alis ipſa ſit ſubiecto. ex quo ſequitur ꝙ eſt dare primũ
inſtãs ſui eſſe. ¶ Secũda ſuppoſitio: anima intellecti
ua nõ informat in generatione hominis prius vnã par
tem materie hominis in eſſe: ⁊ deinde aliam: ſed ſimul
incipit omnes informare. ¶ Tertia ſuppoſitio: aĩa in
tellectiua non poteſt incipere ĩformare materiã quan
tãcunq; paruam: hoc patet: q2 q̃ cito anima intellecti
ua incipit informare aliquã materiã tã cito incipit eẽ
aliquis homo. Sed ex quo homo non põt eẽ ſub quan
tacunq; parua quãtitate: ſequitur animã intellectiuã
nõ poſſe informare materiã quantãcũq; paruã. ¶ Ex
his ſuppoſitionib⁹ pono aliquas concluſiones: pͥma
eſt hec: ꝙ eſt dare minimã materiã in qua anima intel
lectiua poteſt generari: patet per primã ſuppoſitionẽ
quia non in qualibet materia poteſt generari aĩma in
tellectiua: ſit ergo a. materia ĩ q̃ nõ poteſt generari ani
ma intellectiua propter ei⁹ paruitatẽ: ⁊ augeat̃ a. ma
teria continue: tunc clarum eſt ꝙ in eius augmentati
one tantum iſta materia ſit magna: ꝙ in ea poteſt gña
ri anima intellectiua: vel ergo eſt dare primuȝ inſtans
in quo eſt ita magna ꝙ in eo poteſt generari anima in-
tellectiua: vel vltimum in quo nõ. ſi dicatur primuȝ: ſe
quitur ꝙ iſta materia in hoc inſtanti eſt minima mate
ria ĩ qua poteſt. ⁊c. propter hoc ꝙ in eã poteſt ⁊ in nul-
la minori. ſi dicatur ſecundum tunc ſequitur ꝙ non ſit
dare primũ inſtans anime intellectiue ſed vltimum in
ſtans non eſſe: cuius oppoſitũ dixit vna ſuppoſitio. cõ
ſequentia ꝓbatur: nam illud inſtans in quo eſſet verũ
dicere a. materiã non eſſe ita magnã ꝙ in ea poſſet ge
nerari anima intellectiua: ſed immediate poſt illud in
ſtans: eẽt illud inſtans in quo eſſet verũ dicere animaȝ
intellectiuã non eſſe: ſed immediate poſt illud inſtans
animam intellectiuã eſſe. ¶ Sed diceres contra ſit a.
materia minima: in qua tu dicis animam intellectiuã
poſſe generari: ergo medietas nõ eſſet minima in qua
poſſet generari: conſequens falſum: quia medietas a
materie prius ſufficienter erat diſpoſita ad capiendũ
animaȝ q̃ a. materia tota: ꝗ anima prius informabat
medietateȝ a. materie q̃ a. materiã totã. ergo a. ma-
teria non eſt minima materia: quã põt prius informa
re aĩa intellectiua. ¶ Reſpondet̃ ꝙ immo. ⁊ quũ dicit̃
medietas a materie prius erat diſpoſita: conceditur ꝙ
bene qualitatiue: ſed nõ quãtitatiue: q2 nõ prius infor
mabat anima intellectiua medietateȝ a. materie: q̃ a.
materiã totã: nec poſtq̃ omnes partes materie a: ſũt
ſufficienter diſpoſite qualitatiue: ſufficit ad hoc ꝙ in-
formetur ab anima ĩtellectiua: ⁊ in hoc eſt diſſimilitu-
do de forma hominis ⁊ de forma aſini: quia forma aſi-
ni eſt diuiſibilis ⁊ extenſa: ꝓpter qͦ ſi vna pars mate-
rie eſt ſufficiẽter diſpoſita q̃litatiue: ſtatim de ei⁹ potẽ
tia educitur ps forme aſini: licet nõ forma totalis aſi-
ni. ¶ Sed adhuc dices in generatione hoĩs qñ vna
ps materie eſt ſufficienter diſpoſita: ex q̃ tñ ꝓpter ei⁹
paruitatẽ nõ poteſt gñari forma hoĩs: qua ergo aĩma
iſta ps materie informat̃: donec materia ſit ſufficiẽter
diſpoſita: ꝙ anima intellectiua poſſit ipſam incipere
informare. ¶ Rñdet̃ ꝙ interim informatur forma pre
exiſtenti: q2 nonduȝ eſt ſufficienter diſpoſita quantita
tiue ⁊ qualitatiue ſimul ſic ꝙ aĩa ĩtellectiua poſſit ge
nerari. Vel aliter poteſt dici ꝙ in generatiõe hoĩs in
ſemine eſt vnũ agens intrinſecum pñs cuilibet pti: qͦ
nõ pri⁹ diſponit vnã partẽ materie q̃ aliam: ſed ſimul
omnes et eque ſufficienter diſpoſite ſunt: vt ĩformẽt̃
ab anima intellectiua. ¶ Adhuc dices. videt̃ ꝙ quã

tãcũq; materiam paruã hominis anima intellectiua
poſſit ĩformare: quia aĩa intellectiua eſt tota in toto: ⁊
tota in qualibet parte et ꝑ cõſequens in qualibet par
te materie eſt ipã anima intellectiua. ¶ Rñdeo ⁊ dico
ꝙ poſtq̃ incipit informare aliquam materiã bene in-
format materiã quantãcũq; paruã: ſed dicit̃ aĩam in-
tellectiuam non poſſe informare quantãcũq; materi
am paruã ſolã: ſic ꝙ iſtã informet ⁊ nullã aliã cuȝ iſta.
¶ Secunda concluſio ꝙ non eſt dare minimam mate
riam in qua aĩa intellectiua poteſt manere poſtq̃ eſt
in ea: probatur: nam ſic ſequeret̃ ꝙ eſſet dare vltimum
inſtans rei permanentis in eſſe. conſequẽs eſt falſum
⁊ contra Ariſto. in octauo phyſicorũ. ꝓbatur cõſequẽ
tia: nã ſit materia minima ꝑ aduerſariũ in qua poteſt
manere anima intellectiua. a. ⁊ incipiat diminui in ali
quo inſtanti ⁊ ſit hoc inſtans preſens: tunc immediate
poſt hoc anima intellectiua non informabit a materiã
ꝓpter hoc quia. a. ante diminutionẽ poſita erat mini-
ma: ſub qua poterat manere aĩa intellectiua: ergo im
mediate poſt hoc homo qui modo eſt: non erit: ⁊ per cõ
ſequens nunc vltimo eſt: ⁊ per conſequens a. inſtãs eſt
vltimũ inſtãs hominis: qui ponit̃ res ꝑmanẽs. ¶ Se
cundo ad idem: ſi eſſet dare minimã materiaȝ: ſub qua
poſſit manere anima intellectiua: ſit ergo iſta a. ſicut ꝓ
us: tunc ſequit̃ ꝙ poſſibile eſt aliquaȝ reȝ ꝑmanenteȝ
non diutius durare q̃ per inſtans: conſequens eſt fal-
ſũ: ⁊ contra naturã rei ꝑmanentis. conſequẽtia ꝓbat̃:
nã ſit aliqua materia: que incipiat augeri continue do
nec ſit minima ex qua poſſit generari homo: ⁊ qñ eſt tã
ta tunc econuerſo diminuat̃ tunc in illo inſtanti: quod
eſt finis augmentationis talis materie: eſt homo ⁊ im
mediate añ hoc nõ fuit hõ: nec immediate p⁹ hoc erit
homo. ex quo illa materia immediate poſt hoc erit
minor cum in illo inſtãti ponatur minima: ſub qua po
teſt manere anima intellectiua. ⁊ per conſequens hõ
ille non durabit niſi ꝑ inſtãs: ſi ẽ dare minimã materi
aȝ ſub q̃ põt manẽ aĩa ĩtellectiua. ¶ Ex his duab⁹ cõ-
cluſionibus ſequitur correlarie hominem ſub minori
quãtitate poſſe eſſe ſeu manere q̃ generari: q2 ſi modo
predicto aliqua materia augeret̃ donec prius poſſet
gñari homo: ⁊ immediate p⁹ illud inſtãs generatiõis
hominis econuerſo diminueret̃: tunc adhuc maneret
hõ. aliter eñ eẽt dare minimã materiaȝ in q̃ poſſit mane
re aĩa intellectiua. cui⁹ oppoſituȝ dicit ſcḋa concluſio
ex q̃ ptȝ correlariũ. ¶ Sed forte dices: quãdo ĩ caſu ꝓ
dicto materia econuerſo diminuit̃: ⁊ anima intellecti-
ua adhuc eam informat: talis materia eſt ſufficienter
diſpoſita qualitatiue: ⁊ quantitatiue: ⁊ adhuc anima
intellectiua ipſaȝ informat: ergo videt̃ ꝙ ſimili modo
ſicut in augmentatiõe eius deueniebat̃ ad iſtaȝ diſpo
ſitionẽ: ꝙ ſimili modo anima intellectiua potuiſſet eã
informare ⁊ ex ea generari. ¶ Reſpondetur negando
conſequentiam: ⁊ huius ratio eſt: quia maior requirit̃
diſpoſitio ſub qua poteſt res generari: q̃ ſub qua põt
res manere: iſtud patet: quia nõ in frigore ita intenſo
puer poteſt generari ſicut ĩ quãto poſſit ꝑmanere poſt
q̃ generatus eſt: nec aqua ex natura ita calida poſſet
generari: ſicut poteſt manere poſtq̃ gñata eſt. ¶ Ter
tia concluſio eſt dare maximaȝ materiam: ſub qua nõ
poteſt manere anima intellectiua. ꝓbatur. nam eſt da
re aliquam ſub qua non poteſt manere: ⁊ qualibet ma-
iori datur minor: ſub qua poteſt manere: ⁊ iſtam mate-
riaȝ inueniemus in primo inſtanti nõ eſſe hoĩs: qñ hõ
corrũpit̃ ex continua diminutione ſue materie. ¶ Ex
his tribus concluſionibus patȝ: ꝙ eſt dare minimam
quantitateȝ ſub qua poteſt generari homo: ⁊ tamen
non eſt dare minimam quantitatem ſub qua poteſt

manere: ſed bene maximã: ſub q̃ non põt manere hõ.

Quantũ ad ſecundũ ſit prima ſuppoſitio ꝙ nihil alterat ſeipſum ab intrinſeco primo. patet: quia tũc aliquid ſe diſponeret ab intrinſeco ad ſui corruptionem: quod eſt falſum ex eo ꝙ quõlibet ens diligit ſe permanere. et etiã: quia diſpoſitio alicuiꝰ ad ſui corruptionem eſt ſibi violenta: ⁊ per ɔ̃ñs eſt ſibi ab extrinſeco. Et notanter dico primo: quia heterogenea bene habent in ſe principium ſue alterationis: ſed non primo: quia vna pars bene alterat aliam: ſecundum ꝙ vna eſt calidior alia: vnde in generatione animalis ex ſemine: vna pars bene alterat aliam: ⁊ propter hoc in generatione animalis requiritur ſemen viri ⁊ ſemen mulieris: quorum vnum eſt actiuum ⁊ aliud paſſiuum. ¶ Secunda ſuppoſitio ꝙ agens naturale prius agit in propinquum q̃ in remotum. ¶ Tertia ſuppoſitio: ꝙ forme heterogeneorum aliorum ab homine ſunt diuiſibiles ⁊ extenſe ad extenſionem materie. ¶ Tunc ſit prima concluſio: ꝙ forma aſini vel alicuius alteriꝰ heterogenei ab homine generatur ſucceſſiue: hoc ꝓbatur: quia eſt diuiſibile: vt patet per vnam ſuppoſitionem. Et etiam quia materia ex qua generatur alteratur ab extrinſeco: vt patet per primam ſuppoſitionem: ⁊ vna eius pars. ſ. que eſt propinquior agenti primo erit ſufficienter diſpoſita q̃ alia: vt patet per ſecundam ſuppoſitionem: ⁊ per conſequens de ea prius educitur forma aſini q̃ de alia. ⁊ conſimiliter ſic eēt de forma hominis ſi poneretur eſſe diuiſibilis: ⁊ tamẽ ſi pars forme aſini prius educatur de vna parte materie ſequitur formam generari ſucceſſiue. Sicut probatum eſt de forma aſini: ſic poſſet probari de forma capre vel alicuius alterius heterogenei ab homine. Sed diceret aliquis ſi generatio forme aſini eſſet ſucceſſiua ſequeret̃ ꝙ non eſſet generatio ſimplex: nec generatio ſubſtantialis: ſed hoc falſum. probatur conſequentia: quia generatio accidentalis vel ſecundum quid fit ſucceſſiue ſed generatio ſubſtantialis fit ĩ inſtãti. ¶ Reſpondet̃ ꝙ aliquam generationem fieri ſucceſſiue poteſt intelligi dupliciter. vno modo quo ad partes quantitatiuas ſubiecti: alio modo gradualiter: quo ad partes graduales: tunc dico ꝙ generatio ſubſtantie non fit ſucceſſiue quo ad partes graduales: ex quo ſubſtãtia nõ eſt intenſibilis nec remiſſibilis. ſed bene generatio ſubſtãtie fit ſucceſſiue q̃ ad partes quãtitatiuas ſubiecti vt dictum eſt de generatione forme aſini cuius vna pars generatur poſt aliam. ¶ Secunda concluſio. non eſt dare minimam materiam de cuius potẽtia poteſt educi pars forme aſini vel equi. probatur. nam ex quo forma aſini generatur ſucceſſiue per partem poſt partem ſequitur ꝙ non eſt ita modica materia de cuius potẽtia non educatur pars forme aſini: quin ſit minor de cuius potẽtia educatur minor pars forme. ¶ Tertia cõcluſio. ꝙ eſt dare minimam materiam: de cuius potentia poteſt educi forma ſubſtantialis aſini ſeu forma ſufficiens ad hoc ꝙ compoſitum ex materia ⁊ forma dicatur aſinus. probatur: ⁊ primo ſupponitur ꝙ nõ ſub quantũcunq; modica quantitate poſſit eſſe aſinꝰ: ſub quantitate enim grani milij non poſſet exercere operationes debitas aſini. ¶ Secundo ſupponitur ꝙ in generatione aſini ſit dare primum inſtans in quo eſt verum dicere aſinus eſt de aſina generatus. Iſtis ſuppoſitis capiatur materia ita modica: ꝙ ex ea non poſſit eſſe aſinus: ⁊ ſit verbi gratia illa materia. a. quantitatis grani milij: augeatur iſta materia continue donec poſſit ex ea gñari aſinus. Tunc ſic ex quo per ſecundam ſuppoſitionem eſt dare primum inſtans eſſe aſini: ſequatur quantitatem materie: quam habet in illo inſtanti eſſe minimam quantitatem aſini: nam ſi ex minori potuiſſet generari aſinus: inſtans datum non fuiſſet primum inſtans eſſe aſini: tunc ſic eſt dare minimam materiam: ex qua poteſt generari aſinus ⁊ nõ ex minori poteſt educi forma aſini ſufficiẽs: ad hoc ꝙ compoſitum ex ea ⁊ materia dicatur aſinus: ergo eſt dare minimam materiam: ex qua poteſt generari forma aſini ſufficiens ad hoc ꝙ compoſitum ex ea ⁊ materia dicatur aſinus. Dices nõne quodlibet compoſitũ ex materia et pte forme aſini dr̃ aſinꝰ? dr̃ ꝙ nõ: ſicut nõ oē ɔpoſitũ ex materia ⁊ aĩa ĩtellectiua dicit̃ hõ: patꝫ de digito capto ĩ forte: ⁊ ſimiliter eſt in aſino. ¶ Sed diceres tu: quodlibet tale eſt animal: ſed nõ videtur ꝙ ſit aliud animal q̃ aſinus: ⁊ hoc de pede eius vel capite aſini: nec caput hominis ſi eſt animal: eſt aliud q̃ homo aliquis: patet quia cuilibet cõpetit diffinitio animalis: cum quodlibet illorum ſit ſubſtantia animata ſenſibilis. Reſpondetur negando ꝙ quodlibet illorꝫ ſit animal: q̃uis bene ſit pars animalis: ⁊ cũ dr̃ ꝙ cuilibet eorum cõpetit diffinitio animalis: nego: ⁊ quando dicitur: diffinitio animalis eſt ſubſtantia ſenſibilis ⁊c. dico ꝙ non eſt ita intelligenda: ſed ẽ ſubſtantia animata ſenſibilis totalis non exiſtens pars alicuius alterius: quod ſit vnum per ſe: modo hoc non conuenit dictis partibus. ¶ Quarta concluſio. non eſt dare minimam materiã in qua poteſt manere forma aſini ſufficiens ad denominationem aſini: ſeu ꝙ compoſitum ex ea ⁊ materia dicatur aſinus. probatur quia aliter eſſet dare vltimum inſtans rei permanentis: quod eſt falſum ⁊ contra Ariſtotelem octauo huius. ⁊ probatur ratione: quia data aliqua re corrumpenda: certum eſt ꝙ reſiſtentia ſua qua reſiſtit ſuo contrario habet latitudinem: ſeu eſt diuiſibilis: ⁊ ſucceſſiue corruptibilis: anteq̃ ergo illa res corrumpatur illa res permanet: ergo quocunq; inſtanti dato in quo illa res eſt adhuc poſt illud inſtans illa res erit: ⁊ per conſequẽs nullum eſt inſtans rei permanentis: in quo illa vltimo ſit: q̃uis bene ſit primum inſtans: in quo ipſa res primo non eſt: prima conſequentia probatur: nam data aliqua materia quam tu dicis minimam: ſub qua poteſt manere forma aſini ſufficiens ad denominationem aſini: ⁊ incipiat illa materia aſini diminui in preſenti inſtanti: tunc ſi immediate poſt hoc inſtans adhuc manet aſinus ſequitur materiam datam non eſſe minimam: ſub cuius quantitate aſinus poteſt manere. Si autem dicatur: ꝙ immediate poſt hoc inſtãs aſinus non erit ſequitur inſtans preſens eſſe vltimum inſtans aſini: quod fuit probandum. ⁊ ſicut arguitur de vna materia quam aduerſarij dicerent eſſe minimã ſub cuius quãtitate poteſt manere forma aſini: ita poteſt argui de quacunq; alia: quam dicerent eſſe minimam. ¶ Quinta concluſio eſt dare maximam materiam: ſub cuius quantitate non poteſt manere aſinus: ſeu forma aſini ſufficiens ad denominationem aſini: probatur quia eſt dare vnam materiam de qua verum eſt dicere ꝙ ſub cuius q̃titate non poteſt eſſe aſinus ⁊ qualibet maiori illa datur minor: ſub cuius q̃titate poteſt manere: ergo illa materia eſt maxima ſub qua non poteſt eſſe aut manere aſinus: conſequentia tenet per quid nominis maxima ꝙ non: poſitum in principio queſtionis: poſt oppoſitum: ⁊ illam materiam inueniemus: quia ex diuiſione materie peruenitur ad inſtans: in quo primo aſinus nõ eſt: inuenitur quãtitas materie que eſt maxima ſub qua nõ poteſt manere.

Quantũ ad tertiũ eſt vidẽdũ de homogeneis ſicut ẽos caro ⁊c. ⁊ ſit prima ɔcluſio ꝙ nõ eſt

dare minimã materiã de cuiꝰ potẽtia põt educi forma
carnis:hoc pꝫ ex quo forma carnis eſt diuiſibilis:⁊ ge
neratꝰ ſucceſſiue per ꝑtem poſt ꝑtẽ: ſequitꝰ ꝙ nõ de ita
modica materia educatꝰ:qn de minori educatur minor
forma carnis:⁊ ꝑ ꝯñs ꝑ q̃d nõis minimũ nõ eſt dare mi
nimã materiã:ex q̃ ſequitꝰ: ꝙ non eſt dare minimã quã
titatem ſub qua põt gñari caro. ¶ Scd̃a ꝯcluſio:non
eſt dare minimã materiã de cuius potentia põt educi
forma carnis ſufficiens ad hoc ꝙ cõpoſitũ ex ea ⁊ ma
teria dicatur caro. hoc ꝓbatꝰ:qꝛ quacũqꝫ data q̃ ẽ ſuffi
ciẽs:adhuc minor illa ẽ ſufficiẽs qꝛ q̃libet ẽ adhuc ſuf-
ficiẽs:ex eo ꝙ caro eſt vnũ homogeneũ cuiꝰ q̃libet pars
nominatꝰ nõie totiꝰ:nã q̃libet pars carnis eſt caro:⁊
in hoc differunt homogenea ab heterogeneis. ¶ Ter
tia concluſio ꝙ eſt dare minimã carnem nõ tendentẽ
ad corruptionem in medio ſpecialiter ad hoc circũſtã
tiato: patꝫ:qꝛ poſito ꝙ ſit aliqua caro in potẽtia ſicut
ſecundo ⁊ ſit in medio ſibi cõtrario ſicut ſcd̃o: tũc iſta
caro eſt in iſto medio:⁊ manet in eo non tendens ad cor
ruptionem ex quo tanta eſt eius reſiſtẽtia ſicut ẽ acti
uitas medij circunſtantis per caſum:ſed quacũqꝫ car
ne data minori ipſa nõ manet et in iſto medio ſine ten-
dentia ad corruptionẽ:ex quo excederetur a medio:
ꝗ caro prior data erat minima potens manere in medio
tali:niſi tunc alia concurrerẽt ad eius corruptionem:
ſine tendentia ad corruptionẽ. ¶ Quarta cõcluſio nõ
eſt dare minimã carnẽ non tendentem ad corruptionẽ
exiſtentẽ in aliquo medio:loquendo de medio abſolu
te:⁊ non circunſtãtiato ꝓbatꝰ. nã data aliqua carne nõ
tendente ad aliquã corruptionẽ in aliquo medio:eſt da
re carnem minorẽ in vno alio medio etiã minus acti-
uo non tendente ad corruptionẽ. ſit enim caro vt duo
in medio ſicut duo:nõ tendit ad corruptionẽ:nec caro
ſicut vnũ in medio ſicut vnũ nõ tendit ad corruptionẽ.
¶ Quinta cõcluſio:non eſt dare minimam carnẽ ten-
dentem ad corruptionem:patet quia quacunqꝫ carne
data tendente ad corruptionem eſt dare minorem pu-
ta eius medietatem tendentẽ ad corruptionem:ergo
quando Ariſto. dicit: ꝙ eſt dare minimam carnẽ:tunc
loquitur ſecundum Anaxago. vel ſecundum ꝙ eſt da
re minimam carnem non tendentem ad corruptionẽ
in medio ad hoc ſpecialiter circunſtantiato:vt ſuperi
us declaratum eſt.

Ad rationes principales. Ad primã

cuius vis erat in hoc:ſequeretꝰ ꝙ non quecunqꝫ mate-
ria eſſet receptiua cuiuſlibet forme educibilis de potẽ
tia materie vel partis eius:modo aliqua materia poſ
ſet eſſe ita parua ꝙ q̃uis nõ poſſet recipere formã to
talem aſini:tamẽ poteſt recipere partẽ forme aſini. ⁊
dico educibilis de potentia materie propter animam
intellectiuam que eſt indiuiſibilis:nec eſt educibilis
de potentia materie:ꝗ bene ꝯcedo:nõ quãlibet mate-
riã eſſe ipſius receptiuam:vnde aliqua materia poſſet
eſſe ita parua:vt dicebatꝰ in p̃mo articulo: ꝙ nõ eſſet re
ceptiua anime intellectiue:nec etiã ꝑtis eius: cũ ipſa
ſit indiuiſibilis. ¶ Ad ſcd̃am ⁊ ad tertiã ꝑ q̃d ſit dicẽ
dũ ex ꝯcluſionibus poſitis in ſcd̃o articulo. ¶ Ad q̃r-
tã dico: ꝙ ipſa bñ ꝓbat: ꝙ ex minimo ſenſibili aque ge
nerentꝰ decẽ ſenſibilia aeris:⁊ ꝙ ex vno ſenſibili aeris
gñetꝰ decima ps minimi ſenſibilis ipſius aq̃:nec ratio
arguit de minimo ſimpliciter:ſꝫ de minimo ſẽſibili be
ne. ¶ Ad quintam dico ꝙ bñ ꝓbat ꝙ nõ eſt dare mini
mã aquã tendentẽ ad corruptionem in aliq̃ medio: lo
quẽdo abſolute:cũ hoc tñ ſtat ꝙ ẽ dare minimã aquã
non tendentem ad corruptionem in medio ſpecialiter
circunſtantiato.

Quæſtio. X.

DEcimo q̃ritꝰ vtrum
cuiuſlibꝫ ſpeciei ſit dare maxi
mã materiã ſub qua põt eſſe
aliquod indiuiduũ illiꝰ ſpeci
ei:⁊ arguitꝰ ꝙ nõ:nã quãtuſcũ
qꝫ ſit aliquis hõ:adhuc iſte hõ
põt nutriri ⁊ augeri ⁊ fieri ma
ior:ergo ſub quacũqꝫ quãtita
te eſt aliquis homo adhuc ſub maiori poteſt eſſe:⁊ ꝑ cõ
ſequens non eſt dare maximam quantitatem ſub qua
poteſt eſſe aliquis homo:⁊ ſic ſimili modo arguitur de
aſino ⁊ de equo ⁊ ſic de ſingulis. ¶ Secundo:nam ſi eſ
ſet dare maximam quantitatem:ſub qua poteſt eẽ ho
mo:ſit igitur ſor. ſub illa quantitate:tũc ſic ſor. poteſt
verberari ⁊ ledi ſic ꝙ tumeſcat:abſqꝫ hoc ꝙ moriatur
ſed quum tumeſcit fit maior. ergo quantitas data non
erat maxima ſub qua poterat eſſe homo. ¶ Tertio ſe-
queretur ꝙ eſſet dare vltimum inſtans rei permanen-
tis. conſequens eſt contra Ariſtotelem in octauo hu-
ius. ⁊ probatur conſequentia:quia ſit ſor. ſub maxima
quantitate ſub qua poteſt eſſe homo ⁊ incipiat tume
ſcere propter verbera:vel aliquod huiuſmodi:tunc in
ſtans in quo incipit tumeſcere eſt vltimum inſtans eẽ
ſor. ex eo ꝙ poſt illud inſtans materia ſor. erit ſub ma
iori quantitate ꝗ ſit maxima quantitas ſub qua po-
teſt eſſe ſor. vel homo. ¶ Quarto non eſt dare maximã
quantitatem:ſub qua poteſt eſſe forma ignis:ergo q̃-
ſtio falſa. conſequentia tenet:antecedens probatur ꝑ
Commentatorem ſcd̃o de anima dicentẽ ꝙ ignis au
gmentaretur in infinitum:ſi combuſtibile apponere
tur. ¶ Quinto mundus eſt indiuiduum alicuius ſpe
ciei:⁊ non eſt dare maximam quantitatẽ ſub qua po
teſt eſſe:ergo queſtio falſa:conſequentia tenet:antece
dens pꝫ quo ad primam eius partem de ſe:ſed quo ad
ſecundam partem probatur. quia quacunqꝫ materia
data vel dabili:adhuc ſub maiori poſſet eſſe mundus
ſi deo placeret:ergo videtur ꝙ nulla ſit maxima.

In oppoſitum videtur eſſe Ariſto-

teles capitulo ſecundo huius tractatus:Neceſſe eſt
autem. ⁊ Commentator ſuper primo huius commẽti
vigeſimooctauo dicens ꝙ res naturales ſunt termi-
nate in magnitudine ⁊ paruitate. Similiter Ariſto.
ſecundo de anima:dicens omnium natura conſtantiũ
eſt terminus ⁊ ratio magnitudinis ⁊ augmenti. Ex q̃
bus dictis videtur ꝙ de intentione Ariſtoteles ⁊ Cõ-
menta. fuerit:res naturales eſſe determinatas:maxi-
ma quantitate:⁊ minima ſub q̃ poſſunt exiſtere. ¶ In
iſta queſtione:primo preſuppoſito quid nominis ma-
ximi ⁊ minimi:ex precedente queſtione primo ponã
cõcluſiones de heterogeneis:ſicut ſunt homo:leo:ca-
pra. ſecundo de homogeneis: ſicut ſunt ignis aqua
⁊c. ¶ Quantum ad primum primo ponam ſuppoſitio
nes:deinde concluſiões. Prima ſuppoſitio ꝙ nõ ſub
quantitate quantumcunqꝫ magna poteſt manere hõ
aut generari. ſimiliter dico de aſino ⁊ de aliis:iſta ſup-
poſitio videtur eſſe de intentione Ariſto. ⁊ Cõmen. iij.
celi:vbi ponit differentiam inter mixta ⁊ elementa di
cens: ꝙ mixta ratione formarum ſuarum determinãt
ſibi certas figuras:vnde homo non poteſt eẽ ſpherice
figure omnino:ſed elementa ratione ſuarum forma-
rum non determinant ſibi huiuſmodi certas figuras:
⁊ per conſequens heterogenea determinat ſibi certas
quãtitates:⁊ magnitudies:⁊ ꝑ ꝯñs non ſub quanta-

cunq; poſſet eſſe hō: ⁊ hoc eſt qđ ſupponitur. ¶ Scđa ſuppoſitio q̄ heterogeneorū eſt dare primum inſtans in quo eſt: ⁊ nunq̄ añ illud ipm erat: ⁊ ſic in generatiõe aſini ⁊ alioꝝ cõſimiliū. ¶ Tertia ſuppoſitio eſt q̄ nullius rei ꝑmanentis eſt dare vltimū inſtans ſui eſſe: ſed bene primū nõ eſſe. iſta ſuppoſitio aliqualiter patet ex ꝓcedenti. ¶ Tunc ſit prima cõcluſio q̄ eſt dare maximā quantitatem: ſub qua pōt generari hō: patet: nam ꝑ primā ſuppoſitionē: nō ſub quãtitate quātācūq; magna pōt eſſe hō: ⁊ ꝑ ꝯñs nec generari: capiat ergo vna materia: ex qua ꝓpter eius magnitudinē nō pōt gñari hō: ⁊ ſit a. ⁊ diminuat cõtinue donec ex ea poſſit gñari hō: tūc eſt dare primum inſtans eſſe hoīs ꝑ ſcđam ſuppoſitionē: ſequit q̄ quantitas illius materie: quā hʒ ꝓ illo inſtāti eſt maxima q̄titas: ſub qua pōt gñari hō quia ſub illa ⁊ ſub nulla maiori: quia ſi ſub maiori: tūc hō prius fuiſſet gñatus: q̄ī illo inſtanti dato: ⁊ ꝑ ꝯñs īſtans datum non fuiſſet primum inſtans hominis: qđ eſt cõtra poſitū. ¶ Scđa cõcluſio: q̄ non eſt dare maximā materiā: vel quãtitatē ſub qua pōt manere hō: hoc ꝓbat: quia quacūq; data ſub q̄ ē hō: adhuc ſub maiori poteſt manere homo: quia ſi non: ſeq̄ret q̄ eſſet dare vltimum inſtans eſſe hominis. quod eſt contra tertiam ſuppoſitionē. cõſequentia probat: naʒ ſi ſit ſor. ſub maxima quantitate ſub qua poteſt manere: ⁊ incipiat intumeſcere in inſtanti pñti. ſequit q̄ īmediate poſt hoc inſtans non erit: ⁊ ſic in inſtāti pñti vltimo eſt: vł q̄ manebit ſub maiori quantitate data: quam tu dixiſti eſſe maximam: ſub qua poteſt manere homo. ¶ Tertia cõcluſio eſt: q̄ eſt dare minimam quantitateʒ ſub qua nō poteſt manere homo: propter eius magnitudinē: hoc eſt inter omnes quantitates: ſub quibus non poteſt eē nec manere homo: ꝓpter earū magnitudines eſt dare minimam: ⁊ illam inueniemus in primo inſtanti nō eē hoīs: quum corrumpitur ꝓpter eius nimiā augmentationē ſue materie: verbi gratia: poſito q̄ ſor. cõtinue augeatur tā diu q̄ ꝓpter eius nimiam magnitudineʒ corrumpatur: tunc cum non ſit dare vltimum inſtans eſſe ſortis: oportet dare primum inſtans nō eſſe ſortis: tunc q̄titas: quā habent materia pro illo inſtanti: eſt minima quantitas: ſub qua nō poteſt eſſe ſor. nec aliqs homo: propter eius magnitudinem: quia ſub illa non poteſt eſſe: ⁊ qualibet minori data datur maior: ſub q̄ potuit eſſe: ergo per expoſitionem: minimi q̄ non: iſta eſt minima: ſub qua non poteſt eſſe homo: ſimiliter inter omnes quantitates ſub quibus non poteſt eſſe aliquis homo: iſta eſt minīa. Unde imaginandi ſunt duo termini ſub quibus non poteſt eſſe homo. Unus ergo eſt verſus ſummū gradum extenſionis qui ſit b. ⁊ aliꝰ terminus verſus non gradū extenſionis qui ſit a. ⁊ ſit verbi gratia b. quantitas decem pedum: ⁊ a. quãtitas vnius pedis: ſic q̄ ſub b. quantitate non poſſit eſſe aliquis homo ꝓpter eius magnitudinem: ſed ſub qualibet quantitate minori b. que eſt inter b. ⁊ a. ⁊ ſimiliter ſub nulla quantitate minori a poſſit eſſe homo: ꝓpter paruitatem eius: ſed ſub qualibet maiori a. que eſt inter b et a. ¶ Iſta imaginatione ſtāte poteſt poni quarta concluſio que eſt bene vtilis: q̄ quantitas media que eſt inter a ⁊ b. media quidem proportionaliter arithmetice vel geometrice eſt conueniens quantitas ⁊ ſtatura ipſius hominis: ita q̄ ſi aliqs hō in etate perfecta eſſet talis quantitatis: ipſe haberet quantitatem conuenientiſſimam ſpeciei humane: ſed qui recedunt ab illa quantitate ſecundum exceſſum dicuntur gigātes: qui vero minus propter defectum dicuntur nani. credo tamen q̄ melius ſit recedere ab iſto medio ſecundum exceſſum q̄ ſecundum defectum. Et ē ſciendū q̄ in aliis ⁊ aliis regionibus: in aliis ⁊ aliis partibus hoīes aliquando magis aliquando minus recedunt ab iſto medio: aliquando magis ſecundum abundantiam: aliquando minus ſecundum defectum. ¶ Nota conſimili modo poſſunt poni cõcluſiones de equo: leone ⁊ cetera. ⁊ ꝓbari conſimili modo: ſicut probate ſunt de homine.

Quantū ad ſecundū ſit prima concluſio: q̄ non ſub q̄cunq; quantitate poteſt eſſe ignis nec q̄tamcunq; quantitatem attingere per eius augmentationeʒ. Et ad probandum iſtam concluſioneʒ ſuppono primo latera celi non plus diſtare poſſunt q̄ nunc diſtant. ¶ Secundo ſuppono q̄ ignis non poſſet ſtare ſub tanta denſitate quanta eſt denſitas aeris vel aque. ¶ Tertio ſuppono: q̄ ex vno pugillo aeris generantur decem ignis. Iſtis ſuppoſitionibus ſtātibus arguitur ſic: quia ſub tanta quantitate quāta eſt quantitas totius maſſe exiſtentis in concauo orbis lune: non poteſt ſtare ignis: nec illam per eius augmētationem attingere poteſt. ergo concluſio vera. cõſequētia bona: antecedens probatur: nam ſic ſequeretur q̄ forma ignis poſſet informare totam maſſam materie prime que nunc ſecundum aliquam eius partem informatur forma terre: ſecundum aliam forma aque: conſequēs falſū: ꝯſequētia tʒ de ſe: ſʒ falſitas ꝯſequētis ꝓbat: nā dato q̄ forma ignis īformaret totalē maſſā materie prime: tunc ex vno pugillo aeris ſunt decem pugilli ignis per vnam ſuppoſitionem: ſequitur ignem occupare tunc maiorem locum in multo q̄ nunc occupat tota maſſa generabilium ⁊ corruptibilium: ⁊ quā nunc occupat totum quod eſt infra concauum orbis lune ſequitur ſi ignis occupat maiorem locum: q̄ tūc latera celi magis recederent abinuicem: quod eſt contra vnam ſuppoſitioneʒ. Si aūt dicatur q̄ tunc ignis non occupat maiorem locū q̄ nunc occupat tota maſſa generabilium ⁊ corruptibilium: ſequit q̄ tūc ignis habebit omnem denſitatem: quam modo habent mixta et alia elementa ab igne: ⁊ tunc ꝑ conſequēs ignis ſtaret ſub maiori dēſitate q̄ modo ſtat aer vel aqua: qđ eſt iterum contra vnam ſuppoſitionem. ¶ Iuxta iſtā concluſionem pōt inferri q̄ ignis in tantum pōt augeri q̄ non ſufficit agere in ſtupam: ex quo latera celi nō poſſunt magis diſtare. ſequitur q̄ ex nimia eius augmentatione ignis condenſaret: ergo quāto plus augetur: tanto plus condenſatur: ⁊ quanto plus cõdenſatur: tanto plus violentatur: ⁊ quanto plus violentatur: tanto plus debilitatur: ⁊ tandem ex nimia eius augmētatione fieret ita debilis q̄ non ageret in ſtupa ſi ſibi applicaretur. Similī mō poſſet probari: q̄ terra non poſſet ſtare ſub tanta quantitate: quanta eſt q̄titas totius maſſe materie prime inter concauū orbis lune: nam tunc oporteret q̄ terra haberet omnem raritatē quā habent nunc alia elementa ⁊ mixta: naʒ etiam forma terre poteſt informare totam maſſam materie prime. nam tūc oporteret q̄ derelinqueretur vacuum infra concauum orbis lune: vel q̄ terra ſtaret ſub tanta raritate: ſicut eſt raritas aeris: vel aque: vel q̄ latera celi mouerentur verſus inuicem ſicut latera vnius burſe. ¶ Secunda concluſio: q̄ non ſub quacunq; quantitate poteſt manere ignis: patet per precedentem concluſionem. ¶ Tertia concluſio q̄ non ſub quacunq; quantitate poteſt generari: patet ex eadeʒ. ¶ Quarta concluſio q̄ non eſt dare maximam quātitatē ſub qua poteſt manere: ignis patet quia tūc eſſet dare vltimum rei permanentis in eſſe ſicut prius. ¶ Quīta ꝯcluſio: eſt dare minimā quātitatē ſub q̄ nō

poteſt manere ignis propter eius magnitudinē ⁊ illaꝫ inuenimus in p̄ïo inſtanti nō eſſe ignis cū ex nimia ei⁹ augmentatione corrumpunẗ ſcd̄m modū imaginandi prius dictum. ſicut dictū eſt de igne ita dicaẗ ⁊ de alijs homogeneis.

Ad rationes principales reſpōdeẗ ꝙ p̄me quatuor probant verū: in quarta tñ aſſumiẗ ꝙ ignis pōt augeri in infinitū ꝑ appoſitionē cōbuſtibiliū: quod eſt contra dicta: dico ꝙ hoc debet intelligi: ꝙ igni non repugnaret ſi eſſet locus receptiuus ſufficiens in quo libere poſſet dilatari: quin per appoſitionē cōbuſtibiliū poſſet augeri in infinitū: ⁊ tñ bene repugnat heterogeneis. Sed quia eſt defectus loci recipiētis ignis non eſt augmentabilis in infinitum ꝑ appoſitionem combuſtibiliū. ❡ Ad quintā dico ꝙ ſi placeret deo: faceret illud quod vellet: ſed hoc nō eſſet naturaliter. ❡ De auctoritatibus adductis in oppoſitū dico ꝙ ex eis non habeẗ ꝙ res termināẗ ad maximā quātitatem: ſub qua poſſint manere: ſed bene ex eis habeẗ ꝙ ſint terminata in magnitudīe: ⁊ paruitate: ⁊ hoc vel maxima ſub qua poſſint eſſe vel maxima ſub qua non: vel minima ſub qua ſic vel minima ſub qua non ⁊c.

Quæſtio. XI.

QVeritur vtrum cuiuſlibet trāſmutationis naturalis ſint principia cōtraria. Et arguitur ꝙ nō: q2 illuminatio medij eſt tranſmutatio naturalis ⁊ tamen illuminationis principia nō ſunt contraria: ad illuminationeꝫ eñ ſufficit mediū ⁊ preſentia corporis luminoſi: ergo. ❡ Secūdo augmētatio eſt trāſmutatio naturalis: ⁊ tamen principia eius non ſunt ꝯtraria. quod probatur. quia ſi ſic hoc maxime videreẗ eſſe magnum ⁊ paruū: ⁊ hoc non: quia magnū ⁊ paruū ſūt in p̄dicamento quātitatis cui nihil videtur eſſe cōtrarium: vt habetur in p̄dicamētis. ❡ Tertio deſcenſus grauis eſt tranſmutatio ⁊ nō eſt de ꝯtrario in cōtrariū qđ tñ oporteret ſi principia talis tranſmutationis eſſent contraria. añs ꝓbaẗ: quia eſt ſurſum ad deorſum. modo ſurſum ⁊ deorſum non adinuicem contrariātur quia non ſunt adinuicem actiua ⁊ paſſiua. ❡ Quarto tranſmutatio: qua aliquid tranſmutatur de albedine in nigredinem: poteſt eſſe trāſmutatio naturalis: ⁊ tamen principia eius non ſunt cōtraria: naꝫ ſi ſic hoc maxime eſſet ex eo ꝙ talis tranſmutatio eſſet de albedine in nigredinem tanꝙ̄ de contrario in contrarium: ſed probo ꝙ non: quia albedo ⁊ nigredo non ſunt contraria: quia non ſunt actiua ⁊ paſſiua adinuiceꝫ. ❡ Quarto contraria ſunt: que eidem ſuſceptibili viciſſim inſūt ſed qualibet albedine data vel nigredine: de eis falſuꝫ eſt dicere ꝙ eidem ſuſceptibili viciſſim inſunt propter hoc ꝙ accidentia non poſſunt tranſmigrare de ſubiecto in ſubiectum. ergo. ❡ Quinto probatur ꝙ tranſmutationis ſubſtantialis principia non ſunt contraria. nam tranſmutationis ſubſtantialis principia ſūt ſubſtantie ex eo ꝙ ſubſtantia non componitur ex non ſubſtantijs: ſed ſubſtantie nihil eſt cōtrarium: per Ariſtotelem in predicamentis. ergo principia tranſmutationis naturalis non ſunt cōtraria. ❡ Sexto per Ariſtotelem in litera principia tranſmutationis oportet manere ſiľ poſt tranſmutationē: ſꝫ ꝯtraria nō pñt ſimẗ manere ex eo ꝙ mutuo ſe expellunt. ergo nulla cōtraria ſunt principia. ex q̄ nulla ꝯ̄ria poſſunt ſiľ manere: ⁊ ꝑ ꝯñs nulla p̄ncipia ſunt ꝯtraria. ❡ Septimo ꝓprietas p̄ncipiorum eſt ꝙ non fiant ex alterutris: ſed ꝯ̄ria fiunt ex alterutris: vt ex albo fit nigrum: ⁊ econuerſo. ❡ Octauo ꝓprietas principiorꝫ eſt ꝙ nō fiant ex alijs ſed alia ex ipſis: ſed hoc nō ꝯuenit contrarijs: q2 ꝯ̄ria fiunt ex ſubſtantijs: ꝗ nō pōt dici ꝙ aliqua ꝯ̄ria ſint principia ⁊ econuerſo. ergo videtur ꝙ queſtio ſit falſa.

In oppoſitū eſt Ariſtot. cap. primo huius tractatus. oı̄s ergo. vbi ꝓbat tā ꝑ teſtimoniuꝫ antiquorꝫ q̄ per rationē cuiuſlibet tranſmutationis naturalis eſſe principia ꝯtraria: et hoc patꝫ q2 quandocunq; aliquid fit de nouo oportet aliquid prefuiſſe qđ prius aliquo caruit: ⁊ quod modo habet: cuꝫ nihil fiat nec capiat eſſe de nouo ex nihilo. Et ſiľr quum aliquid fit de nouo aliquale: oportet ꝙ ſit aliquale: ⁊ ꝙ prius nō fuit tale: quia ſi ſic: tūc de nouo nō fieret tale. ❡ In iſta q̄ſtione p̄mo ponam aliquas diſtinctiones ſecundo concluſiones. ❡ Quantum ad primū ſit prima diſtinctio. Duplex eſt tranſmutatio naturalis. Quedaꝫ eſt ſb̄alis: ⁊ q̄dā accidētalis. trāſmutatio ſubſtātialis eſt per quā fit reſponſio per nomina de predicamento ſubſtantie ad interrogationem factam de aliquo: vt ſi iam fieret interrogatio de aliquo: ad quod fieret cōuenienter reſponſio per nomen de p̄dicamēto ſb̄e: ⁊ poſtea fieret interrogatio de eodē ⁊ cōueniēter fieret rñſio per aliud nomen de p̄dicamēto ſub̄e q̄ pri⁹ erat. Verbi gratia. ſi demonſtrato aliquo queraẗ quid eſt hoc: vt demōſtrato ſor. conuenienter reſpondetur homo: et poſtea queratur quid eſt hoc: conuenienter reſpondetur cadauer: ſignum eſt ꝙ tūc facta ē trāſmutatio ſubſtantialis puta corruptio. Et nota ꝙ in ꝓpoſito de eodem ſeruo iſtum modum loquendi quo ſolemus vti cōmuniter dicendo rex Francie eſt hic ſepultus. ❡ Trāſmutatio autem accidentalis dicitur eſſe illa ꝑ quā fit ꝙ mutaẗ reſponſio ad interrogationem factā de eodē per nomina de predicamento q̄titatis qualitatis vel vbi. Si per nomina quantitatis: tūc vocaẗ augmentatio vel diminutio. Si per nomina de predicamento q̄litatis: vocatur alteratio. Si per nomina de p̄dicamēto vbi: vocaẗ motus localis: exempla patent intuenti et ita poteſt intelligi hoc quod dicẗ ꝙ ad quantitatē et ad qualitatē ⁊ ad vbi eſt motus. ❡ Scd̄a diſtinctio Tranſmutatio ſubſtantialis: vel eſt generatio vel corruptio. Si eſt generatio: tunc eſt acquiſitio forme ſubſtantialis. Si corruptio: tunc eſt deperditio forme ſubſtantialis. ❡ Tertia diſtinctio: oı̄s tranſmutatio accidentalis: vel eſt diminutio: vel augmētatio: vel alteratio: vel loci mutatio. ❡ Quarta diſtinctio: ꝙ p̄ncipia intrinſeca generatiōi dicunẗ materia ſubiecta generationi: ⁊ forma que acquiritur per generationem. Principium autem extrīſecū pōt dici forma que abijcitur. Sꝫ p̄ncipia intrinſeca corruptiōis poſſūt dici materia et forma que deperditur: ⁊ ſimiľr augmētatiōis intrinſecum poteſt dici illud quod augetur: ⁊ quantitas que ei acquiritur: ſed principium extrinſecum eſt quantitas que ei deperditur: ſeu qua illud quod augetur non amplius denominatur. ❡ Alterationis autem principia intrinſeca dicuntur illud quod alteratur: ⁊ illud quod per alterationeꝫ acquiritur. Sed p̄ncipiū extrinſecū eſt qđ ꝑ alterationē deperditur. ſimiľr eſt de motu locali: ita ꝙ cuiuſlibet tranſmutatiōis: qua aliq̄d acq̄ritur: principia intrinſeca dicūtur ſb̄m et terminus ad quem illius tranſmutationis. Cuiuſlibet autem tranſmutationis: qua aliquid deperditur: principia intrinſeca dicūẗ ſubiectuꝫ: ⁊ terminus a quo: ⁊ principiū extrinſecū terminus ad quē: ⁊ ecōuerſo ꝗ̄ tranſmutatiōe

acquiſitiua terminus a quo dr̃ principiū extrinſecum. ¶ Quinta diſtinctio q̄ ɔ̄rietas dr̃ q̄tuor modis: vno mō ꝓut eſt inter q̄litates actiuas ꝛ paſſiuas: vl̃ inter q̄litates nō potētes ſil̃ ineē eidē ſubiecto. ꝑ hoc q̄ reſultāt ex alia ꝛ alia actiōe q̄litatū cōtrariarū adinuicē et ſic ſolū ē ɔ̄rietas iter entia poſitiua. Et ſic caliditas et frigiditas: ꝛ albedo ꝛ nigredo dicūt̃ ɔ̄ria. ¶ Scḋo mō capit̃ ɔ̄rietas ꝓut eſt inter ꝓpoſitiones cōtrarias quādo dicim⁹ ꝓpoſitionē vniuerſalē affirmatiuā ꝓ pōni vl̃ negatiue eē cōtrariā: ꝛ ſic vtrunq; extremū ta lis ɔtrarietatis oportet eē ens poſitiuū. ¶ Tertio mō capit̃ ɔtrarietas: ꝓut eſt inter terminos ſignificantes formas ɔtrarias ɔtrarietate p̄mo mō dict a: ꝛ tali mō iſti termini albū ꝛ nigrū dicunt̃ ɔtrarij: ſil̃r mō calidū et frigidū. ex eo q̄ ſignificant formas cōtrarias non potentes ſil̃ exiſtere in eodē ſubiecto: licet bn̄ ſucceſſi ue: ideo p̄dicti termini non ſunt ſimul de eodem verifi cabiles: ſed bene ſucceſſiue. ¶ Quarto modo dr̃ con trarietas ꝓut eſt inter terminos quoſq;: ſiue ſignificēt formas cōtrarias adinuicē: ɔtrarietate p̄mo mō dicta ſiue non: dū mō nō ſint ſimul: ſ; ſucceſſiue verificabiles de eodem ſubiecto: ꝛ ſic cecus ꝛ videns dicunt̃ ɔtraria quia non poſſunt ſimul: ſed bene ſucceſſiue de eodē ve rificari.

Quantū ad ſecundū ſit prima con cluſio q̄ cuiuſlibet ḡnationis principia intrinſeca: nō ſunt ɔtraria: ꝓbat̃: q̄a p̄ncipia ḡnationis nō ſunt niſi materia et forma: q̄ materie acq̄rit̃: ſed illa nō ſunt con traria: ergo. p̄ia ꝑs antecedētis patet: ſed ſcḋa ꝓbat̃: q: materie nihil ē ɔtrariū: cū ip̄a ſit ſubiectū cōtrarioꝝ hec ɔcluſio ē v̄a q̄lit̃cūq; ſumat̃ ɔtrarietas. ¶ Scḋa ɔcluſio q̄ cuiuſlibet corruptiōis principia intrinſeca nō ſunt ɔtraria: hoc p; q̄a ipſa ſunt materia ꝛ forma: q̄ ſecundū prius dicta non ſunt contraria. ¶ Tertia ɔcluſio q̄ nullius tranſmutatiōis ſ̄bālis ſimplicis p̄n cipia intrinſeca ſunt contraria. hoc p; ꝑ vnam diſtin ctionem: q̄ omnis tranſmutatio ſubſtantialis: vel eſt generatio vel corruptio. Sed per primam concluſionē generationis principia intrinſeca non ſunt contraria nec principia intrinſeca corruptionis: ergo. Et notan ter dico tranſmutationis ſimplicis ſubſtantialis: q: ſi ſumatur tranſmutatio pro duplici tranſmutatione ſcilicet pro generatione ꝛ corruptione: tunc principia intrinſeca illius totalis trāſmutationis bene poſſunt eſſe contraria: eo modo quo terminus a quo: ꝛ termi nus ad quem dicuntur contrarij. Quia tunc totalis tranſmutatio includeret terminū a quo: ꝛ terminū ad quem: tanq̄ principia intrinſeca illi totali tranſmuta tioni. ratione enim corruptionis terminus a quo eſſet intrinſecus: ſed ratione generatiōis terminus ad quē eſſet ei intrinſe- : vt poteſt patere ex primo articu lo. ¶ Quarta concluſio q̄ nullius tranſmutationis ſimplicis accidentalis principia intrinſeca ſunt con traria aliquo dictorum modorum. hoc patet quia cu iuſlibet tranſmutationis principia intrinſeca ſunt ſub iectum: ꝛ terminus ad quem talis tranſmutationis. Sed ſubiecto nihil eſt contrarium: ex quo eſt recepti uum contrariorum: ꝛ vnum contrariorum non eſt rece ptiuum alterius. ¶ Quinta concluſio nullius tranſ mutationis ſimplicis principia intrinſeca ſunt con traria: hoc probatur per primam diſtinctionem cum adiutorio tertie ꝛ quarte concluſionis. ¶ Sexta con cluſio ad quamlibet tranſmutationem requiritur q̄ de ſubiecto quod ſubijcitur tranſmutationi ſint verifi cabiles ſucceſſiue termini contrarij contrarietate ter tio ꝛ quarto modo dicta. hoc patet in tranſmutatiōe ſubſtantiali ꝛ accidentali: quum enim de nouo gene ratur aliquis homo: oportet q̄ de materia ſubiecta il li generationi primo ſit verificabile hoc p̄dicatū non informatū a. ꝛ ſit. a. forma generanda hominis: ꝛ poſt ea de eadem materia ſit verificabile hoc predicatū in formatum. a. tunc clarum eſt q̄ non informatum a: for ma: ꝛ informatum a. forma ſunt termini contrarij con trarietate quarto modo dicta: ꝛ hoc intelligit Ariſto. quum dicit q̄ in omni generatione requiritur priua tio ꝛ forma: ꝛ ſic hic terminus: non informatum a. for ma: eſt nomen priuationis: reliquus autem nomen for me. Ex quo ſequitur principio intrinſeco generatio nis aliquid eſſe contrarium. ¶ Quia priuatio dicitur terminus a quo generationis: ꝛ forma terminus ad quē. modo priuatio ꝛ forma: ſunt contraria: hoc eſt nomen priuationis: ꝛ nomen forme ſunt contraria. ꝛ p̄ uatio ad hunc intellectum dicitur termin⁹ a quo ḡna tiōis: non q̄ ſit entitas poſitiua a qua tanq̄ a termino a quo incipit generatio. Sed ad hunc intellectum an teq̄ de materia ſit verificabile eſſe informatū a for ma: de ipſa prius verificabatur: vel poterat verificari non informatum a forma. hoc etiā declaratur in trāſ mutatione accidentali: quia cum aliquid de nouo fit bipedale requiritur de eo q̄ prius fuerit verificabile non bipedale q̄ bipedale: modo non bipedale ꝛ bipe dale ſunt contraria quarto modo dict a. hoc etiam pa tet in alteratione: quia ſi aliquid de nouo fit albū: opor tet q̄ prius de eo fuerit verificabile non album: q̄ al bum: vel quando de nouo fit de non muſico muſicus: oportet q̄ prius fuerit verificabile non muſicus q̄ mu ſicus. hoc etiam patet in motu locali: quia ad hoc q̄ aliquid ꝑ ex motum localem de nouo ſit in iſta domo: oportet q̄ de eo prius fuerit verificabile non exiſtens in iſta domo: et poſtea exiſtens in iſta domo. Sic ergo debet intelligi q̄ cuiuſlibet tranſmutationis ſiue ſub ſtantialis: ſiue accidentalis: principia ſunt contraria id eſt principium extrinſecum: quod eſt terminus a q̄ principio intrinſeco quod eſt terminus ad quem: ſit cō trarium. ꝛ hoc ſi ſit acquiſitiua: ſi autem ſit deperditi ua tunc terminus ad quem: qui eſt principiū extrinſe cum termino a quo: qui eſt principium intrinſecum: eſt contrarius: hoc eſt ad omnem tranſmutationem faciē dam requiritur q̄ de eodem ſucceſſiue: ꝛ non ſimul ſint termini cōtrarij verificabiles: ꝛ hoc de contrarietate: quarto mō dicta. ex his p; q̄liter ipſius trāſmutatio nis p̄ncipia nō ſunt ɔtraria. ſ. intrinſeca: ꝛ p̄ncipia ſūt ɔtraria. ſ. vnū intrinſecū alij principio extrinſeco ꝛc.

Ad rationes principales: ad primā ſecundam: ꝛ tertiam dico q̄ bene ꝓbant: q̄ tranſmu tationis p̄ncipia intrinſeca non ſunt ɔtraria. et hoc ē verum: ſed cum hoc ſtat q̄ principia eorum: quorum vnum eſt intrinſecum: et aliud extrinſecum: ſint cōtra ria ad intellectum predictum: et hoc aliqua contra rietate dictorum modorum. ¶ Ad quartam: in qua probatur q̄ albedo: et nigredo non ſunt contraria quia non ſunt actiua et paſſiua: dico q̄ non oportet omnia contraria eſſe actiua et paſſiua adinuicem imo aliqua dicunt̃ ɔtraria q̄a reſultāt ex actiōe quali tatum primarum alia et alia: in qua alia et alia aliud et aliud ɔtrarioꝝ obtinet ſuꝑ aliud: vnde in actione q̄ litatum contrariarū: ex qua reſultabat albedo: aliud ɔtrarioꝝ actiuoꝝ obtinet aliud et aliō in actiōe ex q̄ reſultabat nigredo. ¶ Ad ɔfirmationē: in q̄ dicebat̃: ſignata vna albedine etc. bene concedo: q̄ quacunq; albedine ſignata in aliquo ſubiecto illa: nigredo ſi gnata in alio non poſſunt ſuccedere: ſed bene vna

alia de nouo generãda eiuſdẽ ſpeciei cũ iſta nigredine
et hoc ſufficit ad hoc ꝙ talis albedo ⁊ talis nigredo
ſint ↄtraria. ¶ Ad q̃ntã et ſextã dico ꝙ bñ ꝓbãt prin
cipia intrinſeca nõ eẽ ↄtraria ⁊ hoc bñ ↄcedit. ¶ Ad
aliã: cũ dr̃ ꝓprietas ꝑncipioꝝ ⁊c. dico ꝙ dꝫ intelligi in
trinſece ⁊ ſubſtãtialiẽ: q: q̃libet ꝑncipioꝝ ẽ ſbaliter
ſimplex: nihilominus tñ fiũt ex alterutris: ꝑut ly ex
dicit ordinẽ vel circumſtantiã ſubiecti: vnde ex priuati
one bene fit forma. i. poſtq̃ materia nõ eſt informata a
forma ipſa fit informata a forma, ⁊ ſic ex albo bñ fit ni
grum ⁊ econuerſo. ¶ Ad vltimaꝫ cõcedo ꝙ principia
non fiunt ex alterutris intrinſece: tñ poſſunt bene fieri
ex aliis. prout ex. dicit circũſtantiam ordinis vel ſubie
cti: ⁊ ſic patet.

Quæſtio. XII.

DVodecimo quærit
vtrũ rerũ naturaliũ ſint tantũ
duo vel tria ꝑncipia: ⁊ arguiẽ
ꝙ nõ: q: ſunt duo ⁊ nõ plura: ğ
nõ ſunt tria: ↄñtia tenet: ⁊ añs
ꝓbaẽ: q: ꝑncipia rerũ natura-
liũ ſunt duo ⁊ vnũ: ſꝫ vnũ ẽ ⁊ nõ
plura: ğ. ¶ Secũdo hec eſt im
poſſibilis: tñ ſũt tria ꝑncipia
ergo falſũ eſt ꝑncipia rerũ naturaliũ eẽ tñ tria: ↄñtia
tenet: añs ꝓbaẽ: q: a ſecdẽ tñ tria ſunt pñcipia: ergo ſũt
tria ⁊ nõ alia a trib⁹. Sed hoc eſt falſũ. ſi ſunt tria tunc
etiã duo ſunt. ⁊ ſi duo: tũc alia a trib⁹. ex quo duo nõ ſũt
tria. ¶ Tertio materia ⁊ ꝑuatio ſũt vnuꝫ nũero. vt vr̃
in lr̃a. ğ nõ videẽ ꝙ ſint plura ꝑncipia q̃ duo. ſ. forma ⁊
materia. ⁊ ꝑ ↄñs nõ ſũt tria. ¶ Quarto vna ꝓprietas
ꝑncipioꝝ eſt ꝙ maneãt in gñato. Dicit Ariſto. in lr̃a
oportet ꝑncipia manere. ſꝫ in gñato nõ manet niſi for-
ma ⁊ materia: ğ videẽ ꝙ nõ ſint alia principia q̃ mate
ria ⁊ forma. ¶ Quĩto. nã dicit Ariſt. in lr̃a: ꝙ ſolũ alte
rũ cõtrarioꝝ. ſ. materia cũ forma ſufficiũt facere trãſ-
mutatiõeꝫ: quãtũ ad eius ꝑñtiaꝫ ⁊ abſentiã. ¶ Sexto
nũq̃ ſunt tria ꝑncipia rerũ naturaliũ: ğ q̃ſtio falſa: con
ſequẽtia tenet: ⁊ añs ꝓbaẽ: q: qñ priuatio ẽ: ſeu qñ ma
teria eſt priuata a forma: nõduꝫ forma eſt: ğ nũq̃ eſt ſil'
forma ⁊ ei⁹ priuatio: ergo videẽ ꝙ nunq̃ ſunt tria ꝑnci
pia. ¶ Scḋo ꝓbatur: ꝙ principia naturalia ſũt plura
tribus. ⁊ hoc pri̊o ſic. Sortis ⁊ Platõis ſũt plura prĩ
cipia trib⁹: q: q̄tuor. ſ. due materie ⁊ due forme. Sꝫ prĩ
cipia ſortis ⁊ platõis ſũt principia rerũ naturaliũ: q:
ſortes ⁊ plato ſunt res naturales. ¶ Scḋo ꝑncipium
et principiatũ dicunẽ relatiue adinuicẽ: ſed ꝑncipiata
ſũt plura q̃ tria: ğ ꝑncipia ſunt plura q̃ tria. Totũ añs
pꝫ. ⁊ ↄñtia tenet: q: multiplicato vno multiplicaẽ ⁊ re
liquũ. ¶ Tertio ſi nominanẽ ꝑncipia naturalia: vel di
cunẽ eẽ tria: vel hoc intelligiẽ ſolũ de principiis itrin-
ſecis: vel ſolũ de pricipiis extrinſecis: vel de extrĩſecis
et intrinſecis ſil'. Si primo mõ: illa ſunt ſolũ duo: mate
ria ⁊ forma ⁊ nõ tria. Si ſcḋo mõ. illa ſunt etiã duo: ⁊ nõ
plura. ſ. efficiens ⁊ finale. Si tertio mõ dicaẽ: hoc non
valet: q: non ſunt ſolum tria: ſed quatuor. ſ. materia ⁊
forma: efficiens: ⁊ finale. ¶ Quarto infinite ſunt mate
rie et forme: ergo ſunt plura principia q̃ tria: conſequẽ
tia tenet ⁊ antecedẽs probatur: quia infinite ſunt par
tes proportionales forme: quarũ quelibet eſt forma:
ergo. ¶ Quinto ſi principia rerum naturalium ſunt
tria: ⁊ cum principia ſint res naturales: habent enim
eſſe naturaliter: videtur ꝙ principiorum naturalium
ſunt tria principia: ⁊ ſic vlterius in infinituꝫ. ¶ Sexto
cum dicitur rerum naturalium eſſe tria principia: vel
ſolum nominantur nomina: vel res ſignificate. Si ſe-
cundũ: tunc duo ſolũ. ſ. materia ⁊ forma: ex quo priua-
tio non diſtinguitur ab ipſa materia. Si primũ: hoc nõ
valet: quia illa nomina ſignificatiua principioꝝ rerũ
naturaliũ non ſunt tantũ tria. immo poſſunt eẽ infinita
ergo ſunt plura q̃ tria: ergo ⁊c.

In oppoſitũ determinat Ariſt. in ſe
cundo capitulo hui⁹ tractat⁹. oẽs ergo principia con
traria ⁊c. In iſta q̃ſtione: pri̊o videndũ eſt vtrũ cuiuſq̃
rei naturalis ſint tñ tria principia ⁊ nõ plura. Scḋo
an cuiuſlibet trãſmutatiõis naturalis ſint tria princi
pia ⁊ nõ plura. De pri̊o ponã diſtinctiones. de ſcḋo cõ
cluſiones. ¶ Quãtũ ad primũ ſit prima diſtinctio: ꝙ
ens naturale põt capi dupl'r. large ⁊ ſtricte. Pri̊o mõ
accipiendo: non ſolum compoſitum ex materia et for-
ma dicitur ens naturale: ſed etiaꝫ materia ⁊ forma ex
quibus componitur: ita ꝙ large accipiendo extendit
ſe etiam ad naturam. Secundo modo ſolum compoſi
tum ex materia ⁊ forma dicitur ens naturale: ſicut eſt
mixtum vel elementum. ¶ Secunda diſtinctio: ꝙ re-
rum naturalium quedam ſunt principia intrinſeca: ſi
cut ſunt illa que intrant compoſitionem ⁊ a quibus de
pendet ipſum compoſitum ⁊ quelibet eius pars: ſicut
materia ⁊ forma. de illis dixit Ariſtoteles oportet prĩ
cipia manere. Quedaꝫ autem dicuntur ꝑncipia extrĩ
ſeca: que non intrant compoſitioneꝫ: ſic ꝙ ab eis depẽ
deat compoſitum ⁊ cum hoc quelibet eius pars: ſicut
efficiens ⁊ finis. ⁊ ſecundum ꝙ etiam partes integra-
les poſſunt dici principia extrinſeca ſui totius: quia q̃
uis intrant compoſitum: non tamen ſic intrant: ꝙ ab
eis depẽdeat quelibet pars totius: ergo ⁊c.

Quantum ad ſecundum articulum
ſit prima concluſio: nullius materie ſunt principia in
trinſeca: ratio eſt: quia cum principia intrinſeca ſint
materia ⁊ forma: ſequeretur ꝙ materie eſſet mate-
ria: ⁊ ſic in infinitum. Confirmatur: quia materie nõ
ſunt aliqua principia componentia materiam: ſic ꝙ
ab eis dependeat materia: ⁊ quelibet pars eius vn
de q̃uis partes integrales ipſius materie intrant
compoſitionem ipſius materie: tamen ab eis non de
pendet quelibet pars materie: vna enim medietas
materie non dependet ex alia: ⁊ per conſequens nul
la partium integralium materie dicitur principium
intrinſecum materie: ſicut in propoſito accipitur ꝑn-
cipium intrinſecum. ¶ Secunda concluſio: nulli⁹ for
me eſt principium intrinſecum: hoc ꝓbatur: ſicut ꝓba
tum eſt de materia. Ex his ſequitur materiã ⁊ formam
eſſe ſimplicia: ſimplicitate: que opponitur cõpoſitiõi
ex principiis intrinſecis. videlicet ex materia ⁊ forma
q̃uis quodlibet eorum poſſit eſſe compoſitum ex par
tibus integralibus. Et eſt ſciendum ꝙ principia in-
trinſeca ſolent dici principia eſſentialia ⁊ compoſi-
tio ex eis ſolet dici compoſitio eſſentialis. ¶ Tertia
concluſio: ꝙ non cuiuſlibet entis naturalis: accipi-
endo ens naturale large: ſunt tria principia intrin
ſeca. hoc patet per concluſiones precedentes: nec
materie: nec forme que dicuntur entia naturalia
large: ſunt principia intrinſeca ⁊ per conſequens non
tria. ¶ Sed dices immo videtur ꝙ alicuius for-
me ſint principia intrinſeca ſcilicet anime intellecti
ue. Quia per Commentatorem tertio de anima:
qui dicit ꝙ ipſa componitur ex intellectu poſſibi-
li: ⁊ intellectu agente. Dico ꝙ Commentator fuit il
lius opinionis: ⁊ non eſt peccatum negare eum. Ve-
rumtamen poteſt dici: ꝙ anima intellectiua cõponiẽ

ex intellectu agente ꝛ poſſibili ſecundum denominati
onem:ſic ꝙ eadẽ ſubſtantia:ſcðm ꝙ eſt receptiua ſpe
cierum intelligibiliũ dicit̃ intellect⁹ poſſibilis. Scðꝫ
autẽ ꝙ eſt ꝓductiua actuũ itelligẽdi:dicit̃ intellect⁹
agens. ¶ Quarta ꝯcluſio: ꝙ accipiẽdo ens naturale
ſtricte cuiuſlibet entis naturalis ſũt duo ꝓncipia intrĩ
ſeca:ꝛ non plura: ꝓbatur:qꝛ ſolũ materia ꝛ forma ſũt
q̃ manent in ipõ poſt ei⁹ generationẽ. ¶ Scðo nã qđli
bet ens naturale eſt genitũ:ergo ex aliquo manente
ſub vtroqꝫ termino tranſmutationis naturalis. ꝛ hoc
eſt materia:que nec eſt generata nec facta de nouo:nec
eſſet tranſmutatio niſi aliquid eſſet factum de nouo: ꝛ
hoc eſt ipſa forma:ꝛ iſta duo ſufficiũt ad cõpoſitionem
compoſiti. Sic ergo pꝫ ꝙ omne cõpoſitũ eſt ex aliquo
eterno ſcilicet ex materia:ꝛ ex aliquo de nouo facto.ſ.
forma. ¶ Tertio ſicut eſt in artificialibus ſic proporti
onaliter eſt in naturalibus:ſed ita eſt ꝙ ad conſtitutio
nem rei artificialis ſicut ſtatue:ſufficit materia.ſ.es ꝛ
forma artificialis ſcilicet diſpoſitio talis vel talis ipſi
us eris:ſic ergo debet eſſe de re naturali. ¶ Sed dices
immo videtur ꝙ entis naturalis ſint plura principia
q̃ tria:probatur:quia ipſius mixti elementa ſunt prin
cipia intrinſeca que ſunt quatuor. ¶ Reſpõdetur vno
modo negando ꝙ elementa ſint prĩcipia intrinſeca en
tis naturalis:quia elementa non manent formaliter
in mixto. ¶ Aliter poteſt dici:bene elementa eſſe prin
cipia intrinſeca mixti:ſed non prima. Sed cõcluſio in
telligebat de principijs intrinſecis primis:vnde nota
ꝙ elementa ſe habent in mixtis:ſicut ſe habent ſylla-
be in dictione:ꝛ materia ꝛ forma ſe hñt in eodẽ ſicut li
tere in dictione:mõ ſic litere ꝛ non ſyllabe ſunt pri⁹ in
dictione: ſicut materia ꝛ forma in mixto:ꝛ ſicut ex lite
ris componũt̃ ſyllabe:ita elemẽta q̃ ponũt̃ in mixto:
cõponunt̃ ex materia ꝛ forma. ¶ Sed diceres ſic tunc
elementa nõ eſſent ſimplicia. Reſpõdeo cõcedendo ꝙ
non ſunt ſimplicia:ſimplicitate q̃ opponitur cõpoſiti
oni ex materia ꝛ forma. Sunt tñ bene ſimplicia ſimpli
citate que opponit̃ cõpoſitioni ex elementis ꝛ hoc in-
trinſece. ¶ Quinta ꝯcluſio: principia rerũ naturaliũ
ſunt centum. ꝓbatur:quia capiantur.l. res naturales:
tũc ꝑ quartaꝫ ꝯcluſionẽ cuiuſlibet harũ ſunt duo prin
cipia.ergo illarũ rerũ ſunt centũ principia:ſed qꝛ ille
ſũt res naturales ſequit̃ rerũ naturaliũ eẽ centũ prin-
cipia:ꝛ ſic poſſet ꝓbari ꝙ eẽnt mille. ¶ Sexta conclu
ſio.ſi ly oĩa tenet̃ diſtributiue:hec eſt falſa:oĩm rerũ na
turaliũ ꝓncipia ſũt tria. ¶ Silr oĩa ꝓncipia rerũ natu
raliũ ſũt q̃tuor:hoc pꝫ:qꝛ quatuor ſũt ꝓncipia rerũ na
turaliũ:ſex ſũt ꝓncipia rerũ naturaliũ. ꝛ ſic vltra vt di
cit ꝑcedẽs ꝯcluſio.ꝫ falſuꝫ ẽ oĩa ꝓncipia rerũ natura-
liũ eẽ q̃tuor: vl ſex:vel ĩ aliq̃ alio nũero determĩato no-
bis cognito. ¶ Septĩa ꝯcluſio ꝙ ſi ly oĩa tenet̃ colle-
ctiue:dubiũ eſt in q̃ nũero ſint oĩa ꝓncipia rerũ natura
liũ:hoc pꝫ:qꝛ dubiũ eſt de nũero rerũ naturaliũ ſiĺſum
ptarũ. ¶ Pro ſcðo ꝓncipali eſt ſciẽdũ: ꝙ oĩs cõcept⁹
q̃ includit̃ in diffinitiõe alicui⁹ põt dici illi conceptui
intrinſecus:vñ dicim⁹ cõceptũ gñis eſſe intrinſecũ cõ
ceptui diffinitiõis ſpeciei. Similr̃ cõceptũ differentie
qꝛ cõceptus diffinitiõis ſpeciei integrat̃ ex ꝯceptu ge
neris et ex ꝯceptu differẽtie:ꝛ ex hoc dicimus gen⁹ eẽ
principiũ intrinſecum diffinitionis ſpeciei: ſimiliter ꝛ
differentiã:ſic etiã dicimus conceptũ ſubſtantie eſſe in
trinſecũ conceptui diffinitionis ſui proprij accidentis
¶ Hoc notato ſit prima ꝯcluſio reſpõſalis ad queſitũ
ꝙ cuiuſlibet trãſmutationis ſunt tria principia intri
ſeca:ꝛ nõ reqͬruntur plura:nec ſufficiũt pauciora.ſ.ma
teria ꝛ forma ꝛ priuatio ad iſtũ intellectũ:ꝙ in q̃libet
cõceptu diffinitiuo alicuius trãſmutationis includũt̃
tres cõceptus:ſcilicet cõceptus quo concipit̃ materia
et concept⁹ quo ꝯcipit̃ forma:ꝛ cõcept⁹ q̃ cõcipitur ꝓ-
uatio.i.materia priuata:ꝛ ita dꝫ intelligi dictũ Ariſto.
ꝓbat̃:nã cõcipiẽdo trãſmutationem neceſſe eſt cõcipe
terminũ a q̃ eſt tranſmutatio:ꝛ terminũ ad quẽ eſt trãſ
mutatio:ꝛ ſubiectũ qđ ẽ ſub vtroqꝫ termĩo:ex q̃ pꝫ ſub
iectũ trãſmutationis includere cõceptuꝫ duorum ter
minorum.ſ.conceptuꝫ tranſmutationis materie ꝛ for
me.aſſumptum patꝫ:tã in tranſmutatione ſubſtantia
li q̃ accidentali. Si eñ concipio parietẽ tranſmutari
de albedine in nigredinẽ:oportet me concipere parie
tẽ:ꝛ cũ hoc concipere parietem carere nigredine:ꝛ cũ
hoc parietẽ de nouo poſt hoc habere nigredinẽ:pꝫ hoc
in trãſmutatione ſubſtantiali:naꝫ ſi ego cõcipio aliqđ
generari oportet me ꝯcipe materiã:ꝛ cũ hoc materiaꝫ
carere forma generãda:ꝛ etiã poſtea habere formaꝫ ge
nerandã:pꝫ ꝫ ꝙ cõcept⁹ trãſmutatiõis nõ ṗt eẽ ſine cõ
ceptu materie ꝛ ꝓuatiõis ꝛ forme. ¶ Et nota ꝙ cõce-
ptus priuationis dr̃ cõceptus:q̃ cõcipio materiã care
re forma:ꝛ ideo q̃uis conceptus ꝓuationis ꝛ ꝯceptus
materie ſint diſtincti:qꝛ ꝯcept⁹ ꝓuationis eſt comple
xus:cõceptus autẽ materie eſt incomplexus:notauit
Ariſt.cũ dixit materiã ꝛ ꝓuationẽ eſſe vnũ in numero:
differre aũt inuicẽ rõne.ꝫ aliter rñdenduꝫ eſt:ſi q̃ratur
vtrũ cuiuſlibet rei naturalis ꝓncipia intrinſeca ſint tã
tũ tria. Unde rñdendũ eſt ꝙ nõ:qꝛ ſoluꝫ duo.ſ.materia
et forma. Si queratur vtrum ꝓncipia rerum naturali
uꝫ ſint tantũ tria:iterũ aliter reſpondendũ eſt.ſ.ꝙ nõ:
ſed plura:dicimus eñ rerũ naturaliũ ſunt quatuor prin
cipia intrinſeca:qꝛ in minori numero nõ poſſũt eẽ res
naturales:q̃ in numero binario:ꝛ ſic tũc illarũ rerum
ſunt q̃tuor ꝓncipia intrinſeca:ex q̃ cuiuſlibet illarum
ſũt duo. Si aũt q̃ratur vtrũ cuiuſlibet tranſmutatiõis
naturalis ꝓncipia intrinſeca ſint tantuꝫ tria:aliter rñ
denduꝫ eſt.ſ.eſt dicendũ ꝙ ſunt tria ad intellectũ q̃ſtio
nis poſite. Sed diceres trãſmutatio cum nõ ſit aliqđ
accidens ſupadditũ reb⁹ ꝑmanentibus:eſt vel mate
ria:vel forma:vel cõpoſituꝫ:ꝛ quodcũqꝫ iſtorũ datur nõ
ſequit̃ tranſmutationis eſſe tria ꝓncipia. ¶ Reſpõde
tur ſiue trãſmutatio ponat̃ eſſe materia ſiue forma vel
cõpoſituꝫ:tñ nullum cõcipit̃ eſſe trãſmutatio:niſi con
cipiat̃ materia:forma:ꝛ materiaꝫ eſſe ꝓuatam forma
generanda:nunq̃ enim conciperẽ materiam tranſmu
tari:niſi conciperẽ eam ab aliquo ad aliquid tranſmu
tari vel conciperẽ eam primo aliquo carere ꝛ concipe
rem eam poſtea habere hoc.

Ad rationes principales. Ad primã

qñ dicitur:ꝓncipia ſunt duo ꝛ non plura:concedo:ꝛ ne
go conſequentiã:ergo non ſunt plura duobus:nam in
antecedente illa negatio non tenetur infinite:ꝛ ob hoc
antecedens poteſt eſſe verum. In conſequente autẽ te
netur negatiue:vnde accipiendo antecedens inquan
tum eſt vna cathegorica de copulato extremo:ꝛ ſimi-
liter iſta negatione non tenta infinite:antecedens eſt
concedendum. ¶ Ad ſecundam hec eſt impoſſibilis ꝛ
cetera:concedo: cum hoc tamen ſtat ꝙ tantum tria
ſint principia tranſmutationis naturalis: ad intel-
lectum predictum : quibus omnia alia equiualent
in ſignificando ꝛ hoc exponendo ly tantum: ratione
pluritatis:ꝛ non gratia alietatis. ¶ Ad tertiam ꝛ
quartam dico ꝙ bñ probãt ꝙ cuiuſlibet rei naturalis
ſũt duo ꝓncipia intrinſeca ꝛ hoc bñ cõcedit̃ ꝛc. ¶ Ad
q̃ntam dico ꝙ bñ ꝓbat: ꝙ in tranſmutatione non ſunt
niſi duo principia.ſ.materia ꝛ forma:ꝛ cũ hoc tñ ſtat ꝙ
in conceptu diffinitiuo tranſmutationis includuntur
tres conceptus.ſ.materie ꝛ forme ꝛ priuatiõis ad intelli

gendo ꝑ priuationẽ materiã priuatã.ſ.forma generanda q̄ non eſt alia res a materia. ¶ Ad ſextã dico ꝙ bene ꝓbat ꝙ nullius rei naturalis ſunt plura principia q̄ duo: nõ tñ ꝓbat qn poſſint eſſe plura trãſmutatiõis naturalis. ¶ Deinde ad alias qb⁹ probabatur ꝙ eſſet plura principia q̄ tria qꝛ principiata ſunt plura q̄ tria: g̃ ſunt plura principia q̄ tria: dico ꝙ ꝯñtia nõ valꝫ qꝛ poſſunt eẽ plura ꝑncipiata q̄ tria: tñ adhuc nõ eẽnt plura ꝑncipia q̄ tria ſcðꝫ equalentiã. Et qñ dicebatur multiplicato vno ꝛc. Dico ꝙ hoc dꝫ intelligi q̄tũ ad ſignificationẽ ꝛ nõ q̄tuꝫ ad ſignificata: vnde hoc patet qꝛ q̄uis pater ꝛ filius dicanť adinuicẽ relatiue: tamẽ poſſunt eſſe plures filij q̄ patres. ¶ Ad ſecũdam dico ꝙ nominantur ſolum intrinſeca: q̄uis cuiuſlibet rei naturalis ſint ſoluꝫ duo principia: tñ trãſmutationis ſũt tria ad intellectuꝫ q̄ſtionis. ¶ Ad tertiã infinite ſunt materie: dico ꝙ ptes ipſius materie Ariſto. non diſtinguit quo ad eẽ ꝑncipiũ intrinſecũ contra materiã ꝛ ẽt ſicut dicebať i primo articulo ptes materie nõ dicunť ꝑncipia intrinſeca cõpoſiti: ſꝫ materia totalis: ꝓp hoc ꝙ a ptib⁹ materie nõ dependet totũ cõpoſitũ: ꝛ q̄libet ei⁹ ps in eſſe. ꝛ ſimilr dicať de ptib⁹ ipſi⁹ forme. ¶ Ad quartã principioꝝ ꝛc. nego. ꝛ qñ dicebať ꝑncipia rerũ naturaliũ ſunt entia naturalia: nego: ꝛ hoc pꝫ ꝑ Ariſt. ſcðo hui⁹: vbi ſolũ entia cõpoſita ex materia ꝛ forma vocat entia naturalia. ꝑncipia aũt: ſicut ſunt materia et forma: vocat naturas. ¶ Ad aliã: vel ſoluꝫ nominantur nomina ꝛc. dico ꝙ principia tranſmutationis naturalis quiꝫ nominanť ſolum nominantur nomina ꝛ q̄uis illa ſint plura q̄ tria ſecundum numerum: ſunt tamen tria ſecundum equiualentiam: ſed cum nominantur principia rei naturalis: tunc nominantur res que non ſunt ſigna: ꝛ ille ſunt tantum due. Similiter quã nominãt ꝑncipia rerũ naturaliũ ſiľr nominantur res: ꝛ iſte ad min⁹ ſunt quatuor ſicut patet ex q̄ſtione: ꝛ poſſũt eẽ in maiori nũero q̄ quatuor vt pꝫ: ſequiť ergo.

Quæſtio. XIII.

VTrũ ſit poſſibile aliq̄d fieri de nouo nullo ſubiecto ꝑſuppoſito: ꝛ arguiť prio ꝙ ſic naꝫ ſi nõ: maxime eẽt ꝓp hoc qꝛ ex nihilo nihil fit: ſꝫ hoc ẽ falſuꝫ et conſequẽtia ꝓbať: naꝫ ex aliquo nihil fit: ergo falſum eſt ꝙ ex nihilo nihil fit: conſequentia tenet per legem contradictoriorum: antecedens patꝫ quia ex deo nihil fit qui eſt aliquid tanq̄ ex parte integrante intrinſece. ¶ Secũdo aliquid fit de nouo ex nihilo: ergo poſſibile eſt aliquid fieri nullo ſubiecto preſuppoſito: conſequentia tenet: antecedens ꝓbatur de anima intellectiua: que ex quo nõ educitur de potẽtia materie ipſa fit ex nihilo: non enim indiget ad factionẽ eius aliquo ſubiecto preſuppoſito. ¶ Tertio conſimili mõ poteſt argui de formis educibilibus de potẽtia materie: nam vel ipſarum aliquid preexiſtit: ꝛ aliquid non: vel tote preexiſtunt in materia. ſi dicatur ſecundum: tunc non de nouo fiunt. Si primum tunc ad minus idem quod non preexiſtit in materia: capit eſſe ex nihilo. ¶ Quarto omne quod fit: fit ex ente: vel ex non ente. ſi dicatur ſecundum: tunc fit ex nihilo. Si dicatur primum contra: nam ſicut ex animali non fit animal tanq̄ ex ſubiecto preſuppoſito: nec ex albo fit album: ita etiam videtur ꝙ ex ente non fiat ens: ex quo ẽns eſſet anteq̄ eſſet. ¶ Quinto materia fit ꝛ non fit ex aliquo ſubiecto preſuppoſito: ergo queſtio falſa: ꝯſequentia tenet. ¶ Sed prima pars antecedentis conceditur ab Ariſto. primo huius: ꝛ ſecunda pars ꝓbatur: naꝫ ſi materia fieret ex ſubiecto preſuppoſito: ſequeretur ꝙ eſſet proceſſus in infinitum in materijs. ¶ Sexto per diffinitionem generationis poſitam ab Ariſto. in predicamentis. ſ. generatio eſt progreſſus a non eſſe ad eſſe. ergo videť ꝙ illud quod capit eſſe per generationeꝫ capiat eſſe: ex nihilo. ¶ Septimo de⁹ poteſt facere aliquid de nouo nullo ſubiecto ꝑſuppoſito: ergo queſtio falſa. Conſequentia tenet: ꝛ antecedens ꝓbatur: nã q̄uis ſit infinita diſtantia: inter non eſſe ꝛ eſſe: tamen de⁹ eſt infinite virtutis ꝛ potẽtie: poteſt reducere aliquid de non eſſe ad eſſe ex nihilo. ¶ Octauo deus eſt omnipotens: ſed ſi non poſſet aliquid facere ex nihilo non eſſet omnipotens: eo ꝙ omnipotens dicať ꝙ omnia poteſt. ¶ Nono quanto aliquod agens eſt perfectius: tanto minus preſupponit in eius actione: ex quo deus eſt perfectiſſimus: ꝛ multo ꝑfectius ſine ꝓportiõe q̄ ſit agẽs naturale: ſequitur ꝙ minus preſupponit in eius actione q̄ agens naturale. Cum ergo agens naturale in ei⁹ actione puta in g̃ñatione preſupponat ens in potẽtia ſed non poſſumus minus ꝑſupponere q̄ nihil: ergo ſeq̃tur ꝙ deus in eius actione nihil preſupponat. ¶ Decimo ſicut ſe habet agens actuale ad artificiale: ita ſe videtur habere agens ſupnaturale ad agens naturale: ſed agens naturale in eius factione minus preſupponit q̄ artificiale: quia naturale preſupponit ens in potentia: Artificiale autem ens in actu. g̃ ꝛc. ¶ Si ergo ſupnaturale ꝑſupponit minus q̄ naturale: ſeq̃tur ꝙ nõ poſſet minus ꝑſupponere q̄ nihil: ex quo agens naturale preſupponit ens in pura potentia.

In oppoſitum eſt Ariſto. in iſto tractatu. omnes. ergo contraria ꝛc. ꝛ capitulo tertio eiuſdẽ. ꝛ eſt prima concluſio eiuſdem capituli: ꝙ in omni tranſmutatione oportet aliquid ſubijci. Si ergo omnis factio eſt tranſmutatio: ſequitur ꝙ in omni factione aliquid preſupponatur. et per conſequens non eſt poſſibile aliquid fieri de nouo: nullo ſubiecto preſuppoſito. ¶ In iſta queſtione primo videndum eſt quid eſt dicendum ſecundum Ariſtotelem. ¶ Tertio videndum eſt qð eſt dicendum ſecunduꝫ veritatem. ¶ Quantum ad primum ſciendum eſt iuxta iſtam materiam. vt dicit Commentator tres fuerunt opiniones: naꝫ aliqui dixerunt ꝙ aliquid bene fit de nouo: ꝛ ſimiliter qðlibet quod fiebat: fiebat ex nihilo. ¶ Alij autem dixerunt: nihil fieri de nouo ſimpliciter ꝛ nihil fieri ex nihilo: ſed ex aliquo preſuppoſito: ita ꝙ in omni factione alicuius de nouo preexiſtebat aliquid: ꝛ aliquid de nouo acquirebatur. Clarius videndo de prima opinione videndum eſt: quid illi antiqui opinabantur: quia ipſi opinabantur: ꝙ nihil eſſet compoſitum ex partibus eſſentialibus: ſed ſolum ex partibus quantitatiuis: ꝛ quando aliquid fiebat de nouo: nihil ipſius preexiſtebat: ſed ſecundum ſe totũ caperet eſſe ex nihilo. ¶ Sꝫ dices quomodo poſſet hoc eſſe: cum tamen Ariſtoteles dicit: omnes antiquos conceſſiſſe nihil capere eſſe ex nihilo. Reſpondetur ꝙ verum eſt: prout ly ex denotat materiam: vel prout denotat ordineꝫ: mõ q̄uis antiqui dixerunt aliq̄d fieri ex nihilo: put ly ex denotat materiã: tamẽ bene dixerunt qðlibet fieri ex aliquo: prout ly ex denotat ordineꝫ: vnde dixiſſent qñ cadauer fit ex homine: hoc eſt ex corruptione hoĩs: ſic ꝙ nihil quod eſt in cadauere prefuiſſet. Sed cadauer ſecundum ſe totum caperet eſſe ex nihilo prout ly ex denotat materiam exiſtentem in ipſo: ꝛ que prefuit in corrupto. Sed forte diceret aliquis. Si ſolũ conceſſiſſet

aliquid fieri ex aliq̃: put ly ex denotat ordinē: nō oportuiſſet eos ꝯceſſiſſe gñationē vni⁹ eſſe corruptionē alterius. ¶ Rñdet ꝙ imo: vnde quū cadauer gñaꝛ opꝫ aliquid corrūpi. nō ꝑꝑ hoc ꝙ aliquid in gñato ſit qḋ p̄fuit in corrupto: ſed idō vt cadauer de nouo generatū habeat locū: ꝑꝑ nihil aliud poſuerūt gñationē vnius eſſe corruptionē alteri⁹: niſi q: corruptio p̄exiſtētis faceret locū illi qḋ de nouo fit. ¶ Adhuc diceres: poſſibile eſt ꝙ aliquid in tm̄ cōdenſeꝛ ꝙ illud qḋ fieret de nouo haberet locū abſq; corruptione cuiuſcūq; p̄exiſtentis. ¶ Rñderēt antiqui: ꝙ nō: quia tandem fieret tāta condenſatio: ꝙ nō poſſent manere entia naturalia nec exercere operationes ſibi debitas. ¶ De ſecta ſecunda. Qui poſuerunt nihil fieri de nouo ſimplr̄ ⁊ ꝙ nihil fieret ex nihilo. et primo p̄ſupponebant ꝙ nunq̄ aliqd dr̄ fieri ſimplr̄: niſi qñ aliquid capit eſſe poſtq̄ nō fuit. ¶ Scḋo ſupponebāt ꝙ materia pōt ſe hr̄e aliter nūc q̄ prius. ſicut pꝫ de cera. q̄ nūc eſt imago homīs: ⁊ poſtea eſt imago equi. ¶ Tertio ſupponebāt. ꝙ iſtud aliter ſe habere illi⁹ materie eſſe poſſet: abſq; hoc ꝙ aliqua res ſit noua in materia: que prius non erat in ea: ſicut patet de cera. Cera eñi ſolū per motū localē ſuarū partiū eſt imago equi: et poſtea imago homīs. ¶ Quarto ſupponebāt ꝙ omne qḋ fit: fit d̄ nouo ex aliquo preſuppoſito: ⁊ ipſi imaginātur ꝙ nihil fit de nouo ſimplr̄: nā q̄uis mat̄ia ſe habeat nunc aliter q̄ prius: tñ q: illud aliter ſe hr̄e nō eſt aliqua res ſuperaddita materie per vnā ſuppoſitionē: ergo nō ꝑꝑ hoc oportet eſſe aliqḋ gñatū ſimplr̄. Nam per vnaꝫ ſuppoſitionē nunq̄ aliquid fit ſimplr̄: niſi quiꝫ aliqua res de nouo eſt: que prius non erat. Ulterius dicebant ꝙ quodlibet fieri nō eſſet aliud q̄ materiā aliter ſe hr̄e q̄ prius ſe habebat: ⁊ ſm̄ iſtā opinionē dicerent ꝙ tota ſubſtātia rerū naturaliū eſſet materia. ¶ Scḋo dicerēt totū qḋ eſt infra cōcauū orbis lune eſſe vnū cōtinuuꝫ. ſ. vnā materiā ꝯtinuā: q̄ tñ ſm̄ alias eius partes aliter ſe hꝫ: ꝑꝑ qḋ ſm̄ vnā ei⁹ partē vocaꝛ aq̄: ⁊ ſm̄ aliaꝫ ignis. ⁊ ſm̄ aliā terra. ⁊ ſm̄ aliā hō ⁊c. ſicut vnus paries cōtinuus ſm̄ vnā partē dr̄ albus: ⁊ ſm̄ aliam niger. ¶ Tertio ſm̄ iſtā opinionē cōcederēt ꝙ nihil eſſet cōpoſitū ex ꝑtib⁹ eſſentialib⁹: ſed ſolū ex ꝑtib⁹ quātitatiuis. ¶ Quarto cōcederēt oīa infra concauum orbis lune eſſe vnum. ¶ Quinto ꝯcederēt hoc eſſe īmobile: ⁊ quū Ariſto. arguebat hic habere partes: cōcedebāt: ⁊ vltra: qñ arguebaꝛ: ergo infra concauuꝫ orbis lune ſunt multa: Rñdebant ꝙ verū eſt: ſed nō ſeorſum exñtia. Et non eſt dubiū: quin hoc bene cōceſſiſſent antiqui: ꝙ ſic eſt multa: q̄uis poſuerunt vnum ens ſeorſum exiſtēs: ⁊ ſic ꝙ illud non erat pars alterius: et ſic pꝫ qualr̄ potuiſſent ſoluiſſe rōnem Ariſto. ꝯ eos. Quapropter ex multitudine partiū multa eſſent: vnde non fuerūt ita fatui ꝙ poſuiſſent oīa vnū indiuiſibile. Sic ergo viſe ſunt due vie iuxta materiam queſtionis.

Quantum ad ſecundum reſtat videre opinionē Ariſto. q̄ tenet mediū. ¶ Pro quo eſt ſciendū ꝙ fieri dr̄ pluribus modis. Aliqñ eñi fieri attribuiꝛ p̄cedētibus factionē: vt quū dicimus hō fit muſicus: vel quiꝫ dicimus materia fit for̄ata tali vel tali forma. Et qḋ ſic fit pꝫ ꝙ nō fit ex aliquo: nā materia ſic fit ⁊ nō fit ex aliquo. ¶ Secūdo fieri accipiꝛ ꝓut attribuiꝛ ſeq̄ntibus factionē de his q̄ primo mō fiunt. ¶ Scḋo notandū ꝙ quiꝫ dicim⁹ aliquid fieri ex aliq̄ diuerſimode iſta dictione ex vtimur. ¶ Aliqñ eñi vtimur ea ꝓut notat agens: vt quū dicim⁹ filiū fieri ex patre. Et ſic accipiendo ly ex non eſt dubiū quin oē qḋ fit: fit ex aliq̄ agente. ¶ Aliqñ vtimur iſta dictione ex ꝓut denotat terminū a quo diſtinctū a ſubiecto. ⁊ ſic accipiendo ly ex non qḋlibet quod fit: fit ex aliquo: patet: nā lumen qḋ fit de nouo in aliquo medio: nō fit ex aliquo diſtincto ab aere ⁊c. ¶ Aliqñ vtimur hac dictione ex: ꝓut partē integrantēꝫ notat. Et ſic iterū nō quodlibet qḋ fit: fit ex aliquo: nam forma fit: ⁊ non fit ex aliquo integrante ipſam: ex eo ꝙ eſt eſſentia ſimplex: ⁊ hoc pꝫ maxime de aīa intellectiua q̄ poniꝛ indiuiſibilis. ¶ Aliqñ vtimur hac dictione ex ꝓut denotat ſubiectū p̄ſuppoſitū: ex quo vel in quo fit illud. Et ſic accipiēdo ly ex: poniꝛ iſta concluſio ſm̄ Ariſto. Neceſſe eſt ꝙ oē qḋ fit fiat ex aliquo. pꝫ: nā oē qḋ fit eſt ſubſtātia vel accidēs. Si accidēs: cū accidēs non poſſit eſſe ſine ſubſtantia: ſequiꝛ ꝙ ipm̄ fit ex aliquo p̄ſuppoſito: capiēdo ly ex quarto mō. Si aūt eſt ſubſtātia: tūc iterū pꝫ ꝑ inductionē ꝙ oīe qḋ fit: fit ex aliquo. pꝫ tam de ſimplicib⁹ q̄ de mixtis. Si eñi fit aq̄ vel fit ex aere: vel igne: vel terra: vel ex aliquo alio. Si aūt eſt ſubſtātia mixta: tunc iterū fit ex aliquo: ſicut pꝫ de plātis: ⁊ de aīalib⁹ que fiunt ex ſemine: et nunq̄ viſū eſt ꝙ alia ſbā eſſet q̄ non eēt vel fieret ex aliquo p̄ſuppoſito. ⁊ ſemper viſum eſt de his que fiebant: ꝙ ex aliquo p̄ſuppoſito fiebāt. ergo concedendū eſt omnem ſubſtantiam que fit ⁊ omne quod fit ſcḋm Ariſtot. fieri ex ſubiecto p̄ſuppoſito: et ita arguendo ſufficit in ſcīa naturali: nā ſimili mō ⁊ nō aliter poſſum⁹ probare omneꝫ ignē eſſe calidū: vt ſic arguēdo. Iſte ignis quē ſentio ē calidus: ⁊ oīs ignis: quē vnq̄ ſenſi erat calidus: nec vnq̄ experiebar oppoſitū: concludo ergo ꝙ oīs ignis eſt calidus: vñ in ꝓbādo cōcluſiones in ſcīa naturali: q̄ capiunꝛ ꝑ experiētiā: opꝫ ſic arguere. Sic ḡ ꝯcederet Ariſto. ꝙ oē qḋ fit: fit ex aliquo p̄ſuppoſito ⁊ nō eſt dicēdū aliquid fieri niſi ex aliquo preſuppoſito.

Quantū ad tertiū ſuppono primo ꝙ factio extēdat ſe ad creationē: et ad gñationē. ¶ Secūda ſuppoſitio: ꝙ differētia ſit inꝛ gñationē ⁊ creationē ſilr̄ inꝛ annihilationē ⁊ corruptionē: vñ tunc aliquid dr̄ creari: qñ ſcḋm ſe totū ⁊ qḋlibet ſui incipit eſſe de nouo. Et tūc dr̄ aliquid annihilari qñ deſinit eſſe ſm̄ ſe: et quodlibet ſui: nec aliquid manet: qḋ fuit eius pars: vel in quo fuit. Et tūc aliquid dr̄ corrūpi: qñ aliquid derelinquiꝛ: quod fuit pars illius qḋ corrūpiꝛ: vel ſbm̄ eius: ita ꝙ breuiter in deſcriptione quid noīs illius termini creatio ⁊ etiā annihilatio nō includitur nomē materie p̄ſuppoſite. Sed in deſcriptione gñatiōis vel corruptionis: bñ includitur. ¶ Tunc ſit prima cōcluſio: ꝙ aliquid poteſt fieri nullo ſubiecto p̄ſuppoſito. probatur: nam aliquid poteſt creari: ergo aliquid poteſt fieri nullo ſubiecto preſuppoſito: conſequētia tenet ex quo fieri extendit ſe ad creari. Antecedēs pꝫ: nā deus: cum ſit abſq; ꝓportiōe potētior agēte naturali: pōt facere aliquid ex nihilo. ex quo aliquod agēs naturale pōt facere aliquid ex aliquo. ¶ Scḋo. nā deus poteſt aliquid annihilare: ergo poteſt aliquid creare: ꝯñtia tenet: añs ꝓbaꝛ: naꝫ in prima parte ꝓportionabili alicuius hore pōt aerē aliquem rarefacere ad duplum ⁊ in ſcḋa parte ꝓportionabili illius hore ad quadruplum: ⁊ ſic vltra vſq; ad finem illius hore ille aer erit annihilatus: ꝙ ꝑ talem rarefactionē factū eſt vacuū. Et pro iſta ꝯcluſiōe pñt adduci rōnes poſite añ oppoſitū: quibus ꝓbatur Deū poſſe facere aliquid ex nihilo. ¶ Scḋa cōcluſio. ꝙ nihil poteſt gñari ex nihilo: probaꝛ ex quid noīs generatiōis. Implicat eñi ꝯtradictionē: nam eſt ſenſus: aliquid gñatur ex nihilo. i. aliquid generatur ex aliquo ſed a nullo pōt fieri: qḋ implicat contradictioneꝫ: ergo ⁊c. ꝯñtia tenet: ſecunda pars antecedētis cōiter conceditꝛ. ⁊ prima pars pꝫ ex ſuppoſitione vna. ¶ Secūdo. impoſſibile eſt fieri tranſmutationē aliquā niſi aliquid

pſupponat:ſed oĩs gñatio eſt tranſmutatio:ergo ⁊c. maior eſt nota: nam ſi eſt traſmutatio: tunc ex quid nominis tranſmutationis:aliquid tranſmutatur manẽs ſub vtroqꝫ termino:ergo illud quod eſt:pſupponitur:vt patet de ſe. ¶ Tertia concluſio eſt: ꝙ nihil põt corrũpi: niſi aliquid remaneat:hoc patet ſilr ex quid nominis corruptionis ſimplr. ¶ Quarta ꝯcluſio ꝙ deus nõ poteſt angelũ ab eo creatũ corrũpere:probatur:nã angelus eſt indiuiſibilis:ergo ſi deſinit eſſe nihil ei⁹ manet: ⁊ per ꝯñs nõ corrumpit:q: oporteret aliquid manere ⁊ aliquid dimitti .ſ. materiam. ¶ Quinta concluſio ꝙ deus angelum ab eo creatũ põt annihilare patet:quia poteſt eũ facere non eſſe ſimpliciter ſicut fecit ipſum.

Ad rationes principales. Ad primã cõceditur ꝙ iſta eſt falſa.ex nihilo nihil fit. ſicut probatur.ſed conceditur ad iſtũ intellectũ ab Ariſto. ⁊ ab aliis: ꝙ nihil.i.nullũ ens fit ex nihilo. ¶ Ad ſecũdam de aĩa intellectiua dico ꝙ iſta bñ ꝓbat aliquid fieri ex nihilo ab agente ſupnaturali: non tñ ab agẽte naturali. ¶ Ad tertiã de aliis formis:dico ꝙ oẽs fiũt ex aliquo ꝓut ex denotat materiã: in qua vel ex qua aliquid fit cũ hoc tñ bene ſtat ꝙ fiant ex nihilo: ſaltẽ alique earũ: ꝓut ex.denotat terminũ a quo diſtinctũ a materia:de q̃ poſtea diffuſius dicetur. ¶ Ad quartũ dico ꝙ fit ex ente:⁊ qñ dicebatur:ens eſſet anteq̃ fieret:conceditur:ꝙ bene eſt ens antea:ſed nõ illud ens:qḋ de nouo fit. ⁊ qñ dicebatur ex aĩali nõ fit aĩal:tanq̃ ex ſubiecto preſuppoſito:ergo nec ex ente:non valet ꝯñtia. ¶ Ad quintã materia fit:quid ſit dicendũ:pꝫ ex queſtione. ¶ Ad ſextam dico ꝙ bene probat ꝙ aliquid fit: ex nihilo terminatiue:cũ quo tñ ſtat ꝙ omne quod fit:fit ex aliquo preſuppoſito. alie rationes patent.

Queſtio.XIIII.

Queritur vtrũ cuiuſlibet tranſmutationis materia ſit principiũ. Et arguitur ꝙ nõ: q: illud qḋ non eſt: nõ eſt principiũ alicuius. Sed materia nõ eſt: ergo. maior eſt nota: ⁊ mĩor probatur: q: materia nec eſt quid: nec quale:nec quãtũ.ꝑ Ariſto.ſeptimo metaphyſice. Sed oĩe qḋ eſt:eſt aliquod iſtorũ: ergo. ¶ Cõfirmatur illud:qḋ taliter eſt qualiter antichriſtus non eſt:ſed materia eſt hmõi: ergo .maior eſt nota: eo ꝙ antichriſtus nõ eſt:minor pꝫ:q: materia eſt ens in potentia:ſicut antichriſtus:ergo. ¶ Confirmat tertio q:ſi materia eſſet ens ſeq̃retur ꝙ ex ente ꝑſe fieret ẽs: ꝯñs falſum:⁊ ꝯñtia tenet:ex eo ꝙ ex materia per ſe: fit aliquid:falſitas ꝯſequẽtis ꝓbat: q: ſi ex ente per ſe fieret ens:tunc hec eſſet per ſe vera: ex ente fit ens: ⁊ cum per ſe dicat de oĩ tũc ex oĩ ente fieret ens: ꝯñs falſũ:ex eo ꝙ ex deo nõ fit aliq̃d. licet bñ ab eo fiat aliq̃d. ¶ Cõfirmat q̃rto:nã illud:qḋ eſt mediũ:iter eſſe:⁊ nõ eſſe: nõ eſt ens.ex eo ꝙ eſſe:⁊ non eſſe cõtradicunt: cõtradictio aũt eſt cuius ſcḋm ſe nõ eſt dare medium. Sed materia ſm Cõmenta.eſt medium inter eſſe ⁊ non eſſe: ergo ⁊c. ¶ Secundo ad principale arguitur ſic:nam ſm Cõmẽta.primo huius:principia rerũ naturaliũ debẽt eſſe cõmunia oĩbus rebus generabilib⁹ ⁊ corruptibilib⁹:ſed ſic nõ eſt de materia:q: nõ eſt eadẽ materia oĩm generabiliũ ⁊ corruptibilium. Alia eñ eſt materia mea ⁊ alia materia tua. ¶ Tertio. materia eſt generabilis: ergo materia non eſt principiũ:ſaltẽ ſubiectiuũ talis tranſmutationis:qua ipſa generatur:illud eñ qḋ fit generatum:ſicut forma: vel ꝯpoſitũ:nõ eſt ſubiectiuũ principiũ talis gñationis ⁊ factionis. añs pꝫ per Ariſtot. primo huius dicentẽ:in omni tranſmutatiõe opꝫ aliquid ſubiici qḋ fit ⁊ ecõuerſo. Et Cõmenta. ſup illo dicit ꝙ materia eſt illud:qḋ in rei veritate generat. ¶ Quarto. materia non eſt principiũ motus localis: ergo q̃ſtio falſa: ꝯñtia tenet:añs ꝓbatur:nã celũ mouetur localiter in quo tamẽ nõ eſt materia:ex eo ꝙ celum eſt ingenerabile ⁊ incorruptibile:vt habetur ſecũdo de celo ⁊ mundo. ¶ Quinto.nam trãſmutatiõis accidentalis ſicut eſt albefactio ⁊ calefactio materia non eſt principiũ: ergo non cuiuſlibet tranſmutationis ⁊c. ꝯñtia tenet. añs probatur:nam materia nõ eſt illud qḋ albefit: vel frigefit: ſed cõpoſitũ:ergo. ¶ Sexto.ſi q̃ſtio eſſet vera:ſeq̃retur ꝙ cognitio tranſmutationis dependeret ex cognitiõe materie:ſed hoc non:q: materia nõ eſt per ſe cognoſcibilis. Dicit eñ Ariſto. ꝙ cognoſcitur per analogiam ad formã:hoc eſt in cõparatione ad formã:⁊ per ꝯñs nõ eſt principiũ cognoſcẽdi trãſmutationis:ꝯña tenet ex eo ꝙ cognitio principiatorum dependet ex cognitione principiorum.ergo ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſtote. tractatu penultimo iſtius libri. ¶ In iſta q̃ſtione primo videndum eſt vtrũ materia ſit ens:de quo tangebatur in primo argumento. ¶ Secundo videndũ eſt vtrum ſit vna materia omniũ generabiliũ ⁊ corruptibiliũ:de quo tangebatur in ſecundo. Tertio. vtrũ materia ſit generabilis:de quo tangebatur in tertio. ¶ Quarto videndũ eſt de q̃ſito:de quo tangebatur in quarto ⁊ quinto argumento. ¶ Deinde in alia queſtione videbitur vtrũ materia ſit per ſe cognoſcibilis:de quo tangebatur in vltimo argumento principali. ⁊ ſic ꝯſequẽter ſequitur ⁊c.

Quantũ ad primum ſit prima diſtinctio ꝙ eſſe in actu intelligitur dupliciter. vno modo eẽ in actu formali. Alio modo in actu pſentie.i. ꝙ preſentialiter ſit. ¶ Secunda diſtinctio: ꝙ aliquid dicitur eẽ in potẽtia tripliciter: Uno mõ:quod nõ eſt:ſed põt eſſe: et iſto modo dicitur antichriſtus in potẽtia ⁊ ſimiliter forma generanda:⁊ hoc vocatur in potentia obiectiua ſm antiquos. ¶ Scḋo mõ dr aliquid in potẽtia receptiua alicuius ex quo vna cũ ipſo cõponitur aliquid: qḋ eſt hoc aliquid in actu:⁊ iſta vocatur potẽtia ſubiectiua:⁊ iſto modo dicimus materiã eſſe in potẽtia. Tertio modo aliquid dicitur eſſe in potentia:q: eſt pars alicuius qḋ eſt per ſe hoc aliquid:⁊ per ſeparationẽ ab illo poteſt fieri hoc aliquid:⁊ iſto mõ partes quantitatiue dicuntur eſſe in potentia hoc aliquid:nam q̃diu ſunt in continuo nõ ſunt hoc aliquid: ſed per ſeparationem earũ abinuicẽ:quelibet earũ fit hoc aliquid in actu:q: fit ſeorſum exiſtens: ⁊ qñ eſt ſeorſũ exiſtẽs: ⁊ nõ exiſtẽs pars alicuius alterius tunc dicitur hoc aliquid. Unde notandũ ꝙ de nullo ꝓprie dicimus ꝙ ſit hoc aliquid:niſi hoc hoc qḋ eſt ſeorſum exiſtens:⁊ eſt ſubſtãtia: ⁊ ſic eſt exiſtens:qḋ non eſt pars alteri⁹:qḋ ſit per ſe vnũ. ſicut eſt ſortes vel plato. vnde ſortes eſt ſic exiſtẽs ꝙ non eſt pars alicuius alterius:qḋ ſit per ſe vnũ. Et notãter dixi qḋ nõ eſt per ſe vnũ:nã ſortes q̃uis dicatur ſeorſum exiſtere:eſt tñ pars vniuerſi ſeu mundi:quod quidẽ vniuerſum nõ dicitur ꝑſe vnũ:ſed ens aggregatũ. Ex hoc patet ꝙ nihil qḋ eſt pars alicuius:qḋ eſt ꝑ ſe vnum:eſt hoc aliquid in actu:q̃uis aliqua taliũ bene ſint hoc aliquid in potẽtia: ſicut ſunt partes quantitatiue continui:aliqua autẽ nõ ſunt hoc aliquid in actu nec in potẽtia:nec poſſunt eſſe naturaliter: ſicut materia ⁊ forma. ¶ Tunc ſit prima cõcluſio:materia eſt ens : probatur

nam aliquod ens cōponitur intrinſece ex materia ⁊ for
ma:mō nullū ens intrinſece cōponit̄ ex nō ente. ❡ Se-
cūda ꝯcluſio. materia nō eſt hoc aliqd: ꝓbat̄: nā q̄libet
materia eſt pars alicu⁹ qḋ eſt ꝑ ſe vnū. ḡ materia nō eſt
hoc aliquid: ꝯña tenet ꝑ deſcriptionē de hoc aliquid:
⁊ añs ꝓbat̄: q: nulla materia pōt eſſe ſine forma. Sed
q̄ncūqꜫ materia eſt cū forma ex eis ꝯponit̄ vnum qḋ eſt
hoc aliquid: cuius materia eſt pars: pȝ ꝑ Ariſtote. vo-
lentē materiā nunq̄ eſſe ſine forma. ❡ Tertia ꝯcluſio:
materia nō pōt eſſe hoc aliquid naturaliter: pȝ: q: natu
raliter materia nō pōt eſſe niſi ſit pars alicuius totalis
ſubſtātie: ⁊ ꝑ ſe ſeorſum exiſtētis. Sed q̄diu ſic ſe habet
ipſa nō ē hoc aliquid: pȝ ꝑ deſcriptionē de hoc aliquid.
❡ Quarta ꝯcluſio. ſi ꝑ imaginationē poſſibilē vel im-
poſſibilē materia eſſet ſine forma: ipa eſſet hoc aliquid:
pȝ: nam ipſa eſſet tūc ſic ꝙ nō eſſet pars alicuius alteri
us. vñ ſi ꝑ imaginationē a totali materia poſſent eē ſe-
parate oēs forme totales: materia prima q̄ eſt in cōca-
uo orbis lune eſſet hoc aliquid ⁊ eſſet vnū cōtinuū: nam
tunc ipſa eſſet vnū ens: qḋ nō eſſet ps alicu⁹ qḋ eſt ꝑ ſe
vnū: ⁊ eēt figure circular͛: quā q̄dē nō haberet a ſe ſȝ ha
beret a cōtinēte: : niſi hoc eſſet ꝙ natura abhorreret va
cuū: ipſa poſſet ſic cōprimi ⁊ cōdenſari: nō ad tā paruā
quantitatē quin minorē ſine aliqua reſiſtētia ꝑꝑ hoc ꝙ
ipſa eſt infinite paſſibilitatis correſpondēs primo agē
ti qḋ eſt infinite actiuitatis ⁊ cū cuilibet potentie acti
ue correſpōdet potētia paſſiua. Iuxta iſtā imaginatio
nē pōt inferri ꝙ q̄tū eſt ex pte materie: oīa exiſtētia in-
fra cōcauū orbis lune eſſent cōtinuū. ❡ Ulterius vltra
iſtā imaginationē poſſet dubitari: poſito ꝙ tota mate-
ria eſſet nuda: ⁊ repleret totū: qḋ eſt infra cōcauū orbis
lune: ⁊ poneret̄ vlteri⁹ ꝙ ſurſum traheret̄ ⁊ cauſaretur
vnū graue ſimplex: vtrū deſcēderet tanta velocitate: ſi
cut in vacuo. ❡ Ad hoc pōt r̄ndeꝛi ꝙ ſic: ꝑꝑ hoc q: ex
quo materia eſt infinite paſſiuitatis: ipſa nullo mō reſi
ſteret: ⁊ ꝑ ꝯñs illud graue deſcenderet ita velociter per
illud mediū ſicut ꝑ vacuū. ❡ Quinta cōcluſio: ꝙ nulla
forma gn̄abilis ⁊ corruptibilis eſt hoc aliqd: nec poteſt
eſſe hoc aliquid naturaliter: probatur: nam nulla for-
ma generabilis: ſiue corruptibilis: ſiue ſit ſubſtātialis:
ſiue accidētalis: eſt ſine materia: nec poteſt eē ſine ma-
teria: ergo nunq̄ eſt nec pōt eſſe hoc aliquid. añs conce
deret Ariſto. ⁊ ꝯña tenet ꝑ deſcriptionē de hoc aliqd.
❡ Sexta cōcluſio. materia non eſt ens in actu formali
de ſe. ꝓbat̄: nā materia quātū eſt de ſe: indifferēs eſt ad
omnē formā: ergo quātū eſt de ſe non plus eſt in actu for
mali ꝑ vnā formā: q̄ ꝑ aliam: ⁊ ipſam eſſe in actu forma
li eſt ipſam eſſe partē alicuius ꝯpoſiti: qḋ eſt de vna de-
terminata ſpecie ſubſtantie: modo hoc non habet ex ſe:
ſed hȝ ex forma. ❡ Septima ꝯcluſio: ꝙ materia eſt ens
in actu p̄ſentie: pȝ: nā materia preſentialiter eſt: ex quo
eſt ens: ergo cōcluſio vera. ❡ Octaua cōcluſio: materia
nō eſt ens in potētia obiectiua eo mō quo antichriſtus
dicitur eſſe in potentia: vel forma generāda: nam mate
ria eſt ꝑpetua ſm ph̄m. Sed ſi eſſet ſic in potētia nō eēt
ꝑpetua: ergo ꝯcluſio vera. ❡ Nona cōcluſio: materia ē
ens in potētia receptiua forme generāde: pȝ: nā pōt re
cipere formā generandā: ex qua vna cū materia fit ſub
ſtātia ꝯpoſita. Q2 aūt quācūqꜫ formā generandā poſſit
recipere: pȝ: q: ſi nō: tūc ſua paſſiuitas eſſet terminata:
⁊ nō eſſet infinita: qḋ eſt cōtra dicta prius: ipſa enim cu
iuſcūqꜫ forme eſt receptiua: cui⁹ prima cā ē ꝓductiua.
❡ Decima cōcluſio: materia eſt ens in potētia capien
do ens in potētia tertio mō: ſcȝ qḋ eſt ⁊ pōt eſſe pars ali
cuius cōpoſiti: ita ꝙ materia dicatur in potētia reſpe-
ctu forme: capiēdo tamen in potētia vt ſit ps cōpoſiti.
❡ Notandū tñ: ꝙ materia ſic nō dicitur in potentia ſi

cut ptes quātitatiue: cū ſint ptes: nā ſilr̄ q̄uis non ſint
hoc aliqd in actu: poſſunt tñ eſſe hoc aliqd in actu. ⁊ ſic
nō eſt de materia: q: materia nō poteſt eſſe hoc aliqd na
turaliter vt dicebatur: ſed ipa bene ſic dicitur ens in po
tentia: vt ſit ps ꝯpoſiti: ⁊ oēs iſte r̄nſiones deberent in-
telligi de maťia ꝓp̄e dicta: ⁊ hoc de primo.

Quantum ad ſecūdum ſit prima cō
cluſio: ꝙ materia nō eſt vna oīm generabiliū ⁊ corrupti
biliū: pȝ: nā materia mea nō eſt materia tua: ⁊ nos ſum⁹
res naturales ⁊ corruptibiles: ⁊ aliquādo gn̄abiles. ḡ.
❡ Scḋa cōcluſio: oīum q̄ ſucceſſiue gn̄ant̄ vnū ex alio:
materia eſt vna. pȝ. nā ſi ex igne fit aqua: tunc eadē ma
teria: q̄ p̄us erat ipſius ignis poſtea eſt ipſius aq̄. ⁊ ſic
vltra. Si ex aq̄ fiat terra: vel aliqd aliud. Sed dices ꝯ.
nā tunc eſſet poſſibile ꝙ materia aliq̄ eadē eēt ſucceſſi
ue pluriū hoīm: nā p̄mo poſſet eē materia vni⁹ hoīs: q̄
corrupto eēt materia cadauer͛: q̄ corrupto forte fieret
materia alicuius herbe: q̄ comederet̄ ab hoīe: q̄ corru-
pta: fieret materia cineris: quo corrupto fieret iterum
materia hoīs. Sed falſitas ꝓbat̄: q: tunc in nouiſſimo
die. ſ. in reſurrectione mortuoꝝ: cum q̄libet hō haberet
materiā ſuā ⁊ reciperet eā: plures hoīes haberēt eandeȝ
materiā: mō hoc eſt impoſſibile: q: quorūlibet plurium
hoīm ſūt ptes materie. Breuiter de hoc ph̄s ſe expedi
ret negando reſurrectionē mortuoꝝ. Sed q̄d de hoc di
cerēt theologi: de hoc me nō intromitto. ❡ Tertia cō-
cluſio eſt ſm iſtū modū loquendi quo dicim⁹ nos tāge
re parietē: q̄uis tangim⁹ aliquā ei⁹ ptē: pōt concedi ꝙ
materia eſt vna in oībus: patet: nā ſcḋm talem modū lo
quēdi totalis maſſa materie eſt in me: q̄a ſm aliquā ei⁹
ptem: ⁊ totalis in te: q: ſm aliā eius ptē. ⁊ eſt ꝯſimilis
modus loq̄ndi. ſicut ſi ſortes ſit ꝓ medietate in aq̄: ⁊ ꝓ
medietate in aere: diceremus ſorteȝ eſſe in aq̄: ſimiliter
diceremus ipſum eſſe in aere.

Quantū ad tertiū ſciendū eſt ꝙ ali-
quid dicit̄ fieri vel generari tripliciter: vno mō: q: eſt ⁊
ante nō fuit. ❡ Scḋo modo: q: fit alicuius ps de nouo
cui⁹ prius non erat. ❡ Tertio mō: q: nūc eſt aliqua ei⁹
ps de nouo q̄uis ātea fuerit ab eterno. ❡ Tūc ſit p̄ma
ꝯcluſio: ꝙ materia non eſt gn̄abilis nec factibilis p̄mo
mō: pȝ: q̄a materia eſt eterna: ⁊ ex alio: q: illud qḋ fit: fit
ex materia p̄ſuppoſita ꝑ p̄cedentē cōcluſionē. mō ſi ma
teria fieret ex materia p̄ſuppoſita ſeq̄ret̄ ꝓceſſus in in-
finitū in materijs. ❡ Secunda cōcluſio. materia bñ fit
⁊ gn̄at̄ ſcḋo mō. pȝ: q: ipſa de nouo fit pars alicuius cō-
poſiti: cuius prius nō erat pars. ❡ Tertia ꝯcluſio. ma
teria nō gn̄at̄ tertio mō: pȝ: q: nihil generatur niſi ſub-
ſtātia cōpoſita ex materia p̄exiſtēti eternaliter: ⁊ ex for
ma de nouo gn̄ata ſeu genita. Iſte tres cōcluſiōes ſolēt
poni ſub his v̓bis. materia nō eſt gn̄abilis terminati-
ue. materia ē gn̄abilis ſubiectiue. maťia nō ē gn̄abilis
cōpletiue. vnde generari terminatiue attribuitur for-
me. generari ſubiectiue materie. generari autē cōpleti
ue toti compoſito ⁊c.

Quantū ad quartum: ſciendū eſt ꝙ
hoc nomē materia capitur dupliciter: ꝓp̄e ⁊ improp̄e:
ꝓp̄e capitur materia: de qua dictū eſt ꝑ totū diem: im-
prop̄e materia dicitur q̄ eſt ſubiectū mot⁹ localis. iſto
modo celum pōt dici materia. ❡ Scḋa diſtinctio: ſub-
iectū tranſmutationis dr̄ illud qḋ manet ſub vtroqꜫ
termino tranſmutationis: ⁊ quoddā dicitur mediatuȝ:
⁊ quoddā immediatū. ❡ Tūc ſit p̄ma cōcluſio: ꝙ nulla
materia eſt ſubiectum cuiuſlibet tranſmutationis: pȝ:
q: que eſt Pariſius nō eſt ſubiectū illi⁹ q̄ eſt rome. nec
e cōuerſo. ḡ. ❡ Scḋa cōcluſio: nō cuiuſlibet tranſmuta

tionis accipiendo materiam ꝓprie materia eſt ſubiectū immediatū: patz: q2 nec motus localis ipſius celi: nec etiam motus localis ipſius ſolis materia eſt ſubiectū immediatum. ¶ Tertia concluſio. nec materia cuiuſlibet tranſmutationis eſt ſubiectum immediatum: patet ex eo: q2 nō eſt motus localis ipſius celi ⁊c. ¶ Quarta ꝯcluſio. ꝙ materia ꝓprie accipiēdo materiā cuiuſlibet motus localis alteri⁹ a celo ipſa eſt principiū ſubiectiuū mediatū: patz ex eo ꝙ quodlibet aliud: qđ mouet localiter hꝫ materiā ꝓprie dictā. ¶ Quīta ꝯcluſio. ꝙ cuiuſlibet trāſmutatiōis ſubſtantialis: materia primo dicta eſt ſubiectū immediatū. patet: q2 ipſa eſt illud qđ manet immediate ſub vtroq; termino tranſmutationis. ſecundo: q2 in conceptu diffinitiuo tranſmutatiōis ſb̄alis cōcept⁹ materie ꝓprie dicte includitur de quo pri⁹ dicebatur. ¶ Sexta ꝯcluſio accipiendo materiam large cuiuſlibet tranſmutationis mundi: materia eſt principiū: ſeu ſubiectū. patz: nā oīs trāſmutatio naturalis vel eſt generatio vel corruptio: vel augmētatio: vel diminutio: vel alteratio: vel loci mutatio. mō cuiuſlibet trāſmutatiōis iſtorū materia eſt ſubiectū accipiendo materiā large: ꝓut nō ſolū extendit ſe ad materiā ꝓprie dictā: verū etiā materiā ſeu ad ſubiectū motus localis. et hoc patet intelligendo de principio paſſiuo ⁊ ſubiectiuo ipſius trāſmutationis vel paſſionis ⁊c.

Ad rationes principales. Ad primā qñ dicitur materia nō eſt ens: negatur. ⁊ qñ dicitur nec eſt quid: nec quale: nec quantū. dico ꝙ debet intelligi ꝙ materia nō eſt hoc aliquid: nec de ſe qualis: nec de ſe quanta. hoc eſt ꝙ nō determinat ſibi ꝙ ſit talis: vel talis: neq; ſit tāta ⁊c. ſed taliter ꝑ formā determinat: q̄ recipit in ea: vnde materie quātū eſt de ſe nō repugnat nō eſſe calidā vel frigidā: vel pedalē: vel bipedalem: hmōi tñ hoc ſibi repugnat rōne forme ſubſtantialis q̄ recipit certā diſpoſitionē in qualitatib⁹ ⁊ certā magnitudinē ⁊ paruitatē. ſicut dicebat in q̄ſtione de maximo ⁊ minimo. ita ꝙ materia: nec eſt quid nec qualis ⁊c. i. nō determinat ſibi aliquā formā ſubſtantialē: nec aliquā formā accidentalē: ſed ad quālibet: quantū ex parte ſui eſt: ipſa eſt indifferēs: cū hoc tñ ſtat ꝙ ipſa ſit ens. ¶ Ad ſecūdam cōfirmationē: illud qđ eſt in pura potētia: illud nō eſt: verū eſt: qđ eſt in potētia obiectiua: ſed tamē qđ eſt in potentia receptiua bene eſt ſicut materia: de qua dictum eſt in queſtione. ¶ Ad tertiā cōfirmationē: tunc ex ente per ſe fieret ens: cōcedo: ⁊ qñ dicebatur: tūc hec eſſet per ſe vera ex ente fit ens: negatur q̄uis bene ſequeretur: ſi cōcederetur ex ente fit ens per ſe. vnde prīa eſt in ſenſu diuiſo. ſcđa eſt in ſenſu cōpoſito. Unde q̄uis ex albo per ſe fiat muſicū. per ſe: tamen falſum eſt ꝙ ex albo per ſe fiat muſicum. Et ꝙ prima ſit vera: patz. q2 ex muſico fit per ſe muſicū. ⁊ ſi illud idem muſicū eſt albū: tunc ex albo per ſe fit muſicū. ¶ Ad quartā confirmationē dico: ꝙ cū cōmēta. dicit materiā eſſe mediū inter ens ⁊ nō ens: intelligit materiā eē inter nō ens ſimplr: ⁊ ens in actu. q2 materia: nec eſt nō ens ſimplr. nec ens in actu hoc aliqđ. ¶ Ad ſcđam principalē quid ſit dicēdū: patz ex ſcđo articulo. ¶ Ad tertiā patz quid ſit dicendum ex tertio articulo. ¶ Ad quartā ⁊ ad quītā patet quid ſit dicēdū ex quarto articulo. ¶ Ad ſextam patebit ſolutio in ſeq̄nti q̄ſtione.

Queſtio XV.

QVeritur ſextodecio. vtrū materia prima ſit per ſe cognoſcibilis: ⁊ arguit primo ꝙ ſic q2 ſi nō: tūc videret eē ꝓpter hoc ꝙ non eſſet tante actiuitatis: ꝙ poſſet manere ⁊ agere in intellectu in tm̄: ꝙ intellect⁹ eam intelligeret: ꝯñs eſt falſū: ꝯñtia tenet: q2 cōiter dicitur materiā non eē per ſe intelligibilē propter hoc: q2 tunc moueret intellectū: ⁊ ſic eſſet actiua: qđ etiā reputat falſum. Sed falſitas ꝯñtis ꝓbatur: nā ſi materia prima non eſſet alicuius actiuitatis: ſed paſſiuitatis infinite: ſeq̄ret ꝙ poſſibile eſſet: eandē materiam ſimul ⁊ ſemel eſſe in diuerſis locis. Sed hoc eſt contra Ariſtotelē in quarto huius: ⁊ ꝓbatur ꝯñtia: q2 eē in loco eſt pati: ⁊ ſimilr eſſe in duobus locis eſt pati. Si ergo eſt paſſiuitatis infinite: tunc qđlibet poſſet pati: qđ eēt in duob⁹ locis ſimul ⁊ ſemel. ⁊ ſimilr tunc eadē poſſet eſſe materia fortis exiſtentis Pariſius: ⁊ platonis exiſtentis Rome. ¶ Scđo ſi materia nō eſſet ꝑ ſe cognoſcibilis: eſſet per formam: vt dicit Ariſto. in litera. Sed hoc eſt falſum: qđ ꝓbat. nā materia eſt magis ens q̄ forma ⁊ ꝑ ꝯñs videtur eſſe maioris actiuitatis q̄ forma: ⁊ ſic videtur: ꝙ magis forma cognoſcatur per materiam q̄ econuerſo: aſſumptū patet: q2 quacūq; forma data in materia: pōt eſſe ſine ea. ſed tamē illa forma non pōt eſſe ſine materia. Et ꝯfirmat ꝙ materia nō ſit cognoſcibilis per formam: q2 materia eſt potētia: ⁊ forma eſt actus: mō potētia ⁊ actus ſunt oppoſita: ſed vnū oppoſitorū non cognoſcitur per reliquū: ergo. ¶ Tertio. illud qđ nō eſt: eſt per ſe intelligibile. ergo magis illud qđ eſt: ſꝫ quia materia preſenti aliter eſt: videtur ꝙ ſit per ſe intelligibilis. añs ꝓbatur: q2 antichriſtus eſt per ſe intelligibilis. ſed antichriſt⁹ nō eſt: ergo quod non eſt: eſt ꝑ ſe intelligibile. aſſumptū ꝓbat: q2 aliqñ erit verum dicere antichriſtus intelligitur per ſe. ſ. qñ antichriſt⁹ eſt. ergo ab eterno: hec ꝓpoſitio fuiſſet vera: ſi fuiſſet formata: antichriſtus eſt per ſe intelligibilis. ¶ Quarto. de materia prima eſt ſcientia: ergo videt ꝙ ipſa ſit ꝑ ſe intelligibilis. antecedēs eſt Ariſt. in iſto primo: ꝯñtia tenet: q2 de nullo eſt ſcientia quin ſit per ſe intelligibile. ¶ Quinto aliquis poteſt habere in intellectu ſuo conceptū repñtatiuū ipſius materie: ⁊ actualiter ſm illū cōceptū intelligere: qui cōceptus eſt cauſatus in intellectu tali ſine diſcurſu. ergo materia eſt per ſe intelligibilis. ꝯñtia tenet: q2 omne qđ intelligitur ꝑ cōceptum cauſatū ſine diſcurſu: ꝑ ſe itelligitur: añs ꝓbatur: quia aliqs pōt habere in intellectu cōceptū entis cauſatū in eo ſine diſcurſu. Sed cōceptus entis: ſiue ꝯcept⁹ cui ſubordinatur iſta vox ens in ſignificando eſt repñſentatiuus indifferenter cuiuſlibet entis: ⁊ cum materia ſit ens ſicut dictum eſt in p̄cedentib⁹: ſequitur conceptū entis eſſe repreſentatiuū materie prime. ¶ Sexto. intellectus fit ratione ſimilitudinis. ſed materia eſt maxime ſimilis intellectui: q2 vtrūq; eſt in pura potentia: nam dr in iſto primo: ꝙ materia eſt pura potētia: et in tertio de aīa dr ꝙ intellectus poſſibilis eſt pura potentia. ¶ Septio. ſicut eſt in arte ſic eſt in natura: cū ars imitetur naturam quantū pōt: ſed materia artificialiū eſt ꝑ ſe cognoſcibilis: ergo ſimilr materia rerū naturaliū. et hoc eſt materia prima. ¶ Octauo. materia eſt principium: vt patz ex dictis. ⁊ cum principia debeant eſſe notiora principiatis: ⁊ cum aliqua principiata: quorū materia eſt principium: ſint per ſe cognoſcibilia: ſequitur etiam materiam ꝑ ſe eſſe cognoſcibilē: ergo q̄ſtio vera.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in pri

mo capitulo vltimi tractatus huius primi. vbi dicit ꝙ materia nõ eſt cognoſcibilis niſi ꝑ analogiã ad formã: ⁊ auctores ſic exponũt ꝙ materia nõ eſt ꝑ ſe cognoſcibilis ſ; per formã. In iſta q̃ſtione primo videndum eſt. vtrũ materia prima ſit paſſiuitatis infinite de q̃ tangebatur in primo argumento. ſecundo videndum eſt an materia ſit magis ens q̃ forma. tertio videndum eſt de queſito ⁊c.

Quãtũ ad primum ſuppono primo: ꝙ cuilibet potentie actiue correſpõdet potentia paſſiua. i. quãtũ aliqua potentia põt agere: tantu; vna alia potẽtia poteſt pati: ſeu recipere. ¶ Secundo ſuppono vna; potentiã eſſe actiuã imobilẽ: ⁊ nullo mõ eſſe paſſibilem: nec alicuius de nouo eſſe receptibilẽ: que eſt ſic actiua: ꝙ nullo modo paſſiua. ⁊ hoc eſt de mẽte Ariſto. octauo huius: ⁊. xij. metaphyſice. ¶ Tertio ſuppono: ꝙ omnia que ſunt inter materia; primã: ⁊ primũ agẽs immobile: ſunt aliquo modo actiua: ⁊ aliquo mõ paſſiua. ¶ Tunc ſit prima ↄcluſio: ꝙ materia prima ẽ paſſiuitatis infinite: ⁊ eſt ſic paſſiua ꝙ nullo modo actiua. hoc ꝓbatur. nam vna eſt potentia actiua: que nullo mõ eſt paſſiua: vt p; ꝑ vnã ſuppoſitionẽ: ſed cuilibet potẽtie actiue correſpondet vna potẽtia paſſiua: q̃ tãtũ põt recipe: quãtũ illa potẽtia actiua põt agere: vt patet ꝑ primã ſuppoſitionẽ: ſed potentia paſſiua correſpõdẽs potẽtie actiue eſt materia prima: ergo. aſſumptũ ꝓbatur: nã ꝑ tertiã ſuppoſitionẽ: quodlibet qͦ eſt inter potentiã primã actiuã: ⁊ primã materiã: aliquo modo eſt actiuũ: et aliquo mõ paſſiuũ: ⁊ nullũ eſt pure paſſiuum: q: nullũ eoꝝ correſpondet potentie prime actiue: ſ; potẽtia actiua eſt actiuitatis ĩfinite: ⁊ ẽ ſic actiua ꝙ nullo modo eſt paſſiua: ergo ſimr materia prima eſt potẽtia pure paſſiua: ⁊ nullo mõ actiua: ⁊ cuiuſlibet receptiua: cuius prima cauſa eſt ꝓductiua: ⁊ ꝑ ↄñs eſt paſſiuitatis infinite: ſicut pr̃ia cã eſt actiuitatis infinite. Et ex hoc ſequitur ꝙ ſi prima cauſa actiua poſſet facere ide; corpus ſimul ⁊ ſemel eſſe in diuerſis locis: ꝙ materia prima poſſet hoc pati: ⁊ hoc p;: quia cuiuſlibet materia ẽ receptiua cuius p̃ma cauſa eſt ꝓductiua. ¶ Secundo ſequitur ꝙ ſi p̃ma cauſa faceret eandẽ materia; ſortis eſſe Rome: ⁊ materiam platonis eſſe Pariſius: ꝙ non poſſet annihilare ſortẽ: niſi deſtrueret platonẽ: vel faceret nõ eſſe platonẽ: hoc p;: q: ſi annihilaretur ſor. tũc deſtrueref quelibet eius pars: cũ annihilatio alicuius ſit deſtructio illius ſm ſe ⁊ quodlibet ſui. Sed cũ materia ſortis poſita eſt eſſe materia platonis: ſequitur ꝙ cum deſtrueret materiã ſor. annihilãdo ipſum: etiã deſtrueret materiã platonis: ⁊ ꝑ ↄñs faceret platonẽ non eſſe: q: plato nõ põt eſſe ſine ſua materia. Sed dices. ꝙ conſimiliter poſſet ꝓbari ꝙ ↄpoſitũ eſſet paſſiuitatis infinite ſicut ſortes vel plato: quia cuiuſcunq; prima cauſa ẽ ꝓductiua: illius ſor. eſt receptiuus. nego hoc: q: nõ eſt receptiuꝰ forme aſini: immo ſibi impoſſibile eſt: nec cã p̃ma poſſet facere ꝙ eadẽ cera ſimul: ſm ſe totam eſſet p̃mo figurata diuerſis figuris: ita impoſſibile eſt ꝙ idẽ hõ eſſet hõ ⁊ aſinus. immo implicat ↄ̃dictionẽ: vocãdo hoiem qui h; formã ⁊ figurã hoīs: ⁊ vocando aſinũ qui h; figurã ⁊ ſtaturã aſini. Quare dico ꝙ ſor. non cuiuſlibet eſt receptiuus cuius prima cauſa eſt ꝓductiua: q: non eſt receptiuus forme aſini: ſed q: materie prime nõ repugnat ꝙ ſit receptiua forme aſini: ⁊ cuiuſlibet alterius: cuius prima cauſa eſt ꝓductiua: ⁊ ſic ſequitur materiam eſſe infinite paſſiuitatis.

Quantum ad ſecũdum videtur primo: ꝙ materia ſit magis ens q̃ forma: qͦ ꝓbaf: qͦ magis accedit ad primũ ens: eſt magis ens q̃ illud qͦ minus. Sed materia prima magis accedit ad p̃mu; ens: cum ipſa ſit incorruptibilis ⁊ eterna: ſicut ipſum primum: ⁊ forma ſubſtantialis minus: cũ ſit corruptibilis ergo. ¶ Secundo illud qͦ magis diſtat a non eſſe: ſiue a non gradu entis: eſt magis ens: q̃ illud qͦ minus: ſed materia prima magis diſtat a non eſſe q̃ forma: q: materia eternaliter manet ens. ſed forma ſolũ tẽporaliter. ergo. minor eſt nota. Sed maior ꝓbatur a ſimili: quia ſicut albedo dicitur intenſior: q: plus diſtat a non gradu albedinis: ⁊ illa remiſſior: q: minus diſtat. ſic etiam videtur ꝙ illud dicatur magis ens: qͦ plus diſtat a non gradu entis: q̃ illud qͦ minus. ¶ In cõtrariũ illud eſt magis ens: qͦ eſt ens in actu: q̃ illud qͦ eſt ens in potẽtia: ſed forma ens in actu: ⁊ materia ens in potẽtia. ergo videtur formã magis eſſe ens q̃ materiam. ¶ Secũdo. illud eſt magis ens qͦ dat ipſi compoſito eſſe determinatũ in tali vel in tali ſpecie: ſed hoc eſt forma: ergo forma eſt magis ens q̃ materia. ¶ Reſpõdetur ponẽdo vnã deſtructionẽ: iuxta quã argumẽta vadũt viis ſuis. ⁊ eſt iſta: ꝙ aliquid dr̃ magis ens dupliciter: vno modo in ſui natura: ⁊ nõ ſm ꝙ cõparaf alteri: ita ꝙ nõ rõne alteriꝰ entis dicaf magis ens: ⁊ ſic ĩcorruptibilia dicuntur magis entia q̃ corruptibilia: q: impoſſibile ẽ incorruptibilia nõ eſſe: ſed neceſſe eſt aliq̃ñ corruptibilia nõ eſſe: ⁊ ſic materia prima abſq; ꝓportiõe eſt magis ens q̃ forma. ¶ Alio mõ dicitur aliquid eẽ magis ens ratione alterius: quia vni alteri dat magis tale vel tale eſſe: ſicut de forma ſubſtantiali: que magis dat eſſe cõpoſito tale vel tale q̃ ip̃a materia: q: forma ſubſtantialis facit ꝙ cõpoſitũ eſt in tali vel in tali ſpecie: q: forma ſeparat ⁊ diſtinguit: ſed non facit materia ſic: forma bñ eſt magis ens q̃ materia: q̃uis materia ĩ ſui natura ſit incorruptibilis: ⁊ magis ens: ⁊ ſm hoc p; ad rationes.

Quantũ ad tertiũ eſt ſciendũ ꝙ per ſe cognoſcibile põt dici tam de cõplexo q̃ de incõplexo vnde dicimꝰ: ꝙ p̃mũ p̃ncipiũ. ſ. nõ contingit idẽ ſimr eẽ ⁊ non eſſe: eſt ꝑ ſe cognoſcibile: ⁊ ſic ꝑ ſe cognoſcibile nõ ſumitur in ꝓpoſito: ſed ꝑ ſe cognoſcibile ſumif in ꝓpoſito ſolũ: put dicif de incõplexo. ¶ Secũda diſtinctio ꝙ aliquid dicitur ꝑ ſe cognoſcibile: ⁊ aliquod per accidẽs: primu; eſt qͦ põt cognoſci ſine diſcurſu ⁊ cauſare ſpeciem in intellectu mediante ſenſu: vt ſunt iſta q̃ ſunt ſenſibilia ꝑ ſe: ſed ſecundũ eſt qͦ non põt cognoſci ſine diſcurſu p̃cedẽte. ¶ Tertia diſtinctio: ꝙ aliquid dicaf cognoſcibile vel ↄceptu ꝓp̃o: vel conceptu communi. Propͦ quidẽ q̃ñ cognoſco ſortẽ conceptu diſtincto a conceptu quo cognoſco platonem: ſed conceptus cõis q̃ñ cognoſco ſortẽ: conceptu qui eſt indifferens ad rep̃ſentandũ ſortẽ: vel platonẽ. Sed eſt ſciẽdũ: ꝙ in ↄceptibus cõibus ſunt gradus: quorũ quidã ſũt magis cões: ⁊ quidã minus cões. cõceptus eñi indifferens ſor. ⁊ burnello eſt magis cõis: q̃ cõceptus qui eſt ſolũ indifferẽs ſorti: ⁊ platoni: ⁊ aliis hoībus. ¶ Tũc ſit p̃ma ↄcluſio: illud qͦ non eſt eſt ꝑ ſe intelligibile: hoc p;: q: aliquid qͦ nõ eſt aliq̃ñ per ſe intelligitur in futuru;: ergo nunc eſt verũ dicere: ꝙ illud eſt ꝑ ſe intelligibile. intelligibile eñi dicitur qͦ põt intelligi. ¶ Secũda concluſio: materia eſt ꝑ ſe intelligibilis. hoc p;. q: hec ꝓpoſitio eſt ꝑ ſe vera: materia eſt ĩtelligibilis per ſe q: eſt neceſſaria. ¶ Secundo. omne ens eſt intelligibile per ſe: ſed materia eſt ens: ergo ⁊c. maior p;: q: omne ens per ſe intelligitur ꝑ me quũ intelligo hanc omne ens eſt ens: q: qͦlibet ens eſt ſignificabile per ſubiectũ illius ꝓpoſitiõis: ergo habendo in mente mea ſimilitudinẽ cuiuſlibet entis: eſt verũ ꝙ habeo generalẽ: ſed nõ ꝓpriã. Ex hoc ſe-

quitur ꝙ intelligendo ⁊ ſciendo hanc ꝓpoſitionē: omne ens eſt ens: intelligo ⁊ cognoſco illud: qꝺ nunꝙ̄ vidi: et illud: qꝺ nunꝙ̄ audiui. ¶ Tertia concluſio: ꝙ materia nō eſt ꝑ ſe cognoſcibilis cōceptu ꝓprio hoc probatur: quia materia non poteſt cognoſci ſine diſcurſu: ⁊ eo ꝙ nō pōt agere ſpeciem ſuā in ſenſum: patet hoc: q2 nō eſt ſenſibilis. ¶ Secundo. tunc ipſa eſſet actiua: ⁊ ageret in intellectū: ⁊ hoc eſt falſum: q2 vt dictū eſt in primo articulo materia nullius eſt actiuitatis. ¶ Quarta cōcluſio eſt ꝙ materia eſt per accidēs cognoſcibilis. hoc p3: quia ipſa eſt cognoſcibilis diſcurſu precedente: ⁊ non ē cognoſcibilis ſine diſcurſu: ⁊ hoc notauit Ariſto. quum dixit: ꝙ ipſa eſt cognoſcibilis ꝑ analogiā ad formā: ⁊ ꝓbatur: q2 arguēdo: intellectus venit in cognitionē materie: ⁊ aliter nō. ſic arguēdo: ſicut eſt ī arte: ita eſt in natura: ſed notū eſt nobis per ſenſum in tranſmutatiōe artificiali idē manere ſub diuerſis figuris ſucceſſiue: vt eandem terram: aut aliquid hmōi. ergo ſimiliter erit in tranſmutatione naturali. ꝙ idē manet ſub diuerſis formis ſucceſſiue. Et cū notū ſit: ꝙ diuerſa nomina ſubſtantialia verificantur de aliquo ſucceſſiue: quare ideo arguimus ꝙ diuerſe forme ſubſtantiales ſuccedant ſibi inuicē ſucceſſiue in eodē ſubiecto: ⁊ illud ſubiectū dicimus eſſe ſubiectū tranſmutationis naturalis: ſicut vnū aliquid dicimus eſſe ſubiectū trāſmutatiōis artificialis. Et iſto modo ꝑ argumētationem: ⁊ diſcurſum intelligimus: ſeu intellectus venit in cognitionē materie: ⁊ forme: ⁊ tali argumētatiōe facta intellectus electiue cauſat in ſeipſam ſpeciem: ⁊ cōceptū incōplexū ꝓprium ipſius materie: ſed q2 ille nō pōt cāri in intellectu ſine diſcurſu primo: ideo materia non dicitur per ſe cognoſcibilis: ſed per accidens.

Ad rationes principales. Ad primā dictū eſt in primo articulo. ¶ Ad ſecundā patet in ſecūdo articulo. ¶ Ad tertiam quū dicitur illud quod non eſt ⁊c. cōcedo. ergo magis qued eſt. nego ꝯſequentiam: q2 aliquod qꝺ non eſt: aliqñ erit per ſe in intellectu: ſed materia nunꝙ̄ erit per ſe intellecta ſaltē per eius cōceptū ꝓpriū: nā ꝗuis aliqñ intelligaꝶ per diſcurſum conceptu ꝓprio: tamen illum conceptū nō cauſat materia in intellectu: ſed alia ex quoꝝ cognitiōe deuentū eſt in cognitionem materie. Ad quartā dico: ꝙ illa bñ ꝓbat: ꝙ eſt per accidēs cognoſcibilis: vnde nō oportet ꝙ oīe de quo eſt ſciā ſit ꝑ ſe cognoſcibile. vñ de deo et de multis alijs eſt ſciā: que nō ſūt ꝑ ſe intelligibilia ⁊c. ¶ Ad qntā dico ꝙ illa bñ ꝓbat ꝙ ipa eſt ꝑ ſe cognoſcibilis cōceptu ꝯmuni: q2 ſm ꝯceptū cōem materie ⁊ aliorū. ⁊ hoc bene cōceditur. nō tñ eſt ꝑ ſe intelligibile ſm cōceptū eius ꝓpriū: ſed ꝑ accidens. ¶ Ad ſextā quū dicitur intellectus fit ⁊c. dico ꝙ hoc debet intelligi: ꝙ vt intellectus intelligat aliquā rē requiritur ꝙ in itellectu ſit aliqua ſpecies: ⁊ ſimilitudo talis rei. ex quo p3 ad argumētum. ¶ Ad ſeptimā bene ꝯcedo: ꝙ aliquo modo: ſed non totaliter: ⁊ quū dicitur materia tranſmutationis artificialis eſt ꝑ ſe cognoſcibilis: ergo materia tranſmutationis naturalis: nego ꝯſequentiam: iſta enim nō eſt ꝑ ſe ſenſibilis: nā ſi oīs forma ſubſtātialis vł accidētalis ſepararetur a materia nō plus ſentiretur ꝙ̄ deus. ¶ Ad octauā dico: ꝙ ſufficit ꝙ ſit per accidēs cognoſcibilis: ⁊ poſtꝙ̄ ſic eſt cognita mediante tali cognitione poſſumus de principiato ſiue de cōpoſito ex eo habere cognitionē propter quid: ⁊ nō eſt īpoſſibile ꝙ in diuerſis generibus cognitionū: principiū ſit notius minus ꝙ̄ principiatū: quia non eſt impoſſibile ꝙ principiatū ſit notius materia. ⁊ ecōuerſo. vnde cognitione quia eſt: principiatū eſt notius: ⁊ cognitione propter quid eſt: ⁊ ecōuerſo ⁊c. patet ad queſtionem.

Queſtio. XVI.

QVęritur deciosexto. vtrū priuatio ſit res diſtincta a materia: ⁊ arguitur ꝙ ſic: nā manet materia: quādo priuatio corrūpitur: ergo priuatio nō eſt materia. ꝯſequētia tenet: añs ꝓbatur: q2 forma adueniēte: qua prius caruit materia: priuatio corrūpitur: materia aūt manet. Secundo. ſi nō: ſequeretur ꝙ nō eſſent tria principia tranſmutationis naturalis: qꝺ eſt cōtra prius dicta: ſed ꝓbatur ꝯña. q2 ſolum eēnt duo principia. ſ. materia ⁊ forma. ¶ Tertio. priuatio opponitur forme: ſed materia nō opponitur forme: ergo materia nō eſt priuatio: cōſequētia tenet: prima pars antecedētis patet ꝑ Ariſtotelē in iſto primo dicentem principia quodāmodo eſſe cōtraria: ⁊ quodāmodo nō: nam forma ⁊ priuatio ſunt cōtraria: materia autē nulli eſt cōtrariū: ſed eſt ſubiectū vtriuſqꝫ. Sed ſecūda pars antecedentis ꝓbatur: q2 materia ⁊ forma manēt in cōpoſito. modo ſi materia opponereꝶ forme hoc non poſſet eſſe: quia tunc oppoſita eſſent ſimul. ¶ Quarto. cecum ⁊ cecitas non ſunt idē: ſed diuerſa: ergo eſſe priuatū ⁊ priuatio ſunt diuerſa: ⁊ ꝑ ꝯñs quū materiā dicimꝰ eſſe priuatā ſequitur materiā ⁊ priuationē eſſe diſtīcta. aſſumptū p3 ꝑ Ariſto. in poſtp̄dicamentis: vbi dicit nō eſſe idē cecū: ⁊ cecitas: q2 aliter de quocūqꝫ p̄dicaretur vere hoc nomen cecus: de hoc vere p̄dicaretur hoc nomen cecitas: ſed hoc eſt falſum: q2 de homine poſſumus vere dicere: ꝙ hō eſt cecus: ſed nō poſſumus vere dicere ꝙ hō ſit cecitas. ¶ Quinto. illud qꝺ accidit materie eſt res diſtincta a materia: aliter enī aliquid accideret ſibiipſi: ſed priuatio accidit materie vt p3 ꝑ Ariſto. in iſto primo. ¶ Sexto. ad minus ꝓbatur ꝙ priuatio nō ſit materia: quia priuatio nihil eſt: ſed materia aliquid eſt: ergo priuatio nō eſt materia: ꝯñtia tenet de ſe: ⁊ ſecūda pars antecedentis patet ex dictis: ſed prima probatur ſic: q2 priuatio eſt materia carēs forma: quam apta nata eſt habere: ſed materiā carere forma nihil eſt: quia nulla res eſt: nec enī ſubſtantia nec accidens: ſed quoddam ſignificabile cōplexe. ergo ⁊c.

In oppoſitum arguitur ſic: materia et priuatio ſunt vnū numero: ergo priuatio non eſt res diſtincta. cōſequentia tenet. añs eſt Ariſto. in primo huius: dicentis ꝙ materia ⁊ priuatio ſunt vnū numero: ſꝫ differunt ratione. In iſta queſtione primo ponā vnū modum dicendi. ſecundo ponā aliū modū. tertio ponā dubia cōtra illa et ſoluam ea.

Quantū ad primū poſſet dici ꝙ priuatio nō eſſet aliqua res incōplexa: q̄ eſſet ſubſtātia vel accidēs: ſed eſt aliquod ſignificabile cōplexe ſeu quiddā modus rei. ſ. ipſius materie. Et ſic requirūtur tria principia rerū naturaliū: quoꝝ duo eſſent vere res incōplexe. ſ. materia ⁊ forma. tertiū vero eſt quidā modus ſic ſe habendi ipſius materie: ſeu quoddā ſignificabile complexe: ⁊ ita etiā poſſet dici de potentia materie. ⁊ quum Ariſto. dicit materiā ⁊ priuationē eſſe idē numero: intellexit ꝙ materia ⁊ priuatio nō differunt numero: tanꝙ̄ due res incōplexe: quarū quelibet eſt ſubſtantia vł accidēs: ⁊ hoc eſt verū: nihilominus cū hoc ſtat ꝙ priuatio ſiue modus ſe habendi materie nō ſit materia: ⁊ ita diceretur de ceco ⁊ cecitate: ⁊ iſto modo loquendi poſſet gloſari dictū Ariſto. in poſtp̄dicamentis quod iam

allegatū eſt.⁊ ſimili mō poſſet dici ꝺ appetitu materiei quo appetit formā: ꝙ eſt quidā motus materie ſeu qꝺdam ſignificabile cōplexe.⁊ ꝙ ſic eiuſdē rei cōplexe eſſent plures modi:ſed iſte modus dicendi eſt valde antiquus:vt pōt apparere in dictis antiquorū expoſitorū: tñ nunc ab aliquibus receptus.nec pōt bene demōſtratiue improbari:nec etiā hoc ꝑtinet ad phm:ſed magis ad metaphyſicū:ꝑ hoc ꝙ ad phm nō ꝑtinet ꝯſyderare diſtinctiones vel identitates rerū:ſed hoc metaphyſicus debet ꝓſupponere ⁊ inueſtigare:⁊ ſm iſtum modū loqndi reſpōdet ad queſtionē.ſ.priuationē nō eſſe rē diſtinctā a materia:ſed bñ eſſe modum ipſius materie ſeu ſignificabile cōplexe.

Quantum ad ſecūdum ſuppono ꝙ oē qꝺ eſt eſt ſubſtantia vel accidens: ⁊ nihil dicatur modus rei: ſiue ſignificabile cōplexe:niſi ſit ſubſtantia vel accidēs.¶ Tūc ponit̄ iſta ꝯcluſio: ꝙ priuatio nō eſt aliquod accidēs ſuꝑadditum materie.hoc ꝓbat̄: q: illud qꝺ manet:quocūqꝫ extrinſeco a materia circūſcripto: nō eſt accidēs materie.ſed ſic eſt de priuatiōe: ergo ⁊c. maior p3:minor ꝓbatur:quocūqꝫ extrinſeco a materia circūſcripto adhuc materia eſſet priuata forma: quam apta nata eſt habere:⁊ non ſine priuatione:ergo adhuc eſſet priuatio:ergo cū quodlibet accidens materie ſit circumſcriptū:ſequit̄ priuationē nō eſſe accidēs materie. ¶ Secūdo. ſi eſſet accidens materie ſuꝑadditum: ſeqret̄ ꝙ infinite res diſticte eēnt in materia q̄rū nulla eſſet ps marie. S3 hoc eſt falſu3 ⁊ īpoſſibile. Sed ꝓbat̄ ꝯña: q: infinite priuatiōes infinitarū formaꝝ generādarū ſunt in maria:quarū q̄lib3 ponit̄ res ſiue accidēs ſuꝑadditū materie. ¶ Tertio ſeqret̄: ꝙ aliqd eſſet ꝑpetuū a parte añ: qꝺ nō eſſet ꝑpetuū a parte poſt: qꝺ eſt cōtra Ariſto.primo celi: ꝯña ꝓbatur: q: ponamus ꝙ in a.materia generetur b.forma: tūc ab eterno fuiſſet iſta res in materia.ſ.priuatio ſeu carentia: q: iſta res caruit b.forma q̄ quidē res corrumpitur introducta b.forma. ¶ Secūda cōcluſio ꝙ hec eſt cōcedenda:priuatio ē materia: ꝓbatur: q: priuatio nō eſt forma quia opponitur forme priuatiue ⁊ etiā nō eſt aliqꝺ accidēs ſuꝑadditū materie:ꝑ ꝯcluſionē precedentē:⁊ eſt aliquid:ergo ſeqtur ꝙ ſit materia.⁊ ꝙ ſit aliquid: probatur: nam aliter hec non eſſet concedēda priuatio eſt principiū: nec iſta priuatio eſt ꝓuatio:quā ꝯcedit Ariſto. ꝯſequētia ꝓbatur: q: oīs ꝓpoſitio affirmatiua eſt neganda cuius ſubiectū pro nullo ſupponit.quū ergo dr̄ priuatio eſt aliqd cū hic terminus priuatio ſupponat ꝓ aliquo:⁊ nō ſupponat pro forma nec ꝓ cōpoſito:nec ꝓ accidēte materie:pro quo tamen magis videtur: relinquitur ꝙ ſupponat ꝓ materia. Et pro iſta ꝯcluſione eſt Ariſt. in iſto primo:dicēs: ꝙ materia ⁊ priuatio ſunt vnū numero: ⁊ differūt ſm rationē:⁊ iſti duo termini vocales diſtinctis cōceptibus ſubordinant̄ in ſignificando: vel ſm rōnes .i.ſm diffinitiones exprimentes quid nominis. ¶ Et ē ſciendū ꝙ ſi ſortes legeret ſcriberet ⁊ videret: tunc eēnt idē numero ſor. ſcribēs legens ⁊ vidēs:⁊ tñ iſti termini differūt ſm rationes vt expoſitū eſt: vñ nihil ꝓhibet diuerſa noīa in cōnotatione differentia ſignificare vnam ⁊ eandem rem numero. vnde hic termin⁹ ꝓuatio ſignificat iſtā rem cōnotando eā carere aliqua forma quam apta nata eſt hr̄e in futurū: ſed hic termin⁹ materia nō cōnotat hoc: q̄uis bene eandē rē ſignificet. ⁊ ſic pōt intelligi ꝙ ad trāſmutationē naturalē requiritur forma ⁊ materia:⁊ requiritur ꝙ materia ſit carēs forma: quā apta nata eſt habere ꝑ generationē: q: ſi nō careret illa forma nō fieret trāſmutatio nec gñatio ad illā. ⁊ ꝓ iſta cōcluſione eſt alia litera Ariſto. que dicit ꝙ materia et priuatio differunt ratione ⁊c.

Quātum ad tertiū dubitat̄: quia ſi hoc nomē vocale vel ſcriptū priuatio ſignificat materiam carere forma: quā apta nata eſt habere: tunc ita ſignificaret formā: ſicut materiā: ⁊ ꝑ ꝯñs ita deberet cōcedi forma eſt priuatio ſicut materia eſt ꝓuatio. ¶ Reſpōdetur negando ꝯſequētiā: q: hoc nomē priuatio ſignificat formā in obliquo: ⁊ materiam in recto: qꝺ p3 ꝑ diffinitionē exprimentē quid noīs hui⁹ termini priuatio. ¶ Secūdo dubitatur ſi materia eſſet priuatio: tūc idē eſſet priuatū ⁊ ꝓuatio. ¶ Rñdetur concedendo: ſed ſtatim dubitatur vtrū idē ſit eſſe priuatū: ⁊ priuatū. Et videtur ꝙ nō: q: Ariſtot. in ſeptimo metaphyſice dicit ꝙ in dictis ſm accidēs nō eſt idē ipſum: ⁊ ipō eſſe: vt nō eſt idē eſſe albū ⁊ albū: muſicu3 ⁊ eſſe muſicū. Rñdeo ꝙ Ariſto. nihil aliud vult niſi ꝙ abſtractū ſignificat vnā rē diſtinctā ab illa ꝓ qua ſupponit concretu3: ⁊ ad hoc vadunt exēpla de albo ⁊ eſſe albū: ⁊ de muſico ⁊ eſſe muſicū: q: albedo ſignificat rē diſtinctā a re ꝓ qua ſupponit hic terminus albū: ſed ſic nō eſt in ꝓpoſito de ly priuatū: ⁊ eſſe ꝓuatū. q: hic terminus priuatio non ſignificat in abſtracto vel in cōcreto rē diſtictā a re ꝓ qua ſupponit hic terminus priuatū. Sed dices. cecū ⁊ eſſe cecū nō ſunt idē. ergo ſimiliter priuatū ⁊ eſſe priuatū nō ſunt idē: ꝯñtia tenet a ſili: añs ꝓbatur. q: ponatur ꝙ aliquis amicus meus de nouo ſit factus cecus. ⁊ ſit ille cathaldus. Tunc ſic: hic cecus diligitur a me: hūc eſſe cecum nō diligitur a me: ergo hunc eſſe cecū non eſt iſte cecus. Itē hunc eſſe cecum nunc primo eſt. Sed hunc eſſe cecū eſt iſte cecus: ergo iſte cecus nunc primo eſt: cōcluſio eſt falſa. q: iſte cecus prius erat: ⁊ diſcurſus eſt bonus: ergo aliqua p̄miſſarū: nō maior: ergo minor. ¶ Rñdet̄ ad primā: quū dr̄ hic cecus diligit̄ a me: cōcedit̄: ⁊ quū dr̄: hunc eſſe cecū nō diligitur a me negatur: q: aliquid qꝺ eſt hunc eſſe cecū diligitur a me. ſ. ille diligitur a me. Sed dices hunc eſſe cecū diligitur a te: ergo diligitur a te hunc eſſe cecū: qꝺ eſt falſum: q: amicū tuū nō diligis eſſe cecū. Reſpondeo: nego ꝯſequentiā: q̄uis bene ſeqt̄ dilectū a me eſt hūc eſſe cecū: ⁊ hoc eſt bene verū: q: iſte demōſtrando amicū meū eſt hunc eſſe cecum: ⁊ iſte diligitur a me. ¶ Ad ſecūdā nego maiorē. ſ. hunc eſſe cecū nunc primo eſt: ſed bñ cōcedo nunc primo eſt hunc eē cecum. ⁊ eſt ſimile de iſto: ⁊ de illo quod dicitur: venientē cognoſco: ſed non cognoſco venientem: vt communiter conceditur.

Ad rationes principales. Ad primā materia manet ⁊ priuatio corrūpitur: nego ſcꝺam partem: ſed bene cōceditur ꝙ corrūpitur priuatio. i. materia deſinit eſſe priuata forma: generata qua prius caruit. ¶ Ad ſcꝺam tunc nō eſſent tria principia: negat̄ cōſequētia. immo adhuc ſunt tria principia trāſmutationis naturalis ſm ꝙ prius eſt declaratū. ¶ Ad tertia3. priuatio opponitur forme: dico ꝙ ſi in iſta ꝓpoſitione termini ſupponunt ꝑſonaliter: ipſa eſt falſa: ſed ſi materialiter ꝓpoſitio eſt vera: ⁊ tunc eſſet ſenſus ꝙ hoc nomen priuatio: ⁊ hoc nomen forma: ſunt priuatiue oppoſita. ¶ Ad quartā quū dicitur Ariſt. ⁊c. dico ꝙ nō op3 oīa cōcedere q̄ Ariſto. dixit in p̄dicamentis: nam plura dixit ſm ꝙ tūc famoſum erat ſic dicere ⁊ cōſuetu3: nam multa q̄ ibi dixit correxit alibi. ⁊ quū ꝓbabat̄ ꝙ ſi idem eſſet cecum ⁊ cecitas: tunc de quocūqꝫ diceretur cecus ⁊c. dico ꝙ ita bene pōt dici homo eſt cecitas: ſicut homo eſt cecus: licet nō ſit ita cōſueta p̄dicatio ⁊c. ¶ Ad quintā quū dicit̄ priuatio accidit materie dico ꝙ ꝑ hoc Ariſto. ⁊ Cōmētator volunt: non ꝙ priuatio ſit vnū ac

cidens ſuperadditū materie. ſed volunt ꝙ hoc nomen priuatio ſit p̄dicabile de materia in ꝓpoſitione vera p̄ accidēs. vnde hec eſt per accidēs vera: materia eſt priuata a. forma: nā poſtꝙ materia habebit a. formā hec erit falſa materia eſt priuata a. forma: ⁊ ꝓpter hoc erat prius vera per accidēs. ¶ Ad ſextā dico ꝙ imo priuatio eſt aliqd: ⁊ quū dicitur ꝙ nō eſt aliquid ⁊c. nego: immo eſt materia: ⁊ ſi vellemus primū modū tenere: debe remus dicere: ꝙ q̄uis priuatio nō eſt aliquid: tamē eſt aliqualiter ſe habere puta taliter eſſe: qualiter eſt. ſ. materiam carere forma: quā apta nata eſt habere ⁊c.

Queſtio. XVII.

QVeritur vtrum cuiuſlibet tranſmutationis forma ſit principiū intrinſecū: ⁊ arguitur primo ꝙ nō: q: alique ſunt tranſmutationes quibus nō acquirit̄ forma ſubſtantialis nec accidentalis: nec etiā deperdit̄ forma: ergo taliū nulla forma eſt principiū intrinſecū: ꝯſequētia tenet ex hoc: ꝙ ad hoc ꝙ alicuius tranſmutationis forma ſit principiū intrinſecū: requiritur ꝙ p̄ ipſam aliqua forma acq̄rat̄: vel aliqua deperdat̄. aňs ꝓbatur: nam p̄ rarefactionē ⁊ ſimiliter per motū localem nec forma acquiritur ipſi mobili nec deperditur. ergo ⁊c. ¶ Secūdo in tranſmutatione alicuius medij a lumine ad tenebras nō acquiritur aliqua forma: ergo talis trāſmutationis nulla forma eſt principiū intrinſecū: ꝯña tenet: ⁊ aňs ꝓbatur: nā non pōt dici ꝙ forma. ſ. lumen qđ abijcitur ſit principiū intrinſecū talis trāſmutationis: ex eo ꝙ oportet principia intrinſeca manere: ſed illud lumē nō manet: ergo. nec poteſt dici ꝙ ſit aliqua alia forma: que ſit principiū intrinſecū talis tranſmutationis: q: nulla forma acquiritur per talem trāſmutationē. ¶ Tertio in illuminatione lune a ſole nō eſt niſi ſol ⁊ lumen: ſed nulla illarū forma rū eſt principiū intrinſecū: ergo in illa tranſmutatione nihil eſt: cuius forma eſt p̄cipiū intrinſecū: ⁊ per ꝯñs alicuius tranſmutationis forma: nō videtur eſſe principium intrinſecū. ¶ Quarto. formamet eſt ipſa trāſmutatio: ergo nō cuiuſlibet tranſmutationis forma eſt p̄ncipiū ⁊c. ꝯña tenet: q: forma forme nō eſt principiū intrinſecū: antecedens ꝓbatur per Ariſtotelē in quinto huius: vbi dicit motū eſſe de eodē gñe cum termino ad quem. ⁊ Cōmentator ibidē. ꝙ ire ad calorem eſt calor: modo forma eſt terminus ad quē tranſmutationis. ergo videtur ꝙ tranſmutatio ſit ipſamet forma. ¶ Quinto. ſi alicuius tranſmutationis forma eſſet principium intrinſecū: vel ergo accipiendo tranſmutationē pro materia vel ꝓ forma vel ꝓ quodā accidente ſucceſſiuo ſeu fluxu a quolibet illorū diſtincto. Nō pōt dici primū q: materia eſt ſimplex oī ſimplicitate. q̄ opponit̄ cōpoſitioni cōpoſiti ex materia: ⁊ per ꝯñs nō eſt p̄ncipiū intrinſecū trāſmutationis: accipiēdo trāſmutationē ꝓ materia. Nec pōt dici ſecūdū. q: forma ſimili modo eſt ſimplex. Nec pōt dici tertiū: q: poſito ꝙ tranſmutatio eſſet talis fluxus: ſiue tale accidēs ſucceſſiuū: forma nō diceretur eius principiū intrinſecū: q: aliter includeret in ſe formā: tanꝙ partē eius cōſtituentē ipſum eſſentialiter Sed dices. Dico ꝙ trāſmutationis: accipiēdo tranſmutationē pro cōpoſito ex materia ⁊ forma: forma eſt principiū intrinſecū. hoc nō valet: oſtendo ꝙ tranſmutatio non debet ſumi ꝓ cōpoſito: q: cuiuſlibet tranſmutationis materia eſt principiū ſubiectiuum: ſed materia nō eſt principiū ſubiectiuū cōpoſiti: ex eo ꝙ cōpoſitum eſt per ſe exiſtēs nulli inherēs tanꝙ ſubiecto: ergo trāſmutatio non eſt cōpoſitum nec econtra. ¶ Sexto. illud qđ eſt principiatū non debꝫ eſſe principiū: ſed forma eſt principiatū: ergo. minor pꝫ: q: forma hꝫ principium. ſ. materiā: ergo debet dici principiatū. ¶ Septimo. illud qđ eſt vltimo acquiſitū nō debet dici principiū: ſed ſic ē de forma: ergo. maior eſt nota: minor pꝫ: quia forma eſt terminus trāſmutationis. ¶ Octauo. qñ forma eſt trāſmutatio nō eſt: ⁊ qñ tranſmutatio eſt forma nōdum eſt: ergo. ꝯña tenet: ⁊ aňs ꝓbat̄: nā formis ⁊ habitib⁹ exiſtentibus in materia ceſſat motus: ergo.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles & Cōmentator in primo hui⁹. In hac q̄ſtione p̄mo diſtinguendū eſt de forma. ſcđo de natura forme. tertio r̄ndēdū eſt ad queſitum.

Quātū ad primum ſciendū eſt ꝙ forma eſt duplex: ſubſtantialis ⁊ accidentalis. Iterū ſubſtantialis forma eſt duplex. quedā indiuiſibilis ⁊ incorruptibilis: ⁊ immutabilis: vt eſt deus: ⁊ intelligētie celeſtes: ⁊ quedā diuiſibilis ⁊ mutabilis ⁊ eterna: ſicut celū: q: celū nō informat materiā: nec intrinſece hꝫ materiam: qđ quidē celū eſt corporeū: ⁊ diuiſibile nō tñ p̄ ſeparationē partis a parte: ſed per ſignationē partis a parte: ⁊ eſt eternū ꝑ Ariſto. primo celi. ¶ Quedā autē eſt forma: que eſt ſubſtātia indiuiſibilis ⁊ incorruptibilis ⁊ materialis: nō ꝙ ſit educta de potentia materie: ſꝫ q: informat materiam: cū ſit creata in materia: ſicut eſt aīa intellectiua. Quedā autē eſt forma diuiſibilis ⁊ extēſa corruptibilis ⁊ materialis: q: eſt educta de potentia materie: per agēs naturale. ſic ergo diſtinctū ſit de forma ſubſtantiali: ſiue de forma q̄ eſt ſubſtantia. ¶ De forma autē accidētali ſit iſta diſtinctio: ꝙ vno modo dr̄ forma accidentalis res inherens ſubiecto nō mutans nomen eſſentiale: nec diffinitionem: vt eſt albedo vel nigredo vel ſubſtantia vel aliquid huiuſmodi. ¶ Secundo modo pōt capi forma accidētalis ꝓ mō ſe habendi aliter ꝙ prius: ⁊ ſic ſortem ſcribere: vel ſortē eſſe in b. loco: pōt dici forma accidētalis ex eo ꝙ correſpōdet vni ꝯceptui cōplexo: cui ſubordinatur vnus terminus vocalis vel ſcriptus: cōtingenter vel accidētaliter verificabilis de ꝓnoīe demonſtrante illā rem: q̄ ſic ſe habet aliter ꝙ prius ſe habuit. Et vtrū mod⁹ ſic ſe habēdi ſit illa res q̄ ſic ſe habet aliter: vel non: poteſt dici ꝙ ſic: et poteſt dici ꝙ non: vt dictū fuit in p̄cedenti queſtione. Sic ergo patet qualiter hoc nomē forma dicitur equoce de forma ſubſtātiali: ⁊ accidētali: ⁊ ſic patet articul⁹ primus.

Quantum ad ſecūdum eſt ſciendū ꝙ de natura forme ſubſtantialis educte de potētia materie: ⁊ ſilr̄ forme accidentalis: eſt ꝙ neutra earū poteſt exiſtere ſine ſubiecto: ⁊ ꝙ eius ſeparatio a ſubiecto eſt eius corruptio: licet alique ſint forme ſubſtantiales: ſicut eſt aīa intellectiua: ⁊ ſicut eſt celum: ⁊ ſicut eſt deus ⁊ intelligētie: que ſeorſum p̄nt exiſtere ⁊ ſine ſubiecto. Quis ergo aīa intellectiua p̄ tēpus in ſubiecto ſit: tamē poſt mortē eſt ſine ſubiecto. Eſt tñ ſciendū ꝙ forme corruptibiles ſe habent ſicut litere conſonantes: forme autem incorruptibiles ſe habent ſicut litere vocales: vnde ſicut ꝯſonantes nō p̄nt ſonare ſine alijs: et vocales poſſunt: ita forme corruptibiles nō poſſunt eſſe ſine materia: forme autē incorruptibiles poſſunt. ¶ Secunda ꝓprietas forme ſubſtantialis educte de potentia materie eſt ꝙ cōpoſitū capit ab ea nomē ſpecificū ⁊ eſſentiale: ⁊ in hoc differt a forma accidentali. q: ab ipſa forma accidētali cōpoſitū nō capit niſi nomē accidētale.

vñ ꝑ albedinē ſortes nō ðr hō nec aīal:ſ bñ ðr albꝰ:ſ ꝑ formā ciꝰ ſbalē ðr hō:ꝛ iō dicimꝰ acqſitionē forē ſbalis eē trāſmutatione ſbalē:ꝛ ex mutatiōe nois ſbalis argu imus eē factā trāſmutationē ſbalē:ꝑ mutationē ꝟo fa ctā nois accidētalis arguimꝰ trāſmutationē eē factā accidētalē. ¶ Tertia ꝓprietas eſt ꝙ forme ſbales edu cte de potētia maſie multiplicanť ad multiplicationē portionū maſie:ita ꝙ ſicut nō pōt eſſe aliq̄ portio cere quin aliquā figurā hēat:ꝛ ſicut nō pōt hr̄e ſil' plures fi guras ſm ſe totā:ita ēt q̄libet portio maſie p̄ſe hꝫ ali quā formā:ꝛ nō plrēs ſil'. ꝛ ſm hoc ēt forme ſbales diffe rūt ab accidētali: qꝛ bñ plures forme accidētales pn̄t ſil' eſſe in eadē maſia:ſicut albedo ꝛ dulcedo in lacte:nō tñ eſt poſſibile ꝙ ī eadē portiōe maſie ſm ſe totā primo ſint plrēs forme ſbales:ꝛ rō eſt:nā ſicut forme ſbales ſūt diuerſe ſic alias ꝛ alias reqrūt diſpōnes maſie:qꝛ nō ſil' ꝛ ſemel maſia pt̄ ſic aliter ꝛ aliť eē diſpoſita ī q̄litatibꝰ p̄mis:ſeqť ipaꝫ nō poſſe hr̄e ſil' plures forās ſbales: q̄rū q̄libet ſit educta de potētia maſie:q̄uis forte poſ ſit hr̄e plures formas:q̄rum vna eēt educta de potētia maſie ꝛ alia nō:vt dicūt q̄dā de hoīe ꝙ hō hēat vnā for mā nō eductā de potētia maſie:vt aīaꝫ ītellectiuā:aliā ꝟo eductā ð potētia maſie. ſicut ſēſitiuā. Eſt tñ ſciēdū ꝙ q̄uis ī eadē portiōe maſie nō pn̄t ſil' eē plures forme: tñ poſſibile eſt ꝙ ī vna portiōe maſie ſꝫ partes ſint plu res:vt in illa pte vna:ꝛ ī alia alia:ꝛ ſic de ſingulis:vt pꝫ de cera q̄ ſm vnā ptē in tali figura ē figurata: ꝛ ſm aliā ptē alia figura. ¶ Quarta ꝓprietas forme ſbalis edu cte de potētia maſie eſt ꝙ ipſa ſit terminꝰ ḡnatiōis: ſi ue trāſmutatiōis ſbalis:ꝛ ꝓprietas forme accidētalis eſt ꝙ ipſa ſit terminus trāſmutatiōis accidentalis ꝛc.

Quātū ad tertiū articulū ponūtur

cōcluſiōes:ꝛ p̄mo de forma ſubſtātiali. ſcḋo de forā acci dētali. tertio de ſignificabili ꝯplexe q̄ eſt q̄dā modus ſe hābēdi. De p̄mo. ſit p̄ma ꝯcluſio: ꝙ in cōceptu cuiuſli bet trāſmutatiōis ſbalis:forā ſubſtātialis eſt p̄ncipiū intrinſecū:hoc ꝓbať:qꝛ in cuiuſlibet trāſmutatiōis ſub ſtātialis ꝯceptu: includiť ꝯceptꝰ forme ſbalis:ꝛ pꝫ:qꝛ nō poſſumꝰ cōcipe ꝙ aliq̄d trāſmuteť ſubſtātialiter:ni ſi ꝙ acq̄rat formā ſbalē:quā prius nō habuit:vl' deper dat formam ſubſtātialē quā prius habuit:vt pꝫ ex di ctis:ꝛ qualitercūq̄ accipiať trāſmutatio ſbalis opꝫ ſē per ꝯcipe formā ſubſtantialē. ¶ Scḋa ꝯcluſio eſt. ꝙ ſi hic t̄minꝰ trāſmutatio ſupponat ꝓ maſia:nō eſt ꝯcedē dū ꝙ trāſmutatiōis ſbalis p̄ncipiū intrinſecū ꝛ eſſenti ale ſit forā. hoc pꝫ:qꝛ maſia caret p̄ncipio eēntiali:nihi lominꝰ tñ cū hoc ſtat ꝙ nō poſſumꝰ ꝯcipe trāſmutatio nis maſiam niſi ꝯcipiamꝰ formā. ¶ Tertia ꝯcluſio. ꝙ ſi trāſmutatio capiť ꝓ forma:nō eſt ꝯcedēdū ꝙ tranſ mutatiōis forā ſit p̄ncipiū intrīſecū. hoc pꝫ: qꝛ forā ca ret p̄ncipio intrīſeco:cū hoc tñ ſtat ꝙ nō poſſumꝰ ꝯcipe formā eſſe trāſmutationē:quin in tali ꝯceptu includať forā vl' ꝯceptꝰ forē in obliq̄:ꝛ cū hoc ſtat ꝙ in eo inclu diť ꝯceptꝰ forme in recto. ¶ Quarta ꝯcluſio eſt ꝙ acci piēdo trāſmutationē ꝓ ꝯpoſito ꝯcedēdū eſt ꝙ trāſmu tatiōis p̄ncipiū intrinſecū eſt forma:hoc pꝫ:qꝛ p̄ncipiū intrīſecū ꝯpoſiti eſt forā:ꝛ cū hoc ēt ꝯcipiēdo ꝯpoſitū eē trāſmutationē:opꝫ ꝯcipe formam:ḡ ſiue hoc nomen trāſmutatio ſupponat ſimplr̄:ſiue maſialr̄:ſiue ꝑſona lr̄ ꝓ ꝯpoſito:p̄ncipiū intrīſecū ē ꝯceptꝰ forē vl' forā ꝛc. ¶ De ſcḋo pn̄t poni ꝯcluſiōes. ꝛ p̄ria: ꝙ cuiuſlibet cō ceptꝰ trāſmutatiōis accidentalis q̄ acq̄riť forma acci dētalis:q̄ eſt vera res:cōceptꝰ illiꝰ forme accidētalis ē p̄ncipiū intrīſecū:pꝫ:qꝛ nō poſſumꝰ ꝯcipe talē trāſmu tationē:niſi ꝯcipiēdo formā a q̄ vadit vl' ad quā vadit. ¶ Scḋa ꝯcluſio. ꝙ ſi hoc nomē trāſmutatio accidēta lis ſupponat ꝑſonaliter pro ſubiecto: qḋ trāſmutatur negandū eſt ꝙ forma accidentalis:que per illam tranſ mutationē acquiritur vel deperditur:ſit principium in trinſecum illius trāſmutationis. hoc patet: quia illud ſubiectū eſt ſubſtantia:ꝛ illa forma accidētalis eſt acci dens:modo ſubſtātia nō cōponitur intrīſece ex accidē te. ¶ Tertia concluſio eſt. ſi hoc nomē trāſmutatio ac cidētalis ſupponat ꝑſonaliter ꝓ forma accidētali:non eſt ꝯcedendū ꝙ trāſmutatiōis accidētalis: forma acci dētalis ſit p̄ncipiū intrinſecū:hoc pꝫ:qꝛ forma accidē talis nō ꝯponiť ex forma accidentali. ¶ Quarta con cluſio. ſi hoc nomen accidentalis tranſmutatio:ſuppo nat perſonaliter pro aggregato ex ſubiecto ꝛ forma ac cidentali:concedendū eſt: ꝙ forma accidentalis illius trāſmutatiōis eſt principiū intrinſecū:hoc pꝫ:qꝛ ſi albe factio ſupponat pro aggregato ex ſubiecto ꝛ albedine cōſtat ꝙ albefactionis albedo eſt p̄ncipiū intrinſecuꝫ. qꝛ aggregati ex ſubiecto ꝛ albedīe albedo ē altera ps. Cū oībꝰ iſtis ſtat ꝙ nihil poſſumꝰ ꝯcipere eē trāſmuta tionē accidētalē acquiſitiuā vel deperditiuā alicuius forme accidentalis:que eſt vera res:ꝛ non modus ſe ha bendi:ſicut alteratio proprie dicta: quin oporteat con cipere formā accidentalem. ¶ De tertio ſit iſta conclu ſio: accipiendo hoc nomen tranſmutatio prout ſuppo nit ſimpliciter cuiuſlibet tranſmutationis accidenta lis acquiſitiue vel deꝑditiue forme accidētalis tertio mō dicte:ꝯceptꝰ talis forme eſt p̄ncipiū intrinſecū:hoc pꝫ:qꝛ in ꝯceptu trāſmutatiōis talis īplicať talis forā accidētalis:vt pꝫ de ꝯceptu motꝰ localis rarefactiōis ꝛ augmētatiōis:ꝛ diminutionis. ¶ Et ꝓportionaliter pn̄t poni adhuc tres concluſiones vt poſite ſunt de for ma accidētali primo modo dicta vt patebit.

Ad rationes principales. Ad primā

ꝛ ad alias oēs pꝫ ſolutio ex dictis ꝓut hic terminꝰ trāſ mutatio ſupponit ſimplr̄ ꝓ forma: hoc eſt cōceptꝰ for me eſt principiū intrinſecū ꝛ hoc vel forme ſubſtātialis vel accidētalis:primo vel ſcḋo mō dicte. Sed ſi ſumať hoc nomē trāſmutatio prout ſupponit perſonaliter ꝓ ſubiecto tranſmutatiōis vel ꝓ forma q̄ ꝑ illā tranſmu tationē acq̄ritur:vel deperdiť:ſiue ſit forma ſubſtātia lis ſiue accidētalis:primo vel ſecūdo mō dicta: tūc nul lius tranſmutationis forma:ad quā eſt tranſmutatio: eſt principiū intrinſecū:qꝛ ſi tranſmutatio eſt ſubſtātia lis:tunc eius ſubiectum eſt materia:cuius principium intrinſecū nō eſt forma ſubſtātialis: q̄ ꝑ illā trāſmuta tionē ſubſtātialē acquiriť:vel deꝑdiť. Siliter ſi eſt trāſ mutatio forme accidētalis:tunc iterum ſubiecti illius trāſmutatiōis:qḋ eſt ſbā ꝯpoſita:forā accidētalis: q̄ ꝑ illā trāſmutationē acq̄riť vel deꝑdiť: nō eſt p̄ncipium intrinſecū:ſed ſi tranſmutatio ſupponat ꝑſonalr̄ ꝓ ag gregato:ſiue cōpoſito ex ſubiecto talis tranſmutatio nis:ꝛ forma q̄ ꝑ illā tranſmutationē acquiriť:tūc talis tranſmutatiōis forma que per illā acquiritur eſt p̄nci piū intrinſecū:ꝛ ſic de ſingulis.

Queſtio.XVIII.

Veritur vtrū formę generāde ante eius generatio nē aliquid eius p̄exiſtat in mate ria. et arguiť p̄io ꝙ ſic: qꝛ ſi non tūc ante eiꝰ ḡnationē nihil eēt: qḋ eſſet poſſibile fieri. ſed hoc eſt falſum: ꝯſeq̄ntis falſitas proba tur:nam ſi hoc eſſet. verum: ante

generationē forme ſeq̄retur φ nihil fieret: ⁊ ꝑ ꝯñs nunq̄ aliqua forma generaretur: q: ex quo tūc qđ fit poſſibile eſt fieri: ſequitur φ ſi nihil eſt poſſibile fieri φ nihil erit: vel fiet: ꝯña prima ꝓbatur: q: materia nō fit/nec eſt quod poſſibile eſt fieri: vt gñari ſimpliciter: ſi ergo forma anteq̄ generetur nullo modo ſit: ſequit̄ φ nihil eſt qđ poſſibile eſt fieri. ¶ Secūdo ad idē. for̄a ē q̄ nunc in actu eſt: ⁊ prius erat in potentia. ergo ad minus forma generāda ante ei⁹ gñationē habebat eſſe potentiale in materia. ¶ Tertio ſi forma gñanda nullū haberet eſſe ante ei⁹ gñationē: ſeq̄ret̄ φ eadē forma poſt eius corruptionē iterū pōt generari: ſicut ante generabat̄: ſʒ ꝯñs eſt falſum: q: impoſſibile eſt corruptū idē numero reuerti: ꝯſequentia ꝓbat̄: q: tunc forma nō plus haberet eſſe in materia ante generationē q̄ poſt corruptionē: ſicut ergo ante generationeʒ poterat generari: ſic poſt eius corruptionē poterit: q: non videtur maior ratio de vno q̄ de alio: poſtq̄ vtrobiq; nullū haberet eſſe in materia ¶ Quarto. ſi forma ſubſtātialis ante ei⁹ generationeʒ nō haberet aliquod eſſe in materia. ſeq̄ret̄ φ nō eſſet differentia inter inceptionē forme ſubſtantialis corruptibilis: ⁊ inter inceptionē aīe intellectiue: ſed hoc eſt falſum: q: aīa intellectiua introducit̄: ⁊ incipit eſſe ꝑ creationē: ſed forma ſubſtantialis corruptibilis educit̄ de potentia materie ⁊ incipit eſſe ꝑ gñationeʒ: ꝯña tenet: q: vtrūq; caperet eſſe ꝑ gñationē. ergo. nec valet dicere φ talis eſt differentia: q: forme ſubſtantialis corruptibilis preſupponit ſubiectū: de cuius potentia educit̄: ſed materia intellectiua nō. ¶ Quīto. Ariſto. in ſeptimo metaphyſice ponit φ for̄a nō fit: nā ſic dicit: φ nec res fit nec figura fit: ſed figura certa fit. mō cuʒ fieri ſit mō eſſe: ⁊ prius nō fuiſſe: ſequit̄ φ ſi forma ante gñationē nullū haberet eſſe: φ ſibi attribueret̄ fieri. mō hoc ē contra Ariſto. ergo. ¶ Sexto. arguit̄ auctoritatibus: ⁊ primo Cōmētatoris in octauo metaphyſice dicētis agēs non largitur multitudinē: ſed perfectionē: modo hoc nō eſſet ſi formaʒ ſm ſe totam caperet eſſe de nouo q: tūc ipſum agens generans largiret̄ multitudinem. ¶ Septimo. auctoritate Commentatoris. xij. metaphyſice dicentis: φ generans ſm Ariſtote. non aggregat inter diuerſa ac ſi forma nō eēt aliq̄d nouū ſuꝑadditū matie ꝑ gñationē. ¶ Octauo. auctoritate Cōmētatoris p:io hui⁹ dicētis φ gñans nō facit formā: ex q̄ videt̄ φ forma ſubſtātialis corruptibilis añ ei⁹ gñationē habeat eē: ſʒ nō niſi in matia: poſtq̄ gñans nō facit. caʒ: ſʒ extrahit eā de potētia matie. ¶ Nono. auctoritate Cōmētatoris. v. hui⁹ dicētis φ potētia rei in vno quoq; p̄dicamēto ē eiuſdē gñis cū illa re ad quā eſt potētia cū g̊ matia ſit in potētia ad formā gñandā opʒ ponē in matia aliā eiuſdē gñis: ſʒ nullā tale videt̄ eē: niſi ponamus formā generandam habere aliqđ eſſe añ ei⁹ gñationem. ergo ⁊c.

In oppoſitū arguit̄ ſic. nam ſi forme generāde aliq̄d p̄exiſteret in matia añ ei⁹ gñationē: vl̄ hoc fuiſſet: q: p̄fuiſſet in materia ab eterno: vel nō. ſi ſic ſeq̄ret̄ φ for̄a materialis vel aliquid ei⁹ eſſet ꝑpetuuʒ. qđ eſt cōtra Ariſto. ſi ſecūdū. ergo aliqñ incepit eſſe: ſic φ nihil eius preexiſtebat in materia: ⁊ eadē rōne forma q̄ gñat̄ pōt gñari abſq; hoc φ ipſa vel aliquid ei⁹ p̄exiſtebat in materia. ¶ Scđo. illud p̄exiſtēs: vel eſt eiuſdē rōnis cū illo qđ gñatur: vel alterius. ſi dicat̄ φ ſit eiuſdē rōnis: tūc ſicut illud qđ de nouo gñat̄ icipit eē in materia ſic φ nihil eius p̄exiſtebat: ita for̄a aggregata ex illo qđ ſm ſe totū de nouo addit̄ illi/pōt incipe eē: ⁊ generari abſq; hoc φ aliq̄d p̄exiſtebat in materia. et ſi dicat̄ ſcđm φ p̄exiſtēs ⁊ illud qđ de nouo ei addit̄ ſint diuerſarū rōnū: hoc nō valet: q: tunc forma aque de nouo addita ſiue genita eſſet forma heterogenea: quia ꝯponeret̄ ex p̄exiſtēte ⁊ addito: q̄ ſunt diuerſaꝝ rōnū. ¶ In iſta q̄ſtiōe ſūt quatuor opiniōes: q̄rū quartā credo eſſe veriorē alijs ⁊c. ¶ Prima opinio eſt Anaxagore. ſ. φ qñ gñat̄ aſin⁹ tunc antea erat forma aſini in materia: ſʒ erat diuiſa ꝑ minutas ꝑtes inter quas mediabāt particule aliarū formaꝝ. Et iō ante nō apparuit aſinus: ſed qñ ꝑticule forme aſini erant ſegregate: ⁊ cōgregate ab alijs particulis aliaꝝ formaꝝ: tunc apparebat. ⁊ iſti de iſta opinione negāt gñationē ſimplr̄: vñ nō ponūt gñationē eſſe aliud q̄ aggregationē partiū eiuſdē forme: ⁊ ſeparationē earundē partiū a partibus aliarū formarū. Et corruptionē non ponūt aliud q̄ ſegregationem partiū eiuſdē forme abinuicē: ⁊ cōmixtionē earūdē cū partibus aliarū formarū: ⁊ ſm hanc opinionē poneret̄ etiā quodlibet eē in quolibet ſm ſpeciem. ¶ Cōtra iſtā opinionē arguit Ariſto. in tex. quinq; rationibus: ⁊ ad adhuc poteſt argui cōtra eā ſic: q: oporteret ipſum ponere: φ totus ignis qui generaret̄ ex aliq̄ ligno p̄exiſteret in ipſo ligno. Sed nō eſt veriſimile φ ſi tant⁹ ignis p̄exiſtiſſet in aliquo ligno ſicut ex eo generatur φ illud lignū non prius calefaceret. ¶ Secūdo. ſequeretur φ poſt generationē ignis ex aliquo ligno reſiduū magis deberet apparere lignū q̄ ante: quia ab eo eſſet ſegregatus ignis: nam poſt ſegregationē tale reſiduū eſt magis purū ꝓpter minorē admixtionē impuri ſiue illius qđ eſt alterius ſpeciei ab ipſo: ſed hoc nō videmus: q: poſt generationem ignis ex ligno: relinquuntur cineres qui non apparent aliquo modo eſſe lignū. ¶ Secūda opinio erat iſta: φ in qualibet portione materie: quelibet forma preexiſteret quidditatiue ante generationē: ſed non eodem modo. quia ante illam generationem: illa eadem entitas habet eſſe potentiale: ⁊ per generationem capit eſſe in actu: ita φ iſti voluerunt dicere: φ per generationē non acquiritur niſi modus eſſendi in actu ipſius forme. Iterū iſta opinio non valet: naʒ ſi valeret ſequeretur φ hoc lignum quidditatiue eſſet aer: ⁊ quidditatiue eſſet aqua. ⁊ ſic de alijs. modo quod eſt quidditatiue forma aque eſt aqua: ergo ⁊c. ¶ Secūdo. tunc ſm iſtam opinionem non oportet ponere materiam concurrere ad tranſmutationem ſubſtantialem: hoc eſt contra Ariſtotelē in litera: quia diceremus formam eſſe illud: quod tranſmutatur de modo eſſendi in potētia/ad modū eſſendi in actu: ita φ in generatione diceremus iſtū modū eſſendi in potentia eſſe terminuʒ a quo: ⁊ modum eſſendi in actu eſſe terminum ad queʒ: ⁊ formam diceremus eſſe illud: quod tranſmutatur: et manet ſub vtroq; termino: vel qđ primo fuit ſub vno: ⁊ poſtea ſub alio recte: ſicut dicimus de materia: ⁊ ſic in conceptu diffinitiuo tranſmutationis nō implicat̄ conceptus materie: qđ eſt contra prius dicta: totū eñi ſaluat̄ per formā. ¶ Tertio. naʒ capiat̄ modus eſſendi in actu ipſius forme: ⁊ queratur. vtrū talis modus eſſendi ſit ipſa forma: vel aliquid aliud a forma. Si primū: tūc talis modus eſſendi in actu non de nouo capit eſſe: ſic φ nihil eius preexiſtebat. Sic etiā videt̄ eſſe dicēdum de for̄a ex quo videt̄ oīno eſſe idem ipſi forme. Si ſcđm vel eſt ſubſtātia vel accidens. ſi dicat̄ φ ſit accidēs: ſequitur φ trāſmutatio ad ipm̄ nō eſt trāſmutatio ſubſtātialis ſʒ accidētalis. Si dicat̄ φ ſit ſbā opʒ φ ſit materia vel ꝯpoſitū ex q̄ nō eſt for̄a: ſʒ nō matia: q: matia nō poniṫ eē termin⁹ gñatiōis nec ꝯpoſitū: q: ſbā ꝯpoſita nō ē mod⁹ eēndi ipi⁹ forme in actu exiſtētē. ¶ Quarto capiat̄ adhuc iſte modus eſſendi in actu ipſius forme: ⁊ q̄ratur an p̄exiſtat in matia ante generationē vel nō. nō pōt dici φ ſic: q: tunc forma habuiſſet eſſe ante gñatio-

nē in actu:ſi nō: tūc eadē rōne ego dicā de forma: q̄ ipſa de nouo capit eē in mat̄ia p̄ gn̄ationē: ſic q̄ nec ipſa nec aliqd ipſius p̄exiſtebat in materia añ eius gn̄ationē: et q̄cūq̄ rōnes fierēt ꝯ me ex eadē poſſent fieri ꝯ eos q̄ poſuerūt in modum eſſendi in actu ipſius forme: nō p̄exiſtere añ ei⁹ gn̄ationē: vel aliqd eius. ¶ Tertia opinio fuit Alberti magni: q̄ añ gn̄ationē forme for̄a haberet eē in mat̄ia diminute et incōplete: ſed p̄ gn̄ationē capet eſſe p̄fectū ꝛ ꝯpletū: vn̄ imaginabat̄ q̄ añ generationē quū generās agit: illa for̄a p̄ ei⁹ gn̄atiōe agit in mat̄ia coagēs illi agēti ad hn̄dū eſſe ꝯpletū ꝛ p̄fectū: ꝛ illā formā q̄ ſic hꝫ eſſe in mat̄ia añ gn̄ationē dixit eē p̄uationē ꝛ mouebat̄ ex hoc: q2 p̄ncipiū intrinſecū trāſmutatiōis nālis opꝫ eē ens poſitiuū: ſꝫ cū p̄uatio ſit p̄ncipiū intrinſecū trāſmutatiōis nālis: ꝛ nō ſit mat̄ia nec for̄a cōpleta: vt dixit: q2 aliter nō eēnt tria p̄ncipia trāſmutatiōis naturalis opꝫ ponē p̄uationē añ formā generandā: q̄ haberet eē diminutū ꝛ imp̄fectū in mat̄ia: quā qdē formā hn̄tē ſic eſſe dixit eſſe p̄uationē. ¶ Aliud motiuū ei⁹ erat q̄ niſi in mat̄ia poneret̄ forma incōpleta q̄ coageret ad ei⁹ ꝯpletionē: ſeq̄ret̄ q̄ gn̄atio forme ſubſtātialis eſſet trāſmutatio violēta: hoc aūt eſt falſuꝫ: ꝯn̄tia p̄bat̄: q2 oīno eſſet a p̄ncipio extrinſeco ſi nō poneret̄ forma incōpleta in mat̄ia coagēs agēti extrinſeco ad ei⁹ ꝯpletionē. nec ſufficit dicere q̄ eſſet naturalis: q2 fieret a p̄ncipio intrīſeco paſſiuo: q2 ꝯſili mō oīs trāſmutatio eēt naturalis: q2 q̄libet p̄ſupponit ſubiectū: qđ ē principiū paſſiuū intrīſecū talis trāſmutatiōis. ¶ Iterū iſta opinio nō valet: q2 hac gn̄atiōe facta q̄rit̄: ſi illud qđ p̄exiſtebat maneat vl' nō. ſi dicat̄ q̄ maneat: ꝛ cū Albert⁹ hoc p̄exiſtēs ponat p̄uationē: ſequit̄ q̄ p̄uatio manet ī gn̄atiōe qđ eſt ꝯ Ariſtotelē. q2 p̄ hoc mat̄ia ꝛ for̄a differūt a p̄uatiōe: q2 in gn̄atiōe manet mat̄ia cū forma: ſ; nō manet p̄uatio. Et ſi dicat̄ q̄ illud p̄exiſtēs corrūpat̄: ꝛ etiā cū p̄ Albertuꝫ coagebat agēti: ſequit̄ q̄ agebat ad corruptionē ſui ipſius qđ eſt falſum: q2 nihil p̄ ſe primo intēdit corruptionē ſui ipſius: ꝛ cū quodlibet ens diligat ſe p̄manere. ¶ Quarta opinio eſt: ꝛ eſt vera: q̄ ante gn̄ationē forme ſb̄alis: nec ipſa nec aliqd ei⁹ p̄exiſtebat in mat̄ia: ꝛ hoc p̄bat̄: q2 ſi aliqd p̄exiſteret in materia: hoc videt̄ eſſe ſm̄ aliquē modū triū alioꝝ opinionū. ſed hoc nō: vt p̄batū eſt. ꝙ. ¶ Ad rōnes p̄bātes opinionē Alberti: negat̄ illud qđ aſſumpſit. ſ. q̄ priuatio ſit aliquod ens diſtinctū a mat̄ia: quū dr̄ aliter nō eſſent tria principia: qualr̄ eſt dicendū p̄ex dictis. ¶ Ad ſcđaꝫ ſeq̄ret̄ q̄ oīs trāſmutatio ꝛc. negat̄ ꝯn̄tia ꝛ quū dr̄ nō eēt a principio intrinſeco: negat̄. Imo eſt a principio intrinſeco paſſiuo hn̄te naturalē inclinationē ꝛ appetituꝫ ad formā generādā: qđ qdē p̄ncipiū intrinſecuꝫ eſt mat̄ia prima. ꝛ quū dicebat̄: ꝯſili mō oīs trāſmutatio eēt naturalis: negat̄: rō eſt: q2 q̄uis cuiuſlibꝫ trāſmutatiōis principiū: ſit aliqđ intrinſecū paſſiuū: nō tn̄ p̄p hoc hꝫ inclinationē naturalē ad illud: qđ p̄ illā trāſmutationem acquirit̄. ꝛ ī õ illa trāſmutatio dr̄ violēta. Vbi grã: ſicut cū leue mouet̄ deorſum: q̄uis illud leue ſit principiū intrinſecū paſſiuū talis mot⁹: tn̄ q2 non hꝫ naturalē inclinationē ꝛ appetitū eſſendi deorſum: ideo talis mot⁹ illi dicitur violentus ꝛ nō naturalis: ergo ꝛc.

Ad rationes principales. Ad primā cōcedo q̄ añ gn̄ationeꝫ nihil eſt qđ poſſibile eſt p̄duci vt p̄babat̄: nā nec materia: nec forma corrumpēda: nec generās. ꝛ cū dicitur: q̄ nunq̄ aliqua forma generaret̄: negatur. vnde q̄uis ante generationē nihil ſit: qđ poſſibile ſit p̄duci: tamē ante generationē bñ aliquid poſſibile ē p̄duci. vn̄ p̄p̄ ampliationē ille multū differūt: nihil eſt qđ poſſibile eſt p̄duci: ꝛ nihil poſſibile eſt p̄duci. ¶ Ad ſcđam id quod nunc eſt in actu prius erat in potentia: concedo ad hunc intellectū: q̄ de illo de quo nunc eſt verū dicere q̄ ipſum eſt: prius erat verū dicere q̄ ipſum poteſt eſſe: nec ex hoc ſequitur formā generandā ante eius generationē habere aliquod eſſe in materia. ¶ Ad tertiā ſequeretur q̄ eadē forma ꝛc. nego ꝯſequētiā: nā q̄uis ante generationē ita modicū forme generande ſit in materia: ſicut poſt corruptionē: tamē ante generationem pōt generari: ꝛ poſt corruptionē nunq̄: q2 poſtea celū qđ eſt cā gn̄ationis hoꝝ inferioꝝ non ſe habet eodem modo ſm̄ numerū: ſicut ante: quo ad ei⁹ influentiā. ¶ Ad quartā ſequitur q̄ nō eſſet differentia ꝛc. negatur ꝯſequētia. q2 aīa intellectiua incipit eē ſic q̄ primo creat̄: ꝛ poſtea ponit̄ ab extrinſeco in materiam: ſic q̄ aīa intellectiua eſt prius tempore vel natura: q̄ ſit in materia: ꝛ ſic nō eſt de forma ſubſtātiali corruptibili: quia primo agens alterat ꝛ diſponit materiā ꝛ agit in ipſam: et ſic materia diſpoſita: forma ſubſtātialis incipit eſſe in ipſa: et abſq̄ hoc q̄ prius tempore vel natura ſit anteq̄ ſit in materia. ꝛ in hoc eſt differētia inter gn̄ationē ꝛ creationē: quo ad formā ſubſtātialē corporalem: ꝛ animā intellectiuā. ꝛ propter hoc dicimus q̄ anima intellectiua inducit̄ in materiam: forma vero ſubſtantialis corporalis educitur de materia. ꝛ hoc intelligebat Cōmētator p̄ penultimā auctoritatē poſitā ante oppoſitū queſtionis. ¶ Ad quintā dico q̄ Ariſt. in ſeptimo metaphyſice: quū dicit formā nō fieri: intelligit eā nō fieri tanq̄ quoddā ens: qđ eſt p̄ ſe exiſtens ſeorſum poſt generationē: nā ſic fieri debetur cōpoſito ſolū: nihilominus tamē bene fit accipiēdo fieri p̄ habere nunc eſſe ꝛ prius nō eſſe. ¶ Ad auctoritates: ad primā quū dicitur agens ꝛc. dico q̄ Cōmentator p̄ hoc ſolum voluit et intellexit formam non ponere numerum contra materiam tanq̄ aliquod ens ſeorſum exiſtens: ſeu q̄ eſt aliquid in actu: talem enim multitudinem nō largitur agens per eius generationem in qua generat formam: nihilominus bene largitur multitudinē prout multitudo eſt rerum differentiū ſm̄ eſſentiam: qualiter eſt de multitudine forme et materie. ¶ Cōſimili modo ad auctoritatem quinti metaphyſice patet. ¶ Ad vltimā quum dicitur potentia rei: dico q̄ per hanc auctoritatem Cōmentator intellexit q̄ eiuſdem generis eſt terminus qui predicatur de aliquo mediante hoc verbo eſt: et qui predicatur de eodem mediante hoc verbo poteſt. verbi gratia. Sortes poteſt eſſe homo: et ſortes eſt homo. Sic ergo patet de predicamento ſubſtantie: ꝛ ſimiliter hoc patet de predicamento quantitatis, vt dicendo ſortes poteſt eſſe bicubitus: et ſortes eſt bicubitus ꝛ ſic de alijs.

Queſtio. XIX.

VLtimo queritur vtrū quodlibet ens diligat ſe p̄manere. et arguitur q̄ nō: q2 ſic ſequeretur: q̄ ignis nunq̄ deſcēderet ad locum ſue corruptionis. ſed hoc eſt falſum ꝛ contra Ariſtotelem. ꝛ p̄batur etiā ratione: nam ſi ſemper maneret ſurſum: tunc nunq̄ corrumperetur: ſed hoc eſt falſum: quia nullum compoſitū ex materia et forma eſt perpetuum: conſequentia prima probatur: quia ex quo ſurſum eſt locus conſeruatiuus ignis in eſſe: ꝛ ſi quodlibet ens appeteret ſe permanere: ſemper ignis p̄maneret ſurſum: ꝛ ſic nunq̄ deſcenderet: vel ſaltē nunq̄ appeteret deſcendere. ¶ Secundo. nam ſit aliquod lignum ſurſum et ſub

eo ſit ignis nõ obſtãte adhuc deſcenderet ⁊ caderet in igne: ⁊ in locũ ſue corruptionis: mõ ſi qͦlibet ens appeteret ſe ꝑmanere: nullũ ens appeteret moueri ad locũ ſue corruptiõis: qd eſt falſum: vt iã dictũ eſt. ❡ Tertio ſeq̃ret ꝙ nullũ ens inſtinctu ſue nature ſeipſum corrũperet: ſ3 hoc eſt falſu3. qꝛ ſicut legit̃ de naturis aĩaliũ de phenice: ꝙ cũ diu vixerit aggregat ligna ſicca: quibus cõgregatis facit cũ alis ſuis motũ ⁊ ligna illa incẽdun tur: quibus accenſis volat in ignẽ: ⁊ ꝯburit ſe. ꝯñtia tenet de ſe. ❡ Quarto ſic ſeq̃ret̃ ꝙ nullũ ens haberet tediũ de ſuo viuere: ſeu de ſuo eſſe: ſ3 hoc eſt falſu3: de q̃buſdã vetulis: q̃ dicũt ſe hr̃e tediũ de carũ vita: ꝯñtia tenet de ſe. ❡ Quinto ꝑ Linconienſem in tractatu ſuo de reflexionib⁹ radioꝝ. vbi narrat ꝙ circa vnũ polũ ſunt q̃dã mõtes: ſup quib⁹ ſit ita vniformis regulatio: ⁊ reflexio radioꝝ ſolis: ꝙ ibi eſt tãta tẽperies ꝙ hoĩes ibi exiſtẽtes viuũt tã diu ꝙ tandẽ hñt tediũ de vita ſua: ⁊ ſaltãt in quẽdã fluuiũ fluẽtẽ ſub illis mõtib⁹: ⁊ ſubmergunt̃: qd nõ eſſet: ſi appeterẽt ſe ꝑmanere. ❡ Sexto aliq̃ homines deſꝑati ſuſpẽdũt ſeipſos. qd nõ eẽt ſi appeterẽt ſe permanere. ❡ Septimo. nam quidã appetunt diſpoñtia ad ei⁹ corruptionem. vt p3 de appetẽtibus nimiã abundantiam cibi: vł potus: vel coitus: vel hmõi. ❡ Octauo. nã multi ſunt hoĩes ita virtuoſi ꝙ libenter vellẽt mori ꝓ defenſiõe reipublice. ḡ. ❡ Nono. materia p̃ia nõ appetit ſe ꝑmanere: ⁊ tñ large loq̃ndo materia p̃ia dr̃ ens naturale. ḡ non qͦlibet ens ⁊c. ꝯñtia tenet: aña ꝓbat̃: qꝛ appetere eſt agere: mõ maťia prima nullo mõ agit cũ ipſa nulli⁹ ſit actiuitatis: ſ3 paſſiuitatis infinite. vt prius dicebat̃. ❡ Decĩo. ſi maťia prima appeteret aliquid: vel ḡ appeteret hoc qd h3: vel illud qd non h3: nõ p̃mũ ex eo ꝙ appetit⁹ ſit rõne carẽtie: nec ſcd̃m: qꝛ hoc qd appetere: maxime eſſet forma ḡñanda: ſ3 qꝛ forma ḡñanda nihil eſt: ſequit̃ ꝙ ſi appeteret ipſã ꝙ nihil appeteret: ⁊ appetẽdo appeteret: qd implicat ꝯdictionẽ. ❡ Undecĩo. nõ qͦlibet ens cognoſcit ergo non quodlibet appetit: ⁊ ꝑ ꝯñs nõ qͦlibet ens appetit ſe ꝑmanere: ꝯñtia tenet: qꝛ appetitus ſit cũ cognitiõe: ⁊ eſt opatio v̇tutis cognitiue. ḡ. ❡ Duodecĩo. calor naturalis corrũpẽs humidũ radicale agit ad ſuiipſi⁹ corruptionẽ. ḡ. ꝯñtia tenet: aña ꝓbat̃: qꝛ calor nãlis ꝯſeruat̃ in humido radicali tanq̃ in ſubiecto ꝓp̃o. ḡ illo corrupto corrũpit̃ calor naturalis: ⁊ ꝑ ꝯñs ſi calor naturalis agit ꝓ corruptione humidi ſequit̃ ꝙ ꝓ corruptiõe ſuiipſius. ❡ Decimotertio ſequit̃ ꝙ nunq̃ ꝯ̃riũ ageret in ſuum ꝯ̃riũ. hoc aũt eſt falſũ: qꝛ tũc ageret ad corruptionẽ ſuiipſi⁹: cũ nõ ſiat actio ꝯ̃rij in cõtrariũ niſi ſiat reactio: ⁊ hoc oĩb⁹ ꝯditiõib⁹ ad hoc requiſitis ſeruatis: vt d3 videri p̃mo de ḡñatiõe ⁊c. ❡ Decimoq̃rto. ſeq̃ret̃ ꝙ nulla eſſet corruptio naturalis: ſ3 hoc eſt falſu3: qꝛ in p̃mo celi dr̃ ꝙ aliq̃ ẽ violẽta: ⁊ aliq̃ naturalis: ꝯñtia ꝓbat̃: qꝛ q̃libet eſſet ab extrinſeco ⁊ contra inclinationẽ naturalẽ ip̃ius paſſi. ❡ Decimoquinto. ſi queſtio eſſet vera: vel ergo appeteret ſe ꝑmanere ꝑ tp̃s finitũ vel infinitũ: nõ ſecundo modo: qꝛ ex quo nõ põt manere ꝑ tempus infinitũ: ſequitur talẽ appetitũ eſſe fruſtra. vt patet primo celi. Nec p̃mo modo: quia poſtq̃ maneret ꝑ illud tempus nõ amplius appeteret ſe ꝑmanere: et ꝑ cõſequens non quodlibet ens ⁊c.

In oppoſitũ ſunt Ariſtoteles & Cõmẽtator in fine huius primi libri dicẽtes ꝙ nihil appetit ſuiipſius corruptionẽ: ſed quodlibet diligit ſe ꝑmanere. In iſta q̃ſtiõe p̃mo videndũ eſt de appetitu aliqualiter diffinitiue: ⁊ diuiſiue. ❡ Scd̃o ponende ſunt q̃dã cõcluſiones de queſito. ❡ Tertio deſcendã ad materiã de qua tangebatur ante oppoſitum.

Quantũ ad primũ ſciẽdũ eſt ꝙ appetit⁹ dr̃ eſſe inclinatio alicui⁹ ad aliq̃d: vel ad aliqualr̃ eſſe: vbi gr̃a: quã aliq̃ v̇ga eſt aliq̃liter incuruata ꝑ reflexionẽ: tũc dicim⁹ ip̃a3 appetere rectitudinẽ: ex eo ꝙ inclinat̃ ad eẽ rectã. ❡ Tũc ſit p̃ma diſtinctio ꝙ appetituũ q̃dã dr̃ naturalis: ⁊ q̃dã aĩalis: naturalis eſt q̃ ſit ſine cognitiõe illi⁹ qd ſic inclinat̃ ad aliq̃d vł ad aliqualiter eſſe: ſicut eſt de appetitu v̇ge ad rectitudinẽ: vł appetit⁹ grauis deorſũ vel leuis ſurſũ: ſ3 appetit⁹ aĩalis eſt q̃ ſit cũ cognitiõe ip̃i⁹ appetit⁹: vt eſt appetit⁹ hoĩs q̃ appetit taliter vel talr̃ eẽ. Et poſſet vlteri⁹ diſtingui ꝙ duplex eſt aĩalis appetit⁹: quidã ſenſitiu⁹: q̃dã intellectiuus: p̃m⁹ eſt q̃ ſit cũ cognitiõe ſenſus: ſecũdus eſt q̃ ſit cũ cognitione intellectus ⁊c. ❡ Scd̃a diſtinctio. ꝙ ſicut diſtinguit̃ duplex potẽtia. ſ. actiua ⁊ paſſiua: ⁊ ſm̃ hoc duplex ẽ appetit⁹. ſ. actiu⁹ ⁊ paſſiu⁹: actiu⁹ q̃ inclinat: paſſiu⁹ q̃ iclinat̃. Eſt tñ ſciẽdũ ꝙ ſatis iproꝑe ⁊ metaphorice: appetitus paſſiuus dicitur appetitus.

Quantũ ad ſecundũ ponunt̃ cõcluſiones. Prima. nullũ ens ꝯpoſitũ ex maťia ⁊ forma põt manere ꝑpetuo. hoc ꝓbat̃: qꝛ quodlibet tale eſt cõpoſitũ ex contrarijs vel ſaltẽ in ip̃o eſt aliq̃d qd requirit̃ ad ſuũ eſſe: cui aliq̃d eſt ꝯtrariũ: ḡ qͦlibet tale aliq̃ñ corrũpet̃: ꝯñtia tenet: qꝛ oẽ hñs cõtrariũ eſt corruptibile: ſed oẽ corruptibile aliq̃ñ corrũpet̃: aña p3: qꝛ in quolibet cõpoſito ex materia ⁊ forma ſunt q̃litates p̃me: vel eis ſilẽs: q̃ requiruntur ad eſſe talis ꝯpoſiti. ❡ Scd̃a ꝯcluſio. nõ eſſet decor vniuerſi ꝙ qͦlibet ꝑpetue maneret: hoc ꝓbat̃ a ſimili in picturis: qꝛ ſi parietes hui⁹ ſchole oẽs eſſent ꝑ totũ colorati colore albo nõ eſſet tãta pulchritudo huius ſchole: ſicut ſi eẽt colorata colore albo et viridi: et ſic de ſingulis. Et ſimili mõ eſt in vniuerſo: qꝛ ſi oĩa ſemꝑ manerẽt nõ eẽt tãta pulchritudo in vniuerſo: ſicut eſt mõ: quu3 corrũpunt̃ aliq̃ ⁊ ḡñant̃ aliqua. Hoc idẽ põt declarari in ſonis: qꝛ ſi plures vociferarẽt eque alte: non eſſet tanta delectatio in audiẽdo: ſicut ſi vnus cãtaret alte: et ali⁹ baſſe: et ſic de ſingulis. ❡ Tertia. ꝯcluſio. ꝙ nullum corruptibile appetit ſe ꝑmanere ꝑpetue: ⁊ hoc ſm̃ indiuiduũ: hoc ꝓbat̃: quia hoc eſt impoſſibile: vt patet ꝑ p̃mã cõcluſionẽ: modo entia naturalia appetitu naturali nõ appetunt impoſſibile: qꝛ talis appetit⁹ eſſet fruſtra: mõ deus ⁊ natura nihil agũt fruſtra. Scd̃o. entia naturalia nõ appetũt appetitu naturali: niſi illud qd vniuerſu3 decorat ⁊ manet pulchrũ ſed corruptibilia manere nõ decorat vniuerſu3: vt patet ꝑ ſecundã concluſionem: ergo. maior patet: qꝛ deus et intelligẽtie que ſunt rectores et gubernatores vniuerſi: nõ inclinãt naturalia: niſi ad illa q̃ ſunt ꝓ decore vniuerſi: ſed entia naturalia nihil appetũt naturaliter niſi ad quod inclinãtur a deo: et ab intelligentijs. ❡ Quarta concluſio. ꝙ corruptibilia non poſſunt manere ꝑ tẽpus infinitũ: hoc patet ꝑ experientiam. ❡ Quinta concluſio. ꝙ entia naturalia corruptibilia naturaliter appetunt ſe ꝑmanere ſm̃ idiuiduũ ꝑ tp̃s finitũ: hoc p3: qꝛ videm⁹ entia naturalia manere ꝑ tp̃s finitu3. Si ergo ip̃a nõ appeterẽt ſe ꝑmanere ꝑ illud tp̃s / ſeq̃ret̃ ꝙ ip̃a ꝑmanere ꝑ illud tp̃s eſſet ꝯtra inclinationẽ naturale3 eorũ: quod videtur incõueniens. Scd̃o. nam videmus ꝙ etiã naturalia entia: quñ ſunt extra loca ꝓpria in quibus pñt cõſeruari: mouentur ad ea ſi nihil ſit ꝓhibens: ſed hoc non eſſet: ſi non eſſent inclinata ad eſſendum in illis locis ꝓpter eoꝝ cõſeruationem temporalẽ: ꝑ ꝯñs hoc videtur eſſe ſignũ ꝙ appetũt ſe ꝑmanere ꝑ tẽpus. Tertio permanere eſt bonũ ⁊ poſſibile entib⁹ naturalibus: ergo naturaliter hoc appetunt entia naturalia:

ꝯñtia tenet:qꝛ oīa bonū appetūt:aña pꝫ:qꝛ eē ꝛ ꝑmane
re ꝯueniūt õmi cāe. Q̄rto naturalia ētia naturalr̄ appe
tūt:ꝑ qḋ pñt aſſimilari p̄mo ꝛ optio. ſꝫ ꝑmanere ꝑ tpꝰ
aliq̄lr̄ aſſimilat̄ p̄mo ꝛ optimo qḋ manet ꝑpetue. ergo.
¶ Sexta ꝯcluſio. ꝙ q̄uis ēt naturalia appetūt ſe ꝑma
nere ꝑ tpꝰ ſm īdiuiduū:ꝛ ñ ꝑpetue:tñ ꝑpetue appetūt
ſe ꝑmanē ſm ſpecie.̄ hoc pꝫ:qꝛ hoc eſt bonū ꝛ eis poſſi
bile:ḡ hoc appetūt:ꝯñtia tenet vt ꝓus:ꝛ p̄ña ꝓ maio
ris pꝫ:ꝑ hoc aſſimilant̄ p̄mo ꝛ optimo. ꝛ ſcḋa ꝓ ēt pꝫ.qꝛ
q̄uis iſte hō nō poſſit manere ꝑpetue:tñ ꝑpetue p̄t ma
nere hō:qꝛ hoc nō īpedit aliq̄ ꝯuetas:nec ꝑ hoc īdecora
tur vniuerſum:imo magis ornat̄ ꝑ ꝑpetuo manere ho
minē ſm ſpēm. ꝛ hoc dicit Cōmētator ſcḋo de aīa. ſ. ꝙ
natura diuina vidit entia naturalia nō poſſe ꝑpetuari
ſm indiuiduū:miſerta eſt dādo eis v̄tutē talē qua pñt
generare ſibi ſilē: ꝛ ſic ſm ſpeciem ꝑpetuari ꝛc. patet.

Quātū ad tertiū articulū ſit prima
ꝯcluſio: ꝙ materia appetit formā: ꝓbat̄:qꝛ ſi nō. ſeq̄ret̄
ꝙ q̄libet ḡnatio eēt violēta:ſꝫ hoc ē falſū:ꝛ ꝯ̄ Ariſt. p̄mo
celi:ꝯñtia ꝓbat̄:qꝛ eēt a ꝑncipio extrinſeco. ad ſaluādā
ḡ ḡnationē naturalē opꝫ eā eē a p̄ncipio intrīſeco paſſi
uo īclinato ad hn̄dum formā ḡnandā. ¶ Scḋo.nā ex q̄
maſ̄ia nō p̄t eē ſine forā:ſm p̄dicta:ꝛ ꝙ entia naturalia
nō pñt manē ꝑpetue ſm īdiuiduū:vt dictū eſt in ſcḋo ar
ticulo:ſꝫ aliqñ corrūpunt̄:ſeq̄tur tūc formā eoꝝ corrū
pi:ꝛ manē maſ̄ia:ꝛ ꝑ ꝯñs ſequit̄ materiā hr̄e īclinationē ad
aliā formā:poſtq̄ nō p̄t eē ſine forma. ¶ Scḋa ꝯcluſio.
ꝙ maſ̄ia nō appetit formā appetitu aīali: ꝓbat̄:qꝛ non
cognoſcit. ¶ Tertia ꝯcluſio.maſ̄ia appetit formā ap
petitu nālī.hoc ꝓbat̄:qꝛ hꝫ inclinationē nālem ad for
mā abſq; cognitiōe eiꝰ:ꝛ ꝯfirmat̄: qꝛ vnūqḋq; ꝑfectibi
le appetit ſuā ꝑfectionē appetitu naturali:ſꝫ maſ̄ia eſt
ꝑfectibilis:ꝛ forā eſt ꝑfectio eiꝰ.ḡ. ¶ Quarta ꝯcluſio.
maſ̄ia appetit formā:quā hꝫ ꝑ modū ꝯplacētie: ꝓbat̄:
qꝛ illud qḋ ab aliq̄ appetitur poſtq̄ illud hꝫ:placet ſibi
hoc hr̄e:ſꝫ maſ̄ia añq̄ habuit formā:quā mō hꝫ:appete
bat eā:ḡ poſtq̄ eā hꝫ appetit eam appetitu ꝯplacentie
metaphorice dicte. ¶ Quinta ꝯcluſio. ꝙ maſ̄ia appe
tit formā ḡnandā ꝑ modū deſyderij.hoc ꝓbat̄:qꝛ qñ ali
q̄s nō hꝫ adhuc aliquā rē:ſꝫ appetit eā hr̄e:dicimꝰ talē
deſyderare illā:ꝛ ſic in ꝓpoſito materia appetit formā
quā nō hꝫ:ſꝫ apta nata ē hr̄e ꝑ modū deſyderij appetit
eā. ¶ Sꝫ dicēs qūo eſt ex q̄ maſ̄ia ē pure paſſiua ꝙ ap
petit formā:cū appetere ſit agere. Rn̄deo ꝙ nō appe
tit eā appetitu actiuo:q̄ eſt īclinare.ſꝫ paſſiuo ſolū: qui
eſt inclinari:ꝛ taliter īclinat̄ a celo ꝛ itelligētijs ꝛ a deo
¶ Scḋo dico ꝙ maſ̄ia qñ ē informata vna forā ꝑfecta
ꝛ ſit ita ꝑfecta ꝙ nō poſſit hr̄e ꝑfectiorē: nō eſt ſatiata
illa:ſꝫ adhuc eſt inclinata ad habēdū vnā aliā:q̄ eſt imꝑ
fectior. et dico ꝙ hoc eſt ꝓpter decorē ꝛ pulchritudinē vni
uerſi vt dictū fuit. ¶ Sꝫ dicēs q̄ res ē appetitꝰ maſ̄ie:
vel eſt maſ̄ia:vel aliq̄d ſupadditū maſ̄ie:dico ꝛ eſt ſexta
ꝯcluſio: ꝙ appetitꝰ maſ̄ie nō ē aliq̄ res maſ̄ie ſupaddi
ta:hoc ꝓbat̄:qꝛ ſic vel eēt forā ſbalis: vel accidētalis.
ſꝫ q̄cūq; dat̄:vel maſ̄ia appeteret illud qḋ eſt appetitū
vel tanq̄ habitū:vel aliq̄d habēdū: ꝛ tūc de illo appeti
tu q̄ appeteret illū appetitū q̄rerē an eēt maſ̄ia:vel res
ſupaddita maſ̄ie. ſi dicat̄ p̄mū ſtādū erat in p̄mo: ſi ſcḋꝫ
erit ꝓceſſus in infinitū. ¶ Septia ꝯcluſio eſt: ꝙ q̄uis
hic terminꝰ materia ꝛ iſte terminꝰ appetitꝰ ſupponāt
ꝓ eadē re. ſ. ꝓ maſ̄ia:differūt tñ in ꝯnotatiōe: vt patet
in diffinitiōibꝰ exprimētibꝰ q̄d noīs hoꝝ terminoꝝ: et
ideo ſolet dici ꝙ materia ꝛ appetitus ſunt idē realiter:
differunt tamen ratione ꝛc.

Ad rationes principales, Ad primā
ſeq̄ret̄ ꝙ ignis ꝛc.negat̄ ꝯñtia:qꝛ ad hoc inclinatur a
celo cū ignis non poſſit ꝑpetue manere:ꝛ ſi maneret in
loco ſuo naturali nō corrūpet̄. ¶ Ad ſcḋaꝫ dico ꝙ ſi ali
qḋ lignū deſcēderet tūc naturalr̄ appetit eē deorſū:ſed
ſi cadit ad ignē:hoc eſt a caſu. ¶ Ad tertiam de pheni
ce dico ꝙ q̄diu phenix eſt:tādiu appetit ſe ꝑmanē:ex q̄
nō dat̄ vltimū inſtās eē phenic̄.ſꝫ qñ ſentit ex q̄dā inſti
ctu nature ſe nō poſſe manere:p̄parat ꝛ diſponit ad hoc
vt ſic fiat:vt poſſit ad minꝰ ꝑmanere ſm ſpeciē:ꝛ tūc ag
gregat ligna ꝛ ea īcēdit:ꝛ ꝯburit̄. ꝛ forte ſi nō cōburere
tur nō diutiꝰ viueret:nec tūc alia phenix ex ea ḡnaret̄.
¶ Ad q̄rtā de vetula:dico ꝙ q̄uis ip̄a dicat ore ſe hr̄e
tediū de vita ſua:hoc tñ corde nō optat. ¶ Ad q̄ntā au
ctoritatē Lincolnienſis:dico ꝙ illi hoīes in illa terra tm̄
viuūt ꝙ forte incipiūt hr̄e miſerias ꝛ dolores:ꝛ mēbra
eoꝝ reddunt̄ tandē ita dura ꝛ inepta ꝙ nihil boni pñt
facere:ꝛ tūc appetētes eoꝝ miſeriā nō eſſe cadūt ad flu
uios ꝛ ſe ſubmergūt. ¶ Ad ſextā ꝯſilr̄ dico de illis q̄ ſuſ
pēdūt ſe:ꝙ nō appetūt ſe nō eſſe:ſed eorū miſeriā nō eē:
ꝛ ſic faciūt ſeipſos nō eē:vñ ſi aliq̄ mō poſſent facere eo
rū miſeriā nō eſſe ſine hoc ꝙ facerēt ſe nō eſſe: facerent
imo libētiſſime. Uel p̄ōt dici: ꝙ bñ aliqui appetūt ſe nō
eſſe:nō appetitu nālī:ſꝫ appetitu vili ꝛ corruptiuo ſēſua
li ꝛ intellectuali. ¶ Ad ſeptimā dico ꝙ bñ aliq̄ appe
tūt aliq̄:q̄ diſponūt ad eoꝝ corruptionē:ꝛ ad q̄ ſequitur
eoꝝ corruptio. vñ bñ eſt poſſibile ꝙ aliq̄s appetat aña
alicuiꝰ ꝯñtie:ꝛ tñ nō appetat ꝯñs:qꝛ nō appetit ꝯñtiā
eē bonā. vñ aliq̄ bñ appetūt multū potare q̄ tñ nō appe
tunt mori:qḋ tñ ſequit̄ ad multū potare: nec appetunt
ꝯñtiā eſſe bonā. ſ. iſtā: multū potat ergo morit̄. ¶ Ad
octauā dico ꝙ homines:qui pugnāt ꝓ defenſione rei
publice vſq; ad mortē nō appetūt mori:ſꝫ appetūt defē
ſionē reipublice:ita ꝙ etiā appetūt aña alicuiꝰ ꝯñtie:
ꝛ tñ nō appetūt ꝯñs. Ad nonā:quū dr̄ appetere eſt age
re:dico ꝙ pꝫ ſolutio ex dictis in q̄ſtione. ¶ Ad decimā
vel appeteret ꝛc. dico ꝙ vtrūq; tenet nō eodē mō:vt di
ctū eſt in q̄ſtiōe. ꝛ quū dicebat̄ nō illā quā hꝫ:qꝛ appeti
tus eſt rōne carētie:ꝯcedo de appetitu q̄ eſt ꝑ modū de
ſyderij:ſꝫ nō ď illo q̄ eſt ꝑ modū ꝯplacētie. ꝛ quū vlteriꝰ
dicebat̄ nō appetit formā ḡnandā:qꝛ illa nihil eſt. cōce
do. ḡ appetēs formā ḡnandā nihil appetit:nego ꝯñtiā.
Sꝫ bñ ꝯcedo ꝙ appetēs formā ḡnandā nihil qḋ eſt ap
petit: ſaltē illo mō q̄ appetit formā ḡnandā. cū quo ad
huc ſtat ꝙ appetēs formā generandā appetat aliq̄d:
qꝛ hoc v̄bū appetit ampliat ad ſupponēdū ꝓ eo qḋ eſt:
vel qḋ p̄ōt eſſe. ¶ Ad vndecimā dico ꝙ bñ ꝓbat ꝙ nō
quodlibet ens appetit ꝑmanere appetitu aīali ſꝫ non
naturali. ¶ Ad duodecimā dico ꝙ calor corrūpēs hu
midū radicale p̄ncipaliter intendit ſuū augmētū: ſꝫ ad
corruptionē humidi radicalis: ſequit̄ corruptio calo
ris naturalis:ꝛ etiā calor naturalis appetit aña alicuiꝰ
ꝯñtie:nō tñ ꝯñs:qꝛ nō appetit ꝯñtiā eſſe bonā. ¶ Ad
decimā tertiā quū dr̄ ꝯ̄riū nō agit in ꝯ̄riū: negat̄:nō ap
petit repati a ꝯ̄rio in qḋ agit:ſꝫ appetit illud corrūpere
ꝛ ſibi aſſimilare:ſiue ḡnare ſibi ſilē. ¶ Ad decimamq̄r
tā ſeq̄ret̄ ꝙ nulla eſſet corruptio:negat̄. imo eſt natu
ralis adhuc ex ꝑte materie vel ex ꝑte forme ḡnande q̄
uis ſit violēta ex ꝑte forme corrupte vel corrumpende.
¶ Ad decimāquintā dico ꝙ appetit ſe ꝑmanere ꝑ tpꝰ
finitū:ꝛ quū dr̄ ergo illo elapſo nō appetit ſe ꝑmanere:
ꝯcedit̄:qꝛ tunc nō eſt:nihilominꝰ tñ in q̄libet inſtāti in
trinſeco illiꝰ hore in qua manet appetit ſe vlterius per
manere:qꝛ nō datur vltimum inſtās eſſe eius. ꝛ ſic eſt fi
nis huius primi libri.

Finis Primi libri Phyſicorum.

¶ Queſtiones ſuper ſcd̃o phyſicoꝝ eiuſdẽ magiſtri Alberti de Saxonia incipiunt.

Queſtio Prima.

Circa ſecũdum librũ phyſicorũ q̃rit. Utrũ q̃libet ens naturale habeat in ſe pñcipiũ actiuũ ⁊ paſſiuũ ſui mot⁹ ⁊ quietis naturalis: ⁊ arguit̃ pmo ꝙ nõ: q: celum eſt ens naturale: ⁊ tñ nõ hꝫ in ſe principiũ ſui mot⁹ actiuuꝫ: q: pñcipium actiuũ motus celi eſt ipſa intelligẽtia ſeparata: q̃ nõ eſt in celo: ⁊ ſimiliter nõ hꝫ pñcipiũ ſui motus: q: nihil dr̃ habere ſe ipſum: ⁊ cũ celũ ſit met pñcipiuꝫ paſſiuũ ſui motus ⁊c. ¶ Secũdo. materia prima ẽ ens naturale ⁊ nõ habet in ſe principiũ actiuũ ſui mot⁹ vel quietis: ergo queſtio falſa: ↄñtia tenet: ⁊ pma pars añtis pꝫ: q: materia prima nõ eſt ens artificiale: mõ de numero eoꝝ q̃ ſunt quodlibet eſt artificiale aut naturale. ſcd̃a pars añtis pꝫ ex eo: ꝙ materia in ſui natura eſt ſimplex oĩ pñcipio eſſentiali carens: ſaltẽ qd̃ ſit principium eſſentiale ſui. ¶ Tertio põt argui de aĩa intellectiua ⁊ de intelligentijs ⁊ de alijs formis ſubſtãtialib⁹ ⁊ accidẽtalib⁹: q̃ oĩa cũ ſint ſimplicia: nõ hñt in ſe pñcipia actiua ⁊ paſſiua ſui mot⁹ ⁊ q̃etis: ⁊ q̃n̄q̧ vocãt̃ res naturales. ¶ Quarto. mot⁹ grauis deorſum eſt res naturalis: q: nõ artificialis: ⁊ tñ nõ hꝫ in ſe pñcipiũ mot⁹ ⁊ q̃etis: q: aliter mot⁹ eẽt mot⁹: ⁊ ad motũ eẽt mutatio: qd̃ ẽ ↄ̃ Ariſto. v. huius. ¶ Quinto. celũ ⁊ ignis in ſphera ſua ſũt entia naturalia: ⁊ tñ nõ hñt ĩ ſe pñcipiũ ſue q̃etis: pꝫ: q: nũq̃ q̃eſcũt ſꝫ ↄtinue mouent̃: g̃ eoꝝ nõ eſt q̃es: ⁊ p ↄñs nullũ eſt principiũ q̃etis: q: ei⁹ qd̃ nõ eſt nullũ ẽ pñcipiũ. ¶ Sexto. totalis terra ſẽp q̃eſcit ĩ medio celi: ⁊ nunq̃ mouet̃: cũ g̃ eius nõ eſt motus: ſequit̃ nullũ eſſe principiũ ſui mot⁹: ⁊ tñ eſt ens naturale. g̃ nõ q̃libet ens naturale hꝫ in ſe pñcipiũ ſui mot⁹ ⁊ q̃eť. ¶ Septio deſcẽdat aliqd̃ g̃ue tunc interim ꝙ deſcẽdit nõ hꝫ in ſe pñcipiuꝫ quietis: q: tunc eius quies nõ eſt: q: illi⁹ qd̃ nõ eſt nullũ eſt principiũ: ⁊ p ↄñs nõ eſt principiũ q̃etis: ergo q̃ſtio falſa: cum ſit ens naturale: ⁊ ſilr̃ cũ aliqd̃ ens naturale q̃eſcit: tũc ei⁹ nõ eſt pñcipiũ ſui motus: q: ei⁹ mot⁹ nõ eſt. ergo ⁊c. ¶ Octauo. motus rei naturalis ⁊ ſilr̃ quies nõ ſunt aliud niſi ipſa res met naturalis: mõ q: nulla res naturalis hꝫ in ſe principiũ actiuũ ⁊ paſſiuuꝫ ſui ipſius ſequit̃ nullã habere pñcipiũ motus ⁊ quietis. ¶ Nono. idem nõ hꝫ in ſe principiũ oppoſitoꝝ. Sed motus ⁊ quies ſunt oppoſita ergo ⁊c.

In oppoſitũ arguitur: & eſt Ariſto. in primo tractatu hui⁹ ſecundi: ponẽs differentiã inter naturalia: ⁊ artificialia: dicẽs: ꝙ ens naturale inquantũ naturale hꝫ in ſe pñcipiũ actiuũ ⁊ paſſiuũ ſui motus ⁊ q̃etis: ſed artificialia inq̃tum artificialia nõ hñt in ſe principiũ ſui motus ⁊c. mõ cũ dictio reduplicatiua reduplicet de oĩ ſpecie: ſequit̃ ꝙ hec eſt vera oẽ ens naturale hꝫ in ſe principiũ mot⁹ ⁊ quietis. ¶ In iſta q̃ſtiõe pmo ponẽde ſunt diuiſiones. ſecũdo cõcluſiones.

Quãtũ ad primum ſit hec prima diſtictio ꝙ ens naturale capit̃ dupliciter: ſtricte ⁊ large: ſtricte ſolum ens naturale dr̃ per ſe ſeorſũ exiſtẽs: vt eſt hõ vel lapis vel aliquod hmõi: ⁊ iſto mõ nec materia nec forma nec accidẽs dicũt̃ entia naturalia q̃uis bñ dicãt̃ natura: ſiue entia ſm naturã. Ens naturale large dr̃ ꝓut extẽdit ſe nõ ſolũ ad ſubſtãtiã p ſe ſeorſuꝫ exiſtẽtẽ: ſed etiã ad pñcipia eius: ⁊ cãs ⁊ accidẽtia ⁊ operationes naturales eius: ⁊ iſto mõ bñ dicim⁹ materiã ⁊ formã eſſe ens naturale ſꝫ hoc improprie. mõ in titulo q̃ſtionis capitur ens naturale ſtricte: ⁊ p hoc ſoluitur rõ facta de aĩa: ⁊ de materia: ⁊ de alijs nõ p ſe ſubſiſtẽtibus: q: illa ſtricte nõ ſũt entia naturalia. ¶ Scd̃a diſtinctio ꝙ principiũ paſſiuũ mot⁹ ⁊ q̃etis: dr̃ tripliciter. Uno mõ ꝓ illo qd̃ nolãt̃ moueri vel q̃eſcere. vbi gr̃a: vt eſt hõ vl̃ lapis: dũ mouet̃ vel q̃eſcit. ¶ Scd̃o mõ dr̃ illd̃ qd̃ ſubijcit̃ motui vel quieti: ⁊ ſic dicimus materiã eſſe pñcipiũ paſſiuũ tale. ¶ Tertio mõ tale pñcipiũ paſſiuũ qd̃ reſiſtit motui: vbi gr̃a ſi eſſet aliquod mixtũ deſcendẽs qd̃ haberet in ſe duos gradus leuitatis ⁊ quatuor grauitatis: tũc illi duo gradus leuitatis pñt dici pñcipiũ intrĩſecũ paſſiuũ talis mot⁹: ⁊ accipiendo ſic pñcipiũ paſſiuũ quoddã eſt intrinſecũ: vt iam exẽplificatũ eſt: ⁊ quoddã eſt extrinſecũ ſicut eſt mediũ: nam hoc etiam reſiſtit aſcẽdenti ⁊ deſcendenti: ⁊ ſic accipitur principiũ paſſiuum quũ dr̃ velocitatẽ motus attendi penes ꝓportionẽ agentis ad paſſum vel pñcipiũ paſſiuum. ¶ Tertia diſtinctio ꝙ principiũ actiuũ dupliciter accipitur. vno mõ ꝓ forma ſubſtãtiali inclinante ad motũ: vel ad quietẽ. ſcd̃o mõ ꝓ forma accidẽtali. q̃ eſt tanq̃ inſtrumẽtuꝫ mediante q̃ forma ſubſtãtialis agit talẽ motũ vel quietẽ: ⁊ ſm hoc ſolet diſtingui ꝙ duplex eſt principiũ actiuũ motus ⁊ quietis: quoddã eſt principale vt eſt forma ſubſtãtialis: quoddã vero inſtrumẽtale: vt eſt forma accidẽtalis. vbi gr̃a: ſm ꝙ principiũ actiuuꝫ principale deſcenſus ipſius grauis eſt forma ſubſtantialis illius grauis: ſed inſtrumẽtale eſt ipſa grauitas: ⁊ ſilr̃ principiũ actiuũ pñcipale augmẽtationis vel nutritionis eſt ipſa aĩa. pñcipiũ aũt inſtrumẽtale eſt ipſe calor naturalis. ¶ Quarta diſtinctio. ꝙ motuũ q̃dã eſt naturalis: q̃dã violẽtus: ⁊ q̃dã pter naturã: mot⁹ naturalis alicuius dr̃ eſſe ad quẽ tale mobile inclinat̃ p ſuã naturã propter ſalutẽ ⁊ pfectionẽ talis rei: vñ nutritio eſt pp ſalutẽ ⁊ ↄſeruationẽ illi⁹ qd̃ nutrit̃. Augmentatio vero pp pfectionẽ: deſcẽſus grauis: ⁊ aſcẽſus leuis pp ↄſeruationẽ: nã p talẽ motũ entia naturalia veniũt ad loca ſua naturalia in q̃bus cõſeruant̃: ſed motus violentus dicitur q̃ eſt cõtra naturalẽ inclinationẽ ipſius mobilis: ſicut eſt aſcẽſus grauis: ⁊ deſcenſus leuis. ⁊ ꝓportionabiliter dicatur de quiete. motus autẽ qui ineſt alicui et nec eſt naturalis nec violentus dicitur illi ineſſe preter naturã. vt eſt motus circularis ignis in ſua ſphera. hoc pꝫ ex deductione philoſophi in primo de celo. ¶ Quinta diſtinctio. ꝙ celũ põt ſumi dupl'r: vel cũ incluſiõe motoris vel cũ excluſione motoris. ⁊ ſic de diſtinctionib⁹.

Quantum ad ſecũdum: ſit prima cõcluſio accipiẽdo ens naturale large: nõ quodlibet ens naturale habet in ſe principiũ ſui mot⁹ ⁊ quieť. hoc pꝫ de aĩa intellectiua: de materia: de intelligẽtijs ⁊ hmõi. ¶ Secũda cõcluſio. accipiẽdo celũ excludendo motorẽ nõ hꝫ in ſe principiũ actiuũ nec paſſiuum ſui motus: hoc ꝓbat̃: q: nõ actiuũ. q: tale ẽ motor: ⁊ talis mõ ẽ excluſus: nec paſſiuũ: q: hoc eſt ipſũmet: nihil aũt hꝫ ſeipſũ. ¶ Tertia ↄcluſio accipiẽdo celũ cũ incluſiõe motoris: ipſm̃ hꝫ in ſe pñcipiũ actiuũ pñcipale: ⁊ pñcipiũ paſſiuũ ſui mot⁹: hoc pꝫ: q: ſic aggregat in ſe iſta duo. ſ. motorẽ: ⁊ ſbm̃ mot⁹ illius. ſ. iſtã ſbam ſimplicẽ q̃ mouetur ¶ Quarta concluſio. ꝙ ipſum celum ſic accipiẽdo nõ habet in ſe principiũ inſtrumẽtale actiuũ nec paſſiuum

tertio mō ſumptū.ſ.ꝓ eo qđ reſiſtit mouenti: pꝫ hoc: q2 intelligētia nō mouet celū mediāte aliq̄ inſtrumēto ſed immediate:ſꝫ ſic nō eſt de forma ſubſtantiali grauis:q2 illa mouet graue grauitate:⁊ ſilr ī celo nihil reſiſtit mouenti:q2 mouet abſq; omni reſiſtentia: vnde quantum eſſet ex parte potentie ⁊ reſiſtentie:vna potētia: quāta eſſet potētia vnius muſce: poſſet mouere celū circulariter. ℭ Quinta concluſio.elementa ſimplicia tā ſubſtāaliter ꝙ̄ qualitatiue nō habent in ſe principiū paſſiuū capiendo principiū paſſiuuꝫ ꝓ illo qđ reſiſtit mouenti: hoc pꝫ:quia aliter nō eſſent ſimplicia qualitatiue. Cuꝫ hoc tñ ſtat ꝙ in corꝑ motu naturali bene eſt principium paſſiuū extrinſecū ſic accipiendo princip tū paſſiuū.pꝫ: nam hoc eſt ipſummet mediū: verūtamē ſi aſcenderet: vel deſcēderet in vacuo:nō eſſet ibi principiū paſſiuum intrinſecū nec extrinſecū:accipiendo principiū paſſiuū mō ꝑdicto. ℭ Sexta cōcluſio.quodlibet ens naturale hꝫ in ſe principiū actiuū ⁊ paſſiuū ſui motus ⁊ quietis naturalis.vel ipſummet eſt ipm principiū paſſiuū ſiue moueat̄ ſiue quieſcat. Multuꝫ refert dicere hoc habet in ſe principiū motus ⁊ dicere hoc hꝫ in ſe pricipiū actiuū mot⁹:q2 poſito ꝙ a.mobile nō moueat̄ tunc adhuc habet in ſe principiū actiuū ſui motus: q2 hꝫ aliquid in ſe qđ ipſum pōt mouere. Ly mot⁹ ampliat̄ ab illo termino actiuū nō autē a ly principiū:⁊ ita nō ſequitur hꝫ in ſe principiū actiuū mot⁹:ergo habet in ſe principiuꝫ motus. Simili modo dicatur de principio paſſiuo ipꝫ dicit̄ qđ pōt pati vt moueat̄ vel quieſcat. Iſta cōcluſio ꝓbat̄ ſic:oīs motus naturalis eſt ſurſū:vel deorſum:vł circularis:vt pꝫ ꝑ Ariſto.primo celi:ſed quodcūq; ens naturale qđ mouetur aliquo iſtoꝝ motuū naturaliter: hꝫ in ſe aliquid qđ ſubijcitur illi motui.ſ.illud qđ mouetur ⁊ illud qđ facit illū motū:⁊ hoc pꝫ tā de mixtis ꝙ̄ de elementis ſimplicib⁹ ꝙ̄ de celo accipiendo celum cum incluſione motoris.ſed accipiendo celum ſine incluſione motoris: tunc ipſummet eſt principium paſſiuum ſui motus.ꝑꝑ qđ notanter dixi in cōcluſione vel ipſummet. Sicut ergo dictū eſt de motu ꝓportionaliter dicā de quiete.vnde pro maiori intelligentia ſciendū eſt ꝙ ꝗuis forte iam totalis terra quieſcat: tamen habet in ſe principiū actiuū motus:q2 habet in ſe formā ſubſtantialem:que ꝗuis de facto non moueat ipſam:tamen poteſt ipſam mouere:quia poteſt eſſe extra locum ſuū ſm ſe totā:vel ſecundū aliquā eius partem: ⁊ tunc forma moueret ipſam:⁊ per conſequens erat ante verum dicere illā formā poſſe mouere ipſā. Similiter ꝗuis aliqđ graue iam deſcendat ⁊ non quieſcat:tamen habet in ſe principiū paſſiuum:vel eſt illudmet qđ pōt pati ꝙ quieſcat. ℭ Septima concluſio. ꝙ quodlibet ens naturale:quod nutritur vel augetur:habet in ſe principiū actiuum vel paſſiuum nutritionis ⁊ augmentationis:⁊ adhuc ſi non actu nutriretur:vel augeretur haberet in ſe principiū qđ poſſet facere nutritionē vel augmētationē:⁊ ſilr principiuꝫ qđ poteſt hoc pati. de motu vero alterationis videbitur in queſtione ſequenti.

Ad rationes principales. Ad primā ⁊ ad alias vſq; ad octauā incluſiue apparet ſolutio in ſecūdo articulo. ℭ Ad octauā cōcedo ꝙ motus ⁊ quies nō diſtinguuntur a reb⁹ naturalibus.⁊ igitur bene concedo hanc eſſe falſam:motus vel quies eſt principium actiuū vel paſſiuū:nam quū aliquod mobile diu fuit: ⁊ tunc mouetur vel quieſcit:falſum eſt ꝙ illius motus vł quietis ſit principiū actiuū vel paſſiuū: nihilomin⁹ tñ eſt cōcedendū:ꝙ aliquod eſt principiū actiuū talis motus vel quietis:⁊ ſilr paſſiuū:⁊ ratio huius eſt:nā ꝗuis forma ſubſtantialis talis entis nō ſit principiū actiuū eiuſdē:tamen facit ⁊ agit ꝙ illud ens taliter ſe habet: vel ꝙ moueat̄:vel quieſcit ⁊c. ℭ Ad nonā dico ꝙ quies naturalis nō oppōitur motui naturali eiuſdē mobilis ſed bene quies violenta opponitur motui naturali:ꝑꝑ qđ forma ſubſtātialis que eſt principiū actiuū quietis vel motus naturalis:nō eſt principiū quietis ⁊ motus violenti:que quies eſt terminus a quo/motus naturalis:⁊ quies naturalis eſt termin⁹ ad quē eiuſdē mot⁹.

Queſtio.II.

QVeritur ſecūdo vtrū aliquod corpus mixtum vel ſimplex habeat ī ſe pricipiū intrinſecuꝫ ſue alterationis :⁊ arguitur primo ꝙ nō: ꝑ vnū dictū Cōmentatoris circa principiū huius ſecundi libri:vbi dicit ꝙ elementa nō habent in ſe principia ſue alterationis:ſed bene habent in ſe principia ſui motus localis:ſed mixta bñ habent in ſe principiū ſue alterationis ⁊ ſui motus localis. ℭ Secundo videtur ꝙ nulluꝫ mixtū habeat in ſe principiū actiuū ſui motus: q2 ſic ſe queretur:ꝙ aliquod ageret in ſeipſum: ⁊ ſimul eſſet in actu et in potentia. Sed hoc eſt impoſſibile:ergo.conſequentia probatur:quia motis nobis mouentur oīa que in nobis ſunt:et ſic ſi in aliquo corpore eēt aliquid qđ moueret ipſum corpus:tunc hoc moueret ſeipſum: et eſſet in actu inquantū mouens:⁊ in potentia inquātum motum:⁊ reſpectu ſui ipſius:et ſic idem ageret in ſeipſum. ℭ Tertio.ſi aliquid haberet in ſe principium ſue alterationis::ſequeretur ꝙ haberet in ſe principiū actiuum ſue generationis vel corruptionis. Sed hoc eſt falſum.non enim principiuꝫ ſue generatiōis.patet: quia poſtꝙ̄ aliquid eſt ſemel generatum amplius generari nō poteſt. ꝙ etiam non habeat principium ſue corruptionis:patet:quia quodlibet ens diligit ſe permanere:vt prius dictum eſt:quod non eſſet ſi haberet in ſe principium ſue corruptionis actiuum. ꝯſequentia probatur:quia quelibet alteratio ordinatur in generationem:vel corruptioneꝫ. Dicit Ariſtoteles ī primo de generatione:ꝙ ſi generatio eſt impoſſibilis: alteratio eſt impoſſibilis:ergo ſi non habet in ſe principium ſue generationis nec corruptionis:tunc etiam non habet in ſe principium ſue alterationis. ℭ Quarto ſequeretur ꝙ aliquid haberet in ſe contraria. Sed hoc eſt falſum: ⁊ contra diffinitionem contrariorum: quia non inſunt eidem niſi viciſſim:conſequentia tenet: quia alteratio non eſt niſi inter contraria. ℭ Quinto. ſi queſtio eſſet vera maxime de aqua calefacta que per ſe ipſam alteratur a caliditate in frigiditatem:ſed hoc non eſt verum quia tunc ſequeretur ꝙ a proportione minoris inequalitatis prouenirer actio:ſed hoc eſt falſum: ⁊ probatur conſequentia:quia aqua poteſt eſſe tantum calida ꝙ ſi lius multo plus eſt de caliditate ꝙ̄ de frigiditate: modo ſi ab aliquo intrinſeco reduceretur ad frigiditatem hoc non videretur niſi a frigiditate:quaꝫ adhuc habet: que corrumpit illam caliditatem: et cum illa ſit minoris potentie: ꝙ̄ caliditas: ſequitur conſequens illatum. ℭ Sexto.ſi aqua reduceretur ab intrinſeco ad frigiditatem:ſequeretur:ꝙ aliquid ageret vltra gradum proprium:ſed hoc eſt falſum:⁊ conſequentia probatur: quia frigiditas ibi manens poſt calefactionē aq̄ ageret intenſiorē frigiditatē in illā aquā:ꝙ̄ ipſamet eſſet.

In oppoſitū arguit̄. Primo de mixto clarum eſt ꝙ in mixto ſunt alique partes que ſunt calidiores:⁊ aliq̄ minus calide:ſicut in homie cor eſt ma-

gis calidū ꝙ̄ cerebrū: ⁊ q: magis calidū agit in minus
calidū intēdens ipſum aſſimilare ſibi: nam iſta eſt lex ⁊
natura actiuoꝝ ⁊ paſſiuoꝝ: ex quo ſequit̄ mixta habere
in ſe principia actiua ⁊ paſſiua ſue alterationis. de ſim-
plicib⁹ ꝓbat̄ etiam: q: videmus ꝙ aqua calefacta amo
ta a caliditate redit ad ei⁹ frigiditatem: ⁊ nō pōt dici ꝙ
hoc faciat cōtinens: ex eo ꝙ redit ad frigiditatē intenſi
orē ꝙ̄ ſit frigiditas cōtinētis: cū ergo nihil agat intenſi
orē gradū: ꝙ̄ ip̄mmet habeat: ſequit̄ ꝙ cōtinēs nō redu
cat aquā ad intenſiorē frigiditatem ꝙ̄ ip̄mmet habeat.
Pro iſta queſtione primo ponēde ſūt alique diſtinctio-
nes. ſcōo aliq̄ ꝯcluſiōes. tertio quedā dubia.

Quantū ad primum ſit iſta prima di
ſtinctio: ꝙ oē corpus mixtū vel ſimplex: vel ē homoge
neū: vel heterogeneū. ¶ Secūda diſtinctio ꝙ corporū
homogeneoꝝ quedā ſunt homogenea rōne ſimilitudi-
nis figure ſuarū partiū vel ratione ſimilitudinis ſuarū
qualitatū in gradu: vel ratione vtriuſq; ſimul. Verbi
gratia: ſicut eſt de aqua vel de igne puro: nā ignis pur⁹
vel aqua pura: dr̄ homogeneū: q: nulla pars coꝝ deter
minat ſibi diſtinctā figurā a figura alterius partis: ⁊ ſi
militer q̄libet pars eius h₃ qualitates. ſ. caliditatem: ⁊
frigiditatē ita intenſa₃ ſicut alia pars. ⁊ hec eſt homo-
geneitas tā rōne ſimilitudinis figure partiū: ꝙ̄ etiā rō-
ne qualitatū. ¶ Tertia diſtinctio. ꝙ corpoꝝ heteroge-
neoꝝ q̄dā ſunt talia ratione diſſimilitudinis qualitatū
primarū ſuarū partiū: ⁊ quedā pro ratione diſſimilitu-
dinis figure earū: ⁊ q̄dam ratione vtriuſq; ſimul. verbi
gratia. poſito ꝙ eſſet aliquod aīal: qd̓ ꝑ totū vniformi-
ter eſſet calidū. illud diceret̄ heterogeneū rōne diſſimilitu
dinis figure ſuaꝝ partiū: ſed nō rōne qualitatū in gra-
du. Exēplū ſcdi: ſicut ſi eſſet vna aqua: cuius medietas
eſſet calida ⁊ alia frigida: tunc illa aqua diceretur hete
rogenea ratione diſſimilitudinis qualitatum: ſed non
ratione diſſimilitudinis figure ſuarū partium. Exem-
plū tertij. ſicut homo vel aliud aīal qd̓ eſt heterogeneū
tam ratione diſſimilitudinis figure ſuarū partiū: ꝙ̄ rō
ne diſſimilitudinis qualitatū ſuarū: q: oēs eius partes
nō ſunt ſilīs figure: cū caput ſit alterius figure ꝙ̄ pes:
⁊ ſimiliter nō oēs partes ſunt cōſimiles in qualitate:
q: cor eſt calidius ꝙ̄ ſit cerebrū: vel ꝙ̄ aliquod aliud mē
brū. ſic ergo patet quomodo homogenea vel heteroge
nea poſſunt attendi vel penes figurā partiū. vel penes
qualitates. Nota tñ ꝙ in iſta queſtiōe volo vti homo-
geneis prout attēdunt̄ ex parte qualitatū: ⁊ nō ex par-
te figurarū. ¶ Quarta diſtinctio ꝙ aliquod mixtū po
teſt dici dupliciter: ſubſtātialiter: vel accidētaliter ſiue
qualitatiue. Subſtātialiter: ſicut in quo ſunt quatuor
elemēta: vel qualitates ſimiles quatuor elemētorū ad
inuicē: ſicut homo vel aliquod aliud mixtū ſimile. Mi
xtū autē qualitatiue dicitur elementū remiſſum in ſu-
is qualitatib⁹ actiuis ⁊ paſſiuis. verbi gratia. vt ſi fri-
giditas aque remitteret̄. tunc aqua diceret̄ mixta qua
litatiue: ꝙ̄uis eſſet ſimplex ſubſtātialiter ſimplicitate.
q̄ opponit̄ mixtioni ſubſtātiali. ¶ Quinta diſtinctio.
ꝙ aliquid pōt dici habere in ſe principiū ſue alteratio-
nis dupliciter: de per ſe primo: ⁊ de ꝑ ſe nō primo. Pri
mū dr̄ tale: cui⁹ q̄libet pars alterat quālibet partem il
lius: ⁊ quelibet pars alteratur. ¶ Secūdo modo dr̄ il
lud cuius vna pars alterat aliā: ſed non q̄libet: ſicut eſt
in mixto ꝑfecto. vt in hoīe: cui⁹ vna pars alterat bene
aliā nō tñ quelibet quālibet: cor em̄ non alterat ſeipſū.
vel ſi eſſet vna aqua. cuius vna medietas eſſet calida ⁊
alia frigida. vnā alteraret aliā. non tñ quelibet quāli-
bet: quia medietas frigida non alteraret ſeipſam: ⁊ ta-
le voco habere in ſe principiū actiuū ſue alterationis ꝑ
ſe nō primo. ſi aūt eſt aliquid cuius nulla pars alterat
aliā nec aliquid eſt in ipſo quod alteret eas: nec dr̄ ha-
bere in ſe principiū actiuū ſue alteratiōis ꝑ ſe p̄mo: nec
ꝑ ſe nō p̄mo. ſicut p₃ ex ſuperius declaratis ⁊c.

Quantū ad ſecundū pręmitto quaſ
dā ſuppoſitiōes: prima eſt ꝙ quelibet res naturalis de
terminat ſibi vnā diſpoſitionē que eſt ſibi optima: ⁊ cū
in iſta eſt: optime eſt ſibi: hoc eſt ita bene ſicut pōt ſibi
eſſe quātū eſt ex parte capacitatis ſue nature: ſed quū
recedit ab ipſa diſpoſitione ſibi naturaliſſima male eſt
ſibi ⁊ incipit infirmari ⁊ tendere ad corruptionē. verbi
gratia. Cū ignis habet caliditatē in ſummo: ⁊ ſiccitatē
in gradu debito igni. tunc ignis eſt in optima ſui diſpo
ſitiōe. ſed qñ ei⁹ caliditas remittit̄: tūc declinat ab illa
diſpoſitiōe ⁊ incipit infirmari ⁊ tēdere ad corruptionē.
vñ elementa pñt dici infirma ſicut mixta aīata: ⁊ pñt
medicari ꝑ ꝯtrarij remotionem. ⁊ ſimiliter ſicut eſt de
elementis: ita eſt de mixtis. ſ. ꝙ determinant ſibi vna₃
diſpoſitione₃ eis naturaliſſimā: ⁊ quum ſunt in ea ſunt
optime. quū aūt recedunt ab illa incipiunt infirmari: ⁊
tandē corrumpi. Et eſt ſciendū ꝙ nō eſt eadem diſpoſi-
tio naturalis oībus mixtis: immo illa que eſt natura-
lis homini non eſt naturalis equo: nec ecōuerſo. ¶ Se
cunda ſuppoſitio ꝙ quodlibet ens naturale appetit ſe
permanere naturaliter in ſua naturali diſpoſitiōe quū
eſt in ea: hoc patet: quia om̄e ens naturale: naturaliter
appetit ſe permanere: vt prius dicebatur: cū ergo ī iſta
diſpoſitiōe ſibi optime eſt: ſequitur ergo. ¶ Tertia ſup
poſitio ꝙ quodlibet ens reſiſtit trahenti ipſum extra
eius diſpoſitionem naturalem. vt patet: quia quodli-
bet tale habet inclinationē naturalē manendi in illa.
vnde lapis habet naturalem inclinationē eſſendi deor
ſum: ⁊ reſiſtit volenti ipſum trahere ſurſum. ¶ His pre
miſſis ſit prima concluſio. ꝙ nullum ens naturale ha-
bet in ſe principiū actiuū ſui motus alterationis per ſe
primo a ſua naturali diſpoſitione. hoc probatur: quia
quodlibet ens naturale determinat ſibi vnā diſpoſitio
nem naturalem: vt patet per primā ſuppoſitionem ſub
qua appetit manere per ſcdām: et reſiſtit cuilibet volē
ti ipſum trahere ab illa diſpoſitione: vt patet per ter-
tiam ſuppoſitione₃. ergo quodlibet trahens ipſum ab
illa naturali diſpoſitione violenter traheret ipſum: ⁊ ꝑ
conſequens non eſt ſibi intrinſecum. ¶ Secundo nos
videmus ꝙ graue quum eſt in loco ſuo naturali: ⁊ ſimi
liter leue: nunꝙ̄ mouent ſe ab illo loco. ergo ſimiliter
quū corpus mixtum: vel ſimplex eſt in ſua naturali diſ-
poſitione: nunꝙ̄ mouet ſe ab illa: et per conſequens nō
habet in ſe principium alterandi ſe ab illa diſpoſitiōe.
¶ Secunda concluſio. ꝙ quodlibet ens naturale: quū
eſt extra ſuam naturalem diſpoſitionem habet in ſe pri
cipium alterationis ad illam diſpoſitionem naturalē.
hoc probatur primo: quia quodlibet ens habet natura
lem inclinationem permanere: ⁊ cum in illa diſpoſitio-
ne maxime poſſit manere: ergo alterat ſe ad illam: ſi eſt
extra illam. ¶ Secundo nos videmus quū lapis poni
tur ſurſum a principio intrinſeco mouetur ad locum ſi-
bi naturalem. ita cōſimili modo quodlibet ens ſi eſt ex
tra ſuam naturalem diſpoſitionem mouet ſeipſum ad
illam ſi remouetur impedimentū extrinſecum. ¶ Ter
tio ſi aliqua virga incuruatur: que habet naturalē in-
clinationē ad rectitudinem ſeipſam mouet. ergo ſimili
ter in propoſito videtur eſſe. ¶ Quarto hoc apparet ō
aqua calefacta: ꝙ ſi impedimentū extrinſecū remoue
tur e conuerſo redit ad frigiditatem ⁊ non niſi ab intrin-
ſeco propter hoc ꝙ aliquando redit ad frigiditatem
intenſiorem: multo plus ꝙ̄ ſit frigiditas cuiuſlibet ex-

trinſeci circunſtantis. ¶ Tertia concluſio ꝙ quodli-
bet naturale heterogeneũ ratione qualitatis ſuarum
partium habent in ſe principium ſue alterationis ꝑ
ſe non primo: patet: nam propter hoc ꝙ vna pars eſt
alterius qualitatis ab alia agit in eam: nam homo vꝉ
aliquod aliud mixtũ habet bene in ſe principium acti
uum alterandi ſe a ſua diſpoſitiõe naturali ⁊ hoc per
ſe non primo: quia ex quo vnũ membrũ eſt calidiꝰ alio
agit in aliud: ⁊ per cõſequẽs trahit a ſua naturali diſ
poſitione: nã ꝙ̃ cito aliqḋ membrũ hominis non eſt in
ſua diſpoſitione naturali: tã cito nec eſt hõ. ¶ Quar
ta concluſio: ꝙ nullum ens naturale homogeneum ꝓ
ut homogeneitas attenditur penes qualitatem: ha-
bet in ſe principium actiuũ ſue alterationis a ſua diſ
poſitione naturali nec per ſe primo: nec per ſe non pri
mo. ꝙ non per ſe primo patet ex prima concluſione: ꝙ
nec per ſe non primo: etiam patet ex quo quelibet ps
eius eſt ſimilis qualitatis in gradu cũ alia: ſequitur
ꝙ neutra alterat aliam. ergo. Ex his ſequitur ꝙ
heterogeneũ poteſt corrumpi dupliciter: vno modo
ab intrinſeco. ſ. per ſe non primo. alio modo ab extrin-
ſeco. Secũdo ſequitur ꝙ homogeneũ poteſt corrum
pi ſolum vno modo. ſ. ab extrinſeco. tertio ſequitur ꝙ
aliquod homogeneum prout dixi in principio ſi po-
neretur in vacuo ꝑmaneret perpetue ibi: nã tunc nul-
lũ corrũpens eẽt ſibi applicatũ: q̃a nullũ corrũpẽs hꝫ
ĩtrinſecũ ſed ſic nõ eẽt de heterogeneis q̃a adhuc poſ
ſet corrũpi ab ĩtrinſeco: licꝫ hoc nõ ſit per ſe p̃rio: ꝫ ⁊c.

Quantum ad tertium dubitãdum
eſt primo: quia dictum eſt ꝙ quodlibet ens naturale:
quum eſt poſitum extra naturalem diſpoſitionẽ ſuam
ſibi ⁊c. Peto vtrũ quodlibet moueret ſe ecõuerſo ad
illam: ſi extrinſecum contrarium ſibi remoueretur.
¶ Secundo dubitatur ex quo aqua calefacta natura
liter redit ad frigiditatem: vtrũ reducat ſe vltra gra
dũ frigiditatis: quam primo habuit: ⁊ videtur ꝙ ſic:
quia talis eſt motus naturalis q̃ in fine eſt velocior ꝙ̃
in principio videtur. ergo ſe mouere vltra gradũ prio
ris frigiditatis eius: recte: ſicut ſi terra eſſet perfora-
ta: ⁊ lapis deſcenderet verſus centrũ: tunc ex quo in
lapide ſic deſcendente acquiritur quidam impetus
moueret ſe vltra centrum tamdiu quouſq; impe-
tus ſit corruptus: ⁊ tunc lapis redit econuerſo ver-
ſus centrum. vbi etiam acquiritur vnus paruus impe
tus: quo iterum mouet ſe vltra centrum: ſed non tan-
tum quantum prius: ⁊ ſic quaſi titubando tandem de
ſcit. ſic ſimiliter videtur eſſe de aqua calefacta cũ re
dit ad frigiditatem priſtinam. ¶ Tertio quid in tali
reductione aque ad frigiditatem ſit agens: ⁊ quid pa
tiens. ¶ Quarto ſi celum poneretur extra naturalẽ
ſui diſpoſitionem vtrum reduceret ſe ad diſpoſitionẽ
priorem ſibi naturalem. ¶ Reſpondeo ad primum
et dico ꝙ homogeneum ſicut eſt elementum quantũ
cunq; deducat a ſui diſpoſitione naturali: dum tamẽ
maneat: ⁊ impedimentum extrinſecũ remoueatur: re
ducit ſe ad diſpoſitionem naturalem ſuam. ſic autem
non eſt dicendum de heterogeneis: ſicut eſt de homine
vel de equo: immo illud tantum poteſt trahi a ſua diſ-
poſitione naturali ſibi ꝙ quantumcunq; impedimen
ta extrinſeca remouerentur: nunꝙ̃ reduceret ſe ad pri
ſtinam diſpoſitionem: ⁊ hoc quia partes in ſe quodã-
modo ſunt contrariarũ diſpoſitionum. Dicunt ergo
aliqui medici ꝙ poſito ꝙ ſor. eſſet in diſpoſitione ſibi
conuenientiſſima ⁊ naturaliſſima ſi fieret infirmus ꝙ
nunꝙ̃ amplius reduceretur vel rediret ad diſpoſitio-
nẽ ſibi naturalem talem: qualẽ primo habuit. ¶ Re
ſpondeo ad ſecundũ: ⁊ dico ꝙ ſi ponatur aquã eſſe fri-
gida in ſummo quũ eſt in naturaliſſima diſpoſitione:
tunc dico ꝙ cum aqua reducit ſe ad frigiditatẽ nõ trã-
ſcẽdit gradũ ſũme frigiditatis: ⁊ vlterius dico ꝙ ĩ mo
tu alterationis non acquiritur talis impetus: qualis
acquiritur in motu locali: verũtamen ſi poneremus
aquã non habere frigiditatẽ ſummã cũ eſſet in ſum
ma ſua diſpoſitiõe conuenientiſſima poſſemus dicere
ꝙ in motu alterationis aque acquiritur impetꝰ: quo
aqua tranſcendit ad frigiditatẽ ſummã: ⁊ iterũ redit
naturaliter ad illã que eſt ſibi naturalis recte ſicut di
ceretur de graui. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ agens in tali al
teratione aque a caliditate ad frigiditatẽ: eſt frigidi
tas virtualis aque: vnde q̃uis in aqua calefacta non
ſit frigiditas actualis que ſentitur: tamẽ ibi eſt frigi-
ditas virtualis que non ſentit̃: vnde q̃uis piper non
ſentiatur actualiter calidum: tamẽ eſt virtualiter ⁊c.
principale ergo agens eſt forma ſubſtantialis: ⁊ paſſũ
receptiuum ſubiectũ forme. ¶ Ad quartũ dico ꝙ ſi ce
lum moueretur extra ſuam naturalẽ diſpoſitionẽ nõ
rediret et eſſet defectus ex parte materie: quia celum
non habet materiã: modo cũ idẽ nõ poſſit eſſe agẽs
et patiens, reſpectu ſui ipſius celum non poſſet reduce
re ſe ad diſpoſitionem ſibi conuenientem: ⁊ igitur con
cluſiones prius poſite debent intelligi de corporibus
compoſitis ex materia ⁊ forma.

Ad rationes principales: ad primã
quũ dixit Cõmentator elementa non habere ⁊c. con-
ceditur a diſpoſitione naturali corrumi: nihilominus ta
men bene habent principium intrinſecũ actiuũ ſue al
terationis ad diſpoſitionem eorũ naturalẽ: quũ ſũt
poſita extra illã: ⁊ de mixtis dico ꝙ ĩtelligit ꝙ hñt in
ſe principiũ ſue alteratiõis a diſpoſitiõe eorũ natura
li: per ſe non primo: ſed non per ſe primo. ¶ Ad ſecun-
dam ſequeretur ꝙ idem eſſet in actu ⁊ in potentia: di-
co ꝙ hoc non eſt inconueniens reſpectu diuerſorum:
ꝙ idem compoſitum reſpectu forme poteſt eſſe agens
et reſpectu materie patiens. ¶ Ad tertiam dico ꝙ il
la bene probat: nullum corpus habere principium in
ſe actiuum ſue alterationis a diſpoſitione eius na-
turali per ſe primo: et hoc bene conceditur: poteſt ta-
men habere principium ſue alterationis a diſpoſitio-
ne eius naturali per ſe non primo: vt dictum eſt. ¶ Ad
quartam bene concedo ꝙ idem bene põt habere in ſe
aliquo modo contraria: nam mixta habent in ſe par-
tes diuerſarũ qualitatum: ⁊ ſimiliter aqua calefacta
habet caliditatem actualẽ: ⁊ frigiditatem virtualem
que aliquo modo poſſunt dici contraria: quia frigidi-
tas virtualis eſt ꝓductiua frigiditatis actualis. que
eſt cõtraria actuali caliditati. ¶ Ad q̃ntã nego ꝙ a ꝓ
portione minoris inequalitatis ꝓueniret motus: q:
quantũcunq; aqua ſit calida dũ tñ maneat frigiditas
virtualis eſt maioris potẽtie ꝙ̃ ſit iſta caliditas actu
alis. ¶ Ad ſextã nego ꝙ aliq̃d agat vltra gradũ pro-
prium: q̃a adhuc manet ibi frigiditas virtualis tanti
gradus ſicut prius: ergo ⁊c.

Quæſtio.IIII.

Quærit tertio vtrum
figura ſit res diſtincta a re figu-
rata: verbi gratia vtrum es ⁊ eiꝰ
figura ſint res diſtincte: ⁊ argui
tur primo ꝙ ſic: quia albedo di-
ſtinguitur ab albo ⁊ alma ab ani
mato. ergo figura a figurato. cõ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſequētia tȝ:q̄a iſti duo termini figura ⁊ figuratuȝ:hñt ſe ſicut abſtractum ⁊ concretū:ſicut etiam iſti termini albedo ⁊ albū:ergo ſicut albedo ⁊ album ſignificant ⁊ ſupponunt pro diuerſis:ſic etiam figura ⁊ figuratum. ¶ Secundo figuratum eſt ſubſtantia ⁊ figura eſt accidens:ergo ſunt res diſtincte. conſequentia tenet:prīa pars antecedentis probatur: nam.eo eſt ſubſtantia: et idem eſt figuratum:ergo figuratum eſt ſubſtantia: ſed ꝙ figura ſit accidēs patet:quia nomina figurarū ſicut ſtatua:lectus ⁊c.ſunt de quarta ſpecie qualitatis ergo res ſignificate per ipſa videntur eſſe qualitates ſiue accidentia:vt patet.ergo. ¶ Tertio figuratum ſicut eſt ſtatua cōponitur ex ere ⁊ figura:ſed figura non ſic componitur.ergo. ¶ Quarto ſi figura non eſſet aliqua res ſuperaddita figurato:ſequeretur ꝙ ſtatue factor vel domificator nullam rem nouā faceret ſupadditā rebus figuratis:ſed hoc eſt falſum:quia tūc non eēt premiandus:conſequentia tenet poſtq̄ figura non eſt res ſupaddita figurato. ¶ Quinto ſequeretur ꝙ hec eſſet concedenda:ſigillū regis eſt ruſtici:poſito ꝙ vnꝰ ruſticus haberet aliquam ceram in qua fuiſſet impreſſum ſigillum regis. conſequētia probatur poſtq̄ talis figura et diſpoſitio non eſt res diſtincta ab illa cera:⁊ cum illa ſit ſigillum regis:ſequeretur hanc eſſe concedēdam:ſigillū regis eſt ruſtici:poſtq̄ illa cera eſt ruſtici. ¶ Sexto ſi figura ⁊ figuratum eſſent idem ſequeretur ꝙ homo poſſet nutriri de triangulis ⁊ quadrangulis:ſed hoc eſt falſum:⁊ conſequentia tenet:quia carnes ⁊ panes figurati ſunt figure triangularis ⁊ q̄drangularis ⁊c.⁊ per te ſunt idem:ergo.

In oppoſitum arguit̄ ſic. quicquid eſt illud quod termino vel terminis clauditur eſt figura:ſȝ quelibet res figurata termino vel terminis clauditur.ergo.maior eſt nota:quia diffinitio figure data a mathematico eſt iſta:figura eſt que termino ⁊c.vt prius:modo de quocunq; predicatur diffinitio ⁊ diffinitū minor patet ex eo ꝙ non eſt aliqua res figurata: quin claudatur terminis. ¶ In iſta queſtione prīo premittuntur quedam ſuppoſitiones.ſecundo ponende ſunt concluſiones.tertio notandum eſt vnum dubium:⁊ ſoluendum.

Quantum ad primū ſit iſta ſuppoſitio:ꝙ quotiēſcunq; contingit ꝙ de aliquo poteſt verificari aliquis terminus ꝓpter ſolum motum localem factum in ipſo vel in alio:qui quidem terminus nō poterat prius verificari de ipſo:tunc talis terminus non ſignificat aliquam rem diſtinctam vel ſuperadditam illi:de quo eſt de nouo verificabilis.verbi gratia.ſi ſor. qui mihi prius erat a dextris vadat ad ſiniſtram : tūc hec eſt vera:ſor.eſt mihi ſiniſter.ideo ſiniſtruȝ nō ſignificat aliquam rem ſuperadditam ab ipſo:quando aūt aliquod predicatuȝ nō eſt de aliquo verificabile de nouo ꝓpter ſolum motum localem factum in ipſo vel in alio:ſed ꝓpter motum alterationis ꝓprie dicte vel generationis:vel corruptionis:tunc talis terminus ſic de nouo verificabilis de aliquo ſignificat vnam diſpoſitionem de nouo ſuperadditaȝ illi de quo eſt de nouo verificabilis:verbi gratia:hic terminus album non pōt propter ſolum motum localem factum de nouo verificari de aliquo:ſed vt debeat de nouo de aliquo verificari:requiritur ꝙ precesſerit alius motus q̄ ſolus motꝰ localis:⁊ ideo iſte terminus dicitur ſignificare aliquā rem de nouo ſuperadditaȝ illi rei que ſignificatur per illum terminum de quo de nouo hic terminus album vel calidum verificatur.

Quantū ad ſecundū ſit prima concluſio:ꝙ nomina figurarum non ſignificant res diſtinctas a ſubſtātia. hoc ꝓbat̄:quia nomina figurarū poſſunt de nouo verificari de ſubſtantia ꝓpter ſolum motum localem factū:ergo non ſignificāt res diſtinctas a ſubſtantia:conſequentia tenet per ſuppoſitionem:⁊ antecedens arguitur:quia de eadem cera poteſt modo verificari ꝙ eſt ſpherica ⁊ ꝓpter ſolum motū localem ⁊ alium ſitum partium poteſt verificari ꝙ ſit triāgularis:⁊ per cōſequens ſphericitas ⁊ triāgularitas: non ſunt res ſuperaddite cere ſucceſſiue. Ex iſta cōcluſione ſequitur figuram non eſſe rem ſupadditam figurato:pȝ ex eo ꝙ ſphericitas non eſt res ſuperaddita cere ſpherice:nec triāgularitas cere triangulari. hoc etiam aliter probatur:q: figura non videtur eſſe aliud q̄ ſuperficies:q: res figurata non dicitur aliter ⁊ aliter figurata niſi ſecūdum ꝙ eius ſupficies aliter ⁊ aliter diſponitur. Sed ſuperficies nō eſt aliqua res ſuperaddita figurato:quod probatur quia ſuperficies eſt terminus de p̄dicamento quantitatis.ſed prius dictū eſt tales terminos non ſignificare rem diſtinctam a ſubſtantia ⁊ quantitate:cum ergo omne figuratū eſt ſubſtantia vel quantitas:ſequitur ſuperficiem non eſſe rē diſtinctam a figurato:ergo. ¶ Item ſi figura eſſet res diſtincta a figurato:ſequeretur ꝙ quecūq; figura poſſet annihilari manente figurato:ſed hoc eſt falſum:nā tunc eſſet vel eſſe poſſet figuratum:abſq; hoc ꝙ eēt aliqua figura:ſed hoc videtur implicare contradictionē ꝙ aliquod corpus ſit figuratū abſq; figura:conſequētia principalis ꝓbatur:nam quaſcūq; res diſtinctas abinuicem:quarū vna non eſt pars alterius:vnam earū deus poteſt conſeruare:⁊ aliam annihilare:quia vnaȝ illarū eſſe ſine alia non implicat contradictionem:mō ſi figura ponatur res ſuperaddita figurato:quecūq; figura poteſt annihilari figurato tamen manēte. ¶ Secunda concluſio:eſſe ſphericū vel eſſe triangulare:vel eſſe figuratuȝ ⁊ ſic de alijs non omnino nihil eſt.hoc ꝓbatur:quia ſi ſic tūc hec eſt falſa eſſe ſphericum eſt eſſe figuratum:⁊ ſic de alijs:ſed hoc eſt falſum:falſitas patet:quia hec eſt predicatio quidditatiua.conſequētia tenet:quia omnis ꝓpoſitio eſt falſa cuius ſubiectuȝ ꝓ nullo ſupponit:mō ſi eſſe ſphericum oīno nihil eſt:tūc ſubiectum illius ꝓpoſitionis:eſſe ſphericū eſt eſſe figuratū:ꝓ nullo ſupponeret:⁊ ſic p̄dicta ꝓpō eēt falſa ⁊ ſic non poteſt dici ꝙ eē ſphericū ſupponat pro iſta ꝓpoſitiōe ſphericum eſt:et eſſe figuratuȝ ſupponat pro illa:figuratum eſt:quia tunc etiam illa eſſet falſa eſſe ſphericū eſt eſſe figuratum:q̄a ſignificaret ꝙ hec propoſitio ſphericū eſt:eſſet iſta ꝓpoſitio figuratum eſt: ſed hoc eſt falſum:ergo ⁊c.

Quantum ad tertium:quia dictum eſt ꝙ figura non eſt aliud q̄ figuratuȝ:dubitatur:vtrū figuratum et eſſe figuratum ſint idem numero:⁊ videt̄ ꝙ nō per Ariſtoteleȝ I ſeptimo metaphyſice qui dicit ꝙ in dictis ſecundum accidens non eſt idem ipſum ⁊ ipſum eſſe:ex quo videtur ꝙ non ſit idem figuratum ⁊ eſſe figuratum:ſphericum ⁊ eſſe ſphericum. ¶ Rñdetur ꝙ figuratum et eſſe figuratum non ſunt res diſtincte tanq̄ ſubſtantia ⁊ accidens:q̄uis bene poſſit ſuſtineri ꝙ diſtinguūtur ſicut res ⁊ modus rei:quem quidē modum rei nunc temporis vocamus ſignificabile cōplexe. Et quū dicebatur in dictis ſecundum accidens ⁊c.bene concedo in dictis ſecundum accidens vbi abſtractum ſignificat rem ſuperadditaȝ illi pro quo ſup

ponit concretum:ſed vbi in dictis ſecundum accidens abſtractum non ſignificat rem ſuperadditam illi rei ꝓ qua ſupponit concretum:nõ oportet ipſum ⁊ ipſum eſſe diſtingui. realiter:verbi gratia. albedo ſignificat rẽ ſuperadditam rei pro qua ſupponit hic terminus album:ſequitur ꝙ nõ eſt idem album ⁊ eſſe albũ:qd patet: quia forte album eſt ſor. vel plato. ſed eẽ album eſt ſor. et eius albedo ⁊ aliquod tale:ſed quia figura nõ ſignificat rem ſuperadditam figurato:vt dictũ eſt:ideo figuratũ ⁊ eſſe figuratum non diſtinguũtur abinuicẽ. ¶ Et ex hoc poteſt poni vna concluſio ꝙ figura ⁊ eſſe figuratum non diſtinguuntur:hoc probatur:quia illud idem quod eſt figuratum eſt eſſe figuratum:vt iam dictũ eſt: ergo figura ⁊ figuratum nõ diſtinguũtur realiter:ergo concluſio vera.

Ad rationes principales. Ad primã

negatur ꝯſequentia. ⁊ ratio eſt quia albedo ſignificat rem diſtinctam ab albo ſed nõ ſic figura a figurato:quia nomina figurarũ poſſunt ſucceſſiue verificari de aliq propter ſolum motum localem factum: ſed albedo ⁊ eſſe album non. ¶ Ad ſecundam dico ꝙ non obſtat ꝙ aliqui termini ſignificant eandem rem:quorũ vnus eſt in p̃dicamento vno:⁊ alius in alio:ꝓpter hoc:quia vnus forte eſt connotatiuus ⁊ alius non:vel forte ambo ſunt connotatiui:ſed non eadem connotatione. ¶ Ad tertiam dico ꝙ eſt falſa de virtute ſermõis ſtatua componitur ex ere ⁊ figura:ſed ad hunc intellectum conceditur ꝙ in cõceptu diffinitiuo ſtatue includitur conceptus cui ſubordinatur hoc nomẽ es:⁊ ſimiliter cui ſubordinatur hoc nomen figura. ¶ Ad quartam dico ꝙ domificator ꝓpter hoc non eſt premiandus quia aliquid de nouo ꝓducit:ſed quia diſponit ipſam rem taliter qualiter nõ erat prius diſpoſita. ¶ Ad quintam dico talem eſſe cõcedendam:nego tamen illã eſſe cõcedendam ſigillum regis eſt ſigillum ruſtici:quamuis ſigillum regis ſit ruſtici:non tamen eſt ſigillum ruſtici:ſed bene cera ruſtici. ¶ Ad ſextam concedo ꝙ trianguli ⁊ quadranguli poſſunt nutrire hominem ſed non poſſunt nutrire ſecundum illam rationem:ſecundum quam dicuntur trianguli ⁊ quadranguli:ſed ſecundum illam ſecundũ quã dicuntur poſſe reſtaurare deperditum:ergo ⁊c.

Quæſtio.IIII.

Quærit vtrum res artificiales diſtinguantur a rebus naturalibus. ⁊ arguitur primo ꝙ ſic:quia domus eſt res artificialis: ⁊ non eſt res naturalis:ergo diſtinguitur a re naturali:conſequentia eſt clara. Sed ſecunda pars antecedentis patet:quia nulla res naturalis eſt domus ergo per conuerſionem ſimplicem nulla domus eſt res naturalis. antecedens patet. quia quodlibet ens naturale eſt vnũ:ſed nulla domus eſt vnum ſed plura. ſ. lapides ⁊ ligna. ¶ Secũdo ſtatua eſt res artificialis ⁊ nõ naturalis:ergo. conſequentia tenet:prima pars antecedentis patet ⁊ ſecunda pars probatur: nam ſi ſtatua eſſet ens naturale: tunc ipſa eſſet es vel aliquod huiuſmodi. ſed hoc eſt falſum: quod probo:quia bene dicimus ꝙ ſtatua eſt erea:ſed non dicimus es eſt ereum:quia nihil predicatur de ſeipſo denominatiue:nam falſum eſt dicere ꝙ albedo eſt alba. quare igitur de ſtatua eſt verificabile aliquod predicatum:quod non eſt verificabile de ere:ideo videtur ꝙ es ⁊ ſtatua non ſunt idẽ. ¶ Tertio ſecare eſt motus artificialis ⁊ nõ naturalis motus et cum motus naturalis ſit res naturalis:ſi ergo ſecare nõ eſt motus naturalis: videtur ꝙ nõ ſit res naturalis:⁊ per ꝯñs aliqd artificiale nõ ẽ naturale. ¶ Quarto faber faciẽs cultellũ: facit aliquid aliter ſe habere ꝙ prius ſe habuit:ſed aliter ſe habere nunc ꝙ prius nõ poteſt eẽ ſine diuerſitate entis. ergo videtur ꝙ cum faber facit cultellum facit aliquod diuerſum ab ente qd prius erat: ſed hoc quod faber facit dicitur res artificialis:⁊ preexiſtens dicitur res naturalis:ergo videtur ꝙ res artificialis ſit diſtincta a re naturali. ¶ Quinto illud quod de nouo fit non eſt idẽ cũ illo qd prius erat. Sed res artificialis vt eſt cultellus de nouo fit:ergo videtur non eſſe idem cum ferro quod prius erat:ergo. ¶ Sexto illa differunt abinuicem:que ſic ſe habent:ꝙ aliqua eorum ſeu que ſunt ab vna parte:habent in ſe principium motus et quietis:alia autem que ſunt ab alia parte non habẽt ſed ſic eſt de rebus naturalibus ꝙ habent in ſe principium ſui motus ⁊ quietis:artificialia autem non:vt patet per Ariſto. in litera. ¶ Septimo auctoritate Ariſto. in litera dicentis:ꝙ eorũ que ſunt: alia ſunt a natura: alia vero propter alias cauſas:et dicit Commentator ꝙ per cauſas intellexit intellectum ⁊ voluntatem ⁊ artẽ et ſimiliter auctoritate cõmentatoris dicẽtis ꝙ forme artificiales ſunt accidentia ſubſtantijs naturalibus modo accidentia diſtinguũtur ab illis: quorum ſunt accidentia.

In oppoſitum arguitur. nam multę

res artificiales ſunt per ſolum motum localẽ. ſ. per ablationem aliquarum partium:vel per aliam ſituationem partium:ergo tales res artificiales non ſunt diſtincte a rebus naturalibus:antecedens patet de ſe:ꝯñtia patet per precedentem queſtionem:nam ibi dicebatur ꝙ per ſolum motum localem aliqua ſunt artificialia:⁊ per talem ſituationem nihil ſupadditur rei naturali preexiſtenti et per conſequens res naturalis poſt illam factionem eſt res artificialis.. ¶ Secundo arguitur ex poſitione. ſ. demonſtrando hanc ſtatuam:hec res eſt naturalis: quia lapis vel es:⁊ hoc idẽ ẽ res artificialis quia ſtatua: ergo res naturalis eſt res artificialis. ¶ Tertio auctoritate Ariſto. qui concedit iſtam:naturalia in quantum ſũt artificialia non habere in ſe principium ſui motus et quietis:modo in iſta implicatur naturalia eẽ artificialia:⁊ in iſta artificialia in quãtũ naturalia bene habẽt in ſe principium ſui motus:implicatur artificialia eẽ naturalia. Et ſimiliter Ariſto. bene concedit iſtas: arca eſt lignum:ſtatua eſt es:ex quo ſequitur concedere res artificiales eſſe naturales cum arca ⁊ ſtatua dicantur res artificiales. ¶ In iſta queſtione primo ponam concluſiones:deinde reſpondebo ⁊c.

Quantum ad primũ ſit prima con-

cluſio. ꝙ nõ quelibet res artificialis eſt res naturalis hoc ꝓbatur:quia domus eſt res artificialis: ⁊ non eſt res naturalis. quia nullũ ens naturale eſt domus:ſed plura entia naturalia ſunt domus. Sed dices domus eſt res artificialis:ſequitur ergo ꝙ domus eſt. ſi conceditur domus eſt:ergo domus eſt ens. ergo ſubſtantia vel accidens nõ accidẽs:vt patet:quia eſt per ſe ſeorſum exiſtẽs per aggregationem plurium entium:ergo eſt ſubſtantia. ſi eſt ſubſtantia: vel ergo materia:vel forma:vel cõpoſitum: ſed quodcũque iſtorum datur ad minus domus eſt natura:vel ens naturale. ¶ Reſpondetur ꝙ non ſequitur domus eſt:ergo domus eſt ens: quamuis bene ſequatur domus eſt:ergo domus eſt ens vel entia. ¶ Ex quo ſequitur correlarie ꝙ iſta a. ẽ non debet conuerti in iſtam ens eſt a. ſed in iſtam: ens

vel entia eſt a vel ſunt a. ¶ Sed dices ꝗ̃modo eſt ꝙ cõ-
cedis iſtam domus eſt ens artificiale ⁊ negas iſtam do
mus eſt ens: dico ꝙ hoc nomẽ ens eſt equiuocũ ⁊ de ali
quibus eſt verificabile ſimpliciter: hoc eſt ſine additio
ne: ſicut de illis que ſunt ſubſtãtie: verbi gratia: homo
eſt ens: ſed de aliquibus non eſt verificabile ſimplici-
ter: ſed cum additione. ⁊ tunc dicitur verificari de ter-
minis ſecundum quid: ſicut de terminis accidẽtalibꝰ
ſignificatiue ſumptis: et hoc eſt quod notat Ariſto. ſe
ptimo metaphyſice: quũ dicit ꝙ accidentia nõ ſunt en
tia ſed entis. i. de pluribus terminis accidentalibus ſi
gnificatiue ſumptis non verificatur hoc nomen ens
ſine addito: ſed bene cum addito: ⁊ ideo ſi arguit̃: do-
mus eſt ens artificiale ḡ domus eſt ens: negãda eſt cõ
ſequẽtia: quia arguit̃ a ſecũdũ quid ad ſimpliciter. ex
q̃ infero ꝙ domus nihil eſt: eo ꝙ nullũ ens ẽ domus: cũ
quo bene ſtat ꝙ domus ſit ens artificiale. ¶ Secũda
concluſio ꝙ quelibet res artificialis eſt ens naturale
vel entia naturalia. hec probatur ſic. pro cuius tamen
probatione: ſuppono primo ꝙ rerum artificialium q̃-
dam fiunt per coniunctionem plurium rerum natura
lium vt eſt domus: quedam vero per ablationem aliq̃-
rum partium ſicut ſunt ſculpture ⁊ imagines. ⁊ quedã
per ſolã tranſpoſitionem ſiue aliam ſituationem ptiũ
ſicut figura cere ꝑ impreſſionem ſigilli. Tunc probat̃
concluſio de illis que fiunt per coniunctionem partiũ
plurium rerum naturalium: nam in factione taliũ: nul
la res de nouo generat̃: ergo tales res artificiales nõ
diſtinguũt̃ a rebꝰ naturalibꝰ: ꝯñtia tenet ⁊ antecedẽs
ꝓbatur: quia in factione domus: ſi aliqua res de nouo
ꝓduceretur: aut eſſet forma artificialis: aut accidẽta
lis rebus naturalibus: ⁊ hoc ſecundum ponentes res
artificiales differre a rebus naturalibus. Sed hoc nõ
quia talis eſt figura que per precedentẽ queſtionem
non ponitur res diſtincta a rebus figuratis. Item pro
batur: nam talis forma artificialis: ſicut eſt figura vel
domus: vel eſſet tota in toto cuius eſt: ⁊ tota ĩ qualibꝫ
parte: vel tota in toto: et pars in parte. non poteſt dici
primum: ex eo ꝙ nulla forma materialis ⁊ extenſa põt
eſſe tota in toto: ⁊ tota in qualibꝫ parte: nec põt dici ſe
cundum. ſ. ꝙ in pte domus ſit pars figure domus: ſeu
talis forme ſuꝑaddite: nam vel in iſta parte domus an
te factionem fuiſſet iſta pars forme: vel nõ. ſi prefuiſſet
tunc in factione domus: non de nouo fieret et haberet̃
ꝓpoſitum: ſi dicatur ꝙ anteq̃ domꝰ ſit in parte domꝰ
non eſt pars forme domus: ſed quando domus primo
eſt tunc primo in qualibet parte domus eſt pars for-
me domus: non valet: nam mirabile eſt: ſi lapidi exi-
ſtenti in fundo domus: qui eſt pars: deberet de nouo ac
quiri aliqua res inexiſtens ei: eo ꝙ tectum poneretur
ſupra parietes. Deinde iterum probatur concluſio de
rebus que ſunt ſolum per motum localem: nã ſicut pri
us dicebatur: termini ſignificantes diſpoſitiones arti
ficiales factas per ſolum motum localem non ſignifi
cant nec ſupponunt pro rebus diſtinctis a rebus natu
ralibus. ex iſta concluſione ſequitur: ꝙ eadem res eſt
es ⁊ ſtatua: ſimiliter eedem res vt lapides ⁊ ligna que
ſunt res naturales: ſunt vnum artificiũ vel ens artifi
ciale. ¶ Tertia concluſio iſti termini es ⁊ ſtatua ⁊ ſiſr
de aliis qui habent diuerſas diffinitiones exprimẽtes
quid nominis: ſubordinantur diſtinctis conceptibus
in ſignificando. hoc patet quia hoc nomen es de ꝑdica
mento ſubſtantie eſt: ſed hoc nomẽ ſtatua de ꝑdicamẽ
to qualitatis ⁊ in quarta ſpecie ſicut ſunt quecũqꝫ no
mina figurarũ connotantia taliter eſſe res figuratas:
vt ſunt iſta nomina domus ſphericum: ⁊ huiuſmodi. ⁊
ex hoc ſequitur ꝙ ſi ab aliquo queritur quid eſt hoc de

monſtrando ſphericum: male reſpondetur ſcannum
quia hic terminus ſcannum: cum ſit de predicamen-
to accidentis non eſt predicabilis in quid de ſubſtan-
tia ſed in quale. ⁊ ſic dicatur proportionabiliter de hoc
nomine ſtatua ⁊ aliis ſimilibus.

Ad rationes principales. Ad primã
concedo illud quod probat: quia eſt pro vna concluſio
ne. ¶ Ad ſecundam dico ꝙ ſtatua erea nõ eſt aliud q̃
es: ergo ita hec eſt concedenda es eſt ereum ſicut ſta-
tua eſt erea concedo: licet non ſit ita propria. ⁊ quum
dicitur nihil debet predicari de ſeipſo denominatiue:
dico ꝙ quando concretum ⁊ abſtractum ſignificant
diſtinctas res ⁊ ſupponunt pro diſtinctis rebus: tunc
concretum non poteſt vere predicari de abſtracto. nec
econuerſo. ideo hec eſt falſa: albedo eſt alba: et etiã hec
album eſt albedo: eo ꝙ iſte terminus albedo ſignificat
vnam rem ſuperadditam rei habenti albedinẽ: ſed qñ
concretum ⁊ abſtractum non ſic ſe habent: vnum illo-
rũ bene ⁊ vere poteſt predicari de alio: ſicut eſt hec: ho
mo eſt humanitas: ⁊ humanitas eſt homo: ⁊ quia ſic ĩ
ꝓpoſito eſt: ꝙ ly es ⁊ ly ereũ eandem rem ſignificant:
et pro eodem ſupponunt: ideo ſequitur ipſa poſſe de ſe
inuicem predicari vel verificari. ¶ Ad tertiam: ſecare
non eſt motus naturalis: concedo: ⁊ quum dicitur mo
tus naturalis eſt res naturalis: negatur. etiam ſuppo
ſito ꝙ concederetur: non valeret conſequentia: ſecare
non eſt motus naturalis: ergo ſecare non eſt res natu-
ralis: propter hoc ꝙ arguitur ab inferiori ad ſuperiꝰ
negatiue. ſicut non ſequitur tu non es aſinus: ergo tu
non es animal. ¶ Ad quartam de cultello dico ꝙ fa-
ber faciendo cultellum: facit aliquid ſcilicet ferrũ ali
ter ſe habere q̃ prius ſe habuit: ⁊ quum dicit̃: ergo ẽ ibi
diuerſitas que prius non erat: concedo: ⁊ vlterius di-
co ꝙ illa eſt inter partes ferri: que aliter ſe habeãt ad
inuicem quo ad ſitum ⁊ diſtantiam q̃ prius ſe habe-
bant: tamen non eſt imaginandũ: ꝙ illa diuerſitas ſit
aliquid de nouo factum. ¶ Ad quintam ens artificia
le de nouo fit: dico ꝙ hec de virtute ſermonis eſt falſa:
ens artificiale de nouo fit: ſed tamen ad bonum intel-
lectum concedi debet. ſ. ad hunc ſenſum: ꝙ aliquando
aliquis terminus connotans diſpoſitionem artificia
lem de nouo eſt verificabilis de pronomine demonſtrã
te aliquam rem: quando tamen terminus ſignificans
illam rem ſub ratione qua eſt naturalis: non de nouo ẽ
verificabilis de pronomine demonſtrante eandem rẽ
verbi gratia: demonſtrato aliquo ligno poteſt de nouo
verificari hoc nomen ſtatua: quando non eſt de eo de
nouo verificabile hoc nomen lignũ. ¶ Ad ſextã dico
ꝙ immo iſta artificialia habent in ſe principiũ ſui mo
tus ⁊ quietis naturalis ſicut naturalia: nec Ariſtote.
dicit oppoſitum ſed bene concedit illam reduplicati-
uam: naturalia inquantum naturalia habent in ſe pri
cipium ſui motus ⁊ quietis: artificialia vero inquan-
tum artificialia non. i. in conceptu quo cõcipio aliquã
rem eſſe naturalem: includitur conceptus principii in
trinſeci motus: ⁊ quietis: ſed in conceptu: quo cõcipio
res artificiales: non includit̃ conceptus principii mo
tus et quietis: quia non poſſem concipere ipſam habe
re in ſe principium ſui motus ⁊ quietis: nihilominꝰ tñ
poſſẽ ꝯcipe aliquã rẽ eẽ artificialẽ: abſqꝫ hoc ꝙ ꝯcipiã
ipſaꝫ habere in ſe principium ſui motꝰ ⁊ q̃etis. ¶ Ad
aliam dico: ꝙ ꝑ hoc Ariſt. voluit intelligere tantũ: ꝙ
rerũ naturaliũ quedã hñt ſuas figuras ab arte: ſicut
es: quũ facta eſt ſtatua: ⁊ lapides ⁊ ligna que ſũt facta
domus. ¶ Ad auctoritatẽ cõmẽtatoris dico ꝙ ꝑ hoc
ipſe vult ꝙ ꝓpoſitiones in quibꝰ ponunt̃ termini cõ-

ſitiones artificiales ſunt vere ꝑ acci⸗ quando eſt vera:⁊ eſt ſtatua:⁊ aliq̃ remanente:ergo ⁊c.

Quæſtio.V.

QVæritur vtrum diffinitio nature poſita ab Ariſtot. in iſto ſecũdo ſit bona.ſ.natura eſt principium ⁊ cauſa mouẽdi et quieſcendi eius in quo eſt primo per ſe et non ſecundum accidens. Et arguitur primo ꝙ nõ: oratio nugatoria non eſt bona diffinitio:ſed ſic eſt de predicta diffinitione.ġ.maior patʒ minor probatur:quia omne principium eſt ꝑ ſe: quum ergo dicitur principiuʒ fruſtra ponitur per ſe:⁊ ſilr ꝑ ſe et non ſecundum accidens ſunt idem:ergo.⁊ ſimiliter cauſa ⁊ principium idem ſunt:ergo ſufficeret dicere ſolum principium vel ſolum cauſa: quum vero dicitur principium ⁊ cauſa videtur eſſe nugatio:ġ ſic videtur ꝙ triplici de cauſa p̃dicta oratio ſit nugatoria. ¶ Secundo predicta diffinitio non eſt ꝓprie ꝓpria nature: ergo non eſt bona:conſequentia tenet:quia bona diffinitio alicuius debet eſſe conuertibilis cum diffinito:⁊ ꝓprie propria diffinitio. antecedens probatur:quia p̃dicta diffinitio non conuenit omni nature:nec conuenit ſoli nature:nec conuenit ei ſemꝑ:ġ non eſt ꝓprie ꝓpria nature:conſequentia tenet per deſcriptionem ꝓprie ꝓprii poſitam a Porphyrione. prima pars antecedentis probatur:quia non conuenit nature celi. q: q̃uis natura celi ſit principium mouendi nõ eſt tamẽ principium quieſcendi:quia celum nunq̃ quieſcit nec eſt aptum natum quieſcere:⁊ ſimiliter non cõuenit nature terre totalis:que q̃uis ſit principium quieſcendi nõ tñ ẽ ꝓincipiũ mouẽdi:q2 nunq̃ totalis terra totaliter mouetᷣ:ſed ſemper quieſcit:cum ſit in medio mũdi. Secunda pars antecedentis probatur ꝙ nõ conuenit ſoli nature quia conuenit etiam calori naturali:⁊ ſimiliter grauitati ⁊ leuitati:ſed iſta nõ ſunt nature: q2 ille non ſunt ſubſtantie:oportet autem naturaʒ eẽ ſubſtantiam ꝑ Ariſto.in iſto ſecundo.⁊ aſſumptum ꝓbatᷣ: quia grauitas eſt principium mouẽdi graue deorſum in quo eſt:⁊ ſimiliter leuitas eſt principiũ mouendi ſurſum eius in quo eſt.⁊ ſimiliter calor naturalis:qui eſt intrinſecus animato:eſt principium nutritionis ⁊ augmẽtationis:que quidem ſunt motus naturales:⁊ ſimiliter ars cantandi que eſt in habentibus artem eſt principium talis motus:qui eſt cantus:⁊ talis fractionis notarum.ſimiliter ars ſaltandi:eſt principiũ motus.ſ.ſaltus:⁊ eſt intrinſecum ſaltanti:tamen nec ars ſaltandi:nec ars cantãdi ſunt nature:propter hoc q2 ſunt accidẽtia. Tertia pars antecedentis ꝓbatur:ꝙ predicta diffinitio non conueniat ſemꝑ nature:nã quãdo lapis proijcitur ſurſuʒ:tunc nec natura lapidis eſt principium mouendi:nec quieſcendi:nam tunc ille lapis non quieſcit:nec mouendi:nam talis motus ſicut eſt motus ſurſuʒ:qualẽ tunc habet lapis:natura lapidis non eſt principium ꝓpter hoc ꝙ talis motus lapidis ſic eſt violentus. ¶ Tertio ſubſtantia non debet diffiniri per accidens:nam per Ariſtote.ſeptimo metaphyſice diffinitiones ſubſtantiarum non debent dari per additamentum:ſed motus ⁊ quies ſunt accidentia : natura autem ſubſtantia. ergo diffinitio nature non debet dari per motum:⁊ quietem:⁊ per conſequẽs cum predicta diffinitio ſit data per huiuſmodi: ſequitur ⁊c. ¶ Quarto nullum abſolutum debet diffiniri ꝑ reſpectiuum:ſed natura eſt quid abſolutum : ⁊ principium eſt quoddã reſpectiuum:ergo. maior eſt vera ex eo ꝙ reſpectiuum nec eſt genus nec differentia ⁊ eſſentiale abſolutum:ſed ꝙ natura ſit abſolutum patet:quia omnis natura eſt ſubſtantia:et hoc eſt quoddam abſolutum:principium autem dicitᷣ relatiue ad principiatum:ergo. ¶ Quinto nullum poſitiuum debet diffiniri ꝑ priuatiuum:ſed natura eſt quoddam poſitiuuʒ:quies autem priuatiuum:eſt enim p̃uatio motus:ergo natura non debet diffiniri per quietem.maior eſt nota ex eo ꝙ diffinitio debet dari ꝑ notiora ſexto topic.ſed p̃uatio non eſt notior poſitione:quia habitus non cognoſcitur per priuationem:ſed econuerſo: priuatio ꝑ habitum cognoſcitur. ¶ Sexto nullum idem eſt principium oppoſitorum:quia idem in quantum idem ſemꝑ natum eſt facere idem:ſed quies ⁊ motus ſunt oppoſita.ergo natura exiſtens eadem non eſt principiuʒ motus ⁊ quietis. Et confirmatᷣ:nã impoſſibile eſt ꝙ idem inquantũ idem moueatᷣ ⁊ quieſcat:ġ impoſſibile eſt ꝙ natura ſimul ſit principium mouendi ⁊ quieſcendi ⁊c. ¶ Septimo illud quod eſt finis non eſt principiũ: natura enim eſt forma:que eſt finis generatiõis:⁊ per cõſequens non eſt principium mouendi ⁊ quieſcendi:cuius oppoſituʒ dicitur in diffinitione nature. ¶ Octauo quies nihil eſt:ergo nihil eſt principium eius:⁊ ꝑ cõſequens aliquid eſt principium quieſcendi: cuius oppoſitum iam dictum eſt in diffinitione nature.ġ ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſto.in iſto ſecũdo/tractatu primo. In queſtione primo videndum eſt de expoſitione diffinitiõis nature. Secũdo vidẽdũ eſt q̃ñ predicta diffinitio cõueniat nature celeſti et ſecũdum hoc erunt duo articuli ⁊c.

Quantum ad primum ſciendum: q̃uis hoc nomen natura ſupponat pro ſubſtantia.ſ. pro materia ⁊ forma:non tamen eſt in predicamẽto ſubſtãtie: q2 nõ ſignificat ſubſtantiaʒ abſolute ſed in ordine et in reſpectu ad motum:⁊ quietem naturalẽ: cuius talis ſubſtantia eſt principium actiuum ⁊ paſſiuum:⁊ ꝓpter hoc natura eſt in predicamento ad aliquid ſicut eſt hoc nomẽ pater. Ex quo ſequitur ꝙ ſi per imaginationem forma lapidis conſeruaretur ſeparata a lapide:ꝙ ipſa deſineret eſſe natura:q̃uis non deſineret eẽ ꝓpter hoc,q2 deſineret eſſe ꝓincipiuʒ intrinſecum actiuum ⁊ paſſiuum quieſcendi ⁊ mouendi: verumtamen accipiendo hoc nomen natura large prout natura alicuius dicitur eſſentia eius:tũc illa forma ſeparata bñ diceretur natura:eo modo quo diceremus deũ eſſe naturam:ſed hoc eſt large accipiendo hoc nomen natura. Iſto dicto accedamus ad expoſitionem ⁊ declarationeʒ predicte diffinitionis:pro quo eſt ſciendum ꝙ in p̃dicta diffinitione dicitur principium et cauſa: ⁊ ratio poteſt aſſignari dupliciter:⁊ primo quia q̃uis iſta duo nomina idem ſignificent:tamẽ quia forte ſignificatio vnius eſt notior ſignificatione alterius ipſe ponit iſta duo nomĩa ac ſi vellet vnum exponere per reliquum:⁊ ex hoc patet qualiter ſine nugatione ponitur principiuʒ ⁊ cauſa. ¶ Alia ratio poteſt eſſe ꝙ ꝑ iſta nomia Ariſto. vult nobis exprimere duplicem naturam.ſ.materiam ⁊ formam ita ꝙ per principium vult exprimere materiam:⁊ per cauſam formam:⁊ ſi dicatur:ꝙ nulla natura ſit materia ⁊ forma:nec oportet exponere per ⁊: ſed per vel:ita ꝙ dicatur natura eſt principium vel cã: et cum omne principium vel cauſa ſit actiua vel paſſiua:bonum eſt exprimere ly actiuum ⁊ ly paſſiuum:ita ꝙ dicatur natura eſt principium paſſiuum vel cauſa

actiua mouendi et quieſcendi. et hoc bene notatur ꝑ iſta pticipia mouēdi ⁊ quieſcēdi futuri temporis. Ex hoc ſoluuntur tunc alique inſtantie: que fierent: quū lapis ꝓiicitur ſurſum: natura lapidis eſt principium mouendi ⁊ quieſcendi: ex eo ꝙ poteſt mouere lapidē naturaliter et facere quieſcere lapidē naturaliter. Et vlterius ſciendum ꝙ in ꝑdicta diffinitione ponitur ly eius in quo eſt: ad differentiā mouentiū extrinſecorū: ſicut eſt ꝓiiciens lapidē ſurſū: nam ꝗuis tale ſit principium motus iſtius lapidis: non tamen ꝓpter hoc ē natura lapidis: quia non eſt in lapide ſeu in illo quod mouetur: ſed eſt extrinſecum eius. Similiter quum dicitur: per ſe: hoc dicitur ad differentiam cauſarum per accidens motus naturalis vel quietis: ⁊ quum dicitur: primo: ponitur ad differentiam qualitatum motiuarum: ſicut ſunt grauitas: ⁊ leuitas: que ꝗuis ſint cauſe per ſe mouendi ⁊ quieſcendi eius in quo ſunt: nō tamen ſunt cauſe prime nec principales: ſed inſtrumē tales: cauſa autē principalis eſt ipſa natura: puta forma ſubſtantialis vel materia ipſius grauis: vel leuis: ita ꝙ ly primum contrahit ly ꝑ ſe. deinde ponitur: nō ſecundum accidens quod debet eſſe determinatio illius quod eſt per ſe: ⁊ ponitur ad differentiam quarundam artium: que ꝗuis ſint principium motus illius: in quo ſunt: tamen quia ſunt in illo ſecundum accidēs ideo non dicuntur nature illius: ſicut ars medicinalis aliquis enim habens medicinam poteſt per illam ſeipſum ſanare: ſed quia ars medicine eſt illi ſecundum accidens: ꝗuis ſit cauſa illius ſanationis: non tamen eſt natura illius: quia non ineſt ei per ſe: quod tamē requireret ad hoc ꝙ diceret natura. Sic igit expoſita diffinitiōe nature: pōt ſic exponi explicite: natura ē principiū per ſe ⁊ principiū actiuū ⁊ paſſiuū mouendi ⁊ quieſcē di eius in quo eſt per ſe: ⁊ non ſecundū accidēs. Quia diffinitione ſic declarata: pꝫ ꝙ non eſt nugatoria: quia illa membra que videntur in dicta diffinitiōe facere nugationem non referuntur ad idē: ſed ad diuerſa: vt declaratum eſt. ¶ Tunc ſit prima concluſio: iſta predicta diffinitio nature eſt conuenienter data: ꝑ genus .ſ. ꝑ ly principium: ⁊ per differentias .ſ. per alia poſita in diffinitione nature: que ſufficiēter naturam diſtinguūt a quocunq; alio: cum quo dicitur conuenire. cōfirmat nam ꝑdicta diffinitio explicat totum conceptū nature: ⁊ per conſequens eſt bona.

Quantū ad ſecundum. ſciēdum eſt ꝙ tripliciter capitur naturale: vno modo prout diſtinguitur contra ſupnaturale: ⁊ ſic non accipitur in propoſito. ¶ Secundo modo accipitur ꝓut diſtinguitur contra voluntarium: et ſic iterum non accipitur in ꝓpoſito. ¶ Tertio modo capitur ꝓut diſtinguitur contra violentum: ⁊ non contra illud quod ineſt alicui ꝑter naturam. ſicut motus circularis ineſt igni ꝑter naturam in ſphera ſua. ¶ Secundo nota ꝙ celum ſumitur dupliciter: vno modo excludendo motorē: alio modo cum incluſione motoris. ¶ Tunc ſit prima cōcluſio: ꝙ accipiendo celum ſecundo modo motus celi eſt naturalis accipiendo naturale tertio modo. ⁊ cū hac concluſione patet predictam diffinitionem vere cōpetere nature celi: ꝓpter hoc ꝙ eius motus eſt naturalis: ſed non eſſet naturalis niſi eēt a natura que eſt principium mouendi ⁊ quieſcendi per ſe primo: eius in quo eſt non ſecundum accidens. hoc igitur probatur: quia motus celi eſt actiue a motore intrinſeco celi accipiendo celū cum incluſione motoris: cuius principiū paſſiuum eſt ipſum celum: accipiendo celum cum excluſione motoris. Eſt tamen ſciendū ꝙ natura motiua celi non ſolum eſt principium mouendi [illegible] ter: ſed etiam eſt principium quieſce[illegible] ſuo: in quo eſt: ⁊ nunꝗ recedit: vnde [illegible] manet in eodem loco ꝗuis ſecundū eius partes mutet locum. ¶ Secundo ꝓbatur concluſio. motus celi eſt perpetuus: ergo non eſt violentus: quia nullū violentum perpetuum primo celi: ḡ eſt naturalis: put naturale diſtinguitur contra violentum. ¶ Tertio motus celi principaliter intenditur a natura: ſed in iſtis inferioribus non intenditur principaliter motus: ſꝫ principaliter intenditur quies: ⁊ motus ꝓpter quietem: ḡ motus celi eſt maxime naturalis accipiendo naturale ꝑdicto modo. Sꝫ dices. ſic ſequeretur ꝙ ī fine deberet eſſe velocior in ꝙ principio: negatur conſequentia: quia motum naturalem velocitari in fine ſolum conuenit motib⁹ naturalib⁹ rectis: ſicut ſunt motus ſurſum ⁊ motus deorſum: ſed non naturalibus circularibus: ſicut eſt celi.

Ad rationes. Ad primam: patet ex queſtione ſolutio: quum oſtendebatur predictam diffinitionem non eſſe nugatoriam. ¶ Ad ſecundam negatur antecedens: ⁊ quū ꝓbatur: ꝙ non competit nature: immo dicitur ꝙ ſic: ſicut iam dicebatur natura celi non eſt ſolum cauſa mouendi: ſed quieſcendi in loco in quo mouetur circulariter a quo nunꝗ recedit ⁊ quum dicebatur de natura terre totali: dico ꝙ natura eius eſt principium actiuum ſui motus: ⁊ non ſolū quietis. ⁊ quum dicebatur ſemꝑ quieſcit: nego: vnde magis credo ꝙ ſemꝑ moueatur: vnde imaginor ꝙ cū medietas terre ſit eque grauis vt eſt altera ⁊ cum vni earum fit ablatio: ꝙ tunc vna earum fit grauior: ⁊ mouebit pellēdo aliā tā diu ꝙ cētrū totius ḡuitatis fiat mediū mūdi: qa aliq ꝑtes terre cū fluuiis currētib⁹ ad mare fluūt ⁊ portāt de terra ex vna ꝑte ad mare: tūc terra ex vna parte fit grauior: tantum: ꝙ ſemꝑ alia et alia pars terre eſt in medio mundi: et pellitur verſus nos: in tantum ꝙ aliquando terra que erat in centro: nunc eſt in ſuperficie ⁊ econuerſo. ¶ Ad ꝓbationē ſecunde partis: dico ꝙ non conuenit grauitati: nec leuitati: nec calori naturali. ꝗuis hec omnia ſint principium intrinſecum motus ⁊ quietis: non tamen ſunt principia principalia: ſed inſtrumentalia: ⁊ hoc notabatur per ly primum: in diffinitione nature. de arte vero cantandi ⁊ ſaltandi dico ꝙ non ſunt principia motuum ſed bene ſunt principia talis modi mouendi: vnde principium principale eſt forma: ſed talis modi cantandi: ⁊ talis modi ſaltandi principium: bene eſt ars. ¶ Et tunc ad ꝓbationem tertie partis: dico ꝙ ꝗuis natura non ſit ſemper principium motus: ⁊ quietis: eſt tamen ſemꝑ principium actiuum ⁊ paſſiuum motus ⁊ quietis: ⁊ hoc notatur per ly mouendi ⁊ quieſcendi: que particule ſūt participia futuri tēporis. ¶ Ad tertiam concedo ſubſtantiam non debere diffiniri per accidentia: ⁊ cum dicitur omnis natura eſt ſubſtantia: concedo. tamen ſtat hoc nomē natura eſſe de ꝑdicamēto accidētis: quia eſt nomen connotatiuum vt prius dicebatur: ⁊ ideo eius diffinitio poteſt dari per nomina de predicamento accidentium. ¶ Ad quartam concedo ꝙ nullum abſolutum debet diffiniri per reſpectiuum: ⁊ tunc dico ꝙ hoc nomen natura non eſt abſolutum: ſed reſpectiuum: ꝗuis bene ſupponat ꝓ re que eſt ſignificabilis ꝑ nomen abſolutum. ¶ Ad quintam dico ꝙ nomen priuatiuū non eſt prius notū ꝙ cui priuatiue opponitur: nihilominus tamen pōt eē notius poſitiuo: cui tamen priuatiue opponitur. ⁊ ſic eſt in ꝓpoſito de quiete: ⁊ natura quia quies: ꝗuis ſit minus nota motu cui priuatiue op

ponitur: eſt tamen notio: nature cui non priuatiue opponitur. ¶ Ad ſextam dico ꝙ motus alicui⁹: ⁊ quies naturalis eiuſdem non ſunt oppoſita: quorũ natura ẽ principium: ꝗuis bene quieti naturali motus violentus opponatur: ⁊ quieti violente motus naturalis. ¶ Et ad confirmationem dico: ꝙ ꝗuis non ſit poſſibile idem ſecundum ſe totum ſimul moueri et quieſcere: tamẽ in eo poteſt eſſe principium actiuum ⁊ paſſiuum motus ſcđm ſuas partes: ⁊ quietis ſecundũ ſe totum: ſicut dictũ ẽ de celo. ¶ Ad ſeptimam dico: ꝙ ꝗuis natura ſit finis vnius mutationis: tamen poteſt eſſe principium alterius: ſecundũ ꝙ eſt de forma. ¶ Ad octauam dico: ꝙ quicquid dicatur de quiete: vtrum ſit aliquid: vel nihil: ſaltem natura eſt principiũ ⁊ cauſa ei⁹ ꝙ aliquid quieſcat in ſuo loco naturali.

Queſtio.VI.

QVæritur nunc ſexto vtrũ natura bene diuidat̃ in materiã et formam. ⁊ arguitur primo ꝙ non: quia nulla natura diuiditur in materiam ⁊ formam ergo queſtio falſa: conſequẽtia tenet: antecedẽs ꝓbatur: quia nec materia diuiditur in materiam ⁊ formam: nec forma: ſed omnis natura eſt materia: vel forma: ğ. ¶ Secundo. compoſitum diuiditur ĩ materiam: ⁊ formam: ſed compoſitum non eſt natura. ergo. conſequẽtia tenet: quia nihil aliud a compoſito: eſt diuiſibile in materiam ⁊ formam: cum nihil aliud a compoſito: ſit compoſitum ex materia ⁊ forma: nihil autem eſt in aliquo diuiſibile quin ex illo componatur antecedens patet de ſe quo ad vtranq̧ partẽ. ¶ Tertio ſi ſic tunc illa diuiſio non videretur eſſe alia ꝗ ſecũdum diuiſionem vocis in ſua ſignificata: ſed hoc nõ ẽ quia tunc videretur ꝙ hoc nomen natura eſſet equiuocum: ſed hoc eſt falſum: quia ſignificat materiam ⁊ formam ſub eadem ratione. ſ. ꝙ vtrunq̧ eorum eſt ꝑncipium mouendi ⁊ quieſcendi eius in quo eſt per ſe ⁊ nõ ſecundum accidens. ¶ Quarto nec materia: nec forma eſt natura: ergo queſtio falſa. antecedens ꝓbatur: quia natura dicit̃ quaſi naſcentia rerum: ſiue generatio rerũ: ğ. ¶ Quinto ſi natura diuideret̃ in materiam ⁊ formam: hoc eſſet in materiam ſubſtantialem: ⁊ formam ſubſtantialem: ſed hoc eſt falſum: quia forma ſubſtantialis non magis videtur eſſe res diſtincta a materia: ꝗ forma artificialis: vnde ſicut forma artificialis eſt tota ſubſtantia artificialiũ: ita videtur ꝙ materia naturalium ſit totalis ſubſtantia naturalium: ꝙ aliter et aliter eſt formata: abſq̧ hoc ꝙ in ipſa materia generetur aliqua res noua. multo magis videtur ꝙ agens naturale poſſit materiam facere diuerſimode eſſe figuratam abſq̧ ꝓductione alicuius rei de nouo: puta forma ſubſtantialis.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto ſecundo capitulo huius tractatus. ¶ In iſta queſtione primo ponã aliquas propoſitiones: ſecundo mouebo aliqua dubia. et ſoluam.

Quantum ad primũ ſit iſta concluſio prima: ꝙ materia eſt natura: que probatur ſic: materie competit diffinitio nature: ergo. conſequentia tenet: antecedens ꝓbatur: quia materia eſt cui competit principium intrinſecum paſſiuum ſui motus ⁊ quietis eius in quo eſt per ſe primo ⁊ non ſecundũ accidẽs quia ens naturale mouetur ⁊ quieſcit ratione materie que eſt ſubiectum motus vel quietis. ¶ Secunda concluſio ꝙ forma ſubſtantialis eſt natura: hoc ꝓbat̃ quia eſt principium mouendi ⁊ quieſcendi primo eius in quo eſt ꝑ ſe ⁊ non ſecundum accidens: ergo concluſio vera: conſequentia tenet ꝑ diffinitionẽ nature. Sʒ dices videtur ꝙ forma nõ ſit natura: quia ſi ſic hoc videtur ꝓpter hoc quia ipſa eſt principale actiuũ mot⁹ ⁊ q̃etis illi⁹ cui⁹ ẽ. ſʒ hoc eſt falſũ: q̃a ꝑncipale ꝑncipiũ cuiuſlibet motus eſt ipſe deus. Reſpõdeo ꝙ forma eſt natura non ꝓpter hoc ꝙ eſt principale actiuum motus ⁊ quietis: modo ꝗuis primus motor ſit principale principium cuiuſlibet motus: ⁊ quietis: non tamen eſt principium intrinſecum: ſed extrinſecum: nam prim⁹ motor cuiuſlibet quod mouetur vel quieſcit eſt ꝑncipium extrinſecum. ¶ Tertia concluſio: nihil aliud a materia: ⁊ a forma eſt natura: hoc probatur quia nihil aliud eſt principium intrinſecum mouendi ⁊ quieſcendi eius in quo eſt primo ⁊ per ſe: ⁊ non ſecundũ accidens: ergo nihil aliud eſt natura: ⁊ ſemꝑ intelligendo de forma ſubſtantiali. ¶ Iſte concluſiones ſunt de mente Ariſto. in iſto ſecundo capitulo predicto: in quo oſtendit de quo dicitur hoc nomen naturã: vbi ſolum materiam ⁊ formam vocat naturam: ſed cõpoſita vocat naturalia vel habentia naturam: ⁊ accidentia vocat entia ſecundum naturã. Ex hoc ſequitur ꝙ natura bene ⁊ ſufficienter diuiditur in materiam et formam non intelligendo de diuiſione reali ſed logicali. ¶ Ex predictis ſequitur: ꝙ nullum accidens eſt natura: nã nullum accidens eſt ſubſtantia vt dictum eſt: ergo nullum accidens eſt natura. ¶ Secundo nullum accidẽs eſt pars eſſentialis alicuius entis: ergo nullũ accidẽs eſt natura. ¶ Tertio qua ratione vnum accidens eẽt natura: eadem ratione quodlibet aliud: ⁊ per conſequẽs ſeq̃ret̃ ꝙ forma artificialis eẽt natura. ⁊ ꝑ conſequens artificialia inquãtũ artificialia haberent in ſe ꝑncipium motus et quietis quod eſt contra Ariſtotelem in iſto ſecũdo. Ulterius ſequitur ꝙ nullũ accidẽs eſt principium intrinſecuʒ principale paſſiuũ nec actiuum motus ⁊ quietis: patet quia nullum accidens eſt natura. ſequitur vlterius ꝙ nullum accidens eſt principale productiuum alicuius effectus: neq̧ forme ſubſtantialis: neq̧ accidentalis: nam ſic tunc eſſet principium principale actiuum alicuius motus: cuius oppoſitum dictum eſt. ſequitur vlterius ꝙ caliditas nõ eſt principale productiuum caloris nec frigiditas frigiditatis.

Quantũ ad ſecundũ ſit prima dubitatio: nam videtur ꝙ accidens poſſit eſſe principale actiuum alicuius motus: nam ſi caliditas eſſet ſeparata per imaginationem: adhuc ageret: ⁊ cum non videtur eſſe aliud principale principium actiuum ꝑter agentia ſuperiora ꝗ caliditas: modo qua ratione tũc eſſet principale agẽs: eadem ratione nunc quãdo erat in ſubiecto: ğ. ¶ Secundo videt̃ ꝙ eẽt principale ſubiectum motus: nam poſito per imaginationem ꝙ grauitas eſſet ſeparata a ſubiecto: ⁊ poneretur ſurſum: ipſa deſcenderet vt videtur: ⁊ talis deſcenſus non videt̃ eſſe aliud ſubiectum ꝗ illa grauitas: ergo ⁊c. ¶ Tertio lumen eſt productiuum caloris: ſed lumen eſt accidens: ergo accidens eſt ꝓductiuũ alicuius. ¶ Quarto albedo eſt accidens: et eſt ꝑncipale agens ſpeciei viſibilis in oculo: ergo. ¶ Quinto: nam dicitur ꝙ ignis inquantum calidus calefacit: modo hoc non eſſet verum: vt videtur: niſi caliditas eſſet principale agens calefactionis: ergo. ¶ Sexto nam dicit Ariſto. in ſe-

cando de generatione: ꝙ qualitatum primarũ quedã
ſunt actiue: ⁊ quedam paſſiue: modo hoc non videtur
eſſe verum niſi accidentia eſſent principalia agẽtia ali
cuiꝰ actionis. ❡ Septio ſic. illud eſt principale agẽs
alicuius effectus cui tales effectꝰ aſſimulantur: ſed ſic
eſt de aliquibꝰ accidentibus: quod patet: quia quum
ignis agit caliditatem in aquam: caliditas aque aſſi
mulatur caliditati ignis ⁊ nõ igni: ergo. ❡ Octauo ſic
illud eſt principale alicuius actiõis: ad cuius augmẽ
tationem intenditur velocitas actionis: ſed ſic eſt de
quibuſdam accidentibus: quia ad augmentationẽ ca
liditatis alicuius agentis intenditur velocitas ipſiꝰ
actionis: ergo. ❡ Nono illud eſt principale agens in ali
qua actione penes cuius proportionem ad reſiſtentiã
attenditur velocitas actionis: ſed ſic eſt de accidenti
bus: quod patet: quia ſi aliquid calidum agit in aliqȯ
frigidum velocitas talis actionis attenditur penes
proportionem caliditatis ad frigiditatem. ❡ Decio
ſi ſic nõ eſſet ſeq̃retur ꝙ idẽ ſimul frigefacere t et cale
faceret: conſequẽtia pꝫ de forma ſubſtãtiali aque. illa
enim calefacit: ex quo caliditas iducte caliditatis nõ
eſt agens principale. ⁊ illa ita frigefacit: quia reducit
aquam calefactam ad frigiditatem ⁊c. ❡ Ad iſta re
ſpondetur: pro quo notandũ ꝙ ſolet diſtingui duplex
agens: principale ⁊ inſtrumentale: modo in omni acti
one principale agens eſt ſubſtantia: inſtrumentale au
tem poteſt eſſe aliqua res ſuperaddita ſubſtãtie ſicut
eſt caliditas in actione ipſius ignis: vel poteſt eſſe qui
dam modus ſe habẽdi ipſius ſubſtãtie. ſicut eſt acuti
es ipſius cultelli: dicimus enim ꝙ cultellus incidit in
quantum acutus: ſi enim non eſſet acutus non ſcinde
ret: vel ſaltem non bene. ❡ Iſto notato dico ꝙ ad pri
mum argumentum ꝙ impoſſibile eſt naturaliter ꝙ ta
lis grauitas ſepararet a ſubſtantia: ſed cũ hoc contin
gat miraculoſe: tunc talia nõ ſunt accidentia: q: ex qd
nominis accidentis implicat contradictionem acci
dens eſſe ſine ſubiecto: ſed tunc illa habent ſe ad modũ
ſubſtantie: ⁊ tunc ſeparans ea a ſubſtantia ſuppleret
vicem ſubſtantie: que deberet eſſe principale principi
um actiuum: vel paſſiuum talis motus: vel quietis. ex
hoc patet quid ſit dicendum ad primam ⁊ ſecundã ra
tionem. ❡ Ad tertiam de lumine dico ꝙ non eſt agẽs
principale ſed inſtrumentale caloris. ❡ Ad quartam
ſimiliter dico ꝙ albedo non eſt principium adhuc p
ductiuum ſpeciei: ſed ſubſtantia mediãte albedine tã
ꝙ mediante inſtrumento. ❡ Ad quintam ⁊ ſextam di
co ſimiliter ⁊c. ❡ Ad ſeptimam dico ꝙ non omne illȯ
eſt agẽs pricipale: cui ſimilatur effectus. vnde aliquã
do effectus fabri aſſimilatur inſtrumento ſicut quan
docum malleo fabricat malleum. ❡ Ad octauam di
co ꝙ non oportet omne hoc eſſe agens principale ad
cuius augmentationem velocitatur actio: ſed ſufficit
ꝙ ſit inſtrumentale: vnde cum acuties cultelli intendi
tur melius ſcindit: non ppter hoc acuties eſt agẽs prin
cipale. ❡ Ad nonam dico: ꝙ non oportet hoc eẽ agẽs
principale penes cuius pportionem ad reſiſtentiam
attenditur velocitas: ſed ſufficit ꝙ ſit agens inſtrumẽ
tale. ❡ Ad vltimam dico ꝙ non eſt inconueniens idẽ
frigefacere vnum: ⁊ calefacere reliquum ⁊c.

Ad rationes principales. Ad primã
concedo ꝙ nulla natura diuiditur in materiam: ⁊ for
mam: cum hoc tamen ſtat: ꝙ illa que ſignificãtur per
hoc nomen natura coniunctim: ſignificãt per iſta duo
nomina diuiſim. ſ. materia ⁊ forma: ⁊ ita debet intelli
gi quũ dr: ꝙ natura diuidit i materiã ⁊ formã. ⁊ ex hoc
patet ad ſecundam rationem. ❡ Ad tertiã dico ꝙ nõ
ppter hoc: hoc nomen natura ẽſt equiuocum: nãꝫ hoc
nomen animal: ꝙuis diuidatur in aſinum ⁊ hominem
tamen eſt vniuocum. ❡ Ad quartam dico: ꝙ tam ma
teria: ꝙ forma eſt rerum naſcẽtia: nam quodlibet eoꝝ
eſt generatio. dictum eſt in primo huius: ꝙ genera
tio aliquando accipitur p materia: aliquando p for
ma. ❡ Ad quintam dico ꝙ non eſt ſimile de forma cul
telli artificialiũ: et de forma naturalium: nam ppter
mutationem forme artificialis: non mutatur interro
gatio ſeu reſponſio facta ad queſtionẽ p quid: ſicut bñ
mutatur ad imitationem forme ſubſtantialis. ⁊ quan
do dicitur agens artificiale poteſt diſponere materiã
ſic ꝙ omnino appareat alia ꝙ prius abſqꝫ pductione
alicuius de nouo: cõcedo: ergo hoc poteſt facere agẽs
naturale: concedo: ſed tamẽ non hoc facit: vnde nõ po
teſt rem diſponere taliter ꝙ mutetur reſponſio facta
ad interrogationem p quid niſi producat aliquam rẽ
de nouo in materia puta formam ſubſtantialem ⁊c.

Quæſtio. VII.

Q Væritur conſequen
ter vtrum differentia quam aſſi
gnat Ariſto. inter ſcientiam na
turalem: ⁊ mathematicam ſit
bene aſſignata. ſ. ꝙ ſcientia na
turalis diffinit p motũ: mathe
matica aũt nõ. Et primo arguit
ſic: mathematica non differt a
ſcientia naturali: pbatur: nam omnis ſcientia: ſaltem
humana eſt a natura puta ab intellectu: ⁊ confirmat:
nam mathematica eſt de magnitudine naturali: ergo
eſt ſcientia naturalis. conſequentia tenet: nam hoc vĩ
detur ſufficere ad hoc ꝙ ſit naturalis: antecedens p
bat: nã omnis magnitudo eſt naturalis: ex eo ꝙ ſecun
dum ꝙ dictum eſt primo huius magnitudo non diſtin
guitur: ſeu non ponitur res diſtincta a re magna: dein
de probatur: ſuppoſito ꝙ ſcientia naturalis ⁊ mathe
matica eſſent ſcientie diſtincte ꝙ adhuc mathemati
cus nõ differret a naturali: nã poſito ꝙ eſſet idem hõ
qui haberet ſcientiam naturalem: ⁊ mathematicam:
tunc ille hõ eſſet mathematicus: et nõ differret a natu
rali: ex eo ꝙ etiã eſt naturalis quia habet ſciẽtiam na
turalem. ❡ Et confirmatur: omnis homo eſt natura
lis: mathematicꝰ eſt homo: ergo ẽ naturalis: ergo nõ
differt a naturali. diſcurſus eſt bonus: premiſſe ſunt ve
re: de minori notum eſt de ſe: ſed de maiori pbatur: naꝫ
omnis homo eſt compoſitus ex materia: ⁊ forma: ⁊ p
conſequens omnis homo eſt naturalis. ❡ Deinde p
batur ꝙ mathematicus diffiniat per motum: nam ma
thematicus diffiniens circulum: dicit ꝙ circulus eſt
figura plana in cuius medio eſt punctus: a quo omẽs
linee ducte ad circumferentiã ſunt equales. ecce qualĩ
ter in iſta diffinitione ponit hic terminus ducte qui eſt
terminus connotans motum. Deinde probatur ꝙ nõ
ſemper naturalis diffinit per motum: nam naturalis
conſyderat aliqua immobilia: ſicut primum moto
rem: qui eſt omnino immutabilis: ergo non debet diffi
nire ipſum per motum. ſimiliter naturalis primã ma
teriam conſyderat: que nullum motum ſibi determi
nat: ergo diffiniens ipſam non debet eam diffinire per
motum. ſimiliter naturalis conſyderat de ſubſtantijs
naturalibus: cum ergo motus ſit accidens: ⁊ ſubſtan
tie non debeant diffiniri per accidentia: ſequitur natu
ralem non ſemper diffinire per motum.

In oppoſitum vult Ariſto. in iſto ſe

cundo tractatu.capitulo p͛io. ¶ In iſta q̄ſtione p͛mo ponā aliquas ꝓpoſitiones ꝓ expoſitione terminoꝝ. ſecundo ponam aliquas concluſiones ex quibus patebit reſponſio.

Quantum ad primum ſupponēdū eſt ꝙ nō eſt īpoſſibile de eadē re habere diſtinctas notitias. iſtud clare pꝫ:nā de eodē poſſet haberi notitia:ꝙ ſit librarius ⁊ ignorare ꝙ ſit ſcriptor:ita de eodē poſſit haberi notitia:ꝙ ſit ſcriptor ⁊ ignorare ꝙ ſit librarius. Iſto ſuppoſito dico p͛mo ꝙ ad hoc ꝙ aliqua ſcientia dicat̄ naturalis:nō ſufficit ꝙ ſit a natura:pꝫ hoc nā ſi hoc ſufficeret:tunc oīs humana ſciētia eēt naturalis. ¶ Secūdo dico ad hoc ꝙ aliqua ſciētia dicatur naturalis:nō ſufficit ꝙ cōſyderet de reb⁹ naturalibus nā ſi ſic tunc ſcientia mathematica deberet dici naturalis. Sed hoc eſt falſum: conſequentia tenet ex eo ꝙ ſcientia mathematica conſyderat pro omnibus reb⁹ mundi:conſyderat enim terminos ꝓ omnibus rebus mundi ſupponētibus. ¶ Tertio dico ꝙ ad hoc ꝙ aliq̄ ſciētia dicatur naturalis:requirit̄ ⁊ ſufficit:ꝙ de illis de quib⁹ conſyderat ꝯſyderet aliqua quoꝝ natura eſt principium ſicut motus ⁊ operatiōes naturales.i.ꝙ cōſyderet de terminis ſupponētib⁹ ꝓ reb⁹ naturalib⁹ et inueſtiget terminos cōnotātes motū ⁊ opationes naturales:⁊ hoc eſt cōſyderare de reb⁹ naturalib⁹:ſecundum ꝙ ſunt naturales:⁊ ex hoc ſequit̄ ꝙ oēs illi termini dicunt̄ termini naturales:q̄ cōnotant motum vel in cui⁹ cōceptu includit̄ ꝯceptus ipſius mot⁹. Illi aūt termini dicunt̄ mathematici q̄ non ꝯnotant motū ſed connotant magnitudinem ⁊ menſuram.

Quantū ad ſecundū ſit p͛ia concluſio ꝙ oīs terminus pertinens ad ſcientiā naturalē:ſi pfecte debꝫ diffiniri opꝫ ꝙ in ei⁹ diffinitione exp͛mēte q̄d nominis ponat̄ aliquis termin⁹ exp͛mens motus vel mutationes: ꝓbatur:nā ſicut iā dictū eſt:oīs terminus naturalis vel pertinens ad conſyderationē ſcientie naturalis eſt connotatiuus motus:⁊ q̄ ſic eſt ſequitur ꝙ nunq̄ eius ſignificatio exp͛mitur niſi in ei⁹ diffinitione exp͛mēte quid nominis ponatur terminus ſignificans motum vel mutationē.ſed ꝯtra hoc īſtat̄ ſic. P͛m⁹ motor eſt de cōſyderatiōe ſciētie naturalis:⁊ tñ in eius diffinitione non ponit̄ ille terminus motus: quia eſt omnino īmobilis:ſeq̄t̄ ꝙ in eius diffinitione non debet exp͛mi aliq̄s termin⁹ ꝯnotās motū vel mutationē. ¶ R̄ndet̄ ꝙ q̄uis p͛m⁹ motor ſit īmobilis:tñ q̄a mouet opꝫ ꝙ in eius diffinitione exp͛mēte q̄d nominis exp͛mat̄ motus:⁊ hoc pꝫ:naꝫ naturalis volens deſcribere iſtū terminū:p͛mus motor:deſcribit eum ſic:p͛mus motor eſt principium mouens īmobile. Et nota ꝙ ſi aliq̄ termini abſoluti ꝯſyderant̄ a phō naturali:illi nō ꝯſyderant̄ abſolute:ſed reſpectiue ad motū ⁊ ad operationes naturales:⁊ ꝓpter hoc etiā naturalis diffiniens terminos nō diffinit eos ꝑ p̄dicata quidditatiua. Sed hoc ꝑtinet ad metaphyſicū:ſed ꝑ p̄dicata cōnotātia:vñ diffiniēs hominē nō diffinit eū ſic:hō eſt animal rationale mortale:ſed ſic:hō eſt quoddā cōpoſitū:ex aīa ⁊ corpore:ſed ſi mathematic⁹ deberet diffinire eūdē:hoc eſſet ꝑ predicata cōnotātia extenſionē:ſeu magnitudinē:⁊ ideo q̄uis idē terminus a plurib⁹ artib⁹ poſſet deſcribi: tamen hoc eſſet ꝑ terminos alterius:⁊ alterius cōnotationis recte a ſimili:ſicut ſupͥ dicebat̄ prius:ꝙ de eodē homine habeo notitiā ꝙ ſit librarius ⁊c. volens ergo deſcribere eum addam officium quod pertinet ad librarios: vel ſcriptores. ¶ Scd̄a ꝯcluſio. Termini mathematici ad hoc ꝙ perfecte deſcribant̄:nō opꝫ ꝙ in eoꝝ diffinitionibus exp͛mantur termini ꝯnotantes motū:⁊ operationes naturales:immo nō debent ꝑ hmōi terminos deſcribi:patꝫ:nam ſicut dictū eſt termini mathematici:nō cōnotant motū:⁊ ideo q̄ in eorum conceptu non includit̄ cōceptus motus:ſequit̄ ꝙ nec in diffinitionibus debet exp͛mi terminus ſignificans motū:vel aliquid in ordine ad motum. ¶ Tertia cōcluſio. ſi termini mathematici deberent pfecte deſcribi oporteret ꝙ in eoꝝ diffinitionib⁹ exp͛merent̄ termini ſignificantes magnitudinē:vel menſurā:hoc patet:nam in eoꝝ ꝯceptib⁹ īcludūt̄ termini ſignificatiui figure:vel magnitudinis: ꝓpter q̄ ſi in eorum diffinitionib⁹ huiuſmodi termini non exp͛merent̄ tunc eorum diffinitiones eſſent īperfecte ⁊ diminute. ¶ Quarta concluſio ſciētia mathematica ⁊ ſciētia naturalis nō ſūt diſtincte ꝑ hoc ꝙ ꝯſyderāt de diſtinctis reb⁹:pꝫ hoc:nā ex q̄ q̄libet earū de oīb⁹ reb⁹ cōſyderat:ſicut iā dictum eſt ſequitur ipſas nō ꝓpter hoc eſſe diſtinctas. ¶ Quinta concluſio:nec propter hoc ſunt eedem:quia de eiſdem rebus conſyderant: patꝫ hoc:nā de eadē re ħri p̄nt haberi notitie diſtincte ſicut prius dicebat̄. ¶ Sexta cōcluſio. ſciētia mathematica:⁊ ſciētia naturalis diſtīguūt̄:q̄ naturalis ꝯſyderat termīos ꝯnotātes motū et opationes naturales:vel aliqua in ordine ad motū mathematica vero ꝯſyderat terminos nō ꝯnotantes motū. ⁊ ſic eſt declaratum. ¶ Septima ꝯcluſio. q̄uis idē homo ſit mathematicus:⁊ naturalis tamē iſti termini mathematicus: et naturalis habent diuerſas diffinitiones exp͛mentes quid nominis : pꝫ q̄ in diffinitione hui⁹ termini naturalis:exp͛mit̄ hic terminus ſcientiā ſignificās naturalē:⁊ nō ſciētiā mathematicā. Sꝫ ī deſcriptiōe hui⁹ termini mathematic⁹ ē ecōuerſo:⁊ hoc ē q̄ ſolꝫ dici ſub his v̄bis:lꝫ iſti termini mathematic⁹:⁊ naturalis ſupponāt pro eadem re habent tamen diuerſas diffinitiōes quid nominis ⁊c.

Ad rōnes principales. Ad primā patꝫ ꝙ nō ꝓpterea dr̄ ſciā naturalis:q̄ ſit a nā:vt dictuꝫ ē. ¶ Ad ſcd̄am pꝫ ex dictis. ¶ Ad aliā de differētia inter mathematicā ⁊ naturalē:pꝫ ſilr̄ ī ꝯcluſiōib⁹. ¶ Ad aliā:q̄ arguebat̄ mathematic⁹ ⁊c. dico ꝙ nō diffinit ꝑ motū ꝓp͛e ſicut naturalis. ſꝫ ſolū imaginarie. Vñ mathematic⁹ nō curat vtrū de cētro circulari v̄e ſint ducte linee vl̄ nō:ſꝫ ſufficit ſibi ꝙ imaginat̄. ¶ Ad aliā q̄ ꝓbat̄ ꝙ naturalis ꝯſyderat de p͛ſo motore:de hoc dictū ē ī q̄ſtiōe. Sꝫ de materia p͛ſa dico ꝙ q̄uis ipſa ſit īdifferēs ad quēlibꝫ motū:tñ naturalis de ipā ꝯſyderās:nō ꝯſyderat de ea ſm̄ ꝙ ē taliter indeterminata:hoc ꝑtinet ad metaphyſicū:ſed de ea conſyderat ſm̄ ꝙ principiū paſſiuū mot⁹ ⁊ q̄eti naturalis: accipiēdo motū large put ſe extēdit nō ſolū ad mutationē ſucceſſiuā:v̄m ēt ſubitā. Sic ḡ pꝫ:qualr̄ naturalis ꝯſyderat materiā in ordine ad motū:⁊ ſilr̄ alia:mathematic⁹ vero non. Et hoc notauit Ariſt. ſcd̄o hui⁹:quū dicit mathematic⁹ abſtrahit a motu:naturalis autē non.

Queſtio.VIII.

QVeritur octauo vtrū ſcientie medie inter mathematicas puras et naturales puras mag' ſint naturales q̄ mathematice. Et arguit̄ p͛mo ꝙ nō ſunt alique ſciētie medie:inter p̄dictas ſciētias:quia ſi ſic vel eſſent medie per abnegatio

nem:vel eẽnt medie per participationem:non pōt di
ci ꝙ ꝑ abnegationẽ:nam cũ ſcientie medie ponantur
ſpeculatiue:ſequiꝛ ꝙ Ariſt. in ſexto metaphyſice non
ſufficiẽter diuiſiſſet ſciẽtiã ſpeculatiuã in mathemati-
cã et naturalẽ poſtꝙ ſcientie medie dicunꝛ medie ꝑ ab
negationẽ īter ſcientiã naturalẽ ⁊ mathematicã. nec
ſunt medie ꝑ participationẽ:nã tũc haberẽt partiꝫ de
vna:et partim de alia:ſed hoc eſt falſum:ex quo q̃libꝫ
earũ poniꝛ eſſe habit⁹ ſimplex. ¶ Scḋo termini medi
arũ ſcientiarũ vel ꝯnotant motũ vel nõ. ſi ſic tunc ſunt
pure naturales:⁊ tunc nõ debent dici medie: ſi nõ:tũc
dicunꝛ mathematice pure ⁊ tũc etiam nõ ſunt medie.
¶ Tertio ꝓbaꝛ:ꝙ ſint magis mathematice:q̃ natu-
rales:nã enumeranꝛ inter mathematicas:quũ eñ nu
meranꝛ mathematice:numeranꝛ iſte.ſ. Arythmetica
Geometria:Muſica:ꝑſpectiua:Aſtrologia.ecce qua
liter vltime tres:que dicunꝛ medie nũeranꝛ cũ ſciẽtijs
mathematicis ſicut prime due. ¶ Quarto ſciẽtie me-
die ſubordinanꝛ ſcientijs pure mathematicis:ergo vi
denꝛ eẽ magis mathematice q̃ naturales:ꝯñtia tenet
ex eo ꝙ ſcientie ſubordinate dicunꝛ eſſe eiuſdẽ gñis:an
tecedens ꝓbaꝛ:nã ſcientie medie vtunꝛ eiſdẽ ꝑncipijs
ſcientiarũ pure mathematicarũ:q̇ nõ facerẽt niſi eis
ſubordinarenꝛ. ¶ Quinto ſciẽtie medie capiũt certi-
tudines a principijs ſcientiarũ pure mathematicarũ
ergo etiã videꝛ ꝙ denominationẽ:⁊ ꝑ ꝯñs magis de-
bẽt dici mathematice:q̃ naturales:añs ꝓbaꝛ:q̄a ſciẽ
tie medie vtunꝛ ꝑncipijs ſcientiarum pure mathema
ticarum ergo ⁊c.

In oppoſitũ vult Ariſto. in iſto ſcḋo
tractatu capitulo p̄ᵒ vbi videꝛ dicere ſciẽtias medi
as eſſe magis naturales q̃ mathematicas. ¶ In q̄ſti
one p̄ᵒ ponende ſunt aliq̃ diſtinctiones.ſcḋo q̄dã cõ
cluſiones. tertio r̄ndeꝛ ad queſitum.

Quantũ ad primum ſciendũ eſt ꝙ
propoſitionum quedam ſunt cõpoſite ex terminis na
turalibus in quibus nõ ponunꝛ termini mathematici
et ille ꝓpoſitiões dicunꝛ pure naturales:ſicut eſt iſta
cõpoſitum ex materia ⁊ forma:eſt corpus. Quedam
vero propoſitiones cõpoſite ſunt ex terminis mathe-
maticis: in quibus nõ poniꝛ aliq̄s termin⁹ naturalis
et ille ꝓpoſitiones dicũꝛ pure mathematice ſicut iſta
triangulus habet tres angulos equales duob⁹ rectis
Alie ſunt ꝓpõnes:que ſic ſe habẽt:ꝙ componitur ex
vno termino naturali ⁊ alio mathematico:ſicut eſt iſta
celum eſt ſphericum:⁊ tales propoſitiones dicuntur
medie inter propoſitiones pure naturales:⁊ pure ma
thematicas. vnde ille ſcientie quarum ſubiecta adeq̃
ta includunt vnum terminum mathematicum ⁊ aliũ
naturalem dicuntur ſcientie medie ſicut eſt de perſpe
ctiua. vnde ſubiectum adequatum ſcientie perſpecti-
ue dicitur linea viſualis. Subiectũ aũt adequatũ mu
ſice:dicatur nũerus ſonor⁹. Ecce qualr̄ ſubiecta illarũ
ſciẽtiarũ:ſũt cõpoſita ex vno termino mathematico:
et alio naturali. ¶ Scḋa diſtinctio ꝙ ꝓpõnũ q̄dã di-
cunꝛ principia quedã ꝯcluſiones. ¶ Tertia diſtinctio
ꝙ principiorũ quedã ſunt innata.ita ꝙ ſtatim intelle
ctus cognoſcens ſignificatiões terminoꝝ aſſentit eis
ſicut eſt hoc principium:non cõtingit idem ſimul eſſe
et non eſſe:⁊ ſimiliter ſicut ſunt principia pure mathe
maticalia:ſicut eſt hec ſi ab equalib⁹ equalia demas:
que remanent ſunt equalia. ¶ Quedã ſunt principia
que non ſunt innata:ſed habentur per experientiam:
ſicut ſunt principia ſcientie naturalis:ſicut eſt hoc ꝑn
cipiũ:omnis ignis eſt calefactiu⁹. Et ſicut eſt hoc:oĩe
compoſitum ex materia ⁊ forma eſt corruptibile. Et ē
ſciendum ꝙ talia ſunt principia ſcientiarũ mediarũ.
verbi gratia.eſt eñ ꝑncipiuꝫ in perſpectiua ꝙ omnis
radius multiplicaꝛ ſecundum rectũ:⁊ notitia hui⁹ nõ
poteſt probari niſi experientia: ſimiliter ꝙ diapaſon
conſiſtit in dupla proportione nõ pōt haberi:niſi expe
rientia.

Quantũ ad ſecundũ ſit prima con-
cluſio.cõcluſio pure naturalis nõ pōt demõſtrari niſi
per principia pure naturalia:pꝫ exemplariter nã ille
lapis ſurſum poſitus deſcendit deorſum:nõ pōt ꝓba-
ri per aliqua principia mathematicalia:⁊ ſimr̄ patet
cõcluſio intuenti philoſophiã naturalẽ:qualiter eius
ꝯcluſiones nõ deducunꝛ niſi ex principijs pure natu-
ralib⁹. ¶ Scḋa cõcluſio:ꝯcluſiones pure mathema-
tice nõ pñt demõſtrari niſi ꝑ principia pure mathema
ticalia:pꝫ exẽplariter de illa ꝯcluſiõe. Triangul⁹ hꝫ
tres angulos ⁊c. Similiter patet intuẽti ſciẽtiã pure
mathematicam. Et de talibus intendit Ariſtote. in ꝑ̄
mo poſteriorum dicens:demonſtranteꝫ non contingit
deſcẽdere de genere in genus: hoc eſt demonſtrantem
concluſionem pure naturalem non contingit eãdem
demonſtrare per alia principia:q̃ principia pure natu
ralia ſimr̄ demõſtrãtẽ pure ꝯcluſionẽ pure mathemati
calẽ:nõ contingit eã demõſtrare ꝑ alia principia q̃ ꝑ
principia pure mathematicalia. ¶ Tertia ꝯcluſio:cõ
cluſio media pōt demõſtrari ꝑ principia ſeu ꝑmiſſas:q̃
rũ q̄libet eſt naturalis:pꝫ hoc:nã iſta celũ eſt ſphericũ
pōt ſic demõſtrari:nobilior figura debeꝛ nobiliori cor
pori:ſed inter oĩa corpa celũ eſt nobili⁹ corp⁹:⁊ inter om
nes figuras:figura ſpherica eſt nobilior:ergo figura
ſpherica debeꝛ celo: ⁊ ꝑ cõſequẽs celũ eſt ſphericũ:q̄li
bet illarũ nõ eſt mathematica:ex eo ꝙ mathematicus
nõ cõſyderat de nobilitate:vel ignobilitate:de bonita
te vel malitia corporis:vel figurarũ ꝓpter hoc ꝙ mathe
matici nõ eſt bonũ:nec finis:hoc eſt mathematic⁹ nõ
diffinit ꝑ terminos ꝯnotantes bonũ vel finẽ. Et ſimr̄ q̃
uis iſta ꝓpoſitio:figura ſpherica eſt nobilior:cõpona
tur ex vno termino mathematico:q̄a tñ ille poniꝛ a ꝑ
te ſubiecti:⁊ nõ a parte ꝑ̄dicati:illa ꝓpõ dꝛ naturalis:
et nõ mathematica:ex eo ꝙ nõ capit denominationeꝫ
q̃tũ ad hoc:niſi a predicato vt voceꝛ media: ⁊ hoc qñ
termin⁹ mathematicus a pte ꝑ̄dicati poniꝛ. ¶ Quar
ta ꝯcluſio eſt. cõcluſio media:pōt demõſtrari ꝑ premiſ
ſas quarũ vna eſt mathematica ⁊ alia media ſolũ ca-
piẽs euidentiã ꝑ experientiã: verbi gratia:celum eſt
ſphericum ſic:omne illud eſt ſphericum:in cuius me-
dio eſt punctus a q̄ omnes linee ducte ad circumferen
tiã ſunt equales:ſꝫ celũ eſt hmõi:ergo. maior eſt pure
mathematica:⁊ minor eſt media. ¶ Quinta ꝯcluſio:
ꝯcluſiones medie nõ pñt demonſtrari ꝑ ꝑncipia pure
mathematicalia:iſtud pꝫ inductiue inſpiciẽti ſciẽtias
mathematicas: q̄ ſemper ad probandum aliquas ſua
rũ ꝯcluſionũ aſſumũt ſibi aliquod principium:cui⁹ eui
dentia capiꝛ per experientiã:vnde ſemꝑ in probando
ſuas ꝯcluſiones aſſumunt maiorẽ pure mathematicã
et minorẽ mediam. Que quidẽ minor media ſecundũ
predicta ſolum habet euidentiã per experientiã:q̄ ⁊c.

Quãtũ ad tertiũ:primo ſuppono ꝙ
ſciẽtia dꝫ cape denominationẽ q̄ ad certitudinẽ a ſuis
principijs:pꝫ hoc q̄a capit euidẽtiã ab eiſdẽ. ¶ Secũ
da ſuppõ:ꝙ ꝯñs illatũ ex añte nõ maiorẽ pōt cape eui
dẽtiam q̃ ſit euidẽs illud añs. ¶ Tertia ſuppõ ꝙ co-
pulatiua non pōt eſſe euidẽtior q̃ ſit eius ps. hoc pꝫ
naꝫ ſi eſſet vna copulatiua que haberet mille partes

euidētiſſimas: ⁊ vnā dubiā: ipſa eſſet dubia: ⁊ igit̃ ſi haberet plures partes euidētiſſimas: ⁊ vnā min⁹ euidētē: ipſa nō eſſet euidētior ꝙ̃ ſit illa pars minus euidēs. ❡ Quarta ſuppoſitio. ꝙ ſi aliquo ſyllogiſmo totale antecedēs eſt copulatiua cōpoſita ex maiori ⁊ minori. cōſequēs eſt cōcluſio. Tunc ſit prima ꝯcluſio ꝙ nulle ꝓpoſitiones medie pn̄t eſſe magis certe ꝙ̃ naturales: ꝓbat̃: nam in demōſtratione taliū ꝯcluſionū oportet ad minus aſſumere vnā minorē. Cui⁹ euidentia non habetur niſi ꝑ experientiā: ſecundū ꝙ dicebat̃ in ſcđo articulo. Cū ḡ concluſio capiat euidentiā ex ſuis principiis ꝑ vnā ſuppōnem: ⁊ cū ꝯñs nō poſſit euidentius eſſe añte per vnā aliā ſuppoſitionē: ſequit̃ copulatiuā que antecedens totale ad ꝯcluſionē mediā demōſtrandā nō eē euidētiorē ꝙ̃ ſit minor p̄miſſa ad p̄dictā cōcluſionē cū illa ſit minus euidēs maiore: ꝓpter hoc ꝙ maior eſt innata: minor v̄o capta ꝑ experientiā. Ex quo ſequit̃ vlterius concluſionem mediā nō poſſe habere maiorē euidentiā nec certiorē ꝙ̃ habeat minor: ex qua ſyllogiſat̃: ⁊ ꝑ ꝯſequēs ſequit̃ ipſam cōcluſionē non poſſe habere maiorē euidētiā ꝙ̃ pōt habere ꝑ experientiā et tantā poſſe habere concluſiones naturales: qḃus cōcluſiones medie ſūt equales in certitudine ⁊ euidētia. Ex quo ſequit̃ q̃rta ꝯcluſio ⁊ rn̄ſalis: ꝙ ſciētie medie debēt dici naturales magis ꝙ̃ mathematice. patet qꝛ ſciētie medie nō ſunt eq̃liter certe cū ſcientiis mathematicis: ⁊ ſecundum certitudinē maiorē vel minorē ſcientie debēt capere denominationem.

Ad rationes principales. Ad primā dico ꝙ dicuntur medie quia earū ꝓpoſitiones ſunt cōpoſite ex vno termino naturali et alio mathematico. ❡ Ad ſecundam dico ꝙ aliqui termini ſcientiarū mediarū connotant motum: ⁊ aliq̄ nō: ſed ꝯnotant magnitudinē: ⁊ menſuram: et propter hoc nō dicunt̃ pure mathematice: nec pure naturales: ſed medie. ❡ Ad tertiā dico ꝙ enumerant̃ inter ſcientias mathematicas: non ꝙ ſint magis mathematice ꝙ̃ naturales: ſꝫ qꝛ antiqui⁹ ꝯſueuerant eas addiſcere cū ſciētiis pure mathematicis ante ſciētias naturales. ❡ Ad quartā dico ꝙ nō opꝫ ſciētias ſubalternatas eē eiuſdē gn̄is. naꝫ ſic omnes ſcientie mathematice eſſent eiuſdem generis propter hoc ꝙ ſcientie mathematice quodam modo ſubalternantur. ❡ Ad vltimam dico ꝙ bene verum eſt ꝙ ſcientie medie vtunt̃ principiis gn̄alib⁹ ſciētiarū pure mathematicarū: ſed p̄ncipia ſpecialia mediarū ſūt ſilia in certitudīe p̄ncipiis ſciētie naturalis: ꝓpter qḋ ſciētie medie magis dicunt̃ cap̄e denominationē a p̄ncipiis earū ſpecialib⁹ ꝙ̃ generalibus.

Quæſtio.IX.

QVeritur nono conſequenter vtrū cuiuſlibet rei naturalis ſint quatuor cauſe et nō plures: neq̃ pauciores: ⁊ arguit̃ p̄o ꝙ ſint plures ꝙ̃ q̃tuor: naꝫ alicui⁹ effectus naturalis pn̄t eē infinite cauſe. Cā eñ q̄re ſuit ſtinat⁹: fuit p̄ſa: celū pr̄: mr̄ voluntas patris: ergo non tantū quatuor cauſe ⁊c. ❡ Secundo materia ⁊ forma ſunt res naturales: non enim ſunt artificiales: et tamē materie nō eſt materia: vel forme forma. ergo ⁊c. ❡ Tertio: nam celum dicitur ens naturale: et tamen eius nō ſunt quatuor cauſe: nō enim habꝫ formā: ex quo enim ipſum met eſt forma: nec habet materiam: quia tūc eēt corruptibile. ❡ Quarto: accidētia ſicut ſūt caliditas et frigiditas ſunt res naturales: ⁊ tñ talia nō hn̄t materiā ex qua fiunt propter hoc ꝙ accidētia carēt materia ex qua: cū ſint forme ſimplices: ꝙ̃uis bñ hn̄t materiam in qua. ❡ Quinto materia non eſt cauſa alicui⁹: ex hoc eñi ꝙ aliqua res naturalis cōponat̃ ex materia nō dꝫ dici ꝙ habeat cām materialē: ꝯſequētia tꝫ: añs ꝓbat̃: qꝛ materia nihil cauſat: propter hoc ꝙ cauſare eſt agere: materia aūt nihil agit. ergo. ❡ Sexto fruſtra fit ꝑ plura: qḋ pōt fieri ꝑ pauciora. ḡ cū vna cā ſicut deus ſe ſola poſſit ꝓducere quēlibet eff̄ctū ꝓducēdū: ſequit̃ ꝙ fruſtra ponunt̃ plures cauſe. ❡ Septio nulla res eſt cā alteri⁹: ḡ. ꝯñtia tenet: añs ꝓbat̃: nulla res depēdet ab alia cuius oppoſitū tñ oporteret ſi aliqua res eēt cauſa alterius: ꝓpter hoc ꝙ effectus depēdet in eſſe a ſuis cauſis: añs ꝓbatur: nā quibuſcūq̃ rebus diſtinctis datis vna pōt eſſe ſine alia: quod non eſſet ſi depēderet ab alia in eſſe. aſſumptum ꝓbat̃: quia non implicat cōtradictionem quarumcūq̃ rerū diſtinctarum vnā eſſe ſine alia.

In oppoſitum vult Ariſt. in iſto ſcđo capitulo primo tertii tractatus. ❡ In q̄ſtione p̄o videndū eſt de cauſis ī generali: ⁊ poſtea de aliq̄bus ī ſpeciali. ❡ Quantū ad p̄mū videndū eſt qd̄ ſit cā. ſcđo vidēdum eſt de nūero carū. tertio de cōditionib⁹ ipſarū. quarto reſpondendū ad queſitum.

Quantum ad primum ſciēdum eſt ꝙ hoc nomē cā eſt vnū nomē relatiuū cui⁹ correlatiuū ē hoc nomē effect⁹: ⁊ ſignificat rē ꝯnotādo ad ipam ſequi aliud: ꝓpter qḋ ei⁹ deſcriptio eſt iſta. cā ē ad cui⁹ eē ſeq̄tur aliquid. ſ. eſſe effect⁹. ❡ Tūc ſit ꝯcluſio: ꝙ aliq̄d eſt cā alteri⁹: pꝫ qꝛ aliq̄d eſt ad cuius eē ſeq̄t̃ aliud: ḡ aliq̄d eſt cā alterius: ꝯñtia tenet ꝑ deſcriptionē cauſe: antecedens communiter conceditur.

Quantum ad ſecundum ſit cōcluſio: quatuor ſūt gn̄a cāꝝ: ad iſtū intellectū q̄tuor ſunt termini generici non coincidentes in ſignificando ſecundum rationes omnes cauſas ſignificantes. ſ. cauſa materialis: formalis: efficiens: ⁊ finalis: probatur: interrogationes quibus querimus de cauſis ſūt quatuor: ſcilicet ex quo res eſt: ꝑ quid: a quo: ⁊ ꝓpter quid nam ex quo querit de materia. per quid querit de forma. a quo querit de efficiente. propter quid querit de fine. ergo non ſunt plures interrogationes nec queſtiones ꝙ̃ ille quatuor: ad que conuenienter poſſit reſponderi per nomen ſignificans cauſam. ❡ Secundo omnis cauſa vel eſt intrinſeca vel extrinſeca: ſi intrinſeca vel eſt potentia: ſic eſt materia: vel eſt actus: ſic eſt forma: ſi eſt extrinſeca vel precedit effectum: ſic eſt efficiens: vel ſequitur ſic eſt finis. Ex iſta concluſione ſequitur ꝙ ſi eſſent infinite cauſe alicuius rei quelibet illarum reduceretur ad aliquam iſtarum cauſarum .i. nominaretur aliquo iſtorum nominum. ſcilicet materia: forma: efficiens: finis. ex hoc patet ſolutio primi argumenti.

Quātum ad tertium articulum ſit iſta prima concluſio: ꝙ aliqui cauſe ſunt bene ſibi inuicem cauſe: patet: nam materia eſt cauſa forme: ⁊ ecōuerſo ⁊ forma cauſa materie. Materia enim eſt cauſa ſubiectiua: determinatiua ipſius forme: forma aūt eſt cauſa perfectiua ipſius materie: ſimiliter efficiens eſt cauſa finis: et econuerſo finis eſt cauſa efficientis: non tamen quo ad eſſe: ſed quo ad agere. ſi

nis.n.ē cā ꝙ agēs agit:nā aliqs ambulat pp ſanitatē ſanitas eni ē cā ambulatiōis:et q̄ pp cā fit ambulatio et ecōuerſo ambulatio ē cā ſanitati. Sʒ diceret aliqs. Si hoc eēt verū ſeq̄ret ꝙ idē eēt cā ſui ipſi⁹:ſʒ hoc eſt falſuʒ.ꝯſequētia pbat:q2 qcqd eſt cā cauſe:eſt cā cāti:ſi ḡ forma eſt cā materie et ecōuerſo materia ē cā forme:ſe q̄r formā eē cām ſui ipſi⁹. ¶ Scđo ſeq̄ret ꝙ demōſtratio circularis eēt poſſibilis ⁊ adhuc pp qd q̄d ē ꝯ pbm pmo poſterioꝝ. ꝯnta pbat. q2 poſtq̄ cauſe ſunt ſibi inuicē cauſe:vna pōt demōſtrari p aliā:⁊ vtraqʒ ē demōſtratio pp qd p cām:ḡ ⁊c. ¶ Rñdet ad pmū negādo ꝙ ſeq̄t:idē eēt cā ſui ipſi⁹:⁊ quādo dicebat qcqd ē cā cauſe ē cā cāti:dico ꝙ hoc dʒ itelligi in eodē gñe cauſe.mō cauſe ꝙuis poſſint eē ſibi īuicē cauſe:tñ hoc nō ē in eodē gñe cāe. ¶ Ad aliō argumētū dico ꝙ demōſtratio pp qd circularis nō eſt īpoſſibilis ī diuerſis gñib⁹:q̄uis ſic nō debeat fieri per idem gen⁹ cauſe:⁊ ita intellexit Ariſt.ī pmo poſterioꝝ. ¶ Scđa ꝯcluſio:aliq̄ cauſe coincidūt:⁊ aliq̄ nō. pʒ:nā finis ⁊ agēs coincidunt: idē eni ē finis ſicut forma ſubſtātialis ⁊ efficiēs operationū ſequentiū.ſilr cauſa pula eſt finis ⁊ agēs:agit eni pp ſe. ¶ Scđo ſilr forma ⁊ agēs coincidūt: eadē eni ē forma ⁊ mouēs lapidē deorſum. ¶ Tertio ſilr forma ⁊ finis coincidūt reſpectu diuerſoꝝ:idē eni eſt forma cōpoſiti:⁊ finis generationis:ſed ꝙ alique cauſe nō coincidunt declaratur:nā capiendo materiā ꝓprie nunq̄ coincidit cum forma:ex quo materia eſt paſſiua: forma vero actiua:verumtñ accipiendo materiā improprie ꝓ ſubiecto alicuius accidētis:bene materia ⁊ forma coincidūt:patet:nā idē puta aīa ſortis ē forma ſortis:et materia ſcientie ſortis. ¶ Secūdo ſimiliter materia ⁊ efficiens nō coincidūt accipiēdo materiam ꝓprie:ꝓpter hoc ꝙ materia eſt nulli⁹ actiuitatis.verūtñ accipiendo materiam improprie coincidūt. ¶ Tertio ſimiliter materia ⁊ finis nō coincidūt ſemp accipiēdo materiam ꝓprie:pʒ q2 materia pma nō eſt finis alicuius:ergo ⁊c.

Quantū ad quartū dico ꝙ accipiendo naturalē rē ꝓprie ꝓ cōpoſito ex materia ⁊ forma: ad cuiuſcūqʒ rei naturalis ꝓductionem cōcurrūt quatuor cauſe et nō plures neqʒ pauciores.i.ad cuiuſcunqʒ rei naturalis productionē cōcurrunt aliqua de qb⁹ verificāt iſti termini materia: forma: finis: efficiens:⁊ nihil cōcurrit ad ꝓductionē alicuius rei naturalis qn de ipſo verificet aliquod nomen predictoꝝ. Ex hoc pʒ ꝙuis īfinite cāe vel īfinite res cōcurrunt ad ꝓductionē alicuius rei:verū eſt tñ dicere ꝙ ad cuiuſcunqʒ rei productionē non cōcurrūt niſi quatuor cauſe. ¶ Secūda ꝯcluſio ſi cauſa efficiens capitur pro efficiēte ꝓducēte non cuiuſlibet rei naturalis eſt cauſa efficiens patet:quia non quelibet res naturalis producitur:im mo multe ſūt q̄ diu erāt producte:modo poſtq̄ ſemel producte ſunt amplius non producuntur. ¶ Tertia concluſio accipiendo efficiens pro efficiente conſeruāte cuiuſlibet rei naturalis ſiue cuiuſcunqʒ alterius a prima cauſa eſt cauſa efficiens:patʒ:quia quelibet res alia a prima conſeruatur ab ipſa ſicut lumen in medio cōſeruatur per preſentiā corporis luminoſi. ¶ Quarta concluſio:ſic accipiendo cauſam efficientē cuiuſqʒ rei naturalis ſunt quatuor cauſe ſicut patet clare ex dictis.

Ad rationes principales. Prima ſoluta eſt. ¶ Ad ſecundam dico ꝙ materia ⁊ forma non dicūtur proprie res naturales ſed nature. ¶ Ad tertiam de celo dico:ꝙ ſi celum accipitur excludēdo motorem:tunc celū nō eſt ens naturale:ſed natura. Si autem capitur cum incluſiōe motoris poteſt dici ens naturale.tunc eius ſunt quatuor cauſe:ſicut aliarū rerū naturaliū. ¶ Ad q̄rtā dico ꝙ accidētia nō ſunt res naturales:ſed entia ſecundum naturam. ¶ Ad quintaʒ dico ꝙ materia dicitur cauſa:⁊ quando dicit omnis cauſa cauſat:nego capiendo cauſare pro agere.vnde dico ꝙ cauſa non dicitur a cauſare:nec diffinitio qd nominis cauſe debet exprimi per cauſare:ſed cauſa dicitur ad cuius eſſe ſequitur aliud. ¶ Ad ſextam dico ꝙ Ariſt. negaret ꝙ quamlibet rem:quā pma cauſa producit mediante ſecunda:poſſet facere ſe ſola:verumtamen hoc concedendo dicitur ꝙ ꝙuis prima cauſa hoc poſſit:non tamen eo modo quo ꝓducit a cā ſecunda:ſepe eni a cauſa ſecunda fit aliqd male:⁊ tñ a prima cauſa nihil poteſt fieri male. ¶ Ad vltimā rationem dico ꝙ nō queciqʒ res poteſt eſſe ſine alia:nā alique ſunt due res:quarū vnā eſſe ſine alia implicat cōtradictionē: implicat enim aliquod totum eſſe ſine eius medietate vel ſine eius parte.

Quæſtio.X.

VTrum omne efficiēs ſit cauſa illius cuius eſt efficiens:⁊ arguit pmo ꝙ non:cauſa ⁊ effectus ſūt ſimul:⁊ non ſemp ſunt ſed ſic nō eſt ſemp de efficiente ergo non ſemper efficiens eſt cā illius cuius dicit efficiens: ꝯntia tenet: pma pars antecedētis ē Ariſt. et ſecunda pars declaratur:nā pr̄ eſt efficiēs reſpectu filij:⁊ filius effect⁹:⁊ tñ nō ſemp pr̄ ⁊ filius ſimul ſunt: aliqñ pater morit anteq̄ fili⁹ gñet. ¶ Scđo ſi efficiēs eſt cā ſui effectus:vel qñ agit:vel qñ non agit:non pōt dici ꝙ qñ nō agit:nā tunc nō cauſat:⁊ ꝑ ꝯñs tūc non eſt cā:qñ enim domificator nō agit:nō eſt cauſa domus. Nec poteſt dici ꝙ quando agit:nā qñ agit effectus nō eſt:ſed agitur:⁊ per ꝯñs tunc efficiens nō dicit cauſa efficiens:nā ſi ſic tunc relatiue diceret ad ipſum:et ſic ſequeret ꝙ iſta ꝯntia eſſet bona efficiens eſt ergo effect⁹ eſt:ſed hoc eſt falſuʒ:ꝓpter hoc ꝙ qñ efficiens agit nonduʒ eſt effectus. ¶ Tertio ſi oē efficiēs ē cā illius cuius dicitur efficiens ſeq̄ret ꝙ oē efficiēs eēt nobili⁹ ſuo effectu:ſed hoc eſt falſuʒ:conſequentia tenet:quia omnis cauſa eſt nobilior ſuo cauſato:falſitas cōſequētis patet dupliciter:pmo in generatiōe vniuoca vbi producens et productum ſunt eiuſdem ſpeciei. ¶ Similr in generatione equiuoca:vbi ꝓducēs ⁊ productū non ſunt eiuſdē ſpeciei:ſicut in generatione vmus ex aliquo per putrefactionem:vbi producēs ſicut calor vel aliquod huiuſmodi eſt vilius:⁊ ignobilius q̄ ꝓductum:eo ꝙ ꝓductum eſt animatū:ꝓducens vero inanimatum:quare ⁊c.

In oppoſitū vult Ariſto.in iſto ſcđo tractatu. In q̄ſtiōe pmo videndū eſt de diffinitiōe qd nominis efficiētis:⁊ cū hoc eſt ſi eſt aliqd efficiēs:quo viſo apparebit rñſio ad q̄ſituʒ.ſcđo videndū eſt de qbuſdā nominibus efficientis in alia queſtiōe.tertio declarande ſunt alique diuiſiones.

Quantum ad primum dico ꝙ efficiēs dicit a quo alterū eſt. Vñ Ariſto.dicit efficiēs eſt

vñ eſt mot⁹. Tūc ſit vna ſuppõ ꝙ qñqꝫ eſt aliq̄d de nouo: vñ euidēs eſt nobis ſaltē euidētia q̄ ſufficit in ſciētia naturali: ꝙ aliqñ fiūt gñatiões: ꝛ corruptiones: ꝛ aliqñ aliq̄d ē qȯ prius nõ erat: q̄uis hoc forte nõ ſit nobis euidēs euidētia ſūma: nā q̄uis nobis aliq̄ mõ appareat eſſe de nouo: nõ tamē hoc eēt nobis euidēs euidētia ſūma ꝙ hoc de nouo ſit: quia forte prius fuit: q̄uis nobis appeat tali euidētia q̄ ſufficit in ſcientia naturali. ¶ Scḋa ſuppõ: ꝙ nihil ꝑducit̄ de nouo a ſeipſo in eſſe. ¶ Tūc ſit prima ꝯcluſio: aliq̄d eſt efficiēs alteri⁹: ꝓbat̄: nā aliq̄d eſt de nouo: ꝑ primam ſuppoſitionē et nihil eſt a ſeipſo per ſecūdā. ergo. ab altero: ergo ex quo nominus efficientis illud alterū eſt efficiens ei⁹. ¶ Et cum omne efficiens ſit cā ſequit̄ illud eē cām illius: ꝛ non eſt maior ratio de vno efficiente reſpectu ſui effectus: q̄ de alio. ergo quodlibet efficiens eſt cauſa ſui effectus: ex quo patet reſponſio ad queſituꝫ. ¶ Secunda concluſio de aliquo effectu bene eſt nobis euidens euidentia naturali ꝙ ei⁹ eſt aliquod efficiens nõ tamen eſt nobis euidens quid ſit illud: patꝫ: quia ſi aliquid inciperet moueri de nouo cuius cauſam ignoraremus: ſciremus ꝙ illius motus eſſet aliquod efficiens et tamen neſciremus quid illud eſſet vtrum homo vel aſinus. ¶ Tertia ꝯcluſio de aliq̄ effectu eſt nobis euidens euidentia naturali ꝙ eius eſt aliqua cauſa efficiens. ꝛ cum hoc eſt nobis euidens euidentia naturali que ſit illa patet: quia ſi aliquis calefacit ſe ad ignem ſcimus ꝙ illius effectus eſt aliquod efficiens ꝛ non niſi ignis. ergo. ¶ Iſtas concluſiones pono propter hoc ꝙ aliqui dicunt nullius effectus cām efficientem eſſe nobis notam.

Quantū ad ſecundū ſciendū eſt ꝙ dupl'r df efficiens: ꝑducens ꝛ nõ cõſeruans. vt carpentarius poteſt dici cā efficiens domus: nõ tamen cõſeruans: ſicut eſt corpus luminoſum reſpectu luminis ꝑducti in medio ab eo. ¶ De efficiente conſeruante nota ꝙ capitur tribus modis. quoꝝ duo p̄mi ſunt improprij: tertius vero ꝓprius. vnde primo mõ df aliquod conſeruans: non ꝙ aliquid agat in conſeruatum: ſed conſeruatum in eo diutius durat: ꝓpter quod ibi exiſtens eſt magis elongatum a ſuis cõtrarijs corruptibilib⁹. Iſto modo locus dicitur conſeruans: ꝛ hoc eſt dum eſt locus naturalis locati. ¶ Secundo modo dicitur conſeruans alicuius: quod ꝓhibet corruptiua illius: ꝛ miniſtrat conuenientia iſtius: ꝛ iſto modo gubernator nauis df conſeruans nauē. ¶ Tertio mõ accipiendo ꝓprie ꝯſeruās df eſſe illud a quo effectus depēdet in eſſe: ꝛ cõtinue influit ad eius effectus conſeruationem. Itā: ꝙ illo cõſeruāte amoto: vel illa influētia attracta effectus ille deſinit eſſe. Iſto mõ luminoſum videt̄ conſeruans reſpectu luminis acti in medio ab eo: ita prima cā df cõſeruans reſpectu alioꝝ oīm ab ipſo. Añ ſciēdū eſt ꝙ ꝑducēs ꝛ nõ cõſeruās: ꝛ ꝑducēs ꝛ cõſeruās: ſic differūt. ꝙ cā ꝑducēs nõ cõſeruans ꝑducit effectū ſuū ſucceſſiue: vt patere põt de quolibꝫ tali: diſponit enim prīo materiā: ꝛ poſtea ꝑducit effectū: cā aūt ꝑducēs cõſeruās ꝑducit ſuū effectū abſqꝫ hmõi ſucceſſione quātū ē de ſe: vñ corp⁹ luminoſuꝫ: nõ agit ſucceſſiue lumen in medio: ſic ꝙ prīo diſponat mediū: ꝛ poſtea agat lumen. Sciendum tñ ꝙ cū agēs cõſeruās ꝑducit aliquē effectū cū agente ꝑducēte non conſeruante: tunc bene agit ſucceſſiue: ſicut quando p̄ma cā cū domificatore agit domū. ¶ Alia eſt differētia: quia ꝑducens et efficiēs nõ cõſeruans p̄cedit ſuū effectū in tpe: hoc tñ nõ opꝫ in agēte ꝯſeruāte: ſi enī aliquod corpus luminoſū de nouo crearet̄ in aliq̄ medio tūc ita cito ſicut ipm̄ eēt ita cito lumē eſſet ꝑductū in medio exñte ꝓpe ipm̄. iſta differētia pꝫ ex prīa differētia: q2 agēs ꝑducēs nõ cõſeruās: agit effectū ſuū cum motu: ꝛ ſucceſſiue: agēs aūt ꝯſeruās nõ. ¶ Tertia differētia ē ꝙ agēs ꝯſeruās põt q̄tū ē de ſe ꝑducere effectū eternū: ſed agēs ꝑducēs nõ ꝯſeruās: nõ. pꝫ ex ſcḋa differētia: nā ex q̄ agēs ꝯſeruās nõ p̄cedit effectū tpe: ſeq̄t̄ ꝙ poſſit eē effect⁹ etern⁹: ſi eēt aliquod agēs cõſeruās eternū: ſed cā efficiēs ꝑducēs nõ ꝯſeruās p̄cedit ſuū effectū tpe: ſeq̄t̄ effectū ei⁹ nõ poſſe eē eternū: ꝓpter hoc ꝙ illȯ qȯ ꝑducit̄ ab aliq̄ in tpe nõ ē eternū. ¶ Quarta differentia ꝙ ſemꝑ agēs ꝑducēs nõ ꝯſeruās: qñ agit: tūc agit in v̄tute alteri⁹ agētis puta cõſeruātis: ſic aūt nõ eſt de agēte cõſeruāte: q2 agēs cõſeruās põt ꝑducē aliquē effectū: abſqꝫ hoc ꝙ ad talis effect⁹ ꝑductionē ꝯcurrat agēs i ꝑductiõe nõ ꝯſeruāte. ¶ Quīta differētia ꝙ effect⁹ põt manere corrupto agēte ꝑducēte nõ cõſeruāte: ſed nõ põt manere agēte ipſum conſeruante corrupto: patet: quia filius poteſt manere corrupto patre: ſecundum ꝙ patet: ſed lumen non poteſt manere in medio corrupto corpore luminoſo ꝛc.

Quātū ad tertiū ſit prīa diuiſio. cāꝝ efficiētiū: q̄dā df efficiēs p̄ncipalis: ꝛ q̄daꝫ min⁹ p̄ncipalis: ꝛ hoc cauſarū eſſentialiter ordinatarū: ꝛ vocātur cauſe efficiētes eſſentialiter ordinate: īter quas ē vna prīa: virtute cuius alie agūt: ꝛ qua ceſſante ageret alie ceſſant agere: ſed non econuerſo. mõ illa que eſt p̄ma inter illas dicitur cā efficiens principalis ꝛc. Alie dicunt̄ cauſe efficientes minus p̄ncipales: ꝛ poſſet adhuc exemplificari: ſicut ſi eſſent decē rote ſe adinuiceꝫ concludentes: ſic ꝙ mota prima: moueret̄ ſcḋa ꝛ mota ſecunda moueret̄ tertia: ꝛ ſic vltra: ꝛ ſcḋa nõ mota adhuc poſſet prima moueri: ſicut ſe hñt iſte rote: quantū ad mouere ꝛ moueri ita imaginandū eſt ſe habere cās eēntialiter ordinatas. ſil'r poſſet exemplificari: ſicut ſi aīa moueret manū: ꝛ manus moueret lapidē. et lapis moueret aerē. ¶ Secunda diuiſio: cauſarū agētiū: quedam ſic ſe habent: ꝙ cuiuſlibet carū virtus cõcurrit ꝛ attingit ad effectum: et omnes ille ſolent vocari cauſe agētes principales: q̄uis tamen ſecundum magis et minus: ita ꝙ vna earum vocatur magis p̄ncipalis: alia vero minus: verbi gratia: in deſcenſu grauis: forma ſubſtantialis ipſius grauis ꝛ supercelestia dicuntur cauſe principales: ſupercelestia dicūtur cauſe magis principales: forma vero ſubſtātialis dicitur cauſa minus principalis. Alie ſunt cauſe agētes: quarum virtus non concurrit: nec attingit ad effectum: ſicut inſtrumētum. Iſto modo dicimus ꝙ cultellus eſt cauſa efficiens ſimiliter inſtrumentalis: eſt enī inſtrumentum: mediante quo cauſa: vel agētia principalia agunt. Et ſic duplex eſt inſtrumentum. ſ. ſeparatum: ſicut cultellus: et coniunctum ſicut acuties eius: ꝛ ſimiliter grauitas ipſius grauis. ¶ Sciendū ꝙ inter cauſas eſſentialiter ordinatas: omnes cauſe agentes preter primam dicunt̄ quodāmodo inſtrumentales: dicuntur tamen principales reſpectu agentiū mere inſtrumētaliū: verbi gratia: q̄uis aīa dicat̄ cauſa efficiens inſtrumētalis quodāmodo reſpectu cauſe prime df tñ cā efficiēs p̄ncipalis reſpectu caloris naturalis q̄ eſt cauſa efficiēs mere inſtrumentalis ipſi⁹ digeſtionis. Tūc ſit prima cõcluſio: inter oēs cauſas vniuerſi prima cauſa eſt cauſa efficiens conſeruationis in fieri ꝛ in facto eſſe tam cauſarum q̄ effectuum. ꝓbatur. nā aliter: non omnia alia dependerent ab ea: quod eſt ꝯtra Cõmētatorē primo celi. ꝛ ſimiliter cõtra Ariſt. q̄

dicit ꝙ a primo quidem ente omnia deriuata ſunt: eſſe
et viuere: his quidem clarius: his quidem obſcurius
⁊c. ¶ Secunda concluſio: prima cã aliquẽ effectũ põt
agere ſine alijs: alie nõ poſſunt ſine ea: patet: quia agit
primum motum abſq; hoc ꝙ ad hoc alie cauſe concur
rant: alie autem cauſe nihil agunt: nec agere poſſunt ſi
ne prima cauſa. ¶ Ex predictis ſequitur ꝙ inter oẽs
cãs eſſentialiter ordinatas q̃to aliqua eſt ꝓpinquior p̃
me: tanto eſt nobilior: ꝓpter hoc ꝙ nõ agit in virtute
cãrũ ſequentiũ: ſ; cauſe ſequentes agũt in virtute illi
us. Sequit̃ vlteriꝰ. ꝙ inter oẽs cauſas de iſtis cauſis
inferioribus voluntas humana eſt cã nobilior: pꝫ q͞a
immediate depẽdet a prima cã: ⁊ nõ eſt ſubiecta corpo
ribus ſupceleſtibꝰ ſicut ſunt alie cauſe inferiores. Se
quit̃ vlterius: licet q̃n q; cauſa principalis nõ põt age
re ceſſante inſtrumẽtali: ꝓpter hoc tñ nõ dependet ab
ea. Nec oportet ſemp effectũ aſſimilari cauſe p̃ncipali
ſed vt plurimum aſſimilatur cauſe minus principali.
ſilr effectꝰ aliq̃n aſſimilat̃ cauſe iſtrumẽtali q̃ eſt mere
inſtrumẽtalis: ſicut q̃n ignis ꝓducit caliditatẽ: tũc ef
fectꝰ nõ aſſimilatur igni: ſed caliditati ignis: q̃ dr̃ effe
ctus mere inſtrumẽtalis. ¶ Tertia diuiſio. Cauſarũ
efficientium aliqua eſt vniuerſalis: alia particularis.
Cã aũt efficiẽs dr̃ vl̃is: q̃ ẽ ꝓductiua pluriũ effectuũ
indifferẽter: ſed ꝙ ꝓducit vnum effectũ ⁊ nõ aliũ: ad
hoc determinat̃ per vnã aliã cauſam. Verbi gratia: ꝙ
celeſtia corpora ꝓduxerunt te in eſſe: ad hoc determi
nabantur per patrem tuũ: qui te genuit ⁊c. Cauſe au
tẽ efficientes particulares dicuntur per quas fit hu
iuſmodi determinatio. Ex iſto ſequitur aliquã eſſe cau
ſam vniuerſalem ⁊ particularem reſpectu diuerſorũ.
Verbi gratia: ſicut intelligẽtia aliq̃ citra primã dicit̃
cauſa vniuerſalis reſpectu iſtorũ iferiorũ ⁊ dr̃ particu
laris reſpectu motꝰ ſui orbis. ¶ Tunc reſtat alia diui
ſio. q̃dam dicunt̃ cauſe efficientes imediate alicuius
effectus. ⁊ quedã mediate. Immediate dicunt̃: inter
quas ⁊ effectum non eſt aliqua cã efficiens media: ſeu
q̃ inter omnes cauſas efficientes alicuꝰ effectus inci
piendo a prima cauſa: eſt vltima: ſicut lux dicit̃ cauſa
efficiens immediata luminis: quia poſt lucem non ſeq
tur alia cã efficiens productiua luminis: ſed cauſe effi
cientes mediate dicuntur tripliciter. vno modo: quia
non eſt localiter coniuncta effectui. ¶ Secundo quia
de ſe eſt indeterminata ad ꝓductionem talis effectus
ſed determinatur ad hoc per vnam aliã cauſam. ¶ Ter
tio quia eius actiuitas non attingit vſq; ad effectũ: ſ;
mouet aliam cauſam: ⁊ poſt alia mouet aliã: nec tamẽ
in virtute illius. ¶ Tunc ſit concluſio ꝙ celum ⁊ itel
ligentie ſunt cauſe efficientes iſtorum inferiorum me
diate: primo ⁊ ſecundo mõ. patet quia non ſunt coniũ
cte iſtis inferioribus: ſ; determinãt̃ per alias cauſas
particulares. dicũt̃ tñ iſtorũ inferiorũ cauſe immedia
te oppoſito mõ ad tertiã acceptionẽ. pꝫ: q͞a virtꝰ ⁊ acti
uitas iſtorũ attĩgit vſq; ad iſta iferiora. Alique tñ ſunt
cauſe efficiẽtes mediate: accipiẽdo mediate tertio mõ
patet quia talis eſt cauſa efficiens ignem applicans
et ponens ligna ad ignem: ⁊ talia dicuntur entia no
influentia in effectum. Diuiſionẽ cauſe efficientis in
toto et partialẽ relinquo notam ex terminis.

Ad rationes principales reſpondet̃

Ad primam quum dicebatur cauſa ⁊ effectus ſunt ſil̃
et non ſemper ſunt: hoc intelligit̃ de cauſa efficiẽte cõ
ſeruante ⁊ de effectu immediato ipſius efficientis. mo
do filius non eſt effectus immediatus ipſius patris:
nec pater eſt efficiens conſeruatiuus filij: vnde pater
multos facit motus ⁊ actiões mediãtibus quibus fit
diſpoſitio ad generationem filij. Quorũ motuum pa
ter magis ſunt immediata cauſa q̃ filij. ¶ Ad ſecun
dam dico ꝙ cauſa efficiens eſt quãdo effectus non eſt
et quãdo illud efficiens adhuc agit. Et quãdo dicebã
tur ꝙ cauſa et effectus dicuntur adinuicem correlati
ue: ſequitur ꝙ quando cauſa eſt: et effectus eſt: nego:
ſed bene eſt vel erit. et hoc ſufficit ad hoc vt dicant̃ cor
relatiua adinuicem. ¶ Ad tertiam quũ dicebatur ꝙ
efficiens debet eſſe nobilius effectu: hoc debet intelli
gi de efficiẽtibꝰ principalibus: ſecundũ ꝙ ſunt celũ ⁊c.

Quæſtio. XI.

QVæritur vndecimo
vtrum conſimilis ſit proportio
effectuum adinuicẽ qualis eſt
proportio cauſarum agentium
adinuicem. ¶ Et arguitur pri
ꝙ non: nam ſi ſic: tunc ſi a. ignis
eẽt duplex ad b. tũc ẽt effectꝰ a.
eſſet duplus ad effectum b. Sꝫ
hoc eſt falſum: quia poſſibile eſt
ꝙ a. agens ſit duplum ad b. agens: abſq; hoc ꝙ effe
ctus a. agentis: ſit duplus ad effectum b. agentis. pro
batur: quia proportio velocitatum que quidem velo
citates ſunt effectus agentium: non ſequitur propor
tionem agentium adinuicem: ſed magis proportionẽ
agentium ad ſuas reſiſtẽtias: vt habet videri ſeptimo
huius. vnde ſit agens a. vt ſex: ⁊ b. agens vt tria: ⁊ vtri
uſq; reſiſtentia ſit vt vnum: tunc a. eſt duplum ad b. ⁊
tamen velocitas qua a. agit in c. reſiſtentiam: non eſt
dupla ad velocitatem qua agit. b. in conſimilem reſi
ſtentiã: propter hoc ꝙ proportio a. agentis ad c. reſi
ſtentiam non eſt dupla ad proportionem b. agentis
ad conſimilem: ſed minor q̃ dupla: quod patet: quia
proportio ſex ad vnum: componitur ex proportione
ſex ad tria: et trium ad vnum: modo quia proportio
ſex ad tria eſt minor q̃ ſit proportio trium ad vnum
quia prima eſt dupla: ſecunda tripla: ergo propor
tio ſex ad vnum eſt minor q̃ dupla: ad proportionem
trium ad vnum: quia quandocunq; aliquod totum
componitur ex duabus partibus: quarum vna eſt mi
nor ⁊ alia maior: tunc illud totum ad partem mino
rem eſt plus q̃ duplum: et ad partem maiorem minꝰ
q̃ duplum. Ex quo finaliter concluditur proportio
nem ſex ad vnum non eſſe duplam: ad proportionem
trium ad vnum: ſed minus q̃ duplam: et per conſe
quens velocitatem qua ſex agunt in vnum non eſſe
duplam ad velocitatem qua tria agunt in vnum: et
per conſequens non eſſe conſimilem proportionem ef
fectuum inter ſe: qualis eſt proportio cauſarum inter
ſe. ergo ⁊c.

In oppoſitũ arguit̃ ſic: ignis duplꝰ

ad aliquod calidum ſubduple caliditatis aſſimilan
do ſibi effectum: producit duplum effectum: ad effectũ
quem producit calidũ ſubduple caliditatis aſſimilã
do ſibi effectum: g̃ p̃ciſe eſt tanta proportio effectuum
ꝓductorum: quanta eſt ꝓportio cauſarum agentium.
¶ In q̃ſtione primo ponam aliquas diſtinctiones. ſe
cundo concluſiones.

Quantum ad primum eſt ſciẽdum

ꝙ agentia poſſunt adinuicem comparari: vel penes
eorum intenſionem: vel penes eorum extenſionem:
vnde poſſunt habere vnam proportionem adinuicẽ
penes intenſionem: ⁊ aliam penes extenſionem. et ſi

milr eſt dicendū de effectibus: ⁊ ſecūdū hoc qōſtio pōt
intelligi vno mō vtrum ſit conſimilis ꝓportio effectu
um in intenſione: qualis eſt ꝓportio agentiū in inten
ſione. Secūdo pōt intelligi vtrū ſit cōſimilis ꝓportio
effectuū in extenſione: ſicut eſt ꝓportio agentiū in ex-
tenſione: ⁊ de vtroqꝫ videndū eſt in queſtione. ¶ Eſt di
ſtinctio: ꝙ effectus pōt ſumi dupliciter: vno mō ꝓ acti
one vel mō ꝓducendi: quo formaliter ipm̄ agens agit
rē aliquā. ⁊ ſic velocitas ipſius mot⁹ dr̄ effectus illius
agētis. ¶ Secundo mō pōt capi effectus ꝓ re q̄ ꝑ illū
effectū ꝓducit̄: et ſic dicim⁹ ꝙ caliditas eſt effectus il
lius calidi. ⁊ de vtroqꝫ iſtoꝝ ponūt̄ cōcluſiones. ¶ Eſt
tertia diſtinctio ꝙ tripliciter poſſumus imaginari fie
ri actionē: vno mō oīno ſine reſiſtētia: ſicut forte eſt
actio celi: q̄ influit in iſta inferiora: vñ non pōt dici ꝙ
tali influētie reſiſtat dēſitas: q̄ ſi ſic: talis influētia nō
multiplicaret̄ vſqꝫ ad interiora terre ita in ꝓfundū: ſi
cut multiplicat̄. ¶ Secundo mō pōt imaginari actio
cū reſiſtētia: q̄ tñ nō corrumpit̄ ꝑ hāc actionē: ſicut eſt
illuminatio medij: nam dēſitas talis medij in iſta acti
one eſt reſiſtentia ⁊ nō corrūpit̄ ꝑ talē actionē: niſi hoc
ſit accñtaliter ſeu cōſecutiue: ſicut forte lumen ꝓducit
calorē cuius eſt rarefacere: vnde ſi aliqđ lumen ꝓdu-
ceret̄ in aliq̄ medio abſqꝫ hoc ꝙ illud lumen cauſaret
calorem: tunc illud mediū non fieret minus denſum: ꝓ
pter hoc ꝙ in ipſo ꝓduceretur hoc lumen. ¶ Tertio
mō pōt imaginari fieri actio cum reſiſtentia q̄ corrūpi
tur: verbi gratia: ſi aliquod agens calidū ageret ī ali
quod frigidum: tunc in tali actione illa frigiditas reſi
ſteret: et per hanc actionem illa frigiditas corrumpe
tur.

Quantū ad ſecundum pono cōcluſi
ones. pmo de intēſione. ſcdo de extēſione. Eſt pma ↄclu
ſio: ꝙ in actiōe agētiū: q̄ oīno ſit ſine reſiſtentia: ↄſimi
lis eſt ꝓportio effectuū in intenſione: qualis eſt ꝓpor
tio cauſarum agentium in intenſione: hoc patꝫ: q̄ ſi
aliquod calidum vt quatuor ageret in aliquod paſſuꝫ
ſine reſiſtentia non ageret pluſ q̄ caliditatem vt qua-
tuor eo ꝙ non ageret vltra gradum proprium: et ita
quodlibet aliud taliter agens produceret effectū ſub
equali gradu ſecū. igitur. ¶ Secūda concluſio: ꝙ in
actione vbi eſt reſiſtentia: que tollitur ⁊ corrumpitur
in tali actione non eſt eadem proportio effectuum: lo-
quēdo de effectu primo modo dicto qualis eſt propor
tio cauſarum agentium: hoc patet vt deductum fuit
in argumento principali. ¶ Tertia concluſio eſt ꝙ et
loquendo de effectu primo modo dicto: ſicut eſt actio
vel velocitas in actione vbi eſt reſiſtentia: que nō cor-
rūpitur: ſicut eſt in illuminatione medij: non ſemꝑ con
ſimilis eſt proportio effectuū: ſicut eſt ꝓportio cauſa-
rum agentium: hoc patet quia ſemper in tali actione
effectus ſunt equales: pꝫ q̄ ex quo talis actio ſit ſubi
to: vna eſt ita velox ſicut alia: ſed non ſemper agentia
ſunt equalia: ſeu equaliter ſunt intenſa: vñ q̄uis vnū
luminoſum ſit in duplo intenſius reliquo: tamen ita
cito luminoſum ſubduplum producit ſuum effectum
ſicut duplum: ex quo quodlibet illorum agit ſuum ef-
fectum ſubito: vt nūc ſupponitur. ¶ Quarta cōcluſio
ꝙ proprie loquēdo de effectu ſcdo modo in actione cū
reſiſtentia: ſiue in tali actione reſiſtentia tollatur: ſiue
nō: non ſemꝑ eſt conſimilis ꝓportio effectuum in intē-
ſione: ſicut eſt ꝓportio agentiū in intēſione: hoc pꝫ pri
mo in actione cū reſiſtētia vbi reſiſtentia tollit̄: quia ſi
ſex agerent in vnum ⁊ etiam tria agerent in vnum non
eſſet conſimilis proportio effectuum ſicut cauſarum:
et hoc pꝫ: quia ſi agerent ſine reſiſtentia: ſic eſſet conſi
milis proportio: ergo ſi agunt cum reſiſtentia vtrobi-
qꝫ equali tunc nō eſſet conſimilis ꝓportio effectuū. Et
conſimiliter hoc idem patet in actione que ſit cum re
ſiſtentia que tamen nō tollitur. Quia ſint a. ⁊ b. corpa
luminoſa: ⁊ ſit a duplū ad b. in intenſione: et agant in
duo media vniformia et equalia que vniformiter intē
dant̄ ī dēſitate cōtinue tūc prius q̄ a. deſinat agere lu
mē in medio c. b. deſinit agere lumē in medio d. ꝓpter
huiuſmōi intenſionem denſitatum illorum mediorū: mo
do ſi cōtinue per horam talis intenſionis denſitatum
mediorum lumen ipſius a. fuiſſet duplū ad lumen ipſi
us b. ſicut agentia: tunc ita cito per huiuſmodi inten-
ſionem ⁊ remiſſionem luminis. a. deſinent agere ſicut
b. quod tamen eſt falſum: ↄña tenet: q: ſi ſint duo quā
ta vnum duplum ad aliud: ⁊ incipiant deſcendere ver
ſus non quantum in prima parte proportionabili ali
cuius hore: quodlibet ad ſubduplum et in ſecunda ſi
militer: ⁊ ſic vltra: illa eque cito incipiunt eſſe nō quā
ta: ⁊ non vnum prius q̄ aliud: vt patet intuenti: ⁊ ſic ſi
militer: ſi lumen ab a. actum per horam continue re-
miſſionis eſſet duplum ad lumen actum a b. ita cito
a deſiuiſſet agere ſicut b. ¶ Tunc pono aliquas con-
cluſiones de extenſione: et prima eſt ꝙ quoad extenſi
onem non eſt conſimilis proportio effectuū: vt eſt pro
portio cauſarum agentium: hoc patet: quia ſi aliqua
ſuperficies circularis poteſt videri ab aliqua diſtātia
oportet ꝙ illa que videtur a duplo maiori diſtantia
habeat ſub equali angulo in duplo maiorem diame
trum. et ſi ſic ſequitur ꝙ ipſa eſſet quadrupla in ex-
tenſione ad primam: ⁊ per conſequens non eſt eadem
proportio effectuum in extenſione ſicut eſt cauſarum
agentium: ex quo proportio effectuum eſt dupla in ex
tenſione: et proportio cauſarum eſt quadrupla. Qꝫ au
tem oporteat ſuperficiem circularem eſſe quadruplā
ad aliam: cuius diameter eſt in duplo minor: patet ꝑ
vnam ꝓpoſitionem duodecimi geometrie que dicit: ꝙ
que vel qualis eſt ꝓportio diametroꝝ: talis eſt ꝓpor-
tio circulorum duplicata. Et eſt ſciendum ꝙ quū dixi
effectum eſſe duplum in extenſione ad aliud: intelligo
lineam menſurantem extenſionē ipſius effectus: ſicut
eſt diameter totius effectus acti ꝑ vnū agens: eſſe du-
plam ad lineam menſurantē extēſionē alteri⁹ effect⁹.
¶ Secunda concluſio eſt: ꝙ poſſibile eſt: ꝙ a. ⁊ b. ſint
duo agentia: ⁊ a. ſit duplum ad b. in intenſione: ⁊ ꝙ a.
agat ad duplā diſtantiam ad quam agit b. hoc patet:
quia ſit a. vnum corpus luminoſum ſphericum: cui⁹
diameter ſit bipedalis quantitas: et ſit duplum in in
tenſione ad b. corpus luminoſum: et non curo cuius
quantitatis ſit b. tunc patet ꝙ b tantum poteſt dimi-
nui in extenſione: non tamen in qualitate ꝙ a. agens
agat in duplo remotius q̄ agat b. poſſet enim tantuꝫ
diminui ꝙ vix ageret ad tantam diſtantiam quanta
eſt diſtantia vnius grani milij. ¶ Tertia concluſio
eſt: ꝙ ſi a. agit ad duplam diſtantiam: ad quam agit
b. ꝙ tunc effectus a. eſt octuplus ad effectum b. hoc
patet: quia tunc a. agit vnum effectum ſphericum
cuius diameter eſt duplus ad diametrum effectus
acti ab ipſo b. ergo effectus a. eſt octuplus ad effe-
ctum b. conſequentia tenet: quia qualis eſt pro-
portio diametrorum talis eſt proportio ſpherarum
illarum diametrorum triplicata: ergo eſt octupla
ſicut tripla duple: que componitur preciſe ex tri-
bus duplis: ſequitur proportionem talium effectu
um eſſe octuplam: poſtq̄ proportio diametrorum
eſt proportio dupla et cetera. Ex his concluſioni-
bus ſequitur ꝙ poſſibile eſt ꝙ a. agens ſit duplum
intenſiue ad b. agēs: ⁊ effectus a. agētis ſit octuplus

in extēſione ad effectū.b.agētis:de quo alias erit ſermo. Sed dices tu.bñ ꝯcederē ſi effectus taliū agētiū eſſent ſpherici:ſed ſi ſunt orbiculares:tūc nō cōcluderes aliquid.placet mihi:ſed modo poſſibile eſt ꝙ effectus talium agentiū ſint ſpherici ⁊ non ſolū orbiculares:quod declaratur ſic:capiatur vnum corpus tranſparēs ſicut eſt cryſtallus:tale non ſolum agit orbem immo ſpherā:⁊ patet ex hoc:quia talis corporis inter te ⁊ me ego video partes que ſunt verſus te ſicut ptes verſus me.⁊ tu ſimiliter vides partes propinquiores mihi:ſicut illas que ſunt propinquiores tibi.¶ Ex q̃ ſequitur partes illius corporis non ſolum multiplicare ſuas ſpecies circa illud corpus:verumetiam in illo corpore:⁊ per illud corpus:quare totalis effectus ſicut totalis ſpecies acta ab ipſo corpe eſſet vna ſphera ⁊ non ſolum orbis. ⁊ per conſequens aliqua agentia ſunt agentia:non ſolum effectus orbiculares : verū etiam ſunt aliqua que agunt effectus ſpherales:⁊ vos bene ſcitis:ſuppono differentiam inter ſpheram et orbem:rationes vadunt vijs ſuis.

Queſtio.XII.

Trum finis ſit cā. arguit̄ ꝙ nō: quia ſi eēt cā tūc eēt cā actiōis q̄ fit propter finem:ſed hoc non: qa quando illa actio eſt nōdū finis eſt:⁊ per conſequēs nō eſt cā illius actionis:nec eſt cauſa eius:qñ illa actio nō eſt:quia quod non eſt: eius non eſt cauſa.¶ Secūdo ſi ſic vel hoc eſſet finis qui eſt in re extra:vel qui eſt in intentione.nō primum:quia finis qui eſt in re extra:nondum eſt cum fit actio:nec ſecundo modo:quia actio nō fit propter hoc quod eſt in mente.¶ Tertio ſic. nulla res poteſt eſſe ſine cauſa eius principali.ſed multe res ſunt ſine fine earum:ergo finis non eſt cauſa principalis rei.patet maior.quia nulla res poteſt eſſe ſine ſua materia:⁊ ſimiliter ſine ſua forma:quia tales ſunt cauſe principales rei.minor probatur.quia multe ſūt res que non attingunt fines ſuos:ſicut multi ſunt homines qui non attingunt felicitatem.¶ Quarto ſic:omnis cauſa debet eſſe principium:ſed finis non eſt principium:quia finis eſt vltimum : vltimum autem non poteſt eſſe principium:ergo finis non eſt cā.¶ Quinto ſic:cā debet eſſe prior cauſato:ſed finis non eſt prior cauſato immo poſterior:quod ꝓbatur: quia ſanitas eſt finis ambulationis:⁊ propter quod fit ambulatio:mō patet ꝙ ambulatio precedit ſanitatem:que ꝑ ambulationem acquiritur.¶ Sexto ſic:cauſa debet eſſe nobilior ſuo effectu : ſed finis ſepe non eſt nobilior ſuo effectu:quia aliquando finis eſt accidens:⁊ res cuius ille finis eſt:eſt ſubſtantia:modo accidēs non eſt nobilius ſubſtantia.

In oppoſitum arguitur ſic:ſecundū Ariſto.qui dicit finem eſſe cauſam cauſarum.De q̄ſtione nō eſt dubium quin cōmuniter omnes concedunt finē fore cauſam:ſed difficultas ſtat in hoc quomō illō qd nō eſt dicatur cauſa alicuius.¶ Ad ſolutionē queſiti eſt prīo ſciendū:ꝙ vno mō aliqd dr eē cā alterius a quo dependet in eſſe:⁊ ſine quo illud non pōt eē ⁊ ſic corpus luminoſū dr cauſa luminis ⁊ ſbm cā accñtis:et materia cā forme.⁊ nō econuerſo:q: lumen depēdet a corpore luminoſo ⁊ nō pōt eē ſine eo:⁊ ſimiliter accidens non pōt eſſe ſine ſubiecto:⁊ forma ſine materia.¶ Scd̄o modo aliqd dr cā alicui⁹:nō quia illud depēdeat ab illo in eſſe:ſed in eſſe tali aut tāto:vel in aliquo modo ſe habendi:⁊ ſic forma eſt cauſa materie:nam ꝙ materia ſit taliter informata:vel taliter extēſa:hoc habet a forma:⁊ ſimiliter albedo eſt cā parietꝭ quo ad eſſe albū:quia albedo eſt cauſa quare formaliter paries eſt albus.¶ Tertio modo aliquid dicitur eſſe cā alteri⁹ non a quo res dependeat in eſſe:nec in tali eſſe: ſed a q̃ res depēdeat in fieri.⁊ ſic dicimus de domo nō ſolū qñ fit:ſed etiā qñ eſt:ꝙ eius cā eſt domificator.¶ Quarto modo aliquid dicitur eſſe cā alterius.ſ.a.eſt cā c.nō qa c.depēdet in eſſe:vel ī fieri ab a.ſed qa c.depēdebat ī fieri a b.⁊ vlterius b.depēdebat in fieri ab a.⁊ ſic dicimus patrem eſſe cauſam filij non quia fili⁹ in fieri dependeat immediate a patre:quia forte cū filius generabat̄:pater poterat eſſe mortuus:nā poſtq̄ ſtatim ſemen a patre eſt deciſum:potuiſſet eſſe interfectus:ſed filius in fieri dependebat a ſemine:⁊ vlterius ſemen dependebat a patre:ſic ergo patet qualiter aliquādo de aliquo termino ſignificatiue ſumpto verificatur hoc nomen cauſa alicuius.qui quidem terminus nullam rem que eſt ſignificat.ſed bene rem que fuit.¶ Eſt ſciendum ⁊ videndum quomodo iſta queſtio habeat veritatem : ꝙ finis ſumitur multipliciter . vno modo ꝓ termino alicuius rei ſicut dicimus punctum eſſe finē linee.⁊ ſic dicimus aliqua ſepe habere finem bonum:et aliqua finem malum:et ſic non ſemper finis eſt optimus. Secundo modo:ſumitur finis pro illo termino propter quem fit actio:et qui mouet ipſum agens ad taliter agendum.Et de iſto fine eſt vlterius diſtinguendum: quia aliquando ſumitur finis pro illo quod producitur per actionem ſiue quod eſt terminus illius actionis que fit propter finem.¶ Secundo modo ſumitur finis non pro illo quod eſt terminus illius actionis : ſed pro illo propter quod finaliter ⁊ vltimate producitur hoc. verbi gratia.Medicus quū agit ſanando infirmum agit vno modo propter finē primo modo dictum: et hoc eſt ſanitas que producitur in illo qui infirmabatur : ſed non agit iſtam ſanitatem propter ſe ipſam:ſed ipſam propter ſe ipſum: vel propter aliquid aliud: quod preceſſit eius actionem:et direxit et mouit ipſum ad taliter agendum. Et hec diſtinctio finis ſolet poni ſub his verbis:finis quidam eſt quo : quidam eſt gratia cuius : vt innuit Commentator ſecundo celi vbi dicit ꝙ quidam eſt finis dictus primaria intentione:et quidam ſecundaria . et exemplificat:ſicut intelligentie mouent corpora celeſtia propter duplicem finem : quorum vnus eſt finis vltimatus:⁊ principaliſſimus : propter quem primaria intentione mouent: ſcilicet primum principium vt deus.Alter eſt finis propter quem mouet ſecundaria intentione. et hec ſunt iſta inferiora: vnde ſicut domificator agit propter domum : ſic intelligentie mouent orbes propter iſta inferiora : ⁊ ſicut domificator non ſolum agit propter domum:ſed propter domum vt defendat nos ab imbribus ⁊ coruſcationibus : ſic etiam intelligentie mouent propter iſta inferiora : dirigendo vltimate actionem eorum in primum principium tanq̄ in finem principaliter intentum . Prima concluſio ꝙ finis dictus a ſecundaria intentione proprie loquendo:non eſt cauſa ipſius agentis:hoc probatur:quia ſic ſequitur ꝙ iſta inferiora eſſent cauſe intelligentiarum :ſꝫ hoc non eſt concedendum:quia iſta inferiora non ſunt priora : ſed poſteriora ſuperioribus : modo ſi eſſent cauſe intelligentiarum deberent eſſe priores eis:quia

cauſa debet eſſe prior illo cuius eſt cauſa. ¶ Secunda
concluſio eſt q quadā denominatione extrinſeca p mo
dū cuiuſdā attributionis:nos ſolem⁹ dicere q dici po-
teſt q finis dictus ſecūdaria intentione eſt cā recte:ſi-
cut ſolemus dicere q vrina eſt ſana:q: eſt aīalis haben-
tis in ſe ſanitatem: ⁊ ſic finis dictus ſecūdaria intētio-
ne dr cā q: eſt illud ad qd pducendū finis ſuperior ⁊ vl
timatus determinat ſibi agēs ad taliter vel taliter agē
dū. ¶ Tertia ↄcluſio.eſt. q finis dict⁹ pmaria intētiōe
oīm ē pmaria cā:hoc p3:q: illa quodlibet agens diri-
git ⁊ ſecū cōcurrit in eius actione:vel ad ei⁹ effectus p
ductionē:ſed q: vulgus nō percipit talē directionē:vel
talem motionē cuiuſlibet agentis per ipſum principiū
nō dicit principiū eſſe finem oīm:ſed magis illud ad cu
ius pductionē dirigit actio ipſius agentis: ⁊ de iſto fi-
ne principali eſt verū q eſt cā cārū ⁊ q eſt nobilius cā-
to: ⁊ q pcedit cām ⁊ multe alie cōditiones. Et p predi
cta pa et ad rationes.

Queſtio. XIII.

Queritur vtrū diffini-
tio fortune data ab Ariſto. ſit bo
na.ſcilicet. Fortuna eſt cā p ac-
cidens extra ſemp ⁊ frequenter
ſm propoſitū eorū que propter
hoc ſunt. Et arguitur primo q
fortuna nō debeat diffiniri. nam
illud de quo non eſt ſcia nec pōt
eſſe/nō debet diffiniri. S3 fortuna eſt huiuſmodi.ergo.
maior eſt nota.minor pbat.q: fortuna eſt ens per acci-
dēs: ⁊ de tali nō eſt ſcientia:per Ariſtotelē in.vi. Meta
phyſice. ¶ Secundo pbat:q fortuna non poteſt diffi
niri:q: illud quod eſt ignotū ⁊ incertū nō debet diffini-
ri. Sed fortuna ē huiuſmodi. ergo. maior patet. minor
eſt Ariſto.in litera. ¶ Tertio probatur. q predicta dif
finitio nō ſit bona:quia nulla oratio nugatoria eſt diffi-
nitio bona:ſed ſic eſt de predicta diffinitione:que ponit
eſſe diffinitio fortune.ergo.maior patet.minor probat:
q: in pdicta diffinitione ponitur ly per accidēs:ſed cu3
per accidens ſit:quod fit extra ſemp et frequēter: ide o
fruſtra ponitur ly extra ſemper ⁊ frequenter. ¶ Quar
to ſic.nulla oratio implicatiua oppoſitorū eſt bona dif-
finitio:ſed ſic eſt de pdicta oratione q ponitur eſſe diffi-
nitio fortune.ergo.maior patet:minor pbatur: q: in p-
dicta diffinitione dr q fortuna eſt cā per accidēs: ⁊ cu3
hoc dicit ſm ppoſitū eorū que ppter hoc ſunt:mō iſta
videntur repugnare.ſ. q fortuna ſit cauſa per accidēs
effectus fortuiti ⁊ q fortuna ſit cauſa agens ſm ppoſi
tum effectus fortuiti: ⁊ ſi fortuna eſt agens effectum for
tuitū ſm propoſitum:tunc effectus fortuitus eſt inten-
tus a fortuna agente: ⁊ p cōſequens fortuna nō eſt eius
cauſa per accidens:ſed cauſa per ſe. Et ſimiliter ſi effe-
ctus fortuitus eſt de numero eorū que propter hoc ſūt:
videtur q propter effectū fortuitū agens agat tanq p
pter intentū ab agente:et tūc etiā agens fortuitū nō eſt
p accidens cauſa effectus fortuiti.ſic ergo videt q iſta
mēbra repugnēt.ſ.cā per accidēs ex vna parte ⁊ ly ſm
ppoſitū eorū que ppter hoc ſunt:ex alia parte. ¶ Quī
ta diffinitio cōpetit aliis a fortuna:ergo nō eſt bona dif
finitio fortune:ↄñtia tenet:q: diffinitio non debet cōpe
tere aliis a diffinito:añs pbatur:poſito q ſit aliqs do-
mificator:qui ſit muſicus:ſi intendat facere domū ⁊ fa
ciat eā:tunc muſicus eſt cauſa per accidēs illius dom⁹
extra ſemper ⁊ frequenter ſm propoſitū eorū que pro-
pter hoc ſunt:et tamen muſicus non eſt fortuna:nec do
mus facta a muſico in iſto.caſu eſt effectus fortuitus.

¶ Sexto probatur q fortuna non ſit cauſa per acci-
dens:nam fortuna eſt natura p Ariſtot. in litera: q: eſt
intellectus:qui eſt natura:ſed natura eſt cauſa p ſe ſuo
rū effectuū.ergo. ¶ Et confirmatur:nam hec eſt per ſe:
fortuna eſt cauſa effectus fortuiti:ergo videtur q fortu
na ſit cā p ſe ⁊ non p accidens.ergo ⁊c.

In oppoſitū vult Ariſtoteles in iſto
ſecundo:tractatu quarto: vbi ponit pdictā diffinitio-
nem fortune tanq bonam. ⁊ non oportet ammouere ni
ſi ly ſm ppoſitū: ⁊ tunc eſt diffinitio caſus ita q diffini-
tio fortune ſuper diffinitionē caſus addit ly ſm ppoſi-
tū. ¶ In iſta qſtione primo ponēde ſunt diſtinctiones:
ſecundo cōcluſiones:ex quib⁹ apparebit diffinitio qd
nois fortune. ⁊ hec eſt rñſio ad queſitū. tertio videndu3
eſt que res ſit fortuna:et que caſus. quarto ad quod ge-
nus cauſe reducatur.

Quātū ad primum ſit prima diſtin-
ctio: q effectuū puenientiū ab agentib⁹: quidam ſunt
intenti:quidam non intenti.ſed eueniunt preter inten-
tionē agentis.verbi gratia:ſi aliquis iret ad forū ⁊ intē
deret emere panem:tamē inueniret theſaurū:quā tñ in
uentionē non intendiſſet:tunc illa emptio panis dicere
tur effectus intentus ab agente: ⁊ inuentio theſauri di
ceretur effectus non intentus ab agēte. Et eſt ſciendū:
q ipſum agens reſpectu intenti dicitur cauſa per ſe. re
ſpectu vero effectus nō intenti dicitur cauſa p accidēs.
Conſimili modo exemplū poſſet poni in naturalibus:
vt ſi natura intenderet pducere hominē cū quinq digi
tis in vna manu: ⁊ pduceret cū ſex:primus effectus di-
ceretur intentus: ⁊ reſpectu illius natura diceretur cā
p ſe.ſecundus effectus diceretur non intentus ⁊ reſpe-
ctu illius natura diceretur cauſa per accidens. ¶ Se-
cunda diſtinctio. q effectuū nō intētorū quidā eueniūt
ſemp vel freqnter cū effectib⁹ intentorū. vbi gfa.quu3
aliqs in hyeme intēderet ire ad hallas p emptiōe car-
niū nō intēderet maculare ſotulares ſuos:et tñ vt plu-
rimū macularet:in tali caſu maculare ſotulares eſſet effe
ct⁹ nō intētus q ſēp vel freqnter accidit cū effectu intē
to: ſed ſi aliquis eundo ad forū inueniret theſaurū pre
ter intentionē:talis effectus diceretur nō intentus eue
niens extra ſemper ⁊ frequenter. ¶ Tertia diſtinctio.
q adhuc effectuū non intentorū quidā ſunt notabilis
bonitatis vel malitie:ſicut eſt inuentio theſauri:vel fra
ctio tibie.quidā non ſunt notabilis bonitatis vel mali
tie ſicut eſt inuentio vnius piſi: vel caſus vnius pili in
fricatione barbe.modo ſciendū eſt q illi effectus nō in
tenti qui ſunt notabilis bonitatis vel malitie dicūtur
de numero horū:qui propter hoc ſunt:nā tales effectus
ſi pſcirentur eſſent digni vt ppter eos fieret actio:puta
fuga:aut perſecutio.effectus autē non intenti:qui non
ſunt notabilis bonitatis vel malitie:dicuntur de nume
ro eorū:que non propter hoc ſunt:qui ſi pſcirentur non
eſſent digni vt propter eos fieret actio. ¶ Quarta di-
ſtinctio. q agentiū quedā dicuntur agentia ſm ppoſi-
tum:ſicut ſunt agentia per intellectū ⁊ rationē pfectā:
quedā aūt dicuntur agentia non ſm propoſitum:ſicut
ſunt agentia carentia ratione: ⁊ intellectu.

Quantum ad ſecūdum:ſit prima cō
cluſio:q ab effectibus non intentis qui proueniunt vt
in pluribus non dicuntur fortunati:vel non fortunati.
patet ex cōmuni vſu loquendi:nam propter hoc q ali-
quis vadat in hyeme ad forum:cauſa emendi panē: ⁊
maculat ſotulares preter intentionē: ex hoc non ſequi
tur q ſit fortunatus:vel infortunatus. ¶ Secunda cō
cluſio.ab effectibus non intentis:qualitercunq eueni

unt qui non ſunt notabilis bonitatis vel malitie:nõ di-
cũtur fortunati:vel infortunati. Patet ſimiliter ex cõi
vſu loquendi:ſicut prius dicebatur de piſo ⁊ fricatione
barbe. ¶ Tertia cõcluſio. ab effectibus non intentis:ꝗ
proueniunt nõ in pluribus:⁊ ſunt notabilis bonitatis:
vel malitie:⁊ fiunt ab agente ſm ꝓpoſitũ ⁊ habente in-
tellectũ ⁊ rõnẽ perfectã:aliquis dicitur fortunari:vł in-
fortunari:patet ſilr ex cõi vſu loquendi de inuentione
theſauri ⁊ de fractione tibie. ¶ Quarta cõcluſio. effe-
ctus agentiũ nõ a ꝓpoſito nõ dicuntur fortunati vel in
fortunati niſi valde metaphorice: nam aliter in inani-
matis ⁊ carentibus ratione contingeret ꝙ aliqua age-
rent a fortuna:modo hoc nõ eſt niſi ex cõi vſu loquẽdi:
nõ dicimus eñ ligna ⁊ lapides eſſe fortunata: niſi val-
de improprie ⁊ metaphorice. vnde ſi dicimus lapidem
poſitũ in altari eſſe fortunatũ:⁊ lapidẽ poſituȝ in pede
eſſe infortunatũ:hoc eſt valde metaphorice. Similiter
in aĩatis carẽtibus ratione:ſicut eſt de equo ⁊ aſino:ex
cõi modo loquendi:non dicimus aliquod eis accidere
fortuite:ſed bene,caſualiter:⁊ ſimiliter in infantibꝰ: cuȝ
non agunt a propoſito. ¶ Quinta concluſio. diffinitio
fortune poſita ab Ariſtotele eſt bona: ꝓbatur:quia ex-
plicat conuertibiliter conceptũ iſtius termini fortuna
per ſuũ genus:⁊ per ſuas differentias:et per reſpectuȝ
ad effectum fortuitum reſpectu cuius dicitur fortuna.
patet hoc:nã ibi ponitur hoc nomẽ cauſa tanꝙ genus.
⁊ ponitur ibi ly per accidẽs ad oſtendendũ ꝙ non dicił
fortuna reſpectu effectuũ ꝑ ſe intentorũ:⁊ dicitur extra
ſemꝑ ⁊ frequenter ad oſtendendũ ꝙ non dicitur fortu-
na reſpectu non intentorꝫ qui frequenter accidunt cuȝ
effectibus intentis. ⁊ qḋ dr̃ ſm ꝓpoſitum ad oſtenden
dũ ꝙ agentibus nõ ſm ꝓpoſitum nõ ineſt fortuna:⁊ dr̃
eorũ ꝗ propter hoc ſunt ad oſtendẽdũ ꝙ effectus reſpe
ctu quorũ dicitur fortuna vel infortuna debent eſſe no-
tabilis bonitatis vel malitie. Et ſicut iſta diffinitio eſt
declarata:ita dimittendo ly ſm ꝓpoſitũ reſiduum erit
diffinitio caſus.

Quantũ ad tertiũ articulum poſſet
queri que res ſit caſus:⁊ ꝗ res fortuna. Fortuna eñ eſt
intellectus ⁊ voluntas:⁊ caſus eſt natura:que non eſt
intellectus. vnde vtrũqꝫ eſt natura: ſed fortuna eſt agẽ-
tis ſm propoſitum : caſus aũt eſt natura nõ agẽtis ſm
ꝓpoſitũ:⁊ hoc non accipiendo caſum prout diſtinguit
contra naturã:⁊ prout eſt genus ad fortunã ⁊ ad caſuȝ
in ꝓpria ſua ſignificatione acceptũ. Sed eſt ſciendũ ꝙ
ꝗuis eadẽ res ſit intellectus ⁊ fortuna tñ differunt ſm
rationẽ.i.habent diuerſas rationes exprimentes quid
nois. vnde hoc nomẽ fortuna ſignificat eandẽ rem:quã
hoc nomẽ intellectꝰ ſignificat:ſed ſuꝑ ſignificationem
huius termini intellectus:hoc nomen fortuna cõnotat
ꝙ illa res eſt agens ſm ꝓpoſitum alicuius effectus: ⁊
preter eius intentionẽ producit vnũ alteruȝ notabilis
bonitatis vel malitie:qui eſt de numero eorum: qui ex-
tra ſemper:⁊ frequenter ſolent euenire. Cõformiter po
teſt dici de his nominibus caſus ⁊ fortuna. vt patet per
Ariſtotelem in litera ⁊ pluribus locis. ⁊c.

Quantũ ad quartũ dico ꝙ caſus et
fortuna ſunt cauſe. Patet primo ex diffinitiõibus eorꝫ
in quibus ponitur hoc nomen cauſa:probatur etiã ra-
tione:quia cõuenienter reſpondetur ad interrogatio-
nem factam propter quid. vt quñ dicimus propter qḋ
eſt hoc:dicimus a caſu ⁊ a fortuna: vt ſi aliquis querat:
ꝓpter quid fregiſti tibi tibiam:rñdetur propter caſum
⁊ infortuniuȝ. ¶ Secundo dico. ꝙ caſus ⁊ fortuna non
ſunt cauſe materiales ſuorũ effectuũ:quia non intrant
cõpoſitionẽ effectuũ: oportet enim materiam intrare
cõpoſitionẽ illiꝰ cuiꝰ eſt materia. ¶ Tertio dico ꝙ nec
caſus:nec fortuna ſunt cauſa formalis ſuorũ effectuum
ꝓbatur conſimili ratione ſicut prius. ¶ Quarto dico.
ꝙ caſus ⁊ fortuna nõ ſunt cauſe finales ſuorũ effectuũ:
ꝓbatur: nã tunc effectus fortuiti eſſent effectus inten-
ti:intendens eñ finem:intendit ordinẽ ad illum: ſȝ hoc
eſt contra dicta. Et ex aliorũ intellectus: vel natura ẽ
finis effectuum fortuitorꝫ:ſed iſta ſunt caſus et fortuna
ꝗ. ¶ Quinto dico ꝙ caſus et fortuna ſunt cauſe effici-
entes ſuorum effectuuȝ:probatur: nam qꝛ ſunt cauſe ꝑ
ꝓmũ dictum:⁊ nõ ſunt cauſe materiales per ſcḋm: nec
formales ꝑ tertiũ:nec finales ꝑ quartũ:ergo ſunt cauſe
efficientes. conſequẽtia tenet:qꝛ nõ ſunt plura genera
cauſarũ iſtis quatuor. Sed dices tu:effectꝰ fortuiti ſũt
infinite cauſe:ſed nullius effectus ſunt infinita agẽtia.
ergo. ¶ Dico ꝙ quñ Ariſtoteles dixit ꝙ effectuũ for-
tuitorꝫ ſunt infinite cauſe:non intellexit ꝙ effectuũ for-
tuitorũ eſſent infinite cauſe:quarũ quelibet eſſet fortu-
na capiendo fortunã pro aĩa vel pro voluntate: ſed ca-
piendo pro intentione ſicut nõ tot quin pluriũ quodli
bet poteſt eſſe efficiens fortuiti.i.non cuȝ tot quin cum
pluribꝰ intentis põt accidere effectus fortuitus. ꝗ. ⁊c

Ad rationes principales. Ad primã
quñ dicebał ꝙ fortuna non debet diffiniri: qꝛ fortuna ẽ
ens per accidẽs:dico ꝙ de ente per accidẽs nõ eſt ſcia:
nec hoc eſt cõtra dicta:ꝗuis enim fortuna contingẽter
fiat:tamen de fortuna pñt formari cõcluſiões ſcibiles.
¶ Ad ſcḋam dico ꝙ immo fortuna ẽ nobis nota: ſicut
patet ex queſtione. ſed pro intentione Ariſto. dico ꝙ in-
tellexit ꝙ effectus fortuitus non preſciatur euenire.
¶ Ad tertiam dico ꝙ nõ fruſtra additur extra ſemꝑ et
frequenter:nam aliqua bene eueniunt per accidens ab
aliqua cauſa:que tamen non eueniunt extra ſemꝑ ⁊ fre-
quenter:ſicut pȝ de ſotularibꝰ. ideo ly extra ſemꝑ ⁊ fre-
quenter eſt cõtractũ per ly per accidẽs. ¶ Ad quartã
dico ꝙ nõ implicat:nam non ſcḋm idem dr̃ cauſa ꝑ ac-
cidẽs ⁊ agens ſm propoſitum:qꝛ dr̃ agens ſm ꝓpoſitũ
reſpectu effectus intenti : ſed agens ꝑ accidens reſpe
ctu nõ intenti. Similiter effectus fortuitus non dicitur
propter hoc fortuitus ꝙ agens agat ꝓpter ipſum: ſed
dicitur propter hoc ad intellectum ꝓdictũ ꝙ ſi ꝓſcire
tur dignũ eſſet vt propter ipſum fieret actio. ¶ Ad ꝗn-
tam dico ꝙ per accidens capitur dupliciter:vno modo
vt notat non intentionẽ:alio mõ vt notat ꝓpoſitionẽȝ
cõtingenter veram. primo modo dr̃ ꝙ fortuna eſt cã ꝑ
accidens ſui effectus fortuiti ⁊ nõ ſecundo modo:⁊ mu-
ſicus in caſu predicto nõ dicitur cã per accidens: acci-
piẽdo accidẽs ꝓmo mõ:ſed bñ dr̃ cã ꝑ accidẽs accipiẽ-
do ꝑ accidẽs ſcḋo mõ:qꝛ hoc ẽ ꝑ accidẽs muſicꝰ eſt cã
domus. ſic ergo pȝ qualiter in ꝓdicto caſu diffinitio for
tune non conuenit aliis ꝙ diffinito: ex eo ꝙ in diffini-
tione ly per accidens capitur prout denotat non inten
tionem. ¶ Ad ſextam:concedo ꝙ caſus ⁊ fortuna ſunt
cauſe per ſe ⁊ hoc effectuum intentorum: ſed non ſunt
cauſe per ſe reſpectu effectuum caſualium:ſed per acci-
dens. Alterius quando dicebatur hec eſt per ſe: fortu-
na eſt cauſa effectus fortuiti: cõceditur. cum hoc tamẽ
ſtat: ꝙ ſit cauſa per accidens:prout hoc per accidens
notat non intentionem agentis:ꝗuis non ſit cauſa effe
ctus fortuiti per accidens:prout ly per accidẽs notat
ꝓpoſitionem eſſe contingenter veram.

Queſtio. XIIII.

QVeritur vtrū aliquid fiat a fortuna ⁊ caſu. ⁊ arguitur primo ꝙ nō. nihil fit malū in natura: ſed aliqui effect⁹ caſuales ſunt mali: ergo tales nō ſūt a natura. maior eſt nota ex eo ꝙ de⁹ ⁊ natura nihil agunt fruſtra ſeu mali. minor probatur: q2 mōſtra ꝗ dicuntur eſſe effectus caſuales dicūtur peccata ⁊ mala in natura. ¶ Scđo natura nō abūdat ī ſuperfluis: nec deficit in neceſſarijs: vt dicitur tertio de aīa: modo ſi aliqui fierent effectus caſuales: ſicut monſtra: ꝙ homo generaretur cū tribus pedibus: vel cum vno: tūc natura abundaret in ſuperfluis: vel deficeret in neceſſarijs. ¶ Tertio. nihil fit preter intentionē: ergo nihil fit a caſu: ↄñtia tenet per diffinitionē caſus: añs probatur: q2 omne quod fit: fit a prima cauſa: que nihil agit preter intentionē. ad cuiuſlibet enim effectus ꝓductionē concurrit prima cauſa efficiēs. ¶ Quarto. in celo nihil fit a caſu: ergo nec in iſtis inferioribus: cōſequentia tenet ex eo ꝙ iſta inferiora reguntur a celo. añs probatur ꝙ ex eo ꝙ motus celeſtes qui fiunt in celo fiunt conſimiliter nō extra ſemꝑ ⁊ frequenter. ¶ Quinto. ſi aliquid fieret a caſu vel hoc eſſet propter hoc ꝙ fieret raro vel ꝙ cauſis eius ſufficienter applicatis talis effect⁹ ab eis ꝓducitꝛ. nō pōt dici primū: nā tunc aliq̄ coniunctiones planetarū: ſicut iſte que fiunt raro / dicerentꝛ fieri a caſu ⁊ a fortuna: qđ eſt falſum: nec pōt dici ſcđm: ex eo ꝙ quotieſcūq; cauſe alicuius effectus ſunt ſufficienter applicate ad illum effectū: neceſſario ſequitur ille effectus.

In oppoſitū eſt Ariſto. de cuius intētione eſt aliquid fieri a caſu ⁊ a fortuna. ¶ In iſta queſtione primo videndū eſt an aliquid fiat a caſu. ſecundo videndū eſt qualiter aliquid dicatur fieri caſu. ⁊ ſimilitꝛ ſuo modo videndū eſt de fortuna. tertio. ſi caſus ⁊ fortuna reperiantur in contingētibus ad vtrūlibet.

Quātū ad primum ſciendum eſt: ꝙ erant due opiniones extreme de iſta materia ⁊ vna media. Prima erat ꝙ nihil fieret a caſu: ⁊ illa dixit hoc eē ideo: quia omnia ex neceſſitate eueniunt. ¶ Alia opinio erat que dixit, ꝙ omnia fierēt a caſu: ⁊ mouebantur ab iſto principio: q2 oīa ꝗ fiunt ꝑ̄ter intētionē agētis fiunt a caſu: ſed oīa ꝗ fiūt in natura fiūt ꝑ̄ter intentionē agētis ex eo ꝙ ſi fierent cū intentione agentis oporteret ꝙ natura ꝓducēs cognoſceret finē ꝓducēdū: ſed hoc non: cū enī lapis deſcendit non cognoſcit finē quī acquiritur per eius deſcenſum. ⁊ ideo dicit iſta opinio ꝙ lapis deſcendit a caſu. Et cōſimiliter dicit cōſimiles effectus qui fiunt a natura fieri a caſu: ⁊ ſiltr iſta opinio dicit ꝙ neceſſitas operationū ⁊ diſpoſitionū rerū naturaliū non ꝓuenit ex parte finis: ſed ex parte materie: vnde dicūt ꝙ non pluit ꝓpter herbas: quia pluuia aliquando nocet herbis ſicut ꝓdeſt: ſed pluit propter hoc ꝙ prius vapor calefactus eleuatur ſurſum: ⁊ poſtea cōuerſus in aquā propter grauitatē deſcēdit ⁊ fit pluuia. ¶ Cōtra iſtas opiniōes ſm opinionē mediā ponuntur cōcluſiones: prima ꝙ aliqua fiunt a caſu ⁊ aliqua non: primū patet: q2 aliqua fiunt per intentionē agentis. vñ artifex ſicut ſi aliq̄s intendit ſcribere a. ſcribit b. ſcđm patet: nā nō eſt veriſimile ꝙ motus celeſtes fiant caſualiter poſtq̄ ita regulariter fiunt: patet hoc ꝑ diffinitionē caſus: illa enim que fiunt a caſu: non fiunt ſemper ⁊ frequenter. ¶ Ad rōnes ergo opinionū contrariarū reſpondetur ad rationē prime: ꝙ non oīa de neceſſitate eueniūt: per hoc enī tolleretur libertas liberi arbitrij. ¶ Ad rationem ſecunde cū dicebatur: illa que ꝓducit natura ꝓducit preter intentionē: reſpondetur ꝙ verū eſt ſi intentio capitur pro cognitione: lapis enim quū deſcendit nō cognoſcit finē ꝓpter quem deſcēdit: ſi vero intentio caperetur pro inclinatiōe naturali: tunc negatur ꝙ oē qđ fit a natura fit ꝑ̄ter intētionē: vnde quū lapis deſcendit q̄uis deſcendat preter cognitionē: tamē nō deſcēdit ꝑ̄ter inclinationē naturalē: modo cum dicitur caſualia ſunt que fiunt ꝑ̄ter intentionem agentis: intelligitur preter inclinationē naturalem: ergo quū lapis deſcendit ⁊ frangit ollam deſcenſus ille non eſt caſualis: q2 ad illū inclinatur lapis ex ſui natura: ſed fractio olle dicitur caſualis: quia ad illam non inclinatur ex ſui natura. Et vlterius quando dicebat iſta opinio ꝙ non plueret propter herbas: negatur: ⁊ quando dicitur ꝙ aliquando nocet herbis: dicitur ꝙ hoc eſt a caſu. ¶ Iſto viſo patet ꝙ aliqua fiunt a caſu: vidēdū eſt modo propter quid aliquid dicitur fieri a caſu. Ad qđ reſpōdetur: ꝙ ideo fit a caſu: q2 fit ꝑ̄ter intētionem ⁊ inclinationē naturalē ipſius producentis ⁊c.

Quantum ad ſecūdū: ſuppono primo ꝙ in iſtis inferioribus ad cuiuſcūq; effectus productionē cōcurrūt plura agentia particularia: vñ ad cuiuſcūq; effectus ꝓductionē prima cauſa effectiue concurrit. ¶ Secundo ſuppono ꝙ quelibet talia agentia plura ſunt vnū ſub alio vel ambo ſub tertio: ita ꝙ inter oīa iſta eſt dare vnū primū. iſta ſuppoſitio patet ex ſecūdo ⁊ tertio metaphyſice ⁊ quarto huius. ¶ Tertio ſuppono ꝙ inter illa agentia agens primū agit mediantibus alijs tanq̄ mediantibus inſtrumentis dirigens ⁊ regulās actiōes illoꝝ agētiū: cognoſcēs quēcūq; effectū ꝓducendū a ſe cū illis cauſis partialib⁹. patet hoc nā nō videtur veriſimile ꝙ deus ſeu illud primū ꝓducat aliquē effectū quē nō cognoſcat ꝓducēdū: ⁊ quem ꝓducat preter eius intētionē. ¶ Tūc ſit vna diſtinctio ꝙ aliq̄d dicimus poſſe fieri a caſu dupliciter. ſ. ſimplr ⁊ ſm quid. Illud dr fieri a caſu ſimpliciter qđ fit preter intētionē cuiuſlibet agētis ipſm ꝓducētis ita ꝙ nullū agētiū ipſum ꝓducentiū intēdat. Sed illud pōt dici fieri a caſu ſm quid qđ fit a pluribus agētibus: ⁊ fit ꝑ̄ter intētionē aliquorū de numero illorū agentium: ſed nō omniū. verbi gratia: ſi aliquis effectus produceretur ſimul a ſorte ⁊ a platone: ⁊ produceretur a ſorte ꝑ̄ter intētionē: ⁊ a platone cū intentione: tunc ille effectus diceretur fieri a caſu ſm quid. vbi gratia. Si ſortes iret ad ſequanā iſta itētiōe ꝙ vellet trahere nauē: ⁊ plato iret illa intētiōe vt vellet ſe balneare: ⁊ tunc cogeretꝛ ad trahendū nauē cum ſorte. tūc illa tractio nauis poſſet dici caſualis ſm quid: quia in ordine ad platonē: licet nō in ordine ad ſortem. ¶ Tūc ſit prima concluſio. In natura aliquid pōt fieri a caſu ſcđo mō. probatur. q2 poſſibile ē ꝙ aliq̄s lapis deſcēdat ⁊ ī deſcēſu frāgat vnā ollā. Siltr poſſibile eſt ꝙ agens naturale intendat aliquē finē puta ꝓducere ſibi ſilē: ⁊ ꝓducat ſibi diſſilē: puta mōſtrū: ergo concluſio vera. añs patet de ſe: ↄſequētia probatur. nā huiuſmodi effectus ſicut fractio olle ⁊ ꝓductio monſtri: ſunt effectus caſuales reſpectu nolatorū agētiū poſtq̄ fiunt ꝑ̄ter naturalē inclinationē: ⁊ intētionē ipſoꝝ. ¶ Secūdo: in arte aliquādo aliqua fiūt a caſu: ita etiam in natura: cōſequētia tenet ex eo ꝙ ſicut ē in arte ita etiā in natura: cum ars ſit imitatiua nature. ¶ Secūda cōcluſio. nihil fit a caſu ſimpliciter: probatꝛ: quia omne qđ fit: fit a pluribus agentibus cōcurrētibus per primā ſuppoſitionē: inter que vnū eſt primū per ſecundā: ꝙ effectū ꝓducendū cognoſcit: et propter illū agit: vel ꝓducit per tertiam. ergo talis effectus nō

fit ſimpliciter a caſu:tenet ↄſequētia q: illud dicitur fi eri ſimpliciter a caſu qđ fit p̄ter intentionē cuiuſlibet ꝓducētis. ¶ Secundo arguit ad idē auctoritate Lin conienſis ⁊ eius exēplo:ſupiſto ſcđo:vbi dicit:ꝙ ſi paterfamilias ſuū bouē ſciret cecidiſſe ad puteū ⁊ mittat ſortē ⁊ platonē filios ſuos ad puteū: auferendo aquā: ⁊ mittat eos ſic ꝙ vnus neſciat de alio quid ſibi cōmittitur: ⁊ credat eos ſimul venire ad puteū: ⁊ quū vident bouem extrahūt eum a puteo: ⁊ talis extractio bouis nō eſt caſualis reſpectu mittentis:ſed bñ reſpectu miſſorū.ita ꝙuis aliquis talis effectus ſit bñ caſualis reſpectu aliquarū cauſarū particulariū: non tñ reſpectu prime.ſ.dei:ex eo ꝙ ſi iſta que dicim⁹ fieri caſualiter reſpectu cauſarū particulariū etiā fierent caſualiter reſpectu prime cauſe:ſequeretur ꝙ poſtꝙ illa eēnt facta non conſeruarētur a prima cauſa:poſtꝙ fuiſſent facta preter eius intentionē:ſed ↄñs eſt falſum de mōſtris q̄ producta ſunt in eē:⁊ cōſeruant a prima cā. ¶ Tertio auctoritate Boetij dicētis: q̄cūꝗ veniūt ſūt debite ordinata ⁊ bñ facta:⁊ ideo nihil inordinat in natura. ſ3 ſi aliqđ dr̄ inordinatū:hoc eſt ſolū ad noſtrā apparentiā non deuiando ab ordine nature vniuerſalis: ſed bñ particularis. Ex iſta concluſione patet ſicut non ſequitur hoc fit p̄ter intentionē agentis illius:ergo fit preter intentionē agentis ab inferiori ad ſuperius negatiue:ſic etiam nō ſequitur hoc eſt caſuale reſpectu illius agentis:ergo eſt caſuale reſpectu agentis: q: hoc nomen caſuale īcludit negationē. Secūdo ſequit ꝙ aliqua pñt dici magis ⁊ min⁹ caſualia:nā que fiunt p̄ter plurium agentiū intentionē iſta magis caſualia dicuntur ꝙ illa que nō fiunt p̄ter intētionē tot agentiū ipſa ꝓducētiū.

Quātū ad tertiū preſuppoſita diſtinctione ↄtingētis in ↄtingens rarū:ↄtingens vt in pluribus:⁊ in ↄtingēs ad vtrūlibet:ſimiliter ꝙ contingentia ad vtrūlibet poteſt attendi in ordine ad cauſam materialē et ſubiectiuā:vel in ordine ad cauſam efficientē ⁊ hoc in ordine ad agens pure naturale vel ad agēs ſecūdū ꝓpoſitū ſuppono p̄mo: ꝙ agētia nālia pluries ⁊ freq̄nti⁹ ꝓducūt effect⁹ intētos:ꝙ nō intētos.p3 hoc. nā pluries ꝓducitur homo cum quinꝗ digitis in vna manu ꝙ cū pluribus vel paucioribus:ſimiliter pluries producitur vitulus cū vno capite ꝙ cū plurib⁹. ¶ Secūda ſuppoſitio ꝙ agentia que agunt ſm ꝓpoſitum: pluries ꝓducūt effectus notabilis bonitatis vel malitie quos intendūt:ꝙ ꝙ producūt effectus quos nō intēdunt:videmus enim illos frequentius ditari qui laborant ⁊ intendunt pro diuitijs:ꝙ illos qui nō laborāt ꝓ ipſis.verūtamen agētia ſm ꝓpoſitū plus deficiunt ab eorū intento ꝙ agētia pure naturalia nō agentia ſm ꝓpoſitū:⁊ huius ratio eſt:nam agētia naturalia: agunt ſolum propter bonū:agentia autē ſm propoſitū agūt ꝓpter bonum apparēs. ¶ Tertia ſuppoſitio: ꝙ caſus ꝓprie loquendo:tunc accidit quū ꝓducitur aliquis effectus nō intentus:ſeu preter intentionē:⁊ inclinationē agentiū naturaliū nō ſm ꝓpoſitū. Et notanter dico agentiū ⁊ nō ſm ꝓpoſitū:q: ꝙuis eclipſis lune fit p̄ter intētionē ipſi⁹ motoris:ꝑ hoc ꝙ eclipſis lune eſt defect⁹ luminis lune:⁊ nō motor nō intēdit defectū ſui orbis mobilis. Et ꝙuis eclipſis lune fiat raro:nō tñ dr̄ fieri a caſu ꝑ hoc ꝙ nō fit p̄ter intētionē ſuarū cāꝝ agētiū ſimul: et etiā ſemꝑ fit qñ oēs ei⁹ cauſe agētes ſimul cōcurrūt. Patet hoc etiam ex alio ꝙ non fiat a caſu:nam eclipſis lune poteſt preſciri: ſed caſualia ⁊ fortuita nō poſſunt preſciri.dicit enī Ariſtote.caſum ⁊ fortunā eſſe incerta. ¶ Quarto ſuppono ꝙ tūc accidit fortuna qñ aliquis effect⁹ notabilis bonitatis vel malitie accidit alicui agenti ſm ꝓpoſitū p̄ter eius intētionē. Ex iſta ſuppoſitione ſequitur ꝙ qui pauciora precogitāt ⁊ intendūt:plura accidūt eis fortuita:patet hoc:q: oēs effectus boni qui eis accidūt dicitur effectus fortuiti:q: eueniunt eis fortuite propter hoc ꝙ accidūt eis preter intentionē eorū:⁊ ꝓpter hoc cōiter dicitur:vbi maxim⁹ intellectus ibi minima fortuna: qđ non intelligitur ꝙ magis ſapientibus minus de bono accidat:ſed intelligitur ꝙ magis ſapientibus:qui de multis ꝓuidēt:pauciores effectus dicunt fortuiti:⁊ minus ſapientib⁹ plures effectus dicitur fortuiti. Et totū dicitur ꝓpter hoc ꝙ hic terminus fortuna cōnotat aliquē effectū fieri vl̄ accidere preter eius intentionem.ſ. illius cui accidit. ¶ Tunc ſit prima ↄcluſio ꝙ accipiendo caſum ꝓprie ſicut iam dictū eſt:caſus reperitur in ↄtingētibus raro: patet hoc:nam ꝑ tertiā ſuppoſitionē :tunc caſus dicit accidere:quādo ꝓducitur aliquis effectus p̄ter intentionē agētiū naturaliū:ſed hoc eſt raro ⁊ non in ↄtingētibus equaliter:ꝑ primā ſuppoſitionē:ergo caſus reperitur in cōtingētibus raro:⁊ nō in ↄtingentibus equaliter. ¶ Secunda cōcluſio.accipiendo fortunā proprie ſicut dictū eſt nō reperitur in ↄtingentibus equaliter: ꝓbatur:nā ꝑ quartā ſuppoſitionē: tunc accidit fortuna:qñ euenit aliquis effectus notabilis bonitatis vel malitie p̄ter intentionē agentis ſm ꝓpoſitū: ſed hoc ē raro ꝑ ſecundam ſuppoſitionem ⁊ nō equaliter. ergo. ¶ Tertia concluſio accipiendo fortunā improprie aliter ꝙ dictū eſt caſus ⁊ fortuna reperiunt in ↄtingentibus equaliter:immo adhuc ita large accipiunt caſus ⁊ fortuna: ꝙ aliquē effectū intentū dicimus eſſe fortunā:vnde aliquē ludentē ad taxillos ſi lucratur dicim⁹ hoc eſſe a fortuna:nō obſtāte ꝙ intendebat lucrari. nā Cōmētator qñ dixit caſum ⁊ fortunā non reperiri in cōtingentibus equaliter intellexit hoc caſum ⁊ fortunā accipiendo ꝓprie:ſicut iā exponebatur. ¶ Rationes principales bene probant nihil fieri a caſu ſimpliciter cum quo tamen ſtat multa fieri a caſu ſm quid.

Queſtio.XV.

QVeritur an natura intēdat ꝓducere mōſtrū: ⁊ arguit primo ꝙ ſic:mōſtrū intendit ꝓduci a natura.ergo. Cōſequētia videtur eſſe bona:añs probatur: nā poſito ꝙ iā ꝓductus ſit vn⁹ homo monſtroſus : tunc arguit ſic:hoc demonſtrando iſtum hominē /intenditur ꝓduci a natura.ſed hoc eſt mōſtrū: ergo mōſtrū intēditur ꝓduci a natura.ↄſequētia bona q: ſyllogiſmus expoſitorius:et minor eſt vera: ſicut p3 ꝑ caſum: ꝙ maior ſit vera p3:q: hoc eſt eiuſdē ſpeciei cū ꝓducēte:ergo nō minus intenditur ab ipſo:ꝙ ſi nō eēt mōſtrū. ¶ Secūdo.ad cuiuſcūꝗ monſtri ꝓductionem ↄcurrit prima cauſa:ſed iſta nihil ꝓducit p̄ter eius intētionē:ergo ad minus ipſa intendit illud. ¶ Tertio.mōſtrū eſt ens naturale:ſed quodlibet naturale quū ꝓducitur intendit a natura.ergo ⁊c. ꝙ mōſtrū ſit ens naturale p3:q: eſt ↄpoſitū ex materia ⁊ forma:⁊ tale nōiatur naturale.ergo. ¶ Quarto.in ꝓductione monſtri materia diſponitur per naturā: ꝓ gñatione monſtri:ergo mōſtrū intenditur a natura:ↄſequentia tenet:q: niſi ex hoc poſſet ꝓbari intendi a natura:videlicet:q: materia diſponitur ꝑ naturā ad gñationē mōſtri: conſimili modo non poſſumus ꝓbare naturā agere ꝓpter finem. vnde ꝓpter hoc ꝙ natura diſponit materiā diſpoſitionibus cōuenientibus fini generando:nos dicimus ſiue arguī

mus q natura agat propter finē. ¶ Quinto. niſi mon
ſtrū intenderetur a natura ſequeretur q poſtq̄ eſſet ꝓ
ductū non āplius haberet curā de eo: ꝯñs ē falſum: fal
ſitas patet: q2 nos videmꝰ poſtq̄ aliquis homo eſt ge
neratꝰ cū ſex digitis ī vna manu: natura ita bñ nutrit ⁊
auget ſextū digitū ſicut alios: qḋ nō eſſet ſi nō haberet
curā de eo. ¶ Sexto monſtra nō ſunt gratis imino fiūt
aliquādo propter finē: ergo videtur q intendātur a na
tura. ꝯſequētia patet: añs ꝓbatur: q2 monſtra fiunt ad
denotandū euenire aliquid futurū: patet hoc ꝑ Roma
nos qñ naſcebantur eis monſtra offerebant hec diis eo
rum: vt auferrent ab eis illud malum futurū: cuius ma
li illud monſtrū erat pronoſticatio.

In oppoſitū arguit̄ ſic. peccatum &
malū nature nō intenditur a natura: ſed mōſtrū dr̄ pec
catū nature. ergo. ¶ Scḋo mōſtruoſitas eſt diſpoſitio
diſcōueniens ⁊ innaturalis ipſarū rerū mōſtruoſarū.
ergo natura nō intendit ea propter hoc q natura nō in
tendit diſcōueniētia ⁊ innaturalia rerum naturalium.
¶ Tertio. q natura producat monſtrū: hoc eſt a caſu:
qḋ autē fit a caſu fit preter intentionem illius reſpectu
cuius dicitur ille caſus. ergo cū monſtra dicantur caſu
alia reſpectu nature particularis ſequitur q natura
nō intendit ipſoꝝ defectū. ¶ Quarto. ſicut eſt de mon
ſtris in arte: ita eſt etiā de monſtris in natura: ſed ſic eſt
q artifex facit ea preter intentionem faciendi ea. ergo
etiam ſic eſt de mōſtris naturalibus: maior videtur etiā
vera: minor patet: nā quū aliquis intendit ſcribere vnā
orationē verā: ⁊ ſcribit vnā falſam: hoc eſt ꝑter eius in
tentionē. patet hoc: q2 poſtq̄ eſt ſcripta ſtatī delet eā:
qñ videt eā eſſe falſam. ¶ In iſta q̄ſtione primo viden
dū eſt de qḋ nois huius termini mōſtrū. ſcḋo videndū eſt
de cauſis in gñali gñatione monſtri. tertio de queſito.

Quantum ad primum ſciendū eſt q
monſtrū dr̄ euenire in natura ꝑter cōem ⁊ ſolitū curſū
nature: ad aliquod futurū deſignandū. vnde antiqui ſi
cut deſignabatur in ſexto argumento ꝑ mōſtra genita
in tali vel tali regione ꝓnoſticabātur talia vel talia fu
tura euenire in tali vel tali regno: ita q hic terminꝰ mō
ſtrum: eſt terminus cōnotatiuus: qui ſupponēs ꝓ aliq̄:
ꝯnotat ipſum eſſe factū preter cōem ⁊ ſolitū curſum na
ture: ⁊ cōnotat ipſum habere quandam difformitatē in
ordine ad effectus naturales ꝯſuetos ꝓduci q̄uis non
in ordine ad totum vniuerſum: vnde monſtrum licet ſit
q̄dā difformitas ad effectus naturales ſeu ad aliquos
effectus: non tamē in ordine ad totum vniuerſum: vñ q̄
uis homo cū duobus capitibus ſit quedā difformitas
in ſpecie humana: nō tñ ad totū vniuerſum: ex hoc q to
tū vniuerſum decorat̄: ⁊ fit pulchrius per monſtra.

Quantum ad ſecūdū articulum: ſci
endū eſt q gñatiōes mōſtroꝝ aliqñ fiunt ex ꝑte materie
vt qñ eſt nimis multa: vel nimis pauca: vñ dicit Alber
tus q ſemel gñabatur vna puella cū māmis pendenti
bus: ⁊ hoc ꝓpter abundantiā ſeminis: ſed qñ generan
tur hoies ſine pedibus: vel cū vno pede: hoc eſt propter
paucitatē materie. Aliqñ etiā mōſtra fiunt ex parte cō
tinētis: vnde aliqñ ꝑꝑ ſtrictitudinē matricis vel propt̄
rupturā: vel indebitā inuolutionē violentā: generātur
mōſtra aliter: ⁊ aliter diſpoſita. Aliqñ etiā generantur
ex parte agentis: ⁊ hoc ex parte gñantis inſtrumenta
lis ſicut ſunt qualitates prime: vnde aliquādo propter
nimiū defectū caloris vel aliquid huiuſmodi generant̄
viri maleficiati: qui poſſunt dici monſtra: q2 nō poſſunt
habere vſum cū mulieribus ſicut cōiter ſolent viri. Ali
qñ autē ex parte agentis principalis: verbi gr̄a: ſi pro
aliquo tēpore eſſet ꝯſtellatio ꝯueniēs pro gñatiōe poꝛ
coꝝ ⁊ plus in vno tēpore q̄ in alio: tunc forte ꝑ illā con
ſtellationē generaret̄ homo habēs vultū magis longū
q̄ cōſuetus eſt eſſe vultus hoīs: q2 illa ꝯſtellatio voluit
ꝓducere vultū porci: ⁊ generās vultum hoīs: ille ergo
cauſe cōcurrentes refrangentes ſe adinuicē ſimul pro
ducūt vultū hominis longū: ⁊ longiorē q̄ cōmuniter ſo
lent eſſe vultus hominum. ergo ⁊c.

Quantū ad tertiū articulum ſit pri
ma diſtinctio: q duplex eſt natura: vniuerſalis ⁊ parti
cularis: ſicut prius dicebat̄. per naturam vniuerſalem
ītelligitur prima cauſa. ¶ Secūda diſtinctio. naturā
aliquid in ordine intendere: poteſt intelligi dupliciter:
vno modo principaliter: tanq̄ melius ⁊ optimū in ordi
ne intentionis. Alio modo minus principaliter: ⁊ quo
dā mō minus principaliter ꝯditionaliter: vbi nō poteſt
obtinere optimū: verbi gr̄a: vt ſi aliquis iret ad curiā
Romanā: ⁊ intenderet ꝓcurare epiſcopatū: ⁊ in caſu
vbi nō obtineret epiſcopatū vellet impetrare vnam di
gnitatem aliam ſcilicet prepoſiturā: tūc principaliter
intenderet epiſcopatum ⁊ minus principaliter intēde
ret ꝓpoſiturā vel aliquod tale. ſimiliter quū aliquis la
pis deſcenderet principaliter intenderet deſcendere ꝑ
lineā rectā: ⁊ minus principaliter ꝑ lineā obliquā: nā
ſi caderet ſupra aliquā tabulā tranſuerſibiliter poſitā
deſcēderet ꝑ lineam obliquā ſi poſſet. ¶ Tertia diſtin
ctio. q monſtrū vno modo capitur ꝓ ſubiecto alicuius
alio modo pro mōſtruoſitate ſeu difformi diſpoſitione
ſubiecti. ¶ Tunc aliqui ponūt iſtas ꝯcluſiones: prima
q natura particularis bene intendit ꝓducere mōſtrū
accipiendo monſtrū pro ſubiecto: ſeu pro illa re que eſt
mōſtruoſa: probatur: nā producto aliquo mōſtro argu
itur ſic: hoc intenditur a natura: ergo ꝑ ꝯuerſionē ſim
plicē intendit natura hoc. Sed hoc eſt monſtrū accipi
endo mōſtrū pro ſubiecto vel abſolute: nō prout iſte ter
minus mōſtrū notat mōſtruoſitatē. ¶ Secūda ꝯcluſio
natura particularis nō intendit mōſtrū intentione prin
cipali: prout hic terminus monſtrū ſupponit pro tali
diſpoſitione: patet: q2 in tali intētione intendit qḋ me
lius eſt: modo talis diſpoſitio non eſt melior. ¶ Tertia
cōcluſio. natura particularis bene intendit monſtrum
accipiendo mōſtrū pro tali diſpoſitione intentione mi
nus principali: pz: quia poſtq̄ melius eſt ꝓductio ſub
diſpoſitione etiam indebita q̄ ſi omnino non ꝓducere
tur: ſequitur q appetat producere magis q̄ omnino nō
ꝓducere: ergo talis diſpoſitio indebita intēditur minꝰ
principaliter. ¶ Breuiter nō curando de iſtis cōcluſi
onibus aliter poteſt ſaluari queſtio ꝓ qua ſupponēdū
eſt q aliqua ſunt verba ſicut ſunt iſta intelligere cogno
ſcere ſcire intendere appetere: que terminos ſequētes
ſe reſtringūt ad ſupponēdū ꝓ his ꝓ quibus ſupponūt
nō abſolute: ſed cū appellatione rationis: nā ꝯceptus
p̄cedētes talia verba: nō reſtringerēt ad ſupponendū
ꝓ his pro quibꝰ ſupponunt cū tali appellatione: ⁊ iſto
modo ꝯceditur q deū trinū ⁊ vnū cognouit Ariſto. et
tñ Ariſto. nō cognouit deū trinū ⁊ vnū. ¶ Iſto ſuppoſi
to ſit prima ꝯcluſio. natura particularis nō intēdit pro
ducere mōſtrū. ꝓbat̄: mōſtra dicunt̄ fieri a caſu in ordi
ne ad naturā particularem: ergo natura particularis
ꝑter intentionē ꝓducit mōſtra: ⁊ ꝑ ꝯſequens nō inten
dit ꝓducere monſtrū. ¶ Secūdo. natura intendit ꝓdu
cere ſibi ſile ⁊ non diſſimile: mō quum ꝓducunt̄ mōſtra
ꝓducunt̄ diſſimilia in diſpoſitionibus ꝓducentibus.
¶ Secūda ꝯcluſio. mōſtrū intenditur a natura. proba
tur ꝑ primā rationē poſitā in principio queſtionis: ita
q virtus ꝯcluſionū ſtat in hoc q producto aliquo mō

ſtro natura particularis bene intēdebat ꝓducere hoc ſed nō intēdebat ꝓducere hoc ſub tali rōne mōſtruoſa. ❡ Tertia ꝯcluſio. mōſtrū intenditur a natura vniuerſali: ⁊ natura vl̄is intendit ꝓducere monſtrū: ꝓʒ: nā ꝙ ſūt mōſtra: hoc ē ad decorē vniuerſi: ſʒ oē tale intēdit natura vl̄is. Ex alio nā vl̄is bn̄ ꝑſcit ipſuʒ fieri talis diſpoſitionis. ḡ nō ꝓducit ipm̄ tale ꝑter intentionē. ⁊ ſicut. prius dicebatur in ordine ad pⁱmā cām nō ſūt aliq̄ caſualia: ſed oīa que ꝓducit: ⁊ qualitercūq; ꝓducit cū intētiōe. ergo natura vniuerſalis ita intēdit producere monſtra ſicut monſtra intenduntur ab ea. Et imaginandū eſt hoc quia ſicut in arte aliqñ magiſter operis precipit ſubdito ſuo: vbi grā de arte pingēdi facias ibi talem imaginem turpem: ita ꝙ ille ſubditus neſciens ad quē finem vnde volet ꝙ debet facere talē imaginē: recte facit eaʒ cōtra intētionē: vnde poſtq̄ circa illā imaginem facte ſunt alie imagines: tunc ꝓpter diuerſitatē taliū imaginū totū aggregatū redditur valde pulchꝝū: ⁊ hoc bene ſciebat magiſter operis: q̄uis hoc nō ꝑſciebat ſubditꝰ. ita recte eſt in natura quū ꝓducuntur monſtra cā vniuerſalis bene preſcit ꝙ ex hoc vniuerſum redditur valde pulchꝝū: ergo intendit principaliter monſtrū.

Ad rationes dico ꝙ oēs rationes adducte hincinde: alique bene probāt ꝙ natura particularis nō intēdit mōſtrū: ſed ꝙ monſtrū intēditur ⁊c. Et aliq̄ bene ꝓbāt ꝙ natura vl̄is intendit monſtrū ⁊ econuerſo. Et nota ꝙ iſta propoſitio mōſtrū intēditur a natura particulari: nō conuertitur in iſtā qḋ intenditur a natura eſt monſtrum: ſed in iſtam quod intenditur a natura particulari eſt vel erit monſtrum.

Queſtio. XVI.

Queritur vltimo vtrū in diſpoſitionibus ⁊ opationibꝰ naturalibꝰ neceſſitas ſit ex fine: vel ex materia: vbi gratia ꝙ dētes anteriores ſint acuti: ⁊ poſteriores ſint obtuſi. an ſit ſm̄ exigētiam materie: ſicut quidā antiqui dixerūt ꝙ eēt propter paucitatē materie: vel multitudinē materie dentiū ante et retro. Uel an hoc ſit propter finem. nā ſic ſequeretur ꝙ agens naturale qḋ agit huiuſmodi diſpoſitiōes cognoſceret finē: ſed hoc eſt falſum: ex eo ꝙ multa ſunt agentia naturalia que nō cognoſcunt finē: probatur ꝯſequētia: q: aliter agentia naturalia non viderentur agere huiuſmodi diſpoſitiōes naturales niſi a caſu. ❡ Secūdo. ſicut eſt ī arte ita videtur eē in natura ex eo ꝙ ars eſt imitatrix nature: ſed in arte neceſſitas capitur ex materia et nō ex fine: aſſumptū ꝓbatur: q: in cōſtitutiōe domꝰ primo ponuntur lapides: qui ſunt grauiores: deinde ligna que ſunt iterū minꝰ grauia. modo talis ſitus ⁊ diſpoſitio domus nō ſit propter finē ipſius domus: ſed ſit ꝓpter exigētiā ipſius materie domus. ❡ Tertio. nam ꝙ pluit non ſit ꝓpter aliquē finem: ſed ſm̄ exigentiaʒ materie: ergo nec cuiuſlibet operationis ⁊ diſpoſitionis naturalis neceſſitas ꝓuenit ex fine: ſed ex materia. ꝯſequentia tenet: prima pars antecedentis patet. naʒ ſi plueret ꝓpter aliquē finē: hoc videretur eſſe propter crementū herbaruʒ ⁊ frumentoꝝ: ſed hoc eſt falſum: q: aliquando ita nocet ſicut prodeſt. ſcḋa pars antecedentis ꝓbatur q: ꝙ pluit ſit ex eo ꝙ vapor calefactus calore extrinſeco puta ſolis eleuatur ſurſum vſq; ad mediam regionē aeris: ⁊ tunc ibi ex frigiditate medie regionis aeris ꝯdenſatur in nube: ⁊ ꝯuertitur in aquam: ⁊ naturaliter grauis deſcēdit ⁊ tunc pluit: ex iſto ſequitur ꝙ pluuia ſit ſm̄ exigentiam materie ⁊ non finis. ❡ Quarto. ſepe fiunt operationes ⁊ diſpoſitiones naturales quū tamē non attingitur finis: ſicut ſit in generatione mōſtri. ergo videtur ꝙ taliū operationū ⁊ diſpoſitionū neceſſitas ſiat ſm̄ exigētiā materie. ❡ Quinto. illud eſt cauſa neceſſitatis diſpoſitionū ⁊ operationū naturaliū: ad qḋ cōuenienter reſpondetur ad interrogationē factā p ꝓpter quid neceſſarie ſunt tales diſpoſitiones ⁊ operationes naturales: ſed hoc eſt materia ergo. maior eſt nota ⁊ minor patet: q: qñ querimus ꝓpter quid eſt homo corruptibilis reſpondetur q: habet materiam.

In oppoſitū eſt Ariſto. in fine huius ſecundi: vbi vult ꝙ neceſſitas diſpoſitionū ⁊ operationū naturaliū ſit ex fine ⁊ nō ex materia: verbi gratia: vt ꝙ ſerra eſt ſic vel ſic diſpoſita: nō eſt ꝓpter materiam: ſed ꝓpter finem ſerre: puta ſecare dura. Similiter ꝙ dētes anteriores ſint acuti: ⁊ poſteriores obtuſi nō eſt ꝓpter hoc ꝙ in dentibus poſterioribus ſit plus de mat̄ia. Sed ꝓpter hoc ꝙ dentes anteriores debent diuidere cibū: ⁊ dentes poſteriores debent conterere ipſum. Similiter ꝙ oculus ē de materia diaphena puta de aqua: eſt ꝓpter hoc ꝙ poſſit recipere formas ⁊ ſpecies viſibiliū mediantibus quibus pōt fieri viſio. ❡ In iſta queſtione primo videndū eſt an natura agat propter finem: ſecundo de queſito.

Quātū ad primum pono iſtā cōcluſionem: ꝙ natura agens aliquā diſpoſitionē agit illaʒ propter finē: probatur: agens naurale in oī actione ſua intēdit finē: ergo ꝓpter illū agit: antecedens ꝓbatur: q: ſi nō ſequeretur ꝙ in natura nihil fieret a caſu: ſʒ hoc eſt falſum: et cōtra ea que dicta ſunt: añs ꝓbatur: q: nihil fieret ꝑter intentionē agentis naturalis: poſtq̄ in actione eius nihil intenderet. ſ. nullū finē tunc etiam nihil preter eius intentionē accideret: ⁊ per ꝯñs nihil fieret a caſu. nam ſm̄ ꝑdicta ad hoc ꝙ aliquid dicatur a caſu fieri requiritur ꝙ ipſum eueniat ꝑter intentionē agentis particularis: ex quo ꝓducitur. Et intelligo per intentionē agētis particularis: cognitionē vel inclinationē nature qua inclinatur ⁊ dirigitur ab intelligētia cognoſcente. ❡ Secundo ad idem: q: videmus ꝙ effectus ⁊ diſpoſitiones rerū ſemper vel frequēter fiunt cō ſimili modo: patet vt ꝙ oculus ſituatur in capite ante ⁊ nō retro ⁊c. qḋ non eſſet ſi agens naturale in eius actione nō intēderet finē. ❡ Tertio ad idē: ſi agens in ſua actione nō intēderet aliquē finē ſequeretur ꝙ oīa que ꝓduceret: ꝓduceret a caſu: ſed hoc eſt falſum: probatur conſequentia ex eo ꝙ nihil eorum que produceret: produceret cū intentione ſed preter intentionem. ergo ⁊c.

Quantū ad ſecundū articulū pono primo vnā diſtinctionē. ⁊ eſt ꝙ quantū ſufficit in ꝓpoſito: quoddā dicitur neceſſariū ſimpliciter: verbi gratia: deū eſſe eſt neceſſariū ſimpliciter. Alio modo dicitur neceſſariuʒ ex ſuppoſitione. verbi gratia. ſi aliquis debet diu viuere neceſſe eſt vt habeat alimētū. Tertio modo capitur pro vtili. verbi grā. Si ſortes debet eſſe ⁊ viuere: neceſſe eſt ꝙ habeat veſtes. i. vtile. tūc ſm̄ hoc poſſet intelligi queſtio: vtruʒ neceſſitas. i. vtilitas diſpoſitionū naturaliū ſit ex fine: vel ex materia. Iſto viſo ſm̄ intentionē Ariſto. pōt reſponderi ad queſtionē duabus cōcluſionibus: quarū prima eſt iſta: ad hoc ꝙ diſpoſitiones ⁊ operationes naturales ſint: neceſſe eſt eſſe materiam: probatur: q: impoſſibile eſſet diſpoſitiones ⁊ operationes fieri niſi eſſet materia ex qua fierent: ſimiliter neceſſe eſſet: nec poſſet fieri ſerra niſi eſſet materia: ſimilit̄

nec eſſent nec poſſent fieri dentes anteriores acuti et poſteriores obtuſi niſi eſſet materia. ¶ Scda ꝯcluſio. ꝙ cã neceſſitatꝭ.i.vtilitas diſpoſitionũ rerũ naturaliũ eſt finis: ꝓp quẽ diſpoſitiões taliũ rerũ ſunt neceſſarie: ꝓbatur: illud eſt cã diſpoſitionũ rerũ naturaliũ: per qḋ ꝯuenienter reſpõdetur ad interrogationem factã propter quid: tales diſpoſitiões rerũ naturaliũ ſunt neceſſarie: ſed hoc eſt finis ⁊ non materia. ergo. maior nota: minor patet: nam quãꝫ queritur propter quid ſerra eſt ex materia taliter diſpoſita. Reſpõdetur ꝙ ꝓpter ſecare dura: ꝗuis ad hoc ꝙ ſit ſerra neceſſariũ eſt ꝙ ſit ferrum: ⁊ cũ talis neceſſitas ſit opus ⁊ finis ipſius ſerre. ¶ Scdo. ſicut in demõſtratione ꝓmiſſe ſe habẽt ad concluſionẽ ita in naturalibus finis ſe habet ad ea que ordinant̃ ad finẽ: ſed in demonſtratione neceſſitas ꝓmiſſarũ eſt cauſa neceſſitatis concluſionis: ergo in naturalibus finis eſt cauſa neceſſitatis eorum que ſunt in fineꝫ. maior eſt nota: qꝛ ſicut in demõſtratiõe premiſſe prius cognoſcuntur ꝙ̃ ꝯcluſio: ⁊ ſunt priores in intentione: ita in naturalibus finis eſt prius in intentione: ꝗuis ſit poſterius in executiõe. minor patet ꝓpter hoc ꝙ ſi ꝓmiſſe ſunt neceſſarie: ꝯcluſio eſt neceſſaria. ¶ Tertio diſpoſitiones rerũ naturalium fiunt ſm exigentiã finis: ⁊ nõ ſm exigentiã materie: ergo cauſa neceſſitatis rerũ naturaliũ videtur eſſe finis: ꝯñtia tenet: añs ꝓbat̃: qꝛ ſi nõ fierẽt ſm exigẽtiã finis ſed ſm exigentiã materie: ſequeretur ꝙ in generatiõe corporum naturaliũ et in entibus naturalibus ſemper magis grauia deberent ſituari inferius: ⁊ magis leuia ſuperius: ⁊ medio mõ ſe habentia in medio: ſed hoc eſt falſũ: ex eo ꝙ poſt ꝙ̃ ſemper diſpoſitiones ⁊ ſitus rerũ naturalium fierent ſm exigentiam materie. falſitas ꝯſequentis pꝫ. nã tũc qḋ eſt inferius in hoĩe deberet eſſe os: ex eo ꝙ oſſa ſunt magis grauia ⁊ terreſtria: ⁊ totũ quod ẽ ſupra deberet eſſe ſpiritus: ⁊ ſanguis: ex eo ꝙ iſta ſunt de natura magis leui: ⁊ totũ qḋ eſt in medio deberet eſſe caro: de materia medio modo ſe habente in grauitate ⁊ leuitate inter materiam oſſium ex vna parte: ⁊ materiã ſanguinis ex alia parte. Igitur recolligendo ꝯcluſiones poſitas ad hoc ꝙ diſpoſitiones rerũ naturaliũ ⁊ ipſe res naturales ſint: neceſſe eſt eſſe materiã rei naturalis: ⁊ cã talis neceſſitatis eſt finis. qḋ patet: quia ꝙ ſerra ſit: neceſſe eſt eſſe ferrũ. ⁊ cauſa talis neceſſitatis eſt finis ſerre. ſ. diuidere dura. ſimiliter ꝙ oculus ſit neceſſe eſt vt materia diaphona ſit. ⁊ talis cauſa neceſſitatis eſt finis ipſius oculi. ſ. videre. Et ſecunda ꝯcluſio intelligit̃ de diſpoſitionibus ⁊ opationibus ſalutis: non autẽ de nociuis ⁊ corruptiuis: ſicut ſunt mors: ⁊ ſenect⁹: vnde talia nõ ſunt neceſſaria ſimpliciter ſꝫ ꝓpter materiam.

Ad rationes principales. Ad primã non quodcũqꝫ agens ⁊c. admittatur. ergo nõ quodcunqꝫ intendit finẽ. negat̃ ꝯñtia: qꝛ intentio finis non ſemper ſumitur pro intentione. ſ. cognitiõe finis: ſed aliqñ pro inclinatione naturali ipſius agentis ad ꝓducẽdũ talem vel talem finẽ. ¶ Ad ſecundã dico ꝙ talis finis ⁊ diſpoſitio non ſolũ fit ſm exigentiã materie: ſed etiaꝫ propter finẽ: nam in factione domus ſup ligna ponunt̃ grauiora: ſicut ſunt latera: ꝓp cuſtodiam lignoꝝ vt non deſtruãt̃ a pluuia: ⁊ hoc apparet: qꝛ artifex non ſolũ facit talem ſitum ad diſpoſitionem illarum rerum naturaliũ ſm exigentiam materie: verumetiam ſecũdũ exigentiã finis. ¶ Ad tertiaꝫ de pluuia dico ꝙ immo ꝓp crementũ herbarum: ſed ſi aliqñ nocet herbis: hoc eſt a caſu. ¶ Ad quartã dico ꝙ non ſemper oportet ꝙ attingatur finis: ſi diſpoſitiones ⁊ opatiões ſunt ꝓp finem: qꝛ aliquãdo agẽs naturale bene impedit̃ in eius actione nõ obſtante ꝙ intendebat finẽ determinatuꝫ. ¶ Ad vltimã dico ꝙ bene arguit ꝙ diſpoſitionũ ⁊ operationũ naturalium corruptibiliũ neceſſitas capitur ex materia: nec hoc eſt cõtra dicta ſuperius.

¶ Et ſic eſt finis ſecũdi libri phyſicoꝝ magiſtri Alberti de Saxonia.

¶ Queſtiones ſuper tertium librum phyſicorum eiuſdem magiſtri Alberti incipiunt.

Queſtio Prima.

COnſequenter circa textũ tertij libri phyſicorum queritur An ignorato motu neceſſe ſit ignorare naturã? Et arguit̃ ꝓmo ꝙ nõ: nã valet iſtã cõditionalem: ſi ignorat̃ mot⁹ neceſſe ẽ ꝙ ignoret̃ natura: que eſt falſa. ergo. ꝯſequentia tenet de ſe: ſꝫ ꝓma pars antecedentis pꝫ: nam illa oratio in qua ponuntur duo ablatiui in deſignatione ꝯſequentie: habet exponi ꝑ vnã ꝯditionalẽ. vbi grã. ſole oriente fit dies: exponit̃ ſic: ſi ſol oritur fit dies: ſcda pars antecedẽtis ꝓbat̃: nã põt ignorari mot⁹ ⁊ tñ nõ neceſſario ſed ꝯtingenter ignoratur natura. ¶ Secundo naturã eſſe eſt ꝑ ſe notũ: ergo cognitio nature non dependet ex cognitione motus: ⁊ ꝑ ꝯñs non oportet ignorato motu ignorare naturã. añs eſt Ariſto. ꝯñtia nota eſt de ſe. ¶ Tertio natura eſt ſubſtantia: ⁊ motus eſt accidẽs: ſed cognitio ſubſtantie non dependet ex cognitione accidẽtis: ex eo ꝙ ſubſtantia eſt prior accidente tempore ⁊ natura per Ariſto. ſeptimo metaphyſice. ¶ Quarto cognitio effectus dependet ex cognitione cauſe: ſed natura eſt cã motus: ergo cognitio motus dependet ex cognitione nature ⁊ nõ econuerſo: aliter eñ eſſet circulatio in huiuſmodi cognitionib⁹: qḋ eſt contra Ariſto. vt videtur non oportet ergo vt ignorato motu ſit neceſſe ignorare naturã: ſed magis ecõuerſo. ¶ Quinto natura põt cognoſci ꝑ quietem: ergo nõ oportet ꝙ ignorato motu ignoret̃ natura: cõſequentia videt̃ eſſe nota: poſt ꝙ̃ quies videt̃ poſſe ſupplere defectũ mot⁹ in cognitiõe nature: antecedens patet: qꝛ natura eſt principiũ motus ſicut ipſius quietis: ⁊ econuerſo: ⁊ ideo cũ vtrũqꝫ eorũ ſit effectus nature: ⁊ cũ effectus poſſit ducere in cognitionẽ cauſe: videt̃ ꝙ ita ꝑ quietẽ poſſit cognoſci ſicut ꝑ motum. ¶ Sexto. ſi motus eſſet principiũ cognoſcẽdi naturã: tunc eſſet principium eſſendi ex eo ꝙ eadem ſunt principia eſſendi ⁊ cognoſcendi: ſed ꝯñs eſt falſum: motus eñ non eſt principiũ eſſendi nature: ex eo ꝙ natura eſt prior motu: ergo. ¶ Septimo. ſi ſic ſequeret̃ ꝙ non poſſet cognoſci natura niſi cognoſceret̃ motus: ſꝫ hoc eſt falſum: qꝛ tunc intellectus ſimul plura intelligeret: qḋ videt̃ eſſe cõtra Ariſto. in quarto metaphyſice dicẽtem: qui vnũ nõ intelligit nihil intelligit. ergo ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto tertio dicẽs ꝙ neceſſe eſt ignorato motu ignorare naturã: patet hoc: qꝛ in diffinitione nature ponit̃ mot⁹ ſicut patet in ſecũdo: vbi diffiniebatur natura ꝑ motũ: modo nulla diffinitio poteſt cognoſci: niſi oĩa que ponunt̃ in illa diffinitione cognoſcantur: ⁊ nullũ diffinitũ põt ꝑfecte cognoſci niſi ꝑ eius diffinitionẽ. ergo nõ põt cognoſci natura: niſi cognoſcatur motus. ¶ Sed aduertendum

dū eſt ꝙ iſte propoſitiones multum differunt: ignorato motu neceſſe eſt ignorare naturā: ⁊ neceſſe eſt ignorato motu ignorare naturā. pͥma eſt diuiſa: ſecūda cōpoſita ⁊c. ℭ Adhuc iſte multū differūt neceſſe eſt ignorato motu ignorare naturā: ⁊ neceſſe ē motu ignorato ignorare naturā: quia in pͥma iſte terminus motus ſupponit diſtributiue: poſtq̄ ſequit̄ iſtū terminū ignorato includentē negationē: ⁊ in ſcđa hic terminus motus non ſupponit diſtributiue. Et adhuc iſte multū differūt: neceſſe eſt ignorato motu ignorare naturam: ⁊ neceſſe eſt ignorato motu naturā ignorare: q: in pͥma iſte terminus natura nō ſupponit pro re quā ſignificat abſolute ſed cū appellatione rōnis vel ꝯcept⁹ iſtius termini natura. In ſcđa aūt ſupponit ꝓ illa re quā ſignificat abſolute ſine tali appellatiōe: ⁊ ad videndū iſta clarius: pͥmo ſuppono aliquas ſuppoſitiones logicales. ſcđo ponam cōcluſiones de queſito.

Quantum ad primum ſit prima ſuppoſitio: oēs negatiōes vel oēs termini includentes negationē confundunt terminū ſequentē ſe mobiliter: niſi aliquod ſyncathegorеuma impediat. patet iſta ſuppoſitio ex logica. ℭ Secunda ſuppoſitio: ꝙ hoc verbum ignoro includit negationē. patet: quia ignoro eſt idem qđ nō cognoſco ecce clare negationem. ℭ Tertia ſuppoſitio: ꝙ iſta v̄ba cognoſco: intelligo ⁊c. faciūt terminū ſequentē ſe ſupponere nō abſolute ꝓ re quam ſignificat: ſed cū appellatiōe rōnis vel cōcept⁹ illi⁹ termini. ℭ Quarta ſuppoſitio: ꝙ ly neceſſe aliqñ reddit ſenſum diuiſum: aliqñ ſenſum ꝯpoſitū: ⁊ qñ ſic vel ſic p3 ex logica. ℭ Quinta ſuppoſitio: ꝓpoſitio in qua ponūtur duo ablatiui in deſignatione cōi ꝯñtis pōt exponi ꝑ vnā ꝯditionalē ſicut iſta. ignorato motu ignorat̄ natura: ⁊ hoc de pͥmo pͥncipali.

Quantum ad ſecūdū articulum: ſit hec pͥma ꝯcluſio ꝙ hec eſt falſa ignorato motu neceſſe eſt ignorare naturā: patet hoc: q: valet vnā ꝯditionalem cuius añs poteſt eſſe verū ꝯſequente exiſtente falſo ſicut dicebat̄ in pͥmo argumento. ℭ Secunda concluſio: neceſſe eſt ignorato motu ignorare naturā: pat3 hoc: q: hec eſt neceſſaria ſi nō cognoſcitur motus non cognoſcit̄ natura: p3: nā ꝙ cognoſcit̄ natura eſt ꝑ diffinitionē nature: in qua ponitur mot⁹: ſed illa nō pōt cognoſci niſi cognoſcatur mot⁹. ergo. ℭ Tertia ꝯcluſio: non eſt neceſſe ignorato motu naturā ignorare: p3 hoc: q: poſtq̄ cognita eſt natura ꝑ motū pōt dimitti cognitio motus: ⁊ natura vlterius cognoſci ⁊ de ea cōſyderari: ⁊ finaliter virtus vltimarū duarū cōcluſionū ſtat in hoc: ꝙ ad hoc ꝙ iſta ſit vera cognoſco natura3 requirit̄ ꝙ in mēte mea ſit ꝯceptus cui ſubordinatur iſte terminus natura ad placitū inſtitutus in ſignificādo: ſed in iſto ꝯceptu includitur ꝯceptus motus: ergo nō poſſu3 habere ꝯceptū nature perfectū: niſi habeā cōceptū motus: ⁊ ꝑ ꝯſequēs nō poſſum cognoſcere naturā: niſi cognoſcā motū: nihilominus naturā poſſum cognoſcere abſq3 hoc ꝙ cognoſcā motu3: q: ad hoc ꝙ hec ſit vera: naturā cognoſco: nō requiritur ꝙ in mente mea ſit conceptus nature hoc eſt ꝯceptus cui hic terminus natura ſubordinatur in ſignificando. naturam eñ poſſu3 cognoſcere ꝑ vnū aliū cōceptū: cui hic terminus ens: vel hic terminus ſubſtantia: vel aliquis alius terminus nō cōnotans motū ſubordinaretur in ſignificādo. Ex hoc infero ꝙ hec ꝯſequētia eſt neganda: ſi nō cognoſcit̄ motus natura non cognoſcitur.

Ad rationes principales dico q, prima eſt ꝓ pͥma ꝯcluſione. ℭ Ad ſcđam q̄uis naturam eſſe ſit ꝑ ſe notū: hoc eſt: nō eſt difficile ad inueſtigandū: tñ ad hoc ꝙ cognoſcat̄ aliquid eſſe natura: oportet ꝙ cognoſcatur motus: ita ꝙ quū Ariſto. dicit naturā eſſe eſt ꝑ ſe notu3: intelligit ꝙ nō eſt difficile inueſtigare naturā eſſe. ℭ Ad tertiā illa bene ꝓbat ꝙ natura pōt cognoſci nō cognoſcēdo motū ⁊c. ℭ Ad q̄rta3 dico ꝙ q̄uis effectus ſint notiores ſuis cauſis cognitione quia eſt: tamē cauſe ſunt notiores cognitione propter quid: ⁊ ita ex cognitione q: eſt effectuū poſſumus deuenire in cognitionem ꝓpter quid effectuū: ⁊ talis circulatio in diuerſis generib⁹ cognitionum nō eſt impoſſibilis ⁊c. ℭ Ad quintā dico ꝙ hic terminus quies cōnotat motū ex eo ꝙ quies eſt carentia motus cū aptitudine ad motū: ⁊ nō pōt cognoſci natura ꝑ quietē niſi cognoſcatur ꝑ motū: ex eo ꝙ non pōt cognoſci quies niſi cognoſcatur motus: q̄uis quies poſſit cognoſci nō cognoſcēdo motū. ℭ Ad ſextā pͥncipia cognoſcendi ſunt pͥncipia eſſendi: verū eſt pͥncipia cognoſcendi ꝑꝑ quid: modo motus nō eſt pͥncipiū cognoſcēdi naturā ꝑꝑ quid: ſed ſolum q: eſt: ſed natura bene eſt pͥncipiū cognoſcēdi motum propter quid. ⁊ igitur natura bene eſt pͥncipium eſſendi motus: non eñ exiſtente natura exiſteret mot⁹. ℭ Ad ſeptimā quādo dicitur: qui vnū nō intelligit nihil intelligit: intelligitur q̄ ad minus nō intelligit vnū nihil intelligit recte: ſicut qui non habet vnū denariū: nullum denarium habet: et ita intelligit Ariſtote. ⁊c.

Queſtio. II.

QVeritur ſecūdo vtrū diffinitio motus ſit bona ſc3 motus eſt act⁹ entis in potētia ſm̄ ꝙ in potētia. Et arguitur ꝙ nō: q: motus nō eſt aliqua diffinitio bona. ꝯſequentia tenet: añs ꝓbatur: q: mot⁹ eſt de genere accidētis: ſed ꝑ Ariſtote. ſeptimo metaphyſice ſolius ſubſtantie eſt diffinitio. ℭ Secūdo confirmatur hoc: cuius eſt demonſtratio illius nō debet eē diffinitio: ſed ipſius motus eſt demōſtratio: eſt eñ paſſio ipſius mobilis demonſtrabilis de ipſo. ergo ipſius motus nō eſt diffinitio: maior eſt nota: ex pͥmo poſteriorū: ⁊ minor iam declarata eſt. ℭ Tertio illud qđ non eſt in aliquo vno genere non debet diffiniri. motus eſt huiuſmodi: ergo. maior nota eſt ex eo: ꝙ oīs diffinitio bona debet ꝯſtare ex gñe: ⁊ differētia: minor p3: nā motus eſt in tribus generibus. ſ. in quantitate qualitate ⁊ vbi Sic ergo ꝓbatū eſt ꝙ motus nō debet diffiniri. ℭ Secūdo ꝓbatur ꝙ diffinitio p̄dicta non eſt bona: q: bona diffinitio debet eſſe cōuertibilis cū ſuo diffinito: ſed predicta diffinitio nō eſt ꝯuertibilis cū motu: ergo. maior eſt topica ⁊ cōiter cōceditur: minor patet: q: p̄dicta diffinitio aliis a motu cōpetit: p3: nam cōpetit aīe. aīa eñ eſt actus entis in potentia. eſt eñ act⁹ corporis phyſici organi vitam habētis in potentia. ℭ Similiter cōuenit albedini remiſſe: que tñ nō eſt motus: nā albedo remiſſa iſtius ſubiecti eſt actus entis qđ quidē ens eſt in potētia ad albedinē intenſam. ℭ Secūdo. illa diffinitio non eſt bona: in qua ponuntur oppoſita: ſed iſta diffinitio eſt huiuſmodi: patet hoc: quia in ea ponūtur actus ⁊ potentia: que ſunt oppoſita. ℭ Deinde tertio ꝓbatur ꝙ motus non ſit actus: nā ꝑ Ariſto. in ſcđo de aīa actus ⁊ ꝑfectio ſunt idē: ſed mot⁹ nō eſt ꝑfectio: ergo etiā nō eſt actus. aſſumptū ꝓbat̄ ex eo ꝙ motus eſt tendentia ad perfectionē. ℭ Secundo. nā mobile mouetur vt fiat in actu: modo ſi mot⁹ eſſet actus mobilis nō oporteret ꝙ mobile moueret̄ vt fieret in actu: poſta

ꝙ iam eſt in actu ꝑ motū. ❡ Quarto ꝓbaṫ ꝙ motus nō ſit actꝰ entis in potētia:nā ſi ſic:tūc ens in potentia ſicut eſt materia prima poſſet eſſe ſubiectū motꝰ:ſꝫ hoc eſt falſum:falſitas pꝫ ex eo: ꝙ opꝫ ꝙ ſbm ſit ens in actu ꝑ hoc em̄ motꝰ differt a trāſmutatione naturali: ꝯñia tenet poſtꝙ eſſet actus entis in potentia. ❡ Secundo. quia motus eſt actus entis in actu.ergo non in potentia . conſequentia videtur tenere: poſtꝙ non eſt idem ens in actu: et ens in potentia:antecedens patet: quia eſt actus mobilis:ſed mobile eſt ens in actu:cū ſit compoſitum ex materia ⁊ forma. ❡ Quinto probatur: ꝙ non ſit actus entis in potentia,ex eo ꝙ ly ſm quod eſt reduplicatiuum:⁊ cum reduplicatio reduplicet de omni ſequeretur ꝙ motus eſſet actus entis in omni potentia qđ eſt falſum.ergo ⁊c.

In oppoſitum vult Ariſto. in iſto tertio vbi dicit predictā diffinitionē eſſe bonā. ❡ In iſta queſtione primo premittam aliquas ſuppoſitiones. ſecundo reſpondebo ad queſitum.

Quātum ad primum: ſit iſta prima ſuppoſitio ꝙ ad oēꝫ motū requiritur mobile:et cū hoc aliqua diſpoſitio ſm quā illud mobile ſe habeat aliter ⁊ aliter ſm prius ⁊ poſterius. hoc pꝫ inductiue: ⁊ de motu alterationis ⁊ diminutiōis ⁊ de motu locali. ❡ Scđa ſuppoſitio: ꝙ mobile pōt ſe hr̄e ad illā diſpoſitionē tripliciter: vno mō: ꝙ ſimplr̄ careat illa diſpoſitiōe:ita ꝙ nihil adhuc habeat de ea. ſcđo mō ꝙ habeat illā diſpoſitionē cōplete. tertio mō dr̄ eſſe in actu ꝑmixto potentie ꝑ talē diſpoſitionē:ex eo ꝙ iā habet aliquid in actu de illa diſpoſitiōe:⁊ eſt in potētia ad reſiduū. vbi gr̄a: ſicut aqua ſimplr̄ frigida nullū habēs gradū caliditatis dr̄ eſſe in pura potētia ad caliditatē:qñ vo hꝫ totā latitudinē caliditatis dr̄ eſſe in actu ꝯpleto ꝑ caliditatem:qñ vo eſt tepida dr̄ eſſe in actu ꝑmixto potentie ꝑ illā caliditatē:quā tunc hꝫ. ❡ Tertia ſuppoſitio ꝙ qñ aliquod mobile eſt in pura potētia ad aliquā diſpoſitionē:nondū dr̄ motꝰ:ſm illā diſpoſitionē:vnde qñ aqua eſt in pura potētia ad caliditatē:nondūꝫ dr̄ calefacta: nec calefieri ſm eā:nec moueri: ſilr̄ qñ aliquod mobile eſt in actu cōpleto per aliquā diſpoſitionē: non dr̄ moueri ſm illā. vbi gratia:vt qñ aliquod ſubiectū hꝫ caliditatem in ſummo non dicitur calefieri:nec moueri:ſm illā caliditatē. ❡ Quarta ſuppoſitio: ꝙ quūꝫ aliquod mobile habet partē de aliqua diſpoſitione: ſm quā poteſt eſſe motus:poteſt ſe habere duplr̄. vno modo ꝙ nō ſit in cōtinuo acquiri plus ⁊ plus de iſta diſpoſitione. verbi gratia:vt quando aliquod ſubiectum habet gradū caliditatis et quieſcit ſub illo:ſic ꝙ non eſt in continuo acquiri plus ⁊ plus de caliditate:tūc iterum illud ſubiectū non dicitur moueri ſm illā qualitatem. Alio modo ꝙ illud ſubiectum habens partem de illa diſpoſitione continue ſine interruptione:habet plus de iſta diſpoſitione:tunc illud ſubiectū dicitur moueri ſm iſtā diſpoſitionē:nam tunc illud ſubiectum continue ſe hꝫ aliter ⁊ aliter ſm iſtam diſpoſitionem ſm prius ⁊ poſterius. Et notandum eſt ꝙ iſte diſpoſitiones poſite extēdunt ſe non ſolum ad motum deperditionis: ſed etiam ad motū acquiſitiōis. Debet capi diſpoſitio: prout extendit ſe non ſolum ad diſpoſitiones poſitiuas: verum etiam priuatiuas.

Quantū ad ſecundū pono iſtā cōcluſionem: ꝙ predicta diffinitio motus eſt bona. probaṫ. quia per eā explicite oſtenditur totus conceptus: cui ſubordinatur hic terminus motus in ſignificando: patet per hoc ꝙ dicitur motus eſt actus entis in potentia:exprimitur ꝙ mobile non dicitur moueri in illā diſpoſitionē ad quā eſt in potentia pura:⁊ propter hoc dicitur actus:talis enim diſpoſitio non dicitur actus ipſius mobilis:poſtꝙ mobile eſt adhuc in pura potētia ad iſtam diſpoſitionē. ❡ Similiter exprimitur ꝙ mobile ſm illam diſpoſitionem non dicitur moueri quādo dicitur eſſe in actu completo:⁊ hoc notat per hoc ꝙ dr̄ actus entis in potētia. Unde ad hoc ꝙ aliquod mobile dicatur moueri ſm aliquam diſpoſitionem: requiriṫ ꝙ partim ſit in actu ſm iſtam diſpoſitionem et ad reſiduū in potētia. Per hoc aūt qđ dicitur ſm ꝙ in potētia: exprimitur ꝙ ad hoc ꝙ aliquid dicatur moueri ſecundum aliquā diſpoſitionē:non ſufficit ꝙ partim ſit in actu ſm illam diſpoſitionē:⁊ partim in potentia:ſed cum hoc requiritur: ꝙ quū habet partem de illa diſpoſitione:ſit in continua tendentia ⁊ in continuo acquiri plus:et plus de illa diſpoſitione. Quia ergo ꝑ predictam diffinitionem motus:ſufficienter poteſt cognoſci quando aliquid dicatur moueri ſm aliquam diſpoſitionem:⁊ quando non:ergo videtur ꝙ predicta diffinitio ſit valde bona. vnde quum dicitur motus eſt actꝰ entis in potentia:ſm ꝙ in potentia:valet tantum dicere ſicut:quando aliquid mouetur actu: habet aliquam diſpoſitionē:et caret aliqua eiuſdem generis: cum iſta īmediate poſt hoc acquirenda:⁊ habet aliquā:qua immediate ante hoc caruit:vel magis proprie loquendo immediate ante hoc caruit aliqua. quā modo habet:⁊ immediate poſt hoc habebit aliquā: qua modo caret. ❡ Notandū eſt ꝙ ſi quis vellet iſtā diffinitionē extendere ad generationē:⁊ corruptionē proprie dictam: poteſt dicere ꝙ generatio eſt actus entis in potentia: ſm ꝙ in potētia: ſm ꝙ illud ens in potentia. ſ. materia ante hoc immediate caruit iſto actu:puta forma:quā modo habet :⁊ corruptio eſſet actus entis in potentia:ſm ꝙ caret aliquo actu:quem immediate ante hoc habuit. ❡ Credo tamen ꝙ proprie ſecundum intentionem Ariſto. extendatur ad mutationes temporales diuiſibiles ſmꝙ ſunt augmētatio:diminutio: alteratio: motus localis ⁊c.

Ad rationes principales. Ad primā ſolus ſbe debet eē diffinitio:intelligitur de diffinitione pure quidditatiua:cū hoc tñ bñ ſtat ꝙ terminoꝝ ō gñe accidētis pñt eſſe diffinitiōes exprimētes quid noīs:⁊ talis eſt diffinitio motus. ❡ Ad ſcđam cuius eſt demōſtratio ⁊c. dico ꝙ alicuius dicimus eſſe demōſtrationē: vno mō ſicut cōcluſiōis:et ſic illiꝰ cuius eſt demonſtratio non debet eē diffinitio. Alio modo tanꝙ termini in cōplexi demonſtrabilis de aliquo:⁊ ſic cuius eſt demōſtratio bene eſt diffinitio:ſaltem exprimens quid nominis. ❡ Ad aliam dico ꝙuis motus ſit in tribus generibus:tamen bene habet vnum genus ſuper analogum ſcilicet actus:vnde in ꝑdicta diffinitione poniṫ ly actꝰ loco gñis. ❡ Ad aliā dico ꝙ imo illa diffinitio eſt ꝯuertibilis cū motu. vqñ dr̄ de aīa dico ꝙ ꝙuis aīa ſit actꝰ entis in potentia non tamen ſm ꝙ in continua tendentia ad aliud eiuſdem generis cum anima acquirendūꝫ: et ſic deficit ſibi hoc membꝝ:ſm ꝙ in potentia:ſimiliṫ albedo remiſſa ſubiecti quieſcentis ſub ea non dicitur motus:et propter defectū illius mēbri ſm ꝙ in potentia. ❡ Ad aliā dico ꝙ eū actus ⁊ potentia nō referunṫ ad idē nō ſunt oppoſita:⁊ ſic eſt in predicta diffinitione motus:vnde mobile mouetur ſm aliquā diffinitionē:⁊ tunc dicitur eſſe in actu ſm diſpoſitionem: quā habet:⁊ ſed dicitur eſſe in potentia ſecundum diſpoſitionem acquirendā eiuſdem generis cum diſpoſitione acquiſita.

¶ Ad aliam dico ꝙ motus ꝗuis ſit tendentia ad ꝑfectionē completã: tamen bene eſt ꝑfectio incõpleta: ⁊ ſic etiã actus incõpletus. ¶ Ad aliã dico ꝙ mobile bene mouetur vt ſit in actu cõpleto cum hoc tamē ſtat ꝙ cũ mouetur eſt in actu incõpleto. ¶ Ad aliam illa bene probat ꝙ motus non eſt actus entis in pura potentia: ſicut eſt materia prima: ſed bene eſt actus entis in potētia ꝑmixta modo quo dictũ eſt. ¶ Ad aliã dico ꝙ bene verũ eſt ꝙ motus eſt actus entis in actu ſubſtantiali: ſicut ipſius cõpoſiti: cũ quo bene ſtat ꝙ idē ens eſt in potentia ad diſpoſitionē accidētalē: qua caret. ¶ Ad aliam dico ꝙ illa bene procederet ſi ly ſecundũ non teneretur ſpecifice ſpecificat ⁊ denotat motũ eē actũ entis in potentia ſm ꝙ eſt in vlteriori tendentia ad aliquid acquirendũ eiuſdem generis: cũ illo qđ iam habet: ⁊ ꝑ quod iam eſt in actu.

Queſtio. III.

TErtio quero. Vtrum de numero oĩm que ſunt: alia ſũt ꝑmanentia: alia ſucceſſiua: ⁊ arguitur primo: ꝙ nihil ſit permanēs: ſed quodlibet ſit ſucceſſiuũ preter primã cãm: q2 ſicut prius dicebaꝰ omnia preter primã cãꝫ dependent in fieri a prima cã et in cõſeruari: ſicut lumen a corpore luminoſo: ſed modo ſic eſt ꝙ cõtinue ſit aliud ⁊ aliud lumen a corpore luminoſo: ⁊ nullũ eſt ꝑmanēs: ergo quodlibet preter primã cãm ſit cõtinue a prima cã: ⁊ ꝙ nullũ ſit ꝑmanēs idem in numero: ſed bene ſm ſpeciē. ¶ Secundo ꝓbatur ꝙ nullũ ſit ens ſucceſſiuũ: nihil eſt cuius ptes nõ ſunt: ſed entis ſucceſſiui ptes nõ ſunt. ergo. maior nota eſt ex eo ꝙ ad cuiuſlibet entis eſſe requiritur partes eius eſſe: ⁊ hoc ſi habeat partes. Minor patet: q2 ſucceſſiui vna pars eſt ꝑterita alia futura: mõ qđ preteritũ eſt non eſt: ſimiliter qđ futurũ eſt non eſt. ¶ Tertio. nihil qđ fit eſt dicitur eni qđ fit non eſt: ſed q̄ dicuntur entia ſucceſſiua cõtinue fiunt ex eo ꝙ eoꝝ eſſe ē eoꝝ fieri: ergo nulla entia ſucceſſiua ſunt. ¶ Quarto oĩne qđ eſt in inſtãti pñti eſt: ſed entibus ſucceſſiuis repugnat eſſe in inſtãti pñti ꝓpter hoc ꝙ repugnat partibus talis eſſe ſimul: quia vna eſt preterita ⁊ alia futura: mõ preterito ⁊ futuro repugnat ſimul eſſe: ⁊ confirmatur: quia entia ſucceſſiua nunꝗ̄ ſunt niſi qñ fiunt. ergo ſi entia ſucceſſiua poſſunt eſſe in inſtanti: etiã poſſunt fieri in inſtanti qđ eſt cõtra illam diffinitionē motus. ſ. motus eſt acquiſitio partis poſt partem in tempore ⁊c.

In oppoſitũ eſt Ariſto. in iſto tertio vbi vult ꝙ quedã ſunt entia permanentia ſicut lapis ⁊ lignũ: ⁊ quedã ſucceſſiua: ſicut dies ⁊ ãnus. In iſta queſtiõe primo pono diſtinctiões. ſcđo ꝯcluſiones.

Quantum ad primum ſit prima diſtinctio: ꝙ aliquid eſſe permanēs poſſumus imaginari tripliciter. primo modo eſſe permanēs ſimplr: tam ſm eius ſubſtãtiã totaliter ꝙ̄ ſm eius diſpoſitionē: iſto mõ forte nihil eſt ꝑmanens: niſi prima cã. ſcđo aliquid põt imaginari eſſe permanēs totaliter ſm eius ſubſtantiã: ſed nõ ſm eius diſpoſitionē: ſicut celum: ꝗuis totaliter manet idem: ſm eius ſubſtãtiã: tamen q2 cõtinue mouetur: dicitur non manere idem ſm eius diſpoſitionē. tertio põt imaginari aliquid eſſe ꝑmanēs partialiter ſm eiꝰ ſubſtãtiã: ſed nõ totaliter: nec etiã ſm eius diſpoſitionē: vt aĩalia ⁊ plante: que augentur: ⁊ diminuuntur: ⁊ cõſimilia. ¶ Secunda diſtinctio. aliquid poteſt imaginari ſimpliciter ſucceſſiuum: tam ſm ſubſtantiam ꝙ̄ ſm eius diſpoſitionē. verbi gratia. ſicut ſi ſortes a prima cã fieret: ⁊ fieret recte ad moduꝫ ad quē ſequana cõtinue fluit: ita ꝙ nihil de preexiſtēti maneret. Alio modo põt imaginari ſucceſſiuũ: ſm quid: vt qđ ſm aliquã eius partē maneret ⁊ ſm aliã corrũperetur: ⁊ fieret ſicut in caſu augmentationis: vel diminutionis animalis vel plante: vel aliquid huiuſmodi.

Quantum ad ſecũdum ſit prima cõcluſio: ꝙ nõ implicat cõtradictionē: ꝙ ſubſtantia aliq̃ ſit ſimpliciter ſucceſſiua: hoc eſt ꝙ de termino ſubſtantiali ſignificatiue accepto verificetur ly ens ſimpliciter ſucceſſiuũ: patet: q2 non implicat cõtradictionem: immo forte ita eſt ꝙ ſortes cõtinue fit: vel producitur a prima cauſa recte ſicut lumen vel ſpecies coloris: quēadmodũ viſibili vel ſpeculo moto ipſius viſibilis continue eſt alia ⁊ alia imago: ſeu ſpecies: ſic cõtinue ſortes eſt alius ⁊ alius hõ: ita ꝙ ſm iſtã cõcluſionē: ſicut depēdet in ꝯſeruari a ꝑma cã: ita depēdet ĩ fieri: nihilominꝰ tenēdo ſicut cõiter ſolet teneri: ꝙ ꝗuis qđlibet ens qđ eſt a ꝑma cã ꝯſeruetᷣ ab ea: tñ nõ ꝯtinue ſit ab ea: ſꝫ poſt ꝙ̄ factũ eſt ſemel: amplꝰ ꝯſeruatᷣ in ſuo eſſe. ¶ Secunda ꝯcluſio: ꝙ nulla ſba eſt ſimplr ſucceſſiua. ꝓbatᷣ: nam oĩs ſba vel eſt ꝑpetua vel aliqñ incepit eſſe: ſi dicatᷣ primũ: tũc nõ eſt ſimplr ſucceſſiua: ſi ſcđm: cuꝫ incepit per gñationē: tũc fuit terminꝰ gñatiõis: ⁊ ꝑ ꝯñs ſi eſſet ſimpliciter ſucceſſiua: tunc poſt illã gñationē qua incepit eſſe ꝯtinue fieret ⁊ gñaretur: ⁊ ſic nõ fuiſſet terminꝰ cõpletus gñationis: qđ eſt falſum. ¶ Tertia cõcluſio: eodē mõ aliqua accidētia nõ ſũt ſimplr ſucceſſiua: pꝫ hoc q2 aliter nõ terminarēt motꝰ: ⁊ mutatiões qđ eſt falſũ de caliditate: ⁊ frigiditate: ⁊ hmõi: nã poſt ꝙ̄ agēs: puta calidũ: aſſimilat ſibi aliquod paſſuꝫ: nõ amplius iſta caliditas ꝓducta in paſſo ꝓducitur: ſed ꝑmanet abſq3 hoc ꝙ ꝯtinue adhuc fiat: ⁊ fiat. ¶ Quarta concluſio: multe ſubſtãtie ſunt ſucceſſiue ſm qđ: patet de aĩalibꝰ ⁊ plãtis: quũ augentᷣ ⁊ diminuũtur ⁊c. ¶ Quinta concluſio. ſilr aliqua accidētia ſunt ſucceſſiua ſm qđ: pꝫ: ſi aliqua albedo: vel caliditas: ex vna pte fieret ⁊ ex alia parte deſineret. ¶ Sexta ꝯcluſio. ꝙ aliqua accidētia dicuntur ſimplr ſucceſſiua: pꝫ hoc de ſono: q2 ſonus eſt vna qualitas ſenſibilis: que conſequitur motũ: ⁊ nõ generatur niſi mediante motu: ⁊ ſic ſe habet: ꝙ pars primo generata: nõ manet cũ ſequente recte ſicut ps motus preterita non manet cũ futura.

Ad rationes principales. Ad primã pꝫ qđ ſit dicendũ ſm ꝯcluſiones poſitas. ¶ Ad ſecundam hoc non eſt ⁊c. dici poteſt ꝙ aliquid eſt: cuius partes non ſunt: pꝫ hoc de deo: ⁊ intelligentijs: vnde deus eſt: ⁊ tamē nulla eius pars eſt. verũ aliter dicitur de habente partes ꝙ ad hoc ꝙ de entibus permanentibus verificetur eſſe: requiritur ꝙ partes eorum ſint: ſed ad hoc ꝙ entia ſucceſſiua ſint: non requiritur ꝙ partes eorum ſint: ſed ꝙ vna ſuccedat alteri ſicut ad preteritum futurum. Ex hoc ad argumentum aliter poteſt dici: ꝙ dato aliquo ſucceſſiuo: ſicut vna die: cuius vna medietas ſit a. et alia b. per totum diem concederem ꝙ a. et b. ſunt: ⁊ tamen neganda eſt conſequentia. ergo per totum diem concedendum eſt a. eſſe: ⁊ b. eſſe. ¶ Ad tertiam: quando dicitur: quod fit non eſt: hoc intelligitur de permanentibus: vnde quum domus fit non eſt: non autem in ſucceſſiuis: vnde ad hoc ꝙ aliqua entia ſucceſſiua ſint requiritur ꝙ continue fiant ꝙ̄diu ſunt: vnde eorum eſſe conſiſtit in eorum fieri. ¶ Ad quartam. omne qđ eſt in inſtanti ꝑñs eſt. Rñdetur ꝙ ly inſtãs

preſens:pōt denotare aliquod indiuiſibile:vel aliquod diuiſibile e ō mō quo dicim⁹ diē eſſe pſentē:tunc dico negādo ꝙ oē qđ eſt:eſt in inſtāti pñti:accipiēdo pmo mō. Sȝ accipiēdo pñs ſcđo mō:ꝓut denotat aliqđ diuiſibile quātū placet magnū vel paruū: ꝯcedendū eſt ꝙ oīne qđ eſt in inſtanti pñti eſt.ꝛ ſic concedendū eſt ꝙ motus eſt in inſtanti preſenti ꝛc.

Queſtio.IIII.

QVærit nunc quarto: vtrū motus alterationis ſit res diſtincta a qualitate que acquiritur:ꝛ a qualitate que deꝑditur ꝛ ab alterabili cui talis qualitas acquirit:vel deperdit. Et arguitur pmo ꝙ ſic. Illa que ſic ſe habēt ꝙ vno corrupto reliquū manet diſtinguūt abinuicē:ſed ſic eſt de alteratiōe ꝛ pdictis:vel aliquo coꝝ.ģ.maioꝛ eſt nota. ꝛ minoꝛ ꝓbat: q2 in calefactiōe aque:calefactio q̄ eſt alteratio corrūpit:quū caliditas acq̄ſita manet:ꝛ ſiſr ſubiectū cui talis caliditas eſt acq̄ſita. ¶ Scđo.ens ſucceſſiuū ꝛ ens ꝑmanēs diſtinguūtur abinuicē:ſed alteratio cū ſit motus eſt ens ſucceſſiuū:qualitas aūt ad quā eſt alteratio eſt res ꝑmanēs:ꝛ ſiſr alterabile.ģ. maioꝛ ē nota. minoꝛ ꝓbat:q2 in calefactiōe aque calefactio dr̄ ens ſucceſſiuū:caliditas aūt ꝛ aqua dicūt entia ꝑmanētia. ¶ Tertio.calefactio eſt gñatio caliditatꝭ:mō gñatio caliditatis nō eſt alterabilis:nec etiā caliditas:q2 aliter gñationis eſſet gñatio:qđ eſt ꝯ Ariſto.iiiͥ.huius. ¶ Quarto nā ꝓprie dicim⁹ alteratio eſt velox vel tarda:ſed nō ꝓprie dicim⁹ qualitatē:ad quā eſt alteratio:eſſe velocem vel tardā:nec etiā ipm alterabile eſſe velox vel tarduȝ. ergo. ¶ Quinto.niſi alteratio diceret rem diſtinctaȝ a qualitate ꝛ ab alterabili:ſequit alterationē nō differre a creatiōe:mō hoc eſt falſuȝ: falſitas pȝ. ſed ꝯñtia ꝓbatur:nā alteratio ꝛ creatio differūt penes habere ſubiectū pſuppoſitū:ꝛ nō hr̄e ſubiectū preſuppoſitū:nā aliq̄ creatio hȝ bene ſubiectū pſuppoſituȝ: ſicut creatio aīe intellectiue:illa eñ preſupponit corpus humanū: nec etiā differūt penes hoc ꝙ alteratio eſt tēporalis:creationon:ſed ſicut alteratio fit in tēpoꝛe:ita creatio pōt fieri in tempoꝛe:vnde ſi deo placeret ipſe poſſet creare vnā rē ſucceſſiue:ꝛ tēporaliter:creando vnā eius partē poſt aliā.ergo vbi in alteratiōe nō poneret flux⁹ ſupadditus:qui nō poneret in creatione:nō videretur eſſe diſtinctio inter alteratiōnē ꝛ creationē. ¶ Sexto arguitur auctoritate Cōmētatoꝛis:qui diſtinguēs motū:dicit ꝙ motus poteſt capi dupliciter:vno modo ꝓ foꝛma ſeu perfectione ad quam eſt motus:ſeu que per motuȝ acquiritur. Alio modo pro fluxu vel via ad iſtā foꝛmā: vel ad iſtā pfectionē:ꝛ dicit vlterius ꝙ principalis acceptio motus eſt verioꝛ.ſcđa eſt famoſioꝛ.Et dicit vltra ꝙ motus in pꝛima acceptione eſt in tribus pdicamentis.ſ.quantitate:qualitate:ꝛ vbi. In ſcđa aūt acceptione eius eſt in pꝛedicamēto paſſionis. Ex his dictis Cōmentatoꝛis videtur ꝙ motus alterationis ſit quidam fluxus ſuperadditus ꝛ diſtinctus a perfectione ſeu foꝛma:que per motum alterationis acquiritur ſeu abiicitur:vel a ſubiecto cui talis alteratio acquiritur vel deperditur.

In oppoſitū arguit ſic : auctoritate Ariſto.ꝛ alia auctoritate Cōmētatoꝛis.ſ. ire ad caloꝛē quodāmodo eſt caloꝛ. Ex quo videtur calefactionē nō eſſe aliaȝ rem a caloꝛe qui acquiritur. ¶ Secundo auctoritate Ariſto.in iſto tertio motus nō eſt aliqđ preter res ad quas eſt motus. ¶ Reſpondeo ad iſtā q̄ſtionem ponēdo talē ꝯcluſionē:ꝙ ad alterationem non requiritur aliquis fluxus diſtinctus a qualitate:que acquirit vel abiiciatur circa ſubiecto:cui talis qualitas acquirit vel abiicitur.verbi gratia ad calefactionem non requiritur res diſtincta:que ſit fluxus diſtinctus a caliditate et ab alterabili.pꝛobatur ſic.calefactio poteſt ſaluari abſq3 omni fluxu ſupaddito.ergo.ꝯcluſio vera.ꝯñtia tenet ex eo ꝙ fruſtra ſaluatur ꝑ plura qđ poteſt ſaluari per paucioꝛa:per Ariſto.pꝛimo huius:antecedens pȝ quia quacunq3 re circumſcripta a ſubiecto:et a caliditate:poſito hoc ſolo:ꝙ caliditas acquiratur illi ſubiecto per partem poſt parteȝ:ſaluatur calefactio que eſt huiuſmodi alteratio. ergo non eſt neceſſe ponere talem fluxum ſuperadditum qualitati ꝛ alterabili. ¶ Scđo ad idē.nam ſi poneretur talis fluxus ſuperaddit⁹:hoc maxime videretur propter hoc ꝙ ſine tali fluxu:nō poſſet ſaluari ſucceſſio in motu alterationis:ſed oſtendo ꝙ poteſt:et per conſequens fruſtra ponitur talis flux⁹ vnde talis ſucceſſio poteſt ſaluari poſito hoc ſolo ꝙ alterabile immediate ante hoc:aliquā qualitatē habuit quam modo non habet et immediate poſt hoc habebit aliquam qualitatem eiuſdem generis: quā modo non habet.modo ad hoc non requiritur aliquis fluxus ſuperadditus:quia hoc poteſt ſaluari hoc ſolo poſito ꝙ alicui ſubiecto continue per partem poſt partem illa qualitas acquiratur. Tertio ad ſaluandum mutationem ſubitam non opoꝛtet ponere aliquid tale ſuperadditum foꝛme:et materie.ergo nec hoc opoꝛtebit ad alterationem.ꝯſequentia tenet:quia non videtur maioꝛ eſſe ratio hic q̄ ibi.antecedens pꝛobatur:nam hoc ſolo poſito: ꝙ materia non habeat aliquam foꝛmā:quaȝ immediate ante hoc habuit:ſaluatur mutatio ſubita ꝓpter hoc:ꝙ hoc ſolo poſito ſaluatur materiam aliter ꝛ aliter ſe habere:per aliquod ſecundū ſe totum acquiſitum pꝛimo:q̄ īmediate ante hoc ſe habuit. ¶ Quarto.ſi ad alterationem:ſicut ad calefactionem requireretur talis fluxus diſtinctus a caliditate que acquiritur ab alterabili:ille de nouo produceretur: ſicut caliditas.ergo ſicut talis fluxus requiritur ad productionem caliditatis:ita ad productionem talis fluxus requiritur vnus alius fluxus.ꝛ ſic in infinitum. ſi autem dicatur ꝙ talis fluxus producitur abſq3 alio fluxu ſibi ſuperaddito:ita dicam:ꝙ in alteratione ſicut in calefactione:caliditas que producitur etiam poteſt ſine tali fluxu produci:et per conſequens non requiritur talis fluxus ſuperadditus ad alterationē:ita ꝙ ſine hoc ꝙ ponamus huiuſmodi fluxum poſſet ſaluari: ꝙ ſubiectum quod alteratur continue aliter et aliter ſe habet per foꝛmam:que ſibi per partem poſt partē acquiritur:non eſt neceſſarium ponere huiuſmodi fluxum. ſed foꝛte:quia aliquo caſu poſito non implicante contradictionem non videtur hoc poſſe ſaluari in motu locali:de hoc poſtea videbitur clarius.

Ad rationes principales.Ad primā quando dicitur:motus alteratiōis corrumpitur:dico ꝙ iſta debet exponi:ꝙ hec propoſitio deſinit eſſe vera: motus alterationis eſt:quando tamen hec non deſinit eſſe vera:alterabile eſt:nec ſimiliter hec:qualitas eſt. verbi gratia in calefactione aque:q̄uis qualitas ſcilicet caliditas que partibiliter acquiritur ſit illa calefactio:tñ illa qualitas manebit qñ ipſa nō manebit calefactio:et iō nego iſtā de v̄tute ſermonis calefactio corrūpit:qñ caliditas manet:q2 caliditate manente ipſa bñ deſinit eſſe calefactio:poſtq̄ añ erat calefactio:ꝛ igi

tur tūc hec deſinit eſſe vera: calefactio eſt: ꝗuis illud qđ erat calefactio nō deſinat eſſe. ¶ Ad ſecūdā cū dicit: ꝙ calefactio eſt res ſucceſſiua ⁊c. dico ꝙ hoc debet intelligi ꝙ hoc nomē calefactio: ſignificat aliquā rē nō abſolute: ſed cōnotādo vnā eiꝰ ptē ꝯtinue acquiri poſt aliā: ſʒ q: hic terminꝰ caliditas nō ħʒ talē cōnotationē: nō dicimꝰ ꝙ calefactio eſt ens ſucceſſiuū: et caliditas ſupponit ꝓ eadem re: ⁊ ideo ſolet dici ꝙ caliditas ⁊ calefactio bene ſunt idē realiter: nō tñ ſm diffinitiōes exprimētes quid noīs. ⁊ ꝯſimili mō gloſſant̄ auctoritates ſi que ſiant ꝯtra dicta. ¶ Ad tertiā: calefactio ⁊c. ꝯcedo ꝙ gñationis bene eſt generatio: et vlterius dico ꝙ Ariſto. in .v. phyſicoꝝ nō negauerit talē ꝓpoſitionem tanꝗ̄ falſam: ſed tanꝗ̄ improprīā: ſicut negaretur iſta: figura eſt res figurata. pp hoc quia eſt predicatio denominatiua: ⁊ tñ predicatum nō cōnotat aliquid aliud ꝙ̄ cōnotat ſubiectū: qđ tñ requiritur ad ꝑdicationē denominatiuā ꝓprīā. ¶ Ad q̄rtā dico ꝙ caliditas ſm iſtaʒ rōnem: ſm quā dr̄ caliditas: nō ꝓprie dicitur velox vel tarda ſed bene ſm iſtam rationē: ſm quā dr̄ calefactio: nec hoc eſt cōtra dicta. ¶ Ad quintā dico ꝙ abſqʒ hoc ꝙ ponamus talē fluxū ſupadditū: adhuc alteratio differet a creatiōe: q: alteratio eſt qualitas q̄ per partem ante partē ab agēte naturali educitur de potētia materie. creatio aūt nō fit ab agente naturali ſed ſupnaturali: nec ꝑ eductionē alicuius de potētia materie: ſed per inductionē ⁊c. ¶ Ad auctoritatē Cōmentatoris ꝙ aliqñ accipit̄ motus ꝓ forma: dico ꝙ ipſe non notauit aliud niſi ꝙ res ad quas dr̄ eſſe motꝰ: pñt ſignificari per noīa nō connotantia illas res continue per partē poſt partē acquiri: ⁊ talia noīa q̄dā ſunt de ꝑdicamēto qualitatis: ⁊ quedā quātitatis. Quedaʒ x̾o vbi. Alio mō ꝙ ille res pñt ſignificari per noīa cōnotātia ꝙ ꝑ partē poſt partē cōtinue ille res acquirunt̄: ⁊ talia noīa ſunt in ꝑdicamento paſſionis: vel etiā actionis: mō cuʒ iſto ſtat nō eſſe talē fluxū rem ſupadditā rebus permanentibus. x̾bi gratia. illa res que eſt caliditas pōt ſignificari ꝑ hoc nomē caliditas: vel per hoc nomē calefactio qñ ſignificatur ꝑ hoc nomē caliditas: tūc nō denotatur ꝙ ſit in ꝯtinua tendētia et acquiſitiōe vniꝰ partis poſt partē in aliquo ſubiecto: ſed qñ ſignificatur per hoc nomen calefactio: tunc denotatur ꝙ ſit in cōtinuo fluxu: et acquiſitionē vniꝰ partis poſt aliam: ſeu ꝙ continue ſucceſſiue acq̄rat̄ alicui ſubiecto. ⁊ hoc Cōmētator notauit ꝑ ꝑdictā auctoritatē. ⁊ nō plus ⁊c.

Queſtio. V.

COnſequenter quero vtrū ſm Ariſto. ⁊ eius Cōmētatorē ad hoc ꝙ aliq̄d moueatur localiter requirat̄ aliqua res: q̄ ſit quidā fluxus diſtinctus a mobili ⁊ loco. Et arguit̄ ꝑmo ꝙ ſic: et ſpecialiter ꝙ ſit res diſtincta a mobili primo: naʒ Ariſto. dicit tertio huius: ꝙ motus eſt in fieri vnū poſt aliud: ſʒ hoc ita ꝯuenit motui locali ſicut aliis motibus: mō nec mobile nec locus eſt in fieri vnū poſt aliud: ergo ſm Ariſt. nullū iſtoꝝ eſt motus localis: ⁊ ꝑ ꝯñs: qñ aliquid mouetur localiter acquirit aliquid diſtinctuʒ ab ipſo mobili ⁊ loco. ¶ Scđo. nam per Ariſto. ⁊ Cōmētatorem: motus localis eſt ens ſucceſſiuum: ſed nec mobile nec locus eſt ens ſucceſſiuum. ergo. ¶ Tertio motus localis menſuratur tēpore ꝑ Ariſto. ⁊ Cōmētatorē quarto huius: ſed locus ⁊ mobile nō menſurant̄ tēpore: q: partes eoꝝ non diuiduntur partibus tēporis. ¶ Quarto ſm Ariſto. ⁊ Cōmentatorē mobile et locꝰ ſunt in inſtāti: ſʒ motꝰ nō eſt in inſtāti ſm eos: ⁊ ſm x̾itatē. ğ. ¶ Quito motꝰ localis fit a mouēte: ſʒ nec locus nec mobile fit a mouēte. ğ motꝰ localis nō ē mobile: nec locꝰ. maior ꝑʒ: qñ aliq̄s ꝓ̄icit aliquē lapidē ſurſum. ¶ Sexto. nā ſm Ariſto. in iſto tertio motus eſt actus entis in potētia. mō hoc eſt verū de motu locali: ſicut de aliis motibꝰ: ſʒ mō nec locꝰ: nec mobile ē actꝰ entis ī potētia. ğ. ¶ Septimo ſm Ariſt. ij. de aīa: motꝰ localis eſt ſenſibile cōe: mō nec mobile nec locꝰ eſt ſenſibile cōe: ğ. Ex his videt̄ ꝙ quū aliq̄d mouet̄ localr̄: ꝙ ſm intentionē Ariſto. et Cōmenta. mobili acq̄rat̄ aliq̄ res: q̄ nec eſt mobile nec locus. ¶ Deinde ꝓbat̄ ſpāliter: ꝙ ſm itētionē Ariſt. ⁊ Cōmētatoris motꝰ localis nō ſit ī ꝑm mobile. ꝑmo: q: ſm eos: motꝰ eſt actꝰ mobilis: nihil aūt eſt actus ſuiipſiꝰ. ğ. ¶ Scđo q: ſm Cōmēta. motꝰ eſt de eſſentia termini ad quē: hoc eñ dicit in q̄nto huiꝰ: ſed mobile non eſt de eētia termini ad quē. ğ. ¶ Tertio nā ſm Ariſto. ⁊ Cōmētatorē motꝰ localis ē in mobili ſubiectiue: mō nihil eſt in ſeipſo ſubiectiue. ğ. ¶ Quarto nā ponat̄ ꝙ aliqđ graue puta terra ꝓ̄iciat̄ ſurſum: tunc ꝓbo ꝙ iſte motꝰ nō eſt illa t̄ra: nā iſte motus eſt violētus terre ſm Ariſto. ſed terra nō eſt violēta ſibiipſi. ſm eundē. ğ terra nō eſt ille motꝰ. plures rōnes pñt fieri: quarū ſolutiōes patebunt ex ſolutionibꝰ argumentoꝝ factoꝝ. ¶ Deinde ꝓbat̄ ſm veritatē: ꝙ motus nō ſit mobile: nec locꝰ: nam poſito ꝙ forma quecunqʒ ſeparetur a materia: et tunc illa materia moueretur localiter: tunc ſi ille motꝰ eſſet illa materia: ⁊ cū motus ſit actus entis in potentia ſequeretur ꝙ materia eſſet actus: ſed hoc eſt falſuʒ: q: ponit̄ pura potētia: nec etiā pōt dici ꝙ ille motꝰ ſit locꝰ: q: ille motꝰ eſſet ſubiectiue in illa materia: ſʒ locꝰ nō: q: locꝰ eſt extrinſecus locato. ¶ Scđo nā poſito ꝙ mūdꝰ fieret vnū ꝯtinuū: quo facto deus volueret illud circulariter ab oriente x̾ſus occidēs: vel moueret etiā totū mundū motu recto: tūc ex quo mundus mouetur ⁊ non alio motu ꝙ̄ motu locali: ⁊ adhuc qualicunqʒ motu: oporteret ꝙ aliter ſe haberet ꝙ̄ prius ſe habuit: ſed nō aliter ſe haberet ad aliquod extrinſecū: ſicut patet de ſe: cū nullum tale ſit: ergo oporteret habere ſe aliter ad aliquod intrinſecū: ita ꝙ nunc haberet aliquod: qđ prius nō habuit in caſu ꝑdicto: hoc nō poſſet ſaluari: niſi poneremus aliquē fluxū inherentē ei de nouo acquiſitū: ꝑ quē ſe haberet aliter ꝙ̄ prius. ex eo ꝙ nihil pōt ſe hr̄e alr̄ in ſeipſo: niſi aliq̄d ſit deꝑditū: vel acquiſitum.

In oppoſitum arguitur ſic: ſi ad hoc ꝙ aliquid moueretur localiter ⁊c. ſequeretur ꝙ motus eſſet motus ⁊ illius alius: et ſic in infinitū. ꝓbatur conſequentia: quia talis fluxus poneretur in mobili ſubiectiue et cū motis nobis mouētur oīa que in nobis ſunt talis motꝰ moueretur localiter ſicut ipſum mobile. et cum ad hoc ꝙ aliquid moueatur localiter: requiratur talis fluxus ſuperadditus mobili: tunc talis motꝰ moueretur mediante alio motu: et ſic in infinitū. ergo videtur: ꝙ non ſit ponendus talis fluxus diſtinctus a mobili. ¶ Secundo ſic. non implicat contradictionē: reruʒ quarum vna eſt in alia vnam conſeruari: et aliam annihilari: et ſic motus localis poteſt conſeruari: tā mobili ꝙ̄ loco annihilato: et ſic eſſet motus localis: et tamen nihil moueret̄ localiter. ¶ Tertio deus pōt aliquā reʒ de nouo creare: qua creata poteſt ipſam mouere localiter abſqʒ productione alicuius rei noue: modo hoc non poſſet ſi ſemper ad hoc ꝙ aliquid moueatur localiter: requiratur fluxus inherens mobili. ¶ Quarto nam dicit Commentator ꝙ motus eſt de eſſentia termini ad quem: modo in motu locali: non eſt alius terminus ad

quē: ꝙ locus: ꝗ videtꝛ ꝙ motus localis nõ ſit res diſtincta a mobili ⁊ loco. ¶ Quīto. q̄litas nõ ē res diſtincta a re q̄leſcēte. ꝗ nec motꝰ a mobili: aliás ꝯcederēt Ariſt. ⁊ Cōmēta. ꝯñtia videtꝛ tenere a ſili: q̄r ex q̄ ita q̄litas ē ſenſibile cõe ſicut motꝰ: videtꝛ ꝙ ſicut nõ eſt res diſtincta a qualificabili: nec motꝰ a mobili. ¶ Sexto. nõ eſt ponēda pluralitas entiū ſine neceſſitate: ꝑ Ariſt. p̄mo huius. peccatū eſt fieri ꝑ plura ⁊c. ſꝫ nos poſſumꝰ ſaluare motū localē: abſq; hoc ꝙ ponamꝰ hmōi fluxū ſuꝑadditū mobili. ꝗ. ¶ Septimo ad hoc ꝙ aliquid moueatꝛ localiter: nõ requiritur: nec dꝫ poni hmōi fluxꝰ. ergo. aſſumptū pꝫ: q̄ꝛ ꝑ hoc ꝙ mobile ſucceſſiue eſt ĩ alio loco: poſſumꝰ ſaluare ꝙ ip̄m moueatꝛ localiter abſq; ſuꝑadditiõe talis fluxus. ergo ⁊c. de iſta q̄ſtione forte aliter põt dici fm̄ iſta q̄ cēnt admittēda: fm̄ Ariſto. ⁊ Cōmē. ⁊ fm̄ iſta q̄ cēnt admittēda fm̄ veritatē: de p̄io videbimꝰ nunc: de ſcđo videndū eſt in q̄ſtione ſeq̄nti immediate ⁊c.

Quātū ad primum oportet āte oīa ſupponere quid nois moueri: ⁊ quid nois moueri localiter: vñ moueri eſt cõtinue ⁊ ſucceſſiue aliter ſe habere nūc q̄ prius ſe habuit: moueri ꝟo localiter eſt ſucceſſiue ⁊ cõtinue eſſe ĩ alio loco ſuppoſita ĩmobilitate loci: quā ꝯcedit Ariſto. in quarto huiꝰ. Iſto ſuppoſito ſciendū eſt de iſta q̄ſtione aliqui tenuerūt ꝙ fm̄ Ariſt. ⁊ Cōmēta. nõ põt aliquid moueri localiter ſine fluxu diſtincto a mobili ⁊ loco. Alij aūt tenent ꝙ poſſet ſine hmōi fluxu: ⁊ de numero iſtoꝝ quidā dixerūt: ꝙ ad hoc ꝙ aliquid dicatur moueri localiter: ſufficit ꝙ cõtinue ſe habeat aliter ⁊ aliter ad vnum aliud corpus. ¶ Alij aūt dixerūt ꝙ ad hoc ꝙ aliquid moueatꝛ localiter requiritꝛ ⁊ ſufficit ꝙ mobile fiat in alio loco q̄ prius: ſꝫ ambo iſti modi dicēdi deficiūt: primus eñ deficit: q̄ꝛ ſeq̄retꝛ ꝙ ita quieſcēs moueretꝛ: ſicut illud qđ in rei veritate mouetꝛ: ſꝫ hoc eſt falſum. ꝯñtia ꝓbatꝛ: q̄ꝛ ſit a. vnū corpus quieſcēs: ⁊ ſit b. vnū corpus qđ moueatꝛ: tunc ita ſe hꝫ aliter a ad b. ſicut b. ad a. ergo ſi ex hoc aliqđ corpus diceretꝛ moueri: ꝙ aliter ſe haberet ad aliud corpus q̄ prius ſe habuit: ita a. quieſcēs moueretꝛ ſicut b. Nec ſecūdꝰ modus dicēdi ſufficit: q̄ꝛ aliquod corpus poſſet eſſe mõ in vno loco: ⁊ poſtea in alio loco: abſq; hoc ꝙ moueretꝛ localiter: q̄uis bñ mutetꝛ localiter: vñ deus poſſet ponere vnum corpus nũc in vno loco: ⁊ poſtea ipſum mouere ⁊ ponere in alio loco abſq; motu locali: dico ergo aliter: vt mõ mihi apparet: ponēdo iſtā ꝯcluſionē: ꝯ illā p̄mā opinionē: q̄ ponit hmōi fluxū ſuꝑadditū. ¶ Et ſit iſta ꝯcluſio. ꝙ fm̄ illa q̄ admiſiſſent Ariſto. ⁊ Comentator ad hoc ꝙ aliq̄d moueatꝛ req̄ritꝛ ⁊ ſufficit mobile: ⁊ locꝰ ⁊ mouēs: nõ tñ iſta abſolute: ſed ꝙ mobile cõtinue ⁊ ſucceſſiue ſit in alio ⁊ alio loco ſuppoſita ĩmobilitate loci quā ſupponerēt Ariſto. ⁊ Cōmē. nec req̄ritꝛ talis fluxꝰ ſuꝑadditꝰ: ⁊ arguo ꝑ rationē coꝝ met qua ꝓbāt: ꝙ in motu alteratiõis poſſumus ſaluare ſine tali fluxu mobile cõtinue aliter ⁊ aliter ſe hr̄e q̄ prius ſe habuit. ꝗ in motu alteratiõis nõ eſt ponēdus talis fluxus ſuꝑadditus mobili ⁊ forme q̄ acquiritꝛ vel deꝑditꝛ. ita arguā in ꝓpoſito: cū aliquid mouetꝛ localiter poſſumus ꝯtinue ſaluare ꝙ ipſū aliter ⁊ aliter ſe habeat abſq; tali fluxu ſuꝑaddito: ergo nõ opꝫ ponere talē fluxū ſuꝑadditum: aūs ꝓbo: ⁊ ſuppono ꝙ ad oēm motū localē requiratur mobile: ſcđo ꝙ ad omnē motū localem requiratur locus: iſte ſuppoſitiones patent ex quid nois moueri localiter. Iſtis duobꝰ poſitis: mobile ꝑ hoc ꝙ ꝯtinue eſt in alio ⁊ alio loco: habet ſe cõtinue aliter: ⁊ aliter abſq; hoc ꝙ ponatur talis fluxus. ergo ⁊c. Sꝫ dices vltima ſphera mouetur localiter: ⁊ tamen non poſſumus ſaluare: ꝙ continue ſe habeat aliter ⁊ aliter: propter hoc ꝙ ſit in alio ⁊ alio loco: ex quo non eſt in aliquo loco: ergo videtur ꝙ ſe habeat aliter per fluxum talē ⁊c. Et ad hoc dico: ꝙ vltima ſphera non mouetur localiter fm̄ ſe totā collectiue ſumptā: patet hoc: q̄ꝛ continue manet in eodem loco: nihilominus ſicut ſibi competit eſſe in loco: ita etiam ſibi competit moueri localiter ratione partium. modo ſic eius partes mouētur localiter ⁊ cõtinue ſe habēt aliter ⁊ aliter non ꝑ aliquē fluxū eis ſuꝑadditum: ſed ꝓpter hoc ꝙ continue ſunt in alio et alio loco: ⁊ ſic patet ad rationem illam.

Ad rationes principales. Ad primā motus eſt in fieri: dico ꝙ ꝑ hoc Ariſto. nihil aliud voluit dicere niſi ꝙ quū aliquid mouetur continue ſe habet aliter ⁊ aliter q̄ prius ſe habuit: vt ſi aliquid mouetur localiter cõtinue eſt in alio et alio loco: ita ꝙ per iſtam auctoritatem bene conuincitur ꝙ ad poſitionem loci ⁊ mobilis abſolute non dicimus aliquid moueri. ſed ad poſitionē mobilis ſucceſſiue exiſtētis in alio ⁊ alio loco dicimus aliquid moueri. ¶ Ad ſecundā. motus eſt ens ſucceſſiuum ⁊c. dico ꝙ Ariſto. per hoc noluit dicere: ꝙ motus ſit talis fluxus ſuperadditus: ſed voluit dicere per hoc tm̄ ꝙ quando aliquid mouetur: tunc ipſū ſucceſſiue ſe habet aliter: ⁊ aliter nunc q̄ prius. ¶ Ad tertiā. motus cõdiuiditur tempore. per hoc voluit ꝙ quū aliquid mouetur in vna parte tēporis acquirit aliquid: et in alia parte tēporis aliud. nõ ꝙ ſit talis fluxꝰ: ſed ꝙ ſit de predicamēto quātitatis: vel qualitatis: vel vbi. accipiendo eſſe in predicamento de cuius pronomine demõſtrāte ipſum verificatꝛ generaliſſimū talis predicamēti. ¶ Ad quartā dico ꝙ immo ſi ponerentꝛ inſtātia indiuiſibilia: et hoc ad intellectū ad quē ponuntur: hec eſt ꝯcedēda motus eſt in inſtāti fm̄ dicta: ſicut hec eſt cõcedēda mobile eſt in inſtanti. ſed tamē hec eſt negāda: motus eſt motꝰ in iſtāti: ſicut iſta eſt negāda mobile mouetꝛ in inſtāti. ⁊ iſtā intellexit Ariſto. quū dixit nõ eſſe motū in inſtanti. ¶ Ad quintā bene concedo: ꝙ motus ſit motus a mouēte: hoc eſt ꝙ mobile ſit aliter ⁊ aliter ſe habēs: hoc eſt a mouēte. ¶ Ad ſextā motus eſt actus ⁊c. dico ꝙ Ariſto. ꝑ hoc intellexit: ꝙ quū aliquid mouetꝛ: tūc actu hꝫ aliq̄d alicuiꝰ gñis ⁊ adhuc eſt in potētia ad aliud: ⁊ ĩmediate poſt hoc habebit illud. ¶ Ad aliā dico ꝙ ꝑ hoc Ariſto. noluit plus dicere: niſi ꝙ a pluribꝰ ſenſibꝰ põt ꝑcipi: ꝙ aliquid mouetꝛ: tactu eñ poſſumꝰ ꝑcipe ꝙ aliq̄d mouetꝛ ſicut viſu. ¶ Ad rationes alias q̄ ꝓbāt ꝙ motꝰ nõ eſſet mobile: ad primā q̄ñ dicebatur ꝙ motꝰ eſt actꝰ mobilis: dico ꝙ hoc nõ intelligitur ꝙ motꝰ ſit aliqua res diſtincta a mobili que ſit actus mobilis: ſꝫ intelligitꝛ ꝙ q̄ñ mobile mouetur actu habet aliquid qđ prius nõ habuit: vel actu caret aliq̄ quo prius non caruit. ¶ Ad aliā ꝙ motus debet eſſe de eſſentia termini ad quē: dico ꝙ motus nõ accipitur ꝓ eo qđ mouetꝛ: ſed ꝓ illo qđ ſucceſſiue mobili acquiritur vel deꝑditur: nec ex hoc ſequitur aliquid ꝯtra dicta ¶ Ad aliā motus eſt ſubiectiue in mobili: dico ꝙ ibi nõ capitꝛ ineſſe ſicut accidēs in ſubiecto: ſꝫ ibi capitꝛ ineſſe ꝑ denominatiue p̄dicari. vnde motꝰ eſt in mobili. i. motus eſt p̄dicabilis denominatiue de mobili. vbi gr̄a: mobile mouetur. ¶ Ad aliam: ꝓiciatur vnus lapis ſurſum: tunc ibi eſt motus violentus: dico ꝙ per motū violentū terre nõ debet intelligi aliquis fluxus inherēs violenter: ſed debet intelligi ꝙ terra taliter mouetꝛ hoc eſt a motore extriſeco: ita ꝙ hoc totū: motꝰ violētꝰ: cū hic in loquij ponitꝛ loco vniꝰ alteriꝰ longe oꝛonis mobile. ſ. continue aliter ⁊ aliter ſe habet: et hoc eſt a motore extrinſeco. ¶ Deīde ad rõnes q̄ nõ ſunt naturales: ſꝫ fm̄ veritatē et fidē ꝓbātes motū localem non eſſe mobile ⁊

nec locũ. ¶ Ad primã quũ arguebať ponať ꝙ forã denudeť a mãtia: iſtũ caſũ nõ admitteret Ariſt. nihilominꝰ ſi admitteret: ꝓꝑ hoc ñ oporteret ꝯcedẽ ꝙ ad hoc ꝙ aliquid moueret localiť: ponereť fluxus talis: q̃ ſine tali fluxu poſſet ſaluari ꝙ materia ſe haberet alr̃: ⁊ alr̃: ꝓꝑ hoc ꝙ ꝯtinue eẽt in alio ⁊ alio loco. ¶ Ad aliã dico ꝙ nec Ariſto. nec cõmẽtator admiſiſſent aliq̃ mõ ꝙ totꝰ mũdꝰ fieret vnũ ꝯtinuũ: ⁊ ſilr̃ ꝙ moueret ab oriẽte ⁊c. nec ſilr̃ admiſiſſẽt ꝙ deꝰ poſſet mouere iſtũ mũdũ motu recto: verũtñ ſi iſti caſus admitterent nõ ꝓꝑ hoc ꝯcedẽdũ eſſet ꝙ mũdus moueret localiter: ꝓꝑ hoc ꝙ ad hoc ꝙ aliquid moueať localr̃: requirit ꝙ mutet locũ: ſeu ꝙ prius fuerit in vno loco: ⁊ poſtea in alio: mõ q: totꝰ mũdus collectiue ſũptꝰ nõ eſt in loco ex eo ꝙ nihil ẽ extra ſeipſum: ſeqtur ꝙ non põt moueri localr̃: nihilominus iſtis caſibꝰ ꝯceſſis bñ eſſet ꝯcedendũ: ꝙ moueret: ſ; nõ eſſet ꝯcedendũ ꝙ moueret localr̃. finaliter ğ dico ꝙ volentes loqui ⁊ ꝯcedere ꝙ ꝯceſſiſſet Ariſto. non coguntur ad ponẽdũ ꝙ ad motũ localem: ſeu ad hoc ꝙ qd dicať moueri localr̃: reqrať talis fluxꝰ ſupadditus. eo ꝙ ſine tali poſſet ſaluari alr̃ ⁊ alr̃ ſe haberi. ⁊ i alio ⁊ alio loco.

Queſtio. VI.

VTrũ admittentes caſus diuinos oporteat ꝯcedere ꝙ motus localis ſit alia res a mobili ⁊ loco? ⁊ arguitur primo ꝙ nõ ꝑ rõnes factas pᷓ ſcδa pte q̃ſtionis p̃cedentis.

In oppoſitũ arguiť: nã admittẽtes hmõi caſus habẽt admittere ꝙ deus oĩa alia a ſe poſſet annihilare p̃ter vnũ mobile: ⁊ illud mouere ab oriẽte ꝟſꝰ occidẽs. vt ꝟbi gr̃a ſphera lune. tũc hoc admiſſo. ſ. quocũq; extrĩſeco ſphere lũe ãnihilato: ⁊ ipã ſit mota: q: moueť ꝯtinue: ſe h; alr̃ ⁊ alr̃: q̃ prius: ſed nõ ſe h; alr̃ ⁊ alr̃ ad aliqδ extrinſecũ: ex eo ꝙ quodlibet extrinſecũ eſt ãnihilatũ p̃ter ſpherã: ğ op; dicere ꝙ ſe h; alr̃ ⁊ alr̃ reſpectu intrĩſeci: ſ; hoc nõ poſſemꝰ ſaluare niſi poneremꝰ motũ ipſiꝰ eẽ quoddã ſupadditũ: ad qδ ꝯtinue ſe h; alr̃: ſm ꝙ vna vice h; vnã ptẽ illiꝰ motꝰ ⁊ alia vice aliã: ⁊ q̃ rõne oĩbus annihilatis moueť tali fluxu ſupaddito: eadẽ rõe videť ꝙ ⁊ prius. S; tũc iſti admittẽtes caſus diuinos coguntur alr̃ rñdere: q̃ nõ volentes admittẽ caſus diuĩos: ſicut eẽnt ſolũ volẽtes loq̃ ⁊ admittẽ in ꝑſona Ariſt. ¶ Nos igiť volentes admittẽ caſus diuĩos ſupponimꝰ p̃mo ꝙ moueri eſt alr̃ ⁊ alr̃ ſe hr̃e ſm priꝰ ⁊ poſteriꝰ ꝯtinue. ¶ Scδo ſupponimꝰ ꝙ deꝰ poſſet facẽ totalẽ mũdũ. ſ. orbes celeſtes ⁊ iſta ĩferiora vnũ ꝯtinuũ ⁊ ipm voluere ab oriẽte ꝟſus occidẽs: vl̓ alr̃ ſm velle ſuũ. ¶ Tũc ſit p̃ma ꝯcluſio ꝙ mũdꝰ nõ dr̃ moueri ꝓꝑ hoc ꝙ ꝯtinue ſe h; alr̃ ⁊ alr̃ reſpectu alicuiꝰ extrĩſeci: p; hoc ex eo ꝙ nullũ ẽ extrĩſecũ: nã oĩa facta ſũt vnũ ꝯtinuũ ꝑ caſum. ¶ Scδa ꝯcluſio: mũdꝰ nõ dr̃ moueri ꝓꝑ hoc ꝙ ꝯtinue ſe h; alr̃ ⁊ alr̃ ad aliqδ extrĩſecũ ſi eẽt: ꝓbať ꝑ deſcriptionẽ moueri. nã ad hoc ꝙ aliqd actualr̃ ſe hẽat ſm prius ⁊ poſteriꝰ alr̃ ⁊ alr̃ nõ ſufficit ꝙ ꝯditiõealr̃ ſe hẽat alr̃ ⁊ alr̃. S; ſi dicẽs ꝙ ſolũ mũdꝰ ĩ iſto caſu ſe h; alr̃ ⁊ alr̃ ꝯditionalr̃ ⁊ nõ actualr̃: dicã tibi ꝙ mũdꝰ moueť ſolũ ꝯditiõalr̃: ⁊ nõ actualr̃: qδ ẽ ꝯ caſũ. ¶ Tertia ꝯcluſio: mũdus dr̃ iõ moueri: q: ꝯtinue ſe h; alr̃ ⁊ alr̃ intrinſece: p; hoc: q: ad hoc ꝙ aliquid moueatur: requirit ꝙ ſe habeat aliter ⁊ alr̃ ꝑ p̃mã ſuppõnẽ: ğ ſi mũdꝰ moueť ꝑ ſcδam ſuppõnẽ ꝯtinue ſe h; alr̃ ⁊ alr̃: ſ; nõ h; extrinſecũ ſicut p; ꝑ p̃mã ꝯcluſionẽ: ğ ſm aliqδ intrĩſecũ. ¶ Quarta ꝯcluſio: illud intrĩſecũ nõ ẽ illud mobile l; ſit aliqd ſibi inherẽs: p; hoc: q: mobile ad ſemetipſũ nõ pt ſe alr̃ hr̃e q̃ prius: ex eo ꝙ ad alr̃ ⁊ alr̃ ſe habere reqriť q̃dã diuerſitas: mõ mobile ſm ſuã ſbam nõ eſt diuerſũ a ſeipõ accepto ſm eãdẽ ſbam. ¶ Quĩta cõcluſio: illud ĩtrĩſecũ ſm qδ mobile alr̃ ⁊ alr̃ ſe h; eſt ipſe motꝰ: ſeu fluxꝰ: ꝓbať: q: ſi mũdꝰ ſic moueret: nihil aliδ ſibi acqriť niſi ſit talis motꝰ. vñ deꝰ põt totalẽ mundũ mouẽ abſq; hoc ꝙ acqrať ſibi aliq̃ alia diſpõ a motu. ¶ Sexta ꝯcluſio: ĩ oĩ mobili qδ localr̃ moueť volẽtes admittẽ caſus diuĩos op; ponere fluxũ ſeu motũ inherẽtẽ mobili q ſucceſſiue illi mobili acqriť: ꝓbať: q: tales hñt admittere: ꝙ deꝰ poſſet mouere aliqδ mobile q̃cũq; extrĩſeco ãnihilato ꝯſili motu ĩ ſpecie: abſq; ꝓductiõe alicuiꝰ rei: q̃ nec ſibi ſiſis p̃exiſtebat i illo mobili. ſ; hoc nõ poſſet ſi aliis oĩbꝰ ãnihilatis illud mobile moueret aliq̃ fluxu ſibi ſupaddito: ⁊ nõ priꝰ: ſicut p; ĩtuẽti ğ ⁊c. vñ ſi diceret ꝙ ſi aliqs lapis deſcendat ⁊ nõ fluxu ſibi ſupaddito: ſ; ſi oĩa p̃ter ipm eẽnt ãnihilata ⁊ tũc deſcẽderet: hoc eẽt mediãte fluxu ſupaddito: hoc nõ val;: q: tũc oporteret ꝙ oĩbꝰ ãnihilatis p̃ter deũ ⁊ mobile ſi deberet moueri ꝯſili motu ĩ ſpecie: ſicut prius mouebať ꝙ aliq̃ res: ſiue fluxꝰ de nouo in ipõ ꝓduceret: q̃ res nec ſibi ſiſis p̃exiſtebat in ipõ: cuiꝰ oppoſitũ facẽ põt deꝰ. ¶ S; aliqs dubitaret poſito ꝙ aliqs lapis ſic deſcendat: ⁊ qñ icipit deſcẽdẽ adhuc nõ quodlibet extrĩſecu; ei ſit annihilatũ: tũc manifeſtũ ẽ ꝙ moueť localr̃: ⁊ ponať vlteriꝰ ꝙ interim ꝙ ſic deſcẽdit: ꝙ oĩa ſibi extrĩſeca ãnihilẽť: puta locꝰ ⁊ ꝯſilia: qbꝰ ãnihilatis adhuc lapis moueť: vtrũ talis motꝰ lapidis debeat dici localis dico ꝙ nõ: q: nõ eſt ad locũ: nec talis lapis mutat loca: ꝓꝑ hoc ꝙ q̃libet locꝰ ẽ ãnihilatꝰ ꝑ caſũ. ¶ Ex hoc ſeqť ꝙ ſi motꝰ eẽt ens ꝑmanẽs hoc poſſet ꝯcedi motꝰ localis ẽ qñ nõ ẽ localis: p; de motu talis lapidis: q prio eſt localis ⁊ poſtea nõ ẽ: ex hoc vlteriꝰ ſeqť ꝙ poſſent eſſe duo motꝰ eiuſdẽ ſpẽi q̃rũ vnꝰ ẽ localis ⁊ alẽ nõ: p; δ motu lapidis in loco ⁊ de motu eiuſdẽ non in loco. ¶ Secundo patet hoc idẽ de motu vltime ſphere ꝙ non eſt localis: ꝓꝑ hoc ꝙ nõ eſt in loco: ⁊ tñ eſt eiuſdem ſpeciei cũ motu ꝯſili q eẽt in loco: vñ ſi ad imaginationẽ circa vltimã ſpherã crearet vnꝰ locꝰ: vltĩa ſphera volueret motu eodẽ quo modo mouetur: ⁊ tamen tunc diceretur moueri localiter: ſm partes eius in conuexo: ſm quas nunc non diciť moueri localiter. ¶ S; diceres: ex iſtis dictis ſequitur ꝙ non omnis motus eſt localis vel alterationis: vel augmentationis: quod eſt falſum. Reſpõdetur concedendo hoc: ſed tñ dico non propter hoc ſequitur ꝙ plures ſint ſpecies motus q̃ tres cõputãdo motũ augmentationis ⁊ diminutiõis ſimul: q: omnis motus mobilis eſt eiuſdẽ ſpeciei cũ motu locali: vel alteratiõis: vel diminutiõis: vñ cũ totalis mũdus factus vnũ cõtinuũ moueretur ab oriẽte ꝟſus occidens: q̃uis motus eius nõ ſit localis: tñ eſt eiuſdẽ ſpeciei cũ motu locali: vñ ly locale eſt q̃dã denoĩatio extrĩſeca ipſiꝰ motus ſicut albũ: vel nigrũ ipſius ſubſtãtie: vnde poſito ꝙ ſortes nõ eſſet aliquo colore coloratus ⁊ plato eſſet albus adhuc ſortes ⁊ plato eſſent eiuſdẽ ſpeciei. ſic in ꝓpoſito: motus totalis mũdi ſic facti vnũ cõtinuũ q̃uis non ſit localis: eſt tamen eiuſdem ſpeciei cu; motu: quẽ vocamus localem.

Ad rationes. Ad primã ſequeretur ꝙ motus eſſet motus. ⁊ ſic in infinitum. negatur conſequentia: ⁊ quum dicebatur: ſi motus eſſet talis fluxus tunc eſſet in mobili: concedo: ⁊ quum dicebatur: ergo moueretur: poteſt dici ꝙ ſic: ſed hoc eſſet ꝑ accidens. ſ. ꝓꝑ hoc ꝙ mobile in quo eſt moueť: ⁊ ꝓꝑ hoc nõ op; motũ ſibi ſupadditũ eſſe qui mouetur. ¶ Ad ſecundã dico ꝙ non magis eſt inconueniens ꝙ motus localis conſeruetur: mobili et loco annihilato: q̃ ꝙ albedo cõſer-

ueř ⁊ nihil ſit albū:nec ex hoc ſeqř motū localē eſſe mobili ⁊ loco ānihilato:ſed bñ ſequiř motū eē q̄ prius fuit localis ⁊ mō nō:mobili ⁊ loco annihilato. ¶ Ad tertiā deꝰ pōt creare aliquā rē de nouo. ⁊ illā mouere abſq; oī ꝓductiōe alteriꝰ rei de nouo:nego hoc:q: īplicaret cōtradictionē q̄ deꝰ moueret aliquā rē p̄ moueri eiuſdez ſpeciei:cū moueri localr̄ abſq; ꝓductiōe alicuiꝰ rei noue:mō deꝰ p̄t facere q̄cq̄d fieri nō īplicat ꝯdictionē:ſed nō pōt facere qḋ īplicat ꝯdictionē fieri. ¶ Ad quartaȝ motꝰ ⁊c. r̄ndeř h̄ p̄ diſtinctionē Cōmē. intelligēdo ipaȝ ſicut v̄ba ſonāt: q̄ motꝰ accipiř dupl̄r:vno mō ꝓ fluxu forē fluētis. Alio mō ꝓ forā fluēte:primo mō nō eſt de eēntia t̄mini ad quē:ſȝ bñ ſcḋo mō:vñ in motu locali forma fluēs dř locꝰ ſeu ſpaciū cuiꝰ vna ps acq̄riř poſt aliā In motu aūt alťatiōis forā fluēs dř q̄litas q̄ ſucceſſiue acq̄riř alťabili:⁊ in motu alťatiōis:idē eſt fluxꝰ ⁊ forā fluēs:ſed nō in motu locali:vt pȝ ex p̄cedentibꝰ. ¶ Ad quintā dico q̄ nō ē ſil̄r de q̄ete ⁊ de motu: q̄es eñ eſt priuatio.motus aūt quoddā poſitiuū. ¶ Ad vltimā dico: immo neceſſe eſt ponere h̄mōi ſaltē volentes admittere caſus diuinos:⁊ q̄uo ſit neceſſe patet ex dictis.

Queſtio. VII.

QVærit ſeptimo vtrū motꝰ ſit ſubiectiue ī mobili vel ī mouēte: ⁊ arguiř p̄mo q̄ in mouēte:q: ī illo ē motꝰ: qḋ moueř: ⁊ mutař:ſed oē mouens quū mouet:vel incipit mouere moueř:vl̄ incipit moueri.ergo.maio: ē nota:⁊ mino: ꝓbař:q: quū aliquod mouens mouet ꝯtinue ſe hȝ alr̄ ⁊ alr̄:ex eo q̄ p̄mo facit ipſum mobile eē in vno loco:⁊ poſtea in alio. Cōſil̄r mō arguiř de mouēte alteratiue: ſil̄r quū aliquod mouens incipit mouere:tūc incipit aliter ſe hr̄e ex eo q̄ tūc nō mouet:ſed poſt mouebit: cū ergo moueri ſit ꝯtinue alr̄ ⁊ aliter ſe hr̄e videř q̄ moueř mouēs. ¶ Scḋo ſicut ſe hȝ q̄es ad q̄eſcēs:ita ſe hȝ motꝰ ad mouēs:ſed ita eſt q̄ q̄es habet ſe in quieſcente ſubiectiue.ergo motus in mouente ſubiectiue:ꝗ nō in mobili. ¶ Tertio motus eſt in illo:quod denominat:ſed motꝰ denoīat mouēs: ꝗ motꝰ eſt in mouēte:ergo nō in mobili.maio: eſt nota a ſil̄r:q: albedo eſt in pariete quē denoīat:mino: pȝ: q: dicimꝰ q̄ mouēs mouet. ¶ Quarto actꝰ ē in eo cuius eſt actꝰ:ſed motꝰ eſt actꝰ mouētis.ꝗ. ¶ Quinto actio eſt in agēte ⁊ nō in paſſo.ꝗ motꝰ ē in mouēte ⁊ nō in moto. ꝯñtia tenet ex eo q̄ p̄ Ariſto.in iſto tertio actio eſt inſeparabiliter cū motu:⁊ ſil̄r p̄ auctorē ſex principiorū oīs actio eſt in motu.añs ꝓbař:q: actio denoīat agēs:⁊ nō paſſum:ergo eſt in agente ⁊ nō in paſſo propter hoc q̄ ſic denoīans eſt in eo qḋ denominat.ergo ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto tertio:qui vult q̄ motus eſt ſubiectiue in mobili.i.in eo qḋ moueř. Et ſil̄r dicit Cōmē. q̄ motꝰ eſt bñ mouentis: ſȝ nō in eo. Et ꝓbař rōne:q: motus nō eſt in mouēte ſm̄ q̄ mouēs:q: ſic ſeq̄reř: q̄ oē mouēs moueret:ſed hoc ē falſum:q: eſt dare mouēs īmobile:ꝯñtia tenet ex eo q̄ ly ſm̄ reduplicat de oī:ex hoc relinquiř q̄ motus eſt in mobili:⁊ nō in mouēte ſm̄ q̄ mouens. ¶ In queſtione primo videndū eſt de q̄ aliq̄l̄r tāgebař in p̄mo argumēto:vtrū in quolibet agēte oporteat ponere diſpoſitionē ſupadditā.ſcḋo videndū eſt de queſito.

Quantum ad primum ſciendum q̄ quoddā eſt agēs immutabile ⁊ incorporeū: quoddam v̄o mutabile ⁊ corporeū. Alia diſtinctio. agētiū mutabiliū ⁊ corporeorū quoddā eſt qḋ in agēdo non repatiř: ſicut eſt celū:ſol illuminās iſta inferiora:quoddā v̄o eſt qḋ ī agēdo repatiř:ſicut calidū:frigidū:⁊ h̄mōi. ¶ Tūc ſit p̄ma ꝯcluſio.ad hoc q̄ agēs immutabile agat: non oportet in ipō ponē aliquā diſpoſitionē ſupadditā ſm̄ quā agat:pȝ hoc de p̄ma cā:q̄ agit aliquid abſq; hoc q̄ ponatur aliquid ſibi ſupadditū:ex eo q̄ eſt eēntia oīno ſimplex. ¶ Scḋa ꝯcluſio.ad hoc q̄ agēs mutabile corporeū: qḋ in agēdo nō repatiř: agat:opȝ ponē ī ipō aliquā diſpōnē ſibi ſupadditā:pȝ de ſole:q̄ nō ageret ī iſta īferiora illuminādo:niſi in ipō ponereř lux q̄ ē q̄dā q̄litas ſibi ſuperaddita:⁊ ſm̄ quā diffundet circa ſe lumē. ¶ Tertia ꝯcluſio.ad hoc q̄ tale agēs agat nō opȝ ponere in ipō aliquā nouā diſpoſitionē quā priꝰ nō habuit:pȝ hoc:nā q̄ ſol ſuo lumīe calefaciat iſta īferiora: nō opȝ q̄ aliquā habeat diſpōnēȝ nouā q̄ prius caruit: vñ ad hoc ſufficit ſol lux ⁊ calefactibilia:⁊ q̄ debite ſint approximata. Sȝ diceret aliquis:ꝯ:ponař q̄ ſortes de nouo ſit gñatꝰ:⁊ calefiat a ſole:tūc ſol alr̄ ſe hȝ q̄ prius ſe habuit eo q̄ mō calefacit ſor. ⁊ prius nō calefaciat ipm̄. mō non pōt alr̄ ſe hr̄e q̄ p̄us ſe habuit:niſi ſit aliq̄d ſibi ſupadditū:vl̄ ſibi amotū:ſȝ clarū ē q̄ nihil eſt amotum a ſole.ꝗ. ¶ Scḋo nā ſol ñ calefacit iſta īferiora niſi moueař localr̄:ſȝ motꝰ localis ē diſpō ſupaddita.ꝗ. ¶ Rñdeř ad p̄mū q̄ nihil intrīſece ſe pōt hr̄e alr̄ ⁊ alr̄ q̄ p̄us niſi ſit ſibi aliq̄d ſupadditū:vel aliq̄d ab eo remotū: nihilominꝰ pōt ſe hr̄e alr̄ ⁊ alr̄ q̄ p̄us denoīatiōe extrinſeca:nō q: ipm̄ ſit mutatū:ſȝ aliq̄d aliud ab ipō:⁊ tūc non opȝ ponere aliquā diſpoſitionē ſupadditā illi:qḋ alr̄ diciř ſe hr̄e,extrinſece: vñ iſta colūna ē mihi a ſiniſtris ſi v̄tā me erit mihi a dextris:nō p̄p̄ hoc opȝ ponere aliquā mutationē factā in colūna ſȝ bñ in me:⁊ ſic ſil̄r deꝰ aliq̄ñ creat:aliq̄ñ nō:nō tñ p̄p̄ hoc opȝ ponē aliquā mutationē in deo factā:ſȝ bñ in creatura. ⁊ ſic ſil̄r mō:ſicut arguebař in p̄mo argumēto:dico q̄ cū talis moto: mouet aliq̄d ⁊ priꝰ nō mouebař nō p̄p̄ hoc opȝ ponere mutationē eſſe in ipō mouēte:ſȝ bñ in ipſo mobili:q: q̄uis mouēs alr̄ ſe habeat q̄ p̄us:hoc tñ eſt ſm̄ denoīationeȝ extrinſecā:⁊ ex hoc pȝ ad p̄mū. ¶ Ad ſcḋam inſtātiam dico negādo q̄ ſol nō poſſet illuminare niſi moueretur: vñ ſi ſol q̄eſceret adhuc illuminaret:⁊ mediante ſuo lumine calefaceret iſta inferiora. ¶ Quarta ꝯcluſio. ſil̄r ad hoc q̄ agēs mutabile corporeū qḋ in agēdo repatitur agat:opȝ ponere in ipō aliquā diſpōnē ſibi ſupadditā:ſm̄ quā agat:pȝ hoc q: calidū nō ageret niſi in ipſo eſſet caliditas. ¶ Quinta ꝯcluſio:in tali agēte quū repatiř:opȝ ponere aliquā diſpōnē nouā:ſȝ verū ē q̄ ſm̄ illā nō dř agere:ſȝ pati:ſic ꝗ pȝ q̄ ad hoc q̄ aliq̄d agat nō opȝ q̄ in ipō ſit aliq̄ diſpō noua q̄ nō priꝰ erat in ipō niſi tūc ponereř q̄ aliq̄d in mouēdo moueret ſcḋm̄ localit̄:⁊ q̄ motꝰ localis eēt fluxꝰ ſupadditꝰ mobili ⁊c.

Quantum ad ſecūdum ſit prima diſtinctio:de eſſe in ſubiecto.ſ. q̄ vno mō eſſe in ſubiecto dř aliq̄d ſm̄ realē inherētiā:ꝯ modo quo dicimꝰ q̄ albedo ineſt parieti. ¶ Alio mō ſm̄ p̄dicationē:⁊ ex iſto mō ſolemus dicere predicatum ineſſe ſubiecto:quia vere ⁊ affirmatiue p̄dicatur de ipſo. Tunc ſit prima ꝯcluſio q̄ ſi motus localis non ponitur res diſtincta a mobili: nō oīs motus eſt in mobili tanq̄ in ſubiecto: ⁊ hoc ſm̄ realem inherentiā:hoc pȝ:q: nihil quod non eſt diſtinctū ab alio eſt in ipſo:ſm̄ realē inherentiā:⁊ per ꝯñs ſi motꝰ localis nō ponitur res diſtincta a mobili non eſt in ipſo ſm̄ realem inherentiam ⁊c. ¶ Secūda ꝯcluſio. ſi motus localis nō ponitur res diſtincta a mobili: tūc dicitur eſſe in mobili ſm̄ predicationem:pȝ hoc:quia ly motus localis eſt verificabilis affirmatiue:⁊ denoīatiue

ue de mobili. vbi gr̄a dicendo mobile mouet̄ localiter. ¶ Tertia concluſio. mot⁹ alterationis eſt in alterabili ſm̄ realē inherentiā: p3 hoc: q2 motus localis alterationis nō eſt aliud q̄ᵹ forma accidentalis: q̄ ipſi alterabili ſucceſſiue acquiritur: ſed talis eſt in alterabili ſm̄ realē3 inherētiā. ¶ Quarta ꝯcluſio. ſi mot⁹ localis ponitur res diſtincta a mobili: eſt in mobili ſm̄ realē inherētiā: p3 hoc: q2 nō eēt in mouēte: ex eo ꝙ aliꝫ nō poſſet aliqd̄ agēs mouere de nouo niſi de nouo intrinſece haberet ſe aliter q̄ᵹ prius: mō hoc eſt ꝯ̄ prius dicta in primo articulo: ⁊ q2 p̄m⁹ motor mouet primum mobile: abſq3 hoc ꝙ ponat̄ aliqd̄ in ipſo nouo. ¶ Quinta ꝯcluſio: ſiue mot⁹ localis ponat̄ res diſtīcta a mobili ſiue nō: oīs mot⁹ eſt in mobili ſubiectiue: vel ſm̄ realē inherētiā: vel ſm̄ p̄dicationē. hoc ſatis patet ex dictis in queſtione ⁊c.

Ad rationes: prima ſoluta eſt: ad ſecundā quies eſt in quieſcēte: dico ꝙ quies eſt quieſcēs: vno mō actiue ſicut tenēs aliū: ⁊ qeſcēs ipſum: ⁊ ſic accipiēdo quieſcēs ꝯcedo ꝙ ſicut ſe h3 quies ad quieſcēs ſic ſe habet mot⁹ ad mouēs: ⁊ ſic vlterius dico ꝙ quies nō eſt in quieſcente. Alio mō dr̄ quieſcens idē qd̄ quietatū paſſiui gn̄is: ⁊ ſic accipiēdo bn̄ ꝯcedo ꝙ quies eſt in quieſcēte ſaltē ſm̄ p̄dicationē: ⁊ denoīationē: ⁊ vlterius ſic accipiendo: nego ꝙ ſicut ſe h3 mot⁹ ad mouēs: ſic qes ad qeſcēs. S3 bn̄ cōcedo ꝙ ſicut ſe habet mot⁹ ad motum ſic ſe habet quies ad quieſcens. i. quietatu3 ¶ Ad tertia3 motus eſt in eo quod denoīat: dico ꝙ aliqn̄ capitur eē in: ſicut effectus in ſuo efficiente. aliqn̄ vero ſicut accidēs in ſuo ſubiecto: modo motus bene ineſt mouenti: ſicut effectus ineſt efficienti: non tamen ſicut accidens ſubiecto. ¶ Ad quartā ⁊ quintā ſiḻr mō.

Queſtio. VIII.

Queritur octauo vtrū omīs actio ſit paſſio: ⁊ arguitur primo ꝙ non: actio ⁊ paſſio ſunt predicamēta diſtincta: ergo vnū eoꝝ nō eſt verificabile de alio affirmatiue: antecedēs patet: et ꝯſequētia probatur ex eo ꝙ eſſētie predicamentoꝝ ſunt impermixte: ⁊ confirmatur: nā Ariſto. in primo poſterioꝝ dicit ꝙ ꝓpoſitiones negatiue ſunt immediate in qbus vnū gn̄aliſſimū vni⁹ p̄dicamēti negat̄ de gn̄aliſſimo alteri⁹ p̄dicamenti. ¶ Scd̄o arguitur auctoritate Commen. primo metaphyſice dicentis ꝙ qdditates p̄dicamentoꝝ ſunt diuerſe: ⁊ ꝑ ꝯſequens vnū p̄dicamentum nō eſt verificabile affirmatiue de alio. ¶ Tertio effect⁹ non eſt idē cu3 illo cuius dicitur effectus: ſed paſſio eſt effectus actionis. ergo. maior eſt nota: ⁊ minor ꝓbatur per auctorē ſex principioꝝ dicentē paſſio eſt effect⁹ illatus actionis. ¶ Quarto. nam dr̄ quinto metaphyſice quecūq3 ſunt diuerſa genere: ſunt diuerſa ſpecie: ⁊ quecūq3 ſunt diuerſa ſpecie: ſunt diuerſa numero. ſed quecūq3 ſūt diuerſa numero vnū illoꝝ nō eſt aliud: ergo actio non eſt paſſio. ¶ Quinto. actio eſt paſſio: ergo agere eſt pati ⁊ per ꝯſequens agens eſt patiens: hoc autem eſt falſum: nam multa agunt que non patiuntur. ⁊ conſequentia tenet per locum a coniugatis. ¶ Sexto diſtinctarū potentiarū actus proprij ſunt diſtincti: ſed potētia actiua ⁊ paſſiua ſunt potentie diſtincte: ⁊ actio eſt ꝓprius actus potentie actiue: ⁊ paſſio potentie paſſiue. ergo actio ⁊ paſſio diſtinguuntur abinuicem. maior eſt nota: ex eo ꝙ diſtinctio potentiarū capitur penes diſtinctionem ſuoꝝ actuū. ergo.

In oppoſitū videtur eſſe Ariſto. in iſto tertio. dicit eīn ꝙ idē eſt actus motiui ⁊ mobilis: ſ3 actus motiui eſt actio: ⁊ actus mobilis eſt paſſio. g̃ idē eſt actio ⁊ paſſio. ¶ Scd̄o. nā ꝑ Ariſto. ſcd̄o de aīa: idē eſt actus ſenſibilis ⁊ ſenſitiui: idem eīn eſt viſio qua viſus videt: ⁊ viſibile videtur: ſed hoc non eſſet niſi actio eſſet paſſio. ¶ Tertio nā dicit Cōmen. v. metaphy. ꝙ inter agēs ⁊ patiēs eſt diſtātia intrinſeca: q̄ in ordīe ad agēs dr̄ actio: ⁊ in ordine ad patiēs dr̄ paſſio. ¶ Quarto vtrūq3 eoꝝ eſt mot⁹ ⁊ vtrūq3 eoꝝ ꝓcedit a mouēte: ſ3 nō ſunt mot⁹ diſtincti: ſ3 vn⁹: ergo actio eſt paſſio: ⁊ ecōuerſo: ꝯn̄tia tenet: prima pars an̄tis p3 de ſe: ſ3 ſcd̄a per antecedētis declarat̄. ſ. ꝙ nō ſunt mot⁹ diſtincti: nam ſi ſic: tunc agēs: qn̄ ageret in paſſum: oporteret ꝓducere ipm̄ duos mot⁹: qꝛ vn⁹ eēt actio ⁊ alius paſſio: ſ3 hoc ē falſū: ſufficit eīn vn⁹. ¶ In iſta q̄ſtione p̄io diſtīguēdū eſt de actiōe ⁊ paſſione: ſcd̄o ponende ſunt cōcluſiones.

Quātū ad primum diſtinguēdū primo eſt de hoc noīe actio: vn̄ actio aliqn̄ ſumit̄ ꝓ oī actu iſto mō dicitur. xij. metaphyſice ꝙ deus eſt actio pura. ¶ Scd̄o mō accipit̄ ꝓ eo qd̄ eſt ſignificabile ꝑ modum act⁹ ſcd̄i: iſto mō accipit̄ qn̄ dr̄ ꝙ intellectio ⁊ volitio ſunt actiōes ipſi⁹ dei. ¶ Tertio mō hoc nomē actio reſtringit̄ ad opatiōes electiuas q̄ ꝓcedūt ex electiōe: et iſto mō diſtinguit̄ actio ꝯ̄ factionē: ⁊ ſcīe factiue ꝯ̄ actiuas. ¶ Quarto mō actio dr̄ opatio ipſius agētis: ⁊ ſic nō diſtinguit̄ ꝯ̄ factionē: ⁊ ſic accipiendo ponit̄ vnū p̄dicamētū de decē. ¶ Deinde diſtinguēdū eſt de hoc noīe paſſio: vno modo accipitur indifferenter pro quacūq3 forma accidētali. iſto mō accipit̄ qn̄ dr̄ turpitudinē vel pulchritudinē eē paſſiōes corpis: ⁊ ſcias ⁊ virtutes eſſe paſſiōes aīe. ¶ Scd̄o hoc nomē paſſio reſtringitur ad qualitates ſenſibiles. iſto mō qualitates de tertia ſpecie dn̄r paſſiōes. ¶ Tertio mō capit̄ ꝓ motib⁹ ⁊ actib⁹ appetit⁹ ⁊ maxime ſenſitiui: ⁊ iſto mō hoc nomē paſſio accipitur in moralib⁹: vn̄ ſcīa moralis d3 refrenare huiuſmodi paſſiōes. ¶ Quarto hoc nomen paſſio reſtringitur ad motus nociuos: ⁊ ad corruptiōes: ⁊ iſto mō accipitur: qn̄ dicit̄ ꝙ infirmus patitur. ¶ Quinto mō dicitur paſſio in ordine ad ſubiectū: vn̄ quādocūq3 ſunt duo termini ſupponētes ꝓ eadē re ⁊ vn⁹ eoꝝ addit aliquā ꝯnotationē extraneā tūc ille vocatur paſſio: ⁊ reliqu⁹ vocat̄ ſubiectū: ⁊ iſto mō iſte termin⁹ viſibile vocat̄ paſſio: ⁊ hic termin⁹ hō vocat̄ ſubiectū: ⁊ ita accipitur paſſio in libro poſterioꝝ. ¶ Alio mō paſſio dr̄ opatio agētis: ꝓut recipit̄ in paſſo: ⁊ iſto mō hoc nomen ponit̄ vnū p̄dicamētū. ⁊ vltimo mō accipiendo paſſionem accipitur in titulo q̄ſtionis.

Quantū ad ſecundū ſit prima cōcluſio: poſſibile eſt actionem eſſe abſq3 hoc ꝙ ſit paſſio: ꝓbat̄: q2 poſſibile eſt ꝙ deus creet vnam albedinē abſq3 hoc ꝙ creet eā in aliquo ſubiecto: ſed tunc eſſet actio et non paſſio: ex eo ꝙ iſta actio non reciperetur in aliquo ſubiecto: ſimili mō ſi crearet vnā portionē materie partem ante partē. ¶ Scd̄a ꝯcluſio. impoſſibile eſt eē paſſionē niſi ſit actio: ꝓbat̄: q2 impoſſibile eſt ꝙ aliqd̄ ꝓijciatur ſurſum: ⁊ tranſmutetur: niſi ab aliquo ꝓijciat̄: ſ3 ſi ab aliquo ꝓijcitur: tunc aliquid agit: ⁊ ſi agit tunc eſt actio: ergo ſi aliquid patitur oportet eſſe actionē: ⁊ per ꝯſequēs paſſio nō pōt eſſe niſi ſit actio. ¶ Tertia ꝯcluſio. oīs actio naturalis eſt paſſio: ꝓbat̄: cuiuſlibet agētis naturalis actio recipitur in aliquo: ergo cuiuſlibet agentis naturalis actio eſt paſſio: ꝯn̄tia tenet ex eo ꝙ paſſio dicitur opatio agentis prout recipitur in paſſo: ⁊ aīs p3 ex eo ꝙ nullū agens naturale agit niſi in aliquo

ꝓſuppoſito: per hoc eciã differt ab agẽte ſupnaturali: q2 agẽs ſupnaturale põt agere nullo ſubiecto ꝓſuppoſito in quo agat: ⁊ in quo eiꝰ actio recipiat̃. ¶ Quarta ꝯcluſio omnis motꝰ eſt actio ⁊ paſſio: patet quia omnis motꝰ eſt operatio producta ab agẽte: ⁊ recepta in paſſo. Sʒ hoc nomẽ actio cõnotat illã operationẽ eẽ ab agẽte: ⁊ hoc nomen paſſio cõnotat eandẽ rẽ eſſe receptã in paſſo: ergo ita eſt: ꝙ iſta duo nomina actio ⁊ paſſio ſupponunt ꝓ eadem re. ſ. ꝓ eodẽ motu: vel pro eodẽ pro quo ſupponit hoc nomen motꝰ. ſed hoc nomẽ actio connotat hoc eſſe ꝓductum ab agente: ⁊ hoc nomen paſſio connotat hoc idem eſſe receptum in paſſo: ſed hoc nomen motus ſignificat hoc idem: non cõnotando ꝙ recipiatur in paſſo: nec ꝙ producatur ab agẽte. Ex quo ſequitur ꝙ actio ⁊ paſſio ſunt paſſiones motꝰ: quia ſicut dicebatur ille terminus dr̃ paſſio reſpectu alteriꝰ quia ſupponit pro eadem re: ſed vltra addit quandam connotationem extraneã: mõ ſic ſe habet iſte terminꝰ actio ad hunc terminũ motus: ⁊ ſimiliter hic terminꝰ paſſio ad eundẽ: ergo vtrunqꝫ eorum dicitur paſſio motus et hoc voluit Ariſt. in iſto tertio: quũ dixit actio ⁊ paſſio non habent omnino eandem ſignificationeʒ: ⁊ quũ dixit actio ⁊ paſſio inſunt motui. Unde quia vnus hʒ aliam connotationem ꝙ alius non dicitur habere omnino eandem ſignificationem: ⁊ quũ dixit actio ⁊ paſſio inſunt motui: quia ſunt paſſiões motꝰ: dicunt̃ ineẽ motui non quidem ꝑ realẽ inherentiã: ſed ꝑ ꝑ̃dicationem denominatiuam.

Ad rationes. Ad primam actio & paſſio ſunt diſtincta predicamenta: concedo: ⁊ vlteriꝰ dico ꝙ cũ hoc ſtat ꝙ vnũ eorũ poteſt de alio affirmatiue predicare: nec ex hoc eſſentie predicamentorũ ſũt permixte: vnde ꝑ illam auctoritatẽ non intelligit̃ pluſ niſi ꝙ terminꝰ vnius ꝑ̃dicamenti non eſt verificabilis de termino alterius predicamenti predicatiõe eſſentiali ⁊ quidditatiua: nihilominus bene eſt predicabilis de eo predicatione denominatiua. vnde ꝗuis hic terminus album ſit de predicamento qualitatis: tamen predicabilis eſt in quale de ſubſtantia: cum ipſe ſit verificabilis de iſto termino homo: qui eſt in predicamẽto ſubſtantie: ſed hoc eſt in predicatione denominatiua: ⁊ non eſſentiali et quidditatiua. ¶ Ad confirmationem: quũ dicit̃ propoſitiones negatiue in quibꝰ generaliſſimum vnius predicamenti ⁊c. dico ꝙ per hoc non intelligitur: quin poſſint aliquo modo de ſe inuiceʒ predicari affirmatiue: ſed per hoc ĩtelligitur ꝙ nõ poſſint de ſe predicari inuicem affirmatiue: ⁊ quidditatiue: ⁊ ꝙ non habeamus medium probandi ꝙ vnum generaliſſimum poſſit de alio predicari in quid: ⁊ hoc ſupponitur: ſed bene habemꝰ medium probãdi ꝙ terminus de vno ꝑ̃dicamento: qui non eſt generaliſſimus non poteſt predicari in quid de termino alteriꝰ predicamenti: vnde licet non habeamus medium probandi ꝙ hec non ſit quidditatiua predicatio: ſubſtantia eſt quantitas: tamen bene habemus medium probandi ꝙ hec non ſit quidditatiua predicatio: hõ eſt linea: vel homo eſt bicubitus: ⁊ hoc intendebat Ariſto. primo poſteriorum. conſimiliter ad ſecundã dicit̃. ¶ Ad tertiam exponatur auctoritas ſecundum illa que dicta ſunt in queſtione. ¶ Ad quartam dico ꝙ ꝗuis iſti termini actio ⁊ paſſio ſint diſtincti generis: cum hoc tñ ſtat ꝙ ſupponant ꝓ eadẽ re: vnde ꝗuis iſti termini hõ et album bene ſint diuerſorum generum: tamen bene ſupponunt pro eadem re. ¶ Ad quintam ſi actio ⁊c. Reſpondetur negando conſequentiam ⁊ cuum probatur per locum a coniugatis: dicitur ꝙ talis locus non tenet in predicatione denominatiua: ſed bene quidditatiua: vnde non ſequitur homo eſt album: ergo humanitas eſt albedo: ſed bene ſequitur hõ eſt aĩal ꝫ humanitas eſt animalitas. ¶ Ad vltimam dico ꝙ bene diuerſarum potentiarũ. ſ. actiue ⁊ paſſiue eſt ideʒ actꝰ qui in ordine ad actiuam vocatur actio: ⁊ in ordine ad paſſiuam vocatur paſſio: ſed diſtinctarum potentiarum paſſiuarum: ⁊ diſtinctarum potentiarum actiuarum: bene cõcedendum eſt: ꝙ nõ poteſt idem eſſe actus ſaltem in numero: ⁊ talium potentiarum diſtinctio ad inuicem. ſ. paſſiuarum ad paſſiuam: ⁊ actiuarũ ad actiuam bene capitur ſecundum ſuorum actuum diſtinctionem: ſed non diſtinctio potentie actiue ad potentiaʒ paſſiuam: ex eo ꝙ illarum potentiarum ſicut dictum eſt eſt idem actus.

Quæſtio.IX.

Q Uæritur nono vtrũ ad naturalem pertineat determinare de infinito: et arguitur primo ꝙ nõ: quia ad mathematicum pertinet determinare de infinito. ergo non ad naturaleʒ conſequẽtia tenet ex eo ꝙ mathematicus ⁊ naturalis ſunt diuerſi artifices: ſed diuerſorum artificuʒ debent eſſe diuerſa conſyderata. ergo. antecedens probatur: ad mathematicum pertinet determinare de quantitatibus ſed quia finitum et infinitum ſunt paſſiones quantitatis ⁊ eiuſdem artificis eſt determinare de ſubiecto et paſſionibꝰ eius. ¶ Secũdo ad ſolũ metaphyſicũ pertinet conſyderare de infinito. ergo. conſequentia tenet antecedens probatur: quia ad ſolum metaphyſicum pertinet conſyderare de deo. modo ſolus deus eſt infinitus. ergo. ¶ Tertio Ariſt. in primo celi determinat de infinito. ergo ad minus Ariſt. non debet determinare de eo in iſto tertio. aliter eniʒ vna determinationum eſſet ſuperflua. ¶ Quarto ad naturaleʒ non pertinet determinare niſi de contento ⁊ de reducibili ad ly ens mobile: modo infinitum non eſt huiuſmodi. ergo. maior eſt nota ex eo ꝙ ens mobile ponitur ſubiectum ꝓprium ſcientie naturalis: minor patet: ex eo ꝙ infinitum ſi eſſet non eſſet mobile. ¶ Quinto: quod non eſt: de illo non eſt ſcientia: nec de eo pertinet determinare ad naturalem: ſed infinitum non eſt: ergo. maior eſt nota ex primo poſteriorum: non ens non contingit ſcire: minor patet per Ariſtotelem in iſto tertio: vbi ꝓbat ꝙ non eſt aliquod corpus actu infinitum. ¶ Sexto infinitum eſt ignotum. ergo de ipſo non pertinet determinare ad aliquam ſcientiam cum nõ poſſit agnoſci: nec per conſequens ad naturalem: antecedens patet quia infinitum ſecundum ꝙ huiuſmodi eſt ignotum primo huius: ergo ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſto. in hoc tertio ⁊ in primo celi. ¶ In iſta queſtione primo ponam aliquas diſtinctiones de infinito vniuerſales omnibꝰ ſequentibus queſtionibus. ſecundo reſpondebo de queſito.

Quantum ad primum ſciẽdum ꝙ ly infinitum: aliquando ſolet capi cathegorematice: aliquando ſyncathegorematice. quando capitur cathegorematice: tũc equalet huic orationi nõ habẽs finẽ vnde quum dico tale corpus eſt infinitum: ſignifico ꝙ tale corpus non habet finem. ¶ Sed quãdo capitur

ſyncathegorematice aliq̄ in ꝯtinuis exponūt ly īfinitum per iſtam orationem non tantum quin maius: ſꝫ in diſcretis exponunt per iſtam orationem non tot quin plures: ſed illud non videtur verum: nam ſecundum iſtam expoſitionem eſſet concedendum ꝙ infinita pars eſſet in continuo: quod communiter non cōceditur: conſequentia probatur: quia non tanta pars quia maior eſt in continuo. ex eo ꝙ nō ē dare maximā partem iſtius continui. ¶ Secūdo ſequeret̄ ꝙ hec eſſet concedenda infinitum pondus ſortes poteſt portare quod iterum non conceditur: conſequentia probat̄: ex quo potentia ſortis non terminatur ad maximum pondus quod ſor. poteſt portare. ¶ Alij autem exponunt ſic ⁊ in diſcretis: verbi gratia: infiniti homines currunt: duo hoīes currūt: tres hoīes currunt et ſic nō tot qn plures. ſed in continuis ſic: infinitū corpus eſt ſic corpꝰ pedale eſt corpꝰ bipedale eſt. ⁊ ſic in infinituꝫ ſed iterum hoc non ſufficit: nam poſito ꝙ viginti homines trahant vnam nauem: ⁊ triginta vnam aliam: et ſic in infinitum: ita ꝙ non pauciores q̄ viginti trahant vnam nauem: hec eſt concedenda: infiniti homines trahunt nauem: et tamen hec eſt falſa: duo homines trahunt nauem: ⁊ hec etiaꝫ: tres homines trahūt nauem ⁊ ſic vltra vſq; ad viginti. Item poſito ꝙ infinita eſſent corpora: quorum vnū nō eēt pars alterius inter que minimū eſſet decē pedum: ⁊ aliud viginti pedum: et ſic in infinitum aſcendendo ſecundum ꝓportionem duplam: hec eſſet concedenda infinitum corpus eſt: ⁊ tamen ex hoc non ſequitur pedale corpus eſt: bipedale corpus eſt: ſicut patet ex caſu. ¶ Poſſumus ergo aliter exponere ly infinitum tentum ſyncathegorematice. ſ. per iſtam orationem aliquantum: ⁊ quantumlibet maius: verbi gratia: infinitum corpus eſt: id eſt aliquantum corpus ē: ⁊ q̄tūlibet maius: ⁊ ſm̄ hoc hec eſſet falſa infinitum pondus ſor. poteſt portare: nā equalet iſti orationi: aliquantum pondus ſor. pōt portare: ⁊ quantumlibet maius illo ſor. poteſt portare. ꝓpter hoc etiam eſt falſa iſta: infinita pars eſt in iſto corpore: quia valet iſtam copulatiuam aliquanta pars eſt in iſto corpore: ⁊ quantūlibet maior eſt in iſto corpore: modo etiam ſecunda pars iſtius copulatiue eſt falſa: vnde q̄uis quacunq; parte data in iſto corpore maior ſit in ipſo non tamen quātumlibet maior: ſed bene concedendum eſt infinite partes ſunt in iſto corpore: quia aliquot: ⁊ quantumlibet plures ſunt in iſto corpore: ita ꝙ infinitum tentum ſyncathegorematice: exponitur per aliquot: ⁊ quātumlibet plures vel plura: ſed in continuis exponatur ꝑ aliquantuꝫ: ⁊ quantumlibet maius. ¶ Sciendum eſt ꝙ quum aliquis terminus qui ſolet aliquando teneri ſyncathegorematice: aliq̄n cathegorematice: ſi ponat̄ a parte ſubiecti ipſius propoſitionis: tūc ſolemus eo vti ſolū ſyncathegorematice. qn̄ v̄o ponit̄ a pte p̄dicati ſolemus eo vti cathegorematice. et ꝓp hoc ſolituꝫ eſt negare iſtam continuum eſt diuiſibile in infinitum: ⁊ concedere iſtam: in infinitum continuum eſt diuiſibile. Sic etiam concedendum eſt: ꝙ infinitis finita ſunt plura: nam aliquibus entibus finita ſunt plura ⁊ quantumlibet pluribus finita ſunt plura. Similiter cōcedendum eſt: ꝙ infinitis finita ſunt pauciora: nam aliquibus entibus finita ſunt pauciora: ⁊ quantumlibet pluribus finita ſunt pauciora. Nec ꝓpterea eēt ꝯcedendū aliq̄ finita eē plura īfinitꝫ. ¶ De infinito v̄o tento cathegorematice eſt ſciendum ꝙ ipſum multipliciter poteſt imaginari: vno modo in ꝑmanentibus: alio modo in ſucceſſiuis: ſicut ſi aliquis eſſet motus: cuiꝰ velocitas vel tarditas eēt īfinita. ¶ In ꝑmanētibꝰ aūt pōt imaginari vel in quantitate: vl' ī q̄litate: vel in duratione: vel in virtute: vel in vtroq; ſimul: ſicut eſt deus: vnde deꝰ eſt īfinitꝰ in v̄tute ⁊ in duratiōe. Et v̄tute ſolū ſicut ſi deꝰ crearet vnam caliditatem infinitam. In duratione ſolum: ſicut eſt celum. In qualitate ſolum: ſicut ſi deꝰ crearet aliquam qualitatem infinitam: tunc illud corpꝰ eſſet infinitum in qualitate: licet eſſet finitum in quātitate. In quantitate ſoluꝫ ſicut ſi deus crearet vnum corpus infinitum in quantitate. In vtroq; ſimul ſicut ſi deus crearet vnum corpus infinitum cum qualitate infinita. ¶ Alterius notandum ꝙ infinitum ī quātitate poteſt imaginari: vel infinitum ſecundum extēſionem: vel infinitum ſecundum multitudinem: ⁊ hoc eſt quod ſolet dici: ꝙ quoddam eſt infinitum in magnitudine: ⁊ quoddam ſecundum multitudinem. Alteriꝰ infinitum in multitudine poteſt imaginari: vel infinitum in multitudine partium actualiter ſeparatarum abinuicem: vl' infinitum in multitudine partium coniunctarum ⁊ non ſeparatarum: ſed ſeparabilium abinuicem per diuiſioneꝫ: vel ſignationem. Alterius infinitum ſecundum extenſionem poteſt imaginari: vel infinitum ſecundum aliquam dimenſionem: ⁊ ſecūdū aliquam non: vt ſi eſſet aliquod infinitum ſecunduꝫ lōgitudinem: finitum autem ſecundum latitudinem: et profunditatem: vel infinitum ſecundum omnē dimenſionem. ſ. tam ſecundum longum: q̄ ſecundum latum: q̄ etiā ſecundū profundū. Alterius poteſt imaginari verſus omnem differentiam poſitiōis: vt imaginatur tam infinitum verſus oriens: q̄ verſus occidens: tam verſus ſeptentrionem: q̄ verſus meridieꝫ: tam verſus polum antarcticuꝫ: q̄ verſus polū arcticum. ¶ Alio modo poteſt imaginari infinitum non verſus omnem differentiam poſitionis: ſed verſus aliquam et aliquā non. verbi gratia: vt ſi imaginaretur infinitum verſus oriens finitum tamen verſus occidens. Alterius poſſumus imaginari infinitum ſine aliqua concauitate vel cum concauitate: vt ſi imaginat̄ vnum infinitum totaliter circa nos: puta celum: vlterius protenſum in infinitum.

Quantum ad ſecundum pono hāc concluſionem ꝙ queſtio eſt vera: ⁊ probatur ſicut eam probat Ariſto. in iſto tertio.

Ad rationes ad primum dico ꝙ mathematicus omnes quantitates quas ipſe cōſyderat ſunt finite: q̄uis infinitum etiam ſit paſſio quantitatis: ipſe tamen non conſyderat de quantitate: ſecūduꝫ ꝙ infinita ſed ſecundum ꝙ finita: vnde non oportet artificem conſyderare oēs paſſiones ſui ſubiecti. ¶ Ad ſecundam dico ꝙ bene ad metaphyſicum pertinet cōſyderare de infinito in virtute: ſicut eſt deus: cum quo ſtat ꝙ naturalis poteſt determinare de alio infinito. ¶ Ad tertiam dico ꝙ differenter Ariſto. determinat hic de infinito: ⁊ in primo celi: quia quum determinauit hic in iſto tertio de infinito: nondum inueſtigauit ꝙ eſſet ponendum aliud corpus a corporibus mobilibꝰ motu recto: ⁊ igitur in iſto tertio ꝓbauit nullum infinitū eſſe mobile motu recto: ſed q̄n̄ p̄īo celi inueſtigauit vnū eſſe corpus mobile naturaliter motu circulari aliud a corporibus mobilibus motu recto: ipſe probauit ibi vniuerſaliter ꝙ nullum eſſet corpus infinitū nec mobile motu recto: nec motu circulari: ſic ergo patet determinatio Ariſt. de infinito primo celi: que ſug addit aliquam determinationem de infinito in iſto tertio. ¶ Ad quartam dico ꝙ q̄uis infinitum ſi eſſet: nō eſſet mobile localiter: tamen reducibile ad ens mo

bile:ſicut ens finitum:ſicut priuatio ad habitū:⁊ hoc ſufficiat. ¶ Ad quintam ꝙ non eſt ⁊c. dico ꝙ per hoc intelligitur ꝙ propoſitio falſa nō eſt ſcibilis:ita ꝙ nō eſt capitur ibi pro falſo:cū quo tamen ſtat:ꝙ quāuis non ſit aliquod corpus infinitum: tamen de infinito eſt ſcientia:non per ꝓpoſitiones affirmatiuas:ſed negatiuas vnde Ariſt. demonſtrauit iſtā negatiuā:nullum corpꝰ eſt infinitū:⁊ etiā de infinito bene eſt ſcientia ꝑ ꝓpoſitiones affirmatiuas conditionales:vt ſi infinitū eſſet:nō tamen per propoſitiones cathegoricas. ¶ De quinto in quo tangitur de cognitione infiniti dictum eſt in primo huius.

Queſtio.X.

VTrum aliquod ſit corpus actu infinitum ſenſibile:⁊ arguitur primo ꝙ ſic motus ⁊ tempus ſunt infinita:ergo ē aliquod corpꝰ infinitum:antecedēs ꝓbatur ꝑ Ariſto.viij.huiꝰ: vbi oſtendit ꝙ motus ⁊ tempꝰ nunq̄ inceperunt eſſe:conſequentia ꝓbatur per hoc ꝙ Ariſto. in octauo huius oſtendit ꝙ magnitudo ⁊ tēpus ⁊ motus ſunt eiuſdem rationis quo ad finitatem vel infinitatem. Et confirmatur:nā tēpus ⁊ motꝰ ſunt paſſiones magnitudinis:ergo ſi tempori ⁊ motui conuenit infinitas:⁊ magnitudini. ¶ Secundo dato aliq̄ corpore ſenſibili:probo ꝙ ipſum ſit infinitum ⁊ hoc ſic infinite ſunt ptes in continuo.ſ.corpore:ergo ipſum eſt infinitum: antecedens patet:quia aliter non eſſet infinitum diuiſibile:conſequentia ꝓbatur:quia due partes aliqualem extenſionem faciunt:⁊ tres maiorem. ergo videtur ꝙ infinita faciant extenſionem infinitā et per conſequens quodlibet corpus videtur eſſe infinitū. ¶ Secundo confirmatur:dato aliquo corpore bipedali:probo ꝙ ipſum ſit infinitum: in tali corpore ſunt infinita pedalia:ergo tale corpus eſt infinitū:conſequentia derelinquitur eſſe nota de ſe: ſed antecedēs ꝓbatur.nam diuidatur per ſignationem tale corpus in duas medietates.ſ.a.⁊ b. ⁊ ꝙ c.ſit punctus medius tunc cum inter a.⁊ b.ſunt infinita puncta ſeu infinite partes ꝓportionales a quarum qualibet ad quemlibet punctum inter b.⁊ c.ſpatium eſt pedale. ſequitur ꝙ in corpore bipedali dato ſint infinita pedalia. Conſimili ratione poſſet ꝓbari ꝙ aggregatū ex vno anno et vna hora eſſet infiniti anni. ¶ Tertio niſi materia pͥma eſſet infinita ſequeretur ꝙ non perpetue manerēt generationes ⁊ corruptiones:ſed hoc eſt falſum:⁊ contra Ariſto. in ſecundo de generatione:cōſequētia ꝓbatur ex eo:ꝙ quodlibet generatum capit portionem de materia prima: modo cum omne finitum per ablationē tandem conſumetur: ſequitur materiam primam tandem cōſumi ⁊ ſic conſumpta ceſſant generationes et corruptiōes. ¶ Quarto dato aliquo corpore quod eſſet finitum:arguitur ſic. hoc corpus eſt finitum:ergo finitum ad aliud. tunc de illo alio queritur: vtrum ſit finitū:vel infinitum:ſi infinitum habetur ꝓpoſitum:ſi finitum:tunc illud eſt finitum ad vnum aliud:⁊ ſic in infinitum:⁊ ſic totum aggregatum ex his eſſet infinitū.

In oppoſitū eſt Ariſto. in iſto tertio et in primo celi. hic enim probat ꝙ nullum corpus ſenſibile ſit infinitum. In primo celi probat vniuerſaliter nullum eē infinitum. ¶ Nota ſicut tangebatur in alia queſtione:ꝙ Ariſtoteles intendit ꝓbare ꝙ non ſit corpus aliquod ſenſibile actu infinitum intelligit ſenſibile ſenſu tactus:ſeu ꝙ nullum corpus eſt infinitum de illis que ſunt mobilia motu recto: verumtamen in iſto tertio nō probat:ꝙ non ſit aliquod corpus infinitum ſenſibile alio ſenſu a ſenſu tactus nec ꝓbat hic ꝙ non ſit corpus infinitum mobile circulariter:ſ; hoc ꝓbat primo celi. ex q̄ pꝫ quō determinat hic de īfinito:⁊ quō ī pͥo celi ⁊c. ¶ Reſpondeo modo ad queſtionem ſit prima concluſio iſta:nullum corpus ſenſibile.ſ. tangibile ſimplex eſt infinitum:et intelligitur hic de infinito in extenſione:probatur:nam talia corpora ſenſibilia ſunt quatuor et nō plura.ſ. terra:aqua:aer:ignis modo probo ꝙ nullum iſtorum eſt infinitum:nam ſic ſequeret ꝙ illud alia corrūperet:ex quo illud aliis contrariatur:⁊ ſic non haberemus niſi vnum corpus ſimplex. Cuius tamen oppoſitum videmus:conſequentia probatur:quia ex quo in maiori corpore eſt maior virtus:tunc in illo corpore ſimplici:quod eſſet infinitum eſſet infinita virtus et ꝑ conſequens ſua virtute alia deſtrueret. Sed diceret aliquis:negādo ꝙ in maiori corpore ſit maior virtus:nā in paruo igne eſſet ita magna virtus ſicut in multo aere:ergo poſſet poni aer infinitus:abſq; hoc ꝙ alia elemēta corrumperet. Breuiter hoc non valet:nam q̄uis in paruo igne ſit tanta virtꝰ ſicut in multo aere:tamen poſſet capi tantum de aere ꝙ in iſto aere eſſet maior virtus q̄ in iſto igne:ſit ergo in duplo maior aer:⁊ in ipſo dupla erit virtus: ſi igitur capiatur in duplo:dupla virtus erit in ipſo. ergo ſi capiatur aer infinitus:erit in eo virtus infinita:⁊ ſic ſtaret argumentum ſicut prius: ꝙ ſi aliquod corporum ſimplicium eſſet infinitum in ipſo eſſet virtus infinita. Verumtamen de iſta conſequentia eſt dubium:ſi in ipſo eſſet virtus infinita:tunc alia deſtrueret. hoc non videtur ſequi:ꝓpter hoc ꝙ illud corpus infinitum nō ſecundum quālibet partem ageret in alia ſimplicia: quia non ageret ſecundum partes diſtantes a corporibus ſimplicibus:vñ agēs cum agit in aliquod paſſum nō videtur agere ſecundum ſe ⁊ quodlibet ſui. nam ſi ſic tunc ſequeretur ꝙ quum aliquis poneret manum ſuā ad mare intenſius manꝰ ſua deberet frigefieri q̄ ſi poneret eam in vno vaſe pleno aque:modo hoc eſt falſum cōſequentia tenet:ex eo ꝙ mare ſecundū maiores ptes ageret in manum q̄ aqua frigida in vaſe:⁊ ideo ratio p̄dicta q̄uis ſit Ariſtote. tamen nō videtur omnino demonſtratiua. ¶ Secundo ꝙ ſi eſſet aliquod corpꝰ ſimplex infinitum:tunc ſibi cōpeteret diffinitio aggregata ex diffinitione corporis: ⁊ diffinitione infiniti:vnde diffinitio corporis eſt:corpus eſt quod eſt vndiq; extenſum. Diffinitio autem infiniti eſt carens termino:mō diffinitio aggregata ex his eſt corpus vndiq; extenſū ſine termino. ⁊ mō iſta diffinitio non cōuenit alicui corpori ſimplici:nam ſi ſic tunc non eſſet niſi vnum corpꝰ ſimplex. modo hoc eſt falſum:⁊ conſequentia tenet:quia corpus vndiq; extenſum ſine termino non compatit ſecum aliud corpus. Nota ꝙ iſta ratio bene ꝓbat ꝙ in mundo non ſit aliquod corpus ſimplex infinitum:non tamen ꝙ non ſit extra mundum:nam extra mundum poteſt eſſe vnum corpus infinitum:puta aer vel aliqͦd huiuſmodi non obſtante ꝙ eſſent in mūdo quatuor elementa quorū quodlibet eſſet finitum:nec ratio probat oppoſitum. ¶ Tertio ſi eſſet aliquod corpus tangibile ſimplex infinitum:tunc etiam eius locus eſſet infinitus:conſequens falſum:conſequentia tenet ex eo:ꝙ locus debet eſſe equalis locato. Sed falſitas cōſequētis patet:quia ſi eſſet locus infinitus in tali loco nec eſſet ſurſum nec deorſum. modo hoc eſt falſum:cum ſurſū

et deorſum ſint differentie loci. Et confirmatur: naʒ talis locus poſtꝗ eſſet locus corporis ſimplicis eēt vniformis in omnibus ſuis partibus. ⁊ per conſequens ſi poneret̃ aliquod corpus in illo loco vel vbiqꝫ quieſceret vel vbiqꝫ moueret̃: patet hoc ex eo ꝙ non eſſet maior ratio quare quieſceret in vna parte ꝗ in alia: nec eſſet ratio quare plus moueretur in vna pte loci ꝗ in alia: poſtꝗ omnes partes illius loci eſſent eiuſdem rationis: ergo vel ſemꝑ moueret̃: vel ſemper quieſceret in huiuſmodi loco illud corpus. ¶ Quarto ſi aliquod eſſet corpus ſimplex tangibile infinitum: vel hoc eēt ſecundum ſe totum graue: vel ſecundum ſe totum leue vel partim graue ⁊ partim leue: non poteſt dici primũ ex eo ꝙ ſic nulla eſſent leuia: nec poteſt dici ſecunduʒ: quia ſic nulla eēnt grauia: nec tertiũ: quia grauia ⁊ leuia habent ordinem adinuicem: mõ ſi poneret̃ illud corpus partim graue: ⁊ partim leue: vel ergo vtraqꝫ partium poneretur finita: vel vtraqꝫ infinita: vel vna finita: ⁊ vna infinita: non poteſt dici primum: quia ſic non componeretur ex eis vnum infinitum: quia ex duobꝰ finitis non reſultat vnum infinitum: nec poteſt dici ſecundum ex eo ꝙ duo infinita non habent ordinem et proportionem adinuicem: vnũ enim infinitum non eſt maius alio: nec minus: nec equale ei: ſicut poſtea videbitur. nec poteſt dici tertium ex eo ꝙ finiti ad infinitũ nullus eſt ordo vel proportio. ¶ Secunda concluſio non eſt aliquod corpus ſenſibile infinituʒ nec compoſitum nec mixtum ex diuerſis corporibus ſimplicibus nam ſi ſic: vel hoc eſſet compoſitum ex corporibꝰ ſimplicibus infinitis ſecundum multitudinem quorum quodlibet eſſet finituʒ ſecundũ magnitudinem: ⁊ hoc non: quia tunc infinita eſſent principia rerum naturalium: cuius oppoſitum oſtenſum eſt in primo huius: vel eſſet compoſitum ex finitis ſecundum multitudinem quorum quodlibet eſſet finitum ſecunduʒ magnitudinem: et hoc non quia ex talibus nunꝗ reſultaret infinitum. vel eſſet compoſitum ex finitis ſecundum multitudinem: quoruʒ quodlibet eſſet infinitum ſecũdum magnitudinem: ⁊ hoc non: quia plura infinita ſecundum magnitudinem non poſſunt ſe cõpati: ex eo ꝙ vnum infinitum totum occupat. vel eſſet cõpoſituʒ ex finitis ſecundum multitudinem: quorum vnum eſſet infinitum ſecundum magnitudinem: reliqua vero finita ſecundum magnitudinem: et hoc non iterũ ꝗa tunc infinitum ſecundum magnitudinem ſtatim alia corrumperet. ¶ Tertia concluſio nullum eſt corpus ſenſibile actu infinitum: ꝓbatur: nam omne corpꝰ ſenſibile: vel eſt ſimplex: vel mixtũ ex ſimplicibꝰ: mõ nullum iſtorum eſt infinitum ſicut probatuʒ eſt per cõcluſiones poſitas: ergo. ¶ Secundo nulluʒ corpus figuratũ eſt infinitũ. patet ex eo ꝙ figuratum eſt quod terminis claudit̃: modo omne corpus eſt figuratum. ergo ⁊c.

Ad rõnes principales. Ad primam concedo ꝙ ſicut motus ⁊ tempus ſunt infinita ſecundũ durationem ita concedendũ eſt ꝙ aliquod corpus eſt infinitum ſecundũ durationeʒ: ſed non ſecunduʒ extenſionem: ⁊ eodem modo ad confirmationem. ¶ Ad ſecundã īfinite ſunt partes ⁊c. admitto: ergo tale corpus eſt infinituʒ: negatur conſequẽtia: ⁊ quũ arguebatur due partes faciunt aliqualẽ extenſioneʒ concedo: et tres faciunt maioreʒ: verũ eſt ſi q̃libet earũ eſt equalis vni rei: vel illis duabus: vel maior. ſi tamẽ minor ꝗtus ſint tres: tamen faciunt minorẽ extenſionẽ: vnde due fabe faciunt maioreʒ extenſioneʒ ꝗ facerẽt quatuor grana milij. ¶ Ad confirmationẽ bene concedo ꝙ in corpore bipedali ſunt infinita pedalia: ſʒ iſta ſũt cõmunicantia ſic ꝙ non q̃libet eoruʒ eſt ſecunduʒ ſe totum extra aliud. hoc tñ oporteret ſi ex eis deberet conſtitui corpus infinituʒ. ¶ Ad tertiaʒ dicitur ꝙ ꝗuis materia prima nõ ſit infinita in extenſione: nihilominus poſſunt perpetuo manere generationes: ⁊ corruptiones: quia ꝗuis generatum capiat aliquã portionem materie tamen iſta prius erat materia vnius alterius: ⁊ poſtea erit materia vnius alteriꝰ: nec eſt imaginandũ ꝙ ipſa corrumpat̃ ad corruptioneʒ compoſiti. Et ſic patet ꝙ per hoc ꝙ eadem portio materie eſt ſucceſſiue ſub diuerſis formis: poteſt ſaluari ꝙ perpetue manebit generatio ⁊ corruptio abſqꝫ hoc ꝙ tota maſſa materie prime ſit infinita extẽſiue. ¶ Ad quartã dico ꝙ tandẽ deuenit̃ ad aliquod corpus ſicut ad vltimam ſpheram qđ finitur ⁊ terminatur nõ ad aliud corpus: ſed ſeipſo.

Quæſtio. XI.

VTrũ aliqua dimẽſio ſit īfinita. Et arguit̃ primo ꝙ ſic: aliq̃ linea ē īfinita ḡ aliq̃ dimẽſio ē īfinita: ꝯña tenet ex eo ꝙ omnis linea eſt dimẽſio: antecedẽs probatur: nam infinite ſunt linee gyratiue ī iſta columna: quaruʒ q̃libet eſt maior aliqua certa data. ergo linea cõpoſita ex omnibus eſt infinita: conſequentia tenet: nam quodlibet tale eſt infinitum: quod eſt compoſitum ex infinitis non cõmunicantibus quorum quodlibet eſt tantum ſicut aliqđ certum datum: antecedens ꝓbat̃: nam ſit iſta columna in ſpiſſitudine vnius pedis ⁊ imaginemur ꝙ a ſuperiori parte iſtius columne deſcendat vna linea circuiens: ⁊ gyrans medietateʒ iſtius columne: tunc clarũ eſt ꝙ iſta gyra eſt maior ꝗ circũferentia cingens iſtam columnam: deinde deſcendat vlterius circuiens ſcḋaʒ partem proportionalem iſtius columne: deinde vlterius deſcendat gyrando per tertiam deinde per quartam ⁊ in infinitum: ⁊ de qualibet gyra arguatur ſicut arguebatur de prima. ⁊ cum infinite ſint partes huius columne ſequitur infinitas eſſe gyras: ſed quia ſicut oſtenſum eſt quelibet iſtarum gyrarum eſt maior aliq̃ certa data: ſequitur totalem lineaʒ gyratiuam corporis columnaris ex omnibus his cõpoſitam eſſe infinitam. ¶ Cõſimili modo poſſet ꝓbari ꝙ ſupficies gyratiua. ſ. ſuperficies intercepta inter duas lineas gyratiuas corporis columnaris eſſet infinita. Et ſic ſimiliter poſſet ꝓbari ꝙ corpꝰ gyratiuũ īterceptũ inter q̃tuor lineas gyratiuas corporis columnaris ſit infinitum. ¶ Secundo aliqua ſupficies eſt infinita. ḡ. conſequentia tenet: antecedens probatur: quia angulus rectus planus eſt quedam ſuperficies: ſed ꝓbo ꝙ talis ſit infinita: iſte angulus eſt infinitus qui eſt compoſitꝰ ex infinitis angulis non communicantibus: quorum quilibet eſt maior vno certo dato: ſed ſic eſt de angulo recto: eſt enim compoſitus ex infinitis angulis acutis: non communicantibus: quorũ quilibet eſt maior angulo contingentie: qui eſt angulus datus: pateʒ hoc ex tertio geometrie Euclidis: vbi dicit̃ ꝙ angulꝰ contingentie eſt omniũ angulorum rectilineoruʒ acutorum acutiſſimus. ¶ Tertio aliquod corpus eſt eq̃le corpori compoſito ſi eſſet ex infinitis corporibꝰ non cõmunicantibus quorum quodlibet eſt tantum ſicut aliquod certum datum: ſed tale eſſet infinitum. ergo de facto eſt aliquod corpus infinitum. antecedens ꝓ-

batur:nã ſi eſſent infinita corpora quorũ quodlibet eēt ſicut vnum ouum:tunc ꝓbo ꝙ ex omnibus his ſine rarefactione ⁊ ſine condenſatione poteſt fieri vnum corpus finitum:nam ſint talia corpora flexibilia:⁊ ſic ſit ad imaginationẽ ꝙ in prima parte proportionali alicuius hore vnũ eorũ fiat latum:⁊ circũflectatur ſuper vnũ de illis:tunc clarum eſt ꝙ illud circunflexum eſt finite ſpiſſum:capiatur in ſecunda parte proportionali eiuſdem hore vnum aliud:⁊ circũflectatur toti aggregato ex primis duobus:tunc corpus ſecundo circunflexum eſt minus ſpiſſum q̃ corpus primo circũflexum: ꝓpter hoc ꝙ circunflectitur maiori. Deinde in tertia parte ꝓportionali eiuſdem hore capiatur iterũ vnum de illis corporibus: ⁊ circunflectatur aggregato ex illis corporibus:tunc iterum corpus tertio circunflexum eſt minus ſpiſſum q̃ corpus ſecundo circũflexum:⁊ hoc continuet̃ vlterius ꝑ ſingulas ptes ꝓportionales illius hore:in fine hore ſunt infinita corpora ſic circũflexa:q̃ ſic ſe habent:ꝙ primum ſpiſſius ſecundo:⁊ ſecundum ſpiſſius tertio ⁊ ſic vltra.ergo videtur ꝙ totalis ſpiſſitudo ex his aggregata ſit finita recte ſicut aliquod corpus eſt finitum:cuius prima pars eſt maior ſecunda:⁊ ſecũda maior tertia:⁊ ſic vltra. Et etiam ex alio:ꝙ ſi ſunt infinita habentia ſe in cõtinua proportione inter que primũ eſt maximũ:totũ aggregatum ex his non eſt infinitum:ſicut patet de partibus ꝓportionalibus continui.ſic ergo videtur ꝙ omne quantũ ex infinitis corporibus equalibus non cõmunicantibus ſine rarefactione ſine condenſatione factum ſit vnum corpus finitũ. ❡ Quarto ex duob⁹ corporibus pedalibus poteſt fieri per ſolum motum localem corpus infinitum vniformiter latum:vniformiter profundum.ergo videtur de facto eſſe aliquod corpus infinitum.conſequentia tenet ex eo ꝙ per ſolũ motum localem non acquiritur aliqua res noua:antecedens ꝓbatur:nam capiatur primo vnum corpus pedale ⁊ diuidatur vna medietas ⁊ ponatur ante illõ ſecundum longum:deinde diuidatur reſiduum medietatis.iterũ vna illarum partium ponatur ante totũ aggregatum.ſic vlterius ſecundum ptes ꝓportionales alicuius hore in fine hore factum eſt vnum corpus infinitum ſecundum longitudinem difformiter latum deinde fiat cõſimili modo de alio corpore pedali:quo facto iſta corpora ponant̃ ſic ꝙ vbi ſunt partes latiores vnius:ponantur partes ſtrictiores alterius:quo facto ex illis duobus videtur reſultare vnum corpus infinitum:ſecundum longum vniformiter latum:vniformiter profundum:ſed ex tali ſecundũ ꝙ poſtea diceretur:iterum vlterius ꝑ ſolum motum localem poſſet fieri infinitum ſimpliciter:adeo habetur propoſitum.

In oppoſitum eſt Ariſto.in iſto tertio ⁊ in primo celi. In iſta queſtione primo videndum eſt:an iſta conſequentia valeat:infinita dimenſio eſt:ergo aliqua dimenſio eſt infinita.ſecundo videndum eſt:an hec ſit concedenda.infinita dimenſio eſt.tertio videndum eſt an aliqua dimenſio ſit infinita.

Quantum ad primum ſit hæc prima concluſio:iſta conſequentia non valet reſpectu verbi de preterito.ſ.infinita dimenſio fuit:ergo aliqua dimenſio fuit infinita:nam ſi deus in aliqua parte ꝓportionali alicuius hore faceret vnam quantitatẽ pedalem:⁊ in ſecunda deſtrueret illam:⁊ faceret vnam bipedalem:⁊ iſtam in tertia deſtrueret:⁊ faceret vnam quadrupedalem:⁊ ſic vltra aſcendendo ſecundum ꝓportionem duplam:in fine hore verum eſſet dicere infinita dimenſio fuit:quia aliquenta dimenſio ⁊ quantumlibet ea maior fuit:⁊ tamen falſum eſt ꝙ aliqua dimẽſio fuit infinita:ex eo ꝙ nec iſta que fuit in prima parte ꝓportionali:nec illa que fuit in ſecũda.⁊ ſic in infinitũ. ❡ Secũda concluſio.nec valet reſpectu verbi de futuro:pꝫ hoc vt in predicto caſu ante principiũ illi⁹ hore verum erat dicere infinita dimenſio erit:⁊ tamen falſũ erat ꝙ aliqua dimenſio erit infinita. ❡ Tertia concluſio.nec valet reſpectu verbi de pñti:nam poſito ꝙ de⁹ circa mundum creet vnum aliud corpus ⁊ circa illud iterum vnum aliud:⁊ ſic in infinitum:ſic tamen ꝙ iſta corpora non eſſent continua adinuicem:hec eſſet vera infinita dimenſio eſt:vel infinitum corpus eſt:⁊ tamen hec eſſet falſa aliquod corpus eſt infinitũ:ex eo ꝙ nullum de illis corporibus eſt infinitum. ❡ Quarta concluſio.adhuc ſuppoſito ꝙ continuãtur adinuicem adhuc eſſet hec concedenda:infinitum corpus eſt:vt patet de ſe:⁊ hec eſſet neganda aliquod corpus eſt infinitum.patet ex eo:ꝙ quocunq̧ corpore dato vel demonſtrato ipſum eſt finitum. Unde Ariſtote. in iſto tertio dicit:ꝙ infinitum non eſt:ſicut hoc aliquid vnum ⁊c.

Quantũ ad ſecundũ ſit iſta pria concluſio:oīs dimenſio capienda eſt ſecundum lineam rectam:pꝫ hoc:nam decimo metaphyſice dicitur ꝙ menſura rei capienda eſt ſm lineam breuiſſimam:modo iſta eſt linea recta:⁊ Cõmẽtator pmo celi dicit ꝙ dimenſiones ſunt tres linee recte. ❡ Ex hoc ſequitur ꝙ linea curua non ꝓprie debet dici longitudo cum per eã non eſt menſurabilis lõgitudo vel latitudo nec ꝓfunditas vnde proprie loquendo ſolum linea recta debet dici lõgitudo. Sed dices.hoc non videtur verum:quia cõmuniter dicimus arcum eſſe longiorẽ chorda:⁊ tamẽ arc⁹ eſt linea curua. Reſpondetur ꝙ hoc eſt verum conditionaliter:vt ſi arcus rectificaretur eſſe longior q̃ ſua chorda. ❡ Secunda concluſio nõ eſt concedendum ꝙ īfinita magnitudo recta ſit:patet hoc:quia diameter mundi eſt maxima magnitudo recta. ❡ Tertia concluſio bene concedendum eſt ꝙ infinita magnitudo curua eſt:patet hoc tam de linea gyratiua:q̃ de ſuperficie gyratiua ⁊ de corpore gyratiuo corporis columnaris:nam aliquãta linea gyratiua eſt ⁊ q̃tũlibet maior linea gyratiua eſt.

Quantum ad tertium pono primo iſtam concluſionem ꝙ q̃uis infinita magnitudo curua ſit:tamẽ nulla magnitudo:ſiue ſit recta:ſiue ſit curua eſt infinita:probatur quia hoc maxime videretur de linea gyratiua:vel de ſuꝑficie:vel corpore gyrante ſed hoc non:quia ſi aliqua linea gyratiua eſſet infinita vel illa gyraret omnes partes ꝓportionales corporis columnaris:vel terminaretur citra terminum columne:nõ põt dici primum ex eo ꝙ nulle partes ſunt omnes partes ꝓportionales columne:et per conſequẽs nulla gyra gyrans omnes partes eſt infinita:nec põt dici ſecundum ex eo ꝙ quelibet talis eſt finita:ꝗ nulla talis eſt infinita:ergo concluſio vera.

Ad rationes principales. Ad primã patet ex dictis:vnde q̃uis infinita ſit linea gyratiua:nulla tamen linea gyratiua eſt īfinita:nec eſt aliqua linea cõpoſita ex omnibus gyris. ❡ Ad ſecundã dico ꝙ ratio bñ concluderet ⁊ aliter non:ſi angulus rectus eſſet compoſitus ex infinitis angulis non cõmunicantibus:quorum quilibet eſſet maior aliqua quantitate certa data:que tamen eſſet eiuſdem ſpeciei. modo ſic non eſt de angulo acuto:⁊ angulo contingentie:ſiit

enim anguli diuerſarum ſpecierum. ❡ Pro ſolutione tertie ratiõis dico ꝙ nõ eſt poſſibile ꝙ ex infinitis corporibus equalibus non cõmunicantibus: fiat aliquod corpus finitum deducta rarefactione ⁊ condenſatione: ⁊ quando dicebatur ꝙ infinite ſunt ibi ſpiſſitudines circunflexe: inter quas maxima eſt finita: admitto: et quum dicebatur ſpiſſitudo ex illis aggregata eſt finita: bene concederem: Sed aliter non: ſi ille ſpiſſitudines haberent ſe adinuicem in continua ꝓportione: modo non eſt ſic: non eo modo habet ſe prima ad ſecundam: ſicut ſecunda ad tertiam: ⁊ hec eſt diſſimilitudo inter illas ſpiſſitudines: ⁊ partes ꝓportionales alicuius continui. nam partes proportionales continui ſe habent in continua ꝓportione: ita ꝙ qualis eſt ꝓportio prime ptis ad ſcdam: talis ē ꝓportio ſecūde partis ad tertiam: ⁊ ſic vltra: ſic autem non eſt de illis ſpiſſitudinibus. ❡ Ad quartam dico ꝙ in ſituatione taliū corporum non reſultat ex eis vnum corpus infinitum vniformiter latum: ſed inter illa corpora intercipitur infinitum vacuum: vel aer infinitus: ſi hoc foret in aere infinito ſignato ad locum ſecundum concauitates illorū duorū corporum: ſicut poteſt patere volenti inſpicere.

Queſtio. XII.

Vtrum ſit poſſibile eſſe aliquam magnitudinem actu infinitā: ⁊ etiā an poſſibile ſit eſſe aliqđ ſpatium actu infinitum. Et arguitur primo ꝙ ſic: nam poſſibile eſt ꝙ in prima parte ꝓportionali alicuius temporis deus creet vnum lapidem pedalem: et poſſibile eſt ꝙ in ſecunda creet vnū ſaltum ad primū: et ſic vltra de alijs partibus ꝓportionalibus illius hore. ponatur ergo ꝙ in qualibet parte ꝓportionali alicuius hore deus creet vnum lapidem pedalem: in fine hore aggregatum ex omnibus illis lapidibus eſt infinitum: ergo poſſibile eſt ꝙ ſit aliqua magnitudo actu infinita. ❡ Secundo magnitudo eſt in infinitū augmentabilis: ergo videtur ꝙ ſit poſſibile eſſe magnitudinem actu infinitam: quum enim eſt aucta in infinitum: videtur ꝙ ſit actu infinita: antecedēs ꝓbatur: quia ſint a. b. due magnitudines ⁊ illud quod diuiditur ab b. addatur ad a. tunc ſic b. eſt diuiſibile in infinitum: ergo a eſt augmentabile in infinitum: conſequentia videtur tenere ex eo ꝙ per idem per cuius partis ablationem b. diminuitur a. augetur: ſed quia per eius diuiſionem diminuitur ad ſubduplum: ad ſubquadruplum: ⁊ ſic in infinitum videtur ꝙ a. augetur ad duplū: ad q̄druplū: ⁊ ſic in infinitū. ❡ Deinde ꝓbatur ꝙ ſit ſpatium de facto infinitum: ⁊ hoc extra celum: nā non minus eſt ibi ſpatium finitum q̄ infinitum: ſed ibi eſt ſpatium finitum quod probo ſic. deus poſſet creare extra mundum vnam fabam: qua creata poſſet ipſam ſecundum lineam rectam elongare a celo ꝙ plus diſtaret q̄ prius diſtabat: ſed hec nõ eſſent poſſibilia niſi ibi eſſet vacuū vel diſtantia: ergo. ❡ Secundo deus extra iſtum mūdum poſſet creare tres alios ita ꝙ eſſent quatuor mūdi: qui ſe tangerent ſecundum puncta: tunc latera intercepta inter illa. ſ. puncta non ſe tangerēt: ſed diſtarent: ⁊ per conſequens eſſet inter illa diſtantia: ⁊ ſpatium: modo non minus poneretur ibi ſpatium finitum q̄ infinitum: ergo. ❡ Tertio arguitur ſic. non minus iam ponitur extra mundum ſpatium: q̄ poneretur inter latera celi: ſi omnia eſſent annihilata que ſunt infra cōcauū orbis lune: ſed ſi ſic eēt adhuc inter latera celi eſſet ſpatium: ⁊ diſtantia: ergo: aſſumptum patet quia non propter hoc latera celi ſe tangerent ſicut latera burſe vacue: ſi ergo latera celi adhuc diſtarēt: tūc iterum inter ipſa eſſet diſtantia: ⁊ per conſequens ſpatium. Et confirmatur hoc: quia omnibus infra celum annihilatis deus poſſet creare de nouo vnum lapidē tangentem latus celi: ⁊ illum mouere ab iſto latere: et mouere ipſum ad aliud latus: tunc in tali motu continue plus ⁊ plus diſtaret ab vno latere celi: ⁊ plus ⁊ plus alteri appropinquaret: ſed hoc nō poſſet ſaluari: ſi nō poneremus ibi ſpatium ⁊ diſtantiam.

In oppoſitū eſt Ariſto. qui dicit ꝙ nec eſt: nec eſt poſſibile eſſe aliquam magnitudinem infinitam: ⁊ vlterius dicit ꝙ nec extra celum eſt aliquod ſpatium: vnde diceret ꝙ propter defectum loci ⁊ ſpatii quis non poſſet extendere manū vltra vltimam ſpheram poſito ꝙ quis eſſet prope vltimā ſpheram. ❡ Reſpōdeo ad queſtionem ponendo iſtam concluſionem ꝙ non eſt poſſibile aliquam magnitudinem circularē eſſe infinitam: immo hoc implicat contradictionem ꝙ aliqua magnitudo circularis ſit infinita. ꝓbatur: nam data aliqua magnitudine circulari infinita ipſa eſſet figurata: quia circularis: ⁊ vltra: ipſa eſſet figurata: ergo termino vel terminis clauſa. patet hoc ex eo ꝙ figura termino vel terminis clauditur. ⁊ vltra ipſa eſt termino vel terminis clauſa: ergo terminata ⁊ finita: ⁊ per conſequens non infinita. ❡ Secundo ad idē dato oppoſito concluſionis: verbi gratia: ꝙ ſit aliquis circulus infinitus in cuius circumferentia ſignentur duo puncta diſtantia abinuicem per lineam pedalem et ſint illa puncta a. ⁊ b. a quibus trahantur due linee ſcꝫ a. c. ⁊ b. c. concurrētes ⁊ facientes angulū in centro circuli: tunc ſi iſta ſunt poſſibilia: ſequeretur ꝙ poſſibile ſit angulum rectilineum eſſe acutiſſimū: ſed hoc eſt falſum: ⁊ conſequentia ꝓbatur: quia ſi ab a. ⁊ b. punctis trahantur due linee que concurrant non remote a punctis a. ⁊ b. ille linee cauſarent angulum aliqualiter acutum: ⁊ ſi concurrerent remotius cauſarent angulum acutiorem: ergo ſi remotiſſime cauſarent angulum acutiſſimum: ſed quum concurrunt in puncto c. concurrunt remotiſſime a punctis a. ⁊ b. ex quo intercipitur ſpatium infinitum inter c. a. ⁊ b. ⁊ per conſequēs angulus c. eſſet acutiſſimus: ⁊ cum ſit rectilineus: ꝓbata eſt conſequentia: ſed falſitas conſequentis ꝓbatur: quia vel latera illius anguli diſtarent: vel non diſtarent: ſi diſtarent ⁊ non diſtantia in diuiſibili ſequeretur ꝙ illa latera poſſent eſſe ꝓpinquiora: ſed tunc cauſarent angulum acutiorem: ergo angulus datus non eſt acutiſſimus: ſi autem latera non diſtarent: tūc vnum iaceret ſuper alio: ⁊ tunc non facerent angulū acutiſſimum. ❡ Tertio. nam ſi eſt poſſibile aliquam magnitudinem circularem eſſe infinitā ſequeretur duas lineas non eque diſtantes trahi verſus eandem partem per ſpatium infinitum anteq̄ concurrerent: ſed hoc eſt falſum ⁊ contra deſcriptionem linearum non eque diſtantium: ꝓbatur conſequentia: quia ſi traherentur ab a. et b. punctis ſignatis in circumferentia circuli infiniti due linee recte que primo concurrunt ī centro c. illius circuli: ille linee non eſſent eque diſtantes ⁊ traherentur per aliquantum ſpatium anteq̄ cōcurrerent ⁊ per ſpatium quadruplum ad illud anteq̄ concurrerent: ⁊ per quātumlibet ſpatium: ergo. ❡ Quarto ad idem: ſi eſſet aliquis circulus infinitus: ſequere

tur ꝙ eiuſdem circuli plura eſſent centra quod eſt cõtra tertiam geometrie Euclidis: cõſequentia probatur: nam in tali circulo plura poſſent aſſignari puncta a quibus linee ducte ad circunferentiam non eſſent inequales: omnes enim eſſent infinite: ſed vnum infinitũ non eſt inequale alteri: modo ille punctus eſt centrũ circuli a quo omnes linee ducte ad circũferentiam nõ ſunt inequales: et talis circulus infinitus ſi eſſet ſic ſe haberet ꝙ vbiq; eſſet eius centrũ circũferentia eius nuſq̃. ¶ Quinto ad idem ſic: nam ſit aliquis circulꝰ infinitus per aduerſarium: ⁊ ſignentur in eius circunferentia duo puncta ſicut prius ſcʒ a. ⁊ b. ⁊ protrahat̃ vna linea recta ab a. ad b. per modum chorde: tunc q̃ritur: vtrum chorda diſtet ab arcu: vel non: ſi dicatur ꝙ non: hoc eſt falſum ex eo ꝙ tũc chorda ⁊ arcus eẽnt vna linea. Si autem dicatur ꝙ diſtant ⁊ non diſtantia indiuiſibili cum nulla talis ſit: ergo diſtantia diuiſibili: ⁊ cum poſſet dari circulus equalis finitus in quo inter tãtum arcum ⁊ chordã cadit equalis diſtantia: ſequitur circulum finitum equalem eſſe circulo infinito quod eſt falſum. ¶ Sexto ſi poſſibile eſſet aliquẽ circulum eſſe infinitum ſequeretur ꝙ eius diameter eẽt infinita: conſequens falſum: conſequentia nota eſt de ſe: ſed falſitas conſequentis ꝓbatur: nã ſit illa diameter inter a. ⁊ b. puncta ſibi oppoſita in circũferentia illius circuli: ⁊ incipiat Sor. moueri ab a. puncto verſꝰ b. ſic ꝙ ĩ prima parte ꝓportionali alicuius hore ptrãſeat pedale: ⁊ in ſecunda tantuʒ: ⁊ ſic de ſingulis: ⁊ plato incipiat moueri a b. verſus a. ſup eandem diametrũ equali velocitate ſicut ſor. tunc clarum eſt ꝙ ſor. ⁊ plato ſibi obuiabunt ſup illa diametro: ⁊ non in inſtãti terminante excluſiue illam horam: nam tunc quilibet eorum eſt ſup vno termino illius diametri puta ſor. ſuper b. ⁊ Plato ſup a. ergo obuiabunt ſibi in aliquo inſtanti intrinſeco illius hore: ſed in quolibet inſtanti intrinſeco iſtius hore a quolibet eorum eſt pertranſitum ſolum finitum: ⁊ cum duo finita non conſtituant vnum infinitum: ſequitur ꝙ iſta duo ſpatia ab eis ptranſita non conſtituent diametrum infinitam: ⁊ cum illa duo ſpatia ſint due ſemidiametri illius circuli infiniti: ſequitur totalem diametrum illius circuli eſſe finitam: quod fuit probanduʒ. ¶ Per iſtam rationem vniuerſaliter põt ꝓbari: ꝙ nõ eſt poſſibile aliquam eẽ magnitudinem rectam infinitã inter duos terminos clauſam. ¶ Secunda concluſio: non eſt poſſibile eſſe aliquam magnitudinem quadratam infinitam: probatur per primã ⁊ vltimam rationem prime cõcluſionis ⁊c. ¶ Tertia ꝯcluſio vniuerſaliter non eſt poſſibile aliquod corpus figuratuʒ eſſe ĩfinitum: ꝓbatur ꝑ primã rationẽ prime cõcluſionis. ¶ Quarta concluſio non eſt poſſibile aliquam eſſe magnitudineʒ infinitã. ¶ Pro iſta concluſione primo pono aliquas ratiões que mihi non faciunt magnam fidẽ: deinde pono vnã rationem que mihi videtur demonſtrare concluſionẽ et iſta ſolum facit mihi fidem. Prima ratio eſt iſta: dato oppoſito concluſionis ſequeretur ꝙ eſſet poſſibile ꝙ aliquod corpus opacum obiiceretur alicui corpori luminoſo: ⁊ tamen non faceret vmbram: conſequẽs falſum: conſequentia ꝓbatur: nam per aduerſarium ſit vnum corpus luminoſum infinitum: ⁊ obiiciatur ſibi corpus quadratum pedale: ꝓbo ꝙ non facit vmbrã: pro quo ſuppono ꝙ quilibet punctus medii illuminatur qui eſt retro corpus opacum: ad queʒ attingit aliquis radius rectus ab aliquo puncto corporis luminoſi. Deinde ſuppono ꝙ illud corpus luminoſum ſic ſe habeat ꝙ ꝓportionaliter ſecundum ꝙ puncta eius plus diſtant a corpore opaco ꝓportionaliter habeãt plus de lumine: in tantum ꝙ quilibet punctus illius corporis luminoſi poſſit radiare vſq; ad corpus opacum. Tunc arguo ſic: quilibet punctꝰ medii retro corpus opacum illuminatur: ergo illud corpus opacum non facit vmbram: conſequentia tenet: antecedens ꝓbatur: nam quocunq; puncto medii dato retro corpꝰ opacum: ille diſtat a corpore opaco: ergo ad quẽlibet talem punctum poteſt peruenire radiꝰ rectus ab aliquo puncto corporis luminoſi: abſq; hoc ꝙ ipſe impediatur per corpus opacum: ergo per vnam ſuppoſitionem: quilibet punctus medii retro corpus opacum illuminatur: quod erat probandum. ¶ Secũdo arguitur ſic. ſi poſſibile eſſet aliquam magnitudinem infinitam eſſe tunc poſſibile eſſet ꝙ a. per vnam totam horam eẽt finitum: ⁊ ĩ inſtanti terminante excluſiue illã horam eſſet ĩfinitum: ⁊ tamen in iſto inſtanti nihil ſibi adderetur qḋ videtur eſſe inconueniens: probatur cõſequentia: nam ſit a. vnum pedale: quod in prima parte ꝓportionali creſcat ad duplum: ⁊ in dupla ad quadruplum: ⁊ ſic vltra: tunc in qualibet parte ꝓportionali illius hore eſt finitum: ſed in inſtanti terminante excluſiue illã horã eſt infinitum. Simili modo ſequitur ꝙ eſſet poſſibile ꝙ aliquid ꝑ vnam totam horam eẽt infinitum: ⁊ tamen in inſtanti terminante excluſiue illam horam eſſet pedale: ⁊ tamen in iſto inſtanti nihil ab eo remoueretur: quod iterum videtur inconueniẽs patet conſequentia: nam ſi a. quod factum eſt infinitũ econuerſo diminuatur per partes ꝓportionales alicuius hore: ſicut augebatur vſq; ad inſtans terminãs excluſiue illam horam: ſequitur concluſio propoſita. ¶ Tertio ad idem ſequitur ꝙ per totam horam a. eſſet maius b. ⁊ in fine hore non: ⁊ tamen in fine hore nec a. nec b. aliquid adderetur: nec aliquid ab eis remoueretur. hoc iterum videtur eſſe inconueniens: ꝓbatur conſequentia: nam poſito ꝙ a. ſit duplum ad b. ⁊ augeatur in hora: ſic ꝙ a. continue maneat duplum ad b. ⁊ ꝙ in prima parte proportionali b. augeat̃ ad dupluʒ et in ſecunda ad quadruplum: ⁊ ſic vltra: in fine hore nihil additur a. nec remouetur ab a. et ſic eſt de b. ⁊ tñ in fine hore a. non eſt maius b. poſtq̃ tam a. q̃ b. eſt infinitũ: mõ vnũ infinitũ nõ eſt maius alio. ¶ Quarto ſeq̃ret̃ ꝙ ſor. ⁊ plato mouerẽt̃ ꝑ horaʒ ſic ꝙ in qualibet ꝑte ꝓportionali illius hore ſor. ptrãſiret duplũ ad illḋ qḋ ptrãſiret plato: ⁊ tñ in fine hore ptrãſitũ a ſorte nõ eſt maius ptranſito a platone. ꝓbatur conſequentia poſito ꝙ ſor. in prima parte ꝓportionali alicuius hore ptranſeat bipedale: ⁊ plato pedale: ⁊ in ſecunda q̃drupedale: ⁊ plato bipedale: ⁊ ſic vltra eundo: ſecundum ꝓportionem duplam: tunc clarum eſt ꝙ in qualibet parte proportionali huius hore ſor. pertranſiuit duplum ad illud quod ptranſiuit plato: ⁊ tamen in fine hore ab vtroq; eſt ptranſitum infinitum: modo vnũ infinitum non eſt maius alio nec minus alio. ¶ Iſte rationes non faciunt mihi magnam fidem ꝓ concluſione: immo ſi quis vellet concedere ꝙ poſſibile eſſet magnitudinem infinitam eſſe: cõcederet omnes iſtas concluſiones: ſed nunc volo facere vnam rationem q̃ mihi facit fidem: pro quo ſuppono ꝙ non ſit poſſibile eſſe vltimam partem proportionalem alicuius continui: tunc arguitur ſic: non eſt poſſibile ꝙ in qualibet ꝑte ꝓportionali alicuius hore deus faciat vnum lapidẽ: ⁊ ipſum conſeruet cum factis ⁊ fiendis: ergo nõ eſt poſſibile eſſe infinitum: conſequẽtia tenet: antecedẽs demonſtratur ſic: nam dato oppoſito antecedẽtis: faciat deus vnum lapidem pedalem tangentem a. punctum manentem fixum: deinde in ſecunda parte proportionali eiuſdem hore remoueat illum lapidem ab

a.puncto per ſpatium pedale:faciatq; inter ipſum ⁊ a. punctum ſecundum lapidem pedalē:deinde in tertia parte ꝓportionali eiuſdē hore remoueat illud aggregatum ex illis duobus pedalibus.iterū ab a. puncto manenti fixo p ſpatiū pedale:⁊ creet tertiū lapidē inter illud aggregatū et a.punctū:⁊ ſic cōtinue p alias ptes ꝓportionales illius hore vſq; ad finē eiuſdē hore ſi eſt poſſibile.tūc clarū eſt ꝙ in fine hore aliquis lapis pedalis tangit a.punctū fixū.ergo ille lapis erat vltimus in creatione infinitorū lapidum creatorū ſecundum infinitas partes ꝓportionales hore:ſed cum per caſum cuilibet lapidi correſpondet vna pars proportionalis hore:ſequitur ꝙ lapidi vltimo tangenti a punctū in fine hore correſpondet pars ꝓportionalis hore que eſt vltima inter omnes ſicut ille lapis eſt vltimus inter omnes lapides creatos.Et cum tempus ſit de numero continuorū:ſequitur eſſe vltimā ptem ꝓportionabilem alicuius continui quod eſt contra ſuppoſitionem.Circa iſtā rationē pono aliquas cōcluſiones:prima eſt:q̄uis nō ſit poſſibile:ſicut iā ꝓbatum ē ꝙ in qualibet parte ꝓportionali alicuius hore deus faciat vnum lapidē pedalem:tñ bñ poſſibile eſt ꝙ in q̄libet parte ꝓportionali de⁹ faciat vnū lapidē.ꝓbat. nam poſſibile eſt ꝙ deus in vna hora continue ⁊ ſucceſſiue faciat vnum lapidē ita ꝙ in fine hore lapis fact⁹ a deo ſit pedalis:tunc cum q̄libet pars lapidis ſit lapis:ſequit ꝙ in qualibet parte ꝓportionali illius hore deus faciat vnū lapidem:quia facit partem lapidis. ¶ Secunda concluſio:q̄uis non ſit poſſibile ꝙ in q̄libet parte ꝓportionali alicuius hore deus faciat vnum lapidem pedalem:tamen in qualibet pte alicuius hore deus poteſt facere vnū lapidem pedalem:patet hoc quia in prima parte proportionali deus poteſt facere vnum lapidē pedalem:⁊ in ſecunda deus poteſt facere vnum lapidem pedalem:⁊ non eſt dare inſtantiam in aliquo:et ſi arguit in qualibet parte ꝓportiōali deus poteſt facere vnum lapidem pedalē:ergo poſſibile eſt ꝙ faciat ⁊c.neganda eſt conſequētia ex eo ꝙ arguitur a ſenſu diuiſo vero ad ſenſum cōpoſitum falſum.vnde non ſequitur quālibet ptem iſtius ponderis ſor.poteſt portare.ergo poſſibile eſt ꝙ quālibet partem portet.vnde ſit vnū pondus vt.viij.in grauitate quod ſit a.⁊ ſit potentia ſor.etiā vt.viij.tunc clarum eſt ꝙ quālibet partē a.ponderis ſor.poteſt portare ⁊ tamen impoſſibile eſt cum portare quamlibet partem:quia tūc a pondus poſſet portare:ſed hoc eſt falſum:quia aliter fieret actio a ꝓportione equalitatis:⁊ hoc eſt qđ alias dixi:deus in qualibet parte ꝓportionali poteſt condenſare a.ad ſubduplum:⁊ non poteſt hoc in quālibet parte ꝓportionali:quod videtur aliquibus mirabile. ¶ Tertia concluſio etiam iuxta rationē factam et cōcluſiones poſitas eſt iſta:ꝙ aliqua eſt vniuerſalis impoſſibilis:cuius quelibet ſingularis eſt poſſibilis ⁊ quelibet cuilibet earum cōpoſſibilis:hoc patet: nam hec eſt impoſſibilis:in qualibet parte ꝓportionali deus creat vnum pedale:⁊ tñ quelibet eius ſingularis eſt poſſibilis ⁊ quelibet alteri compoſſibilis:quia non eſt reperire aliquam:que non ſit poſſibilis:nec aliquas duas que non ſint cōpoſſibiles. ¶ Pro ſolutione aliquarum rationum:pono iſtam concluſionem:ꝙ ſi deus annihilaret totū quod eſt infra latera celi:tūc hec eſſet falſa:ſpatium eſt infra latera celi:patet hoc quia hec eſſet affirmatiua cuius ſubiectum ⁊ p̄dicatū non ſupponūt ꝓ eodem.⁊ iſta concluſio debet intelligi de ſpatio recto.⁊ hoc notanter addo:quia q̄uis inter partes celi non ſit ſpatium rectum:tamen adhuc bene inter eas eſt ſpatium circulare.Ex iſta concluſione ſequitur:ꝙ ſi totum quod eſt inter latera celi eſſet annihilatum ꝙ ptes celi non diſtarent diſtātia recta ſed bene diſtantia curua:patet hoc:quia ſicut album non eſt ſine albedine:ita non eſt poſſibile aliqua diſtare ſine diſtātia:⁊ nō q̄a tūc iter latera ptis celi nō eēt diſtātia recta ſequitur ipſa non diſtare ſm diſtantiā rectam. ¶ Sed contra:ſi non diſtarent diſtantiā rectā: nec inter ea eſſet ſpatium rectum:ſequeretur ꝙ latera celi ſe tangerent:ſicut latera vni⁹ burſe vacue. ¶ Reſpondetur negando conſequentiā:dico ꝙ nec diſtant nec ſe tangunt:q̄uis Ariſto.non concederet iſtum caſum eſſe poſſibilem quē oportet nos concedere ſecundum fidem. ¶ Ulterius dico ꝙ ſi totum quod eſt inter latera celi annihilaretur excepto vno lapide:qui primo tangeret vnum latus celi:dico ꝙ ſi deus moueret ipſum in tantum ꝙ tangeret aliud latus celi:non propter hoc in tali motu elongaretur a primo ⁊ approximaretur ſecundo:quia elongatio:⁊ approximatio nō poſſunt fieri ſine diſtantia:ſed modo poſitū eſt ꝙ nulla ſit ibi diſtantia neq; ſpatium:ergo.

Ad rationes principales.

Ad primā nego ꝙ poſſibile ſit ꝙ deus ⁊c.et in hoc ſtat vis argumenti. ¶ Ad ſecundam magnitudo poteſt diminui ī infinitum per diuiſionem:ergo per appoſitionem iſtarum partium ad aliā illa eſt augmentabilis in infinitum:nego conſequentiā:quia cum aliqua magnitudo p ablationem ſue medietatis diminuatur ad duplū tunc aliqua equalis ſibi p additionem illius ſolum augeretur ad ſeſquialterum:⁊ ſic non tantum augeret vna magnitudo p additionem alicuius quod reſecat ab vna alia:quantum illa diminuitur a quo reſecatur. ¶ Ad tertiam dico:ꝙ extra celum nō eſt aliquod ſpatium:et ſi deus crearet ibi vnam fabam:tunc etiā crearet ſpatium extra celum tantum quanta eſt ipſa faba et illud ſpatium eſt ipſamet faba. ¶ Ulterius dico ꝙ ſi deus moueret illam fabam a celo:non ꝓpter hoc illa diſtaret a celo recte ſicut dicebatur de lapide moto ab vno latere celi ad aliud:omni annihilato quod eſt infra latera celi. ¶ Ad aliā dico ꝙ ſi deus crearet extra iſtum mundum tres mundos:vt dicebatur:tūc inter conuexa iſtorum mundorum non eſſet diſtantia recta:ſed bene curua. ¶ Ad aliam patet ex dictis in q̄ſtione.

Quæſtio.XIII.

QVæritur decimotertio:vtrum infinite partes ſint in continuo.et arguitur ꝙ non:nā ſic ſequeret ꝙ non eſſent plures partes in toto q̄ in eius medietate:nec plures partes in celo q̄ ī grano milij:ſed hoc eſt falſū:falſitas pz:nā q̄cūq; ptes ſūt ī pte ſunt in toto.⁊ cū hoc alique ſunt in toto que non ſunt in pte:ergo videtur ꝙ quacunq; parte alicui⁹ totius data pauciores ſunt in ea q̄ in toto:conſequētia ꝓbatur:nam poſtq̄ alicuius totius continui pars eſt continua ſicut illud totum:ſequitur infinitas partes eſſe in ea:ſicut in toto:⁊ vna multitudo infinita non eſt maior alia:ſequitur tantam eſſe multitudinem partium in parte ſicut in toto:⁊ per conſequens non pauciores eſſent partes in parte q̄ in toto.ſimiliter argueretur de grano milij ⁊ de celo. ¶ Secundo ſequeretur ꝙ tale continuum eſſet infinitum:ſed hoc eſt contra

dicta:⁊ conſequētia probatur ex eo ꝙ due partes faciūt aliqualem extenſionem ⁊ tres maiorem:⁊ quatuor maiorem:⁊ ſic in infinitum:ergo ſi infinite eſſent in continuo illud continuum eſſet infinitū extenſū ex eo ꝙ infinite ꝑtes videntur facere infinitam extenſionē. ¶ Tertio ſi in iſto continuo eſſent infinite partes:cū illud ↄtinuum in tꝑe finito contingat eſſe pertranſitū ſequeretur ꝙ infinita contingeret eſſe pertrāſita:m̄ hoc eſt falſum:⁊ probatur conſequentia:quia illud cōtinuum non contingeret eſſe pertranſitū:niſi ꝑtes eiꝰ eſſent pertranſite:ſi ergo infinite partes eſſent in continuo tunc ipſum non contingeret eē pertranſitum:niſi infinita eēnt ꝑtranſita quod erat ꝓbandū. ¶ Quarto ſequeret̄ ꝙ infinita eſſet multitudo rerū ſeparatarū:⁊ diſtantium abinuicem:modo hoc reputat̄ impoſſibile:ꝓbatur conſequentia:q̄a ſi infinite eēnt ꝑtes in iſto ↄtinuo:⁊ cū tertia ps diſtet a prima:ſecunda intermediat: et ſimiliter quarta diſtat a ſecunda quia tertia intermediat:et ſic vltra infinita eſſent in iſto cōtinuo ſeparata:⁊ diſtantia abinuicē. ¶ Quinto eſt dare vltimam partem ꝓportionalem iſtius continui: et cum etiam ſit dare primam ſequitur ꝙ nō infinite partes ſunt in iſto ↄtinuo:ↄñtia tenet ex eo ꝙ vbi datur primum ⁊ vltimū:ibi non datur infinitū:antecedens probatur:nam in primo huius et ſecundo metaphyſice dicit Ariſt. vbi eſt dare primum:ibi etiam eſt dare vltimū:ergo ſi eſt dare primā partē ꝓportionalē ſicut eſt ſcd'itate:ſequitur ꝙ etiam ſit dare vltimam. ¶ Sexto ſi infinite eſſent partes in continuo vel in eo eſſent in actu:vel in potentia:non poteſt dici ꝙ in actu:q̄a tunc eēt dare multitudinem actu infinitam:qd' negat Ariſto. nec etiā in potentia ex eo ꝙ cōtinuū eſt ens in actu ḡ quelibet pars eius eſt in actu. ergo ſi infinite ſunt ꝑtes in continuo:ſequit̄ quālibet earum eſſe in actu:et nō ſolum in potentia. ¶ Septimo oīs numerus eſt finitus:ergo numerus ꝑtiū ꝓportionaliū eſt finitꝰ:nō ergo īfinitꝰ: nō ḡ ſunt infinite partes ī ↄtinuo:aña pꝫ quia omnis nūerus eſt numerabilis:⁊ quodlibet tale eſt finitū:q̄a numerus binarius eſt finitꝰ:⁊ nō ↄtingit reperire aliquā inſtātiā de aliquo numero:ḡ. ¶ Octauo ſi infinite eſſent partes in ↄtinuo:vel hoc eſſet verū de partibus eiuſdem quantitatis:vel de partibꝰ eiuſdem proportionis. Si primum tunc tale continuum eſſet infinitum:ex eo ꝙ ex infinitis partibus eiuſdem quantitatis reſultat infinitum. ſi dicatur ſecundū ad huc erit infinitum:ex eo ꝙ partes eiuſdē ꝓportionis ſunt eiuſdem quantitatis:vnde ſi diuido vnum continuum in duas medietates:deinde quamlibet earum in duas: ſicut ſunt ibi partes eiuſdem proportionis ita ſunt ibi partes eiuſdem quantitatis:nam due prime medietates ſunt eiuſdem quantitatis:⁊ ſic vltra.

In oppoſitū arguitur ſic:niſi infinite eſſent partes in continuo:ſequeretur ꝙ in diuiſione continui contingeret ſtare. Sed hoc eſt falſum: et contra philoſophum in iſto tertio ⁊ in ſexto huius:vbi vult ꝙ in diuiſione continui contingit ſemper vltra accipere: conſequentia tenet poſtq̄ ſolum in numero finito eſſent partes continui. ¶ Secundo in iſto continuo ſunt due medietates ⁊ tres tertie:⁊ quatuor q̄rte:⁊ ſic ſemper:ergo infinite ſunt partes in iſto continuo:tota ratio patet. ¶ Tertio in iſto continuo ſunt aliquot partes ⁊ quantūlibet plures:ergo. ¶ In iſta queſtione primo videndum eſt de queſito:et de aliquibus tangentibus queſitum: ſecundo videbitur vtrum plures ſint partes in toto q̄ eius medietate.

Quantum ad primū ſciendum eſt quid intelligatur per partes ꝓportionales. vnde ſciendum ꝙ dicuntur partes proportiōales a continua ꝓportionalitate:⁊ igitur debere dici partes continue proportionales:ſed ly cōtinue breuitatis cauſa dimittitur. ¶ Deinde eſt ſciendum ꝙ proportionalitas dicitur ſimilitudo proportionum:ſicut patet ex quinto Euclidis:⁊ eſt proportionalitas continua qñ eſt equalis ꝓportio primi ad ſecundum:ſicut ſcd'i ad tertium ⁊ ideo inter iſta:quatuor:duo:vnum: eſt ꝓportionalitas continua:quia qualis eſt ꝓportio quatuor ad duo talis eſt proportio duorum ad vnū. Et quia ꝓportionalitas eſt ſimilitudo ꝓportionum ad minꝰ ad ꝓportionalitatē continuā requirunt̄ tres termini:ſicut etiam patet ex quinto iam allegato. Ex quo ſequitur ꝙ improprie dicitur due partes ꝓportionales:vel vna pars proportionalis:niſi intelligendo ꝙ ſunt due vel vna de partibus proportionalibus. ¶ Secundo ſciēdum eſt ꝙ ſi ſunt continue proportionales ſecundum proportionem equalitatis:tunc dicuntur partes eiuſdem quantitatis:quando vero ſunt continue proportiōales ſm̄ ꝓportionē inequalitatis:tūc dicūt̄ ꝑtes eiuſdem proportionis. ¶ Tertio ſciendum ꝙ partes eiuſdem quantitatis ſunt duplices:quedam ſunt que dicuntur communicantes:⁊ quedam non communicātes. ¶ Non communicantes dicuntur quarum vna eſt totaliter extra aliam:nec habent aliquam partē eis communem ſicut due medietates alicuius continui. ¶ Tunc ſit prima concluſio: ꝙ partes ꝓportionales ſolent accipi ſecundum ꝓportionem duplam: ratio huius eſt:quia proportio dupla eſt magis nota. ¶ Scd'a cōcluſio ꝙ etiam poſſunt capi ſecūdū alias ꝓportiones:patet hoc:nam ꝑtes proportionales alicuius continui:poſſunt ſic capi ꝙ totum preter eius tertiā ꝑtē ſit p'ma ps ꝓportiōalis ⁊ ꝙ totū reſiduum p̄ter eiꝰ tertiā ſit ſcd'a pars ꝓportiōalis:verbi gratia ſi eſſet aliquod continuum tripedale poſſemus capere pro prima parte ꝓportionali duos pedes:⁊ ꝓ ſecūda ꝑte ꝓportionali duas tertias vnius pedis. ⁊ ſic vltra. ſimiliter poſſemus capere ꝑtes ꝓportionales alicuius continui:ſic ꝙ prima eius pars proportionalis eſſet totum preter eius quartam:⁊ ſcd'a pars proportionalis eſſet totum reſiduum quarte: p̄ter eius quartā:⁊ ſic vltra. ⁊ ſic ſimili modo ſecūdū ꝓportiōes denominatas ab alijs numeris poſſent capi ꝑtes proportionales continui. ¶ Tertia cōcluſio poſito ꝙ eſſent due magnitudines a.b. ⁊ ꝑtes ipſiꝰ a. caperent̄ ſm̄ proportionē duplā:⁊ ꝑtes ipſius b. caperēt̄ ſic ꝙ prima ps ꝓportionalis ipſiꝰ b. eſſet totū p̄ter eius tertiā ꝑtē:vel milleſimā ſicut placet:⁊ caperēt̄ ꝑtes ꝓportionales tꝑis ſm̄ diuiſionē ↄmunē. ſ. ſm̄ ꝓportionē duplā:⁊ ſint c. ⁊ d. duo mobilia. ⁊ moueat̄ c. ſuper a. et d. ſuper b. ſic ꝙ in prima parte ꝓportionali temporis c. ꝑtranſeat primam ꝑtē ꝓportionalem ipſius a. ſ. medietatē:⁊ d. primā ꝑtē ꝓportionalē ipſiꝰ b. ſ. totum p̄ter eius tertiā ꝑtem:⁊ moueantur ſic continue:ꝙ correſpondenter iſta mobilia in partibus ꝓportionalibus temporis pertranſeant partes ſuarum magnitudinum:eque cito ille magnitudines eſſent pertranſite ab iſtis duobus mobilibus:patet hoc q̄a eque cito infinite partes ſunt pertranſite ab vno ſicut ab alio: in quas diuiſe ſunt ſufficienter huiuſmodi magnitudines. ¶ Sed dices contra:continue d. eſt ante c. ergo citius pertranſibit ſuam magnitudinem q̄ c. ſuam: aſſumptum probatur: nam poſito ꝙ quelibet iſtarū magnitudinū ſit trium pedū:tunc quādo c. per

tranſiuit vnū pedē cū dimidio:⁊ ſic b ꝑtranſiuit duos pedes:ex eo ꝙ aſſignando ꝑtes ꝓportionales ſm ꝓportionē duplā:vnū cū dimidio eſt prima ps ꝓportionalis trium:aſſignando autem ꝑtes ꝓportionales: ſic ꝙ prima pars proportionalis ſit totum preter tertiā:tunc prima pars ꝓportionalis eſt duo.cū ḡ poſitū ſit ꝙ in prima parte ꝓportionali tēporis : quodlibet eorū mobiliū ꝑtranſeat pmā ꝑtē ꝓportionalē ſue magnitudinis oportet ꝙ ī fine prime ꝑtis ꝓportionalis vnū eorū vadat aū:⁊ ita in ſcda ⁊ in tertia ⁊ ſic de alijs. ¶ Rndet ꝙ nō eſt incōueniens duo mobilia ſimul incipere moueri ſup duas magnitudines eq̄les: ⁊ iſtas magnitudines eſſe eque cito ꝑtranſitas ab eis:nō obſtante ꝙ vnū mobiliū iſtorū cōtinue eſt aū aliud:⁊ ꝯtinue plus eſt ꝑtranſitū ab vno ꝙ̄ ab alio.verū eſt tñ ꝙ hoc nō poteſt eſſe:ſi eque velociter mouerent̄.veruntamen hoc poteſt eſſe quando vnū recuperat in velocitate in alia ꝑte temporis:quod non habuit in prima: et reliquum perdit in velocitate. vnde illud patet de duabus quartis equinoctialis ⁊ zodiaci:de quibus dicit auctor ſphere ꝙ eque cito incipiunt oriri:⁊ eque cito ſunt ꝑorte non obſtante ꝙ continue plus erit portum de vna ꝙ̄ de alia. ¶ Quarta cōcluſio:infinite ſūt partes in continuo proportionales:patʒ hoc:quia aliter non in infinitū continuum eſſet diuiſibile. ¶ Quinta concluſio nulle partes cōtinui ſunt omnes partes proportionales:nec alique tales ſunt infinite:ptʒ quia quibuſcunq; datis adhuc ſunt plures.ergo nulle ſunt omnes:vnde nec due ſunt oēs:nec tres : ⁊ ſic de alijs. Sed contra due medietates alicuius continui ſunt īfinite partes continui.ergo alique partes cōtinui ſūt īfinite. ꝯñtia tʒ:añs ꝓbat̄:quia due medietates ꝯtinui ſunt tres tertie:⁊ q̄tuor q̄rte:⁊ ſic vltra.ergo due medietates ſunt infinite partes. ¶ Secundo due medietates ſunt omnes partes continui. ergo alique partes continui ſunt omnes eius partes:conſequentia nota eſt de ſe.⁊ antecedens patet:quia non ſunt plures partes in continuo ꝙ̄ due medietates. ¶ Ad iſta reſpondetur:ad primam negando iſtam conſequentiā:due medietates ſunt tres tertie:⁊ eedem medietates ſunt quatuor quarte ⁊ ſic de alijs:ḡ due medietates ſunt ꝑtes infinite:ſed bene ſequitur.ergo infinite partes ſūt due medietates recte:ſicut non ſequitur continuū eſt diuiſibile in duas partes:⁊ idem ꝯtinuū eſt diuiſibile ī tres partes:⁊ ſic vltra.ergo continuum eſt diuiſibile in infinitum:propter hoc ꝙ ly infinitum a parte pdicati tenetur cathegorematice:ſʒ bene ſequit̄.ḡ in infinitum continuū eſt diuiſibile:et hoc eſt etiam illud qđ ſolet dici:non debere fieri inductionem a parte predicati: ſʒ a ꝑte ſubiecti. ¶ Ad aliā quā dicebatur:due medietates ſunt omnes partes alicuius cōtinui:hoc nego:quia ſint ille due medietates a.b. vel ergo due capitur diuiſiue vel collectiue:ſi primum:tunc ſequitur due medietates ſunt omnes partes illius continui : ergo a. eſt omnes partes illius cōtinui. ⁊ b. medietas:eſt omnes partes illius continui:modo quelibet iſtarum eſt falſa.ḡ.ſi autem ly due tenet̄ collectiue tūc hec eſt falſa:due medietates ſunt omnes ꝑtes illiꝰ continui:vñ ſic accipiēdo due medietates nō ſūt ꝑtes illius continui:ſed ſunt idē qđ ipſum totū. ¶ Sexta ꝯcluſio:infinite ſunt ꝑtes equalis quātitatis cōmunicantes in iſto continuo:iſta cōcluſio patet ex eius (ratione illius termini infinitum) expoſitione. ¶ Octaua concluſio:in nullo continuo ſunt infinite partes eq̄les ſecundum omnem dimenſionem non communicātes:patet hoc nam tunc tale eſſet infinitum:ſicut ptʒ ex precedentibus. ¶ Septima ꝯcluſio:in infinitas ꝑtes poteſt eſſe continuum actu diuiſum:patet:quia in duas ꝑtes pōt eē ꝯtinuū actu diuiſū ⁊ ī tres:⁊ nō ī tot q̄n ī plures:ḡ ī infinitas ꝑtes pōt ꝯtinuū eē actu diuiſū. ¶ Octaua concluſio:non eſt poſſibile: ꝙ in infinitas partes continuum ſit actu diuiſum:probatur:nā hec non eſt poſſibilis in infinitas partes continuū eſt actu diuiſum:quia aliter eſſet dare multitudinē actu ſeparatorum ⁊ diuerſorū non exiſtentium partes alicuius infinitam:quod eſt īpoſſibile. ¶ Sed dices ſi hec eſt vera in infinitas partes continuū poteſt eſſe diuiſum: tunc ſibi correſpondet vna de ineſſe poſſibilis:ſed hec non eſt niſi iſta in infinitas ꝑtes ꝯtinuū eſt diuiſū:nō iſtam dicis eſſe impoſſibilem per vltimam ꝯcluſionē. ¶ Reſpondetur ꝙ non ſolum vna:ſed infinite de ineē ſibi correſpondent.ſ.iſta:in duas partes continuū eſt actu diuiſum:⁊ iſta in tres ꝑtes continuum eſt actu diuiſum:⁊ ſic vltra:⁊ q̄libet iſtarum eſt poſſibilis ⁊c. Et ſimile eſt ſicut de iſta omne aſtrū poſſum videre:q̄ eſt vera:ꝙ̄uis hec nō ſit poſſibilis:omne aſtrū ego video.

Quātum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio:non ſunt plures partes in toto ꝙ̄ in eiꝰ medietate:nec in celo ꝙ̄ in grano milij:probatur:nā capiamus circulum equinoctialem:⁊ capiamus circulum circa polum.i.paruum:ſicut eſt granum milij: tunc probo ꝙ in iſto circulo magno: non ſunt plures ꝑtes:ꝙ̄ in iſto circulo paruo.pro quo ſuppono: ꝙ ambo iſti circuli circumuoluantur in vna die naturali:⁊ q̄libet circumuolatur ſine interruptione per quietem: et tunc arguitur ſic:non ſunt plures ꝑtes in iſto circulo magno ꝙ̄ ſint partes diei naturalis nec ſūt plures partes diei naturalis ꝙ̄ ſint partes in iſto circulo paruo.ergo non ſunt plures partes in iſto circulo magno ꝙ̄ in iſto circulo paruo:conſequētia tenet:antecedēs quo ad primam eius partem patet ex eo: ꝙ cuilibet parti illius circuli magni correſpondet vna pars diei naturalis:⁊ ſilr ſcda pars ptʒ ex eo ꝙ cuilibet ꝑti diei naturalis:correſpondet vna pars illius circuli parui nihilominus ꝙ̄uis non ſint plures partes in toto ꝙ̄ ī eius medietate: tamen ſunt plures partes equales vni quantitati certe date in toto ꝙ̄ in eius medietate Iſta ſit ſecunda concluſio:patet ipſa:nam aliter totū non eſſet maius ſua parte. Ad primam concluſionem vadit dictum Cōmētatoris dicētis ꝙ infinitū infinito non eſt maius:nec equale:nec minus.cum ergo infinite ſint partes ī medietate ſicut in toto:ſequit̄ non plures eē partes in toto ꝙ̄ in eius medietate. Sed dices ſi vnum infinitum non eſt maius alio:ſequitur ꝙ non plures preceſſerunt dies ꝙ̄ anni ſuppoſita eternitate mundi:modo hoc videtur falſum:conſequentia tenet ex eo ꝙ infiniti preceſſerunt anni:ſicut ⁊ dies. ¶ Reſpondetur ꝙ ſuppoſita eternitate mundi nō plures ꝓceſſerunt dies:ꝙ̄ anni:nihilominus quocunq; tempore finito dato in iſto ſunt plures dies ꝙ̄ anni ⁊ tñ in totali tempore infinito ante non.

Ad rationes prima ſoluta eſt. ¶ Ad ſecundam concedo ꝙ due partes faciunt aliqualem extenſionem:⁊ ꝙ ſi tres fuerint eq̄les illis duabꝰ: bene faciunt maiorē:ſi vero ille tres fuerint minores illis duabus:hoc non oportet: vnde due medietates faciunt tantam extenſionem ſicut tres tertie. ¶ Ad tertiam dico ꝙ infinita bene poſſunt pertranſiri in tempore finito:que tamen faciunt vnum continuum et ſunt partes vnius ſicut eſt de partibus continui: ꝙ̄uis non ſit poſſibile infinita pertranſiri ſeparata abinuicem ⁊ nō exiſtentia ꝑtes vnius. ¶ Ad q̄rtam di

eo ꝙ nō eſt impoſſibile ꝙ īfinita ſint ſepata abinuicē z et diſtātia ꝯtinuata tñ alicui itermedio: ⁊ exñtia ptes vni⁹: qualr̄ eſt de ptib⁹ vnius continui de qb⁹ arguit̄: ex hoc pʒ ad argumentū. ¶ Ad quintā dico ꝙ vbi eſt dare pͥmū ſimpliciter: ibi eſt dare vltimū: mō dico ꝙ in cōtinuo nō eſt dare pͥmā partē ſimpliciter: ſʒ bene pͥmā ſcōm ſignationem procedendo ſm certā ꝓportionē. ¶ Ad ſextā dico ꝙ infinite ſūt ptes in cōtinuo in actu: ſed qñ Ariſt. negat infinitū in actu in multitudine intelligit negare infinitū in actu: ſeparatorū abinuicē nō ꝯſtituētiū aliqͬ vnū: et dico ꝙ īfinite ſūt ptes ī ꝯtinuo in potētia ad iſtū ſēſuʒ ꝙ quotqͭ accepti poſſibile eſt plures accipe. ¶ Ad ſeptimā ꝯcedo ꝙ oīs numerus eſt finitus: ⁊ vlteri⁹ ꝯcedo: ꝙ numer⁹ ptiū proportionaliū ꝯtinui ē numer⁹ finit⁹: nā numer⁹ ternari⁹ eſt nūer⁹ triū ptiū ꝓportionaliū ꝯtinui: ⁊ numer⁹ q̄ ternari⁹ quatuor ⁊ ſic vltra. ¶ Ad octauā dico ꝙ infinite ſunt partes in cōtinuo eiuſdē ꝓportionis q̄uis inter illas infinite ſint eiuſdē quantitatis non tñ īfinite ſunt eiuſdē quantitatis vni certe date ⁊ ſignate: vñ ſi ſic tunc tale continuum eſſet infinitū: vbi tñ ille partes non eēnt cōmunicantes.

Quæſtio.XV.

Q Veritur vltimo vtrū omī magnitudine data ꝯtingat dare maiorē: ⁊ omni numero dato contingat dare maiorē. Ad pͥmum arguit̄: auctoritate mathematicoꝝ: q̄ hoc ſupponūt: vnde dicūt ꝙ oī magnitudīe data ꝯtīgit dare maiorē. ¶ Scdo ſi deo placeret poſſet creare vnā nouā ſphērā circa mundū z et cras iterum vnam aliam: ⁊ ſic ſemper vltra: ergo. conſequentia tenet ex eo ꝙ magnitudo compoſita ex toto mundo ⁊ ex ſphera de nouo creata eſt maior iſto mundo. Deinde arguitur ad ſecundum auctoritate Ariſtotelis. vnde dicit: ꝙ quocunqȝ numero dato contīgit dare maiorem: ex eo ꝙ numerus cauſatur ex diuiſione continua: cum ergo in infinitum continuum ſit diuiſibile: ſequitur ꝙ in infinituʒ numerus eſt augmētabilis.

In oppoſitum arguit̄ primo de magnitudine auctoritate Ariſto. in iſto tertio dicentis: quantamcunqȝ contingit eſſe magnitudinem in potētia: tantam contingit eſſe in actu: ſed nō contingit magnitudinem eſſe infinitam in actu: ergo non contingit magnitudinē eē infinitam in potentia: ⁊ tamen ſi omni magnitudine data contingeret dare maiorem: tūc contingeret eſſe infinitam in potentia: ⁊ q̄uis oppoſito modo ſit de numero: ⁊ de magnitudine: quantum ad hoc: tamen poteſt argui de numero ſic: quantūcunqȝ numerum contingit eſſe in potentia: tātum contingit eſſe ī actu: ſed nō contingit ipſum eſſe infinitum in actu: ergo non contingit ipſum eſſe infinitum in potētia: minorem concedit Ariſtoteles: ⁊ tunc vltra cum ipſum contingeret eſſe infinitum in actu contingeret ipſum eſſe infinitum in potentia: ſi quocunqȝ numero dato contingeret dare maiorem. ¶ In iſta queſtione videndum eſt de magnitudine. ſecundo de numero.

Quantum ad primū ſciendum eſt ꝙ aliquid poteſt fieri maius: vel per additionem alicuius ad ipm: vel per ſolam rarefactionem: ſimiliter aliquid poteſt fieri minus: vel per remotionem alicuius ab ipſo: vel per ſolam condenſationē. ¶ Tunc eſt prima concluſio: ꝙ nō omni magnitudine data eſt dabilis maior: ⁊ hoc per potentiam naturalē: ⁊ hoc per additionem alicuius ad ipſum: probatur: nam capiatur tota maſſa: ſeu tota magnitudo aggregata ex omnibus ſphēris celeſtibus ⁊ iſtis inferioribus: tunc arguitur ſic: a iſta magnitudine non eſt dabilis maior per additionem alicuius ad ipſum: per potentiam naturalem: ergo: conſequentia tenet: antecedens probatur: quia ex quo iam tota maſſa materie eſt occupata ſi huic mundo deberet fieri additio oporteret ꝙ aliqͩ corpus de nouo fieret: ⁊ non poſſet dici ꝙ hoc fieret ex materia: ex quo iam tota materia eſt occupata ſicut dictum eſt. ergo oporteret ꝙ fieret ex nihilo: quod eſt cōtra omnes philoſophos: iſto modo probat Ariſtoteles pͥmo celi: non poſſe eſſe plures mundos: nec poſſe fieri nouum mundum ab iſto diſtinctuʒ. ¶ Secūda concluſio: ꝙ non omni magnitudine data eſt dabilis maior per rarefactionem per potentiam naturalē probatur de mundo: qui nō eſt rarefactibilis ſecundū ſe totum: ex eo ꝙ celum non eſt rarefactibile: quia rarefactio conſequitur actionem qualitatum pͥmarū abinuicem: que ſunt caliditas frigiditas ⁊c. huiuſmodi qualitates non ſunt in celo nec etiam totalis maſſa infra concauum orbis lune eſt rarefactibilis ſecundū ſe totam: pꝫ hoc q̄a non poſſet ſcōm ſe totaʒ rarefieri niſi occuparet maiorem locū: ſʒ non poteſt occupare maiorem locum: niſi latera celi recederent abinuicē z ſed hoc eſt inconueniens: ergo ⁊c. nihilomin⁹ maſſa q̄ eſt infra concauum orbis lune: bñ pōt rarefieri ſcōm ptes: ſʒ tūc oportet ꝙ cōdenſet̄ ſcōm aliam partē: q̄ ſi aliqͩ rarefieret: neceſſe eſt aliqͩ condenſari: ꝓpter hoc ꝙ totalis maſſa infra concauū orbis lune nō pōt eē in maiori loco: ꝓpter hoc ꝙ latera celi nō poſſūt venire ꝓpinquius: et etiā q̄a nō eſt poſſibile eſſe vacuuʒ ideo ſi aliquid condenſatur: neceſſe eſt etiā ꝙ aliqͩ rarefiat: vt ſemper maſſa pͥdicta maneat in equali loco. ¶ Tertia ꝯcluſio ꝙ nō oīs magnitudo pōt diminui nec p remotionem alicuius ab ipſa: nec p cōdenſationem ſicut nec omnis magnitudo poteſt augeri. ꝓbatur de magnitudine: que eſt mundus: iſta nō poteſt diminui per remotionem alicuius ab ipſa: q̄a ſicut materia eſt ingenerabilis: ita etiam eſt incorruptibilis: et per conſequens non minorabilis per ablationem: et corruptionem alicuius partis ab ipſa: et per conſequens nec mundus: quo ipſa eſt comprehenſa: nec ipſa eſt condenſabilis per condenſationem: quia celū non eſt condenſabile propter hoc: ꝙ non habet qualitates pͥmas que ſunt caliditas frigiditas ⁊ cetera. ad quarum actiones ſequitur denſitas: nec etiam totalis maſſa infra concauum orbis lune contenta eſt condenſabilis ſecundum ſe totam: licet bene ſecundum partem: ſicut patet ex dictis. ¶ Quarta concluſio: his non obſtantibus ſecundum potentiam ſupernaturalem: quacūqȝ magnitudine data poſſibile eſt dare maiorem: ſicut arguebat ſecunda ratio in pͥncipio queſtionis. ¶ Quīta concluſio: q̄uis ſit dare maximam magnitudinem: puta mundum: non tamen eſt dare minimam magnitudinem inexiſtentem toti: patet hoc: quia quacūqȝ magnitudine data: eius medietas eſt minor: et ſic in infinitum. Ex hoc ſequitur ꝙ in infinitum parua magnitudo eſt: ⁊ hoc intelligendo de magnitudīe īexiſte toti: pꝫ hoc: q̄a aliquāta magnitudo ē ⁊ ī duplo minor: ⁊ ī q̄druplo: ⁊ ſic ī īfinitū. ¶ Sexta ꝯcluſio q̄cūqȝ magnitudīe data pōt dari minor ſeorſū exñs: pꝫ hoc: q̄a ipſa pōt diuidi: ⁊ tūc p diuiſionē ei⁹ eſt minor: ſic ſeorſum exñs ⁊c. ¶ Septima ꝯcluſio: falſuʒ eſt ꝙ quacunqȝ magnitudine data de facto ſit mi-

nor ſeorſum:p3 hoc:de facto eſt minimū ens naturale etiā ſic tūc actu eſſent infinita ſeorſum exiſtētia: qḋ eſt falſum:⁊ 3ᵃ Ariſt. Ex his ſeqꝛ ꝙ ꝯuis in infinitum pua magnitudo inexiſtēs toti poſſet eē:tñ īpoſſibile eſt ꝙ in infinitum pua magnitudo ꝑ ſe ſeorſum exñs ſit. fina literǧ ex his habetur ꝙ non omni magnitudine data ſit dare maiorem ⁊c.

Quātum ad ſecundū primo eſt ſciē

dum ꝙ numerus capiꝛ dupl'r: vno mō ꝓ diſcretione actualiter ſeparatoꝝ abinuicē nō facientiū vnū ꝯtinuū ſicut eſt numerᵘˢ decē hoīm:vel decē equoꝝ. Alio mō ꝓ diſcretiōe non actu ſeparatoꝝ:ſ3 bñ ſepandorum abinuicē facientiū vnū continuū:ſicut eſt numerus ꝑtiū in cōtinuo:p̄mo mō dicaꝛ numerus ꝓprie:ſcḋo mō ꝯ̄ iproprie. ❡ Tūc ſit p̄ma ꝯcluſio: ꝙ loquēdo īproprie de nūero nullo nūero ꝯtinuoꝝ dato pōt dari maior: patet hoc:quia q̄libet talis eſt infinitᵘˢ:capiēdo īfinitū ſyncathegorematice: vñ īfinitᵘˢ nūerᵘˢ eſt hoc lignū: q̄a numerᵘˢ binariᵘˢ ſicut ſunt medietates iſtius ligni ſūt hoc lignū:⁊ nūerus ternariᵘˢ:ſicut ſūt tres tertie ⁊ ſic in īfinitū. Sic ǧ accipiendo nūerū concedendū eſt ꝙ vnitas eſt numerᵘˢ: īmo infinitus numerᵘˢ eſt vnitas q̄a ſicut iā dictum eſt infinitus numerᵘˢ eſt hoc lignū: ⁊ q̄cq̄d eſt hoc lignū eſt q̄dā vnitas. ❡ Scḋa ꝯcluſio: ſic accipiēdo numerū īproprie ꝑ diuiſionē cōtinui non ſit maior numerᵘˢ ꝙ̄ ante:p3 hoc q̄a ſi ꝑ diuiſionē huiᵘˢ ligni in centū ꝑtes ſit numerᵘˢ cētenariᵘˢ: tātᵘˢ numerᵘˢ erat añ accipiēdo numerū īproprie ⁊c. ſilr ſi ꝑ diuiſionē huiᵘˢ ligni in mille ꝑtes:q̄a iſte erant añ mille ꝑtes ſicut mō:ꝯuis mō ſint ſepate ⁊ prius ꝯtinue ⁊ mō facient ꝯ̄s numerū ꝓprie dictū. ❡ Tertia ꝯcluſio loquēdo de nūero ꝓprie dicto actu eſt maximᵘˢ nūerus:p3 hoc q̄a actu eſt maxima multitudo ſeꝑatoꝝ abinuicē. hoc patz ex eo ꝙ ſcḋm Ariſt. nō eſt dare multitudinē actu infinitā ſeparatorū abinuicē nō faciētiū vnū cōtinuū. ❡ Quarta concluſio:ſilr eſt actu minimus nūerᵘˢ:p3 quia nō eſt minor numerᵘˢ ꝙ̄ ſit nūerᵘˢ binariᵘˢ. ❡ Quinta ꝯcluſio:q̄cū꜓ nūero dato pōt dari maior:p3 hoc q̄a quacū꜓ magnitudine data pōt dari minor:ꝑ diuiſionē magnitudinis:ſicut p3 ex p̄mo articulo:⁊ q̄a nūerᵘˢ cauſaꝛ ex diuiſione cōtinui:ſeqꝛ ex quo in infinitū vadit diuiſio: ꝙ in īfinitū pōt ire nūerᵘˢ:ſiue augmētatio nūeri:⁊ igiꝛ ſicut quacū꜓ magnitudīe ꝯtigit dare minorē:ita quocū꜓ nūero dato cōtingit dare maiorem. ❡ Sexta ꝯcluſio nō q̄cū꜓ nūero dato pōt dari minor ſemꝑ loquēdo de nūero ꝓprie dicto a tertia cōcluſione hucuſ꜓. p3 hoc:q̄a inter oēs numeros:nūerᵘˢ binariᵘˢ ē minimᵘˢ:ſi vnitates binarij diuidāꝛ ꝑ fractionē. ſ. vna vnitas in tres tertias:vel in quatuor quartas:⁊ iſta diuiſio nō eſt nūeri diminutio:ſ3 magis numeri augmentatio. Ex oībᵘˢ his colligiꝛ ꝙ oppoſito mō ſe hñt magnitudo ⁊ nūerᵘˢ:vñ nō q̄cū꜓ magnitudīe data ē dabilis maior ꝑ potētiā naturalē:ſed quocū꜓ nūero dato loquēdo de nūero ꝓprie dicto eſt dabilis maior ꝑ potētiā naturalem.

Ad rōnes principales. Ad primam

dico ꝙ nō repugnat imaginationi q̄cun꜓ magnitudine data dare maiorē:⁊ hoc ſufficit mathematico:ſ3 tñ hoc repugnat vel ſaltē īptinēs eſt nature. ❡ Scḋa rō eſt ꝓ quarta ꝯcluſione p̄mi articuli. quū aūt dr ad oppoſitū ꝙ nō q̄cū꜓ magnitudine data eēt dare maiorē illa:cōcediꝛ:ſed quū arguiꝛ de nūero iſta rō ſoluaꝛ:pro eiᵘˢ ſolutione dico cum Ariſt. ꝙ ꝯuis quantācū꜓ magnitudinē contingit eſſe in potētia:tātam contingat eſſe in actu; ꝓpter hoc ꝙ actu eſt maxima magnitudo quia nō poteſt eſſe maior naturaliter:tñ non quātācū꜓ numerū ꝯtingit eſſe in potētia:tm̄ ꝯtingit eē i actu: q̄a licet actu ſit maximᵘˢ numerᵘˢ accipiendo numerū ꝓprie:tñ iſto nūero pōt eē maior:⁊ licet quacun꜓ magnitudine data vel dabili eſt dare minorem:tñ nō quocū꜓ numero dato eſt dabilis minor:⁊ ſicut diuiſio magnitudinis vadit in infinitū:accipiēdo infinitū ſyncathegorematice ita augmētatio numeri vadit in infinitum.

Finis tertij libri.

❡ Queſtiōes magiſtri Alberti de Saxonia In quartum librum Phyſicorum Ariſtotelis.

Queſtio. I.

P Oſtq̃ tractatum eſt ſuper tres libros phyſicorū:nunc igiꝛ ꝯ̄ter eſt vidēdū circa quartū librū. et q̄a p̄cipaliter in iſto libro tractaꝛ de loco: ſit p̄ma q̄ſtio talis. Utrū locus ſit ſupficies. Ad ꝑtē negatiuā arguiꝛ p̄mo auctoritate pħi in p̄dicamentis: vbi locū ⁊ ſupficiē ponit diſtinctas ſpecies quātitatis. ❡ Scḋo:nam ibidem dicit Ariſto. ꝙ particule loci copulantur ad vnum terminū eundem ad quem copulantur particule corporis:ſed ſic nō eſt de partibus ſuperficiei: ergo locus non eſt ſuperficies. ❡ Tertio ſuperficies eſt quantitas:ſed locus non eſt quantitas:ergo. p̄ma pars antecedentis p3 ꝑ Ariſt. in predicamentis. ſecunda ps probaꝛ:q2 ſi locus eſſet quantitas nō eſſet ꝯſeruatiuᵘˢ locati qḋ eſt contra vnā proprietatem loci:⁊ contra Ariſto. in quarto huius. ❡ Similiter locus non eſſet principium ǧnationis: cuius oppoſitum dicit Porphyrius:ꝯ̄ntia ꝓbaꝛ:per hoc qḋ dicit Cōmē. ſuꝑ iſto quarto:quātitas nō eſt de virtutibᵘˢ actiuis ⁊ paſſiuis:⁊ ꝑ ꝯ̄ns:ſi locᵘˢ eſſet quantitas:tunc non eſſet de virtutibus actiuis ⁊ paſſiuis: et ꝑ ꝯ̄ns non eſſet conſeruatiuus locati:nec principium generationis:cum hoc pertineat ad virtutē actiuam. ❡ Quarto locus debet eſſe equalis locato ſicut dicit Ariſt. in iſto quarto:ſ3 nulla ſuperficies eſt equalis locato:ex eo ꝙ quodlibet locatum eſt corpus:ergo locus non eſt ſuperficies. ❡ Quinto vnus locus eſt contrarius alteri:ſicut locᵘˢ ſurſū:⁊ locus deorſum ſed ſuperficies non eſt cōtraria ſupficiei: ex eo ꝙ oīs ſupficies eſt quantitas:quātitati aūt nihil eſt contrarium per Ariſtotelem in predicamentis:ergo videtur ꝙ oportet ponere locum nō eſſe ſuperficiē. ❡ Sexto locᵘˢ eſt de predicamento vbi:ſed ſuperficies eſt de predicamento quantitatis:ergo locus non eſt ſupficies. conſequentia tenet ex eo ꝙ termini de diuerſis predicamentis ſemper ſunt de ſe inuicem verificabiles negatiue:ex eo ꝙ vnum generaliſſimum de alio eſt negatiue predicabile immediate. p̄ma pars antecedentis patet:quia eedem ſunt differentie loci ⁊ vbi. ſ. ſurſum ⁊ deorſum:hoc autē non eſſet:ſi locus eſſet alterius predicamenti ꝙ̄ ad vbi: ex Ariſtotele in predicamentis diuerſorum generum et cetera. ❡ Septimo locus non eſt corpus ſecundū Ariſtotelē quarto

hui⁹:ſupficies aũt eſt corp⁹ :ñ eẽ ponẽdũ ꝙ ſit aliq̃ res diuiſibilis ſm lõgitudinẽ ⁊ latitudinẽ ⁊ idiuiſibilis.ſcḋ3 ꝓfunditatẽ alia a corpe:ḡ loc⁹ nõ ẽ ſupficies: q̄ꝛ aliter loc⁹ eẽt corp⁹ ſicut ſupficies.¶ Octauo ſi loc⁹ eẽt ſupficies:ſeq̄ret ꝙ loc⁹ eẽt mobilis.ſed hoc eſt ꝯ Ariſt.i iſto q̄rto:vbi i deſcriptiõe loci exꝓmit ꝙ ſit immobilis: ꝓbat ẽt illḋ:q̄ꝛ ſi loc⁹ eẽt mobilis ſeq̄ret ꝙ aliq̄d ꝯtinue eẽt i alio ⁊ alio loco:abſq3 hoc ꝙ moueretur localr:p3 ꝯñtia de iſta domo quã dicim⁹ nõ moueri localr:⁊ tñ ſi loc⁹ ei⁹ eẽt mobilis: tũc ad motũ illi⁹ loci ꝯtinue eẽt i alio ⁊ alio loco:nõ obſtãte ꝙ nõ moueret localr.Et ex alio ſi loc⁹ eẽt imobilis tũc aliq̄d poſſet moueri localr:⁊ tñ ꝯtinue maneret i eodẽ loco:ꝯñs ẽ falſũ:ex eo ꝙ mot⁹ localis ẽ mutatio de vno loco ad aliũ:ꝯñtia t3:ſi plurita moueret ad motũ aeris locãtis ipam:ḡ de rõne loci videt eẽ imobilitas:ꝯñtia p̄ria ꝓbat:q̄ꝛ ſi loc⁹ eẽt ſupficies:oporteret ꝙ eẽt ſupficies alicui⁹ corpis ⁊ ꝑ ꝯñs ad motũ iſti⁹ corpis oporteret illã ſupficiẽ moueri:ex eo ꝙ mot̃ nobis:mouẽt oĩa q̃ in nobis ſũt:⁊ cũ oẽ corp⁹ ſit mobile:oĩs loc⁹ ſi eẽt ſupficies alicui⁹ corpis:eẽt mobilis.¶ Nono ſi loc⁹ eẽt ſupficies:tũc loc⁹ eẽt forma:ꝯñs ẽ ꝯ Ariſt.i.ſa:ꝯñtia ꝓbat:ex eo ꝙ oĩs ſupficies ſiue locãtis:ſiue locati eſt q̃dã forma ⁊ figura ⁊ diſpoſitio extriſeca:⁊ exteri⁹ apparẽs.¶ Decio.ſi loc⁹ eẽt ſupficies:tũc mũd⁹ nõ eẽt i loco:ꝯñs eſt falſũ:cũ oẽ corp⁹ ſit i loco :ꝯñtia t3:q̄ꝛ ex̃ mũdũ nõ ẽ aliq̃ ſupficies ambiẽs mũdũ.¶ Ultimo cẽtrũ mũdi ẽ loc⁹ terre ⁊ tñ nõ eſt ſupficies:ḡ q̄ſtio falſa.

In oppoſitũ vult Ariſt.i iſto quarto

In iſta q̄ſtione p̄mo ponẽde ſunt aliq̃ ꝓprietates ipſius loci.ſecundo reprobãde ſunt tres opiniones de loco.tertio ponẽde ſunt concluſiões ſm opinionẽ Ariſt.

Quantum ad primũ eſt iſta prima

proprietas loci:ꝙ locus ꝯtinet locatum.vnde cõmuniter dicimus locatum eſſe in loco:⁊ cõtineri ab ipſo. ¶ Secunda ꝓprietas ꝙ loc⁹ nõ ſit aliquid corporis locati:vnde loc⁹ nõ eſt pars ipſi⁹ locati:nec accñs ſibi inherens:p3 hoc:q̄ꝛ locatũ ſecundũ ſe totũ põt moueri ab vno loco:⁊ intrare aliũ locũ:loco p̄ori manente ſed hoc nõ poſſet eẽ ſi loc⁹ eẽt pars locati:vel accidẽs ſibi inherens.¶ Tertia ꝓprietas loci eſt ꝙ locus ꝓprius ſit equalis locato:de hoc videbit in ſeq̄nti queſtione.¶ Quarta ꝓprietas: nullũ corpus eſt ſine loco: patet ex eo ꝙ omne corpus eſt mobile localiter: non tñ omne corpus eſt in loco ipſum ambiente:pat3 hoc de totali mũdo:⁊ de hoc ẽt poſtea videbit.¶ Quinta ꝓprietas eſt ꝙ differentie loci ſunt ſurſu3:deorſum dextrorſum:ſiniſtrorſum:ante ⁊ retro.¶ Sexta ꝓprietas ꝙ corpora grauia naturaliter ſunt mobilia ad locũ deorſum:⁊ corpora leuia ad locũ ſurſum.¶ Septĩa ꝓprietas eſt ꝙ ſurſum ⁊ deorſum ſunt diuerſe potẽtie naturales: p3 hoc q̄ꝛ aliter nõ poſſet eſſe ratio quare grauia magis mouerentur deorſum ⁊ leuia ſurſum:q̃ ecõtra.¶ Octaua ꝓprietas eſt:in eodẽ loco bñ ſuccedũt ſibi diuerſa corpora:p3 hoc:q̄ꝛ in eodẽ loco in quo modo eſt aer:poſtea erit aqua aere recedẽte.¶ Nona ꝓprietas.maius corpus occupat maiorẽ locũ:pat3 ex eo ꝙ oportet locum eſſe equalem locato.¶ Decima proprietas.quod mouetur localiter oportet ꝙ mutet locum patet hoc ex eo ꝙ moueri localiter eſt mutare locum. ¶ Undecima proprietas eſt ꝙ quieſcens a motu locali non mutat locum:patet hoc:na3 non dicimus turrim noſtre domine eſſe in alio loco nũc q̃ ante.¶ Duodecima proprietas.nõ eſt poſſibile plura corpora eſſe in eodem loco : ⁊ hoc corpora quorum quodlibet eſt ꝑ ſe ſeorſum exiſtens: ⁊ hoc in eodem loco proprio. pat3 quia aliter dimenſiones penetrarent ſe:quod eſt contra Ariſt.in iſto quarto.

Quãtum ad ſecundum eſt ſciẽdum

ꝙ de loco erãt quatuor opiniones.Una erat:ꝙ locus erat materia.¶ Secunda erat ꝙ locus erat forma ipſius locati:non forma ſubſtantialis:ſed figura extrinſeca locato.¶ Tertia opinio erat:ꝙ locus erat ſpatiũ et dimenſio ſeparata inter latera corporis circundãtis locatum.vnde imaginantur : ꝙ ſi ego iam extraherer de iſto loco in quo modo ſum:abſq3 hoc ꝙ latera aeris circundantis concurrerẽt:ꝙ tunc adhuc maneret ibi quoddam ſpatium:quod dixerunt eſſe dimenſionem ſeparatam:⁊ hoc idem dixerunt eſſe locum mediũ omnino equalem mihi.¶ Quarta opinio erat Ariſto. ꝙ locus eſſet ſuperficies corporis continentis immediata locato.¶ Contra tres opiniones pono quatuor cõcluſiones:quarum prima eſt iſta ꝙ locus non eſt materia locati:probatur per ſecundam proprietate3 loci probatur etiam per ſextam proprietatem: quia grauia mouentur deorſum:⁊ leuia ſurſum :tanq̃ ad ſua loca naturalia :⁊ tamen non mouentur ad ſuas materias:nec valet motiuum illius opinionis quod erat tale:materia manente eadem ſuccedunt ſibi diuerſe forme:ſic loco manente eodem in eodem ſuccedunt ſibi inuicem diuerſa corpora. Dixit etiam opinio vtrunq3 ſcilicet materiam et locũ:eſſe receptiuum:vnde eſt dicẽdum ꝙ non propter hoc locus eſt materia:quia materia eſt ſolum receptiua formarum ſubſtantialium: ⁊ non corporum per ſe ſubſiſtentium.oppoſito autẽ modo eſt de loco:quia locus eſt bene receptiuus corporũ per ſe ſubſiſtentium:non autem formarum ſubſtantialiu3 eo modo quo materia.¶ Secũda concluſio:loc⁹ nõ eſt forma ſeu propria ſupficies locati:probatur per hoc ꝙ locatum poteſt moueri loco manente:nõ hoc non poſſet eſſe:ſi locatum eſſet ꝓpria ſupficies locati nam tunc oporteret ad motum locati moueri locum. ꝓbatur etiam ꝑ ſecundam ꝓprietatẽ:q̃ dicit locũ nõ eẽ aliquid locati. Et confirmatur:ſi locus eẽt ſupficies ꝓpria locati:tunc in motu locali mobile nõ mutaret locũ qḋ eſt contra predicta:ꝯñtia tenet ex eo:ꝙ ſupficies ꝓpria locati mouet vel deſinit cũ locato.¶ Tertia concluſio.locus nõ eſt tale ſpatiu3 ſeparatum ſicut imaginantur antiqui:probatur per ſexta3:⁊ ſeptimã proprietatem:quia tale ſpatium: ſecundũ oẽs eius partes eiuſdem eſſet rationis:⁊ ſic in ipſo ſurſum ⁊ deorſũ non eſſent potẽtie naturales diuerſe:⁊ ſic nõ eẽt ratio quare in tali ſpatio corpora plus mouerentur ad vnã partem:q̃ ad aliam.¶ Secundo ſi loc⁹ eſſet tale ſpatium:⁊ magnitudo ſeparata longa:lata:⁊ profunda: ſequeretur ꝙ dimenſiones ſe penetrarent.conſequẽs eſt falſum:⁊ impoſſibile.conſequẽtia patet:quia dimẽſiones locati:⁊ iſte dimenſiones que eẽnt talis locus mutuo ſe penetrarent.¶ Tertio ſi corpus naturale indigeret tali ſpatio ſeparato:vel hoc eſſet ratione ſue materie:vel ratione forme:vel ratione ſuorũ accidentium:vel ratione ſuarum dimenſionu3:nec p̄mũ:nec ſecundum:nec tertiũ:q̄ꝛ illis ſufficiũt earum proprie dimenſiones. Si autem dicatur quartum:ergo ille dimẽſiones que dicuntur eſſe tale ſpatium ſeparatum: indigent vno alio ſpatio ſeparato:⁊ illud iterum vno alio:⁊ ſic in infinitum:⁊ etiam tunc nõ eſſet maior ratio quare ille dimẽſiones dicerentur locus dimenſionum locati:q̃ econuerſo.propter hoc ꝙ ita bene ille dimẽſiones ſeparate indigerent dimẽſionibus locati:ſicut econuerſo:ḡ ⁊c.

Quantũ ad tertium pono iſtam cõcluſionem: locꝰ eſt ſupficies corporis ꝯtinẽtis ꝯtigua locato: ꝓbatur: nã nõ videtur locꝰ eſſe aliud ꝙ̃ materia: vel forma: ſeu ſupficies extrinſeca: vel ſpatiũ imaginatũ inter latera corpis ꝯtinentis: vel ſupficies corpis cõtinẽtis immediata locato: ſꝫ nõ eſt materia vel forma nec ſpatiũ vt dicebatur in pͦ articulo. relinquitur ꝙ ſit ſupficies corporis continentis immediata locato. ¶ Secũdo nã hoc videtur eẽ locꝰ cui ꝯueniũt ꝓprietates loci p̃dicte: ſed ſupficiei corpis ꝯtinẽtis immediate locato ꝯueniũt p̃dicte ꝓprietates ſicut poſſet induci inductiue. ¶ Iſta ꝯcluſio ſecundũ ponentes ſupficiem vnã rẽ ſupadditã corpori debet intelligi ſicut verba iacẽt: ſed ſecũdũ iſtos q̃ negãt ſupficiẽ hmõi rẽ idiuiſibileꝫ ſecundũ ꝓfunditatẽ additã corpori: p̃dicta cõcluſio exponitur: ⁊ hoc ſic: locꝰ eſt ſupficies corpis cõtinẽtis .i. corpus ambiens: ⁊ ꝯtinẽs locatũ: dr̃ eſſe locus corporis locati: nõ q̃a mẽſuratur locato: ⁊ tãgit locatũ ſm ꝓfunditatẽ: ſed q̃a cõmenſuratur locato ⁊ tangit ipſuꝫ ſcḋm longitudinem: ⁊ latitudinẽ ptiũ immediatarũ locato. nõ tñ immediatarũ ſyncathegoreumatice ſecundũ ſe totas: ſed cathegorematice: quia hoc nomen ſupficies cõnotat latitudineꝫ. Nos dicimꝰ locum eſſe ſuperficiem: ⁊ nõ dicimus locum eſſe corpus non ꝙ hec ſit falſa locus eſt corpus: ſed ꝙ hec eſt minꝰ propria locutio: locus eſt corpus: ꝙ̃ iſta: locus eſt ſupficies. Unde ſciendum ꝙ in veritate locus eſt corpus propter hoc: ꝙ locus: ⁊ ſuperficies: ⁊ corpus ſunt vna res: ſed tamen: quia corpus ambiens non dicitur eſſe locus ſecundum rationem corporis: ſed bene ſecundum rationem ſuperficiei: inde eſt ꝙ nos dicamus locum eſſe ſuperficiem: ⁊ non dicimus locum eſſe corpus ⁊c.

Ad rationes principales. Ad primã quum dicebatur locum: ⁊ ſupficiem ⁊c. dico ꝙ cũ hoc adhuc ſtat ꝙ termini ſupponant ꝓ eadem re. vnde ad hoc ꝙ ſint termini ſpecifice diſtincti ſufficit: ꝙ predicti termini ſi ſint vocales: vel ſcripti conceptibus ſpecifice diſtinctis ſubordinentur in ſignificando: qui quidem conceptus diſtincti poſſunt eſſe cauſati ab eadeꝫ re extra mouente: licet alio et alio modo ſe habente. ¶ Ad aliam dico ꝙ Ariſtoteles in predicamentis loquebatur de loco: ſecundum ꝙ tunc famoſum erat: expectans determinationem veritatis de loco vſq; ad libros naturales: ⁊ quia tunc temporis communiter tenebatur ꝙ locꝰ eſſet ſpatium ſeparatum: Ariſtoteles in predicamentis ſic accepit locum: ſed deinde in iſto quarto de loco determinauit veritatem ꝙ nõ eſſet tale ſpatium ſeparatuꝫ: ſed ꝙ eſſet ſupficies ꝯtinẽtis corporis. ¶ Ad tertiam dico. ꝙ locus conſeruat: hoc non eſt ratione ſui: ſed ratione qualitatum ſupercelеſtium influxarum a celo in ipſum locum ⁊c. ¶ Ad quartam: locus eſt equalis locato: de hoc videbitur in ſequenti queſtione. ¶ Ad quintam dico: ꝙ vnus locꝰ contrariatur alteri: hoc accidit ſibi ratione qualitatũ influxarum a celo: ⁊ hoc non ineſt ſibi ratione qua ſuperficies. ¶ Ad ſextam dico ꝙ non obſtante adhuc locus ⁊ ſuperficies bene ſupponunt pro eodẽ: ſed quñ dicitur ꝓpoſitio in qua terminus vnius predicamenti predicatur de terminis alterius predicamẽti eſt falſa negatur: vnde dicendo ſortes eſt albus propoſitio eſt vera: non obſtante ꝙ ſubiectum eſt de vno predicamento: ⁊ predicatum de alio. Sed quando dicit Ariſtoteles primo poſteriorum: ꝙ generaliſſimum vnius predicamenti ⁊c. dico ꝙ per hoc noluit ꝙ generaliſſimum vnius predicamenti eſt predicabile quidditatiue de generaliſſimo alterius predicamenti: ſꝫ bene denominatiue. ¶ Ad aliam ſuperficies eſt corpus concedo. ⁊ locus non eſt corpus. dico ꝙ per hoc Ariſtoteles non voluit negare locum eſſe corpus: ſed bene voluit hanc eſſe minus propriam locus eſt corpus: ꝙ̃ iſtã locus eſt ſupficies. ¶ Ad octauam q̃ eſt de immobilitate loci de hoc videbitur in alia queſtione. ¶ Ad nonam dico ꝙ Ariſtoteles non voluit negare quin locus bene eſſet forma: ſeu ſupficies corporis continentis: ſed voluit negare: ꝙ locus eſſet forma ſeu ſuperficies propria corpis locati. ¶ Ad decimam vbi tangitur vtrum mundus ſit in loco videbitur poſtea: ⁊ ſimiliter de vltimo argumento videbitur.

Quæſtio. II.

QVeritur ſecũdo vtrũ locus ſit equalis locato. Et arguitur primo ꝙ non. continens debet eſſe maius cõtento: eo ꝙ continens circundat contentũ ſed locus eſt continens locatuꝫ ergo locus debet eſſe maior locato: ⁊ per conſequens non eq̃lis. ¶ Secundo. nã locatũ eſt corpus: locus autẽ eſt ſupficies: modo ſupficies nõ dr̃ equalis corpori: eo ꝙ corpus eſt diuiſibile ſm tres dimenſiones: ſuperficies ſolũ ſecundũ duas. ¶ Tertio ſequeretur ꝙ oĩa elemẽta eſſent ſibi inuicem equalia: conſequens eſt falſum: ⁊ probatur ꝯñtia: quia cũ aqua ſit locus terre: ſequitur aquam eẽ equalem terre: ⁊ cũ vlterius aer ſit locꝰ aq̃ ſequitur vlterius aerẽ eſſe equaleꝫ aque: ⁊ ꝑ ꝯñs equalẽ terre. tenet ꝯñtia ex eo ꝙ quecunq; vni ⁊ eidem ſunt eq̃lia inter ſe ſũt equalia: ⁊ ſic argueretur de igne. ¶ Quarto ſequeretur orbem lune eſſe equalem igni: conſequẽtia tenet ex eo ꝙ orbis lune eſt locus ignis: modo ſi dicatur ꝙ orbis lune ſit equalis igni cũ ignis poſſit augeri vel diminui orbe lune non aucto nec diminuto: adhuc ipſo manente tanq̃ locus ipſius: ſequitur tunc locũ nõ eſſe equalẽ locato. ¶ Quinto p̃ Ariſt. idẽ eſt naturalis locꝰ totiꝰ ⁊ ptis: ⁊ nõ ſi locꝰ ſemp eẽt equalis locato: ideꝫ locꝰ eẽt equalis toti ⁊ pti: ⁊ ꝑ ꝯñs totũ ⁊ pars eſſent equalia: qḋ ẽ ꝯ cõmunẽ animi ꝯceptionẽ. ¶ Sexto ſi locatũ eẽt ſphericũ ſequeretur ꝙ contingeret ſcđm eadẽ ſupficie eſſe duos circulos equales hñtes idẽ centrũ: qḋ eſt ꝯ vnã ꝓpoſitionẽ tertie geometrie: cõſequẽtia patet: quia illi duo circuli eſſent: vnus cuius circunferentia eſſet ſuperficies concaua locantis: ⁊ alius ſuperficies conuexa locati. ¶ Septimo centrum mundi dicitur locus terre. mõ illud nõ eſt equale toti terre.

In oppoſitũ eſt Ariſto. in iſto quarto: vbi hoc etiã poſitum eſt ꝓ vna ꝓprietate loci. ſ. locũ eſſe equalẽ locato. ¶ In q̃ſtione primo diſtinguam de loco: ſecundo ponaꝫ concluſiones ⁊c.

Quãtum ad primum ſciendum eſt ꝙ duplex dicitur eſſe locus: quidam communis ⁊ quidam proprius: locus communis dicitur qui continet plus ꝙ̃ illud cuius dicitur eſſe locus. ¶ Iſto modo dicimus: omnes ſumus in celo tanq̃ in loco communi: quia celum non ſolum continet nos: verumetiam alia. locus vero proprius dicitur: qui eſt immediatus locato: ⁊ continet ipſum et non plus. Iſto modo dico ꝙ ſuperficies aeris immediata mihi ⁊

eſt locus meus propꝛius: continet enim me ⁊ non plu-res ergo ⁊c.

Quātū ad ſecundū ſit pria cōcluſio ꝙ nō oē corpus eſt in loco ſibi ꝓprio: pꝫ hoc quia vlti ma ſphera eſt corpꝰ: ⁊ nō eſt in loco ſibi ꝓprio: pꝫ hoc qꝛ non eſt in loco ſicut poſtea videbitur. ¶ Secundo ps inexiſtēs toti ſicut eſt medietas vel aliqd hmōi eſt corpꝰ: ⁊ nō eſt in loco ſibi ꝓprio: pꝫ hoc: qꝛ nō eſt in lo-co niſi ratione totꝰ: modo locus totius nō eſt ſibi ꝓ-prius: aſſumptū patꝫ ex eo ꝙ locus debet eſſe diuiſus a locato: quū ḡ in toto vna medietas ſit alteri cōtinua et nō ab ea diuiſa: nec ſibi cōtigua: vna earū nō locat aliā: ⁊ ꝑ conſequēs nulla earū eſt in loco pmo ⁊ ꝓprio et ſicut argutū eſt de medietatibꝰ ita argueret̄ de alijs partibus in toto. ¶ Tertio: nam ignis in ſphera ſua eſt quoddam totum corpus: ⁊ nō eſt in loco ſibi ꝓprio patet: nā cōcauū orbis lune dicit̄ eſſe locus eius: mo-do ille nō eſt eius locus ꝓprius: quia nō ſolum conti-net ignem: verūetiā totū aggregatū ex omnibus ele-mentis: niſi tunc vellemus dicere ꝙ concauum orbis lune ⁊ conuexum ipſius aeris eſſet propꝛius locꝰ ipſi-us ignis in ſphera ſua. ¶ Secunda concluſio: idem ſi-mul ⁊ ſemel eſt locus propꝛius ⁊ communis reſpectu diuerſorum corporum: patet hoc: nam concauū orbis lune eſt locus propꝛius totius aggregati ex omnibus que ſunt infra ipſum: ſed eſt locus communis cuiuſli-bet ſeorſum accepti. ¶ Tertia concluſio. nō oportet lo-cum ꝓprium eſſe equalem locato equalitate ſimplici-ter dicta: vnde ſciendum eſt ꝙ equalitas ſimpliciter dicta eſt attribuenda non ſolū penes duas dimenſio-nes: ſed penes omnes: ⁊ probatur ꝯñtia: nam dolium plenum vino dicitur propꝛius locus vini: ⁊ tamen illō dolium nō eſt equale vino eqlitate ſimpliciter dicta: q̄ eſt ſecundum omnes dimenſiones. vnde illud dolium non eſt equale vino ſecundum profunditatem quia il-lud dolium eſt valde tenue ⁊ vinum nō. ¶ Quarta cō-cluſio. neceſſe eſt locum propꝛium ⁊ locatum eſſe equa-lia ſecundum continentiam id eſt ꝙ quantum locus continet: tantum eſt locatum: patet hoc ex quid nomi-nis loci ꝓprie dicti: etiam quia diameter locati attin-git vndiqꝫ ad latera ipſius loci immediata locato: nā ſi nō: tunc interciperet̄ vacuum inter cōuexum locati et cōcauum orbis: vel ille locus non eſſet ꝓprius loca-ti quod eſt contra hypotheſim. ¶ Quinta ꝯcluſio. ne-ceſſe eſt locum ꝓprium ⁊ ſuum locatum eſſe equalia ꝑ ſuas ſupficies ſcḋm quas ſe tangūt: ⁊ hoc eſt ipſa eſſe equalia nō equalitate ſimpliciter dicta: q̄ eſt ſecūdum trinam dimenſionem: ſed equalitate ſecundum duas dimenſiones. ſ. longitudinem ⁊ latitudinē: patet hoc: quia ſecundū iſta: aliqua dicunt̄ equalia eē ſecundū q̄ ſibi inuicē ſuppoſita vnū nō excedit aliud: nec exceditur ab alio: ſed ſic eſt de loco ꝓprio et eius locato: q̄ ad ſup-ficies ſecundum quas ſe tangunt: ſicut faciliter patꝫ ex quid nominis loci ꝓprij. ¶ Sexta ꝯcluſio. infinita ſunt loca ꝓpria vnius locati: ꝓbatur: nā orbis lune eſt vnus locus ꝓprius aggregati ex iſtis inferioribus: mō clarū eſt ꝙ orbis lune ſit ſpiſſitudinis alicuꝰ: tūc ſic imaginet̄ diuidi in duas medietates ſecundum cir-culationem: quarum vna ſit immediata igni ⁊ alia nō tunc iſta medietas immediata igni eſt locus ꝓprius totius aggregati ex iſtis inferioribus: quia continet illud aggregatū: ⁊ nō plus: ſimiliter ⁊ cōpoſitum ex iſta medietate ⁊ medietate reſidue medietatis eſt etiā locꝰ ꝓpriꝰ totius aggregati ex iſtis inferioribus: ⁊ ſic vltra eundo ſecundū partes ꝓportionales alterius medietatis. et ſicut argutū eſt de orbe lunari: ita pōt argui de loco ꝓprio cuiuſcūqꝫ locati. Ex iſta cōcluſio-ne ſequitur ꝙ illud locatum ſil̄ ⁊ ſemel eſt in pluribus locis ꝓprijs. Sed dices tu: hoc eſt ꝯ̄ Ariſt. dico ꝙ non qꝛ Ariſt. quū dicit nō eē poſſibile ⁊c. itellexit de locis ꝓprijs quorū nullus eſt pars alterius: ſed cōcluſio po-ſita vadit de locis propꝛijs: quorum vnus eſt pars al-terius: ſicut patet in eius probatione: ita ergo dice-retur accipiendo locum eo modo quo accipit Ariſto. in iſto quarto. Accipiendo autem locū pro ſpatio ima-ginato inter latera corporis circūdantis locatū: ſta-tim clarum eſſet ſi eſſet tale ſpatium ꝙ locus eſſet eq̄-lis locato ſimpliciter: ſecundum longitudinem lati-tudinem ⁊ profunditatem: ſed accipiēdo locum ſicut accipit Ariſtoteles dicendum eſt de equalitate loci ſecundum concluſiones poſitas ⁊c.

Ad rōnes principales. Ad primam nego ꝙ oporteret continens eſſe maius contento: im-mo ſicut declaratum eſt poteſt eſſe minus. ¶ Ad ſecū-dam dico ꝙ ſupficies non eſt aliud a corpore: ḡ ſi cor-pus pōt eſſe equale corpori: tunc etiā ſuperficies po-teſt eſſe equalis corpori: ſed quare Ariſt. dicit locū eē ſuperficiem ⁊ non locum eſſe corpus: cū tñ ſuperficies ſit corpus: cauſa huius iā dicta eſt in q̄ſtione precedē-ti. ¶ Ad tertiam ſequeretur ꝙ elemēta ⁊c. dico ꝙ hoc verū eſt ſecundū ſupficies: ſcḋꝫ quas ſe tangūt ſcḋꝫ ꝙ vnum corpus dr̄ eē locꝰ ⁊ aliud locatū. ¶ Ad quartā ignis poteſt augeri: ꝯcedo orbe lune nō aucto ⁊ ſic nec orbis lune eſt locꝰ ꝓpriꝰ ipſiꝰ ignis ſicut dictū eſt in q̄-ſtione: ſed ſi locus ꝓpriꝰ ipſius ignis dicatur eē ꝯca-uū orbis lune: ⁊ ꝯuexū ipſiꝰ aeris: tūc opꝫ aerem dimi-nui: ⁊ etiā eiꝰ ꝯuexū: ꝑp hoc ꝙ ad augmētationē ignis in ſphera ſua ſequit̄ diminutio cōcauitatis ipſiꝰ: ⁊ per ꝯñs oportet diminui ꝯuexū ipſiꝰ aeris ꝑp hoc ꝙ ſcḋꝫ concauum ignis: ⁊ ſm ꝯuexū aeris: ignis ⁊ aer ſe tan-gunt. ¶ Ad quintā dico ꝙ bñ eſt idē locꝰ naturalis totius ⁊ partis: ſed nō idē locꝰ ꝓpriꝰ: quia partes in-exiſtētes toti nō hñt locū ꝓpriū: vñ ſi vna magna por-tio terre ſit ſurſum: deſcēderet: ⁊ ita etiā fieret de vna ꝑua portione terre: ⁊ hoc eſt ſignū ꝙ idē eſt locꝰ natu-ralis vtriuſqꝫ. ¶ Ad ſextā dico ꝙ ſm ꝯſyderationem geometricā ſupficies locātis ⁊ ſupficies locati nō dice-rent̄ ꝯtigue ſꝫ ꝯtinue: vñ ſm ꝯſyderationē geometri-cā oīa q̄ ſunt īmediata dicunt̄ ꝯtinua: ſed ſm ꝯſydera-tionē naturalē talia ſi ſunt diuerſarū rōnū non dicūt̄ ꝯtinua: ſed ꝯtigua: ſed qꝛ geometer nō ꝯſyderat de en-tibus naturalibus an ſint diuerſarū rōnū vel nō: ipſe non diceret ſupficiē locātis ⁊ ſupficiē locati eē conti-gua: ſed cōtinua: ⁊ ſm hoc negaret ꝙ ille ſupficies eſ-ſent due ſupficies q̄ cēnt due circūferētie duoꝝ circulo-rū equaliū in eadē ſupficie hñtiū idē cētrū: ſed magis diceret̄ ꝙ eſſet vna ſupficies q̄ eſſet vna circūferentia vnius circuli. ¶ Ad vltimam dico ꝙ quum dicitur centrum mundi ⁊c. hoc intelligitur: ꝙ cum medium grauitatis terre eſt centrum mundi tunc eſt in loco ſi-bi naturali.

Queſtio.III.

QVæritur tertio: vtrū locus ſit immobilis: ⁊ arguit̄ ꝙ nō: qꝛ locꝰ vel ē ſubſtātia vl̄ acci-dēs. ſi ſbā: ⁊ nō eſt incorporea: ḡ corporea: oīs aūt ſbā corporea ē mobilis. ſi aūt dicat̄ ꝙ locꝰ ſit ac-cidēs adhuc locꝰ eſt mobilis ad motū ſubſtātie corporee in q̄ eſt.

¶ Secūdo oē corpꝰ eſt mobile: ſed locꝰ eſt corpꝰ: ergo locꝰ eſt mobilis: maior eſt nota: ꝛ minor ꝓbaẗ: q2a locꝰ eſt ſupficies corpis cōtinētis: illa aūt nō eſt aliud ꝙ̄ corpꝰ cōtinēs: ꝛ adhuc ſi diceret̃ ſupficiē eſſe accńs corpis cōtinētis eēt mobilis. ¶ Tertio ad idē. celū eſt locus totiꝰ aggregati ex iſtis īferioribus: celū autem eſt mobile: ergo. ¶ Quarto illud qđ ē augmētabile: ꝛ diminuibile ē mobile. vñ augmētatio ꝛ diminutio ſunt ſpecies motꝰ. ſed locꝰ ē hmōi: pꝫ: q2a ex quo opꝫ locū eē eq̄leꝫ locato: ad augmentationē locati opoꝛꝫ locū augeri. ¶ Quinto illud qđ ē alterabile ē mobile poſtꝙ̄ alteratio ē ſpecies motꝰ: ſꝫ locꝰ eſt alterabilis. ſ. a celo īfluente in ipm virtutē ꝯſeruatiuā locati. ¶ Et cōfirmaẗ q2a locꝰ hꝫ vtutē ꝛ potētiā ꝯſeruatiuā locati: q2a cōſeruat locatū: ꝛ ꝑ ꝯñs agit in locatū: ex eo ꝙ ꝯſeruare eſt agere: ſed cū oē agēs naturale in agēdo repatiaẗ oibꝰ īpedimētis remotis ſicut viſuꝫ eſt ſup pꝛio de gñatiōe: ergo videẗ ꝙ locꝰ ī agēdo in locatū repatiaẗ: ꝛ ꝑ ꝯñs eſt alterabilis. ¶ Sexto locꝰ eſt corruptibilis: ergo alterabilis: ꝯñtia tenet ex eo ꝙ oēꝫ corruptionē ꝓcedit alteratio. antecedēs patet ex eo ꝙ nihil in iſtis īferioribꝰ eſt eternum preter materiam pꝛimā. ¶ Ultimo nihil eſt immobile niſi ſolus deus: eſt enim deuenire ad pꝛimum immobile. ſ. deum: q ſic mouet ꝙ nō moueẗ. locꝰ aut non eſt deus: ergo.

In oppoſitū eſt Ariſt. in iſto quarto

vbi dicit locum eſſe immobilem: ꝛ ꝑ hoc locū differre a vaſe: quia licet de ratione vtriuſqꝫ ſit ꝙ ꝯtineat: tñ differunt ſic ab inuicem: q2a vas moueẗ ad motū illius qđ continet: ſicut videmus: ꝙ ducitur cum vino quod cōtinet: modo non ſic eſt de loco: quia licet cōtineat locatum tamen locatum poteſt exire locū abſqꝫ hoc ꝙ ille locꝰ continue moueatur cū ipſo: nā ſi ſic: tunc cōtinue maneret in eodē loco: ꝛ tamen moueretur localiter. ¶ Scđo ſi locꝰ eſſet mobilis tunc locꝰ reciperetur in vnum alium locum: ꝛ ſic loci eſſet locus: ꝛ ſic in infinitū. ¶ Tertio arguit Cōmentator ſic: ſi locꝰ eēt mobilis: tūc fruſtra corpa mouerent̃ ad loca ſua naturalia ſed hoc eſt falſuꝫ: ꝛ ꝯñtia tenet: q2a loca naturalia poſſēt moueri ad corpa naturalia: ſicut mō corpa mouent̃ ad ipſa: ꝛ ita cōſeruare ea ſicut mō ꝯſeruāt ea: ꝛ etiā ſi ꝯtinue locꝰ moueret̃ cū locato: tūc poſito ꝙ vnū corpꝰ naturale ſit ī loco ſibi violēto: tūc ſi iſte locꝰ violentus ꝯtinue moueret̃ cū illo corpe: fruſtra illud corpus naturale moueret̃ ad locū ſibi naturalē poſtꝙ̄ nō poſſet ſepari ab ipſo loco violēto: ꝓpter hoc ꝙ ille locus violētus moueret̃ cū iſto corpe. iſte rationes nō ꝓbāt immobilitatē loci: ſed bene ꝓbant nō eē neceſſe locū moueri cū corpe locato. ¶ Breuiter de dicta q̄ſtione nō eſt dubiū ſi poneretur ꝙ locꝰ eſſet dimēſio ſeparata. tūc enim locꝰ eēt ſimpliciter īmobilis. ſꝫ accipiēdo locū ꝑ vltima ſupficie ꝛc. eo mō q accipit Ariſt. locū in iſto q̄rto: tūc q̄ſtio hꝫ dubitationē ꝛc. ¶ Ad eā pꝛio eſt reſpōdēdū ſecundū ꝙ rñdet Cōmētator. ¶ Scđo reſpondendum eſt ad ipſā: ꝛ magis ſufficiēter ꝙ̄ ipſe rñdet ꝛc. ꝛ hoc ſequitur ſic.

Quantum ad primū: Cōmentator

ponit ad iſta q̄ſtionē duas ꝯcluſiones: q̄rū pꝛia eſt locꝰ nō eſt mobilis ꝑ ſe. Scđa cōcluſio ꝙ locꝰ ē mobilis ꝑ accńs. ¶ Pꝛia ꝯcluſio ꝓbaẗ: q2a locꝰ eſt ſupficies corpis ꝯtinētis locatū: ergo locꝰ nō ē mobilis ꝑ ſe: ꝯñtia ꝓbaẗ: q2a ſiue ſupficies ponaẗ eſſe accńs corporis continētis: ſiue ponaẗ eē ꝑs eiꝰ: nō eſt mobilis ꝑ ſe ꝙ̄diu manet ſupficies corporis cōtinētis: omne eñ quod ē in alio tanꝙ̄ accidens vel tanꝙ̄ pars eius nō eſt ꝑ ſe mobile: ꝛ hoc ꝙ̄diu manet in ipſo: ꝛ hoc ꝑut ly mobile includit potētiaꝫ ꝓpinquā. ¶ Secūda cōcluſio ꝓbaẗ: q2a q̄cq̄d eſt in alio qđ ē mobile ꝑ ſe: illud eſt mobile ſaltē ꝑ accńs: ſed cū locꝰ ponaẗ eſſe ſupficies corpis cōtinētis eſt in alio puta in corpe ꝯtinēte vel tanꝙ̄ accidēs eiꝰ: vel tanꝙ̄ ꝑs eius: qđ eſt mobile ꝑ ſe: ergo locus ad minꝰ eſt mobilis per accidens. Et vlteriꝰ dicit Cōmētator ꝙ aliter eſt locꝰ mobilis ꝑ accńs: ꝛ aliter materia: ꝛ forma: nā locꝰ dr̃ mobilis ꝑ accidens: q2a eſt mobilis ad motū ꝯtinētis. materia autē ꝛ forma dicūẗ eē mobilia ꝑ accidēs ad motū locati. ¶ Quis iſte ꝯcluſiōes Cōmentatoris ſint vere: tñ ꝑ eas nō ſatiſfit quibuſdā difficultatibꝰ circa iſtā materiā: vnde nō ſatiſfit iſti difficultati ꝑ predictas ꝯcluſiones: q2 aliter cōtinue aliquid moueret̃ localiter ꝛ tñ ꝯtinue maneret in eodē loco: ꝛ adhuc moueretur motu recto: ꝛ tūc eēt difficultas penes qd attenderet̃: vel deberet cognoſci aliqd localiter moueri. Aſſumptum ſic oſtēditur: nam poſſibile eſt ꝙ ſit aliquis aer: q ſit locꝰ viniꝰ guttule deſcendentis ꝛ ꝙ iſte aer deſcendat cū illa guttula: tunc illa guttula moueret̃ localiter motu recto: ꝛ tñ maneret ī eodē loco: ſimiliter aliquid ꝯtinue quieſcit: ꝛ tñ eſt in alio ꝛ alio loco ꝓpꝛio ꝯtinue. mō hoc videẗ inconueniens. nec per cōcluſiones Cōmētatoris ſatiſfit iſti dubio: ꝛ aſſumptuꝫ oſtenditur: nam clarum eſt ꝙ turris noſtre domine quieſcit ꝛ q̄uit a lōgis tēporibus: ꝛ tñ ꝯtinue eſt in alio ꝛ alio loco pꝛopꝛio poſtꝙ̄ eſt alius ꝛ alius aer circundans ꝓpter ventū. Iſtis difficultatibus non ſatiſfit ſi locꝰ poniẗ mobilis ſicut dicit Commentator: oportet ergo iam ponere alias concluſiōes reſpondentes ad queſitum ꝛc.

Quantum ad ſecundū. Primo ſciē

duꝫ eſt ꝙ in loco cōſyderanda ſunt duo. ſ. materiale ꝛ formale. materialis locꝰ dr̃ vltima ſuperficies corporis continentis. formalis autē locus diciẗ diſtantia locati ad orbem vel ad res mundi quieſcentes: ita ꝙ hic terminus locus ſupponit ꝑ ſupficie ꝛ appellat diſtantiā ad orbem vel ad corpora quieſcētia: ita ꝙ ſecūdū equalitatem diſtantie idē eſt locus: ꝛ ſecundum inequalitatem alius: et hoc ſecundum equiualentiam. ¶ Tunc ſit pꝛima concluſio: omnis locus eſt mobilis probatur: quia ſiue accipiatur pro eiꝰ materiali: ſiue pro eius formali: eſt mobilis. ſi eniꝫ pro materiali clarum eſt ꝙ eſt mobilis ad motum corporis continētis ſi autem accipiatur pro eius formali pro diſtantia ad orbem: ſiue ad res quieſcentes: iterum clarum eſt ꝙ ē mobilis: quia talis diſtantia eſt corpora intermedia inter orbem et inter res quieſcentes: q ipſum locum ꝛ locatum: ſed iſta corpora ſunt mobilia: ergo ꝛc. ¶ Secunda concluſio: non eſt neceſſarium moueri locum ad motum locati: quia poſſibile eſt locatum moueri circulariter in ſuo loco ipſo quieſcente: et vinum in pinta poteſt moueri pinta quieſcente. Sed forte non eſt poſſibile ꝙ locatum moueatur motu recto niſi etiam locus eius aliqualiter moueatur. vnde ſi lapis moueretur extra locum in quo eſt: latera loci coniungerentur ſicut accidit de lapide moto in aere vel aqua. ¶ Tertia concluſio. corpus non diciẗ quieſcere ex eo ꝙ manet in eodem loco pꝛopꝛio patet hoc de guttula deſcendente in aere ipſam locante: illa enim manet in eodem loco ꝛ tamen non quieſcit: hoc patet de turri noſtre domine: quam continue dicimus quieſcere non obſtante ꝙ ꝯtinue eſt in alio ꝛ in alio loco: accipiendo locum pro eius materiali. Ita etiam debet accipi in ſecūda concluſione ꝯtinue eñ circa turrium noſtre domine aliꝰ ꝛ aliꝰ ē lo

tus.ſ.alius ⁊ alius aer accipiēdo locū ꝓ eius materiali
ſolum. ¶ Quarta ꝯcluſio: corpus non dicitur moueri
ex eo ꝙ ꝯtinue eſt in alio ⁊ alio loco accipiēdo locū ꝓ
eiꝰ materiali ſolū: hoc pꝫ: q: turris nr̄e dn̄e ꝯtinue moue
ret: eo ꝙ circa ipſā eſt aliꝰ ⁊ aliꝰ aer. ¶ Quīta ꝯcluſio.
corpus nō dr̄ quieſcere ex eo ꝙ ꝯtinue manet eadē diſtā-
tia ad orbē. ita ꝙ manere eadē diſtātiā ad orbē ab ipſo
corpore locato nō eſt ꝑ ſe cā quare aliqd quieſcit. pꝫ:
quia turris noſtre domine quieuit a longis tēporibus:
⁊ tamen nō manſit eadē diſtātia ab ipſa ad orbē: patet:
quia non manſerunt eadē corpora intermedia propter
hoc ꝙ aer et ignis intermedia ſemper mouentur: mo-
do diſtantia nō eſt aliud ꝙ̄ corpora inter media: inter q̄
iſta diſtant. ¶ Sexta ꝯcluſio. corpus dicitur quieſcere
ex eo ꝙ ꝯtinue manet equalis diſtantia: conſimilis in-
ter corpus quieſcens ⁊ orbē: vel inter corpus quieſcēs
⁊ vnū aliud: ꝓbo: nā turris noſtre domine dr̄ quieuiſſe
longo tp̄e ⁊ nō ꝓꝑ hoc ꝯtinue mā ſit eadē diſtātia inter
ipſam ⁊ orbē ſicut dixerūt ꝯcluſiones ꝑcedētes: relin
quitur ergo ꝙ ꝓpter hoc ꝙ ꝯtinue manſit equalis di-
ſtantia inter ipſam ⁊ orbem. ¶ Septima ꝯcluſio. res
dicuntur quieſcere ex eo ꝙ ꝯtinue manent in eodem lo
co: accipiendo locū ꝓ eius formali: ⁊ nō in eodē ſimplr̄:
ſed in eodē ſm̄ equiualentiam. pꝫ ex ꝯcluſione immedi
ate ꝑcedente: ⁊ ad iſtū ſenſum ego dico me eſſe in eodeꝫ
loco in quo eram in principio lectionis: quia eſt equa-
lis diſtantia inter me ⁊ orbē modo: qualis tunc erat: ſi-
militer eſt eq̄lis inter me ⁊ te qualis tūc erat. Propor
tionaliter aliquid dicitur moueri localiter: ex eo ꝙ nō
ꝯtinue eſt in equali diſtantia ad orbem: vel ad aliquā
aliā rē quieſcentē: ⁊ hoc intelligitur de motu recto: ſed
de motu circulari debemus aliter cognoſcere ꝙ tūc ali
quid dicitur moueri circulariter: quando data aliqua
eius parte et parte corporis quieſcētis circa qd̄ fit ille
motus circularis: cū nō manet equalis diſtantia inter
illas partes datas: tunc iudicamus motū eſſe circula-
rem. ¶ Vltīa ꝯcluſio eſt: accipiendo locū ꝓ eius forma
li: locus eſt immobilis et hic nō loquendo de eodē ſim-
pliciter: ſed ſm̄ equiualentiā: eo modo quo eandē diſtā
tiam dicimus eſſe inter turrim noſtre domine ⁊ orbem:
que erat anno preterito: ſed non eandē numero. Si aūt
equalitas diſtantie capitur pro identitate diſtantie et
econuerſo: nos non dicimus eſſe motā illā diſtātiā nec
eſſe mobilem licet iſta locutio ſit impropria. ¶ Ex his
patet ad queſtioneꝫ. ⁊ ad rationes poſitas ſm̄ ꝯcluſio
nes: omnes ſunt ſolute.

Queſtio. IIII.

QVærit̄ quarto. Vtrū
diffinitio loci ſit bona in qua dici
tur: locus eſt terminus corporis
continentis immobilis primuꝫ.
Et arguit̄ primo ꝙ nō: nā bone
diffinitionis primus terminus
debet eſſe genus diffiniti: ſed ſic
non eſt de ꝑdicta diffinitione. er-
go. maior eſt nota ex. iiij. topicorꝫ: ⁊ minor tenet: quia
primus terminus illius diffinitiōis eſt terminus: vnde
ille non eſt genus loci ex eo ꝙ ly terminus eſt de ꝑdicā
mento ad aliquid: ſed locus eſt de ꝑdicamento quātita
tis vel vbi. modo terminus vnius predicamenti nō eſt
genus ad terminū alterius ꝑdicamenti ex eo ꝙ diuer-
ſorū generuꝫ diuerſe ſunt ſpecies. ¶ Secundo. predi-
cta diffinitio conuenit alteri a diffinito: ergo non eſt bo
na. ꝯſequētia tenet ex eo ꝙ bona diffinitio debet eſſe ꝯ
uertibilis cū ſuo diffinito. aīs ꝓbat̄: q: ꝯuenit ſupficiei
ꝯcaue vltime ſphere: eſt eīm terminꝰ corꝑis ꝯtinentis
immobilis primū: et tn̄ illa ſuperficies non eſt locꝰ ali-
cuiꝰ: nā ſi ſic: hoc maxime eſſet vltime ſphere: ſꝫ hoc nō:
ex eo ꝙ locus eſt diuiſus a locato: modo iſta ſuperfici-
es nō eſt diuiſa ab vltima ſphera. ¶ Tertio. ſi predicta
diffinitio eſſet bona: ſequeretur ꝙ pars eſſet per ſe in lo
co: ꝯñs falſum: ⁊ contra Ariſto. ꝓbatur ꝯſequentia: q:
poſſet dici ꝙ vna pars eſſet locus alterius ex eo ꝙ in
predicta diffinitione loci nō exprimitur iſta particula
diuiſim. ¶ Quarto. ſequeretur ꝙ ſuperficies corporis
ſortis eſſet locus materie ſortis: ſed hoc eſt falſum: naꝫ
tunc materia eſſet in toto ſicut in loco: prima ꝯſequen-
tia ꝓbat̄ ex quo ſupficies corporis ſortis eſt terminus
ꝯtinentis. ſ. materiam immobilis primū.

In oppoſitum eſt Ariſto. in iſto quar
to qui ponit ꝑdictā diffinitionē tanꝙ̄ bonā. In iſta que
ſtione primo pono aliquas ſuppoſitiones. ſecundo po
nā diffinitionē loci ꝯpletā ſm̄ iſtas ſuppoſitiones: et
cū hoc declarationē illius diffinitionis. tertio ponam
vnicā ꝯcluſionē ad queſitum.

Quātū ad primum ſit prima ſuppo
ſitio ꝙ locus ꝓprius debet eſſe immediatꝰ locato diui
ſus ab ipſo ⁊ extrinſecus eidē. ex iſto ſequitur vnā me-
dietatē in toto non eſſe locū alterius: nā ꝙ̄uis vna iſta-
rū ſit extra aliā ⁊ ſit alteri īmediata: tamen q: nō eſt ab
ea diuiſa: ſed ei ꝯtinua: nō dicitur locus eius. ex hoc ſe-
quitur partē in exiſtentē non eſſe per ſe in loco niſi rati
one totius: nihilominus tamen ſeparata a toto: facta
eſt vnū ens ꝑ ſe ſeorſum exiſtēs: ⁊ non exiſtens pars ali
cuius alterius: qd̄ ſit per ſe vnū: tunc bene eſt in loco ꝑ
ſe: nā tunc circa ipſum pōt eſſe aliquod corpus imme-
diatū ei nō exiſtēs ſibi ꝯtinuū: ſꝫ ꝯtiguū ⁊ ab eo diuiſū.
¶ Secūda ſuppoſitio. ꝙ tale corpus ꝯtinēs: qd̄ dicit̄
locus: nō poteſt eſſe immediatum locato niſi ſm̄ duas
diametros. ſ. lōgitudinē et latitudinē ⁊ nō ſm̄ ꝓfundi-
tatē: ex eo ꝙ ꝙ̄ cito duo corpora eſſent ſibi inuicē imme
diata ſm̄ ꝓfunditatē: ita cito penetrarēt ſe: modo pene
tratio corpoꝝ nō eſt poſſibilis: relinquit̄ ergo ꝙ corpꝰ
extrinſecū alteri nō poſſit ei eſſe īmediatū niſi ſm̄ duas
diametros: ⁊ hoc eſt iſta corꝑa eſſe immediata ſm̄ eorū
ſupficies: ex eo ꝙ hoc nomen ſuperficies: ꝙ̄uis ſuppo-
nat ꝓ corꝑe longo lato ⁊ ꝓfundo: tamē nō ꝯnotat ipm̄
eſſe extenſum: niſi ſm̄ duas diametros. ¶ Ex hoc ſequit̄
ꝙ corpori ꝯuenit ⁊ attribuit̄ eſſe locus ratione qua dr̄
ſupficies: patet hoc: nā corpori non ꝯuenit eſſe locus:
niſi ſcḋm ꝙ ꝯuenit ſibi eſſe īmediatū locato: ſed hoc nō
pōt ſibi ꝯpetere: niſi ſcḋm lōgitudinē: ⁊ latitudinem:
ſeu niſi ea ratiōe qua dicitur ſupficies: ex quo ſequitur
ꝙ ꝓprius dicitur locus eſſe ſupficies ꝙ̄ locus eſſe cor-
pus: q: ſuperficies dr̄ terminus corporis ꝯtinentis: vt
dictū eſt in diffinitione loci locus eſt ⁊c. ¶ Tertia ſup-
poſitio. ꝙ iſta duo nōia locꝰ ⁊ ſupficies ſe hn̄t ſicut paſ
ſio et ſubiectū: vterqꝫ ſupponit ꝓ corꝑe ꝯtinēte loca-
tū: ⁊ hic terminus locus vltra ꝯnotationē huius termi
ni ſupficies ꝯnotat ꝯtinentiā ⁊ ꝯnotat immobilitateꝫ
de qua immobilitate dictū eſt prius: quare hic terminꝰ
locus habet ſe ſicut paſſio ad iſtum terminuꝫ ſupficies.
¶ Ex quo ſequit̄ hūc terminuꝫ locus debere deſcribi ꝑ
hūc terminū ſupficies. pꝫ: q: vt habet̄ ſeptio metaphy
ſice paſſionē opꝫ diffiniri ꝑ ſubiectum.

Quantū ad ſecundū intero diffini-
tionē loci ꝯpletā que eſt iſta. Locus eſt vltima ſupfici-
es corporis continentis diuiſim immobilis īmediata
locato. verū eſt ꝙ ponendo diffinitionē Ariſto. dimiſit
hoc mēbrū diuiſim. Sed ſtatim poſt in litera ſequenti

hoc exponit ſcḋm q viſuꝫ eſt circa literã: ⁊ loco iſti⁹ termi ni immediata. Ar iſto. poſuit ly p̄mũ qḋ tenet̃ ibi aduer bialiter: ita q ſit ſenſus: locus eſt ſuꝑficies ⁊c. primum .i. imediate ſe h[illegible]ñs ad locatũ. In iſta diffinitione loci ꝯpleta ly ſuꝑficies denotat q licet corpus ꝯtinens ſit locus: nõ tñ ſcḋm oẽs dimẽſiones: vt dictũ eſt in primo ar ticulo. Poſt ex hoc aũt q ḋr diuiſim denotat partẽ inexi ſtentẽ toti nõ eſſe actualiter in loco: vnde licet bene cir ca ipam ſit aliquod corpus ꝯtinens ipſam: hoc tamen non eſt cõtiguũ nec ab ea diuiſum: ſed ꝯtinuũ eſt: ꝓpter hoc non dicitur locus eius: ex eo q locus dicitur eſſe di uiſus a locato. Deinde ꝑ hoc totũ q dicitur ſuꝑficies corporis cõtinentis diuiſim locus differt a forma et a materia locati ⁊ ab aliis inherẽtibus locato. Sꝫ ꝑ hoc q dicitur imediata denotat q corpori continenti non attribuitur eſſe locus ſcḋm eius ſuꝑficiem exteriorem nõ immediatã locato: ſed ſolũ ſcḋm iſtam ſuꝑficieꝫ que eſt verſus locatum et eſt ei immediata. vnde orbis lune nõ dicitur locus ignis ſcḋm eius ſuꝑficiẽ ꝯuexã: ſed ſcḋm eius ſuꝑficiẽ cõcauã. ⁊ per hoc q dicitur immobilis lo cus differt a vaſe: vnde licet aliqñ ſit idem locus ⁊ vas ſicut pinta eſt etiã loc⁹: tamẽ alia eſt ratio vaſis: ⁊ alia ratio loci: vnde de rõne vaſis eſt q ſimul moueat̃ et de portetur cum contento: de ratione aũt loci eſt q nõ eſt neceſſe ipſuꝫ moueri ad motũ corporis qḋ ꝯtinet. vnde corpore exeunte locum aliud corpus poteſt ingredi in eundẽ: ita q hoc nomẽ vas ꝯnotat mobilitatẽ eius ꝓ quo ſupponit cum eo quod continet: ſed hoc nomen lo cus connotat immobilitatem eius pro quo ſupponit cum locato.

Quantum ad tertium articulum ſit iſta concluſio q diffinitio loci quã ponit Ariſto. ſ. que poſita eſt in principio queſtionis eſt incõpleta: ſed que poſita eſt in ſcḋo articulo eſt cõpleta: p̄mũ pꝫ ex dictis in queſtiõe: ſcḋm patet quia iſta diffinitio complete ex primit totũ ꝯceptũ diffiniti ſicut patet.

Ad rationes. Ad primã dico q verũ eſt de diffinitiõe pure quidditatiua q terminus prim⁹ debet eſſe genus diffiniti: modo diffinitio loci nõ eſt pu re quidditatiua: vnde locus eſt terminus accidẽtalis. terminorꝫ autem accidentaliũ non poſſunt eſſe diffini tiones pure quidditatiue: vt patet ſeptimo metaphy ſice. ¶ Ad alias dico q ſolute ſunt per expoſitionem iſtius termini immediata ⁊ iſtius particule diuiſim: vñ ſuperficies exterior ꝯtinentis non dicitur locus cõtinẽ tis: q2 non eſt diuiſa a cõtinente: vnde ſuꝑficies cõuexa vltime ſphere nõ ḋr locus vltime ſphere: ꝓꝑ hoc q nõ eſt diuiſa ab vltima ſphera: ⁊ propter hoc idem vna ꝑs totius non dicitur locus alterius partis.

Queſtio. V.

QVęritur quito: vtrũ terra ſit in aqua ſiue in ſuꝑficie cõcaua ipſius aque: tanq̃ in lo co ſibi naturali ⁊ ꝓprio. Et argu itur primo q non ſit ibi tanq̃ in loco ſibi naturali: q2 mediũ mun di eſt locus naturalis ipſius ter re: ergo nõ ꝯcaua ſuꝑficies aque conſequentia tenet ex eo q ꝯcaua ſuꝑficies aque nõ eſt mediũ mundi. añs ꝓbatur: q2 quñ queritur vbi eſt loc⁹ naturalis terre reſpondemus in medio mundi. ¶ Se cundo ad idem ſic: ſicut locus ſimpliciter leuis eſt ſim pliciter ſurſum vt locus ignis: ita locus naturalis ſim pliciter grauis eſt ſimpliciter deorſum. ergo nõ ſuperfi cies cõcaua aque. ¶ Tertio. illud eſt locus naturalis terre ad qḋ naturaliter terra eſt mobilis: ſꝫ hoc eſt me diũ mũdi. ergo. cõſequentia tenet ex quid nõis loci na turalis. añs patet: q2 ſi aliqua terra eſſet extra mediũ mũdi: ipa ſi nõ eẽt ꝓhibita moueret̃ tã diu q ipa fieret mediũ mundi. ¶ Quarto. ſi aqua eſſet loc⁹ naturalis terre: ꝯſequeretur q q̃ cito eſſet aliqua portio terre to taliter in aqua q ipſa quieſceret: ꝯñs eſt falſum. conſe quentia tenet ex eo q entia naturalia quũ ſunt in locis ſuis naturalib⁹ quieſcunt naturalr̃. falſitas ꝯñtis ꝓbat̃ q2 ſi vna portio terre dimittatur cadere in ſequanã non quieſcit niſi quando tangit terram in fundo ſequane: ⁊ tamen prius debet quieſcere ſi locus naturalis ei⁹ eẽt aqua. ſic ergo ꝓbatũ eſt q concaua ſuꝑficies aque: nõ eſt locus naturalis terre. ¶ Deinde probatur q nihil eſt eius locus ꝓprius: quia locus alicuius locati dicit̃ qḋ continet illud locatũ ⁊ nõ plus: ſed ꝯcaua ſuꝑficies aq̃ continet plus q̃ terrã: quia ꝯtinet lapides ⁊ metal la ⁊ radices plantarũ q̃ ſunt in terra. ergo ꝯcaua ſuꝑfi cies aque non eſt locus proprius terre. ¶ Secundo. nõ tota terra circundatur ſuꝑficie cõcaua aque: ergo con caua ſuꝑficies aque nõ eſt locus ꝓprius terre. ꝯſequen tia tenet: quia ſicut nec locus proprius debet contine re plus q̃ ſuũ locatũ: ita nec locatũ debet contineri ab alio q̃ a loco ſuo ꝓprio. añs pꝫ: q2 terra ex illa ꝑte qua eſt diſcooperta aquis non circundatur nec continetur ſuperficie aque. ¶ Deinde probatur q magis ſit econ uerſo. ſ. q terra ſit locus aque: q̃ q aqua ſit locus terre patet hoc: nã quũ pluit tunc aqua deſcendit in terram ac ſi terra eſſet locus naturalis aque.

In oppoſitũ eſt Ariſt. in iſto quarto vbi dicit q ignis eſt locus aeris: ⁊ aer locus aque: ⁊ aq̃ terre: ⁊ hoc eſt bene rationabile: nam ſcḋm hoc elemen ta ſunt ſituata ⁊ poſita ſcḋm exigentiã ſuarũ leuitatũ: ⁊ grauitatũ: quia ignis qui eſt ſimplr̃ leuis eſt ſurſum: et aqua et aer que ſunt grauia et leuia ſunt ſurſuꝫ ⁊ de orſum ſcḋm quod aqua que eſt grauior aere eſt magis de orſum: et aer qui eſt leuior eſt magis ſurſum. ¶ De iſta queſtione ponã aliq̃s ꝯcluſiões. Prima: nec ſuꝑficies aeris: nec ſuperficies aque eſt locus naturalis terre: pꝫ hoc: quia neutra iſtarũ ſuperficierũ ꝯtinet totam terrã ex eo q terra ex vna parte eſt cooperta aquis et ex alia parte diſcooperta. ¶ Secũda ꝯcluſio. nec ſuꝑficies aq̃ ⁊ aeris ſimul ſunt locus ꝓprius terre: patet hoc: q2 con tinẽt multa alia q̃ terrã q2 cõtinent lapides ⁊ metalla que ſunt in terra: ⁊ ꝑ cõſequẽs nõ ſunt locus ꝓpri⁹ t̃re: ex eo q locus ꝓpri⁹ ḋꝫ ꝯtinere locatũ preciſe ⁊ nõ pl⁹. ¶ Tertia cõcluſio. totalis terra nullũ habet locũ pro priũ. pꝫ: q2 nihil põt ſignari circũdãs terrã qḋ ꝯtinet p̄ciſe ipſam: ex eo q multa ſunt in terra q̃ nõ ſunt terra ſicut lapides ⁊ metalla. ¶ Quarta ꝯcluſio. accipiẽdo terrã ꝓ totali aggregato ex t̃ra ⁊ aliis exiſtẽtib⁹ i t̃ra: tũc ſuꝑficies aeris ꝯcaua ex vna ꝑte vbi eſt terra diſco operta aquis ⁊ ſuꝑficies concaua aque ex alia parte ſi mul ſumpte ſunt locus ꝓprius ipſius terre: patet hoc: quia ille due ſuꝑficies ꝯtinent illud totale aggregatũ: et quĩ iſto totali aggregato eſt plus de terra q̃ de aliq̃ alia materia: nos dicimus illas duas ſuꝑficies eſſe lo cũ ꝓpriũ ipſius terre. ¶ Quinta ꝯcluſio. Ille duo ſuꝑ ficies etiã ſunt loc⁹ nãlis: et t̃ra inter eas eſt naturalr̃ ſituata cũ mediũ grauitatis terre eſt mediũ mundi: pꝫ q2 ſi terra eſſet extra hmõi ſuꝑficies deſcenderet ⁊ mo ueretur ita diu q mediũ grauitatis totius aggregati ex ipſa ⁊ aliis grauitatibus fieret mediũ mundi niſi ꝓ hiberetur. ¶ Sexta ꝯcluſio. quando ille due ſuꝑficies nõ continent totalẽ terrã ſic q mediũ ſuũ ſit mediũ mũ

di: tunc terra non eſt locata naturaliter: patet hoc: quia nõ d; locata naturaliter: niſi quñ mediũ ſue grauitatis ſit mediũ mũdi. ¶ Iuxta iſta dico aliq̃. Primo ꝙ ſi tota maſſa terre poneret̃ extra locũ ſuũ puta ad ɔcauum orbis lune: et ibi detineretur violẽter ⁊ ex alia parte dimitteretur cadere vnũ graue: tunc illud nõ moueretur ad totalez maſſam terre: ſed directe moueretur verſus mediũ mũdi: ratio huius eſt: quia tunc cũ eẽt in medio mundi eſſet naturaliter locata ſaltem ſi medium grauitatis ſue eſſet mediuz mundi: modo quodlibet ens non impeditũ naturalr̃ appetit eẽ in loco ſuo naturali ꝑ hoc ꝙ ibi diutius cõſeruatur: ⁊ magis a ſuis nociuis ẽ elongatũ. iuxta hoc ſequitur ꝙ grauia nõ mouent̃ ad terram ratione terre: ſed ea ratione: ꝙ quñ veniunt ad terram ſunt ꝑpinquiora medio mundi q̃ ante erant.

¶ Secundo dico poſito adhuc ꝙ in medio mũdi eſſet ignis adhuc grauia mouerent̃ ad medium mundi. pȝ hoc ex eo ꝙ grauia quñ ſunt in medio mũdi: ſunt in locis eorũ: vt patet ex dictis: mõ quodlibet ens appetit eẽ in loco ſibi naturali. ¶ Tertio dico ꝙ poſſibile eſt ꝙ aliqñ totalis maſſa terre nõ ſit in loco ſibi naturali: nec naturaliter locata: patet hoc: nam aliquando ab vna parte grauitas terre augmentatur: et ab alia parte diminuitur in tantũ ꝙ illa pars que facta eſt magis grauis: non poſſit pellere aliam magis ſurſum: propter reſiſtentiam aeris vel aque: et tũc centrũ grauitatis terre nõ eſt centrũ mundi: ⁊ per ɔ̃ns tunc terra nõ eſt naturaliter locata. vnde imaginandũ eſt ꝙ centrũ grauitatis terre diuidit partes terre abinuicem: habentes ſe conſimili modo adinuicem: ſicut duo pondera equalia in equilibra: quoꝝ quõlibet põderaret ſicut duo ⁊ aer inferius reſiſteret ſicut tria: tũc ſi vni illoꝝ ponderũ adderetur vnũ: nõ ꝑpter hoc eleuaret aliud: q: ſic tunc deberet eſſe tante potentie ꝙ poſſet diuidere mediũ ſubſe: ſicut tria. modo hoc non põt ex eo ꝙ tunc motus fieret a ꝑportione equalitatis: ex quo ipſum pondus ponderat ſicut tria ⁊ medium etiam reſiſtit ſicut tria. Et adhuc poſito ꝙ mediũ ſubtus reſiſteret: ſicut vnũ: adhuc nõ poſſet deſcendere ex eo ꝙ adhuc motus fieret a proportiõe equalitatis: ex quo mediũ ſubtus reſiſtit ſicut vnum: ⁊ pondus in alio brachio equilibre reſiſtit ſicut duo: ſimili modo imaginandũ eſt de duabus partibus terre eque grauibus: ſit vna a. ⁊ alia b. ſi b. ſit grauior: non ſtatim pellit a. ſurſum: ex eo ꝙ non ſolum a. reſiſtit b. ſed etiam aer vel aqua circundans a. quã opȝ diuidi ſi b. pelleret ſurſum a. ¶ Quarto dico: ꝙ poſſibile ẽ totalem terrã eſſe violenter locatã: poſt q̃ erat locata naturaliter: abſq; hoc ꝙ moueatur localiter: pȝ hoc: quia per alteratioẽ terra ex vna parte poteſt fieri grauior: ⁊ ex alia leuior abſq; hoc ꝙ moueatur localr̃: ſicut pȝ ex imaginatione: ⁊ tunc medium grauitatis eius non eſt mediũ mundi: ⁊ q̃ẽto eſt ſic locata: eſt violenter locata ⁊c. ¶ Quinto dico ꝙ ecõuerſo põt fieri ꝙ vnuz ſit in loco ſibi violento ⁊ poſtea in loco ſibi naturali abſq; hoc ꝙ moueat̃ localr̃. pȝ hoc: q: ecõuerſo ꝑ alteratioẽ ptes pñt fieri eq̃ graues. ¶ Sexto dico ꝙ ɔformit' intelligẽdũ eſt de toto aggregato ex terra ⁊ aq̃: que forte faciunt vnã totalẽ grauitatẽ: cuius mediũ grauitatis eſt medium mundi. ¶ Septimo dico ſuppoſito naturali ordine elementoꝝ terra eſt ſub aqua: ⁊ aqua ſub aere ⁊ aer ſub igne: patet hoc: q: naturalis ordo ⁊ ſitus grauiũ ⁊ leuiũ eſt grauia eſſe ſub leuibus: ⁊ ideo quia terra inter oĩa elemẽta eſt grauiſſima ipſa dȝ eſſe infima: ⁊ deinde aqua que inter alia tria eſt grauiſſima ⁊ deinde aer: et deinde ignis. vnde iſte eſt ordo et ſitus vniuerſi: et eſt ita naturalis ꝙ ſi eſſet vnũ vas plenũ aqua in concauo orbis lune in quod poneretur vnũ lignum graue: illud lignũ ibi ſupnataret ſicut hic. propter hoc ẽ ꝙ quñ fit aliquod foramen in terra in quo eſt aer: deſcendit aqua ad illud foramen: et hoc ideo vt aerẽ qui eſt leuior aqua expellat: ⁊ faciat illũ aerẽ eſſe ſupra aquã. ¶ Octauo dico ꝙ aliqua pars terre eſt diſcooperta aquis: patet hoc: q: terra non eſt vniformiter grauis: ⁊ igitur medium magnitudinis terre eſt multũ ſuper mediũ grauitatis eiuſdem: ⁊ mediũ grauitatis terre multo plus accedit ad vnã ſupficiẽ cõuexã ipſius terre q̃ ad aliam: ⁊ ideo quia aqua ex quo eſt eque grauis tendens ad medium mundi fluit ad illam ſuperficiẽ cõuexam terre: que eſt propinquior centro grauitatis terre: et ſic alia pars. ſ. alia ſupficies conuexa terre. ſ. que a centro grauitatis eſt remotior derelinquitur diſcooperta aquis. ⁊ cauſa finalis huius diſcoopertionis eſt ſalus ⁊ habitatio aialium. ¶ Nono dico. terra tamen cõmuniter dicitur eẽ in ſuperficie aque: tanq̃ in loco ſibi naturali: et huius ratio eſt: q: ſi t̃ra eſſet vniformis in grauitate ſicut alia elementa ſunt in ſuis qualitatibus motiuis: que ſunt grauitas et leuitas: idem eſſet centrum grauitatis terre et magnitudinis eiuſdem: et tunc terra vndiq; clauderetur aquis: et eſſet vndiq; aqua cooperta. ⁊ ex alio quia terra habet minus de contrarietate cum aqua: q̃ habeat cum aere: habet eñ ſimbolũ cũ aqua in frigiditate ⁊ non habet ſimbolũ cũ aere in aliqua qualitate: ⁊ per ɔ̃ns aer eſt magis corruptiuus terre q̃ ſit aqua. et quia loci eſt conſeruare ⁊ nõ corrumpere locatum: non obſtante ꝙ illa ſupficies aeris locat terrã ſicut ſupficies aque: tamẽ magis dicimus ſuperficiẽ aque eſſe locũ naturalẽ terre q̃ ſupficiẽ aeris: ꝑpter hoc: quia aqua maiorẽ habet cõuenientiã cũ terra q̃ aer.

Ad rationes principales. Ad primã dico ꝙ centrũ mundi non eſt locus naturalis terre: ſed quando dicitur ſi terra deſcenderet non prohibita deſcenderet tam diu ꝙ mediũ eius fieret mediuz mundi: concedo: nec ex hoc concluditur ꝙ mediũ mundi ſit locus naturalis terre: ſed bene concluditur ꝙ quñ medium grauitatis terre eſt mediũ mundi: tunc terra eſt locata naturaliter non a medio mundi ſed a ſupficie concaua aque: et cõcaua aeris ⁊c. ¶ Ad confirmationem. locus terre debet eſſe ſimpliciter deorſum: concedo: ⁊ dico ꝙ ſupficies cõcaua aeris: ⁊ ſupficies concaua aque: ſunt locus ſimpliciter deorſum: q: locant qḋ eſt ſimpliciter deorſum. ſ. terrã. ¶ Ad tertiã. illud eſt locus naturalis terre ad quod terra naturaliter mouetur: cõcedo vt ab illo circundet̃: modo hoc non eſt mediũ: q: hoc nõ circundat terram: ſed hoc eſt aggregatũ ex ſupficie cõcaua aeris ⁊ ſupficie concaua aque: ⁊ ꝑ cõſequens illḋ aggregatũ eſt locus terre. ¶ Ad quartã dico ꝙ aqua nõ locat terrã niſi quñ mediũ ſue grauitatis fuerit medium mũdi vt prius dicebatur: vnde non oportet ꝙ ita cito ꝙ aliqua pars terre eſt circũdata aquis quieſcat et ſit in loco ſibi naturali: propter hoc ꝙ mediũ ſue grauitatis adhuc non eſt mediũ mundi: nec mediũ totius aggregati ex ipſa ⁊ terra adhuc eſt mediũ mundi: ⁊ ita vlterius deſcendit tam diu ꝙ totius aggregati ex illa portione terre: ⁊ totali terra reſidua: medium grauitatis fiat mediũ mundi. ¶ Ad quintã et ad ſequentẽ ipſam pȝ quid ſit dicendũ ex concluſionib'. ¶ Ad ſextã dico ꝙ quñ pluit aqua deſcendit in terrã: ⁊ hoc non eſt ꝙ terra ſit locus naturalis aque: ſed ideo quia in terra ſunt quidã pori repleti aere per actioẽ ſolis in terraȝ: ⁊ q: ſitus ⁊ ordo naturalis grauiũ ⁊ leuiũ eſt grauiora eſſe ſub leuib': ⁊ quia aqua eſt grauior aere aqua deſcẽdit in terrã ꝑ tales poros expellendo aerẽ ad iſtũ finẽ vt maneat ordo ⁊ ſitus naturalis grauium ⁊ leuium. ſ.

grauiora eſſe ſub leuioribus.

Queſtio. VI.

QVærit ſexto. Vtrum cõcauũ orbis lune ſit locus naturalis ipſius ignis: et arguitur ꝙ nõ: q2 tũc immediate ſub cõcauo orbis lune eẽt ignis: mõ hoc ẽ falſũ. ꝯñtia tenet poſtꝗ̃ ibi eẽt locus naturalis ignis: falſitas cõſequẽtis ꝓbatur: q2 ille impediret ne videremus aſtra celi: modo hoc nõ experimur immo oppoſitũ: vnde ꝙ videmus aſtra celi videtur eẽ ſignũ ꝙ inter nos ⁊ celũ nõ ſit ſphera ignis ſicut cõiter ſolet imaginari. ¶ Secundo. locus alicuius locati debet eſſe immobilis: mõ cõcaua ſuperficies inferior non eſt imobilis: mouetur enĩ circulariter cũ celo. ergo. ¶ Tertio ſi ibi eſſet locus naturalis ignis ſequeret̃ ꝙ ignis quũ ibi eſſet deberet quieſcere naturaliter: ſed hoc eſt falſum. ꝓbatur ꝯſequẽtia: q2 vnũquodq3 entiũ naturaliũ ſi eſt extra locũ ſuũ naturalem mouetur ad ipſum: ſi nõ ſit ꝓhibitũ: falſitas ꝯñtis patet ꝑ Ariſto. primo methaphyſicorũ: vbi dicit ignẽ moueri circulariter ad motũ ipſius celi: ſimiliter ⁊ aerẽ qui eſt vltra ſummitates altiſſimoꝝ montiũ. ¶ Quarto. ſi ſic: tũc orbis lune ambiret ſpherã ignis: ⁊ vlteri⁹ ſphera ignis ambiret alia elementa: modo hoc nõ videtur eſſe verũ ex eo ꝙ tunc cũ ignis ſit maxime actiuitatis inter alia elementa corrũperet ⁊ cõuerteret ea in ſuã naturã. ⁊ ſic ſatis cito fieret ignis: immo diu fuiſſet factũ totũ qḋ eſt inter latera celi. ¶ Quinto. ſi ibi eſſet ignis ille ſtatim deberet extingui: ꝓbatur cõſequẽtia: q2 videmus hic inferius de igne: ꝙ quũ nõ poteſt habere euẽtationẽ ⁊ dilatationẽ cito extinguit̃: mõ ignis ſub concauo orbis lune immediate ſi ibi eſſet nõ poſſet habere euentationẽ: ⁊ per conſequẽs cito extingueretur. ¶ Sexto. ignis cũ orbe lune non habet ſymbolũ in aliqua primarũ qualitatum que ſũt caliditas ⁊ frigiditas ⁊c. ergo ignis nõ eſt immediate ſub concauo orbis lune: tanq̃ in loco ſibi naturali. ꝯſequẽtia tenet ex eo: nã per Ariſto. in iſto quarto locus ⁊ locatũ debẽt eſſe homogenea: vt patet de terra et aqua que habẽt ſymbolum in frigiditate: ⁊ aqua ⁊ aer habẽt ſymbolũ in humiditate: ⁊ ſic de aere ⁊ igne: que habẽt ſymbolũ in caliditate: antecedens patet: q2 celũ eſt abſolutũ a qualitatibus primis: ⁊ ꝑ cõſequens non habet ſymbolũ cũ igne in aliqua primarũ qualitatum. ¶ Septimo. nã ſub polis celi eſt maxima frigiditas: ꝓpter elongationem a ſole: qui eſt cauſatiuus caloris in iſtis inferioribus: quare nõ videtur ꝙ ſub polis locetur ignis naturaliter: ⁊ ꝑ ꝯñs non vndiq3 ſub cõcauo orbis lune eſt ignis. ergo. ¶ Octauo. quilibet locus naturalis debet habere in ſe virtutẽ ꝯſeruatiuã locati: ſed hoc non eſt de orbe lunari reſpectu ignis: p3: q2 ex quo luna eſt augmẽtatiua aquarũ: videt̃ ꝙ ſit corruptiua ignis: q2 ignis eſt ꝯtrarius aque. ⁊ ꝑ cõſequẽs orbis lune non eſt cõſeruatiuus ignis. igitur nõ eſt eius locus naturalis. ¶ Nono. ſi q̃ſtio eſſet vera: tunc ignis extra ꝯcauũ orbis lune naturaliter deberet moueri ad ipſum: ſi non eſſet ꝓhibitus: ſed hoc eſt falſum: ⁊ falſitas ꝓbat̃: q2 ſi eſſet aliquis ignis in cẽtro terre non ꝓhibitus non eẽt ratio quare magis moueret̃ ad vnã partẽ ꝯcaui orbis lune q̃ ad aliã: ex quo eq̃liter diſtat ab oĩb⁹: vel ꝗ̃ moueret̃ ad oẽs: vel ad nullã. Si dicat̃ ꝙ ꝑtes ipſi⁹ ignis diuiderent̃ abinuicẽ ⁊ vna moueret̃ ꝟſus vnã ꝑtẽ: ⁊ alia verſus aliã: hoc non valet: nam tunc eiuſdem ſimplicis ſm diuerſas partes eſſent motus contrarij: qḋ eſt contra Ariſto. primo celi. ꝓbatur ꝯſequentia: q2 ſm diuerſas eius ꝑtes moueret̃ ad terminos oppoſitos: q2 ſm vnã ad oriẽtẽ: ⁊ ſm aliã ad occidentem.

In oppoſitum eſt Ariſto. in iſto quarto ⁊ in primo metheororũ. ¶ In iſta queſtione primo videndũ eſt ſi ſit ignis ſub cõcauo orbis lune: ſicut conſuetũ eſt imaginari. ſcḋo videndũ eſt qualis ille ſit. tertio: de queſito principali.

Quãtum ad primum: ſciendũ eſt ꝙ vna eſt opinio que negat ſub ꝯcauo orbis lune immediate eſſe ignẽ: ſed dicit ꝙ totũ intermediũ a ſuperficie ꝯuexa terre diſcooperta aquis vſq3 ad celũ eſt aer: ⁊ ſilr totũ intermediũ a ſupficie cõuexa aque vſq3 ad celum. Et iſta opinio habet ꝓ ſe aliqua motiua. credit enĩ ꝙ nullũ ſit elementũ purũ: et ꝑ ꝯñs ꝙ non ſit alius ignis q̃ ignis flãma et ignis carbo: modo ſub concauo orbis lune: nec eſt ignis flãma nec ignis carbo: q2 tunc impediremur ꝑ interpoſitionẽ ignis talis ꝙ nõ videremus aſtra. ¶ Scḋo dicit iſta opinio: ad nihil eẽt vtilis ille ignis: ⁊ ad nihil deſeruiret: ⁊ per cõſequens non eſt ponendus: ꝓpter hoc ꝙ nihil ponendũ eſt fruſtra in natura. ¶ Tertio. nam tũc ſequeretur ꝙ in tali regione deberẽt habitare aĩalia: modo hoc nõ videtur veriſimile propter magnã actiuitatẽ ipſius ignis: ꝓbat̃ ꝯſequentia: q2 in alijs trib⁹ regionibus elemẽtorum habitant animalia: quia circa terrã greſſibilia ſicut homines et boues ⁊ hmõi: ⁊ in aqua natantia ſicut piſces: ⁊ in aere volatilia ſicut aues: modo ſi eſſet dare quartã regionẽ elemẽtarẽ. ſ. ignis: ipſa deberet eſſe ornata: ſicut alie tres regiones elementares. ¶ Sed contra iſtam opinionẽ pono iſtam ꝯcluſionẽ: ꝙ immo eſt dare ſpheram ignis ſup ſpherã aeris immediatã orbi lunari: ⁊ magis ꝓprie diceretur orbis ignis q̃ ſphera ignis: ꝓpt̃ hoc ꝙ ſphera proprie eſt vnũ corpus ſolidũ nõ interius concauũ. Orbis autẽ eſt vnũ corpus ſphericũ interius concauũ vel interius alio corpore repletũ. Probatur cõcluſio. primo ex gñatione comete: nã dicit Ariſto. primo metheoroꝝ ꝙ aliqñ eleuatur aliqua exhalatio magna vltra mediam regionem aeris: tunc intenditur ⁊ generat̃ cometa ex tali impreſſione: modo q2 ꝑ mediam regionẽ aeris non eſt tãta caliditas ꝙ ſufficiat ignire exhalationẽ: modo hoc videtur eſſe ſignum ꝙ ſuprema regioni aeris eſt cõtiguus ignis: aer enim ex ſe non eſt ita calidus. ¶ Secundo. idem põt ꝓbari ex combinatiõe quatuor qualitatũ primarũ: que ſunt caliditas frigiditas ⁊c. nam huiuſmodi qualitatũ ſunt quatuor poſſibiles cõbinationes: ⁊ ſm hoc ſunt quatuor elemẽta: ſicut p3 ꝑ Ariſto. ſcḋo de generatione: cũ ergo ſit dare locũ naturalẽ ipſius terre in quo de facto eſt terra: et ſimiliter locũ naturalem aque: in quo de facto eſt aqua: ⁊ ſilr locũ naturalẽ ipſius aeris in quo de facto eſt aer: videtur etiã ꝙ de facto ſit dare locũ naturalem ipſius ignis: in quo de facto ſit ignis: cum ergo locus naturalis ignis ſit ꝯcauũ orbis lune ſicut ſtatim videbitur: ſequitur ꝙ ignis ſit de facto ibidem. ¶ Tertio videmus ꝙ ignis flamma ⁊ alia leuia ⁊ ignita aſcendunt: illud videt̃ eſſe ſignum: ꝙ hoc ſit ꝓpter hoc ꝙ ibi melius conſeruatur ꝓpter multitudinẽ ignis: recte: ſicut de magnete qui mouetur ꝟſus polum: propter hoc ꝙ ibi eſt multitudo talium lapidũ ſicut dicit̃. ¶ Quarto. inter nos ⁊ aſtra eſt tanta diſtantia ꝙ non poſſemus videre aſtra niſi ſupra eſſet vnũ corpus rarius q̃ ſit aer: modo nõ videtur aliquod eſſe tale ſub orbe lunari niſi ſit ignis. Ex his p3 ꝙ ſub orbe lunari eſt ignis. ¶ Poſſumus ergo reſpondere ad motiua opinionis cõtrarie. Ad primũ negat̃

ꝙ nullū ſit elementū purū:et adhuc non obſtante ſicut aſſignantur loca naturalia alijs tribus noīatis nobis elementorū ſcilicet terre:aque:aeri:⁊ita noīato nomīe ignis debet aſſignari locus naturalis: ⁊ ſicut eſt dare tria impura de facto naturaliter locata:ita etiā eſt dare quartū impurū de facto naturaliter locatum:⁊ hoc nō eſt naturaliter locatum niſi ſub concauo orbis lune. ¶ Ad ſecūdā dico ꝙ nō eſt inutilis imo ad aliqd deſeruit.ſ.ad replēdā diſtātiā inter cōuexū aeris:et cōcauū orbis lune:et etiā ad pulchritudinē vniuerſi.nā ex hoc vniuerſum redditur pulchrius:ꝙ ſi totum a terra et ab aqua eſſet aer. ¶ Ad tertiā dicitur ꝙ nō opꝫ ibi animalia eſſe:nec in centro terre ſunt aīalia: verūtamen aliqui dicunt ꝙ regio ignis eſt ornata ſpecie vnius animalis quod vocatur ſalamandra. Alij autem dicunt ꝙ ſicut ſunt celi ornati ſtellis ita regio ignis eſt ornata ſpiritibus et diabolis:et alie regiones.

Quantum ad ſecūdum ſit prima cōcluſio ꝙ ignis in ſphera ſua non eſt viſibilis: licet optime perceū ſiat viſio:patet hoc: qꝛ tunc terminaret viſū: et per ꝯſequēs impediret ne videremus aſtra ⁊ celum: et huius ratio eſt:qꝛ eſt maxime rarus et diaphonus. ¶ Secunda cōcluſio.nec ignis in ſphera ſua lucet iterū ꝓpter magnā eius raritatem:pꝫ hoc:nam ſi luceret tunc eſſet viſibilis qḋ eſt cōtra cōcluſionē precedentē. ¶ Tertia cōcluſio: ꝙ ignis multo ſubtilior et rarior et leuior eſt aere:patet hoc: nā ſicut ſe videtur habere ad aerē:ſic aer ſe habet ad aquā:modo aer eſt multo rarior et multo ſubtilior ⁊ leuior ꝙ ſit aqua:ergo ſic eſt de igne reſpectu aeris.ergo. ¶ Ex hoc ſequitur vt poſſet diffuſius oſtēdi ex ſcientia de ponderibus: ꝙ aer ſupra vbi eſt cōtiguus igni:eſt nauigabilis ſicut aqua vbi eſt ꝯtigua aeri:vnde ſi nauis eſſet ſupra aerē interim ꝙ non repleretur aere ſed igne non ſubmergeretur in aere: ſed quāto eſſet repleta aere ſubmergeretur ī aere:ſicut in aqua interim ꝙ nauis eſſet repleta aere ⁊ non aqua nataret et non mergeretur:ſed quando eſt repleta aqua tūc ſubmergitur. ¶ Secundo ſequitur ꝙ ſtelle videntur per refractionē radiorū:pꝫ hoc propter hoc ꝙ aer eſt denſior igne:modo dicunt perſpectiui ꝙ quando radius ꝓcedēs ab aliquo viſibili incidit ſup aliquā ſuperficiem nō ꝑpendiculariter ꝑ media diuerſarū rationū in raritate et denſitate:tūc frangitur:⁊ ſi intrat medium denſius tunc frangitur ad perpēdicularē:ſi vero mediū rarius tunc frangitur a perpendiculari:quare ⁊c.

Quantum ad tertium articulum ſit iſta ꝯcluſio: ꝙ ignis naturaliter locatur ſub cōcauo orbis lune:et immediate: ꝓbatur: quia ſicut grauiſſimum naturaliter locatur ſimplr deorſum:ita leuiſſimū locatur ſimplr ſurſum:cū ergo inter oīa elementa ignis ſit corpus leuiſſimū ſequitur ꝙ naturaliter debet locari immediate ſub cōcauo orbis lune ꝓpter hoc ꝙ ibi eſt ſimpliciter ſurſum in ſphera actiuorū ⁊ paſſiuorum. ¶ Ex iſta concluſione ſequitur ꝙ ſi eſſet aliquis ignis vltra vltimam ſpherā: deſcenderet tam diu:ſi nō eſſet prohibēs ꝙ veniret in cōcauū orbis lune:patet hoc ex eo ꝙ omne ens naturale quū eſt extra locū ſuū naturalem: mouetur ad ipſum:ſi nō ſit aliquod impedimentū ꝓhibens.

Ad rationes principales. Ad primā dico ꝙ ſi ibi eſſet ignis ꝙ non impediret:qꝛ ſibi videremus per ipſum ſtellas:⁊ hoc ꝓpter magnā eius raritatem et puritatē. ¶ Ad ſcdam.locus eſt mobilis: ad hoc dictū eſt prius:⁊ adhuc pōt dici ꝙ locus bene eſt immobilis illo motu:quo mobile naturaliter eſt mobile ad ipſum:modo ignis eſt mobilis ad concauū orbis lune motu recto:⁊ tali motu eſt immobile concauū orbis lune:licet bene moueatur motu circulari. ¶ Ad tertiam: quodlibet ens naturale debet quieſcere concedo ab illo motu quo eſt naturaliter mobile ad ſuū locū naturalem:et quia ignis nō eſt mobilis ad ſuū locū naturalem motu circulari ſed motu recto: inde eſt ꝙ ignis in loco ſuo bene poteſt moueri: ⁊ de facto mouetur motu circulari cū celo:nō tamen mouetur motu recto. ¶ Sed dices quomodo ignis mouetur circulariter cum celo? dicunt aliqui ꝙ hoc ſit motu raptus:ita ꝙ imaginantur ꝙ celū motū circulariter rapiat ſecū ignem:ſed hoc nō valet propter hoc ꝙ ſupficies conuexa ignis ⁊ ſuperficies concaua celi ſunt leuiſſime:in tantū ꝙ vna nō pōt ſe tantum tenere ad aliam ꝙ vna earū rapiat ſecū aliā: ꝗuis bene ſe raperent ſi eſſent aſpere. Dicēdum eſt ergo aliter: ꝙ igni influitur a celo quedam influētia que mouet et inclinat ipſum ad hoc ꝙ mouetur circulariter vna cū celo:et iſta influentia etiam influitur aeri: ⁊ propter hoc aer qui eſt vltra altiſſimos montes etiam mouetur circulariter:ſed qui eſt inter montes in vallibus non: propter hoc ꝙ talis prohibetur a montibus a motu circulari. ¶ Ad quar[illegible] ignis ambit alia elementa: ⁊ quando dicitur quare nō corrūpit ea:dicendū eſt ꝙ hoc eſt propter hoc ꝙ impoſſib[illegible] maſſam materie ſtare ſub tanta raritate quanta eſt raritas ignis:vnde vel oporteret dimenſiones ſe penetrare vel latera celi magis recedere abinuicem: quorum quodlibet eſt impoſſibile. ¶ Ad quintam.ille ignis deberet extingui:nego:quia ignis non indiget euentatione neqꝫ dilatatione niſi quū eſt in materia mixta: ſicut in ligno vel in fimo:modo in tali materia non eſt ignis quū eſt in ſphera ſua.ergo. ¶ Ad ſextā dico: ꝗuis ignis in ſphera ſua non habeat ſymbolum cū celo:tamen habet ſymbolū cū aere qui locat ipſum ex alia parte. conuenit enim ſecum in caliditate. ¶ Ad ſeptimā dico ꝙ quia ſub polis eſt maior frigiditas propter hoc orbis ignis bene eſt magis tenuis ꝙ ſub equinoctiali: ſi non continue ignis qui gñatur continue ſub equinoctiali flueret verſus polos.vnde imaginandū eſt ꝙ ſicut aqua continue fluit ad locū decliuiorē vt centrū grauitatis totius ſit centrū mundi:ita etiā cōtinue ignis fluit de equinoctiali verſus polos.vt centrū eius leuitatis ſit centrū mundi. Et imaginandū eſt ꝙ ſub polis ꝯtinue aer corrūpit ignē:⁊ ſub equinoctiali ignis corrūpit aerem:⁊ cōtinue ignis de equinoctiali fluit verſus polos ad iſtū finem vt ſemp cētrū totius leuitatis ſit centrū mundi ſicut centrū totius grauitatis. ¶ Ad octauam dico ꝙ immo concauū orbis lune eſt conſeruatiuū ipſius ignis:et quando dicitur luna ex quo eſt augmētatiua aquarū eſt corruptiua ignis:nego:quia non eſt augmētatiua aquarum propter hoc ꝙ influat frigiditatem:ſꝫ propter hoc ꝙ influat caliditatem que ſufficiat ad hoc ꝙ faciat aquam tumeſcere:et propter hoc dicimus ꝙ luna eſt domina aquarum:non ꝙ ſit frigida:ſed magis calida:quo ad influentiam caliditatis ſufficit tumeſcere et non corrumpere. ¶ Ad vltimam dico ꝙ ſi eſſet aliquis ignis in centro terre non prohibitus partes ſeparate abinuicem mouerentur ad puncta ſibi oppoſita: nec propter hoc ibi motus eſſent contrarij:quia vterqꝫ eorum eſt ſurſum:et vterqꝫ eorum eſt verſus circumferentiam celi.

Queſtio.VII.

QVeritur conſequenter ſeptimo vtrum omne ens ſit in loco. ⁊ arguit͂ primo ꝙ ſic: q̃a qȯ nunq̃ eſt: non eſt: ergo quod nuſq̃ eſt non eſt: ⁊ per ꝯñs omne qȯ eſt alicubi eſt: igitur omne ẽs eſt in loco. ¶ Scḋo. omne qȯ eſt vel eſt corporeũ vel incorporeum: ſi eſt corporeũ: tunc eſt in loco: eo ꝙ omne corpus eſt in loco: ſi incorporeũ ſicut deus ⁊ intelligentie: adhuc eſt in loco. ſ. in celo. ¶ Tertio. deus de quo tamen min⁹ videtur: eſt in loco: ⁊ per cõſequẽs oĩa alia ab ipſo ſunt in loco: añs patet: nã cõmentator in. ij. celi ꝓbat ꝙ celum eſt eternum: quia locus dei: qui eſt eternus. ¶ Quarto. omne ens vel eſt mobile vel mouens: ſi eſt mobile: tunc eſt in loco: ſi mouẽs adhuc videtur eſſe in loco ex eo ꝙ mouens ⁊ motum debent eſſe ſimul. ¶ Quinto. ſi non omne ens eſſet in loco: hoc videret͂ eſſe ꝓp vltimã ſpheram: que eſt ens: et tamẽ non eſt in loco vt videtur. probatur eñ ꝙ ſit in loco: quia dicit Ariſto. in iſto quarto aĩam ⁊ celũ eſſe in loco ꝑ accidens: ſed non capit celum ibi pro alijs ſpheris: q̃ pro vltima ex eo ꝙ alie ſphere preter vltimã ſunt in loco ꝑ ſe. ¶ Confirmatur: q: vltima ſphera mouetur: et non niſi motu locali. ergo vltima ſphera eſt in loco: añs ꝓſupponitur: ſed conſequentia ꝓbat͂ ex eo ꝙ moueri localiter eſt eſſe in alio ⁊ alio loco ⁊c.

In oppoſitũ eſt Ariſt. in iſto quarto loquens contra antiquos dicentes omne ens eſſe in loco: ⁊ ꝓbatur ratione: quodlibet locatum eſt equale ſuo loco: qui quidem locus eſt quãtitas: modo incorporea non poſſunt eſſe in equali loco que non ſunt quanta: inter quanta autẽ ſicut eſt locus et non quantũ: nulla eſt equalitas. ergo. ¶ Secundo. nam dicit Ariſto. ꝙ circa illud qȯ debet eſſe in loco debet eſſe aliquod corpus extra cõtinens: illud aũt circa quod nõ eſt aliquod corpus continens non eſt in loco: ſed circa vltimã ſpheram non eſt aliud corpus extra cõtinens ſicut ſupponitur: ergo vltima ſphera nõ eſt in loco: ⁊ ꝑ ꝯñs non omne ens eſt in loco. ¶ Cõfirmat͂ ꝑ Ariſto. in iſto q̃rto dicentẽ ꝙ terra eſt in aqua: ⁊ aq̃ in aere: et aer in igne: ⁊ ignis i celo. celum aũt non amplius eſt in loco alio. ⁊ capit ibi celum pro aggregato ex omnibus ſpheris celeſtibus: ex quibus dictis videtur non oẽ ens eſſe in loco ⁊c. ¶ In iſta queſtione primo ponã diſtinctiones: ſecũdo dimiſſa recitatione opinionum diuerſarum de eſſe in loco vl' non eſſe in loco vltime ſphere dicendũ eſt quomodo diuerſa diuerſimode ſunt in loco: ideo.

Quantum ad primum ſit prima diſtinctio: aliquid eẽ in loco intelligit͂ dupliciter: vno mȯ diffinitiue: alio modo circũſcriptiue. Diffinitiue aliq̃d dicitur eſſe in loco in quo operatur: vel apparent operationes illius: licet non ſit circundatũ aliqua ſuperficie ipſum tangente. iſto modo ſolemus dicere intelligẽtiã eſſe in ſuo orbe: nõ quia aliqua ſuperficies circundans intelligẽtiam tangat ipſam: ex eo ꝙ tactus debet eſſe corporum: intelligentia autẽ nõ eſt corpus: ſed ideo: q: in tali orbe apparent operationes talis intelligentie. Circũſcriptiue vero eſſe in loco ſolum debetur corpori. ¶ Secunda diſtinctio. eſſe in loco adhuc capitur dupliciter. vno modo aliquid dicitur eſſe in loco circũſcriptiue in potentia ꝙ ſic eſt in loco ꝙ ſuperficies locans ipſum non eſt ſibi imediata: ſed illi cui⁹ eſt pars: nihilominus per ſeparationem eius a toto põt fieri ꝙ circundetur aliqua ſuperficie locante ipſum immediate tangente. ¶ Alia diſtinctio. ſubſtantiarũ alie dicuntur corporee: alie incorporee. ¶ Alia diſtinctio. ſubſtantiarum corporearũ quedã ſunt per ſe ſeorſum exiſtentes: non exiſtentes partes aliarũ ſubſtantiarum: que ſunt per ſe vnũ. Alie autẽ ſunt corporee inexiſtẽtes alijs: ſicut ſũt partes integrales ſubſtantiarum per ſe exiſtentium. Exemplum de primo ſicut homo lapis. exemplum ſecundi: ſicut manus: pes.

Quantũ ad ſecundum ſit iſta prima cõcluſio: ꝙ totalis mundus non eſt in loco: nec eſt alicubi. probatur prima pars ꝯcluſionis: q: extra totalem mundũ non eſt aliquod corpus circundans ipſum: hoc tamen oporteret ſi eſſet in loco: ſecunda pars concluſionis probatur: quia ad hoc ꝙ totalis mundus eſſet alicubi oporteret ꝙ eſſet ſupra aliquid ⁊ infra aliquid vel in aliquo: vl' circa aliquid: ⁊ ſic de alijs: per que reſpondetur ad interrogationem factã ꝑ vbi. ſed ſic non eſt de totali mundo: patet hoc: non eñ de ipſo eſt verũ dicere ꝙ ſit in aliquo: niſi tunc diceremus ipſum eſſe in ſpatio imaginato: ⁊ hoc eſt ipſum in nullo loco eſſe: ꝓpter hoc ꝙ non eſt aliud tale ſpatium ſeparatum: nec infra aliquid: quia nihil eſt infra ſeipſum: quod tamẽ oporteret ſi aliquid eſſet infra: nec etiam aliquid eſt ſupra ex eo ꝙ nihil eſt ſupra ſeipſum: nec etiam eſt circa aliquid ex eo ꝙ nihil eſt circa ſeipſum: ¶ Sed contra. totalis mundus eſt vnũ corpus. ergo circa alicubi. ꝯſequentia tenet: ex eo ꝙ de omni corpore eſt verum dicere ꝙ ſit alicubi. ¶ Secundo. totalis mundus totũ occupat. ergo videtur ꝙ ſit alicubi ⁊c. ¶ Tertio. quelibet pars mundi eſt in loco vel ſaltem eſt alicubi. ergo totalis mund⁹ eſt alicubi. ꝯſequentia videtur eſſe nota: antecedẽs ꝑ inductiue. ¶ Quarto. non implicat ꝙ talis mundus moueatur circulariter: ⁊ ſi ſic tunc mundus mouet͂ localiter: ex eo ꝙ motus circularis eſt motus localis: et cũ motũ localiter ſit in loco: vel ſaltẽ alicubi: ſequitur totalẽ mundum eſſe in loco: vel eſſe alicubi: ⁊ qua ratione tunc: eadem ratione nunc: ex quo deus poſſet mouere totalem mundũ circulariter: vel motu recto abſq; ꝓductione alicuius loci noui: ergo ⁊c. ¶ Reſpondeo. ad primã: nego ꝙ omne corpus ſit alicubi. bene tamẽ hoc concedo de quolibet corpore alio a totali mũdo. ¶ Ad ſecundã. totalis mundus totum occupat: nego: immo totalis mũdus nihil occupat. niſi tunc diceretur totalem mundũ occupare ſpatiũ ſeparatum: ſed hoc nihil ẽ occupare: propter hoc ꝙ non eſt aliquod tale ſpatium ſeparatum: vt ꝓbatũ eſt ꝑ Ariſto. in litera. ergo. ¶ Ad tertiã. quelibet pars eſt ⁊c. concedo de qualibet parte que dicitur vnũ ens per ſe ſubſiſtens diuiſum ab alio: et nego conſequentiã ꝙ ergo totalis mundus eſt in loco ¶ Unde ſciendũ ꝙ ſicut eſt aliquod totũ cui conuenit in loco eſſe actu: vel eſſe in loco per ſe: ⁊ partibus ei⁹ cõuenit eſſe in loco in potẽtia: ⁊ non per ſe: ſic econuerſo ẽ aliquid cuius partibus conuenit eſſe in loco in actu et per ſe: toti autẽ conuenit eſſe in loco per accidens: prout aliquid dicitur conuenire alicui per accidens quod conuenit ei ratione ſuarũ partiũ. ¶ Ad quartã admittatur ꝙ prima cauſa poteſt mouere totalẽ mundũ circulariter immo ⁊ motu recto: licet Ariſto. ⁊ eius Commentator hoc non admitterent: ⁊ quã dicebatur ꝙ tũc totalis mundus moueretur motu locali: nego hoc propter hoc ꝙ non mutaret locum ex quo non eſt in loco. ¶ Sed diceres qualiq̃ motu moueret͂? dico ꝙ moueretur vno motu eiuſdem ſpeciei cum motu quẽ vocamus localẽ: nihilominus non eſt localis. ¶ Secunda concluſio. vltima ſphera non eſt in loco: probatur: qui non eſt in ꝯtinente aliquo circundante ipſum: patet: ex eo

ꝙ vltra vltimam ſpherã nihil eſt. ¶ Secūdo. ſicut primū mouẽs eſt non motū: ita primū locans debet eſſe nõ locatū: ſed vltima ſphera eſt primū locãs eundo verſus mediū mundi: ergo vltima ſphera debet eſſe nõ locata: ⁊ per ↄñs nõ debet eſſe in loco. ¶ Tertio. ſicut vltimū locatū nihil locat: qꝛ nõ ↄtinet aliquod corpus: ita primū locans a nullo locatur: qꝛ a nullo alio corpore cõtinetur: propter hoc ꝙ extra ipſum nihil eſt: ſed vltima ſphera eſt primū locans. ergo. ¶ Tertia concluſio. vltima ſphera licet non ſit in loco: eſt tñ alicubi: pꝫ hoc: de quocūqꝫ eſt verū dicere ꝙ ipſum eſt ſupra vel infra: vel circa aliquid: de ipſo eſt verū dicere ꝙ eſt alicubi: ſed ſic eſt de vltima ſphera: nam de ipſa verum eſt dicere ꝙ eſt circa centrū mundi: vel circa alias ſpheras: etiam de ipſa veruꝫ eſt dicere ꝙ ſit ſupra alias ſpheras: etiam de ipſa verū eſt dicere ꝙ eſt extra aliquid. ¶ Ex his omnibus concludatur vltimã ſpheram eſſe alicubi: ⁊ ſic bene cõceditur vltimã ſpheram eſſe in loco: ſi eſſe in loco volumus vocare illud: in cuius habitudine cognoſcimus aliquid moueri: vnde ſic terra diceretur locus vltime ſphere: quia in habitudine ad ipſaꝫ cognoſcimus celū moueri. Sed iſte modus loquẽdi eſt improprius: vnde ſic Cõmentator dicit terram eſſe locum vltime ſphere.

¶ Quarta concluſio. pars integralis inexiſtens toti dicitur eſſe in loco in potentia ⁊ non in actu: patet qꝛ nõ actu circundatur ſuperficie diuiſa ab ipſa et tangẽs ipſam licet ſic poſſit circundari per ſeparationem eius a toto. ¶ Quinta concluſio. pars eſſentialis ſicut materia vel forma dicitur eſſe in loco per accidens: patet: qꝛ per aliud ſcilicet ratione totius cuius dicitur eſſe pars.

¶ Sexta concluſio. intelligentie dicuntur eſſe in locis diffinitiue: patet quia in aliquibus locis apparent earꝫ operationes: ⁊ igitur nos arguimus intelligẽtias eſſe ibi ſicut anima intellectiua dicitur eſſe in corpore diffinitiue: ⁊ non circumſcriptiue. ¶ Septima cõcluſio. cõſimili modo deus dicitur eſſe in omni loco diffinitiue: quia cuilibet loco eſt indiſtãs: ⁊ in quolibet loco apparent ſue operationes: et per conſequens ſic arguimus deum eſſe vbiqꝫ.

Ad rationes principales. Ad primã concedo quod nunꝙ̃ eſt: non eſt: ⁊ nego conſequentiam ergo quod nuſꝙ̃ eſt: non eſt: et ratio eſt: quia eſſe in tempore pluribus conuenit ꝙ̃ eſſe in loco: ⁊ per conſequẽs ab aliquibus põt remoueri eſſe in loco a quibus tamen non remouetur eſſe in tempore nec eſſe. ¶ Ad ſecundã. omne ens ⁊c. dico per hoc bene probatur omne ens eſſe alicubi: circumſcriptiue vel diffinitiue. ¶ Simili modo ad tertiam. ¶ Ad quartam. quum dicitur mouens et motum debent eſſe ſimul: hoc intelligatur de mouente per contactum: modo non omne mouens eſt mouens ꝑ contactum. ¶ Ad quintam. ſi non omne ens ⁊c. bene concedo vltimam ſpheram non eſſe in loco ſicut dictum eſt in queſtione: ſed tamen dicebatur per Ariſtotelem animam et celum eſſe in loco per accidens: dico ꝙ ipſe accipit celum pro totali mundo: quia eſt in loco ratione ſuarum partium quibus ineſt per ſe. ¶ Ad cõfirmationẽ vltima ſphera ⁊c. concedo: ſed ille motus ẽ motus localis: nego: vt patet in queſtione: niſi vellemus vocare motum localeꝫ vltime ſphere in habitudine ad terrã: prout aliqua pars vltime ſphere reſpicit aliquã partem terre.

Queſtio. VIII.

Queritur octauo. Vtrū vacuum eſſe ſit poſſibile: et arguitur ꝙ ſic: quodlibet corpus non eſſe hic eſt poſſibile: ergo nullum corpus eſſe hic eſt poſſibile: ergo vacuum eſſe hic eſt poſſibile. ſecūda conſequentia clara eſt de ſe: ſꝫ prima ↄſequẽtia patet per equipollentias: añs probatur: qꝛ quocunqꝫ corpore demonſtrato ipſum non eſſe hic eſt poſſibile. ¶ Scđo. aliquid moueri localiter motu recto eſt poſſibile: ergo vacuum eſſe eſt poſſibile. añs ſupponitur: ↄſequentia probatur: quia quū aliquid mouetur motu recto recipitur in aliū locum ꝙ̃ in quo prius erat: vel ergo in plenuꝫ vel in vacuū: ſi in vacuū habetꝰ ꝓpoſitū: ſi in plenū alio corpore: vel ergo illud manet cum ipſo qđ mouetur in eodem loco: ⁊ hoc non: quia tunc dimenſiones ſe penetrarent: vel cedit ei: conſimili ratione vnū aliud cedit illi: ⁊ ſic vno corpore moto motu recto: oportet vt videtur omnia ꝙ̃ ſunt ſub concauo orbis lune moueri: quod eſt inconueniens. ¶ Tertio. nutritionẽ eſſe eſt poſſibile: ergo ⁊ vacuū eſſe. antecedens ſupponitur: ↄñtia ꝓbatur: qꝛ ſi debet fieri nutritio oportet ꝙ nutrimentuꝫ recipiatur in partes corporis nutriendas: vel ergo vacuas: vel plenas: ſi vacuas habetur propoſitum: ſi plenas tunc dimenſiones ſe penetrabūt: qđ eſt incõueniens. ¶ Quarto. aerem poſſibile eſt cõdenſari. ergo. añs ſupponitur: ↄñtia ꝓbatur: quia ꝑ condenſationẽ aeris partes fiūt ſibi ꝓpinquiores: ꝙ̃ erant ante: vel ergo hoc fit intrando partes intermedias abſqꝫ hoc ꝙ ſint ibi vacuitates: vel fit hoc vacuitatibus ibi exiſtentibus: ſi primū ſequitur penetratio dimenſionū: ſi ſecundū habetur ꝓpoſitū necetiã poteſt dici ꝙ hoc fit ibi quibuſdam vacuitatibus repletis ſubtiliori corpore ꝙ̃ ſit aer. qđ quidẽ corpus cedit: quia licet hoc valeret: nõ valeret ducẽdo argumentū de igne puro: ⁊ ſic ſtaret ratio. ¶ Quinto. nã dicitur ꝙ vnū vas plenū cineribus recentibus: tantū recipit de aqua: ſicut faceret ſi nõ eſſent in eo cineres: modo hoc nõ videtur poſſe ſtare: niſi vel fiat penetratio corporū: vel ibi ſint vacuitates: in quibus recipitur aqua.

¶ Sexto. nam ſint hic duo lapides plani: ⁊ ita plani ꝙ cū vnus ſupponatꝰ alteri: nullus poſſet ibi manere aer intermedius: tunc directe in medio grauitatis lapidis ſuperioris infigatur vna chorda cui applicetur vna potẽtia trahẽs lapidẽ ſuperiorẽ a lapide inferiori: tunc ex ꝙ̃ ille lapis ſuperior ſcḋm oẽs partes equaliter recedit a partibus lapidis inferioris: tunc poſtꝙ̃ non eque cito aer qui erat ad latera põt mouere ꝑ totū ſpatiū quãtū intercipitur inter iſtos duos lapides: ſequitur ꝑ tẽpus ibi manere vacuū. ¶ Septimo. pinta eſt vacua vino. ergo eſt vacua. añs eſt poſſibile: ⁊ tenet cõſequẽtia ꝑ locū a parte in modo ad ſuum totum. ¶ Octauo. vacuū eſt locus non repletus corpore: ergo vacuum eſt: añs eſt Ariſto. ↄſeq̃ntia tenet a tertio adiacẽte ad ſcḋm adiacẽs. ¶ Nono. de vacuo eſt ſcia. ergo. ↄñtia tenet ex eo ꝙ de nõ ente non eſt ſcia. primo poſteriorꝝ. añs pꝫ ꝑ Ariſtotelẽ in iſto quarto. ¶ Decimo. plenū eſt: ergo vacuū eſt. ↄñtia tenet ex eo ꝙ ſi vnū oppoſitorꝝ eſt in natura ⁊ reliquuꝫ dicitur eſſe in natura.

In oppoſitum eſt Ariſto. in iſto quarto: tractatu ſcđo. In iſta queſtione ſunt aliqua premittenda. ſecundo ponende ſunt ↄcluſiones.

Quãtum ad primum: ſciẽdū ꝙ hoc nomen vacuū eſt terminus priuatiuus: ⁊ valet in ſignificando tantum quantū hec oratio: locus non repletꝰ

corpore. ⁊ igitur qñ dr̃ vacuũ eſt loc⁹ nõ replet⁹ corpe: ly eſt ponitur ꝓ ſignificat: ⁊ ideo nõ ſequitur: vacuũ eſt locus nõ repletus corpore. ergo vacuũ eſt. ⁊ ꝑ hoc ſoluitur octaua ratio. ❡ Scḋo ſciendũ ꝙ ſicut dupl'r imaginandum eſt de loco: ita dupl'r imaginãdũ eſt de vacuo. vnde quidã imaginantur locũ eſſe equalem locato ſm oẽs dimenſiones: quidam aũt ſicut Ariſto. et ſui ſequaces imaginant̃ locũ nõ eẽ tale ſpatiũ. Sȝ corpus extrĩſecũ corpori locato equale et ſm duas dimẽſiones. ſ. latitudinẽ et longitudinẽ. Et ſm hoc etiã dupliciter imaginandũ eſt de vacuo: vno modo ꝙ ſit ſpatiũ ſeparatuȝ cui non eſt ꝯiunctũ aliud corpus. ſcḋo modo ꝙ vacuȝ ſit vnũ corpus inter cuius latera non tñ ꝓxima adinuicem ſit nihil. ſm primũ modũ dicendi de vacuo: ſi deus oĩa corpora localia infra concauũ orbis lune annihilaret: eſſet cõcedendũ infra ꝯcauũ orbis lune eſſe vacuȝ: nõ tñ eſſet cõcedendũ celũ vel ꝯcauũ orbis lune eſſe vacuũ: ſed ſm ſcḋm modum dicendi de vacuo in caſu predicto eſſet concedendũ ꝙ celũ eſſet vacuȝ: ⁊ non eſſet ꝯcedẽdum ꝙ inter latera celi eſſet vacuum ꝓpter hoc ꝙ inter latera celi nihil eſſet. ⁊ igitur ⁊c.

Vacuũ dupl'r.

Quantũ ad ſecundũ ſit prima conclusio: ꝙ ĩpoſſibile eſt eẽ vacuũ: loq̃ndo de vacuo p̃mo mõ. Probat̃. q: vacuum primo mõ eſſet dimenſio ſeparata: mõ talis nõ eſt ponẽda ex eo ꝙ accidẽs nõ eſt ponẽda ſepatũ exiſtere ſine ſubiecto. ❡ Scḋo. ſi eſt ponẽdũ tale ſpatiũ ſeparatũ: tunc cũ ipſum ſit corpus, q: longũ latũ ⁊ profundũ: ſequitur ꝙ cũ ipſum reciperet locatũ: ꝙ corpora ſe penetrarent: quod eſt impoſſibile. ❡ Tertio. nã ſi tale vacuũ eſſet poſſibile: ſequeret̃ ꝙ ſi eſſet vacuũ: nõ eſſet vacuũ: qḋ implicat. ꝓbatur ꝯñtia: q: oĩb⁹ localibus annihilatis que ſunt infra ꝯcauũ celi: adhuc maneret ibi tale ſpatiũ ſepatũ ſm ponẽtes locũ eſſe tale ſpatiũ: ⁊ ſm eoſdẽ tunc ibi eſſet vacuũ. ſed ꝓbo ꝙ nõ: quia eſſet ibi aliquid. ſ. tale ſpatiũ ſepatũ. ❡ Scḋa conclusio. ꝑ nullã potentiã naturalẽ poſſibile eſt eſſe vacuum loquendo de vacuo ſcḋo modo: ꝓbatur quibuſdaȝ experientijs: primo ſi oĩa foramina alicuius follis obſtruerentur: nulla potentia poſſet eleuare vnũ aſſerem ab alio niſi fieret alicubi ruptura per quaȝ ſubintraret aer: quo facto faciliter vnus iſtoꝝ aſſeruȝ leuaretur ab alio: nã tunc eſſet aliquid: quod poſſet recipi inter latera · ipſius follis: hoc videt̃ eſſe ſignũ naturã abhorrere vacuũ. Scḋo p̃t ꝓbari hoc idẽ ꝺ Clepſydra. ❡ Tertia ꝯcluſio. tamen ꝑ potentiã ſupnaturalẽ poſſibile eſt eſſe vacuũ ſcḋo modo. pȝ hoc: q: deus p̃ot annihilare totuȝ qḋ eſt infra latera celi: quo facto celũ eſſet vacuum: ⁊ in iſto caſu tũc vacuũ eſſet vna bona res circulariter mobilis. Sed cõtra dubitatur: nam predicto caſu poſito: vel latera celi diſtarent vel nõ diſtarent. Si nõ diſtarẽt tunc eſſent coniuncta ſicut duo folia libri: vel vnius burſe vacue: ſed ſi ſic eſſet: tunc non eſſet concedendũ ꝙ celum eſſet vacuũ: ex eo ꝙ latera celi in caſu p̃dicto eẽnt immediata. Si aũt dicatur ꝙ latera celi in predicto caſu adhuc diſtarẽt: adhuc inter ea eſſet aliqua dimẽſio: ꝑ quã diſtarent: et ſic adhuc nõ eſſet vacuum. Reſpõdetur ꝙ latera celi nõ diſtarent ſaltem diſtantia recta: licet bene diſtantia curua: et qñ dicebatur: ergo tunc latera celi eſſent cõiuncta: nego: immo adhuc celum maneret ſphericũ ſicut modo: nec latera eius fierent immediata: non obſtante ꝙ non maneret diſtantia. ❡ Quarta ꝯcluſio. p̃dicto caſu poſito vnus polus mundi nõ eſſet ꝓximus alteri: et tamen nõ diſtaret ab eo diſtantia recta: pȝ hoc ex eo ꝙ diſtantia non eſt niſi ꝑ dimenſionem intermediam: modo q: p̃dicto caſu poſito inter polos mundi nõ eſſet dimenſio recta intermedia ꝓpter quod ſequitur ipſos nõ diſtare diſtãtia recta. ergo. ❡ Quinta cõcluſio. bene tñ diſtarẽt diſtãtia curua: pȝ hoc: quia inter eos mediaret dimẽſio curua. ſ. medietas circũferentie maxime circuli imaginati in celo: ergo ⁊c.

Ad rationes principales. Ad primã nego antecedẽs: q: valet iſtã hec eſt poſſibilis quodlibet corpus non eſt hic: modo eſt hec falſa: et quum arguebatur: hoc corpus non eſſe: hic eſt poſſibilis ⁊ non eſt aliquod ⁊c. negat̃ ꝯſequẽtia: nam ſi valeret hoc eẽt virtute inductionis: nã tũc iſta deberet eſſe vniuerſalis quodlibet corpus nõ eſſe hic eſt poſſibile. modo hoc eſt falſum ex eo ꝙ eſt vna de ſenſu compoſito ⁊ indefinita. ❡ Ad ſcḋam negatur ꝯſequentia: ⁊ quũ ſil'r arguebat̃: ſequitur ꝙ vno corpore ⁊c. conceditur niſi prius fieret condenſatio: modo q: in tali motu fit aliquorũ corporũ ꝯdẽſatio: non oportet ꝙ vno corpore moto: oĩa moueãtur vſq; ad celũ. ❡ Ad tertiam negatur ꝯſequentia: q: quum nutrimentum recipitur in partes corporis nutriendi recipitur in quoſdã poros repletos corpore ſubtiliori q̃ ſit nutrimentũ: ⁊ nutrimento adueniẽte illa corpora cedunt ⁊ condenſantur: ſic ſaluatur nutritio abſq; hoc ꝙ fiat vacuũ: vel penetratio corporũ. ❡ Ad quartam videbitur poſtea. ❡ Ad quintã de cineribus dicendum: quia cineres ſunt terreſtres alique partes aque corrumpunt̃: et etiam inter illos cineres eſt multũ incluſum de aere qui recedit aqua adueniẽte: ꝓpter hoc apparet ꝙ illud vas recipiat tantũ de aqua ſicut ſine cineribus: licet hoc non ſit verũ. ❡ Ad ſextã. de duob⁹ corporibus dico ꝙ ſi illa eſſent ſimpl'r plana et eſſent ꝯiuncta abſq; hoc ꝙ inter ea mediaret aer: nulla potẽtia nãlis poſſet vnũ leuare ab alio eq̃liter ſm oẽs eius ptes: ſed nihilominꝰ ineq̃lit̃ poſſet: ⁊ tũc aer poſſet ſucceſſiue ingredi. ❡ Ad aliam: de pinta: negatur ꝯñtia ⁊ ratio eſt: nam hic terminus vacuum includit negationem: modo non valet arguere a parte in modo includẽte negationem ad ſuum totum. ❡ Octaua ſoluta eſt. ❡ Ad nonã. de vacuo eſt ſcientia. reſpondetur ꝙ non: ſed bene eſt ſciẽtia de loco ⁊ corpore ſm propoſitiones negatiuas. vnde ſciendo iſtam: nullum vacuum eſt: ſcitur iſta nullus locus eſt ſine corpore: vna enim valet aliam: ⁊ ſic ſciẽtia que creditur eſſe de vacuo eſt de loco et corpore. ❡ Ad decimã bene conceditur vbi nullũ corpus abhorreret natura: modo ſic eſt in ꝓpoſito: ꝙ natura abhorret vacuum: ideo nõ valet ⁊c.

Queſtio. IX.

COnſequenter queritur vtrũ graue ſimplex habeat reſiſtentiam intrinſecã quantuȝ ad motũ eius deorſum: ⁊ cõſimili modo leue ad motũ ei⁹ ſurſuȝ: ⁊ arguitur prĩo ꝙ ſic: quia ſi non ſequitur ꝙ graue ſimplex poſitum extra locum ſuũ naturalem amota reſiſtentia extrinſeca moueretur ſubito: mõ hoc eſt falſum: ꝯñtia tenet ex eo ꝙ tũc nullã haberet reſiſtẽtiam: poſtq̃ nõ haberet reſiſtentiã intrinſecã: ⁊ quelibȝ reſiſtentia extrinſeca eſt amota ꝑ caſum: falſitas ꝯñtis ꝓbatur: primo: nam ſi moueretur ſubito moueret̃ velocitate infinita: ſed hoc non: poſtq̃ eſt determinate virtutis et finite terminabitur ad aliquã velocitatẽ maximã qua p̃ot mouere: vel maximam qua non: vel minimam qua ſic: vel minimã qua non. ❡ Scḋo. a cã finita non p̃ot ꝓcedere effectus infinitus: ſed quodlibet graue ſimplex eſt cauſa finita: velocitas autem infinita eſt effect⁹ infinitus: ergo graue ſimplex non poſſet moue-

reſe velocitate infinita adhuc quacunqꝫ reſiſtentia extrinſeca amota: propter quod videtur ꝙ habeat in ſe reſiſtentiam intrinſecā. ¶ Tertio ſic. ſequeretur ꝙ poſſet eſſe aliquis motus velocior motu celi: ꝯſequens eſt falſum: ꝯſequentia tenet ex eo ꝙ per diminutionem reſiſtentie extrinſece motus grauis ſimplex poſſet intendi vltra gradū velocitatis motus celi: poſtꝙ̄ reſiſtētia extrinſeca eſt in infinitū diuiſibilis. ¶ Quarto. cū motus localis propter eius velocitatem cauſet calorem ⁊ velocior intenſiorē: ſequitur ꝙ per intenſionem velocitatis motus grauis ſimplicis propter decreſcētiā reſiſtentie extrinſece poteſt cauſari calor infinitꝰ: quod nō videtur eſſe poſſibile: niſi tunc graue ſimplex eſſet potētie infinite. ¶ Quinto. cū celum ſit corpus magis ſimplex ꝙ̄ elementa: et cū motus celi fiat abſqꝫ reſiſtentia extrinſeca: ſequitur ꝙ motus celi eſſet velocitatis infinite: ſicut eſſet motus grauiū ⁊ leuiū ſimplicium ſubducta reſiſtentia extrinſeca: ſed conſequens eſt falſum: nā motus celi eſt finite velocitatis: cōſequētia tenet ex eo ꝙ nō videtur ratio diuerſitatis hic ⁊ ibi. ¶ Sexto. graue ſimplex habet reſiſtentiam intrinſecā quātū ad motum alterationis: ſicut pꝫ de terra pura: ergo etiam vt videtur quantū ad motum localem.

In oppoſitum videtur eſſe Ariſto.

dicit enī Ariſto. ꝙ graue ſimplex poſitum in vacuo ſi eſſet moueretur in ipſo ſubito: hoc non eſſet ſi haberet reſiſtentiam intrinſecam: cum enim potentia motiua grauis ſit finita quantūcunqꝫ haberet in ſe reſiſtentiā quacunqꝫ reſiſtentia extrinſeca circunſcripta: illa potentia motiua manente moueret illud graue ſucceſſiue. ¶ In iſta queſtione primo ponendi ſunt diuerſi modi imaginandi de reſiſtentia in motu grauiū ⁊ leuiū. ſecundo improbabitur vnus modus imaginandi de reſiſtentia intrinſeca ſimplicium. deinde in ſequenti queſtione improbabo quoſdam modos de reſiſtentia intrinſeca ſimplicium quantum ad motum localem eorum: et reſpondebitur tunc ad queſitum.

Quātum ad primum: ſciendū eſt ꝙ

reſiſtentia dicitur inclinatio ad nō moueri vel ad motū oppoſitum vel ad quietē: verbi gratia ſi eſſet aliquod corpus: qđ haberet quatuor gradus grauitatis: ⁊ duos gradus leuitatis: tunc quum ipſum deſcenderet illi duo gradus leuitatis reſiſterent illis quatuor gradibꝰ grauitatis: propter hoc ꝙ inclinarent ad motum oppoſitum ſcilicet ſurſum. ¶ Secundo ſciendum ꝙ differentia eſt inter graue ſimplex: et graue ſimpliciter: nam poſito ꝙ aliqua terra ſit paſſa ab igne ita ꝙ aliqui gradus leuitatis ſint inducti ab ipſo igne in terram: tunc illa terra adhuc ſubſtantialiter eſt ſimplex et grauis: et dicitur graue ſimplex: ſed non dicitur graue ſimpliciter propter hoc ꝙ habet aliquos gradus leuitatis cum gradibus grauitatis: modo queſtio debet intelligi de graui ſimplici quod eſt ſimplex ſimpliciter ¶ Tertio nota reſiſtentia in motu grauium et leuium poteſt imaginari extrīſeca aut ītrinſeca. Extrīſeca poteſt imaginari multipliciter: primo ſicut in equilibra: vnde poſito ꝙ a. terra pura moueretur ad vnum brachium equilibre ⁊ b. pura terra ad aliud: tunc nullum eorum deſcenderet propter hoc ꝙ vnum alteri reſiſteret: et hoc extrinſece. ¶ Secundo poteſt imaginari de reſiſtentia extrinſeca ſicut ſi vni graui alligaretur vnū leue: tunc in deſcenſu illius grauis illud leue reſiſteret illi graui extrinſece. ¶ Tertio illud alligatum quandoqꝫ reſiſtit ratione ſue figure: vt ſi alicui alligaret vnum folium papyri extenſum tunc illud graue tardius deſcenderet: ꝙ̄ ſi illud nō eſſet ſic alligatū. ¶ Quarto aliquando trahens ad oppoſitum reſiſtit extrinſece verbi gratia ſicut ſi teneretur magnes ſurſum: ⁊ ſub eo eſſet poſitū vnum ferrū ita magnū ꝙ ille magnes non ſufficeret illud ferrum detinere: tunc illud ferrum deſcēderet tardius ꝙ̄ ſi ſupra non eſſet magnes poſitus propter hoc ꝙ ille magnes aliqualiter trahit ferrum: et ꝑ talem tractionem impeditur velocitas ferri deſcendētis: ergo ille magnes in tali caſu poteſt dici reſiſtentia extrinſeca. ¶ Quinto. reſiſtentia extrinſeca poteſt dici medium: per quod fit motus: hoc enim propter eius groſſitiem reſiſtit mobili. et propter hoc idem mobile tardius mouetur per aquā ꝙ̄ per aerem. ¶ Sexto. mouens poteſt tenere locum reſiſtentie extrinſece ſicut ſi mouens non velit velociter mouere: nec ita velociter ſicut poſſet. ¶ Septimo. incōpoſſibilitas terminorū. ſ. termini a quo et termini ad quē poteſt dici reſiſtentia extrinſeca. quare ⁊c.

Quantū ad ſecundum: de reſiſtentia

intrinſeca quidā dixerunt ꝙ quodlibet agens naturale eſt potentie finite. i. ꝙ ipſum eſt limitatū ad aliquem certum gradum velocitatis quē non tranſiret quantūcunqꝫ reſiſtentia extrinſeca amoueretur: ita ꝙ illi talē limitationem ponunt pro reſiſtētia intrinſeca: vnde tales dixerunt: ꝙ ſi terra pura poneret̄ in vacuo deſcenderet finita velocitate: puta illo gradu velocitatis: ad quē ipſa eſſet limitata: vlterius illi dicerent ꝙ grauiora eſſent limitata ad intenſiorem gradum velocitatis ꝙ̄ minus grauia. vlterius dicerent ꝙ graue ſimplex poſitū in vacuo ſi eſſet nō moueretur in ipſo ſubito: ſed ſucceſſiue propter limitationem ⁊ finitatem potētie mouētis ipſum. Sed iſta imaginatio eſt contra Ariſto. propter quod pono vnā concluſionē ſibi contrariam: que eſt: limitatio et finitas potentie agentis nō eſt cauſa ſucceſſionis motus grauis ſimplicis: nec ſufficit loco reſiſtētie. ꝓbat̄: quia ſi quodlibet agens naturale ageret ſucceſſiue: propter hoc ꝙ eſſet finite potētie: ſequeretur ꝙ corpus luminoſum ageret lumen ſuū ſucceſſiue in medium: modo hoc eſt falſum: quia illuminatio medij fit ſubito ſicut alibi habet videri. conſequentia tenet ex eo ꝙ ipſum eſt finite potentie. ¶ Secundo probatur: ꝓ idē viſibile deberet agere ſpeciem ſuam in viſum ſucceſſiue: et ſic viſibile ꝓpinquius citius deberet agere ſpeciē ſuā in viſu ꝙ̄ viſibile magis remotū a viſu: ⁊ ſic etiā deberet citius videri: modo hoc eſt falſū: quia ſi ſortes diſtat a me ꝑ quatuor pedes ⁊ plato ꝑ octo ego aperiēs oculos ita cito video platonē ſicut ſortem quod non eſſet ſi viſibile ageret ſpeciē ſuam in viſum ſucceſſiue. ¶ Tertio. ſi predicta imaginatio eſſet vera: tunc maior virtus eſſet minus limitata ⁊ minor virtus eſſet magis limitata: modo hoc eſt falſum. nam tunc ſtelle non ita cito agerent lumen ſuum ꝑ totum medium ſicut luna: quod tamē eſt falſum: poſtꝙ̄ predictorū quodlibet aget lumen ſuū per totū mediū ſubito: ꝯñtia tenet ex eo: ꝙ cū luna ſit maioris virtutis: eſſet minus limitata: ⁊ ſic citius produceret ſuū effectū: et cū ſtelle ſint minoris virtutis eſſent magis limitate: et tardius agerent ſuū effectum. ¶ Quarto ſequitur vniuerſaliter nullā mutationē ſubitā naturaliter eſſe poſſibilem: cuius oppoſitū poſtea videbitur: ꝯñtia tenet ex eo: ꝙ quodlibet ens naturale eſſet limitatū ad certū gradū velocitatis ad ꝓducēdū ſuū effectū. ¶ Quinto ſequeretur ꝙ deducto omni impedimēto extrinſeco graue ſimplex non poſſet moueri ad ſuū locū naturalē quouſqꝫ eius mediū eſſet medium mundi. conſequens eſt falſum: probat̄ ꝯñtia: nam ſit a graue ſimplex vniforme: cuꝰ totalis grauitas ſit ſex:

et limitatio eius ſit ſicut tria: et deſcendit tamdiu ꝙ tertia eius pars ſit ſub alia parte centri: et ſit illa c. et reſiduum ſit adhuc ab alia parte centri et ſit d. ita ꝙ centrū ſit mediū inter c. d. tunc clarum eſt ꝙ adhuc mediū ipſius a. non eſt mediū mundi. Sed probo ꝙ nō vlterius deſcendit: nam c. qđ eſt ab alia parte centri reſiſtit ipſi d. vna cum totali limitatione ipſius: et cū totalis limitatio ſit ſicut tria: et ipſum c. ſit ſicut duo: et cū iſta ſimul ſint quinqꝫ: et potentia motiua ipſius ſit ſolū ſicut quatuor: ſequitur ꝙ plus eſt ibi de reſiſtētia ꝙ̄ de potentia motiua: et per conſequens a. quieſcit et non vlterius mouetur: ꝗuis tamen adhuc centrū grauitatis non ſit centrum mundi: ergo ⁊c. et per conſequens concluſio vera.

Ad rationes. Ad primā concedo ꝙ mouetur velocitate infinita quacunqꝫ reſiſtentia ſeducta. ⁊ quando dicebatur eſt potentie finite: concedo. ⁊ quū dicebatur: ꝗ terminatur certa velocitate: verū eſt cū reſiſtentia: ſine reſiſtentia non oportet. ¶ Ad ſecundā a cauſa finita ⁊c. verū eſt quū agit cū reſiſtentia: quādo autem ſine reſiſtentia: nō oportet. ¶ Ad tertiā dico ꝙ naturaliter non poteſt eſſe aliquis motus velocior motu celi: propter hoc ꝙ natura mediorū non patitur tantam raritatem et ſubtilitatem ꝙ motus grauiū et leuium ꝑ ipſa ſit velocior motu celi: nihilominus bene fieret ſi media ꝑ q̄ fit motus poſſent quātūcūqꝫ ſubtiliari. ¶ Ad quartaꝫ dico ꝙ ſi mobile moueretur in vacuo nullum cauſaret calorē: nam ex motu non cauſatur calor: niſi per confricationem mobilis ad medium: modo in vacuo nulla fieret talis confricatio. ¶ Ad quintam dico: ꝙ in motu celi voluntas intelligentie tenet locū reſiſtentie. ¶ Ad ſextam nego conſequentiam: vñ Cōmentator ſuper ſecundo huius dicit ſimplex non habere in ſe principium actiuum ſue alterationis: ſed bene actiuum motus localis: et igitur non mirum ſi habet reſiſtentiā intrinſecam in motu alterationis: ⁊ nō intrinſecam in motu locali.

Queſtio. X.

VTrum in omni motu grauiū et leuiū requiratur medium reſiſtens. Et arguitur ꝙ nō: illud qđ impedit motū nō requiritur ad ipſum: ſed ita eſt de medio reſiſtente. ergo. maior eſt nota: ⁊ minor patet: quia medium reſiſtens retardat motuꝫ: immo poſſet tantuꝫ reſiſtere ꝙ omnino tolleret motū. ¶ Secundo. quanto mediū minus reſiſtit tanto motus fit velocior: ⁊ melius fit motus in ipſo: ergo ſi nihil reſiſteret videtur ꝙ optime fieret motus in ipſo: ergo videtur ꝙ ad motum fiendum non requiratur reſiſtentia medij. ¶ Tertio. nullū violentū requiritur ad hoc vt motus ſit ſimpliciter naturalis: ſed ſi requireretur mediū reſiſtens ad motum naturalem grauiū ⁊ leuium illi motus naturales non poſſent fieri ſine violenta diuiſione medij: ſi ergo nullum violentum requiritur ad motuꝫ ſimpliciter naturalem: ſequitur ꝙ diuiſio medij non requiritur ad motū grauiū ⁊ leuiū: ⁊ per cōſequens nec medium reſiſtēs. ¶ Quarto. nullū mediū requiritur ad motum grauiū ⁊ leuium: ergo. ɔſequētia nota: antecedēs patet: quia nec hoc mediū requiritur ad motū naturalem grauium et leuium: nec illud: quocunqꝫ dato aliud ſufficeret. ¶ Quinto. ſi queſtio eſſet vera: tunc mediuꝫ reſiſteret in deſcenſu grauium: et in aſcenſu leuium: ſed hoc eſt falſum: conſequentia tenet: ſed falſitas antecedentis probatur: quia ſi mediū reſiſteret ſequeretur ꝙ penſis duobus grauibus equalibus in equilibra ꝙ vnū iſtorū poſſet fieri additio alicuius grauis abſqꝫ hoc ꝙ aliquid adderetur alteri: ⁊ tñ nō faceret motū: probatur cōſequētia: ſint duo pondera a. b. penſa in equilibra et quodlibet illorū habeat preciſe duos gradus grauitatis: tūc ſi mediū inferius reſiſtit: reſiſtat ergo ſicut vnū: tunc apponatur ad a. vnū graue qđ habeat vnum gradum grauitatis: probo ꝙ non deſcendat: nam ꝗuis totalis grauitas in brachio: in quo eſt a. ſit ſicut tertia propter hoc ꝙ mediū quod eſt ſubtus reſiſtit ſicut vnū ⁊ b. ex alia parte reſiſtit ſicut duo: modo duo ⁊ vnū ſunt tria: immo qđ plus eſt reſiſtentia eſt ſicut quatuor propter hoc ꝙ in deſcenſu ipſius a. non oportet ſolum diuidere medium ſub a. ſed etiā ſupra b. in aſcenſu ipſius b. quare ⁊c.

In oppoſitum videtur eē Ariſto. vnde dicit: ſi nō eſſet mediū reſiſtens: graue ſimplex deſcēderet ſubito: modo contra naturā motus eſt ipſuꝫ fieri ſubito: ergo ſi non eſſet mediū reſiſtens tolleretur natura motus grauiū ⁊ leuium ſimpliciū. Et nota ꝙ queſtio intelligitur de grauibus nullum habentibus gradum leuitatis: ⁊ ſimiliter de leuibus nullum habentibus gradū grauitatis. Et quia in alia queſtione improbata erat vna opinio ſcilicet de limitatiōe potētie agētis grauium et leuium ſimplicium que volebat ſaluare motum grauium ⁊ leuiuꝫ ſimplicium abſqꝫ reſiſtentia extrinſeca: et per conſequens abſqꝫ reſiſtentia medij. ¶ Nunc improbande ſunt alie imaginationes quibus prima facie videtur poſſe ſaluari motum grauium ⁊ leuium ſimpliciū abſqꝫ reſiſtentia medij: quibus improbatis reſpondendum eſt ad queſtioneꝫ heſternam ⁊ hodiernam.

Quantum ad primum: eſt vna imaginatio ꝙ ſi nulla eſſet reſiſtentia medij: ſed ꝑ imaginationē eſſet vacuū adhuc graue ſimplex deſcenderet ſucceſſiue: ⁊ velocitate finita: propter hoc ꝙ impoſſibile eſſet ipſum ſimul eſſe in termino a quo et termino ad quē et quia hoc eſt impoſſibile neceſſe eſt ipſum moueri ſucceſſiue de termino a quo ad terminum ad quem: ita ꝙ incompoſſibilitas eſſendi ſimul ī diuerſis locis eſt cauſa finite velocitatis motus grauium et leuium ſimplicium circumſcripta reſiſtentia medij: et iſti de iſta opinione dicūt illaꝫ eſſe cauſam velocitatis finite motus celi qui fit abſqꝫ aliqua reſiſtentia predicta. ¶ Cōtra iſtā opinionem arguitur: nam ſecundum hoc nulla poſſet aſſignari ratio quare magis graue ſimplex circumſcripta reſiſtentia medij moueretur tali gradu velocitatis ꝙ̄ alio: vnde quocunqꝫ gradu velocitatis dato quo graue ſimplex moueretur amota reſiſtētia medij: propter hoc ꝙ non eſſet ſimul in diuerſis locis: eſt dare in duplo intenſiorem: quo adhuc poſſet moueri abſqꝫ hoc ꝙ eēt ſimul in diuerſis locis. ¶ Secundo ſequitur ꝙ graue ſimplex moueretur in infinitū velociter circūſcripta reſiſtētia medij: et ſic adhuc ſequeretur illud: quod predicta imaginatio pretendit fugere. conſequentia probatur: quia cum duplo gradu velocitatis ad gradum datum tolleretur mobile ſimul eſſe in diuerſis locis: et cum quadruplo et cum octuplo: ⁊ ſic in infinitum: ſed quocunqꝫ gradu velocitatis dato ad quem non ſequitur mobile ſimul eſſe in diuerſis locis moueri poteſt circumſcripta reſiſtentia medij: ergo graue ſimplex in infinitū velociter mouetur circumſcripta reſiſtentia medij

¶ Tertio conſimili ratione diſtantia formalis terminorū in alteratione deberet eſſe ſufficiens cauſa ſucceſſionis in motu alterationis: quacunq̧ reſiſtentia alia preſcripta: modo hoc eſt falſum: conſequentia tenet in ſimili. Et ita deberet facere ſucceſſionem in illuminatione medij: modo hoc eſt falſum: nam per Ariſto. in ſcđo de anima illuminatio medij fit ſubito et non ſucceſſiue ſicut ſenſatio. ¶ Secunda imaginatio poſſet eſſe talis ꝙ ſicut magnes ſuperius detentus aliqualiter retardat motū ferri magni qđ nō ſufficit retinere ꝓpter eius magnitudinem: ita in deſcenſu grauis celum aliqualiter trahit ad ſeipſum graue ⁊ propter hoc deſcenderet ſucceſſiue adhuc omni reſiſtentia medij circumſcripta: ſed hoc ſtare non pōt: nā ſm̄ hoc non poſſet ſaluari ſucceſſio in motu ignis ſurſum: quanto celū plus traheret ipſum tanto velocius moueretur ad ipſum: et cum hoc ex inclinatione naturali appetit moueri ad ipſuȝ. ⁊ ſimiliter non aſſignatur ibi aliqua cauſa faciens ſucceſſionē in motu ignis ſurſum reſiſtentia medij circumſcripta. ¶ Secūdo. nam tunc graue poſſet fieri ita paruum ꝙ totaliter detineretur a celo ⁊ nō deſcenderet totali reſiſtentia medij preſcripta: quod videtur falſum. ¶ Tertio. ſequeretur ꝙ celum violentaret ipſum graue: patet hoc: q꞉ traheret ipſum ꝯ naturalē ſuam inclinationem. ¶ Tertia imaginatio poteſt eſſe ꝙ partes grauis impediūt ſe inuicem: ita ꝙ quelibet inclinat̃ deſcēdere ꝑ lineā breuiſſimā: ⁊ cū ſolū ꝑ talem deſcendat pars media impedit partes laterales: ⁊ ꝑ tale impedimentū partiū adinuicem: ſimplicia mouentur ſucceſſiue reſiſtentia medij circūſcripta: ſed hoc ſtare non pōt Primo q꞉ dicit ꝙ quelibet pars ipſi⁹ grauis tēdit deſcēdere ꝑ lineā breuiſſimā: hoc nō valet ex eo: ꝙ nō quelibet hoc appetit vt centrū eius ſit centrū mūdi: q꞉ hoc eſt impoſſibile. ¶ Scđo. nā totū aſcēdit vt mediū ei⁹ fiat mediū mūdi: ⁊ ad hoc oēs ꝑtes tēdūt vt mediū toti⁹ fiat mediū mūdi ꝓꝑ hoc vna non īpedit aliā. ¶ Tertio. vna nō mouetur cōtra aliā: ergo nō impedit aliā: aſſumptū pȝ de aqua cuius partes ſupiores nō cōprimūt nec deprimūt inferiores. ¶ Quarto. ſequeret̃ ꝙ corp⁹ maius tardius deſcenderet q̄ corpus min⁹: ſed hoc eſt falſuȝ ceteris paribus: ꝓbat̃ ꝯñtia ex eo ꝙ in corpore magno plures ꝑtes ſunt ſibi inuicem reſiſtentes q̄ in corpore paruo. ¶ Quinto. ſequit̃ ꝙ decē lapides cōiūcti tardius deſcenderent q̄ vnus eoꝝ: ſed hoc eſt falſum: et contra experientiā: ⁊ ꝯñtia pȝ: q꞉ mutuo ſe impedirent. ¶ Quarta imaginatio ꝙ figura eſſet cā ſucceſſionis ⁊ velocitatis ⁊ tarditatis maioris vel minoris: hoc bñ verū eſt in medio reſiſtente: ſed tamen circūſcripta reſiſtentia medij figura nihil ad tale factum deſeruiret: vt patet. ergo ⁊c.

Quantum ad ſecūdum ſit prima cōcluſio. grauia et leuia ſimplicia non habent reſiſtentiā intrinſecā q̄ ad eorū motū: patet: nam ſi ſic: hoc eſſet aliquo iſtorū modorū predictoꝝ: ſed hoc nō: ergo. ¶ Secunda concluſio. ad motū grauium et leuium requirit̃ reſiſtentia extrinſeca ſicut eſt reſiſtentia medij vel huiuſmodi: probatur ex eo ꝙ omnis motus ſequitur proportionē potentie mouentis ad reſiſtentiam: ⁊ per conſequens ad omnē motū requiritur reſiſtentia. Cū ergo grauia et leuia non habeant reſiſtentiam intrinſecam ſequitur ꝙ ad eorum motum requiritur reſiſtentia extrinſeca. ergo ⁊c.

Ad rationes. Ad primā dico ꝙ reſiſtentia extrinſeca ⁊ q̄cunq̧ alia nō impedit motū: ſꝫ bñ facit motū nō eſſe ita velocē ſicut reſiſtētia minor: vnde ad hoc ꝙ fiat motus reſiſtētia nō debet eſſe minima: nā tunc eſſet quies ⁊ non fieret motus. ⁊ debet eſſe aliquāta: q꞉ ſi eſſet minima ita tolleretur mot⁹ ꝓꝑ nimiā velocitatē: vnde oīs mot⁹ debet eē finite velocitatis. ex hoc patet ad ſecundā. ¶ Ad tertiā dico ꝙ ad motū naturalē nō requiritur aliqđ violentū mobili. ſed bñ aliqua violentia: puta medij diuiſio. ¶ Ad quartā dico ꝙ q̄uis nullū mediū requirat̃: tamen requiritur mediū: vñ ly requiritur confundit terminuȝ cōem ſequentē ſe: puta ly mediū confuſe tantū. ¶ Ad quintam conceditur illud quod probat ipſa.

Queſtio.XI.

QVæritur nunc vndecimo vtrū ſi vacuum eſſet / graue moueretur in ipſo. ⁊ arguitur ꝙ ſic: quia ſi vacuum eſſet: et in ipſo eſſet poſitum graue mixtum illud deſcenderet ſucceſſiue propter reſiſtentiam intrinſecā quā haberet. ¶ Secundo omne corpus dū eſt extra locū ſuū naturalē mouetur vel incipit moueri ad illū: ergo ſi eſſet aliquod graue extra locum ſuū naturalē poſitū in vacuo moueretur ad illuȝ: ⁊ per conſequens graue moueretur in vacuo ſi eſſet: ſcilicet ad locum ſibi naturalem ſi non eſſet impedimentum. ¶ Tertio. omne appetens aliqueȝ finem conſequitur illū cū non fuerit impedimentum: ſed graue quum eſt extra locum naturaleȝ appetit eſſe in illo tanq̄ in fine: igitur mouetur ad ipſum ſi non eſſet impedimentum propter hoc ꝙ non poteſt ſequi illum finem niſi ꝑ motum. ¶ Quarto. graue velocius mouetur per aereȝ: q̄ per aquā: propter hoc ꝙ aer eſt ſubtilior et minus reſiſtit q̄ aqua: et cuȝ in vacuo nulla penitus eſſet reſiſtentia videtur ꝙ graue optime deberet moueri in vacuo. ¶ Quinto. ſi vacuo exiſtente graue non moueretur in ipſo ſequitur ꝙ hoc ſolum eſſet propter defectum reſiſtentie: ſed hoc non: quia aliquod corpus luminoſum bene illuminat aliquod ſpatiuȝ ſucceſſiue: patet de corpore luminoſo moto localiter: et tamen nihil ſibi reſiſtit: ergo videtur etiam ꝙ graue ſimplex vel leue poſſet moueri in vacuo abſq̧ hoc ꝙ aliquod ſibi reſiſtat: ſimiliter celuȝ mouet̃ ſucceſſiue ⁊ tamen mouenti celum ſ. intelligentie nihil reſiſtit: quare ⁊c.

In oppoſitum videtur eſſe Ariſto. qui vult ꝙ ſi vacuuȝ eſſet graue ſimplex: non moueretur propter hoc ꝙ non eſſet ratio quare plus moueretur ad vnam differentiam q̄ ad aliam. etiam ſi vacuuȝ eſſet graue poſitum in ipſo moueretur in inſtanti. modo hoc implicat contradictionem ꝙ motus fiat in inſtanti. ¶ Ad iſtam queſtionem primo reſpondendum eſt ſicut verba ſonant. ſecundo aliter formando queſtionem reſpondendū eſt ad intētionē querentium ipſam.

Quātū ad primū ſit iſta prima concluſio. hec eſt falſa: ſi vacuū eſſet graue moueret̃ in ipſo: probat̃: q꞉ eſt vna conditionalis cuius antecedens pōt eſſe verū conſequente exiſtente falſo: ⁊ ꝑ conſequēs eſt falſa: antecedēs patet: ſi ꝑ potentiam dei totū qđ eſt inter latera celi annihilaret̃: ⁊ ꝙ nullū eēt graue: tūc hec eſt vera vacuum eſt: ⁊ tamen hec eſt falſa graue mouet̃ in ipſo. ¶ Secunda cōcluſio. ſimiliter hec eſt falſa. Si vacuū eſſet graue nō moueret̃ in ipſo: pȝ: nā etiā hec eſt vna ꝯditionalis: cui⁹ añs pōt eſſe verū ꝯñte exiſtēte falſo: nec tales conditionales contradicunt.

Quantū ad ſecundum queſtio poſſet formari vtrum ſi vacuum eſſet graue poſſet moueri in ipſo. Et tunc adhuc diſtinguendum eſt de vacuo ſecūdum ꝙ dictum eſt ſuperius queſtione octaua articulo primo. ❡ Tunc ſit prima concluſio. accipiendo vacuū ſecundo modo adhuc graue ſimplex poſſet moueri in ipſo: patet hoc: nam terra et aqua deſtructa: ſi aliquod graue poneretur ad ſpheram ignis deſcenderet ſucceſſiue per aerem vſq; ad concauum aeris: propter hoc ꝙ haberet ſufficientem reſiſtentiam in aere vacuo. ❡ Secunda concluſio. accipiendo vacuū primo mō ſicut ſolet cōmuniter accipi in iſto propoſito: graue mixtū bene moueretur in ipſo ſucceſſiue: patet hoc: nam ſit vnū graue mixtum cuius grauitas ſit ſicut duo: et leuitas ſicut vnum: et attingat concauum aeris: ipſum deſcendet ſucceſſiue: donec in iſto vacuo medium grauitatis eius ſit medium mundi: propter hoc ꝙ habet reſiſtentiam intrinſecam: habet enim vnum gradum leuitatis inclinantem ſurſum: et duos grauitatis inclinantes deorſum. ❡ Tertia concluſio. in aliquo caſu graue mixtū velocius mouetur in pleno ꝗ̄ in vacuo: probatur: nam ſit vnum mixtum ex terra ſicut tria: et aere ſicut duo: ⁊ ſit totum annihilatum quod eſt infra ſpheram ignis: tunc ponatur illud graue ad ſpherā ignis: que reſiſtat illi graui ſicut vnum: tunc quia tam ex parte terre ꝗ̄ ex parte aeris eſt extra locum ſibi naturalem: et tam ex parte terre ꝗ̄ ex parte aeris appetit deſcendere per ignem: et ſic tota potentia motiua eſt ſicut quinq;: quia terre tria ⁊ duo aeris: et ſolum reſiſtētia medij eſt ſicut vnū ſicut poſitum eſt in caſu: ergo hoc mouetur ꝑ ignē ſeu ꝑ plenū a proportione quintupla: deinde quum venit vbi eſt locus naturalis aeris ſi non eſſet vacuum: ille aer vt duo: incipit reſiſtere terre vt tria: propter hoc ꝙ aer appeteret ibi manere: ſed quia in illo mixto dominatur terra: illud mixtum vlterius deſcendet ita ꝙ tunc ſolum terra mouet ⁊ aer reſiſtit ibi vbi prius in medio pleno ambo mouebant: et ſic illud mixtū vlterius deſcendet in vacuo a proportione trium ad duo: que eſt multo minor ꝗ̄ proportio quintupla. et per ꝯñs motus qui illam proportionem cōſequitur: et ſic in vacuo eſt multo tardior motus eiuſdem mixti ꝗ̄ erat in pleno ſcilicet per ignem: ſequitur ꝙ motus naturalis alicuius grauis poteſt eſſe velocior in prīcipio ꝗ̄ in fine: verbi gratia: nā ſit vnū mixtū ex quatuor elemētis quod habeat vnum graduꝫ de igne: vnū de aere: vnū de aqua ⁊ ſi quatuor de terra: ⁊ totum preter illud mixtuꝫ ſit annihilatum quod eſt inter latera celi: et ponatur illud mixtū vbi erat ignis: tunc illud mixtum deſcendet velocius per vacuum ignis ꝗ̄ per vacuum aeris: ⁊ ſic conſequēter: vt faciliter deduci poteſt ex caſu: igitur. Sed dices. quid igitur dicetur de communi dicto: ſcilicet ꝙ motus naturalis eſt velocior in fine ꝗ̄ in principio: pōt dici ꝙ hoc vniuerſaliter eſt verū de motu grauiū ⁊ leuium ſimpliciū: nō tamen de motu grauiū ⁊ leuiū mixtorū. ❡ Quarta ꝯcluſio. ſi vacuū eēt graue ſimplex poſſet moueri in ipō ſucceſſiue. verbi gratia. poſito ꝙ totū qd̄ eſt infra cōcauū orbis lune eſſet annihilatū excepto vno paruo graui vniformiter graui. verbi gratia pedali cuius vna quarta eſſet ab vna pte medij mūdi: ⁊ reſiduū eſſet ab alia: tunc illud graue moueret̄ tā diu ꝙ mediū ei⁹ fieret mediū mundi: ⁊ ꝑ totuꝫ motū minor pars illius que eſſet ab vna parte medij mundi reſiſteret reſiduo: ꝓpter hoc ꝙ violēter pelleret̄ a medio mūdi. Oīa iſta intelliguntur ſuppoſito ꝙ a grauibus circūſcribatur appetitus quo appeterēt replere vacuū ſi eſſet ⁊ ꝙ obtineant appetitū ei⁹ naturalē. ſ. appetitū eſſendi in locis ſuis ꝓprijs. ❡ Et ſit quinta cōcluſio hec: ſuppoſito ꝙ iam dictum eſt: ⁊ hoc totuꝫ qd̄ eſt infra latera celi eſſet ānihilatū excepto vno graui ſimplici qd̄ tāgeret ꝯcauū celi illud infinite velociter deſcēderet: ꝓbat̄: qꝛ pluſ ꝗ̄ ī duplo veloci⁹ aliq̄ deſcēdēte certa velocitate ⁊ pluſ ꝗ̄ in q̄druplo veloci⁹ ꝗ̄ illud idē: ⁊ pluſ ꝗ̄ ī octuplo: et ſic in infinitū ꝑ ꝑ hoc ꝙ deſcenderet ſine reſiſtētia tā intrinſeca ꝗ̄ extrinſeca. ❡ Secūdo. ſi deſcenderet aliqua certa velocitate: tūc deſcēderet ab aliqua certa ꝓportione potentie mouentis ad reſiſtentiā: ſed hoc eſt falſū: falſitas patet ex eo ꝙ nihil ſibi reſiſteret: et tenet ꝯñtia ex eo ꝙ oīs certa velocitas ſequitur aliquā proportionē mouentis ad reſiſtentiā ſaltem in mouentib⁹ non voluntarijs. Sed dices: ſi graue ſimplex deſcenderet in vacuo infinite velociter: tunc graue ſimplex moueretur in vacuo: ⁊ ſi moueretur: cum omnis motus fiat in tēpore: tūc moueretur in vacuo in tempore: ⁊ per conſequens non in inſtāti: cuius oppoſitum dicit Ariſto. Reſpondetur. concedo conſequentiā: ſed nego antecedens: non enim dixi in queſtione ꝙ deſcenderet in infinitum velociter: ſed dixi ꝙ in infinitum velociter deſcenderet: modo prima eſt falſa: ⁊ ſecunda vera: nec prima ſequitur ad ſecundam ex eo ꝙ in prima ly deſcenderet tenet̄ determinate: ſed in ſcd̄a cōfuſe tm̄: ꝓpter hoc ꝙ hoc ſyncathegoreuma infinitū in ſecūda precedit: in prima vero ſubſequitur. ❡ Adhuc diceres ꝙ ſi graue ſimplex in infinitū velociter moueretur in vacuo: ſequeretur ꝙ reſiſtētia quantūcunq; eſſet parua eſſet potentie infinite: hoc autē eſt falſuꝫ: ꝓbatur conſequētia: quia poſſet demere a gradu ſimplici infinitā velocitatē: qua ipſum mouetur in vacuo: ſed hoc facere eſt potētie infinite: quia demere ab aliquo aliquem graduꝫ velocitatis eſt alicuius potentie: ⁊ demere ab ipſo duplū eſt maioris potentie: ⁊ ſic vltra: ergo demere ab ipſo infinitā velocitatē eſt potentie infinite. ❡ Pro ſolutiōe iſtius argumenti dico ꝙ ſi aliquid in infinitū velociter mouetur cū reſiſtentia: tunc bene cōcedo ꝙ illud quod faceret ipſum finite velociter moueri eſſet potentie infinite. ſi vero aliquid in infinitum velociter moueret̄ ſine reſiſtentia: tunc dico ꝙ illud quod faceret ipſum finite velocit̄ moueri nō oportet ꝙ illud ſit potentie infinite: ⁊ ex hoc ad argumentum.

Ad rationes principales. Ad primā iſta bene probat de graui mixto ꝙ illud moueret̄ in vacuo ſucceſſiue: ⁊ finita velocitate: ⁊ hoc dicit vna concluſio. ❡ Ad ſecundam concedo antecedens: vnde bñ concedo ꝙ graue ſimplex in vacuo incipit moueri ad ſuū locū naturalē: ⁊ in infinitū velociter mouet̄ ad ipm̄ ſed non ſequitur: ergo mouetur ad ipſum in infinitū velociter: ex eo ꝙ arguitur a termino ſtante confuſe tm̄: ad eundē ſtantem determinate. ❡ Ad tertiam dico ꝙ cum illa ratione bene ſtat vltima concluſio nec alie concluſiones ſibi repugnant. ❡ Ad quartam patet in precedenti q̄ſtione. ❡ Ad quintā. hoc eſſet ꝓpter defectuꝫ reſiſtentie ⁊c. Unde concedo ꝙ ſic: ⁊ quum dicebat̄ de corpore luminoſo: dico ꝙ ſi aliquod corpus luminoſuꝫ illuminat aliquod ſpatium ſucceſſiue quoad ptes quātitatiuas illius ſpatij: hoc nō eſt ꝓpter reſiſtentiam: ſꝫ propter motū localem corporis luminoſi: vel illius qd̄ ſucceſſiue illuminatur: et quum dicebatur de celo dico ꝙ ibi voluntas intelligentie mouentis tanto gradu velocitatis tenet locum reſiſtentie.

Queſtio. XII.

VTrum ſi vacuum eſſet/aliquid poſſet moueri in ipſo velocitate finita ſeu motu locali ſeu motu alterationis? Et arguitur primo ꝙ non motu locali: nam ſi ſic hoc maxime videretur de motu locali mixtorum: ſz hoc non: quia mixta non mouentur niſi ad motum elementi predominantis: ſed nullū elementum mouetur in vacuo: velocitate finita: ſicut dictum eſt in alia queſtione: et hoc propter defectum tā reſiſtentie intrinſece q̄ extrinſece: ergo etiam videtur: ꝙ nec mixtum. Et confirmatur: nam capiatur vna portio terre pure: et capiatur vnum plumbū quod ſit grauius iſta terra: tunc illa non deſcendit in vacuo velocitate finita: ſed infinita velocitate deſcendet: ergo nec illud plumbum: ex quo grauius eſt: deſcendit velocitate finita. ❡ Secundo. ſi ſic hoc maxime videretur motu alterationis: ex quo ad illum non requiritur reſiſtentia extrinſeca. ſed hoc non: quia motus localis qui eſt primus motuū: non poſſet fieri in vacuo: ergo videtur ꝙ nec motus alterationis: ergo ꝛc.

In oppoſitum arguitur. nam ſi eſſet vacuum adhuc homines poſſent ambulare ſuper terrā: q̄uis aues non poſſent volare: verū eſt ꝙ homines nō diu poſſent ambulare propter hoc ꝙ non diu poſſent viuere propter defectum reſpirationis: ſimiliter ſi aliqua aqua calefacta poneret̄ in vacuo ipſa alteraret ſe ad frigiditatem priorem: ergo videtur ꝙ tam motus localis q̄ motus alterationis poſſet fieri in vacuo ſi eſſet ex alio: nam ſicut dictum eſt in alia queſtione mixta poſſent moueri in vacuo: quia habent reſiſtentiam intrinſecā. Breuiter dico ꝙ nunq̄ experti ſumus vacuū eſſe: ideo non bene ſcimus quid fieret ſi vacuum eſſet: nihilominus videndum eſt quid tunc fieret. vnde videmus ꝙ entia naturalia mirabiliter patiuntur violentiam ne ſit vacuum: videmus enim ꝙ ſi aliqua fiſtula ponit̄ ad aquam: et ſi extrahitur aer de fiſtula: ꝙ aqua inſequitur aſcendendo appetens manere contigua aeri ne ſiat vacuum. ❡ Ideo ſit prima concluſio. ꝙ ſi deus totū qd̄ eſt infra duos iſtos parietes annihilaret: in infinitū velociter iſti duo parietes rareſierent ad euitandū vacuum: probatur: nam dictum eſt entia naturalia appetere euitare vacuum: et inclinātur ad hoc ex eorum natura: vel ergo appetunt: vel inclinātur ad hoc finite vl' īfinite: ſi ſcd̄m: infinite velociter latera iſtoꝝ ꝯcurrerēt et ſic habetur intentum: ſi autem ſolum finite ſequitur ꝙ virtus finita maior q̄ ſit potentia et appetitus iſtorum parietum poſſet tenere iſtos ne concurrerent: ⁊ ſic virtus finita poſſet conſeruare vacuum: immo augere vt ſi alia virtus maior condenſaret iſtos parietes: modo hoc eſt falſum: ex eo ꝙ ſolum deus poſſet conſeruare augere ⁊ facere vacuum. ❡ Sed dices nullus eſt appetitus infinitus in iſtis inferioribus: ergo non oportet ꝙ ſi fieret vacuū ꝙ entia naturalia infinite appetant illud euitare. ❡ Reſpondetur concedendo ꝙ de facto nullus eſt appetitus infinitus in iſtis inferioribus: tamen ſi deus faceret vacuum: tūc entia naturalia infinite appeterent iſtud euitare: ſi dimitterentur ſue nature: et hoc eſt quod communiter dicitur natura in infinitum abhorret vacuum: immo anteq̄ maneret vacuum celum deſcenderet et repleret. ❡ Secunda concluſio. ſi eſſet vacuum inter celum ⁊ terram: et eſſet aliqua ſuperficies plana eque diſtans a centro ſuper quam eſſent due ſphere graues: vna a. ⁊ alia b. ⁊ a. eſſet grauior q̄ b. tunc queciinq; virtus parua quantūcunq; poſſet in infinitum faciliter mouere quālibet iſtarum ſpherarum ſuper iſta ſuperficie: probatur: nam quelibet iſtarum ſpherarum tangeret illam ſuperficiem in puncto. et ſic quelibet medietas ponderaret cōtra aliam equaliter ſicut duo pondera in equilibra: et cum quilibet exceſſus ſufficiat ad motum: ſequitur quamlibet virtutē quālibet iſtarum ſpherarum in infinitū faciliter poſſe mouere. Uerum eſt tamen ꝙ hoc non eſſet in pleno: quia tunc pellenti non ſolum reſiſteret vna ſpherarum ſed etiam aer: et ſic in aere nō quantumcunq; parua virtus poſſet pellere et mouere iſtas ſpheras. ❡ Tertia concluſio. q̄uis quantūcunq; parua virtus poſſet iſtas ſpheras mouere in vacuo: nulla tamen virtus finita equali velocitate moueret magnam ſicut paruā: hoc declaratur in numeris: naȝ ſit ſic ꝙ in ſphera maiori ſcilicet in a. vna medietas trahat contra aliā: ſicut duo contra duo: ⁊ in ſphera parua puta b. vna medietas trahat cōtra aliā: ſicut vnū contra vnū: ⁊ ſit potentia ſicut vnum in maiori proportione mouet paruam q̄ magnā: ⁊ per conſequens velocius: vnde mouet paruam a proportione dupla: ⁊ magnam a proportione ſeſquialtera: nam cuȝ illa virtus incipit mouere paruam: vna illarū medietatū concurrit ſecum in mouendo aliam: et cuȝ quelibet illarum medietatum ſit ſicut vnū: tota potentia parue motiua erit ſicut duo et reſiſtentia ſicut vnū. modo duorum ad vnum eſt proportio dupla: in motu autē ſphere magne potentia totalis motiua eſt ſicut tria: reſiſtentia ſicut duo. modo proportio trium ad duo eſt ꝓportio ſeſquialtera. ❡ Quarta concluſio. ſimiliter ſi eſſet aliqua equilibra ſuſpenſa in vacuo: pondus maius non obſtāte ꝙ eſſet graue ſimplex: deſcenderet ſucceſſiue: patet hoc: quia q̄uis non haberet reſiſtentiam intrinſecam nec reſiſtentiam extrinſecam: quantū eſſet ex parte medij: tamen haberet reſiſtentiā extrinſecam quantuȝ eſſet ex parte ponderis cōtra penſi. ❡ Quinta concluſio. ſuſpenſa aliqua equilibra in vacuo ⁊ appenſis duobus ponderibus eque grauib⁹: graue quātūcunq; paruum fuerit appoſitum vni facit ipſum deſcendere: huius ratio eſt: quia quilibet exceſſus ſufficit ad motum: verū tamen ſic non eſſet in pleno vt dictum eſt prius. ❡ Sexta cōcluſio. ſi eſſet aliqua tabula tranſuerſaliter poſita in vacuo ſupra quam poneretur vnuȝ graue ſimplex ſphericum deſcenderet ſupra ipſaȝ ſucceſſiue velocitate finita. patet hoc: ex quo non poſſet deſcendere per lineam rectam deſcenderet natando: et vna pars eleuaret aliam: et tunc illa pars que eleuaretur violenter teneret locum reſiſtentie. ❡ Septima cōcluſio. q̄uis maſſa plumbea ponderaret plus in equilibra q̄ aliqua aqua ſimplex: tamen ſi ambo ponerentur in vacuo aqua in infinitum velociter moueretur vel deſcenderet: plumbum autē deſcenderet ſucceſſiue: patet hoc: quia plumbum q̄uis nullam haberet reſiſtentiaȝ extrinſecam: tamen quia eſſet mixtum haberet reſiſtentiam extrinſecam: aqua autem non haberet reſiſtentiam: nec intrinſecaȝ: nec extrinſecam. ❡ Octaua cōcluſio. mixta conſimilis compoſitionis equaliter mouent̄ in vacuo: ſed non equaliter in pleno. primum ꝓ: ex quo eſſent cōſimilis mixtionis: cōſimilis eſſet ꝓportio motiue potentie ſuper totam reſiſtentiam in vno ſicut in alio: ex quo non haberent reſiſtentiaȝ niſi intrinſecam. ſcd̄m patet: nam ſit vnum mixtū: cuius grauitas ſit ſicut octo ⁊ leuitas vt quatuor: ⁊ ſit illud a. deinde ſit aliud mixtū b. cuius grauitas ſit ſicut quatuor: ⁊ leuitas ſit ſicut duo: tunc a. ⁊ b. ſunt conſimilis mixtionis. ponantur ergo ad medium reſiſtens ſicut vnum: probo ꝙ a. deſcendit velocius q̄ b. patet: quia ex maiori propor

tione potentie mouentis ad reſiſtentiam. computando enim reſiſtentiam intrinſecam ⁊ extrinſecam ſimul tota reſiſtentia a. eſt ſicut quinq;: ⁊ potentia motiua ſicut octo. in b. vero tota reſiſtentia eſt ſicut tria: ⁊ potētia motiua ſicut quatuor: nō maior eſt ꝓportio octo ad quinq; q̄ ſit ꝓportio quatuor ad tria. ¶ Nona ꝯcluſio in vacuo poſſibilis eſſet alteratio ſi vacuū eſſet: pꝫ hoc: nam ſi eſſet vacuum et poneretur ad ipſum aqua calefacta: illa ab intrinſeco alteraret ſe ad frigiditatē priorem. ¶ Decima concluſio. ſi vacuū eſſet non eſſet poſſibilis in ipſo alteratio ab extrinſeco: niſi tunc agens ⁊ paſſum eſſent immediata: vnū eorū non ageret in reliquum: ⁊ hoc eſſet propter defectum deferentis et recipientis intermedij actionem alicuius iſtorum: et ideo ſi vacuum eſſet inter nos et celum nō videremus aſtra nec celum: et hoc eſſet proter defectum medij per quod deberent multiplicari ſpecies viſibiles: ⁊ ſimiliter ſi inter te et me eſſet vacuum quantūcunq; ego clamarem tu non audires nec videres me: hoc totū eſſet propter defectum medij ⁊c.

Ad rationes principales. Ad primā dico ꝙ q̄uis mixta moueantur ad motū elementi predominantis in eo: non tamē tanta velocitate ſicut moueretur illud elementum ſi eſſet ſeparatum ab ipſis. ¶ Ad confirmationem patet ex queſtione. ¶ Ad ſecūdam dico ꝙ immo aliquis motus localis fieret in vacuo ſi eſſet: vel ſaltem poſſet fieri. ſic negādum eſt illud quod aſſumebatur in illa ratione: ⁊ etiam ꝙ non quilibet motus localis eſt cauſa et primus motus aliorum motuum: ſed ſolum motus circularis celi: non oportet ſi motus alterationis poſſet fieri in vacuo: ꝙ q̄libet alter motus localis poſſet fieri in vacuo. ſequitur ⁊c.

Queſtio. XIII.

VTrum condenſatio et rarefactio ſint poſſibiles: et arguitur primo de cōdenſatione ꝙ non: nam ſi eſſet poſſibilis: tunc vacuum eſſe poſſibile: vel penetratio corporum. quodlibet iſtorū eſt inconueniēs: vt patet ex predictis: conſequentia ꝓbatur: nam ſit vnum corpꝰ pedale ⁊ condenſetur ad ſubduplum ita ꝙ in fine hore occuparet preciſe tantum locum: ſicut prius occupauit ſolum vna eius medietas: tunc vna illarum medietatum ingreſſa eſt aliam: vel ergo per vacuum vel non: ſi ꝑ vacuum habetur vnum propoſitum: ſi non facta eſt penetratio. nec poteſt dici ſaltem vl̄r ꝙ hoc ſit factum per poros repletos corporibus ſubtilibus cedentibus in condenſatione: nam elementa non habent tales poros: ⁊ tamen poſſunt condenſari. ergo non vniuerſaliter per poſitionem talium pororum poteſt euitari vnū propoſitorum: ſed vel oportet ponere vacuum: vel penetrationem corporum. ¶ Secundo. per condenſationem partes fiunt propinquius iacentes q̄ prius: ſi ergo condenſatio alicuius continui ſit poſſibilis: videtur partes eius ꝓpinquius iacere q̄ prius vel q̄ nunc iaceant ſit poſſibile: ſed hoc eſt falſum ex eo ꝙ cuiuſlibet cōtinui partes ſunt immediate: et ꝑ conſequens non poſſunt ꝓpinquius iacere. ¶ Tertio. ſi aliqua portio materie poſſet condenſari quod oporteret ſi condenſatio eſſet poſſibilis: pari ratione quelibet poſſet condēſari: ſed hoc non: quia ſi quelibet poſſet condēſari ponatur in eſſe ꝙ quelibet condenſetur: et cum iam concauum orbis lune ſit repletum totali maſſa materie prime: ſequitur ſi quelibet eius portio condenſaretur ꝙ derelinqueretur vacuū inter latera celi: et latera materie prime: poſt q̄ in receſſu materie prime a celo: celum nō poſſet inſequi ꝓpter hoc ꝙ celum non eſt mobile niſi motu circulari. ¶ Similiter quarto argueretur ſic de rarefactione: nam ſi rarefactio eſſet poſſibilis tunc aliquod rarefactibile poſſet rarefieri: et qua ratione vnum eadē ratione quodlibet: ponatur ergo in eſſe ꝙ quodlibet rarefactibile rarefiat. quo poſito vel corpora oportet ſe penetrare: vel latera celi elongare abinuicem poſt q̄ iam concauum orbis lune eſt totaliter repletū: ergo ſi quodlibet infra concauum orbis lune rarefieret: tunc aggregatum ex omnibus his que ſunt infra concauum orbis lune oporteret maiorem locum occupare. Sed hoc nō poſſet niſi celum extenderetur: vel fieret penetratio corporum. ¶ Quinto. nam vel denſius dicitur cuius partes propinquius iacent vel quod plus habet de materia ſub equali extenſione: vel minori q̄ minus denſum: ſi dicatur primum ſequitur ꝙ vnus pugillus aeris eſt ita denſus: ſicut vnus pugillus aque vel terre. hoc autem eſt inconueniēs: ꝓbatur: nam due medietates vnius pugilli aeris ita propinque iacent ſicut due medietates vnius pugilli aque vel terre: ⁊ ſimiliter due quarte: vel due tertie: vnius pugilli aeris ita propinque iacent: ſicut due quarte: vel due tertie vniꝰ pugilli aque: ergo nō videtur ꝙ aliquid dicatur denſius ꝓpter hoc: vel equaliter denſum: ꝙ partes eius propinquius iacent q̄ partes alterius: ſi autem dicatur ſecūdum: hoc non videtur poſſe ſtare ſine penetratione materierum: et ꝑ conſequens videtur condenſationem non eſſe poſſibilē: niſi ꝑ corporum penetrationē: ergo ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſto. in iſta queſtione. primo reſpondendum eſt per aliquas concluſiones. ſecundo videndū eſt de modo ꝑ quem ſit condenſatio et rarefactio.

Quātū ad primū ſit iſta prima concluſio. Condenſatio et rarefactio ſunt poſſibiles per ſolum motum localem illius quod rareſit vel condenſatur: patet hoc: nam quum aliquis vadit: aerem ante ſe condenſat: ita ꝙ partes aeris ante ſe mouentur adinuicem et fiunt propinquiores q̄ prius erant abſq; aliqua alteratione a calido: vel frigido: ⁊ aer retro vadēs rareſit et inſequitur illū ita ꝙ partes illius aeris mouentur localiter abinuicem: abſq; aliqua alteratione facta per calidū vel frigidum. ¶ Secundo. nam ſi aliquis comburit ſtramina: vel ligna ex quibus generatur multus ignis oportet aliqua corpora comprimi et condenſari abſq; hoc tamen ꝙ fiat per alterationem a calido vel frigido factam in ipſis ꝙ oporteat ea ſic cōprimi: patet ex eo: nam aliter oporteret corpora ſe penetrare: vel latera celi extendi. ¶ Tertio. hoc idem patet de veſica repleta aere vndiq; obſtructa: que ſi comprimatur aer in ipſa condenſatur: et non niſi per motū localem. ¶ Secunda concluſio. condenſatio et rarefactio ſunt poſſibiles per alterationem a calido vel frigido factam: patet hoc: nam ſit aliqua olla ſemiplena aqua frigida: et ponatur ſup ignē: ꝑ calefactionem ipſius aque: aqua tm̄ rareſit ꝙ tunc olla ſit plena. Silr̄ ſi aliqua olla iā eſſet plena aqua: et illa aqua intantū frigefieret ꝙ cōgelaretur: facta eſſet ꝯdenſatio ꝑ actionem frigidi in tantū ꝙ tali cōgelatione facta olla nō maneret plena. Idem patet ſi vna veſica repleta aere vndiq;

obſtructa ponatur prope ignem ſit tantum dura ꝙ pa=
rum pôt cōprimi ⁊ non niſi ex rarefactione aeris in ea
exiſtentis per actionem ipſius ignis. Deinde ſi veſica
ponatur ad locum frigidum: multum pôt comprimi: et
hoc non videtur ex alio: niſi quia aer inexiſtens ei eſt cō
denſatus a frigido per quā condenſationē factam non
pôt occupare tantū locum ſicut prius. ¶ Tertio. nam
ſi ponatur vna olla ſup ignē: ſic ꝙ cuius olle vertatur
ſurſum: et os olle ſuper ignem: ſic ꝙ aer exiſtens in olla
calefiat: et deinde illa olla ſtatim ponatur ſuper aquaꝫ
frigidam: tunc propter frigefactionem illius aeris: ille
aer tantū condenſatur ꝙ vix ſufficit replere medietatē
olle: ⁊ huius ſignū eſt: ꝙ illa ſic poſita ſuper aquā inue
nitur per medietatem repleta aqua: que aſcendebat cō
tinue ſicut aer in olla condenſatur: et ſic aſcendebat: ne
fieret vacuum. ¶ Tertia concluſio. ꝙ rarefactio ⁊ con
denſatio aliquando non fiunt per alterationem ſine ge
neratione: ſed cum generatione: patet hoc: nam quādo
ex aqua fit aer tunc fit rarefactio: et non ſolum per al=
terationem verum etiam per generationem: ⁊ ſic con=
denſatio quum ex aere fit aqua: ſed non ad tantum gra
dum raritatis: vel denſitatis poteſt fieri condenſatio
vel rarefactio per motum localem: ſicut per alteratio=
nem: nec tanta per alterationem ſicut per generationē
vnde per ſolam alterationem aqua non poſſet rarefie=
ri ad gradum raritatis aeris: niſi cum hoc eſſet genera
tio aeris ex aqua. ¶ Quarta concluſio. quodlibet con
denſabile poteſt condenſari: patet ex quid nominis cō=
denſabilis: nam condenſabile dicitur quod poteſt con=
denſari: et ita probari poteſt ꝙ quodlibet rarefactibile
poteſt rarefieri: impoſſibile eſt tamen quodlibet condē
ſabile condenſari: patet ex eo ꝙ hec eſt impoſſibilis qȯ
libet condenſabile condenſatur. oportet remanere va=
cuum inter concauum celi ⁊ conuexum totius aggre=
gati ex omnibus que ſunt infra concauum orbis lune:
vel oportet latera celi appropinquari adinuicem: quo=
rum quodlibet eſt impoſſibile. et ita impoſſibile eſt qȯ
libet rarefactibile rarefieri. Ex his ſequitur ꝙ ſi aliqd
condenſatur: neceſſe eſt aliquid rarefieri: ſimiliter ſi ali
quid rarefit neceſſe eſt aliquid cōdenſari: patet hoc: nā
ſi aliquid rarefieret nullo alio condenſato aggregatuꝫ
ex omnibus exiſtentibus infra ſpheram orbis lune tūc
fieret maius ꝙ̄ modo eſt: ⁊ per conſequens oporteret ꝙ
penetrarent ſe corpora: vel ꝙ latera celi plus extende
rentur. Similiter ſi aliquid condenſatur ⁊ nihil rarefie
ret aggregatuꝫ ex omnibus que ſunt infra orbem lune
fieret minus ꝙ̄ modo eſt: ⁊ tunc vel derelinqueretur va
cuum: vel oporteret latera celi inſequi: quodlibet iſto=
rum eſt inconueniens. hoc ergo oportet qȯ dictum eſt
vt aggregatum ex omnibus que ſunt infra orbeꝫ lune
continue maneat equaliter extenſum ⁊c.

Quantū ad ſecundum eſt ſciendum
ꝙ denſius alio dicitur qȯ ſub equali extenſione vel mi=
nori habet plus vel equaliter de materia ꝙ̄ illud reſpe=
ctu cuius dicitur denſius. Illud autem dicitur rarius
alio quod ſub equali vel maiori extenſione habet minꝰ
vel equaliter de materia ꝙ̄ illud reſpectu cuius dicitur
rarius: verbi gratia: vnus pugillus terre dicitur denſi=
or ꝙ̄ vnus pugillus aque: quia ſub equali extenſione
habet plus de materia: ſimiliter vnus pugillus terre di
citur denſior ꝙ̄ aggregatum ex decē pugillis aque: eo
ꝙ ſub minori extēſione habet equaliter de materia: tā=
tū enim eſt de ſubſtātia materie in vno pugillo terre ſi=
cut in decem pugillis aque. Exemplum ſecundi: vnus
pugillus aque dicitur rarior vno pugillo terre: ex eo ꝙ
ſub equali extenſione habet minus de materia: ſimili=
ter aggregatum ex decem pugillis aque dicitur eſſe ra
rius vno pugillo terre: propter hoc ꝙ ſub maiori exten
ſione habet equaliter de materia. ¶ Secundo ſciendū
ꝙ aliquid dicit̄ denſius modo ꝙ̄ prius: propter hoc ꝙ
partes eius propinquius iacent ꝙ̄ prius iacebant. Sꝫ
dicitur rarius modo ꝙ̄ prius propter hoc ꝙ partes
eius remotius iacent ꝙ̄ prius iacebant. et hoc debet in
telligi deducta ſubtractione: vel additione materie. ſic
ergo viſum eſt quare aliquid dicitur denſius alio: et ſi=
militer viſum eſt quare aliquid dicitur rarius alio: vel
rarius modo ꝙ̄ prius erat. ¶ Tertio ſciendum eſt ꝙ ra
refactibilium ⁊ condenſabilium: quedam ſunt mixta: ⁊
quedam ſunt ſimplicia: mixta ſolent poni poroſa habē
tia poros repletos quibuſdam corporibus ſubtilibus
de facili ceſſibilibus et cedentibus in condenſatione et
approximatione partium adinuicem talium corporuꝫ
et in rarefactione talium quedam corpora ſubtilia: ſi=
cut aer: intrant tales poros: propter huiuſmodi poros
non eſt difficile ſaluare rarefactionem et condenſatio=
nem corporum mixtorum: ſed difficilius eſt ſaluare iſta
de corporibus ſimplicibus non poroſis propter hoc ꝙ
aliquibus difficile videtur quomodo talia condenſan
tur: et fiant minora ꝙ̄ prius erāt ſine penetratione cor=
porum: et ſub ingreſſu vnius in reliquum. ¶ Iſtis nota
tis ſit prima concluſio. condenſatio corporum poroſo=
rum non fit abſq; receſſu aliquorum corporum ab ipſis
patet hoc: quia talia corpora ſunt poroſa habentia po=
ros in quibus ſunt corpora ſubtilia ceſſibilia: ergo ta=
lia cedunt in approximatione partium illius corporis
adinuicem vel adminus condenſantur. Et ideo magis
verificando concluſionem condenſatio corporum non
ſimplicium non fit abſq; receſſu aliquorum corporum
ſubtilium ab eis: vel condenſatione talium corporū ſub
tilium. proportionaliter ſuo modo de rarefactione cor
porum mixtorum poroſorum. ¶ Secunda concluſio.
condenſatio corporum ſimplicium non poroſorum fit
ſine receſſu talium corporum ſubtilium ab ipſis et ſine
condenſatione talium: patet hoc ex eo ꝙ in corporibꝰ
ſimplicibus non poroſis nō ſunt talia corpora ſubtilia
alterius rationis ab illis corporibus ſimplicibus con
denſabilibus. proportionaliter dicatur ſuo modo de ra
refactione corporum ſimplicium: videlicet: ꝙ talia cor
pora ſimplicia rarefiunt abſq; aduentu et ſubingreſſu
corporum ſubtilium in poros ipſorum: patet hoc ex eo
ꝙ non habent poros. ¶ Tertia concluſio. condenſa=
tio fit per motum partium condenſabilium adinuiceꝫ:
patet hoc: quia ſicut dictum eſt: aliquid dicitur denſi=
us modo ꝙ̄ prius: quia partes eius propinquius iacēt
ꝙ̄ prius iacebant. ſed hoc non poteſt fieri ſine motu pre
dicto. ergo. et per conſequens condenſari non eſt niſi
partes condenſando moueri verſus inuicem: et hoc in
telligendum eſt de partibus mediatis: partes enim ꝙ̄
ſunt immediate non pñt eſſe propinquiores: ⁊ per con=
ſequens non poſſunt moueri adinuicem: ſed partibus
mediatis quibuſcunq; datis ille poſſunt moueri adin=
uicem: ⁊ fieri propinquiores. proportionaliter dicatur
ſuo modo de rarefactiōe. ¶ Circa dicta dubitatur vtrū
in omni rarefactione rarefactibili acquiratur vna res
noua: et in omni condenſatione condenſabili deperda=
tur vna res antiqua. verbi gratia. vt quum aqua peda
lis rarefacta eſt ꝙ facta eſt bipedalis oportet ponere
in aqua illam aliquam rem quam prius non habuit: et
ſimiliter quum aqua pedalis condēſata eſt ꝙ facta eſt
ſemipedalis oporteat ponere ꝙ aqua priꝰ aliquid ha=
buit quod modo non habet. ¶ Ad iſtā dubitationē illi
qui ponunt oēm quātitatē eſſe diſtinctā: reſpōderēt ꝙ ſic
vñ quū aqua pedalis quātitatis ꝑ rarefactionē facta

eſt bipedalis diceret ipſam hr̃e aliquã rem:quã prius
non habuit.ſ.extẽſionẽ bipedalẽ:quã ponũt eſſe rem di
ſtinctã ⁊ ſupadditã ſubſtantie extẽſe:ſuo modo dicerẽt
de condẽſatione:⁊ ad Ariſto.dicerent:quũ dicit in iſto
quarto rarefactionẽ poſſe fieri nulla re noua aduenien
te:⁊ ꝯdẽſationẽ nulla re antiq̃ recedẽte:ꝙ ꝑ hoc Ariſt.
intendit ponere differẽtiã inter rarefactionẽ:⁊ augmẽ-
tationẽ ꝓprie dictam:⁊ condenſationem et diminutio-
nem ꝓprie dictam:ita ꝙ ſicut ipſi dicunt.Ariſto.intel-
ligit hoc ſic ꝙ rarefactio fit nulla re adueniente noua:
verũ eſt ab extrinſeco ſicut oporteret in augmentatiõe
ibi eñ oportet aduenire cibũ ab extrinſeco nihilominꝰ
rarefactio fit aliqua re noua adueniente ꝑ eductionẽ
illius rei de potẽtia materie.ſ.noue quãtitatis.ꝓporti
onaliter ſuo modo dicũt de ꝯdenſatione:et diminutiõe
ꝓprie dicta.ſed breuiter iſta reſpõſio non valet ex eo ꝙ
ſupponit extẽſionẽ:⁊ quantitatẽ eſſe rem diſtinctã a re
extenſa et quanta.⁊ hoc ſuper primo huius improbatũ
taliter qualiter. ¶ Dicenduꝫ eſt ergo aliter ⁊ cũ Ari-
ſto.⁊ ſine gloſſa ꝙ rarefactio poteſt fieri ſine aliqua re
noua acquiſita:⁊ cõdenſatio ſine aliqua re antiqua de-
perdita:nam rarefactio poteſt fieri per longam elonga
tionem partium adinuicem:⁊ condenſatio per ſolã ap
proximationem partiuꝫ adinuicem:modo iſta poſſunt
fieri ſine acquiſitione vel deperditione alicuius rei ſup
addite rarefacto vel ꝯdẽſato. Sꝫ dices:ergo quũ aqua
ꝑ rarefactionẽ facta eſt bipedalis eſt preciſe eadeꝫ que
prius:nec mõ aliquod habet quin prius habuerit quuꝫ
erat pedalis.concedo:ſed tunc arguitur ſic:quicquid
eſt hoc modo: prius erat:ſed bipedale hoc eſt modo:er-
go bipedale hoc prius erat: cõcedo:nego tñ ꝙ hoc pri-
us erat bipedale:nec hoc concludit argumentum.

Ad rationes principales. Ad primã
patet ex queſtione:⁊ ſimiliter ad ſecundam:nam q̃uis
partes continui immediate non poſſint propinquius
iacere:q̃ prius iacebãt:tamẽ partes mediate bene poſ
ſunt ⁊c. ¶ Ad tertiam ſi ⁊c.concedo:⁊ ꝑ cõſequens cõ-
cedo ꝙ quelibet poteſt condenſari:nego tamen ꝙ poſ-
ſibile ſit quamlibet condenſari.Et quũ dicebatur:ſi q̃li
bet poteſt ꝯdenſari.ponatur in eſſe: placet mihi:ſed di
co ꝙ non debet poni in eſſe ꝑ iſtam quelibet condenſat:
ſed debet poni ꝑ plures ſingulares vt ꝑ iſtas:hec por-
tio ꝯdenſatur:⁊ illa portio condenſatur:et illa:⁊ ſic de
alijs:modo quelibet iſtarum ſingulariuꝫ eſt poſſibilis.
¶ Ad quartam dico concedendo quodlibet poſſe rare
fieri.nego tamẽ ꝙ poſſibile ſit quodlibet ⁊c.recte ſicut
dicebatur ad precedentem. ¶ Ad quintam dico:ꝙ idẽ
bene dicitur denſius q̃ prius erat:quia partes eius ꝓ-
pinquius iacent q̃ prius:ſed quuꝫ aliquid dicimus dẽ-
ſius in comparatione ad aliud:tunc dicitur denſius qḋ
ſub equali vel minori extenſione habet plus vel equa-
liter de materia q̃ illud:nec oportet ꝓpter hoc ponere
penetrationem materiarũ.vt patet ex dictis.

Queſtio.XIIII.

CIrca capitulum de tẽ-
pore queritur vtrum tempus ſit
motus celi:⁊ arguitur ꝙ non:tẽ
pus non eſt:ergo non eſt motus
celi:ꝯſequentia tenet ex eo:ꝙ ex
oppoſito ꝯſequẽtis infertur op-
poſitũ antecedentis:antecedẽs
ꝓbatur:nam illud non eſt cuius
partes non ſunt:ſed partes temporis nõ ſunt.ergo.ma
ior eſt nota ex eo:ꝙ ad eſſe totius requiritur eſſe ſuarũ
partium:minor probatur:nam partes tẽporis ſunt pre
teritum et futurum:ſed nullum iſtorum eſt:nam preter
itum non eſt ſed fuit:ſimiliter futurum non eſt:ſed erit.
¶ Secundo.tempus non eſt motus.ergo tempus non
eſt motus celi.conſequentia tenet ſicut prius: antece-
dens probatur multipliciter. Primo:quia motus non
inuenitur niſi apud mota:tẽpus autem inuenitur apḋ
mota et apud quieſcentia. Secundo:que ſic ſe habent
ꝙ vnum multiplicatur ad multiplicationem motorũ:
et reliquum non:vnum non eſt aliud:ſed motus multi-
plicatur ad multiplicationem motorum:tempus autẽ
non.ergo tempus non eſt motus.maior eſt nota:minor
probatur:quia quot ſunt mota:tot ſunt motus:ſed nõ
tot ſunt tempora ex eo ꝙ omniuꝫ eſt idem tempus:ſed
quia non omnium eſt idem motus:ergo ⁊c. Tertio.naꝫ
motus eſt ſubiectiue in mobili:tempus autem non:ſed
econuerſo mobile eſt in tempore:ergo tempus non eſt
motus. Quarto.omnis motus eſt velox:vel tardus:tẽ
pus autem nec eſt velox:nec tardum.ergo.maior eſt no
ta ex cõmuni modo loquendi:minor probatur:quia tẽ-
pus non diffinitur tempore:ſed velox ⁊ tardum diffiniũ
tur tẽpore.ergo tempus non eſt velox nec tardum.ma-
ior eſt nota ex diffinitione temporis in qua non ponitur
tempus:nec velox vel tardum:minor patet ex diffiniti
one velocis:⁊ ſimiliter ex diffinitione tardi:in quibus
ponitur tempus.vnde velox diffinitur ſic:velox eſt qḋ
in pauco tempore multũ ꝑtranſit de ſpatio:tardum eſt
qḋ parũ ꝑtranſit de ſpatio in multo tempore. Quinto.
motus eſt quoddã cõtinuũ:tp̃s autẽ eſt quoddã diſcre
tum:nulluꝫ autem diſcretum eſt continuum:ergo tem-
pus non eſt motus:et ꝙ motus ſit quoddam cõtinuuꝫ
patet per Ariſto.tertio huius:ꝙ auteꝫ tẽpus ſit quod
dã diſcretũ:hoc pꝫ ꝑ Ariſto.in quarto huius:tẽpus eſt
numerꝰ:oĩs aũt nũerꝰ eſt quãtitas diſcreta. ¶ Tertio
ad principale:ſi tempus eſſet motus celi:ſequeretur ꝙ
tempus non eſſet menſura motus alterationis:ſꝫ hoc
eſt falſum:ex eo ꝙ cuiuſlibet motus tempus eſt menſu-
ra:ꝯſequentia ꝓbatur:quia menſura ⁊ menſuratũ de-
bent eſſe vnigenia et eiuſdeꝫ rationis:modo ſi tempus
eſſet motus celi: tunc tempus eſſet motus localis:ſed
motus localis non eſt vnigenius cum motu alteratio-
nis:et per conſequens non poteſt eſſe eius menſura:qḋ
intendebatur. ¶ Quarto. ſequeretur ꝙ tempus eſſet
circulatio:ſed hoc eſt falſum:conſequentia tenet ex eo
ꝙ motus celi circularis ſeu circulatio:falſitas conſe-
quentis probatur:quia ſi tempus eſſet circulatio non
quelibet pars temporis eſſet tẽpus:ſed hoc eſt falſum:
conſequentia tenet: quia non quelibet pars circuitio-
nis eſt circuitio. ¶ Quinto.ſi ſic ſequeretur ꝙ ceſſante
motu celi ceſſaret tempus et retardato vel velocitato
motu celi velocitaretur vel retardaretur tempus:con
ſequens eſt falſum:quia tempori non contingit veloci-
tari:nec tardari nec auferri:conſequentia tenet de ſe.
¶ Sexto.a multis percipitur tempus a quibus non
percipitur motus celi.ergo ⁊c.conſequentia eſt nota
de ſe.antecedens probatur:quia ab incarceratis non ꝑ
cipientibus diem neq; noctem ꝑcipitur tempus:⁊ ta-
men ab illis non percipitur motus celi. ¶ Septimo.
Ariſto.dicit ꝙ tempus eſt in celo:⁊ in mari:et in terra.
ſed nõ in oĩbꝰ his eſt motꝰ celi:q: nõ in mari:nec in ter-
ra:et per conſequẽs motus celi non eſt tẽpus. ¶ Octa
uo.non eſt idem motus celi vbiq;:et tamẽ eſt idem tp̃s
vbiq;.ergo ⁊c.ꝯſequentia tenet:ſcḋa ps antecedentis
eſt Ariſto.in iſto quarto. Sed pͣma ps declaratur:quia
qñ hic eſt ortus ſolis tunc alibi eſt occaſus:modo ortus
⁊ occaſus ſunt motus celi:ergo nõ eſt idem motus celi
vbiq;:quod fuit ꝓbandum ⁊c.

In oppoſitū eſt Ariſto. in iſto quarto. In iſta queſtione primo videndū ē an hec ſit concedenda: tempus eſt: ſecundo videndum eſt an tempus ſit motus: tertio videndum eſt quis motus ſit temp⁹ et an motus celi ſit tempus.

Quantū ad primū ſit pria ↄ̄cluſio ꝙ hec eſt cōcedenda tempus ē: ꝓbatur: omne pñs eſt aliquod temp⁹ eſt preſens: ḡ tps eſt: maior eſt nota ex quid nominis preſentis: minor patet ex eo ꝙ temporum aliud preteritum: aliud futurum: aliud preſens. confirmatur: nam cōmuniter tales concedunt dies lune eſt: ſimiliter annus eſt: dicimus enim hoc eſſe in anno preſenti: modo dies annus menſis ſunt tempora. Ex hoc ſequitur hanc eſſe concedendam a. ⁊ b. ſunt: ⁊ tamen nec a. eſt: nec b. eſt: ꝓbatur: nam ſit c. tempus pſens: ⁊ ſit a. vna eius medietas ⁊ b. alia: tunc c. temp⁹ preſens eſt per concluſionem: ⁊ per conſequens a. ⁊ b. ſunt ex eo ꝙ c. eſt a. ⁊ b. ⁊ tamē nec a. eſt: nec b. eſt: quia a. non eſt: ſed fuit: ſimiliter b. non eſt ſed erit: ⁊ hoc requirit ad eē ſucceſſiuorū. ſ. incompoſſibilitas priū ſuarū nihilominus non eſt ita de pmanentibus: vnde ſi c. eſſet permanens optime ſequeretur c. eſt ergo a. eſt ſilr c. eſt ergo b. eſt. Et nota ꝙ ꝓ tempore preſenti poſſumus vti paruo vel magno tempore ſecundū ꝙ nobis placet: vnde aliquando pro tempore preſenti vtimur vna hora: aliquando die: aliquando menſe: aliquādo anno: ſed tamen communiter pro tempore preſenti ſolemus vti tanto tēpore in quāto ꝓferimus noſtras ꝓpoſitiones: verbi gratia: dicendo homo eſt animal in quanto tempore profero iſtam ꝓpoſitionem in tanto tēpore vtor tēpore preſenti. ⁊ hec de articulo pmo.

Quātum ad ſecundū ſit prima concluſio ꝙ tempus eſt motus: probatur: menſura ⁊ mēſuratum debent eſſe vnigenia per Ariſtotelem in iſto quarto ita ꝙ pondus menſuratur pondere: ⁊ magnitudo magnitudie: ⁊ mot⁹ motu: ⁊ ſic de alijs vt dicit ibidem: ſed motus menſuratur tempore. ergo temp⁹ eſt motus. ¶ Secundo prius et poſterius in tempore ſunt motus per Ariſtotelem in litera: ſed prius et poſterius in motu ſunt mot⁹: ſunt enim partes motus: ergo tempus eſt motus. ¶ Tertio cuicūꝗ cōpetit diffinitio alicuius ⁊ diffinitum: ſed tempori competit diffinitio motus ergo tempus eſt motus: maior eſt nota: minor patet ex eo: ꝙ temp⁹ eſt actus in quadam ſucceſſione exiſtens ⁊ per ↄ̄ñs eſt actus entis in potentia ad vlteriorem ſucceſſionem ⁊ cū tendētia cōtinua ad illam: ⁊ ꝑ conſequens eſt actus entis in potētia: ſecundum ꝙ in potentia. ¶ Secunda concluſio: non obſtante ꝙ omne tempus eſt motus: tamē iſti termini tempus et motus habent ſe ſicut ſubiectum ⁊ ꝓpria paſſio: vnde Ariſto. dicit tempus eſſe ꝓpriā paſſionem motus: ꝓbatur cōcluſio: quandocunꝗ ſunt aliqui duo termini ſupponentes ꝓ eadem re: quorū vn⁹ eſt magis connotatiuus ꝙ̄ alius: ſi ſunt verificabiles de ſe inuicem conuertibiliter ſe habent ſicut ſubiectū et propria paſſio: patet de homine ⁊ de riſibili: ſꝫ nunc eſt ita ꝙ iſti duo termini tempus ⁊ motus ſupponunt pro eadem re ꝑ concluſionem precedentem: ⁊ hic terminus tempus eſt magis connotatiuus: ꝙ̄ hic terminus motus: patet hoc: quia vltra connotationem huius termini motus addit eſſe numerum vel menſurā ipſius motus. quare ⁊c.

Quantum ad tertium dicitur primo: ꝙ tempus eſt menſura motus. ¶ Primo pmitto aliquas conditiones: que requirunt ad hoc ꝙ aliqd ſit menſura: deinde ponā concluſiones. vnde ad hoc ꝙ aliqd ſit menſura: plura requiruntur. ¶ Primo ꝙ ſit vnigeniū menſurato ſecundū ꝙ eſt poſſibile. ¶ Secūdo requiritur: ꝙ ipſum ſit notum: ⁊ notius menſurato vnde ſi diceret mihi ille pannus eſt decem vlnarum: ⁊ ego neſcirem: que menſura eſſet vlna: nec vidiſſem que menſura eſſet vlna: tunc non notificaretur mihi quantitas illius panni. ¶ Tertio requiritur ꝙ ſit commune ⁊ famoſum: quia aliter vnus per hoc alteri nō poſſet notificare quantitatem menſurati. ¶ Quarto requiritur ꝙ ſit inuariabile: ⁊ certum: ⁊ preciſum ſcdm ꝙ pōt: vnde ſi cōmuniter pedes eſſent multū inequales non eſſet bona mēſura quātitas pedalis. ¶ Quinto requiritur: ꝙ ſit minimum non ſimpliciter: ſed ſm ſenſum: ſicut eſt granum: vel ſecundum vſum ſicut eſt ſcopa pinta quarta: ⁊ hoc diuerſimode: ſecundum diuerſitatem rerum menſuratarum: vnde quanto aliqd eſt minus: tanto per ipſum plura poſſumus menſurare per replicationes eius: vnde poſſumus menſurare pintam per ſcopam: quia due ſcope faciunt pintam: ſed per pintam non poſſumus menſurare ſcopā: ⁊ ſic de alijs: ⁊ ideo ad hoc vt aliquid ſit menſura requirit ꝙ ſit minimum vel ſecundum ſenſum vel ſecundū vſū et ſi ſint plures conditiones: non requiritur de neceſſitate omnes: niſi ad menſuram optimam: ⁊ quanto plures ⁊ principaliores tanto menſuratio eſt melior et certior. ¶ Tunc ſit prima concluſio: quilibet mot⁹ a nobis cognoſcibilis pōt eē tps. ꝓbat: qꝛ ꝑ quēlibet motū a nobis cognoſcibilē poſſumus vnū aliū motū menſurare. ergo concluſio vera. conſequentia tenet ex eo: ꝙ eſſe menſura motus eſt eſſe temp⁹. antecedēs patet ꝑ operarios: qui tempore occultationis ſolis ꝑ ſuos mot⁹ ⁊ operationes factas cognoſcunt an ſit hora ſexta: an meridies: ⁊ ſic motib⁹ ſuis menſurant motum celi: vel vnum aliū motum: ſimiliter de nocte ꝑ motus horologiorum menſurant alij mutuo. ¶ Secunda cōcluſio: ignorantibus motum celi motus celi non eſt tempus: ꝓbatur: nam ad hoc ꝙ aliquid ſit tempus requiritur ipſum eſſe mēſurā alicuius: puta motus: ſed ad hoc ꝙ aliquid ſit mēſura: requiritur ꝙ ſit cognitum ⁊ certum. ¶ Tertia concluſio: omnibus motus celi poteſt eē tēpus: ⁊ tempus pncipaliſſime dictum: ꝓbatur: nam ſicut dictum eſt mēſura eſt de ratione tpis: ⁊ quia motus celi eſt vnigenius omni durationi ſucceſſiue: ⁊ vnigeneitas requiritur ad menſurā ſequitur ꝙ motus celi cuiuſlibet durationis ſucceſſiue poteſt eē mēſura: ⁊ ꝑ conſequēs tps. Secundo patet hoc ex eo: ꝙ motus celi eſt notiſſimus ⁊ famoſiſſimus ⁊ cōmuniſſimus apparens omnibus: vel ſaltem poteſt apparere omnibus vel ſaltem pluribus. Tertio ex alio: quia eſt regularis. quarto quia pmus. quinto minimus: quia velocius. modo hec omnia requirūtur ad eſſe mēſuram: que eſt de ratione tpis. Sequit ex his nullum aliū motū eē ita pncipaliter tps ſicut eſt motus celi: quia nulli alteri motui conueniunt ita pncipales ↄditiōes mēſure ſicut motui celi. ¶ Quarta concluſio: apud vulgares maxime motus ſolis dicitur tp̄s: quia ille eſt eis notiſſimus. ¶ Quinta concluſio: aliqbus mot⁹ lune dicit tps: pꝫ hoc: nā aliqui diſtiguūt tps ꝑ annos lunares: ⁊ illis motus lune eſt tps. ¶ Sexta concluſio: motus ꝓprius octaue ſphere non eſt tps: ⁊ hoc ille motus quo in cētū quinquaginta annis ptranſitur ſolum vnus gradus: patꝫ hoc ex eo: quia ille eſt ignotus: ⁊ ꝑ conſequēs ei non conuenit ratio menſure: ⁊ per conſequens nec ratio tem

poꝛis. ¶ Et ſi dicatur tempus dicitur eſſe pꝛimus mo
tus:modo motus octaue ſphere dicitur pꝛimus:dico
concedendo ꝙ tempus eſt pꝛimus motus celi:et hoc
ſi per pꝛimum motum intelligimus motum diurnum
vnde ille mot⁹ eſt tempus:ſecundum motum illius pꝛ
tis celi:qui eſt nobis magis notus:ſicut eſt motus ſo
lis. ¶ Ex his omnibus poteſt concludi ꝙ tempus
pꝛincipaliſſime dictum dicitur ſolum de motu loca
li diurno:ſicut dictum eſt. tempus vero minus pꝛinci
paliter dictum bene dicitur de quocunqꝫ alio motu:ꝑ
quē vnū aliū motum menſuramus:ſicut dictum erat
de motu hoꝛologij.

Ad rationes principales &c. Prima

ſoluta eſt in ſecundo articulo. ¶ Ad ſecundam tem
pus non eſt motus:negat̃:ꝛ quum ꝓbatur pꝛimo tpꝰ
inuenitur idem apud oīa tempoꝛalia ſimul exiſtentia
concedo tanq̄ menſura extrinſeca. Et quū dicebatur
nullus motus inuenitur idem apud omnia mobilia:
nego:immo motus celi inuenitur idem apud omnia:
non ꝙ omnibus inhereat ſubiectiue:ſed inuenit̃ apud
oīa tanq̄ menſura cōmunis apud menſurata. ¶ Ad
tertiam:quum dicitur illa que ſic ſe habent ꝙ vno mł
tiplicato ꝛc. poteſt ſolui iſtud ſicut precedens:vnde q̄
uis diſtinctus motus ſit in diſtincto mobili ſubiecti
ue:tamen vnus illoꝛum poteſt eſſe omnium illoꝝ men
ſura communis. ¶ Ad quartam omnis motus ꝛc. ſꝫ
tempus nec eſt velox nec tardum:nego:veruꝫ eſt tñ ꝙ
iſta nomina velox et tardum non conueniunt tempoꝛi
ea ratione qua eſt tempus:ſed ea ratione:qua eſt mo
tus:ꝛ ideo q̄uis iſta tempus eſt velox vel tardū ſit ita
vera ſicut iſta motus eſt velox vel tardus:tamen pꝛia
eſt impꝛopꝛia ꝛ ſecunda eſt pꝛopꝛia. Sed quū ꝓbatur
tempus nō eſt velox nec tardum:quia velox ꝛ tarduꝫ
diffinitur tempoꝛe:ꝛ tempus non diffinitur tempoꝛe:
ergo tempus non eſt velox:neqꝫ tarduꝫ:dico ꝙ foꝛma
argumenti nō valet:ſicut nec iſta ſimum ꝛ aquilinum
diffinitur naſo:naſus aūt non diffinitur naſo:ergo na
ſus nō eſt ſimus neqꝫ aquilinus. ꝛ quum Ariſto. in iſto
quarto poſuit iſtam rationem loquebatur diſputati
ue ꝛ non determinatiue. ¶ Ad quintam tempus eſt
quoddam diſcretum ꝛc. concedo totum:ꝛ negatur ꝙ
igitur tempus non ſit motus. pꝛopter hoc ꝙ res q̄ de
ſe:ꝛ ſecundum ſuam naturam eſt ꝯtinua ꝑ animam ſi
gnantem vnam eius partem extra aliam ꝛ facienteꝫ
diſcretionem inter illas dicitur diſcreta. ¶ Ad ter
tium pꝛincipale ſi tempus ꝛc. negatur conſequentia
et quum dicebatur mēſura ꝛ menſuratum debent eſſe
vnigenia dico ꝙ motus celi ꝛ motus alterationis bñ
ſunt vnigenia tanta vnigenitate quanta requiritur ī
ter menſuram ꝛ menſuratum:vnde quilibet illoꝛum
eſt vnigenius alteri:quantum ad ſucceſſionem:ꝛ quā
tum ad illam ſunt comparabiles adinuicē. ¶ Ad q̄r
tam ſequeretur ꝛc. concedo. ꝛ quūꝫ arguebatur ꝙ nō
quia quelibet pars tempoꝛis eſt tempus:ſed non q̄li
bet circuitionis eſt ꝛc. dico ꝙ foꝛma non valet:patet
hoc:nam non ſequitur quelibet pars ſubſtantie ē ſub
ſtantia:ſed non quelibet pars hominis eſt homo: er
go nulla ſubſtantia eſt homo. ¶ Ad quintam dico cō
cedendo ſi celum quieſceret:ꝛ nullus alius eſſet mot⁹
pꝛo tunc etiam nullum eſſet tempus:ꝛ ergo ſm̄ fidem
noſtram ante creationem celi non erat tempus:ꝛ ideo
q̄uis poneremus creationem mundi:tamen poſſem⁹
iſtam concedere ab eterno fuit mundus. i. omni tēpo
re fuit mundus:nunq̄ enim fuit aliquod tempus:qn
in illo eſſet mundus:ex quo ante creationem mundi
non erat tempus pꝛopter hoc ꝙ tūc non erat motus
celi qui eſt tempus. vlterius concederem ꝙ ſi motus
celi retardaretur:vel velocitaretur:ꝙ tunc etiam tē
pus velocitaretur vel retardaretur. ¶ Ad ſextam di
co ꝙ illi qui ſunt in tenebris: ſicut ſunt incarcerati
et ſicut ſunt ceci:q̄uis non percipiāt tēpus pꝛincipa
liter dictum ſicut motuꝫ celi: percipiunt tamē tēpus
minus pꝛincipaliter dictum ſicut aliquos motus in
ferioꝛes:per quos alios motus menſurant:ꝛ illi vtun
tur alijs motibus a motu celi pꝛo tempoꝛe. ¶ Ad ſe
ptimam dico:ꝙ immo motus celi eſt vbiqꝫ:ſed hoc im
pꝛopꝛie ad iſtum intellectum:ꝙ vbiqꝫ vbi ſunt tēpo
ralia:ſiue ſint in mari ſiue in terra:ſunt menſurabilia
motu celi:quo ad eoꝛum durationem ſucceſſiuā:ita ꝙ
vbiqꝫ motu celi poſſumus vti tanq̄ mēſura. ¶ Ad vl
timam non vbiqꝫ eſt idem motus celi:quia non vbiqꝫ
eſt idem oꝛtus ꝛ occaſus ſolis:dico ꝙ immo idem mo
tus celi qui eſt oꝛtus ſolis in vno oꝛizonte eſt occaſus
eiuſdem in alio:ita ꝙ ille motus abſolutus eſt idem:
ſed quo ad diuerſos oꝛizontes habet diuerſa nomina
in vno enim oꝛizonte oꝛtus:in alio vero occaſus:ſicut
ſi idem homo in Flandria vocaretur foꝛtes:ꝛ in Ita
lia Plato. Sed dices quomodo tu cōcedis iſtā tēp⁹
eſt motus celi:cum tamen Ariſt. in iſto quarto negat
iſtam temp⁹ eſt motus:dico ꝙ Ariſt. negat illam non
tanq̄ falſam:ſed negat eam eſſe quidditatiuam:vnde
ſicut iſta riſibile eſt homo nō eſt quidditatiua:ita nec
iſta tempus eſt motus:ꝛ quum Ariſt. dixit iſtam tem
pus non eſt motus non intendebat aliud q̄ iſte termi
nus motus nō eſt quidditatiue p̄dicabilis de iſto ter
mino tempus.

Quæſtio. XV.

Quæritur:vtrū diffini
tio tempoꝛis ſit bona qua dicit̃
tempus eſt numerus motus ſm̄
pꝛius ꝛ poſterius:ꝛ arguitur ꝙ
non:tempus nō eſt numerus:er
go:ꝯñtia tenet:antecedens pꝛo
batur:quia omnis numerus eſt
quoddam diſcretum:nullū tem
pus eſt diſcretuꝫ:ergo:maioꝛ eſt
nota:minoꝛ ꝓbatur:nullū continuum eſt diſcretuꝫ:oē
tempus eſt continuum. ergo nulluꝫ tempus eſt diſcre
tum. ¶ Secundo illa diffinitio non eſt bona:que non
cōpetit omni contento ſub diffinito:hec eſt huiuſmo
di:ergo. maioꝛ eſt nota:minoꝛ ꝓbatur:q: p̄dicta diffi
nitio non cōuenit tēpoꝛi infinito. ſ. eterno ꝑpter hoc
ꝙ tempus infinitum non eſt numerus: ꝑpter hoc ꝙ
omnis numerus eſt finitus:ex eo ꝙ omnis numerus
eſt numeratus: vel numerabilis: tale autem non eſt
infinitum vt dictum eſt tertio huius. ¶ Tertio ſi tem
pus eſſet numerus:aut eſſet numer⁹ quo numeram⁹:
aut numerus numeratus:non pꝛimum:quia tunc tē
pus eſſet actio anime:actione enim anime numeram⁹
conſequēs eſt falſum:nam dictum eſt ꝙ tēpus eſt mo
tus celi:motus autem celi nō eſt actio anime:nec pōt
dici ſecundum:nam ſic quilibet motus et etiam quies
eſſet tempus ex eo ꝙ quodlibet iſtoꝛum poteſt eſſe nu
merus numeratus. ¶ Quarto ſi tempus eſſet nume
rus ſequeretur ꝙ differentie numeri eſſent differentie
tempoꝛis:conſequens eſt falſum:falſitas patet:quia
differētie numeri ſunt par impar:modo par ꝛ īpar nō
ſunt differentie tempoꝛis:ex eo ꝙ differentie tempo
ris ſunt preteritum ꝛ futurum. ¶ Quinto ſi tempus
eſſet numerus ſequeretur ꝙ anima numerante nō exi
ſtente non eſſet tempus. hoc autem eſt falſum:pꝛobat̃

conſequentia quia cum aīa numerans non eſt: ex eo ꝙ tunc diſtinctio non eſt: modo ſi tempus eſſet numerus ſequeretur quod dictum eſt. ¶ Sexto cum oīs numerus ſit menſura: ſequit̄ ꝙ ſi tempus eſt numerꝰ ꝙ tempus eſt menſura. Sed probo ꝙ non: quia ſi tēpus eſſet menſura hoc maxime eſſet motus: ⁊ non maiori ratione vnius ꝙ̄ alterius: ex eo ꝙ oīs motus eſt menſurabilis tempore: ſequeretur ꝙ tempus eſſet menſura cuiuſlibet motus: conſequens eſt falſu; quia ſicut dictu; eſt tēpus ponitur eſſe motus celi: ſed motꝰ celi non eſt menſura cuiuſlibet motus: ex eo ꝙ non eſt mēſura ſuipſius cū mēſura debeat eſſe notior menſurato et idem nō ē notius ſeipſo: etiam nec eſt mēſura aliorū motuū a ſe quia multi alij motus ſunt nobis notiores et cū menſuratū debeat nobis eſſe minus notū ꝙ̄ menſura: ſequitur motū celi qui ponitur eſſe tempus non eſſe menſuram aliorum motuu; magis notorū nobis ꝙ̄ ſit motus celi. ⁊c.

In oppoſitū eſt Ariſt. in iſto quarto:

ꝗ ponit predicta; diffinitionē tēporis. ¶ In iſta queſtione primo aliqua premittam. Secundo reſpondebo ad queſitum.

Quantum ad primū premittende

ſunt alique proprietates ipſius tēporis: ex quibꝰ pōt inferri diffinitio tēporis: vnde vna ꝓprietas eſt ꝙ tēpus eſt ſucceſſiuū. Unde Ariſt. dicit ꝙ non eſt poſſibile plures ꝑtes tēporis ſimul eſſe: quarū vna nō includit aliam. ¶ Secunda ꝓprietas eſt ꝙ in omni tēpe eſt prius ⁊ poſterius. ¶ Tertia ꝓprietas ꝙ tēpus eſt cōtinuū: ⁊ propter hoc eſt diuiſibile in ſemꝑ diuiſibilia. ¶ Quarta ꝓprietas ꝙ durationes motuū ⁊ quietu; menſurant̄ tēpore. vnde quando volumus explicare duratione; alicuius rei nos dicimus illa; rē duraſſe ꝑ menſe;: vel per annū: vel ꝑ alia huiuſmodi nomina: ꝗ ſunt nomina tēporalia: ⁊ quia huiuſmodi nomina ꝗ ſunt hora dies ſeptimana menſis annus ſumūtur ſm̄ motu; ſolis: ſequitur ꝙ cōmuniter motu ſolis vtimur tanꝙ̄ tpe. Ulterius ſciendu; ꝙ totalis motus ſolis ſecundū Ariſt. eſt ꝑpetuus: ⁊ adhuc ꝙ̄uis ſecundū fidē noſtrā ponitur terminari: tñ ſecundu; fide; noſtrā ponitur eſſe ita longus ꝙ eius totalem quantitate; nō cognoſcimus: ⁊ quia illud ꝑ quod debemus menſurare debet nobis eſſe notius menſurato: ſequitur ꝙ per motu; ita longū non poſſumus mēſurare noſtros motus ⁊ operationes breues: ideo per animā noſtram diſtinguimus inter partes iſtius longi motus: ita ꝙ accipimus aliquas paruas partes ipſius motus: quas adequamus noſtris motibus ⁊ operationibus ⁊ quietibus: quaru; durationes volumus menſurare: ⁊ tales partes vocamus tēpus: ⁊ alique earū ſunt longiores ⁊ alique breuiores: ⁊ ideo quaſdam earū vocamꝰ horas: quaſda; dies. ¶ Ex his patet ꝙ lʒ ſit idem tēpus ⁊ motus: tamē in diffinitione quid nominis temporis includitur menſura: ſed nō in quid nominis motus: ⁊ ideo quia menſura eſt de ratione tēporis accepti ſecundū diſcretionē ſuarū partiū: Ariſt. volēs hoc exprimere dicit tempus eſſe numerū. Ulterius cum tēpus ſit ſucceſſiuum: ⁊ non eſt menſura niſi entiu; quo ad eoru; durationes ſucceſſiuas: Ariſto. volēs hoc exprimere dicit tēpus eſſe numerū motus. Et quia motus poteſt dupliciter diuidi: vno modo ad diuiſione; ſubiecti vel mobilis: ⁊ quātū ad talē diuiſionē vna ꝑs temporis nō eſt prior alia: ſed eſt ſimul cum ea: Alio modo poteſt diuidi in partes quarū vna ꝑcedit: ⁊ alia ſequitur: Ariſt. volens motū non eſſe menſurabilē tēpore: quo ad eius primā diuiſionē: ſed quo ad ſecundā dicit tēpus eſſe numerū motus ſecundū prius ⁊ poſterius. Ulterius eſt notādū ꝙ ꝓpter hoc quod dicitur tēpus eſt numerus denotatur tēpus eſſe menſura; ⁊ differre tēpus a non mēſuris: ꝓpter hoc autem ꝙ̄ dicitur motus denotatur tēpus differre a menſuris rerū ꝑmanentiū ſicut ſunt vlna vncia pinta buccale: vnde tempus non eſt aliqua taliu; menſurarū.

Quātum ad ſecundum pono iſtam

ſolā concluſionē ꝙ diffinitio predicta ipſius tpis eſt bona: ꝓpter hoc ꝙ explicat ꝑfectū ꝯceptu; tēporis vt ſufficienter patet ex dictis in primo articulo.

Ad rōnes principales. Ad primam

quū dicebatur nullū continuu; eſſe diſcretum: poteſt dici ꝙ diſcretū vno modo capitur ꝓ illis ꝗ poſſunt ꝑ ſe numerari: ⁊ quodlibet iſtorū eſt īdiuiſibile. Iſto modo intelligentie dicuntur diſcrete adinuicem: ⁊ ſic accipiendo diſcretu; nullū continuum eſt diſcretū. Alio modo dicuntur diſcreta: que ſunt diuiſibilia ⁊ cū hoc ſeparata abinuicē: ⁊ iſto modo dicimus plures lapides vel plura ligna eſſe diſcreta: et ſic adhuc continuum non eſt diſcretum. Tertio modo dicūtur diſcreta: que ſunt diuiſibilia: ⁊ non actualiter ſeparata abinuicem: ſed ſolum per ſignationē anime vnū ſignatur extra aliud: ⁊ ſic accipiendo diſcretu; bene concedo continuu; eſſe diſcretu;: vnde non obſtante ꝙ iſtud lignū eſt continuū: tamē per ſignationē anime diſcerno ⁊ diſtinguo vnā ꝑtem eſſe extra aliā ⁊ poſſe; apprehendere vnam illarū partiū non apprehendendo aliam ⁊c. Tunc ad propoſitū dico: ꝙ̄uis tempus ſecundū ſe ſit continuū: tamen eſt diſcretū per animā diſtinguente; vnā partē tēporis extra aliam: ⁊ ideo dictum eſt in diffinitione tēporis tēpus eſſe numerū motus: vnde motus celi continuus nō diceretur tempus: niſi partes eius eſſent numerate vel numerabiles per animam illud nomen tēpus hoc connotat: ⁊ in eius ratione formali includitur. ¶ Ad ſecundam nego ꝙ aliquod tēpus ſit infinitu;. vnde quocunq; tempore dato et apprehenſo ipſum eſt finitum: ſed tñ bene concederetur iſta: infinitum tēpus eſt quoniā aliquantū tēpus eſt vt hora: ⁊ duplū tempus eſt: ⁊ quadruplū: ⁊ ſic vlteriꝰ vt ſi ſor. ꝓ tēpore preſenti viueretur vna hora: ⁊ Plato duabus: ⁊ Cicero quatuor: ⁊ ſic vltra: et eſſent infiniti homines: hec eſſet concedēda infinitum tēpus eſt: tñ hec eſſet neganda: aliquod tempus eſt infinitū: ⁊ eſt ſimile ſicut prius dicebatur de linea gyratiua: bene conceditur infinita linea gyratiua eſt: et tamen negatur ꝙ linea gyratiua ſit infinita. ¶ Ad tertia; dico ꝙ eſt numerus numeratus non vltimatus: ſed vlterius numerans: ſeu quo vlterius numeramus tanꝙ̄ mediante inſtrumento alios motus recte ſicut primo numeramus fabas: ⁊ per illas vlterius numeramꝰ alias res homines ⁊ capras. ¶ Ad quartam tunc differentie ⁊c. poteſt dici ꝙ non oportet differentias ſuperioris eſſe differentias inferioris ſicut differentias animalis eſſe differentias hominis: modo numerus eſt ſuperius ad tempus. nihilominus poteſt concedi ꝙ aliquod tempus eſt par. vnde dicimus aliquas horas vel dies pares vel impares. ¶ Ad quintam cōceditur ꝙ non exiſtente anima numerante: non eſſet numerus actualiter numeratus: ſed eſſet nūerus nūerabilis: quod ſufficit. Et ſic poteſt intelligi dictum antiquorum ꝙ tēpus depēdet ab anima non quo ad materiale ſed quo ad formale: īportat eīn potentialē numerationē anime de formali. ⁊ ita itelligi poteſt aliud

dictum antiquorū.ſ. ꝙ tempus cōponitur ex cōtinuo et diſcreto:nam de materiali ly tēpus importat rez cōtinuā.ſ.motū:ꝛ de formali diſcretionem. ¶ Ad sextaꝫ ſequitur ꝙ tēpus ꝛc.concedo:ꝛ quū dicebatur ꝙ hoc maxime eſſet reſpectu ipſius motus ꝛc.cōcedo:ꝛ quū dicatur non maiori ratione vnius ꝙ̄ alterius cōcedo:et quū dicebatur:ergo eſſet menſura ꝛc.cōcedo.vñ ꝑ ꝑtes motus celi menſuramus ꝛ numeramus motum celi cuius eſt pars recte ſicut per vnitatē replicando menſuramus numerum:ꝛ ideo motus celi eſt menſura extrinſeca aliorū motuū:ſed eſt menſura intrinſeca ſuimet:ſecundū aliam tamen partē menſura:ꝛ ſecundū aliam menſuratū:ꝛ ſic non concluditur idē eſſe notius ſeipſo:quia non idē eſt menſura ꝛ menſuratū reſpectu eiuſdem:vnde hora menſurat diem ꝛ dies ſeptimanam.vnde hora eſt motus ſolis a tali pūcto ad talē punctum:dies autem eſt vna integra reuolutio celi et hec eſt dies naturalis.

Quæſtio.XVI.

Q Væritur:vtrū omnis motus mēſuretꝛ tēpore:ſiue vtrū omnis mot⁹ ſit mēſurabilis tpe et arguitꝛ primo ꝙ non:motus celi non eſt mēſurabilis tēpore:ergo ꝛc.conſequētia nota de ſe:antecedēs ꝓbatur:quia motus celi eſt met tempus vt dictuꝫ eſt:tēpus aūt non eſt menſurabile tempore:aliter eſſet idem menſurabile ſe ipſo. ¶ Secundo omne menſurabile debet eſſe finitū:motus celi nō eſt finitus:quia perpetuus.ergo.minor eſt nota:ꝛ maior probatur:quia omne menſurabile eſt cognoſcibile et notificabile:ſed nullum infinitum eſt cognoſcibile:ergo nullum infinitū eſt menſurabile. ¶ Tertio menſura debet eſſe notior menſurato:ſed tēpus nō eſt notius motu:ergo tēpus non eſt mēſura motus:maior eſt nota:ex eo ꝙ quantitas ignota menſurabilis ſit nobis nota per quantitatem mēſure nobis notaꝫ:minor patet:quia tempus diffinitur ꝑ motū.dicitur enim tēpus eſt numerus motus ſecundum prius ꝛ poſterius:modo diffinitum non debet eſſe notius ꝙ̄ ſit pars diffinitionis. ¶ Quarto menſura debet eſſe minor menſurato:per pintam enim non menſuramus ſcopā:ſed bñ econuerſo:ſed ita eſt ꝙ tempus quod eſt motus celi ꝙ̄libet motu iſtorū inferiorum eſt maius:ergo motus celi nō poteſt eſſe menſura iſtorū inferiorum:ꝛ ꝑ ꝯñs falſum eſt:tēpus eſſe menſuraꝫ cuiuſlibet motus:vñ vna reuolutio diurna eſt maior multo:taꝫ quo ad velocitatē ꝙ̄ quo ad ſpatiū pertranſitū:ꝙ̄ ſit ambulatio ſortis ꝙ̄ videtur ꝙ ambulatio ſortis nullo mō poſſit menſurari reuolutiōe diurna.ꝛ ita argueretꝛ de alijs. ¶ Quinto mot⁹ celi:ꝙ ponitꝛ eſſe tps:nō eſt vniuocus cuilibet motui iſtorū inferiorum:ergo non eſt menſura cuiuſlibet motus.conſequentia tenet ex eo ꝙ menſura ꝛ mēſuratuꝫ debent eſſe vniuoca:antecedēs ꝓbatur:quia non eſt vniuocus motui alterationis:nec augmentationis:nec diminutionis:ergo. ¶ Sexto menſura debet eſſe prior menſurato ꝑ Ariſto.decimo metaphyſice:ſed ſic non eſt de tempore:reſpectu motus celi:ergo tēpus non eſt menſura motus celi:ꝛ per conſequens ꝙ̄ſtio falſa:aſſumptum patet ex eo ꝙ tempus ꝛ motus celi ſimul inceperunt:ꝛ ambo eternaliter fuerunt.ergo ꝛc.

In oppoſitū arguitur per Ariſtote. omnis motus eſt in tempore:ſed eſſe in tēpore eſt menſurari tēpore:nā eſſe in tēpore vel eſt eſſe quando tempus eſt:vel eſſe in tempore eſt menſurari tempore. Si dicatur ſecundum habetur propoſituꝫ:ſed non poteſt dici primuꝫ:nam ſi eſſe in tēpore eſſet eſſe quando tempus eſt:pari ratione lignum eſſet in lapide:ꝛ quodlibet eſſet in quolibet:patet ex eo ꝙ lignum eſt quādo lapis eſt:ꝛ quodlibet eſt quando aliud eſt. ¶ In iſta queſtione primo ponaꝫ diſtinctionem.ſecundo concluſiones.

Quantū ad primum eſt ſciēdum ꝙ menſurari aliqua menſura eſt ſcire quantitatem prius ignotā illius quod menſuratur per quantitatem nobis notam.ſ.per quantitatem menſure. ¶ Secundo ſciendum eſt ꝙ tres ſunt modi menſurandi.prim⁹ eſt per partem intrinſecā menſurabilis:verbi gratia:ſicut ſignata iam aliqua portione vnius integri panni:cuius portionis quantitas eſt mihi nota:ſit verbi gratia ꝙ eſſet vna vlna:tunc per iſtam portionē panni totalem pannū poſſem mēſurare ꝛ ſcire qt eſſent vlne in illo totali panno:ſed talis menſuratio fieret ꝑ ꝑtem intrinſecam menſurabilis. ¶ Secundo cōtingit menſurare per adequationē menſure ꝛ menſurabilis verbi gratia:ſicut in ſtatera:quū pondus notū ponitꝛ contra ignotum:ſimiliter quū aliquod corpus note longitudinis ſicut vna vlna ſupponitur vni parti pāni:et ſic inuenimus quantitatem panni prius nobis ignotam. ¶ Tertio modo fit menſuratio per remotionem partiū menſure ꝛ menſurabilis.ſ.ꝓportionando menſuram ꝛ menſuratum:ſecundū diuiſionē partium earum ſibi inuicem correſpondentium:verbi gratia:nam ſic ꝑ multitudinem graduū celi inuenimus ambitum totius terre nobis ignotū:ſicut patet in de ſphera.vnde:ſcito numero graduū celi:ꝛ tertius ſcito quot leuce in ambitu terre correſpondent vni gradui celi:poteſt ſciri quot leuce ſunt in circuitu ipſius terre.ſic ergo patet ꝙ ꝑ quantitatem circunferentie celi menſuramus quantitatem circunferentie terre.ſ.per correſpondentiam:ꝙ̄uis quantitas circūferentie celi ſit multo maior ꝙ̄ quantitas circunferētie terre.

Quātum ad ſecundū ſit prima concluſio:tēpus eſt menſura motus celi ſecundū primum modum menſurationis.probatur:quia aliquis mot⁹ celi magn⁹ ꝑ vnā partē ei⁹ menſuratꝛ ſicut motus celi annualis per motum celi diurnū.vnde annū menſuramus per dies:modo dies eſt pars intrinſeca anni. ¶ Secunda concluſio:tēpus non eſt menſura iſtorū inferiorum primo modo nec ſecundo modo menſurationis:probatur:quia tēpus:puta motus celi:non eſt pars intrinſeca alicuius motus inferioris.ergo non eſt eius mēſura primo modo:nec etiam ſecundo modo:ꝓpter hoc ꝙ tempus:puta motus celi nō adequatur alicui motui inferiori:tam quo ad velocitatem:ꝙ̄ quo ad augmentationē ꝛ ad magnitudinē. ¶ Tertia concluſio omniū motuū iſtorum inferiorū tēpus eſt mēſura tertio modo.ꝓbatur:quia quolibet motu inferiori ſignato ꝑ correſpondentiā partiū ſuarum ad partes temporis nobis cognitas:ille motus poteſt fieri a nobis cognitus:tam quo ad durationem ꝙ̄ quo ad velocitatē ꝙ̄ quo ad magnitudinem pertranſitam:verbi gratia vt ſi aliquis ſciret quot eſſent hore in die artificiali:verbi gratia:ꝙ duodecim:ꝛ talis in qualibet hora pertranſeat vnam leucam:in fine diei ſciretur quantitas totius ſpatii pertranſiti ſcilicet ſpatiū duodecim leucarum:ex eo ꝙ duodecima pars leucarum correſpon

det duodecime parti diei.ſ.hore. Simil̃r per huiuſmodi correſpondentiam poſſumus per motum horologij menſurare motum celi: verbi gratia: vt ſi vna rota in horologio mota regulariter faceret vnã reuolutionẽ in vna die naturali: qui habet viginti quatuor horas: ⁊ ſignentur viginti quatuor pũcta equaliter diſtãtia in circumferentia ipſius rote: tunc quando vnꝰ iſtorum punctorum pertranſiuiſſet tantum ſpatiũ quantũ eſt iter duo pũcta de illis: trãſiuiſſet vna hora diei: ita ꝙ per huiuſmodi correſpondentiam menſure ⁊ menſurabilis poſſumus menſurare non ſolum equale per equale: ſed etiam minus per maius: ⁊ maius per minus: ⁊ in tali modo menſurationis tempus eſt menſura omnium motuum inferiorum. Ex his pꝫ ꝙ loquendo in tertio modo menſurationis facilius menſurant̃ motus ſi ſunt regulares ꝙ̃ ſi eſſent irregulares: vnde quãdo ſunt irregulares oportet inſpicere ad partes earum ſeorſum vel reducere eas ad regularitatem: qđ non oportet quando ſunt regulares.

Ad rationes. Ad primã dico ꝙ non idem menſurat̃ ſeipſo: quia aliquis motus celi totalis non menſuratur per ſeipſum totalem: ſed per eius partem intrinſecam: ſicut dictum eſt. ¶ Ad ſecundã dico quolibet motu celi dato ipſe eſt finitus ⁊ menſurabilis per aliquam eius partem cũ quo tamen ſtat ꝙ ꝑpetue durabit motus celi: ⁊ durauit. ¶ Ad tertiam dico ꝙ ꝙ̃uis motus ſit notior tẽpore: tamen aliquando accidit ꝙ tempus eſt notius motu. ⁊ tunc per illũ motum notiorẽ aliquando menſuramus: ⁊ motus mẽſurans vocabit̃ tempus motus menſurati. ¶ Ad q̃rtam dico ꝙ in menſuratione que fit primo vel ſecundo modo non debet menſura eſſe maior mẽſurato: nihilominus in menſuratione tertio modo dicta menſura poteſt eſſe maior ⁊ minor vel equalis mẽſurato. ¶ Ad quintam dico ꝙ immo motus celi alijs motibus eſt vnigenitus quo ad correſpondentiam ⁊ diuiſionem ꝓportionalium partiũ: ⁊ hoc ſufficit ad hoc ꝙ ſit vel poſſit eſſe menſura ipſorum ⁊c. ¶ Ad ſextam concedo ꝙ menſura debet eſſe prior menſurato: non in eſſendo: ſed in cognoſcendo: vnde per aliquem motum poſterius factum poſſumus menſurare aliquem motum priorẽ dũ tamen motus poſterior fiat nobis prius notus ꝙ̃ prior: ſicut patet de motu horologij hodie facto: ꝑ quẽ motum nouum: motum celi antiquũ poſſumus menſurare.

Quæſtio.XVII.

VLtimo quæritur: vtrum quies menſuretur tpe: ⁊ arguit̃ ꝙ non. Quies eſt idem cũ re pmanente quieſcente: ſed res pmanens non menſuratur tpe: ꝓbatur: quia habet omnes ſuas partes ſimul: ergo nec quies. ¶ Secundo: nihil menſuratur tempore niſi quod ꝓportionaliter eſt diuiſibile tẽpori: ſed ſic nõ eſt de quiete: eo ꝙ quies non eſt aliud a re permanente: res autem permanens non eſt ꝓportionaliter diuiſibilis tempori: ex eo ꝙ pmanẽs eſt tota in qualibet ꝑte temporis. ¶ Tertio: tempus cũ ſit ſucceſſiuum: nõ eſt menſura niſi entium ſucceſſiuorum: ſed quies non eſt res ſucceſſiua ſed permanens: ex eo ꝙ quies nõ eſt aliud a re quieſcente: ⁊ per conſequens non eſt menſurabilis tempore. ¶ Quarto ſi quies menſuraretur tẽpore: ſequeret̃ ꝙ ita deberet poni in diffinitione temporis ly quies ſicut ly motus: quod patet falſũ ex diffinitione temporis in qua dicitur tempus eſt numerus motus ſecundum prius ⁊c. in qua ponitur hoc nomen motus ⁊ non hoc nomen quies: conſequentia videtur tenere ex eo ꝙ quies ita menſuratur tẽpore ſicut ⁊ motus.

In oppoſitũ videtur eſſe Ariſtot. in iſto quarto qui videtur dicere tempus eſſe menſuram non ſolum motus: ſed etiam quietis. ¶ De iſta q̃ſtiõe ſit prima concluſio: ꝙ nulla res permanens: exiſtens tota ſimul: menſuratur tempore: ꝓbatur: illud qđ mẽſuratur tempore debet eẽ diuiſibile tẽpori. ita ꝙ pars menſurati correſpondeat parti temporis: ⁊ maior maiori: ⁊ minor minori: ſed ſic non eſt de re pmanẽte: ex eo ꝙ habet eſſe totum ſimul ⁊ non habet maiorem partẽ ſui in die ꝙ̃ in hora. ¶ Secunda concluſio. eſſe rei permanentis menſuratur tẽpore: iſta concluſio ponitur ab Ariſto. ſed ſciendum ꝙ proprie loquendo nõ eſt vera propter hoc ꝙ eſſe non differt ab eſſentia: ſi ergo eſſentia rei pmanentis non menſuratur tempore: ſicut habetur per primam concluſionem: ſequitur ꝙ nec eſſe: nihilominus iſta concluſio eſt vera ad iſtum intellectum ꝙ tempus connotatum per hoc verbum eſſe vel fore vel fuiſſe coexiſtens rei permanenti menſuratur tempore: non quidem extrinſece: ſed intrinſece tanꝙ̃ totum ſua parte vel partibus: ⁊ iſto modo dicimus aliquẽ fuiſſe decem annis: ⁊ eius eẽ menſurari decẽ annis .i. tempus quod coexiſtebat ei eſt decẽ annorũ: quod quidẽ tempus ẽ mẽſurabile diebus vel ſeptimanis: vel horis: ita ꝙ dicere eſſe ſortis mẽſuratur tpe idẽ eſt ⁊ dicere tps coexiſtẽs ſorti mẽſuratur tpe: quod quidẽ tps ẽ eiꝰ ꝑs intrinſeca ⁊c. ¶ Tertia ꝯcluſio: q̃es nõ mẽſurat̃ tpe: ꝓbat̃: q: q̃es nõ ẽ aliud a q̃ſcẽte vt nũc ſuppono: ſꝫ q̃ſcẽs non mẽſurat̃ tpe cũ ſit res pmanẽs: g. ¶ Quarta ꝯcluſio: q̃ſcere bñ mẽſurat̃ tpe .i. tps connotatũ ꝑ ly q̃ſcere coexñs q̃ſcẽti bñ mẽſurat̃ tpe: ⁊ hoc intrinſece: ſicut totũ ſua ꝑte: vel ſuis ꝑtibꝰ: ꝓbat̃: nã quñ dicimꝰ ſortes q̃euit ꝑ tres horas iſtud tps puta tres hore ẽ intrinſece mẽſurabile tpe: vñ oẽ tps ẽ intrinſece mẽſurabile tpe ex eo ꝙ oẽ tps eſt quoddã totũ cõpoſitũ ex ſuis ꝑtibꝰ: ſꝫ oẽ totũ ẽ mẽſurabile ſuis ꝑtibꝰ. ¶ Circa dicta dubitat̃. poſito ꝙ añ creationẽ mũdi quñ adhuc nihil erat niſi deus: deꝰ creaſſet tres angelos eiuſdẽ ꝑfectionis. ſ. a. b. c. primo a. ⁊ poſtea b. ⁊ c. ſimul: ⁊ poſtea illos tres angelos ſimul annihilaſſet: q̃ritur vtrũ a. fuerit maioris durationis: ꝙ̃ fuerint b. c. ⁊ b. c. fuerint eq̃lis durationis: ⁊ videt̃ ꝙ ſic: quia a plus durauit ꝙ̃ b. c. ⁊ b. c. eq̃liter durauerũt. ¶ Oppoſitũ arguit̃: q: a nulla ẽ quãtitas maior ipſius a. ꝙ̃ ipſiꝰ b. c. nec intrinſeca: nec extrinſeca: ⁊ ꝑ ꝯñs nõ eſt maior duratio ipſiꝰ a. ꝙ̃ ipſiꝰ b. c. ⁊ ſic nec extrinſeca: ex eo ꝙ nulla eſt quãtitas extrinſeca nec fuit añ creationem mũdi ⁊c. ¶ Põt dici ꝙ ſm extrinſecã denominationẽ ⁊ ꝯditionalẽ põt ꝯcludi ꝙ a. fuerit maioris duratio nis ꝙ̃ b. c. imo i certa ꝓportiõe: ⁊ ꝙ c. fuerit eq̃lis cũ b ⁊ hoc ad iſtũ ſenſũ ꝙ cuiuſlibet angeli duratio denotetur tãta quãta fuiſſet tps coexñs ei ſi ſibi coextitiſſet ſicut ſibi nõ coextitit. ⁊ tũc forte tps coexñs a. fuiſſet duplũ ad tps qđ coexiſtebat b. c. ⁊ tps qđ coexiſtebat b. fuiſſet eq̃le tpi qđ coextitiſſet c. ad iſtũ ſẽſũ poſſemꝰ dicere a. fuiſſe maioris duratiõis ꝙ̃ b. c. ⁊ b. c. fuiſſe eq̃lis. Rationes vadunt vijs ſuis ſm ꝯcluſiões poſitas.

Et ſic eſt finis Quarti libri.

Queſtiones magiſtri Alberti de Saxonia ſuper quintum librum phyſicorum.

Queſtio.I.

QVeritur conſequēter circa textū quinti libri phyſicorū: vtrum omnis trāſmutatio ad ſubſtātiam ſit ſucceſſiua. Et arguit̄ primo ꝙ non: qa ſi ſic tūc ſequeret̄ ꝙ ad ſbām eſſet mot⁹ conſequens falſum: conſequentia videt̄ eſſe nota: falſitas ↄñtis patet p Ariſto. in iſto quinto: vbi expreſſe dicit: ꝙ ſolum in tribus pdicamentis eſt motus. ¶ Secundo termin⁹ mutationis ſucceſſiue non eſt tranſmutatio ſucceſſiua ſed tranſmutatio ad ſubſtantiam eſt huiuſmodi: ergo maior eſt nota: ꝛ minor ꝓbatur: quia generationes et corruptiones ſunt termini alterationū que ſunt mutationes ſucceſſiue. ¶ Tertio: tranſmutationes ad ſubſtantiam ſunt indiuiſibiles: ergo non ſunt ſucceſſiue: conſequentia tenet: ꝛ antecedens patet p Cōmen. ſup iſto quinto dicentem mutationes indiuiſibiles eē terminos mutationū diuiſibiliū. per mutationes indiuiſibiles intellexit trāſmutatiōes ſubſtātiales. ¶ Quarto: omnis trāſmutatio que ē inter ↄtradictoria eſt indiuiſibilis: ꝛ p conſequens non ſucceſſiua: ſed trāſmutationes ſubſtantiales ſūt inter cōtradictoria: ergo. maior eſt nota: quia inter cōtradictoria nullū eſt medium: ꝛ per conſequens mutationes inter illa ſunt indiuiſibiles: minor patet: quia tranſmutatio ad hoīeꝫ eſt de non homine ad hominem: modo homo ꝛ non hō ſunt contradictoria. ¶ Quinto: eſt dare primū inſtās in quo eſt aſinus ꝛ ante quod nunꝙ erat. Sed in iſto inſtāti eſt generatio aſini: ergo generatio aſini eſt ſubita ꝛ non ſucceſſiua: ſed talis generatio eſt tranſmutatio ad ſubſtantiam: ergo. ¶ Sexto: ſubſtātie nihil eſt contrariū: nec ſuſcipit magis ꝛ min⁹: ergo tranſmutatio ad ſubſtantiam non eſt ſucceſſiua: ſed ſubita: ↄñtia tenet ex eo ꝙ cauſa ſucceſſionis eſt contrarietas ꝛ ſuſceptio magis ꝛ minus: ꝛ antecedens eſt Ariſtot. in pdicamentis: vbi dicit ꝙ ſubſtantie nihil eſt ↄ̄riū: ꝛ ꝙ non ſuſcipit magis ꝛ minus. quare ꝛc.

Oppoſitum patet ad ſenſum. nā videmus ꝙ ex ligno generat̄ ignis ſucceſſiue. ¶ In iſta queſtione primo ponam vnam diſtinctionem. ſecūdo concluſiones. Diſtinctio eſt iſta: ꝙ in acquiſitione naturali alicuius poteſt imaginari ſucceſſio tripliciter: Uno mō ꝓut ſucceſſio attēdit̄ penes ptes graduales illi⁹ qđ acqrit̄. Scđo mō ꝓut attēdit̄ penes ptes quātitatiuas. Tertio modo ꝓut attēditur tā penes partes graduales ꝙ̄ penes ptes quantitatiuas. Exemplum primi: ſicut acquiſitio alicuius forme intenſibilis ꝛ remiſſibilis eſt ſucceſſiua: ſicut albedinis vel caliditatis: verbi gratia: nam partibus gradualibus talis forme repugnat acquiri ſimul: oportet enim ꝙ prius acquiratur gradus remiſſior deinde intenſior ꝛc. Exemplum ſecundi: ſicut patet in generatione ipſius ignis: qui generatur ſucceſſiue ſecundum partes quātitatiuas: ſed non ſecundum partes graduales: non enim habet partes graduales ꝓpter hoc ꝙ nulla ſubſtantia eſt intēſibilis ꝛ remiſſibilis. Exemplum tertij ſicut ſi aliqua caliditas acquireretur in aliquo ſubiecto: ꝛ primo in vna parte illius ſubiecti: ꝛ deinde i alia: et cum hoc intenderetur: tunc in acquiſitione talis qˀlitatis eſſet ſucceſſio: tam ex parte partiū gradualiū illius forme ꝙ̄ etiam ex parte partiū quantitatiuarū eiuſdem.

Quātum ad ſecūdum ſit prima cōcluſio: ꝙ nulla ſubſtantia acquiritur ſucceſſiue: ꝓut ſucceſſio attenditur penes ptes graduales: ꝓbatur: nulla ſubſtātia eſt intenſibilis ꝛ remiſſibilis: ergo cōcluſio vera: conſequentia tenet ex eo ꝙ quicquid acqritur ſucceſſiue ſecundum partes graduales eſt intenſibile ꝛ remiſſibile. ¶ Sed contra diceret aliqs: Commen. ſecūdo celi dicit ꝙ forme elemētorum ſunt intenſibiles ꝛ remiſſibiles: forme autem ſubſtantiales elementorum ſunt ſubſtantie. ¶ Secundo niſi forme elementorum eſſent intenſibiles ꝛ remiſſibiles: ſequeret̄ ꝙ remiſſa caliditate ignis nondū remitteret̄ forma ſubſtantialis eiuſdem: ꝛ per conſequens poſſet depdi vnus gradus caliditatis ignis abſqꝫ aliqua deperditione forme ſubſtantialis ignis: ꝛ qua ratione vnus: eadem ratione duo: ꝛ ſic de omnibus cū omnes ſint eiuſdem rationis: ꝛ p conſequens totalis caliditas ignis poſſet eſſe depdita adhuc manente forma ſubſtantiali ignis: ꝛ per conſequens poſſet eſſe ignis ſine caliditate: quod eſt inconueniens. ¶ Tertio nam elementa manent in mixto: ſed hoc eſſe non poteſt formis ſubſtātialibus eorum manentibus ſub eſſe intenſo: ꝛ p conſequens ſub eſſe remiſſo: ergo ſunt intenſibiles ꝛ remiſſibiles. ¶ Quarto: niſi eſſent remiſſibiles ſequeretur ꝙ elementum ſimplex poſſet moueri ſucceſſiue in vacuo: quod eſt contra dicta: conſequentia ꝓbatur: nā apponatur vna terra pura vni igni: ſic ꝙ illa terra pura aliqualiter leuis fiat ab illo igne: tunc ꝙ̄uis ei⁹ grauitas ſit remiſſa: non tamen eius forma ſubſtantialis: ergo adhuc eius forma ſubſtantialis manet integra: et per conſequens adhuc illa terra manet elementum ſimplex ſubſtantialiter. ponatur ergo talis terra ad vacuum: ꝓbo ꝙ deſcendit ſucceſſiue: quia habet ſufficienter reſiſtentiam intrinſecā. ¶ Ad iſta ad primū dicitur ꝙ Cōmen. fuit illius opiniōis: ꝛ igit̄ poteſt quo ad hoc negari. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ ꝙ̄uis omnes gradus ſint eiuſdem ſpeciei: tamen qa forma ignis determinat ſibi certam latitudinē caliditatis: ſequitur ꝙ non omnes poſſunt deperdi forma ſubſtantiali ignis non depdita: vnde tandem deuenitur ad gradus caliditatis ita remiſſos ꝙ ſub illis non poteſt remanere forma ſubſtantialis ignis: ꝛ tunc ipſa corrumpit̄. ¶ Ad tertium dico ꝙ elementa non manent in mixto ſecundum formas ſubſtantiales eorum neqꝫ ſub eſſe intenſo: neqꝫ ſub eſſe remiſſo: vnde dicitur ſup primo de generatione ꝙ in mixtione quū elemēta approximant̄ ad inuicem: ſecundum paruas earū particulas: mutuo ſe corrumpunt: quibus corruptis materie illarum pticularum elementorum: que prius erant contigue: fiunt continue p eductionē forme mixti de totali materia aggregata ex illis materiebus: q̄ erant materie particularum elementorum iuxta ſe inuicē poſitorum. ¶ Ad quartum dico ꝙ non eſt icōueniens ꝙ elementum ſimplex ſubſtantialiter ꝛ mixtum qualitatiue moueatur in vacuo ſucceſſiue: ſicut arguitur: non tamen eſt poſſibile de elemento ſimplici: tam ſubſtantialiter ꝙ̄ qualitatiue. ¶ Secunda cō

cluſio nulla forma ſubſtantialis acquiritur tota ſimul quantum ad eius partes quantitatiuas: probatur: taliter acquirit̃ qualiter corrumpit̃. generatio enim vnius eſt corruptio alterius: primo de generatione: ſed omnis forma ſubſtãtialis corrumpitur ſucceſſiue: quo ad partes quantitatiuas: ergo etiam omnis forma acquiritur ſucceſſiue quo ad eius partes quantitatiuas. conſequentia tenet: ſicut dictũ eſt: antecedẽs probatur: nam cuiuſcunqꝫ forma ſubſtantialis corrũpitur: vel corrumpitur ab intrinſeco: vel ab extrinſeco. ſi ab intrinſeco: et cum nihil corrumpatur ab intrinſeco primo ſicut dictum eſt ſecundo huius: ſequitur ꝙ quicquid corrumpitur ab intrinſeco: vna eius pars corrumpit aliam. ſed hoc oportet eſſe ſucceſſiue. ſi vero corrumpitur ab extrinſeco adhuc corrumpitur ſucceſſiue: ꝓpter hoc ꝙ agens extrinſecuꝫ eſt propinquius vni parti corrumpende q̃ alteri: ⁊ ꝑ conſequens prius corrumpit vnam partem q̃ aliam: et per conſequẽs ibi eſt ſucceſſio. Sic ergo patet quãlibet formam ſubſtantialem ſaltem extenſam corrumpi ſucceſſiue: prout ſucceſſio attenditur penes partes quantitatiuas: ⁊ per conſequens patet quãlibet formam extenſam ſic ſucceſſiue acquiri ⁊ corrumpi ⁊c. ¶ Conſimiliter ad eandem concluſionem poſſent adduci experientie. nam in aĩalibus cor eſt primum viuẽs ⁊ vltimum mouens: ſimiliter videmus in plantis: ⁊ in alijs ꝙ generant̃ ſucceſſiue ſecundũ partes earũ quãtitatiuas. Ex his formaliter reſpondet̃ ad queſitum ſ. ꝙ omnis mutatio ad ſubſtantiam eſt ſucceſſiua: prout ſucceſſio attenditur penes partes quantitatiuas. Sed dices cõtra de anima intellectiua: que nõ habet partes quantitatiuas: cum ſit indiuiſibilis: ⁊ tamen eſt ſubſtantia. ¶ Reſpondetur ꝙ nec anima intellectiua generatur: ſed creatur: ſed in propoſito intelligit̃ de formis extenſis: ⁊ de formis naturaliter generabilibus ⁊ corruptibilibus ⁊c.

Ad rõnes principales. Ad primam patebit inferius. ¶ Ad ſecundam termini transmutationũ ⁊c. bene cõcedo ꝙ transmutationes ſubſtantiales que ſunt termini alterationũ: quarum ſucceſſio attenditur penes partes graduales ſunt indiuiſibiles per priuationem talis ſucceſſionis: nihilominꝰ bene ſunt ſucceſſiue ⁊ diuiſibiles ſecundum partes q̃titatiuas. ¶ Ad tertiam conſimiliter. ¶ Ad aliam eodem modo: vnde ꝙ transmutatio ad ſubſtantiam eſt inter cõtradictoria: bene arguit ꝙ nõ eſt ſucceſſiua ſecũdum partes graduales: nihilominus bene ſecundum partes q̃titatiuas. ¶ Ad quintã dico ꝙ eſt bene dare primum inſtans: in quo forma aſini eſt ſub tanta extenſione: nihilominus in illo inſtanti non primo eſt ipſa ⁊ quelibet eius pars: immo ipſa acquirebatur ſucceſſiue vna pars quantitatiua poſt aliã. ¶ Ad ſextã ſubſtantia non ſuſcipit magis ⁊ minus ⁊c. dico ꝙ hoc bene probat ꝙ transmutatio ad ſubſtantiã non eſt ſucceſſiua ſecundum partes graduales. non tamen concludit q̇n ſit ſucceſſiua ſecundũ ꝑtes quantitatiuas.

Quæſtio.II.

QVerit̃ ſecundo vtrũ generatio ſit motus. et arguit̃ primo ꝙ ſic: omnis acquiſitio temporalis eſt motus: generatio eſt huiuſmodi: ergo. maior ẽ nota: minor ꝓbatur: nã generatio eſt transmutatio ad ſubſtantiam: ſed talis eſt ſucceſſiua per precedentem queſtionem. ergo. ¶ Secundo generationi cõuenit diffinitio motus: ergo generatio eſt motus. conſequentia tenet ex eo ꝙ cuicunqꝫ conuenit diffinitio ⁊ diffinitum: antecedens probatur: nã generatio eſt actus generabilis: ſecundum ꝙ generabile. generabile autem eſt ens in potentia: ergo generatio eſt actus entis in potentia: ſecundum ꝙ in potentia: ſed iſta diffinitio eſt motus: ergo generationi cõuenit diffinitio motus. ¶ Tertio: nam dicit Cõmentator tertio huius ꝙ motus eſt generatio partis poſt partem illius perfectionis ad quam vadit: cum ergo motus ſit generatio: ſequitur per conuerſionem ſimplicẽ generationem eſſe motum. ¶ Quarto arguitur auctoritate Ariſto. in predicamentis dicentis ſex eſſe ſpecies motus: inter quas enumerat generationem: ⁊ cũ genus ſit verificabile de ſua ſpecie: ſequitur hanc eſſe veram generatio eſt motus. ¶ Quinto: omnis transmutatio ad ſubſtantiam eſt motus: generatio eſt transmutatio ad ſubſtantiam: ergo eſt motus. minor nota eſt de ſe: ſed maior probatur: quia ad illud quod habet contrarium eſt verus motus: ſed ſubſtantia eſt huiuſmodi: igitur: maior nota: ſed minor ꝓbat̃: nam in vnoquoqꝫ genere debet eſſe vna contrarietas ad quam alie contrarietates illius generis reducunt̃ ergo in predicamento ſubſtantie eſt vna talis contrarietas: ⁊ per conſequens ſubſtãtie eſt aliquid contrarium. ¶ Secundo principia ſubſtantie ſunt contrarie ſicut forma et priuatio: ſed principia ſubſtantie ſunt ſubſtantie: ergo videtur ſubſtantie eſſe aliquid contrarium. ¶ Tertio ſubſtantia eſt corruptibilis: g̃ ſibi aliquid eſt contrarium. antecedens clarũ: ꝯñtia tenet: quia quicquid corrumpitur: corrumpitur a ſuo contrario. ¶ Quarto ignis eſt ſubſtantia: ſed igni aliquid eſt contrarium puta aqua: g̃ ſubſtantie ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto quinto: vbi diſtinguit generationem ⁊ corruptionem contra motum. ¶ In iſta queſtione primo ponẽde ſũt alique diſtinctiones: ſecundo concluſiones.

Quantũ ad primũ ſit iſta prima diſtinctio: ꝙ quedam dicitur generatio ſimplex: q̇dam ſecundum quid: generatio ſimplex dicitur quando de aliquo verificatur hoc nomen ens: ſine additamento et immediate ante hoc nõ verificabat̃ de eo: verbi gratia: vt quum ſor. eſt generatus: verum eſt dicere ſor. eſt ens ⁊ ante non: ⁊ iſta generatio attribuitur ſubſtãtijs. generatio vero ſecundum quid dicitur: quando de aliquo de nouo verificatur hoc nomen ens cum additamẽto cum quo prius non verificabat̃ de eo: verbi gratia: vt quum ſor. calefit: nos dicimus modo ſortem eẽ ens calidum ⁊ ante non erat ens calidum: ſed bene ante erat ens. ſimiliter quum ſor. augmentatur: bene dicimus ꝙ ſor. modo eſt ens tripedale: ⁊ ante non erat ens tripedale: licet bene ante erat ens. ſimiliter quũ ſor. mouetur localiter bñ dicimus ꝙ ſor. modo eſt ens in a. loco: ⁊ ante nõ erat ens in a. loco: licet bene ante erat ens: ſic ergo in generatione ſecundum quid hoc nomẽ ens verificatur de aliq̃ cum aliquo additamento: ſed in generatione ſimpliciter verificatur ſimplr. id eſt ſine additamento. De generatione ſimpliciter intelligitur propoſitum: quia de generatione ſecundum quid non eſt dubiũ quin ſit motus. ¶ Sed diceres: ſequeretur ꝙ quũ aliqua albedo: vel caliditas ꝑ alterationem acquiritur ĩ aliquo ſubiecto ꝙ oporteret eſſe generationem ſimpliciter: patet hoc: quia de albedine verum eſt dicere a. albedo eſt ens: ⁊ ante non

erat ens:ita ꝙ hoc nomē ens ſine additamento verifi
catur de albedine. ¶ Reſpondetur negando iſtam al
bedo eſt ens:vnde dico ꝙ hoc nomen ens ſine addito
non eſt verificabile de accidentib⁹:licet bene cum ad-
dito:⁊ igitur Ariſt. negaret tales:albedo eſt ens: cali
ditas eſt ens:ſed bene concederet iſtas:albedo eſt ens
alteri inherens:vñ diceret Ariſto. ꝙ hoc nomen ens ſi
ne addito non eſt verificabile niſi de ſubſtātijs.i.de no
minibus ſignificatiue acceptis ſupponētibus ꝓ ſub
ſtantijs.ex quo vna cū his que dicta ſunt de generatio
ne ſimpliciter ſequitur ſolius ſubſtantie eſſe generati
onem ſimplicem. ¶ Secunda diſtinctio: ꝙ motus di
citur dupliciter.ſ. cōmuniter ⁊ proprie. Motus com
muniter dictus extendit ſe ad omnem mutationē ſuc
ceſſiuā ⁊ temporalem:ſiue ſit ſucceſſiua ratione ptiū
gradualium forme:ſiue ratione partium quantitati-
uarū:ſiue eius ſubiectum ſit ens in potentia ſiue ens
in actu quod eſt hoc aliquid demonſtratum:vel demō
ſtrabile. ¶ Motus autem proprie dictus non exten-
dit ſe ad mutationem cuius ſubiectum eſt ens in potē
tia:⁊ ad ipſū aliqua requiruntur. Primo enim ad mo
tum proprie dictum requirit ꝙ eius ſubiectum ſit ſub
ſtantia per ſe exiſtens manens eadem ſub vtroq; ter-
mino illi⁹ motus:niſi cum illo motu concurrat:vel ge
neratio ſimplex:vl̄ corruptio ſimplex. qd ſit corruptio
ſecundum quid:⁊ corruptio ſimplex patet,ex oppoſi-
to modo dicendi:ſicut dictum eſt de generatiōe ſimpli
citer ⁊ de generatione ſecundum quid. ¶ Secūdo ad
motum proprie dictum requiritur ꝙ ſit de affirmato
in affirmatum id eſt de poſitiuo in poſitiuū:ita ꝙ vter
q; terminus illius motus ſit ens poſitiuum.ſ.tā ter-
minus a quo ꝗ terminus ad quem:terminus a quo q̄
abijcitur:terminus ad quem qui acquiritur:⁊ quia ī
motu proprie dicto iſto modo eſt corruptio ſecundum
quid terminus a quo ⁊ generatio ſecundum quid ter
mini ad quem:ſequitur illam totalem motum eſſe ag
gregatum ex vna corruptione ſecundum quid.ſ. termi
ni a quo:⁊ vna generatione ſecundum quid.ſ. termini
ad quem. verumtamen eſt ſciendum ꝙ aliquando ac-
cipitur motus ꝓ generatione ſecundum quid termi-
ni ad quem:vt calefactionem ꝓ caliditate que acqui
ritur:⁊ in tali acceptione motus eſſet ſolū generatio
ſecundum quid:⁊ nō aggregatū ex corruptiōe ſm qd
et generatione ſecundū quid.

Quātum ad ſecundū ſit prima con
cluſio. accipiendo motum cōmuniter:generatio ſim-
pliciter bene eſt motus:probatur:nam ſicut dictū eſt
in precedenti queſtione:tranſmutatio ad ſubſtantiā
eſt ſucceſſiua:⁊ hoc ratione partium quantitatiuarū
licet non ratione partium gradualium forme:ſed ta-
lis trāſmutatio eſt generatio ſimpliciter:modo ſicut
iam dicebatur in primo argumento motus commu-
niter acceptus bene ſe extendit ad talem tranſmuta
tionem ſucceſſiuam:⁊ ita Ariſto. in poſtpredicamen-
tis accipit motum quum dicit generationem ⁊ corru
ptionem eſſe ſpecies motus. ¶ Secunda cōcluſio. ac
cipiendo motum proprie:generatio ſimpliciter non
eſt motus:⁊ ita Ariſt. in iſto quinto accipit motū:quū
dicit generationem nō eſſe motum:probatur conclu-
ſio:cuiuſlibet motus proprie dicti ſubiectum eſt ens ī
actu.i. ſubſtantia per ſe ſubſiſtens: ſed generationis
ſimpliciter ſubiectum non eſt ens in actu:ſed ens in
pura potentia:ergo generatio ſimpliciter non eſt mo
tus:tota ratio patet ex dictis in primo articulo. ¶ Se-
cundo omne quod mouetur eſt:ſed omne quod gene-
ratur non eſt:ergo generatio non eſt motus intelligē-
do de generatione ſimpliciter: ⁊ de motu proprie ac
cepto. iſta ratio eſt Ariſt. in litera ⁊c. Pro cui⁹ intelle
ctione eſt ſciendum ꝙ moueri ſecundum cōmunē lo-
cutionem attribuimus illi quod ſubijcitur motui:vn
de quum paries albeſit non dicimus albedinem alte-
rari:nec parietem album alterari. ſed bene dicimus
parietem alterari. In generatiōe vero ſimpliciter ge
nerari nō attribuimus ſecundum cōmunem locutio-
nem ſubiecto.ſ. materie:ſed attribuimus forme: que
materie acquiritur:vel totali compoſito ex materia
et forma:vnde ſecundum communem locutionem nō
dicimus materiam generari ſed formā vel compoſitū
ſcʒ ſortem vel platonem:⁊ ideo nos dicimus ꝙ omne
quod mouetur eſt:⁊ quod generatur non eſt: ⁊ cauſa
huius quare moueri attribuimus ſubiecto motus: ⁊
generari:vel corrumpi non attribuimus ſubiecto ge-
nerationis vel corruptionis eſt:quia ſubiectum motus
eſt nobis notum:cuʒ ſit ſubſtantia per ſe ſubſiſtēs:ſub
iectum autem generationis vel corruptionis non eſt
nobis ita notum:cum hoc ſit materia que difficili-
ter cognoſcitur:cum nō ſit a nobis cognoſcibilis:niſi
per analogiam ad formaʒ:vt primo huius ⁊c.

Ad ratiōes principales. Primę qua
tuor ſolute ſunt ſcdm dicta. ¶ Ad quintam quum di
cebatur ſubſtantie aliquid eſt contrarium:negatur ac
cipiendo contrarietatem proprie. vnde ſciendum: ꝙ
ad contrarietatem proprie dictam tria requirun-
tur. ¶ Primo ꝙ vtrunq; contrariorum ſit ens poſi-
tiuum:⁊ ideo lumen et tenebra non dicuntur contra-
ria propter hoc ꝙ tenebra non eſt qualitas poſitiua.
Secundo requiritur ꝙ vtrunq; inhereat alicui ſubie
cto:⁊ propter hoc ignis ⁊ aque non ſunt contraria li
cet qualitates eorū ſint contrarie. Tertio requirit:
ꝙ inter illa inter que eſt contrarietas ſit diſtantia for
malis:vel localis:diſtantia quidem formalis ſic:quā
do non poteſt fieri tranſitus de vno extremoꝝ in aliō
niſi pertrāſeat per formas intermedias:verbi gratia
Aliquod ſubiectum calidum non poteſt fieri frigidū
niſi prius fiat tepidum:oportet igitur tranſire per te
piditatem:ergo inter caliditatem ⁊ frigiditatem di-
citur eſſe diſtantia formalis:⁊ ideo forma ſubſtantia-
lis aque non eſt contraria forme ſubſtātiali ignis:ex
quo immediate ex aqua poteſt generari ignis:tandē
materia que modo ſtat ſub forma ſubſtantiali aque:
poſtea ſtabit ſub forma ſubſtantiali ignis:abſq; hoc
ꝙ prius ſtet ſub aliqua forma ſubſtātiali intermedia
de diſtantia locali bene intelligitur ſicut eſt diſtātia
inter ſurſuʒ ⁊ deorſū. ¶ Et pōt apponi q̄rta cōditio ꝙ
ſint actiua ⁊ paſſiua adinuicem:⁊ propter hoc forma
equi ⁊ forma aſini non dicuntur contrarie adinuicem
ſed diſparate. ¶ Tunc ad primam in vnoquoq; gene
re hoc itelligit de cōtrarietate proprie dicta:ſʒ de op-
poſitione priuatiua non. Conſimiliter ad ſecūdā dico
ꝙ forma ⁊ priuatio non dicuntur proprie contrarie:
ſʒ priuatiue. ¶ Ad tertiā dico ꝙ ſubſtantia non cor-
rumpitur a ſibi contrario:ſed bene corrumpitur a cō
trario ſuarum diſpoſitionum ⁊ qualitatum. ¶ Ad q̄r
tam dico ꝙ elementa non ſunt contraria:nec etiā for
me ſubſtantiales eorum ſunt contrarie:ſed bene qua
litates earum prime. ita intelligitur quod dicit Ariſt.
in ſecundo de generatione.

Quæſtio. III.

QVæritur nunc tertio vtrum omnis motus ſit de contrario in contrarium: ⁊ arguitur primo ꝙ non. aliquis motus eſt de minus albo in magis album ſed minus album ⁊ magis albū non ſunt contraria: ergo ⁊c. maior eſt nota de ſe: ſed minor ꝓbať nam contraria dicuntur que maxime diſtant. modo magis albū ⁊ minus albū non maxime diſtant. ¶ Cōfirmatur. magis album ⁊ minus album ſūt eiuſdē ſpeciei. ex eo ꝙ magis ⁊ minus nō diuerſificant ſpeciem: ſed nulla contraria ſunt eiuſdem ſpeciei. ¶ Cōfirmatur iterū: quia ſi magis album: ⁊ minus album eſſent contraria: ſequeretur ꝙ vni plura eſſent contraria. quod eſt contra Ariſtotelem primo celi. probatur conſequētia: quia nigrum ⁊ magis album ſunt contraria: mō ſi etiam magis albo minus album eſſet contrarium: tunc magis albo plura eſſent contraria. ſ. nigrū ⁊ minus album. ¶ Secundo ad principale motus. ſ. augmentationis de minori quantitate ad maiorem quantitatē eſt: ſed iſte motus non eſt inter contraria: ex eo ꝙ quātitati nihil eſt contrarium: igiť non omnis motus ⁊c. ¶ Tertio alteratio medij de tenebra in lumen videť eſſe quidam motus: ſed tamen non eſt inter contraria: ſed inter priuatiue oppoſita. ſ. tenebram ⁊ lumen: ſed priuatiue oppoſita non ſunt contraria: ex eo ꝙ quodlibet contrariorum debet eſſe ens poſitiuum vt prius dicebatur: modo tenebra non eſt aliquid tale ſaltem ſuperpoſitum ſubiecto. tenebroſo: quod tñ oporteret ſi eſſet altera pars contrarietatis. ¶ Quarto motus circularis celi eſt motus: ⁊ tñ non eſt de cōtrario in cōtrarium: ex eo ꝙ tūc motus qui fieret a cōtrario eſſet ei ɔtrarius: ſed hoc eſt falſum: nā ꝑ Ariſt. p̄o celi motui circulari non eſt aliqꝫ mot⁹ ɔtrari⁹. ¶ Quinto mot⁹ aīalis ꝓgreſſiu⁹ nō eſt de ɔtrario in ɔtrarium: patꝫ hoc: quia eſt de vno loco in aliū: q̄ quidē loca ſunt bene ɔſiſtētis virtutis cōſeruatiue: ⁊ nō ɔtraria: ⁊ ꝑ ɔñs nec talis mot⁹ eſt de ɔtrario in ɔtrariū. ſilr poſſet argui de motu locali recto: de ſurſū ⁊ deorſū: ꝙ nō ſit de ɔtrario in contrariū: nā ſi ſic ſeqreť ꝙ ſurſū ⁊ deorſum poſſent ineſſe eidē ſucceſſiue: ⁊ mutuo ſe expellere: modo hoc eſt falſum: ex eo ꝙ non ſunt actiua ⁊ paſſiua adinuicem: ergo ⁊c.

In oppoſitū eſt Ariſto. in iſto quinto. In iſta q̄ſtione videndū eſt de q̄ſito. ſcđo videndum eſt qualiter diuerſimode ɔtrarietas reperiť i diuerſis ad que eſt motus. tertio addentur concluſiones.

Quantū ad primum ſciēdum eſt ꝙ ɔtraria vno modo dicūť forme īcōpoſſibiles in eodem ſubiecto: quarū vna eſt expulſiua alterius: ⁊ iſto modo dicimus caliditatē ſummā ⁊ frigiditatē ſummam eſſe cōtraria. ¶ Alio modo ɔtraria dicunť diſpoſitiones ⁊ qualitates non quidem incompoſſibiles: ſed ſignificabiles per terminos q̄ non poſſunt ſil' denominare idem licet bene ſucceſſiue. inter quas quidē diſpoſitiones: eſt diſtantia formalis vel localis: ſicut albedo remiſſa duorum graduum: et intenſa ſex graduū iſte due albedines dicuntur contrarie non quia ſunt ī compoſſibiles: quia albedo duorum graduum poteſt ſimul ſtare cum albedine ſex graduum: ſed dicuntur contrarie: quia remiſſe album: et intenſe album: non poſſunt verificari de eodem ſimul: licet bene ſucceſſiue: ⁊ inter illa eſt diſtantia formalis: ſimiliter eſſe minus ſurſum: ⁊ magis ſurſum ſunt diſpoſitiones ſignificabiles per terminos: qui non poſſunt ſimul idem denominare: licet bene ſucceſſiue. et inter huiuſmodi diſpoſitiones eſt diſtantia localis: ⁊ ideo magis ſurſum ⁊ minus ſurſum dicuntur contraria: ſimiliter quantitas maior: ⁊ quantitas minor ſunt diſpoſitiones ſignificabiles per terminos: qui nō poſſunt ſimul denominare idem: licet bene ſucceſſiue: inter quas quidem diſpoſitiones eſt diſtantia: que poteſt reduci ad localem propter hoc ꝙ inter quantitatem maiorem: ⁊ minorem eſt ſpatium medium. ſ. exceſſus quo quātitas maior excedit minorem. ¶ Tertio modo adhuc dicūtur ɔtraria illa: q̄ ſunt priuatiue oppoſita: ⁊ illa acceptio ɔtrariorū eſt impropria. ¶ Iſta diſtinctione poſita ſit prima concluſio: accipiendo contraria pro priuatiue oppoſitis: contrarietas nō ſufficit ad motum: ꝓbať: nam ex eo ꝙ omnis motus eſt ſucceſſiuus: oportet ꝙ inter que cunq̄ eſt motus: ꝙ inter illa ſit aliquod medium: modo inter priuatiue oppoſita nullum eſt medium: et per conſequens inter priuatiue oppoſita nō poteſt eſſe mot⁹: vnde inter videns ⁊ cecum nullū eſt medium: ⁊ per ɔñs nō eſt tranſitus ſucceſſiu⁹ de viſione in cecitatē: ad hoc enim ꝙ eēt talis tranſit⁹ deberet eē medium iter viſionem ⁊ cecitatē: q̄d ſucceſſiue ꝑtranſiret. ¶ Tertia ɔcluſio: accipiendo ɔtraria primo mō nō ad oēm motū reqriť talis ɔtrarietas: ꝓbať: nā talis cōtrarietas nō requiriť ad motū localē nec augmētationis nec diminutionis: ex eo ꝙ nullus illoꝝ eſt inter diſpoſitiones incōpoſſibiles: quarū vna ſit expulſiua alterius: q̄libet enim iſtorum motuū eſt inter diſpoſitiones: que non ſunt actiue ⁊ paſſiue adinuicem: et per ɔñs vna nō eſt expulſiua alterius. ſimiliter motus: qui eſt de albedine remiſſa ad albedinem intenſam nō eſt inter huiuſmodi cōtraria. ¶ Tertia ɔcluſio. ad oēm motum ſufficit ad minus ⁊ reqritur cōtrarietas īter cōtraria ſcđo mō dicta: ꝓbať: q̄a oēm motū oportet eē ſucceſſiuum. ⁊ ſilr oportet eē de vno in aliud: vel ḡ inter illa eſt diſtantia vel non: ſi dicitur ꝙ non: inter illa non poteſt eē mot⁹: ſi dř ꝙ ſic: ipſa ſunt ɔtraria ſecūdo mō dicta: ita in ꝓpoſito capiať ɔtrarietas pro diſtātia formali vel locali inter terminū a q̄ ⁊ terminū ad quem: ⁊ taliter accipiendo cōtrarietatem inter locum in quo tu ſedes: ⁊ inter locum meū eſt ɔtrarietas: quia diſtātia ſitualis: quare ⁊c.

Quantum ad ſecundum eſt ſciendū ꝙ quedā eſt ɔtrarietas in loco ⁊ quedā in q̄titate ⁊ quedā in qualitate. nō enī pluribus modis ꝓt imaginari diſtantia ⁊ ꝑ conſequens nec motus ⁊c. ¶ Scđo ſciendū ꝙ contrarietas in loco q̄dā eſt ſm lineā rectā longiſſimā: ſicut eſt de ſurſum ad deorſum. Alia cōtrarietas ſecundū partes huius linee: quia ſumpta vna parte linee puncta eius diſtant. Alia eſt contrarietas in loco: ſm alias differentias poſitionis: verbi gratia ſicut eſt inter ſiniſtrum ⁊ dextrum ⁊ inter ante: ⁊ retro. ⁊ ſecundum hanc ɔtrarietatē ſit mot⁹ localis ad latus inter has differentias poſitionis. ſ. ſiniſtrū dextrū añ ⁊ retro: licet bene ſit cōtrarietas ſufficiens ad motum ſicut etiā eſt inter ſurſum ⁊ deorſum: tñ inter ſurſum ⁊ deorſum eſt cū hoc alia cōtrarietas. ſ. virtutū ɔtrariarū ɔſeruatiuarū locabiliū natura ſurſū ⁊ deorſū. ¶ Adhuc: in loco eſt alia ɔtrarietas q̄ nō accipiť hoc modo ſecundum ſemidiametrū: ⁊ ſm chordā arcus: q̄ eſt diſtantia arcus inter orientē ⁊ occidentē: vel meridiē ⁊ ſeptētrionem: ⁊ talis contrarietas ſufficit ad motum circularem. ¶ Deinde notandum eſt ſecundum quātitatem: vnde dico ꝙ illa accipitur ſecundū magis et

minus ⁊ illi ꝯtrarietati nõ conuenit deſcriptio cõtrarietatis: que eſt inter ꝯ̃ria maxime diſtantia: q̃a inter magis ⁊ minus nõ eſt diſtãtia maxima: propter diminutionem in infinitũ. ❡ Secundo notandũ eſt de diſtantia formali: ⁊ contrarietate que eſt inter qualitates: q̃dã eſt inter qualitates actiuas ⁊ alteratiuas: ſicut ſunt caliditas: frigiditas ⁊c. q̃daꝫ eſt inter qualitates motiuas localiter: ſicut ſũt grauitas: ⁊ leuitas ⁊ quedã eſt inter q̃litates: nec actiuas nec motiuas localiter: ſed inter qualitates ꝯ̃ntes actionẽ q̃litatum primarũ adinuicẽ: cuiuſmodi ſunt ſapores odores ⁊c. ex quo patet ꝙ mutuo expellere ſolum conuenit contrarijs actiuis ⁊ paſſiuis adinuicem: vnde albedo nõ expellit nigredinem agendo ⁊ corrumpendo ipſam ſicut bene facit caliditas frigiditatẽ: ſed albedo expellit nigredinẽ: hoc eſt conſequitur nigredinẽ in eodem ſubiecto: ⁊ hoc eſt ꝓpter qualitates actiuas mutuo agentes adinuicẽ quarũ iſtas ſequiť albedo: iſtas vero nigredo ⁊c.

Quãtum ad tertium ſit prima concluſio. ꝙ nõ oportet ꝙ ꝯtrarietas requiſita ad motũ ſit inter ꝯ̃ria actiua ⁊ paſſiua adinuicẽ: pꝫ hoc q̃a ꝯ̃rietas inter ſurſũ ⁊ deorſũ nõ ẽ inter actiua ⁊ paſſiua adinuicẽ. ❡ Secunda ꝯcluſio. ad ꝯ̃rietatẽ ſufficiẽteꝫ ad motum non req̃ritur ꝙ ſit inter aliq̃: quoꝝ vnũ reſiſtat alteri: pꝫ hec concluſio: de cõtrarietate q̃ eſt inter quantitatẽ maiorẽ ⁊ minorẽ: vnde vna illarũ q̃ntitatũ non reſiſtit alteri: quia reſiſtere eſt reagere: modo ad contrarietatẽ ſufficientẽ ad motum nõ requiritur ꝙ ſit inter aliqua que ſunt actiua: ⁊ paſſiua adinuicem: ꝑ p̃cedentẽ concluſionem: ergo nec ad contrarietatem ſufficientem ad motuꝫ requiritur ꝙ ſit inter aliqua: quoꝝ vnum reſiſtit alteri. ❡ Tertia cõcluſio nõ tollit verũ motum ipſum eſſe ſucceſſiuũ ex cõſequẽti ad aliũ motum: probatur: quia motus poteſt eſſe inter cõtraria quorũ vnũ non reſiſtit alteri: ſicut dicit cõcluſio precedens: ergo quantũ eſt de ratione illorũ inter ipſa eſſet mutatio ſubita: ſed quia inter ea eſt ſucceſſio: talis ſucceſſio eſt ꝑꝑ aliud: qđ patet ĩ motu locali grauiũ: quia niſi eſſet reſiſtentia in motu diuiſionis ipſius medij: graue ſimpliciter ſimpliciter deſcenderet ſubito. Simile eſt de alteratione inter albedinem ⁊ nigredinem: quia inter albedinẽ ⁊ nigredinem eſt mutatio ſucceſſiua: hoc non eſt ꝑꝑ reſiſtentiam vel actionem ipſarũ adinuicẽ ſcilicet albedinis ⁊ nigredinis: ſed hoc eſt ꝓpter actionem ⁊ reſiſtentiam qualitatum primarum adinuicẽ: quarum proportionem aliam ⁊ aliam albedo ⁊ nigredo conſequunť. ❡ Quarta cõcluſio. ad ꝯtrarietateꝫ ſufficientem ad motum: non requiritur ꝙ ſit de extremo in extremum: ſeu ꝙ ſit inter illa q̃ maxime diſtãt: ſed ſufficit ꝙ inter illa que aliquo modo diſtant: quia põt eſſe motꝰ de minus calido ad magis calidũ ſeu de caliditate remiſſa ad caliditatem intenſam vel intẽſiorem: modo inter iſta non eſt diſtantia maxima: ſed aliquanta. ergo finaliter ad motũ ſufficit cõtrarietas q̃ eſt diſtantia inter terminũ a quo: ⁊ terminũ ad queꝫ et ideo q̃a inter ꝯ̃dictoria: ⁊ inter priuatiue oppoſita nullũ eſt medium: ſeu talis diſtantia: ſequiť inter ipſa nõ eſſe motum: ſed mutationem.

Ad rationes. Ad primã dico ꝙ contrarietas ſufficiens ad motũ: bene põt eſſe inter illa q̃ ſunt eiuſdem ſpeciei: ⁊ ſimiľr ad talem cõtrarietatem nõ requiritur ꝙ extrema eius maxime diſtent: ⁊ ſimiliter non eſt inconueniens vni plura eſſe ꝯ̃ria ꝯ̃rietatibus: quarũ vna eſt ſufficiens ad motum: ⁊ ſic ſoluiť p̃ma ratio ⁊ eius confirmatio. ❡ Ad ſecundam dico ꝙ licet quantitas minor non ſit contraria quãtitati maiori contrarietate primo modo dicta tamen bene eſt ſibi contraria contrarietate ſufficiẽte ad motũ. ❡ Ad tertiam dico ꝙ mutatio medij de tenebris in lumen nõ eſt motus: quia nõ eſt ſucceſſiua ſed ſubita: quia inter priuatiue oppoſita. ⁊ ideo illa ratio nihil facit ad propoſitum. ❡ Ad quartam ⁊ ad quintam ⁊ ſextam dicatur ꝙ tam hic q̃ ibi eſt contrarietas ſufficiens ad motum: licet non contrarietas primo modo dicta.

Quæſtio. IIII.

QVæriť quarto vtrũ ſecundum tria predicamenta ſit motus per ſe. ſ. ſecundũ quãtitatẽ: qualitatem: et vbi. ⁊ arguitur primo ꝙ non. in aliquibus alijs p̃dicamentis ab iſtis eſt contrarietas: ergo ſecundũ illa eſt motꝰ per ſe: antecedẽs patet de actione ⁊ paſſione: ⁊ de ad aliquid. ❡ Secundo in aliquibus alijs predicamẽtis reperitur magis et minus. ergo ſecundum illa eſt motus per ſe: non ergo ſolum ſecundum predicamenta nominata. conſequentia pꝫ: antecedens notũ de agere ⁊ pati. ❡ Tertio. probatur ſpecialiter de ad aliquid: ꝙ ſecundum ad aliquid eſt motus: ſicut ſecundum quantitatem veľ q̃litateꝫ: vel vbi: naꝫ ponať ꝙ ſortes fiat ſimilis platoni per ſucceſſiuã acquiſitionẽ albedinis: tunc talis aſſimilatio ſortis ad platonẽ eſt quedam mutatio: ergo ipſa eſt generatio: vel corruptio: vel motꝰ: ex eo ꝙ omnis mutatio eſt aliquid iſtorum: ſed non eſt generatio nec corruptio ex eo ꝙ per talem aſſimilationem non mutatur reſponſio ad interrogationem factaꝫ per q̃d de ſubſtantia. relinquiť ergo ꝙ ſit motus: ⁊ cum aſſimilatio ſit de predicamento ad aliquid ſequitur ꝓpoſitum. ❡ Quarto ad vbi eſt motus per ſe: ergo ſm ad aliquid: ꝯ̃ntia tenet ex eo ꝙ vbi eſt quidaꝫ reſpectus q̃ q̃dẽ reſpectꝰ ẽ de p̃dicamẽto ad aliq̃d: g̃. ❡ Quinto. nã ſint due aq̃ ſiľr calide: q̃rũ caliditates intẽdãť vniformiter: tunc illa caliditas eſt ſimilitudo huiꝰ aque ad illam: tunc ex poſitione arguať ad propoſitum: ſm illam caliditatem eſt per ſe motus: ⁊ illa caliditas eſt ſimilitudo: ergo ſecundum ſimilitudineꝫ eſt per ſe motus. ❡ Sexto. quelibet res eſt ad aliquid: ergo ſecũdũ ad aliquid eſt per ſe motus: quia ſecunduꝫ aliquã rem eſt per ſe motus: conſequentia tenet: añs ꝓbatur q̃a q̃libet res eſt cauſa vel cauſatuꝫ: q̃libet res eſt prior vel poſterior: ergo quelibet res eſt ad aliq̃d: antecedens notum eſt de ſe: ꝯ̃ntia tenet ex eo ꝙ iſti termini cauſa ⁊ cauſatuꝫ prius ⁊ poſterius: ſunt in p̃dicamento ad aliquid. ❡ Septimo ꝓbať ꝙ ad quantitatem nõ ſit ꝑ ſe motus: nã illud ad quod debet eſſe motus ꝑ ſe debet habere ꝯtrariũ: quãtitas nõ hꝫ ꝯtrarium ex predicamentis. ❡ Octauo ꝓbať: ꝙ ad qualitateꝫ nõ ſit ꝑ ſe motus: quia ad quartam ſpeciem qualitatis nõ ẽ ꝑ ſe motus cum nihil ſibi ſit contrariũ: ⁊ ꝑ ꝯ̃ns nõ eſt motus: ⁊ per conſequens nec motus per ſe: ⁊ cum quarta ſpecies qualitatis ſit qualitas: ⁊ ad eam non ſit motus: ſequitur ꝙ ad qualitatem nõ ſit per ſe motus. quare ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto q̃nto. In iſta queſtione primo videndum eſt q̃d ſit dicere ſm aliquod predicamentum eſſe motũ. ſcđo videđ

dū eſt q̄d ſit dicere: ſm aliqḋ p̄dicamentū eē motū p ſe vel p accidens. tertio videbitur de queſito.

Quātum ad primum ſciendum eſt q ſecundū predicamentū q̄titatis nō dicitur eē motus ſicut eſt augmentatio: vel diminutio: ex eo q per illū acq̄raṫ quātitas: nā tūc ola mot⁹ diceretur eē ſm quātitatē: ⁊ diceret augmētatio vel diminutio: ꝯn̄s eſt falſū: ꝓbaṫ ꝯn̄tia: ex eo q q̄cunq̄ res q̄ acquiriṫ p motū eſt quātitas: ex eo q q̄cūq̄ res q̄ acquiritur per motū eſt diuiſibilis: ⁊ p ꝯn̄s quāta: ⁊ cū q̄titas nō ſit aliud a re quāta: vt dicebaṫ p̄mo hui⁹: p3 g̃ rē q̄ acq̄riṫ p motū eē quātitatē. ſilr dicendum eſt de qualitate: ⁊ vbi: videlicet q motus non diciṫ eſſe ſm qualitatem ex eo q p ip̄3 acq̄riṫ q̄litas: nec ad vbi ex eo q p ipſū acquiriṫ vbi. Sed motus diciṫ eſſe ſm p̄dicamentu3 quātitatis ex eo q ꝓpter ipſū factu3 neceſſe ē mutare r̄ſionē ad q̄ſtionē factā p quātū de ſb̄a: abſq̄ hoc q pp ipſum motū factū oporteat mutare r̄ſionē factā de ſb̄a ad q̄ſtionē factā p aliqḋ īterrogatiuū alterius p̄dicamēti a quātitate. Mot⁹ dṙ etiā ſm p̄dicamētū q̄litatis ex eo q pp ipſum factu3 oportet mutare reſponſionē ad q̄ſtionē factā per quale de ſb̄a abſq̄ hoc q oporteat mutare r̄ſionē ad aliqḋ interrogatiuu3 alteri⁹ predicamēti. proportionaliter dicatur de motu: ſm vbi. verbi gratia de primo. ſi aliqḋ eſt pedale: ⁊ augeatur q fiat bipedale: ſi primo quereret quantu3 eſt hoc? reſpondetur pedale: ſi poſtea queritur quantum eſt hoc? reſpondetur bipedale: exēplum de qualitate: vt ſi aliquis modo eſt albus ⁊ alteretur q fiat niger: ſi primo q̄raṫ: qualis eſt iſte? reſpōdetur albus: ⁊ ſi poſtea queritur qualis eſt iſte? r̄ndetur niger: ⁊ proportionaliter dicendu3 eſt de vbi ⁊ de aliis conſimilibus queſtionibus ⁊c.

Quantum ad ſecundum articulū ſciendum eſt q ſecundum aliquod predicamentū dṙ eſſe motus per ſe: et ſecundum aliquod p̄dicamētū dṙ eſſe motus per accidēs. Scd̄3 illud p̄dicamētū dṙ eſſe motus per ſe: qḋ ſic ſe hab3: q neceſſe eſt pp aliquem motū factu3 mutari reſponſionē ſecundū terminos illius p̄dicamēti de illo qḋ moueṫ: ſicut ſunt quantitas qualitas ⁊ vbi. impoſſibile em̄ eſt q fiat aliqs motus quin oporteat fieri mutationem denominationis de illo quod mouetur ſecundum terminos alicuius predicamenti: de iſtis tribus quātitate: qualitate: ⁊ vbi. ¶ Sed ſecundum illud predicamentum dicitur eſſe motus per accidens: quando ſic ſe habet q non eſt neceſſe: ſed contingit propter aliquem motum factū mutari denominationes: de illo quod mouetur ſecundu3 terminos illius predicamenti: verbi gratia de predicamento ad aliquid. poſito eni3 q ſortes ⁊ plato ſint ſimiles ſecundum albedinem: ⁊ q albedo ſortis intendatur: tunc licet fiat ſecundum talem motum mutatio denominationis ſecundum iſtos terminos: ſimile et diſſimile: qui ſunt de predicamento ad aliquid: tamen hoc eſt contingens ⁊ non neceſſarium: quia ſi ꝓportionaliter albedo platonis fuiſſet intenſa fuiſſet facta ſola variatio denominationis: ſecundum terminos de predicamento qualitatis: abſq̄ variatione denominationis facta per terminos de predicamento ad aliquid: ⁊ propter hoc: ſecundum ad aliquid diciṫ eſſe motus per accidens.

Quātum ad tertium articulum ſit prima concluſio: q ſecundum alia predicamenta q̄ ſecundum qualitatem quantitatem et vbi: bene eſt motus: probatur: quia propter aliquem motu3 factū aliquando bene mutantur denominatiōes de illo qḋ mouetur per terminos aliorum predicamentorum a qualitate: quantitate: ⁊ vbi: ſicut ia3 eſt declaratū de predicamento ad aliquid: ergo concluſio vera: conſequētia tenet p deſcriptionē illius quod eſt ſecundū aliquod p̄dicamentu3 eſſe motu3. ¶ Secūda concluſio: ſm alia predicamenta a qualitate quantitate et vbi nō eſt motus per ſe licet bene per accidens: ꝓbaṫ q2 nō ē neceſſariū variare denominationes de illo qḋ mouetur: ſm terminos alioꝝ p̄dicamentoꝝ a quātitate: qualitate: ⁊ vbi. igiṫ ſm ea nō eſt mot⁹ p ſe. antecedens p3 inductiue de ſingulis: ꝯn̄tia t3 ex deſcriptione illius qḋ eſt ſm aliquod p̄dicamentū: eſſe motū p ſe. ¶ Tertia ꝯcluſio: q ſm tria p̄dicamēta: q̄ ſūt quātitas qualitas ⁊ vbi eſt motus p ſe: ꝓbaṫ: ꝓ quo ſupponiṫ ſolu3 eē tria genera motuū. ſ. augmentatione3 alteratione: ⁊ latione3: tunc ſic: nō eſt aliquis mot⁹ de iſtis: quin ꝓpter ipſum neceſſe ſit fieri mutatione3 reſponſionis ad interrogationem de ſb̄a: vel per quale vel per vbi: vel per quantum: ergo ſecundū tria p̄dicamēta nominata eſt motus p ſe: ꝯn̄tia tenet per deſcriptionem illius quod eſt ſecundum aliquod predicamentū eſſe motu3 p ſe.

Ad ratiōes principales. Prima ſecūda et tertia bene ꝓbant: q ſm alia p̄dicamenta ab iſtis tribus ſit motus per accidens: ſed non probāt q ſit motus per ſe. ¶ Ad quartam dico q vbi: ſm illā rationē ſm quā diciṫ q̄ dā reſpect⁹: vel eſt de predicamēto ad aliq̄d: nō dicim⁹ q ſecundum ipſum ſit motus per ſe: ſed ſecundum aliam rationem: ſecundū quam ponitur vnum diſtinctum predicamentu3: bene dicimus ſecundum ipſum eſſe motum per ſe. ¶ Quinta. et ſexta iterum bene probant q ſecundum alia p̄dicamenta: puta ſm ad aliquid bene eſt motus p accidēs non tn̄ p ſe. ¶ Ad ſeptimā dico: q̄uis in quātitate nō reperiatur contrarietas ꝓprie dicta: que bn̄ reperiṫ in q̄litate: tamen bene reperiṫ contrarietas q̄ ſufficit ad motū. ſ. accipiendo contrarietatē ꝓ diſtantia inter terminū a quo: ⁊ terminum ad quē. ¶ Octaua bene ꝓbat iſtam indefinitam ad aliquam qualitate3 non eſt per ſe motus: cū hoc tn̄ ſtat q ſecundu3 qualitatē eſt motus: due enim ſubcontrarie poſſunt ſimul eē vere: licet non poſſunt ſimul eſſe falſe.

Queſtio.V.

QVęritur quinto vtrū aliquis motus ſit vnus. ⁊ arguitur q nō: nullū preteritū ⁊ futurum ſunt vnu3: omnis motus eſt preteritu3 ⁊ futuru3: ergo ⁊c. maior debet eſſe nota ex eo q qn̄ p̄teritum fuit: futurum nō eſt: ſed erit: ſimiliter quando futurum erit preteritum non erit: ſed fuit: ergo videtur q non poſſint eſſe vnū: minor patet ex eo q cuiuſlibet mot⁹: vna pars eſt preterita: ⁊ alia futura. ¶ Secundo vnū ⁊ ens conuertuntur ex quarto metaphyſice: ſed null⁹ motus eſt ens: g̃ nullus motus eſt vnus: aſſumptū ꝓbaṫ: quia hoc nō eſt: cuius ptes nō ſunt: ſed partes motus nō ſunt: ergo. ¶ Tertio. nono metaphyſice idem ſunt vnu3 ⁊ pfectum: ſed motus non eſt quid perfectū patet hoc: quia dictum eſt tertio huius q motus eſt actus imperfectus: ergo motus non eſt quid

vnū. ¶ Quarto v ' eſſet motus accipiendo motū pro fluxu: vel accipiendo motū pro forma fluente: nō pro fluxu: quia partibus illius repugnat ſimul eſſe: nec ēt pro forma fluente: nā ꝗdiu forma fluens vocatur motus: tā diu eſt in fieri continue vnam partē: poſt aliā: et ſic etiam non habet partes ſuas ſimul. ⁊ per conſequens non debet dici quid vnū ⁊c.

In oppoſitū eſt Ariſto. in iſto quinto tractatu ſecundo. In iſta q̄ſtiōe primo videndū eſt que reperiuntur in motu. Secūdo videndū eſt ꝓpter q̄rū vnitates motus dr̄ vnus: ⁊ q̄rū nō. Tertio ponētur dubia contra dicta. ⁊ ſoluentur cū rōnib⁹ ṗncipalib⁹ ⁊c.

Quantū ad primum ſciēdum eſt ꝙ queſtio debet intelligi de vnitate cōtinuitatis ſucceſſiue: ſeu de vnitate numerali mot⁹: ⁊ nō de vnitate ſpecifica vel generali. ¶ Secūdo ſciēdū ꝙ ad motū ſm Ariſt. reqꝛit̄ motor ⁊ mobile ⁊ tp̄s ⁊ terminus a quo: et terminus ad quem: ⁊ diſpoſitio ſecundū quam eſt motus: que in motu locali vocat̄ ſpatiū. ¶ Tertio nota: ꝙ ſm Cōmentatorē q̄dā iſtorū dicūt̄ intrinſeca motui: ⁊ q̄dā extrīſeca: vt̄ mobile: ⁊ termin⁹: ⁊ diſpoſitio ſm quā eſt mot⁹ dicunt̄ eē intrinſeca motui. alia autē ſicut tēpus ⁊ motor dicunt̄ eē extrinſeca: q̄a licet ad motū reqꝛant̄ tā tp̄s ꝗ motor: tn̄ q̄a iſtorū concept⁹ non includit̄ in ꝯceptu eēntiali motus: ſicut concept⁹ aliorū predictorū: iſta dicunt̄ motui extrinſeca illa vero intrinſeca. ¶ Quarto ſciendū eſt ꝙ adhuc in motu reperiuntur alia: vnde adhuc ibi reperitur reſiſtentia: ſed quia non reperitur in oī motu: non enim reperitur in motu celi: non enumeratur ab Ariſt. ⁊ Cōmentatore inter illa: que reperiunt̄ in motu: ⁊ etiā ex alio quia reſiſtentia reducitur ad mobile: vel ad terminū a quo: vn̄ aliq̄n reſiſtentia eſt termin⁹ a quo: ſicut patꝫ de alteratiōe q̄ calidū fit frigidū: vn̄ in tali alteratiōe caliditas eſt termin⁹ a q̄: ⁊ ēt reſiſtētia. Adhuc in motu ꝯſyderanda eſt regularitas ⁊ irregularitas quantum ad partes tēporis: ⁊ vniformitas ⁊ difformitas quantū ad partes ſubiecti ⁊c. que non ſunt preſenti ſpeculationi ⁊c.

Quātum ad ſecundū ſit prima concluſio: ad vnitatē numeralē motus requirit̄ vnitas numeralis mobilis: vn̄ q̄ſtio finaliter mota eſt vt videt̄ ꝗ reqꝛant̄ ⁊ ſufficiāt ad vnitatē motus nūeralē: q̄ſtio enī in ſe nō hꝫ difficultatē. Cōcluſio ꝓbatur ſic: mot⁹ eſt actus mobilis: p Ariſt. tertio hui⁹: ꝗ mot⁹ vnus eſt actus vnius mobilis: ⁊ ꝑ ꝯñs: ad hoc ꝙ ſit vnum reqꝛitur ꝙ mobile ſit vnum. ¶ Secundo motus eſt accidens mobilis: ꝗ ad vnitatē mot⁹ reqꝛitur vnitas mobilis: ꝯñtia tꝫ ex eo ꝙ ad vnitatē accidentis requirit̄ vnitas ſubiecti ſui. ¶ Secūda ꝯcluſio. ēt ad vnitatē motus requiritur vnitas temporis: ꝓptꝫ hoc: q̄ aliter curſus ſortis factus in prima hora: et curſus ſortis fact⁹ in ſcd̄a: inter q̄s cadit q̄es media: bene dicerētur vnus motus: ſi nō obſtaret defectus vnitatis temporis: quo mēſuratur iſte curſus. ¶ Secundo vnitas motus eſt cōtinuitas motus: ſed motus nō dr̄ cōtinu⁹ niſi fiat ꝯtinue in vno tp̄e: ꝗ relinquit̄ ꝙ ad vnitatem motus requiritur vnitas tēporis. ¶ Tertia cōcluſio ad vnitatē motus etiam requiritur vnitas termini ad quem: patet hoc: nam aliter motus localis ſortis: et motus alterationis euſdē facti in eodem tempore bene eſſent vnus: ſi non obſtaret defectus vnitatis termini ad quem. vnde terminus ad quem motus localis eſt locus: terminus vero ad quem alterationis eſt qualitas. ¶ Secundo ſi non requiritur vnitas termini ad quem ad vnitatem motus: ſequeretur ꝙ motus compoſitus ex motu deorſum ⁊ motu ſurſum eſſet vnus: conſequens eſt falſum: falſitas patet: quia nullus motus: qui componit̄ ex motibus contrariis eſt vnus: conſequentia probatur: ex eo ꝙ in tali motu bene eſſet vnitas mobilis: vnitas temporis: licet deficeret vnitas termini ad quem: verbi gratia: vt ſi aliqua terra pedalis deſcendat vſq ad centrum: tunc ꝗ cito pars eius inferior tangit centrum ſine quiete media incipit aſcendere: ex eo ꝙ ex alia ꝑte mouebitur a centro: propter hoc ꝙ totalis terra non ſtatim quieſcit: quando ſecundum eius extremum tangit centrum: ſed mouetur tam diu ꝙ medium eius ſit centrū. modo defectus vnitatis termini ad quem: facit ꝙ motus compoſitus ex motu quo inferior medietas illius terre deſcendit ⁊ aſcendit: non eſt vnus: quia vnus illorum eſt ad centrum tanꝗ ad terminum ad quem: et alius eſt ab eodem ad vnum alium terminum ad quē. ¶ Tertio ad idē. poſito ꝙ aliq̄s ambulet ita ꝙ immediate poſt ambulationem ſit ſanatio ſine quiete media: tunc ibi vnitas temporis: ⁊ ſimiliter vnitas mobilis: que ſi ſufficerēt ad vnitatem motus: abſq vnitate termini ad quem: ambulatio ⁊ ſanatio eſſent vnus motus. cuius falſitas patet per Ariſtotelem quinto huius volentem ꝙ tales motus bene dicuntur habiti: et Commentator vocat hos ſophcy. ⁊ dicit ꝙ non poteſt eſſe vnus propter hoc ꝙ ſunt diſtinctarum ſpecierum: ⁊ etiam ꝙ non ſunt ad eundem terminum: ⁊ propter hoc etiam ſunt motus reflexi: licet inter eos non intercipiatur quies media non dicuntur vnus motus: non enim ſunt ad eundem terminū ad quem. ¶ Quarta concluſio: ad vnitatem motus etiam requiritur vnitas termini a quo: patet hoc q̄a idem mobile non poteſt moueri ad eundem terminū ad quem niſi ab vno termino a quo: ⁊ igitur: quia ad vnitatem motus requiritur vnitas mobilis: ⁊ vnitas termini ad quem ſicut dictum eſt: ſequitur ꝙ ad vnitatem motus etiam requiritur vnitas termini a quo. ¶ Quinta concluſio. ad vnitatem motus etiam requiritur vnitas diſpoſitionis ſecundum quam eſt motus: patet hoc nam diſpoſitio ſecundum quā eſt motus reducitur ad terminos motus: quorum vnitas requiritur ad vnitatem motus: ſicut dictum eſt: ergo ⁊ cetera. ¶ Sexta concluſio: ad vnitatem motus non requiritur vnitas motoris: probatur: quia motor ſicut dictum eſt: eſt extrinſecus motui: ergo eius vnitas non requiritur ad vnitatem mot⁹. ¶ Secundo. nam poſſibile eſt motum eſſe vnū motoribus exiſtentibus pluribus et ſimul ⁊ ſucceſſiue: ergo concluſio vera. ¶ Septima concluſio: ad vnitatem motus non requiritur vnitas reſiſtentie: patet de terra vno motu continue poteſt deſcendere de concauo orbis lune per ignem: per aquam: per aerem: modo clarum eſt ꝙ ibi ſunt diuerſe reſiſtentie ⁊ tamen motus eſt vnus. ¶ Secundo patet hoc idem de reſiſtentia intrinſeca: nam poſito ꝙ ſit vnum mixtum in quo terra dominetur in concauo orbis lune: modo quum mouetur per ignem: ſolum ignis reſiſtit: deinde quū mouebitur per aerem ad aquam tam ignis ꝗ aer reſiſtit: ergo reſiſtentia non eſt eadem: et tamen motus eſt idē: lꝫ non regularis. ¶ Octaua concluſio: ad vnitatē motus non requiritur regularitas nec vniformitas: patet: quia iſte ſunt differentie ſcd̄ꝫ velocius ⁊ tardius ſecundū magis ⁊ minus: que ſunt differentie accidentales non diuerſificantes ſpeciem: ergo ſi eſſet vnus motus velox: et eſſet vnus motus minus

velox: iſti poſſunt eſſe eiuſdē ſpeciei: ⁊ per conſequens ſi eſſent īmediati puta ſine interruptione quietis medie: facerēt vnū motū ꝯtinuū. ¶ Circa iſta eſt ſciendū ꝙ inter illa quorū quodlibet dr̄ vnū: quandoqꝫ aliqd dicit̄ magis vnū: ſicut illud qḋ eſt magis perfectuꝫ: ⁊ magis vnigeniū: ⁊ ſecundū hoc motus regularis magis dicit̄ vnus: ſm̄ Ariſt. in iſto quinto: ꝙ motus irregularis: licet vterqꝫ poſſit dici vnus: ⁊ ſm̄ hoc etiam motus qui haberet vnitatē in motore ⁊ in reſiſtentia vna cum alijs requiſitis ad vnitatem motus: magis diceretur vnus ꝙ vbi deficerent vnitas motoris: ⁊ vnitas reſiſtentie: quare ⁊c.

Quātum ad tertium articulum dubitatur contra primam concluſionem: videtur enim ꝙ ad vnitatem motus non requiratur vnitas mobilis. nam poſito ꝙ aliquis homo caderet de turre noſtre domine: ⁊ in medio deſcenſus moreretur: tunc talis motus vſqꝫ ad terram eſſet vnus: ⁊ tamen non per totum mobile eſſet vnum. quia ante medium deſcēſus mobile eſſet hō. ⁊ poſtea mobile eſſet cadauer. ¶ Secundo. nam ſit vnum lignum: cuius vna medietas ſit arida: ⁊ alia viua: et deſcendat: deſcenſus iſtius ligni videtur vnus: ⁊ tamen mobile non eſt vnum: ex eo ꝙ vna eius medietas eſt mortua ⁊ alia viua. ¶ Tertio ad vnitatem accidentis non requiritur vnitas ſubiecti ergo nec ad vnitateꝫ motus requiritur vnitas mobilis: antecedens patet de qualitate ſymbola: vnde quum ex aqua generatur aer: non oportet ꝙ corrumpatur humiditas: ſicut oſtenſum eſt primo de generatione: ſic ergo illa humiditas manet eadem: ⁊ quum prius erat in aqua: ⁊ poſtea in aere: videtur ꝙ ad vnitatē accidentis nō requirit̄ vnitas ſubiecti. ¶ Quarto. poſito ꝙ aliquod mobile deſcēdat: ⁊ ex vna eius ꝑte fiat ablatio: ⁊ ex alia parte additio non ablati: ſed alterius: motus continue manet vnus: ⁊ tamen mobile continue eſt aliud ⁊ aliud. ¶ Quinto. nam poſſibile eſt ꝙ ſit vna nauis plena hominibus: capris: ⁊ lapidibus: ⁊ tamē ꝙ moueatur vno motu: ⁊ tunc ibi eſt vnitas motus abſqꝫ vnitate mobilis: mobile enim nō eſt vnum: ſed multa: vt clarum eſt de ſe. ¶ Deinde arguitur contra hoc quod dicebatur: ꝙ ad vnitatem motus requiritur vnitas temporis: ⁊ non ſufficit vnitas mobilis cum vnitate aliorum que requirūtur ad vnitatem motus poſito ꝙ ſortes moueatur in prima parte alicuꝰ hore: ⁊ in ſecunda quieſcat: ⁊ in tertia iterum moueatur ⁊c. tempus eſt vnum: ⁊ cum hoc mobile: ⁊ alia requiſita: ⁊ tamen motus non eſt vnus. ꝙ tempus ſit vnum: patet: quia continuum. ¶ Deinde arguitur contra hoc quod dicebatur: ꝙ ad vnitatem motus requiritur vnitas termini ad quem: poſito ꝙ aliquod graue deſcendat de concauo orbis lune: tunc hoc deſcendit vnico motu: ⁊ termini ad quem ſunt diſtincti: immo diſtincti ſpecie: quum eſt in igne mouetur ad aerem tanꝙ ad terminum ad quem: ⁊ ſic vltra. ¶ Deīde probatur ꝙ nec vnitas ſpatij requiritur ad vnitatem motus: poſito ꝙ aliquis moueatur ſuper lineam compoſitam ex linea recta: ⁊ linea curua: illō poſſet moueri vno motu: ⁊ tamen nec ſpatium nec modus procedendi eſſet vnus. ¶ Deinde probatur: ꝙ nec vnitas termini ad quem requiritur: nam poſito ꝙ aliquis deſcendat de concauo orbis lune vſqꝫ ad medium mundi: et in primo inſtanti non eſſe motus non ſit: hoc mouetur vno motu: ⁊ tamen non ad eundem terminum ad quem: probatur: quia nec ante definitionē motus: nec poſt: vt patet ex caſu. ¶ Ad iſta ad primam poſito ꝙ aliquis homo ⁊ cetera. poteſt dici vno modo ꝙ non eſt vnus motus in numero: ſꝫ duo: ſed illi duo ſunt contigui ⁊ ſophey. Aliter poteſt dici ꝙ eſt vnus motus: quia licet non maneat idem mobile: quod ſit hoc aliquid in actu: manet tamen idem mobile: quod eſt ens in potentia ſicut materia prima a principio motus vſqꝫ in finem. ¶ Ad ſecundam poteſt dici proportionaliter ſicut dicit ſecunda ſolutio. Credo tamen ꝙ prima ſolutio primi argumenti ſit melior. Aliter ergo poteſt dici ad ſecundum argumentum quod loquendo de vnitate numerali propriiſſime dicta: non oportet ꝙ ad vnitatem motus requiratur vnitas numeralis mobilis propriiſſime dicta: ſed ſufficit vnitas numeralis mobilis: que eſt per continuationem ⁊ tenentiam partium mobilis adinuicē: modo talis vnitas bene eſt ligni cuius vna medietas eſt ⁊ cetera. ⁊ per conſequens deſcenſus talis ligni eſt vnus ⁊ cetera. ¶ Ad tertiam. ad vnitatem numeralem accidentis ⁊ cetera. dico ꝙ immo requiritur vnitas numeralis ſubiecti: ⁊ quando dicebatur de qualitate ſymbola: dico ꝙ ſubiectum ſue inherentie eſt materia p̄ima: ⁊ illa manet eadē in aere: q̄ erat in aqua: ſed ſubiectum denominationis eſt totum compoſitum: modo licet ſit impoſſibile idem accidens numero: ſucceſſiue inherere diuerſis ſubiectis: tamen non eſt impoſſibile idem accidens numero ſucceſſiue denominare diuerſa ſubiecta in numero. ¶ Ad quartam dico ꝙ in tali motu manet continue idem mobile in numero: loquendo de identitate numerali: que eſt per quandam ſucceſſionem: ⁊ continuationem partium: modo quo dicimus ꝙ ſequana eſt idē in numero: qui erat ante centum annos: ⁊ talis identitas numeralis mobilis ſufficit ad identitatem numeralem motus. ¶ Ad quintam dico ꝙ nauis in qua ſunt homines: capre: ⁊ cetera. habet vnum ſubiectum in numero vnitate aggregationis plurium que omnia mouentur ad motum vnius ſcilicet nauis: ⁊ ſimiliter talis identitas numeralis mobilis ſufficit ad identitatem numeralem motus. ¶ Deinde quuꝫ arguitur de tēpore dico ꝙ quum mobile mouetur in prima parte alicuius hore: ⁊ in ſecunda quieſcit: ⁊ in tertia mouet̄ licet tēpus cōpoſituꝫ ex illis tribus partibus ſit vnū: tamen non ſequitur illud eſſe vnā menſuraꝫ illius motus: propter hoc ꝙ non ſecunduꝫ quālibet eius partem menſurat illuꝫ motuꝫ: ſed ſit interruptio: et ideo quia menſura non eſt continua: nec eſt vna menſura: nec motus eſt vnꝰ motus ſed plures. ¶ Deinde quū arguitur de termino ad quem dico ꝙ quum aliquod graue puta terra deſcendit de concauo orbis lune deſcendit ad aerem: ⁊ ad aquam ⁊c. ⁊ tamen per talem motum intenditur finaliter vnus terminus ad quem vltimatus ſcilicet medium mundi: ⁊ ab illo talis motus capit vnitatem ⁊ denominationem: et nō ab alijs intermedijs. deinde quum arguitur de ſpatio: dico ꝙ ſi aliquod mobile moueretur ſuper aliqua linea compoſita ex recta ⁊ curua talis motus nō eſſet vnus: ꝑꝑ hoc ꝙ eſſet cōpoſitus ex motu aſcenſus ⁊ motu deſcēſus. aliquando enim in tali motu: mobile aſcenderet: ⁊ aliquando deſcenderet: ſicut patet intuenti. ¶ Deinde quum arguitur adhuc de termino ad quē: dico ꝙ ſi aliquod mobile deſcenderet verſus medium mundi: ⁊ in primo inſtanti non eſſe totalis deſcēſus illud mobile non eſſet: dico ꝙ illud mobile nunꝙ fuit in termino ad quem: niſi ſolum in potentia: id eſt. ſi manſiſſet: fuiſſet ibi. et ſic eſſe in aliquo termino ad quem ſufficit ad talem motum dici vnum in numero ex parte identitatis numeralis illius termini ad quem: ergo ⁊c.

Ad rationes principales. Ad primã et ſecundam quid ſit dicendum patet ex eo qđ dictum eſt tertio huius. ¶ Ad tertiam omne vnũ eſt perfectũ verũ eſt capiendo vnũ ꝓprie ꝓ integro: ⁊ completo: nihilominus capiendo vnũ pro illo cuꝰ ꝑtes continuãtur adinuicem: nõ oportet omne vnum eſſe perfectuꝫ ¶ Ad quartam dico ꝙ vtroqꝫ mõ motus dicitur vnꝰ prout aliquid dicitur vnum propter continuã ſucceſſionem ſine interruptione ſuarum partium adinuicem licet non quodlibet eorum dicatur vnũ prout vnum dicitur quod habet ſuas partes ſimul.

Queſtio. VI.

Quæritur conſequenter ſexto vtrum aliqui motus differant ſpecie. ⁊ arguitur ꝙ non: omnes motus ſunt comparabiles adinuicem: ergo nulli motus differunt ſpecie. conſequentia tenet ex eo ꝙ omnia comparabilia adinuicem ſunt eiuſdeꝫ ſpeciei: ſicut videbit in ſeptimo huius. antecedens ꝓbatur: quia omnes motus ſunt menſurabiles tempore: patet hoc ex quarto huius: ergo ⁊ omẽs motus ſũt cõparabiles adinuicem: conſequentia probatur: quia ſi ſunt menſurabiles tempore: ſunt cõparabiles tempori poſtꝙ menſura ⁊ menſuratum ſunt adinuicem cõparabilia: modo quecunqꝫ ſunt comparabilia vni tertio: ſunt comparabilia inter ſe: cum ergo omnes motus ſunt comparabiles vni tempori: quod eſt menſura ipſorum: ſequitur omnes motus eẽ comparabiles inter ſe: quare ⁊c.

Oppoſitum determinat Ariſtoteles in litera: q̃ vult ꝙ aliqui motus differant ſpecie. ¶ In iſta queſtione primo ponende ſunt alique concluſiones negatiue: ⁊ dubia contra aliquas. ¶ Secũdo concluſiones affirmatiue. ¶ Tertio correlaria ex illis. ¶ Quarto dubia contra illa.

Quãtum ad primum ſupponendũ eſt illos motus eſſe eiuſdem ſpeciei: quorum eſt idem conceptus ſpecificus: ſicut ſunt motus: quibus mobilia conſimiliter mouentur: ⁊ per oppoſitum dicendum eſt de motibus differentibus ſpecie. ¶ Secũdo ſupponendum eſt ꝙ aliqui motus differant ſpecie: licet hoc queratur: tamen hoc factum eſt ad finem: vt videatur: que requiruntur ad vnitatem ſpecificaꝫ motus. ¶ Tunc ſit prima concluſio: ad vnitatem motus ſpecificam non requiritur vnitas mobilis ſpecifica: probatur: quia mobilia diuerſarum ſpecierum poſſũt moueri conſimiliter ſeu motibus eiuſdem ſpeciei: patet hoc: nam canis: ⁊ equus: lapis ⁊ terra: nõ ſunt eiuſdem ſpeciei: ⁊ tamen poſſunt moueri motibus conſimilibus: vt ſi quodlibet illorum deſcenderet. ¶ Secunda concluſio: nec ad vnitatem motus ſpecificam requiritur vnitas ſpecifica motoris: patet hoc: quia motores diſtincti ſpecie poſſunt mouere ſua mobilia conſimilibus motibus: verbi gratia: forma ſubſtãtialis ignis mouet ignem ſurſum: ⁊ ſimiliter homo poteſt proijcere lapidem ſurſuꝫ: ecce quomodo ex diuerſis motoribus poteſt prouenire vnus motus in ſpecie ¶ Secundo omnis motus idem numero eſt idem in ſpecie: ſed ad identitatem numeralem non requiritur identitas motoris ſpecifica: ergo nec ad identitatem motus ſpecificam. conſequentia nota eſt de ſe: ⁊ ſimiliter prima pars antecedentis. ſecunda pars ãñtis patet ex eo ꝙ a diuerſis mobilibus in ſpecie: ſicut ab homine: ⁊ equo: poteſt prouenire vnus motus numero. ſ. motus nauis: vel alicuius alterius. ¶ Tertia cõcluſio: nec vnitas ſpecifica reſiſtentiarũ requirit̃ ad vnitatẽ ſpecificã motus: patet hoc: nã motus deſcẽdẽtis ꝑ ignẽ: ⁊ motus deſcẽdentis ꝑ aerẽ ſunt eiuſdẽ ſpeciei nõobſtante ꝙ reſiſtẽtie ſunt diſtincte ſpecie ſicut ptꝫ de ſe. ¶ Quarta concluſio: nec ad vnitatem motꝰ ſpecificam requiritur vnitas ſpecifica medij ſeu ſpatij: patet ſimĩr ſicut tertia. ¶ Quīta cõcluſio. nec ad vnitatem motus ſpecificã: requirit̃ vnitas ſpecifica proportionũ a qbꝰ ꝓueniũt illi motꝰ: pꝫ hoc: qa ꝓportio dupla eſt alterius ſpeciei a ꝓportiõe tripla: nihilominꝰ ſi terra pura deſcenderet ꝑ aerẽ a ꝓportione tripla et aqua a ꝓportione dupla illi deſcenſus eẽnt eiuſdẽ ſpeciei. ¶ Cõtra primã ↄcluſionẽ dubitat̃: nã ſicut ad vnitatẽ motꝰ numeralẽ requirit̃ vnitas nũeralis mobilis ſicut dicebat̃ prius: ita ad vnitatẽ ſpecificã motꝰ reqrit̃ vnitas ſpecifica mobilis: ꝗ. ¶ Scđo videt̃ ꝙ diuerſa mixta ſpecie: nõ pñt moueri naturaliter eodẽ motu in ſpecie: ꝓbat̃: quia ſicut vnius ſimplicis in ſpecie eſt vnus motus in ſpecie: ita videt̃ ꝙ mixti: ⁊ ꝑ ↄñs diuerſoruꝫ mixtorũ vident̃ eẽ diuerſi motus ĩ ſpecie. ¶ Ad iſta. ad primã nego ſimilitudinẽ: ⁊ ratio huius eſt: quia vnũ accidens in nũero non poteſt eſſe in pluribus ſubiectis in numero: ⁊ ꝓꝑ hoc vnus motus in numero: nõ poteſt eſſe plurĩũ mobilium in numero: ſed quia vnũ accidẽs in ſpecie poteſt eẽ in pluribꝰ ſubiectis in ſpecie ſicut albedo: ſicut albedo que eſt in homine eſt eiuſdeꝫ ſpeciei cũ albedine q̃ eſt in aſino: adeo vnus motus in ſpecie poteſt eẽ plurium mobilium in ſpecie. ¶ Ad ſcđaꝫ dico ꝙ mixta mouẽt̃ ſm motũ elementorũ predominantiũ in eis: ſm q̃litates motiuas vñ plurĩũ mixtorũ in ſpecie: bñ eſt idẽ motꝰ in ſpecie: et ꝓꝑ hoc nõ oportet ꝙ ſi diſtinctorum ſimplicium in ſpecie ſunt motus diſtincti in ſpecie: ꝙ igitur ⁊ mixtorum. ¶ Contra ſecundã concluſionem dubitat̃: nam motores diuerſi in ſpecie intendũt diuerſos fines in ſpecie: ⁊ per conſequens diuerſos terminos in ſpecie ipſorum motuũ: ⁊ cũ ad diſtinctionẽ ſpecificã terminorũ ad quẽ capiat̃ diſtinctio ſpecifica motuũ: ſequitur ꝙ a diuerſis motoribꝰ in ſpecie ꝓueniunt diuerſi motus in ſpecie. ¶ Reſpondet̃ ꝙ immo motores diſtincti ſpecie poſſunt tẽdere ad vnũ terminũ ad quem in ſpecie: ſicut patet de forma ignis mouẽte ignẽ ſurſuꝫ: et de homine proijciente lapidem ſurſum: licet vnꝰ illorũ motorum moueat ſuũ mobile motu naturali: ⁊ reliquus moueat ſuum mobile motu violẽto ⁊c.

Quãtum ad ſecundũ ſit prima concluſio: ad vnitatem ſpecificam motus requiritur vnitas ſpecifica termini ad quem: probatur: quia per Ariſtotelem motus eſt de eſſentia termini ad quem: ⁊ capit denominationem ſpecificam ab ipſo: ſicut patet ex communi modo loquẽdi: nã motum qui eſt ad albedinem vocamus albefactionẽ: ⁊ motum q̃ eſt ad nigredinem vocamus nigrefactionem: ⁊ ideo motus qui ſunt ad terminos diſtinctos ſpecie ſunt diſtincti ſpecie. ¶ Secunda concluſio. ad vnitatem ſpecificaꝫ motus etiam requiritur vnitas ſpecifica termini a q̃ patet hoc: nã ſi ſufficeret vnitas termini ad quem abſqꝫ vnitate termini a quo: ſequeretur ꝙ dealbatio ⁊ denigratio eſſent eiuſdem ſpeciei. conſequens falſum: probatur conſequentia. nam poſito ꝙ a. ſit nigrum: ⁊ b. ſit albũ: ⁊ ꝙ a. debeat albefieri: ⁊ debeat fie

ritranſitus per fuſcū:ꝛ ſilr b. debeat nigrefieri:ꝛ etiā
fiat trāſitus ꝑ fuſcū:tūc qn̄ ꝑuenit ad fuſcū terminꝰ
ad quē vtriuſq; eſt idē in ſpecie:licet termini a quo dif
ferant ſpecie:mō ſi vnitas ſpecifica termini ad quem
ſufficeret ad vnitatem ſpecificam motus:predicti mo
tus eſſent eiuſdem ſpeciei:ſed ideo q̄ non ſunt eiuſdē
ſpeciei hoc eſt ex parte terminorum a quo:qui ſpecie
differunt. ¶ Secundo ſi ſufficeret vnitas ſpecifica ter
mini ad quē:ſequeret̄ q̄ augmentatio:ꝛ diminutio eſ
ſent motus eiuſdem ſpeciei: patet hoc ſi tripedale ꝑ
diminutionem fiat pedale:ꝛ ſemipedale ꝑ augmenta
tionem fiat pedale. ¶ Tertia concluſio.etiam requiri
tur vnitas ſpecifica vie ſeu modi procedendi:pꝫ hoc
q̄a aliter motus ꝑ lineā rectā:ꝛ ꝑ circularem nō differ
rent ſpecie:patet:q̄a poſſunt eſſe ab eodem termino a
quo ad eundem terminum ad quē:verbi gratia: ſicut
ſi vnū moueret̄ ꝑ chordam ꝛ aliud ꝑ arcum ꝛc.

Quantum ad articulum tertium
ſit primum correlarium: q̄ motus naturalis ꝛ motus
violentus poſſunt eſſe eiuſdē ſpeciei:patet hoc quia
poſſunt conuenire in illis que requiruntur ad vnitatē
motus ſpecificam: dictum eſt enim q̄ ad vnitatem
motus ſpecificam requirunt̄ tria:ſcilicet vnitas ſpe
cifica termini a quo:ꝛ termini ad quem:ꝛ vnitas vie
ꝛc.modo in iſtis poſſunt conuenire motus naturalis:
et violentus:patet hoc quia ſi vna terra proijceretur
ſurſum ſecundum lineam rectam:ꝛ vnus ignis aſcen
deret ſecundum lineam rectam:tunc vnus iſtorum
motuū eſſet violentus:ꝛ alius naturalis:ꝛ eſſent eiuſ
dem ſpeciei. ¶ Secundum correlarium q̄ violentū
et naturale ſunt differentie accidentales motus: pꝫ
hoc ex eo q̄ nō mutant ſpeciem motus: nec ſecundū
ea attendit̄ differentia ſpecifica motus. ¶ Tertiū cor
relariū q̄ nō oīs motus ſurſū eſt eiuſdē ſpeciei cum oī
motu ſurſum: pꝫ hoc:q̄a ſi ignis moueret̄ ſurſū ꝛ aer ſi
militer:licet vterq; iſtorū motuū ſit ſurſum:tn̄ q̄a ſūt
a terminis diuerſarū ſpecierū:ipſi nō ſūt eiuſdē ſpeciei.

Quantū ad quartum dubitatur pri
mo ꝯtra primā cōcluſionem:vnde ſi ad vnitatē ſpecifi
cā motus requireret̄ vnitas ſpecifica termini ad quē
ſequeret̄ q̄ terra pura non poſſet deſcendere de ſphe
ra ignis ad terram niſi motibus diſtinctis ſpecie:con
ſequens falſū:ꝯñtia probat̄ nā nō poſſet deſcendere
ꝑdicto modo:niſi attingeret termīos ad quē diuerſa
rū ſpecierū ſicut aerē ꝛ aquā ꝛ terrā q̄ differūt ſpecie.
¶ Secundo ſeq̄ret̄ q̄ ſi due terre pure deſcenderēt de
ſphera ignis:ꝛ vna earum detineret̄ in ſphera aeris:ꝛ
alia vlterius moueret̄ vſq; ad terram:tunc motus illa
rū terrarū nō eſſent eiuſdē ſpeciei:conſequēs eſt falſū
probat̄ conſequentia:quia ſunt ad diuerſos termīos
in ſpecie. ¶ Ad iſta ſciendū eſt q̄ quum dicebatur ad
vnitatē ſpecificā motus: requiritur vnitas ſpecifica
termini ad quē:hoc debet intelligi de termino ad quē
vltimato vbi mobile naturaliter quieſceret:vel nō vl
terius moueretur naturaliter adhuc ſi non impedire
tur quum ꝑueniret ibi:ſeu de termino ad quem:motu
exiſtēte completo ꝛ ꝑfecto. ¶ Tūc ad primū. Dico q̄
q̄uis ibi ſint plures termini intermedij:tamē illi nō
ſunt vltimati:ſed vltimatus eſt medium mundi:vnde
iſte terminus vltimate intenditur per illum motum:
et ſecundum iſtum terminum debet capi vnitas mo
tus. ¶ Ad ſecundum dico q̄ motus illarum ſunt eiuſ
dem ſpeciei:ꝛ licet vna illarum detineatur in aere:ta
men aer non eſt terminus ad quē finaliter intendebat
illa terra per ſuum motum:vnde quelibet illarum in
tendebat ad medium mundi: tanq̄ ad terminum ad
quem. ¶ Dubitatur contra ſecundam concluſionem
qua dicebatur q̄ etiam requireretur vnitas ſpecifica
termini a quo ad vnitatem ſpecificā motus.nam ſint
duo aeres:vnus ſuꝑ ſpheram aeris:ꝛ aliꝰ infra:ꝛ vter
q; moueatur ad ſpheram aeris:videtur q̄ illi motus
ſint eiuſdem ſpeciei:quia eiuſdem ſecundū ſpeciem eſt
vnus motꝰ naturalis ſm ſpeciē:vt pꝫ ꝑ Ariſt. primo
celi:ꝛ tamē illi motus ſunt a terminis a quo ſpecie di
ſtinctis. ¶ Secundo ſuppoſito q̄ vna glebula terre
ſit in ſphera ignis:ꝛ vna alia ſit in ſphera aeris:ꝛ vtra
q; earū deſcendat vſq; ad terram:illi motus ſunt eiuſ
dem ſpeciei:quia eiuſdem ſecundū ſpeciē eſt vnꝰ motꝰ
naturalis ſm ſpeciē:ꝛ tn̄ termini a q̄ illorū differunt
ſpecie:terminꝰ eñ a quo vniꝰ eſt ignis:ꝛ terminus a q̄
alterius eſt aer. ¶ Ad iſta.ad primū dico q̄ motꝰ illo
rū differūt ſpecie ī caſu poſito. Ad Ariſt. primo celi di
co q̄ intellexit q̄ vniꝰ ſimplicis ſecundū ſpeciem eſt
vnus motus naturalis ſm ſpeciē:ꝛ hoc ſi nō incipiat
moueri a terminis a quo diſtinctis ſm ſpeciē: vnde q̄a
aer īfra ſpherā aeris ē leuis:ꝛ ſupra ſpherā aeris eſt g
uis:non mirū ſi hic ꝛ ibi ꝯueniūt ſibi motꝰ diſtincti ſpe
cie. ¶ Ad ſcḋm pōt dici q̄ motus terre qui incipit in
igne ꝛ motus terre alterius qui incipit in aere:ſunt di
ſtincti ſpecie: ſed aliter. credo melius eſſe dicendum
q̄ terra vtrobiq; eſt grauis : tam in igne q̄ in aere:ꝛ et
iō duo motꝰ ſunt eiuſdē ſpeciei:ꝛ quādo dicebatur ta
men termini a quo differunt ſpecie:dico q̄ ad vnita
tem motꝰ ſpecificā nō req̄ritur omnimoda vnitas ſpe
cifica termini a quo:ſed ſufficit q̄ ſint ab eadem ꝑte ī
ſpecie:mō ſic ē in ꝓpoſito de terminis a q̄ ꝑdictorum
motuū:vterq; eñ eſt ſurſū:reſpectu termini ad quē
vltimati illorum duorum motuū. ¶ Cōtra tertiam cō
cluſionē dubitat̄:nā ſi ad vnitatē ſpecificā: ſequeret̄
q̄ nō omnis dealbatio cum qualibet dealbatione eēt
eiuſdē ſpeciei:ꝯñtia probat̄:q̄a vna pōt eē ꝑ croceū:
alia ꝑ viride:alia ꝑ rubeū. R̄ndet̄ q̄ vbi iſte vie ſeu co
lores medij ponunt̄ diuerſarū ſpecierū:tn̄ conceden
dum eſt q̄ non omnis dealbatio cum qualibet dealba
tione eſt eiuſdem ſpeciei. ¶ Ad rationem in oppoſitū
que erat de comparabilitate motuum videbit̄ in ſepti
mo huius.

Quæſtio.VII.

Veritur ſeptio:vtrū
motꝰ ſit ꝯtrariꝰ motui:ꝛ arguit̄
primo q̄ nō:q̄a cōtraria pñt ſiꝫ
eidē ineſſe ſm eē remiſſū: ſꝫ
ſic nō eſt de motibꝰ q̄ dicūt̄ ꝯtra
rij:vñ motꝰ ſurſū ꝛ motꝰ deorſū
nō pñt eidē ineē:ſm eē intenſū
nec ſm eſſe remiſſum: ꝛ ſilr ē de
motibꝰ alterationis:ſicut de calefieri ꝛ frigefieri :ꝛ ſi
militer ē de motibꝰ ſm quātitatē:nō eñ idē pōt auge
ri ꝛ diminui. ¶ Scḋo ꝯtraria ſūt q̄ agūt ī ſe inuicem ꝛ
mutuo ſe expellūt:ſꝫ nō eſt hoc verū de motibꝰ.vñ mo
tꝰ nō agūt in ſe inuicē:ſed bene mouētia. ¶ Tertio ſi
motꝰ eſſet ꝯtrariꝰ motui:ſilr mutatio eēt cōtraria mu
tationi:ꝯñs eſt falſum:nā tūc ḡnatio eēt ꝯtraria corru
ptioni:ſed hoc nō ex eo q̄ ḡnatio huiꝰ eſſet corruptio
alteriꝰ. ¶ Quarto ſi ſic:tūc in motibꝰ ſecundū quāti
tatē augmentatio eēt contraria diminutioni:ſed hoc
nō:ex eo q̄ in quantitate non reperitur contrarietas
quod tamen oporteret ſi augmentatio cōtrariaretur
diminutioni. ¶ Quinto ſi aliquis motus eſſet contra
riꝰ motui:iſta ꝯtrarietas attēderet̄ penes ꝯtrarietatē

terminoꝝ:ſicut vult Ariſt. in iſto quīto:ſed ꝓbo ꝙ non:quia aliqui motus ſunt bene ꝯrij q̄ tn̄ non ſunt a terminis ꝯrijs:patet hoc:nā calefactio ⁊ frigefactio ſunt motꝰ ꝯrij:⁊ tn̄ poſſūt eſſe a terminis nō ꝯrijs: q̄libet eīn eoꝝ pōt eē a tepiditate:mō tepiditas tepiditati nō ē ꝯria:hoc eīn idē oſndit̄ de termino ad quē:nā frigefactio ⁊ calefactio poſſūt eē ad eundē terminum ad quē videlicet vtraq̄ ad tepiditatem:hoc idē oſtendit̄ ī motu locali:aſcenſus ⁊ deſcenſus:q̄ differunt ſpecie:poſſūt eſſe ad eundē terminū ad quē in ſpecie:patet hoc de aere:q̄ ſi eſſet infra ſpherā aeris aſcenderet ad ſpheram aeris:⁊ ſi eſſet ſupra ſpherā aeris deſcenderet ad eandem ⁊ per ꝯñs contrarietas motuum nō attendit̄ penes contrarietatem terminoꝝ.

In oppoſitū eſt Ariſto. in iſto quinto ⁊ in tertio:vbi q̄ determinat de contrarietate motuū volens motum motui eſſe contrarium. ¶ In iſta queſtione ſic procedam. p̄mo ponam diuiſiones. ſecūdo concluſiones. tertio dubia.

Quantum ad primū eſt ſciendum ꝙ ꝯtrarietas poteſt diſtīgui quatuor modis:vno modo accipit̄ contrarietas ꝓut attribuit̄ ꝓpoſitionibꝰ quomodo dicimus propoſitionē vlem affirmatiuam eſſe ꝯtrariā vli negatiue. ¶ Secūdo mō accipit̄ ꝯtrarietas ꝓut attribuit̄ terminis. ⁊ hoc vno modo terminis q̄ nō poſſūt ſil̄ verificari de eodē ſed ſucceſſiue:quō dicimꝰ albū et nigrū ſunt contraria. ¶ Et q̄uis iſti duo termini homo:⁊ aſinus non poſſunt ſimul de eodem vificari:nō tn̄ pp̄ hoc dicūt̄ ꝯrij:q̄a ēt nō ſunt de eodē verificabiles ſucceſſiue:quod tamen requiritur ad hoc ꝙ dicerentur contrarij. ¶ Alio modo dicuntur termini contrarij quia ſignificant formas contrarias:⁊ ſupponunt pro illis:que non poſſunt eidem ineſſe ſecundum realem inherentiam:ſed bene ſucceſſiue:iſto modo dicimus iſtos terminos abſtractos caliditas: frigiditas:eſſe contraria. ¶ Alio modo accipitur contrarietas prout attribuitur rebꝰ:que nec ſunt propoſitiones nec termini:ſed ſunt forme ⁊ diſpoſitiones ſibiinuicem repugnantes:que non poſſunt eidem ſubiecto ineſſe ſimul: ſaltem ſecundum eſſe intenſum:ſed bene ſucceſſiue. Iſto modo res pro quibus ſupponent iſti termini caliditas frigiditas dicuntur contraria. ¶ Ad propoſitum cōtrarietas accipit̄ hic ꝓut attribuitur terminis qui non poſſunt ſimul:ſed ſucceſſiue de eodem verificari. iſto modo dicimus ꝙ iſti termini ſignificantes motus calefieri ⁊ frigefieri ſunt contrarij aſcendere deſcendere:⁊ ita debet capi cōtrarietas: quum dicimus motum motui eſſe contrarium ⁊c.

Quātum ad ſecūdum ſit prima cōcluſio:motus dicunt̄ ꝯrij:ex eo ꝙ ſunt īter terminos cōtrarios:mō ꝯtrario. verbi gratia. ſint duo termini cōtrarij a. ⁊ b. ⁊ ſit vnus motus ab a. ad b. ⁊ fiat aliꝰ ab b. ad a. tunc iſti motꝰ dicunt̄ cōtrarij:q̄a termini ſignificātes mobilia ſic moueri ſunt contrarij. ꝓbatur:penes illud debet attendi cōtrarietas motuū penes q̄d attendit̄ identitas vel diuerſitas ſpecifica ipſoꝝ:ſꝫ termini ad quem ⁊ termini a quo ſunt huiuſmodi: vt dictū eſt in alia q̄ſtione. ¶ Scd̄a cōcluſio. ꝯtrarietas motuū attēdit̄ ⁊ iudicat̄ ex cōtrarietate terminoꝝ a q̄ ⁊ ad quē q̄d intelligit̄ ſi illi motꝰ eēnt pfecti de extremo in extremū:vñ lꝫ calefactio ⁊ frigefactio bene poſſint eē ad eundem terminū ad quē. ſ. ad tepiditatē:q̄ſi ſūt motꝰ īpfecti:tñ ex hoc nō tollit̄ q̄n ſint motꝰ ꝯrij pp̄ hoc ꝙ ſi ꝯtinuarent̄ eēnt ad extrema ꝯtraria:⁊ ab extremis ꝯtrarijs:calefactio eēt a frigiditate ſūma ad caliditatē ſūmā:⁊ frigefactio econuerſo a caliditate ſūma ad frigiditatē ſummā. dꝫ ergo intelligi ꝯcluſio ꝙ motꝰ ſi eēnt pfecti: eēnt inter termīos cōtrarios:⁊ ex hoc ſequitur ꝙ ſi aliquis ignis aſcēderet a cētro terre vſq̄ ad aerē:⁊ ibi detineret̄ violēter ⁊ deſcēderet vna terra de ꝯcauo orbis lune vſq̄ ad aerē:iſti motꝰ eēnt contrarij:lꝫ eēnt ad eundē terminū ad quē. ſ. ad aerem:pp̄ hoc ꝙ ſi ꝑficiunt̄ ⁊ fiunt cōpleti eſſent ad terminos cōtrarios:q̄a ignis ſurſuꝫ:⁊ terra deorſuꝫ. ſi vero vterq̄ motuum eſſet pfectꝰ lꝫ eēnt a terminis ꝯtrarijs ad eūdē tn̄ terminū nō dicerent̄ contrarij: v̄bi gratia: vt ſi aer aſcēderet a medio mūdi ſeu a terra vſq̄ ad locum naturalē aeris:⁊ vnꝰ aliꝰ aer deſcēderet de igne vſq̄ ad locū aeris:illi motus nō eēnt cōtrarij pp̄ hoc ꝙ ipſis exñtibꝰ pfectis non ſunt ad terminos cōtrarios. ⁊ voco eos pfectos:quia vtroq̄ finito mobilia eoꝝ q̄eſcūt naturaliter. ¶ Ex hoc ſeq̄t̄ nō oēm motum ſurſū eē omni motui deorſū cōtrariū:pꝫ ſtatim de motu ſurſū ipſius aeris a terra ad ſpherā aeris ⁊ de motu deorſū ab igne vſq̄ ad ſpherā aeris. ¶ Seq̄t̄ vlteriꝰ: ꝙ nō ſequit̄ tales motus differūt ſpecie:ergo ſunt contrarij:patet de iſtis duobus motibus:qui ex precedēti q̄ſtione ponunt̄ diſtingui ſpecie:⁊ tamen non ſunt contrarij:ſicut iam dictū eſt. ¶ Tertia cōcluſio. ad hoc ꝙ aliquī motꝰ dicāt̄ ꝯtrarij nō ſolū ſufficit hoc ꝙ ſint īter terminos ꝯtrarios:ſed cū hoc requirit̄ ꝙ vterq̄ eoꝝ fiat ꝑ viam breuiſſimam inter illos:ꝑ quantum poſſibile eſt fieri. probat̄:quia motuum contrarioꝝ vnus impedit:vel ſaltem aptus natus eſt impedire alium modo hoc non eſſet, ſi non fierent ꝑ vias breuiſſimas: pp̄ hoc ꝙ mobilia nō impedita inclinata ſunt naturaliter moueri ꝑ viam ſeu lineam breuiorem:ſicut eſt linea recta ad eorum terminos naturales:ſeu loca naturalia:ſeu diſpoſitioneꝫ. Et ideo ſi duo mobilia apta nata moueri ad diſpoſitiōes ꝯtrarias non mouent̄ ꝑ vias ꝑ quas naturaliter apta nata ſunt moueri: non ita impedirent ſe in ſuis motibꝰ mutuo: ſicut facerēt ſi mouerent̄ ꝑ vias ꝑ quas inclinant̄ moueri. Sed dices ſi vnus globus terre deſcenderet ꝑ vnum ſemidiametrum mundi: ⁊ vna portio ignis aſcenderet ꝑ aliū ſemidiametrum:illi motus eſſent contrarij: ⁊ tamen vnus non impediret alium. ¶ Reſpondet̄. licet forte non impedirent ſe:tamen quilibet illoꝝ bene impediret motum eiuſdem ſpeciei cum alio:ſi aliquis fieret contra ipſum. ¶ Et ſequit̄ correlarium ꝙ poſſibile eſt ꝙ a. ⁊ b. moueant̄ motibus contrarijs:⁊ tamen continue equaliter diſtant abinuicem:verbi gratia: poſito ꝙ vna glebula terre ſit in concauo orbis lune: ⁊ vna portio ignis in medio mundi: tunc iſta duo diſtant per ſemidiametrum mundi:deinde poſſibile eſt ꝙ terra tanta velocitate deſcendat preciſe:quanta ignis aſcendit: quo poſito continue diſtant interim ꝙ mouentur per tantam diſtantiam:quanta eſt ſemidiameter mundi: et iterum in fine motus:cum ignis ſit in loco ſuo naturali: et terra ſimiliter eſt in ſuo: ipſa diſtant per ſemidiametrum mundi: ſicut in principio motus diſtabant. Ex concluſione ſequitur aliud correlarium: ꝙ ſi terra deſcenderet per lineam rectaꝫ puta per chordam arcus:et ignis aſcenderet per lineam curuam puta per arcum illius chorde: illi non eſſent contrarij licet eſſent inter terminos contrarios propter hoc ꝙ non vterq̄ eorum eſt per conſimilem lineam. Ex quo iterum ſequitur non omnem deſcenſum cum aſcenſu eſſe contrarium. Similiter imaginandum eſt in alteratione: vnde ſi dealbatio fieret per fuſcum et denigratio per rubeum:ita

ꝙ nō fierent ꝑ ↄſimiles vias:talis dealbatio tali deni-
grationi non eſſet cōtraria. Ex quo ſequitur nō omnem
dealbationē omni denigrationi eſſe contrariam:ſed bñ
quando ſunt per vias cōſimiles. ¶ Quarta concluſio
in mutationibus inter ↄtradictorias ↄtrarietas non ac
cipitur ex terminis:ſed ex cōtrarijs modis ꝓcedendi
reſpectu eiuſdez termini: ſicut gñatio forme:que eſt ad
eſſe:q̄ eſt acq̄ſitio:eſt ↄ̄ria corruptioni eiuſdē forme q̄ eſt
ad non eſſe: que eſt deperditio: ⁊ receſſus ab eſſe vel cor-
ruptio ſibi ſimilis in ſpecie:ſicut generatio ſortis ⁊ cor
ruptio platonis ſunt cōtrarie.

Quātum ad tertium articulum du-
bitatur ſi cuilibet motui locali ſit aliquis motus cōtra
rius. dico ꝙ nō:q: motui circulari non eſt aliq̄s motus
cōtrarius:ſicut oſtēditur in primo celi. ¶ Secundo du
bitat̄ an inter oēs motus ↄ̄rios ſit dare mediū. videt̄ ꝙ
ſic:q: inter ↄ̄ria ſolent dari media. ¶ Scd̓o:q: eſt dare
aliq̄s mot⁹ mixtos ſicut eſt deſcēſus ḡre ꝑ lineā curuā.
¶ Rñdet̄ ꝙ nō eſt dare motū mediū int̄ mot⁹ ↄ̄rios:⁊
hoc ꝑ participationē vtriuſq; extremi. ¶ Scd̓o dico
ꝙ bñ ꝑ abnegationē vtriuſq;. primū pȝ: q: ſic poſſibile
eſſet aliquid partim aſcēdere ⁊ partiȝ deſcēdere: ↄ̄ntia
tenet poſtq̄ aliquis eēt mot⁹ ↄpoſit⁹ ex aſcēſu ⁊ deſcē
ſu:ſed ↄ̄ns eſt falſum. ſcd̓m pȝ: q: bene ↄtingit aliquid
aſcendere ꝑ lineā curuā: ⁊ talis mot⁹ eſt medi⁹ ꝑ abne-
gationem vtriuſq; extremi in ſūmo: lȝ tñ ꝑ participati
onē vni⁹ coꝝ:eſt eñ cōpoſitus talis motus nō ex motu
deſcēſus ⁊ aſcenſus:ſed ex motu deſcenſus ⁊ motu cir-
culari:et intelligo ꝑ abnegationē vtriuſq; i ſummo iſto
mō ꝙ mobile deſcēdēs ꝑ lineā curuā mouet̄ motu q̄ nō
eſt pure deſcenſus:ſed motus ↄpoſitus ex deſcenſu ⁊ cir
culari. ¶ Ad iſtas rōnes inter ↄ̄ria eſt medium: ↄcedit̄
ꝑ participationē vtriuſq;: vel ꝑ abnegationeȝ vtriuſq;
in ſummo ſicut expoſitū eſt:vel ꝑ abnegationē vni⁹ co-
rū ſolū:ſicut eſt mot⁹ mixt⁹ ex recto ⁊ circulari. ¶ Ter
tio dubitat̄ an motus cōtrarij valde veloces plus con
trarient̄ q̄ valde tardi:dico ꝙ nō:q: ita impoſſibile eſt
idē moueri ſimul:motibus ↄtrarijs tardis:ſicut moti-
bus cōtrarijs velocibus. Sed dices: mot⁹ ↄtrarij velo
ces magis ſe impediūt q̄ tardi:ergo magis contrariā-
tur. ¶ Reſpondetur ꝙ non magis ſe impediunt:ſed be
ne fortius ⁊c.

Ad rationes principales. primę duę
procedunt de contrarietate formarū repugnantiū:que
nec ſunt ꝓpoſitiones:nec termini:⁊ ideo nō faciunt ad
ꝓpoſitū. ¶ Tertia ratio ſoluta eſt ꝑ ↄcluſionē quartā.
¶ Ad quartam dico ꝙ in quantitate eſt cōtrarietas:q̄
ſufficit ad motum:vt patet ex dictis. ¶ Ad quintam
patet ex concluſione ſecunda quare ⁊c.

Quęſtio. VIII.

Quæritur octauo vtrū
quies ſit contraria motui. et ar-
guitur ꝙ nō:motus cōtrariatur
motui:ergo. añs pȝ ex p̄cedenti
bus: ↄ̄ntia tenet ex eo ꝙ tm̄ vnū
vni eſt cōtrariū ꝑ Ariſto. x. meta
phyſice:modo ſi motus contra-
riatur quieti: ⁊ quū cōtrariatur
motui:ſequitur ꝙ vni plura eſſent ↄ̄ria. ¶ Secundo. cō
traria debent eſſe maxime diſtātia:ſed motus ⁊ quies
non ſunt maxime diſtantia. ergo non ſunt cōtraria. ma-
ior eſt nota ꝑ diffinitionē cōtrarietatis: minor pȝ ex eo
ꝙ quies eſt immediata motui:q̄cito eñ deſinit eſſe mo
tus eſt quies:et ecōuerſo. ¶ Tertio. quies eſt priuatio
motus:modo inter priuationem et habitū nō eſt cōtra
rietas:ex eo ꝙ vtrūq; extremū ↄtrarietatis d̓r eſſe ens
poſitiuū. ¶ Quarto. ſi quies contrariatur motui aut
hoc eſſet quies in termino a quo aut quies in termino
ad quē:ſed nullū iſtoꝝ. ergo. non poteſt dici ꝙ quies in
termino ad quem:nam illud quod eſt perfectio alteri⁹
nō eſt contrariū illi:ſed quies in termino ad quē eſt per
fectio motus:ergo. nec etiā quies in termino a quo. naȝ
ꝑ Ariſto. ⁊ Cōmentatorem quies in termino a quo ſtat
cum motu ſaltē partialiter: quare non eſt cōtraria mo
tui:ergo ⁊c.

In oppoſitum determinat Ariſto. in
iſto quinto. In iſta queſtione primo ponā vnā diſtincti
onem. ſecundo concluſiones.

Quantū ad primū notandum eſt ꝙ
iſta queſtio poteſt intelligi dupliciter. nam poteſt intel
ligi de terminis:ſicut ſunt iſti termini motus et quies.
Alio modo poteſt intelligi de reb⁹ pro quibus illi ter-
mini ſupponunt.

Quantū ad ſecundū ſit prima con-
cluſio ꝙ iſti termini motus ⁊ quies nō ꝓprie contrari-
antur:ſicut iſti termini albū ⁊ nigrū:albedo ⁊ nigredo.
ꝓbat̄:q: terminoꝝ cōtrarioꝝ vterq; debet habere ſi-
gnificationē poſitiuā:ſed ſic non eſt de iſtis terminis
quies et motus. ergo. maior eſt nota: et minor ꝓbatur:
nam hic terminus quies non habet ſignificationē poſi
tiuā:ſed negatiuā: ex eo ꝙ quies eſt carentia motus in
eo qd̓ aptū natū eſt moueri. ¶ Secunda cōcluſio ꝙ iſti
termini quies motus bene ↄ̄riant̄ contrarietate large
ſumpta:prout contrarietas ſe extendit ad oppoſitionē
priuatiuā: pȝ hoc:nā iſti termini quies motus:ſunt ter
mini priuatiue oppoſiti:⁊ ſicut in gñe iſti t̄mini quies
motus dicunt̄ priuatiue oppoſiti ita in ſpecie iſti termi
ni motus localis:⁊ quies a motu locali: dicunt̄ priuati
ue oppoſiti:et ſilr̄ iſti termini motus alterationis ⁊ qui-
es a motu alterationis:ſimiliter iſti termini motus au
gmentationis ⁊ quies a motu augmentationis:⁊ ſic de
alijs. ¶ Tertia concluſio. ſi loquimur de rebus ꝓ qui
bus illi termini ſupponunt motus ⁊ quies: non oppo-
nuntur:patet hoc:quia motus ſupponit pro diſpoſitio
ne:que a mobili ſucceſſiue acquirit̄ vel a mobili ſucceſ-
ſiue abijcitur:quies autē ſupponit ꝓ mobili: qd̓ aptuȝ
natum eſt moueri:et non mouet̄ tali motu. ¶ Quarta
concluſio. ſi quies accipitur pro diſpoſitione ſub qua
mobile eſt quando quieſcit: tunc quies in termino a q̄
⁊ quies in termino ad quem ↄ̄riant̄ ſaltē ↄ̄rietate ſuffici
ente ad motū:patet:q: inter illas diſpoſitiōes ſub qua
rū vna mobile quieſcit in termīo a quo ⁊ ſub alia in ter
mino ad quē poteſt eſſe motus:⁊ per ↄ̄ns inter illas diſ
poſitiones eſt diſtantia que ſucceſſiue ꝑtranſit̄ illo mo
tu: ⁊ eſt ↄ̄rietas que ſufficit ad motū:vt prius dictū eſt.
¶ Quinta concluſio. motus aliqualit̄ ↄ̄riat̄ tam quie-
ti in termino a quo q̄ quieti in termino ad quē: pȝ hoc:
quia motus eſt diſpoſitio media inter terminuȝ a quo ⁊
t̄minū ad quē participans de vtroq;: ⁊ inquantū ꝑtici-
pat aliquid de termino a quo contrariatur quodā mō
termino ad quē ⁊ ecōuerſo. Et dico quodā modo:q: nō
eſt ibi cōtrarietas perfecta ꝓprie dicta:cū non ſit extre
mi ad extremū:ſed ↄ̄rietas diminuta ⁊ improprie dicta
que eſt medij ad vtrūq; extremorum. vnde ſic ſumendo
quietē:eſſet dicendū ꝙ quies in termino a quo:⁊ quies
in termino ad quē:magis cōtrariant̄ q̄ aliqua earū cō-
trarietur motui:quia extrema magis ↄ̄riantur adinui-
cem q̄ medio. ¶ Sexta cōcluſio. aliqñ mot⁹ magis cō

trariatur termino ad quem: ꝙ termino a quo: patet: q2 in principio motus: verbi gratia: vt ſi aqua incipiat caleſieri: iſte motus multo plus participat de termino a quo: ꝙ de termino ad quem: hoc eſt de diſpoſitione ſeu forma a qua eſt mot⁹ ꝙ de diſpoſitiōe ad quā eſt mot⁹. ¶ Sed tunc dubitatur quomodo debeat ſaluari dictū Ariſto. ⁊ Cōmentatoris. ſ. ꝙ qes in termino a quo cōtrariaꝛ motui: ⁊ nō quies in termino ad quē. ¶ Reſpōdetur ꝙ hoc debet intelligi ad talē ſenſum ꝙ quies in termino a quo: ſeu diſpoſitio illa ſub qua mobile quieſcit: dū eſt in termino a quo cōtrariatur illi diſpoſitioni quā motoꝛ intendit per ſuū motū: hoc patet: ſi ignis approximatur aque: diſpoſitio illa ſicut frigiditas ſub q̄ eſt aqua dū incipit caleſieri ab igne cōtrariatur diſpoſitioni: quā ignis intendit introducere in aquam p̄ ſuaꝫ actionem. ſicut eſt caliditas ⁊c. conſimiliter dicendum eſt de alijs ⁊c.

Ad rationes principales. Ad primā ſecundā et tertiā dicitur ꝙ bene ꝓbant ꝙ quies ⁊ motus nō ſunt cōtraria ꝯrietate proprie dicta: nō tn̄ ꝓbāt ꝙ nō ſint cōtraria ꝯtrarietate large dicta: put ꝯrietas ſe extendit ad priuatiue oppoſita ⁊ ad contrarietatem ſufficientē ad motū. ¶ Ad vltimā p3 ſm cōcluſiones poſitas. ⁊ hec de cōtrarietate motuum.

Queſtio. IX.

QVeritur nono vtrum qualitates ꝯrie ſm aliquos gradus ipſarū poſſint ſe compati in eodē ſubiecto. verbi gratia: vtrū aliquis gradus caliditatis cuꝫ aliquib⁹ gradibus frigiditatis poſſint ſimul ſtare in eodē ſubiecto. Et arguitur primo ꝙ nō: nā caliditas nō p̄t ſtare in aliq̄ ſubiecto cuꝫ aliquo gradu frigiditatis: ergo. ꝯſequentia tenet ex eo ꝙ cuilibet frigiditatis eſt ꝯtraria: antecedēs p3 ex eo ꝙ ꝯtrarietas ⁊ oppoſitio non attendiꝛ vniuerſaliter niſi penes incōpoſſibilitatē. ¶ Secundo. ſi aliquis gradus frigiditatis cum aliquibus gradib⁹ caliditatis ⁊c. ſequereꝛ ꝙ idē ſimul eſſet calidū: ⁊ frigidū: ꝯñs falſum: probaꝛ ꝯſequētia ex eo ꝙ quodlibet ſubiectū debet denominari a qualitate que eſt in ipſo: modo ſi aliquis gradus caliditatis ſtaret cū aliquo gradu frigiditatis illud ſubiectū deberet denoīari tam a caliditate ꝙ a frigiditate. ¶ Tertio. plus diſtāt diſtātia foꝛali albedo: ⁊ nigredo ꝙ viriditas ⁊ rubedo. mō ſic ē ꝙ viriditas ⁊ rubedo nullo mō ꝯpatiunꝛ ſe ī eodē ſubiecto: ğ nec albedo et nigredo: ⁊ p̄ ꝯñs nō ꝯpatiūꝛ ſe ſm aliq̄s ğd⁹ ipſoꝝ. ¶ Quarto. eſt dare aliquā caliditatē remiſſam cū q̄ non ſtat aliquis gradus frigiditatis: ğ queſtio falſa. ꝯñtia tenet. añs ꝓbatur: eſt dare frigiditateꝫ remiſſiſſimā: ergo eſt dare caliditatē remiſſam ſine frigiditate: ſeu cū qua nō ſtat frigiditas. antecedēs ꝓbaꝛ ex eo ꝙ in naturalib⁹ eſt dare minimū: vt videtur velle Ariſto. primo ⁊ octauo huius: ꝓbatur cōſequentia: nam ſit aliquod ſumme calidū qd̄ debeat alterari ad frigiditatem: tunc in inſtāti in quo incipit talis alteratio nonduꝫ eſt in eo aliqua frigiditas et per conſequens non frigiditas remiſſiſſima poſtꝙ in illo inſtanti nondū eſt factus aliquis motus: nec etiā in inſtāti immediato illi poſtꝙ inſtātia nō ſunt immediata: ergo in aliquo inſtanti mediato inter qd̄ et inſtans inceptionis alterationis cadit tēpus medium: et q2 ꝑ illo tēpoꝛe medio alterabile alteraꝛ caliditas eius remitteꝛ: ⁊ p̄ ꝯñs in illo tempoꝛe medio ſtabit remiſſa caliditas ſine frigiditate. ¶ Quinto. ſi qualitates ꝯtrarie poſſent ſe cōpati ſm aliquos gradus ipſarū ſimul in eodem ſubiecto: ſequeretur etiā ꝙ motus contrarij poſſent ſe compati in eodem ſubiecto: cuius falſitas patet ex eo ꝙ impoſſibile eſt idē caleſieri ⁊ frigeſieri: ſimiliter impoſſibile eſt idem ſimul moueri ſurſum ⁊ deoꝛſum. cōſequētia ꝓbaꝛ ex eo ꝙ motus nō magis ſunt cōtrarij ꝙ eoꝝ termini: ex quo cōtrarietas motuū attendiꝛ penes cōtrarietatē terminoꝝ: ſi ergo qualitates cōtrarie que ſunt termini motuū poſſunt ſe ꝯpati videtur etiā ꝙ motus cōtrarij. ¶ Sexto. ſi ſic: ſequereꝛ ꝙ idem paſſum ſimul caleſieret et frigeſieret: hoc eſt incōueniens: probaꝛ ꝯñtia: nā ſi eſſet aliquod ſubiectum in quo eſſent quinqꝫ gradus caliditatis: ⁊ quinqꝫ frigiditatis ſi approximareꝛ alicui tepido quod indifferenter eſſet receptiuū caliditatis ⁊ frigiditatis: illud ſimul caleſieret ⁊ frigeſieret. ¶ Septimo. ſequeretur ꝙ idē calefaceret ⁊ frigefaceret ſe: ſed hoc eſt incōueniēs: ꝯſequentia probaꝛ poſito ꝙ eſſet aliquod ſubiectum in quo eſſent ğdus quinqꝫ frigiditatis ⁊ quinqꝫ caliditatis quod eſſet poſſibile ſi queſtio eſſet vera: tunc illi quinqꝫ caliditatis agerēt in illos quinqꝫ frigiditatis: ipſos remittendo: ſic illud calefaceret: et econuerſo illi quinqꝫ ğdus frigiditatis agerent in illos quinqꝫ caliditatis ipſos remittendo: ⁊ ſic frigefaceret ſe: ğ idem calefaceret et frigefaceret ſe. ¶ Octauo. ponentes talē cōpeſſibilitatē q̄litatū ꝯtrarīaꝝ ſm aliquos grad⁹ ipſaꝝ poſuerūt ꝙ remiſſio caliditatis non fieret niſi p̄ admixtionē q̄litatis cōtrarie: ſed probo ꝙ non: primo q2 lumen remittiꝛ: et tn̄ non habet contrarium: ğ non oīs remiſſio fit per admixtioneꝫ ſui contrarij. ¶ Secundo eſt dare minus verꝫ ⁊ magis verꝫ ſcd̄o metaphyſice: ⁊ tamē minus verꝫ nō habet in ſe aliquē gradū contrarij. ¶ Tertio. naꝫ ſi remiſſio fieret ſic tunc in coloꝛe medio ſicut in palledine eſſet ſimul albedo et nigredo: conſequens falſum: conſequētia tenet: q2 eſt albedo remiſſa: ſ3 falſitas p3: ex eo ꝙ ſenſus ibi nō ꝑcipit albedinē nec nigredinē: ſ3 coloꝛē mediū. ¶ Quarto ſeqꝛ ꝙ calefactio eēt duplex mot⁹: ſed hoc eſt falſum: cōſequentia videtur tenere pro tanto: q2 in calefactione vna foꝛma acquiriꝛ ſicut caliditas: ⁊ alia deperditur ſicut frigiditas. ¶ Quinto. elementa ſimplicia debent habere qualitates ſimpliciores cū ğ aer ſit elementū ſimplex: ſequiꝛ ꝙ tam eius humiditas ꝙ eius caliditas eſt qualitas ſimplex: ſed caliditas eius eſt qualitas remiſſa ſine ꝑmixtiōe qualitatis contrarie. ¶ Sexto. ſequereꝛ ꝙ eſſet dare caliditatem infinitam: probatur conſequentia: q2 ex quo ad remiſſionem frigiditatis caliditas intendiꝛ: videꝛ ꝙ ad remiſſionē frigiditatis ad ſuuꝫ ſubduplū caliditas intendiꝛ ad duplum: et ad remiſſionē frigiditatis ad ſubtripluꝫ caliditas intendatur ad triplum ⁊ ſic vltra: ⁊ cū in corruptione frigiditatis frigiditas remittatur ad ſuū ſubduplum ⁊ ad ſubtriplum: ⁊ ſic in infinitū: ſic ſequitur ꝙ in fine talis corruptiōis frigiditatis totalis intēſio caliditatis ſit infinita. ¶ Septimo ſequitur ꝙ non pōt fieri tranſitus de albo in rubeum: niſi prius oporteret fieri tranſituꝫ de albo in nigrū: qd̄ eſt falſum: conſequētia videꝛ tenere ex eo ꝙ in tali tranſitu remittitur albedo: ⁊ cuꝫ talis remiſſio non poſſit eſſe ſine permixtione ſui contrarij nigredinis: videtur ſequi quod dictuꝫ eſt: ergo ⁊c.

In oppoſitum arguitur ſic. Cōtraria poſſunt ſimul ſtare in eodem: ergo queſtio vera. tenet cōſequentia: et antecedens probatur: nam due ꝓpoſitiones contrarie poſſunt ſimul eſſe in aīa. ¶ Secūdo. corruptibile et incorruptibile ſunt contraria: ſed iſta pñt

ſimul ſtare:ergo:patet hoc: quia materia et forma ſtāt ſimul:que ſe habent ſicut corruptibile ⁊ incorruptibile. ¶ Tertio. ſi opinio Commētatoris tertio de aīa eſt vera. ſ. ꝙ vnꝰ intellectus numero eſt in oībus hoībꝰ ſequiꝭ cōtraria ſtare ſimul in eodē ſubiecto: pꝫ hoc ex eo ꝙ opiniones contrarie ſunt ↄ̄ria:ſed ille ſtant ſimul in eodē intellectu. ¶ Quarto. ḡuitas ⁊ leuitas ſunt ↄ̄ria ⁊ ſunt in eodē ſubiecto puta in aere: ergo queſtio vera. aſſumptū ꝓbaꝭ ex eo ꝙ aer infra ſpheram ſuā aſcendit qđ nō eſſet: niſi ī eo eſſet leuitas:et qñ eſt ī ſphera ignis deſcendit: qđ non eſſet: niſi in eo eſſet grauitas. ¶ Ad idē auctoritatibus:nam quarto topicorū dꝭ albius eſt qđ eſt nigro impermixtius:⁊ in ſexto huius dicꝭ ꝙ illud qđ moueꝭ:eſt partim in termino a quo:⁊ partim in termino ad quē.ex his duabus auctoritatibus habeꝭ ꝙ illud qđ eſt calidū ⁊ nō ꝑfecte: habꝫ aliquid frigiditatis quū eñ aliquod frigiduꝫ incipit calefieri ⁊ moueri ad caliditatē:tunc interim ꝙ caleſit habet aliquid de frigiditate:⁊ aliquid de caliditate:aliter eñ nō eſſet partim in termino a quo ⁊ partiꝫ in termino ad quē. ¶ Ad idem eſt alia auctoritas in iſto quinto:que dicit ꝙ medium eſt quodāmodo cōtrariū vtriuſ extremorū: ſicut tepidū eſt contrariū caliditati ⁊ frigiditati:ſed nō pōt dici ꝙ ſit cōtrariū caliditati ratione caliditatis:oportet ḡ ꝙ ſit ſibi ↄtrariū ratione frigiditatis: ⁊ frigiditati ratione caliditatis. ¶ In iſta queſtione primo vidēdum eſt de contrarietate terminorum ⁊ ꝓpoſitionum: videlicet ꝙ quantū eſt ex pte talis cōtrarietatis:repugnat contraria ſimul eſſe. ¶ Secundo videndū eſt quātū ad hoc de cōtrarietate rerū:de quo eſt duplex opinio quaꝝ quelibet eſt ſatis probabilis.

Quātum ad primum: primo ſupponendū:eſt ꝙ quedā contrarietas eſt ꝓpoſitionū:⁊ quedam terminoꝝ:⁊ quedā rerū:et q: ↄtrarietas eſt repugnantia:ſciendū eſt ꝙ contrarietas terminoꝝ eſt repugnantia in ꝑdicando vere ſimul de eodē ⁊ pro eodē:contrarietas ꝓpoſitionū eſt repugnātia ipſaꝝ quo ad eſſe ſimul veras:contrarietas vero reꝝ eſt repugnantia quo ad eſſe ſimul in eodem ſubiecto. ¶ Secundo nota ꝙ cōtraria debent eſſe maxime diſtantia:quomodo termini ↄtrarij:eſſent:et propoſitiōes contrarie:⁊ res ↄtrarie: q̄ nec ſunt termini ſignificatiui:nec ꝓpoſitiones: vñ cōtrarietas terminorum debet eſſe circa idē quātū ad ſucceſſiue verificari:⁊ illi termini dicunꭓ maxime diſtare ad iſtū intellectū:q: ſignificant formas contrarias extremas. Contrarietas vero ꝓpoſitionū etiam debet eſſe circa idem ad iſtū ſenſum ꝙ propoſitiones ↄtrarie ſunt de eodem ſubiecto:⁊ eodeꝫ predicato:et maxime diſtāt ad iſtum intellectum ꝙ ambe ſint vniuerſales:⁊ vna diſtat ab alia quantuꝫ ad omnia ſuppoſita ſui ſubiecti: q̄ ad affirmationē et negationē. Cōtrarietas vero reruꝫ q̄ nec ſunt termini ſignificatiui nec ꝓpoſitiones eſt circa idem:quantū ad ſucceſſiue ineſſe illas formas contrarias:vnā poſt aliam:et dicuntur maxime diſtare: quia ſunt contraria extrema. ¶ Sed dubitaꝭ q̄ nigredo albedini huius parietis ſit contraria:vel illa que eſt: vel illa que non eſt:nam qđ non eſt nulli eſt cōtrariū:nec illa que eſt:quia illa non poteſt ſucceſſiue ineſſe eidē ſubiecto:quod tamen oporteret ſi eſſet contraria poſtq̄ cōtraria debent ineſſe eidem ſucceſſiue:antecedēs patet ex eo ꝙ accidentia non poſſunt tranſire de ſubiecto in ſubiectum. ¶ Reſpondeꝭ ꝙ huic albedini contrariaꝭ nigredo que eſt.et quando dicitur illa nō poteſt ſucceſſiue eidem ineſſe:dicatur ꝙuis non poſſit: conſimilis tñ in ſpecie poteſt ineſſe eidem: ⁊ hoc ſufficit. ¶ Tunc ſit vna concluſio cōmunis vtriuſ opinionis recitande in articulo ſecundo: ꝙ illa que ſunt ↄtraria per iſtum modū ꝑ quē termini ⁊ ꝓpoſitiones cōtrariantur:bene ſunt in eodem ſubiecto: ꝓbaꝭ: q: iſtorū cōtrarietas non attendiꭓ penes nō poſſe eſſe ſimul:vt patet ex dictis.

Quantū ad ſecundum: vna opinio ponit primo iſtā concluſionē ꝙ impoſſibile eſt formas contrarias eſſe ſimul in eodē ſubiecto ſm eandē parteꝫ ſubiecti: probatur:nam forme dicunꭓ contrarie ꝓpter repugnantiā in eſſendo ſimul in eodē ſubiecto:ergo eſt cōtra rationē formalem contrariaꝝ eſſe ſimul. ⁊ ꝑ ↄ̄ñs ipſas eſſe ſiꝉ implicat eū ad hoc ſequaꭓ ipſas nō eſſe cōtrarias. ¶ Secunda concluſio. aliqui ḡdus contrarietatis poſſunt ſtare ſimul in eodem ſubiecto ad iſtū intellectū: ꝙ aliqui gradus qui erunt vel fuerūt ptes cōtrarioꝝ poſſunt ſtare ſimul:non tamē qui de facto ſunt partes cōtrariorum. verbi grā:aliqui ḡdus caliditatis pñt ſtare cum aliquibus gradibꝰ frigiditatis : qui tamen ḡdus non ſunt ptes contrariorum:ſed bene erunt vꝉ fuerunt ptes contrariorū.et hoc eſt quod antiquitus dicebaꭓ ſub his verbis: poſſibile eſt cōtraria ſimul eſſe ſub eſſe remiſſo:ſed non ſub eſſe intenſo. Cōcluſio ſic intellecta ꝓbaꭓ:nam niſi in tepido eſſet aliqua frigiditas cuꝫ aliqua caliditate ꝑmixta:ſeq̄reꭓ ꝙ in illo non eſſet aliq̄ reſiſtentia calefaciendi: vel frigefaciendi. cōſequēs eſt falſum:ↄſequentia ꝓbaꭓ:q: ſi in tepido eſt ſoluꝫ caliditas remiſſa:ſine ꝑmixtione frigiditatis:tunc cū minor caliditas non reſiſtat maiori: ſi aliquod calefaciens intenſius ſibi approximareꭓ ſubito ipſuꝫ aſſimilaret: qđ eſt contra experientiam. Proportionaliter argueretꭓ: ſi diceretur ꝙ in tepido non eſſet niſi frigiditas remiſſa: abſ aliqua caliditate ſibi ꝑmixta. ¶ Secūdo. niſi cōcluſio ſic intellecta eſſet vera ſequereꭓ ꝙ minus caliduꝫ nō remitteret magis calidū: immo magis intenderet: poſtq̄ nihil frigiditatis eſſet in ipſo: recte ſicut minꝰ lumen non diminuit maius lumen:oppoſitū tamē experimur. ex hoc tanq̄ a ſigno poteſt argui ꝙ caliditati remiſſe aliqualis frigiditas eſt ꝑmixta. ¶ Secundū iſtā opinionē eſſet ponendū intenſionē ⁊ remiſſionem fieri ꝑ admixtionē maiorē vel minorē ſui ↄ̄rij qđ intēdiꭓ vel remittiꭓ. ⁊ conſequenter imaginandū eſt ꝙ ↄ̄rietas inꭓ formas non attendiꭓ ex rōnibus ſimplicibus formarū: ſed ex quantitate graduū: ſm ꝙ habent incōpoſſibilitatem:et maximā diſtantiā: verbi grā:vt ſi quantitas graduū caliditatis intenſiue ſit decē graduū:tunc ſumma caliditas diſtat a ſumma frigiditate ꝑ decem ḡdus caliditatis:⁊ oportet illos remoueri anteq̄ ꝑueniaꭓ ad ſummam frigiditatem:ſed ſumma caliditas nō diſtat a frigiditate quin graduuꝫ:niſi ꝑ quin gradus:ergo illos q̄n oporteret remoueri:et tūc manerēt q̄n caliditatis ⁊ quin frigiditatis qui non diſtant: ⁊ ꝑ ↄ̄ñs illi poſſunt ſtare ſimul. Et ſciēdū ꝙ illi gradus qui pñt ſimul ſtare:non ſunt ↄ̄rij nec repugnant ſibi inuicē: ſed dicunꭓ ↄ̄rij improprie ad iſtum ſenſum ꝙ ad augmentationē vniꝰ ſequiꭓ diminutio alterius: vel ſm ꝙ ſit vlterius proceſſus ad caliditatem ſummam:vel ad frigiditatem ſummam erunt ptes formaꝝ ↄ̄riaꝝ non potentium ſe cōpati in eodē ſubiecto. ¶ Pro maiori intellectione iſtius imaginanꭓ ꝙ ſicut iſta domꝰ eſt finite capacitatis:ꝑꝑ quod nō ſequiꭓ: ſi viginti hoīes cum alijs hominibus poſſunt eſſe in iſta domo: centum poſſunt eſſe in iſta domo: ſic ad propoſitū imaginandū eſt de ſubiecto receptiuo ↄ̄rioruꝫ quod poteſt imaginari finite capacitatis:ḡ ſi maxima capacitas talis ſubiecti eſt preciſe tot graduū vnius contrarietatis quot graduū eſt vnū extremorum illius contrarietatis: ꝙ tunc in illo ſubiecto non pñt recipi plures gradus illorū contrariorum

q̄ ſit maximus numerus graduū vni⁹ extremoꝝ illi⁹ contrarietatis: ſed bene tot vel pauciores. Verbi gr̄a: ſi maximꝰ nūerus ḡduū caliditatis ſumme eſt decē ḡduū tunc dico q̄ cū illis decē ḡdibus non poteſt ſtare aliq̄s ḡdus frigiditatis i illo ſubiecto: ꝛ ꝓ hoc quilibet gradus frigiditatis decē ḡdib⁹ caliditatis .ſ. ſumme eſt cōtrarius: nihilominus cum nouem gradib⁹ caliditatis bene pōt ſtare vnus gradus frigiditatis. et cū octo caliditatis duo frigiditatis. et cum ſeptē caliditatis tres frigiditatis. ꝛ cum ſex quatuor. ꝛ cū quinq̄ quinq̄. ꝛ cū quatuor quatuor. et cū tribus tres. et cū duob⁹ duo. et cū vno vnus. Sed cū nouē caliditatis nō poſſent ſtare duo frigiditatis: q꞉ tunc excederet numerus ḡduum caliditatis ſumme. ¶ Cōformiter imaginandū eſt vlterius. Ex hoc poteſt ſolui vnū argumentū: qḋ ſolet fieri: q̄ ſi caliditas remiſſa pōt ſtare cū frigiditate remiſſa: tūc caliditas intenſa poteſt ſtare cū frigiditate intenſa: ꝓ hoc q̄ videt caliditatē remiſſam tantū repugnare frigiditati remiſſe: quantū caliditas intenſa repugnat frigiditati intenſe. Ex dictis faciliter ſoluit. ſicut nō ſequit: viginti homines cū viginti hominibus poſſunt ſtare in iſta domo. ergo centū cum centū. ſimilit nec ſequitur caliditas remiſſa pōt ſtare cum frigiditate remiſſa. ḡ intēſa cū intenſa ꝛc. q꞉ remiſſa non repugnat remiſſe: ꝛ cum numerus graduū earū ſimul non excedit numerū graduum caliditatis vel frigiditatis ſumme: intenſa autē ſumme intenſe repugnat. Sed nonne oīs caliditas oī frigiditati eſt contraria? dico q̄ non: ſed cū hoc requiritur debita quantitas graduū: vnde licet omnis caliditas ſit eiuſdem rationis ſpecifice cū caliditate: non tamen eiuſdē magnitudinis intenſiue penes quā attenditur ꝯrietas ꝛ diſtantia ad frigiditatē. ¶ Alia opinio vult quēlibet ḡdum frigiditatis cuilibet ḡdui caliditatis eſſe ꝯrium: nec aliquis gradus caliditatis poſſit ſtare cum aliquo gradu frigiditatis. Iſta opinio ponit intenſionē ꝛ remiſſionē nō fieri ꝑ admixtionem alicuius forme: ſed ponit intenſionē formarum fieri penes receſſum earū a nō ḡdu illarū formaꝝ: ꝛ remiſſionē a gradibus ſummis earundē: vnde iſta opinio imaginat: q̄ ſicut illud quod eſt in loco medio inter ſurſum et deorſū nō oportet q̄ ſit in locis contrarijs: ita nec tepiditas: q̄ eſt qualitas inter caliditatē et frigiditatem habet aliquos gradus frigiditatis: et aliquos caliditatis: ꝛ ſicut motū ſurſum continue fit altius ꝑ receſſū a medio mundi: ꝛ acceſſum ad concauum orbis lune: ita aliqua tepiditas per receſſum eius a non gradu caliditatis ꝛ acceſſum eius ad gradum ſummum continue fit intenſior in calefaciendo. Sicut ergo iſta opinio imaginatur de intenſione proportionaliter de remiſſione: ꝛ adducit vnum ſimile: nam ſicut curuitas aliq̄n eſt maior: aliquando minor: ſine permixtione alicuius rectitudinis: ſic etiam caliditas aliquando eſt intēſior: et aliq̄n remiſſior ſine ꝑmixtione frigiditatis. Iſtam ſecundā opinionē credo eſſe veriorem: primam vero communiorem: ideo tenendo primam reſpondeo

Ad rationes principales. Ad primā

dico q̄ ſi aliqui gradus caliditatis ſunt cum aliquib⁹ gradibus frigiditatis in eodem ſubiecto: non ꝓ hoc cōtraria ſtant ſimul: nam ſicut dictum eſt non quilibet gradus caliditatis cuilibet gradui frigiditatis eſt cōtrarius. ¶ Ad ſcḋam: idem denominaret ꝛc. dico bn̄ q̄ idē in ordine ad albū denominat nigrū: et in ordine ad nigrū denominat album: ſed denominatione ſimplicit dicta nec denominat albū: nec nigrum: licet in ipſo ſint aliqui gradus albedinis: ꝛ aliqui nigredinis: ſed denominat a forma cōpoſita ex his puta fuſcū vel rubeum. ꝛ ꝓportionalit de tepido ſimili mō eſt dicendū. ¶ Ad tertiā: plus diſtāt albedo ꝛc. cōcedo albedo ꝛ nigredo q̄ cōtrariant: nec iſte poſſunt ſimul eſſe in eodē ſubiecto ſed quia albedo alicui nigredini non ꝯriat: ſequit non omnē albedinē ab omni nigredine diſtare: ꝛ per ꝯñs nō plus diſtant q̄ viriditas et rubedo. ¶ Ad quartam. illa ſupponit vnū falſum. ſupponit enī q̄ ſit dare frigiditatem remiſſiſſimā: modo hoc eſt falſum: nā quacunq̄ data: eſt dare remiſſiorem. et qualiter debeat intelligi dictū Ariſto. q̄ in naturalibus eſt dare minimū: dictū eſt primo huius. ¶ Ad quintā ſequitur q̄ motus ꝛc. negatur ꝯñtia: vnde dico q̄ contraria non pn̄t ſtare ſimul: ſed bene aliqui ḡdus qui poſſunt eſſe partes cōtrariorum licet de facto nō ſint: ſed bene partes vnius forme medie ſtant ſimul. ¶ Ad ſextam dico q̄ ſi aliquod tepidū approximaretur alicui ſibi diſſimili ſup qḋ habet dominiū: bene ſibi aſſimilat ipſum: ex hoc tamē nō ſequit q̄ ſimul calefaceret ꝛc. nihilomin⁹ ſi aliquod tepidū approximat vni quod haberet caliditatem remiſſiorem ipſo: hoc bene intenderet in caliditate: et ſi approximatur alicui quod haberet minus de frigiditate illud bene intenderet in frigiditate: ita q̄ remiſſius calidum calefacit: ꝛ remiſſius frigidum frigefacit intendendo caliditatem in vno et frigiditatē in alio. ¶ Septima ſoluatur per hoc q̄ caliditas ſtans cum frigiditate in eodem ſubiecto non corrūpit: nec agit in ipſā. ¶ Ad octauā dico: ſm illam opinionem intenſio ꝛ remiſſio fiunt ꝑ admixtionē maiorem vel minorē alteri⁹ forme: ſed hoc intelligendum eſt de intenſione: ꝛ remiſſione formaꝝ habentium contrarium ſicut ſunt caliditas frigiditas ꝛc. et ex hoc ſoluitur illud quod dicebat de lumine et de vero. ¶ Ad tertiā. in palledine ꝛc. verū eſt: ſed viſus non ꝑcipit diſtincte vnū ab alio propter mixtionē adinuicem. ¶ Quarta bene ꝓbat q̄ ad calefactionem requirit duplex forma: vna que abijcitur et alia que acquirit. ¶ Ad quintam dico q̄ non oportet elementa habere qualitates ſimplices propter hoc q̄ qualitates elementoꝝ poſſunt intendi ꝛ remitti: ſubſtantia elementoꝝ remanente. ¶ Ad ſextam. ſequeret q̄ poſſit eſſe caliditas infinita. nego conſequentiā: q꞉ in remiſſione frigiditatis nō oportet q̄ ſi frigiditas remittitur ad ſubduplum q̄ caliditas intendatur ad duplum: ſed bene ſi deperdit vnus gradus frigiditatis q̄ acquiratur vnus gradus caliditatis. ¶ Ad vltimam bene concedo q̄ non poſſet fieri tranſitus de albo in rubeum niſi prius fiat tranſitus in nigrum: nihilominus prius fit tranſitus in rubedinē perfectā q̄ in nigredinē perfectam: et igitur talis tranſitus in nigredinē nō ꝑcipitur: niſi prius percipiatur tranſitus in rubedinē quare ꝛc.

Queſtio. X.

QVæritur nunc decimo vtrū in intēſione qualitatis: qualitas que acquiritur: acquiratur tota ſimul: vel acquiratur ps poſt ꝑtem. Et arguitur q̄ talis qualitas acquiratur tota ſimul. ꝛ hoc ſic: ipſa eſt forma ſimplex ꝛ indiuiſibilis: ergo acquiritur tota ſimul: ꝯſequētia tenet: antecedēs patet ꝑ auctorē ſex principioꝝ: qui dicit q̄ forma eſt compoſitioni contingens in ſimplici et inuariabili eſſentia conſiſtens: modo cum talis qualitas ſit quedam forma accidentalis: et cum auctor non deſcribit ibi ſolū formā ſubſtātialē: verū etiā accidētalē. ḡ ꝛc.

In oppoſitum arguitur ſic. Nã ſi in intenſione qualitas q̃ acquirit̃ acquireret̃ tota ſimul: ſequeret̃ ꝙ ſm̃ qualitates remiſſibiles et intenſibiles non eſſet motus: ꝯñs eſt falſum ⁊ contra Ariſto. in iſto quinto: nã talẽ motũ vocat alterationẽ: ꝯñtia pꝫ ex eo ꝙ motus eſt gñatio partis poſt ptẽ illius pfectiõis ad quã ĩtendit: ſicut pꝫ p Ariſto. tertio hui⁹. ❡ In iſta q̃ſtione p̄mo recitabo duas opiniones: quarum vtraqꝫ cõcedit diuiſibilitatẽ ſoꝛe intenſibilis ⁊ remiſſibilis in partes graduales. opponunt̃ tamẽ quo ad queſtionẽ p̄ſentem quo ad vnã concluſionem. ſcđo cõcoꝛdabo illas opiniones p vnam diſtinctionem.

Quãtum ad primum: primo ponit̃ iſta diſtinctio: ꝙ qualitas intenſibilis ⁊ remiſſibilis poteſt imaginari diuidi dupliciter: vno modo ſm̃ quantitatẽ ſubiecti. verbi grã. caliditas q̃ eſt extenſa p totuꝫ vnũ pedale: ſic ſe habet ꝙ vna eius medietas eſt in vna medietate illius pedalis: ⁊ alia in alia. Alio modo põt imaginari diuidi in diuerſos gradus exiſtentes ſimul ĩ eodẽ ſubiecto: et in eadẽ parte quantitatiua ſubiecti et ſm̃ ꝙ ſimul ſunt tales grad⁹ plures aut pauciores aliquid dr̃ magis: vel min⁹ tale. P̄rimã diuiſionem oẽs cõiter admittũt. Sꝫ de ſcđa ſunt opiniones: quaꝝ vna ponit q̃litatẽ intẽſibilẽ ⁊ remiſſibilẽ hr̃e gđ⁹ dicto mõ. ❡ Alia aũt opinio ponit hmõi foꝛmas non eſſe diuiſibiles niſi ſolũ ſm̃ diuiſionẽ quãtitatiuã ſubiecti. Iſta opinio ponit ꝙ in intenſione continue eſt alia ⁊ alia q̃litas ſimplex: et indiuiſibilis: excepta diuiſione: que eſt ſm̃ ptes quãtitatiuas ſubiecti. De p̄ma opinione videbitur in p̄nti q̃ſtione. de ſcđa in ſcđa. ❡ Tũc ſit p̄ma cõcluſio cõis vtriqꝫ illaꝝ opinionũ: ꝙ ſm̃ diuiſionẽ p̄mo mõ dictã. ſ. ſm̃ quantitatiuas ptes ſubiecti nõ acquiritur qualitas tota ſimul: pꝫ: qꝛ ex quo alterabile eſt diuiſibile ⁊ agẽs alterans ſimilit̃: nõ p̄nt ſic adinuicem applicari: quin ſm̃ aliquas ptes eoꝝ ſint ꝓpinquioꝛa: et ſm̃ aliquas remotioꝛa: ⁊ quũ agens p̄us agit in ꝓpinquũ q̃ in remotũ: ſequit̃ ꝙ p̄us agat in vnã ptẽ quãtitatiuã illi⁹: q̃ in aliã: ⁊ p ꝯñs illa qualitas ꝓducit̃ ſucceſſiue quãtum ad ptes ſuas quãtitatiuas: ⁊ nõ tota ſimul. ❡ De diuiſiõe aũt ei⁹ in ptes g̃duales illa opinio q̃ ꝯcedit hmõi diuiſionẽ eſt bipt̃ita: quaꝝ vna ponit duas cõcluſiones ad queſtũ. ❡ P̄ma ꝯcluſio. ꝙ qualitas ſm̃ quã eſt alteratio acquirit̃ tota ſimul eſſentialiter. ❡ Scđa concluſio: ꝙ non acquirit̃ tota ſimul gradualiter. p̄ma cõcluſio probat̃: illa foꝛma acquiritur tota ſimul eſſentialiter: que non habet partes eſſentiales: ſed ſic eſt de foꝛma: ſm̃ quã eſt alteratio ſicut eſt caliditas vel frigiditas: albedo ⁊ nigredo. ergo ⁊c. maioꝛ nota: minoꝛ ꝓbat̃: nam partes eſſentiales dicunt̃ ptes diuerſaꝝ rationũ: mõ his oĩbus caret qualitas ſm̃ quã eſt alteratio. ❡ Secũdo. nam poſito ꝙ adhuc in eodẽ ſubiecto eſſent diuerſe partes eſſentiales eiuſdẽ foꝛme adhuc nulla eaꝝ generaret̃: nec coꝛrũpet̃ ante aliã: ſed tota ſimul. ergo adhuc quo ad illas qualitas ſm̃ quaꝫ eſt alteratio acquireretur tota ſimul: antecedẽs patet ex quo nõ eſſet maioꝛ ratio: quare vna coꝛrũpet̃ p̄us: vel gñaret̃: et alia poſterius: q̃ e cõuerſo. Et confirmat̃: manet eadẽ eſſentialiter p totũ motũ: qꝛ nõia eſſentialia taliũ qualitatũ nõ variant̃ p totũ motũ: vnde in medio acquiſitiõis ita bene eſt albedo vel caliditas: ſicut in p̄ncipio vel in fine. ⁊ ꝙ opoꝛteret taleꝫ qualitatem manere eandẽ aliquo modo p totũ: pꝫ ex eo ꝙ ad vnitatem motus requirit̃ ꝙ ſit ſm̃ eandẽ diſpoſitionẽ: ſicut pꝫ quinto huius. ❡ Secũda ꝯcluſio ꝓbat̃: nam in acq̃ſitione alicuius talis qualitatis nomina gradualia variant̃: ſed hoc non eſſet ſi illa tota foꝛma ſimul acquireret̃ gradualiter: aſſumptũ pꝫ ex eo ꝙ in fine calefactionis: vel dealbationis ſubiectuꝫ dicit̃ magis calidũ: vel magis albũ q̃ in medio: et in medio magis q̃ in p̄ncipio. ❡ Secundo. nã in alteratiõe aliquid p̄us acquiritur: ſed non aliquid aliud eſſentialiter: ergo aliquid aliud accidentalit̃. ergo aliquid aliud g̃dualit̃. maioꝛ ẽ nota: ⁊ minoꝛ erat p̄ma cõcluſio. ❡ Alia eſt opinio que etiã ponit qualitatẽ ſm̃ quã eſt alteratio: eſſe diuiſibilẽ in ptes graduales: q̃ etiã ponit duas concluſiones ad q̃ſitũ: quaꝝ vna cõcoꝛdat cũ opinione p̄oꝛi: ⁊ alia diſcrepat. ponit eñi ꝙ qualitas ſm̃ quã eſt alteratio non acquirit̃ tota ſimul gradualit̃: ſecundo dicit ꝙ nec acquirit̃ tota ſimul eſſentialiter: ꝓbatur hoc: qꝛ partes eſſentiales talis q̃litatis vocat ptes graduales eiuſdẽ ex eo ꝙ eſſentiã talis qualitatis cõſtituunt ⁊c.

Quantũ ad ſecundum ſit iſta prima diſtinctio. ꝙ p partes eſſentiales poſſumus intelligere ptes diuerſaꝝ rationũ. ❡ Alio modo p ptes eẽntiales poſſumus intelligere ptes que eſſentiã alicuius cõſtituunt. P̄rimo modo diſtinguunt̃ ꝯ ptes quãtitatiuas ptes ṽo eſſentiales ſecundo modo dicte: non. ſm̃ iſtam diſtinctionẽ faciliter dicte opiniones ꝯcoꝛdant̃. nã p̄ma intelligit de ptib⁹ eſſentialib⁹ p̄mo modo dictis quũ dicit qualitatẽ ſm̃ quã eſt alt̃atio non acquiri ſucceſſiue eſſentialiter: ſed totã ſimul. ſecũda ṽo capit partes eſſentiales ſecũdo modo: et ſic vna eaꝝ non opponitur alteri: ex eo ꝙ non accipiunt vnifoꝛmiter eſſentiam vel partes eſſentiales.

Ad rationes principales. Ad primã dicitur ꝙ p dictum auctoꝛis ꝯuincit̃: ꝙ quelibet foꝛma ſm̃ quaꝫ eſt alteratio eſt indiuiſibilis p p̄uationem in ptes eſſentiales p̄mo modo dictas. ſ. ptes diuerſaruꝫ rationum: nihilominus quelibet earũ eſt diuiſibilis in ptes quãtitatiuas: vel in ptes graduales: vel ad diuiſionem ſubiecti in quo eſt.

Queſtio.XI.

QUeritur vltimo vtrũ in intenſione alicuius qualitas que p̄mo acquirit̃ maneat cuꝫ qualitate que poſtea acquiritur ⁊ arguitur ꝙ non: qꝛ in motu locali mobile nõ manet ĩ loco quẽ p̄us acquiſiuit quũ eſt in loco quẽ poſtea acq̃ſiuit: ergo nec alterabile manet ſub qualitate que ſibi p̄us acquiſita eſt: quũ eſt ſub qualitate que poſterius ſibi acquiritur: añs patet de ſe poſtq̃ non eſt poſſibile idem coꝛpus ſimul eſſe in diuerſis locis. ꝯñtia tenet a ſimili.

In oppoſitũ arguitur ſic. In augmẽtatione quãtitas p̄cedẽs manet cũ ſequenti. ergo in intenſione. ꝯñtia tenet a ſimili. añs pꝫ de ſe: ſi eñi aliquod coꝛpus iam eſt pedale: ⁊ augetur ꝙ fiat bipedale: quãtitas pedalis p̄cedens adhuc manet. ❡ In iſta queſtione ſunt due opiniones quarum vna tenet: ꝙ quelibet qualitas eſt foꝛma ſimplex: et indiuiſibilis diuiſione in ptes graduales: lꝫ bene ſit diuiſibilis ſm̃ ptes quantitatiuas ſubiecti: ⁊ iſta opinio ponit: ꝙ qualitas p̄cedens nõ manet cũ ſequenti in intenſione. ⁊ hoc opoꝛtet iſtã opinionẽ ponere poſtq̃ ponit talem qualitatem indiuiſibilẽ: vnde ſi precedẽs maneret cũ ſequente ſtatiꝫ compoſitum ex his duabus eſſet qualitas diuiſibilis

graduſliter. ¶ Iſta opinio habet aliquꝰ motiua ꝓ ſe:
pꝛimū eſt: nā ſi in intēſiōe q̄litatis q̄litas p̄cedēs mane
ret cum ſequente: ſequeretur ꝙ remanerēt q̄litates di
ſtincte in eadem pte ſubiecti: ꝯñtia nota eſt: falſitas cō
ſequētis ꝓbat̄ quadruplicit̄: pꝛimo ſi qualitas p̄cedēs
⁊ qualitas ſequens manerēt diſtincte in eadē pte ſubie
cti: ſequeret̄ ꝙ qualitas eſſet diuiſibilis nō ſolū ꝑ acci-
dens: ſed etiā ꝑ ſe: ſed hoc eſt ꝯtra Ariſto. in iſto quinto
qui dicit qualitatē eſſe diuiſibilē ꝑ accidens: et non per
ſe: ꝓbat̄ ꝯñtia: q: qualitas cōpoſita ex p̄cedēte ⁊ ſeq̄n-
te eſſet diuiſibilis ꝑ ſe in illas poſtq̄ manent diſtincte
in eadem parte ſubiecti. ¶ Secundo. nā ꝑ Cōmētato-
rē pꝛimo huius eīs multitudo eſt reru3 differentiū ſm
q̄ntitatē vel ſm ſpeciē: ergo ſi qualitas p̄cedēs: ⁊ quali
tas ſequens: eſſent diſtincte in eodē ſubiecto et in eade3
pte ſubiecti adequate: tunc vel eſſent diſtincte ſm quā-
titatē: ⁊ hoc non ex eo ꝙ ſunt in eadē pte quantitatiua
ſubiecti: nec etiā diſtinguuntur ſm ſpeciē: q: in intenſio
ne caliditatis caliditas p̄cedens eſt eiuſdē ſpeciei cum
caliditate ſequente. ¶ Tertio. nam quinto metaphy-
ſice dicit̄ vnū numero ſunt quoꝝ materia eſt vna: ergo
cū in intenſione qualitatis p̄cedentis ⁊ ſequentis ſit ea
dem materia. ſ. idem ſubiectū: ſequit̄ qualitatē p̄cedē-
tē ⁊ ſequentē non diſtingui. ¶ Quarto. ſi qualitas p̄e
cedens ⁊ ſequens exiſterēt in eadē parte ſubiecti: opoꝛ
teret ꝙ diſtinguerēt̄ ſm ſpeciē: modo hoc eſt falſum: ꝓ
bat̄ ꝯñtia ꝑ Ariſto. v. metaphyſice ſpecie differunt que
cūq3 in eodē ſubiecto differentiā habent. ¶ Sc̄m mo
tiuū ꝓ iſta opinione eſt ſi qualitas p̄cedens maneret
cū ſequente ſequeret̄ ꝙ aliquod coꝛpus luminoſum fi-
nite potentie poſſet ꝓducere lumen infinitū intenſiue:
ꝯñs eſt falſum: falſitas patet ex eo ꝙ nullū agēs poten
tie finite pōt ꝓducere effectū infinitu3: ꝓbatur ꝯñtia:
nam ſit a. vnū coꝛpus luminoſum in virtute finitum qd̄
illuminat b. punctū medij diſtantē ꝑ quantitatē bipe-
dalem aliquo certo gradu luminis: deinde illud coꝛpꝰ
lumine ſuo moueat̄ verſus b. punctū vſq3 ad mediū di-
ſtātie bipedalis in t̄pe c. cū ergo in t̄pe c. ſint īfinita in
ſtantia in quolibet a. coꝛpus luminoſum producit in b.
punctū gradū luminis intenſioꝛem q̄ pꝛius habebat:
ſequit̄ ſi lumen p̄cedens manet cum ſequente ꝙ in fine
tēpoꝛis in b. puncto ſunt infinita lumina quoꝝ quodli-
bet eſt intenſius aliquo lumine certo dato. ſ. lumine qd̄
erat in pꝛincipio: ſed ex oībus talibus conſtituitur lu-
men infinitū intenſiue: quare ſi qualitas p̄cedēs ma-
neat cum ſequente tunc luminoſum potentie poſſet ꝓ-
ducere lumē infinitū: qd̄ erat ꝓbādū. ¶ Tertio. ſi qua
litas p̄cedens maneret cu3 ſequente ⁊ eſſet ſic diuiſibi
lis diuiſione graduali ſequeret̄ ꝙ albedo eſſet ꝑfectio-
nis infinite: hoc eſt falſum: ꝓbatur ꝯñtia: q: ſit aliqua
albedo a. ⁊ aliqua nigredo b. tunc ſic b. nigredo eſt ali
cuius ꝑfectionis: ſed a. albedo eſt ꝑfectioꝛ pluſq̄ in du-
plo: et pluſq̄ in triplo: et ſic in infinitū: ergo a. albedo ē
perfectionis infinite: ꝯſequētia videtur eſſe nota de ſe:
q: aliter nō poſſumus ꝓbare aliquid eſſe ꝑfectionis in
finite: antecedēs ꝓbat̄: pro q̄ ſupponitur ꝙ impoſſibi-
le eſt duo indiuidua diuerſaꝝ ſpecierum eſſe eiuſdē ꝑfe-
ctionis eſſentialiter: cum ergo albedo ⁊ nigredo ſint di
uerſarū ſpecieꝝ opoꝛtet vnū eoꝝ eſſe ꝑfectius alio: ſit er
go albedo: ſi ergo albedo eſt diuiſibilis diuiſione gradu
ali: tunc infiniti ſunt gradus albedinis oꝛdinati ſm ꝓ-
poꝛtionē duplā: quoꝝ quilibet eſt perfectioꝛ b. nigredie
cū ergo a albedo ſit ꝑfectioꝛ ſua medie tate in duplo: q̄
quidem medietas eſt ꝑfectioꝛ b. nigredine: ſequitur a.
albedinem eſſe ꝑfectioꝛē in duplo b. nigredine: ⁊ cū a. al
bedo ſit ꝑfectioꝛ in q̄druplo ſua quarta ſequit̄ a. albedi
nem eſſe ꝑfectioꝛē in quadruplo: vel plus b. nigredine
⁊ ſic in infinitū: ſm partes ꝓpoꝛtionales albedinis a.
¶ Quarto. ſi qualitas p̄cedēs maneret cum ſequen
te ſequeret̄ ꝙ aliquod finite calidum in tempoꝛe finito
poſſet ꝓducere caloꝛem infinitū intenſiue: hoc eſt incō
ueniēs: ꝓbat̄ ꝯñtia: nā ſit a. aliquod calidū finitu3 qd̄
in pꝛima medietate alicuius t̄pis coꝛrūpat medietatē
frigiditatis ſumme: ⁊ inducat aliam medietatem cali
ditatis ſumme: cū ergo in ſecūda parte ꝓpoꝛtionali il
lius t̄pis reſiſtentia ipſius a. ſit in duplo minoꝛ: ſequit̄
ꝙ in duplo velocius aget: et ꝑ ꝯñs ſi ſecunda pars ꝓ-
poꝛtionalis tēpoꝛis duraret quantū pꝛima: tunc a. agēs
deberet introducere duplā caliditatē ad illā quā indu
xit in pꝛima medietate t̄pis: cū ergo duret in duplo mi
nus ſequit̄ ꝙ agens in ſecūda parte ꝓpoꝛtionali illius
t̄pis debet introducere p̄ciſe tantā quanta3 induxit
in pꝛima: ⁊ cum in tertia parte ꝓpoꝛtionali eiuſdē tem
poꝛis reſiſtentia eſt in quadruplo minoꝛ q̄ erat pꝛius:
ſequitur ꝙ in tertia parte iterum tantum debeat intro
ducere: ⁊ cum tales partes tēpoꝛis ſint infinite in qua
rum qualibet induxit tm̄ ſicut in alia: et cum p̄cedens
maneat cū ſequente: ſequitur ꝙ in fine tēpoꝛis a. agēs
introduxit caliditatē infinitam. quod fuit ꝓbandum.
¶ Quinto ſic. tunc intēſio fieret ex additione gradus
poſterioꝛis ad gradū pꝛioꝛem: ſed hoc non: nā ſi ſic tūc
q̄ro que illarum qualitatū intendatur: vtru3 qualitas
p̄cedens: vel qualitas ſequens: vel qualitas aggrega-
ta ex his. non poteſt dici ꝙ qualitas p̄cedēs ꝓpter hoc
ꝙ ex additione pꝛioꝛis ad ipſam ipſa non fit intenſioꝛ:
licet bene ex ipſa ⁊ q̄litate addita reſultet q̄litas inten
ſioꝛ: nec poteſt dici ꝙ qualitas ſequens intendatur: ꝓ-
pter hoc ꝙ qualitas ſequens non pꝛius erat remiſſioꝛ
poſtq̄ pꝛius non erat: et ſimiliter nec qualitas aggre-
gata ex p̄cedente ⁊ ſequente poſtq̄ etiam non pꝛius
erat remiſſioꝛ: ex eo ꝙ pꝛius nō erat. ¶ Sexto ſic. ſeq̄-
retur ꝙ in infinitum remiſſa caliditas ſtaret ſimul in
eadē parte ſubiecti cu3 caliditate ſumma: hoc videtur
eſſe inconueniens: pꝛobat̄ ꝯñtia: poſito ꝙ aliquid inci
piat calefieri a non gradu vſq3 ad gradū ſummū incluſi
ue: tunc anteq̄ hoc habeat gradū ſummū habet gradū
in duplo remiſſioꝛē ⁊ in quadruplo remiſſioꝛe3: et ſic in
infinitū: poſtq̄ incipit calefieri a nō gradu. Si ergo p̄e
cedens manet cū ſequēte ſequitur ꝙ in infinitū remiſ-
ſus manet cū ſummo: q: in duplo remiſſioꝛ ſummo ma-
net cū ſummo: et in quadruplo remiſſioꝛ: ⁊ ſic in infini-
tum. ¶ Septimo. ſeq̄ret̄ ꝙ remiſſio fieret ꝑ ablationē
gradus a gradu: ſed hoc pꝛobatur falſum: poſito ꝙ ſit
aliquod agens remittēs aliquā qualitatē: tale agens
eq̄liter applicat̄ oībus partibus gradualibus illius
qualitatis: ergo non eſt ratio quare potius vnā pꝛiuſq̄
aliā debeat coꝛrūpere: ⁊ per ꝯñs oēs ſimul coꝛrumpet
vel nullam. ¶ Alia opinio eſt q̄ ponit ꝙ in intenſione
qualitatis p̄cedens manet cum ſeq̄nte: ⁊ ꝙ q̄libet qua-
litas eſt diuiſibilis gradualiter: ⁊ ꝙ intenſio fit ꝑ addi
tionē gradus poſterioꝛis ad pꝛeexiſtentē: et remiſſio ꝑ
ablatione3 gradꝰ a gradu. ¶ Iſta opinio habet aliq̄s
rationes: arguit de lumine experimētaliter: vñ ſi in ali
qua domo eſt aliq̄ candela incenſa: tunc in illa domo eſt
aliquale lumen. et ſi ſecunda candela accenderetur fie
ret lumen intenſius abſq3 coꝛruptione pꝛimi. ex quo vi
detur ꝙ in intenſione p̄cedens maneat cū ſeq̄nte: et ꝙ
iſta duo lumina in iſta domo ambo maneant: et maneāt
diſtincta. hoc patet ex eo ꝙ ſi aliquod coꝛpus opacum
ſicut baculus vel aliquod huiuſmodi obijciatur illis cā
delis: cauſabit duas vmbras: qd̄ non eſſet niſi lumina
illarū duarū candelarū in aere illius domus exiſtentia
eſſent diſtincta ⁊c. ¶ Secundo. ad idem facit auctoꝛi-
tas Ariſto. in ſecūdo de generatione dicentis ꝙ manet

eadē qualitas ſymboliʒ in ɡñato ꝙ fuit in corrupto.ver
bi gr̄a.cū ex aere generatur ignis:eadē caliditas que
prius erat in aere:poſtea manet in igne:mō ſi in intenſi
one continue eſſet totaliter alia ꝛ alia qualitas ſicut di
cit prima opinio:tūc quā ex aere generaret̄ ignis:ꝛ ca
liditas continue intenderet̄:ſequitur ꝙ continue eſſet
alia ꝛ alia caliditas:et ſic non maneret eadē qualitas
ſymbola in generato:ꝙ erat in corrupto.❡ Tertio.ſi in
intenſione ꝛ remiſſiōe cōtinue eſſet totaliter alia ꝛ alia
qualitas:ſeq̄retur ꝙ ſumma caliditas corrumperetur
ſubito.hoc videtur incōueniens: ꝓbatur ꝯñtia: quia ſi
aliquod frigidū approximetur ſumme calido tūc illud
remitteret caliditatem ſumme calidi:ꝛ ita cito ꝙ illud
deſinit eſſe ſumme calidū: caliditas ſumma eſt totalit̄
corrupta:et eſt totaliter alia caliditas generata: ꝛ cū
illud ſubito deſinit eſſe ſumme calidū:ſequitur ꝙ calidi
tas ſumma ſubito corrumpatur:ꝛ ſic caliditas ſumma
non eſt maioris reſiſtentie ꝙ̄ remiſſa.❡ Quarto.ſi con
tinue eſſet alia ꝛ alia q̄litas totaliter ſequeretur ꝙ oīs
qualitas poſt aliquā alterationē eēt ſubito acquiſita:
ꝯñs eſt falſum:nam tunc ad nullā qualitatem eſſet mo
tus poſtꝙ̄ oīs inſtantanee generaretur. ꝓbatur ꝯñtia
ex eo ꝙ poſt aliquā alterationē aliq̄ qualitas eſt. ꝛ con
tinue ante erat totaliter alia ꝛ alia qualitas ꝛ nihil il-
lius qualitatis q̄ eſt poſt alterationem prius acq̄rreba-
tur: ſeq̄tur illaʒ qualitatem inſtantanee eſſe acq̄ſitam.
❡ Quinto.ſeq̄retur ꝙ frigidiſſimum poſſet generare
oēm caliditatē citra ſummā:hoc videt̄ incōueniens: ꝓ
batur conſeq̄ntia:q: frigidū poteſt remittere calidita-
tem ſummā:et ſi illa remiſſa eſt totaliter alia et alia q̄li
tas:illa generata eſt a frigidiſſimo remittēte et a nullo
alio.❡ Sexto.ſeq̄retur ꝙ caliditas remiſſa poſſet ge-
nerare caliditatē in duplo intenſiorem ipſa: vt ſi calidi
tas ſicut duo remitteret caliditateʒ ſicut q̄nq;:que re-
miſſa generaret caliditatē ſicut q̄tuor: totaliter aliā a
p̄cedente ſm illam opinionē. ❡ Reſpōdet̄ ad primam
rationē in principio q̄ſtionis poſitā ꝛ cū hoc ad ratio-
nes adductas ꝓ alia opinione:vnde cū arguebatur ſi-
cut eſt in motu locali ita in motu alterationis:negatur
hoc:ꝛ ratio negationis eſt:q2 ideʒ mobile ſimul eſſe in
pluribus locis non eſt poſſibile: et ideo in alteratione
q̄litas primo acq̄ſita poteſt manere in eodem ſubiecto
cum q̄litate ſecundo acq̄ſita:licet mobile motū localr̄
nō poſſit manere in loco prius acq̄ſito quiʒ ē in loco ſe
cundo acq̄ſito.❡ Tunc ad rationes prime opinionis:
ad primā ſi in intenſione ꝛc.ſeq̄retur ꝙ remanerent q̄li
tates diſtincte in eadem parte ſubiecti.concedo. ꝛ quā
do arguebatur:tunc q̄litas eſſet diuiſibilis non ſolum
per accidens:ſed etiā per ſe.dico ꝙ verum eſt.ꝛ quādo
Ariſto.dicit.v.huius ipſam ſolū eſſe diuiſibilem ꝑ acci
dens:hoc intellexit de diuiſione q̄ debetur ei ſm diuiſi-
onē quātitatiuam ſubiecti:cū hoc ſtat ꝙ ſit per ſe diui-
ſibilis in partes graduales.❡ Ad ſcđam confirmatio
nem omnis multitudo rerū differentiū ſm quantitatē
vel ſm ſpeciem eſt:dico ꝙ ibi Cōmen.accipit hoc voca-
bulū quantitas extenſe: ꝓut extendit ſe non ſolum ad
extenſionē verū etiā ad intenſionē:vel ꝓut nō ſolum ex-
tendit ſe ad quantitatē continuā verū etiā ad quātita-
tem diſcretā:ſi ideo q̄litas precedēs ꝛ q̄litas ſeq̄ns exi
ſtentes in eadē parte ſubiecti dicunt̄ differre ſm quanti
tatem.i.intēſionē:vel ſm quātitatē.i. ſm maiorē vl' mi
norē multitudinē ḡduū: vñ q̄litas ſeq̄ns eſt intēſior ꝙ̄
p̄cedēs:ꝛ eſt plurium graduū ꝙ̄ p̄cedēs. ❡ Ad tertiā cō
firmationē q̄nti metaphyſice vnū numero ſunt q̄x ma
teria ē vna:dico ꝙ ſi ibi accipit̄ maīa ꝓ ſubiecto forme
ſubſtantialis vel accidentalis: clarū eſt ꝙ propoſitio
eſt falſa:nam albedo ꝛ dulcedo ſunt in eadem materia:
puta in lacte:et tamen non propter hoc ſunt vnum nu-
mero.oportet ergo ꝙ auctoritas Ariſto. intelligatur
ſcilicet ꝙ per materiam intelligatur illud pro q̄ ſuppo
nit terminus ita ꝙ de illis terminis ſignificatiue acce
ptis verificatur vnū numero q̄ ſupponūt pro eadem re
iſto modo dicimus ꝙ Marcus ꝛ Tullius ſunt vnū nu-
mero:puta materia.i.ſignificatum pro q̄ iſti duo termi-
ni ſupponūt.ſ.Marcus Tullius eſt vnum: ꝛ ita intelle
xit Ariſto.q̄nto metaphyſice.❡ Ad quartam.ſi quali
tas precedens ꝛc.oporteret ꝙ diſtinguerentur ſm ſpe-
ciem:negatur cōſeq̄ntia:et cum dicebatur auctoritate
Ariſto.q̄nto metaphyſice ſpecie differunt q̄cunq; in eo
dem ſubiecto differentiā habent:hoc debet intelligi ſic:
ꝙ illi termini differunt ſpecie licet ſupponāt pro eadē
re non tamē idem appellant:nec ꝯſignificant: vbi gra
tia:iſti termini linea ſuperficies licet ſupponant pro ea
dem re:tamen differunt ſpecifice propter hoc ꝙ conno
tationes ꝛ conſignificationes horū terminorū nō ſunt
eadem:ꝛ ſic patet q̄liter predicte auctoritates Ariſto.
non ſunt ad ꝓpoſitum.❡ Ad rationē ſecundā reſpon-
detur ꝙ ipſa ſupponit vnū falſum. ſupponit eñ eſſe in
ſtantia indiuiſibilia in tēpore.modo hoc eſt falſum: vt
videbitur ſexto huius.❡ Ad tertiam. ſeq̄retur ꝙ albe
do eſſet ꝑfectionis infinite:negatur conſeq̄ntia:ꝛ quiʒ
ꝓbatur:albedo eſt pluſꝙ̄ in duplo ꝑfectior nigredine:
et pluſꝙ̄ in triplo:ꝛ ſic in infinitum:ꝛ cū hec nigredo ſit
alicuius perfectiōis certe: ergo albedo eſt perfectiōis
infinite:negatur ꝯñtia:ſed ſi deberet valere oporteret
addere ꝙ albedo ꝛ nigredo eſſent cōparabiles adinui
cem:modo hoc eſt falſum:et eo ꝙ albedo ꝛ nigredo ſūt
diuerſarum ſpecierū:vt patet ſeptimo huius:ꝛ talia non
ſunt comparabilia adinuicem.vnde ſi p̄dicta ratio va-
leret ꝓbaretur ꝙ angulus rectilineus eſſet infinitus:
quia eſt pluſꝙ̄ in duplo maior angulo contingentie: et
pluſꝙ̄ in triplo:ꝛ ſic in infinitum:vnde illa ratio deficit
ſicut iſta precedens propter nō identitatem ſpecificaʒ
anguli rectilinei cū angulo contingētie.❡ Ad q̄rtam.
ſeq̄tur ꝙ aliquod infinite calidū poſſet producere cali
ditatē infinitam intenſiue:negatur conſeq̄ntia. ꝛ quiʒ
arguebat̄:ſit a.vnum finite calidum: placet mihi ꝙ in
prima medietate corrumpat medietatem frigiditatis
ſumme: ꝛ inducat medietatem caliditatis ſumme:ad-
mittatur.et quum vlterius dicebatur:cum in ſecunda
parte proportionali tēporis reſiſtentia ſit in duplo mi
nor:videtur ꝙ in ſecunda parte ꝓportionali temporis
debeat introducere tantā caliditatē quantā in prima:
negatur hoc:ratio huius eſt:q2 a.calidū agit ratione
cōtrarietatis:cū ergo in ſecunda pte ꝓportionali tem-
poris non ſit tanta ꝯtrarietas a.calidi ad paſſum:quā
ta erat in prima:ſeq̄tur ꝙ in ſecūda parte proportiona
li tēporis a.calidum nō introducit tantaʒ caliditatem:
quantaʒ introduxit in prima: licet reſiſtentia in duplo
ſit minor ꝙ̄ erat prius.❡ Ad quintam quiʒ dicebatur
q̄ qualitas intenditur vel precedens ꝛc. Reſpōdetur ꝙ
proprie loq̄ndo qualitas non intenditur:ſed ſubiectū
fit intenſius calidum vel frigidum ex additione gradꝰ
poſterioris ad priorē:verūtamē poteſt cōcedi q̄litateʒ
intendi ad iſtū intellectū ꝙ in intēſione totalis q̄litas
ex precedēte ꝛ ſeq̄nte eſt intenſior ꝙ̄ prius erat. ❡ Ad
ſextam.ſequitur ꝙ in infinitū ꝛc.hoc cōceditur. ꝙ ſi di-
ceretur:ergo ſumme calidū eſt in infinitum remiſſe cali
dū:negatur ꝯñtia.q2 licet in aliq̄ quanto bipedali ſit
infinita parua magnitudo:tamē hoc nō denominatur
in infinitum paruū:ſed denominatur bipedale a maxi-
ma eius quātitate:ita etiā ſumme calidū licet in eo ſit
in infinitū remiſſus ḡdus caliditatis:tñ nō denomina-
tur a gradu remiſſiori:ſed intenſiori. ❡ Ad ſeptimam

concedit ſequela:ꝛ caſu admiſſo negatur ꝯñtia:gradꝰ poſterius introductꝰ citius corrūpit ꝙ gradus priꝰ introductꝰ:ꝓpter hoc ꝙ hȝ eſſe magis fixū in materia ꝛ maiorē inherentiā ad materiā:qꝛ etiā diutius fuit in materia:ipā cū maiore appetitu retinet ꝛ ꝯſeruat quā tū poteſt. Sed ſi ponat ꝙ om̄s ſimul introducantur in ſubiecto:Dicit hoc eſſet miraculoſe:ꝛ ideo conſeq̄nter ꝯcedi pōt ꝙ tali miraculo ꝑſuppoſito oēs ſiͭ corrūperet agens ꝯtrariū applicatū. Sic ergo ſm opinionē que ponit intenſionem qualitatis ſm appoſitionē graduū fieri:ſolute ſunt rationes contra eam quas opinio oppoſita habet pro ſe. Et ſm aliā opinionē que ponit intenſionem fieri per receſſum a nō gradu et acceſſum ad ſummum:ꝛ que ponit etiam in intenſione et remiſſione continue eſſe aliam qualitatem totalem:ſoluende ſunt rationes adducte pro illa opinione.❡Ad primā quū arguebatur de duobus corporibus luminoſis iſta ratio ſupponit ꝙ ſi aliquod corpus luminoſum producit aliquod lumen:manet per tempus:modo hoc eſt falſū: quia continue emanat aliud et aliud lumen.quia dicit ſi aliqua candela ſit incenſa in aliqua domo:tunc ſi adueniat ſecunda: lumen actum a prima cum lumine ſecunde facit lumen intenſius:ſed quia hoc non euadit difficultatem rationis:quia poſito ꝙ due candele incēſe ſimul portentur ad aliquam domū aer in illa domo intenſius illuminatur ꝙ ſi vna illarū ſola portaretur: hoc non eſſet niſi intenſio fieret per additionem luminis ad lumen.ideo dicēdū eſt ꝙ in tali caſu generat vnū lumen diſtinctum totaliter a quolibet luminū illarum duarū candelarū:abſqꝫ hoc ꝙ lumina illarū duarū candelarum coextendantur. quod tamen oporteret ſi intēſio luminis fieret ſic per appoſitionem luminum: ſicut opinio oppoſita imaginatur. Et quando arguebatur: ſi ponatur ibi aliquod corpus opacum facit duas vmbras:dico ꝙ hoc non eſt propter diſtinctionē luminum ſed propter diſtinctionem corporum lucidorum: verū eſt tamē ꝙ illud eſt ꝯtra Joannē de Piſano qui in perſpectiua ſua dicit lumina diuerſorum lucidorum tranſire idem medium impermixte. ❡Ad ſecundā.iſta opinio concederet ꝙ non maneret eadem qualitas ſymbola in generato que fuit in corrupto.❡Ad tertiam:ſeq̄retur ꝙ caliditas ſumma corrumperet ſubito:hoc concederet iſta opinio ad iſtum intellectum ꝙ nunc eſt et immediate poſt hoc non erit:nec hoc repugnat nec eſt inconueniens ꝙ aliquid ſubito deſinat eſſe albiſſimū vel conſimile ad intellectum predictum.❡Ad quartā quelibet qualitas eſſet ſubito acquiſita.hoc cōcederet iſta opinio:ſed quum dicitur ad qualitatem eſſe motū: hoc intelligitur ꝙ in motu qui dicitur eſſe ad qualitatem continue quod acquiritur eſt qualitas licet alia a precedente ſicut in motu locali eſt de loco.❡Ad quintam ipſa concederet ꝙ frigidiſſimū poteſt generare caliditatem ꝑ corruptionem caliditatis intēſioris:licet hoc eſſet falſum per corruptionem caliditatis remiſſioris:ꝛ ſic finis eſt ꝛc.

❡Explicit liber quintus magiſtri Alberti de Saxonia.

❡Queſtiones in Sextum librum Phyſicorū magiſtri Alberti de Saxonia.

Queſtio Prima.

Sextus liber in ordine de indiuiſibilibus et corūmotibꝰ tractans: hanc ꝓponit difficultatē:vtrū continuū ſit compoſitum ex indiuiſibilibus:verbi gratia:ſicut linea ex punctis tempus ex inſtantibus:motus ex mutatis eſſe. Et arguitur primo ꝙ ſic: ſicut ſe habent vnitates in numero:ita ſe habent puncta in linea:ſed vnitates que ponuntur indiuiſibiles cōponunt numerū ex eo ꝙ numerus eſt multitudo ex vnitatibus aggregata: ergo etiā puncta cōponūt lineam:et inſtantia tēpus: ꝛ mutata motū.❡Secūdo.celū eſt quoddā continuū:ꝛ capitur celū pro vno orbe: et eſt cōpoſitum ex indiuiſibilibus.ergo. ꝯñtia tenet: ꝛ antecedēs probatur ex eo ꝙ quelibet pars celi eſt indiuiſibilis cuȝ nulla ab alia ſit diuiſibilis:ꝛ ſeparabilis.❡Tertio.auctoritate Ariſt. primo poſteriorū.ſubſtātie linee eſt ex his.ſ.ex punctis et ꝑ conſequēs linea eſt cōpoſita ex punctis. ❡Quarto. primo de generatione dicitur vbiqꝫ in linea eſt punctus:ſed hoc nō eſſet niſi puncta eſſent in linea: ꝛ ſic linea cōponitur ex illis.❡Quinto.capiat aliqua caro in homine continua:illa cōponitur ex indiuiſibilibus: probatur:quia cōponitur ex materia:et aīa intellectiua:quorū quodlibet eſt indiuiſibile. de aīa intellectiua patet de ſe poſtꝙ tota in toto et tota in qualibet parte hoīs quō non poſſet ſibi cōpetere niſi eſſet indiuiſibilis. Qꝫ autem materia ſit indiuiſibilis probatur:qꝛ nec eſt quātū nec quale ꝑ Ariſto.vij.metaphyſice.quare ꝛc.

In oppoſitum determinat Ariſtote. in iſto ſexto vbi ꝓbat ꝙ continuū nō cōponitur ex indiuiſibilibus.❡In iſta queſtione primo ponā vnā diſtinctionem de indiuiſibili.❡Secundo ponam vnicā concluſionem reſponſalem ad queſitum.

Quātum ad primum: ſit iſta diſtinctio:ꝙ vno modo aliquid dicitur indiuiſibile:qꝛ licet ſit extenſum:tñ ꝑtes eiꝰ non ſunt ſeparabiles abinuicem ꝑ realē diuiſionē:licet bene ꝑ aīe ſignationem.iſto modo celum pōt dici indiuiſibile:eſt eñi infrangibile.ꝛ iſto modo indiuiſibile non capitur in ꝓpoſito.❡Alio modo capitur indiuiſibile quō licet habeat partem vel partes:tamē ꝓpter eius paruitatem nō ſunt abinuicē ſeparabiles:ꝛ talia indiuiſibilia poſuit Democritus q̄ vocauit corpora atomalia: ꝛ ex ipſis cōponi generabilia ꝛ corruptibilia:cōtra que indiuiſibilia Ariſto.arguit primo de generatione:nec ita capitur indiuiſibile in ꝓpoſito.❡Tertio dicitur indiuiſibile ſimpliciter: quō nec habet partes nec aliquam extenſionem:et tale pōt adhuc imaginari:vel quō nō ſit in continuo:et ſi ſit in continuo:tunc eſt totum in toto:et totum in qualibꝫ parte illius continui:quomodo dicimus animā intellectiuā eſſe indiuiſibilem. ❡Alio modo indiuiſibile ſimpliciter non habēs partē:nec aliquā extēſionē:exiſtēs tamē in cōtinuo abſqꝫ hoc ꝙ ſit totū in toto ꝛ totuȝ in qualibet parte illius continui:ꝛ tale pōt imaginari in linea:ſicut punctus:vel in tempore ſicut inſtans:vel in motu:ſicut mutatū.et taliter eſt capiendū indiuiſibile in propoſito.❡Alia diſtinctio.ꝙ queſtio pōt intelligi

vtrū cōtinuū ſit ꝯpoſitū ex talibus indiuiſibilibus fini tis:vel ex talibus infinitis.

Quantum ad ſecundum ſit iſta conclusio:nullū ꝯtinuū ꝯponit ex indiuiſibilibꝰ finitis in numero. Iſtā ꝯcluſionē primo volo ꝓbare rōnibꝰ tāgē tibus materiā indiuiſibiliū in cōtinuo: ſi ꝯtinuū cōpo nat ex ipſis. ¶ Scdo arguā ad eā quantum eſt ex pte motus. ¶ Tertio. quātū tāgit ſitū ipſoꝝ. ¶ Quarto. quātū tāgit eſſe vel nō eſſe ipſoꝝ. ¶ Quātū ad primuz arguā ſic. ſi cōtinuū eſſet cōpoſitū ex indiuiſibilibꝰ fini tis ſeq̄ret ꝙ q̄libet linea cuilibet linee eſſet cōmenſura bilis:ꝯñs eſt falſuz:nā diameter quadrati nō eſt cōmen ſurabilis coſte eiuſdem cuius eſt illa diameter:vñ ſicut demōſtratū eſt i geometria:diameter alicuius quadra ti ſe habet in ꝓportione irrationali ad ſuā coſtā: ꝓbat ꝯñtia: ꝓ quo ſupponit ex arythmetica omnē numeruz omni numero eſſe cōmēſurabilē:mō ſi linea cōponeret ex punctis finitis in numero: ⁊ cū eadē eſſet ꝓportio li nearū:qualis eſt ꝓportio numeroꝝ indiuiſibiliū ex qui bus ille linee ꝯponunt:ſequit quālibet lineaꝫ cuilibet linee eſſe cōmēſurabilē. ¶ Scdo. dato oppoſito cōclu ſionis:ſequeret vel ꝙ nō quelibet linea eſſet diuiſibilis in duo equalia:vel ꝙ indiuiſibile eſſet diuiſibile:q̄ libꝫ iſtoꝝ eſt falſum. primū eſt cōtra geometras:eſt eñ vna ꝓpoſitio in geometria:datā lineā ꝑ equale ſecare. ſecū dū implicat ꝯtradictionē. ꝓbat ꝯñtia de linea cōpoſi ta ex indiuiſibilibus imparibꝰ. ¶ Tertio ſeq̄ret ꝙ tot eſſent indiuiſibilia in linea parua quot eēnt in linea ma gna: ꝓbat ꝯñtia:nā deſcribat vnꝰ triangulꝰ cuius ba ſis ꝯponat ex ſex indiuiſibilibus. deinde ſcribat vna li nea breuior baſi eq̄ diſtans a baſi:que quidē breuior ſit ꝟſus conum:et intercepta inter latera illiꝰ trianguli: tūc ꝓbo ꝙ in illa linea parua ſunt tot indiuiſibilia: q̄t in baſi:nā a quolibet ſex indiuiſibiliū exñtiū in baſi po teſt trahi linea ad conū illiꝰ trianguli ſecās illā lineaꝫ breuiorē:q̄ nō ꝯcurrit cū alia:niſi primo i cono illiꝰ tri anguli:qđ nō eſſet niſi in illa linea breuiori eque diſtan ti baſi:que ſecatur illis ſex lineis ſic ꝓtractis: eēnt ſex indiuiſibilia ſicut in baſi. ¶ Quarto:dato oppoſito cō cluſionis ſequeret ꝙ in circūferētia circuli parui eēnt tot indiuiſibilia ſicut in circumferentia magni circuli ⁊ ſic vna earū eēt tanta quāta alia: ꝯñs eſt falſum: ꝓbat ꝯñtia:nā ſit aliquis circulus magnus cuius circūferē tia ſit cōpoſita ex decē indiuiſibilibꝰ:deinde illi circu lo inſcribatur circulus paruus: tunc ex quo oēs linee ꝓtracte ab illis decē indiuiſibilibꝰ:q̄ ſunt in circūferē tia maioris circuli ꝟſus cētrū eiuſdē circuli : nō cōcur rūt niſi in centro eiuſdē circuli:⁊ cū ille linee ſecāt cir cūferentiā minoris circuli: ⁊ nō ꝯcurrūt in ea:ſequitur tot eſſe indiuiſibilia puta decē in alia circūferētia par ua:quot ſunt i circūferētia magna. ¶ Quinto dato op poſito cōcluſionis ſeq̄ret ꝙ eſſet dare minimū circulū: ꝯñs eſt falſum:ꝯñtia faciliter deduci pōt. ¶ Deinde ar guit ad ꝯcluſionē:quātū eſt ex parte motus:⁊ ſupponi tur primo ꝙ continue duꝫ ſol mouet:vel aliquod aliud corpus luminoſum:tunc vmbra mouetur. ſed tardius: que quidē cauſatur ex opaco obiecto luminoſo:tūc ſic ex quo ita continue mouetur vmbra licet tardius mul to:ſicut corpus luminoſum:ponatur ergo ꝙ corpꝰ lu minoſum moueatur ſolum per indiuiſibile: tunc ex ſup poſito vmbra non mouetur ꝑ maius aut equale:et ſi ꝑ minus ſequitur ꝙ eſt dare minus indiuiſibili quod im plicat. ¶ Secundo ſequeretur ꝙ eſſet aliquis motus: quo non poſſet dari in duplo tardior:ꝯñs falſum: ꝓbat ꝯñtia:nam poſito ꝙ aliquod mobile in aliquo tempo re pertranſeat preciſe tria indiuiſibilia: tūc ſi aliquod mobile poſſet moueri in duplo tardius illo: oporteret ꝙ in eodē tēpore ꝑtranſiret ſubduplū preciſe: mō hoc eſt impoſſibile:nā tunc oporteret ꝙ ꝑtranſiret vnuꝫ in diuiſibile cū medio:et ſic indiuiſibile eſſet diuiſibile:qđ implicat. ¶ Tertio ſequitur. ꝙ nullum corpus poſſet rareſieri vel condenſari:niſi poneretur vacuum. conſe quēs eſt falſum:⁊ ꝓbat ꝯñtia:nā ſit aliquod corpꝰ cō poſitū ex decē indiuiſibilibꝰ ⁊ ꝯdenſet illud:tūc indiui ſibilia adhuc ſunt ita magna ſicut prius: et ꝑ ꝯñs ex q̄ prius occupauerūt ſpatiū maius q̄ occupāt mō ꝯdēſa tiōe facta:ſeq̄t ꝙ priꝰ intercaſit eī ꝑ ſpicebat vacuū. ¶ Dei de arguit ad ꝯcluſionē: quātū tāgit ſitū indiuiſibiliū in ꝯtinuo:ſi ꝯtinuū eēt ꝯpoſitū ex ipſis. nā ſi linea eſſet ꝯpoſita ex pūctis idiuiſibilibꝰ vl' illa haberēt ſe i linea ꝯtinue vel ꝯtigue vel ꝯñter:nō pōt dici ꝙ ꝯtinue:ex eo ꝙ ꝑ diffinitionē ꝯtinuoꝝ cōtinua dicunt quoꝝ vltima ſūt vnū: mō indiuiſibilia nō hñt vltima:tūc etiā indiui ſibilia haberēt ꝑ prima:⁊ ſic indiuiſibile eēt diuiſibile in primū ⁊ vltimū:qđ implicat:nec etiā habēt ſe ꝯtigue: nā cōtigua dicunt:quoꝝ vltima ſunt ſimul:mō q2 indi uiſibilia non habent vltima ſicut iam ꝓbatū eſt:ſequi tur ꝙ non poſſunt eſſe contigua:nec etiā habēt ſe cōſe quenter:nā datis duobꝰ pūctis. ſ. a.b q̄ ſunt de numero punctorū cōponentiū aliquā lineā cōtinuā ꝑ aduerſa riū:tunc ſi a.b. pūcta hñt ſe ꝯñter:⁊ cōponūt lineā con tinuā vna cū alijs:oportet ꝙ inter a.b. puncta interci piatur linea media. ⁊ cū ꝑ aduerſariū illa etiā cōponat ex punctis:ſequit a.b. pūcta nō ſe hñe ꝯñter:ex eo ꝙ cō ſequenter ſe habere dicunt ea:inter q̄ nō cadit medium eiuſdē rōnis:⁊ ſm ꝙ argutū eſt de a.b. punctis ita con formiter poteſt argui de quibuſcunq; duobus punctis alijs. ¶ Secundo ex indiuiſibilibus ſibi inuiceꝫ appo ſitis non reſultat maius. ergo ꝯtinuū nō eſt ꝯpoſitū ex indiuiſibilibus:ꝯñtia eſt nota de ſe:⁊ añs probatur:nā q̄n indiuiſibile apponitur indiuiſibili ad cōſtitutionē cōtinui:vel tangūt ſe mutuo ſm ſe tota: vel ſolū ſm eo rū partes:nō pōt dici ſecundū:ſi autē dicatur primum tunc oportet ea eſſe omnino in eodē ſitu:⁊ ſi ſic tunc vnū cū vno nō occupat maiorē locū q̄ vnum ſolū: nec vnuꝫ cum duobus:nec vnum cum tribus:⁊ ſic in infinitum: et per conſequens non tot quin plura poſſunt apponi abſq; hoc ꝙ faciant aliquam extenſionem ⁊ magnitu dinem:vnde recte eſſet de punctis ſi tangerent ſe ſecun duꝫ ſe tota:ſicut eſſet de duobus corporibus tangenti bus ſe ſecunduꝫ ſe tota:vnde ſi eſſent duo corpora tan gentia ſe ſcdm ſe tota: non ambo occuparent locum maiorem:q̄ faceret vnum ſoluꝫ:ſicut patet de materia et forma ſubſtātiali equi: vel aſini. ¶ Deide arguitur ad concluſionem quantum tangit eſſe vel non eſſe indi uiſibilium:⁊ hoc ſic: que non ſunt in rerum natura ex il lis non componitur aliquid:ſed indiuiſibilia ſicut pū cta ⁊ inſtantia non ſunt in rerum natura: ergo ⁊c. maior eſt nota:minor probatur de punctis:nam ſi in cōtinuo eſſet aliqua talis res indiuiſibilis ſicut eſt punctus:vl' ergo illa res eſſet ſubſtantia vel accidens:nullum iſto rum poteſt dici:non ſubſtantia:quia vel materia vel for ma vel compoſitum ex his. non poteſt dici ꝙ ſit mate ria:quia tunc materia eſſet corruptibilis quod eſſet cō tra philoſophiam:probatur conſequentia in diuiſione continui puta linee ſuper alio puncto: nec poteſt dici ꝙ punctus ſit forma ſubſtantialis inherens materie: nam tunc oporteret aſſignare ſibi pro ſubiecto vnaꝫ ma teriā indiuiſibilē:et tūc etiā de illa argueret ꝙ eēt cor ruptibilis ſicut argutū eſt:nec pōt dici ꝙ ſit ſubſtantia ꝯpoſita ꝯ ꝯgit. ¶ Si aūt dicat ꝙ ſit accidēs:cū accidēs ſit in ſubiecto ſibi adeq̄to opꝫ illi pūcto aſſignare vnuꝫ ſubiectū indiuiſibile qđ eēt materia prima:vel forma:

vel ſubſtantia cõpoſita:ſed nullũ iſtoꝝ eſt indiuiſibile. ¶ Scḋo. nã ſi ponerent̄ talia indiuiſibilia in ꝯtinuo ſicut puncta:tũc in ſphera ſolida ⁊ oĩno ꝯtinua ĩ medio eiꝰ poneret̄ tale indiuiſibile:qḋ ſolet vocari cẽtrũ:ſed ꝓbat̄ ꝙ nõ:nã ponamꝰ ꝙ aliqua ſphera ſolida ⁊ oĩno ꝯtinua moueat̄ circulariter:tũc q̄rit̄ vtrũ illud indiuiſibile in medio:qḋ vocas punctũ:moueat̄ vel nõ. Si dicis ꝙ mouet̄:ꝯ̄:cõtinue manet in eodem ſitu:nec mutat illũ ſitũ ſm̄ ſe totũ:nec ſm̄ eiꝰ ꝑtes. g̃ non mouet̄. ſi aũt dicis ꝙ ille punctꝰ quieſcat:tũc ſi ponit̄ accidens:tũc oporteret ſubiectũ eiꝰ quieſcere:⁊ cũ eius ſubiectũ ponat̄ ꝑs ſphere mote ſequit̄ ſpherã motã nõ eſſe continuã:qḋ eſt ꝯ̄ caſum:ꝯñtia tenet ex eo ꝙ cuiuſlibet cõtinui ſolidi vna ꝑs nõ mouet̄ niſi alia ꝑs moueatur ⁊c. Diceres tu ex quo tu negas talia indiuiſibilia:quõ ergo intelligẽde ſunt tales ꝓpoſitiões:ſphericũ tangit planũ in puncto:linea eſt longitudo cuiꝰ extrema ſunt duo puncta. Circulus eſt in cuiꝰ medio eſt pũctꝰ a quo oẽs linee ⁊c. ¶ Pro q̄ eſt notandũ ꝙ hoc nomẽ pũctꝰ eſt nomẽ priuatiuũ ſignificans carẽtiã diuiſibilitatis nõ ſimpliciter:ſed cũ diſtributione facta ꝑ hoc nomen totũ qḋ diſtribuit ꝑtes quãtitatiuas:⁊ ſm̄ hoc:hoc nomẽ pũctus equiualet huic orationi magnitudo ⁊ nõ tota magnitudo:prout ly totũ diſtributiue tenetur:⁊ idẽ qñ ꝙ de iſta oratiõe magnitudo:⁊ non tota magnitudo eſt verificabile hoc nomen punctus:et ideo ex quo magnitudo eſt terminus alicuius magnitudinis:et tamẽ nulla tota:hoc eſt nulla ſm̄ quãlibet eius partẽ:ita dicimus punctũ eſſe terminũ magnitudinis:⁊ ſic vnũ tẽpus eſſe terminũ alterius temporis:⁊ nullum totũ:ita etiã dicimus inſtans eſſe terminũ temporis:⁊ ſimiliter dicimus de momẽto reſpectu motus:et ſicut eſt dictũ de pũcto ita proportionaliter dicatur de linea et de ſuperficie. Et ſm̄ hoc ꝓdicte ꝓpoſitiones ſunt intelligende:prima quũ dicit ſphericũ tangit planũ in puncto .i. ſecundũ aliquã magnitudinẽ:ſed ſecundũ nullã totã tangit:quacunqꝫ eñ magnitudine data ſecundũ quã tangit:eſt dare aliquã partẽ eius ſm̄ quã non tangit:⁊ ideo quia tangit ſm̄ aliquã eius partẽ:⁊ ſecundũ aliquã eius non:⁊ ſic in infinitũ:et non eſt dare ita modicam quin minorẽ:nos dicimus ſphericũ tangere planũ in puncto. ¶ Ad ſecundã:linea eſt longitudo cuius extremitates ſunt duo puncta .i. due magnitudines:quarũ nulla ſecundũ ſe totam exterminat lineã. ¶ De tertia quũ dicitur circulus eſt ⁊c. .i. in cuius medio eſt aliqua magnitudo a cuius cõuexo omnes linee ducte ⁊c. ⁊ non eſt dare in circulo ita paruam quin ſit dare adhuc minorẽ a cuius conuexo oẽs linee ducte ad circũferentiã ſunt equales. ꝓportionaliter exponant̄ oẽs alie ꝓpoſitiones conſimiles.

Ad rationes principales. Ad primam numerus componitur ex vnitatibus q̄ ſunt indiuiſibiles:ergo ⁊ linea cõponitur ex punctis:negatur ꝯñtia:q2 ad cõſtitutionẽ numeri nõ oportet fieri extẽſionem ſicut ad cõſtitutionẽ continui. vñ intelligẽtie ſimplr̄ indiuiſibiles pñt nũerari. ¶ Ad ſecundã de diuiſione celi dictũ eſt:licet non ſit diuiſibile ꝑ ſeparationẽ partis a parte:tamẽ eſt diuiſibile per ſignationẽ partis a ꝑte nec etiã ſibi repugnat diuiſio ratione qua ꝯtinuũ:licet bene ſibi repugnet rõne qua tale cõtinuũ. ¶ Ad tertiã dico ꝙ Ariſto. eſt ibi locutꝰ exẽplariter. ¶ Ad quartã vbiqꝫ in linea eſt punctꝰ:exponatur ſic .i. non ita modica pars q̄n minor:vel ſic:vbiqꝫ in linea ⁊c. .i. vbiqꝫ partes linee protenſe ſunt adinuicem vna vſqꝫ ad aliam ſine medio intercepto. ¶ Ad quintã põt dici ꝙ q̄ſtio intelligit̄ de ꝑtibꝰ integralibꝰ ⁊ nõ ẽentialibꝰ. etiã falſũ eſt ꝙ materia ſit indiuiſibilis. et quũ dicebatur nõ eſt quãta:nego:immo eſt quãta ⁊ extẽſa. ⁊ cũ dicebat̄ per Ariſto. nec eſt quid:nec quale:nec quantũ:hoc intelligitur:quantũ eſt ex parte ſui:nõ determinat ſibi aliquã certam:⁊ determinatã formã ſeu quantitatẽ:ſed eſt indifferens:et per formã quã recipit ad talem vel ad talem quãtitatem determinaret̄ ⁊c.

Quęſtio II.

QVæritur ſecũdo vtrũ ꝯtinuũ ſit diuiſibile ĩ ſemꝑ diuiſibilia:⁊ arguit̄ ꝙ nõ:nã ꝯtinuũ eſt diuiſibile ĩ duas medietates ſed due medietates nõ ſunt ſemper diuiſibiles:nã due medietates ſunt corruptibiles:ſꝫ qñ ſũt corrupte nõ amplius ſunt diuiſibiles. ergo due medietates nõ ſemper ſunt diuiſibiles. ¶ Secũdo. ſi cõtinuũ eſſet diuiſibile in ſemꝑ diuiſibilia:ponat̄ g̃ ꝙ ꝯtinuũ ſit diuiſũ in oĩa ĩ q̄ põt diuidi:tũc vel eiꝰ ꝑtes ſunt diuiſibiles vel indiuiſibiles:ſi diuiſibiles ſequit̄ ꝙ ꝯtinuũ nõ eſt diuiſum in oĩa in que põt diuidi:qḋ eſt cõtra caſum:ſi indiuiſibiles ſequit̄ cõtinuũ nõ fuiſſe diuiſibile in ſemꝑ diuiſibilia. ¶ Tertio capiatur aliquod vas vitreũ vniforme ꝑ totum:plenũ aqua ⁊ claudatur ꝙ non poſſit ſubingredi aer:⁊ exponatur frigori ita ꝙ aqua in ipſo cõgeletur:et cõdenſetur:qua cõgelatione facta:illa aqua occupat minorem locũ q̄ prius occupauerat:⁊ cũ non poſſit aer ſubingredi ad replendũ:ſequitur ꝙ vel ibi ſit vacuũ vel vitrũ frãgeret̄. nõ relinquit̄ ibi vacuũ propter hoc ꝙ natura mirabiliter abhorret vacuũ:ergo illud vas frangetur ⁊ cũ poſitũ ſit eſſe ꝑ totũ vniforme ſequit̄ ꝙ nõ magis frãget̄ ſuꝑ vna ꝑte q̄ ſuꝑ alia:ergo ſi frangeret̄ frãgeret̄ ſuꝑ quãlibet partẽ:qua fractione facta:querit̄ vtrũ relinquantur partes diuiſibiles vel indiuiſibiles. ſi dicatur ꝙ indiuiſibiles:tũc tale ꝯtinuũ nõ erat diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Si autem diuiſibiles:tunc tale vitrum non eſt fractum ſecũdum quãlibet eius partẽ. ¶ Quarto nã capiatur aliqua portio vitrea circularis:⁊ ſupponatur alicui multũ graui:ſicut turri:⁊ ponatur ſuꝑ aliqḋ planũ bene durũ:tũc ſi nõ q̄libet illarũ partiũ euadet̄:ſequit̄ ꝙ aliqua illaꝝ tenebit illã turrim ſurſum:⁊ non tanget planũ inferiꝰ:qḋ videt̄ incõueniẽs. ¶ Quinto. nam ſit aliqua portio ignis vbi eſt centrũ terre:tũc certũ eſt ꝙ illa nõ quieſcet ibi cũ ſit extra locũ naturalẽ:ergo mouebit̄ ſurſũ:⁊ cũ nõ ſit maior rõ q̄re potiꝰ mouebit̄ v̇ſus vnũ pũctũ q̄ v̇ſus aliũ:ſequit̄ ꝙ ꝑtes eius diuidunt̄ abinuicẽ ⁊ vna mouebit̄ v̇ſus vnũ punctũ celi et alia v̇ſus alium:⁊ cũ infinita ſint puncta concaui orbis celi:ſequit̄ ꝙ hoc diuidet̄ in ĩfinitas partes:⁊ nõ ampliꝰ videt̄ poſſe diuidi:⁊ ſic nõ eẽt diuiſibile in ſemꝑ diuiſibilia. ¶ Sexto capiat̄ aliqua terra pura poſtq̄ partes illiꝰ terre nullã habẽt tenacitatẽ tenentẽ adinuicẽ:ꝓpter hoc ꝙ tenacitas ⁊ tenẽtia partiũ adinuicẽ cauſat̄ ex humiditate:qua caret t̄ra pura:ſequit̄ quãlibet partẽ terre cadere ⁊ ſeparari ab alia:qua ſeparatione facta q̄rit̄ vtrũ aliqua illarum partiũ ſit diuiſibilis:vel indiuiſibilis. ſi indiuiſibilis ꝯtinuũ nõ erat diuiſibile in ſemꝑ diuiſibilia:ſi diuiſibilis nõ q̄libet pars cecidit ab alia:qḋ eſt contra caſum.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in iſto ſexto. ¶ In iſta q̄ſtione primo videndũ eſt de q̄ſito. ſecundo videndũ eſt an ꝯtinuũ ſit ꝯpoſitũ ex indiuiſibilibus infinitis poſtq̄ viſum eſt ꝙ nõ ex finitis.

Quantum ad primum ſciendum eſt ꝙ in propoſito non intelligimus de diuiſione que fit ꝑ talem ſeparationem partiũ abinuicez. ſed de diuiſione que fit ꝑ ſignationem anime partium extra inuicem. ¶ Tunc ſit prima concluſio. Quodlibet continuũ eſt diuiſibile in partes quarum quelibet eſt vlterius diuiſibilis: probatur: vnũquodq; eſt diuiſibile in ea ex quibus componitur. ſed quodlibet continuum componitur ex partibus diuiſibilibus: ergo. maior eſt nota: minor patet ex eo ꝙ continuum non componitur ex indiuiſibilibus ſaltem finitis in numero: vt oſtẽſum eſt in alia queſtione: et ideo oportet quamlibet partem aliquotaʒ cõtinui eſſe diuiſibilem. ¶ Et cõfirmatur minor: pro quo ſupponitur ꝙ cuiuſlibet totius ad ſuam partem eſt ꝓportio finita. Secũdo ꝙ diuiſibilis ad indiuiſibile nulla eſt proportio finita. His duobus ſuppoſitis cũ quodlibet continuum ſit quoddam totum diuiſibile ſequitur ꝙ ipſius ad quamlibet ſui partem integralem eſt ꝓportio finita: et per conſequens eius quelibet pars integralis ex qua componitur eſt diuiſibilis poſtꝙ diuiſibilis ad indiuiſibile nulla eſt proportio ꝛc. ¶ Secunda concluſio. poſito per imaginationem ꝙ in infinitas partes continuum eſſet diuiſum adhuc infinite remanerent partes indiuiſe: ⁊ adhuc diuiſibiles: patet hoc: ſi per imaginationem in prima parte proportionali alicuius hore aliquod continuum diuidatur in duas medietates ſcilicet a. ⁊ b. ⁊ in ſecunda parte proportionali eiuſdem hore a. non diuidatur: ſed b. in duas medietates ſcilicet c. ⁊ d. ⁊ in tertia parte ꝓportionali c. non diuidatur: ſed d. ⁊ ſic in infinitum: in fine hore continuum eſſet diuiſum in infinitas partes. et adhuc eſſent infinite non diuiſe: ſed diuiſibibiles ſcilicet a. c. e. ꝛc.

¶ Tertia concluſio. non eſt poſſibile continuuʒ eſſe diuiſum tantum quantuʒ poteſt diuidi: probatur: ex quo eſt compoſitũ ex ſemper diuiſibilibus nunꝙ per aliam diuiſionem deuenietur ad aliquas partes: quin vlterius ſint diuiſibiles. ¶ Secundo. ſi eſſet poſſibile continuum eſſe diuiſum tantum quantum poteſt diuidi: tũc queritur tali diuiſione facta vel remanerent diuiſibilia: vel ĩdiuiſibilia. Si remanerẽt diuiſibilia ſequitur non eſſe continuum tantum diuiſum quantuʒ poteſt diuidi. Si remanent indiuiſibilia ſequitur ꝙ ex illis illud continuum diuiſum erat compoſituʒ: quod eſt contra dicta in precedenti queſtione.

Quantũ ad ſecundũ ſciendũ eſt ꝙ rationes Ariſto. et rationes que facte ſunt preter illam qua probatur non eſſe talia indiuiſibilia: non ſufficienter probant continuum non eſſe compoſitum ex indiuiſibilibus infinitis: vnde ſi quis vellet ponere continuum eſſe compoſitum ex indiuiſibilibus infinitis bene concederet ꝙ indiuiſibile additum indiuiſibili nõ faceret maius: et ſimiliter quotquot indiuiſibilia ponuntur finita non facerent extenſionem: ſimiliter qui ſic vellet ponere diceret ꝙ indiuiſibilia: vt puncta in linea: nec ſe haberent conſequenter nec contigue: nec cõtinue: ſed inter quecunq; eſſent infinita media: et ꝗuis continuũ componeretur ex punctis tamen non oportet eſſe proportionem finitam totius ad ſuam partem ſcilicet pũctũ: q: non oportet eſſe proportionem finitã totius ad ſuam partem non aliquotam: ſed bene ad ſuam partem aliquotam. modo cum continuum cõponeretur ex indiuiſibilibus infinitis: nullum indiuiſibile eſſet pars aliquota continui. Et poſſet imaginari in ſimilitudinẽ: ꝗ tẽpus infinitum cõponitur ex diebus infinitis ad quarum tamen nullam habet proportionem finitã: ſed ad quamlibet earum ſe haberet recte: ſicut diuiſibile ad indiuiſibile: ſed in hoc eſt differentia in iſto: ⁊ in noſtro ꝓpoſito ꝙ illi dies ſe habent continue vel contigue vel conſequenter in tempore infinito: ſed ſic non eſſet de indiuiſibilibus in continuo ꝛc.

Ad rationes principales. Ad primam dico ꝙ non intelligendum eſt ꝙ continuum ſit diuiſibile in ſemꝑ diuiſibilia id eſt perpetue diuiſibilia ſed in ſemꝑ: id eſt que non tantum poſſunt diuidi quin partes eorum ſint diuiſibiles. ¶ Ad ſecundam. ſi continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia ponatur ꝙ ſit diuiſuʒ in omnia in q̃ poſſet diuidi: dico ꝙ poſitio nõ debet admitti: ex quo eſt impoſſibilis: vt dicit concluſio. ¶ Ad tertiam dico ꝙ ſi iam eſſet aliquod tale vas vitreum vniforme per totum: non eſſet poſſibile propter motuʒ celi et actiões diuerſas eius in iſtis inferioribus illud vas manere ſic vniforme per tempus: ⁊ ſecundum hoc ſoluitur ratio: nam ſtatim cum illud vas eſt difforme ratio eſt quare magis frangitur ſecundum vnam parteʒ ꝗ ſecundum aliam. Sed ſi illud vas maneret vniforme tunc poteſt dici ꝙ aqua interius non congelaretur: nec illud vas frangeretur: ꝗuis aqua in alio vaſe et multo fortiori difformi bene congelaretur: et illud vas frangeretur. ¶ Ad quartam dico ꝙ quum aliqua portio vitrea circularis erigeretur ſuper aliquo plano ſub turri noſtre domine: ſic ꝙ illud planum eſſet chorda illius portiõis circularis: tunc illud vitruʒ frãgeretur: ſed non ſm quamlibet eius partem: et vlterius concedo non eſſe inconueniens ibi manere multas paruas portiones circulares non fractas ſuſtinentes illud graue ne fiat immediatum illi plano ſuppoſito illis portionibus vitreis circularibus. ¶ Ad quintaʒ dico ꝙ ſi in centro terre eſſet aliqua portio ignis: dummodo medium eius eſſet medium mundi quieſceret in medio mundi naturaliter: quia quare flamma aſcendit et mouetur ad ſpheram ſuam eſt: vt fiat pars alicuius: cuius medium eſt medium mundi: vnde debetis ſcire ꝙ ſi celum eſſet graue non propter hoc deſcenderet poſtꝙ medium eius eſt medium mundi. Similiter ſi tota terra non eſſet ſolida: ſed eſſet inferius concaua: ſic tamen ꝙ medium eius eſſet medium mundi eque naturaliter quieſceret ſicut modo: et ideo ſi eſſet aliquis ignis in medio mundi: cuius medium eſſet medium mundi: non aſcenderet: ſed bene ibi quieſceret: ſed ſi eſſet ex vna parte centri tunc moueretur ad partem celi propinquiorem ſibi. ¶ Ad vltimam poteſt dici ꝙ nullum eſt de facto continuum quod ſit omnino ſine humiditate et tenacitate partium adinuicem: vel aliter poteſt dici ꝙ ſi eſſet aliquod tale: tunc tale non eſſet continuum continuitate in. quantum cõtinuitas eſt idem quod tenacitas: nihilominus hoc bene eſt cõtinuum continuitate que eſt idem quod immediatio partium. quare ꝛc. Rationes Zenonis ſolute ſunt circa textum.

Queſtio.III.

Queritur conſequẽter tertio vtrum indiuiſibile poſſit moueri: et arguitur ꝙ ſic: intellectus eſt indiuiſibilis: et tñ põt moueri motu alterationis quia aliquando mouetur de vitijs ad ꝟtutes: de vna opiniõe ad aliã: et ab obiecto extra mouẽte ipm

cauſante in ipſo ſpeciem intelligibilem. ¶ Secundo probatur φ indiuiſibile poſſit moueri localiter: nã motis nobis mouent oĩa que in nobis ſunt: ergo motis localiter nobis intellectus qui in nobis eſt mouetur localiter: ſimiliter ſi puncta eſſent in continuo ipſo moto localiter illa puncta mouerentur localiter. ¶ Tertio. indiuiſibile poteſt quieſcere: ergo ĩdiuiſibile poteſt moueri: cõſequẽtia tenet ex eo φ quies et motus ſunt priuatiue oppoſita que habent fieri circa idẽ ſucceſſiue: antecedens patet: quia indiuiſibile poteſt ſe habere ſimiliter ſecundum prius ⁊ poſterius: ergo indiuiſibile poteſt quieſcere: conſequentia tenet per deſcriptionẽ quietis: antecedẽs pꝫ de intellectu noſtro. ¶ Quarto. indiuiſibile eſt in loco: ergo poteſt moueri localiter: cõſequẽtia tenet de ſe: añs ꝓbat: q2 indiuiſibile eſt in loco ſaltem diffinitiue: ergo ⁊c.

In oppoſitũ eſt Ariſtoteles ĩ iſto ſexto dicens: omne mobile per ſe eſt diuiſibile. ¶ In iſta queſtione primo diſtinguendum eſt de indiuiſibili. Deinde reſpondendum eſt ad queſtionem.

Quantum ad primum ſciendum φ indiuiſibile capitur dupliciter. Uno modo habẽs poſitionem in continuo: et non exiſtens totum in toto: ⁊ totum in qualibet parte cõtinui: ſicut ſolet imaginari de punctis in lineis. Secundo ſolet imaginari ſiue capi indiuiſibile non habens poſitionem in continuo ſed φ ſit totum in toto: ⁊ totum in qualibet parte: ſicut intellectus humanus. ¶ Deinde ſupponendum eſt hic qđ ſit moueri ꝑ ſe ⁊ quid moueri per accidens: vnde illud dicitur moueri per ſe: quod non mouetur ad motum alterius in quo eſt: et tamen mouetur. Moueri per accidens eſt quando aliquid mouetur ad motũ alterius in quo eſt ⁊c.

Quantum ad ſecũdum ſit iſta prima concluſio. ſecundum Ariſtotelem indiuiſibile non põt ꝑ ſe moueri localiter: ꝓbatur: nam omne quod ꝑ ſe mouetur localiter partim eſt in termino a quo: et partim in termino ad quem: ſed indiuiſibile non poteſt eſſe partim in termino a quo et partim in termino ad quem: ergo indiuiſibile non poteſt moueri per ſe localiter: minor eſt nota de ſe: ex eo φ indiuiſibile nõ habet partes. Secundo oĩe quod mouetur localiter prius pertrãſit minus ſpatium φ̃ ſibi equale: patet hoc: nam omne qđ pertranſit ſpatium ſibi equale pertranſit illud in tempore: ergo in parte illius temporis pertranſit minus: ſi ergo indiuiſibile mouetur localiter prius pertranſit ſpatiũ minus φ̃ equale: qđ implicat. Tertio ſic: indiuiſibile non poteſt moueri motu recto ſcilicet ſurſum vel deorſum: ⁊ hoc per ſe. probatur: nam poſito φ eſſet aliquod indiuiſibile ſurſum quod eſſet graue illud non caperet ſub ſe mediũ alicuius latitudinis: et per conſequens nihil ſibi reſiſteret: ⁊ ſic ſubito trãſiret illud medium: et per conſequens non moueretur ex eo φ nullus motus ſit ſubito. hoc quantum ad motũ localem. ¶ Quantum ad motum alterationis primo ſciendũ eſt φ duplices ſunt qualitates: quedam ſunt qualitates ſpirituales: et inextenſe ſicut ſunt ſpecies intelligibiles in intellectu. quedã autẽ ſunt qualitates corporee extenſe: ſicut ſunt albedo et nigredo. Tũc ſit prima concluſio. indiuiſibile non poteſt moueri motu alterationis quantum ad qualitates corporeas et extenſas: patet hoc de indiuiſibili non habente poſitionem in continuo: tale enim non poteſt albefieri: nec calefieri: ſimiliter probatur de indiuiſibili habente poſitionẽ in continuo: ſcilicet de punctis primo: nã talia nõ ſunt in rerũ natura: nec poſſunt eſſe: ⁊ etiam ſi eſſent nõ poſſent alterari: ꝓbatur: quia non haberent reſiſtentiam: nam ipſis exiſtentibus ſi haberent reſiſtentiam: ſequeretur φ in linea eſſet reſiſtentia infinita: et in quolibet continuo: probatur conſequentia ex eo φ infinita ſunt puncta in linea: quorũ quodlibet haberet reſiſtentiã. ¶ Secunda concluſio. indiuiſibile quod dicitur nõ habere poſitionem in ꝯtinuo bene põt alterari quãtũ ad qualitates ſpirituales et inextenſas: ⁊ hoc ꝓbauit prima ratio. et hoc de motu alterationis. Deinde quantum ad motũ augmentationis ſit iſta concluſio. φ indiuiſibilia non poſſunt augmentari: nec diminui: ſemper intelligendo ꝑ ſe: patet: nam omne tale quod eſt ꝑ ſe augmẽtabile: vel diminuibile: eſt diuiſibile. Deinde quantum ad motum ꝑ accidens ſit prima concluſio: indiuiſibile quod imaginatur habere poſitionem in cõtinuo non eſt mobile ꝑ accidens: patet: quia nõ eſt nec poteſt eſſe ſicut ꝓbabatur: nihilominus ſi eſſet bñ moueretur ꝑ accidens. ¶ Secunda concluſio. Indiuiſibile quod imaginatur non habere poſitionem continuo modo quo dictum eſt bene poteſt moueri ꝑ accidens: q2 poteſt moueri ad motũ corporis in quo eſt: quale indiuiſibile ponitur intellectus noſter. ¶ Sed quantũ ad augmentationem ſciendum eſt φ aliquid dicitur augeri ꝑ accidens: quia aliquod in quo eſt factũ eſt maius licet ipſum non ſit factũ maius: licet bene informet corpus maius: et iſto modo intellectus noſter dicitur augeri ꝑ accidẽs ſecundum augmentationẽ corporis in quo eſt. ¶ Alio modo dicitur augeri ꝑ accidens: nõ ſolum quia illud in quo eſt ſit auctum: ſed ipſummet. licꝫ concomitatiue ad augmentationem illius in quo eſt ſicut albedo in ſorte dicitur aucta ꝑ accidẽs ſorte augmẽtato: quare ⁊c.

Ad rationes principales. Prima eſt ꝓ vna ꝯcluſione. Secunda ꝓbat φ indiuiſibile põt moueri ꝑ accidẽs. ¶ Ad tertiã nego φ ĩdiuiſibile ꝑ ſe poteſt quieſcere: dico φ ad hoc φ aliquid per ſe quieſcat: non ſufficit φ ſimiliter ſe habeat ſecundum prius ⁊ poſterius: ſed etiam requiritur φ ſit aptum natum per ſe diſſimiliter ſe habere ſecundum prius ⁊ poſterius: modo hoc non poteſt verificari de indiuiſibili. ¶ Ad quartam dico φ ad hoc φ aliquid moueatur per ſe localiter non ſufficit φ ſit in loco diffinitiue: ſed requiritur φ ſit in loco circumſcriptiue. Quis ſic dicat Ariſtoteles ſicut dictum eſt: tamen ſecundum fidem et veritatẽ tenendum eſt φ indiuiſibile ſicut angelus poteſt ꝑ ſe moueri localiter.

Queſtio. IIII.

QVeritur quarto. vtrũ velocitas in motu locali attendatur penes tantum ſpatium ꝑtrãſitum. ⁊ videtur primo φ nõ: nã ſi ſic ſequeretur φ ſi duo mobilia in eadem hora mouerẽtur quorũ vnum pertranſiret maius ſpatiũ φ̃ aliud: φ illud quod ꝑtranſiret maius ſpatium: velocius moueretur: ꝯñs eſt falſum: conſeq̃ntia tenet de ſe: falſitas cõſequentis declarat: nam poſito φ ſor. ⁊ Plato in eodem inſtanti incipiant moueri a Pariſius verſus Romam et moueantur vniformiter in eodem tempore veniant Romã: tunc clarum eſt φ Sortes et Plato ſunt eque veloci.

ter moti:et tamē ſuppoſito ꝙ Sortes ſit in duplo ſpiſſior Platone:ipſe maius ſpatium pertranſit.ergo videtur ꝙ ex pertranſitione maioris ſpatij in eodem tēpore nō debeat argui aliquod velocius moueri. ¶ Secundo arguitur ratione Zenonis:nam poſito ꝙ a.b. mobilia moueanꝭ ſup c.d.magnitudinibꝰ a.ſup c.b.ſup d.⁊ ſit taliter ꝙ magnitudo c.ſit dupla ad magnitudinē d.Alterius cū hoc ponaꝭ ꝙ magnitudo c.ↄ̄ moueaꝭ tāta velocitate quāta moueꝭ a.magnitudo aūt d.quieſcat:⁊ ſint a.⁊ b.potētie eq̄les ⁊ moueanꝭ a.⁊ b.potētie eq̄les:⁊ reſiſtentie earū ſint equales et moueātur ſecūdum totalem conatum eorum cum tali reſiſtentia: tūc a.et b.mouentur eque.velociter et ex eiſdem proportionibus potentie mouentis ad ſuam reſiſtentiam: et tamen a.duplum ſpatium pertranſit ad ſpatium pertranſituꝫ ab b.propter hoc ꝙ magnitudo c.dupla eſt ad magnitudinem d.et contra mouetur tāta velocitate: quā ta moueꝭ a. ¶ Itē ſit vnū lignum longū inter duos parietes et vnum lignum breue: quorum quodlibet ſecundum vnum eius extremum tangit vnum de ipſis parietibus:et incipiant moueri:et moueantur taliter ꝙ eq̄ cito ſecundum alia extrema eorum tangant alium parietem:tunc iſta duo ligna tranſeunt equale ſpatium: quia ſpatium interceptum inter duos parietes : et tamen clarum eſt ꝙ lignum breue velocius mouetur.

¶ Quarto.poſito ꝙ ſint duo grauia in concauo orbis lune:que grauia debeant deſcendere:et deſcendāt vnū per arcum et aliud per chordaꝫ:⁊ ambo eque cito veniant ad medium mundi:tunc clarum eſt ꝙ iſta pertranſeunt ſpatia inequalia in eodem tempore:et tamē eque velociter mouentur:quod probatur ſic: eque velociter deſcendunt:ergo eque velociter mouentur: conſequentia videtur tenere: et antecedens probatur:eque cito veniunt deſurſum ad deorſum: quia in principio motus erant eque ſurſum:et in fine motus ſunt eque deorſum ⁊c.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in iſto ſexto vbi deſcribit motum velocem: dicit enim velocius moueri quod in minori vel equali tempore plus pertranſit de ſpatio:ergo videtur ꝙ velocitas ſit capienda penes tantum ſpatium in tanto vel tanto tempore pertranſitum. ¶ In iſta queſtione primo aliqua ſunt notanda:ſecundo ponende ſunt concluſiones.

Quantum ad primum notandum eſt ꝙ velocitatem attendi penes aliquod: non eſt aliud ꝙ̄ velocitatem menſurari ⁊ cognoſci per illud recte ſicut per vlnā mēſuramꝰ pannū et cognoſcimꝰ quātitatem eius. ¶ Secūdo ſciēdū eſt ꝙ mēſura debet eſſe inuariabilis:vnde ſi vlna mō eſſet lōgior et cras breuior ⁊ poſt cras iterum longior:tunc non poſſemus bene per eam menſurare: ita oportet eſſe ſimiliter de illo per quod debet menſurari velocitas. ¶ Tertio notandum eſt ꝙ velocitas poteſt attēdi vel cognoſci penes aliquid tanꝙ̄ penes cauſam:vel tanꝙ̄ penes effectū. Penes cauſam ſicut penes proportionē potentie mouentis ad ſuam reſiſtentiam: vnde illam velocitatem dicimus eſſe maiorem que prouenit ex maiori proportione potētie mouentis ad ſuam reſiſtentiam: et illam dicimus eſſe duplam ad aliaꝫ que prouenit ex dupla proportione ad proportionē aliam:ex qua prouenit alia. Nō autē nolo dicere penes quod attendatur tanꝙ̄ penes cauſam: ſed de hoc dicetur in ſeptimo.ſed modo volo dicere penes quid attenditur tanꝙ̄ penes effectū: et primo quo ad motum localem:quorū vnus eſt rectus et alius circularis.

Quantum ad ſecundum ſit iſta concluſio generalis motui recto et motui circulari: ꝙ velocitas motus localis attenditur penes ſpatium pertranſituꝫ:non abſolute:ſed in ordine ad tēpus. probatur per diffinitioneꝫ velocitatis motus: poſitā ab Ariſtotele in iſto ſexto. ¶ Secunda concluſio. velocitas in motu locali recto non attenditur penes ſpatiuꝫ corporale pertranſitum in tanto vel tanto tempore:probatur per primam rationem ante oppoſitum. ¶ Et confirmatur: nam ſic ſequeretur ꝙ in deſcenſu alicuius grauis illud graue moueretur in duplo velocius ſua medietate : conſequens eſt falſum : falſitas patet ex eo ꝙ in tali motu ſemper pars mouetur ita velociter ſicut totum: conſequentia probatur: nam totum pertranſit duplum ſpatiuꝫ corporale ad ſpatium pertranſitum a ſua medietate:ergo ſi velocitas attenditur penes ſpatium corporale pertranſitum ſequitur quod dictum eſt. ¶ Tertia concluſio. velocitas in motu recto non attenditur penes ſpatiuꝫ ſuperficiale pertranſitū in tanto vel in tanto tēpore. probatur ſicut precedens. ¶ Quarta concluſio. velocitas in motu recto attenditur penes ſpatiuꝫ lineale in tanto:vel in tanto tempore pertranſitum. probatur. nam attenditur penes ſpatium per primam concluſionem:et non penes ſpatiū corporale per ſecundaꝫ concluſionem:nec penes ſpatium ſuperficiale:per tertiaꝫ:ergo relinquitur ꝙ penes ſpatium lineale:conſequentia tenet ex eo ꝙ omne ſpatiuꝫ eſt corporale:vel ſuperficiale:vel lineale. ¶ Quinta cōcluſio. velocitas in motu locali recto nō attenditur penes ſpatiuꝫ lineale deſcriptuꝫ a puncto corporis moti velociſſime moto:probatur:nam poſito ꝙ ſortes ⁊ plato currerent eque cito de vno termino ad alium terminum:⁊ ante finem ſor. extenderet brachium tunc non propter hoc ſortes moueretur velocius platone licet aliquis punctus ſortis ſit velocior motus aliquo puncto platonis. ¶ Sexta concluſio. velocitas in motu locali recto non attenditur penes ſpatium lineale totale inter terminum a quo:⁊ terminum ad quē interceptum:probatur per rationeꝫ ante oppoſitū de ligno longo ⁊ breui. ¶ Septima concluſio. velocitas in motu locali recto attenditur penes ſpatium lineale maximum deſcriptum a puncto medio ſeu centrali vel ſibi equiualenti corporis moti. probatur: nam attenditur penes ſpatium lineale per quartam concluſionem: ſed non attenditur penes ſpatiuꝫ lineale deſcriptum a puncto velociſſime moto per quintaꝫ concluſionē: nec penes lineale interceptū inter terminuꝫ a quo ⁊ terminū ad quē p ſextā concluſionē:ergo attenditur penes ſpatiū maximū lineale ⁊c. ↄ̄ſequētia tenet a ſufficienti diuiſione. igitur ⁊c.

Ad rationes principales. Prima vadit pro quinta concluſione ſcilicet ꝙ non attenditur penes ſpatiuꝫ corporale. ¶ Ad ſecundam de ſpatio contra moto dico ꝙ velocitas attenditur penes ſpatium lineale deſcriptum a mobili deducto motu alicuius alterius. ex hoc patet qualiter ratio Zenonis non procedit in oppoſitum:⁊ ſi ſpatium contra mouetur:tunc velocitas mobilis debet capi penes ſpatium imaginatum:quod mobile deſcriberet: ſi ſpatium non ↄtra moueretur. ¶ Ad tertiam illa vadit pro ſexta concluſione. ¶ Ad quartā dico ꝙ talia duo grauia ineque velociter mouentur:quorū vnū in eodē tēpore ꝑtrāſit arcū: ⁊ aliud chordā eius:nihilominus bene eque velociter deſcēdunt:vnde penes aliud capitur velocitas motus abſolute:penes aliud velocitas deſcēſus: vnde veloci-

tas motus abſolute capitur penes ſpatium abſolute: ſiue ſit rectum ſiue curuum. Velocitas autem deſcenſus capitur ſolum penes ſpatium rectum inter terminum a quo: et terminum ad quem a puncto medio mobilis deſcriptum vel ſibi equiualenti: et ideo neganda eſt hec conſequentia: iſta eque velociter deſcendunt: ergo eque velociter mouentur. vnde poſſunt eque velociter deſcēdere: et ineque velociter moueri: ſicut aliqua circulariter mota poſſunt ineque velociter moueri: et tamen eque velociter circuire ſicut videbitur.

Queſtio. V.

QVeritur quinto penes q̄d attēdat velocitas motus circularis: et arguitur primo ꝙ nō attenditur penes ſpatium pertranſitum in tanto vel in tanto tēpore: nam mobile motum circulariter nullum ſpatium pertranſit: ex eo ꝙ mobile motum circulariter continue manet in eodem loco. ¶ Secundo. nam ſi attenditur penes aliquod ſpatium: vel ergo penes ſpatiū corporale vel ſuperficiale vel lineale: nullum iſtorum poteſt dici: ergo. non penes ſpatium corporale: nec ſuperficiale: poteſt probari ſicut probatū eſt de motu locali recto: nec penes ſpatium lineale: nam tunc motus circularis eēt comparabilis motui recto: ſed conſequens eſt falſum per Ariſtotelem ſeptimo huius: et probatur per hoc ꝙ motus rectus et motus circularis ſunt diuerſarum ſpecierum: que autem ſunt diuerſarum ſpecierum non ſunt comparabilia: conſequētia tenet ex eo ꝙ omne ſpatium lineale omni ſpatio lineali eſt comparabile. ¶ Tertio. ſi penes ſpatiū: hoc maxime videretur penes ſpatium lineale deſcriptum a puncto velociſſime moto ipſius mobilis: ſed conſequens eſt falſum: et conſequētia tenet: videtur ꝙ ſicut motus velociſſimus eſt menſura aliorum motuum ꝙ ita penes ſpatium deſcriptum a pūcto velociſſime moto ipſius mobilis totalis velocitas ipſius mobilis debeat attendi poſtq̄ motus talis puncti eſt nobis notior: falſitas conſequentis probatur: nam ſm hoc ſequeretur ꝙ ſi alicui rote in conuexo vnus radius in longū addatur ꝙ ex hoc illa rota debeat in duplo vel in quadruplo velocius moueri ſm ꝙ ille radius eſſet longior propter hoc ꝙ ſecundum hoc ſpatium deſcriptum a puncto illius conuexi eſſet maius et maius. et probatur falſitas ex alio: nam ſecundum hoc ſequeretur: ꝙ quum vnus homo longus et vnus homo breuis pertranſiuiſſent aliquale ſpatium ſuper terram: ꝙ adhuc eſſent inequaliter moti: probatur conſequētia: quia homo longus ſuo capite deſcribit portionem circunferentie maioris circuli in aere q̄ deſcribit caput hominis breuis. et iſta ratio ſupponit ſphericitatem terre. ¶ Quarto ſequitur ꝙ ex hoc ꝙ aliquod corpus ſphericum condenſaretur: et fieret minus: cōtinue fieret tardius et tardius ſecundum ꝙ continue fieret minus et minus: propter hoc ꝙ punctus eius velociſſime motꝰ: qui eſt motus in circunferentia eius conuexa continue minus et minus ſpatium deſcriberet: et ſic cōſimiliter ex rarefactione velocius et velocius moueretur.

In oppoſitum arguitur per deſcriptionem velocioris: nam velocius dicitur moueri quod in equali vel in minori tempore plus pertranſit de ſpatio cum ergo vnus motus circularis ſit velocior alio: hoc videtur eſſe ex eo ꝙ in equali vel minori tempore plus pertranſit de ſpatio: et ſic velocitatem motus circularis arguimꝰ ex ſpatio pertrāſito in tanto vel in tanto tempore. ¶ In iſta queſtione precedenti videbatur de motu locali recto penes quod attenditur eius velocitas tanq̄ penes effectum: nunc videndum eſt de hoc quantum ad motum circularem: in quo duo ſunt conſyderanda ſcilicet motus et circuitus: que licet ſint eadem res: tamen differunt ſecundum connotationem et rationem. circuitio enim addit ſuper connotationem motus deſcribere angulum circa centrum vel axem: ſecundum quem fit motus: et ideo bene poſſibile eſt aliqua duo eque velociter circuire: ineque velociter tamē moueri et econuerſo. vnde ſignatis duobus punctis ſcilicet a. in equinoctiali: et b. prope poluꝫ: a. et b. eque velociter circuiunt axem mundi: non tamen eque velociter mouent̄: puncta eñ circa equinoctialē multo velocius mouentur q̄ puncta circa polum: et ideo poſſet concedi aliquem motum eſſe velociorem alio: et eundē motum non eſſe velociorem circuitionem alio. ¶ Primo ergo videndum eſt penes quid attenditur velocitas motus ſimpliciter in motu circulari. ¶ Secundo. penes quid attenditur velocitas circuitionis.

Quantum ad primum ſit iſta prima concluſio ꝙ velocitas motus in motu circulari attenditur penes ſpatium pertranſitum in tanto vel in tanto tempore ſicut patet per deſcriptionem velocitatis poſitam ab Ariſtotele ſexto huius. ¶ Secunda concluſio. ꝙ non attenditur penes ſpatium corporale. ¶ Tertia concluſio. ꝙ non attenditur penes ſpatium ſuperficiale. ſic due concluſiones probantur ſicut probabantur de motu locali recto. ¶ Quarta concluſio. ꝙ attenditur penes ſpatium lineale: probatur: quia attenditur penes ſpatium per primam concluſionem et non penes corporale per ſecundaꝫ: nec penes ſuperficiale per tertiam. ergo &c. conſequentia tenet a ſufficienti diuiſione. ¶ Sed tunc eſt dubium ex quo velocitas attenditur penes ſpatium lineale vtrum penes ſpatium lineale deſcriptum a puncto exiſtente in conuexo ſcilicet in circunferentia maximi circuli corporis ſpherici velꝰ orbicularis circulariter moti: vlꝰ in medio vel vbi. ¶ Circa quod ſunt opiniones. vna opinio imaginat̄ ꝙ ſicut motꝰ vniformiꝰ difformis correſpondet ſuo gradui medio taliter ꝙ ſicut velocitas motus alterationis vniformiter difformis attēditur penes qualitatem vniformem correſpondentem medio gradui qualitatis vniformiter difformis: acquiſite per alterationē vniformiter difformem: ſic etiā in motu locali vniformiter difformi velocitas menſuratur penes lineam deſcriptam a puncto medio inter puncta vniformiter difformiter mota: ita ꝙ ſecundum hoc hec opinio vult ꝙ ſi eſſent duo corpora ſpherica circulariter mota a quorum punctis medijs ſemidiametrorum in equali tempore: equalia ſpatia linealia deſcriberentur: ꝙ illa corpora eſſent eque velociter mota. et iſta opinio eſt ſatis rationalis: veruntamen ſecundum eam non poſſet bene capi velocitas corporis orbicularis propter hoc ꝙ punctus medius ſui ſemidiametri eſt extra illud corpus orbiculare: modo non videtur ꝙ velocitas motus alicuius corporis debeat menſurari penes aliquid quod non eſt in ipſo. Et ideo alij dicunt ꝙ velocitas corporis orbicularis debeat attendi penes ſpatiū lineale deſcriptum a puncto medio inter ſuperficiem concauam et ſuperficiem conuexam. Sed cōtra arguitur: nā ſic ſequeret̄ ꝙ ſi fieret cōdenſatio corporis orbicularis verſus conuexū: conuexo non recedente ab eius

cẽtro ꝙ ex hoc illud corpus orbiculare moueatur velocius: hoc videtur eſſe inconueniens: probatur conſeq̃ntia: nam per talem condenſationem punctus medius inter conuexum et concauum fieret magis diſtans a cẽtro: et per conſequens maior circũferentia deſcriberetur: ergo ſi penes ſpatiũ lineale deſcriptum a tali puncto medio attẽditur velocitas: ſequitur quod dictũ eſt. ❡ Alia opinio cõmunior ⁊ famoſior ponit illam cõcluſionem ꝙ velocitas motus corporis circularis vel orbicularis circulariter moti attenditur penes ſpatium lineale deſcriptum a puncto velociſſime moto talis corporis: et talis punctus eſt in circumferentia vnius maximi circuli illius corporis circularis: vel orbicularis. verbi gratia. in celo eſt in equinoctiali. probatur ex eo: ꝙ aliquod totũ mouetur ita velociter ſicut aliqua eius pars: ideo tanta velocitate mouetur corpus ſphericũ: quanta velocitate mouetur aliqua eius pars. et ideo penes idem debet attendi velocitas totius ⁊ partis velociſſime mote. ❡ Secundo. quia motus puncti velociſſime moti eſt notior: et ideo bene rationale eſt ꝙ penes ſpatium deſcriptum a tali puncto motum et velocitatem talis corporis menſuremus. ❡ Et confirmatur. ex quo non intenditur penes ſpatium deſcriptum a puncto medio ſemidiametri: nec a puncto medio inter concauum et conuexum: videtur ꝙ penes ſpatium a puncto exiſtẽte in conuexo: quare ⁊c.

Quantum ad ſecundum dico ꝙ velocitas circuitionis attenditur penes angulum deſcriptum circa centrum vel axem corporis moti: circa quod vel quem fit circuitio: ita ꝙ ſi duo mobilia circuirent aliquod centrum vel axem: et in equalibus partibus temporis equales angulos deſcriberent circa illud cẽtrum vel axem: tũc illa mobilia eque velociter circuirent: ſi autem deſcriberẽt inequales angulos circa predicta in partibus equalibus temporis: tunc ineque velociter circuirent. patet concluſio. quia aliter b. punctus ſignatus prope polum non eque velociter circuiret axem mundi ſicut punctus a. ſignatus in equinoctiali. ❡ Ex his ſequit̃ ꝙ circuitio nullo mõ eſt cõparabilis motui locali recto: ex eo ꝙ angulus nullo modo eſt cõparabilis ſpatio lineali: modo velocitas circuitiõis attenditur penes angulum: velocitas autem mot⁹ localis recti attenditur penes ſpatium lineale: nec velocitas circuitionis eſt comparabilis motui circulari: ex eo ꝙ nullo modo angulus eſt comparabilis linee circulari. ergo.

Ad rationes principales. Ad primã nam corpus ſphericum puta celum non pertranſit aliquod ſpatium: dico ꝙ licet punctus eius velociſſime motus non deſcribat aliquod ſpatium verum: tamen bene imaginatum: ⁊ hoc ſufficit: et ideo patet ꝙ velocitas motus circularis attenditur penes ſpatium lineale verũ vel imaginatũ deſcriptũ a pũcto velociſſime moto corporis circulariter moti. ❡ Ad ſecũdam que tangit de comparatione motus videbitur in ſeptimo. ❡ Ad tertiam concedo conſequentiam. et cum dicebatur conſequens eſſe falſum: nego. et ad probationem: nam ſi alicui rote affigatur vnus radius ⁊c. illa que dicta ſunt: intelligenda ſunt de puncto velociſſime moto corporis perfecte ſpherici: vel orbicularis: vel circularis: et ex hoc patet ad rationem. ❡ Ad quartam cõcedo ꝙ caput longioris hominis velocius mouetur ꝙ̃ caput hominis breuis in caſu predicto: immo caput longioris hominis velocius mouetur ſuis pedibus: et hoc poſito ꝙ totalis linea compoſita ex lineis quas deſcribunt pedes non eſſet longior nec equalis linee circulari deſcripte in aere a capite. ❡ Ad vltimam cõcedo conſequẽs et conſequentiam.

Queſtio.VI.

Queritur ſexto penes quid attẽdatur velocitas in motu augmẽtationis tanꝙ̃ penes effectum. Et arguitur primo ꝙ penes quantitatem acquiſitam: ſicut eſt in motu locali: ita videtur eſſe ſuo modo in motu augmentationis: ſed in motu locali ſic eſt ꝙ velocitas attenditur penes ſpatium pertranſitum: ergo videtur ꝙ in augmentatione debeat attendi penes quantitatem acquiſitam. ❡ Secundo. ſimile videtur eſſe de qualitate acquiſita in motu alterationis: et quantitate in motu augmentationis: ſed ſic eſt ꝙ velocitas in motu alterationis attenditur penes qualitatem abſolute: ergo videtur ꝙ etiam ſic debeat eſſe in motu augmentationis: quare ⁊c.

In oppoſitum arguitur. nam ſi penes quantitatem acquiſitam abſolute: ſequeretur ꝙ illa que equales quantitates in equalibus partibus tẽporis acquirerent: eque velociter augerentur: conſequens eſt falſum: falſitas probatur: nam poſito ꝙ in eodem tempore vni herbe parue acquiratur preciſe quantitas bipedalis: et vni magne arbori ſimiliter: tunc licet illis duabus augmentationibus equales quantitates ſunt acquiſite: non tamen ſunt eque veloces: propter hoc ꝙ vna eſt ſenſibilis: ſcilicet augmentatio vnius parue herbe: et alia forte inſenſibilis: ſcilicet augmẽtatio magne arboris: ⁊ etiam ex communi modo loquendi in caſu predicto: illa parua herba dicitur velocius moueri ꝙ̃ illa magna arbor. ❡ In iſta queſtione videndum eſt primo de velocitate motus augmentationis penes quid attenditur. ❡ Secundo de velocitate alterationis: de quo tangebatur in argumento ſecundo.

Quantum ad primum ſciendum ꝙ in motu augmentationis: verbi gratia: in rarefactione conſyderanda ſunt duo: ſcilicet motus localis et maioratio: vnde rarefactio non poteſt fieri ſine motu locali: quia igitur in rarefactione et augmentatione proprie dicta plus cõſyderatur ꝙ̃ motus localis: inde eſt ꝙ non penes idem attenditur velocitas motus localis et motus augmentationis. ❡ Et tunc ſit prima cõcluſio: velocitas motus augmentationis non attenditur penes quantitatem acquiſitam abſolute. probatur: Primo per rationem factam ante oppoſitum. ❡ Secundo. ſi oppoſitum concluſionis eſſet verum: ſequeretur ꝙ quodlibet totum augeretur velocius ꝙ̃ aliqua eius pars: probatur conſequentia: quia quum aliquid augetur maior quantitas acquiritur toti ꝙ̃ alicui eius parti. ſi ergo velocitas attenditur penes quantitatem acquiſitam abſolute ſequitur quod dictum eſt. ❡ Tertio ſequeretur ꝙ non poſſet eſſe aliqua augmentatio vniformis quoad partes ſubiecti: hoc videtur inconueniens: probatur conſequentia: nam ex quo velocitas augmentationis attenderetur penes quantitatem acquiſitam abſolute: et cum in omni augmentatione plus acquiritur toti ꝙ̃ alicui eius parti: ſequitur ꝙ in augmentatione velocius mouetur to

tum ꝗ aliqua eius pars: et ſic omnis augmentatio eſſet difformis quo ad partes ſubiecti ⁊c. ¶ Secunda concluſio. velocitas augmentationis non attenditur penes proportionem quantitatis acquiſite ad quantitatem preexiſtentem: nam ſic ſequeretur ꝙ eſſent due augmẽtatiões quarũ vna nec eẽt velocior nec tardior alia: nec eque velox: probatur conſequentia: nam poſito ꝙ a. corpus pedale augeat̃ in hora: ſic ꝙ fiat in fine hore bipedale ita ꝙ acquiſitum ſit equale preexiſtenti et b. corpus ſit ſimiliter pedale ⁊ augeatur in eadẽ hora: ſic ꝙ in fine hore ſit tripedale: tunc in augmẽtatiõe ipſi⁹ a. eſt ꝓportio eq̃litatis quantitatis acquiſite ad quãtitatẽ preexiſtentẽ: ſed in augmẽtatione ipſius b. eſt proportio maioris inequalitatis: ſcilicet dupla quãtitatis acquiſite ad preexiſtentẽ: modo ſi velocitates augmentationũ ſic ſe habent adinuicem ſicut proportiones acquiſitorum ad preexiſtentia: et cũ in augmẽtatione ipſius a. proportionis acquiſiti ad preexiſtens nulla ſit proportio ad proportionem acquiſiti ad preexiſtens in augmentatione ipſius b. cum proportionis equalitatis ad proportionem inequalitatis nulla ſit ꝓportio: ſequitur velocitatum predictarum augmentationũ nullam eſſe proportionem adinuicem: quod erat probandũ. ¶ Tertia concluſio. velocitas in motu augmentationis attenditur penes proportionem cõpoſiti ex preexiſtenti ⁊ acquiſito ad preexiſtens ſolũ. verbi gratia. ſi a. pedali acquireretur pedale in hora: ⁊ b. pedali duo pedalia: tunc in augmentatione ipſius a. proportio compoſita ex preexiſtenti ⁊ acquiſito ad preexiſtens ſolum eſſet dupla: ſed in augmentatione ipſius b. proportio compoſita ex preexiſtẽti et acquiſito ad preexiſtens ſolum eſſet tripla: modo in qua proportiõe tripla excedit duplam in eadem proportione augmentatio ipſius b. eſſet velocior augmẽtatione ipſius a. Probatur concluſio. nam velocitas augmẽtationis vel attenditur penes quantitatem acquiſitam abſolute: vel penes proportionem acquiſiti ad preexiſtens: vel penes proportionem compoſiti preexiſtentis ⁊ acquiſiti ad preexiſtens ſolum: non primum per primam concluſionem: nec ſecundũ per ſecundam: ergo tertium ꝑ tertiam. ¶ Ex iſta concluſione ſequitur: ꝙ ſi aliqua augmẽtatio debet eſſe vniformis oportet motum localẽ punctorum ſine quo non poteſt fieri: eſſe difformem. ita ꝙ ſi rarefactio alicuius corporis debet eſſe vniformis oportet quodlibet punctũ illius corporis intẽdere motum ſuum localem. patet hoc. ſi a. pedale debet rareferi vniformiter in hora: et in prima medietate illius hore acquirat ſibi pedale: oportet punctum eius extremum motu locali pertranſire ſpatiũ pedale: poſtꝗ ergo factum eſt bipedale: ſi in ſecunda medietate illius hore debet eſſe rarefactio ita velox ſicut in prima medietate hore: oportet ꝙ in illa medietate tantum acquiratur ꝙ compoſiti ex acquiſito et preexiſtenti ſcilicet duobus pedalibus ſit talis proportio ad preexiſtens qualis erat in prima: propter quod oportet ꝙ in ſecunda medietate hore acquirãtur duo pedalia ad duo preexiſtentia: et hoc non poteſt fieri niſi punctus extrem⁹ rarefactibilis in ſecunda medietate pertranſeat bipedale. Si ergo rarefactio eſt vniformis regularis oportet motum localem punctorum rarefactibilium eſſe difformem.

Quantũ ad ſecundum eſt ſciendum ꝙ in alteratione poteſt imaginari duplex ſucceſſio. ſcilicet ſecundum extenſionem ⁊ ſecundum intenſionem: verbi gratia ſecundum extenſionem: ſicut ſi vnũ lignũ calefieret. Primo ſecundũ vnam partem. Secundo ſecundum aliam: ſecundum intenſionẽ: vt ſi primo calefieret remiſſe: poſtea intenſius et intẽſius: ¶ Tunc ſit prima concluſio. ꝙ intenſio magis eſt eſſentialis alterationi ꝗ extenſio: probatur: quia alteratio poteſt bene eſſe ſine ſucceſſione aliqua extenſionis: vel ſaltẽ imaginari: non autẽ ſine ſucceſſione intenſionis: patet hoc ſi aliquod ab intrinſeco inciperet alterari ſcilicet calefieri vel frigefieri equaliter ſecundum omnes eius partes ibi eſſet ſucceſſio intenſionis non autem extenſionis. patet ex alio: ſi aſſenſus in anima que eſt indiuiſibilis intenderetur ibi eſſet alteratio et ſucceſſio intenſionis non autem extenſionis: nulla autem alteratio eſt ſucceſſiua ſine ſucceſſione intenſionis. ¶ Secunda cõcluſio. velocitas alterationis non attendit̃ penes qualitatem in ordine ad ſubiectum: ſic videlicet ꝙ illa alteratio ſit velocior qua acquiritur equalis qualitas maiori ſubiecto: patet hoc: nam ſecundum precedentem concluſionem hoc eſt accidentale alterationi: vnde ſi hoc eſſet: intenſiones duorum aſſenſuum in duobus intellectibus indiuiſibilibus non eſſent adinuicem comparabiles in velocitate et tarditate: quod eſt inconueniens. ¶ Secũdo. ſi equus magnus alteraretur in hora ad gradum ſummum albedinis a non gradu et vna faba ſimiliter in eadem: tunc nullus diceret quin ille albefactiones eſſent eq̃ veloces: licet vna illarũ albedinum ſit acquiſita in ſubiecto maiori: et alia in minori in eodem tempore. ¶ Tertia concluſio. velocitas alterationis non attenditur penes proportionem qualitatis acquiſite ad preexiſtentem: nec penes proportionẽ compoſiti ex qualitate preexiſtenti et acquiſita ad preexiſtentem: probatur: quia ſi caliditati ſicut vnũ acquiritur caliditas ſicut duo: et caliditati vt duo: acquiratur caliditas ſicut quatuor in eadem hora: tunc licet vtrobiqꝫ ſit eadem proportio acquiſiti ad preexiſtens: non tamen ille intenſiones ſunt eque veloces propter hoc ꝙ per vnam magis acceditur ad ſummum gradũ ꝗ per aliam. ¶ Quarta concluſio. velocitas in motu alterationis attenditur penes qualitatem acquiſitã abſolute in tanto: vel in tanto tempore: verbi gratia: ſi duobus ſubiectis ſiue equalibus: ſiue inequalibus in eadem hora acquirerentur qualitates equales: illa eſſent eq̃ velociter alterata: ſi inequales: tunc illa eſſent ineque velociter alterata: probatur concluſio: quia velocitas alterationis vel attenditur penes qualitatẽ in ordine ad ſubiectum: et hoc non per ſecundam concluſionem: vel penes proportionem qualitatis acquiſite ⁊c. ⁊ hoc non per tertiã concluſionem. relinquitur ergo ꝙ penes qualitatem abſolute in tanto vel in tanto tempore: ⁊ hoc eſt intentum.

Ad rationes principales. Ad ambas dicitur ꝙ non eſt ſimile de motu augmentatiõis ad motum localem et ad motum alteratiõis: eo modo quo aſſumitur in rationibus.

Queſtio. VII.

SEptimo quærit̃ vtrũ motus poſſit velocitari in infinitum. Et arguitur ꝙ nõ: entia naturalia determinata ſunt ad maximũ: ſed motus eſt ens naturale: q2 de eo eſt cõſyderatio naturalis: ergo videt̃ ꝙ ſit determinatus ad maximam velocitatẽ ⁊ ſic non velocitatur in infinitum. ¶ Secundo. motus

celi non poteſt velocitari in infinitum:ergo nec alius
conſequentia tenet:eo ꝙ tunc aliquis motus eſſet ve
locior motu celi:ergo nullus motus:nec celi nec alicu
ius alterius poteſt velocitari in infinitum. ¶ Ter-
tio.ſi aliquis motus poſſet velocitari in infinitū:tunc
poſſet eſſe aliqua virtus infinita:quod eſt inconueni
ens:nam tunc talis moueret in inſtanti:modo impli-
cat motum fieri in inſtanti:conſequentia videt̃ tenere
ex eo ꝙ ad velociorem motum requiritur maior potē
tia. ¶ Quarto.nam ſi motus eſſet velocitabilis in in
finitum:videret̃ ꝙ eſſet dare magnitudinem infinitā
que tali motu tranſiretur:quod eſt inconueniens.pro
batur conſequentia.nam ex eo ꝙ velocitate finita per
tranſitur magnitudo finita:ita ⁊ velocitate īfinita de
bet pertranſiri magnitudo infinita.

Oppoſitum patet per Ariſtotelem
ſexto huius:vbi ad probandū continuum non eſſe cō-
poſitum ex indiuiſibilibus ſupponit: ꝙ omni motu
dato contingit dare maiorem vel tardiorem in infini
tum. In iſta queſtione primo videndum eſt de velocita
te.ſecundo de tarditate.

Quātum ad primum ſit prima con
cluſio.accipiendo ly infinitum cathegorematice im-
poſſibile eſt ꝙ aliqua velocitas ſit infinita:probat̃:nā
illa velocitate vel pertranſitur ſpatium finitum vl' in
finitum:non infinitum:quia tale non eſt: nec finitum
quia vl' hoc ꝑtranſiret̃ tali velocitate ī tpe: vl' in nō tpe
ſi in tempore tunc talis velocitas non eſſet infinita:
ꝓbatur:nam velocitas qua hoc ꝑtranſiretur in mi-
nori tempore eſſet maior:⁊ per conſequens prior velo
citas non erat infinita.ſi autem dicatur ꝙ velocitate
infinita pertranſitur ſpatium finitum in non tempore
tunc ſequitur ꝙ velocitas infinita non eſt velocitas
ꝓpter hoc ꝙ in diffinitione velocitatis ponitur tem-
pus: ergo. ¶ Iuxta hoc infertur ꝙ mutatio ſubita:
nec eſt velox:nec tarda:propter hoc ꝙ non ſit in aliq̄
tempore toto. ¶ Secunda concluſio accipiendo ly in
finitum ſyncathegorematice impoſſibile eſt motum
localem augmentari in infinitū:ꝓ quo pmitto iſtas
ſuppoſitiones. Prima eſt ꝙ motus celi nō poteſt ve-
locitari. ¶ Secunda.ꝙ omnis alter motus ſit cum
reſiſtentia. ¶ Tertia.ꝙ motus non poteſt velocitari
niſi per augmentationem potentie:vel diminutionē
reſiſtentie:vel vtroq̄ modo ſimul. ¶ Quarta ſuppoſi
tio ꝙ reſiſtentia in motu locali.ſicut eſt mediū vel ali-
quod huiuſmodi non poteſt diminui:niſi ad certū gra
dum:nec potentia naturalis augeri niſi ad certū gra
dum.ex his ꝓbat̃ concluſio:ſi mot⁹ localis poſſet ve-
locitari in infinitum:vel hoc eſſet motus celi vel aliqs
alter:non poteſt dici primum:per primam ſuppoſitio
nem:nec ſecundum ex eo ꝙ omnis alter motus ſit cū
reſiſtentia ꝑ ſecundam ſuppoſitionem:modo ſi debe-
ret velocitari in infinitum:tunc ꝑ tertiam ſuppoſitio
nem oporteret ꝙ potentia motiua augeretur in infi-
nitum:vel reſiſtentia diminueretur in infinitum:vel ꝙ
facerent hoc ambo ſimul:modo hoc eſt impoſſibile ꝑ
quartā ſuppoſitionē:ergo impoſſibile eſt aliquē mo
tum velocitari in infinitum ad intellectum predictū
.ſ.ꝙ q̄cūq̄ motu dato vel dabili finito:poſſet dari ī du
plo velocior. Sz ꝯtra diceres: Ariſt.q̄rto hui⁹ dicit ꝙ
ꝑ ſubtiliationē mediji īfinitū mot⁹ creſceret ī infinitū.
Dico ꝙ hoc Ariſt.itellexit hypothetice:⁊ non cathe
gorice:ad iſtum ſenſum:ꝙ ſi medium ſubtiliaretur in
infinitum motus creſceret in infinitum. ¶ Tertia cō-
cluſio de motu alterationis ꝙ accipiendo ly infinita
cathegorematice nulla velocitas alterationis eſt infi
nita.probari poteſt vt probantur alie concluſiones.
¶ Quarta concluſio:accipiendo ly infinitum ſynca-
thegorematice velocitas alterationis poteſt veloci-
tari in infinitum ad iſtum intellectum:ꝙ q̄cunq̄ velo
citate alterationis data vel dabili finita:eſt dabilis ve
locitalis dupla:tripla:quadrupla:⁊ ſic in infinitum.ꝓ
bat̃ ſuppoſitio ꝙ in motu alterationis non ſit reſiſtē-
tia niſi ab vno contrariorū:verbi gratia:vt ſi aliquod
calidum calefaciat aliquod frigidū qđ non ſit reſiſtē
tia aliunde preter ꝙ ſolum a frigiditate:ꝓbatur con-
cluſio:nam ſtante predicta ſuppoſitione in alteratio
ne ſtante potentia motiua:reſiſtentia eſt diminuibilis
in infinitum:ergo velocitas eſt intenſibilis in infinitū
conſequentia tenet ex eo ꝙ ſtante potentia ⁊ decreſcē
te reſiſtentia in infinitum: velocitas augeretur in in
finitum:antecedens probatur:nam quum aliquod ca
lidum alterat aliquod ſubiectum vſq̄ ad gradū ſum-
mum caliditatis:totalis reſiſtentia decreuit vſq̄ ad
non gradum:⁊ per conſequens ad ſubduplum:ad ſub
triplum:ad ſubquadruplum:⁊ ſic in infinitum:adhuc
ſtante potentia motiua. ¶ Sed dices:ſi quocunq̄
motu alterationis dato eſſet dare motum in duplo ve
lociorem ſequitur ꝙ motu celi poteſt dari aliquis ve-
locior. ¶ Reſpondetur negando conſequentiā:et ra
tio eſt quia motus alterationis ⁊ motus celi non ſunt
adinuicem comparabiles.propter hoc quantumcun
q̄ motus alterationis velocitatur:non propter hoc
eſt velocior motu celi:nec motus celi eſt velocior mo-
tu alterationis quantūcunq̄ tardetur ⁊c.

Quantum ad ſecundū ſit prima con
cluſio ꝙ de facto eſt infinita tarditas:probat̃:nam de
facto alique partes celi mouentur aliquantum tarde
⁊ alique magis propinque polo in duplo tardius: et
alique iterum magis propinque in quadruplo tardi⁹
et ſic in infinitum:ergo. ¶ Secunda concluſio:omne
quod mouetur:⁊ aliquando incepit moueri: infinita
tarditate mouebatur.probatur:nam quū incepit mo
ueri potentia motiua incepit excedere reſiſtentiam:
vel incepit applicari reſiſtentie:ſi dicatur primū tunc
tale infinita tarditate mouebatur:eo ꝙ exceſſus quo
motor mō excedit mobile acq̄rebat̃ ſucceſſiue:et quū
erat minor:tarditas erat maior:⁊ cum talis exceſſus ī
cepit acquiri a non gradu:ſequitur ꝙ hoc mobile non
tanta tarditate mouebatur:quin maiori:⁊ per conſe-
quens infinita tarditate mouebatur. Si vero motor
applicaretur mobili de nouo:licet antea exceſſerit ip
ſum:⁊ cum talis applicatio fiat ſucceſſiue ⁊ continue
fiat melius ⁊ melius:⁊ ante erat peius ⁊ pei⁹: adhuc
tale mobile infinita tarditate mouebat̃ propter hoc
ꝙ quacunq̄ applicatione agentis ad paſſū data añ
illā dabat̃ applicatio peior:⁊ adhuc añ illā peior ⁊ ſic
in infinitum:⁊ cum propter applicationem meliorem
vel peiorē motus ſit tardior vel velocior ſequitur qđ
dictum eſt. ¶ Secundo ſicut nullus gradus qualita-
tis acquiritur ſubito:ſed pars ante partem:ita etiā
nullus gradus velocitatis.⁊ per conſequens quocū-
q̄ gradu velocitatis dato ante illum erat remiſſior:⁊
ſi ſic:tunc omne illud quod mouetur infinita tardita
te mouebatur:⁊ hoc ſi aliquando īcepit:⁊ hoc dico ꝑꝑ
motum celi:qui nunq̄ incepit ſecundum philoſophū
¶ Sed dices.tamen videtur ꝙ motum violenter quū
eſt in medio motus non eſt verū dicere ꝙ infinita tar
ditate mouebatur poſtq̄ motus ei⁹ in ꝑncipio erat ve
locior. ¶ Secundo.poſito ꝙ vna parua faba proiicia
tur ſurſum: ⁊ in medio obuiet ſibi vnus magn⁹ lapis

molaris:tunc lapis molaris:quã obuiat illi fabe mo
uet ſecum illã fabam deorſum tanta velocitate: quan
ta ipſemet deſcendit:⁊ quum ipſe deſcendit certa velo
citate:ſequitur ꝙ illa faba incepit deſcendere cer-
ta velocitate: quare cum deſcendit non eſt verum di
cere: ꝙ infinita tarditate prius deſcendebat. ¶ Ad
iſta: ad primum dico ꝙ motus violentus eſt velocior
prope principium: non tamen ſimpliciter in princi-
pio ꝙ ſit poſtea:cum hoc tamen ſtat ꝙ magis prope
principium erat tardior:⁊ adhuc magis prope tardi-
or:⁊ ſic in infinitum. ¶ Ad ſecundã:poteſt dici ꝙ cõ-
cluſio intelligebatur de moto ꝑ ſe: qđ nõ mouebatur
ad motũ alterius:ſed ſic non eſt in propoſito de faba
vel aliter poteſt dici ꝙ anteꝗ lapis molaris tangat il
lam fabam prius aer motus ⁊ pulſus ante illum lapi
dem molarem mouebat illam fabam:⁊ fecit eã deſcẽ
dere:⁊ quocunq; inſtanti intrinſeco dato illius deſcen
ſus:verum eſt dicere ꝙ ante illud inſtans illa faba de-
ſcendebat tardius ⁊ tardius:⁊ ſic in infinitũ. ¶ Ter
tia concluſio.omne quod mouetur:⁊ aliquando deſi-
net moueri:īfinita tarditate mouebitur. probatur ex
eo ꝙ motus tollitur eo ꝙ potentia motiua diminuit̃
vſq; ad equalitatem reſiſtentie:vel ꝙ reſiſtentia auge
tur vſq; ad equalitatem potentie:⁊ quocunq; iſtorum
dato:quodcunq; deſinet moueri non ita tarde qn tar
dius:et per conſequens infinita tarditate :et hoc eſt
quod ſolet dici motum terminari ad non gradum quo
ad iſtam tertiam concluſionem :⁊ motum incipere a
non gradu:quo ad precedentem concluſionem. Seq-
tur ex dictis ꝙ nullus motus poteſt eſſe regularis ſe
cundum ſe totum niſi ſit perpetuus:veruntamen po-
teſt eſſe regularis:quantum ad eius partem: ſcilicet
quantum ad eius medium.

Ad rõnes principales. Ad primam

nego ꝙ motus ſit ens naturale:ſed bene concedo ꝙ
ẽ paſſio entis naturalis:⁊ hoc ſufficit ad hoc ꝙ de eo
ſit cõſyderatio naturalis. ¶ Ad ſecundam dico verũ
eſt ꝙ ſi aliquis motus localis velocitaretur in infini
tum ꝙ tunc ibi aliquis motus eſſet velocior motu celi
ſed aliter nõ:qꝛ ſicut dictũ ẽ:ad velocitatẽ mot⁹ altera
tiõis ĩ īfinitũ non ſeq̃t̃ aliquẽ motũ eſſe velociorẽ mo
tu celi propter hoc ꝙ motus celi ⁊ motus alteratiõis
non ſunt adinuicem comparabiles. ¶ Ad tertiam ne
gatur conſequentia:nam motus non velocitatur ſolũ
ad augmẽtationem virtutis motiue:ſed ẽt ad diminu
tionem reſiſtentie:⁊ igitur ſtante virtute finita nõ au
gmentata nec diminuta:adhuc per diminutionem re
ſiſtentie in infinitum motus poſſet intendi in velocita
te. ¶ Ad quartam negatur conſequẽtia:quia nõ om
ni motu pertranſitur:nec acquiritur magnitudo ſeu
ſpatium:ſed ſolum motu locali:nec iſta ratio ſufficien
ter probat ꝙ motus localis nõ ſit velocitabilis in in
finitũ:quia licet ſit velocitabilis in infinitũ:vel de fa
cto eſſet infinitus:non tamen oporteret ꝙ eo pertrãſi
retur magnitudo infinita:patet hoc:quia ſi eſſet circu
laris poteſt eſſe ſuper magnitudine ſatis parua.

Queſtio. VIII.

QVerit̃ octauo vtrum
omne quod mouetur prius mo-
uebatur. ⁊ arguitur ꝙ non:nullũ
motum preceſſit motus qui eſt
vel fuiſſet eius pars:ergo .conſe
quentia tenet:antecedens ꝓbat̃
quia nullum totum preceditur
a ſua parte propter hoc ꝙ equa
liter incipiunt:vnde hora prima alicuius diei puta a.
diei non preceſſit a.diem:nec eſt ante diem: cuius eſt
pars ex eo ꝙ hora prima a.diei ⁊ a.dies ſimul incipiũt
eſſe.hoc idem declarat̃ aliter:nam ſi hora prima eſſet
ante diem cuius eſt pars:tũc ſi aliquis ſurgeret in ho
ra prima ⁊ alius ſurgeret ante diẽ:qđ eſt falſum. ¶ Se
cundo.nam ponatur ꝙ aliquod mobile moueatur pre
ciſe per horam etiam illud mobile mouetur in illa ho
ra:nec ante illam horam mouebatur. ¶ Tertio. nam
ponatur in b.inſtanti preſenti ꝙ aliquod agens ſit ſuf
ficienter approximatum paſſo:habens dominium ſu-
per ipſum:tunc in b.inſtanti a.agens mouet illud paſ-
ſum:⁊ non ante mouebat:ergo ꝓ illo inſtanti illud paſ
ſum mouetur:⁊ non ante mouebatur ꝙ tũc illud agẽs
mouet illud paſſum. patet:quia ſi non: ſequeretur ꝙ
aliquod agens eſſet ſufficienter approximatũ paſſo
et non ageret in ipſum:qđ ante b.inſtãs non mouebat
patet:ex eo ꝙ primo ponitur eſſe approximatum ſuf-
ficienter. ¶ Quarto non omne quod deſcit prius de-
ſcebat:ergo non omnem motum ⁊c.conſequentia te-
net a ſimili:antecedens probatur:nã poſito ꝙ aliqđ
per vnam horam moueatur:⁊ per horam ſequentẽ im
mediate quieſcat:tunc in inſtanti medio illud vel mo
uetur:vel quieſcit:ſi mouetur tũc aliquid mouetur qđ
non poſtea mouebitur:quod eſt inconueniens.ſi quie
ſcit cum ante non quieſcebat ſed mouebatur ſequitur
propoſitum. ¶ Quinto ſequeretur ꝙ omnis motus
eſſet eternus:conſequens eſt falſum:⁊ probatur conſe
quentia:cũ ante quẽlibet motum fuit motus: ⁊ poſt
quemlibet motum erit motus:⁊ per conſequens cum
omnis motus nec habeat finem a parte ante nec a ꝑ
te poſt:ſequit̃ ipſũ eſſe infinitum. ¶ Sexto non om-
ne quod mouet prius mouebat: ergo ⁊c. ꝯñtia tenet:ex eo
ꝙ omne quod mouetur:mouet̃ ab aliquo:antecedens
probatur: nã poſito ꝙ ſortes moueat aliquam nauẽ
et pro preſenti inſtãti Plato ponatur loco ſortis:tũc
cum pro pñti inſtanti illa nauis moueatur:⁊ non a ſor
te:ſequitur ꝙ a platone:ſed plato ante inſtans pñs
non mouebat: ⁊ quia nunc mouet ſequitur ꝙ aliquid
mouet quod prius non mouebat. ¶ Septimo ponat̃
ꝙ aliquid mobile moueat̃ vniformiter per aliquã ho
ram aliquo gradu velocitatis:⁊ per horam immedia-
te ſequentem gradu duplo:tunc in inſtãti medio inter
illas horas illđ mobile mouetur gradu duplo:vel ſub
duplo:ſi ſubduplo ſequitur ꝙ aliquid mouet̃ aliquo
gradu velocitatis quo nõ poſt mouebitur:ſi duplo tũc
aliquid mouetur aliquo gradu velocitatis: quo non
prius mouebatur:⁊ qualitercunq; dicatur videtur ꝙ
non omne quod mouetur prius mouebatur. ¶ Octa
uo:nam ponatur aliquod graue ſurſum ⁊ ſit remotũ
omne prohibens:tunc in illo inſtanti vel quieſcit vel
mouetur.ſi mouetur habetur propoſitum.ſi quieſcit
ſequitur ꝙ aliquod graue non impeditum quieſcit
ſurſum: quod eſt inconueniens. ¶ Nono cadat ali
quis canis deorſũ de turri noſtre domine:⁊ moriatur
in medio vie:tunc ſit a.primum inſtans in quo non eſt
canis:ſed cadauer:tunc in illo inſtanti aliquid moue
tur ⁊ non canis:ergo cadauer:ſed cadauer ante hoc

non mouebatur ex eo ꝙ ante hoc nō erat: ergo aliqd mouetur: quod ante non mouebatur. ¶ Decimo ſic: ſit ꝙ in prima parte proportionali alicuius hore: prima pars proportionalis alicuius virge flexibilis moueatur: ⁊ in ſecunda: ſecunda: ⁊ in tertia tertia cū ſecūda ⁊ cum prima: ⁊ ſic in infinitum: tunc in inſtanti terminante excluſiue horam: tota illa virga mouetur: ⁊ non ante illa tota virga mouebatur: ergo queſtio falſa: conſequentia tenet: antecedens patet ex caſu: nā in inſtanti quelibet pars illius virge mouetur: non tamen quelibet pars illius virge mouebatur. ¶ Undecimo ponatur ꝙ alicui mobili continue ex vna parte fiat additio ⁊ ex alia parte fiat ablatio: ⁊ moueatur in hora: tunc in quolibet inſtanti illius hore aliqd mouetur: quod ante non mouebatur: ergo ⁊c. conſequentia tenet: antecedens probatur ex eo ꝙ in quolibet inſtāti eſt aliquod ⁊ ante illud inſtans erat aliud propter illam additionem ⁊ ablationem: quare ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto ſexto. ¶ In iſta queſtione primo ponam vnā diſtinctionem. Secundo aliquas concluſiones.

Quantū ad primum ſciēdum eſt ꝙ a. eſſe ante b. poteſt intelligi dupliciter. primo modo quantum ad inceptionem. ſecundo modo quantū ad deſitionē. Primo modo dicimus ꝙ pater eſt ante filium: ⁊ iſto modo hora prima non eſt ante diem nec prima pars motus ante motum cuius eſt pars propter hoc ꝙ ſimul incipiunt. ¶ Secundo modo illud quod citius finitur dicimus eſſe ante aliud: licet ſimul incipiant: et iſto modo dicimus horam primam eſſe ante diem: cuius eſt pars: quia citius finitur ꝙ dies. ⁊ ſimiliter ſic partem motus dicimus eſſe ante motum cuius eſt pars propter hoc ꝙ citius finitur: quare ⁊c.

Quantum ad ſecundū ſit prima concluſio: non ante quemlibet motum fuit motus qui eſſet vel fuiſſet eius pars: loquendo de ante primo modo: probatur: quia quocunq; motu dato ipſe ⁊ prima eius medietas ſimul incipiūt: ⁊ ſimiliter ipſe ⁊ prima eius quarta: ⁊ ſimiliter ipſe ⁊ prima eius octaua ⁊ ſic in infinitū. ¶ Secunda concluſio: non eſt aliquis motus quin ante ipſum fuerit motus qui ſit eius pars loquendo de ante ſecundo modo: probatur ex eo ꝙ motus eſt in infinitum diuiſibilis: ſecundum diuiſionem temporis. Ex hoc ſequitur cōcluſio reſponſalis ad q̄ſtionem ꝙ omne quod mouetur prius mouebatur: ⁊ ſimiliter omne quod quieſcit prius quieſcebat: nam ex quo quies eſt priuatio motus: ⁊ ſicut motus non poteſt eſſe niſi in tempore: ita ⁊ quies non poteſt eſſe niſi in tempore: ⁊ propter hoc: quacūq; quiete data primo finitur. medietas temporis in quo eſt ꝙ illud tempus ⁊ per conſequens omne quieſcens in aliquo tempore prius quieſcebat in medietate illius temporis. Etiā concluſio reſponſalis. ſ. ꝙ omne quod mouetur prius mouebatur: poteſt probari non ſolum ex parte temporis: ſed etiam magnitudinis: ſuper quam ſit motus: nam omne quod mouetur ſuper aliqua magnitudine prius pertranſit medietatem ꝙ totum: ⁊ prius medietatem medietatis: ⁊ ſic in infinitum: ⁊ hoc non eēt niſi tale quum mouetur prius mouebatur. ¶ Quarta concluſio. non eſt aliquod mutatum eē quin ante ipſū fuerit mutari: patet per quid nominis mutati eſſe: q̄a non eſt aliquod mutatum eſſe: niſi ꝑ mutationē quā q̄dem illud mutatum eſſe ponitur terminare. ¶ Quinta concluſio. ante cuiuſlibet mutari finitionem eſt mutatum eſſe: patet: quia de qualibet mutatione verum eſt dicere antequā finiatur ꝙ eius medietas finitur. ⁊ nō finitur niſi ad mutatū eſſe: ergo ante finitionem illius mutationis erat mutatum eſſe. Correlarium ex his ſequitur ꝙ non eſt dare primum mutatum eſſe in motu ⁊ ſimiliter dicit Ariſt. ꝙ non eſt dare inſtās: in quo ſit aliquid primo ꝑmutatū: ſed bene in quo perfecte mutatū eſt. ⁊ hoc intelligendum eſt cōditionaliter ſi ponerentur inſtantia indiuiſibilia in tempore: ⁊ ꝓp hoc non ponendo inſtantia pono iſtam concluſionē: ꝙ omnis motus incipit in tempore ſed in nullo toto: prout ly toto capitur diſtributiue. verbi gratia. nam poſito ꝙ aliquis motus duraret per horam preciſe: tunc dico ꝙ talis motus incipit in a. hora: ſed non incipit in a. hora tota. quia non incipit in medietate a. hore poſteriori licet incipiat in prima medietate: ⁊ iterum nō incipit ī prima medietate tota: quia prima medietas eſt diuiſibilis in duas partes quarū vna eſt poſterior in qua non incipit ille motus: ſed iterum non in tota illa propter hoc ꝙ illa iterum eſt diuiſibilis: ⁊ ſic in infinitū. ꝓportionaliter de deſinit: ⁊ ita intelligitur quū dicitur aliquid incipere in inſtanti hoc eſt incipere in aliquo tēpe ⁊ in nullo toto.

Ad ratiōes principales. Ad primā illa ſoluitur ſecundum diſtinctionem poſitam in primo articulo. ¶ Ad ſecundam ponatur ꝙ aliquod mobile ⁊c. dico ꝙ cum tale mobile mouetur in illa hora bene verum eſt ꝙ non mouebatur ante illam horam nihilominus in quacunq; parte illius hore in qua illud mobile mouet̄ verū ē dicere ꝙ añ mouebat̄ q̄a prius mouebat̄ in medietate illius tēpis ꝙ in illa parte completiue. ¶ Ad tertiam quum ponit̄ ꝙ aliquod agēs ⁊c. dico ꝙ pro illo inſtanti pro quo eſt primo applicatum ſufficienter: non mouet ſed immediate poſt illud inſtans mouebit. ⁊ ſic ex hoc non concludit̄ quin quādocunq; aliquod mouens mouet / prius mouebat ⁊c. ¶ Ad quartam: negatur antecedens. ad probationē caſu admiſſo ponendo inſtantia indiuiſibilia: dico ꝙ in illo inſtanti medio nec quieſcit: nec mouetur: ſed deſinit moueri: ⁊ incipit quieſcere: ex ponendo deſinit per remotionem de p̄ſenti: ⁊ poſitionē de p̄terito: ⁊ ex ponendo incipit per remotionem de p̄ñti ⁊ poſitionē de futuro. ſed non ponendo inſtantia indiuiſibilia dicendum eſt ꝙ inter illas duas horas non eſt inſtans medium: ſed vna eſt protenſa vſq; ad aliam excluſiue et ideo queſtio nulla eſt: quum queritur vtrum in inſtanti medio vel quieſcat vel mouetur. ¶ Ad quintā ſequeretur ꝙ omnis motus eſſet eternus: nego: quia licet motus non terminetur intrinſece ⁊ incluſiue: ſic ꝙ ſit dare aliquam eius partem ſimpliciter vltimam tamen bene terminatur excluſiue: ſicut etiam eſt imaginandū de iſto ligno: licet non habeat ſimpliciter vltimum incluſiue: nec ſimpliciter primum: tamen terminatur in quolibet eius extremorū excluſiue ad circunſtans ad aerem vel ad aliquod huiuſmodi. ¶ Ad ſextam dico ꝙ pro illo inſtanti plato non mouet: ſed immediate poſt hoc mouebit. ex hoc patet ad argumentum. ¶ Ad ſeptimam dicitur ꝙ ſi aliquod mobile mouetur in aliqua hora gradu velocitatis ſubduplo: ⁊ in hora immediate ſequenti gradu duplo: nulla eſt queſtio quo gradu velocitatis moueatur in inſtanti medio propter hoc ꝙ nullum eſt ponendum inſtās medium: ſed ſi ponatur dicendum eſt ꝙ in illo inſtanti nullo gradu velocitatis mouetur: ſed īmediate ante illud inſtās illud mobile mouebatur gradu velocitatis ſubduplo. ⁊ immediate poſt illud inſtās illud mo

bilemouebitur graduvelocitatis duplo. ¶ Ad octauam dico ꝙ ſi ponuntur inſtantia indiuiſibilia in inſtanti in quo aliquod graue primo eſt ſurſum ⁊ non impeditum: tunc illud graue pro illo inſtanti non mouetur: ſed immediate poſt illud inſtans mouebitur: ita ꝙ illud inſtans eſt vltimum inſtans non eſſe illius motꝰ. ¶ Ad nonam de cane deſcendente dico ꝙ ſi ponunt inſtantia indiuiſibilia tunc in inſtāti in quo primo eſt cadauer non deſcendit cadauer: ſed immediate poſt hoc: ⁊ immediate ante hoc deſcendebat canis. Si autem non ponimus talia inſtantia tunc queſtio de inſtāti medio non habet locum. ¶ Ad decimam ponatur ꝙ in prima parte ⁊c. dico ꝙ per illud argumentū nō conuincitur oppoſitum iſtius: omne quod mouetur ꝓ̇us mouebatur: quia illud argumentū non probat plꝰ niſi ꝙ aliquando eſt verum dicere quelibet pars proportionabilis illius virge mouetur ⁊ non quelibet pars proportiōabilis iſtius virge antemouebatur. ⁊ cū hoc bene ſtat ꝙ omne quod mouetur prius mouebatur. ¶ Ad vltimam dico ꝙ tale non mouetur per ſe ſed ꝑ accidens: ꝓpter hoc ꝙ nō manet idē mobile ſub vtroqꝫ termino: vel aliter poteſt dici ꝙ licet non maneat ibi idem ſimpliciter: tamen ibi manet idem: prout idētitas attenditur penes continuam ⁊ ſucceſſiuam additionem partiū ſimilium figurarū cū precedentibus quomodo dicimus ſequanā eſſe eūdem fluuiū modo: qui erat ſunt decem anni: ⁊ tunc de tali eodem quū mouetur continue verū eſt dicere ꝙ ante mouebatur. ſic patet ad argumētum.

Quæſtio. IX.

QVeritur nono vtrum in tempore finito poſſit pertrāſiri magnitudo infinita: ⁊ in tempore infinito ꝑtranſiri magnitudo finita. Et arguitur primo ad primam partē queſtionis: pro quo ſupponitur ꝙ motui ſecundum eius rationem cōmunem nō repugnat velocitari in infinitū: vñ deus poſſet mouere aliquod mobile aliqua velocitate: ⁊ dupla ad illam: ⁊ tripla ad illam: ⁊ ſic in infinitum. hoc ſuppoſito ponat̄ ꝙ aliqḋ mobile moueat̄ tanta velocitate ꝙ in prima parte ꝓportionali alicuius hore pertranſeat vnum pedale ⁊ in ſecunda parte tantū: ⁊ in tertia tātum: ⁊ ſic in infinitum ſecundum partes proportionales: in fine hore pertranſiuit ſpatium infinitū: ergo in tēpore finito eſſet pertranſitum ſpatiū infinitū. ¶ Secundo arguitur ꝓ ſecunda parte concluſionis: videlicet ꝙ in tēpore infinito pertranſitur magnitudo finita: ꝓ quo ſupponit̄ ꝙ rationi cōmuni motus non repugnat retardari quantūlibet. vnde deus poſſet mouere aliquod mobile aliqua tarditate: ⁊ in duplo tardius ⁊ in quadruplo tardiꝰ: ⁊ ſic vltra. hoc ſuppoſito ſit aliquod ſpatiū pedale in longitudine ſuper quo incipiat moueri aliquod mobile taliter ꝙ in vna die ꝑtranſeat primā partē ꝓportionalē illius ſpatij: deinde motus illius mobilis tantū retardetur: ꝙ etiā ad ꝑtranſeundā ſecundā partem ꝓportionalē illiꝰ ſpatij apponat vnā diē. deinde adhuc tantum retardet̄ ꝙ ad ꝑtranſeundā tertiā ꝑtē illius ſpatij etiā apponat vnam diē ⁊ ſic vltra: ⁊ cū infinite ſint ꝑtes ꝓportionales illiꝰ ſpatij: ad q̄rū quālibet ꝑtrāſeūdā illud mobile apponat vnā diē: ſequitur ꝙ infiniti dies tranſibunt anteꝗ̄ illud ſpatiū pedale ab illo mobili ſit ꝑtranſitū: ⁊ cum infiniti dies conſtituant tp̄s infinitū ſequitur ꝙ illud mobile apponet tempus īfinitū ad ꝑtranſeundū illud ſpatiū pedale: ex quo ſequitur ꝙ in tp̄e īfinito poteſt ꝑtranſiri ſpatium finitū adhuc ſine reiteratione.

Oppoſitū vult Ariſtoteles in iſto ſexto. ¶ In iſta queſtione primo ponenda eſt vna diſtinctio. ſecundo ponende ſunt concluſiones.

Quantū ad primū ſit iſta diſtinctio: ꝙ motuū quidam dicitur regularis: quidā irregularis. Motꝰ regularis dicit̄ qui ſic ſe habet ꝙ in equalibus partibus tp̄is ꝑtranſeuntur ſpatia equalia: ſeu q̄ in vna parte tēporis nō eſt velocior ꝗ̄ in alia. Motus autē irregularis dicitur quo in partibus tp̄is equalibus ꝑtranſeuntur ſpatia inequalia: ſeu qui in vna ꝑte eſt velocior: ⁊ ī alia tardior: verbi gratia vt ſi aliquod mobile moueretur ſuꝑ aliquo ſpatio diuiſo in duo pedalia: ⁊ illud mobile in ꝑtranſeundo vnā illarū partiū plus apponeret de tēpore vel minus ꝗ̄ ad ꝑtrāſeundam aliam ⁊c.

Quantum ad ſecundum ſit iſta prima concluſio. non eſt poſſibile in tempore finito motu regulari ꝑtranſiri magnitudinē infinitā: ꝓbatur nam dato ꝙ ſic. diuidatur ergo illud tempus finitū in .c. partes equales: in quo quidem tempore ꝑ aduerſariū ꝑtranſitur motu regulari magnitudo infinita: ⁊ ſic in vna illarū centum ꝑtium ꝑtranſitur ſpatiū finitū ſit ergo vna leuca: ⁊ cum talis motus ſit regularis ſequitur per diffinitionem motus regularis: ꝙ in qualibet partium tēporis de illis .c. non ꝑtranſit niſi vnam leucam: ⁊ ꝑ conſequens in fine non ꝑtranſiuit niſi centū leucas: ⁊ cum nulla finita finities ſumpta conſtituāt infinitū: ſequitur in fine hore motu regulari nō eſſe ꝑtranſitum: niſi ſpatium finitum. ¶ Secunda cōcluſio. nō eſt poſſibile motu regulari tempore infinito moueri ſuꝑ ſpatio finito: ſine reiteratione: ꝓbatur: nā ſit aliquod ſpatium finitum pedale: diuiſum in centū partes: ⁊ incipiat ſuꝑ ipſo moueri aliquod mobile motu regulari: tunc ad ꝑtranſeundum vnā de illis ꝑtibus nō apponitur niſi tempus finitum. Sit ergo vnꝰ annus: verbi gratia: ⁊ cum motus debeat eſſe regularis: ſequitur ꝑ diffinitionē motus regularis ꝙ ad quālibet aliarū partiū illius ſpatij de centum non apponitur niſi vnus annus ad ꝑtranſeundum. ergo ad totale ſpatium non apponuntur niſi centū anni: igitur ad ꝑtranſeundum ſpatium finitum motu regulari nō apponitur niſi tempus finitum. ¶ Iſtas duas cōcluſiōes ponit Ariſt. in litera: ⁊ ꝓbat eas ſicut iam ꝓbate ſunt. ¶ Rationes in oppoſitum vadunt viis ſuis qua arguūt de motu irregulari: ⁊ non de motu regulari de q̄ītelligit Ariſt. q̄ūo aūt ī q̄libꝫ ꝑte ꝓportiōali deꝰ pōt intendere aliquē motū ad duplū: ⁊ tñ non eſt poſſibile ꝙ hoc faciat: de hoc aliqualiter viſū fuit in tertio huius de infinito.

Quæſtio. X.

QVæritur vltimo vtrū mobile continue dū mouetur ſit in loco maiori ſe. ⁊ arguitur primo ꝙ non: mobile continue dum mouetur eſt in loco ſibi eq̄li p̄ciſe. ergo queſtio falſa. conſequētia tenet de ſe: antecedēs probatur primo: nam

poſito ꝙ aliquod mobile exiſtẽs in aliquo loco ſibi eq̄li moueatur in illo circulariter: tunc illud mobile continue dum mouetur manet in illo loco: ergo ⁊c. ¶ Secundo: nam poſito ꝙ aliquod mobile moueatur ⁊ locus in quo eſt moueatur vna cuꝫ ipſo: tunc illud mobile mouet̃ ⁊ tamen continue eſt in loco ſibi equali poſtq̄ locus ſibi equalis continue manet cum ipſo: ⁊ continue mouetur cum eo. ¶ Tertio mobile dum mouet̃ continue hꝫ locū tangentẽ ipſuꝫ vndequaq; exterius ſed ille eſt ſibi equalis. ergo ⁊c. ¶ Quarto. mobile cõtinue dum mouetur occupat aliquem locuꝫ: ſed nõ poteſt dici ꝙ maiorem: nam aliter ſimul eſſet in diuerſis locis. ¶ Quinto ſignetur aliquis locus equalis mobili p̄ciſe in medio: vel in ſpatio ꝑtranſeundo a mobili et ſit ille locus a.b. ⁊ ſit ille locus medius inter p̄ncipium illius ſpatij ⁊ finem: tunc illud mobile vel aliquando erit ĩ ſpatio a.b. preciſe vel nũq̄. Si nũq̄ ſeq̃t ꝙ fiet trãſitus de extremo ĩ extremũ ſine ſaltu abſq; hoc ꝙ ꝑtrãſiretur ſpatium medium. Si aũt dicat̃ ꝙ illud mobile erit aliquãdo in ſpatio a.b. p̄ciſe: tunc ſequitur ꝙ non oẽ mobile dum mouet̃ ſit in loco maiori: ſe ĩmo aliquando eſt in loco ſibi equali preciſe. ¶ Sexto. oẽ corpus per ſe mobile eſt in loco ſibi ꝓprio qui non eſt maior: nec minor: ſed equalis ſibi ꝑ Ariſto. quarto huius ſed mobile continue dum mouetur eſt corpus ꝑ ſe mobile: ergo eſt in loco ſibi proprio ⁊ per cõſequẽs equali: ergo non maiori ſe.

In oppoſitum arguitur. nam mobile continue dum mouetur non eſt in loco minori ſe nec eq̄li: ergo in loco maiori ſe: conſequẽtia tenet: antecedẽs quo ad primam partem patet: ſed quo ad ſecundaꝫ ꝓbatur: naꝫ ſi continue dũ mouetur eſſet in loco ſibi eq̄li preciſe: hoc non eſſet niſi ꝑ ſolũ inſtans indiuiſibile: ex quo ponitur continue moueri ſine interruptiõe q̄tis: modo talia inſtãtia indiuiſibilia non ſunt ponẽda ergo. ¶ Secundo confirmatur auctoritate Ariſtot. in octauo huius dicentis: ſi aliquod mobile mouet̃ de a. in c. per b. ⁊ non quieuit in b. tunc nunq̄ fuit in b. in iſto motu niſi ſolum in potentia: ex quo concluditur ꝙ quotquot locis ſignatis alicui mobili inter principium ⁊ finem alicuius ſpatij ꝑtranſeundi ab illo mobili: illud mobile interim ꝙ mouetur non erit in aliq̄ illorum locorum in actu: ſed ſolum in potentia: ⁊ ꝑ cõſequẽs poſtq̄ non erit in actu in aliquo loco ſibi equali dum mouetur: ſequitur ꝙ in actu erit in aliquo loco maiori ſe poſtq̄ nõ poteſt dici ꝙ erit in loco minori ſe: et eſt in aliquo loco in actu dum mouet̃: licet nõ in aliquo loco ſibi equali. ¶ Iſta queſtio intelligẽda eſt de mobili moto localiter non circulariter: ſed motu recto ⁊ ſpatio: vel loco ſuper q̄ vel in quo fit mot⁹ q̄ſcẽte. per hoc ſoluitur primuꝫ ⁊ ſecunduꝫ argumentum. ¶ Et de iſta queſtione poſſent poni alique concluſiones. quarum prima eſt iſta: impoſſibile eſt aliquid duꝫ mouetur motu recto ſuper ſpatio quieſcente eſſe preciſe in ſpatio ſibi equali: probatur: nã ponatur ꝙ ſor. per vnam horam moueatur motu continuo ſuper ſpatio .c. peduꝫ: ꝓbo ꝙ nũq̄ per illud tẽpus per quod mouetur eſt ĩ ſpatio ſibi equali preciſe: quia ſi ſic: vel hoc eſſet in inſtanti vel in tẽpore. non in inſtanti poſtq̄ nõ ponuntur inſtantia: nec in tempore: poſtq̄ mouet̃ continue non eſt aliqua pars hore in qua mouetur: quin in illa mouebatur: ⁊ ꝑ conſequens in nulla eſt in ſpatio ſibi equali preciſe: nec enim in prima: nec in ſecunda. ¶ Ex iſta concluſione ſequitur ꝙ ſi in tali ſpatio ſignaretur vnus locus a.b. preciſe equalis ſorti ꝙ ſortes ꝑtranſiret illud totale ſpatiũ abſq; hoc ꝙ aliquãdo eſſet in loco a.b. preciſe: niſi ſolum in potentia. vlterius ſequitur ꝙ mobile duꝫ mouetur continue vadit de extremo in extremuꝫ abſq; hoc ꝙ aliquando ſit in actu in medio ſibi equali. ¶ Secunda concluſio: poſito ꝙ ſor. ſit pedalis ⁊ augeatur continue ꝑ horam: ſic ꝙ in fine illius hore ſit tripedalis: ⁊ augeatur ſic ꝙ in prima medietate illius hore acquiratur ſibi vnuꝫ pedale: ⁊ in alia medietate acquiratur ſibi aliud pedale tunc in iſto caſu ſor. erit tripedalis: qui modo eſt pedalis abſq; hoc ꝙ aliquãdo ſit bipedalis preciſe. probatur: nam ſi aliquando eſt bipedalis preciſe: vel hoc eſt in prima medietate tẽporis: vel in ſecunda. non poteſt dici ꝙ in prima propter hoc ꝙ continue in prima eſt minor q̄ bipedalis: nec poteſt dici ꝙ in ſecunda: quia in ſecunda cõtinue eſt maior q̄ bipedalis: ergo in iſto caſu ſor. nunq̄ eſt bipedalis preciſe: ⁊ tamen exiſtens pedalis fit tripedalis. ¶ Ex iſta cõcluſione ſequitur ꝙ ſor. exiſtens non minor platone: poteſt fieri maior abſq; hoc ꝙ aliquando ſit equalis ſibi ⁊ hoc in actu: nihilominus bene eſt ſibi equalis in potentia: ſicut ſi prima medietate hore tranſacta quieſceret ab augmentatione: et non vlterius augeretur.

¶ Tertia concluſio: mobile localiter motum ſpatio recto quieſcente continue eſt in loco maiori ſe duꝫ mouet̃: probatur: nam ex quo continue eſt ĩ aliquo loco: et non in minori: vt notum eſt de ſe: nec in loco ſibi eq̄li vt dicit prima concluſio: relinquitur ꝙ in loco maiori ſe. ¶ Secundo. in prima medietate hore: in qua mouet̃ eſt in loco maiori ſe: ⁊ in ſecunda ſimiliter: ergo: antecedens probatur: naꝫ in qualibet parte prime medietatis eſt in loco maiori ſe: ⁊ ſimiliter in qualibet parte ſecunde medietatis. ¶ Iuxta hoc dico ꝙ ſi ſor. mouetur de pariſius per vnum annum vſq; Romam: tunc in prĩa medietate illius anni occuparet medietatẽ totius ſpatij dehinc vſq; Romaꝫ: ⁊ in quarta parte illi⁹ anni quartam parteꝫ illius ſpatij: ⁊ ſic vltra. Dico ſecundo non eſſe inconueniens vnuꝫ paruum lapidem tantum quanta eſt vna faba occupare ſpatiuꝫ vnius leuce: omni rarefactione ⁊ condenſatione deducta. patet hoc. ſi lapis deſcenderet in hora pertranſeundo in illa hora ſpatiũ duarũ leucarũ: ⁊ moueret̃ vniformiter ⁊ regulariter: tunc in prima medietate temporis occuparet primam leucam illius ſpatij: ⁊ in ſecunda ſecundam: ⁊ ſic nec eſſet inconueniens eundem occupare ſpatiũ centũ leucarum. ¶ Notandũ tñ ꝙ hoc non eſt ſimul: ſed ꝑ partem poſt partem. ita ꝙ in prima parte illius temporis occuparet vnam partem illius ſpatij: ⁊ in alia aliam: ergo dico non eſſe incõueniens vnũ lapidem paruum occupare ſpatium vni⁹ leuce ꝑ partem poſt partem: vt dictum eſt: licet hoc eſſet inconueniens ſimul. ¶ Iuxta dicta dubitatur: nam poſito ꝙ aliquod mobile pedale quieſcat iaꝫ ſuper aliquo ſpatio ſibi equali: puta pedali: ⁊ incipiat moueri: ⁊ ita cito ſicut illud mobile incipit moueri: ita cito illud ſpatiũ incipiat rarefieri ⁊ retro condenſari taliter ꝙ ꝯtinue maneat pedale preciſe: iſto caſu poſito videt̃ ꝙ illud mobile: quod eſt ſuper ipſo: cõtinue mouetur: ⁊ tamen cõtinue eſt in ſpatio ſibi equali. Iſta obiectio nõ procedit contra dicta: nã dictũ ẽ queſtionem debere intelligi ſpatio quieſcẽte: modo ſic non eſt in ꝓpoſito: vnde queſtio debet intelligi ac ſi ſpatiũ ⁊ locus eſſent quodammodo immobilia ⁊c.

Ad rationes principales. Prime due ſunt ſolute. ¶ Ad tertiam dico ꝙ licet mobile continue dum mouetur habeat aliquem locum tangentem ipſum: non tamen preciſe: ⁊ igitur non continue eſt in

loco ſibi equali. ¶ Ad quartã dico ꝙ immo occupat maiorẽ locum ſe: nec hoc eſt incõueniens ſucceſſiue ꝑ ꝑtem poſt ꝑtẽ: licet hoc eſſet incõueniẽs ꝙ totũ ſiĕ. nec ex hoc ſequitur ꝙ aliquod corp⁹ ſimul ſit in diuerſis locis. ¶ Ad quintam dico ꝙ non eſt in illo loco ſigna to ſibi equali: niſi ſolum in potentia ſicut dictum eſt ꝑ us. ¶ Ad ſextam dico ꝙ omne corpus dum quieſcit eſſet in loco ſibi proprio ⁊ equali in actu: hoc tamẽ nõ oportet dum mouetur: nam tunc non oportet ipſuʒ eẽ in loco ſibi equali in actu: licet bene in potentia.

Expliciunt queſtiones Sexti Libri Phyſicorum.

Queſtiones magiſtri Alberti de Saxonia in ſeptimum Librum Phyſicorum.

Quæſto.I.

Irca textum ſeptimi libri phyſicoꝝ queritur talis q̃ſtio vtrum idẽ poſſit agere in ſeipſum. ⁊ arguitur ꝙ ſic: nam anima mouẽdo corpus mouet ſeipſam: ergo q̃ſtio vera. ¶ Secũdo grauitas vel forma ſubſtantialis grauis mouendo graue deorſum mouet ſeipſaʒ deorſũ: ergo. ¶ Tertio intellectus in ſeipſum agit actum intelligendi ⁊ ꝓpoſitiones: ⁊ huiuſmodi: ergo queſtio vera: conſequẽtia tenet: ⁊ antecedens ꝓbatur: quia ſi intellect⁹ nõ ageret in ſeipſum intellectionem obiectum extra eſſet nobilius intellectu: ſʒ ꝯñs eſt falſũ: ꝯña tʒ ꝑ tãto: q2 obiectũ haberet ſe tã q̃ agẽs: reſpectu intellectiõis: itellectus autem tã q̃ paſſũ. mõ nobili⁹ ẽ agẽs q̃ paſſum. ¶ Quarto. intelligere ⁊ velle: dicuntur actiones manentes: modo hoc non eſſet plus verum de intellectione ⁊ volitione ꝙ eſſent actiones manentes niſi manerent in ſuis agentibus: q̃ de ſecatione: ⁊ edificatione: tunc vltra: ſi intelligere ⁊ velle manent in ſuis agentibus: ſequiĕ ꝙ eorum agẽtia agunt in ſeipſa. ¶ Quinto. nam quã aqua eſt calefacta: ſeipſam refrigerat: et ꝑ conſequens idem agit in ſeipſum. ¶ Sexto. ſi vnus angelus vel anima intellectiua moueret ſeipſam localiter (quod eſt poſſibile ſicut credimus) idem moueret ſe: nec poſſet ibi dici ꝙ vna ps moueret aliaʒ ⁊ ecõuerſo: quia angelus ⁊ anima intellectiua non habent partes quare illud non valeret: igitur ⁊c.

In oppoſitũ eſt Ariſtoteles in principio ſeptimi dicens: Oẽ qđ mouetur ab aliquo moueĕ quod exponitur ab aliquo .i. ab alio: nam ad illam intentionem videtur ire probatio Ariſtotelis. quaʒ ſtatim ad hoc ſubiungit. ¶ Secundo. nam dicit Ariſtoteles nono: ⁊ quinto metaphyſice. ꝙ potẽtia actiua eſt principium tranſmutandi alterum in quantum alterum: potentia xo paſſiua eſt principium tranſmutãdi ab altero in quantum huiuſmodi. ex his videĕ ꝙ ſecundum Ariſtotelem potentia actiua agat in aliud ⁊ non in ſe: ⁊ potentia paſſiua patiatur ab aliquo: ⁊ non a ſe. ¶ Tertio. nã dicit Cõmentator nono metaphyſice: manifeſtum eſt ꝙ nihil patitur a ſe. ¶ Quarto. nã dicit Ariſtoteles primo de generatione: ſimile non patitur a ſibi ſimili: quod probat: quia aliter ideʒ poſſet pati a ſe quod Ariſt. reputat incõueniens. ¶ De iſta queſtione ſit prima concluſio: poſſibilẽ eſt idem moueri a ſe: vel ꝑ ſe: vel ꝑ accidens: vel mediate vel immediate. patet hec concluſio. primo de nauta q̃ mouendo nauem: mouent ſe. patet ſecundo de anima que mouẽdo corp⁹ mouet ſe. ptʒ tertio de grauitate q̃ mouẽdo graue mouet ſe. patet quarto de intellectu qui agit in ſeipſum faciendo ꝓpoſitiones: ⁊ actus intelligendi. patet etiam de voluntate: q̃ ſeipſam determinat ad tales vel ad talem actuʒ. patet ſexto de aqua calefacta que refrigerat ſe. ¶ Contra iſtam vltimã rationẽ incidenter taliter dubitatur: que ſit cauſa ꝙ ſi aqua primo eſt frigida et calefiat: qua calefacta refrigidat ſe: ꝙ poſtea frigefacta eſt frigidior q̃ añ calefactionẽ. Poteſt dici ꝙ quia calefactionis eſt ſegregare heterogenea: et quia aqua poſt calefactionem eſt purior q̃ ante erat: ⁊ propter hoc redditur frigidior q̃ ante erat: quanto enim elementum aque eſt purius tanto eſt frigidius cum frigiditas ſit vna qualitas que primo ineſt aque ꝙ autem poſt calefactionẽ reddaĕ purior patet hoc nam videmus ꝙ poſt bullitionem aque in olla inferius ſunt quedam particule terreſtres ſegregate ab aq̃ ratione caliditatis: que quidem particule prius erãt ei admixte. ¶ Contra concluſionem dubitatur. ſi poſſibile eſt idem moueri a ſe: ſequitur ꝙ actus ⁊ potẽtia que ſunt differentie valde oppoſite ſimul eſſent in eodem reſpectu eiuſdem: ſed hoc eſt falſum: ꝓbatur conſequentia ex eo ꝙ omne agens eſt in actu ⁊ patiens in potentia. ¶ Reſpondetur. ꝙ licet idem poſſet pati a ſe: tamen ex hoc non ſequitur ꝙ idem ſit in actu ⁊ in potentia ſecundum idem: ⁊ reſpectu eiuſdem: licet bene ſequitur ꝙ idem ſit in actu ⁊ in potentia: hoc tamẽ non eſt ſecundum idem ⁊ eandem diſpoſitionem: propter hoc ꝙ ſecundum vnam diſpoſitionem eſt in actu ſcilicet ſecundum quam eſt agens ⁊ ſecundum aliam eſt in potentia .ſ. ſecundum quã eſt patiens: verbi gratia. forma grauis licet ſit in actu ſurſum tamen eſt in potentia deorſum: ⁊ igitur ſecundum talem diſpoſitionem poteſt agere in ſe. Similiter quã intellectus eſt in potentia per ſpeciem intelligibilem poteſt formare in ſe actum intelligendi. reſpectu cuius prius erat in potentia: ſimiliter cũ eſt in actu per conceptus ſimplices poteſt agere in ſe conceptus complexos ſicut propoſitiones ⁊ diſcurſus reſpectu quoruʒ prius erat in potentia: ſic ergo licet idem agat in ſe ⁊ patiaĕ a ſe: hoc tamen non eſt ſecundum eandem diſpoſitionem. ¶ Secunda concluſio: poſſibile eſt idem mouere ſe ꝑ ſe ⁊ imediate: ſic ꝙ non mediante alio motore vel motore immediatiori: probatur: nam forma grauis mouet ſe: ſed non mediante alio motore magis immediato ſicut eſt notum de ſe: nec mediante alio moto magis immediato: quod probatur: nam ſi in deſcenſu grauis eſſet motum magis immediatum q̃ forma grauis: hoc eſſet materia. ſed probatur ꝙ hoc non: ⁊ hoc ſic: illi potentie que ꝑ ſe ⁊ magis determinate appetit deorſum debet per ſe attribui operatio ſecundum quam ipſum ſit deorſum: multo magis q̃ illi que hoc non appetit determinate: ſed ſic eſt ꝙ forma grauis appetit determinate eſſe deorſum: ⁊ non materia: ⁊ cum per moueri potius ſit deorſum q̃ per mouere: quod patet: nã quã docunq; forma grauis moueret: ſi non moueretur: ꝓ ꝑpter hoc fieret deorſum: ideo moueri potius ⁊ immediatius attribuendum eſt forme q̃ materie. Et conſe

matur:nam ſi ꝑ imaginationē forma grauis eēt ſine materia:adhuc deſcenderet:ſi autē materia eſſet ſine forma grauis ipſa nō deſcenderet:ergo deſcēdere ſeu moueri deorſum eſt potius attribuendū forme:ꝙ materie. ¶ Tertia concluſio. poſſibile eſt ꝙ idem agat in ſe ⁊ patiatur a ſe tanꝙ principale actiuū:⁊ principale paſſiuū. ⁊ hic intelligitur principale preter primū ſ. ſecum:patet de voluntate:patet de itellectu:ſicut deduci poteſt ex prioribus. patet etiam de forma grauis que eſt principale mouens in deſcendendo:vt communiter conceditur:⁊ principale motum:nam ſicut iam probatū eſt principalius ſibi attribuitur ꝙ materie. ¶ Quarta concluſio eſt pro concordando dicta Ariſtotelis ⁊ veritatem impoſſibile eſt idem agere in ſeipſum:⁊ pati a ſeipſo tali modo ꝙ ad talem actionē nō concurrat aliud actiuū vel paſſiuum aut principale aut diſpoſitiuum:patet hoc:nam omne agens vel eſt primum vel aliquid aliud a primo:ſi eſt aliud a primo tunc ad eius actionem concurrit primum. ſi autē eſt primum illud eſt impoſſibile:eſt ſolum agens. eſt enī mouens immobile. ideo cōcluditur ꝙ impoſſibile eſt idem agere ⁊ pati:quin ad eius actionem concurrat aliquid aliud actiuum ſcilicet primum:⁊ etiam aliud paſſiuum. patet de actione que fit circa ſubſtantiā materialē:vnde ad cuiuſlibet ſubſtātie materialis actionē ⁊ paſſionē concurrit materia prima que nulli9 eſt actiuitatis. Rationes vadunt vijs ſuis.

Quæſtio.II.

Queritur ſecūdo vtrū in omni motu mouens ⁊ motū debeant eſſe ſimul. ⁊ arguit ꝙ non:nam ſi ſic ſequeretur ꝙ ſenſibile diſtans a ſenſu nō ageret in ſenſum:conſequens eſt falſū conſequentia nota eſt:ſed falſitas conſequentis patet:nā experimur ꝙ viſibile diſtans agit in viſum. ¶ Secūdo impoſſibile eſt mouens ⁊ motum eſſe ſimul cū ſint duo corpora:ergo queſtio falſa:conſequentia tenet:antecedens probatur:quia impoſſibile eſt eſſe penetrationem corporū:nō corpus non pōt eſſe ſimul cum corpore:niſi mutuo ſe penetrent. ¶ Tertio. nec mouens cū ſit indiuiſibile poteſt eſſe ſimul cum moto:ergo ⁊c. conſequentia tenet:antecedens ꝓbatur ex eo ꝙ indiuiſibile non eſt in loco. ſed ſi debet eſſe ſimul cum diuiſibili oportet ꝙ ſit ſecum in eodem loco. ¶ Quarto. ignis diſtans a pariete calefacit parietem:ſed in tali actione mouens non eſt ſimul cū moto:quia ignis nō eſt ſimul cum pariete in eodem loco:ex eo ꝙ diſtat ab eo:ergo. ſimiliter magnes attrahit ferrum diſtans ab eo. ⁊ ibi iterū mouens ⁊ motū nō ſunt ſimul. ¶ Quinto. nam dicit Ariſtoteles ꝙ trahens mouetur velocius tracto: ergo ſi in principio motus trahens:⁊ tractū eſſent ſimul:ſtatim poſtea ſunt ſeparata:ergo nō ſemꝑ mouēs eſt ſimul cū moto. ¶ Sexto. nā ſol agit in iſta inferiora:⁊ tamen valde diſtat ab eis:⁊ nō eſt ſimul cum eis:ſimiliter baſiliſcus valde remote agit a ſe interficiendo hominē bene multum diſtantē ab eo ſimiliter per Algazelē in ſua philoſophia:ſepe multi per incantationes eorum inficiunt homines multū diſtantes ab eis:quare ⁊c.

In oppoſitū vult Ariſtoteles in ſeptimo probans ꝙ in omni motu mouens ⁊ motū ſunt ſimul:hoc enim probat:ſicut viſum fuit circa literam tam in motu qui fit ab intrinſeco ꝙ etiam intrinſeco. ¶ In iſta q̄ſtione primo ponā aliquas diſtinctiones. ¶ Secundo:concluſiones.

Quantū ad primū ſit iſta prima diſtictio:ꝙ mouētiū q̄dā ſunt corporea:q̄dā icorporea q̄dā mediata:q̄dā imediata. ¶ Alia diſtictio. mouēs poteſt dici immediatum moto:vno modo:quia eius actiuitas aut virtus attingit paſſū:ſicut eſt de proijciente. ⁊ tale non oportet eſſe ſimul cū moto:nec loco:nec tēpore:vnde ſi ſor. proijceret vnū lapidē:⁊ ſtatim poſt ſeparationem illius lapidis a manu ſortis eſſet mortuus:tunc ſortes non eſſet ſimul:nec loco:nec tēpore cū lapide. ¶ Secundo modo mouens poteſt dici immediatū moto:quia licet inter mouens ⁊ motū ſit multa diſtantia:vel licet mouēs nō ſit in eodē loco cū moto:tamen virtus mouētis attingit vſq ad motum:licet actio mouentis determinetur ꝑ aliud agēs et iſto mō ſol vel intelligentia dicitur agēs immediatū reſpectu iſtorū inferiorum. ¶ Alia diſtinctio:ꝙ aliqua poſſunt imaginari eſſe ſimul per penetrationem ſicut de albedine ⁊ dulcedine ſimul in lacte:⁊ de tali ſimultate non eſt ſermo ad preſens. ¶ De ſimultate ꝗ ad preſens ſit talis diſtinctio:ꝙ aliqua poſſunt imaginari eſſe ſimul:que ſunt in eodem loco:licet vnum illorū ſit in illo loco ꝑ ſe:⁊ aliud ꝑ accidens:ſicut eſt de aīa ⁊ corpore quod informat. ¶ Secundo modo aliq̄ poſſunt eſſe ſimul:quia vnū eorum eſt in loco per ſe: aliud vero in loco ratione alterius ⁊ non per ſe:licet ꝑ ſeparationem eius ab ipſo fieret per ſe in loco:⁊ iſto modo totum ⁊ eius pars integralis dicūtur eſſe ſimul quia pars integralis non eſt in loco:niſi ratiōe toti9. ¶ Tertio modo aliqua dicūtur eſſe ſimul que ſunt ꝓpinqua:non tamen continua ſed contigua: ſic ꝙ iter ea nullū eſt medium. iſto modo manus mea ⁊ aer dicūtur eſſe ſimul:quare ⁊c.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio:in omni motu qui fit ab intrinſeco mouens ⁊ motum ſunt ſimul primo modo vel ſecundo modo: probatur per inductionē in motibus qui fiunt ab intrinſeco. primo de motu progreſſiuo puta hominis. in tali enim motu mouens eſt ipſa anima:⁊ motū eſt corpus:modo anima eſt ſimul cum corpore:quia in eodē loco in quo eſt corpus per ſe:anima eſt per accidens: patet hoc etiam de motu celi:accipiendo celum pro incluſione motoris:ſi autem aliquod moueretur ab intrinſeco puta ꝙ aliqua pars integralis moueret totum integrale:in tali motu mouens ⁊ motum eſſent ſimul ſecundo modo. ſimiliter eſt de deſcēſu grauis:mouens ⁊ motum ſunt ſimul primo modo. ſ. grauitas:et illud quod mouetur. ¶ Secunda cōcluſio. omne mouens corporeum eſt ſimul cū moto tertio modo accipiendo eſſe ſimul:ꝓbatur:nam ſit a. aliquod mouens vel tunc eſt ſimul cū aliquo moto vel non:ſi ſic habetꝓpoſitum:ſi non:ſequitur ꝙ tale mouens:in aliquod diſtans agit abſq hoc ꝙ agat in intermedium:quod eſt inconueniēs:vnde qua ratione ageret in aliquam diſtantiā abſq hoc ꝙ ageret in intermedium eadē ratione in quālibet:⁊ ex quo cuilibet agenti corporeo eſt aliqđ contiguū:non agit in diſtans a ſe:niſi agat in illud:⁊ ꝑ conſequens cuiuſlibet agenti aliquod paſſum eſt proximū:quod eſt ſimul cum eo:loquendo de ſimul tertio modo. ⁊ ſimiliter hoc patet ꝑ Linconienſem in tractatu ſuo de radijs:nam vult ꝙ omne agēs agat prope ſe orbiculariter ⁊ hoc nō eſſet ſi nō ageret

in medium ſibi contiguum. ¶ Tertia concluſio. non omne mouens corporeuʒ cum quelibet moto in quod agit eſt ſimul loquendo de ſimul tertio modo: patet per argumenta facta ante oppoſitum. ¶ Solutio ergo queſtionis ſtat in hoc ꝙ omne mouens corporeū eſt ſimul cuʒ aliquo in quod agit: ſed non cum quolibet: ſꝑ intelligendo de ſimul tertio modō. ¶ Iuxta probationeʒ ſecunde concluſionis dubitatur: videtur ꝙ agens agat in aliquod diſtans abſqʒ hoc ꝙ agat in intermediū: nam ſol agit in iſta inferiora calorē: ⁊ tamē non agit calorē in orbes celeſtes intermedios. ¶ Secundo. nam ignis aliquando agit in ligнuʒ diſtās ab eo intenſiorem graduʒ caliditatis ꝙ̄ agat in aerem intermediuʒ: ſimiliter magnes agit in ferrum aliquam qualitatem motiuaʒ ferri ad magneteʒ abſqʒ hoc ꝙ agat talem in aerem: trahit enim ferruʒ: ⁊ non aereʒ. ¶ Ad iſta. ad primū dico: ſol agēs ī iſta inferiora agit lumen ⁊ influentiā ꝑ totum intermediuʒ: taʒ in orbes: ꝙ̄ in alia: licet agat calorem in iſta inferiora non tamē in totum intermediuʒ agit calorem: ꝓpter hoc ꝙ lumen: ⁊ influentia que a ſole agūtur: producunt in iſtis inferioribus calorem: ꝓpter hoc ꝙ iſta inferiora ſunt apta nata recipere calorem: ſed quia orbes celeſtes non ſunt apti nati ad recipiendum caloreʒ inde eſt ꝙ lumen ⁊ influentia multiplicata a ſole non agunt calorem in orbes celeſtes. ¶ Ad ſecundam dico ꝙ aer non eſt tante denſitatis: ſicut eſt paries vel ligнuʒ. inde eſt ꝙ ignis intenſiorem graduʒ caloris producit in illa ꝙ̄ in aerem intermediuʒ: cuʒ hoc tamen ſtat ꝙ nō agat in extremuʒ niſi agat ꝑ medium. licet non omne quod agit in extremum agit in intermediū. ¶ Ad aliaʒ dico ꝙ magnes prope ſe multiplicat vnam virtutē ſed illa ꝓpter ſpecialem diſpoſitioneʒ ⁊ complexionē ferri eſt motiua ferri ad magneteʒ ⁊ non aeris: cū hoc tamen ſtat ꝙ virtuteʒ talem non multiplicat vſqʒ ad ferrum niſi multiplicet eaʒ per totuʒ intermediū. vnde imaginanduʒ eſt ꝙ quelibet res radiat ⁊ multiplicat prope ſe qualitateʒ quandaʒ ſpecialem inſenſibilē mediante qua in aliob in alio ſubiecto ſecundum ꝙ aliter ⁊ aliter eſt diſpoſituʒ: agit aliam ⁊ aliā qualitatem: ⁊ ex hoc poteſt reddi ratio quare alique vetule multum diſtantes generant in aliquibus amorem et non in alijs.

Ad rationes principales dicit̄ ꝙ omnes ſolute ſunt excepta quinta: ad quam dico ꝙ trahens velocius poteſt moueri tracto: ⁊ tamen manere ſimul cum ipſo: qꝛ trahens poſſet moueri per lineam curuaʒ ⁊ tractuʒ per lineaʒ rectaʒ: ⁊ tunc trahens moueretur velocius: quia velocitas eius attēditur penes lineam curuam que eſt longior ꝙ̄ linea recta: penes quā attenditur velocitas ipſius tracti.

Quæſtio. III.

Quæritur tertio: vtrū ſoluʒ ſecundum qualitates de tertia ſpecie ſit per ſe alteratio ⁊ arguitur primo ꝙ non: quia ad aliquas qualitates de tertia ſpecie non eſt per ſe alteratio: ergo queſtio falſa: antecedens ꝓbatur: nam colores ⁊ ſapores ſunt qualitates de tertia ſpecie: ſunt enim qualitates ſenſibiles: ſed ad illas non eſt per ſe alteratio: propter hoc ꝙ colores ⁊ ſapores: cuʒ ſint qualitates ſecunde: non immediate acquiruntur ab ipſo alterante: ſed ex conſequenti ⁊ ꝑ modū ſequele: videlicet ad acquiſitionem qualitatuʒ primaruʒ quas conſequuntur ſecundum qualitatem de prima ſpecie: ergo non ſolum. ¶ Secundo. ad qualitates de prima ſpecie qualitatis eſt ꝑ ſe alteratio: ergo non ſolum ſecundū qualitates de tertia ſpecie. conſequentia tenet: ⁊ añcedēs probatur: nā ſecundum caliditatem: ⁊ frigiditateʒ eſt per ſe alteratio: ⁊ tamen illas qualitates Ariſtoteles enumerat inter qualitates de prima ſpecie. ¶ Confirmatur hoc: naʒ virtus ⁊ vitium ſunt qualitates de ſecunda ſpecie: ⁊ tamen ſecundū eas eſt ꝑ ſe alteratio: ex eo ꝙ non acquiruntur niſi ſucceſſiue. ¶ Tertio: qꝛ ſi ſecundum qualitates de prima ſpecie non eſſet per ſe alteratio: hoc eſſet: quia eſſet ad aliquid: iſto enim modo videtur Ariſtoteles in iſto ſeptimo arguere: vbi vult ꝙ ſecundum qualitates de prima ſpecie non poteſt eſſe per ſe alteratio: ſed conſequens probatur falſum auctoritate Ariſtotelis in anteꝑdicamentis: vbi dicit: diuerſorum generum: ⁊ non ſubalternatim poſitoruʒ diuerſe ſunt ſpecies: ⁊ differentie: ex hoc ſequit̄ ꝙ quum alique qualitates ſunt de prima ſpecie: non ſunt ad aliquid: eo ꝙ idem non videtur poſſe eſſe in diuerſis predicamentis. ¶ Quarto: nam dicit Ariſtoteles quīto huius: ꝙ in qualitate: quantitate: ⁊ vbi eſt per ſe motus: propter hoc ꝙ in eis inuenitur cōtrarietas. modo non ſolum in qualitatibus de tertia ſpecie inuenitur contrarietas: verumetiam in qualitatibus aliarum ſpecierum.

Ad oppoſitū eſt Ariſtoteles in iſto ſeptimo. ¶ In iſta queſtione primo ponam concluſiones de prima ſpecie qualitatis. ¶ Secundo. de alijs ſpeciebus qualitatis.

Quantū ad primum ſciēdum eſt ꝙ prima ſpecies qualitatis vocatur habitus: ⁊ diſpoſitio: qui termini ſignificant bene eandem rem: ſed non eodem modo: quia hoc nomen habitus ſignificat illā rem prout eſt de difficili mobilis a ſubiecto: ⁊ habet eſſe fixum in eo: ſed hoc nomē diſpoſitio ſignificat bene eandem: ſed hoc eſt prout illa res de facili eſt mobilis a ſubiecto: ⁊ non habet eſſe fixum in eo. verbi gratia: eadem ſanitas prout eſt radicata in ſubiecto: dicitur habitus: prout autem nō eſt radicata in ſubiecto dicitur diſpoſitio. ⁊ non habet eſſe fixum in eo. ⁊ eſt de facili mobilis a ſubiecto. ¶ Deinde notandum eſt ꝙ qualitatum de prima ſpecie quedam dicūtur qualitates corporis: quedam vero anime: corporis ſicut ſunt ſanitas ⁊ egritudo: anime ſicut ſcientia qualitatū corporuʒ. Quedam conſiſtunt in proportione qualitatum primarum ſicut ſanitas: ⁊ egritudo. Quedam autem in proportione qualitatum ſecundarum ſicut coloruʒ vt pulchritudo ⁊ turpitudo. Quedam autem in proportione ſonorum ſicut ſūt melodia ⁊ ꝯſonātia. Qualitatum autē anime: quedā ſunt in appetitu ſicut ſunt virtutes morales ⁊ vitia. Quedam autem in intellectu: ſicut ſcientia vel habitus ſibi oppoſitus ſicut error. ¶ Tunc ſit prima concluſio. ad qualitates corporales de prima ſpecie non eſt per ſe alteratio: nec motus: probatur naʒ dictum eſt quinto huius ꝙ motus non eſt per ſe in ad aliquid: modo ſicut iam dicebatur qualitates corporales de prima ſpecie cōſiſtunt in ꝓportione qualitatum primarum: proportio auteʒ eſt relatio ⁊ de ad aliquid. ergo ad qualitates corporales non eſt per ſe motus. ¶ Secundo ad idem: ſanitas que eſt vna de talibus qualitatibus: non eſt niſi ꝓportio debita qualitatum primarum: modo talis ꝓ-

portio non eſt acquiſibilis ſucceſſiue per partes poſt partem. ergo ad eam non eſt per ſe motus: nec alteratio: ꝯñtia tenet: ſed prima pars antecedentis patet ex dictis: ſecunda pars probatur ex eo: ꝙ ſanitas acquiri poteſt ſolum per motuʒ ſecunduʒ vnaʒ qualitatem talis proportionis. Si enim iaʒ qualitates prime eſſent taliter ꝓportionate ꝙ non eſſet ſanitas propter nimiam remiſſionem caliditatis: tunc ad ſolam intenſionem caliditatis ſequitur talis proportio que eſt ſanitas. ❡ Tertio ad illud non eſt per ſe motus: quod dicitur in reſpectu ⁊ in relatione ad ſubiectum: ⁊ ad tempus: ſed ſic eſt de qualitatibus corporalibus prime ſpeciei. ergo ⁊ cetera: maior eſt nota: minor patet de ſanitate: naʒ eadem diſpoſitio vel conſimilis: que eſſet ſanitas in homine eſſet infirmitas in piſce. Sed diceret aliquis ſi ſanitas ſic diceretur in relatione ad ſubiectum et ad tempus ſequeretur ꝙ ſanitas eſſet in predicamento relationis: modo hoc eſt falſuʒ cum ſit in predicamento qualitatis. ❡ Reſpondetur ꝙ licet hec nomina connotent tales proportiones ⁊ relationes in qualitatibus: tamen quia predicantur in quale ſecundum earum concreta de ſubiectis dicũtur eſſe in predicamento qualitatis. Et eſt ſciendum ꝙ non omnes termini qui includunt reſpectus in eorum diffinitionibus ſunt in predicamento relationis ſed ſolũ illi qui predicantur de ſubiecto cum habitudine ad aliquod tertium predicatuʒ: modo ſic non eſt de ſanitate ⁊ egritudĩe: nam perfecta eſt predicatio ſortes eſt ſanus: vel ſortes eſt eger: ſed nõ eſt perfecta predicatio ſortes eſt pater niſi intelligatur aliquod tertium ſcilicet filius. ❡ Secunda concluſio ad qualitates anime de prima ſpecie non eſt per ſe alteratio: nec motus: probatur ex eo ꝙ ſunt ad aliquid: modo ad talia ex quinto huius non eſt per ſe motus: ſicut ibidem declaratum eſt: et aſſumptum patet ex eo ꝙ illa ⁊ conſimilis qualitas: que eſt virtus in vno: eſt vitium in alio: ⁊ que eſſet virtus in vno tempore: eſſet vitium in alio tempore: et ideo quia virtus ⁊ vitium dicuntur in reſpectu ad tempus ⁊ ad perſonaʒ et alias circunſtantias: ſecunduʒ dictamen rationis ſequitur ad huiuſmodi non eſſe per ſe motuʒ nec alterationeʒ. ❡ Secundo. nam virtus conſiſtit in indiuiſibili ſicut rectitudo et circulus. ergo ad ipſam non eſt per ſe motus: conſequentia tenet: ⁊ antecedens eſt Ariſtotelis in litera. ❡ Tertio eadem qualitas abſq; hoc ꝙ intendatur: vel remittatur propter alias circunſtantias modo eſt virtus: ⁊ poſtea vitium. ergo ad virtutes ⁊ vitium non eſt per ſe alteratio: conſequentia tenet ex eo ꝙ iſta nomina virtus vitium poſſunt ſucceſſiue de aliquo verificari abſq; mutatione facta in illo licet ſit facta mutatio in alio: antecedens patet: nam circunſtantie alie ⁊ alie bene faciunt actus omnino ſimiles: vnum eſſe vitioſum: alium eſſe virtuoſum: vt ſi ego darem panem propter deum: ⁊ tu propter vanam gloriam: tu et ego faceremus actus omnino ſimiles ſcilicet dare panem: ⁊ tamen meus eſſet bonus et tuus eſſet malus ⁊ meus fieret bene ⁊ tuus male: ita alie ⁊ alie circunſtantie poſſunt facere ꝙ eadem vel conſimilis qualitas: modo eſſet virtus poſtea vitium: ⁊ in vno virtus: ⁊ in alio vitium. ❡ Deinde arguitur de ſcientia ꝙ ad eaʒ non eſt per ſe alteratio: probatur illud qđ poteſt verificari de aliquo: ⁊ incipere falſificari de eodem abſq; mutatione facta in illo ⁊ in iſto ſecunduʒ rationeʒ iſtius: ad illud non dicitur per ſe motus: ſed ſic eſt de ſcientia: ergo. maior eſt nota: minor probatur: nam poſito ꝙ in mente mea ſit aſſenſus ad illaʒ concluſioneʒ. om̃is aſinus eſt animal. tūc de illo aſſenſu iaʒ veruʒ eſt dicere ꝙ eſt ſcientia: deindẽ om̃es aſini corrũpantur adhuc eodeʒ aſſenſu remanente in anima mea: tunc amplius de illo aſſenſu falſuʒ eſt dicere ꝙ ſit ſcientia. ſic ergo ideʒ aſſenſus modo eſt ſcientia poſtea non eſt ſcientia abſq; hoc ꝙ ſit facta aliqua mutatio in ipſo: licet bene ſit facta mutatio in alio ſcilicet in re vel in rebꝰ extra. ❡ Ad ideʒ ſcientia acquiritur in quiete: ⁊ non in motu ⁊ hoc non eſſet ſi ad eam eſſet motus per ſe: aſſumptuʒ patet ex eo ꝙ motus ⁊ perturbatio ſpirituuʒ impedit acquiſitioneʒ ſcientie: ſecunduʒ ꝙ patet in ſenibus ⁊ in iuuenibus ⁊ propter hoc dicitur ꝙ anima quieta quieſcẽdo fit prudens ⁊ ſapiens ⁊c.

Quantum ad ſecundum de qualitatibus de ſecunda ſpecie ſit iſta concluſio: ꝙ ad eas nõ eſt per ſe motus: probatur: naʒ ſecunda ſpecies qualitatis eſt naturalis potentia vel impotentia: aliquid de facili vel de difficili faciendi vel patiendi: modo facile dicitur ad aliquid: facile eñ vni: alteri bene eſt difficile: ſed ad iſta que dicuntur ad aliquid: nõ eſt per ſe motus ſicut eſt oſtẽſum in quinto huius. ❡ De qualitatibus de quarta ſpecie ſit iſta concluſio ꝙ ad eas non eſt per ſe motus: ꝓbatur: quia in talibus deficit cõtrarietas que requiritur ad motũ. ❡ Secundo. quia conſiſtunt in indiuiſibilitate ꝙ cito deſinut eſſe tales figure per additionẽ ⁊ diminutioneʒ ⁊c. ❡ Ultima cõcluſio ad qualitates de tertia ſpecie eſt per ſe motus probatur: nam ad aliquã qualitatem eſt per ſe motus ſicut dictuʒ eſt quinto huius: ſed non ad qualitates de prima ſpecie: nec ad qualitates de ſecunda: nec ad q̃litates de quarta: relinquit̃ g̊ ꝙ ad q̃litates de tertia ſpecie cũ nõ ſint plures ſpecies qualitatꝭ q̃ q̃tuor ⁊c.

Ad rationes principales: ad primam quando dicitur ad colores ⁊ ſapores nõ eſt per ſe alteratio dicitur ꝙ immo: et quando dicebatur non immediate acquiruntur: ab ipſo alterante: ſed per modum ſequele: ergo ad ipſa eſt motus per accidens: dico ꝙ accidentalitas in motu poteſt attendi vel ex parte terminorum ſignificatiuorum vel ex parte rei: ſi attenditur ex parte rei: tunc ad huiuſmodi qualitates que non ſunt qualitates prime: ſed ſecunde bene eſt motus per accidens: ex quo acquiruntur per modum ſequele ad acquiſitionem qualitatum primaruʒ ſi vero accidentalitas in motu attenditur ex parte terminorum ſignificatiuorum tunc ad qualitates ſecundas de tertia ſpecie bene eſt per ſe motus: propter hoc ꝙ factis aliquibus motibus neceſſe eſt fieri mutationem denominationis per nomina de tertia ſpecie qualitatis ſignificantia qualitates ſecundas. ❡ Ad ſecundam ſecundum qualitates de prima ſpecie bene eſt per ſe alteratio. hic dico ꝙ hoc bene verum eſt. ſed hoc non eſt ſecundum rationem ſecundum quam dicuntur eſſe de prima ſpecie: ſed ſecundum rationem ſecundum quam dicuntur eſſe de tertia ſpecie. Deinde quum dicebatur virtus ⁊ vitium acquiruntur ſucceſſiue concedatur: ⁊ ſic ex hoc non ſequitur: ꝙ ad ipſa ſit motus per ſe: naʒ licet ſimilitudo acquiratur ſucceſſiue: non tamen ex hoc ſequitur ꝙ ad ipſam ſit motus per ſe: ſicut dictuʒ eſt quinto huius. ❡ Ad tertiam: hoc eſſet quia eſſent ad ad aliq̃d: iſta ratio ſoluta eſt in ſoluendo vnã dubitationẽ in q̃ſtione. ❡ Ad quartam: in illis in quibus inuenitur contrarietas et cetera. iſta ratio bene probat ꝙ in

qualitatibus de prima ſpecie ſit per ſe motus: ſed
hoc non eſt ſecundum rationem: ſecundum quam
ſunt de prima ſpecie: ſed ſecundum quam dicuntur de
tertia ſpecie ⁊c.

Quæſtio.IIII.

QVærit̄ quarto vtrū
ad hoc ꝙ aliqua ſint cõparabi-
lia: requiratur ꝙ ſint eiuſdem
ſpeciei ſpecialiſſime: et argui-
tur ꝙ non: nam homo et aſinus
ſunt adinuicem comparabiles:
et tamen non ſunt eiuſdem ſpe-
ciei ſpecialiſſime: ergo q̄ſtio fal
ſa: conſequētia tenet de ſe: antecedēs ꝓbat̄ quo ad pri
mam partē: nā homo dicit̄ perfectior aſino: ſimilr̄ ho
mo dicit̄ albior vel nigrior aſino: ecce cõparationem
hominis ad aſinum. ¶ Tertio patet hoc de deo ⁊ dia
bolo: dicimus enim deum eſſe meliorem diabolo: ⁊ dia
bolum eſſe peiorem deo abſq; hoc ꝙ deus ⁊ diabolus
ſint eiuſdem ſpeciei: vel ꝙ in vtroq; bonitas vel mali-
tia ſit eiuſdem ſpeciei. ¶ Tertio ſubſtantia ⁊ accidēs
ſunt diuerſarum ſpecierum: ⁊ tamen ſunt adinuicem
comparabilia: dicimus enī ꝙ ſubſtantia eſt nobilior
accidente: ⁊ ſimiliter prior. ¶ Quarto nō ſemper cau
ſa ⁊ cauſatum ſunt eiuſdem ſpeciei: ⁊ tamē cauſa ⁊ cau
ſatum ſunt adinuicem comparabilia: patet hoc: nam
dicimus cauſam eſſe priorem cauſato. ¶ Quinto nō
omnes motus ſunt eiuſdem ſpeciei: ſicut clarum eſt: ⁊
tamen omnes motus ſunt adinuicen comparabiles:
quod probatur: quia quecunq; ſunt eadem menſura
menſurabilia ſunt adinuicem comparabilia: ſed om-
nes motus eadem menſura ſunt menſurabiles puta
tempore ergo ⁊c. ¶ Sexto clarū eſt ꝙ motus ſurſū
⁊ motus deorſum ſunt diuerſarum ſpecierum: ⁊ tamē
hoc non obſtante ſunt adinuicem comparabiles: dici
mus enim vnum eorū bene eſſe velociorē alio. ¶ Se
ptimo clarū ē ꝙ triangulus ⁊ quadratum ſunt diuer-
ſarum ſpecierum: tamen ſunt adinuicem comparabi
lia: patet: nam contingit inuenire triangulum equa-
lem quadrato: ſicut contingit demonſtratione eucli-
dis: dato triangulo equalem quadratum deſcribere.

In oppoſitū eſt Ariſtoteles in iſto ſe-
ptimo de comparatione motuum. ¶ In iſta que-
ſtione. primo aliqua ſunt notanda. ¶ Secundo reſpō
dendum ad queſitum. ¶ Notandum eſt primo quid
ſit comparatio. vnde comparatio eſt duarum rerum
vel ſaltem vnius ad alteram habitudo in aliquo: ſecū
dum equale vel inequale: capiēdo equale vel inequa
le large: put extendit ſe ad equale vel inequale in q̄n-
titate aut q̄litate ſubſtantiali vel accidentali. ¶ Se-
cundo: ad hoc ꝙ aliqua comparantur adinuicem req
runtur tria: ſcilicet illud quod comparatur ⁊ illud cui
comparatur: ⁊ illud de quo ſit comparatio. ¶ Tertio
notandum eſt: ꝙ quandoq; ſit comparatio in vno im
mediato: quandoq; vero ſit comparatio immediate
in duobus: mediate in vno: exemplū primi ſortes: eſt
albior Platone immediate ſit comparatio in albedi
ne. exemplum ſecundi quum dicimus ſortes eſt ita al
bus ſicut Plato niger. hic ſit comparatio immedia-
te in duobus ſcilicet in albedine ⁊ nigredine. ſed me-
diate ſit hic comparatio in vno: ſcilicet in intenſione:
dā quū dr̄ ſor. eſt ita albꝰ ſicut Plato eſt niger idē eſt
dicere: ꝙ albedo ſortis ⁊ nigredo Platōis equaliter
ſunt intenſe. ¶ Quarto notandū eſt: ꝙ illud de quo
debet fieri comparatio debet ſuſcipere magis ⁊ minꝰ
ſeu debet eſſe ſignificabile per terminum ſuſcipientē
comparationem: ⁊ ideo quia humanitas non ſuſci-
pit comparationem magis ⁊ minus non ſit compara
tio hominum in humanitate non enim dicimus vnū
hominē eſſe magis vel minus hominē alio. ¶ Quin
to notandum: ꝙ illud de quo debet fieri comparatio
debet reperiri in vtroq; comparabilium: ⁊ ideo quia
bonitas non reperitur in diabolo: nec malitia in deo:
nihil propriē debet comparari deo in malitia: nec dia
bolo in bonitate. ¶ Sexto notandum ꝙ duplex eſt
comparatio: ſcilicet comparatio communiter dicta:
et comparatio proprie dicta: cõparatio communiter
dicta reperitur in omnibus in quibus ſolemus dicere
hoc eſſe magis iſto: vel hoc eſſe magis tale. ⁊ vniuerſa
liter vbicunq; aliquod vnum ſuſcipiens comparatio
nem eſt verificabile de vtroq; comparabiliū: ⁊ huiuſ-
modi comparatione bene comparamus deum ⁊ ho-
minem adinuicem: dicentes deum eſſe meliorem ho-
mine: ecce ꝙ hoc nomen bonus eſt verificabile tā de
homine: q̄ de deo: ſed ad comparationem proprie di-
ctā vltra hoc requiritur ꝙ ſit ſecundū determinatā
proportionem: aliter non eſſet comparatio proprie di
cta: ⁊ ideo quia deus ſecundum nullam proportionē
eſt melior homine: non dicimus deum ⁊ hominem eē
comparabilia adinuicem comparatiōe proprie dicta
ſed bene comparatione cõmuniter dicta: ſed tripeda
le ⁊ bipedale bene ſunt comparabilia adinuicem com
paratione proprie dicta: ſed quia ſic non eſt de angu-
lo recto conſtituto ex diametro alicuius circuli et ex
linea contingente illum circulū et angulo portionis:
illi anguli non ſunt adinuicem comparabiles com-
paratiōe proprie dicta: vnde licet ille angulus ſit ma
ior iſto angulo portionis tamen ſecundum nullā pro
portionem eſt maior. Et comparatio communiter vel
improprie dicta ſubdiuiditur: quedam eſt vbi exce-
dens excedit exceſſum vltra omnem proportionem
ſicut eſt comparatio perfectionis hominis ad per
fectionem aſini: vnde homo eſt perfectior aſino pluſ
q̄ in duplo: et pluſq̄ in triplo: ⁊ ſic vltra. ita di-
ci poteſt de angulo recto in ordine ad angulum
contingentie. Alia eſt comparatio impropria vbi
excedens excedit exceſſum citra omnem propor-
tionem: ſicut eſt comparatio anguli recti ad angu
lum portionis circuli: vnde licet angulus rectus
ſit maior angulo portionis: non tamen in duplo:
nec in triplo: ⁊ ſic vltra: poſtq̄ angulus rectus nō
excedit angulum portionis niſi per angulum con-
tingentie. Ex iſto patet qualiter res diuerſarum
ſpecierum: ſicut homo et aſinus: poſſunt compa
rari adinuicem in perfectione comparatione im-
propria: ⁊ ita linea ſuperficies et corpus in ma-
gnitudine: ſecundum diſtinguentes inter illas quan
titates.

Quantum ad ſecundum ſit prima
concluſio ꝙ ad hoc ꝙ aliqua ſint adinuicem compa-
rabilia: non oportet ea eſſe eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſi-
me: patet: nam homo ⁊ aſinus ſunt adinuicem compa
rabilia in albedine ⁊ nigredine: tn̄ ſunt diuerſarū ſpe-
cierum. ¶ Scd̄a concluſio ad hoc ꝙ ſm̄ aliq̄s diſpoſi
tiōes fiat cõparatio req̄rit̄ illas eſſe eiuſdē ſpeciei ſpe
cialiſſime: ⁊ hoc intēdebat Ariſt. in ſeptimo quū dicit

compabilia debere eē vniuoca: hoc eſt diſpoſitiões ſecundū quas ſit comparatio eſſe eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime: hoc intelligitur de cōparatione ꝓprie dicta: ꝓʒ: nā ꝑꝑ hoc vocē eſſe acutiorē: vel minus acutam ſtilo non dicimus. Silr ꝓpter hoc nō dicimus mel eſſe dulcius voce: licet vtrunqʒ iſtorū dicat̄ dulce: dicimus enim vocē eſſe dulcē: ⁊ ſimiliter mel dicimus eſſe dulce non tamen dulce dicit̄ vniuoce de voce ⁊ melle. Et ꝑꝑ hoc ſequit̄ tertia ꝯcluſio ꝙ ſecundum genus nō ſit ita ꝓprie cōparatio ſicut ſecundū ſpeciē ſpecialiſſimā patet hoc qꝛ in genere non eſt tanta vniuocatio ſicut i ſpecie ſpecialiſſima: vnde Ariſt. in iſto ſeptimo dicit circa gn̄a latere equiuocatiões: ⁊ ꝑꝑ hoc lʒ dicamꝰ vnū corpus eſſe magis albū alio: non tn̄ dicimus vnū corpꝰ eſſe magis coloratum alio.

Ad rationes principales: ad primam ſecundā: tertiā: ⁊ quartā: patet ex his q̄ in poſitione dicta ſunt. ¶ Ad q̄ntam nō omnes motus ſunt eiuſdem ſpeciei concedo: ⁊ quando dicebatur omnes motus ſunt adinuicem comparabiles nego: ⁊ quando dicebatur quecunqʒ ſunt eadem menſura menſurabilia ſunt adinuicē comparabilia: dico ꝙ verū eſt ſi ſunt eadē menſura menſurabilia menſuratione q̄ eſt ſecūdū adequationē menſure ad menſuratum. Si autē ſunt eadem menſura menſurabilia: ⁊ hoc menſuratione q̄ eſt ſecundum ꝓportionalem diuiſionē menſure ⁊ mēſurati. hoc non oportet ⁊ ſic eſt in propoſito: nam tali menſuratione tempus menſurat motum propter hoc licet omnium motuum ſit talis eadem menſura: non tamen propter hoc oportet ꝙ omnes ſint adinuicem comparabiles. ¶ Ad ſextam dico ꝙ licet motus ſurſum: ⁊ motus deorſum ſint diuerſarum ſpecierū: tamē qꝛ velocitas dicit̄ de vtroqʒ eorum vniuoce: bene ſūt comparabiles adinuicē cōparatione ꝓprie dicta in velocitate. ¶ Ad ſeptimam dico ꝙ quia triangulus ⁊ q̄dratū ſunt diuerſarū ſpecierū in quantū figure: et nō tn̄ inq̄tū ſuperficies: ⁊ ideo non ſecundū ꝙ ſunt figure ſed ſecundum ꝙ ſunt ſuperficies cōparētur ad inuicem.

Quæſtio.V.

Queritur quinto vtrū quilibet motꝰ: cuilibet motui ſit comparabilis. ⁊ arguitur ꝓmo ꝙ ſic: nam omnis motꝰ eſt aliqualiter velox: ergo quilibʒ motus eſt alteri comparabilis in velocitate conſequentia videtur tenere: ex eo ꝙ velocitas reperitur hic ⁊ ibi: aſſumptum patet ex eo ꝙ nullus motus eſt infinite tardus. ¶ Secundo quilibet motus ſequitur proportionem potentie mouentis ad reſiſtentiam: cum ergo quelibet proportio cuilibet proportioni ſit comparabilis: videt̄ etiam ꝙ quilibʒ motus cuilibet motui ſit comparabilis: ſic videlicet ꝙ talis eſt ꝓportio motuum qualis eſt ꝓportio ꝓportionum: quas illi motꝰ ſequuntur. ¶ Tertio. nāʒ tertio celi dicitur: generans tantum dat de loco quantū de forma. ergo videtur ꝙ ita velociter moueatur localiter: ſicut alteratur in dando formam mediante qua fit ille motus localis: ergo videtur ꝙ ille motus localis ſit comparabilis motui alterationis. ¶ Quarto. nā ſit aliquod ferrum ignitum quod moueatur ſuper aliquo combuſtibili ſicut ſuper ligno: tunc ita velociter ſicut mouetur illud ferrum localiter illud cōbuſtibile comburitur ⁊ alteratur: ex quo videtur ꝙ motus localis: ⁊ talis alteratio puta calefactio: ⁊ cōbuſtio: ſunt adinuicē comparabiles. ¶ Quinto omnes motus ſunt eadem menſura adinuicem menſurabiles: ergo omnes motus ſunt adinuicem comparabiles: aſſumptum patet: qꝛ omnes ſunt menſurabiles tempore: ⁊ conſequentia probatur. nam que ſunt eadem mēſura menſurabilia ſunt equalia: vel inequalia. ⁊ per conſequēs comparabilia: ſic ergo videtur eſſe probatum de motibus diuerſorum generum ꝙ ſint adinuicē cōparabiles. Deinde probatur de motibus eiuſdem generis ꝙ ſunt adinuicem comparabiles ſicut de motu circulari ⁊ de motu recto: probatur: illi motꝰ ſunt adinuicem comparabiles: quorum tranſitus penes q̄s attenduntur eorum velocitates ſunt adinuicem cōparabiles: ſed ſic eſt de motu circulari ⁊ de motu recto patet hoc: quia motu recto pertranſitur corda. motu autem circulari arcus: modo arcus ⁊ corda ſunt adinuicē comparabiles: omnis enim arcus eſt longior ſua corda. ¶ Secundo. nam motus ſurſum ⁊ motus deorſum ſunt eiuſdem generis licet ſint diuerſarū ſpecierum: ⁊ ſunt adinuicem comparabiles: patet hoc: quia ſi aliquod graue in hora deſcenderet de concauo orbis lune ad centrum terre: ⁊ vnū aliud aſcenderet de cētro terre ad concauum orbis lune: diceremus ꝙ talis aſcenſus eſſet eque velox cum tali deſcenſu. quare ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſtote. qui vult nō omnem motum cuilibet motui eſſe comparabilem. ¶ In iſta queſtione primo preſupponenda eſt diffinitio velocioris in iſto ſexto data ſcilicet ꝙ velocius eſt quod in equali vel minori tempore plus pertranſit de ſpatio. ¶ Alterius ē ſciendū. ꝙ Commentator dicit ibi: iſta diffinitio velocioris non dicitur vniuoce: ſed equiuoce de omnibus: de quibus dicitur: vnde nō omnis velocitas cuilibet velocitati eſt eiuſdem rationis ¶ Tertio ſciendum eſt ꝙ motus poſſunt cōparari adinuicem dupliciter ſcilicet proprie qn̄ vnus eſt eque velox cū alio: vel velocior ſecūdū aliquā ꝓportionē. Improprie dupliciter vel correſpōdēter vel ꝓportionaliter tāc ꝑ ordinē diſcernēdi ſunt iſti tres modi.

Quātum ad primum modum ſit prima concluſio: omnes motus ſunt comparabiles adinuicē qui ſic ſe habent ꝙ illa ſunt comparabilia, adinuicem penes que attenduntur eorū velocitates tā q̄ penes effectum: probatur: qꝛ poſtq̄ velocitates attenduntur penes illa ſequitur eandem eſſe ꝓportionem hic ⁊ ibi. ¶ Ex iſta concluſione ſequit̄ ſecunda concluſio ꝙ omnes motus ſunt adinuicem compabiles: quorum velocitates attenduntur penes lineā ſeu ſpatium lineale: probatur ex eo ꝙ omnis linea: linee eſt cōparabilis: ꝓbat̄: quia ſi non hoc maxime videretur de linea recta: ⁊ de linea curua: ſed ꝙ hoc nō: ꝓbatur de arcu ⁊ corda: que hn̄t ſe ſicut linea recta ⁊ linea curua: ⁊ ſunt adinuicē cōpabiles ex eo ꝙ arcus eſt lōgior corda: patet hoc etiam ex alio: nā ſi vna rota volueretur ſuper aliqua ſuperficie plana quando feciſſet vnā reuolutionem deſcripſiſſet vnam lineam rectam omnino equalē circumferentie iſtius rote quare linea recta ⁊ linea curua ſunt cōparabiles: patʒ hoc ex alio nā ſicut dicunt geometre: circūferētia alicuiꝰ circuli hʒ ſe in ꝓportione tripla ſeſq̄ſeptima ad diametrū illius circuli: ſed hoc non eſſet niſi linea recta ⁊ curua eſſent adinuicem cōparabiles: patet hoc ex alio: qꝛ aliter non poteſt demonſtrari aliquam ſuperficiem q̄

dratā eſſe equalē alicui ſuperficiei circulari. cuiꝰ op=
poſitū facit Archimenides ꝗ credidit hoc demōſtraſ
ſe. ¶ Ex iſta cōcluſione ſequitur ꝙ motus rectꝰ ⁊ mo
tus circularis ſunt adinuicem cōparabiles: ptꝫ hoc:
ex eo ꝙ velocitas illoꝝ motuū attenditur penes li
neam ſcilicet vnius penes lineā rectam: ⁊ alterius pe
nes lineam curuā. ¶ Tertia cōcluſio illi motus non
ſunt adinuicē comparabiles: quorum velocitas vni=
us attenditur penes angulū: velocitas aūt alteriꝰ at
tenditur penes lineam: ꝓbatur: ex eo ꝙ angulus ⁊ li
nea non ſunt adinuicem cōparabilia. ¶ Ex iſta cōclu
ſione ſequitur ꝙ circuitio non eſt cōparabilis motui
circulari: vel motui recto: patet ex eo ꝙ prius dictuꝫ
eſt in ſexto ſcꝫ ꝙ velocitas circuitionis attendiť pe=
nes angulum tantum: vel tantū: in tanto: vel in tanto
tēpore deſcriptum. velocitas aūt motus circularis
⁊ motus recti attenduntur penes lineam. ¶ Tūc de
motu alterationis ſit prima concluſio: oēs ſunt adin
uicem comparabiles: que ſunt in eadē contrarietate
probatur: velocitas attenditur penes ſpatium ꝑtrāſ
itum: ſeu penes diſtantiam localem ſeu formalem: cuꝫ
ergo ſit eadem diſtantia ab vno contrarioꝝ ad aliud
et ecōuerſo: ſicut eſt eadēꝫ via ab Athenis ad thebas
et ecōuerſo: ſequitur ꝙ alteratio que eſt ab vno ꝯtrario=
ruꝫ in aliud ſcilicet a caliditate in frigiditatem eſt cō=
parabilis alterationi que eſt de frigiditate in calidi=
tateꝫ: Et confirmatur: nā ſicut motus ſurſū ⁊ motꝰ de
orſū ꝗ ſunt inter eoſdē terminos licet modo oppoſito
ſunt adinuicem comparabiles: ita ſimiliter eſt de al=
teratione ſcilicet ꝙ iſte alteratiōes ſunt adinuiceꝫ cō
parabiles: que ſunt inter eadeꝫ extrema ꝯtraria licet
modo oppoſito. Secunda concluſio: omnes alie alte
ratiōes nō ſunt adinuicē cōparabiles: patet hoc: quia
illa penes que menſurantur earum velocitates non
ſunt adinuicem cōparabilia. vnde calefactio non eſt
cōparabilis albefactioni: nec nigrefactio eſt cōpara
bilis frigefactioni. ¶ Deinde de augmentatione ſit
iſta prima concluſio: ꝙ quelibet augmētatio cuilibꝫ
augmentationi eſt cōparabilis: ⁊ hoc intelligitur de
augmētatione: que eſt ſecundum corpus ⁊ augmenta
tio ſecundum lineam augmentationi ſecundum line
am: ⁊ augmentatio ſecundum ſuperficiem augmenta
tioni ſecundum ſuperficiem: verumtamen augmenta
tio ſecundum corpus non eſt cōparabilis augmenta=
tioni ſecundum lineam ex eo ꝙ corpꝰ ⁊ linea nō ſunt
adinuicē cōparabilia nec corpus ⁊ ſuperficies: nec li
nea ⁊ ſuꝑficies: ſed ꝙ augmentatio ſecundum corpꝰ
ſit cōparabilis augmentationi ſecunduꝫ corpus: hoc
patet ex eo ꝙ in talibus illa ſunt adinuiceꝫ cōparabi
lia: penes que attenditur velocitas talium augmēta
tionū: hoc dictū ſit de cōparatione proprie dicta.

Quantum ad ſecundum modum cō
parationis quo aliqui motus comparantur adinui=
cem correſpondenter iſta ſit concluſio ꝙ motuꝫ adin
uicē diuerſorum generum tali compatione ſunt adin
uicem comparabiles: probatur: nam aliqua eſt inten
ſio que eſt ſignificabilis per aliquam lineam: et non
maiorem: nec minorem: ergo talis poteſt dici equalis
correſpondenter illi linee: per quam eſt ſignificabilis
⁊ per conſequens motus alterationis: quo acquiriť
talis intenſio in hora eſſet equalis: ⁊ correſpondens
motui locali quo pertranſiretur talis linea in eadem
hora. aſſumptum probatur: nam ſit vna linea ſup quā
deſcribatur ſemicirculus: ⁊ quilibet punctus in illa li
nea ſignatus ſit ita albus in cōparatione ad alterum
ſicut ſe habet linea ꝓtracta ab iſto pūcto ad circūfe=
rētiaꝫ: tunc iſta difformitas albedinis eſt ꝯſimilis ſemi=
circulo: cuiꝰ linea illa cauſat ſemidiametrū ꝑ quaꝫ ſi
gnificabilis eſt intēſio albedinis pūcti mediꝫ in linea
circa quā deſcriptus eſt ſemicirculus.

Quātum ad tertium ſit iſta cōcluſio
omnes motus ſunt adinuicem comparabiles ꝓpor=
tionabiliter: ⁊ hoc non eſt aliud dicere niſi ꝙ in qua ꝓ
portione vnus motus localis eſt velocior alio: quod
in ſimili proportione contingit reperire vnum motū
alterationis eſſe velociorem alio: ⁊ ita de alijs moti=
bus concluſio clara eſt.

Ad rationes principales dicendū ꝙ
bene probant ꝙ omnes motus ſunt adinuicem com=
parabiles ꝓportionabiliter vel correſpondenter: nō
tamen ꝓbant ꝙ omnes motus ſint adinuicem cōpa=
biles comparatione proprie dicta.

Quæſtio. VI.

QVæritur nunc ſexto
vtrum proportio velocitatum
in motibus ſequatur ꝓportio=
nem ꝓportionum potentiaruꝫ
mouentium ad ſuas reſiſtenti=
as. Et arguitur primo ꝙ non: ꝓ
portio velocitatum ſequitur ꝓ
portionem potentiarum moti=
uarum inter ſe: ergo non proportionem proportionuꝫ
potentiarum mouentium ad ſuas reſiſtentias: ante=
cedens patet per Ariſtotelem quarto huius: vbi di=
cit ꝙ ꝓportio velocitatum in deſcendendo: eſt ſicut ꝓ
portio grauitatum. ¶ Secundo ꝓportio velocitatū
ſequiť ꝓportionē reſiſtentiarū: ergo non ꝓportionem
ꝓportionum potentiarum mouentium ad ſuas reſi=
ſtentias. conſequētia tenet: ſicut precedens añs pꝫ ꝑ
Ariſtotelē quarto huius: vbi dicit ꝙ ꝓportiōaliter
augetur velocitas: ſicut diminuitur reſiſtentia: modo
hoc non eſſet niſi ꝓportioneꝫ reſiſtentiarū ſequereť ꝓ
portio velocitatum. quare ⁊c.

In oppoſitū ſunt Ariſtoteles. & eius
Commentator in iſto ſeptimo. ¶ In iſta queſtione
primo videndum eſt de diuiſione proportionis in ſu=
as ſpecies. ¶ Secundo videndum eſt de queſito.

Quantū ad primū ſciendū eſt ꝙ pro
portio primo diuiditur in proportionem rationalem
⁊ irrationalem: proportio rationalis dicitur: que im=
mediate denominatur ab aliquo numero: ſicut dupla
vel tripla. Irrationalis autē que non nominatur im=
mediate aliquo numero: ſed immediate denominať
ab aliqua proportione ſicut proportio que vocatur
medietas duple proportionis: qualis eſt proportio
diametri alicuius quadrati ad coſtam eiuſdem ⁊c.
¶ Et differunt ꝓportio rationalis ⁊ irrationalis. nā
ꝓportio rationalis reperitur tam in numeris ꝙ in ma
tudinibus. proportio autem irrationalis non eſt in
numeris: ſed ſoluꝫ in magnitudinibus reperiť ꝓpter
quod proportio rationalis eſt de conſyderatione taꝫ
Arithmetice ꝙ geometrie. proportio autem irratio=
nalis ſolū eſt de conſyderatione geometrie. Propor
tie autem rationalis ſaltēꝫ maioris inequalitatis ſic
diuiditur. Alia eſt multiplex. alia ſuperparticularis. alia

ſuppartiẽs:alia multiplex ſupparticularis.alia multiplex ſuppartiẽs. Ita ꝙ ꝓportiõis rationalis quinq; ſunt ſpecies:quarũ prime tres ſũt ſimplices:alie due compoſite. ¶ Proportio multiplex dicit̃ quãdo maius ↄtinet minus pluries ꝑciſe:ita ꝙ nil ſupfluit:ſi maius ↄtinet minus preciſe bis vocatur ꝓportio dupla: qualis eſt ꝓportio duorũ ad vnũ vel ſex ad tria.ſi autem preciſe ter vocat̃ ꝓportio tripla:ſicut tria ad vnũ vel ſex ad duo. Si autẽ preciſe quater vocat̃ proportio quadrupla.⁊ ſic in infinitum.⁊ ſic p3 qualiter ꝓportionis multiplicis infinite ſunt ſpecies. ¶ Proportio autẽ ſupparticularis dicit̃ qñ maius continet minus non pluries ſed ſemel:⁊ cũ hoc aliquam partẽ aliquotam numeri minoris.verbi gratia:ſicut eſt proportio trium ad duo:tria enim continent duo ſemel:⁊ cum hoc vnitatẽ:que eſt pars aliquota duorũ. ⁊ iſtius etiam ꝓportionis infinite ſunt ſpecies:nam ſi maius continet minus ſemel:⁊ cum hoc parte3 aliquotã minoris:que eſt altera pars nũeri minoris:puta medietas:vocatur ꝓportio ſeſquialtera:qualis eſt proportio trium ad duo:⁊ ſex ad quatuor ⁊ nouem ad ſex Si autem maius continet minus ſemel:⁊ cũ hoc tertiam eius partẽ.vocatur ſeſquitertia:ſicut eſt ꝓportio quatuor ad tria:⁊ ꝓportio octo ad ſex. ⁊ ſic vltra. Si vero maius continet minus ſemel:⁊ cũ hoc quartam eius partem: vocatur ſeſquiquarta:qualis eſt ꝓportio quinq; ad quatuor:⁊ decem ad octo:⁊ ſic in infinitum proportionaliter multiplicentur ſpecies proportionis ſuperparticularis. ¶ Sed pro iſta ſpecie: et ſequente ſciendum eſt quid ſit pars aliquota:⁊ non aliquota.Unde pars aliquota dicitur que aliquotiens ſumpta poteſt reddere totum preciſe nihil plus nec min⁹:⁊ ſic vnitas ſe habet reſpectu cuiuſlibet numeri. ¶ Pars non aliquota eſt q̃ quotienſcunq; ſumpta non reddit ſuum totũ preciſe:ſed aliquid plus vel minus:⁊ ſic ſe habẽt duo reſpectu quinq;.ſi enim duo ſumantur bis reddunt minus q̃ quinq;. Si vero ter reddunt maius:⁊ propter hoc duo dicuntur pars non aliquota reſpectu quinq;. ¶ Tertia ſpecies proportionis rationalis que vocatur proportio ſuperptiens et dicitur ſuperpartiẽs quando maius cõtinet min⁹ ſemel ⁊ non pluries:⁊ cum hoc partem non aliquotã minoris qualis eſt proportio quinq; ad tria: ⁊ ſimil'r proportio ſeptem ad quinq;.Deinde ſi iſta pars non aliquota eſt cõpoſita ex duabus partibus aliquotis minoris:tunc talis ꝓportio vocat̃ ſupbipartiens. Si vero eſt cõpoſita ex tribus aliquotis minoris: vocat̃ ſupertripartiens:ſi vero ex quatuor vocatur ſupq̃dripartiẽs:⁊ ſic in infinitũ. ¶ Alteri⁹ eſt notãdũ ꝓ habẽda perfecta denominatione:qualiter ſe habent ille ptes aliquote reſpectu minoris an ſunt tertie:an quarte:an q̃nte.ſi tertie:vocat̃ ſuperptiens tertias. Si ṽo ſunt quarte:vocatur ſuperpartiens quartas.⁊c. Uñ ſi maius continet minus ſemel:⁊ cum hoc partem nõ aliquotam minoris:que quidem pars nõ aliquota eſt compoſita ex duabus partibus aliquotis minoris:q̃ru3 quelibet eſt tertia pars minoris:vocatur ꝓportio ſupbipartiens tertias:qualis eſt ꝓportio quinq; ad tria:quinq; enim continet tria ſemel ⁊ cum hoc duo.q̃ eſt pars non aliquota trium.nihilominus illa dualitas compoſita eſt ex duabus vnitatibus minoris numeri:quarum quelibet eſt tertia pars trium. Si vero maius continet minus ſemel:⁊ cum hoc partem non aliquotam:que eſt compoſita ex duabus partib⁹ aliq̃tis minoris numeri quarum quelibet eſt quinta pars minoris:vocatur ꝓportio ſuperbipartiẽs quintas:vt ſeptem ad quinq;. Si vero maius continet minus ſemel:⁊ cum hoc partem non aliquotam minoris ↄtinẽtẽ in ſe quatuor aliquotas minoris:quarum quelibet ẽ q̃nta minoris:vocat̃ ſupquadripartiẽs q̃ntas: q̃lis ẽ ꝓportio nouẽ ad q̃nq;:vel ſupparti ẽs q̃tuor q̃ntas et ſic in infinitum vlteri⁹ multiplicari poſſũt ſpecies proportiõis rationalis ſimplicis. ¶ Quarta ſpecies vocat̃ multiplex ſupparticularis:et eſt quãdo maius continet minus pluries:⁊ cum hoc aliquã eius partẽ aliquotam numeri minoris ſicut eſt ꝓportio ſeptem ad tria.ſeptẽ enim continent tria bis:⁊ cũ hoc vnitatẽ que eſt ps aliquota trium. Et ſi maius cõtinet minus bis ⁊ non pluries:⁊ cum hoc partẽ alterã numeri minoris:vocatur ꝓportio dupla ſeſquialtera:qualis eſt proportio quinq; ad duo:quinq; eñ ↄtinent duo bis ⁊ cum hoc vnitatem:que eſt altera pars duorũ. Si vero maius continet minus bis:⁊ cũ hoc tertiam ptem eius:vocatur ꝓportio dupla ſeſquitertia:ſicut eſt ꝓportio ſeptẽ ad tria:⁊ ſic vlterius ꝓportionaliter in ĩfinitũ multiplicari poſſunt ſpecies huius ꝓportiõis ¶ Quinta ſpecies ꝓportionis:q̃ vocatur multiplex ſuppartiens dicitur quãdo maius ↄtinet min⁹ pluries:⁊ cũ hoc ↄtinet partem nõ aliquotã minoris: qualis eſt ꝓportio octo ad tria:octo enim ↄtinet tria bis: ⁊ cũ hoc duo.modo duo nõ eſt pars aliquota triũ:⁊ ſi maius ↄtinet minus bis ⁊ cũ hoc partẽ nõ aliquota3 continentem in ſe duas aliquotas numeri minoris:q̃rum quelibet eſt tertia minoris:vocatur ꝓportio dupla ſupbipartiens tertias:ſicut eſt ꝓportio octo ad tria:⁊ ſic ꝓportionaliter vlterius in infinitu3 poſſunt multiplicari ſpecies hui⁹ ꝓportiõis.hec om̃ia in tractatu proportionum patebunt.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio:proportio velocitatu3 non eſt ſicut proportio potentiarum mouentiũ inter ſe:ꝓbatur:quia ſi ꝓportio velocitatum eſt ſicut proportio potentiarum mouentium inter ſe:ſequitur ꝙ datis duabus potentijs:puta a.b. quarum vna eſſet dupla ad aliam que mouerent duo mobilia equalia:potentia dupla moueret ſuum mobile in duplo velocius:⁊ potentia ſubdupla ſuum mobile in duplo tardius:conſequẽs eſt falſum:conſequentia tenet ſi oppoſitum concluſionis eſſet verum:falſitas conſequentis probatur:nam ſic ſequeretur ꝙ a proportione minoris inequalitatis fieret actio:ꝓbatur conſequentia:nã ſignetur potentia dupla:ſicut ſex:⁊ potentia ſubdupla ſicut tria: ⁊ duo mobilia vtrũq; ſicut quatuor:tunc tria mouerent q̃tuor: in duplo tardius q̃ ſex:⁊ ita tria mouerẽt q̃tuor ſed ꝓportio triũ ad quatuor eſt ꝓportio minoris inequalitatis.g. ¶ Secunda cõcluſio.ꝓportio velocitatũ nõ eſt ſicut ꝓportio reſiſtentiarũ:ꝓbat̃: nã oppoſito dato ſequeret̃ ꝙ aliqua potentia data: que moueret aliquod mobile ſibi reſiſtẽs aliqua velocitate:illa potentia moueret mobile duplũ ſubdupla velocitate: ſed hoc eſt falſum:conſequentia tenet:poſt q̃ proportio velocitatum eſt ſicut ꝓportio reſiſtentiarum:⁊ falſitas patet:na3 ſignata aliqua potentia ſicut ſex ⁊ reſiſtentia ſicut quatuor:tunc ſi illa potentia moueret duplam reſiſtentiã ſubdupla velocitate:ſex mouerẽt octo:poſt q̃ octo eſt duplum ad quatuor velocitate in duplo minori q̃ moueant quatuor:⁊ ſic iterum a proportione minoris inequalitatis proueniret actio. ¶ Tertia concluſio. proportio velocitatum non eſt ſicut proportio exceſſuum : nam ſic ſequeretur ꝙ illa regula non eſſet vera:que tamen eſt vera:⁊ eſt Ariſtotelis. Si aliquis motor mouet aliquod mobile: verbi gratia: quatuor duo: medietas motoris

mouebit medietatem mobilis equali velocitate: probatur conſequentia: quia maior eſt exceſſus quatuor ſuper duo: ꝙ duorum ſuper vnum. ¶ Secundo: nam videmus ꝙ ſi viginti homines trahunt vnam nauem aliqua velocitate ꝙ ſi vnus adueniat modicum velocitas intenditur: in comparatione ad velocitatem priorem. Si vero vnus homo trahit nauem: ⁊ vnus ſibi adueniat: velocitas plus intenditur in comparatione ad velocitatē priorem: modo hoc non eſſet taliter niſi proportio velocitatū eſſet ſicut proportio exceſſuum. ¶ Quarta concluſio. proportio velocitatum in motibus eſt ſicut proportio proportionum potentiarum mouentium ad ſuas reſiſtentias: ita ꝙ ex equalibus proportionibus potentiarum mouentium ad ſuas reſiſtentias prouenit equalis proportio velocitatis: ⁊ ex inequalibus inequalis: ita ꝙ ad duplam: dupla velocitas: ⁊ ad ſubduplam ſubdupla velocitas: ita ꝙ ſi proportio a. potētie ad b. reſiſtentiā eſſet quadrupla: ⁊ proportio c. potentie ad d. reſiſtentiam eſſet dupla: cum ergo proportio quadrupla ſit dupla duple: a. potentia moueret b. reſiſtētiam in duplo velocius ꝙ c. d. probatur concluſio a ſufficienti diuiſione: nam proportio velocitatum in motibus: vel eſt ſicut proportio potentiarum mouentiū inter ſe: ⁊ hoc non per primam concluſionem: vel ſicut proportio reſiſtētiarum inter ſe ⁊ hoc non per ſecundam: vel ſicut proportio exceſſuum: ⁊ hoc non per tertiam: vel ſicut proportio proportionum potentiarum ⁊ cetera. ⁊ ſic habetur intentum. pluribus modis non videtur poſſe imaginari penes quid proportio velocitatum in motibus debeat attēdi tanꝗ penes cauſā. ¶ Cōtra illā vltimam concluſionem dubitatur: nam ſi eſſet vera ſequeretur: ꝙ ſi ſortes proijceret aliquem lapidem ad aliquam diſtantiam ſuper quam habet aliquam proportionem maioris inequalitatis ꝙ lapidem ſuper quem haberet proportionem in duplo maiorem deberet proijcere in duplo remotius: ⁊ lapidem ſuper quē haberet proportionem in quadruplo maiorem deberet proijcere in quadruplo remotius: ⁊ ſic vltra in infinitum: ſicut patet ad experientiam. hoc eſt falſum. ¶ Reſpondetur negando conſequentiam: quia in proiectione tali non ſolum lapis reſiſtit: ſed etiam aer. et ideo licet ſortes bene habeat talem: vel talem proportionem ſuper lapidem minorem vel maiorem: non tamen ſuper totam reſiſtentiam. modo velocitas non ſequitur proportionem potentie mouentis ſolum ſuper partem: ſed ſuper reſiſtentiam totalem. ¶ Secūdo dubitatur: nam ſit aliquod calidum ſicut ſex: ⁊ aliquod frigidum ſicut quatuor: tunc illud calidum habet eandem proportionem ſuper illud frigidum quando eſt remotum: ſicut quando eſt propinquum. et tamen quando eſt propinquum velocius agit in ipſum ergo videtur ꝙ concluſio ſit falſa. ¶ Reſpondetur ꝙ ratio bene probat ꝙ velocitas non ſequitur proportionem potentie ad reſiſtentiam abſolute: ⁊ hoc bene conceditur: ſed hoc cum aliquibus attētis puta tali vel tali applicatione agentis ad paſſum. modo licet calidum ſicut octo habeat eandē proportionem ad frigidum quum eſt remotum: ſicut quum eſt propinquum: non tamen eſt et equaliter applicatum: ⁊ propter hoc velocitas non eſt equalis: quia ad proportionem oportet attendi applicationem. ¶ Tertio dubitatur. nam agens in agendo repatitur: ergo paſſum aliqua velocitate reagit in ipſum agens: et cum non habeat niſi proportionem minoris inequalitatis: ſequitur ꝙ velocitas qua agit: ſequitur proportionem minoris inequalitatis: et cum vna alia ſimilis velocitas poſſit prouenire a proportione maioris inequalitatis: ſequitur ꝙ nō eſt ſimilis proportio velocitatum ſicut proportio proportionum potētiarum mouentium ad ſuas reſiſtentias. ¶ Reſpondetur ꝙ velocitas qua paſſum agit in agens non ſequitur proportionem paſſi ad agens: ſed ſequitur proportionem poſſe reagere ipſius paſſi: ad poſſe reſiſtere ipſius agentis: ſicut dictum eſt diffuſius ſuper libro de generatione. modo proportio poſſe agere ipſius paſſi ad poſſe reſiſtere ipſius agentis: poteſt eſſe proportio maioris inequalitatis: licet proportio paſſi ad agens ſit minoris inequalitatis: verbi gratia: poſito ꝙ ignis agat in aquam cum tam ignis ꝙ aqua ſit magne actiuitatis: et modice reſiſtentie: poſſibile eſt ꝙ vtriuſꝗ actiuitas ſit maior ꝙ ſit alterius reſiſtentia et ſic vtrunꝗ ipſorum poteſt agere in reliquum a proportione maioris inequalitatis. ¶ Quarto dubitatur: nam ſit aliquod graue quod deſcendat in aliquo medio vniformi: tunc clarum eſt ꝙ hoc non obſtante ꝙ medium eſt vniforme illud graue continue velocius ⁊ velocius mouetur: ⁊ tamen continue manet eadem proportio potentie mouentis ad reſiſtentiam: ergo videtur ꝙ concluſio ſit falſa. ¶ Reſpondetur ꝙ in deſcenſu talis grauis in tali medio vniformi non manet continue eadem proportio potentie mouentis ad ſuam reſiſtentiam: quia in deſcenſu talis grauis tali graui acquiritur quedam grauitas accidentalis: ſeu impetus: qui vna cum grauitate preexiſtēte mouet velocius: ⁊ velocius.

Ad rationes dico negando iſtas auctoritates. quia alibi ſunt auctoritates ad oppoſitum: et poteſt dici ꝙ hoc eſt ex vitio tranſlatoris ꝙ tales auctoritates ſunt poſite quarto huius.

Quæſtio. VII.

Quæritur vltimo: vtrū regule quas ponit Ariſtoteles de comparatione mobilium ⁊ mouentium in ſeptimo ſint vere. Et arguitur ꝙ ſic auctoritate Ariſtotelis ⁊ Comment. in loco preallegato.

In oppoſitum arguitur: nam velocitas motus ſequitur proportionem potentie mouentis ad ſuam reſiſtentiam. modo cum iſto veritas aliquarum iſtarum regularum ſtare non poteſt: patet hoc: nam ſi aliqua potentia habet aliquam proportionem ad aliquod mobile: non oportet ꝙ dupla potentia habeat in duplo maiorem proportionem ad illud mobile. et per conſequens non oportet ꝙ ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile ꝙ dupla potentia moueat idem mobile in duplo velocius: ſi enim quatuor mouent vnum non oportet ꝙ octo moueant vnum in duplo velocius: propter hoc ꝙ proportio octo ad vnum non eſt dupla ad proportionem quatuor ad vnum: nam proportio octo ad vnum eſt octupla: modo octupla non eſt dupla quadruple: qualis eſt proportio quatuor ad vnum: ſed proportio ſextadecima qualis eſt proportio ſexdecim ad vnum: bene eſt dupla quadruple: propter hoc ꝙ componitur ex duabus quadruplis: tanꝗ ex duabus ſuis

medietatibus. componitur enim ex proportione ſex decim ad quatuor: que eſt quadrupla. ⁊ ex proportione quatuor ad vnū que ſimiliter eſt quadrupla. ¶ In iſta queſtione primo notande ſunt alique ſuppoſitiones. ¶ Secundo ponende ſunt alique concluſiones. ¶ Tertio aliqne regule de comparatione mouentiū et mobilium.

Quantū ad primū ſit iſta prima ſuppoſitio: ꝙ velocitas motus ſequitur ꝓportionē potētie mouentis ad ſuam reſiſtentiam: ita ꝙ ꝓportio velocitatum eſt ſicut ꝓportio ꝓportionum potentiarū mouentium ad ſuas reſiſtentias. iſta ſuppoſitio patz per queſtionem precedentem. ¶ Secunda ſuppoſitio eſt. datis duobus extremis: quorū vnus ad alterū eſt aliqua ꝓportio aliquo vel aliquibus interpoſitis: cuius vel quorum ad vtrunqꝫ extremorum eſt aliqua ꝓportio: erit proportio primi ad vltimum cōpoſita ex ꝓportione primi ad ſecundū: ⁊ ſecundi ad tertiū et ſi plura intermedia ſunt poſita: ⁊ ex ꝓportione tertij ad quartū: verbi gratia: proportio trium ad vnum eſt compoſita ex proportione trium ad duo: ⁊ ex proportione duorum ad vnum: ita ꝙ proportio tripla eſt compoſita ex vna ſeſquialtera: ⁊ vna dupla. ſimiliter proportio quatuor ad vnum eſt compoſita ex propor tione quatuor ad tria: ⁊ ex proportione trium ad duo ⁊ duorum ad vnū: ita ꝙ proportio quadrupla eſt compoſita ex vna ſeſquitertia: ⁊ vna ſeſquialtera: ⁊ vna dupla: que tres proportiones valent duas duplas preciſe: ex eo ꝙ vna ſeſquialtera: ⁊ vna ſeſquitertia valent vnam duplam. iſta ſuppoſitio patet ex quinto Euclidis. ¶ Tertia ſuppoſitio eſt. proportio compoſita ex proportione maiori ⁊ minori: ad proportionem minorem eſt maior q̃ dupla: ⁊ ad proportionem maiorem eſt minor q̃ dupla. patet hoc primo ratione: nam totum compoſitum ex duabus partibus vna minori: ⁊ alia maiori: ad partem minorem eſt pluſq̃ duplū: ad partem vero maiorem minus q̃ duplum: ſicut patet de ligno tripedali qđ ad pedalem partem eius minorem eſt pluſq̃ duplū: ⁊ ad bipedalem partem eius eſt minus q̃ duplum. ¶ Patet ſecundo exemplo: nam proportio octo ad vnum componitur ex proportione quatuor ad vnum: ⁊ ex proportione octo ad quatuor: quia ergo proportio quatuor ad vnum eſt maior q̃ ꝓportio octo ad quatuor: ſequitur ꝙ proportio octo ad vnum eſt minor q̃ dupla ad proportionem quatuor ad vnum: ⁊ eſt maior q̃ dupla ad ꝓportionem octo ad quatuor. Iſta ſuppoſitio patet quinto Euclidis.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio. ſi a. mouet b. non oportet ꝙ a. moueat medietatem b. in duplo velocius preciſe: patet hoc: nam ſit a. ſicut octo: ⁊ ſuum mobile ſicut duo: ⁊ medietas illius mobilis ſicut vnum: ⁊ ſit medietas mobilis c. dico ꝙ a. non mouet c. in duplo velocius q̃ moueat b. ſed minus q̃ in duplo: quod probatur: quia proportio a. ad c. non eſt dupla ad proportionem a. ad b. ergo velocitas qua a. mouet c. non eſt dupla ad velocitatem qua a mouet b. conſequentia tenet per primam ſuppoſitionem: antecedens probatur: nam proportio a. ad c. componitur ex proportione a. ad b. ⁊ ex proportione b. ad c. per ſecundam ſuppoſitionem: ſed ꝓportio a. ad b. eſt maior q̃ proportio b. ad c. quia quadrupla proportio. ſed b. ad c. eſt dupla. ergo ⁊ cetera. per tertiam ſuppoſitionem proportio a. ad c. eſt minor q̃ dupla ad proportionem a. ad. b. quod erat ꝓbandum. ¶ Secunda concluſio eſt: ꝙ bene aliquando aliqua potentia mouens aliquod mobile mouet medietatē illius mobilis in duplo velocius preciſe: et hoc tenet quando potentia habet ſe ad ſuum mobile in proportione dupla. verbi gratia: ſi quatuor mouerent duo: dico ꝙ quatuor mouerent medietatem duorum ſcilicet vnum preciſe in duplo velocius: q̃ mouebant duo: probatur: quia proportio quatuor ad vnum preciſe eſt dupla ad proportionem quatuor ad duo. ergo velocitas erit preciſe dupla: conſequentia tenet: per primam ſuppoſitionem: ⁊ antecedens patet: nam proportio quatuor ad vnum componitur ex ꝓportione quatuor ad duo: ⁊ duorum ad vnum: per ſecundam ſuppoſitionem: que quidem proportiones ſunt inter ſe equales: quia quelibet earum eſt dupla. ergo proportio quatuor ad vnum eſt preciſe dupla ad quamlibet illarum. conſequentia tenet per illam communem animi conceptionem: ſi aliquod totum componitur ex duabus partibus equalibus: tunc illud totum ad quamlibet illarum partium eſt preciſe duplum: ⁊ forte ad iſtum intellectum Ariſtoteles poſuit ſuaꝫ regulam ſcilicet ꝙ ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile: que quidem potentia ſe habet ad illud mobile in proportione dupla: eadem potentia mouebit medietatem illius mobilis in duplo velocius. ¶ Tertia concluſio. ꝙ aliquando potentia mouente aliquod mobile non habente ſe in dupla proportione ad illud mobile eadeꝫ potentia mouebit medietatem illius pluſq̃ in duplo velocius: verbi gratia poſito ꝙ a. potentia ſit ſicut tria ⁊ b. mobile ſicut duo: dico ꝙ a. mouet medietatem b. ſcilicet c. pluſq̃ in duplo velocius q̃ mouebat b. probatur: quia proportio a. ad c. eſt pluſq̃ dupla ad proportionem a. ad b. ergo velocitas qua a. mouet c. eſt pluſq̃ dupla ad velocitatem qua a. mouet b. conſequentia tenet per primam ſuppoſitionem. Antecedens probatur: nam proportio a. ad c. componitur ex proportione a. ad b. ⁊ b. ad c. per ſecundam ſuppoſitionem: ſed proportio b. ad c. que eſt dupla: eſt maior q̃ ſit proportio a. ad b. que eſt ſeſquialtera: ergo per tertiam ſuppoſitionem proportio a. ad c. eſt pluſq̃ dupla ad proportionem a. ad b. quod erat probandum. ¶ Iſte tres concluſiones ſunt poſite circa primam regulam Ariſtotelis: que erat ꝙ ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile tunc eadem potentia mouebit medietatem iſtius mobilis preciſe in duplo velocius: ⁊ quomodo iſta regula habet veritatem et quomodo non patet per concluſiones poſitas. ¶ Deinde eſt vna alia regula Ariſtotelis: ꝙ ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile: dupla potentia mouebit idem mobile in duplo velocius. ¶ Circa quam ſit prima ꝯcluſio: ꝙ non oportet ſi a. mouet b. ꝙ duplum ad a. moueat b. in duplo velocius: verbi gratia ſit a. ſicut quatuor ⁊ b. ſicut vnum ⁊ ſit duplum ad a. c. ſicut octo dico ꝙ c. non mouet b. in duplo velocius q̃ a mouet b. ſed minus. probatur: quia proportio c. ad b. non eſt dupla ad proportionem a. ad b. ergo nec velocitas ad velocitatem: conſequentia tenet per primam ſuppoſitionem: antecedens probatur: nam proportio c. ad b. componitur ex proportione c. ad a. ⁊ a. ad b. per ſecundam ſuppoſitionem. Sed proportio a. ad b. que eſt quadrupla: eſt maior q̃ proportio c. ad a. que eſt dupla. ergo per tertiam ſuppoſitionem proportio c. ad b. non eſt dupla: ſed minor: ad proportionem a. ad b. quod erat probandum. ¶ Secunda concluſio eſt ꝙ aliquando aliqua potentia mouente aliquod mobile dupla potentia mouebit illud mobile pluſq̃ in duplo velocius. probatur: nā ſit a. potētia ſicut tria: ⁊ b. mobile ſicut duo: ⁊ duplū ad a. ſicut

huiuſ

ſex ſit c. dico ꝙ c. mouet b. pluſq̄ in duplo velocius q̄ a. mouet b. probatur: quia ꝓportio c ad b. eſt pluſq̄ dupla ad proportionē a. ad b. ergo velocitas ē pluſq̄ dupla ad velocitatē: conſequētia tenet per primam ſuppoſitionē: antecedens ꝓbatur: quia proportio c. ad b. cōponitur ex ꝓportione c. ad a. ⁊ a. ad b. que eſt. ſeſquialtera: ⁊ eſt minor ꝓportio q̄ c. ad a. que eſt dupla per tertiā ſuppoſitionē: ergo ꝓportio c. ad b. eſt pluſq̄ dupla ad ꝓportionē a. ad b. quod erat probādum. ¶ Tertia ꝯclusio. ꝙ aliquando aliqua potentia mouente aliquod mobile dupla potentia mouebit idem mobile preciſe in duplo velocius: ⁊ hoc eſt verū: quando illa potentia ſe habet in dupla ꝓportione ad illud mobile. ⁊ ita forte intellexit Ariſt. probatur: nā ſit a. potentia ſicut duo: ⁊ b. mobile ſicut vnū: ⁊ c. duplum ad a. ſicut quatuor: dico ꝙ c. mouet b. p̄ciſe in duplo velocius q̄ a. mouet b. ꝓbatur ex eo ꝙ ꝓportio c. ad b. eſt preciſe dupla ad ꝓportionē a. ad b. ſicut prius dicebaẗ. ¶ Deinde eſt vna alia regula Ariſt. ꝙ ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile: medietas illius potentie mouebit medietatē illi⁹ mobilis equali velocitate: ⁊ illa regula eſt vera: quia ſicut eſt ꝓportio toti⁹ ad totum ita eſt medietatis ad medietatem: ergo etiā equalis eſt velocitas: qua totum mouet totū: ⁊ medietas medietatē: conſequentia tenet per primā ſuppoſitionem: antecedens ꝓbatur: nam ſit a. vnū totum ⁊ eius medietas b. ⁊ aliud totum c. ⁊ eius medietas d. tunc arguitur ſic: qualis eſt ꝓportio a. ad b. talis eſt ꝓportio c. ad d. ergo ꝑmutatim qualis eſt ꝓportio a. ad c. talis eſt ꝓportio b. ad d. ¶ Deinde eſt vna alia regula Ariſto. ſi due potētie diuiſe mouent duo mobilia diuiſa: eedem potentie aggregate mouebunt illa mobilia aggregata equali velocitate. ¶ Contra iſtam regulā ſit prima concluſio. ſi a. potentia mouet b. mobile aliqua velocitate: ⁊ c. potentia mouet d. mobile aliqua velocitate aggregatum ex a. ⁊ c. potentijs nō mouebit aggregatum ex b. ⁊ d. mobilibus equali velocitate qua a. mouebat b. ⁊ equali velocitate qua c. mouebat d. ſed bene velocitate media. Verbi gratia ſit a. ſicut quatuor: ⁊ b. ſuum mobile ſicut vnū: ⁊ ex alia parte ſit c. etiā ſicut quatuor ⁊ d. ſuum mobile ſicut duo: tunc dico ꝙ aggregatū ex a. ⁊ c. mouebit aggregatū ex b. ⁊ d. predicto modo: ꝓbatur: quia ꝓportio aggregati ad aggregatum eſt ſicut octo ad tria que eſt dupla ſuppartiens duas tertias: ⁊ iſta proportio nō eſt equalis ꝓportiōi quatuor ad duo: ſed eſt ea maior: nec eſt equalis ꝓportioni quatuor ad vnum: ſed ea minor eſt: ergo media inter eas: erit ergo ſimiliter de motib⁹ conſequentia tenet per primam ſuppoſitionem: ⁊ antecedens declaratū eſt. ¶ Secunda ꝯcluſio: ſi a. mouebit b. aliqua velocitate: ⁊ c. mouet d. equali velocitate: aggregatum ex a. ⁊ c. motoribus mouebit aggregatum ex b. d. mobilibus equali velocitate: ꝓbaẗ: quia qualis eſt tunc ꝓportio aggregati ex motorib⁹ ad aggregatum ex mobilibus qualis erat motorū diuiſim ad mobilia diuiſim. quare ⁊c.

Quātum ad tertium ſit prima regula. ſi potentia motoris ad potentiam ſui moti fuerit ꝓportio dupla: potentia motiua duplicata mouet idē mobile in duplo velocius: verbi gratia: ſit potentia motiua a. ſicut duo ad ſuū mobile b. ſicut vnū: ⁊ duplū ad a. ſit c. ſicut q̄tuor: dico ꝙ c. mouebit b. preciſe in duplo velocius q̄ a. mouebit b. demonſtratio huius patē ex precedentibus. ¶ Secunda regula ſi potētia mouentis ad potentiam ſui moti fuit proportio dupla eadē potentia mouebit medietatem iſtius moti in duplo velocius preciſe: verbi gratia ſit a. potentia motiua ſicut quatuor: ⁊ b. motum ſicut duo: ⁊ c. medietas moti ſicut vnum: dico ꝙ a. mouet c. preciſe in duplo velocius q̄ mouebat b. iterum demonſtratio iſtius clara eſt ex precedentibus. ¶ Tertia regula eſt. Si potentie mouentis ad potentiam ſui moti fuerit proportio maior q̄ dupla: potentia duplicata non mouebit idem mobile in duplo velocius: ſed minus: verbi gratia: ſit a. potentia ſicut quatuor: ⁊ b. mobile ſicut vnum: ⁊ duplum ad a. potentiā ſit c. et ſicut octo dico ꝙ non mouebit b. in duplo velocius q̄ mouebat a. patet hoc ex eo ꝙ proportio c. ad b. non eſt dupla ad proportionem a. ad b. ſicut prius dicebatur. ¶ Quarta regula. ſi fuerit potentia mouentis ad potentiam ſui moti proportio maior q̄ dupla: eadem potentia non mouebit medietatem ſui moti preciſe in duplo velocius: ſed minus. verbi gratia: ſit a. potentia ſicut octo: ⁊ ſit b. ſuum mobile ſicut duo: et ſit medietas mobilis c. ſicut vnum: dico ꝙ a. non mouebit c. in duplo velocius q̄ mouebit b. ſed min⁹ patet hoc ex eo ꝙ proportio a. ad c. non eſt dupla ad proportionem a. ad b. ſicut poteſt apparere ex precedentibus. ¶ Quinta regula: ſi potentie mouentis ad potentiam ſui moti proportio fuerit minor q̄ dupla eadem potentia duplicata mouebit idem mobile pluſq̄ in duplo velocius: verbi gratia: ſit a. potentia ſicut tria: ⁊ b. ſuum mobile ſicut duo: et duplum ad a. ſit c. ſicut ſex: dico ꝙ c. non mouebit b. pluſq̄ in duplo velocius q̄ a. mouebit b. patē hoc ex eo ꝙ ꝓportio c. ad b. eſt pluſq̄ dupla ad proportionē a. ad b. ſicut patet ex precedentibus.

Ad rationes dico . ꝙ forte ex vitio tranſlatoris poſite ſunt falſe tales regule que creduntur eſſe poſite de mente Ariſtotelis: licet non ita ſit. ⁊ ita poteſt dici pro excuſatione Ariſtotelis.

Et ſic eſt finis ſeptimi Libri Phyſicorum.

Queſtiones magiſtri Alberti de Saxonia ſuper Octauum Librum Phyſicorū Ariſtotelis.

Quæſtio. I.

QVæritur circa textum octaui libri phyſicorum vtrū ſemper fuerit motus: ⁊ ſemper erit motus. ⁊ arguitur ꝙ non. nā ſic ſequereẗ ꝙ mundus eſſet eternus: conſequens falſum: conſequētia tē ex eo ꝙ q̄diu fuit motus mundi ⁊ q̄diu erit tā diu fuit mundus et erit: ſed falſitas cōſequētis probatur: nam ſi mundus eſſet vel fuiſſet eternus: ſequeretur ꝙ tam eſſet multitudo infinita aliquorū ſeparatorum non facientium vnum ex his compoſitum: ſed hoc eſt inconueniens: ꝓbatur conſequentia: nam ſi mundus fuiſſet

eternus infinitẽ hoĩes fuiſſent mortui: ⁊ cũ ſecundum
Ariſto. anima humana ſit ꝑpetua: ſeq̃ret ꝙ eſſent iam
infinite aĩe hominũ mortuoꝝ: ⁊ cũ tales nõ conſtituant
vnũ ex eis cõpoſitũ ſequitur quod dictũ eſt. ¶ Secun
do ſequeret ꝙ vna multitudo infinita eſſet maior alia:
conſequens eſt falſum: ꝓbatur cõſequẽtia: nam ſi mun
dus eſt eternus: tunc multitudo annoꝝ preteritoꝝ eẽt
infinita: et ſimiliter multitudo dierũ. Sed ex quo plu
res ꝓceſſerunt dies q̃ anni: ſequit̃ multitudinẽ dierum
eſſe maiorẽ multitudine infinita annoꝝ. ¶ Tertio. naꝫ
tunc ſeq̃ret ꝙ tp̃s eſſet eternũ: ſed hoc eſt incõueniens:
cõſequẽtia tenet ex eo ꝙ motus nõ eſt ſine tẽpore: falſi
tas cõſequẽtis ꝓbat̃: nã ſi tẽpus eſſet eternũ ſequeret̃
ꝙ aliquod eſſet infinitũ: puta tẽpus q̃d nõ cõtineret ni
ſi preciſe duo infinita: ſed hoc eſt incõueniẽs ex eo ꝙ ſi
eſſet aliquod infinitũ hoc contineret infinities infinita
et probatur cõſequẽtia: q2 non cõtinet niſi totale tp̃s
a parte ante ⁊ a parte poſt. ¶ Quarto. non repugnat
motui aliq̃ñ incepiſſe: ergo oppoſitũ queſtiõnis nõ eſt
incõueniens: conſequentia nota eſt de ſe: añs patet de
motu aĩalis qui poſt eiꝰ quietem poteſt incipere de no
uo ⁊c. hoc idem patet de motu lapidis qui põt incipe
re de nouo. ergo ⁊c. etiam ſic videtur de motu celi ꝙ po
terat aliquando incipere moueri poſt quieteꝫ vel poſt
q̃ quieuit.

In oppoſitũ eſt Ariſtoteles et eius Cõ
mentator in iſto octauo. ¶ Ad iſtaꝫ queſtionem primo
reſpondendũ eſt ſm̃ ꝙ r̃nderet Ariſto. ⁊ cõmẽ. ¶ Se
cundo reſpõdendum eſt ad eam ſm̃ veritatem.

Quantum ad primum ſciendum eſt
ꝙ quũ queritur an ſemꝑ fuerit motus: et ſemꝑ erit mo
tus: capitur ſemꝑ ꝓ cõtinue ⁊ nõ interciſe: vnde aliq̃ñ
illũ qui omni die legibili ſolet legere dicimꝰ ſemper le
gere: licet interciſe aliq̃ñ legat: et aliquando nõ: ſed ſic
nõ capitur ſemꝑ in ꝓpoſito. ¶ Secundo ſciendũ ꝙ ſi
militer nõ accipitur ſemꝑ pro omni tẽpore: nam ſic ſe
cundũ fidem noſtrã bene eſſet cõcedenduꝫ ꝙ ſemꝑ fuit
motus. ſ. omni tempore. Sed capit̃ hic ſemꝑ ꝑpetuali
ter vel eternaliter: ita ꝙ ſit ſenſus vtrũ ſemꝑ fuit motꝰ
et ſemper erit motus. i. an eternaliter fuerit motus: ſic ꝙ
ante quẽlibet motũ fuit motus: ⁊ poſt quẽlibet motuꝫ
erit motus. ¶ Tertio ſciendum eſt ꝙ ſi non ſemper fu
iſſet motus: ſed aliquando incepiſſet anteq̃ nullus fu
iſſet: hoc poteſt imaginari quadrupliciter. Uno modo
ſicut primus motor et primũ mobile ſimul incepiſſent:
⁊ cũ incepiſſent incepiſſet motus. ¶ Secundo modo
ſic ꝙ primũ mobile eternaliter fuiſſet: ſed ꝙ primꝰ mo
tor incepiſſet de nouo ⁊ ꝙ tunc incepiſſet motus: et eti
am primus motus. ¶ Tertio modo poteſt imaginari
ꝙ primus motor eternaliter fuiſſet: ſed ꝙ primũ mobi
le de nouo incepiſſet ⁊ ꝙ tunc incepiſſet motus ⁊c.
¶ Quarto modo poteſt imaginari ꝙ tam primus mo
tor q̃ primũ mobile eternaliter fuiſſent: ſed ꝙ primus
motor nõ ab eterno mouiſſet: ſed aliq̃ñ incepiſſet moue
re poſt quietẽ infinitã primi mobilis. Ex his principa
liter notatis cõcluſio Ariſto. ⁊ cõmẽtatoris eſt iſta: ꝙ
ſemꝑ fuit motus ⁊ ꝙ poſt quemlibet motuꝫ erit motꝰ:
⁊ ꝙ nunq̃ de nouo incepit motus: nec vnq̃ deſinet mo
tus. Pro iſta ꝯcluſiõe: Ariſt. ꝓbat vel ſaltẽ ex ſuis prĩ
cipijs probari poſſunt quatuor concluſiones: quibus
ꝓbatis infert̃ principalis ꝯcluſio Ariſt. Prima ẽ iſta:
nõ ſimul primus motor et primũ mobile inceperũt: ꝓ
batur: q2 primus motor ⁊ primũ mobile nunq̃ incepe
runt ergo non ſimul. cõſequẽtia tenet: antecedẽs ꝓba
tur: nam ſi aliquod illoꝝ incepiſſet: vel ex aliquo vel
ex nihilo non poteſt dici ſecundũ: naꝫ Ariſto. et Cõmẽ.
ſupponunt ꝓ principio ex nihilo nõ poſſe fieri aliquid
nec poteſt dici primũ: nam ſi primuꝫ mobile incepiſſet
ex aliquo tunc ante ipſum mobile fuiſſet aliud mobile
puta illud de quo fiebat: ⁊ ſic primũ mobile non fuiſſet
primũ: quod implicat. ¶ Secundo. ſi incepiſſet ex ali
quo hoc fuiſſet per generationẽ: ⁊ cũ omnẽ generatio
nem ꝓcedat alteratio ſequitur ꝙ ante primũ motũ fu
iſſet alteratio: ⁊ ꝑ conſequẽs alius motus: et ſic primꝰ
motus non fuiſſet primus: quod iterũ implicat. ſimili
ter arguitur de primo motore: ſi incepiſſet de nouo hoc
nõ potuiſſet fuiſſe a ſe ipſo: cum nihil ſe ipſum efficiat:
ergo hoc oportuiſſet fuiſſe ab alio efficiente ſeu motore
⁊ ꝑ cõſequens primus motor non fuiſſet primus q̃d im
plicat. ¶ Secunda concluſio. non eſt verũ primũ mo
bile eternaliter fuiſſe ⁊ primũ motorẽ incepiſſe. ꝓbat̃:
quia primus motor eternaliter fuit per oẽs: ⁊ non ince
pit ſicut iaꝫ ꝓbatur: ergo cõcluſio vera. ¶ Tertia con
cluſio. non eſt veruꝫ primũ motorẽ eternaliter fuiſſe: et
primũ mobile de nouo incepiſſe: et ad eius inceptioneꝫ
incepiſſe motũ: ꝓbatur: quia primũ mobile nõ incepit:
ergo cõcluſio vera. conſequentia tenet: antecedẽs pro
batur: quia ſi incepiſſet: vel ex aliquo: vel ex nihilo. er
go. ¶ Quarta cõcluſio. nõ eſt verũ primũ motorem et
primum mobile eternaliter ſimul fuiſſe: ⁊ primũ mobi
le incepiſſe moueri poſt quietẽ infinitaꝫ primi mobilis:
ꝓbatur: nam ante inceptionem motus primi mobilis:
vel primũ mobile quieuiſſet naturaliter: vel violenter:
nonꝰ poteſt dici ꝙ naturaliter: nam tunc oporteret ꝙ
nunc moueretur violenter: ⁊ etiã tunc prius fuiſſet mo
tum: propter hoc ꝙ quies naturalis eſt terminus mo
tus: ⁊ ſic ante inceptionẽ motus primi mobilis fuiſſet
motus: ⁊ ꝑ conſequens quẽ tu dicis eſſe primũ non fu
iſſet primus. nec põt dici ꝙ ante quieuit violenter: q2
nullum violentũ ita diu duraſſet: et etiam omnẽ quietẽ
violentã preceſſit aliquis motus: et per cõſequens ite
rum ante primũ motũ fuiſſet alius. ¶ Secundo. ſi pri
mus motor ⁊ primũ mobile eternaliter ſimul fuerunt:
licet primus nõ eternaliter mouebat: ſed aliquãdo in
cepit: oportet ꝙ dimiſiſſet mouere propt̃ aliquod im
pedimentum: quod oportebat prius amouere q̃ mo
uebat vel indiguit alio ad mouendum: quod oportuit
prius aduenire q̃ mouebat: quodcunq̃ iſtorum dica
tur concluditur ꝙ ante illum motum: quem tu dicis
eſſe primũ: fuit motus: ⁊ ꝑ conſequens primus motus
non erat primus. ¶ Iſtis quatuor concluſionibus po
ſitis arguitur ad concluſionem principalẽ. Si nõ ſem
per fuiſſet motus vel incepiſſet aliquãdo: vel ergo hoc
fuiſſet ꝙ primus motor et primũ mobile ſimul incepiſ
ſent: cũ quibus incepiſſet motus: vel hoc fuiſſet ꝙ pri
mum mobile eternaliter fuiſſet: et primus motor de no
uo incepiſſet: ad cuius inceptionẽ incepiſſet motus: vl̃
hoc fuiſſet ꝙ primus motor eternaliter fuiſſet ⁊ primũ
mobile de nouo incepiſſet: ad cuius inceptionẽ motus
incepiſſet: vel hoc fuiſſet ꝙ tam primus motor q̃ pri
mũ mobile eternaliter ſimul fuiſſent: ⁊ ꝙ motor primũ
mobile de nouo incepiſſet mouere poſt quietẽ infinitã:
nullũ iſtoꝝ poteſt dici. ergo ⁊c. maior eſt nota ex ſuffi
cienti diuiſione: minor patet: nã nõ poteſt dici primũ ꝑ
primã cõcluſionẽ: nec ſecundũ ꝑ ſecundã: nec tertiuꝫ ꝑ
tertiã: nec quartũ ꝑ quartã. Sic ergo reſponderẽt Ari
ſto. ⁊ Cõmentator. ¶ Et tunc reſponderent ad ratio
nes in oppoſitũ. Ad p̃mã quũ dicebatur: ſequeretur ꝙ
mundus eſſet eternus: cõcederent conſequentiã ⁊ con
ſequẽs: ⁊ quũ dicebatur actu eſſet multitudo infinita
animaꝝ: negarẽt cõſequentiã: nam dicerẽt ꝙ non eſſet
niſi vna anima intellectiua omniũ hominũ: ⁊ dicerent

ꝙ eſſet vnus certus numerus alarū: ⁊ ꝙ eadē ala infi nites fuiſſet humanata: ſeu fuiſſet in infinitis corpori bus humanis. ¶ Ad ſecundā negarēt cōſequētiā: ⁊ di cerēt ꝙ multitudo dierū: qui preceſſerūt: nō eſt maior multitudine annorū qui ꝓceſſerunt: ita ꝙ tot preceſſe runt dies quot anni: ⁊ non plures: licet quotcunqꝫ anni in numero fuerunt finito iſtis plures ꝓceſſerunt dies. ¶ Ad tertiā reſponderēt ꝙ non eſſet inconueniens eē aliquod infinitū: quod contineat preciſe duo infinita ſi bi inuicē continua: nihilominus illud continet infiniti es infinita equiualenter: ita ꝙ tempus infinitū conti net preciſe duo infinita ſibi continua ſcilicet totale tē pus futurorū: et totale tempus ꝑteritorū: nihilomin⁹ continet plura infinita equiualenter: nam prima dies alicuius anni cū vltima eiuſdem: et precedens primam cum ſequente vltimam: ⁊ ſic in infinitum eundo ex vna parte a retro: et ex alia parte ad ante conſtituunt tem pus infinitū. ¶ Ad quartā dico ꝙ nullus eſt motus qui incipiat de nouo quin ipſū ꝓceſſerit alius motus: ⁊ illum alius: ⁊ ſic vltra: nec eſt ſimile de animali ⁊ celo nam licet animali non repugnet incipere de nouo mo ueri: tamen repugnat celo ꝙ incipiat de nouo moueri ſicut argutū eſt.

Quantum ad ſecūdum. dico ꝙ ſecun dum fidem noſtrā ⁊ rei veritatē: aliquādo incepit mo tus: quē nō ꝓceſſit aliquis motus: ⁊ hoc ꝑ iſtum modū ꝙ eternaliter fuit primus motor: licet non eternaliter fuerit primū mobile: ſed aliquando inceperit: ⁊ tunc in cepit motus. ¶ Ad rationes Ariſtote. contra hoc re ſpondetur: quando arguebatur: ſi aliquando incepiſ ſet vel ex aliquo vel ex nihilo: dico ꝙ ex nihilo: ⁊ nō in cepit ꝑ generationē: ſed ꝑ creationē: ⁊ ideo negaretur illud principiū ex nihilo nihil fit. Sed adhuc fortius argueret Ariſto. contra iſtā veritatē ſupponendo qđ etiā credit fides noſtra ꝙ primus motor eſt immutabi lis: et hoc ſuppoſito arguitur ſic: vel ꝑmus motor ſem per potuit facere primū mobile: vel non ſemper potuit facere primū mobile. Si dicatur ſecundū: hoc eſt cōtra fidem noſtrā: ⁊ ſimiliter ſi non ſemper potuit: tunc ſeq tur ꝙ primus motor eſt mutabilis ſcilicet de non poſſe ad poſſe: quod eſt contra ſuppoſitionē: et ſic fuiſſet mu tatus: ⁊ mutatio quā dicimus eſſe primam: non fuiſſet prima. Si autē dicatur ꝙ ſemper potuit facere: tūc ar guitur ſic: vel cū hoc ꝙ ſemper potuit ſemper voluit: vel non ſemꝑ voluit. ſi dicatur ꝙ ſemper voluit: ſequi tur ꝙ primus motor ſemꝑ fecit primum mobile: quod eſt contra ꝛc. Si autem dicatur ꝙ non ſemper voluit: cū aliquando produxit et aliquando voluit: ſequitur ꝙ tunc mutabatur de non velle producere ad velle ꝓdu cere: ⁊ ꝑ conſequens eſt mutabilis: quod eſt contra ſup poſitionē. ¶ Reſpondetur ꝙ primus motor ſemꝑ po tuit ꝓducere primum mobile: et ſimiliter ſemꝑ voluit ꝓducere: prout ly ſemꝑ determinat hoc verbum volu it: ſed non prout determinat hoc verbū ꝓducere: nec ex hoc ſequitur ꝙ ſemꝑ ꝓduxit. recte in ſimili: ſicut tu po tes ex nunc velle cras ire ad forum et ſi continuetur ti bi iſta voluntas et non mutetur: tunc cras de nouo ibis ad forum. ita primus motor ſemꝑ voluit ꝓducere pri mū mobile de nouo: que voluntas continuabatur vſqꝫ quo produxit ipſū de nouo: abſqꝫ hoc ꝙ ex hoc fuiſſet aliqua mutatio facta in primo motore.

Queſtio II.

QVeritur conſequen ter ſecundo vtrū aliquis motus ſit eternus. et arguitur primo ꝙ non. oīs motus eſt inter contra ria: ergo nullus motus eſt eter nus: antecedens patet ꝑ Ariſt. quinto huius: conſequentia ꝓ batur: qꝛ inter quelibet ꝯtraria eſt diſtantia finita: ergo quocūqꝫ motu dato: ꝑtingit al terū cōtrariorū ad quod finitur ⁊ terminatur. ⁊ ꝑ conſe quens non eſt eternus. Sed diceret aliquis ad iſtā ra tionē: licet inter quecūqꝫ contraria ſit diſtantia finita. tamē quū mobile mouetur de vno cōtrariorū attingēs alterū: ꝑ reflexionē: econuerſo poteſt moueri ad illud a quo incipit: ⁊ iterū reflecti: ⁊ ſic ꝑpetue: ergo licet int huiuſmodi quecūqꝫ cōtraria ſit diſtantia finita: tamen videt ꝙ ꝑ reflexionē poſſit inter ea ꝑpetuari. ¶ Bre uiter iſta reſponſio non valet ꝓpter hoc ꝙ motus quo rū vnus eſt ante reflexionē ⁊ alius poſt ſunt cōtrarij ſimiliter neceſſe eſt inter eos intercipi quietē mediā: ſicut poſtea videbitur: propter quod ex eis non poteſt cōſtitui vnus motus. ⁊ ꝓpter hoc adhuc nullus mot⁹ poteſt eſſe ꝑpetuus ⁊ cōtinuus qui eſt inter contraria: ſaltē cōtinuus ex motu: qui eſt ante reflexionē: ⁊ motu qui eſt poſt. ¶ Secundo. ſi aliquis motus eſſet etern⁹: hic maxime eſſet motus celi: cōſequens eſt falſum: fal ſitas patet: quia nullus motus celi eſt ꝑpetuus: ergo falſum eſt ꝙ motus celi ſit perpetuus: conſequētia te net: antecedēs probat: qꝛ nec reuolutio hodierna eſt ꝑ petua: nec reuolutio craſtina. ſimiliter quibuſcunqꝫ re uolutionibus datis: ex eis non cōſtituitur motus infi nitus nec perpetuus: ſed finitus. ¶ Tertio. ſi aliquis motus eſſet infinitus in duratione: videtur ꝙ ille eſſet fruſtra: ſed hoc eſt falſum: cū deus ⁊ natura nihil agāt fruſtra: ⁊ ꝓbat cōſequentia: nam oīs motus tendit ad aliquem terminū quo habito ceſſat ille motus: ſi ergo aliquis motus eſſet ꝑpetuus hoc videtur eſſe: ꝑ tanto ꝙ nunqȝ attingit ad terminū ad quē tendit: ⁊ ſic videt talē motū eſſe fruſtra. ¶ Quarto. ſi aliquis motus eēt eternus: vel ille eſſet naturalis vel violentus: non pōt dici ꝙ ſit violentus ꝓpter hoc ꝙ nullū violentū ꝑpetu um: nec poteſt dici ꝙ naturalis ꝓpter hoc ꝙ ſicut pa tet primo celi oīs motus naturalis eſt in fine velocior ꝗ in principio. ſic tunc oīs motus naturalis haberet finem: et ꝑ conſequens nullus motus naturalis eēt ꝑ petuus. ¶ Quinto. nulla quies eſt ꝑpetua: ergo null⁹ mot⁹. conſequētia tenet a ſimili: nā videtur ſic eſſe de motu ſicut de quiete: ⁊ añs pꝫ ex eo ꝙ oē quieſcēs eſt mo bile: oē autē mobile aliquando mouetur: aliter enī ei⁹ potētia ad motū fruſtraretur: ⁊ ſic tunc aliquādo deſi neret quieſcere: ⁊ ꝑ ꝯſequens non poteſt eius quies eē ꝑpetua. ¶ Sexto. impoſſibile eſt fieri: quod impoſſibi le eſt factū eſſe ꝑ Ariſto. in ſexto huius et primo celi: ſꝫ impoſſibile eſt factū eſſe aliquem motū ꝑpetuū: ergo impoſſibile eſt fieri aliquē motū ꝑpetuū. cōſeqñtia pa tet ex eo ꝙ quocūqꝫ motu facto ille eſt finitus ⁊ termi natus ⁊ ꝑ cōſeqñs nō eternus. ¶ Septimo. nullū cor ruptibile eſt eternū: oīs motus eſt corruptibilis: er go nullus motus eſt eternus: maior eſt nota ex eo qꝛ oē corruptibile aliquando corrūpetur: vt patet primo ce li: minor patet ex eo ꝙ oīs motus ſtat in continua ge neratione et corruptione.

In oppoſitum eſt Ariſto. qui videtur cōcedere aliquē motū eſſe eternū: ſcilicet motū primi mobilis. ¶ Ad iſtā queſtionē rñdendum eſt primo ſm

Ariſto. ¶ Scðo reſpondendū eſt ad eam ſm veritatē.

Quantum ad primum ſit prima conclusio ꝙ hec eſt falſa: aliquis motus eſt eternus: ꝓbata eſt ꝑ ſecundā: ſextā: ꝛ ſeptimā rationē. ¶ Secunda cōcluſio eſt. ꝑpetue ꝛ eternaliter eſt aliquis motus ad iſtū ſenſum ꝙ aliquid ꝑpetue mouebat: ꝛ ꝑpetue mouebit: ſicut eſt ipſum celū. Et iſtā concluſionē intendit Ariſto. qui dicit motū eſſe eternū: ꝛ nititur eam ꝓbare tā ex ꝑte mobilis ꝙ̄ ex ꝑte motoris: ſicut aliqualiter viſum eſt in p̄cedēti queſtione: ꝛ vltra hoc qḋ viſum eſt ibi: adhuc Ariſto. nititur ꝓbare eandē concluſionem ſic. nō eſt dare aliquā mutationē p̄maȝ: ergo quālibet mutationē p̄ceſſit alia mutatio: cōſequentia tenet: antecedens ꝓbatur: nam dicat aduerſarius ꝙ aliquādo de nouo p̄mus motor incepit mouere primū mobile: et ꝙ illa mutatio ſeu motus fuit prima: quia continue añ nō mouebatur: ſed ꝓbatur ꝙ iſta mutatio non fuit prima: ex quo tunc primus motor mouebat: ꝛ ante non: ſequitur ꝙ tunc primus motor aliter ſe habuit ad primū mobile ꝙ̄ añ ſe habebat: ſȝ hoc nō poterat eſſe ſine mutatione: quare videtur ꝙ ante mutationē quā aduerſarius dat fuerit mutatio prior. ¶ Breuiter tenendo veritateȝ ꝙ non eternaliter fuit mundus: iſta ratio ſolueretur: concedendo eſſe p̄mā mutationē: ꝛ qñ arguitur ꝙ qñ p̄mus motor mouet illa mutatione: tunc aliter ſe habet ꝛc. cōceditur. Sed vlterius dicitur ꝙ hoc nō eſt per aliā mutationē a mutatione prima. vnde prima mutatio eſt illamet mutatio qua primus motor aliter ſe habet ad primuȝ mobile ꝙ̄ p̄us ſe habuit. ¶ Secundo adhuc Ariſto. nitit̄ probare iſtā cōcluſionē: ex parte tēporis: ꝛ hoc ſic: tēpus eſt eternuȝ: ergo ꝛ mot⁹ antecedēs p̄ſupponit eē verū: ꝛ cōſequētia ꝓbatur ex eo ꝙ tēpus eſt ꝓpria paſſio motus: modo ſi ꝓpria paſſio alicuius eſt eterna ipſum eſt eternuȝ. ¶ Breuiter iterum tenendo veritatem ſoluitur ratio. negādo ꝙ tēpus ſit eternū. vnde dicendū eſt ꝙ tēpus incepit qñ primus motor incepit mouere primū mobile ex eo ꝙ tempus nō eſt aliud ꝙ̄ motus p̄mi mobilis. ¶ Adhuc tertio. p̄dicta ꝯcluſio pōt ꝓbari ab effectu: nam in perpetuū erit generatio ꝛ corruptio in iſtis inferioribus: ꝛ fuit: igitur ꝑpetue celum mouebatur ꝛ mouebit̄: ꝯſequētia tenet ex eo ꝙ mot⁹ celi eſt cauſa generatiōis ꝛ corruptionis in iſtis inferioribus ſicut videmus: ꝙ ſm acceſſum ꝛ receſſum ſolis ad nos in obliquo circulo ſunt alie et alie generationes: ꝛ corruptiones: antecedens patet: et ponit Ariſto. in ſecundo de generatiōe. Dicēdū eſt ad iſtud ſecundū veritatē negando aſſumptuȝ. ſ. ꝙ ꝑpetua ſit generatio in iſtis inferioribus. ¶ Quarto. adhuc p̄dicta concluſio poſſet ꝑſuaderi: nā deus eſt ens optimū: ꝛ nobiliſſimuȝ: ergo bene poſſibile eſt ꝑp̄m ſemꝑ fuiſſe: ꝛ ſemꝑ fore: in ſtatu nobiliſſimo: ꝛ excellentiſſimo: et cuȝ ipſuȝ dominari multis ſit in ſtatu perfectiori ꝙ̄ ipſū dominari paucis vel nullis: videtur ꝙ ſemper dominabatur multis ſicut iam dominatur: ꝛ ſic videtur ꝙ fuit mundus ꝛ erit: ꝛ ꝑ ꝯñs mot⁹. ¶ Ad iſtam ꝑſuaſionē r̄ndet̄ ꝙ ita ante dominabatur multis ſicut modo: quia omnia erant in ſua poteſtate: ſm ꝙ modo. ¶ Adhuc quinto poteſt eadē cōcluſio ꝑſuaderi: quia cū deus ſit optim⁹: videt̄ ꝙ ſemꝑ debebat nobis ꝓficere cuȝ hoc pōt ſine labore ꝛ pena eius: ſed ſi ſemꝑ fuiſſet mundus: ſemꝑ entibus alijs a ſe ꝓfeciſſet: ꝛ hoc ſine labore eius: ergo hoc ſemꝑ debebat feciſſe. ¶ R̄ndetur ꝙ verū eſt ꝙ ſemꝑ debeat hoc feciſſe ſi fuiſſet ad hoc obligatus: ſed qr nō fuit nō fecit niſi ſicut voluit: ꝛ ſibi placuit: nec ex hoc iniuſte egit. ¶ Adhuc ſexto poſſet ꝑſuaderi p̄dicta concluſio: nam illud qḋ melius eſt ponēdū eſt in natura: ſed melius eſt nos ſimul ꝛ deū eſſe ꝙ̄ deum eſſe ſolū: ergo videt̄ ꝙ ſemꝑ ita fuit. ¶ R̄ndet̄ ꝙ licet deū eſſe ꝛ mundū eſſe ſit melius ꝙ̄ deuȝ eſſe ſolū: non tñ melius ſimpliciter: vnde ex hoc ꝙ de⁹ eſt cū mundo nō eſt mundus melior: nec hoc eſt meli⁹ deo ꝙ̄ ſi ſolus ſit.

Quantum ad ſecundum dicendū eſt ſecundū veritatē ꝙ aliquando incepit motus: ꝛ nunꝙ̄ ante fuit motus: ꝛ iſte mot⁹ incepit in mundi creatiōe: breuiter iſtud nō poteſt ex ſenſibilibus ꝛ naturalibus rationibus deduci: ſed ſolū fide cōceditur ꝛ tenet̄. Ariſto. ꝛ Cōmentator tenentes aliā viā ſoluerēt rationes ante oppoſitū. ¶ Ad p̄mā dicerēt cōcedendo omnem motū eſſe inter cōtraria: q̄ quidē cōtrarietas ſufficit ad motū: negant tñ omnē motū inter cōtraria: q̄ quidē cōtrarietas impediret ꝯtinuationē: ꝛ ꝑpetuationē motus: vnde dicerēt motū circularem non eſſe inter talia contraria: ſed omnē aliū motū cōcederēt eſſe huiuſmodi. ¶ Scða ratio fuit ꝓ p̄ma cōcluſione. ¶ Ad tertiā r̄nderēt: motor mouēs motu ꝑpetuo nō mouet ꝓꝑ aliquid q̄ caret: ſed mouet ꝓꝑ aliquid quod habet. ſ. ꝓꝑ ſui ꝑfectionē manutenendaȝ: ꝛ ideo non tendit ad aliquē terminū: quantū eſt ex ꝑte tpis vel loci: ꝛ ꝑ ꝯſeq̄ns ꝑpetuo durabit abſq; hoc ꝙ fiat fruſtra. ¶ Ad quartā vel eſſet naturalis vel violentus: r̄ndetur ꝙ eſt naturalis: ꝛ quū dicitur oīs naturalis eſt velocior in fine ꝙ̄ in p̄ncipio hoc intelligitur de motu naturali locali recto ſicut eſt motus grauiū ꝛ leuium: nō aūt intelligitur de motu circulari. ¶ Ad quintam dico ꝙ nō eſt ſimile de motu ꝛ quiete: quies enim habet rationē p̄uationis: ꝛ motus rationeȝ habitus. ¶ Sexta ꝛ ſeptima vadunt ꝓ concluſione prima.

Queſtio.III.

QVeritur tertio vtrum ꝑpetuo fuerit tēpus: ꝛ arguitur ꝙ nō: nam ſic ſequeretur ꝙ infinita eſſent ꝑtranſita: ſed hoc eſt falſum: nā hoc eſt contra rationem infiniti ex eo ꝙ infinitū dicitur illud quod nō habet finem: ꝛ aliquid non dicitur ꝑtranſitum niſi ꝑueniatur ad eius finē. cōſequētia tenet: qr ſi ꝑpetuo fuiſſet tp̄s: infiniti dies ꝛ anni fuiſſent ꝑtranſiti.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles et eius Cōmentator in iſto octauo. Breuiter ſicut dictū eſt de motu: ita dicendum eſt de tempore: nec iſta queſtio mota eſt ꝓpter aliud niſi ad videndum quaſdā rationes Ariſto. et Cōmentatoris ſumptas ex ꝑte tēporis ad ꝓbandū ꝑpetuitatē motus. Et ideo ſicut ſecundū veritatē ꝛ fidem dicendū eſt de motu ꝙ aliquando incepit: ita dicendū eſt de tp̄e: ꝓpter hoc ꝙ tp̄s eſt idē cū motu p̄mi mobilis. Sed Ariſto. ꝛ Cōmentator opinātes cōtrariū contra hoc arguunt ſic: naȝ ſi nō ꝑpetuo fuiſſet: ſed aliquando incepiſſet: tunc incepiſſet in aliquo nūc: ſed cū de ratione nunc ſit: ꝙ ſit initium alicuius tēporis ꝛ finis alterius: ſequeretur ꝙ ſi tempus incepiſſet in aliquo nunc ꝙ ante illud fuiſſet aliud tēpus: cuius quidem alterius tpis illud nunc fuiſſet finis. ¶ Breuiter ad iſtā rationē tenēdo veritatē: dicenduȝ eſt tēpus aliqñ incepit anteꝙ̄ non fuit aliud tp̄s: poſſet tamen r̄nderi diſtinguendo de nunc: ſicut diſtinguitur de puncto: quoddā eſt nunc initians: quoddā vero nunc continuans: recte ſicut aliquis punctus initians lineam: et aliquis p̄ctus continuans ꝑtes linee: ꝛ tūc quādo di-

cebatur ꝙ de ratione nunc eſt ꝙ ſit. initium ⁊c. hoc eſt verum de nunc continuante: ⁊ nō de alio nunc. ¶ Sed breuiter contra hoc inſtat Cōmentator dicens non eſſe ſimile de puncto et de nūc: ꝓpter hoc ꝙ punctus tenet ſe ad ꝑmanentia: nunc vero ad ſucceſſiua: ſucceſſiua vero dicuntur: q: alijs ſuccedunt. Si vero aliquod nunc eſt initiatiuū alicuius temporis: tunc illud tempus eſt ſucceſſiuū: et cū de ratiōe ſucceſſiui ſit alteri ſuccedere: ſequit̄ ꝙ alteri ſuccedat: et ꝑ cōſequens nunc initians non ſolū initiat: ſed etiā terminat ſupple illud tempus cui aliud tēpus ſuccedit. cuius illud nunc eſt initium. ¶ Aliter poteſt rīderi ad ꝑdictā rationē negādo nūc: et puncta indiuiſibilia in tēpore: ⁊ in linea. Sed quum arguebat̄: ſi tempus incepiſſet in aliquo nunc incepiſſet: cōcedo in aliquo nunc. i. in aliqua pte tēporis puta prima. Et ſi arguitur: ſit illa prima pars a. admittatur: tūc a. ē ens ſucceſſiuū: ģ alteri ſuccedit: ſic ergo āte a. fuit aliud tēpus: ⁊ ꝑ conſequēs a. non fuit ꝑma ps tēporis. ¶ Reſpondetur quū dicitur ꝙ a. eſt ens ſucceſſiuū admittitur ⁊ quū dicebatur: ergo alteri ſuccedit: dico ꝙ nō ſemꝑ ꝓpter hoc dicitur ſucceſſiuū ꝙ alicui ſuccedat: ſed ideo: quia eius vna pars ſuccedit alteri: ⁊ hoc ſufficit ad hoc ꝙ dicat̄ ens ſucceſſiuū. ¶ Scdo. adhuc aliter argueret̄ ꝙ ꝑpetuo fuerit tp̄s: ⁊ non aliqñ incepit: nā ſi aliqñ incepiſſet aliqñ veruꝫ eſſet dicere tēpus nunc eſt ⁊ ante hoc nō erat. Sed cum ante ſit differētia tēporis: ſequitur ꝙ ante tempus erat: ⁊ ſic in infinitū. ¶ Ad illud poſſet reſponderi ꝙ non ſequitur ante tēpus non erat ergo ante erat tempus: ſicut nō ſequitur extra mundū non eſt locus: ergo extra eſt aliquid: licet extra ſit differentia loci. Sed ſi argueretur ante tēpus nō erat tēpus: vel ante mundi ꝑfectionē non erat tp̄s: ergo ante ꝑfectionē mundi erat ante: et cū ante ſit differētia tp̄is ſequitur ꝙ ante mundi ꝑfectioneꝫ erat tp̄s. R̄ndetur ꝙ nō ſequitur tp̄s ante mundi ꝑfectionē non erat tēpus: ergo ante ꝑfectionē mūdi erat ante: eſt enī ꝯñs vna negatiua: que ad ſui verificationē nō requirit aliquid poſitiuū in eſſe: ſiue in re ſignificata. ¶ Cuius iſta ſolutio bene ſatiſfaceret predicto argumento in quo aſſumebatur ꝓpoſitio negatiua: tamē difficilis argueret̄: nō arguendo negatiue: ſed affirmatiue: nam ſi aliquando tēpus incepiſſet: ⁊ ſimiliter mundus: tunc verū eſſet dicere ꝙ deus erat ante mundi factionē. cum ante ſit differentia tēporis: ſequitur ꝙ ante mundi factionē erat tēpus. ¶ Aliqui reſponderent ꝙ deus nō fuit ante factionē mundi ſecūdū tempus. ſed fuit ante ſecundū naturam. Sed iſta ſolutio nō ſufficit: nā poſito ꝙ ꝑpetuo fuiſſet mundus: adhuc deus fuiſſet ante mundum ſecundū naturā: ſed ſi ponimus ꝙ mundus incepit: aliter oportet ꝙ deus fuerit ante mundū q̄ ſi mundus ſit perpetuus: ſi ergo tunc fuiſſet ante ſecundū naturā: videtur ꝙ modo aliter: ⁊ ꝑ ꝯñs videtur ꝙ ante ſecundū tēpus. ¶ Secundo. nā deus prius q̄ fecit mundū potuiſſet feciſſe vnaꝫ fabam: tunc ſi hoc feciſſet illa faba fuiſſet ante mundū: ſed non ante ſecundū naturā: ergo ante ſecundū tēpus: ergo videtur ꝙ ante factionem mundi fuerit tēpus. ꝙ autem iſta faba non fuiſſet ante ſecundū naturā: patet hoc: quia nihil dicitur eſſe ante aliud ſecundū naturā niſi habeat quandā cauſalitatem ſupra ipſum: modo talis faba nō habet cauſalitatē ſupra mundū: ergo non fuit ante mundū ſecundum naturā: ſed ſecundū aliū modū anterioritatis: vel prioritatis: qui modus non videtur eſſe niſi prioritas ſecundū tēpus: ergo videt̄ ante fuiſſe tp̄s. ¶ Alij ergo reſpōderent ꝙ deus fuiſſet ante mundi factionē: non ſolum ſecundū naturā: nec etiam ſecundū tēpus: ſed ſecūduꝫ eternitatē: ſed hoc nō valet: ꝓpter hoc ꝙ eternitas eſt tota ſimul: ⁊ indiuiſibilis: et ideo in ipſo nō eſt recipere prius ⁊ poſterius. Similiter iſta ſolutio non valet ad argumentū factū de faba: nam illa faba de qua dictuꝫ eſt non fuiſſet ante mundū: ſecundū eternitatē: q: vel hoc intelligitur ꝙ illa faba fuiſſet ante ab eterno: vel intelligitur ꝙ illa faba fuiſſet in priori parte eternitatis q̄ mundus. non pōt dici primū ꝓpter hoc: ꝙ non fuit ab eterno. nec poteſt dici ſecunduꝫ ꝑ hoc ꝙ eternitas eſt tota ſimul ⁊ indiuiſibilis: in qua non eſt accipere prius et poſterius. ¶ Dicendū eſt ergo aliter: ꝙ deus fuit ante mundi factionē: ⁊ ſimiliter illa faba ſi fuiſſet creata ad iſtum intellectū: ꝙ deus fuit mundo non exiſtente: ita ꝙ deus fuit ante factionē mūdi: nō ſolū ſecundū naturā: nec ſecundū eternitatē: nec ꝓprie ſecundū tēpus niſi improprie ad iſtū ſenſum ꝙ deus fuit ante mundi factionē ſecundū tempus. i. in tanto deus fuit ante factionē mundi quantū fuiſſet tēpus: in quo deus fuiſſet mundo non exiſtente: ſed de facto non fuit ibi tantū nec quantū. ¶ Similiter ſi deus creaſſet vnā fabam ante mundi factione: in tanto fuiſſet ante mundi factionem quantū fuiſſet tēpus in quo iſta faba fuiſſet: mundo nō exiſtente: ita ꝙ ꝓprie non fuit ante: ſed ad intellectum predictū. ¶ Itaq3 imaginādū eſt: ꝙ ſi deus creaſſet homines eo ordine quo fuerunt abſq3 hoc ꝙ creaſſet tempus: hoc enī potuiſſet feciſſe: cū tempus ſit extrinſecuꝫ tēporalibus: ꝙ ſi feciſſet adhuc fuiſſet adā ante filium ſuū: et ſic vltra ad iſtum ſenſum ꝙ adā tanto tp̄e fuiſſet ante filiū ſuū: quantū fuiſſet tēpus in quo adam fuiſſet filio ſuo non exiſtente. Breuiter iſta excedunt noſtram imaginationē: ꝓpter hoc ꝙ imaginatio noſtra ſolum extendit ſe ad extenſa: et quanta: nihilominus intellectus qui eſt inextenſus debet ⁊ pōt iſta intelligere.

Ad rationē factam in oppoſitū reſpōderet Ariſto. non eſſe inconueniens infinitum a parte ante: licet nō a parte poſt eſſe ꝑtranſitū: modo totale tēpus ꝑteritū: licet ſit infinitū a parte ante: tñ nō eſt infinitū a parte poſt: quare ⁊c. ⁊ ſic patet ad q̄ſtionem.

Queſtio. IIII.

QVeritur conſequenter quarto vtrum omne corpus moueatur: ⁊ arguitur primo ꝙ ſic de motu locali: naꝫ ſi eſſet aliquod corpus qḋ non moueretur ſed quieſceret: hoc eſſet propter hoc: ꝙ illud corpus eſſet in loco ſuo naturali: ſed hoc non poteſt dici propter hoc ꝙ celum continue mouetur: non obſtā te ꝙ continue eſt in loco ſuo naturali. ſimiliter ignis et aer: qui eſt vltra ſummitates altiſſimorū montium: iſta continue mouentur: ſecūdū ꝙ patet per Ariſto. primo meteororū: ⁊ tamen iſta ſunt in locis ſuis naturalibus ¶ Secundo. poſtq̄ ignis ⁊ aer: qui quidē eſt vltra ſummitates altiſſimorum montiū: continue mouentur: ⁊ ſimiliter aer: qui eſt infra continue per ventuꝫ mouetur: ⁊ ſilr aqua ꝑ fluxū ⁊ refluxū: videt̄ etiā ꝙ terra cōtinue moueat̄ ex quo alia tria elemēta ꝯtinue ſic mouent̄: ⁊ per cōſequēs mixta: que ſunt ſuꝑ eam: ⁊ cū etiam celuꝫ cōtinue moueatur localiter: ⁊ cum omne corpus ſit elementū vel mixtū vel celū: videtur ꝙ omne corpus moueat̄ localiter. ¶ Adhuc poſſet cōfirmari ꝙ terra continue mouetur: nam ꝓpter motū ſolis circa terrā continue terra vna vice caleſit: ⁊ leue fit: ⁊ alia vice frigeſit ⁊ graueſit: ⁊ ex alia parte ecōuerſo: ⁊ cum centrū grauitatis debet eſſe centrū mundi: ⁊ cum continue propter

talē alterationē terre a ſole fiat aliud ⁊ aliud centrum grauitatis terre: videṫ ꝙ etiam terra debet moueri ad finem vt ſemꝑ centrū ſue grauitatis ſit mediū mundi. ¶ Deinde tertio arguiṫ de alteratione. ſ. ꝙ quodlibet corpus moueri pōt motu alterationis. primo pꝫ de celo: nā cōtinue alteraṫ alio et alio lumine: ſecundo ꝓbatur idem de oībus q̄ ſunt infra celum: nā cōtinue celum agit in eadē calefaciendo ꝑ acceſſum ſolis ad ea. ⁊ frigefaciendo ꝑ receſſuꝫ ſolis ab eis. ¶ Tertio ꝓbaṫ hoc ſpecialiter de mixtis. nā mixta habēt in ſe cōtrarietatem ꝓpter quā cōtinue alterantur.

In oppoſitum vult Ariſtoteles in iſto octauo: vult eñ ꝙ aliqua ſemꝑ moueṫ ⁊ aliqua ſemꝑ quieſcant. ¶ Secūdo. nā apparet ad ſenſum aliqua ſēper quieſcere. iam apparet ſenſui hoc de terra: ergo nō eſt dicēdū oīa moueri: ꝓpter hoc ꝙ ſenſui apparet aliq̄ quieſcere. ¶ Tertio nā ſecūdo huius natura eſt principiū motꝰ ſicut ⁊ quietis: ğ aliqua qeſcunt ſicut aliqua mouenṫ. ¶ Quarto. non oē motiuū mouet: ergo nō oē mobile moueṫ: ꝯñtia tenet ex eo ꝙ motiuū ⁊ mobile ſe habēt ſicut potētia actiua et potētia paſſiua: q̄ ſibi mutuo correſpondent: ⁊ añs ꝓbaṫ. nā aliquod motiuū eſt potētia fatigabilis ⁊ ꝑ conſequēs aliqñ ceſſat a motu. ¶ Quinto. aliquis motus poſtq̄ non eſt infinitus pertingit terminū ad quē mobile tendit mediante illo motu: ſed illo termino habito ille motꝰ ceſſat: ⁊ ꝑ ꝯſequēs illud mobile nō ꝯtinue mouetur: ſed aliquādo quieſcit ¶ Sexto. alique mutationes fiunt ꝓpter quieteꝫ: mō ſi nulla quieſcerēt nec poſſent quieſcere ille mutatiōes eēnt fruſtra. ¶ Septio. aliqñ mobile mouetur ad aliquē terminū quo acquiſito e cōuerſo motu reflexionis moueṫ ab illo. ſed quia neceſſe eſt mobile in termino reflexionis quieſcere: videtur ꝙ illud mobile aliqñ quieſcit ⁊ ꝑ cōſequēs nō continue mouetur. ¶ Octauo. nō omne mobile moueṫ: ergo non omne corpus mouetur: cōſequētia tenet ex eo ꝙ oē corpus eſt mobile: ⁊ omne mobile eſt corpus: añs ꝓbatur: nā antichriſtus eſt vnū mobile. ⁊ tñ antichriſtus nō mouetur: q2 non eſt. ſed ꝙ ſit vnū mobile patet: nā poteſt moueri: ergo eſt vnū mobile: ꝯſequentia tenet ex eo ꝙ ly mobile idē eſt ꝙ illud qđ pōt moueri: ſed antichriſtus eſt mobilis: q2 pōt moueri: q2 aliqñ moueбiṫ. ¶ In iſta q̄ſtione primo ponam cōcluſiones quantū tangit motū localē. ſcđo quātū tāgit motū alteratiōis: ⁊ ſic ſequiṫ primus articulus.

Quantum ad primum ſit prima concluſio. poſſibile eſt quodlibet corpus moueri localiter. iſta cōcluſio primo pꝫ de celo: nam celū de facto mouetur: ſimiliter pꝫ de igne. ⁊ ſimiliter de aere. naꝫ aer qui eſt vltra ſūmitates altiſſimoruꝫ montium mouetur et etiā aer qui eſt infra: ⁊ etiā de aqua ſicut arguebatur in vno argumento. Et ſimiliter pꝫ hoc de terra. nā poſſibile eſt, ꝙ continue exceſſus vnius partis terre puta medietatis ſuꝑ aliā ſit tantus ꝙ totalis grauitas vnius medietatis hꝫ ꝓportioneꝫ minoris inequalitatis ſuꝑ grauitatē alterius medietatis terre vna cū reſiſtentia aeris: qui eſt ſuper aliā medietatē: ⁊ quando ſic eſſet terra moueretur ⁊ ſilr mixta ſuꝑ eā: ⁊ igiṫ poſſibile eſt: ꝙ quodlibet corpus moueatur localiter. Secunda cōcluſio nō eſt ita de facto: nec eſt neceſſariū: ꝙ continue terra moueatur: quia forte q̄uis aliquando vna medietas terre ſit grauior alia: tñ nō ꝓpter hoc ſtatim pellit aliā ſurſum: ⁊ hoc ꝓpter reſiſtētiā aeris: qui quidē aer circūdās medietatē minus grauē vna cū ea reſiſtit medietat grauiori. Ex his duabꝰ cōcluſionibꝰ colligitur ꝙ quodlibet corpus ꝯtinue moueri localiter ſit poſſibile: tamen hoc non eſt neceſſariū: nec forte ſic eſt de facto. Quid ergo quo ad iſtud ſit dicenduꝫ de motu augmentationis ⁊ diminutionis: ⁊ ſimiliter de generatione ⁊ corruptione notū eſt de ſe.

Quantum ad ſecūdum. ſ. de alteratione: due ſunt opiniones: quaꝝ prima eſt iſta: ꝙ nō quodlibet corpus continue alteraṫ: adhuc loquendo de corporibus: que ſunt infra celum: ꝓbatur hoc: nō cuilibet corpori eſt cōtinue applicatū ſuū ꝯꝰū. ergo nō qđlibet corpꝰ ꝯtinue alteraṫ: ꝯñtia tenet ex eo ꝙ alteratio eſt a contrario in cōtrariū: ⁊ añs ꝓbaṫ de partibꝰ terre cētralibꝰ: ſimiliter de partibꝰ ignis in ſphera ſua. Et iſti de iſta opinione vna cū tenentibꝰ cōcluſiones poſitas in primo articulo habēt rñdere ad rōnes factas in queſtionis principio ante oppoſitū. Et ad primā ſi non omne corpus moueṫ localiter hoc eſſet: q2 eſſet in loco ſuo naturali. dico ꝙ nō eſt ſolū ꝓpter hoc: ſed etiā ꝓpter hoc: ꝙ aliqñ deficit mouens. ¶ Ad aliam dico: ꝙ non eſt ſimile de terra: et de alijs elementis: ꝓpter hoc: ꝙ terra nō eſt ita fluida nec mobilis ſicut alia elemēta: ſed magis cōſtans ⁊ ſolida: ergo nō obſtāte: ꝙ iſta tria elementa moueanṫ localiter: ipſa poteſt quieſcere. Ad confirmationē ꝙ terra continue moueaṫ: nā continue ex vna parte leuefit: quid ſit dicendū ad iſtam rationeꝫ patet ex ꝓbatione ſecūde cōcluſionis. ¶ Deinde quū arguitur de alteratiōe: dico de celo: ꝙ ſit continue alteratio: hoc nō eſt de alteratione corruptiua: ſeu diſponente ad corruptionē: mō illud quod dictū eſt nō quodlibet corpus ꝯtinue alterari: intelligūt de alteratione a cōtrario: que nō pōt eſſe niſi cū alicuius corruptione. ¶ Deinde ad aliā: qua ꝓbatur vniuerſaliter quodlibet corpꝰ infra concauū cōtinue alterari: nā celū cōtinue agit in iſta inferiora: diceret ꝙ hoc verum eſt ipſa alterando: vel ipſa conſeruando in ſtatu eorum: modo ex hoc non ſequitur ipſa alterari: alteratione corruptiua: vnde celum cōſeruat ea aliquādo in eorū ſtatu: ſed tunc aliquādo venit vna conſtellatio alterās ea: ⁊ diſponēs ea ad corruptionē. ¶ Ad aliā quū arguebatur de mixtis iſti bene concederent de mixtis hetrogeneis: ꝙ cōtinue eſſent in alterari: negarent tamen hoc de homogeneis. ¶ Alia opinio eſt de alteratione: que ponit primo iſtā ꝯcluſionē ꝙ quodlibet corpus infra celū cōtinue alteratur: probaṫ hoc ex eo ꝙ celū continue agit in iſta inferiora vno tēpore calefaciendo: ⁊ alio tꝑe frigefaciendo: vno tēpore humectando: alio tēpore deſiccando: licet nō ſemꝑ talis alteratio appareat ſenſui. ¶ Et ſit ſecūda cōcluſio: ꝙ nō oportet: ꝙ ſi talis alteratio nō appareat ſenſui: ꝙ igitur talis alteratio nō ſit: patet in ſimili: nā vna parua vmbra vniꝰ parui ſtili nō apparet ſenſui moueri: ⁊ tamē in rei veritate moueṫ: ⁊ ſilr in horologio aliqua rota nō apperet moueri: licet in veritate moueaṫ ſic in ꝓpoſito de alteratione: licet quodlibet corpus infra celū continue alteretur. nō tamen de quolibet corꝑe hoc ꝑcipiṫ: ⁊ hoc ꝓpter tarditatem ipſius motus alterationis: vnde imaginandū eſt ꝙ materia prima ꝯtinue alteraṫ ſicut celū cōtinue mouetur localiter. ¶ Tenēdo iſtā opinionē: quā credo veriorē rñdēdū eſt ad rationes in oppoſitū factas ⁊ primo ad autoritatem Ariſto. dicentis aliqua aliqñ moueri: ⁊ aliqua aliqñ quieſcere. hoc ipſe itellexit de motu locali: vnde ſicut patet ꝑ ſecundā ꝯcluſionē primi articuli, nō eſt neceſſariū: nec de facto eſt ita ꝙ quodlibet corpus moueatur localiter. ¶ Ad ſecundā. natura eſt principiū ⁊c. hoc iterū bñ ꝓbat de motu locali: ⁊ eius quiete cū hoc tñ ſtat ꝙ licet deſcat a motu locali pōt moueri motu alterationis. ¶ Ad aliā cū dicebaṫ ꝙ aliqua apparēt

ſenſui quieſcere verū eſt de motu locali: ꝛ bene concedo
ꝙ apparēt quieſcere a motu alteratiōis: ſed ex hoc nō
ſequitur ꝙ quieſcant ſicut dicit ſecunda cōcluſio ſecun
de opinionis ſecundi articuli. ¶ Ad quartam. nō oīe
motuū cōtinue mouet: ergo non quodlibet mobile cō-
tinue mouetur: verū eſt de motu: quo aptū natū eſt illō
motuū mouere: nihilominꝰ cū aliquod motuū ceſſat
mouere adhuc illud mobile poteſt moueri alio motu. ſ.
motu vnius alterius motuū. ¶ Ad quintā et ad ſextā
ille bene probant ꝙ nō eodem motu ſemper mouetur:
licet aliquando ceſſat ab vno: poſtea mouetur alio. et
ſic continue mouetur. vnde ſi aliquando ceſſat calefieri
poſtea frigeſit: vel rareſit vel condenſatur. ¶ Ad aliā
de motu reflexionis dico ꝙ ſi aliquod eſt motuȝ ad ca
liditatē: ꝛ econuerſo mouebitur ad frigiditatem: licet
ꝓ tēpore intermedio quieſcat a calefactione vel frige-
factione interim pōt cōdenſari vel rarefieri vel aliquo
hmōi motu moueri ꝛc. ¶ Ad vltimā. nō omne mobile
mouetur concedo: ergo nō omne corpus mouetur: ne-
go ꝯñtiam: ꝛ quū dicebaꝶ oīe mobile eſt corpus nega
tur: ſicut nec oīe riſibile eſt hō: vnde non omne qd pōt
moueri eſt corpus: ſicut nec omne quod poteſt ridere ē
homo. Antichriſtus em̄ poteſt ridere ꝛ pōt moueri: qꝛ
aliqñ mouebiꝶ: ꝛ aliqñ ridebit: ꝛ tñ Antichriſtus nec ē
homo nec corpus. nihilominus bene cōceditur ꝙ oīe
quod eſt: ꝛ qd eſt mobile eſt corpus: ꝛ ſimiliter: oīe qd
eſt et eſt riſibile eſt homo. quare ꝛc.

Queſtio. V.

Q Vęritur quinto vtrū
aīal moueatur ex ſe. ꝛ arguiꝶ pri
mo ꝙ non. ſecundū Cōmentato
rē ꝛ ſecundum veritatē animal
moueꝶ a ſua aīa. mō aīa non eſt
aīal: ergo aīal nō mouetur ex ſe:
ſed ab alio. ſ. ab aīa. ¶ Secūdo.
nā dictum eſt in ſeptimo huiꝰ ꝙ
oē quod mouetur ab alio moueꝶ: ꝛ ſic nihil moueꝶ a ſe:
ergo nec aīal. ¶ Tertio. nā ꝑ Ariſt. in iſto octauo. oīe
motū eſt diuiſibile in ptē ꝑ ſe mouentē: ꝛ in partē per ſe
motā: modo ſic nō eſt de aīali: ergo aīal nō moueꝶ ex ſe.
aña ꝓbatur: aīal eſt diuiſibile in corpꝰ ꝛ aīam: mō cor-
pus circunſcripta aīa nō eſt ꝑ ſe motum: ꝓpter hoc ꝙ
illud qd debet eſſe ꝑ ſe motū debet eſſe ens in actu ꝑ ali
quā formā: mō circūſcripta anima nō videꝶ ꝙ ſit corpꝰ
in actu ꝑ aliquā formam et ſi dicatur ꝙ licet non ſit in
actu per aliquā formā ſubſtantialem circūſcripta aīa
adhuc tamen eſt in actu ꝑ aliquā formā accidentaleȝ: ꝛ
hoc ſufficit. ¶ Sed contra. ſi hoc ſufficeret: tunc graue
inaīatum diceretur vel poſſet dici moueri ex ſe: qd Ari
ſto. negat in iſto octauo: ꝓbatur ꝯñtia ex eo ꝙ graue in
animatū eſt diuiſibile in partē ꝑ ſe: mouentē. ſ. eius for
mā: ꝛ aliā partē motā: que adhuc eſt in actu ꝑ aliquaȝ
formā accidētalē circunſcripta eius forma ꝑ ſe mouen
te. ¶ Quarto. graue inanimatū non dicitur moueri ex
ſe ꝓpter hoc ꝙ indiget motore extrinſeco: vt moueaꝶ:
ſimiliter eſt de animali: ġ nec aīal dicitur moueri ex ſe:
ꝙ ſimiliter de animali patet: naȝ ad hoc ꝙ animal mo
ueatur oportet ꝙ eius ſenſus et appetitus moueātur
a ſenſibili ꝛ appetibili exteriori: et ꝑ ꝯñs ad hoc ꝙ mo
ueatur indiget motore extrinſeco extra ſe. quare ꝛc.

In oppoſitum vult Ariſtoteles in iſto
octauo. iſta qſtio nō eſt mota ꝓpter aliud: niſi vt videaꝶ
quomodo debeat intelligi dictū Ariſto. ſ. ꝙ aīal moue-
tur ex ſe ꝛ graue inanimatū nō: cū tñ vtrūqꝫ coꝝ moueaꝶ
ꝑ ſuā formā ſibi inherentē ꝛ intrinſecā. ¶ Sit ergo pri
ma cōcluſio. nec graue inanimatū nec aīal mouetur ex
ſe ſic ꝙ ſecundū ſe totū moueatur: ſiue quelibet pars
moueatur ꝛ ita ſm ſe totū: ſiue ꝙ quelibet pars moue-
at: ꝓbatur: qꝛ vtriuſqꝫ materia eſt pars: ſed iſta nō mo-
uet: cū nulliꝰ ſit actiuitatis: ġ nullū coꝝ ſm ſe totū eſt
mouēs. ¶ Secūda cōcluſio. vtrūqꝫ coꝝ ſic moueꝶ ex ſe
ꝙ moueꝶ ex aliq̄ ſibi intrīſeco: pȝ hoc: qꝛ vtrūqꝫ moueꝶ
ꝑ ſuā formā ſibi intrinſecā. ¶ Tertia cōcluſio. neutruȝ
coꝝ mouetur ſic ex ſe quin indigeat habere vel habuiſ-
ſe motorē extrinſecū: patet hoc primo de graui. qꝛ gra-
ue nō mouetur naturaliter de nouo: niſi de nouo factuȝ
ſit graue: ſeu niſi de nouo remotū ſit prohibens ipſum:
ſi ante erat graue. Si aūt moueaꝶ de nouo primo mo-
do: adhuc indiget generāte ipſuȝ quod ſibi eſt extrinſe
cū. Si autē mouetur de nouo ſecūdo modo: adhuc indi
get remouente ꝓhibēs qd iterū eſt ſibi extrinſecū: ani-
mal vero non mouet ſe niſi per ſenſum vel ꝑ intellectū:
modo qꝛ ad ſentiendū vel intelligendū indiget habere
vel habuiſſe motorē extrinſecū: puta obiectū: ſequitur
finaliter nec graue inaīatū nec aīal moueri ſic ex ſe quī
indigeat habere vel habuiſſe motorē extrinſecū. ¶ Sȝ
circa dicta dubitatur: quare ergo Ariſto. dicit aīal mo
ueri ex ſe: ꝛ graue inanimatū non. Et reſpondeꝶ ꝙ hec
eſt ratio quia animal ponitur de nouo moueri poſt quie
tem: abſqꝫ hoc ꝙ tunc habeat motorē extrinſecum ip-
ſum mouentē: licet bene ante habuit ſicut pȝ dum aīal
dormit poteſt expergefieri abſqꝫ motore extrinſeco et
ipſo expergefacto eius ſenſus: ꝛ eius appetitꝰ pōt mo
ueri ꝑ ſpecies reſeruatas in eius memoria ad ꝓſequen
dū aliquid vel fugiendū: ꝛ hoc totum poteſt fieri de no-
uo abſqꝫ hoc ꝙ ꝓ tunc habeat motorē extrinſecū licet
āte habuerit: ꝛ ꝓpter hoc aīal dicitur moueri ex ſe: ad
hoc autē ꝙ graue inanimatū de nouo moueatur nō ſuf
ficit habuiſſe motorē extrinſecū: ſed requiritur de pre-
ſenti habere motorē extrinſecū: patet hoc: nam graue
quū incipit de nouo moueri: vel ergo quū incipit de no-
uo moueri: incipit de nouo eē: vel añ erat. Si pmū clarū
eſt ꝙ tunc indiget motore extrinſeco. ſ. generante. Si
dicatur ſecundū: vel ergo de nouo moueꝶ naturaliter:
vel violenter. Si violenter clarū eſt ꝙ indiget motore
extrinſeco: ſi naturaliter: vel ergo ad deorſuȝ: vel ad ſur
ſum: vel a ſurſum ad deorſum: ſi dicatur primū hoc eſſe
nō poteſt niſi factū ſit leue: ꝛ hoc non pōt eſſe abſqꝫ ge-
nerāte aliquo extrinſeco. Si autē dicatur ſecundū: tūc
prius erat ꝓhibitū: et illud ꝓhibēs eſt modo amotum:
ꝛ ad hoc de pñti indiget amouēte illud prohibēs: qꝛ
igitur graue inaīatū non pōt de nouo moueri: niſi ha-
beat motorem extrinſecum ipſum non dicitur moueri
ex ſe: ſed qꝛ aīal pōt de nouo moueri abſqꝫ hoc ꝙ habe
at motorē extrinſecum licet ante habuerit ipſum dica-
tur moueri ex ſe. ꝛ iſtud ſufficit.

Ad rationes principales. Ad primam
patet ſecundū concluſiones poſitas: nā animal non di
citur moueri ex ſe ꝓpter hoc ꝙ ſecundū ſe totū moueat
ꝛ ſecundū ſe totū moueatur: ſicut dicit prima cōcluſio:
ſed ideo quia mouetur ab aliqua eiꝰ parte intrinſeca: ꝛ
cū hoc ꝙ nō indiget ſemꝑ habere motorē extrinſecum
licet indigeat habere: vel habuiſſe. ¶ Ad ſecundam cō
ſimiliter. ¶ Ad tertiaȝ cōcedo ꝙ animal eſt diuiſibile
in partem per ſe mouentem ꝛ in partem ꝑ ſe motam. ꝛ
ſic nego minorem: ꝛ quū arguebatur circumſcripta ani
ma reſiduuȝ non eſt ꝑ ſe motum propter hoc ꝙ non eſt
ens in actu nego: imo ſufficit ꝙ ſit ens in actu ꝑ quē
actū reſiſtit mouenti: ꝛ ita eſt de corpore aīalis circun-
ſcripta aīa: qꝛ adhuc corpus eſt in actu ꝑ grauitatem

ꝑ quā quidē grauitatē reſiſtit anime mouēti: ſed ſic nō eſt de graui inanimato: ſed forma eius ſubſtantiali circūſcripta adhuc reſiduū manet in actu per grauitatē: tamen per illā nō reſiſtit mouenti. ſ. forme ſubſtantiali grauis: ⁊ ideo graue nō dicit̄ moueri ex ſe: ſed aial bene. ¶ Ad quartā bene concedo ꝙ ad hoc ꝙ aial moueat̄ indiget habere vel habuiſſe motorē extrinſecum. ſed ad hoc ꝙ graue inaiatū moueat̄ non ſufficit habuiſſe: ſed requiritur habere: ⁊ ex hoc ad argumentum.

Queſtio. VI.

QVęritur vtrum grauia ⁊ leuia inanimata moueant̄ ex ſeipſis: ⁊ arguit̄ primo ꝙ ſic: q2 mouent̄ naturaliter quū mouent̄ a principijs eoꝝ intrīſecis ⁊ nō ab extrinſecis: cū tūc mouerentur violenter: ergo a ſeipſis. conſequētia tenet ex eo: ꝙ moueri a principio intrinſeco eſt vnus modus mouendi a ſeipſo. Q2 autē moueat̄ a principio intrinſeco: patet ꝑ Cōmentatorē tertio celi dicētē graue nō moueri a motore extrinſeco: ſed a forma ei⁹: hoc idē p3 ꝑ eūdē q̄rto celi dicētē: in grauib9 min⁹ diſtiguūtur motor ⁊ motū q̄ in aiali: ex q̄ elicit̄ ꝙ graue h3 motorē intrinſecū ⁊ motū intrinſecum. ¶ Secundo. illud mouetur quod diuiditur in partē per ſe mouentē: ⁊ in partē ꝑ ſe motā: ⁊ ſic eſt de graui: et ſimiliter de leui: diuiditur eñ in formam per ſe mouentē ⁊ in reſiduum ꝑ ſe motum. ¶ Tertio. ſi graue ⁊ leue non mouerent̄ ex ſe hoc eſſet ex eo ꝙ ad inceptionem ſui motus indigerēt motore extrinſeco: ſed hoc eſt falſum: nā aial ad inceptionē ſui mot⁹ indiget motore extrinſeco ⁊ tamen Ariſto. dicit animal moueri ex ſe. ergo.

In oppoſitum determinat Ariſto. in iſto octauo dicēs: grauia ⁊ leuia inanimata moueri ex ſeipſis eſt impoſſibile. ¶ In iſta queſtione primo vidēdū eſt. de queſito. ¶ Secūdo videndū eſt a quo mouentur grauia ⁊ leuia qñ aſcendunt et deſcendunt.

Quantum ad primum ſit iſta prima diſtinctio ꝙ aliquid moueri ex ſe poteſt intelligi quatuor modis. ¶ Primo mō ꝙ totū moueat totuz ita ꝙ ſm ſe totū moueat ⁊ ſm ſe totū moueat̄. ¶ Scđo aliquid dr̄ moueri ex ſe qđ nūq̄ ad ſuū motū indiget motore extrinſeco nec motu extrinſeco: ⁊ iſto mō celū pōt dici moueri ex ſe accipiēdo celū ꝓ aggregato ex orbe et intelligētia: ad hoc eñ ꝙ ipſuz moueat̄ nō indiget alio motore q̄ ſuo: ⁊ ſimiliter nec alio motu. Tertio aliqđ dicitur moueri ex ſe: qđ poſt eius quietē poteſt incipere aliquē motū: ⁊ pſ̄cere illū abſq3 hoc: ꝙ pro tunc exigat aliquē motorē extrinſecū: ſicut dictū eſt in precedēti queſtione de aiali [illegible] ⁊ pergens poſt ſomnū incipit moueri ad aliquid [illegible]quendū ꝓpter ſpecies reſeruatas in eius memo[illegible]: et iſto mō animal dicitur moueri ex ſe. Quarto mō aliquid dicitur moueri ex ſe qđ mouetur a princi[illegible] intrinſeco: licet quo ad hoc indigeat motore extrin[illegible] ſ. ꝙ incipiat illū motū. ¶ Et eſt ſciēdū ꝙ in propoſito: deus ſiue prima cauſa debet reputari ꝓ motore extrinſeco. Tūc ſit prima cōcluſio accipiēdo moueri ex ſe primo modo: nec celū nec graue inanimatū: nec aial mouetur ex ſe: probatur primo de graui animato: ⁊ de graui inanimato in quolibet iſtorum eſt materia: que non mouet: cū nullius ſit actiuitatis: ⁊ ꝑ ꝯñs in neutro iſtorū duorū: quelibet pars mouet: quod tamē requirit̄ ad hoc ꝙ moueretur ex ſe primo modo. Deinde ꝓbatur hoc idez de celo: quia in celo eſt motor ⁊ motū. ſ. orbis. Modo licet motor moueat orbez: tamē orbis nō mouet motorē: propter hoc ꝙ motor eſt imobilis. ¶ Secunda cōcluſio. accipiēdo moueri ſecundo modo graue inanimatū non mouetur ex ſe: probatur: nam ad hoc ꝙ moueatur indiget alio a ſuo motore intrinſeco: ⁊ ſimiliter a ſuo motu intrinſeco: ad hoc enim ꝙ incipiat moueri indiget extrinſeco motore: ſicut dicebatur in queſtione p̄cedenti. ¶ Tertia cōcluſio. graue inanimatū nō mouet̄ ex ſe tertio modo: ꝓbatur: q2 nō pōt incipere motū ſuū abſq3 hoc ꝙ non oportet concurrere motorē extrinſecū: probatur: nā graue quando incipit de nouo moueri: vel hoc eſt violenter: vel naturaliter: ſi violenter oportet extrinſecū concurrere: ſi naturaliter: tunc vel incipit eſſe graue: vel prius fuit graue: licet prius nō mouebatur: ſi primū tunc indiget extrinſeco. ſ. generante ipſum: ſi ſecundū: tunc indiget remouente ꝓhibēs: ⁊ ſic iterū ab extrinſeco. ¶ Quarta cōcluſio. accipiendo moueri ex ſe quarto modo: graue inanimatū mouetur ex ſe: probatur: quia ab aliq̄ intrinſeco ſibi concurrente ad ſuū motū in gñe cāe efficiētis.

Quantum ad ſecundū ſit prima concluſio. graue inanimatū: nō per totū ſuū motū quando deſcendit mouetur a ſuo generante: probatur: naz poſito ꝙ quum illud graue eſt in medio ſui motus: ꝙ generās quod generauit ipſum multū diſtet ab eo: et cū mouens et motum debeant eſſe ſimul ſequitur ꝙ tunc non mouetur ab ipſo. Et confirmatur: nā poſſibile eſt ꝙ generans ſit corruptū et annihilatū ſed corruptū ⁊ annihilatū nihil mouet. ¶ Secunda concluſio: graue inanimatū: non per totū ſuū motū mouetur a remouente prohibēs qñ mouetur naturaliter: ꝓbatur: nam ſicut iam ꝓbabatur de generante poſſibile eſt. de remouente prohibens ꝙ multū diſtet a graui inanimato quum eſt in medio ſui motus: ⁊ eſt poſſibile ꝙ illud remouēs ꝓhibens ſit iam corruptū. ¶ Auctoritates autē Ariſtotelis. ⁊ Cōmentatoris ſi alique ſint in oppoſitum: ſunt gloſande ad iſtū ſenſum ꝙ bene generans ⁊ remouens prohibens cōcurrunt ad hoc: ⁊ requiruntur ad hoc ꝙ graue incipiat moueri. licet non oportet ea eſſe ꝯtinue: ad hoc ꝙ ipſum graue motū ſuū motū cōpleat. ¶ Tertia concluſio. graue deſcendendo nō mouetur naturaliter a ſuo loco naturali: probatur: nā ſi locus eius naturalis moueret ipſum deorſum: vel hoc eſſet trahendo: vel hoc eſſet aliquā virtutem ſibi imprimendo: mediante qua deſcenderet: non poteſt dici primum: nam tūc graue non deſcenderet naturaliter: ſed violenter propter hoc motus tractus eſt motus violentus: nam tūc oportet ꝙ locus naturalis eius attingeret ipſum graue ꝓꝑ hoc ꝙ in motu tractus oportet trahens attingere tractū. Sed clarū eſt ꝙ quū graue ſit multū ſurſum: ⁊ deſcendit non attingitur a ſuo loco naturali. Nec poteſt dici ſecundū: ſcilicet ꝙ locus naturalis imprimat aliquā virtutē ⁊ qualitatem ipſi graui mediante qua deſcendit ſicut magnes imprimit quandaz virtutē ferro mediante qua mouetur ad ipſum: nam ſic tunc ſequeretur ꝙ quanto graue eſſet propinquius ſuo loco naturali: ꝙ tāto velocius deberet moueri: ꝓpter hoc ꝙ haberet illā virtutem intenſiorem: ſed hoc eſt falſum: qđ oſtendo: nam ſit aliquis bene ꝓpe terram in a. inſtanti dimittat cadere vnū lapidem ⁊ ſit vnus lapis equalis grauitatis: qui diu ante deſcendit vſq3 ad a. inſtans ad illū terminū a quo incipit deſcēdere ille lapis qui erat prope terrā. tunc clarum eſt ad ſenſum: ꝙ ille lapis qui ante deſcendebat velocius deſcendit non obſtante ꝙ

eſt eque ꝓpinquus:vel minus ſuo loco naturali. ¶ Si aliquis dubitaret:nã videmus ꝙ graue mouetur velocius:circa finẽ ſui motus ꝙ̃ circa principium: ſed circa finem eſt ꝓpinquius loco ſuo naturali. videtur ꝙ locꝰ eius naturalis ĩprimit ſibi aliquã vtutẽ:qua ſic mouetur velocius. ¶ Rñdeť ꝙ cã huiꝰ nõ eſt:ꝙ locꝰ eiꝰ naturalis imprimat ſibi aliquaȝ virtutẽ:ſed hoc eſt ꝓpter quendam impetũ ſeu ꝓpter quãdã q̃litatẽ accidẽtalẽ que ſibi acquiritur in deſcendendo que vna cũ grauitate eſſentiali in fine mouet velocius ꝙ̃ grauitas eſſentialis in principio ſola mouebat. ¶ Quarta ꝯcluſio. graue deſcendendo non mouetur a medio: probatur ex eo ꝙ medium magis impedit ⁊ reſiſtit ſibi. ¶ Quinta cõcluſio. ſecundum ꝙ communiter tenetur graue mouetur naturaliter a ſua forma ſubſtantiali principaliter: et a ſua grauitate inſtrumentaliter: poteſt probari ex concluſionibus precedentibus a ſufficienti diuiſione:nam vel mouetur a generante vel a remouente prohibens: vel a ſuo loco naturali:vel a medio:vel a ſua forma ſubſtantiali vna cũ grauitate:non poteſt dici primum per primam concluſionem:nec ſecundũ per ſecundam:nec tertium per tertiam:nec quartum per quartam. relinquitur ergo ꝙ quintum ⁊ hec eſt concluſio probanda. ¶ Rationes vadant ad vicũ vatuȝ ad ſanctum Jacobum. conſimili modo dicatur de leui ſuo modo. ſicut dictum eſt de graui.

Queſtio. VII.

Q Veritur ſeptio vtrũ graue poſt remotionẽ prohibentis moueatur per ſe:et arguitur primo ꝙ non:nam dicit Cõmentator tertio celi ꝙ ipſum mouetur ad motuȝ mediȝ. ⁊ ideo videtur moueri per accidens recte:ſicut homo exiſtẽs in naui qui mouetur ad motũ nauis:⁊ mouetur per accidens. ¶ Secundo. ſi per ſe:tunc moueri ineſſet ſibi ratione alicuiꝰ ſue partis eſſentialis:ſed hoc non:quia non conuenit ſibi ille motus ratione materie:nec ratione forme:nõ ratione materie:quia materia non mouet: cum ſit ens in pura potentia:⁊ motus non conuenit niſi enti in actu nec conuenit etiam ſibi ratione forme:nam ratione forme mouet:ergo videtur ꝙ non moueatur: aliter enim idem eſſet mouens et motum:⁊ moueret ſeipſum:⁊ moueretur a ſeipſo. ¶ Tertio. quod non habet ꝑ ſe reſiſtẽtiam non mouetur per ſe:ſed nõ omne graue poſt remotionẽ prohibentis habet per ſe reſiſtentiaȝ:ſicut graue motũ in vacuo ſi eſſet. ¶ Quarto. ſi per ſe: vel ꝑ ſe primo modo. vel per ſe ſecundo modo. ſed nullum iſtorum: ergo ⁊c. non eniȝ primo modo: ex eo ꝙ primus modus dicendi per ſe eſt quando predicatum eſt quidditatiuũ et eſſentiale ſubiecto: modo ſic non eſt hic dicẽdo graue mouetur deorſum. ex eo ꝙ moueri deorſum contingenter ineſt graui nec predicabile eſt de graui in quid. nec poteſt dici ꝙ in ſecundo modo dicendi per ſe:nam ſecũdus modus dicendi per ſe ẽ quãdo ſubiectum ponitur in diffinitione predicati:modo ſic non eſt in propoſito. in diffinitione motus non ponitur iſte terminus graue. ¶ Quinto auctoritate Cõmentatoris quarto celi dicentis ꝙ ſi graue ſit ſuperius propter impedimentum detentũ forma eius poſt remotionem impedimenti mouet ipſum per accidens: ⁊ per conſequens non per ſe. quare ⁊c.

In oppoſitũ arguitur quia graue poſt remotionem prohibentis mouetur naturaliter deorſũ ꝗ ꝑ ſuã naturã ⁊ ꝑ ſuã eſſentiã: ⁊ ꝑ ꝯñs per ſe. ¶ Secundo. omne per accidens reducendum eſt ad aliquod per ſe:ſicut eſt homo exiſtens in naui mota:mouetur ꝑ accidens et reducitur ad aliquod per ſe: poſt ꝙ̃ mouetur ad motũ ipſius nauis:qui eſt motus per ſe. modo in motu grauis deorſum eſſet aliquod per ſe:ad quod reduceretur ſi ipſum moueretur per accidens. ¶ Tertio auctoritate Cõmen. tertio celi dicentis motũ grauis deorſũ eſſe primo ⁊ eſſentialiter a forma moti:ſed cũ prius:⁊ eſſentiale ſit per ſe ſequitur iſtũ motũ eſſe ꝑ ſe. ¶ Ad iſtã queſtionẽ primo reſpondenduȝ eſt naturaliter loquendo. ¶ Secundo reſpondenduȝ eſt logice.

Quantũ ad primum ſciendũ eſt ꝙ loquendo naturaliter illud dicitur alicui cõuenire per ſe: qđ cõuenit ſibi ꝑ ſuã naturã: que quidẽ natura: eſt materia vel forma: ⁊ illud dicitur magis conuenire per ſe quod conuenit ſibi per formam: ꝙ̃ quod conuenit ſibi ꝑ materiam: ꝓpter hoc ꝙ forma eſt principalior ꝙ̃ materia. ſm ꝙ viſum eſt prius. ¶ Tunc ſit prima concluſio. graue poſt remotionem prohibẽtis mouetur per ſe deorſum: probatur ex eo: ꝙ talis motus conuenit ſibi per ſuã naturaȝ. ſ. formam: ergo ⁊c. ¶ Secunda concluſio. ſi accipitur per ſe: id eſt ſolitarie: graue poſt remotionẽ prohibentis non mouetur per ſe: probatur ex eo ꝙ graue nõ poteſt moueri niſi diuidat medium. ergo vna cũ hoc graue mouetur: mediũ mouetur. ergo nõ poteſt moueri ſine hoc ꝙ aliquid aliud moueatur: ideo non dicitur moueri per ſe: id eſt ſolitarie.

Quantum ad ſecũdum ſit prima concluſio: hec non eſt per ſe graue mouetur deorſum: probatur: quia non eſt neceſſaria: ſed contingens ſicut contingens eſt ꝙ aliquod graue ſit ſurſum. ¶ Secunda cõcluſio. hec eſt per ſe graue eſt mobile deorſum: patet quia eſt neceſſaria. ¶ Tertia cõcluſio. hec eſt per ſe: graue ſi eſt ſurſum non impeditũ mouetur deorſũ: patet per idẽ mediũ: quia neceſſaria.

Ad rationes ergo principales dico ad primã ꝙ nõ eſt ſimile de graui moto ad motuȝ medij: et de homine moto ad motũ nauis ꝓpter hoc ꝙ homo cũ naui mouetur: ſed graue nõ mouetur cũ medio: ſed mouetur per mediũ: ⁊ cũ graue mouetur ꝑ mediũ: mediuȝ diuiditur ⁊ etiaȝ mouetur. ¶ Ad ſecundã poteſt concedi ꝙ forma moueret et moueretur: nec eſt impoſſibile idem moueri ⁊ mouere quando cõcurrit aliud motiuũ vel mobile. ¶ Ad tertiaȝ illa bene probat ꝙ non moueatur per ſe. i. ſolitarie: ⁊ hoc conceditur. erat enim vna cõcluſio. ¶ Ad quartã illa bene probat illaȝ non eſſe ꝑ ſe graue mouetur deorſum ⁊ bene cõceditur hoc: erat enim vna cõcluſio: nihilominus hec eſt bene per ſe graue eſt mobile deorſum: ⁊ quum arguebatur in primo: vel ſecũdo modo dicendi per ſe dico ꝙ in ſecundo modo: et quũ dicebatur tunc ſubiectũ debet poni in diffinitione predicati: veruȝ eſt ipſum vel aliquid poſituȝ in diffinitiõe eius: ⁊ ideo quia corpus in diffinitione grauis ⁊c. dico ꝙ ly graue vel ly corpus ponitur in diffinitione ly moueri deorſum. ¶ Ad auctoritatem cõmentatoris dico ꝙ per illam auctoritatem bene habetur hanc propoſitioneȝ eſſe ꝑ accidens: graue mouetur deorſum ⁊ hoc conceditur vt dictum eſt.

Quæſtio. VIII.

QVæritur octauo vtrũ primus motor ſit immobilis: et arguitur ꝙ non:nam ſicut eſt in minori mundo ita videtur eſſe in maiori: ſed in minori mundo puta in hoĩe primus motor nõ eſt oĩno ĩmobilis:eſt eñ mobilis ꝑ accidẽs qui quidẽ ꝑmus motor in hoĩe eſt aĩa mouẽs:ꝑ etiã ſic erit in maiori mũdo. ¶ Scdõ.nã primus motor eſt intrinſec⁹ ꝑmo mobili:vel extrinſecus:ſi dicaẽ ꝙ intrinſecus tũc nõ oĩno ĩmobilis:nã tunc eſt mobilis ad motũ eius in quo eſt: ſi autẽ dicaẽ ꝙ extrinſecus hoc nõ valet ꝓpter hoc ꝙ tũc mot⁹ ꝑmi mobilꝭ nõ eſſet nãralis:ſed violẽt⁹:ꝯñtia tenet ex eo ꝙ mot⁹ naturalis eſt q̃ eſt a motore intrinſeco:violentus aũt qui eſt ab extrinſeco. ¶ Tertio. primꝰ motor põt mouere ſe:ꝑ nõ eſt oĩno ĩmobilis:ꝯñtia tenet:añs ꝓbaẽ:nam primus motor eſt omnipotens: ergo oĩa poteſt ergo et mouere ſe. ¶ Quarto. primus motor mouet per intellectũ ⁊ voluntatẽ:ſicut patet ꝑ Ariſtot. in ſecundo metaphyſice.ſed intellectus ⁊ voluntas mouetur ab intelligibili ⁊ appetibili:ergo.

In oppoſitum vult Ariſtoteles ĩ iſto octauo vbi probat primum mouẽs eſſe immobile. Breuiter ad iſtã queſtionẽ pono vnicã ꝯcluſionem: q̃ eſt ꝙ primus motor eſt oĩno immobilis: ꝓbaẽ primo: q2 non eſt neceſſe oẽ mouẽs moueri:ergo primũ mouẽs nõ mouetur:ꝯñtia tenet ex eo ꝙ in quolibet genere debet eſſe ſimpliciſſimũ:⁊ maxime abſolutũ ab oĩni quod nõ eſt de neceſſitate illius generis.ſi eñ moueri nõ eſt neceſſariũ mouẽti ad hoc ꝙ moueat:ſequitur ꝙ moueri debet remoueri a primo motore:añs p3.nam nõ eſt neceſſarium ad hoc ꝙ aqua frigefaciat ꝙ ipſa frigeñat nec eſt neceſſarium ad hoc ꝙ medicus ſanet:ꝙ ipſe ſanetur:⁊ ſic de multis alijs motibus. ¶ Secundo. ſi primus motor moueẽ vel ergo a ſe vel ab alio:ſi diceret ꝙ ab alio: tũc nõ eſſet primus motor:nec põt dici ꝙ a ſe:nam hoc eſſet iſto mõ ꝙ ſm idẽ moueret.⁊ ſecũdu3 idẽ moueret: vel ſm vnã partẽ moueret:⁊ ſm aliã moueret.nõ põt dici primũ ex eo ꝙ tũc idem eſſet in actu ⁊ in potẽtia:nec põt dici ſecundũ ꝓpter hoc ꝙ primus motor eſt indiuiſibilis:ſicut probatur in vltimo capitulo hui⁹ octaui. et ex alio etiã:q2 tũc iſta pars q̃ moueret aliã magis deberet dici primus motor:ex eo ꝙ ipſa nõ moueret ſ3 moueret. ¶ Tertio.ad idem.nam reperitur motũ non mouens:ergo etiam debet reperiri mouens non motum: ſed talis maxime debet eſſe primus motor:añs patet: de materia prima:que moueẽ ⁊ nõ mouet cũ nullius ſit actiuitatis:⁊ ꝯñtia ꝓbaẽ ꝑ iſtã regulam: qñcunq3 duo reperiuntur ꝯiuncta ſi vnũ corũ eſt reperibile ſine alio: ⁊ aliud ſine eo:ſicut Cõmẽtator declarat de intellectu et intellecto:ſed alicubi ſimul reperiuntur mouens ⁊ motũ:nam aliqua ſunt que mouentur ⁊ mouent:ſi ergo reperitur motum et non mouens:etiam debet reperiri mouens non motum. ¶ Quarto.mouens primu3 debet mouere perpetue ⁊ vniformiter:ergo debet eſſe mouẽs non motũ:añs patet ex eo ꝙ motus diurnus q̃ ꝓuenit a primo motore apparet ꝑpetuus ⁊ vniformis: conſequentia tenet ex eo ꝙ ſi primũ mouens moueretur cõtinue haberet ſe aliter ⁊ aliter ſic non poteſt mouere vniformiter ſicut videm⁹ de celo ꝓpter hoc ꝙ cõtinue mouetur ⁊ cõtinue ſe habet aliter ⁊ aliter ad iſta inferiora quare continue producuntur alij ⁊ alij effect⁹ in iſtis inferioribus. ¶ Sed dubitatur hic de hoc quod dicitur ꝙ motus diurnus ſit vniformis: ille motus nõ eſt vniformis cuius alique partes mouentur velocius et alique tardius.ſed ita eſt de motu diurno. nam motu diurno mouetur primũ mobile:⁊ alij orbes cum eo: ſed partes eius que ſunt circa polos mouentur tardius:⁊ que ſunt circa equinoctiale3 mouentur velocius. ¶ Reſpondetur diſtinguẽdo de vniformitate: motus poteſt dici vniformis quantum ad partes ſubiecti vel quantũ ad partes temporis:ille dicitur vniformis quãtũ ad partes ſubiecti:qui ſic ſe habet ꝙ omnes partes ſui mobilis equali velocitate mouentur.ille autem dicitur vniformis quo ad partes tẽporis qui ſic ſe habet ꝙ quacunq3 parte data ſui mobilis in equalibus partibus temporis equale ſpatium deſcribit.tunc ad propoſitum dico ꝙ mot⁹ diurnus bene eſt vniformis quo ad partes tꝑis:licet ſit difformis quo ad partes ſubiecti. ¶ Quinto. primus motor eſt indiuiſibilis:ergo primus motor eſt omnino immutabilis:antecedẽs patet in iſto octauo.ꝯſequẽtia patet ex eo ꝙ indiuiſibile nõ põt moueri ſaltẽ ex ſe:nã oporteret vnã ei⁹ ptẽ eſſe mouentẽ ⁊ aliã motam.ſed ſi primus motor eſſet mobilis oporteret ꝙ moueret a ſe:aliter eñ nõ eſſet primus.

Ad rationes. Ad primam dico: ꝙ nõ eſt ſimile de primo motore in minori mũdo et de primo motore in maiori mundo:nam primus motor in minori mundo nõ eſt ſimpliciter primus.in maiori aute3 eſt ſimplr̃ primus: ⁊ igitur nõ eſt mirũ: ſi primus motor in minori mũdo eſt aliqualiter mobilis:et primus motor ĩ maiori mũdo nullo modo. ¶ Ad ſecundã dico: ꝙ primus motor eſt intrinſecus ſuo mobili:⁊ nõ ꝑ inherẽtiã:ſed ꝑ indiſtantiã ⁊ pñtiã: ⁊ hoc ſufficit ad hoc ꝙ eius motus ſit naturalis. ¶ Ad tertiã. primus motor põt mouere ſe: nego.nam hoc eſt impoſſibile: ⁊ qñ dicebatur:primus motor eſt omnipotẽs ꝯcedo: id eſt oĩa poſſibilia potẽs:cũ hoc tamẽ ſtat:ꝙ non poſſit impoſſibile. ¶ Ad vltimã intelligitur hoc de intellectu ⁊ voluntate que intelligit intellectione ſibi ſuperaddita: qualiter non eſt de primo motore.

Queſtio.IX.

QVæritur nono vtrum motus localis ſit primus motuum:et arguitur ꝙ non:nam ambulatio eſt motus localis:et tamen non eſt primus motuũ:videmus enim ꝙ oportet animal prius generari ⁊ prius nutriri q̃ ipſum ambulet: ex quo videtur ꝙ alij motus ſunt priores ſicut augmentatio et nutritio. ¶ Secundo arguitur de motibus ipſius grauis ꝙ motus eius localis non eſt primus:nam vel hoc eſſet motus eius localis naturalis vel violentus:non violentus:quia oportet graue prius generari q̃ ipſum moueri violenter: et ſimiliter argueretur de motu eius naturali. ¶ Tertio.ſicut ſe habet terminus vnius motus ad terminum alterius motus: ita ſe habet talis motus ad talem motum. Sed modo ita eſt: ꝙ terminus generationis eſt prior q̃ terminus motus localis:ergo generatio precedit motum localem: maior eſt nota:minor probatur:nam terminus generationis eſt ſubſtantia ſcilicet forma ſubſtantialis. Terminus aũt motus localis eſt accidens: modo ſubſtantia eſt prior accidẽte. ¶ Quarto. qualitates actiue ſũt priores qualitatibus motiuis:ergo videẽ motum alterationis pre

cedere motum localem: antecedens patet: ex quo ſunt prime qualitates ſunt priores iſtis: que ſunt grauitas et leuitas. ¶ Quanto illa mutatio eſt prior: que eſt perfectior: ſed ita eſt de generatione: propter hoc ꝙ eſt ad formam ſubſtantialem. ergo ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto

octauo: vbi dicit ⁊ probat motum localem eſſe primum. ¶ In iſta queſtione primo ponenda eſt vna diſtinctio: deinde concluſiones. Diſtinctio eſt iſta: ꝙ aliquid dicitur eſſe prius alio tripliciter: tempore: natura: et perfectione. ¶ Tunc ſit prima concluſio. motus localis eſt prior alijs motibus ſecundum tempus: hoc patet de motu celi: qui eſt motus localis et eſt perpetuus ſicut vult et nititur probare Ariſto. in iſto octauo: ⁊ alij motus inceperunt: ⁊ per conſequens omnes alios motus preceſſit motus localis celi. Cum iſta concluſione: que eſt indefinita: ſtat ꝙ motus localis non eſt prior omnibus alijs motibus: patet de motu locali animalis ſicut eſt progreſſio: natatio: ⁊ volatio. ¶ Secunda concluſio: ꝙ motus localis eſt prior alijs motibus ſecundum naturam: probatur ex eo ꝙ motus localis poteſt reperiri ⁊ reperitur de facto ſine alijs motibus: ſicut patet de motu locali celi qui reperitur in celo: vbi nõ reperitur augmentatio nec generatio: nec alteratio: alij autem motus nõ poſſunt reperiri ſine motu locali. Alteratio enim non poteſt reperiri ſine motu locali: quia non poteſt fieri niſi alterans applicetur alterabili ⁊ ad hoc requirit̃ motus localis: ⁊ ſimiliter de generatione que etiam non poteſt fieri niſi generans applicetur illi. ex quo debet fieri generatio: ⁊ ſimiliter etiam augmentatio non fit ſine motu locali. modo illud eſſe prius dicitur alio ſecundum naturam: qđ poteſt eſſe ſine eo et non econtrario. ¶ Tertia concluſio. motus localis eſt prior alijs motibus ſecundum perfectionem: ⁊ hoc denominatione extrinſeca: iſta cõcluſio patet tam ex parte temporis: ꝙ ex parte mouentis. ex parte temporis: quia eſt diuturnior alijs motibus poſtquam eſt perpetuus ⁊ alij non. hoc patet etiam ex parte motoris: quia motus celi prouenit ex parte motoris perfectiſſimi ſcilicet ab ipſo deo ſeu a prima cauſa: patet etiam ex parte mobilis: nam primum mobile in quo reperitur motus localis: alijs mobilibus eſt perfectius. ¶ Quarta cõcluſio. in iſtis in quibus reperiuntur alij mot⁹ a motu locali: adhuc motus localis eſt perfectior: quia poſterius generatione eſt prius perfectione: ſed in illis motus localis eſt poſterior generatione: patet hoc in aĩali quod prius oportet generari: deinde nutriri ⁊ augeri eundo de minus perfecto ad maius perfectum et tandem põt moueri localiter eundo huc illuc. ¶ Sed dubitatur de hoc quod dicebatur: qđ eſt poſterius generatiõe: eſt prius perfectione. Contra. nã diminutio eſt poſterior augmẽtatione ⁊ ſimiliter ſenectus ꝙ iuuentus: et tamen huiuſmodi non ſunt priora in perfectione. Breuiter dicitur ꝙ predicta maior debet intelligi in eundo ad ſtatum perfectũ ſed nõ in eundo ad ſtatum imperfectũ ſicut eũdo ab augmentatione ad diminutionem ſeu a iuuentute ad ſenectutem. ¶ Adhuc dubitatur. nam anima prior eſt generatione ꝙ ſcientia et non propter hoc ſciẽtia eſt prior in perfectione. dicendum non intelligitur comparando formam ad formam: ſed totum aggregatum ad totum aggregatum: ita ꝙ aggregatum ex priori ſecundum generationem ⁊ poſteriori ſecundum generationem eſt prius ſecundum perfectionem ꝙ ſit ſolum illud quod eſt prius ſecundum generationem. et ideo licet ſcientia non ſit prius ſecundum perfectionem: tamen aggregatum totale ex anima et ſcientia eſt prius ſecundum perfectionem ꝙ ſit anima ſolum. ¶ Secundo. ille motus eſt perfectior qui reperitur in animalibus perfectioribus: et non in imperfectis: ſed ita eſt de motu locali: ꝙ nõ reperitur in omnibus animalib⁹: ſed ſolum in perfectis. Animalia enim que non ſunt localiter mobilia: ſicut ſunt animalia petris affixa ſunt alijs imperfectiora. ¶ Tertio. ille motus eſt perfectior alijs: qui nihil abijcit de ſubſtantia rei. Alij autem aliquid abijciunt. ſed ſic eſt de motu locali reſpectu aliorum motuum. vnde alijs motibus aliquid abijcitur: motu autem locali nihil. ſicut patet de celo: quod mouetur localiter continue abſq; hoc ꝙ aliquid remoueatur de ſubſtantia eius.

Ad rationes principales. Ad primam

dico: ꝙ iſta probat ꝙ in animalibus motus localis non eſt prior ſecundum tempus: licet ſit bene prior ſecundum perfectionem. ¶ Ad ſecundam dico: ꝙ bene probat ꝙ motus localis grauium ⁊ leuium non eſt primus motuum. cũ quo tamen ſtat: ꝙ motus localis ſcilicet celi ſit primus motuum. ¶ Ad tertiam ſicut ſe habet ⁊c. dico: ꝙ generatio denominatiõe intrinſeca: quã habet a termino eius: eſt prior perfectione. cum quo tamen ſtat: ꝙ motus localis denominatione extrinſeca: quã habet a motore ⁊ tempore: eſt prior ſecundũ perfectionem. ¶ Et conſimili modo ad quintã. ¶ Ad quartã dico: ꝙ per illã rationẽ nõ cõuincitur quin adhuc motus localis ſit bene prior propter hoc ꝙ nõ omnis motus localis prouenit ab iſtis qualitatibus motiuis localiter: que ſunt grauitas leuitas: vnde motus localis celi non prouenit ex illis: quia celum non eſt graue: nec leue.

Queſtio. X.

Vtrum poſſibile ſit mouens finitum mouere per tempus infinitum: arguitur primo ꝙ ſic: nam corpora celeſtia ſunt virtutis finite: ⁊ tamen ſecundũ ariſtotelem per tempus infinitum mouent iſta inferiora: ergo. ¶ Secundo. motor lune eſt finitus: ⁊ tamen mouet ſuum orbem per tempus infinitũ. ¶ Tertio. virtus motiua for. localiter eſt finita: et tamẽ poſito ꝙ perpetuo maneret nec aucta nec diminuta poſſet mouere per tempus infinitum.

In oppoſitum vult Ariſtoteles in iſto

octauo: qui nititur probare ⁊ demonſtrare illam cõcluſionem: mouens finitum non poteſt mouere per tẽpus infinitum: ⁊ ſupponit primo pro ſua demonſtratione ꝙ a. ſit mouens finitum: ⁊ b. ſit mobile: qđ etiam oportet eſſe finitum poſtꝙ mouetur ab a. motore finito. aliter enim non excederetur ab eo: et per conſequens nõ moueretur ab eo. ¶ Secundo ſupponit ꝙ medietas a. motoris mouet medietatem b. mobilis per minus tẽpus licet equali velocitate: ꝙ totum a. moueat totum b. nam medietas ipſius a. excedit medietatem ipſius b. minori exceſſu ꝙ totum a. excedit totum b. et per cõſequens medietas ipſius a. citius fatigatur in mouendo ꝙ totale a. ergo mouet per minus tempus. ¶ Tertio ſupponit ꝙ tempus per quod a. mouet b. ſit c. et tempus per quod medietas a. mouet medietatem b. ſit d. Iſtis ſuppoſitis arguitur ſic: medietas a. mouet medietatem b. in tempore d. ⁊ totum a. mouet totum b. in tempore c. per tertiam ſuppoſitionem: ſed tẽpus d. per quod medietas mouet medietatẽ eſt mi-

nus ꝙ tempus c.per quod totum a.mouet totū b.per ſecundam ſuppoſitionem:ergo d.tempus eſt finitum: propter hoc ꝙ ſiue c.ſit finitum ſiue infinitum. ſi d. eſt minus:ſequitur ꝙ eſt finitum:tunc vltra tempus d.ꝑ quod vna medietas a.mouet vnam medietatem b. eſt finitum.ergo etiā tempus per quod alia medietas ipſius a.mouet aliam medietatem ipſius b.eſt finitum:⁊ ſic tunc ex duobus temporibus finitis: non componitur tempus infinitum:ſequitur ergo ꝙ totum tempus per quod totum a.mouet totum b.ſit finitum: poſtꝙ cōponitur p̄ciſe ex duobus finitis in quibus due medietates ipſius a.mouēt duas medietates ipſi⁹ b. ¶ Ad intelligendum melius concluſionem Ariſtotelis pono vnam diſtinctionem.ſecundo cōcluſionem.

Quantum ad primum ſit iſta diſtinctio ꝙ aliqua dicuntur finita vel infinita tripliciter. vno modo duratione vt generabilia ⁊ corruptibilia dicuntur finita duratione. Secundo.aliquid dicitur infinitum in virtute ⁊ hoc dupliciter ſcilicet intenſiue:⁊ extenſiue et per oppoſitum aliquid dicitur finitum in virtute. Tertio modo aliquid dicitur eſſe infinitum improprie quod habet virtutē que nec eſt finita proprie intēſiue:nec infinita:nec etiā extenſiue nec ſignificabilis ꝑ numeros:nec cōparabilis per proportionem.

Quantum ad ſecūdum ſit prima concluſio:nullo modo mouēs finitum in duratione poteſt mouere per tempus infinitum:probatur: nam quamdiu aliquid debet mouere:tamdiu oportet ipſum eſſe. et per conſequens cum non ſit per tempus infinitum non poteſt mouere per tempus infinitum. ¶ Secunda concluſio.nullus motor celi eſt finitus vel infinit⁹ intēſiue modo predicto:probatur:quia nullus motor celi mouet cum reſiſtentia:ergo nullus eorum indiget conatu aut virtute ſignificabili per numeros ⁊ comparabili reſiſtentie:nec eſt infinitus intēſiue propter hoc ꝙ mouet velocitate finita: ita ꝙ ſequitur motores celeſtes non mouent cum reſiſtentia:ergo non oportet illorum aliquē eſſe tante:vel tante virtutis ſignate:quia adhuc ſi daretur minor ſufficienter moueret mobile nō reſiſtens:vnde minor virtus:ꝙ̄ ſit virtus vnius muſce ſi applicaretur mobili non reſiſtenti moueret ipſum: ergo. ¶ Secundo.omnis motor celeſtis eſt indiuiſibilis ſicut in iſto octauo probatum eſt:ergo nullus eorū eſt finitus vel infinitus intenſiue: conſequentia tenet ex eo ꝙ indiuiſibile proprie:nec eſt finitum nec infinitum. ¶ Tertia concluſio: niſi ita eſſet motor celeſtis non poſſet mouere in virtute ꝓpria non excludēdo primum motorem tempore infinito:probatur: nam om̄is virtus motiua localiter cum reſiſtentia fatigatur in mouendo:ſed per talem fatigationem tandem motus retardaretur vſqꝫ ad non gradum:⁊ ſic tunc non moueret. ¶ Quarta concluſio:oportet ꝙ motores celeſtes ſint infiniti in duratione: patet hoc: quia mouent per tēpus infinitum:ſed tales oportet eē infinitos in duratione. Pro intellectu ergo concluſionis quam demonſtrat Ariſtoteles dico ꝙ ſua concluſio intelligitur ꝙ nullum mouens finitum cuius potentia et virtus eſt ſignificabilis per numeros ⁊ comparabilis ſecūdum aliquam proportionem reſiſtentie ſui mobilis: poteſt mouere illud mobile per tempus infinitum et hoc totum eſt propter hoc ꝙ tale mouens eſt fatigabile: nihilominus ſi eſt aliquod mouens infinitum in duratione licet non ſit infinitum in vigore mouens aliquod mobile ſibi non reſiſtens:poteſt mouere ꝑ tēpus infinitum:qualiter ſe habent motores celeſtes.⁊ ſimiliter ſe haberet virtus motiua fortis:ſi ꝑpetuo maneret nō aucta nec diminuta ⁊ ſm̄ hoc rationes ſunt ſolute.

Quæſtio.XI.

Nunc quæritur vtrum virtus infinita poſſit eſſe in magnitudine finita:et arguitur primo ꝙ ſic:nam celum eſt magnitudo finita: et tamen in ipſo eſt virt⁹ infinita.ergo. prima pars añcedentis.pꝫ: ſed ſecunda probatur: nam in illo quod diutius durat eſt maior virtus:ergo in illo quod infinite durat eſt infinita virtus.ſed celum infinite durat: quia ꝑ tempus infinitum:ergo videtur ꝙ in ipſo ſit virtus infinita. ¶ Secundo.in aliquo graui puta a.non eſt minor virtus ꝙ̄ ſi diſtaret a centro mundi per ſpatium infinitum:ſed tunc in eo eſſet virtus infinita:probatur:quia tunc in deſcendendo velocitaret motum ſuum in infinitum. Et per auctorem de ponderibus graue quanto plus diſtat a centro eſt grauius ſecundum ſitum. ¶ Tertio.tota maſſa materie prime eſt magnitudo finita:et tamen in ea eſt virtus infinita.eſt enim infinite paſſiuitatis:ſicut dictum eſt. ¶ Quarto probatur ꝙ ſaltem non implicat contradictionem ꝙ in aliqua magnitudine finita ſit virtus infinita: nā ſi in aliqua parte proportionabili alicuius ligni eſſet aliqua virtus:⁊ in ſecūda parte ꝓportionabili dupla ⁊ in tertia tripla:et ſic vltra:in illo ligno eſſet virtus infinita ſcilicet virtus aggregata ex omnibus iſtis virtutibus:ergo tale eſſet infinitum in virtute ⁊c.

In oppoſitum vult Ariſtoteles ī iſto octauo:qui nititur probare iſtas duas concluſiones. Prima eſt ꝙ in magnitudine finita non poteſt eſſe virtus infinita. Secunda concluſio. ꝙ in magnitudine infinita non poteſt eſſe virtus finita. ¶ Ad probandum primam preſupponit ꝙ omnis motus ſit in tempore. ¶ Secundo ſupponit ꝙ maior virtus mouet idem mobile ceteris paribus in minori tempore ꝙ̄ minor virtus: his ſuppoſitis arguitur ſic: ſi in magnitudine finita poſſet eſſe virtus infinita ſequeretur ꝙ virtus finita poſſet idē mobile equali tempore mouere et equali velocitate:ſicut virt⁹ infinita moueret idē mobile: hoc eſt contra ſecundam ſuppoſitionem:probatur conſequentia:nam ſit per aduerſarium virtus infinita exiſtens in magnitudine finita a. ⁊ ſit virtus finita b.et ſit ſuum mobile c.tunc a.mouet c.in minori tēpore ꝙ̄ b.ſit ergo ꝙ in duplo minori tempore tunc augeatur b.ad duplum vel ad quadruplum: ſic ꝙ moueat in duplo minori tempore ꝙ̄ prius mouebat:tunc tali augmentatione facta adhuc eſt finitum:ſed tunc mouet idē mobile in equali tēpore:in quo mouet virtus infinita:ergo ⁊c. ¶ Pro ſecunda ꝯcluſione ſupponit ꝙ data magnitudine in maiori eius pte eſt maior virtus. iſto ſuppoſito arguit ſic:ſi ī magnitudīe infinita eēt virtus finita:ſeqret ꝙ virtus finita poſſet mouere in nō tēpore:ſed hoc eſt falſum: ꝓpter hoc ꝙ oīs mot⁹ ſit in tēpore:⁊ ꝓbat ꝯſequentia:nā illa virtus poteſt mouere in non tempore:que poteſt mouere idem mobile pluſquā alia virtus data vel dabilis:ſed ſic eſſet de virtute finita ſi eſſet in magnitudine infinita:probatur hoc:nā quacunqꝫ virtute data alicuius magnitudinis finite cum in maiori parte ſit maior virtus in magnitudine infinita:pōt capi aliqua eius pars in qua eſt maior vir-

tus virtute data: et cũ virtus totalis magnitudinis infinite ſit maior ꝙ̃ ſit virtus alicuius ſue ꝑtis: ſequitur ꝙ totalis virtus magnitudinis infinite eſt maior virtus ꝙ̃ ſit aliqua virtus finita data vel dabilis: et ꝑ conſequens poſſet mouere idem mobile velocius ꝙ̃ aliqua virtus data vel dabilis: et ſic poſſet mouere in non tempore: et per conſequẽs eſſet infinita: quod implicat. ¶ Circa predictas demonſtrationes Ariſtote. dubitatur contra hoc quod dicebatur: potentia finita poteſt mouere idem mobile in equali tempore: equali velocitate ſicut virtus infinita illud negari poteſt. dicerem enim primum motorem eſſe potentie infinite: et illum poſſe mouere primũ mobile: qḋ tamen nulla potentia finita poteſt mouere. ¶ Secundo dubitaꝰ contra hoc quod ſupponebatur ꝙ quacunqꝫ potentia finita data poteſt dari maior: aduerſarius hoc negaret: nam diceret primum motorem: vel vnum alium motorem citra primum eſſe potentie finite et illum non poſſe augeri: ergo non eſt poſſibilis ſuppoſitio iſta. ¶ Tertio dubitatur contra hoc quod dicebatur ſi eſſet virtus infinitam in magnitudine finita tunc motus fieret in non tempore. diceret aduerſarius illud quod conuenit alicui ꝑ ſe non aufertur ab eo propter aliud: ſed motui cõuenit per ſe ꝙ in tempore fiat: ergo hoc non aufertur ab eo propter poſitionem potentie infinite in magnitudine finita: et per conſequens propter hanc poſitionem non ſequitur motũ fieri in non tempore. ¶ Ad iſta: ad primam dubitationem reſpondetur: ꝙ ꝗuis potentia infinita poſſet mouere aliquod mobile quod non poſſet mouere determinata potentia finita: tamẽ quodlibet mobile quod poſſet mouere potẽtia infinita: poſſet mouere potentia finita. ¶ Ad ſecundam dubitationem dicitur licet potentie intelligentiarum non poſſunt naturaliter augeri: poſſunt tamen per dei potentiam ſecundum denominationem ab opere. Uel aliter dicitur non repugnat illis ſecundũ cõmunem rationem potentie augeri licet repugnet illis ſecundũ ꝙ ſunt tales potentie. ¶ Ad tertiam conceditur ꝙ nunꝙ̃ motu ſtante aufertur ab fieri in tempore: tamen ad aliquam propoſitionem impoſſibilẽ ſequitur motum eſſe in inſtanti licet nunꝙ̃ fiat.

Ad rationes. Ad primam conceditur

celum eſſe virtutis infinite in duratione ſed non eſt virtutis infinite intenſiue: mouet enim ſine reſiſtentia: ex quo non habet contrarium. ¶ Ad ſecundam dicitur licet graue in infinitũ diſtans a centro deſcendendo quẽlibet gradũ velocitatis acquireret hoc non eſſet ꝓpter eius infinitam potentiam: ſed propter impetum qui illi ſucceſſiue intenſior et intenſior acquiritur. ¶ Ad tertiam dico potentia paſſiua potius dicenda eſt impotẽtia ꝙ̃ potentia: ideo ex eius infinitate nihil concluditꝰ. ¶ Ad quartam dicitur caſus eſt impoſſibilis ſicut pꝫ ex tertio huius vbi oſtendebatur ꝙ deus non poteſt producere infinitum.

Queſtio. XII.

VTrũ inter quoſcunqꝫ motꝰ reflexos oporteat eſſe quietem mediam: et arguitur primo ꝙ non: nam moueatur vna faba ſurſum: et obuiet ſibi vnus lapis molaris deſcendẽs: tunc illa faba attingit lapidem molarem: vel cum eo deſcendit abſqꝫ hoc ꝙ prius quieſcat: vel oportet eam prius quieſcere: ſi dicatur primum ſequitur ꝙ non inter quoſcunqꝫ motus reflexos eſt quies media ſcilicet inter aſcenſum fabe et deſcenſum eius: ſi autem dicatur ꝙ oportet eam prius quieſcere: ſequitur ꝙ ipſa detinebit ſecum illum lapidem molarem ſurſum interim ꝙ ipſa quieſcit. modo hoc videtur inconueniens: ergo. ¶ Secundo quando vnus lapis proijcitur ſurſum: tunc vel prius quieſcit ſurſum: ꝙ̃ deſcendat vel econuerſo ſic deſcendit abſqꝫ hoc ꝙ prius ſic quieuit. ſi dicatur ſecundum tunc inter motus reflexos non eſt quies media: nec poteſt dici primum vt videtur: ex eo ꝙ non videtur eſſe aliquod detinens illum lapidem ſurſum ne deſcendat. ¶ Tertio. nam videmus cum vna pila proijcitur ſuper terram: tunc econuerſo mouetur ſurſum: ergo prius quieuit ſuper terram vel non. ſi ſecundum: habetur propoſitum. ſi primum: hoc non valet vt videtur: nam ſi prius quieſceret apud terram anteꝙ̃ aſcenderet non videtur vnde poſtea mouetur ſurſum cum ſit naturaliter grauis.

In oppoſitum vult Ariſtoteles in iſto

octauo vbi hoc probat ꝙ ſuper lineam rectam per reflexionem non poteſt fieri vnus motus ꝑpetuus poſtquã inter motus reflexos cadit quies media: non poteſt fieri vnus motus ex motu qui eſt ante reflexionem et poſt: et probatur hoc ratione. nam ſi inter motus reflexos non eſſet quies media: ſequeretur ꝙ motus contrarij eſſent adinuicem continui: nam vnus poſſet ſequi alium immediate ſcilicet motus ſurſum: et motus deorſum: eiuſdem mobilis: ſed verum eſt ꝙ iſta ratio faciliter ſolueretur: nam diceretur ꝙ illi motus non eſſent continui: ſed vnus motus immediate ſequitur alium ſicut contigui. ¶ Secundo. nam proijciatur vna faba humectata ad parietem tunc reflectitur a pariete: et paries inuenitur humectatus: vnde videtur illam fabam quieuiſſe per tempus. ¶ Circa iſtam queſtionem ſit prima concluſio ꝙ non neceſſario inter quoſcunqꝫ motus reflexos eſt quies temporalis: pro iſta concluſione facit ratio adducta in principio de faba cui obuiet lapis molaris deſcendens. ¶ Secundo. nam ſit vna muſca que aſcendat ſuper aliquam lanceam quieſcentem: tunc in quocunqꝫ inſtanti illa poteſt incipere quieſcere: in eodem poteſt illa lancea incipere deſcendere. ponamus ergo a. inſtãs in quo illa muſca incipit quieſcere in eodem inſtanti illa lancea incipiat deſcendere. tunc muſca continue ante aſcendebat et ſine medio poſt a. deſcẽdebat: ergo inter aſcendere ipſius muſce in iſto caſu: et inter deſcendere non intercipitur quies media temporalis: ſed illi duo motus ſunt motus reflexi: ergo inter aliquos tales motus non eſt quies media. ¶ Tertio ponatur ꝙ aliqua muſca aſcendat ſuper aliquam lanceam velocius ꝙ̃ illa lancea deſcendat et remittatur velocitas aſcenſus illius muſce donec fiat minor ꝙ̃ velocitas deſcenſus illius lancee: tunc in inſtanti in quo velocitas muſce et velocitas lancee ſunt equales verum eſt dicere ꝙ immediate ante hoc muſca aſcendebat: et verum eſt dicere ꝙ immediate poſt hoc deſcendet: quia imediate poſt hoc deſcenſus lancee erit velocior: ex quo iterum ſequitur ꝙ inter aſcendere et deſcendere ipſius muſce non ſit quies media. ¶ Quarto poteſt argui de motu alterationis: nam ponatur ꝙ aliquis alteretur ab aliquo frigido vſqꝫ ad inſtans imaginatum: poſſibile eſt ꝙ pro illo inſtanti primo ſit illi alterabile applicatum vnum calefaciens obtinens ſuper reſiſtentiam illius alterabilis: et ſuper illud frigefaciens: et tunc ſit il-

illud alterabile ſine medio añ hoc frigeſiebat: ⁊ ſine medio poſt hoc caleſieret. ergo iterũ inter motus reflexos nõ eſt quies media. ¶ Quinto poſſet argui de augmẽtatione: vt ſi aliquid augeretur vſq; ad aliquod inſtãs imaginatum pro quo ſibi primo eſſet applicatum diminuens: obtinens ſuper illud agmentans et reſiſtentiam diminuibilis: tunc ſequitur idem: quod de alterabili. ¶ Secunda concluſio. inter motus reflexos non eſt quies inſtantanea: probatur: nam ſicut nihil mouetur in inſtanti ſic nihil quieſcit in inſtanti: quies enim et motus opponuntur priuatiue: ⁊ per cõſequens menſura pro qua non eſt aptus natus fieri motus: nec etiam eſt quies. ¶ Ex iſtis duabus queſtionibus etiã ſequitur: ꝙ nec inter motus reflexos ſuper lineam factã ad angulum oportet eſſe quietem mediã: verbi gratia ſic: ſi aliquid moueretur circa triangulũ: vel quadrangulum. non oportet illud quieſcere: cum eſſet ſuper illo angulo ad quem eſſet tractio illarum linearũ. Sed aliquis dubitaret hic: ponatur ergo ꝙ aliquod mobile moueaṫ ab a. ad b. et econuerſo moueaṫ ab b. ad a. ⁊ ſic ſi non neceſſario illud mobile quieſceret in termino reflexionis: queratur vtrum illud mobile aliquando fuerit in b. vel nunq̃: ſi nunq̃: ſequitur illud mobile nõ moueri ab a. ad b. poſtq̃ nunq̃ fuit in b. ſi dicatur ꝙ aliquã fuit in b. vel ergo per tempus vel per ſolum inſtans non poteſt dici ſecundum. ex eo ꝙ inſtans nihil eſt: nec aliqua menſura vera: ſed ſolũ imaginaria. Si dicatur ꝙ fuit in b. per tempus ſequitur ꝙ quieuit in b: ⁊ ꝑ conſequens inter illos motus reflexos ſcilicet ab a. ad b. ⁊ econuerſo erat quies media. ¶ Breuiter volens concedere inſtantia faciliter ſoluit illa: ſed non concedendo inſtantia: dicendum eſt ꝙ in caſu predicto illud nunq̃ fuit in b. in actu: ſed ſolum fuit in b. in potentia: quod ſic intelligitur ꝙ motu ab a. ad b. finito ⁊ cõpleto: ſi illud mobile non iterum fuiſſet motum. fuiſſet tunc in b. ſed quia hoc eſt poſſibile dicimus illud mobile fuiſſe in b. in potentia. ¶ Tertia concluſio. illi motus quorum vnus eſt añ reflexionem ⁊ alius poſt ſunt contrarij. probatur: quia ſi vnus eorum eſt ſurſum: alter eorum eſt deorſum: et ſi vnus eſt ad dextrum: alter eſt ad ſiniſtrum: modo tales ſunt contrarij. ¶ Secundo. illi motus ſũt contrarij: quorum vnus eſt impeditiuus alterius: ſed ſic eſt de motibus: quorum vnus eſt ante reflexionem: et alter poſt. ergo. ¶ Quarta ꝯcluſio. ex motibus quorum vnus eſt ante reflexionem ⁊ alter poſt non poteſt conſtitui vnus motus: probatur: nam ad vnitatẽ motus: requiritur continuitas: modo motus: quorũ vnus eſt ante reflexionem: et alter poſt: non poſſunt eſſe continui: quia ſunt contrarij: licet poſſint eſſe ſophei. id eſt contigui. ſicut patet ex dictis iuxta primam concluſionem. Qꝫ autem motus contrarij non poſſunt eſſe continui adinuicem: probatur: quia motus contrarij differunt ſpecie. ſed differentia ſpecie non poſſunt eſſe adinuicem continua: propter hoc ꝙ continuorum vltima debent eſſe vnum. Sed modo differentium ſpecie vltima non ſunt vnum. ¶ Quinta concluſio. ſuper lineam rectam non poteſt eſſe motus perpetuus: probatur. nõ poſſet eſſe aliquis motus ſuper lineam perpetuus per reflexionem: quia talis motus non eſt cõtinuus: ſed ſi deberet eſſe perpetuus oporteret ꝙ eſſet vnus. quare ⁊c. ¶ Sexta concluſio. ꝙ ſolus motus ſuper lineam circularem poteſt eſſe perpetuus: probatur: nam aliquis motus localis poteſt eſſe perpetuus: et de facto eſt: ergo vel mot⁹ localis rectus: vel circularis: vel mixtus ex recto et circulari: non poteſt dici ꝙ mixtus ex recto ⁊ circulari propter hoc ꝙ illud mixtum non eſt poſſibile cuius alterum mixtibilium non eſt poſſibile: ſed ſic eſt de motu mixto ex recto ⁊ circulari: nam ex q̃ non eſt poſſibile motum rectum eſſe perpetuum ꝑ precedentem concluſionem: ſequitur motum mixtum ex recto ⁊ circulari eſſe perpetuum non eſſe poſſibile. relinquitur ergo motum circularem eſſe perpetuũ ⁊ hoc eſt concluſio. ¶ Septima concluſio. impoſſibile eſt motus reflexos naturales eiuſdem ſpeciei fieri ſine quiete media: probatur: nam motus naturalis alicuius mobilis ad aliquem terminum eſt cum inclinatione naturali ipſius ad illum: cum ergo illa inclinatio naturalis non poſſit ſubito deperdi: ſequitur ꝙ oportet mobile quieſcere in termino ſui motus anteq̃ recedat ab eo. ¶ Octaua concluſio. inter motum naturalem et motum violentum alicuius non eſt ſemper quies media: et pro probatione iſtius concluſionis ſufficit ſupponere quod ante dictũ eſt: et per hoc ſoluitur ratio prima in oppoſitum. ¶ Unde lapidis vel ſagitte proiecte ſurſum oportet eſſe quietem mediam: niſi per obuiationẽ alicuius obſtaculi impediatur talis quies. ſicut arguebatur de obuiatione lapidis molaris deſcendentis et fabe proiecte ſurſum. Cum enim non eſt talis obuiatio eſt quies media inter aſcenſum violentum et deſcenſũ naturalem: probatur: nam cum aliquod graue proijcitur violenter ſurſum: tunc anteq̃ illud graue deſinat aſcendere: oportet ꝙ virtus qua mouetur ſurſum: deſinat excedere reſiſtentiam medij: et grauitatis proiecti ⁊ non ſtatim illud proiectum econuerſo deſcendit. Nã adhuc oportet: ꝙ illa virtus impulſiua tam diu remittatur: ꝙ grauitas ipſius proiecti non ſolum excedit illam virtutem: ſed aggregatum ex illa virtute et reſiſtẽtia medij. et ad hoc requiritur tẽpus pro quo nec aſcẽdit: nec deſcendit: ſed quieſcit: et ſecundum iſtas cõcluſiones vadunt rationes vijs ſuis: et etiam auctoritates adducte.

Queſtio. XIIII.

VLtimo quærit̃ a quo moueatur proiectũ ſurſum poſt ſeparationem illius a quo proijcitur. Iſtam dubitationem tãgit Ariſtote. circa finem huius octaui. Circa quam ſunt diuerſe opiniones. quarum prima eſt ꝙ mouetur a proijciente. ⁊ hoc iſta opinio vult ſic oſtendere: nam ab illo mouetur proiectum cui imponitur proiectio. ſed ſic eſt ꝙ imponitur proijcienti iſta proiectio. ergo. nam ſi aliquis proijceret aliquem lapidem: et ille cadat in aliquem locũ et occidat aliquod animal: tunc ſi queritur quis proiecit talem lapidẽ et occidit tale animal: reſpondetur ꝙ ſortes vel plato: qui proiecit. ſed iſta opinio non valet propter hoc: nam ſtatim poſt exitum a manu proijcientis ipſum proijciens poteſt corrumpi: et tamen adhuc proiectum poteſt moueri: ſed tunc non eſſet dicendum ꝙ mouetur a proijciente propter hoc ꝙ talis nõ eſt: ergo oportet dicere ꝙ mouetur ab aliquo alio: cum omne qđ moueṫ ab aliquo moueṫ. ⁊ de illo q̃riṫ tũc quid ſit illud quod mouet hoc. ¶ Ad rationem opinionis reſpondetur ꝙ proijcienti bene imponitur ꝙ fuit occaſio talis proiectionis vel occaſionis: non tamen ſibi imponiṫ ꝙ ꝑ totũ tp̃s proiectionis. fuerit cauſa immediata talis ꝓiectiõis. ¶ Alia eſt opinio ⁊ ponit ꝙ ꝓie.

ctum poſt exitum eius a manu proijciētis mouetur ab aere ſic: ꝙ proiectum quum ſeparatur a manu exit velociter a ſuo loco: ⁊ tunc quia natura abhorret vacuū: aer exiſtens retro ad implendū vacuū inſequitur ipm̄ ꝓiectum. ⁊ quū inſequitur velociter quū attingit ipſū mouet vltra. Sed breuiter Ariſtoteles iſtam opinionem improbat: nam ad iſtam opinionem ſequitur ꝙ in motu proiecti oporteret omnia retro moueri vſqꝫ ad celum: quia oportet ꝙ aerem primo inſequentem alius aer inſequeretur: ⁊ illum iterum alius: et ſic in infinitū vſqꝫ ad celū. ſed ad iſtā rationē aliqui rn̄dēt ꝙ nō oportet oīa retro proiectū moueri: nā ex quo aer eſt condenſabilis et rarefactibilis: tūc aer q̄ eſt retro proiectum: ⁊ ſic iſ: querēſ ꝓiectū: ⁊ replet locū in quo erat ꝓiectū ⁊ aer ante cōdenſatur. ſed iſta rn̄ſio non valet: nam cuꝫ talis rarefactio eſſet violēta: non ſufficeret aer ſic rarefactus tanto impetu nec tam longe mouere aliquod ꝓiectum graue. Secundo. nam ſecundum iſtam reſponſionem oporteret aerem ante proiectum condenſari: ⁊ tunc talis condenſatio aeris tātum impediret motum proiecti: quantum iuuaret rarefactio aeris exiſtentis retro. Tertio nam tunc proiectio deberet fieri eque bene per aerem denſum ſicut per aerem rarum propter hoc: quia non tanta violentia aer denſus rareſit: ſicut aer rarus cum non ad quemcunqꝫ gradū raritatis aer inclinatur. ¶ Similiter iſta opinio non habet locum: in motu mole fabri: ſimiliter in motu troci: videmꝰ enī ꝙ trocus poſt exitum eius a manu proijcientis diu mouetur circulariter abſqꝫ hoc ꝙ aliquis aer ipſū inſequatur. mouet enim ſuper eodeꝫ puncto ſpatij. ſimiliter eſt alia experientia: nam aliquis ſedens ſuper plauſtrum feni non ſentit retro ſe aerē inſequentē: bene autē ante ſe aerem reſiſtentem: tunc illud plauſtrum feni mouetur trahentibus illud plauſtrum deſinentibus trahere: ⁊ hoc non eſſet, ſi tunc moueretur ab aere inſequente. ſimiliter eſt alia experientia ſi aliquis proijcit aliquem globum feni vel ſtupe tunc videmus ꝙ retro alique particule trahunt ſe verſus proijcientem: quod non eſſet ſi illud proiectum moueretur ab aere inſequente: immo tunc ille particule deberent ſe trahere ad aliam partē: ſimiliter eſt talis experientia: nam videmus vnam paruam ſagittam valde velociter moueri quuꝫ ſeparatur a proijciente: et tamen ſic non deberet eſſe ſi moueretur ab aere inſequente propter hoc ꝙ aer inſequēs eſt paruus et modicus. ¶ Tertia opinio eſt iſta ꝙ proijciens mouet proiectum et etiam aerem circunſtantem: et quia iſte aer eſt innatus moueri velociter mouet ſecuꝫ illud proiectum: ⁊ ſic diceretur ꝙ proiectum poſt ſeparationem a manu proijcientis mouetur ab aere deferente ipſum. ¶ Sed iſta opinio non valet: quia queritur de illo aere: ſicut de illo proiecto vnde mouetur quum receſſit a proijciente: aliquis diceret ꝙ a ſua leuitate. ſed contra: nam leuitas ſolum eſt innata moueri ſurſum: proiectio autem non ſolum eſt ſurſum veruꝫ etiam ad latus: ergo. Similiter ſi ita eſſet ſequeretur ꝙ poſſemus remotius proijcere plumam q̄ lapidem: ſed hoc eſt falfalſum. ſicut patet: ⁊ conſequentia tenet ex eo: ꝙ minꝰ reſiſtit pluma aere deferenti q̄ lapis grauis. ¶ Similiter ſi predicta opinio eſſet vera ſequeretur ꝙ ſi ego repellerem contra te aerem ac ſi proijcerem ꝙ ille aer deberet facere magnū impetum contra te: quod tamē nō experimur. ¶ Alia eſt opinio: quam pro nunc reputo veriorem: ꝙ proijciens imprimit proiecto quandam virtutem motiuam que eſt quedam qualitas que innata eſt mouere: niſi fiat impedimentum, aliunde ad eandem differentiam poſitionis: ad quam proijciens proijcit. Et ſecundum iſtam opinionem poſſet reddi ratio quarundam experientiarum: prima eſt: quia lapis habet plus de materia. et eſt magis denſus q̄ pluma: plꝰ recipit de illa virtute motiua: ⁊ diutius eam retinet q̄ pluma: et ſic diutiꝰ mouetur poſt ſeparationem q̄ pluma: ⁊ etiam fortius percutit: propter hoc ꝙ habet plꝰ de illa virtute motiua ſibi impreſſa: et quia ex natura ſua illud proiectum tendit ad motum oppoſitum: tandem illa virtus impreſſa corrumpitur: et tunc illud mobile deſinit moueri tali motu. ¶ Alia experientia quare lancea longa proiecta fortius percutit q̄ lancea breuis: iterum cauſa eſt: quia plus habet de illa virtute impreſſa. Et ſimiliter poteſt reddi ratio quare motus naturalis velocitatur in fine: ad quod eſt dicēdum ꝙ mobile quod mouetur naturaliter: acquirit ſibi quandaꝫ habitudinem ad talem motū que quidem habilitas ſibi acquiſita: vna cum grauitate eius mouet ipſum velocius. ¶ Iuxta iſtam opinionem poteſt dici ꝙ non eſſet neceſſe ponere tot intelligentias quot ſunt orbes: vnde diceretur ꝙ prima cauſa creauit orbes celeſtes: ⁊ cuilibet eorum impreſſit vnam talem qualitatem motiuam: que illum orbem taliter mouet: nec illa virtus ibi corrumpitur propter hoc ꝙ talis orbis non eſt inclinatus ad motum oppoſitum ⁊c.

¶ Finis octaui et vltimi libri Phyſicorum.

¶ Clariſſimi doctoris Alberti de Saxonia queſtiões ſuper quatuor libros Ariſtotelis de celo et mundo feliciter incipiunt.

Queſtio.I.

Verit̄ primo. Circa p̄mū tractatū p̄mi libri d̄ celo. Utrū cuilibet corpori ſimplici inſit naturaliter tantū vn⁹ motus ſimplex. arguitur primo ad partē negatiuam ſic. Nō cuiuſlibet corporis ſimplicis ē motus: igitur nō tantū vn⁹ mot⁹: ꝯn̄tia nota eſt de ſe ⁊ ꝓbat̄ aſſumptū: primo: de celo qđ eſt corp⁹ ſimplex ſm Ariſto. in lr̄a: et tn̄ ei⁹ nō videt̄ eē mot⁹ ſaltē localis de q̄ hic intēdit̄ cū ſēp maneat in eodē loco. ¶ Et ſi dicatur ꝙ ꝓpter hoc bene cōceditur celum non moueri ſecundū ſe totū: adhuc tamen celū bene mouetur ſecundū eius partes. Arguo ꝙ non. Nam vtraq̄ medietas celi ita manet in eodem loco ſicut celum: qđ patet de medietatib⁹ celi quas equinoctialis diuidit abinuicē. Secūdo. vltima ſphera eſt corp⁹ ſimplex ⁊ tamē non mouetur localiter eo ꝙ non eſt in loco cum extra ipſam non ſit locus nec tempus nec vacuū ſicut ponit Ariſt. in litera. Tertio patet hoc de totali terra que ponitur corpus ſimplex: et tamē ſemper manet in medio mundi et quieſcit: igitur nō cuiuſlibet corporis ſimplicis eſt motus. Quarto. idē cōfirmatur auctoritate illoꝝ aſtrologoꝝ: qui ponunt vltimū celū immobile nō obſtante ꝙ ſit corpus ſimplex. ¶ Secundo. ad principale ſic. nullus mot⁹ eſt ſimplex. ergo queſtio falſa: cū hoc ſupponatur in queſtione. antecedens patet: q2 omnis motus eſt diuiſibilis in partes ſecundū diuiſionē temporis in quo ſit ſicut vult Ariſto. in ſexto phyſicoꝝ: ergo non eſt ſimplex. ¶ Confirmatur idem ſecūdo. oīs motus vel eſt naturalis vel violentus: ſi eſt naturalis: ſic in fine eſt velocior q̄ in principio: ſi violēt⁹: ſic in fine eſt tardior: ⁊ ſic oīs motus ſiue naturalis ſiue violentus componitur ex velociori ⁊ tardiori: quare non eſt ſimplex. ¶ Tertio ad principale ſic. quilibet orbis planete eſt corpus ſimplex: ⁊ tamen ei naturaliter inſunt plures motus ſimplices: quoꝝ vnus eſt ab oriente in occidentē per meridiem ſecundū motum primi mobilis ſuper polos mundi: alter aūt eſt ab occidente in orientem etiam per meridiem ſuper polos zodiaci: qui dicitur eſſe motus proprius illius orbis: ⁊ primus: motus raptus. ¶ Nec valet ſi dicatur ꝙ ſolum vnus iſtoꝝ motuū eſt orbi naturalis: alter autem eſt ei violentus ex eo ꝙ tunc non ꝑpetuo orbes planetarū taliter dictis motibus fuiſſent moti: cum nullum violentum diu duret per Ariſtot. in litera: quod tamen eſt falſum. ¶ Quarto. ad p̄ncipale ſic. ignis in ſphera ſua mouet̄ circulariter vna cū celo. ⁊ cū hoc eſt mobilis naturaliter ſurſū: ergo eiuſdē corporis ſimplicis ſunt plures mot⁹ nāles ſimplices diſtincti ſm ſpeciē: prima pars ꝯn̄tis p3 p Ariſto. p̄mo meteoroꝝ. Et ſecūda pars p3 ad experientiā. ¶ Quinto. ſi terra q̄ ponit̄ eē corp⁹ ſimplex poneret̄ ſurſū ipa ſi ꝓhibita deſcēderet vno motu ſimplici vſq̄ ad ſpherā aeris: ⁊ vno alio motu ſimplici diſtincto ſpecie a p̄mo vſq̄ ad aquā: deīde adhuc alio diſtincto ſpecie vſq̄ ad mediū mūdi: g̊ eiuſdē corporis ſimplicis p̄t eē plures mot⁹ naturales ſimplices: ꝯn̄tia nota ē de ſe: ⁊ aīs quantū ad partē ei⁹ dubiā ꝓbat̄ p Ariſtot. in litera qui videt̄ diſtinguere mot⁹ naturales abinuicē ſpecie ſm diſtinctionē ſpecificā terminoꝝ ad quos: mō p3 ꝙ dicti mot⁹ terre ſunt ad terminos diſtinctos ſpecie poſtq̄ vnus eſt ad aerē alter ad aquā. ¶ Sexto. motus ſurſum ⁊ mot⁹ deorſū ſunt mot⁹ naturales ſimplices: ⁊ ambob⁹ illis motib⁹ aer qui ponit̄ corp⁹ ſimplex p̄t moueri ſaltē ſucceſſiue. nam ſi aer eſſet in loco aq̄: moueret̄ naturaliter ſurſum ad locū ꝓpriū: ſi aūt eſſet in loco ignis: moueret̄ naturaliter deorſum ad locū eundē. ¶ Septimo ꝓbat̄ ꝙ idē corpus ſit̄ p̄t moueri diuerſis motib⁹ ſimplicib⁹ ſm ſpeciē. Nā deſcēdat vna terra donec tangat centrū terre quo facto nondū quieſcit illa terra: ſed adhuc mouebit̄ ſi non fuerit ꝓhibita donec ei⁹ mediū fiat mediū mundi. Ideo p illud tp̄s p qđ mouebit̄ poſtq̄ primo tetigit centrū aliqua pars eius recedet a centro: ⁊ alia accedet ad centrū. Et cū a cētro recedere ſit aſcēdere: ad cētrū accedere ſit deſcēdere: ſequit̄ ꝙ terre ſic mote ſit̄ vna pars aſcēdit q̄n alia deſcendit: ⁊ cū idē ſit motus totius ⁊ ptis p Ariſto. in lr̄a ſeq̄tur ꝙ illa terra ſimul aſcendit ⁊ deſcendit. ¶ Octauo etiā ꝓbat̄ ꝙ vn⁹ mot⁹ ſimplex p̄t ineſſe pluribus corporib⁹ ſimplicib⁹ diſtinctis ſm ſpeciē. hoc p̄mo patet: de motu circulari qui ineſt celo naturaliter ⁊ etiā igni: q̄ ponunt̄ corpa diſtincta ſm ſpeciē. ſcđo. nā motū a medio Ariſto. reputat vnū motū ſimplicem: tali tn̄ motu ſunt mobilia plura corpa ſimplicia diſtincta ſm ſpeciē ſ. ignis ⁊ aer. ¶ Nono. idē mot⁹ ſimplex ſm ſpeciē poteſt ineſſe plurib⁹ mixtis differētib⁹ ſecūdū ſpeciē: igitur magis plurib⁹ ſimplicib⁹ diſtinctis ſm ſpeciē: aīs p3: q2 plūbū ⁊ aurū ⁊ multa talia ſunt mixta differētia ſpecie: ⁊ tn̄ oīb⁹ eis ineſt naturaliter vn⁹ mot⁹ ſimplex puta deorſum: ꝯn̄tia tenet p hoc ꝙ mixta mouent̄ ad motū elementoꝝ dominantiū in ipſis: ſicut dicit Ariſto. in litera. ¶ In dictis autē mixtis diuerſa dominantur elementa ſeu corpora ſimplicia. igitur ⁊c.

Oppoſitum arguitur per Ariſtotelē in litera. ¶ In iſta queſtione quatuor erunt articuli. ¶ Primus erit iuxta materiā primi argumēti. ſ. vtrū oē corpus naturale ſit naturaliter mobile motu locali. ¶ Secūd⁹ erit iuxta materiā ſecūdi argumēti. ſ. vtrū aliqđ ſit mot⁹ ſimplex ⁊ qđ debeam⁹ intelligere p motū ſimplicē ⁊ quot ſint ſm ſpeciē. ¶ Tertius erit reſpōſalis ad q̄ſtionē ꝓpoſitā: ⁊ cū hoc ad illā dubitationē iuxta materiam octaui argumenti principalis. ſ. vtrū idem motus ſimplex poſſit ineſſe naturaliter pluribus corporibus ſimplicibus diſtinctis ſm ſpeciē. ¶ Quartus erit de motu mixti poſtq̄ dictū eſt de motu ſimplici iuxta materiam noni argumenti.

In primo articulo primo ponam deſcriptiones q̄rūdā terminoꝝ quibus oportet pluries vti in ſequentibus cum vna diſtinctione eius qđ eſt moueri localiter. Deinde reſpondebo ad articulum. Termini deſcribendi ſunt iſti natura. corpus naturale. motus localis: motus naturalis: motus violētus. ¶ Unde natura ſic deſcribitur ſecundo phyſicorum. Natura eſt principium et cauſa mouendi et quieſcendi eius in quo eſt primum per ſe et non ſecundum accidens: et diuiditur in materiam ⁊ formam: ⁊ ſecundum hoc duplex dicitur eſſe principium motus ſcilicet paſſiuum ⁊ actiuum. paſſiuum quidem vt materia: actiuū vt forma. ¶ Corpus aūt naturale dicit̄ corpus cōpoſitū ex materia ⁊ forma. ¶ Iuxta qđ dubitat̄ vtrum celum ſit corpus naturale: ad qđ dico ꝙ ſic ſi celū capiat̄ p aggre

gregato ex orbe ⁊ intelligẽtia: que lȝ nõ faciat vnũ orbẽ
per inherẽtiã intelligẽtie ad orbẽ: tñ bene facit vnũ cũ
ipſo per quandã appropriationẽ ⁊ indiſtãtiã ⁊ preſen
tiam eiꝰ ad orbẽ: et ad quãlibet eius partẽ. Si autẽ ce-
lum caperetur pro orbe ſolo cũ excluſione intelligẽtie
tunc non diceretur ens naturale: ſed natura. ⁊ vtrũ ma
teria vel forma poſtea dicetur. ❡ Alia deſcriptio motꝰ
localis dicit̃ quo aliquid mutat locum formaliter ſm
ſe vel ſecundũ partẽ vel mutaret ſi eſſet ĩ loco. qđ addo
ꝓpter nonam ſpheram que mouetur motu eiuſdẽ ſpe-
ciei cũ motu locali: licet nõ mutet locũ nec ſcđm ſe nec
ſcđm partes ſuas poſtꝙ nec ſm ſe nec ſm partes eſt in
loco. Sufficit ergo ꝙ motu illo formaliter mutaret lo-
cum ſi eſſet in loco ad hoc ꝙ dicatur moueri motu loca
li vel motu eiuſdẽ ſpeciei cũ ipſo. de hoc magis in libro
phyſicorũ. ❡ Alia deſcriptio. motus naturalis dicitur
qui fit a principio actiuo intrinſeco vel actiuo extrinſe
co: dũ tamen principiũ paſſiuũ intrinſecuȝ illius mobi
lis ad illũ motum naturalẽ habeat inclinationẽ. ❡ Ex
emplũ primi ſicut eſt motus grauis deorſum. Exẽpluȝ
ſecundi. ſicut calefactio aque. vnde licet aqua calefiat
ab extrinſeco puta igne: tamen quia materia aque ad
illã calefactionem habet inclinationẽ ꝓpter formam
ſubſtantialẽ ignis que illaȝ calefactionẽ conſequitur:
inde eſt ꝙ aqua dicitur naturaliter calefieri. ❡ Alia
deſcriptio. motus violentus dicitur qui eſt a principio
extrinſeco ad quẽ motũ principiũ paſſiuũ mobilis non
habet inclinationẽ ſicut eſt motus grauis ſurſuȝ. iſtud
patet per deſcriptionem violenti. quam ponit Ariſto.
tertio ethicorũ. vbi dicit. violentũ eſſe a principio extrĩ
ſeco non conferente vim paſſo. i. ad quod paſſum nõ hȝ
inclinationẽ naturalẽ. ❡ Dubitat̃ hic ꝗre materia aq̃
hȝ inclinationẽ naturalẽ ad calefactionẽ ⁊ nõ ad motũ
ſurſuȝ. ❡ Dico ꝙ ideo: qꝛ materia nõ appetit acciden-
tia nec inclinatur ad ea niſi ꝓpter formam ſubſtantia-
lem ad quã talia accidẽtia diſponunt. ⁊ ideo qꝛ calefa-
ctio quãtũ eſt de ſe materiam diſponit ad formã ſubſtã
tialẽ nouã in ipſam materiã introducẽdã. et hoc nõ fa-
cit motus localis ſaltẽ ſecundũ ſe. ideo materia aq̃ bñ
habet inclinationẽ naturalẽ ad calefactioneȝ: licet nõ
ad motũ localẽ aliũ ab illo ad quẽ inclinat forma ſub-
ſtantialis actualiter in ea exiſtens ꝓpter qđ concedi-
mus bene aquã naturaliter calefieri licet non cõceda-
mus ipſam naturaliter aſcendere. ❡ Cum iſtis deſcri-
ptionibus addo iſtã ſuppoſitionẽ. ſ. ꝙ quodlibet cor-
pus naturale habet aliquẽ locũ ſibi naturalẽ ipſiꝰ con
ſeruatiuũ: qđ pȝ ex eo qꝛ nos videmꝰ idẽ corpus ĩ vno
loco diutius durare. in alio autẽ minus diu. ⁊ cũ quod-
libet ens appetat ſe ꝑmanere: ſequit̃ ꝙ quodlibet cor-
pus naturale cũ fuerit extra locũ ſuũ naturalẽ: hȝ incli
nationẽ ad illũ: ⁊ cũ fuerit in ipſo habet inclinationem
ad manendũ in eo ꝓpter diutius conſeruari in ſuo eſſe.
❡ Tunc ſit diſtinctio ꝙ aliquid põt moueri localiter
multipliciter. vno mõ ſm ſe totũ ſicut ꝗue deorſuȝ. alio
mõ ſm ptes ſicut celũ. ❡ Siliť vno mõ motu recto ſi-
cut graue cuȝ mouetur deorſum ⁊ leue ſurſum. alio mõ
motu circulari ſicut mouet̃ celuȝ ⁊ ignis in ſphera ſua.
Alio mõ: mere naturaliter. vt graue deorſum. Alio mõ
mere violenter: vt graue ſurſum. Alio mõ mouet̃ natu
raliter ⁊ volũtarie vt celũ. talis enĩ motus eſt orbi natu
ralis: ⁊ fit volũtarie ab intelligẽtia. Alio mõ nec natu
raliter nec violenter: ſed preter naturã: quo modo mo-
uetur ignis in ſphera ſua. Alio modo mixtum ex volun
tario ⁊ violento ſicut eſt motus aĩalis. Alio modo mix
tim ex recto ⁊ circulari ſicut eſt motꝰ lapidis trãſuer-
ſalis vel motus grauis ad mediũ mundi ꝑ arcũ eius ſe
midiameter mundi eſt chorda. Iſtis ſuppoſitis pono

vnicã cõcluſionẽ rñſalẽ ad articulũ. ſ. oẽ corpus natu-
rale eſt naturaliter mobile motu locali. ꝓbat̃. oĩe qđ
habet principiũ in ſe actiuũ mouendi localiter eſt natu
raliter mobile localiter: ſed omne corpus naturale eſt
huiuſmodi. ergo ⁊c. Maior pȝ ꝑ diffinitionẽ motus na
turalis priꝰ poſitã q̃ eſt cõis oĩ motui naturali ſiue ſit
alterationis ſiue localis ſiue quicũq; alius: vna cuȝ ſup
poſitione poſita poſt deſcriptiones terminoꝝ dictoruȝ
natura corpus naturale ⁊c. ſed minor pȝ ꝑ diffinitionẽ
corꝑis naturalis vna cũ diffinitione nature. ❡ Iuxta
cõcluſionẽ iſtã dubitat̃. quare dicit̃ corpꝰ naturale. nõ-
ne ſufficeret dicere corpus: cũ oẽ corpus ſit naturale ⁊
ecõtra. ❡ Hic põt rñderi dupliť. primo cõceſſo ꝙ omne
corpus eſſet naturale ⁊ oẽ naturale eſſet corpus: tñ ad-
ditur ly naturale ꝑꝑ opinionẽ platonis q̃ credidit ali-
qua corꝑa eſſe mathematicalia ⁊ nõ naturalia. ❡ Aliť
põt dici negãdo ꝙ oẽ corpꝰ ſit naturale. Nã materia ẽ
corpus ꝯſiliť forma eq̃ eſt corpꝰ: cũ qđlibet iſtoꝝ ſit lõ
gũ latũ ⁊ ꝓfundũ. Et tñ neutrũ iſtoꝝ eſt ens naturale ſȝ
natura. Siliť albedo ⁊ dulcedo in lacte ſunt corpora cũ
vtrũq; illorũ ſit longũ latũ et ꝓfundũ ⁊ tñ neutrũ eorũ
eſt ens naturale. qđ pȝ ꝑ diffinitionẽ entis ſeu corporis
naturalis prius poſitã licet bene ſint entia ſm naturã.
❡ Scđo dubitat̃ ꝯ̃ cõcluſionẽ in ſe. qꝛ celũ eſt corpꝰ na
turale: cũ ſit vnũ de quinq; corporibꝰ ſimplicibꝰ natu-
ralibꝰ. ꝑ Ariſto. ĩ litera. ⁊ tñ lȝ moueat̃: nõ naturaliter
ſed violẽter moueri videt̃: ex eo ꝙ mouet̃ ab intelligen
tia q̃ non videt̃ intrinſeca eſſe celo ſed extrinſeca. ſcđo.
nã bñ poſſibile eſt eſſe aliquod corpus naturale qđ tñ
nunꝙ mouet̃ localiter. ⁊ ꝑ ꝯñs tale nõ videt̃ eſſe mobi-
le localiter. Nã ſi eſſet mobile localiter ⁊ nunꝙ moue-
ret̃ potẽtia eius naturalis ad motũ eẽt fruſtra. qđ vide
tur eſſe falſum: cũ deꝰ ⁊ natura nihil agãt fruſtra. Aſſũ
ptũ pȝ. nã poſſibile eſt aliquã terrã in aliq̃ loco gñari
⁊ in eodẽ corrumpi abſq; hoc ꝙ vnꝙ moueat̃ localiter.
❡ Ad iſta ad primũ dico ꝙ vtiq; celuȝ mouet̃ natura-
liter. ⁊ vlteriꝰ dico ꝙ mouet̃ a ꝓncipio intrinſeco ꝑ ap-
propriationẽ ⁊ pñtiã. puta ab intelligẽtia lȝ nõ ꝑ inhe
rẽtiã: ⁊ hoc ſufficit ad motũ naturalẽ. ❡ Ad ſecũdã bñ
ꝯcedo ꝙ eſt poſſibile aliqđ eſſe corpꝰ nãle qđ nũꝙ mo
ueat̃ localiter. Et vlteriꝰ dico ꝙ nõ ẽ incõueniẽs potẽ-
tiã aliquã fruſtrari ſm indiuiduũ: lȝ ſit impoſſibile po-
tẽtiã naturalẽ fruſtrari tã ſm indiuiduũ ꝗ̃ ſm ſpeciẽ.
Añ lȝ aliq̃ flores nunꝙ ꝓducãt fructũ ⁊ potẽtia ꝓducẽ
di fructũ in illis nõ reducat̃ ad actũ: tñ potẽtia ꝓducẽ
di fructũ in aliis eis ſiĩbꝰ in ſpecie ad actuȝ reducitur.
Et ita deus ⁊ natura nihil faciunt fruſtra ſm ſpeciem.

Quantum ad ſecundum articulum ꝓmittã ꝓus aliquas ꝓpoſitiões tanꝙ ſuppoſitiões. et
deinde ponã aliquas ꝯcluſiones reſpõſales ad articu-
lũ. Suppoſitiões erũt iuxta quid noĩs motꝰ ſimplicis.
❡ Et ſit hec prima ſuppoſitio. motꝰ localis nõ dr̃ ſim-
plex ꝑ priuationẽ cõpoſitionis ex partibus quantita-
tiuis. patet: quia cum quilibet motus ſit de numero cõ
tinuorum vel ſucceſſiuoruȝ nullus motus eſſet ſimplex
etiam non dicitur ſimplex per priuationem compoſi-
tionis ex partibus. quarum vna ſit velocior vel tardi-
or ꝗ̃ alia. Nam tunc motus naturalis terre deorſum
ſecundum ſemidiametrum mundi vel partem eius nõ
eſſet ſimplex: cuȝ in fine ſit velocior ꝗ̃ in principio: nec
motus dicitur ſimplex per priuationem compoſitio-
nis ex partibus quibus vna pars mobilis mouetur ve
locius ⁊ alia tardius. nam tunc totalis motus celi ipſi
celo coextenſus non eſſet motus ſimplex. nec propter
ſimplicitatem mobilis aut ſpatii dicitur motus ſim-
plex: omnia iſta oſtendi poſſunt ex litera philoſophi.

¶ Secūda ſuppoſitio eſt iſta: motus dicitur ſimplex ex eo ꝙ fit per lineam breuiorē ꝑ quā poteſt fieri ad medium mundi vel a medio mundi. ſ. ſecūduꝫ ſemidiametrum mundi vel partē eius abſ ꝗ hoc ꝙ aliquid ꝑticipet de circuitione: vel circa medium mundi ſcḋm lineā circulareꝫ vel parteꝫ eius abſ ꝗ hoc ꝙ participet aliquid de deſcenſu ad mediū vel aſcenſu a medio ita ꝙ ſimplicitas motus attenditur in ordine ad mediū mundi. ¶ Ex quo ſequitur datis duobus mobilibus equaliter diſtantibus a medio mūdi vtriſ ꝗ eque velociter deſcendētibus ad mediuꝫ mundi. vno tamē deſcendente ꝑ ſemidiametruꝫ mundi: altero autē per arcū cuius ſemidiameter mundi eſſet chorda. primū mouerē motu ſimplici. ſecunduꝫ autem non. quia ſecundum non deſcenderet ꝑ lineam breuiorem ꝑ quaꝫ poteſt: ſed ꝑ lineam curuam aliquid participans de circuitione in eius deſcenſu. ⁊ incidentaliter addo ꝙ in eodem caſu illa duo mobilia licet eque velociter deſcēderent: nō tamē eque velociter mouerent: hoc patet ex quarta queſtione ſexti phyſicoruꝫ. ¶ Iuxta illam propoſitionem ſeu ſuppoſitionem dubitatur primo ꝗtum ad motum rectum. nam ſequeretur ꝙ aliquod totum moueretur motu ſimplici: cuius tamen quelibet medietas mouerē motu cōpoſito. Probatur conſequentia: naꝫ ſit vna terra pura vniformis in grauitate ſecunduꝫ partes eius q̄ deſcendat ſic ad cētrum mundi ꝙ punctus in medio eius imaginat⁹ deſcribat ſemidiametrum mundi. ⁊ in eius deſcenſu illa terra condenſetur: in iſto caſu totalis terra mouetur motu ſimplici: ⁊ tamen quelibet medietas videē eſſe mota motu cōpoſito ex deſcenſu ⁊ aliquali circuitiōe poſtꝗ nulla eius medietas deſcendit per ſemidiametrū mundi. Aliter poteſt argui ponendo talem caſuꝫ ꝙ ſit aliqua terra pura que in eius deſcenſu rareñat vſ ꝗ. ſ. ad inſtans medium temporis menſurantis deſcenſum: ſemꝑ puncto medio ipſius terre manente in ſemidiametro mundi: ⁊ poſt medium inſtans tēporis terra illa econuerſo condenſetur: in iſto caſu punctus medius totalis terre deſcribit ſemidiametrum mundi. quelibet autem medietas deſcribit quaſi arcum cuius ſemidiameter mundi eſt chorda. quare quelibet medietas terre ſic mote videtur eſſe mota motu cōpoſito: totali terra mota motu ſimplici. ¶ Ad illud reſpondeo concedendo concluſionē. ſcilicet. ꝙ aliquod corpus totale mouetur motu ſimplici cuius q̄libet medietas mouē motu cōpoſito: cum q̄ bñ ſtat ꝙ medietates ille ſilr̄ ſumpte mouētur motu ſimplici cū ille medietates ſiē ſūpte ſint illud totū. ¶ Secundo dubitatur iuxta eandē ſuppoſitionē ꝗtum ad motū circularē: nā ſi ipſa eſſet vera ſequeretur ꝙ eccētricus ſolis vel alicuius alterius planete non moueretur motu ſimplici: quod tamen eſt falſuꝫ: ex eo ꝙ orbis eccentricus eſt corpus ſimplex: cuilibet autē tali debetur motus ſimplex: ꝑ Ariſt. in litera. Probatio conſequētie. quia eccētricus licet moueatur circa centruꝫ mundi tamen aliquid de aſcenſu ⁊ deſcēſu participare videtur: ex eo ꝙ aliqua eius pars efficitur aliquando cētro mundi ꝓpinquior aliquando remotior cētro aut mundi appropinquare eſt deſcēdere: ⁊ a cētro mundi elongare eſt aſcēdere ergo ⁊c. ¶ Propter iſtaꝫ rationē ⁊ ꝓpter quaſdā alias rationes Cōmē. negauit eccētricos de qb⁹ videbiē plus poſtea: Sed ad ipſaꝫ ꝑ aliquos volētes ſuſtinere eccētricos rñdetur ꝙ eccētrici mouētur motu ſimplici. ⁊ qñ dr̄ aliqua pars eccētrici aliqñ efficiē cētro propinquior ⁊ aliquando remotior. bñ concedunt. ſed negāt ꝙ propter hoc eccētrici non moueantur motu ſimplici: quia dicunt ſimplicitatē motus circularis nō attēdi penes motū circa centrū mundi ſed circa centrū proprium corporis. modo eccētrici nunꝗ efficiūtur ꝗtuꝫ ad aliquas ſuas partes aliquando ꝓpinquiores cētro ꝓprio aliquādo remotiores. Sed ſemꝑ manēt equaliter diſtantes ab eis. ſed breuiter iſtud ſalua gratia ſic dicentiū non videtur mihi valere: quia ſi ſimplicitas motus circularis attenderetur reſpectu cētri proprij corporis moti: tunc mola fabri mouerē circulariter motu ſimplici: quod eſt falſuꝫ: ⁊ credo q̄ď illi met credāt hoc eē falſuꝫ. conſequētia nota eſt de ſe ex eo ꝙ ſemꝑ partes mole fabri inei⁹ motu circulari manerēt equaliter diſtantes a cētro ꝓprio ili⁹ mole. falſitas conſequētis patet primo quia motus mole fabri cōponitur ex pulſu ⁊ tractu. ſecundo quia in tali motu vna pars mole aſcēdit reliqua deſcēdēte. quare motus eius non videtur eſſe ſimplex. Aliter igitur dicēduꝫ eſt ad illā rationē ſuſtinēdo eccētricos: ꝙ vtiꝗ motus eorū eſt ſimplex. cū dicis ꝑ eorū motū aliquē eorū partes efficiunē aliquando cētro propinquiores aliquando remotiores concedo. Et quando vlterius dicebatur ideo aliquando deſcēdunt ⁊ aliquando aſcēdunt: negatur cōſequētia: propter ꝙ non oē cētro mūdi appropinquare eſt deſcēdere nec oē a cētro mundi elongari eſt aſcēdere: ſꝫ ſoluꝫ q̄ď fit ītra orbē lune in ſphera actiuorū ⁊ paſſiuorū. ¶ Adhuc dubitatur de motu epicicli circa centrū propriuꝫ vtrū ſit ſimplex vel cōpoſitus. ¶ Ad qď aliqui dicunt ꝙ ſi non ponim⁹ eccētricos non eſt neceſſariuꝫ ponere epiciclos: ⁊ ideo ſi epicicli non ponunē non oportet querere de motu eorū an ſit ſimplex vł cōpoſit⁹: de hoc tamē vtrū ſint ponēdi epicicli vł non eū eccētricis videbitur in ſcḋo huius. ¶ Iſtis p̄ſuppoſitis ſit hec prima concluſio aliquis de facto eſt motus ſimplex circularis naturalis. patet de motu celi q̄ ē circa mediū mūdi abſ ꝗ hoc ꝙ aliqď ꝑticipet de aſcēſu vel deſcēſu. ¶ Scḋa cōcluſio aliquis poteſt eē motus ſimplex rectus naturalis. patꝫ hoc. nā terra pōt moueri verſus mediuꝫ mūdi. ⁊ ignis pōt moueri a medio abſ ꝗ hoc ꝙ illa in eorū motibus aliquid ꝑticipēt de circuitione. ¶ Tertia concluſio ꝙ ſoluꝫ ſunt duo motus ſimplices naturales ſecundū genus. ſ. rectus ⁊ circularis. patet hoc. quia tot ſunt magnitudines ſimplices penes quas ſumitur ſimplicitas motus. ſ. linea recta directe tēdēs ad mediū vł a medio: ⁊ linea circularis circa mediū ſecundū oēꝫ punctū equaliter diſtans a medio. ¶ Quarta concluſio. tres ſunt motus ſimplices naturales ſecundū ſpeciē ſubalternaꝫ patꝫ hoc. quia rect⁹ ſubdiuiditur. ſ. in motuꝫ ſurſuꝫ ⁊ motū deorſum. ¶ Quinta concluſio. plures ꝗ tres ſunt motus naturales ſimplices ſcḋꝫ ſpeciē ſpecialiſſimā patꝫ hoc: quia plura ſunt corpora ſimplicia ꝗ tria diſtincta ſecunduꝫ ſpeciē ſpecialiſſimaꝫ ⁊ vnuꝫ q̄ď ꝗ corpus ſimplex ſecunduꝫ ſpeciē ſpecialiſſimaꝫ determinat ſibi motū naturalē diſtinctū ſm ſpeciē ſpecialiſſimaꝫ vt poſtea probabitur.

Quātum ad tertium articulū primo premitto aliquas ſuppoſitiones. quarū prima eſt iſta ꝙ aliquid poteſt imaginari moueri motibus plurib⁹ ſimplicibus dupliciter. vno modo ſimul. alio mō ſucceſſiue. ſecunda ſuppoſitio aliquid pōt imaginari moueri ſimul pluribus motibus ſimplicibus tripliciter. vno modo ꝙ eque primo ⁊ eq̄ velociter moueaē illis motib⁹ ſimplicib⁹. ſecundo mō ꝙ moueatur plurib⁹ motibus ſimplicibus non eque primo: ſed vno ex ſe ⁊ alio ad motum alterius coniuncti cū eo. tertio ꝙ moueatur motu mixto ex duobus ſimplicibus ſicut ex

motu recto ⁊ circulari. Tunc ſit prima concluſio. im-
poſſibile eſt aliquid moueri ſil' pluribus ſimplicibus
motibus eque primo ⁊ eque velociter: patȝ hoc ex eo
quia ſecundũ hoc oporteret ꝙ idẽ ſil' ⁊ ſemel eẽt in di
uerſis locis poſtꝙ mot⁹ ſimplices ſunt ad diuerſa lo-
ca ⁊ per iſtud motus localis differt a motu alteratio-
nis: nã iſtud bñ bene eſt poſſibile de motu alteratiõis
ꝙ aliquid ſil' alterer̃ diuerſis alterationib⁹: vñ bñ poſ
ſibile eſt ꝙ aliquid ſil' ita velociter albeñat ſicut cale
fit. ❡ Secunda concluſio. aliquod ſimplex poteſt mo
ueri ſil' pluribus motibus ſecũdo modo: patȝ de ſphe
ra ſolis ꝗ mouer̃ motu ꝓprio ⁊ motu circulari diurno
quorũ vterqꝫ eſt motus ſimplex: ſed non mouer̃ illis
eq̃ primo cũ nõ vterqꝫ eorũ ſit ei naturalis: ſed vnus
eorũ ineſt ſibi preter naturã. ❡ Tertia concluſio. ali-
qđ ſimplex poteſt ſil' moueri pluribus motibus ſcđo
et tertio modo. patȝ hoc ſi aliq̃ terra pura deſcẽderet
ſupra aliquã tabulã tranſuerſaliter poſitã ⁊ illa ta-
bula mouerer̃ in tali deſcenſu ad aliã partẽ. puta ad
latus tunc illa terra ſil' mouerer̃ pluribus motib⁹ ſim
plicibus. ſecundo ⁊ tertio modo: ſed talis motus non
eſſet ei mere naturalis. ❡ Quarta concluſio. impoſſi
bile eſt idẽ corpus ſimplex ſil' moueri naturaliter plu
ribus ſimplicibus motib⁹. Probar̃ illa concluſio: ex
eo ꝙ corpus ſimplex nõ habet in ſe niſi vnã formam
ſimplicẽ q̃ apta nata eſt illud inclinare ad vnũ locum
ſolũ: ⁊ per conſequens eſt productiua in ipſo ſolũ vni⁹
motus ad illũ locum vel in illo loco: cũ idẽ ſimplex in
quantũ idẽ ſemꝑ aptũ natũ ſit facere idem vel inclina
re ad idẽ. Cõfirmar̃ hoc. quia vni⁹ corporis ſimplicis
ſecundũ ſpeciẽ nõ eſt naturaliter niſi vnus loc⁹ ſecun-
dũ ſpeciẽ. igir̃ etiã nõ niſi vnus motus localis ſpecifi-
cus ſecundũ naturã: conſequẽtia nota eſt de ſe: quia
motus localis dicitur eſſe talis quia eſt ad talem lo-
cũ vel in tali loco: antecedẽs patȝ quarto phyſicorũ.
Eodẽ modo probar̃ impoſſibile: idẽ corp⁹ ſimplex na
turaliter moueri pluribus motibus ſimplicibus ſecũ
dũ ſpeciẽ ſucceſſiue. ❡ Sed contra hoc dubitatur: nã
aqua mouer̃ naturaliter deorſũ: ⁊ cũ hoc aliquando
mouetur ſurſũ naturaliter. inſequẽdo aerẽ attractum
ſurſum in fiſtula violenter. ❡ Reſpondet̃ ꝙ ſimplex
naturaliter moueri pluribus motibus ſimplicib⁹ ſe-
cũdũ ſpeciẽ diſtinctis intelligitur dupliciter. vno mo-
do ſic: ꝙ quilibet illorum motuum ſit ſibi proprius
⁊ alter nõ alio modo ꝙ vnus illorum ſit ſibi proprius
ſed cõmunis ei ⁊ cuilibet alteri corpi. ❡ Tũc dico ꝙ
primo modo impoſſibile eſt alicuius corporis ſimpli
cis eſſe plures mot⁹ naturales: ſed ſecũdo modo bñ.
Unde ꝙ aqua ſic naturaliter aſcẽdat inſequẽdo aerẽ
ne fieret vacuũ: non ſolũ ꝯuenit aque: ſed cuilibet cor
pori hoc accideret conſimili modo ſituato ad aerẽ
ſic motũ violẽter. ❡ Iſtã ſolutionẽ alij dicũt ſub alijs
verbis: ꝙ vnius corporis ſimplicis ſolũ eſt vnus mo
tus naturalis ſecundũ ſpeciẽ conueniens ei ſecundũ
naturã ꝓpriã: nihilominus nihil prohibet alicui⁹ cor
poris ſimplicis ſecundũ ſpeciem eſſe plures mot⁹ di-
ſtinctos ſecũdũ ſpeciem: quorũ vnus eẽt ei naturalis
ſecundũ naturã ꝓpriã: alter aut̃ eẽt ei naturalis ſm
naturã ſeu iclinationẽ cõmunẽ ſibi ⁊ alijs. ❡ Quinta
concluſio. vnus motus ſimplex ſecundũ ſpeciẽ nõ in-
ẽ naturaliter niſi vni corpi ſimplici ſecũdũ ſpeciẽ: pa-
tet: quia ex quo forma corporis ſimplicis non inclinat
niſi ad vnũ motũ ſimplicẽ: ⁊ forme diſtincte ſecundũ
ſpeciẽ inclinant ad diſtinctos motus ſecundũ ſpeciẽ
ſequitur ꝙ vnus motus ſimplex ſecundũ ſpeciẽ nõ in
eſt pluribus corporibus diſtinctis ſecundũ ſpeciem:
aliter enim forme diſtincte ſecundum ſpeciẽ inclina-
rent ad idẽ: quod eſt falſũ. ❡ Ex his ſequir̃: ꝙ mot⁹
circularis quo mouetur ignis in ſphera ſua nõ eſt na
turalis igni: nam igni ineſt naturaliter motus ſurſũ
qui diſtinguitur ſpecie a motu circulari: ſi igitur cũ
hoc idẽ motus circularis eſſet naturalis: eidẽ corpi
ſimplici ſecundũ ſpeciẽ ineẽnt naturaliter plures mo
tus ſimplices ſecundũ ſpeciẽ. Similiter motus circu-
laris ineſt naturaliter celo quod modo ſuppono: ſi igi
tur etiam ineſſet igni naturaliter: idẽ motus ſimplex
ſecundũ ſpeciẽ ineſſet naturaliter pluribus corpori-
bus ſimplicibus diſtinctis ſecundũ ſpeciẽ quod eſt cõ
tra vnã concluſionẽ. ❡ Dico ſecũdo: ꝙ motus circu-
laris non ineſt igni violẽter: patet hoc: quia tunc illi
motui circulari eẽt motus ſurſũ q̃ eſt naturalis igni
contrarius: ⁊ cũ eidẽ motui ignis ſurſum ſit motus
ignis deorſum contrarius: vni ſecundũ ſpeciem plura
ſecundũ ſpeciẽ eẽnt contraria quod eſt contra Ariſto.
in litera. ❡ Tertio dico: ꝙ talis motus dicitur ineſſe
igni preter naturã: cũ ſit ei impertinens: nec ſequir̃ ad
naturã ignis nec repugnat eidẽ. tale aũt eſt alicui im
ꝑtinens ⁊ p̃ter naturã. ❡ Quarto ꝓ nũc ꝓbabiliter
dico: ꝙ nõ omnis motus ſurſũ ab oĩ motu deorſum
differt ſpecie: patet: quia aer exiſtens in loco terre vel
aq̃ naturaliter mouetur ſurſũ ad locũ propriũ: ex hoc
aut in loco ignis naturaliter mouetur deorſum ad lo-
cum eundẽ: nõ ſi iſti duo motus differant ſpecie tunc
eiuſdẽ corpis ſimplicis eẽnt plures mot⁹ naturales.
conſequenter diceret̃ ad hoc ꝙ motus ſurſũ ⁊ motus
deorſũ diſtinguantur ſpecie oportet ꝙ ſint ad termi-
nos diſtinctos ſpecie quales ſunt motus deorſum ter
re ⁊ motus ſurſũ ignis. ❡ Quinto dico: ad hoc ꝙ mo
tus deorſum ab alio motu deorſũ differat ſpecie nõ ſuf
ficit ꝙ illi motus ſint ad diuerſos terminos in ſpecie.
Nã tunc terra in deſcendẽdo de loco ignis ad locum
propriũ mouerer̃ diuerſis motibus in ſpecie: quia in
tali motu ipſa venit ad diuerſos terminos i ſpecie: pu
ta ad locũ aeris: ad locũ aque: ⁊ ad locũ terre: q̃ ſunt
loca differẽtia ſpecie: ſed conſequẽs eſt falſum: nã tũc
eidẽ corpori ſimplici ineſſent naturaliter plures mo-
tus diſtincti ſecundũ ſpeciẽ. Sed ad hoc ꝙ motus de
orſum ab alio motu deorſũ differat ſpecie oportet ꝙ
termini ad q̃s vltimate tẽdunt differant ſpecie: ⁊ ꝓpter
hoc: quia terra in deſcẽdẽdo nõ tẽdit vltimate niſi in
vnũ terminũ ſecundũ ſpeciẽ: ideo eſt ꝙ totalis ille de
ſcẽſus eſt vnus in ſpecie: ſed quia terra ⁊ aqua ſimul
deſcẽdentibus de loco ignis ipſa terra per ſuũ motũ
tẽdit vltimate in terminũ diſtinctũ ſpecie a termino
ad quẽ vltimate tẽdit aqua per ſuũ motum: inde eſt
ꝙ illi deſcẽſus differũt abinuicẽ ſpecie. ꝯſimili modo
dicatur de motu ſurſum ſicut iã dictũ eſt de motu deor
ſum. ❡ Ultimo dico: ꝙ ſi ponimus orbes celeſtes di-
ſtingui abinuicẽ ſpecie non omnis motus circularis
cũ omni motu circulari eſt eiuſdẽ ſpeciei: nam aliter
idẽ motus ſimplex cõpeteret naturaliter pluribus
corpib⁹ ſimplicib⁹ ſecundũ ſpeciẽ. ⁊ ideo ſecundũ hoc
opȝ ponere ꝙ loca naturalia ipſorũ orbiũ diſtinguan
tur ſecundũ ſpeciẽ: ⁊ ſecundũ hoc motus circularis
orbis ipſius ſolis eſt alterius ſpeciei a motu circula-
ri orbis lune: licet vterqꝫ eorũ ſit circa centrũ mundi
tamen vnus eſt in vno loco ſecundũ ſpeciẽ: ⁊ alter in
alio: ⁊ ſecundũ hoc licet ſolũ ſint duo motus ſimpli-
ces ſm gen⁹ ſolũ tres ſm ſpeciem ſubalternã: tñ ſũt
valde plures ſm ſpeciẽ ſpecialiſſimã ſm ꝙ plura ſũt
corpa ſimplicia diſtincta ſm ſpeciẽ ſpecialiſſimã mo-
bilia ad diuerſa loca i ſpecie vel i diuerſis locis i ſpecie.

Quãtum ad quartum articulum re-

ſtat videre de motu mixti. vtrū ipſuȝ moueat̄ ad motū elementi p̄dominātis in ipſo. ⁊ quia in iſta dubitatione p̄ſupponitur ꝙ vnū elementū p̄dominet̄. primo dicā quomodo hoc intelligitur ⁊ deinde reſpondebo ad articulū. vnde ex libro de generatōe ſuppono ꝙ forme ſubſtantiales elementorū non remanent in mixto. Ex quo ſtatim concludo ꝙ in mixto non eſt dominiū alicuius elementi ſecūdū formā ſubſtantialē: nec ꝑ conſequēs ſecundū naturā eius ꝓprie dictā: quia natura non dicit̄ ꝓprie niſi de materia ⁊ forma ſubſtātiali. vt patet ſecūdo phyſicorū. modo de materia nihil eſt ad ꝓpoſitū: quia in ꝓpoſito intendimus de dominio elementi in mouendo actiue: materia autē nulli⁹ eſt actiuitatis. ❡ Secūdo cōcludo ex eodē ꝙ ſi dicimus aliquod elementū dominari in mixto illud dominiuȝ debet attendi ſecundū qualitates derelictas ex elementis: vel ſimiles qualitatibus naturalibus elementorū. de talibus qualitatibus eſt diſtinguendū. nā quedā ſunt qualitates elementorū que dicuntur qualitates alteratiue ſicut ſunt caliditas humiditas ⁊c. de dominio aūt elementi in mixto ſecundū tales qualitates non intendimus in ꝓpoſito: quia clarū eſt ꝙ ſcdȝ dominium talis qualitatis non mouet̄ mixtū ex eo ꝙ in ferro ignito dominatur caliditas ignis vel cōſimilis ei: ⁊ tñ non ꝓpter hoc ferrū ignitum aſcendit. Alie aūt ſunt qualitates naturales elementorū localiter motiue: ſicut ſūt grauitas ⁊ leuitas. De dominio aūt elementi in mixto ſecundū aliquam illarū qualitatū intendimus in propoſito. ❡ Hoc viſo reſpōdeo ad articulum. ⁊ ſuppono primo ꝙ qualitas motiua alicuius grauis vel leuis naturaliter ſiti: non trahit ſurſū nec deorſum: patet hoc ex eo ꝙ ſi eſſet aliquis in fundo maris ⁊ haberet cētū dolia aq̄ ſupra ſe vel mille nō propter hoc ſentiret pondus: ⁊ tamen ſentire deberet ſi oppoſitū ſuppoſitionis eſſet verū. ❡ Secundo etiā ſuppono graue vel leue tunc eſſe naturaliter locatuȝ quando eſt ſub leuiori ipſo: ⁊ ſuper grauius ipſo. vnde ſi in ſphera ignis eēt vas plenū aqua adhuc lignū natans ſup ipſam eſſet locatū naturaliter. ❡ Similiter ſi aer eſſet in vna fouea bene profunda in terra dū tñ nō eſſet ſuper ipſuȝ aliquod grauius ipſo eſſet naturaliter ſitus: vnde naturalis ordo grauiū ⁊ leuiū eſt grauiora eē ſub leuioribus ⁊ leuiora eſſe ſuper grauiora. ❡ Tertio ſuppono: ꝙ qualitas motiua grauis vel leuis tunc trahit ſurſū vel deorſuȝ quando ē innaturaliter ſitū: ⁊ quando graue eſt ſup leuiori eo: vel leue ſub grauiori ipſo. ❡ Deinde ſuppono ignē eſſe inter omnia grauia ⁊ leuia leuiſſimuȝ: ⁊ aereȝ eſſe minus leuem: et deinde aquā eſſe magis grauē: ⁊ deinde terrā grauiſſimā. ❡ Tunc ſit prima ꝯcluſio. īpoſſibile eſt ꝙ in aliquo mixto ſit equaliter de grauitate ⁊ leuitate: probatur nam quando eſſet equalitas in grauitate ⁊ leuitate: que dicuntur qualitates motiue: oportet ꝙ eſſet inequalitas in caliditate ⁊ frigiditate que dicunt̄ qualitates actiue vel alteratiue: ⁊ tunc ꝑ actionē caliditatis ⁊ frigiditatis adinuicē ſtatim fieret grauī⁹ vel leuius. Aſſumptū probat̄. Nā videmus ꝙ cū magna caliditate ſtat magna grauitas ſicut ī ferro ignito. Ideo ſi eſſet in aliquo tantū de leuitate ſicut de grauitate oporteret in illo eſſe maiorē caliditatē q̄ in ferro ignito: ⁊ ſufficeret in eodē eē modicū vel nihil de frigiditate: ⁊ ſi ſic ſtatim ꝑ actionē caliditatis illud fieret leuius ⁊ ſic nō maneret ꝑ tēpus equaliter graue ⁊ leue. quod intendo ꝑ concluſionē. Secūdo ſi eſſet aliquod tale illi nō poſſet aſſignari locus naturalis: q2 ſi aliquis locus naturalis poſſet illi corpori aſſignari ille maxime videret̄ eſſe inter duo elemēta grauia ⁊ leuia: ſed probo ꝙ nō: nā ſit vnū tale corp⁹ ꝑ aduerſitatē mixtū equaliter ex grauitate ⁊ leuitate figure q̄drate: ⁊ vna medietas ei⁹ ſit grauis ⁊ alia leuis: ⁊ ſint diſtincte ille medietates ab inuicē ꝑ lineā rectā: q̄ ex vna parte derelinquat totam grauitatē illius corporis ⁊ ex alia pte totā leuitatē: tūc ſi tale corpus naturaliter locaretur inter duo elemēta graue. ſ. ⁊ leue oporteret ꝙ medietas eius tota grauis eſſet in loco elementi grauis: ut in aqua: verbi gratia: ⁊ medietas eius tota leuis eſſet in loco elementi leuis: vt in loco aeris. ſed ꝓbo ꝙ hoc eſt impoſſibile ex eo ꝙ linea diuidens ſupficieȝ conuexā aque a ſupſicie concaua aeris ē circularis eo ꝙ elemēta ſunt rotūde figure vt poſtea ꝓbabitur: modo ſi dictuȝ corpus dicto modo eſſet naturaliter locatum oporteret ꝙ linea recta diſtinguens eius medietateȝ grauem a medietate leui omnino illā lineā circularē diuidentē elemēta ꝓxima abinuicē puta aerē ⁊ aquam cooperiret: quod eſt impoſſibile. ⁊ qualitercunq3 eſſet aliquid de grauitate eſſet in loco leuis vel aliquid de leuitate eſſet in loco grauis. ⁊ ſic illud corp⁹ nō eēt naturaliter ſituȝ. ❡ Scda cōcluſio. mixtū non mouetur ſecundū naturam elemēti predominantis in ipſo intelligendo ꝑ naturā qualitatē motiuaȝ: ſicut dictum eſt: ꝓbatur: nā ſit vnū mixtū ī ſphera aeris in quo ſint duo gradus de grauitate terre: et duo de grauitate aque: ⁊ duo de leuitate aeris: ⁊ tres de leuitate ignis. Clarū eſt ꝙ in hoc mixto dominat̄ leuitas: quia gradus ſiſ cōiuncti ſunt quinq3 ⁊ grad⁹ grauitatis non ſunt niſi quatuor. ⁊ tamen non ꝓpter hoc dictum mixtū mouetur ſurſum: licet leuitatis ſit moueri ſurſuȝ: patet hoc ex eo ꝙ in caſu dicto ſolum tres gradus leuitatis ignis trahunt ſurſū ꝑ tertiam ſuppoſitioneȝ: poſtq̄ ipſi ſūt nō naturaliter ſiti: ſȝ duo gradus leuitatis aeris nec trahunt ſurſum nec deorſum ꝑ primaȝ ſuppoſitionē: modo tres gradus leuitatis ignis non poſſunt ſuper quatuor gradus grauitatis duos. ſ. aque ⁊ duos terre. ❡ Iuxta iſtaȝ concluſionē cū adiutorio ſuppoſitionis prime infero duo correlaria ꝓ melius intelligendo concluſionē ſequentem. Et ſit primū iſtud: poſſibile eſt motuȝ naturalē mixti in fine eē tardiorē q̄ in principio. patet hoc: ſi eēt vnū mixtū in quo eēnt tres grad⁹ grauitatis terre ⁊ tres gradus grauitatis aque ⁊ duo leuitatis aeris ⁊ duo leuitatis ignis: ⁊ ſit illud mixtū in ſphera ignis: in deſcenſu talis mixti potētia motiua eſt ſicut octo. quia tā aer q̄ aqua q̄ terra trahit deorſum ꝑ ſuppoſitionē tertiā: ⁊ reſiſtentia eſt ſicut vnū: naȝ pono ꝙ mediuȝ extrinſecuȝ reſiſtat ſicut vnū. tunc illud mouebit̄ vſq3 ad conuexum aeris excluſiue a proportione octo ad quinq3. Sed diceres nonne cū illa reſiſtentia extrinſeca reſiſtunt etiam duo gradus leuitatis ignis: dico ꝙ non: q̄diu illud mixtum eſt in ſphera ignis: nā in prīa ſuppoſitione dictum eſt ꝙ grauitas vel leuitas in loco naturali eius cuius eſt nec trahit ſurſum nec trahit deorſum: deinde aut ē quando dictum mixtū peruenit ad aerē tunc reſiſtētia efficitur maior: nā tunc illi duo gradus leuitatis ignis reſiſtunt: cū non ſint naturaliter ſiti: ⁊ potētia motiua efficitur minor: quia ampli⁹ duo gradus leuitatis aeris non trahunt deorſū ſed ſolū tres ḡuitatis terre ⁊ tres grauitatis aque. ⁊ ꝑ ꝯñs illud mixtuȝ tardi⁹ mouet̄ in aere q̄ mouebat̄ in igne ⁊ propter conſimilē rationē tardius mouebitur in aq̄ q̄ moueat̄ in aere. Sic igit̄ patet quomodo dictum mixtū motū naturaliter mouet̄ in fine tardius q̄ in principio. ❡ Secundo infero ꝙ eſt poſſibile aliquod graue velocius deſcendere in pleno q̄ in vacuo. nam ſi ſit vnū mixtū ex quatuor gradibus grauitatis terre ⁊ q̄

duor aque ⁊ quatuor gradibus leuitatis aeris ⁊ trib⁹ leuitatis ignis: ⁊ ſit in ſphera ignis plena que reſiſtat extrinſece vt vnū: infra aūt ſpherā ignis ſit vacuū vſq̈ ad centrū mundi: iſto caſu poſito illud mixtū deſcēdet in ſphera ignis reſiſtente ſicut vnū a proportione duodecim ad vnū quia tā aer ꝙ̄ aqua ꝙ̄ terra trahit deorſum ꝑ tertiam ſuppoſitionē cū ſint innaturaliter ſita ꝑ eandē cū adiutorio quarte. ⁊ ſolū mediū extrinſecum reſiſtit vt vnū: leuitas enī ignis non reſiſtit in ſphera ſua. Deinde quando illud mixtū pertingit ad vacuum vbi deberet eſſe aer amplius quatuor gradus qualitatis motiue aeris non trahunt deorſū: ſed ſolū quatuor aque ⁊ quatuor terre: ⁊ tunc tres gradus qualitatis motiue ignis reſiſtunt: ⁊ per conſequens tale mixtum in vacuo deſcenderet a ꝓportione octo ad tria quod prius deſcendebat in pleno a proportione duodecim ad vnum: modo ꝓportio duodecim ad vnū eſt maior ꝙ̄ ꝓportio octo ad tria: ⁊ cū proportio velocitatum ī motibus ſequatur ꝓportionē propoportionū potentiarū mouentiū ad ſuas reſiſtentias: quēadmodū cōmuniter conceditur: ſequitur dictū mixtū velocius moueri in pleno ꝙ̄ in vacuo. ergo ⁊c. ¶ Tertia concluſio mixtum moueṫ ſecundū qualitatem vel qualitates elementi vel elementorū habentem vel habentes dominiū in trahēdo ſurſum vel deorſum. ⁊ hoc intendit Ariſtoteles qn̄ dicit mixtum moueri ſecūdū naturā elemēti ꝑdominantis in ipſo. Iſta concluſio patet ex eo ꝙ ſi eſt vnū mixtum habens de qualitate motiua ignis duos gradus: de qualitate motiua aeris tres: de qualitate motiua aque quatuor: de qualitate motiua terre quinq̈: ⁊ ſit in ſphera ignis: iuxta ea que dicta ſūt non ſolū grauitas terre trahit deorſum cū grauitate aque: ſed vna cū eis trahit etiā grauitas aeris ⁊ ſic nō mouetur ſecundū qualitatē motiuā vnius elementi: ſed plurium deorſum trahentiū: ſed cū peruenit ad locū aeris non amplius qualitas motiua aeris trahit: ſed ſolum qualitas motiua aque ⁊ terre. Cū aūt peruenit ad aquā nō vlterius deſcendit ꝓpter hoc ꝙ tot ſūt ibi tunc gradus trahentes ſurſum quot deorſum. ⁊ ꝓpter hoc eſt ꝙ oleū deſcendit in aere ſed non deſcēdit in aqua: quia quando eſt in aere qualitas motiua aeris que eſt in ipſo non trahit ad vnā partē nec ad aliā ſed grauitas aque ⁊ terre in ipſo trahunt deorſum. qn̄ aūt peruenit ad aquā: gradus grauitatis aque nō amplius trahunt iuxta prius dicta ſed ſolū grauitas ipſius terre. ſed nunc reſiſtit qualitas motiua aeris que prius non reſiſtebat que non ꝑmittit ꝙ grauitas terre trahat oleū vlterius deorſum ⁊ ꝓpter conſimilem cauſam lignū deſcendit in aere ſed non deſcendit in aqua.

Tunc ad rationes principales. ¶ Ad primā. non cuiuſlibet ⁊c. negatur antecedens. ad probationem celum eſt corpus ſimplex ⁊ tamē non moueṫ dico ꝙ imo: licet ſecundū ſe totū cathegorematice acceptū maneat in eodē ſitu: non tn̄ oēs eius ꝑtes ſecundū quācunq̈ diuiſionē imaginariā accepte. vnde licet medietas celi ex vna parte equinoctialis maneat in eodē ſitu: tamen ſi celū imaginetur diuidi taliter qualiter diuidunt ipſum coluri: ⁊ circulus meridianus nō eſt aliqua pars celi ſecundū illā diuiſionem quin mutet ſitū: ſaltē celi inferius exiſtentis in loco: quod notantur addo ꝓpter vltimā ſpherā que nō eſt in loco ipſam circundante. ¶ Ad ſecūdā confirmationē dico ꝙ vltima ſphera moueṫ motu locali vel motu eiuſdē ſpeciei cū motu locali. ⁊ tale non oportet eē ſecundū locū. ſed ſufficit ꝙ eſſet ſecundū ipſum mutatio ſecundū locū ſi mobile tali motu motū eſſet in loco ipſum circundante. Ad tertiā confirmationem que erat de terra que ſemꝑ quieſcit in medio mūdi. dico ꝙ hoc nō impedit quin ei debeatur motus ſimplex quo moueret ſi eēt extra locū ſibi naturalē. ⁊ hoc ſufficit. Ad quartā confirmationē nego opinionē illorū qui poſuīt aliquod celū immobile ⁊ hoc iuxta dicta philoſophi. ¶ Ad ſecundū principale quia ſit dicendū clarū eſt ex ſecundo articulo. ¶ Ad tertiū principale dico ꝙ licet orbis planete moueatur pluribus motibus: non tamen quilibet illorū ineſt ei naturaliter: ſed vn⁹ ſolum. ⁊ quando dicebatur: alter ergo inerit ei violenter: nego: ſed bene ineſt ei ꝑter naturā: vnde dictū erat in tertio articulo ꝙ non omnis motus eſt naturalis vel violentus: ſed bene aliquis ineſt mobili preter ſuā naturā ſicut mot⁹ circularis igni ī ſua ſphera. ¶ Per hoc idē patet ad quartū principale de motu ignis naturali ſurſum ⁊ motu circulari ignis in ſphera ſua: nō enim vterq̈ eorū eſt ei naturalis. vnde dico ꝙ motus circularis ignis in ſphera ſua nō eſt ei naturalis: nec propter hoc oportet ꝙ inſit ei violenter: ſed bene ꝑter ſuā naturā. nec eſt inconueniens tale eſſe perpetuum ⁊ diu durare: cū hoc non repugnet nature alicuius. vnde quia motui circulari nullus alter motus eſt cōtrarius: ſicut Ariſt. dicit in litera: etiā motus circularis nulli ineſt violenter. ¶ Ad quintū principale patet ex tertio articulo. ¶ Ad ſextū patet ex quarto correlario eiuſdem tertij articuli. ¶ Ad ſeptimū cōcedo ꝙ in dicto caſu vna pars aſcendit quando alia deſcēdit nec hoc eſt inconueniens. ⁊ quando dicitur ergo eadē terra ſimul aſcendit ⁊ deſcendit: nego conſequentiam ⁊ quando dicebatur idem eſt motus totius et partis hoc intelligiṫ ſic: ſi eſt aliquod ens homogeneū: ſicut eſt aq̄: tunc motus q̄ eſt naturalis toti ſm ſpeciē etiā eſt naturalis parti. ¶ Ad octauū. nego ꝙ idē motus ſecundū ſpeciē ſpecialiſſimā inſit pluribus corporib⁹ ſimplicibus diſtinctis ſecundum ſpeciem. ⁊ quando dicitur motus circularis ineſt naturaliter celo: concedo: ⁊ etiam ineſt naturaliter igni in ſphera ſua: hoc nego: ſed bene ineſt ei preter ſuā naturā: nec propter hoc ineſt ei violenter ſicut dictū eſt prius. ¶ Ad confirmationē patet ex quinto correlario tertij ar. ¶ Ad nonū principale concedo antecedens: ſed nego conſequentiam: ⁊ quando dicebatur in mixtis diuerſis ſecundū ſpeciem dominantur diuerſa elementa ſecundū ſpeciem: bene concedo: ⁊ hoc ſecundū qualitates elementorū alteratiuas. cū quo bene ſtat ꝙ in diuerſis mixtis ſecundum ſpeciem poſſit dominari idem elemētū ſm qualitates motiuas de quib⁹ eſt ſermo preſens: ſicut dictū eſt prius. ⁊ hoc de queſtione.

Quæſtio. II.

SEcundo quærit̄ vtrū in mundo ſint quinq̈ corꝑa ſimplicia ſpecie diſtincta. ſ. quatuor elemēta ⁊ celū ſeu q̄nta eſſentia. Et arguiṫ pri°o ꝙ: nō ſic: celū non eſt alterius nature a quatuor elementis. ergo non ſunt q̄nq̈ corpora ſimplicia ⁊c. conſequentia nota eſt de ſe: antecedens probaṫ. ⁊ primo ꝙ non ſit alterius nature ab eis in ſubſtantia: nam ſecundum aſtrologos alique partes celi ſicut aliqua ſigna zodiaci dicuntur eſſe ignea: aliqua aerea: aliqua aquatica: aliqua terrea: ¶ Confirmatur hoc etiam auctoritate pythagoricorū q̄ ponunt celum eſſe de natura ignis. ¶ Secundo probatur ꝙ nec celum eſt alteri⁹

nature ab elemētis ꝙtū ad qualitates motiuas ſicut ſunt grauitas ⁊ leuitas. pᷓmo: quia celū eſt corpus leuiſſimū: ex ꝙ oibꝰ alijs ſupemīet: Tale aūt dicit̄ leuiſſimū per Ariſto. in litera. ſecundo: quia niſi vnꝰ orbis celeſtis eſſet leuio: alio non videretur ratio quare vnus orbis eſſet ſuꝑ aliū ⁊ alius infra aliū. ¶ Tertio nā ſicut ſub grauiſſimo puta ſub terra nihil eſt poſitū ita ſuꝑ leuiſſimū ſicut eſt ignis nihil videt̄ eſſe ponendū: ⁊ quia ſuꝑ ignē eſt celū. Ideo ignis nō videt̄ eſſe leuiſſimus: ⁊ ꝑ conſequēs aliquid videt̄ eſſe leuius igne: quod nō videt̄ eſſe aliud ꝙ̄ celū. ¶ Quarto ſi ad imaginationē aliqua pars celi eſſet in aere aſcenderet: et ꝑ conſequens eſſet leuis: ergo videtur ꝙ partes celi ſint eiuſdē nature cū elementis leuibus. antecedens probatur: quia ſi illa pars celi non aſcenderet ſꝫ maneret quieſcens: vel igitur naturaliter: ⁊ hoc non: quia non eſſet in loco ſibi naturali nec violenter: quia ſi eſſet ibi violenter cum nullū eſſet ꝓhibens vtiqꝫ videretur aſcendere. ¶ Quinto planete qui ſunt partes celi aliquando aſcendunt ⁊ aliquando deſcendūt quod nō videt̄ eſſe niſi eſſent naturaliter leues: antecedens ꝓbatur ex eo ꝙ ꝑ eorū motū in ſuis ecētricis ⁊ epiciclis aliquando efficiunt̄ centro mundi propinquiores aliquando remotiores: ſed hoc non videt̄ eſſe aliud ꝙ̄ aliquando aſcēdere ⁊ aliquando deſcendere. ¶ Deinde tertio probat̄ ꝙ celū nō ſit alterius nature ab elementis ꝙtū ad qualitates primas ſeu alteratiuas q̄ ſunt caliditas frigiditas ⁊c. Nā ſecundū aſtrologos aliq̄ partes celi ſunt calide alique frigide alique humide. ſicut patet de ſignis zodiaci que ſunt aries taurꝰ ⁊c. patet hoc de planetis ſimiliter quorū aliq̄ dicunt̄ excellenter calidi: aliqui excellēter frigidi: aliqui excellenter humidi: aliqui excellēter ſicci: aliqui vero medio mō ſe habentes. ¶ Deinde quarto probat̄ ꝙ celū ſit eiuſdē nature cū elemētis ꝙtū ad qualitates conſequentes qualitates pᷓmas: ſicut ſunt raritas denſitas color ⁊c. patet hoc primo: quia aliqua pars celi dicitur eſſe rarior ⁊ aliqua denſior: vnde ſecundo huiꝰ dicit Ariſto. ꝙ ſtella eſt denſior pars ſui orbis: patet hoc ex alio: quia ſtelle apparēt diuerſoꝝ colorū: mars enim apparet rubeus: ſaturnus aūt plumbei coloris: modo ſecundū Ariſtotelē raritas ⁊ denſitas ⁊ color ſunt qualitates conſequentes qualitates primas.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera. Iſta queſtio faciliter ſoluit̄ ſuppoſitis his que dicta ſunt in precedenti queſtione.

Sit ergo prima concluſio. ꝙ præter celum ſunt duo corpora ſimplicia ſecundum genus. ſ. graue ⁊ leue occupantia totum mundū inferiorē vna cū mixtis. Probatur: naꝫ tot ſunt motus naturales ſimplices ſecundū genus corporū elementariū. ſ. ſurſū ⁊ deorſum: cuilibet aūt eorū correſpondet vnicum corpus ſimplex ſecundū genꝰ tota ratio patet ex his que dicta ſunt in precedenti queſtione. ¶ Secunda concluſio. preter celum quatuor ſunt corpora ſimplicia ſm̄ ſpecieꝫ ſpecialiſſimaꝫ diſtincta. ſ. aq̄ terra aer et ignis vna cū mixtis totalem mundum inferiorē occupātia. de terra ꝙ ſit ⁊ ſimiliter de aqua patet ad ſēſum. de aere aūt ꝙ ſit ꝓbatur: quia niſi eſſet aer non poſſeꝫ videre faciē tuā mihi obiectā: naꝫ non eſſet mediū inter me ⁊ te ꝑ quod poſſent multiplicari ſpecies faciei tue ad oculū meū. ¶ De igne aūt ꝙ ſit ſuperius in concauo orbis lune: ex hoc patet ꝙ ſemꝑ ignis hic inferius exiſtens aſcendit ſurſum: ſi non fuerit ꝓhibitus: quod non eſſet niſi ſuperius eſſet ignis naturaliter ſituatus. confirmatur per hoc ꝙ in ſupꝛ̄ma regiōe aeris eſt valde magna caliditas intantuꝫ ꝙ ibi inflāmant̄ exalationes groſſe ⁊ magne ex quibus generātur comete ſicut patet ex primo meteo: ſcḋo ꝓbari pt̄ nūerꝰ corporꝝ ſimpliciū i iſtis īferioribꝰ ex cōbinationibꝰ vtilibꝰ q̄tuor q̄litatū primarū: ſꝫ q2 illa ratio nō eſt propria preſenti propoſito ſed magis ꝑtinet ad ſecundum librū de generatione propter hoc. quia in ꝓpoſito intendimus inueſtigare numerū corporū ſimpliciū ex numero ⁊ diſtinctione motuū localiū ſimpliciū: ꝓpter quod arguatur: tertio ad dictā concluſionē ſic. ſolum ſunt quatuor motus ſimplices naturales corporū elementariū diſtincti ſecundū ſpeciē ſpecialiſſimaꝫ. ſ. vnus ſimpliciter deorſum: ſicut motus ſimpliciter grauis: ſcḋus eſt motꝰ deorſū ſꝫ nō ſimpliciter ſicut ē motꝰ ꝗuis ſecūduꝫ quid qualis eſt motꝰ ſimpliciter aque: tertius eſt motus ſimpliciter ſurſum ſicut eſt motus ſimpliciter leuis: quartus eſt motꝰ ſurſum non ſimpliciter ſicut eſt motus leuis ſecundū q̄d cuius modi eſt motus aeris: ſicut poteſt patere ex p̄cedēti queſtione: ⁊ cum cuilibet motui ſimplici naturali debeat correſpondere vnū corpus ſimplex: cui ille inſit naturaliter et nulli alteri diſtincto ab ipſo ſm̄ ſpeciē: ſicut patet ex eadem queſtione: ideo p̄ciſe erūt q̄tuor corpa ſimplicia elemētaria diſtincta ſpecie ſpecialiſſima ſicut ſunt preciſe quatuor motus ſimplices recti diſtincti ſecundū ſpeciē ſpecialiſſimā appropriati corporibus ſimplicibus iſtuꝫ mūdū inferiorē occupantibus dicto modo. ¶ Tertia concluſio. preter predicta corpora ſimplicia ponēduꝫ eſt vnū aliud corpꝰ ſimplex. ſ. celū ſeu quinta eſſentia: probatur quia ex p̄cedēte queſtione preter motus ſimplices rectos ſurſum ⁊ deorſum eſt vnus alter motus ſimplex. ſ. circularis. ¶ Et cum omni motui ſimplici ſecundum ſpeciē correſpōdeat ſolū vnū corpus ſimplex ſecundū ſpeciem ſicut ſepe ante dictum eſt. Ideo cum motibus rectis ſimplicibus correſpondeant quatuor elemēta ſimplicia oportuit vt motui circulari correſpondeat vnū corpus ſimplex diſtinctum ab alijs cui ille motꝰ circularis inſit naturaliter ⁊ illud corpus vocamus celum ſeu quintam eſſentiaꝫ. ¶ Quarta concluſio. illud quintum corpus ſimplex nec eſt graue nec leue: ꝓbatur: naꝫ ſi ſic ipſuꝫ eſſet naturaliter mobile motu recto ⁊ ſic vni corpori ſimplici ineſſent naturaliter plures motus ſimplices. ſ. rectꝰ ⁊ circularis. quod eſt cōtra dicta in precedenti queſtione: conſequentia tenet ꝑ hoc ꝙ celo ineſt naturaliter motꝰ circularis. ¶ Quinta concluſio. illud quintum corpꝰ ſimplex nobilius eſt alijs quatuor corporibus ſimplicibus: probatur hoc quia naturaliter ineſt ei motus nobilior. ſ. motus circularis qui eſt nobilior motu recto. ex eo ꝙ ipſe eſt ſecundū lineā nobiliorē. ſ. circularē que eſt nobilior ⁊ ꝑfectior linea recta: et eo ꝙ linee circulari non poteſt fieri additio: ⁊ hoc arguit perfectionē: linee aūt recte poteſt fieri additio. igitur ⁊c.

Ad rationes: ad primam rationē quādo dicebatur celum eſt eiuſdem nature in ſubſtantia cum elemētis: nego ⁊ quando dicebatur alique partes celi ſunt ignee ⁊c. dico ꝙ hoc verum eſt virtualiter: ſꝫ non formaliter: vnde ſi formaliter eſſet igneum tunc haberet contrariū ⁊ ſic eſſet alterabile: ⁊ per cōſequens generabile ⁊ corruptibile quod eſt falſuꝫ. vnde ꝙ alique ꝑtes celi ſunt ignee ⁊ alique virtualiter: hoc eſt ad iſtum ſenſuꝫ ꝙ tales efficiunt in iſtis inferioribus qualitates ſimiles qualitatibus ignis. Alique autem qualitates ſimiles qualitatibus aque ⁊

ſic de alijs. ¶ Deinde ad auctoritatem pythagoricorum dico ꝙ pythagorici erant talis opinionis: ſed alteri⁹ opinionis erat Ariſt. ⁊ ſui ſequaces. ¶ Ad ſecūdam nego ꝙ celū ſit eiuſdē nature cū elementis q̄tū ad qualitates motiuas: Et quando dicebat̄ ꝙ celum eſt corpus leuiſſimū nego. ⁊ quādo dicebat̄ leuiſſimū eſt quod omnibus ſupeminet alijs ⁊ ſupfert̄: iſtud bñ concedo: ſi alijs ſupfertur motu recto: ſic nō eſt de celo: nā eſt ſolū mobile motu circulari ſicut patet ex precedentibus. Vel ſic: leuiſſimum eſt qđ omnibus alijs ſupeminet verū eſt: ſi omnibus alijs ſupeminneret infra ſpherā lune exiſtens. ſ. intra ſpherā actiuoꝝ ⁊ paſſiuoꝝ. ¶ Ad confirmationē dico ꝙ vnus orbis non ꝓpter hoc eſt ſuper alium quia ſit leuior: ſed ideo quia nobilior. ¶ Ad aliā confirmationē dico ꝙ non oportet ꝙ ſi ſub grauiſſimo nihil eſt: ꝙ ergo ſup leuiſſimū nihil ſit: quia licet nihil poſſet poni ſub cētro: tamen bene aliquid poteſt poni ſuper circūferentiā. ¶ Ad aliam: quando dicebatur de maſſa celi exiſtente in aere aliqui dicūt ꝙ hoc eſt impoſſibile: ⁊ quia ad impoſſibile ſeq̄t̄ q̄dlibet: ad hoc ſeq̄t̄ dictā maſſā aſcēdere ⁊ dictā maſſā nō aſcēdere. ¶ Aliť pt dici ꝙ talis maſſa celi non aſcenderet ꝓpter hoc ꝙ non haberet in ſe principiū motus ſurſum vel deorſum. Et quando Ariſtoteles dicit ꝙ corpus naturale ſi ſit extra locū ſuū mouetur naturaliter ad illū: hoc debet intelligi de corporibus naturalibus mobilibus motu recto: ⁊ non de celo: etiā nec celū nec aliqua ps eius poteſt poni extra locū ſuum naturaliter: licet bene ſupnaturaliter. Et quando dicebatur ſi talis maſſa quieſceret vel naturaliter vel violenter: dico ꝙ nullo iſtorū modorum: ſꝫ bene quieſcit preter naturā. vnde imaginandū eſt ꝙ ſicut motus circularis non ineſt alicui corpori violenter cū ei non ſit alter motus contrarius ſed quibuſcūꝙ ineſt ⁊ non naturaliter eis ineſt preter naturā. Ita dico ꝙ corporibus naturaliter mobilibus motu circulari non ineſt aliqua quies violenta: ſed ſi ineſt eis aliqua ineſt preter naturā. ¶ Ad aliā confirmationē dico ꝙ partes celi non aſcendunt neqꝫ deſcendunt: licet alique efficiantur aliquādo cētro propinquiores aliquando remotiores: quia ſicut dictum eſt prius in alia queſtione: non omne centro mundi propinquare eſt deſcendere: nec omne a cētro elongari eſt aſcēdere ſed ſolum quod ſit intra concauū orbis lune in ſpera actiuorum ⁊ paſſiuorum. ¶ Ad tertiam rationē principalē ſoluitur per hoc ꝙ alique partes celi bene ſūt calide vel frigide v̓tualiter ſed non formaliter. ¶ Ad quartā dico ꝙ in celo licet reperiantur alique qualitates ſimiles qualitatibus ſecūdis ſicut ſunt raritas denſitas ⁊c. ille tamen non ſunt eiuſdem rationis cū qualitatibus ſecundis repertis in iſtis inferioribus quia tales reperte in celo non generantur ex actionibus ⁊ paſſionibus qualitatū primarū adinuicē ſicut reꝑte in iſtis inferioribus quēadmodū dicit Cōmen. in ſuo tractatu de ſubſtantia orbis.

Quæſtio. III.

TErtio quæritur vtrū preter quatuor elementa ⁊ celū ſit ponēdum ſextum corp⁹ ſimplex. Et arguitur primo ꝙ ſic. nam ſicut ponitur vnū corpus ſimplex mobile motu ſimpliciter ſurſum ⁊ vnū aliud mobile motu oppoſito ſcilicet ſimpliciter deorſum: ita videtur eſſe ponendum vnū corpus mobile motu circulari: ⁊ hoc eſt celū: ⁊ vnū aliud mobile motu oppoſito motui circulari: ⁊ ſic erunt ſex ſcilicet quatuor elementa mobilia motibus rectis: ⁊ quintum. ſ. celū mobile motu circulari ⁊ ſextum mobile motu oppoſito. ¶ Secundo nā ſicut ponūtur duo corpora ſimplicia motu recto mobilia: puta graue et leue: ita debent poni duo corpora ſimplicia motu circulari mobilia. ¶ Tertio. nā poteſt eſſe ſextum corp⁹ ſimplex ſeptimū octauū ⁊ nonū. licꝫ talia corpora nō moueant̄ aliquo motu.

Oppoſitū vult Ariſtoteles in litera.

¶ In iſta queſtione erunt duo articuli. Primus erit iuxta materiā primi argumenti. ſ. vtrum motui circulari ſit aliquis motus contrarius. ſecundus erit de q̄ſito.

De primo ſciendū eſt ꝙ in propoſito non intendimus de contrarietate ꝓpoſitionū nec terminorū. hec enim ptinent ad logicū. ſed in ꝓpoſito intendimus de contrarietate rerū vel modorū ſeu diſpoſitionū: quomodo caliditas ⁊ frigiditas ſunt contraria. Similiter locus ſurſum ⁊ locus deorſum ſunt contraria: ⁊ ſimiliter motus ad ſurſū: ⁊ motus ad deorſum. ¶ Itē de cōtrarietate formarū nihil ꝓ nūc ad propoſitū ſed de contrarietate locorū ⁊ motuū. Et anteq̄ reſpondeatur ad articulū ponende ſunt alique ſuppoſitiones. Et prima ſit iſta: ad contrarietatē locorum requiritur maxima diſtantia non ſimpliciter: ſed in illo genere ſcꝫ ſecundū differentias loci q̄ ſunt ſurſum ⁊ deorſum. ¶ Nā magis diſtant duo extrema totius diametri ſphere corruptibilium q̄ centrum ⁊ circunferentia: ⁊ tamen iſta extrema non ſunt loca cōtraria. Et ideo illa diſtantia maxima que facit ad cōtrarietatem locorū accipienda eſt non ſecundū totalē diametrū ſphere corruptibiliū: ſed ſecūdū ſemidiametrū eiuſdē. Secūda ſuppoſitio: ad hoc ꝙ loca ſint contraria, requiritur ꝙ habeant contrarias virtutes ſ. potentias conſeruandi contraria. vnde in loco ſimpliciter ſurſum eſt potentia conſeruandi leuiſſimum, In loco autē ſimpliciter deorſum eſt potentia conſeruandi grauiſſimum. Leuiſſimū aūt ⁊ grauiſſimū ſunt contraria. tertia ſuppoſitio: ꝙ ad contrarietatē motuū localiū quatuor requirunt̄. Primo ꝙ ſint de locis contrarijs ad loca contraria. Secundo requirit̄ ꝙ fiant per lineā breuiſſimā. ſ. rectā. Tertio requiritur ꝙ fiant per eandē lineam equiualentē. Quarto requiritur ꝙ ſi vnus illorū eſt naturalis alicui alter ſit violentus eidē. ¶ Iuxta primū ſequitur ꝙ motus ad latus non ſunt proprie contrarij. quia poſſibile eſt talia loca non eſſe proprie contraria. Propter ſecundum ſequitur motū circularē motui recto non eſſe cōtrariū: propter hoc quia motus circularis non fit ꝑ lineam breuiſſimā ꝑ quā poteſt fieri. ſ. rectā: nec etiā aliquē motum factum per lineā curuā eē contrarium motui facto ꝑ lineā rectā ex eo quia tunc plura eſſent vni contraria. quod eſt contra Ariſtotelē in litera: ⁊ licet motus recti: ſicut motus ſurſū ⁊ motus deorſum: plus conueniant q̄ motus rectus ⁊ circularis tamen motus recti adinuicem contrariantur ⁊ non rectus ⁊ circularis quēadmodum diceret̄ de caliditate et frigiditate que plus cōueniunt q̄ caliditas ⁊ linea vel caliditas ⁊ albedo: comprehenduntur enim ſub eodem genere vel membro bene diuiſiōis: ſub quo nō continentur alia: nec etiam arguit contrarietatem motuum ꝙ nō poſſunt ſil̄ eidē conuenire ſed ſucceſſiue: vt pateat ex ſuppoſitionibus. ¶ Propter tertiū

ſequitur ꝙ poſſibile eſt aliqua duo moueri motib⁹ cō
trarijs ⁊ tamen continue diſtabunt equaliter: ſicut ſi
aliqua terra deſcenderet de ſphera ignis deorſum ad
centrū ex vna parte centri: ⁊ deſcriberet ſemidiame
trum ſphere corruptibiliū: ⁊ pro tunc vna alia terra
moueretur ſurſū verſus circūferentiā: per aliū ſemi
diametrum ſphere corruptibiliū ex alia parte centri:
tunc iſte due terre mouerentur motibus contrarijs: ⁊
tamen equaliter diſtarent in fine ⁊ in principio: quia
vtrobiq; per ſemidiametrū mundi. ¶ Propter quar
tum ſequitur ꝙ motus terre deorſum non eſt contra-
rius motui ignis deorſum ex eo ꝙ vterq; ſecundū ſpe
ciē eſt naturalis terre. ¶ Tunc ſit concluſio reſponſa
lis ad articulū. nullus motus eſt contrarius motui
circulari celi: probatur primo ex parte locorum quia
ad contrarietatē motuū requirit̃ contrarietas loco
rū: modo oriens ⁊ occidens a quibus ⁊ ad que eſt mo
tus celi non ſunt loca contraria: quia ſunt eque ſurſū
et eque naturalia cuilibet parti celi: ita ꝙ eque natu
raliter eſt ſol in oriente ſicut in occidente. Secundo.
quia motus circularis celi eſt de eodē in idem. ⁊ ita eſ
ſet ſi fieret econuerſo. ergo non eſt ibi contrarietas.
Tertio motus circularis celi ſufficit ad acquirendū
omnes differentias poſitionis: igitur fruſtra ponere
tur alius motus alterius ſpeciei ſibi contrarius: ſed
ſic non eſt de motibus rectis. ¶ Deinde probatur ea
dē concluſio ſic. ſi motui circulari celi eſſet aliqs mo
tus contrarius ille poſſet eſſe in rerū natura: ſed hoc
eſt falſum: conſequentia patet ex hoc: quia ſi vnum cō
trariorū eſt in natura nō repugnat eſſe reliquū: ⁊ fal
ſitas conſequentis patet: quia ſi talis motus poſſet
eſſe oporteret ꝙ fieret p eandē viā omnino vel equiua
lentem oppoſito modo: ſed talis motus non poteſt eē
ex eo ꝙ perpetuo celum mouebitur ab oriente in occi
dentē p meridiē. ⁊ ideo nunꝗ erit aliquis motus ab
oriente in occidentē p ſeptētrionem ſaltē p eandem
viam ⁊ ſup eiſdē polis ⁊ ſup eundem axem: primū eñ
propter ſui ꝑpetuitatē ſecundū nunꝗ fieri ꝑmittit.
¶ Si aūt dicat̃: ſi vn⁹ orbis puta ſuperior moueret̃ ab
oriēte ī occidētē p meridiē: mot⁹ alteri⁹ orbis ſub il-
lo ē ſibi ɔ̄ri⁹ ſi fiat ab oriēte ī occidētē p ſeptētrionē. ꝓ
bo ꝙ nō: qa tales mot⁹ nō fiunt oīno p eandē viā nec
equiualentē ex eo ꝙ motus orbis ſuperioris fit ſecū
dū maiorē circulationē ⁊ motus orbis inferioris fit
ſecundū minorē: ⁊ ex alio: quia vnus illorum motuū
non impediret aliū: quare non eſſent contrarij. Secū
da concluſio. motus circulares ſup eoſdem polos cir
ca eundē axem p eandem viam non ſunt adinuicē cō-
trarij. Pro quo ſuppono ꝙ illi motus qui poſſunt ad
inuicē continuari non ſunt contrarij: Iſtud patet dic-
to phyſicorū: tunc arguitur ſic: tales motus circula
res poſſunt adinuicē eſſe continui. ergo non ſunt con
trarij: conſequentia tenet p ſuppoſitionē: antecedēs
ꝓbatur ponēdo caſū ꝙ aliqđ corpus orbiculariter
moueatur ab oriente in occidentē p meridiē ſup po-
los a. ⁊ b. ⁊ interī ꝙ taliter moueat̃ vertat̃: ſic ꝙ vbi
erat polus a: fiet polus b. ⁊ econuerſo: ꝙ eadē ps illi
us orbis que prius mouebatur ab oriente in occiden-
tem p meridiē ſine interruptione motus ab oriēte in
occidentem mouebit̃ p ſeptētrionem: ⁊ ſup eiſdē po-
lis oīno: quare tales motus adinuicē continuantur. Il
lud poſſumus clare videre ſi ſpherā materialē volua
mus fortiter ad ſiniſtrū: ⁊ interim ipſam vertam⁹ ſic
ꝙ polus qui prius erat ſuperior fiat inferior ⁊ ecōtra
ipſa ſic verſa adhuc ex primo impulſu mouebit̃: ⁊ clare
videmus ꝙ eadem pars que prius mouetur verſus ſi
niſtrū voluit̃ verſus dextrū. Sed dices: p eandē ratio

nē poſſemus probare ꝙ motus ſurſū ⁊ motus deor-
ſum non ſunt contrarij: nā poſito ꝙ muſca aſcēdat ſu-
p aliquā lanceā ⁊ muſca ɔtinue ante ſe mota lancea v
tatur: quo facto eadē muſca que primo aſcendebat de
ſcendit ſine interruptione media: ⁊ p conſequēs tales
motus. ſ. aſcēſus muſce ⁊ deſcenſus non eēnt cōtrarij
quod tamen omnes negant. ¶ Reſpondeo ꝙ nō eſt
ſimile: quia in verſione ſphere non fit interruptio per
motum alterius ſpeciei a motu circulari ipſius ſphe
re: ſed in vertendo lanceam fit interruptio p motum
circularem alterius ſpeciei ab illis motibus rectis: et
hoc impedit ꝙ illi motus recti non continuantur. vn
de non poſſum vtere lanceā niſi ipſam mouēā vna cū
muſca motu circulari: et iō nō ē ſile hic ⁊ ibi. qđ clarū
ē ɔſyderāti. Sic ḡ ꝑ ɔ̄ rōnes ꝙ null⁹ mot⁹ motui cir
culari eſt contrarius. Ex quo concludo ꝙ motus cir-
cularis nulli corpori eſt violentus. nam ſi ſic tunc mo
tus naturalis illius corporis eſſet illi motui circula-
ri contrarius ⁊ hoc eſt contradicta. ¶ Sequitur ſecū
do ꝙ ſi motus circularis ineſt alicui corpori: ⁊ non in
eſt ei naturaliter: eſt ei impertinēs: ⁊ dicitur ei ineſſe pre
ter naturā: poſtꝗ non ſequit̃ ad illud corpus cum nō
ſit ei naturalis nec repugnat cū non inſit ei violenter
ſed tale dicitur alteri impertinēs quod nec ſequitur ad
ipſum nec ei repugnat. ¶ Sequitur tertio ꝙ cū quo-
libet motu motus circularis pōt miſceri: poſtꝗ nulli
motui eſt cōtrarius. Unde vn⁹ motus circularis cū
alio motu circulari poteſt miſceri: ſicut patz de motu
circulari ſolis qui mixtus eſt ex motu circulari eius
ab oriente in occidentē p meridiē ſuper polis mundi
⁊ ex motu circulari ab occidente in orientē p meridiē
ſup polis zodiaci. Similiter motus circularis poteſt
miſceri cū motu deorſum ſicut ſi aliqua terra deſcēde-
ret p arcū cuius ſemidiameter ſphere corruptibilium
eſſet chorda. ¶ Similiter poteſt miſceri cū motu ſur-
ſum ſicut ſi ignis aſcenderet p cōſimilē arcū. Sic au
tē non eſt de motibus rectis: quia motus ſurſū cū mo-
tu deorſum miſceri non poteſt.

Quantum ad ſecundum pono vnicā
concluſionē: ⁊ ſit iſta: preter quinq; corpa ſimplicia.
ſ. quatuor elemēta ⁊ quintā eſſentiā ſeu celum non eſt
ponendū ſextū corpus ſimplex diſtinctum ab eis ſpe-
cie. probat̃: nā ſi poneret̃: ipſum eſſet naturaliter mo-
bile p primū articulū prime queſtionis: ⁊ tunc vel eēt
naturaliter mobile motu recto vel circulari: vt patet
ex ſecundo eiuſdē prime queſtionis: ſi motu recto tūc
eſt eiuſdē ſpeciei cū corporibus elemētaribus ex eo ꝙ
illis motus rect⁹ ineſt naturaliter: ⁊ qa motus rectus
eſt motus ſimplex non poteſt naturaliter ineſſe pluri
bus corporibus diſtinctis ſpecie a corporibus elemē-
taribus. totū illud patet ex tertio articulo eiuſdē ꝑ-
me queſtionis. Si aūt eſt naturaliter mobile motu cir
culari tunc erit eiuſdē ſpeciei cū corpore celeſti: ex eo
ꝙ illi attribuitur motus circularis ſimplex: ⁊ idē mo
tus ſimplex ſecundum ſpeciē non poteſt ineſſe natura
liter pluribus diſtinctis corporibus ſecundum ſpeciē
ſic. ſ. ꝙ ſi ſit idem ſm ſpeciē ſpecialiſſimā nō poteſt na
turaliter ineſſe pluribus corporib⁹ ſimplicibus diſtin
ctis ſecundū ſpeciē ſpecialiſſimā: Si autē ſit idē ſcđm
ſpeciē ſubalternā non poteſt ineſſe naturaliter pluri-
bus corporibus ſimplicibus diſtinctis ſecundū ſpe-
ciē ſubalternam: nec ſic eſt idē ſecundū genus poteſt
ineſſe pluribus corporibus diſtinctis ſecundum gen⁹
nec poteſt dici ꝙ tale corpus eſſet mobile motu oppo
ſito motui circulari: cum oſtenſum ſit in primo articu
lo ꝙ nullus motus eſt contrarius motui circulari.

¶ Secundo ꝑſuadeť eadē concluſio ſic: in mūdo non ſunt niſi quinq; corpora regularia diſtincta ſpecie: qḋ bene videť eſſe nature miraculū: ideo etiā videtur ꝙ nō ſunt niſi quinq; corpora ſimplicia diſtincta ſpecie antecedens patet decimotertio elementorū euclidis ⁊ ſunt iſta diacedron exacedron icocedron octacedrō et tetracedron: primū. ſ. diacedron eſt ex duodecim baſibꝰ penthagonalibꝰ. Secundū aūt: ſcilicȝ exacedrō ſeu figura cubica eſt ex ſex baſibus quadratis. Tertiumvero. ſ. icocedron eſt viginti baſium triangularium Quartū autē. ſ. octacedron eſt octo baſiū triangulariū: Quintum vero. ſ. tetracedron ſiue pyramis eſt q̄tuor baſium triangulariū: conſequentia tenet teſtimonio antiquorū platonicorꝫ in quorū tēpore floruit geometria ſicut dicit Cōmētator: tertio huius qui poſuerunt tantum quinq; corpora mundi ſimplicia: ⁊ hec figurauerunt dictis quinq; figuris regularibus: vnde celo dederunt diacedron: quia ipſum eſt capax aliarū figurarū regulariū: ſicut patȝ ex decimoquinto elementorū euclidis: modo celū debet eſſe talis figure ꝙ ipſum cōmodiſſime poſſit alia capere cū ipſum contineat omnia: ⁊ quia ignis aſcendit in figura pyramidali dederunt igni figurā pyramidalē ſeu tetracedron: ⁊ quia aer in leuitate ⁊ motu aſſimilatur igni dederunt ei figuraȝ octacedron inter ceteras magis appropinquanteȝ ad figuram tetracedron: ⁊ quia aqua habet varios motus in partibus ſuis flexuoſos dederunt ei figuram icocedron ꝓpter multitudineȝ linearū ⁊ ſuperficierum ⁊ angulorū eius: ſed quia terra eſt corpus fixum ⁊ ſtabile centruȝ aliorū ideo dederunt ei figuraȝ exacedron ſeu figuraȝ cubicam que fixe iacet vbi ꝓijcitur et inepta eſt ad motum.

Ad rationes: principales: ad primam dico ꝙ non eſt ſimile de motu recto ⁊ circulari: quia ſicut dictum eſt motui recto bene eſt aliquis motus cōtrarius: motui autē circulari non. Et conſimili modo dicatur ad ſecunduȝ. ¶ Ad tertiam dico ꝙ nō poſſūt eſſe aliqua talia corpora quin ad minus ſint mobilia cū omne corpus naturale ſit naturaliter mobile ꝑ primū articulum prime queſtionis: ⁊ ideo ſi eſſent talia ipſa eſſent mobilia quero tunc quo motu: vel recto vł circulari ſicut arguebať primo ad concluſionem reſponſalē ad queſitū: ⁊ quicquid dicatur erūt vel de natura elemētari vel celeſti.

Quæſtio. IIII.

QVarto quæritur vtrū totalis mūdus aggregatus ex quinq; dictis corporibus ſimplicibus ſit vnum ens cōtinuum. videtur ꝙ ſic. dictorum corporum materie ſunt continue: ergo dicta corpora videntur eſſe continua ⁊ ꝑ conſequens totalis mūdus ex eis aggregatus videtur eſſe vnum ens continuum: antecedens ꝓbatur: quia ſi ad imaginationeȝ forme ſubſtantiales dictorum corporū corrūperentur materijs eorū remanentibus remaneret vna maſſa cōtinua. ſ. materia prima totalis que nō minus ante videtur fuiſſe continua recte ſicut paries qui anteq̄ in eo depingantur imagines diuerſorū animaliū ex nō cōtinuus non deſinit eſſe continuus ꝓpter talem picturā ſuꝑ eo factā: ſic ſi materia prīa totalis eſſet vna maſſa continua ablatis formis: non videtur diſcontinuari propter poſitioneȝ formarū in ipſa. ¶ Sed forte diceret aliquis: iſta ratio non probat ꝙ iſte mundꝰ inferior ſit continuus mundo ſuperiori ꝓpter hoc ꝙ mundus ſuperior. ſ. celū nō habet materiam. ⁊ ſi habȝ materiaȝ ſaltē illa nō eſt eiuſdē rationis cuȝ materia iſtorū inferiorū: licet bene videať probare aliqualiter mundū inferiorē totalē eſſe vnū continuū. Breuiter iſtud nō videť valere: quia celū habet materiā ⁊ cum hoc materiaȝ eiuſdē ratiōis cū materia iſtorū inferiorū. ¶ Primū probať primo auctoritate Ariſtotelis dicentis primo huius: ꝙ differt dicere celū ⁊ hoc celū: nā qui dicit celū dicit formā materie mixtā. i. cōpoſitū ex materia ⁊ forma. ¶ Confirmať idē auctoritate Cōmentatoris in tractatu ſuo de ſubſtantia orbis in principio: vbi dicit celum eſſe ex duabꝰ naturis: ſȝ nature dicunť ſecūdo phyſicorū materia ⁊ forma. ¶ Cōfirmať idē tertio. nā celū eſt vnū numero: ergo celū habet materiā: antecedēs notū eſt de ſe: ꝯſitia ꝓbať per Ariſt. quinto metaphyſice dicētē. ꝙ vnū numero ſūt quorū materia eſt vna. Confirmať idē quarto. nā Ariſto. primo huiꝰ volēs ꝓbare mundū tantū eſſe vnū dicit hoc eſſe ideo quia continet totalē materiā ꝑtinentē ad formā mundi: ⁊ ita nō reſtat alia materia ex qua poſſet fieri alter mundus.. Ecce quomodo contingit mundū habere materiā: ſed nō accipit mundū ſolū ꝓ iſto mundo inferiori: ſed ꝓ mundo totali cuius celum eſt principalior pars: ideo videť ꝙ concedat celū habere materiā. ¶ Confirmať idē quīto ſic. Nā. xij. metaphyſice dicit: in nō habētibus materiā: non eſt poſſibile eē plura indiuidua ſub vna ſpecie. ⁊ tū ī corpibꝰ celeſtibꝰ īueniūť plura īdiuidua ſub vna ſpecie q̄re videť ꝙ celū nō careat materia. ¶ Confirmať idē ſexto in celo repiť rarū ⁊ denſuȝ: ergo in celo eſt materia: antecedēs patet: per hoc quod dicitur in ſecundo huius ꝙ ſtella eſt denſior parte ſui orbis: conſequētia tenet per Ariſtotelē in tertio huius diffinientē rarū ⁊ denſū per habere materiā. vnde dicit hoc eſſe denſius quod ſub eq̄li vel minori extēſiōe habȝ plus de materia: hoc aūt rariꝰ qḋ ſub eq̄li vł maiori extēſiōe habȝ minꝰ de materia. ¶ Deinde ꝓbať ſcḋm. ſ. ꝙ habeat materiā eiuſdeȝ rationis cū materia iſtorū inferiorū: quia om̄is materia ſecundū ſe eſt potentia pura: ideo nulla materia ſecundū ſe differt ab alia ratione: conſequentia tenet: ꝑ hoc ꝙ differentia rationis eſt ꝑ formā ⁊ actū: ⁊ antecedens patet primo phyſicorū. ¶ Secūdo ad principale: terra eſt continua aq̄: ⁊ aqua aeri: ⁊ aer igni: ⁊ ignis orbi lune: et orbis lune: orbi mercurij: ⁊ ſic de alijs orbibus: ergo totalis mundus ex his aggregatus videtur eſſe vnū ens continuum: conſequētia tenet de ſe. antecedēs probať. primo: quia ſuperficies conuexa terre ⁊ concaua aque videnť eſſe vna ſuperficies: propter hoc ꝙ equaliter diſtant a cētro mundi omnino ex eadē parte cētri: quod patȝ ꝑ hoc ꝙ nullum eſt medium inter dictas ſuperficies. ¶ Et confirmať hoc ſecundo dicte ſuperficies ſunt equales: quia ſe habent ſicut locꝰ ⁊ locatū: locus aūt eſt equalis locato. ideo ſi dicte ſuperficies eſſent due: ⁊ nō vna: ſequitur ꝙ circa ideȝ centrū poſſent eſſe duo circuli equales: quod eſt impoſſibile ex tertio geometrie: conſequētia patet. ſi in dictis ſuperficiebus imaginemur periferias circulorum. Tertio ad principale auctoritate ⁊ teſtimonio Parmenidis ⁊ melliſi quorum opinionē recitat Ariſt. primo phyſicorū. ⁊ dicit ipſos dixiſſe omnia eē vnū: ⁊ credo ipſos non fuiſſe ita fatuos ꝙ hoc intellexiſſent ſic ꝙ ſor. et plato eēnt vnū: ⁊ ꝙ celū ⁊ terra eſſent vnū: nā hoc nullā videť habere ꝓbabilitatē: ideo videť ꝙ ipſi intellexerunt hoc ſic: quia omnia eēnt vnū continuuȝ modo

quo exprimitur in titulo queſtionis: nā hoc videt̄ quādā habere probabilitatem.

Oppoſitum arguitur. partes mundi diuerſis mouent̄ mot⁹: ergo nō ſunt adinuicē cōtinue: ↄ̄ñtia tenet nam in quinto metaphyſice dicit̄: cōtinuū eſt cuius motus eſt vnus: ideo ſi partes mundi eſſent continue: non poſſent moueri diuerſis motibus: antecedens patet: nam aqua mota ad vnam partē aer bene mouetur ad aliam. ſimiliter hoc idem patet de orbibus celeſtibus qui diuerſis mouētur motibus. ¶ In iſta queſtione erunt duo articuli. Primus erit iuxta materiam primi argumenti: vtrum. ſ. celū habeat materiam: et ſi ſic vtrū illa ſit eiuſdē rationis cū materia iſtorū inferiorū. Secundus articulus erit de queſito principali.

Quātum ad primum ſciēdum eſt primo ꝙ hoc nomen materia pluribus modis accipitur aliquando enim accipitur pro partibus quantitatiuis alicuius totius ſicut accipitur ſeptimo metaphyſice: et ſic non eſt dubiū quin celum habeat materiā. Secundo modo accipitur materia ꝓ ſubſtantia ſubiecta motui mō quo accipit̄ octauo metaphyſice: vbi dicitur ꝙ in omni eo quod mouetur neceſſe eſt imaginari materiā: et iterum ſic accipiendo materiā nō eſt dubiū quin celū habeat materiā vel ſit ipſummet materia. tertio modo accipitur materia pro ſubſtātia potentiali ex qua cū forma ſibi inherēte componitur ſubſtantia per ſe ſubſiſtens: et ſic accipiendo materiā dubium eſt vtrum celum talem habeat materiā: de qua dubitatione. Egidius et ſanctus Thomas in ſuis diuerſificantur opinionibus. vnde Egidius pro iſta dubitatione ponit tres concluſiones, quarū prima eſt ꝙ celū habet materiā. ſecunda concluſio ꝙ illa eſt eiuſdē rationis cū materia iſtorū inferiorū. tertia concluſio. hoc non obſtante celum non eſt generabile nec corruptibile. Primam ſuā concluſionem probat rationibus illis que poſite ſunt iuxta primū argumentū principale. Secundā autē probat ſi etiam ſi materia celi et materia iſtorū inferiorū nō eſſent eiuſdē rationis. tūc differrent ſpecie: quod eſt falſum: ex eo ꝙ materia ſecūdum ſe cū ſit pura potētia nullā determinat ſibi formā ꝑ quā poſſet differre ſpecie ab alia materia vel a quocunq̄ alio. Tertiam concluſionem probat ſic: tali materie celi nō eſt annexa priuatio: ergo licet ſit in celo non propter hoc ipſum eſt corruptibile: cōſequentia patet: antecedens probat per hoc ꝙ forma celi omnes alias formas continet virtualiter: quod patet ꝑ Ariſto. ſecundo de generatione dicentem: forme rerū ſūt in terminis: hoc intelligitur ꝙ in corporibus celeſtibus terminantibus mundum: et per conſequens materia habens formā celi non dicitur habere aliquā priuationem alicuius forme ſibi annexam cum includat eas virtualiter. ¶ Scd̄o arguit ſic: corruptio non eſt niſi ꝓpter gñationē alteri⁹ forme ad quā materia h̄z appetitū: modo nō eſt aliqua forma alia a forma celi ad quā materia celi habeat appetitum: et hoc ꝓpter excellentiam forme celeſtis exiſtētis in tali materia. ¶ Tertio arguit ſic: habens materiā nō eſt corruptibile niſi q: forma eius habet contrarium ſm̄ ſe vel ſecundum ſuas diſpoſitiōes naturales: modo forma celi nō h̄z contrariū aliquo iſtorū modorū: ideo nō obſtāte ꝙ celū habeat materiā eiuſdē rationis cū materia iſtorū inferiorū adhuc eſt incorruptibile et ingenerabile ex ꝯ opinionē Egidij. ¶ De iſta eadē dubitatiōe ſanctus Thomas h̄z aliā opinionē concordans bene cū Egidio in prima ſua concluſione. ſ. ꝙ celum h̄z materiā ſed diſcordat ab eo in ſecūda. Nā dicit licz celū habeat materiā: tñ illa nō eſt eiuſdē rationis cū materia iſtorū inferiorū: et hoc ꝓbat: nā aliter celū eſſet generabile et corruptibile ſicut iſta iferiora. ¶ Cōtra iſtos ambos pono concluſiones. Prima: in celo nō eſt materia tertio modo accipiendo materiam. ¶ Secūda concluſio ſpecialiter contra ſanctum Thomā: in celo non eſt materia differens ratione a materia iſtorū inferiorū. ¶ Tertia concluſio: celū circūſcripta intelligentia eſt vna ſimplex ſubſtātia corporea. ¶ Quarta concluſio: iſta ſubſtantia magis deb̄z dici forma q̄ materia. ¶ Prima concluſio ꝓbat̄: quia ſi in celo eſſet talis materia: etiā in celo eēt vna forma informās illā materiā ꝑter intelligentiā: et ita ꝙ celū circūſcripta intelligentia adhuc eēt cōpoſitum ex materia et vna forma alia ab intelligētia ſicut dicti doctores volūt: ſed hoc eſt falſum: q: tūc celū eſſet ex ſe mobile naturaliter circūſcripta intelligentia: qđ negaret Ariſto. conſequentia tenet per hoc quod haberet in ſe principium actiuum et paſſiuū mot⁹. ſ. materiā et formam adhuc circumſcripta intelligentia. ¶ Secūdo mot⁹ localis circularis eſt ſimplicior motib⁹ rectis: ergo etiam corpus mobile naturaliter motu circulari debet eſſe ſimplicius corporibus mobilibus motib⁹ rectis: ſed hoc non eſſet ſi celum ita eēt cōpoſitū ex materia et forma ſicut corpora elementaria naturaliter mobilia motibus rectis. ¶ Tertio. motor et mobilē debent eſſe proportionabilia: ſed motor celi eſt multo ſimplicior motoribus elementorū: ergo mobile. ſ. celum debet etiam eſſe ſimplicius ipſis elementis: ſed hoc non eſſet ſi eſſet compoſitū ex materia et forma: intelligētia circūſcripta. ¶ Quarto: ſi celū eſſet cōpoſitum ex materia et forma. ſequeretur ꝙ ipſum eſſet naturaliter generabile et corruptile: cuius oppoſitū ꝓbat Ariſtoteles primo ꝯ: ↄ̄ñtia patet ex eo ꝙ oē compoſitum ex materia et forma eſt corruptibile: vt patet primo phyſicorū. ¶ Secunda concluſio ꝓbatur per primam: q: ſi in celo non eſt materia: nec eſt ibi materia alterius rationis a materia iſtorū inferiorū. ¶ Secundo quia ſi in celo eſſet materia eiuſdē rationis cum materia iſtorum inferiorū tunc ſicut materia celi maxime appetit formam celi: ita etiam materia iſtorū iferiorū maxime appeteret eandē: ſed ipſam nunq̄ habere poſſet: et ſic aliquis eſſet appetitus fruſtra in materia eterno tp̄e: qđ eſt falſum. ¶ Tertia cōcluſio patet: q: ſi celū circūſcripta intelligētia nō eſt ſubſtantia ↄpoſita ex materia et forma: ſicut dicit prima concluſio: et tamen eſt ſubſtātia corporea ſicut notum eſt de ſe: oportet ꝙ ſit ſubſtantia ſimplex ſaltē ꝑ priuationē cōpoſitionis ex materia et forma: licet nō ꝑ priuationē cōpoſitiōis ex partibus quātitatiuis. ¶ Quarta ↄcluſio patet. ex eo ꝙ materia nulli⁹ eſt actiuitatis. celū aūt alicui⁹ ē actiuitatis: q: agit i iſta inferiora luīe et īfluētia: ḡ celū magis dz dici q̄ materia: nec ꝑ hoc opz ꝙ ſit nature intellectualis et īdiuiſibilis ſicut arguit ſctūs Thomas. nā dico ꝙ nō opz oēz actū ꝑ ſe ſubſiſtētē eē naturā itellectualē et īdiuiſibilē nec valuit illō qđ dicit Egidi⁹. ſ. ꝙ q̄uis celū ſit ↄpoſitū ex materia et forma: tñ q̄ materia illa eſt ſatiata forma celi quā h̄z ꝑꝑ ei⁹ nobilitatē ꝑꝑ hoc celū eſt incorruptibile: nā tunc multo plus materia hoīs deb̄z eē ſatiata forma hoīs: et per conſequēs homo eſſet incorruptibilis: nā forma hominis nobilior eſt q̄ illa forma celi quā ponit Egidi⁹ eē in celo ꝑter intelligētiā. Nec etiā valet illud qđ ipſe dicit ꝙ ideo celū non eſt incorruptibile: quia eius forma nō h̄z ↄ̄rium nec

ſecundũ ſe nec ſm ſuas diſpoſitiões naturales: nam ſi ſic: tunc ſubito talis forma reciperet in materia iſtoꝝ inferiorũ: q: hec materia iſtoꝝ inferioꝝ appeteret illã formã: cum ſecundum Egidiũ ſit eiuſdeꝫ rationis cuꝫ materia celi: que quidẽ materia celi appetit illam formã: nec hec materia iſtorũ inferiorũ habet contrariuꝫ illi forme. ideo ſtatim illaꝫ formã reciperet ſicut recepit lumen quod quideꝫ lumen etiaꝫ non habet contrarium in materia.

Quantum ad ſecundum articulum ſuppono primo ꝙ illa ſunt continua quorum vltima ſunt vnum per ſe. ⁊ ꝙ illa non ſunt continua quorũ vltima non ſunt vnum per ſe. ¶ Suppono ſecundo ꝙ illa que ſunt diuerſarum ſpecierum nec vnum eſt in potentia ad reliquum non faciunt vnum ſaltem per ſe licet bene per aggregationem eo modo quo exercitus dicitur vnus. ¶ Suppono tertio ꝙ cõtigua ſunt quorum vltima ſunt ſimul. ¶ Sed diceres: ſi hoc eſſet verum ſequitur ꝙ ſi eſſet aliqua virga cuius vna medietas eſſet arida ⁊ alia viua nõ eſſet ens vnum continuum ex eo ꝙ vltima ſuarũ medietatũ nõ facerent vnuꝫ per ſe: poſtq̃ eſſent diuerſarum ſpecierum. ¶ Reſpondeo concedendo conſequens ⁊ conſequentiã. ¶ Tũc ſit prima concluſio. quatuor elementa non ſunt adinuicem continua: ꝓbatur: quia eorum vltima non ſunt vnum: ergo non ſunt continua: conſequentia tenet per primaꝫ ſuppoſitionem: antecedens probatur: q: quatuor elementa diſtinguunt ſpecie ſicut dictum eſt in ſecunda queſtione: ergo vltima eorũ non faciunt vnum: conſequentia tenet ꝑ primam ſuppoſitioneꝫ. ¶ Scḋa concluſio: quatuor elementa bene ſunt contigua: ꝓbatur: quia eorum vltima ſunt ſimul: ergo ſunt contigua ↄ̃ntia tenet per tertiam ſuppoſitioneꝫ: antecedẽs pꝫ: quia inter aquã ⁊ terraꝫ nulla eſt diſtãtia: nec inter aerem ⁊ aquã nec inter aerẽ ⁊ igneꝫ. ¶ Tertia cõcluſio. mundus inferior eſt ↄtiguꝰ mũdo ſuperiori ⁊ non continuus. prima pars patet: quia eorum vltima ſunt ſimˀ ſecũda pars pꝫ: quia vltima eoꝝ nõ ſunt unũ cũ diſtinguant ſpecie vt dicebatur in ſcḋa queſtione. ¶ Quarta concluſio. orbes celeſtes non ſunt ſibi inuicẽ ↄtinui ſed contigui. prima pars pꝫ: q: diuerſis mouent motibus: patet hoc clare de octaua ſphera ⁊ de ſphera ſaturni ⁊ de alijs ſpheris: ſimiliter ⁊ hoc ↄcedunt omes aſtronomi: ſi aũt eſſẽt cõtinui vnus moueretur ad motũ alterius ex eo ꝙ ↄtinuorũ vnus eſt motus. ſecunda pars patet ex eo ꝙ vltima orbiũ ſupcœleſtium ſunt ſimul: ergo ſunt contigui: ↄſequentia tenet per tertiaꝫ ſuppoſitionẽ: añs patet ex eo ꝙ nulla eſt diſtantia inter vltima orbiũ celeſtium: ⁊ hoc inter vltima ſm que ſunt immediati.

Ad rationes: ad primam. omniũ corporum mundi materie ſunt continue ⁊c. nego antecedens: ad probationem dico ꝙ licet totalis maſſa prime materie eſſet vnuꝫ ens continuũ omnibus formis ſubſtantialibus ablatis: ipſa tamen deſinit eẽ ↄtinua propter poſitionẽ formarũ ſubſtantialiũ in ipſa: nam ꝓpter illas non omnium in mundo immediatorũ vltima ſũt vnũ: nec eſt ſimile de pariete reſpectu imaginũ depictaruꝫ in ipſo ⁊ materia prima reſpectu formarũ ſubſtantialiũ exiſtentiũ in ipſa: q: portio materie prīe cũ forma ſubſtantiali facit vnũ ens qḋ eſt ꝑ ſe vnũ: ſic aũt nõ facit portio parietis cũ imagine ſup eã depicta ſed vnũ per accidens. Et quantũ eſt de obiectione poſita iuxta primũ argumentũ dico: ꝙ licet res mundi inferioris eſſent continue ſicut tamen non ſunt: adhuc mundus inferior non eſſet continuus mũdo ſuperiori quia in mundo ſuperiori non eſt materia: ſed quando ꝓbatur primo auctoritate Ariſtotelis primo huius: qui dicit celum dicit formaꝫ ⁊c. dico ꝙ hic non loquebatur ex intentione ſed diſputatiue arguendo ad partem falſam. Et ad ſecundum dico ꝙ Cõmẽtator in loco preallegato accipit celũ pro aggregato ex orbe et intelligentia mouente appropriata orbi: ⁊ ſic celũ eſt cõpoſituꝫ ex duabus naturis. i. ex motore ⁊ mobili: cũ quo tamen ſtat ꝙ quelibet dictarũ naturarũ eſt ſubſtãtia ſimplex. ¶ Ad tertiũ vnum numero ſunt ⁊c. dico ꝙ Ariſtoteles accipit materiaꝫ improprie ſcilicet ꝓ re pro qua termini ſupponunt: ita ꝙ de illis terminis verificatur vnum in numero. quorũ materia eſt vna. i. qui ſupponunt pro eadem re: ſic enim bene cõceduntˀ ꝙ ſortes ⁊ homo ſcribens ſunt vnum ⁊ idem numero. ¶ Ad quartũ dico ꝙ Ariſtoteles ibi ꝑ materiam mũdi intelligit corpora ſimplicia. ſ. quatuor elementa et celuꝫ: ⁊ non tamen materiaꝫ ex qua cuꝫ forma ſubſtantiali ſibi inherente fit vnum per ſe: ⁊ per formam mũdi intẽdebat ordinem iſtoruꝫ corporuꝫ ſimpliciuꝫ vel ipſam primam cauſaꝫ. ¶ Ad quintum dico ꝙ Ariſtoteles hoc intellexit ſic: ꝙ in ſubſtantijs non habentibus materiam: id eſt partes quantitatiuas non ſunt plura indiuidua ſub vna ſpecie: ita ꝙ capit ibi materiaꝫ pro partibus quantitatiuis: ⁊ non capit materiaꝫ pro materia tertio modo dicta. ¶ Sed notandum ꝙ dicta auctoritas ſic intellecta non eſt concedenda ſecundum fideꝫ noſtram ⁊ veritatem: quia deus poſſet facere tot angelos quot vellet omnino eiuſdẽ ſpeciei licet non haberent partes quantitatiuas. ¶ Ad ſextũ dico ꝙ in celo eſt bene raritas ⁊ denſitas. non tamen eiuſdem rationis cum raritate ⁊ denſitate iſtorum inferiorum: quia corpora iſtã inferiora dicuntur rara vel denſa ex eo ꝙ habent minus vel plus de materia prima ſub equali extenſione: ſed partes celi dicũtur rare vel denſe: quia habent plus vel minus de ſubſtantia celeſti ſub equali extenſione. vnde ſtella habꝫ plus de ſubſtantia celeſti q̃ vna alia maſſa celi ſibi ꝓpinqua ⁊ equalis que non eſt ſtella. ⁊ propter hoc dicitur denſior. pars autem propinquior dicitur rarior. ¶ Deinde quando ꝓbatur ꝙ celum habet materiaꝫ eiuſdeꝫ rationis: dico ꝙ hoc eſſet bene verum ſi celum haberet materiã ꝓpter hoc ꝙ nulla materia ſm ſe ab alia differt ratione modo celum non habet materiam ſicut dictuꝫ eſt. ¶ Ad ſecundũ principale dico. ꝙ ſupficies cõuexa terre ⁊ concaua aque nõ ſunt quid vnuꝫ per ſe: quia ſunt diuerſarum ſpecierum. Ad probationem equaliter diſtãt a centro mundi: nego: quia ſupficies cõcaua aque plus diſtat: vnde imaginor ꝙ q̄libꝫ dictarũ ſupficierũ eſt diuiſibilis ſecundũ ꝓfunditateꝫ et non indiuiſibilis ſicut alij imaginãt. Et qñ dicebatur nullũ eſt mediũ inter dictas ſupficies: ergo equaliter diſtant a medio mundi: conſequentia nõ valet. Ad ↄ̃firmationẽ dicte ſupficies ſunt equales: nego ⁊ quãdo dicebatur locus eſt equalis locato. dico ꝙ ſi illa auctoritas eſt vera oportet ipſaꝫ bene gloſſare vt dictuꝫ eſt quarto phyſicorum. Et ideo quãdo Ariſtoteles dicit locum eſſe equalem locato intelligit q̃tuꝫ ad continentiam. i. q̃tum eſt locatum tantũ preciſe eius locus capit ⁊ continet. ¶ Ad tertiuꝫ principale dico ꝙ parmenides ⁊ meliſſus fuerũt illius opinionis ideo negentur.

Quæſtio. V.

QVinto quæritur vtrū mundus ſit perfectus. & arguit̄ primo ꝙ non: quia illud non eſt perfectum cui poteſt fieri additio: ſed mundo poteſt fieri additio: ergo &c. maior eſt nota: nam Ariſtoteles in litera ꝓpter hoc concedit lineam circularem eē perfectam: quia ſibi non poteſt fieri additio: & lineã rectam eſſe imperfectam: quia ſibi poteſt fieri additio: minor patet: quia per potentiam ſupernaturalē vltra iſtū mundum poſſet fieri de nouo vnus orbis vl terior: & per potentiam naturalē poteſt fieri mundus perfectior: quia poteſt de nouo generari naturaliter aliquis homo ex cuius additione mūdus videtur fieri pfectior ꝗ̄ erat anꝫ. ¶ Scḋo: mūdꝰ multas īcludit imperfectiones & defectuoſitates: ergo mundus non eſt perfectus. conſequentia tenet: nam in mundo ſunt multa monſtra & multa fiunt mala que ſunt quidã defectus: ſed hoc videtur mundo imperfectionem arguere. ¶ Tertio mundus eſt perfectior vna vice ꝗ̄ alia: ergo aliquando eſt imperfectus: patet conſequentia: nam tunc deficit ſibi aliqua perfectio quã alias habuit: antecedens patet: quia aliquando ſunt plura indiuidua de vna perfecta ſpecie ꝗ̄ conſueuerūt eſſe: ſicut plures homines vel plures equi: & etiam aliquando eſt perfectior conſtellatio: & aliquando imperfectior: propter quod mundus videtur eſſe aliquando perfectior: aliquando minus perfectus. ¶ Quarto. mundus non eſt ens: ergo non eſt quid perfectum: conſequentia tenet: antecedens probatur: quia vel eſſet ſubſtantia vel accidens: non ſubſtantia: quia mundus eſt quoddam aggregatum ex omnibus ſubſtantijs et omnibus accidentibus: tale autem non eſt ſubſtantia ſolum: etiā tale non eſt accidens ſolum.

Oppoſitum vult Ariſtoteles. ¶ In iſta queſtione primo ponā quaſdã diſtinctiones. ſecūdo concluſiones. tertio aliqua dubia.

Prima diſtinctio mundus accipitur quatuor modis. vno modo pro aggregato ex deo & intelligentijs & omnibus alijs rebus: & ſic mundus dicitur eſſe vniuerſitas entium. Secūdo modo accipitur mūdus ꝓ aggregato ex omnibus rebus excepto deo. Tertio modo accipitur mūdus pro aggregato ex omnibus exceptis intelligentijs & deo: & ſic accipitur in tractatu de ſphera vbi mundus diuiditur in mundum ſuperiorem & inferiorē. Quarto modo accipitur mūdus pro aggregato ex omnibus infra concauū orbis lune: & ſic accipitur primo meteororum: vbi dicitur: neceſſe eſt mundum inferiorem eſſe continuum id eſt contiguum lationibus ſuperioribus vt eius tota virtus gubernetur inde. Accipiendo mundū primo modo eſt perfectior mundo accepto ſecundo modo: & mūdus acceptus ſecundo modo eſt perfectior mundo accepto tertio modo: & ſic conſequenter. ¶ Secunda diſtinctio eſt: perfectū dicitur dupliciter ſcilicet ſimpliciter & ſecundū quid. perfectū ſimpliciter dicitur de quo hoc nomen perfectū eſt affirmatiue verificabile ſine additamēto vt dicendo hoc eſt perfectū. Perfectū vero ſcḋꝫ quid dicitur de quo eſt verificabile hoc nomē perfectū cū additione ſicut dicendo hic eſt pfectꝰ hō: brunellus eſt pfectus aſinus. Iſta diſtinctio pꝫ quinto metaphyſice. vbi dicitur ꝙ quoddā eſt pfectū in genere: & quoddā eſt perfectū extra genꝰ: & p pfectū in gñe intelligit pfectū ſecundū qd: & p pfectū extra genus intelligit perfectū ſimpliciter. ¶ Et eſt ſciendū ꝙ ad hoc ꝙ aliquid dicatur pfectū ſimpliciter requiritur ꝙ nihil ſibi deficiat nec ei poſſit fieri additio nec aliquid ſit perfectius eo: nec poſſit eſſe: Ecce quatuor cōditiones requiſitas ad pfectionē ſimpliciter. ¶ Tertia diſtinctio: perfectū ſecundū quid ſeu in genere dicitur dupliciter: ſcilicet quoddam ſubſtantiale & quoddā accidentale: ſubſtantiale eſt de quo eſt verificabile hoc nomē pfectū cū additamento de pḋicamento ſubſtantie: ſicut dicendo ſor. eſt pfectus hō. Sed perfectū accidentale dicit̄ de quo eſt verificabile hoc nomē pfectū cū additamento de pḋicamento accidentis vt dicendo ſor. eſt pfectus lector: mundus eſt pfecta magnitudo. Et iſtud poſſet ſub diuidi ſecūdū genera predicamentorum accidentium. ¶ Quarta diſtinctio ꝙ corpus poteſt dici vnum: vel ſimpliciter: vel aggregatione.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio. Accipiendo mundū primo modo mundus eſt perfectus ſimpliciter: ꝓbat̄ ex qd nominis pfecti ſimpliciter. ¶ Cōfirmat̄. qr ſic accipiēdo mūdū includit deū q eſt ens pfectū ſimpliciter: mō totū nō eſt minoris pfectionis ꝗ̄ ſua ps. ¶ Scḋa ꝯcluſio. accipiendo mūdū in alijs tribus acceptiōibus vltimis ipſe nō eſt pfectus ſimpliciter: ꝓbat̄: qa ſic accipiēdo: aliqd eſt eo pfectiꝰ: puta deꝰ: ſꝫ ſi eēt pfectꝰ ſimplr ſic accipiendo mūdū nihil deberet eē eo pfectius ſicut patet ex qd nominis pfecti ſimpliciter. ¶ Tertia ꝯcluſio. ſic accipiēdo mūdū. ſ. ſcḋo tertio & q̄rto modis: mūdus ē pfectus ſm qd. i. mūdꝰ eſt pfectꝰ mūdꝰ: ꝓbat̄: qa nihil deficit ei de ptinētibꝰ ad pfectionē mundi: hoc ꝓbat̄ ꝗ̄tum ex parte corporū ſimpliciū diſtinctorū ſpecie: quia non ſunt niſi quinꝙ corpora ſimplicia ſpecie diſtincta ſicut ꝓbatur in tertia queſtione: modo nullum iſtorum deficit mundo. Iſtã concluſionē Ariſtote. principaliter intēdit in primo tractatu huiꝰ. ¶ Quarta concluſio. mūdus eſt pfecta magnitudo: ꝓbat̄: qr eſt diuiſibilis ſecundū oēm dimēſionē. ſ. tā ſm longitudinem ꝗ̄ latitudinē ꝗ̄ profunditatē & nō ſunt plures dimenſiones ſecundū ſpeciem ſicut patet per Ariſto. in litera. ¶ Quinta cōcluſio. mundus eſt corpus vnū loq̄ndo de vnitate aggregatiōis: & nō de vnitate dicta ſimpliciter. vnde mundus non eſt corpus vnū ſimpliciter ſicut eſt ſortes vel plato. ſicut ꝓbauit quarta ratio: ſed bene eſt corpꝰ vnū aggregatione multarū rerū adinuicem.

Quātum ad tertium dubitatur. vtrū accipiendo mundum primo modo. ſit perfectior deo. ꝓbatur ꝙ ſic: quia mūdus primo modo acceptus continet pfectionem dei & cum hoc perfectionē multarū aliarū rerū. ¶ Secundo dubitat̄. videt̄ ꝙ mūdus nō ſit diuiſibilis ſecundū oēm dimenſionē: quia non eſt diuiſibilis ſecūdū dimēſionē illiꝰ ligni vel illiꝰ lapidis. ¶ Tertio dubitat̄ ex ꝗ̄ mūdus eſt diuiſibilis ſm oēm dimenſionē: penes quã ergo diametrū mundi cū ſit ſphericū debet capi eius longitudo: & penes quã latitudo: & penes quã ꝓfunditas: & illud non ſolum dubium eſt de mundo verū etiam de quocūꝙ alio corpore ſpherico. ¶ Ad primū dico: ꝙ accipiendo mundū primo modo non eſt perfectior deo: & vlteriꝰ dico: ꝙ mundus primo modo acceptus non includit ampliorem perfectionem ꝗ̄ deus ex eo ꝙ cuiuſlibet entis perfectionem includit deus. ¶ Ad ſecundum concedo ꝙ mundus non eſt diuiſibilis ſecundum omnem dimenſ

ſionem: ſecundū numerū: tamē eſt bene diuiſibilis ſecundū omnē dimenſionē: ſecundum ſpeciem que non ſunt niſi tres. ſ. longitudo latitudo ⁊ profunditas: ex eo ꝙ nō poſſunt eſſe plures linee interſecātes ſe in aliquo corpore ad angulos rectos ⁊ penes vnā illarū linearū ſic ſe interſecantiū capitur longitudo: ⁊ penes aliā latitudo: ⁊ penes aliam ꝓfunditas. ¶ Ad tertiū dico ꝙ diameter in corpore ſpherico mēſurans longitudinē poteſt accipi ad placitū menſurantis ex ꝗ oēs diametri corporis ſpherici ſunt equales: ſed ſic nō eſt in corpore non ſpherico: et ideo ibi diameter menſurans longitudinem non accipitur ad placitum menſurantis.

Ad rationes. ad primam: mundo poſſet fieri additio. dico ꝙ non pertinens ad perfectionē mundi eſſentialem: ⁊ quando dicebatur: deus poſſet apponere vnum orbem: dicendum eſt ꝙ non. ⁊ hoc ꝓpter immutabilitatem voluntatis diuine: ita diceret Ariſtoteles: ſed tamen ſecundum fidem ⁊ rei veritatem concedendum eſt ꝙ deus valde bene poſſet facere mundum perfectiorem: immo pōt facere vnū aliū mundū vel duos vel tres vel quot vellet: ⁊ quando dicebatur videtur ꝙ per potentiā naturalem poſſet fieri perfectior ſicut ſi aliquis homo de nouo generetur dico ꝙ non propter hoc fieret perfectior perfectione eſſentiali licet bene accidentali. ¶ Ad ſecundam: dico ꝙ ex hoc ꝙ in mundo ſunt monſtra et defectuoſitates per talia non arguitur mundi imperfectio: ſed magis perfectio. vnde ſi omnia in mundo eſſent eque perfecta non eſſet tanta pulchritudo mundi ſicut modo eſt: aliquibus exiſtentibus perfectis: aliquibus defectuoſis. vnde maior pulchritudo ⁊ decor domꝰ eſt parietes diuerſis coloribus ⁊ imaginibus eſſe depictos vt ꝙ hic ſit depicta figura leonis hic capre ꝙ̄ ſi omnes parietes conſimili colore eſſent colorati ⁊ conſimilibus imaginibus depicti. ¶ Ad tertiam: dico ꝙ eſt bene perfectior vna vice ꝙ̄ alia perfectione accidētali ⁊ non eſſentiali. Quarta ratio ſoluta eſt ex quinta concluſione.

Quæſtio. VI.

LOquēdum eſt modo de finitate ⁊ infinitate mundi poſt ꝙ̄ locutum eſt de perfectione mūdi: gratia cuius volo tractare aliquas queſtiones. primo vtrū poſſit eē aliqđ corpꝰ infinitum immobile. arguit ꝙ ſic ſi vnum oppoſitorum eſt in natura ⁊ reliquum: ſed corpus mobile finitū eſt in natura ⁊ ei opponitur corpus infinitum immobile: ergo ⁊c. ¶ Secundo quia extra celum de facto eſt ſpatiū infinitum immobile: quia aliter non poteſt imaginari quid ſit extra mundum ⁊ illud ſpatiū videtur eſſe corpus cū ſit longum latum ⁊ profundum. ¶ Tertio infinitum dicitur quod totum occupat: ſed tale corpus de facto eſt. ſ. mundus. ⁊ cum hoc ipſe eſt immobilis: quia non videtur ad quā differentiā poſitionis poſſet moueri ex quo totum occupat.

Oppoſitum arguitur. omne corpus eſt naturaliter mobile ſicut prius probatur: ideo non eſt aliquod corpus immobile: ⁊ per conſequens nec infinitum immobile. Secundo naꝫ tale corpus eſſet fruſtra: cum nullam haberet operationem neqꝫ motum.

¶ Pro ſolutiōe huius queſtionis ⁊ ſequentiū preſupponuntur dicta circa iſtā materiā de infinito in tertio phyſicorum

Tunc ſit prima cōcluſio. nullū corpꝰ infinitū ſimplex eſt imobile: ꝓbatur q2 illa non ſunt niſi quinqꝫ ſm ſpeciē ex ꝓcedētibus. ſ. quatuor elemēta ⁊ celū: mō quodlibet eorū eſt mobile: elemēta quidē motibus rectis celum autē motu circulari: ſecundo naꝫ ſi aliquod corpus naturale ſimplex eſſet infinitū eiuſ locus eius naturalis eſſet infinitus: cū locus debeat eē equalis locato: ſed hoc eſt impoſſibile: primo: quia periret ſurſū ⁊ deorſū: nā in infinito nō eſt mediū nec extremū: ⁊ tn̄ ſurſū ⁊ deorſū ſunt extrema ⁊ medium et ſic non eſſent amplius diuerſi motus naturales diuerſorū ſimplicium ex eo ꝙ motus ſimpliciū ſaltē elementorū ſunt naturaliter ſurſum ⁊ deorſum modo tales motꝰ nō eſſent ſi nō eſſet ſurſum ⁊ deorſum. ¶ Confirmatur: quia ſequeretur ꝙ lapis vel gleba terre ſi eſſet in illo loco infinito vel vbiqꝫ moueretur vel vbiqꝫ deſceret. quod nō apparet verū: ꝯſequētia pꝫ: q2 totꝰ locus corporis naturalis debet eſſe conſimilis. ideo dicitur quarto phyſicorū ꝙ idē eſt locus totius ⁊ ptis. Si aūt locus infinitus eſſet totus cōſimilis nature: nō eſſet ratio quare aliquod corpus poſitū in eo moueretur magis vel quieſceret magis in vna parte ꝙ̄ in alia ideo vel vbiqꝫ moueretur vel vbiqꝫ quieſceret qđ erat ꝓbandū. ¶ Tertio arguitur de concluſione ſic. nā ſeq̄retur ꝙ tale corpꝰ infinitū ſimplex imobile nec haberet locū naturalē nec violentū: conſequēs eſt falſū ex eo ꝙ omne corpꝰ ſimplex poſt ꝙ̄ ē mobile naturaliter ſicut prius ꝓbatū eſt. habet aliquē locū naturalē ad quē vꝉ in quo eſt naturaliter mobile. ꝯñia pꝫ. q2 locus eſt extrinſece continens locatū: modo impoſſibile eſt ꝙ vnū infinitū contineatur ab alio. ergo per impoſſibile eēt tale corpus ſimplex infinitū contineri ab aliquo loco naturali vel violēto. ¶ Quarto illud corpus ſimplex infinitū imobile vel nec eſſet graue nec leue vel eſſet graue vel leue: ſi dicatur primum tunc vel eſſet celum et per conſequens non imobile. vnde videmus celum moueri ab oriente in occidentē. etiā ex alio: nam tunc illud corpus totum occuparet. ⁊ ſic nullū eſſet graue nec leue quod eſt falſum. Si autē dicatur ꝙ illud corpus eſſet graue: ſic nullū eſſet leue: ſi autem eſſet leue tunc nullum eſſet graue: conſequentie patent per hoc ꝙ illud corpus totum ſpatiū occuparet ⁊ ſic non permitteret ſecum aliquod aliud corpus. Si autem diceretur ꝙ vna eius pars eſſet grauis. ⁊ alia leuis: hoc non valet. nam tunc illud corpus eſſet compoſitum ⁊ non ſimplex: nec etiam poſſet dici quā proportionem haberet pars grauis ad partem leuē vel ad partem ꝙ̄ nec eſt grauis nec leuis. ¶ Secunda concluſio. nullū eſt corpus infinitum compoſitum ex ſimplicibus imobile: probatur: naꝫ omne corpus cōpoſitū ſeu mixtum ex ſimplicibus eſt mobile motu elemēti vel elementorū cuius vel quorū qualitates motiue dominātur in ipſo: ſicut oſtenſū eſt in prima parte huiꝰ: ergo nullum tale eſt imobile: nec etiā aliquod tale eſt infinitū: quia vel eſſet compoſitū ex corporibus ſimplicibꝰ infinitis ſecundū multitudinē vel finitis: ſi infinitis tunc alicuius rei naturalis eſſent principia infinita: quod improbatum eſt primo phyſicorū per Ariſtotelem contra anaxagoram. nec poteſt dici ꝙ illud corpus infinitum ſit compoſitum ex corporibus ſimplicibus finitis ſecundū multitudinem: quia hoc nō poſſet eſſe niſi vnū illorū corporū ſimpliciū eſſet infinitū: modo hoc eſt falſum: ſecūdū ꝙ dixit prima ꝯcluſio.

¶ Tertia concluſio. nullum eſt corpus infinitũ immobile: probatur: omne corpus vel eſt ſimplex vel compoſitum ex ſimplicibus: ſi eſt ſimplex ſic eſt mobile: ꝑ primam concluſionem. ſi eſt compoſitum ex ſimplicibus adhuc eſt mobile per ſecundã: ſecundo ſicut nullum eſt incorporeum quin ipſum ſit motiuũ ita videtur ꝓportiõaliter corporeũ quĩ ipʒ ſit mobile. ¶ Quarta concluſio reſponſalis ad queſtionem. nullũ poteſt eſſe corpus infinitum immobile: probatur: quia tale ſi produceretur in eẽ oporteret ꝙ eſſet ſimplex vel cõpoſitum: quodcunqʒ diceretur ipʒ eẽt mobile. Diceres tu: nonne deus poteſt facere vnũ tale corpus. dico ꝙ non: nã poſito ꝙ faceret vnũ corpus q̃tũlibet magnũ adhuc ipſo facto non eſſet immobile: quia deus ſicut ipſũ fecit ſic poteſt ipſũ mouere.

Ad rationes: ad primam ſi vnum oppoſitorum ⁊c. dico ꝙ non oportet de oppoſitis adinuicem priuatiue qualiter opponitur adinuicem finitum mobile ⁊ infinitum immobile. ¶ Ad ſecundam extra celum de facto eſt ſpatium infinitum. nego: ſed de hoc videbitur poſtea diffuſius. ¶ Ad tertiam infinitum dicitur quod totum occupat: concedo: ſic occupat totum ⁊ verum ⁊ imaginatum. modo hoc nego de mundo: nam licet occupet totum ſpatium verum: nõ tamen totum imaginatum vel imaginabile: nã licet extra mundum non ſit aliquod ſpatium verum: tamẽ bñ poſſumus imaginari ibi aliqđ eſſe. ⁊ hec de q̃ſtiõe.

Quæſtio. VII

SEcundo circa finitatẽ et infinitatem mundi queritur vtrum poſſit eſſe aliquod corpus infinitum mobile circulariter ⁊ videtur ꝙ ſic mouens infinitum debet habere mobile infinitum: ſed primum mouens eſt infinitum: patet octauo phyſicorum: ideo primũ mobile ſibi correſpondens debet eſſe infinitum: ſed primum mobile eſt mobile motu circulari in eodem octauo phyſico. quia ibidẽ dicit primũ motũ eſſe circularem ⁊ illũ eſſe primi mobilis: ideo nõ ſolũ videtur eſſe poſſibile: immo de facto videtur eſſe corpus infinitũ mobile circulariter: maior probatur quia ſi motor eſſet infinitus ⁊ mobile finitum virtus mouentis excederet ſine ꝓportione virtutẽ mobilis: et per conſequens moueret ipſũ in nõ tẽpore ſiue in inſtanti: qđ eſt impoſſibile. ¶ Secundo. in infinitum paruum corpus eſt mobile circulariter. ideo videtur ꝙ etiam in infinitũ magnũ corpus ſit mobile circulariter: ⁊ ꝑ ꝯſequens infinitũ: conſequẽtia videtur tenere a ſimili: antecedẽs ꝓbatur: quia medietas celi eſt mobilis circulariter ⁊ medietas medietatis eiuſdẽ: ⁊ ſic in infinitũ deſcẽdendo. ¶ Tertio. ſi poſſibile eẽt eẽ corpꝰ infinitũ mobile circulariter: hoc videretur eẽ ideo ꝙ infinita velocitas nõ põt eẽ in tpe finito vt arguit Ariſt. ſed hoc eſt falſũ: ꝓbatur ſic: infinita tarditas poteſt eẽ in tẽpore finito: immo de facto eſt: ergo ſimiliter infinita velocitas poteſt in tempore finito: conſequentia videtur tenere a ſimili: nam ſimile videtur eſſe. quantũ ad hoc de tarditate ⁊ velocitate: antecedens ꝓbatur: nã partes circũferentiales mole ſabu mouentur aliqua tarditate ⁊ aliqua verſus centrũ in duplo tardius: ⁊ alie adhuc verſus centrum in quadruplo tardius ⁊ ſic in infinitum: ideo de facto in infinitũ tarde mouetur aliqua pars: ⁊ hoc in tpe finito.

Oppoſitũ dicit Ariſtoteles. In iſta queſtione. primo premittenda ſunt duo. ¶ Secundo ponende ſunt concluſiones.

De primo ſciendum eſt ꝙ dupliciter dicitur impoſſibile: ſcilicet ſimpliciter ⁊ ſecundum quid impoſſibile ſimpliciter dicitur quod nec eſt nec poteſt eſſe per aliquam potentiam ſiue naturalem ſiue ſupernaturalem: impoſſibile autem ſecundum quid dicitur quod non poteſt eſſe per aliquam potentiam naturalem licet bene ſupernaturalem. ¶ Secundo ſciendum ꝙ infinitũ corpus eſſe mobile circulariter põt imaginari vno modo: ꝙ ſit vnius orbis qui moueatur aliqua velocitate: ⁊ ſupra illũ ſit vnus alius duplus ad primum qui moueatur in duplo tardius primo: ⁊ deinde ſit vnus alius puta tertius duplus ad ſecundũ qui moueatur in duplo tardius ſecundo: ⁊ ſic in infinitum aſcendendo continue ſecundum proportionem duplam in quantitate orbium ⁊ tarditate motus eorundem: ſcđo mõ ꝙ ſit vnus orbis qui moueatur velocitate finita: ⁊ ſuper illum ſit duplus ad primũ dupla velocitate motus: ⁊ ſuper illum ſit duplus ad ſecundum dupla velocitate motus ad velocitatem ſecundi ⁊ ſic aſcendendo ſecundum proportionem duplam in quantitate orbium ⁊ in velocitate motuũ eorũdẽ. tertio ꝙ ſit vnũ corpus circulare ⁊ in infinitũ ꝓtenſũ vndiqʒ mobile motu circulari: recte ſi imaginaremur vltimũ celum eſſe in infinitũ protenſũ ⁊ cũ hoc moueri circulariter.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio. infinitum corpus mobile circulariter primo vel ſecundo modo eſſe naturaliter eſt impoſſibile probatur: quia non eſt aliqua potentia naturalis que ſic poſſet facere infinitos orbes vnum ſuper aliũ: nec etiam infiniti tales ſunt: cum probatũ ſit in ſecundo metaphyſice ꝙ in eſſentialiter ordinatis non proceditur in infinitũ: quales eſſent tales orbes ſic ordinati. ¶ Secunda concluſio. infinitum corpus mobile circulariter primo ⁊ ſecundo modo poteſt eẽ ſupernaturaliter: ꝓbatur: nam aliquantũ corpus mobile motu circulari põt eſſe imo de facto eſt ⁊ duplũ ad illud mobile circulariter põt eſſe per potentiã diuinã: ⁊ ſic vlteriꝰ ſine ſtatu. ideo infinitum corpus circulariter mobile ꝑ potentiam diuinã poteſt eſſe. antecedẽs quilibet catholicus habet concedere. conſequẽtia patet ꝑ expoſitionẽ huius termini infinitũ tenti ſyncathegorematice in quantitatibus continuis. ¶ Tertia concluſio eſt ꝙ infinitũ corpus circulariter mobile primo vel ſecundo modo eẽ eſt impoſſibile qualitercũqʒ accipiatur impoſſibile: nã ſi eſſet poſſibile ꝙ infiniti tales orbes de facto eẽnt: ipſi poſſent adinuicẽ continuari: ⁊ ſic fieret ex eis vnũ infinitũ circulariter mobile tertio mõ: ſed eſſe tale eſt impoſſibile ſimpliciter ſicut ſtatim ꝓbabitur. ¶ Quarta concluſio. ſi eſſet corpus infinitum circulariter motum tertio modo: ipſum haberet centrũ iſta concluſio probatur per diffinitionem motus circularis poſitam in prima parte huius: dicebatur enĩ ꝙ circulariter moueri eſt moueri circa centrũ: et hoc abſqʒ participatione aſcenſus vel deſcenſus: ſi talis motus circularis eſt ſimplex. ¶ Quinta concluſio. ſi eſſet corpus infinitum circulariter motum tertio modo ipſum non haberet cẽtrum: probatur: quia centrum corporis dicitur medium illius corporis ſecũdũ equidiſtantiã ad extremitates: modo in tali infinito non eſſent extremitates: ideo nõ eſſet tale mediũ. vn-

de ſi eſſet ſpatiū infinitū vſquaqꝫ qua ratiōe hic pari
ſius eſſet centrū vel mediū illius eadē ratiōe in roma
vel vbicūqꝫ placeret ſignare eēt centrū eiuſdē. ¶ Sꝫ
iuxta hoc dubitaꝛ: quia dicit Ariſtote. in ſecūdo me-
taphyſice ꝙ infiniti ſi eſſet q̄libet ps eēt media: ⁊ hic
in p̄io hui⁹ dicit ꝙ nō. Iſta duo dicta poſſūt concor-
dari diſtinguendo de medio: ꝙ mediū in aliq̄ cōtinuo
dicitꝛ vno mō negatiue: q: nō eſt extremū imo aliquid
eſt vltra ⁊ aliquid citra: ⁊ ſic quelibet ps infiniti ſi eēt
eēt media: alio mō dr̄ mediū poſitiue per equidiſtan-
tiaꝫ ab extremis: ⁊ ſic non eēt mediū corporis infiniti.
¶ Ex dictis bene concluditur ꝙ impoſſibile eſt eē cor-
pus infinitū circulariter motū. Et iſta ſit ſexta cōclu-
ſio: quā Ariſto. multipliciter probat in litera. p̄mo
ſic: q: ſi eſſet poſſibile eſſe corpus infinitū circulariter
motū tūc eēt poſſibile in tp̄e finito ꝑtranſiri ſpatiū in
finitū: cuius oppoſitū oſ̄dit Ariſt. vi. phy. ꝯña ꝓba-
tur: nā imaginentur due linee exeūtes a cētro illi⁹ cor-
poris circa quod mouētur ꝟſus circūferentiā eiuſdē
corpꝭ cauſantes angulū in cētro a quo egrediūtꝛ: in
ter illas duas lineas ſic imaginatas cadit ſpatiū infi
nitū: tūc illud ſpatiū infinitū ſic imaginatū ꝑtrāſitꝛ ab
vna illarū linearū: in tēpore finito: poſtq̄ totale corp⁹
facit vnā circuitionē in tēpore finito. ¶ Iuxta iſtam
rationē dubitaꝛ: nā videtꝛ p̄mo ꝙ ſpatiū interceptū
inter illas duas lineas eſſet finitū. qḋ ꝓbatur. quia
eēt terminatū illis duabus lineis. ¶ Et confirmatur
hoc: nā poſito ꝙ qñ ille linee incipiūt egredi a centro
ꝯſtituāt triangulū cū linea tertia q̄ vna cum illis rece
dat a cētro: q̄ tertia in recedēdo ſic creſcat ꝙ ꝯtinue
maneat ſuꝑ illis duab⁹ lineis cū qb⁹ ꝯſtituit triāgulū
tūc qñ ille linee ꝑ infinitū receſſerūt a cētro inter eas
cadit ſpatiū finitū: quia figuratum figura triangula
ri. ¶ Secūdo videtꝛ ꝙ dicta ratio ſic poſſet impediri.
q: diceret aduerſarius ꝙ illḋ corp⁹ infinitū circulari
ter mobile nō faceret aliquā circuitionē ꝑfectā in tp̄e
finito: ſꝫ bñ in tp̄e infinito: ⁊ ſic nō oporteret vnam de
dictis lineis imaginatā i tēpore finito ꝑtrāſire ſpatiū
infinitū. ¶ Ad iſta: ad p̄mū bene ꝯcedo ꝙ ſi eēt tale
corp⁹ infinitū circulariter motū ⁊ in eo eēnt imagina
te tales due linee infinite egredientes a cētro ꝙ inter
eas itercipereꝛ ſpatiū finitū: ſꝫ ēt cū hoc īter eas inter
cipereꝛ ſpatiū infinitū: ex quo ille linee ꝯtinue vadūt
elōgādo: ⁊ ſūt infinite. ⁊ q: īter illas lineas ſpatiū tota
le interceptū eē finitū ⁊ idē eē infinitū repugnāt adin
uicē ⁊ ſequūtꝛ ambo ad eē corp⁹ īfinitū circulariter mo
tū: ꝯcludo ꝙ eē tale corp⁹ infinitū eſt impoſſibile poſt
q̄ ad ipſuꝫ ſequūtꝛ contradictoria. Et conſimiliter reſ
pondeaꝛ ad confirmationē. ¶ Ad ſecundū reſpōdeo
illa obiectio non valet: quia talis linea infinita ima-
ginata vel in tempore finito deſcribit aliquē angulū
circa centrū vel nō: ſi non: tunc non mouetur: ⁊ ſic nec
illud corpus infinitū moueꝛ: ſi aūt deſcribit aliquem
angulum tunc ſicut deductum eſt: ſequitur dictam li-
neam in tempore finito pertranſire ſpatiū infinitum
imaginatum. ⁊ ſic tale inconueniens ſequitur ad di-
ctam concluſionem ſiue illud corpus infinitum circu
lariter mobile ponatur complere vnam circuitionem
in tp̄e finito ſiue in tempore infinito. ¶ Scḋo. ſi eſſet
poſſibile eſſe tale corpus infinitū circulariter motuꝫ:
ſequeretur ꝙ ſpatium pedale pertranſiretur in non
tēpore ſiue in inſtanti: quod eſt falſum: probatio con-
ſequētie: nā ponaꝛ ꝙ a cētro talis corporis ꝓtrahaꝛ
in infinitū linea a.b. que cū illo corpore moto circum-
uoluitur: ⁊ extra centrum imagineꝛ vna linea inf nita
quieſcens: que ſit c.d. ⁊ ſit equidiſtans ſiue paralella
linee a.b. ⁊ ſpatiū inter eas pedale in latitudine: ⁊ mo
ueatur linea a.b. verſus lineā c.d. tunc ſequitur ipoſ-
ſibile: ſcilicet ꝙ ſpatiū pedale ꝑtranſitur in non tem-
pore ſiue in inſtanti: ꝓbatur: quia in principio motus
verum eſt dicere ꝙ linea a b. ſecundum ſe totam ⁊ ſe-
cundum q̄libet ſui partem diſtat pedaliter a linea.
c.d. ⁊ immediate poſt hoc non diſtabit: ſed concurret
cū ea: ⁊ interſecabit eā: cū nūc ſit equidiſtans ei ⁊ im-
mediate poſt hoc non erit equidiſtans ei: ⁊ cū neceſſe
ſit lineas nō equidiſtantes ſiue nō paralellas concur
rere ſi in infinitū ꝓtrahantur: ⁊ ſic cū nunc dicte linee
diſtant pedaliter ⁊ immediate poſt concurrunt: ideo
ſine tēpore medio pertranſitū eſt ſpatium pedale ⁊ ꝑ
motum continuum quod eſt impoſſibile. ¶ Iuxta di-
ctam imaginationem ſequitur ꝙ ita cito linea a.b. cō
curret cum linea e.f. multum ab ea diſtante ſicut cum
linea c.d: ſolum diſtante ab ea pedaliter: ⁊ ſic ita cito
pertranſiret ſpatium magnum ſicut paruuꝫ vel ſicut
paruam partem eius. Probatio conſequentie: quia
cum dictis duabus lineis a.b. ⁊ c.d. imaginetur tertia
linea ſcilicet e.f. etiā equidiſtās linee a.b. multo plus
tamen diſtans ab ea q̄ c.d. tunc in inſtanti in quo a.b.
incipit moueri verſus c.d. ⁊ verſus e.f. verum eſt dicere
quod a.b. eſt equidiſtans linee c.d. Et etiam linee e.f.
⁊ immediate poſt non erit alicui earum equidiſtans:
⁊ cum omnes tres dicte linee ſint infinite ſequitur ꝑ
diffinitionem linearum inequidiſtantiuꝫ ꝙ immedia
te poſt inſtans datum linea a.b. concurret cum linea
c.d. ⁊ etiam concurret cum linea e.f. cum immediate
poſt inſtans datum erit inequidiſtans vtriqꝫ. ⁊ ſic di-
cta linea a.b. ita cito pertranſibit ſpatium magnum
interceptum inter ipſam ⁊ lineam e.f. ſicut ſpatiū par
uū interceptū inter ipſam ⁊ lineaꝫ c.d. ¶ Iuxta idem
ſequitur ꝙ linea a.b. ita cito interſecaret lineam c.d.
ſicut eam tangeret: quod eſt inconueniens. Proba-
tio conſequentie patet ex dictis: et ex hoc tunc vlteri
us ſequitur quod linea a.b. immediate poſt inſtans in
quo incipit moueri pertranſibit ſpatium infinitum:
quod iterū eſt incōueniēs ⁊ imaginationi repugnās.
ꝓbatio conſequentie. quia immediate poſt illud in-
ſtans interſecabit lineam c.d. ſicut iam oſtendebatur
ſed non poteſt ipſam interſecare niſi ꝑtranſiuerit ſpa
tium infinitum imaginatum verſus circūferētiam di
cti corporis. Ex eodem fundamento deduci poteſt: ꝙ
a linea b: eiuſ b. linea: poſſit fieri longior ea per ſoluꝫ
motum localem: quod videtur inconueniens: proba-
tur conſequentia: ſint a. ⁊ b. linee protracte in infini-
tum verſus oriens ſic tamen terminate verſus occi-
dens ꝙ b. terminetur ad centruꝫ circuli et a. ad circū
ferentiam eiuſdem verſus oriens tunc vlterius ima-
ginemur ꝙ ille due linee circumuoluantur fixe tamē
manentes ſecundum extrema finita earundem: tali
circumuolutione facta a. protenditur vltra b. ſicut b.
p̄ius protendebatur vltra a. ſicut patet conſyderan-
ti caſum igitur per ſolum motum localem et cetera.
¶ Tertio arguitur ad dictam concluſionem ſic: om-
nis linea circa centrū circumuoluta deſcribit circulū
ſcilicet maiorem maior: ⁊ minorem minor. Ideo infi-
nita linea circa centrum mota deſcriberet circulum
īfinitum: ⁊ hoc eſt impoſſibile: cum de ratione circuli
⁊ cuiuſlibet figure ſit eſſe terminatum: quod patet ꝑ
diffinitionem figure poſitam in principio geometrie
figura eſt que termino vel terminis clauditur: vnde
non poſſet dici cuius figure eſſet infinitum: proportio
nabiliter ponēda eſſet concluſio de corpore infinito
mobili motu recto: cuius probatio ſufficienter habe-
ri pōt ex lr̄a philoſophi ⁊ ex dictis. De poſſibilitate
infiniti per dei potentiā dictū eſt in tertio phyſicorū.

Tunc ad rationes.ad primam poteſt
dici ꝙ virtus infinita libera poteſt bene mouere mo-
bile finitū finita velocitate:quia non mouet ꝗtūcūq;
pōt:ſ; ꝗtū vult:ꝛ iō nō oꝑ; ſi ſit potētia motiua infini
ta ꝙ ergo ſit mobile ſibi correſꝑ infinitū. ¶ Ad ſcḋam
ꝯcedo añs:ſed nego conſequētiam:ratio negationis
cōſequentie eſt:quia diminutio continui bene vadit in
infinitū:ſed non augmentatio. ¶ Conſimili modo reſ
pondeatur ad tertiā:quia tarditas eſt diminutio mo
tus:velocitas aūt augmētatio: ꝛ ideo licet tarditas
poſſit ire in infinitum:non tamen velocitas.

Quæſtio.VIII

QVæritur tertio circa
dictā materiā de finitate mun
di vtrū infinitum poſſit eſſe ma
ius vel minus alio ſi eēnt plura
infinita.ſeu vtrum ſit vnū com
parabile alteri.arguitur primo
ꝙ ſic:quia ſi eſſent plura quod-
libet eorum eſſet quantū: ꝓpriū
aūt eſt quātitati ſecundū ea; equale vel ineq̄le dici:ſi
cut dicit Ariſt.in p̄dicamentis:ǵ infinitū pōt eſſe infi-
nito equale vel inequale:ꝛ per conſequēs cōparabile
ſm maius ꝛ minus. ¶ Secundo. oē cōparatū alteri
aut excedit ipm:aut excedit ab eo aut ē equale ei.ǵ ſic
videtur eē de infinito reſpectu infiniti ſi eſſent plura.
¶ Tertio ſi eēt īfinitū ipm eēt ꝯpabile finito:qa ma
ius eſt infinitū:ǵ a fortiori ē ꝯpabile infinito:qa ꝯpa-
tio fit inter res eiuſde; rōnis mō magis ꝯueniunt duo
infinita q̄ finitū ꝛ infinitū. ¶ Quarto a.ꝛ b.infinita ſi
eēnt vel eēnt eq̄lia vel inequalia ſi eq̄lia ſic ſunt ꝯpa-
bilia:ſi ineq̄lia tūc vnū eſt maius ꝛ alterū minus.quia
quinto metaphyſice dicit ꝙ inequale idē eſt ꝙ maius
aut minus. ¶ Quinto duo infinita ſibi inuicē ſuppoſi
ta ſic ſe poſſūt habere qḋ neutrū excederet aliḋ nec ex
cederet ab eo:ǵ eſſent eq̄lia: conſequētia tenet ꝑ vnū
principiū geometrie:anteceдēs p;:ſi eēt duo ligna ver
ſus oriens infinita:ꝛ verſus occidens vnū eorū nō eēt
protēſum vltra aliud:ꝛ vtrūq; eorū eſſet pedaliter la-
tū. ¶ Sexto oē totū eſt maius ſua parte in aliqua ꝓ
portione modo vnū infinitū pōt ſignari tanq̄ portio
alteri⁹ ſicut colūna infinita eēt portio infiniti vndiq̄;
ꝛ multitudo partiū medietatis eſt portio multitudīs
ptiū toti⁹. ¶ Septimo.illud qḋ totū occupat ē mai⁹
illo quod nō totū occupat:quia ſi non:tūc pari ratiōe
vnū occuparet totū ſicut alterū:mō ſic eſt de duobus
infinitis quorum vnum eſt infinitū vndiq; ꝛ aliud nō
¶ Octauo ſit a.finitū duplū ad b.tūc cōtinue per par
tes proportionales hore dupletur vtrūq;:tunc ſtatim
patet ꝙ nihil deperditur continue per horam de iſta
inequalitate aut ꝓportione:quia cōtinue a eſt duplū
ad b.ergo in fine adhuc eſt duplū:qa nō deꝑdit ſubito
in vltimo inſtanti cum additio ſit ſucceſſiua:ꝛ tñ in fi
ne ſunt duo infinita vt ſtatim ſequit ex caſu:ꝛ ꝑ idē po
teſt argui ꝙ vnū infinitū ad aliud ſit duplū triplū qua
druplū ꝛc. ¶ Nono ſit a.mobile quod in qualibet par
te proportionali hore pertranſeat vnū pedale ꝛ b.ſimi
liter:tunc in fine a.ꝛ b.fuerunt equaliter mota:ergo ꝑ
tranſiuerūt ſpatia equalia:ſed ex caſu ſequitur ꝙ illa
ſpatia ſunt infinita:ǵ per imaginationē ſequit ꝙ duo
infinita ſūt equalia:ꝛ per ꝯñs cōparabilia. ¶ Decio
arguitur ſic.moueatur a.per bipedale ꝛ b.ꝑ pedale ſi
cut pri⁹ in qualibet parte ꝓportionali hore:tūc a.mo
uetur in duplo velocius continue:ergo ex diffinitione
velocioris poſita ſexto phy.a.in duplo veloci⁹ mouet
ergo in fine ꝑtranſiuit in duplo maius ſpatiū:ſed qḋli
bet eorū ꝑtrāſiuit infinitū:ergo vnū infinitū alteri eſt
duplū:ꝛ ita pōt argui ꝙ infinitum poteſt q̄drupleri:ꝛ
ſic vlteri⁹. ¶ Deinde arguit de infinito ſm virtutem
vel intenſionē:nā ſit a.vna columna infinita.ꝛ b.vna
alia ſuppoſita:ꝛ ſit a calidu; vniformiter in quolibet
puncto duobus gradibus intenſiue:ꝛ b infinitū vni-
formiter frigidū in quolibet ſuo puncto vno gradu fri
giditatis:tunc patet ꝙ quodlibet pedale ipſi⁹ a aget
in partē b.cui ſupponit:ergo totū a.aget in totū b.ſed
tā caliditas q̄ frigiditas eſt infinita:ergo vnū infini-
tū aget in aliud:ꝛ q2 agens excedit paſſum ꝛ eſt ma-
ius eo ſtatim ſequitur ꝙ vnum infinitū eſt maius alio
¶ Eodē modo eēt ſi imaginaremur a. eſſe vnū graue
ita qḋ quodlibet pedale eius eēt duarū librarum:ꝛ b.
vnū leue:ꝛ quodlibet pedale eius eſſet ſicut vna libra
in ḡuitate:quo poſito a.moueret b.ꝛ faceret b.deſcē-
dere tali velocitate ſicut bipedale moueret pedale:ꝛ
hoc eſſet a proportione dupla:ergo vnum infinitum
eſt alteri duplum: ꝛ per conſequens maius. ¶ Secū
do ſic:ſit a.infinitū calidum infinite extenſiue ꝛ inten
ſiue:ꝛ b infinitum habens caliditatem infinitam ex-
tenſiue ſolum:tunc cum a.ſit calidius b. in infinitum.
ſequitur ꝙ caliditas eius ſit maior in infinitum q̄ ſit
caliditas b.que etiam eſt infinita:quia in vno pedali
ipſius a.eſt caliditas infinita:ꝛ tamen eſt maior in to
to a. ¶ Deinde arguitur de proportione infinita. q2
dicitur quinto euclidis.ſi aliqua fuerunt continue ꝓ
portionalia proportio primi ad tertium eſt dupla ad
proportionem primi ad ſecundum . modo qualis eſt
proportio corporis ad ſuperficiem talis eſt ſuperfici-
ei ad lineam:ergo proportio infinita corporis ad line
am eſt in duplo maior q̄ ſit proportio corporis ad ſu
perficiem. ¶ Secundo in eodem quinto euclidis dici
tur:ꝙ ſi due quantitates comparantur ad tertiam il
la tertia habebit ad minorem maiorem proportione;
ſicut quatuor maiorem habent proportionem ad vnū
q̄ ad duo ergo angulus rectus habebit maiorem pro
portionem ad angulum contingentie minorem q̄ ad
maiorem:ꝛ ad vtrunq; habet infinitam: vt patet ter-
tio euclidis:ergo vna proportio infinita eſt altera ma
ior. ¶ Deinde arguitur de tempore. quia ſi mundus
fuit ab eterno ſicut fuit ſecundum Ariſtotelem: tunc
luna fuit infinities ecclipſata:ergo totum tempus
quo luna fuit ecclipſata fuit infinitum:ideo videtur
ꝙ totum tempus eternum non ſit maius illo tempo-
re in quo luna fuit ecclipſata niſi tunc ponat vnum in
finitū eſſe maius alio:ſcḋo non eēt fugibilius habere
malum perpetuū aliquantum intenſum q̄ in duplo
vel in quadruplo magis intenſum:quod videtur eſſe
falſum:conſequentia tenet:q2 vtrobiq; eſſet malum in
finitum.ꝛ ſi alterum non eſſet maius tunc non eſſet fu
gibilius: ¶ Deinde arguit de deo.ſequeretur ꝙ deus
non poteſt mouere infinitum poſito ꝙ feciſſet vnū infi
nitum.conſequentia tenet:q2 deus non eſſet potētior
ex quo vnū infinitum non eſſet maius alio. ¶ Secun-
do ſi faceret qualitatem infinitam que eſſet virtus in
finita tunc deus non eſſet maioris virtutis:quod eſt
inconueniens.

Oppoſitum arguitur. nam infinitū
ſi eſſet occuparet locum ſibi equalem vel ſpatiu; ima
ginatum quod eſſet infinitum:ꝛ ſic eſſet infinitum infi
nito equale quod Ariſt.ꝛ Cōmentator reputāt īpoſ-
ſibile tertio phyſicorū:modo ſi impoſſibile eſt īfinitū

infinito eſſe equale pari ratione videtur ꝙ impoſſibibile ſit infinitū infinito eſſe maius vel minus: ⁊ ꝑ conſequens videt̄ ꝙ impoſſibile ſit infinito infinitū eē cōparabile. ¶ In iſta queſtione pˀo ponā duas breues diſtinctiones. deinde cōcluſiones.

Prima diſtinctio eſt ꝙ equale dicitur dupliciter. vno modo quando aliqua dicuntur equalia ſine additione ⁊ totum toti eſt equale in ſumma: ⁊ iſto modo nihil ſimul eſt eidem equale et ineq̄le. Alio modo aliquid dicitur equale alteri ſecundū quid. ſ. ſecundū latū vel ſecundū longū aut a dextris aut a ſiniſtris ⁊c. ⁊ ſic aliqua ſunt equalia ⁊ inequalia ſecundū quid: quia aliqua equalia ſecundum profundum ſunt equalia ſm longū ⁊ etiā latū. ¶ Secūda diſtinctio. ꝙ aliquid dicitur maius alio dupliciter. vno modo proprie quia ad aliquod certū habet maiorē ꝓportionē ſicut tripedale ad pedale habet maiorē proportionē q̄ bipedale: ergo eſt maius eo ꝓprie ſicut patet ex q̄nto euclidis. ſecundo modo aliquid dicitur maius alio improprie: quia continet aliquod totū ⁊ adhuc plus licet nō habeat ad illud maiorē ꝓportionē: ſicut ſi a. eſſet aggregatū ꝑ imaginationē ex vno corpore: ⁊ vna ſuꝑficie. ⁊ b. eēt corpus equale a. accepto ſine illa ſuperficie: tūc a. eſſet maius b. improprie. q̄a indiuiſibile additū diuiſibili non reddit ipſum maius.

Quantum ad ſecundum pro prima concluſione ponēde ſunt tres ſuppoſitiones. ¶ Prima eſt ꝙ nihil poteſt fieri maius q̄ ſit ſolū ex alia ordinatione ⁊ ſituatione partiū. nec poteſt fieri minus ſine ſubtractione vel condenſatione. ſimiliter nulla multitudo poteſt fieri maior multitudo ſine additiōe vnitatis nec minor ſine ſubtractione. ¶ Secunda ſuppoſitio. ꝙ quecūq₃ ſibi inuicem ſuppoſita vel per imaginationem applicata ſunt ſi vnū nō excedit aliud nec exceditur: vnū eorum nec eſt maius nec eſt minus alio ⁊ ſimiliter eſt de multitudinibus que ſic ſe habent ꝙ cuilibet vnitati in vna correſpōdet vnitas ī alia earū vna nō eſt maior altera neq₃ minor: ⁊ hoc videt̄ per ſe manifeſtū poſtq̄. vnū non excedit alterum. ¶ Tertia ſuppoſitio ꝙ infiniti ad infinitū nulla eſt proportio finita ſicut dupla vel tripla ⁊ cetera: quia tunc ſequeretur ꝙ finitū eſſet medietas infiniti vel pars aliquota ita ꝙ finities ſumpta faceret infinitum: quod implicat: ⁊ intelligo hoc de infinitis que eſſent eiuſdē rationis. ¶ Tunc ſit prima concluſio. nullum infinitū altero infinito eſt maius aut minus: ſcilicet corpus corpore: ſuperficies ſuperficie: multitudo multitudine: tempus tēpore: virtus virtute: probatur: nā impoſſibile eſt infinitū eſſe: ſicut dictum eſt prius. ergo ⁊ cetera. ¶ Aliter arguitur ſic. nā ꝑ imaginationē ſi eſt poſſibile ſit a. vnum corpus infinitū vndiq₃ ⁊ b. ſit vnū aliud infinitū pedaliter latū ⁊ pedaliter profundū ⁊ infinitū longū ſolum verſus occidentem tunc ꝑ imaginationē dimiſſo a. ſumatur primum pedale de b. ⁊ fiat ſphericū. deinde ſecundū addatur primo ⁊ fiat totū ſphericū: deinde tertium: deinde quartū: ⁊ ſic vltra: ⁊ non fiat rarefactio nec aliunde additio: ⁊ continuetur hoc ſecundū partes proportionales hore. qd̄ aduerſarius non reputaret impoſſibile. tūc in fine hore totū hoc erit infinitū vndiq₃: quia infinite ſunt facte additiones equales. ponatur ergo per imaginationē ꝙ applicetur ipſi a. ac ſi duo corpora eēnt ſimul tunc non excedit a. nec exceditur. quia quodlibet vndiq₃ eſt extenſum: ergo per ſecundā ſuppoſitionē nō erit maius neq₃ minus: ſed ipſi b. nihil eſt additū nec ipſum eſt rarefactū: ergo per primam ſuppoſitionē non eſt augmentatum: ergo in principio quando erat infinitum ſolum ſecundum longum ⁊ ab vna parte nō erat maius q̄ a. neq₃ minus: ſed tamen ſi aliquod infinitum eſt vel poteſt eſſe maius alio. a deberet eſſe maius b. ¶ Et ſi dicatur ꝙ non immo forte ſunt vel poſſunt eſſe duo alia infinita quorū vnū eſſet maius alio. hoc non valet: quia de quibuſcunq₃ alijs infinitis poteſt eodem modo argui vt fiat ratio in generali arguēdo ſic: omne infinitum poteſt taliter aptari ſine diminutione vel augmentatione ꝙ alterum infinitū non excedet ipſū nec excedetur ab eo. ergo nullum altero eſt maius vel minus. antecedens patet ex caſu poſito conſequentia tenet ex ſuppoſitionibus. ¶ Iuxta eandē imaginationē ſequitur ꝙ ex b. poteſt fieri infinitū vndequaq₃: ⁊ tamē b. adhuc non eēt diminutū: vt ſi capiat̄ ſecundū pedale ⁊ deinde q̄rtū ⁊ deinde ſextū ⁊ deinde octauū ⁊ ſic vlterius ſecundū partes alternas ⁊ ponātur in globo ſicut prius ⁊ alia pedalia remanentia coniungant̄: tunc patet ꝓpoſitū. Nec ſolū hoc ſequit̄ ſed etiā ꝙ ex ipſo b. non diminuto pōt fieri adhuc vnū aliud infinitū per eandē viā imo infinites infinita. Ex hac imaginatione ſequit̄ ꝙ īpoſſibile eſt infinitū eē ſicut dicebat̄ in precedenti q̄ſtione. ¶ Secundo argui t̄ ad concluſionē ſic. aut infinitū excederet infinitum exceſſu finito aut infinito: non finito q̄a tunc eſſet ꝓportio in infinitū parua: quod patet: q2 ſi eēt certa ꝓportio ſicut dupla: tunc finitū eſſet medietas infiniti vel pars aliquota. qd̄ eſt ꝯtra tertiā ſuppoſitionē. ⁊ ſi eſt in infinitū modica tūc vnū nō eſt maius alio ꝓprie: ſicut p3 ex ſcd̄a diſtinctiōe. Nec poteſt dici ꝙ vnū infinitū excedat aliud exceſſu īfinito: q2 aut hoc eēt finite. ſ. in certa ꝓportione ſicut dupla vel tripla ⁊c. aut infinite vltra omnē ꝓportionē finitā: non poteſt dici primū: nam tunc vnum infinitum eſſet medietas alterius infiniti cuius oppoſitū oſtenditur tertio phyſicorum: nā ſicut prius dicebatur nō poſſet aſſignari vbi eēt mediū: ſicut patet de t̄pe eterno. nec pōt dici ſcd̄m: nā tunc nō eēt ꝓprie maius ſicut dicebatur in ſecunda diſtinctione ſicut nec corpus eſt ꝓprie maius ſuperficie nec ſuperficies linea. ¶ Tertio arguitur de multitudine: nam ſit vnum pedale per imaginationem diuiſum per partes proportionales tunc ſuper primam partem ſit aliquod album: ſuper ſecundā ſit aliquod nigrum: ⁊ ſuper tertiam: iterum aliquod album: ⁊ ſuper quartam iterum aliquod nigrū ⁊ ſic alternatim de alijs partibus proportionalibus. tunc auferatur primum nigrum ⁊ transferatur ſecundum album ſuper ſecundam partem: deinde auferatur tertium nigrum transferendo ſicut prius: ⁊ conſequenter amoueantur omnia nigra: iſtum caſum concederent aduerſarij tunc clarum eſt ꝙ ſuper quālibet partem erit aliquod album. ergo per primam ſuppoſitionem multitudo alborum non eſt maior nec minor multitudine partiū ꝓportionalium: ⁊ per idem patet ex principio caſus ꝙ tota multitudo alborum et nigrorum non eſt maior nec minor multitudine partium proportionalium: ergo ſequitur ꝙ alba ⁊ nigra ſimul ſumpta non ſunt plura nec pauciora q̄ alba ſolum. ¶ Pro ſecunda concluſione ſit prima ſuppoſitio. ꝙ portio alicuius non eſt equalis illi cuius eſt portio: et cum quo eſt eiuſdem rationis: hoc videtur per ſe notum. q2 ſi negaretur eodē modo poſſet dici ꝙ pars ⁊ illud cuius eſt pars eſſent idem vel equalia. ¶ Secūda ſuppoſitio. ſi vnum ſuperexcedit et tranſcendit aliud ⁊ non ab aliqua parte exceditur ab illo: illa non ſunt equalia. qd̄ videtur eſſe per ſe manifeſtum ex quid nominis

equaliũ. ¶ Tertia ſuppoſitio. ſi ab equalibus equalia demas q̄ remanent erũt equalia. ſiue dēpta habeant ꝓportionem ad reſidua ſiue non. ſicut ſi a duobus angulis rectis remoueantur duo anguli contingentie equales: reſtant equalia. Et iterum ſi equalibus iungantur inequalia tota fiunt inequalia: ſiue habeant ꝓportionem ſiue non: ſicut prius nō eſt ratio quare iſta ſunt magis vera de finitis ꝙ̄ de infinitis ſi eēnt. ¶ Tūc ſit ſcḋa ꝯcluſio. aliqua duo infinita nō ſunt equalia: probatur: nā ſit a corpus infinitũ vndequaq̧ ꝑ aduerſariũ: tūc in eo pōt ſignari portio q̄ eſt pedaliter lata et ꝓfunda ⁊ in infinitũ lōga ſolū v̄ſus occidētē q̄ ſit b. tunc arguitur ſic. a. ⁊ b. non ſunt equalia: ergo aliqua duo infinita non ſunt equalia: añs p;: quia b. eſt portio a. ergo per primā ſuppoſitionē b. et a. non ſunt equalia. ¶ Secūdo. ſit a. pedaliter latũ ⁊ ꝓfundũ et in infinitum longũ verſus occidentē ſolum: ⁊ b. ſimili modo: ⁊ ſupponat̄: ita ꝙ vnum non tranſcendat alterũ. tunc a. ⁊ b. vident̄ eſſe equalia ſi aliqua infinita ſunt equalia. deinde iungatur ipſi a. corpus quatuor pedũ. ⁊ ſit c. et ipſi b. iūgat̄ d. corpus vnius pedis: tunc arguitur. ſi a. ⁊ b. non ſunt equalia habetur intentũ: ſi ſint equalia: ergo per tertiam ſuppoſitionem adiunctis c. ⁊ d. inequalibus tota ſiūt inequalia. ergo duo infinita. ſ. a c ex vna parte. ⁊ b. d. ex alia: ſunt non equalia. qḋ eſt ꝓpoſitum. ¶ Confirmatur. ſint a. ⁊ b. corpora vt prius. ⁊ trahatur a. ad orientem vſq̧ quo. a. tranſeat extremitatē b. tunc a. ſuperpoſitũ b. tranſcendit ipſum: ⁊ nō econuerſo. ergo a. ⁊ b. non ſūt equalia. ¶ Tertio. ſint a. ⁊ b. duo infinita qualitercunq̧: non tamen vndequaq̧: tunc adiungatur. c. quadrupedale. ipſi a. ⁊ d. vnius pedis. ipſi b. tunc vel duo infinita a. c. ⁊ b. d. non ſunt equalia. ⁊ habetur ꝓpoſitum. vel ſunt equalia. ⁊ tunc demptis equalibus. ſ. a. ⁊ b. remanent ꝑ tertiā ſuppoſitionē c: ⁊ d. equalia. qḋ eſt contra poſitum. Si dicatur ꝙ a. ⁊ b. non ſunt equalia. hoc eſt qḋ peto. ⁊ ſic ſemper ſequitur ꝓpoſitum. cōſimiles rationes adduci poſſunt de multitudinibus infinitis. Conſimili mō pōt argui de virtutibus: qꝛ non dñr infinite niſi quia pñt producere infinitũ effectũ: et ideo ex nō equalitate effectuũ arguet̄ non equalitas cauſarũ vel virtutũ. Concludatur ergo ꝙ in quolibet genere in quo pñt imaginari infinita aliquid alteri eſt nō equale et hoc concludat̄ iuxta dicta ⁊ conceſſa aduerſariorũ. ¶ Tertia concluſio. nulla infinita ſunt adinuicē cōparabilia: ꝓbatur: nullũ infinitum eſt maius alio nec minus ꝑ primā cōcluſionē: ergo vel oīa ſunt equalia vel non ſunt adinuicem cōparabilia: ſed nō oīa ſunt equalia per ſecundam concluſionem: ergo oīa non ſunt adinuicē comparabilia: ⁊ hoc dicit concluſio. ¶ Quarta cōcluſio. infinita ſi eſſent nō eſſent adinuicē cōparabilia: p; ꝑ cōcluſionē p̄cedentē: etiā eſſent adinuicē comparabilia: ꝓbat̄: qꝛ ad impoſſibile ſequitur quodlibet: modo impoſſibile eſt eſſe infinitum: ſicut dictũ eſt. ergo ⁊c. ¶ Iuxta dictas concluſiones infero correlaria.

¶ Primum. infinitũ non pōt augeri nec addendo finitũ nec addēdo infinitũ. patet: ex quo augeri eſt fieri maius: aliquid eſſet maius infinito: qḋ eſt ꝯtra primā concluſionē nec pōt minui niſi tollendo infinitum ⁊ cũ hoc ꝙ remaneat ſolum finitũ: vnde exiſtente infinito nō poteſt minorari et ſic non pōt duplari nec triplari: qꝛ hoc eſt augeri: nec etiā ſubduplari vel ſubtriplari: qꝛ tunc diminueret̄ ipſo remanēte infinito: modo nunꝙ̄ finitũ eſt ſubduplũ ad infinitũ. aliter eīm ex duob⁹ finitis poſſet cōſtitui infinitũ: qḋ eſt falſum. ¶ Secūdo ſequitur ꝙ infiniti non eſt pars ꝓprie dicta: nec aliquota: ſicut duo ſunt pars ipſoꝝ ſex. nec etiā nō aliquota ſicut tria ſunt pars ipſoꝝ quinq̧: p;: nā talis pars infiniti nō eſt aliquid finitũ: qꝛ infiniti ad finitum nō eſt aliqua proportio niſi ſicut linee ad punctũ. Nec eſt aliquid infinitum: quia tunc infinitũ ad infinitũ haberet aliquā certam ꝓportionē q̄ eſt inter maius ⁊ minus: etiam oīs pars eſt minor ſuo toto ⁊ ſibi cōparabilis: ſed infinitũ infinito nō eſt cōparabile: nec minus nec maius nec infinitũ eſt totũ niſi valde improꝑe: p;: qꝛ totũ dicit̄ relatiue ad partē: ⁊ iam oſtenſum eſt ꝙ non habet partem: ergo ⁊c. ¶ Tertio ſequitur ꝙ ꝑ cōtinuā augmentationem finitũ fieret ſubito infinitũ: ſi poſſibile eſſet fieri infinitũ: ita ꝙ in inſtanti ſit finitũ ⁊ immediate poſt infinitũ: vel econuerſo. ſ. in inſtanti eſt infinitum: ⁊ immediate ante erat finitũ: ſicut eſt dare primũ inſtans in quo q̄libet pars ꝓportiōalis alicui⁹ ꝯtinui eſt ꝑtranſita: ⁊ imediate ante illud inſtans non: et. ita ꝑ ſubtractionē finiti ab infinito infinitũ fieret ſubito finitũ: ita ꝙ in tali ſubtractione deueniretur ad aliquod inſtans in quo primo erit verũ dicere nunc illud ꝑ ſubtractionē factũ eſt finitũ ⁊ immediate ante hoc nō. ¶ Ultimo ſequitur ꝙ infinitũ non pōt mouere infinitũ nec ſucceſſiue nec ſubito: ⁊ hoc dicit Ariſto. primo huius: nō ſucceſſiue qꝛ talis velocitas ſequitur ꝓportionē mouentis ad motũ: mō infiniti ad infinitũ nō eſt ꝓportio: nec ſubito: qꝛ tunc infinitum eſſet maius infinito in infinitum: qḋ eſt falſum.

Ad rationes Ad primam qñ dicebat̄ infinitũ ſi eſſet eſſet q̄tum: verũ eſt: etiā ſi eſſet: ipſũ nō eſſet q̄tũ: cũ ad impoſſibile ſequantur cōtradictoria. et ſic infinitũ ſi eſſet vel ſi eſſent plura: vnũ eēt maius alio ⁊ eſſet ſibi cōꝑabile: ⁊ nō eſſet maius alio nec eſſet ſibi cōꝑabile: ⁊ ī ō quicquid tibi placet ſequit̄ ad infinitũ eē. ¶ Ad ſecūdā. oē ꝯꝑabile ⁊c. ꝯcedo totũ: ſed nego ꝙ ſit ſic de infinito: qꝛ infinitum non eſt alicui cōparabile. ¶ Ad tertiā. ſi eſſet infinitũ ⁊c. cōcedo: etiā dico ꝙ nō eſſet cōparabile finito: cũ ſicut iam dicebatur ad infinitum eſſe ſequantur contradictoria poſtquā infinitum eſſe eſt impoſſibile ſicut probatũ eſt. ⁊ conformiter etiā poteſt reſponderi ad omnes alias rationes iuxta idem fundamentum.

Quæſtio.IX.

Quarto circa dictā materiā queritur. vtrũ mundus ſit magnitudo finita vel infinita: videtur ꝙ ſit magnitudo infinita. qꝛ totũ occupat. tale autē eſt infinitũ. ¶ Scḋo. niſi mūdus eſſet magnitudo īfinita extra mūdũ videretur eſſe ſpatium infinitũ. ⁊ ſic adhuc ſequitur ꝙ eēt dare actu infinitum: cui⁹ oppoſitũ prius dictũ eſt. Et confirmatur. quia ſi mūd⁹ eſſet magnitudo finita aliquis exiſtens in extremo mūdi vtiq̧ poſſet extendere brachiũ ſuũ: cũ nullum videatur eſſe impediens ipſum: ⁊ per conſequens ibi videt̄ eſſe ſpatiũ: ⁊ nō finitũ: qꝛ non videt̄ ratio vſq̧ ad q̄tum illud ſpatiũ eſſet extenſũ preciſe. Tertio qꝛ niſi extra mundũ eſſet ſpatiũ vel locus ſequeret̄ ꝙ vltimũ celum nō moueret̄ localiter: hoc eſt falſum: falſitas ꝯñtis p;: qꝛ mouetur ⁊ non alio motu ſpecie a motu locali: ergo. cōſequētia probatur: nā tunc vltimũ celũ nō eſſet in loco: ⁊ ꝑ cōſequēs nō mutaret locũ: ⁊ cũ latio ſeu motus localis ſit loci mutatio: ſequitur illud quod dictum eſt ſcilicet ꝙ vltimũ celũ non mouetur localiter.

Oppoſitum vult Ariſto. in litera qui

probat hoc tanq̄ vnā ꝯcluſionē principalē q̄ mundus ſit magnitudo finita. ¶ Hic erūt duo articuli. Primꝰ erit de principali q̄ſito. Secūdus erit poſtq̄ mundus eſt magnitudo finita vtrū extra ipſum ſit aliquid: puta ſpatiū infinitū vel aliquid aliud: de quo iam tangebatur in arguendo.

De primo ſit iſta concluſio. q̄ mundus eſt magnitudo finita: probatur: mūdus eſt magnitudo iuxta prius dicta: vel ergo eſt magnitudo finita vel infinita: ſi finita habet̄ ꝓpoſitū: ſi infinita tūc ſequitur q̄ aliquid eſſet actu infinitū: cuius oppoſitū oſtenſum eſt in precedentibus.

De ſecundo videtur q̄ extra mundū vtiq̄ ſit ſpatium: quia extra mundū deus poſſet adhuc creare vnū lapidē: ſed talis nō eſſet in indiuiſibili: imo aliqđ ſpatiū diuiſibile videret̄ occupare. ¶ Scđo. q: deꝰ talē lapidē extra mūdū creatū pōt mouere motu recto: ⁊ facere eū diſtare plus ab vltimo celo q̄ prius: ſed non poteſt talia facere niſi p̄ ſpatiū. ¶ Tertio. deꝰ extra mundū poſſet creare duos lapides quorū vnꝰ eēt extra alterū: ergo videtur q̄ de facto extra mundū ſit extra: ſed extra eſt differentia loci vel ſpatij: ergo videt̄ q̄ extra mundū ſit ſpatiū. ¶ Cōfirmat̄. quia ſi tales lapides non eſſent ſibi inuicē immediati: ſicut deus poſſet eos creare: tunc vnus videretur diſtare ab alio: et p̄ ꝯñs extra celū videretur eſſe diſtantia p̄ quā tales lapides creati diſtarent. ¶ Quarto. nā ponatur q̄ deus extra hunc mūdū formet duos alios mūdos ⁊ illi tres mundi ꝯtingerent ſe ſicut ſphere imaginantur ſe contīgere: videt̄ q̄ inter illos tres mūdos ⁊ pūcta in quibꝰ contingerent ſe eſſet ſpatiū mediū ⁊ diſtātia media: aliter eñ tangerent ſe ſm ſuperficies ⁊ nō ſm puncta: qđ eſt falſum. ¶ De iſto articulo ſit prima concluſio. extra mundū nō eſt corpus: ꝓbat̄ ſic: oē corpus vel mundus eſt pars mūdi: immo oē ens: ⁊ nō ſolū corpus: cū mundus ſit vniuerſitas entiū: ſed nec mundus nec pars mūdi eſt extra mundū. ergo ⁊c. Secundo. ſi extra mundū eſſet corpus vel eſſet ibi naturalr̄ hoc non pōt dici: q: oē corpus ſiue ſimplex ſiue mixtū habet alibi q̄ extra mundū locū ſuū naturalē: ⁊ cū vnius corporis ſm ſpeciem non ſint plura loca naturalia ſecundū ſpeciē ſequit̄ q̄ tale corpus nō eſſet ibi naturaliter. nec pōt dici q̄ violenter. quia tunc ille locus eſſet alicui alteri corpori naturalis quod eſt impoſſibile: q: neq̄ eſſet naturalis ſimplici neq̄ mixto. ¶ Secunda concluſio. extra mundum non poteſt eſſe naturaliter aliquod corpus: probatur: quia nec poteſt ibi eſſe naturaliter corpus ſimplex nec corpus mixtum: quia tale nec poteſt ibi eſſe naturaliter nec violenter ſicut iam ꝓbatur. conſimiliter q̄ extra mundum nec eſt nec pōt eſſe naturaliter aliquis locus: probatur: nam ſi ſit talis locus eſſet alicui corpori naturalis ⁊ alicui alteri violentus: qđ ē falſum: ſicut p̄ȝ ex iā ꝓbatis: et ita ꝓbaretur q̄ extra mūdū nec eſt nec pōt eſſe vacuū: nā vacuū dicitur. vbi non eſt corpus: ſed pōt eſſe: modo licet extra celū nō ſit corpus cū hoc etiā non pōt ibi eſſe corpus ⁊ p̄ ꝯñs non eſt ibi vacuū nec pōt eſſe. vnde hic terminus vacuū cum ſit terminus priuatiuus nō ſignificat ſolum carentiā corporis alicubi ſed cū hoc connotat aptitudinem eſſendi corpus ibidē. ¶ Tertia concluſio. nec extra mundum poteſt naturaliter eſſe motus: probatur vbi non poteſt naturaliter eſſe corpus nec poteſt eſſe locus: ibi non pōt eſſe motus: ſed extra celum non poſſunt eſſe hec: ergo ⁊c. maior eſt nota ex hoc q̄ ad oēm motū requiritur corpus: minor p̄ȝ ex dictis. ¶ Quarta cōcluſio: extra mundum nō poteſt eſſe tempus: probatur: vbi non poteſt eſſe motus: ibi nō poteſt eſſe tempus: ſed extra mūdū nō pōt eſſe motus p̄ p̄cedentē concluſionem: igitur nec tēpus: maior p̄ȝ ex hoc q̄ tempus eſt idē cū motu: quarto phyſicoꝝ. ¶ Quinta cōcluſio. deus ⁊ intelligētie nec ſunt extra mundū nec ſunt in mundo circumſcriptiue: p̄ȝ ex eo: quia huiuſmodi carent ſitu ⁊ magnitudine ſed ſunt extra mundū priuatiue ideſt non habent ſitū in mundo. cū quo bene ſtat q̄ deus et intelligentie ſunt pars mundi licet nō habeant ſitū in mundo. ¶ Ex oībus his concluditur hoc q̄ Ariſto. dicit in primo huius: q̄ extra mundū nec eſt corpus: nec eſt locus: nec eſt vacuū: nec eſt motus: nec eſt tēpus: ſed extra mundū ſunt entia inalterabilia optimā vitam ducentia: exponendo ly extra priuatiue ſm intellectū p̄cedentis concluſionis. Alterius dico ad ſaluandū q̄ deus ſupernaturaliter extra mundū poſſet creare vnū lapidē vel duos: vel vnū aliū mundū vel plures non oportet ponere q̄ de facto extra mundū ſit ſpatiū vel vacuū vel diſtantia vel aliquod tale: ꝓbatur: nam ſi extra mundū de facto eſſet aliquod tale deus poſſet illud annihilare ⁊ nō minus illo annihilato poſſet creare extra mundū illa que vellet ſicut mō: igitur. Conſeq̄nter cōcedo q̄ deus poteſt talē lapidē creatū extra celū mouere: nō motu locali: ſed motu eiuſdē rationis cū motu locali: abſq̄ hoc q̄ fieret propinquior vel remotior lateribus celi.

¶ Iuxta dictā imaginationē vlterius poſſumus imaginari. q̄ ſicut deus poſſet oīa infra latera celi annihilare abſq̄ hoc q̄ latera celi ſe tangerent ſic in aliquo paruo loco: vt in grano milij ipſe pōt ponere vnum corpus ita magnū ſicut totalis mundus abſq̄ aliqua condenſatione vel rarefactione vel corporū penetratiōe. vnde ita imaginandum eſt de corpore Chriſti in hoſtia parua: nam in illa parua hoſtia corpus Chriſti eſt ita magnū ſine condenſatione ⁊ penetratione quacunq̄: ſicut erat pro nobis peccatoribus ſuſpenſū in cruce. ¶ Iuxta idē poſſumus imaginari q̄ in tali paruo grano milij poſſet creari vnū ſpatiū centū vel mille leucarum: vel quotquot volumus. Et cōſequenter imaginādum eſt q̄ aliquis homo in vno grano milij poſſet ambulare per mille leucas de vno extremo anteq̄ perueniret ad aliud: et plura alia ſimilia iuxta hoc eſſent cōcedenda.

Ad rationes. Ad primam. mūdus occupat totū. poteſt hic dici q̄ mūdus nō occupat aliud ſpatiū a ſe: ⁊ ideo ſicut nō occupat ſeipſū ita nō occupat aliud ſpatiū. Vel aliter dicatur ſicut priꝰ dicebatur q̄n dicitur infinitū eſt qđ totū occupat verū eſt q̄ totū occupat ſpatiū verū ⁊ imaginabile: ſed hoc nego de mundo. ¶ Ad ſecundā. niſi mundus eſſet magnitudo infinita extra mundū eſſet ſpatiū infinitū. nego conſequētiā. quia nec propter hoc eſſet extra mundum ſpatium finitū nec infinitum. Alterius gratia materie argumēti dico q̄ extra mundū deus poſſet creare bene ſpatiū finitū: tantū quātū ſibi placeret abſq̄ hoc q̄ illud ſpatiū eſſet infinitū. ¶ Ad confirmationē. ſi mundus eſſet magnitudo finita tunc aliquis exiſtens in ſuperficie vltimi celi poſſet extendere brachium ſuum: nego: ⁊ cū dicebatur nullum eſſet impedimentum reſiſtens vltra mundū: placet mihi: ſed vlterius dico q̄ hoc non obſtāte non poſſet propter defectū receptaculi ſicut loci vel ſpatij in quo brachiū reciperetur brachium ſuum extēdere. ¶ Ad tertiam ſi extra celum non eſſet locus vel ſpatium vltima ſphera non moueretur localiter: concedo: cū quo tamen bene ſtat q̄ mouetur motu eiuſdē ſpeciei cum motu locali: ⁊ de hoc dicebatur ſufficiēter

in libris phyſicorū. ¶ Deinde erant ibi facte altercatiões. iuxta ſecundū articulū queſtionis quibus etiam probabatur ꝙ extra mundū eſſet ſpatium: que etiã reſtant ſoluende. ¶ Ad primã. extra mundū deus poſſet creare vnū lapidē: placet mihi: ſed vlterius dico ꝙ talis lapis non eſſet in aliquo ſpatio neq̧ diuiſibili neq̧ indiuiſibili: q2 nõ eēt in loco aliq̃ ſicut nec totalis mundus: bñ tñ ꝯcedo ꝙ qñ crearet̃ lapis extra mūdū: etiã crearet̃ ſpatiū extra mūdū ⁊ illud ſpatiū nõ eſſet aliud q̃ ille lapis creat⁹. ¶ Ad ſecūdã. deus põt illum lapidem creatū extra mundū mouere elongando ipſum a celo: dico ꝙ verum eſt: ſed hoc non poteſt eſſe niſi etiã crearet ſpatiū in quo moueretur: et per quod haberet certū ſitum ad centrū vel celum. ⁊ ad ptes celi: ſed poſt quã deus abſolueret illū lapidē a determinato ſitu ad celū ipſe nec eſſet ꝓpe celū nec longe a celo: et de hoc dicebatur in corpore queſtionis. ¶ Ad tertiã. deus põt extra mundum duos lapides creare: quorū vnus eſſet extra aliū: concedo accipiendo ly extra negatiue ad iſtum ſenſum ꝙ vnus eſſet in alio: ſicut nec vna intelligentia eſt in alia: ſed vlterius dico ꝙ nõ põt facere vnū eorū extra alium poſitiue: niſi concrearet eis ſpatium vel diſtantiam per quod vel quã vnus eorū eſſet extra alium. ⁊ vlterius dico ꝙ extra negatiue acceptū nõ eſt differentia loci vel ſpatij: ſed bene extra poſitiue ⁊ affirmatiue acceptum. ¶ Ad quartam ex eodem fundamēto dicatur.

Queſtio .X.

Bonum eſt iuxta ordinem Ariſtotelis ꝓcedere ⁊ querere modo circa tertiam materiam principalem quam ptractat Ariſto. in primo huius. ſ. iuxta finitatē mundi in multitudine. circa quã primo queritur vtrum ſuppoſito ꝙ eſſent plures mūdi terra vnius mūdi moueret̃ ad mediū alterius mundi. arguit̃ ꝙ non. nã ſi deus ad iſtū mundum faceret vnum aliū non propter hoc terra vnius mundi haberet aliã inclinationem q̃ habet: ſed iam nõ moueretur vel non inclinatur moueri alicubi niſi ad mediū huius mundi: g̃ neq̧ tūc aſſumptū patet ex eo ꝙ ex quo terra eſt vnū corpus ſimplex habet vnicã inclinationem: ſcilicet ad vnicū locum et non ad diuerſa. ſ. ſecundū ſpeciē. ¶ Secundo. ſi ſic vel hoc eſſet naturaliter vel violenter: non naturaliter nã terra iſtius mūdi non poſſet moueri ad mediū alterius mundi niſi aſcenderet in iſto mundo: ſicut patet intuenti: modo aſcēdere non cõpetit naturaliter ipſi terre ſecundū naturã eius ꝓpriã: ſed violēter. Si autē dicatur ꝙ terra huius mundi moueret̃ violenter ad mediū alterius mundi: tunc non oporteret: nec eſſet neceſſariū ſi plures eſſent mundi ꝙ terra hui⁹ mundi moueretur ad medium alterius mundi poſtq̃ eſſet violentū. Et etiã hoc eſt contra Ariſtotelem in litera q̃ dicit ꝙ naturaliter terra vnius mundi moueretur ad terrã alterius mundi. ¶ Tertio. ſi eſſet alius mundus ignis vnius mundi non moueretur ad ignem alterius mundi: igitur nec terra ad terram: cõſequentia tenet a ſimili: añs patet: nam hoc non poſſet eſſe: niſi ignis vnius mundi fieret centro alterius mūdi ꝓpinquior: ⁊ ſic ille ignis deſcenderet: quod non conuenit naturaliter igni: conſequentia tenet: ex hoc ꝙ centro fieri propinquius eſt deſcendere. ſed ꝙ ignis nõ naturaliter deſcēdet patet: q2 ex quo naturaliter aſcendit eidē ſimplici conuenirent plures motus ſecundū ſpeciem: ⁊ hoc naturaliter: cuius oppoſitū eſt prius probatū. ¶ Quarto. ſi eſſent plures mundi illi eſſent eiuſdem rationis: igitur ſicut terra in iſto mundo quieſcit in medio hui⁹ mundi naturaliter: ita terra alterius mūdi quieſceret in medio alterius mundi naturaliter: ⁊ ſic vna non tenderet ad aliã: ſed ad medium ſui mūdi ſi eſſet extra ipſum: q2 tenderet ad mediū ſibi propinquius: ſed ſi contingeret ꝙ equaliter ab vtroq̧ diſtaret quieſceret inter ambo ſicut ferrū inter duos adamantes equalit̃ trahētes. ¶ Quinto. nam terra vnius mundi non poſſet moueri ad terram alterius mundi: niſi diuideretur celum huius mundi et etiam celū alterius mundi: modo hoc eſt impoſſibile poſtq̃ celum eſt indiſſolubile. ¶ Sexto adhuc ſuppoſito ꝙ diuideretur celum non poſſet moueri vſq̧ ibi niſi tranſiret vacuum interceptum inter illos duos mundos qui poſtq̃ non poſſent ſe tangere ſecundū ſuperficiem poſtq̃ eſſent ſpherici inter eos interciperetur vacuum: modo corpus ſimplex quale eſt terra non poſſet moueri in vacuo ſicut patet quarto phyſicorum: igitur ⁊c.

Oppoſitum determinat Ariſtoteles.

In iſta queſtione primo ponēde ſunt quatuor concluſiones preambule. ſcđo rñdendū eſt ad queſitum.

Prima eſt. omnia grauia naturaliter mouentur ad ſuū locum naturalē. ſ. deorſum: ⁊ leuia ad ſuum. ſ. ſurſum ſi non fuerit impedimentum: probatur ex hoc ꝙ quanto aliquid eſt grauius tanto ceteris paribus deſcendit velocius: igitur non violenter ſed naturaliter: añs patet ad experientiam: conſequētia tenet: quia ſi hoc non eſſet naturaliter ſed violenter tunc grauitas reſiſteret ⁊ maior grauitas magis reſiſteret: ⁊ ꝑ conſequens tardius moueretur. Ex iſta cõcluſione pꝫ falſitas duarū opinionum de motu terre ad medium. Una dicit ꝙ terra in principio mūdi fuit prope celum: ⁊ quãdo celum incepit moueri: violenter pulſa erat ad medium: ⁊ ſic adhuc fieret quando aliquod graue eſſet poſitum ſurſū ſicut terra vel aliquod tale: violent̃ motu celi pelleret̃ ad medium recte: ſicut quãdo ponitur aliqua faba vel aliquod tale in aliquã ſcutellã ⁊ velociter circūuoluit̃ illa ſcutella: faba propter motum ſcutelle pellit̃ ad medium. ¶ Erat ſecunda opinio ꝙ terra moueret̃ ad medium quãdo eſſet extra ipſum motu tractus: imaginabat̃ enim ꝙ cētrum mūdi traheret ſibi terrã ⁊ ſil̃r alia g̃uia: ⁊ ſic ambe iſte opiniones imaginant̃ g̃uia moueri ad medium motibus violentis. vna quidem dixit ꝙ hoc fieret motu pulſus: alia motu tractus: iſti autē motus ſunt violēti. ¶ Contra iſtas opiniones eſt cõcluſio nr̃a. Cõtra tamē cuius probationē dubitat̃. nam ſi valeret argueret̃ conſimili forma: grauiora mouent̃ velocius ſurſum q̃ leuiora: igit̃ motus grauium ſurſum eſt naturalis: antecedēs patet de plūbo q̃ velocius proijcitur ſurſum q̃ pluma. vnde ſi conſequentia ad concluſionem facta valeret: ⁊ iſta valere videt̃. ¶ Reſpõdet̃ ꝙ iſta inſtantia non valet. nã dicebat̃ in ratione facta ad cõcluſionem vniuerſalit̃: quãto aliquid eſt g̃uius: tanto velocius deſcendit: modo quãuis grauius velocius ꝓijciat̃ ſurſum tñ falſum eſt ꝙ q̃to aliquid eſt grauius tanto velocius moueat̃ ſurſū, imo aliquid poſſet eſſe ita g̃ue ꝙ nõ poſſet ꝓijci ſurſū, ſꝫ nihil põt eſſe ita graue quin aptū natū ſit deſcēdere, immo quanto g̃uius tanto velocius. Hic incidenter poſſumus notare cauſam quare plumbū remotius proijcit̃ q̃ pluma: ⁊ hoc a proijciente ſibi commenſurato: cuius cauſa eſt: nam illud quod eſt grauius eſt receptiuū pluris ꝟtutis a proijciente: ⁊ eſt diutius retentiuum il

ſic de aliis. ¶ Deinde ad auctoritatem pythagoricorum dico ꝙ pythagorici erant talis opinionis: ſed alterius opinionis erat Ariſt. ⁊ ſui ſequaces. ¶ Ad ſecundam nego ꝙ celũ ſit eiuſdẽ nature cũ elementis q̃tũ ad qualitates motiuas: Et quando dicebat̃ ꝙ celum eſt corpus leuiſſimũ nego. ⁊ quãdo dicebat̃ leuiſſimũ eſt quod omnibus ſupeminet aliis ⁊ ſupfert̃: iſtud bñ concedo: ſi aliis ſupfertur motu recto: ſic nõ eſt de celo: nã eſt ſolũ mobile motu circulari ſicut patet ex precedentibus. Vel ſic: leuiſſimum eſt qđ omnibus aliis ſupeminet verũ eſt: ſi omnibus aliis ſupemineret infra ſpherã lune exiſtens. ſ. intra ſpherã actiuorũ ⁊ paſſiuorũ. ¶ Ad confirmationẽ dico ꝙ vnus orbis non ꝓpter hoc eſt ſuper alium quia ſit leuior: ſed ideo quia nobilior. ¶ Ad aliã confirmationẽ dico ꝙ non oportet ꝙ ſi ſub grauiſſimo nihil eſt: ꝙ ergo ſup leuiſſimũ nihil ſit: quia licet nihil poſſet poni ſub cẽtro: tamen bene aliquid poteſt poni ſuper circũferentiã. ¶ Ad aliam: quando dicebatur de maſſa celi exiſtente in aere aliqui dicũt ꝙ hoc eſt impoſſibile: ⁊ quia ad impoſſibile ſeq̃t̃ q̃dlibet: ad hoc ſeq̃t̃ dictã maſſã aſcẽdere ⁊ dictã maſſã nõ aſcẽdere. ¶ Aliť pt dici ꝙ talis maſſa celi non aſcenderet ꝓpter hoc ꝙ non haberet in ſe principiũ motus ſurſum vel deorſum. Et quando Ariſtoteles dicit ꝙ corpus naturale ſi ſit extra locũ ſuũ mouetur naturaliter ad illũ: hoc debet intelligi de corporibus naturalibus mobilibus motu recto: ⁊ non de celo: etiã nec celũ nec aliqua ps eius poteſt poni extra locũ ſuum naturaliter: licet bene ſupnaturaliter. Et quando dicebatur ſi talis maſſa quieſceret vel naturaliter vel violenter: dico ꝙ nullo iſtorũ modorum: ſꝫ bene quieſcit preter naturã. vnde imaginandũ eſt ꝙ ſicut motus circularis non ineſt alicui corpori violenter cũ ei non ſit alter motus contrarius ſed quibuſcũque ineſt ⁊ non naturaliter eis ineſt preter naturã. Ita dico ꝙ corporibus naturaliter mobilibus motu circulari non ineſt aliqua quies violenta: ſed ſi ineſt eis aliqua ineſt preter naturã. ¶ Ad aliã confirmationẽ dico ꝙ partes celi non aſcendunt neq; deſcendunt: licet alique efficiantur aliquãdo cẽtro propinquiores aliquando remotiores: quia ſicut dictum eſt prius in alia queſtione: non omne centro mundi propinquare eſt deſcendere: nec omne a cẽtro elongari eſt aſcẽdere ſed ſolum quod ſit intra concauũ orbis lune in ſpera actiuorum ⁊ paſſiuorum. ¶ Ad tertiam rationẽ principalẽ ſoluitur per hoc ꝙ alique partes celi bene ſũt calide vel frigide virtualiter ſed non formaliter. ¶ Ad quartã dico ꝙ in celo licet reperiantur alique qualitates ſimiles qualitatibus ſecũdis ſicut ſunt raritas denſitas ⁊c. ille tamen non ſunt eiuſdem rationis cũ qualitatibus ſecundis repertis in iſtis inferioribus quia tales reperte in celo non generantur ex actionibus ⁊ paſſionibus qualitatũ primarũ adinuicẽ ſicut repte in iſtis inferioribus quẽadmodũ dicit Cõmentator in ſuo tractatu de ſubſtantia orbis.

Quæſtio. III.

Ertio quæritur vtrũ preter quatuor elementa ⁊ celũ ſit ponẽdum ſextum corpꝰ ſimplex. Et arguitur primo ꝙ ſic. nam ſicut ponitur vnũ corpus ſimplex mobile motu ſimpliciter ſurſum ⁊ vnũ aliud mobile motu oppoſito ſcilicet ſimpliciter deorſum: ita videtur eſſe ponendum vnũ corpus mobile motu circulari: ⁊ hoc eſt celũ: ⁊ vnũ aliud mobile motu oppoſito motui circulari: ⁊ ſic erunt ſex ſcilicet quatuor elementa mobilia motibus rectis: ⁊ quintum. ſ. celũ mobile motu circulari ⁊ ſextum mobile motu oppoſito. ¶ Secundo nã ſicut ponũtur duo corpora ſimplicia motu recto mobilia: puta graue et leue: ita debent poni duo corpora ſimplicia motu circulari mobilia. ¶ Tertio. nã poteſt eſſe ſextum corpꝰ ſimplex ſeptimũ octauũ ⁊ nonũ. licꝫ talia corpora nõ moueant̃ aliquo motu.

Oppoſitũ vult Ariſtoteles in litera.

¶ In iſta queſtione erunt duo articuli. Primus erit iuxta materiã primi argumenti. ſ. vtrum motui circulari ſit aliquis motus contrarius. ſecundus erit de q̃ſito.

De primo ſciendũ eſt ꝙ in propoſito non intendimus de contrarietate ꝓpoſitionũ nec terminorũ. hec enim ꝑtinent ad logicũ. ſed in ꝓpoſito intendimus de contrarietate rerũ vel modorũ ſeu diſpoſitionũ: quomodo caliditas ⁊ frigiditas ſunt contraria. Similiter locus ſurſum ⁊ locus deorſum ſunt contraria: ⁊ ſimiliter motus ad ſurſũ: ⁊ motus ad deorſum. ¶ Itẽ de cõtrarietate formarũ nihil ꝓ nũc ad propoſitũ ſed de contrarietate locorũ ⁊ motuũ. Et anteq̃ reſpondeatur ad articulũ ponende ſunt alique ſuppoſitiones. Et prima ſit iſta: ad contrarietatẽ locorum requiritur maxima diſtantia non ſimpliciter: ſed in illo genere ſcꝫ ſecundũ differentias loci q̃ ſunt ſurſum ⁊ deorſum. ¶ Vñ magis diſtant duo extrema totius diametri ſphere corruptibilium q̃ centrum ⁊ circunferentia: ⁊ tamen iſta extrema non ſunt loca cõtraria. Et ideo illa diſtantia maxima que facit ad cõtrarietatem locorũ accipienda eſt non ſecundũ totalẽ diametrũ ſphere corruptibiliũ: ſed ſecũdũ ſemidiametrũ eiuſdẽ. Secũda ſuppoſitio: ad hoc ꝙ loca ſint contraria, requiritur ꝙ habeant contrarias virtutes ſ. potentias conſeruandi contraria. vnde in loco ſimpliciter ſurſum eſt potentia conſeruandi leuiſſimum. In loco autẽ ſimpliciter deorſum eſt potentia conſeruandi grauiſſimum. Leuiſſimũ aũt ⁊ grauiſſimũ ſunt contraria. tertia ſuppoſitio: ꝙ ad contrarietatẽ motuũ localiũ quatuor requirunt̃. Primo ꝙ ſint de locis contrariis ad loca contraria. Secundo requirit̃ ꝙ fiant per lineã breuiſſimã. ſ. rectã. Tertio requiritur ꝙ fiant per eandẽ lineam equiualentẽ. Quarto requiritur ꝙ ſi vnus illorũ eſt naturalis alicui alter ſit violentus eidẽ. ¶ Iuxta primũ ſequitur ꝙ motus ad latus non ſunt proprie contrarii. quia poſſibile eſt talia loca non eſſe proprie contraria. Propter ſecundum ſequitur motũ circularẽ motui recto non eſſe cõtrariũ: propter hoc quia motus circularis non fit ꝑ lineam breuiſſimã ꝑ quã poteſt fieri. ſ. rectã: nec etiã aliquẽ motum factum per lineã curuã eẽ contrarium motui facto ꝑ lineã rectã: ex eo quia tunc plura eſſent vni contraria. quod eſt contra Ariſtotelẽ in litera: ⁊ licet motus recti: ſicut motus ſurſũ ⁊ motus deorſum: plus conueniant q̃ motus rectus ⁊ circularis tamen motus recti adinuicem contrariantur: ⁊ non rectus ⁊ circularis quẽadmodum diceret̃ de caliditate et frigiditate que plus cõueniunt q̃ caliditas ⁊ linea vel caliditas ⁊ albedo: comprehenduntur enim ſub eodem genere vel membro bene diuiſiõis: ſub quo nõ continentur alia: nec etiam arguit contrarietatem motuum ꝙ nõ poſſunt ſimꝉ eidẽ conuenire ſed ſucceſſiue: vt pateat ex ſuppoſitionibus. ¶ Propter tertiũ

ſequitur ꝙ poſſibile eſt aliqua duo moueri motib⁹ cõtrarijs ⁊ tamen continue diſtabunt equaliter: ſicut ſi aliqua terra deſcenderet de ſphera ignis deorſum ad centrum ex vna parte centri: ⁊ deſcriberet ſemidiametrum ſphere corruptibilium: ⁊ pro tunc vna alia terra moueretur ſurſum verſus circũferentiam: per aliũ ſemidiametrum ſphere corruptibiliũ ex alia parte centri: tunc iſte due terre mouerentur motibus contrarijs: ⁊ tamen equaliter diſtarent in fine ⁊ in principio: quia vtrobiqꝫ per ſemidiametrũ mundi. ❡ Propter quartum ſequitur ꝙ motus terre deorſum non eſt contrarius motui ignis deorſum ex eo ꝙ vterqꝫ ſecundũ ſpeciẽ eſt naturalis terre. ❡ Tunc ſit concluſio reſponſalis ad articulum. nullus motus eſt contrarius motui circulari celi: probatur primo ex parte locorum quia ad contrarietatem motuum requirit̃ contrarietas locorũ: modo oriens ⁊ occidens a quibus ⁊ ad que eſt motus celi non ſunt loca contraria: quia ſunt eque ſurſũ et eque naturalia cuilibet parti celi: ita ꝙ eque naturaliter eſt ſol in oriente ſicut in occidente. Secundo. quia motus circularis celi eſt de eodem i idem. ⁊ ita eſſet ſi fieret econuerſo. ergo non eſt ibi contrarietas. Tertio motus circularis celi ſufficit ad acquirendum omnes differentias poſitionis: igitur fruſtra poneretur alius motus alterius ſpeciei ſibi contrarius: ſed ſic non eſt de motibus rectis. ❡ Deinde probatur eadem concluſio ſic. ſi motui circulari celi eſſet aliqs motus contrarius ille poſſet eſſe in rerũ natura: ſed hoc eſt falſum: conſequentia patet ex hoc: quia ſi vnum cõtrariorum eſt in natura nõ repugnat eſſe reliquum: falſitas conſequentis patet: quia ſi talis motus poſſet eſſe oporteret ꝙ fieret per eandẽ viã omnino vel equiualentem oppoſito modo: ſed talis motus non poteſt eẽ ex eo ꝙ perpetuo celum mouebitur ab oriente in occidentẽ per meridiẽ. ⁊ ideo nunq̃ erit aliquis motus ab oriente in occidentem per ſeptẽtrionem ſaltẽ per eandem viam ⁊ ſup eiſdem polis ⁊ ſup eundem axem: primum enim propter ſui perpetuitatem ſecundum nunq̃ fieri permittit. ❡ Si aũt dicat̃: ſi vn⁹ orbis puta ſupior moueret̃ ab oriẽte i occidẽtem per meridiẽ: mot⁹ alteri⁹ orbis ſub illo ẽ ſibi ꝯri⁹ ſi fiat ab oriẽte i occidẽtẽ per ſeptẽtrionẽ. pbo ꝙ nõ qa tales mot⁹ nõ fiunt oĩno per eandem viã nec equiualentem ex eo ꝙ motus orbis ſuperioris fit ſecundum maiorem circulationẽ ⁊ motus orbis inferioris ſit ſecundũ minorem: ⁊ ex alio: quia vnus illorum motuũ non impediret alium quare non eſſent contrarij. Secũda concluſio. motus circulares ſup eoſdem polos circa eundẽ axem per eandem viam non ſunt adinuicẽ cõtrarij. Pro quo ſuppono ꝙ illi motus qui poſſunt adinuicẽ continuari non ſunt contrarij: Iſtud patet quinto phyſicorum: tunc arguitur ſic: tales motus circulares poſſunt adinuicem eſſe continui. ergo non ſunt contrarij: conſequentia tenet per ſuppoſitionẽ: antecedẽs pbatur ponẽdo caſum ꝙ aliqđ corpus orbiculariter moueatur ab oriente in occidentem per meridiẽ ſup polos a. ⁊ b. ⁊ interim ꝙ taliter moueat̃ vertat̃: ſic ꝙ vbi erat polus a: fiet polus b. ⁊ econuerſo: ꝙ eadem pars illius orbis que prius mouebatur ab oriente in occidentem per meridiem ſine interruptione motus ab oriẽte in occidentem mouebit̃ per ſeptẽtrionem: ⁊ ſup eiſdẽ polis oĩno: quare tales motus adinuicẽ continuantur. Illud poſſumus clare videre ſi ſpheram materialẽ voluimus fortiter ad ſiniſtrũ: ⁊ interim ipſam vertam⁹ ſic ꝙ polus qui prius erat ſuperior fiat inferior ⁊ ecõtra ipſa ſic verſa adhuc ex primo impulſu mouebit̃: ⁊ clare videmus ꝙ eadem pars que prius mouetur verſus ſiniſtrũ voluit̃ verſus dextrũ. Sed dices: per eandem rationẽ poſſemus probare ꝙ motus ſurſum ⁊ motus deorſum non ſunt contrarij: nã poſito ꝙ muſca aſcẽdat ſup aliquã lanceã ⁊ muſca continue ante ſe mota lancea vertatur: quo facto eadẽ muſca que primo aſcendebat deſcendit ſine interruptione media: ⁊ per conſequẽs tales motus. ſ. aſcẽſus muſce ⁊ deſcenſus non eẽnt cõtrarij quod tamen omnes negant. ❡ Reſpondeo ꝙ nõ eſt ſimile: quia in verſione ſphere non fit interruptio per motum alterius ſpeciei a motu circulari ipſius ſphere: ſed in vertendo lanceam fit interruptio per motum circularem alterius ſpeciei ab illis motibus rectis: ⁊ hoc impedit ꝙ illi motus recti non continuantur. vnde non poſſum vertere lanceã niſi ipſam mouẽã vna cũ muſca motu circulari: et iõ nõ ẽ ſile hic ⁊ ibi. qđ clarũ ẽ ꝯſyderãti. Sic ḡ pꝫ rõnes ꝙ null⁹ mot⁹ motui circulari eſt contrarius. Ex quo concludo ꝙ motus circularis nulli corpori eſt violentus. nam ſi ſic tunc motus naturalis illius corporis eſſet illi motui circulari contrarius ⁊ hoc eſt contradictũ. ❡ Sequitur ſecũdo ꝙ ſi motus circularis ineſt alicui corpori: ⁊ non ineſt ei naturaliter: eſt ei impertinẽs: ⁊ dicatur ei ineſſe preter naturã: poſtq̃ non ſequit̃ ad illud corpus cum nõ ſit ei naturalis nec repugnat cũ non inſit ei violenter ſed tale dicitur alteri impertinẽs quod nec ſequitur ad ipſum nec ei repugnat. ❡ Sequitur tertio ꝙ cũ quolibet motu motus circularis põt miſceri: poſtq̃ nulli motui eſt cõtrarius. Unde vnus motus circularis cum alio motu circulari poteſt miſceri: ſicut patꝫ de motu circulari ſolis qui mixtus eſt ex motu circulari eius ab oriente in occidentẽ per meridiẽ ſuper polis mundi ⁊ ex motu circulari ab occidente in orientẽ per meridiem ſup polis zodiaci. Similiter motus circularis poteſt miſceri cũ motu deorſum ſicut ſi aliqua terra deſcẽderet per arcũ cuius ſemidiameter ſphere corruptibilium eſſet chorda. ❡ Similiter poteſt miſceri cũ motu ſurſum ſicut ſi ignis aſcenderet per cõſimilẽ arcum. Sic autẽ non eſt de motibus rectis: quia motus ſurſũ cũ motu deorſum miſceri non poteſt.

Quantum ad ſecundum pono vnicã concluſionẽ: ⁊ ſit iſta: preter quinqꝫ corpa ſimplicia. ſ. quatuor elemẽta ⁊ quintã eſſentiã ſeu celum non eſt ponendũ ſextũ corpus ſimplex diſtinctum ab eis ſpecie. probat̃: nã ſi poneret̃: ipſum eſſet naturaliter mobile per primũ articulũ prime queſtionis: ⁊ tunc vel eẽt naturaliter mobile motu recto vel circulari: vt patet ex ſecundo eiuſdẽ prime queſtionis: ſi motu recto tũc eſt eiuſdẽ ſpeciei cũ corporibus elemẽtaribus ex eo ꝙ illis motus rect⁹ ineſt naturaliter: ⁊ qa motus rectus eſt motus ſimplex non poteſt naturaliter ineſſe pluribus corporibus diſtinctis ſpecie a corporibus elemẽtaribus. totum illud patet ex tertio articulo eiuſdẽ prime queſtionis. Si aũt eſt naturaliter mobile motu circulari tunc erit eiuſdẽ ſpeciei cũ corpore celeſti: ex eo ꝙ illi attribuitur motus circularis ſimplex: ⁊ idẽ motus ſimplex ſecundum ſpeciẽ non poteſt ineſſe naturaliter pluribus diſtinctis corporibus ſecundum ſpeciẽ ſic. ſ. ꝙ ſi ſit idem ſm ſpeciẽ ſpecialiſſimã nõ poteſt naturaliter ineſſe pluribus corporib⁹ ſimplicibus diſtinctis ſecundũ ſpeciem ſpecialiſſimã: Si autẽ ſit idẽ ſcđm ſpeciẽ ſubalternã non poteſt ineſſe naturaliter pluribus corporibus ſimplicibus diſtinctis ſecundũ ſpeciẽ ſubalternam: nec ſic eſt idem ſecundũ genus poteſt ineſſe pluribus corporibus diſtinctis ſecundum gen⁹ nec poteſt dici ꝙ tale corpus eſſet mobile motu oppoſito motui circulari: cum oſtenſum ſit in primo articulo ꝙ nullus motus eſt contrarius motui circulari.

¶ Secundo ꝑſuadet eadē concluſio ſic: in mūdo non ſunt niſi quinq̧ corpora regularia diſtincta ſpecie: qḋ bene videt eſſe nature miraculū: ideo etiā videtur ꝙ nō ſunt niſi quinq̧ corpora ſimplicia diſtincta ſpecie antecedens patet decimotertio elementoꝝ euclidis ⁊ ſunt iſta diacedron exacedron icocedron octacedrō et tetracedron: pmū. ſ. diacedron eſt ex duodecim baſibꝰ penthagonalibꝰ. Secundū aūt: ſcilicꝫ exacedrō ſeu figura cubica eſt ex ſex baſibus quadratis. Tertiumvero. ſ. icocedron eſt viginti baſium triangularium Quartū autē. ſ. octacedron eſt octo baſiū triangularū: Quintum vero. ſ. tetracedron ſiue pyramis eſt q̄tuor baſium triangulariū: conſequentia tenet teſtimonio antiquoꝝ platonicoꝝ in quoꝝ tēpore floruit geometria ſicut dicit Cōmētator: tertio huius qui poſuerunt tantum quinq̧ corpora mundi ſimplicia: ⁊ hec figurauerunt dictis quinq̧ figuris regularibus: vnde celo dederunt diacedron: quia ipſum eſt capax aliarū figurarū regulariū: ſicut patꝫ ex decimoquinto elementoꝝ euclidis: modo celū debet eſſe talis figure ꝙ ipſum cōmodiſſime poſſit alia capere cū ipſum contineat omnia: ⁊ quia ignis aſcendit in figura pyramidali dederunt igni figurā pyramidalē ſeu tetracedron: ⁊ quia aer in leuitate ⁊ motu aſſimilatur igni dederunt ei figurā octacedron inter ceteras magis appropinquantē ad figuram tetracedron: ⁊ quia aqua habet varios motus in partibus ſuis flexuoſos dederunt ei figuram icocedron ꝓpter multitudinē linearū ⁊ ſuꝑficierum ⁊ anguloꝝ eius: ſed quia terra eſt corpus fixum ⁊ ſtabile centrū alioꝝ ideo dederunt ei figurā exacedron ſeu figurā cubicam que fixe iacet vbi ꝓijcitur et inepta eſt ad motum.

Ad rationes: principales: ad primam dico ꝙ non eſt ſimile de motu recto ⁊ circulari: quia ſicut dictum eſt motui recto bene eſt aliquis motus cōtrarius: motui autē circulari non. Et conſimili modo dicatur ad ſecundū. ¶ Ad tertiam dico ꝙ nō poſſūt eſſe aliqua talia corpora quin ad minus ſint mobilia cū omne corpus naturale ſit naturaliter mobile ꝑ pmū articulum pme queſtionis: ⁊ ideo ſi eſſent talia ipſa eſſent mobilia quero tunc quo motu: vel recto vel circulari ſicut arguebat primo ad concluſionem reſponſalē ad queſitū: ⁊ quicquid dicatur erūt vel de natura elemētari vel celeſti.

Quæſtio. IIII.

QVarto quæritur vtrū totalis mūdus aggregatus ex quinq̧ dictis corporibus ſimplicibus ſit vnum ens cōtinuum. videtur ꝙ ſic. dictoꝝ corpoꝝ materie ſunt continue: ergo dicta corpora videntur eſſe continua ⁊ ꝑ conſequens totalis mūdus ex eis aggregatus videtur eſſe vnum ens continuum: antecedens ꝓbatur: quia ſi ad imaginationē forme ſubſtantiales dictoꝝ corpoꝝ corrūperentur materijs eoꝝ remanentibus remaneret vna maſſa cōtinua. ſ. materia pma totalis que nō minus ante videtur fuiſſe continua recte ſicut paries qui anteq̄ in eo depingantur imagines diuerſoꝝ animaliū ex quo cōtinuus non deſinit eſſe continuus ꝓpter talem picturā ſuꝑ eo factā: ſic ſi materia pria totalis eſſet vna maſſa continua ablatis formis: non videtur diſcontinuari propter poſitionē formarū in ipſa. ¶ Sed forte diceret aliquis: iſta ratio non probat ꝙ iſte mundꝰ inferior ſit continuus mundo ſuperiori ꝓpter hoc ꝙ mundus ſuperior. ſ. celū nō habet materiam. ⁊ ſi habꝫ materiā ſaltē illa nō eſt eiuſdē rationis cū materia iſtoꝝ inferioꝝ: licet bene videat probare aliqualiter mundū inferiorē totalē eſſe vnū continuū. Breuiter iſtud nō videt valere: quia celū habet materiā ⁊ cum hoc materiā eiuſdē ratiōis cū materia iſtoꝝ inferiorū. ¶ Primū probat pmo auctoritate Ariſtotelis dicentis pmo huius: ꝙ differt dicere celū ⁊ hoc celū: nā qui dicit celū dicit formā materie mixtā. i. cōpoſitū ex materia ⁊ forma. ¶ Confirmat idē auctoritate Cōmentatoris in tractatu ſuo de ſubſtantia orbis in principio: vbi dicit celum eſſe ex duabꝫ naturis: ſꝫ nature dicunt ſecūdo phyſicoꝝ materia ⁊ forma. ¶ Cōfirmat idē tertio. nā celū eſt vnū numero: ergo celū habet materiā: antecedēs notū eſt de ſe: ꝯñtia ꝓbat per Ariſt. quinto metaphyſice dicētē. ꝙ vnū numero ſūt quoꝝ materia eſt vna. Confirmat idē quarto. nā Ariſto. pmo huiꝰ volēs ꝓbare mundū tantū eſſe vnū dicit hoc eſſe ideo quia continet totalē materiā ꝑtinentē ad formā mundi: ⁊ ita nō reſtat alia materia ex qua poſſet fieri alter mundus.. Ecce quomodo contingit mundū habere materiā: ſed nō accipit mundū ſolū ꝓ iſto mundo inferiori: ſed ꝓ mundo totali cuius celum eſt principalior pars: ideo videt ꝙ concedat celū habere materiā. ¶ Confirmat idē quīto ſic. Nā. xij. metaphyſice dicit: in nō habētibus materiā: non eſt poſſibile eē plura indiuidua ſub vna ſpecie. ⁊ tñ i corꝑibꝰ celeſtibꝰ īueniūt plura īdiuidua ſub vna ſpecie q̄re videt ꝙ celū nō careat materia. ¶ Confirmat idē ſexto in celo reꝑit rarū ⁊ denſū: ergo in celo eſt materia: antecedēs patet: per hoc quod dicitur in ſecundo huius ꝙ ſtella eſt denſior ꝑs ſui orbis: conſequētia tenet per Ariſtotelē in tertio huius diffinientē rarū ⁊ denſū per habere materiā. vnde dicit hoc eſſe denſius quod ſub eq̄li vel minore extēſiōe habꝫ plus de materia: hoc aūt rariꝰ qḋ ſub eq̄li vel maiori extēſiōe habꝫ minꝰ de materia. ¶ Deinde ꝓbat ſm. ſ. ꝙ habeat materiā eiuſdē rationis cū materia iſtoꝝ inferioꝝ: quia oīs materia ſecundū ſe eſt potentia pura: ideo nulla materia ſecundū ſe differt ab alia ratione: conſequentia tenet: ꝑ hoc ꝙ differentia rationis eſt ꝑ formā ⁊ actū: ⁊ antecedens patet pmo phyſicoꝝ. ¶ Secūdo ad principale: terra eſt continua aq̄: ⁊ aqua aeri: ⁊ aer igni: ⁊ ignis orbi lune: et orbis lune: orbi mercurij: ⁊ ſic de alijs orbibus: ergo totalis mundus ex his aggregatus videtur eſſe vnū ens continuum: conſequētia tenet de ſe. antecedēs probat. pmo: quia ſuꝑficies conuexa terre ⁊ concaua aque vident eſſe vna ſuꝑficies: propter hoc ꝙ equaliter diſtant a cētro mundi omnino ex eadē parte cētri: quod patꝫ ꝑ hoc ꝙ nullum eſt medium inter dictas ſuperficies. ¶ Et confirmat hoc ſecundo dicte ſuꝑficies ſunt equales: quia ſe habent ſicut locꝰ ⁊ locatū: locus aūt eſt equalis locato. ideo ſi dicte ſuꝑficies eſſent due: ⁊ nō vna: ſequitur ꝙ circa idē centrū poſſent eſſe duo circuli equales: quod eſt impoſſibile ex tertio geometrie: conſequētia patet. ſi in dictis ſuꝑficiebus imaginemur periferias circuloꝝ. Tertio ad principale auctoritate ⁊ teſtimonio Parmenidis ⁊ melliſi quorum opinionē recitat Ariſt. pmo phyſicoꝝ. ⁊ dicit ipſos dixiſſe omnia eē vnū: ⁊ credo ipſos non fuiſſe ita fatuos ꝙ hoc intellexiſſent ſic ꝙ ſor. et plato eēnt vnū: ⁊ ꝙ celū ⁊ terra eſſent vnū: nā hoc nullā videt habere ꝓbabilitatē: ideo videt ꝙ ipſi intellexerunt hoc ſic: quia omnia eēnt vnū continuū modo

quo exprimitur in titulo queſtionis: nã hoc videt̃ quã daʒ habere probabilitatem.

Oppoſitum arguitur. partes mundi diuerſis mouent̃ mot⁹: ergo nõ ſunt adinuicẽ cõtinue: ꝯñ tenet nam in quinto metaphyſice dicit̃: cõtinuũ eſt cuius motus eſt vnus: ideo ſi partes mundi eſſent continue: non poſſent moueri diuerſis motibus: antecedens patet: nam aqua mota ad vnam parteʒ aer bene mouetur ad aliam. ſimiliter hoc idem patet de orbibus celeſtibus qui diuerſis mouẽtur motibus. ¶ In iſta queſtione erunt duo articuli. Primus erit iuxta materiam primi argumenti: vtrum .ſ. celũ habeat materiam: ⁊ ſi ſic vtrũ illa ſit eiuſdeʒ rationis cũ materia iſtorũ inferiorũ. Secundus articulus erit de queſito principali.

Quãtum ad primum ſciẽdum eſt primo ꝙ hoc nomen materia pluribus modis accipitur aliquando enim accipitur pro partibus quantitatiuis alicuius totius ſicut accipitur ſeptimo metaphyſice: ⁊ ſic non eſt dubiuʒ quin celum habeat materiã. Secundo modo accipitur materia ꝓ ſubſtantia ſubiecta motui mõ quo accipit̃ octauo metaphyſice: vbi dicitur ꝙ in omni eo quod mouetur neceſſe eſt imaginari materiã: ⁊ iterum ſic accipiendo materiã nõ eſt dubiũ quin celũ habeat materiaʒ vel ſit ipſummet materia. tertio modo accipitur materia pro ſubſtãtia potentiali ex qua cũ forma ſibi inherẽte componitur ſubſtantia per ſe ſubſiſtens: ⁊ ſic accipiendo materiaʒ dubium eſt vtrum celum talem habeat materiã: de qua dubitatione. Egidius ⁊ ſanctus Thomas in ſuis diuerſificantur opinionibus. vnde Egidius pro iſta dubitatione ponit tres concluſiones. quarũ prima eſt ꝙ celũ habet materiaʒ. ſecunda concluſio ꝙ illa eſt eiuſdẽ rationis cũ materia iſtorũ inferiorũ. tertia concluſio. hoc non obſtante celum non eſt generabile nec corruptibile. Primam ſuã concluſionem probat rationibus illis que poſite ſunt iuxta primũ argumentũ principale. Secundã autẽ probat ſi enim ſi materia celi ⁊ materia iſtorũ inferiorũ nõ eſſent eiuſdẽ rationis. tũc differrent ſpecie: quod eſt falſum: ex eo ꝙ materia ſecũdum ſe cũ ſit pura potẽtia nullaʒ determinat ſibi formã ꝑ quaʒ poſſet differre ſpecie ab alia materia vel a quocunqꝫ alio. Tertiam concluſionem probat ſic: tali materie celi nõ eſt annexa priuatio: ergo licet ſit in celo non propter hoc ipſuʒ eſt corruptibile: cõſequentia patet: antecedens probat per hoc ꝙ forma celi omnes alias formas continet virtualiter: quod patet ꝑ Ariſto. ſecundo de generatione dicentem: forme reruʒ ſũt in terminis: hoc intelligitur ꝙ in corporibus celeſtibus terminantibus mundum: ⁊ per conſequens materia habens formã celi non dicitur habere aliquã priuationem alicuius forme ſibi annexam cum includat eas virtualiter. ¶ Scdo arguit ſic: corruptio non eſt niſi ꝓpter gñationẽ alteri⁹ forme ad quã materia hʒ appetitũ: modo nõ eſt aliqua forma alia a forma celi ad quã materia celi habeat appetitum: ⁊ hoc ꝓpter excellentiam forme celeſtis exiſtẽtis in tali materia. ¶ Tertio arguit ſic: habens materiã nõ eſt corruptibile niſi q: forma eius habet contrarium ſm ſe vel ſecundum ſuas diſpoſitiões naturales: modo forma celi nõ hʒ contrariũ aliquo iſtorũ modorũ: ideo nõ obſtãte ꝙ celũ habeat materiã eiuſdẽ rationis cũ materia iſtorũ inferiorũ adhuc eſt incorruptibile ⁊ ingenerabile: ecce opinionẽ Egidij. ¶ De iſta eadẽ dubitatiõe ſãctus Thomas hʒ aliã opinionẽ concordans bene cuʒ Egidio in prima ſua concluſione .ſ. ꝙ celum habʒ materiã ſed diſcordat ab eo in ſecũda. Nã dicit lʒ celũ habeat materiã: tñ illa nõ eſt eiuſdẽ rationis cũ materia iſtorũ inferiorũ: ⁊ hoc ꝓbat: nã aliter celũ eſſet generabile ⁊ corruptibile ſicut iſta inferiora. ¶ Cõtra iſtos ambos pono concluſiones. Prima: in celo nõ eſt materia tertio modo accipiendo materiam. ¶ Secũda concluſio ſpecialiter contra ſanctum Thomã: in celo non eſt materia differens ratione a materia iſtoꝝ inferiorũ. ¶ Tertia concluſio: celũ circũſcripta intelligentia eſt vna ſimplex ſubſtãtia corporea. ¶ Quarta concluſio: iſta ſubſtantia magis debʒ dici forma ꝙ̃ materia. ¶ Prima concluſio ꝓbat̃: quia ſi in celo eſſet talis materia: etiã in celo eẽt vna forma informãs illã materiaʒ ꝑter intelligentiã: ita ꝙ celũ circũſcripta intelligentia adhuc eẽt cõpoſitum ex materia ⁊ vna forma alia ab intelligẽtia ſicut dicti doctores volũt: ſed hoc eſt falſum: q: tũc celũ eſſet ex ſe mobile naturaliter circũſcripta intelligentia: qđ negaret Ariſto. conſequentia tenet per hoc quod haberet in ſe principium actiuum ⁊ paſſiuũ mot⁹ .ſ. materiã ⁊ formam adhuc circumſcripta intelligentia. ¶ Secũdo mot⁹ localis circularis eſt ſimplicior motib⁹ rectis: ergo etiam corpus mobile naturaliter motu circulari debet eſſe ſimplicius corporibus mobilibus motib⁹ rectis: ſed hoc non eſſet ſi celum ita eẽt cõpoſitũ ex materia ⁊ forma ſicut corpora elementaria naturaliter mobilia motibus rectis. ¶ Tertio. motor et mobile debent eſſe proportionabilia: ſed motor celi eſt multo ſimplicior motoribus elementoruʒ: ergo mobile .ſ. celum debet etiam eſſe ſimplicius ipſis elementis: ſed hoc non eſſet ſi eſſet compoſituʒ ex materia ⁊ forma: intelligẽtia circũſcripta. ¶ Quarto: ſi celũ eſſet cõpoſitum ex materia ⁊ forma. ſequeretur ꝙ ipſuʒ eſſet naturaliter generabile ⁊ corruptibile: cuius oppoſitũ ꝓbat Ariſtoteles primo huius: ꝯñ patet ex eo ꝙ oẽ compoſitum ex materia ⁊ forma eſt corruptibile: vt patet primo phyſicorũ. ¶ Secunda concluſio ꝓbatur per primam: q: ſi in celo non eſt materia: nec eſt ibi materia alterius rationis a materia iſtoꝝ inferiorũ. ¶ Secundo quia ſi in celo eſſet materia eiuſdẽ rationis cum materia iſtorum inferiorũ tunc ſicut materia celi maxime appetit formam celi: ita etiam materia iſtoꝝ inferiorũ maxime appeteret eandẽ: ſed ipſam nunꝙ̃ habere poſſet: ⁊ ſic aliquis eſſet appetitus fruſtra in materia eterno tꝑe: qđ eſt falſum. ¶ Tertia cõcluſio patet: q: ſi celũ circũſcripta intelligẽtia nõ eſt ſubſtantia ꝯpoſita ex materia ⁊ forma: ſicut dicit prima concluſio: ⁊ tamen eſt ſubſtãtia corporea ſicut notum eſt de ſe: oportet ꝙ ſit ſubſtantia ſimplex ſaltẽ ꝑ priuationẽ cõpoſitionis ex materia ⁊ forma: licet nõ ꝑ priuationẽ cõpoſitiõis ex partibus quãtitatiuis. ¶ Quarta ꝯcluſio patet ex eo ꝙ materia nulli⁹ eſt actiuitatis. celũ aũt alicui⁹ ẽ actiuitatis: q: agit i iſta inferiora luie ⁊ ĩfluẽtia: g̃ celũ magis dʒ dici ꝙ̃ materia: nec ꝑꝑ hoc opʒ ꝙ ſit nature intellectualis ⁊ idiuiſibilis ſicut arguit ſctũs Thomas. nã dico ꝙ nõ opʒ oẽʒ actũ ꝑ ſe ſubſiſtẽtẽ eẽ naturã itellectualẽ ⁊ idiuiſibilẽ nec valuit illõ qđ dicit Egidi⁹ .ſ. ꝙ ꝗuis celũ ſit ꝯpoſitũ ex materia ⁊ forma: tñ q̃ materia illa eſt ſatiata forma celi quã hʒ ꝑꝑ ei⁹ nobilitatẽ ꝑꝑ hoc celũ eſt incorruptibile: naʒ tunc multo plus materia hoĩs debʒ eẽ ſatiata forma hoĩs: ⁊ per conſequẽs homo eſſet incorruptibilis: nã forma hominis nobilior eſt ꝙ̃ illa forma celi quã ponit Egidi⁹ eẽ in celo ꝑter intelligẽtiã. Nec etiã valet illud qđ ipſe dicit ꝙ ideo celũ non eſt incorruptibile: quia eius forma nõ habʒ ꝯ̃riũ nec

ſecundū ſe nec ſm ſuas diſpoſitiōes naturales: nam ſi ſic: tunc ſubito talis forma reciperet̄ in materia iſtoꝝ inferiorū: q: hec materia iſtoꝝ inferioꝝ appeteret illā formā: cum ſecundum Egidiū ſit eiuſdē rationis cū materia celi: que quidē materia celi appetit illam formā: nec hec materia iſtorū inferiorū habet contrariū illi forme. ideo ſtatim illā formā reciperet ſicut recepit lumen quod quidē lumen etiā non habet contrarium in materia.

Quantum ad ſecundum articulum ſuppono primo ꝙ illa ſunt continua quorum vltima ſunt vnum per ſe. ⁊ ꝙ illa non ſunt continua quorū vltima non ſunt vnum per ſe. ¶ Suppono ſecundo ꝙ illa que ſunt diuerſarum ſpecierum nec vnum eſt in potentia ad reliquum non faciunt vnum ſaltem per ſe licet bene per aggregationem eo modo quo exercitus dicitur vnus. ¶ Suppono tertio ꝙ cōtigua ſunt quorum vltima ſunt ſimul. ¶ Sed diceres: ſi hoc eſſet verum ſequitur ꝙ ſi eſſet aliqua virga cuius vna medietas eſſet arida ⁊ alia viua nō eſſet ens vnum continuum ex eo ꝙ vltima ſuarū medietatū nō facerent vnū per ſe: poſtq̄ eſſent diuerſarum ſpecierum. ¶ Reſpondeo concedendo conſequens ⁊ conſequentiā. ¶ Tūc ſit prima concluſio. quatuor elementa non ſunt adinuicem continua: ꝓbatur: quia eorum vltima non ſunt vnum: ergo non ſunt continua: conſequentia tenet per primā ſuppoſitionem: antecedens probatur: q: quatuor elementa diſtinguunt̄ ſpecie ſicut dictum eſt in ſecunda queſtione: ergo vltima eorū non faciunt vnum conſequentia tenet ꝑ primam ſuppoſitionē. ¶ Scḋa concluſio: quatuor elementa bene ſunt contigua: ꝓbatur: quia eorum vltima ſunt ſimul: ergo ſunt contigua ꝯñtia tenet per tertiam ſuppoſitionē: antecedēs pꝫ: quia inter aquā ⁊ terrā nulla eſt diſtātia: nec inter aerem ⁊ aquā nec inter aerē ⁊ ignē. ¶ Tertia cōcluſio. mundus inferior eſt ꝯtiguꝰ mūdo ſuperiori ⁊ non continuus. prima pars patet: quia eorum vltima ſunt ſimꝰ ſecūda pars pꝫ: quia vltima eoꝝ nō ſunt unū cū diſtinguant̄ ſpecie vt dicebatur in ſcḋa queſtione. ¶ Quarta concluſio. orbes celeſtes non ſunt ſibi inuicē ꝯtinui ſed contigui. prima pars pꝫ: q: diuerſis mouent̄ motibus: patet hoc clare de octaua ſphera ⁊ de ſphera ſaturni ⁊ de alijs ſpheris: ſimiliter ⁊ hoc ꝯcedunt omnes aſtronomi: ſi aūt eſſēt cōtinui vnus moueretur ad motū alterius ex eo ꝙ ꝯtinuorū vnus eſt motus. ſecunda pars patet ex eo ꝙ vltima orbiū ſupercelestium ſunt ſimul: ergo ſunt contigui: ꝯſequentia tenet per tertiā ſuppoſitionē: añs patet ex eo ꝙ nulla eſt diſtantia inter vltima orbiū celeſtium: ⁊ hoc inter vltima ſm que ſunt immediati.

Ad rationes: ad primam. omniū corporum mundi materie ſunt continue ⁊c. nego antecedens: ad probationem dico ꝙ licet totalis maſſa prime materie eſſet vnū ens continuū omnibus formis ſubſtantialibus ablatis: ipſa tamen deſinit eē ꝯtinua propter poſitionē formarū ſubſtantialiū in ipſa: nam ꝓpter illas non omnium in mundo immediatorū vltima ſūt vnū: nec eſt ſimile de pariete reſpectu imaginū depictarū in ipſo ⁊ materia prima reſpectu formarū ſubſtantialiū exiſtentiū in ipſa: q: portio materie prie cū forma ſubſtantiali facit vnū ens qḋ eſt ꝑ ſe vnū: ſic aūt nō facit portio parietis cū imagine ſupeā depicta ſed vnū per accidens. Et quantū eſt de obiectione poſita iuxta primū argumentū dico: ꝙ licet res mundi inferioris eſſent continue ſicut tamen non ſunt: adhuc mundus inferior non eſſet continuus mūdo ſuperiori quia in mundo ſuperiori non eſt materia: ſed quando ꝓbatur primo auctoritate Ariſtotelis primo huius: qui dicit celum dicit formā ⁊c. dico ꝙ hic non loquebatur ex intentione ſed diſputatiue arguendo ad partem falſam. Et ad ſecundum dico ꝙ Cōmētator in loco preallegato accipit celū pro aggregato ex orbe et intelligentia mouente appropriata orbi: ⁊ ſic celū eſt cōpoſitū ex duabus naturis. i. ex motore ⁊ mobili: cū quo tamen ſtat ꝙ quelibet dictarū naturarū eſt ſubſtātia ſimplex. ¶ Ad tertiū vnum numero ſunt ⁊c. dico ꝙ Ariſtoteles accipit materiā improprie ſcilicet ꝓ re pro qua termini ſupponunt: ita ꝙ de illis terminis verificatur vnum in numero. quorū materia eſt vna. i. qui ſupponunt pro eadem re: ſic enim bene cōceduntꝰ ꝙ fortes ⁊ homo ſcribens ſunt vnum ⁊ idem numero. ¶ Ad quartū dico ꝙ Ariſtoteles ibi ꝑ materiam mūdi intelligit corpora ſimplicia. ſ. quatuor elementa et celū: ⁊ non tamen materiā ex qua cū forma ſubſtantiali ſibi inherente fit vnum per ſe: ⁊ per formam mūdi intēdebat ordinem iſtorū corporū ſimpliciū vel ipſam primam cauſā. ¶ Ad quintum dico ꝙ Ariſtoteles hoc intellexit ſic: ꝙ in ſubſtantijs non habentibus materiam: id eſt partes quantitatiuas non ſunt plura indiuidua ſub vna ſpecie: ita ꝙ capit ibi materiā pro partibus quantitatiuis: ⁊ non capit materiā pro materia tertio modo dicta. ¶ Sed notandum ꝙ dicta auctoritas ſic intellecta non eſt concedenda ſecundum fidē noſtram ⁊ veritatem: quia deus poſſet facere tot angelos quot vellet omnino eiuſdē ſpeciei licet non haberent partes quantitatiuas. ¶ Ad sextū dico ꝙ in celo eſt bene raritas ⁊ denſitas. non tamen eiuſdem rationis cum raritate ⁊ denſitate iſtorum inferiorum: quia corpora iſtā inferiora dicuntur rara vel denſa ex eo ꝙ habent minus vel plus de materia prima ſub equali extenſione: ſed partes celi dicūtur rare vel denſe: quia habent plus vel minus de ſubſtantia celeſti ſub equali extenſione. vnde ſtella habꝫ plus de ſubſtantia celeſti q̄ vna alia maſſa celi ſibi ꝓpinqua ⁊ equalis que non eſt ſtella. ⁊ propter hoc dicitur denſior. pars autem propinquior dicitur rarior. ¶ Deinde quando ꝓbatur ꝙ celum habet materiā eiuſdē rationis: dico ꝙ hoc eſſet bene verum ſi celum haberet materiā ꝓpter hoc ꝙ nulla materia ſm ſe ab alia differt ratione modo celum non habet materiam ſicut dictū eſt. ¶ Ad ſecundū principale dico. ꝙ ſuperficies cōuexa terre ⁊ concaua aque nō ſunt quid vnū per ſe: quia ſunt diuerſarum ſpecierum. Ad probationem equaliter diſtāt a centro mundi: nego: quia ſuperficies cōcaua aque plus diſtat: vnde imaginor ꝙ q̄libꝫ dictarū ſuperficierū eſt diuiſibilis ſecundū ꝓfunditatē et non indiuiſibilis ſicut alij imaginant̄. Et qñ dicebatur nullū eſt mediū inter dictas ſuperficies: ergo equaliter diſtant a medio mundi: conſequentia nō valet. Ad ꝯfirmationē dicte ſuperficies ſunt equales: nego ⁊ quādo dicebatur locus eſt equalis locato. dico ꝙ ſi illa auctoritas eſt vera oportet ipſā bene gloſſare vt dictū eſt quarto phyſicorum. Et ideo quādo Ariſtoteles dicit locum eſſe equalem locato intelligit q̄tū ad continentiam. i. q̄tum eſt locatum tantū preciſe eius locus capit ⁊ continet. ¶ Ad tertiū principale dico ꝙ parmenides ⁊ meliſſus fuerūt illius opinionis ideo negentur:

Quæſtio. V.

QVinto quæritur vtrū mundus ſit perfectus. ꝛ arguit͛ primo ꝙ non: quia illud non eſt perfectum cui poteſt fieri additio: ſed mundo poteſt fieri additio: ergo ꝛc. maior eſt nota: nam Ariſtoteles in litera ꝓpter hoc concedit lineam circularem eē perfectam: quia ſibi non poteſt fieri additio: ꝛ lineā rectam eſſe imperfectam: quia ſibi poteſt fieri additio: minor patet: quia per potentiam ſupernaturaleꝫ vltra iſtuꝫ mundum poſſet fieri de nouo vnus orbis vl͛ terior: ꝛ per potentiam naturaleꝫ poteſt fieri mundus perfectior: quia poteſt de nouo generari naturaliter aliquis homo ex cuius additione mūdus videtur ſie ri pfectior ꝙ̄ erat añ. ¶ Scḋo: mūdꝰ multas icludit imperfectiones ꝛ defectuoſitates: ergo mundus non eſt perfectus. conſequentia tenet: nam in mundo ſunt multa monſtra ꝛ multa fiunt mala que ſunt quidaꝫ defectus: ſed hoc videtur mundo imperfectionem arguere. ¶ Tertio mundus eſt perfectior vna vice ꝙ̄ alia: ergo aliquando eſt imperfectus: patet conſequentia: nam tunc deficit ſibi aliqua perfectio quaꝫ alias habuit: antecedens patet: quia aliquando ſunt plura indiuidua de vna perfecta ſpecie ꝙ̄ conſueuerūt eſſe: ſicut plures homines vel plures equi: ꝛ etiam aliquando eſt perfectior conſtellatio: ꝛ aliquando imperfectior: propter quod mundus videtur eſſe aliquando perfectior: aliquando minus perfectus. ¶ Quarto. mundus non eſt ens: ergo non eſt quid perfectum: conſequentia tenet: antecedens probatur: quia vel eſſet ſubſtantia vel accidens: non ſubſtantia: quia mundus eſt quoddam aggregatum ex omnibus ſubſtantijs et omnibus accidentibus: tale autem non eſt ſubſtantia ſolum: etiā tale non eſt accidens ſolum.

Oppoſitum vult Ariſtoteles. ¶ In iſta queſtione primo ponā quaſdaꝫ diſtinctiones. ſecū do concluſiones. tertio aliqua dubia.

Prima diſtinctio mundus accipitur quatuor modis. vno modo pro aggregato ex deo ꝛ intelligentijs ꝛ omnibus alijs rebus: ꝛ ſic mundus dicitur eſſe vniuerſitas entium. Secūdo modo accipitur mūdus ꝓ aggregato ex omnibus rebus excepto deo. Tertio modo accipitur mūdus pro aggregato ex omnibus exceptis intelligentijs ꝛ deo: ꝛ ſic accipitur in tractatu de ſphera vbi mundus diuiditur in mundum ſuperiorem ꝛ inferioreꝫ. Quarto modo accipitur mūdus pro aggregato ex omnibus infra concauuꝫ orbis lune: ꝛ ſic accipitur primo meteororum: vbi dicitur: neceſſe eſt mundum inferiorem eſſe continuum id eſt contiguum lationibus ſuperioribus vt eius tota virtus gubernetur inde. Accipiendo munduꝫ primo modo eſt perfectior mundo accepto ſecundo modo: ꝛ mūdus acceptus ſecundo modo eſt perfectior mundo accepto tertio modo: ꝛ ſic conſequenter. ¶ Secunda diſtinctio eſt: perfectuꝫ dicitur dupliciter ſcilicet ſimpliciter ꝛ ſecunduꝫ quid. perfectuꝫ ſimpliciter dicitur de quo hoc nomen perfectū eſt affirmatiue verificabile ſine additamēto vt dicendo hoc eſt perfectū. Perfectū vero ſcḋꝫ quid dicitur de quo eſt verificabile hoc nomē perfectū cū additione ſicut dicendo hic eſt pfectꝰ hō: brunellus eſt pfectus aſinus. Iſta diſtinctio pꝫ quinto metaphyſice. vbi dicitur ꝙ quoddā eſt pfectū in genere: ꝛ quoddā eſt perfectū extra genꝰ: ꝛ p pfectū in gñe intelligit pfectū ſecundū qd: ꝛ p pfectuꝫ extra genus intelligit perfectū ſimpliciter. ¶ Et eſt ſciendū ꝙ ad hoc ꝙ aliquid dicatur pfectuꝫ ſimpliciter requiritur ꝙ nihil ſibi deficiat nec ei poſſit fieri additio nec aliquid ſit perfectius eo: nec poſſit eſſe: Ecce quatuor cōditiones requiſitas ad pfectionē ſimpliciter. ¶ Tertia diſtinctio: perfectū ſecundū quid ſeu in genere dicitur dupliciter: ſcilicet quoddam ſubſtantiale ꝛ quoddā accidentale: ſubſtantiale eſt de quo eſt verificabile hoc nomē pfectū cū additamento de ꝑdicamento ſubſtantie: ſicut dicendo ſor. eſt pfectus hō. Sed perfectū accidentale dicit͛ de quo eſt verificabile hoc nomē perfectuꝫ cū additamento de ꝑdicamento accidentis vt dicendo ſor. eſt pfectus lector: mundus eſt pfecta magnitudo. Et iſtud poſſet ſub diuidi ſecūdū genera predicamentorum accidentium. ¶ Quarta diſtinctio ꝙ corpus poteſt dici vnum: vel ſimpliciter: vel aggregatione.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio. Accipiendo mundū primo modo mundus eſt perfectus ſimpliciter: ꝓbat͛ ex qd nominis pfecti ſimpliciter. ¶ Cōfirmat͛. q: ſic accipiēdo mūdū includit deū q eſt ens pfectū ſimpliciter: mō totū nō eſt minoris pfectionis ꝙ̄ ſua ps. ¶ Scḋa ꝯcluſio. accipiendo mūdū in alijs tribus acceptiōibus vltimis ipſe nō eſt pfectus ſimpliciter: ꝓbat͛: qa ſic accipiēdo: aliqd eſt eo pfectiꝰ: puta deꝰ: ſꝫ ſi eēt pfectꝰ ſimpl͛r ſic accipiendo mūdū nihil deberet eē eo pfectius ſicut patet ex qd nominis pfecti ſimpliciter. ¶ Tertia ꝯcluſio. ſic accipiēdo mūdū. ſ. ſcḋo tertio ꝛ q̄rto modis: mūdus ē pfectus ſm qd. i. mūdꝰ eſt pfectꝰ mūdꝰ: ꝓbat͛: qa nihil deficit ei de ptinētibꝰ ad pfectionē mundi: hoc ꝓbat͛ q̄tum ex parte corporū ſimplicium diſtinctorū ſpecie: quia non ſunt niſi quinqꝫ corpora ſimplicia ſpecie diſtincta ſicut ꝓbatur in tertia queſtione: modo nullum iſtorum deficit mundo. Iſtaꝫ concluſioneꝫ Ariſtote. principaliter intēdit in primo tractatu huiꝰ. ¶ Quarta concluſio. mūdus eſt pfecta magnitudo: ꝓbat͛: q: eſt diuiſibilis ſecundū oēm dimēſionē. ſ. tā ſm longitudinem ꝙ̄ latitudineꝫ ꝙ̄ profunditatē ꝛ nō ſunt plures dimenſiones ſecundū ſpeciem ſicut patet per Ariſto. in litera. ¶ Quinta cōcluſio. mundus eſt corpus vnū loq̄ndo de vnitate aggregatiōis: ꝛ nō de vnitate dicta ſimpliciter. vnde mundus non eſt corpus vnuꝫ ſimpliciter ſicut eſt ſortes vel plato. ſicut ꝓbauit quarta ratio: ſed bene eſt corpꝰ vnū aggregatione multarū rerū adinuicem.

Quātum ad tertium dubitatur. vtrū accipiendo mundum primo modo. ſit perfectior deo. ꝓbatur ꝙ ſic: quia mūdus primo modo acceptus continet pfectionem dei ꝛ cum hoc perfectionē multaruꝫ aliarū rerū. ¶ Secundo dubitat͛. videt͛ ꝙ mūdus nō ſit diuiſibilis ſecundū oēm dimenſionē: quia non eſt diuiſibilis ſecūdū dimēſionē illiꝰ ligni vel illiꝰ lapidis. ¶ Tertio dubitat͛ ex q̄ mūdus eſt diuiſibilis ſm oēm dimenſionē: penes quaꝫ ergo diametrū mundi cuꝫ ſit ſphericuꝫ debet capi eius longitudo: ꝛ penes quaꝫ latitudo: ꝛ penes quaꝫ ꝓfunditas: ꝛ illud non ſolum dubium eſt de mundo verū etiam de quocūqꝫ alio corpore ſpherico. ¶ Ad primū dico: ꝙ accipiendo mundū primo modo non eſt perfectior deo: ꝛ vlteriꝰ dico ꝙ mundus primo modo acceptus non includit ampliorem perfectionem ꝙ̄ deus ex eo ꝙ cuiuſlibet entis perfectionem includit deus. ¶ Ad ſecundum concedo ꝙ mundus non eſt diuiſibilis ſecundum omnem dimen-

¶ Tertia concluſio. nullum eſt corpus infinitũ immobile: probatur: omne corpus vel eſt ſimplex vel compoſitum ex ſimplicibus: ſi eſt ſimplex ſic eſt mobile: ꝑ primam concluſionem. ſi eſt compoſitum ex ſimplicibus adhuc eſt mobile per ſecundã: ſecundo ſicut nullum eſt incorporeum quin ipſum ſit motiuũ ita videtur ꝓportiõaliter corporeũ quĩ ipſũ ſit mobile. ¶ Quarta concluſio reſponſalis ad queſtionem. nullũ poteſt eſſe corpus infinitum immobile: probatur: quia tale ſi produceretur in eẽ oporteret ꝙ eſſet ſimplex vel cõpoſitum: quodcunqꝫ diceret ipſũ eẽt mobile. Diceres tu: nonne deus poteſt facere vnũ tale corpus. dico ꝙ non: nã poſito ꝙ faceret vnũ corpus q̃tũlibet magnũ adhuc ipſo facto non eſſet immobile: quia deus ſicut ipſũ fecit ſic poteſt ipſũ mouere.

Ad rationes: ad primam ſi vnum oppoſitorum ⁊c. dico ꝙ non oportet de oppoſitis adinuicem priuatiue qualiter opponitur adinuicem finitum mobile ⁊ infinitum immobile. ¶ Ad ſecundam extra celum de facto eſt ſpatium infinitum. nego: ſed de hoc videbitur poſtea diffuſiue. ¶ Ad tertiam infinitum dicitur quod totum occupat: concedo: ſi occupat totum ⁊ verum ⁊ imaginatum. modo hoc nego de mundo: nam licet occupet totum ſpatium verum: nõ tamen totum imaginatum vel imaginabile: nã licet extra mundum non ſit aliquod ſpatium verum: tamẽ bñ poſſumus imaginari ibi aliqḋ eſſe. ⁊ hec de q̃ſtiõe.

Quæſtio. VII

SEcundo circa finitatẽ et infinitatem mundi queritur vtrum poſſit eſſe aliquod corpus infinitum mobile circulariter ⁊ videtur ꝙ ſic mouens infinitum debet habere ⁊ mobile infinitum: ſed primum mouens eſt infinitum: patet octauo phyſicorum: ideo primũ mobile ſibi correſpondens debet eſſe infinitum: ſed primum mobile eſt mobile motu circulari ex eodẽ octauo phyſico. quia ibidẽ dicit primũ motũ eſſe circularẽ ⁊ illũ eſſe primi mobilis: ideo nõ ſolũ videtur eſſe poſſibile: immo de facto videtur eſſe corpus infinitũ mobile circulariter: maior probatur quia ſi motor eſſet infinitus ⁊ mobile finitum virtus mouentis excederet ſine ꝓportione virtutẽ mobilis: et per conſequens moueret ipſũ in nõ tẽpore ſiue in inſtanti: qḋ eſt impoſſibile. ¶ Secundo. in infinitum paruum corpus eſt mobile circulariter. ideo videt̃ ꝙ etiam in infinitũ magnũ corpus ſit mobile circulariter: ⁊ ꝑ ↄſequens infinitũ: conſequẽtia videtur tenere a ſimili: antecedẽs ꝓbat̃: q: medietas celi eſt mobilis circulariter: ⁊ medietas medietatis eiuſdẽ: ⁊ ſic in infinitũ deſcẽdendo. ¶ Tertio. ſi impoſſibile eẽt eẽ corp⁹ infinitũ mobile circulariter: hoc videret̃ eẽ ideo ꝙ infinita velocitas nõ põt eẽ in tꝑe finito vt arguit Ariſt. ſed hoc eſt falſũ: ꝓbat̃ ſic: infinita tarditas poteſt eẽ in tẽpore finito: immo de facto eſt: ergo ſimiliter infinita velocitas poteſt in tempore finito: conſequentia videtur tenere a ſimili: nam ſimile videtur eſſe quantũ ad hoc de tarditate ⁊ velocitate: antecedens ꝓbatur: nã partes circũferentiales mole ſabi mouentur aliqua tarditate: ⁊ aliqua verſus centrũ in duplo tardius: ⁊ alie adhuc verſus centrum in quadruplo tardius ⁊ ſic in infinitum: ideo de facto in infinitũ tarde mouetur aliqua pars: ⁊ hoc in tꝑe finito.

Oppoſitũ dicit Ariſtoteles. In iſta queſtione. primo premittenda ſunt duo. ¶ Secundo ponende ſunt concluſiones.

De primo ſciendum eſt ꝙ dupliciter dicit̃ impoſſibile: ſcilicet ſimpliciter ⁊ ſecundum quid impoſſibile ſimpliciter dicitur quod nec eſt nec poteſt eſſe per aliquam potentiam ſiue naturalem ſiue ſupnaturalem: impoſſibile autem ſecundum quid dicitur quod non poteſt eſſe per aliquam potentiam naturalem licet bene ſupnaturalem. ¶ Secundo ſciendum ꝙ infinitũ corpus eſſe mobile circulariter põt imaginari vno modo: ꝙ ſit vnus orbis qui moueatur aliqua velocitate: ⁊ ſupra illũ ſit vnus alius duplus ad primum qui moueatur in duplo tardius primo: ⁊ deinde ſit vnus alius puta tertius duplus ad ſecundũ qui moueatur in duplo tardius ſecundo: ⁊ ſic in infinitum aſcendendo continue ſecundum proportionem duplam in quantitate orbium ⁊ tarditate motus eorundem: ſcḋo mõ ꝙ ſit vnus orbis qui moueatur velocitate finita: ⁊ ſuper illum ſit duplus ad primũ dupla velocitate motus: ⁊ ſuper illum ſit duplus ad ſecundum dupla velocitate motus ad velocitatem ſecundi ⁊ ſic aſcendendo ſecundum proportionem duplam in quantitate orbium ⁊ in velocitate motuũ eorũdẽ. tertio ꝙ ſit vnũ corpus circulare ⁊ in infinitũ ꝓtenſũ vndiqꝫ mobile motu circulari: recte ſi imaginaremur vltimũ celum eſſe in infinitũ protenſũ ⁊ cũ hoc moueri circulariter.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio. infinitum corpus mobile circulariter primo vel ſecundo modo eſſe naturaliter eſt impoſſibile probatur: quia non eſt aliqua potentia naturalis que ſic poſſet facere infinitos orbes vnum ſuper aliũ: nec etiam infiniti tales ſunt: cum probatũ ſit in ſecundo metaphyſice ꝙ in eſſentialiter ordinatis non proceditur in infinitũ: quales eſſent tales orbes ſic ordinati. ¶ Secunda concluſio. infinitum corpus mobile circulariter primo ⁊ ſecundo modo poteſt eẽ ſupnaturaliter: ꝓbatur: nam aliquantũ corpus mobile motu circulari põt eſſe immo de facto eſt ⁊ duplũ ad illud mobile circulariter põt eſſe per potentiã diuinã: ⁊ ſic vlteri⁹ ſine ſtatu. ideo infinitum corpus circulariter mobile ꝑ potentiam diuinã poteſt eſſe. antecedẽs quilibet catholicus habet concedere. conſequẽtia patet ꝑ expoſitionẽ huius termini infinitũ tenti ſyncathegorematice in quantitatibus continuis. ¶ Tertia concluſio eſt ꝙ infinitũ corpus circulariter mobile primo vel ſecundo modo eẽ eſt impoſſibile qualitercũqꝫ accipiat̃ impoſſibile: nã ſi eſſet poſſibile ꝙ infiniti tales orbes de facto eẽnt: ipſi poſſent adinuicẽ continuari: ⁊ ſic fieret ex eis vnũ infinitũ circulariter mobile tertio mõ: ſed eſſe tale eſt impoſſibile ſimpliciter ſicut ſtatim ꝓbabitur. ¶ Quarta concluſio. ſi eſſet corpus infinitum circulariter motum tertio modo: ipſum haberet centrũ iſta concluſio probatur per diffinitionem motus circularis poſitam in prima parte huius: dicebatur enĩ ꝙ circulariter moueri eſt moueri circa centrũ: et hoc abſqꝫ participatione aſcenſus vel deſcenſus: ſi talis motus circularis eſt ſimplex. ¶ Quinta concluſio. ſi eſſet corpus infinitum circulariter motum tertio modo ipſum non haberet cẽtrum: probatur: quia centrum corporis dicitur medium illius corporis ſecũdũ equidiſtantiã ad extremitates: modo in tali infinito non eſſent extremitates: ideo nõ eſſet tale mediũ. vnde

de ſi eſſet ſpatiū infinitū vñquaqꝫ qua ratiōe hic pariſius eſſet centrū vel mediū illius eadē ratiōe in roma vel vbicūqꝫ placeret ſignare eēt centrū eiuſdē. ❡ Sꝫ iuxta hoc dubitaꝛ: quia dicit Ariſtote. in ſecūdo metaphyſice ꝙ infiniti ſi eſſet q̄libet ps eēt media: ⁊ hic in p̄mo hui⁹ dicit ꝙ nō. Iſta duo dicta poſſūt concordari diſtinguendo de medio: ꝙ mediū in aliq̄ cōtinuo dicitur vno mō negatiue: q: nō eſt extremū imo aliquid eſt vltra ⁊ aliquid citra: ⁊ ſic quelibet ps infiniti ſi eēt eēt media: alio mō dr̄ mediū poſitiue per equidiſtantiaꝫ ab extremis: ⁊ ſic non eēt mediū corporis infiniti. ❡ Ex dictis bene concluditur ꝙ impoſſibile eſt eē corpus infinitū circulariter motū. Et iſta ſit ſexta cōcluſio: quā Ariſto. multipliciter probat in litera. p̄mo ſic: q: ſi eſſet poſſibile eſſe corpus infinitū circulariter motū tūc eēt poſſibile in tp̄e finito ꝑtranſiri ſpatiū infinitū: cuius oppoſitū oñdit Ariſt. vi. phy. ↄñtia ꝓbatur: nā imaginentur due line exeūtes a cētro illi⁹ corporis circa quod mouetur ꝟſus circūferentiā eiuſdē corporis cauſantes angulū in cētro a quo egrediūtur: inter illas duas lineas ſic imaginatas cadit ſpatiū infinitū: tūc illud ſpatiū infinitū ſic imaginatū ꝑtrāſit ab vna illarū linearū in tēpore finito: poſtq̄ totale corp⁹ facit vnā circuitionē in tēpore finito. ❡ Iuxta iſtam rationē dubitatur: nā videtur p̄mo ꝙ ſpatiū interceptū inter illas duas lineas eſſet finitū. qḋ ꝓbatur. quia eēt terminatū illis duabus lineis. ❡ Et confirmatur hoc: nā poſito ꝙ qñ ille linee incipiūt egredi a centro ↄſtituāt triangulū cū linea tertia q̄ vna cum illis recedat a cētro: q̄ tertia in recedēdo ſic creſcat ꝙ ↄtinue maneat ſup illis duab⁹ lineis cū qb⁹ ↄſtituit triāgulū tūc qñ ille linee ꝑ infinitū receſſerūt a cētro inter eas cadit ſpatiū finitū: quia figuratum figura triangulari. ❡ Secūdo videtur ꝙ dicta ratio ſic poſſet impediri. q: diceret aduerſarius ꝙ illḋ corp⁹ infinitū circulariter mobile nō faceret aliquā circuitionē ꝑfectā in tp̄e finito: ſꝫ bñ in tp̄e infinito: ⁊ ſic nō oporteret vnam de dictis lineis imaginatā i tēpore finito ꝑtrāſire ſpatiū infinitū. ❡ Ad iſta: ad p̄mū bene ↄcedo ꝙ ſi eēt tale corp⁹ infinitū circulariter motū vi neo cēnt imaginate tales due linee infinite egredientes a cētro ꝙ inter eas iterciperetur ſpatiū finitū: ſꝫ ēt cū hoc īter eas interciperetur ſpatiū infinitū: ex quo ille linee ↄtinue vadūt elōgādo: ⁊ ſūt īfinite. ⁊ q: īter illas lineas ſpatiū totale interceptū eē finitū ⁊ idē eē infinitū repugnāt adinuicē ⁊ ſequūtur ambo ad eē corp⁹ īfinitū circulariter motū: ↄcludo ꝙ eē tale corp⁹ infinitū eſt impoſſibile poſtq̄ ad ipſuꝫ ſequūtur contradictoria. Et conſimiliter reſpondeatur ad confirmationē. ❡ Ad ſecundū reſpōdeo illa obiectio non valet: quia talis linea infinita imaginata vel in tempore finito deſcribit aliquē angulū circa centrū vel nō: ſi non: tunc non mouetur: ⁊ ſic nec illud corpus infinitū mouetur: ſi aūt deſcribit aliquem angulum tunc ſicut deductum eſt: ſequitur dictam lineam in tempore finito pertranſire ſpatiū infinitum imaginatum. ⁊ ſic tale inconueniens ſequitur ad dictam concluſionem ſiue illud corpus infinitum circulariter mobile ponatur complere vnam circuitionem in tp̄e finito ſiue in tempore infinito. ❡ Scḋo. ſi eſſet poſſibile eſſe tale corpus infinitū circulariter motuꝫ: ſequeretur ꝙ ſpatium pedale pertranſiretur in non tēpore ſiue in inſtanti: quod eſt falſum: probatio conſequētie: nā ponatur ꝙ a cētro talis corporis ꝓtrahatur in infinitū linea a.b. que cū illo corpore moto circumuoluitur: ⁊ extra centrum imaginetur vna linea infinita quieſcens: que ſit c.d. ⁊ ſit equidiſtans ſiue paralella linee a.b. ⁊ ſpatiū inter eas pedale in latitudine: ⁊ moueatur linea a.b. verſus lineā c.d. tunc ſequitur īpoſſibile: ſcilicet ꝙ ſpatiū pedale ꝑtranſitur in non tempore ſiue in inſtanti: ꝓbatur: quia in principio motus verum eſt dicere ꝙ linea a b. ſecundum ſe totam ⁊ ſecundum quālibet ſui partem diſtat pedaliter a linea. c.d. ⁊ immediate poſt hoc non diſtabit: ſed concurret cū ea: ⁊ interſecabit eā: cū nūc ſit equidiſtans ei ⁊ immediate poſt hoc non erit equidiſtans ei: ⁊ cū neceſſe ſit lineas nō equidiſtantes ſiue nō paralellas concurrere ſi in infinitū ꝓtrahantur: ⁊ ſic cū nunc dicte linee diſtant pedaliter ⁊ immediate poſt concurrunt: ideo ſine tēpore medio pertranſitū eſt ſpatium pedale ⁊ ꝑ motum continuum quod eſt impoſſibile. ❡ Iuxta dictam imaginationem ſequitur ꝙ ita cito linea a.b. cōcurret cum linea e.f. multum ab ea diſtante ſicut cum linea c.d: ſolum diſtante ab ea pedaliter: ⁊ ſic ita cito pertranſiret ſpatium magnum ſicut paruuꝫ vel ſicut paruam partem eius. Probatio conſequentie: quia cum dictis duabus lineis a.b. ⁊ c.d. imaginetur tertia linea ſcilicet e.f. etiā equidiſtās linee a.b. multo plus tamen diſtans ab ea q̄ c.d. tunc in inſtanti in quo a.b. incipit moueri verſus c.d. ⁊ verſus e.f. verum eſt dicere quod a.b. eſt equidiſtans linee c.d. Et etiam linee e.f. ⁊ immediate poſt non erit alicui earum equidiſtans: ⁊ cum omnes tres dicte linee ſint infinite ſequitur ꝑ diffinitionem linearum inequidiſtantiuꝫ ꝙ immediate poſt inſtans datum linea a.b. concurret cum linea c.d. ⁊ etiam concurret cum linea e.f. cum immediate poſt inſtans datum erit inequidiſtans vtriqꝫ. ⁊ ſic dicta linea a.b. ita cito pertranſibit ſpatium magnum interceptum inter ipſam ⁊ lineam e.f. ſicut ſpatiū paruū interceptū inter ipſam ⁊ lineaꝫ c.d. ❡ Iuxta idem ſequitur ꝙ linea a.b. ita cito interſecaret lineam c.d. ſicut eam tangeret: quod eſt inconueniens. Probatio conſequentie patet ex dictis: et ex hoc tunc vlterius ſequitur quod linea a.b. immediate poſt inſtans in quo incipit moueri pertranſibit ſpatium infinitum: quod iterū eſt incōueniēs ⁊ imaginationi repugnās. ꝓbatio conſequentie. quia immediate poſt illud inſtans interſecabit lineam c.d. ſicut iam oſtendebatur ſed non poteſt ipſam interſecare niſi ꝑtranſiuerit ſpatium infinitum imaginatum verſus circūferētiam dicti corporis. Ex eodem fundamento deduci poteſt: ꝙ a linea b: eūtoꝛ b. linea: poſſit fieri longior ea per ſoluꝫ motum localem: quod videtur inconueniens: probatur conſequentia: ſint a. ⁊ b. linee protracte in infinitum verſus oriens ſic tamen terminate verſus occidens ꝙ b. terminetur ad centruꝫ circuli et a. ad circūferentiam eiuſdem verſus oriens tunc vlterius imaginemur ꝙ ille due linee circumuoluantur fixe tamē manentes ſecundum extrema finita earundem: tali circumuolutione facta a. protenditur vltra b. ſicut b. prius protendebatur vltra a. ſicut patet conſyderanti caſum igitur per ſolum motum localem et cetera. ❡ Tertio arguitur ad dictam concluſionem ſic: omnis linea circa centrū circumuoluta deſcribit circulū ſcilicet maiorem maior ⁊ minorem minor. Ideo infinita linea circa centrum mota deſcriberet circulum īfinitum: ⁊ hoc eſt impoſſibile: cum de ratione circuli ⁊ cuiuſlibet figure ſit eſſe terminatum: quod patet ꝑ diffinitionem figure poſitam in principio geometrie figura eſt que termino vel terminis clauditur: vnde non poſſet dici cuius figure eſſet infinitum: proportionabiliter ponēda eſſet concluſio de corpore infinito mobili motu recto: cuius probatio ſufficienter haberi pōt ex lr̄a philoſophi ⁊ ex dictis. De poſſibilitate infiniti per dei potentiā dictū eſt in tertio phyſicoꝝ.

Tunc ad rationes. ad primam poteſt dici ꝙ virtus infinita libera poteſt bene mouere mobile finitū finita velocitate: quia non mouet q̄tūcūq; pōt: ſʒ q̄tū vult: ⁊ iō nō opʒ ſi ſit potētia motiua infinita ꝙ ergo ſit mobile ſibi coꝛrñs infinitū. ¶ Ad ſcḋam ꝯcedo añs: ſed nego conſequētiam: ratio negationis cōſequentie eſt: quia diminutio continui bene vadit in infinitū: ſed non augmentatio. ¶ Conſimili modo reſpondeatur ad tertiā: quia tarditas eſt diminutio motus: velocitas aūt augmētatio: ⁊ ideo licet tarditas poſſit ire in infinitum: non tamen velocitas.

Quæſtio.VIII

QVæritur tertio circa dictaʒ materiā de finitate mundi vtrū infinitum poſſit eſſe maius vel minus alio ſi eēnt plura infinita. ſeu vtrum ſit vnuʒ comparabile alteri. arguitur primo ꝙ ſic: quia ſi eſſent plura quodlibet eorum eſſet quantū: ꝓpriū aūt eſt quātitati ſecundū eaʒ equale vel ineq̄le dici: ſicut dicit Ariſt. in ꝑdicamentis: ergo infinitū pōt eſſe infinito equale vel inequale: ⁊ per conſequēs cōparabile ſm maius ⁊ minus. ¶ Secundo. oē cōparatū alteri aut excedit ipm: aut excedit ab eo aut ē equale ei. ergo ſic videtur eē de infinito reſpectu infiniti ſi eſſent plura. ¶ Tertio ſi eēt infinitū ipm eēt ꝯparabile finito: q̄ȝ maius eſt infinitū: ergo a foꝛtioꝛi ē ꝯparabile infinito: q̄ȝ ꝯparatio fit inter res eiuſdeʒ rōnis m̄o magis ꝯueniunt duo infinita q̄̄ finitū ⁊ infinitū. ¶ Quarto a. ⁊ b. infinita ſi eēnt vel eēnt eq̄lia vel inequalia ſi eq̄lia ſic ſunt ꝯparabilia: ſi ineq̄lia tūc vnū eſt maius ⁊ alterū minus. quia quinto metaphyſice dicit ꝙ inequale idē eſt ꝙ maius aut minus. ¶ Quinto duo infinita ſibi inuicē ſuppoſita ſic ſe poſſūt habere q̇ neutrū excederet aliū nec excederet ab eo: ergo eſſent eq̄lia: conſequētia tenet ꝑ vnū principiū geometrie: antecedēs pʒ: ſi eēt duo ligna verſus oriens infinita: ⁊ verſus occidens vnū eorū nō eēt protēſum vltra aliud: ⁊ vtrūq; eorū eſſet pedaliter latū. ¶ Sexto oē totū eſt maius ſua parte in aliqua ꝓportione modo vnū infinitū pōt ſignari tanq̄ portio alteriꝰ ſicut colūna infinita eēt portio infiniti vndiq; ⁊ multitudo partiū medietatis eſt portio multitudinis ptiū totiꝰ. ¶ Septimo. illud q̇ totū occupat ē maiꝰ illo quod nō totū occupat: quia ſi non: tūc pari ratiōe vnū occuparet totū ſicut alterū: m̄o ſic eſt de duobus infinitis quorum vnum eſt infinitū vndiq; ⁊ aliud nō. ¶ Octauo ſit a. finitū duplū ad b. tūc cōtinue per partes proportionales hore dupletur vtrūq;: tunc ſtatim patet ꝙ nihil deperditur continue per horam de iſta inequalitate aut ꝓportione: quia cōtinue a eſt duplū ad b. ergo in fine adhuc eſt duplū: q̄ȝ nō deꝑdit ſubito in vltimo inſtanti cum additio ſit ſucceſſiua: ⁊ tñ in fine ſunt duo infinita vt ſtatim ſequit ex caſu: ⁊ ꝑ idē poteſt argui ꝙ vnū infinitū ad aliud ſit duplū triplū quadruplū ⁊c. ¶ Nono ſit a. mobile quod in qualibet parte proportionali hore pertranſeat vnū pedale ⁊ b. ſimiliter: tunc in fine a. ⁊ b. fuerunt equaliter mota: ergo ꝑtranſiuerūt ſpatia equalia: ſed ex caſu ſequitur ꝙ illa ſpatia ſunt infinita: ergo per imaginationē ſequit ꝙ duo infinita ſūt equalia: ⁊ per ꝯñs cōparabilia. ¶ Decio arguitur ſic. moueatur a. per bipedale ⁊ b. ꝑ pedale ſicut priꝰ in qualibet parte ꝓportionali hore: tūc a. mouetur in duplo velocius continue: ergo ex diffinitione velocioris poſita ſexto phy. a. in duplo velociꝰ mouet: ergo in fine ꝑtranſiuit in duplo maius ſpatiū: ſed q̇libet eorū ꝑtrāſiuit infinitū: ergo vnū infinitū alteri eſt duplū: ⁊ ita pōt argui ꝙ infinitum poteſt q̇druplari: ⁊ ſic vlteriꝰ. ¶ Deinde arguit de infinito ſm virtutem vel intenſionē: nā ſit a. vna columna infinita. ⁊ b. vna alia ſuppoſita: ⁊ ſit a calidū vniformiter in quolibet puncto duobus gradibus intenſiue: ⁊ b infinitū vniformiter frigidū in quolibet ſuo puncto vno gradu frigiditatis: tunc patet ꝙ quodlibet pedale ipſiꝰ a aget in partē b. cui ſupponit: ergo totū a. aget in totū b. ſed tā caliditas q̄̄ frigiditas eſt infinita: ergo vnū infinitū aget in aliud: ⁊ q: agens excedit paſſum ⁊ eſt maius eo ſtatim ſequitur ꝙ vnum infinitū eſt maius alio ¶ Eodē modo eēt ſi imaginaremur a. eſſe vnū graue ita q̇ quodlibet pedale eius eēt duarū librarum: ⁊ b. vnū leue: ⁊ quodlibet pedale eius eſſet ſicut vna libra in grauitate: quo poſito a. moueret b. ⁊ faceret b. deſcēdere tali velocitate ſicut bipedale moueret pedale: ⁊ hoc eſſet a proportione dupla: ergo vnum infinitum eſt alteri duplum: ⁊ per conſequens maius. ¶ Secūdo ſic: ſit a. infinitū calidum infinite extenſiue ⁊ intenſiue: ⁊ b infinitum habens caliditatem infinitam extenſiue ſolum: tunc cum a. ſit calidius b. in infinitum. ſequitur ꝙ caliditas eius ſit maior in infinitum q̄̄ ſit caliditas b. que etiam eſt infinita: quia in vno pedali ipſius a. eſt caliditas infinita: ⁊ tamen eſt maior in toto a. ¶ Deinde arguitur de proportione infinita. q: dicitur quinto euclidis. ſi aliqua fuerunt continue ꝓportionalia proportio primi ad tertium eſt dupla ad proportionem primi ad ſecundum. modo qualis eſt proportio corporis ad ſuperficiem talis eſt ſuperficiei ad lineam: ergo proportio infinita corporis ad lineam eſt in duplo maior q̄̄ ſit proportio corporis ad ſuperficiem. ¶ Secundo in eodem quinto euclidis dicitur: ꝙ ſi due quantitates comparantur ad tertiam illa tertia habebit ad minorem maiorem proportioneʒ ſicut quatuor maiorem habent proportionem ad vnū q̄̄ ad duo: ergo angulus rectus habebit maiorem proportionem ad angulum contingentie minorem q̄̄ ad maiorem: ⁊ ad vtrunq; habet infinitam: vt patet tertio euclidis: ergo vna proportio infinita eſt altera maior. ¶ Deinde arguitur de tempore. quia ſi mundus fuit ab eterno ſicut fuit ſecundum Ariſtotelem: tunc luna fuit infinities ecclipſata: ergo totum tempus quo luna fuit ecclipſata fuit infinitum: adeo videtur ꝙ totum tempus eternum non ſit maius illo tempore in quo luna fuit ecclipſata niſi tunc ponat vnum infinitū eſſe maius alio: ſcḋo non eēt fugibilius habere malum perpetuū aliquantum intenſum q̄̄ in duplo vel in quadruplo magis intenſum: quod videtur eſſe falſum: conſequentia tenet: q: vtrobiq; eſſet malum infinitum. ⁊ ſi alterum non eſſet maius tunc non eſſet fugibilius: ¶ Deinde arguit de deo. ſequeretur ꝙ deus non poteſt mouere infinitum poſito ꝙ feciſſet vnū infinitum. conſequentia tenet: q: deus non eſſet potētior ex quo vnū infinitum non eſſet maius alio. ¶ Secundo ſi faceret qualitatem infinitam que eſſet virtus infinita tunc deus non eſſet maioris virtutis: quod eſt inconueniens.

Oppoſitum arguitur. nam infinitū ſi eſſet occuparet locum ſibi equalem vel ſpatiuʒ imaginatum quod eſſet infinitum: ⁊ ſic eſſet infinitum infinito equale quod Ariſt. ⁊ Cōmentatoꝛ reputāt impoſſibile tertio phyſicorū: modo ſi impoſſibile eſt infinitū

infinito eſſe equale pari ratione videtur ꝙ impoſſibi bile ſit infinituꝫ infinito eſſe maius vel minus: ⁊ ꝑ conſequens videt̃ ꝙ impoſſibile ſit infinito infinitū eē cōparabile. ¶ In iſta queſtione prio ponā duas breues diſtinctiones. deinde cōcluſiones.

Prima diſtinctio eſt ꝙ equale dicitur dupliciter. vno modo quando aliqua dicuntur equalia ſine additione ⁊ totum toti eſt equale in ſumma: ⁊ iſto modo nihil ſimul eſt eidem equale et ineq̄le. Alio modo aliquid dicitur equale alteri ſecundū quid. ſ. ſecundū latū vel ſecundū longū aut a dextris aut a ſiniſtris ⁊c. ⁊ ſic aliqua ſunt equalia ⁊ inequalia ſecundū quid: quia aliqua equalia ſecundum profundum ſunt equalia ſm longū ⁊ etiā latū. ¶ Secūda diſtinctio. ꝙ aliquid dicitur maius alio dupliciter. vno modo proprie quia ad aliquod certū habet maiorē ꝓportionē ſicut tripedale ad pedale habet maiorē proportionē ꝙ bipedale: ergo eſt maius eo ꝓprie ſicut patet ex q̄nto euclidis. ſecundo modo aliquid dicitur maius alio improprie: quia continet aliquod totū ⁊ adhuc plus licet nō habeat ad illud maiorē ꝓportionē: ſicut ſi a. eſſet aggregatū ꝑ imaginationē ex vno corpore: ⁊ vna ſupſicie. ⁊ b. eēt corpus equale a. accepto ſine illa ſupficie: tūc a. eſſet maius b. improprie. q̄a indiuiſibile additū diuiſibili non reddit ipſum maius.

Quantum ad ſecundum pro prima concluſione ponēde ſunt tres ſuppoſitiones. ¶ Prima eſt ꝙ nihil poteſt fieri maius ꝙ ſit ſolū ex alia ordinatione ⁊ ſituatione partiū. nec poteſt fieri minus ſine ſubtractione vel condenſatione. ſimiliter nulla multitudo poteſt fieri maior multitudo ſine additiōe vnitatis nec minor ſine ſubtractione. ¶ Secunda ſuppoſitio. ꝙ quecūq̄ ſibi inuicem ſuppoſita vel per imaginationem applicata ſunt ſi vnuꝫ nō excedit aliud nec exceditur: vnū eorum nec eſt maius nec eſt minus alio ⁊ ſimiliter eſt de multitudinibus que ſic ſe habent ꝙ cuilibet vnitati in vna correſpōdet vnitas ī alia earū vna nō eſt maior altera neq̄ minor: ⁊ hoc videt̃ per ſe manifeſtū poſtq̄. vnū non excedit alterum. ¶ Tertia ſuppoſitio ꝙ infiniti ad infinitū nulla eſt proportio ſinita ſicut dupla vel tripla ⁊ cetera: quia tunc ſequeretur ꝙ finitū eſſet medietas infiniti vel pars aliquota ita ꝙ finities ſumpta faceret infinitum: quod implicat: ⁊ intelligo hoc de infinitis que eſſent eiuſdē rationis. ¶ Tunc ſit prima concluſio. nullum infinitū altero infinito eſt maius aut minus: ſcilicet corpus corpore: ſuperficies ſuperficie: multitudo multitudine: tempus tēpore: virtus virtute: probatur: nā impoſſibile eſt infinituꝫ eſſe: ſicut dictum eſt prius. ergo ⁊ cetera. ¶ Aliter arguitur ſic. naꝫ ꝑ imaginationeꝫ ſi eſt poſſibile ſit a. vnum corpus infinitū vndiq̄ ⁊ b. ſit vnū aliud infinitū pedaliter latū ⁊ pedaliter profunduꝫ ⁊ in infinituꝫ longū ſolum verſus occidentem tunc ꝑ imaginationeꝫ dimiſſo a. ſumatur primum pedale de b. ⁊ fiat ſphericuꝫ. deinde ſecundū addatur primo ⁊ fiat totuꝫ ſphericuꝫ: deinde tertium: deinde quartū: ⁊ ſic vltra: ⁊ non fiat rarefactio nec aliunde additio: ⁊ continuetur hoc ſecundū partes proportionales hore. q̄d aduerſarius non reputaret impoſſibile. tūc in fine hore totū hoc erit infinitū vndiq̄: quia infinite ſunt facte additiones equales. ponatur ergo per imaginationeꝫ ꝙ applicetur ipſi a. ac ſi duo corpora eēnt ſimul tunc non excedit a. nec exceditur. quia quodlibet vndiq̄ eſt extenſum: ergo per ſecundaꝫ ſuppoſitionē nō erit maius neq̄ minus: ſed ipſi b. nihil eſt badditū nec ipſum eſt rarefactuꝫ: ergo per primam ſuppoſitioneꝫ non eſt augmentatum: ergo in principio quando erat infinitum ſolum ſecundum longum ⁊ ab vna parte nō erat maius ꝙ a. neq̄ minus: ſed tamen ſi aliquod infinitum eſt vel poteſt eſſe maius alio. a deberet eſſe maius b. ¶ Et ſi dicatur ꝙ non immo forte ſunt vel poſſunt eſſe duo alia infinita quorū vnū eſſet maius alio. hoc non valet: quia de quibuſcunq̄ alijs infinitis poteſt eodem modo argui vt fiat ratio in generali arguēdo ſic: omne infinitum poteſt taliter aptari ſine diminutione vel augmentatione ꝙ alterum infinituꝫ non excedet ipſuꝫ nec excedetur ab eo. ergo nullum altero eſt maius vel minus. antecedens patet ex caſu poſito conſequentia tenet ex ſuppoſitionibus. ¶ Iuxta eandeꝫ imaginationeꝫ ſequitur ꝙ ex b. poteſt fieri infinitū vndequaq̄: ⁊ tamē b. adhuc non eēt diminutū: vt ſi capiat̃ ſecundū pedale ⁊ deinde q̄rtuꝫ ⁊ deinde ſextū ⁊ deinde octauuꝫ ⁊ ſic vlterius ſecundū partes alternatas ⁊ ponātur in globo ſicut prius ⁊ alia pedalia remanentia coniungant̃: tunc patet ꝓpoſitū. Nec ſolū hoc ſequit̃ ſed etiā ꝙ ex ipſo b. non diminuto pōt fieri adhuc vnū aliud infinitū per eandē viā imo infinites infinita. Ex hac imaginatione ſequit̃ ꝙ īpoſſibile eſt infinitū eē ſicut dicebat̃ in precedenti q̄ſtione. ¶ Secundo arguit̃ ad concluſionē ſic. aut infinitū excederet infinitum exceſſu finito aut infinito: non finito q̄a tunc eſſet ꝓportio in infinitū parua: quod patet: q̄ ſi eēt certa ꝓportio ſicut dupla: tunc finituꝫ eſſet medietas infiniti vel pars aliquota. q̄d eſt ꝯtra tertiaꝫ ſuppoſitioneꝫ. ⁊ ſi eſt in infinitū modica tūc vnū nō eſt maius alio ꝓprie: ſicut pꝫ ex ſcd̓a diſtinctiōe. Nec poteſt dici ꝙ vnū infinitū excedat aliō exceſſu īfinito: q̄ aut hoc eēt finite. ſ. in certa ꝓportione ſicut dupla vel tripla ⁊c. aut infinite vltra omnē ꝓportionē finitā: non poteſt dici primū: nam tunc vnum infinitum eſſet medietas alterius infiniti cuius oppoſitū oſtenditur tertio phyſicorum: nā ſicut prius dicebatur nō poſſet aſſignari vbi eēt mediū: ſicut patet de t̄pe eterno. nec pōt dici ſcd̓m: nā tunc nō eēt ꝓprie maius ſicut dicebatur in ſecunda diſtinctione ſicut nec corpus eſt ꝓprie maius ſuperficie nec ſuperficies linea. ¶ Tertio arguitur de multitudine: nam ſit vnum pedale per imaginationem diuiſum per partes proportionales tunc ſuper primam partem ſit aliquod album: ſuper ſecundā ſit aliquod nigrum: ⁊ ſuper tertiam: iterum aliquod album: ⁊ ſuper quartam iterum aliquod nigrū ⁊ ſic alternatim de alijs partibus proportionalibus. tunc auferatur primum nigrum ⁊ transferatur ſecundum album ſuper ſecundam partem: deinde auferatur tertium nigrum transferendo ſicut prius: ⁊ conſequenter amoueantur omnia nigra: iſtum caſum concederent aduerſarij tunc clarum eſt ꝙ ſuper quālibet partem erit aliquod album. ergo per primam ſuppoſitionem multitudo alborum non eſt maior nec minor multitudine partiū ꝓportionalium: ⁊ per idem patet ex principio caſus ꝙ tota multitudo alborum et nigrorum non eſt maior nec minor multitudine partium proportionaliuꝫ: ergo ſequitur ꝙ alba ⁊ nigra ſimul ſumpta non ſunt plura nec pauciora ꝙ alba ſolum. ¶ Pro ſecunda concluſione ſit prima ſuppoſitio. ꝙ portio alicuius non eſt equalis illi cuius eſt portio: et cum quo eſt eiuſdem rationis: hoc videtur per ſe notum. q̄ ſi negaretur eodeꝫ modo poſſet dici ꝙ pars ⁊ illud cuius eſt pars eſſent idem vel equalia. ¶ Secūda ſuppoſitio. ſi vnum ſuperexcedit et tranſcendit aliud ⁊ non ab aliqua parte exceditur ab illo: illa non ſunt equalia. q̄d videtur eſſe per ſe manifeſtum ex quid nominis

equaliũ. ¶ Tertia ſuppoſitio. ſi ab equalibus equalĩ demas q̃ remanent erũt equalia. ſiue dẽpta habeant ꝓportionem ad reſidua ſiue non. ſicut ſi a duobus angulis rectis remoueantur duo anguli contingentie equales: reſtant equalia. Et iterum ſi equalibus iungantur inequalia tota ſiunt inequalia: ſiue habeant ꝓportionem ſiue non: ſicut prius nõ eſt ratio quare iſta ſint magis vera de finitis q̃ de infinitis ſi eẽnt. ¶ Tũc ſit ſcđa ↄcluſio. aliqua duo infinita nõ ſunt equalia: probatur: nã ſit a corpus infinitũ vndequaq; ꝑ aduerſariũ: tũc in eo põt ſignari portio q̃ eſt pedaliter lata et ꝓfunda ⁊ in infinitũ lõga ſolũ v̾ſus occidẽtẽ q̃ ſit b. tunc arguitur ſic. a. ⁊ b. non ſunt equalia: ergo aliqua duo infinita non ſunt equalia: añs pꝫ: quia b. eſt portio a. ergo per primã ſuppoſitionẽ b. et a. non ſunt equalia. ¶ Secũdo. ſit a. pedaliter latũ ⁊ ꝓfundũ et in infinitum longũ verſus occidentẽ ſolum: ⁊ b. ſimili modo: ⁊ ſupponaẽ: ita ꝙ vnum non tranſcendat alterũ. tunc a. ⁊ b. videnẽ eſſe equalia ſi aliqua infinita ſunt equalia. deinde iungatur ipſi a. corpus quatuor pedũ. ⁊ ſit c. et ipſi b. iũgaẽ d. corpus vnius pedis: tunc arguitur. ſi a. ⁊ b. non ſunt equalia habetur intentũ: ſi ſint equalia: ergo per tertiam ſuppoſitionem adiunctis c. ⁊ d. inequalibus tota ſiũt inequalia. ergo duo infinita. ſ. a c ex vna parte. ⁊ b. d. ex alia: ſunt non equalia. qđ eſt ꝓpoſitum. ¶ Confirmatur. ſint a. ⁊ b. corpora vt prius. ⁊ trahatur a. ad oriẽtem vſq; quo. a. tranſeat extremitatẽ b. tunc a. ſuperpoſitũ b. tranſcendit ipſum: ⁊ nõ e cõuerſo. ergo a. ⁊ b. non ſũt equalia. ¶ Tertio. ſint a. ⁊ b. duo infinita qualitercunq;: non tamen vndequaq;: tunc adiungatur. c. quadrupedale. ipſi a. ⁊ d. vnius pedis. ipſi b. tunc vel duo infinita a. c. ⁊ b. d. non ſunt equalia. ⁊ habetur ꝓpoſitum. vel ſunt equalia. ⁊ tunc dẽptis equalibus. ſ. a. ⁊ b. remanent ꝑ tertiã ſuppoſitionẽ c. ⁊ d. equalia. qđ eſt contra poſitum. Si dicatur ꝙ a. ⁊ b. non ſunt equalia. hoc eſt qđ peto. ⁊ ſic ſemper ſequitur ꝓpoſitum. cõſimiles rationes adduci poſſunt de multitudinibus infinitis. Conſimili mõ põt argui de virtutibus: q: non dñr infinite niſi quia pñt producere infinitũ effectũ: et ideo ex nõ equalitate effectuũ arguiẽ non equalitas cauſarũ vel virtutũ. Concludatur ergo ꝙ in quolibet genere in quo pñt imaginari infinita aliquid alteri eſt nõ equale et hoc concludaẽ iuxta dicta ⁊ conceſſa aduerſariorũ. ¶ Tertia concluſio. nulla infinita ſunt adinuicẽ cõparabilia: ꝓbatur: nullũ infinitum eſt maius alio nec minus ꝑ primã cõcluſionẽ: ergo vel oĩa ſunt equalia vel non ſunt adinuicem cõparabilia: ſed nõ oĩa ſunt equalia per ſecundam concluſionem: ergo oĩa non ſunt adinuicẽ comparabilia: ⁊ hoc dicit concluſio. ¶ Quarta cõcluſio. infinita ſi eſſent nõ eſſent adinuicẽ cõparabilia: pꝫ ꝑ cõcluſionẽ p̄cedentẽ: etiã eſſent adinuicẽ comparabilia: ꝓbaẽ: q: ad impoſſibile ſequitur quodlibet: modo impoſſibile eſt eſſe infinitum: ſicut dictũ eſt. ergo ⁊c. ¶ Iuxta dictas concluſiones infero correlaria.

¶ Primum. infinitũ non põt augeri nec addendo finitũ nec addẽdo infinitũ. patet: ex quo augeri eſt fieri maius: aliquid eſſet maius infinito: qđ eſt ↄtra primã concluſionẽ nec põt minui niſi tollendo infinitum ⁊ cũ hoc ꝙ remaneat ſolum finitũ: vnde exiſtente infinito nõ poteſt minorari et ſic non põt duplari nec triplari: q: hoc eſt augeri: nec etiã ſubduplari vel ſubtriplari: q: tunc diminuereẽ ipſo remanẽte infinito: modo nunq̃ finitũ eſt ſubduplũ ad infinitũ. aliter eĩ ex duob⁹ finitis poſſet cõſtitui infinitũ: qđ eſt falſum. ¶ Secũdo ſequitur ꝙ infiniti non eſt pars ꝓprie dicta: nec aliquota: ſicut duo ſunt pars ipſorũ ſex. nec etiã nõ aliquota ſicut tria ſunt pars ipſorũ quinq;: pꝫ: nã talis pars infiniti nõ eſt aliquid finitũ: q: infiniti ad finitum nõ eſt aliqua proportio niſi ſicut linee ad punctũ. Nec eſt aliquid infinitum: quia tunc infinitũ ad infinitũ haberet aliquã certam ꝓportionẽ q̃ eſt inter maius ⁊ minus: etiam oĩs pars eſt minor ſuo toto ⁊ ſibi cõparabilis: ſed infinitũ infinito nõ eſt cõparabile: nec minus nec maius nec infinitũ eſt totũ niſi valde impropẽ: pꝫ: q: totũ diciẽ relatiue ad partẽ: ⁊ iam oſtenſum eſt ꝙ non habet partem: ergo ⁊c. ¶ Tertio ſequitur ꝙ ꝑ cõtinuã augmentationem finitũ fieret ſubito infinitũ: ſi poſſibile eſſet fieri infinitũ: ita ꝙ in inſtanti ſit finitũ ⁊ immediate poſt infinitũ: vel e conuerſo. ſ. in inſtanti eſt infinitum: ⁊ immediate ante erat finitũ: ſicut eſt dare primũ inſtans in quo q̃libet pars ꝓportiõalis alicui⁹ ↄtinui eſt ꝑtranſita: ⁊ immediate ante illud inſtans non: et ita ꝑ ſubtractionẽ finiti ab infinito infinitũ fieret ſubito finitũ: ita ꝙ in tali ſubtractione deueniretur ad aliquod inſtans in quo primo erit verũ dicere nunc illud ꝑ ſubtractionẽ factũ eſt finitũ ⁊ immediate ante hoc nõ. ¶ Vltimo ſequitur ꝙ infinitũ non põt mouere infinitũ nec ſucceſſiue nec ſubito: ⁊ hoc dicit Ariſto. primo huius: nõ ſucceſſiue q: talis velocitas ſequitur ꝓportionẽ mouentis ad motũ: nõ infiniti ad infinitũ nõ eſt ꝓportio: nec ſubito: q: tunc infinitum eſſet maius infinito in infinitum: qđ eſt falſum.

Ad rationes Ad primam qñ dicebaẽ infinitũ ſi eſſet eſſet q̃tum: verũ eſt: etiã ſi eſſet: ipſũ nõ eſſet q̃tũ: cũ ad impoſſibile ſequantur cõtradictoria. et ſic infinitũ ſi eſſet vel ſi eſſent plura, vnũ eẽt maius alio ⁊ eſſet ſibi cõpabile: ⁊ nõ eſſet maius alio nec eſſet ſibi cõpabile: ⁊ iõ quicquid tibi placet ſequiẽ ad infinitũ eẽ. ¶ Ad ſecũdã. oĩe ↄpabile ⁊c. ↄcedo totũ: ſed nego ꝙ ſit ſic de infinito: q: infinitum non eſt alteri cõparabile. ¶ Ad tertiã. ſi eſſet infinitũ ⁊c. cõcedo: etiã dico ꝙ nõ eſſet cõparabile finito: cũ ſicut iam dicebatur ad infinitum eſſe ſequantur contradictoria poſt quã infinitum eſſe eſt impoſſibile ſicut probatũ eſt. ⁊ conformiter etiã poteſt reſponderi ad omnes alias rationes iuxta idẽ fundamentum.

Quæſtio.IX.

Quarto circa dictã materiã queritur. vtrũ mundus ſit magnitudo finita vel infinita: videtur ꝙ ſit magnitudo infinita. q: totũ occupat. tale autẽ eſt infinitũ. ¶ Secđo. niſi mũdus eſſet magnitudo infinita extra mũdũ videretur eſſe ſpatium infinitũ. ⁊ ſic adhuc ſequitur ꝙ eẽt dare actu infinitum: cui⁹ oppoſitũ prius dictũ eſt. Et confirmatur. quia ſi mũd⁹ eſſet magnitudo finita aliquis exiſtens in extremo mũdi vtiq; poſſet extendere brachiũ ſuũ: cũ nullum videatur eſſe impediens ipſum: ⁊ per conſequens ibi videẽ eſſe ſpatiũ: ⁊ nõ finitũ: q: non videẽ ratio vſq; ad q̃tum illud ſpatiũ eſſet extenſũ preciſe. Tertio q: niſi extra mundũ eſſet ſpatiũ vel locus ſequereẽ ꝙ vltimũ celum nõ moueretẽ localiter: hoc eſt falſum: falſitas ↄñtis pꝫ: q: mouetur ⁊ non alio motu ſpecie a motu locali: ergo. cõſequẽtia probatur: nã tunc vltimũ celũ nõ eſſet in loco: ⁊ ꝑ cõſequẽs nõ mutaret locũ: ⁊ cũ latio ſeu motus localis ſit loci mutatio: ſequitur illud quod dictum eſt ſcilicet ꝙ vltimũ celũ non mouetur localiter.

Oppoſitum vult Ariſto. in litera qui

pꝛobat hoc tanꝙ vnã ꝯcluſionẽ pꝛincipalẽ ꝙ mundus
ſit magnitudo finita. ¶ Hic erũt duo articuli. Pꝛim⁹
erit de pꝛincipali q̃ſito. Secũdus erit poſtꝙ mundus
eſt magnitudo finita vtrũ extra ipſum ſit aliquid: pu-
ta ſpatiũ infinitũ vel aliquid aliud: de quo iam tange-
batur in arguendo.

De primo ſit iſta concluſio. ꝙ mun-
dus eſt magnitudo finita: pꝛobatur: mũdus eſt magni-
tudo iuxta pꝛius dicta: vel ergo eſt magnitudo finita
vel infinita: ſi finita habet̃ ꝓpoſitũ: ſi infinita tũc ſequi
tur ꝙ aliquid eſſet actu infinitũ: cuius oppoſitũ oſten
ſum eſt in pꝛecedentibus.

De ſecundo videtur ꝙ extra mundũ
vtiq; ſit ſpatium: quia extra mundũ deus poſſet adhuc
creare vnũ lapidẽ: ſed talis nõ eſſet in indiuiſibili: imo
aliqđ ſpatiũ diuiſibile videret̃ occupare. ¶ Scđo. q2
de⁹ talẽ lapidẽ extra mũdũ creatũ põt mouere motu
recto: ⁊ facere eũ diſtare plus ab vltimo celo ꝙ pꝛius:
ſed non poteſt talia facere niſi ꝑ ſpatiũ. ¶ Tertio. de⁹
extra mundũ poſſet creare duos lapides quoꝝ vn⁹ eẽt
extra alterũ: ergo videtur ꝙ de facto extra mundũ ſit
extra: ſed extra eſt differentia loci vel ſpatij: ergo videt̃
ꝙ extra mundũ ſit ſpatiũ. ¶ Cõfirmat̃. quia ſi tales la
pides non eſſent ſibi inuicẽ immediati: ſicut deus poſ-
ſet eos creare: tunc vnus videretur diſtare ab alio: et ꝑ
ꝯñs extra celũ videretur eſſe diſtantia ꝑ quã tales la-
pides creati diſtarent. ¶ Quarto. nã ponatur ꝙ deus
extra hunc mũdũ formet duos alios mũdos ⁊ illi tres
mundi ꝯtingerent ſe ſicut ſphere imaginantur ſe conti
gere: videt̃ ꝙ inter illos tres mũdos ⁊ pũcta in quib⁹
contingerent ſe eſſet ſpatiũ mediũ ⁊ diſtãtia media: ali
ter eñ tangerent ſe ſm ſuperficies ⁊ nõ ſm puncta: qđ
eſt falſum. ¶ De iſto articulo ſit pꝛima concluſio. extra
mundũ nõ eſt coꝛpus: ꝓbat̃ ſic: oẽ coꝛpus vel mundus
eſt pars mũdi: immo oẽ ens: ⁊ nõ ſolũ coꝛpus: cũ mun-
dus ſit vniuerſitas entiũ: ſed nec mundus nec pars mũ
di eſt extra mundũ. ergo ⁊c. Secundo. ſi extra munduꝫ
eſſet coꝛpus vel eſſet ibi naturalr̃: hoc non põt dici: q2
oẽ coꝛpus ſiue ſimplex ſiue mixtũ habet alibi ꝙ extra
mundũ locũ ſuũ naturalẽ: ⁊ cũ vnius coꝛpoꝛis ſm ſpeci
em non ſint plura loca naturalia ſecundũ ſpeciẽ ſequit̃
ꝙ tale coꝛpus nõ eſſet ibi naturaliter. nec põt dici ꝙ vi
olenter. quia tunc ille locus eſſet alicui alteri coꝛpoꝛi
naturalis quod eſt impoſſibile: q2 neq; eſſet natura-
lis ſimplici neq; mixto. ¶ Secunda concluſio. extra
mundum non poteſt eſſe naturaliter aliquod coꝛpus:
pꝛobatur: quia nec poteſt ibi eſſe naturaliter coꝛpus:
ſimplex nec coꝛpus mixtum: quia tale nec poteſt ibi eſ
ſe naturaliter nec violenter ſicut iam ꝓbatur. conſimi-
liter ꝙ extra mundum nec eſt nec põt eſſe naturaliter
aliquis locus: pꝛobatur: nam ſi ſit talis locus eſſet ali
cui coꝛpoꝛi naturalis ⁊ alicui alteri violentus: qđ ẽ fal
ſum: ſicut pꝫ ex iã ꝓbatis: et ita ꝓbaretur ꝙ extra mũ
dũ nec eſt nec põt eſſe vacuũ: nã vacuũ dicitur. vbi non
eſt coꝛpus: ſed põt eſſe: modo licet extra celũ nõ ſit coꝛ-
pus cũ hoc etiã non põt ibi eſſe coꝛpus ⁊ ꝑ ꝯñs non eſt
ibi vacuũ nec põt eſſe. vnde hic terminus vacuũ cum ſit
terminus pꝛiuatiuus nõ ſignificat ſolum carentiã coꝛ-
poꝛis alicubi ſed cũ hoc connotat aptitudinem eſſendi
coꝛpus ibidẽ. ¶ Tertia concluſio. nec extra mundum
poteſt naturaliter eſſe motus: pꝛobatur vbi non poteſt
naturaliter eſſe coꝛpus nec poteſt eſſe locus: ibi non
põt eſſe motus: ſed extra celum non poſſunt eſſe hec: er
go ⁊c. maioꝛ eſt nota ex hoc ꝙ ad oẽm motũ requiritur
coꝛpus: minoꝛ pꝫ ex dictis. ¶ Quarta cõcluſio: extra
mundum nõ poteſt eſſe tempus: pꝛobatur: vbi non po-
teſt eſſe motus: ibi nõ poteſt eſſe tempus: ſed extra mũ
dũ nõ põt eſſe motus ꝑ pꝛecedentẽ concluſionem: igitur
nec tẽpus: maioꝛ pꝫ ex hoc ꝙ tempus eſt idẽ cũ motu:
quarto phyſicoꝝ. ¶ Quinta cõcluſio. deus ⁊ intelligẽ
tie nec ſunt extra mundũ nec ſunt in mundo circumſcri
ptiue: pꝫ ex eo: quia huiuſmodi carent ſitu ⁊ magnitu
dine ſed ſunt extra mundũ pꝛiuatiue id eſt non habent
ſitũ in mundo. cũ quo bene ſtat ꝙ deus et intelligentie
ſunt pars mundi licet nõ habeant ſitũ in mundo. ¶ Ex
oĩbus his concluditur hoc ꝙ Ariſto. dicit in pꝛimo hu-
ius: ꝙ extra mundũ nec eſt coꝛpus: nec eſt locus: nec eſt
vacuũ: nec eſt motus: nec eſt tẽpus: ſed extra munduꝫ
ſunt entia inalterabilia optimã vitam ducentia: expo
nendo ly extra pꝛiuatiue ſm intellectũ pꝛecedentis con-
cluſionis. Ulterius dico ad ſaluandũ ꝙ deus ſuperna-
turaliter extra mundũ poſſet creare vnũ lapidẽ vel du-
os: vel vnũ aliũ mundũ vel plures non opoꝛtet ponere
ꝙ de facto extra mundũ ſit ſpatiũ vel vacuũ vel diſtan
tia vel aliquod tale: ꝓbatur: nam ſi extra mundũ de fa
cto eſſet aliquod tale deus poſſet illud annihilare ⁊ nõ
minus illo annihilato poſſet creare extra munduꝫ illa
que vellet ſicut mõ: igitur. Conſeq̃nter cõcedo ꝙ deus
poteſt talẽ lapidẽ creatũ extra celũ mouere: nõ motu
locali: ſed motu eiuſdẽ rationis cuꝫ motu locali: abſq;
hoc ꝙ fieret pꝛopinquioꝛ vel remotioꝛ lateribus celi.
¶ Iuxta dictã imaginationẽ vlterius poſſumus ima-
ginari. ꝙ ſicut deus poſſet oĩa infra latera celi annihi-
lare abſq; hoc ꝙ latera celi ſe tangerent ſic in aliquo
paruo loco: vt in grano milij ipſe põt ponere vnum coꝛ
pus ita magnũ ſicut totalis mundus abſq; aliqua con
denſatione vel rarefactione vel coꝛpoꝛuꝫ penetratiõe.
vnde ita imaginandum eſt de coꝛpoꝛe Chꝛiſti in hoſtia
parua: nam in illa parua hoſtia coꝛpus Chꝛiſti eſt ita
magnũ ſine condenſatione ⁊ penetratione quacunq;:
ſicut erat pꝛo nobis peccatoꝛibus ſuſpenſuꝫ in cruce.
¶ Iuxta idẽ poſſumus imaginari ꝙ in tali paruo gra
no milij poſſet creari vnũ ſpatiũ centũ vel mille leuca-
rum: vel quotquot volumus. Et cõſequenter imaginã
dum eſt ꝙ aliquis homo in vno grano milij poſſet am-
bulare per mille leucas de vno extremo anteꝙ perue-
niret ad aliud: et plura alia ſimilia iuxta hoc eſſent cõ
cedenda.

Ad rationes. Ad primam. mũdus oc
cupat totũ. poteſt hic dici ꝙ mũdus nõ occupat aliud
ſpatiũ a ſe: ⁊ iõ ſicut nõ occupat ſeipſuꝫ ita nõ occupat
aliud ſpatiũ. Uel aliter dicatur ſicut pꝛi⁹ dicebatur q̃ñ
dicitur infinitũ eſt qđ totũ occupat verũ eſt ꝙ totũ oc-
cupat ſpatiũ verũ ⁊ imaginabile: ſed hoc nego de mun
do. ¶ Ad ſecundã. niſi mundus eſſet magnitudo infi-
nita extra mundũ eſſet ſpatiũ infinitũ. nego conſequẽ
tiã. quia nec pꝛopter hoc eſſet extra mundum ſpatium
finitũ nec infinitum. Ulterius gratia materie argumẽ
ti dico ꝙ extra mundũ deus poſſet creare bene ſpatiuꝫ
finitũ: tantũ quãtũ ſibi placeret abſq; hoc ꝙ illud ſpa-
tiũ eſſet infinitũ. ¶ Ad confirmationẽ. ſi mundus eſſet
magnitudo finita tunc aliquis exiſtens in ſuperficie
vltimi celi poſſet extendere bꝛachium ſuum: nego: ⁊ cũ
dicebatur nullum eſſet impedimentum reſiſtens vltra
mundũ: placet mihi: ſed vlterius dico ꝙ hoc non obſtã
te non poſſet pꝛopter defectũ receptaculi ſicut loci vel
ſpatij in quo bꝛachiũ reciperetur bꝛachium ſuum extẽ-
dere. ¶ Ad tertiam ſi extra celum non eſſet locus vel
ſpatium vltima ſphera non moueretur localiter: con-
cedo: cũ quo tamen bene ſtat ꝙ moueretur motu eiuſdeꝫ
ſpeciei cum motu locali: ⁊ de hoc dicebatur ſufficiẽter

in libris phyſicoꝝ. ¶ Deinde erant ibi facte allegationes. iuxta ſecundũ articulũ queſtionis quibus etiam probabatur ꝙ extra mundũ eſſet ſpatium: que etiã reſtant ſoluende. ¶ Ad primã. extra mundũ deus poſſet creare vnũ lapidẽ: placet mihi: ſed vlterius dico ꝙ talis lapis non eſſet in aliquo ſpatio neq; diuiſibili neq; indiuiſibili: q2 nõ eẽt in loco aliq ſicut nec totalis mundus: bñ tñ ꝯcedo ꝙ qñ crearet̃ lapis extra mũdũ: etiã crearet̃ ſpatiũ extra mũdũ ꝛ illud ſpatiũ nõ eſſet aliud ꝗ ille lapis creatꝰ. ¶ Ad ſecũdã. deus põt illum lapidem creatũ extra mundũ mouere elongando ipſum a celo: dico ꝙ verum eſt: ſed hoc non poteſt eſſe niſi etiaꝫ crearet ſpatiũ in quo moueretur: et per quod haberet certũ ſitum ad centrũ vel celum. ꝛ ad ptes celi: ſed poſtquã deus abſolueret illũ lapidẽ a determinato ſitu ad celũ ipſe nec eſſet ꝓpe celũ nec longe a celo: et de hoc dicebatur in corpore queſtionis. ¶ Ad tertiã. deus põt extra mundum duos lapides creare: quorũ vnus eſſet extra aliũ: concedo accipiendo ly extra negatiue ad iſtum ſenſum ꝙ vnus eſſet in alio: ſicut nec vna intelligentia eſt in alia: ſed vlterius dico ꝙ nõ põt facere vnũ eorũ extra alium poſitiue: niſi concrearet eis ſpatium vel diſtantiam per quod vel quã vnus eorũ eſſet extra alium. ꝛ vlterius dico ꝙ extra negatiue acceptũ nõ eſt differentia loci vel ſpatij: ſed bene extra poſitiue ꝛ affirmatiue acceptum. ¶ Ad quartam ex eodem fundamẽto dicatur.

Queſtio.X.

BOnum eſt iuxta ordinem Ariſtotelis ꝓcedere ꝛ querere modo circa tertiam materiam principalem quam ptractat Ariſto. in primo huius. ſ. iuxta finitateꝫ mundi in multitudine. circa quã primo queritur vtrum ſuppoſito ꝙ eſſent plures mũdi terra vnius mũdi moueret̃ ad mediũ alterius mundi. Arguit̃ ꝙ non. nã ſi deus ad iſtũ mundum faceret vnum aliũ non propter hoc terra vnius mundi haberet aliaꝫ inclinationem ꝗ habet: ſed iam nõ moueretur vel non inclinatur moueri alicubi niſi ad mediũ huius mundi: ꝗ neq; tũc aſſumptũ patet ex eo ꝙ ex quo terra eſt vnuꝫ corpus ſimplex habet vnicã inclinationem: ſcilicet ad vnicũ locum et non ad diuerſa. ſ. ſecundũ ſpeciẽ. ¶ Secundo. ſi ſic vel hoc eſſet naturaliter vel violenter: non naturaliter naꝫ terra iſtius mũdi non poſſet moueri ad mediũ alterius mundi niſi aſcenderet in iſto mundo: ſicut patet intuenti: modo aſcẽdere non cõpetit naturaliter ipſi terre ſecundũ naturã eius ꝓpriã: ſed violẽter. Si autẽ dicatur ꝙ terra huius mundi moueret̃ violenter ad mediũ alterius mundi: tunc non oporteret: nec eſſet neceſſariũ ſi plures eſſent mundi ꝙ terra huiꝰ mundi moueretur ad medium alterius mundi poſtꝗ eſſet violentũ. Et etiã hoc eſt contra Ariſtotelem in litera q dicit ꝙ naturaliter terra vnius mundi moueretur ad terrã alterius mundi. ¶ Tertio. ſi eſſet alius mundus ignis vnius mundi non moueretur ad ignem alterius mundi: igitur nec terra ad terram: cõſequentia tenet a ſimili: añs patet: nam hoc non poſſet eſſe: niſi ignis vnius mundi fieret centro alterius mũdi ꝓpinquior: ꝛ ſic ille ignis deſcenderet: quod non conuenit naturaliter igni: conſequentia tenet: ex hoc ꝙ centro fieri propinquius eſt deſcendere. ſed ꝙ ignis nõ naturaliter deſcẽdet patet: q2 ex quo naturaliter aſcendit eidẽ ſimplici conuenirent plures motus ſecundũ ſpeciem: ꝛ hoc naturaliter: cuius oppoſitũ eſt prius probatũ. ¶ Quarto. ſi eſſent plures mundi illi eſſent eiuſdem rationis: igitur ſicut terra in iſto mundo quieſcit in medio huiꝰ mundi naturaliter: ita terra alterius mũdi quieſceret in medio alterius mundi naturaliter: ꝛ ſic vna non tenderet ad aliã: ſed ad medium ſui mũdi ſi eſſet extra ipſum: q2 tenderet ad mediũ ſibi propinquius: ſed ſi contingeret ꝙ equaliter ab vtroq; diſtaret quieſceret inter ambo ſicut ferrũ inter duos adamantes equalit̃ trahẽtes. ¶ Quinto. nam terra vnius mundi non poſſet moueri ad terram alterius mundi: niſi diuideretur celum huius mundi et etiam celũ alterius mundi: modo hoc eſt impoſſibile poſtꝗ celum eſt indiſſolubile. ¶ Sexto adhuc ſuppoſito ꝙ diuideretur celum non poſſet moueri vſq; ibi niſi tranſiret vacuum interceptum inter illos duos mundos qui poſtꝗ non poſſent ſe tangere ſecundũ ſupficiem poſtꝗ eſſent ſpherici inter eos interciperetur vacuum: modo corpus ſimplex quale eſt terra non poſſet moueri in vacuo ſicut patet quarto phyſicorum: igitur ꝛc.

Oppoſitum determinat Ariſtoteles.

In iſta queſtione primo ponẽde ſunt quatuor concluſiones preambule. ſcḋo rñdendũ eſt ad queſitum.

Prima eſt. omnia grauia naturaliter mouentur ad ſuũ locum naturalẽ. ſ. deorſum: ꝛ leuia ad ſuum. ſ. ſurſum ſi non fuerit impedimentum: probatur ex hoc ꝙ quanto aliquid eſt grauius tanto ceteris paribus deſcendit velocius: igitur non violenter ſed naturaliter: añs patet ad experientiam: conſequẽtia tenet: quia ſi hoc non eſſet naturaliter ſed violenter tunc grauitas reſiſteret ꝛ maior grauitas magis reſiſteret: ꝛ ꝑ conſequens tardius moueretur. Ex iſta cõcluſione pꝫ falſitas duarũ opinionum de motu terre ad medium. Una dicit ꝙ terra in principio mũdi fuit prope celum: ꝛ quãdo celum incepit moueri: violenter pulſa erat ad medium: ꝛ ſic adhuc fieret quando aliquod graue eſſet poſitum ſurſuꝫ ſicut terra vel aliquod tale: violent̃ motu celi pelleret̃ ad medium recte: ſicut quãdo ponitur aliqua faba vel aliquod tale in aliquã ſcutellã ꝛ velociter circũuoluit̃ illa ſcutella: faba propter motum ſcutelle pellit̃ ad medium. ¶ Erat ſecunda opinio ꝙ terra moueret̃ ad medium quãdo eſſet extra ipſum motu tractus: imaginabat̃ enim ꝙ cẽtrum mũdi traheret ſibi terrã ꝛ ſiĉ alia grauia: ꝛ ſic ambe iſte opiniones imaginant̃ grauia moueri ad medium motibus violentis. vna quidem dixit ꝙ hoc fieret motu pulſus: alia motu tractus: iſti autẽ motus ſunt violẽti. ¶ Contra iſtas opiniones eſt cõcluſio nr̃a. Cõtra tamẽ cuius probationẽ dubitat̃. nam ſi valeret argueret̃ conſimili forma: grauiora mouent̃ velocius ſurſum ꝗ leuiora: igit̃ motus grauium ſurſum eſt naturalis: antecedẽs patet de plũbo qḋ velocius proijcitur ſurſum ꝗ pluma. vnde ſi conſequentia ad concluſionem facta valeret: ꝛ iſta valere videt̃. ¶ Reſpõdet̃ ꝙ iſta inſtantia non valet. nã dicebat̃ in ratione facta ad cõcluſionem vniuerſalit̃: quãto aliquid eſt grauius: tanto velocius deſcendit: modo quãuis grauius velocius ꝓijciat̃ ſurſum tñ falſum eſt ꝙ ꝗto aliquid eſt grauius tanto velocius moueat̃ ſurſũ: imo aliquid poſſet eſſe ita graue ꝙ nõ poſſet ꝓijci ſurſũ. ſꝫ nihil põt eſſe ita graue quin aptũ natũ ſit deſcẽdere: immo quanto grauius tanto velocius. Hic incident̃ poſſumus notare cauſam quare plumbũ remotius proijcit̃ ꝗ pluma: ꝛ hoc a proijciente ſibi commenſurato: cuius cauſa eſt: nam illud quod eſt grauius eſt receptiuũ pluris ꝟtutis a proijciente: ꝛ eſt diutius retentiuum il-

lius ꝟtutis ꝓpt̃ pluritatem materie: ꝙ̃ vnum leue ſicut pluma vel aliquod tale: ⁊ ita mediante illa virtute recepta ⁊ retẽta velocius et remotius ꝓicit̃. ¶ Secũdo arguit̃ ad cõcluſionẽ ſic. grauia in deſcẽdendo mouentur velocius in fine q̃ in principio: ⁊ ſimiliter leuia in aſcendendo: ideo tales motus talibus corporibus ſunt naturales et non violenti: añs patet ad experientiã: cõſequentia probatur: quia proprium eſt motibus naturalibus ſaltem in medijs vniformibus in fine intendi: ⁊ motibus violentis in fine remitti. nam in motibus violentis virtus motiua fatigatur ⁊ debilitatur continue: ⁊ ſic in fine mouet tardius: qualiter nõ eſt in motibus naturalibus. ¶ Tertio arguit̃ ad concluſionem. ſi grauia nõ mouerent̃ naturaliter deorſum: ſed violenter: ſequeret̃ ꝙ mouerent̃ naturaliter ſurſum: modo hoc eſt falſum: conſequẽtia patet ex hoc ꝙ cum aliquis motus eſt violentus: eſt ei oppoſitus naturalis: ⁊ hoc ſi ſunt motus ſimplices. ¶ Sed diceres cõtra: nã ſequitur ꝙ ſi terra moueretur violẽter ad ſiniſtrũ: moueretur naturaliter ad dextrũ: poſt q̃ motus ad ſiniſtrũ et motus ad dextrũ ſunt motus contrarij. ¶ Reſpondetur ꝙ non eſt ſil̃e: q2 motꝰ ſurſum et motus deorſum ſunt motus ꝯ̃trarij ſimplices: motꝰ aũt ad dextrũ q2 motꝰ ad ſiniſtrũ ſunt motꝰ ꝯ̃trarij mixti: modo illud quod dicebatur intelligitur de motibus contrarijs ſimplicibus ⁊ non mixtis. ¶ Secũda cõcluſio. ſi eſſet alter mũdus terra iſtius mũdi eſſet eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime cum terra alterius mundi: ⁊ ſic de alijs corporibus ſimplicibus ex quibus vterq̄ cõponeret̃. patet hoc primo: q2 aliter hoc nomẽ mundus diceret̃ equiuoce de iſto mundo et de illo: modo hoc videtur eſſe falſum. ¶ Secũdo. quia operationes taliũ corporum eſſent cõſimiles ſicut calefacere: exiccare: ⁊ huiuſmodi. ¶ Tertio. quia eis deberentur iſdem motus in ſpecie. ¶ Quarto. vel iſti duo mundi depẽderent ab eodem primo principio: vel diuerſis: cũ ſimilibus tamen ⁊ eiuſdem ſpeciei: vel a diuerſis diuerſarũ ſpecierũ. iſtud p3 p̄ ſufficientem diuiſionem. Si dicatur primũ: tunc iſti mundi deberent eſſe omnino cõſimiles: p3 hoc: quia cauſa eadẽ ⁊ nullo modo diuerſificata non debet cauſare diſſimiles effectus. cõſimili modo eſt dicendũ ſi illi duo mundi ſint a duobꝰ principijs eiuſdem ſpeciei: quia cauſe cõſimiles debẽt cauſare conſimiles effectus. ſi ꝟo iſti mundi ſint a principijs diuerſarũ rationum ſeu ſpecierũ: tũc vnũ iſtorum principiorũ eſt altero melius ⁊ ꝑfectius: ⁊ ſic naturaliter prius: ergo alterũ principium ab ipſo dependeret ⁊ etiã mundus ſuus: quia oĩa eſſent ad inuicem ordinata ⁊ ad vnũ principiũ. ¶ Tertia concluſio. corpus quod naturaliter inclinat̃ ad aliquẽ locum: inclinat̃ ad illum ad quãcunq̄ diſtantiã: p3 hoc: ꝙ in quacunq̄ diſtantia ipſo manente obtinet ſuam formam que eſt cauſa talis inclinationis naturalis: mõ poſita cã ponit̃ effectꝰ. Idẽ patet ex alio: q2 t̃ra poſita magis ſurſum ita bene inclinatur ad locũ ſuũ naturalẽ ſicut terra poſita minꝰ ſurſum. ¶ Sed ꝯtra diceret aliquis: t̃ra in loco ſuo nõ eſt grauis: ergo in loco ſuo nõ videt̃ habere talem inclinationem. dico ꝙ immo: quia in loco ſuo habet inclinationem ad manendũ ibi: ⁊ extra locũ ſuũ habet inclinationem ad mouendũ ſe ad locũ ſuũ naturalem: ⁊ ita proportionaliter dicat̃ de alijs elementis. etiã falſum eſt ꝙ t̃ra in loco ſuo non ſit grauis: vnde ſi extra locum ſuum eſt grauis: ⁊ cũ venit ad locũ ſuum nõ perdit illam grauitatẽ ſequit̃ ꝙ in loco ſuo eſt ſic g̃uis ſicut extra. verũ eſt tamen ꝙ illa g̃uitas extra locum naturalem habet vnũ officiũ: et in loco naturali aliud: cum enĩ t̃ra extra locum ſuũ fuerit poſita: ſua g̃uitas inclinat ipſam ad mouendum ad locum ſuum: et cum eſt in loco ſuo eadem g̃uitas inclinat ipſam ad quietem: et ideo in loco ſuo naturali non ponderat: et ad iſtũ intellectũ auctores de ponderibus cõcedũt corpora in ſuis locis naturalibus non eſſe grauia. ¶ Secundo dubitatur: nã adhuc videtur ꝙ diſtantia aliquid faciat: vt ſi vnus ignis eſſet in medio mundi vna pars moueret̃ ꝟſus vnam partẽ puta ꝟſus ſeptẽtrionem: ⁊ alia ꝟſus meridiem ꝟſus celũ ad locũ ignis: tamẽ ſi ille idẽ ignis eſſet ex vna parte centri mundi tũc totalis ille ignis moueret̃ vel verſus vnã partem ſolum vel ꝟſus aliam. ¶ Reſpondet̃ ꝙ diſtantia bene facit ꝙ aliquid inclinatur moueri ſm̃ diuerſas eius partes p̄ diuerſas vias ad ſuum locũ naturalem: ſed nun q̃ diſtantia faceret quin aliquid inclinaretur ad ſuum locum naturalem. ¶ Quarta concluſio: quecunq̄ grauia eiuſdem ſpeciei: et quecũq̄ leuia eiuſdem ſpeciei tendunt vel inclinãtur ad eundem locum numero ſi ſunt ſimplicia: probatur: quia ſi due terre dimittantur cadere ad deorſum videmus ꝙ inclinantur ad eundem locum puta deorſum: ⁊ eodem modo: et p̄ eandem viam ſi ponant̃ cadere de eodem loco ſucceſſiue. ¶ Sed contra diceret aliquis: diuerſa in ſpecie tẽdunt ad diuerſa loca in ſpecie: g̃ diuerſa in numero tendunt ad diuerſa loca in numero. ¶ Secundo. nulla inclinatio naturalis eſt ad impoſſibile: ſed impoſſibile ẽ plura in numero eſſe in eodem loco in numero naturaliter: g̃ naturalit̃ non inclinat̃ corpora diſtincta in numero ad eundẽ locũ in numero. ¶ Tertio. nã videmus ꝙ vnus ignis aſcendit ad locum ſuũ ꝟſus ſeptentrionem alius ꝟſus meridiem: modo iſta ſunt diuerſa loca in numero. ¶ Ad iſta. Ad primum: negat̃ ſimilitudo. et ratio eſt: quia quecunq̄ ſimplicia vel ſimilia eiuſdẽ ſpeciei nata ſunt facere vnũ p̄ cõtinuationẽ: quod quidem vnũ habet vnũ locũ in numero naturalem ſui: ⁊ cuiuſlibet ſue partis: g̃ ⁊ quelibet pars inclinat̃ ad eundẽ locum in numero. ¶ Per hoc ad ſecundũ dico ꝙ non eſt impoſſibile plura partialia eſſe in eodẽ loco ſui totius: et hoc in eodem loco totali. ¶ Per hoc idem ad tertium dico ꝙ ambo illi ignes mouent̃ ad eundẽ locum in numero totalem: qui eſt concauitas orbis lune: cum quo bene ſtat ꝙ partes totius habent diſtincta loca in numero partialia.

Quantum ad ſecundũ pono vnicam concluſionem reſponſalem ad queſtionẽ. ſ. ꝙ ſi eſſet alter mundus nõ concentricus huic mundo terra iſtius mundi haberet inclinationẽ mouẽdi ad mediũ alterꝰ mundi ⁊ econuerſo: licet forte haberet impedimentum veniendi ibi ꝓpter hoc ꝙ celum nõ eſt diſſolubile ſecũdũ quod arguebat̃ in principio queſtionis: probatur oĩa ſimplicia eiuſdẽ ſpeciei naturaliter inclinant̃ ad eundẽ locũ in numero p̄ quartã ꝯcluſionẽ: ita ꝙ nulla diſtantia talẽ inclinationẽ poſſet impedire: p̄ tertiam ꝯcluſionẽ: ſꝫ t̃ra huiꝰ mũdi ⁊ terra illiꝰ eẽnt eiuſdẽ ſpeciei p̄ ꝯcluſionẽ ſecũdã: ⁊ terra huiꝰ mũdi naturaliter mouet̃ ad mediũ huius mundi: p̄ primã concluſionem: igitur terra illius mũdi moueretur naturaliter ad medium huius. Sed quia hoc eſt impoſſibile: quia pari ratione fieret ecõuerſo ſm̃ Ariſto. ꝯcludit̃ ꝙ impoſſibile ẽ eſſe plures mũdos nõ ꝯcẽtricos naturaliter: cũ quo bene ſtat ꝙ deus poſſet facere plures p̄ ſuã oĩpotentiã. ſꝫ de hoc in ſequenti queſtione latius tractabitur.

Ad rationes. Ad primam dico: ꝙ ſi miraculoſe fierẽt plures mundi vnus extra alium ecẽtrici: nõ mirũ ꝙ tunc terra huius mundi inciperet habere aliã inclinationẽ q̃ ante habuit. etiã dico ꝙ deus bene poſſet facere ꝙ obtineret vnicam inclinationem.

videlicet mouendi ſolum ad mediũ ſui mundi: ſed Ariſto. breuiter diceret ꝙ hoc nõ põt fieri. ¶ Ad ſecundã ⁊ ad oẽs ſequentes dico cõcedẽdo oia ꝯſeqñtia illata ex conceſſione ſi miraculoſe fierẽt plures mundi eccentrici: ſed ſm Ariſto. ꝯcedẽde eſſent cõſequẽtie: ⁊ qꝛ ꝯſequẽtia ſm ipſum eſſent impoſſibilia. añs ſecũdũ ipſum reputatur impoſſibile. ſ. eſſe plures mũdos: ad quod ſecundũ ipſum cõcederetur ſequi quodlibet.

Quæſtio.XI.

SEcundo circa idẽ querit utrũ ſint vel poſſint eẽ plures mundi: ꝓbatur ꝙ ſic: qꝛ hic terminus mũdus eſt terminus cõis: igitur vel actu vel potẽtia habet plura ſuppoſita: ⁊ ꝑ ꝯñs vel actu ſunt vel poſſunt eſſe plures mundi: añs patet ꝑ oẽs: conſequentia ꝓbatur ꝑ hoc ꝙ terminus cõis dicitur qui predicabilis eſt de pluribus. ¶ Secũdo. melius eſt bonũ ⁊ ꝑfectũ multiplicari ꝙ̃ non multiplicari: ſed mundus eſt quoddã bonũ ⁊ ꝑfectũ ſicut prius dicebatur: ergo melius eſt eſſe plures mundos ꝙ̃ vnum: ⁊ qꝛ hoc eſt poſſibile apud deũ: ⁊ cũ deus faciat de poſſibilibus qđ melius eſt: ſequitur ꝙ ſunt plures mundi. ¶ Tertio. mundus põt generare aliũ mundũ ſibi ſimilẽ: ergo poſſunt eſſe plures mundi: cõſequentia tenet: antecedens ꝓbatur: qꝛ mundus eſt quoddã ꝑfectũ: ⁊ nõ orbatũ: tale aũt ſecũdo de anima: põt generare ſibi ſimile: cũ generare arguat perfectionẽ. ¶ Quarto videt̃ ꝙ ſaltem poſſunt eſſe plures ſucceſſiue: qꝛ iam ſunt alia mixta in numero. Et ſimiliter alia elemẽta: ꝙ̃ erant ſunt centum anni: et illa ſunt partes mundi: quibus nõ manentibꝰ eiſdem videtur etiam ꝙ mundus non maneat idẽ. igit̃.

Oppoſitum vult Ariſto. in iſta quæſtione primo ponã diſtinctiones. ſcđo ꝯcluſiones.

Prima diſtinctio eſt. ꝙ eſſe plures mũdos poſſumus imaginari dupliciter. ſ. ſimul vel ſucceſſiue: ſicut dicimus ꝙ poſſunt eſſe plures phenices quarũ vna succedit ad aliam. ¶ Secũda diſtinctio. plures eſſe mundos ſimul poſſumꝰ imaginari: vel ꝙ eſſent cõcentrici: vel ꝙ eſſent eccentrici: cõcentrici quidẽ ſicut ſi ſup vltimũ celũ noſtri mundi imaginamur vnũ orbem terreũ: ⁊ vltra illũ vnũ orbẽ aqueũ: et vltra illũ vnũ orbem aereũ: ⁊ vltra illũ vnũ orbẽ igneũ: ⁊ vltra illũ orbes celeſtes cõſimiles orbibus celeſtibus noſtri mundi. vel ſi imaginaremur noſtrã terrã vnum orbẽ: infra quẽ eſſet aggregatũ ex orbibus celeſtibus cõtiguũ concauitati orbis terre noſtre: ⁊ infra quod aggregatũ ex orbibus ſupercaeleſtibus imaginemur quatuor elementa ſicut in noſtro mundo: ⁊ ſic poſſumus imaginari infinitos mundos cõcentricos ⁊ aſcendendo ⁊ deſcẽdendo. ¶ Similiter poſſumus imaginari plures mũdos eccentricos: vel ꝙ vnus totaliter ſit extra aliũ: ⁊ hoc ꝙ contingant ſe queãdmodũ plures globi poſiti in vno ſacco: vel qđ nõ ꝯtingant ſe: ſed ſint ſeparati abinuicẽ: vel ſic ꝙ vnꝰ nõ ſit extra aliũ: ſed ꝙ in aliqua parte noſtri mundi ſit alter mundus: ſicut ſi in luna imaginaremur vnũ aliũ mundũ vel in ſole ⁊ ſic de alijs ſtellis.

Tunc ſit prima cõcluſio. ſi eſſent plures mundi cõcẽtrici non oporteret ꝙ terra vnius mundi moueretur ad terrã alterius mundi: probatur: quia cuiuſlibet mundi terra quieſceret naturaliter: propter hoc ꝙ omniũ illarum terrarum vnũ eſſet centrũ ſeu medium. Unde imaginandũ eſt ꝙ ſi terra eſſet concaua ⁊ in medio concauitatis eſſet mediũ mundi: ita quieſceret naturaliter ſicut modo. Ex quo cõcludit̃ ꝙ ꝯ pluralitatẽ mundorum ꝯcẽtricorũ nõ valet ratio Ariſto. qua arguit ꝙ nec ſunt nec pñt eſſe plures mundi: ꝑpter hoc ꝙ terra vnius moueret̃ naturalit̃ ad medium alterius. licet illa ratio bene ꝓbet iſtã cõcluſionẽ que põt eſſe ſecũda cõcluſio. huius queſtionis: impoſſibile eſt eſſe plures mundos eccentricos: ⁊ hoc naturalit̃. ¶ Tertia cõcluſio. impoſſibile eſt naturaliter ꝙ ſint plures mundi ſucceſſiue vnus poſt aliũ: ꝓbatur: nã ſi ſic tunc iſte mundꝰ eſſet corruptibilis ſecundũ ſe totum: et tunc etiam celum eſſet corruptibile cuius oppoſitũ poſtea oſtendet̃. verũtamen antiqui bene dixerũt mundũ nõ corrumpi totaliter: ſed aliquando fieri deordinationẽ entium ⁊ reuerti oia in quoddã chaos ꝯfuſum: ⁊ qñ iterum entia ordinarent̃ debite dicebant iterum eſſe alium mundũ: ⁊ iſtam deordinationẽ et ordinationẽ dicebant fieri per litem ⁊ amicitiã: ſed iſtud nõ valet: quia ꝑ talẽ deordinationem mũdus nõ corrumpit̃: ex eo ꝙ deordinatio eſt vnũ predicatũ accidentale: ⁊ ideo põt verificari affirmatiue et negatiue ſucceſſiue de aliquibus ſine hoc ꝙ illa entia corrũpãtur. ¶ Et ſi dicat̃: qñ entia ſunt deordinata tũc non dicunt̃ mundus: ſed quando ſunt ordinata tunc dicuntur mundus. breuiter hoc nõ valet: nã tunc hoc nomẽ mundus eſſet nomẽ cõnotatiuũ. ¶ Quarta cõcluſio. impoſſibile eſt aliquo modo eſſe plures mũdos: ꝓbatur: impoſſibile eſt eẽ plures primos motores: ergo impoſſibile eſt eſſe plures mundos naturalit̃ ſiue eccentricos ſiue cõcẽtricos: ꝯſequentia tenet: quia ſi eſſent plures mundi in quolibet eſſet vnũ primũ celum: ⁊ etiã vnus primus motor: antecedẽs ꝯcludit Ariſto. xij. metaphyſice in fine vbi dicit: mala aũt eſt pluralitas principum: vnus ergo princeps. ¶ Sed aliquis diceret ꝙ nõ oporteret propt̃ hoc eſſe plures principes oīum illorum mundorum: qꝛ in quolibet eſſet vnus motor mouẽs ꝑpter illũ primũ tanꝙ̃ ꝑpter finẽ: hoc remouet Cõmẽtator: ⁊ dicit ꝙ hoc non valet: eo ꝙ primus motor mouet ꝑpter ſe: ⁊ hoc probat̃ ſufficient̃ in. xij. metaphyſice: ⁊ ideo non valeret dicere tales primos motores mouere ꝑ vnũ aliũ motorẽ. ¶ Secũdo arguit̃ ad idem ratione Ariſto. qꝛ iſte mundus cõſtat ex omni mat̃ia ptinente ad formam mundi: ergo nõ eſſet materia ex qua poſſet eſſe vel fieri alter mundus: cõſequentia tenet: antecedens probat̃: qꝛ iſte mundus cõtinet omnia corpora ſimplicia: que nõ ſunt niſi quinqꝫ ſecundũ ſpeciẽ: ſicut prius dicebat̃: que quidem corpora ſimplicia cum alijs corporibus hic in iſto mundo exiſtẽtibus dicunt̃ materia mundi. ¶ Ultima concluſio. que ſtat cum precedentibus ꝙ eſt poſſibile ſupnaturaliter eſſe plures mundos tam ſimul ꝙ̃ ſucceſſiue. tam eccentricos ꝙ̃ concẽtricos ſicut deo placeret.

Ad rationes Ad primam dico ꝙ non ſolum iſte terminus mundus. immo etiam iſte t̃minus deus: ⁊ ille t̃minus ſol ſunt t̃mini cõmunes: nõ quia de facto ſupponant pro pluribus: nec qꝛ poſſunt eſſe plures res pro quibus ſupponant: ſed quia non repugnat talibꝰ terminis ex forma ⁊ modo impoſitionũ ſupponere ꝓ pluribus: licet ex ꝑte rerũ ſignificatarum repugnet. ¶ Ad ſecũdã: quãdo dicebat̃: melius eſſet eſſe plures mundos. dico ꝙ non. ſed diceres ſemꝑ maior multitudo bonorũ eſt melior. illud eſt falſum: quia tunc melius eſſet eſſe plures deos ꝙ̃ vnum: qđ tamẽ eſt falſum: quia hoc eſt impoſſibile: ergo non eſt melius: vnde quando ꝑ multitudinẽ bonorũ tolleret̃ ordo vniuerſi non eſſet

melius eſſe plura bona ꝙ̄ vnū: qualiter fieret in propoſito. ❡ Ad tertiā nego antecedēs: ⁊ qñ dicit̄ generare ſibi ſimile arguit ꝑfectionē: verū eſt inter illa q̄ nō poſſunt ꝑmanere ſm̄ indiuiduū: ſed inter incorruptibilia hoc argueret imperfectionē. ❡ Ad q̄rtā dico ꝙ illa bene probat ꝙ plures poſſunt eſſe mūdi ſucceſſiue diuerſi abinuicem partialiter: ⁊ hoc bene cōceditur: cū hoc tamen ſtat ꝙ non poſſunt eſſe plures mundi ſucceſſiue diuerſi abinuicem totaliter.

Queſtio. XII.

NVnc expedit iuxta ordinē Ariſto. tractare vtrū mundus ſit generabilis ⁊ corruptibilis vel ingenerabilis et incorruptibilis. Sed q: generabile et corruptibile includit potentiā: ideo iuxta iſtā materiam primo querenda ſunt aliqua circa terminationē potentiarū: vnde primo querendū eſt vtrū quelibet potētia actiua terminet̄ ꝑ maximum in quod poteſt agere. videt̄ primo ꝙ ſic ꝑ Ariſtotelē in litera. Secundo. ſi potentia actiua non terminaret̄ maximo in quod poſſet: tunc non eſſet dare pondus maximum qđ ſortes poſſet portare: ſed hoc eſt falſum: nam ſi non tunc quocunq; pondere dato quod poſſet portare adhuc maius poteſt portare: ⁊ ſic in infinitū pondus pōt portare: qđ eſt falſum. ❡ Tertio. ponat̄ vnus lapis. ſicut octo ī grauitate ſuꝑ caput ſortis potētie ſicut octo ꝑ caſe qui cōſeruetur in tali potentia ꝑ tempus ⁊ lapis ſimiliter: tūc vel ſortes ſuſtinebit lapidē: vel lapis deprimet ſortē: ſi dicat̄ primū: ſequit̄ ꝙ potentia ſortis eſt terminata ad maximū quod poteſt ſuſtinere: q: ita grauem lapidē ⁊ nō grauiorē. Unde quantūcūq; iſte lapis eſſet grauior excederet potentiā ſortis. ⁊ cū quilibet exceſſus ſufficit ad motū: ſtatim ille lapis deprimeret ſortem. ſi autē dicat̄ ꝙ ſortes non pōt ſuſtinere illū lapidē ſequitur ꝙ ille lapis deprimet ſor. et ſic a proportione equalitatis fieret actio: ⁊ etiā ſequeret̄ ꝙ potentia depreſſiua lapidis terminat̄ ad maximū quod poteſt deprimere: quia ad potentiā ſortis vt octo: que ſi eſſet maior ſuſtineret lapidē: cū quilibet exceſſus ſufficiat ad actionē. ❡ Quarto. ſit vnū mediū vniformiter difformē ſuperius terminatū ad nō gradū reſiſtentie: inferius aūt ad gradū reſiſtentie equalē potentie motiue alicuius grauis deſcendētis ꝑ ipſum: ⁊ ſit illud medium b. ⁊ mobile qđ debet deſcendere ꝑ ipſum a. tunc b. eſt maximū ſpatiū qđ a potentia motiua poteſt ꝑtranſire: ergo potētia actiua terminata eſt maximo in quod pōt: ↄſequētia tenet: añs probat̄ nam tm̄ poteſt ⁊ non plus ex quo extremū ipſius b. eſt equale in reſiſtendo cū potentia ipſius a in mouendo. ❡ Quinto. elongetur vnū viſibile ꝑ aliq̄ diſtantiā a me vſq; quo primo ipſum nō videā nec poſſum videre ꝓpt̄ elongationē: tūc diſtātia inter oculū meū ⁊ illud viſibile: t̄minata ad ipſum excluſiue eſt maxima diſtantia ꝑ quam illud viſibile potuit agere in viſum meū viſionē. Ex quo ſequitur ꝙ eſt dare maximā diſtantiā ꝑ quā aliqua potentia actiua: puta obiectum: poteſt agere in ſuam potentiam paſſiuam: puta oculum. ❡ Sexto. non eſt dare minimā diſtantiā per quā non: ergo eſt dare maximā diſtantiā ꝑ quā viſibile poteſt agere in viſum: conſequentia cōmuniter cōcedit̄ ab oībus de hac materia loquentibus: añs probatur: q: ſi eſſet dare minimā diſtantiā ꝑ quā non: tunc ꝑ illā non: ⁊ ꝑ quālibet minorē viſibile pōt agere in viſum: ſed hoc non: nā ſit illa verbi gratia pedalis. tunc arguo ſic: viſibile ſi poneretur bene ꝓpe oculū ↄtingeret ꝙ ꝓpter paruitatē diſtantie non poſſet videri: ergo diſtantia pedalis non erat minima ꝑ quā illud viſibile nō potuit agere in viſum: añs patet iuxta illud: ſenſibile poſitū ſupra ſenſū non facit ſenſationem. ❡ Septio eſt dare maximam velocitatē qua potentia actiua pōt mouere: ergo terminata eſt ꝑ maximū: ↄſequētia tenet antecedēs patet: primo de potētia ſupnaturali: q: vel maxima velocitas qua mouet vltimā ſpheram: vnde ꝓpter immutabilitatē ſuā ⁊ ſue voluntatis ⁊ ꝑpetualem rabilitatē vltime ſphere non pōt ſpherā vltimā neq; tardius neq; velocius mouere: hoc idē patet de potentia naturali: q: eſt dare maximā velocitatē qua a. mobile deſcendit. ꝑ b. mediū ex eo ꝙ potentia naturalis ī ſua actione agit ſm̄ vltimū ſui conatus ⁊ potētie.

Oppoſitum arguitur: quia ſi potētia actiua terminaretur maximo in quod poſſet agere vel excederet illud vel non excederet: ſi non excederet: non poteſt agere in ipſum ex eo ꝙ a proportione equalitatis non prouenit actio: nec a proportione minoris inequalitatis. ſi autem excederet: vel exceſſu diuiſibili vel indiuiſibili: nō indiuiſibili ſicut cōiter cōceditur: cū nō ſit dare exceſſum indiuiſibilem. ſi diuiſibili: ergo ꝑ medietatē illius exceſſus in maius poſſet: cū quilibet exceſſus ſufficit ad motū: ⁊ ↄſequēs illud nō erat maximū in quod illa potētia actiua potuit: ⁊ hoc eſt intētū. ❡ Notandū eſt hic ꝙ potentia actiua poteſt comparari vel ad reſiſtentiā: vel ad diſtantiā vel ad effectū vel ad tēpus: vel ad velocitatē: vel ad ſpatiū in motu locali. ❡ In iſta q̄ſtione erunt ſex articuli. in primo eñ ponā quaſdā diſtinctiones ⁊ terminorū expoſitiones. ſecundo dicā de comparatione potentie actiue ad reſiſtentiam. tertio de ↄparatione potētie actiue ad diſtātiā. quarto de cōparatione potentie actiue ad effectū. quinto de cōparatiōe potentie actiue ad velocitatē. ſexto de cōparatione actiue ad ſpatiū. De cōparatione autē potentie actiue ad tempus videbitur ſeorſum in tertia queſtione ꝓpoſita.

Quantum ad primum ſit prima diſtinctio ꝙ potentiarū quedā dicitur actiua ⁊ quedam paſſiua. ❡ Secūda diſtinctio. potentiarū paſſiuarum quedā dicitur receptiua ſolū ⁊ de illa nihil ad ꝓpoſitū: quedā eſt receptiua et cum hoc reſiſtitiua ⁊ de illa ad propoſitum. ❡ Tertia diſtinctio. potentiarum actiuarum quedam finita: ſicut potentia naturalis: quedam infinita ſicut potentia dei. ❡ Quarta diſtinctio. potētiarum actiuarū quedā eſt motiua: quedā portatiua: quedā leuatiua: quedā productiua. ❡ Quinta diſtinctio. potentiarū productiuarū q̄dā eſt productiua ſubſtantie: quedam ꝓductiua qualitatis. ❡ Sexta diſtinctio. potentiarū ꝓductiuarū qualitatū quedā eſt productiua qualitatis ſibi ſimilis: ſicut caliditas ꝓductiua caliditatis: quedā autē eſt ꝓductiua qualitatis diſſimilis ſicut lux eſt productiua luminis: et color eſt productiuus ſpeciei viſibilis. ❡ Septima diſtinctio. adhuc potentiarū quedā eſt ꝓductiua alicuius effectus qui poſtq̄ ꝓductus eſt iuuat potentiam ad vlteriꝰ ꝓducendū: quedā aūt non. Exēplū primi ſicut ignis qui poſtq̄ produxit ignē prope ſe iuuat ipſum ad producēdū ignē a ſe magis remote. Exemplū ſecundi: ſicut eſt lumen: hoc eñ poſtq̄ productū eſt a luce nō iuuat ad vlterius ꝓducēdū lumē: ita filiꝰ poſtq̄ ꝓductꝰ ē a patre nō iuuat patrē ad vnū aliū filiū ꝓducēdū. ❡ Octaua diſtinctio. potētiā finitā terminari ↄtingit q̄druplicit̄ imaginari: vel maximo: vel minimo: vel maximo in qđ

non:vel a quo non:vel p quod non:ꝛ cetera:vel minimo in quod non:vel minimo p quod non ꝛc. Maximũ vocatur in quod poteſt vel a quo poteſt aliqua potentia agere vel pati:ꝛ in nullũ maius ſed in quodlibet minꝰ: vel a nullo maioꝛi:ſed a quolibet minoꝛi: ſed minimuȝ vocatur in quod vel a quo aliqua potentia põt agere vel pati ꝛ in nullũ minꝰ vel a nullo minoꝛi:ſed in quodlibet maius vel a quolibet maioꝛi. Sed maximũ quod nõ: vocaꝛ qꝺ nõ:vel a quo non:vel p qꝺ non: ſed quolibet maioꝛi illo vaꝛ minus qꝺ ſic. Sed minimũ qꝺ non: vocaꝛ illud quod non vel p quod non vel in quod non: ſed quolibet minoꝛi illo vaꝛ maius in quod vel p quod ſic. Ecce quatuoꝛ deſcriptiones quatuoꝛ terminoꝛum. In iſtis deſcriptionibus quatuoꝛ quantũ ad pꝛimas duas deſcriptiones iſtoꝛum duoꝛum terminoꝛum maximum ꝛ minimum concoꝛdo cum communiter loquentibus in iſta materia: ſed quantum ad duas alias deſcriptiones diſcoꝛdo ab eiſdem. ꝛ apparet mihi ꝙ quantum ad hoc melius ſit deſcribere alio modo illos duos terminos maximum quod non ꝛ minimum quod non ꝙ ipſi deſcribant. vnde ipſi vocant maximum a quo non illud a quo non nec ab aliquo minoꝛi: ſed a quolibet maioꝛi. ꝛ minimum in quod non: illud in quod non nec in aliquod maius:ſed in quodlibet minus. in hoc apparet mihi ꝙ non bene dicant niſi plus addãt. nam ſecundũ hoc non poſſet ſaluari ꝙ eſſet dare minimam diſtantiã vltra quam aliquod viſibile poſſet videri:quod tamen eſt falſum:immo oppoſitum ipſi dicunt nam ſecundũ eoꝛũ expoſitionẽ eſſet minima diſtantia vltra quã non aliquod viſibibile poteſt videri. ſit ergo illa pedalis. tunc vltra illam diſtantiã illud viſibile nõ poteſt videri:ſed vltra quãlibet minoꝛeȝ: ꝛ tamen hoc eſt falſum:q2 aliqua poſſet eſſe diſtantia ita parua ꝓpe oculũ ꝙ viſibile ſi eſſet vltra illam et non remotius ab oculo non videretur:ſicut arguebatur etiam ante oppoſitum. ¶ Tunc ſit pꝛima concluſio. ꝙ potentia infinita non terminatur maxima reſiſtentia nec minima nec maxima in quã non. nec minima in quã non poteſt agere:pꝛobaꝛ:quia talis potentia non eſt terminata: ergo nec ſic nec ſic poſtquã eſt infinita. ¶ Secundo ad hoc ꝙ aliqua potentia aliquo dictoꝛũ modoꝛ terminetur requiritur ꝙ in aliquã reſiſtẽtiã poſſit et in aliquã non:mõ ſic non eſt de potentia infinita ex eo ꝙ in quãlibet poteſt. ¶ Deinde anteꝙ ponã cõcluſiones de potentia finita et naturali pono pꝛimo vnã cõcluſionem pꝛeambulam quã opoꝛtet ſupponere in ꝓbationibus ſeqñtiũ:ꝛ ſit iſta:ſi quilibet exceſſus ſufficit ad cõtinuãdũ motũ inceptũ tunc qlibet exceſſus ſufficit ad motũ incipiendũ ꝛ inchoandũ:iſtius conditionalis antecedens cõmuniter oẽs concedunt:licet non cõiter omnes concedant conſequens:ſed pꝛobo dictã conditionaleȝ eſſe veram:ꝛ ideo ſi conceditur antecedens opoꝛtet cõcedere conſequens:vnde arguo ſic:ſi nõ quilibet exceſſus ſufficeret ad inchoandũ motum:et tamẽ ſufficeret ad cõtinuandũ motũ:hoc videretur eſſe ex eo ꝙ inchoare motũ eſſet difficilius ꝙ̃ continuare motum:tũc ſic: vel ergo inchoare motũ eſt finite difficilius vel infinite ꝙ̃ cõtinuare motum:non poteſt dici ꝙ infinite:q2 tunc opoꝛteret eſſe exceſſum infinituȝ:nec aliquis exceſſus finitus ſufficeret ad inchoandũ motum:cuius oppoſitum patet ad experientiam. ſi autem dicatur ꝙ inchoare motũ eſt finite difficilius ꝙ̃ continuare motũ:ſit ergo verbi gratia ꝙ ſolũ in duplo ꝛ ſit exceſſus a. qui per aduerſariũ nõ ſufficit ad inchoandũ. ſed bene ad continuandũ. Tunc ſic:quilibet exceſſus per aduerſariũ ſufficit ad continuandũ:ergo medietas a. ſufficit ad continuandũ:ꝛ cuȝ inchoare ſit ſolum in duplo difficilius ſequitur ꝙ a. duplũ ad ſuã medietatẽ ſufficit ad inchoandũ:quod eſt intentuȝ. Cõſimili modo argueretur ſi diceretur ꝙ inchoare motũ eſſet in decuplo difficilius ꝙ̃ continuare:et ſic de quacunqȝ alia pꝛopoꝛtione finita:ꝛ ſic ſi quilibet exceſſus ſufficit ad continuandũ motum:ꝛ cũ ſolũ finite difficilius ſit inchoare ꝙ̃ continuare:ſequitur ꝙ quilibet exceſſus ſufficit ad inchoandũ. ¶ Secundo ad idem:ꝛ ſuppono pꝛimo ſicut cõmuniter cõceditur ꝙ ꝓpoꝛtio velocitatum in motibꝰ ſequitur ꝓpoꝛtionem ꝓpoꝛtionũ potentiarũ mouentiũ ad ſuas reſiſtentias:hoc ſuppoſito ſit a. vnus motoꝛ qui excedit b. mobile exceſſu non ſufficiente ad motum inchoandũ ſm aduerſarium:tunc ſit vnus alius motoꝛ c. qui excedat d. mobile exceſſu ſufficiente ad motũ inchoandũ:ꝛ ad mouẽdum certa velocitate:ꝛ ſit ille motus e. tunc clarũ eſt ꝙ pꝛopoꝛtio c. ad d. habet certam ꝓpoꝛtionẽ ad ꝓpoꝛtionẽ a. ad b. cũ nulla earũ ſit in infinitũ magna nec in infinituȝ parua:ſit ergo verbi gratia: ꝙ ſit dupla ad eam:tunc cũ ad motũ e ſit dare motum ſubduple velocitatis ſicut patet quarto ꝛ ſexto phyſicoꝝ ſequitur p ſuppoſitionẽ ꝙ ille ꝓducetur ꝛ inchoabiꝛ ſecundũ ꝓpoꝛtionẽ alicuius motoꝛis ad mobile ſubduplam ad ꝓpoꝛtionẽ c. ad d. ſit ergo illa pꝛopoꝛtio ipſiꝰ f. motoꝛis ad g. mobile. ex quo ſequitur ꝓpoꝛtionẽ f. ad g. eſſe equalem pꝛopoꝛtioni ipſius a. ad b. cũ vtr aqꝫ earũ ſit ſubdupla ad eandeȝ ꝓpoꝛtionem. puta ad ꝓpoꝛtioneȝ ipſius c. ad d. tunc vltra. ꝓpoꝛtio f. ad g. eſt equalis ꝓpoꝛtioni a. ad b. ſed a ꝓpoꝛtiõe f. ad g. ꝓuenit motus. quia ſubduplus ad motũ e. ideo etiam a ꝓpoꝛtiõe a ad b. ꝓuenit motus. quare exceſſus a. ad b. ſufficit ad motũ non ſolũ continuando ſed inchoando: quod erat ꝓbandum. ¶ Iſta cõcluſione pꝛeambula ſuppoſita ponam cõcluſiones de potentijs naturalibus.

Quantum ad ſecundũ articulũ ſit pꝛima cõcluſio iſta. non eſt dare maximam reſiſtentiam in quã aliqua potẽtia actiua poteſt:pꝛobatur:q2 ſi ſic ſit a. potentia actiua ꝛ reſiſtẽtiua b. tunc arguitur ſic a. vel excedit b. vel non excedit b. ſi dicatur ꝙ non excedit b. ſequitur ꝙ non poteſt in b. cuȝ oĩs potentia actiua debeat excedere quantũ ad poſſe agere ipſam potentiam reſiſtitiuã quantũ ad poſſe reſiſtere:qꝺ ſupponiꝛ tanꝙ̃ vnũ pꝛincipiũ in naturali ſcientia. ſi autem dicatur ꝙ a. excedit b. vel ergo exceſſu diuiſibili vel exceſſu indiuiſibili: ſi dicatur ꝙ exceſſu indiuiſibili hoc non valet: quia nullus talis eſt:ſi autem dicatur ꝙ exceſſu diuiſibili:ſint ergo partes illius exceſſus c. d. tunc ſi ipſum b. augeretur in tantũ ꝙ adhuc ipſum a. moueret ipſuȝ excedens ſolũ in d. medietate exceſſus pꝛioꝛis adhuc a. ageret in b. cũ quilibet exceſſus ſufficiat:ꝛ ad inchoandũ ꝛ ad cõtinuandũ motum ſicut dixit concluſio pꝛeambula:ꝛ cum b. tunc eſſet maius ꝙ̃ ante erat:ſequitur ꝙ b. non erat maximũ in quod potuit a. ꝛ ita argueretur de quolibet alio quod aduerſariꝰ diceret eſſe maximũ in quod potentia actiua poſſet. ¶ Secunda concluſio. non eſt dare minimũ reſiſtentiã in quã potẽtia actiua poteſt:pꝛobatur:nam ſit illa b. tunc arguitur ſic: a. potentia actiua poteſt in b. reſiſtẽtiã:ergo poteſt in ſuam medietatẽ:q2 qꝺ poteſt in maius põt in minus:ſed ſi a põt in medietatẽ b. ꝛ cũ illa ſit minoꝛ b. ſequitur ꝙ b. non erat minimũ in quod a. potentia actiua potuit. ¶ Tertia concluſio. non eſt dare maximam reſiſtentiã in quã potentia actiua non poteſt:nam ſit illa b. tunc ſic a. non poteſt in b. ergo a. non poteſt in maius b. ſaltẽ maius in reſiſtendo:quia quod non poteſt in minus nõ poteſt in maius:ſed ſi a. nõ poteſt in maius b. ſequitur ꝙ b. non erat maximũ in qꝺ a. non potuit. ¶ Quarta

concluſio. eſt dare minimã reſiſtentiã in quã potentia actiua finite non poteſt: probaꝫ: omnis potẽtia finita in aliquã reſiſtentiã poteſt: ⁊ in aliquã nõ poteſt: ergo ꝑ ſufficientem diuiſionẽ vel datur maxima reſiſtentia in quã poteſt: vel minima in quã poteſt: vel maxima in quã nõ põt: vel minima in quaꝫ non poteſt: non poteſt dici primũ: neqꝫ ſecundũ: neqꝫ tertiũ: ſecundũ primam ⁊ ſecundã ⁊ tertiã cõcluſiones: ergo relinquitur quartũ: ⁊ hec eſt concluſio. ¶ Secundo. data aliqua potentia actiua puta a. eſt dare aliquã reſiſtentiã ſibi equalẽ ſit illa b. ſed talis eſt minima in quã a. non poteſt: ex eo ꝙ in illã non poteſt ex quo non excedit ipſam: ſed qualibet minori illa datur maior in quam poteſt ex eo ꝙ qualibet minori illa daꝫ maior quã a. potẽtia excedit: ⁊ cũ quilibꝫ exceſſus ſufficiat ad motũ: ſequitur ꝙ qualibet minori illa ſcilicet b. datur maior in quã a. potentia actiua poteſt: ⁊ cũ in b. non poſſit ſequitur ꝑ expoſitionẽ minimi qđ non prius poſitam ꝙ b. ſit minimum in quod a. non poteſt. ¶ Circa iſtã cõcluſionẽ dubitaꝫ. nã ſi ſecundũ ipſam eſſet concedendũ ꝙ eſſet dare minimũ pondus qđ ſortes nõ poteſt portare vel leuare vel mouere vel aliquid huiuſmodi: ſed hoc eſt falſum: cõſequentia nota eſt de ſe: falſitas conſequentis probatur q: ſit illud pondus b. tunc arguitur ſic: virtus ⁊ potentia ſortis poteſt augeri: ergo põt portare maius pondus ꝙ ſit b. ⁊ per conſequens b. non eſt minimũ qđ ſor. non poteſt portare ex quo ipſum poteſt ⁊ maius ipſo poteſt ꝑ augmentationẽ virtutis. ¶ Secũdo. nã ſit illud pondus b. pedale ⁊ vnius libre: ⁊ ſit c. vnũ pondus duplum in quantitate ⁊ ſubduplũ in grauitate ad ipſum b. tunc arguitur ſic: ſortes poteſt portare pondus in duplo maius b. ergo b. non eſt minimũ quod ſor. nõ poteſt portare: conſequentia tenet: antecedens probatur: q: poteſt portare c. cũ potentia ſortis ſit maior ꝙ reſiſtentia c. ⁊ c. eſt in duplo maius b. per caſum: ergo potentia ſortis põt in duplũ ad b. ⁊ hoc erat ꝓbandum. ¶ Tertio. ſi lapis in infinitũ diſtaret a centro adhuc deſcẽderet non obſtante ꝙ infinitus aer reſiſteret ſibi: ergo videtur ꝙ nulla ſit reſiſtentia minima in quã ille lapis nõ poſſet. ex quo in reſiſtentiã vel diſtantiaꝫ infinitam poſſet. ¶ Ad iſta. ad primum illa bene ꝓbat ꝙ non eſt dare minimũ pondus quod ſor. non poteſt portare ſecundũ potentiã eius remotã ſecundũ qualem potentiam diceremus puerũ habere potentiã pugillandi vel currendi: nihilominus cũ hoc bene ſtat ꝙ eſt dare minimã reſiſtentiã in quã potẽtia actiua nõ poteſt ſecundũ potentiã eius ꝓpinquã. ¶ Ad ſecundũ illa bene ꝓbat ꝙ nõ eſt dare minimã reſiſtentiã: ⁊ hoc ſcḋm quantitatẽ in quã potentia actiua non poteſt: cũ quo bene ſtat ꝙ eſt dare minimã reſiſtentiã ſecundũ grauitatem vel ſecundũ aliquã aliã qualitatẽ in qua data potentia actiua non poteſt. ¶ Ad tertiã dico ꝙ in tali caſu non eſſet infinita reſiſtentia intẽſiue: de qua ſolũ intendimus in ꝓpoſito: ſed bene infinita extenſiue. ¶ Quinta concluſio. cum dictis cõcluſionibus bene ſtat ꝙ eſt dare maximã reſiſtentiã in quã aliqua potentia actiua poteſt cũ aliquibus certis circumſtantijs: ſicut cũ tanta velocitate vel cum tanta tarditate in tali vel in tali medio: patet hoc: q: licet non ſit dare maximũ pondus quod ſor. poteſt portare ⁊ hoc ſimpliciter: tamen bene eſt dare maximũ pondus qđ ſor. poteſt portare tanta velocitate in tali medio: q: ſi pondus eſſet maius et medium groſſius ⁊ minus diſpoſitũ ſor. non poſſet portare illud pondus tanta velocitate: ita ꝓportionaliter dicatur de minimo. ¶ Diceres tu ſicut arguebaꝫ in principio queſtionis: Ariſto. dicit in litera ꝙ potentia actiua terminatur ꝑ maximũ. dico ꝙ verum eſt: ſed non ꝑ maximũ in quod põt nec ꝑ maximũ in qđ non põt: ſed ꝑ maximũ infra qđ põt: ⁊ illud idem eſt minimũ in quod nõ poteſt: ⁊ ſic cuꝫ dictis ſtat ſententia Ariſto.

Quantum ad tertium articulum videndũ eſt de cõparatione potentie actiue ad diſtantiam. vbi p̃mittendũ: ꝙ iuxta terminationẽ potentie actiue motiue localiter diſtantia non ꝓprie habet locum: q: ſemper in tali actione potẽtia actiua motiua eſt ſimul cũ moto: ſicut patet ex ſeptimo phyſicorũ et maxime hoc eſt verũ de mouente immediato: ⁊ hoc ſemꝑ eſt ſic: niſi motus talis localis fieret ꝑ alterationeꝫ modo ꝙ magnes alterando ferrũ mouet ipſum trahendo ꝑ aliquã diſtantiã: licet hoc non faceret ꝑ omnẽ: ⁊ ideo quãtum ad ꝓpoſitũ videnduꝫ eſt de cõparatione potentie actiue alteratiue ad diſtantiam quomodo talis ſit terminata diſtantia ⁊ quõ nõ. ¶ Secũdo eſt p̃mittendũ ꝙ differẽtia eſt inter diſtantiã ꝑ quã fit vel nõ fit actio ſeu in qua fit vel nõ fit actio ex vna pte: ⁊ diſtantiam vltra quã fit vel non fit actio ex alia pte. vñ ꝑ illã diſtantiã vel in illa diſtantia dicitur fieri actio: que ſic ſe habet ꝙ q̃diu paſſum eſt in aliquo puncto intrinſeco illius diſtantie tam diu agens agit in ipſum. ſed illa diſtãtie dicitur eſſe diſtantia vltra quã fit actio: que ſic ſe habet ꝙ paſſo exiſtente non in aliquo puncto intrinſeco eius: ſed extrinſeco agens agit in ipſum: proportionaliter dicatur de diſtantia per quã non fit actio: ⁊ de diſtantia vltra quã non fit actio. ¶ Tunc ſit p̃ma cõcluſio. non eſt dare maximam diſtantiã vltra quaꝫ aliqua potentia actiua poteſt agere: nec ſimpliciter: neqꝫ cuꝫ certa reſiſtentia: ꝓbatur quantum ad primũ: nam ſit illa diſtantia a. ⁊ ſit reſiſtentia b. tunc ex quo potentia actiua vltra a. agit in b. ſequitur ꝙ eadem potentia in ſubduplo ad b. ageret ad maiorem diſtantiam. ⁊ ſic a. diſtantia non erat maxima vltra quam dicta potentia poterat agere. ¶ Et confirmatur: nam ſit b. ꝓ inſtanti p̃ſenti vltra maximam diſtantiã vltra quam potentia actiua põt agere: ⁊ in hoc inſtãti incipiat elongari ab a. ſequitur ꝙ in p̃ſenti inſtanti a. agit in b. ⁊ immediate poſt hoc inſtans a. non agit in b. ⁊ ſic p̃ſens inſtans eſt vltimũ inſtans eſſe actionis: ⁊ ſic daretur vltimum inſtans eſſe motus. qđ eſt impoſſibile. Deinde probatur eadem concluſio quantum ad ſecunduꝫ: quia ſi agens agit in b. paſſum cũ certa reſiſtentia c. gradu velocitatis idem agens poteſt agere in idem paſſum remotius remiſſiori gradu velocitatis: ⁊ ideo dicta diſtantia non erat maxima ſimpliciter nec maxima cum certa reſiſtentia vltra quam dictum agens poterat agere in b. paſſum: cũ quo bene ſtat ꝙ dicta diſtantia erat maxima vltra quã dictum agens poterat agere in b. paſſuꝫ cũ certa reſiſtentia et certo gradu velocitatis. ¶ Secunda concluſio. nec eſt dare minimã diſtantiam vltra quam agens poteſt agere in paſſum: probatur: quia tunc vltra illam poſſet ⁊ non vltra minorem: ⁊ ſic ſi paſſum inciperet approximari agenti eſſet dare vltimum inſtans eſſe actionis. quod eſt inconueniẽs. ¶ Tertia cõcluſio. nec eſt dare maximam diſtantiam vltra quaꝫ non agens poteſt agere in paſſum: quia tunc vltra illã nõ: ⁊ qualibet maiori illa daretur minor vltra quaꝫ ſic. que tamen minor eſſet maior illa vltra quam non. modo hoc eſt falſum iuxta illud: quod non poteſt vltra minus non poteſt vltra maius: ſaltem ꝓpter remotionẽ quod notanter addo ꝓpter viſibile quod ad aliquam paruam diſtantiam non poteſt agere in viſum: ſed hoc eſt ꝓpter propinquitatẽ ſed vltra maiorem põt. ¶ Quarta concluſio. eſt dare minimam diſtantiã vltra quã nõ agens põt agere in paſſum: ꝓbaꝫ a ſufficienti diuiſiõe

vltra aliquã diſtantiã agens põt agere in paſſum: ⁊ vl
tra aliquã non: vel ergo eſt dare maximam vltra quam
põt: vel minimã vltra quã poteſt: vel maximam vltra
quã non poteſt: vel minimam vltra quã nõ põt: non po
teſt dici primũ per primam concluſionem: nec ſecundũ
per ſecundam: nec tertium per tertiã: ergo relinquitur
quartum et hec eſt quarta concluſio. ¶ Quinta con-
cluſio. eſt dare maximã diſtãtiã ꝑ quã agẽs põt agere
in paſſum: probatur: eadem eſt diſtantia maxima per
quã poteſt agere: ⁊ minima vltra quam non: ſed eſt da-
re minimam diſtantiã vltra quã non per ꝑcedentẽ con
cluſionẽ: ergo ⁊c. antecedẽs probatur: nam data mini-
ma diſtantia vltra quam ignis non poteſt agere in paſ
ſum: tunc q̃diu paſſum eſt in aliquo puncto intrinſeco
illius diſtantie vel equiualentis ignis poteſt agere in
ipſum: ⁊ q̃ cito eſt in aliquo puncto extrinſeco illius di
ſtantie vel equiualentis ignis non poteſt agere in ip-
ſum: ⁊ illud patet ſi aliquod paſſum elongaretur ab igne
tãdiu ꝙ primo eſſet verũ dicere: nũc ꝑꝑ diſtantiã ignis
nõ põt agere in illud paſſum: ⁊ immediate ante hoc po
tuit: tunc tota diſtantia ab igne vſqꝫ ad paſſum eſt mi
nima diſtantia vltra quã ignis non poteſt agere in paſ
ſum: ⁊ eſſet maxima in qua vel ꝑ quã ignis poteſt age
re in paſſum. ¶ Pro iſtis concluſionibus eſt ſciendũ
ꝙ duplex eſt agens: quoddã quod ſic ſe habet ꝙ ſi põt
agere vltra aliquam diſtantiã tunc poteſt agere vltra
quãcunqꝫ minorem: ſicut eſt ignis vel calor vel aliquod
tale. alia eſt potentia que ſi poteſt agere vltra aliquam
diſtantiam: non tamen vltra quãcunqꝫ minorem: ſicut
eſt viſibile: nam licet viſibile vltra aliquã diſtãtiã poſ-
ſit agere non tamen vltra quãcunqꝫ minorẽ: quia po-
teſt eſſe ita prope oculum ꝙ non poſſet agere in ipſum.
ſimiliter ſi eſſet aliquod luminoſum et eſſent duo fora-
mina recta: ⁊ luminoſum eſſet minus q̃ ſpatium inter
illa duo foramina: non poteſt vltra quancunqꝫ diſtanti
am paruã lucere per illa duo foramĩa. vnde poteſt eſſe
ita ꝓpe ꝙ non poſſet: etiã poſſet eſſe ita remote ꝙ non
poſſet: ⁊ ideo põt impediri in ſua actione vel ꝓpter ni-
mis paruã diſtantiã vel ꝓpter nimis magnã: ſed ſic nõ
eſt de agentibus primo modo dictis: quia licet poſſent
impediri in ſuis actionibus in paſſa ꝓpter nimis ma-
gnã diſtantiã: non tamen ꝓpter nimis paruã. Modo
vos debetis ſcire quod quinqꝫ concluſiones tam poſi-
te principaliť poſite ſunt de agẽtibꝰ primo mõ dictis.
Sed propter maiorem explanationem ponende ſunt
concluſiones de agentibus ſecũdo modo dictis. ¶ Et
ſit prima iſta. recedendo ab oculo pro inceptione viſio
nis non eſt dare minimã diſtantiam vltra quam a. viſi-
bile non poteſt agere viſionem in viſum propter diſtan
tie paruitatem: nec minimam vltra quam poteſt: pri-
mum patet ex eo ꝙ quacunqꝫ diſtantia data vltra quã
non põt propter paruitatẽ eſt dare minorem vltra quã
non poteſt ꝓpter paruitatem: quod enim non poteſt vl
tra maius propter eius paruitatẽ non põt etiam vltra
minus. ſecũda pars patet: quia ſit a. diſtantia minima
vltra quã põt: q̃ ſi eſſet minor vltra ipſã non poſſet: ſeq̃
retur ꝙ in approximatione viſibilis ad viſum eſſet da-
re vltimum inſtans eſſe viſionis: quod eſt falſum: conſe
quẽtia nota eſt intuenti. ¶ Secunda concluſio. recedẽ
do ab oculo pro inceptione viſionis eſt dare maximã
diſtantiã vltra quã a. non poteſt videri propter diſtan-
tie paruitatem: probatur: quia inter omnes diſtantias
vltra quas non poteſt propter paruitatem eſt dare vnã
maximã vltra quã non poteſt: ſed qualibet maiori illa
datur minor vltra quã poteſt ex eo ꝙ ſi viſibile eſſet pre-
ciſe vltra illam diſtantiam ⁊ in preſenti inſtanti incipe
ret elongari a viſu: illud viſibile nunc non: ſed immedia
te poſt hoc inſtans ageret viſionẽ in viſum. ¶ Tertia
concluſio: viſibili accedente ad oculũ pro corruptione
viſionis propter nimis paruam diſtantiã viſibilis ab
oculo eſt dare primũ inſtans non eſſe viſionis: ad iſtum
intellectũ ꝙ aliquando primo erit verum dicere nunc
non eſt viſio a. viſibilis: ⁊ immediate ante hoc fuit: ⁊ hu-
ius ratio eſt: quia ex quo viſio deſinit eſſe per talem ap
propinquationem viſibilis ad viſum: ⁊ non datur vlti-
mum inſtans eſſe viſionis oportet ꝙ detur primum in-
ſtans non eſſe. ¶ Quod autem non detur vltimum in-
ſtans eſſe viſionis ſicut ſepe ſumptũ eſt poteſt ſic proba
ri: nam quero vtrũ viſio pro illo inſtanti ſit alicuius in
tenſionis vel non: non poteſt dari ſecundũ: ⁊ ſi dicatur
ꝙ ſic: oportet ꝙ ſucceſſiue ⁊ gradualiter deperdatur:
et ſic inſtans datum non erat vltimũ inſtans eſſe viſio-
nis. ¶ Quarta concluſio. diſtantia que eſt inter viſibi
le quando deſinit videri propter nimiam propinquita
tem eius ad oculũ: ⁊ inter viſibile quando deſinit vide
ri propter nimiam remotionem eius ab oculo eſt maxi
ma diſtantia in qua ſeu per quam illud viſibile poteſt
agere viſionem in viſũ illũ: probatur: quia q̃diu illud
viſibile eſt in aliquo puncto illius diſtantie ipſum agit
in viſum viſionem: ſic ꝙ nec eſt defectus propter parui
tatem diſtantie: nec propter magnitudinem eiuſdem.
¶ Quinta concluſio. eadem diſtantia eſt minima vl-
tra quam illud viſibile non poteſt agere viſionem in il-
lum viſum ⁊ hoc propter illius diſtantie magnitudinẽ:
probatur: quia inter omnes illas diſtantias vltra
quas non poteſt propter diſtantiarum magnitudinem
hec eſt minima.

Quantum ad quartum articulum ſit
prima concluſio. loquendo de potentia productiua ef-
fectus que iuuatur a ſuo effectu producto ad vlterius
producendum ſicut eſt ignis vel calor: non terminatur
per maximũ neqꝫ ꝑ minimum effectũ: ⁊ hoc nec affir
matiue nec negatiue quantũ eſt ex ſe: patet: quia dato
aliquo tali agente ſicut eſt ignis ipſe poteſt producere
vnũ aliũ ignẽ ⁊ cũ illo iterũ vnũ aliũ: et ſic quãtũlibet
quãtũ eſt de ſe: ſi nõ eſſet impedimẽtũ ex defectu mate
rie q̃ nõ eſt infinita: ⁊ hoc eſt quod dicit Ariſt. ij. de aĩa:
ꝙ ignis eſſet augmentabilis in infinitum ſi combuſti-
bile apponeretur in infinitum: nihilominus cum hoc
ſtat ꝙ determinatur maximo effectu: puta maximo igne
quem poteſt producere in iſtam materiam et in iſto tẽ
pore. ¶ Secunda concluſio. loquendo de potentia ꝓ-
ductiua alicuius effectus que non iuuatur ab illo effe
ctu producto ad vlterius conſimilem producendum
vel priorem intendendum ſicut eſt corpus lucidum: ta
lis potentia terminatur minimo effectu quem non po
teſt producere: probatur: quia lumen ita intẽſum ſicut
eſt lux corporis lucidi illud corpus lucidũ nõ põt pro
ducere: ſed quolibet remiſſiori illo dato: datur lumẽ in-
tenſius q̃d põt ꝓducere. vel in ꝓpoſito poſſumus dice-
re et quodlibet remiſſius illo illud corpus lucidũ põt
ꝓducere. verũ eſt tamẽ ꝙ idẽ corpus lucidũ nõ ſemper
in quodlibet mediũ in quod agit producit equalẽ gra-
dũ luminis: ſed ſecũdũ ꝙ medium eſt melius vel peius
diſpoſitum ad recipiendũ lumẽ ſecundũ hoc corpus lu
cidũ intenſius vel remiſſius lumen producit in ipſum
cũ fuerit ei applicatum. ¶ Hic ſunt aliqua dubia iuxta
iſtam materiam. ¶ Primo enim dubitatur vtrũ poſſi
bile ſit aliquod lucidum producere in aliquod mediũ
quẽlibet gradum citra gradum ſummum lucis exiſten
tis in lucido. ¶ Ad hoc apparet mihi pro nunc eſſe di-
cendum ꝙ non: ⁊ ad hoc adduco talem rationẽ. nam ſi
hoc eſſet poſſibile: ponatur ergo ꝙ a. corpus lucidũ ꝓ-

ducat in aliquod mediū quēlibet gradū luminis citra ſummū gradū lucis exiſtentis in a.lucido: ⁊ ſit illud lumen b. ⁊ lux ipſius a.ſit c.tunc queritur vtrū c.excedat b.vel non:ſi dicatur ꝙ non tunc non tantū eſt productꝰ quilibet citra ſummū:ſed cum hoc ſummꝰ: quod eſt cōtra hypotheſim. ſi dicatur ꝙ c.excedat b. vel ergo exceſſu diuiſibili vel indiuiſibili:ſi dicatur exceſſu diuiſibili ſequitur ꝙ potuiſſet fuiſſe productum citra gradum ſummum lumen intenſius ꝙ̄ ſit productū: ⁊ ſic nō quilibet gradus citra ſummum eſſet productus:quod eſt contra hypotheſim. Si dicatur ꝙ excedat exceſſu indiuiſibili.hoc eſt falſum:qꝛ nullus talis eſt. etiā hoc eſſet nō excedere. ⁊ ſic excederet ⁊ non excederet.quod implicat cōtradictionem. Sed diceret aliquis ex perse logice a.lucidū quēlibet gradū citra ſummum pōt producere in aliquod medium ergo poſſibile eſt a.lucidū quēlibet gradū citra ſummū producere in aliquod medium. ¶ Reſpondetur negando conſequentiam ex eo ꝙ ibi arguitur a ſenſu diuiſo vero ad ſenſum cōpoſitū falſum:qui ſenſus ſunt ſibiinuicē impertinētes. ¶ Secundo dubitatur.vtrum corpus lucidū illuminet medium cum reſiſtentia medij vel ſine reſiſtentia:videtur ꝙ cum reſiſtentia:quia licet in medio diaphano illuminabili a lucido diaphaneitas non reſiſtat:tamen opacitas reſiſtere videtur:in tm̄ ꝙ magis opacū non ita intenſe illuminatur ab eodē lucido.nec ad tantā diſtātiā ſicut minus opacū ⁊ magis diaphanū. ¶ Ad oppoſitū arguit̃:qꝛ ſi opacitas reſiſteret lucido tunc ꝑ longiorem morā lucidi fieret illuminatio intenſior:recte ſicut eſt de calefactione: ⁊ tamē hoc eſt falſum:qꝛ ſtatim lucido applicato medio illuminat mediū ad tantā diſtantiā ⁊ ita intēſe ſicut faciet poſtea cū fuerit p̄ſens medio ꝑ horā vel ꝑ diē. ¶ Ad illud reſpōdetur ꝙ nulla eſt reſiſtentia medij illuminabilis ad lucidū illuminans:propter hoc:quia reſiſtentia eſt ꝑ cōtrariū vel ꝑ inclinationē ad cōtrariū:ſed in medio illuminabili nec eſt contrariū lumini:nec inclinatio ad ꝯtrariū ipſius luminis:cū lumē nō habeat cōtrariū:vnde licet iſti termini lumen ⁊ tenebra opponant̃ priuatiue:nō tm̄ ꝓpter hoc lumini eſt aliquid cōtrariū. ¶ Tunc ad rationē factā ante oppoſitū dico ꝙ cauſa quare minus diaphanū ⁊ magis opacū minus intēſe ⁊ ad minorē diſtantiā illuminatur eſt minor paſſibilitas reſpectu luminis:ex eo eīm corpꝰ eſt paſſibile ⁊ receptiuū luminis qꝛ eſt diaphanū:ita ꝙ quanto eſt diaphanius tanto eſt paſſibilius ⁊ receptiuū intenſioris luminis ab eodē lucido. ¶ Tertio dubitatur.ſi calidū in ſummo agat quantū poteſt ⁊ ꝓducat calorē in ſummo in aliquod paſſum ⁊ ſuperueniat aliquod calidū ſimile:tunc illud calidū non poteſt in illud paſſum agere calorē in ipſo intendendo: ⁊ tamē ſi aliquod luminoſum ꝓducat lumen in aliquod medium tantū quantū poteſt ꝓducere in illud mediū cum talibus circunſtantijs: ⁊ ſuperueniat luminoſum ſimile intēderet illud lumē:que ſit cauſa huius diuerſitatis. Pro cuius reſpōſione ſupponitur ꝙ nihil agat vltra gradū ſuum ꝓpriū. Ex hoc ad dubitationē dico ꝙ qꝛ calidū in ſummo pōt ſibi aſſimilare paſſum:ſi aliud calidū ſibi ſimile ſuperueniret non intēderet illū effectū: aliter eīm oporteret ꝙ ageret vltra gradū ſuū ꝓpriū: poſtꝙ̄ illud paſſum iam eſt ſibi aſſimilatum per actionē prioris calidi in ſummo. Sed quia luminoſum ſeu corpus lucidū nō aſſimilet ſibi paſſum. ideo alio luminoſo ſuperueniente poteſt lumen illud intendere abſq; hoc ꝙ propter hoc agat vltra gradū ſuū ꝓpriū.an talis debeat eſſe ꝓportio effectuū ſicut cauſarū agētiū quo ad intenſionē vel extenſionem dictum eſt queſtione.xi.ſecundi phyſicorum.

Quantū ad quintū articulū de cōparatione potentie ad velocitatē ſit prima cōcluſio. quātum eſt de ſe nulla potētia naturalis terminat̃ ꝑ maximā velocitatē quā pōt facere nec affirmatiue nec negatiue:nec etiā ꝑ minimā: ꝓbatur:qꝛ velocitas conſequitur ꝓportionē potentie ad reſiſtentiam ꝑ Cōmentatorē:ſecundo huius:ſed huiuſmodi ꝓportio in infinitum poteſt diminui:ergo in infinitum tarditas pōt augeri. Similiter huiuſmodi ꝓportio in infinitū pōt augeri ꝑ diminutionē reſiſtentie ſm̄ Ariſto. quarto phyſicoꝝ: ergo in infinitū velocitas poteſt augeri. ¶ Secunda concluſio.reſpectu certe reſiſtentie date: potentia naturalis naturaliter agens terminatur ꝑ maximā ⁊ per minimam velocitatem quam poteſt producere rebus ſic ſtantibus:pꝫ ex eo qꝛ lapide in aere dato ſm̄ totum ſui conatū deſcēdet nec pōt moueri maiori velocitate nec minori ꝙ̄ mouet̃. ¶ Hic dubitat̃ vtrum de facto ſit aliqua maxima velocitas:videtur ꝙ ſic:nam de facto vltima ſphera velociſſime mouet̃: ꝓbatur ꝙ non:quia quacūq; parte data in vltima ſphera vna alia mouetur ea velocius. ¶ Reſpondet̃ ꝙ non eſt dare de facto maximā velocitatē: ꝓbatur:nā ſi ſic hoc maxime videretur de velocitate vltimi celi:ſed probatur ꝙ non: qꝛ ſi vltima ſphera mouetur velociſſime vtiq; aliqua eius pars mouet̃ velociſſime:ſed ꝓbo ꝙ nō:qꝛ hoc maxime eſſet pars celi circa equinoctialē:ſed ꝓbo ꝙ nō:qꝛ illa vel eſt diuiſibilis in latitudine:vel nō: ſi dicatur ꝙ nō: hoc eſt falſum:qꝛ nec in celo nec in aliquo cōtinuo ē aliqua pars quātitatiua ſine latitudine: ſi autē dicatur ꝙ illa pars habeat latitudinē tunc aliquid eius eſt ꝓpinquius polo: ⁊ reliquū remotius ab illo:ſed illud quod eſt ꝓpinquius polis mouetur tardius: ⁊ quod remotius mouetur velocius: ⁊ ſic illius ptis aliqua ps mouetur velocius ⁊ aliqua tardius: ⁊ ſic illa pars non eſt pars velociſſime mota in vltimo celo: ⁊ ita pōt argui de quacūq; pte in celo. Cōſimili modo ꝓbatur ꝙ nō eſt aliqua pars in celo tardiſſime mota:ex eo ꝙ illa eēt verſus alterū polorū: ⁊ cū nulla pars ſit immediata polo ſcd̄m ſe ⁊ quodlibet ſui ꝑꝑ diuiſibilitatē illiꝰ partis:ſequitur ꝙ etiā illius ptis vna pars mouet̃ tardius: puta que eſt verſus polum: ⁊ alia velocius que magis diſtat a polo.concluditur ergo ꝙ nec vltima ſphera mouetur velociſſime:nec tardiſſime:verumtamen ſecundum imaginationem mathematicam imaginando lineas indiuiſibiles ⁊ puncta indiuiſibilia eſt bene dare in vltimo celo aliquid velociſſime motum: ⁊ hoc eſt punctus exiſtens in linea circunferentiali maxime diſtāte ab vtroq; polorum mundi que quidem linea imaginatur in cōuexo vltimi celi: ⁊ non in concauo nec in medio inter concauum et conuexum: ⁊ tunc ſi dicamus velocitatē alicuius mobilis attendi penes ſpatiū lineale verum vel imaginatum deſcriptum ab eius puncto velociſſime moto:eſſet concedendum ꝙ vltimum celum mouetur velociſſime. ſi autem velocitatem mobilis cuius alique partes mouētur velocius:alique tardius dicamus attendi penes ſpatium lineale deſcriptum a puncto medio inter punctum velociſſime motum et punctum tardiſſime motum vel non motum:dicendum eſt vltimam ſpheram ſeu vltimum celum moueri ita velociter ſicut mouetur punctus medius inter lineā equinoctialem et alterum polorum. de hoc vtrum debeat dici ſic vel ſic videndū ad ſextū phyſicorum.

Quantum ad ſextum articulum.ſ.de comparatiōe potentie actiue ad ſpatium ſit prima cōcluſio.potentia actiua naturalis ſicut eſt potētia acti

us grauis deorſum vel ſicut leuis ſurſuʒ non terminat
maximo ſpatio neqꝫ minimo ſimpliciter nec affirmatiue
nec negatiue:pꝫ:qꝛ quocūqꝫ ſpatio dato ꝑ diminutio-
nē reſiſtētie talis potētia pōt ꝑtranſire ꝛ ꝑ augmētati
onē reſiſtētie ad equalē gradū potētie motiue non pōt
ꝑtrāſire. vñ a quacūqꝫ diſtātia graue deſcēderet ad cē
trū ſi nō eſſet impedimentū. ❡ Secūda cōcluſio. ꝙ cū
certis circūſtātijs terminat ad maximū ſpatiū qđ pōt
ꝑtrāſire:q̄ circūſtātie ſunt velocitas tēpus duratio. vñ
eſt dare maximū ſpatiūꝙ quod talis lapis poteſt mo-
ueri in tanto tempore cum tali reſiſtentia vel tali velo
citate. ꝛ ſic de alijs.

Ad rationes principales.. Ad primā
auctoritatē Ariſto. cū dicit potentiā actiuā terminari
maximo. dico ꝙ hoc non eſt ↄtra dicta: determinatur
enim maximo. i. cognoſcitur quanta eſt potentia ſecun
dum fortitudinem ꝑ maximū infra quod poteſt:ꝛ hoc
idē eſt minimū in quod non poteſt. Aliter etiam poteſt
dici quod Ariſto. intellexit ſic:ꝙ potentia actiua ter-
minatur maximo numerato ſine fractione. vnde centū
pōt eſſe maximus numerus librarū quas ſoꝛ. pōt poꝛ-
tare:qꝛ q̄uis poſſit modicū plus non tamē poteſt plꝰ
in vna libra. ❡ Ad ſecundā concedo ꝙ non eſt dare ma
ximū pondus quod ſoꝛ. pōt poꝛtare:ꝛ quando dicebatur:
ergo quocunqꝫ pōdere dato qđ pōt poꝛtare adhuc
maius pōt poꝛtare:concedo:ꝛ quādo dicebatur: ergo
infinitum pondus poteſt poꝛtare:negatur conſequen-
tia:qꝛ ſit ſtatus ad minimū pondus qđ nō pōt poꝛtare
❡ Ad tertiā de lapide poſito ſuꝑ caput ſoꝛtis dico ꝙ
tam ſoꝛ. ꝙ grauitate lapidis conſeruatis in ſuis poten
tijs ſoꝛ. ſuſtineret lapidem:nec ꝓpter hoc actio fieret a
ꝓpoꝛtione equalitatis:qꝛ nec ꝓpter hoc ſoꝛ. ageret in
lapidē:ſed reſiſteret ſibi:nec lapis caderet deoꝛſum. et
ſimiliter lapis reſiſteret ſoꝛti ne aliquo modo moueret
ſe ſurſum:conſimile eſſet ſi duo coꝛpoꝛa ſibi obuiarent
in aliquo medio:quoꝛum vnum eſſet in aſcendendo:et
reliquum in deſcendendo: ꝛ vnum haberet preciſe tot
gradus grauitatis:quot reliquum gradus leuitatis:
❡ Ad quartam dico ꝙ ſi in perpetuuꝫ tale mobile mo
ueretur nunquā ꝑtranſiret illud medium vniformiter
difformē inferius terminatum ad gradum reſiſtentie
equalem potentie motiue illius mobilis:ſic ꝙ aliquā
do illud totale medium ab illo mobili eſſet pertranſi-
tū:ꝛ hoc ſatis poteſt cōuinci ex illa ratiōe. et ideo illud
medium non eſt maximum quod a tali potentia poteſt
eſſe pertranſitum. ex eo ꝙ nullo modo a tali potentia
poteſt eſſe ꝑtranſitum tali reſiſtentia manente. ❡ Ad
quintam elongetur vnum viſibile ꝛc. admitto: ꝛ vlteri
us dico ꝙ quando viſibile pꝛimo non videtur diſtantia
inter ipſum ꝛ oculum eſt bene maxima in qua illud vi-
ſibile poterat videri:ꝛ hoc non eſt contra dicta. cū hoc
hoc tamen ſtat ꝙ non eſt maxima vltra quaꝫ:ſed eſt be
ne minima vltra quā non. ❡ Sed contra hic fuit ſexta
ratio:nam ſi illa eſſet minima diſtantia vltra quaꝫ nō:
tunc vltra illam non:et vltra quālibet minoꝛem:nega
retur conſequentia:nam non ſic exponendum eſt mini
mum vltra quod non:ſicut dicebatur in pꝛimo articu-
lo huius queſtionis. ſed bene ſequitur talis diſtantia
eſt minima vltra quā non:ergo vltra illam non:ꝛ qua-
libet minoꝛe illa datur maioꝛ vltra quā ſic:ꝛ hoc eſt ve-
rum:cum quo adhuc ſtat ꝙ viſibile poteſt eſſe ita ꝓpe
oculum ꝙ ꝑꝑ paruitatem diſtantie non poteſt videri.
❡ Aliter poteſt dici ꝙ dicta diſtātia eſt minima vltra
quam non:ꝓpter magnitudineꝫ:ꝛ ideo non eſt aliqua
minoꝛ infra ipſam que impediat ꝓpter magnitudineꝫ
licet bene ſit aliqua infra ipſam que impediat propter
paruitatem. ❡ Ad ſeptimam nego ꝙ ſit dare maximā
velocitatem qua potentia actiua ſupernaturalis po-
teſt mouere: immo nec de facto eſt maxima velocitas
qua mouet:qꝛ hec maxime eſſet velocitas vltime ſphe
re:modo ſicut dicebatur in quīto articulo vltima ſphe
ra nec mouetur velociſſime nec tardiſſime niſi loquen-
do ſecundum imaginationem mathematicam: ꝛ vlte-
rius dico ꝙ quacunqꝫ velocitate data potentia ſuper-
naturalis poſſet mouere velocitate maioꝛi licet foꝛte
Ariſto. hoc negauiſſet. ❡ Et ſi diceretur contra tūc vo
luntas potentie ſupernaturalis eſſet mutabilis. reſpō
detur negando conſequentiam: vnde ſi poſt hoc moue
retur velocius ꝙ̄ modo mouet non ꝓpter hoc eſſet mu
tatio facta in ipſa licet bene in re extra. hoc pfecte diſ-
cutere magis pertinet ad octauum phyſicoꝛū. ❡ Ad
vltimam qua arguitur de potentia naturali: illa bene
pꝛobat ꝙ eſt dare maximam velocitatem qua aliqua
potentia motiua mouet in tali medio ꝛ cum tali reſiſtē
tia ꝛ cum alijs circumſtantijs:ſed non eſt dare maximā
velocitatem ſimpliciter qua potentia motiua pōt mo
uere:ꝛ hoc totū dictū eſt in coꝛpoꝛe queſtionis.

Queſtio.XIII.

SEcūdo queritur vtrū
quelibet potentia paſſiua termi
netur ꝑ minimum a quo poteſt
pati. videtur pꝛimo ꝙ ſic. ꝑ Ari
ſto. ꝛ Cōmentatoꝛē qui hoc vidē
tur dicere. ❡ Secundo. nam di-
cit Ariſto. in de ſenſu ꝛ ſenſato ꝙ
eſt dare minimum viſibile quod
viſus poteſt videre: viſus autem eſt potentia paſſiua:
ergo ꝛc. ❡ Tertio ſit vna rota adamantina infra cuiꝰ
circumferētiam ſit vnum ferrum: tunc arguitur ſic: eſt
dare minimum arcum illius rote a quo illud ferrū po-
teſt retineri:ego eſt dare minimum a quo potentia paſ
ſiua poteſt pati:conſequentia tenet: antecedens pꝛo-
batur:nam illud ferrum poteſt ita modicum arcum il-
lius rote ſuper ſe derelinquere ꝙ non retineretur imo
deſcenderet:deſcēdat ergo tādiu ꝙ habeat ſuper ſe ar
cum ſufficientem retinere ipſum:ꝛ cum in tali deſcenſu
ferri deueniatur ad pꝛimum inſtans non eſſe ſui motꝰ
ſequitur arcum quem ſuper ſe habet eſſe minimum a
quo illud ferrum poteſt retineri:quia ſi a minoꝛi potu-
iſſet fuiſſe retentum pꝛius quieuiſſet: ꝛ ſic inſtans datū
non fuiſſet pꝛimum inſtans non eſſe motus ſeu deſcen-
ſus ferri:ſed vnum aliud ante ipſum: ꝛ quodcunqꝫ da-
res aliud:equaliter concluderem arcum pro tunc ſuꝑ
ferrum exiſtentem eſſe minimum potentem illud ferrū
retinere. ❡ Et confirmatur. aliquis arcus illius rote
ſufficit illud ferrum retinere:ꝛ aliquis non:vel ergo eſt
dare maximum qui ſufficit: vel minimum qui ſufficit:
vel maximum qui non ſufficit:vel minimum qui nō ſuf
ficit. non poteſt dici pꝛimum:quia quocunqꝫ arcu dato
qui ſufficit:maioꝛ illo etiam ſufficit:ad quod enim ſuffi
cit minus ad hoc idem ſufficit maius. Si dicatur ſecū
dum:habeo propoſitum. Sed ſi dicatur tertium. ſ. ꝙ
ſit dare maximum arcum qui non ſufficit:ſit ille a. tunc
ſic. a. non ſufficit:ſed quilibet maioꝛ a. ſic:ſit ergo ꝙ in
pꝛeſenti inſtanti illud ferrum habeat ſuper ſe arcum a.
ꝛ cum ille non ſufficit retinere illud ferrum ſequitur ꝙ
pro hoc inſtanti illud ferrum non quieſcit:ſed immedia
te poſt hoc deſcēdet tādiu ꝙ habeat ſuꝑ ſe arcū ſuffici-
entem ipſum retinere: poſtꝙ a. arcus non ſufficit:ſed ſi
immediate poſt hoc inſtās mouebit tūc immediate poſt

hoc inſtans habebit maiorem arcum ſuper ſe ꝙ ſit arcus a. et per conſequens immediate poſt hoc habebit arcum ſuper ſe ſufficientem ipſum retinere: poſtquam a. arcus erat maximus qui non potuit: ꝛ ſic dictum ferrum immediate poſt hoc quieſcet: ꝛ cum idem ferrum immediate poſt illud inſtans mouebitur: ſequitur ꝙ ſimul mouebitur et quieſcet. et vlterius ſequitur ꝙ ſit dare vltimum inſtans eſſe motus: q: ſi dictũ ferrũ continue añ datũ inſtãs deſcẽdiſſet vſq ad hoc inſtãs: tũc hoc inſtans videretur eſſe vltimum inſtans eſſe illius motus: poſt ꝙ immediate poſt hoc inſtans dictum ferrũ quieſcet: ſicut iam dicebatur: Nec poteſt dici quartum ſcilicet ꝙ ſit dare minimum arcum qui non poteſt nec ſufficit dictum ferrum retinere: q: ſic ille arcus non ſufficeret: ſed minor eo ſufficeret: ꝛ ſic ad aliquẽ effectũ ꝓducendũ ſufficeret minus ad quod non ſufficeret maius: quod eſt inconueniens.

Oppoſitum arguitur. potentia actiua terminatur minima reſiſtentia in quam non poteſt: ergo potentia paſſiua terminat maxima potentia actiua a qua non poteſt: antecedens patet ex precedente queſtione: conſequentia ꝓbatur: nam detur aliqua potentia actiua ꝛ ſit a. ꝛ minima potentia paſſiua ſeu reſiſtentia in quam non poteſt: ꝛ ſit b. tunc in b. a. nõ poteſt: ſed in b. quodlibet maius a. poteſt: ergo a. eſt maxima potentia actiua a qua b. non poteſt pati: conſequentia patet per ſignificationem eius quod eſt maximum a quo non: prima pars antecedentis patet ex eo ꝙ b. eſt minimum in quod a. non poteſt: ꝛ ſi ſic tunc in b. a. non poteſt. ſecunda pars eiuſdem antecedentis patet: quia quodlibet maius a. excedit b. ꝛ cum quilibet exceſſus ſufficiat ad motũ inchoãdũ et ꝯtinuãdũ: ſicut ꝓbat in ꝓcedẽti q̃ſtione: ſequit ꝙ q̃lib3 maius a. poteſt in b. tũc vltra: potẽtia paſſiua terminat maxima potẽtia actiua a q̃ non põt pati: g̃ nõ terminat minima a q̃ põt pati. ¶ Secundo potentia actiua non terminatur maximo in quod poteſt agere. ergo nec paſſiua terminat minimo a quo poteſt pati: antecedens patet ex precedenti queſtione: conſequentia probatur ex eo ꝙ oppoſitum conſequentis interimit antecedens: da enim oppoſitum conſequentis ſcilicet potentia paſſiua terminatur minimo a quo poteſt pati: ex hoc ſequitur ꝙ illa potentia paſſiua eſt maximũ in quod illa potentia actiua poteſt agere: et hoc repugnaret antecedenti. ¶ In iſta queſtione ꝑmo ponende ſunt alique diſtinctiones de potentia paſſiua. ſecundo concluſiones.

Quantum ad primum ſit prima diſtinctio. ꝛ iſta etiam ponebatur in alia queſtione. potẽtiarum paſſiuarum quedam dicitur receptiua ſolum: quedam autem dicitur receptiua ꝛ cu3 hoc reſiſtitiua: exemplum primi ſicut eſt materia prima: exemplu3 ſecundi ſicut eſt aqua reſpectu ignis. ¶ Secunda diſtinctio. potentiarum paſſiuarum: quedam eſt paſſiua tantum: ꝛ quedam cum hoc eſt etiam actiua: exemplũ primi ſicut eſt vnũ paruũ frigidũ quod patitur ab vno magno calido a tam magna diſtantia ꝙ licet illud calidũ poſſet agere in illud frigidum tamen illud frigidum ꝓpter nimiam diſtantia3 non poteſt reagere in illud calidum: exemplum ſecundi: ſicut eſt frigidum quod patitur a calido ꝛ cum hoc reagit in ipſum. ¶ Tertia diſtinctio. potentiarum paſſiuarũ que cum hoc ſunt actiue quedam dicitur cognitiua ſicut eſt potentia viſiua: quedam dicitur non cognitiua ſicut frigidum quod patiendo a calido reagit in ipſum. ¶ Quarta diſtinctio. potentiarum paſſiuarum non cognitiuarum que cum hoc ſunt actiue quedam reagunt in agens: vt frigidu3 in calidum: quedam autem agũt in aliud ab agente. vt medium illuminatum paſſum a lucido agit: quia calefacit. non tamen agit in ipſum puta ſolem. ſed aliud ab illo. ¶ Quinta diſtinctio. potentiarum paſſiuarũ quedam patiuntur ꝑ abiectionem contrarij: ſicut calidum cum patitur a frigido vel econtra: quedam autem ſine abiectione contrarij: ſicut medium cu3 illuminatur: in huiuſmodi enim illuminatione non abijcitur aliquid quod ſit contrarium lumini generato: ex eo ꝙ lumini nihil eſt contrarium.

Quantum ad ſecundũ articulũ ſciendum eſt ꝙ potentia paſſiua poteſt comparari vel ad potentiam actiuam a qua poteſt pati: vel ad diſtantiam in qua vel vltra quam poteſt pati: vel ad effectum que3 poteſt recipere et pati: vel ad tempus per quod poteſt pati: vel ad velocitatem qua poteſt alterari vel moueri: vel ad ſpatium ſuper quo poteſt moueri motu locali. Et preterea adhuc eſt aliqua potentia ſpecialis: ſicut viſiua: que poteſt comparari ad angulum ſub quo poteſt pati vel videre. ¶ Tunc diſcurrendo per omnia iſta ſicut factum eſt in alia queſtione ſit prima concluſio iſta: potentia paſſiua reſiſtitiua non terminatur minima potentia actiua a qua poteſt pati: probatur: nam ſit illa potentia actiua a. ꝛ paſſiua b. tunc ſi b. debet pati ab a. oportet ꝙ a. excedat b. ex eo ꝙ aliter a ꝓportione equalitatis vel minoris inequalitatis fieret actio: quod eſt falſum et etiam quia in omni actione agens debet eſſe preſtantius paſſo: ſed ſi a. excedit b. non poteſt excedere ipſum exceſſu indiuiſibili: cũ nullus talis ſit exceſſus: relinquitur ergo ꝙ exceſſu diuiſibili: ergo cum quilibet exceſſus ſufficiat ad motum: ſequitur ꝙ ſi a. ꝑ ſolam medietate3 illius exceſſus excederet b. adhuc b. poteſt pati ab a. ſed tunc a. eſſet minus ꝙ ante erat: ergo a. non erat minimum a quo b. poterat pati. ¶ Secunda concluſio. nec potentia paſſiua talis terminatur maxima potentia actiua a qua poteſt pati: ꝓbatur ex eo ꝙ quicquid poteſt pati a magno poteſt pati a maiore illo: ꝛ ſi ſic nullum eſt maximu3: ſaltem finite potentie: a quo talis potentia poſſit pati. ¶ Tertia concluſio. nec talis potentia paſſiua terminatur minima potẽtia actiua a qua nõ põt pati: quia tũc a tali nõ poſſet pati: ſed a minori illa poſſet pati: ſed hoc eſt falſum ex eo ꝙ illud q̃d nõ poteſt pati a maiori: nõ põt pati a minori. ¶ Quarta cõcluſio. talis potẽtia paſſiua terminatur maxima potẽtia actiua a qua nõ põt pati: ꝓbatur ꝑ ſufficientẽ diuiſionem. ſicut potentia actiua equalis reſiſtẽtie eſt maxima a qua illa potentia reſiſtitiua nõ põt pati. eadem potentia reſiſtitiua eſt minima in quã illa potẽtia actiua non põt agere. ¶ Sed ꝯ iſtud diceres. videt ꝙ potẽtia actiua equalis reſiſtentie nõ ſit maxima a q̃ potẽtia reſiſtitiua nõ põt pati: nã tunc ab illa nõ ꝛ a qualibet maiori poteſt pati: ſed hoc videt eſſe falſum: q: potẽtia actiua poſſet augeri inſenſibiliter: ꝛ tñ nõ ꝑꝑ hoc poſſet in illã reſiſtẽtiã: verbi gratia: ſi potẽtia leuatiua fortis equalis reſiſtentie vnius libre augeretur inſenſibiliter non ꝑꝑ hoc leuaret librã. ¶ Rñdetur: ſicut potẽtia actiua eſſet aucta inſenſibiliter: ita põt leuare ꝑ ſpatiũ inſẽſibile: ꝛ ſic forte fortes poteſt leuare ſic ꝙ non ꝑcipit ſe illud poſſe leuare: nec hoc eſt aliquod inconueniens. ¶ Adhuc diceres: ſi potẽtia actiua terminaret minima potentia paſſiua in quã non põt. ſ. ſibi equali. tunc cũ viſibile habeat ſe ſicut potẽtia actiua reſpectu viſus: ſicut patet ſecundo de aĩa: etiã viſibile terminaret minima potẽtia viſiua in quã non poteſt: ꝛ ſic in illam nõ poteſt. ſed in minori

⁊ debiliorem illa poſſet: ſed hoc eſt falſum: quia ſi aliquod viſibile non poteſt agere in aliquam potentiam viſiuā: multo minus poteſt agere in potentiam viſiuā minorem ⁊ debiliorem illa ſaltem ceteris paribus: ſicut patet de ſe. ¶ Ad hoc reſpondetur ꝙ illud quādo dictum eſt de terminatione potētie actiue reſpectu potentie paſſiue intelligitur de potentia actiua agente in paſſiuam non coagentem nec ɔcurrentē ad effectū: nec ad actionem illius potentie actiue: ſed ſic non eſt in ꝓpoſito de viſibili ⁊ potentia viſiua: quia viſibile non ſolum cauſat viſionē in oculo: nec potentia viſiua cōcurrit mere paſſiue ad viſionem: ſed viſibile per ſuam ſpeciem vna cum virtute viſiua actiue concurrente producunt viſionem in oculo ⁊ in potentia viſiua: non eſt incōueniens idem eſſe partiale agens et totale recipiens reſpectu eiuſdem: licet eſſet bene inconueniens idem eſſe totale agens et totale recipiens reſpectu eiuſdẽ. ¶ Quinta concluſio. omnis potentia paſſiua mere receptiua ſicut eſt materia prima pōt pati ſaltem ꝗtum eſt ex ſe a quocunꝗ magno vel paruo agente ſine termino: patet ſtatim: quia quodlibet agens talem potētiam paſſiuam excedit. ¶ Deinde comparando potētiam paſſiuam ꝗtum ad diſtantiam ſit prima concluſio: ꝙ potentia paſſiua non cognitiua ꝗtum eſt ex ſe poteſt pati a qualibet diſtantia quātūcunꝗ magna vł parua: ꝓbaꝉ: qꝛ quacūꝗ diſtantia agens pōt agere a tali diſtātia potētia paſſiua poteſt pati: ⁊ ideo ſi talis potentia paſſiua poteſt pati ab aliqua diſtantia parua: tunc ab alia potentia dupla vel quadrupla poteſt pati a dupla vel a quadrupla diſtantia: ⁊ ſic vlterius: ⁊ ſic talis potentia paſſiua non eſt terminata diſtantia: quantum ad magnitudinem. Sed etiam probo ꝙ non quantum ad paruitatem: quia talis potentia paſſiua non cognitiua non deſinit pati propter paruitatem diſtantie ſicut bene deſinit pati potentia paſſiua cognitiua. vnde frigidum non deſinit pati a calido propter nimiam propinquitatem calidi ad ipſum: immo quanto calidum eſt propinquius frigido in tantum frigidū plus patitur a calido. ¶ Secunda cōcluſio. talis potētia paſſiua reſpectu date potentie actiue terminatur minima diſtantia vltra quam non poteſt pati: ⁊ hoc a tali agente: ꝓbatur: nam datum agens terminatur minima diſtātia vltra quā nō pōt agere reſpectu date potentie paſſiue: ꝗ etiā econuerſo potētia paſſiua data terminaꝉ minima diſtantia vltra quā nō pōt pati ab agēte dato. ¶ Tertia cōcluſio. potētia paſſiua cognitiua ſicut ē potētia viſiua ⁊ etiā alia potētia paſſiua requirēs moderatam diſtantiam terminatur ab vtraꝗ parte: ita ꝙ ꝓpe viſum eſt vna maxima diſtantia omnium illarum in quibus non poteſt pati ꝓpter paruitatem diſtantie: ⁊ de longe eſt vna minima diſtantia in qua non poteſt pati ꝓpter magnitudinem: ⁊ illud poteſt ꝓbari ex his que dicta erant quātum ad hoc de potētia actiua in alia queſtione. ¶ Deinde comparando potentiā paſſiuam ad effectum ſit concluſio iſta. ꝙ potentia paſſiua receptiua poteſt recipere quemcūꝗ effectum quē potentia actiua poteſt facere: ⁊ ideo quantum eſt de ſe materia prima eſt infinite receptibilitatis: nec repugnat ſibi recipere caliditatem infinitam ſi eſſet qui cauſaret eam: ⁊ ita de aliis niſi tamen aliquid aliud impediat ſcilicet vt cum hoc ꝙ potentia eſt paſſiua ſit etiam actiua ſicut eſt potentia viſiua. ¶ De comparatione autem potentie paſſiue ad velocitatem ⁊ ad ſpatium dicatur omnino ſicut dictum eſt de potentia actiua in precedenti queſtione. ¶ De comparatione autē eius ad tempus videbitur in ſecundo de generatione.

Ad rationes Ad primam dico ꝙ quādo Ariſto. dicit potentiā paſſiuā terminari minimo: intelligitur minimo numerabili ſine fractiōe: modo quo dicebatur in alia queſtione de maximo. Conſimili modo ad ſecūdā. ¶ Ad tertiā dico: ꝙ retinere nō eſt ꝓpe agere: ſed bene eſt motum talis ferri impedire: ſicut ſi duo homines eque fortes traherent ſe vnus ad vnam partem ⁊ alter ad aliam: vnus nihil ageret ꝓprie in alterum: ſed vnus bene impediret alterum: ⁊ tale impedimentum poteſt bene fieri a proportione equalitatis modo quo etiam dicebatur in alia queſtione de lapide vt octo in grauitate poſito ſup caput fortis vt octo in potentia: ſic dico in ꝓpoſito ꝙ in talis ferri deſcēſu deuenitur ad aliquod primum inſtans in quo quieſcit: ⁊ tunc relinquit ſup ſe minimum arcum qui ipſum retinet ⁊ impedit ꝙ non poteſt deſcendere: nec ꝓpter hoc potentia paſſiua terminatur minima potentia actiua a qua poteſt pati: ex eo ꝙ illud non eſt ꝓpe agere. Alterius dico ꝙ ille idem minimus arcus qui ſufficit ferrū retinere eſt maximus qui non ſufficit ferrum attrahere: quod quidem attrahere eſt ꝓprie agere. Ecce ergo tunc maximam potentiam actiuam a qua non poteſt pati illa potentia paſſiua.

Queſtio.XIIII.

QVæritur conſequēter vtrū omne corruptibile neceſſario corrumpetur. arguitur primo ꝙ non de partibus centralibus terre que ſunt corruptibiles quia compoſite ex materia et forma: ⁊ tamen nō neceſſario corrumpētur: quia non videtur quomodo ſibi poſſet applicari corrumpens: ſicut eſt ignis aut aer ꝗ ſibi ſunt cōtraria. Siliter ſic pōt argui de igne cōtiguo cōcauo orbis lune. Et cōfirmaꝉ: qꝛ talia ſimplicia nō ſeneſcūt: ergo nō corrūpenꝉ. cōſequentia videtur tenere ex eo ꝙ corruptio videꝉ ꝓſupponē ſenectutē: aūs patet: nā dicit quarto metheororū ꝙ ignis non putreſcit: ⁊ cū ſenectꝰ ſit quedā putrefactio ſequitur ꝙ ignis non ſeneſcit. ¶ Secundo arguitur de auro quod eſt corruptibile: quia habet materiam: et tamen nunꝗ corrūpetur: ꝑut alchimiſte dicunt ſe eſſe expertos: qui habēt artē corrūpendi omnia alia metalla ⁊ non habēt artē corrūpendi aurū. ¶ Tertio aguitur de qualitate ſymbola que manet eadem in genito ꝗ fuit in corrupto: ſicut eſt caliditas ꝗ manet eadē in igne ꝗ fuit in aere qñ ex aere generaꝉ ignis: ſi ergo ex aere fiat ignis: ⁊ ex igne aer abſꝗ hoc ꝙ illa materia aliquādo ſubijciaꝉ forme aque vel forme terre: nunꝗ illa caliditas corrūpeꝉ: ⁊ tñ eſt corruptibilis: ꝗ ⁊c. ¶ Quarto lumē lune ad quod non attingit vmbra terre eſt corruptibile: ⁊ tñ nunꝗ corrūpeꝉ: ergo nō oē corruptibile neceſſario corrūpeꝉ: conſequētia tenet: ꝓma pars antecedētis ꝓbatur: nā lumē lune ad quod pōt attingere vmbra terre ⁊ lumē lune ad quod nō poteſt attingere vmbra terre ſunt eiuſdem ſpeciei ſed primū eſt corruptibile: nam aliquādo corrūpeꝉ ſicut in eclipſi lune qñ terra diametraliter interponiꝉ inter ſolē ⁊ lunā. ergo ſecundū eſt corruptibile: ⁊ tamen nunꝗ corrumpeꝉ ex eo ꝙ nunꝗ applicabitur ſibi corrumpens. ¶ Quinto. aliquod corruptibile contingenter corrumpetur: ergo nō omne corruptibile neceſſario corrūpeꝉ: ɔñtia tenet: antecedēs ꝑ; de forte qui forte cras a caſu occideꝉ: modo qđ a caſu corrumpeꝉ contingenter corrūpetur.

Oppoſitum videtur velle Ariſtot. et Cõmentator. ¶ In iſta queſtiõe primo ponã aliquas diſtinctiones. Secundo concluſiones.

Prima diſtinctio eſt iſta. ꝙ refert dicere omne corruptibile neceſſario corrũpetur: ⁊ dicere oĩe corruptibile corrũpi eſt neceſſariũ: prima enĩ eſt diuiſa: ⁊ ſecunda eſt cõpoſita ſicut ſcitur ex logica. ¶ Secunda diſtinctio de corruptibili. corruptibile vno modo dicitur de omni illo qḋ põt corrũpi: ſiue ſit: ſiue nõ ſit: et ſm illam acceptionẽ diceremus antichriſtũ eſſe corruptibilem: et ita large non accipitur corruptibile in ꝓpoſito. alio modo ſumitur corruptibile ꝓ omni illo qḋ eſt ⁊ poteſt corrumpi: et ſic accipitur corruptibile in ꝓpoſito: ⁊ dicitur de ſubſtantia corruptibili: ⁊ ſimiliter de accidente corruptibili. ¶ Tertia diſtinctio: ꝙ duplex eſt potentia. ſ. naturalis ⁊ ſupnaturalis.

Tunc ſit prima concluſio. ſecundum potentiã ſupnaturalẽ non oportet ꝙ omne corruptibile aliquñ corrũpatur: ꝓbatur: nam talis potentia poſſet aliq̃ rẽ corruptibilẽ ex ſe ꝑpetuare ⁊ conſeruare in perpetuũ. Predictã tñ concluſionẽ non concederet Ariſto. licet nos ſecundũ fidem noſtram ipſam concedere debeamus. ¶ Tunc ſit alia concluſio ſecunda ſecundũ philoſophũ. omnis ſubſtãtia corruptibilis corrumpetur: probatur primo ex parte materie: quia omnis ſubſtantia corruptibilis habet materiam que ſemper eſt in potentia ad eſſendũ ſub alia ⁊ alia forma: et cũ talis potẽtia nõ ſit ꝑpetuo fruſtra: ſequitur ꝙ aliquãdo reducetur ad actũ: ⁊ tunc recipiet vnã aliã formã a forma quã iam habet: ⁊ tunc oportet formam p̃cedentem corrũpi: cũ non ſit poſſibile ſecundũ potentiã naturalẽ tales duas formas ſtare ſimul in eadẽ materia: cũ aũt talis forma p̃cedẽs corrũpitur: etiã ſba cõpoſita cui⁹ illa eſt pars. ſ. eſſentialis corrumpitur. ¶ Secundo ratione Ariſto. ſi aliquod corruptibile poſſet ſemꝑ durare ſequeretur ꝙ idem poteſt non eſſe ⁊ non poteſt non eſſe: ꝓbatur conſequentia: quia ſequitur: eſt corruptibile: ergo habet aliquã potentiam reſiſtendi contrarijs: et tunc ſi poteſt reſiſtere per infinitum tempus habet potentiam infinitam intenſiue: ergo a nullo contrario põt remitti vel corrũpi illa potẽtia: quia infinitũ nõ poteſt pati a finito nec ab infinito: ⁊ ſic illud eſt incorruptibile qḋ ponebatur corruptibile: ⁊ vltra: q̃ nõ põt nõ eẽ: ⁊ qꝛ eſt corruptibile põt non eſſe ⁊ ſic põt nõ eſſe: ⁊ non põt non eſſe: quod eſt ꝓbandum. ¶ Tertia concluſio. nulla ſubſtãtia corruptibilis neceſſario corrũpitur: ꝓbatur: omnis ſubſtantia corruptibilis contingẽter corrũpitur: ergo non neceſſario: conſequentia tenet: antecedens ꝓbatur: nã oĩs ſubſtantia corruptibilis vel corrũpitur ab intrinſeco: vel ab extrinſeco: ſi ab extrinſeco hoc eſt ꝑ applicationẽ contrarij: talis autem applicatio ꝑ liberum arbitrium poteſt impediri: ⁊ ſic contingenter corrũpitur ab extrinſeco: ſi autẽ corrumpitur ab intrinſeco: hoc eſt ex eo ꝙ vnum elementũ dominatur ſuper alia: et eſt fortius ſup alia: modo actio elementi fortioris etiã põt impediri puta ꝑ aliquã medicinam vel huiuſmodi. ¶ Quarta cõcluſio: de intentione Ariſto. hec eſt neceſſaria: oĩs ſubſtãtia corruptibilis corrumpetur: ꝓbatur: quia ſi non tunc eius oppoſitũ ſtabit. ſ. aliqua ſubſtantia corruptibilis non corrumpetur modo hoc eſt falſum: ⁊ contra ſecundam cõcluſionem. ¶ Sed dices tu: iam dixiſti de ſubſtantia corruptibili ꝙ aliquando corrumpetur: quid diceres tu de accidentibus corruptibilibus: vtrũ aliquod tale corruptibile nunq̃ corrumpetur. Diſtinguo de accidentibus: quedam ſunt accidẽtia que corruptibilia ſunt ꝑ ſe ſicut caliditas: vel ex cõſequẽti ſicut albedo: alia ſunt accidentia corruptibilia nõ a ſuis cõtrarijs ꝑ ſe vel ex conſeq̃nti: ſed ꝓpter abſentiam conſeruantis: ſicut eſt lumen: vel ſpecies in medio. De accidentibus primo modo dictis dicẽdũ eſt ſicut dictũ eſt de ſubſtãtijs corruptibilibus. ¶ De accidẽtibus aũt ſecũdo modo dictis ſit q̃nta cõcluſio: ꝙ quodlibet tale eſt corruptibile: ⁊ tñ poſſibile eſt ꝙ nunquã corrumpatur: ſicut prius arguebatur de lumine. vnde lumini de natura ſua non repugnat q̃n corrũpatur: ⁊ tñ aliũde ſicut ꝑ p̃ſentiã ꝯſeruãtis põt ꝑpetuo conſeruari. Et ratio eſt: quia tale accidens non habet contrarium poſitiuum: ⁊ ideo nullius eſt virtutis ad reſiſtendum contrario: ⁊ propter hoc non oportet ſi nunquã corrũpetur: ſed duraret in ꝑpetuum: ꝙ ergo haberet vꝛtutẽ reſiſtendi infinitam. ¶ Sed diceres: nã ſi talia accidentia ſunt corruptibilia ⁊ poſſibile eſt ꝙ nunq̃ corrumpantur: ſequitur ꝙ potentia eoꝝ ad corruptionem eſt fruſtra. ¶ Reſpõdetur diſtinguendo de potentia: quedã eſt potẽtia ad contrariũ poſitiuum: ſicut frigidum eſt in potẽtia ad calidũ ⁊ ſi materia nunc frigida que poteſt eſſe calida nunq̃ haberet caliditatem potentia talis materie ad caliditatem diceretur eſſe fruſtra: ⁊ talem potentiã fruſtrari ꝑpetuo non concederet philoſophus. alia eſt potentia ad p̃uationẽ eo modo quo nunc exiſtẽs medium illuminatũ poteſt fieri vmbroſum: ⁊ talem potẽtiã fruſtrari non eſt inconueniens. nec talis eſt potentia niſi cõditionaliter: ex hoc põt ſolui inſtantia.

Ad rationes. Ad primam. ſ. de partibus cẽtralibus terre. ⁊ de igne in concauo orbis lune: dico aliquando corrumpetur: ꝓpter motũ ⁊ continuũ fluxum partium illorum tandem tales ꝑtes ſufficienter applicabuntur contrarijs. ¶ Ad confirmationem dico: qꝛ oĩs ſenect⁹ fit ꝑ alterationẽ: ⁊ mixta continue alterantur: ideo continue ſeneſcunt ꝑ proceſſum temporis ſed quia ſimplicia ſicut ignis a ſphera ſua et ꝑtes centrales in centro ꝑ multos annos non alterantur: etiaꝫ ꝑ multos annos non ꝓprie ſeneſcunt: licet appropinquẽt corruptioni: ſed ſtatim cuꝫ alterantur ſeneſcunt: non tamen ꝑ putrefactionem quemadmodum mixta: ſed ꝑ diſpoſitionem eorum ad corruptionem factã per eorum contraria. ¶ Ad ſecundam de auro: dico ꝙ immo aliquando corrumpetur: et quando arguitur alchimiſte non poſſunt ipſum corrumpere per artem ſuam: ergo non corrumpetur: neganda eſt cõſequentia: qꝛ natura multa poteſt que non poteſt ars. vnde q̃uis ars bene diſponat ad corruptionem tamẽ non põt eã cõplere: hoc tamẽ poteſt natura: ⁊ ideo natura vigoroſior eſt ad corrũpendum q̃ ars. Alterius dico ꝙ bene aurum ꝓpter diuturnitatem ſuam et breuitatem vite hominũ videtur ꝙ nunq̃ corrumpatur: licet ita non ſit. ¶ Ad tertiam de qualitate ſymbola. dico ꝙ neceſſe eſt in aliqua reuolutione celi ꝙ illa materia que eſt ſub forma aeris vel ignis aliquãdo fiat ſub forma terre vel aque: nec eſt poſſibile ꝙ ita perpetuo ex aere fiat ignis ⁊ ecõuerſo: modo quãdo materia aeris vel ignis erit ſub forma terre vel aque tunc talis caliditas de qua arguitur corrumpitur: ⁊ ita dico de qualibet alia materia ꝙ talis eſt curſus nature ꝙ q̃libꝫ portio materie ſub qualibet ſpecie fuit infinities ⁊ erit: licet forte non ordine eodẽ: ⁊ hoc ſuppoſita eternitate quã credidit Ariſtot. ¶ Ad quartã de lumine ad qḋ non attingit vmbra terre põt dici ſecũdum ꝙ dictum eſt in quinta concluſione. aliter põt dici ꝙ non eſt aliqḋ lumen lune quin cor-

rumpatur: licet aliquod aliquādo corrūpatur ꝑ vmbrā terre: aliquod etiā corrūpitur aliūde. vñ ꝓpter motum ſolis pōt dici ꝙ in luna ↄtinue eſt aliud ⁊ aliud lumē ꝓpter diuerſū aſpectū quē ſol habet ad lunā. vnde in medio illuminato a ſole in quolibet inſtanti eſt aliud ⁊ aliud lumē: ꝓpter hoc ꝙ in quolibet inſtanti ſol habet aliū ⁊ aliū aſpectū ſuꝑ illud mediū. ¶ Ad quintā ↄcedo totū argumentū: q2 nihil de neceſſitate corrūpitur ſicut dixit tertia ↄcluſio: cū hoc tñ bene ſtat ꝙ ſortē ⁊ ſiſr platonē ⁊ quācūq3 aliā ſubſtātiā corruptibilē corrūpi eſt neceſſariū. Et ſic eſt finis queſtionis.

Queſtio.XV.

QVæritur vtrū aliquid de nouo genitū poſſit ꝑpetuari: ⁊ aliquod eternū poſſit corrumpi. i. vtrū aliquod nō ꝑpetuū a parte ante poſſit ꝑpetuari a pte poſt: ⁊ aliqḋ ꝑpetuū a parte āte poſſit nō eſſe ꝑpetuū a pte poſt. ¶ De primo arguitur primo ꝙ ſic: de aīa intellectiua que nō eſt ꝑpetua a pte ante: cū cuiuſlibet hoīs aīa intellectiua de nouo incipiat eſſe illo homine incipiente eſſe: ⁊ tñ eſt ꝑpetua a parte poſt. ¶ Deinde arguitur de ſecundo: nā poſſibile eſt ꝙ aliquis mons fiat nouiter in terra: rōne cuius in aliqua pte celi cauſetur vmbra. ⁊ corrumpatur lumen quod ꝑpetuo ante fuit: ⁊ ſic ꝑpetuū a parte ante nō ꝑpetuabitur a pte poſt. ¶ Scḋo. nā potētia materie ad formā ſortis fuit ꝑpetua a parte ante: que modo eſt corrupta in aduentu forme ſortis. ¶ Deinde arguitur ſimul ad vtrāq3 partē queſtionis: nam nō videtur eſſe impoſſibile ꝙ aliquid ſit finitū ab vna parte ⁊ infinitum ab alia: ergo nec videtur eſſe impoſſibilis prima ps q̄ſtionis nec ſecunda: añs probatur de linea gyratiua tranſeunte ꝑ omnes ptes ꝓportionales alicuius columne: que eſt finita ex vna pte: ⁊ infinita ex alia: vnde eſt finita verſus partes ꝓportionales maiores: ⁊ infinita eundo v̈ſus partes ꝓportionales minores. Hoc idem videtur de tempore preterito: quod a parte ante dicitur perpetuum: ⁊ a parte poſt non ꝑpetuum: tempus autem futurū a parte ante dicitur non perpetuum: a parte autem poſt dicitur perpetuum.

Oppoſitum videtur velle Ariſtote. et Cōmentator. vnde poteſt argui ſic: ſemꝑ ens ⁊ ſemper non ens ſunt contraria: ita ꝙ ſemꝑ ens neceſſarium eſt: ⁊ ſemꝑ non ens eſt impoſſibile: ergo mediū inter ea videtur eſſe contingēs: ſicut eſt illud quod eſt aliquando ens et aliquando nō ens: ergo quicquid eſt ⁊ aliquando non fuit eſt contingens: et per ↄſequens poteſt non eſſe: ⁊ cū potentia non ſit ad p̄teritum ſed ad futurum: ſequitur ꝙ tale quantū ad futurū poteſt non eſſe: ⁊ cū talis potētia non fruſtrabitur ꝑpetuo tempore: ſequitur ꝙ hoc aliquando non erit: ⁊ ſic non erit perpetuum a parte poſt. ¶ Per iſtam rationem videtur poſſe ꝓbari ꝙ nō ꝑpetuū a pte ante nō eſt ꝑpetuū a pte poſt. Et ſic ſi anima intellectiua incepiſſet eſſe de nouo nō ꝑpetuaretur a perte poſt: ⁊ ſic eſſet improbata prima pars queſtionis. ¶ Secundo contra eandē ptem arguitur ſic: ſi aliquod eſſet nō ꝑpetuū a pte ante: ⁊ ꝑpetuum a pte poſt: ſicut ſolemus dicere de aīa intellectiua: tūc eſſet dandū vnū tēpus infinitū ꝑ quod illud ꝑpetuo nō fuiſſet a pte ante: ⁊ tunc non eſſet ratio q̄re talis res magis inciperet eſſe in vno inſtāti quā alio: ex eo ꝙ in tempore infinito vnū inſtans nō habet magis rationē medij vel termini q̄ reliquum: ⁊ ſic ſi talis res ꝑ tēpus infinitū non fuiſſet nunq̄ eſſe inciperet: ⁊ ſic nō eſſet perpetua a pte poſt. ¶ Deīde arguitur cōtra ambas ptes queſtionis ſimul: nam ſi ambe ptes queſtionis eſſent v̈e. ſequeretur qḋ eſſent ↄcedēda plura infinita: cuius oppoſitū vult Cōmentator: ꝓbatur ↄſequentia: nā ꝓ re nō ꝑpetua a pte ante ⁊ ꝑpetua a pte poſt oporteret ↄcedere vnū tēpus infinitū ꝑ quod illa res ꝑpetuo duraret a pte poſt: ⁊ ꝓ re ꝑpetua a pte ante ⁊ non ꝑpetua a pte poſt oporteret ↄcedere aliud tēpus infinitum per quod illa res ꝑpetuo duraſſet a pte āte: ⁊ ſic oporteret ↄcedere duo tpa īfinita: vnū a pte añ: aliud a pte poſt.

Pro reſponpendo ad iſtā queſtionem diſtinguendū eſt de impoſſibili. vno modo accipitur impoſſibile ſolū ꝓ illo qḋ implicat cōtradictionē ⁊ poſſibile ꝓ oī illo qḋ nō implicat cōtradictionē. alio modo accipitur impoſſibile ꝓut extendit ſe ad illud qḋ nō pōt fieri ſecundū curſum nature: licet poſſit fieri ꝑ potētiā ſuꝑnaturalem ⁊ poſſibile ſolum ꝓ illo quod poteſt fieri ſecundū curſum nature.

Tunc ſit prima cōcluſio. capiendo impoſſibile ſecūdo mō. impoſſibile eſt qḋ aliquod ꝓpe genitū ſicut eſt mixtū vel elemētū vel hñs ↄtriū ꝑpetuetur: ꝓbatur: nā hoc eſſet extra curſum nature: cū tale habeat in ſe ↄtria q̄ ſunt p̄ncipia ſue corruptionis: vel aliq̄ñ applicabitur ſuo ↄtrio ipm corrūpēti. ¶ Scḋo: qḋlʒ tale eſt ſubſtātia corruptibilis vel accidēs corruptibile a ſuo contrario ꝑ ſe vel ex conſequēti: ſed oē tale aliq̄ñ corrūpetur ꝑ p̄cedentē cōcluſionē: aliter eñ ſicut dicebatur in p̄cedēti queſtione haberet infinitā potentiā reſiſtendi ſuis cōtrarijs. ſciendū tamē ꝙ cū illa concluſione bene ſtat ꝙ aliquod tale bene poſſet ꝑpetuari ꝑ potētiā ſuꝑnaturalē. ¶ Secūda cōcluſio. vniuerſaliter de omni nouo genito determinante ſibi cōtrariū impoſſibile eſt loquēdo iterū de impoſſibili ſecundo modo ipſum ꝑpetuari: ꝓbatur ſicut p̄cedēs. ¶ Ex iſta cōcluſione ſequitur: ꝙ ſi aīa intellectiua eſt forma inherēs materie determinans ſibi quantū ad ſuū eſſe qualitates habētes cōtraria ſm curſum nature non eſt ꝑpetua a pte poſt ſi non eſt ꝑpetua a pte ante. Si autē vellemus dicere ꝙ aīa intellectiua q̄tum ad eſſe in corpore ⁊ q̄tum ad exercere opationes corporales indigeret qualitatibus habentibus cōtraria ſed non indigeret talibus q̄tum ad eſſe ſuum ſimpliciter: diceretur ꝙ non eſſet inconueniens ipſam extra corpus manere ꝑpetuo. Sed forte hoc philoſophus non concederet: licet nos ſecundum noſtrā fidē ⁊ veritatē concedere debeamus. ¶ Tertia concluſio: ſi aliquod eſt de nouo genitum vtēdo generatione pro inceptione: ⁊ non habet contrariū nec determinat ſibi ↄtriū ſicut eſt lumē: poſſibile eſt qualitercunq3 accipiatur poſſibile illud ꝑpetuari q̄tum eſt ex ſe. i. non repugnat ſue nature: patet ex p̄cedēte queſtione. ¶ Quarta cōcluſio: impoſſibile eſt materiā ꝑpetuam a pte añ nō eſſe ꝑpetuā a pte poſt: ꝓbatur: q2 ſi ipa deſineret eſſe vel ꝑ corruptionē vel ꝑ annihilationē: vtrūq3 eſt impoſſibile: non ꝑ corruptionem: quia corruptio ꝓprie relīquit poſt ſe materiā que fuit pars corrupti: modo ſi materia corrumperetur materie eſſet materia quod eſt falſum: nec poteſt dici ꝙ materiā eſſe nō ꝑpetuam a pte poſt ſit poſſibile ꝑ annihilationem: quia talem annihilationem oporteret fieri per primā cauſam que eſt immutabilis: ſed ſi ꝑpetuo materiam conſeruaſſet in eſſe: et nunc eam annihilaret p̄ma cauſa videretur eſſe mutabilis ita argueret cōmētator. ¶ Quinta cōcluſio: celū ꝑpetuum a pte ante eſſe non perpetuum

a parte poſt eſt impoſſibile: ꝓbatur: qꝫ celū conſeruaꝛ
in eē immediate a cauſa immutabili:adeo ſi talis ꝑpe
tuo ipſum cōſeruaſſet ⁊ modo non: talis cauſa videre
tur eſſe immutabilis. ¶ Sexta cōcluſio. aliquā intelli
gentiā citra pmā perpetuā a parte ante: eſſe nō ꝑpe
tuā a parte poſt eſt impoſſibile: ꝓbatur ſicut ꝓcedēs.
¶ Iſte cōcluſiones de ſubſtantiis debēt intelligi de im
poſſibili ſm curſum nature. ¶ Septima concluſio. pri
mam cauſam eſſe non perpetuā a parte poſt eſt impoſ
ſibile: probatur: quia ſi deſineret eſſe hoc eſſet vel a
ſe vel ab alio: non a ſe: quia tunc aliquid eſſet deſtructi
uum ſuiipſius: nec ab alio: qꝫ tunc aliquid eſſet poten
tius prima cauſa: ⁊ ſic prima cauſa non eſſet prima cau
ſa: quod implicat. ¶ Secundo. dato oppoſito conclu
ſionis prima cauſa eſſet mutabilis: quod eſt impoſſibi
le. ¶ Octaua concluſio. aliquā ſubſtantiā eſſe perpetu
am a parte ante ⁊ non perpetuam a parte poſt eſt im
poſſibile: ꝓbatur: omnis ſubſtantia perpetua a parte
ante vel eſt materia prima: vel celum vel intelligentia
citra primam vel ipſamet cauſa prima: ſed de qualibet
iſtarū eſt verum dicere ꝙ ipſam non eſſe ꝑpetuaꝫ a par
te poſt eſt impoſſibile: ſicut dixerunt concluſiones pre
cedentes: igiꝛ ⁊c. Et neſt differentia q̄ntum ad hoc de ſub
ſtantiis ꝑpetuis a parte ante: ⁊ de accidentibus: quia
ſi aliqua ſunt talia accidentia illa non dependent im
mediate a cauſa non mutabili: ſed mediate: ⁊ immedia
te a cauſa mutabili: ⁊ ideo non mirum ſi talia acciden
tia perpetua a parte ante: ſi aliqua ſint talia poſſint
eſſe non perpetua a pte poſt: licet hoc non ſit poſſibile
de ſubſtātiis.

Ad rationes. Ad primam. Ariſtot. et

Cōmēta. dixiſſent animā intellectiuā non incepiſſe de
nouo: ſed eſſe ꝑpetuam taꝫ a parte ante q̄ a parte poſt
⁊ eſſe vnam numero in omnibus hominibus: cuius de
terminatio magis ptinet ad tertium de anima. ¶ Ad
aliā diceretur ꝙ illa iret ꝓ tertia concluſione. Uel pōt
dici ſuppoſita eternitate mundi quā credidit vel deter
minat Ariſto. ꝙ terra non poſſet augeri in aliqua pte
quin aliquando fuiſſet ibi aucta iſto modo ante multa
ſecula: ⁊ ſic nullū eſſet lumē nec fuiſſet lumen in celo ꝑ
petuū a pte ante: qḋ nunc corrūpetur vel aliquādo ali
as corrūpereꝛ. ¶ Ad aliā dicendū ꝙ talis potentia in
aduentu forme ſorti a. nō corrūpeꝛ: qꝫ talis potētia nō
eſt aliud a materia: nihilominus materia deſinit eſſe in
potentia ad talē formā: ad iſtū intellectū ꝙ talis pro
poſitio deſinit eſſe vera: materia eſt in potentia ad ta
lem formam. ¶ Ad vltimā dico ſicut prius dicebatur
ꝙ nulla linea gyratiua eſt infinita nec ad vnā partē ſo
lū: nec quomodolibet aliter. ¶ Ad cōfirmationē dico
etiā ꝙ nullū eſt nec fuit tēpus p̄teritū infinitum: qꝫ nec
dies: nec ſeptimana: nec mēſis: nec annus: nec duo an
ni: nec tres anni: ⁊ ſic de aliis: nihilominus bn̄ concedo
ꝙ infinitū fuit tēpus p̄teritū: qꝫ quātolibet tēpore pre
terito dato maius fuit tēpus p̄teritū: nec hoc eſt cōtra
ꝓdicta: ꝓportionabiliter eſt dicendū de tpe futuro.

Deinde ad rationes poſt oppoſitum

que videtur ꝓbare vniuerſaliter ꝙ nullū ens ſiue ſub
ſtantia ſiue accidēs de nouo genitū poſſet ꝑpetuari: et
nullū ꝑpetuū a parte ante poteſt corrūpi: quod videꝛ
eſſe contra tertiā cōcluſionē. ¶ Ad primā quādo dici
tur ſemꝑ ens ⁊ ſemꝑ non ens ſunt cōtraria: placet mi
hi: ſed ſemꝑ ens eſt neceſſariū: hoc poteſt negari: qꝫ ali
quid pōt eſſe ſemꝑ ens: qḋ tn̄ non neceſſario ſemper eſt
ens: ſed contingenter. Iterum ſemꝑ nō ens non eſt im
poſſibile: quia antichriſtus pōt ſemꝑ nō eſſe ens abſq̄
hoc ꝙ impoſſibile ſit ipſum eſſe ens: ⁊ ſic negareꝛ fun
damentū iſtius rationis. Et vlterius qn̄ dicebaꝛ: ſi ali
quid nō eſſet ſemꝑ ens nec ſemꝑ non ens: tunc eſſet cō
tingens: placet mihi: ergo pōt non eſſe: adhuc placet
mihi: ergo nō ꝑpetuabiꝛ: negatur cōſequētia: ⁊ qn̄ dice
batur tunc talis potentia ad nō eſſe fruſtrareꝛ. Reſpō
detur ſicut dicebatur in ꝓcedenti queſtione non eſſe in
cōueniens potentiā fruſtrari que nō eſt ad aliquod po
ſitiuū ex hoc ad argumētū patet quid ſit dicēdū. ¶ Ad
ſecundam ſequitur ꝙ eſſet dare vnū tempus infinitum
ꝑ quod illud ꝑpetuo non fuiſſet: nego: ſed ſufficit ꝙ in
finitū fuerit tempus: hoc eſt quantolibet tempore ma
ius fuerit tēpus in quo non fuit: ⁊ ſic etiā illa ratio non
ꝓcedit qua arguebatur ꝙ nō eſſet ratio quare magis
inciperet eſſe in vno inſtanti q̄ in alio.

Queſtio. XVI.

QVæritur vtrum gene
rabile ⁊ corruptibile conuertātur
adinuicē: ⁊ ſimiliter ingenerabi
le et incorruptibile. et arguitur
primo ꝙ nō: omne corruptibile
aliquando corrumpetur ꝑ ꝓdi
cta in ꝓcedenti queſtione: ſꝫ non
oē gn̄abile corrūpeꝛ: ꝗ nō omne
generabile eſt corruptibile: diſcurſus eſt bonꝰ: qꝫ in ba
roco: ⁊ maior patet: minor ꝓbatur: nō oīe generabile
generabitur: igiꝛ nō omne generabile corrūpetur: con
ſequētia tenet: quā ſi aliqḋ gn̄abile debet corrūpi opor
tet ꝙ prius genereꝛ: antecedēs ꝓbatur primo: quia ex
hoc vino eſt generabile acetū: et tn̄ forte nunq̄ gn̄abiꝛ
qꝫ prius vinum potabitur. Secūdo. iſta mulier que eſt
perfecta ⁊ apta ad generationem poteſt maritari ⁊ lō
go tempore viuere: ⁊ ſic poſſibile eſt ꝙ ex ea generētur
filii: et tamen poſſibile eſt ꝙ illi nunq̄ generabuntur: qꝫ
poſſibile eſt ꝙ ipſa cras caſualiter interficiaꝛ. ¶ Ter
tio. ſi eſt neceſſarium ꝙ omne generabile generabitur:
tunc omnia que eueniunt neceſſario euenirēt: ſic ꝙ nō
eſt poſſibile ea non euenire: ſed hoc eſt falſum ⁊ contra
Ariſto. in fine primi perihermenias: ⁊ contra fidem.
¶ Secūdo arguitur ad principale: ſi generabile ⁊ cor
ruptibile adinuicē conuerterentur: et cum generabile
habeat potentiam ad eſſe: ⁊ corruptibile ad non eſſe: ſe
quitur ꝙ idem ſimul haberet potentiam ad eſſe et non
eſſe: ex quo idem eſſet generabile ⁊ corruptibile: poſtq̄
generabile ⁊ corruptibile adinuicem conuertuntur.
¶ Tertio. ſortes qui eſt iam genitus eſt corruptibilis:
et tamē non eſt generabilis: igitur non omne corrupti
bile eſt generabile: prima pars antecedentis patet: ſe
cunda pars probatur: quia quod ſemel genitum eſt am
plius generari non poteſt: quod probatur ſic: nam ſi ſe
mel genitum amplius generari poſſet: vel generatiōe
qua prius generabatur vel alia generatione: non pōt
dici primum: potentia nō eſt ad preterita: vnde annus
preteritus non poteſt iterato eſſe: nec poteſt dici ſecun
dum: quia anteq̄ generaretur illa generatione alia a
priori oporteret ꝙ prius corrumperetur: et ſic ideꝫ nu
mero poſt ſui corruptioneꝫ poſſet redire: qḋ eſt falſum
⁊ improbatum per Ariſtotelē ſecūdo de generatione.
¶ Quarto. ſicut ſe habet generabile ad generatū ita
corruptibile ad corruptum: ergo a tranſmutata ꝓpor
tione ſicut ſe habet generabile ad corruptibile ita ge
nitum ad corruptum et ecōuerſo: ſed non omne genitū
eſt corruptum ſicut notum eſt de ſe: ergo non omne ge
nerabile eſt corruptibile.

Oppoſitū videtur velle Ariſtoteles. ⁊ arguiť ſic. quecunq̧ conuertunť cum aliquo tertio conuertuntur inter ſe: ſed ingenerabile conuertiť cū ſemꝑ ente: ⁊ incorruptibile conuertitur cum eodem: ergo ingenerabile ⁊ incorruptibile conuertuntur inter ſe. ¶ Similiter generabile conuertitur cum aliquando ente ⁊ aliquando non ente: ⁊ corruptibile cū eodem: ergo generabile et corruptibile conuertuntur inter ſe. ¶ In iſta queſtione primo videndū eſt de quo tangitur in primo argumento vtrum. ſ. hec ſit cōcedenda: omne generabile generabitur: ſecūdo reſpōdendū eſt ad queſitum.

Quantum ad primum ſit prima diſtinctio: generabile dicitur dupl'r: vel quod pōt generari ſubiectiue: vel quod poteſt generari terminatiue. generabile ſubiectiue dicitur non quod capit eē poſt ꝗ̄ non fuit: ſed quod poteſt eſſe ſubiectū generationis eius quod capit eſſe poſtꝗ̄ non fuit: generabile autem terminatiue dicitur quod poteſt eſſe terminus generationis per quam aliquid capit eſſe poſtꝗ̄ non fuit: iſto modo forma vel compoſitum dicitur eſſe generabile. Iſtam diſtinctionē ponit Cōmenta. primo phy. ⁊ Ariſt. ſiľr caȝ videtur innuere in litera. ¶ Secunda diſtinctio: de iſta queſtione poſſumus loqui ſupnaturaliter aut naturaliter: ac ſi opinio Ariſto. eſſet vera: qua opinabatur mundū eſſe eternum tā a parte ante ꝗ̄ a parte poſt. ¶ Tunc ſit prima concluſio. ſi loquamur ꝗ̄tum poſſibile eſt per potētiā ſupernaturalem: concedere debem⁹ ꝙ aliquid eſt generabile ſiue ſubiectiue ſiue terminatiue: qđ forte nūꝗ̄ generabitur: patȝ: q2 materia hui⁹ hominis eſt generabilis ſubiectiue: ⁊ tamen deus poteſt facere ꝙ nunꝗ̄ ex ea aliquid aliud generareť: q2 poteſt eā annihilare vel ipſā cū anima in celū aſſumere: ita ꝙ nunꝗ̄ ex ea alia forma generaretur. patet hoc etiā de anima antichriſti q̄ poteſt generari terminatiue: ⁊ deus poſſet facere ꝙ nūꝗ̄ generareť: immo adhuc hoc poſſet fieri naturaliter. ¶ Deinde ponam concluſiōes de iſta dubitatione quas Ariſt. poſuiſſet: ⁊ prima ſit iſta: oē generabile ſubiectiue generatione ſubſtantiali generabitur: quia oīe tale generabile eſt prima materia que aliquando generabitur ſubiectiue: quia ipſa eſt ſub forma corruptibili q̄ aliquando corrūpeť: ⁊ nō corrūpeť niſi alia genereť. cū materia nō poſſit eſſe naturaliter ſine forma: ergo iſta materia tūc generabitur ſubiectiue. ¶ Secunda concluſio: in ſubſtantijs oīe generabile terminatiue generabitur: ſi ponamus ꝙ iſta dictio omne diſtribuat ſolū vſq̧ ad ſpecies non vſq̧ ad indiuidua: ꝓbatur: nam ſi lapis eſt generabilis hoc eſt ex aliq̄ materia: ⁊ ab agente quod poteſt materie illi applicari: ⁊ ſi poteſt applicari applicabitur etiam infinities propter eternitatē motus celi: Sed talibus applicationibus ipſius agentis ad ipſaȝ materiaȝ factis pro generatione lapidis lapis generabitur: Et non oportet ꝙ iſte: ſed ſufficit ꝙ iſte vel ille ⁊ ſicut argutū ē de lapide: ita pōt argui de aſino ⁊ de quacunq̧ alia ſpecie. ¶ Tertia concluſio: non omne generabile terminatiue generabitur: faciendo diſtributionem ad indiuidua: ⁊ hoc probant ille tres rationes ſufficienter poſite in principio queſtionis. ¶ Sȝ ꝯ iſtā ꝯcluſioneȝ dubitať ſit a. gñabile qđ gñabiť: tūc arguitur ſic: a. non generabitur: ⁊ idē a. generabitur ġ quod generabitur nō gñabiť: diſcurſus eſt bon⁹: et concluſio eſt impoſſibilis: ġ aliqua premiſſarū: nō minor: ergo maior. Quod minor non ſit impoſſibilis ꝓbatur: quia ex quo a. eſt generabile per poſitū: nō eſt impoſſibile ꝙ a. generabitur: ¶ Secundo. tūc aduerſarius haberet concedere iſtam copulatiuam a. eſt generabile ⁊ tamen a. non generabitur: ſed hoc eſt falſū quoniaȝ ad vnam eius partem ſequitur oppoſitū alterius: ſequitur enim ad iſtaȝ parteȝ a. non generabiť iſte a. non eſt generabile que repugnat prime parti dicte copulatiue. ¶ Ad iſta. ad primū quādo arguebatur ſic a. generabitur ⁊c. concedo ꝙ diſcurſus eſt bonus ⁊ ꝙ concluſio eſt impoſſibilis: ⁊ vlterius dico ꝙ non propter hoc oportet aliquam premiſſarū eſſe impoſſibilē: ſed ſufficit ꝙ totale antecedens eſt īpoſſibile propter ſuarū partiū incōpoſſibilitatē: quod patet in ſimili ſic arguēdo: omne currens eſt homo: equus eſt currens: ergo equus eſt homo: diſcurſus eſt optimus: quia in tertio modo prime figure: ⁊ concluſio eſt impoſſibilis: non tamen ꝓpter hoc aliqua premiſſarū eſt impoſſibilis: ſicut vos videtis: ſed bene premiſſe ſunt incōpoſſibiles. ¶ Ad ſecundaȝ. tunc aduerſarius ⁊c. concedo: ⁊ cum dicebatur: illa eſt vna copulatiua cuius vna pars infert oppoſituȝ alterius: nego et quando dicebatur a. non generabitur: ergo a. nō eſt generabile: neganda eſt conſequentia: quia cū iſta a. non generabitur: bene ſtat iſta a. poteſt generari: ⁊ ꝑ conſequēs iſta a. eſt generabile. ¶ Sed diceres: ſi a. non generabitur: tunc ſi aliquis homo protuliſſet heri iſtam propoſitionem a. nō generabitur ipſe dixiſſet verum: ex quo a. non generabitur: ⁊ ſi iſta propoſitio fuiſſet vera: ſequitur ꝙ impoſſibile eſt ipſam non fuiſſe veram: quia quod fuit impoſſibile eſt non fuiſſe: ergo etiam impoſſibile eſt illud ad quod ſequitur ipſaȝ non fuiſſe veraȝ: ſed ad iſtam propoſitioneȝ a. generabitur: ſequitur illā non fuiſſe veraȝ que dicebat a. nō generabitur: ergo ſequiť ꝙ hec eſt impoſſibilis a. generabitur: ad quod vltra ſequiť ꝙ a. non poteſt gñari: ideo concluditur ꝙ a. nō eſt generabile. ⁊ ſic a primo ad vltimuȝ ſequitur a. non generabitur. ergo a. nō eſt generabile. ¶ Ad iſtud quando dicitur ꝙ ad hanc a. non generabitur ſequitur ꝙ hec propoſitio a. non generabitur heri prolata fuit vera: cōcedo: ⁊ quando dicebať: ergo impoſſibile eſt ipſaȝ non fuiſſe veram: cōſequentia negať: immo dico ꝙ adhuc eſt poſſibile ipſam non fuiſſe veraȝ: quoniam talis dependet ex actu futuro ad quē adhuc non eſt facta determinatio. Et quādo dicebať omne quod fuit impoſſibile eſt nō fuiſſe: concedo: ⁊ ideo bene concedo ꝙ impoſſibile eſt illam ꝓpoſitionem nō fuiſſe: vlterius tamē dico ꝙ hec eſt falſa: omne quod fuit verū impoſſibile eſt non fuiſſe verum.

Quantum ad ſecundum dicit Ariſto. ꝙ generabile ⁊ corruptibile dicunť ſecundū potētias: gñabile quidē quod pōt gñari: ⁊ corruptibile qđ poteſt corrūpi: iſte enīȝ ſunt ꝓprie ſignificationes dictorum terminorū. Et vltra dicit Ariſtoteles ꝙ non eſt potentia ad ꝑteritum: non enim eſt poſſibile ꝙ ſit annus ꝑteritus: ⁊ ſecundū iſta dicta videť ſequi ꝙ aſinus qui iam eſt genitus non ſit generabilis ſicut prius arguebať: tamen ipſe bene eſt corruptibilis: ġ non omne corruptibile eſt gñabile: ⁊ ſic dicti termini ſm ꝓpriam eorū acceptionē non conuertunť: immo corruptibile eſt in plus ꝗ̄ gñabile: quia omne gñabile eſt corruptibile: ſed nō oē corruptibile eſt gñabile. Et ſic etiā iſti termini gñatuȝ ⁊ corruptū non conuertunť immo gñatum eſt in plus: quia oīe corruptum ē gñatū ſed non oīe gñatum eſt corruptum: ſicut etiaȝ prius arguebať. Ita etiam ingenerabile ⁊ incorruptibile

non conuertunt: immo ingenerabile eſt in plus. vlterius Ariſt. dicit q tam generabile q corruptibile conuertit cū aliquando ente ⁊ aliquando non ente: ita q omne gn̄abile ⁊ etiā oē corruptibile eſt aliquādo ens ⁊ aliquando nō ens: ſed iſtud de ꝓprietate ſermonis non eſt verū: naꝫ dictū eſt in precedenti articulo q aliqua ſunt generabilia que nunq̄ generabuntur: ⁊ ſic illa nec ſunt nec vnq̄ fuerunt nec erunt: de talibꝰ ergo non eſt verū dicere q ipſa aliquando ſunt ⁊ aliquando non ſunt: ⁊ tamen verū eſt q ſunt generabilia: ergo ille terminus generabile eſt in plus q̄ ille terminꝰ copulatus ⁊ aliqn̄ ens ⁊ aliquādo non ens. ¶ Ex omnibus his finaliter dico q ſi volumus tenere concluſiones Ariſto. oportet dare aliquos ſenſus qui forte non ſunt ſecundū ꝓpriaꝫ impoſitioneꝫ terminorū: cum enim dicimus q iſti termini generabile ⁊ corruptibile conuertuntur adinuicem: ⁊ cū illo termino copulato aliquando ens ⁊ aliquando non ens: oportet accipere tā generabile q̄ corruptibile pro eo q̄ aliquādo poteſt vel potuit vel poterit eſſe: ⁊ etiā poteſt potuit vel poterit non eſſe: ⁊ etiā oportet iſtū terminū copulatū aliquando ens ⁊ aliquando non ens accipere nō ſecunduꝫ actualē exiſtentiam vel non exiſtentiam: ſꝫ pro illo qđ poteſt eſſe ⁊ pōt non eē: ⁊ cum hoc oportet vti iſto termino poteſt ſiue ad eſſe ſiue ad non eſſe: non prout poteſt connotat carentiam actus ſed pro non repugnantia eſſendi vel non eſſendi.

Et iuxta iſta ſolui poſſunt ratiões facte hinc inde.

Quæſtio Vltima.

QVæritur finaliter circa primū librum de celo vtrum mundus ſit perpetuus. Arguitur primo q non: mundus eſt generabilis ⁊ corruptibilis: ergo non eſt ꝑpetuus: conſequentia tenet: antecedens ꝓbatur: quia ex quo ad corruptionem partis totius non manet idem totū quod ante erat ſequitur q ad corruptioneꝫ alicuius particule mundi non manet idem mundus qui ante erat: ⁊ per conſequens cum corrumpitur aliqua pars mundi: puta equus vel homo videtur q corrumpat mundus: ⁊ ſic etiam videtur quantū ad generationem. ¶ Secundo quelibet pars mundi eſt corruptibilis ergo totalis mūdꝰ eſt corruptibilis: ⁊ ꝑ conſequens non ꝑpetuus: antecedens ꝓbatur: nā totalis mundus ſufficienter diuiditur ſaltē excluſis deo ⁊ intelligentijs in mundū inferiorē ⁊ ſuperiorē: modo clarū eſt q quelibet pars mūdi inferioris pōt corrumpi: ſiue ſit elemētuꝫ: ſiue mixtum: de mundo etiam ſuperiori ſicut eſt celum: ꝓbat q ſit corruptibile: quia quod eſt alterabile eſt corruptibile: celum eſt alterabile: ergo ⁊c. maior patet primo de generatione: vbi dicit: ſi impoſſibile eſt aliquid corrumpi impoſſibile eſt ipſum alterari: minor patet: ex eo q nūc aliqua pars celi eſt illuminata que ante nō erat illuminata: illuminari autē eſt alterari. ¶ Et cōfirmatur hoc ſecundo: agēs remotū ab alterabili nō alterat ipſum niſi prius alterando medium ſibi propinquum: modo conſtat q ſol ⁊ ſtelle alterant iſta inferiora: ergo videtur q alterant ſpheras celeſtes intermedias: ⁊ per conſequens celum videtur eſſe alterabile. ¶ Et confirmatur hoc: nam corpora celeſtia ſicut planete maiores habent virtutes in aliquibus ſignis celi: ⁊ minores in alijs: ergo videtur q talia ſunt alterabilia. ¶ Tertio ad principale: mundus dependet a deo in conſeruari qui eſt voluntarie omnino liber: ideo poteſt velle non amplius conſeruare ipſum ⁊ ita mundus corrumperetur: cuꝫ non poſſit manere ſine conſeruatione a deo. ¶ Quarto quod eſt augmētabile ⁊ diminuibile eſt corruptibile ⁊ nō ꝑpetuū: mūdus eſt huiuſmodi: ergo ⁊c. ꝓbatio minoris quia ſol ⁊ luna et alie ſtelle que ſunt partes mundi de quibus minus videtur ſunt augmentabilia ⁊ diminuibilia: quod ꝓbat: quia in ortu eorum ⁊ in occaſu apparent maiora in medio autem celi minora.

Oppoſitum vult Ariſtoteles. & probatur ratione mundus eſt perpetuus a parte ante ſicut credidit Ariſt. ſe demonſtraſſe in octauo phyſico. ergo etiā eſt ꝑpetuus a parte poſt: ꝓbatur conſequētia: ex hoc quod ꝓbabat prius in vna queſtiōe q nullum ꝑpetuum a parte ante poteſt eē non perpetuum a parte poſt. ¶ In iſta q̄ſtione primo ponā aliquas diſtinctiones. Secundo concluſiones.

Quātum ad primum ſciēdum eſt q duplex eſt alteratio quedam eſt cū abiectione contrarij diſponens ad corruptioneꝫ vel generationeꝫ ſicut eſt calefactio vel frigefactio vel aliqua talis. Alia eſt alteratio q̄ non fit cū abiectione contrarij ſicut eſt illuminatio que ſecundum ſe non eſt diſpoſitiua ad generationem nec ad corruptionem licet bene ꝑ accidens. ¶ Secunda diſtinctio: q ſicut differunt generabile et creabile: ita etiam differūt corruptibile ⁊ annihilabile: vnde gn̄abile dicitur quod ad ſui inceptionē preſupponit materiam ex qua ipſuꝫ fit vel in q̄ ipſum fit. ſed creabile dicit quod ad ſui inceptionē non pſupponit materiam ex qua ipſum fiat: nec in qua ipſum fiat ita corruptibile dicitur quod poſt ſui deſitionem derelinquit materiā q̄ manet. Annihilabile autem qđ poſt ſui deſitioneꝫ nihil derelinquit quod fuerit pars eius. ¶ Tertia diſtinctio eſt q aliquid pōt dici ꝑpetuum cuius q̄libet pars eſt ꝑpetua. alio modo cuius principalior pars eſt ꝑpetua: ⁊ cū hoc ipſum obtinet cōſimileꝫ figura ⁊ diſpoſitioneꝫ: ⁊ ꝓpter hoc licet hoīs principalior pars ſit ꝑpetua: puta aīa intellectiua: tñ quia ipſe homo nō ꝑpetuo obtinet conſimilē diſpoſitionē ⁊ figuram nō dicit perpetuus.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio. ſecundū fidem noſtram deus poſſet celum quod eſt principalior pars mundi annihilare: ſed nō poſſet corrūpere: primā partē fide credimus. ſecūda pars probatur: ex eo q celum non hꝫ materiam: ita ꝓportionaliter ꝓbaret adhuc ſecundum fidē noſtram q deus non poſſet generare intelligentiā: ſed bñ creare: accipiendo generare dicto modo. ¶ Sed ſecunduꝫ principia q̄ credidit Ariſt. ſit prima concluſio: celum nec eſt generabile nec corruptibile: ⁊ ratio eſt: quia non habet materiam. ¶ Secundo quia non hꝫ aliquod contrariū nec ſecunduꝫ ſuam ſubſtantiā nec ſecunduꝫ ſuas naturales diſpoſitiōes. ¶ Tertio. naꝫ cōmuniter omēs attribuunt deo ⁊ intelligentijs illuꝫ locum. ſ. celum: quia deos ponunt eſſe ꝑpetuos ſed ꝑpetuis non debent attribui loca corruptibilia. ¶ Secunda concluſio: celum non eſt alterabile alteratiōe corruptiua: probatur: quia talis fit cum corruptione qualitatis contrarie ⁊ cum reſiſtentia: talis autē nō eſt in celo. ſecundo. nam tales alterationes ordinantur ad gn̄ationes vel corruptiōes. ideo nō inueniunt

in celo:cum celum non ſit generabile nec corruptibile ¶ Tertia concluſio:celum bene eſt alterabile alteratione ſecundo modo dicta:que fit ſine abiectione contrarij ⁊ ſine reſiſtentia:patet:quia bene aliqua pars celi illuminatur que ante non illuminabatur:patet de luna. Similr̄ patz de ſpheris inferioribus que recipiunt influentias ſolis ⁊ aſtrorum ſuperiorum:aliter eñ non poſſent ille influentie multiplicari ad iſta inferiora. ¶ Quarta concluſio:celum non eſt eſt augmentabile per rarefactionem nec diminuibile per ↄdenſationez patet hoc:quia talem augmentationem oporteret fieri cum alteratione precedente que quidem alteratio fieret per qualitates primas contrarias:puta per caliditatem ⁊ frigiditatem:ſed talis alteratio non inuenitur in celo ꝑ ſcḋaz concluſionē. ¶ Quinta cõcluſio: nec celum eſt augmentabile per appoſitionem aliquarum partium que eſſent de natura celeſti:nec etiam diminuibile per amotionem talium : quia non apparet vbi iſte eſſent:nec vnde venirent nec quomodo venirent ad ipſum celum:quia ſi eſſent diſtantes a celo non poſſent peruenire ad celum nec a celo recedere niſi per motus aliqualiter rectos:modo dictum eſt pri⁹ ꝙ celum ⁊ partes que ſunt de natura celeſti non ſic nate ſunt moueri. ¶ Sexta concluſio:etiam celuz nõ eſt augmētabile ꝑ nutritionē:quia nutritio requirit quãdam generationem ſubſtantialez.ſ.conuerſionem nutrimenti in ſubſtantiam nutriti:ſed celo non conuenit generatio ſubſtantialis:nec alteratio requiſita ad talem generationez ſicut patet ex precedentibus cõcluſionibus.ſ.prima ⁊ ſecũda:ꝗ ⁊c. ¶ Proportionaliter probatur ꝙ celum non eſt diminuibile diminutiõe oppoſita tali augmentationi:nam tunc in celo eſſet aliqua corruptio ſubſtantialis. Ex his concluſionibus infertur ꝙ celum eſt perpetuum. ¶ Septima concluſio:mundus non eſt perpetuus primo modo:patet qa multe eius partes ſunt corruptibiles ſed bene mũdus eſt perpetuus ſecundo modo:quia principalior ei⁹ pars eſt perpetua.ſ.celũ ſicut patet ꝑ precedentes concluſiones. Ex dictis patent falſitates triũ opinionuz antiquorũ de ꝓductiõe ⁊ corruptione mũdi que patent ſufficienter cũ impugnationibus earũdē in textu philoſophi.

Ad ratiões:ad primam.dico ꝙ bene ꝓbat mundũ non eſſe ꝑpetuum primo modo accipiēdo ꝑpetuuz:cũ quo bene ſtat mundũ eſſe ꝑpetuuz ſcḋo modo. ¶ Ad ſecundã negatur antecedēs: ⁊ quando dicebatur celũ eſt corruptibile:nego:vlterius quãdo dicebatur ipſum eſt alterabile concedo:alteratiõe nõ corruptiua:nec oportet ſi eſt ſic alterabile ꝙ ſit corruptibile:⁊ quando probauit Ariſtoteles primo de gñatione:ſi generatio eſt īpoſſibilis alteratio eſt impoſſibilis:intelligitur de alteratione corruptiua que fit cũ abiectione contrarij ⁊ reſiſtentia diſponente ad generationez vel ad corruptionem:⁊ non de alteratione ꝓprie dicta. ¶ Ad tertiã deus poteſt velle non conſeruare celum:concedatur:⁊ ideo bene conceditur ꝙ ſupnaturaliter celuz eſt annihilabile:ſz Ariſt.hoc negauiſſet ꝑꝑ hoc ꝙ deus eſt immutabilis voluntatis nec illud eſt contra libertatem ſue voluntatis : quia Ariſt.reputat liberũ ſimplr̄:non qa poteſt oppoſita: ſed quia eſt ſui ipſius gratia tanꝙ finis aliorꝫ. ¶ Ad quartã negatur antecedēs:⁊ ꝙ ſtelle apparent maiores in ortu ⁊ occaſu ꝙ in medio celi cauſa eſt: quia tũc vidētur ꝑ fumos groſſos eleuatos a terra:qui ſunt cã refractionis radiorum:que quidem refractio vlterius eſt cauſa eius ꝙ viſibile appꝫ maius : quod patz de denario in fundo aque:qui appꝫ maior ꝙ quando eſt extra aquaz.cum autē ſol ⁊ luna vel alie ſtelle ſunt in medio celi non videntur ꝑ fumos groſſos: ⁊ adhuc poſito ꝙ ſic:non tamen viderent̄ per tantã rarefactionem vel refractionem radiorꝫ ſicut quando ſunt in ortu vel occaſu:ex eo ꝙ in medio celi ſunt ꝓpinquiores zenith noſtro ſicut apparet ex ꝑſpectiua:ſi viſibile eēt in zenith videret̄ ꝑ radiũ ꝑpendicularē qui tranſiret ꝑ media diuerſarũ rationuz in diſſanctitate ⁊ raritate ſine fractiõe:ideo ꝙto viſibile eſt propinquius zenith tãto ceteris paribus iudiciuz viſus ꝗtuz ad veraz ꝗtitatē ⁊ locũ viſibilis eſt magis verax. Et ſic cũ gratia dei qſtionibus ſuꝑ primum celi finez imponamus.

Explicite ſunt queſtiones ſupra librũ primum de celo ⁊ mundo.

Quæſtio.I.

Irca tres materias principales ꝗs ꝯtractat Ariſt.in ſecundo libro de celo intendo formare queſtiõ es:⁊ primo circa illa que concernunt celum ſecunduz ſe totum vel partes eius maiores ꝗ ſint aſtra ſicut ſunt orbes. Et quantum ad hoc.primo illa q̄ ꝑtinent ad differentias poſitionis in celo. Secundo illa que ꝑtinet ad figuram celi. Tertio illa que ꝑtinēt ad partes maiores totalis celi ſicut ſunt orbes. Quarto illa que ꝑtinent ad motum celi.

Quantum ad primum queritur primo vtrum in celo ſint ſurſum ⁊ deorſum:ante ⁊ retro: dextrũ ⁊ ſiniſtrum. arguit̄ primo ꝙ non:nam ignis in ſphera ſua dicitur ſimpliciter ſurſum:ideo in celo ſuꝑ ipſum non debꝫ eē deorſum aliter deorſum eēt ſuꝑ ſurſum quod eſt falſum. ¶ Scḋo celum eſt ſphericum:et ſimiliuz ꝑtiuz:ſed in quibus inueniunt̄ huiuſmodi differētie ſunt diſſimiliũ ꝑtiuz:ſicut ſunt homines ⁊ boues ⁊ alia pecora campi ⁊c. ¶ Tertio ſurſum ⁊ deorſũ habēt aſſignari ſecundum lõgitudinez:qr diſtãtia alicuius rei inter ſurſum ⁊ deorſum illius rei dicitur longitudo illius rei:⁊ dextrum ⁊ ſiniſtrũ habēt aſſignari ſcḋm latitudinē rei:modo in celo nõ eſt lõgitudo alia a latitudine:ex quo celuz ponit̄ eē ſphericũ. ¶ Quarto.a dextra ꝑte debet incipi motus: ſed in celo nulla eſt ꝑs a qua incipiat motus ipſius celi:poſtꝗ celuz ꝑpetuo mouebat̄. ¶ Quinto:ſurſum eſt principiũ motus ſecundũ augmentuz:ante eſt principiuz motus ſecũdũ ſēſũ:ad ante enim ſunt ſenſationes:⁊ maxime viſiones que fiunt ꝑ lineas rectas non reflexas:ſed augmētatio ⁊ ſenſatio non inueniuntur in celo ſecunduz ꝙ dicebatur in vltima queſtiõe primi:ergo in celo nõ inueniuntur ſurſum ⁊ ante:⁊ ꝑ conſequens nec differētie poſitionis his oppoſite. ¶ Sexto ſm̄ diuerſos motus dicte differētie aſſignantur corporibus:ſed in celo non ſunt diuerſi motus cũ celũ ſit corpus ſimplex: corporis autez ſimplicis eſt ſoluz vnus motus ex primo huius:ergo ⁊c.

Oppoſitū vult Ariſtoteles. & ad hoc ipſe arguit ſic in litera: in corporibus imꝑfectis ſicut in inanimatis non inueniuntur dicte differentie poſitionis ꝓpter eorum imperfectionē: vnde in lapide non dicimus vnam partē eſſe dextrā ⁊ aliā ſiniſtrā ⁊ aliam ante ⁊ aliam retro: niſi in ordine ad nos. In plātis aūt que ſunt perfectiores ipſis inanimatis iam inueniunt̄ ſurſum ⁊ deorſū: ſed non alie. Sed in animalibus perfectis inueniuntur omnes dicte differentie: cum ergo celum ſit corpus maxime perfectū ſicut probatū eſt primo huius. videtur ꝙ in eo debent reperiri omnes dicte differentie. ¶ Secundo arguit Ariſto. ad idem quia aliter non poteſt aſſignari ratio quare celum magis moueretur ad vnam partē ꝗ ad aliam niſi ibi aſſignaretur dextrū ⁊ ante: ⁊ cū de hoc debeat aſſignari ratio cū hoc non ſit a caſu: ſequitur ⁊c. In iſta queſtione primo aliqua ſunt ſupponenda. deinde ponēde ſūt alique concluſiones.

Quantum ad primum ſupponēdum eſt primo ꝙ iſte due differentie ſurſum ⁊ deorſum aliquibus corporibus attribuuntur ſimpliciter ſm diuerſas ptes diuerſarum potentiarū exiſtentes in illis corporibus ſicut hominibus ⁊ animalibus pfectis: ſurſum enim eſt principiū augmentationis ⁊ nutritionis: ⁊ ſic eſt caput ſurſū ⁊ os ꝑ quod capit nutrimētū: ⁊ ſm hoc radices ꝑ quas plante ſumunt ſuum alimentū debēt dici ſurſū: hoc vult Ariſt. ſecundo de anima: cum hoc tamen bene ſtat ꝙ in reſpectu ad loca elementorū radices ſunt deorſū: ⁊ ita non eſt inconueniens ꝙ ſecundum aliam ⁊ aliam acceptionem eius quod eſt ſurſum et eius quod eſt deorſum idē dicatur ſurſum ⁊ deorſū. Aliquibus autem corporibus dicte due differentie nō attribuuntur ſimpliciter: ſed ſolū reſpectiue: ſicut in corporibus inanimatis. vnde in talibus ſurſum ⁊ deorſum dicuntur ſolum reſpectiue ad loca elementorum. vnde in lapide illa pars dicitur ſurſum que verſa eſt verſus locum leuium: et illa deorſum que verſa eſt verſus locum grauium: ⁊ ſi ille lapis vertit̄: tunc pars ꝗ ante dicebatur ſurſum poſtea dicitur deorſum ⁊ econuerſo. ex quo patet ꝙ dicte due differentie ſolum reperiuntur ibi reſpectiue: ſed ſic non eſt de homine: qualitercunqꝫ enim homo vertatur ſemꝑ caput ⁊ os dicit̄ ſurſum in homine: ⁊ pedes deorſum in eodē ⁊ ſic patet ꝙ iſte due differentie ſurſum et deorſum in aliquibus corporibus reperiuntur ſimpliciter: in aliquibus aūt nō niſi reſpectiue. ⁊ hoc vult ſuppoſitio. Secunda ſuppoſitio ſimiliter dextrū ⁊ ſiniſtrū in aliquibus reperiuntur ſimpliciter. In aliquibus autem reſpectiue ſolum: patet hoc: nā in homine illa pars dicitur dextra a qua incipit mot⁹: ⁊ pars ei oppoſita dicitur ſiniſtra in lapidibus autem ⁊ in plantis que non ſunt mobilia niſi tali motu quo mouentur grauia ⁊ leuia: dicte differentie poſitionis ſcilicet dextrum ⁊ ſiniſtrum non reperiuntur ſimpliciter: ſicut in homine: ſed reſpectiue ad nos. vnde per motum lapidis eadem pars efficit̄ ſiniſtra que prius erat dextra: ſed ſic non eſt de homine. vnde qualitercunqꝫ homo moueat̄ illa pars que fuit dextra manet dextra: ⁊ que fuit ſiniſtra manet ſiniſtra ¶ Tertia ſuppoſitio. ꝙ ſimiliter iſte due differentie ante ⁊ retro in aliquibus corporibus reperiuntur ſimpliciter: in aliquibus autem reſpectiue ſolum: patet quia in animali illa pars dicitur ante in qua magis vigent virtutes ſenſitiue: ⁊ pars ei oppoſita dicit̄ retro: ſed in corpore minus perfecto dicte differentie dicunt̄ reſpectiue: quod patet quia ꝑ taliū corporū motū pōt fieri ꝙ eadem pars ꝗ prius dicebatur ante poſtea dicit̄ retro: ſed qualitercunqꝫ moueatur animal: ſemꝑ illa pars dicitur ante in qua magis vigent virtutes ſenſitiue: nec eadem pars fit retro que prius fuit ante ꝑ motum localē: ⁊ hoc in ipſis animalib⁹. ¶ Quarta ſuppoſitio ꝙ corpa in quibus dicte differentie poſitionis repiuntur ſimpliciter habent partes diuerſarum virtutum ⁊ potentiarum: quarum vna dicitur ante ⁊ alia retro: vna ſurſū ⁊ alia deorſū: vna dextra ⁊ alia ſiniſtra. Sed corpa in quibus dicte differētie reperiuntur reſpectiue ſolum non oportet habere ptes diuerſarū virtutū ⁊ potētiarum diſtinctas ſecundum diſtinctionē dictarū differentiarum poſitionis: et quia in plantis ſurſū ⁊ deorſum reperiuntur ſimpliciter: adeo plante habent illas partes diuerſarū opationū ⁊ virtutum ſed quia in eiſdem ante ⁊ retro dextrum ⁊ ſiniſtrū nō reperiuntur niſi reſpectiue: ideo non habēt illas partes diuerſarum opationum. ¶ Ex iſtis ſuppoſitionibus poteſt trahi quinta. ſcilicet ꝙ ſurſum ⁊ deorſū deſeruiunt ad motum augmentationis ⁊ nutritionis: dextrum autē ⁊ ſiniſtrum quantum ad motum localem: ſed ante ⁊ retro ſolum quantum ad ſenſationem: et hoc in corpibus in quibus dicte differentie poſitionis reperiuntur ſimpliciter ⁊ non reſpectiue ſolum.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio. iſte due differentie poſitionis: ſcilicet ſurſū ⁊ deorſum ſunt naturaliter omnibus alijs priores: patꝫ quia cōmuniores: vbicūqꝫ enī repiunt̄ alie ibi repiunt̄ iſte ſed non econuerſo: patet hoc de plantis: quia ī plātis repiunt̄ naturalit̄ ſurſū ⁊ deorſū: ſꝫ alie differētie nō niſi reſpectiue. ¶ Secundo ꝓbatur hoc idē ex ordine dimenſionū quia inter dimenſiones longitudo eſt prior: quia ſimplicior: ſed ſurſum ⁊ deorſum capiuntur ſm longitudinem. ſ. de capite ad pedes: dextrum autem ⁊ ſiniſtrū ſecundū latitudinem: ſed ante ⁊ retro ſm ꝓfunditatem: ⁊ ideo etiam ſurſum ⁊ deorſum ſunt differentie ſimpliciores ⁊ priores alijs differentijs. ¶ Tertio ꝓbatur hoc idem ex parte motuū quibus dicte differentie deſeruiunt vñ ſicut dicebat quarta ſuppō ſurſū ⁊ deorſū deſeruiūt motui nutritionis ⁊ motui augmētationis: ⁊ dextrum ⁊ ſiniſtrum motui locali: ante ⁊ retro motui ſenſationis: ſed modo nutritio ⁊ augmentatio in animalibus ꝑcedit alios motus: prius enī oportet ꝙ animalia nutriantur ⁊ augmentent̄ anteꝗ moueant ſe ꝓgreſſiue: ⁊ anteꝗ pfecte ſentiant: ⁊ adhuc ſi comparemus omnes dictas differentias ad motum augmentationis: adhuc corpa prius augent̄ ſecundum lōgitudinē ſecundū quā accipit̄ ſurſū: deinde ſm latitudinem ſecundum quam accipitur dextrū ⁊ ſiniſtrū deinde ſecundum ꝓfunditatem ſecundum quam accipit̄ ante ⁊ retro. ¶ Quarto. natura magis fuit ſollicita circa ptes quarū vnam dicimus ſurſū ⁊ aliam deorſum ipſas diſtinguendo abinuicem ꝗ circa alias partes: ⁊ hoc videt̄ arguere prioritatem ⁊ principalitatē illarū ptiū ſuꝑ alias: Aſſumptum pꝫ: quia in hoīe ⁊ ſimiliter in alijs animalibus ⁊ plantis natura diſtinxit ſurſum ⁊ deorſum ſecundum figuras: quod nō fecit de dextro ⁊ ſiniſtro: quod patet de capite ⁊ pedibus et brachijs: quorum vnum eſt dextrum aliud ſiniſtrum ⁊ ſimiliter de lateribus. ¶ Secunda cōcluſio. ſi in celo ſunt alique dictarū differētiarū poſitionis: tunc in ipſo ſunt iſte ſurſū ⁊ deorſum ꝓbatur: quia iſte due differentie ſunt ceteris differentijs cōmuniores: per precedente ꝯcluſionē: ergo vbicūqꝫ reperiunt̄ aliq̄ differētie poſitiōis vtiqꝫ ibi repiūt̄ iſte due cū alie ſint eis poſteriores. ¶ Tertia concluſio. ꝙ in celo ſunt iſte due dif-

ferentie dextrum ⁊ ſiniſtrū: ꝓbaṫ quia vbi determinate inuenitur ꝑncipiū motus ab vna pte ad aliā ibi debet poni dextrum ⁊ ſiniſtrum: cū de ratione dextri ſit ꝙ ab eo incipit motus naturaliter: ſed celum determinate moueṫ ab vna pte ꝟſus aliā. ſ. ab oriente ꝟſus occidentem ꝑ meridiem: ⁊ non e conuerſo: ḡ in eo debꝫ aſſignari dextrum ſcilicet in oriente ⁊ ſiniſtrum in oppoſito. ſ. in occidente. ¶ Quarta concluſio in celo ſūt oīes dicte differentie: ꝓbaṫ: in celo repiunṫ dextrum ⁊ ſiniſtrum ꝑ precedentem concluſionē q̄ ſūt aliis differentiis poſteriores: ſi autē in celo repiuntur poſteriores differētie rationabile eſt ꝙ in ipſo etiam repianṫ priores. ſ. ante retro ſurſum ⁊ deorſum. ¶ Secundo pōt ꝑſuaderi ex hoc ꝙ dicte differentie quodammodo inueniunṫ in magnete: qui quidem magnes multum habet de influentia celeſti intantum ꝙ diciṫ in quodam tractatu de magnete: ꝙ qui faceret vnā ſpherā de magnete ⁊ eā diſponeret ſm ſuos polos ad polos mundi moueret motu diurno ſicut celum: ⁊ ex hoc bn̄ poſſet fieri certiſſimū horologium.

Ad ratiões: ad primam. dico ꝙ illa bn̄

ꝓbat ꝙ ſecundū reſpectū ad loca elementorū in celo non eſt ſurſum neq̄ deorſum: cū quo bene ſtat ꝙ ſm ꝓprietates motus localis celi bene ſunt ibi dicte differētie: ſm ꝙ poſtea magis declarabitur. ¶ Ad ſecundā illa bene ꝓbat ꝙ celum non habet diſtinctas ptes ſm figuras cū quo bene ſtat ꝙ hꝫ diſtinctas ptes ſecundū potentias ⁊ ꝓprietates ptinentes ad motū localē celi. vnde poli habent aliam ꝓprietatē in motu celi: cū ſint imobiles q̄ ptes in equinoctiali circulo: que velociſſime mouenṫ. ¶ Ad tertiā dico ꝙ vbi eſſet diuerſa figura longitudinis ad latitudinem: ibi ſm illas figuras differt ſiniſtrum vel ſurſum a dextro: et ſic de aliis differentiis: ſed in corpore ſpherico ſufficit ꝙ differant ſecundū ꝓprietates ptinentes ad motum localem illius ſpherici: ⁊ ideo nego ꝙ ſemꝑ ſurſū ⁊ deorſum debeant capi ſecundum longitudinē ⁊ dextrum ⁊ ſiniſtrum ſecundum latitudinē. ¶ Ad quartam. dico ꝙ licet in oriente non incipiat motus celi: tamen ibi inciperet vel incepiſſet ſi aliquando incepiſſet ⁊ non ꝑpetuo durauiſſet: ⁊ hoc ſufficit. ¶ Ad quintā: dico ꝙ vbi eſt augmentatio ⁊ ſenſatio ibi dicte differentie bene deſeruiunt ad augmentationem ⁊ ſenſationē: ſed vbi repiṫ ſolum motus localis dicte differētie poſſunt deſeruire ſolum ad illū: ita ꝙ illa ps dicaṫ dextra a qua incepit vel incepiſſet motus: ⁊ illa ante ꝑ quā: ⁊ illa ſiniſtra ad quā: ⁊ ps oppoſita ante dicaṫ retro: ⁊ tunc puncta terminātia lineā circa quam fit ille motus dicanṫ vnum ſurſum ⁊ alterū deorſum. Per hoc idē rn̄detur ad ſextam.

Quæſtio.II.

Ecūdo quæritur vtrū in celo debeant ſumi ſurſū ⁊ deorſum ſm polos: ita ꝙ vnus polorum ſit ſurſum ⁊ alter deorſum. Arguiṫ primo ꝙ non: quia ſurſū ⁊ deorſum debent ſumi in corpe ſecundū terminos longitudinis: ſed nunc eſt ita ꝙ non eſt magis lōgitudo capiēda inter duos polos q̄ inter orientē ⁊ occidentē: ex eo ꝙ vtrobiq̄ linee eſſent ſibi inuicē equales. ergo non magis debēt aſſignari ſurſum ⁊ deorſum ſecundum polos q̄ ſecundū orientem ⁊ occidētē. ¶ Scd̄o. diſtātia de polo ad polū ē latitudo: ḡ quātū ad polos nō debꝫ accipi ſurſū ⁊ deorſū: ſꝫ magiſ dextrū ⁊ ſiniſtrū poſtq̄ dextrū ⁊ ſiniſtrum ſunt termini latitudinis: antecedens ꝓbaṫ: q2 aſtrologi ⁊ Ariſtot. in ſecundo meteororum vocant longitudines climatum ſecundū ꝓceſſum de oriente in occidentem. ſed vocāṫ latitudines climatū ſecundū ꝓceſſū de polo ad polū. ¶ Tertio ſecundū Cōmentatorē ſurſum eſt ibi vbi eſt magis principium motus: ſed hoc nō eſt in aliquo polorū: ſed magis circa equinoctialē circulū. ¶ Quarto in nobis ſurſū eſt nobilior ps: quod patꝫ de capite: ideo ꝓportionaliter ſurſū in celo debet poni ps nobilior: ſed illa nō eſt polus: imo ps nobilior celi eſt ꝑ quā mouenṫ planete: ⁊ in qua ponunṫ imagines ſignorum ſicut eſt zodiacus: quē Ariſt. ii. de gn̄atione vocat obliquum circulum: cū ſecundū illa ſigna ⁊ planetas maxime fiant aſtrologie iudicia.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera.

¶ In iſta queſtione ꝑmo ꝑmittende ſunt ſuppoſitiones. deinde ponende ſunt concluſiones.

Prima ſuppoſitio ſit iſta: ꝙ in celo debent

imaginari tres dimenſiones: vna de polo ad aliū ſecundo ab oriente in occidentem. tertia a pūcto meridiei ad punctum ſibi oppoſitum: aſtorum ſex punctorū tales tres dimenſiones terminātium vnus vocaṫ punctus orientis: alter punctus occidentis: ⁊ alius punctus medii celi: ⁊ alius punctus ſeu angulus terre: et aliorū duorū punctorū vnus vocaṫ arcticus ⁊ alter antarcticus ſeu terminus motus vel axis circa quem celum reuoluiṫ. ¶ Secunda ſuppoſitio ꝙ ptes celi circa dicta puncta exiſtentes aliā ⁊ aliam habent ꝟtutē et potentiā. vnde ſol et ceteri planete aliam: ⁊ aliam habent potentiam in oriente: ⁊ aliam in occidente: et aliam in medio celi: ⁊ aliam in angulo terre: ſic ſimiṫ aliam habent virtutem ſtelle exiſtentes circa vnum polum: ⁊ aliā exiſtētes circa aliū: quod patꝫ primo de ſole qui aliam habet ꝟtutem in oriente q̄ in medio celi: ex eo igiṫ ꝙ racemi ſiti ꝟſus orientem ſunt dulciores q̄ racemi ſiti ꝟſus meridiem: patꝫ hoc etiam de luna: que habet ſuam fortitudinem maiorē ſuꝑ motum ⁊ tumeſcentiā aquarū ipa exiſtēte in puncto medii celi: vel in puncto quem vocamus angulū terre.

Quantum ad ſecundum ſit prima

concluſio: ſurſum deorſum ante retro dextrum ⁊ ſiniſtrū in celo debēt ſumi ſecundū dicta ſex puncta imaginata in celo tanq̄ termini dictarum trium dimenſionum imaginatarū ibidem. Probaṫ differētie poſitionis ſumuntur in corꝑe ſecundum diuerſas potentias et ꝟtutes ⁊ ꝓprietates diuerſarū ptiū in illo corꝑe: quod patet de differētiis poſitiōis in homine ⁊ i aliis animalibus: ſed dicta ſex puncta imaginata in celo diuerſas habent potentias ⁊ ꝟtutes ſecundum ꝙ dixit ſuppoſitio immediate ꝑcedēs: ḡ ⁊c. ¶ Secunda concluſio. oriens debꝫ poni dextrū in celo. ꝓbaṫ: q2 a dextro debet incipe motus ſicut dictū eſt in libro de motibus animaliū: modo ab oriente incipiunt aſtra et partes celi moueri ſuꝑ noſtrū hemiſperiū: ḡ etc. ¶ Tertia concluſio. occidēs ſeu punctus ſiue angulus occidētis quod totū idē eſt in celo debꝫ dici ſiniſtrum. ꝓbatur: quia punctus occidentis opponiṫ puncto orientis: et quia ſemꝑ dextrū opponiṫ ſiniſtro: et cū dextrū in celo dicaṫ oriens ꝑ ꝑcedentem concluſionē: ſequiṫ ꝙ ſiniſtrum in celo dicaṫ occidens. ¶ Quarta concluſio. punctus ſiue angulus meridiei debꝫ poni ante in celo: ꝓbaṫ: quia motus incipiens a dextro tendit ꝑ añ

ideo quia aſtra mouentur ab oriente ad occidentem
per meridiem ſequitur q̄ punctus meridiei debet di-
ci ante. ¶ Quinta concluſio: punctus oppoſitus
puncto meridiei: ſicut eſt angulus noctis debet dici
retro in celo: patet ex eo q̄ opponit̃ ante: modo ante
⁊ retro debent adinuicem opponi. ¶ Sexta cõcluſio.
reſponſalis ad queſtionẽ q̄ polorũ vnus eſt ſurſum ⁊
alter deorſum: ꝓbat̃: nã ſecundũ dicta ſex puncta de q̄
rum numero ſunt duo poli debent accipi differentie po
ſitionis in celo ꝑ primã concluſionẽ: ⁊ quia iſte quatu
or differentie poſitionis dextrum ⁊ ſiniſtrum: ante et
retro accipiuntur ſecundũ quatuor puncta de illis ſex
punctis ꝑ p̄cedentes ↄcluſiones: ſequit̃ q̄ ſurſum et
deorſum debent ſumi ſecundum alia duo puncta: et
hec ſunt poli: igitur ⁊ cetera.

Ad rationes. ad primam: bene conce

do q̄ ex nulla diſtantia in celo debet poni longitudo
celi propter lineam eſſe longiorem: ſed ſecundum pro
portionem ad animal diſtantia de polo ad polum põt
dici longitudo: q: ꝓportionatur diſtantie q̄ eſt in ani-
mali de ſurſuʒ ad deorſuʒ que eſt longitudo animalis
et eſt illa ꝓportio: in motu circulari hominis imagina
tur axis de ſurſuʒ ad deorſuʒ: ⁊ ideo quia in celo vnus
polorũ dicit̃ ſurſuʒ ⁊ alter deorſuʒ: ideo diſtantia inter
eos põt vocari longitudo. ¶ Ad ſecundam dico q̄ q̄-
daʒ eſt longitudo motus celi quedaʒ eſt longitudo q̄-
titatis celi: ſic ſimili modo dico de latitudine. Tũc ad
ꝓpoſitum dico: q̄ ſecunduʒ ꝓceſſuʒ de polo ad polum
bene attendit̃ longitudo q̄titatis celi: cum quo ſtat
q̄ penes eundem ꝓceſſum attenditur latitudo mot⁹
celi: ſed ſecundũ ꝓceſſuʒ ab oriente in occidentem attẽ
ditur latitudo q̄titatis celi: cum quo ſtat q̄ penes eũ
deʒ ꝓceſſuʒ attendit̃ longitudo motus celi. Ex quo pa
tet quomodo poſſunt concordari modi loquendi ſcili-
cet Ariſt. ⁊ aſtrologorum. ¶ Ad tertiam dico q̄ licet
ſecundum apparentiam in animali ſurſum magis ſit
principium motus ſenſationis: quia in capite quod di
citur ſurſuʒ apparẽt maxime organa ſenſuum exterio
ruʒ requiſitoruʒ ad motuʒ: tamen ſecundum veritateʒ
p̄ncipale principium motus et ſenſus in animali non
eſt ſurſum neq; deorſuʒ: ſed ĩ intermedio ſicut in corde
ſicut dicit Ariſto in libro de morte ⁊ vita: tamen illud
nihil facit ad ꝓpoſituʒ de celo: ex hoc q̄ celuʒ non mo
uetur per ſenſum. ¶ Ad vltimaʒ põt negari antecedẽs
imo cor quod eſt principium motus in homine videt̃
eẽ ps nobilior: ⁊ ideo etiaʒ in celo dextrũ vel ante vide
tur eẽ pars nobilior: dextrũ quideʒ quia ab ipo incipit
motus. Aliter poſſet dici negando conſequentiam: di
cendo q̄ non eſt ſimile q̄tuʒ ad hoc de homine ⁊ de ce-
lo: quia differentie poſitionis in homine capiuntur ſe
cunduʒ q̄ deſeruiunt motui nutritionis augmentatio
nis ⁊ ſenſationis: ſecunduʒ quos non accipiunt̃ dicte
differẽtie in celo: ex eo q̄ tales motus nõ repiunt̃ ĩ eo.

Quæſtio. III.

Tertio quæritur vtrũ
polus articus ſcilicet pol⁹ no
bis appãens ſit deorſuʒ: ⁊ alter
ſcilicet antarcticus ſurſuʒ. Et
arguitur primo q̄ neuter eoꝝ
debeat magis dici ſurſum vel
deorſuʒ q̄ alter: nam ſi ſic hoc
videretur eſſe ꝓpter quaſdam
v̄tutes ⁊ ꝓprietates celi repertas in vno ⁊ non in alio.
ſed hoc eſt falſum: conſequentia videt̃ tenere ꝑ hoc: q:
ſic accipiunt̃ ſurſuʒ ⁊ deorſum in nobis: falſitas conſe
quentis tenet ex hoc q̄ nulla videt̃ eẽ differentia q̄tũ
ad polos: niſi q̄ vnus terminat axem ex vna pte: ⁊ alt̃
ab alia: circa queʒ voluit̃ celuʒ: igit̃ ⁊c. ¶ Secũdo po
lus noſter. ſ. arcticus eſt nobilior q̄ alter polus: g̃ pol⁹
noſter debet dici ſurſum. ⁊ alter deorſum: conſequẽtia
videt̃ tenere ex hoc q̄ ſemꝑ ſurſum eſt nobilius q̄ de-
orſuʒ: antecedẽs ꝓbat̃: primo q: terra habitabilis eſt
magis ſita verſus poluʒ arcticum: quod non videt̃ eẽ
niſi ꝓpter maioreʒ nobilitateʒ ⁊ v̄tuteʒ ipſius. ¶ Se
cundo confirmat̃ hoc: q: ſi non eſſet differentia niſi in
ordine ad nos: cuius oppoſituʒ nondum eſt ꝓbatum
ꝑ p̄cedẽtia: nos deberemus dicere polum arcticum eſ
ſe ſurſuʒ: quia eſt eleuatus ſuꝑ noſtrum hemiſperium:
et alterum deorſuʒ: quia eſt depreſſus ſub noſtro hemiſ
perio.

Oppoſitũ vult Ariſtoteles in litera: &

ad hoc determinandum ⁊ concedendum Commenta-
tor ponit talem imaginationem de hoĩe vocato atlas
vnde imaginat̃ deo q̄ ſit ita magnus homo q̄ eſt mi
rabile: habens caput in polo antarctico: ⁊ pedes ĩ po
lo noſtro ſcilicet arctico: habens faciem ſuam v̄ſuʒ v̄
ſus pteʒ celi nobis meridionaleʒ: ⁊ culum v̄ſus ptem
oppoſitaʒ pti meridionali: habens dextram manum
in oriente ⁊ ſiniſtram in occidente: ac ſi continue cum
manu dextra volueret celuʒ circa ſe per ante v̄ſus ſi-
niſtrum: modo ſicut ĩn illo hoĩe caput dicit̃ ſurſuʒ ⁊ pe
des deorſum: ita in celo alter polus. ſ. polus antarcti
cus dicit̃ ſurſum ⁊ polus noſter dicitur deorſum: ⁊ ita
proportionaliter dicatur de alijs differentijs poſitio-
nis in celo.

De iſta quæſtione ſit prima cõcluſio

non appet ex pte motus celi quare magis vnus polo
rum debeat dici ſurſum ⁊ alter deorſuʒ: probat̃ primo:
quia non apparet quomodo illi poli differenter faciãt
vel deſeruiant ad motum celi: nam ſicut vnus eſt ter-
minus axis circa quem ſit motus: ita alter. Secũdo.
nam non magis motus celi eſt ad vnum eorum q̄ ad
alium. Tertio nec intelligentia mouens ſimplex ⁊ in
diuiſibilis exiſtens eſt magis in vno polo q̄ in alio.
¶ Secunda concluſio. propter motum ſenſus vel nu
tritionis non debet dici vnus polus magis ſurſum q̄
alter: patet ex eo q̄ tales motus non inueniunt̃ in ce
lo. vnde celuʒ nec nutritur nec ſentit: verum eſt tamen
ſi conſyderemus ad motũ nutritionis bene differunt
ſurſum ⁊ deorſum in animalibus et plantis: quia illa
ps in illis dicit̃ ſurſuʒ ꝑ quaʒ ſumitur alimẽtũ: et pars
illi oppoſita dicitur deorſum ꝑ quaʒ eijcitur alimentũ
ſicut dicit Ariſt. in de morte et vita: ſed celum ſicut cla
ruʒ eſt non indiget talibus ptibus. Si etiam conſyde-
ramus quantũ ad motum ſenſationis: bene ſurſum et
deorſum diſtinguũtur in animalibus in ordine ad illũ
motum: ſed non in celo: vnde in animali dicimus illã
ptẽ eẽ ſurſũ vbi eſt maior congregatio organoruʒ req̄-
ſitoruʒ ad ſenſationeʒ: ſed illaʒ dicimus deorſuʒ vbi mi
nor: tales aũt ptes non ſunt in celo: nec celum talibus
indiget: ex eo q̄ ſicut dictum eſt prius ipſuʒ non ſentit
¶ Tertia concluſio eſt iſta: ꝓpter nobilitatem ptiuʒ
celi vnus polus debet dici ſurſuʒ ⁊ alter deorſuʒ: et hoc
ſi dicte ſex differentie poſitionis diſtinguant̃ in celo
naturaliter: probat̃: naʒ in quocũq; corpe dicte ſex dif
ferentie diſtinguunt̃ naturaliter: et non ſoluʒ reſpectu
ꝗ ſurſum dicitur nobilior pars ⁊ deorſum minus nobi

bilis pꝰ: ſicut pꝫ ĩ hoĩe. ¶ Quarta ꝯcluſio: polꝰ nobis occultꝰ ſicut ē polus antarcticꝰ dꝫ dici ſurſū ⁊ polꝰ arcticꝰ deorſū ꝓbat: nā inter ptes quarū vna dicitur ſurſum ⁊ alia deorſum ⁊ hoc naturaliter ⁊ non reſpectiue ſolum nobilior pars debet dici ſurſum ꝑ ꝑcedentē cōcluſionē: ſed circa poluꝫ nobis occultum eſt nobilior pars celi ꝙ circa polum nobis manifeſtuꝫ: dicitur enī ab aliquibus aſtrologis ꝙ ibi ſunt nobiliores ſtelle ꝙ hic circa polum nobis apparentem: ⁊ maiores in magnitudine ⁊ influentia: ⁊ illud intelligendum eſt de polis primi argumenti.

Ad ratiōes: Ad primam nego ꝙ non ſit alia differentia inter polos ꝙ ꝙ vnus terminat axem mundi ab vna pte ⁊ alter ab alia: ſimo eſt alia ſcḋm quod iam dicebat. ¶ Ad ſecundā terra habitabilis magis declinat ad polū arcticuꝫ: admitto: ⁊ quando dicebat: ſed terra habitabilis ꝺʒ eſſe v̾ſa verſus nobilioreꝫ pteꝫ celi: breuiter dico ꝙ in celo totali duo ſunt conſyderanda: ſcilicet orbes planetaruꝫ: ⁊ primum mobile. Ulterius dico ꝙ aliter eſt ſurſum ⁊ deorſum aſſignandum quantum ad orbes planetaruꝫ: ⁊ aliter quantuꝫ ad primuꝫ mobile: ſecundum ꝙ diffuſius declarabo in ſequenti queſtione. modo dico ꝙ non oportet terram habitabilem eſſe v̾ſaꝫ v̾ſus nobilioreꝫ pteꝫ primi mobilis: ſed ſufficit ipſaꝫ eſſe verſaꝫ verſus nobiliorem pteꝫ orbiuꝫ planetarum. ¶ Ad tertiam dico ꝙ bene veruꝫ eſt ſecunduꝫ vulgares loquendo ⁊ ad nos conſyderando ꝙ polus arcticus diceretur ſurſum: ⁊ antarcticꝰ deorſuꝫ: nihilominus conſyderando dictas differentias quantuꝫ ad nobilitatem partiuꝫ dicendum eſt ecōtrario. Et ſic eſt finis.

Quæſtio.IIII.

Varto quæritur vtrū dicte differentie poſitionis reperiant in celo ex natura rei: vel ſolū in habitudine ad nos. ⁊ arguit primo ꝙ non: quia celū eſt ſphericuꝫ: ideo ex natura celi vna ps non debet dici magis ſurſum ꝙ alia: nec magis dextra ꝙ alia. ¶ Secundo. nam ſi ſic cum oriens dicat dextruꝫ: ⁊ occidens ſiniſtrū: vbiqꝫ in celo eēt dextruꝫ ⁊ ſimiliter ſiniſtrum: quia vbiqꝫ eſt oriens reſpectu aliquorū: ⁊ ſilr̄ vbiqꝫ eſt occidens reſpectu aliquorū: vbi enī nobis eſt oriens ibi alijs eſt occidens: quando enī ſol nobis orit aliquibus alijs ſol occidit. ¶ Tertio. qa celum continue mouet: ḡ ſi illa ps que eſt ĩ oriēte nūc eſt dextra: qꝛ ipſa poſt erit in occidente ipſa erit ſiniſtra: ⁊ ita poteſt argui de ante ⁊ retro: ¶ Quarto. primum oriens terre habitabilis ⁊ vltimum occidens eiuſdem nō opponunt diametraliter: imo ſunt loca valde ꝓpinqua vt dicit Cōmentator in fine huius ſecundi: ḡ non ſunt extrema latitudinis celi: quod tñ deberet eē ſi vna eſſet dextra ⁊ alia ſiniſtra: ex eo ꝙ in corpore puta in homīe vbi ex natura illius corporis inueniuntur dextrū ⁊ ſiniſtruꝫ ipſa ſunt extrema latitudinis illius corporis.

Oppoſitum arguitur: quia niſi in cælo dicte differentie diſtinguerentur ex natura rei: non eſſet ratio quare celum magis moueretur ad vnā partem ꝙ ad aliaꝫ: de hoc enim non deberet dari ratio ex pte terre vel ex parte noſtra: qꝛ celū non ordinat nec regitur per iſta inferiora: ſed magis e conuerſo. nec apparet ꝙ aliunde de hoc poſſit reddi ratio: niſi per diſtinctionem dextri ⁊ ſiniſtri. vnde per hoc ⁊ non per aliud reddit Ariſtoteles de hoc rationē. ¶ Secundo in inanimatis non ſunt diſtincte huiuſmodi differentie ex natura rei ꝑꝑ hoc ꝙ ex ſe non mouent plus ex vna parte ꝙ ex alia. vnde ꝙ lapis moueatur vertendo vnam partem ſurſuꝫ ⁊ aliaꝫ deorſum: nō ineſt ſibi ex natura ſua: ſed accidentaliter: ḡ ꝑ oppoſitū dicte differentie vident eſſe in celo diſtincte ex natura celi: qꝛ celuꝫ mouetur: ⁊ non ex oīni parte ſimiliter: immo ad vnaꝫ partē ⁊ non ad aliam. ¶ Tertio in magnete ſunt realiter vel naturaliter dicte differentie poſitionis: ⁊ apparet in ea dictarū differentiarū diſtinctio in ordine ad celum ita ꝙ vna pars correſpōdet vni polo: ⁊ altera alteri: ⁊ tamen conſtat ꝙ magnes non habet talē diſtinctionem niſi a celo: ḡ principalius ſunt diſtincte dicte differentie in celo: ꝙ in magnete: ⁊ ꝑ conſequens naturaliter. ¶ In iſta q̄ſtione primo volo recitare tres opiniōes de q̄ſito. ¶ Secundo volo tertiaꝫ illarū opinionum declarare. quia ipſam ceteris credo eē veriorem.

Qnantum ad primum eſt vna opinio que dicit dictas differentias poſitionis in celo non diſtingui niſi in ordine ad nos: ⁊ non ex natura celi: ⁊ illa habet pro ſe aliquas rationes de rationibus poſitis ante oppoſitū. Huius opinionis ĩprobatio ⁊ rōnū ſuarū ſolutio patebit ĩ declaratiōe tertie opiniōis. ⁊ in ſoluendo rationes principales. ¶ Secunda opinio dicit ꝙ dicte differentie diſtinguuntur in celo ex natura celi: non tamen ex natura celi moti: ſed ex natura vnius celi: ſeu orbis celeſtis quieſcentis. ⁊ imaginat iſta opinio ꝙ vltra omnes celos ſit vnum celum quieſcens: ⁊ ꝙ in illo celo ſint ptes diuerſarum naturaruꝫ ⁊ diuerſarum influentiaruꝫ quarum partiū vna dicit ſurſum ⁊ alia deorſum: ſurſum quideꝫ dicit illa ſub qua eſt polus nobis occultus: deorſum auteꝫ illa ſub qua eſt polus noſter: dextra autē dicit eſſe illa pars ſub qua ſunt partes celi moti quando oriunt habitantibus directe ſub equinoctiali: vbi dicit ſecundum aliquos aſtrologos eſſe ſita vna ciuitas que vocat Arym: pars autē illi oppoſita diceretur occidens: pars aūt illa dicit añ que directe eſt ſup orizontem habitantium in dicta ciuitate arym: ps autem illi oppoſita dicit retro. De hoc aūt poſtea loco ſuo faciam vnā queſtionē ſcilicet vtrū ſit ponendū aliquod celum quieſcens. ¶ Tertia opinio diſtinguit dictas differentias in celo ex diuerſa influentia intelligentie mouentis in vnam partem et in aliam.

Quantum ad ſecundum pro declaratiōne huius tertie opiniōis: ſciendū eſt ꝙ differētia eſt inter verum oriens ⁊ non verum. vnde oriens nō verū diuerſificatur ſecundū diuerſitatem orizontiū: ⁊ ita occidens ſimiliter. ſed oriens verū dicit oriens quantuꝫ ad orizontem habitantium ſub equinoctiali in ciuitate arym: ⁊ occidens pars ei oppoſita: ⁊ in illo oriente Atlas imaginatur habere manum dextram ⁊ in occidente manuꝫ ſiniſtram: cuꝫ imaginatur habere caput v̾ſus polum antarcticuꝫ ⁊ pedes v̾ſus polum arcticū et faciē v̾ſus hemiſperiū quod eſt ſup orizontem dicte ciuitatis arym. ¶ Et ſciendum eſt ꝙ poſito ꝙ non eſſet ibi illa ciuitas nec aliqua habitatio nec talis hō atlas imaginaret ſic ſe habere ſicut dictum eſt: adhuc non minus illa pars celi dicta diceret oriens verum ⁊ dextra pars celi: ⁊ pars ei oppoſita diceret occidens ⁊ ſiniſtra ps celi: ꝓpter hoc ꝙ ex illa parte intelligentia maiorē cauſat influentiam. Unde imaginandum eſt quantum ad hoc de intelligentia ad celum ſicut de

anima intellectiua ad corpus. vnde licʒ aīa intellectiua ſit tota in toto ⁊ tota ĩ qualibet parte corꝑis: tamē maiorem cauſat influentiaʒ in vna parte corꝑis ꝙ̃ in alia: ſic ꝓportionaliter imaginanduʒ eſt de intelligentia ad celum: ita ꝙ pars celi in quam intelligētia cauſat maiorem influentiam dicitur ps dextra: ⁊ ideo qa maioreʒ cauſat influentiā in partē illā a qua celū incipit moueri vel incepiſſet ſicut eſt pars oriens: alis talis pars dicitur dextra ⁊ ei oppoſita ſiniſtra. ❡ Secūdo ſciendum eſt ꝙ orbes planetarū mouentur contra motū pͥmi mobilis ſicut dicunt aſtrologi: ⁊ verum eſt ⁊ ideo in orbibus planetarū aliter oportet aſſignare dextrum ⁊ ſiniſtrum: ſimiliter ⁊ alias differentias poſitiōis ꝙ̃ ĩ pͥmo mobili. Vñ in orbibus planetarū debʒ aſſignari dextruʒ verſus occidens ⁊ ſiniſtrū ꝓͥmi mobilis: Et occidens orbiū planetarū ſeu ſiniſtra pͥs eorū dʒ aſſignari verſus dextram pteʒ ⁊ oriens alē pͥmi mobilis. Et ꝓportionaliter dicat̄ de alijs differentijs poſitionis in ipſis: recte ac ſi eſſent duo tales Atlātes ſeu hoīes: quorum vnus haberet caput verſus vnuʒ polū mundi: ⁊ alter ꝟſus partem bene ꝓpe: puta verſus polum zodiaci haberet pedes: ⁊ verſus quam partē vn⁹ haberet manum dextram: alter haberet manū ſiniſtrā ita ꝙ ſicut motor pͥmi mobilis influit aliter in partē dextram ſui orbis ⁊ aliter in ſiniſtraʒ: ita etiam motor orbis planete influit aliter in pteʒ dextraʒ ſui orbis et aliter in ſiniſtram. ❡ Ex his reſpondeatur ad queſtioneʒ iuxta tertiam opinioneʒ: ꝙ in celo diſtinguunt̄ ex natura rei dicte differentie poſitionis ⁊ non ſolū in habitudine ad nos: ⁊ ꝑ hoc adducantur rationes quib⁹ arguebatur poſt oppoſitum.

Et reſpondeatur ad alias rationes ꝓbantes oppoſituʒ. ❡ Ad pͥmam: celum eſt ſphericū ⁊c. negatur conſequentia: nam poſito ꝙ homo fieret ſpherice figure adhuc vna ps hominis diceret̄ dextra ⁊ alia ſiniſtra: alia ſurſum alia deorſum: alia ante alia retro: propter diuerſas virtutes ⁊ potētias adhuc exiſtentes in diuerſis ptibus hominis: licet nō pp diuerſas figuras. ❡ Ad ſecundam. negat̄ conſequentia: ad ꝓbationem dico ꝙ non quodcūq; oriens dicit̄ dextra ps celi: nec quodcunq; occidens dicit̄ ſiniſtra ps celi: ſed oriens verū duntaxat dextra pars celi dicit̄: quod accipiendum eſt ad ciuitateʒ arym: ⁊ ps ei oppoſita dicit̄ occidēs. ❡ Ad tertiā illa bñ ꝓbat ꝙ ps celi q̄ mō eſt dextra aliquando erit ſiniſtra.: ⁊ ideo non eadē ps celi ſecūduʒ numeruʒ manet dextra vel ſiniſtra: ſed bene ſecundum equiualentiam. ❡ Ad quartā: illa bene probat ꝙ oriens ⁊ occidens non veruʒ nō ſunt dextra ps ⁊ ſiniſtra pars celi: cum hoc tamē ſtat ꝙ bñ oriens et occidens verum accepta ad ciuitateʒ arym ſunt dextra ⁊ ſiniſtra pars celi: ⁊ hoc quantum eſt ex parte diuerſe influētie pͥmi motoris in illas partes.

Quæſtio. V.

NVnc ſequitur tractare de figura celi: de qua fouet̄ vnica queſtio. ſ. vtrum celuʒ ſit ſpherice figure. arguitur pͥo ꝙ non: quia celum eſt orbiculare. ergo non eſt ſphericum cōſequentia tenet: nam differunt orbiculare ⁊ ſphericū: orbiculare enim dicitur corpus concauuʒ ſphericum autem dicit̄ corpus ſolidum antecedens patet de ſe. ❡ Secundo figura ſpherica eſt omnium figuraruʒ iſoperimetrarū minima: ergo celuʒ non eſt ſpherice figure: conſequentia patet pro tanto qꝛ celum cuʒ ſit maxime capacitatis ſibi non competit figura minima: ꝙ autē ſit maxime capacitatis ptʒ: quia omnia corꝑa totius vniuerſi preter ipſum includit: antecedens patet ꝑ archimenidem in libro de iſoperimetris.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera: quod probat pluribus rationibus: que videbūtur ponendo concluſiones.

Pro quæſtione primo notandū eſt ꝙ queſtio poteſt intelligi de figura celi vltimi quoad ſuꝑficiem ei⁹ conuexam: vel de figura totalis celi quātum ad ſuꝑficiem eius concauam: vel de figuris orbiū intermediorū inter orbem ſuꝑmū ⁊ infimū quantum ad eorū ſuꝑficies concauas ⁊ conuexas.

Tūc ſit prima concluſio. non eſt demonſtrabile celum vltimuʒ quantum ad eius ſuꝑficiē conuexaʒ eſſe ſpherice figure: patet: nā poſito ꝙ quātū ad dictam ſuꝑficiem eſſet figure oualis ⁊ colūnaris non ꝓpter hoc ſequeret̄ aliquid contra pͥncipia naturalia. ❡ Secunda concluſio. bene eſt demonſtrabile celū vltimuʒ non eſſe figure angularis poſito ꝙ moueatur. patet: nam ſi ſic tunc tali aliquo angulo moto extra ſpatium imaginatuʒ quod occurreret relinqueretur vacuum: quod eſt contra pͥncipia naturalia. ❡ Tertia concluſio nec eſt demonſtrabile celum quātum ad eius ſuꝑficiem concauā infimā non eſſe angularis figure: patet hoc: quia ad motū talis anguli aliud corpus ſicut ignis ſuccederet ⁊ repleret locū quē pͥus repleuit ille angulus: ⁊ ſic non oporteret ponere vacuum. ❡ Quarta concluſio: neceſſarium eſt ſecūdum pͥncipia naturalia orbes intermedios inter ſupremum ⁊ infimum eſſe ſphericos tam quantuʒ ad ſuꝑficies concauas ꝙ̃ quantū ad ſuꝑficies ↄuexas: hoc ꝓbatur ſupponendo pͥmo ꝙ orbes intermedij moueantur ſuꝑ alijs polis motu ꝓpͥo ꝙ̃ pͥmum mobile: ſicut ſuper polis zodiaci. ❡ Secundo ſupponit̄. ꝙ celū non eſt frangibile: nec condenſabile: nec rarefactibile. Tertio ſupponit̄: ꝙ dimenſionum penetratio non eſt poſſibilis. ❡ Iſtis ſuppoſitis patet concluſio: naʒ ſi orbes intermedij eſſent alterius figure quo ad eorū ſuꝑficies concauas vel conuexas: tunc ex quo mouentur ſuper alijs polis ꝙ̃ pͥmum mobile ſicut dixit pͥa ſuppoſitio: oporteret vel ꝙ celum eſſet frangibile: vel condenſabile: vel rarefactibile: cuius oppoſituʒ dicit ſecunda ſuppoſitio: vel oporteret fieri penetrationem dimenſionuʒ: cuius oppoſitum dicit tertia ſuppoſitio vel oporteret eſſe vacuuʒ inter orbes intermedios: qđ etiam ſuppono eſſe falſuʒ. ❡ Quinta concluſio. rationabilius eſt ponere celum quoad omnem eius ſuꝑficiem tam concauam quā conuexam eē ſpherice figure ꝙ̃ alicuius alterius: ꝓbatur. Primo celum eſt corp⁹ ſimpliciſſimuʒ ſicut patet ex pͥus dictis: ģ ſibi debet̄ figura ſpherica que eſt figura ſimpliciſſima: quod ptʒ ex eo ꝙ ipſa eſt vna linea vel ſuꝑficie contenta: alie autem pluribus continentur: ſicut ſunt figure triāgulares ⁊ quadrangulares ⁊c. ❡ Secundo, celum cum ſit corpus ꝑfectiſſimum rationabile eſt ꝙ ſibi tribuatur figura ꝑfectiſſima: ſed talis eſt figura ſpherica: quod patet ex eo ꝙ linee circunferentiali vel ſuꝑficiali continenti circulum non poteſt fieri additio: nec ſuꝑficiei circunferentiali continenti ſpheram vel orbem: linea

autē3 vel ſupficiebus alijs bene poteſt fieri additio: pfectu3 autem dicitur cui non poteſt fieri additio: ꝗ ⁊c. ¶ Tertio. celo debetur talis figura que eſt aptiſſima ad motum: cum motus celi ſit velociſſimus: talis aūt eſt figura ſpherica: vnde aptior eſt vnus globus ſphericus ad hoc ꝙ voluatur ſuper terrā: q̄ ſit vnum corpus cuboicum. ¶ Quarto. celum continet oīa: ergo rōnabile eſt ꝙ habeat figura3 capaciſſimā: talis autē eſt figura ſpherica: vñ demonſtratū eſt ab archimenide i libro de iſoperimetris figuram ſphericā oīm figurarū ſibi iſoperimetrarū eſſe capaciſſima3. Unde figure iſoperimetre ſupficiales dicunt quarū linee vnius quibus continetur ſimul iuncte lineis alterius contūctis quibus alia cōtinet ſūt equales: vbi gratia: ſicut ſi eēnt tres figure. ſ. circulus: triangulꝰ: q̄dratꝰ: ſic ſe habētes ꝙ circumferētia circuli in rectū ꝑtenſa eſſet equalis lineis trianguli ſimul iunctis ⁊ poſitis vna añ aliā: ⁊ ſilr lineis quadrati: tūc dicte tres ſupficies dicerent iſoperimetre. Proportionaliter dicat de figuris iſoperimetris in ſolidis. ¶ Quinto corpori clōgatiſſimo a corruptiōe ⁊ leſione debet figura q̄ eſt magis ſaluatiua figurati: ſ3 hec eſt figura ſpherica: quia in tali figura partes adinuicē magis vicinant: vicinitas aūt ptiu3 in toto eſt pp mutuas īfluētias earū. ¶ Deī ꝓbat ſpecialiter ꝙ celū eſt ſphericū quantu3 ad ſupficiem eius concauam: nā omnia inſtrumenta quibꝰ certificant celeſtia ſunt ſpherica: vel ad natura3 ſphere reducta: qd videt eē ſignū celum eē ſpherice figure quantum ad dictam ſupficiem. ¶ Secundo. ꝓbat ꝙ celu3 quantu3 ad eius concauum non eſt figure ad modū quadrati ſeu quadranguli vel trianguli: nam ſi ſic tunc ſtelle quando eſſent in oriente ⁊ in occidente magis longe diſtarent a nobis q̄ quādo eſſent in meridie quia tunc eēnt ſupra capita noſtra: ſed hoc videt falſu3: quia tunc apparerent minores in oriente vel ī occidente q̄ in medio celi: hoc tamen eſt falſum: quia ſol appet maior in oriente q̄ in medio celi. ¶ Sed tūc aliquis diceret: ergo videtur ꝙ quando ſol eſt in meridie ſit a nobis remotior q̄ quādo eſt in oriente vel in occidēte: ⁊ tñ hoc eſt falſu3: ſuppoſito ꝙ terra ſit in medio celi ⁊ vlterius ſuppoſito ꝙ celum ſit ſphericū. ¶ Reſpondet ꝙ cauſa eius ꝙ ſol appet nobis maior in oriēte vel in occidente non eſt maior ꝓpinquitas ſolis ad nos: ſed hoc eſt pp aliam cauſam. ſ. q2 quando ſol eſt ī oriente tunc inter nos ⁊ ſolē ſunt poſiti quidam vapores ꝑ quos videt ſol ꝑ rarefractione3 radiorū: propter qua3 tunc appet maior: ſicut denarius in aqua poſitꝰ appet maior q̄ extra: ꝓpter defectum aūt talis refractionis radiorū ſole exiſtente iā meridie non appet nobis ipſe ſol tante quantitatis.

Ad rationes: Ad primam. cælū eſt orbicularis figure ⁊c. negatur ꝯñtia: quia ſolemus vti iſtis terminis: ſphera orbis: ꝓ eodem: ſed hoc eſt large accipiendo dictos terminos: nihilominus accipiēdo ipſos ſecundū ſignificationes ꝓprias ipſoꝝ habēt diuerſas deſcriptiones exprimētes quid nominis: et ideo qñ ſic accipiunt eēt dicendū ꝙ celū non eſſet ſphericum ſed orbiculare. ¶ Ad ſecundam. dico ꝙ figura ſpherica inter figuras omnes ſibi iſoperimetras eſt minima quantum ad loci occupationem: cu3 hoc tamen ſtat ꝙ inter eaſdem eſt maxima quantū ad interiorem capacitate3 ⁊ ideo expedientius ⁊ commodiꝰ eſt celum eſſe ſpherice figure q̄ alicuius alterius.

Quæſtio. VI.

Vlterius quærendum eſt circa partes maiores ipſius celi: ſicut ſunt ſphere ſeu orbes celeſtes: ⁊ quantum ad hoc volo querere duo: Primo de numero ſpherarū vtrum ſint octo vel noue3 vel plures vel pauciores. Secūdo vtrū ad ſaluandu3 illa que appent ex motibꝰ planetarum oporteat ponere eccentricos ⁊ epiciclos.

Quantum ad primum arguitur prio ꝙ non ſint plures orbes celeſtes ſeu ſphere: nam ſi ſic vel illi eſſent continui vel contigui: non poteſt dici ꝙ continui: nā tunc omnes mouerentur vno motu ſimplici: quod tamen eſt falſum ſequela p3 ex eo ꝙ continuorū adinuicem vnus eſt motus. Nec pōt dici ꝙ ſūt inuicem contigui: ꝓbat ſic. quorū vltima ſunt vnum non ſunt adinuicē ꝯtigua: ſed ꝯtinua: ſed ſic eſt de orbibus ſupcelestibus ſibi inuicē immediatis. Nā capiāt orbis lune ⁊ orbis mercurij qui ponunt adinuice3 immediati: ⁊ arguat ſic: ſupficies cōuexa orbis lune ⁊ cōcaua orbis mercurij ſūt vna ſupficies: ergo illi duo orbes ſunt adinuicē continui ⁊ non contigui: añs ꝓbatur pͥmo: quia dicte ambe ſupficies equaliter diſtant a cētro mundi. ¶ Secundo. quia dicte ſupficies ſunt ſibi inuicē equales: ergo ſunt vna ſupficies: antecedens ꝓbat quia ſe habent ſicut locatum ⁊ locus: ſed illa ſibi inuicē ſūt equalia: quarto phyſicorū. conſequētia ꝓbatur quia ſi dicte ſupficies ſint ſibi inuicē eq̄les: ⁊ ſunt due tunc ſequitur ꝙ eſt poſſibile circa ide3 centrū eē duos circulos vel duos orbes ſibi inuicem equales: quod ē contra tertium geometrie. Proportionaliter poteſt argui de quibuſcunq3 alijs orbibus ſibi inuice3 immediatis. ¶ Secundo ad pͥncipale. nō ſūt plures ſphere ignis: nec etiā ſunt plures ſphere aeris ⁊c. ergo nec vident eſſe plures ſphere celeſtes: ꝯñtia videt tenere ꝑ ſimile: ⁊ ꝓbatur etiā ꝯñs ratiōe alia: nam ſi eēnt plures ſphere celeſtes cum omniū ſit vnus motus. ſ. motus circularis: ſequeret ꝙ vnus motus ſimplex naturalis eſſet plurium corporū ſimplicium: cuius oppoſitum dictum eſt pͥmo huius. ¶ Tertio ꝓbatur ꝙ ſaltem non ſit ponenda nona ſphera: ſeu nonus orbis celeſtis: pͥmo Cōmentatoris auctoritate: q nō ponit niſi octo: ⁊ ꝓbat hoc ratione: nā videt ꝙ fruſtra poneret nona ſphera ꝓpter hoc ꝙ ſi poneret non influeret aliqd in iſtis inferioribꝰ: pp hoc ꝙ orbis oēm influētia3 quā h3: habet ratione ſtelle vel ſtellarū exiſtentiū in ipſo: modo in nona ſphera non ponit aliqua ſtella nā omnes ſtelle fixe ponunt in octaua ſpera: alie autem q̄ dicuntur ſtelle erratice ſeu planete ponūt in alijs ſeptē ſpheris. ¶ Quarto. ꝓbat ꝙ ſint plures q̄ nouē. nam clarum eſt ꝙ plures ſunt ſtelle q̄ nouē: mō q̄libet ſtella eſt vna ſphera celeſtis: quia eſt corpus celeſte rotundum ſolidum in cuius medio eſt punctus a q̄ omnes linee ducibiles ad circunferētia3 ſunt equales. ¶ Confirmatur ꝙ plures ſint orbes celeſtes q̄ nouē. nā pro ſolo motu ſolis aſſignant tres orbes: vnus q̄de3. ſ. inferior concentricus mūdo quo ad concauum ⁊ eccentricus quo ad conuexum: ſecundus qui vocatur deferēs eccentricus mundo tam quo ad concauū q̄ quo ad conuexu3 tertius aūt q̄ ē eccentricus mūdo quo ad concauum ⁊ concentricus quo ad conuexu3: ⁊ ita pro quolibet alio planetaru3 oportet aſſignare plures orbes propter quod videntur eſſe plures q̄ noue3 orbes ſeu ſphere celeſtes.

In oppoſitum ſunt om̄es philoſophi
et aſtrologi qui ponunt plures celeſtes orbes: licet
in numero orbium ſint diuerſificati: nam quidam po-
nunt ſolū octo. quidam nouem. quidam decem. ¶ In
iſta queſtione primo videndū eſt pp̄ quid philoſophi
mouebant̄ ad ponendū plures orbes celeſtes. ſecūdo
videndum eſt de numero orbiū celeſtium.

Qnantum ad primum ſciendum eſt
ꝙ philoſophi viderunt plures ſtellas moueri ab oriē
te in occidentē ⁊ cū hoc viderunt ſemꝑ illas ſtellas
manere vel moueri in equali propinquitate ⁊ diſtātia
abinuicem: ꝓpter quod mouebant̄ ad ponendū vnicā
ſpherā ꝓ omnibus illis ſtellis: in qua quidē ſphera il
le ſtelle ſunt fixe ſicut clauus in naui: vel pars in toto
quā quidē ſpherā vocabant ſpherā octauā ſeu celum
ſtellatū. deīn cū experiebāt̄ de ſeptē planet', ꝙ aliqñ pl⁹
appropinq̄rēt adinuicē ⁊ aliqñ plus recederēt abin
uicē ⁊ etiā aliqñ aliquibus ſtellis fixis eēnt ꝓpinquio
res: aliquādo vero ab illis ſtellis fixis eſſent remotio
res: moti erāt ad ponēdū ſeptē orbes planetarū ꝓ q̄-
libet planeta vnū orbē: accipiēdo orbē ꝓ aggregato
ex oībus orbibus ſufficientibus ad motū vni⁹ plane-
te. ¶ De ordine aūt taliū orbiū ſeptē planetarū: q̄dā
poſuerūt primo ſpherā ſaturni: deinde ſpherā Iouis de
inde ſphera martis: deīn ſpherā veneris: deīde ſpherā
mercurij: deinde ſpherā ſolis: ⁊ vltimā ſpherā lune: ita
ꝙ illi poſuerūt venerē ⁊ mercuriū ſuꝑ ſolē. Alij autem
poſuerunt venerē ſuꝑ ſolē: ⁊ mercuriū infra. Alij aūt
econuerſo. ſed quicquid de hoc ſit rationabilius eē vi
det̄ ꝙ tres planete ſint ſuꝑ ſolē ⁊ tres infra: ⁊ ſol ī me
dio tanq̄ rex in regni medio: ad finē ꝙ ſupra et infra
poſſit equaliter influere ⁊ illuminare. ¶ Sed contra
hoc aliquis diceret ſi infra ſolē ſunt venus mercurius
⁊ luna: ⁊ cū luna aliquādo eclipſat ſolē ꝑ interpoſitio
nē eius inter viſū noſtrū ⁊ ſolē que eſt cauſa ꝙ ſic nō
facit venus ⁊ mercurius cū tamen etiam aliquando
contingat ipſos ſituari inter viſum ⁊ ſolē. ¶ Poteſt
dici: ꝙ hoc eſt ꝓpter magnā diaphaneitatē veneris
⁊ mercurij ⁊ propter minorē diaphaneitatē ipſius lu
ne. ¶ Aliter poteſt dici: ꝙ hoc eſt ꝓpter maiorē pro-
pinquitatē lune ad nos: vnde vos videt', ſi aliqđ opa
cū ponit̄ inter oculū ⁊ viſibile quanto illud opacū eſt
ꝓpinquius oculo tanto maiorē partē viſibilis occul-
tat ⁊ quanto eſt remotius ab oculo ⁊ ꝓpinquius viſi-
bili tāto minorē partē viſibilis occultat: ſic in ꝓpoſito
luna ꝓpinquior viſui poſita inter viſū ⁊ ſolem: ſenſibi
lē partē ſolis pōt occultare: venus aūt ⁊ mercurius re
motiores a viſu ⁊ ꝓpinquiores viſibili. ſ. ſoli minorē
partē ſolis occultant: ⁊ ita patꝫ ꝙ nō pp̄ hoc ſol appet
eclipſari. ¶ Alterius ſciendū eſt: quia aliqui phī non
perceperūt octauā ſpherā moueri pluribus motibus: ſꝫ
vnico. ſ. ab oriente in occidentē: dixerūt ſpheram octa
uā eſſe vltimā ⁊ nullam eſſe vltra: ⁊ etiam pp̄ hoc ꝙ
habet plures ſtellas ipa eſt nobilior alijs: ⁊ per conſe-
quens dꝫ eē ſuprema ⁊ vltia. Alij autē percipiētes octa
uam ſpherā pluribus motibus moueri: vno quidē ab
oriente in occidentē ſuꝑ polis mundi faciendo in die
naturali vnā reuolutionem circa terrā: alio aūt mo-
ueri ab occidente in orientem ſuꝑ polis zodiaci: centū
annis gradu vno: moti erant ad ponēdum vltra octa
uum orbem nonum: quem vocant primum mobile:
quod dicūt moueri vnico ⁊ ſimpliciſſimo motu ab oriē
te in occidentē: qđ quidē primum mobile ꝑducit motū
octaue ſphere diurnum rapiendo ipſam ſecum ab oriē
te in occidentē: ⁊ etiam conſimiles motus in orbibus
planetarū: ſed ꝙ octaua ſpera mouet̄ ab occidente in
orientem centū annis vno gradu hoc eſt ꝑ motorem
ſibi appropriatum: ⁊ ita ſimiliter eſt de conſimili mo-
tu orbiū planetarū: ſic ḡ patꝫ pp̄ quid philoſophi mo
ti erant ad ponendum plures orbes.

Quantū ad ſecundum primo præ-
mittenda eſt vna diſtinctio ⁊ ſit iſta: ꝙ ſphera vel or
bis dicitur vnus tripliciter: vno modo quia eſt q̄dam
pars celi ſpherica non ſeꝑata a toto nec ſuppoſitaliter
exiſtens: illo mō ſtella bene dicit̄ vna ſphera: ⁊ ſic ſm̄
talē intellectū loquēdo valde multe ſunt ſphere cele
ſtes. Scđo mō ſphera vel orbis dicit̄ vnus quia eſt vn⁹
orbis ſuppoſitaliter exñs: ſiue ſit ꝯcentricus mundo
ſiue ſit eccentricus mūdo: ⁊ ſic accipit̄ cum dicit̄ ꝙ ſo-
lis ſunt tres orbes: ſcilicet eccentricus deferēs ſolem ⁊
duo alij orbes illū includētes: quorū inferior eſt ꝯcen-
tricus mundo quantū ad concauū ⁊ eccentricus quan
tum ad conuexum: ſuperior aūt eccentricus quantū ad
concauū ꝯcētricus aūt quantū ad conuexū ſicut di-
ctū eſt prius. ¶ Tertio modo capitur ꝓ orbe concen
trico mundo vel ꝓ aggregato ex omnibus orbibus q̄
requirunt̄ et ſufficiunt ad ſaluandum motus vnius
planete: quod quidem aggregatū eſt concentricū mū
do tam quantū ad concauum q̄ quantū ad conuexū.
Primis duobus modis nolo accipere orbē in ꝓpoſi
to ſed vltimo modo: nam non eſt dubium ꝙ accipiēdo
orbē primo vel ſecundo modo multo plures ſunt orbes
celeſtes q̄ nouē vel decē: ſed accipiendo orbem vlti
mo modo diuerſe ſunt opiniones de numero orbium.
Nam vna eſt opinio q̄ ponit nouē orbes celeſtes: ſci
licet ſeptem orbes planetarū ⁊ octauum orbē ſtellatū
⁊ ſuꝑ illum orbem nonum quē vocant primū mobile.
¶ Pro ꝓbatione iſti⁹ iſta opinio ſupponit: ꝙ octau⁹
orbis ſeu octaua ſphera mouetur pluribus motibus:
vno enim mouet̄ ab oriente in occidentem ⁊ hoc ſuper
polos mundi: alio autē motu mouet̄ ab occidente in
orientē ſuꝑ polos zodiaci in centū annis vnico gra-
du. Secundo ſupponit: ꝙ vnus orbis nō mouet̄ pluri
bus motibus ab eadem intelligētia nec idē orbis mo
uetur a pluribus intelligētijs ſibi eque primo appropria
tis: illud ſatis oſtēdit Ariſt. duodecimo metaphyſice.
Tertio ſupponit: ꝙ ſphera īferior nō mouet ſecū ſphe
ram ſuperiorē: ſꝫ bene ſuperior mouet ſecum inferiorem.
¶ Ex his tribus ſuppoſitionibus concludit̄ eſſe nonā
ſpherā: nam poſtq̄ octaua ſphera mouet̄ pluribus
motib⁹: ſicut dicit prima ſuppō: ⁊ non ab eodem moto-
re nec a pluribus motoribus ſibi eque primo appropria-
tis: ſicut dicit ſecūda ſuppoſitio: nec a ſphera īferiori
ſicut dicit tertia ſuppoſitio: relinquit̄ ꝙ opꝫ eē nonā
q̄ appropriate mouet̄ ab oriēte in occidentē: ⁊ illo mo-
tu moueat ſecū octauā ſpherā ab oriēte in occiden
tē: ⁊ ſic tunc octaua ſphera mouet̄ motu ꝓprio ꝑ intelli
gentiā ſibi appropriatā ab occidēte in orientē ſuper
polos zodiaci cū hoc ꝙ mouet̄ ab oriēte in occidentē
ad motum none ſuꝑ polis mundi. ¶ Alia eſt opinio q̄
non ponit niſi octo: ⁊ iſta habet diuerſos defenſores di
uerſimode ipſam defendentes. vnde primi erant anti
qui philoſophi qui non perceperunt octauam ſperā mo
ueri alio motu q̄ ab oriente in occidentem: ⁊ ſic quia
crediderunt octauam ſpheram moueri ſolū vnico mo
tu dixerunt ꝙ non eſſent niſi octo ſph[illegible] fruſtra po
neretur nona: q̄a illa nona nō e[illegible] ꝓdu-
cendū aliquē motum in octaua: cū ipa non moue[illegible] ni
ſi ſimplici motu ab intelligentia ſib[illegible] appropriat[illegible]: ſi-
cut ipi crediderūt. ¶ Alij autem ſun[illegible] dictam opi
nionem defendere volūt: ⁊ cū hoc con[illegible]ere octauā

ſpheraꝫ moueri pluribus motibus.ſꝫ ipſi dicũt ꝙ hoc eſt a pluribus intelligentijs eidẽ orbi appropriatis:q̃rũ vna mouet octauã ſpherã ab oriẽte in occidentem: ⁊ alia ab occidente in oriẽteꝫ mõ quo dictũ eſt. ¶ Sꝫ breuiter illud nõ valet:nã vni orbi nõ ſunt plures intelligentie appropriate:aliter eñ vnuꝫ corpus ſimplex moueretur naturaliter ⁊ eq̃ primo pluribus motibus ſimplicibus cuius oppoſitũ oſtenſũ eſt in primo hui⁹. etiã hoc eſt contra Ariſtot.duodecimo metaphyſice. ꝙ eidem orbi ſunt appropriate plures intelligentie. ¶ Aliter poteſt ſuſtineri ꝙ non eẽnt niſi octo orbes: ⁊ ꝙ octaua ſphera non moueref plurib⁹ motibus:ſed ꝙ ipſa appꝫt moueri plurib⁹ motibus eſt ex eo ꝙ terra moueſ ab occidẽte in oriẽtẽ:⁊ ꝑ vnũ aliũ motũ terre poſſit ſaluare apparẽtia motus acceſſus ⁊ receſſus octaue ſphere quẽ inuenit thebit. ¶ Sed iſtud nõ videſ eſſe omnino tutum:q̃a nõ appꝫt prima facie quid terrã ſic moueret:nihilomin⁹ forte quiniteref in defẽſionẽ hui⁹ opinionis poſſet excogitare faciliter modũ hoc euadendi ⁊ plura alia dictaꝫ opinionem multum colorantia. ¶ Aliter adhuc opinioneꝫ nõ ponẽtẽ niſi octo ſpheras poteſt q̃s ſic defendere adhuc ſuſtinẽdo ipſam octauaꝫ ſpheraꝫ moueri plurib⁹ motib⁹: ⁊ dicere ꝙ octaua ſphera moueſ ab intelligentia ſibi appropꝛiata ab occidẽte in oriẽtẽ ſuꝑ polis zodiaci:ſed ꝙ moueaſ ab oriente in occidentẽ cuꝫ alijs orbib⁹ planetaꝝ hoc ꝓuenit nõ ab intelligẽtia ſibi appropꝛiata:ſed hoc ꝓuenit a primo motore appropriato toti aggregato ex oĩbus orbibus celeſtibus. Et tunc iuxta hoc diceref ꝙ ꝑ pꝛimũ mobile nõ deberet intelligi vna ſphera ꝑticularis ſed totum aggregatuꝫ ex omnibus ſpheris:⁊ ꝙ illud aggregatũ ex omnibus ſpheris moueſ vnico motu et ſimplici ⁊ regulari ab oriẽte in occidentẽ a pꝛimo motore. ¶ Iſta opinio nõ habet aliquid contra ſe niſi ſolũ hoc ꝙ non bene põt ſaluare motũ acceſſus ⁊ receſſus octaue ſphere:quẽ inuenit thebit. ¶ Alia eſt opinio quã inter ceteras magis approbo:ꝙ decẽ ſunt orbes: ⁊ non plures:ꝓbaſ:quia ꝑ tot poſſumus ſaluare illa q̃ appꝫent quãtũ ad motũ celi. vñ imaginandũ eſt ꝙ decimus mouetur vnico motu ⁊ ſimplici ab oriente in occidentẽ:⁊ vocaſ primũ mobile:quo motu oẽs orbes inferiores mouet ſecum.ſecundus aũt moueſ motu ꝓpꝛio tali motu qualẽ dicim⁹ eẽ motũ acceſſus ⁊ receſſus:et ꝯſimilẽ producit in octaua ſphera. Et octaua ſphera moueſ motu ꝓprio ab occidente in oriẽtẽ ꝑ meridiẽ ſuꝑ polis zodiaci in centuꝫ annis gradu vno:⁊ conſimilẽ ꝓducit in orbibus planetaruꝫ. Deinde quilibet planetarũ mouetur motu ꝓprio ab occidente in oriẽtẽ ꝑ meridieꝫ:licet nõ oẽs ſuꝑ eiſdeꝫ polis:⁊ etiã nõ omnes equali velocitate ꝙ nõ omnes moueantur ſuꝑ eiſdẽ polis quantũ ad motum eis ꝓpꝛiuꝫ patet:ex eo ꝙ ſol nunq̃ exit eclipticaꝫ ⁊ ꝓpter hoc non diciſ habere motuꝫ latitudinis:Alij autem planete exeũt eclipticam:in tantaꝫ ꝙ veſtigia que imaginantur deſcribi ab alijs planetis in eorum motu interſecant veſtigium quod imaginatur deſcribi a ſole:quod non eſſet ſi omnium planetarum orbes mouerentur ſuꝑ eiſdeꝫ polis ab occidente in oriẽtem.

Ad rationes.ad primam vel eſſent cõtinui ⁊c.ſolutio huius argumẽti videatur ĩ primo huius. ¶ Ad ſecundam rationem:non ſunt plures ſphere ignis ⁊c:negatur conſequentia:nec eſt ſimile de vno ⁊ de alio:⁊ quando dicebatur vnus motus ſimplex ſecundum ſpeciem:negatur conſequentia:quia motus primus circularis ineſt primo mobili naturaliter: alijs autem ratione primi mobilis. ¶ Ad tertiam dico quod Commentator fuit illius opinionis:⁊ ideo tranſeat cuꝫ alijs:ſed quando dicebaſ ꝙ fruſtra poniſ nona ſphera:negatur:⁊ cã ꝓꝑ quaꝫ poniſ dicta eſt in q̃ſtione. ¶ Ad quartaꝫ.illa bene probat ꝙ plures ſunt ſphere celeſtes q̃ nouem vel decem:accipiendo ſpheram primo vel ſecundo modo:ſed non ꝓbat ꝙ ſint plures accipiendo ſpheraꝫ vltimo modo. ¶ Ad confirmationem reſpondeatur conſimili modo

Quæſtio.VII.

SEcundum propoſitorum erat vtrum ad ſaluanduꝫ illa que appꝫent ex motibus planetarum oportet ponere orbes eccentricos ⁊ epiciclos. Et arguitur ꝙ non primo. contra eccentricos:nam ſi ſic ſequereſ ꝙ nullum graue ſimplex poſſet moueri naturaliter:conſequens eſt falſum:⁊ contra ea q̃ dicta ſunt in pꝛĩo huius:ꝯñtia pꝫ:q̃a ſi ponerenſ eccẽtrici eẽnt plura cẽtra vł media ad q̃ grauia mouerẽſ:⁊ ſic cũ non poſſint moueri vt quieſcant in vtroq; medio naturaliter:ad neutrũ mouebunſ naturaliter:quia finis mot⁹ naturalis eſt quies in termino ad quẽ. ¶ Secũdo ſi ſic:ſequereſ ꝙ terra non eẽt in medio mũdi conſequens eſt falſuꝫ:ꝓbatur conſequẽtia:q̃a terra non eſt in medio ſphere ſolis ex quo orbis ſolis eẽt eccẽtricus mundo:⁊ eadem ratione non eſſet in medio orbiũ aliorum planetarum:cũ etiam ponanſ eccentrici mundo:⁊ ꝑ conſequens terra non erit in medio totius ex his aggregati: ¶ Tertio.ſi ſic tunc in celo oporteret ponere condẽſationẽ ⁊ rarefactionẽ vel vacuũ:q̃dlibet illoꝝ eſt falſuꝫ:ꝓbaſ conſequẽtia:q: ſi ponantur eccentrici: ad quoꝝ motum mouenſ corpora planetarum:oportet,duꝫ aux venit ad locuꝫ vbi prius erat oppoſituꝫ augis:relinquere vacuũ in loco vbi pri⁹ fuit aux:vł fieri rarefactionẽ ſphere ſuꝑioris ꝓreplẽdo illud vacuum et ex alia ꝑte quando aux venit in locũ vbi prius erat oppoſitũ augis:opꝫ fieri condẽſationẽ ipſius augis vł alterius orbis ſuꝑioris:vel fieri penetrationeꝫ quoꝝ quodlibet eſt incõueniẽs. ¶ Quarto ſi ponerẽſ eccentrici:ſequereſ ꝙ motus planetarũ non eẽnt mot⁹ ſimplices:quod eſt falſum:ꝓbatur cõſequentia:quia q̃ñ planete mouerenſ verſus augem recederent a centro mundi:⁊ quando ponerẽtur ad oppoſitum augis accederent ad centrum mundi:⁊ ſic motus eorũ videretur eẽ compoſitus ex circuitione ⁊ motu recto cũ a cẽtro mundi elongari ſit aſcẽdere:⁊ cẽtro mundi appropinq̃re ſit deſcendere:aſcenſus aũt ⁊ deſcenſus ſũt motus recti. ¶ Quinto.arguiſ contra epiciclos.luna non hꝫ epicicluꝫ:ergo nec alij planete:ꝯſequẽtia tenet:nã tãtũ vel magis luna indiget epiciclo ad ſaluãdũ appꝛentia in ſuis motib⁹:quantũ aliquis aliorũ planetarum antecedẽs ꝓbatur:q: ſi luna haberet epiciclũ ⁊ moueref ad motuꝫ epicicli ſequereſ ꝙ illa imago ſeu ille vir habens pondus ſpinarũ in dorſo deberet aliquãdo appꝛere euerſus:ſic ꝙ aliquando pedes eẽnt ſurſum ⁊ caput deorſum:ſed hoc eſt falſum. ¶ Ad iſtam rationeꝫ q̃daꝫ dicunt negando conſequẽtiaꝫ:nã dicũt ꝙ corp⁹ lune non ſolũ mouetur ad motũ deferẽtis ⁊ epicicli:ſꝫ ipſa moueſ in epiciclo ſecundũ ſe ꝯ motum epicicli:ſic ꝓportionaliter ꝙ quando epicicl⁹ facit vnaꝫ circuitionẽ ad oppoſitũ circa cẽtrum ſuũ ꝓpꝛiuꝫ:tũc luna ẽt facit vnã circuitionẽ ad oppoſitũ circa cẽtrũ ſuũ ꝓpꝛiuꝫ:⁊ ꝑ hoc põt ſaluari ꝙ illa imago ſemper appꝫet conſimili modo:⁊ nunq̃ euerſa. Hoc non valet:q: alie ſtelle nõ

mouentur motibus ꝓprijs circa centra ſua ꝓpria:ḡ
nec luna:conſequentia tenet:nā ɔſiliſ videt̃ eſſe ratio
hic ⁊ ibi:antecedens probatur:naꝫ talis motus ſtella
rum videretur eſſe fruſtra:cum propter taleꝫ motū nō
diuerſimode influerent in iſta inferiora:⁊ cū mot⁹ ſupe
rior non fiat niſi propter diuerſaꝫ influentiā in iſta infe
riora. vnde cū ſtella ſit eiuſdeꝫ nature per totum: ɔſi
militer influit in iſta inferiora ſecūdam vnam ſuaꝫ ptē
ſicut ſecunduꝫ aliam. ¶ Ultimo arguit̃ contra ecētri
cos ⁊ epidiclos ſimul auctoritate Cōmētatoris ꝙ ſup
iſtū ſcd̃ꝫ celi dicit in plurib⁹ cōmētis ꝙ opinio mathe
maticorū de ecentricis ⁊ de epiciclis eſt impoſſibilis.

Oppoſitum dicūt cōmuniter omnes
moderni aſtrologi et inter ceteros maxime ptolome
us in pluribus dictionibus libri almageſti. ¶ De iſta
queſtione primo exponendi ſunt termini quidam. Se
cundo reſpondendum eſt ad queſtionem.

Quantum ad primum ſciendum eſt
ꝙ orbis ecentricus ſeu egreſſe cuſpidis ſeu egredien
tis centri quod idem eſt:dicitur orbis habens centrū
ſuuꝫ aliud a centro mundi:ſub cuius tamen vtraq; ſu
pficie tam concaua ꝙ conuexa eſt centrū mundi:licet
non directe in medio eius:⁊ quidam talium orbiū quā
tum ad vtramq; eorū ſuperficie tam concauam ꝙ con
uexam ſunt ecentrici mundo:quidam autem quantū
ad ſuperficiem eorum concauam ſunt concentrici mū
do ſed ſunt ecentrici quantum ad ſupficiem eorum cō
uexam:quidam auteꝫ ſunt ecentrici mundo quantuꝫ
ad ſuperficiem concauaꝫ concentrici autē quantū ad
ſuperficiem conuexam. Similiter quidaꝫ eoꝝ ſūt vni
formis ſpiſſitudinis:ſicut ſunt illi ꝙ ſūt ecētrici mūdo
quantū ad ambas eorū ſupficies:quidam autem ſunt
difformis ſpiſſitudinis:ſicut ſunt illi ꝙ ſunt ecētrici mū
do quantum ad vnam eorum ſupficiem:⁊ concentrici
quantū ad aliaꝫ. Sed epiciclus dicit̃ vna parua ſphera
exiſtens in ſupficie ecentrici:ſub cuius ſupficie conue
xa non eſt centrū mundi. Iſtud poſſet declarari depin
gendo de hoc figuram in pariete. Sed orbis ɔcētric⁹
mundo dicit̃ ille cuius centrū eſt ideꝫ cū cētro mundi.
¶ Secundo eſt notandū ꝙ tam in epiciclo quā in ecē
trico aſſignantur puncta diſtincta: quorū vnum dicit̃
aux ſcilicet ille punctus qui magis eleuatus ē a cētro
mundi:punctus autē ſibi oppoſitus dicitur oppoſitū
augis. ¶ Sed puncta intermedia inter illa dicunt̃ lō
gitudines medie.

Quantum ad ſecundum ſit prima
concluſio. Ad ſaluandum apparentia ex motu ſolis
non oportet ponere ſolem moueri in ecētrico:nec opor
tet ponere moueri in epiciclo cū concentrico:nec opor
tet ponere ipſuꝫ moueri in epiciclo moto in ecētrico: ꝓ
batur:naꝫ ꝑ quodlibet iſtorū ſine reliquo ɔtingit ſal
uare apparentia in motu ſolis:ergo nullū iſtorū neceſ
ſe eſt ponere ad ſaluanda ea:cōſequentia nota eſt: añs
patet per ptolemeum dictione tertia almageſti minoꝝ
ris:vbi demonſtrat ꝙ quolibet iſtoꝝ modorum eſt poſ
ſibile ſaluare apparentia ex motu ſolis. ¶ Scd̃a con
cluſio. ad ſaluandum apparentia ex motu ſolis neceſſe
ē ponere ſolē habere ecentricuꝫ ſine epiciclo vl̃ ɔcētri
cum epiciclo vel ecentricum cum epiciclo: ꝓbatur:qa
niſi altero iſtorum trium modorum ponamus ſolē mo
ueri non videt̃ poſſe ſaluari diuerſitas diſtantie ſolis
a terra:ſecunduꝫ ꝙ ſol eſt ſub diuerſis gradib⁹ zodiaci
vnde iſtis tēporibus quando ſol eſt in fine geminoꝝ ē
magis remotus a terra ꝙ qñ eſt in principio capricorni:cum iam aux ſolis dicatur eſſe prope finē geminoꝝ
⁊ eius oppoſitū prope principiuꝫ capricorni. ¶ Secū
do. ꝓbatur hoc idē ex inequalitate motus ſolis i orbe
ſignoruꝫ:que certis dephenſa eſt inſtrumentis:cū eīm
i ſuo deferēte equaliter moueatur ſicut ex naturalib⁹
principijs ſupponēdū eſt:non poteſt moueri in orbe ſi
gnorū inequaliter niſi dēt ꝙ habeat ecentricū:vel epi
ciclū:vel vtrunq;. ¶ Tertio. hoc idē cognoſcit̃ ex ecli
pſi. nam cū aliquando terram inter ſolē ⁊ lunā diame
traliter contingat interponi:luna nullā vel paruā ha
bente latitudinē:⁊ tamen luna non patiat̃ eclipſim:⁊
aliquando facta interpoſitione ⁊ manente latitudine
eadeꝫ patiat̃:alia cā dari nō poteſt niſi ꝙ vmbra terre
aliquando ita breuis eſt ꝙ ei⁹ corpus nō pōt attingē
corpus lune:⁊ aliquando eſt vmbra lōgior in tm̄ ꝙ tūc
eius corpus obtenebrat corpus lune:abbreuiatio aūt
⁊ elongatio vmbre eē nō pōt niſi ꝑ approPinquationē
⁊ elongationem ſolis a terra: quanto eīm aliqd corp⁹
lucidū maius corpe vmbroſo ꝓpinqui⁹ eſt vmbroſo:tā
to vmbra breuior exiſtit:eo ꝙ radij ꝓpinquius vniunt̃
quanto vero remoti⁹ tanto vmbra fit longior. ¶ Hoc
ideꝫ ſimiliter habet̃ ex diuerſa longitudine ſolis a ter
ra:que ſecundū viam geometricaꝫ inuenitur:ſicut pa
tꝫ in qnta dictione almageſti. c. quintodecimo. ¶ Ter
tia concluſio. ad ſaluandū apparentiā ex motib⁹ alio
rū ſex planetarū ponendū eſt ipſos habere epiciclos
cuꝫ ecētricis: ꝓbat̃:nā aliter non appereret modus quo
modo poſſem⁹ ſaluare ꝙ illi planete aliqñ ſunt magis
diſtantes a terra aliquando minus:⁊ aliquando ſunt
retrogradi:aliquando ſtationarij:aliquando directi:
⁊ aliqñ ꝓceſſiui:excepta luna ꝙ nō dr̃ ſtationaria:nec
retrograda:lꝫ bñ dicat̃ curſu velox vel tarda.

Tūc ad rationes: Ad primam negat̃
conſequentia:⁊ ad ꝓbationem:dico ꝙ ꝗuis ſint plu
res orbes celeſtes diuerſa habentes centra:nō tamen
propter hoc ſunt plures termini motuū grauium ſim
pliciter:qr non cuiuſlibet orbis celeſtis mediū eſt ter
minus motuum naturalium grauium ſimpliciter: et
locus ipſorum naturalis:ſed ſolum vnum medium. ſ.
centrū totius aggregati ex orbibus ſupercelestibus
quod dicit̃ medium mundi vel vniuerſi:⁊ ad illud ten
dunt ſimpliciter grauia. ¶ Ad ſecundam negatur cō
ſequentia:ad ꝓbationem dico ꝙ terra eſt in medio to
talis ſphere cuiuſlibet planete:ſaltē quantū ad cētrū
ſue grauitatis:nec obſtat ꝙ terra nō eſt in medio ecē
tricorū:qr ecētrici icludūt̃ in orbib⁹ totalib⁹ planeta
rū. ¶ Ad tertiā negatur ɔñtia:ad ꝓbationeꝫ dico ꝙ
ratio imaginat̃ vnuꝫ falſuꝫ:imaginat̃ eīm ꝙ mot⁹ ecen
tricoruꝫ fiat circa centrū mundi ſic ꝙ quilibet punct⁹
ecentrici deferentis continue maneat in eadem remo
tione ad terraꝫ:⁊ illud eſt falſuꝫ nec ponit̃ ab aſtrolo
gis:imo ponūt ecētricos moueri circa cētra ꝓpria:cir
ca ꝙ etiaꝫ quelibet puncta ecētricoꝝ ɔtinue eandem
ſeruant diſtantiaꝫ:⁊ ad talem motū ſaluandū deſeruiūt nobis ecētrici difformis ſpiſſitudinis īfra ſe inclu
dētes ecētricū ſpiſſitudinis vniformis. ¶ Ad q̄rtā ne
gāt̃ ɔñtia:ad probationē:dico ꝙ non oīe elongari a
cētro mundi eſt aſcēdere:nec oīe appropinquare ad
cētruꝫ mundi eſt deſcendere:ſed ſoluꝫ elongari a cen
tro infra concauū orbis lune vel appropinquare ad cē
truꝫ infra concauuꝫ orbis lune eſt aſcendere vel deſcē
dere. iſtā rationē iaꝫ ſolutaꝫ taliter qualiter ꝙ nō ſolū
vadit contra ecentricos:immo etiā ⁊ magis cōtra epi
ciclos:ſuppoſitis ꝑncipijs naturalibus:ceteris repu
to fortiorē. ¶ Ad qntā luna nō hꝫ epiciclū:negat̃ an
tecedēs:⁊ quando dicitur tunc illa imago ⁊c. breuiter

neſcio quid ſit de illa imagine: pluries enim inſpexi lunam ⁊ bene vidi ibi quandam maculam nigram: nullo tamen modo poteram ibi apprehendere imaginem talem: quam quidam dicunt ibi apparere. ſ. imaginem viri habentis pondus ſpinarum in dorſo: nihilominus quicquid de hoc ſit pro ſaluando illud ꝙ talis imago nō appareat euerſa poteſt dici: ꝙ hoc accidit propter motum lune ſpecialem: quem habet circa centrum ꝓprium contra motum epicicli: ſicut dictum erat in arguendo. Et quando dicebatur: alie ſtelle non habent motus proprios circa earum centra propria: ergo nec luna: negatur conſequentia: nam luna nō omnino eſt eiuſdem nature in ſuis partibus ſicut alie ſtelle: ⁊ ideo ipſa ſecundum vnam eius partem poteſt aliter influere et aliter ſecundum aliam. ¶ Ad vltimam. ſ. ad auctoritatem Cōmentatoris: dico ꝙ ipſe negandus eſt in hoc: ⁊ non mirum: quia ipſemet dicit ſup duodecimo metaphyſice ꝙ in iuuentute ſua ſperauit pertingere ad aliam aſtronomiam ꝙ ptolemei ponētis epiciclos ⁊ ecētricos: ſed in ſenectute deſperauit: ⁊ ideo inutilis debet eius poſitio ⁊ probatio hic reputari. Alij autem negātes epiciclos ⁊ eccentricos non fuerunt: nec ſunt niſi ſophiſte verboſi: ſicut heu ſunt multi qui ad pauca reſpicientes de facili enunciant: ⁊ ſuperfluas falſas imaginationes euomere preſumunt.

Quæſtio. VIII.

SEquitur conſequēter pertractare illa que concernūt motum celi ⁊ ſuarum partium tam maiorum ſicut ſunt orbes ꝙ minorum ſicut ſunt aſtra: et quantum ad hoc volo querere aliquas queſtiōes. Prima eſt vtrum omne celum ſit mobile: vel ſit ponendum aliquod celum quieſcens: accipiendo celum pro orbe celeſti. arguitur primo ꝙ ſic: quia ſicut dicit Ariſt. in litera: celum mouetur circulariter ſed tale poteſt moueri ad vnā partē vel ad aliam indifferenter vt de a. in c. per b. vel de a. in c. per d. modo videmus ꝙ celum determinate mouetur ad vnam partē: ita ꝙ non ad aliam ⁊ nō a caſu nec a fortuna: cū ſemꝑ ſic moueatur. Ideo querēda ē ratio ⁊ cauſa quare ſic magis moueatur ad vnā partē ꝙ ad aliam: ⁊ non poteſt illius reddi ratio ex parte iſtorū inferiorum. Nec illius poteſt reddi ratio ex parte corporū celeſtium niſi ꝑ dextrum et ſiniſtrum ante ⁊ retro: ſicut videtur velle Ariſto: quia per hoc ⁊ non ꝑ aliud ipſe nititur ꝓdicti accidētis reddere rationē. ſ. quia motus debet incipere a dextro ⁊ tendere ad ante ⁊ non ad retro. Sed iſta ratio non videtur ſufficere niſi recurramus ad aliquod celū quieſcens: eo ꝙ nunꝙ poſſet vna pars celi ad aliam partē eiuſdem celi moti ꝑuenire: Ergo videtur ꝙ oporteat ponere celū quieſcens quia ꝑ illud poterit valde bene reddi ratio de predictis. Iſtud enim celū quieſcēs haberet in diuerſis ſuis partibus diuerſas influētias ꝓprietates ⁊ virtutes: ꝑ quas diſtinguerentur differentie poſitionū in celo ¶ Secūdo. omne qḋ ꝑ ſe mouetur localiter debet habere locū ꝑ ſe: ⁊ cum vltima ſphera mota moueatur per ſe localiter debet habere locum ꝑ ſe: ſed hoc non haberet niſi ſup eam eēt alia ſphera non mota continens ipſam. ¶ Tertio. nullum per ſe mobile eſt per ſe fixum: immo indiget fixione per aliquod quieſcens: vt patet in libro de motibus animalium: ſed corpora celeſtia non habent fixionem ex ipſa terra: ſed magis econuerſo: ergo in celeſtibus oportet ponere celum quieſcens ⁊ per ſe fixum per quod omnia alia habēt fixionē. ¶ Et confirmatur. quia polos mundi oportet eſſe fixos et immobiles: modo in ſpheris planetarū nulli poli ſunt fixi propter duplicem motum illarum ſpherarum: nec etiam in octaua ſphera: quia adhuc illa ſecundū aſtrologos mouetur pluribus motibus: ⁊ vniuerſaliter nullius celi moti poli ſunt immobiles: ergo vt videtur preter omnes celos motos oporteret ponere celum immobile in quo aſſignantur poli immobiles. ¶ Quarto. nam videmus magnam diuerſitatem in fructibus in moribus hominum in pluribus alijs inter orientem ⁊ occidentē quibus polus eſt adhuc equaliter eleuatus: ſed illa diuerſitas non poteſt ſaluari ꝑ ſpheras mobiles ⁊ ſtellas que ſunt in eis: cū omni die eedem oriantur ſtelle iſtis ⁊ illis: ſed illis qui ſunt verſus orientem citius ille ſtelle oriuntur: ⁊ tardius illis qui ſunt verſus occidentē: ergo videtur ꝙ ad ſaluandum dictā diuerſitatē oporteat ponere ꝓpter ſpheras mobiles vnā immobilē: que ſecundū diuerſas eius partes quas habet fixas ſup illis patrijs ſit cā talis diuerſitatis talium patriarū. ¶ Quinto. nā conſimili ratiōe nō videtur eē cā quare vna pars terre eſſet habitabilis magis ꝙ alia: nā illius cā non poteſt reddi ex celo moto: quia eedē partes celi voluuntur circa vnam partē terre que eſt habitabilis: ⁊ circa vnam aliam que eſt inhabitabilis: ergo oportet de hoc reddere cauſam ex celo quieſcente: cuius vna pars que ē ſup nos habet influentiam ⁊ dominiū ſup ſalutem animaliū ⁊ plātarum: ⁊ alia magis habet dominium congregationum aquarum. ¶ Sexto nam dicunt aſtrologi ꝙ planete maiorem habent virtutem in oriente ꝙ quando ſunt aliqualiter eleuati ſup orizontē: ſed hoc nō poteſt eſſe ex parte celi moti: propter hoc ꝙ ſphere mote eadem pars que primo erat in oriente poſtea eſt eleuata cū planeta: ergo oportet vt videtur ꝙ hoc ſit propter naturā celi quieſcētis: quod in oriente aliam habet influētiam: ⁊ in occidēte aliam.

In oppoſitum videntur eſſe illa que dicebantur primo huius: nam ſi poneretur tale celum quieſcēs: vtique ipſum eſſet corpus naturale ſicut alij celi: ⁊ cum cuilibet corpori naturali debeatur aliquis motus naturalis: tale celum non eſſet ſemper quieſcens: ſed mobile. ¶ Secundo. illud celum ſi eſſet: deberet eē nobilius celis motis: poſtꝙ eſſet ſuper eos et continens eos ⁊ dans eis virtutem ſecundū prius arguta. Sed probo ꝙ non: quia motus eſt prior ⁊ nobilior quiete: ſicut habitus ꝑuatione: ergo videtur ꝙ corpora mota ſint naturaliter nobiliora quieſcentibus: vnde terra ponitur quieſcere que ē ignobiliſſima: ⁊ ſic ad poſitionē illius celi immobilis videtur ſequi ꝙ ipſum eēt nobilius alijs celis ⁊ non eēt nobilius alijs celis: quod implicat. ¶ Tertio: licet illud celum eēt quieſcens: tamen eēt mobile: probatur quia deus poſſet ipſum mouere: modo videtur inconueniens ꝙ potentia ad actum ⁊ perfectionem cuiuſmodi eſt motus fuiſſet fruſtra toto tēpore eterno: ideo videtur eſſe inconueniens eſſe tale celum quod nunꝙ fuiſſet motum. Breuiter propter iſtas tres rationes Ariſtoteles conceſſiſſet omne celum eſſe mobile: ⁊ nullum eſſe immobile.

Et ad rationes. primo factas: ſecūdū ſua principia ſic reſpondetur. ¶ Ad primam: diceretur ꝙ celum magis moueretur ad vnam partem ꝙ ad aliam: non eſt ex parte celi quieſcētis: ſed ex parte intelligentie: que aliter influit in vnam partem ⁊ aliter in aliam: ſicut prius declarabatur in cōſimili de aīa intellectiua in ordine ad corpus: Et ꝓpter hoc vna pars celi dicitur de-

ꝯtrariũ ⁊ alia ſiniſtrũ: ⁊ alia ante: ⁊ alia retro. Et quia motus eſt a dextro ꝑ añ ad ſiniſtrũ: Ex hoc eſt ꝙ celũ taliter mouet̃ qualiter mouet̃: Poſſet etiã dici ꝙ hoc eſſet ex libera voluntate intelligẽtie mouẽtis. ¶ Ad ſecundã dico ꝙ vltĩa ſphera non mouet̃ motu locali ſꝫ bene mouet̃ motu eiuſdem ſpeciei cũ motu locali: de hoc prius fuit dictuꝫ in primo hui⁹. ¶ Ad tertiã: dico ꝙ celũ nõ habet fixionẽ oppoſitã motui: ſed habet bñ fixionẽ motui recto oppoſitã: ⁊ illa ſufficit: ⁊ habet illã a ſua natura ⁊ a deo. ¶ Quãdo auteꝫ dicit̃ in de motibus animaliũ: oẽm motũ indigere aliquo fixo: intelligitur de motibus animaliũ. ¶ Ad quartã ⁊ ad quintã ſimul dicendum eſt ꝙ ab eterno ſic ordinatuꝫ fuit a deo: ſed quomodo naturaliter maneat vel varièt talis ordinatio dicam poſtea cũ tractabo queſtiones de cẽtro celi ſicut eſt terra. ¶ Ad vltimã dico ꝙ nõ eſt ad ꝓpoſitũ: quia ſi eſſet celũ quieſcens tunc alibi et alibi habitantes haberent in ſuis orientibus aliã ⁊ aliam plagã celi quieſcẽtis: ⁊ ita etiaꝫ in ſuis occidentibus ⁊ in ſuis meridiebus ⁊ in angulis terre ⁊ in angulis noctis Et cũ omnes aſtrologice iudicantes aſpicerẽt ad aſcẽdentia in ſuis orientibus: ⁊ ita non faceret ad ꝓpoſitũ virtus talis vel talis plage ipſi⁹ celi deſcẽtis ⁊ imoti. Cã añt q̃re planeta in vna pte celi eſt vigoroſior q̃ in alia eſt alius ⁊ alius modus ꝓijciendi ſuos radios ſuꝑ iſta inferiora qñ eſt in oriente ⁊ qñ eſt alta in pte celi.

Quæſtio IX.

SEcundo circa eãdẽ materiam querit̃ vtrũ celũ moueat̃ cũ pena ⁊ fatigatiõe. ¶ Arguitur primo ꝙ ſic: celum mouet̃ cuꝫ reſiſtentia: ergo celũ mouet̃ cuꝫ fatigatione ⁊ pena: conſequẽtia tenet: quia reſiſtentia eſt cauſa fatigationis ⁊ remiſſionis potẽtie motiue: antecedẽs ꝓbatur: quia celũ mouet̃ certa velocitate: ⁊ cũ certa velocitas ſequat̃ certã ꝓportionẽ potẽtie mouẽtis: ad reſiſtentiã: ſicut patet vij. phyſicorũ: videt̃ ꝙ celũ moueat̃ cum reſiſtentia. ¶ Et confirmat̃ hoc ſecundo: quia niſi celũ moueret̃ cũ reſiſtentia: ſequeret̃ ꝙ moueret̃ velocitate infinita: hoc eſt falſuꝫ: ꝯñtia ꝓbatur ex eo ꝙ potentia naturalis mouens ſine reſiſtentia moueret velocitate infinita ſicut ſolet dici de motu grauis ſimplicis in vacuo. ¶ Et confirmatur hoc tertio: ſi circa idem mobile ſint diuerſe virtutes diuerſos motus intẽdẽtes ille ſibi inuicẽ reſiſtũt ⁊ quandã violentiã inferũt ꝑ quã cauſat̃ fatigatio: ſꝫ ſic eſt in celo: nam motor diurnus quãlibet ſpherã planetarũ mouet ⁊ inclinat ad vnũ motũ: ſcilicet diurnuꝫ ⁊ alter motor ſcilicet ꝓprius mouet ⁊ inclinat eandeꝫ ſpheram ad alium motum. ſ. in obliquo circulo cõtra diurnum: ergo illi motus ⁊ illi motores ſibi inuicẽ reſiſtunt. ¶ Confirmat̃ hoc quarto: quia Ariſt. dicit ſecundo huius in dando cauſam quare ſuperiores planete longius tempus apponunt in perficiendo ſuas circulationes q̃ planete inferiores quantũ ad ſuos motus ꝓprios: hoc enim dicit eſſe: quia vltima ſphera motu diurno mouet̃ velociſſime: ⁊ eaꝫ quantũ ad illum motuꝫ aſſequunt̃ ſphere planetarũ: ⁊ ſic quia ille motus velox videt̃ reſiſtere motibus ꝓprijs ⁊ magis videt̃ poſſe reſiſtere ſpheris propinquioribus: ideo ille tardius mouent̃ motibus ſuis ꝓprijs: ergo videt̃ ꝙ Ariſto. in motu celi imaginetur reſiſtentiam ⁊ violentiam. ¶ Et cõfirmat̃ hoc quinto. vnum corpus ſimplex non habet niſi vnũ motũ ſimplicem naturalẽ ſicut dictum eſt primo huius: ſꝫ cum ſphera lune ſit corp⁹ ſimplex: ⁊ moueat̃ pluribus motib⁹: oportet vnũ illorũ motuum eſſe preter naturam ⁊ habentẽ quaſi modũ violentie: ⁊ hoc cõcordat dictis aſtrologorũ dicentium: ꝙ vltima ſphera rapit alias inferiores motu diurno: raptus autem videtur ſonare quandã violentiã. ¶ Secũdo ad principale illa que quandoq̃ mouent̃ tardi⁹: quandoq̃ velocius videntur moueri cũ fatigatione: ſic eſt de q̃buſcũq̃ planetis: ergo ⁊c. maior eſt nota: quia retardatio mot⁹ videt̃ eſſe ſignũ fatigationis: minor patet de planetis q̃ qñq̃ dicunt̃ ſtationarij: qñq̃ directi: qñq̃ retrogradi. ¶ Tertio. niſi virt⁹ motiua celi eẽt fatigabilis ſequitur ꝙ ipſa eẽt infinita intenſiue. hoc eſt falſum: ꝯñtia patet ex eo ꝙ de facto haberet potentiaꝫ mouẽdi per tẽpus infinituꝫ ſine fatigatione: vnde ſi eſſet aliqđ animal qđ poſſet vigilare per tẽpus infinitũ ſine fatigatione: videt̃ eſſe potẽtie infinite. ¶ Quarto. naꝫ dicit Ariſt. in de ſõno ⁊ vigilia: ꝙ oĩs vĩt⁹ naturalis ẽ fatigabilis: mõ mot⁹ celi cũ ſit naturalis ẽ a vĩtute naturali ergo videt̃ eſſe a virtute fatigabili: quod eſt intentum.

Oppoſitum volũt Ariſt. & Cõmentator dicit enim Ariſt. ꝙ celũ mouet̃ ſine labore ⁊ ſine aliqua violentia ⁊ difficultate: ⁊ Cõmenta. dicit ꝙ ſine fatigatione quia non eſt ibi aliqua contrarietas que dicit̃ eẽ cauſa fatigationis. ¶ In iſta q̃ſtione erũt duo articuli. Primo enĩ videbitur quid ſit fatigatio ⁊ q̃ ſit cã fatigationis ⁊ in quibus repiatur. ¶ Secundo reſpõdebitur ad queſitum.

Qnantum ad primum ſciendum eſt ꝙ fatigatio ꝓprie loquẽdo eſt diminutio virtutiſ actiue cognoſcitiue ꝑ longã actionẽ: q̃ q̃dẽ vĩtus diminuta ꝑ requiẽ põt reſtaurari vel recupari. Et dicit̃ notanter virtutis actiue ad denotandũ ꝙ potẽtia pure paſſiua nõ eſt fatigabilis: ⁊ addit̃ cognoſcitiue: ad denotandũ ꝙ potentie actiue non cognoſcitiue nõ ſũt fatigabiles. vñ lapidẽ i deſcẽdẽdo nõ dicim⁹ fatigari: nec ignẽ in cõburẽdo: ⁊ ſic de alijs. Et vlteri⁹ addit̃ ꝓpter longã eius actionẽ etiã ad denotandũ ꝙ hõ nõ ꝓprie fatigat̃ ſi ſit factus impotẽs ex ſenectute vel egritudine vel ex defectu mẽbri. Sed ſi fiat impotẽs vel min⁹ potẽs: quia nimis ambulauit vel nimis vigilauit dicim⁹ ipſuꝫ eẽ fatigatũ: q̃ quidẽ impotẽtia vel minor potentia fit ꝑ exhalationem ſpirituũ: quos natura mittebat ad membra laborantia: qui cũ expirauerint mẽbra fiunt impotẽtia: donec tales ſpiritus ꝑ requiẽ fuerint recupati: ⁊ non ſolũ ſpũs imo etiam humores mittunt̃ ad mẽbra laborantia: ⁊ fit quedaꝫ inordinatio in corꝑe ꝓpter quaꝫ corpus fit minus potẽs donec ꝑ requiẽ fuerint ſpiritus recuperati: ⁊ humores ordinati ¶ Tunc ſit prima cõcluſio. nulla fit fatigatio ſine actione diſponẽte ad corruptionẽ: ꝓbatur: nulla fit diminutio vĩtutis ſine tali actione: ergo nulla fit fatigatio ſine tali actiõe: ꝯñtia tꝫ: quia oĩs fatigatio eſt diminutio vĩtutiſ ꝑ diffinitionẽ fatigationis: añs probatur: quia ſi debꝫ eẽ virtutis diminutio: oportet ꝙ ſit alteratio: ⁊ ꝑ conſequens actio corruptiua. ¶ Secũda concluſio ꝙ cã fatigationis eſt contrarietas: patet hoc: quia contrarietas eſt cauſa actionis corruptiue ⁊ actio corruptiua eſt cauſa fatigationis: ergo ſimiliter contrarietas eſt cã fatigationis: conſequentia pꝫ ꝑ illã maximã: q̃cq̃d eſt cauſa cauſe eſt cauſa cauſati: añs patet: quantum ad primam eius ptem primo de gñatione: ſecunda autẽ pars antecedentis erat concluſio p̃cedẽs. ¶ Tertia ꝯcluſio. nulla virtus agẽs ſine reſiſtẽtia ẽ fatigabilis: patet: quia ibi deficit cã fatigatiõis puta reſiſtẽtia ⁊

contrarietas. ¶ Sed diceres: ſenſus agit ſine reſiſtentia ⁊ ꝯrietate: ⁊ tamen fatigat. Reſpondetur ꝙ ad cognitionē ſenſitiuā concurrūt plures actiones: vna eſt actio obiecti in ſenſum: alia eſt ipſamet cognitio: deinde alie ſunt ibi actiones concurrentes alteratiue ⁊ diſpoſitiue ad corruptionē organi ⁊ potentie. Modo licet prime due actiones fiant ſine reſiſtentia ⁊ ꝯrietate tamen vltime actiones non. Et ideo bene conceditur ꝙ ex primis duabus actionibus potentia ſenſitiua non fatigat: nihilominus ex actionibus vltio dictis bñ accidit fatigatio immo aliqñ totalis corruptio. ¶ Quarta concluſio. licet ꝯrietas ſit cauſa fatigationis: non tñ omnis potentia agens cū ꝯrietate eſt fatigabilis patz de igne: qui licet agat cū contrarietate tñ non ſolemus dicere ignē fatigari: ⁊ hoc eſt ex eo: quia licet cōtrarietas ſit cā fatigationis non tñ eſt cā fatigationis ſufficiens: ſed cū hoc requirit ꝙ potētia agens cū ꝯrietate vel ad cuius actionē concurrit actio ꝯrouſiſit cognoſcitiua. ¶ Quinta ꝯcluſio: oīs potentia cognoſcitiua agens cū ꝯrietate vel ad cuius actionē requirit actio contrariorū eſt fatigabilis. p3: quia iuxta actionē illius potentie poſſunt eſſe ſufficientes cauſe fatigationis.

Quantum ad ſecundum articulum ſit iſta concluſio: ꝙ quilibet motus celi ſit ſine fatigatione: iſta concluſio probatur ex pte mobilis: illud mouetur infatigabiliter qđ nullo modo contrariatur motori nec per ſe nec p accidens: ſed ſic eſt de celo reſpectu intelligentie: igitur ⁊c. maior eſt nota ex pcedenti articulo: nā cauſa fatigationis eſt contrarietas ⁊ reſiſtentia pſe vel p accidens reperta in actione mouētis vel in aliqua alia p̄ſuppoſita ad actionē mouētis vel ipſā cōcomitante: minor patet: quia celū omnino abſolutū eſt a grauitate: leuitate: caliditate: ⁊ vniuerſaliter ab omni tali qualitate cui aliquid eſt contrariū. ¶ Secundo celum non reſiſtit motori: ergo motor mouet ipſum ſine fatigatione: cōſequētia tenet ex pcedēti articulo: antecedens probatur: nā ſi reſiſteret motori tūc inclinaret ad quietem vel ad motum contrariū: et ſi ita eſſet: tunc iam moueret violenter: ſed hoc eſt falſum ex eo ꝙ tunc nullo modo fuiſſet tādiu ſic motū: pp hoc ꝙ nullū violentum diu durat. ¶ Tertio arguitur ad idem: et hoc ex pte virtutis mouentis: nā ſi intelligentia fatigaret in ſuo motu quē facit in mouēdo celū non poſſet mouere ppetuo: cuius tamen oppoſitū pbat Ari. octauo phyſicorū niſi ipſa eſſet infinita intenſiue: mō hoc eſt falſū: nā tūc quelibet intelligētia mouēs eēt deus: quod nullus concederet ſane mentis.

Ad ratiões: Ad primam cælū mouetur cū reſiſtentia: negatur: ad probationē: velocitas ſequitur pportionē ⁊c. dico quod hoc intelligitur de mouentibus mere naturaliter: non de agentibus voluntarijs: qualis eſt intelligentia mouens. ¶ Ad ſecūdā confirmationem negatur conſequentia: ex eo ꝙ celū mouetur ab agēte volūtario: vñ q̄s dubitat qn potētia mouēs volūtaria poteſt mouere aliquod graue in vacuo ſucceſſiue nō obſtāte ꝙ moueret ſine reſiſtētia: nec eſt ſimile de graui moto in vacuo a potētia naturali. ¶ Ad tertiam confirmationem: dico ꝙ motus diuerſi diuerſorum orbiū non ſibi inuicē reſiſtunt. nec ſunt ſibi inuicē ꝯrarij: quia dictū eſt prius ꝙ motui circulari nihil eſt contrariū: ⁊ etiam ex eo quia motus diuerſi ipſorū orbiū celeſtium quorū vnus eſt verſus vnam ptem et alter verſus aliā ſunt ſup diuerſis polis: ⁊ ideo non ſe mutuo impediunt. ¶ Ad quartā confirmationē. dico ꝙ hoc non eſt ppter hoc ꝙ ſupiores orbes plus violentētur: ſed hoc eſt ppter influētiā ſupioris orbis eſt maior eſt in orbibus planetarū ſuperioribus ꝙ̄ inferioribus: de hoc poſtea dicetur diffuſius. ¶ Ad quintam cōfirmationem: concedo ꝙ vnū corpus ſimplex non habet ſecundum naturam ſibi appropriatā niſi vnū motum ſimplicem naturalem: ſed cum hoc poteſt ſtare ꝙ habet illum ⁊ vnum alium qui tamen non eſt ſibi naturalis nec violentus ſed ineſt ei preter naturā. Et quādo dicebatur ꝙ in motibus orbiū planetarū ſit qđā raptus: dico ꝙ hoc non eſt bene dictum: licet ad bonum intellectum poſſit capi ſcilicet ꝙ in orbibus planetarum recipitur influentia ab orbe ſupremo regulariter moto ab oriente in occidentem que quidē influentia mouet tales orbes motu diurno cum hoc ꝙ dicti orbes mouentur motibus proprijs. ¶ Ad ſecundum principale. dico ꝙ ibi aliquādo eſt retrogradatio: ⁊ non eſt propter laſſitudinem vel fatigationem potentie mouentis: nec propter planetā motū cū reſiſtentia: ſed hoc accidit propter aggregationem plurium motuū in vno mobili. ¶ Ad tertiū negatur conſequentia: ppter hoc ꝙ intelligentia non mouet celū cū reſiſtentia verum tamē ſi moueret cū reſiſtentia ⁊ cū hoc non eſſet fatigabilis tunc ſequeretur ipſam eſſe infinitā intēſiue. ¶ Ad quartam principale dico ꝙ Ariſtoteles hoc intellexit non ſimpliciter de omni virtute naturali: ſed de omni virtute cognoſcitiua: que p longā eius actionem diminuitur.

Quæſtio.X.

Ertio quæritur circa materiā motus celi vtrū illa ꝯſequentia ſit bōa: celū mouetur: ergo neceſſe eſt terrā quieſcere: probatur ꝙ non: conſequens eſt falſum et antecedens verū ergo conſequētia non valet: conſequētia tenet: añs probatur: quia nullā terrā neceſſe eſt quieſcere eo ꝙ nullā terrā neceſſe eſt eſſe. ¶ Secūdo ꝯfirmatur hoc: quia poſſibile eſt terrā moueri: ergo non neceſſe eſt ipſā quieſcere: cōſequētia tenet: añs pbatur: quia poſſibile ē ꝙ plus generetur de grauitate ex vna pte ꝙ̄ ex alia: et ſi ſic fieret: ipſa moueretur. ¶ Probatur tertio ꝙ de facto ſp mouetur: quia ſp grauitas ab aliq̄ pte plus diminuitur ꝙ̄ ab alia. ſ. a pte quā reſpicit ſol. que ꝯtinue eſt alia ⁊ alia ſecundū ꝙ ſol mouetur circulariter ſup terrā: ergo ad hoc qđ mediū grauitatis terre maneat mediū mundi videtur ꝙ oporteat terrā ſemp moueri: ſi cōtinue alia ⁊ alia pars terre efficitur leuior. ¶ Secundo. ad principale: oppoſitum conſequētis non interimit antecedens: ergo ꝯſequentia nō eſt bōa: ꝯſequentia tenet ex regulis ꝯſequentiarū: antecedēs pbatur: quia nō ſequitur: terra nō quieſcit: ergo celū non mouetur: ex eo ꝙ motus celi eſt prior naturaliter quiete terre: ⁊ ideo ex poſitione vel remotione quietis terre nō ſequitur poſitio nec remotio motus celi. ¶ Tertio ſi tota terra eēt in loco ignis ipſa moueretur deſcēdendo ſicut vult Ariſt. in lrā: ⁊ tñ non pp hoc celum deſiſteret moueri. ¶ Quarto ſi ꝯſequentia valeret hoc videretur eē pro tanto ꝙ ſi terra moueretur et non quieſceret: tunc celum non haberet ſe aliter ⁊ aliter ad terrā ſed pbo ꝙ non ppter hoc: quia licz hoc ita eſſet ſi terra moueretur cum celo ab oriente in occidentē tñ hoc non ſic eēt ſi terra moueretur contra celum. ¶ Quinto deus poteſt mouere totam terrā cum ipſo celo. nec pp hoc celum quieſceret.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera:

Pro iſta quæſtione ſciendum eſt ꝙ cū dicit̄ celum mouet̄ ergo neceſſe eſt terraꝫ quieſcere lȝ neceſſe poteſt eſſe determinatio conſequentie: vel poteſt eſſe pars conſequentis modo in propoſito lȝ neceſſe debȝ accipi ꝙ ſit nota conſequentie ⁊ non pars conſequentis. Etiam clarum eſt dictam conſequentiam non valere gratia forme: non em̄ tenet in omnibus terminis ⁊ ideo in propoſito intenditur vtrum ſit bona gratia materie. ¶ Et quantum ad hoc ſciendum eſt: ꝙ plures ſunt modi quibus diuerſi volunt oſtendere dictam conſequentiam valere gratia materie: primus ſupponit ꝙ hec eſt neceſſaria: terra quieſcit: ſecundo ſupponit ꝙ neceſſariuꝫ ſequitur ad quodlibet ſicut ex impoſſibili ſequitur quodlibet. Tūc diceret conſequētiam valere gratia materie virtute duarum dictarum ſuppoſitionum. Sed hoc non valet: quia terram quieſcere non eſt neceſſarium ſimpliciter. vnde ſicut non ex oī impoſſibili ſequit̄ q̄libet: ſed ſolum ex impoſſibili implicante contradictionem. ſic etiam non quodlibet neceſſarium ſequitur ad quodlibet. ¶ Secundo hoc non intendit Ariſtoteles quia ſic non magis ſeq̄tur terrā quieſcere ad celum moueri ꝗ ad ſortem moueri. ¶ Secundus modus defendendi dictam conſequentiaꝫ eſt iſte: ſupponit enim ꝙ oīe quod mouetur indiget quieſcente fixo vt dicit Ariſtoteles in libro de motibus animalium: ⁊ ideo ſi celum mouetur oportet ꝙ ſit talis mot⁹ circa aliqđ quieſcēs fixū: quod non videtur aliud ꝗ terra quieſcens. ¶ Sed illud adhuc nō ſufficit: quia Ariſt. in de motibus animalium ſolum loquitur de motu progreſſiuo: ita ꝙ ſemper animal in ſuo motu indiget aliquo appodiamento fixo: nec adhuc oportet ꝙ illud deſcat ſimpliciter: ſed ꝙ quieſcat vel moueatur aliter ꝗ ipſum animal quod mouetur: ſicut patet de homine qui poteſt moueri in naui mota ſed quia celum non mouetur motu progreſſiuo ipſum non indiget aliquo tali appodiamento fixo ſuper quo moueatur. ¶ Tertius modus defendendi dictam cōſequentiam eſt ſupponens ꝙ moueri eſt aliter ſe habere ꝗ prius reſpectu alicuius quieſcentis: ergo ſi nullum eſſet quieſcens videretur ꝙ celuꝫ non moueretur modo nullum eſt quieſcens reſpectu cuius motus celi ſe habeat vniformiter aliter ⁊ aliter niſi terra que eſt in centro: ergo neceſſe eſt ipſam quieſcere in centro. ¶ Sed iſte modus adhuc non videtur ſufficere. nam ad hoc ꝙ aliquid moueatur non oportet ꝙ habeat ſe aliter ꝗ prius ad aliquod extrinſecum: ſed ſufficit ꝙ habeat ſe aliter ⁊ aliter quam prius intrinſece: vt dictum eſt in libris phyſicorum. ¶ Secundo. nam ſi terra moueretur contra motum celi: celum poſſet ſe habere aliter et aliter ad terram: et tamen tunc terra non quieſceret ſed moueretur: ſed ipſum celum non haberet ſe aliter ad terram cum terra moueretur cum celo ab oriente in occidentem. circulatione eque veloci. ¶ Quartus modus defendendi dictam conſequentiam eſt magis probabilis: ⁊ illuꝫ approbo: pro quo ſupponitur primo ꝙ motus celi ſecundaria intentione tāꝗ propter finem eſt propter generationem ⁊ corruptionem iſtorum inferiorum: prout dicit Commentator. Supponitur ſecundo ꝙ ſi generatio ⁊ corruptio ſunt neceſſe eſt elementa ⁊ alia eſſe: ⁊ eo modo quo debent ordinari reſpectu generationis ⁊ corruptionis ⁊ pro ſalute generabilium ⁊ corruptibiliuꝫ. Tunc arguitur ſic: celum mouetur ergo generationes ⁊ corruptiones iſtorum inferiorum ſunt: conſequentia tenet per locuꝫ ab effectu cauſe finalis ad cauſam finalem per primaꝫ ſuppoſitionem: tunc vltra: generationes ⁊ corruptiones iſtorum inferiorum ſunt: ergo elementa ⁊ alia ſunt ſcilicet requiſita ad generationem ⁊ corruptionem et ad ſalutem generabilium ⁊ corruptibilium: ſed hoc eſt terrā quieſcere in medio: ſuper cuius vna parte aquis diſcooperta generabilia ⁊ corruptibilia: ſicut ſunt homines: plante: ⁊ alia animalia ſaluentur: ergo terra quieſcit: conſequentia tenet per ſecundam ſuppoſitionem: ergo a primo ad vltimum: ſi celum mouetur terra quieſcit. ¶ Sed notandum eſt ꝙ illud non intelligitur de quiete terre ſimpliciter: ſed de quiete terre a motu circulari vna cum celo circulando eque velociter. ¶ Et ſic patet quomodo dicta conſequentia eſt neceſſaria: non ſimpliciter: ſed ſuppoſita gñatione et corruptione naturali in ordine conſueto.

Ad rationes. ad primam: poteſt dici ꝙ ſemper eſt eadem terra: ſaltem vnitate continuationis: eo modo quo dicimus ſecanam eſſe modo eundeꝫ qui fuit ſunt centum anni: licet non ſit eadē terra ſemper identitate ſimplicit̄ dicta quo modo dicimus celum eſſe modo idem quod fuit ſunt centum anni. Uel poteſt dici: ꝙ terra non ſemper quieſcit: licet ſemper quieſcat terra. ¶ Ad confirmationem ſecundam bene concedo ꝙ non eſt neceſſarium ſimplicit̄ terrā quieſcere: licet bene ſit neceſſarium ex conditione: ſicut dictum eſt in queſtione. vel poteſt dici: ꝙ ſemper terra quieſcit ſaltem taliter ꝙ non poteſt naturaliter multum amoueri de ſuo loco: licet quandoqꝫ moueatur tota: ſemper tamen adhuc manet in eodem loco vel prope. Et per idem reſpondeatur ad tertiam confirmationeꝫ: et aliter poteſt reſponderi ad tertiaꝫ confirmationem: dicendo ꝙ non quecunqꝫ leuificatio ab vna parte facit̄ eā moueri et hoc ꝑꝑ aerē reſiſtentem ex alia ꝑte. ¶ Ad ſecundum principale: dico ꝙ illa ratio bene probat ꝙ motus celi non eſt cauſa quietis terre nec econtra: licet celum ⁊ influentie ſint cauſe quietis per influentiam generalem. ¶ Ad tertiam illa bene probat dictam conſequentiam non eſſe neceſſariam ſimpliciter ſicut dictum eſt. ¶ Ad quartaꝫ patet ex quarto modo defendendi dictā conſequentiaꝫ. ¶ Ad quintam dico ꝙ bene probat dictam conſequentiā non eē bonaꝫ ſimpliciter.

Quæſtio. XI.

QVarto circa idē quæritur. Utrum iſta conſequentia ſit bona: celum ſemper mouet̄ ergo neceſſe eſt ipſum moueri pluribus motibus. ¶ Et arguitur ꝙ non: antecedens eſt verū et conſequens falſum ꝙ conſequens ſit falſum patet ex eo ꝙ ipſius celi non ſunt plures motus: patet nam celum eſt vnum corpus naturale. vnius autem corporis naturalis non eſt niſi vnus motus naturalis ſicut dicebatur primo huius. ¶ Et confirmatur. nam alia ſimplicia ſicut ſunt ignis: aer: aqua: terra: non ſunt mobilia niſi vno motu naturali: igitur nec celum eſt mobile pluribus motibus. ¶ Secundo ſupremum celum ſemper mouetur ⁊ tamen non mouetur pluribus motibus: ergo conſequentia propoſita non valet.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera,

Pro iſta queſtione ſciendum eſt ꝙ ad hoc ꝙ dicta ꝯñtia valeat non ſufficit dicere ꝙ cõſeqñtia valeat: q: cõſequens eſt neceſſariũ: ⁊ ꝓpter hoc ſequitur ad quodlibet: ſed oportet aſſignare aliam cauſam ſm̃ proceſſum Ari. ſicut dicebatur in priori queſtione. ¶ Et ideo ſciendũ eſt ꝓ reſponſione ad queſtionem ꝙ celum moueri pluribus motibus nõ intelligitur de toto celo cathegorematice ſumpto: ſed intelligit̃ ꝙ vna pars celi moueatur vno motu et alia alio. ¶ Deinde ſciendũ eſt ꝙ Ariſto. in litera quinqꝫ facit conſequentias principales. ¶ Prima eſt de qua dicebatur in precedenti queſtione celum. ſemꝑ mouetur: ergo neceſſe ẽ terram ſemꝑ quieſcere. ¶ Secunda: neceſſe eſt ſi terra eſt: ignem eſſe. ¶ Tertia eſt: ſi duo elementa extrema ſunt: neceſſe eſt intermedia eſſe ſcilicet. aerem ⁊ aquã. ¶ Quarta eſt. ſi quatuor elementa ſunt: neceſſe eſt generationẽ ⁊ corruptionẽ eſſe. ¶ Quinta eſt: ſi generatio et corruptio ſunt. neceſſe eſt celũ moueri pluribus motibus. Ex quibus ſequitur ſexta principalis arguẽdo a primo ad vltimũ. ſ. ſi celũ ſemꝑ mouetur neceſſe eẽ ipſum moueri pluribus motibus. ¶ Tunc de bonitate iſtarũ cõſequentiarũ videamus ꝑ ordinem. ¶ De prima viſum eſt in precedenti queſtione. Secũda autẽ ꝓbatur: ſi vnũ oppoſitorũ eſt in natura: ⁊ reliquum: modo ignis ⁊ terra ſunt ꝯtraria ſecundũ ſuas qualitates: ergo ſi terra eſt ignis eſt. ¶ Secũdo: ſi vnũ extremũ ẽ aliud eſt: ita ꝙ ſi deorſuꝫ eſt ſurſum eſt: ⁊ impoſſibile eſt ꝙ locus ſurſum ſit vacuꝰ: ⁊ illud quod ibi eſt naturaliter eſt leue ſicut ignis: ergo ſi terra eſt deorſum ignis ẽ ſurſum. ¶ Sed diceret aliquis: videtur ꝙ non oportet ꝙ ſi vnũ contrariorũ ſit in natura ꝙ reliquũ ſit vel poſſit eſſe: nam plenũ ⁊ vacuũ ſunt contraria: ⁊ tamen non oportet ſi plenũ ſit ꝙ vacuũ ſit vel poſſit eſſe. ſimiliter finitũ ⁊ infinitum ſunt contraria: ⁊ tamen nõ oportet ſi finitũ ſit ꝙ infinitũ ſit vel poſſit eſſe. ¶ Secundo diceret aliquis: nã videtur ꝙ ignis ⁊ terra nõ ſunt ꝯtraria: nam igni cõtrariatur aqua: ergo ſi cũ hoc ſibi cõtrariaretur terra: tunc vni plura eſſent contraria: modo hoc eſt falſum: nã tantũ vnum vni opponitur per Ariſto. x. meta. ¶ Ad iſta. Ad primũ dico ꝙ plenũ ⁊ vacuum nõ ſunt contraria: ſed ſunt priuatiue oppoſita: ⁊ ita ſimiliter nec finituꝫ nec infinitum. ¶ Ad ſecundũ dico ꝙ nõ eſt incõueniens vni plura eſſe contraria ſecundũ diuerſas qualitates qualiter eſt in ꝓpoſito. ¶ Tertia cõſequentia probatur. ſ. ſi terra ⁊ ignis ſunt: alia elementa intermedia ſunt. Primo: ſi vnũ ꝯtrariorũ eſt in natura reliquũ eſt in natura: modo ignis principaliter cõtrariatur aque: ⁊ terra aeri: vt patet ſecundo de generatione: nã ſicut arguit̃ ibi: qualitates prime. ſ. caliditas: frigiditas: humiditas: ⁊ ſiccitas: ſex modis poſſunt cõbinari quoruꝫ duo ſunt impoſſibiles: ⁊ alij quatuor ſunt poſſibiles: ſecundũ quos accipitur numerus quatuor elementorũ: que ſunt terra: ignis: aer: ⁊ aqua. ſ. duo extrema: ⁊ duo intermedia. ¶ Tertio poſſet adduci per hoc ratio platonicorũ qui imaginantur ꝙ duo elementa extrema. ſ. ignis ⁊ terra ſint ſicut duo numeri cubici: ſed neceſſario inter quoſcũqꝫ tales duos numeros ſunt duo numeri medij ꝓportionales: qui vident̃ eſſe correſpõdentes duobus elemẽtis medijs. ¶ Quarta ꝯñtia ꝓbatur: q: ſi quatuor elementa ſunt: generatio ⁊ corruptio ſunt: q: ſunt cõtraria ſecundũ ſuas qualitates: ergo alterabilia: ⁊ cõicantia in materia ergo generabilia ⁊ corruptibilia: cũ alteratio ſit ꝓpter generationẽ ſicut patet primo de generatiõe. ¶ Quinta ꝯſequentia ꝓbatur. ſ. ſi generatio et corruptio ſunt: neceſſe eſt celũ moueri pluribus motibus ſupponendo ꝙ iſti motus inferiores dependent a celo moto: licet non a motu celi: ſicut patet primo meteororum ⁊ ſecundo de generatione: ⁊ ꝑ experientiã: ſed ad cauſandum generationes ⁊ corruptiones ſpecierũ nõ ſufficeret vnꝰ motꝰ celi: immo neceſſario requiritur cũ motu diurno motꝰ ſolis ⁊ planetarum in obliquo circulo: aliter nõ fierent hyemps: eſtas ⁊ mutationes tẽporũ: nec ꝑ cõſequẽs generationes ⁊ corruptiones eo modo quo fiunt: ergo ſi generationes ⁊ corruptiones iſtorũ inferiorũ ſunt ⁊ debent fieri modo cõſueto oportet ꝙ celũ moueatur pluribus motibus. Tunc probatur ſexta cõſequẽtia arguendo a primo ad vltimũ ſic: ſi celũ ſemꝑ mouetur: neceſſe eſt terrã ſemꝑ quieſcere: ⁊ ꝑ cõſequẽs ſemꝑ eſſe: ſed ſi terra eſt ignis eſt: ⁊ ſi terra ⁊ ignis ſunt elementa intermedia. ſ. aer ⁊ aqua ſunt: ſed ſi quatuor elemẽta ſunt generationes et corruptiones diuerſe ſunt ⁊ fiunt in iſtis inferioribus: ſed ſi generationes ⁊ corruptiones diuerſe ſint ⁊ fiant in iſtis inferioribus neceſſe eſt celũ moueri pluribꝰ motibus: ergo de primo ad vltimuꝫ: ſi celum ſemꝑ mouetur neceſſe eſt ipſuꝫ moueri pluribus motibus ꝑ illã regulã: quãdo ad aliquod antecedẽs ſequit̃ conſequens: quicquid ſequit̃ ad conſequens ſequit̃ ad antecedens. ¶ Sed diceres quia conſequentie ꝓdicte non ſunt formales nec ſimiles ſed tenent ⁊ probantur ꝑ diuerſa media: ergo in talibus non valet arguere de primo ad vltimum: ſicut poteſt exemplificari ſic arguendo. ſi nullũ tempus eſt: dies non eſt: ſi dies nõ eſt: nox eſt: ⁊ ſi nox eſt: aliquod tẽpus eſt: non tamẽ ſequit̃ a primo ad vltimũ nullũ tẽpus eſt ergo aliquod tempus eſt. ¶ Reſpõdetur ꝙ omnis conſequentia de primo ad vltimũ eſt bona: ſi intermedie ſint bone: quãtũcũqꝫ vario modo probent̃: quod patet ꝑ illam cõmunẽ regulã cõſeqñtiarũ: ſi aliquid ſequit̃ ad conſequẽs: ſequit̃ ad antecedẽs. ¶ Aduertẽdũ tamẽ ꝙ illa ꝯſequẽtia de primo ad vltimũ nunquã eſt melior vel formalior: ꝗ̃ ſit debilior illarũ intermediarũ: ita ꝙ ſi aliqua illarũ ſit vt nunc: vel materialis: tũc illa de primo ad vltimũ erit vt nunc vel materialis. Et cauſa eſt: q: tenet in virtute illius intermedie vel intermediorũ ſi plures ſint. ¶ Tunc ad illud exemplũ qḋ adducebat̃. ſi nulluꝫ tẽpus ⁊c. dico ꝙ primũ antecedẽs vel eſt poſſibile vel impoſſibile. ſ. nulluꝫ tẽpus eſt: ſi eſt poſſibile: tunc illa conſequẽtia intermedia non valet: dies nõ eſt ergo nox eſt: ⁊ ideo non mirũ ſi etiã illa a primo ad vltimum nõ valeat: nulluꝫ tẽpus eſt: ergo aliquod tẽpus eſt. Si autẽ primũ antecedens eſt ſimpliciter impoſſibile. ſ. nullũ tempus eſt: tunc conſequẽtie intermedie ſunt bone. ⁊ etiaꝫ a primo ad vltimũ. ſ. nullũ tẽpus eſt ergo aliquod tẽpus eſt: cũ ad impoſſibile ſimpliciter ſequat̃ quodlibet.

Ad rationes Ad primam dico: ꝙ vtiqꝫ ipſius celi ſunt plures motus: immo ꝙ plus eſt aliqḋ celũ omnino idem in numero. ſ. aliquis orbis põt moueri ſimul pluribus motibus: verũ eſt tamẽ ꝙ non ambo ſibi inſunt naturaliter: ſed vnus eſt ſibi naturalis ⁊ alt̃ eſt ſibi ſꝑtinẽs. ⁊ q̄ dicebat̃: alia ſimplicia ſicut elemẽta nõ mouent̃ pluribus motibus: dico ꝙ non eſt ſimile de motu illorum ⁊ de motu celi: propter hoc ꝙ plures motus recti non poſſunt adinuicẽ cõmiſceri in eodem mobili. ⁊ hoc ꝓpter eorũ repugnantiã ⁊ ꝯtrarietatem ſed bene plures motus circulares adinuicem in eodeꝫ mobili miſcentur. ¶ Ad ſecundã illa bene ꝓbat ꝙ conſequentia ꝓpoſita non eſt formalis: cuꝫ quo tamen bene ſtat ꝙ eſt bona gratia materie.

Queſtio. XII.

Oppoſitū vult Ariſtoteles. & ad hoc ipſe arguit ſic in litera: in corporibus imꝑfectis ſicut in inanimatis non inueniuntur dicte differentie poſitionis ꝓpter eorum imperfectionē: vnde in lapide non dicimus vnam ptē eſſe dextrā ⁊ aliā ſiniſtrā ⁊ aliam ante ⁊ aliam retro: niſi in ordine ad nos. In plātis aūt que ſunt perfectiores ipſis inanimatis iaʒ inueniunt̄ ſurſum ⁊ deorſuʒ: ſed non alie. Sed in animalibus perfectis inueniuntur omnes dicte differentie: cum ergo celum ſit corpus maxime perfectuʒ ſicut probatū eſt primo huius. videtur ꝙ in eo debent reperiri omnes dicte differentie. ¶ Secundo arguit Ariſto. ad idem quia aliter non poteſt aſſignari ratio quare celum magis moueretur ad vnam partē ꝙ̄ ad aliam niſi ibi aſſignaretur dextruʒ ⁊ ante: ⁊ cuʒ de hoc debeat aſſignari ratio cuʒ hoc non ſit a caſu: ſequitur ⁊c. In iſta queſtione primo aliqua ſunt ſupponenda. deinde ponēde ſūt alique concluſiones.

Quantum ad primum ſupponēdum eſt primo ꝙ iſte due differentie ſurſum ⁊ deorſum aliquibus corꝑibus attribuuntur ſimpliciter ſm diuerſas ptes diuerſarum potentiarū exiſtentes in illis corporibus ſicut hominibus ⁊ animalibus pfectis: ſurſum enim eſt principiū augmentationis ⁊ nutritionis: ⁊ ſic eſt caput ſurſū ⁊ os ꝑ quod capit nutrimētū: ⁊ ſm hoc radices ꝑ quas plante ſumunt ſuum alimentuʒ debēt dici ſurſuʒ: hoc vult Ariſt. ſecundo de anima: cum hoc tamen bene ſtat ꝙ in reſpectu ad loca elementoruʒ radices ſunt deorſuʒ: ⁊ ita non eſt inconueniens ꝙ ſecundum aliam ⁊ aliam acceptionem eius quod eſt ſurſum et eius quod eſt deorſum ideʒ dicatur ſurſum ⁊ deorſuʒ. Aliquibus autem corporibus dicte due differentie nō attribuuntur ſimpliciter: ſed ſoluʒ reſpectiue: ſicut in corporibus inanimatis. vnde in talibus ſurſum ⁊ deorſum dicuntur ſolum reſpectiue ad loca elementorum. vnde in lapide illa pars dicitur ſurſum que verſa eſt verſus locum leuium: et illa deorſum que verſa eſt verſus locum grauium: ⁊ ſi ille lapis vertit̄: tunc pars ꝙ̄ ante dicebatur ſurſum poſtea dicitur deorſum ⁊ econuerſo. ex quo patet ꝙ dicte due differentie ſolum reperiuntur ibi reſpectiue: ſed ſic non eſt de homine: qualitercunq̧ enim homo vertatur ſemꝑ caput ⁊ os dicit̄ ſurſum in homine: ⁊ pedes deorſum in eodē ⁊ ſic patet ꝙ iſte due differentie ſurſum et deorſum in aliquibus corporibus reperiuntur ſimpliciter: in aliquibus aūt nō niſi reſpectiue. ⁊ hoc vult ſuppoſitio. Secunda ſuppoſitio ſimiliter dextruʒ ⁊ ſiniſtruʒ in aliquibus reperiuntur ſimpliciter. In aliquibus autem reſpectiue ſolum: patet hoc: naʒ in homine illa pars dicitur dextra a qua incipit mot⁹: ⁊ pars ei oppoſita dicitur ſiniſtra in lapidibus autem ⁊ in plantis que non ſunt mobilia niſi tali motu quo mouentur grauia ⁊ leuia: dicte differentie poſitionis ſcilicet dextrum ⁊ ſiniſtrum non reperiuntur ſimpliciter: ſicut in homine: ſed reſpectiue ad nos. vnde per motum lapidis eadem pars efficit̄ ſiniſtra que prius erat dextra: ſed ſic non eſt de homine. vnde qualitercunq̧ homo moueat̄ illa pars que fuit dextra manet dextra: ⁊ que fuit ſiniſtra manet ſiniſtra ¶ Tertia ſuppoſitio. ꝙ ſimiliter iſte due differentie ante ⁊ retro in aliquibus corporibus reperiuntur ſimpliciter: in aliquibus autem reſpectiue ſolum: patet quia in animali illa pars dicitur ante in qua magis vigent virtutes ſenſitiue: ⁊ pars ei oppoſita dicit̄ retro: ſed in corpore minus perfecto dicte differentie dicunt̄ reſpectiue: quod patet quia ꝑ talū corporū motū pōt fieri ꝙ eadem ps ꝙ̄ prius dicebatur ante poſtea dicit̄ retro: ſed qualitercunq̧ moueatur animal: ſemꝑ illa ps dicitur ante in qua magis vigent virtutes ſenſitiue: nec eadem pars fit retro que prius fuit ante ꝑ motum localeʒ: ⁊ hoc in ipſis animalib⁹. ¶ Quarta ſuppoſitio ꝙ corꝑa in quibus dicte differentie poſitionis reꝑiuntur ſimpliciter habent partes diuerſarum virtutum ⁊ potentiarum: quarum vna dicitur ante ⁊ alia retro: vna ſurſuʒ ⁊ alia deorſū: vna dextra ⁊ alia ſiniſtra. Sed corꝑa in quibus dicte differētie reperiuntur reſpectiue ſolum non oportet habere ptes diuerſaruʒ virtutuʒ ⁊ potētiarum diſtinctas ſecundum diſtinctionē dictarū differentiarum poſitionis: et quia in plantis ſurſuʒ ⁊ deorſum reperiuntur ſimpliciter: ideo plante habent illas partes diuerſarū operationuʒ ⁊ virtutum ſed quia in eiſdem ante ⁊ retro dextrum ⁊ ſiniſtruʒ nō reperiuntur niſi reſpectiue: ideo non habēt illas partes diuerſarum opationum. ¶ Ex iſtis ſuppoſitionibus poteſt trahi quinta. ſcilicet ꝙ ſurſum ⁊ deorſuʒ deſeruiunt ad motum augmentationis ⁊ nutritionis: dextrum auteʒ ⁊ ſiniſtrum quantum ad motum localem: ſed ante ⁊ retro ſolum quantum ad ſenſationem: et hoc in corꝑibus in quibus dicte differentie poſitionis reperiuntur ſimpliciter ⁊ non reſpectiue ſolum.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio. iſte due differentie poſitionis: ſcilicet ſurſuʒ ⁊ deorſum ſunt naturaliter omnibus aliis priores: pateʒ quia cōmuniores: vbicūq̧ eñ reꝑiunt̄ alie ibi reꝑiunt̄ iſte ſed non econuerſo: patet hoc de plantis: quia ī plātis reꝑiunt̄ naturalit̄ ſurſū ⁊ deorſū: ſʒ alie differētie nō niſi reſpectiue. ¶ Secundo ꝓbatur hoc idē ex ordine dimenſionuʒ quia inter dimenſiones longitudo eſt prior: quia ſimplicior: ſed ſurſum ⁊ deorſum capiuntur ſm longitudinem. ſ. de capite ad pedes: dextrum autem ⁊ ſiniſtruʒ ſecundū latitudinem: ſed ante ⁊ retro ſm ꝓfunditatem: ⁊ ideo etiam ſurſum ⁊ deorſum ſunt differentie ſimpliciores ⁊ priores aliis differentiis. ¶ Tertio ꝓbatur hoc idem ex pte motuuʒ quibus dicte differentie deſeruiunt vñ ſicut dicebat quarta ſuppō ſurſū ⁊ deorſuʒ deſeruiūt motui nutritionis ⁊ motui augmētationis: ⁊ dextrum ⁊ ſiniſtrum motui locali: ante ⁊ retro motui ſenſationis: ſed modo nutritio ⁊ augmentatio in animalibus p̄cedit alios motus: prius eñ oportet ꝙ animalia nutriantur ⁊ augmentent̄ anteꝙ̄ moueant ſe ꝓgreſſiue: ⁊ anteꝙ̄ pfecte ſentiant: ⁊ adhuc ſi comparemus omnes dictas differentias ad motum augmentationis: adhuc corꝑa prius augent̄ ſecundum lōgitudinē ſecundū quā accipit̄ ſurſū: deinde ſm latitudinem ſecundum quam accipitur dextrū ⁊ ſiniſtruʒ deinde ſecundum ꝓfunditatem ſecundum quam accipit̄ ante ⁊ retro. ¶ Quarto. natura magis fuit ſollicita circa ptes quarū vnam dicimus ſurſuʒ ⁊ aliam deorſum ipſas diſtinguendo abinuicem ꝙ̄ circa alias partes: ⁊ hoc videt̄ arguere prioritatem ⁊ principalitatē illarū ptiū ſuꝑ alias: Aſſumptum pꝫ: quia in homīe ⁊ ſimiliter in aliis animalibus ⁊ plantis natura diſtinxit ſurſum ⁊ deorſum ſecundum figuras: quod nō fecit de dextro ⁊ ſiniſtro: quod patet de capite ⁊ pedibus et brachiis: quorum vnum eſt dextrum aliud ſiniſtrum: ⁊ ſimiliter de lateribus. ¶ Secunda cōcluſio. ſi in celo ſunt alique dictarū differētiarū poſitionis: tunc in ipſo ſunt iſte ſurſuʒ ⁊ deorſum ꝓbatur: quia iſte due differentie ſunt ceteris differentiis cōmuniores: per precedente ꝯcluſionē: ꝗ vbicūq̧ reperiunt̄ aliq̄ differētie poſitiōis vtiq̧ ibi reꝑiūt̄ iſte due cū aliis ſint eis poſteriores. ¶ Tertia concluſio. ꝙ in celo ſunt iſte due dif-

ferentie dextrum ⁊ ſiniſtrū: pbaꝶ quia vbi determinate inuenitur pncipiū motus ab vna pte ad aliaꝫ ibi debet poni dextrum ⁊ ſiniſtrum: cū de ratione dextri ſit ꝙ ab eo incipit motus naturaliter: ſed celum determinate moueꝶ ab vna pte v̀ſus aliaꝫ. ſ. ab oriente v̀ſus occidentem p meridiem: ⁊ non econuerſo: ḡ in eo debꝫ aſſignari dextrum ſcilicet in oriente ⁊ ſiniſtrum in oppoſito. ſ. in occidente. ❡ Quarta concluſio in celo ſūt omnes dicte differentie: pbaꝶ: in celo repiunꝶ dextrum ⁊ ſiniſtrum p precedentem concluſionē q̄ ſūt alijs differentijs poſteriores: ſi autē in celo repiuntur poſteriores differētie rationabile eſt ꝙ in ipſo etiam repiantꝶ priores. ſ. ante retro ſurſum ⁊ deorſum. ❡ Secundo pōt pſuaderi ex hoc ꝙ dicte differentie quodammodo inueniunꝶ in magnete: qui quidem magnes multum habet de influentia celeſti intantum ꝙ dicaꝶ in quodam tractatu de magnete: ꝙ qui faceret vnā ſpherā de magnete ⁊ eā diſponeret ſm ſuos polos ad polos mundi moueretꝶ motu diurno ſicut celum: ⁊ ex hoc bñ poſſet fieri certiſſimū horologium.

Ad ratiões: ad primam. dico ꝙ illa bñ pbat ꝙ ſecunduꝫ reſpectuꝫ ad loca elementorūꝫ in celo non eſt ſurſum neqꝫ deorſuꝫ: cū quo bene ſtat ꝙ ſm ppͥetates motus localis celi bene ſunt ibi dicte differētie: ſm ꝙ poſtea magis declarabitur. ❡ Ad ſecundaꝫ illa bene pbat ꝙ celum non habet diſtinctas ptes ſm figuras cū quo bene ſtat ꝙ hꝫ diſtinctas ptes ſecundū potentias ⁊ ppͥetates ptinentes ad motū localeꝫ celi. vnde poli habent aliam ppͥetateꝫ in motu celi: cū ſint imobiles q̄ ptes in equinoctiali circulo: que velociſſime mouenꝶ. ❡ Ad tertiaꝫ dico ꝙ vbi eſſet diuerſa figura longitudinis ad latitudinem: ibi ſm illas figuras differt ſiniſtrum vel ſurſum a dextro: et ſic de alijs differentijs: ſed in corpore ſpherico ſufficit ꝙ differant ſecundū ppͥetates ptinentes ad motum localem illius ſpherici: ⁊ ideo nego ꝙ ſemp ſurſuꝫ ⁊ deorſum debeant capi ſecundum longitudineꝫ ⁊ dextrum ⁊ ſiniſtrum ſecundum latitudineꝫ. ❡ Ad quartam. dico ꝙ licet in oriente non incipiat motus celi: tamen ibi inciperet vel incepiſſet ſi aliquando incepiſſet ⁊ non ppetuo durauiſſet: ⁊ hoc ſufficit. ❡ Ad quintā: dico ꝙ vbi eſt augmentatio ⁊ ſenſatio ibi dicte differentie bene deſeruiunt ad augmentationem ⁊ ſenſationeꝫ: ſed vbi repitꝶ ſolum motus localis dicte differētie poſſunt deſeruire ſolum ad illuꝫ: ita ꝙ illa ps dicaꝶ dextra a qua incepit vel incepiſſet motus: ⁊ illa ante p quaꝫ: ⁊ illa ſiniſtra ad quaꝫ: ⁊ ps oppoſita ante dicaꝶ retro: ⁊ tunc puncta terminātia lineaꝫ circa quam fit ille motus dicanꝶ vnū ſurſum ⁊ alterū deorſum. Per hoc idē rñdetur ad ſextam.

Quæſtio.II.

Ecūdo quæritur vtrū in celo debeant ſumi ſurſuꝫ ⁊ deorſum ſm polos: ita ꝙ vnus polorum ſit ſurſum ⁊ alter deorſum. Arguiꝶ primo ꝙ non: quia ſurſuꝫ ⁊ deorſum debent ſumi in corpe ſecundū terminos longitudinis: ſed nunc eſt ita ꝙ non eſt magis lōgitudo capiēda inter duos polos q̄ inter orientē ⁊ occidentē: ex eo ꝙ vtrobiqꝫ linee eſſent ſibi inuicē equales. ergo non magis debēt aſſignari ſurſum ⁊ deorſum ſecundum polos q̄ ſecunduꝫ orientem ⁊ occidētē. ❡ Scdo. diſtātia de polo ad polū ē latitudo: ḡ quātuꝫ ad polos nō dꝫ accipi ſurſuꝫ ⁊ deorſū: ſꝫ magis dextrū ⁊ ſiniſtrū poſtq̄ dextrū ⁊ ſiniſtrum ſunt termini latitudinis: antecedens pbaꝶ: q2 aſtrologi ⁊ Ariſtot. in ſecundo meteororum vocant longitudines climatum ſecundū pceſſum de oriente in occidentem. ſed vocāt latitudines climatū ſecundū pceſſū de polo ad poluꝫ. ❡ Tertio ſecundū Cōmentatorē ſurſum eſt ibi vbi eſt magis principium motus: ſed hoc nō eſt in aliquo polorū: ſed magis circa equinoctialeꝫ circuluꝫ. ❡ Quarto in nobis ſurſū eſt nobilior ps: quod patꝫ de capite: ideo pportionaliter ſurſū in celo debet poni ps nobilior: ſed illa nō eſt polus: imo ps nobilior celi eſt p quā mouenꝶ planete: ⁊ in qua ponunꝶ imagines ſignorum ſicut eſt zodiacus: quē Ariſt. ij. de gñatione vocat obliquum circulum: cū ſecundū illa ſigna ⁊ planetas maxime fiant aſtrologie iudicia.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera.

❡ In iſta queſtione pmo pmittende ſunt ſuppoſitiones. deinde ponende ſunt concluſiones.

Prima ſuppoſitio ſit iſta: ꝙ in celo debent imaginari tres dimenſiones: vna de polo ad aliū ſecundo ab oriente in occidentem. tertia a pūcto medij celi ad punctum ſibi oppoſitum: iſtorum ſex punctorum tales tres dimenſiones terminātium vnus vocaꝶ punctus orientis: alter punctus occidentis: ⁊ alius punctus medij celi: ⁊ alius punctus ſeu angulus terre: et aliorū duorū punctorū vnus vocaꝶ arcticus ⁊ alter antarcticus ſeu terminus motus vel axis circa quem celum reuoluiꝶ. ❡ Secunda ſuppoſitio ꝙ ptes celi circa dicta puncta exiſtentes aliā ⁊ aliam habent v̀tutē et potentiaꝫ. vnde ſol et ceteri planete aliam: ⁊ aliam habent potentiam in oriente: ⁊ aliam in occidente: et aliam in medio celi: ⁊ aliam in angulo terre: ſic ſimiꝶ aliam habent virtutem ſtelle exiſtentes circa vnum polum: ⁊ aliā exiſtētes circa aliū: quod patꝫ primo de ſole qui aliam habet v̀tutem in oriente q̄ in medio celi: ex eo igiꝶ ꝙ racemi ſiti v̀ſus orientem ſunt dulciores q̄ racemi ſiti v̀ſus meridiem: patꝫ hoc etiam de luna: que habet ſuam fortitudinem maioreꝫ ſup motum ⁊ tumeſcentiaꝫ aquarū ipa exiſtēte in puncto medij celi: vel in puncto quem vocamus angulū terre.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio: ſurſum deorſum ante retro dextrum ⁊ ſiniſtrū in celo debēt ſumi ſecundū dicta ſex puncta imaginata in celo tanq̄ termini dictarum trium dimenſionum imaginataruꝫ ibidem. Probaꝶ differētie poſitionis ſumuntur in corpe ſecundum diuerſas potentias et v̀tutes ⁊ ppͥetates diuerſarū ptiuꝫ in illo corpe: quod patet de differētijs poſitiōis in homine ⁊ in alijs animalibus: ſed dicta ſex puncta imaginata in celo diuerſas habent potentias ⁊ v̀tutes ſecundum ꝙ dixit ſuppoſitio immediate pcedēs: ḡ ⁊c. ❡ Secunda concluſio. oriens debꝫ poni dextrū in celo. pbaꝶ: q2 a dextro debet incipe motus ſicut dictuꝫ eſt in libro de motibus animaliū: modo ab oriente incipiunt aſtra et partes celi moueri ſup noſtrū hemiſperiuꝫ: ḡ etc. ❡ Tertia concluſio occidēs ſeu punctus ſiue angulus occidētis quod totū idē eſt in celo debꝫ dici ſiniſtrum. pbatur: quia punctus occidentis opponiꝶ puncto orientis: et quia ſemp dextrū opponiꝶ ſiniſtro: et cū dextrū in celo dicaꝶ oriens p pcedentem concluſioneꝫ: ſequiꝶ ꝙ ſiniſtrum in celo dicaꝶ occidens. ❡ Quarta concluſio. punctus ſiue angulus meridiei debꝫ poni ante in celo: pbaꝶ: quia motus incipiens a dextro tendit p añ

Ideo quia aſtra mouentur ab oriente ad occidentem per meridiem ſequitur ꝙ punctus meridiei debet di-ci ante. ¶ Quinta concluſio: punctus oppoſitus puncto meridiei: ſicut eſt angulus noctis debet dici retro in celo: patet ex eo ꝙ opponitur ante: modo ante ⁊ retro debent adinuicem opponi. ¶ Sexta cōcluſio. reſponſalis ad queſtionē ꝙ polorū vnus eſt ſurſum ⁊ alter deorſum: ꝓbatur: nā ſecundū dicta ſex puncta de quorum numero ſunt duo poli debent accipi differentie poſitionis in celo ꝑ primā concluſionē: ⁊ quia iſte quatuor differentie poſitionis dextrum ⁊ ſiniſtrum: ante et retro accipiuntur ſecundū quatuor puncta de illis ſex punctis ꝑ p̄cedentes ꝯcluſiones: ſequitur ꝙ ſurſum et deorſum debent ſumi ſecundum alia duo puncta: et hec ſunt poli: igitur ⁊ cetera.

Ad rationes. ad primam: bene conce do ꝙ ex nulla diſtantia in celo debet poni longitudo celi propter lineam eſſe longiorem: ſed ſecundum proportionem ad animal diſtantia de polo ad polum pōt dici longitudo: q: ꝓportionatur diſtantie q̄ eſt in animali de ſurſuꝫ ad deorſuꝫ que eſt longitudo animalis et eſt illa ꝓportio: in motu circulari hominis imaginatur axis de ſurſuꝫ ad deorſuꝫ: ⁊ ideo quia in celo vnus polorū dicitur ſurſuꝫ ⁊ alter deorſuꝫ: ideo diſtantia inter eos pōt vocari longitudo. ¶ Ad ſecundam dico ꝙ q̄-daꝫ eſt longitudo motus celi quedaꝫ eſt longitudo q̄-titatis celi: ſic ſimili modo dico de latitudine. Tunc ad ꝓpoſitum dico: ꝙ ſecunduꝫ ꝓceſſuꝫ de polo ad polum bene attenditur longitudo q̄titatis celi: cum quo ſtat ꝙ penes eundem ꝓceſſum attenditur latitudo mot⁹ celi: ſed ſecundū ꝓceſſuꝫ ab oriente in occidentem attē-ditur latitudo q̄titatis celi: cum quo ſtat ꝙ penes eū-deꝫ ꝓceſſuꝫ attenditur longitudo motus celi. Ex quo patet quomodo poſſunt concordari modi loquendi ſcilicet Ariſt. ⁊ aſtrologorum. ¶ Ad tertiam dico ꝙ licet ſecundum apparentiam in animali ſurſum magis ſit principium motus ſenſationis: quia in capite quod dicitur ſurſuꝫ apparēt maxime organa ſenſuum exteriorū requiſitoruꝫ ad motuꝫ: tamen ſecundum veritateꝫ p̄ncipale principium motus et ſenſus in animali non eſt ſurſum neq; deorſuꝫ: ſed in intermedio ſicut in corde ſicut dicit Ariſto. in libro de morte ⁊ vita: tamen illud nihil facit ad ꝓpoſituꝫ de celo: ex hoc ꝙ celuꝫ non mouetur per ſenſum. ¶ Ad vltimaꝫ pōt negari antecedēs imo cor quod eſt principium motus in homine videtur eē pars nobilior: ⁊ ideo etiaꝫ in celo dextrū vel ante videtur eē pars nobilior: dextrū quideꝫ quia ab ipſo incipit motus. Aliter poſſet dici negando conſequentiam: dicendo ꝙ non eſt ſimile q̄tuꝫ ad hoc de homine ⁊ de celo: quia differentie poſitionis in homine capiuntur ſecunduꝫ ꝙ deſeruiunt motui nutritionis augmentationis ⁊ ſenſationis: ſecunduꝫ quos non accipiuntur dicte differētie in celo: ex eo ꝙ tales motus nō reperiuntur in eo.

Quæſtio. III.

TErtio quæritur vtrū polus articus ſcilicet pol⁹ nobis appārens ſit deorſuꝫ: ⁊ alter ſcilicet antarcticus ſurſuꝫ. Et arguitur primo ꝙ neuter eorū debeat magis dici ſurſum vel deorſuꝫ q̄ alter: nam ſi ſic hoc videretur eſſe ꝓpter quaſdam v̓tutes ⁊ ꝓprietates celi repertas in vno ⁊ non in alio. ſed hoc eſt falſum: conſequentia videtur tenere ꝑ hoc: q: ſic accipiuntur ſurſuꝫ ⁊ deorſum in nobis: falſitas conſequentis tenet ex hoc ꝙ nulla videtur eē differentia q̄tū ad polos: niſi ꝙ vnus terminat axem ex vna parte: ⁊ alter ab alia: circa queꝫ voluitur celuꝫ: igitur ⁊c. ¶ Secūdo polus noſter. ſ. arcticus eſt nobilior q̄ alter polus: ergo pol⁹ noſter debet dici ſurſum. ⁊ alter deorſum: conſequētia videtur tenere ex hoc ꝙ ſemper ſurſum eſt nobilius q̄ deorſuꝫ: antecedēs ꝓbatur: primo q: terra habitabilis eſt magis ſita verſus poluꝫ arcticum: quod non videtur eē niſi ꝓpter maioreꝫ nobilitateꝫ ⁊ v̓tuteꝫ ipſius. ¶ Secundo confirmatur hoc: q: ſi non eſſet differentia niſi in ordine ad nos: cuius oppoſituꝫ nondum eſt ꝓbatum ꝑ p̄cedētia: nos deberemus dicere polum arcticum eſſe ſurſuꝫ: quia eſt eleuatus ſuper noſtrum hemiſperium: et alterum deorſuꝫ: quia eſt depreſſus ſub noſtro hemiſperio.

Oppoſitū vult Ariſtoteles in litera: & ad hoc determinandum ⁊ concedendum Commentator ponit talem imaginationem de hoīe vocato atlas vnde imaginatur deco ꝙ ſit ita magnus homo ꝙ eſt mirabile: habens caput in polo antarctico: ⁊ pedes in polo noſtro ſcilicet arctico: habens faciem ſuam v̓ſuꝫ v̓ſus parteꝫ celi nobis meridionaleꝫ: ⁊ culum v̓ſus partem oppoſitaꝫ parti meridionali: habens dextram manum in oriente ⁊ ſiniſtram in occidente: ac ſi continue cum manu dextra volueret celuꝫ circa ſe per ante v̓ſus ſiniſtrum: modo ſicut in illo hoīe caput dicitur ſurſuꝫ ⁊ pedes deorſum: ita in celo alter polus. ſ. polus antarcticus dicitur ſurſum ⁊ polus noſter dicitur deorſum: ⁊ ita proportionaliter dicatur de alijs differentijs poſitionis in celo.

De iſta quæſtione ſit prima cōcluſio non appāret ex parte motus celi quare magis vnus polorum debeat dici ſurſum ⁊ alter deorſuꝫ: probatur primo: quia non apparet quomodo illi poli differenter faciāt vel deſeruiant ad motum celi: nam ſicut vnus eſt terminus axis circa quem ſit motus: ita alter. Secūdo. nam non magis motus celi eſt ad vnum eorum q̄ ad alium. Tertio nec intelligentia mouens ſimplex ⁊ indiuiſibilis exiſtens eſt magis in vno polo q̄ in alio. ¶ Secunda concluſio. propter motum ſenſus vel nutritionis non debet dici vnus polus magis ſurſum q̄ alter: patet ex eo ꝙ tales motus non inueniuntur in celo. vnde celuꝫ nec nutritur nec ſentit: verum eſt tamen ſi conſyderemus ad motū nutritionis bene differunt ſurſum ⁊ deorſum in animalibus et plantis: quia illa pars in illis dicitur ſurſuꝫ ꝑ quaꝫ ſumitur alimētū: et pars illi oppoſita dicitur deorſum ꝑ quaꝫ eijcitur alimentū ſicut dicit Ariſt. in de morte et vita: ſed celum ſicut clarū eſt non indiget talibus partibus. Si etiam conſyderamus quantū ad motum ſenſationis: bene ſurſum et deorſum diſtinguūtur in animalibus in ordine ad illū motum: ſed non in celo: vnde in animali dicimus illā partē eē ſurſū vbi eſt maior congregatio organoruꝫ requiſitoruꝫ ad ſenſationeꝫ: ſed illaꝫ dicimus deorſuꝫ vbi minor: tales aūt partes non ſunt in celo: nec celum talibus indiget: ex eo ꝙ ſicut dictum eſt prius ipſuꝫ non ſentit. ¶ Tertia concluſio eſt iſta: ꝓpter nobilitatem partiuꝫ celi vnus polus debet dici ſurſuꝫ ⁊ alter deorſuꝫ: et hoc ſi dicte ſex differentie poſitionis diſtinguantur in celo naturaliter: probatur: naꝫ in quocūq; corpe dicte ſex differentie diſtinguuntur naturaliter: et non ſoluꝫ reſpectiue ſurſum dicitur nobilior pars ⁊ deorſum minus nobi

billis ps:ſicut p3 ĩ hoīe. ¶ Quarta ↄcluſio: pol⁹ nobis occult⁹ ſicut ē polus antarctic⁹ d3 dici ſurſū ⁊ pol⁹ arctic⁹ deorſū ↄbaꝫ: nā inter ptes quarū vna dicitur ſurſum ⁊ alia deorſum ⁊ hoc naturaliter ⁊ non reſpectiue ſolum nobilior pars debet dici ſurſum ꝑ pcedente3 cõcluſione3: ſed circa polu3 nobis occultum eſt nobilior pars celi ꝙ circa polum nobis manifeſtu3: dicitur em̄ ab aliquibus aſtrologis ꝙ ibi ſunt nobiliores ſtelle ꝙ hic circa polum nobis apparentem: ⁊ maiores in magnitudine ⁊ influentia: ⁊ illud intelligendum eſt de polis primi argumenti.

Ad ratiões: Ad primam nego ꝙ non ſit alia differentia inter polos ꝙ ꝙ vnus terminat axem mundi ab vna pte ⁊ alter ab alia: imo eſt alia ſcḋm q̇d iam dicebat. ¶ Ad ſecundā terra habitabilis magis declinat ad polū arcticu3: admitto: ⁊ quando dicebaꝫ: ſed terra habitabilis oȝ eſſe v̉ſa verſus nobiliore3 pte3 celi: breuiter dico ꝙ in celo totali duo ſunt conſyderanda: ſcilicet orbes planetaru3: ⁊ primum mobile. Ulterius dico ꝙ aliter eſt ſurſum ⁊ deorſum aſſignandum quantum ad orbes planetaru3: ⁊ aliter quantu3 ad primu3 mobile: ſecundum ꝙ diffuſius declarabo in ſequenti queſtione. modo dico ꝙ non oportet terram habitabilem eſſe v̉ſa3 v̉ſus nobiliore3 pte3 primi mobilis: ſed ſufficit ipſa3 eſſe verſa3 verſus nobiliorem pte3 orbiu3 planetarum. ¶ Ad tertiam dico ꝙ bene veru3 eſt ſecundu3 vulgares loquendo ⁊ ad nos conſyderando ꝙ polus arcticus diceret ſurſum: ⁊ antarctic⁹ deorſu3: nihilominus conſyderando dictas differentias quantu3 ad nobilitatem partiu3 dicendum eſt cõtrario. Et ſic eſt finis.

Quæſtio. IIII.

Q Varto quæritur vtrū dicte differentie poſitionis reperiāt in celo ex natura rei: vel ſolū in habitudine ad nos. ⁊ arguit primo ꝙ non: quia celū eſt ſphericu3: ideo ex natura celi vna ps non debet dici magis ſurſum ꝙ alia: nec magis dextra ꝙ alia. ¶ Secundo. nam ſi ſic cum oriens dicat dextru3: ⁊ occidens ſiniſtrū: vbiꝗ in celo eēt dextru3 ⁊ ſimiliter ſiniſtrum: quia vbiꝗ eſt oriens reſpectu aliquorū: ⁊ ſilr vbiꝗ eſt occidens reſpectu aliquorū: vbi em̄ nobis eſt oriens ibi alijs eſt occidens: quando em̄ ſol nobis orit aliquibus alijs ſol occidit. ¶ Tertio. q̇a celum continue mouet: ꝗ ſi illa ps que eſt ĩ oriēte nūc eſt dextra: q̄ ipſa poſt erit in occidente ipſa erit ſiniſtra: ⁊ ita poteſt argui de ante ⁊ retro: ¶ Quarto. primum oriens terre habitabilis ⁊ vltimum occidens eiuſdem nō opponunt diametraliter: imo ſunt loca valde ꝓpinqua vt dicit Cõmentator in fine huius ſecundi: ꝗ non ſunt extrema latitudinis celi: quod tñ deberet eē ſi vna eſſet dextra ⁊ alia ſiniſtra: ex eo ꝙ in corpore puta in homīe vbi ex natura illius corporis inueniuntur dextrū ⁊ ſiniſtru3 ipſa ſunt extrema latitudinis illius corporis.

Oppoſitum arguitur: quia niſi in cælo dicte differentie diſtinguerentur ex natura rei: non eſſet ratio quare celum magis moueretur ad vnā partem ꝙ ad alia3: de hoc enim non deberet dari ratio ex pte terre vel ex parte noſtra: q̄ celū non ordinat nec regitur per iſta inferiora: ſed magis econuerſo. nec appareret ꝙ aliunde de hoc poſſit reddi ratio: niſi per diſtinctionem dextri ⁊ ſiniſtri. vnde per hoc ⁊ non per aliud reddit Ariſtoteles de hoc rationē. ¶ Secundo in inanimatis non ſunt diſtincte huiuſmodi differentie ex natura rei ꝑ hoc ꝙ ex ſe non mouent plus ex vna parte ꝙ ex alia. vnde ꝙ lapis moueatur vertendo vnam partem ſurſu3 ⁊ alia3 deorſum: nō ineſt ſibi ex natura ſua: ſed accidentaliter: ꝗ ꝑ oppoſitū dicte differentie vident eſſe in celo diſtincte ex natura celi: q̄ celu3 mouetur: ⁊ non ex omī parte ſimiliter: immo ad vna3 partē ⁊ non ad aliam. ¶ Tertio in magnete ſunt realiter vł naturaliter dicte differentie poſitionis: ⁊ apparet in ea dictarū differentiarū diſtinctio in ordine ad celum: ita ꝙ vna pars corrñdet vni polo: ⁊ altera alteri: ⁊ tamen conſtat ꝙ magnes non habet talē diſtinctionem niſi a celo: ꝗ principalius ſunt diſtincte dicte differentie in celo: ꝙ in magnete: ⁊ ꝑ conſequens naturaliter. ¶ In iſta q̄ſtione primo volo recitare tres opiniões de q̄ſito. ¶ Secundo volo tertia3 illarū opinionum declarare. quia ipſam ceteris credo eē veriorem.

Qnantum ad primum eſt vna opinio que dicit dictas differentias poſitionis in celo non diſtingui niſi in ordine ad nos: ⁊ non ex natura celi: ⁊ illa habet pro ſe aliquas rationes de rationibus poſitis ante oppoſitū. Huius opinionis iprobatio ⁊ rōnū ſuarū ſolutio patebit ĩ declaratiōe tertie opiniōis. ⁊ in ſoluendo rationes principales. ¶ Secunda opinio dicit ꝙ dicte differentie diſtinguuntur in celo ex natura celi: non tamen ex natura celi moti: ſed ex natura vnius celi: ſeu orbis celeſtis quieſcentis. ⁊ imaginat iſta opinio ꝙ vltra omnes celos ſit vnum celum quieſcens: ⁊ ꝙ in illo celo ſint ptes diuerſarum naturaru3 ⁊ diuerſarum influentiaru3 quarum partiū vna dicit ſurſum ⁊ alia deorſum: ſurſum quide3 dicit illa ſub qua eſt polus nobis occultus: deorſum aute3 illa ſub qua eſt polus noſter: dextra autē dicit eſſe illa pars ſub qua ſunt partes celi moti quando oriunt habitantibus directe ſub equinoctiali: vbi dicit ſecundum aliquos aſtrologos eſſe ſita vna ciuitas que vocat Arym: pars autē illi oppoſita diceretur occidens: pars aūt illa dicit ante que directe eſt ſup orizontem habitantium in dicta ciuitate arym: ps autem illi oppoſita dicit retro. De hoc aūt poſtea loco ſuo faciam vnā queſtionē ſcilicet vtrū ſit ponendū aliquod celum quieſcens. ¶ Tertia opinio diſtinguit dictas differentias in celo ex diuerſa influentia intelligentie mouentis in vnam partem et in aliam.

Quantum ad ſecundum pro declaratiõe huius tertie opiniõis: ſciendū eſt ꝙ differētia eſt inter verum oriens ⁊ non verum. vnde oriens nō verū diuerſificatur ſecundū diuerſitatem orizontiū: ⁊ ita occidens ſimiliter. ſed oriens verū dicit oriens quantu3 ad orizontem habitantium ſub equinoctiali in ciuitate arym: ⁊ occidens pars ei oppoſita: ⁊ in illo oriente Atlas maginatur habere manum dextram ⁊ in occidente manu3 ſiniſtram: cu3 imaginatur habere caput v̉ſus polum antarcticu3 ⁊ pedes v̉ſus polum arcticū et faciē v̉ſus hemiſperiū quod eſt ſup orizontem dicte ciuitatis arym. ¶ Et ſciendum eſt ꝙ poſito ꝙ non eſſet ibi illa ciuitas nec aliqua habitatio nec talis hō atlas imaginaret ſic ſe habere ſicut dictum eſt: adhuc non minus illa pars celi dicta diceret oriens verum ⁊ dextra pars celi: ⁊ pars ei oppoſita diceret occidens ⁊ ſiniſtra ps celi: ꝓpter hoc ꝙ ex illa parte intelligentia maiorē cauſat influentiam. Unde imaginandum eſt quantum ad hoc de intelligentia ad celum ſicut de

anima intellectiua ad corpus. vnde licȝ aīa intellectiua ſit tota in toto ⁊ tota ī qualibet parte corpis: tamē maiorem cauſat influentiaȝ in vna parte corpis ꝙ̄ in alia: ſic ꝓportionaliter imaginanduȝ eſt de intelligentia ad celum: ita ꝙ pars celi in quam intelligētia cauſat maiorem influentiam dicitur ps dextra: ⁊ ideo qꝛ maioreȝ cauſat influentiā in partē illā a qua celū incipit moueri vel incepiſſet ſicut eſt pars oriens alia talis pars dicitur dextra ⁊ ei oppoſita ſiniſtra. ❡ Secūdo ſciendum eſt ꝙ orbes planetarū mouentur contra motū primi mobilis ſicut dicunt aſtrologi: ⁊ verum eſt ⁊ ideo in orbibus planetarū aliter oportet aſſignare dextrum ⁊ ſiniſtrum: ſimiliter ⁊ alias differentias poſitiōis ꝙ̄ ī pmo mobili. Vñ in orbibus planetarū debȝ aſſignari dextruȝ verſus occidens ⁊ ſiniſtrū ꝗ̄ primi mobilis: Et occidens orbiū planetarū ſeu ſiniſtra ps eoꝝ dȝ aſſignari verſus dextram ptē ⁊ oriens alē primi mobilis. Et ꝓportionaliter dicaꝶ de alijs differentijs poſitionis in ipſis: recte ac ſi eſſent duo tales Atlātes ſeu hoīes: quorum vnus haberet caput verſus vnuȝ polū mundi: ⁊ alter ꝟſus partem bene ꝓpe: puta verſus polum zodiaci haberet pedes: ⁊ verſus quam partē vn⁹ haberet manum dextram alter haberet manū ſiniſtrā ita ꝙ ſicut motor primi mobilis influit aliter in partē dextram ſui orbis ⁊ aliter in ſiniſtraȝ: ita etiam motor orbis planete influit aliter in ptē dextraȝ ſui orbis et aliter in ſiniſtram. ❡ Ex his reſpondeatur ad queſtioneȝ iuxta tertiam opinioneȝ: ꝙ in celo diſtinguunꝶ ex natura rei dicte differentie poſitionis ⁊ non ſolū in habitudine ad nos: ⁊ ꝓ hoc adducantur rationes quib⁹ arguebatur poſt oppoſitum.

Et reſpondeatur ad alias rationes ꝓbantes oppoſituȝ. ❡ Ad primam: celum eſt ſphericū ⁊c. negatur conſequentia: nam poſito ꝙ homo fieret ſpherice figure adhuc vna ps hominis diceretꝶ dextra ⁊ alia ſiniſtra: alia ſurſum alia deorſum: alia ante alia retro: propter diuerſas virtutes ⁊ potētias adhuc exiſtentes in diuerſis ptibus hominis: licet nō pp diuerſas figuras. ❡ Ad ſecundam. negaꝶ conſequentia: ad ꝓbationem dico ꝙ non quodcūqꝫ oriens dicitꝶ dextra ps celi: nec quodcunqꝫ occidens dicitꝶ ſiniſtra ps celi: ſed oriens verū duntaxat dextra pars celi dicitꝶ: quod accipiendum eſt ad ciuitateȝ arym: ⁊ ps ei oppoſita dicitꝶ occidēs. ❡ Ad tertiā illa bñ ꝓbat ꝙ ps celi ꝗ̄ mō eſt dextra aliquando erit ſiniſtra.: ⁊ ideo non eadē ps celi ſecūduȝ numeruȝ manet dextra vel ſiniſtra: ſed bene ſecundum equiualentiam. ❡ Ad quartā: illa bene probat ꝙ oriens ⁊ occidens non veruȝ nō ſunt dextra ps ⁊ ſiniſtra pars celi: cum hoc tamē ſtat ꝙ bñ oriens et occidens verum accepta ad ciuitateȝ arym ſunt dextra ⁊ ſiniſtra pars celi: ⁊ hoc quantum eſt ex parte diuerſe influētie primi motoris in illas partes.

Quæſtio. V.

NVnc ſequitur tractare de figura celi: de qua formetꝶ vnica queſtio. ſ. vtrum celuȝ ſit ſpherice figure. arguitur pmo ꝙ non: quia celum eſt orbiculare. ergo non eſt ſphericum cōſequentia tenet: nam differunt orbiculare ⁊ ſphericū: orbicula enim dicitur corpus concauuȝ ſphericum autem dicitꝶ corpus ſolidum antecedens patet de ſe. ❡ Secundo figura ſpherica eſt omnium figuraruȝ iſoperimetrarū minima: ergo celuȝ non eſt ſpherice figure: conſequentia patet pro tanto qꝛ celum cuȝ ſit maxime capacitatis ſibi non competit figura minima: ꝙ autē ſit maxime capacitatis ptȝ: quia omnia corpa totius vniuerſi preter ipſum includit: antecedens patet ꝑ archimenidem in libro de iſoperimetris.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera: quod probat pluribus rationibus: que videbūtur ponendo concluſiones.

Pro quæſtione primo notandū eſt ꝙ queſtio poteſt intelligi de figura celi vltimi quoad ſupficiem ei⁹ conuexam: vel de figura totalis celi quātum ad ſupficiem eius concauam: vel de figuris orbiū intermediorū inter orbem ſupmū ⁊ infimū quantum ad eorū ſupficies concauas ⁊ conuexas.

Tūc ſit prima concluſio. non eſt demonſtrabile celum vltimuȝ quantum ad eius ſupficiē conuexaȝ eſſe ſpherice figure: patet: nā poſito ꝙ quātū ad dictam ſupficiem eſſet figure oualis ⁊ colūnaris non ꝓpter hoc ſequeretꝶ aliquid contra principia naturalia. ❡ Secunda concluſio. bene eſt demonſtrabile celū vltimuȝ non eſſe figure angularis poſito ꝙ moueatur. patet: nam ſi ſic tunc tali aliquo angulo moto extra ſpatium imaginatuȝ quod occurreret relinqueretur vacuum: quod eſt contra principia naturalia. ❡ Tertia concluſio nec eſt demonſtrabile celum quātum ad eius ſupficiem concauā infimā non eſſe angularis figure: patet hoc: quia ad motū talis anguli aliud corpus ſicut ignis ſuccederet ⁊ repleret locū quē prius repleuit ille angulus: ⁊ ſic non oporteret ponere vacuum. ❡ Quarta concluſio: neceſſarium eſt ſecūdum principia naturalia orbes intermedios inter ſupremum ⁊ infimum eſſe ſphericos tam quantuȝ ad ſupficies concauas ꝙ̄ quantū ad ſupficies ꝯuexas: hoc ꝓbatur ſupponendo primo ꝙ orbes intermedij moueantur ſup alijs polis motu ꝓprio ꝙ̄ primum mobile: ſicut ſuper polis zodiaci. ❡ Secundo ſupponitꝶ. ꝙ celū non eſt frangibile: nec condenſabile: nec rarefactibile. Tertio ſupponitꝶ: ꝙ dimenſionum penetratio non eſt poſſibilis. ❡ Iſtis ſuppoſitis patet concluſio: naȝ ſi orbes intermedij eſſent alterius figure quo ad eorū ſupficies concauas vel conuexas: tunc ex quo mouentur ſuper alijs polis ꝙ̄ primum mobile ſicut dixit pma ſuppoſitio: oporteret vel ꝙ celum eſſet frangibile: vel condenſabile: vel rarefactibile: cuius oppoſituȝ dicit ſecunda ſuppoſitio: vel oporteret fieri penetrationem dimenſionuȝ: cuius oppoſitum dicit tertia ſuppoſitio: vel oporteret eſſe vacuuȝ inter orbes intermedios: qđ etiam ſuppono eſſe falſuȝ. ❡ Quinta concluſio. ratiōnabilius eſt ponere celum quoad omnem eius ſupficiem tam concauam quā conuexam eē ſpherice figure ꝙ̄ alicuius alterius: ꝓbatur. Primo celum eſt corp⁹ ſimpliciſſimuȝ ſicut patet ex prius dictis: ꝗ ſibi debetꝶ figura ſpherica que eſt figura ſimpliciſſima: quod ptȝ ex eo ꝙ ipſa eſt vna linea vel ſupficie contenta: alie autem pluribus continentur: ſicut ſunt figure triāgulares ⁊ quadrangulares ⁊c. ❡ Secundo, celum cum ſit corpus pfectiſſimum rationabile eſt ꝙ ſibi tribuatur figura pfectiſſima: ſed talis eſt figura ſpherica: quod patet ex eo ꝙ linee circumferentiali vel ſupficiali continenti circulum non poteſt fieri additio: nec ſupficiei circumferentiali continenti ſpheram vel orbem: lineis

autē vel ſupficiebus alijs bene poteſt fieri additio:ꝑfectuꝫ autem dicitur cui non poteſt fieri additio:ꝗ ⁊c. ¶ Tertio.celo debetur talis figura que eſt aptiſſima ad motum:cum motus celi ſit velociſſimus:talis aūt eſt figura ſpherica:vnde aptioꝛ eſt vnus globus ſphericus ad hoc ꝙ voluatur ſuper terrā:ꝙ ſit vnum corpus cubicum. ¶ Quarto.celum continet omnia:ergo rōnabile eſt ꝙ habeat figuraꝫ capaciſſimā:talis autē eſt figura ſpherica:vñ demonſtratū eſt ab archimenide i libro de iſoperimetris figuram ſphericā oīm figurarū ſibi iſoperimetrarū eſſe capaciſſimaꝫ. Unde figure iſoperimetre ſupficiales dicunē quarū linee vnius quibus continetur ſimul iuncte lineis alterius coniūctis quibus alia cōtinet ſūt equales:vbi gratia:ſicut ſi eēnt tres figure.ſ.circulus:triangulꝰ:q̄drat̄ꝰ: ſic ſe habētes ꝙ circunferētia circuli in rectū ꝓtenſa eſſet equalis lineis trianguli ſiſſīctis ⁊ poſitis vna añ aliaꝫ:⁊ ſilr lineis quadrati:tūc dicte tres ſupficies dicerenē iſoperimetre. Propoꝛtionaliter dicaē de figuris iſoperimetris ꝑ in ſolidis. ¶ Quinto coꝛpori elōgatiſſimo a coꝛruptiōe ⁊ leſione debeē figura q̄ eſt magis ſaluatiua figurati:ſꝫ hec eſt figura ſpherica:quia in tali figura partes adinuicē magis vicinanē:vicinitas aūt ptiuꝫ in toto eſt ꝑꝑ mutuas īfluētias earū. ¶ Deīn ꝓbaē ſpecialiter ꝙ celū eſt ſphericū quantuꝫ ad ſupficiem eius concauam:nā omnia inſtrumenta quibꝰ certificanē celeſtia ſunt ſpherica:vel ad naturaꝫ ſphere reducta:qd videē eē ſignū celum eē ſpherice figure quantum ad dictam ſupficiem. ¶ Secundo. ꝓbaē ꝙ celuꝫ quantuꝫ ad eius concauum non eſt figure ad modū quadrati ſeu quadranguli vel trianguli:nam ſi ſic tunc ſtelle quando eſſent in oriente ⁊ in occidente magis longe diſtarent a nobis q̄ quādo eſſent in meridie quia tunc eēnt ſupꝛa capita noſtra:ſed hoc videē falſuꝫ:quia tunc apparerent minoꝛes in oꝛiente vel i occidente q̄ in medio celi:hoc tamen eſt falſum:quia ſol appet maioꝛ in oꝛiente q̄ in medio celi. ¶ Sed tūc aliquis diceret:ergo videtur ꝙ quando ſol eſt in meridie ſit a nobis remotioꝛ q̄ quādo eſt in oꝛiente vel in occidēte:⁊ tñ hoc eſt falſuꝫ:ſuppoſito ꝙ terra ſit in medio celi ⁊ vlterius ſuppoſito ꝙ celum ſit ſphericū. ¶ Reſpondeē ꝙ cauſa eius ꝙ ſol appet nobis maioꝛ in oꝛiēte vel in occidente non eſt maioꝛ ꝓpinquitas ſolis ad nos:ſed hoc eſt ꝑꝑ aliam cauſam.ſ.qꝛ quando ſol eſt i oꝛiente tunc inter nos ⁊ ſolē ſunt poſiti quidam vapores ꝑ quos videē ſol ꝑ rarefractioneꝫ radioꝛū:propter quaꝫ tunc appet maioꝛ:ſicut denarius in aqua poſitꝰ appet maioꝛ q̄ extra:ꝓpter defectum aūt talis refractionis radioꝛū ſole exiſtente iā meridie non appet nobis ipſe ſol tante quantitatis.

Ad rationes: Ad primam.cælū eſt orbicularis figure ⁊c.negatur ꝯñtia: quia ſolemus vti iſtis terminis:ſphera oꝛbis: ꝓ eodem: ſed hoc eſt large accipiendo dictos terminos:nihilominus accipiēdo ipſos ſecundū ſignificationes ꝓprias ipſoꝝ habēt diuerſas deſcriptiones exprimētes quid nominis:et ideo qñ ſic accipiunē eēt dicendū ꝙ celū non eſſet ſphericum ſed oꝛbiculare. ¶ Ad ſecundam.dico ꝙ figura ſpherica inter figuras omnes ſibi iſoperimetras eſt minima quantum ad loci occupationem: cuꝫ hoc tamen ſtat ꝙ inter eaſdem eſt maxima quantū ad interioꝛem capacitateꝫ ⁊ ideo expedientius ⁊ commodiꝰ eſt celum eſſe ſpherice figure q̄ alicuius alterius.

Quæſtio.VI.

VLterius quærendum eſt circa partes maioꝛes ipſius celi:ſicut ſunt ſphere ſeu oꝛbes celeſtes:⁊ quantum ad hoc volo querere duo: Primo de numero ſpherarū vtrum ſint octo vel noueꝫ vel plures vel paucioꝛes. Secūdo vtrū ad ſaluanduꝫ illa que appent ex motibꝰ planetarum opoꝛteat ponere eccentricos ⁊ epiciclos.

Quantum ad primum arguitur prio ꝙ non ſint plures oꝛbes celeſtes ſeu ſphere:nam ſi ſic vel illi eſſent continui vel contigui:non poteſt dici ꝙ continui:nā tunc omnes mouerentur vno motu ſimplici:quod tamen eſt falſum ſequela pꝫ ex eo ꝙ continuorū adinuicem vnus eſt motus. Nec pōt dici ꝙ ſūt inuicem contigui:ꝓbaē ſic.quoꝝ vltima ſunt vnum non ſunt adinuicē ꝯtigua:ſed ꝯtinua:ſed ſic eſt de oꝛbibus ſupcęleſtibus ſibi inuicē immediatis. Nā capiāē oꝛbis lune ⁊ oꝛbis mercurij qui ponunē adinuiceꝫ immediati:⁊ arguaē ſic:ſupficies cōuexa oꝛbis lune ⁊ cōcaua oꝛbis mercurij ſūt vna ſupficies:ꝗ illi duo oꝛbes ſunt adinuicē continui ⁊ non contigui:añs ꝓbatur pͥmo:quia dicte ambe ſupcies equaliter diſtant a cētro mundi. ¶ Secundo.quia dicte ſupficies ſunt ſibi inuicē equales:ergo ſunt vna ſupficies:antecedens ꝓbaē quia ſe habent ſicut locatum ⁊ locus:ſed illa ſibi inuicē ſūt equalia:quarto phyſicoꝝ.conſequētia ꝓbatur quia ſi dicte ſupficies ſint ſibi inuicē eq̄les:⁊ ſunt due tunc ſequitur ꝙ eſt poſſibile circa ideꝫ centrū eē duos circulos vel duos oꝛbes ſibi inuicem equales:quod ē contra tertium geometrie. Propoꝛtionaliter poteſt argui de quibuſcunqꝫ alijs oꝛbibus ſibi inuiceꝫ immediatis. ¶ Secundo ad pꝛincipale.nō ſūt plures ſphere ignis:nec etiā ſunt plures ſphere aeris ⁊c.ergo nec videnē eſſe plures ſphere celeſtes:ꝯñtia videē tenere ꝑ ſimile:⁊ ꝓbatur etiā ꝯñs ratiōe alia:nam ſi eēnt plures ſphere celeſtes cum omniū ſit vnus motus.ſ.motus circularis:ſequereē ꝙ vnus motus ſimplex naturalis eſſet plurium coꝛpoꝝ ſimplicium:cuius oppoſitum dictum eſt pꝛimo huius. ¶ Tertio ꝓbatur ꝙ ſaltem non ſit ponenda nona ſphera:ſeu nonus oꝛbis celeſtis:pͥmo Cōmentatoꝛis auctoꝛitate:q̄ nō ponit niſi octo:⁊ ꝓbaē hoc ratione:nā videē ꝙ fruſtra ponereē nona ſphera ꝓpter hoc ꝙ ſi ponereē non influeret aliq̄d in iſtis inferioꝛibꝰ:ꝑꝑ hoc ꝙ oꝛbis oēm influētiaꝫ quā hꝫ:habet ratione ſtelle vel ſtellarū exiſtentiū in ipſo:modo in nona ſphera non ponitē aliqua ſtella nā omnes ſtelle fixe ponunē in octaua ſpera:alie autem q̄ dicuntur ſtelle erratice ſeu planete ponūē in alijs ſeptē ſpheris. ¶ Quarto. ꝓbaē ꝙ ſint plures q̄ nouē.nam clarum eſt ꝙ plures ſunt ſtelle q̄ nouē:mō q̄libet ſtella eſt vna ſphera celeſtis:quia eſt coꝛpus celeſte rotundum ſolidum in cuius medio eſt punctus a q̄ omnes linee ducibiles ad circunferētiaꝫ ſunt equales. ¶ Confirmatur ꝙ plures ſint oꝛbes celeſtes q̄ nouē.nā pro ſolo motu ſolis aſſignanē tres oꝛbes:vnus q̄deꝫ.ſ.inferioꝛ concentricus mūdo quo ad concauum ⁊ eccentricus quo ad conuexum:ſecundus qui vocatur deferēs eccentricus mundo tam quo ad concauū q̄ quo ad conuexuꝫ tertius aūt q̄ ē eccentricus mūdo quo ad concauum ⁊ concentricus quo ad conuexuꝫ:⁊ ita pro quolibet alio planetaruꝫ opoꝛtet aſſignare plures oꝛbes propter quod videntur eſſe plures q̄ noueꝫ oꝛbes ſeu ſphere celeſtes.

ſpheraꝫ moueri pluribus motibus. ſꝫ ipſi dicūt ꝙ hoc eſt a pluribus intelligentijs eidē orbi appropriatis: q̄rū vna mouet octauā ſpherā ab oriēte in occidentem: ⁊ alia ab occidente in oriētē eo mō quo dictū eſt. ¶ Sꝫ breuiter illud nō valet: nā vni orbi nō ſunt plures intelligentie appropriate: aliter enī vnū corpus ſimplex moueretur naturaliter ⁊ eq̄ primo pluribus motibus ſimplicibus cuius oppoſitū oſtenſū eſt in primo huiꝰ. etiā hoc eſt contra Ariſtot. duodecimo metaphyſice. ꝙ eidem orbi ſunt appropriate plures intelligentie. ¶ Aliter poteſt ſuſtineri ꝙ non eēnt niſi octo orbes: ⁊ ꝙ octaua ſphera non moueret pluribꝰ motibus: ſed ꝙ ipſa appēt moueri pluribꝰ motibus eſt ex eo ꝙ terra mouet ab occidēte in oriente: ⁊ ꝑ vnū aliū motū terre poſſit ſaluare apparētia motus acceſſus ⁊ receſſus octaue ſphere quē inuenit thebit. ¶ Sed iſtud nō videt eſſe omnino tutum: q̄a nō appet prima facie quid terrā ſic moueret: nihilominꝰ forte quiniteret in defēſionē huiꝰ opinionis poſſet excogitare faciliter modū hoc euadendi ⁊ plura alia dictaꝫ opinionem multum colorantia. ¶ Aliter adhuc opinionē nō ponētē niſi octo ſpheras poteſt q̄s ſic defendere adhuc ſuſtinēdo ipam octauā ſpheraꝫ moueri pluribꝰ motibꝰ: ⁊ dicere ꝙ octaua ſphera mouet ab intelligentia ſibi appropriata ab occidēte in oriētē ſup polis zodiaci: ſed ꝙ moueat ab oriente in occidentē cū alijs orbibꝰ planetaꝝ hoc ꝯuenit nō ab intelligētia ſibi appropriata: ſed hoc ꝯuenit a primo motore appropriato toti aggregato ex oībus orbibus celeſtibus. Et tunc iuxta hoc diceret ꝙ ꝑ primū mobile nō deberet intelligi vna ſphera ſpecialis ſed totum aggregatū ex omnibus ſpheris: ⁊ ꝙ illud aggregatū ex omnibus ſpheris mouet vnico motu et ſimplici ⁊ regulari ab oriēte in occidentē a primo motore. ¶ Iſta opinio nō habet aliquid contra ſe niſi ſolū hoc ꝙ non bene pōt ſaluare motū acceſſus ⁊ receſſus octaue ſphere: quē inuenit thebit. ¶ Alia eſt opinio quā inter ceteras magis approbo: ꝙ decē ſunt orbes: ⁊ non plures: ꝓbat: quia ꝑ tot poſſumus ſaluare illa q̄ appent quātū ad motū celi. vn̄ imaginandū eſt ꝙ decimus mouetur vnico motu ⁊ ſimplici ab oriente in occidentē: ⁊ vocat primū mobile: quo motu oēs orbes inferiores mouet ſecum. ſecundus aūt mouet motu ꝓportionali motu qualē dicimꝰ eē motū acceſſus ⁊ receſſus: et ꝯſimilē producit in octaua ſphera. Et octaua ſphera mouet motu ꝓprio ab occidente in orientē ꝑ meridiē ſup polis zodiaci in centuꝫ annis gradu vno: ⁊ conſimilē ꝓducit in orbibus planetaꝝ. Deinde quilibet planetarū mouetur motu ꝓprio ab occidente in oriētē ꝑ meridieꝫ: licet nō omēs ſup eiſdeꝫ polis: ⁊ etiā nō omnes equali velocitate ꝙ nō omnes moueantur ſup eiſdē polis quantū ad motum eis ꝓpriuꝫ patet: ex eo ꝙ ſol nunq̄ exit eclipticaꝫ ⁊ ꝓpter hoc non dicit habere motuꝫ latitudinis: Alij autem planete exeūt eclipticam: in tantaꝫ ꝙ veſtigia que imaginantur deſcribi ab alijs planetis in eorum motu interſecant veſtigium quod imaginatur deſcribi a ſole: quod non eſſet ſi omnium planetarum orbes mouerentur ſup eiſdeꝫ polis ab occidente in orientem.

Ad rationes. ad primam vel eſſent cōtinui ⁊c. ſolutio huius argumēti videatur ī primo huius. ¶ Ad ſecundam rationem: non ſunt plures ſphere ignis ⁊c. negatur conſequentia: nec eſt ſimile de vno ⁊ de alio: ⁊ quando dicebatur vnus motus ſimplex ſecundum ſpeciem: negatur conſequentia: quia motus primus circularis ineſt primo mobili naturaliter: alijs autem ratione primi mobilis. ¶ Ad tertiam dico quod Commentator fuit illius opinionis: ⁊ ideo tranſeat cū alijs: ſed quando dicebat ꝙ fruſtra ponit nona ſphera: negatur: ⁊ cā ꝓꝑ quā ponit dicta eſt in q̄ſtione. ¶ Ad quartaꝫ. illa bene probat ꝙ plures ſunt ſphere celeſtes q̄ nouem vel decem: accipiendo ſpheram primo vel ſecundo modo: ſed non ꝓbat ꝙ ſint plures accipiendo ſpheraꝫ vltimo modo. ¶ Ad confirmationem reſpondeatur conſimili modo

Quæſtio. VII.

SEcundum propoſitorum erat vtrum ad ſaluanduꝫ illa que appent ex motibus planetarum oportet ponere orbes eccentricos ⁊ epiciclos. Et arguitur ꝙ non primo. contra eccentricos: nam ſi ſic ſequeret ꝙ nullum graue ſimplex poſſet moueri naturaliter: conſequens eſt falſum: ⁊ contra ea q̄ dicta ſunt in primo huius: ꝯñtia pꝫ: q̄a ſi ponerent eccētrici eēnt plura cētra vl' media ad q̄ grauia mouerēt: ⁊ ſic cū non poſſint moueri vt quieſcant in vtroq; medio naturaliter: ad neutrū mouebunt naturaliter: quia finis motꝰ naturalis eſt quies in termino ad quē. ¶ Secūdo ſi ſic: ſequeret ꝙ terra non eēt in medio mūdi conſequens eſt falſuꝫ: ꝓbatur conſequētia: q̄a terra non eſt in medio ſphere ſolis ex quo orbis ſolis eēt eccētricus mundo: ⁊ eadem ratione non eſſet in medio orbiū aliorum planetarum: cū etiam ponant eccentrici mundo: ⁊ ꝑ conſequens terra non erit in medio totius ex his aggregati. ¶ Tertio. ſi ſic tunc in celo oporteret ponere condēſationē ⁊ rarefactionē vel vacuū: q̄dlibet illoꝝ eſt falſuꝫ: ꝓbat conſequētia: q: ſi ponantur eccentrici: ad quoꝝ motum mouent corpora planetarum: oportet, dū aux venit ad locuꝫ vbi prius erat oppoſituꝫ augis: relinquere vacuū in loco vbi priꝰ fuit aux: vl' fieri rarefactionē ſphere ſuperioris ꝓreplēdo illud vacuum et ex alia pte quando aux venit in locū vbi prius erat oppoſitū augis: oꝫ fieri condēſationē ipius augis vl' alterius orbis ſuperioris: vel fieri penetrationeꝫ quoꝝ quodlibet eſt incōueniēs. ¶ Quarto ſi ponerent eccentrici: ſequeret ꝙ motus planetarū non eēnt motꝰ ſimplices: quod eſt falſum: ꝓbatur cōſequentia: quia qñ planete mouerent verſus augem recederent a centro mundi: ⁊ quando ponerētur ad oppoſitum augis accederent ad centrum mundi: ⁊ ſic motus eoꝝ videretur eē compoſitus ex circuitione ⁊ motu recto cū a cētro mundi elongari ſit aſcēdere: ⁊ cētro mundi appropinq̄re ſit deſcendere: aſcenſus aūt ⁊ deſcenſus ſūt motus recti. ¶ Quinto. arguit contra epiciclos. luna non hꝫ epicicluꝫ: ergo nec alij planete: ꝯſequētia tenet: nā tātū vel magis luna indiget epiciclo ad ſaluādū appentia in ſuis motibꝰ: quantū aliquis alioꝝ planetarum antecedēs ꝓbatur: q: ſi luna haberet epiciclū ⁊ moueret ad motuꝫ epicicli ſequeret ꝙ illa imago ſeu ille vir habens pondus ſpinarū in dorſo deberet aliquādo apparere euerſus: ſic ꝙ aliquando pedes eēnt ſurſum ⁊ caput deorſum: ſed hoc eſt falſum. ¶ Ad iſtam rationeꝫ q̄daꝫ dicunt negando conſequētiaꝫ: nā dicūt ꝙ corpꝰ lune non ſolū mouetur ad motū deferētis ⁊ epicicli: ſꝫ ipſa mouet in epiciclo ſecundū ſe ꝯ motum epicicli: ſic ꝓportionaliter ꝙ quando epiciclꝰ facit vnaꝫ circuitionē ad oppoſitū circa cētrum ſuū ꝓpriuꝫ: tūc luna ēt facit vnā circuitionē ad oppoſitū circa cētrū ſuū ꝓpriuꝫ: ⁊ ꝑ hoc pōt ſaluari ꝙ illa imago ſemper appet conſimili modo: ⁊ nunq̄ euerſa. Hoc non valet: q: alie ſtelle nō

mouentur motibus proprijs circa centra ſua ꝓpria: ergo nec luna: conſequentia tenet: nã ꝯſilis videt̃ eſſe ratio hic ⁊ ibi: antecedens probatur: naꝫ talis motus ſtellarum videretur eſſe fruſtra: cum propter taleꝫ motũ nõ diuerſimode influerent in iſta inferiora: ⁊ cũ mot⁹ ſuperior non fiat niſi propter diuerſaꝫ influentiã in iſta inferiora. vnde cũ ſtella ſit eiuſdeꝫ nature per totum: ꝯſimiliter influit in iſta inferiora ſecũdam vnam ſuaꝫ ptẽ ſicut ſecunduꝫ aliam. ¶ Ultimo arguit̃ contra ecẽtricos ⁊ epiciclos ſimul auctoritate Cõmẽtatoris q̄ ſup iſtũ ſcðꝫ celi dicit in plurib⁹ cõmẽtis ꝙ opinio mathematicorũ de eccentricis ⁊ de epiciclis eſt impoſſibilis.

Oppoſitum dicũt cõmuniter omnes moderni aſtrologi et inter ceteros maxime ptolemeus in pluribus dictionibus libri almageſti. ¶ De iſta queſtione primo exponendi ſunt termini quidam. Secundo reſpondendum eſt ad queſtionem.

Quantum ad primum ſciendum eſt ꝙ orbis eccentricus ſeu egreſſe cuſpidis ſeu egredientis centri quod idem eſt: dicitur orbis habens centrũ ſuuꝫ aliud a centro mundi: ſub cuius tamen vtraq; ſuperficie tam concaua ꝙ conuexa eſt centrũ mundi: licet non directe in medio eius: ⁊ quidam talium orbiũ quantum ad vtramq; eorũ ſuperficie tam concauam q̄ conuexam ſunt eccentrici mundo: quidam autem quantũ ad ſuperficiem eorum concauam ſunt concentrici mũdo ſed ſunt eccentrici quantum ad ſuperficiem eorum cõuexam: quidam auteꝫ ſunt eccentrici mundo quantuꝫ ad ſuperficiem concauaꝫ concentrici autẽ quantũ ad ſuperficiem conuexam. Similiter quidaꝫ eoꝝ ſũt vniformis ſpiſſitudinis: ſicut ſunt illi q̄ ſũt ecẽtrici mũdo quantũ ad ambas eorũ ſuperficies: quidam autem ſunt difformis ſpiſſitudinis: ſicut ſunt illi q̄ ſunt ecẽtrici mũdo quantum ad vnam eorum ſuperficiem: ⁊ concentrici quantũ ad aliaꝫ. Sed epiciclus dicit̃ vna parua ſphera exiſtens in ſuperficie eccentrici: ſub cuius ſuperficie conuexa non eſt centrũ mundi. Iſtud poſſet declarari depingendo de hoc figuram in pariete. Sed orbis ꝯcẽtric⁹ mundo dicit̃ ille cuius centrũ eſt ideꝫ cũ cẽtro mundi. ¶ Secundo eſt notandũ ꝙ tam in epiciclo quã in ecẽtrico aſſignantur puncta diſtincta: quorũ vnum dicit̃ aux ſcilicet ille punctus qui magis eleuatus ẽ a cẽtro mundi: punctus autẽ ſibi oppoſitus dicitur oppoſitũ augis. ¶ Sed puncta intermedia inter illa dicunt̃ lõgitudines medie.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio. Ad ſaluandum apparentia ex motu ſolis non oportet ponere ſolem moueri in ecẽtrico: nec oportet ponere moueri in epiciclo cũ concentrico: nec oportet ponere ipſuꝫ moueri in epiciclo moto in ecẽtrico: ꝓbatur: naꝫ ꝑ quodlibet iſtorũ ſine reliquo ꝯtingit ſaluare apparentia in motu ſolis: ergo nullũ iſtorũ neceſſe eſt ponere ad ſaluanda ea: cõſequentia nota eſt: añs patet per ptolemeum dictione tertia almageſti minoris: vbi demonſtrat ꝙ quolibet iſtoꝝ modorum eſt poſſibile ſaluare apparentia ex motu ſolis. ¶ Scða concluſio. ad ſaluandum apparentias ex motu ſolis neceſſe ẽ ponere ſolẽ habere eccentricuꝫ ſine epiciclo vl̃ ꝯcẽtricum epiciclo vel eccentricum cum epiciclo: ꝓbatur: quia niſi altero iſtorum trium modorum ponamus ſolẽ moueri non videt̃ poſſe ſaluari diuerſitas diſtantie ſolis a terra: ſecunduꝫ ꝙ ſol eſt ſub diuerſis gradib⁹ zodiaci vnde iſtis tẽporibus quando ſol eſt in fine geminoꝝ ẽ magis remotus a terra q̄ qñ eſt in principio capricorni: cum iam aux ſolis dicatur eſſe prope finẽ geminoꝝ ⁊ eius oppoſitũ prope principiuꝫ capricorni. ¶ Secũdo. ꝓbatur hoc idẽ ex inequalitate motus ſolis i orbe ſignoruꝫ: que certis deprehenſa eſt inſtrumentis: cũ eñ i ſuo deferẽte equaliter moueatur ſicut ex naturalib⁹ principijs ſupponẽdũ eſt: non poteſt moueri in orbe ſignorũ inequaliter niſi det̃ ꝙ habeat eccentricũ: vel epiciclũ: vel vtrunq;. ¶ Tertio. hoc idẽ cognoſcit̃ ex eclipſi. nam cũ aliquando terram inter ſolẽ ⁊ lunã diametraliter contingat interponi: luna nullã vel paruã habente latitudinẽ: ⁊ tamen luna non patiat̃ eclipſim: ⁊ aliquando facta interpoſitione ⁊ manente latitudine eadeꝫ patiat̃: alia cã dari nõ poteſt niſi ꝙ vmbra terre aliquando ita breuis eſt ꝙ ei⁹ corpus nõ põt attingẽ corpus lune: ⁊ aliquando eſt vmbra lõgior in tm̃ ꝙ tũc eius corpus obtenebrat corpus lune: abbreuiatio aũt ⁊ elongatio vmbre eẽ nõ põt niſi ꝑ appropinquationẽ ⁊ elongationem ſolis a terra: quanto eñ aliqð corp⁹ lucidũ maius corpe vmbroſo ꝓpinqui⁹ eſt vmbroſo: tãto vmbra breuior exiſtit: eo ꝙ radij ꝓpinquius vniunt̃ quanto vero remoti⁹ tanto vmbra fit longior. ¶ Hoc ideꝫ ſimiliter habet̃ ex diuerſa longitudine ſolis a terra: que ſecundũ viam geometricaꝫ inuenitur: ſicut patꝫ in q̄nta dictione almageſti. c. quintodecimo. ¶ Tertia concluſio. ad ſaluandũ apparentiã ex motib⁹ aliorũ ſex planetarũ ponendũ eſt ipſos habere epiciclos cuꝫ ecẽtricis: ꝓbat̃: nã aliter non apperet modus quomodo poſſem⁹ ſaluare ꝙ illi planete aliqñ ſunt magis diſtantes a terra aliquando minus: ⁊ aliquando ſunt retrogradi: aliquando ſtationarij: aliquando directi: ⁊ aliqñ ꝓceſſiui: excepta luna q̄ nõ dr̃ ſtationaria: nec retrograda: lꝫ bñ dicat̃ curſu velox vel tarda.

Tũc ad rationes: Ad primam negat̃ conſequentia: ⁊ ad ꝓbationem: dico ꝙ q̄uis ſint plures orbes celeſtes diuerſa habentes centra: nõ tamen propter hoc ſunt plures termini motuũ grauium ſimpliciter: q: non cuiuſlibet orbis celeſtis mediũ eſt terminus motuum naturalium grauium ſimpliciter: et locus ipſorum naturalis: ſed ſolum vnum medium. ſ. centrũ totius aggregati ex orbibus ſupercelеſtibus quod dicit̃ medium mundi vel vniuerſi: ⁊ ad illud tendunt ſimpliciter grauia. ¶ Ad ſecundam negatur cõſequentia: ad ꝓbationem: dico ꝙ terra eſt in medio totalis ſphere cuiuſlibet planete: ſaltẽ quantũ ad cẽtrũ ſue grauitatis: nec obſtat ꝙ terra nõ eſt in medio eccẽtricorũ: q: ecẽtrici icludũt̃ in orbib⁹ totalib⁹ planetarũ. ¶ Ad tertiã negatur ꝯñtia: ad ꝓbationeꝫ dico ꝙ ratio imaginat̃ vnuꝫ falſuꝫ: imaginat̃ eñ ꝙ mot⁹ eccentricoruꝫ fiat circa centrũ mundi ſic ꝙ quilibet punct⁹ eccentrici deferentis continue maneat in eadem remotione ad terraꝫ: ⁊ illud eſt falſuꝫ nec ponit̃ ab aſtrologis: imo ponũt ecẽtricos moueri circa cẽtra ꝓpria: circa q̄ etiaꝫ quelibet puncta ecẽtricoꝝ ꝯtinue eandem ſeruant diſtantiaꝫ: ⁊ ad talem motũ ſaluandũ deſeruiunt nobis ecẽtrici difformis ſpiſſitudinis ĩfra ſe includẽtes ecẽtricũ ſpiſſitudinis vniformis. ¶ Ad q̄rtã negat̃ ꝯñtia: ad probationẽ: dico ꝙ non oñe elongari a cẽtro mundi eſt aſcẽdere: nec oñe appropinquare ad cẽtruꝫ mundi eſt deſcendere: ſed ſoluꝫ elongari a centro infra concauũ orbis lune vel appropinquare ad cẽtruꝫ infra concauuꝫ orbis lune eſt aſcendere vel deſcẽdere. iſtã rationẽ iaꝫ ſolutaꝫ taliter qualiter q̄ nõ ſolũ vadit contra eccentricos: immo etiã ⁊ magis cõtra epiciclos: ſuppoſitis ꝓncipijs naturalibus: ceteris reputo fortiorẽ. ¶ Ad q̄ntã luna nõ hꝫ epiciclũ: negat̃ antecedẽs: ⁊ quando dicitur tunc illa imago ⁊c. breuiter

neſcio quid ſit de illa imagine: pluries enĩ inſpexi lunam ⁊ bene vidi ibi quandam maculam nigram: nullo tamen modo poteram ibi apprehendere imaginez talem: quam quidam dicunt ibi apparere. ſ. imaginez viri habentis pondus ſpinarum in dorſo: nihilominus quicquid de hoc ſit pro ſaluando illud ꝙ talis imago nõ appareat euerſa poteſt dici: ꝙ hoc accidit propter motum lune ſpecialem: quem habet circa centrum ꝓprium contra motuz epicicli: ſicut dictum erat in arguendo. Et quando dicebatur: alie ſtelle non habent motus proprios circa earuz centra propria: ergo nec luna: negatur conſequentia: naz luna nõ omnino eſt eiuſdem nature in ſuis partibus ſicut alie ſtelle: ⁊ ideo ipſa ſecundum vnam eius partem poteſt aliter influere et aliter ſecundum aliam. ¶ Ad vltimaz. ſ. ad auctoritatem Cõmentatoris: dico ꝙ ipſe negandus eſt in hoc: ⁊ non mirum: quia ipſemet dicit ſup duodecimo metaphyſice: ꝙ in iuuentute ſua ſperauit pertingere ad aliam aſtronomiam ꝗ̃ ptolemei ponẽtis epiciclos ⁊ eccẽtricos: ſed in ſenectute deſperauit: ⁊ ideo inutilis debz eius poſitio ⁊ probatio hic reputari. Alij autem negãtes epiciclos ⁊ eccentricos non fuerunt: nec ſunt niſi ſophiſte verboſi: ſicut heu ſunt multi qui ad pauca reſpicientes de facili enunciant: ⁊ ſuperfluas falſas imaginationes euomere preſumunt.

Quæſtio.VIII.

SEquitur conſequẽter pertractare illa que concernũt motum celi ⁊ ſuarum partium tam maiorum ſicut ſunt orbes ꝗ̃ minorum ſicut ſunt aſtra: et quantum ad hoc volo querere aliquas queſtiões. Prima eſt vtrum omne celum ſit mobile: vel ſit ponendum aliquod celum quieſcens: accipiendo celum pro orbe celeſti. arguit̃ primo ꝙ ſic: quia ſicut dicit Ariſt. in litera: celum mouetur circulariter ſz tale poteſt moueri ad vnã partẽ vel ad aliam indifferenter vt de a. in c. per b. vel de a. in c. per d. modo videmus ꝙ celum determinate mouet̃ ad vnam ptẽ: ita ꝙ non ad aliam ⁊ nõ a caſu nec a fortuna: cũ ſemꝑ ſic moueatur. Ideo querẽda ẽ ratio ⁊ cauſa quare ſic magis moueatur ad vnã partẽ ꝗ̃ ad aliam: ⁊ non poteſt illiꝰ reddi ratio ex pte iſtorũ inferiorum. Nec illius poteſt reddi ratio ex parte corporũ celeſtium niſi ꝑ dextrum et ſiniſtrum ante ⁊ retro: ſicut videt̃ velle Ariſto: quia per hoc ⁊ non ꝑ aliud ipſe nititur ꝓdicti accidẽtis reddere rationẽ. ſ. quia motus dz incipere a dextro ⁊ tendere ad ante ⁊ non ad retro. Sed iſta ratio non videt̃ ſufficere niſi recurramus ad aliquod celũ quieſcens: eo ꝙ nunꝗ̃ poſſet vna pars celi ad aliaz partẽ eiuſdez celi moti ꝑuenire: Ergo videtur ꝙ oporteat ponere celũ quieſcens quia ꝑ illud poterit valde bene reddi ratio de predictis. Iſtud enim celũ quieſcẽs haberet i diuerſis ſuis ptibus diuerſas influẽtias ꝓprietates ⁊ virtutes: ꝑ quas diſtinguerent̃ differentie poſitionũ in celo ¶ Secũdo. omne qđ ꝑ ſe mouet̃ localiter debet habere locũ ꝑ ſe: ⁊ cum vltima ſphera mota moueatur per ſe localiter debet habere locum ꝑ ſe: ſz hoc non haberet niſi ſup eam eẽt alia ſphera non mota continens ipſaz. ¶ Tertio. nullum per ſe mobile eſt per ſe fixum: immo indiget fixione per aliquod quieſcens: vt patet in libro de motibus animalium: ſed corpora celeſtia non habent fixionem ex ipſa terra: ſed magis econuerſo: ergo in celeſtibus oportet ponere celum quieſcens ⁊ per ſe fixum per quod omnia alia habẽt fixionẽ. ¶ Et confirmatur. quia polos mundi oportet eſſe fixos et immobiles: modo in ſpheris planetarũ nulli poli ſunt fixi propter duplicem motum illarum ſpherarum: nec etiam in octaua ſphera: quia adhuc illa ſecundũ aſtrologos mouetur pluribus motibus: ⁊ vniuerſaliter nullius celi moti poli ſunt immobiles: ꝗ vt videt̃ preter omnes celos motos oporteret ponere celum immobile in quo aſſignant̃ poli immobiles. ¶ Quarto. nam videmus magnam diuerſitatem in fructibus in moribus hominum in pluribus alijs inter orientem ⁊ occidentẽ quibꝰ polus eſt adhuc equaliter eleuatus: ſed illa diuerſitas non poteſt ſaluari ꝑ ſpheras mobiles ⁊ ſtellas que ſunt in eis: cũ omni die eedem oriant̃ ſtelle iſtis ⁊ illis: ſed illis qui ſunt verſus orientem citius ille ſtelle oriunt̃: ⁊ tardius illis qui ſunt verſus occidentẽ: ergo videt̃ ꝙ ad ſaluandum dictã diuerſitatẽ oporteat ponere pter ſpheras mobiles vnã immobilẽ: que ſecundũ diuerſas eiꝰ ptes q̃s habet fixas ſup illis patrys ſit cã talis diuerſitatis talium patriarũ. ¶ Quito. nã conſimili ratiõe nõ videt̃ eẽ cã quare vna ps terre eſſet habitabilis magis ꝗ̃ alia: nã illius cã non poteſt reddi ex celo moto: quia eedẽ partes celi voluunt̃ circa vnam ptẽ terre que eſt habitabilis: ⁊ circa vnam aliam que eſt inhabitabilis: ꝗ oportet de hoc reddere cauſaz ex celo quieſcente: cuius vna ps q̃ ẽ ſup nos habet influentiaz ⁊ dominiũ ſup ſalutem animaliũ ⁊ plãtarum: ⁊ alia magis habet dominiuz congregationuz aquarum. ¶ Sexto nam dicunt aſtrologi ꝙ planete maiorem habent virtutem in oriente ꝗ̃ qñ ſunt aliqualiter eleuati ſup orizontẽ: ſed hoc nõ poteſt eſſe ex parte celi moti: propter hoc ꝙ ſphere mote eadem pars q̃ primo erat in oriente poſtea eſt eleuata cũ planeta: ꝗ oportet videtur ꝙ hoc ſit ꝑꝑ naturã celi quieſcẽtis: qđ in oriente aliam habet influẽtiam: ⁊ in occidẽte aliaz.

In oppoſitum videntur eſſe illa quę dicebantur primo huius: nam ſi poneret̃ tale celuz quieſcẽs: vtiqꝫ ipſum eſſet corpus naturale ſicut alij celi: ⁊ cum cuilibet corpori naturali debeatur aliquis motꝰ naturalis: tale celum non eſſet ſemper quieſcens: ſed mobile. ¶ Secundo. illud celum ſi eſſet: deberet eẽ nobilius celis motis: poſtꝗ̃ eſſet ſuper eos et continens eos ⁊ dans eis virtutem ſecundũ prius arguta. Sed probo ꝙ non: quia motus eſt prior ⁊ nobilior quiete: ſicut habitꝰ ꝓuatione: ꝗ videtur ꝙ corpa mota ſint naturaliter nobiliora quieſcentibus: vñ terra ponitur quieſcere que ẽ ignobiliſſima: ⁊ ſic ad poſitionẽ illius celi immobilis videt̃ ſequi ꝙ ipſuz eẽt nobiliꝰ alijs celis ⁊ non eẽt nobiliꝰ alijs celis: qđ implicat. ¶ Tertio: licz illud celuz eẽt quieſcens: tamen eẽt mobile: probatur quia deus poſſet ipſum mouere: modo videtur inconueniens ꝙ potentia ad actum ⁊ perfectionem cuiuſmodi eſt motus fuiſſet fruſtra toto tẽpore eterno: ideo videtur eſſe inconueniens eſſe tale celum quod nunꝗ̃ fuiſſet motum. Breuiter propter iſtas tres rationes Ariſtoteles conceſſiſſet omne celum eſſe mobile: ⁊ nullum eſſe immobile.

Et ad rationes. primo factas: ſecũdũ ſua principia ſic reſpondetur. ¶ Ad primam: diceret̃ ꝙ celum magis moueretur ad vnam partem ꝗ̃ ad aliam: non eſt ex parte celi quieſcẽtis: ſed ex parte itelligentie: q̃ aliter influit in vnam ptez ⁊ aliter in aliam: ſicut prius declarabatur in cõſimili de aĩa intellectiua in ordine ad corpus: Et ꝑꝑ hoc vna ps celi dicitur de

ptrū ꝛ alia ſiniſtruꝫ: ꝛ alia ante: ꝛ alia retro. Et q2 mo-
tus eſt a dextro ꝑ aſi ad ſiniſtrū: Ex hoc eſt ꝙ celū tali
ter mouet̄ qualiter mouet̄: Poſſet etiaꝫ dici ꝙ hoc eſ-
ſet ex libera voluntate intelligētie mouētis. ❡ Ad ſe
cundaꝫ dico ꝙ vltīa ſphera non mouet̄ motu locali ſꝫ
bene mouet̄ motu eiuſdem ſpeciei cū motu locali: de
hoc prius fuit dictuꝫ in primo hui⁹. ❡ Ad tertiā: dico
ꝙ celū nō habet fixionē oppoſitā motui: ſed habet bñ
fixionē motui recto oppoſitā: ꝛ illa ſufficit: ꝛ habet il-
lā a ſua natura ꝛ a deo. ❡ Quādo auteꝫ dicit̄ in de mo
tibus animaliū: oēm motū indigere aliquo fixo: intel
ligitur de motibus animaliū. ❡ Ad quartā ꝛ ad quin
tā ſimul dicendum eſt ꝙ ab eterno ſic ordinatuꝫ fuit a
deo: ſed quomodo naturaliter maneat vel variet̄ talis
ordinatio dicam poſtea cū tractabo queſtiones de cē
tro celi ſicut eſt terra. ❡ Ad vltimā dico ꝙ nō eſt ad ꝓ
poſitū: q2 ſi eſſet celū quieſcens tunc alibi et alibi ha-
bitantes haberent in ſuis orientibus aliā ꝛ aliam pla
gā celi quieſcētis: ꝛ ita etiaꝫ in ſuis occidentibus ꝛ in
ſuis meridiebus ꝛ in angulis terre ꝛ in angulis noctis
Et cū omnes aſtrologi ex iudicantes aſpicerēt ad aſcē
dentia in ſuis orientibus: ꝛ ita non faceret ad ꝓpoſitū
virtus talis vel talis plage ipſi⁹ celi deſcētis ꝛ īmoti.
Cā aūt q̄re planeta in vna pte celi eſt vigoroſior q̄ in
alia eſt alius ꝛ alius modus ꝓijciendi ſuos radios ſu
ꝑ iſta inferiora qñ eſt in oriente ꝛ qñ eſt alia in pte celi.

Quæſtio IX.

SEcundo circa eādē ma
teriam querit̄ vtrū celū moueat̄
cū pena ꝛ fatigatiōe. ❡ Argui-
tur p2io ꝙ ſic: celum mouet̄ cuꝫ
reſiſtentia: ergo celū mouet̄ cuꝫ
fatigatione ꝛ pena: conſequētia
tenet: quia reſiſtentia eſt cauſa
fatigationis ꝛ remiſſionis potē
tie motiue: antecedēs ꝓbatur: quia celū mouet̄ certa
velocitate: ꝛ cū certa velocitas ſequat̄ certā ꝓportio-
nē potētie mouētis: ad reſiſtentiā: ſicut patet vij. phy
ſicorū: videt̄ ꝙ celū moueat̄ cum reſiſtentia. ❡ Et con
firmat̄ hoc ſecundo: quia niſi celū moueret̄ cū reſiſten
tia: ſequeret̄ ꝙ moueret̄ velocitate infinita: hoc eſt fal
ſuꝫ: ꝯñtia ꝓbatur ex eo ꝙ potentia naturalis mouens
ſine reſiſtentia moueret velocitate infinita ſicut ſolet
dici de motu grauis ſimplicis in vacuo. ❡ Et confirma
tur hoc tertio: ſi circa idem mobile ſint diuerſe virtu-
tes diuerſos motus intēdētes ille ſibi inuicē reſiſtūt
ꝛ quandā violentiā inferūt ꝑ quā cauſat̄ fatigatio: ſꝫ
ſic eſt in celo: nam motor diurnus quālibet ſpherā pla
netarū mouet ꝛ inclinat ad vnū motū: ſcilicet diurnuꝫ
ꝛ alter motor ſcilicet ꝓprius mouet ꝛ inclinat eandeꝫ
ſpheram ad alium motum. ſ. in obliquo circulo cōtra
diurnum: ergo illi motus ꝛ illi motores ſibi inuicē reſi
ſtunt. ❡ Confirmat̄ hoc quarto: q2 Ariſt. dicit ſecun-
do huius in dando cauſam quare ſuperiores planete
longius tempus apponunt in perficiendo ſuas circui
tiones q̄ planete inferiores quantū ad ſuos motus ꝓ
prios: hoc enim dicit eſſe: quia vltima ſphera motu di
urno mouet̄ velociſſime: ꝛ eaꝫ quantū ad illum motuꝫ
aſſequunt̄ ſphere planetarū: ꝛ ſic q2 ille motus velox
videt̄ reſiſtere motibus ꝓprijs ꝛ magis videt̄ poſſe re
ſiſtere ſpheris propinquioribus: adeo ille tardius mo
uent̄ motibus ſuis ꝓprijs: ergo videt̄ ꝙ Ariſto. in mo
tu celi imaginetur reſiſtentiam ꝛ violentiam. ❡ Et cō
firmat̄ hoc q̄nto. vnum corpus ſimplex non habet niſi
vnū motū ſimplicem naturalē ſicut dictum eſt primo
huius: ꝗ cum ſphera lune ſit corp⁹ ſimplex: ꝛ moueat̄
pluribus motib⁹: oportet vnū illorū motuum eſſe pre-
ter naturam ꝛ habentē quaſi modū violentie: ꝛ hoc cō
cordat dictis aſtrologorū dicentium: ꝙ vltima ſphe-
ra rapit alias inferiores motu diurno: raptus autem
videtur ſonare quandā violentiā. ❡ Secūdo ad prin
cipale illa que quandoq3 mouent̄ tardi⁹: quandoq3 ve
locius videntur moueri cū fatigatione: ſic eſt de quib9-
cūq3 planetis: ꝗ ꝛc. maior eſt nota: q2 retardatio mot⁹
videt̄ eſſe ſignū fatigationis: minor patet de planetis
q̄ qñq3 dicunt̄ ſtationarij: qñq3 directi: qñq3 retrogra
di. ❡ Tertio. niſi virt⁹ motiua celi eēt fatigabilis ſeq
tur ꝙ ipſa eēt infinita intenſiue. hoc eſt falſum: ꝯñtia
patet ex eo ꝙ de facto haberet potentiaꝫ mouēdi per
tēpus infinituꝫ ſine fatigatione: vnde ſi eſſet aliqđ ani
mal qđ poſſet vigilare per tēpus infinitū ſine fatiga-
tione: videt̄ eſſe potētie infinite. ❡ Quarto. naꝫ dicit
Ariſt. in de ſōno ꝛ vigilia: ꝙ oīs ꝟt⁹ naturalis ē fatiga
bilis: modo mot⁹ celi cū ſit naturalis ē a ꝟtute naturali
ꝗ videt̄ eſſe a virtute fatigabili: quod eſt intentum.

Oppoſitum volūt Ariſt. & Cōmenta-
tor dicit enim Ariſt. ꝙ celū mouet̄ ſine labore ꝛ ſine ali
qua violentia ꝛ difficultate: ꝛ Cōmenta. dicit ꝙ ſine fa
tigatione q2 non eſt ibi aliqua contrarietas que dicit̄
eē cauſa fatigationis. ❡ In iſta q̄ſtione erūt duo arti
culi. Primo enī videbitur quid ſit fatigatio ꝛ q̄ ſit cā
fatigationis ꝛ in quibus repiatur. ❡ Secundo reſpō
debitur ad queſitum.

Qnantum ad primum ſciendum eſt
ꝙ fatigatio ꝓprie loquēdo eſt diminutio virtutꝭ actī-
ue cognoſcitiue ꝑ longā actionē: q̄ q̄dē ꝟtus diminu
ta ꝑ requiē pōt reſtaurari vel recupari. Et dicit̄ notan
ter virtutis actiue ad denotandū ꝙ potētie pure paſ
ſiua nō eſt fatigabilis: ꝛ addit̄ cognoſcitiue: ad deno-
tandū ꝙ potentie actiue non cognoſcitiue nō ſūt fati
gabiles. vñ lapidē ī deſcēdēdo nō dicim⁹ fatigari: nec
ignē in cōburēdo: ꝛ ſic de alijs. Et vlteri⁹ addit̄ ꝓpter
longā eius actionē etiā ad denotandū ꝙ hō nō ꝓprie
fatigat̄ ſi ſit factus impotēs ex ſenectute vel egritu-
dine vel ex defectu mēbri. Sed ſi fiat impotēs vel mi-
n⁹ potēs: q2 nimis ambulauit vel nimis vigilauit dici
m⁹ ipſuꝫ eē fatigatū: q̄ quidē impotētia vel minor poten
tētia fit ꝑ exhalationem ſpirituū: quos natura mit-
tebat ad membra laborantia: qui cū expirauerint mē
bra fiunt impotētia: donec tales ſpiritus ꝑ requiē fue
rint recuperati: ꝛ non ſolū ſpūs imo etiam humores mit
tunt̄ ad mēbra laborantia: ꝛ fit quedaꝫ inordinatio in
corpe ꝓpter quaꝫ corpus fit minus potēs donec ꝑ re
quiē fuerint ſpiritus recuperati: ꝛ humores ordinati
❡ Tunc ſit p2ia cōcluſio. nulla fit fatigatio ſine actio
ne diſponēte ad corruptionē: ꝓbatur: nulla fit diminu
tio ꝟtutis ſine tali actione: ꝗ nulla fit fatigatio ſine ta
li actiōe: ꝯñtia tꝫ: q2 oīs fatigatio eſt diminutio ꝟtutꝭ
ꝑ diffinitionē fatigationis: aīs probatur: quia ſi debꝫ
eē virtutis diminutio: oportet ꝙ ſit alteratio: ꝛ ꝑ con
ſequens actio corruptiua. ❡ Secūda concluſio ꝙ cā
fatigationis eſt contrarietas: patet hoc: quia contra
rietas eſt cauſa actionis corruptiue ꝛ actio corrupti-
ua eſt cauſa fatigationis: ꝗ ſimiliter contrarietas eſt
cā fatigationis: conſequentia pꝫ ꝑ illā maximā: q̄cq̄d
eſt cauſa cauſe eſt cauſa cauſati: aīs patet: quantum
ad primam eius ptem primo de gñatione: ſecunda au
tē pars antecedentis erat concluſio p̄cedēs. ❡ Ter-
tia ꝯcluſio. nulla virtus agēs ſine reſiſtētia ē fatigabi
lis: patet: q2 ibi deficit cā fatigatiōis pura reſiſtētia ꝛ

contrarietas.¶ Sed dicerres:ſenſus agit ſine reſiſten tia ꝛ ꝯrietate:ꝛ tamen fatigaẗ. Reſpondetur ꝙ ad co gnitionez ſenſitiuaꝫ concurrūt plures actiones:vna eſt actio obiecti in ſenſuꝫ:alia eſt ipſamet cognitio:de inde alie ſunt ibi,actiones concurrentes alteratiue ꝛ diſpoſitiue ad corruptionez organi ꝛ potentie. Modo licet p̄me due actiones fiant ſine reſiſtentia ꝛ ꝯrietate tamen vltime actiones non. Et ideo bene conceditẗ ꝙ ex p̄mis duabus actionibus potentia ſenſitiua non fa tigaẗ:nihilominus ex actionibꝰ vltio dictis bn̄ acci dit fatigatio imo aliqn̄ totalis corruptio.¶ Quarta concluſio.licet ꝯrietas ſit cauſa fatigationis: non tn̄ oīs potentia agens cū ꝯrietate eſt fatigabilis patꝫ de igne:qui licet agat cū contrarietate tn̄ non ſolemꝰ dicere ignez fatigari:ꝛ hoc eſt ex eo:quia licet cōtrarie tas ſit cā fatigationis non tn̄ eſt cā fatigationis ſuffi ciens:ſed cū hoc requirẗ ꝙ potētia agens cū ꝯrietate vel ad cuius actionē concurrit actio ꝯuorū ſit cogno ſcitiua.¶ Quinta ꝯcluſio:oīs potentia cognoſcitiua agens cū ꝯrietate vel ad cuius actionē requirẗ actio contrariorꝫ eſt fatigabilis.pꝫ:quia iuxta actionē il lius potentie poſſunt eſſe ſufficientes cauſe fatigatio nis.

Quantum ad ſecundum articulum ſit iſta concluſio:ꝙ quilibet motus celi ſit ſine fatiga tione:iſta concluſio probaẗ ex pte mobilis:illud moue tur infatigabiliter qḋ nullo modo contrariaẗ moto ri:nec per ſe:nec ꝑ accidens:ſed ſic eſt de celo reſpectu intelligentie:igiẗ ꝛc.maior eſt nota ex p̄cedenti articu lo:naꝫ cauſa fatigationis eſt contrarietas ꝛ reſiſtentia ꝑſe vel ꝑ accidens repta in actione mouētis vel in ali qua alia p̄ſuppoſita ad actionez mouētis vel ipſaꝫ cō comitante:minor patet:quia celū oīno abſolutū eſt a grauitate:leuitate:caliditate:ꝛ vniuerſaliter ab om ni tali qualitate cui aliquid eſt contrariuꝫ.¶ Secun do celum non reſiſtit motori:ergo motor mouet ipſum ſine fatigatione:cōſequētia tenet ex p̄cedēti articulo: antecedens probaẗ:naꝫ ſi reſiſteret motori tūc inclina reẗ ad quietem vel ad motum contrariū:et ſi ita eſſet: tunc iam moueretẗ violenter:ſed hoc eſt falſum ex eo ꝙ tunc nullo modo fuiſſet tādiu ſic motū:ꝑꝑ hoc ꝙ nul lū violentum diu durat.¶ Tertio arguiẗ ad idem:et hoc ex pte virtutis mouentis:naꝫ ſi intelligentia fati gareẗ in ſuo motu quē facit in mouēdo celuꝫ non poſ ſet mouere ꝑpetuo:cuius tamen oppoſitū ꝓbat Ari. octauo phyſicorꝫ niſi ipſa eſſet infinita intenſiue:mō hoc eſt falſuꝫ:nā tūc quelibet intelligētia mouēs eēt deus:quod nullus concederet ſane mentis.

Ad ratiões: Ad primam cælū moue tur cuꝫ reſiſtentia:negatur:ad probationez:velocitas ſequiẗ ꝓportionez ꝛc.dico quod hoc intelligiẗ de mo uentibus mere naturaliter:non de agentibus volun tariis:qualis eſt intelligentia mouens.¶ Ad ſecūdā confirmationem negaẗ conſequentia:ex eo ꝙ celū mo ueẗ ab agēte volūtario:vn̄ qs dubitat qn̄ potētia mo uēs volūtaria poteſt mouere aliquod graue in vacuo ſucceſſiue nō obſtāte ꝙ moueret ſine reſiſtētia:nec eſt ſimile de ḡui moto in vacuo a potētia naturali.¶ Ad tertiam confirmationem:dico ꝙ motus diuerſi diuer ſorum orbiuꝫ non ſibi inuicez reſiſtunt.nec ſunt ſibi in uicez ꝯrii:quia dictuꝫ eſt prius ꝙ motui circulari nihil eſt contrariuꝫ:ꝛ etiam ex eo quia motus diuerſi ipoꝝ orbiuꝫ celeſtium quoruꝫ vnus eſt v̄ſus vnam ptem et alter v̄ſus aliaꝫ ſunt ſuꝑ diuerſis polis:ꝛ ideo non ſe mutuo impediunt.¶ Ad quartaꝫ confirmationeꝫ.di co ꝙ hoc non eſt ꝓpter hoc ꝙ ſuꝑiores orbes plus vio lentētur:ſed hoc eſt ꝓpter influētiā ſuperioris orbis eſt maior eſt in orbibꝰ planetaruꝫ ſuperioribus ꝙ̄ inferio ribus:de hoc poſtea diceẗ diffuſius.¶ Ad quintam cō firmationem:concedo ꝙ vnuꝫ corpus ſimplex non ha bet ſecundum naturam ſibi appropriataꝫ niſi vnū mo tum ſimplicem naturalem:ſed cum hoc poteſt ſtare ꝙ habet illum ꝛ vnum alium qui tamen non eſt ſibi natu ralis nec violentus ſed ineſt ei preter naturā. Et quā do dicebatur ꝙ in motibus orbiū planetarū ſit qdā ra ptus:dico ꝙ hoc non eſt bene dictum:licet ad bonum intellectum poſſit capi ſcilicet ꝙ in orbibus planeta rum recipitur influentia ab orbe ſupremo regulariter moto ab oriente in occidentem que quideꝫ influentia mouet tales orbes motu diurno cum hoc ꝙ dicti or bes mouentur motibus propriis.¶ Ad ſecundum p̄n cipale.dico ꝙ ibi aliquādo eſt retrogradatio:ꝛ non eſt propter laſſitudinem vel fatigationem potentie mo uentis:nec propter planetaꝫ motuꝫ cū reſiſtentia: ſed hoc accidit propter aggregationem plurium motuū in vno mobili.¶ Ad tertiuꝫ negatur conſequentia: ꝓ pter hoc ꝙ intelligentia non mouet celū cū reſiſtentia verum tamē ſi moueret cū reſiſtentia ꝛ cuꝫ hoc non eſ ſet fatigabilis tunc ſequeretur ipſam eſſe infinitaꝫ intē ſiue.¶ Ad quartam principale dico ꝙ Ariſtoteles hoc intellexit non ſimpliciter de omni virtute natu rali:ſed de omni virtute cognoſcitiua:que ꝑ longā eiꝰ actionem diminuitur.

Quæſtio.X.

TErtio quæritur circa materiaꝫ motꝰ celi vtrū illa ꝯſe tia ſit bōa:celū moueẗ: ḡ neceſ ſe eſt terraꝫ quieſcere:probatur ꝙ non:conſequens eſt falſum et antecedens verū ḡ conſequētia non valet:conſequētia tꝫ añs ꝓ baẗ:qꝛ nullā terrā neceſſe eſt qe ſcere eo ꝙ nullā terrā neceſſe eſt eſſe.¶ Secūdo ꝯfir matur hoc:quia poſſibile eſt terraꝫ moueri: ergo non neceſſe eſt ipſaꝫ quieſcere:cōſequētia tenet:añs ꝓbaẗ: qꝛ poſſibile ē ꝙ plus genereẗ de grauitate ex vna pte ꝙ̄ ex alia:ꝛ ſi ſic fieret:tūc ipſa moueretẗ.¶ Probaẗ tertio ꝙ de facto ſēꝑ moueẗ:qꝛ ſēꝑ ḡuitas ab aliq̄ pte plus di minuiẗ ꝙ̄ ab alia.ſ.a pte quaꝫ reſpicit ſol. que ꝯtinue eſt alia ꝛ alia ſecundū ꝙ ſol moueẗ circulariter ſuꝑ ter rā:ergo ad hoc qḋ mediū grauitatis terre maneat me dium mundi videẗ ꝙ oporteat terrā ſemꝑ moueri:ſi cō tinue alia ꝛ alia pars terre efficiẗ leuior.¶ Secundo. ad principale:oppoſitum conſequētis non interimit antecedens:ergo ꝯñtia nō eſt bōa:ꝯñtia tꝫ ex regulis ꝯñtiarū:antecedēs ꝓbaẗ:qꝛ nō ſeqẗ:terra nō qeſcit:ḡ celuꝫ non moueẗ:ex eo ꝙ motus celi eſt prior natura liter quiete terre:ꝛ ideo ex poſitione vel remotione qe tis terre nō ſeqẗ poſitio nec remotio motꝰ celi.¶ Ter tio ſi tota terra eēt in loco ignis ipſa moueretẗ deſcēdē do ſicut vult Ariſt.in lr̄a:ꝛ tn̄ non ꝑꝑ hoc celum deſi neret moueri.¶ Quarto ſi dicta ꝯñtia valeret hoc vi dereẗ eē pro tanto ꝙ ſi terra moueretẗ et non quieſce ret:tunc celum non haberet ſe aliter ꝛ aliter ad terraꝫ ſed ꝓbo ꝙ non ꝓpter hoc: qaꝫ hoc ita eſſet ſi terra moueretẗ cum celo ab oriente in occidentez tn̄ hoc non ſic eēt ſi terra moueretẗ contra celum.¶ Quinto deꝰ poteſt mouere totam terrā cum ipſo celo.nec ꝑꝑ hoc celum quieſceret.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera:

Pro iſta quæſtione ſciendum eſt ꝙ cũ dicit celum mouet ergo neceſſe eſt terraꝫ quieſcere ly neceſſe poteſt eſſe determinatio conſequentie: vel poteſt eſſe pars conſequentis modo in propoſito ly neceſſe debꝫ accipi ꝙ ſit nota conſequentie ⁊ non pars conſequentis. Etiam clarum eſt dictam conſequentiam non valere gratia forme: non enim tenet in omnibus terminis ⁊ ideo in propoſito intenditur vtrum ſit bona gratia materie. ⁋ Et quantum ad hoc ſciendum eſt: ꝙ plures ſunt modi quibus diuerſi volunt oſtendere dictam conſequentiam valere gratia materie: primus ſupponit ꝙ hec eſt neceſſaria: terra quieſcit: ſecundo ſupponit ꝙ neceſſariuꝫ ſequitur ad quodlibet ſicut ex impoſſibili ſequitur quodlibet. Tunc diceret conſequẽtiam valere gratia materie virtute duarum dictarum ſuppoſitionum. Sed hoc non valet: quia terram quieſcere non eſt neceſſarium ſimpliciter. vnde ſicut non ex omni impoſſibili ſequit̃ qᷝlibet: ſed ſolum ex impoſſibili implicante contradictionem. ſic etiam non quodlibet neceſſarium ſequitur ad quodlibet. ⁋ Secundo hoc non intendit Ariſtoteles quia ſic non magis ſequitur terrã quieſcere ad celum moueri ꝙ̃ ad ſortem moueri. ⁋ Secundus modus defendendi dictam conſequentiaꝫ eſt iſte: ſupponit enim ꝙ omne quod mouetur indiget quieſcente fixo vt dicit Ariſtoteles in libro de motibus animalium: ⁊ ideo ſi celum mouetur oportet ꝙ ſit talis mot⁹ circa aliqḋ quieſcẽs fixũ: quod non videtur aliud ꝙ̃ terra quieſcens. ⁋ Sed illud adhuc nõ ſufficit: quia Ariſt. in de motibus animalium ſolum loquitur de motu progreſſiuo: ita ꝙ ſemper animal in ſuo motu indiget aliquo appodiamento fixo: nec adhuc oportet ꝙ illud quieſcat ſimpliciter: ſed ꝙ quieſcat vel moueatur aliter ꝙ̃ ipſum animal quod mouetur: ſicut patet de homine qui poteſt moueri in naui mota ſed quia celum non mouetur motu progreſſiuo ipſum non indiget aliquo tali appodiamento fixo ſuper quo moueatur. ⁋ Tertius modus defendendi dictam cõſequentiam eſt ſupponens ꝙ moueri eſt aliter ſe habere ꝙ̃ prius reſpectu alicuius quieſcentis: ergo ſi nullum eſſet quieſcens videretur ꝙ celuꝫ non moueretur modo nullum eſt quieſcens reſpectu cuius motus celi ſe habeat vniformiter aliter ⁊ aliter niſi terra que eſt in centro: ergo neceſſe eſt ipſam quieſcere in centro. ⁋ Sed iſte modus adhuc non videtur ſufficere. nam ad hoc ꝙ aliquid moueatur non oportet ꝙ habeat ſe aliter ꝙ̃ prius ad aliquod extrinſecum: ſed ſufficit ꝙ habeat ſe aliter ⁊ aliter quam prius intrinſece: vt dictum eſt in libris phyſicorum. ⁋ Secundo. nam ſi terra moueretur contra motum celi: celum poſſet ſe habere aliter et aliter ad terram: et tamen tunc terra non quieſceret ſed moueretur: ſed ipſum celum non haberet ſe aliter ad terram cum terra moueretur cum celo ab oriente in occidentem circulatione eque veloci. ⁋ Quartus modus defendendi dictam conſequentiam eſt magis probabilis: ⁊ illuꝫ approbo: pro quo ſupponitur primo ꝙ motus celi ſecundaria intentione tãꝙ̃ propter finem eſt propter generationem ⁊ corruptionem iſtorum inferiorum: prout dicit Commentator. Supponitur ſecundo ꝙ ſi generatio ⁊ corruptio ſunt neceſſe eſt elementa ⁊ alia eſſe: ⁊ eo modo quo debent ordinari reſpectu generationis ⁊ corruptionis ⁊ pro ſalute generabilium ⁊ corruptibiliuꝫ. Tunc arguitur ſi celum mouetur ergo generationes ⁊ corruptiones iſtorum inferiorum ſunt: conſequentia tenet per locuꝫ ab effectu cauſe finalis ad cauſam finalem per primaꝫ ſuppoſitionem: tunc vltra: generationes ⁊ corruptiones iſtorum inferiorum ſunt: ergo elementa ⁊ alia ſunt ſcilicet requiſita ad generationem ⁊ corruptionem et ad ſalutem generabilium ⁊ corruptibilium: ſed hoc eſt terrã quieſcere in medio: ſuper cuius vna parte aquis diſcooperta generabilia ⁊ corruptibilia: ſicut ſunt homines: plante: ⁊ alia animalia ſaluentur: ergo terra quieſcit: conſequentia tenet per ſecundam ſuppoſitionem: ergo a primo ad vltimum: ſi celum mouetur terra quieſcit. ⁋ Sed notandum eſt ꝙ illud non intelligitur de quiete terre ſimpliciter: ſed de quiete terre a motu circulari vna cum celo circulando eque velociter. ⁋ Et ſic patet quomodo dicta conſequentia eſt neceſſaria: non ſimpliciter: ſed ſuppoſita generatione et corruptione naturali in ordine conſueto.

Ad rationes. ad primam: poteſt dici ꝙ ſemper eſt eadem terra: ſaltem vnitate continuationis: eo modo quo dicimus ſecanam eſſe modo eandeꝫ qui fuit ſunt centum anni: licet non ſit eadẽ terra ſemper identitate ſimplicit̃ dicta quo modo dicimus celum eſſe modo idem quod fuit ſunt centum anni. Vel poteſt dici: ꝙ terra non ſemper quieſcit: licet ſemper quieſcat terra. ⁋ Ad confirmationem ſecundam bene concedo ꝙ non eſt neceſſarium ſimplicit̃ terrã quieſcere: licet bene ſit neceſſarium ex conditione: ſicut dictum eſt in queſtione. vel poteſt dici: ꝙ ſemper terra quieſcit ſaltem taliter ꝙ non poteſt naturaliter multum amoueri de ſuo loco: licet quandoqꝫ moueatur tota: ſemper tamen adhuc manet in eodem loco vel prope. Et per idem reſpondeatur ad tertiam confirmationem: et aliter poteſt reſponderi ad tertiaꝫ confirmationem: dicendo ꝙ non quecunqꝫ leuificatio ab vna parte facit eã moueri et hoc ꝓꝑ aerẽ reſiſtentem ex alia parte. ⁋ Ad ſecundum principale: dico ꝙ illa ratio bene probat ꝙ motus celi non eſt cauſa quietis terre nec econtra: licet celum ⁊ influentie ſint cauſe quietis per influentiam generalem. ⁋ Ad tertiam illa bene probat dictam conſequentiam non eſſe neceſſariam ſimpliciter ſicut dictum eſt. ⁋ Ad quartaꝫ patet ex quarto modo defendendi dictã conſequentiaꝫ. ⁋ Ad quintam dico ꝙ bene probat dictam conſequentiã non eſſe bonaꝫ ſimpliciter.

Quæſtio. XI.

Quarto circa idẽ quæritur. Utrum iſta conſequentia ſit bona: celum ſemper mouet̃ ergo neceſſe eſt ipſum moueri pluribus motibus. ⁋ Et arguitur ꝙ non: antecedens eſt verũ et conſequens falſum ꝙ conſequens ſit falſum patet ex eo ꝙ ipſius celi non ſunt plures motus: patet nam celum eſt vnum corpus naturale. vnius autem corporis naturalis non eſt niſi vnus motus naturalis ſicut dicebatur primo huius. ⁋ Et confirmatur. nam alia ſimplicia ſicut ſunt ignis: aer: aqua: terra: non ſunt mobilia niſi vno motu naturali: igitur nec celum eſt mobile pluribus motibus. ⁋ Secundo ſupremum celum ſemper mouetur ⁊ tamen non mouetur pluribus motibus: ergo conſequentia propoſita non valet.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera,

Pro iſta queſtione ſciendum eſt ꝙ ad
hoc ꝙ dicta ɔñia valeat non ſufficit dicere ꝙ ɔ̃ſeq̄n
tia valeat:q2 ɔ̃ſequens eſt neceſſariũ:⁊ ꝓpter hoc ſeq̄
tur ad quodlibet:ſed opoꝛtet aſſignare aliam cauſam
ſm̄ proceſſum Ariſt.ſicut dicebatur in p̄ori queſtione.
¶ Et ideo ſciendũ eſt ꝓ reſponſione ad queſtionem ꝙ
celum moueri pluribus motibus nõ intelligitur de to-
to celo cathegoꝛematice ſumpto:ſed intelligit̃ ꝙ vna
pars celi moueatur vno motu et alia alio. ¶ Deinde
ſciendũ eſt ꝙ Ariſto. in litera quinqȝ facit conſequenti
as p̄ncipales. ¶ Pꝛima eſt de qua dicebatur in pre-
cedenti queſtione celum. ſemꝑ mouetur: ergo neceſſe ẽ
terram ſemꝑ quieſcere. ¶ Secunda: neceſſe eſt ſi terra
eſt: ignem eſſe. ¶ Tertia eſt: ſi duo elementa extrema
ſunt: neceſſe eſt intermedia eſſe ſcilicet. aerem ⁊ aquaȝ.
¶ Quarta eſt. ſi quatuoꝛ elementa ſunt: neceſſe eſt ge-
nerationẽ ⁊ coꝛruptionẽ eſſe. ¶ Quinta eſt: ſi genera-
tio et coꝛruptio ſunt. neceſſe eſt celũ moueri pluribus
motibus. Ex quibus ſequitur ſexta p̄ncipalis arguẽ
do a p̄mo ad vltimũ. ſ. ſi celũ ſemꝑ mouetur neceſſe eẽ
ipſum moueri pluribus motibus. ¶ Tunc de bonitate
iſtarũ ɔ̃ſequentiarũ videamus ꝑ oꝛdinem. ¶ De p̄i-
ma viſum eſt in precedenti queſtione. Secũda autẽ ꝓ-
batur: ſi vnũ oppoſitoꝛũ eſt in natura: ⁊ reliquum: mo-
do ignis ⁊ terra ſunt ɔ̃traria ſecundũ ſuas qualitates:
ergo ſi terra eſt ignis eſt. ¶ Secũdo: ſi vnũ extremũ ẽ
aliud eſt: ita ꝙ ſi deoꝛſuȝ eſt ſurſum eſt: ⁊ impoſſibile eſt
ꝙ locus ſurſum ſit vacuꝰ: ⁊ illud quod ibi eſt naturali-
ter eſt leue ſicut ignis: ergo ſi terra eſt deoꝛſum ignis ẽ
ſurſum. ¶ Sed diceret aliquis: videtur ꝙ non opoꝛtet
ꝙ ſi vnũ contrarioꝛũ ſit in natura ꝙ reliquũ ſit vel poſ-
ſit eſſe: nam plenũ ⁊ vacuũ ſunt contraria: ⁊ tamen non
opoꝛtet ſi plenũ ſit ꝙ vacuũ ſit vel poſſit eſſe. ſimiliter
finitũ ⁊ infinitum ſunt contraria: ⁊ tamen nõ opoꝛtet ſi
finitũ ſit ꝙ infinitũ ſit vel poſſit eſſe. ¶ Secundo dice-
ret aliquis: nã videtur ꝙ ignis ⁊ terra nõ ſunt ɔ̃traria:
nam ignis cõtrariatur aqua: ergo ſi cũ hoc ſibi cõtraria
retur terra: tunc vni plura eſſent contraria: modo hoc
eſt falſum: nã tantũ vnum vni opponitur per Ariſto. x.
meta. ¶ Ad iſta. Ad p̄mũ dico ꝙ plenũ ⁊ vacuum nõ
ſunt contraria: ſed ſunt p̄uatiue oppoſita: ⁊ ita ſimili
ter nec finituȝ nec infinitum. ¶ Ad ſecundũ dico ꝙ nõ
eſt incõueniens vni plura eſſe contraria ſecundũ diuer
ſas qualitates qualiter eſt in ꝓpoſito. ¶ Tertia cõſe-
quentia probatur. ſ. ſi terra ⁊ ignis ſunt: alia elementa
intermedia ſunt. Pꝛimo: ſi vnũ ɔ̃trarioꝛũ eſt in natura
reliquũ eſt in natura: modo ignis p̄ncipaliter cõtra-
riatur aque: ⁊ terra aeri: vt patet ſecundo de generatio
ne: nã ſicut arguit̃ ibi: qualitates p̄me. ſ. caliditas: fri
giditas: humiditas: ⁊ ſiccitas: ſex modis poſſunt cõbi
nari quoꝛuȝ duo ſunt impoſſibiles: ⁊ alij quatuoꝛ ſunt
poſſibiles: ſecundũ quos accipitur numerus quatuoꝛ
elementoꝛũ: que ſunt terra: ignis: aer: ⁊ aqua. ſ. duo ex
trema: ⁊ duo intermedia. ¶ Tertio poſſet adduci per
hoc ratio platonicoꝛũ qui imaginantur ꝙ duo elemen
ta extrema. ſ. ignis ⁊ terra ſint ſicut duo numeri cubici:
ſed neceſſario inter quoſcũqȝ tales duos numeros ſunt
duo numeri medij ꝓpoꝛtionales: qui vident̃ eſſe coꝛre
ſpõdentes duobus elemẽtis medijs. ¶ Quarta ɔñia
ꝓbatur: q2 ſi quatuoꝛ elementa ſunt: generatio ⁊ coꝛru
ptio ſunt: q2 ſunt cõtraria ſecundũ ſuas qualitates: er-
go alterabilia: ⁊ cõicantia in materia ergo generabi-
lia ⁊ coꝛruptibilia: cũ alteratio ſit ꝓpter generationẽ
ſicut patet p̄mo de generatiõe. ¶ Quinta ɔ̃ſequen-
tia ꝓbatur. ſ. ſi generatio et coꝛruptio ſunt: neceſſe eſt
celũ moueri pluribus motibus ſupponendo ꝙ iſti mo-
tus inferioꝛes dependent a celo moto: licet non a mo-
tu celi: ſicut patet p̄mo meteoꝛoꝛum ⁊ ſecundo de ge-
neratione: ⁊ ꝑ experientiã: ſed ad cauſandum genera-
tiones ⁊ coꝛruptiones ſpecierũ nõ ſufficeret vnꝰ motꝰ
celi: immo neceſſario requiritur cũ motu diurno motꝰ
ſolis ⁊ planetarum in obliquo circulo: aliter nõ fierent
hyems: eſtas ⁊ mutationes tẽpoꝛũ: nec ꝑ ɔ̃ſequẽs ge-
nerationes ⁊ coꝛruptiones eo modo quo fiunt: ergo ſi
generationes ⁊ coꝛruptiones iſtoꝛũ inferioꝛũ ſunt ⁊ de
bent fieri modo ɔ̃ſueto opoꝛtet ꝙ celũ moueatur plu
ribus motibus. Tunc probatur ſexta ɔ̃ſequẽtia argu
endo a p̄mo ad vltimũ ſic: ſi celũ ſemꝑ mouetur: neceſ
ſe eſt terrã ſemꝑ quieſcere: ⁊ ꝑ ɔ̃ſequẽs ſemꝑ eſſe: ſed ſi
terra eſt ignis eſt: ⁊ ſi terra ⁊ ignis ſunt elementa inter
media. ſ. aer ⁊ aqua ſunt: ſed ſi quatuoꝛ elemẽta ſunt ge
nerationes et coꝛruptiones diuerſe ſunt ⁊ fiunt in iſtis
inferioꝛibus: ſed ſi generationes ⁊ coꝛruptiones diuer-
ſe ſint ⁊ fiant in iſtis inferioꝛibus neceſſe eſt celũ moue
ri pluribꝰ motibus: ergo de p̄mo ad vltimuȝ: ſi celum
ſemꝑ mouetur neceſſe eſt ipſuȝ moueri pluribus moti-
bus ꝑ illã regulã: quãdo ad aliquod antecedẽs ſequit̃
conſequens: quicquid ſequit̃ ad conſequens ſequit̃ ad
antecedens. ¶ Sed diceres quia conſequentie p̄dicte
non ſunt foꝛmales nec ſimiles ſed tenent ⁊ probantur
ꝑ diuerſa media: ergo in talibus non valet arguere de
p̄mo ad vltimum: ſicut poteſt exemplificari ſic argu
endo. ſi nullũ tempus eſt: dies non eſt: ſi dies nõ eſt: nox
eſt: ⁊ ſi nox eſt: aliquod tẽpus eſt: non tamẽ ſequit̃ a p̄i
mo ad vltimũ nullũ tẽpus eſt ergo aliquod tempus eſt
¶ Reſpõdetur ꝙ omnis conſequentia de p̄mo ad vlti
mũ eſt bona: ſi intermedie ſint bone: q̈ntũcũqȝ vario mo
do probent̃: quod patet ꝑ illam cõmunẽ regulã cõſe q̄n
tiarũ: ſi aliquid ſequit̃ ad conſequẽs: ſequit̃ ad antece-
dẽs. ¶ Aduertẽdũ tamẽ ꝙ illa ɔ̃ſequẽtia de p̄mo ad
vltimũ nunquã eſt melioꝛ vel foꝛmalioꝛ: ꝙ ſit debilioꝛ ſi
larũ intermediaꝝ: ita ꝙ ſi aliqua illarũ ſit vt nunc: vel
materialis: tũc illa de p̄mo ad vltimũ erit vt nunc vel
materialis. Et cauſa eſt: q2 tenet in virtute illius inter
medie vel intermedioꝝ ſi plures ſint. ¶ Tunc ad illud
exemplũ qđ adducebat̃. ſi nulluȝ tẽpus ⁊c. dico ꝙ p̄i-
mũ antecedẽs vel eſt poſſibile vel impoſſibile. ſ. nulluȝ
tẽpus eſt: ſi eſt poſſibile: tunc illa conſequẽtia interme-
dia non valet: dies nõ eſt ergo nox eſt: et ideo non mirũ
ſi etiã illa a p̄mo ad vltimum nõ valeat: nulluȝ tẽpus
eſt: ergo aliquod tẽpus eſt. Si autẽ p̄mũ antecedens
eſt ſimpliciter impoſſibile. ſ. nullũ tempus eſt: tunc con
ſequẽtie intermedie ſunt bone. ⁊ etiaȝ a p̄mo ad vlti-
mũ. ſ. nullũ tẽpus eſt ergo aliquod tẽpus eſt: cũ ad im-
poſſibile ſimpliciter ſequat̃ quodlibet.

Ad rationes Ad primam dico: ꝙ vtiqȝ
ipſius celi ſunt plures motus: immo ꝙ plus eſt ali-
qđ celũ omnino idem in numero. ſ. aliquis oꝛbis põt moue
ri ſimul pluribus motibus: verũ eſt tamẽ ꝙ non ambo
ſibi inſunt naturaliter: ſed vnus eſt ſibi naturalis ⁊ alt̃
eſt ſibi ãꝑtinẽs. ⁊ q̈ dicebat̃: alia ſimplicia ſicut elemẽ
ta nõ mouent̃ pluribus motibus: dico ꝙ non eſt ſimile
de motu illoꝛum ⁊ de motu celi: propter hoc ꝙ plures
motus recti non poſſunt adinuicẽ cõmiſceri in eodem
mobili. ⁊ hoc ꝓpter eoꝛũ repugnantiã ⁊ ɔ̃trarietatem
ſed bene plures motus circulares adinuicem in eodeȝ
mobili miſcentur. ¶ Ad ſecundã illa bene ꝓbat ꝙ con
ſequentia ꝓpoſita non eſt foꝛmalis: cuȝ quo tamen be-
ne ſtat ꝙ eſt bona gratia materie.

Queſtio.XII.

QVinto quæritur vtrū iſta cōſequētia ſit bona. ſi neceſſe eſt generationes: ⁊ corruptiones eſſe hic inferius. neceſſe eſt eſſe plures mot⁹ celeſtes. Et arguitur ꝙ non: ſi celū quieſceret: adhuc hic inferius eſſent generationes ⁊ corruptiones: ergo ad hoc ꝙ plures ſint generationes ⁊ corruptiones hic inferius: non oportet eē plures motus celeſtes: ⁊ ꝑ conſequēs cōſequētia ꝓpoſita nō valet: conſequentia tenet antecedens ꝓbaṫ: nā quāuis celū quieſceret adhuc cōtraria ſicut iſta inferiora puta elemēta eſſent adinuicē applicata: ⁊ ꝑ ↄ̄ns agerēt inter ſe: ⁊ illud quod eſſet fortius corrūperet illud quod eſſet debili⁹: talis em̄ eſt cōtrariorꝫ natura: ꝙ ſint adinuicem actiua ⁊ paſſiua ſi fuerint adinuicē applicata: nec apparet quid ꝓhiberet quin cōbureret ⁊ corrumperet ſtupa: ſi ei applicaretur ignis nō obſtante ꝙ celū quieſceret. ¶ Secundo ſuppoſito ꝙ celum nunc inciperet quieſcere nō ꝓpter hoc animalia ⁊ plante que modo ſunt ſemꝑ manerent: ſed ſi non ſemꝑ manerent aliquādo corrūperent: ſed quando corrumperenṫ ex eis alia generarenṫ: cū corruptio vnius ſit generatio alterius: primo de generatione: ꝓpter hoc ꝙ materia non poteſt eſſe ſine forma: ideo non obſtante quiete celi: adhuc fierent generationes ⁊ corruptiones in iſtis inferiorib⁹. ¶ Tertio. celū non agit in iſta inferiora ſolū ꝑ motū: immo etiā ꝑ lumē ⁊ influentiā: ideo licet motus a celo auferretur: tamē adhuc ipſum ageret in iſta inferiora ꝑ ſuū lumen ⁊ influentiam: ⁊ ita ꝑ illā actionē poſſent hic inferius aliqua generari ⁊ aliqua corrūpi. ¶ Quarto: poſito ꝙ celum vnico motu moueaṫ: adhuc ꝑ illum vnicū motū applicarenṫ nobis ſucceſſiue planete frigidi ⁊ calidi: ⁊ ſic ſucceſſiue generaretur apud nos modo caliditas: modo frigiditas: ſicut videmus ꝑ motū ſolis diurnū: in die eſt nobis calor: ⁊ in nocte eſt nobis frigus.

Oppoſitum vult Ariſto. hic: et etiam in ſecūdo de ḡnatione. Et arguiṫ ſic ratione: in eſſentialiter ordinatis remoto priori remouenṫ poſteriora: ſicut patet ſecūdo metaphyſice: ſed intelligētie primo: ⁊ cōſequēter corpora celeſtia ſecūdario: ⁊ deinde iſta inferiora ſunt agentia ſubordinata: ergo remoto motu ⁊ actione celeſtiū variorꝫ remouerenṫ varij motus ⁊ actiones in iſtis inferioribus: que apparēt modo fieri: ⁊ per conſequēs ſi in iſtis inferioribus debēt fieri varie generationes ⁊ corruptiōes generabiliū ⁊ corruptibilium: videtur ꝙ oportet eſſe varios ⁊ diuerſos motus celi.

¶ Pro iſta queſtione premittenda eſt primo vna ſuppoſitio. Deinde ponēde ſunt cōcluſiones.

Suppoſitio ſit iſta: ꝙ celū agit in iſta inferiora triplici inſtrumento. ſ. motu lumine ⁊ influentia. Motu quidē: nā trahit ignē ſecū vna cū aere exiſtēte vltra mōtes altiſſimos: ſicut patet primo meteororꝫ: Lumine etiam ſicut patet ad experientiā: nā ſuo lumine calefacit iſta inferiora: influentia etiā: q2 in ꝓfundo terre vbi nō attingit motus celi nec lumē: generantur quedā metalla: ⁊ hoc eſt mediante influentia celi que ē quedam qualitas ſpiritualis in medio: ſicut ſpecies albedinis vel nigredinis: que qualitas non eſt per ſe ſenſibilis.

Tunc ſit prima concluſio. ſi celum ceſſaret a motu ſtante lumine ⁊ influētia: adhuc in iſtis inferioribus multi fierent motus ⁊ mutationes ⁊ ḡnationes ⁊ corruptiones: probatur: q2 ablato motu celi ſed ſtante lumine ⁊ influentia: adhuc ſol calefaceret iſta inferiora: ⁊ ipſum celum influeret in iſta inferiora: mediantibus quibus ſcilicet lumine ⁊ influentia adhuc in iſtis inferioribus fierent ḡnationes ⁊ corruptiones: ꝓbari etiā poteſt iſta concluſio ꝑ ſecundā rationē ad oppoſitū. ¶ Secunda cōcluſio. ſi celū ceſſaret a motu: nō tamē a lumine ⁊ influentia: adhuc eternaliṫ fierēt ḡnationes ⁊ corruptiones alterationes et motus locales: immo ḡnationes ⁊ corruptiones hominū: animalium ⁊ plantarum: patet: q2 licet ſub ſole eſſet nimia caliditas ⁊ eſſent omnia vſtibilia vſta: ⁊ ex oppoſito eſſet nimia frigiditas: tamē in quadris medijs eſſet temperamentū mediū ⁊ habitatio cōueniēs pro ſalute plantarū ⁊ animaliū. ¶ Probatur hoc idem: quātū ad ḡnationes elementorꝫ. ſ. ꝙ ꝑpetuo fierent ḡnationes elemētorū adinuicē: q2 ſub ſole cōuerterenṫ omnes aque in aerē vel in ignē: ⁊ ꝓportionaliter ex oppoſito ꝓpter frigiditatem ibi exiſtentē: ignis ⁊ aer corrūperenṫ: ⁊ cōuerterenṫ in aquā: ⁊ tunc aqua ibi valde augeretur: modo naturale eſt ꝙ aqua vbi eſt eleuatior moueaṫ ad locū decliuiorē: ⁊ ideo illa aqua continue moueret circa terram ad locū exiſtentē ſub ſole: ⁊ ille aer vel ignis generatus ſub ſole moueret etiā ad partē oppoſitā: ⁊ ſemꝑ aqua ſic veniens ſub ſole iterū cōuerteretur in aerem: ⁊ aer vadens ad oppoſitū ↄuerteretur in aquā. ¶ Tertia concluſio. ceſſante motu celi: non tamē lumine ⁊ influētia: licet fierent ḡnationes ⁊ corruptiones in iſtis inferioribus: aliter tamē fierēt q̄ modo fiant: nec ita vario modo fierēt ſicut modo fiunt: ꝓꝫ hoc ex eo q2 ſol ⁊ ceteri planete nō diuerſimode applicarenṫ iſtis inferioribus ſicut modo applicanṫ cū celū moueṫ. ¶ Quarta cōcluſio. ſi celū nō moueret niſi vnico motu: adhuc fierēt ḡnatiōes ⁊ corruptiōes in iſtis inferiorib⁹: probaṫ: q2 nō minus fierēt q̄ ſi celū quieſceret. ſed ſi celū quieſceret dicte mutatiōes adhuc fierēt: ſicut dicit ſecūda cōcluſio. ¶ Quinta concluſio. ⁊ iſta eſt pro intentione Ariſto. in litera: ſi celum non moueretur niſi vnico motu non fierēt ḡnatiōes ⁊ corruptiones tam elemētorꝫ q̄ aliorꝫ ſm illū ordinē ⁊ ſm illa loca: ſm quē ordinem ⁊ ſm que loca apparēt nobis eſſe: ⁊ ꝑmanere in hoc mūdo: ꝓbatur: q2 nō eſſent applicationes agētium celeſtium ad hoc ſufficiētes. ¶ Ex hoc ſequitur ſexta cōcluſio reſponſalis ad queſtionē. ꝙ ſi debēt ḡnatiōes ⁊ corruptiones in iſtis inferioribus fieri ⁊ ꝑmanere ſm ordinē ⁊ ſm loca ſm que apparēt fieri ⁊ ꝑmanere: neceſſe ē celū moueri pluribus motibus. ſ. motu diurno ⁊ motu obliquo: qui motus obliquus eſt planetarū ſub zodiaco: patet: nam ſm hoc ſol ⁊ alij planete aliquādo accedunt ad nos ⁊ aliquando recedunt a nobis ⁊ faciūt nobis diuerſitatē tēporū: ſcilicet hyemē ⁊ eſtatē ⁊ diuerſitatē ḡnationū ⁊ corruptionū in iſtis inferioribus.

Ad rationes. Illę rationes quæ poſitę ſunt ante oppoſitum ſunt pro nobis. Alie autē ad oppoſitū adducte videnṫ eſſe cōtra nos. ⁊ ideo ad iſtas dicatur. ¶ Primo quidē ad auctoritatem Ariſto. quid ſit dicendum patet ex quinta ↄcluſione. ¶ Deinde ad rationē poſt hoc factam que arguebat de agentibus ſubordinatis: nos diceremus ꝙ nulla eſſet ſimpliciter neceſſaria ſubordinatio agentiū: niſi ad ipſum deum: vnde ita deus ſi vellet poteſt cōburere ligna ſi nō eēnt corpora celeſtia ſicut ſi eſſent.

Queſtio. XIII.

SExto quærit̃ vtrum motus celi ab oriente in occidẽtem ſit regularis: hic vnum ſupponitur: ⁊ aliud queritur: ſupponitur enim ꝙ celum mouetur: ꝗ ſuppoſito queritur vtrum motu regulari.

Contra ſuppoſitum arguitur ſic: terra mouetur ab oriente in occidentem: ergo celum non ſic mouet̃: immo quieſcit: conſequẽtia probat̃: quia ſi ambo mouerentur ab oriente in occidentẽ: cõtinue idẽ punctus celi eundẽ punctum terre eodẽ modo reſpiceret: ſaltẽ ſi ſic mouerent̃ eque velociter: qḋ eſt falſum: primo ad experientiam: nã tũc ſol nobis nõ oriret̃ nec occideret: poſtq̃ ſemꝑ eandẽ partẽ terre eodẽ modo reſpiceret: nec etiã tunc fierent generationes ⁊ corruptiones in iſtis inferioribus: ſm illũ ordinẽ ⁊ ſm illa loca. ſm que apparent fieri: antecedens ꝓbat̃: quia ignis mouetur ab oriẽte in occidentẽ: ⁊ aer ſimilit̃: ergo ⁊ terra cũ aqua: cõſequẽtia tenet: nã nõ videtur eſſe maior ratio neq̃ minor de iſtis q̃ de illis: antecedẽs patet per Ariſto. primo metheororum. ❡ Arguitur ſecũdo: poſito ꝙ celum eſſet in loco nõ moueret̃ localiter: ꝓbo ſic: nam cõtinue maneret in illo loco non mutando illum neceſſe eundũ ſe nec ſm ſuas ꝑtes: ꝙ nõ ſm ſe patet: ꝙ non ſm ſuas ꝑtes ꝓbat̃: nã medietas celi q̃ eſt ex vna ꝑte equinoctialis ita continue maneret in eodẽ loco ſicut medietas celi que eſt ex alia parte equinoctialis.

Deinde arguitur ad queſtionẽ: motꝰ celi eſt naturalis: ergo motus celi nõ eſt regularis: antecedẽs notũ eſt per ſe: ⁊ cõſequẽtia ꝓbatur: quia motus naturalis eſt in fine velocior q̃ in principio: ſed talis motus non eſt regularis: ex eo ꝙ motu regulari q̃tum ad ſuas ꝑtes in equalibꝰ partibꝰ tẽporis equalia ꝑtrãſeuntur ſpatia: talis aũt nõ eſt velocior in fine q̃ in principio. ❡ Secũdo. alique ꝑtes celi mouent̃ velocius et alique tardius: ergo totalis motꝰ celi videt̃ eſſe difformis: ⁊ ꝑ cõſequẽs nõ regularis: conſequẽtia tenet: antecedẽs probat̃: nam ꝑtes celi prope polos mouentur tardius q̃ ꝑtes celi ꝓpe equinoctialem: qḋ patet: quia in equalibus temporibus minores circulos deſcribunt. ❡ Tertio. ſtelle deferunt̃ in celo tanq̃ infixe ei: ⁊ ideo ſi ſtelle mouent̃ irregulariter: tũc etiã celum mouet̃ irregulariter: ſed ſtelle mouent̃ irregulariter: patet de luna et alijs planetis: qui aliquãdo mouent̃ velocius ⁊ aliq̃n tardius: ꝓpter quod aſtrologi dicunt planetas eſſe aliq̃n directos: aliq̃n retrogrados: aliq̃n ſtationarios.

Oppoſitum probat Ariſtot. in litera.

❡ In iſta queſtione primo exponendi ſunt quidam termini. Secundo videndum eſt de ſuppoſito in queſtione. Tertio videndũ de queſito.

Quantum ad primum: ſciendum eſt ꝙ differentia eſt inter motũ regularẽ ⁊ vniformẽ: nam vniformitas motus attendit̃ quantũ ad ꝑtes mobilis: ita ꝙ ille motus dicit̃ vniformis quo mouet̃ aliqḋ mobile: cuiꝰ vna pars mouet̃ ita velocit̃ ſicut alia: ſicut ſi lapis aliquis deſcenderet: nõ obſtãte ꝙ ille motus in fine eſſet velocior q̃ in principio. Motus autẽ df difformis cuius vna pars mouet̃ velocius ⁊ alia tardius: ſicut eſſet motus rote: partes enĩ eius circa axẽ non mouentur ita velociter ſicut ꝑtes circa circunferentiam: licet bene ille ꝑtes eque velociter circuiant. Et ideo nõ eſt incõueniens aliquẽ motũ eſſe motũ difformẽ: ⁊ tamẽ eſſe circulationẽ vniformẽ. Regularitas autẽ motus attẽditur ex ꝑte tẽporis: ita ꝙ motus ille dicit̃ regularis q̃n ipſum mobile mouet̃ eque velociter in vna ꝑte temporis ſicut in alia: ſed ille motus dicit̃ irregularis quo mouet̃ aliqḋ mobile qḋ in vna ꝑte mouet̃ velociꝰ ⁊ in alia tardiꝰ. Verũtñ ſciẽdũ eſt ꝙ aliq̇ diſtinguũt de vniformitate motꝰ: dicẽtes ꝙ p̄t attẽdi vl' ex ꝑte ꝑtiũ mobilis vel ex ꝑte ꝑtiũ tꝑis. Vniformitas p̄mo mõ dicta ẽ omnino eadem cũ vniformitate diſtincta cõtra regularitatẽ: ſed vniformitas ſcḋo modo dicta eſt eadẽ cũ regularitate. Sed illi nõ vtunt̃ ita ꝓprie vniformitate ſicut nos vtimur ſm dictas deſcriptiones. ❡ Ulterius ſciendũ eſt ꝙ non eſt incõueniens aliquem motum eſſe vniformem: ⁊ nõ eſſe regularem: patet de motu grauis deorſum in medio vniformi: quod mouet̃ vniformiter: quia vna eiꝰ pars mouet̃ ita velociter ſicut alia: ⁊ tñ nõ mouet̃ regulariter: quia mouet̃ in fine velocius q̃ in principio. Similit̃ nõ eſt incõueniẽs aliquẽ motũ eſſe regularẽ: ⁊ tñ non eſſe vniformem: patet de rota que in equalibus ꝑtibus tꝑis equalia ſpatia deſcriberet: talis enĩ motꝰ rote eſſet regularis nõ tamen vniformis poſtq̃ ꝑtes illius rote centrales non mouerent̃ ita velocit̃ ſicut partes circunferẽtiales. Similit̃ non eſt inconueniẽs aliquẽ motũ ſimul eſſe vniformẽ ⁊ regularẽ: ſicut ſi aliqḋ graue deſcẽderet in aliquo medio ſic proportionato ex ꝑte reſiſtentie: ꝙ illud graue in equalibus ꝑtibꝰ tẽporis equalia ꝑtrãſiret ſpatia: tunc enĩ motus illius grauis eſſet vniformis ⁊ regularis ſimul. ❡ Ulterius ſciẽdũ eſt ꝙ in celo motus poteſt dici ſimplex vel cõpoſitꝰ: ⁊ vocat̃ motus circularis ſimplex: quia eſt vnius mobilis continui ⁊ ſuper eoſdem polos ⁊ ab vno motore circunſcripto omni motu preter q̃ ſuper illos polos. Sed motus cõpoſitus dicit̃ reſultans ex aggregatione pluriũ motuum ſimplicium in eodem mobili ſuper diuerſos polos a diuerſis motoribus. Et iſte motus cõpoſitꝰ in ipſis planetis ẽ ille qui nobis apparet. Simplices autẽ non apparẽt nobis diſtincti ab inuicẽ niſi ꝑ ratiocinationem.

Quantũ ad ſecundum: ſciendum eſt ꝙ quidam antiquorum erant opinionis ꝙ terra moueretur ab occidẽte in orientẽ: complendo in die naturali vnã circulationẽ: ⁊ ꝙ celum quieſceret: ⁊ ꝑ hoc crediderunt poſſe ſaluare apparẽtia illa que nos ſaluamus ex motu celi: ſicut ꝙ ſol aliquando eſt nobis in oriente: aliquando in medio celi: aliquãdo in occidẽte: aliquãdo in angulo noctis: credentes terram ſe hře ſicut aſſaturã: ⁊ solẽ ſicut ignẽ aſſantẽ: modo ſicut ignis nõ mouet̃ circa aſſaturã: ſed aſſatura mouet̃ circa ignem: ita dixerunt solẽ non moueri circa terram. ſed magis terrã circa ſolem: ꝓptẽ hoc ꝙ terra indiget ſole: ⁊ non econuerſo. ❡ Quantum ad opinionem iſtam pono aliquas concluſiones: quarum prima ſit iſta: terra non mouet̃ ab occidẽte in orientẽ motu diurno nec econuerſo: ꝓbat̃: nam ſi ſic ſeq̄ret̃ ꝙ eſſet difficilius ire ꝯ occidentẽ q̃ ꝯ orientẽ: quod eſt ꝯ experientiam: probat̃ conſequẽtia: nam ex quo terra mouet̃ ab occidente verſus orientẽ ⁊ aer cum ea ſimul: tunc qui ambularet ꝯ occidẽtẽ haberet aerem contra ſe motum: qui autẽ ꝯ orientem moueret̃ cũ aere moto: ſed difficilius eſſet moueri ꝯ aerẽ motum q̃ cum aere moto. ⁊ ita difficilius eſſet proijcere lapidem contra occidentẽ q̃ ꝯ orientẽ. ❡ Secundo. ſeq̄ret̃ ꝙ aues nõ poſſent bñ volare ꝯ orientẽ: quia aer inſequens tantum eleuaret pẽnas earũ ꝙ non poſſent bñ volare: vnde videmus ꝙ aues non volant cum vẽto: ſed ꝯ vẽtum. ❡ Tertio ſequeretur ꝙ proiectum directe ſurſum non

ecōuerſo caderet ad locuꝫ a quo incepit moueri: qḋ eſt falſum: cōſequētia tenet: nā interum ꝙ graue ꝓijceret̄ ſurſum terra vlterius moueret̄: ⁊ ſic in deſcēdēdo directe nō caderet ſup ꝑtē terre ſibi ſuppoſitā tunc cū incepit moueri. ¶ Secūda ꝯcluſio. ſi terra ſic moueret̄ ab occidēte in oriētē: bñ poſſemus ex hoc ſaluare aliqua q̄ nobis apparēt ex motu celi: ſicut ortuꝫ ⁊ occaſum ſolis ⁊ ſtellarū: pꝫ hoc: nā ſicut iam ſol nobis in termino noſtri orizontis exiſtens cōtinue aſcendit plus ⁊ plus ſup noſtrū orizontē vſq; ad mediū celi: ⁊ tunc ad occidētē: ⁊ tunc ad angulū noctis moue̅t: ita ſi ſol quieſceret: ⁊ t̄ra moueret̄ ab occidēte vſ⁹ oriētē: et nos vna cū ea: ſol ꝯtinue magis nobis ⁊ magis eleuaret̄ tādiu ꝙ appareret in medio celi: ⁊ tunc ꝑ vlteriorē motū appareret nobis declinare ad occidentē: ⁊ ſic tandē iterū appareret nobis in oriēte. ¶ Tertia cōcluſio. non omnia apparentia in celo, poſſent ſaluari ꝑ quietē celi: ⁊ taleꝫ motū diurnū terre: ꝓbat̄ nā ꝑ quietē celi ⁊ motū taleꝫ diurnū terre non poſſent ſaluari oppoſitiones ⁊ cōiunctiones planetaꝝ: ⁊ diſtantie eoruꝫ: aliquādo maiores: ⁊ aliq̄n minores a ſtellis fixis: vnde ad ſaluandum iſta oportet ponere celum moueri. Ex his concludi poteſt ꝙ celū circulariter mouetur.

Quantum ad tertium articulum ſit prima cōcluſio iſta: motus ipſius celi nō eſt vniformis probat̄ ex eo ꝙ non oēs ꝑtes celi mouent̄ eque velociter: ꝑtes eñ celi circa equinoctialem mouent̄ velocius q̄ partes celi circa polos: ⁊ ex eo ꝙ in equalibus ꝑtibus t̄pis maius ſpatiū lineale deſcribūt: puta maiorē circūferentiam circa axem mundi: cōſequētia tenet ꝑ diffinitionē motus vniformis. ¶ Secunda concluſio. nullus motus ſimplex in celo eſt irregularis: ita ꝙ nec celum nec aliquod aſtrum nec aliqua ps celi moue̅t velocius in vno t̄pe q̄ in alio: ⁊ hoc motu ſimplici. ſ. circūſcriptiſ alijs motibus. Et hoc ꝓbat Ariſto. ſic primo quia oīs motus qui aliquādo eſt velocior aliquādo tardior: vel ille eſt velocior in principio ſicut eſt motus violētus: vel ille eſt velocior in fine ſicut eſt motus naturalis grauiuꝫ ⁊ leuium: vel eſt velocior in medio ſicut eſt motus animalis: ſed motus celi nec eſt velocior in principio nec in fine nec in medio: cum nec habeat principium neq; finem neq; medium: propter ſui eternitatem ⁊ celi ſphericitatē in quo nec eſt aſſignare principium neq; finē neq; medium. ¶ Secundo: q2 irregularitas motus nō pōt venire niſi ꝓpter mutationē mobilis aut motoris: modo mobile puta celū eſt inalterabile. Similiter motor mouens celū eſt immutabilis ſicut intelligētia: ergo non eſt vnde poteſt velocitas celi variari. ¶ Tertia concluſio. motus celi ſimplex eſt circulatio vniformis: non obſtāte ꝙ nō eſt motus vniformis quēadmodū dicit prima cōcluſio huius articuli. Probatur: naꝫ ex quo motus celi ſimplex eſt regularis: tunc partes eius in equalibus ꝑtibus tēporis equales deſcribunt angulos circa axem mundi: ⁊ hoc ſufficit ad circulationē vniformē. ¶ Quarta cōcluſio. motus in celo vel in aliqua ꝑte eius cōpoſitus ex pluribus pōt eſſe irregularis: patet hoc de motibus planetarū: qui aliquando mouentur velocius: aliquando tardius ꝑ aggregationē plurū motuum in ſuis orbibus in tantum ꝙ aſtrologi ſicut arguebat̄ ante oppoſitū dicunt eos eſſe aliquando retrogrados aliquando ſtationarios: aliquando directos: aliquando proceſſiuos.

Ad rationes Ad primam nego ꝙ terra moue̅t ab oriente in occidentē: ⁊ q̄n dicebat̄ de igne ⁊ aere ſup altiſſimos montes: bene concedo ꝙ moueā tur vna cū celo ab oriente in occidentem: q2 ſunt ita ꝓpe celū ꝙ virtute influētie celeſtis poſſunt ſic moueri: ſed hoc non oportet de terra ꝓpter magnā eius diſtantiam a celo. ¶ Ad ſecundā: illa bene probat ꝙ celū nō moue̅t motu recto: cum quo bene ſtat ꝙ mouetur motu circulari: nec eſt inconueniens aliquid moueri motu circulari: ⁊ cōtinue ſm ſe totuꝫ cathegoreumatice non mutare locū: ſed ſufficit ꝙ mutet locū ſm ſuas partes. vel mutaret ſi eſſet in loco. ¶ Et quando dicebatur: videtur ꝙ celum adhuc ſi eſſet in loco nō mutaret locum ſm ſuas medietates: quarū vna eſt ex vna parte equinoctialis: ⁊ alia ex alia: hoc conceditur: cū quo tamen ſtat ꝙ mutaret locū ſm ꝑtes eius aſſignatas ſm aliaꝫ diuiſionē: vt ſi imaginaremur celū diuidi ſm coluros.

Deinde reſpondeatur ad rationes factas ad queſtionē. ¶ Ad primam dico ꝙ non oportet oēm motū naturalem in fine eſſe velociorem: ſed ſolum hoc eſt verū de motu naturali locali recto. ¶ Ad ſecundam: illa bene probat ꝙ motus celi non eſt vniformis: cū quo bene ſtat ꝙ eſt regularis. ¶ Ad tertiam: illa vadit ꝑ vltima cōcluſione ſecundi articuli.

Queſtio. XIIII.

QVeritur ſeptimo vtrū ſphere celeſtes ſicut ſunt ſphere planetarū pluribus moueantur motibus. ſ. ab oriente in occidentem motu diurno: ⁊ ab occidēte in orientē motu ꝓprio. Et arguitur primo ꝙ non: nam tales diuerſi motus vel eſſent eque fortes ⁊ eque veloces vel vn⁹ eēt velocior ⁊ alter tardior: ſi eſſent eq̄ veloces: tunc cōtinue planete manerent in eodē ſitu ⁊ aſpectu ad nos: ſed hoc eſt falſum: cōſequentia probatur a ſimili: nā ſi aliqua muſca aſcendat ſuper aliquā lanceā aliqua velocitate: ⁊ lācea interim deſcēdat p̄ciſe equali velocitate: muſca nō mutabit ſitū nec aſpectū ad aliquod quieſcens: ſed cōtinue habebit ſe ſimili modo ⁊ non aliter ad tale quieſcens. Si autē dicatur ꝙ motus ipſorū orbium planetaꝝ quoruꝫ aliqui ſunt ad vnā ꝑtē ⁊ aliqui ad aliam ſic ſe habēt ꝙ vnus ē velocior alio: capiam ergo ſpheram ſolis: ⁊ quero vtrū velocius moueatur ab oriente in occidentē motu diurno vel velocius ab occidente in orientē motu proprio. Si dicatur primū tunc non mouetur niſi motu diurno: ꝓbatur ſic in ſimili de muſca mota ſup lanceā: nam ſi deſcēſus lancee ſit velocior: muſca non dicit̄ aſcēdere ſed deſcendere ſolum: aliter eñ idem ſimul moueretur motibus cōtrarijs. Si aūt motus ꝓprius ſphere ſolis eſſet velocior motu diurno eiuſdē: tunc ꝓpter conſimilem rationē non diceretur moueri vt videtur niſi motu ꝓprio: qḋ tamen eſt falſum. ¶ Et confirmat̄ hoc: nam ſphera ſolis quaſi omni die naturali facit vnā reuolutionem motu diurno: vbi in vno integro anno non facit niſi vnā reuolutionē motu ꝓprio: ergo non poteſt dici ꝙ motus ꝓprius ſphere ſolis ſit velocior motu diurno eiuſdē. ¶ Secūdo. impoſſibile ē idē ſimul moueri pluribus motib⁹ localibus: ergo queſtio falſa: ꝯñtia tenet: antecedens probo: q2 impoſſibile eſt idē corpus ſimul eſſe in diuerſis locis: ⁊ q2 diuerſi mot⁹ locales ſunt ad diuerſa loca videt̄ etiā ꝙ impoſſibile ſit idē corpus ſimul ⁊ eque primo moueri ad diuerſa loca: ſed ſi moue̅t ad diuerſa loca prius tamen mouetur ad vnuꝫ ⁊ poſtea ad alium. ¶ Tertio. ſi queſtio eſſet vera ſequeretur ꝙ vnus illorū motuū eſſet tali orbi naturalis: ⁊ alter vio-

lentus:⁊ ſic ille alter nõ diu duraret in tali orbe:cū nul
lū violentū diu duret primo huius: ſed ꝯñs eſt falſum:
nã oĩbus motibꝰ qui nũc ſunt in celo ſemꝑ ꝯſilẽs erãt
in eodẽ ⁊ ſẽꝑ erũt ſuppoſita eternitate mũdi:ꝯñtis pro
baẽ ex eo qḋ oſtẽſum eſt primo huius:vnius corporis
ſimplicis nõ eſſe niſi vnū motū naturalẽ ſimplicẽ:cum
ergo ſphere celeſtes ſint corpora naturalia ſimplicia:
neutra earū habebit plus ꝙ̃ vnū motū ſibi naturalem
ſimplicem:⁊ ideo ſi aliquis alter ei ineſt videtur ei ineẽ
violenter.

Oppoſitum vult Ariſto. in litera:et ſi
miliẽ vult Ptolemeus ⁊ aliĩ aſtrologi ꝙ̃plures. ¶ In
iſta queſtione primo recitanda eſt vna opinio de queſ
to cū eius improbatione. Secundo reſpondendum eſt
ad queſitum.

Quantum ad primum: ſciendum eſt
ꝙ erat vna opinio.ſ.alpetragij ꝙ oẽs orbes celeſtes
mouerenẽ ab oriente in occidentẽ ⁊ ꝙ nullus orbiū ce-
leſtiū moueẽ ab occidẽte in oriẽtẽ:vnde imaginabatur
ꝙ in die naturali primū mobile faceret vnã cõpletam
reuolutionẽ ſuꝑ polos mundi ab oriente in occidentẽ:
⁊ ꝙ interim etiã orbes planetarꝝ mouerenẽ ab oriẽte ĩ
occidẽtẽ ſuꝑ alijs tñ polis:ſuos motꝰ incurtãdo intã-
tū ꝙ orbis ſaturni in die naturali tm̃ deficit ꝙ nõ facit
vnã cõpletã circuitionẽ ꝙ in triginta vel tredecim an-
nis facit vnã reuolutionẽ minus ꝙ̃ primum mobile. ſed
orbis iouis:q꞉ eſt remotior a primo mobili plus deficit
ĩ die naturali ꝙ nõ faciat vnã cõpletã circuitionẽ:intã
tū ꝙ in minori tẽpore ꝙ̃ ſaturnus facit vna reuolutio-
ne minꝰ ꝙ̃ primū mobile:⁊ ꝓportionaliter ſuo modo di
cit de orbe martis ⁊ alijs orbibus planetarū. vnde mo-
tus ſolis ab oriente in occidentẽ tantū incurtaẽ a mo-
tu primi mobilis ꝙ in vno anno facit vnã reuolutionẽ
minus ꝙ̃ primū mobile: ſed orbis lune qui eſt infimus
orbiū planetarum ⁊ maxime diſtans a primo mobili in
tantū incurtatur in ſuo motu ab oriente in occidentez
ꝙ in vno mẽſe facit vnã circuitionẽ minus ꝙ̃ primum
mobile:ita ꝙ ille imaginaẽ ꝙ ſm ꝙ orbes planetaruz
plus diſtãt a primo mobili ſm hoc plus ſuos motus ab
oriẽte in occidentẽ incurtant: ꝓpter hoc ꝙ oĩs virtus
finita ab aliquo agẽte deriuata fortior eſt ꝓpinqua ꝙ̃
remota:⁊ ideo orbes ꝓpinquiores orbi primo velocius
ab oriente ad occidẽtẽ moueñẽ ⁊ remotiores tardius:
⁊ vlterius dicit ꝙ ꝓpter huiuſmodi incurtationem ap
paret ſenſui ꝙ orbes planetarū moueãẽ ꝯ motū primi
mobilis:⁊ declarat hoc exẽplo:nã cū duo homĩes: mo
ueñẽ nõ eque velociter ad idẽ vbi:videẽ alicui longe di
ſtanti ꝙ tardior ad vbi cõtrarium moueatur a quo ve-
locior recedere dignoſciẽ. ¶ Sed breuiter iſta opinio ẽ
contra opinionẽ Ptolemei ⁊ omniū aſtrologoꝝ. ⁊ põt
ꝯ ipſam argui duabus rationibus. ¶ Prima eſt. ſi non
eſſet in motibus orbiū niſi differẽtia incurtationis tũc
venus ⁊ mercurius certis tꝑibꝰ deberẽt eſſe oppoſiti
radijs ſolis qḋ nunꝙ̃ viſuz eſt:vel eñ ſunt ſub radijs ſo
laribꝰ vel ſunt veſꝑtini vel matutini. vñ ſm alpharga-
nū in libro ſuo triginta differentiarū: differẽtia q̃nta decima:
ad plus venus a ſole elongaẽ ꝑ quadraginta octo gra
dus:⁊ mercurius ꝑ.xxvi. ¶ Secũda ratio: nã tunc ſm
ꝓportionẽ diſtãtie orbiū planetarū a primo mobili de
beret eſſe ꝓportio incurtationis:qḋ falſum eſt:cum ſol
venus ⁊ mercurius in ſuis differentibus quaſi equaliẽ
moueanẽ. luna aũt multum inequaliter:cũ tamẽ mer
curius ſequatur immediate.

Quantū ad ſecundum: ſciendum eſt
ꝙ aliquid moueri ſimul pluribus motibus circulari-
bus poteſt intelligi duobus modis. vno mõ ſuꝑ eiſdem
polis:alio modo ſuꝑ diuerſis polis. ¶ Tunc ſit prima
concluſio. impoſſibile eſt eundẽ orbẽ moueri ab oriente
in occidentẽ:⁊ cū hoc ab occidente in orientẽ ſuꝑ eiſdẽ
polis:iſtã cõcluſionẽ ſufficiẽter ꝓbãt prima ⁊ ſecunda
rõnes poſite aḋ oppoſitū. ¶ Scḋa cõcluſio. orbes pla
netarū moueñẽ ab oriẽte in occidentẽ ſuꝑ polis mũdi:
⁊ cū hoc ab occidente ꝟſus orientem ſuꝑ alijs tamẽ po
lis:probatur:primo ꝙ moueanẽ ab oriente ad occiden
tẽ notū eſt ad experientiaz: ſed ſcḋa pars ꝓbaẽ:q꞉ nos
videmꝰ ꝙ ſi aliquis planeta modo eſt in ariete poſtea
eſt in tauro ⁊ poſtea in ſigno geminoruz ⁊ ſic de alijs ſi-
gnis zodiaci:ſed hoc nõ põt ſaluari niſi ꝑ motū plane-
tarū ad orientẽ vel ꝑ incurtationẽ ſuorū motuū ab oriẽ
te in occidentem. nõ ſecundū:ſi dicaẽ primū:cū hoc non
poſſit ſaluari ſuꝑ eiſdẽ polis ſuꝑ quibus mouentur ab
oriente in occidentẽ ꝑ ꝓcedentẽ cõcluſionẽ: oportet ꝙ
hoc ſit ſuꝑ alijs polis:⁊ hoc dicit ſecũda pars cõcluſio
nis. ex hoc pꝫ reſponſio ad queſtionẽ.ſ. ꝙ orbes plane-
tarū ſimul ⁊ ſemel moueñẽ pluribus motibꝰ.ſ. ab orien
te in occidentẽ ꝑ meridiẽ:⁊ ab occidente etiam ꝑ meri-
diem in orientem:licet tamen ſuper alijs ⁊ alijs polis.
¶ Sed ſciendū eſt ꝙ iſti motus non prouenıunt ab ea
dẽ intelligẽtia:. Sed imaginandū eſt ꝙ orbes planeta
rū mouẽtur ab oriente in occidentẽ ex influentia quaz
recipiũt a primo mobili. ⁊ cū hoc quilibet orbis plane-
te habet intelligentiã ſibi appropriatã que mouet ip-
ſum ab occidente in orientem. ⁊ ille motus eſt illi orbi
proprius.

Ad rationes. Prima et ſecũda vadunt
ꝓ prima concluſione ſecũdi articuli. ¶ Ad tertiã dico
ꝙ nõ oportet ꝙ ſi alicui mobili inſunt plures motꝰ lo
cales: ꝙ ſi vnus illoꝝ ſit ei naturalis ꝙ alter ſit ei violẽ
tus:ſed ſufficit ꝙ ei inſit preter naturam.

Queſtio. XV.

Verit̃ octauo circa di
ctam materiã de motu corporuz
celeſtiū:vtrū corpora celeſtia ſu
is motibꝰ cauſent ſonum. ⁊ vide
tur ꝙ ſic:quia ſunt corpora ma-
gna ⁊ ſolida nõ cõdenſabilia nec
rarefactibilia:ergo ẽfricatione
eorū adinuicẽ ꝑ ſuū motū viden
tur cauſare ſonū q꞉ ſic videmus fieri in alijs corporibꝰ.
¶ Secũdo. q꞉ ex motu violento corporuz ſolidoꝝ cau-
ſatur ſonus:modo primū mobile videtur violenter ra-
pere ſecū orbes planetarū:ergo ex tali violentia vide-
tur cauſari ſonus. ¶ Tertio. nã videmus hic inferius
ꝙ corpora velociter mota cauſant ſonū: ſicut patet de
virga velociter ꝑcuſſa ad aerem:ſed q꞉ celum velociſſi-
me moueẽ videẽ vtiqꝫ ſuo motu cauſare ſonū. ¶ Quar
to arguiẽ. ad idẽ auctoritate antiquorū qui talẽ ſonuz
vocant muſicam mundanam.

Oppoſitum volunt Ariſtot. et Cõmẽ
tator ſecundo huius. ¶ In iſta queſtione primo viden
de ſunt de hoc opiniones antiquorū. Secũdo reſpõdẽ-
dū eſt ad queſtionẽ ſm intẽtionẽ Ariſtotelis.

Quantum ad primum ſciendum eſt
ꝙ de iſta queſtione fuit vna opinio:ſicut tangit Ariſto.
in litera:ꝙ corpora celeſtia cauſarent armoniã ſuo mo
tu:⁊ hoc poſuerunt multi philoſophi: ſicut eſt pytha-

goras: plato: tullius: macrobius: ⁊ ꝓbant hoc rationibus ante oppoſitũ poſitis. vnde dixit macrobius ꝙ ſecundũ hoc theologi illius tp̃is poſuerunt nouẽ muſas ita ꝙ octaua erat celũ ſtellatũ. ⁊ alie erãt ſeptẽ orbes planetarũ: ⁊ nona aggregatũ ex illis orbibus cõtinẽs totã illã conſonantiã. ❡ Scd̃o de hoc dixit plato ꝙ in ſingulis celeſtib⁹ orbib⁹ ſite ſunt ſyrenes. i. decãtatores laudis dei. vnde ſyren grece idẽ eſt qd̃ deo canẽs latine. ❡ Tertio de hoc dixerũt pythagoras ⁊ tullius volentes reddere cauſam quare anima delectet̃ in muſica: dicũt ꝙ hoc eſt ideo: q: anima originẽ ſumpſit ex celo: vbi eſt muſica: ⁊ ideo delectat̃ in muſica q: tunc quodã mõ rememoratur de illa muſica celeſti dulciſſima. et qñ dicebat̃ iſtis bonis antiquis patribus cur nõ audimus talẽ ſonũ: dicerẽt ꝙ ꝓp cõſuetudinẽ illũ ſonũ non ꝑcipim⁹. recte ſicut fabri ꝓpter cõſuetudinẽ audiendi ſonũ malleoꝝ illũ ſonũ nõ ita ꝑcipiunt ſicut nõ aſſueti: qd̃ patet: q: nõ obſtante tali ſono fabri loquuntur adinuicem: nec impediunt̃ ꝑ talẽ ſonũ: ꝙ tñ nõ eſſet de aliis qui nõ eſſent aſſueti hmõi audire ſonũ: ſic ſic eſt de illis qui morant̃ circa ſtrepitũ aquarũ: illi etiã ꝓpter cõſuetudinẽ audiendi illũ ſonũ nõ ſic iudicãt de eo nec ſic impediunt̃ ꝑ ipſum quẽadmodũ faciunt illi qui talẽ ſonũ audire nõ ſunt aſſueti. ❡ Aliter poſſet dici ſupponẽdo ꝙ ſonus eſt quedã qualitas in corporibus ſonantibus ⁊ nõ qualitas exiſtẽs in aere medio: q: ſi eſſet qualitas realiter exiſtens in medio: tunc ꝑueniret ad ſenſum ⁊ ſuperponeret̃ auditui ⁊ nõ fieret ſenſatio: ⁊ ideo ſicut dicimus de colore ꝙ eſt qualitas nõ exiſtẽs in medio realiter ſed multiplicat ſpeciem ſuã ⁊ ſimilitudinẽ vſq; ad viſum ſic videretur dicendum de ſono ꝙ eſſet qualitas exiſtens in corporibus ſonantibus. ⁊ nõ audiret̃ niſi ꝑ ſpeciẽ eius multiplicatã ꝑ medium vſq; ad auditum. ❡ Scd̃o ſupponeret̃ ꝙ ſicut ad hoc ꝙ ſpecies colorũ multiplicet̃ in medio requirit̃ lumen exiſtens in medio tanq̃ diſpoſitio diſponẽs mediũ ad recipiendũ ſpecies viſibiles ſic ad hoc ꝙ ſonus multiplicet ſpeciẽ ſuã per medium requiritur ꝙ aer circunſtet corpora ſonantia ⁊ ſit tremibilis ad hoc ꝙ per ipſum poſſit multiplicari ſpecies ſoni: ⁊ tunc dicerent ꝙ in corporibus celeſtibus eſſet ſonus: ſed nõ audiretur: propter hoc ꝙ aer contiguus ipſis non tremit: ⁊ ideo ſpecies illius ſoni non multiplicatur per ipſum vſq; ad nos. Quod aer contiguus eis non tremat: patet: quia ipſa ſuo motu non mouent aerem motu ſaltem tremoris. ❡ Contra iſtam opinionem licet non poſſit demonſtrari: tamen contra ipſam poteſt argui taliter qualiter. Primo q: ſi corpora celeſtia facerent talem ſonũ: ille vtiq; variaretur ſicut velocitates ⁊ tarditates in corporibus celeſtibus variant̃: ⁊ ſi ſic vtiq; ſonus qui modo eſſet talis qualis ſonus ꝑcedens non erat: a nobis deberet ꝑcipi ex eo ꝙ audire talẽ nõ eſſemus aſſueti. ❡ Secundo. q: bene ꝑcipimus ſonos minores: ergo magis debemus ꝑcipere illos. Tertio. q: talis ſonus eſt ita magnus ꝙ deſtrueret oĩa iſta hic inferi⁹. ❡ Quarto. maxime deſtrueret organũ auditus: cum excellens ſenſibile corrũpat ſenſũ immo bene minores ſoni q̃ eſſent illi ſunt deſtructiui organi auditus: ergo magis illi. ❡ Quinto arguitur cõtra idem ex cauſis ſoni: q: ibi nõ fit violenta confricatio: ex eo ꝙ corpora celeſtia ſunt ſimpliciter plana ⁊ lenia: ⁊ tamen violenta confricatio requiritur ad hoc ꝙ corpora ſuo motu cauſent ſonum.

Quantum ad ſecundum pono vnicã concluſionẽ reſponſalem ad queſtionẽ ſm opinionem Ariſto. ꝙ corpora celeſtia in mundo nõ faciunt ſonum: probatur: nam fruſtra eſſet ibi talis ſonus: ex quo toto tempore eterno talis ſonus nõ audiretur: ꝓbatur etiã ꝑ rationes improbãtes opinionẽ recitatam.

Tunc ad rationes. ad primã dico ꝙ licet corpora celeſtia ſint corpora magna ⁊ ſolida: tamẽ nõ eſt ibi aliqua ꝑcuſſio vel expulſio aeris que requiritur ad ſonum. Et ſi dicatur ꝙ talis expulſio aeris ſolũ requiratur ad multiplicandũ ſpeciem ⁊ nõ ad generationẽ ſoni: hoc nõ valet: quia ſic ego poſſum dicere conſimili ratione ꝙ in quolibet corpore quieſcente eſſet ſonus ſed non audiretur: quia tale corpus quieſcẽs non moueret aerẽ ꝓpe ſe motu tremoris qui quidẽ tremor requirit̃ ad hoc ꝙ ſon⁹ audiat̃ ꝑ ſpeciẽ ſuã multiplicatã ꝑ aerẽ ſic trementẽ. ❡ Ad ſecundã. nego ꝙ vnus orbis rapit violenter aliũ vnde ibi non eſt aliquis rapt⁹ vni⁹ orbis ꝑ aliũ: ex eo ꝙ corpa celeſtia ſũt lenia ſm eorũ ſupficies intantũ ꝙ ibi deficit illud quo vnus orbis poſſet ſe tenere ad aliũ quo vnus raperet alium. ❡ Ad tertiã. dico ꝙ verum eſt ꝙ motus propter ſui velocitatem cauſet ſonum: dũ tamen ibi etiã adſint alia requiſita ad generationẽ ſoni: ſicut cõfricatio: aeris expulſio ⁊ cõſimilia: ſed illa deficiunt in motu corporum celeſtium. ❡ Ad quartam dico ꝙ illi boni antiqui patres fuerunt illius opinionis. Ariſto. autem fuit alterius.

Queſtio. XVI.

QVæritur nono vtrum orbes inferiores planetarũ velocius debeant moueri motib⁹ ꝓpriis q̃ orbes ſuꝑiores: vt verbi gratia orbis iouis velocius debeat moueri motu ꝓprio q̃ orbis saturni: ⁊ orbis martis velocius q̃ orbis iouis: ⁊ ſic conſequenter. Et arguitur primo ꝙ non: nã primũ mobile. ſ. orbis ſupmus velociſſime mouetur motu ꝓprio. ſ. ab oriente in occidentẽ ſuꝑ polos mundi: qd̃ nõ eſſet niſi velociſſime moueri ſeu velociter moueri argueret ꝑfectionẽ in orbibus celeſtibus. Tunc ſic: quanto orbes ſunt ſuꝑiores tãto ſunt nobiliores ⁊ tanto velocius debẽt moueri motibus propriis: ergo orbes planetarũ ſuperiores velocius debent moueri motibus ꝓpriis q̃ orbes inferiores: ⁊ ꝑ cõſequens orbis ſaturni velocius mouetur vel deberet moueri motu proprio q̃ orbis iouis: cuius oppoſitũ querit queſtio. ❡ Secundo. de orbibus celeſtibus videtur eſſe imaginandũ proportionaliter ſicut de corporibus infra ſpheram lune: ſed ſic eſt de corporibus infra ſpherã lune ꝙ maiora velocius mouẽtur: ꝓpter hoc: nã equus velocius mouet̃ q̃ formica: ⁊ magnus lapis velocius mouet̃ vel deſcendit q̃ paruus: ergo ſimiliter videtur ꝙ orbes maiores debeãt moueri veloci⁹: ſed hi ſunt orbes ſuperiores ergo ⁊c. ❡ Tertio. ſphere mercurii ⁊ veneris ſunt inferiores ſphera ſolis: ⁊ tamẽ nõ mouent̃ velocius: nam ille tres ſphere equale tempus apponunt ad ꝑficiendũ ſuas circuitiones. ſ. vnũ annũ: ergo non eſt vniuerſaliter verũ ꝙ orbes inferiores veloci⁹ mouentur motibus ꝓpriis q̃ ſuꝑiores.

Oppoſitum vult Ariſto. & alii aſtrologi: qui dicunt: ſaturnus cõplet ſuam circulationem motu ꝓprio lõgiori tẽpore q̃ iupiter: ⁊ iupiter in longiori tẽpore q̃ mars: ⁊ mars in lõgiori tẽpore q̃ ſol: ex quo ſequitur ꝙ ſphere inferiores velocius cõplent ſuas circulationes q̃ ſuꝑiores: cũ iupiter ſit ſub ſaturno: ⁊ mars ſub ioue: ſicut ſol ſub marte. ❡ Pro iſta q̃ſtione

ſit prima concluſio iſta: ꝙ iſta cõſequētia nõ valet: orbis iouis citius ꝑficit ſuã circuitionẽ ꝙ̃ orbis ſaturni: ergo orbis iouis velocius mouetur ꝙ̃ orbis ſaturni: ꝓbatur ex eo ꝙ penes aliud menſuratur ⁊ cognoſcitur velocitas circuitiõis ⁊ penes aliud velocitas motus: ⁊ ideo magna eſt differentia inter moueri velocius ⁊ circuire velocius: nã ptes circũferentiales alicuius circuli moti circa centrũ ſuũ quieſcens mouentur velocius ꝙ̃ ptes centrales: ⁊ tamen non circuiunt velocius. ¶ Secũda cõcluſio. aliqui orbes inferiores aliquibꝰ orbibus ſuperioribus velocius cõplent ſuas circuitiones motibus ꝓprijs: patet: nã docet experientia iouẽ citius circuire centrũ mundi eundo de ſigno in ſignum ꝙ̃ ſaturnum: ⁊ mars circuit citius ioue: ⁊ ſol citius marte: ⁊ luna citius ſole. ¶ Tertia cõcluſio. non oportet ꝙ quãto orbes planetaꝝ ſunt inferiores tãto velocius cõpleant ſuas circuitiones: ⁊ ſemp intelligitur de motibꝰ ꝓprijs: patet de venere ⁊ de mercurio qui ſunt inferiores ſole: ⁊ tamẽ nõ cõplẽt ſuas circuitiones tardius: ⁊ ſi modico tardius vel velocius hoc tamẽ non eſt ſecundũ illam ꝓportionẽ ſecundũ quã ſunt inferiores. ¶ De eo autẽ quare orbes inferiores orbibus ſuperioribꝰ ſuas complent circuitiones velocius ſunt opiniones. ¶ Prima eſt opinio que imaginatur ꝙ hoc ſit ꝓpter maioritatẽ reſiſtentie. Unde qr orbes planetarũ mouẽtur pluribꝰ motibus. ſ. motu diurno ⁊ motu in obliquo circulo: ⁊ quia motus diurnus maiorẽ hꝫ virtutem in orbibus ſuperioribus ꝙ̃ inferioribus: ideo magis retardat motũ orbiuꝫ ſuperioꝝ ꝙ̃ inferioꝝ: ⁊ maiorẽ ibi facit reſiſtentiã ꝙ̃ facit in orbibus inferioribus: propter hoc ꝙ motus diurnus ⁊ motus orbium planetarum in obliquo circulo ſunt ad diuerſas differentias poſitionis: cũ aũt motus diurnus maiorẽ faciat reſiſtẽtiam in orbibus planetarum ſuperioribus ꝙ̃ inferioribus videtur eſſe eo ꝙ orbes planetarum ſuperiores ſunt ꝓpinquiores primo mobili qđ ex ſe mouetur motu diurno ⁊ ſuo motu mouet alios orbes inferiores cõſimili motu. ¶ Sed breuiter iſtud non põt ſtare: quia in celo non eſt aliqua talis reſiſtentia ſeu impedimentũ: nã illa eſſet ratione contrarietatis vel cõtrarie inclinationis: mõ in celo nõ videtur eſſe talis cõtrarietas. Et ex alio: nã prius ꝓbatũ eſt motui circulari nõ eſſe aliũ motũ cõtrariũ: ⁊ ꝑ conſequens motus diurnus motui planetarũ in obliquo circulo nõ eſt cõtrarius: nec reſiſtens nec impediẽs aliquo modo motũ planetarũ ꝓpriũ. ¶ Alia opinio imaginatur ꝙ cã quare orbes planetarũ ſuperiores tardius cõplent ſuas circuitiones eſt ꝓpter magnitudinẽ orbiũ. Unde nõ obſtante ꝙ intelligẽtie orbiũ ſuperioꝝ ſunt maioris virtutis ⁊ maioris ꝑfectiõis ꝙ̃ intelligẽtie orbiũ inferioruꝫ: tamẽ qr habent reuoluere orbes multo maiores ꝙ̃ ſunt orbes planetarũ inferioꝝ inde eſt ꝙ reuoluunt eos tardius: verbi grã: intelligẽtia orbis ſaturni eſt multum maioris ꝑfectionis ꝙ̃ intelligentia orbis lune. Et ideo bene cõcederẽ ſi orbis ſaturni eſſet ita paruus ſicut orbis lune ꝙ ſua intelligentia multũ citius ipſum reuolueret ꝙ̃ reuoluatur orbis lune. Et etiã ſi orbis ſaturni haberet conſimilẽ ꝓportionẽ in magnitudine ad orbẽ lune qualẽ habet ꝓportionẽ intelligentia orbis ſaturni in ꝑfectione ad intelligentiã orbis lune: tũc eque velociter preciſe orbis ſaturni et orbis lune reuoluerentur. Sed quia orbis ſaturni ad orbẽ lune multo maiorẽ habet ꝓportionẽ in magnitudine ꝙ̃ habeat intelligẽtia orbis ſaturni ad intelligẽtiã orbis lune in ꝑfectione: inde eſt ꝙ multo tardius reuoluitur orbis ſaturni ꝙ̃ orbis lune: ⁊ hoc motu proprio: non obſtante ꝙ ſua intelligẽtia eſt maioris ꝑfectionis ꝙ̃ intelligentia orbis lune: ita ꝙ finaliter iſta opinio imaginatur cauſam queſtionis ꝓpoſite. ſ. ꝙ vnus orbis planete reuoluitur tardius ⁊ alter velocius eſſe determinatũ exceſſum intelligentiarũ inuicem in vigore: cõbinando adinuicem magnitudines mobiliũ ⁊ velocitates circulationũ: cũ eñ virtus intelligentie mouentis ſic terminata ipſa nõ moueret quãtũcunqꝫ mobile nec quacunqꝫ velocitate licet nulla eſſet reſiſtentia: quod patet in ſimili de lucido finite potentie quod nõ illuminat diaphanũ in infinituꝫ licet nõ ſit reſiſtentia in ipſo diaphano. ita etiã in ꝓpoſito imaginandũ eſt: licet in orbibus non ſit reſiſtentia ad intelligentiã mouentẽ: tamẽ quia ſunt finite potentie non mouent orbes quantũcunqꝫ magnos ꝙ̃tacũqꝫ velocitate motu reuolutionis ⁊ circuitionis. ¶ De orbibus autẽ ſolis: veneris ⁊ mercurij: qui eque velociter reuoluuntur. dico ꝙ hoc eſt ꝓpter hoc ꝙ ibi eadem eſt ꝓportio perfectionis intelligentiarũ adinuicẽ: qualis eſt ꝓportio magnitudinũ ſuorũ orbium adinuicem quos mouent: ita ꝙ qualem ꝓportionẽ habet orbis ſolis ad orbẽ veneris in magnitudine talẽ etiam ꝓportionem habet intelligentia orbis ſolis ad intelligentiã orbis veneris in ꝑfectione: ⁊ ideo ita cito ſicut intelligentia ſolis reuoluit ſuũ orbẽ magnum: intelligentia veneris minoris ꝑfectionis reuoluit ſuũ orbẽ minoris magnitudinis: ⁊ mercurius ſimiliter ſuum. Sed quia quantũ ad alios orbes planetarum non eſt conſimilis ꝓportio ꝑfectionis intelligentiarũ adinuicem qualis eſt proportio magnitudinum orbiũ adinuicem: inde eſt ꝙ illi orbes a ſuis intelligẽtijs diſſimiliter reuoluũtur.

Ad rationes: prime due bene probãt ꝙ orbes planetarũ ſuperioꝝ mouentur velocius ꝙ̃ inferioꝝ: ſed ꝓpter hoc non oportet ꝙ reuoluantur ⁊ circuiãt velocius. vnde ſi eſſent duo homines. ſ. ſortes ⁊ plato: ⁊ ſortes deberet circuire eccleſiã noſtre domine: ⁊ plato villam pariſienſem: poſſibile eſſet platonẽ in centuplo velocius moueri ꝙ̃ ſortẽ: ⁊ tamen ſortes citius cõpleret ſuã circuitionẽ ꝙ̃ plato. De tertia ratione quid ſit dicendum patet ex queſtione.

Queſtio.XVII.

QVeritur decimo: vtrũ ſol ⁊ luna paucioribus debeant moueri motibus ꝙ̃ alij planete. Et arguitur primo ꝙ non: quia naturalia debẽt eſſe rationabiliter ordinata: ⁊ quia ſuprema ſphera vno ſolo motu mouetur: rationabile eſt ꝙ ſphere quanto ſunt ſibi ꝓpinquiores tanto paucioribus moueantur motibus: ⁊ ideo videtur ꝙ ſphera immẽdiate poſt ſupremã debeat moueri duobus motibus: ⁊ tertia tribus: ⁊ ſic vlterius. ¶ Secundo. corpus nobilius plures debet habere operatiões. vnde hõ plures habet operatiões ꝙ̃ brutum: ⁊ brutũ plures ꝙ̃ planta: ſed ſol eſt nobilior planeta ꝙ̃ venus ⁊ mercurius: ergo etiã debet habere plures motus ꝙ̃ habeat venus ⁊ mercurius.

Oppoſitum volunt Ariſtot. et ſimiliter aſtrologi.

De iſta queſtione quãtum ad quia eſt nõ dubitatur in ꝓpoſito: immo ꝓſupponitur ꝙ ſol ⁊ luna paucioribus mouentur motibus ꝙ̃ alij planete. hoc ꝓſuppoſito dubitatur ꝓpter quid ita ſit. Iſtã dubitationẽ nititur ſoluere Ariſto. in litera: ⁊ eſt conſimilis dubitatio huic: cũ princeps habeat paucã actionẽ quare qui

In oppoſitum ſunt om̃es philoſophi et aſtrologi qui ponunt plures celeſtes orbes: licet in numero orbium ſint diuerſificati: nam quidam ponunt ſolũ octo. quidam nouem. quidam decem. ¶ In iſta queſtione primo videndũ eſt ꝑꝑ quid philoſophi mouebant̃ ad ponendũ plures orbes celeſtes. ſecũdo videndum eſt de numero orbiuꝫ celeſtium.

Qnantum ad primum ſciendum eſt ꝙ philoſophi viderunt plures ſtellas moueri ab oriẽte in occidenteꝫ ⁊ cuꝫ hoc viderunt ſemꝑ illas ſtellas manere vel moueri in equali propinquitate ⁊ diſtãtia abinuicem: ꝓpter quod mouebant̃ ad ponendũ vnicã ſpheraꝫ ꝓ omnibus illis ſtellis: in qua quidẽ ſphera ille ſtelle ſunt fixe ſicut clauus in naui: vel pars in toto quã quidẽ ſpherã vocabant ſpherã octauã ſeu celum ſtellatũ. deiñ cũ experiebãt̃ de ſeptẽ planetis ꝙ aliqñ plꝰ appropinq̃rẽt adinuicẽ ⁊ aliqñ plus recederẽt abinuicẽ ⁊ etiaꝫ aliqñ aliquibus ſtellis fixis eẽnt ꝓpinq̃ores: aliquãdo vero ab illis ſtellis fixis eſſent remotiores: moti erãt ad ponẽdũ ſeptẽ orbes planetaruꝫ ꝓ q̃libet planeta vnũ orbẽ: accipiẽdo orbẽ ꝓ aggregato ex oĩbus orbibus ſufficientibus ad motũ vniꝰ planete. ¶ De ordine aũt taliũ orbiũ ſeptẽ planetarũ: q̃daꝫ poſuerũt primo ſpherã ſaturni: deinde ſpherã Iouis deinde ſphera martis: deiñ ſpherã veneris: deĩde ſpherã mercurij: deinde ſpherã ſolis: ⁊ vltimã ſpherã lune: ita ꝙ illi poſuerũt venerẽ ⁊ mercuriũ ſuꝑ ſolẽ. Alij autem poſuerunt venerẽ ſuꝑ ſoleꝫ: ⁊ mercuriũ infra. Alij aũt econuerſo. ſed quicquid de hoc ſit rationabilius eẽ videt̃ ꝙ tres planete ſint ſuꝑ ſoleꝫ ⁊ tres infra: ⁊ ſol ĩ medio tanq̃ rex in regni medio: ad fineꝫ ꝙ ſupra et infra poſſit equaliter influere ⁊ illuminare. ¶ Sed contra hoc aliquis diceret ſi infra ſolẽ ſunt venus mercurius ⁊ luna: ⁊ cũ luna aliquãdo eclipſat ſolẽ ꝑ interpoſitionẽ eius inter viſuꝫ noſtruꝫ ⁊ ſoleꝫ que eſt cauſa ꝙ ſic nõ facit venus ⁊ mercurius cuꝫ tamen etiam aliquando contingat ipſos ſituari inter viſum ⁊ ſoleꝫ. ¶ Poteſt dici: ꝙ hoc eſt ꝓpter magnaꝫ diaphaneitatẽ veneris ⁊ mercurij ⁊ propter minorẽ diaphaneitatẽ ipſius lune. ¶ Aliter poteſt dici: ꝙ hoc eſt ꝓpter maiorẽ propinquitateꝫ lune ad nos: vnde vos videtis ſi aliqđ opacũ ponit̃ inter oculũ ⁊ viſibile quanto illud opacuꝫ eſt ꝓpinquius oculo tanto maiorẽ partẽ viſibilis occultat ⁊ quanto eſt remotius ab oculo ⁊ ꝓpinquius viſibili tãto minorẽ partẽ viſibilis occultat: ſic in ꝓpoſito luna ꝓpinquior viſui poſita inter viſuꝫ ⁊ ſolem: ſenſibilẽ partẽ ſolis põt occultare: venus aũt ⁊ mercurius remotiores a viſu ⁊ ꝓpinquiores viſibili. ſ. ſoli minoreꝫ ꝑteꝫ ſolis occultant: ⁊ ita paruaꝫ ꝙ nõ ꝑꝑ hoc ſol appet eclipſari. ¶ Alterius ſciendũ eſt: quia aliqui phi non ꝑceperũt octauã ſpherã moueri pluribus motibus: ſꝫ vnico. ſ. ab oriente in occidentẽ: dixerũt ſpheram octauaꝫ eſſe vltimaꝫ ⁊ nullam eſſe vltra: ⁊ etiam ꝑꝑ hoc ꝙ habet plures ſtellas ipa eſt nobilior alijs: ⁊ per conſequens dꝫ eẽ ſuprema ⁊ vltima. Alij autẽ percipiẽtes octauam ſpheraꝫ pluribus motibus moueri: vno quidẽ ab oriente in occidenteꝫ ſuꝑ polis mundi faciendo in die naturali vnã reuolutionem circa terraꝫ: alio aũt moueri ab occidente in orientem ſuꝑ polis zodiaci: centũ annis gradu vno: moti erant ad ponẽdum vltra octauum orbem nonum: quem vocant primum mobile: quod dicũt moueri vnico ⁊ ſimpliciſſimo motu ab oriẽte in occidentẽ: quod quidẽ primum mobile ꝓducit motũ octaue ſphere diurnum rapiendo ipſam ſecum ab oriẽte in occidentẽ: ⁊ etiam conſimiles motus in orbibus planetarũ: ſed ꝙ octaua ſpera mouet̃ ab occidente in orientem centuꝫ annis vno gradu hoc eſt ꝑ motorem ſibi appropriatum: ⁊ ita ſimiliter eſt de conſimili motu orbiũ planetaruꝫ: ſic ergo patꝫ ꝑꝑ quid philoſophi moti erant ad ponendum plures orbes.

Quantũ ad ſecundum primo præmittenda eſt vna diſtinctio ⁊ ſit iſta: ꝙ ſphera vel orbis dicitur vnus tripliciter: vno modo quia eſt q̃dam ꝑs celi ſpherica non ſeꝑata a toto nec ſuppoſitaliter exiſtens: illo mõ ſtella bene dicit̃ vna ſphera: ⁊ ſic ſm talẽ intellectuꝫ loquẽdo valde multe ſunt ſphere celeſtes. Scđo mõ ſphera vel orbis dicit̃ vnus quia eſt vnꝰ orbis ſuppoſitaliter exñs: ſiue ſit ꝯcentricus mundo ſiue ſit eccentricus mũdo: ⁊ ſic accipit̃ cum dicit̃ ꝙ ſolis ſunt tres orbes: ſcilicet eccentricus deferẽs ſolem ⁊ duo alij orbes illũ includẽtes: quorũ inferior eſt ꝯcentricus mundo quantũ ad concauũ ⁊ ecentricus quantum ad conuexum: ſuperior aũt ecentricus quantũ ad concauuꝫ ꝯcẽtricus aũt quantũ ad conuexuꝫ ſicut dictuꝫ eſt prius. ¶ Tertio modo capitur ꝓ orbe concentrico mundo vel ꝓ aggregato ex omnibus orbibus q̃ requirunt̃ et ſufficiunt ad ſaluandum motus vnius planete: quod quidem aggregatũ eſt concentricũ mũdo tam quantuꝫ ad concauum q̃ quantũ ad conuexũ. Primis duobus modis nolo accipere orbẽ in ꝓpoſito ſed vltimo modo: nam non eſt dubium ꝙ accipiẽdo orbẽ primo vel ſecundo modo multo plures ſunt orbes celeſtes q̃ nouẽ vel decẽ: ſed accipiendo orbem vltimo modo diuerſe ſunt opiniones de numero orbium. Nam vna eſt opinio q̃ ponit noueꝫ orbes celeſtes: ſcilicet ſeptem orbes planetarũ ⁊ octauum orbẽ ſtellatũ ⁊ ſuꝑ illum orbem nonum quẽ vocant primuꝫ mobile. ¶ Pro ꝓbatione iſtiꝰ iſta opinio ſupponit: ꝙ octauꝰ orbis ſeu octaua ſphera mouetur pluribus motibus: vno enim mouet̃ ab oriente in occidentem ⁊ hoc ſuper polos mundi: alio autẽ motu mouet̃ ab occidente in orientẽ ſuꝑ polos zodiaci in centuꝫ annis vnico gradu. Secundo ſupponit: ꝙ vnus orbis nõ mouet̃ pluribus motibus ab eadem intelligẽtia nec idẽ orbis mouetur a pluribus intelligẽtijs ſibi eque primo appropriatis: illud ſatis oſtẽdit Ariſt. duodecimo metaphyſice. Tertio ſupponit: ꝙ ſphera inferior nõ mouet ſecũ ſpheram ſuperioreꝫ: ſꝫ bene ſuperior mouet ſecum inferiorem. ¶ Ex his tribus ſuppoſitionibus concludit̃ eſſe nonã ſpheraꝫ: nam poſtq̃ octaua ſphera mouet̃ pluribus motibꝰ: ſicut dicit prima ſuppõ: ⁊ non ab eodem motore nec a pluribus motoribus ſibi eque primo appropriatis: ſicut dicit ſecũda ſuppoſitio: nec a ſphera inferiori ſicut dicit tertia ſuppoſitio: relinquit̃ ꝙ opꝫ eẽ nonaꝫ q̃ appropriate mouet̃ ab oriẽte in occidentẽ: ⁊ illo motu moueat ſecuꝫ octauaꝫ ſpheraꝫ ab oriẽte in occidentẽ: ⁊ ſic tunc octaua ſphera mouet̃ motu ꝓprio ꝑ intelligentiã ſibi appropriatã ab occidẽte in orienteꝫ ſuper polos zodiaci cũ hoc ꝙ mouet̃ ab oriẽte in occidentẽ ad motum none ſuꝑ polis mundi. ¶ Alia eſt opinio q̃ non ponit niſi octo: ⁊ iſta habet diuerſos defenſores diuerſimode ipſam defendentes. vnde primi erant antiqui philoſophi qui non ꝑceperunt octauam ſperã moueri alio motu q̃ ab oriente in occidentem: ⁊ ſic quia crediderunt octauam ſpheram moueri ſolũ vnico motu dixerunt ꝙ non eſſent niſi octo ſph[illegible] fruſtra poneretur nona: q͞a illa nona nõ eſſ[illegible] ꝓducendũ aliquẽ motum in octaua: cũ ipa non moue[illegible]t̃ niſi ſimplici motu ab intelligentia ſib[illegible]ppropriat[illegible]: ſicut ipſi crediderũt. ¶ Alij autem ſ[illegible] dictam opinionem defendere voluẽt: ⁊ cũ hoc co[illegible]ere octauaꝫ

ſpheraȝ moueri pluribus motibus.ſȝ ipſi dicũt ꝙ hoc
eſt a pluribus intelligentijs eidẽ orbi appropriatis:q̃
rũ vna mouet octauã ſpherã ab oriẽte in occidentem:
⁊ alia ab occidente in oriẽteȝ mõ quo dictũ eſt.❡ Sȝ
breuiter illud nõ valet:nã vni orbi nõ ſunt plures intel
ligentie appropriate:aliter eñ vnuȝ corpus ſimplex
moueretur naturaliter ⁊ eq̃ primo pluribus motibus
ſimplicibus cuius oppoſitũ oſtenſũ eſt in primo hu⁹.
etiã hoc eſt contra Ariſtot.duodecimo metaphyſice.
ꝙ eidem orbi ſunt appropriate plures intelligentie.
❡ Aliter poteſt ſuſtineri ꝙ non eẽnt niſi octo orbes:
⁊ ꝙ octaua ſphera non moueret̃ plurib⁹ motibus:ſed
ꝙ ipſa appet moueri plurib⁹ motibus eſt ex eo ꝙ ter-
ra mouet̃ ab occidẽte in oriẽtẽ:⁊ ꝑ vnũ aliũ motũ ter
re poſſit ſaluare apparẽtia motus acceſſus ⁊ receſſus
octaue ſphere quẽ inuenit thebit.❡ Sed iſtud nõ vi-
det̃ eſſe omnino tutum:q̃a nõ appet prima facie quid
terrã ſic moueret:nihilomin⁹ forte quireret̃ in defẽ
ſionẽ hu⁹ opinionis poſſet excogitare faciliter modũ
hoc euadendi ⁊ plura alia dictaȝ opinionem multum
colorantia.❡ Aliter adhuc opinioneȝ nõ ponẽtẽ niſi
octo ſpheras poteſt q̃s ſic defendere adhuc ſuſtinẽdo
ipſam octauaȝ ſpheraȝ moueri plurib⁹ motib⁹:⁊ dice
re ꝙ octaua ſphera mouet̃ ab intelligentia ſibi appro
priata ab occidẽte in oriẽtẽ ſuꝑ polis zodiaci:ſed ꝙ mo
ueat̃ ab oriente in occidentẽ cuȝ alijs orbib⁹ planetaꝝ
hoc ꝓuenit nõ ab intelligẽtia ſibi appropriata:ſed hoc
ꝓuenit a p̃mo motore appropriato toti aggregato ex oĩ
bus orbibus celeſtibus.Et tunc iuxta hoc diceret̃ ꝙ
ꝑ p̃mũ mobile nõ deberet intelligi vna ſphera ꝑticularis
ſed totum aggregatuȝ ex omnibus ſpheris:⁊ ꝙ illud
aggregatũ ex omnibus ſpheris mouet̃ vnico motu et
ſimplici ⁊ regulari ab oriẽte in occidentẽ a p̃mo moto
re. ❡ Iſta opinio nõ habet aliquid contra ſe niſi ſolũ
hoc ꝙ non bene põt ſaluare motũ acceſſus ⁊ receſſus
octaue ſphere:quẽ inuenit thebit. ❡ Alia eſt opinio
quã inter ceteras magis approbo:ꝙ decẽ ſunt orbes:
⁊ non plures:ꝓbat̃:quia ꝑ tot poſſumus ſaluare illa q̃
appent quãtũ ad motũ celi.vñ imaginandũ eſt ꝙ deci
mus mouetur vnico motu ⁊ ſimplici ab oriente in occi
dentẽ:⁊ vocat̃ primũ mobile:quo motu oẽs orbes in-
feriores mouet ſecum.ſecundus aũt mouet̃ motu ꝓpo
tali motu qualẽ dicim⁹ eẽ motũ acceſſus ⁊ receſſus:et
ꝯſimilẽ producit in octaua ſphera. Et octaua ſphera
mouet̃ motu ꝓprio ab occidente in oriẽtẽ ꝑ meridiẽ
ſuꝑ polis zodiaci in centuȝ annis gradu vno:⁊ conſi-
milẽ ꝓducit in orbibus planetaruȝ.Deinde quilibet
planetarũ mouetur motu ꝓprio ab occidente in oriẽ
tẽ ꝑ meridieȝ:licet nõ oẽs ſuꝑ eiſdeȝ polis:⁊ etiã nõ
omnes equali velocitate ꝙ nõ omnes moueantur ſuꝑ
eiſdẽ polis quantũ ad motum eis ꝓpriuȝ patet:ex eo
ꝙ ſol nunq̃ exit eclipticaȝ ⁊ ꝓpter hoc non dicit̃ ha-
bere motuȝ latitudinis:Alij autem planete exeũt ecli
pticam:in tantaȝ ꝙ veſtigia que imaginantur deſcri-
bi ab alijs planetis in eorum motu interſecant veſtigi
um quod imaginatur deſcribi a ſole:quod non eſſet ſi
omnium planetarum orbes mouerentur ſuꝑ eiſdeȝ po
lis ab occidente in orientem.

Ad rationes.ad primam vel eſſent cõ
tinui ⁊c.ſolutio huius argumẽti videatur ĩ primo hu
ius.❡ Ad ſecundam rationem:non ſunt plures ſphe
re ignis ⁊c:negatur conſequentia:nec eſt ſimile de vno
⁊ de alio:⁊ quando dicebatur vnus motus ſimplex ſe
cundum ſpeciem:negatur conſequentia:quia motus
primus circularis ineſt primo mobili naturaliter:
alijs autem ratione primi mobilis. ❡ Ad tertiam
dico quod Commentator fuit illius opinionis:⁊ ideo
tranſeat cuȝ alijs:ſed quando dicebat̃ ꝙ fruſtra ponit̃
nona ſphera:negatur:⁊ cã ꝓꝑ quaȝ ponit̃ dicta eſt in q̃
ſtione.❡ Ad quartaȝ.illa bene probat ꝙ plures ſunt
ſphere celeſtes q̃ nouem vel decem:accipiendo ſphe-
ram primo vel ſecundo modo:ſed non ꝓbat ꝙ ſint plu
res accipiendo ſpheraȝ vltimo modo.❡ Ad confirma
tionem reſpondeatur conſimili modo

Quæſtio.VII.

SEcundum propoſito-
rum erat vtrum ad ſaluanduȝ il
la que appent ex motibus pla-
netarum oportet ponere orbes
eccentricos ⁊ epiciclos.Et argu
itur ꝙ non primo. contra eccen-
tricos:nam ſi ſic ſequeret̃ ꝙ nul
lum graue ſimplex poſſet moue
ri naturaliter:conſequens eſt falſum:⁊ contra ea q̃ di-
cta ſunt in p̃o huius:ꝯña pȝ:q̃a ſi ponerent̃ eccẽtri-
ci eẽnt plura cẽtra vł media ad q̃ grauia mouerẽt̃:⁊ ſic
cũ non poſſint moueri vt quieſcant in vtroq; medio na
turaliter:ad neutrũ mouebunt̃ naturaliter:quia finis
mot⁹ naturalis eſt quies in termino ad quẽ.❡ Secũ
do ſi ſic:ſequeret̃ ꝙ terra non eẽt in medio mũdi conſe
quens eſt falſuȝ:ꝓbatur conſequẽtia:q̃a terra non eſt
in medio ſphere ſolis ex quo orbis ſolis eẽt eccẽtricus
mundo:⁊ eadem ratione non eſſet in medio orbiũ alio
rum planetarum:cũ etiam ponant̃ eccentrici mundo:⁊
ꝑ conſequens terra non erit in medio totius ex his ag
gregati:❡ Tertio.ſi ſic tunc in celo oporteret ponere
condẽſationẽ ⁊ rarefactionẽ vel vacuũ:q̃libet illoꝝ
eſt falſuȝ:ꝓbat̃ conſequẽtia:q: ſi ponantur eccentrici:
ad quoruȝ motum mouent̃ corpora planetarum:opor
tet:duȝ aux venit ad locuȝ vbi prius erat oppoſituȝ au
gis:relinquere vacuũ in loco vbi pri⁹ fuit aux:vł fieri
rarefactionẽ ſphere ſuperioris ꝓ replẽdo illud vacuum
et ex alia pte quando aux venit in locũ vbi prius erat
oppoſitũ augis:oportet fieri condẽſationẽ ipſius augis vł
alterius orbis ſuperioris:vel fieri penetrationeȝ quoꝝ
quodlibet eſt incõueniẽs.❡ Quarto ſi ponerẽt̃ eccen-
trici:ſequeret̃ ꝙ motus planetarũ non eẽnt mot⁹ ſim-
plices:quod eſt falſum:ꝓbatur cõſequentia:quia qñ
planete mouerent̃ verſus augem recederent a centro
mundi:⁊ quando ponerẽtur ad oppoſitum augis acce
derent ad centrum mundi:⁊ ſic motus eorũ videretur
eẽ compoſitus ex circuitione ⁊ motu recto cũ a cẽtro
mundi elongari ſit aſcẽdere:⁊ cẽtro mundi appropin
q̃re ſit deſcendere:aſcenſus aũt ⁊ deſcenſus ſũt motus
recti.❡ Quinto.arguit̃ contra epiciclos.luna non hȝ
epicicluȝ:ergo nec alij planete:ꝯſequẽtia tenet:nã tã
tũ vel magis luna indiget epiciclo ad ſaluãdũ appen
tia in ſuis motib⁹:quantũ aliquis alioꝝ planetarum
anteceedẽs ꝓbatur:q: ſi luna haberet epiciclũ.⁊ moue
ret̃ ad motuȝ epicicli ſequeret̃ ꝙ illa imago ſeu ille vir
habens pondus ſpinarũ in dorſo deberet aliquãdo ap
pere euerſus:ſic ꝙ aliquando pedes eẽnt ſurſum ⁊ ca
put deorſum:ſed hoc eſt falſum.❡ Ad iſtam rationeȝ
q̃daȝ dicunt negando conſequẽtiaȝ:nã dicũt ꝙ corp⁹
lune non ſolũ mouetur ad motũ deferẽtis ⁊ epicicli:ſȝ
ipſa mouet̃ in epiciclo ſecundũ ſe ꝯ motum epicicli:ſic
ꝓportionaliter ꝙ quando epicicl⁹ facit vnaȝ circuitio
nẽ ad oppoſitũ circa cẽtrum ſuũ ꝓpriuȝ:tũc luna ẽt fe
cit vnã circuitionẽ ad oppoſitũ circa cẽtrũ ſuũ ꝓpriuȝ:⁊
ꝑ hoc põt ſaluari ꝙ illa imago ſemper appet conſimi-
li modo:⁊ nunq̃ euerſa.Hoc non valet:q: alie ſtelle nõ

mouentur motibus proprijs circa centra ſua ꝓpria:ꝗ nec luna:conſequentia tenet:nã ↄſimiṡ videẗ eſſe ratio hic ⁊ ibi:antecedens probatur:naꝫ talis motus ſtellarum videretur eſſe fruſtra:cum propter taleꝫ motũ nõ diuerſimode influerent in iſta inferiora:⁊ cũ motꝰ ſuperior non fiat niſi propter diuerſaꝫ influentiã in iſta inferiora. vnde cũ ſtella ſit euiſdeꝫ nature per totum: ↄſimiliter influit in iſta inferiora ſecũdum vnam ſuaꝫ ptẽ ſicut ſecunduꝫ aliam. ¶ Ultimo arguiẗ contra ecētricos ⁊ epiciclos ſimul auctoritate Cõmētatoris ꝗ ſup iſtũ ſcḋꝫ celi dicit in pluribꝰ cõmētis ꝙ opinio mathematicoꝝ de ecentricis ⁊ de epiciclis eſt impoſſibilis.

Oppoſitum dicũt cõmuniter omnes moderni aſtrologi et inter ceteros maxime ptolemeus in pluribus dictionibus libri almageſti. ¶ De iſta queſtione primo exponendi ſunt termini quidam. Secundo reſpondendum eſt ad queſtionem.

Quantum ad primum ſciendum eſt ꝙ orbis ecentricus ſeu egreſſe cuſpidis ſeu egredientis centri quod idem eſt:dicitur orbis habens centrũ ſuuꝫ aliud a centro mundi:ſub cuius tamen vtraꝗ̄ ſupficie tam concaua ꝙ conuexa eſt centrũ mundi:licet non directe in medio eius:⁊ quidam talium orbiũ quãtum ad vtramꝗ̄ eorũ ſuperficie tam concauam ꝙ̄ conuexam ſunt ecentrici mundo:quidam autem quantũ ad ſuperficiem eorum concauam ſunt concentrici mũdo ſed ſunt ecentrici quantum ad ſupficiem eorum cõuexam:quidam autẽ ſunt ecentrici mundo quantuꝫ ad ſuperficiem concauaꝫ concentrici autẽ quantũ ad ſuperficiem conuexam. Similiter quidaꝫ eoꝝ ſũt vniformis ſpiſſitudinis:ſicut ſunt illi ꝗ ſũt ecētrici mũdo quantũ ad ambas eorũ ſupficies:quidam autem ſunt difformis ſpiſſitudinis:ſicut ſunt illi ꝗ ſunt ecētrici mũdo quantum ad vnam eorum ſupficiem:⁊ concentrici quantũ ad aliaꝫ. Sed epiciclus diciẗ vna parua ſphera exiſtens in ſupficie ecentrici:ſub cuius ſupficie conuexa non eſt centrũ mundi. Illud poſſet declarari depingendo de hoc figuram in pariete. Sed orbis ↄcētricꝰ mundo diciẗ ille cuius centrũ eſt ideꝫ cũ cētro mundi. ¶ Secundo eſt notandũ ꝙ tam in epiciclo quã in ecētrico aſſignantur puncta diſtincta: quoꝝ vnum diciẗ aux ſcilicet ille punctus qui magis eleuatus ẽ a cētro mundi:punctus autẽ ſibi oppoſitus dicitur oppoſitũ augis. ¶ Sed puncta intermedia inter illa dicunẗ lõgitudines medie.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio. Ad ſaluandum apparentia ex motu ſolis non oportet ponere ſolem moueri in ecētrico:nec oportet ponere moueri in epiciclo cũ concentrico:nec oportet ponere ipſuꝫ moueri in epiciclo moto in ecētrico: ꝓbatur:naꝫ ꝑ quodlibet iſtoꝝ ſine reliquo ↄtingit ſaluare apparentia in motu ſolis:ergo nullũ iſtoꝝ neceſſe eſt ponere ad ſaluanda ea:cõſequentia nota eſt: añs patet per ptolemeum dictione tertia almageſti ꝑ minoris:vbi demonſtrat ꝙ quodlibet iſtoꝝ modorum eſt poſſibile ſaluare apparentia ex motu ſolis. ¶ Scḋa concluſio. ad ſaluandum apparentia ex motu ſolis neceſſe ẽ ponere ſolẽ habere ecentricuꝫ ſine epiciclo vl' ↄcētricum epiciclo vel ecentricum cum epiciclo: ꝓbatur:da niſi altero iſtorum trium modorum ponamus ſolẽ moueri non videẗ poſſe ſaluari diuerſitas diſtantie ſolis a terra:ſecunduꝫ ꝙ ſol eſt ſub diuerſis gradibꝰ ʒodiaci vnde iſtis tēporibus quando ſol eſt in fine geminoꝝ ẽ magis remotus a terra ꝙ̄ qñ eſt in principio capꝛicorni dicũm iam aux ſolis dicatur eſſe prope finẽ geminoꝝ ⁊ eius oppoſitũ prope principiuꝫ capꝛicorni. ¶ Secũdo. ꝓbatur hoc idẽ ex inequalitate motus ſolis ĩ orbe ſignoꝝ:que certis deꝓhenſa eſt inſtrumentis:cũ eñ ĩ ſuo deferēte equaliter moueatur ſicut ex naturalibꝰ principijs ſupponẽdũ eſt:non poteſt moueri in orbe ſignoꝝ inequaliter niſi deẗ ꝙ habeat ecentricũ:vel epiciclũ:vel vtrunꝗ̄. ¶ Tertio. hoc idẽ cognoſciẗ ex eclipſi. nam cũ aliquando terram inter ſolẽ ⁊ lunã diametraliter contingat interponi:luna nullã vel paruã habente latitudinẽ:⁊ tamen luna non patiẗ eclipſim:⁊ aliquando facta interpoſitione ⁊ manente latitudine eadeꝫ patiẗ:alia cã dari nõ poteſt niſi ꝙ vmbra terre aliquando ita breuis eſt ꝙ eiꝰ corpus nõ põt attingẽ corpus lune:⁊ aliquando eſt vmbra lõgior in tm̃ ꝙ tũc eius corpus obtenebrat corpus lune:abbreuiatio aũt ⁊ elongatio vmbre eẽ nõ põt niſi ꝑ appropinquationẽ ⁊ elongationem ſolis a terra: quanto eñ aliqḋ corpꝰ lucidũ maius corpe vmbroſo ꝓpinquiꝰ eſt vmbroſo:tãto vmbra breuior exiſtit:eo ꝙ radij ꝓpinquius vniunẗ quanto vero remotiꝰ tanto vmbra fit longior. ¶ Hoc ideꝫ ſimiliter habeẗ ex diuerſa longitudine ſolis a terra:que ſecundũ viam geometricaꝫ inuenitur:ſicut patꝫ in qnta dictione almageſti.c.quintodecimo. ¶ Tertia concluſio. ad ſaluandũ apparentiã ex motibꝰ aliorũ ſex planetarũ ponendũ eſt ipſos habere epiciclos cuꝫ ecētricis: ꝓbaẗ:nã aliter non appereret modus quo modo poſſemꝰ ſaluare ꝙ illi planete aliqñ ſunt magis diſtantes a terra aliquando minus:⁊ aliquando ſunt retrogradi:aliquando ſtationarij:aliquando directi: ⁊ aliqñ ꝓceſſiui:excepta luna q̄ nõ dẽ ſtationaria:nec retrograda:licꝫ bñ dicaẗ curſu velox vel tarda.

Tũc ad rationes: Ad primam negaẗ conſequentia:⁊ ad ꝓbationem:dico ꝙ ꝗ̄uis ſint plures orbes celeſtes diuerſa habentes centra:nõ tamen propter hoc ſunt plures termini motuũ grauium ſimpliciter:q̄ non cuiuſlibet orbis celeſtis mediũ eſt terminus motuum naturalium grauium ſimpliciter: et locus ipſorum naturalis:ſed ſolum vnum medium.ſ. centrũ totius aggregati ex orbibus ſupercelestibus quod diciẗ medium mundi vel vniuerſi:⁊ ad illud tendunt ſimpliciter grauia. ¶ Ad ſecundam negatur cõſequentia:ad ꝓbationem:dico ꝙ terra eſt in medio totalis ſphere cuiuſlibet planete:ſaltẽ quantũ ad cētrũ ſue grauitatis:nec obſtat ꝙ terra nõ eſt in medio ecētricorũ:q̄ ecētrici ĩcludũẗ in orbibꝰ totalibꝰ planetarũ. ¶ Ad tertiã negatur ↄñtia:ad ꝓbationeꝫ dico ꝙ ratio imaginaẗ vnuꝫ falſuꝫ:imaginaẗ eñ ꝙ motꝰ ecentricoꝝ fiat circa centrũ mundi ſic ꝙ quilibet punctꝰ ecentrici deferentis continue maneat in eadem remotione ad terraꝫ:⁊ illud eſt falſuꝫ nec poniẗ ab aſtrologis:imo ponũt ecētricos moueri circa cētra ꝓpria:circa q̄ etiaꝫ quelibet puncta ecētricoꝝ ↄtinue eandem ſeruant diſtantiaꝫ:⁊ ad talem motũ ſaluandũ deſeruiunt nobis ecētrici difformis ſpiſſitudinis īfra ſe includētes ecētricũ ſpiſſitudinis vniformis. ¶ Ad q̄rtã negaẗ ↄñtia:ad probationẽ:dico ꝙ non oẽ elongari a cētro mundi eſt aſcēdere:nec oẽ appropinquare ad cētruꝫ mundi eſt deſcendere:ſed ſoluꝫ elongari a centro infra concauũ orbis lune vel appropinquare ad cētruꝫ infra concauuꝫ orbis lune eſt aſcendere vel deſcēdere. iſtã rationē taꝫ ſolutaꝫ taliter qualiter ꝗ nõ ſolũ vadit contra ecentricos:immo etiã ⁊ magis cõtra epiciclos:ſuppoſitis ꝑncipijs naturalibus:ceteris reparo fortiorē. ¶ Ad q̄ntã luna nõ hꝫ epiciclũ:negaẗ antecedēs:⁊ quando dicitur tunc illa imago ⁊c. breuiter

neſcio quid ſit de illa imagine: pluries eñi inſpexi lunam ⁊ bene vidi ibi quandam maculam nigram: nullo tamen modo poteram ibi apprehendere imaginē talem: quam quidam dicunt ibi apparere. ſ. imaginē viri habentis pondus ſpinarum in dorſo: nihilominus quicquid de hoc ſit pro ſaluando illud ꝙ talis imago nō appareat euerſa poteſt dici: ꝙ hoc accidit propter motum lune ſpecialem: quem habet circa centrum ꝓprium contra motuꝫ epicicli: ſicut dictum erat in arguendo. Et quando dicebatur: alie ſtelle non habent motus proprios circa earuꝫ centra propria: ergo nec luna: negatur conſequentia: naꝫ luna nō omnino eſt eiuſdem nature in ſuis partibus ſicut alie ſtelle: ⁊ ideo ipſa ſecundum vnam eius partem poteſt aliter influere et aliter ſecundum aliam. ¶ Ad vltimaꝫ. ſ. ad auctoritatem Cōmentatoris: dico ꝙ ipſe negandus eſt in hoc: ⁊ non mirum: quia ipſemet dicit ſuꝑ duodecimo metaphyſice: ꝙ in iuuentute ſua ſperauit pertingere ad aliam aſtronomiam ꝙ ptolemei ponētis epiciclos ⁊ eccētricos: ſed in ſenectute deſperauit: ⁊ ideo inutilis debꝫ eius poſitio ⁊ probatio hic reputari. Alij autem negātes epiciclos ⁊ eccentricos non fuerunt: nec ſunt niſi ſophiſte verboſi: ſicut heu ſunt multi qui ad pauca reſpicientes de facili enunciant: ⁊ ſuperfluas falſas imaginationes euomere pſumunt.

Quæſtio.VIII.

SEquitur conſequēter pertractare illa que concernūt motum celi ⁊ ſuarum partium tam maiorum ſicut ſunt orbes ꝙ minorum ſicut ſunt aſtra: et quantum ad hoc volo querere aliquas queſtiōes. Prima eſt vtrum omne celum ſit mobile: vel ſit ponendum aliquod celum quieſcens: accipiendo celum pro orbe celeſti. arguit̃ primo ꝙ ſic: quia ſicut dicit Ariſt. in litera: celum mouetur circulariter ſꝫ tale poteſt moueri ad vnā partē vel ad aliam indifferenter vt de a. in c. per b. vel de a. in c. per d. modo videmus ꝙ celum determinate mouet̃ ad vnam ptē: ita ꝙ non ad aliam ⁊ nō a caſu nec a fortuna: cū ſemꝑ ſic moueatur. Ideo querēda ē ratio ⁊ cauſa quare ſic magis moueatur ad vnā partē ꝙ ad aliam: ⁊ non poteſt illiꝰ reddi ratio ex pte iſtorū inferiorum. Nec illius poteſt reddi ratio ex parte corporū celeſtium niſi ꝑ dextrum et ſiniſtrum ante ⁊ retro: ſicut videt̃ velle Ariſto: quia per hoc ⁊ non ꝑ aliud ipſe nititur ꝑdicti accidētis reddere rationē. ſ. quia motus dꝫ incipere a dextro ⁊ tendere ad ante ⁊ non ad retro. Sed iſta ratio non videt̃ ſufficere niſi recurramus ad aliquod celū queſcens: eo ꝙ nunꝙ poſſet vna pars celi ad aliaꝫ partē eiuſdeꝫ celi moti ꝑuenire: Ergo videtur ꝙ oporteat ponere celū quieſcens quia ꝑ illud poterit valde bene reddi ratio de predictis. Iſtud enim celū quieſcēs haberet ī diuerſis ſuis ptibus diuerſas influētias ꝓprietates ⁊ virtutes: ꝑ quas diſtinguerent̃ differentie poſitionū in celo ¶ Secūdo. omne qd ꝑ ſe mouet̃ localiter debet habere locū ꝑ ſe: ⁊ cum vltima ſphera mota moueatur per ſe localiter debet habere locum ꝑ ſe: ſꝫ hoc non haberet niſi ſuꝑ eam eēt alia ſphera non mota continens ipſaꝫ. ¶ Tertio. nullum per ſe mobile eſt per ſe fixum: immo indiget fixione per aliquod quieſcens: vt patet in libro de motibus animalium: ſed corpora celeſtia non habent fixionem ex ipſa terra: ſed magis econuerſo: ergo in celeſtibus oportet ponere celum quieſcens ⁊ per ſe fixum per quod omnia alia habēt fixionē. ¶ Et confirmatur. quia polos mundi oportet eſſe fixos et immobiles: modo in ſpheris planetarū nulli poli ſunt fixi propter duplicem motum illarum ſpherarum: nec etiam in octaua ſphera: quia adhuc illa ſecundū aſtrologos mouetur pluribus motibus: ⁊ vniuerſaliter nullius celi moti poli ſunt immobiles: ꝗ vt videt̃ preter omnes celos motos oporteret ponere celum immobile in quo aſſignant̃ poli immobiles. ¶ Quarto. nam videmus magnam diuerſitatem in fructibus in moribus hominum in pluribus alijs inter orientem ⁊ occidentē quibꝰ polus eſt adhuc equaliter eleuatus: ſed illa diuerſitas non poteſt ſaluari ꝑ ſpheras mobiles ⁊ ſtellas que ſunt in eis: cū omni die eedem oriant̃ ſtelle iſtis ⁊ illis: ſed illis qui ſunt verſus orientem citius ille ſtelle oriunt̃: ⁊ tardius illis qui ſunt verſus occidentē: ergo videt̃ ꝙ ad ſaluandum dictā diuerſitatē oporteat ponere ꝑter ſpheras mobiles vnā immobilē: que ſecundū diuerſas eiꝰ ptes qs habet fixas ſuꝑ illis patrys ſit cā talis diuerſitatis talium patriarū. ¶ Quinto. nā conſimili ratiōe nō videt̃ eē cā quare vna ps terre eſſet habitabilis magis ꝙ alia: nā illius cā non poteſt reddi ex celo moto: quia eedē partes celi voluunt̃ circa vnam ptē terre que eſt habitabilis: ⁊ circa vnam aliam que eſt inhabitabilis: ꝗ oportet de hoc reddere cauſaꝫ ex celo quieſcente: cuius vna ps q̄ ē ſuꝑ nos habet influentiaꝫ ⁊ dominiū ſuꝑ ſalutem animaliū ⁊ plātarum: ⁊ alia magis habet dominiuꝫ congregationuꝫ aquarum. ¶ Sexto nam dicunt aſtrologi ꝙ planete maiorem habent virtutem in oriente ꝙ qñ ſunt aliqualiter eleuati ſuꝑ orizontē: ſed hoc nō poteſt eſſe ex parte celi moti: propter hoc ꝙ ſphere mote eadem pars q̄ primo erat in oriente poſtea eſt eleuata cū planeta: ꝗ oportet videtur ꝙ hoc ſit ꝑꝑ naturā celi quieſcētis: qd in oriente aliam habet influētiam: ⁊ in occidēte aliaꝫ.

In oppoſitum videntur eſſe illa que dicebantur primo huius: nam ſi poneret̃ tale celuꝫ quieſcēs: vtiqꝫ ipſum eſſet corpus naturale ſicut alij celi: ⁊ cum cuilibet corpori naturali debeatur aliquis motꝰ naturalis: tale celum non eſſet ſemper quieſcens: ſed mobile. ¶ Secundo. illud celum ſi eſſet: deberet eē nobilius celis motis: poſtꝙ eſſet ſuper eos et continens eos ⁊ dans eis virtutem ſecundū prius arguta. Sed probo ꝙ non: quia motus eſt prior ⁊ nobilior quiete: ſicut habitꝰ ꝑuatione: ꝗ videtur ꝙ corpa mota ſint naturaliter nobiliora quieſcentibus: vñ terra ponitur deſcere que ē ignobiliſſima: ⁊ ſic ad poſitionē illius celi immobilis videt̃ ſequi ꝙ ipſuꝫ eēt nobiliꝰ alijs celis ⁊ non eēt nobiliꝰ alijs celis: qd īplicat. ¶ Tertio: licꝫ illud celuꝫ eēt quieſcens: tamen eēt mobile: probatur quia deus poſſet ipſum mouere: modo videtur inconueniens ꝙ potentia ad actum ⁊ perfectionem cuiuſmodi eſt motus fuiſſet fruſtra toto tēpore eterno: ideo videtur eſſe inconueniens eſſe tale celum quod nunꝙ fuiſſet motum. Breuiter propter iſtas tres rationes Ariſtoteles conceſſiſſet omne celum eſſe mobile: ⁊ nullum eſſe immobile.

Et ad rationes. primo factas: ſecūdū ſua principia ſic reſpondetur. ¶ Ad primam: diceret̃ ꝙ celum magis moueretur ad vnam partem ꝙ ad aliam: non eſt ex parte celi quieſcētis: ſed ex parte intelligentie: q̄ aliter influit in vnam pteꝫ ⁊ aliter in aliam: ſicut prius declarabatur in cōſimili de aīa intellectiua in ordine ad corpus: Et ꝑꝑ hoc vna ps celi dicitur de-

ꝑtrū ⁊ alia ſiniſtrū: ⁊ alia ante: ⁊ alia retro. Et q̄ mo-
tus eſt a dextro ꝑ añ ad ſiniſtrū: Ex hoc eſt ꝙ celū tali
ter mouet̃ qualiter mouet̃: Poſſet etiā3 dici ꝙ hoc eſ-
ſet ex libera voluntate intelligētie mouētis. ¶ Ad ſe
cundā3 dico ꝙ vltia ſphera non mouet̃ motu locali ſ3
bene mouet̃ motu eiuſdem ſpeciei cū motu locali: de
hoc prius fuit dictu3 in primo hui⁹. ¶ Ad tertiā: dico
ꝙ celū nō habet fixionē oppoſitā motui: ſed habet bñ
fixionē motui recto oppoſitā: ⁊ illa ſufficit: ⁊ habet il-
lā a ſua natura ⁊ a deo. ¶ Quādo aute3 dicit̃ in de mo
tibus animaliū: oēm motū indigere aliquo fixo: intel
ligitur de motibus animaliū. ¶ Ad quartā ⁊ ad quin
tā ſimul dicendum eſt ꝙ ab eterno ſic ordinatu3 fuit a
deo: ſed quomodo naturaliter maneat vel varietur talis
ordinatio dicam poſtea cū tractabo queſtiones de cē
tro celi ſicut eſt terra. ¶ Ad vltimā dico ꝙ nō eſt ad ꝓ
poſitū: q̄ ſi eſſet celū quieſcens tunc alibi et alibi ha-
bitantes haberent in ſuis orientibus aliā ⁊ aliam pla
gā celi quieſcētis: ⁊ ita etiā3 in ſuis occidentibus ⁊ in
ſuis meridiebus ⁊ in angulis terre ⁊ in angulis noctis
Et cū omnes aſtrologice iudicantes aſpicerēt ad aſcē
dentia in ſuis orientibus: ⁊ ita non faceret ad ꝓpoſitū
virtus talis vel talis plage ipſi⁹ celi q̇eſcētis ⁊ imoti.
Cā aūt q̄re planeta in vna pte celi eſt vigoroſior ꝙ in
alia eſt alius ⁊ alius modus ꝓijciendi ſuos radios ſu
ꝑ iſta inferiora q̄n eſt in oriente ⁊ q̄n eſt alis in pte celi.

Quæſtio IX.

SEcundo circa eādē ma
teriam querit̃ vtrū celū moueat̃
cū pena ⁊ fatigatiōe. ¶ Argui-
tur primo ꝙ ſic: celum mouet̃ cu3
reſiſtentia: ergo celū mouet̃ cu3
fatigatione ⁊ pena: conſequētia
tenet: quia reſiſtentia eſt cauſa
fatigationis ⁊ remiſſionis potē
tie motiue: antecedēs ꝓbatur: quia celū mouet̃ certa
velocitate: ⁊ cū certa velocitas ſequat̃ certā ꝓportio-
nē potētie mouētis ad reſiſtentiā: ſicut patet vij. phy
ſicorū: videt̃ ꝙ celū moueat̃ cum reſiſtentia. ¶ Et con
firmat̃ hoc ſecundo: quia niſi celū moueret̃ cū reſiſten
tia: ſequeret̃ ꝙ moueret̃ velocitate infinita: hoc eſt fal
ſu3: ꝯñtia ꝓbatur ex eo ꝙ potentia naturalis mouens
ſine reſiſtentia moueret velocitate infinita ſicut ſolet
dici de motu grauis ſimplicis in vacuo. ¶ Et confirma
tur hoc tertio: ſi circa idem mobile ſint diuerſe virtu-
tes diuerſos motus intēdētes ille ſibi inuicē reſiſtūt
⁊ quandā violentiā inferūt ꝑ quā cauſat̃ fatigatio: ſ3
ſic eſt in celo: nam motor diurnus quālibet ſpherā pla
netarū mouet ⁊ inclinat ad vnū motū: ſcilicet diurnu3
⁊ alter motor ſcilicet ꝓprius mouet ⁊ inclinat eande3
ſpheram ad alium motum .ſ. in obliquo circulo cōtra
diurnum: ergo illi motus ⁊ illi motores ſibi inuicē reſi
ſtunt. ¶ Confirmat̃ hoc quarto: q̄ Ariſt. dicit ſecun-
do huius in dando cauſam quare ſuperiores planete
longius tempus apponunt in perficiendo ſuas circui
tiones q̄ planete inferiores quantū ad ſuos motus ꝓ
prios: hoc enim dicit eſſe: quia vltima ſphera motu di
urno mouet̃ velociſſime: ⁊ ea3 quantū ad illum motu3
aſſequunt̃ ſphere planetarū: ⁊ ſic q̄ ille motus velox
videt̃ reſiſtere motibus ꝓprijs ⁊ magis videt̃ poſſe re
ſiſtere ſpheris propinquioribus: ideo ille tardius mo
uent̃ motibus ſuis ꝓprijs: ergo videt̃ ꝙ Ariſto. in mo
tu celi imaginetur reſiſtentiam ⁊ violentiam. ¶ Et cō
firmat̃ hoc q̇nto. vnum corpus ſimplex non habet niſi
vnū motū ſimplicem naturalē ſicut dictum eſt primo
huius: ſ3 cum ſphera lune ſit corp⁹ ſimplex: ⁊ moueat̃
pluribus motib⁹: oportet vnū illorū motuum eſſe pre-
ter naturam ⁊ habentē quaſi modū violentie: ⁊ hoc cō
cordat dictis aſtrologorū dicentium: ꝙ vltima ſphe-
ra rapit alias inferiores motu diurno: raptus autem
videtur ſonare quandā violentiā. ¶ Secūdo ad prin
cipale illa que quandoq3 mouent̃ tardi⁹: quandoq3 ve
locius videntur moueri cū fatigatione: ſic eſt de q̇buſ-
cūq3 planetis: ergo ⁊c. maior eſt nota: q̄ retardatio mot⁹
videt̃ eſſe ſignū fatigationis: minor patet de planetis
q̇ q̄n q3 dicunt̃ ſtationarij: q̄n q3 directi: q̄n q3 retrogra
di. ¶ Tertio. niſi virt⁹ motiua celi eēt fatigabilis ſeq
tur ꝙ ipſa eēt infinita intenſiue. hoc eſt falſum: ꝯñtia
patet ex eo ꝙ de facto haberet potentia3 mouēdi per
tēpus infinitu3 ſine fatigatione: vnde ſi eſſet aliqḋ ani
mal qḋ poſſet vigilare per tēpus infinitū ſine fatiga-
tione: videt̃ eſſe potētie infinite. ¶ Quarto. na3 dicit
Ariſt. in de ſōno ⁊ vigilia: ꝙ oīs v̇t⁹ naturalis ē fatiga
bilis: ſ3 mot⁹ celi cū ſit naturalis ē a v̇tute naturali
ergo videt̃ eſſe a virtute fatigabili: quod eſt intentum.

Oppoſitum volūt Ariſt. & Cōmenta-
tor dicit enim Ariſt. ꝙ celū mouet̃ ſine labore ⁊ ſine ali
qua violentia ⁊ difficultate: ⁊ Cōmenta. dicit ꝙ ſine fa
tigatione q̄ non eſt ibi aliqua contrarietas que dicit̃
eē cauſa fatigationis. ¶ In iſta q̄ſtione erūt duo arti
culi. Primo eñ videbitur quid ſit fatigatio ⁊ q̄ ſit cā
fatigationis ⁊ in quibus repiatur. ¶ Secundo reſpō
debitur ad queſitum.

Quantum ad primum ſciendum eſt
ꝙ fatigatio ꝓprie loquēdo eſt diminutio virtutiſ acti-
ue cognoſcitiue ꝑ longā actionē: q̄ q̇dē v̇tus diminu
ta ꝑ requiē pōt reſtaurari vel recuꝑari. Et dicit̃ notan
ter virtutis actiue ad denotandū ꝙ potētie pure paſ
ſiua nō eſt fatigabilis: ⁊ addit̃ cognoſcitiue: ad deno-
tandū ꝙ potentie actiue non cognoſcitiue nō ſūt fati
gabiles. vñ lapidē i deſcēdēdo nō dicim⁹ fatigari: nec
ignē in cōburēdo: ⁊ ſic de alijs. Et vlteri⁹ addit̃ ꝓpter
longā eius actionē etiā ad denotandū ꝙ hō nō ꝓprie
fatigat̃ ſi ſit factus impotēs ex ſenectute vel egritu-
dine vel ex defectu mēbri. Sed ſi fiat impotēs vel mi-
n⁹ potēs: q̄ nimis ambulauit vel nimis vigilauit dici
m⁹ ip̄3 eē fatigatū: q̄ quidē impotētia vel minor poten
tētia fit ꝑ exhalationem ſpirituū: quos natura mit-
tebat ad membra laborantia: qui cū expirauerint mē
bra fiunt impotētia: donec tales ſpiritus ꝑ requiē fue
rint recuperati: ⁊ non ſolū ſp̄us ſino etiam humores mit
tunt̃ ad mēbra laborantia: ⁊ fit queda3 inordinatio in
corpe ꝓpter qua3 corpus ſit minus potēs donec ꝑ re
quiē fuerint ſpiritus recuperati: ⁊ humores ordinati
¶ Tunc ſit prīa cōcluſio. nulla fit fatigatio ſine actio
ne diſponēte ad corruptionē: ꝓbatur: nulla fit diminu
tio v̇tutis ſine tali actione: ergo nulla fit fatigatio ſine ta
li actiōe: ꝯñtia t3: q̄ oīs fatigatio eſt diminutio v̇tutiſ
ꝑ diffinitionē fatigationis: añs probatur: quia ſi deb3
eē virtutis diminutio: oportet ꝙ ſit alteratio: ⁊ ꝑ con
ſequens actio corruptiua. ¶ Secūda concluſio ꝙ cā
fatigationis eſt contrarietas: patet hoc: quia contra
rietas eſt cauſa actionis corruptiue ⁊ actio corrupti-
ua eſt cauſa fatigationis: ergo ſimiliter contrarietas eſt
cā fatigationis: conſequentia p3 ꝑ illā maximā: qcq̇d
eſt cauſa cauſe eſt cauſa cauſati: añs patet: quantum
ad primam eius ptem primo de gñatione: ſecunda au
tē pars antecedentis erat concluſio p̄cedēs. ¶ Ter-
tia ꝯcluſio. nulla virtus agēs ſine reſiſtētia ē fatigabi
lis: patet: q̄ ibi deficit cā fatigatiōis puta reſiſtētia ⁊

contrarietas. ¶ Sed diceres: ſenſus agit ſine reſiſtentia ⁊ ꝯrietate: ⁊ tamen fatigat. Reſpondetur ꝙ ad cognitionẽ ſenſitiuã concurrũt plures actiones: vna eſt actio obiecti in ſenſum: alia eſt ipſamet cognitio: deinde alie ſunt ibi actiones concurrentes alteratiue ⁊ diſpoſitiue ad corruptionẽ organi ⁊ potentie. Modo licet ꝑme due actiones fiant ſine reſiſtentia ⁊ ꝯrietate tamen vltime actiones non. Et ideo bene conceditur ꝙ ex ꝑmis duabus actionibus potentia ſenſitiua non fatigat: nihilominus ex actionibꝰ vltio dictis bñ accidit fatigatio imo aliqñ totalis corruptio. ¶ Quarta concluſio. licet ꝯrietas ſit cauſa fatigationis: non tñ omnis potentia agens cũ ꝯrietate eſt fatigabilis patꝫ de igne: qui licet agat cũ contrarietate tñ non ſolemꝰ dicere ignẽ fatigari: ⁊ hoc eſt ex eo: quia licet cõtrarietas ſit cã fatigationis non tñ eſt cã fatigationis ſufficiens: ſed cũ hoc requirit ꝙ potẽtia agens cũ ꝯrietate vel ad cuius actionẽ concurrit actio ꝯuoꝝ ſit cognoſcitiua. ¶ Quinta ꝯcluſio: oĩs potentia cognoſcitiua agens cũ ꝯrietate vel ad cuius actionẽ requirit actio contrariorũ eſt fatigabilis. pꝫ: quia iuxta actionẽ illius potentie poſſunt eſſe ſufficientes cauſe fatigationis.

Quantum ad ſecundum articulum ſit iſta concluſio: ꝙ quilibet motus celi ſit ſine fatigatione: iſta concluſio probat ex ꝑte mobilis: illud mouetur infatigabiliter qḋ nullo modo contrariat motori: nec per ſe: nec ꝑ accidens: ſed ſic eſt de celo reſpectu intelligentie: igitur ⁊c. maior eſt nota ex ꝓcedenti articulo: naꝫ cauſa fatigationis eſt contrarietas ⁊ reſiſtentia ꝑ ſe vel ꝑ accidens repta in actione mouẽtis vel in aliqua alia ꝑſuppoſita ad actionẽ mouẽtis vel ipſã cõcomitante: minor patet: quia celũ omnino abſolutũ eſt a grauitate: leuitate: caliditate: ⁊ vniuerſaliter ab omni tali qualitate cui aliquid eſt contrariũ. ¶ Secundo celum non reſiſtit motori: ergo motor mouet ipſum ſine fatigatione: cõſequẽtia tenet ex ꝓcedẽti articulo: antecedens probat: naꝫ ſi reſiſteret motori tũc inclinaret ad quietem vel ad motum contrariũ: et ſi ita eſſet: tunc iam moueret violenter: ſed hoc eſt falſum ex eo ꝙ tunc nullo modo fuiſſet tãdiu ſic motũ: ꝑꝑ hoc ꝙ nullũ violentum diu durat. ¶ Tertio arguit ad idem: et hoc ex ꝑte virtutis mouentis: naꝫ ſi intelligentia fatigaret in ſuo motu quẽ facit in mouẽdo celũ non poſſet mouere ꝑpetuo: cuius tamen oppoſitũ ꝓbat Ariſt. octauo phyſicorũ niſi ipſa eſſet infinita intenſiue: mõ hoc eſt falſũ: nã tũc quelibet intelligẽtia mouẽs eẽt deus: quod nullus concederet ſane mentis.

Ad ratiões: Ad primam cælũ mouetur cũ reſiſtentia: negatur: ad probationẽ: velocitas ſequit ꝓportionẽ ⁊c. dico quod hoc intelligit de mouentibus mere naturaliter: non de agentibus voluntariis: qualis eſt intelligentia mouens. ¶ Ad ſecũdã confirmationem negat conſequentia: ex eo ꝙ celũ mouet ab agẽte volũtario: vñ ꝗs dubitat ꝗn potẽtia mouẽs volũtaria poteſt mouere aliquod graue in vacuo ſucceſſiue nõ obſtãte ꝙ moueret ſine reſiſtẽtia: nec eſt ſimile de graui moto in vacuo a potẽtia naturali. ¶ Ad tertiam confirmationem: dico ꝙ motus diuerſi diuerſorum orbiũ non ſibi inuicẽ reſiſtunt. nec ſunt ſibi inuicẽ ꝯrarii: quia dictũ eſt prius ꝙ motui circulari nihil eſt contrariũ: ⁊ etiam ex eo quia motus diuerſi ipſorũ orbiũ celeſtium quorũ vnus eſt verſus vnam ꝑtem et alter verſus aliã ſunt ſuꝑ diuerſis polis: ⁊ ideo non ſe mutuo impediunt. ¶ Ad quartã confirmationẽ. dico ꝙ hoc non eſt ꝓpter hoc ꝙ ſuꝑiores orbes plus violentẽtur: ſed hoc eſt ꝓpter influẽtiã ſuꝑioris orbis eſt maior eſt in orbibꝰ planetarũ ſuperioribus ꝙ̃ inferioribus: de hoc poſtea dicet diffuſius. ¶ Ad quintam cõfirmationem: concedo ꝙ vnũ corpus ſimplex non habet ſecundum naturam ſibi appropriatã niſi vnũ motum ſimplicem naturalem: ſed cum hoc poteſt ſtare ꝙ habet illum ⁊ vnum alium qui tamen non eſt ſibi naturalis nec violentus ſed ineſt ei preter naturã. Et quãdo dicebatur ꝙ in motibus orbiũ planetarũ ſit ꝗdã retrogradatio: dico ꝙ hoc non eſt bene dictum: licet ad bonum intellectum poſſit capi ſcilicet ꝙ in orbibus planetarum recipitur influentia ab orbe ſupremo regulariter moto ab oriente in occidentem que quidẽ influentia mouet tales orbes motu diurno cum hoc ꝙ dicti orbes mouentur motibus propriis. ¶ Ad ſecundum ꝑincipale. dico ꝙ ibi aliquãdo eſt retrogradatio: ⁊ non eſt propter laſſitudinem vel fatigationem potentie mouentis: nec propter planetã motũ cũ reſiſtentia: ſed hoc accidit propter aggregationem plurium motuũ in vno mobili. ¶ Ad tertiũ negatur conſequentia: ꝓpter hoc ꝙ intelligentia non mouet celũ cũ reſiſtentia verum tamẽ ſi moueret cũ reſiſtentia ⁊ cũ hoc non eſſet fatigabilis tunc ſequeretur ipſam eſſe infinitã intẽſiue. ¶ Ad quartam principale dico ꝙ Ariſtoteles hoc intellexit non ſimpliciter de omni virtute naturali: ſed de omni virtute cognoſcitiua: que ꝑ longãciꝰ actionem diminuitur.

Quæſtio.X.

TErtio quæritur circa materiã motꝰ celi vtrũ ille ꝯſequentia ſit bõa: celũ mouet: ergo neceſſe eſt terrã quieſcere: probatur ꝙ non: conſequens eſt falſum et antecedens verũ ergo conſequẽtia non valet: conſequẽtia tenet: añs ꝓbat: quia nullã terrã neceſſe eſt quieſcere eo ꝙ nullã terrã neceſſe eſt eſſe. ¶ Secũdo ꝯfirmatur hoc: quia poſſibile eſt terrã moueri: ergo non neceſſe eſt ipſã quieſcere: cõſequẽtia tenet: añs ꝓbat: quia poſſibile ẽ ꝙ plus generet de grauitate ex vna ꝑte ꝙ̃ ex alia: et ſi ſic fieret: ipſa moueret. ¶ Probat tertio ꝙ de facto ſꝑ mouet: quia ſꝑ grauitas ab aliq̃ ꝑte plus diminuit ꝙ̃ ab alia. ſ. a ꝑte quã reſpicit ſol que ꝯtinue eſt alia ⁊ alia ſecundũ ꝙ ſol mouet circulariter ſuꝑ terrã: ergo ad hoc qḋ mediũ grauitatis terre maneat mediũ mundi videt ꝙ oporteat terrã ſemꝑ moueri: ſi cõtinue alia ⁊ alia pars terre efficit leuior. ¶ Secundo ad principale: oppoſitum conſequẽtis non interimit antecedens: ergo ꝯñtia nõ eſt bõa: ꝯñtia tꝫ ex regulis ꝯñtiarũ: antecedẽs ꝓbat: quia nõ ſequit: terra nõ quieſcat: ergo celũ non mouet: ex eo ꝙ motus celi eſt prior naturaliter quiete terre: ⁊ ideo ex poſitione vel remotione quietis terre nõ ſequit poſitio nec remotio motꝰ celi. ¶ Tertio ſi tota terra eẽt in loco ignis ipſa moueret deſcẽdendo ſicut vult Ariſt. in lrã: ⁊ tñ non ꝑꝑ hoc celum deſineret moueri. ¶ Quarto ſi dicta ꝯñtia valeret hoc videret eẽ pro tanto ꝙ ſi terra moueret: et non quieſceret: tunc celum non haberet ſe aliter ⁊ aliter ad terrã: ſed ꝓbo ꝙ non ꝓpter hoc: quia licꝫ hoc ita eſſet ſi terra moueret cum celo ab oriente in occidentẽ tñ hoc non ſic eẽt ſi terra moueret contra celum. ¶ Quinto deus poteſt mouere totam terrã cum ipſo celo, nec ꝑꝑ hoc celum quieſceret.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera:

Pro iſta quæſtione ſciendum eſt ꝙ cū dicit̄ celum mouet̄ ergo neceſſe eſt terraꝫ quieſcere ly neceſſe poteſt eſſe determinatio conſequentie: vel poteſt eſſe pars conſequentis modo in propoſito ly neceſſe debꝫ accipi ꝙ ſit nota conſequentie ⁊ non pars conſequentis. Etiam clarum eſt dictam conſequentiam non valere gratia forme: non eñ tenet in omnibus terminis ⁊ ideo in propoſito intenditur vtrum ſit bona gratia materie. ¶ Et quantum ad hoc ſciendum eſt: ꝙ plures ſunt modi quibus diuerſi volunt oſtendere dictam conſequentiam valere gratia materie: primus ſupponit ꝙ hec eſt neceſſaria: terra quieſcit: ſecundo ſupponit ꝙ neceſſariuꝫ ſequitur ad quodlibet ſicut ex impoſſibili ſequitur quodlibet. Tūc diceret conſequētiam valere gratia materie virtute duarum dictarum ſuppoſitionum. Sed hoc non valet: quia terram quieſcere non eſt neceſſarium ſimpliciter. vnde ſicut non ex oī impoſſibili ſequit̄ qͦlibet: ſed ſolum ex impoſſibili implicante contradictionem. ſic etiam non quodlibet neceſſarium ſequitur ad quodlibet. ¶ Secundo hoc non intendit Ariſtoteles quia ſic non magis ſequtur terrā quieſcere ad celum moueri ꝙ̄ ad ſortem moueri. ¶ Secundus modus defendendi dictam conſequentiaꝫ eſt iſte: ſupponit enim ꝙ oīe quod mouetur indiget quieſcente fixo vt dicit Ariſtoteles in libro de motibus animalium: ⁊ ideo ſi celum mouetur oportet ꝙ ſit talis mot⁹ circa aliqđ quieſcēs fixū: quod non videtur aliud ꝙ̄ terra quieſcens. ¶ Sed illud adhuc nō ſufficit: quia Ariſt. in de motibus animalium ſolum loquitur de motu progreſſiuo: ita ꝙ ſemper animal in ſuo motu indiget aliquo appodiamento fixo: nec adhuc oportet ꝙ illud qͥeſcat ſimpliciter: ſed ꝙ quieſcat vel moueatur aliter ꝙ̄ ipſum animal quod mouetur: ſicut patet de homine qui poteſt moueri in naui mota ſed quia celum non mouetur motu progreſſiuo ipſum non indiget aliquo tali appodiamento fixo ſuper quo moueatur. ¶ Tertius modus defendendi dictam cōſequentiam eſt ſupponens ꝙ moueri eſt aliter ſe habere ꝙ̄ prius reſpectu alicuius quieſcentis: ergo ſi nullum eſſet quieſcens videretur ꝙ celuꝫ non moueretur modo nullum eſt quieſcens reſpectu cuius motus celi ſe habeat vniformiter aliter ⁊ aliter niſi terra que eſt in centro: ergo neceſſe eſt ipſam quieſcere in centro. ¶ Sed iſte modus adhuc non videtur ſufficere. nam ad hoc ꝙ aliquid moueatur non oportet ꝙ habeat ſe aliter ꝙ̄ prius ad aliquod extrinſecum: ſed ſufficit ꝙ habeat ſe aliter ⁊ aliter quam prius intrinſece: vt dictum eſt in libris phyſicorum. ¶ Secundo. nam ſi terra moueretur contra motum celi: celum poſſet ſe habere aliter et aliter ad terram: et tamen tunc terra non quieſceret ſed moueretur: ſed ipſum celum non haberet ſe aliter ad terram cum terra moueretur cum celo ab oriente in occidentem. circulatione eque veloci. ¶ Quartus modus defendendi dictam conſequentiam eſt magis probabilis: ⁊ illuꝫ approbo: pro quo ſupponitur primo ꝙ motus celi ſecundaria intentione tā ꝙ̄ propter finem eſt propter generationem ⁊ corruptionem iſtorum inferiorum: prout dicit Commentator. Supponitur ſecundo ꝙ ſi generatio ⁊ corruptio ſunt neceſſe eſt elementa ⁊ alia eſſe ⁊ eo modo quo debent ordinari reſpectu generationis ⁊ corruptionis ⁊ pro ſalute generabilium ⁊ corruptibiliuꝫ. Tunc arguitur ſic: celum mouetur ergo generationes ⁊ corruptiones iſtorum inferiorum ſunt: conſequentia tenet per locuꝫ ab effectu cauſe finalis ad cauſam finalem per primaꝫ ſuppoſitionem: tunc vltra: generationes ⁊ corruptiones iſtorum inferiorum ſunt: ergo elementa ⁊ alia ſunt ſcilicet requiſita ad generationem ⁊ corruptionem et ad ſalutem generabilium ⁊ corruptibilium: ſed hoc eſt terrā quieſcere in medio: ſuper cuius vna parte aquis diſcooperta generabilia ⁊ corruptibilia: ſicut ſunt homines: plante: ⁊ alia animalia ſaluentur: ergo terra quieſcit: conſequentia tenet per ſecundam ſuppoſitionem: ergo a primo ad vltimum: ſi celum mouetur terra quieſcit. ¶ Sed notandum eſt ꝙ illud non intelligitur de quiete terre ſimpliciter: ſed de quiete terre a motu circulari vna cum celo circulando eque velociter. ¶ Et ſic patet quomodo dicta conſequentia eſt neceſſaria: non ſimpliciter: ſed ſuppoſita gñatione et corruptione naturali in ordine conſueto.

Ad rationes. ad primam: poteſt dici ꝙ ſemper eſt eadem terra: ſaltem vnitate continuationis: eo modo quo dicimus ſecanam eſſe modo eundeꝫ qui fuit ſunt centum anni: licet non ſit eadē terra ſemper identitate ſimplicit̄ dicta quo modo dicimus celum eſſe modo idem quod fuit ſunt centum anni. Vel poteſt dici: ꝙ terra non ſemper quieſcit: licet ſemper quieſcat terra. ¶ Ad confirmationem ſecundam bene concedo ꝙ non eſt neceſſarium ſimplicit̄ terrā quieſcere: licet bene ſit neceſſarium ex conditione: ſicut dictum eſt in queſtione. vel poteſt dici: ꝙ ſemper terra quieſcit ſaltem taliter ꝙ non poteſt naturaliter multum amoueri de ſuo loco: licet quandoqꝫ moueatur tota: ſemper tamen adhuc manet in eodem loco vel prope. Et per idem reſpondeatur ad tertiam confirmationem: et aliter poteſt reſponderi ad tertiaꝫ confirmationem: dicendo ꝙ non quecunqꝫ leuificatio ab vna parte facit̄ eā moueri et hoc ꝑꝑ aerē reſiſtentem ex alia parte. ¶ Ad ſecundum principale: dico ꝙ illa ratio bene probat ꝙ motus celi non eſt cauſa quietis terre nec econtra: licet celum ⁊ influentie ſint cauſe quietis per influentiam generalem. ¶ Ad tertiam illa bene probat dictam conſequentiam non eſſe neceſſariam ſimpliciter ſicut dictum eſt. ¶ Ad quartaꝫ patet ex quarto modo defendendi dictā conſequentiaꝫ. ¶ Ad quintam dico ꝙ bene probat dictam conſequentiā non eē bonaꝫ ſimpliciter.

Quæſtio. XI.

QVarto circa idē quæritur. Vtrum iſta conſequentia ſit bona: celum ſemper mouet̄ ergo neceſſe eſt ipſum moueri pluribus motibus. ¶ Et arguitur ꝙ non: antecedens eſt verū et conſequens falſum ꝙ conſequens ſit falſum patet ex eo ꝙ ipſius celi non ſunt plures motus: patet nam celum eſt vnum corpus naturale. vnius autem corporis naturalis non eſt niſi vnus motus naturalis ſicut dicebatur primo huius. ¶ Et confirmatur. nam alia ſimplicia ſicut ſunt ignis: aer: aqua: terra: non ſunt mobilia niſi vno motu naturali: igitur nec celum eſt mobile pluribus motibus. ¶ Secundo ſupremum celum ſemper mouetur ⁊ tamen non mouetur pluribus. motibus: ergo conſequentia propoſita non valet.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera,

Pro iſta queſtione ſciendum eſt ꝙ ad hoc ꝙ dicta ↄñtia valeat non ſufficit dicere ꝙ cõſeqñtia valeat: quia cõſequens eſt neceſſariũ: ⁊ ꝓpter hoc ſequitur ad quodlibet: ſed oportet aſſignare aliam cauſam ſm̄ proceſſum Ari. ſicut dicebatur in priori queſtione. ¶ Et ideo ſciendũ eſt ꝓ reſponſione ad queſtionem ꝙ celum moueri pluribus motibus nõ intelligitur de toto celo cathegorematice ſumpto: ſed intelligit̃ ꝙ vna pars celi moueatur vno motu et alia alio. ¶ Deinde ſciendũ eſt ꝙ Ariſto. in litera quinqȝ facit conſequentias principales. ¶ Prima eſt de qua dicebatur in precedenti queſtione celum ſemꝑ mouetur: ergo neceſſe ẽ terram ſemꝑ quieſcere. ¶ Secunda: neceſſe eſt ſi terra eſt: ignem eſſe. ¶ Tertia eſt: ſi duo elementa extrema ſunt: neceſſe eſt intermedia eſſe ſcilicet aerem ⁊ aquaȝ. ¶ Quarta eſt. ſi quatuor elementa ſunt: neceſſe eſt generationẽ ⁊ corruptionẽ eſſe. ¶ Quinta eſt: ſi generatio et corruptio ſunt. neceſſe eſt celũ moueri pluribus motibus. Ex quibus ſequitur ſexta principalis arguẽdo a primo ad vltimũ. ſ. ſi celũ ſemꝑ mouetur neceſſe eẽ ipſum moueri pluribus motibus. ¶ Tunc de bonitate iſtarũ cõſequentiarũ videamus ꝑ ordinem. ¶ De prima viſum eſt in precedenti queſtione. Secũda autẽ ꝓbatur: ſi vnũ oppoſitorũ eſt in natura: ⁊ reliquum: modo ignis ⁊ terra ſunt ↄtraria ſecundũ ſuas qualitates: ergo ſi terra eſt ignis eſt. ¶ Secũdo: ſi vnũ extremũ ẽ aliud eſt: ita ꝙ ſi deorſuȝ eſt ſurſum eſt: ⁊ impoſſibile eſt ꝙ locus ſurſum ſit vacu⁹: ⁊ illud quod ibi eſt naturaliter eſt leue ſicut ignis: ergo ſi terra eſt deorſum ignis ẽ ſurſum. ¶ Sed diceret aliquis: videtur ꝙ non oportet ꝙ ſi vnũ contrariorũ ſit in natura ꝙ reliquũ ſit vel poſſit eſſe: nam plenũ ⁊ vacuũ ſunt contraria: ⁊ tamen non oportet ſi plenũ ſit ꝙ vacuũ ſit vel poſſit eſſe. ſimiliter finitũ ⁊ infinitum ſunt contraria: ⁊ tamen nõ oportet ſi finitũ ſit ꝙ infinitũ ſit vel poſſit eſſe. ¶ Secundo diceret aliquis: nã videtur ꝙ ignis ⁊ terra nõ ſunt ↄtraria: nam ignis cõtrariatur aqua: ergo ſi cũ hoc ſibi cõtrariaretur terra: tunc vni plura eſſent contraria: modo hoc eſt falſum: nã tantũ vnum vni opponitur per Ariſto. x. meta. ¶ Ad iſta. Ad primũ dico ꝙ plenũ ⁊ vacuum nõ ſunt contraria: ſed ſunt priuatiue oppoſita: ⁊ ita ſimiliter nec finituȝ nec infinitum. ¶ Ad ſecundũ dico ꝙ nõ eſt incõueniens vni plura eſſe contraria ſecundũ diuerſas qualitates qualiter eſt in ꝓpoſito. ¶ Tertia cõſequentia probatur. ſ. ſi terra ⁊ ignis ſunt: alia elementa intermedia ſunt. Primo: ſi vnũ ↄtrariorũ eſt in natura reliquũ eſt in natura: modo ignis principaliter cõtrariatur aque: ⁊ terra aeri: vt patet ſecundo de generatione: nã ſicut arguit̃ ibi: qualitates prime. ſ. caliditas: frigiditas: humiditas: ⁊ ſiccitas: ſex modis poſſunt cõbinari quoruȝ duo ſunt impoſſibiles: ⁊ alij quatuor ſunt poſſibiles: ſecundũ quos accipitur numerus quatuor elementorũ: que ſunt terra: ignis: aer: ⁊ aqua. ſ. duo extrema: ⁊ duo intermedia. ¶ Tertio poſſet adduci per hoc ratio platonicorũ qui imaginantur ꝙ duo elementa extrema. ſ. ignis ⁊ terra ſint ſicut duo numeri cubici: ſed neceſſario inter quoſcũqȝ tales duos numeros ſunt duo numeri medij ꝓportionales: qui vident̃ eſſe correſpõdentes duobus elemẽtis medijs. ¶ Quarta ↄñtia ꝓbatur: quia ſi quatuor elementa ſunt: generatio ⁊ corruptio ſunt: quia ſunt cõtraria ſecundũ ſuas qualitates: ergo alterabilia: ⁊ cõicantia in materia ergo generabilia ⁊ corruptibilia: cũ alteratio ſit ꝓpter generationẽ ſicut patet primo de generatiõe. ¶ Quinta ↄſequentia ꝓbatur. ſ. ſi generatio et corruptio ſunt: neceſſe eſt celũ moueri pluribus motibus ſupponendo ꝙ iſti motus inferiores dependent a celo moto: licet non a motu celi: ſicut patet primo meteororum ⁊ ſecundo de generatione: ⁊ ꝑ experientiã: ſed ad cauſandum generationes ⁊ corruptiones ſpecierũ nõ ſufficeret vn⁹ mot⁹ celi: immo neceſſario requiritur cũ motu diurno mot⁹ ſolis ⁊ planetarum in obliquo circulo: aliter nõ fierent hyems: eſtas ⁊ mutationes tẽporũ: nec ꝑ cõſequẽs generationes ⁊ corruptiones eo modo quo fiunt: ergo ſi generationes ⁊ corruptiones iſtorũ inferiorũ ſunt ⁊ debent fieri modo cõſueto oportet ꝙ celũ moueatur pluribus motibus. Tunc probatur ſexta cõſequẽtia arguendo a primo ad vltimũ ſic: ſi celũ ſemꝑ mouetur: neceſſe eſt terrã ſemꝑ quieſcere: ⁊ ꝑ cõſequẽs ſemꝑ eſſe: ſed ſi terra eſt ignis eſt: ⁊ ſi terra ⁊ ignis ſunt elementa intermedia. ſ. aer ⁊ aqua ſunt: ſed ſi quatuor elemẽta ſunt generationes et corruptiones diuerſe ſunt ⁊ fiunt in iſtis inferioribus: ſed ſi generationes ⁊ corruptiones diuerſe ſint ⁊ fiant in iſtis inferioribus neceſſe eſt celũ moueri plurib⁹ motibus: ergo de primo ad vltimuȝ: ſi celum ſemꝑ mouetur neceſſe eſt ipſuȝ moueri pluribus motibus ꝑ illã regulã: quãdo ad aliquod antecedẽs ſequit̃ conſequens: quicquid ſequit̃ ad conſequens ſequit̃ ad antecedens. ¶ Sed diceres quia conſequentie ꝑdicte non ſunt formales nec ſimiles ſed tenent ⁊ probantur ꝑ diuerſa media: ergo in talibus non valet arguere de primo ad vltimum: ſicut poteſt exemplificari ſic arguendo. ſi nullũ tempus eſt: dies non eſt: ſi dies nõ eſt: nox eſt: ⁊ ſi nox eſt: aliquod tẽpus eſt: non tamẽ ſequit̃ a primo ad vltimũ nullũ tẽpus eſt ergo aliquod tempus eſt. ¶ Reſpõdetur ꝙ omnis conſequentia de primo ad vltimũ eſt bona: ſi intermedie ſint bone: quantũcũqȝ vario modo probent̃: quod patet ꝑ illam cõmunẽ regulã cõſequentiarũ: ſi aliquid ſequit̃ ad conſequẽs: ſequit̃ ad antecedẽs. ¶ Aduertẽdũ tamẽ ꝙ illa ↄſequẽtia de primo ad vltimũ nunquã eſt melior vel formalior: ſꝫ ſit debilior illarũ intermediarũ: ita ꝙ ſi aliqua illarũ ſit vt nunc: vel materialis: tũc illa de primo ad vltimũ erit vt nunc vel materialis. Et cauſa eſt: quia tenet in virtute illius intermedie vel intermediorũ ſi plures ſint. ¶ Tunc ad illud exemplũ qḋ adducebat̃. ſi nulluȝ tẽpus ⁊c. dico ꝙ primũ antecedẽs vel eſt poſſibile vel impoſſibile. ſ. nulluȝ tẽpus eſt: ſi eſt poſſibile: tunc illa conſequẽtia intermedia non valet: dies nõ eſt ergo nox eſt: ⁊ ideo non mirũ ſi etiã illa a primo ad vltimum nõ valeat: nulluȝ tẽpus eſt: ergo aliquod tẽpus eſt. Si autẽ primũ antecedens eſt ſimpliciter impoſſibile. ſ. nullũ tempus eſt: tunc conſequẽtie intermedie ſunt bone. ⁊ etiaȝ a primo ad vltimũ. ſ. nullũ tẽpus eſt ergo aliquod tẽpus eſt: cũ ad impoſſibile ſimpliciter ſequat̃ quodlibet.

Ad rationes Ad primam dico: ꝙ vtiqȝ ipſius celi ſunt plures motus: immo ꝙ plus eſt aliqḋ celũ omnino idem in numero. ſ. aliquis orbis põt moueri ſimul pluribus motibus: verũ eſt tamẽ ꝙ non ambo ſibi inſunt naturaliter: ſed vnus eſt ſibi naturalis ⁊ alter eſt ſibi ꝓprie ptinẽs. ⁊ quod dicebat̃: alia ſimplicia ſicut elemẽta nõ mouent̃ pluribus motibus: dico ꝙ non eſt ſimile de motu illorum ⁊ de motu celi: propter hoc ꝙ plures motus recti non poſſunt adinuicẽ cõmiſceri in eodem mobili. ⁊ hoc ꝓpter eorũ repugnantiã ⁊ ↄtrarietatem ſed bene plures motus circulares adinuicem in eodeȝ mobili miſcentur. ¶ Ad ſecundã illa bene ꝓbat ꝙ conſequentia ꝓpoſita non eſt formalis: cuȝ quo tamen bene ſtat ꝙ eſt bona gratia materie.

Queſtio.XII.

Q Vinto quæritur vtrū iſta cōſequētia ſit bona. ſi neceſſe eſt generationes: ⁊ corruptiones eſſe hic inferius. neceſſe eſt eſſe plures mot⁹ celeſtes. Et arguitur ꝙ non: ſi celū quieſceret: adhuc hic inferius eſſent generationes ⁊ corruptiones: ergo ad hoc ꝙ plures ſint generationes ⁊ corruptiones hic inferius: non oportet eē plures motus celeſtes: ⁊ ꝑ conſequēs cōſequētia ꝓpoſita nō valet: conſequentia tenet antecedens ꝓbatˀ: nā quāuis celū quieſceret adhuc cōtraria ſicut iſta inferiora puta elemēta eſſent adinuicē applicata: ⁊ ꝑ ꝯñs agerēt inter ſe: ⁊ illud quod eſſet fortius corrūperet illud quod eſſet debili⁹: talis eñ eſt contrarioꝝ natura: ꝙ ſint adinuicem actiua ⁊ paſſiua ſi fuerint adinuicē applicata: nec appareret quid ꝓhiberet quin cōbureretˀ ⁊ corrumperetˀ ſtupa: ſi ei applicaretur ignis nō obſtante ꝙ celū quieſceret. ¶ Secundo ſuppoſito ꝙ celum nunc inciperet quieſcere nō ꝓpter hoc animalia ⁊ plante que modo ſunt ſemꝑ manerent: ſed ſi non ſemꝑ manerent aliquādo corrūperentˀ: ſed quando corrumperentˀ: ex eis alia generarentˀ: cū corruptio vnius ſit generatio alterius: primo de generatione: ꝓpter hoc ꝙ materia non poteſt eſſe ſine forma: ideo non obſtante quiete celi: adhuc fierent generationes ⁊ corruptiones in iſtis inferiorib⁹. ¶ Tertio. celū non agit in iſta inferiora ſolū ꝑ motū: immo etiā ꝑ lumē ⁊ influentiā: ideo licet motus a celo auferretur: tamē adhuc ipſum ageret in iſta inferiora ꝑ ſuū lumen ⁊ influentiam: ⁊ ita ꝑ illā actionē poſſent hic inferius aliqua generari ⁊ aliqua corrūpi. ¶ Quarto: poſito ꝙ celum vnico motu moueatˀ: adhuc ꝑ illum vnicū motū applicarentˀ nobis ſucceſſiue planete frigidi ⁊ calidi: ⁊ ſic ſucceſſiue generaretur apud nos modo caliditas: modo frigiditas: ſicut videmus ꝑ motū ſolis diurnū: in die eſt nobis calor: ⁊ in nocte eſt nobis frigus.

Oppoſitum vult Ariſto. hic: et etiam in ſecūdo de gñatione. Et arguitˀ ſic ratione: in eſſentialiter ordinatis remoto priori remouentˀ poſteriora: ſicut patet ſecūdo metaphyſice: ſed intelligētie primo: ⁊ cōſequēter corpora celeſtia ſecūdario: ⁊ deinde iſta inferiora ſunt agentia ſubordinata: ergo remoto motu ⁊ actione celeſtiū variorū: remouerentˀ varij motus ⁊ actiones in iſtis inferioribus: que apparēt modo fieri: ⁊ per conſequēs ſi in iſtis inferioribus debēt fieri varie generationes ⁊ corruptiōes generabiliū ⁊ corruptibilium: videtur ꝙ oportet eſſe varios ⁊ diuerſos motus celi.
¶ Pro iſta queſtione premittenda eſt primo vna ſuppoſitio. Deinde ponēde ſunt cōcluſiones.

Suppoſitio ſit iſta: ꝙ celū agit in iſta inferiora triplici inſtrumento. ſ. motu lumine ⁊ influentia. Motu quidē: nā trahit ignē ſecū vna cū aere exiſtēte vltra mōtes altiſſimos: ſicut patet primo meteoroꝝ: Lumine etiam ſicut patet ad experientiā: nā ſuo lumine calefacit iſta inferiora: influentia etiā: qꝛ in ꝓfundo terre vbi nō attingit motus celi nec lumē: generantur quedā metalla: ⁊ hoc eſt mediante influentia celi que ē quedam qualitas ſpiritualis in medio: ſicut ſpecies albedinis vel nigredinis: que qualitas non eſt per ſe ſenſibilis.

Tunc ſit prima concluſio. ſi celum ceſſaret a motu ſtante lumine ⁊ influētia: adhuc in iſtis inferioribus multi fierent motus ⁊ mutationes ⁊ gñationes ⁊ corruptiones: probatur: qꝛ ablato motu celi ſed ſtante lumine ⁊ influentia: adhuc ſol calefaceret iſta inferiora: ⁊ ipſum celum influeret in iſta inferiora: mediantibus quibus ſcilicet lumine ⁊ influentia adhuc in iſtis inferioribus fierent gñationes ⁊ corruptiones: ꝓbari etiā poteſt iſta concluſio ꝑ ſecundā rationē añ oppoſitū. ¶ Secunda cōcluſio. ſi celū ceſſaret a motu: nō tamē a lumine ⁊ influentia: adhuc eternalitˀ fierēt gñationes ⁊ corruptiones alterationes et motus locales: immo gñationes ⁊ corruptiones hominū: animalium ⁊ plantarum: patet: qꝛ licet ſub ſole eſſet nimia caliditas ⁊ eſſent omnia viſibilia viſa: ⁊ ex oppoſito eſſet nimia frigiditas: tamē in quadris medijs eſſet temperamentū mediū ⁊ habitatio cōueniēs pro ſalute plantarū ⁊ animaliū. ¶ Probatur hoc idem: quātū ad gñationes elementoꝝ. ſ. ꝙ ꝑpetuo fierent gñationes elemētorū adinuicē: qꝛ ſub ſole cōuerterentˀ oēs aque in aerē vel in ignē: ⁊ ꝓportionaliter ex oppoſito ꝓpter frigiditatem ibi exiſtentē: ignis ⁊ aer corrūperentˀ: ⁊ cōuerterentˀ in aquā: ⁊ tunc aqua ibi valde augeretur: modo naturale eſt ꝙ aqua vbi eſt eleuatior moueatˀ ad locū decliuiorē: ⁊ ideo illa aqua continue moueretˀ circa terram ad locū exiſtentē ſub ſole: ⁊ ille aer vel ignis generatus ſub ſole moueretˀ etiā ad partē oppoſitā: ⁊ ſemꝑ aqua ſic veniens ſub ſole iterū cōuerteretur in aerem: ⁊ aer vadens ad oppoſitū ꝯuerteretur in aquā. ¶ Tertia concluſio. ceſſante motu celi: non tamē lumine ⁊ influētia: licet fierent gñationes ⁊ corruptiones in iſtis inferioribus: aliter tamē fierēt ꝙ̄ modo fiant: nec ita vario modo fierēt ſicut modo fiunt: pꝫ hoc ex eo qꝛ ſol ⁊ ceteri planete nō diuerſimode applicarentˀ iſtis inferioribus ſicut modo applicantˀ cū celū mouetˀ. ¶ Quarta cōcluſio. ſi celū nō moueretˀ niſi vnico motu: adhuc fierēt gñatiōes ⁊ corruptiōes in iſtis inferiorib⁹: probatˀ: qꝛ nō minus fierēt ꝙ̄ ſi celū quieſceret. ſed ſi celū quieſceret dicte mutatiōes adhuc fierēt: ſicut dicit ſecūda cōcluſio. ¶ Quinta concluſio. ⁊ iſta eſt pro intentione Ariſto. in litera: ſi celum non moueretur niſi vnico motu non fierēt gñatiōes ⁊ corruptiones tam elemētorū ꝙ̄ alioꝝ ſm illū ordinē ⁊ ſm illa loca: ſm quē ordinem ⁊ ſm que loca apparēt nobis eſſe: ⁊ ꝑmanere in hoc mūdo: ꝓbatur: qꝛ nō eſſent applicationes agētium celeſtium ad hoc ſufficiētes. ¶ Ex hoc ſequitur ſexta cōcluſio reſponſalis ad queſtionē. ꝙ ſi debēt gñatiōes ⁊ corruptiones in iſtis inferioribus fieri ⁊ ꝑmanere ſm ordinē ⁊ ſm loca ſm que apparēt fieri ⁊ ꝑmanere: neceſſe ē celū moueri pluribus motibus. ſ. motu diurno ⁊ motu obliquo: qui motus obliquus eſt planetarū ſub zodiaco: patet: nam ſm hoc ſol ⁊ alij planete aliquādo accedunt ad nos ⁊ aliquando recedunt a nobis ⁊ faciūt nobis diuerſitatē tēporū: ſcilicet hyemē ⁊ eſtatē ⁊ diuerſitatē gñationū ⁊ corruptionū in iſtis inferioribus.

Ad rationes. Illę rationes quæ poſitę ſunt ante oppoſitum ſunt pro nobis. Alie autē ad oppoſitū adducte videntˀ eſſe cōtra nos. ⁊ ideo ad iſtas dicatur. ¶ Primo quidē ad auctoritatem Ariſto. quid ſit dicendum patet ex quinta ꝯcluſione. ¶ Deinde ad rationē poſt hoc factam que arguebat de agentibus ſubordinatis: nos diceremus ꝙ nulla eſſet ſimpliciter neceſſaria ſubordinatio agentiū: niſi ad ipſum deum: vnde ita deus ſi vellet poteſt cōburere ligna ſi nō eēnt corpora celeſtia ſicut ſi eſſent.

Queſtio. XIII.

Sexto querit̃ vtrum motus celi ab oriente in occidẽtem ſit regularis: hic vnum ſupponitur: ⁊ aliud queritur: ſupponitur enim ꝙ celum mouetur: q̄ ſuppoſito queritur vtrum motu regulari.

Contra ſuppoſitum arguitur ſic: terra mouetur ab oriente in occidentem: ergo celum non ſic mouet̃: immo quieſcit: conſequẽtia probat̃: quia ſi ambo mouerentur ab oriente in occidentẽ: cõtinue idẽ punctus celi eundẽ punctum terre eodẽ modo reſpiceret: ſaltẽ ſi ſic mouerent̃ eque velociter: qḋ eſt falſum: primo ad experientiam: nã tũc ſol nobis nõ oriret̃ nec occideret: poſtꝗ̃ ſemꝑ eandẽ partẽ terre eodẽ modo reſpiceret: nec etiã tunc fierent generationes ⁊ corruptiones in iſtis inferioribus: ſm illũ ordinẽ ⁊ ſm illa loca. ſm que apparent fieri: antecedens ꝓbat̃: quia ignis mouetur ab oriẽte in occidentẽ: ⁊ aer ſimilit̃: ergo ⁊ terra cũ aqua: cõſequẽtia tenet: nã nõ videtur eſſe maior ratio nec minor de iſtis ꝗ̃ de illis: antecedẽs patet per Ariſto. primo meteoroꝝ. ¶ Arguitur ſecũdo: poſito ꝙ celum eſſet in loco nõ moueret̃ localiter: ꝓbo ſic: nam cõtinue maneret in illo loco non mutando illum nec ſecundũ ſe nec ſm ſuas ꝑtes: ꝙ nõ ſm ſe pꝫ: ꝙ non ſm ſuas ꝑtes ꝓbat̃: nã medietas celi q̃ eſt ex vna ꝑte equinoctialis ita continue maneret in eodẽ loco ſicut medietas celi que eſt ex alia parte equinoctialis.

Deinde arguitur ad queſtionẽ: motꝰ celi eſt naturalis: ergo motus celi nõ eſt regularis: antecedẽs notũ eſt per ſe: ꝯſequẽtia ꝓbatur: quia motus naturalis eſt in fine velocior ꝗ̃ in principio: ſed talis motus non eſt regularis: ex eo ꝙ motu regulari q̃tum ad ſuas ꝑtes in equalibꝰ partibꝰ tẽporis equalia ꝑtrãſeuntur ſpatia: talis aũt nõ eſt velocior in fine ꝗ̃ in principio. ¶ Secũdo. alique ꝑtes celi mouent̃ velocius et alique tardius: ergo totalis motꝰ celi videt̃ eſſe difformis: ⁊ ꝑ cõſequẽs nõ regularis: conſequẽtia tenet: antecedẽs probat̃: nam ꝑtes celi prope polos mouentur tardius ꝗ̃ ꝑtes celi ꝓpe equinoctialem: qḋ patet: quia in equalibus temporibus minores circulos deſcribunt. ¶ Tertio. ſtelle deferunt̃ in celo tanꝗ̃ infixe: ⁊ ideo ſi ſtelle mouent̃ irregulariter: tũc etiã celum mouet̃ irregulariter: ſed ſtelle mouent̃ irregulariter: pꝫ de luna et alijs planetis: qui aliquãdo mouent̃ velocius ⁊ aliqñ tardius: ꝓpter quod aſtrologi dicunt planetas eſſe aliqñ directos: aliqñ retrogrados: aliqñ ſtationarios.

Oppoſitum probat Ariſtot. in litera.

¶ In iſta queſtione primo exponendi ſunt quidaꝫ termini. Secundo videndum eſt de ſuppoſito in queſtione. Tertio videndũ de queſito.

Quantum ad primum: ſciendum eſt ꝙ differentia eſt inter motũ regularẽ ⁊ vniformẽ: nam vniformitas motus attendit̃ quantũ ad ꝑtes mobilis: ita ꝙ ille motus dicit̃ vniformis quo mouet̃ aliqḋ mobile: cuiꝰ vna ꝑs mouet̃ ita velocit̃ ſicut alia: ſicut ſi lapis aliquis deſcenderet: nõ obſtãte ꝙ ille motus in fine eſſet velocior ꝗ̃ in principio. Motus autẽ dr̃ difformis cuius vna ꝑs mouet̃ velocius ⁊ alia tardius: ſicut eſſet motus rote: partes eñ eius circa axẽ non mouentur ita velociter ſicut ꝑtes circa circumferentiam: licet bene ille ꝑtes eque velociter circuiant. Et ideo nõ eſt inconueniens aliquẽ motũ eſſe motũ difformẽ: ⁊ tamẽ eſſe circulationẽ vniformẽ. Regularitas autẽ motus attẽditur ex ꝑte tẽporis: ita ꝙ motus ille dicit̃ regularis qñ ipſum mobile mouet̃ eque velociter in vna ꝑte temporis ſicut in alia: ſed ille motus dicit̃ irregularis quo mouet̃ aliqḋ mobile qḋ in vna ꝑte mouet̃ velociꝰ ⁊ in alia tardiꝰ. Verũtñ ſciẽdũ eſt ꝙ aliq̄ diſtinguũt de vniformitate motꝰ: dicẽtes ꝙ ꝑt attẽdi vl' ex ꝑte ꝑtiũ mobilis vel ex ꝑte ꝑtiũ tꝑis. Vniformitas primo mõ dicta ẽ omnino eadem cũ vniformitate diſtincta cõtra regularitatẽ: ſed vniformitas ſcḋo modo dicta eſt eadẽ cũ regularitate. Sed illi nõ vtunt̃ ita ꝓprie vniformitate ſicut nos vtimur ſm dictas deſcriptiones. ¶ Ulterius ſciendũ eſt ꝙ non eſt incõueniens aliquem motum eſſe vniformem: ⁊ nõ eſſe regularem: patet de motu grauis deorſum in medio vniformi: quod mouet̃ vniformiter: quia vna eiꝰ ꝑs mouet̃ ita velociter ſicut alia: ⁊ tñ nõ mouet̃ regulariter: quia mouet̃ in fine velocius ꝗ̃ in principio. Similit̃ nõ eſt incõueniẽs aliquẽ motũ eſſe regularẽ: ⁊ tñ non eſſe vniformem: pꝫ de rota que in equalibus ꝑtibus tꝑis equalia ſpatia deſcriberet: talis eñ motꝰ rote eſſet regularis nõ tamen vniformis poſtꝗ̃ ꝑtes illius rote centrales non mouerent̃ ita velocit̃ ſicut partes circumferẽtiales. Similit̃ non eſt inconueniẽs aliquẽ motũ ſimul eſſe vniformẽ ⁊ regularẽ: ſicut ſi aliqḋ graue deſcẽderet in aliquo medio ſic proportionato ex ꝑte reſiſtentie: ꝙ illud graue in equalibus ꝑtibꝰ tẽporis equalia ꝑtrãſiret ſpatia: tunc eñ motus illius grauis eſſet vniformis ⁊ regularis ſimul. ¶ Ulterius ſciẽdũ eſt ꝙ in celo motus poteſt dici ſimplex vel cõpoſitꝰ: ⁊ vocat̃ motus circularis ſimplex: quia eſt vnius mobilis continui ⁊ ſuꝑ eoſdem polos ⁊ ab vno motore circumſcripto omni motu preterꝗ̃ ſuꝑ illos polos. Sed motus cõpoſitus dicit̃ reſultans ex aggregatione pluriũ motuum ſimplicium in eodem mobili ſuꝑ diuerſos polos a diuerſis motoribus. Et iſte motus cõpoſitꝰ in ipſis planetis ẽ ille qui nobis apparet. Simplices quidẽ non apparẽt nobis diſtincti ab inuicẽ niſi ꝑ ratiocinationem.

Quantũ ad ſecundum: ſciendum eſt ꝙ quidam antiquorum erant opinionis ꝙ terra moueretur ab occidẽte in orientẽ: complendo in die naturali vnã circulationẽ: ⁊ ꝙ celum quieſceret: ⁊ ꝑ hoc crediderunt poſſe ſaluare apparẽtia illa que nos ſaluamus ex motu celi: ſicut ꝙ ſol aliquando eſt nobis in oriente: aliquando in medio celi: aliquãdo in occidẽte: aliquãdo in angulo noctis: credentes terram ſe hr̃e ſicut aſſaturã: ⁊ ſolẽ ſicut ignẽ aſſantẽ: modo ſicut ignis nõ mouet̃ circa aſſaturã: ſed aſſatura mouet̃ circa ignem: ita dixerunt ſolẽ non moueri circa terram. ſed magis terrã circa ſolem: ꝓpt̃ hoc ꝙ terra indiget ſole: ⁊ non econuerſo. ¶ Quantum ad opinionem iſtam pono aliquas concluſiones: quarꝫ prima ſit iſta: terra non mouet̃ ab occidẽte in orientẽ motu diurno nec econuerſo: ꝓbat̃: nam ſi ſic ſeq̄ret̃ ꝙ eſſet difficilius ire ꝯ occidentẽ ꝗ̃ ꝯ orientẽ: quod eſt ꝯ experientiam: probat̃ conſequẽtia: nam ex quo terra mouet̃ ab occidente verſus orientẽ ⁊ aer cum ea ſimul: tunc qui ambularet ꝯ occidẽtẽ haberet aereꝫ contra ſe motum: qui autẽ ꝯ orientem moueret̃ cũ aere moto: ſed difficilius eſſet moueri ꝯ aerẽ motum ꝗ̃ cum aere moto. ⁊ ita difficilius eſſet proiicere lapidem contra occidentẽ ꝗ̃ ꝯ orientẽ. ¶ Secundo. ſeq̄ret̃ ꝙ aues nõ poſſent bñ volare ꝯ orientẽ: quia aer inſequens tantum eleuaret pẽnas earũ ꝙ non poſſent bñ volare: vnde videmus ꝙ aues non volant cum vẽto: ſed ꝯ vẽtuꝫ. ¶ Tertio ſequeretur ꝙ proiectum directe ſurſum non

e cõuerſo caderet ad locū a quo incepit moueri: qḋ eſt falſum: cõſequētia tenet: nā interim ꝙ graue ꝓijceret̃ ſurſum terra vlterius moueret̃: ⁊ ſic in deſcēdēdo dire-cte nõ caderet ſup ꝑtē terre ſibi ſuppoſitā tunc cū incepit moueri. ¶ Secūda ꝯcluſio. ſi terra ſic moueret̃ ab occidēte in oriētē: bn̄ poſſemus ex hoc ſaluare aliqua q̄ nobis apparēt ex motu celi: ſicut ortū ⁊ occaſum ſolis ⁊ ſtellarū: pꝫ hoc: nā ſicut iam ſol nobis in termino noſtri orizontis exiſtens cõtinue aſcendit plus ⁊ plus ſup noſtrū orizontē vſq͂ ad mediū celi: ⁊ tunc ad occidē-tē: ⁊ tunc ad angulū noctis mouet̃: ita ſi ſol quieſceret: ⁊ t̃ra moueret̃ ab occidēte vſ⁹ oriētē: et nos vna cū ea: ſol ꝯtinue magis nobis ⁊ magis eleuaret̃ tādiu ꝙ appareret in medio celi: ⁊ tunc ꝑ vlteriorē motū appareret nobis declinare ad occidentē: ⁊ ſic tandē iterū appareret nobis in oriēte. ¶ Tertia cõcluſio. non omnia apparentia in celo, poſſent ſaluari ꝑ quietē celi: ⁊ taleꝫ motū diurnū terre: ꝓbat̃ nā ꝑ quietē celi ⁊ motū taleꝫ diurnū terre non poſſent ſaluari oppoſitiones ⁊ cõiunctiones planetarū: ⁊ diſtantie eorū: aliquādo maiores: ⁊ aliq̄n minores a ſtellis fixis: vnde ad ſaluandum iſta oportet ponere celum moueri. Ex his concludi poteſt ꝙ celū circulariter mouetur.

Quantum ad tertium articulum ſit prima cõcluſio iſta: motus ipſius celi nõ eſt vniformis probat̃ ex eo ꝙ non oēs ꝑtes celi mouent̃ eque velociter: ꝑtes eñ celi circa equinoctialem mouent̃ velocius q̄ partes celi circa polos: ex eo ꝙ in equalibus ꝑtibus t̄pis maius ſpatiū lineale deſcribūt: puta maiorē circūferentiam circa axem mundi: cõſequētia tenet ꝑ diffinitionē motus vniformis. ¶ Secunda concluſio. nullus motus ſimplex in celo eſt irregularis: ita ꝙ nec celum nec aliquod aſtrum nec aliqua ps celi mouet̃ velocius in vno t̄pe q̄ in alio: ⁊ hoc motu ſimplici. ſ. circūſcriptꝭ alijs motibus. Et hoc ꝓbat Ariſto. ſic primo quia oīs motus qui aliquādo eſt velocior aliquādo tardior: vel ille eſt velocior in principio ſicut eſt motus violētus: vel ille eſt velocior in fine ſicut eſt motus naturalis grauiū ⁊ leuium: vel eſt velocior in medio ſicut eſt motus animalis: ſed motus celi nec eſt velocior in principio nec in fine nec in medio: cum nec habeat principium neq͂ finem neq͂ medium: propter ſui eternitatem ⁊ celi ſphericitatē in quo nec eſt aſſignare principium neq͂ finē neq͂ medium. ¶ Secundo: q: irregularitas motus nõ põt venire niſi ꝓpter mutationē mobilis aut motoris: modo mobile puta celū eſt inalterabile. Similiter motor mouens celū eſt immutabilis ſicut intelligētia: ergo non eſt vnde poteſt velocitas celi variari. ¶ Tertia, concluſio. motus celi ſimplex eſt circulatio vniformis: non obſtāte ꝙ nõ eſt motus vniformis quēadmodū dicit prima cõcluſio huius articuli. Probatur: naꝫ ex quo motus celi ſimplex eſt regularis: tunc partes eius in equalibus ꝑtibus tēporis equales deſcribunt angulos circa axem mundi: ⁊ hoc ſufficit ad circulationē vniformē. ¶ Quarta cõcluſio. motus in celo vel in aliqua ꝑte eius cõpoſitus ex pluribus põt eſſe irregularis: patet hoc de motibus planetarū: qui aliquando mouentur velocius: aliquando tardius ꝑ aggregationē plurium motuum in ſuis orbibus in tantum ꝙ aſtrologi ſicut arguebat̃ ante oppoſitū dicunt eos eſſe aliquando retrogrados aliquando ſtationarios: aliquando directos: aliquando proceſſiuos.

Ad rationes Ad primam nego ꝙ terra mouet̃ ab oriente in occidentē: ⁊ q̄n dicebat̃ de igne ⁊ aere ſup altiſſimos montes: bene concedo ꝙ moueātur vna cū celo ab oriente in occidentem: q: ſunt ita ꝓpe celū ꝙ virtute influētie celeſtis poſſunt ſic moueri: ſed hoc non oportet de terra ꝓpter magnā eius diſtantiam a celo. ¶ Ad ſecundā: illa bene probat ꝙ celū nõ mouet̃ motu recto: cum quo bene ſtat ꝙ mouetur motu circulari: nec eſt inconueniens aliquid moueri motu circulari: ⁊ cõtinue ſm ſe totū cathegorematice non mutare locū: ſed ſufficit ꝙ mutet locū ſm ſuas partes, vel mutaret ſi eſſet in loco. ¶ Et quando dicebatur: videtur ꝙ celum adhuc ſi eſſet in loco nõ mutaret locum ſm ſuas medietates: quarū vna eſt ex vna parte equinoctialis: ⁊ alia ex alia: hoc conceditur: cū quo tamen ſtat ꝙ mutaret locū ſm ꝑtes eius aſſignatas ſm aliaꝫ diuiſionē: vt ſi imaginaremur celū diuidi ſm coluros.

Deinde reſpondeatur ad rationes factas ad queſtionē. ¶ Ad primam dico ꝙ non oportet oēm motū naturalem in fine eſſe velociorem: ſed ſolum hoc eſt verū de motu naturali locali recto. ¶ Ad ſecundam: illa bene probat ꝙ motus celi non eſt vniformis: cū quo bene ſtat ꝙ eſt regularis. ¶ Ad tertiam: illa vadit ꝯ vltima cõcluſione ſecundi articuli.

Queſtio. XIIII.

QVęritur ſeptimo vtrū ſphere celeſtes ſicut ſunt ſphere planetarū pluribus moueantur motibus. ſ. ab oriente in occidentem motu diurno: ⁊ ab occidēte in oriētē motu ꝓprio. Et arguitur primo ꝙ non: nam tales diuerſi motus vel eſſent eque fortes ⁊ eque veloces vel vn⁹ eēt velocior ⁊ alter tardior: ſi eſſent eq̄ veloces: tunc cõtinue planete manerent in eodē ſitu ⁊ aſpectu ad nos: ſed hoc eſt falſum: cõſequentia probatur a ſimili: nā ſi aliqua muſca aſcendat ſuper aliquā lanceā aliqua velocitate: ⁊ lācea interim deſcēdat ꝑ eſſe equali velocitate: muſca nõ mutabit ſitū nec aſpectū ad aliquod quieſcens: ſed cõtinue habebit ſe ſimili modo ⁊ non aliter ad tale quieſcens. Si autē dicatur ꝙ motus ipſorū orbium planetarū quorū aliqui ſunt ad vnā ꝑtē ⁊ aliqui ad aliam ſic ſe habēt ꝙ vnus ē velocior alio: capiam ergo ſpheram ſolis: ⁊ quero vtrū velocius moueatur ab oriente in occidentē motu diurno vel velocius ab occidente in oriētē motu proprio. Si dicatur primū tunc non mouetur niſi motu diurno: ꝓbatur ſic in ſimili de muſca mota ſup lanceā: nam ſi deſcēſus lancee ſit velocior: muſca non dicit̃ aſcēdere ſed deſcendere ſolum: aliter eñ idem ſimul moueretur motibus cõtrarijs. Si aūt motus ꝓprius ſphere ſolis eſſet velocior motu diurno eiuſdē: tunc ꝓpter conſimilem rationē non diceretur moueri vt videtur niſi motu ꝓprio: qḋ tamen eſt falſum. ¶ Et confirmat̃ hoc: nam ſphera ſolis quaſi omni die naturali facit vnā reuolutionem motu diurno: vbi in vno integro anno non facit niſi vnā reuolutionē motu ꝓprio: ergo non poteſt dici ꝙ motus ꝓprius ſphere ſolis ſit velocior motu diurno eiuſdē. ¶ Secūdo. impoſſibile ē idē ſimul moueri pluribus motib⁹ localibus: ergo queſtio falſa: ꝯñtia tenet: antecedens probo: q: impoſſibile eſt idē corpus ſimul eſſe in diuerſis locis: ⁊ q: diuerſi mot⁹ locales ſunt ad diuerſa loca videt̃ etiā ꝙ impoſſibile ſit idē corpus ſimul ⁊ eque primo moueri ad diuerſa loca: ſed ſi mouet̃ ad diuerſa loca prius tamen mouetur ad vnū ⁊ poſtea ad alium. ¶ Tertio. ſi queſtio eſſet vera ſequeretur ꝙ vnus illorū motuū eſſet tali orbi naturalis: ⁊ alter vio-

lentus: ⁊ ſic ille alter nō diu duraret in tali orbe: cū nullū violentū diu duret primo huius: ſed ꝯñs eſt falſum: nā oībus motib⁹ qui nūc ſunt in celo ſemꝑ ꝯſiſtēs erāt in eodē ⁊ ſēꝑerūt ſuppoſita eternitate mūdi: ꝯñtis probaꝫ ex eo qđ oſtēſum eſt primo huius: vnius corporis ſimplicis nō eſſe niſi vnū motū naturalē ſimplicē: cum ergo ſphere celeſtes ſint corpora naturalia ſimplicia: neutra earū habebit plus q̄ vnū motū ſibi naturalem ſimplicem: ⁊ ideo ſi aliquis alter ei ineſt videtur ei ineē violenter.

Oppoſitum vult Ariſto. in litera: et ſimiliꝫ vult Ptolemeus ⁊ alij aſtrologi q̄plures. ¶ In iſta queſtione primo recitanda eſt vna opinio de queſito cū eius improbatione. Secundo reſpondendum eſt ad queſitum.

Quantum ad primum: ſciendum eſt ꝙ erat vna opinio. ſ. alpethragij ꝙ oēs orbes celeſtes mouerenꝫ ab oriente in occidentē ⁊ ꝙ nullus orbiū celeſtiū moueꝫ ab occidēte in oriētē: vnde imaginabatur ꝙ in die naturali primū mobile faceret vnā cōpletam reuolutionē ſuꝑ polos mundi ab oriente in occidentē: ⁊ ꝙ interim etiā orbes planetarū mouerenꝫ ab oriēte ī occidētē ſuꝑ alijs tñ polis: ſuos mot⁹ incurtādo intātū ꝙ orbis ſaturni in die naturali tm̄ deficit ꝙ nō facit vnā cōpletā circuitionē ꝙ in triginta vel tredecim annis facit vnā reuolutionē minus q̄ primū mobile. ſed orbis iouis: q2 eſt remotior a primo mobili plus deficit ī die naturali ꝙ nō faciat vnā cōpletā circuitionē: intātū ꝙ in minori tēpore q̄ ſaturnus facit vnā reuolutionem min⁹ q̄ primū mobile: ⁊ ꝓportionaliter ſuo modo dicit de orbe martis ⁊ alijs orbibus planetarū. vnde motus ſolis ab oriente in occidentē tantū incurtaꝫ a motu primi mobilis ꝙ in vno anno facit vnā reuolutionē minus q̄ primū mobile: ſed orbis lune qui eſt infimus orbiū planetarum ⁊ maxime diſtans a primo mobili intantū incurtatur in ſuo motu ab oriente in occidenteꝫ ꝙ in vno mēſe facit vnā circuitionē minus q̄ primum mobile: ita ꝙ ille imaginaꝫ ꝙ ſm ꝙ orbes planetarū plus diſtāt a primo mobili ſm hoc plus ſuos motus ab oriēte in occidentē incurtant: ꝓpter hoc ꝙ oīs virtus finita ab aliquo agēte deriuata fortior eſt ꝓpinqua q̄ remota: ⁊ ideo orbes ꝓpinquiores orbi primo velocius ab oriente ad occidētē mouenꝫ ⁊ remotiores tardius: ⁊ vlterius dicit ꝙ ꝓpter huiuſmodi incurtationem apparet ſenſui ꝙ orbes planetarū moueāꝫ ꝯ motū primi mobilis: ⁊ declarat hoc exēplo: nā cū duo homines mouenꝫ nō eque velociter ad idē vbi: videꝫ alicui longe diſtanti ꝙ tardior ad vbi cōtrarium moueatur a quo velocior recedere dignoſcaꝫ. ¶ Sed breuiter iſta opinio ē contra opinionē Ptolemei ⁊ omniū aſtrologorū. ⁊ pōt ꝯ ipſam argui duabus rationibus. ¶ Prima eſt. ſi non eſſet in motibus orbiū niſi differētia incurtationis tūc venus ⁊ mercurius certis tꝑib⁹ deberēt eſſe oppoſiti radijs ſolis qđ nunq̄ viſuꝫ eſt: vel eñ ſunt ſub radijs ſolarib⁹ vel ſunt veſꝑtini vel matutini. vñ ſm alphraganū in libro ſuo triginta differētiarū: differētia quīta decima: ad plus venus a ſole elongaꝫ ꝑ quadraginta octo gradus: ⁊ mercurius ꝑ. xxvi. ¶ Secūda ratio: nā tunc ſm ꝓportionē diſtātie orbiū planetarū a primo mobili deberet eſſe ꝓportio incurtationis: qđ falſum eſt: cum ſol venus ⁊ mercurius in ſuis differentibus quaſi equaliꝫ moueanꝫ. luna aūt multum inequaliter: cū tamē mercurius ſequatur immediate.

Quantū ad ſecundum: ſciendum eſt ꝙ aliquid moueri ſimul pluribus motibus circularibus poteſt intelligi duobus modis. vno mō ſuꝑ eiſdem polis: alio modo ſuꝑ diuerſis polis. ¶ Tunc ſit prima concluſio. impoſſibile eſt eundē orbē moueri ab oriente in occidentē: ⁊ cū hoc ab occidente in orientē ſuꝑ eiſdē polis: iſtā cōcluſionē ſufficiēter ꝓbāt prima ⁊ ſecunda rōnes poſite añ oppoſitū. ¶ Scđa cōcluſio. orbes planetarū mouenꝫ ab oriēte in occidentē ſuꝑ polis mūdi: ⁊ cū hoc ab occidente verſus orientem ſuꝑ alijs tamē polis: probatur: primo ꝙ moueanꝫ ab oriente ad occidentē notū eſt ad experientiaꝫ: ſed ſcđa pars ꝓbaꝫ: q2 nos videm⁹ ꝙ ſi aliquis planeta modo eſt in ariete poſtea eſt in tauro ⁊ poſtea in ſigno geminorūꝫ ⁊ ſic de alijs ſignis zodiaci: ſed hoc nō pōt ſaluari niſi ꝑ motū planetarū ad orientē vel ꝑ incurtationē ſuorū motuū ab oriēte in occidentem. nō ſecundū: ſi dicaꝫ primū: cū hoc non poſſit ſaluari ſuꝑ eiſdē polis ſuꝑ quibus mouentur ab oriente in occidentē ꝑ ꝑcedentē cōcluſionē: oportet ꝙ hoc ſit ſuꝑ alijs polis: ⁊ hoc dicit ſecūda pars cōcluſionis. ex hoc pꝫ reſponſio ad queſtionē. ſ. ꝙ orbes planetarū ſimul ⁊ ſemel mouenꝫ pluribus motib⁹. ſ. ab oriente in occidentē ꝑ meridiē: ⁊ ab occidente etiam ꝑ meridiem in orientem: licet tamen ſuper alijs ⁊ alijs polis. ¶ Sed ſciendū eſt ꝙ iſti motus non proueniunt ab eadē intelligētia: Sed imaginandū eſt ꝙ orbes planetarū mouētur ab oriente in occidentē ex influentia quaꝫ recipiūt a primo mobili. ⁊ cū hoc quilibet orbis planete habet intelligentiā ſibi appropriatā que mouet ipſum ab occidente in orientem. ⁊ ille motus eſt illi orbi proprius.

Ad rationes. Prima et ſecūda vadunt ꝑ prima concluſione ſecūdi articuli. ¶ Ad tertiā dico ꝙ nō oportet ꝙ ſi alicui mobili inſunt plures mot⁹ locales: ꝙ ſi vnus illorū ſit ei naturalis ꝙ alter ſit ei violētus: ſed ſufficit ꝙ ei inſit preter naturam.

Queſtio. XV.

QVerit̄ octauo circa dictam materiā de motu corporū celeſtiū: vtrū corpora celeſtia ſuis motib⁹ cauſent ſonum. ⁊ videtur ꝙ ſic: quia ſunt corpora magna ⁊ ſolida nō cōdenſabilia nec rarefactibilia: ergo ex fricatione eorū adinuicē ꝑ ſuū motū videntur cauſare ſonū q2 ſic videmus fieri in alijs corporib⁹. ¶ Secūdo. q2 ex motu violento corporuꝫ ſolidorū cauſatur ſonus: modo primū mobile videtur violenter rapere ſecū orbes planetarū: ergo ex tali violentia videtur cauſari ſonus. ¶ Tertio. nā videmus hic inferius ꝙ corpora velociter mota cauſant ſonū: ſicut patet de virga velociter ꝑcuſſa ad aerem: ſed q2 celum velociſſime moueꝫ videꝫ vtiq3 ſuo motu cauſare ſonū. ¶ Quarto arguiꝫ. ad idē auctoritate antiquorū qui talē ſonuꝫ vocant muſicam mundanam.

Oppoſitum volunt Ariſtot. et Cōmētator ſecundo huius. ¶ In iſta queſtione primo vidende ſunt de hoc opiniones antiquorū. Secūdo reſpōdēdū eſt ad queſtionē ſm intētionē Ariſtotelis.

Quantum ad primum ſciendum eſt ꝙ de iſta queſtione fuit vna opinio: ſicut tangit Ariſto. in litera: ꝙ corpora celeſtia cauſarent armoniā ſuo motu: ⁊ hoc poſuerunt multi philoſophi: ſicut eſt pytha-

gores: plato: tullius: macrobius: ⁊ ꝓbant hoc rationibus ante oppoſitũ poſitis. vnde dixit macrobius ꝙ ſecundũ hoc theologi illius tꝑis poſuerunt nouẽ muſas ita ꝙ octaua erat celuꝫ ſtellatũ. ⁊ alie erãt ſeptẽ orbes planetarũ: ⁊ nona aggregatũ ex illis orbibus cõtinẽs totã illã conſonantiã. ¶ Sc̃do de hoc dixit plato ꝙ in ſingulis celeſtib⁹ orbib⁹ ſite ſunt ſyrenes. i. decãtatores laudis dei. vnde ſyren grece idẽ eſt q̃d deo canẽs latine. ¶ Tertio de hoc dixerũt pythagoras ⁊ tullius volentes reddere cauſam quare anima delectet̃ in muſica: dicũt ꝙ hoc eſt ideo: qꝛ anima originẽ ſumpſit ex celo: vbi eſt muſica: ⁊ ideo delectat̃ in muſica qꝛ tunc quodã mõ rememoratur de illa muſica celeſti dulciſſima. et qñ dicebat̃ iſtis bonis antiquis patribus cur nõ audimus talẽ ſonũ: dicerẽt ꝙ ꝑꝑ cõſuetudinẽ illũ ſonũ non ꝑcipim⁹. recte ſicut fabri ꝓpter cõſuetudinẽ audiendi ſonũ malleorꝫ illũ ſonũ nõ ita ꝑcipiunt ſicut nõ aſſueti: q̃d patet: qꝛ nõ obſtante tali ſono fabri loquuntur adinuicem: nec impediunt̃ ꝑ talẽ ſonũ: ꝙ tñ nõ eſſet de alijs qui nõ eſſent aſſueti hm̃oi audire ſonũ: ſilr̃ ſic eſt de illis qui morant̃ circa ſtrepitũ aquarũ: illi etiã ꝓpter cõſuetudinẽ audiendi illũ ſonũ nõ ſic iudicãt de eo nec ſic impediunt̃ ꝑ ipſum quẽadmodũ faciunt illi qui talẽ ſonũ audire nõ ſunt aſſueti. ¶ Aliter poſſet dici ſupponẽdo ꝙ ſonus eſt quedã qualitas in corporibus ſonantibus ⁊ nõ qualitas exiſtẽs in aere medio: qꝛ ſi eſſet qualitas realiter exiſtens in medio: tunc ꝑueniret ad ſenſum ⁊ ſuperponeret̃ auditui ⁊ nõ fieret ſenſatio: ⁊ ideo ſicut dicimus de colore ꝙ eſt qualitas nõ exiſtẽs in medio realiter ſed multiplicat ſpeciem ſuã ⁊ ſimilitudinẽ vſq̧ ad viſum ſic videretur dicendum de ſono ꝙ eſſet qualitas exiſtens in corporibus ſonantibus. ⁊ nõ audiret̃ niſi ꝑ ſpeciẽ eius multiplicataꝫ ꝑ medium vſq̧ ad auditum. ¶ Sc̃do ſupponeret̃ ꝙ ſicut ad hoc ꝙ ſpecies colorũ multiplicet̃ in medio requirit̃ lumen exiſtens in medio tanq̃ diſpoſitio diſponẽs mediũ ad recipiendũ ſpecies viſibiles ſic ad hoc ꝙ ſonus multiplicet ſpeciẽ ſuã per medium requiritur ꝙ aer circunſtet corpora ſonantia ⁊ ſit tremibilis ad hoc. ꝙ per ipſum poſſit multiplicari ſpecies ſoni: ⁊ tunc dicerent ꝙ in corporibus celeſtibus eſſet ſonus: ſed nõ audiretur: propter hoc ꝙ aer contiguus ipſis non tremit: ⁊ ideo ſpecies illius ſoni non multiplicatur per ipſum vſq̧ ad nos. Quod aer contiguus eis non tremat: patet: quia ipſa ſuo motu non mouent aerem motu ſaltem tremoris. ¶ Contra iſtam opinionem licet non poſſit demonſtrari: tamen contra ipſam poteſt argui taliter qualiter. Primo qꝛ ſi corpora celeſtia facerent talem ſonũ: ille vtiq̧ variaretur ſicut velocitates ⁊ tarditates in corporibus celeſtibus variant̃: ⁊ ſi ſic vtiq̧ ſonus qui modo eſſet talis qualis ſonus p̃cedens non erat: a nobis deberet ꝑcipi ex eo ꝙ audire talẽ nõ eſſemus aſſueti. ¶ Secundo. qꝛ bene ꝑcipimus ſonos minores: ergo magis debemus ꝑcipere illos. Tertio. qꝛ talis ſonus eſt ita magnus ꝙ deſtrueret oĩa iſta hic inferi⁹. ¶ Quarto. qꝛ tunc deſtrueret organũ auditus: cum excellens ſenſibile corrũpat ſenſuꝫ immo bene minores ſoni q̃ eſſent illi ſunt deſtructiui organi auditus: ergo magis illi. ¶ Quinto arguitur cõtra idem ex cauſis ſoni: qꝛ ibi nõ ſit violenta confricatio: ex eo ꝙ corpora celeſtia ſunt ſimpliciter plana ⁊ lenia: ⁊ tamen violenta confricatio requiritur ad hoc ꝙ corpora ſuo motu cauſent ſonum.

Quantum ad ſecundum pono vnicã concluſionẽ reſponſalem ad queſtionẽ ſm̃ opinionem Ariſto. ꝙ corpora celeſtia in mundo nõ faciunt ſonum: probatur: nam fruſtra eſſet ibi talis ſonus: ex quo toto tempore eterno talis ſonus nõ audiretur: ꝓbatur etiã ꝑ rationes improbãtes opinionẽ recitatam.

Tunc ad rationes. ad primã dico ꝙ licet corpora celeſtia ſint corpora magna ⁊ ſolida: tamẽ nõ eſt ibi aliqua ꝑcuſſio vel expulſio aeris que requiritur ad ſonum. Et ſi dicatur ꝙ talis expulſio aeris ſolũ requiratur ad multiplicandũ ſpeciem ⁊ nõ ad generationẽ ſoni: hoc nõ valet: quia ſic ego poſſum dicere conſimili ratione ꝙ in quolibet corpore quieſcente eſſet ſonus ſed non audiretur: quia tale corpus quieſcẽs non moueret aerẽ ꝓpe ſe motu tremoris qui quideꝫ tremor requirit̃ ad hoc ꝙ ſon⁹ audiat̃ ꝑ ſpeciẽ ſuã multiplicatã ꝑ aerẽ ſic trementẽ. ¶ Ad ſecundã. nego ꝙ vnus orbis rapit violenter aliũ vnde ibi non eſt aliquis rapt⁹ vni⁹ orbis ꝑ aliũ: ex eo ꝙ corpa celeſtia ſũt lenia ſm̃ eorũ ſupꝰficies in tantũ ꝙ ibi deficit illud quo vnus orbis poſſet ſe tenere ad aliũ quo vnus raperet alium. ¶ Ad tertiã. dico ꝙ verum eſt ꝙ motus propter ſui velocitatem cauſet ſonum: dũ tamen ibi etiaꝫ adſint alia requiſita ad generationẽ ſoni: ſicut cõfricatio: aeris expulſio ⁊ cõſimilia: ſed illa deficiunt in motu corporum celeſtium. ¶ Ad quartam dico ꝙ illi boni antiqui patres fuerunt illius opinionis. Ariſto. autem fuit alterius.

Queſtio. XVI.

QVæritur nono vtrum orbes inferiores planetarũ velocius debeant moueri motib⁹ ꝓprijs q̃ orbes ſuꝑiores: vt verbi gratia orbis iouis velocius debeat moueri motu ꝓprio q̃ orbis saturni: ⁊ orbis martis velocius q̃ orbis iouis: ⁊ ſic conſeq̃nter. Et arguitur primo ꝙ nonã ſphã primũ mobile. ſ. orbis ſupꝛmus velociſſime mouetur motu ꝓprio. ſ. ab oriente in occidentẽ ſuꝑ polos mundi: q̃d nõ eſſet niſi velociſſime moueri ſeu velociter moueri argueret ꝑfectionẽ in orbibus celeſtibus. Tunc ſic: quanto orbes ſunt ſuꝑiores tãto ſunt nobiliores ⁊ tanto velocius debẽt moueri motibus proprijs: ergo orbes planetarũ ſuperiores velocius debent moueri motibus ꝓprijs q̃ orbes inferiores: ⁊ ꝑ cõſequens orbis ſaturni velocius mouetur vel deberet moueri motu proprio q̃ orbis iouis: cuius oppoſitũ querit queſtio. ¶ Secundo. de orbibus celeſtibus videtur eſſe imaginandũ proportionaliter ſicut de corporibus infra ſphæram lune: ſed ſic eſt de corporibus infra ſphærã lune ꝙ maiora velocius mouẽtur: ꝓꝫ hoc: nã equus velocius mouet̃ q̃ formica: ⁊ magnus lapis velocius mouet̃ vel deſcendit q̃ paruus: ergo ſimiliter videtur ꝙ orbes maiores debeãt moueri veloci⁹: ſed hi ſunt orbes ſuperiores ergo ⁊c. ¶ Tertio. ſphære mercurij ⁊ veneris ſunt inferiores ſphæra ſolis: ⁊ tamẽ nõ mouent̃ velocius: nam ille tres ſphære equale tempus apponunt ad ꝑficiendũ ſuas circuitiones. ſ. vnuꝫ annũ: ergo non eſt vlr̃ verũ ꝙ orbes inferiores veloci⁹ mouentur motibus ꝓprijs q̃ ſuꝑiores.

Oppoſitum vult Ariſto. & alii aſtrologi: qui dicunt: ſaturnus cõplet ſuam circulationem motu ꝓprio lõgiori tẽpore q̃ iupiter: ⁊ iupiter in longiori tẽpore q̃ mars: ⁊ mars in lõgiori tẽpore q̃ ſol: ex quo ſequitur ꝙ ſphære inferiores velocius cõplent ſuas circulatiões q̃ ſuꝑiores: cũ iupiter ſit ſub ſaturno: ⁊ mars ſub ioue: ſicut ſol ſub marte. ¶ Pro iſta q̃ſtione

ſit prima concluſio iſta: ꝙ iſta cōſequētia nō valet: or-
bis iouis citius pficit ſuā circuitionē ꝗ orbis ſaturni:
ergo orbis iouis velocius mouetur ꝗ orbis ſaturni: ꝓ
baẗ ex eo ꝙ penes aliud menſuraẗ ⁊ cognoſciẗ veloci-
tas circuitiōis ⁊ penes aliud velocitas motus: ⁊ ideo
magna eſt differentia inter moueri velocius ⁊ circuire
velocius: nā ptes circūferentiales alicuius circuli mo
ti circa centrū ſuū quieſcens mouenẗ velocius ꝗ ptes
centrales: ⁊ tamen non circuiunt velocius. ¶ Secūda
cōcluſio. aliqui orbes inferiores aliquib⁹ orbibus ſupe
rioribus velocius cōplent ſuas circuitiones motibus
ꝓpriis: patet: nā docet experientia iouē citius circuire
centrū mundi eundo de ſigno in ſignum ꝗ ſaturnum: ⁊
mars circuit citius ioue: ⁊ ſol citius marte: ⁊ luna citi-
us ſole. ¶ Tertia cōcluſio. non oportet ꝙ quāto orbes
planetarū ſunt inferiores tāto velocius cōpleant ſuas
circuitiones: ⁊ ſemꝑ intelligiẗ de motib⁹ ꝓpriis: patet
de venere ⁊ de mercurio qui ſunt inferiores ſole: ⁊ tamē
nō cōplēt ſuas circuitiones tardius: ⁊ ſi modico tardi
us vel velocius hoc tamē non eſt ſecundū illam ꝓpor-
tionē ſecundū quā ſunt inferiores. ¶ De eo autē qua-
re orbes inferiores orbibus ſuꝑiorib⁹ ſuas complent
circuitiones velocius ſunt opiniones. ¶ Prima eſt
opinio que imaginaẗ ꝙ hoc ſit ꝓpter maioritatē reſi-
ſtentie. Unde qꝛ orbes planetarū mouētur plurib⁹ mo
tibus. ſ. motu diurno ⁊ motu in obliquo circulo: ⁊ quia
motus diurnus maiorē hꝫ virtutem in orbibus ſuꝑiori
bus ꝗ inferioribus adeo magis retardat motū orbiuꝫ
ſuperiorū ꝗ inferiorū: ⁊ maiorē ibi facit reſiſtentiā ꝗ fa-
cit in orbibus inferioribus: propter hoc ꝙ motus diur
nus ⁊ motus orbium planetarum in obliquo circulo
ſunt ad diuerſas differentias poſitionis: cū aūt motus
diurnus maiorē faciat reſiſtētiam in orbibus planeta
rum ſuperioribus ꝗ inferioribus videtur eſſe eo ꝙ or-
bes planetarum ſuꝑiores ſunt ꝓpinquiores primo mo
bili qđ ex ſe mouetur motu diurno ⁊ ſuo motu mouet
alios orbes inferiores cōſimili motu. ¶ Sed breuiter
iſtud non pōt ſtare: quia in celo non eſt aliqua talis reſi
ſtentia ſeu impedimentū: nā illa eſſet ratione contrarie
tatis vel cōtrarie inclinationis: mō in celo nō videtur
eſſe talis cōtrarietas. Et ex alio: nā prius ꝓbatū eſt mo
tui circulari nō eſſe aliū motū cōtrariū: ⁊ ꝑ conſequens
motus diurnus motui planetarū in obliquo circulo nō
eſt cōtrarius: nec reſiſtens nec impediēs aliquo modo
motū planetarū ꝓpriū. ¶ Alia opinio imaginaẗ ꝙ cā
quare orbes planetarū ſuꝑiores tardius cōplent ſuas
circuitiones eſt ꝓpter magnitudinē orbiū. Unde nō ob
ſtante ꝙ intelligētie orbiū ſuperiorū ſunt maioris virtu
tis ⁊ maioris pfectiōis ꝗ intelligētie orbiū inferioruꝫ:
tamē qꝛ habent reuoluere orbes multo maiores ꝗ ſunt
orbes planetarū inferiorū inde eſt ꝙ reuoluunt eos tar
dius: verbi grā: intelligētia orbis ſaturni eſt multum
maioris pfectionis ꝗ intelligentia orbis lune. Et ideo
bene cōcederē ſi orbis ſaturni eſſet ita paruus ſicut or-
bis lune ꝙ ſua intelligentia multū citius ipſum reuol
ueret ꝗ reuolueẗ orbis lune. Et etiā ſi orbis ſaturni ha
beret conſimilē ꝓportionē in magnitudine ad orbē lu-
ne qualē habet ꝓportionē intelligentia orbis ſaturni
in pfectione ad intelligentiā orbis lune: tūc eque velo-
citer preciſe orbis ſaturni et orbis lune reuoluerentur
Sed quia orbis ſaturni ad orbē lune multo maiorē ha
bet ꝓportionē in magnitudine ꝗ habeat intelligētia
orbis ſaturni ad intelligētiā orbis lune in pfectione: in
de eſt ꝙ multo tardius reuoluitur orbis ſaturni ꝗ or-
bis lune: ⁊ hoc motu proprio: non obſtante ꝙ ſua intel
ligētia eſt maioris pfectionis ꝗ intelligentia orbis lu-
ne: ita ꝙ finaliter iſta opinio imaginaẗ cauſam queſtio

nis ꝓpoſite. ſ. ꝙ vnus orbis planete reuoluitur tardi⁹
⁊ alter velocius eſſe determinatū exceſſum intelligen-
tiarū inuicem in vigore: cōbinando ad inuicem magni
tudines mobiliū ⁊ velocitates circulationū: cū enī vir-
tus intelligentie mouentis ſic terminata ipſa nō moue
ret quātūcunq; mobile nec quacunq; velocitate licet
nulla eſſet reſiſtentia: quod patet in ſimili de lucido fi-
nite potentie quod nō illuminat diaphanū in infinituꝫ
licet nō ſit reſiſtentia in ipſo diaphano. ita etiā in ꝓpo
ſito imaginandū eſt: licet in orbibus non ſit reſiſtentia
ad intelligentiā mouentē: tamē quia ſunt finite poten
tie non mouent orbes quantūcunq; magnos ꝗ tacūq;
velocitate motu reuolutionis ⁊ circuitionis. ¶ De or
bibus autē ſolis: veneris ⁊ mercurii: qui eque velociter
reuoluuntur. dico ꝙ hoc eſt ꝓpter hoc ꝙ ibi eadem eſt
ꝓportio perfectionis intelligentiarū adinuicē: qualis
eſt ꝓportio magnitudinū ſuorū orbium adinuicem quos
mouent: ita ꝙ qualem ꝓportionē habet orbis ſolis ad
orbē veneris in magnitudine talē etiam ꝓportionem
habet intelligentia orbis ſolis ad intelligentiā orbis
veneris in pfectione: ⁊ ideo ita cito ſicut intelligentia
ſolis reuoluit ſuū orbē magnum: intelligentia veneris
minoris pfectionis reuoluit ſuū orbē minoris magni-
tudinis: ⁊ mercurius ſimiliter ſuum. Sed quia quantū
ad alios orbes planetarum non eſt conſimilis ꝓportio
pfectionis intelligentiarū adinuicem qualis eſt pro-
portio magnitudinum orbiū adinuicem: inde eſt ꝙ illi
orbes a ſuis intelligētiis diſſimiliter reuoluūtur.

Ad rationes: prime due bene probāt
ꝙ orbes planetarū ſuperiorū mouenẗ velocius ꝗ infe-
riorū: ſed ꝓpter hoc non oportet ꝙ reuoluanẗ ⁊ circuiāt
velocius. vnde ſi eſſent duo homines. ſ. ſortes ⁊ plato: ⁊
ſortes deberet circuire eccleſiā noſtre domine: ⁊ plato
villam pariſienſem: poſſibile eſſet platonē in centuplo
velocius moueri ꝗ ſortē: ⁊ tamen ſortes citius cōple-
ret ſuā circuitionē ꝗ plato. De tertia ratione quid ſit
dicendum patet ex queſtione.

Queſtio.XVII.

QVęritur decimo: vtrū
ſol ⁊ luna paucioribus debeant
moueri motibus ꝗ alii planete.
Et arguitur primo ꝙ non: quia
naturalia debēt eſſe rationabili
ter ordinata: ⁊ quia ſuꝑma ſphe
ra vno ſolo motu mouetur: ratio
nabile eſt ꝙ ſphere quanto ſunt
ſibi ꝓpinquiores tanto paucioribus moueantur moti
bus: ⁊ ideo videtur ꝙ ſphera immediate poſt ſupremā
debeat moueri duobus motibus: ⁊ tertia tribus: ⁊ ſic
vlterius. ¶ Secundo. corpus nobilius plures debet
habere operatiōes. vnde hō plures habet operatiōes
ꝗ brutum: ⁊ brutū plures ꝗ planta: ſed ſol eſt nobilior
planeta ꝗ venus ⁊ mercurius: ergo etiā debet habere
plures motus ꝗ habeat venus ⁊ mercurius.

Oppoſitum volunt Ariſtot. et ſimili-
ter aſtrologi.

De iſta queſtione quātum ad quia eſt
nō dubitatur in ꝓpoſito: immo pſupponitur ꝙ ſol ⁊ lu-
na paucioribus mouentur motibus ꝗ alii planete. hoc
pſuppoſito dubitatur ꝓpter quid ita ſit. Iſtā dubitationē
nititur ſoluere Ariſto. in litera: ⁊ eſt conſimilis dubita
tio huic: cū princeps habeat paucā actionē quare qui

ſunt ſibi ꝓpinqui ſicut ꝓpoſiti vel balliui habēt valde multiplices actiones: ⁊ iterū burgenſes qui ſunt remotius ab ipſo habēt pauciores actiones: in hoc enī non videtur eſſe ordo conueniens. Conſimiliter dubitatur cū primū mobile habeat vnicā actionē ſiue vnicū motū: q̄uo erit ꝙ ſaturnꝰ iuppiter ⁊ mars qui poſt ſequūtur: habēt plures ⁊ ſol qui poſtea ſequitͬ habet paucos ⁊ venus ⁊ mercuriꝰ qui ſolē ſequūtur habēt plures: et iterū luna habet paucos: hoc videtur eſſe valde mirabile cū nō appareat hic aliqua ordinatio. Ariſto. ſoluit oīa illa ꝑ ordinē omniū ad vnū finē vltimatū: quē finē optime ſe habēs attingit cū pauca actiōe. nō aūt optime ſe habēs cū pluri actione. Alter aūt non potens ad illum finem attingere attingeret ad vnū finē inferiorem. qui tamen eſt ordinatus ⁊ deſeruiens ad illū finē principalem: ⁊ tunc ad illū finē inferiorem attingendū nō indiget niſi pauca actione: ſed alter ſequens ad eundem finem attingendum pluri indiget actione: ⁊ ſic in multis alijs. Cōformiter videtur de principe ⁊ balliuo ⁊ burgenſibus: princeps enī ⁊ balliui intēdunt cōe bonū populi: ad quē finē princeps attingit cū pauca actione. ſ. cōſulendo ⁊ precipiendo: ſed balliui ⁊ ꝓpoſiti ad illū finē attingendū indigēt pluribus actionibus: ſed poſtea vnus burgēſis qui remotior eſt a principe nō attingit illum finē nec intēdit: immo intēdit vnū finē inferiorē. ſ. diuitias ⁊ regimē ꝓpe domus: qui tamen finis ſubordinatͬ fini primo ad quē tendit princeps cū balliuo: quia ex diuitijs ⁊ bono regimine bonorū partialiū reſultat bonū cōmune ciuitatis. Modo burgēſis ſiue paterfamilias ⁊ filij ſui ⁊ alij principaliores ſui ſeruitores oēs ad eundē finē intendūt. ſ. ad cōmunē ꝑfectū domus: ⁊ ad illū finē attingendū paterfamilias pauca vtitur actione. ſ. cōſulendo ⁊ ꝑcipiendo: ſed filij ꝗtū ad hoc pluribꝰ vtuntur actiōibus: ⁊ ſeruitores ꝑncipaliores adhuc pluribꝰ. Poſtea magis recedēdo veniūt coquus ⁊ piſtor ꝗ nō intendūt ad cōe bonū domꝰ: ſed quilibet eorū intēdit quoddā partiale bonū: quod indiget multa actione. Sic imaginandū de intelligētijs hominibus / brutis / ⁊ plantis: homines enī ⁊ intelligētie tēdunt ad contēplationē diuinā: ſed intelligētie cum ſint perfectiores attingūt ad hoc ꝑ ſuas eſſentias ſine actione eis inherēte: ſed homo qui eſt remotior a primo in perfectione indiget ad hoc multis actionibus vt dictū finē attingat: bruta aūt ad hoc nō intendunt: ſed ad aliquid multominus. ſ. ad cognitionē ſenſitiuā: ad quam nō indigent tanta actiōe ſicut hō ad intelligere ⁊ tunc vlterius plante nō attingētes ad ſenſationē etiā pauca indigent actione. Ita ſimiliter de corporibus ſupcelestibus eſt imaginandū ⁊ hoc facit ad ꝓpoſitū: nā ſuponendū eſt ꝙ corpora celeſtia ordinantur ad regimen huius mundi inferioris ſed differenter: q: ſphera ſtellata cū ſaturno / ioue / ⁊ marte / habēt ꝓprietatem ſuꝑ eſſe ⁊ durationē rerū ⁊ bonā habitudinē earū: ⁊ ad hoc conſequendū ſphera ſtellata ꝓpter eius nobilitatem ꝑficit ſuū officium vno motu: multe enī ſtelle plus operantur ꝑ vnum motū ꝗ̄ vna ſtella per multos: ⁊ ita tres dicti plane ad ſuū finem intentū conſequendum indigēt tam pluribus motibus: ſed ſol / venus / ⁊ mercurius / dictū finē non ſunt intēdentes ſed vnū alium: quia eorū influentia eſt ſuꝑ motus ⁊ mutationes rerū que eſt inferior fine primo: ⁊ illū finē attingit ſol pauca actione: venus autē ⁊ mercurius cū ſint inferiores ſole ad hoc indigent pluri actione. deinde eſt luna que ad illum finē non intēdit: ſed ad aliū inferiorē. ſ. ad diſponendū materiā in iſtis inferioribus ad bene recipiendū influentias aliarū ſtellarum: ⁊ ad illū finē attingendum nō indiget multa actiōe. Ex his p̄z rñſio ad q̄ſtionē. ſ. ꝙ ſol ⁊ luna debent moueri paucioribꝰ motibus ꝗ̄ alij planete: cū huius p̄z ex his que dicta ſunt.

Ad rationes. Ad primam: illa bene ꝓcederet ſi oēs planete ſuis motibus ad eundē finem intenderēt: ſed quia oēs orbes ſuꝑ ſolem intēdūt ad vnū finē: ⁊ ſol cū venere ⁊ mercurio intendunt ad alium: ⁊ luna ad aliū: non oportet talem eſſe ordinem in multitudine motuū qualis eſt ordo in ſitu orbium. ¶ Ad ſecundam. nego ꝙ corpus nobilius debeat hr̄e plures operatiōes in attingendo eundē finem: immo dico ꝙ pauciores: bene tamē cōcedo ꝙ aſſignato vno corpore tendente ad vnū finē: ⁊ vno alio tendente ad alium: verbi gratia ſicut homine ⁊ bruto: bene eſt poſſibile inter iſta corpora corpus nobilius habere plures oꝑationes: ⁊ nō mirū quia tendit in finem nobiliorem.

Quæſtio. XVIII.

QVerit̄ vndecimo: vtrū ſtelle moueantͬ ꝑ ſe vel moueantͬ ſolū ad motū ſui orbis. arguitur ꝙ ꝑ ſe: quia corpori ſimplici debetur aliquis motus ſimplex ꝑ ſuā naturā: ſicut dictum eſt primo huius: ⁊ per cōſequēs debetͬ ei aliquis motus ꝑ ſe: q̇d enī inest alicui ꝑ ſuam naturā ineſt ei per ſe: ſ; ſtelle ſeu aſtra ſunt corpora ſimplicia: igitur ⁊c. ¶ Secūdo. ſtelle apparēt moueri de oriente ad occidentē: aut ergo ſic mouentur naturaliter aut violenter: ſi naturaliter tunc ꝑ ſe: ⁊ ſi violenter hoc eſt falſum: quia in corporibus ſuꝑcelestibus non eſt aliquod violentum. ¶ Tertio. ſol habet aliquē motū ꝑ ſe qui debetur ei vltra motum ſui orbis: ergo ſimiliter alie ſtelle: conſequētia tenet: nam videtur eſſe cōſimilis ratio vtrobiq;: añs probatur: primo quia ſol de mane cum oritur apparet moueri motu ſaltationis. ¶ Secundo. nam quādo ſol fortiter aſpicitur apparet rotari ⁊ moueri circa centrum proprium. ¶ Tertio. nā qñ radius ſolis tranſit ꝑ paruū foramen bene longe: tunc videtur ſcintillare: ac ſi ſol iret retrocedēdo. ¶ Quarto ad principale. nā quelibet ſtella q̄ non eſt planeta cū aſpicitur apparet ſcintillare ⁊ ꝑ ſe moueri. ¶ Quinto. nam ſm̄ Ariſto. quelibet ſtella eſt ſpherica: modo motus ſpherici debet eſſe ſphericꝰ circa centrū ꝓpriū: ſicut patet de motibus orbium celeſtium. ¶ Sexto. luna habet ſpecialem motum circa ſuū centrū in epicicIo: ergo videtur ꝙ cōſimiliter alie ſtelle debent moueri circa ſua centra propria: conſequētia tenet: nam videtur eſſe conſimilis ratio hic ⁊ ibi: antecedēs ꝓbatur: quia cum luna moueatur ad motum ſui epicicli: ⁊ ſit aliquando in ſuperiori parte epicicli: aliquando in inferiori: oporteret ꝙ macula q̄ apparet in luna aliquando appareret euerſa niſi luna moueretur circa centrum ꝓprium motu oppoſito. ſ. contra motū epicicli. vnde aliter non videtur bene poſſe ſaluari lunam habere epiciclū ⁊ maculam que apparet in luna ſemꝑ cōſili modo nobis apparere niſi dicto modo ponereͭ luna moueri circa ſuū centrū ꝓpriū.

Oppoſitum vult Ariſto. ¶ In iſta queſtione primo ponende ſunt alique diſtinctiones. Deinde concluſiones ad queſitum.

Prima diſtinctio. ſtellam moueri per ſe poteſt intelligi dupliciter: vno modo per ſe: quia per ſuā naturam licet cum orbe ⁊ ad motū orbis ſicut pars

ad motũ totius vel contẽtũ in aliquo ad motũ ſui conti nentis: alio mõ poteſt intelligi ꝙ ſtelle mouentur ꝑ ſe: id eſt ſolitarie: q: nõ ad motum orbis vel ad ſolũ motuꝫ orbis: ſꝫ aliquo motu ꝙ inest eis ex eoꝝ parte ꝓpria. ¶ Secunda diſtinctio: ſtellas moueri ꝑ ſe hoc eſt ſolitarie nõ ad motũ orbis poteſt intelligi dupliciter: vno modo ab oriente ad occidẽtẽ: non tanꝙ delate ab orbe: ſed diuidentes orbem ſicut auis cum volat ꝑ aerem: vel piſcis cum natat in aqua: Alio modo per ſe.i. ſolitarie circa centra earum propria: qui motus põt vocari motus gyrationis vel volutationis.

Tunc ſit prima concluſio. nullũ aſtrũ mouet per ſe hoc eſt ſolitarie in orbe ab oriente ad occidentem diuidendo orbem ſicut auis volans per aerem diuidit aerem: ⁊ piſcis natans per aquam diuidit aquã probatur primo quia tunc celum eſſet diuiſibile ⁊ ſciſſibile: ⁊ ꝑ conſequẽs corruptibile: cũ diuiſibilitas diſponat ad corruptionẽ: ſed conſequẽs eſt falſum: ergo ⁊c. ¶ Secundo. ſi ſtelle ſic mouentur per ſe diuidentes orbes in quibus eſſent: tunc ſtelle indigerent organis ad talẽ motum: vt pedibus vel alijs huiuſmodi: que in eis non inueniũtur. cum ſint ſpherice figure. ¶ Sed iuxta iſtam rationem forte aliquis inſtaret: et diceret ꝙ hoc non oportet: quia graue deſcendit de loco ad locum ſine talibus inſtrumentis ſeu organis. ¶ Reſpondetur. ꝙ eſt diſſimile hic et ibi: graue deſcendit deorſum ex eo quia ꝑ ſuam naturã determinat ſibi illũ locũ ſi nõ ſit alibi violenter detentum: ſed aſtrum non magis determinat ſibi locum in oriente ꝙ in occidente: modo indifferẽs ad diuerſa loca indiget talibꝰ organis. ¶ Secunda concluſio. nullũ aſtrũ preter lunam mouetur per ſe circa centrum ſuum proprium: probatur. Pro quo ſupponitur ꝙ quodlibet aſtrũ preter lunam ſit vniforme ꝑ totum: ſic ꝙ vna eius pars apta nata eſt cauſare omnem conſimilem influentiã in iſtis inferioribꝰ qualem alia. Alterius ſupponitur ꝙ motus qui ſunt in ſuperioribus corporibus ſicut in corporibus celeſtibus ſiunt propter diuerſas influẽtias cauſandas in iſta inferiora. Tunc arguitur ſic: ſi aſtra mouerent per ſe motu volutationis circa centra eorum ꝓpria. tunc motus fieret ꝓpter diuerſas influentias cauſandas in iſta inferiora: patet per ſecundam ſuppoſitionem: ſed hoc nõ: nam ex tali motu volutationis aſtri non cauſaretur diuerſa influentia in iſta inferiora propter hoc ꝙ quodlibet aſtrum excepta luna eſt vniforme ꝑ totum ſicut dixit prima ſuppoſitio: ⁊ ideo ſi aliquod aſtrum vertit iã vnam ſui partẽ ad nos ⁊ poſtea aliam verteret ad nos: non ꝓpter hoc cauſaret in nobis aliam et aliam influẽtiam: ſed ſemper conſimilem: ꝓpter ſimilitudinem nature ſuarũ partium. ¶ Tertia concluſio. ſi luna habet epiciclum: tunc luna mouet ꝑ ſe circa centrum ſuũ proprium contra motũ quo mouetur in circumferentia epicicli: ꝓbatur: quia aliter non poſſet ſaluari ſicut prius arguebat: quin illa macula que apparet ĩ luna aliquãdo apparet in luna aliquãdo appareret euerſa: ſic. ſ. ꝙ ſi modo apparet caput ſupra ⁊ pedes infra: poſtea apparerent pedes ſupra: ⁊ caput infra: modo cõſequens eſt falſum. ¶ Et ſi dicatur. talis motus lune circa centrũ propriũ videtur eſſe fruſtra: cum ex tali motu nõ ꝓueniat aliqua diuerſitas influentie in iſta inferiora: cũ luna cõſimiliter videat influere ſm vnã eius ptẽ in iſta inferiora ſicut ſm aliam: cũ luna videat eſſe vniformis nature ꝑ totũ. ¶ Reſpondetur ꝙ talis motus lune nõ eſt fruſtra nec eſt concedenduꝫ ꝙ luna ſit vniformis nature ꝑ totũ ſicut alia aſtra. vnde eſt valde diuerſa in raritate et denſitate in ſuis partibus: ſicut poſtea videbitur: ⁊ ideo non conſimiliter influit ſm vnam partẽ ſicut ſm aliã: ⁊ ꝓpter hoc talis motus lune circa centrũ ꝓprium non eſt fruſtra: immo vtilis ꝓpter diuerſam influentiam cauſandã in iſta inferiora. ¶ Quarta cõcluſio. oĩa aſtra mouent per ſe ⁊ ſm eorũ naturã ad motum orbiũ in quibus ſunt: nã aſtra apparẽt moueri de oriente ad occidentẽ: ſed hoc nõ eſt diuidẽdo orbes. ſicut dixit prima concluſio: ergo oportet ꝙ hoc ſit ad motum orbiũ: ſed talis motꝰ ineſt aſtris ꝑ ſe ⁊ ſm eoꝝ naturaꝫ: ex eo ꝙ aſtra ſunt ptes orbiũ: vt dicit enim Cõmẽtator: ꝙ ſtella eſt denſior pars ſui orbis: modo motus naturalis toti etiam eſt naturalis parti ergo ⁊c.

Ad rationes. Ad primam dico ſicut iam dicebatur: ꝙ ſtella eſt quedã pars orbis cui eſt infixa ideo non oportet ꝙ habeat motũ ſimplicem alium a motu cuius eſt pars: ⁊ adhuc ſi ſtella eſſet vnũ corpꝰ totale diuiſum ab orbe ſufficeret ꝙ moueretur delata a ꝓprio continente: ⁊ tunc licet non haberet ꝑ ſe aliquẽ motũ paſſiue: haberet tamẽ ꝑ ſe aliquẽ motũ actiue: ſecundum quem alteraret iſta inferiora: quia adhuc ſtella aliter influeret in iſta inferiora ꝙ orbis. ¶ Ad ſecundam. illa bene ꝓbat quartam concluſioneꝫ. ſ. ꝙ ſtellis debentur aliqui motus ꝑ ſe: id eſt ſecundum earum naturã: ſed non probat ꝙ debeantur eis aliqui motꝰ ꝑ ſe .i. ſolitarie: qui non inſint eis ratione orbiũ. ¶ Ad tertiam. nego añs. Ad ꝓbatiões. Ad primã de ſaltatione ſolis: dico ꝙ hoc ſit ꝓpter motũ vaporũ mediorꝫ qui refrangũt radios. ¶ Ad ſecũdam dico: ꝙ ſol apparet rotari ⁊ moueri circa centrũ ꝓpriũ cũ aſpicitur eſt ꝓpter debilitatẽ oculi: ita ꝙ ob fortẽ lucẽ ſolis viſaꝫ ab oculo cũ labore: ſpũs miſſi ad oculũ ꝓ cõfortando ṽtutẽ viſiuam mouent ⁊ vertunt circa axẽ viſus: ⁊ ꝓpter talem motũ imperceptũ a potentia viſiua apparet talis motus in ſole. ¶ Ad tertiam de radio ſcintillante dico ꝙ hoc eſt ꝓpter vapores poſitos in medio vel ꝓpter diuerſitatẽ denſitatis inter ignẽ ⁊ aerẽ: vbi fit quaſi quidã motus inundationis: ꝓpter quẽ motũ radius ſolaris apparet dicto modo ſcintillare ⁊ titubare: recte ſicut tremit vmbra in fundo aque cuius ſuperficies fluctuat ⁊ mouet hinc inde. ¶ Ad quartũ principale de ſcintillatiõe ſtellaꝝ que nõ ſunt planete: dico ꝙ hoc eſt aut ꝓpter mediũ: aut ꝓpter debilitatẽ viſus: aut ꝓpter earum magnã diſtantiaꝫ a viſu aut ꝓpter iſta ſimul. Ad quintã. dico ꝙ nõ oportet omne corpus ſphericũ habere motũ ꝓpriũ circa centrũ ſuũ: ſed ſufficit multis corporibus ſphericis moueri circulariter ad motũ corporum: quibus ſunt infixa: ⁊ ſic eſt de ſtellis que mouẽtur circulariter ad motũ orbiũ quibus deferunt: ⁊ hoc ſufficit eis abſq; hoc ꝙ vltra hoc habeant ſpeciales motus circa cẽtra ꝓpria. ¶ Ad ſextam. illa vadit ꝓ tertia cõcluſione: ⁊ eſt diſſimile ꝙtũ ad hoc de luna ⁊ alijs aſtris q: luna nõ eſt cõſimilis nature ꝙtum ad oẽs ſuas partes ſicut alia aſtra: ⁊ ideo non mirum ſi luna mouetur circa centrũ ꝓprium ꝓpter diuerſas influẽtias cauſandas in iſta inferiora: ⁊ alia aſtra non.

Queſtio.XIX.

NVnc ꝙtũ ad ſecundũ tractatũ huius ſecũdi libri de celo ⁊ mundo reſtat principaliter tractare illa que cõcernũt ptes celi minores ſicut ſũt aſtra: poſt ꝙ tractatũ eſt de differentijs poſitionis in celo: ⁊ de figura celi ⁊ de illis que concernunt partes

celi maiores:ſicut ſunt orbes:⁊ cū hoc que concernunt
ꝑtes celi minores:ſicut ſunt aſtra q̄tū ad eorū motum.
Queriť ergo primo vtrū oīa aſtra ſint eiuſdem ſpeciei
ſpecialiſſime. Arguitur primo ꝙ ſic: omnes orbes ce-
leſtes ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime: ergo omnia
aſtra: cōſequētia probatur: quia aſtrum eſt eiuſdez ſpe-
ciei cum orbe in quo eſt. aſſumptum probatur. ſ. ꝙ ſtel-
la eſt eiuſdē ſpeciei cum orbe in quo eſt. Primo: namq̄ di
cit Ariſto. in iſto ſcđo. ⁊ cōmētator ſilr: ꝙ ſtella eſt den-
ſior pars ſui orbis: modo rarū ⁊ denſum non diuerſifi-
cant ſpeciem. ¶ Et confirmatur. quia aſtra ⁊ orbes eo-
dem motu mouentur naturaliter: qđ non eſſet ſi eſſent
diuerſarū ſpecierū. ¶ Et confirmatur hoc ſecūdo. oīm
orbiū celeſtiū eſt locus idem in numero: vt probatur in
iſto ſecundo a cōmentatore in ꝓbando ecentricos ſʒ il
la ſimplicia quorū eſt idē locus in numero ſunt eiuſdez
ſpeciei ſpecialiſſime ſicut dictū eſt primo huius. ¶ Et
cōfirmatur hoc tertio motus ſimplices ipſorum orbiū
ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime: ergo ⁊ ipſi erunt eiuſ
dem ſpeciei ſpecialiſſime: cōſequentia tenet ex his que
dicta ſunt primo huius: añs patet ex eo ꝙ omnis mo-
tus circularis omni motui circulari videtur eſſe eiuſ-
dem ſpeciei ſpecialiſſime: motus autē naturales ipſo-
rū orbiū celeſtiū ſunt motus circulares. ¶ Secūdo ad
principale. omnis ignis ſaltem purus eſt eiuſdem ſpe-
ciei cum alio igne: ⁊ omnis aer cum alio aere eſt eiuſdē
ſpeciei: ⁊ ita ſimiliter eſt in aliis corporibus elementa-
ribus ſimplicibus: ergo a ſimili argumento videtur ſic
eſſe in corpore ſimplici celeſti. ſcilicet in celo ꝙ omnis
portio celi cum qualibet alia eſt eiuſdem ſpeciei: et ma
gis adhuc hoc videtur de celo q̄ de elementis: cum ce-
lum ſit ſimplicius elementis: ſed ſi quelibet portio celi
cum alia eſt eiuſdem ſpeciei ⁊ ſtelle ſunt quedaʒ portio
nes celi ſicut deductum eſt: videtur ꝙ quelibet cū alia
ſit eiuſdem ſpeciei. ¶ Tertio. ſi ſtelle diſtinguerentur
contra ſe inuicem ſpecie: tunc multo plura eſſent in mū
do corpora ſimplicia q̄ quinqȝ diſtincta ſm̄ ſpeciem: ſʒ
hoc eſt falſum: conſequētia tenet ex eo ꝙ valde multe
ſunt ſtelle in celo: falſitas conſequentis patet ex his q̄
dicta ſunt primo huius: nam probatum eſt ibi ꝙ nō ſūt
niſi quinqȝ corpora ſimplicia diſtincta ſecundum ſpeci
em. ſ. quatuor elementa ⁊ quinta eſſentia ſcilicet celuʒ.
¶ Quarto. nos videmus in animalibus ⁊ in plantis
ꝙ illa q̄ determinant ſibi conſimiles figuras ſunt eiuſ-
dem ſpeciei ⁊ econuerſo: et que diſſimiles ſunt diſſimi-
lis ſpeciei ⁊ econuerſo: modo omnes ſtelle ſunt conſimi
lis figure: quia omnes ſunt ſpherice: ideo videtur ꝙ
omnes ſunt eiuſdem ſpeciei. ¶ Quinto. nam commen
tator ponit ſuper iſto libro ꝙ totum celum eſt ſicut vnū
animal: ⁊ ſphere celeſtes et ſtelle ſunt ſicut mēbra eius
ideo totius celi primus motor eſt quaſi anima: ergo to
tum celum ſimul ab illo primo motore mouetur modo
quo animal mouetur a ſua anima: modo vnum animal
⁊ mēbra eius ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime in ge-
nere ſubſtantie: quia ſunt informata vna forma ſubſtan
tiali ſcilicet anima ſenſitiua: ergo ſimiliter ſic videtur
eſſe dicendum de toto celo: ⁊ ſic tam orbes q̄ ſtelle vidē
tur eſſe eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime. ¶ Sexto. totale
celum eſt vna eſſentia ſimplex: ergo non videtur eſſe cō
poſitum ex entibus diuerſarum ſpecierum: ⁊ cum ſit cō
poſitū ex multis orbibus ⁊ multis ſtellis: ſequitur hu-
iuſmodi non diſtingui ab inuicem ſpecie: antecedēs ꝓ-
batur ex eo ꝙ mouetur a motore ſimplici: qui non pro
duceret niſi motū ſimplicem: qui motus ſimplex nō in
eſſet naturaliter niſi corpori ſimplici.

Oppoſitum arguiť. q̄cūqȝ ſunt eiuſdē
ſpeciei ſpecialiſſime debent habere conſimiles ꝓprie-
tates naturales: ſed ſic non eſt de ſtellis: pʒ hoc: q: q̄dā
ſtelle influunt in iſta inferiora caliditatem: quedā frigi
ditatē: q̄dā humiditatē: q̄dam ſiccitatē: quedā inimici
tias: quedam amicitias: ⁊ ſic de aliis diuerſis ꝓprieta-
tibus que in iſto mundo inferiori inueniuntur ⁊ ꝓueni
unt a diuerſis ꝓprietatibus ⁊ virtutibus ſtellarum: ta
les aūt diuerſitates ꝟtutū ⁊ operationū ſpecifice vidē
tur arguere diuerſitatem ſpecificam ſtellarum. ¶ Se-
cundo. natura non fecit ſub vna ſpecie plura indiuidua
niſi ꝓpter corruptionē indiuiduorū: vt ſaluaretur ſpe-
cies: ideo cū omnes ſtelle ſīt ꝑpetue: ſi omes eſſent eiuſ
dem ſpeciei, fruſtra eſſent plures cum ſpecies illa poſ-
ſet ſaluari ⁊ ꝑpetuari in vna illarū. ¶ Tertio. illa non
ſunt eiuſdem ſpeciei quorum vnum habet ex ſe lucem:
alia autem non: ſed ab alio: ſed ſic eſt de ſtellis: quia
ſol habet lucem ex ſe: alie autem aſtra capiunt lumē ſu
um a ſole: qđ maxime patet de luna que deficit a lumi-
ne: cum inter ipſam ⁊ ſolem ponitur terra impediens
illuſtrationem lune a ſole. ¶ In iſta queſtione premit-
tenda eſt vna diſtinctio. Secundo videndum eſt vtrum
omnes orbes celeſtes inter ſe ſint eiuſdem ſpeciei. Ter
tio. an omnes ſtelle inter ſe ſint eiuſdem ſpeciei: ſiue
ſint in diuerſis orbibus ſiue in eodem orbe. Quarto.
vtrum orbes ſint alterius ſpeciei ab aſtris que ſunt in
ipſis.

Quantum ad primum ſit diſtinctio
iſta: ꝙ aliqua dicuntur eadē ſpecie dupl̄r. Uno modo:
q: ſunt t̄mini ſignificatiui ſub eodez termino ſpecifico
contēti in recta linea p̄dicamētali: ſicut ſunt iſti termi-
ni ſortes ⁊ plato cōtēti ſub iſto termino hō. Et ꝑ oppoſi
tum diuerſa ſpecie dicuntur termini ſignificatiui ꝯtēti
ſub diuerſis t̄minis ſpecificis ī linea p̄dicamētali: iſto
mō iſti termini ſor. ⁊ brunellus dicunť differre ab inuicē
ſpecie: alio mō aliqua dicūtur eſſe eiuſdē ſpeciei: qr ſunt
res ſignificate ꝑ eundē terminū ſpecificū: ⁊ hoc de p̄di-
camēto ſubſtantie: ⁊ ſic diuerſa ſpecie dicuntur res ſi-
gnificate vel etiā ſignificabiles ꝑ terminos differētes
ſpecie etiam exiſtentes in p̄dicamēto ſubſtantie. Iſto
mō tu ⁊ ego dicimur eiuſdē ſpēi: ſed tu ⁊ brunellus di-
uerſarū ſpecierū. ¶ Modo ſciēdū eſt ꝙ in ꝓpoſito nō
intēditur de eiſdē ſpecie vel diuerſis primo modo: ſed
ſecūdo modo: in quo notāter appoſui ly de p̄dicamēto
ſubſtātie. Nā res diuerſarum ſpecierū bn̄ ſunt ſignifi-
cabiles per eundē terminum ſpecificum p̄dicamēti ac
cidentis: ſicut ꝑ diuerſos terminos ſpecificos res eiuſ
dem ſpeciei ſignificari poſſunt. finaliter in propoſito
intenditur de eiſdē ſpecie vel diuerſis q̄tuʒ ad ſpeciem
de predicamento ſubſtantie: ſecundum ꝙ illa dicimus
eſſe eadem ſpecie: que ſignificabilia ſunt per eandē ſpe
ciem de predicamento ſubſtantie: ⁊ illa diuerſa ſpecie q̄
ſignificabilia ſunt ꝑ diuerſes ſpecies ſeu terminos ſpe
cificos de p̄dicamēto ſubſtantie.

Quantū ad ſecundum ſit prima con-
cluſio. omnes orbes celeſtes ⁊ omnes ſtelle ſunt eiuſ-
dem nature ſecundum ſpeciem in genere ſubſtantie: ⁊
etiam in genere corporum ſimplicium: patet quia di-
uerſis motibus ſimplicibus oportet correſpondere di
uerſas naturas ſubſtantiales: ſed tres ſunt ſpecies di-
uerſe motuū ſimpliciū. ſ. a medio ſicut ē motus ſurſum:
ad mediū ſicut ē motus deorſum: circa mediū ſicut cir-
cularis: nō ſequiť ꝙ tres ſpēs corporū ſimpliciū. ſ: gra-
uia: leuia: ⁊ celeſtia: ⁊ nō ē vis ſi p̄dicta nomina non ſint
de predicamēto ſubſtantie: quia non omnibus generi-
bus ⁊ ſpeciebus ſubalternis in p̄dicamēto ſubſtantie

ſunt noīa impoſita:vt generi ꝓpinquo ad equū ⁊ aſinū
nō eſt impoſitū nomē:nec etiā generi ꝓpinquo ad canē
⁊ lupū:ſed hmōi ꝑ nomīa accidētalia circūloquimur.
Ideo ponamus ꝙ oīa grauia abſolute ſine cōnotatiōe
extranea ſignificent cōiter ꝑ hoc nomē a:⁊ oīa leuia ꝑ
hoc nomē b.⁊ oīa celeſtia ꝑ hoc nomē c.tūc illi termini
a.b.c.eſſent tres ſpecies diuerſe de ꝑdicamēto ſubſtan
tie ſignificantes oīa corpora ſimplicia.¶ Secūda.cō-
cluſio.ille tres ſpecies nō ſunt ſpecies ſpecialiſſime:ꝓꝫ
hoc:q2 grauiū ſunt due ſpecies.ſ.terra ⁊ aqua:⁊ leuiuꝫ
due.ſ.aer ⁊ ignis:⁊ ita poſſum⁹ dicere ꝙ cū Ariſto.di-
xit in iſto ſcdō.ſtellā eſſe de natura ſui orbis:intellexit
ꝙ eſſet ſecū eiuſdem nature:nō ſecūdū ſpeciem ſpecia-
liſſimā:ſed ſm ſpeciē ſubalternā diſtinctā ꝯ ſpeciē gra
uiū ⁊ leuiū:q2 ſtelle ⁊ orbes neqꝫ ſunt ḡues neqꝫ ſunt le-
ues.¶ Tertia cōcluſio:intelligētie adiuicē ſunt diuer-
ſarū ſpecieꝝ ſpecialiſſimaꝝ:ꝓꝫ hoc:q2 in intelligentijs
nō ſunt aliqua accidētia:ideo intelligētie ſi eſſent eiuſ
dē ſpeciei ſpecialiſſime:oēs eſſent ſiſes:ſm ꝟtutes et
opatiōes quaſcūqꝫ:qđ eſt falſuꝫ:q2 ſic nulla eſſet ratio
quare illū orbē moueret magis vna intelligētia ꝙ alia
Similiter nec vna earū eſſet nobilior alia: Similiꝰ ſic
in ſeparatis a materia eſſent plura indiuidua ſub vna
ſpecie ſpecialiſſima:quoꝝ omniū oppoſitū oſtenditur
in.xij.meta.¶ Quarta concluſio.orbes moti appro-
priate a diuerſis intelligētijs ſunt abinuicem diuerſa-
rū ſpecieꝝ ſpecialiſſimarū:ꝓbaꝰ:diuerſarū cāꝝ ſm ſpe
ciem ſpecialiſſimā effectus primi ⁊ immediati ſunt di-
uerſi ſm ſpeciē ſpecialiſſimā:ſed ſic eſt ꝙ effect⁹ primi
⁊ imediati intelligētiarū in quocūqꝫ gn̄e cauſandi hoc
ſit:ſunt orbes quib⁹ intelligētie ille appropriantꝰ:ergo
cum tales intelligentie ſint diuerſaꝝ ſpecierū ꝑ prece-
dentē ꝯcluſionē:ſequiꝰ etiam eoꝝ effectus puta orbes
eſſe ſpecieꝝ diuerſarū.¶ Secūdo.ſi oēs orbes celeſtes
eſſent eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime tunc quecūqꝫ intelli-
gētia mouēs vnū orbē poſſet mouere oēs:qđ eſt falſuꝫ:
ꝯn̄ia ꝓbaꝰ:q2 ſi mobilia ſint eiuſdē rationis ⁊ cōſiſis na
ture:quicūqꝫ motor poſſet mouere vnū iſtoꝝ mobiliuꝫ
ipſe poſſet mouere alterū:vel ſaltē quicūqꝫ poſſet mo
uere maius mobile ipſe poſſet mouere minus:⁊ ſic in-
telligentia ſaturni poſſet mouere orbē ſolis ⁊ orbem lu
ne:non enim obſtaret debita applicatio. Intelligentie
eīn ſunt ſepate a magnitudine nullū habētes ſitū deꝰ-
minatū:⁊ ideo quelibet intelligētia poſſet eſſe cuilibet
orbi preſens ⁊ indiſtās ⁊ applicata:⁊ ſic fruſtra ponerē
tur tot intelligētie quot ponunꝰ.¶ Tertio.nō oēs or-
bes hn̄t cōſiſes ꝓprietates naturales:ergo nō oēs ſūt
eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime:aſſumptū patet de primo mo
bili.⁊ de ſpheris planetaꝝ:quia iſta quaſi mō ꝯtrario hn̄t
ſua dextra ⁊ ſua ſiniſtra:ſicut prius dicebaꝰ.vn̄ ad illaꝫ
ꝑtē vbi eſt ſiniſtrū primi mobilis ibi eſt dextruꝫ orbium
planetaꝝ.¶ Quarto.ſi orbes nō differrent abinuicem
ſpecie:tūc nō eſſent ordinati niſi accidētaliter vnus ſuꝑ
aliū:qđ tamen eſt falſum.¶ Quinto.ſi oēs eſſent eiuſ-
dē ſpeciei:tunc eſſent adinuicē continui:qđ eſt falſum:
quia diuerſis mouētur motibus:conſequentia ꝓbaꝰ:
quia ad continuationē aliquorum ſufficit immediatio
rerum omnino ſimiliū:ſicut patet de continuatione du
arū aquarum adinuicem.vnde niſi hoc ſufficeret poſſet
dici ꝙ quelibet partes eſſent diſcontinue abinuicem:
quod tamen non eſſet bene dictum.

Quantū ad tertiū ſit prima concluſio
ſol eſt alterius ſpeciei a luna ⁊ alijs ſtellis. Iſtam con-
cluſionem ponit ⁊ probat Ariſto.in libro de proprieta
tibus elementorum:⁊ dicit ſic:dico aūt ꝙ ſubſtātia cor
poris ſolaris eſt alia a ſubſtantia corporum ſtellarum
⁊ lune:qđ eſt:q2 ſol de ſe hꝫ lumē ⁊ lucē:lumē aūt lune et
ſtellaꝝ eſt acquiſitū a ſole:ita ꝙ Ariſto.fundat ſe ſuper
hoc ꝙ ſubſtantie eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime debent
habere accidentia ꝓpria ⁊ naturalia conſimilia:⁊ ſi ha
beant diſſimilia hoc eſt ꝓpter extranea agentia ⁊ con-
currentia ad corruptionē:vel ꝓpter diuerſas diſpoſiti
ones ſue materie aut ſuoꝝ agētiū:talia aūt nō habēt lo
cū in celo.¶ Secūda cōcluſio reſponſalis ad q̄ſitū eſt.
ꝙ planete adinuicē ⁊ oēs ſtelle fixe ſunt diuerſaꝝ ſpe-
cierū:probaꝰ:q2 habēt ꝓprietates ⁊ ꝟtutes naturales
valde diuerſas ⁊ actiuas effectuū ſpē diuerſorū ⁊ ꝯtra
riorum in hoc mundo inferiori:ſicut cōiter cōcedūt oēs
aſtrologi:⁊ ſicut prius arguebatur.

Quantum ad quartū:ſit iſta conclu-
ſio:ꝙ orbes ſunt alterius ſpeciei ab aſtris que ſunt in
eis.iſtā cōcluſionē ponit ⁊ probat Ariſto.in libro de ꝓ-
prietatibus elementorum dicēs:⁊ ſiſr ſubſtantia corpo
ris orbis eſt alia a ſubſtantia corporis ſtellarum:quod
patet:quia ſtelle illuſtrantur a ſole:⁊ non orbes.¶ Et
confirmatur hoc:ſi orbis octauus eſſet eiuſdem ſpeciei
ſpecialiſſime cum ſtellis ſuis:tunc omnes ille ſtelle eſ-
ſent eiuſdem ſpeciei:cuius oppoſitum dixit concluſio
immediate precedens.

Ad rationes.ad primā negatur ante-
cedens.ſ.ꝙ oēs orbes ſint inter ſe eiuſdem ſpeciei ⁊ na
ture:⁊ negatur etiā vnū aſſumptū in probando ꝯſeqn̄-
tiam.ſ.ꝙ aſtrum ſit eiuſdem ſpeciei cum orbe in quo eſt
⁊ quando probatur.nam dicunt Ariſtote. ⁊ cōmētator
ſtella eſt deſior pars ſui orbis:bn̄ cōcedo:⁊ vlterius cō-
cedo ꝙ bn̄ verū eſſet ſi ſtella nō differret ab orbe niſi ſm
denſitatē ⁊ raritatem qđ tunc eſſet eiuſdē ſpeciei cū or-
be:ſed q2 ſtelle etiā aliter differūt ab orbibus.ſ.ſm ꝟtu
tes earū naturales ſicut dictū eſt: ipſe non ſunt eiuſdeꝫ
ſed alterius ſpeciei ab orbibus.¶ Alterius qn̄ dicebā
tur.aſtrū ⁊ orbes oīno mouētur eodē motu:pōt dici ꝙ
licet ſtella moueatur ad motū orbis ⁊ nō habeat motū
ꝓſe paſſiue:tamē actiue habet diuerſam opationem et
virtutē:modo ita bn̄ vel melius debet argui diſtinctio
ſpecifica ex diuerſa actiōe ſicut ex diuerſa paſſione:cuꝫ
forme ſit agere ⁊ materie ſit pati:⁊ ſpecifica diſtinctio
in ſubſtantijs eſt potius ſm formas ꝙ̄ ſm materias.
¶ Deinde ad aliā confirmationē.oīm orbiū eſt idē lo-
cus:negaꝰ:⁊ qn̄ arguebaꝰ auctoritate cōmētatoris:ne
gaꝰ cōmētator in hac ꝑte:q2 hoc dixit ad deſtruēdū ecē
tricos quos ponūt aſtrologi:vnde magis credēdū ē eis
ꝙ̄ cōmētatori.¶ Ad aliā ꝯfirmationē qn̄ dicebaꝰ:mo
tus ſimplices ipſoꝝ orbiū ſunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſ-
ſime:breuiꝰ hoc negaꝰ:quia ſicut nō oīs mot⁹ deorſum
oī motui deorſum ē eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime:licꝫ bn̄
ſubalterne:ita nec oīs motus circularis omni motui cir
culari ē eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime.¶ Aliter poſſet di
ci:ꝙ licet diuerſitas motuū arguat diuerſas naturas
corporū ſimpliciū:tamē nō oportet ꝙ ſimiles mot⁹ ar-
guāt eandē naturā ſaltē ſm ſpeciē ſpecialiſſimaꝫ:lꝫ bn̄
arguāt naturas eaſdem ſm genus vel ſm ſpeciē ſubal
ternā:vn̄ equus ⁊ mulus ⁊ aſinus bn̄ habēt ſiſes mot⁹
naturales.¶ Ad ſcdm principale.oīs ignis ⁊c.dico ꝙ
nō eſt ſiſitudo:q2 totū elemētū ignis eſt homogeneuꝫ:
ſed ſic nō eſt de celo propter diuerſitatē motuū exiſten-
tium in ipſo ꝯtrarium ad ſuas partes.ſ.orbes.vn̄ licet celū
ſit magis ſimplex ꝑ priuationē ꝯpoſitionis ex ꝑtibus
eſſentialib⁹ ſicut ſunt materia ⁊ forma:nō tn̄ ꝑ priuati
oneꝫ compoſitionis ex partibus integralibus.¶ Ad
tertiam:cōcedo ꝙ plura ſunt corpora ſimplicia diſtin-
cta ſm ſpeciem ſpecialiſſimam ꝙ̄ quinqꝫ:cum quoſtat

ꝙ nõ ſunt niſi quinq; corpora ſimplicia ſecundũ ſpeciem ſubalternam: quia celum non eſt ſpecies ſpecialiſſima: ſed ſubalterna. ¶ Ad quartã poſſet dici ꝙ diuerſe figure naturales bene arguũt diuerſas naturas: ſed non oportet ꝙ ſimiles figure arguant identitatem ſecundũ ſpeciem ſpecialiſſimam vbi inueniuntur alie diuerſitates naturales: immo ſufficit ꝙ arguant idẽtitatem ſecundum genus: vel ſecundum ſpeciem ſubalternam. ¶ Ad quintam. poſſet dici admittẽdo ꝙ totum celum ſit ſicut vnũ aĩal: ⁊ ſtelle ⁊ oẽs orbes ſunt ſicut membra eius: ⁊ vlterius poſſet concedi ꝙ primus motor appropriaret̃ totali aggregato ex orbib⁹: licet cum hoc cuilibet orbi ſpeciali eſſet appropriata ſpecialis intelligentia diſtincta ſpecie ab intelligẽtia appropriata alteri: recte ſicut in homine licet anima intellectiua ſit tota in toto ⁊ tota in qualibet parte corporis: tamen cum hoc in diuerſis partibus corporis ſunt diuerſe forme partiales quibus ille partes diſtinguuntur abinuicẽ ſpecie: vnde in carne eſt vna ſpecialis forma ⁊ in oſſe alia: per quas os ⁊ caro diſtinguuntur abinuicem ſpecie: ſic recte in propoſito videtur eſſe dicendũ. ¶ Ad ſextam: bene concedo ꝙ totum celũ eſt vna eẽntia ſimplex: ⁊ hoc ꝑ priuationem compoſitionis ex materia ⁊ forma: cũ quo tamen bene ſtat ꝙ eſt compoſitũ ex diuerſis partibus integralibus diſtinctis abinuicẽ ſpecie: nec eſt inconueniens totale illud aggregatum ex illis partibus moueri ſimul vnico ſimplici motu. ſ. diurno ab vna ſimplici intelligentia ſicut a primo motore: ſicut nec eſt inconueniens animam intellectiuam que eſt forma ſimplex mouere corpus humanũ: quod eſt corpus etherogeneum.

Queſtio. XX.

SEcũdo quęritur vtrũ omnia aſtra alia a ſole habeant lumen ſuum a ſole: vel a ſe. Probatur primo de luna ꝙ habeat lumen ex ſe: nam aere exiſtente ſereno: ⁊ luna exiſtente in prima quadra videt̃ totale corpus lune: licet illa pars q̃ eſt v̾ſa ad ſolẽ videat̃ lucidior ꝙ alia ps v̾ſa a ſole: ⁊ cũ illa ps q̃ ẽ v̾ſa a ſole videat̃: ⁊ non rõne coloris: cũ color ſit qualitas ſecunda que non reperitur in corporibus celeſtib⁹: oportet ꝙ videatur ratione lucis: ⁊ ſi ratione lucis proprie: habetur propoſitum: ſi dicatur ꝙ ratione lucis vel luminis recepti a ſole: hoc non poteſt eſſe: quia ad illam partẽ lune verſam a ſole non ꝓtendũtur radij ſolares. ¶ Secundo probat̃ ꝙ omnia alia aſtra habent lumen ſuum ex ſe ⁊ non a ſole: quia alias ſecundum acceſſum ⁊ receſſum ſolis ad ipſa: vel ipſorum ad solẽ: deberẽt apparere cornuta ſicut luna: ita ꝙ talia aſtra ſecundum ptes corũ v̾ſas ad solẽ debent eſſe illuminata ⁊ ſecundum alias non: ⁊ ſi ſic vtiq; apparerent conſimilis figure qualis apparet luna cũ eſt añ oppoſitionẽ vel poſt. ſ. figure arcualis: quod tamen nunq̃ viſum eſt.

Oppoſitum arguitur. primo de luna ꝙ habeat lumen ſuum a ſole: patet manifeſte ex ei⁹ augmento ⁊ decremẽto in lumine per eius acceſſum ⁊ receſſum a ſole: patet hoc etiam ꝑ eclipſes lune quia cũ terra interponitur diametraliter ſoli ⁊ lune: luna deficit a lumine: hoc non eſſet niſi quia lumen non poteſt recipere a ſole propter impedimentum quod facit terra. ¶ De aſtris autem alijs arguitur ꝙ etiã habeant lumen ſuum a ſole: quia videtur eſſe conſimilis ratio de ipſis ⁊ de luna. ¶ Et confirmat̃ hoc: nam propt̃ hoc videtur ſol eſſe poſitus in medio planetarum: vt tam planete inferiores q̃ ſuperiores poſſint ab ipſo recipere lumen. ¶ In iſta queſtione primo recitabo duas opiniones quas quidam habuerũt de ſole: luna: ⁊ alijs aſtris. Secundo videbit̃ de queſito: quantũ eſt de luna. Tertio videbit̃ de q̃ſito quantũ eſt de alijs aſtris.

Quantum ad primum ſciendum eſt ꝙ quidam imaginantur ſtellas non eſſe partes denſiores orbium: nec etiam ſolem nec lunam: ſed imaginantur ꝙ ſupremum celum eſt omnino lucidum ſecundum ſe ⁊ omnem eius partem. Vlterius imaginantur ꝙ in celo infra illud ſunt quedam foramina: quedã maiora: quedam minora: per que videmus aliquas ptes illius ſupremi celi ita lucidi: ⁊ illud quod ꝑ maius foramen videmus dicimus eſſe ſolem: ⁊ quod per minorẽ videmus dicimus eſſe alia aſtra: ⁊ ſecundum ꝙ illa foramina mouentur vna cum celo in quo ſunt ⁊ oriuntur ⁊ occidunt: ſecundum hoc nunc in occidente nũc in oriente videm⁹ tales ptes talis celi ita lucidi. ¶ Iſta opinio non valet: quia ſecundum ipſam nõ bene poſſet reddi ratio augmenti ⁊ decrementi luminis lune. ¶ Secundo ꝑ hoc etiam non poteſt ſaluari diuerſitas colorum qui apparent in ſtellis ⁊ planetis. vnde Mars apparet coloris valde rubei ⁊ ita ſimiliter ſtelle fixe que ſunt de natura martis. Saturnus autem apparet coloris plumbei: ⁊ ſimiliter ſtelle fixe de natura eius: ⁊ ſic de alijs planetis ⁊ ſtellis. talis diuerſitas in apparitione coloris non poteſt ſaluari ꝑ talia foramina. ¶ Alia opinio eſt ꝙ totum celum eſt immobile: tamẽ ſunt quidam ſpiritus ſeu intelligentie: que iſto modo mouent̃ in celo: ⁊ voluntarie aſſiſtunt nunc vni parti deinde alteri: ⁊ cum illa ps cui aſſiſtunt v̾tute ſua ſit luminoſa apparet ſicut vna ſtella. ¶ Sed illa opinio non valet: nã videtur irrationabile ꝙ ſint tot intelligentie ſicut ſunt ſtelle fixe: ⁊ moueantur ita ordinate ſicut mouent̃ ſtelle fixe. Et etiam quia nihil mouet̃ niſi ſit corpus vł moueatur cum corpore: quia quicquid debet moueri ſaltem localit̃ oportet ꝙ habeat ptẽ in termino a quo ⁊ ptem in t̃mino ad quem: ⁊ ſi ſic oportet ꝙ ſit corporeum: vel ſaltem magnitudo: vel habens magnitudinẽ: ⁊ non indiuiſibile: quemadmodum ſunt tales ſpiritus ſeu intelligentie. Imaginandum eſt ergo ꝙ aſtra ſunt denſiores ptes ſuorum orbium exiſtentes in ſuis orbibus contigue ipſis ⁊ diuiſe vel diuerſe ab eis quemadmodum locatum a ſuo loco.

Quantum ad ſecundum pono vnicã concluſionẽ in qua cõiter quaſi oẽs cõcordãt: luna recipit a ſole lucẽ vel lumẽ quo ipſa nos illuminat notabiliter: hoc appet ex eo q: ſicut arguebat̃: qñ luna eclipſat̃ non nos illuminat ꝑꝑ hoc ꝙ radij ſolares non attingunt ad eã. ¶ Secũdo pꝫ hoc: ex eo ꝙ quãdo luna eſt creſcens vel decreſcẽs non illuminat nos niſi ſecundũ partẽ illã ad quã attingunt radij ſolares. Verũ eſt tamẽ ꝙ aliqui imaginant̃ lunam ſm vnã medietatem habere lucẽ ex ſe: ⁊ ſecundum aliam non: ⁊ ꝙ luna in orbe ſuo mouetur circa cẽtrum ꝓprium cõplẽdo in menſe vnam circuitionem motu diſtincto a motu quem habet ex ſuo orbe: ⁊ ꝙ ſucceſſiue v̾tit ptẽ lucidã ad nos: ⁊ in oppoſitiõe illa tota pars lucida eſſet verſa ad nos. ⁊ alia retro ipſam eſſet verſa a nobis: ⁊ poſt oppoſitionem iterum incipit ſe abſcondere aliqua pars lune lucida: ⁊ aliqua ps nõ lucida v̾tere ſe v̾ſus nos. Iſto modo iſti voluerunt ſaluare crementum ⁊ decrementũ luminis lune abſq; hoc ꝙ luna reciperet lumẽ ſuũ a ſole.

¶ Breuiter licet iſti ſecundū iſtā imaginationē bene ſaluarent crementū ⁊ decrementū luminis lune: nō tñ per dictā imaginationē poſſent ſaluare illa que apparent in eclipſi lune: ⁊ ideo tutius videtur eſſe dicendum lunā habere lucē vel lumen ſuum a ſole quo illuminat nos notabiliter. ¶ Iuxta iſtam cōcluſionē dubitatur de mō ꝑ quē recipiat lumen a ſole. De quo ſunt opiniones. Nam dicit vna opinio ꝙ ſuperficies lune eſt ꝑfecte lenis ſine aliqua aſꝑitate: ſic ꝙ ab ea bene reflectit̄ lumen ſolis ad nos: ſicut a ſpeculo bene terſo ⁊ polito reflectuntur ſpecies coloris: ⁊ ꝑ talē reflexionē luminis ſolis ſuper lunā ipſa luna videtur lucere. Sed illud non valet: quia licet a corpore leni ⁊ bene polito reflectantur radij ad viſum: tamē hoc non eſt ab omni parte illius corporis lenis: ſicut patet de ſpeculo: nā cum facies mea ē obiecta ſpeculo licet a qualibet parte ſpeculi reflectatur cuiuſlibet partis faciei mee ſpecies ſeu radius: tñ nō a qualibet pte ſpeculi fit reflexio cuiuſlibet radij ad oculū meū: ſed aliquorū ad oculū meū ⁊ aliorū ad aliā ptē: ⁊ hoc eſt ideo: quia radius non reflectit̄ ad viſum meū niſi ab illa parte ſpeculi in qua radius a facie mea cadens ſup ſpeculū ⁊ radius veniens ad oculū conſtituunt angulos equales ad ſupficiē ſpeculi qui dicunt̄ angulus incidentie ⁊ angulus reflexionis: ſed hoc non eſt in qualibet pte ſpeculi: ⁊ propter hoc accidit ꝙ moto ſpeculo vel mota facie ad latus apparent ptes faciei in alijs ⁊ in alijs partibus ſpeculi: ⁊ ideo, ſi dicto modo lumē ſolis reflecteret̄ a luna ad nos tanꝙ a ſpeculo: licet tunc in tota ſupficie lune bene apparet nobis aliqua modica claritas: tamen intenſa claritas nō deberet apparere nobis niſi in quadā parua parte. ſ. in illa in qua angulus incidentie ⁊ angulus reflexiōis ad oculos noſtros eſſent equales. ¶ Sed forte aliquis poſſet impedire iſtam ratione ꝑ hoc: nam ſi radij ſolis cadāt ſup parietem paries apparebit tot⁹ illuminat⁹: ⁊ nō ſolū vbi radius incidēs ⁊ radius reflexus ad oculum cauſant angulos equales. ſ. angulos incidentie et ⁊ reflexionis. Sed illud non valet: nam ꝙtū ad hoc nō eſt ſimile de pariete ⁊ corpore lunari: nam ꝓpter aſperitatē parietis poteſt accidere quod a multis partib⁹ parietis poſſunt reflecti radij ad oculū noſtrū: ⁊ ꝓpter hoc tunc apparet nobis magna pars parietis illuminata bene lumine claro. Nihilominus ſi paries eſſet ꝑfecte lenis ſicut ſpeculum: vel ſicut corpus lune: tunc ex incidenti radiorum ſolarium ſuper illum parietem: nō appareret nobis magna claritas per totum parietem ſed ſolum in parua parte. ſ. ibi vbi radius imaginatus protendi ab oculo ſup parietē cū radio veniente a ſole ſup eundē conſtitueret angulos equales. ſ. angulū incidentie ⁊ angulum reflexionis: ⁊ hoc manifeſte apparet ī aqua queſcēte. vñ in ea vna ſola parua pars repreſentat nobis intenſe lucē ſolis vel alicuius alteri⁹ aſtri: ſed ſi illa eadē aqua moueatur aliqualiter vt non ſit ita lenis, ſecundū eius ſuperficiem apparebit nobis intenſe lux ſolis ꝑ maiorem partem eiuſdē aque. ¶ Et ideo dicendū eſt aliter: vnde dico ꝙ lumē ſolis incorporatur in luna: ita ꝙ luna eſt corpus perſpicuum ⁊ trāſparens: ſaltem circa ſuperficiem eius: ⁊ forte ꝑ totū: licet ꝓpter magnitudinē corporis lunaris lumē ſolis nō poſſit totū corpus lunare penetrare: ſic ꝙ eque intē ſe appareat lumē in parte lune verſa a ſole ſicut in parte lune vſa ad ſolē: ſic ergo lumē lune qđ videmus non eſt ſolū lumē ſolis reflexū ſup corpus lune: ſed lumē ſolis lune imbibitū ⁊ incorporatū. ¶ Etiam aliter poſſet dici. ſ. ꝙ licet luna non ſit in actu lucida: nec de ſe poſſit mouere diaphanū: tñ eſt in potentia ꝓpinqua ꝑ ſuā naturalē diſpoſitionē ad luciditatē: que quidē potentia reducitur ad actum luciditatis per caſum luminis ſolis ſuper eam: recte ſicut colores non ſunt in actu ſufficienti ex ſe ad mouendū viſum: ſed fiunt in actu ſufficiētı ꝑ lumen cadens ſuper ipſos.

Quantum ad tertium articulum ſciēdum eſt ꝙ de hoc ſunt opiniones. In hoc eñ Ariſto. cū Auerroi contrariantur Auicenne. Macrobio ⁊ pluribus alijs. Ariſto. enim in libro de ꝓprietatibus elemētorū vult dicere, ꝙ oēs ſtelle habent lumen a ſole ſicut luna: ⁊ ꝙ non ſunt de ſe lucide: quia apparet ſibi ꝙ conſimili modo debeat eſſe de luna ⁊ alijs aſtris. ſed Auicēna cū ſuis ſocijs licet concedat lunā habere lumen a ſole: ponit tamen iſtam concluſionē: ꝙ omnia alia aſtra habent lumen a ſe. Et ad hoc poſſent adduci alique rationes. ¶ Prima eſt. quia ſi alij planete ⁊ alia aſtra haberent lumen ſuum a ſole: tunc ꝑ eorum receſſum a ſole ⁊ acceſſum eorum ad ſolem deberent conſimili modo ſuſcipere crementum ⁊ decrementum luminis ſicut luna: quod tamen non videmus. Secundo. quia ſi venus ⁊ mercurius qui ponuntur ſub ſole non haberent lumē ex ſe ſed ex ſole: ſed ipſe eſſent corpa ſine luce: tunc per interpoſitionem veneris vel mercurij inter viſum noſtrum ⁊ ſolem, deberent eclipſare ſolem ſicut facit luna: ⁊ tamen hoc non eſt viſum. ¶ Tertio. videtur ſaltem ꝙ planete ſupra ſolem et ⁊ ſtelle fixe non habeant lumen a ſole: ex eo ꝙ inferiora non influunt in ſuperiora: ⁊ ex eo ꝙ ꝙto aſtra ſunt ſuperiora tanto videntur eſſe nobiliora: ⁊ ideo ſi ſol habet lumen ex ſe: tunc magis aſtra ſuper ſolem viderentur habere lumen ex ſe non ex ſole. ¶ Quarto. tunc conſimili modo per interpoſitionem terre inter Saturnum vel inter Iouem vel inter Martem ⁊ Solem deberet fieri eclipſis et defectus luminis Saturni vel Iouis vel Martis ſicut fit eclipſis lune propter interpoſitionem terre inter ipſam et ſolem: ex quo dicti planete non haberent lumen ex ſe. ſed a ſole ſicut ⁊ luna. ¶ Quinto. ſi omnia aſtra haberent lumen a ſole. tunc cuiuſlibet aſtri lumen calefaceret et exiccaret ſicut lumen ſolis, poſtꝙ cuiuſlibet aſtri lumē non eſt aliud a lumine ſolis. ¶ Sexto. lumen martis eſt ſimile lumini ignis: ⁊ lumen ſaturni eſt ſimile albedini tendenti ad plumbeitatem: ita ꝙ lumina planetarum ſūt diuerſe apparitionis: ⁊ tamen omnia deberent eſſe conſimilis apparitionis ſi omnes planete et omnia aſtra haberent lumen ſuum a ſole. ¶ Breuiter iſta dubitatio vtrum omnia aſtra preter lunam et ſolem habeant lumen ſuum, a ſole eſt quaſi vnum probleuma neutrū: ſic ꝙ rationes que fiunt pro vna parte poſſunt ſolui faciliter: ſicut rationes adducte pro alia. ¶ Et ideo, ob amorem Ariſtotelis principis philoſophorum ſoluā rationes ſex iam factas pro opinione Auicenne contra Ariſtotelem: tenendo cum Ariſtotele ꝙ omnes ſtelle preter lunam ⁊ ſolem: ſiue ſint planete ſiue ſtelle fixe: habent lumina ſua a ſole. ¶ Ad primam. ſequeretur ꝙ conſimili ratione per acceſſum ⁊ receſſum a ſole deberēt apparere arcualis figure ſicut luna: ⁊ maxime hoc videretur de venere ⁊ mercurio: qui ſunt ſub ſole: negatur conſequentia: ⁊ ratio eſt quia venus ⁊ mercurius ſunt tante tranſparentie ⁊ tāte perſpicuitatis ꝙ lumen ſolis incorporatur eis ⁊ imbibitur ſm omnes eorum partes: qualiter non eſt de luna: quia illa non eſt corpus ita ꝑſpicuū ⁊ ita trāſparēs. Et ꝑ hoc idē ſoluit̄ etiā rō ſcđa. ¶ Ad tertiā. dico ꝙ licet ſphera ſolis ſit minus nobilis ꝙtū eſt ex ſitu ⁊ motu eius immo etiā intelligētia appropriata ſoli nō eſt ita nobilis ſicut itelligētia ſaturni: tamen ipſe ſol habet nobilitatē a motore diuino appropriato toti celo ſicut cor hominis rōne aia

me totius corporis habet influentiam tã in ptes ſuperiores ꝙ̃ inferiores: non obſtante ꝙ cerebrũ habet nobiliorem ſitũ in corde: ita recte in propoſito dicat̃ de ſole in ordine ad alia aſtra. ¶ Ad quartum. tunc conſimili ratione alie ſtelle deberent eclipſari per interpoſitionẽ terre inter ſolem et ipſas: dico ꝙ non: ⁊ hoc eſt ideo quia vmbra terre non protenditur vſq3 ad orbes aliorum aſtrorum: ſaltem que ſunt ſuper ſolem. ¶ Sed diceres ad minus mercurius poteſt eclipſari ꝑ interpoſitionẽ terre inter ipſum ⁊ ſolem ſi non haberet lumen ex ſe ſed a ſole: quia ꝑ Campanũ in ſua theorica vmbra quã facit terra ex eius obiectione ad ſolem protenditur vſq3 ad ſpheram mercurij. Reſpondetur negando conſequentiã: propter hoc ꝙ licet vmbra terre bene protendatur vſq3 ad ſpheram mercurij: tamen mercurius nunꝗ̃ tantum recedit a ſole ꝙ inter ipſum ⁊ ſolem ſit interpoſita terra diametraliter. ¶ Ad quintam. negatur conſequentia: quia ꝙ lumen vnius aſtri cauſat calorem ⁊ lumen alterius frigiditatem in iſtis inferioribus: hoc eſt propter diuerſas naturas ipſorum aſtrorum quibus illud lumen incorporatur ⁊ imbibitur: ſecundum quas illud lumen aliam ⁊ aliam operatur actionem in iſtis inferioribus. Proportionaliter reſpondeat̃ ad ſextam.

Tunc ad ratiões principales. Ad primam bene cõceditur ꝙ luna ⁊ quodlibet aliud aſtrum habet lumen debile et remiſſum ex ſe: ſed ꝙ habet lumen notabile quod nos notabiliter illuminat hoc eſt a ſole. ¶ Ad ſecundam. illa ſoluta eſt in ſoluendo rationes adductas pro opinione Auicenne.

Quæſtio. XXI.

TErtio quęritur: vtrum omnia aſtra ſunt generatiua caliditatis ꝑ lumen in iſtis inferioribus. Arguitur ꝙ non: primo quia tunc nulla eſſent aſtra frigefactiua quod eſt contra aſtrologos q̃ dicunt aliqua aſtra eſſe actiua caliditatis: aliqua frigiditatis: aliqua humiditatis: aliqua ſiccitatis: probatur ↄ̃ntia: quia aſtra nõ agunt in iſta inferiora niſi per ſua lumina: ⁊ ꝑ ſuos motꝰ: ideo ſi ſint aliqua que agũt frigiditatem in iſta inferiora: ſicut ſunt ꝑ aſtrologos: vel ergo illa agunt frigiditatem in iſta inferiora ꝑ ſua lumina: ⁊ habetur propoſitum: vel ꝑ ſuos motus ⁊ hoc non: quia motus eſt calefacere ſicut dicitur primo metheororum. ¶ Secundo. ſi queſtio eſſet vera ſequeretur ꝙ magis calefacerent mõtes altos ꝙ̃ valles: ⁊ magis mediam regionem aeris ꝙ̃ inferiorem: hec omnia ſunt falſa: ſicut patet in libro metheororum: conſequentia tenet ex eo ꝙ lumina eorum prius attingunt ad loca alta ꝙ̃ ad loca baſſa: ⁊ etiam fortius ex eo ꝙ agens fortius agit in propinquum ꝙ̃ in remotum. ¶ Tertio: caliditas cauſatur a motu ſicut ſepe dictum et allegatum eſt prius: ergo non a lumine: conſequentia tenet ex eo ꝙ conſimiles effectus debent eſſe a conſimilibus cauſis. ¶ Quarto. ſequeretur ſi queſtio eſſet vera ꝙ contrarium caloris generaretur a contrario luminis: ſed hoc eſt falſum: quia lumen non habet contrarium: conſequentia tenet: quia contrariorum contrarie ſunt cauſe: ſecundo de generatione. ¶ Quinto. lumen in medio non habet niſi eſſe intentionale ⁊ ſpirituale: tale autem non videtur agere calorem realem. ¶ Sexto. ſequeretur ꝙ lumen eſſet qualitas prior naturaliter ꝙ̃ caliditas: et ſic caliditas non eſſet vna de qualitatibus primis: quod eſt falſum. ¶ Septimo. ſequit̃ ꝙ ſol calefaceret ſpheras celeſtes inferiores quod eſt falſum: quia non ſunt calefactibiles: conſequentia tenet ex hoc ꝙ agens prius agit in propinquum ꝙ̃ in remotum.

Oppoſitum patet de ſole per experientiam. De luna autem probatur auctoritate Ariſtotelis in quarto de partibus animalium: dicit enim ꝙ noctes in plenilunio ſunt calidiores propter plenilunium. Et ſicut eſt de luna ſic etiã videt̃ eſſe de alijs aſtris: quia non videt̃ ꝙ lumen lune debeat magis calefacere ꝙ̃ lumen aliorum aſtrorum: cum ſecundum aſtrologos luna ſecundum eius naturam propriam ſit frigida ⁊ humida. ¶ In iſta queſtione erunt duo articuli. Nam primo ponam concluſiones: quibus poſitis patet reſponſio ad queſitum. Secundo videbit̃ de modo ꝑ quem lumen cauſat calorem.

Quantum ad primum: ſit prima concluſio. ſol ꝑ ſuum lumen cauſat calorem: iſtud patet ad ſenſum: nam exiſtens in radijs ſolaribus ſtatim caleſit. patet hoc idem ſecundo: quia ſi ꝑ ſpeculum concauum vel per aliqua conſimilia inſtrumenta fiat multa congregatio radiorum ſolis non ſolũ cauſatur calefactio: immo combuſtio: et quia ſol nõ eſt formaliter calidus: ſed virtualiter: videtur ꝙ hoc fiat ꝑ lumen ſolis ⁊ non per calorem ſolis ei inexiſtentẽ. ¶ Secũda concluſio. omnia alia aſtra ꝑ ſua lumina calefaciunt: probat̃: nam aliorum aſtrorum lumen non eſt niſi lumen ſolis ſicut patet ex precedenti queſtione. ⁊ cum omne lumen ſolis ſit calefactiuum per precedentem concluſionem: ſequitur etiam ꝙ lumen aliorum aſtrorum ſit calefactiuum. ¶ Secundo. nam congregando radios planetarum per ſpeculum ſuper certam materiam poſſunt generari animalia per putrefactionem: quod non fit ſine calefactione: ſicut patet quarto metheororum: ⁊ hoc videtur eſſe lumen talium aſtrorum eſſe calefactiuum. ¶ Tertia concluſio. hoc non obſtãte aliqua aſtra ſunt cauſatiua frigiditatis in iſtis inferioribus: patet per aſtrologos dicentes hoc. ¶ Secundo. nam ſola remotio ⁊ carentia caloris non ſufficeret ad frigiditatẽ ita intenſam et ita momẽtaneã cauſandam: ſicut tamẽ apparet ſepe euenire: et ideo talis frigiditas ita intenſa que aliquando fatis cito poſt magnum calorem euenit: videtur cauſari ab aliquibus aſtris. ¶ Quarta concluſio. oportet ſtellas habere virtutes alias a ſuis luminibus: patet nam alique ſtelle frigefaciũt per precedentem concluſionem: ſed non per earum lumẽ ex quo ꝑ lumen calefaciunt: per ſecundam concluſionem: ⁊ qꝛ non per idem poſſunt calefacere et frigefacere: oportet ꝙ preter lumen habeant alias virtutes mediantibus quibus frigefaciant.

Quantũ ad ſecundum: ſciendum eſt ꝙ de hoc ſunt opiniones. Quidam enim dicunt ꝙ lumen aſtrorum tranſiens per ſpheram ignis incorporat ſibi caliditatem per quam pertingens ad inferiora calefacit ea: recte ſicut lumen tranſiens per vitrum coloratum colorem vitri videtur ſibi incorporare.
¶ Sed illud non valet: quia ex quo lumen non eſt corpus vt probatur ab Ariſto. ſecundo de anima: nihil videtur ſibi incorporare. ¶ Secundo. quia multiplicatio luminis videtur eſſe ſubito: caloris autem nõ: ideo videtur ꝙ dicto modo lumen corporum celeſtiũ nõ calefaciat iſta iſeriora. ſ. ꝑ īcorporationẽ talẽ. nã ſic ſicut lumẽ ſubito venit ad nos: ita calor ei īcorporatꝰ ſubito

veniret ad nos: q̄d eſt ɔ̄ naturã caloris: cũ conditio eiꝰ ſit multiplicari ſucceſſiue. ¶ Tertio. nam qua ratione lumen aſtroꝝ incorporaret ſibi caliditatem in ſphera ignis: pari ratione incorporaret ſibi frigiditatẽ tranſeundo ꝑ mediã regionẽ aeris q̄ ſemper eſt frigida: ⁊ ſic haberet in ſe caliditatẽ ⁊ frigiditatẽ: ⁊ ꝑ ꝯſequẽs idem lumen eſſet calefactiuũ ⁊ frigefactiuũ eiuſdem corporis. ¶ Quarto. nã iſta opinio imaginatur ac ſi lumẽ aſtrorũ in ſphera ignis accipiẽs in ſe calorem deſcẽderet ad nos ꝑ motũ localẽ: modo hoc eſt falſum: cũ nunq̄ lumẽ quod recipitur in ſphera ignis veniat ad nos cum accidẽs nõ tranſeat de ſubiecto in ſubiectũ. ¶ Alia eſt opinio quã reputo eſſe veram: ꝙ ſicut naturalis ꝓprietas grauitatis eſt mouere deorſum ſubiectũ in quo eſt ſi nõ ſit deorſum ⁊ nõ ſit reſiſtẽtia excedẽs virtutẽ grauitatis: ita naturalis ꝓprietas luminis eſt calefacere ſubiectũ ſi ſit calefactibile ⁊ reſiſtẽtia n̄ ſit maior q̄ actiuitas luminis. Nã ſicut lumẽ eſt nobiliſſima qualitas et multũ cõmendata ab antiquis philoſophis: ita bñ rationabile eſt ꝙ ip̄m ſit eductiuũ ⁊ ꝓductiuũ nobilioris qualitatis actiue: ſicut caliditatis: cuiꝰ eſt diſponere ad formã nobilioris elemẽti. ſ. ignis: q̄d oı̄bus alijs elemẽtis eſt nobilius: cuiꝰ nobilitas patet hoc ꝙ chaldei adorabãt ⁊ colebãt ignea tanq̄ deos. Et ſicut nõ oportet querere ꝓꝑ quid grauitas mouet deorſum niſi quia hec eſt naturalis eiꝰ ꝓprietas: ſic nõ oꝫ q̄rere ꝓꝑ quid lumen calefacit niſi q: naturalis ꝓprietas luminis eſt calefacere. Verũ eſt tamen ꝙ lumen nõ eſt qualiter cũq̄ calefactiuũ: ſed mediante reflexione.

Tunc ad rationes. Ad primã dico ꝙ bene multe ſtelle frigefaciũt: ſed hoc nõ eſt ꝑ earũ lumẽ ſed ꝑ alias virtutes ſuas quas influũt in iſta inferiora. ¶ Ad ſecundã. dico ꝙ lumen nõ magis calefacit montes q̄ valles: q: in vallibꝰ ꝑ reflexionẽ luminis fit maior ꝯgregatio radiorũ q̄ ꝑ montes: ſicut ꝑ ſpecula concaua magis q̄ꝑ gibboſa ⁊ ſi montes ſint valde alti: tunc attingũt ad mediã regionẽ aeris q̄ eſt naturaliter frigida: ⁊ ideo lumen ſolis habet ibi paruũ poſſe ⁊ ergo ibi lumẽ non inducit calorẽ ꝓꝑ nimiã reſiſtentiã ibi exiſtẽtẽ ad caloris ꝓductionẽ. ¶ Ad tertiã. dico ꝙ lꝫ conſimiles cãe ꝓducunt naturaliter effectꝰ ꝯſiles: tñ cum hoc ſtat ꝙ ſepe effectus ſiles ꝓducunt a cauſis diſſimilibus: q̄d patet nam mures aliq̄n generant ꝑ putrefactionẽ: aliq̄n ꝑ ꝓpagationẽ: ⁊ iõ nõ ſequit ſi caliditas gñat a motu: ꝙ ergo nõ gñet a lumine: ſicut nec ſequit: mures gñant ꝑ putrefactionẽ: ḡ nõ gñant ꝑ ꝓpagationẽ. ¶ Ad quartã. dico ꝙ non oportet ɔ̄rioꝝ eſſe ɔ̄rias cãs formalit: ſed ſufficit ꝙ v̓tualit. ¶ Ad quintã dico ꝙ eẽ intẽtionale eſt eſſe verũ ⁊ eſſe reale. ſcie eñ ⁊ v̓tutes in aīa ſunt res veriores ⁊ nobiliores q̄ caliditas ⁊ frigiditas: ⁊ iõ ſi lumen habet eſſe intẽtionale in aere: non ꝓꝑ hoc ſequit quin habeat eſſe reale: ⁊ quin poſſit facere effectũ realẽ. ¶ Ad ſextã. cõcedo ꝙ multe qualitates celeſtes ⁊ influxe in iſtis inferioribus a corporibus celeſtibus ſunt priores naturaliter q̄ ſit caliditas frigiditas hũiditas ⁊ ſiccitas: verũ eſt tñ ꝙ ille quatuor q̄litates caliditas ⁊ alie tres dicunt prime inter qualitates tangibiles ⁊ elemẽtares. ¶ Ad ſeptimam. dico ꝙ lumen aſtroꝝ nõ calefacit ſpheras celeſtes: quia tales non ſunt calefactibiles: nec diſpoſite ad recipiendum calorem.

Queſtio. XXII.

QVarto quaeritur vtrũ macula illa q̄ apparet in luna cauſetur ex diuerſitate partiũ lune vel ab aliquo extrinſeco: ⁊ arguitur primo ꝙ non ex diuerſitate ꝑtiũ lune: ex eo q: ipſa luna ẽ corpus ſimplex: corporis autẽ ſimplicis ꝑtes ſunt ſiles eiuſdẽ rationis: ſicut pꝫ de aqua: ⁊ ſilr de aere: ⁊ ſic de alijs corporibus ſimplicibus. ¶ Secundo. ſolis ⁊ aliaruꝫ ſtellaꝝ partes ſunt ſimiles ⁊ vniformes in raritate ⁊ dẽſitate: ḡ ſilr ꝑtes ipſius lune: ⁊ ꝑ ꝯñs non ex diuerſitate ꝑtiuꝫ lune videtur ꝓuenire apparitio macule in luna. ¶ Tertio. nã ſi ſic. hoc eſſet quia alique ꝑtes lune eẽnt magis rare ⁊ alique minus: ſed ꝓbatur ꝙ non: nã tunc in eclipſi ſolis radius luminis a ſole tranſiret ad nos ꝑ ꝑtes lune magis raras: q̄d tñ apparet falſum. ¶ Deinde ꝓbat ꝙ talis macule phãtaſia ꝓueniat ab aliquo extrinſeco: nã ex quo corpus ipſius lune eſt corpus terſum et bñ politũ ⁊ ſpeculare: videt ꝙ terra obiecta lune cauſet ſuã ſimilitudinẽ ⁊ imaginẽ in ip̄a luna tãq̄ in ſpeculo: ⁊ ꝑ ꝯñs nobis inſpicientibus lunã ⁊ videntibus terram in luna reflexe appareat nobis talis macula.

¶ In iſta queſtione primo videndũ eſt de queſito. ponẽdo opiniones de hoc. ⁊ improbationes earum. Secundo ponam de hoc opinionem quam reputo eſſe veram. ¶ Tertio videbitur de figura talis macule.

De pria erat vna opinio ꝙ cauſa macule apparẽtis in luna eſt vapor eleuatus ab ipſa luna interpoſitus inter nos ⁊ lunã: ꝑ quẽ nobis obumbrat aliqua ꝑs lune. Et dicit cõmentator: ꝙ aliqui dixerunt ipſam lunam attrahere ad ſe talem vaporem ad ſui nutritionẽ. ¶ Aliqui dixerunt ꝙ q: luna habet magnam ꝓprietatem ſuꝑ aquas ⁊ humiditatẽ: ideo ſue nature ẽ attrahere ſub ſe talem vaporem: ⁊ iſti haberent concedere dictam maculam in luna apparentem non ex diuerſitate partium lune: ſed ab extrinſeco prouenire.

¶ Sed iſta opinio non valet: quia exalationes ⁊ vapores non vniformiter attrahuntur oı̄ni tempore ⁊ in cõſimili figura: ſed valde difformiter ⁊ tamen illa macula apparet ſemper vniformis ⁊ eiuſdem figure: ⁊ ꝑ conſequẽs non cauſatur ex tali exalatione ⁊ vapore interpoſito inter nos ⁊ lunam. ¶ Nec valet precipue illud q̄d dixerũt primi. ſ. ꝙ luna attrahit ad ſe vaporẽ ad ſui nutritionẽ: poſtq̄ corpora celeſtia non ſunt nutribilia: cum nec ſint generabilia nec corruptibilia nec alterabilia. ¶ Secunda opinio erat ꝙ illa macula nõ eſt aliud q̄ imago repñſentatiua aliquorum corporum hic inferius: ſicut terre. vel montium: vel aliquoꝝ huiuſmodi: que quidem corpora videntur in luna ad moduꝫ ad quem poſſumus videre corpora in ſpeculo reflexe. Et hoc ideo: quia ſicut dixit illa opinio luna eſt corpus politum terſum ⁊ ſpeculare: ſed illud non valet: nam oporteret ꝙ ad motũ lune talis imago appareret in alia et in alia ꝑte lune: recte ſicut ſpeculo moto imagines apparent in alia ⁊ in alia ꝑte eius: ſed conſequens eſt falſum. ¶ Secundo. ſi luna haberet ſic virtutem reflectẽdi imagines corpoꝝ: tunc imago totalis terre deberet nobis apparere ſimul in ipſa luna: ſed hoc eſt falſum: q: non eſt talis figure ſicut eſt illa macula.

De ſecũdo eſt tertia opinio ſcilicet cõmentatoris quã reputo eſſe veram: ꝙ talis macula prouenit ex diuerſitate partium lune ſecũduꝫ raritatẽ ⁊ denſitatẽ maiorẽ ⁊ minorẽ: nã partes in quibus ap-

paret macula ſunt rariores: ⁊ ideo minus bene poſſūt lucere: partes aūt iuxta illas ſunt denſiores: ⁊ ideo magis poſſunt lucere: p₃ hoc in ſimili de alabaſtro. vnde illa pars que eſt bene denſa vel non tranſparens eſt vel de alba: ⁊ illa que eſt tranſparens ad modū vitri eſt obſcura ⁊ tendens ad nigredinem. Et ſi queraꝫ quare luna eſt taliter difformis in ſuis partibus dicatur ꝙ hoc eſt de eius natura.

Quantum ad tertium. ſ. de figura talis macule. dicit Albert⁹ ꝙ ibi eſt quaſi figura leonis cuius caput eſt verſus orientē ⁊ ſup dorſum eius ē quaſi arbor trāſuerſaliter ſita: ſimiliter imago hoīs lateraliter appodiati: cuius pedes ſunt verſus poſteriora leonis: ⁊ dicit ꝙ talis figura melius poteſt videri aliquātulū poſt plenilunium: ⁊ circa ortū ſolis: q₂ tunc aer eſt purus ⁊ ſerenus.

Ad rationes. ad primā dico ꝙ corpus lune bene eſt ſimplex ſubſtantialiter cū hoc tamē ſtat ꝙ pōt habere aliquā diuerſitatē in ſuis ptib⁹ quantū ad raritatē ⁊ dēſitatē in ſuis ꝑtib⁹. ¶ Ad ſecūdā dico ꝙ nō eſt ſic̄ de ſole ⁊ alijs ſtellis ex vna parte: ⁊ luna ex altera: nec oportet aſſignare cām diſſimilitudinis niſi q₂ de natura iſtoꝝ corpoꝝ ſit. ¶ Ad tertiā. dico ꝙ licet vna ps lune ſit aliquātulū rarior alia: tñ non eſt ita rara ꝙ lumē ſolis poſſit trāſire totā ꝓfunditatē lune. ¶ Ad vltimā p₃ ex improbatione ſecūde opinionis.

Queſtio. XXIII.

POſtquam circa ſecundum de celo tractata ſunt que cōcernunt totum celum ⁊ deinde q̄ concernunt partes eius maiores: ſicut ſunt orbes: ⁊ deinde q̄ concernunt partes eius minores: ſicut ſunt aſtra. Nunc tractandum de his que concernūt centrū eius ſicut eſt terra: de quo primo queritur vtrū terra ſit in medio mundi ſicut punctus reſpectu celi naturaliter ſituata. probatur ꝙ non: nam ſi terra eſſet in medio mundi: tunc videretur ꝙ terra eſſet nobiliſſimū elementum: modo hoc eſt falſum: quia non eſt niſi ſicut fex aliorum elementorum: probatio cōſequentie: nam nos videmus ſic eſſe in corpore humano ꝙ nobiliſſimaeius pars eſt ſituata in medio: ſicut cor. ſimiliter hoc videmus in regno: nam nobiliſſimus regni: ſicut rex: habitat ⁊ ponit ſe in medio regni. ⁊ ita videtur ꝙ ſi terra eſſet in medio mundi ſituata ꝙ ceteris corporibus mundi eſſet nobilior. ¶ Deinde probatur ꝙ non ſe habeat ſicut punctus reſpectu celi: nam luna non ſe habet ſicut punctus reſpectu celi: patet ad experientiā: ⁊ tamen luna eſt minor terra: ergo multominus terra ſe habet ſicut pūctus reſpectu firmamēti: ꝯña tenet: aſſumptū ꝓbaꝫ: q₂ niſi terra eſſet maior ⁊ luna minor nunꝙ ex interpoſitiōe terre diametraliter inter ſolē ⁊ lunā poſſet tota luna eclipſari: ex eo ꝙ vmbra quā facit terra cōtinue vadit diminuēdo v̄ſus circūferētiā celi: ⁊ ideo ſi vmbra verſus illā ptē pōt totalē lunā eclipſare: ſignū eſt ꝙ diameter lune eſt multo minor q̄ ſit diameter illi⁹ vmbre tornatiliter ⁊ pyramidaliter extēſe: ſed talis vmbre diameter eſt diameter ipſius terre. ¶ Deinde ꝓbaꝫ ꝙ terra nō ſit in medio mūdi naturaliter ſituata: q̄libet ps terre eſt ſituata violēter: ergo nō totalis terra eſt ſituata naturalr: ꝯña tenet: aña ꝓbatur: nā nō cuiuſlibet ptis terre mediū grauitatis eſt medium mundi: ergo nō quelibet pars terre eſt naturaliꝫ ſituata: ꝯña tenet ex eo ꝙ ad ſitū naturalē corporum grauium requiriꝫ ꝙ centrū grauitatis coꝝ ſit mediū mundi: antecedēs notum eſt de ſe.

Oppoſitum vult Ariſto. in litera. ¶ In iſta q̄ſtione pͥmo videbiꝫ: vtrū terra ſit in medio mundi. Scđo vtrū terra ſit ſicut pūctus reſpectu celi. Tertio. vtrū tota terra ſit ſituata naturaliter.

De primo. Pono primo duas diſtinctiones. quarū prima eſt iſta: corporū grauiū ₃ duplicia dicūtur eſſe: media vel centra. ſ. centrū magnitudinis: ⁊ centrū grauitatis: in corporalib⁹ eñ grauibus difformiter nō eſt idē centrū magnitudinis ⁊ grauitatis: ſed in corporibus grauibus vniformiter poteſt bene eſſe idem centrum magnitudinis ⁊ grauitatis. ¶ Secūda diſtinctio. aliquid eſſe in medio mundi intelligitur dupliciter. Uno modo quia centrum ſue magnitudinis eſt in medio mundi: Alio modo quia centrum ſue grauitatis eſt in medio mundi. ¶ Tunc ſuppono ꝙ terra nō eſt vniformiter grauis: qđ p₃ ex eo: q₂ vna pars terre eſt diſcoopta aquis ꝓpter habitationē animalium ⁊ plantarum: ⁊ pars oppoſita eſt coopta aquis: modo aer qui eſt naturaliꝫ calidus ⁊ ſol calefaciunt partē terre diſcooptā aquis: ⁊ ſic eā aliquomō ſubtiliant ⁊ rare faciunt ⁊ alleuiant: ⁊ pars terre cooperta aquis remanet magis cōpacta ⁊ magis grauis. Ex hoc ſtatim ſeqtur ꝙ ipſius terre aliud eſt mediū grauitatis: ⁊ aliud eſt mediū magnitudinis. ¶ Tūc ſit prima cōcluſio. ꝙ terra nō eſt in medio mundi quantū ad centrū ſue magnitudinis: ꝓbaꝫ: nam ſi ſic: tūc tota terra eſſet cooperta aquis: mō hoc eſt falſum: ꝯñtia ꝓbaꝫ: nā poſtq̄ terra eſſet in medio mundi ſm̄ cētrum ſue magnitudinis: tunc ipſa terra vndiqꝫ ſm̄ ſuas partes exteriores eſſet equaliter diſtās a celo poſtq̄ ponitur eſſe ſphērice figure: ⁊ ſic nō eſſet ratio quare aque plus fluerēt ad vnam partē q̄ ad aliā: cū nō magis inuenirēt locū decliuiorē in vna parte q̄ in alia. ¶ Secunda concluſio. ꝙ terra eſt in medio mundi quo ad centrum ſue grauitatis: ꝓbatur: nam omnes partes terre tendunt ad mediū per ſuā grauitatē ſicut dicit Ariſto. in litera: ⁊ verū eſt: modo pars que eſſet grauior pelleret aliam tādiu ꝙ mediū grauitatis totalis terre eſſet in medio mundi: ⁊ tūc ſtarēt due ptes eque graues: licet vna maior ⁊ alia minor quantum ad magnitudinem contra ſe inuicem ſicut duo pondera in equilibra. ¶ Ex quo ſequitur ꝙ terra eſt propinquior celo in parte diſcoopta aquis q̄ in parte cooperta aquis: et ita ad partē coopertam aqs eſt maior decliuitas: ⁊ ſic ad illam partem fluunt aque tanq̄ ad locum decliuiorem ⁊ tanq̄ ad locum eis naturalem. ¶ Sed diceres. videtur ꝙ centrum grauitatis terre non ſit medium mundi: ſed magis centrum grauitatis aggregati ex terra ⁊ aqua: nam ex quo terra eſt cooperta aquis ex vna parte videtur ꝙ illa aqua vna cum illa parte terre aquis cooperta ponderet contra aliam et debeat pellere aliam ſic ꝙ tandem centrum totius aggregati ex aqua ⁊ terra ſit in medium totius mundi. ¶ Reſpondetur negando qđ centrū grauitatis totius aggregati ex terra ⁊ aqua ſit mediū mundi: nā ſi ad imaginationē totalis aqua amoueretur: mediū grauitatis terre eſſet mediū mundi iuxta ſecundā ꝯcluſionem: ⁊ q₂ terra eſſentialiter eſt grauior q̄ aqua: p₃ de vna pua terra q̄ deſcēdit in vna magna aqua. iō quātūcūqꝫ de aqua poſitū ſit ad vnam ptē terre ⁊ nō ad aliā: non propter hoc vna pars terre recipit adiutorium in

ponderando ⁊ impellēdo aliā plus ꝙ ante: ex eo ꝙ eā eſt minꝰ grauis eſſentialiter ꝙ ſit terra. ¶ Ex hoc patet ad argumentum: dico enī ꝙ ps terre coopta aquis non ponderat plus contra aliam ꝙ ſi non eſſet coopta aquis.

Quantū ad ſecundum articulum p̄mitto iſtam diſtinctionem: terram eſſe ſicut punctum reſpectu celi intelligitur tripliciter: vno modo ſicut punctum: id eſt ſicut aliquid indiuiſibile: alio modo eſſe ſicut punctum reſpectu celi .i. non facit diuerſitatem in ꝑceptione ſtellarū fixarū ⁊ aliarū partium celi oculo exiſtente ſup terrā ⁊ ipſo exiſtente in centro terre ſuppoſito ꝙ vna eius medietas eēt amota: tertio modo terrā eſſe ſicut punctum reſpectu celi intelligitur ſic ꝙ ſi terra eſſet poſita in celo ſtellato non videretur ſed eſſet inſenſibilis non obſtante ꝙ eſſet facta lucida ſicut vna alia ſtella. ¶ Tunc ſit prima concluſio. terra non ſe habet ſicut punctus reſpectu celi p̄mo modo patet: quia tunc terra eſſet indiuiſibilis: quod eſt falſum. ¶ Secunda concluſio. terra bene ſe habet ſicut punctus reſpectu celi: ⁊ hoc ſecūdo modo: ꝓbatur: q2 non faceret diuerſitatē in ꝑceptione ſtellarum fixarū oculo exiſtente in centro terre poſito ꝙ vna medietas terre eſſet amota: ⁊ oculo exiſtente in ſupficie terre cōuexa: quia vtrobiꝗ videret medietatem celi ⁊ nō plꝰ ſaltem ſenſibiliter hic ꝙ ibi. ¶ Tertia concluſio. terra bene eſt ſicut punctus reſpectu celi ſtellati ſeu firmamenti: ⁊ hoc tertio modo: patet hoc: nam plures ſunt ſtelle in firmamento que vix a nobis videntur quarū quelibet eſt multo maior ꝙ ſit terra: ſicut patet ꝑ Alfraganum in lib. trigeſimo differentiarū. Ideo ſi terra eſſet in firmamento poſita nullo mō videretur non obſtāte ꝙ eēt facta lucida ſicut vna alia ſtella. ¶ Quarta concluſio. licet terra reſpectu firmamenti haberet ſe ſicut punctus: ⁊ hoc tertio modo: non tamen ſic ſe haberet ſi eſſet poſita in orbe lune: ⁊ eſſet facta lucida ſicut luna: patet hoc ex eo ꝙ luna que eſt minor terra ſicut arguebatur: non appet ſicut punctus: ⁊ hoc reſpectu ſui celi: ideo minus ipſa terra: cū ſit maior luna.

Quantum ad tertium ſit prima concluſio: ꝙ totalis terra ē naturaliter ſituata: ꝓbatur: q2 totalis terra eſt grauis naturaliter ſicut ſuppono: et verū eſt: ⁊ centrum grauitatis eius eſt medium mūdi ſicut dictum eſt in p̄mo articulo: ergo ipſa eſt naturaliter ſituata: conſequētia tenet ex eo ꝙ tunc grauia naturaliter ſunt ſituata cū cētra ſuarū grauitatū ſūt mediū mundi. ¶ Secunda concluſio. ſecundum vnā diuiſionem partiū ipſius terre nulla eius pars eſt naturaliter ſituata: patet hoc: nam ſi diuideretur per ſuperficiē planā tranſeuntē ꝑ centrum ſue grauitatis nec vna ps eſſet naturaliter ſituata: nec alia: ex eo ꝙ nec vnius medietatis centrum grauitatis eſt centrū mundi nec alterius. ¶ Tertia concluſio: ſecundū aliam diuiſionē ptium terre quelibet pars eius eſt naturaliter ſituata: patet hoc: ſi terra diuideretur per orbes tūc enim quilibet illorū orbiū terreſtriū eēt naturaliter ſituatꝰ ex quo medium ſue grauitatis eſt mediū mundi.

Ad rationes. ad primam dico ꝙ terra non ponitur in medio mūdi propter hoc ꝙ ipſa ſit nobilior aliis elementis: ſed ideo q2 eſt grauior aliis elementis: ⁊ eſt ſicut fex aliorū elementorū: ⁊ ideo eſt poſita baſſiſſime: recte ſicut videmus in vino ⁊ ceruiſia: ꝙ feces in eis cadunt ad fundū: ſed ꝙ cor poſitū eſt ī medio corporis hoc eſt ad iſtum finem ꝙ melius poſſit influere ſpiritum ⁊ calorem ſingulis membris: meliꝰ enim hoc facit cum eſt in medio ꝙ cum eſſet in circumferentia: ⁊ quia celum ſatis potens eſt ad influendum non obſtante ꝙ ſit in circūferentia: terra eſt in medio tanꝙ minus nobilis ⁊ alia elementa in circūferentia tanꝙ magis nobilia. ¶ Ad ſecundam. illa bene ꝓbat ꝙ non ſe habet ſicut punctus p̄mo modo: nec etiam ſicut punctus tertio modo: ⁊ hoc reſpectu orbis lunaris: cum quo bene ſtat ꝙ ſe habet ſicut punctus ſecundo modo. ¶ Ad tertiam patet ex vltimo articulo.

Quæſtio.XXIIII.

SEcundo queritur vtrū terra in medio celi ſeu in medio mundi, ſemꝑ quieſcat vel ſemper moueatur. videtur ꝙ non ſemꝑ quieſcat: p̄mo quia illud quod habet in ſe principium ⁊ potentiā mouendi non ſemꝑ quieſcit: terra eſt huiuſmodi: ergo ⁊c. maior eſt nota: nam aliter illud principiū ⁊ illa potētia eēnt in cōfruſtra: minor ꝓbatur. nam terra eſt corpus naturale: ideo habet in ſe naturā: ⁊ ꝑ conſequens principium ⁊ potētiam mouendi. ꝑ diffinitionē nature poſitam ſecundo phyſico. ¶ Secundo. terra eſt alterabilis ⁊ de facto alteratur: ergo non ſemꝑ quieſcit: conſequentia tenet ex eo ꝙ alteratio eſt ſpecies motus: antecedens patet: quia de facto eſt applicatum ſibi contrariū ex vna pte .ſ. aqua que eſt humida: terra autem ſicca. ¶ Tertio. quia continue terra ex illa pte ſup quā directe eſt ſol leuificatur: ergo cū cētrum grauitatis terre debeat eē medium mundi: ſequitur ꝙ alia ps iſtā leuificatam pellit ſurſum tādiu ꝙ cētrū grauitatis totius ſit medium mundi: ⁊ ideo quia continue ſic aliqua pars terre leuificatur: videtur ꝙ continue ſic terra moueatur. ¶ Quarto. terra continue mouetur circulariter: ergo nō ſemꝑ quieſcit: conſequentia tenet: antecedens ꝓbatur: quia celū quieſcit: ⁊ ſtelle celi ſucceſſiue nobis oriuntur ⁊ occidūt ergo terra continue mouetur circulariter: conſequentia ſcita eſt eſſe bona: quia ſi celum quieſcit: ortus ⁊ occaſus ſtellarū nō pōt ſaluari niſi ꝑ motum: ⁊ antecedens eſt dubium: quia ꝑ nullas experientias nec appentias poſſumus ſcire celū moueri: ergo dubiū eſt vtrum celū moueatur: cū ergo conſequentia ſit ſcita eſſe bona: ⁊ antecedēs dubium: conſequens nō eſt ſimpliciter negandū ſcilicet terram moueri circulariter: ⁊ poſſunt adduci alique ꝑſuaſiones ad hoc ꝙ terra moueatur ⁊ celum quieſcat: quarū prima ſit iſta: celū non indiget ad aliquid ſibi acquirendū terra: ⁊ terra indiget celo ad aliquid acquirendum .ſ. influentiā: ergo rationabilius videtur ꝙ terra moueatur ⁊ celū quieſcat ꝙ econtra. ¶ Cōfirmatur. motus eſt ꝓpter indigentiā: modo illud qḋ pluribus indiget plus debet moueri: terra autem pluribus indiget ꝙ celum: ergo ⁊c. ¶ Tertio quies eſt nobilior cōditio ꝙ motus: quia eſt finis motus: ergo quies debet attribui corporibus nobilibus ſicut eſt celum: ⁊ motꝰ minus nobilibus: de quorū numero eſt terra. ¶ Quarto melius eſt ſaluare appentia ꝑ pauciora ꝙ ꝑ plura: patet: nam p̄mo phyſicorū. dictū eſt peccatum eſt fieri ꝑ plura ⁊c: modo cum faciliꝰ ſit mouere puū ꝙ magnum: melius ⁊ rationabilius videtur ꝙ terra q̄ eſt valde pua velociſſime moueatur: ⁊ ſphera ſupma quieſcat ꝙ econuerſo. ¶ Quinto ad principale terra eſt figure ſpherice figura autem ſpherica eſt multū apta ad motum ⁊ maxime circularem: ideo niſi terra de facto moueretur circulariter: vel aliquando ſaltem videretur

ꝙ talis aptitudo terre ad motum eſſet fruſtra.

Deinde probatur ꝙ non ſemper mo
ueatur auctoritate Ariſt. ⁊ maxime circa principium
huius: vbi ponit iſtam conſequentiam tanꝗ bonã: ce
lum ſemꝑ mouet̃: ergo neceſſe eſt terrã ſemꝑ quieſcere.
In iſta queſtione primo ponende ſunt diſtinctiones. ſe
cundo concluſiones.

Quantum ad primũ ſit pri ma diſtin
ctio: ꝙ terrã moueri poteſt intelligi vel ſecundum q̃
litatem vel quãtitatem: vel vbi: vel ſecundum muta
tionem eius in ſubſtantia accipiendo motũ largo mo
do: in ꝓpoſito non intelligo niſi de motu ſecundũ vbi.
¶ Secunda diſtinctio: terram moueri ſecundum vbi
poteſt imaginari dupliciter. ſ. motu recto: vel motu cir
culari: ⁊ intelligo ꝓpoſitum de tota terra cuius medi
um grauitatis eſt medium mũdi. ¶ Tertia diſtinctio
terrã moueri circulariter poteſt itelligi vno modo cir
ca centrũ ſibi extrinſecũ: modo quo ſtelle mouent̃ circa
centrũ mundi. ſecundo mõ circa centrũ ꝓpriũ ⁊ ſuꝑ po
los ꝓprios: ⁊ hoc poteſt imaginari vel ab oriẽte ad oc
cidentẽ: vel econuerſo: vel a meridie ad ſeptẽtrionẽ: vel
econuerſo. ¶ Tunc ſit prima concluſio. terra non mo
uetur circulariter circa centrum ſibi extrinſecum pa
tet hoc: nam tunc centrũ grauitatis terre non eſſet in
medio mundi: cuius oppoſitũ dictũ eſt in alia q̃ſtio
ne. ¶ Secunda concluſio nec terra mouet̃ circulari
ter a meridie ad ſeptẽtrionẽ vel econuerſo circa cen
trum ꝓprium ⁊ circa polos ꝓprios ꝓbat̃: quia tunc
non ſemꝑ polus appareret nobis equaliter eleuatus: cu
ius oppoſitum docet experientia. ¶ Tertia concluſio.
nec terra mouet̃ circulariter ab oriente ad occidentẽ
nec econuerſo: ſaltẽ motu diurno ſicut quidã antiqui
voluerunt: dixerunt enim celũ quieſcere ⁊ terram mo
ueri: huius cõcluſionis ꝓbatio: ⁊ horũ antiquoꝝ ĩpro
batio habebat prius in illa queſtione: vtrum motus celi
ab oriente in occidentem ſit regularis. ¶ Quarta
concluſio. bene veriſimile eſt ꝙ ſemper quelibet pars
terre totalis moueatur motu recto: quod perſuade
tur ſic: nam continue de iſta terra elementari diſco
operta aquis cum fluuijs fluunt. multe partes terre
ad profundum maris: ⁊ ſic augetur terra in parte coo
perta aquis: ⁊ in parte diſcooꝑta aquis diminuitur: ⁊ ꝑ con
ſequens non remanet idem medium grauitatis ſicut
ante: medio autem grauitatis mutato illud quod de
nouo factum eſt mediũ grauitatis mouetur vt ſit me
dium mundi: ⁊ illud quod ante erat medium grauita
tis aſcendit verſus partem diſcooꝑtam aq̃s ⁊ tãdẽ ꝑ ta
lem continuum fluxum ⁊ motum illa terra que aliquã
do erat in medio erit in circunferentia ⁊ econuerſo. Et
iuxta illud poteſt apparere quomodo generati ſunt ma
gni montes: nam non eſt dubium quin alique partes ter
re magis tenent ſe ſimul ꝗ alie: ⁊ ideo quãdo ille partes
que non tenent ſe ſimul fluunt cum fluuijs ad mare:
relique tenentes ſe ſimul manent ⁊ faciunt eminentiã
ſuꝑ terram: ſed verum eſt ꝙ tandẽ ꝑ motũ terre vel
alio modo euertunt̃ ⁊ cadũt ⁊ deſtruunt̃. ¶ Iuxta iſtã
concluſionem dubitat̃. poſito ꝙ aliquod graue vnifor
me in grauitate habẽt mediũ ſue grauitatis extra mediũ
mundi: omni impedimento extrinſeco amoto: nihil ſi
bi addendo: nec aliquid ab eo remouendo: an ſic mo
ueret̃ ꝙ tandem medium ſue grauitatis eſſet mediũ
mundi. Dico ꝙ non: quia prius ꝗ mediũ ſue grauita
tis fieret mediũ mundi deſcenderet aliqua tarditate
et dupla ad illã ⁊ quadrupla ad illam ⁊ ſic in infinitũ
et ideo ſi ꝑpetuo maneret ꝑpetuo deſcenderet: ⁊ nunꝗ
medium ſue grauitatis fieret medium mundi.

Ad rationes: Ad primam. dico ꝙ illa
non ꝓbat terram ſemꝑ moueri in ſuo loco naturali: ſed
bñ moueret̃ ſi eſſet extra ipſum: ⁊ licet talis potentia
non reducatur ad actum in totali terra tamen bene in
ſuis partibus. ¶ Ad ſecundã: illa non arguit ad propoſi
tum: quia in ꝓpoſito intelligit̃ de motu locali: ⁊ de de
te ſibi oppoſita: ⁊ non de motu alterationis. ¶ Ad ter
tiã: illa bene arguit pro vltima concluſione. ¶ Ad q̃r
tã: dico ꝙ vtiꝗ ꝑ certas experientias haberi poteſt ꝙ
celum non quieſcit. vnde ſi quieſceret: quomodo tunc
ſol ⁊ luna ⁊ ceteri planete aliquando eſſent ꝓpinquio
res aliquando remotiores: certe impoſſibile eſſet hoc
niſi celum moueretur. ¶ Deinde reſpondeo ad per
ſuaſiones illas quibus probabat̃ terram moueri et ce
lum quieſcere. ¶ Ad primam. bene concedo ꝙ ter
ra recipit influentias a celo: ſed ad hoc nõ requirit̃ ter
rã ſe habere actiue: ſed ſufficit ſe habere paſſiue: ſic ꝙ
ipſa illam influentiam recipiat: ⁊ ipſũ celum illã in
fluentiam cauſet ꝑ ſuum motũ ꝑꝑ hoc ꝙ celũ eſt ꝑfe
ctius terra: magis aũt de ratione ꝑfecti eſt dare alijs
perfectiones ꝗuis ex hoc nihil recipiat ꝗ econuerſo.
¶ Ad ſecundam bene concedo ꝙ quicquid pluri indi
get plus dʒ moueri niſi aliud moueret̃ ad dandũ ſibi
quo indiget: ſed ſic eſt in ꝓpoſito ꝙ terra quieſcẽte ce
lum mouet̃ dando ei illud quo indiget. ¶ Ad tertiam
bñ concedo ꝙ perfectius eſt eẽ in quiete ꝗ in motu quã
tum ad illa que mouent̃ ad finẽ veniẽdi ad ſua loca na
turalia: ſed de illis que ſemꝑ ſunt in ſuis locis natura
libus ⁊ que non mouent̃ ad aliquid acquirendum ſibi
aliõ a motu: ita ꝙ motus localis eſt ꝑfectio finalis eo
rum: dico ꝙ talibus perfectius eſt moueri ꝗ eẽ in quiete
⁊ ſic eſt de corꝑibus celeſtibus. ¶ Ad quartã. dico ꝙ
verum eſt facilius eſſet mouere corpꝰ paruum ꝗ magnũ
ſi cetera eẽnt paria: ſed non eſt ita: q2 corpora grauia et
terreſtria ſunt inepta ad motum. Unde clarum eſt ꝙ
facilius mouemus aquam ꝗ terrã: ⁊ adhuc facilius
aerem: ⁊ ſic aſcendẽdo corpora celeſtia ſunt ꝑ ſuas na
turas facilius mobilia. ¶ Ad vltimam. dico ꝙ his q̃
bus debet̃ motus circularis cõueniẽs eſt figura ſphe
rica: ⁊ ſimiliter quibꝰ debet̃ quies naturalis circa idẽ
centrũ etiã conueniens eſt figura ſpherica: modo ad
ꝓpoſitum dico ꝙ t̃re nõ conuenit figura ſpherica ꝑꝑ
moueri circulariter: ſed ꝑꝑ ipſam quieſcẽ circa centrum
mundi.

Quæſtio. XXV.

TErtio queritur vtrum
totalis t̃ra ſit ſpherica. Arguit̃
primo ꝙ non: nam ſi ſic ſequeret̃
ꝙ oculus exiſtẽs in ſuperficie ter
re non vidẽt medietatẽ celi: cu
ius oppoſitũ dicunt aſtrologi
immo vidẽt minus: ꝓbat̃ conſe
quentia: q2 ſi eſſet ſpherica ⁊ eſſet
ponat̃ in medio celi ſicut prius dicebat̃: tunc linea ip
ſã contingẽs imaginata protendi ex vtraqꝫ parte vſqꝫ
ad concauum celi reſecaret a celo arcum multum mi
norem medietate celi ſicut poteſt apparere in figura: ſʒ
illa eadem linea contingeret oculum exiſtentem in ſu
perficie terre: ergo ille oculus non vidẽt plus de celo ꝗ eẽt
ſuꝑ illam lineam. ¶ Secundo. ſi terra eſſet ſpherica
ſeq̃ret̃ ꝙ oculus modicum eleuatus ſuꝑ ſuperficiem ter
re ſicut eſt oculus alicuius hominis ſtantis ſuꝑ terrã
vidẽt pluſꝗ medietatem celi ꝙ iterũ eſt contra aſtro

ſogos: ꝓbaꝛ conſequentia ex eo: quia ſi oculus eēt di-
recte in centro terre: ⁊ vna medietas ſ̄re eſſet amota:
tunc videret ꝑciſe medietatem celi: ſed oculus exiſtēs
ſup ſupficiem ſ̄re eſt altior ꝙ̄ ſi eſſet in centro: ergo cū
eſſet ſup ſupficiē ſ̄re videbit plus ꝙ̄ medietatem celi.
¶ Tertio. ſi ſ̄ra eēt ſpherica: ſequiꝛ ꝙ ſol deberet ap-
pere ſm ſupficiem arcualē in eius ortu: ⁊ ſimiliꝛ in ei⁹
occaſu: cuius oppoſitum videmus, ꝓbaꝛ ꝯſequētia
quia cū ſol nondū totaliꝛ eſt ortus vna eius ps videꝛ
et alia occultaꝛ: ſed ille ptes diſtinguūꝛ abinuicē ꝗ ad
appere ⁊ nō appere ratione ſ̄re: ideo ſi ipſa eſſet ſpheri
ca vtiqꝫ ps ſolis ſup ſ̄raꝫ debēt nobis appere arcualis
figure ⁊ hoc concaue: recte ſicut appet nobis ps ſolis
non abſconſa ꝑ lunā in eclipſi ſolis. ¶ Quarto. ſi que
ſtio eſſet vera ſequiꝛ ꝙ ſ̄ra totaliꝛ eſſet coopta aquis:
hoc eſt falſuꝫ: falſitas patet ad ſenſum: probaꝛ conſe-
quentia: pro cuius ꝓbatione ſuppono primo ꝙ aqua
ſit ſpherica vel tendens ad ſphericitateꝫ. ſecundo ſup
pono ꝙ ſ̄ra ⁊ aqua tendunt ad idem cētruꝫ: tunc ſic: ī-
poſſibile eſt duo eē ſpherica niſi vnum circundet aliud
et hoc ſi eoꝝ ideꝫ ſit centruꝫ. ſꝫ cum aqua ſit ſpherica
ꝑ vnaꝫ ſuppoſitioneꝫ: ⁊ cuꝫ vnuꝫ ſit centruꝫ ſ̄re ⁊ aque
tūc ſi ſ̄ra eēt ſpherica vtiqꝫ eēt totaliꝛ aq̄ circumdata.
¶ Quinto. nā ad ſenſuꝫ appent in ſ̄ra multe gibboſi
tates ⁊ concauitates montiū ⁊ vallium: ⁊ vbi nō ſunt
montes ⁊ valles appet eē plana: quod non eſſet ſi eſſet
ſpherica. ¶ Sexto mobilibus motu circulari natu
raliꝛ debeꝛ figura ſpherica: ſicut patet de celo: ꝗ mo
bilibus motu recto naturaliter debeꝛ figura recta et
non ſpherica: ſed ſ̄ra eſt naturaliꝛ mobilis motu recto
ergo ⁊c.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera.

¶ In iſta queſtione primo ponam concluſiones. Se
cundo quedaꝫ correlaria.

Quantum ad primum ſciendum eſt
primo ꝙ ſphericuꝫ proprie diciꝛ quod quo ad eius ſu-
pficiem exteriorem eſt ſine aliqua aſpitate: ⁊ cum hoc
a puncto eius medio omnes linee pducibiles ad ſupfici
em eius exteriorē ſunt equales: ſed rotundū poteſt di-
ci qḋ accedit ad ſphericitatē: licꝫ non ſit pfecte ſpheri
cū. Exemplū primi ſicut eſt mūdus: mūd⁹ eīm quo ad
eius ſupficiē exteriorē ē ſine aliqua aſperitate ⁊ pfectiſ
ſime curuatus vel tornatus a primo motore: exēpluꝫ
ſecundi ſicut eſt pomuꝫ vel aliquod tale. ¶ Secundo
notandum ꝙ accipiendo large ſphericuꝫ ⁊ rotunduꝫ
ſolet capi vnum pro alio. ¶ Tunc ſit prima concluſio
ſ̄ra non eſt pfecte ſpherica: patꝫ: quia multos hꝫ mon
tes ⁊ valles. ¶ Secūda concluſio. ſ̄ra eſt rotunda inꝛ
orientem ⁊ occidenteꝫ: ꝓbaꝛ: naꝫ ſi nō ſequereꝛ ꝙ eedē
ſtelle eque cito orirenꝛ ⁊ occiderēt habitātibus ꝟſus
occidentē ſicut habitantibus ꝟſus orientē: ſed hoc ē
falſum. conſequētia tenet ex eo ꝙ cauſa talis diuerſi-
tatis non videꝛ eē alia niſi tumor ſ̄re ⁊ gibboſitas: fal
ſitas conſequentis patet ex eo ꝙ habitantibus ꝟſus
orientem citius fit dies ⁊ citius fit nox ꝙ̄ habitantib⁹
verſus occidentē: quod patꝫ ex eo ꝙ pries eadē ecli-
pſis lune viſa fuit ab oriētalibus in ſ̄tia hora noctis: ⁊
ab occidentalibus in prima hora vel ſecunda: ſecundū
ꝙ erant magis vel minus occidentales: modo hoc nō
fuiſſet niſi oriētalibus citius facta fuiſſet nox. ¶ Ter
tia concluſio. ſimiliter terra habꝫ rotunditatē a ſeptē
trione ad meridieꝫ: ꝓbaꝛ: naꝫ aliquis poteſt a meridie
ꝓcedere tantuꝫ ꝟſus ſeptētrionem ꝙ polus ſibi ſenſi
biliꝛ magis eleuaꝛ: modo illud non videꝛ ꝓuenire niſi
ꝓpꝛ quendā tumorē ſ̄re exiſtentē inꝛ meridiem ⁊ ſe-
ptētrionem. Et ita aliquis poteſt tantum ambulare
a ſeptētrione ꝟſus meridiem. ꝙ alique ſtelle ſibi ap-
pent que prius ſibi non appebant: ⁊ alique ſibi occul-
tanꝛ que prius ſibi appebant: modo hoc non videꝛ eē
niſi propꝛ tumorē ſ̄re inter ſeptētrionem ⁊ meridiem.
¶ Quarta concluſio. ſ̄ra vndiqꝫ eſt rotunda ſic ꝙ ele
uationes montiuꝫ ſunt pue in reſpectu totalis terre ⁊
quaſi non notabiles: ꝓbaꝛ primo: quia grauia vbi ca-
dunt ſup ſ̄ram non montoſaꝫ nec valloſaꝫ cadunt ad
equales angulos: quod non eſſet niſi grauia peterent
idem centrum: ⁊ cum omnes ptes ſ̄re ſint graues: ſe-
quiꝛ ꝙ omnes petunt idem centruꝫ: hoc non eſſet niſi
ſ̄ra eſſet rotunda vel tenderet naturaliꝛ ad rotundita
tem. ¶ Secundo. ptes ſ̄re equaliꝛ tendunt ad mediū
mundi: ⁊ deſcēdūt ad loca decliuiora: niſi vna aliaꝫ ſu
ſtineat: ſicut ptꝫ de montibus: nihilominus ꝑ lapſuꝫ
tēporis quelibet deſcendet ⁊ ruet ꝟſus medium mūdi
quod videꝛ eē cauſa rotūditatis ſ̄re. ¶ Unde ſciendū
eſt ꝙ ſi terra eēt fluxibilis ſicut aqua: ita ꝙ vna pars
non ſuſtineret aliam flueret ad omnimodā rotundita
tē: ⁊ perfectam ſphericitatem. ¶ Tertio ſi terra eſſet
plana et non rotunda montes multum alti deberent
videri a multo remotiori ꝙ̄ videnꝛ: ſꝫ ꝙ non abita re-
moto videnꝛ huius cauſa non videꝛ eē alia niſi tumor
ſ̄re exiſtens inꝛ tales mōtes ⁊ viſus noſtros. ¶ Quar
to. luna cum eclipſaꝛ ꝓpter inꝛpoſitionem ſ̄re inꝛ ip-
ſaꝫ ⁊ ſolē ps non eclipſata videꝛ arcualis figure ſꝫ hoc
non eēt niſi ſ̄ra eēt rotunda quaꝫ contingunt radij ſo
lares ꝓtenſi vſqꝫ ad lunā qui diſtinguunt pteꝫ lune vi
ſā nō eclipſatā a pte lune eclipſata que eſt poſita ī vm-
bra cauſata ex interpoſitione ſ̄re inter ſolem et lunaꝫ
qa ꝗ vbicūqꝫ appet talis eclipſis lune ps nō eclipſata
appet arcualis figure ſignuꝫ eſt ꝙ vndiqꝫ terra ſit ro
tunda. ¶ Iuxta iſtaꝫ concluſionem eſt ſciēduꝫ ꝙ iſto
modo poſſet expiri ꝙ terra eſt rotunda ſaltēꝫ inter me
ridieꝫ ⁊ ſeptētrioneꝫ: ꝙ aliquis ambularet ab aliquo
loco verſus ſeptētrionē tandiu ꝙ polus eſſet ſibi ele-
uatus plus vno gradu ꝙ̄ ante: ⁊ tunc mēſuraret ſpati
um ꝑtranſitum: hoc facto rediret ad locū priſtinuꝫ: et
ab eodem loco ambularet ꝟſus meridiem: tandiu ꝙ
polus eēt ſibi eleuatus minus vno gradu ꝙ̄ erat in lo
co ſignato a quo ambulauit: ⁊ iterum menſuraret illō
ſpatium per terra ꝑtitū: tunc ſi illa ſpatia inuenirenꝛ eq̄
lia: ſignum eſſet rotunditatis terre inter ſeptētrioneꝫ
⁊ meridiem.

Quantū ad ſecūdum: primo ſequiꝛ
ex hoc ꝙ terra eſt rotunda ꝙ linee exeūtes directe de
ſuperficie terre exteriori ꝟſus cētrum cōtinue vadūt
appropinquando: ⁊ in centro concurrunt. ¶ Secun-
do ſequiꝛ ꝙ ſi fierēt due turres ad perpēdiculum ꝗto
irēt altius tanto elōgarenꝛ plus abinuicē: ⁊ ꝗto irēt
baſſius tanto appropinꝗrenꝛ plus adinuicē. ¶ Ter-
tio ſequiꝛ ꝙ ſi fieret aliquis puteus ad perpendiculū
inferius eēt ſtrictior: ⁊ ſuperius eſſet latior. ¶ Quar
to ſequiꝛ ꝙ omnis linea eque diſtans ſecundū quem-
libet eius punctū a centro mundi eſt curua: pꝫ nā ſi eſt
recta: tunc aliquis punctus eius eſt ꝓpinquior cētro
⁊ alius remotior: ⁊ ſic non equaliter diſtat a cētro ſeu
a deorſuꝫ ſecundum quēlibet eius punctuꝫ. vnde qua
cunqꝫ linea recta data contingēte ſuperficiem terre ſe
cundum punctum eius medium ipſa eſt ꝓpinquior
centro terre ſecundum punctum eius medium ſecun-
dum quem contingit terram ꝙ̄ ſecundum puncta ei⁹
extrema. Ex hoc ſequiꝛ ꝙ quicunqꝫ ambulans ſecun
dum lineam rectam pro parte tēporis deſcendit: ⁊ pro
alia parte aſcendit: nam pro parte temporis pro qua

mouetur verſus punctum qui eſt ꝓpinquior centro ipſe deſcendit: ſed ꝓ alia parte tēporis ꝑ quā mouet̃ ab illo puncto ipſe aſcendit: patet ex eo ꝙ in prima pte tēporis continue appropinquat plus ⁊ plus centro mūdi: in alio autem tēpore continue elongat̃ ab eodē: mō appropinquare cētro mundi eſt deſcendere: ⁊ elongari ab eodem eſt aſcendere. ¶ Quinto ſequit̃ ꝙ ambulantium ſuper terram caput mouet̃ velocius pedibus nam caput in aere deſcribit maiorem circunferentiā ꝙ̄ pedes ſuꝑ terram: vnde homo poſſet eſſe ita magnꝰ ꝙ caput moueret̃ in duplo velocius ꝙ̄ pedes: quia in duplo maiorem circunferentiam deſcriberet in aere ꝙ̄ pedes ſuper terram.

Ad rationes. ad primam concedo ꝙ oculus ſi eſſet infixus ſuꝑficiei conuexe terre videret multo minus ꝙ̄ medietatem celi: ſicut ratio demōſtrauit: nihilominus bene concedo ꝙ oculus poteſt in tali proportione eſſe eleuatus ſuꝑ ſuꝑficiem terre ꝙ videret preciſe medietatem: ita ꝙ ſuus orizon diuideret celum in duo equalia: ⁊ cum hoc ſtat ꝙ oculus poteſt eſſe tantum eleuatus ſuꝑ ſuꝑficiē terre ꝙ videret plus ꝙ̄ medietatem celi. Et ex hoc tunc patet ad ſecundū argumētū. ¶ Ad tertiū. dicunt aliq̄ de magiſtris meis ꝙ ſecundū rei veritatē cum vna ps ſolis eſt orta et alia non orta linea diuidens ptem ortam a pte non orta ipſius eſt linea curua ⁊ arcualis: ſed tamen pars orta ipſius ſolis nō appet nobis figure arcualis: ꝓpter hoc ꝙ quādo linea curua a remotis videt̃: apparet recta. ¶ Sed breuiter prout mihi appet hoc non eſt verū. vnde dico ꝙ ſecundum rei veritatem pars ſolis orta non debꝫ apparere arcualis figure: ſed debet appere ſicut medietas vel ſicut portio vnius circuli eo modo q̄ apparet. vnde imaginor ꝙ noſter orizon debet imaginari ſicut circulus reſecans ⁊ diuidens partem ſolis ortam a parte ſolis non orta: modo quando vnus circulus ſecundum eius periferiam cadit ſuꝑ ſuꝑficiē latam alterius circuli diuidit ⁊ reſecat vnam partē ab alia ſine quacunq̄ interiori concauatione illarū partium ſecundum veritatem vel apparentiam: recte ac ſi ille partes diſtinguerent̃ abinuicē ꝑ lineā rectam et propter hoc pars ſolis nobis orta debꝫ nobis apparere conſimili modo ac ſi diſtingueret̃ a pte non orta per lineā rectam: vel acſi eēt oculus in centro terre vna medietate terre amota: ita ꝙ gibboſitas terre nihil facit ad hoc ꝙ ſol in eius ortu ſecundum eius partē ortā deberet nobis apparere arcualis figure: ſed ad hoc ꝙ ſol nobis taliter appet ſicut oritur facit noſter orizon. ¶ Ad quartam illa bene ꝓcederet ſi centrum magnitudinis terre eſſet centrum mundi: ſed quia ſic non eſt ſed multum eſt eleuatum ſuꝑ centrum mundi nō oportet ꝙ terra ſit totaliter coopta aquis licet tam ipſa ꝙ̄ aqua ſit rotunda. ¶ Ad quintā illa bene ꝓbat ꝙ̄ terra non ſit ꝑfecte ſpherica ſicut dixit prima concluſio. ¶ Ad vltimam. dico ꝙ non oportet mobile motu recto eē figure recte: licet bene oporteat motū eius naturalē ſimplicē eſſe ꝑ lineam rectam.

Quæſtio. XXVI.

Quarto quæritur vtrū totalis terra ſit habitabilis. Et videtur primo ꝙ nulla pars terre ſit habitabilis: nā ex q̄ terra eſt ſpherica vt dictum eſt in alia q̄ſtione: ⁊ aqua ſimiliter vt probat Ariſto. in hoc ſecundo: ⁊ cū terra ſit grauior aqua et in medio mundi ſituata vt dictum eſt prius: videtur ꝙ terra vndiq̄ cooperta aquis et per conſequens vndiq̄ inhabitabilis propter aquas. ¶ Nec valet ſi diceretur ꝙ eleuationes montium qui ſunt in terra impediunt ne totalis terra ſit coopta aquis: ⁊ quantū ad huiuſmodi eleuationes ipſa terra eſt habitabilis. Nam ex quo mundus fuit ab eterno vt credidit Ariſt. ſi aliquā do fuiſſēt montes ⁊ tales eleuationes iamdiu cēnt cōſumpti: propter hoc ꝙ omne graue tendit deorſū nec ꝑpetuo poteſt ſic ſurſū ſuſtineri: quare iā totalis terra eēt facta ſpherica ⁊ vndiq̄ aquis coopta. ¶ Secūdo ſicut ſphera aeris excedit ſpherā aque: ita ſphera aque debꝫ excedere ſpheram terre: ⁊ ꝑ conſeqnens dꝫ totam terram cooprire: ⁊ ꝑ conſequēs debet totam ipſam terram vndiq̄ inhabitabitabilem facere. ¶ Deinde ꝓbatur ꝙ totalis terra eſt habitabilis: nam vna quarta eius eſt habitabilis: vt communiter omnes cōcedunt: ⁊ non videtur eſſe maior ratio de vna ꝙ̄ de alia igitur ⁊c.

Oppoſitum amborum iam probatorum patet ꝑ experientiam: nam aliqua pars terre eſt habitabilis: vt patꝫ: ⁊ aliqua inhabitabilis ꝓpter aquas ⁊ aliqua ꝓpter nimium frigus ſicut illa que eſt ſuppoſita polo arctico vel antarctico: quia terra poteſt eſſe inhabitabilis propter exceſſum frigiditatis vel caliditatis: vel poteſt eē inhabitabilis ꝓpter exceſſum aquarum. ideo in queſtione duo erunt articuli. nam in primo videbit̃ de habitatione vel inhabitatione terre ꝓpter temperiem vel exceſſum caliditatis vel frigiditatis. Secundo videbitur de habitatione terre vel inhabitatione quantum eſt ex parte aquarum.

Quantum ad primū ſupponendum eſt primo terram diuidi in quinq̄ partes: ſecundū quinq̄ partes: ſecundū quinq̄ zonas imaginatas in celo quarū vna eſt ſuppoſita illi parti celi que eſt inter circulum arcticum et polum arcticum. ſecunda autem eſt ſuppoſita illi parti que eſt inter circulum antarcticum ⁊ polum antarcticū. tertia autem ſupponit̃ illi parti que eſt inter tropicum cancri ⁊ circulum arcticū: quarta ſupponit̃ illi parti que eſt inter tropicum capricorni ⁊ circulum antarcticum. quinta autē ⁊ vltima ſupponitur illi parti celi que eſt inter duos tropicos directe ſub equinoctiali. ¶ Tunc ſit prima concluſio. due prime ptes terre ſunt inhabitabiles ꝓpter defectum caloris ⁊ abundantiam frigiditatis: primum patet quia huiuſmodi ptes nimis diſtant a ſole qui eſt cauſa caloris in iſtis inferioribus: ⁊ quia ad eſſe et viuere plantarum ⁊ animalium requiritur calor ſequitur ꝙ ibi nec creſcunt plante nec habitāt animalia: ⁊ hoc. ſ. ꝓpter defectum caloris. ſecunda pars patet: quia ibi eſt exceſſus frigoris propter eleuationem vaporū cōmixtorum aeri qui non poſſunt ibi conſumi ꝓpter defectum caloris: ⁊ illi tantum aerem ibi exiſtentem ingroſſant ⁊ infrigidant ⁊ condenſant: ꝙ nulla viuentia poſſunt ibi manere. ¶ Secunda concluſio. tertia pars terre eſt habitabilis ꝓpter temperiem frigoris ⁊ caloris ⁊ illa ps terre eſt in qua nos habitamꝰ: ⁊ ꝙ in ea eſt eſt temperies caloris ⁊ frigoris eſt ex eo ꝙ i eſtate noſtra ſol eſt prope ſuam augem: ⁊ ſic non facit nobis nimium calorem ꝓpter maiorem eius diſtantiam a terra: ⁊ in hyeme noſtra eſt prope oppoſitum ſue augis ⁊ ſic non cauſatur nobis nimium frigus ſui abſentia: propter hoc ꝙ licet non diu moretur ſuper nos: tamen eſt terre tunc propinquior. ¶ Iuxta iſtam concluſionem et eius probationem bene ſequitur ꝙ ſecundum mutationem augis ipſius ſolis alique partes terre reddun

tur peius vel melius habitabiles. ¶ Tertia cõcluſio quarta pars terre eſt inhabitabilis ꝓpter nimiã abũdantiã caloris in eſtate: ⁊ nimiaꝫ abundantiam frigiditatis in hyeme: ⁊ eſt illa ps terre q̃ eſt oppoſita illi ꝑti terre in qua nos habitamus. Sed verũ eſt ꝙ in iſta concluſione non omnes concordant: ⁊ ꝓbo eam ſic: nã ex quo aux ſolis iam eſt ꝓpe finem geminoꝝ ⁊ oppoſituꝫ augis ꝓpe finem ſagittarij: ⁊ cum exiſtentibus in dicta parte terre ſi aliqui ibi exiſterent ſit eſtas ſole exiſtente iuxta oppoſitum ſue augis: ſol eis in eſtate nimium facit calorem ꝓpter nimiam eius ꝓpinquitatem ad terram ⁊ cum eiſdeꝫ ſit hyems ſole exiſtente iuxta augem in hyeme ꝓpter abſentiam ſolis ⁊ nimiaꝫ eius diſtãtiã a terra eſt nimiũ frigus ibidem. ¶ Quarta concluſio: quinta pars terre. ſ. que eſt inter duos tropicos ſub equinoctiali eſt habitabilis: q̃tuꝫ eſt ex ꝑte frigiditatis vel caloris: immo nõ ſolum habitabilis: ſed locus temperatiſſimus ꝓ habitatione. ¶ In iſta iterũ concluſione non omnes concordãt. vnde auctor ſphere manifeſte dicit oppoſitũ: iſtam tamen cõcluſionem ponit Auicẽna in ſua phyſica. Et ꝓbatur ſic: p̃io auctoritate Iſi. i libro ethymologiaruꝫ: qui dicit ꝙ paradiſus eſt ſitus in loco alto verſus orienteꝫ fere attingens globum lune ⁊ ſub equinoctiali: ſed cõſtat ꝙ paradiſus terreſtris eſt locus amenissimus ⁊ optime habitabilis. Idem patet ex vno quod ſemel legi in vno libro nam in anglia fuit q̃dam homo ſancte vite: qui aſſerebat ſe fuiſſe in quodã loco vbi fuit facta incantatio ⁊ citatio cuiuſdã ſpiritus qui dixit ſe velle portare ficus maturas pro quolibet tempore anni ne amplius ſic citaret: tunc dixit incantator quomodo hoc eſſet: dixit ſpiritus: eſt locus in terra qui exiſtimat inhabitabilis ab hominibus: vbi in omni tẽpore anni fructus maturi ſecundum diuerſitatem generũ fructuuꝫ inueniuntur: ⁊ de illo loco dixit ſe velle portare fructus et ficus ſtatim in ſequenti die circa feſtum natalis domini: ⁊ ficus ac plura alia fructuum genera recentia ſibi apportauit: ⁊ certe videt ꝙ talis locus ſit ſub equinoctiali: nam de illo plures dicunt ꝙ ſit inhabitabilis ꝓpter intemperiẽ ⁊ exceſſuꝫ caloris. ¶ Deinde ꝓbatur dicta concluſio rationibus. primo: ꝓ quo ſupponit ꝙ celum ⁊ aſtra ſunt ordinata ad gubernandum iſtũ mũdum: ⁊ maxime homines ⁊ animalia ⁊ plantas de quibus natura ꝓpter coꝝ nobilitatem maxime debet eẽ ſollicita. Ideo: rationabile eſt ꝙ in illo loco ſit hominum ꝑfectiſſima habitatio ad queꝫ omes ſtelle celi ordinate: ⁊ ſimul habẽt aſpectum: ſed hoc eſt ad locum ſub equinoctiali: illis enim oẽs ſtelle oriunt ⁊ occidũt nobis vero non oriunt nec occidunt ille ſtelle que ſunt circa polum antarcticum. ¶ Secunda ratio ⁊ cã temperiei. dicti loci ſub equinoctiali eſt equalitas diſtantie ab vtroqꝫ polo. calor enim illius loci obtẽperat ꝓpter frigitatẽ vtriuſqꝫ loci eq̃liter reſpicientis locum illũ. ¶ Tertia cauſa eſt equalitas diei ⁊ noctis in omni tẽpore anni: frigiditas eñ noctis obtemꝑat calorẽ diei. ¶ Quarta cauſa eſt breuitas eſtatis ⁊ hyemis nam nec hyemalis frigiditas excedit: nec calor eſtatis nimis adurit. ¶ Contra iſtam concluſionem dubitat ꝑ rationes illoꝝ qui tenent ꝑtem oppoſitam: p̃io quidem arguunt ſic: aliquis eſt locus inhabitabilis ꝓpter nimiũ frigus: ergo etiam videt ꝙ aliquis ſit inhabitabilis ꝓpter nimiũ calorẽ: ſed talis non videt eſſe alius q̃ ille ſub equinoctiali. ¶ Secũdo. ſi habitarẽt ibi aliqui: vtiqꝫ de talibus aliqui venirent ad nos: ⁊ de noſtris ad illos: quod tamen nunq̃ eſt ꝑceptũ. ¶ Tertio. nam cum vadimus verſus tropicuꝫ cancri: tandẽ inuenimus homines valde nigros ſicut ſunt ethiopes ⁊ hoc eſt ꝓpter magnũ calorẽ ibi exiſtent: ergo ſi ꝓcederemus vltra tropicũ: tantũ inueniremus calorẽ vt videt: ꝙ nullus poſſet habitare. ¶ Quarto. nã ibi exiſtẽtibus ſol bis in anno currit ꝑ zenith capitũ eoꝝ ideo videt eis facere tantum calorem ꝙ non eſt eis cõueniens habitatio: vnde videmus ꝙ nobis in eſtate quãdo adhuc non eſt in zenith aliquando eſt tantus calor quod eſt mirabile: ⁊ ideo ſi curreret bis in anno ꝑ zenith: videret tantuꝫ debere cauſare calorẽ ꝙ nullo modo poſſemus viuere. ¶ Quinto. nam videmus ꝙ ex reflexione radioꝝ incidentium ꝑpendiculariter ſuꝑ ſuꝑficiem ſpeculi concaui cauſat ignis: ideo cum ſol ꝓijciat bis in anno ſicut quando eſt in ꝑncipio arietis ⁊ libre: radios ſuos ꝑpendiculariter ſuꝑ terraꝫ ſuppoſitam equinoctiali: videt ꝙ talis terra ſit inhitabilis ꝓpter nimium calorẽ aduſtiuum cauſatuꝫ ex tali incidentia radioꝝ ſolis ꝑpendiculariũ. ¶ Ad primũ dico ꝙ licet ſit reperire terraꝫ inhabitabilem propter nimiam elongationeꝫ a ſole ⁊ hoc ſub vtroqꝫ polo: non tamen ꝓpter hoc oportet ꝙ aliqua ſit inhabitabilis propter appropinquationem ad ſolem: quia cum frigus ſit mortificatiuum ⁊ calor viuificatiuus et cauſa vite: ideo eſt ꝙ natura melius compatit ſiccum exceſſiuum caloris q̃ frigoris: nec etiam ſub equinoctiali eſt exceſſus caloris: ſed temꝑamẽtuꝫ optimum: vt dictum eſt. ¶ Ad ſecundum dico: ꝙ ideo nullus poteſt illuc ire nec aliquis venire vſqꝫ huc: quia oporteret talem tranſire ꝑ terram ſuppoſitaꝫ tropico cancri: vbi ẽ nimius calor ꝓpter nimiam moram ſolis ſuꝑ orizontẽ ſaltem in eſtate. Nec etiaꝫ quis in hyeme ſola nec eſtate poteſt tranſire ꝑ illam ꝑtem: ꝑꝑ hoc ꝙ auctoritate quorundam verſus equinoctialem ſunt quidam montes qui habent naturam attrahendi carnem humanam ſicut magnes attrahit ferrum: et hec eſt cauſa quare nullus tranſit. Aliter dicunt quidam ꝙ locus intermedius inter illos et nos eſt deſertꝰ multum ⁊ plenus ſerpentibus: ⁊ deficiẽs aquis dulcibus ita ꝙ nullus poteſt illum locũ tranſire: ⁊ propter hoc non ꝑcipimus aliqua noua de illis: nec ipſi de nobis. ¶ Ad tertiam: bene concedo ꝙ ſub tropico cancri eſt maior calor q̃ ſub equinoctiali: ⁊ hoc ideo: quia licet ſol bis currat in anno ꝑ zenith capitum habitantium ſub equinoctiali: ⁊ non niſi ſemel in anno ꝑ zenith capitum morantium ſub cancro: tamen quia minus moratur ſuꝑ zenith capitis exiſtentium ſub equinoctiali ⁊ diutius ſuꝑ zenith capitum exiſtentium ſub tropico cancri: inde eſt ꝙ maiorem facit calorem ſub tropico cancri q̃ ſub equinoctiali: Per hoc idem reſpondeatur ad quartam. ¶ Ad quintam: dico ꝙ non eſt ſimile de reflexione radiorum incidentium ꝑpendiculariter ſuꝑ ſuꝑficiẽ ſpeculi concaui ⁊ de radijs ꝑpẽdiculariter incidentibus ſuꝑ ſuꝑficiem terre: licet bene aliq̃ modo eſſet ſimile de incidentia radiorum ꝑpendicularium ſuꝑ ſuꝑficiem ſpeculi conuexi ⁊ ſuꝑ ſuꝑficieꝫ terre: cum terra non ſit cõcaua: ſed conuexa vel ſpherica ⁊ ideo ſicut radij incidentes ſuꝑ ſuꝑficiem ſpeculi cõuexi non cauſant ignem ex reflexione eorum: quod tñ bene faciunt cum incidunt ſuꝑ concauum: ita dico ꝙ nec radij ꝑpẽdiculariter incidẽtes ſuꝑ ſuꝑficieꝫ terre conuexam cauſant tantũ calorẽ ſicut cauſarent ſi caderent ſuper ſuꝑficiem terre concauam: ⁊ ex hoc patꝫ ad argumentum.

Quantũ ad ſecũdum articulum eſt vna opinio que imaginatur ꝙ aqua ⁊ terra ſimul faciunt vnam ſpheram. Et ꝙ non plus habemus de aqua niſi quantum eſt in vallibus terre: Et ita ponunt ꝑtes

aqua: patet: naꝫ vnuꝫ doliuꝫ de aqua eſt grauius in aere ꝙ ſit vnus pugillus terre: ⁊ tamen talis terra per Ariſt. in litera dicit̃ eſſe ſimpliciter grauis: aſſumptū patet: nam cuilibet manifeſtum eſt ꝙ difficilius multo eſt ſuſtinere magnū pondus aque ꝙ vnum pugilluꝫ terre. ¶ Et confirmat̃ de aqua ⁊ de aere ſimul: naꝫ illō dicit̃ graue ſimplicit̃ quod dicitur graue ſine addito: ⁊ illud leue ſimplicit̃ qđ d̃r leue ſine addito: ſic ē de aq̄ ⁊ de aere: pꝫ hoc nā aquā dicim⁹ eē graue ſine addito ⁊ aerem leuē ſine addito. ¶ Secundo. niſi aqua eſſet ſimpliciter grauis: ⁊ aer ſimpliciter leuis: oporteret ꝙ grauitati aque eſſent commixti quidam gradus leuitatis ⁊ leuitati aeris eēnt commixti quidā gradus grauitatis: ſed hoc eſt falſum: conſequētia tenet ex eo ꝙ aliter aqua eſſet ſimpliciter grauis ⁊ aer ſimplicit̃ leuis: illud eñ quod habet grauitatē ſine leuitate eſt ſimpliciter graue ⁊ quod habꝫ leuitatem ſine grauitate eſt ſimpliciter leue: recte ſicut eſt in alijs qualitatibus: ſed falſitas conſequentis probatur: primo: naꝫ ſi ſic tunc aqua ſimplex poſſet ſucceſſiue deſcēdere in vacuo: ⁊ aer ſimplex poſſet ſucceſſiue aſcendere in codeꝫ ſi eſſet: quod eſt contra Ariſto. ⁊ Cōmentatorē in quarto phyſicorum: conſequentia tenet ex eo ꝙ haberent ſufficientem reſiſtentiam intrinſecam: vnde in aqua leuitas reſiſteret grauitati: ⁊ in aere grauitas reſiſteret leuitati. ¶ Et confirmatur hoc. quia forma ſubſtantialis aque eſt ſimplex: ⁊ ſimiliter forma ſubſtātia lis aeris: ḡ grauitas q̄ eſt qualitas motiua aque conſequens illam formam ſubſtantialem etiaꝫ debet eſſe ſimplex: et ſimiliter leuitas ipſius aeris: ⁊ ſi ſic aqua eſt grauis ſine leuitate: ⁊ aer leuis ſine grauitate: ⁊ ꝑ conſequens aq̄ eſt grauis ſimplr̃: ⁊ aer leuis ſimplr̃ qđ erat ꝓbādū.

Oppoſitum vult Ariſtoteles & Commentator in multis locis: qui pluries diſtinguunt graue in graue ſimpliciter ⁊ in graue in reſpectu. vnde volunt terraꝫ eſſe graueꝫ ſimpliciter et ignem leuem ſimplicit̃ ⁊ aquaꝫ ⁊ aereꝫ graueꝫ ⁊ leuem in reſpectu. In iſta q̄ſtione primo ponaꝫ quaſdam diſtinctiones. ſecundo concluſiones.

Quantum ad primū ſit prima diſtinctio. aliquid dicitur graue ſimpliciter quatuor modis vno modo: quia eo exiſtente graui nihil eſt eo grauius ſecundo modo: quia grauitati ſue nullus gradus leuitatis eſt cōmixtus. tertio modo: quia de ꝓnomine demonſtrante ipſuꝫ eſt p̄dicabilis iſte terminus graue abſ꧰ addito iuxta illud: hoc ſimplicit̃ dico qđ ſine addito dico. quarto modo: quia in quocun꧰ illorum triū elementorum ponatur q̄ ſunt ignis. aer ⁊ aqua. ipſum aptum natum eſt deſcendere. ¶ Secunda diſtinctio. ꝓportionaliter ſe habet de leui ſimpliciter. nam vno modo aliquid dicitur leue ſimpliciter. quia ipſo exiſtente leui nihil eſt eo leuius. ſecūdo mō quia leuitati eius nullus gradus grauitatis eſt commixtus. tertio mō. quia ly leue eſt predicabile de eo ſine addito. quarto mō quia in quocun꧰ iſtorū trium elementorū ponat̃ que ſunt terra: aqua: aer: ipſuꝫ eſt aptum natuꝫ aſcendere. ¶ Tertia diſtinctio. graue non ſimplicit̃ ſed ī reſpectu dicit̃ duobus modis. vno modo: quia ſue grauitati eſt aliquis gradus leuitatis ꝯmixtus. ſecūdo mō quia in aliquo elementorum aptuꝫ natuꝫ eſt aſcēdere. et in aliquo aptum natum eſt deſcendere. ¶ Quarta diſtinctio. ponatur ꝓportionaliter de leui non ſimpliciter: ſed in reſpectu.

Quantū ad ſecūdum ſit prima concluſio: nulla particula terre eſt grauis ſimpliciter primo modo. Probat̃: quia quacun꧰ ꝑticula terre data vna maior eſt ea grauior. ¶ Secunda concluſio. quelibet particula terre pure eſt grauis ſimpliciter ſecundo ⁊ tertio ⁊ quarto modis: de ſecundo modo patet: q2 ſue grauitati nullus gradus leuitatis eſt permixtus: Aliter enim non eſſet terra pura: quod eſt cōtra hypotheſim. de tertio modo patet: nam graue eſt p̄dicabile de pronomine demonſtrante illam ꝑticulam ſimplicit̃ ⁊ ſine addito. De quarto modo patet: nam quacun꧰ particula terre pura data: ſiue eſſet in igne: ſiue in aere ſiue in aqua: ipſa apta nata eſſet deſcendere: ſicut docet experientia: ⁊ ſi non deſcenderet: hoc eēt ꝓꝑ ꝓhibens ⁊ violentans ipſam. ¶ Notandum tamen ꝙ in ꝓpoſito ſolum dicimus aliquid graue ſimplicit̃: ꝓꝑ hoc ꝙ in quocun꧰ poneret̃ dictorū triū elementorū ipſum aptum natum eſſet deſcendere. ¶ Sed diceres. videt̃ ꝙ iſto quarto modo non quelibet particula terre ſit ſimpliciter grauis: q2 non q̄libet talis deſcendit in aere patꝫ de illis paruis corporibus atomalib⁹ q̄ apparent in aere in radijs ſolaribus ꝓiectis ꝑ aliquaꝫ feneſtrā. ¶ Rñdetur ꝙ vti꧰ particule tales apte nate ſunt deſcēdere: ſꝫ ꝙ non deſcendunt eſt propter hoc ꝙ nō ſufficiunt diuidere aerē ſub ſe exiſtentē ꝓpter eorū paruitatē: ideo ꝙ ibi retinēt̃ hoc eſt eis violentum. ¶ Sed diceres immo quando꧰ aſcendunt in aere. Reſpondeo ꝙ verum eſt: ſed hoc eſt propter alterationem factam in eis ꝑ calorem ſolis inducentē in eis leuitatem ⁊ trahentem eas a ſimplicitate ⁊ naturalitate ſua. ¶ Tertia concluſio. nulla particula ignis eſt leuis ſimpliciter loquendo de leui ſimpliciter primo modo dicto: ꝓbat̃: q2 q̄cun꧰ data maior ea eſt leuior. ¶ Quarta cōcluſio quelibet ꝑticula ignis eſt leuis ſimplicit̃ ſecundo ⁊ tertio ⁊ quarto modis: licet in ꝓpoſito dicat̃ eſſe leuis ſimpliciter iuxta quartum modum: ꝓbatur ꝓportionaliter ſicut ꝓbatur concluſio ſecunda de grauitate t̃re. ¶ Ex iſtis cōcluſionibus ſequitur aliquod elementum eē graue ſimplicit̃: ⁊ aliquod eſſe leue ſimplicit̃: quod erat prima ꝑs q̄ſtionis ꝓpoſite. ¶ Quinta concluſio. aqua ⁊ aer non dicunt̃ graues nec leues in reſpectu primo modo: ꝓbat̃: q2 ſi ſic tunc in q̄libꝫ eorum eēt aliq̄s gradus leuitatis ⁊ aliquis gradus grauitatis: ſꝫ hoc eſt falſum: p̄mo: naꝫ tunc quodlibꝫ eorū poſſet ſucceſſiue moueri in vacuo. ſecundo. nam tunc eorum nullum eēt elemētum ſimplex ne꧰ purum: ex eo ꝙ ſua q̄litas motiua nō eēt ſimplex. ¶ Sexta ꝯcluſio. taꝫ aqua ꝙ aer ē grauis ⁊ leuis ī reſpectu ſcđo mō probat̃: q2 aqua in aliquo elemēto poſita aſcēdēt: ⁊ ī aliq̄ poſita deſcēderet: ⁊ ſimilit̃ ſic ē de aere: iđ quodlibꝫ eorū dicit̃ graue ⁊ leue in reſpectu ſcđo modo: conſequētia tꝫ ex diſtinctione t̃tia ⁊ q̄rta primi articuli: ſꝫ añs ꝓbatur: naꝫ talis ē ordo entium naturalium ꝙ grauiora appetunt eē ſub leuibus: ⁊ leuiora appetunt eē ſuꝑ grauiora: pꝫ hoc: naꝫ alit̃ lignū nō aſcēdēt in aqua nec oleum cuius oppoſitum videmus. Et iđ quandocun꧰ aqua habēt ſuꝑ ſe t̃raꝫ immediataꝫ et vbicun꧰ eēt moueret̃ ⁊ aſcēdēt ſuꝑ eaꝫ ſi non eēt impedimētū: ſꝫ ſi aqua habēt ſub ſe ignē vl̃ aerē vbicun꧰ eēt deſcēderet ſi non impediret̃ vt eēt ſub eiſdē: idem patꝫ de aere q2 ſi habēt ſub ſe īmediate ignē deſcēderet vt eēt ſub eo: ſꝫ ſi haberet ſuꝑ ſe īmediate aquā vl̃ terram aſcēderet ſi non impediret̃ vt eēt ſuꝑ eam. ſic ḡ patꝫ: ꝙ aqua in aliquo elemēto aſcenderet ⁊ in aliquo deſcenderet ⁊ aer ſilr̃. ¶ Ex q̄ ꝯcludit̃ aerē ⁊ aquā eſſe grauia ⁊ leuia ī reſpectu nō ꝙ ī eis ſit grauitas cōmixta leuitati ſed ꝙ in eis eſt vna qualitas ſimplex motiua que facit ea deſcendere quando ſub eis ē aliquod leuius: et

eadem qualitas facit ea aſcēdere quando ſup ea ē ali
quod grauius. ¶ Septima concluſio. graue ⁊ leue in
reſpectu pōt vbiqꝫ aſcēdere naturaliter ⁊ vbiqꝫ deſcē
dere naturaliter: probatur: nam vbicunqꝫ eſſet aqua
dū tamē ſub ipſa immediate eēt aer: ipſa deſcenderet
⁊ ſimilr̄ vbicūqꝫ eēt aqua dum tamen ſup ipſam eſſet
terra: ipſa apta nata eſſet aſcendere: ⁊ aſcenderet na-
turaliter ſi non impedireẜ: quia ſicut dictuꝫ eſt: ſemper
minus graue appetit eſſe ſup magis graue: modo ter
ra eſt grauior ꝙ̄ ſit aqua: alr̄ eīm non deſcēderet in aq̄.
Ex iſto patꝫ differentia inter graue ſimplicr̄ ⁊ graue
in reſpectu: ⁊ leue ſimpliciter ⁊ leue in reſpectu: q: gra
ue ſimplicr̄ nullibi aſcēderet naturalr̄: ⁊ leue ſimpli
cr̄ nullibi deſcenderet naturalr̄: ſed graue ⁊ leue ī re
ſpectu vbiqꝫ pñt aſcēdere ⁊ vbiqꝫ poſſūt deſcēdere na-
turalr̄. ¶ Sed dubitatur iuxta hoc primo: nam dicit
Ariſt. quarto huius ꝙ aer aſcendit violente in elemē-
to ignis. ¶ Secundo dubitaẜ naꝫ iuxta dicta videreẜ
ſequi ꝙ aqua non deberet dici magis grauis aere: q:
ſicut vbiqꝫ aer pōt naturaliter aſcendere vel deſcende
re: ita ⁊ aqua cū vtrumqꝫ ſit graue et leue in reſpectu.
¶ Tertio: ſi graue ⁊ leue in reſpectu ſicut aqua ⁊ aer
poſſent vbiqꝫ naturaliter aſcēdere ⁊ vbiqꝫ naturaliter
deſcendere: tunc idem mobile ſimplex poſſet moueri
naturaliter motibus contrarijs: cuius oppoſitum de
monſtratum vel determinatū eſt primo huius. ¶ Ad
iſta reſpondeẜ. Ad primuꝫ dicendū eſt ꝙ dictū Ariſto.
dꝫ intelligi ꝙ aer violente aſcenderet in ſphera ignis
quando ibi eēt ignis: cum hoc tamen ſtat ꝙ aer aſcen
deret ibi naturaliter vel ſaltem aptus natus eſſet ibi
aſcēdere: ſi in ſphera ignis eēt aliquod corpus grauiꝰ
aere: pp naturalē ordinē ꝗuiū ⁊ leuiū. ¶ Ad ſcđm di-
co: ꝙ aqua vtiqꝫ eſt grauior aere: ſꝫ nō pp hoc ꝙ aqua
deſcenderet alicubi naturalr̄ vbi aer non poſſet deſcē
dere caſu ad voluntatē poſito: ſed iō aqua dicitẜ gra-
uior aere: q2 aqua apta nata eſt deſcēdere in aere: ⁊ eē
ſub aere: aer aūt non aptus natus eſt deſcēdere in aq̄.
¶ Ad tertiam. nego ꝙ illi motus eēnt contrarij: licet
poſſint eē a terminis contrarijs ad terminos cōtrari-
os. vnde dico ꝙ hoc non ſufficit ad contrarietateꝫ mo
tuuꝫ: ſed cum hoc requiriẜ ꝙ tales motus fierent per
conſimilia media in grauitate vel in leuitate. ¶ Octa
ua concluſio. ſi aliquid aſcēdit naturalr̄: ſaltē in me-
dio pleno: aliquid deſcendit naturaliter: ⁊ ſimiliter ſi
aliquid deſcendit naturaliter: aliquid aſcēdit natura
lr̄: patet: nam ſi ignis aſcendit naturaliter in aere: aer
qui eſt ſup ipſum deſcendit naturaliter: cum grauius
appetat eē ſub leuiori: ſīr ſi terra deſcendit naturali-
ter p aerem: tunc aer qui eſt leuior terra aſcēdit natu-
raliter: q2 vult grauius eſſe ſub ipſo.

Ad ratiōes. prima bene probat ꝙ ter
ra eſt grauis ſimpliciter primo modo: nec etiam ignis
eſt leuis ſimplicr̄ primo modo: ſicut ptꝫ ex concluſio
nibus poſitis: cum quo tamē bene ſtat ꝙ terra eſt ſim-
pliciter grauis ſecundo ⁊ tertio ⁊ q̄rto modis: ⁊ ignis
ſīr ē leuis ſimplicr̄ ſcđo ⁊ t̄tio ⁊ q̄rto modis. ¶ Ad ſe
cundaꝫ: nego ꝙ aq̄ vl̄ aer ſit grauis vl̄ leuis ſimplicr̄:
Et quando dicebatur vnū doliuꝫ aque in aere ē graui-
us ꝙ̄ vnꝰ pugillus t̄re: bn̄ concedo: ſꝫ non pp hoc ſequi
tur ꝙ vnū doliuꝫ aq̄ ſit grauius vno pugillo terre ſim
plicr̄: nam non ſequiẜ eſt grauiꝰ in aere ergo eſt graui-
us: nam grauitates ⁊ leuitates ſimplr̄ ſicut patet ex p̄
mo articulo compantẜ inter elemēta q̄tum ad motum
vnius elementi in altero: q2 q̄d eīm aſcenderet in aere
dicitur leuius aere: ⁊ quicquid deſcenderet in aqua
dicitẜ grauius aqua. ¶ Ad confirmationem: bene con
do ꝙ ſecundum vnam acceptionē grauis ſimpliciter
aqua diceretẜ grauis ſimpliciter ⁊ aer ſimiliter. ſ. put
illud diceretẜ graue ſimplicr̄ de cuius pnomine demō
ſtrante verificatẜ iſ graue ſimplicr̄ abſqꝫ addito: verū
tamen nec aque nec aer dicitẜ graue ſimpliciter prout
graue ſimpliciter dicitẜ quod in quocunqꝫ elemēto alio
ab ipſo deſcenderet: quomodo graue ſimpliciter acci
pitẜ in pposito. ¶ Alia ratio bene pbat ꝙ nec aq̄ nec
aer dicitẜ grauis in reſpectu primo modo cum hoc tñ
ſtat ꝙ tā aqua ꝙ̄ aer dicitẜ grauis ī reſpectu ſcđo mō.

Quæſtio. II.

SEcūdo quæritur vtrū
quodlibet corpus quod eſt alio
grauius in aere ſit eodem grauiꝰ
us ī aq̄. ⁊ ar. pбo ꝙ ſic: naꝫ ſi nō
ſit: ꝗ a. grauius b. in aere ⁊ b. ecō
uerſo ſit grauius ipſa in aqua:
ſequitur ꝙ nō poteſt ſciri quod
illorū in rei veritate ſit alio gra
uius: nam ſi tu dicas ꝙ a. eſt gra
uius b. ex eo ꝙ a. deſcendit velocius in aere ꝙ̄ b. ego
dicam ꝙ b. eſt grauius a. quia velocius deſcendit in
aqua ꝙ̄ a.

Oppoſitum arguitur. nam vnum ma
gnum lignuꝫ paruo plumbo in aere eſt grauius: quia
velocius in aere deſcendit ꝙ̄ paruum plumbum: ⁊ tamē
in aqua idem paruum plumbuꝫ eſt grauius illo ma-
gno ligno: quod patet. quia illud paruum plumbum
deſcendit vſqꝫ ad profundum aque ⁊ lignū non. ¶ Iu
xta iſtam q̄ſtioneꝫ primo volo ponere cōcluſiones cir
ca q̄ſitum. ſecundo iuxta hoc volo ponere quoſdaꝫ mo
dos: quibus poſſumus inuenire ſine ponderatione p-
portionem corporū grauium ⁊ leuium adinuicē in gra
uitate diuerſarum grauitatum ſecundū ſpeciem.

Quantum ad primum ſit prima con
cluſio. non quodlibet corpus quod eſt grauius alio in
aere eſt eodem grauius in aqua: patꝫ de magno ligno
⁊ paruo plumbo: ſicut arguitẜ poſt oppoſitū. ¶ Secū-
da concluſio. non quodlibet corpus eſt eque graue in
aere ⁊ in aqua: patet de ligno quod in aere deſcendit
vſqꝫ ad profundū aeris: ⁊ in aqua non: quod non eſſet
niſi in aere eſſet grauius ⁊ in aq̄ minus graue. ¶ Ter-
tia concluſio. non quodlibꝫ corpus eſt eque graue in
aqua ⁊ in oleo patet de ligno q2 nō ita profunde deſcē
dit in aqua ſicut in oleo. ¶ Ex quo vlterius ſequitẜ q̄r-
ta concluſio. non quodlibet corpus quod eſt grauius
alio in aqua eſt grauius eodem in oleo ⁊ econuerſo: et
non ſolum iſtud verum eſt de aqua ⁊ oleo: ſed de omni-
bus corporibus diuerſarum grauitatum ſecundū ſpe
ciem.

Quantum ad ſecundū ſupponendū
eſt primo: que dicantẜ equaliter grauia ſecundum ſpe-
cieꝫ ⁊ q̄ inequalr̄. vnde illa dicuntẜ equaliter grauia ſcđꝫ
ſpeciē q̄ ſic ſe habēt ꝙ equales portiones eoꝝ in ma-
gnitudine equaliter ponderant. illa vero dicuntẜ ine-
qualiter grauia ſecundum ſpeciem que ſic ſe habēt ꝙ
portiones eorum equales in magnitudine inequaliter
ponderant. vnde ſi capiantẜ due portiones vna ligni ⁊
tanta plūbi portio plūbi plus ponderat. ¶ Tunc ſit
prima concluſio. datis duobus corporibus ſolidis: an
ſint eiuſdē grauitatis in ſpecie vel diuerſarum et q̄d
eoruꝫ ſit grauius poſſibile eſt ſine ponderatione in eq̄
libra inuenire: nam ſint illa duo corpa a. ⁊ b. ⁊ capiantẜ

de a.ꝛ b. portiones eq̄les in magnitudīe ſi a.ꝛ b.ſint inequalia in magnitudine ꝛ dimittantur ille portiones cadere in eandem aquā:tunc ſi eque velociter deſcendunt in profundum aque:vel tanta pars de vna quanta de alia:dic ꝙ dicta corpora ſunt equalis grauitatis in ſpecie:ſi autē inequevelociter deſcendunt vſqꝫ ad profundum:vel plus de vna illarum portionū ſubmergitur in aqua ꝛ minus de alia:dic ꝙ illud eſt grauius ſecundum ſpeciem:cuius portio velocius deſcendit:vel cuius portionis ſubmergitur plus in aqua fundamentū iſtius poſitū eſt in precedente queſtione. ¶ Secunda concluſio.datis duobus corporibus ſolidis diuerſarum grauitatum in ſpecie:ambobus tñ ſupernatantibus in aqua ſecundum aliquas ſui partes:nō ſolum ſine ponderatione in equilibra contingit inuenire quod illorum ſit grauius:ſed etiam proportionem in qua alterum eſt altero grauius:ꝛ hoc pōt inueniri ſic:nam ſint duo talia corpora duo ligna diuerſarū ſpecierum ꝛ diuerſarum grauitatum in ſpecie:capiantur de eis due portiones equales:ꝛ quelibet illarum diuidatur in latus in aliquot partes equales:verbi gratia in.xij.que ptes vocenꝫ puncta:quo facto dimittantur cadere in aquā:ꝛ videatur de quo plura pūcta ſubmerguntur ꝛ de quo pauciora:ꝛ vlterius videaꝫ quot puncta ſubmergūtur de vno:ꝛ quot de alio:ꝛ ſecundū hoc iudiceꝫ proportio eorum adinuicem in grauitate verbi gratia:ſit ꝙ vnius ſubmergantur duo puncta ꝛ alterius quatuor:tunc dic ꝙ illud cuius quatuor puncta ſubmergūtur eſt in duplo grauius ſecundū ſpeciē ꝙ̄ illud cuius ſolū duo puncta ſubmerguntur. ¶ Tertia concluſio.datis duobꝰ copibꝰ liq̄dis diuerſarū grauitatum adinuicē ſecundū ſpeciē eſt poſſibile ſine pōdē inuenire qd̄ illoꝝ ſit grauiꝰ:nam ſint duo talia aqua ꝛ oleum:ꝛ dimittatur vnum lignum in aquam primo.et deinde in oleum.ſi de illo ligno minus ſubmergitur in aqua ꝛ magis in oleo:dic ꝙ aqua eſt grauior ꝛ oleū eſt leuius:patet:nam ſemꝑ idem graue in leuiori profundius deſcendit ꝙ̄ in grauiori. ¶ Quarta cōcluſio.datis duobus corporibus liquidis diuerſarum grauitatum in ſpecie:poſſibile eſt ſine pondē inuenire non ſolum quod eorum ſit altero grauius:ſed etiam in q̄ proportione alterum eſt altero grauius:nā ſint duo talia corpora liquida aqua ꝛ oleū:ꝛ capiaꝫ vnū lignū quod dicto modo ſit diuiſum in.xij.ptes eq̄les:ꝛ dimittaꝫ illō primo in vnū coꝝ:vbi gr̄a in aquā:ꝛ videaꝫ quot de illis ptibus ſubmerganꝫ in aqua:ꝛ ſit vbi gratia ꝙ quatuor eiꝰ pūcta:ꝛ deinde dimittatur in oleū:ꝛ videatur quot puncta eius ſubmerganꝫ in oleo:ꝛ ſint verbi gratia tria.hoc conſyderato dic ꝙ in illa ꝓportione aqua eſt grauior oleo ſecundum ſpeciē in qua numerꝰ punctoꝝ illiꝰ corporis ſubmerſorū ī aqua ſe habꝫ ad numerū punctorū eiuſdē corporis ſubmerſorū in oleo:ꝛ q2 ꝓportio illorū numeroꝝ adinuicē eſt ſeſquitertia:q2 quatuor ad tria:dic ꝙ aqua in ſeſq̄tertia ꝓportione ē grauior ſecundū ſpeciē q̄ ſit oleū. ¶ Quinta ꝯcluſio datis duobus corpibus:vno ſolido et altero liquido:poſſibile eſt ſine pōdere inuenire an ſint eque grauia ſecundum ſpeciem vel vnum coꝝ ſit altero grauius ſꝫ ſpeciē:nā ſit corpus liquidū aq̄ ꝛ corpꝰ ſolidū ſit plumbū vel lignū vel aliq̄d hmōi:ꝛ dimittatur illud in aquā tunc ſi deſcendit in aqua vſqꝫ ad ꝓfundum:dic ꝙ eſt grauius aqua ſecundū ſpeciē:ſi aūt deſcendit vſqꝫ quo ſupficies eius ſupior fiat eque alta cū ſupficie ſupiori aq̄:dic qd̄ illud corpꝰ ſolidum ꝛ aqua ſunt eq̄ grauia ſcd̄m ſpeciē:ſi aūt ſecundum aliquas eiꝰ ptes deſcendit in aquā ꝛ ſecundum aliquas ſupnatat:dic ꝙ eſt leuiꝰ aq̄ ſm ſpeciē ſicut eſt lignū. ¶ Sexta ꝯcluſio.datis duobꝰ corpibꝰ:vno ſolido ꝛ altero liquido diuerſarū ſpecierū in grauitate:corpe tñ ſolido natāte in liq̄do:ꝛ nō deſcēdente ad ꝓfundū:poſſ eſt inuenire in qua ꝓportiōe vnū illorū ſit alio grauiꝰ ſm ſpeciē:nā ſit corpꝰ liquidū aqua ꝛ corpus ſolidum ſit vnū lignū:ꝛ diuidaꝫ illud lignum dicto mō in xij.portiones equales:quo facto dimittaꝫ in aquā:ꝛ videaꝫ quot eius puncta ſubmergāꝫ tur in aqua:ꝛ ſint vbi gr̄a quatuor:q̄ facto videatur in qua ꝓportione totalis numerus pūctoꝝ duodecim habeat ſe ad numerū punctoꝝ ſubmerſoꝝ in aq̄.ſ.ad quatuor:dic ꝙ in ea.ſ.tripla ꝓportione illud liquidū eſt grauius ſecundum ſpeciem illo ſolido:pꝫ:nā ſi illud lignum ſecūdū oīa eiꝰ pūcta deſcēderet ī aquā vſqꝫ quo eius ſupficies ſupior fieret eque alta cum ſupficie aq̄ ſupiori:eſſet preciſe eque graue cum aqua:ideo in quāto minus de ligno deſcēdit in aquam:in tanto aqua ē grauior ligno:iō ſi medietas illiꝰ ligni.ſ.ſex puncta deſcēderet in aquā aq̄ eēt ꝑciſe in duplo grauior:ſed ſi minꝰ ꝙ̄ medietas.ſ.tertia:vt puta quatuor puncta:aq̄ eēt ī triplo grauior:qualis eſt proportio.xij.ad.quatuor. ¶ Tunc reſpondeatur ad rationem ante oppoſitum. Quando dicebatur:tunc non poſſet ſciri quod illorū ſecundum rei veritatem eēt grauius ſecundū ſpeciē:dico ꝙ imo:nā illud in rei vitate ē grauiꝰ ſm ſpeciem quod eſt grauiꝰ in grauiori:puta in aqua:ſicut eſt plūbū:ſicut pꝫ ex iā dictis in q̄ſtiōe.ꝛ in q̄ſtione p̄cedente.

Quæſtio.III.

TErtio queritur vtrum aliquod elementū in ſuo ꝓprio loco ſit graue.ꝛ videtur primo ꝙ ſic:quia veſica repleta aere plus trahit in equilibra ꝙ̄ ſi nō eſſet repleta:qd̄ non eēt niſi aer in ſuo proprio loco eſſet grauis. ¶ Secūdo.aliquid eſt aere exiſtente in ſuo proprio loco grauius:ideo aer in ſuo proprio loco grauis eſt:conſequentia tꝫ ex eo ꝙ in vtroqꝫ comparatorum debet reperiri forma ſeu qualitas:ſecundum quam comparantur adinuicem. ¶ Tertio ſi aer eſſet in ſphera ignis deſcenderet ad ſuum locum ꝓprium per ſuam grauitatem:quam tamen grauitatem non amitteret:ſed retineret ipō exūte in ſuo proprio loco:ꝗ aer in ſuo ꝓprio loco eſt grauis. ¶ Quarto ad idē.nā dicit Cōmentator cōmento.xxxviij.q̄rti huius ꝙ ſi auferatur aq̄ q̄ eſt ſub aere aer deſcendit ad replendū locū aque ſine difficultate ꝛ violētia.tñ ſi auferreꝫ aliq̄ pars aeris ſup aquā:aq̄ nō aſcēderet niſi cum quadā violētia ꝓ replēdo locū aeris.Siſr ſi aliq̄ ps ignis in ſphera ſua ꝓpria exñs ſup aerē auferreꝫ:aer non aſcenderet ad replendū locū illū niſi cum quadā violētia:iſtud videꝫ eē ſignū ꝙ tā aer ꝙ̄ aqua ſunt grauia in ſuis locis ꝛ non leuia. ¶ Quinto terra in ꝓprio ſuo loco eſt grauis adhuc grauitate actuali:ꝗ q̄ſtio vera:ꝯñtia tꝫ:ꝺ ſc:añs ꝓbaꝫ:nā ſi aliq̄s niteretur eleuare aliquā ptē terre adhuc ipa exñte in ſuo loco ipſa reſiſtēt eleuāti:ſꝫ nō niſi ꝑ grauitatē:ꝗ ꝛc. ¶ Sexto.nā ptes inferiores terre ſunt ſolidiores ꝙ̄ ſupiores:qd̄ nō videꝫ eē niſi ex eo ꝙ ſupiores eas cōprimunt ſed talis cōpreſſio eſt virtute grauitatis ꝗ ꝛc. ¶ Septio.ignis vbicūqꝫ ſit:eſt calidus actualiter:ꝗ videꝫ ꝙ ēt vbicūqꝫ ſit:ſit leuis actualiꝰ:ꝛ ꝑ ꝯñs in ſuo loco eſt leuis:ꝛ pari ratiōe terra in ſuo loco ꝓprio ē grauis. ¶ Octauo ar.de aq̄:nā ſi fiat foramē in terra aq̄ deſcēdit in terrā:non obſtante ꝙ aqua exiſtit in ſuo loco ꝓprio:ſed hoc nō videꝫ eē niſi ꝑ grauitatem.

Oppoſitū arguitur. nā ſi aliquod elementum eſſet graue in ſuo proprio loco: hoc non magis videretur de vno elemētorū grauiū ꝙ de alio neq; minus: et ideo ſi aliqḋ elementū eēt graue in ſuo loco ꝓprio: aq̄ eēt grauis in ſuo loco ꝓprio: ſ3 hoc ē falſum nā ſi eēt grauis in ſuo loco ꝓprio: tunc ille q̄ haberet ſupra ſe cētū vel mille dolia aq̄: bñ deberet ſētire grauedinē ei⁹: ſ3 tñ ipſe nō ſentit: p3 hoc de naut{is}: q̄ñ aliq̄ aliqñ deſcendūt vſq; ad fundū maris: et tūc hñt ſup ſe pluſ ꝙ cētū dolia aq̄: et tñ nullā ei⁹ grauedinē ſētiunt. Silr ſi aer ī ſuo loco eēt grauis: vtiq; debēm⁹ illā grauitatē ꝑcipe: cū mltū de aere exiſtat ſup nos. ¶ Secundo arguitur auctoritate Archimenidis in libro ſuo de pōderibus vbi dicit nullum corpus in ſe ipſo graue eſſe: vnde nec aqua in aqua: nec oleum in oleo eſt graue.

Pro rñdēdo ad iſtā q̄ſtionē pono primo vnā diſtinctionē: et ē iſta: ꝙ dupl'r pōt capi grauitas. Uno mō ꝓ diſpōne quadā habituali et potentiali ꝯñte formā grauis: ſiue actual'r inclinet ad motum ſiue nō: et illa vocat̄ grauitas habitualis ſeu potētialis Alio mō accipit̄ grauitas ꝓ tali diſpoſitione actual'r inclināte ad motū. et illa vocat̄ grauitas actualis. Cōſimilis diſtinctio poteſt poni de leuitate.

Tūc ſit prima concluſio: vbicunq; ſit elementū graue ipm h3 grauitatē habitualē: ꝓbat̄: nā talis grauitas ē q̄litas q̄dā ꝯñs formā ſbalē ipi⁹ grauis nec pōt tolli nec auferri niſi ꝑ corruptionem forme ſbalis: et nō ꝑ ſolū motū localē. ¶ Scḋa concluſio. elemētū graue in ſuo ꝓprio loco h3 grauitatē habitualē: ꝓbat̄ p̄io ꝑ p̄cedentē ꝯcluſionē. ſcḋo nā ꝑ eādē q̄litatē ꝑ quā elemētū mouet̄ ad ſuū locū ꝓpriū cū fuerit extra ipm: quieſcet naturalr̄ in ſuo ꝓprio loco cū fuerit in ipo. ſ3 hoc ē grauitas ꝗtū ad elemēta grauia. Et ſic eadē grauitas q̄ aliqñ dicit̄ actualis: ſicut qñ actualiter inclinat ad motū deorſū: Aliqñ dr̄ habitualis et potentialis ſicut qñ nō actual'r inclinat ad motū. ¶ Cōſilr̄ pñt poni due ꝯcluſiões de elemētis leuib⁹. ¶ Tertia cōcluſio. nullū elemētū ī ſuo loco ꝓpō h3 grauitatē actualē: ꝓbat̄: q̄a nullū elemētū exñs ī ſuo loco ꝓprio inclinat̄ actual'r ad motū deorſū: ergo nullū elemētū ī ſuo loco ꝓprio h3 grauitatē actualē. ꝯñtia t3 ex q̄d nomīs grauitatis actualis: añs pat3 ad experientiā. Sic ſilr̄ mō diceret̄ de leuitate reſpectu elemētorū leuiū. ¶ Sed cōtra iſtā concluſionē dubitat̄ p̄mo: nā poſito ꝙ aq̄ ſit in loco ſuo ꝓprio et dimittat̄ aliqua magna ps terre in ipam: tūc illa aq̄ naturalr̄ aſcēdit ſupra ipam terrā cū minus graue appetat eē ſup magis graue: qḋ non dr̄ eē niſi ꝑ eandē qualitatē ꝑ quā aqua deſcēderet ad ſuū locū ꝓpriū: ſi eēt extra ipm: S3 hoc eſſet grauitas actualis ꝑ quā deſcenderet: ergo videt̄ ꝙ hec etiā ſit grauitas actualis ꝑ quā aſcēdit ſup terrā nō obſtante ꝙ ipſa aqua ſit in ſuo loco ſibi ꝓprio: ergo videt̄ ꝙ aq̄ in ſuo loco ꝓprio habet grauitatē actualem: ex quo hab3 grauitatē actualiter inclinantē ad motū. Secundo ſi ſup aerē auferret̄ aliqua ps ignis: ipſe aſcēderet ne fieret vacuum: et non niſi ꝑ leuitatem actualem: ergo aer in ſua propria regione videt̄ habere leuitatem actuale3.

¶ Ad primū iſtorum concedo ꝙ per eandem qualitatē per quā aqua deſcenderet naturaliter ad ſuum locū ꝓprium ſi eſſet extra ipm etiā aſcēdit ſup terra3 dimiſſam in eā: vnde nō eſt imaginandum ꝙ in aqua ſit vna qualitas. ſ. grauitas ꝑ quā deſcēdit infra aere3: et vna alia que ſit leuitas per quā aſcēdit ſuper terram: nam tunc aqua non eſſet elementum ſimplex: verū eſt tamē ꝙ illa eadē qualitas vocat̄ grauitas cū inclinat ad deſcenſum vel quietē deorſum: Sed vocat̄ leuitas cū inclinat ad motū ſurſū vel quietē ſurſū. Tunc ad ꝓpoſitum dico: ꝙ quando aqua exñs in ſua ꝓpria regione aſcēdit ſuper terram dimiſſam in ipam: hoc nō eſt per grauitatē actualem: licet hoc ſit per eandē qualitatē que aliquando dicit̄ grauitas actualis: ſicut quando actual'r inclinat ad motū deorſum et nō ad motū ſurſū. ¶ Sed diceres ad minus ergo aqua in ſua ꝓpria regione eſt actual'r leuis. Nā terra miſſa in ipam exñte em in ſua ꝓpria regiōe: ipa aſcēdit ſup terrā grauiorē eā: qḋ nō videt̄ eē niſi ꝑ leuitatē actualē. ¶ Ad iſtud dico ꝙ ita cito ꝙ ponit̄ terra imediate ſup aquā ipſa aqua deſinit eſſe naturaliter locata: ex eo ꝙ ipa exñs minus grauis eſt ſituata imediate ſub exñte magis graui. Et iō cōcedo ꝙ tūc aqua ꝑ ſuā leuitatē actualē aſcendit ſup terrā: nec ꝓpter hoc poteſt concludi eā in ſuo loco ꝓprio eſſe actualiter leuē. Nā tūc non eſt in loco ſibi ꝓprio et naturali. ¶ Ad ſecundā. dico ꝙ ſi ſuper aerem amoueret̄ aliq̄ pars ignis: et latera ignis non confluerent: vtiq; aer aſcenderet ne fieret vacuū: et quando dicebatur: ergo aer in ſua propria regione haberet leuitatem actualem: concedo: Et quādo dicebatur: oppoſitum dicit concluſio: reſpondetur. concluſio debet intelligi et modificari ꝙ elementa grauia et leuia ſuis locis proprijs non habent grauitatem actualem nec leuitatem actualem: et hoc rebus naturalibus dimiſſis in ſua naturalitate: Sed quando ſuper aerem amoueretur aliqua pars ignis: aliqua fieret violentia in rebus naturalibus: ergo et cetera. Uel aliter: et concordatur ſolutioni prime dubitationis: quando dicebatur: ſi amoueretur ſuper aerem aliqua pars ignis et cetera: concedo ꝙ aer mouetur ſurſum per leuitatem actualem: Et quādo dicebatur: ergo aer in ſuo loco proprio et naturali haberet leuitatem actualem: nego: nam dico ꝙ tunc aer non eſſet in ſuo loco naturali: ex eo ꝙ ad aerem naturaliter eſſe locatum requiritur ipſum ſecundum ei⁹ ſuperficiem conuexam eſſe immediatum igni. Sed ſi aliqua pars ignis ſuperius amoueretur: aer deſineret eſſe immediatus igni: et per conſequens deſineret eſſe naturaliter locatus: ideo non eſt mirum ſi per ſuam leuitatem exiret in actum aſcendendi ſeu mouendi ſurſum.

Ad ratiões principales. Ad primam. dico ꝙ ſi aer exiſtens in veſica cum veſica plus ponderat in aere ꝙ veſica ſolu3: hoc eſt propter hoc ꝙ aer in veſica eſt aliqualiter condenſatus et compreſſus et factus grauior ꝙ aer exterior: quia grauius in min⁹ graui deſcendit ergo et cetera. ¶ Ad ſecundam: dico ꝙ quando eſt exiſtens aliquod lignum in aere: tunc iſte aer ſub ligno exiſtens non eſt naturaliter locatus: ex eo ꝙ iſte aer qui eſt minus grauis eſt ſub ligno magis graui: et propter hoc tunc lignum deſcendit: et aer aſcendit nec propter hoc concedi pōt elementum in ſuo loco naturali eſſe actualiter graue vel leue et cetera. ¶ Ad tertiam. illa bene probat ꝙ aer in ſuo loco naturali habet grauitatem vel leuitatem habitualem non tamē actuale3. ¶ Ad quartā. quando dicit Cōmētator ꝙ ſi infra aerē amoueatur aqua: ipe aer naturaliter deſcendit: ſed ſi ſup aerem amoueat̄ ignis: ipe aer aſcēdit cū violentia: dico ꝙ hoc intellexit ſic: et ſi intellexit ſicut verba ſonāt ipe male dixit. Pro q̄ ſupponēdū: ꝙ latera ignis abinuicē diuiſa facili⁹ et citi⁹ ꝯfluunt ꝙ latera aq̄ abinuicē diuiſa. Silr̄ ſic ē de laterib⁹ aeris abiuicē diuiſis ꝙ etiā facili⁹ et citi⁹ confluūt ꝙ latera aq̄ abinuicē diuiſa. Silr̄ latera aq̄ abinuicē diuiſa facili⁹ et citius cō-

fluũt adinuicem ꝙ latera terre: ⁊ hoc ꝑ groſſitiẽ ⁊ ſoliditatẽ terre. ¶ Tũc ad ꝓpoſitũ dico: ꝙ ſi infra aerẽ amoueatur aliqua ps aq̃: aer naturalr̃ deſcẽdit ad replenduʒ locũ: ⁊ valde cito: ⁊ hoc eſt ideo ne fiat vacuũ ⁊ ꝙ latera aq̃ abinuicẽ diuiſa non ita cito poſſint confluere ſicut aer põt deſcẽdere ⁊ illũ locũ replere. Sʒ ſi ſup aerẽ amoueret̃ aliqua ps ignis: nõ ita cito aer aſcẽderet: quia citius ille loc⁹ repleret̃. Iterũ ſic ẽ de igne reſpectu aeris ꝑ fluxũ laterũ ignis adinuicẽ: q̃ ignis citius poſſet hoc facere ꝙ̃ aer. Sic ſiĺr mõ eſt de aq̃ reſpectu terre ⁊ aeris: Nã ſi aliqua ps t̃re ĩfra aquã moueat̃: ſtatiʒ aq̃ deſcẽdit ad replendũ iſtum locũ: ꝓpter hoc ꝙ latera ipſi⁹ terre nõ poſſent ita cito confluere ad replendũ iſtũ locum. Sʒ ſi ſup aquã amoueat̃ aliqua ps aeris: nõ ꝓpter hoc aq̃ aſcẽderet: Nã ſtatim latera aeris remanentis ꝯfluunt ad replendũ iſtũ locum: ⁊ citius ꝙ̃ faceret aq̃ aſcendẽs. ¶ Ad q̃ntam: nego añs: ⁊ quãdo dicebat̃: ſi aliquis vellet eleuare aliquaʒ ptẽ t̃re de loco ſuo ip̃a reſiſteret: ꝯcedo q̃ ita cito ſicut aliquis vellet violentare terrã illa grauitas t̃re q̃ pu⁹ dicebat̃ habitualis ſolũ: exiret in actũ reſiſtendi eleuãti ⁊ tũc diceret̃ grauitas actualis: ⁊ iõ bene ꝯcedo ꝙ graue in ſuo loco naturali cũ violẽtaret̃ haberet grauitatẽ actualẽ: Nã grauitas non ex hoc ſolo dr̃ actualis: q: actualr̃ inclinet ad motũ deorſum: ſed etiaʒ ex eo ꝙ reſiſtit ⁊ nititur contra violentans: ⁊ iuxta hoc ꝯcedẽdũ eſt ꝙ graue ꝓhibitum ⁊ detẽtũ ſurſũ ꝑ aliquam colũnam eſt actualiter graue. Nã licʒ eius grauitas nõ actualiter moueat: tamen actualiter nitit̃ deprimere detinẽs ipſum violẽte. ¶ Ad ſextã dico ꝙ ptes cẽtrales t̃re nõ ꝓpter hoc ſunt denſiores ꝙ ꝯprimãtur a ſuꝑiorib⁹: Nã ſuꝑiores nõ ponderãt ſup ipſas: Sed hoc eſt ex eo ꝙ ſuꝑiores ſunt magis mixte: et ſunt magis poroſe: qui pori ſunt repleti aere: Sed cẽtrales ſũt magis ſolide: q: minus cõmixte partibus alterius rõnis ¶ Ad ſeptimã. ignis vbicũq; eſt calid⁹ actualit̃: id negatur: q: nõ vbicũq; ẽ actualit̃ ꝯburit: ſicut nec grauitas vbicũq; eſt actualit̃ põderat: vnde ignis ĩmediat⁹ cõcauo orbis lune nõ actualiter cõburit: cũ nõ ſit ſibi cõbuſtibile approximatũ. ¶ Ad octauã. dico ꝙ ſtatim ſublata aliqua parte terre ĩfra aquã: iſta aqua deſinit eẽ locata naturaliter cũ non habeat infra ſe immediate aliquod grauius ſe: Et ideo non mirum ꝙ tunc ponderat ⁊ deſcendit. Et ꝑ totam iſtam queſtionem ꝑ locũ proprium intelligo locum naturalem.

Quæſtio.IIII.

Quarto quæritur vtrũ grauitas ⁊ leuitas ſint forme ſubſtantiales grauis ⁊ leuis. Et videtur ꝙ ſic: grauitati ⁊ leuitati competit diffinitio nature: Ideo vtraq; earum eſt natura cõſequẽtia tenet: nam cuicunq; cõpetit diffinitio eidem competit diffinitũ: modo ſi vtraq; earũ eſt natura: ⁊ non natura que eſt materia ſicut clarũ eſt de ſe cum materia nulli⁹ ſit actiuitatis: grauitas aũt ⁊ leuitas alicui⁹ ſũt actiuitatis ꝑgẽtem ad motũ deorſũ ⁊ ad motũ ſurſuʒ: ſequitur ꝙ vtraq; earũ ſit forma ſbalis: ſed nõ aliorum ꝙ̃ grauiuʒ ⁊ leuiũ: ergo. añs ꝓbatur: quia grauitas eſt ꝑ ſe p̃ncipiũ motus localis deorſum: ⁊ leuitas ſurſũ: quod ꝯpetit ſoli nature nec aliq̃d deficit grauitati ⁊ leuitati de diffinitiõe nature: nã manẽte eadẽ forma ſbali idẽ mobile aliq̃n naturalr̃ aſcẽdit ⁊ aliq̃n naturalit̃ deſcẽdit ꝑ ſolã variationẽ grauitatis ⁊ leuitatis. Sed hoc videt̃ eſſe ſignũ ꝙ tales mot⁹ ꝑ ſe ꝓueniũt a dictis q̃litatib⁹: ⁊ nõ a forma ſbali: Aſſumptũ pꝫ q̃a idẽ vapor calefactus ⁊ leuificat⁹ aſcẽdit naturaliter: ⁊ poſtea refrigeratus deſcendit naturaliter: ſemꝑ manente eadem forma ſubſtantiali. Ex quo ſequit̃ ꝙ tales motus diuerſi actiue ꝓueniant ⁊ per ſe ꝓducantur a grauitate ⁊ leuitate. ¶ Secundo. niſi grauitas ⁊ leuitas eſſent nature ⁊ forme ſbales grauiũ ⁊ leuium: ſeq̃retur: ꝙ vapor leuefactus nõ moueret̃ ſurſum naturaliter: ⁊ refrigeratus ⁊ grauefactus non deſcenderet naturaliter ꝓbat̃ ꝯñtia: quia tales motus nõ prouenirent a forma ſbali vaporis cũ leuitas non poneret̃ forma ſbalis leuis nec grauitas forma ſbalis grauis. Tertio. grauitas ⁊ leuitas ſunt forme priores caliditate frigiditate humiditate ⁊ ſiccitate: ergo grauitas ⁊ leuitas ſũt forme ſubſtantiales grauium ⁊ leuiũ: ꝯña ꝓbatur: nã dato ꝙ ſint priores dictis qualitatibus alteratiuis: ⁊ non ſint forme ſubſtantiales ſed accidentales ſequitur ꝙ caliditas frigiditas humiditas ⁊ ſiccitas non ſunt qualitates p̃me: pꝫ quia grauitas ⁊ leuitas eẽnt q̃litates eis priores: ꝯñs eſt falſum ꝑ Ariſt. in ſcḋo de generatione ⁊ .iiij. metheororũ: añs ꝓbatur: q: ſicut ſe hʒ motus localis ad motum alterationis ſic q̃litates motiue localiter. ſ. grauitas ⁊ leuitas ſe h̄nt ad qualitates alteratiuas ſicut ſunt caliditas frigiditas humiditas ⁊ ſiccitas. Sed motus localis eſt prior motu alterationis ꝑ Ari. in ſ. a dicẽtẽ: primus erit vtiq; ſcḋʒ ſbaʒ hic motus. ſ. localis grauiũ ⁊ leuiũ ⁊c.

Oppoſitum arguitur. grauitas & leuitas ſunt ꝑ ſe ſenſibiles. ſ. ſenſu tactus: Nã aliq̃s ſcḋʒ tactũ ſentit grauitatẽ lapidis: ſed nulla forma ſbalis: nec aliqua ſba eſt ꝑ ſe ſenſibilis: pꝫ ꝑ Ariſt. ſecundo de aĩa. igit̃ ⁊c. ¶ Secũdo. forme ſbales elementorũ grauiũ ⁊ leuiũ non manent in mixtis: ſicut ad preſens ſupponitur: Sed grauitas ⁊ leuitas elemẽtoruʒ manent in mixtis: ḡ grauitas et leuitas elementoruʒ non ſũt forme ſubſtantiales eoꝝ. Tertio. ſubſtantia non eſt cõtraria ſubſtantie: ꝑ Ariſt. in p̃dicamẽtis. Sed grauitas eſt contraria leuitati: ḡ grauitas ⁊ leuitas non ſũt ſubſtantie: ⁊ ꝑ ꝯñs nec forme ſbales grauiũ ⁊ leuium. ¶ Quarto. manente eadem forma ſubſtantiali variantur grauitas ⁊ leuitas: Ideo non ſunt forme ſubſtãtiales grauiũ ⁊ leuiuʒ: conſequentia tenet: antecedẽs ꝓbatur: de fumo qui quando eſt bene calidus eſt leuis ⁊ quando eſt refrigeratus eſt grauis: ⁊ tamen manet eadem forma ſubſtantialis.

Pro iſta quæſtione ſit prima cõcluſio grauitas non eſt forma ſubſtantialis grauis: nec leuitas leuis: probatur per rationes immediate poſitas. Secunda concluſio. grauitas non eſt idem quod denſitas nec leuitas eſt idem quod raritas ſicut quidam dixerunt: probatur: nam fumus calefactus eſt leuior aere: ex quo aſcendit in aere: ⁊ tamen non eſt rarior: ſed denſior aere: ex quo ſequitur cõcluſio ꝙ leuitas non eſt raritas: nec grauitas eſt dẽſitas. ¶ Tertia cõcluſio. grauitas ⁊ leuitas ſunt qualitates ſecunde naturalit̃ poſteriores caliditate: frigiditate: humiditate ⁊ ſiccitate: probatur: quia calefaciens primo intendit producere caliditatẽ: ad quã ꝯñter generatur grauitas vel leuitas: ſcḋm ꝙ materia eſt apta nata recipe iuxta exigentiaʒ forme ſubſtantialis ſibi inherẽtis ſic ſiĺr mõ frigefaciẽs p̃ncipalr̃ intendit ⁊ gñat frigiditatem: ad quã ſiĺr conſequit̃ grauitas vel leuitas ſecundum ꝙ materia eſt apta nata recipe alterũ iſtoꝝ: q̃ nõ eẽt niſi grauitas ⁊ leuitas eẽnt naturalr̃ quali-

tates poſteriores dictis qualitatibus alteratiuis que ſunt caliditas:frigiditas:humiditas ⁊ ſiccitas.

Ad ratiões. Ad primam.nego ꝙ grauitati,⁊ leuitati cõpetat diffinitio nature.vnde dato ꝙ motus locales grauiũ ⁊ leuium immediate ꝓuenirẽt a grauitate ⁊ leuitate:non propter hoc adhuc grauitas ⁊ leuitas eſſent nature:Nã ad hoc ꝙ aliquod ſit natura non ſufficit ꝙ ſit principiũ ꝑ ſe mouendi ⁊ quieſcendi:ſed vltra hoc requirit ꝙ ſit in illo primo cuius eſt principium ꝑ ſe mouendi ⁊ quieſcendi:modo hoc non conuenit dictis qualitatibus:nam non inſunt primo grauibus ⁊ leuibus:ſed ſecundo.ſ.poſt qualitates primas alteratiuas:⁊ poſt formam ſubſtantialẽ grauis ⁊ leuis.¶ Ad ſecũdã ꝓ nunc dicatur motũ vaporis ſui eẽ naturalẽ:vel quantũ eſt ex ꝑte materie: vel q̃tũ eſt ex ꝑte forme.De hoc poſtea diffuſius dicã.¶ Ad tertiã nego añs:⁊ quando dicebatur motus locales grauium ⁊ leuium ſunt priores motibus alteratiuis:dico ꝙ hoc eſt verum via perfectionis:Sed nõ via gñationis:Nã motus locales grauiũ ⁊ leuiũ ⁊ etiã aialium hñt ↄmuniter ſubiecta magis ꝑfecta:nam graue ⁊ leue ꝑfectum eſt illud ꝙ optime mouetur localiter:nihilominus ante iſtas ꝑfectiones p̃cedunt bene ſecundũ tps alterationes:⁊ hoc notauit Ariſt.dicẽs ꝙ latio.i.motus localis eſt ꝑfectior ⁊ eſt vltimus ſecundũ gñationẽ ex quo concludit ꝙ eſt prius ſecundum ſubſtantiã .i.perfectionem modo predicto ⁊c.

Quæſtio.V.

QVinto quæritur vtrũ ex parte grauitatis ⁊ leuitatis concludi poſſit corpora non eſſe compoſita ex indiuiſibilibus:arguitur primo ꝙ non:Nam ſi ſic hoc videtur eẽ ſicut Ariſto.facit in litera: Sed ꝓbo ꝙ non:nam Ari.volẽs ꝓbare hic ex ꝑte grauitatis ⁊ leuitatis corpora nõ eẽ compoſita ex indiuiſibilibus ſupponit duo q̃ꝝ vtrunq̧ ꝓbatur eẽ falſum:q̃ ꝓbato ſua demonſtratio eſt conquaſſata. Primũ quod ſupponit eſt illud quod nullũ ĩdiuiſibile eſt graue aut leue:nec etiã graue nec leue ſi eẽt ſecundum quod ſupponit eſt: ꝙ nullũ graue componitur ex nõ grauib⁹ nec leue ex non leuib⁹.¶ Cõtra primũ arguitur ſic q: indiuiſibile ſi eẽt:vel eẽt ſubſtantia vel accidẽs. Si ſubſtantia ſeq̃retur ꝙ ipſũ eẽt graue vel leue:q: oĩs ſbã naturalis eſt grauis vel leuis:Si accñs: tunc oporteret illi accidenti aſſignare ſubſtantiã et ſubiectã adequate:⁊ ſic iſta ſubſtãtia eẽt indiuiſibilis ⁊ tamẽ erit grauis ſicut dicebatur:ġ ĩdiuiſibile ſi eẽt eẽt graue.¶ Cõtra ſecũdũ fundamẽtũ arguitur ſic:ex nõ ſenſibilib⁹ põt fieri ſẽſibile:ġ ex nõ grauibus põt fieri graue:ↄñtia tz a ſimili:añs ꝓbatur ꝑ Ari.in de ſenſu ⁊ ſenſato vbi declarat ꝙ aliquod corp⁹ eſt ſenſibile cui⁹ cẽteſima ps ſeparata eſt inſenſibilis.ſecundo ex nõ rubus põt fieri rubrũ:ſicut ex mixtione colorũ:ergo pari rõne ex nõ grauibus põt fieri graue.¶ Tertio.nã hõ eſt grauis:⁊ tñ cõponitur ex nõ grauibus.ſ.ex prima materia q̃ nõ eſt grauis de ſe:⁊ ex aĩa intellectiua q̃ ſilr nõ eſt grauis.¶ Quarto.multe particule t̃re non ſunt graues:ſicut ille q̃ volãt in aere ⁊ appent in radijs ſolarib⁹ intrantibus ꝑ feneſtram:⁊ tamen ſi multe tales componerentur facerẽt vnũ graue:Sed illud videtur eſſe cõpoſitum ex nõ grauibus:tales eñ ꝑticule terre poſtq̃ mouentur ſurſum in aere videntur eſſe non graues.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in litera.

Breuiter ſicut dictum eſt Ariſtoteles ad demonſtrandũ ex parte grauitatis ⁊ leuitatis corpora nõ eſſe cõpoſita ex indiuiſibilibus p̃demonſtrat duas concluſiones p̃ambulans quarũ prĩa eſt iſta:ꝙ nullũ indiuiſibile eſt graue:quã ꝓbat ſic:oẽ graue eſt aliquo grauius. Sed oẽ qḋ eſt aliquo grauius eſt diuiſibile:ġ oẽ graue eſt diuiſibile. Sed breuiter iſta ratio non eẽt demõſtratiua ↄ̃ aduerſariũ.quia ſtatim aduerſari⁹ negaret vtrãq̧ p̃miſſarũ:diceret eñ ꝙ nõ ſolũ terra:ſed etiã aqua ⁊ aer haberẽt grauitatẽ.Et diceret vlterius ꝙ eẽt dare plura indiuiſibilia ex q̃bus ↄponeretur terra:Et ſilr eẽt dare plã indiuiſibilia ex q̃b⁹ cõponeretur aqua:Et ſilr plã ex q̃b⁹ ↄponeretur aer:Et diceretur vltra oĩa iſta.indiuiſibilia eſſe grauia:Et indiuiſibile aeris eẽ graue:licet nullo alio ſit grauius:⁊ ſic eẽt interempta maior.poſtea diceretur ꝙ vnum indiuiſibile terre eſt grauius vno indiuiſibili aq̃ ⁊ ſilr vno indiuiſibili aeris:nec ꝓpter hoc ſeq̃tur ꝙ ipſũ ſit diuiſibile quia nõ oportet ꝙ ſubiectũ diuidatur ad diuiſionẽ gradualẽ forme.Nã in eodẽ ſubiecto non facto maiori vel minori:poteſt intẽdi qualitas ⁊ remitti:Immo adhuc in ſubiecto indiuiſibili:ſicut patet de intellectu ⁊ habitibus ei⁹.¶ Deinde Ari.facit vnã rationẽ ad dictã cõcluſionẽ:q̃ magis videtur eẽ demõſtratiua:Et eſt iſta.oẽ ſimpliciter graue eſt denſũ ⁊ oẽ ſimplr leue eſt rarum ſed oẽ rarũ vel denſũ eſt diuiſibile:ġ oẽ graue vel leue eſt diuiſibile:maior videtur eſſe nota.quia oĩs terra q̃ eſt ſimplr grauis eſt denſa ⁊ omnis ignis q̃ eſt ſimplr leuis eſt rarus:Sed minor declaratur:q: non dr denſũ niſi q: multũ habz de materia ſub parua q̃titate: Sed oẽ qḋ habz multũ de materia,eſt diuiſibile:Silr rarũ dicitur qḋ parũ hz de materia ſub multa q̃titate:ſz qḋ multã hz q̃titatẽ eſt diuiſibile:⁊ ſic oẽ denſũ vel rarũ eſt diuiſibile.¶ Secunda concluſio fundamẽtalis eſt iſta oĩs ps ex qua cõponitur graue eſt grauis:intelligendo hoc non de ꝑtibus eẽtialib⁹ ſicut ſunt materia ⁊ forma q̃ non ſunt ſitualiter extra ſe inuicẽ:ſed intelligendo de ꝑtibus q̃titatiuis q̃ ſunt ſitualiter extra ſe inuicẽ nã eſt bñ poſſ ꝙ pars eẽtialis alicuius grauis ſit non grauis:ſicut arguebatur ante oppoſitũ de aĩa intellectiua.¶ Ad ꝓpoſitũ ergo,ſuppono de ſimplr grauibus ſicut eſt terra:ꝙ illud quod eſt maius eſt grauius.hoc enim quilibet experitur:vnde quilibet experiri poteſt ꝙ maior terra eſt grauior minori ceteris ꝑibus. Tũc capio vnũ graue cõpoſitũ ex trib⁹ ꝑtib⁹.ſ.a.b.c.⁊ ſibi addatur quarta ps omnino conſimilis p̃cedẽtib⁹ q̃ ſit d. tunc ſequitur ꝙ a.b.c.d.eſt maius q̃ a.b.c.quia hoc ẽ de ratione ꝑtis q̃titatiue ꝙ reddat totũ maius et extenſius q̃ eſſet ſi auferretur:⁊ vltra per ſuppoſitum ſeq̃tur ꝙ a.b.c.d.propter additionẽ ipſius d.eſt grauius q̃ eſſet a.b.c.quia dictum fuit ꝙ mai⁹ eſt graui⁹:ſz nõ eſt poſſibile ꝙ aliquid fiat grauius per additionẽ alicuius quod non habeat grauitatẽ:ergo d.habet grauitatẽ.Ex quo ſequitur ꝙ etiam a. habebat grauitatem ⁊ ſimiliter b.⁊ c.quia ponebamus ꝙ iſta ps d.addita eſſet oĩno conſimilis partibus precedentibus:⁊ ſic quilibet pars ex qua illud graue cõponebatur erat grauis:⁊ hec erat concluſio.

Ad ratiões. Ad primam qua ꝓbatur ꝙ indiuiſibile ſi eẽt eẽt leue:nã indiuiſibile ſi eẽt vel eſſet ſbã vel accidẽs:dico ꝙ eẽt ſbã ⁊ eẽt accidens ⁊ eſſet diuiſibile ⁊ non eſſet diuiſibile ⁊ eſſet graue ⁊ nõ eẽt graue. Nam indiuiſibile eſſe,eſt ĩpoſſibile:ſicut habet

eſtendi alibi: Et ad impoſſibile ſequitur quodlibet: et illud intelligitur de indiuiſibili habente poſitionem in continuo. ¶ Deinde ad rationes contra ſecundum fundamentum: quibus probatur quod ex non grauibus poſſet componi graue: et arguebatur primo ex non ſenſibilibus etc. dico quod licet aliquę partes tales ſint inſenſibiles ſeparatę: tamen ſunt ſenſibiles cum inexiſtunt toti: quia vna ſentitur cum alia: et ſic bene concedere quod ex illis quorum ſeorſum grauitas non perciperetur bene poſſet componi graue: nec hoc eſt contra intentionem Ari. ¶ Ad ſecundam de coloribus: dico non eſt ſimile. Nam rubedo eſt vna qualitas mixta ex extremis et inexiſtentibus formaliter vel ſaltem virtualiter: Sed ſic non eſt de grauitate. Nam illa eſt qualitas ſimplex. Vel aliter bene concedo quod ex non rubeis ſit rubeum: Nam tales partes non rubeę ex quibus componitur rubeum ſunt partes diuerſarum rationum: Sed in propoſito loquimur de partibus quantitatiuis que ſunt adinuicem eiuſdem rationis: Cum enim vnum ſit vnius coloris et alterum alterius: non eſt poſſibile quod aggregatum ſit eiuſdem coloris cum altero eorum tantum: Sed partes terre vel aeris ſunt inter ſe eiuſdem rationis: Ideo non erat ſimile. ¶ Ad tertiam. dico quod dictum Ariſto. intelligitur de partibus integralibus: ratio autem procedit de partibus eſſentialibus etc. ¶ Ad vltimam. dico quod vtique iſte partes terreſtres volantes in aere in radiis ſolaribus ſunt graues: Sed quod non deſcendunt cauſa eſt: quia non habent tantam grauitatem quod ſufficiant diuidere medium: et etiam quia alterate ſunt per calorem ipſius ſolis.

Quæſtio.VI.

Sexto quæritur vtrum ex parte grauitatis et leuitatis poſſit concludi numerus quaternarius elementorum. arguitur quod non Nam ſi ſic: hoc videtur eſſe potiſſimo dum per quem Ariſtoteles intendit hic facere: Vnde arguit ſic: vnum eſt elementum ſimpliciter leue: ſicut eſt ignis. Et aliud ſimpliciter graue: ſicut terra: et illa ſunt contraria ſecundum grauitatem et leuitatem Et inter contraria oporteret eſſe media. Ideo ſunt quatuor elementa quorum vnum eſt ſimpliciter graue et vnum eſt ſimpliciter leue et vnum eſt graue in reſpectu et reliquum eſt leue in reſpectu et ſic erunt quatuor. ¶ Sed probatur quod talis modus non valeat ad oſtendendum quod elementa ſunt quatuor et non plura. ¶ Primo quia medium non debet poni elementum: cum medium ſit compoſitum ex extremis formaliter vel virtualiter: Sicut patet de tepiditate: et de mediis coloribus: Sed elementum non debet eſſe compoſitum ex extremis ſed ſimplex. hoc enim pertinet ad naturam elementi: quare etc. ¶ Secundo quia poſſet eſſe medium inter illa contraria extrema. ſ. inter grauitatem ſimpliciter et leuitatem ſimpliciter: et hoc per equidiſtantiam. Et tunc diceretur quod inter terram et ignem non eſſet niſi vnum medium per equidiſtantiam. Et ſi tu diceres quod inter terram et ignem eſt vnum medium. ſ. aer et inter aerem et terram vnum aliud medium. ſ. aqua et quod ſic eſſent quatuor elementa. Ego ſimiliter dicerem quod inter aerem et ignem eſſet vnum medium ſicut inter aerem et terram: et ſic eſſent quinque. ¶ Tertio contrariorum nihil prohibet eſſe plura media quam duo: ſicut patet in coloribus et in ſaporibus: Ideo inter elementum graue ſimpliciter et elementum leue ſimpliciter nihil prohibet eſſe plura elementa intermedia quam duo: et per conſequens nihil prohibet eſſe plura elementa quam quatuor.

In oppoſitum eſt Ariſt. & Commentator

nam neceſſe eſt eſſe quatuor qualitates ſimplices diſtinctas ſpecie et non plures: inclinantes ad diuerſos motus locales ſurſum et deorſum. Et ad quietes in diuerſis locis: Sed iſtis debent correſpondere quatuor corpora ſimplicia grauia et leuia: et non plura diſtincta ſpecie mobilia motibus rectis ſimplicibus: et iſta vocamus elementa: igitur etc. ¶ In iſta queſtione primo videndum eſt vtrum ad ſaluandum omnes motus grauium et leuium ſimplices nobis apparentes oporteat ponere quatuor qualitates motiuas ſimplices et non plures: quas vocamus grauitates et leuitates. ¶ Secundo reſpondendum eſt de queſito etc.

Quantum ad primum ſciendum eſt quod motus ſimplices recti nobis apparentes diſtincti ſpecie ſpecialiſſima ipſorum grauium et leuium non ſunt niſi quatuor. ſ. motus ſimpliciter ad medium et motus ſimpliciter a medio et motus ad locum vbi eſt aqua tanquam in loco ſibi naturali. ſ. immediate ſuper terram et motus ad locum vbi eſt aer immediate ſub igne. ¶ Tunc ſit prima concluſio. ad ſaluandum tales motus ſimplices non ſufficit vna qualitas motiua: quia ſi ſic: ſequeretur quod omnia mobilia motu recto inclinarentur ſurſum: licet ſecundum magis et minus: vel omnia deorſum: licet etiam ſecundum magis et minus: ſecundum quod plus vel minus haberent de iſta qualitate vna motiua localiter: conſequens eſt falſum. ¶ Secunda concluſio. Ad ſaluandum dictos motus ſimplices non ſufficiunt due qualitates motiue contrarie etiam cum mediis ex mixtione earum prouenientibus: Iſta concluſio probatur per hoc quod ſecundum hoc non poſſent ſaluari apparentia: et hoc declaratur ſic: nam ſint iſte due nature contrarie. ſ. a. et b. ita quod a inclinet deorſum et b. ſurſum. Tunc quero quare aqua eſt grauior aere: et magis inclinatur deorſum quam aer: et non poteſt reſponderi ſecundum iſtas duas naturas niſi altero trium modorum: vnus eſt: quod aqua plus habet de a. quam aer. Secundus modus eſt quod aqua minus habet de b. quam aer. Tertius modus eſt quod proportio ipſius a. ad b. eſt maior in aqua quam in aere. Sed nullus iſtorum modorum ſufficit: quia ſecundum primum modum magnus aer eſſet grauior parua aqua: nam plus eſſet in magno aere de ipſo a. quam in parua aqua. Sed iuxta ſecundum modum paruus aer eſſet grauior magna aqua: quia paruus aer minus haberet de ipſo b. quam magna aqua. Sed ſi ponatur tertius modus: tunc erunt equales gradus adinuicem in magna aqua et in parua aqua: et etiam magnus aer et paruus aer: quia eadem eſſet proportio a. et b. adinuicem in magna aqua et in parua aqua: Sicut ſi aliquid ſit vniformiter tepidum qualis eſt proportio caliditatis ad frigiditatem in toto: talis et in parte: ratio iſta poteſt trahi ex litera Ariſtoteles ¶ Secundo ad idem. etiam non poſſet ſaluari quare in regione aeris vna magna portio aque eſſet grauior vno paruo globo terre: et in regione aque eſſet econuerſo: Nulla enim combinatio ex duobus ſufficeret ad hoc ſaluandum. ¶ Tertio. contraria adinuicem miſcibilia infinitis poſſunt miſceri proportionibus: ideo videtur quod poſſunt eſſe plura elementa media quam duo. ¶ Tertia concluſio ad ſaluandum dictos motus quatuor ſimplices ſufficiunt quatuor qualitates motiue diſtincte ſpecie: nec requiruntur plures: probatur: quia per illas ſufficienter poſſunt ſaluari apparentia iuxta dictos quatuor motus ſimplices grauium et leuium: nam ſint iſte quatuor qualitates a.b.c.d. tunc poteſt dici quod a. inclinat ad motum ſimpliciter deorſum: vt ad locum terre et d. ad motum ſimpliciter ſurſum: vt ad locum ignis: et b. ad locum deorſum in reſpectu: vt ad aquam que eſt ſuper terram et ſub aere: et c. ad locum ſurſum in reſpectu vbi eſt aer qui eſt ſuper aquam et ſub igne. Per dictas etiam qualitates omnia alia apparentia circa dictos motus poſſunt ſaluari quod

aliq̃ grã exẽpli recitabo. Uñ p̃mo p iſtas põt ſaluari q̃re oĩs aq̃ ẽ oĩ aere grauioꝛ ⁊ oĩs aer aĩ aq̃ leuioꝛ. Uñ hoc ẽ iõ:qꝛ oẽ b. iclinat ad eẽ ſub c. ⁊ oẽ c. ad eẽ ſupꝛa b. qꝛ ſic ſe hñt loca naturalia ad q̃ iclinãt ¶ Scd̃o iuxta dicta ã põt ſaluari q̃re in regiõe aeris magna aq̃ eſt grauioꝛ puo globo terre cũ tñ pu⁹ glob⁹ t̃re ſit ſimplr grauioꝛ. vñ hoc ẽ iõ:qꝛ tã q̃litas b. ip̃i⁹ aq̃:q̃ q̃litas a. ipſi⁹ t̃re exiſtẽtes in aere inclinãt deoꝛſũ: Et poſito q̃ eẽnt equalis magitudinis: tũc t̃ra forti⁹ iclinaret ⁊ veloci⁹ deſcẽderet. Sed tñ nõ in infinitũ veloci⁹. immo ſm̃ aliquã ꝓpoꝛtionẽ deẽminatã: ⁊ tũc põt aq̃ ⁊ v̇t⁹ ei⁹ in tm̃ multiplicari: q̃ v̇tus ei⁹ excedat v̇tutẽ illi⁹ pue terre Et nõ iſta aqua magna ĩ aere eſt grauioꝛ illa pua terra ⁊c. ¶ Tertio iuxta dicta põt ſaluari in q̃ ꝓpoꝛtiõe terra ſit grauioꝛ aq̃. Unde poſſet dici q̃ in aere vl' in igne eſſet certa ꝓpoꝛtio: qꝛ vtrũq̧ eoꝝ moueret̃ velocitate finita: ſed finiti ad finitũ certa eſt ꝓpoꝛtio: ſʒ in aq̃ vel ĩ terra nulla apparet ꝓpoꝛtio terre ad aquã in grauitate ſiue in inclinatiõe deoꝛſuʒ: in terra eñ aqua nõ diceret̃ grauis ſʒ leuis: Sed in aq̃ terra bñ diceret̃ grauis: ſed aqua nõ diceret̃ grauis aut leuis: ad intellectũ prius dictũ in vna q̃ſtione. ſ. vtrũ elemẽtũ in ſua regiõe ſit graue vel leue: ⁊ oĩa iſta ꝓueniunt ex dictis quatuoꝛ q̃litatibus ſimplicib⁹. ſ. a. b. c. d. ¶ Quarto iuxta dicta põt ſaluari quare lignũ ⁊ oleũ in aere ſunt grauia ⁊ in aqua ſunt leuia. Nã hoc eſt ex eo q̃ in ligno abundant terra ⁊ aer: ⁊ eſt ibi multum de aere p̱ p̱ poroſitates: in tantũ q̃ aer exiſtens in ligno: ſi lignum ſit in aqua: hʒ foꝛtioꝛẽ tractuʒ ſurſuʒ q̃ t̃ra deoꝛſuʒ: ideo facit lignuʒ aſcẽdere ad ſupficieʒ aq̃: Sʒ in aere iſte aer nõ haberet tractũ nec ſupꝛa nec infra: Et ita diceret̃ de oleo ĩ q̃ magis abundat aqua q̃ aer: ĩõ ſi oleum ſit in fundo aq̃ aer trahit ip̃ʒ ſup aquẽ: cũ aqua nõ habeat tractũ in ſuo loco: ſicut dictũ eſt prius Sed ſi ſit in aere tũc aq̃ trahit oleũ deoꝛſũ: ⁊ aer nõ trahit: Jdeo oleũ deſcẽdit. Et illõ totũ ꝓuenit ex dictis quatuoꝛ qualitatibus.

Quantum ad ſecundũ articulũ pono vnicam concluſionẽ reſponſalẽ ad q̃ſtionẽ. Qꝫ ex parte grauitatis ⁊ leuitatis poteſt pꝛobari numerus quaternarius elementoꝝ q̃ dicũt̃ coꝛpoꝛa ſimplicia mobilia motibus rectis: pꝛobatur: nam pꝛimo ex hoc q̃ ad ſenſum appent nobis quatuoꝛ mot⁹ ſimplices grauiũ ⁊ leuium: ⁊ non plures diſtincti ſpecie: concludimus tanq̃ ab effectu ad cauſaʒ q̃tuoꝛ eſſe qualitates motiuas diſtinctas ſpecie: ⁊ nõ plures: quas vocamus grauitates vel leuitates: cuʒ dicti quatuoꝛ motus ſimplices nõ poſſint ſaluari p paucioꝛes nec ad ſaluandum eas oportet ponere plures ſicut dictũ eſt in pꝛimo articulo: ergo e conuerſo arguendo a cauſa ad effectum ex numero dictarũ qualitatũ motiuarũ quaternario concludim⁹ eſſe quatuoꝛ motus ſimplices rectos ⁊ nõ plures neq̧ paucioꝛes diſtinctos ſpecie: ⁊ cũ quilibet eoꝝ debeat eſſe vnius mobilis ſimplicis: nec poſſit ineſſe naturaliter coꝛpoꝛibus ſimplicib⁹ diſtinctis ſpecie: ſequit̃ q̃ dictis quatuoꝛ motibus diſtinctis ſpecie coꝛreſpondẽt quatuoꝛ coꝛpoꝛa ſimplicia diſtincta ſpecie ⁊ non plura: ⁊ iſta vocam⁹ q̃tuoꝛ elemẽta: quare ex pte grauitatis ⁊ leuitatis põt ꝯcludi demõſtratiõe p̱ p̱ quid numerus quaternerius elementoꝝ ⁊c.

Ad rationes: dico q̃ omnes rationes facte non arguunt contra p̃dicta. Nam ꝓcedunt ac ſi grauitas ⁊ leuitas aeris ⁊ aque ꝓuenirent ex mixtiõe grauitatis terre ⁊ leuitatis ignis: modo hoc falſum. Nam omnes dicte qualitates quatuoꝛ motiue ſunt eque ſimplices.

Queſtio. VII.

Sequitur nũc tractare de motib⁹ grauiũ ⁊ leuiũ: poſtq̃ tractata ſunt aliqua concernentia grauitatẽ ⁊ leuitatẽ: ⁊ quantum ad illud queritur. Pꝛimo vtrũ loca naturalia grauiũ ⁊ leuiuʒ ſĩt cãe ſuoꝝ motuũ. arguit̃ pꝛĩo q̃ nõ: Nã ſi ſic vel eẽnt cauſe materiales vel foꝛmales: vel efficiẽtes vel finales: Nullũ iſtoꝝ poteſt dici: ergo ⁊c. maioꝛ eſt nota: pꝛobat̃ minoꝛ: non enim poteſt dici q̃ ſint cauſe materiales vel foꝛmales. Nã materia ⁊ foꝛma non ſunt ſepate ab eo cuius ſunt cauſe: cũ ſint cauſe intrinſece: g̃ locus naturalis ipſius grauis nõ ẽ cã materialis aut foꝛmalis ipſius grauis: vel motus eius: Nã qñ mouet̃: ſepatũ eſt a ſuo loco. Silr eſt de leui. ¶ Deinde ꝓbatur q̃ nõ ſit cã efficiens ſeu mouẽs: Nã dicit Ariſt. q̃ graue mouetur a generante vel a remouẽte ꝓhibens: neutrũ autẽ iſtoꝝ eſt locus. ¶ Et confirmat̃: nã mouẽs debet eſſe ſimul cum moto: Sed locus naturalis ipſius grauis non eſt ſimul cum graui quando mouetur deoꝛſum nec locus naturalis ipſi⁹ leuis naturalis eſt ſimul cũ leui quando mouetur ſurſum: ergo ⁊c. ¶ Deinde etiã pꝛobatur q̃ locus naturalis grauis non ſit cã finalis ipſius motus: Et ſimilit̃ erit de leui: Nam foꝛma ⁊ finis coincidunt ſicut Ariſto. oſtendit. ij. phy. Sed loc⁹ naturalis ipſius non eſt cã foꝛmalis ipſius grauis ſicut prius ꝓbat̃: g̃ etiã nõ eſt cã finalis. Et cõfirmatur hoc: finis debʒ eẽ nobilioꝛ ⁊ melioꝛ his que ſunt oꝛdinata ad fineʒ: ſʒ loca naturalia grauiũ ⁊ leuium non ſunt nobilioꝛa grauibus ⁊ leuibus: ꝓbat̃: qꝛ loc⁹ eſt ſupficies coꝛpis: vt dicit̃. iiij. phy. graue aũt eſt coꝛp⁹ ⁊ leue ſimiliter. Sed ſuperficies non eſt nobilioꝛ coꝛpoꝛe: ergo ⁊c.

Oppoſitum arguitur pꝛimo auctoritate Cõmentatoꝛis dicentis: q̃ loca naturalia grauium ⁊ leuium ſunt fines eoꝝ: nõ tamẽ fines intrinſeci: ſicut eſt foꝛma ſubſtantialis: ſed fines extrinſeci. ¶ Secundo auctoꝛitate Ariſt. dicẽtis eẽ ſimile in ꝓpoſito de motu augmẽtationis ⁊ de motu alterationis ⁊ de iſtis motibus localibus. Nam videt̃ velle q̃ ſicut ſanitas ſe habet ad ſanabile ⁊ ſanationem ⁊ pfecta magnitudo ad augmẽtabile ⁊ ad augmẽtationẽ: Jta loc⁹ deoꝛſuʒ ſe habet ad graue ⁊ ad motũ ei⁹: Sed ſanitas eſt finis ad queʒ tendit ſanatio ⁊ eſt pfectio foꝛmalis ip̃ius ſanabilis cũ acquiſita fuerit: Et ſic etiam eſt de pfecta magnitudine ad augmẽtationẽ ⁊ augmẽtabile: g̃ a ſimili dʒ cõcedi de loco deoꝛſum quantũ ad ipſuʒ graue ⁊ motum eius. ¶ Tertio. naʒ dicit Ariſt. q̃ ꝓpoꝛtio cõtinẽtis ad ꝯtentũ eſt ſicut ꝓpoꝛtio foꝛme ad materiã. Sed locus eſt continens locatum: Jdeo concludit q̃ locus ſe habet ad locatum ſicut ſpecies ſeu foꝛma ad materiam.

De iſta queſtione ſit pꝛima concluſio loc⁹ naturalis ipſi⁹ grauis ſicut ẽ loc⁹ deoꝛſuʒ: nõ mouet actiue ip̃ʒ graue: qñ graue mouet̃ deoꝛſũ. Et ſimilr dicat̃ de leui ĩ oꝛdine ad ſuuʒ locũ: ꝓbat̃: nã mouẽs dʒ eẽ ſil'r cũ moto. Sed talis loc⁹ nõ ẽ ſil'r cũ graui deſcẽdẽte: qꝛ multũ diſtat ab eo: g̃ ⁊c. ¶ Scd̃a ꝯcluſio. nec locus grauis vel leuis attrahit graue vel leue eo mõ q̃ adamas attrahit ferrũ quemadmodum quidam imaginant̃. Nã ſi ſic tunc loc⁹ naturalis ipſi⁹ grauis attra

heret forti⁹ ꝛ velocius graue ſibi ꝓpinquū ꝙ remotū:
Et ſic graue ꝓpinquū veloci⁹ moueret: ſicut eſt de fer
ro ad magnetē ſeu ad adamātē: nō hoc eſt falſuȝ. Nā
ꝗuis graue deſcēdens velocitet ꝯtinue i ſuo motu: nō
tñ velocius incipit moueri qñ eſt ꝓpinquū ſuo loco: ꝙ
qñ eſt remotū ab eo. ſecūdo: nā ſm hoc graui⁹ tardius
deberet deſcendere qḋ eſt falſuȝ: ꝯñtia pȝ p ſiſe. Nā fer
ruȝ graui⁹ tardi⁹ mouet ad magnetē ꝙ ferrū min⁹ gra
ue. ¶ Tertia concluſio. loc⁹ naturalis eſt cā agēs re-
ſpectu locati nō p motuȝ ꝓducētis ipm: ſȝ p motum cō
ſeruātis quādo locatū iā fuerit in eo. Nā loc⁹ ꝯſeruat
locatuȝ tā p virtutē elemētarē. qꝛ ſecū ꝯuenit in vna q̄
litate elemētari: ꝙ p virtutē a celo influxā. ¶ Quar-
ta concluſio. loc⁹ deorſuȝ pōt dici cā finalis grauis: Et
ſiſr mot⁹ eiuſdē: rōne illi⁹ virtutis conſeruatiue: qꝛ pp
hoc graue naturalr̄ appetit ꝛ intēdit eē deorſuȝ. ſ. vt
ſibi naturalr̄ conſeruet. ¶ Quinta concluſio. ſi locus
accipiat nō pro loco continente: nec p ſupficie eius: ſȝ
pro iſta virtute conſeruatiua quā celuȝ ad talē diſtan-
tiam influit: tunc loc⁹ pōt dici cā formalis ipſius loca
ti ſibi inherens: quando locatuȝ eſt in ſuo loco natura-
li: pbat: qꝛ iſta influentia veniens a celo: multiplicata
vſqȝ in locū naturalē alicui⁹ corpis: vlteri⁹ multiplica
tur in ipſuȝ locatuȝ: ꝛ eſt ſibi diſpō naturalis ꝛ conuení
ens: pp quā ipſuȝ graue naturalr̄ mouet ad iſtuȝ locū
vnde cū homo localiter mouet ad ignē non ſoluȝ mo-
uet ad ignem: vt contingatur igni: ſed vt ab igne reci-
piat calorē ſibi inherentem. ¶ Sed aliquis diceret. vi
detur ꝙ nihil ſit de tali influentia quā ſic dicis mul-
tiplicatā a celo: Naȝ ſi eēt aliqua talis influentia vtiq̄
ꝙ eaȝ ſentiremus. Secundo: nam ſi virtus conſeruati
ua ipſius grauis influit a celo iſta forti⁹ influit ꝓpe ce
luȝ: ſ. in ſphera ignis ꝙ remoti⁹ a celo. Corpus eniȝ na
turale fortius influit ꝓpe ꝙ longe: ergo illic puta ad
ſpherā ignis prope celum graue magis deberet cōſer
uari: ꝛ illuc naturaliter moueri. ¶ Ad iſta reſpondet.
Ad primū dico ꝙ non debemus negare talem influen
tiaȝ ex eo ꝙ non pcipim⁹ eam ſenſibiliter: quia etiam
non pcipimus iſtaȝ que de magnete multiplicatur vſ-
qȝ ad ferrū: q̄ tamē non minus eſt i rerū natura. ¶ Ad
ſecundum dico ꝙ debem⁹ imaginari a toto celo vnam
influentiam continuā vſqȝ ad centrū: nihilominus iſta
influētia ꝓpe celuȝ ꝛ remote hȝ aliā ꝓprietatē ꝛ vtu-
tē: ꝛ ꝑ iſtā influentiā ſic vtualiter diuerſificatā ſupi⁹
ꝛ īferius ordināt ſe gūia ꝛ leuia in hoc mūdo inferiori.

Ad ratiōes factas ante oppoſitū rñde
tur faciliter p iſta q̄ iā dicta ſunt in concluſionibus.

Quæſtio. VIII.

SEcūdo quæritur vtrū
graue vel leue moueatur natu-
raliter ſurſuȝ vel deorſum a ſuo
generante vel remouēte prohi-
bens. Et arguit pmo ꝙ nō: qꝛ
ſi generans vel remouens ꝓhi-
bēs annihilaret non minus gra
ue deſcenderet ſi eſſet ſurſuȝ: ergo
non mouet ab aliquo iſtoꝝ. ¶ Secūdo. mouēs ꝛ mo
tū debent eē ſiſr p indiſtantiā: ſicut pȝ. vii. phy. ſed gra-
ue puta ſagitta qñ deſcēdit deorſū nō ē cum ſuo gñante
nec cū remouēte ꝓhibēs ergo ꝛc. ¶ Tertio diuerſoꝝ
motuū ꝛ effectuū ꝯñt eē diuerſe cauſe: nā vſ. ij. de gene
ratiōe ꝙ idē inquātū idē ſemꝑ eſt aptum natuȝ facere
idem. Sed generatio ipſius grauis ꝛ motus eius de-
orſum ſunt diuerſi motus ſiue diuerſi effectus: ḡ debēt
habere cās diuerſas ꝛ ꝓprias: Sed generationis cau
ſa ꝓpria eſt ipſuȝ generans: ergo illud nō eſt cauſa pro
pria motus deorſuȝ. ¶ Quarto mot⁹ grauis deorſuȝ ē
naturalis: ḡ dȝ eē a natura: ꝛ p ꝯñs a pncipio itriſeco
: natura eñ ē pncipiū mot⁹ eius i q̄ eſt: ſicut pȝ. ij. phy.
Sȝ gñans vel remouēs ꝓhibens nō ſunt intrinſeca ip
ſi graui moto: ergo non mouet ab illis.

Oppoſitū arguit auctoritate Ariſto.
in. viij. phy. ꝛ in. iiij. hui⁹: nā in iſto. iiij. Ariſt. dicit: mo
uet aūt qḋ a pncipio venit ꝛ impedimentū remouens
ꝛ addidit ꝙ nihil hoꝝ. ſ. grauiū ꝛ leuiū ſeipſuȝ mouet
¶ In iſta q̄ſtione pmo ponam concluſiones. Secun
do dubitationes aliquas contra ſecundā cōcluſionē.

De primo ſit prima concluſio: mot⁹
naturalis ipſi⁹ grauis deorſuȝ nō eſt īmediate ꝛ actiue
a generāte ipſuȝ graue: nec etiā a remouēte ꝓhibens
ꝓbatur p rōnes poſitas añ oppoſitū. ¶ Scḋa ꝯcluſio
ad hoc ꝙ graue incipiat moueri deorſuȝ requiritur ge
nerans vel remouens ꝓhibens: probatur: quia quan-
do graue incipit moueri deorſum ipſuȝ eſt ſurſum: vel
ergo ante ꝙ incepit moueri deorſum erat graue vel in
actu vel ſoluȝ in potentia: ſi erat in actu graue: ꝛ tamē
non mouebatur: hoc erat ꝓpter aliquod impediēs qḋ
oportuit remoueri ante ꝙ moueret deorſum: Et ſic in
digebat remouente ꝓhibens. Sed ſi nō erat actu gra
ue: ſed ſolum in potentia ante ꝙ incipiat moueri nunꝙ
incepiſſet naturaliter moueri deorſuȝ: niſi fuiſſet factū
actu graue: ꝛ ad hoc indigebat generante: ꝛ p ꝯñs ad
hoc ꝙ incipiat naturaliter moueri deorſum neceſſe eſt
concurrere generans vel remouens ꝓhibens. ¶ Ter
tia concluſio. ſi graue ſit in potētia naturali ꝛ eſſentia
li ad moueri deorſum: tunc indiget generante ad hoc
ꝙ incipiat moueri deorſum: patet hoc: nā ſi ſit in potē
tia naturali ad moueri deorſum: tunc eſt actu leue. Sȝ
ſi eſt actu leue nō mouebit naturaliter deorſum: niſi cō
currat generās quod faciat ipſū actu graue. ¶ Quar
ta ꝯcluſio. ſi aliquid ſit in potentia accidentali ad mo
ueri deorſum ꝛ detineat violente: neceſſe eſt ꝙ concur-
rat remouēs ꝓhibens ad hoc ꝙ illud moueatur deor-
ſum: patet hoc: quia ſi hoc eſt violente ſurſum: ꝛ non de
ſcendit: tunc eſt impeditū: ꝯ p ꝯñs opȝ concurrere ali
quod remouens illud impedimentū: ſi illud debeat de
ſcendere. ¶ Secundum iſtas duas concluſiones vlti-
mas debent intelligi plura verba Ariſto. ꝛ Commen-
tatoris quibus dicunt ꝙ generans mouet ipſum gra
ue de potentia naturali ꝛ eēntiali: ꝛ remouens prohi-
bens mouet ipȝ graue de potentia accidentali ꝛ violē
ta etiam. Secundum iſta poteſt exponi differentia
poſita ab Ariſtotele. inter aīat a ex vna pte quantū ad
eoꝝ motū: ꝛ grauia ꝛ leuia inanimata ex altera pte. ſ.
ꝙ animalia mouent ex ſe: grauia aūt ꝛ leuia inaīata
nō mouēt ex ſe. Hoc eſt aīal mouet ex ſe: qꝛ ad incipiē
dū motū nō indiget extrinſeco motore. Sed graue in-
animatū nō ſic mouet ex ſe: qꝛ indigeat extriſeco mo-
tore ad incipiēdū motū. ſ. vel gñante vl remouēte ꝓhi
bēs. Verūtñ nec gñans nec remouēs ꝓhibēs mouēt
ꝓprie loquēdo ipm graue deorſū: imo remouēs prohi-
bēs mouet ipȝ ꝓhibēs: ꝛ nō mouet ipȝ graue: ſȝ ꝓhibēte
amoto ipm graue mouet ſe deorſū. Siſr gñans nō mo
uet ipm graue deorſuȝ: ſȝ bñ gñat grauitatē p quā ip-
ſum graue mouet ſe deorſum.

Quātū ad ſecūdū. dubitat contra ſe
cundā concluſionem: nā ponatur ꝙ lapis ſit ſupra ce

lūnaȝ:ita ꝙ colūna ꝓhibeat ipſum cadere tunc non oportet remouere colūnam ad hoc ꝙ lapis cadat. Sȝ ſufficit trahere vel pellere lapideȝ extra colūnaȝ. Reſpondeť: ꝙ procodem debet reputari in ꝓpoſito ſi: ꝓhibēs remoueať ⁊ ſi graue auferať a ꝓhibente. ❡ Secūdo dubitať. nā ſi ſagitta moueať ſurſuȝ: poſtea incipit moueri deorſuȝ: ⁊ tñ nullum ꝓhibens auferreť: q: ſi erat aliquod ꝓhibens: illud non erat niſi aer ſed iſte nō auferť. ❡ Reſpondeť: ꝙ ꝓhibēs erat illō qd̄ mouebat ſagittam ſurſuȝ: ſicut erat impetus ſiue aliqd̄ aliud: quē oportet auferri ⁊ deſtrui anteꝗ̄ ſagitta deſcēdat: ⁊ ſi fuiſſet aer īpulſus cū ſagitta pulſu ſuo mouēs ſagittaȝ etiā oporteret motū illi⁹ aeris deſtrui ⁊ remoueri pri⁹ ꝗ̄ ſagitta deſcēderet. ❡ Tertio. dubitať. naȝ vapor aque eleuatus ab aqua videť eſſe adhuc ſubſtātialiter aqua: ⁊ tamen iſte primo aſcendit ⁊ poſtea deſcendit ſine hoc ꝙ remoueatur ibi aliquod prohibēs: ſimiliť ſine hoc ꝙ ibi concurrat aliquod generans: ꝙ autem vapor eleuatus ſit ſubſtantialiter aqua videť patere ex hoc: nam ſi ſit ſuperi⁹ aliquod impediens: ſicut eſt in diſtillatione aquarū. ſtatim apparebit eē aq̄. ❡ Reſpondeť: ꝙ cum vapor eleuatur ⁊ econuerſo deſcendit: oportet vtiqȝ concurrere generans: non tamē generans aquam: ſed generans grauitatē in iſto quod erat leui factum. Cōſimilis poſſet fieri dubitatio de argento viuo: quod ſi ponatur ſup̄ ignem ſtatim euaporat ꝑ fumū: ⁊ ſi iſte fum⁹ ſuperi⁹ detineať ꝑ aliquod obſtaculum ſupius poſitum ſtatim reuerteť argentuȝ viuum: ⁊ ſic videť ꝙ nunꝗ̄ fuit corruptum. cū tale detinens ſupius non videať habere naturā ⁊ potētiam generandi tale metalluȝ. Ex quo ſequiť ꝙ iſte fum⁹ erat ſubſtantialiter argētū viuū: ⁊ cū primo aſcēdat ⁊ poſtea deſcēdat ſine remouēte ꝓhibēs ⁊ ſine gn̄ante: videtur ꝙ ſecunda concluſio ſit falſa. Iſta dubitatio ſolviť ſicut dubitatio immediate p̄cedens.

Ratiões autem factę hinc & inde ambulant vijs ſuis.

Quæſtio. IX.

TErtio quęritur vtrum grauia ⁊ leuia moueanť actiue a grauitate ⁊ leuitate. Et arguiť p̄mo ꝙ non: nā grauia ⁊ leuia mouenť actiue a ſuis formis ſubſtātialibus. Sed iſte non ſunt grauitas ⁊ leuitas: ſicut prius dicebať: ergo ⁊c. aſſumptum ꝓbať. Naȝ ex quo motus grauiū ⁊ leuiū eſt naturalis: oȝ ꝙ ſit a natura: ⁊ cum non ſit a natura q̄ eſt materia: cum materia nulli⁹ ſit actiuitatis: opȝ ꝙ ſit a natura que ē forma ſubſtantialis: cum natura non dicať niſi de materia ⁊ forma. ❡ Secundo. motus grauium ⁊ leuiū eſt naturalis: Ideo eſt a natura. Sed nec grauitas nec leuitas ſunt nature: ergo motus grauiū ⁊ leuium non ꝓuenit actiue a grauitate et leuitate: maior eſt nota. Sed ꝓbatur minor: quia grauitas ⁊ leuitas ſunt accidentia: ſicut prius dictum eſt: Sed accidentia nō ſunt nature: ſed entia ſm naturā ſicut dicit Ariſt. ij. phy. ⁊c. ❡ Tertio. ſi graue moueret a grauitate ⁊ cū ad motū grauis oporteat moueri grauitatē: ſeq̄reť ꝙ grauitas moueret a grauitate, ⁊ ſic eadē moueret a ſeipſo: qd̄ eſt īpoſſibile: ſicut oſtēdit Ari. vij. ⁊. viij: phy. ❡ Quarto ſi graue moueret a grauitate: ⁊ cū grauitas ſit intrinſeca graui: tūc graue moueret a p̄ncipio intrinſeco: et ꝑ ↄ̄ñs graue moueret a ſe: cuius oppoſitū dicať in iſto quarto ⁊ octauo phy.

Oppoſitū arguiť. Ab illo moueť graue quo intēſo intendiť motus ceteris paribus ⁊ quo remiſſo remittiť mot⁹. Sed ſic eſt de grauitate. vnde videmus ꝙ ceteris ꝑtibus graui⁹ veloci⁹ deſcēdit: ⁊ minus graue minus velociter. ❡ Secundo: ſicut ſe habent caliditas ⁊ frigiditas humiditas ⁊ ſiccitas ad alterationem. Ita grauitas ⁊ leuitas ad motum localeȝ. Sed caliditas ⁊ frigiditas ⁊c. ſunt principia actiua alterationuȝ: ergo grauitas ⁊ leuitas ſunt principia actiua motuum localium grauium ⁊ leuiuȝ. ❡ In iſta queſtione primo recitabo vnam opinionem cum aliquali eius probatione. ❡ Secundo. reſpōdebo ad queſtionem.

Quantum ad primū eſt vna opinio. que imaginať graue obtinens formaȝ ſubſtantialem grauis poſſe moueri naturaliter dupliciter. Uno modo deorſum. Alio modo ſurſum: vbi gratia ſicut eſt vapor ⁊ fumus. vnde quodlibet iſtorum manente eadem forma ſubſtantiali aliquando aſcēdit naturaliter: ſicut quando eſt in eo leuitas: deinde cū fuerit refrigeratum ⁊ condenſatuȝ deſcendit naturaliter: ⁊ declaratur hoc per ſimile: de aqua: que aliquando naturaliť frigefacit: ſicut quando eſt actualiter frigida: ⁊ aliqn̄ naturaliť calefacit ſicut quando eſt actualiter calida. Deinde iſta opinio ponit duas concluſiones ad q̄ſtionē. Prima eſt: ꝙ aqua cum actualiter habet grauitatē moueť actiue a forma eius ſubſtantiali ⁊ inſtrumētaliter a grauitate. Secunda concluſio. quādo aqua actualiter habet leuitatem: ſicut quando eſt fumus vel vapor moueť actiue a leuitate: ⁊ nullo modo ab ei⁹ forma ſubſtantiali. ❡ Prima concluſio: ꝓbať ꝑ ſile de aqua actualiť exiſtēte frigida: frigefactio eniȝ actiua talis aque ꝓcedit a forma ſubſtantiali illi⁹ aq̄ tāꝗ̄ ab agēte principali. Sed ꝓcedit a frigiditate tāꝗ̄ ab agente inſtrumētali: ita in ꝓpoſito videť de deſcenſu ipſius grauis. ❡ Secūdā ↄcluſionē ēt ꝓbat ꝑ ſile: nā calefactio actiua ꝓcedēs ab aq̄ calefacta ꝓcedit actiue a caliditate tanꝗ̄ ab agēte p̄ncipali ⁊ non a forma ſb̄ali aque: ex eo ꝙ forma ſb̄alis aq̄ magis trahit ipāȝ aquā a caliditate: vſ ad frigiditatē p̄or: ēt ita vr̄ i ꝓpoſito ꝙ qn̄ aq̄ q̄ ē vapor aſcēdit: ꝙ p̄ncipale p̄ncipiū actiuuȝ illi⁹ aſcēſus nō videť eē forma ſb̄alis aq̄. Sed magis leuitas inexiſtens vapori: ⁊ maxime ideo ꝙ forma aque eſt forma ſimplex. Et ꝑ ↄ̄ñs nō pōteť p̄ncipium actiuuȝ p̄ncipale motus deorſuȝ ⁊ mot⁹ ſurſū. ❡ Breuiter videť ꝙ iſta opinio nō ſit oīno vera. Primo qd̄e: ꝑ hoc ꝙ ſupponit aliqd̄ accidēs eē p̄ncipale p̄ncipium actiuū alicui⁹ effect⁹: ſicut vbi gratia ꝙ caliditas in aq̄ calefacta ſit p̄ncipale p̄ncipiū calefactiōis: ⁊ nō forma ſb̄alis aq̄: ⁊ ſiliť aſcēſus ipi⁹ vapori dicūt p̄ncipale p̄ncipiū actiuū eē leuitatē: ⁊ nō formā ſb̄alē. ❡ Sȝ illō nō valȝ. Nā ſi caliditas ſe ſola ſine forma ſb̄ali ipi⁹ calidi poſſet ꝓducere caliditatē: ēt ſic poſſet ꝓducē ignē mō hoc eſt īpoſſibile. Nā tūc ꝓducens eēt minus nobile ꝗ̄ ꝓductuȝ: falſitas conſequētis pȝ ꝑ illā ↄmunē regulā videlicet ꝙ nihil agit vltra gradū ꝓpium ſue ſpeciei. Nec valȝ ratio iſti⁹ opiniōis. ſ. ꝙ ſi vapor aſcēderet ꝑ ſuā formā ſubſtantialē habēs leuitatē: ⁊ poſtea deſcēderet ꝑ eandē habens grauitatē: eadē forma ſimplex eēt ꝓductiua diſtinctoꝝ motuū. Certe veruȝ eſt: nec hoc reputo inconueniens: quando hoc fit mediantibus diuerſis inſtrumētis. Nōne anima intellectiua q̄ eſt forma valde ſimplex valde diuerſas habȝ opatiōes mediantib⁹ diuerſis inſtrumētis: vȝ ꝑ aliqua inſtrumēta videt: ⁊ ꝑ aliqua tāgit: ⁊ ꝑ aliqua audit ⁊c.

Sic dico in propoſito nõ eſſe incõueniẽs eandẽ formã ſubſtãtialẽ aque mediante caliditate calefacere ⁊ mediante frigiditate frigefacere ⁊ mediãte leuitate ꝓducere motũ ſurſum: ⁊ mediante grauitate ꝓducere motum deorſum.

Quantum ad ſecundum ſit prima cõcluſio. Motus grauiũ ⁊ leuiũ naturales nullo mõ proueniunt a grauitate ⁊ leuitate tanq̃ a principiis actiuis principalibus. ¶ Secunda concluſio. dicti motus ꝓueniũt a formis ſubſtãtialibus grauiũ et leuiũ tanq̃ ab agentibus principalibus: licet a grauitate ⁊ leuitate prouenjant tanq̃ ab agentibus inſtrumentalibus. ¶ Prima cõcluſio probatur: nã dato oppoſito cõcluſionis ſequeret̃ q̃ grauitates ⁊ leuitates eẽnt nature. Sed hoc eſt falſum: ex eo q̃ omis natura eſt ſubſtãtia. Sed grauitates ⁊ leuitates non ſunt ſubſtantie: ſed accidentia ſicut dicebatur prius: igitur ⁊c. ↄ̃ſequẽtia tenet ex eo q̃ hoc dicitur eſſe natura qḋ eſt principium actiuũ principale motus naturalis: ſicut pꝫ ꝑ diffinitionẽ nature. ¶ Scḋa cõcluſio ꝓbat̃: nam tales motus ſunt naturales: ſicut ſupponitur in cõcluſionibꝰ. Ideo oportet q̃ ꝓueniant actiue a natura grauiũ ⁊ leuium tanq̃ ab agente principali: Et cũ in graui ⁊ ſimiliter in leui nõ ſunt niſi due nature. ſcilicet materia et forma: opꝫ q̃ dicti motus prouenjãt actiue vel a materia vel a forma ⁊ hoc ſubſtãtiali. Sed nõ a materia: cũ ipſa nullius ſit actiuitatis: relinquit̃ ergo q̃ a forma ſubſtantiali.

Ad rationes dico q̃ ille que poſite ſũt ante oppoſitũ bñ probant q̃ motus grauiũ ⁊ leuiũ naturales non proueniunt a grauitate ⁊ leuitate tanq̃ a principiis actiuis principalibꝰ: ſed magis a forma ſubſtantiali: cũ hoc tamẽ bene ſtat q̃ a dictis qualitatibꝰ dicti motꝰ ꝓueniũt tanq̃ ab agẽtibꝰ inſtrumẽtalibus. ¶ Ad alias rationes poſt oppoſitum. Ad primã: in ad intenſionẽ grauitatis intenditur velocitas ⁊c. dico q̃ ꝑ illã rationẽ bene ↄ̃cludit̃ q̃ grauitas eſt principium actiuũ inſtrumẽtale motꝰ: nõ tamẽ principale alicuiꝰ: pari enim ratione concluderẽ q̃ calefactio ꝓcedens actiue ab igne ꝓcederet a caliditate ignis tanq̃ a principio actiuo principali: cuius oppoſitũ dicũt aduerſarij: Probarẽ conſequentiam ꝑ hoc q̃ ad intenſionem caliditatis intenditur calefactio ignis. ¶ Ad ſecũdã: cõcedo maiorẽ: ſed nego minorẽ. vnde dico q̃ caliditas ⁊ frigiditas ⁊c. non ſunt principia actiua principalia calefactiõis: frigefactionis ⁊c. ſed inſtrumentalia dũtaxat: principalia autẽ dictarũ operationum ſunt forme ſubſtãtiales q̃ mediãtibus dictis qualitatibꝰ agũt dictos effectus tanq̃ mediantibus inſtrumẽtis.

Queſtio.X.

Quarto quæritur. vtrũ forme ſm quas fiunt motus grauiũ ⁊ leuiũ ſint naturaliter mobiles ſm locũ ſicut eſt forma terre vel forma ignis. ⁊ ꝓbat̃ q̃ non: omnis motus naturalis debet eſſe a principio intriſeco: ſed forme ſm quas fiunt motus grauium ⁊ leuium nõ habẽt principia intrinſeca: ergo ⁊c. maior eſt nota. Nam ꝑ hoc differt motus naturalis a violento: minor patet: quia tales forme ſunt ſimplices: ſaltem ſimplicitate oppoſita ↄ̃poſitioni ex ꝑtibus eſſentialibus: que vocant̃ materia ⁊ forma quarũ forma debet eſſe principiũ intrinſecũ actiuũ motus: materia vero paſſiuũ. ¶ Scḋo. ſi queſtio eſſet vera ſequeret̃ q̃ idẽ motus naturalis in ſpecie cõpeteret diſtinctis corporibus naturalibus in ſpecie: cuius oppoſitũ oſtenſum eſt in ꝑmo huius: probatur ↄ̃ſequẽtia. Nã ſi forma terre ſm quã terra eſt mobilis deorſum eẽt mobilis ſm locum naturaliter ipſa non eſſet mobilis ſecũdũ locũ naturaliter niſi etiam deorſum: ⁊ cũ forma terre diſtinguatur ſpecie a totali terra: ſequeret̃ q̃ idẽ motus deorſuꝫ ſimplex cõpeteret duobus diſtinctis corporibus in ſpecie. ſ. t̃re ⁊ forme ſue. ¶ Tertio. ſi nã forma t̃re eſſet naturalit̃ mobilis deorſum: q̃ro a quo: vel a ſe: vel ab alio: nõ a ſe: nã dicitur ſeptimo phyſicorũ qḋ omne quod mouet̃ ab alio mouet̃. Et ↄ̃firmat̃: nam ſi a ſe: idẽ ſemel ⁊ ſimul eſſet in actu ⁊ in potẽtia: ex eo q̃ eadẽ forma moueret ⁊ moueret̃. Nec etiã põt dici q̃ ab alio: nã hoc eẽt a materia t̃re vel a g̃uitate terre: nõ a materia q: illa nullius eſt actiuitatis: nec poteſt dici q̃ a grauitate. Naꝫ illa nõ faceret talẽ motũ ĩ alio ſine ꝑncipio actiuo principali qḋ eſſet natura ſicut dictum eſt in alia queſtione.

Oppoſitum arguitur. nam cum grauia ⁊ leuia moueant̃ naturalit̃: manifeſtum eſt q̃ forme eorũ que ſunt in eis ſm quas fiunt illi motus mouerentur: iuxta illud: motis nobis mouent̃ oĩa que ſunt in nobis. Cũ ergo aliqua t̃ra moueat̃ deorſuꝫ forma ſua que eſt in ea ſm quã fit iſte motus etiã mouet̃ deorſum: vel ergo naturalit̃: vel violente. Si naturalit̃ habet̃ propoſitum. Si violẽte: g̃ motus motui deorſum ↄ̃trarius ineſſet ei nãliter: ⁊ ſic adhuc eſſet naturalit̃ mobilis: cõſequẽtia ꝓbat̃. Nam ſicut oſtẽſum eſt primo huius: ſi alicui ineſt aliquis motus violente. eidem ineſt naturalit̃ motꝰ cõtrarius illi qui ineſt ei violente. ¶ In iſta queſtione primo videbit̃: nũquid forme ſm quas fiũt motꝰ g̃uiũ ⁊ leuiũ eẽnt naturalit̃ mobiles ſi exiſterent ꝑ ſe ſeparate a ſuis materiebus. ſcḋo videbit̃ a quo mouent̃. Quibus viſis patebit etiã quid ſit dicẽdũ de eis quantũ ad hoc ipſis exiſtẽtibus in ſuis materiebus.

Quantũ ad primum ſit prima concluſio. ſi forma motiua terre deorſum eſſet ſeparata a materia: nec eſſet ei g̃uitas ↄ̃iuncta: non moueret̃ naturalit̃ deorſum: poſito adhuc q̃ eſſet poſita ſurſum: probatur quia dato oppoſito ↄ̃cluſionis: ſequit̃ q̃ forma ſubſtantialis g̃uis poſſet ꝓducere motũ deorſum ſine grauitate: ſed hoc eſt falſum: cõſequentia nota eſt de ſe: falſitas cõſequentis ꝓbat̃: nam tũc natura fruſtra dediſſet grauitatẽ ipſis g̃uibꝰ vltra formã ſubalẽ eoꝝ: poſtq̃ ſine grauitate forma ſubſtantialis grauis naturalit̃ vel eq̃liter poſſet mouere g̃ue deorſum. Conſimili modo diceret̃ de forma ſubſtantiali leuis ⁊ de leuitate. ¶ Sed tu diceres. ſi talis forma ſubſtantialis ſic poſita ſurſuꝫ nõ deſcenderet cum non haberet g̃uitatem ſibi annexam: oportet q̃ quieſceret: vel g̃ naturalit̃ vel violẽter: nõ naturalit̃: ex eo q̃ tunc naturalit̃ moueret̃ ad illum locũ: ſi eſſet extra ipſum: quod eſt falſum. Si violẽte. querit̃ de violẽtante. Reſpondet̃ q̃ quieſceret ibi violente: ⁊ quando querit̃ de violẽtante. dico q̃ aliquid põt imaginari quieſcẽ violente dupliciter: vno modo ꝓpter aliquod violẽtans potẽtius ipſum detinẽs ⁊ prohibẽs. alio modo ꝓpter defectum ⁊ carẽtiam alicuius requiſiti ad ſuum motum naturalẽ. ¶ Tunc dico q̃ dicta forma in dicto caſu non quieſceret violente primo modo. Sed ſecũdo modo. ¶ Secunda concluſio. g̃uitas ſeparata a materia ⁊ a forma ſubſtantiali exiſtens ſurſum non deſcẽderet: niſi forme ſubſtantialis vices ſuppleret alitũde: probat̃ hoc: q: inſtrumẽtũ ſine dirigẽte ex ſe nõ agit: cum ergo

ğuitas ſe habeat ſicut inſtrumẽtũ mediãte quo forma
ſubſtãtialis ꝓducit motum deorſum:ſequiꝛ ꝙ ipſa gra
uitas ſine forma ſubſtãtiali nõ deſcẽderet nec aliquem
motũ deorſuʒ efficeret. Et notanꝛ dixi niſi forme ſubſtã
tialis vices aliũde ſupplerenꝛ:ꝑꝑ ſacramẽtũ euchari
ſtie ſeu altaris vbi ſunt accidẽtia ſine ſubiecto.ſ.albedo
grauitas ⁊c. ⁊ tñ ğuitas in illo ſacramẽto deſcẽdit nõ
obſtãte ꝙ nõ ſit ꝯiuncta forme ſubſtantiali grauis. ve
rũ eſt tñ ꝙ ibi forme ſubſtãtialis vices ſupplerenꝛ aliũ
de.ſ.ꝑ primã cãm. Tertia cõcluſio. ſi forma ſubſtantia
lis terre eſſet ſeꝑata a materia:⁊ eſſet ſiĺ cõiũcta ğuita
tas:⁊ eſſet poſita ſurſum:nec eſſet aliquod impediens
ſeu ꝓhibẽs:moueretꝛ deorſum:patet hoc:q2 ibi eſſet pñ
cipiũ actiuũ pñcipale motus deorſum ⁊ inſtrumentale
ſiĺr:⁊ eſſet ibi ſubiectũ receptiuũ motꝰ deorſuꝫ ſufficiẽs
ſcilicet forma ſubſtãtialis: ⁊ ſimiliꝛ ğuitas: ideo vtiqꝫ
fieret ibi motus poſtꝙ nullũ ibi eſſet impediẽs ſicut po
nit hypotheſis. ❡ Quarta cõcluſio. talis motus eſſet
naturalis: ꝓbatur:q2 talis ꝓueniret ex inclinatiõe na
turali eſſendi deorſum talis forme ſubſtantialis. ❡ Cõ
tra tertiã concluſionẽ dubitaꝛ.nã dicit Ariſtot. primo
de generatiõe:ꝙ ſi caliditas eſſet ſeꝑata a materia: bñ
ageret in frigiditatẽ exiſtentẽ in maſia:ſed nõ pateretur
ab ea:ideo videꝛ ꝙ forma grauis ſeꝑata a maſia nõ mo
uereꝛ:cum moueri ſit pati. ❡ Reſpondeꝛ negando ꝯſe
quẽtiam. Et ratio:quia frigiditas non ageret in calidi
tatem ſeꝑatam:niſi corrumpẽdo illam caliditatẽ: ⁊ q2
ad corruptionem iſtius caliditatis ſeparate nõ ſeqretꝛ
alicuius alterius generatio. Et cum generaliter nõ cor
rũpaꝛ aliquid niſi ꝑꝑ aliud generari:ibi nõ fieret actio
in illã caliditatẽ ſeparatam. Sed ſi forma ſubſtãtialis
grauis eſt ſeꝑata:⁊ ſi in ipſa agiꝛ motꝰ localis: hoc bñ
poteſt fieri:namnõ ꝓpter talẽ motũ ipſam corrũpit:im
mo magis ſaluatur. Et ideo quãtũ ad hoc diſſimile eſt
de motu alĩatiõis qui fit cũ corruptione vel diſpoſitiõe
ad corruptionẽ:⁊ de motu locali:qui põt fieri taꝫ abſqꝫ
corruptiõe ꝙ abſqꝫ diſpoſitiõe ad corruptionem.

Quantum ad ſecundum:dico q talis
motus prouenit effectiue a forma ſubſtatiali tanꝙ ab
agẽte principali:non tñ principaliſſimo. ⁊ a grauitate
tanꝙ ab agente inſtrumẽtali:probaꝛ:nã ſi forma ⁊ acci
dens in genere cauſe efficientis cõcurrit ad ꝓductionẽ
alicuius effectus:tunc ſubſtantia cũ ſit nobilior accidẽ
te tenet locũ agẽtis principalis:accidẽs autẽ teneꝛ lo
cũ agentis inſtrumẽtalis. Sed ſic eſt in propoſito. Nã
talis motus ꝓuenit effectiue ab ambobus:non eñ ap
paret a quo alio tanꝙ ab efficiente ꝓueniret ex quo nõ
eſt ibi plus ꝙ forma ſubſtãtialis ⁊ ğuitas. Et notanter
dixi in cõcluſione nõ tamẽ tanꝙ ab agente principaliſ
ſimo:quia agens principaliſſimũ iſto motu ſicut etiaꝫ
in alijs eſt cauſa prima que ſua generali influentia ad
quemcunqꝫ motum producendum in iſtis inferioribus
concurrit effectiue.

Ad rationes Omnis motus natura
lis ꝓuenit a principio intrinſeco.dico ꝙ hoc verum eſt
de motu naturali corporum cõpoſitorũ ex maĩa ⁊ for
ma que vulgo magis ſunt manifeſta ꝙ forme ſubſtanti
ales:q2 nõ minꝰ talibus corporibus compoſitis ex ma
teria ⁊ forma ſunt naturaliꝛ mobiles. ❡ Ad ſecundaꝫ.
dico ꝙ nullus motus ſimplex in ſpecie ꝯuenit natura
liter diſtinctis corporibus in ſpecie:corporibꝰ dico cõ
poſitis ex maĩa ⁊ forma:cũ quo tamẽ bñ ſtat ꝙ idem
motus ſimplex poteſt cõpetẽ naturaliꝛ pluribꝰ corpo
ribus quorum vnũ eſt forma ſubſtãtialis alĩus. ❡ Ad
tertiã.ſi forma ĩre eſſet naturaliꝛ mobilis deorſuꝫ: vel
a ſe:vel ab alio:dico ꝙ a ſe non tamen ſolum a ſe ſed etiã
ab alio:puta a cauſa prima concurrente. Et per hoc ſol
uitur auctoritas de ſeptimo phyſicorum: omne quod
mouetur ab alio moueꝛ:etiam ſi vellemus allegare lite
rã ſicut iacet nõ eſſet contra hoc:nam in litera ſicut qui
libet videre poteſt non eſt ab alio:ſed ab aliquo:ſed ex
poſitores exponũt ab aliquo.i.ab alio. ❡ Ad cõfirma
tionem.idẽ ſimul eſſet in actu ⁊ in potẽtia: dico ꝙ hoc
nõ eſt incõueniens reſpectu diuerſoꝝ:qualiter eſt in ꝓ
poſito. Nam talis forma eſſet in actu actualiter ſe mo
uẽdo deorſum:⁊ in potentia eẽndi deorſum. ❡ Et ſi dice
retur. Idẽ eſſet agens ⁊ patiens:quia ageret iſtuꝫ mo
tum:⁊ reciꝑet eundem. Dico non eſſe inconueniens idẽ
eſſe ꝑtiale agens ⁊ totale recipiẽs: ⁊ ſic eſt in ꝓpoſito.

Quæſtio.XI.

QVinto quæritur.vtrũ
grauia appetãt deſcendẽ ꝑ line
as breuiſſimas. ❡ Et arguiꝛ pri
mo ꝙ nõ. Nam ſi ſic: pari ratiõe
leuia appeterent aſcendere ꝑ li
neas breuiſſimas puta ꝑ rectas
⁊ nõ ꝑ obliquas. Sed hoc eſt fal
ſum. Nã ſi ſic:tunc terra pura de
beret deſcẽdere ita velociꝛ ⁊ nõ velocius in ignem ſicut
in aere:ꝯſequens eſt falſum eo ꝙ ignis eſt rarior ꝙ aer:
⁊ ꝑ conſequẽs minus reſiſtens eidem mobili ꝙ aer:⁊ ꝑ
cõſequẽs ſi idem mobile deſcendat ꝑ ignem ⁊ poſtea ꝑ
aerem velocius debet deſcendere ꝑ ignem ꝙ ꝑ aerem:
cõſequẽtia ꝓbaꝛ. Pro quo ſuppono ꝙ leuius plus ap
petit eſſe ſuꝑ aliquo graui ꝙ minus leue: vbi grã: ſi ali
quod graue ponaꝛ ſuꝑ ignẽ ⁊ deinde ponatur ſuꝑ aerẽ:
ignis q2 eſt leuior aere:plus appetit eſſe ſuꝑ illud ğue
ꝙ aer appetat eſſe ſuꝑ idem graue. Tunc ſic. ſi aliqua
terra pura debeat deſcendere in igne:ſicut illa appetit
eſſe ſub igne ita ignis appetit eſſe ſuꝑ illã terrã: ⁊ ideo
ſicut ĩra deſcendit vt ſit ſub igne:ita ignis exiſtens ſub
terra aſcendit vt ſit ſuper terrã. Et quia grauia appe
tunt deſcẽdẽ ꝑ lineas rectas ⁊ leuia aſcẽdere ꝑ lineas
rectas ſequitur ꝙ per eandem lineam per quam terra
appetit deſcendere in ignẽ:ipſe ignis obuiãdo terre ap
petit aſcẽdere ſuꝑ terrã. Et q2 ignis plus appetit eẽ ſu
per terrã ꝙ aer:ſequitur ꝙ ignis cũ maiori appetitu et
conatu mouetur cõtra terrã:cũ illud graue deſcẽdit in
igne: ꝙ faciat aer cũ idem graue deſcendit in aere. Er
go videtur quod tantum vel plus impediatur graue in
deſcendendo in ignẽ ꝙ impediatur in deſcendendo in
aerem. ❡ Secũdo.ſi ſic: ſequeretur graue nunꝙ deſcẽ
deret oblique. Sed hoc eſt falſum: falſitas patet. Nã
ſepe videmus aliquem lapidem bene deſcendere ſuper
aliquam tabulam tranſuerſaliter poſitam:conſequen
tia arguitur. Nam ſit a aliquod graue poſitum in ſum
mitate alicuius tabule tranſuerſaliter poſite. Ita ꝙ li
nea recta nõ poſſit protrahi ꝑ ſupficiem tabule ad cen
trũ mundi: ⁊ ſit d. centrũ. ⁊ b.c. tabula. Et non poſſit a.
deſcẽdere niſi per b.c. quo facto illud a. graue vel appe
tit equaliꝛ deſcẽdere ꝑ lineã rectã ⁊ ꝑ lineam obliquã:
vel plus ꝑ rectam ꝙ ꝑ obliquã: vel plus ꝑ obliquam ꝙ
ꝑ rectã. Si dicaꝛ primũ vel ſecunduꝫ: ſequitur ꝙ illud
graue poſitũ ſuꝑ dictam tabulam non deſcendet ꝑ line
am b.c. ex q̃ tãtꝰ vel maior appetitꝰ eiꝰ ẽ deſcẽdẽ ꝑ line
am b.d. cuius tamen oppoſitũ docet experientia. Si di
catur tertium:queſtio eſt falſa.ſ. ꝙ grauia magis appe
tant deſcẽdere ꝑ lineas rectas ꝙ ꝑ obliquas. Et poſſet
iſta ratio declarari exemplo. Nam preſentatis duobus
cõtrarijs incõpoſſibilibus voluntati.ſ.a.b. Tunc ſi iſta

mouēt equaliter voluntatē:voluntas perplectit̄ ad p
ſequēdū vnū vel alterū ꝓpter hoc ꝙ equaliter appetit
ea:ꝛ ſic appetitus vni⁹ retrahit volūtatē a pſecutiōe
alterius. Si autē a. magis mouet voluntatem ꝙ̄ b. vel
ecōuerſo:tunc voluntas vadit in proſecutionem illius
qđ magis appetit ꝛ a quo magis mouetur.

Oppoſitū arguit̄. grauia p eaſdē line

as appetūt deſcendē p q̄s deſcēdūt:cū nō fuerint īpedi
ta. Sꝫ hoc eſt per lineas breuiſſimas q̄ pñt ꝓtrahi ab
eis vſq ad centrū mundi:ergo ꝛc. maior eſt nota:pbat̄
minor:q: deſcendunt p ſemediametros mundi: vel p li
neas q̄ ſunt ptes ſemidiametroꝝ mundi. Sed ille ſunt
breuiſſime que poſſunt ab eis ꝓtrahi vſq ad centrū:aſ
ſumptū patet p hoc:nā datis duob⁹ grauibus deſcen
dentibus illa deſcēdunt p lineas rectas concurrentes
in centro mūdi:ex quo quodlibet illoꝝ grauiū tendit
ad centrū mundi. Sed tales linee ſunt ſemidiametri
mūdi:vel partes earū. ergo ꝛc. De iſta queſtione dicūt
quidā ꝙ grauia appetunt deſcendere p lineas rectas
qñ poſſunt ꝛ nō ſunt impedita. Sed qñ impediūtur ne
poſſint deſcendere p lineā rectā:tunc mutant appetitū
deſcendendi p lineā rectā in appetitū deſcendēdi p li
neā obliquā p quā tunc ſaltē poſſint fieri ꝓpinquiora
centro ꝙ̄ prius. ¶ Sed breuiter iſta opinio non valet
ex eo ꝙ ſi appetitus forme grauis ſic mutaret̄:tunc for
ma grauis eſſet forma cognoſcitiua:qđ eſt falſum:cōſe
quētia tenet:q: ſic mutare appetitū ſolum debetur for
mis cognoſcitiuis. ¶ Secundo. graui intrinſece nullo
modo mutato pōt vna vice deſcendē p lineā obliquā:
ꝛ poſtea p lineam rectā:p ſolam mutationē medij ex
trinſeci:ergo non mutat̄ de vno appetitu in aliū. Nam
cū tali mutatione appetit⁹ nullo modo poſſet ſtare ꝙ
idē graue haberet ſe omnino eodē modo intrinſece nūc
ꝛ prius. ¶ Aliter ergo dicendū eſt ꝙ graue non appe
tit deſcēdere plus p vnā lineam ꝙ̄ p aliam. Sed ꝙ de
ſcendit p vnā lineā ꝛ nō p aliam:hoc eſt ſm ꝙ applicat̄
tali vel tali reſiſtentie: ita ꝙ finaliter ex applicatione
alia ꝛ alia ipſius grauis ad medium extrinſecum deter
minatur ꝙ p talem vel talem lineā deſcēdit. Ita ꝙ bñ
ex ſe appetit deſcendē. Sed modus deſcēdendi determi
nat̄ ſm aliā ꝛ aliā applicationem eius ad mediū extrī
ſecū. ¶ Sed diceret aliquis. videt̄ vtiq ꝙ graue plus
appetat deſcēdere p lineā rectam ꝙ̄ p obliquā. Nā vi
demus ꝙ quando graue deſcendit p lineā rectā:difficili⁹
pōt areſtari ꝛ impediri ab eius deſcenſu ꝙ̄ qñ deſcēdit
p lineam obliquā:hoc aūt videtur eſſe ſignū ꝙ plus ap
petit deſcendere p lineam rectā ꝙ̄ p obliquam. ¶ Ad
iſtud dico ꝙ graue qñ deſcendit p lineam rectā difficili
us areſtatur ꝙ̄ quando deſcēdit p lineam obliquā. Sꝫ
huius cauſa non eſt maior appetitus deſcendendi p li
neam rectam ꝙ̄ p obliquam:ſed hoc eſt propter hoc ꝙ
quando deſcendit p lineā rectā minorem habet reſiſten
tiā ꝙ̄ qñ deſcēdit p lineā obliquam:vt puta ſup tabulā
tranſuerſaliter poſitam:modo difficilius eſt idē impe
dire cū minori reſiſtentia impedire motū alicui⁹ po
tentie mouentis ꝙ̄ cum maiori.

Ad rationes ergo factas hinc inde.

¶ Ad primam negatur conſequētia:ex eo ꝙ quando
terra deſcēdit in ignem:ignis non appetit aſcendere p
eandē viā p quā deſcēdit terra:ex eo ꝙ terra ipſum a ta
li aſcenſu impediret. Et ideo tunc ignis ꝓpter reſiſten
tiā extrinſecā determinatur ad aſcendendū p aliā viā:
vbi inuenit reſiſtentiā minorem. ¶ Ad ſecundā. ſeque
retur ꝙ graue nunꝙ̄ deſcenderet oblique:negat̄ conſe
quētia:quia non dico ꝙ graue ex ſe magis appetat de
ſcendere p lineam rectā ꝙ̄ per lineā obliquā:ſed q: ap
petit eſſe ꝓpinquius centro:deſcendit p quācūq line
am poteſt:ꝛ ꝙ ſic vel aliter deſcendit:ad hoc determi
natur ex alia ꝛ alia applicatione eius ad reſiſtentiam:
q: quando ex deſcēſu p lineā rectā haberet maiorē reſi
ſtentiā:deſcendit p lineā obliquā. Quando aūt ex de
ſcēſu eius p lineā obliquam haberet maiorem reſiſten
tiam:tunc deſcēderet p lineā rectam. ¶ Tunc ad ratio
nē factam in oppoſitum: p eaſdem lineas grauia appe
tunt deſcendere ꝛc. dico ꝙ non oportet: Sed ſufficit ꝙ
eorum deſcēſus p tales lineas determinetur ex tali ap
plicatione grauium ad talem reſiſtentiam.

Queſtio.XII.

Sexto queritur. vtrum
aer naturaliter moueat̄ in proie
ctione lapidis vel alterius pro
iecti in eo. arguitur ꝙ non. Nā
ſi ſic:ſeq̄retur ꝙ aer nunꝙ̄ in tali
motu deſineret moueri ſaltem ꝙ̄
diu maneret in loco ꝓprio:conſe
quens eſt falſum:conſequētia vi
detur tenere. Nā ſi aer moueretur naturalit̄ dēſus ſur
ſum vel ad latus ipſo exiſtente in loco ꝓprio:qua ratio
ne moueretur p aliquod tēpus:eadem ratione p aliud:
nam ſi quieſcat hoc nō eſt propter nouū locū in ſpecie:
nec ꝓpter aliquē locum ſibi naturalē de nouo acquiſi
tū ex eo ꝙ tali motu aer mouet̄ in loco ꝓprio. ¶ Secū
do. nā ponatur ꝙ proiectū proijciatur ad latus. tunc ſi
in tali motu aer moueretur naturaliter: opotteret vti
ꝙ ꝙ hoc eſſet mediante grauitate vel leuitate ipſius
aeris: Sed hoc non:ex eo ꝙ grauitas ꝛ leuitas non in
clināt naturaliter niſi ad motum ſurſum vel deorſum.
¶ Tertio. ſi queſtio eſſet vera pari ratione ꝓiectū mo
ueret̄ naturaliter:ſed hoc eſt falſum: cōſequētia pbat̄.
Nā ſicut aer in ꝓiectione pellitur a proijciente:ita pro
iectū:ꝛ p cōſequens qua ratione motus vnius eſſet na
turalis:eadē ratione motus alterius.

Oppoſitum arguitur. nam in proie

ctione lapidis aer retro lapidē inſequitur lapidē ne fi
at vacuū:ergo in ꝓiectione lapidis aer mouet̄ natura
liter:cōſequētia tenet ex eo ꝙ motus corpoꝝ quo mo
uent̄ ad replēdum vacuū eſt corporibus naturalis: an
tecedēs pꝫ:q: niſi lapidē ꝓiectū ſequeret̄ aer maneret
vacuū in loco quē exiuit lapis intrādo aliū locū in tali
motu. ¶ In iſta queſtione primo videndū eſt de princi
pali queſito. ſecūdo videndū eſt de proiecto a quo mo
ueatur:ꝛ vtrū naturaliter vel violente poſt receſſum a
proijciente.

Quantum ad primum ſciendum eſt:

ꝙ in ꝓiectione lapidis eſt duplex motus aeris:ſcilicet
aeris ante lapidē qui reſiſtit proiecto ꝛ diuiditur vel vl
tra naturalē qualitatē ſuā condenſat̄ per ipſum proie
ctum. alius eſt aeris qui retro ipſum ꝓiectum inſequit̄
ad finē ꝙ nō remaneat vacuū. ¶ Tūc ſit prima conclu
ſio. in proiectione lapidis motus aeris antecedētis ꝓ
iectū nō eſt naturalis. Probatur:nam tunc ſequeret̄ ꝙ
non reſiſteret proiecto:quod eſt falſum: talis enim aer
non minus reſiſtit proiecto ꝙ̄ aer reſiſtat graui deſcen
denti vel leui aſcēdēti naturalit̄. ¶ Secundo. nā cōdē
ſatio aeris vltra ſuam naturalem raritatem eſt ſibi vio
lenta. Sed in tali motu talis aer antecedēs condēſat̄
vltra dēſitatē ſibi naturalē: ergo ꝛc. ¶ Secunda con
cluſio. motus aeris inſequētis proiectū eſt naturalis:

probať: q2 eſt a principio intrinſeco ſcilicet a forma ſubſtantiali ipſius aeris: q̄ inclinat ipſum aerē ad inſeq̄ndum proiectum: ad finē ꝙ nō fiat vacuum. ¶ Sed contra iſtam cōcluſionē arguitur: nā iuxta hoc eſſet concedendū idē elementū ſimplex habere duos motus naturales diſtinctos ſpecie: quod eſt cōtra dicta primo huius: conſeq̄ntia probať. Nā3 aer vel aliquod aliud corpus haberet motū naturalē quo moueretur ad ſuū locu3 naturalē: ⁊ vnū aliū motū naturalē quo moueretur ad replendū vacuu3. Ad iſtud reſpondeť ꝙ alicui corpori ſimplici ineſſe naturaliter plures motus intelligiť dupliciť. Uno modo ꝙ ambo inſint illi corpori ſecundum naturā propriā illius corporis. Alio modo ꝙ vnus illorū motuū inſit illi corpori ſecundū naturā propriam ⁊ alter ſecundū naturā cōmunē illi ⁊ alijs corporibus naturalibus. Tunc dico ꝙ bn̄ oſtenſum eſt primo huiꝰ ꝙ impoſſibile eſt eidē corpori ineſſe naturaliter diſtinctos motus in ſpecie ſm naturā ꝓpriam: cū hoc tamē bene ſtat vniꝰ corpori ſimplici ineſſe plures motus diſtinctos ſpecie: ⁊ hoc naturaliter: quorum vnus ineſt ei ſecundum naturam propriam. alter vero ſecundum naturam communem. ¶ Circa illud dubitatur quis illorū motuum ſit magis naturalis. Utrum ille qui ineſt corpori ſecundū naturā ꝓpriā: vel ille qui ineſt corpori ſecundū naturam cōmunem: vel an ſint eque naturales. ¶ Reſpondeť ꝙ motus qui ineſt corpori ſecundū naturā communē eſt magis naturalis: puta motus q̄ mouerenť corpora ad replendū vacuu3. Et ratio huius eſt iſta: quia videmus ꝙ corpora dimittunt ſua loca propria ⁊ naturalia ad que ſunt mobilia naturaliter ſecundū naturam eorū propriam. ⁊ moueнť ne fiat vacuū motu qui eſt eis ſecundū naturā cōmunem: quod patet: nā cū aliquis ponit aliquam fiſtulam ad aquā ⁊ extrahit ꝑ os aerē de fiſtula: aqua dimittit locū ſuū ⁊ aſcendit in fiſtulam: ⁊ hoc eſt ſignū ꝙ plus inclinať ad motū ꝑ quē cauetur vacuū: q̄ ad motū quo eſt mobile ad locū propriū. ¶ Et nota ꝙ ꝑ naturā cōmunē non intelligo aliquā rē que inſit pluribus corporibus. Sed hoc voco ineſſe corporibus ſecundum naturam communem. quod ineſt vni corpori naturaliter: ⁊ conſimiliter ineſt alijs corporibus diſtinctis ab illo ſpecie: ſic eſt de moueri ne fiat vacuū: hoc enī ineſt omnibus corporibus. vnde anteq̄ natura ꝑmitteret vacuū: celū deſcenderet ⁊ impleret: ſicut dicit cōmentator quarto phyſicoꝝ. verum eſt tamē ꝙ aliqui dixerūt: ꝙ ſic inſequi corpora ne fiat vacuum ineſt ſolum aeri ⁊ aque: que ſunt elementa media que quia ſunt grauia ⁊ leuia poſſunt moueri indifferenter huc vel illuc: ſed ſicut dicunt nō ſic eſt de elementis extremis. quoꝝ vnum eſt ſimpliciter graue: ⁊ aliud ſimpliciter leue. ¶ Sed breuiter illud non valet. Nam ad ſenſum videmus ꝙ puluis aſcendit ꝑ fiſtulā ſubtracto aere: ꝑ quod conſtat terram aſcendere ad ſequendū corpus aliud naturaliter: ſicut facit aer vel aqua.

Quantum ad ſecūdum articulum ſciendū ꝙ de hoc ſunt plures opiniones recitate ⁊ impugnate in fine octaui phyſicorum: ⁊ finaliter ibidē poſita eſt opinio quā reputo veriorē: ꝙ proiectū poſt exitū eius a manu vel receſſum a proijciente mouetur a quadam vi ſeu impetu ſibi impreſſo ab ipſo proijciente. Et ſicut tandē illa virtus motiua ſic ſibi impreſſa remittitur vſq3 ad nō gradū ſic finaliter ꝓiectū deſinit moueri motu proiectionis. Et ſecundū iſta3 opinionem poſſūt ſaluari apparētia circa motū proiectionis vt patet in loco ṗdicto. Ex his patet ꝙ motus proiecti non eſt ꝓiectio naturalis ſed violēter: patet hoc: quia talis motus ꝓuenit ab aliquo impreſſo ipſi ꝓiecto ab extrinſeco. ¶ Sed diceres: talis motus eſt a principio intrinſeco motiuo: ergo naturalis. Reſpondeo negando conſeq̄ntiam: nam vltra hoc requiritur ꝙ naturalis inclinatio mobilis non ſit ad oppoſitum.

Ad rationes Ad primam: quando dicebatur: ſequereť ꝙ aer in tali motu nūq̄ deſineret moueri: negať ꝯña: ⁊ rō huiꝰ eſt: quia in tali motu aer rareſcit ⁊ ꝯdēſať vltra gradū raritatis vel dēſitatis ſibi debitum: ⁊ ideo aer appetēs redire ad ſtatū priſtinum tandem deſinit a tali motu. ¶ Ad ſecundam: proijciatur proiectum ad latus: placet mihi. tu dicebas ꝙ aer tūc nō inſequiť naturaliť: dico ꝙ immo: ⁊ vlterius dico ꝙ hoc eſt mediante forma tanq̄ mediante principio actiuo principali: ⁊ mediante leuitate: tanq̄ inſtrumētali: ⁊ quando dicebať: leuitas non inclinat niſi ad motum ſurſum: dico ꝙ hoc eſt verum quando mobile mouetur motu ſibi naturali ſecundum naturā ſibi propriam: tamen quādo mobile moueť motu ſibi naturali ſecundu3 naturā cōmunem ſibi ⁊ alijs: ſicut eſt in ꝓpoſito ne fiat vacuū: leuitas bene mouet ad latus ſeu ad aliam differentiam poſitionis q̄ ſurſum. ¶ Ad tertiam: iſta bene ꝓbat ꝙ ꝓiectum moueretur naturaliť: ⁊ hoc ſi aer precedens ipſum moueretur naturaliter: quia ille pelliť ſicut proiectū: tamē nō oportet: ſi aer inſequēs proiectū moueať naturaliter ꝙ ergo proiectū moueatur naturaliter: q2 aer inſequēs non pelliť ſicut pelliť proiectū. Et ideo diſſimile eſt de motu proiecti ⁊ de motu aeris inſequētis ꝓiectū: quare ⁊c.

Queſtio. XIII.

NVnc reſtat vltimo q̄rere circa figurā corporum ſimplicium elementarium ⁊ quantu3 ad hoc queram vnicam queſtionem ſcilicet: vtrū elementa quatuor determinēt ſibi figuras a natura: ⁊ videť ꝙ ſic: Nam quintū corpus ſimplex ſcilicet celu3: determinat ſibi figuram a natura: ſcilicet ſphericā: vt prius dictum eſt: ergo videť ꝙ alia quatuor corpora ſimplicia ſcilicet elementa determinent ſibi figuras a natura. Secundo. q2 ꝑ rationes geometricas ꝓbatu3 eſt ꝙ nō ſint niſi quinq3 figure corporum regularium ſecūdum ſpeciē que ſunt ſimpliciſſime: igitur videť ꝙ illas figuras ſibi determinant quinq3 corpora ſimplicia: ſcilicet celum ⁊ quatuor elementa: ſic ꝙ quodlibet coꝝ determinat ſibi vnam earum. ¶ Tertio. corpora determinata ad maximum vel ad minimum vtroq3 determinant ſibi aliquam figuram a natura: quia determinata ad maximū vel ad minimum determinanť ad finitatē: omne autem finitum eſt figuratum: corpora autem elementaria determinantur naturaliter ad maximum vel ad minimū: quod patet ex ſecundo de anima: vbi dicitur omniū natura cōſtantiū poſita eſt ratio magnitudinis ⁊ augmenti. Hoc idem videť poſſe elici ex ſecundo phyſicorum. ¶ Quarto. aqua determinat ſibi aliquam figuram a natura: ergo ⁊ cetera elementa: conſeq̄ntia tenet: quia non videtur eſſe maior ratio de vno elemento q̄ de alio. Antecedēs videť eſſe euidens ex intentione Ariſto. ſecūdo huius: vbi ꝓbat ꝙ ipſa eſt ſpherica: q2 aliter partes eius ſuꝑficiales non equaliter diſtarent a centro. Quinto. eadē eſt figura totius homogenei et cuiuſlibet eius partis: aliter enī non eſſet homogeneū: ſed particule aque videntur tēdere ad ſphericitatem ſicut patet de gutta roris ⁊ pluuie: ergo ita videť eſſe

de tota ſphera aque. ¶ Sexto. ignis determinat ſibi aliquã figurã a natura: ergo ⁊ alia elementa: cõſequentia tenet: antecedẽs probaẽ: q2 determinat ſibi figuraꝫ pyramidalem: patet hoc: quia cũ aſcendit non aſcẽdit niſi ſecundum figuram iſtam ſcilicet pyramidalem ſicut docet experientia: ergo ⁊c.

Oppoſitum videtur eſſe de intẽtione Ariſto. in litera. ¶ In iſta queſtione erunt quatuor articuli principales. In quorũ primo recitabo opinionẽ antiquorũ de figura corporum ſimplicium. In ſecundo improbationem eorum antiquorum quã ponunt Ariſto. ⁊ cõmentator. In tertio dubitabitur de vno quod Ariſtoteles ⁊ commentator aſſumunt in improbando opinionem antiquorum. In quarto articulo reſpondebitur ad queſitum.

Quantũ ad primum ſciendum eſt ꝙ erat opinio antiquorũ ꝙ corpora ſimplicia: ſicut celuꝫ ⁊ elementa determinarent ſibi figuraꝫ a natura. vnde cõſyderauerũt ꝙ corpora mathematica regularia ſunt quinqꝫ ⁊ non plura. ſcilicet thetracedron: exacedron: octocedron: duodecedron: ⁊ icocedron. Et quia etiam corpora ſimplicia naturaliter ſunt quinqꝫ ⁊ non plura: ſcilicet quatuor elementa ⁊ quinta eſſentia: crediderũt ꝙ quodlibet iſtorum corporum ſimplicium determinaret ſibi vnã illarum quinqꝫ figurarum regularium. Unde dixerunt terrã eſſe corpus exacedron: ſeu corpus cubice figure: ſeu corpus ſex ſuperficierum regulariũ. Et hoc ideo: quia corpus cubicũ ſeu exacedron eſt magis fixum ⁊ immobile ⁊ minus aptum ad motum. Et q2 ſic eſt de terra: ideo attribuerũt terre figuraꝫ cubicã ſeu figuram exacedron. Dixerunt autem aquã eſſe corpus icocedron: ſeu corpus ex viginti ſuperficiebus regularibus: quia aqua omnibus alijs eſt corpus magis rotabile ⁊ minus ſtabile: terminabile faciliter terminis alienis: ⁊ difficulter ẽminis ꝓprijs: ⁊ hoc ipſi attribuerũt aque propter multitudinem angulorũ quos habet corpus icocedron. Attribuerunt autẽ fieri figuram octocedron ⁊ igni figuram thetracedron: ſcilicet figuram pyramidalem: ⁊ celo figuram duodecedron: ⁊ hoc propter cauſas que erant expreſſe in vna queſtione facta circa primum huius. Et illud poteſt intelligi vel ꝙ dicta corpora ſecundũ ſe tota eſſent taliter figurata vel ex paruis ꝑticulis ſic figuratis cõpoſita: videlicet ꝙ terra ſecundũ ſe totã ſit cubice figure: vel ꝙ ꝑticule ex quibus ipſa eſt compoſita ſint cubice figure.

Quantum ad ſecundum articulũ ſciẽdum eſt ꝙ Ariſto. ⁊ commentator improbant iſtã opinionẽ ſic: nam ſi dicta opinio eſſet vera neceſſario ſeq̄retur vacuum: qḋ tamen ipſi antiqui negabant: ꝓbaẽ cõſequẽtia: q2 cũ huiuſmodi corpa ſimplicia ſic figurata componerenẽ: non ita poſſent contingi circa eundem punctum: quin inter ea remaneret vacuũ: quia in ſupficialibus figuris regularibus tantuꝫ ſunt tres figure q̄ replent ſpatiũ ſupficiale circa eundẽ punctũ ſcilicet trigonus quadratus ⁊ exagonus. In corporalibus autẽ figuris: ſicut dicũt Ariſto. ⁊ cõmentator ſunt due tantũ que ſpatium replent corporale circa eundẽ punctuꝫ ſcilicet pyramis ⁊ cubus: ꝓpter quod oportet ſolum illa duo corpora: ſcilicet quorum vnũ eſt pyramidale vel ex pyramidibus compoſitum: et aliud cubicum vel ex cubicis compoſitum in aliquo numero accepta replere locum ſine vacuo. ¶ Et ideo quãtuꝫ eſſet de alijs tribus oporteret eſſe vacuum: licet hoc euitaretur ꝑ cubica ⁊ pyramidalia.

Quantum ad tertium articulum dubitaẽ de hoc quod ſuppoſitum iam fuit in improbatione opinionis antiquorũ. ſupponiẽ enim ꝙ corpa pyramidalia regularia ĩ aliquo numero accepta poſſint replere locũ: vtrũ hoc ſit verũ: pro quo primo oportet ſupponere quid intelligaẽ in propoſito ꝑ replere locuꝫ. vñ replere locũ põt intelligi vel in ſupficie vel in ſolido. replere locuꝫ in ſupficie nõ eſt aliud q̄ replere totale ſpatium ſupficiale circunſtãs aliquẽ punctum in ſupficie imaginatũ. Sed replere locum in ſolido eſt replere totum ſpatiũ corpale circunſtans aliquẽ punctũ imaginatũ. ¶ Tunc ꝓ concluſionibus aliquibus ponendis ſupponiẽ: ꝙ quẽlibet punctũ in ſupficie imaginatũ circunſtat ſpatiũ ſupficiale: quod valet quatuor angulos rectos: iſta patet ex primo elementorũ euclidis. Tunc ſit vna concluſio. Quod tres ſunt figure regulares ſupficiales potentes replere locũ in ſupficie: ſcilicet quadratum triangulus ⁊ exagonus. Iſtud probaẽ de quadrato. Nam ſi aliquẽ punctum circũponanẽ quatuor quadrata: occupabunt totum ſpatium ſupficiale circũſtãs illũ pũctũ: qḋ pꝫ. Nã totale illud ſpatiũ circũſtãs iſtũ pũctũ valet quatuor angulos rectos ꝑciſe ⁊ tantũ ꝑciſe valẽt quatuor anguli quatuor quadratorũ: quia cuiuſlibet quadrati quilibet angulus eſt rectꝰ. ¶ Dico ſecũdo: ꝙ ſex anguli trianguli regularis replent locum: quia angulus trianguli regularis ſeu equilateri valet duas tertias vnius recti: ſicut elici poteſt ex ꝓpoſitione .xxx. primi elementorum Euclidis: ergo ſex tales anguli valẽt .xij. tertias anguli recti: ſed tales .xij. tertie faciũt quatuor ĩtegra: ſcilicet quatuor angulos rectos: quantũ eſt preciſe ſpatiũ ſupficiale circunſtãs aliquẽ punctũ in ſupficie imaginatuꝫ: ideo ſex anguli trianguli regulares circa eundẽ punctum poſiti replebunt locum. ¶ Dico tertio. ꝙ tres exagoni regulares replent locum quia angulus exagoni habet quatuor tertias vnius recti: ſicut poteſt elici ex iam allegata ꝓpoſitione primi elementorum euclidis: ergo tres tales que faciunt quatuor integra: ſcilicet quatuor angulos rectos replerent locũ ſupficialem circunſtantẽ aliquẽ punctũ in ſupficie imaginatum. ¶ Dico quarto. ꝙ anguli pentagonorũ vel eptagonorum vel octogonorũ ⁊ ſic in infinitũ in nullo numero cõbinati poſſunt preciſe replere locũ: angulus enĩ penthagoni habet vnũ rectum ⁊ quintam vnius recti: tales autem tres combinati minus faciunt q̄ quatuor rectos. Quatuor vero combinati plus faciunt q̄ quatuor rectos. deinde nec eptagonus replet locum: q2 angulus eptagoni valet vnũ rectũ ⁊ quinqꝫ ſeptimas vnius recti: ergo duo tales ſunt minores q̄ q̄tuor recti: ⁊ tres ſunt maiores q̄ quatuor recti. Et breuiter vltra exagonũ nullarum figuraruꝫ regulariũ anguli replent locũ: quia omnium figurarũ regularium vltra exagonum duo anguli ſunt minores quatuor rectis: ⁊ tres ſunt maiores quatuor rectis.

¶ Et vt quod dicitur melius intelligatur: pro ſciendo quantũ alicuius figure regularis angulus valeat recti am quantũ omnes ſimul ſciẽdum eſt: ꝙ cuiuſlibet quadrati angulus eſt rectus: hoc patet ꝑ diffinitionẽ quadrati: ⁊ cuiuſlibet triãguli regularis angulus valet duas tertias recti: iſtud patet: nã cuiuſlibet trianguli anguli valẽt duos rectos: vt demõſtratũ eſt primo elementorum. Euclidis: ⁊ cum anguli trianguli regularis ſint ſibi inuicem equales: vt patet ꝑ diffinitionem figure regularis. ſequitur ꝙ quilibet angulus trianguli regularis valet duas tertias recti. vnde figura regularis dicitur cuius omnia latera ſunt ſibi inuicẽ equalia ⁊ oẽs anguli ſunt ſibi inuicem equales: ſic ergo ſcimꝰ quãtũ

valent anguli quadrati ꝛ ſimiliter trianguli. ¶ Adſci
endū aūt cōſtat: de alijs figuris regularib⁹ ſupficialib⁹
ſicut de pēthagono: exagono: eptagono: ꝛ ſic de alijs:
eſt ſciendū ꝙ pmo cōſyderandus eſt numerus angu-
loꝝ talis figure: quo conſyderato ab illo remoueātur
duo: ꝛ illud reſiduū oſtendet nobis numeꝝ triangulorꝝ
in quos illa figura eſt reſolubilis: hoc aūt ſcito duplice
mus numerū triangulorū in quos iſta figura eſt reſolu
ta ꝛ reſultans ex tali duplicatione eſt numer⁹ angulo-
rū rectoꝝ quos valēt oēs anguli ſimul iuncti illi⁹ figu
re: cuius angulorꝝ valor ꝗrebaꝶ. Verbi gratia. Si volo
ſcire quot angulis rectis equiualēt anguli penthago
ni regularis cōſyderabo ꝙ quinqꝫ ſunt anguli pentha
goni: a quibus remouebo duos: ꝛ remanebunt tres: di-
co ergo ꝙ penthagonus reſolubilis eſt in tres triāgu-
los: ꝛ qꝛ trium triangulorum anguli valent ſex rectos:
qḋ patet duplicando tria: dicā ꝙ oēs anguli pēthago
ni regularis ſimul iuncti valēt ſex rectos: ꝛ ꝑ ꝯñs vn⁹
angulus penthagoni valet vnū rectū ꝛ quintā partem
recti: ꝛ qꝛ exagoni ſunt ſex anguli: remouebo a ſex duo
ꝛ remanebunt quatuor: in tot ergo triangulos exago-
nus eſt reſolubilis: ſcꝫ in quatuor: ꝛ ſi quatuor duplica
mus reſultant octo: ꝛ tot angulis rectis equiualent an
guli exagoni ſimul iuncti: ꝓpter quod vnus angulus
exagoni regularis valet vnum rectum ꝛ tertiam recti:
quod patet. Nam ſi octo anguli recti diſtribuantur ſex
angulis exagoni: cuilibet angulo exagoni cadit vnus
rectus cum ſexta parte duorum rectorum: ſexta autē
pars duorum rectorum eſt vna tertia recti: ꝛ ſic quili-
bet angulus exagoni regularis valet quinqꝫ tertias
vnius recti. ¶ Finaliter ergo recolligendo concluſio-
nem pmam: dico ꝙ ſolum tres figure regulares ſu-
perficiales replerent locum ſuperficialem: ſcilicet triā
gulus: quadratum ꝛ exagonus: non diſtinguendo qua
dratum contra quadrangulum. De corporibus autem
replentibus locū in ſolidis dicūt Ariſto. ꝛ cōmentator
ꝙ talia ſunt: ſcilicet cubus: ꝛ pyramis: de cubo non eſt
dubiū. Et idō ſit ſecūda ꝯcluſio: ꝙ in ſolidis. viij. cubi ag
gregati circa vnum punctū totū ſpatium circa ipſū re
plēt ad omnem differentiam: quod patet. Si intelliga
mus tres lineas in aere interſecare ſe ortogonaliter: ſi
cut apparet in trib⁹ palis ſibi mutuo applicatis: que
faciunt duodecim angulos rectos: ſicut patet: inter il-
las lineas ſupius intercipienꝶ quatuor cubi ſine inter
uallo. Et inferius alij quatuor: ita ꝙ quatuor ſupra ſe-
ctionē ꝛ quatuor infra ſectionē: que ſimul faciunt octo
totum ſpatiū circunſtans ſectionē occupabūt. De py-
ramidalibus autem regularibus dicit cōmentator ꝙ
duodecim pyramides regulares replent locum: ꝛ hoc
ipſe ſic nititꝛ probare tertio hui⁹: quorſicunqꝫ angulorꝝ
corporaliū anguli ſupficiales equiualēt angulis ſupfi
cialib⁹ angulorū octo cuborū illi anguli poſſunt reple
re locum in ſolidis. Sed anguli ſupficiales duodecim
angulorum pyramidaliū equiualent angulis ſupficia-
libus octo cuborum: ergo ꝛc. maiorē relinquit tanꝗ ꝑ
ſe manifeſtam: ex eo ꝙ anguli octo cuborum replent lo
cum: ſed minorem ꝓbat: pro quo ſupponiꝶ ꝙ angulus
cubi ſolidus claudiꝶ tribus angulis ſupficialibus re-
ctis: ꝛ ſic octo anguli cuborum ſolidi clauduntur vigin
tiquatuor angulis rectis ſupficialib⁹. Sed quia angu
lus ſolidus pyramidis regularis triū ſupficierū clau-
diꝶ trib⁹ angulis ſupficialib⁹ equalētibus duobus an
gulis ſupficialib⁹ rectis: ſequiꝶ ꝙ anguli ſolidi duode
cim pyramidū clauduntꝶ etiā viginti quatuor angulis
rectis ſupficialibus: ꝛ ſic tot angulis rectis ſupficiali-
bus clauduntꝶ anguli ſolidi. xij. pyramidū regularium
quot clauduntꝶ anguli ſolidi octo cuborum: ꝛ hoc erat
intentum. ¶ Contra iſtam opinionem ſalua reueren-
tia cōmētatoris ſit tertia concluſio: ꝙ duodecim pyra
mides regulares non replent locum in ſolido: quod ꝓ-
baꝶ ſic: nā recipiā aliquā ſupficiē planā ꝛ ſignabo i ea
punctū: ꝛ ſit a. ꝛ aſſignabo ſuꝑ punctū iſtū ſex triangu
los equilateros qui replent locū in ſupficie circa pun
ctū iſtū qḋ eſt poſſibile ſicut cōmētator ꝯcedit: ꝛ oſtēſū
eſt prius demonſtratiue: deinde ſupra quēlibet iſtorum
triangulorum tanquā ſupra baſim erigam pyramidē
regularē triū laterū: quo facto erūt ibi ſex pyramides
contingētes vel cōtinentes ſe in puncto a. deinde ima-
ginor vnā lineā ꝑpendicularem in iſta ſupficie erectam
directe ad a. punctū in ſurſum: que ſit a.b. quo facto iſte
ſex pyramides nunꝗ tangunt illā lineā niſi inferius in
puncto a. ſicut patꝫ volenti conſyderare: ꝛ ꝑ ꝯñs iſte ſex
pyramides nullū omnino ſolidū conſtituūt. Deinde ex
alia pte eiuſdē ſupficiei imaginor alias ſex pyramydes
ſupra eaſdē ſex baſes cōſtitutas: ꝛ in eodē puncto a. cō
tingentes ſe: ꝛ imaginor b.a. protrahi directe in deorſū
in c. erit ergo b.a.c. linea tota in vacuo ex vtraqꝫ parte:
ꝛ nihil ſolidum conſtitutum eſt circa punctū in quo cō
tingunt ſe. xij. pyramides: immo ſunt ibi ſex corpa quo
rū quodlibet conſtitutū eſt ex duabus pyramidibus in
cōmuni baſe coniunctis: quorū nullū alteri cōiungitur
ſm ſupficiē. Sed tantū eorū ſupficies lineis ſe contin-
gunt. patet ergo ꝙ duodecim pyramydes bene poſſūt
ſe contingere circa eundē punctū cōmune: ſed nullomō
implebunt locū. nec ratio Cōmētatoris ſalua ſui gra-
tia eſt alicuius valoris: ſupponit enim ꝙ quicunqꝫ an-
guli corporales continentur ab angulis ſuperficia ib⁹
equiualentibus viginti quatuor angulis ſupficialib⁹
rectis. impleant ꝑciſe locū: modo hoc eſt falſum. Nam
ſi hoc eſſet verū: ſequereꝶ ꝙ tres cubi vna cū ſex corpo
ribus ſupficialibus reſultantibus ex diuiſione triū cu-
borū replerent locū: modo hoc eſt falſum: ex eo ꝙ tales
tres cubi vna cum talibus ſex corporibus ſupficialib⁹
non valent niſi ſex cubos: ſex autem cubi non replēt lo
cum: ꝓbaꝶ cōſeqñtia: ex eo ꝙ omnes anguli ſolidi ſimul
iuncti triū cuborꝝ ꝛ ſex taliū corporꝝ ſupficialiū claudū
tur angulis ſupficialibus equiualentibus vigintiqua
tuor angulis ſuperficialibus rectis. Ex eo ꝙ angulus
cubi ſolidus contineꝶ tribus angulis ſupficialibus re-
ctis ꝛ angulus ſolidus talis corporis ſupficialis clau-
diꝶ duobus angulis rectis ſupficialibus cū dimidio: ꝛ
ſic anguli ſolidi taliū ſex corporum ſupficialium clau-
duntꝶ angulis ſupficialibus rectis equiualentib⁹ quin
decī angulis rectis: ꝛ tres anguli triū cuborꝝ nouē re
ctis. Sed quindecim ꝛ nouem faciūt vigintiquatuor: er
go ꝛc. ¶ Secundo ſequitur ꝙ octo cubi non implerēt
locū: probaꝶ cōſeqñtia: quia ſecundū dictā ſuppoſitio-
nem cōmentatoris ſedecim corpora ſupficialia equiua
lentia octo cubis non implerent locū: ex eo ꝙ ſedecim
anguli ſolidi ſupficialium corporum clauduntur angu
lis ſupficialib⁹ non equalētib⁹ ꝑciſe. xxiiij. angulis ſu
pficialibus rectis: patet hoc ex eo ꝙ angul⁹ corporis
ſupficialis ſolidus v̄ſus illam ꝑtem vbi fiebat diuiſio
claudiꝶ duobus angulis rectis cū dimidio: ꝛ ſic tales
ſedecim clauduntur angulis ſupficialib⁹ equiualenti
b⁹ quatuor angulis rectis: ꝛ nc laborem⁹ in equiuoco:
corpus ſupficiale diciꝶ eſſe quodlibet illorū duorū que
reſultant ex diuiſione cubi: cū cubus diuidiꝶ diametra
liter: ꝗ diuiſio cadit ſuꝑ āgulos cubi apparētes. Ex ꝗ
patet: ꝙ preciſe tantum valent duo corpora ſupficialia
ꝗtū vnus cubus. ſic ergo pmo viſa eſt opinio commē
tatoris ſcilicet ꝙ duodecim pyramides regulares re-
plent locum. Et ſecundo ratio ſua. ꝛ tertio improbatio
ſue opinionis. Et quarto oſtenſus eſt defectus ſue rati-

onis quã credidit ſe demonſtraſſe. Nec ꝓpter hoc vo-
lo improbare Ariſto. quia Ariſtot. non dicit ꝙ duode-
cim pyramides regulares replẽt locũ. Sed bñ dicit ꝙ
pyramis eſt vnũ de corpib⁹ q̃ in aliq̃ nũero accepta pñt
replere locũ. Sed quot pyramides hoc faciant nõ ex-
primit. Et ideo ſm Ariſto. diceref ad dubitationẽ mo-
tam: quantũ ad tertiũ articulũ q̃ſtionis: ꝙ pyramides
regulares in aliquo numero accepte replẽt locũ: ſed in
quo numero hoc faciãt ipſe nõ dixit. Et ſi in aliquo nu-
mero forte hoc ſunt viginti. De hoc aũt alias ſi deo pla
cuerit profundius perſcrutabor.

Quantum ad quartũ articulum ſci-
endũ: ꝙ aliquod determinare ſibi figuram a natura eſt
ipſum habere aliquã figurã determinatã: ⁊ nõ poſſe ha
bere aliã niſi violente. ❡ Secundo eſt ſciendũ ꝙ q̃ſtio
põt intelligi: vel de totali elemẽto: vel de parte eius.
❡ Tunc ſit prima ↄcluſio. ꝙ ꝑticule elementoꝝ nõ de-
terminant ſibi figurã naturalif: ꝓbaf: q: aliter ⁊ aliter
pñt figurari: nũc triangularif: nũc quadrate: ſecũdum
aliã ⁊ aliã figurã corpis cõtinentis: ſicut patet de aere
⁊ de aqua abſq; eorũ violentia ⁊ corruptiõe: qualif non
poſſet fieri de hoie vel de aſino. ❡ Secũdo. oĩe recipi
ens debet eſſe denudatũ a natura recepti: modo elemẽ
ta ꝑ mixtionẽ quãlibet figurã pñt recipe: g̃ nec aliquã
ſibi defmināt nec aliquã habẽt ſibi cõnaturalem: tunc
eñ nõ poſſent aliã recipe: ſic eñ arguit Ariſto. in p̃mo
phyſicoꝝ: ⁊ cõmẽtator in de ſubſtãtia orbis: ꝙ materia
prima nullã determinat ſibi formã ſubſtãtialẽ. Nã tũc
nullã aliã poſſet recipe. ❡ Tamen cõtra iſtas ꝓbatio
nes dubitaf: prima quidẽ ꝓbatio nõ videf ꝓcedere de
oĩbus elemẽtis: nõ eñ concludit de terra: q̃ eſt ſolida: il
la eñ nõ põt ſic diuerſimode figurari ſm diuerſam figu
rã ↄtinẽtis. ❡ Cõtra ſecundã ꝓbationẽ dubitaf ſimili
ter: qñ dicif recipiẽs debet eſſe ⁊c. Nã ſm hoc oporte-
ret ꝙ etiã elemẽta nõ haberẽt formas ſubſtãtiales: ex
eo ꝙ in mixtione quãlibet formã ſubſtantialẽ pñt reci
pere. ❡ Ad iſta reſpõdef. Ad primã: dico ꝙ licet terra
nõ figuref ad figurã cõtinẽtis: hoc nõ eſt q: forma eius
ſubſtãtialis determinet ſibi figuraꝫ quã habet: ſed hoc
ſolũ eſt ꝑꝑ duritiẽ: q: nõ eſt fluxibilis. Etiã ſufficit ꝙ ſi-
ne corruptiõe ipſa terra poſſet diuidi ⁊ figurari aliter ⁊
alif ſine eius violentia. ❡ Ad ſecundã: iſta bñ ꝓbat ꝙ
oportet elemẽta carere formis ſubſtãtialib⁹ elemẽtoꝝ
mixtoꝝ: nã tales recipiũt i mixtione: non tamẽ ꝑꝑ hoc
oportet elemẽta carere formis ſubſtãtialib⁹ elemẽtari
bus. ❡ Ex iſta cõcluſione ſequif: ꝙ nõ põt fieri trãſmu
tatio ꝑticule elementi de figura in figuram q̃ ſit ei vio-
lenta: patet hoc ex eo: q: nulla eſt ſibi naturalis. verũta
men põt eſſe violentia aliũde in tali tranſmutatione: ſi
cut ꝓpter motũ localẽ vel rarefactionẽ vel cõdenſatio
nẽ vel diuiſionẽ: licet non ratione figurationis. ❡ Secũ
da concluſio. totalis ſphera elemẽti non defminat ſibi
aliquã figurã naturaliter: ꝓbaf: q: totũ homogeneum
⁊ q̃libet ei⁹ ps ſepata ſunt eiuſdẽ rationis: ⁊ nõ differũt
niſi ſm magnũ ⁊ paruũ: ⁊ ideo cõſimilis eſt mot⁹ ⁊ loc⁹
talis totius ⁊ ſue ptis: ⁊ ſimiliter conſimilis figura: ſed
ꝑ p̃cedentẽ ↄcluſionẽ ps elemẽti non defminat ſibi ali-
quã figurã naturalif: igif nec totũ. ❡ Secũdo. ſi elemẽ
ta totalia defminarẽt ſibi aliquã figurã naturalẽ: tũc
ſicut differũt ſpecie defminarẽt ſibi figuras diſtinctas
ſpecie: modo hoc eſt falſum. Nã oĩa quaſi ſunt ſpheri-
ca: ſed illã nõ defminãt ſibi a natura: ſed habẽt illã ra-
tione continentis: conſequentia probatur. Nam vide-
mus in animalibus ⁊ aliis differentibus ſpecie: ꝙ di-
ſtincta ſpecie ſi determinant ſibi figuras: determinant
ſibi figuras diſtinctas ſpecie. ❡ Sed dubitatur primo

de hoc ꝙ eadem eſt figura totius homogenei ⁊ ſue par
tis. Nam aliqua ꝑticula aque tranſmutatur de vna fi
gura in aliã: ⁊ tamẽ tota ſphera aque manet cõſilis fi-
gure: cuius fuit ante. ❡ Secundo dubitaf cõtra cõclu
ſionẽ in ſe: nã terra vndiq; naturaliter mouef ad mediũ
ex hoc ſequif ipſam eſſe rotundã ſicut dicebaf ſecundo
hui⁹: ideo ipſam eſſe rotundã videf: ei ineſſe naturalif ſi
cut ineſt ei naturalif vndiq; moueri ad mediuꝫ. Ad qḋ
ſequif ipſam eſſe vndiq; rotundã. ❡ Tertio. ignis ne-
ceſſario. eſt ſphericus: nam aliter eſſet vacuũ ꝓpe ſphe
rã lune igif videf ꝙ talẽ figurã ignis ſibi defminat ⁊c.
❡ Ad iſta rñdef. Ad primũ: bñ concedo ꝙ tota ſphera
aque ⁊ vna ps aque quodãmodo ſe habẽt aliter quan
tũ ad figurã. Sed tamẽ hoc nõ eſt de pſe: nec ratiõe for-
me ſubſtantialis aque: ſed ꝑ accidẽs: ⁊ ex cõtinẽte ⁊ ra
tione mot⁹: q: facile ẽ vnã paruã ꝑticulã aque trãſmu-
tare ⁊ mouere de continente in cõtinens: ⁊ nõ eſt ita de
tota ſphera aque: tñ ſi ſic fieret: nõ ꝓpter hoc corrupef
nec violentaref. ❡ Ad ſecũdũ: dico ꝙ nõ ſequif: ſi mo-
tus ſit naturalis ⁊ ex motu ſequif talis figuratio ꝙ ta
lis figuratio ſit naturalis figuratio. ❡ Ad tertiũ: dico
ꝙ licꝫ ignis ſit neceſſario ſpheric⁹: nõ tñ naturalif a for̃a
ſua: ſed ab alio. ſ. a continente. ſ. a celo qḋ eſt ſphericũ.

Ad rationes. Ad primã. iſta bene pro
bat ꝙ quodlibet elementũ eſt figuratũ: ſed ꝙ iſtã figu-
rã ꝑ ſuã naturã ſibi defminet hoc nõ ↄcludif. ❡ Ad ſe-
cundã dico ꝙ licet non ſint niſi quinq; corpa regularia
ſm ſpeciẽ: nõ tñ oportet ꝙ quodlibet corporũ ſimplici-
um vnã illaꝝ figuraꝝ ſibi defminet. Nam ſi ſic ſicut ar
guit Ariſto. oporteret eſſe vacuũ: quod natura abhor-
ret. ❡ Ad tertiã dico ꝙ elemẽta ex ſui natura nõ def-
minata ſunt ad maximũ vel ad minimũ. Nã dicif ſecũ
do de anima: ꝙ ignis creſceret in infinitũ ſi infinitũ cõ-
buſtibile apponeref. Sed ſi elementa defminata ſunt
ad maximũ vel ad minimũ. hoc a continente. Et iuxta
hoc ꝓportionalif exponaf illud quod dictũ eſt: omniũ
natura cõſtantiũ ⁊c. ❡ Ad quartã: dico ꝙ aqua habet
figurã ſphericã: hoc aũt nõ eſt immediate a forma ſua:
ſed quodãmodo ex cõſequẽte. ſ. ꝓpter locũ ⁊ diſtãtiaꝫ
eius a centro mundi ſicut oſtenſum eſt ſecundo huius.
❡ Ad quintã de guttulis aque q̃ ſunt ſpherice: dico ꝙ
hoc non eſt a forma aque: ſed magis ꝑꝑ fugã contrariis
nã illa eſt figura ſcilicet ſpherica in qua ꝑtes ſunt ma-
gis vnite ⁊ magis poſſunt reſiſtere corrumpenti: ⁊ ideo
quodlibet quantũ poteſt tendit ad iſtam figurã niſi ali
ud impediat: ſicut grauitas vel durities. Et maxime
quando eſt in ꝑua quãtitate: nec hoc ſolum conuenit
aque ſed aliis liquidis: ſicut patet de argento viuo.
❡ Ad ſextam: dico ꝙ hoc nõ eſt ꝓpter hoc ꝙ ignis ta-
lem figurã ſibi defminet: ſed hoc magis eſt ꝑꝑ aerẽ cir
cunſtantẽ corrũpentem illam flammã ⁊ diminuentem:
quanto eſt remotius ab eius origine.

❡ Finiunt queſtiones ſuper libris de celo
⁊ mundo.

¶ Incipiunt queſtiones de generatiõe ⁊ corruptione Alberti de Saxonia.

Queſtio.I.

PRimo quærit̃ vtrũ poſſibile ſit aliquid ſimpliciter gñari vel corrũpi ſimpliciter. Arguit̃ pmo φ non. Quia non eſt poſſibile aliquid generari: ḡ queſtio falſa: ꝯſeq̃ntia tenet antecedẽs probat̃. Nã nullum ens quod eſt poſſibile eſt gñari: oẽ ens eſt ens quod eſt: ḡ nullum ens eſt poſſibile gñari: pmiſſe ſunt vere ⁊ diſcurſus eſt bonus: qꝛ in celarent: ḡ concluſio ṽa: ⁊ ſic ſequit̃ φ non eſt poſſibile aliquid gñari. ¶ Secundo. ad idẽ arguo ⁊ ſuppono φ ex nihilo nihil põt fieri: tunc arguit̃ ſic: ſicut ſe habet generatio ſecundũ quid ad non ens ſecundũ quid: ita gñatio ſimpliciter ſe habet ad non ens ſimpliciter: ſed ſic eſt φ gñatio ſecundũ quid fit ex non ente ſm q̃d: ḡ ſi gñatio ſimpliciter eſſet poſſibilis: ipſa fieret ex non ente ſimpliciter. ¶ Tertio. ad idẽ arguit̃ ſic. nullius accidẽtis eſt gñatio ſimplr: ſed ſecundum quid: ſed omne quod generat̃ in materia eſt accidens: ergo nullius qḋ generat̃ in maťia eſt gñatio ſimpliciter: maioꝛ nota: minoꝛ ꝓbat̃. Nam omne quod gñat̃ in materia poteſt adeſſe ⁊ abeſſe materie: pter materie corruptionez: ḡ oẽ quod gñat̃ in maťia videt̃ eſſe accidẽs maťie. ¶ Quarto. q̃uis forte ſit poſſibile aliquid ſimplicit̃ gñari: hoc non eſt nobis euidens aliquid ſimplicit̃ gñari: quare nõ eſt a nobis concedendũ. conſequentia nota: quia qḋ nõ eſt nobis euidens: ſed dubium: non eſt a nobis concedendũ: añs ꝓbat̃: Nam hoc nõ poteſt eſſe aliter nobis euidens: q̃ p experientiam. vbi gratia. vt quia pcipim⁹ modo a. eſſe: ⁊ pus nõ pcepimus a eſſe: ſed pp hoc non poſſumus arguere φ a. ſit genitum: quia pus bene poterat eſſe: q̃uis non apparuerit eſſe: ḡ videt̃ φ p hoc nõ poſſet conuinci aliquid generari de nouo.

Oppoſitum vult Ariſto. in iſto libro. ⁊ in pluribus alijs. ¶ In iſta queſtione pmo videndũ eſt de q̃ſito. ſecũdo vidẽdum eſt de illo quod tangitur in iiij. argu. videlicet: vtrum ſit nobis euidens aliquid generari de nouo.

Quantum ad primum ſciendum eſt: φ aliqui antiqui opinant̃ nihil de nouo gñari: ſic φ mõ eſſet: ⁊ pus nõ fuiſſet: ſed bene concedebãt aliquid ſic gñari: φ modo eſſet tale vel tantũ: ⁊ pus non fuit tale vel tantum vel aliquid huiuſmodi: ita φ breuiter negabant generationem ſimpliciter: ſed bene concedebant gñationẽ ſm quid. vnde imaginant̃ materiaꝫ eſſe totã ſubſtantiam naturaliũ. ⁊ ſecundũ φ aliqua portio materie taliter vel taliter figurat̃. ⁊ taliter vel taliter ſe habet: dicebant ipſam eſſe vel fieri hominem equũ vel aliquid huiuſmodi. Et dicebant recte de materia rerũ naturalium: ſicut ſolemus dicere de materia rerum artificialiũ. vnde credunt: φ ſicut p artem poteſt aliqua materia diſponi: φ oĩno apparet aliter q̃ pu⁹ apparebat: φ multo potius hoc poteſt fieri de materia rerum naturaliũ. ⁊ ſicut ars facit hoc: nõ ſupaddendo aliquã rẽ nouã materie: ſic etiam natura. vnde ita imaginantur naturã hoc facere ſine ſupadditione alicuius rei noue ipſi ⁊ materie. ⁊ ipſi negabant iſtas: homo incipit eſſe: capra incipit eſſe: immo ſi homo mõ eſſet: de nouo pu⁹ fuiſſet: q̃uis forte pus non fuiſſet homo. Dixerũt eñ hominem nõ eſſe aliud q̃ materiaꝫ: que fuit ab eterno. Similiter dixerũt de capra ⁊c. conceſſerunt tamen bene iſtas. materia incipit eſſe homo: ⁊ equus: ⁊c. ¶ Alterius dixerunt iſti omnia eſſe vnũ ens continuũ. Unde imaginant̃ totam maſſam materie pme eſſe continuam: que tamen ſecunduꝫ diuerſas eius ptes eſt diuerſimode ſignata ⁊ formata ſine ſupadditione alicuius rei noue. Et ſic dixerũt vnã portionẽ illius maſſe eſſe hominem: aliã caprã: aliam ignem: ⁊ ſic vltra. vnde ſicut nos videmus bene φ aliquis paries eſt cõtinuus: nõ obſtãte φ in vna pte eſt depictus equus: ⁊ in alia homo: ⁊ in alia bos: ⁊ ſic vltra: ita dixerunt totam maſſaꝫ materie pme eſſe continuã. non obſtante φ ſm vnaꝫ eius pteꝫ ⁊c. Et ſic dixerunt antiqui qui poſuerunt ſolum pncipiũ materiale rerũ nãliũ. ¶ Alia fuit opinio antiquoꝛ: ⁊ hoc illoꝛũ qui poſuerũt plura pĩcipia materialia rerum naturalium: φ gñatio nõ eẽt niſi ſegregatio ethęrogeneoꝝ ⁊ ꝯgregatio homogeneoꝝ: ⁊ p oppoſitũ corruptio eẽt ſegregatio homogeneoꝝ ⁊ cõgregatio ethęrogenoꝝ. Un̄ imaginabant̃ quodlibet eſſe in quolibet ⁊ hoc intelligebat̃ ſecundum ſpeciem. Non enim fuerunt ita fatui. φ poſuiſſent quodlibet eſſe in quolibet ſecundum numerum. Unde non conceſſiſſent φ ego eſſem in te vel e conuerſo. ſed imaginabantur φ in aqua eſſet ſanguis: caro ⁊ ſic de alijs. Sed tñ caro exiſtens in aqua diuiſa eſſet ſm pticulas ita puas: φ ibi non appareret: ⁊ ſimiliter ſanguis: ⁊ ſic de alijs: que ibi ponebãt exiſtere. ¶ Sed vbi partes aque nõ ſunt ſic diuiſe ſecundum particulas paruas: dicebant φ ideo hoc apparet ⁊ denominatur aqua. ¶ Alterius imaginabant̃: φ cũ pticule ipſius carnis que ſunt in aqua congregant̃ adinuicem ⁊ ſegregantur ab alijs partibus alterius ſpeciei: tunc eſt generatio carnis ex aqua: ⁊ tunc eſt corruptio aque: ſeu ſegregatio partium aque ab inuicem: et cõmixtio ab alijs alteri⁹ ſpeciei: ⁊ pncipia actiua huius congregationis ⁊ ſegregationis poſuerunt litem ⁊ amicitiam. Iſti etiam non poſuerunt aliquid generari ſimplicit̃: eo modo quo Ariſto. ⁊ nos ponim⁹ aliq̃d gñari ſimpliciter. ¶ Contra iſtas opi. non bene poteſt demonſtratiue argui: tamen aliqualiter poteſt contra eas pſuaderi. Unde ſi pma opinio eſſet ṽa: ſequit̃ φ nunq̃ de aliquo mutatur reſponſio p nomina ſubſtãtialia ad aliquã queſtionẽ factã de ipſo: ſed hoc eſt falſum Nam de aliquo dicimus aliquando φ ipſuꝫ eſt homo: ⁊ ſi poſtea de eo quereremus quid eſſet: diceremus φ eſſet cadauer: conſequentia declaratur: nam propt̃ hoc ſolum: quia maťia alit̃ ⁊ alit̃ ſe habet ſine ſupadditione alicuius forme ſubſtãtialis de nouo nõ ſũt mutãde p̃dicationes eſſentiales de nouo de pronomine demonſtrante illud: que quidem predicationes fiunt per nomina ſubſtantialia. ¶ Cõtra ſecundã opi. arguitur ſic. Nam non eſt veriſimile φ tantus ignis quãtus poteſt ex illo ligno gñari iam ſit in illo ligno diuiſus p minutas particulas. Si eñ ſic eſſet: tunc ſentiretur ⁊c. Cõtra iſtam opinionẽ diutius eſt arguendũ pmo phyſi. ¶ Iſtis opinionibus viſis ⁊ etiam probatis. Uidendũ eſt de opinione Ariſto. circa generationẽ. Unde ſciendum eſt φ Ariſto. imaginabat̃ duplicem gñationeꝫ. ſ. ſimpliciter dictam ⁊ ſecundũ quid. ſimpliciter dictam vocat: qñ de aliquo verum eſt dicere φ ipſum eſt ens: ⁊ pus nõ fuit ens: abſq; additione alicuius ad illum terminum ens. vbi gratia. vt cum ſoꝛ. gñatur ſimpliciter: verum eſt dicere: ſoꝛtes modo eſt ens ⁊ ſoꝛtes pus nõ

fuit ens. Conformiter de corruptione ſimpliciter: vt cū dr̄ ſic: ſoꝛ. mō nō eſt ens ⁊ ſoꝛ. prius fuit ens: tunc eñ eſt corruptio ſoꝛ. ſimplicit̄. Ḡnationē ſo ſm quid vocat: ꝑquā fit ꝙ de aliq̄ ſificat̄ hoc nomē ens cū aliquo addito: de q̄ prius nō ſificabat̄ cū illo addito hoc nomen ens. vbi. g. vt cū ſoꝛ. eſt fact⁹ alb⁹ dicim⁹: ſoꝛ. ē mō ens albū: ⁊ ſoꝛ. nō fuit prius ens albū. ⁊ ſilr ſi diceret̄ ſoꝛ. ē mō ens bicubitū: ⁊ prius nō erat ens bicubitum: eēt ḡnatio ſm quid. ❡ Alteri⁹ imaginat̄ Ari. ꝙ in ḡnatione ſimplicit̄ opoꝛtet aliquā rē nouā acq̄ri ſupadditā ineꝛiſtē ſē ipſi matie: quā rē vocat foꝛmā ſubālē. Et ſic in acq̄ſitiōe talis rei mutant̄ ꝑdicatiões eēntiales. Et ideo tā ꝗ̄ a ſigno poſterioꝛi argueret̄ ꝙ tunc eſt ḡnatio vel coꝛruptio ſimplicit̄: qñ mutant̄ ꝑdicatiões eēntiales: ſeu ꝑdicationes ꝑ noīa ſubſtātialia. Illas eñ ſolū voco in ꝓpoſito ſubſtātiales. Sed tunc ḡnatio ſm quid eſt qñ mutant̄ ꝑdicationes ⁊ noīat̄ ꝑ noīa de ꝑdicamēto q̄ntitatis: ⁊ tūc eſt augmētatio vel diminutio: qñ aūt mutant̄ ꝑdicatiões denoīate ꝑ noīa de ꝑdicamēto qualitatis: tūc eſt alt̄atio ꝓpꝛiiſſime dicta: ⁊ ꝑcipue ꝑ noīa de tertia ſpecie qualitatis. quando aūt mutant̄ ꝑdicationes ꝑ noīa de ꝑdicamēto vbi: tunc eſt motus localis.

❡ Sed diceres tu. cū aliqđ lignū ſit ſcānū: ibi eſt ḡnatio ſm quid: ⁊ tñ ibi fit mutatio ꝑdicationis quidditatiue. vñ poſtꝙ̄ lignū factū eſt ſcamnū. Sed querimus q̄d eſt hoc demōſtrato ſcāno. r̄ndem⁹ ꝯuenient̄ ſcānū: ⁊ tñ ſic prius nō potuiſſem⁹ r̄ndiſſe ꝯuenient̄: ḡ hic eſt mutatio ꝑdicatiōis quidditatiue abſq̄ hoc ꝙ facta ſit ḡnatio ſimplicit̄: ḡ ex mutatiōe talis ꝑdicationis nō poſſumus ſufficient̄ arguere: vt videt̄: ſcamnū ḡnari ſimplr̄.

❡ Breuit̄ r̄ndet̄. ꝙ cū q̄rit̄ quid eſt hoc: male r̄ndemus ſcānū. Nā hic t̄minus ſcānū eſt de q̄rta ſpecie qualitatis ⁊ nō ꝑdicat̄ in quid de ſubā ſed in quale: ⁊ ſic r̄nderi debet ad q̄ſtionē de quali: ⁊ nō ad q̄ſtionē factā ꝑ quid.

❡ Adhuc diceres tu. ſi hoc eſt ḡnatio ſimplicit̄ qđ tu dixiſti. ſeq̄t̄ ꝙ albedini ꝯueniret ḡnatio ſimplr̄: qđ ē falſum: ex q̄ eſt accidēs: ſolius aūt ſubē eſt ḡnatio ſimplr̄: ꝯñtia ꝓbat̄. Nā aliqñ de albedine verū eſt dicere ꝙ albedo eſt ens ⁊ albedo prius nō erat ens. Ecce qualit̄ ly ens ꝑdicat̄ hic ſine addito. ❡ R̄ndet̄ negādo ꝙ ly ens ſe ꝑdicet̄ de albedine ſine addito. Vñ negat̄ iſta: albedo eſt ens: ſed ꝯcedo iſtā: albedo eſt ens alteri inherēs: ⁊ ſic eſt intētio Ariſto. vij. meta. d. Accidētia nō ſūt entis ſed entis. i. de terminis accidētalib⁹ nō ſificat̄ hoc nomē ens ſine addito: ſed bñ cū addito. Sed ſi arguit̄. albedo eſt ens alt̄i inherēs: ḡ albedo eſt ens. negat̄ ꝯñtia: q2 arguit̄ a dr̄o ſm q̄d ad dictū ſimplr̄. ❡ Adhuc diceres. bñ ꝯcedis iſtā: albedo eſt. ḡ etiā debes ꝯcedere iſtā: albedo eſt ens. ꝯñtia nihil valet. Nā de multis bñ ſificat̄ hoc vbū eſt ſo adiacēs: d̄ quib⁹ negat̄ hoc ꝑticipiū ens. vñ ſ̄uis exercit⁹ eſt: tñ exercitus nō eſt ens. Sz bñ ꝯcedo ꝙ de quocūq̄ ſificat̄ hoc vbū eſt: de illo bñ ſificat̄ hoc nomen ens ſine addito: vel hoc nomen entia ſine addito: vel hoc nomen ens cū addito. vel hoc nomen entia cum addito: vnde ſoꝛtes eſt ens: exercitus eſt entia: albedo enim nō eſt ens: ſed bñ eſt ens alteri inherēs. Silr̄ due albedines nō ſunt entia: ſed bñ ſūt entia inherentia: recte ſicut iſta imago non eſt rex: ſed bene eſt regis imago: ita accidēs nō eſt ens ſed diſpoſitio entis. Ex hoc patet ꝙ albedini non conuenit generatio vel coꝛruptio ſimpliciter.

Iſtis viſis reſpondeo ad. q. ponēdo primā ꝯcluſionē. poſſibile eſt aliquid ḡnari ſimplicit̄: ꝓbatur: nam aliquando aliquid ḡnat̄ ſimpliciter: ḡ hoc eſt poſſibile: antecedens pꝛobatur. Nam aliquando de aliq̄ de nouo dicimus ꝙ ipſū eſt ens ⁊ ꝙ prius nō erat ens: ſed hoc eſt generari ſimpliciter ſecundum dicta: ergo ⁊c. Conſimili modo poſſet argui de coꝛruptione ſimplicit̄. ❡ Secundo. nam aliquando fiunt mutationes pꝛedicationū ꝑ nomina ſubſtātialia de aliquo: ergo ⁊c. conſequentia tenet. Nam tunc arguimus fieri ⁊ eē generationem vel coꝛruptionē ſimpliciter. antecedēs patet. Nam aliquando de aliquo dicimus ꝙ eſt homo: et aliquando ꝙ eſt cadauer. ❡ Secunda concluſio eſt talis. poſſibile eſt aliquid generari ſecundum quid: patet Nam aliquando de aliquo nouo verificatur hoc nomē ens cum aliquo addito de quo prius non verificabatur ſicut declaratum eſt: ſed tunc eſt generatio ſecundū q̄d. ergo ⁊c. ❡ Secundo ad idem. nam aliquādo fiunt mutationes pꝛedicationum denominatiuarum de aliquo ſicut clarum eſt de ſe: ſed tunc dicimus eſſe generationē ſecundum quid ſicut dictum eſt: ergo ⁊c. conſimili modo dicitur de coꝛruptione.

Quantum ad ſecūdum articulum dico ꝙ duplex eſt euidentia: quedam eſt euidentia ſumma: ſecundū quā nullus poteſt falli: ⁊ certe tali euidentia non eſt mihi euidens ꝙ tu ſis homo vel aſinus: vel creatoꝛ vel creatura. Nam aliqua potentia poſſet facere ꝙ tu eſſes vnum ⁊ appareres eſſe aliud: modo non eſt mihi euidens ſumme: an aliqua potētia hoc faciat. Alia eſt euidentia naturalis: que eſt cum quibuſdā veriſimilibus magis ad vnam partē ꝙ̄ ad aliam: ⁊ talis euidētia debet ſufficere naturali: ⁊ ſi alicui talis nō ſufficiat: non eſt habilis ad philoſophiā: ⁊ tali euidentia ē mihi euidens: ꝙ tu es homo: ⁊ ſimiliter ꝙ ignis eſt calidus: q̄uis nullum iſtoꝛum ſit mihi euidens euidentia ſumma.

Tunc ſit prima concluſio. non eſt nobis euidēs euidētia ſumma aliq̄d ḡnari ſimplr̄: ꝓꝫ: q2 illud aſſis ex q̄ poſſum⁹ hoc arguere nō eſt nobis euidēs euidētia ſumma. ſilr̄ mō dicat̄ de ḡnatiōe ſm q̄d. ❡ Secūda ꝯcluſio eſt iſta. aliq̄d ḡnari ſimplr̄: vel ſm q̄d: bñ eſt nobis euidēs euidētia naturali: ꝓꝫ: q2 aſſis puta mutatio ꝑdicationū eēntialiū vel accidētaliū bñ eſt nobis euidēs euidētia naturali: ḡ ⁊ ꝯñs: cū ꝯñtia fuerit nobis euidēs ꝯſili euidētia: ſed ſic eſt: ḡ ⁊c. ❡ Tertia ꝯcluſio ꝙ poſſibile ſit aliquid ḡnari ſimplr̄ vel ſm quid. concedēdū eſt a philoſopho naturali ⁊ non dubitandū: ꝓbat̄ ſic. Nā ad ꝯcedēdū aliquā ꝓpoſitionē in phīa naturali debet ſufficere euidētia naturalis: ⁊ nō debet ad hoc requiri euidētia ſumma.

Ad rōnes. Ad primā breuiter dicēdū eſt ꝙ ꝯcluſio nō ſequit̄ ex ꝑmiſſis: ꝓpt̄ hoc ꝙ ſubiectum ꝯcluſiōis ſtat magis āple ꝙ̄ in ꝑmiſſis: in ꝑmiſſis enim ſtat ꝓ illo qđ eſt: in ꝯcluſiōe ſo ꝓ illo qđ eſt vel pōt eē. ❡ Ad ſecundā dico negādo iſtā ſuppōnē ex nihilo ⁊c. nā eius ꝯdictoꝛia eſt ſa: puta ex aliq̄ nihil fit. ſ. deo. verūtñ intelligēdo ꝑdictā ſuppōnē ad bonū intellectū ad quē facit ad ꝓpoſitū: admittat̄: vꝫ ad iſtū intellectū ꝙ nihil fit ex nihilo: ſeu qđlibet qđ fit: fit ex aliq̄. ⁊ cū vlterius dicitur: ſicut ſe hꝫ ḡnatio ⁊c. admittat̄: ſi ꝑ ens ſimplicit̄ intelligas ens in actu: ſi vero ꝑ ens ſimplicit̄ intelligas ens in tota ſui cōitate: negat̄ ꝙ ḡnatio ſimplicit̄ fiat ex nō ente ſimplr̄. ❡ Ad tertiā dico ꝙ iſta diffinitio accidētis quā ponit poꝛphirius: intelligitur de terminis accidentalibus. vel aliter dicit̄: ꝙ intelligit̄ capiendo ſubiectū pꝛo cōpoſito ex materia ⁊ foꝛma: ſed talis nō eſt materia. ❡ Ad vltimam patet ex ſecundo articulo.

Queſtio. II.

QVerit̃ ſecūdo. Vtrum generatio ſit alteratio. ¶ Et arguitur primo ꝙ ſic. idem eſt ſubiectum generationis ⁊ alterationis ſcilicet materia: ergo generatio eſt alteratio: conſeq̄ntia tenet. Nam ꝑ Ariſtotelem. in principio huius libri ponentes vnū principium materiale habent dicere ꝙ generatio ſit alteratio. ¶ Secundo ad idem. in trāſmutatione ſubſtātiali ſubiectum ſcilicet materia habꝫ ſe aliter ꝙ̄ prius ſe habuit: ergo eſt ibi alteratio: conſeq̄ntia tenet ex qd nominis alterationis: antecedens patet de ſe. ¶ Tertio ad idē. omnis motus ſucceſſiuus qui nec eſt ad q̄ntitatem: nec ad vbi eſt alteratio: per philoſophum quīto phyſicorum: ſed generatio. ⁊ maxime generatio elementorum eſt huiuſmodi: nam generatio vnius elemēti ex alio eſt ſucceſſiua. ¶ Quarto arguitur ſic. motus ad ſubſtantiam eſt alteratio: ſed generatio eſt motus ad ſubſtantiam tanꝙ̄ ad finem: vt patet per Ariſtotelem primo huius: ergo ⁊c. ¶ Quinto arguitur ſic. acq̄ſitio albedinis eſt generatio albedinis: ⁊ eſt alteratio. ergo generatio eſt alteratio. ¶ Sexto arguitur ſic. grauitas ⁊ leuitas ſunt forme elementorum: per commentatorem quarto celi: ſed ad iſtas eſt generatio: cum ad formas elementorū ſit generatio: ſequitur ergo ad idē eſſe generationem ⁊ alterationem: ⁊ q: motus non differt a termino ad quem: ſequitur generationem eſſe alterationem: ex quo ſunt ad eundem terminum.

Oppoſitū vult Ariſto. primo huius. ¶ In iſta queſtione ponenda eſt vna concluſio: que cōcluſio eſt reſponſalis ad queſitum. Secundo ponende ſunt differentie inter generationem et alterationem. Tertio videndum eſt de vna dubitatiōe: videlicet vtrū poſſibile ſit tranſmutari de vna ſpecie in aliam ſine generatione vel corruptione.

Quātum ad primum oportet primo ſupponere quid nominis generationis de quo dictum eſt in precedenti queſtione: ⁊ ſimiliter oportet preſupponere quid nominis alterationis. vnde alteratio dicitur per quam ſit mutatio predicationum denominatiuarum per nomina de predicamento qualitatis: verbi gratia: ſi aliquid modo eſſet albū ⁊ prius fuiſſet nigrū vel aliquo alio colore coloratum eſſet alteratio facta. ¶ Secundo eſt notandum: ꝙ large accipiendo alterationem omnis mutatio ad qualitatē dicitur alteratio: ſed proprie illa dicitur alteratio que eſt de vna qualitate contraria in aliam: ſicut quando aliquid mutaꝛ de albedine in nigredinem vel de frigiditate in caliditatē. ¶ Tertio notandum: ꝙ generatio ſecundum quid extendit ſe ad alterationē: ⁊ cum hoc ad alia: puta ad augmentationem ⁊ ad motum localem: ⁊ ſic quāuis omnis alteratio ſit generatio ſecundum quid: non tamen omnis generatio ſecūdum quid eſt alteratio. ¶ Quarto ſciendum eſt: ꝙ de generatione ſubſtantiali ſolet diſtingui ꝙ capitur dupliciter. vno modo capitur pro introductione forme ſubſtantialis: aliquando pro diſpoſitione materie ad hoc vt de ea poſſit educi forma ſubſtantialis: primo modo vere dicitur generatio: ſed ſecūdo modo dicitur alteratio.

Tunc ſit concluſio reſponſalis ad queſtionem: ꝙ generatio ſubſtantialis capiendo generationem pro inductione forme ſubſtantialis non eſt alteratio: probatur ſic: nam per talem generationem aliquid incipit eſſe ens de nouo: ſed per alterationem non incipit eſſe ens de nouo: ergo talis generatio non eſt alteratio: conſequentia tenet de ſe: antecedens patet ex quid nominis generationis ⁊ alterationis. ¶ Secundo ad idem arguitur ſic. oīs talis generatio eſt ad ſubſtātiam: ⁊ omnis talis alteratio eſt ad qualitatem: ergo talis generatio non eſt alteratio: conſequentia tenet ex eo ꝙ mutationes ad diſtinctos terminos ſunt diſtincte: antecedens patet ex dictis.

Quantum ad ſecundum videndum eſt que ſunt differentie inter generationem ⁊ alterationem ſeu inter generationem ſimpliciter ⁊ aliquam generationem ſecundū quid ſcilicet alterationem. ¶ Unde prima differentia eſt ex parte ſubiecti: ſubiectum enim generationis eſt ens in pura potentia quantum eſt de ſe ⁊ non in actu: ſubiectum vero alterationis eſt ens in actu per ſe ſubſiſtens. ¶ Sed diceres tu. idem eſt ſubiectum alterationis ⁊ termini alterationis: puta albedinis ⁊ nigredinis: ſed ſubiectum talis termini eſt ipſa materia que eſt ens in pura potentia: ergo etiam talis eſt ſubiectum alterationis. ¶ Reſpondetur. bene concedendo ꝙ eſt ſubiectum immediatum ⁊ albedinis et alterationis: ſed eſt ſubiectum mediatum generationis: ſed ſubiectum immediatum albedinis ⁊ alterationis eſt ens in actu. ¶ Aliter poteſt dici: ꝙ q̄uis idē ſit ſubiectum generationis ⁊ alterationis ⁊ hoc in inherendo: non tamen eſt idem ſubiectum denominationis. vnde ſubiectum denominationis generationis eſt ipſa materia: que eſt ens in pura potẽtie: materiã enim dicimus generari: ſed ſubiectum denominatiōis alterationis eſt compoſitum ex materia ⁊ forma: illud enim dicimus alterari: ⁊ non ipſam materiam. ¶ Ex hoc poteſt haberi ſecunda differentia inter generationem ⁊ alterationem: videlicet ꝙ ſubiectum alterationis ſit compoſitum ex materia ⁊ forma: dicimus enim alterari aliquid ſic ꝙ de ipſo verificaꝛ de nouo hoc nomen ens cum aliquo addito: de que non prius verificabatur cum illo addito: ſed q̄uis ſubiectum generationis bene dicetur generari hoc eſt ſubijci generationi: tñ per generationem nō ſit ꝙ de materia verificaꝛ ens ſine addito: ⁊ prius non: ex q̄ materia eſt eterna. ¶ Et ideo etiam quo ad ſubiecta patet differentia inter generationem ⁊ alteratione: ⁊ eſt tertia differentia iſta: ꝙ illud quod per generationem de nouo acquiritur eſt principalius ens ꝙ̄ ſubiectum generationis: patet hoc: quia in generatione acquiritur forma que eſt principalius ens ꝙ̄ ſit materia: ſed in alteratione eſt econuerſo: nam in alteratione illud qđ ſubijcitur eſt ſubſtātia: ⁊ illud qđ acquiriꝛ eſt accidēs: mō ſubſtātia eſt principalius ens ꝙ̄ ſit accidēs. ¶ Ex q̄ ſequiꝛ quarta differētia inꝛ gñationē ⁊ alꝛationē. vꝫ: ꝙ in gñatiōe acquiriꝛ ens ſimpliciꝛ: in alꝛatiōe xͦo ens ſm qđ: ⁊ ꝓꝑ hoc ꝑ gñationē vel corruptionē mutaꝛ nomē ſubſtātiale ⁊ diffinitio: ꝑ alꝛationē xͦo non. ¶ Quinta differētia eſt: ꝙ in gñatione non eſt ſucceſſio ſm intēſionē ⁊ remiſſionē: ſed in alteratione bñ eſt: ⁊ ratio huius eſt: quia in gñatiōe acquiriꝛ ſubſtantia: in alteratione autem qualitas: modo ſubſtātia nō ſuſcipit magis nec minus: ſed bñ qualitas. verūtamē in gñatione eſt bñ ſucceſſio ſm ꝑtes quātitatiuas. ¶ Sexta differētia eſt: in gñatione illud qđ gñatur in aliquo tēpore non ſic gñatur in eo ꝙ ꝑtes generate non condiuidantur partibus temporis menſurantis illam gñationē: ſed in alteratione bene poteſt fieri ꝙ ꝑtes illius qđ alteraꝛ non cōdiuidanꝛ ꝑtibꝰ illiꝰ tꝑis mēſurantis illā alꝛationē: ſed quelibet ꝑs illius quod alteratur: alteraꝛ in qualꝫ parte illius tꝑis: vbí

gratia:cũ ignis gñaƚ ſucceſſiue in aliquo tpe:ille ignis nõ põt gñari in aliquo tpe:niſi ſic ꝙ vna ps illius ignis gñaƚ in vna pte illius tpis:ꝛ alia in alia:ſed ſic nõ eſt de alteratione:immo aliquid poteſt alƚari in aliquo tempore:ſic ꝙ non prius alteratur ſm vnã ei⁹ medietatez quã ſm aliam:ſed ſm quãlibet ei⁹ ptem alteraƚ in qͥlibet parte illius temporis:ꝛ hoc debet intelligi quo ad partes quantitatiuas ſubiecti:ꝛ non quo ad ptes graduales qualitatis. ❡ Septima differentia eſt: ꝙ oẽm generationem p̃cedit aliqua alteratio diſponens ad illam gñationem:ꝛ non ecõuerſo. Et cauſa huius eſt: qꝛ impoſſibile eſt duo indiuidua diuerſaꝝ ſpecierũ habere oĩa accidentia ſimilia vel eodẽ modo:cum gñatio ſit tranſmutatio de ſpecie in ſpeciem:ſequitur ꝙ oportet ante generationẽ fieri tranſmutationẽ in accidentib⁹: ꝛ talis mutatio eſt alteratio. ❡ Octaua differẽtia eſt: qꝛ ſemꝑ gñatio vnius eſt corruptio alterius:ſed ſic non eſt in alteratione:ꝛ cauſa primi eſt:quia materia naturaliter non poteſt ſtare ſine forma: ꝛ nõ pñt eſſe plures forme in materia. quarũ dicimus eſſe gñationẽ. ſecũdũ pꝫ:qꝛ in alteratiõe medij quod fit luminoſum poſtꝙ̃ fuit tenebroſum eſt acquiſitio luminis ſine corruptione cuiuſcunqꝫ prius exiſtentis in medio.

Quantum ad tertium videndum eſt ſi abſqꝫ gñatione vel corruptione vna ſpecies põt mutari in aliam. ❡ Et videƚ ꝙ ſic:quia ꝑ alchimiam plũbum mutatur in argentũ:ꝛ hoc ſine corruptione plumbi:ꝓbatur:qꝛ poſtea ex illo argento iterum ꝑ alchimiã poteſt fieri plumbũ:quod non eſſet vt videtur ſi plumbũ fuiſſet corruptũ:ꝛ tamen plumbũ ꝛ argentũ ſunt diuerſarũ ſpecieꝝ. ❡ Scđo vinuꝫ aliquando mutatur in acetũ:ꝛ viſum eſt ꝙ aliquando econuerſo acetum mutatur in vinum:quod non fuiſſet ſi in prima mutatione vinũ fuiſſet corruptũ. vinũ eñ non videƚ poſſe gñari ex aceto:ſed ex racemis. ❡ Tertio ad idem:nam ꝑ incantationes homines aliquando mutantur in porcuꝫ vel in aliam ſpeciem:ꝛ iterum fiunt homines. vnde audiui ab vno: ꝗ dixit ſe vidiſſe vnã feminã fuiſſe mutatã in ſuẽ ꝛ nouẽ porculos:ꝛ iterum poſtea mutata eſt in hominem:modo illa mutatio non videtur facta cũ corruptione:nam aliter ꝯtingeret idem corruptum regenerari.

❡ Iuxta iſta debet notari ꝙ poteſt imaginari mutatio vera:vel mutatio alia ſolum apparens. vltra hoc: mutatio vera circa ſubſtantiam poteſt imaginari triplex:prima generatio ꝛ corruptio:ſecunda creatio ꝛ adnihilatio. tertia tranſubſtantiatio:ſicut panis trãſmutatur in corpus Chriſti:ibi enim nõ dicitur creatio: nec adnihilatio:nec generatio vel corruptio: ſed tranſubſtantiatio. prima mutatio circa ſubſtantiam eſt naturalis:alie autem due ſunt ſupnaturales:ſunt etiam miraculoſe. ꝛc.

Tunc ſit prima cõcluſio. oĩs tranſmutatio naturalis vͣ de ſpecie in ſpeciẽ ipſius ſubẽ eſt vͣ gñatio vel corruptio:ꝛ ꝓbaƚ:quoniã tali mutatiõe mutaƚ nomen ꝛ diffinitio:ꝛ ꝑ ꝯñs ꝑ vnã ꝯditionẽ gñationis ꝛ corruptiõis ibi eſt vͣ gñatio vƚ corruptio. ❡ Secũda ꝯcluſio. trãſmutatio apparens circa ſubſtãtiam: ꝗ̃uis nõ exiſtẽs de vna ſpecie in altã:eſt poſſibilis abſqꝫ gñatione vel corruptione:pꝫ:quia bene viſum eſt ꝙ aliquis homo apparuit mortuus ꝑ tres dies ꝛ poſtea viuus:modo ibi nulla fuit corruptio ex eo ꝙ ibi mãſit eadẽ aĩa ꝛ eadem materia:ꝛ tamen ibi apparuit fuiſſe factam mutationẽ de vna ſpecie in aliam. ſ. de hoĩe in cadauer. Et ſic etiã forte faciunt alchimiſte:qui faciũt ꝑ mutationem accidentiũ plumbi in accidentia argenti plumbũ apparere argẽtũ:ꝛ tñ credit ꝙ ibi fuerit facta mutatio vͣa de plũbo in argentũ:ſed ſi ita eſſet ꝙ ꝑ artem corum mutarent naturam ꝙ ex plumbo vere fieret argentũ:tũc iterũ ſi ex illo argento facerent plũbuꝫ non facerent illud idem quod preexiſtebat:ſed ſimile:ꝛ ſic non oportet idem corruptum redire.

Ex iſtis põt patere ad obiectiones. ad primaꝫ pꝫ ex iam dictis. ❡ Ad ſecundam. dico ꝙ forte vinum ꝛ acetum non differunt ſpecie. ❡ Ad aliam. poteſt dici ꝙ ſi aliquando fuit hoc ꝙ vna femina appeteret ꝛc. hoc non fuit ꝑ mutationem verã ſubſtantie:ſed ꝑ tranſfigurationẽ virtutis fortis alicuius herbe vel alicuius alterius. virtutes eñ multarum rerum ſunt valde mirabiles ꝛ diuerſe.

Ad rationes. Ad primã dico ꝙ quando Ariſto. primo huius dixit ponẽtes vnũ principium materiale ꝛc. intellexit ꝙ ponentes vnũ principiũ materiale oĩm tranſubſtantiationũ ꝛc. hoc eſſe ens in actu non potuerunt ſaluare differentiam inter gñationem ꝛ alterationẽ:ſi tñ principiũ materiale oĩm tranſmutationũ ponitur eſſe ens in potentia:ꝛ hoc ponitur eſſe ſubiectũ immediatum aliquarũ tranſmutationũ ꝛ mediatum aliarũ bene põt ſaluari differentia inter gñationẽ ꝛ alterationẽ. ❡ Ad ſcđm dico ꝙ ꝗ̃uis in gñatiõe ſubſtãtiali mãria ſe habeat aliƚ ꝙ̃ prius:tñ nõ ꝓꝑ hoc ipſa dicitur alterari:ꝓꝑ hoc ꝙ hoc nomẽ alƚari appropriatũ eſt illis que habẽt ſe aliƚ nõ ꝑ formã ſubſtãtialẽ: ſꝫ ꝑ formas accidẽtales. ❡ Ad tertiam. conceditƚ de motu ſucceſſiuo cui⁹ ſucceſſio attẽditƚ ex pte ptiũ gradualiũ ꝛ nõ quãtitatiuaꝝ. ❡ Ad quartã illa bñ ꝓbat ꝙ accipiẽdo gñationẽ ꝓ alƚatione p̃cedẽte introductionem forme ſubſtãtialis gñatio eſt bñ alteratio. ❡ Ad quintam ꝯcedo ꝙ acquiſitio alterationis eſt gñatio ſm qd ſed non ſimpliciƚ. ❡ Ad vltimam rationeꝫ: qñ diciƚ ꝙ grauitas ꝛ leuitas ſunt forme ſubſtantiales elementorũ:negaƚ:ꝛ quando diciƚ per Commen. dico ꝙ Cõmẽ. voluit ꝑ hoc dicere ꝙ eſſent forme accidentales cõſeqñtes qualitates elementorum. Uel aliƚ põt dici ꝙ quia formis elementorũ nõ ſunt nomina poſita circũloquebatur eas ꝑ nomina predicta.

Quæſtio.III.

Quæritur vtrum ſi generatio eſſet impoſſibilis alteratio eſſet ĩpoſſibilis. ❡ Et arguiƚ primo ꝙ non:nam gñatio ꝛ alƚatio ſunt mutationes diſtincte:ſicut dicebaƚ in alia qͣſtione: ergo poſſibile eſt vnã eẽ ſine alia: nec ad poſitionẽ vni⁹ ſequiƚ poſitio alterius:nec ad deſtructionẽ vnius deſtructio alterius. ❡ Secũdo. poſſibile eſt aliquid alƚari:qđ tñ ĩpoſſibile eſt gñari:ğ falſum eſt dicere ꝙ ſi gñatio vnius ſit impoſſibilis ꝙ alteratio eius ſit impoſſibilis:conſequentia tenet:añs ꝓbaƚ:nam te poſſibile eſt alterari:tu eñ calidus potes fieri frigidus:ꝛ tñ te impoſſibile eſt gñari:quod enim ſemel genitum eſt amplius generari non poteſt. ❡ Tertio arguiƚ ſic. ſicut ſe habet eſſe vƚ nõ eẽ ad eſſe ꝛ non eſſe ſic ſe habet poſſe eſſe vel non poſſe eſſe ad poſſe eſſe et non poſſe eſſe: ſed modo ita eſt ꝙ aliquando generatio eſt ꝛ alteratio non eſt: ꝛ econuerſo: ergo etiam generatio põt nõ eſſe alteratione exiſtente: quare falſuꝫ eſt ſi gñatio ſit impoſſibilis ꝙ alƚatio

ſit impoſſibilis. ¶ Quarto arguitur ſic. ſi queſtio eēt vera: hoc eſſet ex eo ꝙ alteratio ordinatur in gñationē tanꝗ̄ in finem: ex eo ꝙ ſi finis ſit impoſſibilis: ordinata in finē ſunt impoſſibilia. modo hoc eſt falſum: nā quodlibet ens maxime appetit ſe ꝑmanere: ⁊ oēs ſuas actiones dirigit in hoc ꝙ ꝑmaneat: ⁊ tñ ipm̄ ſemꝑ manere eſt impoſſibile: nō obſtāte ꝙ actiones que ordinant̄ in illū finem ſint poſſibiles. Ita in ꝓpoſito videt̄ quāuis alteratio ordinaret̄ in gñationē tanꝗ̄ in finem: non tñ propter hoc oportet alterationem eſſe impoſſibilem ſi generatio ſit impoſſibilis. ¶ Quinto arguitur ſic. nullius ptis celi gñatio eſt poſſibilis: ⁊ tamen alicui⁹ partis celi alteratio eſt poſſibilis: ergo queſtio falſa: conſequentia patet: ⁊ prima ps antecedentis nota eſt per Ariſto. primo celi: ſecunda ps antecedentis probat̄: nā aliquando aliqua ps celi eſt magis lucida: ⁊ aliquando minus. Simili modo argueret̄ de alteratione aīe intellectiue: cuius alr̄atio eſt poſſibilis: quia alteratur de ignorantia in ſcientiam: ⁊ tamen ei⁹ gñatio eſt impoſſibilis. ¶ Sexto arguit̄ ſic. ex quo iſta conſequētia non eſt formalis gñatio eſt impoſſibilis. ergo alteratio eſt impoſſibilis: ⁊ ſi tenet hoc: oportet eſſe ꝑ aliquem locum. querit̄ ergo vnde locus.

Oppoſitum vult Ariſto. primo huius vnde dicit: ſi impoſſibile eſſet elementa gñari ex ſe inuicē impoſſibile eſſet eorum alteratio abinuicē. ¶ Breuiter iſta queſtio poteſt ſolui dupliciť. vno modo ad hominem. alio modo ſecundū veritatem. vnde faciliť ſm̄ dicta empedoclis ſaluaret̄. Empedocles enī ponit ꝙ quodlibet elementum determinaret ſibi certas qualitates q̄ nō poſſent remitti ipſo elemento manente. vñ ponit ꝙ aqua manens aqua non poſſet calefieri: ergo ſm̄ eum ſi gñatio vnius elementi ex alio eſſet impoſſibilis tunc alteratio eorum abinuicē eſſet impoſſibilis: ⁊ ſic faciliter queſtio eſſet expedita. Sed vidēdo quid ſit dicendum ſecundum veritatem ponā primo aliquas diſtinctiones. ſecundo quia neceſſarium ⁊ impoſſibile opponunt̄: videndum eſt quomodo gñationem eſſe ſit neceſſarium. tertio videndū eſt de queſito.

Quantū ad primum ſit prima diſtinctio iſta: ꝙ impoſſibile dicit̄ aliquando de ſignificabili incomplexe. alio modo de ſignificabili complexe. ſimili modo dicatur neceſſarium. ¶ Secundo notandum eſt ꝙ ſi iſta aliquando dicuntur de complexo ſicut de oratione: hoc eſt equiuoce. vñ orationes non dicunt̄ impoſſibiles nec neceſſarie: niſi ſicut vrina dicitur ſana vel egra: quia eſt ſignum ſanitatis vel egritudinis. ¶ Secunda diſtinctio eſt. ꝙ adhuc impoſſibile dicit̄ dupliciter. vno modo quo ad omnes differentias temporis: et iſto modo dicimus ꝙ deū non eſſe eſt impoſſibile: nam tam quo ad preſens ꝗ̄ quo ad p̄teritū ꝗ̄ quo ad futurū eſt impoſſibile. Simili modo aliquid dicitur neceſſarium ſm̄ omne tempus. ſicut deum eſſe eſt neceſſariū ſm̄ omne tempus. Secundo modo dicitur impoſſibile nō quo ad omne tempus: ſed quo ad aliquod: ⁊ ſic accipit̄ impoſſibile cum dicitur ꝙ propoſitio falſa de p̄terito eſt impoſſibilis. Et ſic ſimiliť dicimus ꝙ me bibiſſe eſt neceſſariū: ⁊ ſic ſimili modo accipitur neceſſarium cū dicimus propoſitionem veram de preterito eſſe neceſſariam: ⁊ ſecundū iſtam acceptionem de ly impoſſibile ⁊ neceſſarii bene concedimus ꝙ impoſſibile erit aliquando neceſſarium: ⁊ ꝙ neceſſarium fuit aliquando impoſſibile: verbi gratia: quamuis modo ſit impoſſibile me fuiſſe rome: tamen ſi vadam romā ⁊ redeam: me fuiſſe rome erit neceſſariū. ſimiliter quāuis me bibiſſe modo ſit neceſſarium: tamen anteꝗ̄ bibi me bibiſſe fuit impoſſibile: quia fuit vnum falſum de preterito. ¶ Tertia diſtinctio eſt iſta. impoſſibile aliquando dicitur quod implicat contradictionem: ⁊ iſto modo dicimus ꝙ ſor. eē ⁊ ſor. non eſſe in a. inſtanti eſt impoſſibile. ſimili modo dicitur deum non eſſe eſt impoſſibile: quodlibet enim iſtorum implicat contradictionem. Alio modo capit̄ impoſſibile quod non dicitur impoſſibile: quia implicat contradictionem: ſed quia non eſt poſſibile ſecūdū curſum naturalem: ⁊ iſto modo dicimus ꝙ celum non moueri eſt impoſſibile: nam hoc nō eſt poſſibile ſm̄ curſum nature conſuetum. ſimili modo dicimus neceſſarium dupliciter: vno modo opponitur impoſſibili quod implicat contradictionem: ⁊ ſic dicimus deum eſſe eſt neceſſariū: alio mō d̄r neceſſariū ꝓut repugnat impoſſibili ꝓut capit̄ impoſſibile ſm̄ curſum nature ↄ̄ſuetū: ⁊ iſto mō dicimus ꝙ celū moueri eſt neceſſarium.

Quātū ad ſecundū ſit prima cōcluſio: gñationē eē nō tñ cōtinue ſed intercīſe nō eſt neceſſariū ꝓut neceſſariū ↄ̄dicit impoſſibili qḋ implicat ↄ̄dictionē: pꝫ: q2 gñationē nō eſſe nō implicat ↄ̄dictionē. ¶ Secūda ↄcluſio: gñationē eſſe: nō tñ cōtinue ſed intercīſe eſt neceſſariū ꝓut neceſſariū opponit̄ impoſſibili: ꝓut aliqḋ d̄r impoſſibile ſm̄ curſū nature. pꝫ: q2 nullā gñationē eſſe eſt īpoſſibile ſm̄ curſū nature. ꝗ gñationem eſſe mō p̄dicto eſt neceſſariū: aňs pꝫ: nā impoſſibile eſt materiā ſub vna forma manere ꝑpetue ꝓꝑ variā ⁊ multiplicem alterationē que fit in iſtis inferioribus ꝓpter cōtinuū motū celi ⁊ multiplicē influentiā a corporibus ſupcelestibus in iſta inferiora.

Quantū ad tertiū: videlicet: de queſito ſciendū eſt ꝙ ꝗuis Ariſto. bñ ↄcedat q̇lſbet elemētū determinare ſibi certas q̄litates ſibi cōuenientes: ſicut ignis caliditatē ⁊ ſiccitatē: aer caliditatē ⁊ humiditatē: tñ non negauiſſet quin elemētis manentib⁹ eorū qualitates remitti poſſent. Cuius oppoſitum dixit Empedocles. Alterius Ariſto. dixiſſet talē alterationem in quolibet nō fieri gratis immo in aliquem finem: vꝫ: in iſtū: ꝙ ex vno elemento poſſet aliud gñari: ita ꝙ ſm̄ Ariſt. talis alteratio ordinat̄ in generationē tanꝗ̄ in finem. Et hec ſit vna ſuppoſitio. ¶ Scḋa ſuppoſitio eſt ꝙ ordo naturalis eſt neceſſarius ſm̄ ſpeciem: ita ꝙ nō poteſt impediri in toto: licet bene in parte: ſicut illū hominē non gñari eſt poſſibile ⁊ illum: ⁊ etiam illū: ſed non eſt poſſibile ſimul de quolibet.

Tunc ſit cōcluſio rñſalis ad queſitum: ſi gñatio eſt impoſſibilis: alr̄atio eſt impoſſibilis: ꝓbatur ſic: nā ꝑ primā ſuppoſitionem alteratio ordinat̄ in gñationem tanꝗ̄ in finē: ꝗ in virtute ſcḋe ſuppoſitiōis: ſi gñatio eſt poſſibilis: alteratio eſt poſſibilis: ergo ad deſtructionem conſequentis: ſi nulla generatio ē poſſibilis: nulla alteratio eſt poſſibilis: iſta conſequentia tenet per hoc ꝙ impoſſibile eſt naturam omnino fruſtrari in eius actione. Si ergo non eſſet poſſibile fieri generationem: ⁊ non eſſet poſſibile fieri alterationem ſecundum curſum nature: nunquā enim natura ageret alterationem: niſi aliquando fieret generatio propter quam tanꝗ̄ propter finem alteratio agitur a natura. Et ex hoc poteſt patere per quem locum tenebit hec cōſequētia: gñatio eſt impoſſibilis: ergo alteratio eſt impoſſibilis: tenet enim ꝑ locū a cauſa finali ad ſuū effectū: per iſtā maximam: ſi finis eſt impoſſibilis: effectus eſt impoſſibilis in virtute illius: deus et natura nihil agit fruſtra: hoc eſt ſecundū curſum nature: nō ēm in to

ſo actiones naturales fruſtrant̃ ſuis finibus. ¶ Sed diceres tu: ex quo ſicut dicis alteratio ordinat̃ in gn̄ationem tanq̃ in finē: ponatur ergo ꝙ per imaginationem ſit vna frigiditas ab omni ſubiecto ſeparata: ⁊ applicetur ſibi vnū calidū excedēs ſm illam caliditatē illaȝ frigiditatē: tūc querit̃ vtrū fiet actio in illā frigiditatē. ⁊ videt̃ ꝙ nō: nā nō eſt poſſibile ꝙ fiat ibi aliqua gn̄atio nec aſſimilatio paſſi ad agens: cū ergo actio alteratiua ordinetur in gn̄ationem: videt̃ ꝙ ibi non fieret aliqua actio. vnde ſi calidum ageret in iſtam frigiditatem ad corruptionem illius frigiditatis nulla ſequeretur generatio nec aſſimilatio. Breuiter dico ꝙ non aget in illam frigiditatem: ⁊ primo poſſet ſecunduȝ hoc aſſignari ratio iam facta. ¶ Secundo ex alio: nam naturalia in ſuis actionibus non intendunt principaliter corruptionē: ſed principaliter gn̄ationem: ſed non poſſet fieri alicuius gn̄atio niſi fieret alterius corruptio: ergo opȝ agentia naturalia corrūpe: ſi volūt gn̄ationem facere: modo in caſu pdicto: cū nulla poſſet fieri gn̄atio ſequit̃ ibi nullā fieri corruptionē frigiditatis. ¶ Tertio. ex alio: quia ibi nō eēt aliquod ſubiectū: ex quo illa frigiditas ponit̃ ſepata a ſubiecto qḋ eſt receptiuū talis actionis ipſius caliditatis. finaliter ergo dico ꝙ in illam frigiditatem non fieret actio.

Ad rationes Ad primam dico: nō obſtante ꝙ gn̄atio ⁊ alteratio ſunt mutationes diſtincte: tamen quia alteratio ordinat̃ in generationem: videt̃ ꝙ ſi generatio eſt impoſſibilis: alteratio eſt impoſſibilis: verū eſt tn̄ ꝙ illa ꝯña nō eſt formalis: ſȝ tenet ſuppoſito ordine nature. ¶ Ad ſecūdā dico: quāuis ſit poſſibile eſſe alicuius alterationē: cuius nō eſt poſſibile eē generationē tn̄ poſſibile eſt eē gn̄ationē alicuiꝰ alteriꝰ alteratio non ordinatur in generationem illius qḋ alteratur: ſed in generationem alicuius alterius ex illo. ¶ Ad tertiam dico: ꝙ quamuis poſſibile ſit eſſe alterationem quā non immediate ſequitur generatio: tamen non eſt poſſibile eſſe aliquam alterationem: quaȝ non tunc vel alias ſequatur generatio. ¶ Ad quartaȝ: quando dicit̃ alteratio ordinatur ⁊c. concedo: ⁊ quando dicitur ſepe finis eſt impoſſibilis: ⁊ ordinata in finē ſunt poſſibilia dico ꝙ nunq̃ ſimpliciter finis eſt impoſſibilis: quando ordinata in finem ſunt poſſibilia: ⁊ qñ dicitur de permanentia: dico ꝙ ſimpliciter talis finis non eſt impoſſibilis: quāuis enim entia naturalia non poſſunt ſemper manere ſecundum indiuiduum: tamen poſſunt manere ſecundum ſpeciem: ⁊ ſic licet fruſtrent̃ tur in eorum actionibus in parte: non tamen in toto. ¶ Ad quintam: dico ꝙ queſtio intelligitur de alteratione que eſt inter qualitates actiuas ⁊ paſſiuas: que de per ſe ordinantur in generationem: ſed modo talis alteratio non eſt in aliqua parte celi. Conſimili modo dicatur de alteratione anime intellectiue. ¶ Ad ſextam quando dicitur vnde locus. dictum eſt ſuperius in queſtione ⁊c.

Queſtio.IIII.

Queritur. Vtrum generatio vnius ſit corruptio alterius. ¶ Et arguitur primo ꝙ nō: nam ſi ſic: tunc generatio eēt corruptio: ſed hoc eſt falſuȝ: falſitas patet: q: generatio ⁊ corruptio ſunt mutationes oppoſite: ⁊ per conſeq̄ns vna non eſt alia. ¶ Secundo arguitur ſic: corruptio eſt forma que corrumpitur: ⁊ generatio forma que generatur: modo vna illaȝ formarum non eſt alia: ergo ⁊c. ¶ Tertio. ſi ſic: ſequitur ꝙ ſemper eſſet equalis multitudo ſuppoſitorū: ſed hoc non eſt neceſſariuȝ: licet pythagoras hoc ponebat: conſequentia tenet ex eo: quia cum vnum corrumpitur aliud generatur. ¶ Quarto. alicuiꝰ generatio eſt plurium corruptio: ergo non ſemper generatio vnius eſt corruptio alterius: immo plurium: antecedens pȝ de generatione mixti ex elementis vbi quatuor corrumpuntur. ſ. elementa. ⁊ vnum ſolum generatur ſcilicet mixtum. ¶ Quinto arguitur ſic: in nutritiōe ⁊ precipue in nutritione hominis aliquid corrumpitur puta alimentum: ⁊ tamen nihil ibi generatur: non enim poteſt dici ꝙ ibi generatur aliqua forma noua vel aliqua pars forme ex eo ꝙ anima intellectiua prius exiſtebat: ⁊ etiaȝ quia anima intellectiua eſt indiuiſibilis. ¶ Sexto arguitur ſic: nā quādo animal corrumpitur non videtur ꝙ vna forma generetur: nam aliter idem a quolibet plurium agentium poteſt generari: ex eo ꝙ animal a quolibet plurium agentium poteſt corrumpi idem enim eſt corrumpens formam preexiſtentem ⁊ generans ſequentem: cum ergo animal indifferēter a pluribus agentibus poteſt corrumpi: tunc ſi poſt eius corruptionem generetur vna alia forma: illa forma a pluribus agētibus indifferenter poſſet generari: quod tamen eſt falſum ſicut poſtea videbitur. ¶ Septimo arguitur ſic: nam quando generatur homo: tunc ibi eſt generatio alicuius: ⁊ tamen videtur ꝙ non propter hoc ſit ibi corruptio alterius: ex eo ꝙ forma preexiſtens: ſicut forma embrionis diſponebat ad generationem hominis: ergo videtur ꝙ ipſa poſſit manere cuȝ forma hominis: ⁊ per conſequens non corrumpitur in aduentu forme hominis. ¶ Octauo arguitur ſic. nam in ſeparatione anime intellectiue a corpore eſt generatio alicuius forme in materia in qua prius erat anima: ⁊ nō corrumpitur poſt eius ſeparationem a corpore. ¶ Nono arguitur ſic: in generatione luminis in medio nihil corrumpitur: ⁊ ſimiliter in generatione ſcientie in anima: ergo non cuiuſlibet generatio eſt alicuius corruptio. ¶ Decimo arguitur ſic: nam cum ex elementis fit mixtum: tunc generantur ibi ſapores ⁊ odores: ⁊ conſimiles qualitates abſq; corruptione aliquarum qualitatum aliarum eis oppoſitarum: ex eo ꝙ nulle ſunt tales qualitates in elementis: purum enim elementū caret odore ⁊ ſapore ⁊ colore ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles i primo huius: nam per hoc pbat Ariſtoteles perpetuitatem generatiōis. ¶ Breuiter iſta queſtio poteſt habere duplicem intellectum ⁊ ſecundum vtrumq; reſpondenduȝ eſt ad ipſam. ¶ Primus intellectus eſt. vtrum iſta ppoſitio ſit vera. generatio vnius eſt corruptio alterius idem eſt ꝙ illud idem quod eſt generatio eſt corruptio. ¶ Secundus intellectus eſt talis: an generationē vnius ſequatur vel precedat corruptio alterius. Primo ergo reſpondendum eſt ad queſtionem ſecūdū primum ſenſum. Secundo ſm ſecundum.

Quantum ad primum ſit prima concluſio iſta: ꝙ ſi generatio ⁊ corruptio ſumantur pro ſubiecto illius quod de nouo capit eſſe poſtq̃ non fuit: vel non eſſe poſtq̃ fuit: generatio eſt corruptio: probatur: quia ſic idem: puta materia: eſt generatio ⁊ corruptio: que eſt eadē in genito que fuit in corrupto: ⁊ hoc conceditur ꝙ continue ⁊ perpetue ſine intercisione gn̄atio ē ⁊ ſimiliter corruptio eſt: pȝ hoc: q: continue ppetue ⁊ ſine intercisione materia eſt: ſed tn̄ cū hoc cōcedēdū eſſet

q̄ quãuis gñatio ꝑpetue eſt ſine interciſione: nõ tñ generatio eſt ꝑpetue gñatio ſine interciſione. naȝ aliquã do materia non eſt generatio: aliquando enim quieſcit per tempus ſub aliqua forma. Secunda concluſio eſt iſta: q̄ ſi generatio capitur pro forma vel pro compoſito quod generatur: ⁊ corruptio pro forma vel compoſito qđ corrumpit̃: gñatio non eſt corruptio: probat̃: naȝ compoſitum quod gñatur non eſt compoſitum qđ corrumpitur: nec forma ⁊c.

Quantum ad ſecundum intellectum poteſt poni iſta concluſio: intelligendo queſtionẽ indefinite gñatio vnius eſt corruptio alterius: patet: nam videmus q̄ cum generatur aqua ex igne: vel ecõuerſo corruptionem vnius concomitat̃ gñatio alterius. Sȝ intelligendo queſtionem ſecundum predictum ſenſum vniuerſaliter: tunc eſt maior difficultas: vȝ: vtrum ſemꝑ gñatio vnius ſit corruptio alterius. Et ſic ad videndũ de hoc: primo ponam aliquas diſtinctiones. ſecũdo cõcluſiones de gñatione ⁊ corruptione accidentiũ. tertio de gñatione ⁊ corruptione ſubſtantiaꝝ.

Quantum ad primum ſit prima diuiſio iſta. quedam eſt gñatio alicuius qualitatis non habentis contrariũ: ſicut eſt gñatio luminis in medio: et gñatio ſcientie in anima: quedam autem eſt generatio alicuiꝰ qualitatis habentis contrarium: ſicut gñatio caliditatis vel albedinis. ❡ Secũda diuiſio eſt iſta: quedam ſunt accidentia a quibus vel eorum cõtrariis materia nunq̄ denudatur: ſicut ſunt caliditas: frigiditas: humiditas: ⁊ ſiccitas: grauitas: ⁊ leuitas: vȝ: ſi materia ſtet ſub forma mixti: ſiue ſub forma elementi: nunq̄ denudatur ab aliquibus iſtaꝝ qualitatum. Alia ſũt accidentia a quibus aliquando: ⁊ ab eorum contrariis denudatur: ſicut ſunt iſte qualitates odor ſapor ⁊c. vȝ cum materia ſtat ſub forma elementi: primo eſt denudata a colore quolibet: ab odore q̃cunq̄: ⁊ ſapore quocunq̄. ❡ Tertia diuiſio eſt iſta: quedam eſt gñatio vel corruptio ſimplicit̃ ſubſtantie: ſicut elementi: alia mixte vt hominis. ❡ Quarta diuiſio. gñatio ſubſtantie mixte quedam eſt ſubſtantie inanimate ſicut ligni vel lapidis: ⁊ quedam animate: ⁊ hoc eſt vel anima intellectiua vel ſenſitiua.

Quantum ad ſecũdum ſit prima cõcluſio. non oportet q̄ gñatio qualitatis non habentis contrarium ſit corruptio alterius: nec oportet corruptionem eius eſſe gñationem alterius: patet hoc de gñatione ⁊ corruptione luminis: ⁊ ſimilit̃ de gñatiõe ⁊ corruptione ſcientie in anima. ❡ Secũda cõcluſio. in gñatione accidentiũ: a quibus vel eorum contrariis mat̃ia poteſt denudari: non oportet q̄ ſemꝑ gñatio vnius ſit corruptio alteriꝰ: pȝ hoc: nam ex elementis ſit mixtum ⁊ generat̃ ſapor abſq̄ corruptione alicuius ſaporis ſibi ꝯ̃rij: ⁊ ſimilit̃ odor ⁊ color: ⁊ ſimilit̃ cum mixtũ corrũpit̃ in elementa: corrũpunt̃ huiuſmodi qualitates abſq̄ gñatione qualitatum ſibi ꝯ̃riaꝝ. ❡ Tertia cõcluſio. in gñatione qualitatũ habentiũ ꝯ̃rium: a quibꝰ mat̃ia nõ põt denudari ſic eſt q̄ ſemꝑ gñatio vniꝰ ẽ corruptio alterius: pȝ hoc: nam mat̃ia: nec ſub forma elemẽti: nec ſub forma mixti põt ſtare ſine hmõi q̄litatibꝰ: ḡ ſemper oportet q̄ aliqua taliũ qualitatũ ſit in mã: ⁊ cũ nõ poſſint eſſe ſil̃ in mat̃ia ꝓp ꝯ̃rietatẽ eorũ: oportet q̄ cũ vna gñat̃ alia corrũpat̃ ⁊ e conuerſo.

Quantum ad tertium ſit prima concluſio iſta. gñatio mixti ex elemẽtis: ſi elementa nõ ponant̃ manere in mixto: eſt nõ corruptio vnius: ſed pluriũ: pȝ: q: eſt corruptio plurium elementorũ. ❡ Scđa cõcluſio. gñatio mixti ex elemẽtis: ſi elementa ponant̃ manere in mixto: ⁊ cũ hoc ponant̃ q̄ forme elemẽtorũ ſubſtãtiales nec intendant̃: nec remittant̃: eſt ſine aliq̄ corruptione ſubſtãtiali: quãuis bñ aliqui ḡdus qualitatũ elemẽtorũ corrũpant̃: pȝ ex quo elementa ponunt̃ manere: ⁊ forme ſubſtãtiales eoꝝ ponunt̃ nec intenſibiles nec remiſſibiles. ❡ Tertia concluſio eſt iſta. gñatio mixti ex elemẽtis ſi elemẽta ponunt̃ manere in mixto: ⁊ cũ hoc forẽ ſubſtãtiales eoꝝ ponunt̃ intẽdi ⁊ remitti eſt cũ q̄dã corruptiõe ſubſtãtiali: puta formaꝝ ſubſtãtialiũ elemẽtoꝝ: nõ tñ totali: ſed ſm aliq̄s ḡdꝰ. pȝ ex quo forme ſubſtãtiales elemẽtoꝝ. ponunt̃ intẽdi ⁊ remitti. ❡ Pro q̄rta cõcluſiõe ſit ꝓma ſuppõ: q̄ mã nunq̄ põt eẽ ſine forma ſubſtãtiali. ❡ Scđa ſuppõ. mã nõ põt ſil̃ hr̃e niſi vnã formã ſubſtãtialẽ. ❡ Tũc ſit quarta ꝯcluſio iſta: q̄ q̃n vna forma ſubſtãtialis corrũpit̃ alia gñat̃ ⁊ ecõuerſo: ꝓbat̃ ſic: nã aut forma gñat̃ in mat̃ia in qua ꝑexiſtebat forma: aut gñat̃ in mat̃ia in qua nõ ꝑexiſtebat forma: ſi dicit̃ primũ: ꝯ̃ ꝓ ſcđaȝ ſuppoſitionẽ: mat̃ia nõ põt ſil̃ hr̃e plures formas ſubſtãtiales: opȝ ḡ q̄ forã ꝑexiſtẽs corrũpat̃. ⁊ ſic gñatio vniꝰ forme ẽ corruptio alteriꝰ. ſi dicit̃ ſecũdũ: hoc eſt cõtra primã ſuppoſitionẽ. ❡ Sciendũ eſt tñ q̄ talẽ ꝯcluſionẽ ponit pħus: ſed tñ credendũ eſt q̄ aliqua forma põt gñari abſq̄ corruptiõe alteriꝰ forme. vnde ſm illos qui in hõie nõ ponũt niſi aĩam intellectiuaȝ: in ſepatione a materia gñatur noua forma in materia: abſq̄ corruptione forme ꝑcedẽtis. ſimiliter in nutritiõe hominis corrumpitur forma alimenti abſq̄ noua generatiõe alicuius forme ſubſtãtialis: nam forma alimenti corrupta anima intellectiua incipit informare illam materiam abſq̄ hoc q̄ ipſa de nouo generet̃. Et ideo qui volunt ſtare in p̃dicta concluſione cũ pħo ponunt in homine p̃ter aĩam intellectiuã vnã formã ſubſtãtialẽ eductam de potentia mat̃ie: ⁊ dicũt nõ eſſe impoſſibile in eadẽ mat̃ia eẽ plures forãs ſubſtãtiales: quaꝝ vna eſt educta de potẽtia materie: ⁊ alia non. modo dicit: ⁊ veruȝ eſt: q̄ aĩa intellectiua non ſit educta de potẽtia materie: ⁊ ideo ſm hoc q̄ diuerſi diuerſimode opinarentur oportet modificare quartaȝ cõcluſionẽ: ſicut patet inſpicere volenti.

Ad rationes. Ad primã & ſecundam patet ex dictis. ❡ Ad tertiã dico: q̄ adhuc non opȝ q̄ ſit equalis multitudo ſuppoſitorũ: nam aliquando generatio vnius eſt corruptio plurium. ❡ Ad quartaȝ ⁊ quintam patet ex dictis. ❡ Ad ſextam dico: q̄ prout poſtea videbit̃ non eſt inconueniens idem a pluribꝰ agentibus non influentibus in effectum indifferenter poſſe gñari: quãuis hoc bene ſit inconueniens in influentibus in effectum. ❡ Ad alias rationes patet ex ſuperius dictis quid ſit dicendum.

Quæſtio. V.

Quæritur vtrum in generatione ſimpliciter fiat reſolutio vſq̄ ad materiam primam. ❡ Et arguit̃ primo q̄ non. nã ſi ſic: ſequit̃ q̄ ex ſemine hominis non potius deberet gñari homo q̄ aſinus vel aliquod aliud indiuiduum alterius ſpeciei ab homine: ſed hoc eſt falſum: ⁊ conſequentia probatur: nam ex quo in genito nihil remaneret preter materiam primã que fuit in corrupto: ſequit̃ q̄ oẽs diſpoſitiones et

qualitates exiſtētes in ſemine hoīs diſponētes ad generationē hominis corrūpenť:in materia āteꝙ gñareť forā hoīs:ſed tamen qñ tales diſpoſitiões materie ſūt corrupte materia eſt omnino indifferens ad quācūqꝫ formam generandam:ergo non potius ex illa materia generabitur homo ꝙ̄ aſinus vel bos. ¶ Secūdo arguitur ſic. aliqua forma ſubſtantialis manet in genito que prius erat in corrupto:ergo in generatione ſimpliciter non fit reſolutio vſqꝫ in materiam primam:conſequentia tenet:añs probatur:nam forma corporeitatis manet eadē:probať:nam ſi non: ſequiť ꝙ nō maneret idē corpus:hoc eſt falſum:quia manet eadem materia que eſt vnū corpus:eſt eñ lōga lata ⁊ profunda. ¶ Tertio arguitur ſic. eadem eſt forma oſſis mortui que fuit oſſis viui:ergo in generatione ⁊ corruptione ſimpliciter non fit reſolutio vſqꝫ ad materiaꝫ primā: ꝯñtia tenet: nam vbi manet idem nomē ſubſtantiale ⁊ eadem diffinitio:ibi etiam manet eadem forma ſubſtātialis:ſed ſic in oſſe viuo ⁊ mortuo:ergo ⁊c. maior eſt nota:minor probatur:quia os mortuum ita diciť os:ſicut os viuum. ſimiliter ita conuenit ſibi diffinitio oſſis:ſicut oſſi viuo. ¶ Quarto arguitur ſic. in generatione ⁊ corruptione ſimpliciter manet eadem qualitas ⁊ eadem figura:ergo queſtio falſa:antecedens probať: nam videmus ꝙ boue mortuo manet eadē quantitas:⁊ ſimiliter figura que fuit in boue viuo. Si enim aliquis bos viuus ē bicubitus:ipſo interfecto adhuc obtinet illam quantitatem. ¶ Quinto arguitur. auctoritate Cōmen. di. ꝙ dimenſiones materie ſunt eterne in materia. ¶ Sexto arguitur ſic. in genito manet eadem qualitas que fuit in corrupto:ergo queſtio falſa: ꝯſequētia tenet:antecedens patet de qualitate ſymbola:ſi eniꝫ ex aqua fit aer manet eadē humiditas in genito que fuit in corrupto. Et ſimiliť ſi aliquis bos inficiať ipſo infecto ſtatim poſt manet aliqua caliditas:ſed nō videtur ꝙ ſit de nouo ibi genita:quia non apparet quis illam caliditateꝫ generaſſet ibi.

Oppoſitum dicit Ariſto. primo huius dicens:generationem ſimpliciť eſſe tranſmutationem huius totius in hoc toto nullo ſenſibili remanente.

Pro reſolutione materie prime notādum eſt: ꝙ ꝑ reſolutionem in materiam primam intelligiť an in gñatione ⁊ corruptione ſimpliciť aliquid aliud ꝙ̄ materia prima manet in genito quod priꝰ fuit in corrupto. Reſolutio ergo in materiam primam nihil aliud eſt preter maťiam primam manere in genito que prius fuit in corrupto. Et ad hoc ꝙ fiat talis reſolutio videtur auctoritas Ariſto. allegata. ſi nullum ſenſibile maneat in genito quod prius fuit in corrupto: videtur ꝙ ſit facta huiuſmodi reſolutio. ¶ Ulterius ſciendū eſt ꝙ huiuſmodi reſolutionem poſſumus imaginari duplicť:vno modo quantum ex pte forme ſubſtantialis: ſic vꝫ ꝙ nulla forma ſubſtātialis maneat in genito que prius fuit in corrupto. alio modo quantuꝫ eſt ex parte formarum accidentalium:ſic vꝫ ꝙ nulla forma accidētalis maneat in genito que prius fuit in corrupto:mō in iſta queſtione videndum eſt de huiuſmodi reſolutione quantum eſt ex parte forme ſubſtantialis:⁊ in ſequēti queſtione videbitur de huiuſmodi reſolutione quantum eſt ex pte forme accidentalis.

Quantū ad primum ſciendum eſt ꝙ aliqui imaginanť in eodē ſuppoſito plures formas ſubſtātiales vnā quā ponunt manē ꝑpetue in maťia. ſ. formā corporeitatis ꝑ quā maťia eſt corpus: ⁊ aliā formā ſubſtātialē ꝑ quā tale indiuiduū poniť in tali ſpecie vł in tali:⁊ iſti quantum eſt ex pte forme ſubſtantialis negant reſolutionē vſqꝫ in materiam primā in generatione vel corruptione ſimpliciter. vnde dicunt ꝙ cum bos interficitur:tunc forma ſubſtātialis per quam fuit bos corrumpitur:ſed adhuc manet forma corporeitatis ꝑ quam fuit corpus. ¶ Alij imaginantur formas ſubſtātiales elementorum manere in mixto:⁊ iſti etiaꝫ habēt negare quantum eſt ex pte forme ſubſtantialis vel formaꝝ in gñatione ſimpliciť ⁊ corruptione fieri reſolutionē vſqꝫ in materiam primam. vnde cum bos interficiť cōcedunt eaſdē formas ſubſtātiales elemētoꝝ manē in boue infecto ꝙ̄ erant in boue viuo.

Contra iſtos pono talē cōcluſionem: ꝙ in nullo īdiuiduo ſūt plures forme ſubſtātiales totales educte de potētia maťie: ꝓbať:nā ſicut impoſſibile eſt eandē cerā ſiľ hr̄e diuerſas figuras totales:ita impoſſibile ē maťiā ſiľ hr̄e diuerſas formas ſubſtantiales. vñ ex q̄ quālibet formā ſubſtātialē diſtinctā ab alia ſequiť figura diſtincta:ſi in vna maťia eſſent plures forme ſubſtātiales totales:tūc talis maťia hēret ſiľ plēs figurationes totales:q̄rū q̄libet eſſet mere extenſa: ſi ḡ hoc eſt impoſſibile de maťia:ſequiť hoc eſſe impoſſibile de quolibet indiuiduo. ¶ Scđo arguiť ſic. nā dato oppoſito queſtionis:tale indiuiduū eſſet in diuerſis ſpeciebus:ſi eñ aliquod indiuiduū haberet plures formas ſubſtātiales:ille nō poſſent eē eiuſdē ſpeciei:nā aliť vnū indiuiduū alicuꝰ ſpeciei eēt duo indiuidua illiꝰ ſpēi. ſi aūt poneret diſtinctū ſpē ꝑ quālibet illaꝝ formaꝝ: illud indiuiduū reponereť ſub alia ſpē diſtincta:⁊ ſic ſequiť ꝙ tale indiuiduū eſſet diuerſaꝝ ſpecieꝝ:qđ fuit ꝓbandum. ¶ Tertio arguiť ſic. nam ſi eſſet aliq̄ talis forma q̄ ꝑpetue maneret in maťia:ſicut aliq̄ imaginauerūt: ſequiť ꝙ maťia nullā aliā formā reciperet:nā ſicut dicit Cōmē. ſup p̄mo phyſi. maťia hñs vnā formā nō recipit aliam. Etiā ſi ponereť vna forma in maťia q̄ remaneret in receptiōe alteriꝰ illa ita reciperet a forma p̄exiſtēte ⁊ manente ſicut a maťia:ſꝫ hoc nō: ꝓpter hoc ꝙ ſicut maťie repugnat informare ita forme repugnat recipe. vñ Cōmen. in de ſubſtātia orbis actui repugnat recipe. ¶ Sed ꝯtra iſtā cōcluſionē diceres. in eodē indiuiduo ſunt plures forme accidētales. ſicut in eodē. ſ. lacte eſt albedo ⁊ dulcedo:quare etiā in eodē nō poſſunt eſſe plures forme ſubſtantiales. ¶ Scđo ad idē. nā in boue eſt forma ſubſtātialis oculi:⁊ ſimiliť forma ſubſtātialis oſſis:ſiť forma ſubſtātialis carnis:⁊ nō iſte forme ſubſtātiales ſūt ſpecifice diſtincte ex eo ꝙ oculus ⁊ caro differunt ſpecie. ¶ Tertio arguiť ſic. nam in eodē homine. ſ. in for. eſt ſimul anima intellectiua ⁊ ſenſitiua:que ſunt forme ſubſtantiales diſtincte ſpecie.

Ad iſta dico. Ad primū: ꝙ licet aliqđ indiuiduū poſſit hr̄e diuerſa eſſe accidētalia:tñ nō pōt habere diuerſa eſſe ſubſtantialia. Ideo in eodē indiuiduo pñt eſſe plures forme accidētales totales:ſed non ſubſtātiales. ¶ Ad ſecundum dico: non eſt inconueniens ꝙ in eodem ſint plures forme ſubſtantiales partiales diſtincte ſpecie, exiſtentes partes integrales vnius forme totalis:per quam aliquod indiuiduum eſt alicuius ſpeciei pro tunc. vnde dico ꝙ forma totalis ipſiꝰ bouis eſt cōpoſita ex partibus integralibꝰ diuerſarum rationum. vnde ſicut bos eſt vnum corpus etherogeneuꝫ:ita forma totalis ipſius bouis eſt vna forma etherogenea. Unde vlterius dico. cuius oppoſitum alij dicunt ꝙ ſi illa pars forme bouis que eſt in pede eſſet in oculo:ipſa ita modicū videret ſicut modo:nec iſta ſunt

cõtra ↄcluſionẽ. nam cõcluſio dabaẽ de formis ſubſtantialibus totalibus. ¶ Ad tertiã dico: ꝙ illa nõ eſt cõtra cõcluſionẽ. nam cõcluſio dabaẽ de formis ſubſtãtialib⁹ eductis de potẽtia materie. vtrum aũt in hõie aĩa intellectiua ⁊ ſenſitiua ſint forme diſtincte: de hoc non curo ad preſens. nã hoc ptinet ad librũ de aĩa. ¶ Secũda cõcluſio eſt iſta: quãtũ eſt ex pte forme ſubſtantialis in generatiõe ſimpliciẽ fit reſolutio vſq; ad materiam primã: patet: nam forma ſubſtantialis preexiſtens nõ poteſt manere cũ forma que generatur: aliter enĩ in eodem indiuiduo eſſent ſimul plures forme ſubſtãtiales: qḋ eſt cõtra primã concluſionẽ. ergo adueniẽte forma que generaẽ forma preexiſtens corrũpitur: ſic ꝙ primũ inſtans eſſe forme generate eſt primum non eſſe forme corrupte: modo hoc eſt fieri reſolutionem vſq; in materiã primã quãtũ ẽ ex pte forme ſubſtãtialis. ¶ Ex iſta cõcluſione ſequiẽ: ꝙ nihil quod eſt de ſubſtantia generati fuit de ſubſtantia corrupti niſi materia. ¶ Secundo ſequitur illam manere eandem in genito ⁊ corrupto ¶ Tertio ſequitur illam de ſe nullam habere diuiſionẽ ⁊ diſcontinuationem in ſuis partibus. vnde omnem diuiſionem quã habet ſecundum ſuas partes eſt ex parte formarũ ſubſtantialium. ¶ Quarto ſequitur ꝙ oĩa que ſunt infra concauum orbis lune quantuꝫ eſt ex parte materie ſunt vnũ continuum. Unde ſi omnes forme accidentales ⁊ ſubſtantiales annihilarentur: materia non annihilata: maneret vna maſſa continua protenſa ad concauitatem orbis lune: que tunc ſecunduꝫ diuerſas eius partes diuerſis formis eſſet depicta: ſicut vna ſuperficies continua parietis diuerſis imaginibus depicta.

Ad rationes Ad primam negatur cõſequentia. vnde ꝗuis in generatione hominis ex ſemine omnia preexiſtentia corrumpanẽ preter materiam: tamen quia non p tempus materia maneret ſine illis ante generationem forme hominis: ſequitur potius ex illa gñari hominem ꝙ̃ aſinum. ¶ Ad ſecundam patet ex concluſionibus. ¶ Ad tertiam ſilr̃ patet ex dictis. ¶ Ad quartã de qualitate negaẽ. ¶ Ad quintã ſimiliter. ¶ Ad ſextã etiã patebit in alia queſtione.

Queſtio. VI.

Queritur. Vtrum maneat aliqua qualitas in gñato ꝙ̃ fuit prius in corrupto. ¶ Et arguitur primo ꝙ ſic. nam ſi nõ: ſequiẽ ꝙ in habẽtibus ſymbolum non eſſet facilior trãſit⁹: ſed hoc eſt falſum: conſequẽtia tenet: q2 oẽs qualitates p̃exiſtentes corrũperentur. ¶ Scḋo arguiẽ ſic. q2 ſi non: ſequiẽ ꝙ frigiditas generaret caliditatẽ: ſed hoc eſt falſum: nã ponatur ꝙ frigiditas corrũpat aliquod animal: tũc ſi in cadauere eſt aliquis nouus calor qui non prius erat in corpore viuo: ille nõ videẽ eſſe genitus niſi ab illa frigiditate. ¶ Tertio. nam in corruptione hominis non videẽ a quo genereẽ illa figura ⁊ imago: que eſt in cadauere: niſi tunc dicaẽ ꝙ eadẽ figura ⁊ imago que eſt in cadauere fuit in homine: ⁊ p conſequens videẽ aliquam qualitatem manere in genito que prius erat in corrupto. ¶ Quarto ſic. omne quod generatur: gñaẽ ex contrario tanquã ex termino ſi habeat contrarium: modo ſi in cadauere fieret noua caliditas: illa non fieret ex cõtrario: ſuppoſito ꝙ illud ex quo generaẽ cadauer pri⁹ fuiſſet calidum: ¶ Quinto. nam niſi aliqua qualitas que prius fuit in corrupto maneret in genito: ſequeretur ꝙ aliquod accidens generaretur ſine alteratione ſucceſſiua: ſed hoc eſt falſum: ⁊ cõſequentia patet: nam ſi aliquis homo generatur: tunc ſi caliditas eius non preexiſtebat in materia: ſed de nouo generatur cum ipſo: ſequitur ꝙ illa caliditas generaretur ſubito: ſicut homo. ¶ Sexto arguitur ſic. nam in interfectione bouis corrumpitur caliditas ⁊ generantur omnia noua in cadauere: ſed hoc videtur eſſe fruſtra. nã agens corrumpens bouem fruſtra caliditatem illam corrumperet ex quo ſtatim aliam conſimilem in cadauere generaret. ¶ Septimo arguitur ſic. nam queritur cum ex aqua generaẽ aer quid corrumpit humiditatem aq̃: et probatur ꝙ non aer: quia ſecundum nullam ei⁹ qualitatem contrariatur humiditati aque: humiditas eſt qualitas ſymbola aeri ⁊ aque. ¶ Octauo. nam videmus ꝙ ſi aliquis homo habeat aliquam cicatricem: ꝙ eadem cicatrix manet in cadauere: cũ homo fuerit corruptus: ſed cicatrix eſt qualitas: eſt enĩ de quarta ſpecie qualitatis: ergo aliqua eadem qualitas que erat in genito manet in corrupto.

In oppoſitum arguitur. nam ſi aliqua qualitas ⁊c. ſequitur ꝙ diffinitio generationis: quam ponit Ariſtoteles primo huius: non eſſet bona: vꝫ: generatio eſt tranſmutatio huius totius in hoc totũ nullo ſenſibili remanente: modo ſi aliqua qualitas eadem maneret in genito que prius fuit in corrupto: tunc aliquod ſenſibile maneret in genito: quod prius fuit ĩ corrupto: cuius oppoſituꝫ dicit predicta diffinitio. ¶ Secundo. ſi aliqua qualitas maneret eadeꝫ in genito que prius fuit in corrupto: ſequitur ꝙ ſubiectum generationis ſimpliciter eſſet ens in actu: eſſet enim ens in actu per illam qualitatem: ↄſequens eſt contra Ariſtotelẽ. ¶ Tertio. ſicut ſe habet accidens ad ſubſtantiam: ita ſe habet compoſitum accidentale ad compoſitum ſubſtantiale: ſed ita eſt ꝙ quodlibet accidens preſupponit ſubſtantiam: ergo etiam quodlibet compoſitum accidentale preſupponit compoſitum ſubſtantiale: modo ſic non eſſet ſi aliqua qualitas eadem in materia maneret in genito ⁊ corrupto: nam tunc compoſitum actu tale ſcilicet compoſitum ex materia ⁊ forma ⁊ tali qualitate non preſupponeret compoſitum ſubſtantiale: ex eo ꝙ ſicut in alia queſtione dicebatur: in generatione ſimpliciter: quantum eſt ex parte forme ſubſtantialis: fit reſolutio vſq; in materiam primam. ¶ Quarto arguitur ſic. ſi maneret aliqua qualitas eadem in genito que fuit in corrupto: ſequitur ꝙ accidens migraret de ſubiecto in ſubiectum: quod eſt falſum: cõſequentia patet: nam accidens quod prius fuiſſet in corrupto modo eſſet in genito. ¶ Quinto. ſequitur ꝙ corruptibile poſſet perpetuari: ſed hoc eſt falſum: ⁊ conſequentia pbatur: vt ſi ex aere generaretur aqua: iterum maneret eadem humiditas: deinde iteruꝫ ex aqua generaretur aer ⁊ ſeruaretur idem circulus ppetue: ⁊ tamen eſt corruptibilis: quia poteſt corrũpi. ¶ Sexto. ſi ex igne fieret aer: cum caliditas aeris ſit remiſſior: ⁊ ſi aliqua pars caliditatis ignis manet eadem in aere que fuit in igne tunc oportet ꝙ aliquis gradus caliditatis ignis corrumpatur: ⁊ cuꝫ non ſit maior ratio de vno ꝙ̃ de alio: videtur ꝙ qua ratione corrumpiẽ vnus gradus: eadem ratione corrumpaẽ alius: ergo videtur ꝙ tota caliditas ignis corrumpiẽ: ⁊ omnino noua caliditas in aere gñatur: ⁊ p conſequens nõ manebit aliqua eadẽ qualitas in genito: que prius erat in corrupto: poſtꝙ̃ nõ manet qualitas ſymbola de qua magis videẽ. ¶ Septimo. nam calor qui eſt in cadauere eſt putrefactiuus: ca

lor aliꝰ q̄ fuit in viuo preſeruabat a putrefactiõe:ḡ nõ ſunt idē calor qui eſt in mortuo ⁊ qui fuit in viuo. ⁊ per conſequens ſic videt̄ eē de omnibus alijs qualitatibꝰ. ¶ Octauo arguit̄ ſic. nam ſi qualitates alique manerent eedem in genito que fuerunt in corrupto: tunc ēēt forme ſubſtantiales elementoꝝ quas ille qualitates conſequunt̄ deberent manere eedem in generato que fuerunt in corrupto: ſed hoc eſt contra dicta precedentis queſtionis: nam ſi ſic: tunc non fieret reſolutio vſqꝫ in materiam primam: quantum eſt ex parte formarū ſubſtantialium in generatiõe ⁊ corruptione ſimplicit̄.

In iſta quæſtione ſunt duę opiniones quarum quelibet poteſt probabiliter ſuſtineri. vn̄ vna eſt ꝙ eadem qualitas maneat in genito que fuit in corrupto vt cū ex boue fit cadauer manet eadē caliditas in carne mortua que fuit in carne viua: ſimiliter cū ex aqua fit aer manet eadem humiditas. Et iſta opinio haberet pro ſe primas octo rationes: ⁊ ſecundū iſtam opinionē deberet dici ꝙ q̄uis in generatione ſimpliciter fiat reſolutio vſqꝫ in materiā primã: quantū eſt ex pte formarū ſubſtantialiū: non tamen quantū eſt ex parte formarum accidentalium.

Et ſecundū iſtam opinionem poſſūt poni alique concluſiões: quarum prima eſt aliq̄ qualitates manent eedem ſub eiſdem gradibus in genito ⁊ in corrupto: ſicut in oſſe corrupto manet eadem albedo ſub eiſdem gradibus ſicut ante. ¶ Secunda concluſio eſt iſta: alique bene manent: ſed non ſub eiſdem gradibus ſicut qualitates prime: cum enī ex igne fit aer bene manet eadem caliditas q̄ fuit in igne: ſed non remanet ſub eiſdem gradibus .i. ita intenſa. ¶ Tertia concluſio. ille qualitates ⁊ ſolū ille q̄ immediate poſt generationem appent ſenſui ſimiles illis que appebant ante in corrupto manent eedem: fruſtra enim gnarent̄ alie. ¶ Iſta opinio habet ſoluere rationes .viij. ſecundo loco poſitas. ¶ Secūda opinio eſt ꝙ impoſſibile eſt idē accidens eſſe in genito quod prius erat in corrupto et ſecundū iſtam opinionē deberet concedi in gnatione ſimplicit̄ fieri reſolutionem vſqꝫ in materiā primã tā ex pte formarū ſubſtantialiū q̄ accidentalium. Et iſta opinio habet pro ſe rationes ſecundo loco poſitas: ſed haberet ſoluere octo rationes poſitas in principio.

Tenendo autem primam opinionem ſoluamus rationes ſecundo loco poſitas. Ad primã q̄n dicit̄ generatio eſt trāſmutatio huius totius ī hoc totum nullo ſenſibili remanente: cõcedo vt ſubſtantia per ſe ſubſiſtente: totum enim compoſitum per ſe ſubſiſtens prout ly totum tenetur cathegorematice ⁊ non ſyncathegorematice corrumpit̄ in aliud totū: puta in aliud quod de nouo gnatur: cum hoc tamen ſtat ꝙ bene manet eadem qualitas ſenſibilis in genito q̄ prius erat in corrupto. ¶ Sed. d. tu: ḡ videt̄ ꝙ ibi maneat aliquod ſubiectum ſenſibile: q2 materia cū illa q̄litate ſenſibili. Dico ꝙ hoc bene verū eſt: ſed hoc nõ eſt ſubiectum p ſe ſubſiſtens hoc aliquid in actu: de q̄ ſubiecto intellexit Ariſt. cum dixit gnationē eē transmutationē huius totius in hoc totum: nullo ſenſibili remanente vt ſubiecto eodem. ¶ Ad ſecundam quādo dicit̄. ſequitur ꝙ ſubiectum generationis eſſet ens in actu. dico ꝙ hoc non eſt impoſſibile ꝙ ſit ens in actu p formā accidentalem: bene tamen eſt impoſſibile ꝙ ſit ens in actu p formam ſubſtantialem. ¶ Ad tertiā: p eius ſolutione notandum eſt ꝙ compoſitum ſubſtantiale vocat̄ ꝯpoſitum ex materia ⁊ forma: compoſitū autem accidentale eſt duplex: quoddam eſt ꝯpoſitum ex materia ⁊ accidēte: quoddam aūt eſt cõpoſitum ex materia ⁊ forma ⁊ accidēte. Et tunc ad rationem dico ꝙ ſicut quodlibet accidens preſupponit ſubiectū: ita quodlibet cõpoſitū accidentale ſecundo modo dictum p̄ſupponit cõpoſitū ſbale: ſed tamē hoc non opꝫ de cõpoſito accidētali primo modo dicto. ¶ Ad quartā quando dicit̄. ſequit̄ ꝙ accidens ⁊c. pro ſolutione illius eſt ſciendum ꝙ duplex dicit̄ eſſe ſubiectum accn̄tis: quoddam inherentie: ⁊ quoddā denominationis: modo dicendū eſt ſecundū iſtā opinionē ꝙ cuiuſlibet accidentis alicuius cõpoſiti ex materia: materia prima eſt ſubiectum quo ad inherentiā: q̄uis cõpoſitum ſit eius ſubiectū quoad denominationē. vnde q2 cõpoſitum eſt nobis notius q̄ materia: denominamus ab ipſo accidēte: q̄uis materia ſit illud in quo vere eſt illud accidens. vnde dicimus hominē eſſe calidum ⁊ nõ eius materiā. Ex hoc pꝫ ad rationē: ꝙ nõ oportet ponere migrationē accn̄tis de ſubiecto in ſubiectum: q̄uis bene ſucceſſiue plura denominet. ¶ Ad quintam dico: ꝙ propter ordinē nature ⁊ motū celi non eſt aliq̄ portio materie quin ſucceſſiue oporteat eam eē ſub cuiuſcunqꝫ ſpeciei aliqua forma ⁊ ſic negãda eſt talis circulatio ppetua de qua dictum erat in argumento. ¶ Ad ſextam dico: ꝙ immo eſt ratio: quare vnus gradus caliditatis prius corrumpitur q̄ alius: nam gradus vltimo genitus prius corrumpit̄: pp hoc ꝙ habꝫ eē minus fixum ⁊ minus radicatū in ſubiecto. ¶ Ad ſeptimam dico: ꝙ idem calor poteſt eſſe preſeruatiuꝰ a putrefactione: ⁊ poſtea putrefactiuus: ⁊ hoc eſt ꝑpē aliā ⁊ aliā formā ſubſtantialē que mediante ipõ agit tanq̄ mediante inſtrumento. ¶ Ad vltimã. dico non ꝑpter hoc manere formas ſubſtātiales in mixto ⁊ eaſdē in genito: que prius erant in corrupto: nam qualitates mixtorum: ſicut ſunt caliditas frigiditas ⁊c. nõ ſunt qualitates elementorū: q̄uis ſint eis ſimiles: de quibus poſtea diffuſius videbitur.

Tenendo autem ſecundam opinionē ſoluamus rationes poſitas in principio queſtionis. ¶ Ad primam. dico ꝙ in habentibus ſymbolum non eſt facilior tranſitus: pp hoc ꝙ qualitates pauciores corrumpant̄: ſꝫ pp hoc ꝙ ibi ſunt pauciores contrarietates. ¶ Ad ſecūdā. dico ꝙ frigiditas corrumpit hoc animal ⁊ remittendo eius caliditatē continue generat nouam ⁊ nouā caliditatē: modo concedendū eſt ꝙ frigiditas remittēdo caliditatem: bn̄ põt gnare caliditatē: ſed non eſt concedendū ꝙ frigiditas poſſit gnare caliditatē de nouo p lēſionē caliditatis. ¶ Ad tertiam. dico ꝙ ipſa nihil ꝓbat: quia figura non eſt res diſtincta a re figura ſeu a re extenſa. ¶ Ad quartam notandum eſt ꝙ omne quod habet contrariū generatur ex contrario ſibi tanq̄ ex termino. vnde aliquando poteſt generari ⁊ non ex contrario cum gnatur ad gnationem ſubiecti. verum tamen cum generatur in aliquo ſubiecto p̄ſuppoſito: tunc generatur ex ſibi contrario. ¶ Ad quintã dico. ꝙ non eſt inconueniens accidēs gnari ſubito ad generationem ſubiecti: q̄uis hoc bene eſſet inconueniens ad gnationē aliquo ſubiecto p̄exiſtente. ¶ Ad ſextam dico: ꝙ non fruſtra accidens preexiſtens corrumpit̄ ⁊ accidens nouum ſibi ſimile generatur: hoc enim fit ꝑpter hoc ꝙ accidens nõ põt tranſire de ſubiecto in ſubiectum. ¶ Ad ſeptimā. quādo dicitur ꝙ quando ex aqua generat̄ aer: quid eſt qđ corrumpit humiditatē aque: dico ꝙ hoc eſt aer: ⁊ quā do dicit̄: tamen ſibi non contrariatur ⁊c. ¶ Reſpondetur ꝙ q̄uis hoc ſit verū: tamen quia corrumpit frigi-

ditate aque cui cõtrariaẽ corrũpit etiã humiditate aque que conſequiẽ frigiditatẽ aque. ¶ Ad vltimam cuꝫ diciẽ de cicatrice. reſpondeẽ ſicut reſpondebatur de figura.

Quæſtio. VII.

Quæritur vtrum dato aliquo generabili ipſuꝫ a plurium agentiũ quolibꝫ poſſit gñari: verbi gratia: dato a. generabili quod cras pducẽ a. b. agente vtrum ab alio q̃ a. b. agente poſſit gñari vel pduci. ¶ Et arguitur primo ꝙ queſtio ſit vera: nã capiaẽ vnum ouum ex quo debeat gñari pullus: ⁊ ponatur ſub vna gallina ⁊ generẽ: tunc non eſt veriſimile: quin idem pullus in numero genitus fuiſſet ex illo ouo ſi fuiſſet poſitũ ſub alia gallina: quare a plurium gallinarũ quolibet idẽ pullꝰ poterat generari. ¶ Secundo arguitur ſic: nam capiatur aliquod lignum et ponatur ad ignẽ. ita ꝙ ex eo generatur ignis: tũc non eſt veriſimile quin idem ignis fuiſſet generatus ex illo ligno ſi fuiſſet poſitum in aliumignẽ. ¶ Tertio arguitur ſic. nam ſi aliquis calefaciat manuꝫ ſuam ppe aliquẽ ignẽ: ſic ꝙ in manu ſua generẽ aliqua calid. tas non videẽ quin eadẽ caliditas fuiſſet genita in manu ſua ſi calefeciſſet manum ſuam ppe aliqueꝫ aliũ ignẽ ita intenſuꝫ: quod non eſſet niſi idem effectus: vt puta caliditas: a plurium agentium quolibet poſſet pduci. ¶ Quarto arguitur ſic. ſi ſor. interficeret aliquẽ bouẽ gñareẽ cadauer: ⁊ tunc plato potuiſſet interficẽ eundẽ: ⁊ plato idẽ cadauer gñaſſet: g̃ ⁊c. ¶ Quinto arguiẽ ſic. ſortes gñat in intellectu meo intenſionem eãdem cõmunem quã generaret plato: ex eo ꝙ talis intẽtio cõmunis eſt repñtatiua amboꝝ: ex quo eſt intentio cõmunis omnium hominum: g̃ idẽ effectus: ſicut eſt intentio cõmunis in anima: a plurium agentium quolꝫ ſicut ſunt obiecta põt produci. ¶ Sexto arguiẽ ſic: ſẽſatio a pluriũ agentiũ quolibet indifferenter poteſt cõſeruari: g̃ etiam a plurium agentium quolibet poteſt generari: conſequentia tenet ex eo ꝙ nullus effectus poteſt ab aliquo conſeruari in eſſe: niſi etiam ab eo poterat pduci: añs pbaẽ: nam ſi alicui pponereẽ vnum ouum. ⁊ impceptibiliter ſibi amouereẽ: ⁊ vnum aliud apponeretur omnino ſibi ſimile in loco eius: conſeruatur eadem ſenſatio in ſenſu. Similiter: continue eſt idẽ lumen in medio: q̃uis flamma candele a qua conſeruaẽ illud lumen cõtinue ſit alia ⁊ alia: g̃ videẽ ꝙ idem effectus pductus ab vno põt ꝯſeruari ab alio: ⁊ ꝑ ꝯñs etiã poterat pduci ab eo. ¶ Septimo arguiẽ ſic: a diſtinctis agentibus in ſpecie poſſunt produci effectus diſtincti ſolum numero: g̃ etiam videẽ ꝙ ab agentibꝰ diſtinctis ſolum numero poſſit pduci idem effectus in numero: aſſumptũ patet: nã ab aliquo igne põt pduci aliq̃s ignis q̃ ẽ eiuſdẽ ſpeciei cũ igne pducto a radijs ſolaribus reflexis ſup aliquo ſpeculo ꝯcauo. ¶ Octauo arguiẽ ſic: agentia ſunt cauſe extrinſece: ⁊ cum effectus non dependeat a cauſis extrinſecis: nec ꝑ ꝯñs capit ab eis aliquã diſtinctionem: ⁊ ſi ſic: tunc a plurium agentium quolibet idem effectus põt produci. ¶ Nono arguiẽ ſic: eiuſdem effectus indifferẽter poſſunt eẽ plures fines ⁊ non vnus. vnde bene poteſt aliquis ire ad forum non ſolum ꝑꝑ emere panem: verũ etiam ꝑꝑ emere oua ⁊ hmõi. ¶ Decimo arguiẽ ſic. omnes cauſe agentes pteẽ p̃maꝫ ſunt inſtrumẽtales: modo cauſe agentes inſtrumentales non influunt aliquid in effectum: ſicut patet de cultello in ſcindendo panẽ: ⁊ de ſecuri in diuidendo ligna: modo a plurium agentium q̃libet non influentium in effectum idem effectus põt pduci: g̃ ⁊c.

In oppoſitum arguitur ſic. ſecundum aliam ⁊ aliam influentiam in effectum: ſit ⁊ alius ⁊ aliꝰ effectus: cum g̃ a plurium agentium quolibet ſit alia ⁊ alia influentia in numero. ſequiẽ ꝙ nõ a quolibet plurium agentium idem effectus numero poſſit generari ⁊ hoc propter aliam ⁊ aliam influentiam numero. ¶ In iſta queſtione. primo ponam aliquas diſtinctiones. Secundo concluſiones.

Quantum ad primum ſit prima diſtinctio iſta: ꝙ cauſarũ quedaꝫ dicunẽ intrinſece: ⁊ quedam extrinſece: intrinſece ſunt ſicut materia ⁊ forma extrinſece ſunt efficiens ⁊ finis. ¶ Secũda diſtinctio Agentium quedã influunt ⁊ q̃dam non. ¶ Tertia diſtinctio. Agentiũ non influentiũ q̃daꝫ ſunt mere inſtrumentalia: ſicut eſt cultellus vel ſecuris ⁊c. quedam dicuntur occaſionalia ſicut agens conſilians: agens applicans actiua paſſiuis: ſicut eſt medicus: vel aliquis ponens ligiuꝫ ad ignẽ ad hoc vt comburaẽ. ¶ Quarta diſtinctio. agentium influentiuꝫ quoddã eſt q̃d nullo modo diciẽ inſtrumẽtale: ſed diciẽ agẽs p̃muꝫ ſicut p̃ma cauſa. alia aũt oĩa agentia dicunẽ quoddammõ inſtrumentalia reſpectu prime: q̃uis non omnia dicãtur nec ſint mere inſtrumentalia: ſed influẽtia aliquid in eorum effectus.

Quantum ad ſecundum ponam primo concluſiones de cauſis intrinſecis. ſecundo de cauſis extrinſecis. ſicut ſunt agentia. ¶ Tũc ſit prima cõcluſio. ad variationeꝫ materie ſequiẽ variatio effectꝰ. Ex iſta concluſione ſequiẽ: ꝙ non fuiſti: nec potuiſſes fuiſſe genitus ex alio ſemine q̃ ex illo ex quo tu fuiſti genitus: ⁊ pbatur ſic: nam ex quo materia eſt ꝑs effectus: ⁊ cum effectus non ſit aliud q̃ ſue partes: ſequiẽ ꝙ ſi materia eſt alia ꝙ effectus eſt alius: quare ad variationem materie ſequitur variatio effectus. ¶ Secundo ſequitur: ꝙ non potes fuiſſe genitus ab alio patre: nec cõceptus ab alia matre q̃ a tua: quia ſi ab alia fuiſſes conceptus vel genitus tu non fuiſſes genitus ex illo ſemine quomodo es genitus: ⁊ ꝑ conſequẽs nõ eſſes ille qui modo es. ¶ Tertio ſequitur ꝙ non potuiſſes fuiſſe genitus in alio inſtanti q̃ in illo in quo gñitus fuiſti: patet: quia non fuiſſet eadẽ materia: cum cõtinue ꝑtes materie fluant ⁊ refluant ꝑꝑ ꝯtinuaꝫ eius alterationeꝫ pueniẽtem a corporibus ſupceleſtibus que ſunt in continuo motu. ¶ Secunda concluſio: nõ eſt poſſibile ꝙ eadem forma generanda a plurium materiarũ potẽtia educaẽ: nã dato oppoſito cõcluſionis ſequiẽ ꝙ poſſibile eſſet eandem formaꝫ informare vnã materiã pariſius ⁊ aliam rome. ¶ Tertia concluſio. eadem forma generanda a pluriuꝫ materierum potẽtia non poteſt educi: pbatur nam ſi ſic: ſit igitur a. forma generanda q̃ indifferẽter a. b. c. materijs poſſit educi: ⁊ educatur primo a. b. materia: tunc ex quo a. forma ex b. materia eſt educta: ⁊ nulla facta fuit mutatio in c. materia videtur ꝙ adhuc ex c. materia a. forma poſſit educi: ⁊ cum iam forma a. ſit educta de. b. materia: ſequitur ꝙ poſt q̃ a forma ſit genita: poſſibile ẽ adhuc eam generari: quod eſt inconueniens: poſt q̃ enim aliquid ſemel genitum eſt: amplius generari non poteſt: iſta ratio tamen non eſt demonſtratiua. ¶ Secundo. arguitur ſic. ſi a. forma poteſt indifferenter ex b. ⁊ c. ma

terijs generari:tunc ſi mus in illo inſtanti ꝑn quo pōt generari ex b.materia:ꝛ pōt gn̄ari ex c.materia:ꝛ per conſequens ꝑ eodem inſtanti aliq̄ forma poteſt gn̄ari pariſius ꝛ rome:quia pariſius ex b. materia:et rome ex c.materia.

Quantum ad ſecundum ſit prima cō cluſio.a plurium agentium quolibet indifferenter nō influentium in effectū idem effectus generandus poteſt generari:ꝓbatur ſic:naꝫ ab agentibus non influētibus effectus non capit ꝺe intrinſeco:nec aliq̄d qꝺ ſit pars ſue ſubſtantie:ꝛ ꝑ conſequens nec ꝺiſtinctioneꝫ. ḡ a plurium taliū quolibet poteſt ꝓduci. ❡ Secunda concluſio.a pluriuꝫ agentiū quolibet influentiū aliq̄d in effectum non poteſt idem effectus ꝓducendus ꝓduci:ꝓbatur ſic:nam a talibus effectus capit aliquid ꝺe intrinſeco ꝛ parte ſue ſubſtantie:ꝛ per conſequens ꝺiſtinctionem:ꝛ per conſequens a plurium taliū quolibet non poteſt idem effectus numero produci.

Ad ratiōes. Ad primam dico q̄ ſi gallina eſt agens influens aliquid in pullum producendū ex eodem ouo non fuiſſet genitus idem pullus numero:q̄uis bene in ſpecie ſub alia gallina ab illa ſub qua ponit:ſi vero in generatione pulli gallina nō eſt agēs influens:tunc eſſet cōcedendū q̄ idē pullus fuiſſet genitus ex eodem ouo poſito ſub alia gallina. ❡ Ad ſecundum ꝺico:q̄ ſi aliquod lignū poneret ad ignē gn̄aretur ex eo ignis:ꝛ ſi fuiſſet poſitus in alium ignem nō fuiſſet ex eo genitus idem ignis numero:ſed bene conſimilis. ❡ Ad tertiam ſimili modo reſpōdetur. ❡ Ad quartam ꝺico:q̄ nō eſt ꝯtra predicta:propter hoc q̄ ſoz.ꝛ plato non ſunt agentia influentia aliquid in cadauer quod generatur ex interfectione bouis. ❡ Ad quintam ꝺico:q̄ non eſt eadem intentio cōmunis cauſata in intellectu meo a ſoz.obiecto q̄ fuiſſet cauſata a platone:ſed eſt bene conſimilis:ꝛ ꝓp hoc ipſa eſt repreſentatiua vtriuſq̄:q̄uis non ſit eadeꝫ cauſata ab vtroq̄. ❡ Ad ſextam:negatur q̄ idem effect⁹ numero poſſit conſeruari a plurium agentium quolibet. Et quando ꝺicitur ꝺe mutatione impceptibili:ꝺico q̄ non maneret eadē ſenſatio:ſed fieret alia ēt impceptibiliter. Ulterius quando ꝺicit̄ ꝺe flamma:ꝺico q̄ cōtinue eſt aliud ꝛ aliud lumen in medio:ſicut continue eſt alia ꝛ alia flāma. ❡ Ad ſeptimā ꝺico:q̄uis a pluribus agētibus ꝺiſtinctis ſpecie poſſit idem effectus ſpecie gn̄ari:negatur tamē q̄ a ꝺiſtinctis numero:ſecunduꝫ hoc influentibus poteſt idē effectus nūero generari: ſicut etiam q̄uis plura accidentia ꝺiſtincta ſpecie poſſint eſſe in eodem:ſicut albedo ꝛ ꝺulcedo in lacte:nō tamē ꝺiſtincta ſolum numero. ❡ Ad octauam ꝺico:q̄ q̄uis agētia ꝺicantur cauſe extrinſece:ꝛ q̄ non introducunt poſitionem effectus:tamen aliqua influunt aliquid ꝺe intrinſeco in effectum. ❡ Ad nonam negatur conſequentia:ꝓp hoc q̄ fines nō influūt aliquid in effectū: aliqua autem agentia influunt aliquid in effectum. ❡ Ad vltimam ꝺico:q̄ q̄uis omnes cauſe preter primam ꝺicantur inſtrumentales ꝛ hoc in comparatione ad primam:non tamen omnes ſunt ita mere inſtrumentales quin aliqua earum influat aliquid in effectum.

Quæſtio.VIII.

Quæritur vtrum dato aliquo gn̄abili ipm in pluriū inſtantiū quolibet indifferēter poteſt gn̄ari. arguit̄ primo q̄ queſtio ſit v̄a:nā oē gn̄abile contingenter generabitur:qꝺ nō eſſet: vt videtur:niſi in pluriū inſtantium quolibet indifferenter poſſet gn̄ari. ❡ Secundo.nā ſi queſtio eēt falſa: tunc vel eſſent infinita inſtantia in quibus nihil poſſet generari:vel eſſent:infinita generabilia que nunq̄ gn̄arētur ſed vtrunq̄ iſtoꝝ eſt falſuꝫ:probatur conſequentia: nā capiatur aliquod inſtans:ꝛ ſit a.vel ꝑ illo eſt aliq̄d generabile vel nihil:ſi nihil:cōſimili modo arguaꝫ ꝺe infinitis alijs inſtātibus:ſi aliquid:gn̄atio illius poteſt impediri ꝑ illo inſtanti:ḡ ſi queſtio eſſet v̄a:tunc illud nunq̄ gn̄abitur:ꝛ ſimili modo arguitur ꝺe inſtantib⁹ alijs. ❡ Tertio arguit̄ ſic in plurium inſtantium quolibet idem corruptibile poteſt corrumpi:ḡ etiam videtur q̄ in plurium inſtantium quolibet idem effectus poſſit generari.videt̄ eñ ſimile eſſe ꝺe hoc quoad gn̄ationem ꝛ corruptionem:maior patet: quia ꝺato aliq̄ boue interficiēdo indifferenter poteſt interfici hodie ꝛ cras. ❡ Quarto arguitur ſic.ex eodem boue gn̄atur idem cadauer:cum ḡ in plurium inſtantium quolibet idem bos poteſt corrumpi:ſequitur q̄ in plurium inſtantiuꝫ quolibet idem cadauer poſſit gn̄ari.vñ ſi aliquis bos hodie interficeret̄:non ex eo gn̄aretur aliud cadauer q̄ ſi heri fuiſſet interfect⁹. ❡ Quinto arguit̄ ſic:niſi queſtio eſſet vera:ſequitur q̄ generatio nō poſſet ꝺifferri:ꝛ ita ſi tu non fuiſſes genitus in illo inſtanti in quo fuiſti:nunq̄ poſtea fuiſſes genitus:cōſequentia tenet poſtq̄ in plurium inſtantium quolibet idem generabile non pōt generari. ❡ Sexto arguitur ſic.niſi queſtio eſſet v̄a:ſequitur q̄ tam hec eſſet poſſibilis ſoz.generabitur:ꝛ ſi in inſtanti in quo eſt generabilis non generabitur:illo inſtanti elapſo hec erit impoſſibilis:ſortes gn̄abitur:ꝛ ſic ꝓpoſitio poſſibilis erit impoſſibilis:nulla facta in re mutatione. ❡ Septimo arguitur ſic.ſi queſtio eſſet falſa:tunc in tempore b.ꝺeſinerent poſſe generari infiniti ignes:ꝓbatur:nam ſit q̄ in tēpore b.in iſto ligno non gn̄etur ignis:ꝛ tamē omnino verum erat ꝺicere q̄ in illo ligno poterat gn̄ari ignis in tēpore b. Et cum infinite ſint ptes proportionabiles b.tēporis in quarum qualibet poterat gn̄ari aliquis ignis in iſto ligno:ꝛ ſi ille ignis qui potuit generari in ipſo in prima parte ꝓportionabili temporis non potuit generari ꝑn ipſo in ſecunda:nec ille in ſecūda potuit gn̄ari in tertia:ꝛ ſic vltra:ſequitur q̄ b.tempore elapſo infiniti ignes ſecūdum infinitas ptes proportionabiles b.temporis ꝺeſinunt vel ꝺeſierunt poſſe generari in illo ligno.

In oppoſitū arguitur.nā ſi quæſtio eſſet vera:ſequitur q̄ corruptum poſſet iterum generari:ſed hoc eſt falſum:conſequētia probatur:naꝫ ſit ita q̄ a.ſit generabile in b.ꝛ in c.inſtantibus:ꝛ generetur in b.ꝛ corrūpatur ante c.inſtans:tūc cuꝫ ꝓpter hoc nō debeat tolli poſſibilitas generationis eius in c.inſtāti:vt videt̄:videtur q̄ adhuc in c.inſtanti poſſit generari:ꝛ ita poſtq̄ ſemel corruptum eſt iterum poteſt generari. ❡ In iſta queſtione. Primo ponam ꝺuas concluſiones preambulas. Deinde ponam cōcluſionem reſponſalem ad queſitum.

Quantum ad primum ſit ſuppoſitio

ꝙ impoſſibile eſt tempus preteritũ redire: immo ſc̃ʒ aliquos implicat contradictionem. Et ſilr̃ dato aliq̃ tẽpore impoſſibile eſt ipſum prius fuiſſe ꝙ̃ fuerit: ⁊ ſilr̃ ĩpoſſibile eſt ipſum prius fore ꝙ̃ erit.

Tũc ſit prima concluſio: dato aliquo motu facto in aliquo tẽpore impoſſibile eſt ipſum fuiſſe futurum in alio tẽpore: probaꝛ: impoſſibile eſt motũ celi qui modo eſt ſeu reuolutionem hodiernam prius fuiſſe: ergo conſimili modo ſic eſt de quolibet alio motu: conſequentia tenet ex eo ꝙ motus iſtorum inferiorum dependent a motu celi tanq̃ a cauſa principali: ſed ſicut dictum eſt in alia queſtiõe: ad variationẽ cauſe principalis ſequitur variatio effectus. ¶ Ex iſta cõcluſione ſequitur: ꝙ ſi ſoꝛ. mouetur nunc aliquo motu ſi expectaſſet fuiſſet motus alio motu. ¶ Secunda cõcluſio. mutationum diſtinctarum numero: ſunt diſtincti termini numero, ad quos ſunt ille mutationes: qui quideʒ termini producuntur in eſſe per huiuſmodi mutationes: patet hoc ex eo ꝙ diſtinctio mutationuʒ ſpecifica attenditur penes diſtinctionem ſpecificam terminorum ad quos. Et notanter dico in concluſione: q̃ quidem termini producuntur in eſſe ꝑ tales mutationes: ad innuendũ, non eſſe impoſſibile diſtinctas mutationes numero eſſe ad eundem terminum ad quem numero: cum talis terminus ad quẽ non producaꝛ in eſſe ꝑ tales mutationes: ſicut eſt de mutationibus localibus: patet hoc: nam pluries vadimus ad noſtram dominam: vt ad terminum ad quem illorum motuum: q̃ quidem terminus ad quem non producitur in eſſe per huiuſmodi mutationes ⁊c.

Quantum ad ſecundum ſit tertia cõcluſio reſponſalis, dato aliquo generabili impoſſibile eſt ipſum in plurium inſtantiuʒ quolibet gñari: vel dato aliquo genito ipſum in plurium inſtantium quolibet eſt impoſſibile fuiſſe generatum: probatur: nã ſi ſoꝛtes ſit productus a. productione in b. tempoꝛe: tunc arguitur ſic: impoſſibile eſt a. ꝓductionem fuiſſe in alio tẽpore vel inſtanti q̃ in b. per primaʒ concluſionem: ſʒ impoſſibile eſt fuiſſe ſoꝛ. productum alia productione q̃ a. productione: ꝑ ſecundam concluſionem: g̃ impoſſibile eſt ſeu fuiſſet: ſoꝛ. prius produci q̃ in b. tempoꝛe vl̃ inſtanti. ¶ Secundo arguitur ſic. Et ſuppono ꝙ data influẽtia celi q̃ eſt in b. tempoꝛe: impoſſibile eſt eandeʒ numero prius fuiſſe vl̃ poſtea foꝛe: q̃uis foꝛte bene cõſimilis. Tunc ſic. per precedentem concluſionem: ſecũdum mutationem agentis ⁊ influentie eſt mutatio effectus: ergo b. tẽpoꝛe elapſo nunq̃ fuiſſet, poſtea poſſibile ſoꝛ. generari: nec ante genituʒ fuiſſe: q̃uis bene cõſimilis ſoꝛti poſſet vel potuiſſet generari. ¶ Tertio arguitur ſic. cauſe concurrentes ad productionem ſoꝛ. in b. tempoꝛe: nunq̃ eedem numero ſic ſe habẽt: nec vnq̃ poſtea eedẽ numero ſe habebunt: ſicut nunc ſe habent in b. tẽpoꝛe: ergo ſecundum dicta in alia q̃ſtione ĩpoſſibile fuiſſet ſoꝛ. ante b. tẽpus fuiſſe productum vel poſt b. tẽpus producendum. ¶ Ex iſtis ſequitur gñationeʒ alicuꝰ nõ poſſe differri. vnde ſi tu in illo inſtãti in quo fuiſti genitus non fuiſſes genitus nunq̃ poſtea in eternũ fuiſſes genitus. ¶ Secundo ſequitur ꝙ quodlibet generabile neceſſario gñabitur niſi per liberum arbitriuʒ impediatur: per quod quidem liberum arbitriuʒ generatio non poteſt differri: ſed bene poteſt auferri.

Ad rationes. Ad primam. dico ꝙ generabile nõ propter hoc dicit̃ cõtingenter generabile quia in plurium inſtantium quolibet poſſit generari: ſed ideo: quia in illo inſtanti in quo poteſt gñari: poſſibile eſt ꝙ nõ generet̃: ⁊ ꝙ omnino gñatio pro illo inſtãti per liberum arbitrium impediatur. ¶ Ad ſecundaʒ cõcedo ꝙ infinita ſunt generabilia que foꝛte nũq̃ gñabuntur: quia foꝛte eoꝛuʒ gñatio ꝑ liberuʒ arbitriũ impedietur ⁊c. bene tamen concedo infinita eſſe inſtãtia vel fuiſſe in quibus nõ potuit aliq̃d generari: in quibꝰ foꝛte influentia erat inepta ad gñationem. vnde dicũt aſtrologi ꝙ aliquãdo eſt talis influẽtia: ꝙ ꝓ tunc nõ põt gñari homo: ⁊ aliquãdo alia: propter quaʒ nõ põt gñari bos: ⁊ ſic de alijs. ¶ Ad tertiam: dico nõ eſſe ſimile de generatione ⁊ corruptione. vnde bene idem in plurium inſtantium quolibet poteſt corrũpi: nõ tñ generari: hoc ideo eſt: quia corrumpens non influit in corruptum: ſed in gñatum: vnde ſi aliquis bos hodie interficeretur eſſet aliud cadauer numero q̃ ſi heri fuiſſet corruptꝰ: q̃uis ideʒ bos potuiſſet fuiſſe heri corruptꝰ ſicut modo. ¶ Ad quartaʒ. patet ex iam dictis. ¶ Ad quintam. concedo illud quod ꝑ eam probatur. ¶ Ad ſextam. concedo ꝙ aliqua propoſitio eſt modo poſſibilis ⁊ poſtea impoſſibilis nulla mutatione facta ĩ re ſignificata ꝑ illam ꝓpoſitioneʒ: quia foꝛte nulla res ſignificatur ꝑ illam propoſitionem: facta tamẽ mutatione in alia re: ⁊ ſic eſt in ꝓpoſito: quia facta ẽ mutatio motus celi localis. ¶ Ad vltimaʒ concedo illud quod ipſa probat.

Quæſtio. IX.

QVæritur vtrũ augmẽtatio ſit gñatio. Et arguitur primo ꝙ ſic: nam augmentatio eſt alicuius corruptio: g̃ etiaʒ eſt alicuius gñatio: conſequentia tenet. quia corruptio vnius eſt generatio alterius: antecedẽs pʒ: q2 eſt corruptio alimẽti. ¶ Secundo. diminutio eſt corruptio: g̃ augmentatio eſt generatio: cõſequentia tenet: ſed antecedens ꝓbatur: q2 diminutio eſt cum deꝑditione alicuius que nõ fit niſi aliquo recedente: ſicut dicit Ariſt. g̃ videtur ꝙ ſit alicuius corruptio: puta illius quod recedit ⁊ deꝑditur. ¶ Tertio. augmentatio eſt motus ad ſubſtantiaʒ: patet hoc: nam ꝑ augmentationem aliqua ps ſubſtantie ante acquiritur: ſed omnis motus acq̃ſitiuꝰ: ſicut eſt augmentatio: qui eſt ad ſb̃am eſt gño g̃ ⁊c. ¶ Quarto naʒ videmus ꝙ ligna ponuntur ad ignem ⁊ eſt augmẽtatio ignis. ligna corrumpũt̃ ⁊ ignis gñatur: g̃ augmẽtatio eſt gño. ¶ Quinto ſi nõ: hoc videret̃ eſſe ex eo ꝙ augmentatio eſſet motus ad quantitatẽ: ⁊ non ad ſubſtantiam: ſed hoc eſt falſum: nã rarefactio qui eſt motꝰ diſtinctus ab augmẽtatione eſt motus ad q̃ntitateʒ g̃ nõ augmẽtatio: cõſequẽtia tenet ex eo ꝙ motus diſtincti ſunt ad diſtinctos terminos. ¶ Sexto. nam intenſio alicuius qualitatis ſecundum g̃dus dicitur augmentatio illius qualitatis: et illa eadem eſt gñatio graduum illius qualitatis: ergo augmentatio eſt generatio.

In oppoſitum eſt Ariſto. primo huiꝰ ⁊ ẽt tertio ⁊ quinto phyſicoꝛuʒ. vbi diſtinguit augmẽtationem cõtra generationem: quod non faceret ſi augmẽtatio eſſet gñatio. ¶ In iſta queſtione primo ponam diſtinctiones de hoc nomine augmentatio: ⁊ deſcriptionem de ly augmentatio hic intentaʒ: ⁊ ⁊ quaſdam conditiones eius ſecundo ponam concluſiones

de differentiis augmentationis hic intẽte ad alias mutationes ꝛc.

Quantum ad primum ſciendum eſt ꝙ hoc nomen augmentatio multipliciter accipitur: accipit̃ enĩ augmentatio pro intenſione alicuius qualitatis: ꝛ diminutio pro remiſſione eiuſdẽ. ſecundo mõ accipit̃ pro augmentatione que fit ſecundum quantitatẽ diſcretam: Et iſto mõ accipitur cũ dicit̃. iij. phyſi. ſm diuiſionẽ continui in infinitum augeт numerus in infinitum. tertio modo accipit̃ pro augmentatione ſecundum q̃titatẽ continuã: ꝛ hoc dupliciter. vno modo abſq; aliqua re noua adueniente: ꝛ ſic vocatur rarefactio. alio modo aliqua re noua adueniẽte: Et hoc dupliciter. vno modo aliqua re noua adueniente ſimili p̄exiſtenti. Et iſto modo dicimus ꝙ fluuius augetur fluuio adueniente. Alio modo accipitur pro acquiſitiõe noua adueniente diſſimili rei p̄exiſtenti. ꝛ hoc dupliciter. vno modo ꝑ ſolã iuxta poſitionem: ꝛ iſto modo dicimus ꝙ lignis aduenientibus igni. ignis augeт. alio modo aliqua re adueniente ꝑ intuſpoſitionem: ꝛ per conuerſionem eius in ſubſtantiam corpoream cui aduenit ꝑ virtutem ꝛ actionem anime mediãte calore naturali. De omnibus his modis augmentationis nõ intenditur hic: ſed de augmentatione vltimo modo dicta que ſic deſcribitur. augmentatio eſt conuerſio diſſimilis in ſubſtantiam illi cui aduenit per actionẽ anime mediante calore naturali. Augeri autem eſt aliquid idem primo trãſmutari de minori ad maius q̃ ipſum prius erat.

Ex iſta diſtinctione ſequuntur quædam conditiones augmentationis. ¶ Prima eſt ꝙ augmentatio fit aliquo extrinſeco adueniente: patet ex deſcriptione de ly augeri: nam augeri eſt tranſmutari de minori ad maius: vel hoc eſt ꝑ ſolam rarefactionem vel ꝑ aduentum alicuius ab extrinſeco: non põt dici primum: nam tunc multa poſt augmentationẽ eſſent rariora q̃ ante: ſed hoc eſt falſum. vnde videmus ꝙ corpus viri eſt magis denſum q̃ corp⁹ pueri. ¶ Secunda conditio eſt. ꝙ illud qđ augeт maneat idem ante ꝛ poſt: patet ꝑ diffinitionem augeri. Ex hoc ſequit̃: ꝙ cibus adueniens non augeт: ſed illud cui aduenit. Ex q̃ patꝫ ſolutio illius q̃ſtionis: quã aliqui formant circa iſtum librum: videlicet quid ſit illud quod augetur. vnde ſtatim diceretur ꝙ corpus cui aduenit cib⁹ eſt manens idem ꝛ poſt ante. ¶ Tertia conditio eſt: ꝙ q̃libet pars aucti eſt aucta: patet ex deſcriptione de ly augeri: nam ibi ponebat̃ p̄mo: modo ex quo illud dicit̃ p̄mo motum: cuius quelibꝫ ps eſt mota: illud etiam dicit̃ p̄mo augeri: cuius quelibet ps augetur. ¶ Adhuc ſunt alie tres conditiones augmentatiõis. ſ. q̃ ſunt negatiue: q̃rũ prima eſt: ꝙ in augmentatione nõ oportꝫ dare vacuum in corpe qđ augetur. ¶ Secunda conditio negatiua eſt: ꝙ nec oportet ibi fieri penetrationẽ dimenſionum. ¶ Tertia cõditio negatiua eſt: oportet ꝙ illud adueniẽs non ſit incorporeum. ¶ Ex iſtis ꝯditionibus augmẽtationis inferunt̃ alie: Quarũ p̄ma eſt iſta: ꝙ adueniens. ſ. cibus in p̄ncipio ſit diſſimile illi cui aduenit: patet: quia ſi in principio eſſet ſimile fieret ſolum ꝯtinuatio aduenientis cum illo cui aduenit ſed hoc non: nam tunc nõ q̃lꝫ ps aucti augeт. ¶ Secũda ꝯditio eſt: ꝙ in fine ſit ſile: patꝫ: quia alit̃ ex ipo ꝛ p̄exiſtente non fieret vnũ. ¶ Tertia ꝯditio eſt ꝙ ibi ſit alteratio: ꝛ etiam gñatio aliqualis: nam ex quo adueniens in principio eſt diſſimile illi cui aduenit: ꝛ in fine ſit ſimile: nõ eſt ſine aliqua alteratione ꝛ generatione.

¶ Quarta ꝯditio eſt ꝙ ibi ſit nutritio: nã alit̃ non ꝑ ſingulas ptes illud adueniẽs diſtribueret̃ in corpore augẽdo. ¶ Quĩta ꝯditio ꝙ opꝫ de illo qđ augeт ꝙ ſit aĩatũ: pꝫ: quia ſolum animatum nutrit̃ nutritione ꝓprie dicta: qualis req̃rit̃ ad augmentationem ꝓprie dictam: de qua eſt phs ſermo. ¶ Sexta ꝯditio eſt: ꝙ oportet in augmẽtatiõe plus acq̃ratur q̃ fuerit deꝑditũ: nam alit̃ corp⁹ cui adueniret cibus non fieret maius: ꝛ ſic non eſſet augmentatio. ¶ Septima ꝛc. requitur ad augmentationẽ ꝙ ibi ſit motus localis ipſius cibi aduenientis ꝙ deportet̃ ꝑ ſingula mẽbra corpis qđ augeт. ¶ Octaua conditio: ꝙ req̃ritur ꝙ illud qđ augeт poſt ꝙ auctũ eſt occupet maiorẽ locũ q̃ prius: ꝑ hoc ꝙ factum eſt maius.

Quantum ad ſecũdum ſciendum eſt ꝙ ſicut aliquid dicimus moueri ꝑ accidẽs dupliciter vno mõ ratiõe accidẽtis. alio mõ ratione partis: ita dicimus aliquid gñari ſecundum quid dupl'r. vno mõ dicim⁹ accidens gñari ſecundum quid. alio modo dicim⁹ gñationẽ alicuius ptis in exiſtẽtis toti eſſe gñationem ſꝫ qđ. ¶ Iuxta hoc dico ꝙ q̃ñcũq; ẽ corruptio ſimpl'r ẽ gñatio ſꝫ quid: vbi gratia: ſicut cõtingit in nutritione: ibi enĩ eſt corruptio cibi ſimil'r ꝛ gñatio nutrimenti ſm quid: q2 generatio alicuius. ſ. ipſius carnis. ¶ Secundo dico: ꝙ aliquando bene econuerſo corruptio ſecũdum quid eſt gñatio ſimpl'r: vt cũ in reſolutione ex aliqua parte hominis que corrumpitur gñatur aliqđ paruum animal: ſicut pediculus: ibi enĩ eſt gñatio ſimpl'r ipſius animalis ꝛ corruptio ſecundum quid ipſius hominis vel ipſi⁹ corpis corruptio: ex quo fit. talis reſolutio. ¶ Tertio dico: ꝙ aliquãdo gñari ſecundũ qđ eſt corruptio ſecundum quid: vbi gratia: vt q̃ñ ex parte ipſius cibi fit pars ipſius carnis.

Tũc ſit prima cõcluſio in augmentatione bene eſt generatio ſecundum quid: patet: q2 ibi eſt gñatio ptis ipſius aucti. ¶ Secunda ꝯcluſio. in augmentatione bñ eſt corruptio ſimpliciter: patet: quia ibi eſt corruptio cibi: cuius corruptio dicit̃ corruptio ſimpliciter: ex quo cibus eſt vnum ens ſeorſũ exiſtẽs. ¶ Tertia concluſio. augmentatio nõ eſt gñatio ſimpliciter: patet: quia in augmentatione manet idẽ ſubiectum in actu ante ꝛ poſt ſicut prius dicebatur: ſic autem non eſt in gñatione ſimpliciter dicta: ex quo gñatio ſimplicit̃ dicta eſt tranſmutatio hui⁹ totius in hoc toto nullo ſenſibili remanente ꝛc. ¶ Quarta concluſio. augmẽtatio non eſt mixtio. patet: q2 in mixtione vtraq; mixtibilia corrumpuntur: vel vnum mixtũ cõuertitur in naturã alterius: ſed ambo mutãtur in naturam tertij. ſ. mixti in augmentatione aũt cibus adueniens mutat̃ in naturam p̄exiſtẽtis. ¶ Quinta cõcluſio augmẽtatio differt ab alteratiõe: patet: quia ꝑ augmentationẽ acquirit̃ noua extẽſio: ꝑ alterationẽ aũt non ſemꝑ: niſi aliq̃ñ ꝯſecutiue. ¶ Sexta cõcluſio: augmẽtatio ẽt differt a motu locali: ptꝫ: quia in motu locali nullo modo oportet eſſe gñationem vel corruptionẽ alicui⁹ ſimpl'r: aliqualẽ tamẽ oportet eſſe in augmẽtatiõe. ¶ Septĩa ꝯcluſio: augmẽtatio ẽt differt a rarefactiõe: patet: quia rarefactio poteſt fieri nullo extrinſeco adueniente: augmẽtatio vero non. ¶ Octaua cõcluſio. augmẽtatio etiã differt a nutritiõe: patet nã in aliquibus: ſicut in ſenibus eſt nutritio: et tamen non eſt augmẽtatio. ¶ Nona concluſio eſt. ꝙ tamẽ omnes huiuſmodi mutationes requiruntur ad augmentationem. vnde ibi requiritur gñatio aliqualis: ſimil'r motus localis quo cibus deportatur ꝑ ſingula mẽbra

ſimiliter requiritur ibi mixtio et nutritio. ¶ Vltima concluſio eſt. augmentatio eſt motus ad q̃titatẽ: pꝫ ex eo q ꝑ augmentationem fit q ꝑmutatur reſponſio de aucto per nomina de predicamento quantitatis.

Ad rationes. Ad primam dico q illa ꝓbat q ibi eſt gñatio ſecundum quid: prout de aliquo v̾ificatur gñari ſecundum quid ratione ſue ptis. Con ſimiliter reſpõdet̃ ad ſecundam. ¶ Ad tertiam: quando dicit̃ augmẽtatio eſt motus ad ſubſtantiam: verum eſt: ſed non ad ſubſtantiam ꝑ ſe ſubſiſtentem: ⁊ pp hoc non dicit̃ generatio ſimpliciter: ſed bene generatio aliqualis. ¶ A quartam dico q augmẽtatio ignis ex appoſitione lignoꝝ nõ dicitur augmentatio ꝓprie dicta: ex quo augmentatio ꝓprie dicta non conuenit niſi animatis: ſicut dictum eſt. Et ſic de tali augmentatione ignis non eſt ad ꝓpoſitũ. ¶ Ad quintã. dico q rarefactio bene eſt motus ad q̃titatẽ: ſed tamen eſt nullo extrinſeco adueniente. ¶ Ad ſextam: dico q intenſio qualitatis non dicit̃ augmentatio ꝓprie dicta de q̃ eſt ſermo in ꝓpoſito. Et ſic de tali augmentatione qualitatis nõ eſt ad ꝓpoſitum.

Quæſtio. X.

QVærit̃ vtrũ in augmẽtatiõe illud qd auget̃ maneat idẽ añ ⁊ pꝰ. Et arguit̃ p̄io q nõ: nã ſit ſoꝛ. q̃ ſit auctꝰ: tũc pꝰ augmẽtationẽ eſt alia multitudo ptium ipſius ſoꝛ. q̃ ante erat: ex quo aliq̄ ptes non p̄exñtes de nouo adueniunt: g̃ eſt aliud totum: cõſequentia tenet ex eo q totum nõ eſt aliud q̃ multitudo omnium ſuarũ ptiũ: ſicut dictum eſt p̄mo phy. ſi g̃ poſt augmentationẽ eſt aliud totum q̃ erat ante: ſequit̃ in augmentatione non manere idem totum añ ⁊ poſt. ¶ Secundo arguit̃ ſic. ſit a. p̄exñs ⁊ b. adueniens ꝑ augmentationẽ: tunc clarũ eſt q a. ⁊ b. eſt aliud ab a. ſed totũ quod eſt poſt augmentatiõẽ eſt a. ⁊ b. et qd erat añ erat a. ſolũ: g̃ poſt augmẽtationẽ eſt aliud totũ a toto qd p̄exiſtebat lꝫ illud qd p̄exiſtebat factũ ſuit ps totius qd ẽ cõpoſitũ ex p̄exñte ⁊ adueniẽte. ¶ Tertio ſic. nec ptes materiales manent eedẽ añ ⁊ poſt nec formales: g̃ non manet idem totum ante augmentationẽ ⁊ poſt. ꝯñia tenet ex eo q ad variationẽ tã ptium materialiũ q̃ formaliũ ſequitur variatio effectus: antecedens patꝫ de partibus materialibus. nam ſecundũ Ariſto. ille fluunt ⁊ refluunt ⁊ non manent eedem aliq̄ eñ recedunt ꝑ reſolutionem earum factã in fumos vel in aliquid huiuſmodi mediãte caloꝛe naturali: aliq̄ etiam de nouo adueniunt ꝑ aſſimilationẽ cibi aduenientis: quod in principio eſt diſſimile: ⁊ poſtea in virtute anime mediãte caloꝛe naturali factũ eſt ſimile. tunc vltra: ſi partes materiales non manẽt eedem: ⁊ cũ forma non poſſit migrare de ſubiecto in ſubiectum: ſequitur etiam partes formales non manere eaſdem ante ⁊ poſt augmentationẽ. ¶ Quarto. ſi q̄ſtio eẽt v̾a: conſili rõne dꝫ manere idẽ ignis ante ⁊ pꝰ in augmẽtatione ipſius ignis: ſed hoc eſt falſum: ⁊ falſitas patet ex eo q eñ generatione ipſius ignis eſt generatio ⁊ coꝛruptio ſimplicit̃: ⁊ ꝑ ꝯñs non manet idẽ ante ⁊ poſt: eſt eñ [illegible] coꝛruptio ſimpliciter cõbuſtibilium ⁊ generatio ſimplr̃ ipſius ignis conſequentia pꝫ: q̃ non videt̃ aliter debere eſſe de augmẽtatione ignis q̃ de augmentatiõe alioꝝ. ¶ Quinto. ſequit̃ q aliq̃d poſſet manere idẽ ꝓpter hoc ſolum q aliquid eiꝰ maneret: ſed hoc eſt falſũ: ꝯñia tenet: nã ſi in augmẽtatione dicimꝰ idẽ eſſe p̄ius qd ante: hoc nõ eſt ex alio niſi quia aliq̃d p̄exñtis adhuc ẽ qd ante erat: ſed falſitas conſequentis ꝓbatur: nam ſi ſic: ſeq̃ret̃ q aliquod totum dicere ret̃ idem alteri: ⁊ tamẽ nulla ps vniꝰ eſſet v̾ fuiſſet ps alterius: ſed hoc eſt falſum: ⁊ ꝯñia tꝫ: naꝫ ſit aliqua nauis: cuius in vno anno vnũ latus de nouo reparet̃: ⁊ in ſecundo anno fundus de nouo repetur: ⁊ in tertio anno ſecundum latus de nouo reparetur. tũc ſic iſta p̄ma reparatione facta adhuc dicit̃ eadẽ nauis q̃ ante erat: conſimili ratione facta ſecunda adhuc d̾ eadẽ nauis: ſimilr̃ facta tertia adhuc dicit̃ eadẽ: ſꝫ tertia repatione facta nihil eſt in illa naui qd erat añ aliquã illarũ repationũ igitur. ¶ Similiter ad idem ſequit̃ q ſequana ſimili mõ deberet dici idẽ qui erat iã ſunt centum anni: ſed hoc eſt falſum: ⁊ conſequẽtia poſſet deduci ſicut de p̄uoi argumento: ſed falſitas apparet quia ille ſequana qui erat ante centum annos erat aqua que diu eſt coꝛrupta.

In oppoſitũ eſt Ariſtoteles. Et probatur rationibus. naꝫ niſi queſtio eẽt vera: ſequitur q augmentatio nõ eſſet motus: cuius oppoſitum dictũ eſt tertio phy. ⁊ p̄mo huius: ꝓbatur conſequẽtia: nã ad hoc q aliqua tranſmutatio dicatur motus: requirit̃ q ſubiectũ talis tranſmutationis ſit ens in actu per formam ſubſtantialem que eſt eius ps manens idem ſub vtroq̄ termino tranſmutationis: ſicut patꝫ ꝑ Ariſto. hic in p̄mo: nam ꝑ hoc differunt generatio ⁊ coꝛruptio ab aliis tranſmutationibus: quia earum ſubiectum non eſt tale: ſed eſt ens in pura potentia: cũ ergo illud quod augetur ſit ſubiectum augmentationis: ſi non maneret idem: ſequitur quod dictum eſt. ¶ Secũdo arguitur ſic. ſequitur q hic terminus ſoꝛ. non eſſet terminus diſcretus: ſed cõmunis: patet hoc: nam ſine noua impoſitione ſignificaret plura: quia ſoꝛtẽ ante augmentationem ⁊ ſoꝛtẽ poſt augmentationem: Etiã ſequitur q nullus noſtrum eſſet natus de muliere: probatur conſequentia: ex quo non eſſemus idem modo q̃ eramus ante noſtras augmẽtationes.

In iſta quæſtione primo tangam vnũ modum per quem poteſt ſaluari veritas queſtionis: ⁊ ſecundum quẽ poſſunt ſolui aliqua argumenta tangẽtia iſtam materiam: ſecundo ponam vnum alium modum dicendi ad queſtionem.

Quantum ad primũ poſſumus imaginari q ſicut ſuper naturaliter vna res nũero eſt plures res numero ſcilicet pater filius ⁊ ſpiritusſanctus. Ita naturaliter vna res numero poteſt eſſe ſucceſſiue plures res numero: q̃uis non ſimul. Et ſecundum hoc poſito q ſoꝛ. ſit auctus: ⁊ p̄exiſtens ſit a. ⁊ adueniens ſit b. dico q eſt idẽ ſoꝛ. poſt ſicut erat ante: q̃uis ſoꝛ. ante erat ſolum a. ⁊ modo idem ſoꝛ. eſt a. ⁊ b. ſicut ſanctus Petrus in terra erat anima ⁊ coꝛpus: ⁊ idẽ Petrus modo eſt anima ſolum. aliter eñ falſe diceremus ſanctus Petrus eſt in celo. ¶ Sed ſi diceretur. ſit totum coꝛpus ſoꝛ. p̄ter digitũ a. ⁊ reſiduum ſit b. ⁊ cras digitus ſoꝛ. ſit abſciſſus: tũc arguitur ſic. ſoꝛ. erit cras ſoꝛ. eſt a. ⁊ b. ergo a. ⁊ b. erunt cras. quod tamen eſt falſum: ex quo b. eſt abſciſum ⁊ foꝛte coꝛruptum. ¶ Rñdetur ſecundum p̄dictum modum: q in caſu poſito a. ⁊ b. erunt cras: ſed tamen a. ⁊ b. non erunt cras a. ⁊ b. ſed ſed erunt a ſolum. ¶ Adhuc arguitur. poſito ſicut ponebatur q b. digitus ſit cras abſciſſus ⁊ reſiduum ſ. a.

remaneat:tunc arguitur ſic a.nūc nō eſt ſor.ſed a. cras erit ſor.ġ a cras incipiet eſſe ſor. ❡ Concedo concluſionem.Et ſi vlterius arguatur a cras incipiet eſſe ſor. ſꝫ a.eſt aliquid:ergo cras aliquid incipiet eſſe ſor.conceditur concluſio.⁊ ſi vlterius arguatur:ergo aliquid incipiet eſſe:neganda eſt conſequentia.vnde ſicut aliqd poteſt incipere eſſe album:abſq; hoc ꝙ aliquid mundi incipiat eſſe:ita dico ꝙ aliquid bene incipit eē ſor.abſq; hoc ꝙ aliquid incipiat eſſe.vnde poſito ꝙ eſſet vnū ſcutum:cuius vna medietas eſſet alba ⁊alia nigra:et medietas nigra condenſaretur abſq; hoc ꝙ medietas alba condenſet:tunc illud ſcutum incipiet eſſe album abſq; hoc ꝙ albedo vel aliquid aliud incipiat eſſe. ⁊ ſm iſtum modum loquendi deberet dici ꝙ hoc nomen ſor. non eſſet mere abſolutum:nec mere connotatiuum:ſicut eſt hoc nomen album:ſed medio modo ſe habens inter nomina mere abſoluta ⁊ noīa mere connotatiua.

Quantum ad ſecundum ſciendū eſt ꝙ queſtio intelligitur de identitate numerali.videlꝫ: an maneat idem numero:⁊ non de identitate ſpecifica ⁊ tota difficultas ſtat in equiuocatione identitatis numeralis:de qua identitate declarate ſunt tres acceptiones queſtiōe octaua.primi phyſi.que in ꝓpoſito preſupponuntur.Et omnes iſti tres modi identitatis numeralis ſufficiunt ad hoc ꝙ aliquis terminus dicatur diſcretus.

Tūc ſit prima concluſio.In augmentatione ꝓprie dicta:de qua eſt preſens ſermo:non manet idem numero primo modo ante ⁊ poſt:patꝫ hoc ex eo ꝙ augmentatio fit aliquo adueniente. ❡ Secunda concluſio.in augmentatione hominis bene manet idem numero ſecundo modo:patet hoc:quia principalior pars manet .ſ.anima:propter cuius manſionē bñ poſſumus dicere hominem manere eundem.Et illum modum loquendi ſeruamus cum dicimus:idem petrꝰ eſt in celo q̄ erat in terra:⁊ hoc ſecundum partem principaliorem:puta animam:ſed forte ſic non eſt de alijs animatis:nam in equo magis principalior ⁊ maior pars non fuit cum eſſet paruus:immo forte nihil quod eſt in equo magno prius erat in equo paruo. Sed in augmē tatione huius ⁊ conſimilium poſſet dici idem manere numero tertio modo:ita ꝙ propter continuam ſucceſſionem partium ſimilium conſeruatur ſimilis figura ⁊ diſpoſitio:ita ſicut argutum eſt in alia q̄ſtione:propter hoc dicimus equum magnum eſſe eundem numero qui erat cum fuit paruus:⁊ hoc loquendo de identitate tertio modo. ❡ Ad rationes.patet ex iam dictis.

Quæſtio.XI.

QVæritur vtrū eius qđ augetur quelibet pars augeaꝉ. ❡ Et arguitur primo ꝙ non:nā alicuius quod augetur aliqua pars diminuitur:ergo non quelibet pars augetur:conſequentia tenet:antecedens probatur aliquando viſum eſt ꝙ cum aliquis augebatur:digitus vel brachiuꝫ propter aliquā infirmitatem diminuebatur. ❡ Secundo arguitur ſic non cuiuſlibet quod nutritur quelibet pars nutritur: ġ non cuiuſlibet qđ augetur quelibet pars augeꝉ conſequentia tenet ex eo ꝙ augmentatio preſupponit nutritionem:antecedens patet:nam nutritio fit propter reſtaurationem deperditi:ſed non quelibet pars illiꝰ quod nutritur aliquid deperdit:aliꝉ eīm nihil remaneret quod ante erat. ❡ Tertio arguitur ſic.augmentatio fit aliquo extrinſeco adueniente:modo ſi quelibet pars illius quod augeꝉ augeatur:oporteret ꝙ cuilꝫ eius parti aliquid adueniant:⁊ tunc non cuilibet eius parti poſſit aliquid de nouo aduenire:niſi vna ſepareꝉ ab alia ꝑ aduenientes ſubingrediens:⁊ cum ſint infinite partes:illud quod augetur:oportet ꝙ in augmentatione in infinitas partes diuidatur:⁊ idem oporteret de cibo adueniente. aliter enim non poſſet diſtribui ꝓ infinitis partibus illius quod augeꝉ.ſi autē diceretꝉ quālibet partem illiꝰ qđ augeꝉ augeri abſq; huiuſmodi diuiſione:tunc oporteret ponere penetrationem corporum:propter hoc ꝙ vnum corpus non pōt recipi in alio:niſi ꝑ diuiſionem:niſi tunc cōcedatur penetratio corporum:quod eſt contra Ariſt.quarto phyſicorū. ❡ Quarto arguiꝉ ſic.pro qua ratione ſupponitur ꝙ ſit dare minimam carnem:tunc ſic:ſi quelibet pars illius quod augetur augeatur:ſequitur ꝙ quelibet minima caro illius quod augeꝉ augeatur:vel ergo ꝑ carnem minorem vel tantam vel maiorem.ſi diciꝉ per minorem hoc non videꝉ verum:q2 nō daꝉ caro minor.ſi dicitur ꝙ per tantam vel maiorem:ſequiꝉ ꝙ oē quod augetur ſit duplum ad ſe vel maius:ex quo cuilibet carni minime additur tantum quantum ipſa eſt vꝉ maius.

In oppoſitum eſt Ariſt. in hoc primo

❡ In iſta queſtione.primo ponam ſuppoſitiones pro videndo modum augmentationis.ſecundo concluſiones.tertio dubia ⁊ eorum ſolutiones.

Quantum ad primum ſit prima ſuppoſitio:ꝙ nullum corpus poteſt ſubintrare niſi ꝑ diuiſionē vel receptionē eius in poros corporis in quos fit ſubingreſſio.aliter eīm non poſſet euitari quin eſſet penetratio corporum:⁊ plurima corpora eēnt in eodem loco adequate:qđ eſt contra Ariſt.quarto phy. Siſr ſi poſſet fieri talis ſubingreſſio corporꝫ:ſine poris:⁊ ſine diuiſione:tunc viuens non indigeret talibus poris quod eſt falſuꝫ.nā videmus ꝙ ꝑ omnia membra viuētis reperiuntur huiuſmodi pori ⁊ foramina:que natura non dediſſet viuenti niſi ipſis indigeret.cōſequētia tenet:nā tūc nutrimentū poſſet ſubingredi ſine poris in corpus. ❡ Similiter ſi vnuꝫ corpꝰ poſſet ſubintrare aliud ſine poris vel ſine diuiſione:tunc etiam econuerſo poſſet exire ſine diuiſione ⁊ poris:quod non eſt naturaliter bene imaginabile poſſe fieri. ❡ Secunda ſuppoſitio.corpꝰ poroſuꝫ hꝫ aliquas ꝑtes nō poroſas:patet:quia aliter totum illud corpus eſſet vnus porꝰ. Et ex alio etiā:quia vel aliqui pori carnis vꝉ oſſis ſūt immediati:ſic ꝙ inter illos poros nō eſt aliꝰ porꝰ:aut nulli ſunt ita immediati:ſi dicitur primum:vel ġ inter illos poros mediat corpꝰ vel ſola ſuperficies:ſi diciꝉ ꝙ ſit corpꝰ:tūc cū in eo non ſit porus:aliter eīm illi pori nō eēnt immediati ꝑ priuationem pori medij:quod eſt cōtra hipoteſim:⁊ ꝑ ꝯñs illud corpus non eſt poroſum. Non poteſt dici ꝙ ſola ſuperficies:nam ſicut alibi viſuꝫ eſt non ſunt ponenda talia indiuiſibilia ſecundum aliquā vel aliq̄s dimenſiones:ſicut ſunt ſuperficies linee ⁊c.ſi autem dicitur ꝙ inter quoſlibet duos poros corporis vꝉ oſſis ſūt alij pori medij:⁊ cū q̄lꝫ porꝰ nō ſit in infinitū modice quātitatis:opꝫ quodlꝫ corpꝰ poroſum eſſe in infinituꝫ magnū:q2 in q̄lꝫ corpe poroſo eſſent infiniti pori:quorum quilibet non eſt in infinitum modice quantitatis.

Quantum ad ſecūdum ſit prima cōcluſio. non vbicunq; in corpore quod augetˀ eſt aliqd de cibo ſubueniēte: patʒ hoc: qꝛ in illa parte q̄ eſt inter poros ⁊ eſt nō poroſa: nihil recipitˀ de cibo ſubueniente patet: nā nihil recipetur in illa pte nō poroſa niſi p̄ diuiſionē illius ptis non poroſe vel in poris eius: ſed nullū illoꝝ pōt dici: ḡ ⁊c. maioꝛ nota p̄ pⁱmam ſuppoſitionē: minoꝛ patet: nō p̄ diuiſionē: nā ſi ſic: ſequitˀ augmētationē nō poſſe fieri niſi p̄ diuiſionē ptium corpis augendi: qđ eſt falſum: nec pōt dici ſm̄: qꝛ illa ps poſita eſt nō poroſa. ¶ Secunda cōcluſio. augmētatio fit p̄ iuxta poſitionē nutrimēti ptibus p̄exiſtentibus: ⁊ p̄ receptionē ipſius in poris: ꝓbatur: qꝛ in augmētatione fit diuiſio ⁊ diſtributio ipſius nutrimenti in partes finitas in numero: ⁊ quia non poſſunt ille ptes ſubintrare corp⁹ niſi p̄ poros: vt dictum eſt: ſequitˀ ꝙ recipitˀ in poris: ⁊ iuxta ponitˀ corpib⁹ terminantibus poros: que quidē corpa ponuntˀ non poroſa: ⁊ dicuntˀ ptes p̄exiſtentes. ¶ Tertia concluſio. nō ſolum augmentatio ꝓpⁱe dicta fit p̄ talē iuxta poſitionē: ſed etiam per alterationem ⁊ p̄ conuerſionē illius recepti in ſubſtantiā ſimilē p̄exñti. ⁊ p̄ actionē illi⁹ caloris naturalis in illud aduenientes in v̄tute ipſius anime. Iſta opinio ponit ꝙ nutritio fiat p̄ iuxta poſitionē: ⁊ cum hoc reqͥratˀ alteratio ⁊ aliqualis gn̄atio: poſtq̄ eñi illđ ſic receptū in poris ſufficienter eſt alteratum: forma eius ſubſtantialis corrumpitˀ: ⁊ de materia forma ſubſtātialis educitur ſimilis forme ſubſtantiali p̄exiſtenti: ⁊ ratione talis ſimilitudinis formaruʒ in ſpecie materia que fuit alimenti cōtinuatur materie ipſius preexiſtentis: ⁊ fit vnū continuuʒ ex p̄exñte ⁊ illo quod de nouo gn̄atur: ⁊ illud tunc iterū p̄ actionē caloris extenditˀ: ⁊ fit poroſum in quibus poris iteruʒ poteſt recipi alimentum: ⁊ q̄diu talia ſic poſſunt extendi: ſic ꝙ nō i͂pediat nimia durities p̄p̄ terreſtreitateʒ ibi relictam ⁊ reſolutioneʒ ſubtilioꝝ pōt fieri augmētatio: ſicut in viuente: qn̄ autē mēbra fiunt multum dura ꝓpter reſolutionē ſubtilis ⁊ terreſtreitatem relictam: ꝙ nō poſſunt ſic extēdi non ampli⁹ fit augmentatio: q̄uis bene nutritio.

Quantum ad tertium dubitatˀ nam ſi in corpe quod augetˀ ponerentur tales pori: vˀl illi eſſent pleni vel vacui: nō vacui: qꝛ hoc eēt contra Ariſt. quarto phy. ſi pleni adhuc videtur fieri penetratio corpoꝝ in augmentatione. ¶ Secūdo. naʒ videtur ꝙ omnes ptes ipſius corpis quod augetˀ ſint eiuſdem rationis: quare videtur ꝙ non magis alique ſint poroſe q̄ alie. ¶ Tertio nam ſi ponerentˀ alique partes non poroſe: ſequitur ꝙ ille non augentur: ex eo ꝙ in ipſis nō poſſet fieri receptio ipſius alimēti. ¶ Quarto. nā ex receptiōe ipſi⁹ alimenti i͂ poris nō videtˀ ſequi augmētatio: ſed bene condenſatio ⁊c. Ad pⁱmum dico: ꝙ tales pori non ſunt pleni corporibus groſſis: ſed ſubtilibus qui de facili cedunt ſicut eſt aer vel ſpiritus: et ex hoc ꝙ huiuſmodi corpa faciliter cedūt: non opʒ ſic fieri penetrationē. ſed cum huiuſmodi pori ſunt repleti alimento: aliud in eis non recipitur niſi alimēto corrupto: ⁊ iterum fit p̄ calorem rarefactio: ⁊ fiūt noui pori: in quibus iterum poteſt fieri tunc ſimilis receptio. ¶ Ad ſecundū: quando dˀ omnes ptes ⁊c. negatur ꝙ omnes ptes ſunt eiuſdem rationis. vna eñ eſt denſa: ⁊ alia poroſa: vñ ſtatim pari ratione: ſi oēs eēnt eiuſdeʒ rationis: tūc q̄ ratiōe exhalaret vna ps ⁊ alia. ¶ Ad tertiam reſpondetˀ: aliquid dicitur augmentari dupliciter vno modo ſecundum ꝙ intra ſe recipit aliquid: ⁊ ſic ſolum partes poroſe augerentur. alio modo min⁹ ꝓpⁱe ſic ꝙ aliquid eſſet ei adiunctum qđ factuʒ eſt vnuʒ cum ipſo p̄ continuationeʒ ⁊ illo mō partes nō poroſe bene augerētur: cuiuſlibet ergo qđ augetˀ niſi ſit impedimētum ⁊ innaturalis diſpoſitio alicuius eius partis: quelibet ps augetˀ: vel p̄ alicuius intuſpoſitioneʒ: vel p̄ alicuius iuxtapoſitionem. immediate illi vel alteri toti cuius eſt ps quod dicitur p̄p̄ ptem illam que eſt in medio ptis non poroſe: qꝛ q̄uis ibi non ſit aliquid iuxta poſituʒ immediate: tamen toti cuius ē ps aliquid ē iuxtapoſitum. Et ex hoc patet reſponſio ad quēſitum. ¶ Ad quartam dico: ꝙ bene veruʒ eſſet niſi poſtea extenderentur: ⁊ fierent noui pori eo modo quo dictū eſt ¶ Ad rationes pⁱncipales. patet quid ſit dicendum. per ſuperius dicta.

Quæſtio. XII.

QVærit̄ vtrum augmētatio fiat ſecūdum partes formales ⁊ non materiales. Et arguitˀ pⁱmo ꝙ non. nā ex quo forma nō poteſt eē ſine materia: nec pōt ꝓtēdi vltra materiam in qua eſt: ſequitˀ ſi forma augetˀ ꝙ opʒ etiam materiam augeri: ⁊ p̄ ꝯñs ſi augmentatio fit ſecūdū partes formales: videtˀ fieri ſm̄ partes materiales. ¶ Secundo arguitˀ ſic: non ſolum forma augetˀ: ſed totum cōpoſitum: ſed hoc nō eēt niſi ita bñ ſecundū materiam ſicut ſecundū formā. ¶ Tertio arguitˀ ſic: ex quo augmētatio p̄ſuppoṅit nutritionē: ſolum hoc augetˀ quod nutritur ſed totū compoſituʒ ſecundum partes materiales nutritur ⁊ non formales: ḡ ⁊c. añs ꝓbatˀ: nā nutritio eſt dep̄diti reſtauratio. cuʒ ḡ ſm̄ ptes materiales fiat dep̄ditio ex q̄ ptes materiales fluunt ⁊ refluunt: ⁊ nō ſm̄ ptes formales: ex quo ille remanent: videtur nutritionem ſolum fieri ſecunduʒ ptes materiales ⁊ non formales.

In oppoſitū eſt Ariſtoteles dicens augmentationē fieri ſecundum ſpeciem. Et exponitur. i. ſm̄ ptes formales: ⁊ non ſecundum partes ſm̄ materiam: hoc eſt ſecunduʒ partes materiales.

In iſta quæſtiōe ponam opiniones qđ Ariſt. intelligat p̄ partes ſecūduʒ ſpecieʒ ⁊ p̄ ptes ſm̄ materiam: q̄ omnes opiniones iudicio meo poſſent ſuſtineri. Unde aliqui dicunt ꝙ ptes ſecunduʒ ſpeciē ſūt ptes etherogenee: ⁊ ptes ſm̄ materiaʒ partes homogenee. Unde ſciendum ꝙ ptes etherogenee dicuntur quaruʒ partes non ſuſcipiunt p̄dicationē totius. vbi gratia: ſicut ſunt manus: digitus: caput: oculus: ⁊c. nō eñ quelibʒ pars manus eſt manus: ſimilˀr eſt de digito Partes vero homogenee dicuntur ille: quarum ptes ſuſcipiunt predicationem totius: ſicut eſt caro os ⁊c. q̄libet ps carnis eſt caro: ſilˀr quelʒ ps oſſis eſt os. Modo illi dicunt vlterius: ꝙ augmētatio fit ſm̄ ptes formales ſeu etherogeneas: ⁊ non ſecundum partes materiales ſeu homogeneas. Non intelligendo ꝙ nulle ptes homogenee augeantˀ: nam tunc nulle ptes etherogenee augentur: dicit enim Ariſt. partes etherogeneas augeri: quia partes homogenee augētur. Sed ad iſtū intellectuʒ augmētatio dicitˀ eē ſm̄ ptes formales ſeu etherogeneas: ⁊ nō ſecundum ptes materiales ſeu homogeneas: qꝛ et⁹ quod augetˀ quelibet pars formalis ſeu etherogenea augetˀ: ſed non quelibet pars materialis ſeu homogenea: ꝓpter hoc ꝙ aliqua talis de nouo aduenit vel recedit p̄ reſolutionem. vnde cum homo augetur niſi ſit propter indiſpoſitionem alicu⁹ ei⁹ ptis

heterogenee:quelibet eius pars heterogenea augetur:
ſcilicet tam oculus q̃ caput:tã manus q̃ digitus:tã
pes q̃ brachium:tam tibia:q̃ genitalia:⁊ ſic de aliis:
ſed cum hoc ſtat ꝙ alique partes materiales recedũt
nec de nouo adueniunt:q̃uis alique partes materia-
les augeantur:aliter enim nunq̃ formales augerẽtur
nunq̃ enim manus vel digitus augetur niſi caro ⁊ os
augeatur. ¶ Et tunc credo ꝙ iſta opinio valde facili-
ter poſſet ſuſtineri:q̃uis aliqui nolentes ipſam intelli
gere improbent per hoc ꝙ Ariſto. dicit partes hetero
geneas non augeri niſi partes homogenee augeantur
¶ Breuiter illud non eſt contra predictã opinionem
quia iſta opinio non vult ꝙ augmentatio nullo modo
fiat ſecundum partes materiales ſeu homogeneas:ſʒ
vult ꝙ in augmentatione non quelibet pars homoge
nea augeatur:ſed quelibet pars heterogenea:propter
hoc ꝙ partes homogenee alique recedũt:⁊ alique ad
ueniunt:modo illud quod aduenit vel recedit non au
getur:ſed quia partes heterogenee nec adueniũt nec
recedunt ſecundum materiam:ideo augmentatio at-
tribuitur ei quod augetur ſecundũ partes formales
hoc eſt heterogeneas:⁊ non ſecundum partes materi
ales ſeu homogeneas. Alia eſt opinio. ꝙ per partes
formales intelliguntur partes que ſeorſum exiſtentes
eſſent ſenſibiles:⁊ per partes materiales intelligunt
partes que q̃uis inexiſtentes toti ſentiunt cum aliis:
tamen ſi eſſent ſeorſum poſite non ſentirẽtur. modo di
cit iſta opinio ꝙ in augmentatione quelibet pars que
ſeorſum poſita eſſet ſenſibilis:augetur. nulla enim ta-
lis ſecundum ſe totam aduenit ſimul de nouo vel rece
dit:⁊ ſic talibus partibus debetur augmentatio:ex q̃
quelibet talis cum aliqua adueniente fit maior:ſed in
augmentatione non quelibet pars que ſi eſſet ſeorſum
eſſet inſenſibilis:augetur:ꝓꝑ hoc ꝙ aliqua talis ſecũ-
dum ſe totam de nouo aduenit vel recedit. mõ illud qđ
recedit vel aduenit non augetur. non tñ vult dicere iſta
opinio ꝙ nulla pars inſenſibilis augeatur:ſed bñ vult
dicere ꝙ nõ quelʒ augetur:cũ hoc tñ ſtat ꝙ multe alie in
ſenſibiles augeantur:partes enĩ ſenſibiles non auge-
rentur niſi partes inſenſibiles augerẽtur. iſta opinio bñ
eſt vicina prime. ¶ Tertia opinio eſt. ꝙ ꝑ partes for-
males intelligit partes poroſas:⁊ tunc vlterius dicit
iſta opinio ꝙ augmentatio proprie fit ſecundũ ptes
formales hoc eſt poroſas. nã augmentatio proprie fit
per intuſpoſitionem. modo ſolum ptes poroſe pñt ali
quid intra ſe recipere:ſed augmentatio non fit ſcđm ꝑ
tes materiales hoc eſt non poroſas:q2 ille nõ pñt ali-
quid intra ſe recipe:ſed tamen ſecundũ illas ĩproprie
bene fit augmentatio.ſ.ꝑ iuxtapoſitionẽ. ¶ Quarta
opinio eſt Cõmen. ꝙ augmentatio ineſt animato ſecũ
dum partes formales hoc eſt ratione aĩe:cuius eſt nu-
trire ⁊ augere ⁊ conuertere alimentum in ſubãm aliti
mediante calore naturali. ⁊ non ſecundum ptes mate
riales:hoc eſt nõ rõne materie:cũ materia nihil actiue
faciat ad augmentationẽ:ex quo eſt paſſibilitatis infi
nite:ſicut dictũ eſt primo phyſi. ¶ Preter iſtas opini
ones põt adhuc computari alius modus de augmẽta
tione ⁊ ſimiliter de partibus materialibus ⁊ formali-
bus:ita ꝙ ſimpliciter ꝑ partes formales intelligam⁹
formã vel partem forme ⁊ per partes materiales ꝑ-
tes materie. Et poſſet ſic imaginari ꝙ cũ alimentũ re-
cipitur in poros ⁊ iuxtaponitur partibus nõ poroſis
in q̃bus eſt forma animati:forma alimenti ſucceſſiue:
non gradualiter:ſed q̃titatiue deperditur:⁊ ſicut ſuc-
ceſſiue deperditur:⁊ materia eius ſucceſſiue forma ex
poliatur:ipſa materia ingreditur ſucceſſiue partẽ nõ po
roſã:⁊ ſicut ſucceſſiue ingreditur partẽ nõ poroſam ita

illa forma ſucceſſiue eſt in pluri materia:et ſicut ſuc-
ceſſiue fit in pluri materia:ita ſucceſſiue illa ps poroſa
extenditur:⁊ fit maior:⁊ talis extẽſio ⁊ maioratio in-
eſt ibi ratione ſue forme. vnde ſi nuda materia nudam
materiã ingreditur:nõ fieret talis extẽſio:⁊ q2 talis ex-
tẽſio principalr̃ debetur forme vel ſaltẽ ex pte eius ⁊ nõ
rõne materie:ideo eſt ꝙ dicimus augmẽtationem fieri
ſecundum ptes formales ⁊ nõ materiales. ¶ Sed di-
cet aliquis q̃õ põt hoc eſſe ꝙ vna materia que eſt vnũ
corp⁹ extẽſum ita aliud corp⁹ ſubingrediatur cũ tñ non
ponas hoc fieri ꝑ diuiſionẽ:nec ꝑ poros:⁊ videtur ꝙ hoc
ſit ꝯ dicta in alia q̃ſtione:dicebatur enĩ ꝙ vnũ corpus nõ
poſſet ſubingredi aliud niſi ꝑ diuiſionem vel ꝑ poros.
¶ Secundo. nã tunc ſe ſeq̃tur ꝙ vna forma ſimul infor-
maret duas materias:videlʒ materiã p̃exiſtem ⁊ ma-
teriã ſubĩgredientẽ. ¶ Ad primũ. dico verũ eẽ ꝙ corpa
quorum nullũ informat aliud:nec ambo informãt ter-
tium nec ambo informantur ab vno tertio:nec poſſunt in
formari ſimul:nõ pñt ſe penetrare:nec ſubingredi ſine
diuiſione vel ſine poris:nihilomin⁹ ſi ambo informant
vnum tertium:ſicut albedo ⁊ dulcedo in lacte:vel vnũ
informat aliud:ſicut forma materiã:tũc poſſunt ſe mu-
tuo penetrare:ſilr̃ ſi ambo poſſũt informari ab vno ter
tio:tũc poſſunt ſe ſubingredi:ſicut due materie q̃ poſt
ea erunt vna ꝑ ſubingreſſũ vnius ad aliã. ¶ Ad ſcđm
dico. ꝙ ex hoc illa forma nõ ĩformat duas materias:ſʒ
bñ informat plus de materia. q̃ñ ſunt oĩno vna mate-
ria poſtq̃ vna forma informatur. Et vlterius imaginan
dũ eſt ꝙ ſicut vter plus ⁊ plus extẽditur adueniẽte vino
ita forma manens eadẽ oĩno extẽditur plus ⁊ plus in
pluri ⁊ in pluri materia. Et ita dici poſſet ꝙ illud quod
augetur manet idẽ añ ⁊ poſt.ſ. forma. ¶ Ad rationes fa-
ctas in principio:pʒ quid ſit dicendum ex dictis.

Quæſtio.XIII.

QVęritur vtrũ augmẽ
tatio ſit motus cõtinuus. ¶ Et
arguitur primo ꝙ non:per diffe
rentiam quam ponit Ariſto. in-
ter augmentationem et nutri-
tionem. vnde videtur velle nutri
tionẽ durare continue per totã
vitam animati:augmentationẽ
vero vſq; ad aliquod tempus. ⁊ adhuc per illud tem-
pus animatum aliquando augetur ⁊ aliquando ſtat:
ergo videtur ꝙ augmẽtatio fiat diſcõtinue vſq; ad illũ
tẽpus in quo animatũ nõ amplius augetur:ſed bene nu
tritur. ¶ Secundo arguitur ꝯ auctoritate Auer. viij.
phyſi. vbi arguit ſic. ſi augmentatio eſſet motus ꝯtinu
us:ſit ergo ꝙ aliquod animatũ augeatur acq̃rẽdo quã
titatẽ digitalẽ in vno anno:tunc ſi talis augmẽtatio
eſt continua cuilʒ pti anni correſpondet vna ps illi⁹ quan
titatis digitalis:qđ ipſe dicit non eẽ credibile. ¶ Ter
tio arguitur ſic. diminutio non eſt motus continu⁹:er
go nec augmẽtatio:ꝯña tenet a ſimili:antecedẽs pʒ
nam non videtur ꝙ continue fiat reſolutio ⁊ deꝑditio
aliquarum partium ipſius animati:nam illa fieret ꝑ
actionem caloris naturalis:ſed hoc non:nam in nutri
tione fit generatio carnis ⁊ aliarum partium animati
per actionem caloris naturalis:ergo nõ fit corruptio
nec reſolutio taliũ partiũ mediante actione caloris
naturalis:aliter enĩ idem.ſ. calor naturalis eiuſdẽ.ſ.
carnis eẽt generatiuũ ⁊ corruptiuũ:prio enĩ generaret
⁊ poſtea idẽ genitũ corrũperet. ¶ Quarto arguitur ſic.
omnis motus debet eſſe inter contraria:ex eo ꝙ mot⁹
eſt tranſitus de contrario in contrarium:ſed ita eſt ꝙ

augmentatio non eſt inter contraria: eſt eñ inter paruū ⁊ magnum: ſed paruum ⁊ magnum non ſunt contraria ſed relatiue oppoſita: ꝗ augmētatio nō eſt motus: ⁊ per conſequens non eſt motus continuus: ꝯñtia tȝ a ſuperiori ad inferius negatiue. ⁋ Quinto arguit̃ ſic augmētatio eſt cū plus conuertit̃ in ſubſtantiā animati ꝙ̄ fuerit deperditum: ſed talis conuerſio nō eſt mot⁹ ⁊ ꝑ conſequens nec motus continuus ꝓꝑ hoc ꝙ talis conuerſio eſt eductio forme ſƀalis de materia alimēti ſȝ talis eductio eſt gñatio: gñatio aūt nō ē motus ex eo ꝙ gñatio nō fit ſucceſſiue ſicut motus.

In oppoſitum arguitur. nam augmētatio eſt motus ad quantitatem ꝑ Ariſtotelē quinto phyſi. ⁊ ſſ ſic: ergo eſt motus: ⁊ vltra: ꝗ augmētatio eſt continua ex eo ꝙ motus eſt de numero continuorum. ⁋ In iſta queſtione videndum eſt de nutritiōe quomodo fiat ⁊ de cauſis eius. ⁋ Secundo. videnduȝ eſt vtrū nutritio animati duret vſq ad finē vite. ⁋ Tertio. videndum eſt de queſito.

Quantum ad primum dico primo ꝙ calor naturalis continue agit in humidū radicale per hoc ꝙ niſi fieret ſumptio alimenti extrinſeci ab ipſo animato: ipſū ſenſibiliter diminueret̃: modo talis diminutio ⁊ debilitatio animati nō videt̃ eſſe ex alio: niſi ꝓpter deperditionem aliquarum particularum ipſius animati: quarum reſtauratio fit per ſumptionem alimenti. et ita fit talis deperditio et ſimiliter debilitatio ipſius animati per actionem ipſius caloris naturalis in humidum radicale. ſic igitur patet de fine nutritionis: qui eſt reſtauratio deperditi mediāte actione caloris naturalis. ⁋ Secundo dico ꝙ efficiens nutritionis eſt idem calor naturalis: nā idē calor alimētum aſſumptum exiccando ⁊ agendo in ipſum conuertit in carnem: ⁊ ipſo conuerſo in carnem vlterius ipſū exiccando reſoluit in tantum ꝙ corrumpitur ⁊ deperditur. Et ſic idem reſpectu eiuſdem eſt generatiuum ⁊ corruptiuū: ſecūdū aliā ⁊ aliam tñ diſpoſitionē materie: nec hoc eſt inconueniēs: ⁊ ꝑ hoc ſoluta eſt tertia ratio. ⁋ Notandum tñ ꝙ calor naturalis non eſt agens principale: ſed eſt agens inſtrumentale: principale autē eſt ipſa aīa. ⁋ Ex iſto patet quomodo fit nutritio: nam nutritio fit iſto modo ꝙ alimentum primo ſumitur a ſtomacho: ⁊ ibi mediante calore naturali: cuius eſt ſegregare heterogenea ⁊ congregare homogenea: purū ſeparatur ab impuro: ⁊ impurū mittit̃ extra per foramen: ſed purū manēs mittitur ad epar: ⁊ ibi fit vlterior purificatio mediante calore naturali: ⁊ tunc illud impurum mittitur ad veſicam: et fit ex hoc vrina: et tunc vlterius purum manens mittitur per vnam magnā venam ad cor: ⁊ tunc ibi fit vlterior ſegregatio ⁊ purificatio puri ab impuro: ⁊ dicit̃ ꝙ illud impurum mittitur pro gñatione vnguiū: ⁊ de puro remanēte cor retinet ſibi portionē ſuā pro ſuo nutrimēto q̄d conuertitur in ſƀaȝ cordis ꝓ reſtauratione deꝑditi: ⁊ reſiduū remittitur ꝑ vnā paruā venā de corde ad epar: a quo multe vene vadunt ramificate hincinde ad ſingulas ꝑtes corporis: per quas illud purū diſtribuitur ⁊ remittitur per ſingulas partes ipſius corporis: tunc prouenit ibi calor: taliū partiū mediante quo alterat illud adueniens: tādē ꝙ forma ſƀalis illius corrūpit̃ ⁊ cū illa corrūpitur de ei⁹ materia educitur de nouo vna forma: que cum forma animati preexiſtente fit vnum continuū: ⁊ ſi illud quod generatur de nouo eſt maius ꝙ̄ illud quod deperditur: non ſolum eſt nutritio: ſed etiā augmentatio: ſi vero non eſt maius: ſed tantum vel minus: tūc eſt ſoluȝ facta nutritio: ſic igitur habetur quomodo fiat nutritio: ⁊ ſimiliter augmentatio: ⁊ quid ſit finis nutritiōis: ⁊ ſimiliter agens nutriens ⁊ augens. De fine vero augmentationis dico ꝙ finis eius eſt vt animatum fiat tantum: vt debite poſſit exercere operationes ſibi debitas: quas non poſſet exercere ſi maneret ita paruum ſicut erat in principio cum generabatur

Quātum ad ſecundum ſciendum eſt nutritio poteſt capi dupliciter. vno mō pro alteratiōe nutrimenti. alio modo ꝓ conuerſione alimēti illius in ſƀam animati. ⁋ Tūc ſit prima concluſio talis: non ꝑ totū tꝑs vite ipſius aīati eſt nutritio: accipiēdo nutritionē ꝓ conuerſione alimēti: pȝ hoc: q: aliqñ bñ ꝓpe añ mortē calor naturalis in tm̄ debilitat̃ ꝙ nō ſufficiat obtinere ſuꝑ alimentū in tm̄ ꝙ poſſit ipſū conuertere in ſubſtantiā animati. ⁋ Scđa ꝯcluſio. aīatū nō poſſet diu manē ſine eius nutritiōe: ⁊ idē eſt ꝙ talis nutritio eſt neceſſaria aīato: ſuppoſito ꝙ diu debeat viuere: pȝ nā alit̃ nō fieret reſtauratio deꝑditi: ⁊ fieret debilitatio nimia animati. ⁋ Tertia concluſio. poſſibile eſt: ⁊ forte ita eſt: ꝙ nutritio eſt continua ꝑ totā vitā: ſumēdo nutritionē ꝓ alteratiōe: ⁊ hoc in animalibus hñtibus magnū calorē ⁊ multū ſanguinē: pȝ: nā ꝙ̄diu talia viuūt hñt calorē naturalē ⁊ obtinēt ēē ſupra alimētū in tm̄ ꝙ ſufficit ꝓ alt̃atione: ꝙ̄uis nō ꝓ ꝯuerſiōe: ex eo ꝙ talia aīalia nō viuūt ſine notabili calore: ſed aīaliū ad quorū viuere nō requiritur tātus calor: ſicut ſūt rane ⁊ hmōi: pt dici: ꝙ nō ꝑ totā vitā durat eorū nutritio: ſiue nutritio accipiat̃ ꝓ alt̃atiōe ſeu ꝓ ꝯuerſiōe. ⁋ Quarta ꝯcluſio. hoc tñ nō eſt demonſtratū: poſſet eñ dici ꝙ modicū ante mortē calor in tantum debilitat̃ ꝙ nullo modo obtinet ſuper alimentū in tantū ꝙ ſufficiat ipſū alterare vel conuertere.

Quantum ad tertium ſit prima concluſio. oĩs augmentatio eſt ꝯtinua: patȝ: q: oīs augmentatio eſt mot⁹ q̄ fit ſucceſſiue: oīs aūt mot⁹ talis ē cōtinu⁹: ergo ⁊c. ⁋ Scđa ꝯcluſio. poſſibile eſt ꝙ aliq̄d augeat̃ ꝑ longū tꝑs: ⁊ ꝙ fiat augmētatio: nō ꝓpe vna: ſȝ aggregata ex plurib⁹: pȝ: nā aliqñ videmus de aīatis ꝙ ꝑ aliq̄d tꝑs augēt̃: ⁊ tūc ꝑ aliq̄d tꝑs ſtāt: ⁊ iterū augēt̃. ⁋ Tertia concluſio. nūꝙ̄ eſt ſtat⁹: ſȝ ꝯtinue ipſū viuēs auget̃ vel diminuit̃: ⁊ nunꝙ̄ in eodē ſtatu ꝑmanet: pȝ: q̄a calor naturalis nūꝙ̄ manet in eodē ſtatu q̄n ſit aliqñ fortior ⁊ aliqñ debilior: ⁊ hoc ꝓꝑ intēſionē vel remiſſionē ſui vel caloris extranei in animatis qui calor extraneus non poſſet manere in eodem ſtatu niſi calidum quieſceret ⁊c. Si calor naturalis ſit iam eque potens ad conuertendum ſicut ad reſoluendum ſequitur ꝙ immediate poſt hoc erit fortior ad vnum ꝙ̄ ad aliud: ⁊ hoc ſuppoſito ꝙ continue ſit reſolutio vel conuerſio ⁊c. propter hoc ꝙ continue per actionē celi in iſta inferiora fit alteratio ⁊ variatio iſtorum inferiorum in tantum ꝙ nunꝙ̄ in eodem ſtatu permanent. ⁋ Sed diceres tu. augmentatio tamen durat vſq ad aliquod tempus poſt quod non fit vlterior augmentatio. ⁋ Reſpondetur bene verum eſt ꝙ ſit vſq ad aliquod determinatum tempus: poſt quod non fit vlterius augmentatio ſenſibilis: ſed inſenſibiliter fit maior augmentatio ꝙ̄ diminutio: ſed poſtea ꝙ̄uis alternatis vicibus fiant augmentatio et diminutio: non tñ fit ſenſibiliter maior augmētatio ꝙ̄ diminutio: et propter hoc dicimus augmentationem ſtare nutritionem vero nō: nā per longum tempus añ mortē non fit ſenſibiliter maior augmētatio ꝙ̄ diminutio

nec tanta:ſed bene ſit tanta reſtauratio deperditi vel maior reſtauratio deperditi quanta eſt deperditio.

Ad rationes. Ad primam patet ex dictis qd ſit reſpondendū. ¶ Ad ſcd̄m dico bñ eſt credibile ꝙ aliq̄ quantitas digitalis poſſit cōtinue acquiri in vno anno:⁊ cuilibet pti illi⁹ āni correſponderet vna ps illi⁹ quātitatis digitalis. ¶ Ad tertiā patet ex dictis. ¶ Ad quartam quando dicitur: motus eſt inter contraria: dico ꝙ ibi accipitur contrarietas large non ſolū pro illis que ſunt actiua ⁊ paſſiua adinuicem ſed etiā pro illis que non poſſunt eidē reſpectu eiuſdem ſimul ineſſe:ſed bene ſucceſſiue. Et ſic accipiendo contrarietatem:bene concedo ꝙ magnum ⁊ paruum poſſunt dici contraria. ¶ Ad vltimam dico ꝙ nutritio poteſt accipi pro alteratione vel pro conuerſiōe:Et per hoc ſoluitur argumentum.

Quæſtio.XIIII.

Quærit vtrum omnis actio ⁊ paſſio fiat per contactū. Et arguitur primo ꝙ non: nam deus ⁊ intelligentie agūt in iſta inferiora:⁊ tamen nihil tāgunt ex eo ꝙ tact⁹ proprie eſt magnitudini:deus autem ⁊ intelligentie nō ſūt magnitudines. ¶ Secundo.nā viſibile agit in viſum abſq; hoc ꝙ tangat viſum:ergo non oportet ꝙ omne quod agit in aliud tāgat ipſum. ¶ Tertio.nam celum agit in iſta inferiora puta in terrā ⁊ mixta:abſq; hoc ꝙ tangat ea:quia valde diſtat ab eis. ¶ Quarto anima agit in corpus mouendo ipſum: ⁊ ſimul grauitas in lapidem mouendo ipſum deorſum:⁊ ſimiliter aqua calefacta agit in ſeipſam reducendo ſe ad frigiditatem priſtinam: ⁊ tamen nec aīa tāgit corpus nec grauitas tāgit lapidē:nec aq̄ calefacta tangit ſeipſam:ex eo ꝙ ad hoc ꝙ aliqua tāgant ſe:requiritur ꝙ vnum illorum habeat ſitum extra aliud. ¶ Quinto magnes agit in ferrum attrahēdo ipſum abſq; hoc ꝙ tangat ipſum:ergo ⁊c. ¶ Sexto. agens agit in interiora paſſi:cum tamen non tangat.ergo ⁊c. ¶ Septimo:ſi in omi actiōe oporteret agēs tangere paſſum:ſequitur ꝙ nullū agens ageret ad aliquā diſtantiam:ſed hoc eſt falſum:⁊ conſequentia tenet de ſe. ¶ Octauo ſequitur. ꝙ nulla poſſent agere et pati adinuicem:ſed hoc eſt falſum:⁊ conſequentia tenet ex eo ꝙ Ariſto.in.ij.de anima dicit: ſemp inter talia eſſe medium.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles primo huius:vbi videtur dicere ꝙ ad hoc ꝙ aliqua agant et patiantur adinuicem:requiritur ꝙ ſe tangant. ¶ In iſta queſtione:primo ponam aliquas diſtinctiones.ſecundo concluſiones.

Quantum ad primum ſit prima diſtinctio iſta: ꝙ agens poteſt dici mediatum paſſo tripliciter. vno modo:quia virtus illius agentis non attingit ad illud paſſum:ſed ad aliud: cuius virtus attingit ad paſſum. ſecundo modo poteſt dici mediatū quia virtus eius nō attingit ad paſſū:ſed tamen eius actio determinatur per agens particulare. tertio modo: quia agens non tangit paſſum: ſed virtus eius. Exemplum primi:ſicut ſi a. agens non ſufficeret agere ad c. paſſum:ſed bene ad b. intermedium quod in virtute ipſius a. vlterius ageret vſq; ad c. Exemplum ſecundi:ſicut deus reſpectu iſtorum inferiorum. Exemplum tertij. ſicut agens reſpectu paſſi qd̄ non tangit corporaliter:ſed ſua virtute ſolum. ¶ Secunda diſtinctio:agentium quoddam eſt agens incorporale:ſicut deus: ⁊ quoddā eſt agens corporale:et tale eſt duplex: nam quoddam agit actione ſpirituali: ſicut eſt corp⁹ lumīnoſum quod agit lumen in medio:⁊ ſimiliter viſibile reſpectu viſus:quoddam autem agit actione materiali ſiue deſeruiente ad corruptionem vel ad alterationem illius in quod agit tale agens: ſicut eſt calidum reſpectu frigidi:⁊ econuerſo. ¶ Tertia diſtinctio. tactus aliquando ſumitur improprie:aliquando vero proprie. Improprie illa poſſunt ſe tangere:quorū vnum eſt vbi eſt aliud ſaltē diffinitiue:licet non deſcriptiue. Et iſto modo poſſumus dicere intelligentiā tāgere orbem. Sed tactus proprie acceptus adhuc dicitur multipliciter:nam quidam eſt qui dicitur ratione magnitudinum ſolum:⁊ iſte vocatur tactus mathematicus. Alius autem eſt qui non attenditur ſolum ex pte magnitudinum:verum etiam ex parte actionis et paſſionis:⁊ iſte vocatur tactus naturalis. Ad tactum mathematicum requiruntur tria. primū eſt:vtrūq; tāgentium eſſe quantum:⁊ propter hoc non dicimus intelligentiam tangere orbem tali tactu:quia intelligētia non eſt magnitudo. ſecundo requiritur ꝙ illorum que ſe tangunt vtrunq; habeat ſitū ⁊ locū extra aliud ⁊ propter hoc accidens ⁊ ſubiectum non dicimus ſe tāgere:nec materiam ⁊ formam:ex eo ꝙ vnum illorū nō eſt extra aliud. tertio requiritur ꝙ vltima illorum ſint ſimul:⁊ ꝓpter hoc illa inter que eſt aliquod mediū nō dicimus ſe tangere:quia vltima illorū non ſunt ſimul:ſimiliter propter hoc duas medietates continui non dicimus ſe tangere:q: vltima illorū non ſunt ſimul:ſed ſunt vnū. Ad tactū vero naturalē reqruntur iſta tria ⁊ cū hoc ꝙ tangens agat in ipſum qd̄ tangit.

Quantum ad ſecūdum ſit prima concluſio talis: de agentibus corporalibus non oportet ꝙ tangant illa in q̄ agūt:forte aliquo tactu mathematico ⁊ improprie dicto: patet hec:quia deus ⁊ intelligētie ſunt agentia in orbes ⁊ in iſta inferiora:⁊ nō tangunt iſta inferiora:licet bene dicant̄ tangere orbes methaphorice ⁊ improprie. ¶ Secūda cōcluſio. omne agēs corporale in agendo actionem ſuam agit circa ſe ſuā actionem orbiculariter niſi ſit impedimentum: patet hoc de viſibili ꝙ exiſtens in medio multorum hominum a quolibet illorum poteſt videri:qd̄ nō eſſet niſi ageret actionem ſuam circa ſe predicto modo. patē hoc ēt de igne:quia ſi aliquis ignis eēt in medio multorum hominū circūcirca illum ſedentiū:quilibet illorum calefaceret ſe:qd̄ non eſſet niſi concluſio eſſet vera. Et notanter dixi niſi ſit impedimentū:nā quandoq; agit ꝓp difformitatē medij:⁊ aliqñ aliter: et eo ꝙ maior eſt inclinatio agēdi vſus vnā ptē q̄ aliā:vñ ignis magis inclinatus eſt ad agēdū ſupra q̄ ad latus:⁊ etiā aliqñ eſt impedimētū ꝓp figurā ipſius agentis:videlʒ ꝙ nō ē ſphericę figure ſed q̄drate vel alicui⁹ alteri⁹. ¶ Tertia cōcluſio. qđlʒ agēs reqrit mediū in qd̄ agat:pʒ hoc:nā ꝑ pcedētē ꝯcluſionē agēs agit ḽtutē ſuā ꝓpe:m̄ōſi ꝓpe agēs eēt tactū nō eēt aliqd ī qd̄ poſſet recipi ḽtus ipſi⁹ agētis:⁊ ꝑ nō ageret ꝓpe ſe:g̊ ſi dʒ agere ꝓpe:requirit mediū. Pro iſta ꝯcluſione ē hoc qd̄ dicit Cōmēta.ij.de aīa:ꝙ ſi eſſet vacuū inter viſibile ⁊ viſum nō fieret viſio propter defectum receptiuum ſpeciei viſibilis. ¶ Quarta ꝯcluſio eſt. ꝙ agēs agēdo in diſtans agit aliqd in intermediū:patet:quia ſi agēs

poſſet agere in diſtans ab eo abſq; hoc ꝙ ageret aliqd prius in intermedium: ſequitur ꝙ non requiritur medium ad actionem ipſius agentis: quod eſt contra precedentē concluſionē: conſequentia nota eſt. ¶ Quinta concluſio. quodlibet agens corporale in agendo tāgit aliquod paſſuꝫ in quod agit: probatur: nam per tertiam concluſionem in agendo requirit medium quod tāgit ipſum agens: ⁊ per quartam concluſionem nō pōt agere in aliquod diſtans niſi agat per illud intermedium: ergo quodlibet tale agens tangit aliquod paſſum ſcilicet medium ſibi contiguuꝫ: in quod oportet ipſum agere ſi debet agere in diſtans. ¶ Sexta concluſio. ſi loquimur de tactu proprie dicto: nullum agens corporale tangit quodlibet in quod agit: probatur: quia agit in aliquod diſtans ab ipſo: ex quo quodlibet agit per aliquā diſtantiam: quod autem diſtat ab ipſo non tāgit ipſum: ergo ⁊c. ¶ Ultima concluſio: quodlibet agens corporale tangit paſſum in quod agit corporaliter vel ſua virtute: patet: quia niſi ad minus virtus agētis ꝓtenderetur vſq; ad ipſum paſſum cū adiutorio alicuius intermedij vel ſine tali adiutorio non ageret in illud. ¶ Sed dicet aliquis. contra concluſionem in qua dicitur ꝙ nihil agit in diſtans niſi agat in intermedium arguitur ſic: nam videmus ꝙ ignis agit prius intenſiorem gradum caloris in ferrum diſtans ꝙ agat in aerem intermedium. ¶ Secundo. videmus ꝙ magnes agit in ferrum diſtans ab ipſo attrahendo ipſuꝫ abſq; hoc ꝙ agat in aerem intermedium ipſuꝫ attrahendo. ¶ Ad iſta reſpondeo: ⁊ dico ꝙ ipſa non ſunt cōtra cōcluſionem: nam concluſio non dixit ꝙ agens cum agit in aliquod paſſum diſtans agat illud ideꝫ vel omnino ſibi ſimile in intermedium: ſed dicit ꝙ non ageret in diſtans niſi ageret aliquid in intermedium. Et dico ꝙ cū ignis calefacit ferrum diſtans: agit virtutem ſuam in aereꝫ intermedium: ſed tamen propter aliam ⁊ aliam diſpoſitionem paſſi virtus actiua in ferrum eſt eductiua intenſioris caloris in ferrum ꝙ virtus actiua in aerem intermedium. vnde poſſet eſſe ꝙ nulla caliditas ageretur in intermedium: ⁊ tamen caliditas ageretur in extremum. vnde ſi ad imaginationem vna maſſa cere eſſet inter ignem ⁊ ferrum: adhuc forte ferrum calefaceret abſq; hoc ꝙ in illa maſſa cere ꝓduceretur aliqua caliditas: vnde imaginor ꝙ ab igne vel ab aliquo agente multiplicatur vna qualitas inſenſibilis que a quocunq; indifferenter eſt receptibilis: et ſecundum ꝙ illud recipiens eſt aliter ⁊ aliter diſpoſitum: ſecundum hoc illa qualitas producit in illo paſſo alium ⁊ alium effectum materialem ſeu aliam ⁊ aliam qualitatem ſenſibilem intenſiorem vel remiſſioreꝫ. ¶ Ad ſecundam conſimiliter reſpondetur.

Ad rationes. Ad primam ſecundam ⁊ tertiam dico ille bene probant ꝙ illa agentia nō tangunt corporaliter quodlibet in quod agunt: cum hoc tamen ſtat ꝙ tangunt quodlibet in quod agunt eoruꝫ virtutes ꝓut dicit alia concluſio. ¶ Ad quartā dico: ꝙ queſtio intelligitur de actione ⁊ paſſione que eſt ab extrinſeco: modo inſtantie poſite in quarta ratione vadunt de actione ⁊ paſſione que eſt ab intrinſeco. ¶ Ad quintam ⁊ ſextam dico ſimiliter: ꝙ bene ꝓbant nō quodlibet agens tangere corpāliter quodlibet paſſuꝫ in quod agit: ⁊ hoc eſt verum: cū hoc tamē ſtat concluſio: nec rationes ꝓbant contrariū ꝗn quodlꝫ agens tāgat vel corporaliter vel ſua virtute. ¶ Ad ſeptimam ⁊ octauam dico: ꝙ probant ſimiliter ꝙ non eſt neceſſe quodlibet agēs tangere quodlibet paſſuꝫ in quod agit corporaliter: ſed tū ſic vel ſua virtute ⁊c.

Quæſtio. XV.

QVęritur vtrum ſimile poſſit agere in ſibi ſimile. ¶ Et arguitur primo ꝙ ſic: nam ſimile poteſt ſuum ſimile fortificare ergo poteſt agere in ipſum: conſequentia tenet: ex eo ꝙ fortificare eſt agere: ⁊ antecedens patet nam cum ſimilia opponuntur ſibi inuicem quodlibet eorum ex hoc fortificatur in ſua actione: ſicut patet de duobus calidis vel de duobus frigidis. ¶ Secundo magis calidum agit in minus calidum: ergo queſtio vera: antecedens patꝫ: nā magis calidum agit in minus calidum tādiu ꝙ fuerit ſibi aſſimilatum: conſequentia tenet: ex eo ꝙ magis calidū ⁊ minus calidum ſunt ſimilia ex eo ꝙ habent qualitates eiuſdem ſpeciei. ¶ Tertio. in organo tactus ſunt qualitates tangibiles ſcilicꝫ caliditas frigiditas ⁊c. ergo organum tactus eſt ſimile calido ⁊ frigido: ⁊ tamen quodlibet eorum agit in ipſum: ergo ſimile poteſt agere in ſibi ſimile. ¶ Quarto. actio ⁊ paſſio vel eſt ratiōe ſimilitudinis vel diſſimilitudinis: ſi primum habetur habet propoſitū: ſcōm non: quia tū c talis agerent in alium: ex quo ſunt multum diſſimilia: quod eſt contra Ariſtotelem in litera. ¶ Quinto. idem agit in ſeipſuꝫ ergo videtur queſtio vera: conſequentia tenet: antecedēs patet: de anima que mouendo corpus mouet ſe ipſam ⁊ ſimiliter patet de forma grauis que mouendo graue deorſum mouet ſeipſam: ⁊ ſimiliter patꝫ de aque calefacta que agendo in ſeipſam reducit ſe ad frigiditatem priſtinam. ¶ Sexto. minus poteſt agere in maius: ergo plus videtur ꝙ equale poteſt agere in equale: ſi enim illud de quo minus videtur in eſſe ⁊c. antecedens patꝫ in reactione: vbi minus agit in maius. ¶ Septimo. quanto paſſum ſit magis ſimile agenti: tanto actio ſit velocior ⁊ tanto reſiſtentia ſit minor: ſi ergo ſimilitudo mouet ad velocitatem actionis videtur ſimile poſſe agere in ſibi ſimile. ¶ Octauo. in hyeme aer ꝯgelat aquā ⁊ per conſequens inducit maiorem gradum frigiditatis ꝙ ipſemet habeat: ex quo nūꝙ aer in hyeme eſt ita frigidus ſicut aqua congelata. tunc vltra inducit maiorem gradum frigiditatis ꝙ ipſemet habet: ergo inducto tanto gradu quantum habet vlterius agit in omnino ſibi ſimile. ¶ Nono. ferrum ſit calidius ab igne ꝙ ſit ipſe ignis: ergo cū ignis induxit in ferrum tantum graduꝫ caliditatis quantum ipſemet habet vlterius agit in omnino ſibi ſimile. ¶ Decimo. nam cum ignis agit in aliquod paſſum primo aſſimilat ſibi partem propinquiorem ꝙ remotiorem: ſed propinquiori aſſimilata ſufficienter non poſſet in remotiorē agere niſi agat in propinquiorem: ⁊ cum illamet ſit omnino ſibi ſimilis: ſequitur ꝙ ſimile agat in omnino ſibi ſimile. ¶ Undecimo. naꝫ capiatur aliquis ignis qui poſſit in aliquod paſſuꝫ agere caliditatē in ſummo: ⁊ ſit ille ignis a. ⁊ paſſum ſit c. ⁊ apponatur a. igni b. ignis ſibi equalis: ⁊ ſit aggregatum ex his duobus d. tūc querit vtrū d. agat intenſiorem caliditatē in c. ꝙ egiſſet a. ſolū vel preciſe equalē: non poteſt dici ꝙ preciſe equalē: nā ſi eēnt duo corpa lucentia in aliꝗ medio eꝗlia: ambo ſil ꝓducerēt lumē inteſius ꝙ vnū eoruꝫ ſoluꝫ: ergo ērd. aggregatū ex a ⁊ b. ignibus: intēſiorē ꝓducet caliditatē in c. ꝙ faciet b. ſolū vel a. ſolū: ſi ergo dicatur ꝙ ꝓducat intenſiorē caliditatē ꝙ a. vel b. ſoluꝫ: ex quo d. non eſt niſi ignis ſummus: Et cuꝫ a. per caſum poterat ex c. generare ignem

ſummum: ſequitur ꝙ d. agit in tenſiorem graduȝ caliditatis ꝙ̄ ipſemet habeat: ⁊ per conſequens inducto tanto gradu ꝙ̄tum ipſemet habet vlterius agit in ſibi ſimile. ¶ Duodecimo actio vel fit ratione ſimilitudinis ⁊ habetur propoſituȝ: vel ratione diſſimilitudinis ⁊ hoc non: quia tunc ſequitur ꝙ magnes ita attraheret vnum baculū ſicut ferrum: ex quo ille baculus eſt ſibi diſſimilis ſicut ferrum.

In oppoſitū eſt Ariſtoteles primo huius: vbi vult ꝙ omnia ſimilia: nec agāt: nec patiantur adinuicem. ¶ Notanduȝ eſt ꝙ iſta queſtio debet intelligi de ſimilitudine que eſt qualitatiua ſecundum quā fit actio ⁊ paſſio. vnde ſi eſſent duo alba quorum vnum eſſet calidum ⁊ aliud frigidum agerent adinuiceȝ non obſtāte ꝙ ſint ſimilia ſecunduȝ qualitates que non ſūt actiue actione diſponente ad corruptionem. ¶ In iſta queſtione primo ponaȝ aliquas diſtinctiones. Secundo concluſiones.

Quantum ad primum ſit prima diſtinctio: aliquid dicim⁹ pati dupliciter. Uno modo tāꝙ̄ ſubiectum. alio modo tanꝙ̄ terminus a quo illius actionis. primum dicitur pati ſubiectiue: ſecunduȝ autem terminatiue: verbi gratia: in calefactione aque dicimus aquam pati tanꝙ̄ ſubiectum ⁊ frigiditatem pati tanꝙ̄ terminus. ¶ Secunda diſtinctio. de actione ⁊ paſſione ⁊ de agente ⁊ paſſo poſſumus loqui in principio in fine ⁊ in medio actionis ⁊ paſſionis. ¶ Tertia diſtinctio. in alteratione paſſi ab agente ſunt tria: videlicet ſubiectum: terminus a quo: ⁊ terminus ad quē ſicut in calfactione aque: aqua eſt ſicut ſubiectum: et frigiditas eius ſicut terminus a quo: ⁊ caliditas inducta ſicut terminus ad quem. ¶ Quarta diſtinctio. aliqua dicunī ſimilia omnino ⁊ propriiſſime: ſicut illa que ſunt ſimilia in qualitate ⁊ in gradu qualitatis: verbi gratia: ſicut eſſent duo ſumme calida. alia dicuntur ſimilia in qualitate: non tamen in gradu illius qualitatis: ſicut ſi vnum haberet preciſe duos gradus caliditatis: ⁊ aliud quatuor etiam caliditatis.

Quantum ad ſecūdum ſit prima concluſio talis. in actione terminus a quo aliqualiter reſiſtit agenti: patet: quia aliter illa actio non eſſet motus ſucceſſiuus. Ex iſta concluſione ſequitur ꝙ paſſuȝ eſt diſſimile agenti: ſcilicet quod patitur tanꝙ̄ terminus a quo: patet: quia quod alicui reſiſtit eſt aliqualiter ſibi diſſimile. ¶ Secunda concluſio eſt: ꝙ terminus ad quem habet aliquam conuenientiam cum agēte. patet: quia fit ab agente: ſed omne quod fit: fit a ſibi ſimili: ergo ⁊c. ¶ Tertia concluſio eſt: ꝙ agens ⁊ patiens ſunt in principio diſſimilia ⁊ in fine aliqualiter ſimilia: nec oportet ꝙ in fine ſint omnino ſimilia nec diſſimilia: ſed ſufficit ꝙ in principio ſint aliqualiter diſſimilia in qualitate vel in gradu ſecundum quē fit actio vnde aliquando propter diſtantiam agens non poteſt omnino aſſimilare ſibi paſſuȝ ꝙ̄uis bene in qualitate. ¶ Sed diceres tu: quando agens ſibi agendo in paſſū propter diſtantiam non poteſt ſibi paſſum omnino aſſimilare: ſtat ne tunc illud agens tamdiu ꝙ non agit in illud paſſum vel non? ¶ Dico ꝙ ſic. ¶ Sed diceres: tamen adhuc illud paſſū eſt ſibi diſſimile: concedo. ⁊ quare ergo illud agens non tamdiu agit in illud paſſuȝ ꝙ ipſum ſibi aſſimilet? Dico ꝙ non poteſt in illa diſtātia ꝙ̄uis bene poſſet in diſtantia propinquiori. ¶ Quarta concluſio. agens ⁊ patiēs ſunt ſimilia in genere: ſed ſunt diſſimilia in ſpecie: patȝ quia ſunt ꝯ̄ria: contraria autem ſunt que ſub eodē genere poſita ſunt ⁊c. ¶ Et notandum eſt ꝙ hoc intelligendum eſt ſecundum predicata non ſubſtantialia: ſed accidentalia: ſeu ſecundū denominationes accidentium: ſecundum ꝙ dicuntur agere ⁊ pati adinuicē: vnde ſi ignis calidus agit in hominem frigidum agens ⁊ patiens bene ſunt in eodē genere ſecundum predicata accidentalia non tamen ſūt in ita propinquo genere ſecundum predicata ſubſtantialia. ¶ Et etiam notandum eſt ꝙ cū dr̄ ipſa eſſe diſſimilia in ſpecie ⁊ ſimilia in genere: hoc oportet intelligere vniuoce vel equiuoce. vnde aliqua ſunt ſimilia in genere vniuoce: vt calidum ⁊ frigidum: aliqua autem tem ſunt ſimilia in genere equiuoce: ſicut quando ſol agit in iſta inferiora ipſa calefaciēdo: tunc in fine agēs ⁊ patiens dicuntur ſimilia in ſpecie: ⁊ in principio ſimimilia in genere: ſed diſſimilia in ſpecie: ⁊ hoc equiuoce ad iſtum intellectum: ꝙ in fine paſſum eſt tale in actu: quale erat agens in virtute faciendo ipſuȝ eſſe tale. Finaliter ergo ad hoc ꝙ agens agat in paſſum requirit ꝙ in principio agens ⁊ patiens ſint aliqualiter diſſimilia: ſcilicet in qualitate vel gradu ⁊ in fine ſint omnino vel aliqualiter ſimilia.

Ad rationes. Ad primam dico ꝙ ſimile fortificat ſuum ſimile: non ꝙ agat aliquid in ipſum ſed ꝙ ex illis duobus reſultat vnum: quod plus poteſt ꝙ̄ illa duo diuiſim poſſent. ¶ Ad ſecundaȝ dico: illa bene probat ꝙ ſimile agit in ſibi ſimile: quod eſt ſibi ſimile in qualitate: non tamen in gradu. vnde ſi eēnt ſimilia in gradu non agerent inſe inuicem: non eniȝ eēt ratio quare vnum plus ageret ꝙ̄ aliud: ⁊ cum agens naturale non agat: niſi propter aſſimilare ſibi paſſuȝ in gradu: ſi ergo iam eſſet aſſimilatum in gradu ad quid ageret? ¶ Ad tertiam dico: ꝙ qualitates tāgibiles ſimiles in gradu qualitatibus ipſius tactus non agunt in tactum: nec tactus ſentiret quācunqȝ: ſed qualitates que debent agere in organum tactus: oportet ꝙ ſint diſſimiles in gradu qualitatibus ipſius tact⁹: ⁊ illas tact⁹ bene ꝑcipit: cuȝ ſibi debite approximanī. ¶ Ad quartam dico: ꝙ actio ⁊ paſſio non eſt ratione omnimode ſimilitudinis ſed eſt ratione ſimilitudinis in genere ⁊ diſſimilitudinis in ſpecie in principio: ⁊ ſimilitudinis in ſpecie in fine. ¶ Ad quintaȝ poteſt negari ꝯ̄ntia ⁊ poteſt dici ꝙ actio qua forma grauis mouet ſeipſam deorſum eſt ratione diſſimilitudinis. nā graue exiſtens ſurſuȝ eſt in aliquo diſſimile ſibi cū eſt deorſuȝ. Et ſimiliter dicatur de anima ꝙ̄ mouet corpus. De aqua ꝟo calefacta: dico ꝙ illa reductio ad frigiditatem priſtinam fit ratione diſſimilitudinis: nam illa fit per frigiditatem virtualem que eſt diſſimilis caliditati actuali exiſtenti in aqua calefacta. ¶ Ad ſextam que tangit de reactione videbitur in queſtione ſequenti. ¶ Ad ſeptimam. negatur conſequentia: nam continue actio fit velocior donec paſſum factum eſt omnino ſimile agēti et tunc deſinit illa actio: recte ſicut mobile graue deſcendit continue velocius ⁊ velocius in medio vniformi donec eſt in medio celi: ⁊ tunc quieſcit: ita in propoſito. ¶ Ad octauam dico ꝙ hoc non ſolum facit aer: ſed ad hoc concurrunt conſtellationes ⁊ influentie ſuperiores. ¶ Ad nonam dico. ꝙ ferrum calefactum non eſt calidius igne: ſed ꝙ ſentiatur calidius igne: hoc eſt propter compactionem eius materie: ⁊ propter raritatem materie ignis. ¶ Ad decimā dico: ꝙ cum ignis aſſimilat ſibi partem propinquiorem: tunc vna cuȝ illa agit in remotiorem abſqȝ hoc ꝙ vlterius principale agens agat in partem ſibi aſſimilatam: ꝙ̄uis forte per illam bene agat aliquam

ſpeciem vſqꝫ ad partem paſſi nondum ſibi aſſimilatã que in partem ſibi aſſimilatam nihil operatur ſed bene in partem nondum ſibi perfecte aſſimilatam. Pro iſta ratione imaginandũ eſt ꝙ ſpecies qualitatũ contrariarũ non agunt niſi reflectantur. vnde niſi ſic reflecterentur ille ſpecies: non fieret actio inter qualitates contrarias. tales autem ſpecies: non reflecterentur niſi ab illo: quod eſt aliquo modo contrariuꝫ illi a quo tales ſpecies multiplicantur: ⁊ ideo cum agens aſſimilauerit ſibi partem propinquam paſſi: licet agens adhuc multiplicet ſuas ſpecies per illam partem: tamen agens non amplius agit in ipſam pro tanto: quia ſpecies ab ipſo multiplicate per illam partem ſic ei aſſimilatam non reflectuntur ab ea: cum illa non ſit amplius agenti contraria: ⁊ tamen ſine tali reflexione ſpecierum non fit talis actio: vt dictum eſt. ¶ Ad vndecimam: dico ꝙ d non agit intenſiorem gradum ꝙ̃ egiſſet a ſolum: ſed bene citius. Et quando dicitur de corporibus lucidis: Dico ꝙ aliud eſt de illis agentibꝰ que non poſſunt ſibi aſſimilare paſſa: ſicut ſunt lumioſa ⁊ aliter de illis que poſſunt: ſicut ſunt illa que agũt mediantibus qualitatibus primis. vnde illa agentia que non ſufficiunt ſibi aſſimilare paſſa duo bene producunt intenſiorem effectum ꝙ̃ vnum eorum ſolum: ſicut duo luminoſa: ſed in caſu quo poſſunt ſibi paſſa aſſimilare: non ambo producunt intenſiorem effectuꝫ ꝙ̃ vnum eorum ſolum. ¶ Ad vltimam dico ꝙ actio nõ fit ſolum propter diſſimilitudineꝫ: ſed propter debitã diſſimilitudineꝫ cum debita diſpoſitione paſſi.

Quæſtio. XVI.

QVærit̃ vtrum omne agens in agendo repatiatur. Et arguitur primo ꝙ non: nam celum agit in iſta inferiora: ⁊ tamẽ non repatitur ab eis: ex eo ꝙ celum eſt impaſſibile: ergo ⁊c. ¶ Secundo ſic. medicus ſua arte agit in corpus ipſum ſanando: abſqꝫ hoc ꝙ repatiatur ab eodeꝫ: ergo non omne quod agit in aliquod repatitur ab eo in quod agit. ¶ Tertio. ſenſibile agit in ſenſum ſicut color in viſum: ⁊ ſimiliter intelligibile in intellectuꝫ: abſqꝫ hoc ꝙ ſenſus reagat in ſenſibile: ⁊ ſimiliter intellectus in intelligibile: ergo q̃ſtio falſa. ¶ Quarto arguitur ſic: nam ſol. poteſt verberare Platonem abſqꝫ hoc ꝙ reuerberetur: ergo ⁊c. totum eſt certum de ſe. ¶ Quinto. in materiam primã fit actio: ⁊ tamen cum materia prima nullius ſit actiuitatis ipſa non reagit: ⁊ per conſequens non in omni actione fit reactio. ¶ Sexto arguitur ſic. In augmentatione illud quod augmentat non augmentatur: ergo in alteratione non oportet ꝙ illud quod alterat realteretur: conſequentia videtur tenere a ſimili: antecedens patet: nam in augmentatione cibus adueniens augmẽtat ⁊ non augmentatur. ¶ Septimo. in motu locali illud quod mouet non remouetur: ergo non in omni actione agens repatitur: conſequentia tenet de ſe ex quo motus localis eſt quedaꝫ actio: ⁊ antecedens ſimiliter: nam primus motor mouet abſqꝫ hoc ꝙ remoueatur. ¶ Octauo. nam poſſibile eſt ꝙ aliquando actio ipſius agentis protendatur remotius ꝙ̃ poſſit actio ipſius paſſi: ⁊ quando ſic eſt: tunc agens ⁊ patiens poſſunt ſic ſituari: ꝙ agens non repatitur: verbi gratia: ſit vnum calidum cuius actio poſſit protendi ad diſtantiam trium pedum: ⁊ ſit vnuꝫ frigidum: cuius actio non poteſt protendi niſi ad diſtantiam vnius pedis: ſituentur ergo iſta ſic: ꝙ diſtent abinuicem per duos pedes: tunc calidum agit in frigidum: ex quo actio eius poteſt protendi vſqꝫ ad ipſum: ſed frigidum non aget in calidum: ex eo ꝙ actio ipſius frigidi non poteſt protendi vſqꝫ ad calidum. ¶ Nono. ſequitur ꝙ idem eſſet nobilius ⁊ ignobilius reſpectu eiuſdeꝫ: eſſet enim nobilius eo in quod ageret: ⁊ eſſet ignobilius eodẽ: quia ab eo repatitur. ¶ Ultio ſic ſequit̃ ꝙ ideꝫ eſſet in actu ⁊ in potentia reſpectu eiuſdem: ſed hoc eſt falſum: ⁊ conſequentia tenet: quia eſſet in actu reſpectu eius in quod ageret: ⁊ eſſet in potentia reſpectu eiuſdem: quia repatitur ab eodem: ergo ⁊ cetera.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles vbi dicit: ꝙ agens in agendo repatitur: ⁊ cum in ſcientiis demonſtratiuis propoſitiones indefinite debeant equalere vniuerſalibus: videtur ꝙ voluerit dicere ꝙ omne agens in agendo repatitur. ¶ Notandum eſt ꝙ hoc debet intelligi de actione que eſt inter contraria: que quidem actio eſt corruptiua alicuius contrarij illius in quod agit: vel diſponẽtis ad corruptionem alicuꝰ talis. Et per hoc reſpondetur prime ſecunde tertie q̃rte quinte ſexte ⁊ ſeptime rationibus.

In iſta quæſtiõe primo ponam vnicam concluſionẽ. ¶ Secundo mouebo dubia contra eam. ¶ Tertio tangam ſex modos ſaluandi reactioneꝫ: quorũ vltimũ approbabo tanꝙ̃ veriorẽ. ¶ Quarto ſoluam illa dubia mota contra concluſionem.

Quantum ad primum pono talem concluſionem: ꝙ reactio paſſi in agens eſt poſſibilis: probatur: primo experientiis ſecundo rationibus. primo ſic: naꝫ videmus ꝙ cum ferrum ignitum proiicitur in aquam frigidam agit in aquã ipſam calefaciendo: ⁊ econuerſo aqua agit in ferrum ipſum frigefaciendo ⁊ eius caliditatem remittendo: ecce reactioneꝫ. Secũdo nam experimur ꝙ lapis frigidus acceptus ad manum calidam aliqualiter calefit a manu ⁊ manus frigefit a lapide: quod non eſſet niſi mutuo in ſe inuicem agerẽt. Tertio arguitur ſic: nam cibus receptus ĩ corpore alterat corpus: ⁊ econuerſo alteratur a corpore: quod iteruꝫ nõ eſſet niſi reactio eſſet poſſibilis. Quarto arguitur ſic: nam videmus ꝙ aqua calida ⁊ aqua frigida ſi ſimul infundantur in vnuꝫ vas fit aqua tepida quod nõ eſſet niſi caliditas aque calide remitteret frigiditatem aque frigide: ⁊ econuerſo remitterentur ab eadem: cum ergo ſic mutuo ſe reducant ad quoddam medium temperatum: videtur ꝙ fiat actio mutua aquarum adinuicem. ¶ Nunc probatur ratione ſic: nam ſi reactio nõ eſſet poſſibilis: ſequitur ꝙ ex duobus elementis per eorum actionem ⁊ paſſionem adinuicem non poſſet tertium generari: ſed hoc eſt falſum: ⁊ conſequentia patet: nam capiantur duo elementa contraria: ſicut ignis ⁊ aqua: ⁊ approximentur adinuicem: vel ergo vnum iſtorum ageret aliquid in reliquum abſqꝫ hoc ꝙ repatiatur ab eo: vel repatietur ab eo. ſi dicatur ſecundum habetur propoſitum: ſi vero dicitur primum: tunc illud elementum quod agit conuertet reliquũ in ſuã naturã: ⁊ ſic fit: ⁊ bene generatio vnius elementi ex reliquo: ſed non generatio alicuius elemẽti tertij differẽtis ſpecie ab vtroqꝫ. ¶ Secundo arguit̃ ſic. nã niſi reactio eẽt poſſibilis: ſequit̃ ꝙ perfecta mixtio nõ eſſet poſſibilis: quod Ariſtote. reputat falſuꝫ: probatur

tur conſequentia:nam ex quo non fieret reactio ꝑ actionem elementi agentis fieret conuerſio paſſi in agens modo talis conuerſio non eſt mixtio ſed generatio vnius elementi ex alio. vnde ad perfectam mixtionē requiritur ꝙ mixtibilia mutuo ſe reducant ad vnum temperamentum medium:quod non poſſet fieri ſine reactione ſeu ſine actione mutua.

Quantum ad ſecundum articulum dubitatur nam ſi queſtio eſſet vera: ſequitur ꝙ a proportione minoris inequalitatis fieret actio:ſed hoc eſt falſum:nam in omni actione oportet potentiam agentis ſeu mouentis excedere potentiam rei mote:hoc eſt ſumitur ab Ariſtotele et Commentatore:⁊ tanꝙ pro principio:probatur conſequentia:nam capiatur aliquod agēs vt quatuor:⁊ applicetur alicui paſſo ſicut duo:tunc ſi illud paſſum reagit in illud agens:minus agit in maius: et per conſequens actio fit a proportione minoris inequalitatis. ¶ Secundo. ſequitur ꝙ equale poſſet agere inequale et per conſequens ſimile in ſibi ſimile:quod eſt contra dicta in alia queſtione probatur conſequētia:captis duobus contrarijs equalibus adinuicē applicatis. ¶ Tertio. ſequitur ꝙ idē ſimul caleſieret ⁊ frigeſieret : ſed hoc eſt impoſſibile: quia impoſſibile eſt idem moueri motibus contrarijs probatur conſequentia:nam capiatur aliquod agens ꝙ ſit a. cuius pars propinquior paſſo ſit c. ⁊ ſit paſſum b. tunc ſi a. repatiatur a b. hoc eſt ſecundum partem c. propinquiorem b. paſſo. Sit ergo a. calidum ⁊ b. frigidum:tunc ꝙ cito b. remitteret caliditatem ipſius c. partis:tam cito c. pars eſſet diſſimilis in gradu reſiduo agentis:ſed ꝙ cito erit ſibi diſſimilis tam cito reſiduū a. quod eſt coniunctum ipſi c. calefaceret c. Et ita ſimul c. pars a. agentis frigeſit ⁊ caleſit:quod erat probandum. ¶ Quarto ſi reactio eēt poſſibilis:ſequitur ꝙ nunꝙ agens poſſet ſibi aſſimilare paſſum : ſed hoc eſt falſum:⁊ falſitas patet:nam ſepe ignis agens in aquam ipſam ſibi aſſimilat faciendo ex ea ignem. Et ꝓbatur conſequentia:nam ſit a. vnum calidum in ſummo:⁊ ſit b. vnum frigidum:⁊ tunc ſi a . agendo in b. repatiatur a b. ſequitur ꝙ ſtatim a. deſinit eſſe in ſummo ⁊ cum nihil agat vltra gradum proprium:ſequitur ꝙ amplius a. non agit in b. gradum ſummū caliditatis ⁊ ꝑ conſequens a. ſummum non poteſt ſibi aſſimilare b. ⁊c. Et idem arguitur de quocunqꝫ alio ſignificato in aliquo certo gradu alicuius certe qualitatis. ¶ Quinto. ſequitur ꝙ dato aliquo paſſo ipſū ad quantamcūqꝫ diſtantiam diſtantiā poſſet agere:modo hoc eſt falſum vt patet de ſe:probatur conſequentia:nam ſit aliquod paſſum frigidū ſicut duo:⁊ ſit b. Et applicetur ſibi aliquod calidū:ſicut quatuor in aliqua diſtantia puta pedali:tunc b. reagit in a. ex quo a. agit in b. ⁊ ſi in omni actione fit reactio:ſit ergo vnum aliud calidū quod per duplam diſtantiam poſſet agere ad diſtantiam per quā poſſet agere a. ⁊ ſit c. ⁊ applicetur b. paſſo per duplam diſtantiam ad diſtantiā inter a. ⁊ b. tūc c agit in b. ⁊ ſi ſemper fit reactio:ecōuerſo b. reagit in c. ⁊ ſic per intenſionem agentis continue maiorem et maiorem:⁊ remotionem eius a paſſo continue maiorē ⁊ maiorem:probabitur paſſum aliquod datum ꝑ quantācunqꝫ diſtantiā poſſe agere:ſi ſemper in omni actione fiat reactio. ¶ Sexto arguit̄ ſic. ſit aliquod agens vniforme ꝑ totū applicatum alicui paſſo: tunc clarū eſt ꝙ illud paſſum non poteſt reagere in totū agens ſyncathegorematice:ita ꝙ reagat in quālibet ptē ipſius agētis:ergo ſi reagit:hoc eſt ī aliquā ptē ipſius agētis ſolum:ſed ꝓbo ꝙ nō:nā ex quo illud agēs ponit̄ vniforme per totū:non eſt maior ratio quare plus reagit in vnam partem quam in aliam.

Quātum ad tertium ſciendum eſt ꝙ aliqui dixerunt reactionem bene eſſe poſſibilem:⁊ cōceſſerunt minus poſſe agere in maius in motu alterationis. Et dixerunt eſſe poſſibile in alteratione motū fieri a proportiōe minoris inequalitatis:ꝙuis hoc bene ſit impoſſibile in motu locali:⁊ propter hoc in motu locali dixerunt non poſſe fieri reactionem. ¶ Sed breuiter hoc non valet : nam Ariſtoteles et Commentator ſtatuerunt pro principio ꝙ in omni motu locali:⁊ etiam alterationis potentiam motoris excedere potentiam rei mote:ergo non poteſt dici ꝙ in motu alterationis actio proueniat a proportione minoris inequalitatis. ¶ Secundo. nam ſi ſic. tunc non videt̄ penes quid tanꝙ penes cauſam deberet attendi velocitas ⁊ tarditas in motu alterationis ex quo non haberent attendi penes proportionem maioris inequalitatis agentis ad paſſū:ſicut in alijs motibus. ¶ Tertio. ſequitur ꝙ eſſent due alterationes eiuſdē ſpeciei ⁊ tamen vna earum abſqꝫ proportione excederet aliā in velocitate:que quidem alterationes finite velocitatis vel tarditatis ſunt:conſequens eſt falſum: ⁊ falſitas patet ex eo:quia duo finita eiuſdē ſpeciei non ſunt taliter adinuicem comparabilia:conſequētia probat̄ nā capiāt̄ duo agētia a. ⁊ b. ⁊ duo paſſa c. ⁊ d. ⁊ habeāt c. ad a. proportionem inequalitatis:⁊ d. ad b. proportionem equalitatis:tunc per aduerſarium c. reagit in a. aliqua certa velocitate:⁊ ſimiliter d. in b. ſed probo ꝙ huiuſmodi velocitates abſqꝫ proportiōe aliqua habeant ſe adinuicem:nam taliter ſe habent adinuicem qualiter ſe habent proportiones quas conſequuntur vna eſt proportio equalitatis:ſcilicet quam conſequitur velocitas alterationis d. in b. ⁊ alia eſt proportio minoris inequalitatis ſcilicet quam conſequitur velocitas alterationis c in a. ſed modo proportio equalitatis ⁊ proportio minoris inequalitatis nullam habent proportionem adinuicē. ¶ Secunda opinio eſt ꝙ cum agens applicatur paſſo:ex quo aliqua pars ipſius agentis eſt debilior ꝙ ſit ipſum paſſum:illa repatit̄ a paſſo:⁊ hoc eſt adhuc a ꝓportione maioris inequalitatis:ita ꝙ iſta opinio vult ꝙ agens bene repatit̄ a paſſo:non ſm̄ totū ſincathegorematice:ſ3 ſm̄ aliquā eius ptem ſuꝑ quā paſſum habet ꝓportionē maioris inequalitatis . Sed breuit̄ hoc nō valet:nā in mixtiōe ⁊ in gn̄atione:q̄ gn̄atur ex duobꝰ elemētis elementum tertium diſtinctū ab eis ſpecie totū agit in totū:⁊ totū reagit in totū ſincathegorematice:⁊ nō ſolū in vnā eiꝰ ptē:ergo iſta opinio nō valꝫ:ꝯñtia tꝫ:q2 aliter nūquā fieret ꝑfecta mixtio:nec ex duobus elementis poſſet tertium generari:ſicut prius arguebatur. ¶ Secundo arguitur ſic:quia actio ⁊ velocitas eſt ſecundum totā virtutem agentis ⁊ totā virtutē paſſi:ergo videt̄ ꝙ totum agat in totum ⁊ repatiatur. ¶ Tertio:ſequit̄ ꝙ ſemꝑ eſſet reactio quando agens ⁊ paſſum adinuicem eēnt approximata:⁊ hoc eſt falſū: vt apparebit cū ponēt̄ tria impedimenta reactionis. conſequentia ꝓbatur: quia ex quo quantūcūqꝫ agens ⁊ paſſum ſint approximata ſemper paſſum ſuꝑ aliquam partem agentis obtinet:deberet fieri actio paſſi in illā partem ⁊ ꝑ conſequens ſemper reactio:ſi opinio eſſet vera. ¶ Tertia opinio eſt:ꝙ in omni actione agēs repatit̄:ſed hoc nō eſt a paſſo:ſ3 a circūſtāte ꝓpinquo:qd̄ eſt aer: vel remoto:qd̄ ē celū. Et iſti negāt reactionē: ꝙuis ꝯcedāt ī oī actiōe agēs pati. ¶ S3 iſta opinio nō valet:nā ad ſenſū apparet ꝙ cū ignis ꝓijcit̄ ad aquā eandem aquā

calefacit q̄ ipſꝫ extinguit. ¶ Scḋo. celſū ita influit paſſo ſicut agenti: ꝗ quātū eſt ex ꝑte celiata paſſū patitur ſicut agens: ergo nō propter hanc paſſionem que eſt actio vel a circunſtante propinquo debet dici agens repati in agendo. ¶ Quarta opinio dicit: ꝙ agens in agendo repatitur id eſt fatigatur: aliter non concedit repaſſionem. vnde ſi repati capiatur pro fatigari bñ concedit: ⁊ ita exponit dictuꝫ Ariſtotelis omne agēs in agēdo repatitur: id eſt fatigatur. ¶ Sed cōtra omnis fatigatio eſt per vnam actionem ⁊ paſſionem: ergo non quando aliquis fatigatur repatitur. ¶ Secūdo. nam in actione contrariorum videmus vtrunqꝫ eorum remitti: ⁊ hoc non eſſet niſi quodlibet eoruꝫ vere diminueretur ⁊ remitteretur. ¶ Quinta opinio imaginatur ꝙ nulla qualitas actiua eſt in aliquo ſubiecto ſine qualitate paſſiua: et ideo natura ſic ordinauit ꝙ caliditas que eſt qualitas magis actiua q̄ ſit frigiditas ſtet cum ſiccitate que eſt minoris actiuitatis q̄ ſit humiditas que ſtat cum frigiditate. Et ſic iſta opinio imaginatur ꝙ cuꝫ ignis applicatur aque ignis agit in aquam per eius caliditatem: ⁊ econuerſo aqua agit in ignem ſecūdum eius humiditatem: ⁊ adhuc eſt vtrobiqꝫ proportio maioris inequalitatis: caliditas eñ ipſius ignis excedit frigiditatem ipſius aque: ⁊ humiditas ipſius aque excedit ſiccitatē ipſi⁹ ignis. ¶ Sꝫ iſta opinio adhuc non ſufficit. nam ſi ſic: ſequitur ꝙ inter elementa habentia ſymboluꝫ: ſicut ſunt ignis ⁊ terra non fieret reactio: conſequentia tenet: ex eo ꝙ vtrūqꝫ eorum eſt ſiccum: ergo ſolum ibi ſecundū duas qualitates fit actio ⁊ paſſio ſcilicet per frigiditatem ⁊ caliditatem: ⁊ ſic ſequitur ꝙ ſi fiat ibi reactio ꝙ minus agit in maius: niſi aliter dicant q̄ adhuc dictum ſit.
¶ Secundo ſequitur ꝙ non q̄diu duraret actio eſſet reactio: immo valde cito deſineret reactio: probatur ꝯſequētia: quia ſi ignis agit in aquāꝫ: actio caliditatis in frigiditatem eſt velocior q̄ actio humiditatis in ſiccitatem: ergo cum corruptionem humiditatis ſequit̄ corruptio frigiditatis: ſequitur ſtatim ꝙ humiditas erit debilior ſiccitate: ⁊ ſic nō vlteri⁹ fit reactio. ¶ Sexta opinio eſt quam reputo eſſe verioreꝫ. Pro qua ſupponitur primo ꝙ ſicut non eſt idem ſcribere ⁊ loqui: q̄uis bene ſit idem ſcribens ⁊ loquens: ita non eſt idem agere ⁊ pati: ſimilit̄ poſſe agere ⁊ poſſe reſiſtere: q̄uis bene ſit idem agens ⁊ patiens: potēs agere ⁊ potēs reſiſtere. ¶ Secunda ſuppoſitio eſt. ꝙ aliq̄ qualitates ſunt magne actiuitatis ⁊ modice reſiſtētie: ſicut eſt caliditas: Alique aūt bene ſunt aliqualiter magne actiuitatis ⁊ maioris reſiſtētie q̄ ſit caliditas ſicut eſt frigiditas ambe enim dicuntur magne actiuitatis in cōparatione q̄ ſit humiditas ⁊ ſiccitas ⁊ modice reſiſtētie in cōparatione q̄ ſint ille: ſꝫ ſimpliciter cōparādo caliditas eſt maioris actiuitatis q̄ ſit frigiditas ⁊ eſt minoris reſiſtētie q̄ ſit actiuitas frigiditat̄: ſimiliter frigiditas eſt minoris reſiſtentie q̄ ſit actiuitas caliditatis. Secundum hoc ergo poteſt dici: ꝙ in approximatiōe calidi ad frigidū fit actio ⁊ reactio. vnde caliditas agit ī frigiditatē: quia caliditas eſt magis actiua q̄ frigiditas ſit reſiſtiua: ⁊ econuerſo frigiditas agit in caliditatē: q: caliditas minus eſt reſiſtiua q̄ frigiditas ſit actiua: quia vtrobiqꝫ eſt actio a ꝓportione maioris inequalitatis. vnde in tali actiōe ⁊ reactione nō debꝫ dici ꝙ actio ꝓueniat a caliditate ad frigiditatē vel ꝯuerſo: ſed debet dici ꝙ actio frigiditatis ī caliditatē attendit̄ penes poſſe agere frigiditatis ad poſſe reſiſtere caliditatis: q̄ eſt ꝓportio maioris inequalitatis: ita breuiter ꝙ actio non debet attēdi penes ꝓportionē hui⁹ ad illud: ſed bene penes poſſe agere vnius ad poſſe reſiſtere alterius. Sic ergo poteſt ſaluari reactio: ita ꝙ in omni actione: intelligēdo de actione que fit cū contrarietate: fit reactio: amotis tñ tribus impedimentis. Unde in tribus caſibus non fit reactio.
¶ Quorum primus eſt. ſi reſiſtentia ipſius agentis eſſet maior q̄ actiuitatis ipſius paſſi. ¶ Ex hoc ſequitur ꝙ cū ignis agit in aquā: ⁊ ſic añ q̄ aqua ſit omnino aſſimilata igni deſinit reactio aque in igneꝫ. vnde actiuitas ipſius aque remittitur intantum ꝙ tandem eſt minor q̄ ſit reſiſtentia ipſius ignis: vnde reſiſtentia ignis non eſt indiuiſibilis: ſed conſiſtit in latitudine intenſionis: et propter hoc ante corruptionem aque actiuitatis fit remiſſior q̄ reſiſtentia ignis: et tunc deſinit reactio: q̄uis adhuc velocior fiat actio ignis in aquam: ad hoc ꝙ fiat perfecte aſſimilata igni.
¶ Secundus caſus eſt in quo non fit reactio: quando aliquod agens tantum diſtans eſt a paſſo ꝙ agens poteſt protendere virtutem ⁊ actionem ſuam vſqꝫ ad paſſum: ſed paſſuꝫ non econuerſo poteſt ꝓtendere v̄tuteꝫ ⁊ actionem ſuam vſqꝫ ad agens: ⁊ tunc etiā nō fit reactio. ¶ Ex hoc ſoluitur ſexta ratio poſita ante oppoſitum ⁊ cum hoc quintum dubium contra queſtionem.
¶ Tertius caſus eſt: ſi aliquod agēs iuuaret̄ tantum ab aliquo extrinſeco ꝙ eius reſiſtentia cum illo adiutorio recompenſaretur actiuitati ipſius paſſi: tūc iterum non fieret actio.

Quantum ad quartum articulū reſtat ſoluere dubia contra concluſionem. ¶ Ad primū ⁊ ſecundum patet per iam dicta. ¶ Ad tertium negat̄ conſequentia: ad probationem cū dicit̄ q̄ cito b. remitteret caliditatem ipſius c. ⁊c. conceditur illud. ſed negatur qḋ vlterius dicit̄ q̄ cito c. pars erit diſſimilis reſiduo a. agentis tācto reſiduū illud cōiunctum ipſi c. calefaceret ipſaꝫ partem c. cum facilius ſit cōtinuare motū q̄ incipere: ſed dicit̄ ꝙ tps labet̄ anteq̄ reſiduū agat in c. parteꝫ caliditatē. Ex quo ſequitur: ꝙ nō ſimul frigefit ⁊ calefit: prius eñ frigefit a paſſo: ⁊ tūc nō calefit ⁊ poſtea calefit a reſiduo ⁊ tunc nō frigefit a paſſo. Et ita diceret̄ de medio inter calidū ⁊ frigidum: negādo ꝙ ſimul ſecundum eandem partem adequate. calefiat ⁊ frigefiat. vnde cum calidum ⁊ frigidum approximantur adinuicem: tunc calidum calefacit illud medium vſqꝫ ad aliquam partem: ⁊ frigidum frigefacit illud vſqꝫ ad aliam: tunc ille ptes medij agunt et patiuntur adinuicem reducendo ſe ad aliquod temperamentum: medium in virtute agentis calidi remittit frigidum in frigiditate ⁊ in virtute agentis frigidi remittit calidum in caliditate. ¶ Ad quartam quando dicitur: ſequitur ⁊c. negatur ꝯſequentia: pro quo imaginandū eſt ꝙ actio ipſius agentis principalis eſt velocior q̄ ſit reactio: ⁊ ſic anteq̄ fiat aſſimilatio paſſi deſinit reactio: ⁊ tunc agens principale reducit ſe ad gradum priſtinum: ſicut aqua calefacta calefaciēte amoto reducit ſe ad frigiditatem priſtinā. Ex iſta imaginatione patet faciliter qualiter non obſtante reactione adhuc calidum in ſummo pōt aſſimilare paſſum poſt q̄ reactio nō durat ꝑ totum tempus actiōis. ¶ Ad quintam. pꝫ ex dictis. ¶ Ad ſextam dico: ꝙ q̄uis agēs ſit vniforme: tamen adhuc pōt fieri reactio in vnā ꝑtem ⁊ nō in aliā puta ī illā que eſt ꝓpinquior agēti ⁊ nō in aliā q̄ eſt remotior. ¶ Ad rationes dico ꝙ prime ſex ex dictis ſuperius ſūt ſolute. ¶ Ad ſeptimā dico ꝙ diſſimile eſt in motu locali ⁊ in alteratione: quia in motu locali motū non eſt tante potētie q̄te reſiſtētie eſt motor ꝓpter hoc ibi nō fit reactio: ſic autem non eſt in motu alterationis: ergo ⁊c. ¶ Ad octauam patet ex dictis. ¶ Ad

nonã ⁊ decimã. dico ꝙ caliditas quo ad poſſe agere eſt nobilior frigiditate: ⁊ eſt in actu: ſed quo ad poſſe. reſiſtere reſpectu actiuitatis frigiditatis eſt in potentia et ignobilior ⁊c. nõ ſm idẽ eſt nobilior ⁊ ignobilior: ſ. actu ⁊ in potẽtia: ex quo eſt reſpectu poſſe agere ⁊ poſſe reſiſtere: ſicut primo dictum eſt.

Queſtio XVII.

QVæritur vtrum indiuiſibile poſſit alterari. ¶ Et arguitur primo ꝙ ſic: nam intellectus eſt indiuiſibilis: ⁊ tñ pt alterari: ergo ⁊c. ¶ Secũdo arguit̃ ſic: indiuiſibile ſi eẽt poſſet moueri localiter: ergo etiam indiuiſibile ſi eſſet poſſet alterari: ꝯſequentia tenet: quia non minus videt̃ poſſe alterari ꝙ̃ poſſe moueri localiter: añs p̃z: nam indiuiſibile ſi eſſet eẽt in aliquo continuo localiter mobili: ſed illo moto indiuiſibile moueret̃: ex quo motis nobis mouent̃ omnia que in nobis ſunt. ſimiliter moto vno alio mouentur omnia q̃ in illo ſunt. ¶ Tertio. ſuperficies eſt quoddam indiuiſibile: eſt enim indiuiſibilis ſm profunditatem: ſed illa põt alterari: ex eo ꝙ [illegible] exiſtens alba poteſt fieri nigra.

¶ Quarto. indiuiſibile poteſt eſſe quale qualitate ſm quã fit alteratio: ergo poteſt alterari: conſequentia tenet: añs ꝓbat̃: nam cum aliquod denſum videtur: videtur ſolũ ſuperficies ⁊ non alique ptes in profundo: cũ nihil videat̃ niſi ſit lucidũ vel coloratũ: ſequitur ergo ſuperficiẽ eſſe lucidã vel coloratam: ⁊ ꝑ cõſequẽs ipſam eſſe qualem modo predicto. ¶ Quinto. niſi punctus eſſet qualis ⁊ alterabilis: ſequitur ꝙ nihil eſſet vniformiter quale: ꝓbat̃ conſequẽtia ex eo ꝙ vniformiter quale: ſicut vniformiter calidum: dicit̃ cuius quilibet punctus eſt equalit̃ calidus cũ alio: mõ non eſſet aliquod tale: ſi punctus nõ eſſet qualis: nec alterabilis. ¶ Sexto. nã ſicut dicunt perſpectiui in aliquo puncto ſpeculi cõcaui cõgregantur radij ſolares reflexi a ſpeculo concauo qui quidem radij ſic congregati ſufficiunt ad intẽdẽdũ ſiue igniendũ aliquod ignibile: quare videtur ꝙ radij in illo puncto congregati illuminent ⁊ calefaciant illũ punctũ: ⁊ per conſequens ſeqt̃ur talem punctũ eſſe alterabilem: non obſtante ꝙ ſit indiuiſibilis.

In oppoſitum eſt Ariſto. tertio textu huius primi: ⁊ capitulo tertio eiuſdem: vbi in vna ratione arguens contra antiquos reputat indiuiſibile alterari eſſe vnum inconueniens ſequens ad dicta eorum. ¶ In iſta queſtione intendo probare tria: primo ꝙ indiuiſibile non eſt quale finite: ſecũdo ꝙ nec infinite: tertio ꝙ non poteſt alterari. ¶ Et ante omnia iſta. primo premittã aliquas diſtinctiones. quarũ prima ſit iſta: ꝙ dupliciter dicit̃ indiuiſibile: quoddã nõ habẽs poſitionem in continuo: ſicut eſt intelligentia vel anima intellectiua vel aliquid tale: quoddã eſt habẽs poſitionem in continuo: ſicut punctus vel linea vel ſuperficies: de indiuiſibili ſcðo modo intelligit̃ hic: ⁊ non de indiuiſibili primo modo. ¶ Scða diſtinctio eſt. ꝙ indiuiſibile ſecundo modo dicitur tripliciter: quoddã eſt tam ſm lõgitudinẽ ꝙ̃ latitudinẽ ⁊ profunditatem vt eſt punctꝰ: ⁊ quoddã eſt indiuiſibile ſm latitudinẽ ⁊ profunditatẽ diuiſibile tamen ſm longitudinẽ. ſicut eſt linea: ⁊ quoddam eſt indiuiſibile ſm ꝓfunditatẽ ſolũ: ſicut eſt ſuperficies. ¶ Scðo notãdũ: ꝙ q̃uis in vitate non ſint talia indiuiſibilia: ſicut mathematici imaginãt̃ eſſe: ꝑꝑ hoc ꝙ eis cõueniunt ꝓ ſuis conſyderatiõibus: ⁊ ideo q̃ſtio intelligat̃ ac ſi in veritate eſſent talia idiuiſibilia actu: vtrũ poſſent alterari. ¶ Tertia diſtinctio eſt. ꝙ quedã poteſt dici alteratio ſpiritualis: qua alteratione intellectus alteratur de ignorantia in ſcientiã: ⁊ de tali alteratione non intẽditur hic: quedã vero eſt alteratio corporalis ſicut eſt calefactio ⁊ frigefactio. colloratio ⁊ illuminatio: ⁊ de tali hic intenditur.

Iſtis diſtinctionibꝰ poſitis accedo ad primũ. ⁊ primo pono aliquas ꝯcluſiones preambulas quarũ prima eſt iſta: caliditas exiſtens in aliquo toto vniformit̃ calido dupla eſt ad caliditatẽ exiſtẽtẽ in eiꝰ medietate: ꝓbat̃: nam dato aliquo vniformiter calido caliditas totius continet caliditatem medietatis: et cũ hoc tãtum: ergo erit dupla ad ipſam: antecedẽs p̃z de ſe: cõſequẽtia tenet per diffinitionem dupli: nam duplum ad aliud dicitur: quod continet ipſum ⁊ tantum. ¶ Sed diceret aliquis: ſi hoc eſſet verum: ſequitur ꝙ illud non eſſet calidum vniforme: cõſeq̃ntia probat̃: nã calidum vniforme dicitur cuiꝰ quelibet pars eſt ita calida ſicut totum: modo ſi caliditas totius eſſet dupla ad caliditatẽ medietatis: videtur ꝙ totum eſſet in duplo calidius. ¶ Ad hoc reſpondet̃ negando cõſequentiam: ⁊ cũ dicebat̃: calidũ vniforme dicitur cuius quelibet pars eſt eque calida cũ toto: concedo: ⁊ quando dicitur: ſi caliditas totius eſt dupla ad caliditatem medietatis: ſequitur ꝙ totũ eſt in duplo calidiꝰ: negatur conſequentia: ⁊ ratio huius eſt: q: caliditas totius eſt extenſa ꝑ duplũ ſubiectum ad ſubiectũ ꝑ qð extenſa eſt caliditas medietatis. Et ſic ille caliditates equaliter denominant ſua ſubiecta: ita ꝙ medietas dicitur eſſe ita calida ꝑ ſuam caliditatẽ ſicut totũ ꝑ ſuã: non obſtãte ꝙ caliditas totius eſt dupla ad caliditatẽ medietatis. vnde nõ ſequit̃: totum non eſt in duplo calidius ſua medietate: ergo caliditas totius nõ eſt dupla ad caliditatẽ medietatis: vnde poteſt eſſe dupla in extenſione: non obſtante ꝙ non ſit dupla intenſione: ⁊ ſicut dictum eſt de caliditate: ita conformiter dicat̃ de alijs qualitatibus corporalibus. ¶ Secũda concluſio. ſi caliditas que eſt in toto eſſet totaliter in eius medietate: medietas denominaret̃ in duplo calidior ꝙ̃ ante: ⁊ ſi eſſet in eius tertia: ita denominaretur in triplo calidior: ⁊ ſi in eius quarta in quadruplo ⁊c. ſm partes proportionales: ꝓbat̃ ſic: quia ſi caliditas que eſt in toto eſſet tota in eius medietate: ipſa haberet ſubiectũ equali extenſione duplã caliditatẽ ad caliditatẽ quã prius habuit ꝑ precedentẽ cõcluſionem. ergo eſſet in duplo calidior: conſequentia tenet ex eo ꝙ quando aliquod ſubiectũ manens ſub equali extẽſione habet qualitatẽ duplã: ſicut caliditatẽ: ad illam quã prius habuit: denominatur in duplo calidiꝰ: ⁊ ſi triplã in triplo: ⁊ ſic vltra. ¶ Ex iſta cõcluſione ſequitur. ꝙ ſi aliqua caliditas eſſet in puncto ille punctus denominaret̃ infinite calidus: p̃z hoc quia ſi illa caliditas eſſet in aliquo ſubiecto q̃to illud dicitur finite calidum: ⁊ ꝑ cõcluſionẽ ſi eadẽ caliditas eſſet in ſubiecto ſubduplo: illud ſubiectũ diceret̃ in duplo calidiꝰ: ⁊ ſi in ſubtriplo in triplo calidiꝰ: ⁊ ſic vltra. ¶ Scðo ſequit̃: ꝙ q̃uis punctus dr̃ infinite calidus: tñ illa caliditas eẽt eadẽ caliditas q̃ añ erat ĩ ſubiecto finite calido: ita ꝙ eadẽ eſt caliditas q̃ ſubiectũ extẽſũ ⁊ diuiſibile denominatur finite calidũ: ⁊ qua punctus indiuiſibilis vel ſuperficies vel linea denominaretur infinite calidus ⁊ calida. ¶ Tertia concluſio eſt: ꝙ nulla qualitas eſt in infinitũ modica ſeu in infinitũ remiſſa: probatur: nam ſicut eſt in q̃titate ita eſt in qualitate quo ad remiſſionẽ: ſed nulla q̃titas eſt in infinitũ parua: ergo etiã nulla eſt qualitas in infinitum remiſſa: et

vel aer: ⁊ ꝑ conſequēs forma ſubſtantialis aque vel aeris. ¶ Tertio. ꝓpria paſſio elemēti: puta ignis vel aq̄ eſt intēſibilis vel remiſſibilis: ergo ⁊ forma ſubſtātialis. cōſequentia patet de ſe: antecedēs patet: nam aliquando plus caleſit aliqñ minus: vel aliquando plus humectat aliquādo minꝰ: mō calefacere frigefacere humectare exiccare videtur eſſe ꝓprie paſſiones elemētorū diſtribuendo ſingula ſingulis. ¶ Quarto. ſi q̄ſtio eſſet falſa: ſequit̄ q̄ poſſibile eſſet eſſe aliquod ſimplex elementū ſil̄ calidū ⁊ frigidū: modo hoc eſt falſum: ex eo q̄ hoc repugnat puro elemēto: ſicut patet ſecūdo huius: probat̄ cōſeq̄ntia: quia cū aqua eſt calefacta vel forma eius ſubſtātialis eſt remiſſa: ſicut eiꝰ frigiditas: vel nō. ſi dicat̄ q̄ ſic: habetur propoſitū: ſi dicit̄ q̄ non: adhuc eſt aqua: ⁊ cū aque primo inſit frigiditas: ſequit̄ q̄ aq̄ eſt frigida: ⁊ cū eſt calida: ſequit̄ ꝓpoſitū: vꝫ: q̄ purum elemētū ſimul ſit calidū ⁊ frigidū. ¶ Quinto. ſequit̄ q̄ graue ſimplex poſſet moueri in vacuo ſucceſſiue: ſed hoc eſt falſum: ⁊ ꝓbat̄ ꝯñtia: nā capiatur vna terra pura q̄ ſit ſurſum exiſtēte vacuo: ⁊ applicetur ſibi aliquod calefaciēs ⁊ remittens eius grauitatē ⁊ inducēs leuitatem: tunc ſi forma eius ſubſtātialis eſt remiſſa: queſtio eſt vera: ſi autem non: tunc adhuc eſt elementū ſimplex ⁊ cū iam habeat aliquod de grauitate: ſequitur q̄ ipſū deſcendet ꝑ vacuū ſucceſſiue: ꝑꝑ hoc q̄ iam habet reſiſtentiam intrinſecā. ¶ Sexto. Cōmē. dicit quarto celi q̄ generans tantū dat de loco quātū de grauitate: ſed qui dat grauitatē ſucceſſiue ſm magis ⁊ minꝰ: ſequit̄ etiā q̄ dat formā ſubſtātialē ſm magis ⁊ minus ſucceſſiue. ¶ Septimo. ex elementis fit mixtū: ergo forme ſubſtātiales elementorū ſunt intenſibiles ⁊ remiſſibiles: aña ſupponitur tanq̄ verū: ꝯſeq̄ntia ꝓbat̄ ex eo q̄ elemēta nō miſcent̄ adinuicē niſi vtrūq; eoꝝ remittatur: ſed elementa non remittunt̄ ſubſtātialiter: niſi forme eoꝝ ſubſtantiales remittantur: ergo ⁊c. ¶ Octauo arguit̄ auctoritate Cōmē. tertio celi: vbi dicit ⁊ reꝑhendit Auicen. q̄ dicit oppoſitū: q̄uis tñ alibi dicat oppoſitum.

In oppoſitū arguit̄: quia forme ſubſtantiales elemētoꝝ ſunt ſubſtantie: ſubſtantie autem nō remittuntur nec intendunt̄ cū nulla ſubſtātia ſuſcipiat magis ⁊ minus ꝑ Ariſtote. in p̄dicamentis. ¶ In iſta queſtione breuiter recitabo vnam opinionē cum ſuis motiuis. ſecundo ponā opinionē illi contrariā quā credo eſſe veram. tertio ſoluā motiua opinionis oppoſite cum rationibus principalibus.

Quantum ad primum ſciendum q̄ duplices dicuntur forme: quedam dicunt̄ forme ſubſtātiales. ſicut ſunt forme que dant eſſe ſimpliciter: ⁊ quedam ſunt forme accidentales: ſicut ſunt ille q̄ dant eſſe accidentale. ¶ Secunda diſtinctio. formarū ſubſtantialiū quedam dicuntur forme mixtorum: ſicut eſt forma aſini: ⁊ quedam dicūtur forme ſubſtantiales elementorū ſicut eſt forma ignis vel aque. ¶ Tunc aliqui opinātur q̄ forme ſubſtantiales elementorūꝫ medio modo ſe habeant inter formas mixtoꝝ ſubſtantiales ⁊ formas accidētales. vnde dixerunt formas ſubſtātiales elemētorū cōuenire cū formis ſubſtantialibus mixtoꝝ in hoc q̄ dant eſſe ſimplr̄: ſicut forme ſubſtātiales mixtoꝝ: et conueniunt cuꝫ formis accidentalibus in hoc: q2 ſicut forme accidētales ſunt intēſibiles ⁊ remiſſibiles: ita ⁊ forme ſubſtātiales elementoꝝ: ita q̄ ſecundū iſtam opinionē ad queſtionem poneretur iſta cōcluſio: q̄ forme ſubſtantiales elementoꝝ ſunt intenſibiles ⁊ remiſſibiles. ¶ Et illi de iſta opinione probāt hoc ſic: primo ſtatuentes ꝓ fundamento ſibi elemēta formaliter manere in mixto. ſecūdo elemēta nō poſſe ſe cōpati ſecunduꝫ eoꝝ eſſe ꝯpletū ⁊ perfectū. Ex his duabus ſuppoſitionibus arguūt: elemēta que ſunt in mixto vel forme eoruꝫ ſubſtantiales ſunt remiſſe: vel non. ſi ſic: habetur ꝓpoſitum: ſi non: ſequitur elementa manere ſimul ſecundum eoꝝ eſſe ꝑfectū ⁊ cōpletū: qḋ eſt cōtra ſecundā ſuppoſitionē: ꝯñtia tenet: quia q̄diu forme ſubſtātiales elemētorū manent non remiſſe: ipſa elemēta manent ſecundū eorū eſſe cōpletū ⁊ ꝑfectū. ¶ Secūdo arguit̄ ſic. elemēta remittunt̄ ⁊ intendunt̄ ſm eoꝝ qualitates: que ſunt caliditas frigiditas ⁊c. quarū forme ſubſtantiales ſunt cauſe: ergo etiā ipſe forme ſubſtātiales remittunt̄ ⁊ intendunt̄: cōſeq̄ntia videtur tenere ex eo q̄ in intēſione ⁊ remiſſione in effectu debēt argui intēſio ⁊ remiſſio in cauſa. ¶ Tertio. cuꝫ frigiditas aque eſt remiſſa: vel forma ſubſtātialis aque eſt remiſſa vel non: ſi ſic habet̄ ꝓpoſitū: ſi non: cum omnes gradus frigiditatis ſint eiuſdē rationis: ſequit̄ q̄ ad remiſſionē vnius gradus: forma ſubſtātialis nō remittitur nec deꝑditur: ſimilit̄ nec ad remiſſionē alterius gradus ipſa deperdit̄: ⁊ ꝑ cōſequēs omnibus gradibꝰ frigiditatis corruptis adhuc videt̄ poſſe remanere forma ſubſtātialis aque: ſed hoc eſt incōueniens: quia aqua non poſſet eſſe ſine frigiditate: ⁊ ꝓportionaliter arguitur de igne q̄ poſſet eſſe ſine caliditate ⁊c. ¶ Quarto arguitur ſic. ſi ad remiſſionē qualitatis non remitteret̄ forma ſubſtantialis: ⁊ cuꝫ in alteratione ipſius aque ab igne: nō ſub quacunq; frigiditate pōt remanere forma ſubſtantialis aque: ⁊ cū ſub aliqua frigiditate poſſit manere: vel ergo eſt dare intēſiſſimā frigiditatē ſub qua poteſt manere: vel intenſiſſimam ſub qua non: vel remiſſiſſimā ſub qua poteſt manere: vel remiſſiſſimā ſub qua non poteſt manere: ſꝫ nullum iſtoꝝ poteſt dici: ergo ⁊c. primo non poteſt dici primum: quia tunc ſub illa poſſet manere. ⁊ ſub nulla intēſiori: modo hoc eſt falſum: naꝫ ex quo frigiditas primo ineſt aque: ſequitur. q̄ ſi aqua poteſt ſtare ſub frigiditate aliqualiter intēſa: q̄ etiā poteſt ſtare ſub frigiditate intēſiori: ſi autem dicatur q̄ ſit dare intenſiſſimā ſub q̄ nō poteſt ſtare: ſequitur q̄ frigiditas ſub qua poteſt introduci forma ignis: ſit immediata toti latitudini frigiditatis ſub qua pōt manere forma ſubſtantialis aque: quod reputo incōueniens: nec poteſt dici q̄ ſit dare remiſſiſſimā frigiditatem ſub qua poteſt ſtare: nā ex quo non eſt dare vltimū inſtans rei ꝑmanentis: ſequitur q̄ ſub quacūq; frigiditate poteſt ſtare aqua: ſub remiſſiori poteſt ſtare: nec poteſt dici quartum: quia ſub quacūq; frigiditate non poteſt ſtare aqua propter eius remiſſionē: nec ſub remiſſiore illa poteſt ſtare: ex quo frigiditas: primo ineſt aque. ¶ Quinto. ſequitur q̄ aliqd eēt leue ſimplex: qḋ non eſſet leue ſimpliciter: ꝯſeq̄ntia tenet: quia cum leuitas ipſius ignis remittitur abſq; remiſſione eius forme ſubſtātialis: adhuc ignis maneret leue ſimplex: non tamē maneret leue ſimpliciter.

Quantum ad ſecundum. eſt alia opinio iſti contraria que eſt vera: q̄ forme ſubſtātiales elementoꝝ non ſunt intēſibiles nec remiſſibiles: ſed bene forme eoꝝ accidentales: ſicut caliditas frigiditas ⁊c. ¶ Et ſecundum iſtam opinionē imaginandum eſt cum ex aqua debeat generari ignis: frigiditas aq̄ remittit̄ ⁊ non forma ſubſtantialis: ⁊ in tali remiſſione frigiditatis tandē deuenitur ad vnā frigiditatem: que eſt ita remiſſa: q̄ amplius forma ſubſtātialis aq̄ non poteſt manere: ⁊ ſic pro tunc forma ſubſtātialis aq̄ deſinit eſſe per remotionē de preſenti ⁊ poſitionem de p̄terito. Et tunc forma ſubſtantialis ignis incipit eſſe in illa materia per poſitionē de p̄nti: ⁊ remotionem de preterito: ita q̄ pri

ſtatum inſtans nõ eſſe forme ſubſtãtialis aque eſt primũ
inſtans eſſe forme ſubſtãtialis ignis ſuccedẽtis ad for
mã ſubſtantialẽ aque corruptã in eadẽ materia: ⁊ ꝑ eo
dem inſtanti frigiditas remanẽs in illa materia, eſt in-
tenſiſſima frigiditas: ſub qua forma ſubſtãtialis aq̃ nõ
poterat remanere. nã ſub illa nõ poterat: ⁊ ſub quacun
ꝗ intenſiori poterat: ⁊ ſic inſ oẽs frigiditates vlterius
eundo verſus nõ gradum frigiditatis ſub quibus for-
ma ſubſtãtialis aque nõ poteſt manere illa frigiditas
eſt intenſiſſima: ⁊ ſic concedendũ eſt eſſe verũ qđ aduer
ſarij reputant falſum: ꝙ frigiditas ſub qua poterat ge
nerari forma ſubſtãtialis ignis eſt immediata frigidi-
tati ſub qua poteſt manere forma ſubſtantialis aque.
¶ Ex quo ſolutũ eſt quartũ motiuũ opinionis contra
rie ⁊c. ¶ Pro iſta opinione ponam aliquas rationes:
quarũ prima ſit iſta: nõ eſt neceſſariũ in intenſione et re
miſſione qualitatũ formas ſubſtantiales elemẽtorum
intẽdi ⁊ remitti: ergo forme ſubſtantiales elemẽtorum
non debent poni intenſibiles ⁊ remiſſibiles: conſequen
tia tenet ꝑ illos de opinione contraria: credũt eñ qua-
litates elementoꝝ non poſſe intendi ⁊ remitti abſq; in-
tenſione ⁊ remiſſione formarũ ſubſtantialiũ: añs pꝫ ſm
modũ imaginandi iam poſitum. ¶ Scđo. ſi eſſent intẽ
ſibiles ⁊c. ſequitur ꝙ vnus ignis eſſet magis ignis ꝙ̃
alius: ⁊ aliquando vna vice eſſet magis ignis ꝙ̃ alia vi
ce: ſm ꝙ forma eius ſubſtantialis aliqñ eſſet intenſior
⁊ aliqñ remiſſior. vnde ſicut fortes aliquãdo eſt magis
calidus ⁊ aliqñ minus: ꝑꝑ hoc ꝙ eius caliditas aliqñ
eſt intẽſior ⁊ aliqñ remiſſior: ita etiã ignis ꝑ ſuã formã
ſubſtãtialẽ ꝑ quã eſt ignis: aliqñ eẽt magis ignis ⁊ ali-
quãdo minus: ſi illa forma eſſet intenſibilis ⁊ remiſſibi
lis: ſed cõſequẽs eſt falſum: ex eo ꝙ termini de predica
mẽto ſubſtãtie: de quorũ numero eſt hic terminꝰ ignis
vel hic terminus aqua nõ ſũt ꝟificabiles de aliquo cũ
hoc aduerbio magis ⁊ minus. ¶ Tertio. ſequitur ꝙ al
teratio elementoꝝ adinuicem nõ poſſet fieri ſine gñati
one et corruptione ſubſtãtiali: patet hoc: ex eo ꝙ calidi
tas ignis non poſſet remitti niſi pars forme ſubſtãtia-
lis corrumperetur: et pars alterius forme ſubſtantia-
lis generaretur.

Quantum ad tertium reſtat ſoluere
motiua opinionis cõtrarie. ¶ Ad primũ: quia pro illo
ſupponit elementa manere formaliter in mixto: expe-
ctandũ eſt de hoc vſq; ad queſtionẽ ſequẽtẽ immediã-
te. ¶ Ad ſcđm: qñ dicitur ꝙ qualitates intenduntur: ꝰ
⁊ forme: negatur conſequẽtia: ⁊ quando dicit: intenſio
⁊ remiſſio in effectu arguunt intenſionẽ ⁊ remiſſionem
in cauſa: dico ꝙ nõ in qualibet cauſa. vnde ſimiliter bñ
probaret ꝙ prima cauſa eſſet intẽſibilis ⁊ remiſſibilis.
vnde aliquando accidit intenſio ⁊ remiſſio ꝑꝑ meliorẽ
vel peiorẽ diſpoſitionem ſubiecti: vel ꝑꝑ aliquid huiuſ
modi: abſq; hoc ꝙ aliqua ſubſtantia intendatur vel re-
mittatur. ¶ Ad tertiũ: dico ꝙ ꝙ̃uis oẽs gradus quali
tatis ſint eiuſdẽ rationis ſubſtantialis: non tamẽ eiuſ-
dem rationis accidẽtalis: ⁊ talis diuerſitas bene facit:
quia ſub aliquibus gradibus poteſt manere forma ſub
ſtantialis: ⁊ ſub aliquibus non. vnde omnes ſunt eiuſ-
dẽ rationis eſſentialis: quia omnes ſunt qualitates: ſꝫ
non ſunt eiuſdẽ rationis accidẽtalis: quia quidã ſunt
intenſi ⁊ quidam remiſſi: ⁊ ſi illa ratio valeret: cõſimili
modo poſſet probari de forma mixti: ꝙ eſſet intẽſibilis
⁊ remiſſibilis: ſicut probatum eſt de forma ſubſtantiali
elementi: ex quo forma mixti ſub aliqua qualitate põt
manere ⁊ ſub aliqua nõ. ſicut ⁊ forma elementi. ¶ Ad
quartum: dico ꝙ ſolutum eſt. ¶ Ad quintum: concedo
ꝙ poſſibile eſt aliquid eſſe leue ſimplex: ⁊ non ſimplicitẽ

ly ſimplex eſt determinatio ſubſtãtie: ſed ly ſimpliciter
eſt determinatio accidentis.

Ad rationes principales. Ad primam
dico: ꝙ bene qualitates elementoꝝ ſm quas forme ele
mentorũ agunt ſunt cõtrarie: ⁊ ſic ille bene ſunt intenſi
biles ⁊ remiſſibiles: ſed non forme ſubſtantiales elemẽ
torũ. ſubſtantie eñ nihil eſt cõtrarium: nec ſuſcipit ma
gis ⁊ minus. ¶ Ad ſecundã dico: ꝙ generatio formaꝝ
elementorũ bene eſt ſucceſſiua: put ſucceſſio attẽditur
penes ꝓductionẽ gradus poſt gradũ. vnde forma ſub-
ſtantialis elementi bene eſt diuiſibilis in partes quã
titatiuas: ſed non in partes graduales. ¶ Ad tertiã:
negaſ antecedẽs: ad probationem dicit ꝙ calefacere ⁊
frigefacere non ſunt proprie paſſiones: q: dicunt actũ
ſed frigefactiuũ ⁊ calefactiuũ eſſe: quis dicunt aptitu-
dinẽ: ſed iſte nec intẽdunſ: nec remittũtur. ¶ Ad quar
tam dico: ꝙ non eſt impoſſibile ꝙ aliquid ſubſtantiali-
ter mixtum habeat duas qualitates contrarias: quaꝝ
vnam determinat de natura ꝓpria: ⁊ alia ineſt ſibi vio-
lenter. ¶ Ad quintã dico: negando añs. vlterius dico
ꝙ elementum dicit ſimplex vel ſubſtantialiter ⁊ quali
tatiue ſimul: ſicut eſſet ignis calidus in ſummo: vel ſim
plex ſubſtantialiter ⁊ mixtum qualitatiue: ſicut eſſet
ignis remiſſus in caliditate. tunc bñ cõcedo ꝙ aliquod
ſimplex ſubſtantialiter: mixtum tamẽ qualitatiue poſ
ſet moueri in vacuo ſucceſſiue: ſi aũt eſſet ſimplex tam
ſubſtantialiter ꝙ̃ qualitatiue forte non poſſet moueri
ſucceſſiue in vacuo: de quo dictum eſt quarto phyſicoꝝ
⁊ ꝑ hoc patet qđ ſit dicendum ad quintam rationem.
¶ Ad ſextam: quando dicitur gñans tantum dat ⁊c.
reſpondetur ꝙ generans bñ tantũ dat de forma quoad
partes eius quantitatiuas: non tamen quo ad partes
eius graduales: cũ non habeat tales. ¶ Ad ſeptimã
dico: ꝙ illa bene arguit remiſſionẽ in qualitatibus ele
mentorum: non tamen in formis eorũ ſubſtantialibus.
¶ Ad Cõmentatorẽ dico: negando eũ cum ipſemet di
cat alibi oppoſitum.

Queſtio. XIX.

QVæritur vtrũ elemen
ta maneant in mixto formaliter
¶ Et arguitur primo ꝙ ſic: au-
ctoritate Ariſto. v. Neq; corrũ-
puntur ambo neq; alterum: ſal-
uantur eñ virtutes eorũ. ¶ Se
cundo. nã ꝑ Ariſto. mixtio ẽ mi-
xtibilium alteratorũ vnio: modo
ſi in gñatione mixti ex elemẽtis elementa corrumperẽ
tur ⁊ nõ manerẽt: tunc deberet dici: mixtio eſt mixtibi-
liũ corruptorũ vnio: ⁊ nõ deberet dici alteratoꝝ. ¶ Ter-
tio. nam ſicut in iſta ſyllaba ab: formaliter manet iſta li
tera a. ⁊ ſimiliter formaliter iſta litera b. ꝙ̃uis vtriuſq;
ſonus remittatur: ita videtur in mixto ꝙ vtrumq; mi-
xtibilium maneat ꝙ̃uis remiſſum.

In oppoſitum eſt Ariſto. ſimpliciter
eñ dicit alterũ non miſceri ambo: ꝑꝑ hoc ꝙ vtrũq; eoꝝ
ſaluaſ ⁊ manet: ac ſi velit dicere ad hoc ꝙ aliquid alte
reſ requiriſ ꝙ vtrũq; eoꝝ ſalueſ nec maneat: ⁊ ſic ſeq-
tur elementa nõ manere: nec ſaluari in mixto. ¶ Secũ
do. ſi manerent: ſequitur ꝙ plures forme eſſent in eadẽ
materia: ſed hoc eſt falſum ſicut alibi viſum eſt. probaſ
cõſequẽtia: quia in eadẽ materia maneret forma ignis
cum forma mixti de nouo genita. ¶ In iſta q̃ſtione.
Primo recitabo opiniones aliquas de iſta materia cũ

improbationibus earũ. Sc̃do rñdebo ad q̃ſitũ. Tertio mouebo dubia ꝯ illã opinionẽ ⁊ ſoluam ipſa.

Quãtum ad primum ſciendum eſt ꝙ aliqui dixerunt in gñatione mixti formas elemẽtorum manere abſq; gñatiõe noua forme mixti et ſupadditã. vñ imaginabant̃ ꝙ in mixto nõ eſſent niſi forme ſubſtã tiales elemẽtoꝝ: ⁊ ſm ꝙ ille aliã ⁊ aliã haberẽt ꝓporti onẽ adinuicẽ: ſm hoc mixtũ eſſet alterius ⁊ alteri⁹ ſpe ciei. ¶ Alij aũt poſuerũt formas ſubſtãtiales elemen torũ manere in mixto: ⁊ ipſis ꝑ gñatiõe mixti ſuperad dunt nouã formã: puta formã mixti. Et iſti fuerunt bi partiti. nam quidã eoꝝ poſuerũt formas ſubſtantiales ele mentoꝝ manere in mixto nõ refractas: ſed bene quali tates elemẽtoꝝ: ⁊ de iſtorũ numero fuit Auicẽ. ¶ Alij aũt poſuerũt elemẽta manere in mixto formaliter tam ſm formas eorũ ſubſtãtiales q̃ accidẽtales remiſſas: ⁊ de iſtorum numero fuit Cõmen. qui hoc ponit. iij. celi reprehendens Auicen. ponentem formas ſubſtantia les elementoꝝ eſſe intenſibiles ⁊ remiſſibiles.

Cõtra iſtas tres opiniones pono iſtas tres cõcluſiones: quarũ prima eſt: ꝙ in mixto oportet ponere formam diſtinctam a formis mixtorũ. ¶ Secũ da concluſio. ꝙ forme ſubſtantiales elementoꝝ: nõ ſm earũ eſſe intenſum manent in mixto. ¶ Tertia conclu ſio. forme ſubſtantiales elementorum non manent in mixto ſecundũ earum eſſe remiſſum. prima concluſio ẽ contra primam opinionem. ſecunda contra opinionem Auicen. tertia contra opi. Cõmẽ. Prima cõcluſio pro batur ſic: quia niſi in mixto poneretur alia forma q̃ for ma elementi faciens regulans ⁊ figurans ꝙ non omnia grauia deſcẽderẽt in mixto ⁊ leuia aſcenderent: ſequit̃ ꝙ in mixto in nutritiõe oĩa grauia deſcenderent: ⁊ oĩa leuia aſcẽderent: ſed hoc eſt falſum: nam ſi ſic: ſequitur ꝙ in mixto: vt in hoĩe vel in equo totũ qḋ eſſet inferius deberet eſſe os: ⁊ totũ qḋ eſſet ſuperius deberet eſſe ſpi ritus ⁊ calor: ⁊ totũ qḋ eſſet in medio deberet eſſe caro: ſed hoc eſt falſum: ſicut patet de ſe: conſeq̃ntia tenet: q2 ex magis grauĩ generant̃ oſſa: ex magis leuibus ſpũs ⁊ calor: ⁊ ex medio mõ ſe hñtibus caro ⁊ ſanguis: ergo breuiter in mixto oportet ponere vnam formã regentẽ p̃dicta: aliã a forma elemẽti. ¶ Secundo. ſi concluſio eſſet falſa: ſequit̃ ꝙ ferrũ ignitum ⁊ lapis ignitus ma gis eſſent ſimilia in ſubſtantia q̃ ferrum ignitũ ⁊ ferrũ frigidũ: ſed hoc eſt falſum: ⁊ conſequẽtia tenet ex eo ꝙ qualitates elementoꝝ maiorẽ conuenientiam habent adinuicem in ferro ignito: ⁊ lapide ignito q̃ haberẽt in ferro ignito ⁊ ferro frigido. ¶ Tertio arguitur ſic. ſeq̃ tur ꝙ alteratio eẽt gñatio: qḋ eſt contra pri⁹ dicta: ꝓ batur cõſequentia: nã poſt q̃ ſecundũ aliã ⁊ aliã ꝓpoſi tionẽ elemẽtoꝝ adinuicẽ fieret mixtum alterius ⁊ alte rius ſpeciei: ꝑ ſolã alterationẽ elemẽtoꝝ adinuicẽ mu taretur nomẽ ſpecificũ: modo ſicut prius dicebatur cũ fit mutatio noĩs ſpeciei: tunc eſt gñatio ſubſtantialis. ¶ Secunda concluſio probatur. nã ſi forme elemẽtoꝝ manerent in mixto ſecundũ earũ eſſe intẽſum ⁊ pfectũ: ſequitur ꝙ in mixto forma ignis ſtaret ſub maiori den ſitate ⁊ ſub maiori grauitate ſine ei⁹ corruptiõe q̃ ſtet forma aque: ſed hoc eſt falſum: ⁊ cõſequentia patet: nam taliter ſtaret in lapide marmoreo: ſed falſitas conſeq̃n tis probat̃: nam ſi ſic ſequit̃ ꝙ nunq̃ aqua ex igne poſ ſet gñari: ⁊ hoc eſt falſum. ⁊ cõſequẽtia probatur ex eo ꝙ nunq̃ aqua poſſet trahere ignẽ ad diſpoſitiones ita ei inconuenientes quin ſub diſpoſitiõibus ſibi plus in cõuenientibus poſſet ſtare: nunq̃ enim aqua traheret ignẽ ad tantã denſitatẽ ⁊ grauitatẽ: ſub q̃ta ſtat in la pide marmoreo: ⁊ ſi ſic nunq̃ aqua ex igne gñabit aquã ¶ Secundo ad idem arguit̃ ſic. ſi forme ſubſtantiales elemẽtoꝝ manerẽt in mixto ſecundũ earũ eſſe pfectum ſequitur ꝙ quodlibet elemẽtoꝝ ſi maneret in mixto eẽt ibi violente: conſequẽtia patet ex eo ꝙ violẽtũ eſt igni ſtare ſub caliditate remiſſa: ⁊ ſimiliter violẽtũ eſt aque ſtare ſub frigiditate remiſſa: patet hoc ex eo ꝙ q̃diu aqua ſtat ſub frigiditate remiſſa: ſi nõ ꝓhibeat̃: redu cit ſe ad frigiditatẽ priſtinam: modo non eſt veriſile ꝙ ita diu elementa manerẽt in mixto violẽter. ¶ Tertio. forme ſubſtãtiales elemẽtoꝝ pfecte ſũt incõpoſſibiles ⁊ determinant ſibi qualitates ꝯtrarias incõpoſſibiles ideo ſi ponant̃ ſecundũ earũ eſſe perfectũ manere in mi xto hoc oporteret eſſe ꝑ iuxta poſitionem elementorũ: ex eo ꝙ ille forme non pñt ſe cõpati in eadem materia: ⁊ tunc oportet formã mixti eſſe expanſam ꝑ formas ele mẽtorũ ſic iuxta ſe inuicẽ poſitoꝝ: ⁊ ſic oportet in eadẽ particula ponere formã elementi ſecũdũ eſſe perfectũ: ⁊ vnã particulã forme mixti: ⁊ ſic idẽ eſſet elementum ⁊ mixtũ: qḋ eſt incõuenięs: ex eo ꝙ ipſa differũt ſpecie: ⁊ non ſolũ eſſet mixtũ qualitatiue: immo eſſet mixtum ſubſtantialiter in quo eſt forma mixti vel pars eius. ¶ Quarto. non videt̃ veriſimile ꝙ in lapide qui iacet in profundo maris ſit purus ignis ſubſtantialiter ⁊ nõ corrũpat̃ valde cito. ¶ Tertia cõcluſio ꝓbat̃. nã dato oppoſito cõcluſiõis: forme ſubſtantiales elementorum eſſent intenſibiles ⁊ remiſſibiles qḋ eſt contra prius di cta. ¶ Secundo. ſequitur ꝙ ſicut ex caliditate ⁊ frigi ditate reſultat vna qualitas media: ⁊ ſimiliter ex hu miditate ⁊ ſiccitate: ꝙ ita etiam ex forma ſubſtantiali ignis: ⁊ ex forma ſubſtantiali aque per earũ remiſſionẽ adinuicem reſultaret vna forma ſubſtantialis media: et ſimiliter ex forma ſubſtãtiali aeris ⁊ terre vna alia me dia diſtincta ſpecie a prima: ⁊ ſi ſic: tunc quodlibet mi xtũ eſſet diuerſaꝝ ſpecieꝝ: qḋ eſt inconueniens: cõſeq̃n tia tenet ex eo ꝙ ꝑ totã ſuã materiam eſſent extẽſe due forme ſubãles diſtincte ſpecie adhuc nõ ſubordinate.

Quãtũ ad ſecundũ ſit prima cõcluſio: ꝙ elemẽta nõ manẽt in mixto ſecũdũ earũ formas ſub ſtantiales. ¶ Secunda concluſio. ꝙ nec ſecundũ earũ formas accidẽtales ſeu qualitates que ſunt caliditas frigiditas ⁊c. ¶ Tertia cõcluſio. ꝙ in gñatione mixti gñantur due qualitates: quarũ vna eſt media inter q̃li tates actiuas ſcilicet caliditatem ⁊ frigiditatẽ: ⁊ alia eſt media inter qualitates paſſiuas ſcilicet humidita tem ⁊ ſiccitatẽ: que quidẽ media inter qualitates acti uas frigidius in mixto in quo eſt calefacit: et calidius frigefacit: et ſimiliter media inter paſſiuas: humidius exiccat: ⁊ ſiccius humectat: et ꝑ hoc tales qualitates medie differunt a primis qualitatibus elemẽtoꝝ. nam qualitates elementorũ q̃uis ſint remiſſe: ſicut ſi calidi tas ignis eſſet remiſſa: nõ ꝓpter hoc frigefaceret: qua liter facit qualitas actiua ipſius mixti. ¶ Prima con cluſio ꝓbat̃. nã elemẽta non manẽt in mixto ſecundum formas ſubſtantiales eoꝝ intẽſas nec remiſſas: ſicut ꝓ batum eſt. ergo nullo modo. ¶ Secũdo. ſi manerẽt: ſeq̃ tur ꝙ in omni gñatione ſimpliciter fieret reſolutio vſ q; ad materiam primã: et hoc eſt falſum: et probat̃ con ſeq̃ntia: pro tanto ꝙ forme ſubſtantiales elemẽtorum manẽt cũ forma mixti poſt gñationẽ q̃ prefuit in mate ria ante gñationẽ: falſitas conſequẽtis ꝓ3: nã tunc ſub iectũ gñationis eſſet ens in actu. ſ. cõpoſitũ ex materia et forma elemẽti: et ꝑ conſequẽs gñatio eſſet alteratio qḋ eſt contra dicta. ¶ Secunda cõcluſio ꝓbat̃. nam ſi qualitates elemẽtoꝝ manerẽt et non forme ſubſtantia les ipſoꝝ: ſequitur ꝙ accidẽs migraret de ſubiecto in

ſubiectum:ſed hoc eſt falſum:ꝛ cõſeq̃ntia videt̃ tenere ex eo ꝙ illud accidẽs qḋ prius fuiſſet in elemẽto tanq̃ in ſubiecto:poſtea eſſet in mixto. ¶ Tertia cõcluſio ꝓbatur.nã mixtũ dicimus eſſe calidũ ꝛ frigidũ: humidũ ꝛ ſiccũ:ꝛ cũ hoc nõ ſit ꝑ qualitates elementoꝝ:vt pꝫ ex ſcḋa cõcluſione:cũ ille qualitates ſint contrarie:ꝛ contraria non poſſunt eſſe ſimul in eodẽ ſubiecto: videt̃ ꝙ hoc ſit ꝑ qualitates medias inter actiuas et paſſiuas: modo quo dicebatur in concluſione.

Quantum ad tertiũ:dubitatur: ſi elemẽta non manerent in mixto:ſequitur ꝙ mixtum eſſet eque ſimplex ſicut elementũ:ſed hoc eſt falſum: conſequẽtia tenet:nam in mixto non eſſent plus q̃ materia prima ꝛ forma:ſicut eſt in elemẽto ſimplici:ꝛ hoc ſi elementa non manẽt in mixto. ¶ Secũdo. nã ſi nõ manerẽt: ſequit̃ ꝙ forme mixtoꝝ nõ reciperẽtur in materijs mediantibꝰ formis elemẽtoꝝ:alit̃ eniꝫ elemẽta nõ magis viderent̃ eſſe principia mixtoꝝ q̃ ecõuerſo. ¶ Tertio.nã Ariſto.hic in primo dicit:guttã aque nõ miſceri amphore vini:ꝑꝑ hoc ꝙ aqua corrumpit̃:ac ſi velit dicere:mixtibilia in mixtione non debere corrũpi ſed manere. ¶ Quarto.nam quinto metaphyſice dicit̃ ꝙ elementũ eſt ex quo fit aliquid cum inſit:mõ hoc eſſet falſum:vt videtur: ſi elementa non manerent in mixto.

¶ Quinto.nam dicitur primo celi: ꝙ mixtũ mouetur ad motũ elementi predominantis:modo hoc eſt falſuꝫ: niſi elementa vel aliquid eoꝝ maneret in mixto. ¶ Sexto.nã ſi nõ manerent ſed corrũperent̃:vel ergo omnia corrũperẽtur:ꝛ hoc non:quia tunc mixtũ eſſet mixtuꝫ ex non entibus:ꝛ ſic non videtur vnde corrũpetur elementũ predominans:vel aliqua corrumpunt̃ ꝛ aliqua nõ:ꝛ hoc non:quia non eſſet mixtio ſed alligatio ꝛ gñatio vnius elemẽti ex pluribus vel pluriũ ex pluribus.

¶ Septimo arguitur experientijs.nam videmus in ligno viridi poſito ad ignem:in extremo eius extra ignẽ exit humor: qḋ nõ eſſet niſi ille prefuiſſet in mixto:ſimiliter videmus ꝙ ex roſis que ſunt quedã mixta extrahitur aqua que vocatur roſea.ſimiliter ſi cum ferro ꝑcutit̃ lapis:exit ignis:qḋ nõ videt̃ debere fieri niſi ille ignis p̃fuiſſet in aliquo illoꝝ corporũ vel in ambobus.

Ad iſta dubia. ¶ Ad primum dico ꝙ elemẽtũ ẽ aliq̇d ſimplex ſicut mixtũ ſimplicitate q̃ opponit̃ ꝯpoſitiõi ex mat̃ia ꝛ for̃a ſubali.mixtũ eñ nõ hꝫ plus quo ad cõpoſitionẽ eius ſubſtantialẽ q̃ ſuam materiã ꝛ ſuã formã:ſicut nec elementũ:ſed tñ cõpoſitione accidẽtali ipſum mixtum quolibet elemẽto eſt cõpoſitius ad iſtũ intellectũ ꝙ mixtũ habet qualitates q̃ pñt calefacere vel frigefacere humectare ꝛ exiccare: nullũ autem elementũ habet qualitates que hec omnia poſſint facere. Unde mixtuꝫ dicit̃ mixtum.primo ex eo ꝙ nõ habet aliquã qualitatẽ primã in ſummo:ſicut tñ habet quodlibet elementũ. Secũdo.q: mixtũ habet qualitates medias:ſic ꝙ ſi fieret ab illis ꝯſus qualitates primas in ſummo:hoc eſſet contra naturã mixti: ꝛ ecõuerſo:mixtũ ſi poſſet reduceret ſe ad qualitates medias priſtinas:ſic aũt non eſt de elemento.vnde ſi elementũ habet qualitatẽ mediã non appetit manere ſub illa nec appetit ſe reducere ad illam:ſed magis ab illa ad qualitatẽ ſuam:ſicut patet de aqua tepida. Et per hoc poſſumus cognoſcere quãdo aliquod qualificatũ qualitate media eſt mixtũ ſubſtãtialiter vel ſimplex. vnde ſi videamꝰ illud manere ſub illa qualitate media:quolibet extrinſeco vel iuuãte amoto:illud dicit̃ mixtum ſubſtantialiter:ſed ſi nõ videamus ipſum manere ſub illa qualitate media:ſed ipſum tendere ad aliquã qualitatẽ ſummã:ſicut pꝫ de aqua calefacta:dicimꝰ hoc non eſſe mixtũ ſubſtãtialiter:q̃uis bene accidẽtaliter. Tertio.mixtũ cognoſcitur eſſe mixtũ ſubſtantialiter ꝑ hoc ꝙ habet iſtas qualitates ſenſibiles:que ſũt color odor ſapor ꝛ huiuſmodi:quas nõ habet purũ elementũ: ꝛ idõ aquã que eſt magis inſipida dicimus eſſe ꝓpinquiorem puro elemento aque q̃ que eſt magis ſapida: ꝛ ꝑꝑ hoc aqua ſalſa ſicut eſt aqua maris: minus eſt ꝓpinqua elemento puro aque q̃ ſit aqua habens minus de ſapore aliquo:ꝛ de hoc videbitur in ſecundo. ¶ Ad ſecundum dubiũ:dico quia Cõmẽt. ponit elemẽta manere in mixto:ipſe dixit formas mixtorum recipi in ſuis materijs mediantibus formis elementoꝝ:ꝛ ideo Cõmẽ.quo ad hoc põt negari:nihilominus poſſumus exponere formas mixtorũ recipi in ſuis materijs mediantibus formis elemẽtoꝝ.i.mediantibus quibuſdã diſpoſitionibꝰ derelictis in materia prima ex actiõe ꝛ paſſione elemẽtoꝝ adinuicem. Et qñ etiã dicitur non magis elementa deberent ꝛc.negatur hoc :quia ad cuiuſcunq; mixti generationẽ oportet vel oportuit mediate vel imediate cõcurrere elemẽta:hoc aũt non oportet ad gñationem elemẽti. Et dico mediate vł immediate:propter hoc ꝙ aliquando ex mixto gñatur mixtum:ſed tamẽ quia aliquando deuenitur retrocedendo ad aliquod mixtũ qḋ gñabitur ex elemẽtis:dixi quodlibet mixtũ gñatur ex elementis mediate vel immediate:ſed quia bene eſt aliquod elemẽtũ qḋ nunq̃ gñabatur ex mixto nec mediate nec immediate:ſed ex vno alio elemẽto:ideo debemꝰ magis dicere elemẽta eſſe principia mixtorũ q̃ ecõuerſo. ¶ Ad tertiũ quãdo dicitur:gutta aq̃ ꝛc.dico. ꝑ hoc Ariſto.noluit ꝙ in mixtione oportet mixtibilia manere:ſed bñ voluit ꝙ cũ vnũ mixtibiliũ corrũpit̃ ꝛ reliquũ manet:tunc non eſt mixtio ꝑfecta:ſed eſt gñatio ꝛ alligatio:ſed cũ mixtibilia omnia corrũpunt̃: tunc eſt mixtio ꝑfecta: qualiter nõ eſt in mixtione gutte aque cuꝫ amphora vini. ¶ Ad quartũ dico:ꝙ Ariſto.v. meta. ꝑ elementũ intelligit materiam primã:ꝛ ſic illa auctoritas non eſt contra nos. ¶ Ad quintuꝫ: quando dicitur mixtũ mouet̃ ad motũ elementi predominantis:intelligitur ſic:ꝙ mixtũ mouet̃ ſm diſpoſitionẽ derelictam in ipſo ab elemẽto ꝑdominãte in mixtiõe. ¶ Ad ſextũ dico:ꝙ oĩa corrumpunt̃: ꝛ quando dicitur aliq̇d eſſe mixtũ ex non entibus:negatur cõſeq̃ntia: quia ex quo mixtũ eſt terminus ampliatiuus alterius termini: ad ſupponẽdum ꝓ eo qḋ eſt vel fuit:ſicut eſt hic terminus gñandũ:ideo hec eſt concedenda:aliquid eſt mixtũ ex non entibus que ſint vel fuerunt:ſicut hec conceditur: homo eſt genitus ex ſemine: non qḋ eſt: ſed quod fuit. Ulterius quando dicitur non videtur vñ corrumpatur elemẽtũ predominans:dico ꝙ ſi elemẽtũ predominans tantũ predominetur alijs tribus ꝙ illa tria nõ poſſunt ipm corrumpere:non fit mixtio: ſed tũc illud elementum tranſmutat illa tria in ſuã naturã.ſi vero illud elementũ non tñ ſit ꝑdominãs q̇n ipſuꝫ ꝑ omniũ alioꝝ elemẽtorũ actionẽ ꝛ reactionem adinuicẽ cũ alijs corrũpat̃: tunc fit mixtio ꝛ gñatio mixti ꝛ nõ elemẽti. ¶ Ad ſeptimã de experiẽtijs: dico ad primã ꝙ ille humor qui exit a ligno:ꝛ ſiłr qui trahitur a roſa non eſt aq̃ pura q̃ ſit elementũ:ſed habet ſe ꝓportiõaliter in his:ſicut ſanguis in corpore aĩalis. ꝙ autẽ talis humor non ſit elemẽtuꝫ pꝫ ex eo:quia habet colorẽ odorẽ ꝛ ſaporem:quod non ꝯtingit puro elemẽto aque. ¶ Ad aliã quando dicitur de ferro ꝛc.dico ꝙ ille ignis non prefuit in his corporibus ꝑcuſſis adinuicẽ:ſed a lapide ſeparant̃ q̇dã parue particule q̃ ꝑ motũ ꝛ confricationẽ igniuntur.

Ad rationes principales. Ad primam

videtur ꝑ hoc Ariſto. intellexit ꝙ nec corrūpant̄ ambo nec alterū eorū in vnū alterū elementū: ſed bene in mixtū q̄d ex ipſis corruptis ḡnat̄ de nouo: ⁊ ſic bene dixit Ariſto. ipſa manere in mixto in potentia: nō tamen in actu: hoc eſt materiā eoꝝ manere que eſt quedā potētia ⁊ nō eaꝝ formas q̄ ſunt quidā actus. Et dixit: ſaluatur eñ virtus eoꝝ: hoc eſt quedā diſpoſitiones eorū derelicte in materia ex actione ⁊ paſſione eoꝝ adinuicē. ¶ Ad ſcḋm dico: ꝙ mixtio bñ eſt primo alteratoꝝ: poſtea tñ corruptoꝝ vnio. vñ ad hoc ꝙ materie elementorū vniant̄ ⁊ ꝯtinuent̄ adiuicē ꝑ formā mixti: oportet ꝙ primo elementa alterent ſe inuicē: deinde corrūpāt ſe ⁊ generet̄ forma mixti. ¶ Ad tertiam dico: ꝙ bñ eſt ſimile q̄ ad hoc: ꝙ ſicut in iſta ſyllaba ab: q̄libet iſtarū literarum a. ⁊ b. dimittit ſonū ſuū ꝑfectū: ita in mixtione q̄libet mixtibiliū remittit̄ ſm̄ eius qualitatē quā ſibi determinat: ſed eſt diſſimile ī hoc: q: in iſta ſyllaba ab: manēt tam hec litera a. q̄ hec litera b. ſic aūt nō eſt de mixtibilibus reſpectu mixti.

Queſtio.XX.

QVæritur vtrū mixtio ſit poſſibilis. ¶ Et arguitur primo ꝙ nō: nā ſi ſic: aut ipſa fieret ꝑ iuxtapoſitionē mixtibiliū: aut ꝑ penetrationem: ſed nullo modo poteſt fieri: ergo ⁊c. primo non ꝑ iuxtapoſitionē: nam ſi ſic: non quelibet pars mixti eſſet mixta: nec etiam ꝑ penetrationē: nam tunc plura corpora eſſent in eodē loco primo q̄d eſt contra Ariſto. iiij. phyſico. ¶ Secūdo. ſi queſtio eſſet vera: vel ergo mixtio fieret mixtibilibꝰ remanētibus in mixto vel ipſis corruptis: non primū: q: hoc eſſet contra precedentē queſtionem: nec ſcḋm: quia tunc mixtum eſſet mixtū ex non entibus. ¶ Tertio. forme mixtoꝝ ḡnant̄ ſubito: forme autē elementoꝝ corrumpuntur ſucceſſiue: ergo mixtū nō ḡnatur ex elemētis: q̄d tamē fieret ſi mixtio eſſet poſſibilis. ¶ Quarto: ſi mixtio eſſet poſſibilis: vel hoc eſſet naturaliter vel violēter: non naturaliter: q: tunc in mixto mixtibilia leuia deberēt aſcendere ⁊ grauia deſcendere: q̄d tñ non fit: nec violenter ex eo ꝙ mixtū eſt res naturalis. ¶ Quinto. ſi mixtio eſſet poſſibilis: cum ad mixtionē requiratur diuiſio mixtibilium: vel ergo aliq̄ pars maneret indiuiſa: vel non: ſi ſic: tunc eſt iuxtapoſitio: ſi nō: tūc q̄libet mixtibiliū diuidet̄ tm̄ quantum pōt diuidi: ⁊ eſt diuiſum quantū poterat diuidi.

In oppoſitū eſt Ariſto. & oppoſitum apparet ad ſenſum vnde videmus de vino ⁊ aqua ⁊ pluribus alijs ꝙ poſſunt vniri adinuicē. ¶ In iſta queſtione: Primo ponā diſtinctiones. ſecundo reſpondebo ad queſtionem. tertio moue: bo quedam problemata circa iſtam materiam ⁊ ſoluam.

Quantum ad primum ſciendum ꝙ mixtio vno modo capitur ꝓ iuxtapoſitione pluriū retinentiū formā ⁊ figurā ꝓpriā. Et illo modo capitur cum dicit̄ hordeū miſceri tritico. Alio modo capitur ꝓ iuxtapoſitione partium aliquarū valde paruarū ſenſibiliū: ſicut fit in mixtiōe lanarū. Tertio modo ꝓ iuxtapoſitione ꝑtiū inſenſibiliū: ſicut fit in contritione plurium ſpecierū ī mortario. Quarto dicitur mixtio ꝓprie dicta ad quā requiritur ꝙ quelibet pars mixti ſit mixta tā ſenſibilis q̄ inſenſibilis. ¶ Secunda diſtinctio: mixtū tali mixtione: quoddā dicit̄ mixtū homogeneū cuius quelibet ps eſt ſimilit̄ mixta ſicut alia. aliud dicitur mixtū heterogeneū: cuius quelibet pars e[illegible] mixta non tamē ſimiliter eſt mixta ſicut alia. Et intelligitur illud de partibus integralibus ⁊ non eſſentialibus: ſicut ſunt materia ⁊ forma. ¶ Tertia diſtinctio eſt: aliq̄d dicitur mixtū ꝑ modū termini ad quē: aliquid autem per modum termini a quo. Exemplum primi: ſicut mixtū quod generatur ex elementis. Exemplum ſecundi. ſicut ſunt quatuor elementa.

Quantum ad ſecundum pono iſtam concluſionē: mixtio ꝓpriiſſime dicta eſt poſſibilis: pꝫ quia aliter mixtū nō haberet vnam formā cōtinuā: niſi quelibet pars mixti eſſet mixta ſiue ſenſibilis ſiue inſenſibilis.

Quantum ad tertium. pro declaratione iſtius materie moueo aliqua problemata. Quorum primum eſt: qualiter fiat mixtio. ¶ Ad hoc reſpōdetur: ꝙ fit iſto modo ꝙ mixta diuiſa in paruas particulas agunt ⁊ reagunt adinuicem tamdiu ꝙ omnium illarū particularū forme ſubſtantiales elemētales corrūpuntur: ⁊ tunc de totali maſſa cōpoſita ex iſtis particulis educitur forma ſubſtātialis mixti: per cuius eductionē ille materie fiunt continue: que prius erant contigue cū ſtabant ſub formis elemētaribus. ¶ Ex iſto ſequitur: ꝙ ad mixtionē vel ad ḡnationē mixti non ſufficit ſola iuxtapoſitio partiū: ſed etiam requiritur continuatio. ſecundo. ꝙ non fit in infinitum talis diuiſio mixtibilis: ſed ſtabit ad partes minutas. tertio ſequitur. ꝙ oīs mixtio eſt ḡnatio: ſed non cōuertitur: patet hoc: quia mixtio connotat ꝙ multa corrumpant̄ ⁊ fiat vnū ex his: modo quandocūq̧ eſt hoc: eſt ḡnatio: ⁊ non ſemper quando ḡnatio eſt fit hoc: nam aliquādo eſt ḡnatio ⁊ tamē non corrūpuntur mixta ſed vnū: ſicut fit quando ex mixto generatur mixtū. ¶ Secundū dubium eſt hoc: ſi mixtio poſſet fieri ſine diuiſione taliū miſcibiliū adinuicem. ¶ Reſpondetur ꝙ ſic: quia quando fit diuiſio ad partes paruas: tunc ille partes parue miſcētur ſine earū diuiſione. ſimiliter ſi a. iuxtaponatur b. poſſibile eſt ꝙ ex actione ⁊ reactione eorum adinuicem ambo corrūpantur: ⁊ generetur vnū mediū temperatum. ¶ Tertium dubiū eſt: ſi ſile poſſit miſceri ſimili. ¶ Reſpondet̄ ꝙ nō: quia ad oēm mixtionē ꝓprie dictam req̄ritur actio ⁊ paſſio mixtibilium adinuicē: modo ſimile non agit in ſibi ſimile: ꝑut dictum eſt. ſecundo. quia in mixtione ꝓprie dicta oportet ꝙ vtrunq̧ mixtibiliū corrumpatur ab alio: ſed modo ſimile nō corrūpitur a ſuo ſimili: ⁊ per conſeq̄ns non poſſunt miſceri adinuicem. ¶ Sed diceres tu contra: nā aqua bene miſcetur aque que ſunt ſimilia. ¶ Reſpondetur ꝙ non. vnde cum aq̄ funditur ad aquam: bene ibi fit ſolū diuiſio: ⁊ nunq̄ iuxtapoſitio particularū: ⁊ quia ille particule ſunt eiuſdem nature ibi fit continuatio illarū particularū ⁊ nullius corruptio propter quā continuationē creditur a ſimplicibus ꝙ ibi ſit mixtio ꝓprie dicta: q̄uis non ſit in rei veritate. ¶ Quartū dubium eſt de illa diuiſione cū vtrunq̧ mixtibilium ſit homogeneū: ꝙ ſi diuiſio cadat in vno puncto ꝙ ita bene pari ratiōe cadat in altero ⁊ ſic in infinitū videtur fieri diuiſio. ¶ Reſpondetur ꝙ naturaliter loq̄ndo eſt impoſſibile ꝙ vbiq̧ ſit equalis mixtio ⁊ poſſibilitas ad diuidendū tā ex parte diuidētis q̄ diuiſi: quia in infinitū modica variatio ſufficit: ⁊ ideo ꝑ actionē celi vel ratione alicuius alterius eſt diffoꝛmitas. vnde licet b. ſit homogeneū: tamē impoſſibile eſt ꝙ ꝑ tēpus maneat vniforme in aliqua ſui q̄litate.

¶ Quintū dubiū eſt: ſi mixta debeāt eſſe eque potētia vel vnū tn̄ debeat dominari. ¶ Reſpondet ꝙ impoſſibile eſt ꝙ diu eſſent eque potentia ꝓꝑ actionē celi. ſecū do dicē ꝙ ſi alterū dominet in tantū ꝙ non poſſit fieri tanta reactio in ipſum ꝙ ipſum cū alijs corrumpatur: tunc nō fit mixtio: ſed illud ꝯuertit alia in ſuā naturā. tertio: dico ꝙ nō ſufficit qualiſcunqꝫ reactio: ſed requiritur tanta ꝙ mixta ſimul corrumpantur: ⁊ ideo dicit Ariſto. agens ⁊ paſſum debere cōicare in materia: ⁊ eē adequata potētijs: non ꝙ ſint totaliter equalia: ſed ſic ꝙ alterū nō tantū dominetur quin alia ꝑ actionē earū in ipſum ſufficiant ipſum corrūpere ſimul cū ipſa corrū puntur. ¶ Sextū dubiū eſt. vtrū ſimplex poſſit miſceri alteri ſimplici: ſeu an ſolū ex duobus elementis poſſit gn̄ari mixtū. Reſpondeo dicendo ꝙ nō: qḋ ꝓbo ſic: nam illa elementa vel habent ſymbolū vel non: ſi pmū: tunc ꝑ actionē illorū adinuicē vnū transmutabit aliud in ſuā naturā: ⁊ ſic non fiet gn̄atio mixti ſed generatio vnius elemēti ex alio: ſi dicitur ſecundū: tunc ex actiōe ipſoꝝ adinuicē gn̄atur vnū elemētū tertiū diſtinctum ab eis ⁊ nō mixtū prout valde bene probat Ariſto. ſecū do huius. ¶ Septimū dubiū eſt: qualiter elementa veniunt ad mixtionē. ¶ Reſpondetur ꝙ aliquando vnū mixtū gn̄atur ex alio mixto: ⁊ tunc ad gn̄ationeꝫ talis mixti non oportet ꝙ denuo concurrant elemēta: ⁊ non oportet ibi venire aſcendendo vel deſcendendo de ſuis ſpheris ſeu locis eorū naturalibus: ſed aliqñ generant ibi ꝑ actionem celi: vel ꝑ alterationē ⁊ motū vel aliqḋ huiuſmodi. verū eſt tamē ꝙ etiaꝫ aliqñ ad mixtionem elementa veniunt vel aliquod eorū de ſuo loco naturali. ¶ Octauū dubiū eſt: ſi mixtum mixto poſſet miſceri. ¶ Reſpondeo ꝙ ſic. vnde aliquando ꝑ diuiſionē duoꝝ mixtorū contrarioꝝ adinuicē ⁊ iuxtapoſitionē particularū eorū: poteſt fieri alteratio illarū particularū adinuicē tādiu ꝙ illa mixta corrūpuntur: ⁊ ex eis tertium generat. ¶ Nonū dubiū eſt: ꝓꝑ quid aliqua ſunt facilit̄ miſcibilia ⁊ aliqua non. ¶ Reſpōdeo ꝙ aliqua poſſūt eſſe faciliter miſcibilia: quia ambo ſunt parua. Secundo. quia ſunt faciliter diuiſa: nā tunc per eorū diuiſionē paruū poteſt applicari paruo: ⁊ tunc faciliter miſcet. tertio quando ſunt bene paſſiua: ⁊ ideo propter cauſaꝫ oppoſitam ſtannū non faciliter miſcetur plumbo. Alterius dico ꝙ cauſe oppoſite faciunt difficultatē: ⁊ ſi nimis intenſe: faciūt difficultatē: imo īpoſſibilitatē. Ex iſto pꝫ: quare aliqua non poſſunt miſceri. ¶ Decimum dubiū eſt: ſi ſimplex poſſet miſceri cū mixto. ¶ Reſpōdetur ceteris paribus ꝙ nō: quia ſimplex nimis dominatur: cum habeat vnā qualitatē in ſummo: ⁊ ideo mixtū in ſuā naturā tranſmutaret: ſed tamē poſſet eſſe mixtū ita magnum: ⁊ ita intenſe reagere ꝙ fieret mixtio ⁊ corruptio mutua. Et ideo ſi ſimplex eſſet equale vel maius mixto: non poſſet ſibi miſceri: ſed poſſet eſſe ita paruū ꝙ bene. ¶ Vndecimū dubiū eſt: ſi mixtū augeri pōt ex ſimplici. ¶ Reſpondeo ꝙ ſic: nam ſi aqua eſſet ita parua: ⁊ vinū eſſet ita multum ꝙ fieret ibi cōuerſio aque in vino: ꝑ actionē vini in aquam: fieret augmentatio ipſius vini: ſed non augmentatio ꝓpꝛijſſime dicta: que preſupponit nutritionē. ¶ Duodecimū dubiū eſt: ꝓꝑter quid mixtū animatū nō augetur: nec nutritur a ſimplici: ſicut mixtū inanimatū. ¶ Reſpondeo ꝙ hoc eſt ideo: quia virtus anime non ſufficit alterare ⁊ digerere quodcunqꝫ difficile alterandū ⁊ digerendū: ⁊ ideo oportet ꝙ cibus qui debet nutrire ⁊ augere habeat aliqualē ſimilitudinē cum augendo vel nutriendo: ⁊ ideo oportet ꝙ cibus non habeat aliquam qualitatem in ſummo de qualitatibus primis. Ex hoc vlterius ſequitur ꝙ mixtum animatum non poteſt nutriri ex puro elemento. Et iſto etiam redditur cauſa: quare aliqua faciliter nutriuntur ⁊ aliqua difficiliter. ¶ Tredecimum ⁊ vltimū dubium eſt: que ſit cauſa ꝙ quelibet ps mixti ſit mixta: cum ignis applicatus alicui mixto reſoluat vnam partem in cineres: aliam in fumum: aliam in flammā: ſicut cū ignis applicat ligno. Et vnius alteri⁹ mixti quālibet parteꝫ reſoluit in flammam ſicut cū applicatur oleo. ¶ Reſpondetur ꝙ hoc eſt propter heterogeneitatē mixtionis illius ligni ⁊ homogeneitatē mixtionis illius olei.

Ad rationes principales. Ad primam

rn̄deo ⁊ dico ꝙ primo fit ꝑ iuxtapoſitionē: poſtea tn̄ ꝑ eaꝝ corruptionē: ⁊ tūc ꝑ inductionē forme ſubalis mixti q̄libet ps mixti eſt mixta. ¶ Ad ſecundā quādo dr̄ vel mixta manerēt ⁊c. dictū eſt in alia queſtione. ¶ Ad tertiā: dico ꝙ ita bene forme mixtorū gn̄antur ſucceſſiue quo ad ptes eorū quātitatiuas ⁊ nō quo ad partes eoꝝ graduales: ſicut corrūpuntur forme elementorꝫ. ¶ Ad quartam conſimili modo rn̄detur in alia queſtione. ¶ Ad quintā dico: ꝙ īmo multe remanent indiuiſe. ⁊ quando dicitur: ergo eſt ſolum iuxtapoſitio: negat ꝯſeq̄ntia: qa cū ille partes miſcibiliū ponunt: fit actio ⁊ alteratio eaꝝ adinuicem tādiu ꝙ quelibet eorum ponuntur corrumpi: ⁊ generatur vna forma mixti ꝑ quaꝫ quelibet pars mixti eſt mixta. Et hoc illi⁹ mixti quod dicitur mixtū ꝑ modū termini ad quem.

Quæſtio. XXI.

Q Væritur vtrū mixtio ſit naturalis. Et intelligitur de mixtione de qua Ariſto. intellexit primo huius. ſ. de mixtione ꝓprie dicta: cuius quelibet pars dicitur mixta. ¶ Et arguit primo ꝙ non: quia mixtio elementorū non poteſt eſſe ſine cōgregatione ipſorū: congregatio autē elemētorū eſt violenta: patet: quia ad hoc ꝙ elementa congregentur oportet ꝙ aliqua eorū q̄ ſunt grauia aſcendant: vel ꝙ leuia deſcendant: vel ꝙ ſimul grauia aſcendant: ⁊ leuia deſcendant: modo nullū illorū poteſt fieri ſine violētia. ¶ Secundo. quia ſiue talia maneant in mixto formaliter: ſiue ſecundū eoꝝ virtutes: videtur ꝙ elemēta detineant in mixto violenter: propter hoc ꝙ virtutes elementoꝝ repugnant quo ad eſſe ſimul: ⁊ eſt eis ita violentū ſicut formis ſubſtantialibus elementorꝫ. ¶ Tertio arguit ſic. q̄dam mixtio eſt artificialis: ergo non oīs mixtio ē naturalis: ex eo ꝙ artificiale ⁊ naturale diſtinguuntur: antecedēs patet ꝑ alchimiā vbi aliqua metalla miſcētur adinuicem: modo huiuſmodi mixtio nō eſt naturalis ſed artificialis: q: per artē. ¶ Quarto. quia mixtio eſt q̄dā gn̄atio ⁊ corruptio ſecūdū ꝑdicta: ſꝫ q̄dā eſt corruptio naturalis ⁊ q̄dā violenta: non ergo oīs mixtio eſt naturalis. ¶ Quinto. mixtio eſt corruptio miſcibiliuꝫ: ſed illa corruptio eſt miſcibilib⁹ violenta ex eo ꝙ eſt cōtra naturalem inclinationem ipſorꝫ: ꝓꝑter hoc ꝙ quodlibet ens naturale diligit ſe ꝑmanere: ergo non oīs mixtio eſt naturalis. ¶ Sexto arguitur ſic. in mixtione eſt quedā diuiſio continui: modo ſimiliter diuiſio cōtinui eſt violenta ex eo ꝙ continuum naturaliter prius erat continuū: ergo videtur ꝙ mixtio non poſſit fieri ſine violentia: quia nō ſine diuiſione ꝯtinui. ¶ Septimo arguitur ſic. mixtio eſt q̄dā alteratio miſcibiliū ſucceſſiua: ſed omnis talis fit cū reſiſtentia: ergo in omni mixtione eſt reſiſtentia: ⁊ per conſequens violentia

et inclinatio ad oppoſitũ. ¶ Octauo arguitur ſic. quedã ſunt mixta: ſicut ſunt monſtra: que nõ intenduntur a natura: ergo videt̃ ꝙ mixtio pro generatione taliũ mixtorum non ſit naturalis.

In oppoſitũ patet ex dictis in aliis queſtionibus ⁊c. et etiã in oppoſitũ videt̃ eſſe Ariſt. primo huius: in quo determinat de mixtione: vq̃z non intẽdit hic determinare niſi de trãſmutationibꝰ naturalibus: videtur ꝙ mixtio ſit trãſmutatio naturalis: ⁊ cũ in ſcientiis demõſtratiuis indefinite capiant̃ pro vniuerſalibus: videtur ꝙ omnis mixtio ſit naturalis. ¶ In iſta queſtione primo ponã aliquas diſtinctiões. ſcḋo ꝯcluſiones ſimiles illis que dicte ſunt in p̃cedentibus.

Quantũ ad primũ ſit prima diſtinctio ꝙ vno modo dr̃ naturale quadã denoiatione extrinſeca. Et iſto modo dicimus aliquã ſciam eſſe naturalẽ: puta illã q̃ eſt de rebꝰ naturalibꝰ. Scḋo mõ capit̃ naturale ꝓut diſtinguit̃ ꝯ violentũ: ⁊ iſto mõ dicimus deſcenſũ grauiũ eſſe naturalẽ: ⁊ aſcenſum ipſoꝝ eſſe violentum. Tertio mõ capitur ꝓut diſtinguit̃ ꝯ ſupnaturale: ⁊ iſto mõ dicimus gñationẽ eſſe naturalẽ: creationẽ vero nõ: ſed ſupnaturalẽ. Quarto mõ ꝓut diſtinguit̃ ꝯ aĩale. Et iſto mõ dicimus ꝙ quidã eſt appetitꝰ naturalis: ſicut eſt ille qui fit ſine cognitione: ſicut eſt appetitꝰ grauis quo appetit deſcẽdere: ⁊ alius eſt appetitꝰ aĩalis: ſicut ille qui fit cũ cognitione: ⁊ ille vt ſic nõ dr̃ naturalis: ſʒ aĩalis: ſicut eſt appetitus quo animal appetit cibũ cũ mouetur ad ipſum. Quinto modo capit̃ naturale ꝓut diſtinguit̃ ꝯ caſuale ⁊ mõſtruoſum. Et iſto mõ dicimus mõſtra q̃ fiunt p̃ter intentionẽ agentis particularis nõ eſſe naturalia. Sexto modo capit̃ ꝓut diſtinguit̃ ꝯ artificiale: ſicut capit Ariſto. circa principiũ ſcḋi phyſicoꝝ. Adhuc naturale aliquãdo capit̃ ꝓ conuenienti ⁊ innaturale pro diſconuenienti: ⁊ iſto modo cibũ aliquẽ vni dicimus eſſe naturalẽ: q: cõuenientẽ: ⁊ alteri dicimꝰ eſſe innaturalem: q: diſcõuenientẽ. ¶ Alia diſtinctio ẽ ꝙ violentũ vno mõ dr̃ qḋ ẽ ꝯ cõem curſum nature. ſcḋo mõ: q: eſt p̃ter intentionẽ agentis vel intẽtionem paſſi: hoc eſt inclinationem naturalem: que quidẽ inclinatio habet aliquãdo rõnẽ agentis: ſicut grauitas in deſcẽſu grauis: aliqñ aũt rõne paſſi ⁊ reſiſtentie: ſicut cũ graue proiicit̃ ſurſuʒ. ¶ Tertia diſtinctio eſt ꝙ aliqñ aliquid dr̃ artificiale vel voluntariũ vel violentũ reſpectu agẽtis principalis: ſicut dicimus ꝙ domus eſt res artificialis vel ens non naturale: vel ꝙ motus ſeu ꝓiectio lapidis ſurſũ eſt violẽta: vel volũtaria. Alio mõ aliqḋ dr̃ artificiale vel volũtariũ vel violẽtũ ĩproprijſſime reſpectu agẽtiũ applicatoꝝ: ⁊ iſto mõ dicimus ſegetes ⁊ bladã eſſe artificialia: q: incipiunt̃ ab arte ⁊ cõplent̃ ꝑ naturaʒ. ¶ Quarta diſtinctio eſt. ꝙ mixtio põt capi vno mõ ꝓ alt̃atione p̃cedente corruptionẽ miſcibiliũ et generationẽ forme ſubſtãtialis mixti: ⁊ tũc eſt alt̃atio ſucceſſiua. alio mõ põt capi ꝓ corruptiõe miſcibiliũ ⁊ gñatione forme ſubſtantialis mixti.

Quantum ad ſecũdum ſit prima concluſio: ꝙ capiendo voluntariũ ſiue violentũ: qḋ eſt p̃ter cõmunẽ curſum nature: quedã eſt mixtio violẽta: ⁊ hoc inchoatiue: pʒ hoc de mixtione metalloꝝ: mixtio enim metalloꝝ inchoatiue eſt ab arte: ſed alteratio ſequens illã eſt naturalis. ¶ Secũda cõcluſio. capiendo violentũ qḋ eſt contra naturalẽ inclinationẽ paſſi: ⁊ mixtionẽ pro generatione forme mixti: nulla mixtio eſt violenta: patet: quia talis mixtio eſt gñatio: cuius ſubiectum eſt materia prima: cui materie prime nihil eſt violentum: nec aliquid ꝯ inclinationem ipſius naturalẽ. ¶ Tertia cõcluſio eſt: ꝙ ſi mixtio capiat̃ pro alteratione p̃cedente gñationẽ forme mixti: ⁊ violentũ capiat̃ pro illo qḋ eſt contra naturalẽ inclinationem paſſi: dico ꝙ mixtio eſt violenta: patet hoc: quia talis eſt cũ reſiſtentia paſſi ad agens: ⁊ talis mixtio ſeu alteratio: q̃uis ſit violẽta: et innaturalis ex parte paſſi: non tamen ex parte agentis. ¶ Sed diceres tu: mixtio capiẽdo mixtionẽ ꝓ generatione ⁊ introductiõe forme mixti eſt terminus mixtionis capiendo mixtionem pro alteratione p̃cedẽte: ſicut clarum eſt de ſe: ergo ſi vna earum non eſt violenta: nec alia. ¶ Reſpondetur negando conſequentiam: ⁊ ratio huius eſt: quia ſubiectum vnius eſt materia prima: cui nihil eſt innaturale: ſubiectum vero alterius eſt compoſitum ex materia et forma: et illi bene aliquid eſt innaturale et contra inclinationẽ eiꝰ naturalem. Finaliter ergo capiendo mixtionem pro introductione forme mixti: ⁊ violentũ prout violentum dicitur qḋ eſt contra naturalem inclinationem paſſi: nulla mixtio eſt violenta: ſed quelibet eſt naturalis: q̃uis bene inchoatiue poſſit eſſe ab arte: et pro alteratione preuia poſſit eſſe violenta.

Ad rationes. ¶ Ad primam concedo mixtionẽ inchoatiue eſſe violentam: nihilominus ſequi poſtea mixtionẽ naturalẽ. ¶ Ad ſecundã: ſicut dicebatur prius: nec forme elementoꝝ detinent̃ in mixto: nec qualitates ipſorum: ſed in mixto bene ſunt qualitates medie: vna inter actiuas ⁊ alia inter paſſiuas: que ſunt mixtiones naturales: et innaturales: ſicut qualitates elementorũ ſunt elementis naturales. ¶ Ad tertiam dico: ꝙ mixtio metallorum bene inchoatiue eſt violenta et artificialis: nihilominus poſtea ſequitur mixtio naturalis. ¶ Ad quartam quintam ſextaʒ ⁊ ſeptimam: patet in expoſitione queſtionis. ¶ Ad octauum dico: ꝙ q̃uis monſtra fiant preter intentionem nature agentis particularis: non tamen nature agẽtis vniuerſalis: que eſt prima cauſa. vnde reſpectu eiꝰ nihil dicit̃ caſuale vel fortuitum: ex eo ꝙ oĩa que fiunt ab ea: fiunt cũ preſcientia: ⁊ non preter intentionem: ⁊ ſic monſtra adhuc poſſũt dici entia naturalia. Silr̃ mixtio p̃cedẽs generationem ipſorũ debet dici naturalis: vel innaturalis ſicut mixtio precedens generationem mixtorum non monſtruoſorum.

¶ Et hec de primo libro de generatione ⁊ corruptione dicta ſufficiant.

Queſtio. I.

Circa ſecũdum librum queritur primo. Utrũ ſint quatuor qualitates prime ⁊ nec plures nec pauciores. ¶ Et arguitur primo ꝙ ſolum ſit vna quia illud qḋ per ſuperabundantiam dicitur vni ſoli ꝯuenit: ſed primum dicitur per ſuperabundantiã cũ ſit ſuperlatiui gradꝰ: q̃re inter q̃litates videt̃ eẽ ſolũ vna prima. ¶ Scḋo. videtur ꝙ ſint ſoluʒ due: q: ſolũ due actiue ⁊ ſoluʒ due paſſiue: due actiue. ſ. caliditas ⁊ frigi

ditas:vel paſſiue.ſ.humiditas ⁊ ſiccitas:ſʒ actiue ſūt
ꝑores paſſiuis:ģ ⁊c. ¶ Tertio. q2 ſi q̄litates ꝑme eēnt
q̄tuor:he eſſent iſte:caliditas:frigiditas: humiditas:⁊
ſiccitas:ſed hoc eſt falſum:q2 lumē eſt vna q̄litas prior
illis:ģ ⁊c. ¶ Quarto.ſicut ſe habʒ mot⁹ localis ad mo
tū alterationis quo ad prioritatē ⁊ poſterioritatē: ita vi
dent̄ ſe hr̄e q̄litates motiue localit̄ ad qualitates alte-
ratiuas:ſed ita eſt ꝙ motus localis eſt prior motu alte
rationis:eſt em̄ cā motuū localiū ⁊ alioꝝ:ſicut pʒ de mo-
tu locali celi:ģ videt̄ ꝙ q̄litates motiue localit̄ q̄ ſunt
grauitas ⁊ leuitas ſūt ꝑores q̄litatib⁹ alteratiuis:que
ſunt caliditas:frigiditas:humiditas:⁊ ſiccitas.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles ſecundo
huius ⁊ ſilr̄ quarto meteo. vult em̄ eſſe quatuor qualita
tes primas hic dixi: q̄ ſunt:caliditas:frigiditas:humi
ditas:⁊ ſiccitas:⁊ non plures nec pauciores. ¶ In iſta
queſtione Primo ponende ſunt alique diſtinctiones
de qualitatibus. Secundo ponende ſunt cōcluſiones.

Quātum ad primum ſciendum eſt ꝙ
duplices dicuntur qualitates:quedam ſenſibiles p ſe:
ſicut caliditas frigiditas ⁊c. ⁊ ſilr̄ odor ⁊ ſapor ⁊ hmōi:
quedā aūt dicunt̄ inſenſibiles.i.nō ſenſibiles p ſe: q̄uis
forte p accidēs:ſicut eſt influentia celi:ſicut ſunt q̄dam
v̄tutes lapidū ⁊ herbarū. ¶ Scōa diſtinctio: qualita-
tū ſenſibiliū:quedā nō cōſequūtur actionē qualitatum
ꝯtrarū actiuarū ⁊ paſſiuarū adinuicē:q̄dam v̄o has cō
ſequunt̄. Exēplū primi:ſicut eſt influentia celi ſeu qua
litates influxe nobis a ſuperioribus. Exēplū ſecundi:
ſicut ſunt v̄tutes ⁊ q̄litates inſenſibiles lapidū p̄cioſo
rū ⁊ herbarū. ¶ Tertia diſtinctio. qualitatū ſenſibiliū:
q̄dā ſunt q̄ non gn̄ant̄ ex actione q̄ fit rōne ꝯtrietatis ꝓ
prie dicte:ſed ex ſolo motu locali:ſicut ſunt iſte qualita
tes ſenſibiles:figura:ſonus:⁊ hmōi. alie ſunt que gn̄an
tur ex actione q̄ fit ratione ꝯtrietatis ꝓprie dicte: ſicut
ſunt iſte qualitates odor ⁊ ſapor ⁊ hmōi. ¶ Quarta di-
ſtinctio:qualitatū ſenſibiliū:quedā ſunt actiue actione
corruptiua:ſicut ſūt caliditas frigiditas ⁊c. quedā v̄o
non ſunt actiue actione corruptiua: ſicut albedo: nigre
do:color:ſapor:⁊ hmōi. Et notanter dico corruptiua:q2
albedo ⁊ nigredo bñ ſunt actiue in viſum: ſed hoc non
eſt actiōe corruptiua:⁊ cū abiectiōe ꝯtrij. ¶ Quinta di-
ſtinctio. qualitatū ſenſibiliū: quedā ſūt tāgibiles: q̄dā
ſunt ſenſibiles alijs ſenſibus a tactu. Exēplum primi:ſi
cut ſūt iſte:caliditas:frigiditas:humiditas:⁊ ſiccitas
durities ⁊ mollicies:raritas:dēſitas:grauitas: ⁊ leui-
tas:⁊ alie reducibiles ad iſtas. Exēplū ſcdi: ſicut ſunt:
color:odor:ſapor ⁊c. ¶ Sexta diſtinctio. qualitatum q̄
cōſequunt̄ qualitates primas:quedā ſunt q̄ conſequūt̄
eas ſimplr̄:ſicut raritas ⁊ denſitas:grauitas ⁊ leuitas
⁊c. Nā caliditatē ꝯſequunt̄ raritas ⁊ leuitas ſimplr̄ ſi-
ne cōmixtiōe illi⁹ cū aliq̄ q̄litate ſibi ꝯtria. Exēplū ſcdi.
ſicut color:odor:ſapor:⁊c. iſte em̄ non ꝯſequūt̄ q̄litates
ꝑmas ſimplr̄:ſed ex cōmixtione earū adinuicem.

Iſtis diſtinctionibus poſitis primo vi
dendū eſt q̄ qualitates de numero hax ꝯueniāt elemen
tis. ſecūdo q̄ q̄litates ſint actiue ⁊ q̄ nō. tertio que ſunt
per ſe ⁊ que non. ¶ Quantū ad primū ſit prima cōclu-
ſio. oēs qualitates tangibiles q̄ ꝯſequunt̄ primas ſim-
pliciter abſq3 hoc ꝙ agant adinuicem competunt ele-
mentis:non tamen omnes ſimul:ſed aliquibus alique
⁊ alijs alie:patet hoc de raritate ⁊ denſitate grauitate
leuitate:⁊ huius ratio eſt:nam poſtq̄ elementis inſunt
qualitates contrarie cōmixte adinuicem:tunc elemen
tis inſunt qualitates ille que cōſequuntur qualitates
ipſoꝝ ſine cōmixtione illaꝝ qualitatū adinuicē3. ¶ Se

cunda concluſio. ꝙ elementis non inſunt qualitates q̄
conſequunt̄ qualitates primas nō ſimplr̄: ſed cū cōmi-
xtione qualitatum non primarum adinuicem: pʒ: nam
poſtq̄ in vno elemento eſt commixtio qualitatum pri-
marū contrariarum adinuicē3 ⁊c. in nullo elemento eſt
aliqua qualitas ſequens hmōi cōmixtionē. Ex hoc ſe-
quitur: ꝙ in nullo elemento ſi ſit aliquod tale de quo in
telliguntur ꝯcluſiones ponēde ⁊ poſite: repit̄ odor: nec
color: nec ſapor. Alteri⁹ ſequitur ꝙ nulla aqua habēs
odorem vel ſaporem eſt purum elementū. Ex hoc vlte-
rius ſequitur: ꝙ aqua q̄to plus caret colore et ſapore
tanto eſt ꝓpinquior puro elemēto: ⁊ q̄to magis habet
de his tanto eſt remotior. ¶ Sed diceret aliquis ꝯtra:
nam ſi hoc eſſet verum: ſequitur ꝙ pura terra non poſ-
ſet videri q̄ticūq3 obijceret̄ oculo: cōſequentia tenet:
q2 nō haberet colorem nec lucē: cum terra pura ſit ſum-
me opaca: ſed ſi deberet videri oporteret ꝙ hoc eſſet vl̄
ratione coloris: vel ratione lucis. Secūdo. nā dicit Ari
ſto. ꝙ aqua eſt alba: ergo videtur ꝙ elementis inſit co-
lor. Tertio. niſi elemētis ineſſet color: ſequitur ꝙ color
poſſet gn̄ari abſq3 hoc ꝙ generaret̄ ex colore ſibi con-
trario: ꝯſeq̄ntia probatur: nam ſit aliqua materia ſub
forma elementi: tunc in illa materia non eſt color: dein-
de ſit ſub forma mixti: tunc ſtatim in illam materiā erit
color: ⁊ non erit gn̄atus ex colore ſibi cōtrario poſtq̄ il-
lū colorē null⁹ alius color immediate p̄ceſſit. Quarto
ad idē. videt̄ ꝙ color ſapor ⁊ hmōi non cōſequunt̄ com-
mixtiones ⁊ proportiones qualitatū primarū adinui-
cem: nam ſi ſic: ſequitur ꝙ q̄cito mutaretur talis ꝓpor
tio: tam cito deberet mutari qualitas conſequens eam
⁊ ſic q̄cito aliquod corpus: puta paries vel aliquod hu
iuſmodi: caleſieret vel frigefieret: deberet mutari ei⁹ co
lor: hoc tamen eſt falſuʒ. Et cōſequentia tenet: quia ita
cito ꝙ paries caleſit vel frigeſit mutatur ꝓportio qua
litatum primarū. ¶ Ad iſta reſpondet̄. Ad primum de
terra concedo ꝙ non videt̄. ¶ Ad ſecundū quādo Ari
ſto. dixit: aqua eſt alba: non intellexit de aqua pura: ſed
de vno mixto ſaltem qualitatiue quod tendit ⁊ eſt pro-
pinquum puro elemento aque. ¶ Ad tertiū. concedo
ꝙ non eſt impoſſibile colorem generari et nō ex colore
ſibi contrario q̄ñ non manet idē ſubiectū p ſe ſubſiſtens
ſub vtroq3 termino trāſmutationis: ſicut eſſet ꝯpoſitū
ex materia et forma. ſicut fit in gn̄atione mixti ex ele-
mētis q̄uis forte hoc nō eſſet poſſibile q̄ñ maneret ideʒ
ſubiectū in actu ſeu cōpoſitū ex materia et forma ſub
vtroq3 termino tranſmutationis. ¶ Ad q̄rtū eſt ꝑmo
ſciēdū ꝙ iſte qualitates: color: odor: ſapor: et hmōi con
ſequunt̄ ꝓportionē q̄litatū ꝑmaꝝ adinuicē naturalem
ipſi mixto. Secūdo ſciēdū ē: ꝙ hmōi ꝓportio nālis nō
variat̄ ad cuiuſcūq3 q̄litatis extrinſece aduētū: ſʒ no ali
q̄ñ q̄litas extrīſeca aduenies eſt ita remiſſa ꝙ nō ſuffi-
cit variare talē ꝓportionē naturalem: aliq̄ñ aūt eſt ita
intēſa ꝙ ſufficit. Ex hoc ad argumentū dico ꝙ cū aliq̄d
corpus mixtū frigeſit vel caleſit ita intēſe ꝙ variat̄ ꝓ-
portio naturalis q̄litatū ꝑmaꝝ in illo mixto: tūc etiam
variant̄: color: odor: et ſapor illi⁹ mixti. vñ paries poſ-
ſet ita intēſe caleſieri ꝙ mutaret̄ ei⁹ color: q̄ñ v̄o quali
tas aduenīēs eſt ita remiſſa ꝙ nō ſufficit ⁊c. nō variant̄
q̄litates ꝯſtes hmōi ꝓportionē: ⁊ hmōi mixtionē tali
um q̄litatū naturalē ipſi⁹ mixti. ¶ Tertia cōcluſio. in
elemētis nō inuenit̄ aliqua qualitas v̄tualis inſenſibi
lis: ſicut eſt qualitas v̄tualis lapidis p̄cioſi: pʒ: q2 ta-
les q̄litates v̄tuales conſequunt̄ cōmixtiōes q̄litatū
primaꝝ: ⁊ nō talis cōmixtio non reperit̄ in elemētis. ex
hoc ſequitur: ꝙ elementa non ꝯferunt ad medicinā niſi
quantū eſt ex parte ſuarum qualitatum primarum que
ſunt caliditas frigiditas ⁊c.

Quantum ad ſecundū ſit prima concluſio.nulla qualitas eſt agens principale: probatur: quia ſi ſic:tunc eſſet principale principiū actiuū ſui motus ⁊ quietis:vt patet ꝑ diffinitionē datā ſecūdo phyſicorū:ſed ꝙ non ſit natura patet etiam ibidem:ex eo ꝙ omnis natura eſt ſubſtātia:nulla aūt qualitas eſt ſubſtantia. ¶ Secunda concluſio.nulla qualitas ꝑter tangibiles eſt actiua:Et intelligo de actione que fit cū contrarietate:⁊ que eſt corruptiua:patet: quia albū nigro iuxtapoſitum:nigrū non dealbat:nec nigrum iuxtapoſitum albo:album denigrat. ¶ Sed diceret aliquis contra:ſapor:odor non ſunt qualitates tangibiles: ⁊ tamē aliquando inficiunt aerem:ergo videntur eſſe actiue. ¶ Reſpondeo.ꝙ hoc non faciunt nec odor:nec ſapor:ſed qualitates prime corporum habentium odorē ⁊ ſaporem: hec concluſio debet intelligi de qualitatibus ſenſibilib⁹. ¶ Tertia concluſio.quedam alie qualitates ſenſibiles ſunt actiue:patet de lumine ⁊ de qualitatibus virtualibus herbarum ⁊ lapidum precioſorum. ¶ Quarta concluſio.qualitatum tangibilium ſolum quatuor ſunt actiue ſcilicet caliditas/frigiditas/humiditas/⁊ ſiccitas. ¶ Sed diceret aliquis:grauitas ⁊ leuitas ſunt qualitates actiue: q: motiue localiter: et tamen ſunt qualitates tangibiles:ergo ⁊c. ¶ Reſpondetur:ꝙ debet intelligi de actiōe alteratiua ⁊ nō alia. vnde videmus ꝙ graue cum iuxtaponitur graui vel leui non facit ipſum grauius: et ſi grauitas alterat:hoc non eſt niſi per accidens:ſic ꝙ mouet corpus qd̄ quidē corpus motum ex motu caleſit ⁊ leueſit ⁊c.

Quātū ad tertium dico:ꝙ ſunt caliditas/frigiditas/humiditas:⁊ ſiccitas:que iter ceteras ſunt actiue:quia ſūt priores alijs cauſalitate: patet:q: ſunt cauſe aliarum. Secundo.quia actio ſemper fit ratione contactus:⁊ ſic qualitates actiue debent eſſe priores:ſicut ſenſus tactus eſt prior alijs ſenſib⁹. Tertio dico:ꝙ ſolum iſte quatuor qualitates ſunt priores alijs cauſalitate:patet:quia ex mixtione earū adinuicem ⁊ nullarū aliarū ſequuntur alie qualitates. Quarto dico:ꝙ iſte q̄tuor ſūt priores alijs ꝑncipalitate:pꝫ:q: ſm ꝯbinationē earū adinuicē capitur numerus elementorum que dicuntur corpora prima. Quinto dico:ꝙ ille qualitates ſunt priores alijs cōitate:patet:quia reperiuntur tam in elementis ꝙ̄ in mixtis. Sexto dico: ꝙ ſunt priores alijs ſimplicitate:pꝫ:quia reperiuntur in corporibus ſimplicibus ſine cōmixtione qualitatū cōtrariarum adinuicē. Ex his pꝫ ad queſitū.

Ad rationes. Ad primam ſi ly prima exponatur negatiue poſſunt eſſe multe alie eque prime in ſuo genere.ſed non poſſunt eſſe plura prima ſi exponatur affirmatiue:⁊ ex hoc gloſatur auctoritas.ſ. ꝙ ꝑ ſuperabundantiam dicitur. ¶ Ad ſecundam dico: ꝙ omnes quatuor ſūt actiue:ꝗuis caliditas ⁊ frigiditas ſint magis actiue ꝙ̄ humiditas ⁊ ſiccitas. ¶ Ad tertiam:dico:ꝙ queſtio intelligitur de qualitatibus habentibus contrarium actiuis:actione que eſt ratione contrarietatis propter dicte. ¶ Ad quartam dico: ꝙ non quilibet motus localis eſt primus motuum: ſed ſolum motus localis celi:⁊ ideo ſi grauitas ⁊ leuitas eſſent principia actiua talis motus:bene concederē ꝙ tunc deberent dici priores inter qualitates actiuas ꝙ̄ predicte quatuor:ſed quia non ſunt principia actiua motus localis celi:ex prioritate motus localis non poteſt argui prioritas grauitatis ⁊ leuitatis inter qualitates.

Quæſtio.II.

Quæritur vtrum quatuor qualitatum primarum que ſunt caliditas frigiditas ⁊c. due ſint actiue.ſ. caliditas ⁊ frigiditas.⁊ due paſſiue.ſ.humiditas ⁊ ſiccitas. ¶ Et arguitur primo ꝙ non:quia ſi ſic:tunc ille due que dicuntur actiue.ſ. caliditas ⁊ frigiditas deberēt agere in alias que ſunt paſſiue:ſed hoc non ex eo ꝙ omnis actio fit ratione contrarietatis:modo talis caliditas ⁊ frigiditas non contrariantur humiditati ⁊ ſiccitati:aliter enim plura eſſent vni contraria:ergo ⁊c. ¶ Secundo.quia dictum eſt in alia queſtione:ꝙ iſte quatuor qualitates dicunꝭ qualitates actiue:non ergo due earum ſolum ſunt actiue ⁊ alie due paſſiue. ¶ Tertio probatur ꝙ caliditas ⁊ frigiditas ſunt qualitates paſſiue:nam vna earuꝫ minuitur ⁊ patitur ab alia poſtꝙ̄ contrariantur:⁊ hoc non eſſet niſi eſſent paſſiue. ¶ Quarto probatur ꝙ humiditas ⁊ ſiccitas ſunt qualitates actiue:nam ſunt qualitates contrarie cum ergo ratione contrarietatis fiat actio :videtur ꝙ humiditas ⁊ ſiccitas ſunt adinuicem actiue. ¶ Quinto.nam dicit Ariſto.quarto meteo. ꝙ ſiccum agit coagulationem:⁊ hoc non eſſet niſi ſiccitas eſſet qualitas actiua. ¶ Sexto.nam humiditas ⁊ ſiccitas ſunt quedam forme:forme autem eſt agere:materie vero pati:ergo humiditas ⁊ ſiccitas dicuntur qualitates actiue ſicut caliditas ⁊ frigiditas.

In oppoſitum eſt Ariſtote. in iſto ſecundo ⁊ quarto meteoroꝝ. ¶ In iſta queſtione: Primo ponam diſtinctiones. Secundo concluſiones. Tertio mouebo vnum dubium.

Quantum ad primum ſit prima diſtinctio:ꝙ pati dicitur dupliciter. vno modo ſubiectiue:⁊ de illo nō intelligitur queſtio.alio modo terminatiue:⁊ ſic capiꝭ in ꝓpoſito. ¶ Scd̄a diſtinctio: aliquid dicitur pati adhuc dupliciter. vno mō per ſe: ⁊ iſto mō caliditas patitur a frigiditate:⁊ ecōuerſo. alio mō per accidēs.ſ.ꝙ patiꝭ:q: hoc eſt huic annexū: ⁊ iſto mō humiditas patiꝭ annexa caliditati:cuꝫ caliditas patiꝭ a frigiditate. ¶ Tertia diſtinctio:in ꝓpoſito pōt fieri triplex cōparatio. vna calidi ad frigidū:vel ecōuerſo.alia humidi ad ſiccum vel econuerſo. tertia calidi ⁊ frigidi ad humidū ⁊ ſiccū:vel ecōuerſo.

Quantum ad ſecūdum loquendo de actione,⁊ paſſione terminatiue proprie accepta ſit prima concluſio.ꝙ caliditas et frigiditas ſunt actiua et paſſiua adinuiceꝫ:patet primo ad experientiā: pꝫ etiā ratione:quia ſunt qualitates tangibiles ⁊ ſunt contrarie ⁊ prime: modo primo hui⁹ actio ⁊ paſſio fit ratione contrarietatis. ¶ Secūda cōcluſio. humiditas ⁊ ſiccitas ſunt etiā actiue adinuicem ⁊ paſſiue modo ꝑdicto: patet ex eadem ratiōe.vnde quādo ignis agit in aquā ipſam corrūpēdo:caliditas ignis corrūpit frigiditatē aq̄:ſed nō humiditatē: ꝑꝑ hoc ꝙ nō eſt ſibi ꝯtra: ſed illa humiditas corrūpitur a ſiccitate ipſius ignis. ¶ Sed diceres tu:fundatur aqua in ignem q̄ ſit calida:caliditas ignis corrumpetur:ſed non a frigiditate:ꝑꝑ hoc ꝙ illa aqua nō eſt frigida:ſed eſt calida ꝑ caſuꝫ:ergo videtur ꝙ corrūpetur ab humiditate aque:que tñ nō ē ſibi ꝯtra:ergo videtꝭ ſiſr ꝙ humiditas aque corrūpiꝭ a caliditate ignis nō obſtā ⁊c ꝙ nō ſit ei cōtraria. ¶ Reſpōde-

tur. ꝙ cũ aqua calida funditur in ignem: tũc caliditas ignis nõ corrũpit̃ ab aqua immediate: ſed ꝑ modũ ſeq̃le ⁊ mediate: ⁊ hoc iſto modo: q: caliditas ignis req̃rit ſubiectũ rarũ: ſed cũ aqua calida que eſt grauis funditur in ignem condenſat ipſum in tantũ ꝙ repugnat forme ignis ſtare in materia ita denſa: ⁊ ſic ambo corrumpuntur ad corruptionem raritatis ſubiecti. ❡ Adhuc diceret aliquis videtur ꝙ ſiccitas nõ ſit qualitas actiua. nam ſiccum iuxtapoſitum alicui humido non exiccat ipſum: immo calidum magis videtur exiccare: ergo non eſt ponendum ꝙ ſiccitas ſit qualitas actiua ſiccitatis ſibi ſimilis: ⁊ corruptiua humiditatis. Ad illud dico: ꝙ immo ſiccum iuxta poſitum humido exiccat ipſum: ſi eſt fortius: iſta tamen actio eſt tarda ⁊ minus perceptibilis. ⁊ quando dicitur: calidum exiccat. dico ꝙ hoc eſt per accidens: quia corrumpit frigiditatem cui attribuitur humiditas. ❡ Tertia cõcluſio eſt ꝙ caliditas non agit in humiditatem nec in ſiccitatẽ per ſe: patet: quia non eſt contraria. ſimiliter frigiditas non agit in ipſam ex eadem ratione. vnde quia omnis actio de qua eſt preſens ſermo ſolum fit ratione ꝯtrarietatis: ſequitur ꝙ que non ſunt contraria non agunt adinuicẽ. ❡ Et cõfirmatur. nam caliditas ⁊ humiditas naturaliter ſe cõpatiuntur in eodẽ: puta in aere: ſimiliter caliditas ⁊ ſiccitas in eodem: ſicut in igne: ſimiliter frigiditas ⁊ humiditas in eodem: puta in aqua: ſimiliter frigiditas ⁊ ſiccitas in eodem: puta in terra. Et hoc nõ eſſet ſi frigiditas ⁊ caliditas eſſent actiue in predicta. ❡ Sed contra diceret aliquis: calor tamen ſolis multum videtur exiccare. ❡ Reſpõdetur ꝙ hoc non eſt iſto modo ꝙ caliditas corrũpat humiditatem: ſed iſto modo: quia caliditas ſolis agens in iſta inferiora ⁊ in corpora humida: ſicut in lutum vel huiuſmodi calefacit aliquas ꝑticulas illius corporis: quibus calefactis leues fiũt: ⁊ tunc partes leuiores ⁊ ſubtiliores ab illis corporibus eleuantur ⁊ recedunt: groſſiores autem ⁊ magis terreſtres derelinquuntur: quibus derelictis humido ſubtili exhalato reſiduũ inuenitur ſiccũ: ⁊ iſto modo calor ſolis exiccat: non ꝙ corrumpat humiditatem modo quo dictum eſt. ❡ Quarta concluſio eſt. ꝙ magis humiditas ⁊ ſiccitas debẽt dici paſſiue ꝙ̃ alie due: ⁊ ecõuerſo alie due magis debẽt dici actiue: patet hoc: quia humiditas ⁊ ſiccitas non ſunt ita velocis actiõis nec ſunt tante actiuitatis: ſicut ſunt caliditas ⁊ frigiditas. ſecundo ex eo ꝙ humidũ ⁊ ſiccũ ſunt diſpoſita ad plures paſſiones: calidum autẽ ⁊ frigidum ad plures actiones: humidũ autẽ faciliter t̃minat̃ termino alieno: ſiccũ autẽ faciliter terminatur termino ꝓprio: mõ terminari eſt pati: calidum autem congregat homogenea ⁊ diſgregat heterogenea: q: propter caliditatem fornacis plumbũ ſegregatur ab argento: patet: q: particule argenti ſegregate abinuicẽ congregãtur adinuicem: ⁊ ſimiliter particule plumbi cõgregantur adinuicem frigidũ aũt ꝯgregat tam heterogenea ꝙ̃ homogenea: cõgregare aũt ⁊ ſegregare eſt agere: quia ergo humiditati ⁊ ſiccitati cõueniunt plures paſſiones: caliditati aũt ⁊ frigiditati plures actiões: ille. ſ. humiditas ⁊ ſiccitas debent dici paſſiue: iſte vero. ſ. caliditas ⁊ frigiditas magis actiue.

Quantum ad tertiũ: dubitatur: vtrũ

qualitates exiſtentes in eodẽ ſubiecto: ſicut caliditas frigiditas humiditas ⁊ ſiccitas: agãt in ſeinuicẽ ſicut in mixto. ❡ Pro cuius dubij rñſione ſit prima ſuppoſitio: ꝙ vnũquodq; gñabile ⁊ corruptibile hꝫ naturalẽ cõplexionẽ oĩm ſuarũ qualitatũ ⁊ diſpoſitionẽ naturalẽ tam primarũ ꝙ̃ aliarũ: ſiue ſit mixtũ: ſiue elementum. vnde naturalis cõplexio ⁊ diſpoſitio ignis eſt ꝙ ſit ſiccus ⁊ in ſummo calidus: q̃libet eñi alia eſt ei violenta ſcilicet humiditas ⁊ frigiditas: ⁊ eſt extra eius naturalem diſpoſitionem: ⁊ eſt ei infirmitas. vnde ita elementa infirmant̃ ⁊ ſanant̃: ſicut mixta. quando eñi aqua eſt calefacta ipſa eſt infirma. quia poſita eſt extra ſuam naturalẽ diſpoſitionem: cum aũt ꝯuerſa eſt ad frigiditatem priſtinam eſt ſanata. ❡ Secũda ſuppoſitio. talis diſpoſitio naturalis in mixtis non eſt equaliter cuilibet: ſed conſiſtit in debita proportione earũ: ⁊ in vno eſt vna ꝓportio ⁊ in alio alia. ❡ Tertia ſuppoſitio eſt. ꝙ vnumquodq; naturale tendit reuerti ad diſpoſitionẽ ſibi naturalẽ cũ fuerit extra ipſam quantũ eſt poſſibile: patet de aqua calefacta que reducit ſeipſam ad frigiditatẽ priorem: ⁊ eſt ſimile de hoc ⁊ de virga recta que incuruatur: ⁊ ecõuerſo tendit ad rectitudinem. ❡ Quarta ſuppoſitio. quedã ſunt homogenea ⁊ quedã heterogenea modo heterogeneitas eſt quedam diſſimilitudo. ⁊ põt eſſe: vel diſſimilitudo partium in figura: vel diſſimilitudo partium in qualitate. vnde ſi eſſet aliqua aqua cuius vna medietas eſſet calida ⁊ alia frigida: in illa aqua eſſet heterogeneitas partiũ in qualitate: ſed non in figura. Sed ſi imago regis lapidea eſſet vniformiter ꝑ totũ calida ibi eſſet heterogeneitas partiũ in figura: ſed non in qualitate.

Tunc ſit prima concluſio. nihil quod

eſt in ꝓpria ⁊ naturali diſpoſitiõe ſua agit in ſeipſũ primo: pꝫ: q: oĩs mutatio alicuius a ſua naturali diſpoſitione eſt ſibi violẽta: ſed nulla talis eſt ab intrinſeco: poſt ꝙ̃ eſt cõtra naturalẽ diſpoſitionẽ illius: ⁊ hoc pꝫ etiã ex alio: q: ſicut virga recta nõ appetit incuruari: nec recedere ab eius rectitudine: ita ſiir entia naturalia: qñ ſunt in ſuis diſpoſitionibus naturalibus appetũt manere in illis: ⁊ non recedere ab illis. ❡ Secũda ꝯcluſio. ꝙ tale aliqñ agit in ſeipm nõ primo. i. vna pars in ptẽ ſibi ꝓpinquã: pꝫ: nã poſſibile eſt ꝙ tale ſit heterogeneũ: ⁊ alia ſit ꝯplexio vnius ptis: ⁊ alia alterius: vna calidior: ⁊ alia frigidior: ſicut pꝫ de corpe humano in quo cor ẽ calidũ cerebrũ frigidũ: ⁊ in tali corpe vna ps bñ agit in aliam. ❡ Tertia cõcluſio rñſiua eſt. ꝙ caliditas ⁊ humiditas in eodẽ ſubiecto adequate nõ agũt adinuicẽ cũ ſtãt ſic ꝓportionate adinuicẽ ꝙ in tali cõplexione ꝯſiſtit complexio naturalis ſibi in quo ſunt: pꝫ: quia alr illud ſubiectũ ab intrinſeco recederet a diſpoſitione ſibi naturali: ⁊ haberet in ſe principiũ intrinſecũ ſue mutationis: qd eſt falſum ⁊ ꝯ dicta: falſitas maxime pꝫ ex eo ꝙ ꝙ̃cito ponit̃ extra diſpoſitionẽ illã ſibi naturalẽ redit ſeipſo ad illã ꝙ̃tum eſt poſſibile: ergo qñ erat ſub ea nõ habuit principiũ intrinſecũ reducẽdi ſe ab illa. ❡ Ex his ſeq̃t̃ primo ⁊ maxime ex cõcluſione penultima: ꝙ mixta habent in ſeipſis ꝑncipiũ ſue corruptionis. Itẽ ſequit̃. ꝙ elemẽta nõ. Itẽ ſeq̃t̃. ꝙ ſi nõ eſſet corrũpẽs extrinſecũ elemẽta manerẽt ꝑpetuo. Itẽ ſequit̃ ꝙ non ſequit̃ ille qualitates ſunt ineq̃les: ergo agũt in ſeinuicẽ: pꝫ: q: optima diſpoſitio ꝯſiſtit in ineq̃litate: ſed tũc vna illarũ qualitatũ nõ agit in aliã et hoc ꝑ formã ſubſtãlẽ ipſius mixti cui illa diſpoſitio eſt naturalis et cõueniẽs. Itẽ ſequit̃ ꝙ mixta heterogenea minus in heterogeneitate ptiũ in q̃litate ſũt magis duratiua: ſicut lapides et hmõi. Itẽ ſequit̃ ꝙ mixta magis heterogenea heterogeneitate ptiũ in qualitate ſũt minus duratiua: pꝫ hoc ex ꝓdictis.

Ad ratiões patet ex dictis quid ſit reſpondendum.

Queſtio. III.

QVeritur vtrum elemẽta ſint quatuor ⁊ non plura: nec pauciora. Et breuiter propter remouere aliqua dubia ſeu cauillationes logicales queſtio debet intelligi: vtrum ſint quatuor termini diſtincti ſignificantes omnia elementa: quorum nullus coincidat in ſignificando idẽ elementum: ⁊ non plures nec pauciores: non coincidentes cum aliquo iſtorum quatuor in ſigñdo idem elementum. ¶ Et arguitur primo ꝙ non ſunt niſi duo: quia elementum dicitur ex quo fit aliquid cum inſit: ſed quia talia non ſunt niſi duo principia materia ⁊ forma: poſtꝙ vocata elementa non manent in mixto: prout prius dictum eſt: ergo ⁊c. ¶ Secũdo. ſolum ſunt due differentie corporum ſimplicium: ergo videtur ꝙ ſolum ſint duo elementa: conſequentia tenet: poſtꝙ elemẽta dicuntur corpora ſimplicia: antecedens patet: nam ſolũ ſunt iſte due differentie graue ⁊ leue: nã omne corpus ſimplex eſt graue vel leue. ¶ Tertio probatur ꝙ ſint ſex: quia quatuor ſunt vocata elementa ſcilicet aqua / terra / aer / ignis: ⁊ cũ hoc vltra probatum eſt ꝙ ſunt duo principia materia et forma. ¶ Quarto. tot ſunt elementa quot ſunt differentie corporum ſimplicium: ſed ille ſunt ſex ſcilicet caliditas / frigiditas / humiditas / ſiccitas / grauitas / ⁊ leuitas. ¶ Quinto. tot ſunt elementa quot ſunt combinationes qualitatũ primarum tangibilium: ſed ille ſunt ſex ſcilicet caliditas cum ſiccitate. ſecunda caliditas cum humiditate. tertia frigiditas cũ humiditate. quarta frigiditas cum ſiccitate. quinta caliditas cum frigiditate. ſexta humiditas cum ſiccitate. ¶ Sexto. videtur ꝙ ſint quinqꝫ: quia quinqꝫ ſunt corpora ſimplicia: ſcilicet quatuor vocata elementa ⁊ celũ: celum enim eſt quintũ corpus ſimplex: vt patet per Ariſto. primo celi. ¶ Septio arguitur ſic. plures ſunt orbes celi ⁊ motores ꝙ quatuor: ergo plura debẽt eſſe elementa ꝙ quatuor: antecedens communiter conceditur: ſed cõſequentia tenet: ex eo ꝙ quilibet planetarum de vno orbe dicitur eſſe de natura vnius elementi.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto ſecundo: vbi ſecundum cõbinationes quatuor primarum qualitatum que ſunt caliditas frigiditas ⁊c. ponit eſſe quatuor elementa ſpecie diſtincta ⁊ nõ plura neqꝫ pauciora: eo ꝙ tot combinationes quatuor primarũ qualitatum ſunt poſſibiles ⁊ non plures nec pauciores.

¶ In iſta queſtione primo videndum eſt quid eſt elemẽtum. ſecundo vnde ſumatur numerus elementorũ. tertio quot ⁊ qualiter ſunt elementa.

Quãtum ad primum ſciendum eſt ꝙ elementũ dicitur ab hyle. vñ hyle eſt idem qḋ prima materia. vnde verſificator. Dicere quid ſit hyle non eſt dictum puerile. ⁊ dicitur elementum quaſi ilementũ. Sed ſic mutatur ly e. cauſa melioris ſoni. vnde ex hoc patet ꝙ propriiſſime materia prima ſolum dicitur elementum: ſed vocata elementa que ſunt ignis aqua ⁊c. dicũtur elementa reſpectu mixtorum: non eo ꝙ qualitates ipſorum vel ipſa maneant in mixto: ſed quia qualitates ſimiles qualitatibus elementorum ſunt in mixto: ad cuius generationem oportuit concurrere elementa vel vocata elemẽta mediate vel immediate. Aliter põt dici elemẽtũ quaſi alimentum: quia elemẽtis aluntur mixta: licet non immediate ſed mediate. Poteſt ergo eſſe vna deſcriptio elementi: elemẽtũ eſt qḋ in reſolutione corporum inuenit̃ vltimũ: ⁊ in gñatione ipſorũ inuenit̃ primũ. Et ſi ly corporũ nõ reſtringat̃: ſic hec deſcriptio ſolum conuenit materie prime: quia ſolum materia eſt que in generatiõe corporum ſimpliciter reperitur primũ ⁊ in reſolutione eorum debet inueniri vltimũ. Sed ſi ly corporum reſtringitur per ly mixtorum: hec deſcriptio poteſt competere tunc vocatis elementis. vnde in generatione corporum mixtorũ ex elementis: elementa inueniuntur prima: ⁊ in reſolutione vltima: ⁊ ideo ſicut litere dicunt̃ prima elemẽta dictionũ ⁊ ſyllabe ſecunda: ita corporum mixtorum gñabilium ⁊ corruptibilium primum elementũ dicitur prima materia: ſed ſecunda elementa ſunt vocata elementa a vulgo: que propter hoc a vulgo vocantur elementa: quia vulgus non percipit materiam primam priorem: immo credit iſta quatuor corpora ſimplicia eſſe prima elementa ſimpliciter.

¶ Alia poteſt eſſe deſcriptio elementi: elementũ eſt in quod diſſoluitur corpora. Diſſolutio autem eſt triplex: quedam eſt in partes integrales: Et ſic Democri. intellexit corpora reſolui in elemẽta .i. in corpora athomalia. alia autem in partes eſſentiales coextenſas ⁊c. ⁊ ſic dicimus reſolutionẽ mixti eſſe in materiam ⁊ formam tãꝙ in elementa. tertia eſt in partes coextenſas ſm ſimilitudinem ⁊ virtutẽ: ⁊ talem dicimus eſſe in quatuor vocata elementa que non manẽt in mixto: tñ ex eis bene gñatur mixtũ: ⁊ ecõuerſo: eo modo quo dictũ eſt. ¶ Notandũ eſt ꝙ partes eſſentiales ſunt duplices: quedã dicũtur coextẽſe ⁊ nõ manẽt ſeparate: ⁊ oẽs gñabilis ⁊ corruptibilis intrant eſſentiam: ⁊ ſic materia ⁊ forma dicunt̃ partes eſſentiales: ⁊ iſte in veritate ſunt elementa: verius tamen materia: ex eo ꝙ ipſa preſupponitur gñationi: ⁊ manet poſt corruptionẽ illius cuius eſt materia: forma vero non. Alie dicunt̃ partes eſſentiales que põt ſeparate eſſe: ⁊ talia dicunt̃ elementa ſecũda: ſicut ſunt aer ignis ⁊c. ¶ Tertio notandũ eſt ꝙ iſta elementa ſecũda inter corpora actu exiſtẽtia ſunt maxime ſimplicia: ⁊ ex his ꝯſtituit̃ mũdus tãꝙ ex partib⁹ integralib⁹ vna cũ celo: qḋ eſt etiã vnũ corp⁹ ſimplex: quinta .ſ. eẽntia. Sed aliter elementa dñr ſimplicia ⁊ aliter quinta eẽntia. vnde quinta eſſentia dicit̃ ſimplex tã per priuationẽ ꝯpoſitionis ex materia ⁊ forma ꝙ per priuationẽ ꝯpoſitiõis ex ꝯtrarietate: vocata autem elementa: non ſunt ita ſimplicia. vnde qḋlibet ipſorũ eſt ꝯpoſitũ ex materia ⁊ forma. ſed dicũt̃ ſimplicia per priuationẽ cõpoſitionis ex ꝯtrarietate.

Quantum ad ſecũdum ſit prima concluſio. numerus elementorum ſumit̃ a numero primarum qualitatũ q̃ ſunt caliditas frigiditas ⁊c. patet: quia ex quo ille qualitates dicunt̃ prime: ⁊ vocata elementa dicuntur prima reſpectu mixtorum: numerus eorũ debet capi penes nũerũ illarũ qualitatũ. vnde capitur ſic ꝙ igni ineſt primo caliditas: ⁊ aeri humiditas: aque frigiditas: ⁊ terre ſiccitas. Secundo. quia ſecundũ actionem ⁊ alterationem ipſarũ quatuor qualitatum adinuicem fiunt mixta ⁊ ſm aliam ⁊ aliam commixtionem alia et alia mixta. ¶ Secunda concluſio. numerus elementorũ non debet capi penes numerum aliarum qualitatũ: quarum duo ſint contrarie: patet: quia nec alie ab his ſunt prime: modo quia vocata elementa dicuntur eſſe prima corpora: intelligendo eo modo quo dictum eſt: ſequitur etiam ꝙ nõ ſunt alie qualitates prime: patet ex prima queſtione huius ſecundi.

Quantũm ad tertium ſciendũ primo ꝙ primarum q̃litatũ q̃ ſunt caliditas frigiditas ⁊c. nunꝙ aliqua reperit̃ ſe ſola: ſed ſemper ad vnã cõſequitur alia: ita ꝙ ad actiuã paſſiua. vnde nunꝙ reperitur caliditas niſi cum ea ſit humiditas vel ſiccitas: nec vnꝙ

reperitur frigiditas: niſi ſecum ſit humiditas vel ſiccitas. ¶ Ex hoc pꝫ ꝙ non valet dicere octo eſſe elemēta: quoꝝ vnū haberet ſolam caliditatē: aliud ſolam frigiditatē ⁊c. ¶ Tunc ſit prima concluſio. non eſt ponēdū ꝙ tantū ſit vnū elementū ⁊ non plura: probatur: quia ſi ſic nō reperiretur aliqua cōtrarietas cū in eodē elemēto nō repiatur aliqua ꝯtrarietas in qualitatibus: ſequitur ꝙ nulla reperiretur cōtrarietas ſi eſſet vnū elementū ſolū ſic ꝙ non plura. ¶ Secunda concluſio. non eſt ponendum ꝙ ſint tantū duo elementa ⁊ non plura: ꝓbatur: q2 ſi ſic: tunc illoꝝ vnū oporteret eſſe calidum ⁊ humidum vel frigidū ⁊ ſiccū: vel ecōuerſo: ſcilicet calidum ⁊ ſiccum: vel frigidū ⁊ humidū: ſed ſi ſic eſſet: tunc illa cito mutuo ſe corrūperent: ⁊ ſic non haberemus aliud elementum: conſequentia tenet: poſtꝙ illa duo eſſent contraria ſecundum ambas eorum qualitates. ¶ Tertia concluſio. non eſt ponendum ꝙ ſint tria et non plura: quia ſi ſic tunc duo eoꝝ eſſent contraria ſecundum ambas qualitates: ⁊ tertium haberet ſymbolum cum vno illoꝝ: ⁊ ſic illa duo habentia ſymbolū ſatis cito tertiū corrūperēt. ¶ Ex his ſequitur quarta concluſio ꝙ ad minus oportet eſſe quatuor elemēta ſi ꝑpetuo debeāt manere elemēta: ⁊ ſi res debent ſe habere ſicut modo ſe habeant quo ad earum generationem ⁊ corruptionē et alias proprietates. ¶ Quinta concluſio eſt ꝙ quatuor ſunt elementa ſpecifice diſtincta ⁊ non plura: probatur: quia quatuor ſunt cōbinationes quatuor qualitatū cōpoſſibiles ⁊ nō plures: ergo queſtio vera: ꝯña tenet ex eo ꝙ numerus primoꝝ corporū generabiliū ⁊ corruptibiliū debet accipi ſecundū numerū cōpoſitionū quatuor qualitatū adinuicē: ſm quarū actionē ⁊ paſſionē ſunt ḡnationes ⁊ corruptiones: aña pꝫ: nam prius dicebatur ꝙ cōbinatiōes primarū qualitatū q̄ ſunt caliditas ⁊c. poſſent imaginari ſex modis: quorum duo ſunt impoſſibiles: que ſunt calidi cū frigido: ⁊ humidi cū ſicco: ⁊ relique quatuor ſunt poſſibiles: ergo ⁊c. ¶ Sed diceres ꝯtra: immo videtur ꝙ caliditas et frigiditas ſint cōpoſſibiles. vt de aqua calefacta. ¶ Rñdetur ꝙ non ſunt ſic cōpoſſibiles ꝙ ambe inſint eidem elemēto: niſi vna earū inſit et violente: modo ſecundū talē cōpoſſibilitatē nō debet ſumi elementū diſtinctū ab aliis. ¶ Et ꝯfirmatur: q2 quatuor ſūt qualitates prime ſpecifice diſtincte ⁊ non plures: ḡ tot debent eſſe elementa ſpecifice diſtincta ⁊ non plura. aña pꝫ ex prius dictis: ⁊ cōſeqñtia tenet ex eo ꝙ cuilibet elemento ineſt primo vna de qualitatibus primis: ⁊ qđ ineſt vni primo nō ineſt alteri primo.

Ad rationes Ad primam de materia

⁊ forma dictum eſt: ex eo ꝙ ſolū hic intelligitur de elemētis: que ſunt corpora ſimplicia ḡnabilia ⁊ corruptibilia ſeorſum exiſtere potentia: modo talia nō ſunt materia, ⁊ forma. ¶ Ad ſecundam quando dicitur due ſolum ſunt differētie corporū ſimpliciū: verū eſt ḡnaliter: ſed nō ſpecifice. vnde adhuc vlterius leue ſubdiuiditur ⁊ ſimiliter graue: in tantū ꝙ ꝑ talē diuiſionē inueniuntur quatuor corpora ſimplicia generabilia ⁊ corruptibilia que ſunt dicta elementa. ¶ Ad tertiam patet ex reſponſione ad primum. Ad quartam. dico ꝙ quia grauitas ⁊ leuitas non ſunt qualitates actiue alterabiliū ſed motuum localiū: penes grauitatem ⁊ leuitatē non ſunt elementa capienda principaliter: ſed penes qualitates que ſunt actiue alterabiliū: quia tales ſunt actiue ḡnabilium ⁊ corruptibilium. ¶ Ad quintā. dico ꝙ verum eſt ꝙ tot ſunt quot ſunt combinationes qualitatum primarum poſſibiles: quarum quelibet eſt naturaliter ⁊ non violente illi cui ineſt: modo ille cōbinationes ſunt quatuor ⁊ non plures ſicut dictum eſt. ¶ Ad ſextam dico: ꝙ ſolum in propoſito eſt ſermo de corporibus ſimplicibus et generalibibꝰ ⁊ corruptibilibꝰ: modo de numero illoꝝ non eſt celum. ¶ Ad ſeptimam: quando dicitur: plures ſunt orbes ⁊c. negatur conſeqñtia. Pro quo aduertendū eſt ꝙ in iſto mundo tres poſſunt imaginari quaternitates: quarum prima terminatur incluſiue ad ignem: ſecunda autem terminatur incluſiue ad ſolē: ⁊ tertia terminatur īcluſiue ad vltimā ſpherā. prima quaternitas eſt terra/aqua/aer/ignis. ſecunda eſt luna/mercurius/venus/⁊ ſol: ita ꝙ in iſta quaternitate luna comparatur terre: mercurius aque venus aeri: ⁊ ſol igni. tertia quaternitas eſt mars/iuppiter/ſaturnus: ⁊ octaua ſphera: ita ꝙ in iſta quaternitate: mars comparatur igni: iuppiter aeri: ſaturnꝰ aq̄: octaua ſphera terre. Ex hoc patet ꝙ non oportet tot eſſe elementa quot ſunt orbes: poſtꝙ plures orbes cōparantur bene ⁊ aſſimilantur vni elemento.

Quæſtio.IIII.

QVæritur vtrum ignis ſit primo calidus: aer primo humidus: aqua primo frigida: ⁊ terra primo ſicca. ¶ Et arguitur primo ꝙ non: nam ſi ſic: ſequitur ꝙ ignis ⁊ aqua eſſent contraria: ſimiliter aer ⁊ terra: qđ eſt falſū: ⁊ conſequentia nota de ſe: ex eo ꝙ primo calidum contrariatur primo frigido: ⁊ primo humidum primo ſicco: falſitas conſequentis probatur per Ariſtotelem in predicamentis: ſubſtantie nihil eſt contrarium. ¶ Secundo confirmatur idem. nam ſi illa eſſent contraria: ſequitur ꝙ ipſa eſſent apta nata ſuccedere ſibiinuicem in eodem ſubiecto exiſtente in actu ens per ſe ſubſiſtens: modo hoc eſt falſum: quia nō idem ens manens idē nomine et diffinitione poteſt primo eſſe ignis poſtea aqua. conſequentia tenet per vnā conditionem contrarioꝝ. ¶ Tertio vnum eſt. vni tantum contrarium: modo ignis contrariatur terre: quia ignis eſt calidus ⁊ terra frigida: nō ergo contrariatur aque. ¶ Quarto. videtur ꝙ ignis ⁊ terra magis ſint contraria q̄ ignis ⁊ aqua: quia illa ſunt magis contraria que a ſeinuicem magis diſtant: ſed ignis et terra magis diſtant a ſeinuicem q̄ ignis et aqua: ſicut patet in ſitu naturali elementoꝝ: ergo ⁊c. ¶ Secundo. ad principale ſupponitur ꝙ eadē qualitas in ſpecie non ineſt eque primo duobus elementis: tunc ſic: terra eſt primo frigida: ergo non aqua: conſequentia tenet per ſuppoſitionem: aña patet: nam hoc videtur eſſe primo frigidum quod maxime diſtat a fonte calidorum: ſed ſic eſt de terra: quia maxime diſtat a celo quod eſt productiuum caloris in iſtis inferioribus. ¶ Tertio. per effectus debemus arguere cauſas: ⁊ cum denſitas ſit effectus frigiditatis: ſequitur ꝙ illud quod eſt maxime denſum ſit primo frigidum: ſed terra eſt maxime denſa: ergo ipſa eſt primo frigida. ¶ Quarto. videtur ꝙ aqua ſit magis humida q̄ frigida: propter hoc ꝙ humiditas ineſt aque inſeparabiliter: frigiditas autem ineſt aque ſeparabiliter: patet: quia q̄uis aqua bene calefiat: adhuc tamen manet humida.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles hic capitulo tertio. ¶ In iſta queſtione primo videndum eſt de illo de quo tangebatur in primo argumento ſcilicet de contrarietate elementoꝝ. ſecundo vidēdum eſt de queſito.

154

Quantum ad primum ſupponit̃ primo. ad hoc ꝙ aliqua dicant̃ ꝯ̃ria requiritur ꝙ apta nata ſint ſuccedere ſibiĩuicem in eodẽ ſubiecto in actu: hoc eſt in eodẽ cõpoſito ex materia ⁊ forma. ¶ Tũc ſit prima cõcluſio. elementa bene ſunt cõtraria ſm eorum qualitates naturales: ꝑ;: nã q̃litates elemẽtoꝝ naturales ſũt caliditas/frigiditas/hũiditas/⁊ ſiccitas/grauitas/leuitas/raritas/dẽſitas: ſed mõ hmõi q̃litates ſũt ſibiĩuicẽ ꝯ̃rie: nõ ſingule ſingulis: ſed determinate determinatis. Sʒ q: q̃litates naturales elementoꝝ ſunt duplices: q̃dã motiue localiter: ſicut grauitas leuitas: q̃dã aũt alt̃atiue: ſicut caliditas ⁊ frigiditas: ¶ Tunc ſit ſecunda concluſio. ignis ⁊ terra magis contrariantur adinuicem quo ad qualitates motiuas localiter ꝙ̃ ignis ⁊ aqua: patet: quia ignis eſt ſimpliciter leuis: ⁊ terra ſimpliciter grauis: aqua autẽ eſt leuis ⁊ grauis ſm quid: q: eſt leuis reſpectu t̃re: ⁊ eſt grauis reſpectu aeris ⁊ ignis q̃ ſibi ſupeminẽt. ¶ Tertia concluſio eſt: ignis magis cõtrariat̃ aq̃ ꝙ̃ t̃re q̃ ad q̃litates alteratiuas: ꝑ;: q: ignis ⁊ aq̃ ꝯ̃riant̃ ſm ambas qualitates alteratiuas: ex eo ꝙ ignis eſt calidus ⁊ ſiccus: ⁊ aq̃ eſt frigida ⁊ hũida: ſed ignis ꝯ̃riat̃ t̃re ſolũ ſm vnã q̃litatẽ alteratiuã. ſ. ſm caliditatẽ ⁊ nõ ſm aliã: ex eo ꝙ ignis ⁊ terra cõicãt in ſiccitate. ⁊ q: Ariſto. ꝯſiderat hic elementa ſm ꝙ ſunt gñabilia ⁊ corruptibilia: ideo dicit hic: illa magis ꝯ̃riant̃ q̃ ꝯ̃riant̃ ſm qualitates alteratiuas ꝙ̃ q̃ ꝯtrariant̃ ſm q̃litates motiuas localiter. Et ſic dicit ꝓ ꝙ ignis magis ꝯ̃riat̃ aque ꝙ̃ terre. Sic ergo viſum eſt q̃ñ elemẽta ꝯtrariant̃ ſm qualitates eoꝝ naturales. ¶ Sed tunc reſtat difficultas: vtrũ etiã ꝯtrarient̃ ſm eoꝝ ſubas. Pro quo ſit prima ꝯcluſio: ꝙ elemẽta nõ ꝯ̃riant̃ ſm eoꝝ mat̃ias: ꝑʒ ꝑ diffinitionẽ ꝯ̃rioꝝ. ¶ Scda ꝯcluſio. ꝙ nec elemẽta ꝯ̃riant̃ ſm eorũ formas ſubſtantiales: ꝑʒ ꝑ ſuppoſitionẽ q̃ dicit ad hoc ꝙ aliq̃ ꝯ̃rient̃ requiritur ꝙ poſſint ſibiĩuicẽ ſuccedere in eodẽ ſubiecto in actu: hoc eſt in eodem cõpoſito ex mat̃ia ⁊ forma ſed ſic nõ eſt de formis ſubſtãtialib⁹ elemẽtoꝝ: vt patet ex p̃cedentibus: igit̃. ¶ Tertia concluſio eſt ꝙ elemẽta nõ ſunt cõtraria ſm eoꝝ ſubſtantiã: ꝑ;: q: nec ſm eorũ materiã: ꝑ primã cõcluſionẽ: nec ſm eoꝝ formã ſubſtantialẽ: per ſecundã: ergo ⁊c.

Quãtũ ad ſecundũ ſit prima cõcluſio: vnicuiq; elementoꝝ ineſt primo vna q̃litas: ꝑʒ hoc primo: q: cuiuſlibet elemẽti forma ſubſtãtialis ẽ ſimplex tam ſubſtãtialiter ꝙ̃ in ꝟtute: ꝗ videt̃ ꝙ ſolũ determinet ſibi vnã qualitatẽ que ineſt ſibi primo: licet enĩʒ determinet ſibi duas: nõ tamẽ eque primo. ꝯñtia videtur nota: añs ꝑ;: nam ꝑ hoc forma ſubalis elemẽti differt a forma ſubſtãtiali mixti: licʒ eñ forma ſubalis mixti ſit ſimplex ſubaliter: nõ t\\ eſt ſimplex ꝟtualiter: ſicut ꝑʒ de diuerſis mixtis: vt de herbis ⁊ lapidib⁹ p̃cioſis qb⁹ inſunt diuerſe ꝟtutes rõne formarũ ſubſtãtialiũ ipſoꝝ. ¶ Secunda cõcluſio. igni ineſt primo caliditas: patet: q: ignis inter alia elemẽta eſt nobiliſſimũ: cuius ſignũ eſt: q: locatus eſt ſuper loca alioꝝ elemẽtoꝝ: ⁊ cũ caliditas inter q̃litates actiuas ſit nobiliſſima: cui⁹ ſignũ eſt ei⁹ maxima actiuitas: videt̃ ꝙ ipſa primo inſit igni ¶ Tertia ꝯcluſio. aer eſt primo humidus: ꝓbat̃: nã aliqua qualitas ineſt ſibi primo: ꝑ primam cõcluſionem vel ergo caliditas vel hũiditas: ꝓbat̃: q: aer eſt calid⁹ ⁊ humidus: ſed non caliditas: quia illa ĩeſt primo igni ꝑ ſecundã cõcluſionẽʒ: ergo relinquitur ꝙ humiditas. ¶ Quarta concluſio. frigiditas ineſt primo aque: ꝑ;: quia ſibi inſunt frigiditas ⁊ humiditas: vel ergo ſibi ineſt primo frigiditas ⁊ habetur propoſitum: vel humiditas: ⁊ hoc non: quia illa ineſt primo aeri per precedentem concluſionem. ¶ Quinta concluſio. terre primo ineſt ſiccitas: patet: quia ſibi inſũt ſiccitas ⁊ frigiditas vel ergo ſibi ineſt primo ſiccitas: ⁊ habetur propoſitũ: vel ineſt primo ſibi frigiditas: ⁊ hoc non: quia illa ineſt aque ꝑ p̃cedentem concluſionem. ¶ Sed reſtat dubitatio: quomodo intelligitur ꝙ igni ineſt primo caliditas vtrum hoc intelligatur in cõparatione ad alia elementa vel in ordine ad aliam qualitatẽ: ſcilicet ſiccitatem: ſic ꝙ ſit ſenſus: ignis eſt prius calidus ꝙ̃ aliquod aliorum elementorum: ⁊ cuius caliditas eſt cã ꝙ alia ſũt calida: vel ꝙ igni prius ineſt caliditas ꝙ̃ ſiccitas: hoc eſt ꝙ ignis de natura ſua determinat ſibi caliditatem ⁊ ꝙ ſecundo conſequatur ſiccitatem. ¶ Ad hoc reſpõdetur: ſm intentionem Ariſto. debet ĩtelligi ꝙ igni prius ineſt caliditas ꝙ̃ ſiccitas: ⁊ aeri prius humiditas ꝙ̃ caliditas: ⁊ aque prius frigiditas ꝙ̃ humiditas: ⁊ terre prius ſiccitas ꝙ̃ frigiditas. ¶ Sed pro pleniori intellectu notandum eſt: ꝙ illud debet intelligi de caliditate ⁊ ſiccitate virtualibus. vnde aliqua ſunt bene calida actualiter: ⁊ tamen ſunt frigida virtualiter: ꝟbi gratia: ſicut aqua calefacta. ſimiliter aliqua ſunt bene frigida actualiter: ⁊ tamen ſunt calida virtualiter: ſicut piper ʒinʒiber ⁊ huiuſmodi. vnde ꝙ̃uis aliquis potaret aquam calidam nõ propter hoc confortaretur eius calor: qđ tamen bene contingeret ſi potaret vinum frigidum. Et ſic ꝙ̃uis vinum ſit actualiter frigidum tamen eſt virtualiter calidum. Ex iſto poſſunt ſolui alique rationes facte.

Ad ratiões. Ad primam patet ex primo articulo. ſed ibi erat vna confirmatio de diſtantia que erat iſta: magis diſtantia ſunt magis contraria hoc intelligitur non de diſtantia locali ſicut de diſtantia inter terram ⁊ ignem: ſed de diſtantia formali que ẽ quedam repugnantia ⁊ incompoſſibilitas. ¶ Ad ſecũdam dico: illa bene probat ꝙ terra ſit frigidior ꝙ̃ aqua frigiditate actuali: non tamen frigiditate virtuali. vnde frigiditas actualis dicitur que ſtatiʒ percipitur ad tactum. ¶ Ad tertiam ⁊ quartam: ſimili modo reſpondetur. ¶ Ad quintam: dico ꝙ ꝙ̃uis frigiditas actualis ſit bene ſeparabilis: non tamen frigiditas habitualis ſiue virtualis. vnde ꝙ̃uis aqua bene calefiat: adhuc tamen manet in ea frigiditas virtualis: per quam caliditate ammota iterum reuertitur ad frigiditatem actualem.

Queſtio.V.

QVæritur vtrũ caliditas ignis ⁊ caliditas aeris ſint eiuſdem ſpeciei ſolum differentes ſecundum magis et minus. Et ſimiliter queritur de ſiccitate ignis ⁊ ſiccitate terre: ⁊ de humiditate aeris ⁊ humiditate aque: et de frigiditate terre: ⁊ de frigiditate aque. ¶ Et arguitur primo ꝙ ſint diuerſarum ſpecierum. nam qualitates proprie elementorum diſtinctorum ſpecie debent diſtingui ſpecie: ſed caliditas eſt qualitas propria ipſius ignis: et humiditas propria ipſius aeris: ſicut in alia queſtione dicebatur: ergo videtur ꝙ ex quo ignis ⁊ aer diſtinguuntur ſpecie ꝙ caliditas ipſi⁹ ignis diſtinguatur ſpecie a caliditate ipſius aeris: ⁊ ꝙ humiditas aeris diſtinguatur ſpecie ab humiditate aque: ⁊ ſic de alijs qualitatibus ſymbolis aliorũ elementorum.

In oppoſitum arguit. nam ſi ſic ſeqt̃ q̄ eſſent octo q̄litates prime diſtincte ſpecie: qd̕ eſt cõtra prius dicta: dictũ em̃ eſt q̄ ſũt ſolũ q̄tuor. ↄ̃ñtia tʒ: quia tũc haberemus duas caliditates diſtinctas ſpecie: ⁊ ſilr̃ duas frigiditates: ⁊ ſic de alijs. ¶ In iſta q̄ſtione ſunt due opiniones directe oppoſite. Et illas p̃mo recitabo cũ ſuis motiuis. ſc̕do videbit̃ qualiter vna illarũ opinionũ ſoluit motiua alteri⁹. tertio q̄ſi mediãdo iter eas ponã vnã opinionẽ q̄ videt̃ eſſe alijs ꝓbabilior.

Quãtum ad primum ſciendum eſt q̄ vna opinio ponit q̄ caliditas ignis ⁊ caliditas aeris nõ ſunt eiuſdẽ ſpeciei: nec differũt ſolũ penes intenſi⁹ ⁊ remiſſi⁹: ⁊ iſta opinio intelligit̃ de q̄litatib⁹ actualib⁹ vultem̃ q̄ caliditas aeris in tot gr̃dus in ſua ſpecie eſt diuiſibilis ĩ quot grad⁹ eſt diuiſibilis caliditas ignis: q̄ cũ ex aere gñat̃ ignis ad corruptionẽ vni⁹ grad⁹ caliditatis aeris introducit̃ vn⁹ gr̃dus caliditatis ignis. ¶ Et iſta opinio habet ꝓ ſe aliqua motiua: vñ primo arguit ſic. ſi caliditas ipſi⁹ aeris eſſet remiſſa: ⁊ cũ oĩs remiſſio alicui⁹ qualitatis fiat p̱ admixtionẽ qualitatis ↄ̃trie: ſequitur q̄ caliditati ipſi⁹ aeris eſſet admixta aliqua frigiditas: ⁊ ſic oporteret ponere aerẽ eſſe mixtum qualitatiue: ⁊ ſic nõ eſſet dare purum elemẽtum aeris. ¶ Secũdo. nã p̱ hoc ſimplex differt a mixto: q: elemẽtũ ſimplex determinat ſibi qualitates oĩno ſimplices ⁊ qualitates in ſummo: mixtum aũt non: ſi ḡ caliditas aeris eſt ſumma non differt a caliditate ignis ſolũ ſm̃ magis ⁊ minus. ¶ Tertio. ſi caliditas aeris eſſet eiuſdẽ ſpeciei cũ caliditate ignis differens ab ea ſolũ ſecundũ magis ⁊ minus: ſequitur q̄ ſi ignis approximaret̃ aeri ſtatim aer fieret ſubito calidus in ſummo: ſed hoc eſt falſum: ⁊ ↄ̃ñtia tenet: q: nõ reſiſteret in aliquo caliditati ipſius ignis: q: q̄uis eſſet remiſſior: nõ tñ p̱ frigiditatẽ ſibi admixtam: ſicut prius arguebat̃. ¶ Quarto. ſi caliditas aeris nõ eſſet ſumma: ſequit̃ q̄ q̄ñ ex aere gñaret̃ aqua: tota latitudo caliditatꝪ aeris eſſet corrupta: anteq̄ tota latitudo frigiditatis aque eſſet introducta: ſed hoc eſt falſum: ⁊ ↄ̃ñtia tenet: cũ ad introductionẽ vni⁹ gradus frigiditatis aque expellat̃ vnus gradus caliditatis aeris: poſtq̄ oẽs gradus caliditatis aeris erũt expulſi: adhuc non eſſent oẽs gradus frigiditatis aque introducti: poſtq̄ frigiditas aque eſt ſumma: falſitas ↄ̃ſeq̄ntis ꝓbat̃: nam ſi ſic: ſequit̃ vel q̄ ꝓ tp̱e materia ſtaret ſine forma ſubſtantiali: vel q̄ eẽt aqua in ſua naturali diſpoſitione que nõ eſſet in ſummo frigida. Et ad hoc ꝓbandũ ſuppono q̄ immediate ex aere põt gñari aqua abſq̄ gñatione alicuius intermedij. Tunc ſic: q̄ñ tota latitudo caliditatis aeris eſt corrupta ⁊ nondũ tota latitudo frigiditatis introducta: queritur vtrũ forma ſubãlis aque ſit inducta vel non. ſi dicitur q̄ ſic: ſequitur q̄ tunc eſt aqua genita: que tñ non eſt frigida in ſummo. ſi dicit̃ q̄ nõ: ⁊ clarũ eſt q̄ forma ſubſtãtialis aeris eſt corrupta poſtq̄ tota latitudo ſue caliditatis eſt expulſa: ⁊ cũ nõ ſit introducta aliqua forma media inter formã ſubſtantialẽ aeris ⁊ aque per ſuppoſitionẽ: ſequit̃ illã materiã ꝓ tẽpore ſtare ſine aliqua forma ſubſtãtiali. ¶ Quinto. leuitas aeris eſt alterius ſpeciei a leuitate ignis: ergo ⁊ caliditas aeris a caliditate ignis: ↄ̃ñtia tenet de ſe: añs ꝓbat̃: ex quo leuitas ipſius aeris eſt motiua ad aliũ locum: ⁊ leuitas ignis ad aliũ: qd̕ non videt̃ niſi eſſent diuerſarũ ſpecierum. ¶ Sexto. nõ oẽs caliditates mixtorum ſunt eiuſdẽ ſpeciei: ergo nec omnes caliditates elementorũ: cõſeq̄ntia tenet ex eo q̄ caliditates mixtorũ ſunt ſimiles caliditatibus elementorũ: añs probat̃ ex eo q̄ caliditates diuerſorꝫ mixtorꝫ vt diuerſorꝫ aĩaliũ ſunt ꝓductiue diuerſorꝫ effectuũ diſtinctorũ ſpecie: patet: nã calor galline eſt ꝓductiuus pulli ex ouo: non aũt calor hoĩs. vnde videm⁹ q̄ ſi ouũ ſupponat̃ galline gñat̃ pullus: ſed ſi ſupponat̃ homini: nõ ex eo pull⁹ gñat̃. ¶ Septimo. humiditas aeris ⁊ humiditas aque habent effect⁹ oppoſitos: quare non vident̃ eſſe eiuſdẽ ſpeciei: antecedens patet: quia humiditas aeris non eſt extinctiua ignis. vñ videmus candelã bene ardere in aere: ſed humiditas ipſius aque eſt extinctiua ipſi⁹ ignis: nec põt dici q̄ aqua nõ extinguit ignẽ rõne humiditatis: ſꝫ ratiõe frigiditatis: nã aqua calida ita extinguit ignem ſicut frigida. ¶ Octauo. ſi humiditas aeris eſſet eiuſdẽ ſpeciei cũ hũiditate aq̄: ſequit̃ q̄ aqua nõ eſſet neceſſaria ad mixtionẽ: mõ hoc eſt falſũ: ⁊ ꝓbat̃ ↄ̃ñtia: q: aq̄ pp̱ hoc eſt neceſſaria ad mixtionẽ: q: rõne ſue hũiditatꝪ eſt cõtinuatiua: mõ ſi hũiditas aq̄ eſſet eiuſdem ſpeciei cũ humiditate aeris: aer ſufficeret: q: poſſet eſſe cõtinuatiua ſicut humiditas ipſius aq̄. ¶ Iſta ſunt motiua ponẽtiũ caliditatẽ ignis ⁊ caliditatẽ aeris eẽ diuerſarꝫ ſpecierꝫ ⁊ cõſilr̃ mõ illas qualitates elemẽtorꝫ quas vocamus ſymbolas. ¶ Alia opi. ponit q̄ ſunt eiuſdẽ ſpeciei differẽtes ſolũ ſm̃ magis ⁊ min⁹. Et eſt prima ratio iſtius: nã caliditas ignis eſt ↄ̃ria frigiditati terre ⁊ aq̄: pꝫ: q: ẽ vtriuſq̄ corruptiua: ḡ frigiditas aq̄ ⁊ frigiditas terre ſunt eiuſdẽ ſpeciei: ⁊ p̱ ↄ̃ñs ↄ̃ſilr̃ mõ caliditas aerꝪ ⁊ caliditas ignis: q: vni ſm̃ ſpeciẽ tm̃ vnũ eſt ↄ̃riũ ſm̃ ſpeciẽ: p̱ hoc em̃ Ariſto. primo celi ꝓbat q̄ motui circulari nõ eſt aliq̇s mot⁹ ↄ̃rius: mõ ſi frigiditas aq̄ ⁊ frigiditas terre eſſent diuerſarũ ſpecierꝫ: ⁊ tñ q̄libet cõtrariaret̃ caliditati ignis: ſequit̃ q̄ plura ſm̃ ſpeciẽ vni ſm̃ ſpeciẽ tm̃ eẽnt ↄ̃ria. ¶ Sc̕do caliditas ignis intẽdit caliditatẽ aeris: ḡ inducit gr̃d⁹ caliditatis eiuſdẽ ſpeciei cũ gradib⁹ p̃exñtib⁹ in aere: ſed gr̃d⁹ q̇s inducit ſũt eiuſdẽ ſpẽi cũ gr̃dib⁹ caliditatis ignis: ḡ caliditas ignis eſt eiuſdẽ ſpeciei ⁊c. ¶ Tertio. oĩs albedo oĩ albedini eſt eiuſdẽ ſpeciei: ḡ oĩs caliditas oĩ caliditati eſt eiuſdem ſpẽi. ↄ̃ñtia videt̃ tenere a ſilı̃: ↄ̃ñs cõit̃ ↄ̃cedit̃. ¶ Quarto. ille q̄litates ſunt eiuſdẽ ſpẽi: q̄rũ effectus imediati ſũt eiuſdẽ ſpẽi: ſꝫ effect⁹ imediati frigiditatis aq̄ ⁊ frigiditatis terre ſũt eiuſdẽ ſpẽi ḡ ⁊c. maior eſt nota: ex eo q̄ effectib⁹ argum⁹ cauſas: ⁊ mĩor pꝫ: q: ſi man⁹ mea frigeſiat ab aq̄ videt̃ eſſe eadẽ frigiditas in ſpecie ſicut ſi frigeſieret a t̃ra. ¶ Quinto. ni ſi eſſent eiuſdẽ ſpẽi: ſeq̇t̃ q̄ eẽnt plures cõplexiões in ſpẽ q̄ q̄tuor: qd̕ videt̃ eẽ contra medicos: ⁊ ↄ̃ñtia tenet: nã alia videt̃ eẽ cõplexio in ſpecie in q̄ dñaret̃ caliditas aeris: ⁊ alia in qua dñaret̃ caliditas ignis. ¶ Sexto. ſequit̃ ſi nõ eẽnt eiuſdẽ ſpẽi q̄ in hñtib⁹ ſymbolũ nõ eẽt facilior trãſit⁹: qd̕ ẽ ↄ̃ Ariſto. in iſto ſc̕do. ꝓbat̃ ↄ̃ñtia: q: ſi caliditas aeris eẽt alterius ſpeciei a caliditate ignis: tũc ſi ex aere deberet gñari ignis oporteret q̄ due q̄litates corrũpent̃ ⁊ due inducerent̃ eodẽ mõ ac ſi ignis gñaret̃ ex elemẽto non hñte ſymbolũ cũ illo. ſ. ex aq̄. ¶ Septio. q̄ñ ex aere fit ignis nõ poteſt dici q̄ corrũpat̃: q: non a ſiccitate ipſi⁹ ignis: q: illa non eſt ſibi cõtraria: nec etiaꝫ a caliditate ignis: q: q̄uis diceret̃ q̄ illa non eſſent eiuſdeꝫ ſpeciei: non tamẽ diceretur q̄ eſſent ſibi contraria: ſi autẽ dicitur q̄ manet ⁊ cuꝫ hoc ponitur alterius ſpeciei: ſequit̃ q̄ in igne gñato erunt due caliditates diſtincte ſpecie. ¶ Octauo raritas ignis eſt eiuſdẽ ſpeciei cum raritate aeris: ⁊ denſitas terre cum denſitate aque: ergo caliditas ignis eſt eiuſdem ſpeciei cum caliditate aeris: et frigiditas aque cum frigiditate terre: ↄ̃ñtia tenet a ſilı̃ ⁊ añs pꝫ: nã cõiter cõcedit̃ q̄ ignis ⁊ aer non differunt in raritate niſi ſm̃ magis ⁊ min⁹: ⁊ ſilr̃ aqua et terra in denſitate magis ⁊ minus nõ diuerſificant ſpeciẽ: ḡ ⁊c.

Quoniam illi qui ſunt de ſecunda opinione ſoluunt rationes factas pro prima opinione et econuerſo. Soluunť ergo primo rationes facte ꝓ prima opinione: deinde facte ꝓ ſecunda. ℂ Ad primam. qñ diciť ſi caliditas aeris non eět ſũma: ꝛc. negať ↄſequẽtia: qꝛ non diceretť remiſſionẽ fieri ꝑ admixtionẽ cõtrarij: ſed diceretť remiſſionem alicuius caliditatis fieri ꝑ minus recedere a nõ gradu illius caliditatis: vel ꝑ minus accedere ad gradũ ſummũ eiuſdẽ: ꝛ ꝑ hoc patꝫ ad argumẽtũ. ℂ Ad ſcðm qñ dť: ꝑ hoc elementũ differt a mixto: cõceditur: vnde caliditas aeris: ꝙuis ſit remiſſior caliditate ignis: tamen eſt ita ſimplex ſicut caliditas ipſius ignis: quia nõ poniť remiſſa ꝓpter alicuiꝰ cõtrarij admixtionẽ: ſed ꝑ ipã ꝫ minꝰ diſtare a nõ gradu caliditatꝭ. ℂ Ad tertiã qñ diciť: ꝙ cũ ignis approximatur aeri ſubito faceret ipſum calidum in ſummo negať conſequẽtia: ꝛ ratio huiꝰ eſt: qꝛ ex quo ignis nõ ſubito poteſt corrũpere humiditatem aeris: nec ſubito poteſt introducere tantã ſiccitatẽ quanta eſt ſiccitas ignis: ratione illius nõ ſubito faceret aerem calidũ in ſummo: vnde interim ꝙ aer non hꝫ tantaꝫ ſiccitatem ſicut eſt ſiccitas ignis: nõ põt in ipꝫ introduci tãta caliditas ſicut eſt caliditas ignis. ℂ Pro ſolutiõe quarte ratiõis eſt imaginandũ: ꝙ cũ ex aere generať aqua nõ oportet ꝙ tantũ de caliditate expellatur quãtum de frigiditate introducitur: ſed quando introducitur medietas totius latitudinis frigiditatis aque: expelliť medietas totiꝰ latitudinis caliditatis aeris: ꝛ qñ quarta frigiditatis aque introduciť: tunc quarta caliditatis aeris expelliť ꝛc. ꝛ ſecundũ hoc ꝙuis tota latitudo caliditatꝭ aeris ſit minoꝛ ꝙ ſit tota latitudo frigiditatis aque: nõ tamen oportet ꝙ tota latitudo caliditatis aeris ſit corrupta: anteꝙ tota latitudo frigiditatis aque ſit introducta. ℂ Ad quintam. põt negari ꝙ leuitates aeris ꝛ ignis ſint diuerſarum ſpecierum ſed ꝙ ſunt motiue ad loca diuerſa hoc eſt ratiõe formarũ ſubſtantialiũ ſpecie diſtinctarũ ignis ꝛ aeris. ℂ Ad ſextam. reſpondeť ꝙ oẽs caliditates mixtoꝵ ſunt eiuſdẽ ſpeciei: ꝛ ſimiliter omnes frigiditates: ſꝫ ꝙ mediantibus ipſis ꝓducuntur effectus diuerſi ꝛ diſtincti ſpecie: hoc eſt ratione formarũ ſubſtantialium mixtorum ſpecie diſtinctorum. ℂ Ad ſeptimam. dico ꝙ aqua non extinguit ignem ratione ſue humiditatis quia humiditas non eſt ita velocis actionis: ſed quando aqua calida proijcitur ſup ignẽ: tũc ignis extinguiť iſto modo: quia aqua eſt grauis ꝛ ideo nõ ꝑmittit ignẽ ſe dilatare: quod eſt naturale igni: ꝛ cum non poteſt ſe dilatare ſuffocatur. ℂ Ad octauam. rñdetur ꝙ ꝙuis hũiditas aeris ꝛ hũiditas aq̃ ſint eiuſdẽ ſpeciei: tamẽ quia humiditas aque eſt groſſioꝛ ꝙ ſit humiditas aeris: humiditas aque valet ad continuandũ ꝛ non hũiditas aeris. ℂ Volentes autem tenere primam opinionem ſoluunt rationes ſecunde. ℂ Ad primam. que ſtabat in hoc: vni tantũ eſt vnum contrariũ. reſpondẽt ꝙ hoc debet ſic intelligi: ꝙ oĩs cõtrarietas eſt reducibilis ad duo: modo ꝙuis tam frigiditas aque ꝙ frigiditas terre contrarientur caliditati ignis: et ſint diuerſarum ſpecierum: tamen illa contrarietas reduciť in iſta duo. ſ. in caliditatem ꝛ frigiditatem. ℂ Ad aliã. quando dicitur caliditas ignis ꝛc. reſpondeť ꝙ hoc eſſet ꝑ iſtum modum: ꝙ cuꝫ ſiccitas ignis remittit hũiditatem aeris: tunc humiditate aeris remiſſa: caliditas intenditur: non ꝑ intenſionẽ graduuꝫ eiuſdem ſpeciei cũ caliditate ignis: ſꝫ ꝑ additionẽ gdũ eiuſdẽ ſpeciei cũ caliditate aeris preexñte. ℂ Ad tertiã. reſpondetur ſimili modo. ℂ Ad quartã: quando diciť effectꝰ immediati ꝛc. dicitur ꝙ ꝙuis appareant eiuſdem ſpeciei: non tamen ſunt. ℂ Ad quintam: reſpondetur ꝙ ꝙuis non ſint plures conbinatiões in ſpecie ſubalterna tamen ſunt plures ꝙ quatuoꝛ in ſpecie ſpecialiſſima. ℂ Ad ſextam diciť ꝙ in habentibus ſymbolum facilioꝛ eſt tranſitus: non ꝙ aliqua qualitas maneat eiuſdẽ ſpeciei in genito que erat in corrupto: ſed propter minorem contrarietatem. vnde ꝙuis caliditas ignis nõ ponatur eiuſdem ſpeciei cum caliditate aeris: non tñ ponitur ſibi contraria. ℂ Ad ſeptimam quando diciť cum ex aere fit ignis ꝛc. Reſpõdeť ꝙ corrumpitur: nõ tamẽ ꝙ corrumpatur immediate a caliditate vel ſiccitate ignis: ſed corrumpitur ꝑ modum ſequele: iſto mõ ꝙ cũ ſiccitas ignis corrumpit humiditateꝫ aeris per moduꝫ ſequele corrũpitur ꝛ eiꝰ caliditas. ℂ Ad octauam. reſpondeť negando conſequentiam. vnde ꝙuis concedatur ꝙ raritas ꝛ denſitas eſſent eiuſdẽ ſpeciei hic ꝛ ibi: tamen hoc negatur de qualitatibus primis.

Quãtum ad tertium ſciendum eſt ſicut tangebatur ꝙ duplex eſt caliditas. ſ. virtualis et actualis: actualis eſt que ſtatim ad ſenſuꝫ tactus ꝑcipitur: caliditas autẽ virtualis eſt que ad ſenſum tactꝰ non percipitur: ſicut eſt caliditas piperis vel alicuius alterius aromatis. conſimili modo de frigiditate humiditate ꝛ ſiccitate diſtinguatur. Iſta diſtinctione poſita poſſumus imaginari ꝙ elemẽta magis determinant ſibi qualitates virtuales ꝙ actuales: patet: qꝛ ꝙuis frigiditas actualis ſepareť ab aqua: ipſa manẽte non tamen frigiditas virtualis: vnde illa manet: ꝛ ꝑ illam poſtea reducit ſe ad frigiditatem. poſſumus ergo dicere ꝙ caliditas actualis ipſius aeris eſt eiuſdẽ ſpeciei cum caliditate actuali ignis: ſimiliter de alijs qualitatibus actualibꝰ ſimbolis: ſed caliditas virtualis aeris eſt alterius ſpeciei a caliditate virtuali ignis Et ſilr mõ diciť de alijs qualitatibꝰ ꝟtualibꝰ elemẽtorum. ℂ Sed dicet aliquis: ſi ſic ſequitur ꝙ eſſent octo qualitates prime diſtincte ſpecie: ſed mõ hoc ẽ contra prius dicta: ꝗ. ↄceditur ꝙ ſunt octo qualitates prime diſtincte ſpecie: nec hoc eſt contra prius dicta: quia qḋ prius eſt dictum debet intelligi de qualitatibus ꝟtualibus ꝛ actualibus ſimľ. Et ex hoc ſoluta eſt vna ratio de rationibus poſitis ad ſecundã partem queſtionis. ℂ Ad aliã. dico ꝙ illa dñi ꝓbat ꝙ q̃litates virtuales elementoꝵ differãt ſpecie. ſ. caliditas aeris a caliditate ignis ꝛc. non tamen probat de caliditate actuali aeris: ꝛ caliditate actuali ignis.

Quæſtio.VI.

Væriť vtrum ſit aliqḋ elementum purum. ℂ Et arguitur primo ꝙ non: quia non eſt dare aquam puraꝫ: ergo nec terraꝫ nec ignem: nec aerem puruꝫ: conſequẽtia tenet: quia quo ad hoc videť eſſe ſimile de omnibus elementis: antecedens ꝓbatur: qꝛ ſi eſſet aqua pura vel hoc eſſet aqua maris vel fontiuꝫ vel pluuialis aqua ſtagnoꝵ: ſed nullũ iſtoꝵ poteſt dici propter hoc ꝙ quelibet iſtarum eſt ſapida: ſapidũ autẽ non eſt purum elementum: ex eo ꝙ ſapidum cauſatur ex actione quatuoꝛ qualitatum primarum ad inuiceꝫ. ℂ Secundo. ſi eſſet aliqua aqua pura: maxime videť eſſe aqua maris: cũ locus maris ſit locus naturalis aque vt habetur ſecundo metheoroꝵ: falſitas ↄſitis patet: quia illa aqua eſt multũ ſapida: ꝛ multuꝫ de

terreſtri eſt ei permixtū: ergo non eſt pura. ¶ Tertio. nec aer eſt elementum purū: ꝓbatur: quia vel hoc eēt aer qui eſt in inferiori regione aeris: vel qui eſt in ſuperiori: vel ꝙ in media: non qui eſt in inferiori: quia ille eſt ꝑmixtus multum vaporibus ⁊ exhalationibus: ⁊ per ꝯñs non eſt purus: nec qui eſt in ſuperiori: quia ille eſt calidior ꝗ̄ debeat eſſe aer quando eſt in ſua naturali diſpoſitiōe: ⁊ hoc eſt propter propīquitatē ad ſpherā ignis nec aer qui eſt in media regione eſt purus: quia eſt frigidior de multo ꝗ̄ ſit aer quando eſt in ſua naturali diſpoſitione: patet: quia ſemꝑ media regio aeris eſt frigida. vnde propter hoc generant̄ ibi grādines: pluuie ⁊ huiuſmodi: ſicut hꝫ videri in libro meteoro. ¶ Quarto probatur: ꝙ nec ſit ignis purus: quia maxime videtur de igne in ſphera ſua: ſed ille non eſt purus: probat̄ quia ille ignis continue mouetur circulariter: ⁊ ex illo motu videt̄ ꝙ ꝑtes eius aliqualiter condenſantur ⁊c. qꝛ ibi continue mouet̄: videt̄ ꝙ nō ſit ibi tanꝗ̄ in ſuo loco naturali: ⁊ ꝑ ꝯñs videt̄ ꝙ non ſit ibi in ſua naturali diſpoſitione: ⁊ ꝑ conſequens non eſt ibi purus: vnde ſi eſſet ibi tanꝗ̄ in ſuo loco naturali: videt̄ ꝙ non moueretur: ſed quieſceret propter hoc ꝙ elementa quieſcunt: et cum ſunt in ſuis locis naturalibꝰ non amplius mouet̄ ¶ Quinto de terra: oīs terra eſt colorata: ergo nulla terra eſt pura: conſequētia tenet ex eo ꝙ color reſultat ex actione quatuor qualitatū primarū adinuicem: añs patet: nam omnis terra eſt viſibilis: ⁊ cum non ſit lucida ſequit̄ ipſam eſſe coloratā: ex eo ꝙ omne viſibile eſt lucidū vel coloratū. ¶ Sexto nec eſt ſimplr̄ denſuꝫ nec eſt ſimpliciter rarum: nec ſimpliciter graue: nec ſimplr̄ leue: ergo non eſt aliquod elementuꝫ purum: conſequētia tenet: ex eo ꝙ terra pura deberet eſſe ſimplr̄ grauis ⁊ ſimplr̄ dēſa: ⁊ purꝰ ignis deberet eē ſimplr̄ leuis ⁊ ſimpliciter rarus: antecedens patet: quia nec eſt aliquod ita denſuꝫ quin poſſet eſſe dēſius: nec aliquod ita rarum quin poſſet eſſe rarius: ex quo latitudo raritatis ⁊ denſitatis eſt infinita.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto ſecundo: ⁊ ꝓbatur: nam ſi nō tunc quodlꝫ elemētū ſtaret ſub diſpoſitione innaturali: ⁊ ꝑ conſequēs eſſet violentum: ⁊ cum nullum violentum ſit ꝑpetuum: ſequitur ꝙ elementa non diu manerent. verumtamen iſta ratio non eſt demonſtratiua: quia diceretur ꝙ ꝗ̄uis nullum violentuꝫ ſit perpetuuꝫ: tamen ꝑpetuo eſt aliquod violentum: ⁊ ſic ꝗ̄uis nullum elementū ſit ꝑpetuuꝫ: tamē ꝑpetuo eſt aliquod elementum.

In iſta quæſtiōe ponam primo vnā opinionē: ⁊ iuxta eam ponam vnam aliam. Secundo ponam vnam opinionē de queſito.

Quantum ad primum ſciendum eſt ꝙ vna opinio ponit ꝙ nullum eſt elementum ſimplex ⁊ purum. patet hoc ſicut dicit iſta opinio: quia ſi ſic: illud eēt incorruptibile: ⁊ īmutabile: ignis enī nūꝗ̄ purus deſcenderet ad locum ſue corruptionis: nec terra pura aſcēderet: ⁊ ſic ſi terra pura eſſet circa centrū nō corrumperetur nec vnꝗ̄ alicui miſceret̄. ¶ Secundo. ad idem auctoritate Cōſtantini in libro de elemētis dicentis. Illa corpora que apparent ad ſenſum elemēta ſimplicia ſunt in rei v̄itate mixta: ſed propt̄ ſimilitudinem mouent̄ taliter: ſicut mouentur elemēta pura: aliqua ſurſum ⁊ aliqua deorſuꝫ: ⁊ ſimiliter nominātur nominibus elementorum: ꝗ̄uis magis aliter deberēt denoīari: vnde quod apparet eē terra magis deberet denoīari terreū: ⁊ quod aqua aqueū: ⁊ quod aer aereū: ⁊ quod ignis igneum. ¶ Sed contra iſtam opinionē arguitur: nā ꝯmuniter ponitur quatuor elemēta pura ⁊ ſimplicia. vnde ꝑ Ariſto. p̄mo celi: aliquid ē ſimplicit̄ graue: et aliqd ſimplicit̄ leue: modo ex hoc videt̄ ſequi ꝙ ſit dare aquam puraꝫ ⁊ ignē puruꝫ: ſic ꝙ natura non poſſet facere terrā puriorē nec ignē puriorem. ¶ Nihilominus iuxta hoc eſt vna opinio ꝙ non ſit elemētum ignis: nec ꝙ ſit talis ſphera ignis: ſicut nos ſolemꝰ imaginari: pꝫ hoc: ſicut dicit iſta opinio: quia illa vel ſeruiret ad implendum vacuum: modo hoc ita bñ faceret aer ſicut ignis: ex eo ꝙ aer poſſet eſſe ita ꝓtenſus a cōuexo ipſius aque ad cōcauuꝫ orbis lune: ſic ꝙ aer terminaret̄ ibi vbi terminat̄ ignis. Et hoc videt̄ etiam dicere Macrobius: qui dicit ꝙ in cōcauo orbis lune eſt aer purior: propter qꝺ videt̄ ꝙ totum quod eſt a ꝯuexo aq̄ vſq; ad ꝯcauuꝫ orbis lune ſit aer: ꝗ̄uis circa orbē lune ſit purior ⁊ citra minus purus. Et ex alio quia videmus hic inferius igneꝫ rubeum: ꝗ̄re ſi oporteret ponere vnam talem ſpheram vtiqꝫ appareret nobis eē rubeus: ſed hoc non: quia ſicut patet ad ſenſum nullum tale apparet inter nos ⁊ celum. Etiam ex alio patet: nam ſi poneret̄ talis ſphera ignis: cito alia elemēta corrūperet propter maximā eius actiuitatē. Et ēt patet ex alio: nam videmꝰ ꝙ aliqua ſunt animalia habitantia in terra ⁊ aliqua in aqua ⁊ in aere: modo ſi poneretur talis ſphera ignis: tunc in illa etiam eēnt animalia habitantia: ſed hoc non poteſt eſſe: quia ſtatim propter magnam actiuitatem ignis corrumperentur. ¶ Breuiter ſuſtinendo ꝙ ſit talis ſphera ignis: dicit̄ ꝙ eſt ad replendū locuꝫ: ⁊ eſt hoc ad ꝑficiendū vniuerſū: vñ vniuerſū ex hoc eſt ꝑfectꝰ ꝗ̄ ſi totuꝫ a ꝯuexo aq̄ ad concauum orbis lune poneretur eſſe aer. ¶ Ad auctoritatē Macrobij poteſt dici ꝙ fuit illius opiniōis. ¶ Ad aliam quando dicitur ignis hic inferius ⁊c. dico ꝙ verum eſt: nec iſte ignis hic inferius eſt ignis purus: ſed quia ignis ī ſphera ſua eſt multum rarus ⁊ mūto rarior ꝗ̄ aer: inde eſt ꝙ non apparet nobis rubeum inter nos ⁊ celuꝫ. ¶ Ad aliā: quando dicit̄: tunc ignis alia elementa deberet corrūpere: dico ꝙ nō: adhuc poſito ꝙ eſſet in iſta inferiora: propter reactioneꝫ ipſorū etiam ipſa non corrumpet ꝓpter ſaluationem vniuerſi. ¶ Ad aliam. dicunt aliqui: ꝙ immo in igne conſuetuꝫ eſt habitare vnum animal quod vocatur ſalamādra. vel aliter dico: ꝙ nō oportet ꝙ in quolibet elemēto habitarent animalia: vnde ꝗ̄uis in terra circa eius conuexum habitēt animalia: non tamen circa centrū vel adhuc propius nulla habitant: ergo non eſt mirum ſi nec in igne.

Quantum ad ſecūdum ſit prima diſtinctio: ꝙ aliquid dicitur ſimplex: vno modo tam ſubſtantialiter ꝗ̄ qualitatiue. alio modo ſubſtantialiter: non tamen qualitatiue. eodem modo diſtinguatur de ly puruꝫ. ¶ Tunc ſit prima concluſio. eſt dare ſpherā ignis: probatur primo ꝑ combinationes qualitatum: nam ſicut dicebatur prius: quatuor ſunt combinationes qualitatum primarum poſſibiles: quarum vna debetur igni: mō tale elementuꝫ non haberet locū ſuū alibi: ſi non poneret̄ ſphera ignis. ¶ Secundo. naꝫ flāma tendit ſurſuꝫ: ⁊ alia ignita: ⁊ hoc videtur eſſe ſignū ꝙ ſurſum eſt eorū locus naturalis. ¶ Tertio. quia exhalationes ſuperius eleuate inflammantur: ſicut ſūt comete: ⁊ hoc eſt ſignum ꝙ prope eſt elementum calidum. ſ. ignis. ¶ Secūda cōcluſio eſt ꝙ contingit dare terram ⁊ ignem purum ſubſtantialiter ⁊ accidentalit̄ hoc eſt qualitatiue: patet: quia ignis ⁊ terra ſunt in locis extremis: ſed mixtiones habēt fieri in intermedio ⁊c. ¶ Tertia concluſio eſt, ꝙ forte eſt alicubi aer purꝰ

vel aqua pura ſubſtantialiter: licet om̄is aqua vel aer ſit mixta accidentaliter ⁊ qualitatiue: patet: q: q̄uis aeri bene fiat cōmixtio vaporum ⁊ exhalationū: que. q̄ dem mixtio fit ꝑ diuiſionem partiū aeris adinuicē: tñ cū non quelibet ps aeris diuidatur: videtur aliqua eē nō diuiſa: ⁊ illa eſſe pura ſubſtantialiter: licet ſit mixtū qualitatiue ⁊ accidentaliter: ſimiliter de aqua que nō eſt pura qualitatiue propter commixtionem partiuꝫ terreſtrium. Ex his patet reſponſio ad queſitum.

Ad rationes. Ad primam quando dícitur de aqua. dico ꝙ illa bene probat ꝙ non ſit dare aquam puram ſbaliter ⁊ accidentaliter: nihilominus bene eſt dare aquam puram ſubſtātialiter: licet mixtā qualitatiue. ❡ Ad ſecundā ⁊ tertiaꝫ ſiſr reſpondetur. ❡ Ad quartaꝫ quando dicitur: ignis mouet̃ in ſphera ſua: concedo: ḡ videtur ꝙ non ſit ibi locus eius naturalis: negatur conſequentia: nam q̄uis continue moueatur circulariter in ſphera ſua: tamen ille motus nō eſt ſibi naturalis: nec etiam motus: ſed ineſt ſibi preter naturam: ⁊ mouetur ſic: non ꝙ celum rapiat ipſuꝫ: ſicut aliqui imaginantur. vnde ſupficies cōcaua celi eſt ita leuis: ⁊ ſimiliter ſupficies conuexa ignis: ꝙ vna nō poteſt attingi ab alia taliter ꝙ ipſam rapiat tali modo. ❡ Sed dicet aliquis: quomodo ergo ignis mouetur ſic circulariter. dico ꝙ hoc eſt propter influentiaꝫ ſibi influxam a celo que mouet ipſum tali motu conſimili: ſicut mouetur celum. ❡ Ad quintam quando dicitur omnis terra eſt colorata: negatur: vnde poſſet tantum fodi in terrā ꝙ inueniretur terra non colorata. ❡ Ad ſextam quando dicitur: non eſt dare ⁊c. dico ꝙ poteſt aliqd eē ita denſū ꝙ natura nō pōt facere dēſius ⁊ ſiſr dicit̃ de raro: ⁊ hoc ſufficit ad hoc ꝙ ſint elementa pura vnum graue ⁊ aliud leue. Et quando dicitur: latitudo raritatis eſt infinita: hoc poteſt negari naturaliter loquendo: immo latitudo raritatis que poteſt fieri naturaliter eſt finita: ⁊ ſimiliter denſitatis ⁊c. ❡ Ad rationem opinionis quando dicitur ſi eſſet dare ignē purum ⁊ aquam puram ⁊c. nūq̄ corrumpetur: negat̃ conſequentia. vnde q̄uis bene ſit ignis purus: tamen ille aliquando erit impurus propter aliquā conſtellationem celi: ⁊ tunc deſcendet ad locum ſue corruptionis. Similiter terra que modo eſt in centro aliquando veniet ad ſupficiem: ⁊ ad locum ſue corruptionis: vñ imaginandum eſt ꝙ quia continue fluunt alique particule terre cum fluuijs fluentibus ad mare continue terra ex alia parte centri fit grauior: ⁊ ex iſta parte fit leuior ⁊ ſic continue eſt aliud ⁊ aliud centrum grauitatis terre: ⁊ quod aliquando erat centrum terre continue pellitur verſus ſupficiem terre tamdiu ꝙ aliquando erit in ſuperficie terre.

Quæſtío.VII.

Væriť vtrum vnū elementum poſſit immediate gñari ex alio: ſic ꝙ immediate ex aere generetur aqua abſq; hoc ꝙ prius generetur ex eo aliquid aliud ⁊ ita conſimili modo de alijs elementis. ❡ Et arguitur primo ꝙ non: naꝫ ſi ſic: tunc illud qđ eēt: poſſet generari: quod eſt falſum: nihil em̄ quod eſt generabitur nec generatur: conſequentia tenet: ex eo ꝙ omne elementum eſt: quocunq; enim elemento dato de ipſo verum eſt dicere ꝙ ipſum eſt: ita ꝙ poſſet ſic argui in forma: nihil quod eſt poteſt generari: omne elementum eſt: ḡ nullum elementum poteſt generari: ⁊ ꝑ conſequens non poteſt generari ex alio: quod erat ꝓbandum. Conſimili modo arguitur ꝙ nullꝰ homo poteſt generari. ❡ Secundo arguitur ſic: non quodlibet mixtum poteſt corrumpi in quodlꝫ mixtum: ḡ nec elementum in quodlibꝫ elementum: Et hoc immediate. conſequentia videtur tenere a ſimili: antecedens probatur: q: homo non immediate poteſt corrumpi in aſinum vel in huiuſmodi: ſed immediate corrumpi in cadauer: ergo ⁊c. ❡ Tertio arguit̃ ſic. demōſtrata medietate ignis in ſphera ſua: illa non poteſt corrumpi in aerem: ⁊ eſt elementum: ḡ non ex quolibet elemento pōt generari aliquid. conſequentia tenet: aſſumptum ptꝫ quia natura non ꝑmitteret ꝙ vnuꝫ elementum eēt ita diminutum de medietate. iaꝫ enim ordo ⁊ ꝓportio elementoruꝫ vniuerſi eſſent ꝑuerſi. ❡ Quarto. ſi queſtio eſſet vera nunq̄ ex elementis generaretur mixtum: cōſequentia tenet: ex eo ꝙ vnuꝫ elementum conuerteret aliud in ſuam naturā: cuꝫ ex quolꝫ elementorū poſſet īmediate aliud gñari. ❡ Quinto. vel elemēta ſint ad inuiceꝫ equalia in ꝟtute vel non: ſi ſic: tunc vnum non poteſt conuertere aliud: cuꝫ ſint equalia in virtute. ſi ꝟo nō: tunc illud quod eſt fortius tranſmutabit alia ⁊ conuertet ea in ſuam naturam: ⁊ alia non poterunt cōuertere nec tranſmutare illud propť hoc ꝙ minus nō poteſt agere in maius. aliť em̄ a ꝓportione minoris inequalitatis fieret actio: cuius oppoſitum tenet communis ſchola. ❡ Sexto ignis non poteſt tranſmutari nec corrumpi ab aere: ḡ queſtio falſa: cōſequentia tꝫ ex eo: quia non videt̃ eē maior ratio de vno elemento ꝙ poſſit generari ex vno q̄ de alio: antecedens ꝓbat̃: quia ſi ignis poſſet corrumpi ab aere tunc eius caliditas poſſet corrumpi ab aere: ſed hoc non: quia nec a caliditate aeris: nec ab humiditate eiuſdem: cum nulla illarum qualitatum ſit contraria caliditati ignis: omnis tamen actio fit ratione contrarietatis. ❡ Septimo arguit̃ de igne ⁊ aqua ꝙ vnum non poſſit gñari ex alio immediate: quia cū formā ignis educat̃ de potentia materie oportet ꝙ illa materia diſpoſita ſit qualitatibus conuenientibus igni ⁊ ſic ſequit̃ formā ignis nō educi de potētia materie ipſius aq̄: niſi prius aq̄ ſit calidior ⁊ ſiccior aere: ſꝫ hoc videt̃ incōueniens: naꝫ ex hoc ſequit̃ aliquā aquā. ſ. in via generationis ignis ex aqua: eſſe calidiorē aere: quod videt̃ inconueniens: ex eo ꝙ aqua de natura ſua eſt frigida ⁊ humida: aer aūt eſt calidus ⁊ humidus. ❡ Octauo arguit̃ ſic: non contingit ire de extremo in extremū: niſi ꝑ media: cum ḡ ignis ⁊ terra ſint extrema int̃ q̄ manēt aqua ⁊ aer. videtur ꝙ ex t̃ra nō poſſit gñari ignis: niſi prius ex ea gñetur aqua vel aer. ❡ Nono arguit̃ ſic: ſi immediate ex aqua poſſet fieri ignis: ſequit̃ ꝙ aqua poſſet ſtare ſub maiori raritate ⁊ maiori leuitate: ⁊ ſub maiori caliditate q̄ ſit raritas leuitas ⁊ caliditas naturalis ipſiꝰ aeris: ſed hoc videt̃ eſſe falſum: ꝓbatur ꝯña: nam ponatur ꝙ ex aqua debeat gñari ignis: tunc oportet ꝙ prius diſponat̃ inducēdo raritatē leuitatē ⁊ caliditateꝫ: tunc quando eſt inducta tanta raritas: tanta leuitas: tanta caliditas: q̄ta eſt in aere: non poteſt dici ꝙ tunc ex illa aqua gñet̃ aer: nam tunc non īmediate ex ea generat̃ ignis: quod ē ꝯ hypotheſim: nec adhuc inducit̃ forma ignis: naꝫ tunc eēt aliquis ignis: qui nec eēt rarior: nec leuior: nec calidior: q̄ ſit aer: qđ iterū videt̃ inconueniens: ḡ oporteret ꝙ adhuc aqua vlterius rarefiat leuefiat ⁊ calefiat ante q̄ educat̃ forma ignis: ⁊ ſi ſic: ſequit̃ ꝙ immediate poſt hoc aqua ſtabit ſub maiori leuitate raritate ⁊ caliditate q̄ ſit aer naturalit̃. ❡ Adhuc decimo poſſet queri vtrum hoc eſſet ſucceſſiue vel ſubito.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto ſe
cundo. vnde vult ꝙ om̄ia elemēta ſint adinuiceꝫ trāſ-
mutabilia immediate. ¶ De iſta queſtione ſciendum
eſt: ꝙ intelligitur de tranſmutatione ſm̄ ſubſtantiam
⁊ non ſecundum qualitateꝫ. vnde ſciendum eſt ꝙ fuit
vna opinio antiqua an̄ Ariſt. ꝙ om̄ia elementa eſſent
eiuſdē ſpeciei: ⁊ ꝙ differunt ſoluꝫ ſm̄ raruꝫ ⁊ denſum: ⁊
iſti dixerunt elementa bn̄ tranſmutari adinuicē ſecun
duꝫ qualitates: non autē ſecundū ſubſtantiam. Ariſt.
autem ⁊ eius ſequaces dicūt elementa non ſoluꝫ trāſ-
mutari adinuiceꝫ ſecunduꝫ eoꝝ qualitates: veruꝫ ēt
ſecunduꝫ eorū ſubſtantias. ¶ Unde ꝯ iſtaꝫ opinionem
antiquā arguunt ſic: naꝫ ſi capiat̄ vna portio aeris nū
q̄ pōt tantuꝫ cōprimi ꝙ veniat ad tantaꝫ denſitatem
q̄ta eſt denſitas ipſius terre: niſi fieret alteratio diſpo
ſitiua ad corruptionē. ¶ Secundo. nam aliquando fit
mutatio reſponſionis ꝑ nōia ſubſtantialia ad queſtio
nem factaꝫ ꝑ quid eſt hoc de elementis: ⁊ hoc nō eſſet ſi
elementa nō eēnt trāſmutabilia adinuicē ſm̄ eoꝝ ſub
ſtantias. ¶ Tertio: ſi aer ſic condenſaret̄ violente: re-
diret ad raritateꝫ priſtinaꝫ ſi dimitteret̄ ꝓprie nature
⁊ hoc non eſſet niſi a principio intrinſeco: puta ab eius
forma ſubſtantiali: ⁊ ſi ſic tunc illa forma ſubſtātialis
eēt alterius ſpeciei a forma ſubſtantiali terre: cui den-
ſitas non eſt violenta: ſed naturalis: ergo ⁊c. ¶ Hoc ergo
ſuppoſito ꝙ elementa differāt ſpecie: ⁊ non omnia ſūt
eiuſdē ſpeciei: pono iſtaꝫ diſtinctionem: ꝙ elemētū po
teſt capi ꝓ toto elemēto: ſicut ignis ꝓ toto igne i ſphe
ra ſua: vel ꝓ pte eius: ita ꝙ vna gutta aque diceretur
elementum ⁊ ſilr̄ vna ſcintilla ignis. ¶ Tunc ſit p̄ma
concluſio: capiēdo p̄mo modo elementū: ipſuꝫ nō vna
tranſmutatione ꝯtinua pōt tranſmutari in aliud: pa-
ꝫ: nam demonſtrando totuꝫ ignē in ſphera ſua ip̄m eſt
elementuꝫ: ⁊ non poteſt vna trāſmutatiōe ꝯtinua trāſ
mutari in aliud: eo ꝙ tunc eēt defectus illa tranſmuta
tione completa in elementum ignis: q̇d eſt inconueni
ens: nam tunc oporteret totaleꝫ materiā ipſius ignis
ſtare ſub multo minori extēſione q̄ mō ſit: ⁊ ſic oporte
ret derelinqui vacuuꝫ: vel latera celi ꝓpinquius ſe cō-
tingere: conſequētia tenet ex eo ꝙ iam cōcauuꝫ orbis
lune repletuꝫ eſt elemētis. ¶ Secūda concluſio eſt. ꝙ
nec q̄lꝫ ps elemēti pōt tranſmutari in aliud elementuꝫ
vna tranſmutatiōe ꝯtinua: patꝫ: qꝛ nō medietas: ſicut
argumētatuꝫ eſt in vna ratione. ¶ Tertia cōcluſio eſt
ꝙ q̄lꝫ pars pedalis vnius elementi poteſt trāſmutari
in aliud elemētū vna tranſmutatiōe ꝯtinua: pꝫ: qꝛ hñt
cōtrarietates adinuicē. Etiaꝫ oē elemētū ſm̄ oēm ta-
lē ptē eſt natuꝫ gn̄are ſibi ſilē in materia diſpoſita vel
quā pōt diſponē: ſed mō cuiuſlibꝫ elemēti materia pōt
diſponi ꝑ aliud elemētū ad hoc ꝙ illud ex ip̄a gn̄et ſibi
ſilē: ergo ⁊c. ¶ Sed diceret aliq̇s: tu dicis ꝙ vna ps vnius
elemēti pōt tranſmutari in aliud elemētū: ⁊ nō alia: q̄-
rit̄ ꝓꝑ quid hoc ſit. ¶ Secundo. quia q̄lꝫ ps vniꝰ ele-
mēti eſt ꝯtraria alt̄i elemēto: ergo q̄lꝫ pōt tranſmutari in
aliā: ſilr̄ vna vniꝰ elemēti in aliā alt̄ius elemēti. ¶ Ad
primū dico: ꝓꝑ hoc eſt: ꝙ naturalr̄ eſt vna certa menſu
ra ad quā aliquod elemētū pōt diminui: ⁊ ſi vltra dimi
nueret̄ eſſet inordinatio vniuerſi: ⁊ ſeq̄r̄ illud quod di-
cebatur de vacuo ⁊ approximatione lateruꝫ celi: mo-
do quelꝫ ps vnius elemēti ad cuius corruptionem ſe-
quantur illa: non pōt vna tranſmutatiōe ꝯtinua tranſ
mutari in altez. q̄lꝫ aūt alia pōt. ¶ Ad aliā dico: ꝙ q̄u
uis q̄libꝫ ps vnius elemēti ad aliā alt̄ius habeat con-
trarietatē: nō tn̄ q̄libꝫ pōt tranſmutari in aliam ꝓꝑ in-
ordinationē vniuerſi: ⁊ alia inconuenientia q̄ ſequunt̄
corruptioneꝫ illiꝰ ptis. ¶ Quarta cōcluſio eſt. ꝙ gn̄a
tio vnius elemēti ex alio eſt ſucceſſiua ſecundū ptes q̄
titatiuas: pꝫ: quia ſucceſſiue vna ps tranſmutatur in
aliā pꝰ aliā: ⁊ iō vna pte gn̄ata: illa iuuat ad gn̄ationeꝫ
alt̄ius: ſicut pꝫ in ſtupa: cuius vna ps primo ignit̄ que
vlterius ignit alias. ¶ Sexta concluſio. impoſſibile ē
duos igneos eſſe. ſ. a. ⁊ b. ⁊ ꝙ a. gn̄abit b. ita p̄cie: ꝙ ni-
hil aliud ab a. patꝫ: quia gn̄atur ſucceſſiue ſm̄ ptes q̄
titatiuas: ⁊ vna ps ipſius b. gn̄abit aliam: ergo nō a. p̄cie
gn̄abit b. quod intendit̄. ¶ Correlariuꝫ. nullus ignis
pōt gn̄are aliuꝫ ſe ſolo ſine adiutorio gn̄ati: nec ēt alte
rare: pꝫ: quia nihil agit in diſtans niſi cū adiutorio in-
termedij: ⁊ hoc in actiōe q̄ eſt cū ꝯtrarietate. Et ſic bn̄
dicit Ariſtoteles ꝙ agens ⁊ paſſum debent ſe tāgere.

Ad rationes. Ad primam dico ꝙ ma
le concludit̄: ergo nulluꝫ elemētuꝫ pōt gn̄ari: ſed deberet
ſic concludi: ergo nulluꝫ quod eſt pōt gn̄ari: ⁊ hoc eſt vꝝ.
¶ Ad ſecundā dico: ꝙ nō eſt ſimile de elemēto ⁊ de mi
xto: ꝓꝑ hoc ꝙ mixtuꝫ req̄rit debitam figuraꝫ ⁊ debitā
organizationē: ⁊ ideo q̄uis quodlibet elemētum poſ-
ſit corrumpi in aliud ⁊ imediate in quodlibet aliud: nō
tamen ſic eſt de mixto ꝓꝑ rationeꝫ dictam. ¶ Ad terti
am reſpondet̄ ꝑ vnā cōcluſionē poſitam. ¶ Ad quar-
tam dico: ꝙ q̄ñ elemēta adinuicē approximata ſunt
tante potētie ꝙ mutuo ſe corrumpunt: tunc non gn̄at̄
vnū ex alio: ſed ex eis gn̄at̄ vnum tertium vel mixtum
q̄ñ eni vnū eſt fortius alio in tanto ꝙ pōt ipſum corrū-
pe: ⁊ nō ecōuerſo: tunc vnū gn̄at̄ ex alio. ¶ Ad quintā
dico: ꝙ non obſtante ꝙ eēnt inequalia i vꝛtute adhuc
fortiꝰ nō corrūpet alia ꝓꝑ ordiationē vniuerſi ⁊ alia q̄
dicta ſunt de vacuo ⁊ approximatione laterū celi ⁊ re-
ceſſu abinuicem. ¶ Ad ſextam dico: ꝙ caliditas ignis
nō immediate remittitur a caliditate aeris nec ab hu
miditate ſꝫ remittit̄ ab humiditate per modum ſeq̄let
iſto modo: ꝙ humiditas ipſiꝰ aeris remittit ſiccitatē
ipſius ignis: q̄ remiſſa ipſaꝫ ꝯſequit̄ remiſſio calidita-
tis ipſius ignis. ¶ Ad ſeptimam dico: ꝙ non eſt incō-
ueniens ꝙ violente in via gn̄ationis ignis ex aqua ip
ſa ſit ſub maiori caliditate q̄ ſit caliditas naturalis ip
ſius aeris: q̄uis hoc non ſit poſſibile de aqua ſtante in
ſua naturali diſpoſitione. ¶ Ad octauaꝫ dico: ex q̄ ter
ra ⁊ ignis valde diſtant: bene concedo ꝙ non continge
ret ire ꝑ motum localem de terra ad ignem niſi tranſi-
ret̄ ꝑ aquā ⁊ aerem: nihilominꝰ ſi vna portio ignis ap-
proximetur vni portioni terre: ex t̄ra poſſet immedia-
te gn̄ari ignis abſq̄ hoc ꝙ priꝰ ex ea gn̄etur aqua vel
aer. ¶ Ad nonā reſpondetur: ſicut ad ſeptimā. ¶ Ad
decimam patet per vnam concluſionem poſitam ſupe
rius.

Quæſtio. VIII.

QVęritur vtrū haben-
tia ſymbolum facilius tranſmu
tent̄ adinuicem. ¶ Et arguit̄ pri
mo ꝙ non: quia ignis ⁊ terra ha
bent ſymbolum: conueniunt eni
in ſiccitate: ⁊ tamen tardiſſime
tranſmutant̄ adinuicem: patet:
quia valde difficile eſt condenſa
re ignem ad denſitatem terre: immo difficilius q̄ aerē
⁊ tamen aer ⁊ terra non habent ſymboluꝫ: ſed ignis et
terra bn̄ habēt: ꝓꝑ quod videt̄ ꝙ difficilius ſit elemen
ta habētia ſymbolum tranſmutari adinuiceꝫ q̄ nō ha
bētia ſymbolum. ¶ Secundo ignis ⁊ aqua nō habēt
ſymbolum: ⁊ tamen videmus ꝙ ignis ⁊ aqua faciliter
tranſmutantur adinuiceꝫ. videmus eni ꝙ ignis nō p̄e

diu durare in aqua: im mo citiſſime corrumpit. ¶ Tertio arguitur ſic. actio eſt ratione diſſimilitudinis: ⁊ cōtrarietatis: ḡ vbi eſt maior contrarietas: ibi eſt maior actio ⁊ fortior: ſed in non habentibus ſymbolū eſt maior diſſimilitudo ⁊ cōtrarietas: quia ibi eſt contrarietas in ambabus qualitatibus: in habentib⁹ autē ſymbolum ſolū eſt cōtrarietas in vna: ḡ videt ꝙ non habētia ſymboluȝ facilius transmutātur adinuicē: ꝙ habētia ſymbolum. ¶ Quarto. qȯ magis eſt actiuum pōt aliud citius tranſmutare: ſed ignis eſt magis actiuus reſpectu aq̄ ꝙ ſit terra vel aer: ḡ citius poteſt conuertere aquam in ſuaȝ naturaȝ ꝙ terra vel aer: ⁊ tamē terra ⁊ aer habēt ſymbolum cum aqua: quia terra in frigiditate ⁊ aer in hūiditate: ignis aūt nō habet ſymbolum cū ea: ḡ non habētia ſymbolum facilius tranſmutant adinuicē ꝙ habētia ſymboluȝ: ⁊ etiaȝ quia ignis agit in aquā ſecundū duas qualitates: ſed terra agit ī eam ſecundū vnam. ¶ Quinto in habentibus ſymbolum impoſſibile eſt vnum in aliud traſmutari: ḡ ſaltem non omnia habentia ſymboluȝ facilius tranſmutant adinuicem: conſequētia tenet: ⁊ antecedens ꝓbatur: quia impoſſibile eſt ꝙ ex viuēte immediate ḡnetur viuēs: ⁊ tamē quodlibet viuēs cum viuēte hȝ ſymboluȝ. ¶ Sexto. ſicut ſe habet vna qualitas ad vnam qualitatem ſibi contrariam: ſic ſe habēt due qualitates ad duas ſibi cōtrarias: ḡ ſic eq̄ eſt difficile corrumpe duas ſicut vnam: ḡ elementa contraria ſecundum duas qualitates ita cito tranſmutantur adinuiceȝ: ſicut elementa habentia ſymbolum in vna: ⁊ contrarietatem ſecundum alteram.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto ſecundo vbi vult ꝙ elementa habentia ſymbolum facilius tranſmutantur adinuicem. ¶ Notandum ꝙ queſtio poteſt intelligi facilius .i. velocius. ¶ Secundo notandum eſt: ꝙ illa velocitas poteſt attendi: vel ex parte potentiarum actiuarum vel paſſiuarum: vel ex parte condenſationis earum: vel ex ꝑte reſiſtentiarum: vel ex parte ſingularuȝ qualitatū: que ſunt raritas denſitas durities mollities. ⁊c. ¶ Tertio notāduȝ ꝙ facilior tranſmutatio pōt eē ꝯbreuiter vel ex parte potentiarū actiuarum vel reſiſtentiarum vel ex parte vtriuſq;. primo ḡ ponā concluſiones ꝙtuȝ eſt ex ꝑte potentiarum actiuarum ⁊ reſiſtentiarū. ſecundo ꝙtū eſt ex parte condēſationis predictaruȝ. tertio ꝙtum ē ex parte iſtarum qualitatum: rarum denſum molle et durum.

De primo ſit prima concluſio ꝙ q̄tū ē ex ꝑte potētiarū actiuarū: nō hñtia ſymboluȝ facili⁹ tranſmutant adinuiceȝ ceteris paribus: pȝ: quia in actione elementorū non habentiū ſymboluȝ: ſunt due potentie actiue: in habentib⁹ autem ſymboluȝ eſt vna potentia actiua: ſeu vna q̄ agit: quia ſecūdū illas qualitates ſecundū quas habēt ſymbolum nō agunt adinuicem. ¶ Secunda concluſio eſt. ꝙ q̄tum eſt ex ꝑte reſiſtentiarū in habentibus ſymbolū facilior eſt tranſitus: patet: quia ibi ſolum eſt vna qualitas reſiſtentis: in alijs autē due que reſiſtunt. ¶ Tertia concluſio eſt: ꝙ ratione vtriuſq; eque facilis eſt tranſmutatio vtrobiq;: pȝ: quia ita facilit̄ ceteris paribus duo corrumpunt duo ſicut vnum corrumpit vnum.

Quātum ad ſecundum ſciendum eſt ꝙ ſicut dicebatur primo huius / caliditas ⁊ frigiditas ſunt magne actiuitatis: ⁊ modice reſiſtētie: frigiditas autem ⁊ ſiccitas ſunt modice actiuitatis: ⁊ magne reſiſtentie. ¶ Tunc ſit prima concluſio: ꝙ illa que tranſmutantur ꝑ actioneȝ calidi ⁊ frigidi: vel econuerſo: citius tranſmutant ceteris paribus adinuicē: patet: q: caliditas ⁊ frigiditas ſunt magne actiuitat; ⁊ parue reſiſtentie. ¶ Scḋa concluſio eſt. ꝙ in illis q̄ tranſmutantur adinuicem: ratione ſiccitatis in humiditatem vel econuerſo: tranſitus eſt tardior: patet: quia actio eſt tardior poſtꝙ ſiccitas ⁊ humiditas ſunt magne reſiſtentie: ⁊ parue actiuitatis: patet hoc de terra ⁊ aq̄: terra enim diu durat in aqua: ꝑ hoc ꝙ actio aque in terram eſt debilis.

Quantum ad tertium ſit prima concluſio: ꝙ q̄tum eſt ex ꝑte iſtarum qualitatuȝ raritas: denſitas: ignis ⁊ terra ſunt difficilis tranſmutationis patet: quia difficilius eſt diſponere materiaȝ terre ad ſtandū ſub forma ignis ꝙ alt̄ius cuiuſcūꝫ elemēti materiam q̄tuȝ ad illas q̄litates denſuȝ raruȝ: eo ꝙ terra eſt valde denſa: ⁊ de difficili eſt diuiſibilis: ⁊ per ꝯñs de difficili paſſibilis. ¶ Secunda concluſio eſt. ꝙ ceteris paribus mollia ⁊ rara facilius tranſmutant: patet quia ſunt facilius paſſibilia: diuiſibilia facilius: et agens poteſt melius applicari ꝑtibus eorum: ꝑ facilē diuiſionē ipſorum ⁊c. ¶ Tertia concluſio eſt ꝙ improprie aliquid dicitur fieri facilius: non quia in minori tempore vel citius: nec cū minori difficultate: ſed quia quodaȝmodo pauciora requirunt ⁊c. Et ſic intellexit Ariſto. cū dixit ꝙ facili⁹ tranſmutant ſymbola ꝙ alia pȝ ex ſua ꝓbatione. Dicit em̄ ꝙ requirit ibi ḡnatio vnius qualitatis: ⁊ corruptio vnius: ⁊ ſi non haberet ſymbolum requireretur corruptio duarū qualitatuȝ.

Ad rationes. dico ꝙ ſolutę ſunt ſecūduȝ concluſiones poſitas excepta quinta: ad quaȝ reſpondet ꝙ Ariſt. intellexit hoc de elemētis: ⁊ nō de mixtis: ſicut ſunt viuentia ⁊c.

Quæſtio.IX.

QVærit̄ vtrum ex duobus elementis non habentibus ſymbolum poteſt tertium elementū ḡnari. ¶ Et arguit ꝑꝛio ꝙ nō: nam om̄e qȯ ḡnat: ḡnat a ſibi ſimili: ḡ duobus elementis non habentibus ſymbolum adinuiceȝ applicatis: puta igne ⁊ aqua: magis deberent ḡnari aqua vel ignis ꝙ aliq̇ elementū tertium diſtinctuȝ a quolibet illoꝝ: ſicut eēt terra vel aer. ¶ Secundo. ſi ex duobus elementis nō habentibus ſymbolum poſſet tertium ḡnari: puta ex igne ⁊ aqua: terra: tunc hoc nō poſſet fieri niſi aqua cōdenſaret ab igne: modo hoc nō poteſt eſſe: quia ignis non habȝ condenſare: ſed rarefacere. ¶ Tertio ſic. quia idem corrūperet aliud ⁊ corrūperet ab eodē: ⁊ ſic idem eſſet fortius ⁊ debilius reſpectu eiuſdem: quod eſt falſū. conſequētia tenet: quia ex duobus elementis nō poſſet tertiū ḡnari niſi vtrunq; eoꝝ corrūperetur. ¶ Quarto arguitur ſic. quia igne ⁊ aqua adinuiceȝ applicatis ignis ſi corrūpit frigiditatē aque: ex conſequēti corrūpit humiditatē: ⁊ ſic non pōt ḡnari aer: ex quo aer req̇rit humiditatē: ſimiliter ſi frigiditas aque corrumpit caliditatem ignis: conſequenter corrumpit vel ſalteȝ debilitat ſiccitatem eiuſdem: ⁊ ſic nō poteſt ḡnari terra: cum terra req̇rat ſiccitatem. ⁊ ſic vt videtur: ex duobus elementis non habentibus ſymboluȝ: puta ex aq̄ ⁊ igne adinuicem approximatis: non poteſt tertium

gñari. ¶ Quinto arguitur ſic. duobus elementis non habentibus ſymbolum approximatis adinuiceʒ: vel vnuʒ eſt potentius alio: ⁊ ſic conuerteret aliud in ſuaʒ naturam: vel non eſt potentius alio: ⁊ tunc ex eis videtur generari mixtum: ⁊ nõ aliud elementuʒ. ¶ Sexto ſi ⁊c. tunc ex tribus videt̃ generari quartum: mõ hoc eſt falſuʒ: ⁊ conſequentia tenet a ſimili.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto ſecundo vbi probat ꝙ ex duobus elementis non habentibus ſymbolum: puta ex aqua ⁊ igne: terra ⁊ aere poteſt tertiuʒ generari.

Pro iſta ergo quæſtiõe ſit prima cõcluſio: ex duob⁹ elemẽtis hñtibus ſymbolũ nõ põt tertium gñari: patet quia ignis ⁊ aer: que ſunt elementa habentia ſymbolum agunt adinuiceʒ: ⁊ non corrumpitur caliditas cum vtrobiq; ſit caliditas ⁊ ꝑ conſequẽs nec aqua nec t̃ra gñabit̃: cum vtraq; req̃rat frigiditatem: Jta ſimilr̃ ſi aqua ⁊ aer agant adinuicem: nõ corrũpit̃ humiditas: nec ꝑ conſequens ex eis gñatur ignis nec terra: ⁊ ſilr̃ deducat̃ de alijs elementis habentib⁹ ſymboluʒ. ¶ Secunda concluſio. ex duobus elementis non habentibus ſymbolum poteſt tertium gñari ꝑ actionem eorum adinuicem abſq; actione tertij elementi: patet: quia ex igne ⁊ aqua que non habent ſymbolum poteſt fieri terra. ⁊ hoc poteſt ſic fieri: nam frigiditas ipſius aque poteſt obtinere ſuper caliditateʒ ipſius ignis ⁊ ſiccitas ipſius ignis ſuꝑ humiditatem aq̃: ⁊ ſic corrumpit̃ humiditas aque ⁊ caliditas ignis: ⁊ manent ibi frigiditas aq̃ ⁊ ſiccitas ignis: ⁊ ſic gñabitur ex eis t̃ra: ⁊ ſimilit̃ caliditas ipſi⁹ ignis poteſt obtinere ſuꝑ frigiditatẽ aque: ⁊ ecõuerſo: humiditas aq̃ ſuꝑ ſiccitatẽ ignis: ⁊ ſic corrũpetur ibi frigiditas aq̃ ⁊ ſiccitas ignis ⁊ remanebit ibi ſolum humiditas aque ⁊ caliditas ignis: ⁊ ſic ex eis gñabitur aer qui eſt calidus ⁊ humidus: ſic ergo ex duobus elemẽtis. ſ. igne ⁊ aqua nõ habẽtibus ſymbolũ poteſt tertiũ gñari. ſ. aer vel terra. ¶ Tertia concluſio. ignis non poteſt facere aerem ex aqua niſi aqua etiaʒ faceret aerem ex igne: ꝓbatur: quia ignis ex aqua non poteſt facere aerem niſi quando ſola caliditas obtinet ſuꝑ frigiditatem: ideo tunc humiditas corrumpit ſiccitateʒ: ⁊ materia ignis fit humida ⁊ calida que eſt diſpoſitio ad formam aeris modo non fit humida niſi ab actione humiditatis aq̃ in ſiccitatem ignis. ¶ Quarta cõcluſio eſt ꝙ ſi ꝑ hũc modũ aqua agit in ignem: ⁊ econuerſo: ⁊ iſte actiones ſunt eque velocces: concedenduʒ eſt ꝙ aer generatur ⁊ tamen pro tunc ipſum generans eſt corruptum: probatur: quia in illo inſtanti in quo introducit̃ forma aeris eſſet corrupta forma ignis ⁊ aque. ¶ Quinta concluſio eſt. ꝙ ſi vna illarum actionuʒ eſt velocior: ita ꝙ ignis agat velocius in aquam q̃ econuerſo: tunc forma aeris introducitur in materiam aque: ⁊ tunc gñat̃ aer: ⁊ poſtea ille aer gñabit aerem: ex illo igne qui genuit ipſum: ⁊ cauſa huius eſt: quia ille ignis iaʒ eſt diſpoſitus ad corruptionem: ex eo ꝙ aqua antea remittebat eius ſiccitatem: ⁊ induxit eius humiditatem: ⁊ ꝑ conſequens iaʒ eſt diſpoſitus: vt ex ipſo generetur aer. ¶ Ex concluſione ſequitur ignem poſſe gñari extra locum ſuum proprium: patet ſi aer ⁊ terra agerent in ſeinuicẽ: ⁊ caliditas aeris obtineret ſuꝑ frigiditatẽ terre: ⁊ ſiccitas terre econuerſo ſuꝑ humiditatẽ aeris ¶ Sed dubitatur hic: quia nihil agit vltra graduʒ ꝓprium: ſʒ aer non agit caliditatem intenſiorem in materia terre. q̃ habet: ergo non poteſt ex ea gñare ignem quia ad generationẽ ignis requiritur maior caliditas q̃ ſit caliditas aeris. ¶ Reſpondetur: ꝙ aer põt calefacere ipſam terram vltra graduʒ ꝓprium: ⁊ hoc ꝑꝑ cõpaſſibilitatem materie terre. ¶ Uel aliter dico: ꝙ terra quando eſt ita calida ſicut aer: ⁊ cum hoc valde ſicca: tunc introducitur forma ſubſtantialis ignis mediãte qua vlterius reducitur ad caliditatem ita intenſaʒ ſicut eſt caliditas ignis.

Ad rationes. Ad primam dico ꝙ non eſt inconueniens gñatione equiuoca: licet non vniuoca: diſſimile gñari a ſibi diſſimili. ¶ Ad ſecundam dico: ꝙ quando ignis obtinet ſecunduʒ ambas ſuas q̃litates: tunc ſemꝑ ipſius ignis eſt rarefacere: quãdo vero obtinet ſolum ſecundum vnã ⁊ obtinet̃ ſuꝑ ipſuʒ q̃ ad aliam: tunc non oportet eſſe talem actioneʒ ignis in aquaʒ: ⁊ econuerſo: cum ex eis gñatur terra. ¶ Ad tertiam dico: non eſt inconueniens vnũ eẽ fortius alio ſecundum vnam qualitatem ⁊ debilius ſecundũ aliaʒ nec ratio probat oppoſituʒ huius. ¶ Ad quartam dico: ꝙ in approximatione ignis ⁊ aque adinuicem: cuʒ ignis corrumpit frigiditatem aque: bene aliqualiter remittitur humiditas eiuſdem: ſed non totaliter corrũpit̃: ⁊ tunc cum genitus eſt aer: econuerſo redibit ad ſe ipſam. Similiter dicatur de ſiccitate ignis ꝙ etiã bñ aliqualiter remittitur cum caliditas ignis corrumpitur per frigiditatem aque: poſtea cũ genita eſt terra redibit ad ſeipſam. ¶ Ad quintam dico: ꝙ cum vnũ elementorum eſt potentius alio ſecundum ambas qualitates: tunc bene conuertit aliud in ſuam naturam. cũ vero vnum eſt potentius alio ſecundum vnam qualitatem: aliud autem econuerſo ſecundum aliam: tunc vnũ non conuertit aliud in ſuam naturam: nec ex eis gñat̃ mixtum: ſed ex eis gñatur tertium elementum. ¶ Ad ſextam dico: ꝙ cum tria elementa ſunt applicata adinuicem: tunc neceſſe eſt ꝙ vnum eorum habeat ſymbolum cum vno: ⁊ non habeat ſymbolum cum alio: et tunc poteſt fieri ꝙ illorum que habent ſymbolum vnũ conuertat aliud in ſuam naturam: quo facto maneant duo non habentia ſymbolum: ⁊ ex illis tunc generabitur tertium: ita ꝙ nunq̃ ex tribus generabitur quartum: ſed bene ex duobus tertium mõ predicto.

Quæſtio. X.

QVeritur vtrũ quodlibet mixtum circa locum mediũ ſit cõpoſituʒ ex omnibus ſimplicibus. ¶ Et videt̃ ꝙ non: cuʒ lapis qui eſt in profundo maris ſit vnum mixtum circa medium: ⁊ tamen in ipſo nihil ẽ de igne: naʒ ſatis cito extingueretur: ḡ non quodlibet mixtum circa mediũ eſt ꝯpoſitũ ex omnib⁹ ſimplicibus. ¶ Secundo ſi queſtio eſſet vera: tunc in auro eſſet aqua: cum aurum ſit vnuʒ de corporibus mixtis: ſed ꝙ in auro non ſit aqua patet: quia duʒ aurum purgaret̃ in fornace illud deberet corrumpi ſatis cito hoc tamen falſum eſt: quia dicit̃ ꝙ per longum temp⁹ auruʒ durat in igne ꝙ non corrumpitur. ¶ Tertio aliqua mixta ſunt ita grauia vel grauiora elementis: ſicut aurum vel plumbum: modo hoc non eſſet ſi in eis eſſent elementa leuia: ⁊ per conſequens de talibus videtur ꝙ non ſint compoſita ex omnibus ſimplicibus non obſtante ꝙ ſint mixta circa medium reſidentia. ¶ Quarto quedam ſunt mixta ex igne ⁊ terra ſolum: ſicut ſunt exhalationes calide ⁊ ſicce: quedam vero ex aere ⁊ aqua ſolum: ſicut vapor calidus ⁊ humid⁹

vt patet p̄mo meteoroꝝ. ¶ Quinto elementa nō manent in mixto formaliter: ſicut dicebatur prius: ergo q̄ſtio falſa. Sexto pari ratione poſſet eſſe vnuꝫ elementum ex tribus vel duobus ſimplicibus: ſicut ex q̄tuor: modo hoc eſt falſum.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto ſecundo. ¶ In iſta queſtione. Primo ponā aliqua notabilia ꝓ titulo queſtionis. Secundo ponentur concluſiones.

Quantum ad primum ſciendum ꝙ in propoſito per ſimplicia non intelligimus deum et intelligentias: ſed corpora ſimplicia generabilia et corruptibilia que ſunt vocata elementa. ¶ Secundo notandum: ꝙ mixta circa medium dicuntur mixta manentia circa terram ⁊ habent reſidentiaꝫ ⁊ māſionem circa ipſaꝫ: ⁊ alia non dicuntur mixta circa locum mediuꝫ eo ꝙ terra eſt medium mundi: ⁊ non intelligitur queſtio de mixtis imperfectis naturalit̄ aſcendentibus in aereꝫ: ſicut ſunt exhalationes et ſimilia. ¶ Tertio notandum: ꝙ quando dicit̄ ex oībus ſimplicibus: non debet intelligi ꝙ fiat diſtributio vſq; ad indiuidua ſimpliciuꝫ: ſed ſoluꝫ vſq; ad eoꝝ ſpecies: ita ꝙ fiat diſtributio non pro ſingulis generum: ſed ꝓ ſpeciebus. ¶ Quarto notandum: ꝙ multi ſunt modi ponendi elementa in mixtis: primo ꝙ non maneāt in mixtis: nec forme: nec qualitates eorum: ſed ſolum quedam qualitates remiſſe ſimiles qualitatibus ipſoꝝ: ſicut dicebatur in vna queſtione ſuꝑ primum huius: ⁊ ibi ponebatur alius modus ponēdi elementa manere in mixto. ¶ Quinto notanduꝫ: ꝙ queſtio poteſt intelligi ꝙ quatuor elementa eſſent in mixto modo predicto: vel ꝙ elementa ſint in mixto .i. ꝙ requirant̄ ad generationeꝫ mixti. ¶ Sexto notandum: ꝙ adhuc queſtio poteſt intelligi vtrum mixtum habeat illas qualitates naturaliter: ⁊ tunc dicit̄ ſubſtantialiter mixtuꝫ vel habeat illas violenter: ⁊ ſic dicit̄ mixtuꝫ qualitatiue. Et ſic ſimplex elementuꝫ ſubſtantialiter poteſt eſſe mixtuꝫ qualitatiue: vel quando eſt alteratum violenter. ¶ Septimo notanduꝫ: ꝙ adhuc queſtio poteſt intelligi vtrum in oīm mixto circa mediuꝫ ſint quatuor elementa ⁊ qualitates ſimiles qualitatibus elementorum: ⁊ poteſt hoc intelligi vel de qualitatibus actiuis aut paſſiuis: vel de qualitatibus motiuis localr̄: ſicut ſunt grauitas leuitas ⁊c.

Quantum ad ſecūdum ſit prima cōcluſio. nullum eſt mixtum ex duobus elementis nō habentibus ſymbolum. Et intelligo cōcluſionem de mixto quod eſt pure mixtum: probatur: quia ſi vnuꝫ illorū elementorum obtineret ſuper aliud ſecundum ambas qualitates: tunc conuerteret ipſuꝫ in ſuam naturam: ſi vero obtineret ſuꝑ aliud ſecunduꝫ vnam eius q̄litateꝫ ⁊ aliud econuerſo ſuꝑ ipſuꝫ ſecunduꝫ aliaꝫ: tūc ex ipſis generabitur tertium elementuꝫ. Et ſic nunq̄ ex eis generabitur mixtuꝫ. ¶ Secunda concluſio eſt: ꝙ nulluꝫ eſt mixtuꝫ ex duobus elemētis habentibus ſymbolum: patet: quia illud quod obtineret ſuꝑ aliud in qualitate in qua non cōmunicant: conuertit ipſum in ſuaꝫ naturaꝫ: ⁊ ex eis non gn̄abit̄ mixtuꝫ. ¶ Tertia concluſio eſt: ꝙ nullū eſt mixtuꝫ ex tribus elementis: patet: nam nunq̄ ſunt tria elementa niſi duo eoꝝ habeant ſymbolum: ⁊ duo non habeant: et tunc habentiuꝫ ſymboluꝫ vnuꝫ conuerteret aliud in ſuam naturaꝫ: ⁊ ſic manent duo non habentia ſymbolum: ex quibus non gn̄atur mixtuꝫ: ſed ex eis gn̄atur tertiuꝫ elementuꝫ. ¶ Quarta concluſio eſt: ꝙ ad cuiuſlibet mixti generationem oportet concurrere quatuor elementa vl̄ ꝟtutes ipſoꝝ: patet hoc: quia non ſufficiunt duo: per duas primas cōcluſiōes: nec ſufficiūt tria: ꝑ tertiam cōcluſionem: ergo requirunt̄ quatuor vel virtutes ipſorum ⁊ hoc eſt quod intenditur. ¶ Secundo in quolibet mixto requirūtur ſecunde qualitates ſicut ſunt odor ⁊ ſapor: ſed ꝑ Ariſt. in iſto ſecundo ille qualitates cauſant̄ per actionem quatuor qualitatuꝫ primarum adinuicem: que ſunt caliditas frigiditas ⁊c. ¶ Tertio arguitur ratione Ariſto. nam primo ad generationeꝫ mixti (⁊ intelligo de mixto ꝑfecto) oportet cōcurrere terraꝫ vt illud mixtuꝫ ſit groſſuꝫ ⁊ firmuꝫ. ſecundo oportet cōcurrere aquaꝫ: quia terra ſine aqua non poteſt continuare in ſuis partibus: naꝫ terra ſine aqua non eſſet niſi ſicut puluis: ⁊ ſic vt partes terre ſeu terreſtres teneant ſe adinuicē oportet concurrere humiditateꝫ aque: nec ad hoc ſufficeret hūiditas aeris: quia ipſa non eſt multum tenax: nec ita bene ptes tenerent ſe adinuiceꝫ humiditate aeris: ſicut humiditate aque: ſic ergo pateꝫ ꝙ ad gn̄ationem mixti oportet concurrere aquaꝫ ⁊ terram: deinde oportet concurrere aereꝫ ⁊ ignem: ꝑꝑ hoc ꝙ mixtio debet fieri ex contrarijs: modo aer contrariat̄ terre: ⁊ ignis contrariatur aque: quia ergo ad generationem mixti oportet concurrere terrā ⁊ aquaꝫ: vt dictum eſt: ſimiliter ad eaꝫ oportet concurrere aereꝫ ⁊ ignem que ſunt predictis contraria: poſtq̄ omnis mixtio ꝓprie dicta: de qua eſt preſens ſermo: debet eſſe ex cōtrarijs. ¶ Sed dicet aliquis: poſt q̄ ad cuiuſlibet mixti gn̄ationeꝫ concurrunt quatuor elementa vel virtutes ipſorū q̄re ergo eſt ꝙ in quolibet mixto dominat̄ terra ſecunduꝫ exceſſum: quod Ariſt. vocat ſecunduꝫ moleꝫ. Breuiter huius poteſt aſſignari ratio prima: ꝙ in mixto debet eſſe ꝓportionalis diſtinctio elementoꝝ modo quia ignis eſt magne actiuitatis ⁊ terra ē modice actiuitatis in mixto: elementa que ſunt minoris actiuitatis ſunt ibi in maiori extenſione: quia ergo terra inter elemēta eſt minime actiuitatis ī eſt ꝙ ipa ī mixto dominat̄ ſecunduꝫ moleꝫ ſeu ſecunduꝫ extenſioneꝫ. Alia cauſa poteſt eſſe iſta: quia circa mediuꝫ mūdi: puta circa terraꝫ eſt locus magis tēperatus ⁊ magis conueniens mixtis ꝑꝑ reflexioneꝫ radioꝝ ſolis a terra: ⁊ ꝑꝑ hoc natura ſagax volēs ꝓducere mixtuꝫ fecit ꝙ in mixtis dominaretur terra ſecunduꝫ molem: ad iſtum ſenſuꝫ vt mixta cum ſunt extra locum eis conuenientem qui eſt mediuꝫ mundi: moueātur ad ipſuꝫ propter grauitatem terre: nec recedant a loco eis conueniente.

Ad rationes. ¶ Ad primā dico ꝙ in lapide q̄ eſt in mari non eſt ignis: ſed bene qualitas cōſimilis qualitati ignis. Sed dicet aliquis: quare ergo illa qualitas non corrumpitur? dico ꝙ hoc eſt ex eo ꝙ forma ſubſtantialis lapidis habet ꝟtutem reſiſtendi diſpoſitionibus innaturalibus lapidi: ⁊ illa forma ſubſtantialis lapidis preſeruat qualitates lapidis ne corrumpant̄ in mari. ¶ Ad tertiam quando dicit̄ aliqua mixta ſunt ita grauia ⁊c. dico ꝙ hoc non eſt in equali maſſa cum terra. vnde ſi capiat̄ vna maſſa pure terre ⁊ vna maſſa plumbi ſibi equalis dico ꝙ maſſa terre pure eſt grauior: ꝑꝑ hoc ꝙ nihil eſt de leuitate: ſic tamen non eſt de plumbea: ꝓpter hoc ꝙ elementa leuia concurrebāt ad eius generationeꝫ ¶ Ad ſecundam de auro conſimili modo reſpōdetur. ¶ Ad quartaꝫ dico: ꝙ non eſt cōtra nos: quia queſtio intelligit̄ de perfectis mixtis. ¶ Ad quintaꝫ ⁊ ſextam patet ex poſitione.

Quæſtio.XI.

Queritur vtrū ſit dare mixtum tēpatū ex elemētis vel ex qualitatibus elementoꝝ. ¶ Et arguitur primo ꝙ ſic: nam niſi ſic eēt: ſequit̄ ꝙ nullū aīal poſſet eſſe ſanū: ſed hoc eſt falſum: ꝓbatur conſequētia: ex eo ꝙ ſanitas ꝯſiſtit in adequatiōe humoꝝ ꝛ qualitatū elementorū: modo ſi non contingeret dare mixtū equaliter ex elementis vel qualitatibus elementorū: non contingeret dare adequationē humoꝝ ꝛ qualitatū elementoꝝ ī mixto. Et ſic nō contingeret dare aliquod mixtum ſanū: nec aliquod animal: quod intendebatur. ¶ Secundo poſſibile eſt dare aliquod mixtum quod naturaliter quieſceret in medio elementorū: ſic ꝙ derelinqueret duo elementa ſupra ꝛ duo infra: ergo eſt dare mixtum equale ex elementis: conſequentia tenet: nam tale quod ſic quieſceret eſſet equalit̄ mixtum ex elementis: antecedens patet quia ſi non quieſceret in medio: ſed infra: poteſt grauitas remitti ad equalē gradū leuitatis: ſi autē naturaliter quieſcit ſupra: leuitas poteſt remitti ad equalē gradū grauitatis: ꝛ ſic iterū quieſcit ī medio. ¶ Tertio: vbi eſt dare magis ꝛ minus: ibi eſt dare equale: mō poſſibile eſt eſſe aliquod mixtum in quo vnum elementum excedat aliud ꝛ qualitates eius: ergo eſt dare aliquod mixtū in quo illa elementa erunt eq̄lia. ¶ Quarto non contingit fieri tranſmutationem de extremo in extremū niſi ꝑ mediū: ſed vna qualitas aliquando excedit aliā: ꝛ aliquando excedit̄ ab alia in mixto: ergo aliquando eſt ſibi equalis in gradu: ꝛ tunc tale mixtū eſt equaliter mixtū ex elementis quo ad eorum qualitatē. ¶ Quinto. ſi vna qualitas non eſt adequata cū alia in mixto: ſed excedit eam: ꝑ remiſſionē eius aut intenſionē eius poſſunt elemēta adequari ſimul in q̄litatibus: ergo ſi mixtum aliquod iā ē mixtū inequaliter ex elementis quo ad eorum qualitates: tunc ꝑ intēſionē vnius ꝛ remiſſionē alterius poterit fieri mixtū eq̄lit̄ ex ipſis. ¶ Sexto: ſicut in maiori mundo: ita in minori: ſed in maiori mundo elementa ſunt adequata: ergo ſic ē in minori: puta in homine ꝙ elemēta ſunt adequata in eorum potentijs ꝛ ꝑ conſequens homo eſt vnum mixtū equaliter ex elementis vt videtur.

In oppoſitum videtur eſſe Ariſto. & Cōmentator in iſto ſecundo. vbi volunt ꝙ impoſſibile ſit dare mixtum equaliter ex elementis. ꝛ hoc etiā dicit Commenta. in libro ce. dicens: ꝙ illud mixtum vbicunq; poneretur quieſceret: nec illud mixtū haberet motū naturalem: propter hoc ꝙ mixtum naturaliter mouetur ad motum elementi ꝑdominantis. Si ergo eēt aliquod mixtum in quo nullū elementū dn̄aret̄: ſed quodlibet cuilibet eēt eq̄le in gradu: illud nō plus moueretur ad motum vnius elementi q̄ alterius: ꝛ ꝑ conſequēs nō videret̄ habere motū naturalē.

In iſta queſtione ſupponendū eſt primo qualiter elementa manent in mixto: ꝛ de hoc dictū eſt primo huius. Secundo ſciendum eſt ꝙ quodlibet mixtū habet naturalē cōplexionē ꝛ ꝓportionem qualitatū quā ſibi determinat: ꝛ illa non conſiſtit in equalitate qualitatū elementariū. Et ideo vnū mixtū determinat ſibi vnā ꝛ aliud aliam: ſicut homo vnam et aſinus aliā: modo ſi om̄is cōplexio mixti conſiſteret ī equalitate qualitatū elementarium: tunc omnia mixta eſſent eiuſdem: aut cōſimi̇s cōplexionis naturalis: quod eſt falſū. Ex his ſequit̄ correlarium. ſ. ſi prime qualitates in aliquo mixto vulgarius loquendo vel qualitates ſimiles qualitatibus primis tendant ad equalitatem: ſicut in homine: tunc homo fieret infirmus: ꝓpter hoc ꝙ fieret receſſus a ꝓportione qualitatū in q̄ conſiſteret cōplexio naturalis hominis: ꝛ ideo cū fierent equales non poſſet homo vlterius viuere: ſed moreret̄. Et ideo queſtio poteſt habere duplicē intellectū vnus eſt: ꝙ ſit aliquod mixtū equalit̄ in elemētis vel qualitatibus: quod nō habeat plus de vna q̄ de alia: ꝛ illud dicit̄ eſſe mixtū ad pondus. Alius intellectus poteſt eſſe: vtrū aliquod mixtum poſſet eē tēperatum non ad pondus. i. non ad equalitatem qualitatū elemētariū: ſed ad cōplexionē ꝛ ꝓportionē debitā in ſua ſpecie: ꝛ illud vocaret̄ mixtū tēpatum ad iuſtitiā: vt ſi poſſibile ſit eſſe hominē aliquē: qui licz eēt oīmode diſpoſitus ſecundū cōplexionē ꝛ ꝓportionē q̄litatum primarū que debentur homini vt pfecte exerceat om̄es opationes ſuas: ꝛ in omibus membris ſuis eēt pfecte diſpoſitus: tunc talis homo eēt pfecte ſanus ꝛ diceret̄ mixtum a iuſtitia in ſpecie humana.

Quantum ad primum ſenſum queſtionis videndū eſt primo, ꝛ q̄tum ad ſecundū ſenſū videndū eſt ſcdo. ¶ Ad primū ergo ſciendū eſt ꝙ in mixto ſunt quedam q̄litates q̄ dicūt̄ qualitates alteratiue: ſicut caliditas frigiditas hūiditas ꝛ ſiccitas. Et q̄dā dicūt̄ motiue localit̄: ſicut grauitas ꝛ leuitas: ꝛ ideo adhuc primus ſenſus queſtionis pōt intelligi: vtrum ſit dare mixtum equalit̄ ex om̄ibus qualitatibus tam alteratiuis q̄ motiuis localit̄: vel vtrū ſit dare mixtū eq̄lit̄ ex qualitatibus alteratiuis: ſed non motiuis localiter vel ecōuerſo. ¶ Tunc ſit prima ſuppō talis: ſi in mixto eſſet tantū de grauitate ſicut de leuitate: oporteret ꝙ ibi eēt multo plus de caliditate q̄ de frigiditate: patet hoc de mixtis: ſicut de hominibus ꝛ equis in quibus eſt plus de grauitate q̄ de leuitate: ꝛ ſimilit̄ pl9 de caliditate q̄ de frigiditate: ergo ſi equalr̄ eēt ibi de grauitate: ſicut de leuitate: adhuc multo plus eēt ibi de caliditate. Et ideo ſi eēt aliquod equalit̄ mixtū ex q̄litatibus motiuis: illud eſſet ineq̄liter mixtū ex q̄litatibus alteratiuis. ¶ Secunda ſup. ſi quatuor qualitates alteratiue eēnt equaliter in mixto in gradib9: non propter hoc eſſent eq̄liter in mixto in potentijs ꝛ v̄tutibus: patet: quia ſi ī aliquo mixto eēnt quatuor gradus caliditatis ꝛ quatuor grad9 frigiditatis: licz eſſet ibi equalitas ipſarū qualitatū in gradu non tamen in potētia ꝛ v̄tute: ꝑꝑ hoc ꝙ caliditas eſt maioris actiuitatis q̄ ſit frigiditas. ¶ Tertia ſup. ē ꝙ ſi due q̄litates in aliq̄ mixto eēnt adequate ī poſſe agere: adhuc poſſent eē inequales in poſſe reſiſtere: patet: q2 ſi ī aliquo mixto eēt caliditas ꝛ frigiditas eq̄lis potētie: frigiditas eēt maioris reſiſtētie q̄ caliditas. ¶ Tūc ſit prima cōcluſio: ꝙ poſſibile ē ꝙ ī mixto qualitates motiue ſint eq̄les: pꝫ: q2 ſi nō ſint eq̄les ꝑ remiſſionē vni9 ꝛ ꝑ intenſionē alt̄ius pn̄t fieri equales. ¶ Secūda cōcluſio eſt. ꝙ hoc eſt poſſibile etiam de q̄litatibus alteratiuis: patet conſimili ratione. ¶ Tertia concluſio. impoſſibile eſt eē aliquod mixtū eq̄lit̄ ex omibus qualitatibus motiuis localiter ꝛ alteratiuis ſil̄. patet: q2 ſi in aliquo mixto eſt tantū de grauitate q̄tum eſt de leuitate: tunc ꝑ primā ſuppoſitionē in illo eſt pl9 de caliditate. ſi autē in eo tantū eſt de caliditate q̄tum eſt de frigiditate: tunc in eo plus eſt de grauitate: ita ꝙ ſi ī aliq̄ mixto eſt eq̄litas in q̄litatibus motiuis localit̄ in eo eſt inequalitas in qualitatibus alteratiuis ꝛ ecōuerſo. ¶ Quarta concluſio eſt: ꝙ ſi eēt aliquod mixtū

ad pondus adhuc de illo falſum eſſet dicere ꝙ vbicun ꝙ̃ põeret̃ deſcēderet ipꝫ:nã ſi eẽt equalr̃ mixtū ex q̃tuor elemẽtis ad põdus:adhuc ſi poneret̃ in loco ignis ter ra aqua ⁊ aer traherẽt ipꝫ de loco ignis:⁊ ſic ibi nõ de ſcēderet. Itẽ:ſi poneret̃ in medio mũdi ꝑ ꝯſilem rõnem nõ videt̃ ibi deſcēdere:ſed traheret̃ ſurſũ niſi derelinq̃ret duo elemẽta ſupra ⁊ duo infra. ¶ Quinta ꝯcluſio eſt. ꝙ etiaꝫ falſuꝫ eſt de tali ꝙ eẽt ꝑpetuũ:nã ſicut patꝫ ex ſcḋa ⁊ t̃tia ſuppoſitionib⁹:ſi in illo q̃litates eẽnt eq̃les in gradib⁹:nõ tñ ꝑ hoc eẽnt ibi eq̃lr̃ in potẽtijs ⁊ ꝟtu tib⁹:⁊ licꝫ eẽnt ibi eq̃lr̃ in potẽtijs ⁊ ꝟtutib⁹:nõ tñ ꝑ hoc eẽnt ibi eq̃lr̃ in poſſe reſiſtere:⁊ ꝑ ꝯñs vna ageret adhuc in aliã:⁊ ſic fieret corruptio talis mixti.

Quantum ad ſecundum intellectum queſtionis.nunc reſtat videre:vtrũ ſit dare aliq̊d mixtũ extñs in ꝓpria diſpoſitiõe debita ⁊ naturali ſue ſpeciei. Et p̲ͥo videndũ eſt:ſi mixta diuerſarũ ſpecierũ poſſint habere ꝯſilem diſpoſitionẽ. ſecũdo videdũ ẽ:ſi mixtũ eiuſdẽ ſpeciei determinat ſibi ꝯplexionẽ ꝯſilem q̃litatũ primarũ:vel aliã ⁊ aliam. tertio videdũ eſt:ſi mixtũ q̃diu viuit determinet ſibi ꝯtinue eãdẽ ſeu ꝯſilem ꝓportionẽ qualitatũ primarũ:vel ſecũdũ diuerſa tp̃a viuẽtis ſeu mõ vnã ⁊ poſtea aliã. q̃rto videdũ eſt:ſi mixtũ poſſit manere ꝑ tp̃s in illa ꝓpria diſpoſitiõe quaꝫ ſibi determinat. ¶ Quantũ ad primũ ſit prima diſtinctio ꝙ q̇daꝫ ẽ ꝯplexio naturalis ſeu radicalis ipſius mixti quam ſibi determinat forma ſp̃alis talis mixti. Alia eſt accidẽtalis ⁊ extrinſeca:q̃ eſt ꝑ actionẽ extrinſeci:puta aeris:vel ſolis:vel cibi. ¶ Sciendũ ẽ ꝙ ad mutationẽ illi⁹ ꝓportiõis ⁊ cõplexiõis accñtalis ſeq̇t̃ etiã variatio cõplexionis naturalis:licꝫ nõ ita velociter. ¶ Tertio ſciendũ eſt:ꝙ mixtũ ſub aliqua ꝓportione vel diſpoſitiõe ſtat naturalr̃:⁊ ſub aliq̃ violẽter:et ſub aliq̃ nũq̃ põt ſtare:q̃ſi eſt ſub prima. ſ. naturali tũc ẽ ſanũ:⁊ ſi eſt ſub ſecũda. ſ. ſub q̃ ſtat violẽte:efficit̃ infirmũ:cũ ꝑuenit̃ ad aliquã ſub qua nõ põt ſtare ſeq̇tur mors. ¶ Tũc ſit p̲ͥa cõcluſio:cuilꝫ ſpeciei ꝯtĩgit aliq̃ latitudo ꝓportiõis primarũ qualitatũ ſub q̃ nullũ mixtuꝫ alteri⁹ ſpeciei poſſet eẽ naturalr̃:patꝫ:forma vni⁹ ſpeciei naturalr̃ hꝫ vnã cõplexionẽ:⁊ forma alteri⁹ ſpeciei aliã:ſed ꝙ ibi ſit latitudo:patꝫ ex eo:q̃ nõ oĩa indiuidua vni⁹ ſpeciei hñt ꝯſilem diſpoſitionẽ qualitatũ primarũ. ¶ Scḋa ꝯcluſio eſt:ꝙ vnaq̃ꝙ ſpecies maioreꝫ latitudinẽ ſibi determinat:ſub q̃ põt ſtare violẽte:q̃ ſub q̃ põt ſtare naturalr̃:patet:q̃ maior eſt latitudo ſub q̃ põt ſtare hõ infirm⁹ q̃ ſit latitudo ſub qua poſſit ſtare homo ſanus:plurib⁹ modis in q̃libet cõtingit eẽ male q̃ bene. ¶ Tertia cõcluſio:licꝫ duo indiuidua diuerſarũ ſpecierũ nõ poſſint ſimul ſtare ſub eq̃li ꝓportiõe q̃litatũ primarũ naturalr̃:tñ q̊dlꝫ eoꝝ põt ſtare ſub illa violẽter:vel ad min⁹ alterũ hoꝝ:patꝫ:nã capiat̃ primuꝫ inſtãs eẽ hoĩs:⁊ ecõuerſo remittant̃ q̃litates ⁊ diſpoſitiões ſub q̃b⁹ hõ eſt ꝓductus:donec ꝑueniat̃ ad illã diſpoſitionẽ ſub q̃ fuit embrio añq̃ hõ fuit genit⁹:⁊ immediate p⁹ inſtãs in q̃ incipit talis remiſſio venit̃ ad illaꝫ ⁊ cũ nõ ſit dare vltimũ inſtans rei ꝑmanẽtis:ſeq̇t̃ ꝙ immediate poſt illud inſtãs manebit hõ ⁊ tũc ſtabit ſub cõſili diſpoſitione ſub q̃ prius embrio:licet violenter. ¶ Ex hoc ſeq̇t̃:ꝙ aliq̃ forma põt durare ſub peiori diſpoſitiõe q̃ poterat gñari. vñ puer põt manere in maiori frigore poſtq̃ genitus eſt q̃ poſſet gñari. ¶ Deinde dilatando materiã poſſunt poni alique propoſitiones:quarum prima eſt:ꝙ veniẽdo de ſummo calido ad ſummum frigiduꝫ infinite inueniuntur proportiones quarum quedam ſunt maiores:quedam minores:quedam rationales:quedam irrationales. ¶ Secunda propoſitio. ſub quacunq̃ illarum proportionũ poteſt aliqua forma eſſe ſiue naturaliter:ſiue violenter:patꝫ quia materia poteſt eſſe per alterationem ſub qualibꝫ illarũ proportionum: ſed ipſa nunq̃ eſt ſine forma:ergo. ¶ Tertia propoſitio eſt:ꝙ nõ quecunq̃ forma põt ſub quacunq̃ illarũ ꝓportionum eſſe naturaliter:nec adhuc violenter. hoc manifeſtum eſt de ſe. Et hoc patꝫ ꝙ quedam mixta fiunt poſt alia determinate:⁊ nõ q̊dlibet poſt quodlibet. vnde inter ꝓportionem determinatã lapidis ⁊ ꝓportionem determinatam ferri ſunt multe ꝓportiones quas oportet tranſire anteq̃ varietur de vna ad aliam ſub quibus non poteſt ſtare forma ferri:nec forma lapidis: naturaliter nec violenter:et propter hoc non immediate ex ferro poteſt fieri lapis aut ecõuerſo. ¶ Quarta ꝓpoſitio:bene veriſimile eſt ꝙ nulla forma ſtat naturaliter ſub ꝓportione qualitatum irrationali:patꝫ:quia alie ꝓportiones ſunt notiores. ¶ Quinta ꝓpoſitio:ex hoc poteſt imaginari quãdo indiuidua aliquarũ ſpecierum cum indiuiduis aliarum ſpecierum habent naturalem amicitiam adinuicem:⁊ quando naturalem inimicitiam:quia duo indiuidua diuerſarum ſpecierum determinant ſibi aliaꝫ ⁊ aliam ꝓportionem qualitatum primarum:ſi ergo ille proportiones ſiue complexiones habent ſe in ꝓportione rationali adinuicem:tunc illa indiuidua diuerſarũ ſpecierum habent amicitiam ⁊ concordiã naturalem inter ſe:ſi vero ille cõplexiones ſe habent adinuicem in ꝓportione irrationali:talia indiuidua diuerſarum ſpecieruꝫ habent naturalem inimicitiã adinuicem ſicut forte eſt de lupis ⁊ ouibus.

Quantum ad ſecũdum ſit concluſio. non omnia indiuidua eiuſdem ſpeciei determinant ſibi naturaliter eandem complexionem:patet per medicos q̇ ponunt quatuor cõplexiones in eadẽ ſpecie humana ⁊ in qualibet earũ eſt latitudo. ¶ Secunda cõcluſio eſt:aſtarũ cõplexionũ indiuidualiũ:q̃da ẽ eſt melior ⁊ ꝯuenientior vite humane:⁊ q̃dã peior:⁊ õ nõ oẽs hoĩes eq̃ diu viuũt:adhuc ſi oẽs morerentur morte naturali. ¶ Correlariũ:nũq̃ duo hoĩes ſunt omnino ſimiles:imo hoc eſt q̃ſi impoſſibile propter quod vnus determinat ſibi vnaꝫ ꝓportionem ⁊ alter aliã:⁊ tales ꝓportiones ſunt quaſi infinite. ¶ Sꝫ diceret aliquis: omnes homines ſunt eiuſdem ſpeciei: ergo determinant ſibi ꝯſimiles ꝓportiones. ¶ Rñdetur negando conſequentiaꝫ:⁊ ideo bene dicit Cõmenta. p̲ͥo de aĩa diuerſitas membrorum eſt propter diuerſitatẽ formarũ:⁊ q̇a media nõ ſunt oĩno cõſilia:⁊ ſic cõplexiões nõ ſunt oĩno ꝯſiles:nec forme determinãtes ſibi illas.

De tertio ſit iſta concluſio. ꝙ in alia ⁊ alia etate eſt alia ⁊ alia ꝯplexio naturalis:⁊ iõ ſi ſenectus tenderet ad talem complexionem qualem habet iuuenis fieret infirma et econuerſo. ¶ De quarto ſit talis concluſio:ꝙ ſicut mixtum determinat ſibi complexionem eſſentialem:ita etiam determinat ſibi cõplexionem accidentalem ⁊ congruam:⁊ ſimilem ſue complexioni eſſentiali:patet hoc ex eo ꝙ quedam melius ſe habent in vna regiõe q̃ in alia:⁊ melius in vno tempore q̃ in alio. ¶ Secunda concluſio:non impoſſibile eſt mixtum aliquando eſſe ſub optima diſpoſitione naturali:⁊ cõplexione ſibi debita:patet quia poſſibile ẽ ꝙ aliq̃ñ in aliq̃ inſtãti ꝑueniat ad illam:⁊ cum non quecunq̃ diſconuenientia extrinſecorum poſſit mutare naturalem complexionẽ: vt puta modic⁹ calor:vel modicũ frig⁹:vel aliq̊d tale:q̃ mixtũ non de facili trahit̃ ex ſuã naturalẽ ꝯplexionẽ:ſeq̇t̃ ꝙ poſſibile ſit mixtũ aliq̃ñ eẽ ſb ꝯplexione ſibi eẽntiali ⁊ debita.

¶ Tertia ꝯcluſio eſt. ꝙ impoſſibile eſt ipſum ſtare diu ſub optia ꝛ ꝯuenientiſſima ꝯplexione: pꝫ ꝑ hoc q: cito ſit aliq̄ indiſpoſitio vel in loco vel in tpe ꝑ variatiōez tēporū ꝛ rerum naturaliū. ¶ Ad rōnes: pꝫ ex dictis.

Quæſtio. XII.

QVærit́ vtrum generatio ſit ꝑpetua. ¶ Et arguit́ p̄mo ꝙ nō ꝑ Ariſt. viij. phyſi. nullꝰ motus ē eťnus niſi motꝰ localis circularis: ſꝫ talis nō eſt gn̄atio: ġ ꝛc. ¶ Secūdo aliqñ ē corruptio: ſꝫ tūc nō eſt gn̄atio: ex eo ꝙ gn̄atio ꝛ corruptio ſunt ꝯtraria: mō cōtraria nō poſſunt eſſe ſimul: ġ nō ſemꝑ eſt generatio: ꝛ ꝑ ꝯſequēs q̄ſtio falſa. ¶ Tertio nullū ꝑpetuū hꝫ eē in tēpore determinato: q: ꝑpetuū ſemꝑ eſt: ſꝫ gn̄atio hꝫ eē in tēpore detminato: nā dicit Ariſt. q̄ꝺ quoddā tēpꝰ eſt detminatū gn̄ationi: ꝛ quoddā corruptiōi. ¶ Quarto nulla gn̄atio eſt ꝑpetua: ġ q̄ſtio falſa. ꝯſequētia tꝫ: añs ꝓbat́: q: nec illa gn̄atio ē perpetua: nec iſta: ꝛ ſic de ſingulis: ergo nulla.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto ſecundo: vbi vult ꝙ gn̄atio ſit ꝑpetua. ¶ In iſta q̄ſtione primo ponam aliquas diſtinctiones. ſecundo ponam concluſiones.

Quantum ad primum ſit pria diſtinctio: ꝙ gn̄atio pōt ſumi dupliciť. vno mō ꝓ alťatiōe p̄cedēte introductionē forme ſb̄alis. alio mō ꝓ ipſamet introductione forme ſb̄alis q̄ eſt finis illius gn̄atiōis p̄ma ē ſucceſſiua: ſecūda eſt ſubita. ¶ Scd̄a diſtinctio eſt: ꝙ q̄dā ſunt oīno ſucceſſiua: ſicut ſunt motꝰ ſonꝰ et conſimilia: ꝛ q̄dā oīno ꝑmanētia: ſicut celū: ꝛ q̄daꝫ ex ꝑmanēte ꝛ ſucceſſiuo: ſicut fluuiꝰ. ¶ Tertia diſtinctio ē: ꝙ ꝑpetuū dr̄ dupl̄r. vno mō: q: ꝯtinue ꝛ ſine īťciſiōe alio mō īpꝓpe: nō ꝯtinue: ſꝫ inťciſe ita ꝙ añ q̄dlꝫ tps fuit: ꝛ pꝰ q̄dlibet tēpus erit. ¶ Quarta diſtinctio eſt: ꝙ adhuc pōt ītelligi ꝑpetuū ſemꝑ ꝛ oī tēpore finito: ꝛ ſic concedēdū eſt adhuc ſm̄ fidē ꝙ ſemꝑ fuit motus ꝛ generatio oī tēpore. ꝛ ſi diceret́ ante creationē mundi non fuit gn̄atio: ġ nō ſemꝑ. negat́ ꝯñia: q: ly ſemꝑ eſt diſtributiuū tēporis: mō añ creationē mūdi nō erat tēpus. Alio mō dr̄ ꝑpetuū q̄ꝺ erat in infinitis inſtantibus: vel in infinitis tēporibꝰ nō ꝯmunicātibus quorū quodlꝫ fuiſſet equale alicui certo dato: ꝛ ſic intellexit Ariſt. de ꝑpetuo. ¶ Quinta diſtinctio. q̄ſtio pōt intelligi ꝙ eēt aliq̄ gn̄atio ꝑpetua vna in nūero: ſcd̄o ꝙ in ſpecie: tertio ꝙ nō ꝯtinue ſed interciſe.

Tūc quātū ad primū ſenſū ſit pria cōcluſio ꝙ poſſibile eſt ꝙ aliqua gn̄atio vna in numero ſit ꝑpetua ſine interciſiōe tpis: pꝫ: q: poſſibile eſt ꝙ in aliq̄ loco ꝯtinue ſit maťia ꝛ ꝯtinue applicet́ agēs potēs illā maťiam trāſmutare. vbi gr̄a: ſi ignis ꝯtinue arderet ī lāpade ꝛ ꝯtinue miſceret́ ei oleū: ꝯtinue arderet: ꝛ ꝯtinue eēt gn̄atio ignis. ¶ Scd̄o: q2 ita ē de facto ꝙ ꝯtinue gn̄at́ aq̄ in media regiōe ſub polis mūdi: ꝛ ſic gn̄at́ cōtinue aer ex aq̄: ꝛ ſic de aliis. ¶ Scd̄a concluſio eſt. ꝙ talis generatio eſt vna nūero: nō ꝓpťe quia tam genitū q̄ꝫ gn̄ans eſt ſolum vnum in numero ꝑ continuam ſucceſſionem: eo modo quo ꝯtinue eſt eadem ſtella comata: que etiam ſic continuat́ ꝑ adminiſtrationem noue materie: prout apparet p̄mo meteo. ¶ Tertia concluſio. talis gn̄atio eſt ipſius mixti imꝑfecti vel elementi: ꝛ nō mixtoꝝ perfectorum: patet: q2 mixta perfecta ſicut ſunt animata non poſſent ita generari ꝑ continuā ſucceſſionē. ¶ Quarta ꝯcluſio eſt. ꝙ nulla generatio perfecti mixti eſt perpetua: probatur: q2 oē tale eſt corruptibile: et quelibet eius pars. ¶ Sed dices tu contra: q: poſſibile eſt ꝙ hodie primus ꝓportionabilis alicuius ꝑfecti mixti generetur ꝛ cras ſecunda: ꝛ ſic in infinitum: ergo poſſibile eſt generationem alicuius perfecti eē perpetuā. ¶ Reſpondet́ ꝙ caſus eſt impoſſibilis naturaliť loquendo imo pria eēt corrupta: ꝛ forte nūq̄ꝫ cēteſima eſſet ꝓducta.

Quantū ad ſecundū ſenſum ſit pria concluſio: nō oportet ꝙ ſemper ſit continue gn̄atio in vna ſpecie: vbi gratia: vt in ſpecie aſini ꝛc. pꝫ hoc: q2 nō ſemper eſt ꝯſtellatio ꝓpria: nec determinata. ꝛ hoc ꝓut ſemper ſunt applicata agētia: pꝫ hoc de gn̄atiōe phenicis. ¶ Secūda concluſio. ſemper eſt aliq̄ generatio mixti imperfecti. probatur: q2 ſemꝑ ē aliq̄ cōſtellatio ꝓ gn̄atione alicuiꝰ mixti: nūc ꝓ vno: ꝛ tūc ꝓ alio et continue etiā fiunt alterationes ꝛ certe diſpoſitiones in iſtis inferioribus: q̄ fruſtra fierēt niſi ſemper fieret generatio alicuius mixti.

Quantū ad tertium ſenſum ſit prima concluſio. ꝙ interciſe ab eterno fuit aliqua generatio talis: patet: quia omnem generationem preceſſit aliqua generatio: hoc patet primo ex parte materie: quā impoſſibile eſt ſine forma eſſe. Et ſimiľr prius probabatur ꝙ non poteſt habere ſimul plures formas ſubſtantiales: quod omnes concedunt de forma vltimata: ꝓbatur ergo ꝙ ſi ſit aliqua generatio: ſeq́t́ ꝙ aliq̄ forma corrūpitur: patet hoc: ex eo q: generatio vnius eſt corruptio alterius: tunc vel illa forma corrupta fuit ab eterno: ꝛ hoc eſt impoſſibile per Ariſtotelem primo celi: nullum perpetuum a parte ante eſt corruptibile a parte poſt: vel non fuit ab eterno: ꝛ ſic tunc ante generabatur: ꝛ ſic ante generationeꝫ datam erat alia generatio. ¶ Secundo probatur ex parte agentium quia ſemper fuerunt motus celeſtes: ſicut ſunt nūc q̄ꝫ tum ad ea que ſunt cauſa generationis: ſicut acceſſus ꝛ receſſus ſolis: patet in iſto ſecundo: ergo ſemper fuit generatio: conſequentia tenet: ex eo quia poſita cauſa ponitur effectus: ꝛ q: corpora celeſtia per ſuum motum ſunt cauſe generationis: ꝛ propter generationeꝫ ſi mouerent́ ſecūdaria intētiōe: nō eēt ratio q̄re aliqñ incepiſſet generatio. ¶ Tertio arguit́ ad idē ex pte alterationis: nam ab eterno fuit alteratio: ſed illa ordinatur ad generationeꝫ tāq̄ꝫ in finē: ſicut dicebatur circa primum: ergo ab eterno fuit generatio: conſequentia tenet: quia alr̄ ille alterationes fuiſſent fruſtra: et hoc eſt inconueniēs: ex eo ꝙ deus ꝛ natura nihil agūt fruſtra: antecedens patꝫ: quia motus celi ꝛ ſolis ab eťno alterabant iſta inferiora. ¶ Ad rationes. ad primam dico: ꝙ q̄uis nulla ſit perpetua loquendo logico modo: tamē perpetua erat generatio. Unde ly perpetuo confundit terminum ſequentem ſe confuſe tm̄. ¶ Ad ſecundam dico: ꝙ q̄uis generatio ꝛ corruptio non poſſint eſſe ſimul in ſubiecto: tamen bene pñt eē ſimul in tēpore. ¶ Ad tertiā dico: ꝙ in vna regione eſt tempus determinatū pro generatione in vna ſpecie: ꝛ tempus determinatum pro corruptione. vnde eſtas ē tempus determinatum pro generatione frumenti: et hyems pro corruptione: nihilominus q̄uis nobis in hyeme non ſit gn̄atio frumenti: tamē alibi eſt: vbi tūc eſt eſtas. vnde quando nobis eſt hyems aliis eſt eſtas ꝛ econuerſo: ſicut eſt antipodibus noſtris.

Quæſtio.XIII.

QVæritur vtrum quodlibet corruptibile habeat determinatā periodū ſue durationis.
¶ Et arguit̄ primo ꝙ nō: quia ignis in ſphera ſua ē corruptibilis: ꝛ tn̄ non hꝫ determinatā periodū ſue duratiōis: ex eo ꝙ nūꝙ̄ corrūpet̄: ꝑꝑ hoc ꝙ eſt elongatuꝫ a ſibi ꝯtrio nec vnꝙ̄ deſcēdet ad locū ſui ꝯtrij. ¶ Secūdo. ſi q̄ſtio eēt vera: ſeqꝛ ꝙ vita ſor. nō poſſet ꝓlōgari qḋ eſt ꝯtra medicos: ꝛ ꝯ Ariſt. in lib. de morte Ariſto. Dicitur enim ibi ꝙ Ariſtoteles habuit vnum pomuꝫ ī manu: ꝛ ꝑꝑ ei⁹ odorē: vita ei⁹ aliqualit̄ ꝓlōgabat̄: qḋ q̄dē pomū ſi nō fuiſſet citi⁹ fuiſſet mortu⁹. ¶ Tertio. oē corruptibile durās ꝑ aliqḋ tꝑs adhuc p̄t durare ꝑ mai⁹: ꝑꝑ hoc ꝙ ſua potētia pōt excedē ſibi ꝯtria: ꝛ per ꝯn̄s nō ē determinatū tꝑs ꝑ qḋ illḋ corruptibile pōt durare. ¶ Quarto: ſi q̄ſtio eēt vera: ꝛ ꝑiod⁹ aliq̄ꝝ ſit maior: ꝛ aliquoꝝ minor: tūc aliq̄ potētia reqrit̄ ad durandūꝫ minus diu: ſꝫ hoc eſt falſuꝫ: nā ſi ſic: ſeqꝛ ꝙ celū eēt potētie infinite: ꝑꝑ hoc ꝙ ipꝫ durauit ꝛ durabit ꝑ tꝑs infinitū ſm Ariſt. Cū ḡ durare ꝑ duos dies ſit maioris potētie q̄ꝫ ꝑ vnuꝫ: ꝛ ꝑ tres q̄ ꝑ duos: ꝛ ſic vltra: ſeqꝛ ꝙ durare ꝑ tēpus infinitū eēt potētie infinite ꝛ ſic celuꝫ eſſet potētie infinite quod eſt falſum.

In oppoſitū eſt Ariſto. in hoc ſecūdo textu vlt. dicens ꝙ oīa determinant̄ quadāꝫ periodo in duratiōe. ¶ Notandū ē: ꝙ period⁹ dr̄ a peri qḋ eſt circū ꝛ odos qḋ ē volutio. vn̄ ꝑiod⁹ .i. circūuolutio. vn̄ period⁹ dr̄ illud tꝑs determinatū: ꝑ qḋ aliqḋ corꝑale hꝫ eſſe: qḋ eſt determinatū ꝑ reuolutiones circulares celi. ¶ Tūc ſit p̄ia diſtinctio: ꝙ ſbarū materialiū quedā ſunt ſimplices ſicut ſūt elemēta: ꝛ quedam mixte. ¶ Secūda diſtinctio: quedam ſunt ſimilia in ꝑtibus ſuis: ꝛ vocātur homogenea: ꝛ q̄daꝫ diſſimilia: ꝛ vocantur heterogenea. adhuc quedaꝫ ſunt viuētia: ꝛ quedā non viuentia. modo in queſtione iſta primo in ḡnali videndum eſt de cauſa corruptiōis corruptibiliuꝫ. ſecūdo videndum eſt de cauſis permanētie: ꝛ duratiōis eoruꝫ. tertio videndum eſt de queſito.

Quantum ad primū ſit prima concluſio. ꝙ contrarietas eſt cauſa corruptionis. ꝓbat̄: nā oīs corruptio ē per alterationem: alteratio aūt eſt ratione qualitatū contrariarum adinuicem: ꝛ ideo ſi aliqua forma determinet ſibi aliquas qualitates non habentes contrarias non eſſet corruptibilis. ¶ Correlarium. omnis ſubſtantia determinans ſibi aliquaꝫ q̄litatē habentem contrariū aliqn̄ corrūpet̄: ptꝫ ex cōcluſione. ꝛ patet etiam ex alio: quia eadē eſt materia cōtrarioꝝ: quia contraria ſunt q̄ ſuccedūt ſibi in eadē materia: ita ꝙ materia q̄ eſt nunc ſub vno cōtrario habet potentiā vt ſit aliqn̄ ſub alio: ſi ḡ nō eſſet aliqn̄ ſub illo: illa potētia eēt fruſtra. Et iō Cōmen. ex iſto cōcludit primo celi: celū nō habē mat̄iam. ¶ Cōfirmat̄ correlariū. nā oē hn̄s ꝯtrariū eſt corruptibile: ꝛ oē corruptibile de neceſſitate corrūpit̄: ꝑmo celi. iō hec ꝯn̄a eſt neceſſaria: hoc eſt corruptibile: ḡ aliqn̄ corrūpetur. ¶ Secūda ꝯcluſio eſt. ꝙ nulla alteratio ſubſtantie q̄ eſt ad corruptionē eſt ab īntrinſeco ꝑmo: ſꝫ q̄libꝫ talis ē ab extrinſeco: vel ab intrinſeco nō ꝑmo: pꝫ ꝑmo de elemēto ſimplici: qḋ nō p̄t alt̄are ſe violēter: nec hꝫ ī ſe p̄ncipiū ſue corruptiōis. Nō eīn hꝫ in ſe q̄litates ꝯtrias. pꝫ hic ēt de mixto: q: q̄uis vna ꝑs bn̄ agat in aliā: nō tn̄ ꝑꝑ hoc hꝫ in ſe p̄ncipiū ſue corruptiōis p̄io: ſꝫ bn̄ non p̄io. Et de hoc dictū eſt diffuſi⁹ circa ſm phi. ¶ Scḋo nihil diſponit ad ſui ip̄i⁹ corruptionē: cū oē ens diligat ſe ꝑmanere: ḡ nulla ſb̄a hꝫ in ſe p̄ncipiū intrinſecū ꝑmo ſue corruptiōis diſponētis ad ei⁹ corruptiōeꝫ. ¶ Tertia ꝯcluſio eſt. ꝙ mixtū hōgeneū nō alterat̄ ab intrinſeco aliq̄ mō alteratiōe diſponēte ad ei⁹ corruptiōem: pꝫ: q̄a ipꝫ eſt ꝯſil̄e in q̄litatib⁹ actiuis ꝛ paſſiuis in oīb⁹ ꝑtibus ſuis: ſicut ꝛ elemētū ſimplex. ¶ Quarta cōcluſio eſt: ꝙ mixtuꝫ heterogeneū bn̄ alt̄at̄ ab intriſeco alteratione diſponēte ad eius corruptionē: ptꝫ: quia ꝑtes ei⁹ ſunt diſſimiles in q̄litatib⁹: ḡ vna pōt alterare aliā. ¶ Ex his ſequit̄ ꝙ ſimplex ſicut elemētū pōt corrūpi ſolū vno mō ab extrinſeco: ꝛ ſil̄r mixtū hōgeneuꝫ mixtuꝫ vero heterogeneū duob⁹ modis. ſ. ab intrinſeco ꝛ ab extrinſeco. ¶ Seqꝛ ēt. ꝙ mixtuꝫ hōgeneū ceteris ꝑib⁹ p̄t diutius durare q̄ mixtuꝫ heterogeneuꝫ: pꝫ: q: mixtū hōgeneū p̄t corrūpi ſolū vno mō. ſ. ab extriſeco heterogeneū vero duob⁹ modis. ſ. ab intrinſeco ꝛ ab extrinſeco: et iō metalla q̄ ſunt homogenea diu durant. ¶ Correlariū. ſimplex meli⁹ pōt durare q̄ mixtuꝫ: ptꝫ q: mixtū nō pōt poni ad aliquē locū q̄n ꝯtinēs ſit ſibi aliqualit̄ cōtrariū: ſꝫ ſi elemētū ſimplex poneret̄ ad locū ſibi ꝓpriuꝫ eēt elongatuꝫ a ſibi ꝯtrario.

Quantum ad ſecūdum. ſ. de cauſis ꝑmanentie ꝛ duratiōis corpoꝝ: dico primo: ꝙ vna cauſa eſt homogeneitas ꝛ ſimilitudo partiū: pꝫ: q: hōgeneū nō corrūpit̄ ab intrinſeco: ſꝫ ab extrinſeco ſolum. ¶ Secūda cā eſt. debilitas continentis ī ꝯtrietate: ita ꝙ ꝯtinēs nō ſit contētomultū ꝯtriuꝫ: ꝛ inde eſt ꝙ illud ꝯtentuꝫ diuti⁹ durat: ꝛ iō aliq̄ diuti⁹ durāt in aliq̄ loco q̄ durēt ī alio. ¶ Tertia cā eſt. durities ꝛ reſiſtētia ad diuidēdū: quia facta diuiſione facili⁹ fit actio ꝛ corrūpit̄: ſicut dictū eſt primo huius de mixtione: ꝛ ideo dura diutius manēt: ꝛ ideo forte durum dictū eſt a durando vel econuerſo. ¶ Quarta cauſa eſt. bona mixtio hūidi cū calido ꝛ cū ſicco terreſtri. ¶ Quinta cauſa ē. magnitudo ꝓportiōis qualitatum primarū: cuꝫ qua poteſt talis forma manere. vnde aliqua determinant ſibi vnam ꝓportionē a qua p̄nt longe diſtare: ꝛ ſecundum hoc diutius durant ꝛ manēt. vnde videtur ꝙ cornix bn̄ ꝑ centū annos poteſt viuere. ¶ Sexta cā eſt: ꝙ humidū ꝛ calidum ſic ſint bene tēꝑata. ¶ Tunc pono concluſiones ſecunduꝫ cōbinationeꝫ ꝛ conuenientiaꝫ illarū cauſarum ꝛ aliarū que ſunt in differētia rerū in duratiōe ſecūdū magis ꝛ minus. Prima ꝯcluſio: Nec vna dictarū cauſarū ſufficit: nec due ad aliqḋ eē longe vite: nec plures ſecundum numerū in vno q̄ in alio arguunt illud eē longioris vite ſed fortiores ꝛ potentiores ceteris paribus: ideo non oportet ꝙ ſi tot ſunt in vno quot ſunt in alio: ꝙ illa ſint equalis durationis: ſed cum hoc oporteret ꝙ eſſent eque fortes: quedam ſunt longe durationis: ſicut lapides: qui propter ſuaꝫ longam durationem reputantur perpetua: Et ſimiliter phenix eſt longe vite: quia bene viuit per centum annos. ¶ Correlarium. equalitas primarum qualitatum non eſt cauſa permanētie nec durationis longioris: non enim diu manet homo ſicut lapis: in lapide tamen ſunt qualitates minus adequate. ¶ Secunda concluſio. nulla potentia requiritur ad permanenduꝫ niſi propter reſiſtere: pꝫ: q: omnis corruptio fit a contrario: ſi ḡ aliqḋ non haberet ꝯtriū: nō corrūpet̄: nec indigeret aliq̄ potētia ad ꝑmanendū: ſicut nulla virtus reqrit̄ ad mouēdū graue ſimplex deorſum ſi nō eēt reſiſtentia medij. ¶ Correlariū. qḋlibet hōgeneū ſicut⁹ ꝑ

tes eēnt ſiēs ī q̄litatib⁹ ⁊ eēt ppetuū: niſi eēt extrīſecū ꝯuū. ❡ Correlariū. aliqñ duratio ꝓlōgaꝰ inſolite pp ꝯſeruationē corꝑis a cōtrario extrinſeco: ⁊ iō multis modis corꝑa ꝯſeruanꝰ a corruptiōe feſtia. Et ita forte fuit de illis de qb⁹ loqꝰ Ariſt. iiij. phy. q̄ dormiuerūt ī ſardis ī illa inſula bñ ꝑ ducētos annos: q: ibi forte diu durabāt: q: erāt in vna camera vbi nō poterāt attingi ab eoꝝ ꝯtrarijs. ❡ Correlariū. bñ eñ ſeqꝰ: hoc plus ꝑmanet: ģ eſt maioris potētie ad reſiſtēdū ſuis ꝯtrarijs niſi forte ꝯtraria eēnt īeq̄lia hic ⁊ ibi. ❡ Correlariū. in celo nulla reqrꝰ potētia ad ꝑmanēdū: pꝫ: q: celū non hꝫ aliqḋ ꝯtrariū. ❡ Tertia ꝯcluſio eſt. q̄ adhuc ſuppoſita ꝯtrarietate: ſi corp⁹ aliqḋ adhuc eēt fortius in agēdo ⁊ reſiſtēdo ꝙ ſuū contrariū: ipꝫ nō corrūpeꝰ: pꝫ q: dictū ē ꝑmo hui⁹ in vna q̄ſtiōe: q̄ tale nō repatiaꝰ ī agēdo: ⁊ ꝑ ꝯñs nō diſponiꝰ ad corruptionē. ❡ Quarta ꝯcluſio. īpoſſibile ē q̄ continue ſit fortius: pꝫ: q: ſi aliqñ eſt forti⁹: poſtea debilitaꝰ ⁊ fit tranſmutatio pp motū celi vꝉ aliqd hmōi. ❡ Correlariū. corꝑa interdū meliorantur continue ⁊ ſunt fortiora in reſiſtēdo ꝙ ſua contraria in agendo ⁊ dicuntur eſſe in iuuentute: cum vero ſunt debilia dicuntur eſſe in ſenectute.

Quantum ad tertium ſciēdum eſt q̄ q̄dā ē corruptio naturalis ⁊ q̄dā violēta: corruptio violēta pōt fieri pluib⁹ modis. ſ. gladio: igne: aq̄: ⁊ ſic de alijs. corruptio aūt naturalis fit ꝑ corruptionē hūidi radicalis a calore naturali: ⁊ extinctiōe eiuſdē. ❡ De corruptiōe violēta ſit ꝑma cōcluſio. oīs corruptio violēta ē citi⁹ ꝙ naturalis: cui⁹ eſt illa corruptio violēta pꝫ: q̄ ꝓuenit naturalē: alr eñ nō eēt violēta. ❡ Scḋa ꝯcluſio: nō q̄tūcūq̄ cito pōt aliqd corrūpi violēter: ꝓbaꝰ: nā ſi in ꝑmo inſtāti ī q̄ aliqd ē: applicareꝰ ſibi aliqḋ violētū ⁊ ſibi ꝯtrariū nō īmediate deſtruereꝰ: ſꝫ oporteret fieri alꝉationē ⁊ actionē. ❡ De corruptiōe naturali ſit pꝛīa ꝯcluſio. nō eſt dare maximū tꝑs vltra qḋ hō naturalr̄ pt viuē. ꝓbaꝰ: q̄ q̄cūq̄ tꝑe dato vltra qḋ hō pōt viuere: eſt dare mai⁹ vltra qḋ idē hō pōt viuere: ꝯñs tꝫ: añs ꝓbaꝰ: q: ſi nō: tūc eēt dare vltimū inſtās eē hoīs: ſꝫ hoc eſt falſuꝫ: ex eo q̄ nō daꝰ vltimū inſtās rei ꝑmanētis in eē: ꝓut ſolet allegari. viij. phy. Et confirmaꝰ. nam quocunq̄ inſtanti dato in q̄ aliqua res eſt: illa eſt alicui⁹ potētie diuiſibilis: cui⁹ q̄dē potentie opꝫ pu⁹ corrūpi medietatē ꝙ illa res corrumpaꝰ: ⁊ ꝑ ꝯñs quocūq̄ inſtāti dato: tꝑs erit añ ꝙ res q̄ hꝫ eē in illo ſit corrupta: ⁊ ꝑ ꝯñs illud inſtans datū non erat vltimuꝫ inſtans eē illius rei. ❡ Secunda concluſio. nō eſt dare minimū tꝑs vltra quod homo poſſit viuere: ꝓbatur: q: quocūq̄ tꝑe dato vltra qḋ hō pōt viuere eſt dare minus vltra qḋ pt viuere: ⁊ hoc naturalr̄ loquendo. Si eñ pōt viuere naturaliter ꝑ mai⁹ tꝑs: ⁊ ꝑ minus etiaꝫ pōt viuere. ❡ Tertia concluſio. nō eſt dare maximuꝫ tꝑs vltra qḋ non poteſt viuere hō naturaliter: ꝓbaꝰ: q: quocunq̄ tēpore dato vltra qḋ non poteſt homo viuere naturaliter: eſt dare mai⁹ vltra quod nō pt homo viuere naturalꝰ. Si eñ nō poteſt ꝑ minus: nec etiam ꝑ maius. ❡ Quarta concluſio. eſt dare minimuꝫ tꝑs vltra qḋ nō poteſt homo viuere naturalꝰ ſic q̄ daꝰ aliquod tēpus vltra quod nō poteſt viuere naturaliter aliquis homo. ⁊ quolꝫ minori illo daꝰ maius vltra qḋ pōt homo viuere naturaliter. ꝓbatur ſic. nō daꝰ maximū tꝑs vltra qḋ poteſt naturalr̄ viuere nec minimum nec maximū vltra quod nō ⁊c. ģ minimū vltra qḋ non ⁊ ſicut dictū eſt de homine: ita poſſet dici de alijs ſpecieb⁹. ❡ Sciendū eſt q̄ tale tempus ꝓ aliquib⁹ ſpecieb⁹ eſt longi⁹. ⁊ ꝓ aliquibus ꝟo breui⁹. vnde ꝓ homine eſt longi⁹ ꝙ ꝓ cane: ⁊ ſecūdum illas ꝯcluſiones poſſitas appet qualiter ſit r̄ñdendū ad queſituꝫ. ❡ Sed diceret aliquis. capiatur illud tꝑs: quod ita dicis eē minimū vltra qḋ nō pōt viuere hō: tūc ꝑ illud tꝑs pōt viuere aliquis homo: ⁊ ꝑ nullum maius pt viuere aliq̄s hō: ģ illḋ eſt maximū tꝑs ꝑ quod pōt viuere aliq̄s hō. ❡ Breuiꝰ r̄ndeꝰ ꝯcedēdo q̄ illud ē maximū tꝑs ꝑ qḋ poteſt viuere aliq̄s hō: ſꝫ tñ non eſt maximū tꝑs vltra quod pt viuere aliq̄s hō: ſꝫ minimū vltra quod nō pōt ita q̄ inſtās terminās excluſiue illud tꝑs eſſet ꝑmū inſtās non vite naturalis hoīs. ❡ De duratiōe accidētiū q̄ non habēt duratiōnē niſi ratione ſubſtantiaruꝫ conſeruātiū: dicaꝰ ꝓportionabiliꝰ: ſicut de duratione ſꝑarū. ❡ Ad rōnes. ad ꝑmā dico: q̄ imo neceſſario veniret ad aliquod tēpus: ꝑ quod ignis veniret ad locū ſue corruptiōis pp aliquā influētiā ⁊ motū planetarū. ❡ Ad ſcḋaꝫ dico: q̄ medicus nō poteſt ꝓlongare vitā hoīs vltra illud tꝑs quod eſt minimū vltra quod non poteſt durare aliquis homo. ꝓpinquius eñ veniet ratione medici inſtāti terminātī excluſiue illud tꝑs ꝙ ſi medicus nō eēt. conſimili mō dicatur de pomo Ariſt. ❡ Ad tertiam dico: illa bene probat: q̄ non eſt dare maximū tēp⁹ in quo corruptibile poteſt durare: ⁊ hoc bene concediꝰ: ſed non ꝓbat quin ſit dare minimū tꝑs vltra quod non poteſt. ❡ Ad quartā patet ex poſitione poſita.

Quæſtio. XIIII.

Q Værit̄ vtrum in generatiōibus ſit proceſſus in infinitum. ❡ Et arguitur primo q̄ non: nam ī eſſentialiꝰ ordinatis non eſt proceſſus in infinituꝫ: ſꝫ generationes ſunt huiuſmodi: ergo ⁊c. maior nota per Ariſtotelem in litera: minor probatur: quia ſi ſortes generet Platonem: ⁊ Plato Ciceronē ⁊c. impoſſibile eſt Ciceronem genuiſſe Platonem. et ſilr̄ īpoſſibile eſt Platoneꝫ genuiſſe ſor. ⁊ ꝑ cōſequēs in talibus generationibus eſt ordo ſic q̄ tales generationes videntur eſſe eſſentialiter ordinate. ❡ Secundo: ſaltem non eſt proceſſus in infinitum in generationibus ſecundum circulum: ſicut tamen dicit Ariſtoteles ſecundo huius: probatur: nam ſi eſſet proceſſus in infinitum in generationibus ſecundum circulum: tūc oporteret dicere idem redire in numero: modo hoc eſt falſum: ⁊ conſequentia tenet a ſimili. Nam ſi aliquod mobile perpetue mouebatur ſuper aliquam lineam circularem aliquo motu certe velocitatis: infinities redibit ad eundem punctum: ita etiam ſi perpetuo durarent generationes ſecundum circulum: infinities reuertereꝰ ideꝫ in numero. ❡ Tertio. poſſibile eſt vnū motum celeſtem alteri eſſe commixtibilem: ⁊ ſi ſic: nū ꝙ redibunt corpora celeſtia ad ſtatum conſimilem ſicut modo ſunt: ergo nun ꝙ fierent conſimiles generationes ſicut modo: ⁊ per conſequens non eſt ibi proceſſus in infinitū ſecundum circulum. ❡ Quarto. poſito q̄ corpora celeſtia redirent ad aſpectus conſimiles: non tamen oporteret expectare pro aſpectu conſimili in conſimili generatione. Nam videmus q̄ in breui tempore ex aqua fit aer, ⁊ e conuerſo.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in iſto ſecundo. pro iſta queſtione eſt notandum. q̄ proceſſus in infinitum in generationibus poteſt dupliciter imaginari. vno mō ſm rectū. alio mō ſm circulū ad ſilitudinē motus perpetui ſup lineā rectā: ⁊ motus ꝑpetui ſup lineā circularē. ꝓceſſus in infinitū ſm rectū de

ſi aliqua portio materie mō eſſet ſub aliqua forma:et
poſtea ſub alia:ꝛ poſtea iterū ſub alia:ita ꝙ nūꝗ̄ poſt
ea eſſet ſub aliqua:vbi fuit prius:ꝛ ſic in infinitū. Et ſic
ꝑpetuarēt gñationes ſecundū rectū. Sȝ ſi mō eēt ſub
aliq̄ forma:ꝛ poſtea ſub alia:ꝛ tandē iterū ſub illa ſub
qua pri⁹ erat:ꝛ ſic ſm circuitū in infinitū:tunc gña-
tiones diceret̄ ꝑpetuari ſecundū circulū:vel ꝓcede-
re in infinitū ſecundum circulum:quod idē eſt ꝛc.

Tunc ſit prima concluſio. reiteratio
ſeu reuerſio eiuſdē in numero eſt impoſſibilis: ꝓbatur
quia ad identitatē effectus numeralē requirit̄ identi
tas nūeralis cauſarū principaliū:nō ſimpl'r:ſed ſecun
dū modū ſe hn̄di:nō ſil'r ſolū:ſed ſecundū eūdē in nu
mero:cū ḡ corpa ſupceleſtia ſint cauſe p̄ncipales in
qualibet generatione ꝛ impoſſibile ſit ea ſe habere eo
dē mō ſicut ante:ꝗ̄uis bn̄ conſil'r:ſequit̄ propoſitū. im
poſſibile eñ eſt eandē influentiā in nūero q̄ fuit redire
ꝛ ſimilit̄ eundē motū corporū ſupceleſtiū.❡ Scd̄o ar
guit̄ ſic.ſi gñatio eiuſdē in nūero eēt poſſibilis:ſeq̄tur
ꝙ idē in numero in pluriū inſtantiū quolȝ poſſet gene
rari:qd̄ eſt cōtra dicta primo huius.❡ Ex iſta conclu-
ſione ſequit̄ ꝙ impoſſibile eſt i gñationibus eē ꝓceſſū
in infinitū ſm circulū ꝗ̄tū ad indiuidua:ſeu ꝗ̄tū ad idē
titatē numeralē: ꝓbat̄:nā dato oppoſito idē in nūero
poſſet generari:qd̄ eſt cōtra concluſionē.ſed in gñatio
nib⁹ bn̄ eſt ꝓceſſus in infinitū ſecundū rectū ꝗ̄tū ad i
diuidua ſeu ꝗ̄tū ad idētitatē numeralē.❡ Scd̄a cō-
cluſio.in gñatiōib⁹ nō eſt ꝓceſſus in infinitū ſecundū
rectū ſecundū ſpeciē:vbi gratia:vt aliq̄ materia nunc
ſit ſub aliqua forma:ꝛ poſtea ſub alia i ſpecie:et poſt
ea iterū ſub alia in ſpecie:ꝛ ſic in infinitū.ſic ꝙ nūꝗ̄ eēt
ſub forma q̄ ſit eiuſdē ſpeciei cū aliq̄ formarū ſub q̄ p⁹
erat: ꝓbat̄:nā ſpecies rerū in nūero ſūt finite:ꝛ ſic nō ē
poſſibile ꝙ in aliq̄ materia ſit mō forma vni⁹ ſpeciei:
ꝛ poſtea alia forma alt'ius ſpeciei:ꝛ ſic ſine fine:ſine re
iteratiōe forme ꝯſil'is i ſpecie:alit̄ eñ ſpecies eēnt īfi
nite in nūero.❡ Sciēdū tñ ꝙ non opȝ ꝙ tota mat'ia:q̄
mō eſt ſub aliq̄ forma:poſtea tota ſit ſub cōſili:ſȝ ſuffi-
cit ꝙ vna ei⁹ portio aliqñ vna vice:ꝛ poſtea alia eius
portio alia vice.❡ Tertia ꝯcluſio eſt.ꝙ nō opȝ ſi vna
materia eſt ſub aliq̄ forma:ꝛ poſtea ſub forma eiuſdē
ſpeciei cū illa:ꝙ trāſeat ꝑ oēm ſpecierū formas añꝗ̄
ſit ſub forma ꝯſili:pȝ hoc:q2 aliqñ ex aere fit aq̄:ꝛ poſt
ea ſtatim ſine intermediatiōe alicui⁹ forme ex aq̄ econ
uerſo fit aer.❡ Quarta cōcluſio:q̄cūq; mat'ia demon
ſtrata:hec mat'ia erit īfinities ſub forma hoīs ꝛ eadē
materia erit infinities ſub forma eq̄:ꝛ hoc vel tota ſil'r
vel ſecundū vnā ꝑtem vna vice:ꝛ ſm aliam alia vice:
ꝛ ſic de aliis formis aliarū ſpecierū:ꝛ hoc eſt verū ſup
poſita eternitate mūdi.❡ Sȝ diceres cōtra.ſi ſic:ſeq̄t̄
ꝙ materia ſortis ſtetiſſet ſub infinitis formis hoīs:ſȝ
hoc ē falſū:nā tūc in nouiſſimo die i reſurrectiōe mor
tuoꝝ cū q̄libȝ aīa recipiet ſuā materiā:eadē materia re-
cipet̄ ab infinitis aīab⁹.❡ Breuit̄ de iſta rōne nō mlt̄
tū curaret philoſophus naturalis:ex q̄ eñ ipſe ponit
eternitatē mūdi:negaret hmōi reſurrectionē mortuo
rū.❡ Sȝ diceres adhuc ꝯ illa q̄ dicta ſūt añ iſtā ꝛ'tiā.nā
demonſtrata aliq̄ materia:q̄ mō eſt ſub forma lapidis
erit neceſſario ſub forma eq̄ aut cōtingēter.ſi ꝯtingēt̄
ſic pōt nō eē ſub ea:et ſic ꝑpetuo pōt carere forma eq̄.
Si añt neceſſario:hoc ē falſū:ꝑꝑ hoc ꝙ oīs aſin⁹ ꝯtin
gent̄ gñabit̄. Et iō dicit Ariſt. p̄lo celi:ꝙ nō oē gñabi
le de neceſſitate gñabit̄.❡ Scd̄o.nā ſunt aliq̄ ſpecies
q̄ nō gñant̄ niſi in locis dete'minatis:ſicut magnes:ꝛ ſi
milit̄ q̄dā alia:mō nō videt̄ neceſſariū nec poſſibile ꝙ
mat'ia illi⁹ lapidꝫ aliqñ ferat̄ ad loca vbi gñant̄ talia.

❡ Tertio.arguit̄ de phenice q̄ poſtꝗ̄ corrupta ē de ea
dē materia gñat̄ alia phenix:ꝛ ſic vltra:ḡ nō videt̄ ꝙ
illa materia erit ſub cuiuſlibet ſpeciei forma.❡ Ad
iſta.ad primum dico:ſicut iſta conſequētia eſt neceſſa
ria:hoc eſt ꝛ eſt corruptibile:ḡ corrūpet̄:ꝛ tñ nūꝗ̄ iſta
eſt neceſſaria:hoc corrūpet̄. Ita in ꝓpoſito dico hāc eſ
ſe neceſſariā:in hac materia erit forma aſini:tñ nunꝗ̄
iſta de p̄nti erit neceſſaria:in iſta materia eſt forma aſi
ni.❡ Ad ſecundū dico:illa materia q̄ eſt mō ſub forma
lapidis:aliqñ erit ſub forma aeris:vel exhalatiōis:et
tunc poteſt deportari ad illū locū in q̄ generant̄ alique
ſpecies q̄ non gñant̄ hic:ꝛ tūc ex illa materia pōt gña
ri forma talis vel talis ſpeciei in mō inconſueto:ꝛ ideo
tranſmutationes in mixta impfecta:ſicut ſunt vapo-
res ꝛ exhalationes:ſunt propter gñationē mixtorum
ꝑfectoꝝ.❡ Ad tertium:dico ꝙ non ex totali materia
phenicis preſentis generat̄ phenix ſequens:ſed ex ꝑ
te illius:ꝛ tandem illa ꝑs diminuit̄ in gñatione tertie
phenicis:ꝛ ſic tandē quelibet pars illius materie:q̄ q̄
dē erat ſub forma phenicis:aliquando erit ſub alia for
ma.❡ Quinta concluſio.quocūq; tēpore finito dato
hec materia poteſt pluries eſſe ſub forma vni⁹ ſpeciei
ꝗ̄ alterius:pȝ:quia hec materia hominis pluries i tē
poribus finitis fuit ſub forma terre:ꝗ̄ ſub forma hoīs
ꝛ pluries ſub forma hoīs ꝗ̄ ſub forma phenicis:eo
ꝙ plures generantur hoīes ꝗ̄ phenices.❡ Sexta cō
cluſio eſt:ꝙ quantū ad hoc contingit dare certā perio
dum:nā demonſtrata illa materia q̄ mō eſt ſub forma
aſini:nō quantocūq; tpe poſt poteſt eſſe ſub forma aſi
ni:quia aliter ꝑ tempus infinitū poſſet eſſe ſine aliis
formis:ꝛ ſi nō eſſet ſub forma hominis:non ꝗ̄tocūq;
tēpore poſt poſſet eē ſine forma hominis:nam alr̄ ꝑ tē
pus infinitum poſſet eſſe ſine forma hominis:quod ē
contra predicta.❡ Septima cōcluſio.non oportet ꝓ
reiteratione eiuſdem forme in ſpecie magnā celi reuo
lutionē expectare.ſ. ꝙ omnes ſphere celeſtes reuertā
tur ad conſimilem aſpectū:quod fit ſecundū Plato
nē.xxxvi.millib⁹ annorū:patet:quia materia que eſt
ſub forma aeris faciliter cito erit ſub forma aq̄:ꝛ econ
uerſo ſub forma aeris.❡ Ad rationes.ad primam:cō
cedo ꝙ in eſſentialit̄ ordinatis non eſt ꝓceſſus in infi-
nitum. Alterius dico:ꝙ generationes nō ſunt eſſenti-
aliter ordinate:ꝑꝑ hoc ꝙ nō ſequit̄ demonſtrata gña-
tione priori:talis gñatio eſt:ḡ talis gñatio erit: demō
ſtrata gñatione poſteriori:ꝗ̄uis poſterior ſupponat p̄
orem.❡ Ad ſecundam:patet ex poſitione.❡ Ad ter-
tiam ꝛ quartam ſil'r bene dictum eſt in q̄ſtione:nō opȝ
expectare magnam celi reuolutionem pro reiteratio
ne forme conſimilis in materia.

Expliciunt queſtiones de Generatione ꝛ
corruptione edite a magiſtro Alberto de
Saxonia.

Incipiunt queſtiones ſup quatuoꝛ libros Meteoꝛoꝛum cōpilate ꝑ doctiſſimum philoſophie ꝓfeſſoꝛem Thimonem.

Quæritur p̄rio vtrum totus iſte mūdus ſenſibilis ſit ſubiectus ſupioꝛib⁹ lationibus ⁊ contiguus: vt inde tota eius v̄tus gubernetur. ¶ Et arguit̄ ꝙ nō: qꝛ ſi ſic ſe h̄ret ꝙ celū ⁊ motus celi cognoſceret: ꝯñs eſt falſū: qꝛ celū eſt inaiatū: ⁊ mot⁹ ei⁹ nō ē cognoſcitiu⁹: ꝯñs tꝫ ex hoc: qꝛ gubernare denotat cognitionē: vt pꝫ ſatis p̄io politicoꝝ. ¶ Secundo arguit̄: qꝛ ſi ſic: tūc celū ageret in iſta inferioꝛa: ⁊ hoc ꝯñs ē falſū: qꝛ agēs ⁊ patiēs dn̄t ꝯmunicare ī materia: mō celū ⁊ iſta īferioꝛa nō ꝯmunicāt: qꝛ alia ē materia celi ⁊ iſtoꝝ. Et ex alio qꝛ opoꝛteret celū repati ab iſtis. hoc ē falſū: qꝛ nō recipit ꝑegrinas īp̄ſſiōes: vt pꝫ in p̄io hui⁹: ⁊ tꝫ iſta ꝯñtia: qꝛ oē agēs ī agēdo repatit̄ vt appꝫ p̄io de ḡnatiōe. ¶ Tertio. ſi ſic: tunc iſta herent ita inoꝛdinata vel oꝛdinata: ſicut mot⁹ celi: ꝯñs ē falſū: ⁊ ꝯ̄ Ariſt. in litera: q̄ dicit ꝙ fiūt ſm naturā īoꝛdinatioꝛē ꝙ ſit natura p̄mi elemēti coꝛpoꝝ. i. celi. Et ꝯñtia ꝓbat̄: qꝛ ſi gubernant̄ iſta ab illis: ita determinate gubernātur: ſicut ab illis fiunt ⁊ hoc mediante motu. ¶ Quarto arguit̄. ſi ſic: hoc eēt mediāte lumine: ꝯñtia tꝫ: qꝛ nō videt̄ aliq̄d aliud mediāte quo agerent: ſꝫ hoc eſt falſuꝫ: qꝛ multa fiūt in ꝓfundo terre vbi lumen celi nūq̄ deueniet: ⁊ ſic talia nō regerēt̄ a celo: ⁊ ꝑ ꝯñs nō tota v̄tus hui⁹ mūdi. ¶ Quinto ſic. multe ſūt actiones in iſtis inferioꝛib⁹ ad quas celū nō agit: ḡ nō tota v̄tus iſtoꝝ gubernat̄ inde: ꝯñtia pꝫ de ſe. Sed añs appꝫ ꝑ experientiaꝫ: qꝛ ignis ꝯburit ligna: ⁊ vinū bonū inebꝛiat hoīes ſine celo: ⁊ ſic de ſilib⁹. ¶ Sexto. actus hominū vel humani non regunt̄ a celo: ḡ nō tota virt⁹. ꝯñtia pꝫ: ſicut p̄us: ⁊ añs declarat̄: quia fiunt per libertatē arbitrij ⁊ volūtatis: quia homies poſſunt agere ⁊ nō agere: ſicut volūt: qḋ nō eēt ſi gubernarent̄ a celo. hoc etiam eſt contra tertiuꝫ ethicoꝝ: vbi dicitur ꝙ nos ſum⁹ domini noſtrarū operationuꝫ: alias nō mereremur q̄ñ bn̄ faceremus: qꝛ faceremus hoc celo cogente ad ſic agendum.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in ſecundo capite huius p̄mi: vbi dicit: eſt autē neceſſe hunc mundū ꝯtinuū eſſe lationib⁹ ſupioꝛibus: vt omnis virtus gubernet̄ inde. vnde vult Ariſt. ꝙ mundus ſenſibilis aggregatus ex elemētis ⁊ mixtis ⁊ ex toto qḋ eſt infra concauū oꝛbis lune ſit contiguus celo: vt ab iſto celo totum gubernetur qḋ fit in iſto mundo.

Vnde in quæſtione iſta primo videndum eſt quomodo celum agat in iſta inferioꝛa. Et iuxta hoc eſt notandum ꝙ celum agit multipliciter: vtputa ꝑ motum lumē ⁊ ꝑ influentiā: ⁊ iſta inferioꝛa ſumuntur hic pꝛo toto aggregato ex oībus q̄ ſunt in ſphera coꝛruptibiliū: ſed ſumit̄ v̄tus in ꝓpoſito ꝓ potētia actiua vel paſſiua inferioꝝ q̄ poſſunt agē vel pati: ſicut grauitas caliditas ⁊ ſiles q̄litates. ¶ Alterius notādū: ꝙ regere vel gubernare in ꝓpoſito ē idē qḋ agere intēdēdo aliquē finē: ⁊ hoc fit cū cognitione ſi ꝓp̄ie ſumitur: vt vult Ariſt. p̄imo politice: q̄ dicit: ꝙ ſciētis ⁊ mēte ꝓuidētis eſt regere ⁊ dominari ⁊ gubernare: ſed ignoꝛātis naturalit̄ eſt ſeruire. ¶ Alterius notandū ꝙ illud dicit̄ fieri a motoꝛibus celeſtib⁹ qḋ fit a celo ⁊ ab intelligētijs taliter mouentibus ipꝫ celuꝫ. Ex iſto pꝫ intellectus tituli queſtionis. ¶ Tunc ſit p̄ p̄ia concluſio. ꝙ celū agit in iſta inferioꝛa capiēdo celū ꝓ q̄nta eēntia. hoc pꝫ ꝑ experientias: nā ſol mediāte acceſſu ſuo ad nos cauſat caloꝛē mediāte lumie: ⁊ poſt receſſuꝫ abſētei⁹ fit nox ⁊ fiunt frigoꝛa. Silr̄ ꝑ acceſſū ei⁹ creſcūt germina ⁊ fructus: ⁊ ſilr̄ fiunt vēti ⁊ pluuie vt patet in hoc p̄imo ⁊ in ſecundo huius. ¶ Aliter ꝓbat̄ concluſio ꝑ experientiam de luna: qꝛ videmus ꝙ fluxus ⁊ refluxus maris conſequitur motuꝫ lune: ſm ꝙ apparebit in ſecundo huius. Silr̄ humoꝛes in coꝛpibus animaliū augmētant̄ in augmēto lune ⁊ ī decremēto diminuunt̄. Iterū medici dicunt: ꝙ ſm motum lune ſunt dies critici: ⁊ hoc experientia docet: quod nō eēt niſi luna valde ageret in iſta inferioꝛa. ¶ Confirmat̄ ꝯcluſio ꝑ aliam experientiam de magnete: quia dicit̄ in tractatu de magnete ꝙ ſi quis toꝛnauerit vel rotundauerit magnetem ad modum ſphere: ⁊ ferrum duobus polis in magnete poſuerit ipſuꝫ volubiliter ſuper duos polos continue volueretur ⁊ ꝑpetuo: ſicut celum ꝓpť hoc ꝙ in ipſo ſunt v̄tutes ꝯſiles v̄tutibus celi ⁊ ꝑtib⁹ celi: ⁊ ſic tales partes lapidis: ſemꝑ confoꝛmes ꝑtes celi reſpiciunt: qḋ nō eēt niſi q̄libet ps celi influeret ſup illū lapidē hic in inferioꝛib⁹. ¶ Iterū eadē cōcluſio pꝫ de metallis: vnde quilibet planetarū hꝫ vnam ſpeciem metalli: ſicut ſol aurū: ⁊ influit ſpecialit̄ ſup ipſuꝫ: ⁊ luna argētuꝫ. mercurius argentum viuum: ſed mars ferrū. iuppiter ſtannuꝫ. ſaturn⁹ plumbū. ⁊ ſic de alijs: ⁊ ꝓp̄ hoc ab alchimiſtis iſta metalla nominib⁹ planetarum nominant̄. ¶ Iterū foꝛtune: ⁊ infoꝛtunia hoīm ſm aſtrologos a celo dependēt. Et ex his omnib⁹ pꝫ p̄ima concluſio. ¶ Secunda ꝯcluſio eſt de modo agēdi: q̄liter celuꝫ agat. ⁊ eſt iſta: ꝙ celū agit per motum vel ꝑ lumen vel per influentiam tanq̄ per inſtrumentū: pꝛobat̄ p̄imo ꝙ per motum: nā dicit̄ in p̄imo huius: ꝙ celuꝫ motu ſuo rapit ſecum ignē in ſua ſphera ⁊ circūuoluit eū: ⁊ ignis aerem in ſupioꝛi pte: ⁊ ex tali motu caleſcit aer: ⁊ per conſequens alia. ¶ Sc̄do ꝓbat̄ ꝙ ꝑ lumen: qꝛ hoc experiētia docet in die. ¶ Tertio ꝓbat̄ ꝙ per influentiam agit in iſta inferioꝛa: naꝫ in ꝓfundo terre generant̄ metalla virtute ſtellarū: et tamē nō pōt ibi ꝑuenire lumē: immo maxime tenebꝛe ſunt ibi quantū eſt ex pte celi: ⁊ hoc eſt per influentiaꝫ. ¶ Similiter etiā mare fluit ⁊ refluit quando luna eſt in puncto anguli terre: ſic tñ ꝙ lumē lune nō attingit mare in illo loco propter qḋ opoꝛtet ꝙ per influentiā agat. ¶ Sꝫ diceres: q̄ res eſt influētia vel quid eſt. dico ꝙ eſt q̄daꝫ qualitas ſiue virtus diffuſa per totū mūduꝫ: ſicut multiplicat̄ ſpecies coloꝛis vel luminis. Tamen differentia eſt inter influentiam ⁊ lumen: p̄imo quia lumē eſt qualitas viſibilis ⁊ ſenſibilis: ſꝫ non influentia cū nō ſentiat̄ aliquo ſenſu: ſicut apparet in v̄tute q̄ cauſat̄ a magnete quādo mouet̄ ferrum ad ipm̄ per nullum eñ ſenſum ſentitur illa virtus. Secundo differunt: quia talis influentia non impedit̄ ſaltem totaliter ſi aliquod coꝛpus interponat̄: ſed tranſit ꝑ coꝛpoꝛa opaca ⁊ denſa per que non pōt trāſire lumē: ſicut apparet de magnete: qꝛ vnus mouet aliū ſuperius in vaſe natantē ſi ſub vaſe bene denſo teneat̄. Tertio differunt: lumen ſolis ſoluꝫ cauſatur a ſole ⁊ lumen celi a ſtellis celi. Sꝫ influentia cauſatur ab alijs partibus celi non ſtellatis. ¶ Tertia concluſio: omnis virtus naturalis hui⁹ mūdi inferioꝛis ſenſibilis gubernat̄ a

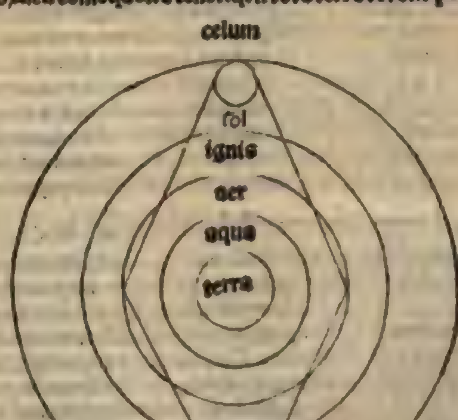
celo:⁊ ꝓbaꝫ:quia celuꝫ agit aliqua in iſtis inferiorib⁹ per p̄mã concluſionẽ:⁊ ꝑ conſequẽs concurrit ad aliquã actionẽ ỽtutis inferioris naturalis:igiꝫ ad oẽm actionẽ naturalis ỽtutis.ꝯſequẽtia tenet ex hoc:q͂ñ nõ eſt maior ratio de vna q̃ de alia. ¶ Et ꝯfirmaꝫ:quia cuilibꝫ ỽtuti actiue in iſtis inferiorib⁹ correſpõdet aliq̃ ỽtus in celo:vñ ſicut ſunt hic aliqua calida ſic in celo ſunt aliqua calefactiua:⁊ ſicut hic ſunt aliq̃ frigida ita in celo ſũt aliqua frigefactiua:⁊ ſi nõ ſemꝑ agãt talia ꝑ lumẽ:agũt tamẽ ꝑ influentiã q̃ naturaliter impediri nõ poteſt. ¶ Tertio.ꝓbatur eadẽ cõcluſio ratiõe Ariſt.in litera:q꞉ motus celi eſt p̄mus oĩm motuum vt habeꝫ ex octauo phyſicorꝫ:⁊ eſt cauſa omniũ aliorꝫ:adeo celum per talẽ motuꝫ cauſat ⁊ regit alios motus. ¶ Et confirmatur concluſio ex ordinatione cauſarꝫ:q꞉ cauſe ſunt ſubordinate:vt patet octauo phyſicorum ⁊ ſecundo metaphyſice:ita ꝙ oẽs reducunꝫ ad vnã que mediante motu celi agit oĩa hic. ¶ Iterꝫ celum continet omnia localiter ⁊ circundat:⁊ perꝯſequẽs gubernat. ¶ Iterꝫ Albertus confirmat dictꝫ Ariſto.quia motus inferiorꝫ ſunt valde irregulares:adeo oportet ꝙ reducanꝫ ad aliquos regulares motus:cuiuſmodi ſunt motus corporum celeſtiꝫ a q̃bus gubernantur. ¶ Ex iſta concluſione ſequitur:ꝙ neceſſe eſt iſtum mundꝫ eẽ contiguꝫ ⁊ immediatꝫ celo:probatur:quia alias oporteret poni vacuum inẽ celum ⁊ mundum iſtum:⁊ tunc celum non poſſet agere in mundꝫ iſtum:quod eſt oppoſitum predictarum cõcluſionum:quia actio non fieret per vacuꝫ. patet ẽt ex hoc:quia agens debet eẽ immediatꝫ paſſo:⁊ celũ eſt agens:⁊ iſta inferiora patiuntur ab illo:vt viſꝫ eſt igiꝫ ⁊c. ¶ Ultima concluſio eſt:ꝙ non obſtantibus illis que dicta ſunt:actus humani ſiunt libere:ſicut nolle ⁊ velle:⁊ huiuſmodi nõ regunꝫ a celo:⁊ propter hoc dicebatur in concluſione p̄cedenti ꝙ omnis ỽtus naturalis ad excludẽdũ oẽs ỽtutes rationales:ſicut ſũt intellectus ⁊ volũtas:quorꝫ actus ſunt liberi:ad min⁹ act⁹ volũtatis:ꝓbaꝫ ꝑ rõnes vltimo factas añ oppoſitũ:⁊ ꝑꝑ hoc dicebat Ptolemeus:ꝙ vir ſapiẽs dominabiꝫ aſtris.ſ.ꝑ prudẽtiã obuiãdo ⁊ ĩpediẽdo actionem celi ad quam celum ipſum inclinaret.

Ad rationes principales. Ad primã cum dicitur tunc celum cognoſceret: dicendum ꝙ nõ oportet ꝙ corpus celi cognoſcat:ſed ſufficit ꝙ intelligentia cognoſcat que mouet celum:quia celũ exluſo motore nõ cognoſcit nec gubernat niſi ỽtute motoris. ¶ Et ſi diceres: ĩtelligẽtia illa nihil ĩtelligit ex̃ ſe vt dꝫ libro.xij.metaphyſi. Dicẽdũ ſufficit ꝙ intelligat ſe ⁊ agat ꝑꝑ ſe:⁊ intelligẽdo alia ex̃ ſe nõ intelliget illa ꝑ ſpecies receptas ſicut nos intelligimus:ſed ꝑ eẽntiã. ¶ Ad ſecundã:cũ dicebaꝫ:agẽs in agendo repatiꝫ dicendũ eſt ꝙ verũ eſt de illa actione q̃ fit ꝑ contactum corpoꝝ habentiũ cõtrarias qualitates:ſed ſic nõ eſt de celo:q꞉ licet celũ tangat ignẽ:nõ tamẽ eſt actualr̃ frigidũ nec calidꝫ:ſed ſic nõ eſt de iſtis inferioribus q̃ tangũt ſe. ¶ Ad tertiam dicendũ ꝙ nõ oportet.tũ ꝑꝑ liberꝫ arbitrium:q̃ ſi nõ eẽt:poſſibile eẽt ꝙ oĩa fierent equali neceſſitate:ſicut celum mouetur. Cum etiã q͂ñ multa poſſunt impedimẽta contingere propter diuerſitatem naturarũ inferiorum:q͂ñ ignis in hyeme poſſet impedire infrigidationem que eẽt a celo:⁊ vinum etiã. ¶ Ad aliã. cum dicebaꝫ hoc eẽt mediante lumĩe conceditꝫ ꝙ ſic:vel ꝑ influentiam:⁊ illa põt venire ad ꝓfundũ terre. ¶ Ad aliã.cũ dicebaꝫ multe ſunt actiões ĩ iſtis inferioribus ⁊c.dicendum ꝙ nulle ſunt actiones preter actiones voluntatis quin celum coagat agen-

ſibus illis:immo ſic ſunt ordinate cauſe ꝙ ſi prima ceſſat omnes alie ceſſant.vnde ſi celũ non influeret ignis nõ combureret:immo nec moueretꝫ nec grauia deſcenderent:⁊ ſic de alijs ⁊c.

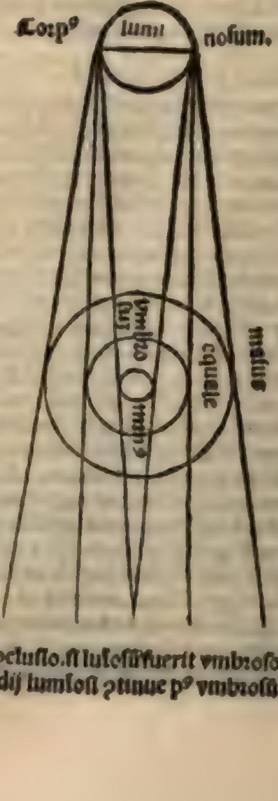
Quæſtio.II.

QVæritꝫ vtrum moles totius terre:id eſt quãtitas vel magnitudo ſit quibuſdaꝫ aſtris multo minor. ¶ Et arguiꝫ p̄mo ꝙ non:nã ſol ⁊ q̃libet aſtrũ nobis apparet minus magnitudine toti⁹ terre:⁊ ſol eſt minor q̃ appeat nobis:⁊ ſimr̃ q̃libꝫ aſtrũ eſt min⁹ q̃ appeat nobis:igiꝫ moles terre nullis aſtris eſt minor:conſequentia patꝫ:⁊ antecedẽs quantũ ad p̄mã ꝑtẽ eſt notꝫ ꝑ experientiam. Quantũ ad ſecundaꝫ ꝑtẽ ex hoc:q꞉ nos moramur in medio denſiori q̃ ſit mediũ in quo eſt ſol vel aſtra:ergo radij ſolis vel aſtrorum diſpergunꝫ ⁊ oſtendũt rem maiorem q̃ ſit:ſicut appꝫ in ſim̃ cum videntur litere ꝑ berillũ vel ſpeculũ vitreꝫ ſicut apparet denarius in aqua maior q̃ ipſemet apparet in aere:⁊ conſimili modo fieret ſi diceres medium in quo eſt ſol eſſe denſius illo in quo nos ſumus. ¶ Secundo.ſi ſic:maxime eſſet minor ſole:conſequentia tꝫ:quia ſol eſt maximum aſtrꝫ:ſed falſitas probatur:q͂ñ ſol eſt equalis lune:⁊ luna eſt minor terra:ergo ſol ẽ minor terra.conſequentia patet:Sed antecedens appꝫ ad ſenſum:cũ ambo appeant pedalis quantitatis:⁊ ẽt ex alio:q͂ñ luna obumbrat totũ ſolẽ:q̃ nõ eſſet niſi eẽt equalis vel maior:quia corpus minus nõ poteſt totaliter obumbrare corpus maius:ſicut patet de denario paruo reſpectu peluis vel alteri⁹ magni corpis.antecedẽs quo ad ſecundã ꝑtẽ patet ꝑ aſtrologos:⁊ patet ex eo:q͂ñ terra cuius vmbra minoraꝫ obumbrat lunaꝫ totam:igitur luna eſt minor terra. ¶ Tertio.ſi ſic:hoc maxime eẽt verũ de aſtris octaue ſphere:ꝯſña patet:quia iſta ſunt maiora alijs aſtris inferioribus:aliter nõ viderentur:quia nimis diſtant.ſed conſequẽs ꝓbatur eẽ falſꝫ:quia ſi quelibet ſtellarꝫ octaue ſphere ẽ maior terra:tunc q͂ñcunq̧ ſtella totaliter mutaret locũ quilibet eius punctus eẽt mot⁹ plus q̃ ducẽta milliaria.Et tñ talis motus eſſet inſenſibilis ꝑꝑ tarditatem:quod eſt falſum ⁊ inconueniẽs:quia eẽt valde velox:ſed conſequẽtia tenet:q꞉ ſi tota terra totaliꝫ pone

reꝛ extra locū: q̄libet punctus moueret̄ tantū quantū eſſet ſpiſſitudo terre: que eſt maioꝛ q̄ ducenta miliaria ſicut appet ī theoꝛica Cāpani: ſed ꝙ nō ſentiret̄ ꝓbatur: quia nō poſſumus ſentire motu ꝫ ſtellarum niſi in longo tempoꝛe qn̄ per longam diſtantiam ſunt mote. ¶ Quarto ſi ſic: hoc poſſet appere ex eo ꝙ radij ſolis vl̄ aſtroꝝ tranſeūtes circa terrā concurrerēt in aliq̄ co no in oppoſito loco celi: ſed hoc nō pōt appere: q: radij a ſole ꝓcedētes circa terram ſupficiem terre contingentes obliq̄ incidunt ſup conuexitatē ignis ⁊ aeris: ḡ franguntur ad ꝑpendicularē ab eodē puncto incidentie in centrum ſphere ducibilē. ⁊ ex alia parte terre ⁊ aeris ⁊ ignis vbi exibunt franguntur iterum ab inceſſu recto a ꝑpendiculari: q: mediū rarius occurrit poſt denſius: igit̄ tales radij ſemꝑ ſtrictius ꝓcedunt: ſic ꝙ radij ꝯcurrere poſſunt ad vnū conū dato ꝙ luminoſum ſit minus vel equale vmbꝛoſo: ⁊ ergo ex illo nō poteſt ſufficienter ꝓbari terrā eē minoꝛē. ⁊ ꝓbatur cōſequētia pꝛincipalis: quia pꝛopter hoc ponit̄ ſol ipſa terra maioꝛ ⁊ luna minoꝛ. Sed declarat̄ quod dictum eſt: ſcilicet ꝙ luminoſo exiſte minoꝛi vel eq̄li radij poſſunt cōcurrere ꝑ vnam experientiam: ſumpto enim vitriali pleno aqua munda: ⁊ in medio aque teneat̄ globꝰ vmbꝛoſus terre vel cere: ⁊ ex vna parte teneat̄ flāma candele minoꝛ q̄ ſit vmbꝛoſuꝫ in aq̄: tunc ex alia parte extra vitrum radij ꝯcurrūt ad punctuꝫ vnū: ⁊ ſic cum terra ſit in medio denſioꝛi q̄ ſol radij ſolis poſſūt ꝯcurrere dato ꝙ ſol ſit minoꝛ. ¶ Quinto. ſi ſic hoc eēt ꝓ tāto ꝙ vbicūq̄ eēt hō ſuꝑ ſupficie terre ſemꝑ medietas celi appet ei: ſed hoc eſt falſuꝫ. Et conſequētia pꝫ: ꝑꝑ hoc eīn auctoꝛ ſphere ⁊ Alfraganus in libꝛo de differentijs: ⁊ alij ponunt terraꝫ foꝛe minoꝛē ſtellis viſibilibus. Sed falſitas ꝓbatur: q: maioꝛ ꝑs appet q̄ medietas vbicūq̄ ſit hō: ꝑꝑ refractionē radioꝛū oblique incidentiū ſuꝑ mediuꝫ denſius. Stelle eīn que non ſunt ſuꝑ ſuum oꝛizontem diuidenteꝫ celum ꝑ equalia poſſunt videri cuꝫ ſtellis exiſtentibus ſuꝑ oꝛizontem: ⁊ ex alio: naꝫ ſi quis eſſet ſuꝑ cōuexū oꝛbis lune adhuc medietas celi tā bn̄ ſibi eēt apparens: ſicut nobis: q̄uis oꝛbis lune multis aſtris ſit maioꝛ. ¶ Sexto. ſi ſic: hoc eſſet pro tanto ꝙ terra nullius eēt quantitatis in ꝯpatiōe ad celuꝫ: ſed. q̄lꝫ ſtella ſenſibilis eēt aliquante magnitudinis in ꝯpatione ad ipſuꝫ: conſequentia iſta pꝫ: q̄a ꝑ hoc ꝓbant aſtrologi terraꝫ eſſe minoꝛem: ſed hoc eſt falſuꝫ: quia arcus intra locuꝫ in quo appet ſol vel alī planeta: qn̄ eſt circa oꝛtuꝫ ⁊ locū verum eiuſdē planete eſt ſenſibilis in cōpatione ad celum: ḡ etiā quantitas terre. conſequētia patet: quia ille arcus eſt minoꝛ quantitate terre: quia ꝑꝑ ſemidiametruꝫ terre cauſatur: ⁊ ꝙ ſit ſenſibilis patꝫ: cum ſit maioꝛ magnitudine coꝛꝑis planete. ¶ Ultimo. ſi ſic: tunc oēs hoīes errarent iudicātes ſolem ⁊ alia aſtra eē terra bꝛeuioꝛa: qđ eſt inconueniens: q: fama quā oēs famant non in toto deꝑdit̄: vt dicit̄ in de ſomno ⁊ vigilia: ⁊ ꝯñtia pꝫ de ſe.

Ad oppoſitum eſt Ariſtoteles in capitulo tertio pꝛimi libꝛi: vbi ſic dicit. moles q̄dem eīn terre quāta quidem vtiq̄ ſit ad ambientes magnitudines non immanifeſtū: iaꝫ eīn viſum eſt ꝑ aſtronomica theoꝛemata nobis: ꝙ multo quibuſdā aſtris minoꝛ eſt ⁊ hoc quidē volūt omēs aſtrologi: ſicut auctoꝛ ſphere ⁊ Ptolemeus in ſecundo almageſti: ⁊ in ſecundo gebꝛe: Et Boetius in ſecundo de ꝯſolatiōe philoſophie ⁊ Alfraganꝰ. ¶ Scđo notādū: ꝙ moles totiꝰ t̄re: ſumit̄ hic ꝓ quātitate vl̄ magnitudine totiꝰ terre: ſeu ꝓ oꝛbe terrarū: ⁊ ꝓ omnibus q̄ habitant in eo: ſed aſtruꝫ ſumit̄ indifferēter pꝛo quacūq̄ ſtella: ſiue ſit erratica: ſiue fixa. ¶ Tertio notandū: ꝙ notitie magnitudinū acquirūt̄ nobis ex cognitiōe ⁊ ꝓpoꝛtiōe ipaꝝ ad quātitates notas. Nō terra licet ſit magna in ꝓpoꝛtione ſiue in ꝯpatione ad magnitudines paruas tamē eſt ꝑua in cōpatione ad maximas: vnde tales magnitudines quādoq̄ compꝛehēdūtur ſatis certe quādoq̄ nō. Uñ multiplicit̄ cognoſcimꝰ quantitates ⁊ ꝓpoꝛtiōes magnitudinū. Uidemus eīn ꝙ ſi eq̄les magnitudīes ⁊ ſiſles ſint tā remote a viſu noſtro ꝙ tunc appent nobis eq̄les ceteris paribꝰ: ⁊ tā quando diſtantes magnitudines coꝛrūpant̄ adinuicē: tūc aut nos ſumus eque diſtantes ab eis: ⁊ tunc bene iudicamꝰ eas eē equales ſed ſi inequalit̄ diſtamꝰ ab eis: ⁊ ipſe ſunt ſeque diſtantes: iudicamꝰ ꝓpinquioꝛē eē maioꝛē: ⁊ quandoq̄ minoꝛē iudicamus maioꝛē: ⁊ adhuc concludimus regulas iſtas ꝑ experientias ſenſibiles: ⁊ ꝑ intellectū q̄bꝰ veritatē inuenimus. ¶ Et iſtaruꝫ vna rō ſit hec. ⁊ ſit pꝛima ꝯcluſio. ſi luminoſū ſphericū vmbꝛoſo ſit maiꝰ: ⁊ eodē medio radij luminoſi ꝓced ētes vltra vmbꝛoſū: ſi nō ſit impedimētū: retro vmbꝛoſū concurrūt: ⁊ ecōuerſo ſi ꝯcurrūt eſt vmbꝛoſuꝫ luminoſo minꝰ ⁊ luminoſuꝫ maius vmbꝛoſo: hoc ꝓbatur: quia radij luminoſi in eodem medio ꝓcedunt ſecundū rectilineas: ſic ꝙ radij extremitatū luminoſi ꝯtingētes vmbꝛoſuꝫ nō ſunt eq̄ diſtantes: quia aliter luminoſū ⁊ vmbꝛoſū eēnt eq̄lia cuius oppoſitū ponit̄ in concluſiōe: ḡ cū linea vmbꝛoſi ſuꝑueniēs iſtis radijs cauſat duos angulos intrinſecos duobꝰ rectis ſimul iūctis minoꝛes: ⁊ hoc retro vmbꝛoſuꝫ: opoꝛtet iſtas lineas viſuales vel radios v̄ſus iſtā ꝑtē vlteriꝰ ꝓtractos ꝯiungi ꝑ quartā petitionem pꝛimi Euclidis: ⁊ ꝑ ꝯñs ꝯcurrūt radij: ⁊ hoc eſt ꝑmū. Secunda ꝑs patet: q̄a linee recte poſt punctū concurſus ex vtraq̄ ꝑte ſemꝑ plus diſtant abinuicē: ergo cū retro vmbꝛoſum continue verſus luminoſum magis ⁊ magis ſeparent̄: ſequitur ꝙ luminoſum ad cuius extremitates radij procedunt ſit maius: ⁊ hoc eſt ſecundū. Et iſtam eandē ponit Jacobus Aliudi in libꝛo ſuo de vmbꝛoſis ⁊ aſpectibus: ⁊ patet in figuris.

¶ Scđa ꝯcluſio. ſi luīoſū fuerit vmbꝛoſo minꝰ ceteris paribꝰ radij lumīoſi ꝯtinue pꝰ vmbꝛoſū magꝭ ſeꝑant̄

ſicut vmbra erit maior: ⁊ ecõuerſo: ſi magis ſeparantur ſiue vmbra ſit maior erit luminoſum vmbroſo minus: hoc patet ꝑ experientiã: ſi enim manũ teneas iuxta paruã candelã ꝓpinque erit vmbra iuxta parietem multo maior manu ⁊ ecõuerſo: ⁊ ſi vmbra eſt maior manu candela eſt minor manu. ¶ Alie ſunt regule quas ꝑ angulos cauſatos in oculis ſecundũ diſtantias viſibiliũ poterimus inuenire: vt ſi viſibilia equalia ab oculis equaliter ſint diſtantia: anguli cauſati in centris oculorum ſunt equales ceteris paribus: et ſi inequalia equaliter diſtantia anguli ſunt inequales: q2 a maiori enim magnitudine cauſatur maior angulus ⁊ a minori minor: et ſi inequalia inequaliter diſtantia: poſſibile eſt cauſari angulos equales: ⁊ iſte regule ponũtur in libro de viſu: ⁊ in libro de aſpectib9 Euclidis: vbi eas preſupponit tanꝙ ꝓpoſitiones ꝑ ſe notas.

His viſis magis deſcendendo ad queſitũ: ſit prima cõcluſio. ꝙ moles terre eſt ipſo ſole multo minor: ſi in eodẽ medio diaphano ſit ſol ⁊ terra. probatur: quia radii ſolares concurrũt vltra terrã: igitur ꝑ primã cõcluſionẽ ſol eſt maior terra: ⁊ ꝑ cõſequẽs terra minor. ¶ Secũda concluſio. ꝙ terra eſt minor ſaturno ⁊ ioue: probatur: quia ſi ſol ⁊ ſaturnus equaliter diſtarent a nobis ſub equalib9 angulis in oculo nobis equales apparerent vel ſol ſub minori: ergo ſol eſt minor vel equalis: ꝑ regulas de angulis ꝓmiſſas: cũ ergo ſol per primã cõcluſionẽ ſit ipſa terra maior: ſequitur ꝙ ſaturnus ſit maior eadem: ⁊ ꝑ conſequens terra eſt minor ſaturno: añs quo ad primã partẽ patet: q2 ſaturnus multo magis diſtat: ergo ꝑ regulas de angulo apparebit ſub minori angulo: ⁊ ſimiliter de ioue: immo ſi ſol eſſet vbi eſt ſaturnus: poſſibile eſſet vel ſaltem dubiũ ꝙ ſub nulla quantitate nobis appereret. ¶ Tertia cõcluſio. ꝙ terra qualibet ſtella ſenſibili in octaua ſphera ſi in eodem ſit medio cum terra eſt minor: probatur: q2 terra eſt minor ſaturno ꝑ ſecundã ꝯcluſionem: ⁊ ſaturnus eſt minor qualibet ſtellarum octaue ſphere: vel quelibet octaue ſphere eſt maior ſole vel ſaturno propter cauſas iam dictas: ergo ſequitur ꝙ terra qualibet iſtarũ eſt minor. ¶ Quarta cõcluſio. ꝙ ſi terra ⁊ luna ſint in eodem medio ⁊ ſol ſit maior terra: neceſſario luna erit minor: probatur: quia vmbra terre que eſt ſtrictior ꝓpe lunã ꝙ ꝓpe terrã: vt patet ex prima premiſſarũ: obumbrat totam lunã: ergo luna erit minor. ¶ Et ex his ſequitur cõcluſio reſponſalis ad queſitum ꝙ terra quibuſdam aſtris eſt multo minor: patet: q2 qualibet ſtella octaue ſphere: ſimiliter ſole ⁊ ſaturno: ⁊ iſta ſunt ꝗdã aſtra: ergo ⁊c. Et hoc eſt qḋ voluit Ariſto. in litera: ⁊ ex iſta ꝯcluſione patet: ꝙ terra in cõparatione ad celum eſt parue magnitudinis: quia quelibet ſtella eſt parue magnitudinis in comparatione ad celũ: modo terra eſt minor ſtella: vt viſum eſt ⁊c. ⁊ iſte concluſiones ſunt poſite ſi propter refractionẽ radiorũ non fiat impedimentũ: q2 radii ita diuerſimode poſſunt frangi ꝙ difficile eſſet iſtas cõcluſiones verificari vel concludi: ſicut apparet ꝑ experiẽtiã de vrinali in quo ſit vmbroſum: ſicut tactũ eſt in ratione ante oppoſitum ⁊c. ergo aſtrologi probantes ſolem eſſe maiorem terra propter concurſum radiorum non ſufficienter probant niſi ſupponerent ꝙ medium eſſet vniforme in quo eſt ſol ⁊ terra: quod eſt falſum.

Per hoc ad ratiões: ad primam conceditur prima pars antecedentis: ⁊ negatur ſecunda pars. Ad probationẽ cũ dicitur: quia nos ſumus in medio denſiori: cõceditur: nec oportet ſemꝑ radios diſgregari per mediũ denſius quomodocunq; niſi oculus eſſet in medio rariori: ſic ꝙ mediũ denſius poneretur in medio inter duo rara. Uel aliter poteſt dici: ꝙ cõcluſiones ſunt poſite: ſuppoſito ꝙ eſſet medium vniforme: alias non eſſent probate: nec ꝓbatur ſufficienter ſolem eſſe maiorem ꝙ apparet nobis niſi eſſet in medio vniformi nobiſcum. ¶ Ad ſecundã conceditur antecedens et conſequens. Ad improbationem cũ dicitur ſol eſt equalis lune: negatur. Ad ꝓbationẽ dicẽdũ ꝙ apparet pedalis quantitatis ſenſui qui decipitur: nec oportet ꝑꝑ hoc ꝙ ſit equalis. ¶ Ad cõfirmationẽ luna obumbrat ⁊c. conceditur: ⁊ hoc reſpectu vnius parue particule terre: ſed non reſpectu totius: ⁊ propter nimiã diſtantiam ſolis a luna. vñ propter vnũ denarium poſitũ ante oculum obumbraretur medietas mundi nec videretur ab iſto oculo. ¶ Ad aliam ſi ſic eſſet ⁊c. conceditur. nec eſt incõueniens propter nimiam diſtãtiam ſtellarũ octaue ſphere: q2 immoderata diſtantia impedit ne poſſimus cognoſcere motum. ¶ Ad aliam cõceditur: ⁊ hoc ſi propter fractionẽ radiorũ nõ fiat impedimẽtũ: ⁊ ſic forte nõ eſt notabilis fractio: nec ita magna ꝙ ſit multum ſenſibilis. ⁊ adhuc tamen ꝑ aliã viã poterit inueſtigari magnitudo ſolis: vt puta ꝑ angulum ſubtenſum tẽpore eclypſis ſolis: et ſic adhuc habetur ꝓpoſitum. ¶ Ad aliam. conceditur ꝙ hoc non eſt pro tanto: ſed hoc bene eſt vnum ſignum: licet tamẽ non ſit cauſa. ¶ Ad quintã: cõceditur ꝙ terra non eſt alicuius magnitudinis in comparatione ad celũ. Et ſimiliter dico ꝙ nec iſte arcus eſt ſenſibilis ſaltem ſenſu exteriori: licet bene ꝑ intellectũ cũ regulis ⁊ canonibus poſſit inueſtigari magnitudo eius. ¶ Ad ſextã. cõceditur ꝙ multi errant ⁊ ſunt decepti: nec iſta eſt fama credentium ſequentium intellectũ: ſed ſenſum: et propter hoc contingit error illis ⁊c.

Quæſtio. IIII.

QVæritur vtrum cœlũ ſit nature ignis. ¶ Et arguitur ꝙ ſic: quia ſi non: ſequitur ꝙ hoc eſſet ideo: ꝙ nec poſſet ſurſũ nec deorſum moueri: ſicut ignis: ⁊ ꝓpterea eſſet diſtinctum a natura elementari. conſequentia iſta tenet: quia ex hoc Ariſto. in primo celi: ⁊ in hoc primo concludit celum eſſe diuerſe nature ab iſtis: ſed falſitas conſequentis probatur: nam poſito ꝙ celum ſit ignis ⁊ ſit ita durũ ꝙ nõ ſit flexibile: tũc ꝑ motorẽ extrinſecũ, vel appropriatũ poterit quãdoq; eſſe centrũ mundi centrũ ſue leuitatis ⁊ circulariter ad libitũ motoris moueri: nec aſcendendo nec deſcendendo: ſcilicet ſecundũ aliquã ſui partẽ: ⁊ ꝑ conſequens ex hoc motu circulari excluſo motu ſurſũ non poterit hoc concludi: vt poteſt de ſe imaginari vnuſquiſq;. ¶ Secũdo. ſi ꝑ imaginationem eſſet vna pars corporis celeſtis in manibus noſtris: vel moueretur circulariter vel ſurſum vel deorſum vel alio motu: ſi quis eſſet ſimplex: ſed non alio: quia non eſt alius motus ſimplex ab illis motibus localibus: vt patet primo celi: nec moueretur circulariter: quia motus circularis fieret ꝑ motorẽ coniũctũ huic corpori: hoc tamen non eſſet hic: nec de ſe ſine motore moueretur ſic: quia neceſſe eſt omne motum ab alio moueri: vt patet ſeptimo phyſicorum: nec moueretur deorſum: nã iſta pars nõ eſſet grauis: ergo moueretur ſurſum: ⁊ ꝑ cõſequẽs eſſet leuis ad modũ ignis: ⁊ haberetur intentũ. ¶ Sed ſi diceres ꝙ non moueretur: Contra. quia eſſet corpus ſimplex mobile naturaliter ſimplici motu ⁊ non alio ꝙ ſurſum: ergo ⁊c. etiam quia in aere moueretur ſurſum: ergo nõ eſſet aer: quia alias quieſceret

ret: ſi ignis. ⁊ volo tunc ꝙ oīa alia impedimēta excludantur: nec obſtāt: qḋ eſt ſatis imaginabile: nec poteſt dici ꝙ caſus ſit impoſſibilis: cū nō implicet ꝯdictionē ⁊ imaginabile ſit ſic fieri poſſe ꝑ diuinam potentiam.

¶ Tertio. maxime hoc poſſet argui ⁊ concludi ex motu diuerſo corporū celi in diuerſis partibꝰ ſiue ex motu circulari: ſed hoc eſt falſum: nam celum mouetur circulariter: ⁊ ſimiliter ignis. ⁊ qualitercūqꝫ de igne dicis ꝙ moueaẜ circulariter ꝑ influentiā vel ꝑ raptum: ita diceret aduerſarius de oībus ſpheris celeſtibus: ⁊ ſic nō eſt maior ratio de vna ꝙ̄ de alia quin ſint eiuſdem nature: etiā partes celi non mouentur motibus cōtrarijs ſecūdū diuerſas ꝑtes: qꝛ ꝑtes inferiores tardius mouentur ſuperioribus: ⁊ ſic anticipant nec contra iſtas moueẜ.

¶ Quarto. celū eſt rariſſimū omnibꝰ ſupeminens: calefactiuū: exiccatiuū: ergo eſt ignis. conſequētia patet: quia iſte ſunt proprie proprietates ignis: ⁊ de ratione eius: ex quibus licet inferre ꝓpoſitū: antecedens ꝓbatur: nam ipſum eſt rarius igne exiſtente ſub ipſo vel aere: quia in ſupficie cōcaua fit rarefactio radiorū ⁊ aſtrorū oblique incidentiū: vt patet ex decimo pſpectiue Vitulonis: ſed ꝙ ſit ſupeminēs: pꝫ ꝑ Ariſto. in primo celi: ⁊ in iſto primo: ſimiliẜ eſt calefactiuū: deſiccatiuū: vt pꝫ ꝑ experientiā: vt patet de ſole: ⁊ de alijs partibus eius exiccantibus iſta: ſed etiam eſt leue: quia partes eius aſcendunt in eccentricis ad auges: vt aſtrologi: puta Ptolemeus ⁊ Geber ꝑ experientias ꝯcluſerunt.

Oppoſitum arguitur ꝑ Ariſto. in primo tractatu: capitulo tertio: vbi ipſe ſupponit probationem eſſe: ex primo de celo: ꝙ natura corporū latorū circulariter celi: ſit alia a quatuor elementis: videlicet ab igne ⁊c. ¶ Secundo reprobat antiquā opinionem Anaxagore: qui voluit ꝙ celum idē eſſet quod ether: ⁊ ether idem eſſet quod ignis: quia reputabat hanc eſſe puerilem opinionem apud mathematicos conſiderantes magnitudines.

In iſta quæſtione primo ſūt aliqua notanda. ſecundo ponentur cōcluſiones. ¶ Unde primo notandū ꝙ certitudines in hac ſcientia naturali nō ſūt tante: nec cōſimiliter requirende: ſicut in mathematicis: ergo ꝙ̄uis Ariſto. in hac ſcientia videaẜ dicta ſua roborare ꝑ mathematicalia theoremata: tamen quia naturalis philoſophia non eſt ſubalternata mathematice: nec econtra: nec directe: nec cōplete ex mathematicalibus demonſtrationibus poteſt intentum obtinere. nam poſito ꝙ Anaxagoras ꝑ mathematica theoremata ſciuiſſet ſolem fuiſſe maiorem terra: ex hoc non cōuincitur ſufficienter ꝙ ſi ſol eſſet ignis ꝙ iſta inferiora eſſent annihilata: quia ipſe ſol nimis diſtaret ſic ꝙ tn̄ vſqꝫ huc agere non poſſet. etiam diceretur ꝙ ſol licet eſſet ignis: tamē habet diuerſas virtutes: quarū vna impedit aliam ne cōburanẜ oīa: ſicut modo dicitur ꝙ eſt ſimplex habēs virtutes diuerſas: ⁊ ſic nō fuiſſet nimiū puerilis opinio Anaxagore: quin apparenter ratio defenſionis poſſit haberi. ¶ Ulterius notandū ꝙ Ariſtote. in naturali philoſophia per mathematicas demonſtrationes vel eque certas non concludit celū eſſe nec graue nec leue nec elementare: ſed ſolum per rationes naturales.

His viſis ſit prima concluſio reſponſalis ad queſitum. ꝙ celū non eſt nature ignis: quia ſi eſſet nature ignis tunc ꝑtes eius nō poſſent adeo coherere quin adinuicē ſepararentur: ⁊ totū celum diſſolueretur in breui tempore: hoc conſequēs eſt falſum: ⁊ ꝓbatur cōſequētia ꝑ experientiam: qꝛ ſic videmus ꝙ oīs ignis apud nos diſſoluitur cito ⁊ partes adinuicē ſeparantur nec remanent vnum continuum: immo etiā videmus ꝙ ſi ſicca vel puluere ſine humido cōiungaẜ ſeu calida ſeu frigida nō coherent: ⁊ ſic ignis cū ſit calidus ⁊ ſiccus ſine humido non poteſt diu coherere: ⁊ ſic etiam fieret de celo: nam ꝑꝑ hoc dicit Ariſto. ꝙ ſi terra non haberet humiditatē decideretur in cineres: ⁊ hec cōcluſio naturalibus rationibus Ariſto. in primo celi: ⁊ ſimiliter ꝑ alias rationes eſt probata. ¶ Secūdo cōfirmatur predicta concluſio: quia ſi eſſet ignis nō remaneret figure ſpherice: qꝛ ignis nō determinat ſibi figurā ſphericā: ſed magis pyramidalem: ſicut deducitur circa librū de ſphera maxime quantū ad ꝯuexitatē ſue ſuperiorē ſupficiē: ⁊ ſic ſol ⁊ aſtra fierēt oblonga ad modū flamme vel aliorum ignium: quorū apud nos flammas pyramidales experimentaliter inuenimus. ¶ Secūda concluſio. ſi celū eſſet nature elemētalis potius eēt nature aquee vel terree ꝙ̄ ignis: probaẜ cōcluſio: qꝛ celum eſt corpus durū influxibile: alias fieret permixtio aſtrorum ⁊ ſtellarum nimium irregularis propter diuiſionem eius: ſed ignis in ꝓpria ſibi materia non eſt durus ⁊ influxibilis: vt patet per experientiam. videmus enī de flammis: de aqua autem ⁊ glacie ⁊ terra patet: terra enī poteſt indurari: etiam pſpicua fieri: vt patet de vitro ⁊ glaciebus: ergo celum potius eſſet nature aquee vel terree: qḋ eſt propoſitum. ¶ Tertia concluſio: celū non eſt nature elementalis: patet reſpiciendo conditiones elementorum: nam nec ex celo poſſunt fieri elementa nec elementata tanꝙ̄ ex materia: quia ſtatim deficeret: nec etiam habet motū ſurſum vel deorſū: nec actualiter qualitates elementorum: nec formā in materia ꝑꝑ ꝑpetuum ſuum motum: ⁊ ſic de alijs: ergo ⁊c. ¶ Ex iſtis patet ꝙ celum non poteſt extēdi nec rarefieri: nec maiorem locum: nec minorem occupare ſecundum ſupficiem conuexam vel concauam: cum non ſit elementū vel elementatum: ꝗ diametri ſphere corruptibilium nō poſſunt fieri longiores nec breuiores.

Propter hoc ergo ad ratiōes. Ad primam cū dicitur hoc eſt ex eo ⁊c. Dicendum: ꝙ aliqualiter ex iſto cum alijs rationibus naturalibus hoc poterit concludi: ex iſto ſolo non: ⁊ hoc ꝑ ratiōes naturales tanꝙ̄ ex certitudine que ſufficeret manifeſtare. Ad ꝓbationē falſitatis dicendū ꝙ ſi celū eſſet ignis non poſſet eſſe durum nec influxibile naturaliter: vt apparuit ratione prima prime concluſionis. ¶ Ad ſecundā quādo dicitẜ ſi ꝑ imaginationē ⁊c. admittiẜ tota imaginatio: ⁊ dẜ ꝙ hoc de ſe ⁊ ꝟtute intrinſeca non moueretur. Per motorē extrinſecum tamen poſſet moueri a principio intrinſeco paſſiuo: ſurſum ⁊ deorſum ⁊c. vnde cum aer ſit leuis: vt patet quarto celi: ⁊ ꝑ experientiam. qꝛ deorſum moueretur ſi ſubtrahatur corpꝰ inferius: ideo poſſet mouere iſtam partem celi ſurſum abſqꝫ hoc ꝙ eſſet leuis: quia eſſet inferius ⁊ ſupra corporibus minus grauibus vel non grauibus naturaliter: ⁊ ſic aſcenderet illa ꝑs celi ſurſum: non quia leuis: ⁊ ſic ſimiliẜ ignis pelleret iſtam partē ſurſum: quia naturaliter niteretur eſſe ſub ipſa: ſicut ſi aliquod vas in quo iaceret modicū lignū non affixum fundo ⁊ infunderetur aqua aſcenderet: dato etiā ꝙ lignum non eſſet graue nec leue. ¶ Ad tertiam hoc poſſet argui ⁊c. Dicendū ꝙ immo cū alijs conſiderationibus adiunctis: nec tamen oportet ex cōtrarietate motuū celi: quia non ſunt contrarij: vt debet videri circa ſpherā. ¶ Ad quartam. celum eſt rarū ⁊c. Dicendū ꝙ celū non eſt tale formaliẜ ſeu actualiter: ſꝫ potentialiẜ ſeu ꝟtualiẜ: licet actualiter ſit diaphanum

q lucidū vel luminoſū: vnde ſi quis teneret manū ſupra
celū non ſentiret eſſe actualiter calidum: ſicut nec radij
ſolis ſunt actualiter calidi, tranſeuntes p vrinale plenū
aqua frigida: et tamen retro poſſunt comburere et cau
ſare ignem ⁊c.

Queſtio.IIII.

QVæritur vtrum eędē
opiniones reiterenť infinities in
hoibus. Et arguiť primo q nonꝫ
alique opiniones ſimpliciter ſūt
tenēde ⁊ ſemp: ſic q earū oppo
ſitū teneri non poteſt: ergo nō re
iteranť: cōſequētia tenet: qꝛ dato
q reiterentur modo: ergo nō ſem
per erant tenēde: ſed oppoſitū: qđ erat oppoſitū ante
cedentis. antecedens probať: p Cōmentatorē ſcđo celi
qui dicit: q opiniones Ariſto. ſemper ſunt tenende: qꝛ
ſunt remotiores a contradictione. ¶ Et confirmať. qꝛ
mathematice demōſtrationes ⁊ concluſiones ſunt ita
certe ⁊ vere q oppoſitū teneri non poteſt. ¶ Secūdo.
ſi ſic: ſequeretur q eſſet aliquod tēpus in quo hoīes na
turaliter errarent: cōſequēs eſt falſum: qꝛ non apparet
propť quid vel p quantū tempus ille error deberet du
rare: etiā ſi eſſet dare tale tempus nō eſſet peccatum in
hominibus errare in illo tēpore: ſed conſequētia pbať
quia ſi aliqua opinio nunc eſt vera ⁊ ſcita: quādo reite
rabiť ⁊ mutabiť: tunc erit falſa: ⁊ tunc eſt error circa eā:
et ſi aliqua propoſitio ſit nunc ſcita: ⁊ poſtea homines
opinenť eam eſſe falſam ppter reiterationē iſtarū opi
nionū: tunc in illo tēpore hoīes errabunt. ¶ Tertio. ſi
cut ſenſus nō reiterat ſuū iudiciū de ſcibili: ſic nec intel
lectus opiniones intelligibiles: ſed ſenſus nō reiterat
ſua iudicia: ergo ⁊c. antecedens patet ex tertio de ani
ma: qꝛ ſicut ſe habet ſenſus ad ſenſibilia: ita intellectus
ad itelligibilia: minor patet: quia viſus nunq̄ iudicat
albū eſſe nigrū nec ecōuerſo: nec auditꝰ ſilentiū eſſe ſo
num. Quarto. ſi ſic. tunc idem in numero rediret poſt ſu
am corruptionē: hoc eſt falſum. ⁊ cōtra ſecundū de ge
neratione. conſequentia tenet: ſi eędem opiniones rei
terarentur ⁊ redirent.

In oppoſitū eſt Ariſtoteles primo hu
ius: capitulo tertio: vbi dicit: nō vtiqꝫ em dicemus nec
bis nec raro reiterare factas opiniones in hominibus:
ſed infinities. ¶ Unde notandū: q queſtio iſta eſt inci
dentalis huic ſcientie ⁊ incidit ſic circa vnā dubitatio
nem que moueť in lr̄a: vtrū quod continetur ſupra ter
ram ⁊ infra celū ſit vnū corpus aut plura. ⁊ iſtā queſtio
nē ſoluēdo dicit Ariſto. q dictū eſt in libro de celo ⁊ mū
do: de primo elemento: id eſt de celo: quale corpus ſit ſe
cundū veritatē: ⁊ dicit q totus mūdus qui eſt circa mo
tus ſuperiores eſt plenus iſto corpore celeſti: ſed adhuc
vltra ignē eſt iſtud corpus: ⁊ dicit q iſtam opinionem
non ſolū ipſe habuit: ſed fuit opinio antiquorū: ⁊ propť
hoc dicit q nō eſt incōueniens: q opiniones reiterenť:
ita q opinio ſua fuit ſimilis opinioni antiquorum: ⁊ ſic
non ſolum bis nec ſemel reiteranť eędem opiniones: ſꝫ
infinities: vt dixit. ¶ Unde notanduꝫ: q Anaxagoras
opinabať celum eſſe igneum ppter hanc rationem: qꝛ
corpora celeſtia lucent vt ignis ⁊ ſemp ſunt ſurſum: et
ignis hic nitiť moueri ad illa. Sed tamē patet ex libro
de celo q celum non eſt igneū: nec ignis: cuꝫ non ſit ele
mentū nec ex elementis cōpoſitum nec generabile nec
corruptibile nec habet motum ſimplicem rectuꝫ: q̄uis
quodlibet elementū habeat aliquē motum rectum. Et
ſi eſſet ignis omnia elementa fuiſſent duduꝫ corrupta:
conſequentia tenet: quia ignis nimis excederet alia: ⁊
non eſſet aliquod alterius nature ab igne impediens
ignem ne corrumperet alia. Alias rationes ponit Ari
ſto. de proportione elementorum q̄ omnino non ſalua
renť ſi celum eſſet ignis. De iſtis videbiť in alia queſtio
ne. ¶ Sed argumenta Anaxago. non valent: quia bn̄
conceditť q lucet celum: ⁊ negať conſequentia: q ergo
ſit ignis: quia multa frigida lucēt. ¶ Dimiſſa ergo iſta
opinione: de queſito primo videbiť q̄ opiniones ſint rei
terabiles ⁊ que non: ⁊ circa quas materias cōtinget hu
iuſmodi variatio: ⁊ de cauſa efficiente gn̄ali ⁊ particu
lari ⁊ de cauſa finali.

Quātum ad primum ſciēdum q quę
dam ſunt ppoſitiones neceſſarie euidentes: ſicut pri
mum principiū cōplexum ⁊ multa principia naturalia
⁊ moralia. Exēplum in naturalibus ſcilicet q omnis
ignis non impeditus naturaliť eſt calefactiuus. Exē
plū in moralibꝰ: ſicut q oīs pater eſt honorādus. ſimi
liť eſt de principijs cōcluſionū mathematicarū: ⁊ ſimili
ter de concluſionibus circa tales veritates non contin
git variatio in opinionē ꝯuam apud homines ſane mē
tis: q̄uis bn̄ accidat variatio in ignorantiam. Sꝫ alie
ſunt veritates de quibus neutro modo opinamur: ſicut
quando neutram ptem ꝯdictionis poſſumus aliqua ra
tione pbare: q̄uis neceſſario altera ps ſit vera: ⁊ quādoqꝫ
neceſſaria. Sed alie ſunt q̄ruꝫ vtraqꝫ ps ꝯdictionis eſt
aliquo modo probabilis: quandoqꝫ equaliť ⁊ quando
qꝫ inequaliť vna plus q̄ alia: ⁊ in talibus bn̄ accidit va
riatio in opiniones ꝯrias: propť quaſdam variationes
ex pte rei factas: ⁊ quādoqꝫ nō accidit variatio ex pte
rei: ſed homines propť diuerſas rationes mutanť ⁊ du
cunť ad aſſentiendum vni plus q̄ alteri vel minus: ſicut
quādoqꝫ fit ex pte rei ſecundū diuerſitatē tēporū: ſicut
diuerſa cibaria in diuerſis tēporibus fiūt: ⁊ diuerſi mo
di edificandi ⁊ armandi: ⁊ in talibus eſt mutatio reruꝫ:
⁊ p conſequēs opinionum. ¶ Ex iſtis patet que ſit ma
teria circa quam contingit huiuſmodi variatio opi
nionum. Quia non ſolum fit variatio opinionum cir
ca ſcientias: de his que ſunt ſpeculabilia: ſed circa ſci
entias practicas ſcꝫ circa leges ⁊ politias regendas:
⁊ maxime circa artes mechanicas: nūc enim aliť ſcin
dunť veſtes q̄ antiquitus ſolebant fieri ⁊ ſic de alijs.
¶ Alterius notandum q quandoqꝫ mutať opinio in
opinionē ꝯuam: ⁊ quandoqꝫ in ignorantiam: ⁊ quando
qꝫ apud omnes homines mundi: ⁊ quādoqꝫ apud pau
cos vel multos. ¶ Alterius notādū q alique ſunt opi
niones vel propoſitiones circa quas poſſunt teneri ſo
lum due vie: ſicut de ppetuitate anime vel mundi. alie
circa quas contingit hr̄e plures opiniones q̄ duas: ⁊ a
infinitas: ſicut pꝫ de pluribus opinionibus vel propo
ſitiōibus philoſophie naturalis. ſic igiť patet: quomō
diuerſimode poſſunt fieri diuerſitates opinionū: ⁊ cir
ca quā materiam: ⁊ hoc de primo articulo principali.

Quantum ad ſecūdum ſcilicet de cau
ſa efficiente generali ſit cōcluſio iſta: q huiuſmodi opi
nionū variatio principaliť fit a celo tanq̄ ab efficiente
gn̄aliter: pbať ex dictis in prioribus queſtionibus: qꝛ
totus iſte mundus inferior gubernať a celo: ergo etiam
⁊ quantū ad iſtam variationē opinionum. ¶ Sed dice
res. actus humani liberi non regunť a celo: vt dictum ē
prius: ſed variatio opinionum eſt ab actu libero volun
tatis: ergo non fit a celo tanq̄ ab agente. ¶ Ad hoc di
ciť. q q̄uis voluntas non regatur a corpore celeſti ſic
q neceſſitetur: tamē bene inclinať ab ipſo: eo q recipit

aliquas qualitates mouẽtes ⁊ inclinãtes ad aliquos actus potius q̄ ad oppoſitos: qꝛ hoĩes: vt cõmuniter videmus: ꝓſequunt̃ inclinationes naturales plus q̄ alias: que ſunt ad oppoſitum naturaliũ inclinationũ: ſicut ꝑ experiẽtiã videmus ꝙ multi ſunt valde inclinati ad deſideria carnalia ⁊ ꝓſequuntur dimittendo iudiciũ rõnis: immo etiã volũt ꝓſequi quicquid ſit de oppoſito mandato legis. ❡ Secũdo probat̃ iſta cõcluſio ꝑ aſtrologos ponentes quaſdã cõiunctiones magnas eſſe cauſas inceptionis ſectarũ ⁊ religionũ ⁊ gñatiuas ꝓphetarum ⁊ hereticorum ſicut ꝑ experientiam videmus fieri.

Quãtũ ad tertium dico: ꝙ cauſe particulares poſſunt reduci ad duas: quarũ prima eſt: paucitas vel deſtructio hominũ. alia eſt inclinatio ipſorũ: ⁊ qꝛ paucitas poteſt fieri diuerſimode: ideo quilibet diuerſorũ modorũ põt dici cauſa ꝑticularis huius variationis. Unde vnus modus eſt: quẽ omnes videmus per peſtilentiam: ꝑ quã vacuantur regna. Alius modus eſt per diluuium ipſius ignis: ⁊ alius ꝑ diluuium aque. Et iſte quandoq̃ eſt vniuerſalis: ſicut fuit in tempore Noe ⁊ erit in nouiſſimo die de igne. Quandoq̃ autẽ eſt particularis: ſicut qñ vna ciuitas ſubmergit̃: ⁊ ſic de alijs. Quartus modus eſt ꝑ guerras: ⁊ inordinatiões ciuitatũ ⁊ prouinciarũ: quia tunc homines non poſſunt manere in illis partibus: ſed recedũt: licet ex hoc non fiat tanta paucitas: ſicut ꝑ peſtilentiam fieret. ❡ Secũda cauſa eſt propt̃ inclinationem hominũ: iſta ſatis facit ad mutationẽ opinionũ: quia propter deſideria vel negligentiã hominũ opiniones mutant̃ in ignorantiam: ſicut quando hoĩes nolunt diſputare nec ſtudere: ſed ſemꝑ ludere: ⁊ etiam propter inclinationes hominum ad nouitates: ſicut olim Athenienſes ⁊ Pariſienſes ⁊ anglici multas rationes nouas adinuenerunt: de quibus nõ habetur memoria: ꝙ priꝰ fuerint ſimiles. Hoc etiam poteſt prouenire propter perſecutionẽ ſpeculatiuorũ clericorũ: ſicut quando clerici non honorantur: ſicut quando ruſtici ⁊ legiſte preferuntur bonis clericis. Aliqñ cõtingit hoc ꝓꝑ nimiam inclinationẽ ad alia q̄ ad ſpeculatiua: ſicut quãdo aliqui ſunt tñ inclinati ad practicandum: ⁊ ad tribulandum homines ꝙ non poſſunt ſtudere.

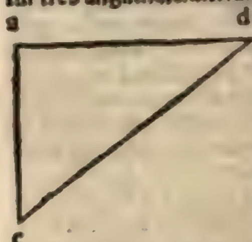
Quantum ad quartum de cauſa finali. dico ꝙ triplex poteſt eẽ cauſa finalis huiuſmodi mutationis. Una eſt ad reprimendũ malitias hominũ: nã multotiẽs error circa aliquod terribile ad reprimendũ malitias hoĩm multũ valet: ſicut dato ꝙ nullus infernus nec paradiſus eſſet: qđ tamen eſt falſum: adhuc eẽt bonum fingere: vt propter timorem homines deſiſtant a malis operibus: ⁊ inſiſtant bonis. ❡ Secunda cauſa finalis eſt propter exercitiũ humani ingenij: nã homines in nouis opinionibus delectant̃: ⁊ ideo bonũ eſt: ⁊ incitat homines ad ſpeculandũ ꝙ dicant noua: ⁊ inueniuntur opiniones eorum. ❡ Tertia cauſa propt̃ decorẽ vniuerſi: quia quãdoq̃ ex aliquo turpi aliquod totũ aggregatum redditur pulchrius. vnde quando ſunt errores eſt pulchrius q̄ ꝙ ſi omnes forent vnius opinionis. Ideo etiam cauſa finalis poteſt eẽ inueſtigatio veritatis: quia ex variatione opinionum deuenitur ad vnam verã opinionẽ. ❡ Dicendũ eſt ergo ad queſtionẽ in forma. ꝙ Ariſto. in litera ſupponit ꝙ mũdus ſit eternus: ⁊ tunc eſſet concluſio reſponſalis iſta ſecundũ ipſũ ꝙ infinities reiterant̃ opiniones eedem in ſpecie: ⁊ reiterari poſſunt in hominibus: quia infinita eadẽ in ſpecie reiterantur: ergo ⁊ opiniones: cõſequentia tenet: et antecedens patet ex dictis: ſed tamen nulle opiniones reiterant̃ infinities eedem ſecundũ numerũ. ⁊ Ariſtoteles qꝛ non fecit curam de nominibus: ſicut patet per Commentatorem primo phyſicorũ: commento primo: ideo poſtponit ly infinities: ſed melius fuiſſet preponere quãtũ ad veritatẽ vel virtutẽ ſermonis. ❡ Adhuc dato ꝙ mundus non ſit eternus: ſtare poteſt ꝙ infinities eedem opiniones reiterantur in hominibus: qꝛ aliquotiẽs ⁊ non totiẽs quin pluries: ergo infinities: cõſequentia patet ab exponẽtibus ad expoſitam: ⁊ añs patet: qꝛ idem poteſt habere iam vnã opinionẽ: ⁊ dimittere eam cras: et poſt cras reſumere: ⁊ ſic in infinitum.

Ad rationes. Ad primam dicendum ꝙ verum eſt ſi opinio ſemꝑ manet in hominibus: tũc circa eas non contingit variatio in oppoſitum: ſed bene ſi fiat mutatio in ignorantiam vel ꝙ opinio corrumpat̃ cum hominibus. ❡ Ad aliam: conceditur cõſequens: ſcꝫ ꝙ ſit aliquod tẽpus in quo hoĩes naturaliter ſecundũ inclinationẽ celi errabunt: ⁊ iſtud durat ſecundũ influẽtiã: ⁊ durationẽ ꝯiunctionis ſtellarũ. Et quando dicitur: tunc homines non peccarent errando: Dicendũ eſt: ꝙ materia circa quã errant poteſt eſſe talis ꝙ errãdo circa iſtam non peccant: ſed poſſet eſſe talis ꝙ errãdo peccarent: non tñ neceſſitant̃ a celo licet inclinent̃. ❡ Ad aliam quãdo dicitur de ſenſu ⁊ ſenſibili: dicendũ eſt ꝙ nõ ſemper eſt ſimile de ſenſu ⁊ intellectu: maxime in propoſito: quia ſenſus circa propriũ obiectũ non errat ceteris paribus: ſed intellectus ꝓꝑ diſpoſitionem ſui quandoq̃ bene errat circa propriũ obiectũ. ❡ Ad quintum dicendum ꝙ eedem in ſpecie: et non eedem in numero reiterantur.

Queſtio. V.

QVæritur vtrum quatuor elemẽta ſint cõtinue ꝓportionabilia: vel vtrũ habeãt equalitatẽ cõmunis analogie. i. continuam ꝓportionalitatem. Et arguitur primo ꝙ ſic: quia quodlibet elementum eſt infinite rarũ ergo ſunt continue proportionabilia in raritate: ꝯſequẽtia tenet: ſuppoſito ꝙ vnũ infinite rarũ non ſit rarius alio: vt cõiter tenetur. Sed antecedens probatur: quia dato quocunq̃ elemento: ipſum eſt aliquantũ rarũ ⁊ aliquãtũ denſum: ⁊ vbi eſt aliquis gradus denſitatis ibi eſt ſubduplus ad illum: ⁊ ſubtriplus: ⁊ ſic cõſequẽter: et vbi eſt minor gradus dẽſitatis eſt maior gradus raritatis. ſicut ſi aliquid ſecundum quodlibet ſui haberet totam latitudinem caliditatis haberet infinite remiſſam caliditatem: ſecundũ quodlibet ſui: ⁊ cum hoc ſummã: ſic ſi aliquid eſt ſcḋm quodlibet ſui habens totã latitudinẽ denſitatis vſq̃ ad ſummũ gradũ denſitatis: vel non gradum raritatis: hoc haberet totam latitudinem raritatis: vſq̃ ad ſummũ gradum raritatis. ❡ Secũdo arguit̃ ꝑ Ariſto. in lr̃a cap. tertio circa finẽ: vbi probat ꝙ intermediũ inter celum ⁊ terram ⁊ aquã nõ eſt ſolo aere plenum: qꝛ alias aer excederet equalitatẽ cõis analogie ad alia elementaria corpora vel equalitatem ꝓportionũ elementorũ: quod non eſſet niſi elemẽta continue eẽnt proportionabilia. ❡ Tertio ſic. elementa ſunt cõtinue ꝓportionabilia ꝓportione decupla: igitur ⁊c. cõſequẽtia patet: ſed antecedẽs videtur Ariſto. voluiſſe in litera cum dicit: ꝙ eadẽ ratio eſt partiũ elementorũ adinuicẽ trãſmutabiliũ ⁊ totorũ: ſed partes ſe habent adinuicem in ꝓportione

decupla: q᷑ dicit in primo de generatiōe ꝙ ex vno pugillo
terre fiūt decē pugilli aque: ⁊ ex decē pugillis aque fi-
unt centum pugilli aeris: et ex centum pugillis aeris
fiunt mille ignis: ergo ſic ſe habent tota elemēta: ſicut
mille ad centū: ⁊ centū ad decē: ⁊ decē ad vnū: ⁊ ita ſe ha
bebūt in ꝓportione cōtinue decupla: ergo ⁊c. ¶ Quar
to ſic. cuiuſlibet elementi maioris ad elementū ſibi pro
ximū minus minor eſt proportio q̄ .xxxij. ad vnū ⁊ ma
ior q̄ .xxxij. ad vnū: igitur habent cōtinuā proportionē
cōſequētia pꝫ ꝑ diffinitionē cōtinue proportionis q̄ eſt
ſimilitudo proportionū continua ſine interruptione: vt
patet quinto Euclidis: ſed antecedens ꝓbat Brauar
dinus in propoſitionibus ſuis vltimo capitulo: vbi re
citat ſe inueniſſe (qđ vſq₃ ad tempora ſua latuit) propor
tionē elemētoꝝ: ⁊ ponit in tertia parte vltimi capituli
iſtā cōcluſionē primā ꝙ cuiuſlibet elementi maioris ad
elementū proximum ſibi minus eſt ⁊c. ¶ Ad quā pro-
bandam ſupponit primo ꝙ quatuor elementa conti-
nua proportionalitate cōiungantur: ⁊ hoc narrat: ſed
non probat: ⁊ poteſt ꝑſuaderi auctoritatibꝰ Ariſto. in
ſecunda ratione dictis. Alia que ſupponit cū deductio
ne concluſionis patēt in dicto authore. ¶ Quinto. ele
menta ſunt continue proportionabilia in raritate ⁊ dē
ſitate: igit̄ in magnitudine ſeu quātitate: cōſequētia te
net: quia magnitudo ꝯſequitur raritatē: ſed añs patet:
q᷑ in qua ꝓportione aqua eſt rarior terra: in eadem pro
portione aer eſt rarior aqua ⁊ ignis aere. ¶ Sexto. ele-
menta ſunt ſibiinuicē equalia: ergo ſunt continue pro-
portionalia: cōſeq̄ntia tenet: cū proportio equalitatis
poſſit cōtinuari ſine interruptione ⁊ facere cōtinuā pro
portionē: ſed antecedēs probat̄: ſi terra eſſet minor aq̄
⁊ non equalis ſequeret̄ ꝙ aqua corrumperet terrā: q᷑
in maiori corpē eſt maior ꝟtus ceteris paribus: vt pa-
tet octauo phyſicoꝝ: ergo ſi pro maiori ꝟtute aqua cor
rūperet terram: ſic ignis aerē ſi eſſet maior: ⁊ aer aquā
cōſequētia tenet: ꝑ modū arguendi Ariſto. in litera: cō
ſequens tamē experimēto eſt falſum: quia manet tam
terra q̄ aqua ⁊c. ¶ Septimo. elementa ſunt continue
proportionalia in grauitate: igitur ſunt continue pro-
portionalia: conſequentia patet: ⁊ antecedens notum
eſt: q̄to terra eſt grauior aqua tanto eſt grauior aere ⁊
aer igne. ¶ In oppoſitū arguit̄. quia ſi ſic: ſequitur ex
quo ignis eſt maior aere: ⁊ aer aqua: tunc aqua eēt ma-
ior terra ſi eſſent continue proportionalia: ſed cōſeq̄ns
eſt falſum; conſequentia patet de ſe. falſitas probatur:
quia ſi aqua eſſet maior terra: tunc vndiq₃ circundaret
terram: qđ experimur eſſe falſum: ſed probat̄ conſeq̄n-
tia: q᷑ nos videmus ꝙ ſi aliquis vnū pugillū terre ꝓii-
ciat ad aquā ille deſcendit q᷑ grauior eſt: ⁊ aqua circū-
fluit ipſum: ergo ſi tota terra proiiceretur ad aquā quā
do aqua eſſet maior ꝑmitteret terrā ſubintrare: ⁊ circū
daret eam vndiq₃. nec valet ſi tu diceres ꝙ aqua eſt ſic
firmata ꝙ aqua nō aſcēderet terrā ꝓpter amplitudinē
figure terre: q᷑ tunc riui ingredientes mare ꝑ quos ma
re augmentat̄ etiā ꝑmitterēt mare exire ad circūdādū
terrā: ſicut etiā exit mare influxu: ſic totā terrā circun-
daret vel augmentaret̄: ſic ꝙ iſti riui aſcenderent ingre
diendo mare: qđ experimur falſum. ¶ Circa queſtionē
notandū ꝙ dictū Ariſto. in litera: q̄n dicit de equalita-
te cōis analogie: hoc poteſt intelligi vno modo ꝓ equa
litate proportionū eorum adinuicē ſecundū ꝙ poſitū
fuit in titulo queſtiōis. alio modo poteſt intelligi de ali
qua continua ꝓportione pro quadā habitudine eorum
adinuicem: quā nō omnino tranſgrediunt̄ elemēta: pu
ta de aliqua continua proportione quā conſeruant: vel
non notabiliter excedunt. ¶ Secūdo notādū quid ſit
cōtinua ꝓportionabilitas: ⁊ eſt ſimilitudo ꝓportionū
continua ſine interruptiōe: ſicut patet quinto euclidis
ꝑ diffinitionē continue proportionabiliū. vñ dicit Eu-
clides q̄titates que dicunt̄ continuā ꝓportionalitatē
habere ſunt: quarū eque multiplicia: aut equa ſunt: aut
equa ſine interruptione ſibiinuicem addunt vel dimi-
nuunt: ꝙ ſicut ſe habet primū ad ſecundū: ſic ſecundum
ad tertiū: ⁊ tertiū ad quartū: ⁊ ſic deinceps: modo quo
inquiritur vtrū elementū ignis ſic ſe habeat ad aerem:
ſicut aer ad aquam: ⁊ ſicut aqua ad terram. Et hoc pōt
intelligi multipliciter. videlicet de ꝓportionalitate ele
mentoꝝ adinuicē cōparatoꝝ ſecundū magnitudinem.
Vel ꝯparatorū adinuicē ſm̄ raritatē ⁊ denſitatē. Ter-
tio. de elementis cōparatis adinuicē ſecundū q̄litates
actiuas ⁊ paſſiuas. q̄ſtio ergo erit de elemētis cōpara-
tis adinuicē ſecundū magnitudinē. ¶ Vlterius notan
dū. ꝙ ſi terra eēt ſpherica tota magnitudo eius ſic poſ
ſet inueſtigari: ꝙ ſtante aliquo ſuꝑ terram: vel habente
oculū in ſuꝑficie t̄re vidēte aliquā ſtellā: puta lunā quā
do eſſet in longitudine propinquiori ⁊ in inferiori parte
ſui epicycli: ⁊ quādo eſſet orta ꝑ medietatem q̄rte ma
gni circuli in celo: ſicut zodiaci vel alteriꝰ. tunc ſi radiꝰ
viſualis nō eſſet fractus: iuxta cōuexū ignis vel aeris:
imaginemur lineā rectā ab oculo vſq₃ ad corpus lune
q̄ ſit a.c. ſic ꝙ c. ſit cētrum oculi: ſit ⁊ a. centrū lune: a c.
imaginemur duci vſq₃ ad centrū mundi d. rectā lineā.
⁊ ſit c.d. ⁊ a d. ad a. tertiam lineam a.d. habebitur trian
gulus a.c.d. cuius angulus d. eſt notꝰ: quia medietas
recti ꝑ caſum. ſimiliter angulus c. notificabitur ducta
ꝑpēdiculari ſuꝑ d.c. in puncto c. ſecūdum doctrinā vn-
decime primi: ⁊ ꝑ hoc inuenies q̄tum obtuſus angu-
lus c. excedat rectū in tantum: ⁊ ſic notus erit totus an
gulus c. et ab eodē puncto c. deducat̄ linea eque diſtās
linee. a.d. ⁊ hoc ꝑ doctrinam triceſime prime primi. et
ſic tu inuenies quantus ſit angulus prope centrum lu-
ne. q᷑ eſt equalis angulo ſibi coalterno iuxta c. cum igi
tur tres anguli. a.c.d. trianguli ſint noti eiꝰ latera poſ-

ſunt notificari ꝑ doctrinam
antepenultimaꝫ prime Ge
bri: ⁊ ſic ſcietur quātū ſit la
tus. c.d. quod eſt ſemidia-
metri terre: et tunc ſupra d.
deſcribatur circulus ſecun
dum quātitatē linee c.d. et
ſic habetur tota circūferen
tia terre: ⁊ per conſequens
poterit haberi quanta ſit
ſphera terre. ⁊ iſto modo etiam ſcitur quāta ſit linea a.
d. q̄ eſt ſemidiameter totius ſphere corruptibiliū vel
modicū maior: poſito ꝙ orbis lune non ſit ſpiſſior nec
ꝓpinquior in concauitate q̄ corpus lune. ⁊ iſto modo
oculo exiſtente in ſuꝑficie aq̄ poteſt haberi notitia toti
us ſphere aque: ⁊ hoc ſi aq̄ eſſet ſpherica: ⁊ iſto modo in
quinto Gebri inueſtigatur diſtātia lune a cētro mūdi.
¶ Iſtis premiſſis de proportione magnitudinū elemē
torū ſit iſta prima concluſio. ꝙ ſi ſphera terre ⁊ aque ſi-
mul ſumant̄: adhuc vix facient vnā ſpherā tā magnam
ſicut eſſet ſphera terre ſecundū modū predictum adin-
uenta: probatur: quia extrema ſuperficies aque ſeu cō-
uexa q̄ eſt verſus aerem: vix tm̄ diſtat vel minus diſtat ſi
non violentetur quātū ſuꝑficies terre conuexa diſtat a
centro mundi: ⁊ loquor de terra hic apud nos habitabi
li: igitur cum ſecūdum extremū terre inueniatur apud
nos magnitudo ſphere: ſequitur ꝙ ſphera terre ⁊ aque
cum ſimul ſumunt̄: vix facient tantā ſpheram tam ma-
gnam: ſicut eſſet ſphera terre: conſequētia ſatis patet:
quia ſi extremum terre ſimul equaliter diſtaret: et ſimi
liter extremū aq̄ conuexe equaliter diſtaret: licet ſemꝑ

minus a centro mūdi ꝗ ↄuexum terre: oportet ſpherā
incluſam in iſta tota ſupficie eſſe minorē ꝗ eſſet ſphera
terre modo p̄dicto inuenta: igit̄ vix tantū faciet. ſed ꝓ-
batur antecedēs: quia ex ſecundo celi habetur ꝙ aqua
eſt ſpherice figure ꝗtū ad conuexitatē: vel ſaltē eſt por
tio ſphere propter impedimentū terre que non ꝑmittit
adimpleri ſpherā: ⁊ ex hoc tunc ſic: quia illa ſupficies
portiōis aque extrema eſt ꝓpinquior centro ꝗ ↄuexa
ſupficies t̄re apud nos: q2 ex dictis Ariſto. ꝑ experien-
tiam videmus ꝙ capta ſuperficie riui: ſicut ſequane in
gredientis mare: ſupficies terre hui⁹ eſt altior ſeu re-
motior a centro mundi ſupficie illa aq̄ vel riui hic apud
nos: ſed cōtinue magis appropinquando verſus mare
ſupficies extrema riui eſt propinquior centro ꝗ ſit hic:
alias non deſcenderet magis aqua verſus mare ꝗ ver-
ſus aliam partē: igitur cum ingrediatur mare: ⁊ nō po-
teſt plus recedere a centro mūdi naturalit̄: ſequit̄ ꝙ ap
proximat̄ iſta ſupficies maris plus: ⁊ ſic ↄuexitas ma
ris eſt ꝓpinquior centro mundi ꝗ ſupficies terre hic: et
ſic minus diſtat a cētro mūdi ꝗ extremū terre hic apō
nos. Ex iſtis p3 ꝙ ſphera aggregata ex iſtis duobus
corporibus eſt minor ꝗ eſſet ſphera terre taliter inuen-
ta vt dictu3 eſt. ¶ Nec valet cauillatio: ſi quis diceret
ꝙ ꝟtute celi aqua maris eſt plus eleuata ꝗ terra: ⁊ eti
am ſpecialis ꝟtus celi cōſeruat terram hic ſiccam non
permittendo mare cum aqua circūfluere propter gňa
tionē animaliū ſecundū ꝙ dicit auctor ſphere: q2 ſtati3
hoc eſſet cōtra demōſtrationē Ariſto. in ſecundo celi: q̄
nullo modo procederet quādo probat aqua3 eſſe ſphe
ricā: qm̄ diceret̄ ſibi ꝙ celū eleuat vnā partē ſup aliam
ſic: ꝙ non oportet ꝙ ſit ſpherica. ¶ Iterū ſi aliqua ps
aque quā tu dicis fore eleuatam ꝑ celū etiam eodē lo-
co eleuaret̄ ⁊ dimitteretur deſcēdere: deſcēderet recte:
ſicut illa aqua que hic deſcenderet remoto impedimē-
to inferius: vſq3 ad centrū mundi: ergo ꝟtus celi nō ſic
eleuat ꝑtes aq̄. ¶ Hoc etiam ꝓbat̄ geometrice: ſc3 ꝙ
cōuexa ſupficies: ⁊ extrema aque non eſt altior extre-
ma ſupficie terre: ſed ꝓpinquior centro mundi. nā poſi
to ꝙ habeamus vnā portionē circūferentie ſphere aq̄
q̄ caperet̄ in iſto riuo q̄ eſt ſequana: illa portione habita
ſecundū doctrinā quarte tertij Euclidis: q̄ dicit dati ſe-
micirculi ſiue ſemicirculo maioris portionis ſiue mino
ris circulū ꝑficere. vnde capiamus vnū lignū rectū qđ
in medio ꝑ filū ſuſpendat̄: ⁊ in medio contingat ſuper-
ficiem riui vel alterius aq̄ ſtantis eque alte cum riuo:
⁊ ſignet̄ punctus in loco contingentie: ⁊ ſit a. tunc ma-
nifeſtū eſt: ex quo aqua eſt ſpherica in conuexitate: cu3
recta linea contingat aquā in puncto a. ꝙ in extremita
tibus non poterit contingere: alias ſupficies aque eēt
plana ⁊ nō ſpherica. Capiant̄ ꝗ duo pūcta ſub extremi-
tatibus recte linee in ſupficie aque. ſ. b. ex vna parte: et
c. ex alia ꝑte: ex quibus omnibus conſtituat̄ triangul⁹
a. b. c. ductis rectis lineis a quolibet puncto ad aliquā
punctū: ⁊ tunc ſecundū doctrinā vnius cōcluſionis q̄r-
ti ſiue ſexti Euclidis iſte triangulus a. b. c. inſcribatur
circulo: ⁊ habebit̄ maxima circūferētia totius ſphere
aq̄: ſi eſſet cōpleta ſm̄ modum iſtius aq̄ hic. quo circulo
habito cōple ſpherā circūuoluendo ſemicirculum cir-
ca axem: ⁊ ſimiliter fac prope mare: ⁊ inuenies ꝙ ſupfi-
cies riui ꝓpe mare eſt magis curua: ⁊ ꝑ cōſeq̄ns ꝓpin-
quior centro mūdi ꝗ ſupficies riui hic: ⁊ ſic ſimiliter ꝓ-
babit̄ ꝙ conuexa ſupficies maris eſt ꝓpinquior ꝗ ſup
ficies aque hic. ¶ Item ꝑ aliam viam poteſt ꝓbari ꝙ
terra ⁊ aqua ſimul vix tantum cōplent ſicut ſphera ter
re ſola: ⁊ hoc ſic: quia vmbra terre ⁊ aque ſimul ſumpta
apparet rotunda circa eclypſim lune: et ideo aqua nō
eſt magis eleuata ꝗ ipſa terra: alias vmbra non appa-
reret rotunda ⁊ circularis: ſed obliqua: qđ experimur
falſum eſſe: ⁊ q2 iam ꝓbatum eſt ꝙ ſupficies aq̄ non po
teſt eſſe altior: nec eque alta cū ſupficie terre: ſequit̄ er-
go ꝙ ſit baſſior: ⁊ ex hoc habebit̄ propoſitum: ⁊ pro iſta
cōcluſione eſt ratio poſt oppoſitū. ¶ Sed cōtra iſtā cō
cluſionē videt̄ fuiſſe philoſophus circa finē primi hui⁹:
vbi ponit hiſtoriā de Egypto: nam quidam rex egypti
volens ꝑ egyptū tranſire mare: vt mercatores poſſent
tranſire regnū nauibus fecit perfodi terram ꝑ longam
diſtantiam: ſed tandē quidā antiquus philoſophus no
mine Sciocres inuenit ꝑtem mare exiſtēs altius ter
ra: ⁊ ꝓpter hoc rex ille primo: ⁊ poſtea rex Dari⁹ ceſ-
ſauerūt fodere terram: ne tota terra ſubmergeretur: vt
narrat Ariſto. in litera. ¶ Ad hoc dico: ꝙ poſſibile eſt
aliquā ꝑtem ſupficiei t̄re eſſe multū baſſiorem vel decli
uiorē ſupficie cōuexa maris: vel aq̄: ſicut in cōuallibus
mōtiū: ⁊ etiā prope littora maris in caſu: vbi eēnt litto-
ra multū eleuata: ⁊ alie ꝑtes terre declinātes: ſicut etiā
ꝑ edificiū oportuit fieri aliq̄s ſtructiones ⁊ foſſas impe
dientes introitū maris ſup terrā: ſicut apparet in flan
dria: ⁊ in ſcotia: ⁊ in anglia: ⁊ ſic de alijs ⁊c. ⁊ propt̄ hoc
nō oportet ꝙ mare ſit altius omni ꝑte t̄re: immo multo
baſſius ⁊ decliuius eſt. ¶ Secūda cōcluſio. ꝙ terra eſt
maior aq̄: ita ꝙ plus in mundo eſt de terra ꝗ de aq̄: ſup-
poſito ꝙ nubes ⁊ vapores nō dicant̄ aqua: probat̄: q2
t̄ra nō impedit̄ ꝑ aquā quin deſcēderet ad centrū: dato
ꝙ aq̄ eſſet iuxta centrū ꝑ cōmētatorē ſecūdo celi: ⁊ etiā
patet in ꝑtib⁹ t̄re deſcendētibus in aquā ſi proijciātur.
ꝗ ſi terra ſecundū centrū ꝗuitatis ſue eſt in centro mun
di vel valde prope: oportet aliqđ de t̄ra eſſe vltra cētrū
mundi vel magnā ꝑtem: ⁊ q2 ſupficies ↄuexa t̄re ꝟſus
nos tantum vel plus diſtat a centro mundi ꝗ conuexi-
tas aq̄: vt patuit ſupra ex probatione p̄cedentis cōclu-
ſionis: oportet aquā eſſe minorē: ⁊ ꝑ conſequens ſequit̄
concluſio. Unde imaginor ꝙ aq̄ ſit ex alia ꝑte adherēs
m̄r concauitates t̄re q̄ concauitates t̄re habent ꝑtes
eleuatas lapidoſas ꝗuiores ꝗ ſit iſta t̄ra hic: ꝗ ſecūdū
extremum iſta3 ꝑtium t̄re minus diſtat a centro mūdi
ꝑ longam diſtātiam ꝗ ille ꝑtes q̄ ſunt hic: ⁊ forte ꝙ ꝗui
tas aq̄ adiuuat iſtas ꝑtes t̄re et ex alia ꝑte centri q̄ ſic
cū ꝗuitate aq̄ plus ponderant ꝗ ꝑtes t̄re habitabiles:
dato ꝙ ſint multo maiores: ⁊ propt̄ hoc illa ps t̄re pōt
eſſe remotior a centro mundi ſm̄ conuexū: ꝗ ↄuexū aq̄
ex alia ꝑte: et ex hoc apparet quomodo cum predictis
ſtat ꝙ maior ps t̄re ſit coopta aq̄s ꝗ ſicca. ¶ Tertia
concluſio ſit iſta. ꝙ elementum ignis non eſt minus ter
ra: neq3 elementum aeris totum eſt terra minus: pro-
batur: ⁊ quo ad primam ꝑtem patet per aduerſarios te
nentes continuam proportionem elementorum: nā di-
cunt ignem pluſꝗ milleſies eſſe t̄ra maiorem: ⁊ patet ex
tertio argumento principali ante oppoſitum. ¶ Alit̄
probat̄: quia ignis ⁊ aer poſt t̄ram ⁊ aquam replent to
tam ſpheram corruptibilium: vt dicit Ariſto. in litera
Sed quia ſemidiamet̄ t̄re eſt vix vna ps de quibus dia
meter ſphere corruptibilium eſt. xxxiij. pars: vt ſuperi⁹
allegatū fuit: ꝗ cū ꝓportio ſpherarum ſit tripla ad pro
portionē ſemidiametro2: oportet ſiue apparet ſpherā
ignis ⁊ aeris eē multo maiorē ſphera terre. ¶ Ex iſtis
ſequit̄ cōcluſio reſponſalis ad queſitū. ꝙ elemēta nō habēt
equalitatem cōmunis analogie ſi exponat̄ ſic: id eſt cō
tinuam proportionem magnitudinum adinuicem: pro
bat̄ per diffinitionem continue proportionabilitatis:
vel continue proportionalitu3: quia ignis eſt maior t̄ra
⁊ aqua: ⁊ ſimilit̄ aer eſt maior t̄ra ⁊ aqua: ⁊ aqua eſt mi
nor t̄ra: patet ex dictis: ꝗ non eſt eadem ꝓportio vel eq̄
lis ignis ad aerem: ⁊ aeris ad aquam: ⁊ aque ad terrā.
⁊ ſic ſit dictū de proportionib⁹ magnitudinū. ¶ Et ſic

ex predictis patet ꝙ elementa ꝗtum ad magnitudinẽ habẽt diſcõtinuã ꝓportionẽ:pꝫ ex dictis: et hoc quãtũ ad magnitudinẽ. Itẽ elementa cõtinue mutanẽ in magnitudinib⁹:q2 de hyeme eſt plus de aqua apud nos ꝙ̃ in eſtate: et in eſtate eſt plus de igne vel de aere calido apud nos ꝙ̃ hyeme:⁊ pp iſtas mutationes nõ põt haberi ꝓportio magnitudinũ ipſoꝝ. ¶ Nunc ergo dicendum eſt de ꝓportione elementoꝝ quaꝫ habẽt adinuicẽ ſecundũ raritatẽ ⁊ denſitatẽ:quã non multũ poſſunt excedere: iuxta qͦ notandum eſt ꝙ elemẽta replent totã ſpherã corruptibiliũ:vel ſaltem replere deberent ſi generata ex elementis nõ eſſent:⁊ tunc oportet ꝙ habeãt talẽ analogiã ꝙ quando aliquod elementũ rareſit ſm quãlibet partẽ:tunc oportet aliquod aliud elementuꝫ condenſari:⁊ econuerſo:qñ aliquod elementũ ſecundũ qͦlibet ſui condenſatur:tunc oportet aliquod elementum rareſieri:⁊ hoc patet ex eo ꝙ ſi vnũ rareſieret ſecũdum quodlibet ſui:⁊ alia non condenſarenẽ: tunc oporteret ꝙ id quod rareſieret occuparet maiorẽ locũ: ⁊ q2 non fieret penetratio corporum:oporteret ꝙ eſſet maior locus ꝙ̃ ſit ſphera corruptibiliũ: ⁊ ſic celũ extenderetur:vel oporteret fuiſſe vacuum:quoruꝫ vtrũqꝫ eſt impoſſibile. Ex iſto patet: ꝙ quando ignis augetur: oportet ꝙ iſte idem ignis vel aliquod aliud elementum condenſetur: ⁊ quando diminuitur ignis : oportet ipſum vel aliquod aliud elementum rareſieri. ¶ Et ex iſtis inferunt aliqui ꝙ quodlibet elemẽtũ determinat ſibi certã latitudinẽ raritatis ⁊ denſitatis ſub qua põt manere in ſua ſpecie quã non tranſgreditur ſine corruptione:ita ꝙ ſi rarius fieret ſtatim fieret aliud elementum. Et ex iſto patet ꝙ ſi ignis multũ augeretur vndiqꝫ puta corrũpendo totũ aerẽ remanente terra ⁊ aqua ſicut nũc ſunt:tũc ignis qui pro tunc eẽt foret multo denſior igne qui nunc eſt:⁊ eſſet quedã violentia vltra latitudinem ignis in raritate ⁊ denſitate: ⁊ ideo nõ poteſt ſic diu durare:eo ꝙ nullũ violẽtum eſt perpetuũ. ¶ Similiter ſi aqua multũ augmentareẽ:ſicut fuit tempore Noe in diluuio:tunc oporteret ꝙ aer ⁊ ignis fierẽt magis rara quodammodo violenẽ: ⁊ ideo nec diu durarẽt ſicut nec diu durauit diluuiũ. ¶ Et ex iſto ſeqẽ. ꝙ ignis poteſt tantum corrumpe de alijs elemẽtis ⁊ ſibi aſſimilare: ꝙ ſi ſtupa applicareẽ igni non poſſet illam inflammare nec corrũpe:⁊ hoc ſtante iſto ordine elementoruꝫ in raritate ⁊ denſitate:⁊ ſic ignis proptẽ augmentũ debilitareẽ:non quidẽ ex ſe:ſed ex alio extrinſeco gubernante naturam. ¶ Sed diceres:tunc agens approximatũ paſſo ſufficienẽ diſpoſito non poſſet agẽ in eo:qͦ videẽ ꝯ philoſophuꝫ ſecundo de anima:⁊ ibidẽ dicẽ ꝙ ignis creſcit in infinitũ ſi cõbuſtibilia apponanẽ. ¶ Ad hoc dicendũ. ꝙ ꝗuis paſſum ſit ſufficienẽ diſpoſitũ ⁊ agẽs approximatum:tamen agens eſt impeditum propter hoc ꝙ non poteſt plus condenſari: ſicut oporteret quãdo aliud apponereẽ. Ad aliud dicitur:ꝙ bene verũ eſt: ſi haberet locũ in ꝗ poſſet dilatari ⁊ recipi:ſꝫ ille deficit ſibi in propoſito:⁊ iſtam habitudinẽ habent elementa in raritate ⁊ denſitate:ſed tamen non oportet ꝙ habeant iſtam continuam ꝓportionalitatẽ inẽ ſe in talibus quia quod nunc eſt rarius poteſt fieri denſius:ſi quãdoqꝫ eſſent continue proportionabilia in raritate vel denſitate:tamen hoc nõ eſſet bene ꝑceptibile: nec faciliter ſcibile a nobis. non enim poſſumus venire ad ſpheraꝫ ignis ad videndũ talia. ¶ Adhuc ponunt aliqui equalitatem elementorũ quantũ ad materiam pmã:ſic ꝙ continue ſunt proportionabilia ꝓportione equalitatis quantũ ad hoc qͦ habẽt de maẽia prima:quia ẽra tantum habet de maẽia pma quantũ aqua:vnde ſi tantũ rareſieret maẽia ẽre quantuꝫ materia aque: ẽra ⁊ aqua eſſent equales:⁊ ſic eſſet de aq̃ reſpectu aeris: ⁊ de aere reſpectu ignis. Sed tñ hec opinio nõ videẽ vera: vt pꝫ ex pma concluſione:nam ẽra de facto eſt maior aq̃: et ſi tunc ẽra rareſiat:ſicut maꝫ eſt maẽia aque: ſequereẽ ꝙ fieret multo maior:⁊ ideo non eſſent equales. ¶ Tandem dicendum eſt de proportione potentiarum elementorũ:ſicut ſunt qualitates:⁊ ſit pma concluſio. ꝙ non oportet elementa eſſe continue proportionabilia ſecundum potentias adinuicem ſuas actiuas comparatas: probatur:q2 ignis ⁊ aqua ſunt maxime actiua:ſed ẽra ⁊ aer non ſunt in tantũ actiua nec in eadem proportione ſunt ita actiua:ergo non ſunt continue proportionata:cõſequentia ſatis patet ꝑ ꝓdicta:⁊ antecedens quo ad pmã partẽ patet ad experientiam:nam ignis ſtatiꝫ comburit combuſtibilia ⁊ aqua putrefacit cito ligna ⁊ carnes: vt patet ꝑ expientiã. ſed ꝗ ad ſecundam ꝑtem patet antecedens:q2 quandoqꝫ vnum elementũ eſt maius in vno tẽpore ꝙ̃ in alio: ideo etiam nõ ſeruat iſtam proportionalitatem continuam cũ aere ⁊ ẽra. ¶ Item quãdoqꝫ aer eſt actiuior in vno tempore ꝙ̃ in alio vt puta in hyeme vel in eſtate plus ꝙ̃ in autũno: ideo non ſeruant continuam proportionalitatẽ:etiam ſi eſſent continue proportionata ſecundum potentias actiuas ſiue q̃litates:ſic igiẽ videẽ ꝙ nullo modo elementa poſſinẽ eſſe adinuicem continue ꝓportionata.

Ad rationes. Ad primam poteſt dici vt hic videẽ ſufficienẽ negando antecedens ꝙ quodlibet ſit infinite ⁊c. imo quodlibet eſt finite rarũ ⁊ denſũ. Ad ꝓbationẽ ſit ſub aliquo ğdu ⁊c. admittaẽ caſus: poteſt pro nũc dici ꝙ ğd⁹ raritatis nõ ẽ aliqͩ diſtinctũ ab ipſo corpe raro: nec tota raritas: nec tota dẽſitas ẽ aliꝗd aliud a dẽſo:⁊ iõ nõ ſequiẽ nec oportet ꝙ ſit ğd⁹ ſub duplus ⁊ ſubtriplus:nã ſimilis forma arguẽdi fieret de tarditate ⁊ velocitate: ad ꝓbandum qͦ quodlibet mobile ſub ğdu velocitatis mouereẽ ſub duplo ad illum: ⁊ ſub triplo:⁊ ſic in infinitum mouereẽ:vel infinita tarditate:qͦ tamen non eſſet verum de illo qͦ certa velocitate mouetur. ¶ Ad ſecundam aliqui negant Ariſtotelem ſimpliciter in hac pte:aliter poteſt dici: ꝙ philoſophus intelligit habitudinem elemẽtorum:quã non nimis tranſgrediunẽ naturaliẽ:ſicut dictum fuit de raritate ⁊ denſitate. ¶ Ad tertiã negaẽ añs. Ad probationẽ dicẽ ꝙ Ariſto. in litera voluit ꝙ adinuicẽ ſe habeãt in raritate ⁊ denſitate ſicut dictum fuit:ſed nõ oportet de qualitatib⁹: nec magnitudinibus ſimpliciter nec in compatione ad raritatem ⁊ denſitatẽ: quia aliquid eſt bene equale alteri ſecũdũ magnitudinẽ: lꝫ ſit in duplo rari⁹. ¶ Ad q̃rtã. cuiuſlibet elemẽti maioris ⁊c. negatur antecedẽs. Ad probationem quãdo ſupponit quatuor elemẽta continue ꝓportionalia: hoc negaẽ: ſicut patuit ex ꝓbatione concluſionum pme ⁊ ſecunde:nec ipſe ꝓbat ſuppoſitionẽ iſtam. ¶ Ad quintam. dicẽduꝫ ꝙ verũ eſt ſecundũ modum predictum:ita ꝙ non tranſgredianẽ multum naturaliter:ſed tamẽ ſi fieret violentia bene tranſgrederentur:nec eſt continua ꝓportionalitas. Etiam conceſſo antecedẽte negareẽ conſeq̃ntia ⁊ conſeq̃ns:q2 non ſunt pp hoc in quantitate ⁊ magnitudine continue ꝓportionalia elemẽta. ¶ Ad ſextã. negaẽ antecedẽs. Ad probationẽ:ſi aliquod eſſet maius: tunc illud corrumperet alia:conſequẽtia negaẽ niſi ſit maius exceſſiue:⁊ alia nõ ſufficiant reſiſtere:modo alia bene reſiſtunt:⁊ etiam celum non ꝑmittit. ¶ Ad ſeptimam: negatur antecedens. ad probationem negaẽ ꝙ ignis ſit ğuis:nec oportet adhuc de alijs ꝙ ſe habeant in grauitate proportionaliter.

Queſtio. VI.

SExto quæritur. vtrum motus celi cauſet caliditatẽ hic in iſtis inferioribus. et arguitur primo ꝙ non: quia motus celi nihil aliud eſt ꝙ̄ celũ: ſed celũ non cauſat caliditatẽ hic: quia celuꝫ non eſt calidũ nec frigidũ: ergo non cauſat caliditatẽ nec frigiditatem. ¶ Scḋo ſic. aut capitur motus pro fluxu forme: aut pro forma fluente: ſed nullo iſtoꝝ modorũ: ergo ⁊c. conſequentia patet: antecedẽs ꝓbat̃ quantũ ad primã partẽ ꝑ diuiſionẽ ſufficientẽ Cõmen. tertio phyſicoꝝ. ſed pro ſecũda parte ꝓbatur: nõ enim ꝑ fluxu forme: quia iſte eſt de gñe paſſionis qui non eſt agens: nec etiam in celo eſt aliquis fluxus forme: quia ibi nulla forma fluit nec acquirit̃: nec pro forma fluente: quia non eſt ibi niſi ipſum vbi: qḋ nõ cauſat calorem. ¶ Tertio ſic: tũc oĩs motus localis calefaceret: cõſequens eſt falſum: vt pꝫ: quia ſi aqua decurrat ſuꝑ lapides frigidos infrigidat̃ plus ꝑ motũ ꝙ̄ ſi quieſceret: conſequẽtia tenet: quia cõſimilis eſt ratio de vno motu ſicut de alio. ¶ Quarto arguitur ſpecialiter de celo ꝙ non calefaciat: quia non mouet ignem ſibi propinquum: ergo non calefacit illũ: ⁊ ꝑ conſequens nec aliquid aliud: cõſeq̃ntia ſatis nota: añs probat̃: quia celum eſt corpus ita planum ⁊ politum ꝙ in nulla pte ſui põt ignis ita adherere ꝙ circũuoluatur. ¶ Item talis motus ignis ſi fieret a celo eſſet violenter: ergo celũ quandoqꝫ non moueret ignẽ: cõſequẽtia iſta tenet: quia nullũ violentũ ꝑpetuũ. Similiter ſi ſic: tunc celũ per motũ ſuũ primo calefaceret ignem in ſphera ſua: conſequẽs eſt falſum: quia ignis in ſphera ſua eſt calidus in ſummo: ergo nõ poteſt calidior fieri: ergo celum non calefacit ipſum: conſequẽtia tenet: quia actio non fit de extremo ad extremum niſi ꝑ medium: ⁊ ignis eſt intermedius inter celum ⁊ iſta inferiora: vt patet ex ordine elementoꝝ: ergo ⁊c. ¶ Quinto. celũ non tangit aerem: ergo non agit in ipſum: nec mouet ipſum: etiam ſol qui maxime calefacit nimis diſtat ab aere: ergo non calefacit aerem per motum.

In oppoſitũ eſt Ariſtoteles in litera capitulo quarto ⁊ quinto: primi tractatus: vbi dicit: lato enim primo elemento. i. celo circulariter ⁊ corporibus que in ipſo ſunt: quod propinquum eſt et ſemper inferioris mundi ⁊ corporis moti diſgregatum accenditur: ⁊ facit caliditatem.

In iſta Quæſtione primo videbitur quomodo motus localis ſit cauſa caloris. Secundo quomodo per celum mouetur ſphera ignis. Et tertio quomodo per hoc calefacit iſta inferiora. ¶ Unde primo premittenda eſt vna diſtinctio: ⁊ eſt: ꝙ quidam motus localis fit ſic ꝙ diſtrahit ⁊ agitat ⁊ collidit aliquas ptes mobilis ſibi contiguis: ⁊ ſic fit quedã confricatio ptiũ diſtractarum. Alio modo fit motus ꝑ quem non fit hoc aliquo modo: quia non fit aliqua diſtractio partiũ adinuicem: quia forte corpora ſunt ita plana et polita ⁊ denſa ꝙ non poteſt aliqua diſtractio fieri ptiũ. ¶ Et ſecundum hoc ſit prima concluſio. ꝙ omnis motus localis qui fit primo modo: ſi non ſit impedimẽtũ: eſt cauſa caloris ⁊ calefacit: ⁊ hec concluſio probat̃ inducendo in ſingulis experientijs. nam videmus ꝙ ferrum in molendino caleſcit in motu ſuo: qui eſt cum tali confricatione. ¶ Item. videmus ꝙ quanto eſt minor confricatio tanto minus caleſcit: ⁊ quãto eſt maior tãto magis: ⁊ ꝓpter hoc ſolet apponi aliquod vnctuoſum ne nimis calefiat ⁊ cõſumatur. Item videmus ꝙ terebellũ caleſcit quando ꝑforat lignũ: ⁊ ſimiliter cultellus quando acuitur ſuꝑ cotem. ¶ Item telum caleſcit quando velociter mouet̃ ⁊ cõfricat aerẽ ſecũ. etiam videmꝰ malum nauis in tpe tẽpeſtatis nimis velociter accendi: ⁊ ita ꝑ confricationem membroꝝ adinuicẽ fieri calorem. Sed notãdum quod dicitur in concluſione: ſi non fuerit impedimentum. ꝓpter aliquas alias experientias de quibus tactum eſt in rationibus. vnde nimia frigiditas aque impedit talẽ calefactionẽ: quia ſi in aqua talis confricatio fiat: non calefacit propter impedimẽtũ aque. ¶ Secunda concluſio ſit iſta. ꝙ nullus alter motus localis calefacit qui non fiat cum tali fricatiõe vt dictũ eſt: ꝓbatur etiã ꝑ experientiam. vnde ferrũ molendini ſi moueret̃ cũ aliquo vbi non fieret talis confricatio propter motum non calefieret. ¶ Item videmꝰ ꝙ quando aliquid caleſcit propter motum: adhuc partes centrales vel inferiores non caleſcunt aliquo modo: quia non confricantur cũ aliquo: ⁊ ſi contingeret ꝙ calefierent hoc magis eſſet propter alterationẽ ab alijs partibus calefactis: ⁊ non eſſet propter motum localem iſtarũ partium. ¶ Itẽ. ſi telum vel ſagitta de ligno. vbi eſſet plũbum infixum in medio ligni fortiſſime moueret̃: non calefieret neqꝫ liq̃fieret plumbũ: ſed calefactio fieret in ſuperficie ligni vbi fit confricatio. ¶ Ex iſtis duabus concluſionibus patet defectꝰ cauſarum quas aſſignat beatus Thomas qui dicit ꝙ motus localis eſt primus omniũ motuũ: ideo ad illũ ſequit̃ calefactio que eſt nobilior omni alia alteratione. ꝙ hoc nõ valet patet: quia tunc quicũqꝫ motꝰ localis calefaceret: et ſic partes ꝓpe cẽtrum melius calefierent: cuius oppoſitum dictũ eſt prius. ¶ Itẽ cõmentator dicit ſecundo celi ꝙ motus localis eſt perfectio corporũ calidoꝝ: ⁊ ideo habita iſta perfectione ſequit̃ alia. Patet etiaꝫ hoc non valere: ꝓpter partes centrales. etiam ſi in vacuo fieret motus: extremales ptes nõ calefierent ſi nõ fieret confricatio cum aliquo. Nec valet alia cauſa quã dant alij: ꝙ ſit propter diuerſas inclinatiões mobilis: quia ex hoc ꝙ vna ꝯtrariat̃ alteri fit caliditas vt in motibus animalium. ſed patet: ꝙ non valet: nec eſt ſimile: quia in partibꝰ animalium fit ꝓpter tranſmiſſionẽ ſpirituũ calidorũ ad mẽbra: ſed graue deſcendẽs nõ habet qualitates cõtrarias inclinãtes: ⁊ propter hoc melior cauſa eſt confricatio: q̃uis aliqui volũt ꝙ prius fuerit ⁊ fiat aliqua rarefactio ꝙ̄ conſequat̃ caliditas: ⁊ ſi ſic eſſet: tunc caliditas nõ eſſet prior qualitas: ſed raritas eſſet prior. Dicendũ eſt ergo de ſecundo principali: ſcꝫ qualiter ignis moueat̃ cũ celo. vnde ſit prima cõcluſio. ꝙ celum nõ trahit ipſum ignẽ propter cõtiguitatẽ: ꝓbat̃: quia corpus maxime politũ nõ eſt aptũ natũ aliud corpus ſecũ trahere: quia talis tractio fit ex hoc ꝙ ptes vnius intrant partes alterius ꝓpter aſperitatẽ: ſed celũ in concauitate ſua eſt maxime politũ. ¶ Sed diceres ꝯ rationeꝫ: quia capto vrinali ⁊ poſita aqua in ipſo: de iſta aqua adheret aliquid ſuperficiei illius vrinalis ⁊ circũuoluit̃: ⁊ ſic fieret etiaꝫ de igne. ¶ Reſpõdeo ꝙ nõ: q̃uis eñ corpora humida vt aqua bene adhereãt alijs corporibus planis: nõ tamẽ corpora ſicca ſicut eſt ignis: quia ſicca ꝓprio termino terminãtur ⁊ humida alieno: ſicut dicit Ariſto. ſecũdo de generatione. Et confirmatur concluſio ſic: quia ſi attraheret̃ ignis oporteret ꝙ ſphere celeſtes tandẽ tardius mouerentur: quia ignis faceret reſiſtentiã maiorẽ: ⁊ ideo ſequit̃ ꝙ tardius moueret̃. ¶ Secũda cõcluſio. ꝙ ignis mouet̃ circulariter ꝓpter quandã impreſſionem vel influentiam in

ipſum ignē a celo factū: ſicut ferrū mouet̄ ad magnetē ⁊ ad motū magnetis: ſic ſimr eſt de igne ſuo mō. iſta ꝓbatur. qꝛ nō videt̄ aliquis motus aliꝰ qui nō ſit violentus nec raptꝰ: nec eſt aliqua intelligētia approximata igni ⁊ ideo oportet ꝙ hoc ſit ꝑ vnam influentiā influxā a celo igni. Et cōformiter pōt dici de aere in ſupiori regiōe: lȝ tñ ibi poſſit moueri ꝑ tractū ab igne: qꝛ nō eſt planus in cōcauitate: vt pȝ in lr̃a: qꝛ ſit extruſio partium aeris ad ignē: ⁊ ecōuerſo. ¶ De tertio. ſ. qualr̄ celū ignē calefacit ſit ꝓma ꝯcluſio. ꝙ hoc n̄ ſit ꝑ ꝯfricationē celi cū igne. probat̄: qꝛ celū ⁊ ignis nō cōfricant̄: qꝛ ſunt poliſſima corpora in ſupficiebꝰ ſe tangentibus: ſed illa nō fricant̄: vt pȝ ꝑ ꝓdicta. ¶ Secūda cōcluſio. ꝙ hoc ſit a virtute cauſata a celo in ipſo igne que fortior eſt prope agens vel celum ꝙ̄ longe deſcendendo verſus inferiora eſt fortior etiā in igne ꝙ̄ in aere: ⁊ ſic procedit continue debilitando: ⁊ ideo ptes ignis ſuperiores caleſiunt fortius ⁊ mouentur velocius: ⁊ ſic conſequenter de aliis. ¶ Alia cauſa eſt: ꝙ hoc fiat ꝓꝑ lunē: quia ignis eſt diſſior ſpheris celeſtibus: ⁊ ſimr aer: ⁊ ideo refrangunt radios ⁊ illic cauſant calorē. ¶ Tertia ꝯcluſio. ꝙ totum celū ſyncathegoreumatice ſumēdo influit virtutē motiuā ⁊ calefactiuā ipſi igni: ꝓbat̄: qꝛ nō videt̄ maior rō de vna parte ꝙ̄ de alia: ſed tñ Ariſto. in littera attribuit ſoli maxime: qꝛ eſt nobilior ps celi: ⁊ mouet̄ velocit̄ et eſt ſatis ꝓpinquus. ¶ Ex iſtis dictis patet qualiter ignis mouet̄ ⁊ qualiter iſte motus non eſt preter naturā violentus: ſed eſt a virtute a celo impreſſa.

Ad rationes. Ad primam motus localis ⁊c. dicit̄ ꝙ celū calefacit. Ad improbationē non eſt calidū: dicendū ꝙ lȝ non ſit calidū tñ hȝ virtutē calefactiuam. ¶ Ad ſcd̄am dico ꝙ motus nō facit hoc: ſed mobile motū ꝑ ſuā v̇tutē: ⁊ iſta diſtinctio de motu ibi poſita intelligēda eſt de motu alterationis ⁊ nō locali. ¶ Tertia ſoluta eſt cum quarta ex dictis: celum enim calefacit ignem remiſſe calidum: licet nō calefaciat ſumme calidum. ¶ Ad aliam negatur cōſequētia: ſcȝ ꝙ ergo non calefaciat: quia calefacit alia que calefacta vlterius calefaciunt aerem: ⁊ etiam cauſat virtutem in aere: que vlterius cauſat caliditatem ⁊c.

Queſtio. VII.

Septio querit̄ vtrū media regio aeris ſit ſemꝑ frigida. Et arguit̄ primo ꝙ nō: qꝛ eſt ſemper calida: ꝗ non frigida: cōſeq̄ntia tenet: quia alias contraria eſſent ſimul in eodem: añs pȝ: quia aer ſemꝑ eſt calidus ⁊ humidus: vt patet ſcd̄o de ḡnatione. ¶ Secundo. ſi ſic: tunc eſſet valde denſa: ꝯñs eſt falſum: qꝛ nō videremus ſtellas neq̄ impreſſiones in ſupiori regiōe: quia propter nimiam denſitatem radii nō poſſent multiplicari: conſeq̄ntia tenet: qꝛ frigiditatē cōſequitur dēſitas ſicut experiētia de glaciebus pȝ: ſi ergo media regio aeris erit ſumme frigida erit ſumme denſa. ¶ Tertio. ſi ſic: tūc aer medie regiōis eſſet grauis: immo grauior aere quieſt ꝓpe terrā: ꝯñs eſt falſum: qꝛ tunc deſcēderet ad nos: quod non experimur: conſequentia pȝ: qꝛ ceteris paribus denſiora ſunt grauiora: ⁊ frigidiora: ſed iſte aer eſt denſior ⁊ frigidior: ergo ⁊c. ¶ Quarto. ſi ſic: hoc eſſet pro tanto: quia radii reflexi a terra non pertingerent vſq̄ ad mediam regionem cauſantes ibi calorem: ſed hoc eſt falſum: conſequentia tenet ꝑ Ariſtotelem in litera aſſignantem cauſam: vbi dicit: nec ꝓpe radios a terra reflexos ſupple eſt aer ille: ſȝ falſitas probatur: quia radii pncipales qui ſunt fortiores radiis reflexis ibi pertranſeunt ⁊ ſunt magis propinqui luminoſo ꝙ̄ ſint hic in infima regione: cum ergo radii poſſint calefacere: ⁊ ibi ſint fortiores radii: ſequitur ꝙ ibi ſit fortior calor. ¶ Quinto. media regio aeris continue mouet̄ circulariter localiter et eſt prope ſupremā regionem ſemper calidā: igitur ſemper caleſit per motum ⁊ per circunſtantiā: conſequentia patet: ſimiliter antecedens in litera: quia totus aer qui eſt vltra peripheriam tangentem ſummitates montium mouet̄ circulariter ad motum ignis ⁊ celi: modo media regio aeris eſt vltra peripheriam illam: quia in ea ſunt nubes ⁊ multa alia que non ſunt in infima regione. ¶ Sexto. in media regione aeris generantur multa calida: ergo eſt calida ⁊ non frigida: ꝯñs tenet: quia ſic arguit Ariſtot. ſupremā regionē eſſe calidā: ſed antecedens ꝓbatur: qꝛ ibi fiunt impreſſiones ignite: vt fulgur ⁊ coruſcationes ⁊ ſic de aliis. Confirmat̄: qꝛ alia elementa non ſunt ſic diſpoſita ꝙ in medio ſui ſint magis frigida vel calida ꝙ̄ in extremitatibus: ergo nec aer. ¶ Septimo. media regio plus diſtat ab elementis frigidis ꝙ̄ infima: ꝗ eſt calidior: ꝯñs tenet: qꝛ quod eſt plus propinquum frigido eſt frigidius: ⁊ remotuȝ minus frigidum ⁊c.

In oppoſitum eſt Ariſto. in litera vbi dicit mouēdo queſtionem cur in ſuprema regione aeris fiunt impreſſiones magis calide: vbi ſubiungit cauſā ⁊ dicit: conueniebat enī ꝙ̄to remotior a terra locus eſt frigidior: qꝛ nec ſic eſt prope aſtra calida exiſtentia neq̄ prope radios refractos a terra: ita ꝙ videtur velle ꝙ locus ille medie regionis eſt frigidus: quia in eō fiūt nubes: et non in ſuperiori regione nec inferiori ꝓꝑ radios reflexos a terra diſgregantes vapores ex quibus deberent fieri nubes.

In iſta queſtione notandum eſt ꝙ per mediam regionē aeris intelligitur pars aeris que nō eſt immediate prope terram: nec eſt immediate prope ignem in ſua ſphera: ſed eſt in medio ſcilicet inter extremas partes aeris ſcilicet inter infimam regionem ⁊ ſupremam aeris: ⁊ vocatur medium interſtitium aeris a philoſophis: ⁊ dicitur ab inter ⁊ ſto: quia ſtans enter extrema. ¶ Deinde notandum eſt de qualitate huius medie regionis. de qua primo eſt dicendum. Et de qualitate extremarum regionum. et incidentaliter videbitur de ſitu et figura ⁊ quantitate et variatione ſecundū diuerſa tēpora et de diuerſis cauſis talium. ¶ Primo ꝗ de qualitate ſitualis prima ꝯcluſio. ꝙ ſemper media regio aeris eſt frigida: probatur: quia ſemper conuertit vapores in aquam: puta in pluuiam vel in niues vel in grandines: et hoc omni tempore anni: ergo ſemꝑ eſt frigida: conſequentia patet ex hoc ꝙ iſta frigida non generantur a calidis: nec calida a frigidis: ſed antecedens patet per experientiam: quia ab iſto loco veniūt. Item videmus ꝙ altiſſimi montes ſunt perpetue frigiditatis: ergo et media regio. ¶ Secunda concluſio. media regio aeris non eſt ſemper ſumme frigiditatis: probatur: quia hoc ſolum conuenit aque: ſicut caliditas in ſummo conuenit igni: vt patet ſecundo de generatione: ſed media regio aeris non eſt aqua: ergo ⁊c. conſequentia patet: quia alias ſi media regio aeris eſſet frigida in ſummo et non eſſet aqua non permitteret nos videre ſtellas. ¶ Sed diceres contra iſtam concluſionem: ſalte aer medie regionis generat ſummam

frigiditatem ergo eſt ſumme frigidus: ɔñia pȝ: quia
alias remiſſe frigidum faceret ſummā frigiditatē: ⁊ ſic
aliqd ageret vltra gdū ꝓpꝛiū: qđ eſt impoſſibile: cū nō
eēt rō: q̄re ad tātū gradū finitū magis ageret q̄ ad infi
nitū: qđ tñ nō poſſet: ſed añs pꝛime ɔñie pȝ: qꝛ ibi fiunt
grādines ⁊ niues ⁊ aq̄ ſumme frigide. ¶ Ad iſtud dicē
dū q̄ nō ſeqꝛ q̄ ſit ſumme frigida dato q̄ ſumme frigi-
da in ea gñenꝛ. Ad ꝓbationē: qꝛ alias ⁊c. negaꝛ ɔña: qꝛ
hoc nō eſt ꝑꝑ iſtā frigiditatē medie regiōis: ſed ꝑꝑ diſ-
poſitionē vel inclinationē ipſi⁹ paſſi: vel ꝑꝑ ꝟtutē celi
mediante qua talia ibi gñanꝛ: ſicut videm⁹ in alijs infe
riorib⁹ hic q̄ aqua calefacta in hyeme ꝑ aerē circūſtā-
tē congelaꝛ ⁊ fit frigidioꝛ aere: hoc fit ꝑꝑ inclinationeȝ
ipſius paſſi vel ꝑꝑ ꝟtutē celi: mediante qua ibi talia ge
neranꝛ: ⁊ nō ex ſolo aere minus frigido: ⁊ ſic conformiꝛ
eſt imaginandū de media regiōe aeris: ⁊ hoc de pꝛimo.
¶ Nūc autē dicendū eſt de cauſa q̄re ſit frigida ⁊ vnde
ad hoc cauſe efficientes ɔcurrūt: pꝛima eſt remotio me
die regionis a t̄ra: ⁊ iſta eſt cā recte ſicut defectus nau-
te eſt cauſa periclitationis nauis: et hoc pȝ: qꝛ aer ꝓpe
terrā eſt calidus ꝑꝑ reflexionē radioꝝ ſolis ⁊ aſtroꝝ:
qꝛ radij incidentes ſuꝑ terrā ⁊ reflexi a terra ſunt ꝓpe
terrā vniti ⁊ pꝛopinqui et pꝛocedunt cōtinue ſe elongā
do et debilitando ſic q̄ radij reflexi venientes ad mediā
regionem ſunt ita debiles q̄ non poſſunt calefacere.
¶ Secundo. ad hoc concurrit remiſſio luminis vel de-
bilitas: qꝛ ad experientiā videmus q̄ lumē in ſubiecto
apto nato habet virtutē pꝛoducēdi calorē ⁊ ceteris pa
ribus maius ſiue intēſius lumē cauſat maiorē calidita
tem: adeo quia lumen nō eſt niſi reflexio lucis in diapha
no: vt pȝ ſecundo de aīa: ideo vbi eſt reflexio maioꝛ forti
us et intenſius eſt lumen: modo hoc eſt ꝓpe terrā: nam
ibi eſt maioꝛ reflexio ꝑꝑ vapores ⁊ pꝛopter terrā q̄ in
media regione: imo quaſi nulla vel pauca valde ⁊ debi
lis eſt in media regione: ⁊ pꝛopter hoc hic eſt caliditas
et nō ibi. Et ſi diceres. iſte cauſe ceſſant hic de nocte. di-
co q̄ non totaliter: qꝛ caloꝛ in materia dēſa: ſicut eſt ter
ra ⁊ aer hic ɔſeruaꝛ: ita q̄ adhuc hic ē maioꝛ caliditas
ī nocte q̄ in media regiōe ꝑꝑ cās p̄dictas: ſȝ qñ noctes
ſunt nimis longe tūc hic totaliter remittiꝛ caliditas: ⁊
ꝑꝑ hoc de mane ante oꝛtuȝ ſolis aer eſt hic frigidioꝛ q̄
in alia parte tempoꝛis vel noctis niſi aliud impediat.
¶ Tertio. ad idē ɔcurrit q̄ vapores eleuati a t̄ra ⁊ ab
aqua ꝑꝑ calorē ſolis: exiſtentes ibi extra naturā calidi
tatis aeris inferioꝛis redeunt ad maiorē frigiditatē q̄
ſit in media regione: ſicut hic aqua calefacta bñ fit fri-
gidioꝛ aere circunſtante: ⁊ ſic tunc iſta frigida augmen
tant frigiditatē huius medie regionis. ¶ Quarto. ad
hoc iuuat mot⁹ ſuꝑioꝛis regionis aeris qui calefit ⁊ ra
refit: et ideo neceſſe eſt aerem ꝓpinquum medie regio-
nis condenſari: ⁊ ideo magis infrigidaꝛ alijs cauſis cō
currentib⁹. ¶ Quinta cauſa huius eſt: quia vnū cōtra
rium naturaliter fugit reliquū ſicut videmus in viridi
bus vel recentibus lignis appoſitis igni q̄ aqua exit
in extremitatibus fugiens coꝛruptionem ab igne: qui
eſt ei naturaliter ɔ̄riūs: ⁊ ſimiliter graue deſcendit na-
turaliter ne fiat vacuū: ⁊ ſilr aqua olle bullientis aſcen
dit fugiendo ignē: adeo qꝛ aer pꝛope terrā eſt calefact⁹
a ſole ⁊ vapores frigidi fugiendo deſcēdūt infra terrā:
ꝓpter quos fontes in eſtate ſunt frigidioꝛes: ⁊ alij frigi
di vapores aſcendūt in mediā regionē aeris infrigidā-
tes ipſam. Et etiā qꝛ aer inferioꝛ eſt calidus: ⁊ ſilr ſupe-
rioꝛ: vt dꝛ in litera: media regio aeris habet vndiq̄ con
trariū circunſtans: ⁊ ex hoc cōfoꝛtaꝛ in ſua diſpoſitiōe
⁊ erit frigidioꝛ. ¶ Sexta cauſa huius eſt melioꝛ influē-
tia celeſtis ⁊ aſpect⁹ aſtroꝝ: qui naturaliter infrigidāt
iſtam regionē: vt fiat gñatio mixtoꝝ que non poſſunt

alibi generari: ⁊ ſic cauſa finalis poteſt eſſe: qꝛ imperfe
ctius eſt pꝛopter perfectius: ſicut elementa ꝑꝑ mixta:
et naturale eſt q̄ generentur ⁊ coꝛrūpantur adinuiceȝ
pꝛopter generationes mixtoꝝ: modo impreſſiones
generate in media regione multum augmentant gña-
tionem iſtoꝝ mixtoꝝ pluriñoꝝ ⁊ perfectioꝝ
q̄ ſint elementa ſicut eſt generatio roꝛis ⁊ pluuie ⁊c. et
hoc voluit Ariſtoteles in ſecundo phyſicoꝝ. vbi di-
cit q̄ pluit vt creſcant frumenta: ideo media regio ae-
ris eſt frigida vt fiant ibi mixta. ¶ Nunc dicendum eſt
de quantitate eius: ⁊ pꝛimo de latitudine. vnde eſt ex-
tenſa ad modum ſphere circundantis oꝛbiculariter to
tam terrā et aquā: ⁊ circunſtans infimam regionē. qđ
poteſt pꝛobari: quia ꝑ experientiam videmus q̄ ſuper
omnē terrā ⁊ aquā cadunt impreſſiones cauſate in me
dia regione: adeo opoꝛtet q̄ ſit vndiq̄ extenſa. ¶ Secū-
do dico q̄ eſt multū ſpiſſa et pꝛofunda q̄uis difformiter
pꝛofunda: pꝛimum patet: qꝛ extenditur in altū a ſuper
ficie terre computando tātū quātū vapores groſſi ele
uanꝛ: ⁊ hoc eſt valde alte: ſicut patet in tractatu de cre-
puſculis. vbi oſtenditur q̄ eleuantur vſq̄ ad quinqua-
ginta duo miliaria ſurſum: vt patet etiam in concluſio-
ne quinquageſima octaua decimi Alculōis: que eſt: ſū
moꝛum vapoꝝ conſiſtentia ad quaȝ poſſint eleuari vel
ꝑtingere poſſibile eſt inuenire: ⁊ in fine huius cōmenti
dicit q̄ vſq̄ ad quinquaginta duo milia paſſuū ſurſum
et pꝛopter hoc oſtendit eā eſſe ſatis ſpiſſam: quia eſt ita
ſpiſſa: ſicut dictū eſt excepto illo quod continet infima
regio vel qđ eſt inter terrā ⁊ generationē nubiū: ⁊ hoc
eſt parū: ⁊ ex hoc apparet q̄ ibi non eſt aer multum ra
rus: ſed ꝑmixtus multis vapoꝛibus groſſis: nec eſt ita
rarus ſicut aer ſuperioꝛis regiōis: immo dicit Alacen
ibidem: q̄ ꝑꝑ ſuā dēſitatem refrangit lumē ſolis: ⁊ ꝑꝑ
hoc āte oꝛtū ſolis: et poſt occaſū cauſanꝛ duo crepuſcu
la. ſ. matutinū ⁊ veſꝑtinū. ⁊ idē pōt ꝓbari ꝑ aliā experien
tiā: qꝛ aliq̄ nubes apparēt bene alte eleuari ſuꝑ alias:
⁊ tñ ambe ſunt in illa media regione: ⁊ ideo opoꝛtet il-
lam eſſe ſpiſſam: ſed q̄ ſit difformiter ſpiſſa: pȝ: qꝛ eſt mi
n⁹ ſpiſſa vel magis tenuis ſub toꝛrida zona ⁊ ſpiſſa mul
tū ſub polis: recte ſicut albumē oui: qđ eſt ſpiſſum inter
villū ⁊ ambas acuties: ſed tenue circa latera: ⁊ hoc eſt
ꝓ tanto q̄ ſub toꝛrida zona continue moueꝛ ſol: naȝ ꝑꝑ
calorē a lumine ſolis fit tenuis ibi: qꝛ multe partes cale-
fiunt in extremitatibus: ſed ſub polis eſt ſpiſſa pꝛopter
frigiditatem: et pꝛopter vapores continue frigidos.
¶ Nunc dicendū eſt de ſitu: vnde dico q̄ non eſt media
ꝑ equalem diſtantiaȝ ab extremis ipſius aeris: immo
eſt pꝛopinquioꝛ terre vel aque q̄ igni: ita q̄ pars ae-
ris que eſt ſuper ipſam multo maioꝛ eſt q̄ que ē ſub ipſa
in infima regione: pꝛobatur: quia diſtantia inter ſuper-
ficiem terre: ⁊ oꝛbē lune eſt multo maioꝛ: puta. xxix. vi-
cibus vel. xxx. vicibus q̄ eſt diſtātia a ſuperficie terre
ad centrum que tamen ſecundum auctoꝛem ſphere eſt
multum longa pluſq̄. cc. et quinquaginta miliaria: et
quia totuȝ qđ eſt ſuꝑ terrā eſt repletum aere et igne: ꝓ-
babile eſt q̄ multū de aere eſt ſupꝛa mediā regionē pl⁹
q̄ infra. Et confirmaꝛ: quia ſtelle comate ſunt alte ſuꝑ
mediam regionem ⁊ vltra generationem nubiū: et non
fiunt in ſphera ignis: licet pꝛope: ob qđ opoꝛtet q̄ val-
de multū ſit ſuperius de aere. Item multi volunt q̄ ali-
qui montes altiſſimi excedant mediam regionem ſe ex
tendentes ad ſupremam regionem: ita q̄ ſunt altioꝛes
q̄ ſit pꝛofunditas inferioꝛis regionis et medie: et ta-
men nō attingunt ſpherā ignis: ꝓpter qđ opȝ mediā re
gionem eſſe multum paruam reſpectu ſuꝑioꝛis aeris.
¶ Notādū q̄ media regio aeris apđ nos variaꝛ ſic q̄ ī
eſtate ei⁹ ſpiſſitudo eſt ſtrictioꝛ q̄ in hyeme: et econuer

ſo erit in hyeme:minꝰ ꝙ eſt in eodē ſtatu ꝑmanet: ⁊ cauſa huius iam dicta eſt: ⁊ ꝓpter iſtas cauſas cōtingit ꝙ q̄ñq3 media regio aeris eſt minus frigida: ⁊ quandoq3 ꝓpellit frigꝰ ad nos in hyeme: ⁊ ſic ex ea cauſatur hic nobis frigiditas in hyeme.

Ad rationes principales. Ad primam cum dicit ꝙ ſemper media regio ⁊c. negat añs. Ad ꝓbationē dicendū ꝙ aer ibi ⁊ etiā hic pōt eſſe actualiter frigidus valde: ſed tñ virtualit calidꝰ qd̄ ſufficit ꝓ elemēto aeris: ⁊ recte ſicut pip ⁊ alleū in hyeme ſi tangat haberet actualit frigiditatē: ſed tñ virtualiter eſt calidū ſicut p3 guſtāti. ¶ Ad ſecundā: cōcedit ꝙ ſit aliqualiter denſior alia parte: ſed tñ nō eſt ita denſa ſicut aq̄: ſed ſufficit ꝙ ſit denſior aere ſupioris regionis. Et cū dicit ꝙ tunc nō videremus ⁊c. dico ꝙ adhuc poſſumus videre ſtellas: quia eſt multū diaphanū: ⁊ ideo ſtelle poſſūt multiplicare radios ꝑ ipſam. ¶ Ad tertiā cōcedit ꝙ ē grauis: ſed non eſt grauior aq̄: nec oportet ꝙ ſit grauior aere hic: quia iſte eſt valde mixtus groſſis vaporibus grauibꝰ: nec oportet ꝙ ſi ſit frigidior ꝙ ſit grauior: nec ſi ſit dēſior erit ḡuior: qꝛ nos videmꝰ ꝙ aliq̄ flāma ē dēſior aere: ⁊ tñ nō eſt ḡuior. ¶ Ad aliā hoc eſſet ꝑ lumē: dico ꝙ non ſolū ꝑ lumen: ſed etiā ꝑ alias cauſas prius tactas: licet etiā3 ſit ꝓpter lumen ibi deficiens. ¶ Ad probationē: qꝛ ibi ſunt radij: dicendu3 ꝙ q̄uis ita eſſet tamē alie influentie celeſtes impediunt ne ibi fiat caliditas: nec ita multiplices radij ibi īcidūt ſicut ſuꝑ terram: qꝛ ſemꝑ radij a ſpherico ꝓcedētes remotius ſunt multipliciores q̄ꝫ propinque. ¶ Ad alia3. media regio ſemꝑ mouet ⁊c. dicendū ꝙ non oportet. Et vlterius cōcedit ꝙ quandoq3 montes ſe extendunt vltra ipſam tō eſt ſub periphería altiſſimoꝝ montiū: ⁊ non eſt ſupra: ⁊ ſic non oportet ꝙ moueat. ⁊ dato ꝙ moueat: dico vt apparuit ex prioribus queſtionibus ꝙ ſolus motus non ſufficit ad cauſandū calorē: immo poteſt fieri motus in aliquo: ⁊ nō tamē caliditas ꝓpter aliquod impediens circunſtans. igit ſi proijciatur aqua calida per aerē frigidu3 in hyeme ꝑ minutiſſimas partes: q̄uis moueat: tñ citius infrigidat: ⁊ q̄uis fiat cōfricatio cum aere: tñ congelatur: ⁊ ſic in ꝓpoſito: et alie cauſe impediunt ne media regio propter motū fiat calida. ¶ Ad aliam: ibi fiūt ⁊c. dicendū ꝙ ille nō fiūt ibi niſi ꝑ antiperiſtaſim: qꝛ non generant ex qualitate illius regionis immediate: ſed ex qualitate vaporis vel exhalationis quā frigus circunſtans medie regionis cogit congregari: ⁊ ſic generantur talia. ¶ Ad aliā cum dicitur. alia elemēta nō ſunt ſic diſpoſita: ꝯcedit: nec oportet ꝙ ergo aer non ſit in media regione frigidus: ⁊ ſi alia elementa nō ſint alterius diſpoſitiōis in medio q̄ꝫ in extremitatibꝰ. ¶ Ad vltimā cū dicit: media regio plus diſtat ⁊c. conceditur añs: ⁊ negatur conſequētia et eſt cauſa dicta virtus celeſtis: cum alijs cauſis concurrentibus que non ſic ad infimam regionem ⁊c.

Queſtio.VIII.

OCtauo quæritur. vtrū omne luminoſu3 ſuo lumine cauſet calorē: ⁊ arguit ꝙ nō: qꝛ tunc ſpecies quecūq3 ꝓduceret aliam indifferēter: ſicut hō bouē ⁊ equū indifferenter ⁊c. Sed hoc eſt falſum ⁊ contra expientiā: ꝯñtia tenet: qꝛ lumen luminoſi ſpecie differt a caliditate: ſi ergo cauſaret ipſum tunc vnū ſpecie differentiū ꝓduceret aliud: qd̄ eſt falſum: ⁊ eadē ratiōe quecunq3 alia ſpecies ſicut illa. ¶ Secundo. ſi ſic: hoc maxime eſſet veru3 de ſole ⁊ aſtris: qꝛ iſta ſunt maxime luminoſa: ſed hoc eſt falſum: quia lumē ſolis nullibi durat diutius q̄ꝫ ꝑ inſtans: ergo non cauſat caliditatem: cōſeq̄ntia tenet: qꝛ cauſare calorē eſt per actionē tēporalē agentis ꝑmanētis tꝑaliter: ſed antecedēs ꝓbat: quia cōtinue eſt alius ⁊ alius aſpectus ſolis: ergo oportet ꝙ ſit aliud lumen nec poteſt manere diutius q̄ꝫ per inſtans: quia dato aliquo inſtanti in quo eſt lumen īmediate poſt hoc aſtrū cauſans ipſum eſt alibi: ⁊ ſic aliud lumē cauſat. ¶ Tertio. aliqua luminoſa lumine ſuo infrigidant: ergo queſtio falſa: conſequentia patet: quia non poſſent ſimul calefacere ⁊ infrigidare aliqua nec poſſunt aliqua ſimul calefieri ⁊ infrigidari: añs probatur: nam in hyeme radiantibus aſtris de nocte infrigidant iſta inferiora: ⁊ hoc per lumen eorum: qꝛ videmus ꝙ neq3 a frigiditate aque neq3 a frigiditate terre neq3 a frigiditate alioꝝ corpoꝝ frigidorum contingit hec frigiditas: quia tunc a profundo aque deberet citius incipere ꝯgelatio ⁊ infrigidatio: cuiꝰ oppoſitū experimur: qꝛ in ſupficie terre ⁊ aq̄ fiunt hec. ¶ Quarto. ſi ſic: tunc piſces marini de nocte lucentes: ⁊ ſilr ligna putrida: et oculi catoꝝ ⁊ luporu3 ⁊ noctiluce deberent calefacere: hoc aūt eſt falſum: ⁊ contra experientiam: immo talia plus infrigidant: ſicut patet de piſcibus: ſed conſequētia tenet per q̄ſtionē: omne luminoſu3 ⁊c. ¶ Quinto. vel hoc eſſet per radium rectū vel incidentē vel reflexū vel refractū: ſed nullo iſtoꝝ modoꝝ: ergo ⁊c. nō ꝑ rectum: qꝛ recte incidens continue debilitatur ⁊ dilatatur in tātū ꝙ nō ſufficit ꝓducere calorē: nec per reflexū: qꝛ eſt magis debilis īcidēte: nec ꝑ refractū ꝯſilr. ¶ Sexto. ſi ſic: tūc celū ⁊ media regio aeris deberēt calefieri a ſole ⁊ a ſtellis: ⁊ hoc eſt falſum: ꝯñia tenet: qꝛ ſol ⁊ alia luminoſa agūt calorē: ⁊ non pñt agere in diſtans niſi per mediu3: ꝗ agūt in mediū. ſ. in ſpheram lune ⁊ in mediā regionem aeris: hoc aūt eſt falſum: qꝛ ſemper media regio aeris ē frigida vt dictum eſt: et etiam qꝛ celum nō recipit peregrinas impſſiones vt dicit ſcd̄o celi. ¶ Septimo. ſi ſic: tunc lumē eſſet qualitas prima: hoc eſt falſum: qꝛ tunc in celo eſſent qualitates prime: ꝯñia prima tenet: qꝛ caliditas eſt prima qualitas: vt p3 ſcd̄o de ḡnatione: ſi ergo lumen cauſat caliditatem ſequitur ꝙ ſit prior qualitas q̄ꝫ caliditas: ⁊ per ꝯſeq̄ns prima.

In oppoſitū eſt Ariſto. in litera vbi dicit ſiue q̄rit: ꝓpt quā cauſam caliditas a ſuperioribus aſtris cauſatur in inferioribꝰ: ⁊ dicit ꝙ ſol magis facit caliditatē alijs aſtris: ergo ſol ⁊ alia luminoſa cauſant caliditatē mediāte lumine: qꝛ per experiētiā videmus ꝙ vbi pertingit lumē ibi calor eſt maior: ⁊ vbi maius lumē: nec eſt minor ratio de vno luminoſo q̄ꝫ de alio.

In queſtione primo ſunt aliqua notanda. deinde reſpondebitur ad queſitum. ¶ Unde notandum primo: ꝙ ſolet aſtra q̄uis cauſent lumē hic ī inferioribus vt experimur: tamen cum illo multiplicantur quedam alie virtutes diuerſe ⁊ contrarie: que quandoq3 vocantur influentie celeſtes: mediantibus quibus fiunt generationes animalium ⁊ plantarū ⁊ metallorum in terra: ⁊ ſilr alie impreſſiones ⁊ figure: ſicut per multas experientias in effectibus inuenimus, ſicut quandoq3 cadunt grādines figurate figura faciei hominis: ⁊ ſic de figuris alioꝝ animaliū: ⁊ diuerſitas diſpoſitionū habituū hoīm in diuerſis terris: qd̄ eſt propter iſtas influentias. ¶ Deinde notandū ꝙ tales influentie nō ſunt lumē: q̄uis cū lumine extendant ⁊ multiplicētur in medio: media aliqua ſūt ſuſceptiua caliditatis que

conſequit̃ influentiã: ⁊ etiã lumẽ. Aliqua aũt non ſunt ſuſceptiua iſtius caliditatis: q̃uis lumẽ ⁊ influẽtia ibi deueniat: ⁊ hoc eſt qñq; ꝑ cõtrariã q̃litatẽ: ⁊ qñq; ꝑ ineptitudinẽ ſubiectoꝝ: ſicut fum⁹ nõ eſt aptus natus cõburi a caliditate q̃uis cũ caliditate extẽdat̃ in eodẽ medio. ¶ Tũc ſit prima cõcluſio. ꝙ oẽ corpus luminoſum mediante lumine ſuo cauſat vel põt cauſare calorẽ in medio ſuſceptiuo caloris: hoc pꝫ ꝑ experientiã: nã videmus hoc de ſole manifeſte: ⁊ de alijs luminoſis: lꝫ lumina ſint remiſſiora: niſi tũc ꝑ aliquas influẽtias ſuperiores a caliditate impediant̃. ⁊ iſtã cõcluſionẽ intẽdunt ꝑſpectiui: ſicut auctor in lib. de ſpecieb⁹ ⁊ Linconienſis in lib. de radijs: q̃ volũt ꝙ lumẽ ſit naturalit̃ ꝓductiuũ caloris ſicut ignis eſt nãlit̃ calefactiu⁹. ¶ Scða ↄcluſio. ꝙ oẽ luminoſum forti⁹ agit lumẽ ⁊ calorẽ ꝑ radiuꝫ incidẽtẽ q̃ ꝑ reflexũ radiũ vel refractũ ceteris parib⁹: ⁊ ꝓbat̃: q: radius principalis eſt intẽſior et immediatior ab origine q̃ reflexus vel refract⁹: ḡ intẽſius calefacit: ↄñia pꝫ: q: ad intẽſiorẽ cãm ſequit̃ intẽſior effect⁹ ceteris parib⁹ de agẽtib⁹ naturalit̃ ⁊ nõ libere ꝑ volũtateꝫ: ſed añs ꝓbat̃: q: radi⁹ reflexus eſt debilior: oĩs reflexio debilitat radiũ: ſicut pꝫ: quia non ita bñ repreſentat ſimilitudinẽ. Similiter refract⁹ eſt debilior ꝓpter medium denſius occurrẽs in quo refrangit̃. ſed addit̃ ceteris paribus: quia ꝓpter nimiã aggregationem ſeu coniunctionẽ pluriũ radioꝝ reflexoꝝ ⁊ refractoꝝ põt lumẽ reflexũ vel refractũ fortius ⁊ intenſius ꝓducere calorẽ q̃ lumẽ principale ⁊ incidens: qð pꝫ de ſpeculis cõcauis cõburẽtib⁹: ⁊ ſilr̃ de cryſtallo vel vrinali qð retro in pũcto ↄcurſus radioꝝ refractorũ cõburit: ſed vnus ſolus radius refract⁹ hoc non faceret. ¶ Tertia cõcluſio. ꝙ non omne luminoſum oẽ mediũ qð illuminat calefacit: ꝓbat̃ ꝑ experientiã: q: videm⁹ ꝙ capto vrinali pleno aqua frigida ⁊ tento in radijs ſolarib⁹ retro in concurſu radioꝝ cõburit̃: ſed tñ aq̃ illa frigidiſſima nõ calefit: q: alias due qualitates ↄ̃rie eſſent ſimul in eodẽ: qð eſt falſum ⁊ incõueniens ſcðo de gñatione. Similit̃ corp⁹ celeſte illuminat̃ a ſole: ⁊ tñ nõ calefit: q: celũ nõ eſt calefactibile: ⁊ ſilr̃ de media regione ꝓpter ṽtutes aliaruꝫ ſtellarum vel influentias põt illuminari ⁊ nõ calefieri. ¶ Sꝫ diceres. quõ lumẽ ꝓducit caliditatẽ cũ ſit diuerſarũ ſpecierũ: dicẽdũ: ꝙ hoc eſt poſſibile fieri ex ordinatiõe vniuerſi: q: vna ſpecies ꝓducit altã: ſed nulla influentia celeſti exiſtente hoc fieri non poſſet.

Ad rationes. Ad primam dicitur ꝙ hoc eſt poſſibile de quibuſdã ſpeciebus imꝑfectis .ſ. ꝙ vna ꝓducat altã: ſicut aſinus mulũ: ⁊ caliditas ſiccitatẽ in mãia diſpoſita. Al̃ põt dici: ꝙ illud eẽt a tota ſpẽ luminis vel lucis ꝙ ipm nõ impeditũ poſſet illud facere: ſed bñ poſſet impediri: ſicut calor magnetis põt multiplicare ſpeciẽ ſuã ꝑ mediũ: dato ꝙ ſit vnctus alleo: ⁊ tñ non põt attrahere ferrũ: q: impedit̃ ꝑ influentiã cõtrariã. ¶ Ad ſcðam. cõcedit̃ añs ⁊ negat̃ ↄña: q: ſi valeret pari forma argueret̃ ꝙ nõ de nocte poſſet illuminari domus cũ cãdela ardẽte: q: nulla flãma durat diuti⁹ q̃ ꝑ inſtans. ideo ⁊c. añs ꝓbat̃ ſcðo huius. vbi Ariſto. arguit de ſole ſi eſſet flãma ꝙ nõ maneret idẽ ſol: ſed cõtinue alius. Ad ꝓbationẽ ḡ: calefactio eſt actio tꝑalis ↄcedit̃: ſed nõ oportet ꝙ fiat ab agẽte ꝑmanẽte totalit̃ eodẽ: ſed ſucceſſiue põt produci ab agẽte ſucceſſiue producto. ¶ Ad tertiam. aliq̃ luminoſa ⁊c. dicendũ ꝙ hoc põt eſſe ꝑ aliquã influentiã fortiorẽ q̃ ſit ṽtus luminis ꝓductiua caloris: ⁊ ꝓpter hoc impedit̃. ¶ Ad quartã tunc piſces ⁊c. cõcedit̃ ꝙ calefaciunt vel calefacere poſſunt: ſi non ſunt impedita per aliq̃s influentias. ¶ Ad quintã dicitur. ꝙ per vtrũq; licet nõ equaliter ceteris paribus. Ad probationẽ quia incidens continue ſpargitur ⁊ debilitatur: dicendũ eſt ꝙ ſic eſt de incidẽte ꝓcedente ab eodẽ puncto: ſed incidentes a diuerſis pũctis poſſunt coniungi ⁊ cõcurrere: ⁊ ſic ſunt ſatis fortes ad ꝓducendũ calorem. ¶ Ad aliam ꝓbationẽ de reflexo cõceditur ꝙ eſt debilior: ſed tamẽ põt calefacere ꝓpter multiplicitatẽ: ⁊ ſic ſimiliter de refracto. ¶ Ad ſextaꝫ de celo. dicitur ꝙ non oportet: vt patet ꝑ vltimã cõcluſionem. ¶ Ad ſeptimam. tunc lumen erit qualitas ⁊c. dicendũ ꝙ Ariſto. in ſecundo de generatiõe ſumit qualitates primas pro illis que primo conueniunt elementis ⁊ non pro alijs que conueniunt corpori celeſti ſicut ſunt lumen ⁊ influentia ⁊c.

Queſtio. IX.

NOno querit̃ vtrũ oĩm impreſſionum meteorologicarũ materia ſit vapor vel exhalatio. Et arguitur ꝙ non: quia vapor nil eſt: ⁊ exhalatio ſimiliter: ergo non eſt materia. conſequentia ꝑ; tet: quia ſemꝑ materia eſt aliq̃d ſed antecedens probat̃: nam vapor nec eſt elementũ nec elementatum: nec alia ſubſtantia incorruptibilis nec accidens: igitur nil eſt: conſeq̃ntia patet: cum aliquod iſtorũ deberet eſſe ſi aliquid eẽt: antecedens probat̃: non enim eſt accidens vt patet per omnes: nec eſt ſubſtãtia incorruptibilis: quia videt̃ gñari ⁊ corrũpi: ſed ꝙ non ſit elementũ probatur: quia nec eſt ignis nec aer ⁊c. vt patet de ſe: nec eſt mixtũ: quia vapor non cauſatur ab igne: quod tamen oporteret ſi eẽt elementatum. nec etiam exhalatio cauſatur ab aqua: ergo non ſunt elementata. ¶ Secundo. ſi ſic: vapor eẽt de natura aque: hoc eſt falſum: quia vapor eſt calidus et humidus ⁊ leuis: huiuſmodi non eſt aqua: ſed aer vel ignis: ⁊ ideo non eſt talis nature: puta aque: nec etiam eſt de natura aeris: quia de aere vel igne non eleuatur materia impreſſionum: nec eſt de natura terre propter qualitates ſuas predictas: et ſimiliter arguitur de exhalatione. ¶ Tertio. ſi vapor eſſet materia: tunc aliqð mixtum haberet plures formas ſubſtantiales in qualibet ſui parte: hoc eſt falſum: quia cuilibet ſufficit vna: ſed conſequentia tenet: quia vapor eſt quoddam compoſitum. ex mãia ⁊ forma: et ſimiliter exhalatio: ⁊ tũc cum quelibet impreſſio habeat aliquam formam altaꝫ a forma vaporum: et vapor ſit materia: ideo talis impreſſio que eſt mixtum inanimatum habebit formã ſubſtantialem vaporis: et ſimiliter formam ſubſtantialem impreſſionis que ſunt due. ¶ Quarto. ſi vapor eſſet materia: cum impreſſiones alique generentur in aere ex vapore: queritur quomodo vapor ſit ibi: vtrum ſit vnum corpus in eodem loco exiſtens cũ aere: quod eſt impoſſibile: q: fieret penetratio: nec põt eſſe corp⁹ exiſtẽs in aliq̃ loco: puta cũ aqua ꝑ idẽ: q: tũc eẽt penetratio: nec põt poni int̃ duas ꝑtes aeris: cũ ſẽꝑ eleuet̃ vapor apð nos vndiq;: ⁊ ſic ſeq̃ret̃ ꝙ hoĩes ⁊ aĩalia nõ iſpirarent aerẽ: ſꝫ vaporẽ: ⁊ ex q̃ vapor eſt de natura aq̃ inficeret aĩalia reſpirãtia. ¶ Quĩto. ſi ſic ſeq̃ret̃ ꝙ aer nõ poſſit eẽ mãia fõtiũ ⁊ fluuioꝝ: hoc ẽ falſuꝫ: vt patebit in ꝓceſſu: q: aer groſſ⁹ ꝓpulſus ad ↄcauitates mõtiũ ↄuertit̃ in aquã: ⁊ ex aq̃ fiũt fõtes q̃ſũt impſſiões: ſꝫ ↄña ꝓbat̃: q: aer nõ ẽ vapor nec exhalatio: ⁊ iõ ſi vapor vel exhalatio ſũt mã oĩꝫ ĩpſſionũ: ſeq̃t̃ ꝙ aer nulli⁹ ĩpſſiõis ſit mã. ¶ Sexto. ꝓbat̃ ꝙ exhalatio nõ ſit mã alicui⁹ ĩpſſiõis: q: ſic maxĩe eẽt mã ĩpſſionũ ignear: ↄña pꝫ ꝑ Ariſt. in lr̃a: q: ꝑ hoc diſtiguit exhalationẽ a vapore: ⁊ falſitas ꝓbat̃: q: ille ĩpſſiões ſunt ignee: ⁊ nõ exhalatio nõ ẽ mã

ignis: q2 maťia ignis eſt maťia prima q̄ nō eſt exhalatio. ¶ Septimo. galaxia ē impſſio meteorologica ⁊ nō fit ex iſtis: ḡ nō oīm impſſionū ⁊c. ↄña p3 ⁊ añs q̄ ad primā ptē eſt Ariſto. in lr̄a: ſed quo ad ſecūdā ꝓbať: q2 galaxia eſt ꝑpetua ⁊ ſꝑ appꝫet nec in aliq̄ ſui pte corrūpiť.

In oppoſitum Ariſto. eſt & expoſitores qui dicūt ꝙ ꝑncipiū vt materia ſit vapor vel exhalatio eleuata: ⁊ hoc omniū impreſſionum.

In iſta queſtione primo videndum eſt de natura vaporis ⁊ exhalatiōis. ſcđo videbiť qualiter ⁊ qualiū impſſionū ipſa exhalatio ſit maťia vel vapor. ⁊ vltio videbiť de dr̄ia exhalatiōis ⁊ vaporis.

Quantum ad primum ſciendum eſt ꝙ aliqui antiqui opinabanť vt Plato ꝙ nullū elementū ſit purū niſi ſm imaginationē: ⁊ ꝙ nullibi eſſet aliqđ elementū purū: ſed oīa ſint ꝑmixta: ita ꝙ vult ꝙ nō poſſum⁹ dicere aliquid eſſe ignē: ſed igneū: nec aliqđ eē terrā ſed terreū. Sed tñ iſta terrea ⁊ ignea noīanť illis noībus ignis aqua ⁊c. ꝑꝑ ſilitudinē ad ignē purū imaginatū. Et ſic vult ꝙ terra q̄ eſt hic apđ nos nō eſt pura ſed ꝑmixta: ⁊ hoc ꝑꝑ hoc vt poſſit nutrire plātas: et da qđ nutrit plantas non eſt purū elementum: q2 purū elemētū hoc facere nō poſſet. Et iđ ponit ſpecies t̄re in Timeo: ſicut etiā Seneca imaginať terrā triplitaꝫ: ſic ꝙ tres cruſte. i. fruſta vel ptes terre: quarū ꝑma eſt apud nos qđ eſt mixtū cū aqua fluuiali ⁊ aq̄s fontiū ⁊ riuoꝝ. ſed ſcđa eſt t̄ra q̄ eſt ꝑmixta cū exhalatiōibus calidis ⁊ ſiccis q̄ eſt magis ꝓfunda: ⁊ ex iſtis fiūt minere ⁊ metalla vt ſulphur ⁊ hmōi. Tertia t̄ra eſt adhuc inferi⁹ ⁊ magis ꝓpe centrū mūdi ⁊ ſub oīb⁹ iſtis: ⁊ iſta eſt magis pura ſm ꝙ vult Seneca: ⁊ ſic ſilr̄ vult ꝙ aqua non eſt pura: q2 pura aq̄ nō ſapit: ſed aq̄ apud nos ſapit: ⁊ ſilr̄ mare ſapit cū ſit ſalſum ⁊ amarū: mō ſapor cāť ex mixtiōe: ⁊ nō eſt alicui⁹ puri. ¶ Alteri⁹ notandum ꝙ terra hic apud nos eſt poroſa vel foramina habens. ſicut ſūt foramina cutis: ꝑ q̄ exeūt ſudores: ⁊ ſic ex talib⁹ foraminibus terre ꝑꝑ calorē ſolis exeunt fumi q̄nq3 calidi ⁊ ſicci ⁊ q̄nq3 humidi: ſicut ad ſenſū videm⁹ ꝓpe cellaria vl̄ ꝓpe cauas ꝙ fumi ibi exeunt. ¶ Unde notandū ꝙ terra cū calefit a ſole ⁊ ab aſtris: vt dictum eſt prius: tūc aliq̄ ptes ei⁹ calefacte rareſiūt: ⁊ etiā exeūt aliq̄ ptes magis rare: ex qb⁹ exit fum⁹ calidus ⁊ ſicc⁹: ⁊ q̄nq3 ↄtingit ꝙ talis fumus includiť in terra ꝑꝑ clauſionē poroꝝ terre in hyeme ꝑ frig⁹ ⁊ ꝑ pluuiā ſup ſupficiē terre cadenteꝫ: ⁊ tūc ptes terre interi⁹ rareſiūt et caleſiūt ⁊ leuificanť: ⁊ ptes vaporis vel exhalationis incluſe ↄgreganť ꝑꝑ ſilitudinē ⁊ erūt multe: ⁊ ſi q̄ſi ſunt humide erūt aq̄ fontiū: ſi aūt ſunt ſicce q̄nq3 exeunt de t̄ra cū magno īpetu cauſantes terremotū. ¶ Juxta qđ notandū ꝙ in tali ꝓductiōe exhalationis ex t̄ra eſt ꝟa ꝑnatio ſbalis ⁊ corruptio: ita ꝙ talis exhalatio nō ampli⁹ eſt t̄ra: q2 terra nō pōt tm̄ rareſieri nec leuefieri manēs terra ſine corruptiōe ſui: ideo iſte exhalationes ⁊ vapores fiunt ita ſubtiles ⁊ ꝑſpicui ꝙ ſunt inuiſibiles: ſic ꝙ videm⁹ ꝑ ipſos: ſicut ꝑ aerē: nec ꝑꝑēdim⁹ differētiā. iđ Ariſtot. vocauit eos ſpūs: ⁊ ſunt ſicce exhalationes ꝑꝑ materiā ex qua fiūt. ſ. terra: ⁊ ſic retinēt q̄litatē ſymbolā cū eo ex q̄ generanť: ſed ſunt calide: ꝑꝑ agēs ꝑnans: et ſic quodlibet tale exiens terrā vocatur exhalatio: et ſic patet que ſit materia ex qua fiunt exhalationes: q2 eſt eadem cū materia terre q̄ terra ꝑcorrūpiť: et ideo terra pōt dici materia trāſiens illarū quia tranſit et corrūpiť relinq̄ndo materiā ſuā exhalationē. ¶ Secundo p3: ꝙ exhalatio habet formam mixti impfecti et nō ſimplicis elemēti.

¶ Sed dubitať. quare dr̄ de natura t̄re cū habeat q̄litates ignis ſicut caliditatē et ſiccitatē. ¶ Dicendum. ꝙ hoc eſt ex eo ꝙ eleuať a terra: et q2 multū retinet de ſiccitate terre: iđ nō dr̄ de natura ignis: q2 nō habet ſiccitatē igneā ſed magis terreā. Sed diceres pōt ne ꝑnari de aqua? dicendum ꝙ immo: ſi aqua non ſit pura: ſed mixta aliquo terreo. Sed de pura aqua non pōt fieri exhalatio. ¶ Juxta hoc ergo ſit prima concluſio: ꝙ iſto modo ſumēdo exhalationē tunc oīm impſſionū ignitaꝝ exhalatio eſt materia: capiendo materiā ꝓ eo quod tranſit et ꝑcorrumpitur derelinquendo materiā ad generationem alterius: quia talis exhalatio cū ſit leuis valde eleuatur ſurſum ad tertiam regionem aeris ꝓpe ignē: ⁊ tunc ꝑ inflāmationeꝫ ex ea fiunt comete. aut nō eleuať in tantū ad tertiā regionē vſq3 ꝓpe ignē: ſed citra: et tunc ꝑnantur ex ea capre ſaltantes: vt p3 in litera: aut exhalatio ſolū eſt circa mediā regionē: et tūc aut includiť in nube: aut nō: ſi ſic: tunc fiunt ex ea coruſcatiōes et tonitrua et fulmīa et ſic de aliis: vt p3 in lr̄a. ſi nō includiť in nube: tunc vel eſt multitudo talis exhalatiōis q̄ moueť a frigido medie regiōis expellēte calidū: et tunc ex illa fiunt venti. vel talis materia conglobať ꝑꝑ frigus circumdans mediā regionē q̄ eſt frigida: et tūc fiūt ſidera cadētia: et q̄nq3 alie flāme apparētes de nocte. aut iſta exhalatio ſtat ſeu quieſcit et nō mouetur ad lat⁹: nec deſcēdit: et tunc q̄nq3 colorať ꝑꝑ lumen aſtroꝝ: et tūc fit vorago vel hyatus: vt dicit Ariſto. Si ꝟo talis maťia eleueť ſurſū vſq3 ad inferiorē regionem aeris: et ꝑꝑ frig⁹ medie regiōis ꝓpinquū: et ꝑꝑ ſui caliditatē ſegreganť ptes adiūcte: tūc cadit deorſum: et fit ex ea ſalſedo maris et q̄dā infectio ſup t̄rā ſi cadat ſup terrā: q2 q̄nq3 lꝫ eleueť ſup aquā nō manet ibi: ſed ꝑ vētū trāſferť. ſi ꝟo exhalatio manet infra terrā incluſam et aggregeť: tūc cātur terremot⁹ et ſubuerſio ptiū terre. Cū ḡ oīb⁹ iſtis modis exhalatio ſit ſemꝑ maťia trāſiens et nō plurib⁹ modis niſi iſtis vel ſilib⁹ fiant impreſſiones calide: vel etiā ignite: ſequiť ꝙ oīm ignitaꝝ impſſionū exhalatio ſit materia qđ fuit ꝓpoſitū: ↄña tꝫ p3: ſed añs q̄ ad oēs ptes p3 ꝑ ꝓceſſuꝫ Ariſto. in litera. ¶ Alteri⁹ notandū de vapore ꝙ nō eſt idē nomē cōe impoſitū exhalationi et vapori: q̄ poſſum⁹ vti ad loq̄ndū de vtroq3: vt dicit Ariſto. iđ aliť fit vapor. vñ fit ex aq̄ et ex corporib⁹ humidis ꝑꝑ calorē ſolis leuātis: et eſt fumus ſubtilis inuiſibilis in ꝑua quātitate: ſed ī magna quātitate pōt videri mediāte lumine ſolis: et retinet ille fum⁹ humiditatē aqueā ex q̄ ꝑnať: et remiſſaꝫ caliditatē a ꝑnante hñs quādā leuitatē: et nō eſt aq̄: ſed eſt vnū mixtū: tñ q̄nq3 aliq̄ guttule pue ſecū eleuanť q̄ ſūt aq̄: ſicut cū exhalatione ſicca eleuanť plures ptes t̄re: et tūc vapor adueniēte frigiditate: q2 habet humiditatē: cito cōuertiť in aquā. ¶ Et iuxta hoc ſit ſcđa cōcluſio. ꝙ oīm impſſionū humidaꝝ vapor eſt materia trāſiens: ꝓbať: q2 aut impſſio fit ſupi⁹ in media regione aeris: et tūc cū vapor eleuat⁹ eſt vſq3 ibi: ꝑꝑ frigus medie regionis ↄuertiť in aquā et fit pluuia: aut ibidē multū infrigidať: ita ꝙ fiat ↄgelatio et fit grando: et ſi parum cū hoc cōglutinetur et multū infrigideť fit nix: aut non eleuatur ad mediā regionē: ſed manet in infima regione ꝓpe terram: et tunc propter frigiditatem aeris conuertitur in aquam et fit ros: aut ſi nimia eſt frigiditas aeris: tunc erit pluuia: et ſi nō eſt tāta frigiditas aeris et materia eſt nimia: tūc erit caligo et nebula: ſi ꝟo aliqua impſſio fit ſub terra ſic ꝙ vapor remaneat in concauitatib⁹ terre: tūc ꝑꝑ frigus ↄuertitur in aquā: et fiūt riui: et etiā ꝑ vaporē ſup terrā eleuatum et condenſatū modicū: fiunt nubes: et q̄nq3 in eleuatiōe vaporis aque ſuper terram apparet iris: et q̄nq3 halo. ſed cū nō pluri

bus modis fiant impſſiões aq̄ ꝙ̄ iſtis vel cõſimilib⁹: ſe-
quit ꝙ oīm impſſionū humidaꝝ vapoꝛ eſt maťia expo
nẽdo ſicut prius: ſ꞉ qñqꝫ remanet in ſubſtãtia ſua: ſicut
eſt in appitione iridis ⁊ halone: ſed in alijs corrūpit ſi-
cut qñ ñt grando nix ⁊ hmōi. ⁊ iſta pꝫt ex ſenſatis effe-
ctib⁹: ⁊ cū cõſideratiõe rõnis inueniri: videmus em̄ oīa
iſta fieri: ⁊ opꝫ earuꝫ eſſe materiã ex qua fiant: nec pōt
cõuenientioꝛ haberi modus ꝙ̄ ponẽdo vapoꝛẽ eſſe cãm
maťialẽ: ⁊ õ aſſignam⁹ vapoꝛẽ taliū eſſe cãm. ¶ Tertia
concluſio ⁊ vltima. ꝙ oīm meteoꝛologicarū impreſſio
nū vapoꝛ eſt maťia vel exhalatio: ⁊ iſta pꝫ ꝑ ꝯcluſiones
ꝑdictas. Tandẽ de differẽtia iſtarū pꝫ: q꞉ in multis dif
ferūt: puta in qualitatib⁹: ⁊ in multis cõueniūt: puta in
mō gñandi: nã exhalatio eſt calida ⁊ ſicca: ⁊ vapoꝛ ẽ ca
lidus ⁊ humidus: ⁊ ſic ꝯueniūt ambo in caliditate: ſed
differūt in humiditate ⁊ ſiccitate. Jtẽ cõueniunt ambo
in leuitate: q꞉ ambo ſunt leuia: ſed differūt: quia vapoꝛ
eſt min⁹ leuis. Jtẽ in ſubtilitate ꝯueniūt: q꞉ ambo ſunt
ſubtilia ⁊ ꝑſpicua ꝙ̄uis exhalatio ſit magis ſubtilis.

Ad rationes. Ad primam cum dici-
tur: vapoꝛ nihil eſt: negat añs ad ꝓbationẽ dr̄ ꝙ eſt cõ
poſitū ⁊ elemẽtatum: nec opoꝛtet ꝙ omne elemẽtatuꝫ
ex oīb⁹ elementis eſſet ꝯpoſitū: q꞉ aliq̄ imperfecta ſunt
cõpoſita ex duobus. ¶ Ad ſcḋam: dicendū ꝙ habẽt di
ſtinctã naturã a natura cuiuſlibet elemẽti: ſed qñqꝫ ma
gis aſſimilant in aliquib⁹ qualitatib⁹ vni ꝙ̄ alteri ele
mẽto ſicut exhalatio terre aſſimilat: ⁊ vapoꝛ aq̄. ¶ Ad
tertiã: dicendū ꝙ exhalatio ⁊ vapoꝛ nõ ſic ſunt maťia
ꝙ ſemꝑ maneant cū foꝛma ſua ſubſtãtiali in ipſis impſ
ſionib⁹: ſ꞉ qñqꝫ ipſe impſſiones hñt aliã foꝛmã ſubſtãti
alẽ foꝛmis exhalatiõis vel vapoꝛis ꝑcoꝛruptis. ¶ Ad
quartã cū q̄rit de loco: dicẽdū ꝙ inter partes aeris: da
to ꝙ duo coꝛpoꝛa nõ ſint in eodẽ loco adequate. ⁊ con-
cedit ꝙ hoīes inſpirẽt hic aerẽ vapoꝛoſum: nec vapoꝛ ẽ
ita aqueus ꝙ interficiat homines. ¶ Ad quintã de fō
tib⁹: negat ꝯñtia: q꞉ aer immediate pōt tranſmutari in
vapoꝛẽ: ⁊ poſtea vapoꝛ i aquã: ⁊ ſic aer erit maťia ꝙ̄uis
remota: etiã licet aer poſſit immediate coꝛrūpi in aquã
quia vnū elementū pōt coꝛrūpi in aliud: vt pꝫ ſecūdo de
gñatione. ¶ Ad aliam. qñ dr̄ de exhalatione ꝙ talia
ſunt ignea. dicẽdū ꝙ nõ: ſed bñ ignea: ſed nõ ſunt ignis:
imo ſunt mixta impfecta. ¶ De vltima rõne. ſ. de gala-
xia videbit alias vtrū opinio Ariſto. ſit vera vel non ⁊c.

Queſtio. X.

DEcimo quæritur. vtrū
impſſiones ignite que gñant ſur
ſum in aere fiãt naturaliter: ⁊ ar
guit ꝙ nõ: nã talia ſunt de natu-
ra ignis: ergo iſta non generan-
tur in aere naturaliter: conſe-
quentia tenet: q꞉ aer non eſt loc⁹
naturalis ignis. etiã ſi ibi gene-
rarent naturaliter deberent ibi manere tanꝙ̄ in loco
naturali: q꞉ locus naturalis gñatiõis eſt locus natura
lis geniti: ſed añs pꝫ: q꞉ talia hñt motū ignis: g̃ ⁊ natu
rã: ꝯñtia tenet: q꞉ natura eſt pꝛīcipiū motus. ¶ Scḋo
ſic. hmōi impſſiones fiunt ab agẽte extrinſeco: igit non
naturaliter: ꝯña tenet: q꞉ qḋ nãlit fit fit ab agẽte intrin
ſeco: q꞉ natura eſt pꝛincipiū ei⁹ in quo eſt: ſed añs ꝓbat
q꞉ inflãmant ꝑ caloꝛẽ ignis extrinſecū. ¶ Tertio. ſi fie
rẽt in aere naturalit: tūc etiã fierent ab aere: ꝯñs eſt fal
ſum: quia tunc aer faceret aerẽ ex ipſis: ⁊ non igneꝫ nec
flammã: etiã q꞉ aer eſt humidus: ⁊ tales impꝛeſſiones
ſunt calide ⁊ ſicce. cõſequẽtia pꝛincipalis patet: q꞉ non
videt aliud agẽs in ſuꝑioꝛi pte aeris niſi aer. ¶ Quar
to. talia fiunt a caſu: quia vt in paucioꝛibus: ergo nõ na
turaliter: ꝯñtia tenet: quia caſus ⁊ foꝛtuna diſtinguun
tur a natura: ſed antecedens pꝫ: q꞉ valde raro fiunt hu-
iuſmodi impꝛeſſiones nec ſemꝑ nec frequẽter: ideo a ca
ſu: pꝫ per diffinitionem caſus. ¶ Quinto. talia violen-
ter fiunt: q꞉ flamma pꝛopter violẽtiam frigoꝛis medie
regionis pꝛopellentis vapoꝛem vel exhalationem cali
dam ⁊ ſiccam gñatur in nubibus: ⁊ multe flamme mo-
uentur ad latus nec recte ſurſum nec recte deoꝛſum pꝛo
pter violentiam in gñatione ipſoꝛum ⁊c.

In oppoſitū arguitur. nam ad ſenſum
videmus ꝙ fiunt ſuperius in aere: ⁊ ꝙ ſunt quedã ſpe-
cies in vniuerſo: ideo opoꝛtet ꝙ fiant naturaliter: con-
ſequentia patet: per illud quod dicit cõmentatoꝛ ſecun
do phyſicoꝛum. ſ. ꝙ nulla ſpecies vniuerſi fit violenter
nec a caſu: ⁊ cõfirmat: q꞉ ſi non: tunc agens non ageret
naturaliter in ſibi diſſimile aſſimilando ipſum ſibi: hoc
ꝯñs eſt falſum: ꝯñtia tenet: q꞉ iſta fiunt ꝑ agentia natu
ralia appꝛoximata paſſis: q̄ niſi naturaliter agant ſeq̄
tur ꝓpoſitū. nec obſtat ꝙ agẽtia ſint extrinſeca a paſ-
ſis: q꞉ agūt ꝑ naturã ſibi ipſis intrinſecam agentibus.

In Quæſtione iſta primo videndū eſt
de accidentibus vel experientijs q̄ contingunt circa ge
nerationes talium. ſecundo videbitur de cauſis. tertio
de modo generationis.

De primo ſciendum ꝙ tales impreſſi
ones ignite differūt in magnitudine ⁊ paruitate: mul-
titudine ⁊ paucitate. vnde quãdoqꝫ gñantur valde ma
gne flãme ſic ꝙ fit vna caliditas vel claritas ac ſi dies
foꝛet in nocte: ⁊ quandoqꝫ fiūt minoꝛes. Jterū differūt
figura: quia quandoqꝫ apparent ſicut ſtelle cadentes:
⁊ quandoqꝫ ſicut globi ſaltantes: ⁊ quandoqꝫ ſicut can
dele: ⁊ quandoqꝫ ſicut manipulus ardens: ⁊ ſic mul-
totiens viſe ſunt vt legitur in diuerſis hiſtoꝛijs. Jte-
rum differūt qualitate vel diſpoſitione ſicut denſitate
raritate vel coloꝛe: nam quandoqꝫ quedã ſunt magis
rubee: ⁊ quandoqꝫ ſunt magis clare ſicut remiſſa flam-
ma: ⁊ quandoqꝫ ſunt faciliter mobiles ſic ꝙ apparent
fugere quãdo hoīes volunt cape manibus: ⁊ hoc fit ꝓꝑ
mobilitatẽ maťie q̄ mouet ꝑ aerẽ motū ꝑ manuꝫ: q̄ aer
mouet ipſas vlterius: ⁊ aliqua talia ſūt de maťia viſco
ſa: ⁊ ſicut vult dñs Albertus: quandoqꝫ venenoſa: ⁊ iō
tales impꝛeſſiones ledunt quandoqꝫ pꝛopter ventoſita
tem: ⁊ quandoqꝫ homines leduntur ab ipſis: quia deci
piuntur: quia quandoqꝫ ſequuntur tales candelas ac
ſi candele ducant eos per viam ⁊ inſpiciunt candelas
tantum ꝙ obliuiſcuntur de via recta ⁊ veniūt ad aq̄s.
Quarto modo differunt iſte impꝛeſſiones motu: q꞉ que
dam mouent ſurſum: quedã deoꝛſum. Jtẽ plures mouẽ
tur ad latus: et quãdoqꝫ quaſi ſaltando: ⁊ faciunt ſonū
ꝑ motū in aere. Jtem differunt tẽpoꝛe ſeu duratione: nã
quedã ſatis momentanee tranſeunt: ſed alique durant
diu: puta per mẽſem ⁊ ꝑ annum: ⁊ quãdoqꝫ fiunt tẽpoꝛe
magis ſicco: et tunc ventoſo: ſicut tpe peſtilentie mul-
te fiunt: et plures et foꝛtioꝛes ꝙ̄ in alijs tempoꝛibus.
Jtem in tempoꝛibus intermedijs: ſicut in vere: et autū
no plures fiunt ꝙ̄ in eſtate vel hyeme: et maxime plu-
res fiunt in autumno. Jtem differunt loco: quia quedã
ſunt in locis calidis et humidis: magis quando loca
ſunt humida humiditate aerea et pingui: et ſepe vbi
ſunt cadauera moꝛtuoꝛum: et quandoqꝫ ſuper nauibus
et malis nauium: et ſuper comas equoꝛum: et quando
qꝫ apparent in ſuperioꝛi regione aeris: quandoqꝫ ve-
ro in infima: et quandoqꝫ ſunt ita foꝛtes ꝙ non ſolum

de nocte apparent: ſed etiam in die.

De cauſis autē iſtarū dictū eſt aliqualiter prius: q2 cā materialis eſt exhalatio calida ⁊ aliqn tulum viſcoſa: ſed cā formalis intrinſeca eſt aliq̄ forma ſbalis mixti imperfecti: cui non eſt nomē ſubſtātiale īpoſitū. Et ex iſtis p3 ꝙ oēs impſſiones ignite ſunt eiuſdē ſpeciei: ſ3 differūt accidētalit̃ ꝑ accidētia ⁊ ꝑ cās extrīſecas: ſ3 cā efficiens qñꝙ eſt calidū: vel caliditas: ſicut qñꝙ in ſuperiori regione aeris ſiūt flamme ⁊ hmōi. iſtaꝝ eni cā eſt aliq̄ caliditas aeris ⁊ ſtellarū: ſed aliarū cā ē aliq̄ caliditas materie: ⁊ frigus circūſtās pellens ⁊ cōprimens calorē ad intra: qđ dr̃ ꝑ antiperiſtaſim vel ꝑ circunſtantiam ɔ̃rij ⁊ influentie celeſtis: ⁊ ɔſtellationes ꝑ lumē ⁊ influentiā multū efficiūt talia: ſed cā finalis iſtorū eſt ꝓpt̃ gñationē mixtoꝝ pfectoꝝ: nam impfecta ordinant̃ finaliter ad pfecta: ⁊ etiā ad ꝓgnoſticādū futura finaliter ordinant̃. nā dicūt multi naturales ꝙ qñ eſt diſcurſus ſtellarū in aliqua parte celi ꝙ ibi poſtea eueniūt magni venti: et ex ventis fiunt procelle ⁊ tempeſtates maris ſicut vult Plinius: ⁊ qñꝙ magne flāme deſignant mortalitates futuras aut bella aut guerras: ⁊ quandoꝙ deſignant trāquillitates: ſicut quādo candele apparent ſup malū nauis. Seneca dicit ꝙ hec deſignant tranquillitatē. ¶ Ex iſtis oībus ponit̃ concluſio rñſalis ad q̄ſitū. ꝙ oēs impſſiones ignite vbicunꝙ fiant fiunt naturaliter: ꝓbat̃: q2 oēs cauſe ſunt naturales: ergo etiam effectus cauſarū naturaliter agentiu3: conſeq̄ntia p3: cū nihil aliud dicat̃ fieri naturalit̃: ⁊ añs p3 ex p̄dictis. Et confirmatur: q2 naturalis eſt gñatio oīs. ḡ gñatio impreſſionū eſt naturalis: ɔ̃ñtia tenet: antecedens p3 ex hoc ꝙ oīs gñatio fit ex mat̃ia ⁊ forma q̄ ſunt naturalia. Et ideo dicimus iſtā gñationē eſſe naturalem: immo ſi excutit̃ ignis de lapide ⁊ ferro etiam dicimus iſtud fieri naturaliter.

Tunc de tertio principali. ſ. de modo quo fiant eſt dicēdum. vnde dico primo: ꝙ qñ talis exhalatio eſt ꝓpe terram ⁊ circundat̃ a frigido vapore vl̃ aere: tunc apparēt tales candele: q2 talis exhalatio ꝑ circunſtans frigus fugiendo ɔ̃trarium mouet̃ ⁊ condenſat̃ ⁊ magis caleſcit: q2 virtus vnita eſt fortior ſeipſa diſpſa: id apparet tunc ꝓpter caliditatē quedā lux ignita: ⁊ qñꝙ vapor vel exhalatio eleuat̃ ad mediā regionē: ⁊ tunc ꝓpter maiorem frigiditatē ibidē exprimitur ⁊ cōpellit̃ quaſi violenter: ⁊ ex hoc ignitur ⁊ apparet ſtella cadēs q̄uis non ſit. Sed qñꝙ aſcēdit vapor vel exhalatio ad regionē aeris ſuperiorē: ⁊ tunc ſi in vna parte: puta ſuperiori: ex caliditate illius regionis igniat̃ ⁊ inflāmet̃ ⁊ ex iſta flamma generetur alia flamma: tunc flamma apparet diſcurrere: ⁊ aliquādo ſimul igniunt̃ ⁊ vniuntur tales exhalationes: ⁊ tunc apparet magna flāma: nec apparet tunc motus a ſurſum vſꝙ ad deorſum: q2 totū ſimul ignitur ſiue vnitur: ⁊ qñꝙ ſuperior exhalatio eſt elōgata: ⁊ ignitur in ſuperiori parte: et cito inflammat materiam verſus inferius ⁊ ſuperius flamma conſumitur: ⁊ tunc apparet tanq̄ ſtella cadens q̄uis nulla cadat: et ſi materia fuerit compacta in aliquibus partibus: ſic ꝙ habeat globos ⁊ nodos ⁊ partes intermedie non ſint ita compacte ſed magis rare: tunc apparēt flāme ſaltare: ⁊ quaſi ſtelle ſaltantes de vno loco ad aliū: ⁊ ſi materia ſit magis denſa vel continue adueniens noua ad eundem locum: tunc diutius durat ⁊ manet in eodē loco: ⁊ ſic ſiūt ſiūt comete diu durantes: ⁊ ſiles cauſe pñt reddi de multitudine ⁊ magnitudine ⁊ de figura et q̄litate impſſionū: nā in locis calidis ⁊ humidis magis abūdat mat̃ia q̄ in locis frigidis: ⁊ ꝑ hoc plures ſūt in eſtate q̄ in hyeme: ⁊ plures in autumno q̄ in eſtate.

Ad rationes. Ad primam negatur cōſeq̄ntia: q2 nō ſunt ignis: ſed ſunt mixta impfecta: ⁊ ēt ignis pōt hic naturalit̃ gñari q̄uis eſſ: t extra locū ſuū. ¶ Ad aliā: ɔcedit̃ ꝙ fiant ab extrinſeco: tñ paſſum cōfert illi agēti vim. Et ideo cū naturale ſit agēti agere ⁊ materie pati: hoc naturaliter dr̃ fieri. Et qñ dr̃: natura eſt principiū eius ⁊c. ɔcedit̃: ⁊ ſic iſta hñt principium materiale intrinſecū: ⁊ formā genitū: q̄uis agēs fuerit extrinſecū. ¶ Ad aliā: qñ dr̃ ſi fierent in aere ⁊c. conceditur mediantibus ſuis qualitatibus: ⁊ mediātibus q̄litatibus paſſi: ⁊ qualitatibus ſtellarū. Ad improbationem: tunc non fierēt ⁊c. dicēdū ꝙ bñ fierent in aere ſuperiori ſi nō eſſet impedimentū: ⁊ q̄uis aer ſit humidus: tñ nō agit ꝑ humiditatē iſtas impſſiōes: ſed ꝑ caliditatē cu3 aliis cōcurrētibus. ¶ Ad aliā: dicendū ꝙ nō fiunt a fortuna q̄uis raro fiant: quia non oīa que raro fiunt: fiunt a fortuna. ¶ Ad aliam: dicendū: ꝙ non oportet ꝙ ergo fiant violenter ſi moueantur violenter: q2 talis motus beue fit ab aliquo alio q̄ a generante.

Quæſtio.XI.

VN decimo querit̃ vtrū de nocte exiſtente ſerenitate appareāt hyatus ⁊ voragines. Et arguit̃ ꝙ non: q2 iſta apparent exiſtente vapore eleuato: ⁊ qñ eſt aliqua nubes inter nos ⁊ celū in aere: igit̃ nō exñte ſerenitate: ɔ̃ñtia tenet: ⁊ añs p3 in lr̃a: q2 ſi nullus vapor eſſet nihil taliū appareret. ¶ Scdo. ſi ſic: tūc color poſſet apparere in tenebris melius q̄ in lumine: ɔ̃ñs eſt falſum: q2 color videt̃ mediāte lumine: ɔ̃ñtia tenet: q2 hyatus ⁊ voragines ⁊ ſanguinei colores apparēt de nocte: qñ nō eſt lumē. ¶ Tertio arguit̃. nā nō debēt aperture ſeu voragines apparere in celo: q2 ſi ſic: tunc ſequitur ꝙ ſenſus deciperet̃ debite approximatus obiecto: qđ eſt ɔ̃ Ariſto. ſecūdo de aīa: ɔ̃ñtia tenet: quia ſi apparerēt aperture in celo: cum non poſſunt eſſ: ſenſus decipitur. ¶ Quarto. videt̃ ꝙ iſta magis deberēt apparere colores viridis q̄ ſanguinei: quia lumen ſtellarū magis cauſat colorem viridem: ſicut patet de ſole tempore apparitionis iridis: igitur etiam ita fieret de lumine ſtellarum aliquarum.

In oppoſitū videt̃ eſſe Ariſto. in litera ⁊ alij pñi antiqui ſicut Seneca in q̄ſtionibus naturalibus.

In queſtione iſta: primo ſciendum ꝙ aeris ſerenitate exiſtēte apparēt in celo flamme ſm ꝙ dictū eſt in p̄cedēti queſtione: apparent etiā colores: et qñꝙ audiunt̃ ſoni: de quibus nunc ſpecialiter eſt dicendū. vñ ſerenitas in ꝓpoſito denotat priuationē nubiū: licet non oīm ſimpliciter: tñ multarū vel in multitudinis magnitudine: ſicut trāquillitas nō ſignat priuationē oīm vētorū ſed magnoꝝ ⁊ tēpeſtatum.

Primo igitur de coloribus enumerande ſunt experientie: et aſſignande ſunt cauſe: et poſtea de ſonis. ¶ Prima experientia eſt ꝙ aliquando celu3 apparet perforatum ſiue apertum: ita ꝙ in iſta apertura apparet vna profunditas: que ſi ſit parua ⁊ obſcura: dicitur hyatus: ⁊ ſi magna dicit̃ vorago. ¶ Secunda experientia eſt ꝙ aliqñ in celo apparēt colores ſanguinei ⁊ purpurei ſiue punicei. ¶ Tertia exꝑientia eſt. ꝙ

ſtelle aliqñ mutãt colorẽ: ſic ꝙ apparẽt nigreſcere vel rubefieri: ⁊ ſimilr̃ luna apparet aliquando ſanguinei coloris: ſicut in eclypſi. ¶ Quarta experientia eſt. ꝙ aliquando prope ſolis occaſum: ⁊ aliquando ante ortũ apparent nubes varie colorate in extremitatibus ſanguinee vel purpuree. ¶ De cauſis autem iſtorũ quãtũ ad primũ de hyatu ⁊ voragine poſſunt eẽ due cauſe materiales in diuerſis temporib⁹. prima eſt exhalatio ſubtilis mixta cũ vapore. vel vapor accedẽs ad naturã exhalatiõis: quãdo exhalatio igroſſatur in aere medie regionis. ¶ Alia cauſa eſt: quia aliquando ipſemet aer adueniente frigido inſpiſſatur ⁊ ingroſſatur: ⁊ fit materia talis apparentie. Sed de cauſa efficiẽte dicunt naturales ꝙ due concurrũt. prima eſt caliditas cõburens vaporem. ſecunda eſt frigiditas medie regionis. iſtum vaporem condenſans: ſiue etiam condenſans aerem: ⁊ cũ hoc aliqua alia cauſa contingit ſm̃ Ariſto. ſ. alique ſtelle lucentes ſuper illam materiam: ⁊ ex hoc apparet lumẽ in extremitatibus huius vaporis magis ꝙ̃ in medio propter dẽſitatẽ vaporis in medio: ⁊ qñq; lumẽ ſolis: quia quandoq; talia fiũt de veſpere vel de mane: quando adhuc ſol lucet in media regione: in iſta parte que eſt ſupra nos: ⁊ in quibuſdam altis mõtibus: ꝙ̃uis non luceat nobis: ⁊ ideo voluit philoſophus ꝙ talia fiant exiſtente ſerenitate q: ſi eſſent multe nubes impedirent lumẽ ne nobis ſic appereret. Et ex iſto apparet cã formalis: ⁊ modus gñationis talium vaporum. vñ nõ eſt ibi corruptio vaporis vel exhalatiõis ſicut in inflãmatiõe: vbi gñatur flamma et corrumpitur exhalatio: ſed eſt quedã apparẽtia: eo ꝙ lumen apparet in extremitatibus ⁊ non in medio propter defectum luminis a denſitate: ⁊ ex hoc apparet remotius: ⁊ ꝑ conſequens quedam profunditas ſicut apparet in picturis ꝙ color niger apparet profundior vel remotior aliis coloribus magis lucidis. ¶ Unde notandũ ꝙ non ſolũ eſt refractio luminis: ſeu reflexio: ſed quedam incorporatio luminis: ſicut ⁊ nubes quedam luminanᷣ. Et ex iſto pꝫ cauſa coloris: q: vapor denſus aliquantulum colorat⁹ recepto lumine ſicut apparet: ꝙ̃uis non ſit verus color ſed lux vel lumẽ propter diſpoſitionem piaphani ſic apparens: et ex hoc patet: q̃re aliqñ apparent ſanguinei coloris: ⁊ eſt ꝑꝑ denſitatẽ exhalationis mixte cũ vapore. Sed ſi aquea exhalatio eſſet cum vapore: tũc appareret albedo: ⁊ ex iſto ꝯtingit ſtellas vel lunã quãdoq; apparere ſanguinei coloris: quãdo talis exhalatio ad iſta interponitur inter viſum ⁊ ſtellam vel lunam: ⁊ ex iſto apparet quare ſol apparet rubeus de mane vel de veſpere. ¶ Ex his etiam omnibus apparet concluſio reſponſalis ad queſitum. ſ. de nocte exiſtente ſerenitate apparent quãdoq; hyatus ⁊ voragines: probatur: q: cauſe ap̃pentie qñq; ſunt exiſtẽte ſerenitate: ḡ ⁊ effectus: cõſeq̃ntia pꝫ ꝑ diffinitionẽ cauſe: q: ad eius eſſe ſequiᷣ aliud: ſed antecedẽs pꝫ ex dictis. ¶ Tunc de ſcđo ſcꝫ de ſonis vel ſono: ⁊ ſolũ de iſto qui fit exiſtente ſerenitate: quando ap̃pent inflãmatiões: ⁊ nõ de tonitruo. vñ aliqñ audiᷣ ſonus q̃ſi vox tonitrui vel tube: ſicut dicit Seneca: ⁊ qñq; audiᷣ ſonus diuerſoꝝ mõꝝ ſicut fragor arboꝝ multaꝝ ſil'r q̃ſi ſint voces holm vel beſtiaꝝ: ſicut legiᷣ in hiſtoriis Romanoꝝ: qñq; etiã fit ſonus ſicut teli pẽnati vel ſagitte fortiᷣ miſſe. ¶ De cauſis iſtoꝝ dicendũ ꝙ aliqñ ſunt facta miraculoſe: ⁊ aliqñ naturaliᷣ licet cã eſſet occulta. vñ dicit Plini⁹ ꝙ oĩa iſta fiunt ex certa rõne manifeſta nature abſcondita nobis: ſed põt dici ꝙ tales ſoni fiũt ex colliſiõe exhalatiõis cũ vapore vl' aere: vt qñ ſubtilis exhalatio ĩcludiᷣ ſub vapore ſubtili ⁊ cõprimiᷣ ⁊ petit exitũ: tũc fit ſon⁹: ſicut qñ ferrũ ignitũ ingrediᷣ aquã: tunc bñ fit ſonus. ¶ Sed tũc de varietate ſonorũ oportet dicere ꝙ ſm̃ diuerſam diſpoſitionẽ colliſionis taliũ adinuicẽ: ⁊ qñq; ꝑꝑ taliũ inflammationẽ: q: flãma que nititur aſcendere facit quãdoq; ſonũ in aere ſicut flamme candelaꝝ magnarũ. etiã põt eſſe cã virtus conſtellatiõis ſpecialis: quia ſicut in grãdinibus propẽ cõſtellationes diuerſas fiunt figure diuerſe: ſic etiam ex eis modulationes ſonoꝝ fieri põt.

Per hoc ergo ad rationes: ad primam dicendum eſt ꝙ ſerenitas non excludit vaporeꝫ vel nubẽ: ſed multitudinẽ. ¶ Ad ſecundã: negatur conſequẽtia: q: viſum eſt ꝙ lumen facit apparere colores: ſed de die maius lumen ĩpediret illud min⁹ lumẽ ne a remotis appareat ſic nobis. ¶ Ad aliam quando dicitur: tunc ſenſus deciṗiᷣ: cõceditur: quia non eſt ſufficiens approximatio. ¶ Ad aliã dicta eſt iam cauſa quare talia apparent coloris rubei ⁊ non viridis ⁊c.

Queſtio. XII.

Vodecimo quæritur. vtrum cometa ſit de natura celeſti vel elementari: puta ꝙ ſit exhalatio ignea: ⁊ arguiᷣ primo ꝙ non ſit nature elementaris: quia nulla impreſſio elementaris durat tamdiu ſicut cometa: ergo cometa non eſt nature elemẽtaris: ꝯñtia pꝫ de ſe: ſed antecedẽs ꝓbatur: q: cometa durat qñq; ꝑ ſex menſes: ⁊ exhalatiões ⁊ imp̃ſſiones cito conſumunᷣ: ſicut patet ad ſenſum. ¶ Scđo. oẽs imp̃ſſiões elemẽtaris nature ſunt variabiles nõ manentes ſub cõſimili diſpoſitione: ſed cometa nõ eſt variabilis: ⁊ giᷣ ⁊c. ꝯñtia tenet: añs quo ad primã partẽ pꝫ inducendo: ⁊ quãtũ ad ſecundã ꝑtẽ patet ad ſenſum. ¶ Tertio. cometa moueᷣ circulariter: ſed oĩs imp̃ſſio ignita moueᷣ ſurſum vel deorſum: vel ad latus ſm̃ ꝙ pri⁹ dictum eſt: ergo cometa nõ eſt imp̃ſſio elemẽtaris: ꝯñtia tenet: añs ꝓ prima ꝑte pꝫ ꝑꝑ leuitatẽ vel ꝑꝑ violentiã ſui mot⁹: ſed cometa moueᷣ circulariter: vt patet in litera. ¶ Quarto. comete ſunt magne ſignificatiõis lõge diſtãtis a p̃ſenti: ḡ comete ſunt nature celeſtis: ꝯñtia pꝫ: q: celeſtia ſidera ſunt talis cõditionis: ⁊ elemẽtares imp̃ſſiones: ſicut rubedo matutina cito trãſeũt ⁊ cõſumunᷣ ſicut effectus ſignificati. ¶ Quinto ꝓbaᷣ ꝙ nõ ſit exhalatio ignita: q: oĩs talis eſt pauca vel multa: ſed cometa nõ eſt: igiᷣ ⁊c. minor ꝓbaᷣ: q: ſi cometa eſſet pauca ſtatim cõſumereᷣ. ſi multa: iterũ tota eſſet ignita: q: ſtatim totũ accẽdereᷣ ꝑ ignẽ: ſicut ali⁹ ignis: quãtũcũq; magna ⁊ dẽſa ſit mat'ia. ¶ Sexto. ſi ſic: tũc exhalatiões ita alte aſcẽderẽt: ſicut appereret cometa: q: opꝫ exhalationes trãſire ꝑ mediã regionẽ: ꝑ cuius frigiditatẽ cõprimantur ⁊ ignianᷣ: ⁊ ſic ꝯſumerenᷣ vel repellerenᷣ ⁊ nõ viderenᷣ ita alte: ſꝫ ꝯñtia tenet: q: ſi eſt exhalatio: oportet ꝙ ita alte aſcẽderet: qđ tñ videᷣ falſũ. ¶ Septimo. ſi ſic: tũc nõ ſemꝑ eſſent ꝯſil'r figurate: qđ eſt falſum: ꝯñtia tenet: q: exhalatiões nõ ſũt ſemꝑ ꝯſimiliũ figuraꝝ ſed diuerſarũ. ¶ Octauo. ſi ſic: cũ moueaᷣ circulariᷣ: ſicut pꝫ: vel moueretᷣ naturaliᷣ vel violẽter. nõ naturaliᷣ: q: aſcẽderet directe vſq; ad locũ vbi ap̃pet ⁊ nõ eſt ĩpedita ibi: ḡ põt vltra aſcendere ⁊ nõ circulariᷣ moueri. ſꝫ ꝙ nec violenter: ꝓbaᷣ q: nõ poſſet cã tamdiu durare que cauſaret motũ eius vniformẽ: cum motus violentus in fine ſit tardior.

In oppoſitum eſt Ariſtot. in litera vbi poſt improbationẽ opinionũ ãtiquoꝝ: ſic dicit: cũ igiᷣ talẽ ꝯdẽſationem inciderit ſupple exhalatio ꝑꝑ ſuperio-

rē motū principiū igneū: nec ſit multū valde: nec pau
cum ne cito conſumat: neqꝫ debile ne cito extinguat:
tunc fit cometa: ex quo patet ꝙ ſit exhalatio elemēta
ris ⁊ ignita.

In queſtione primo videbitur nūqd
ſit nature elementaris. ſecundo an nature celeſtis.

Circa primum plures erāt opiniones
Unde Anaxagoras ⁊ Democrit⁹ volebāt ꝙ nō eſſet
nature elementaris: ſed nature celeſtis: quia eſſet con
iunctio planetarum celeſtiuz. ❡ Alia fuit opinio py-
thagore ꝙ eēt vna ſtellarum errantiū raro apparens
extra radios ſolis. ❡ Tertia opinio erat hippocratꝭ
⁊ ſequentiū eum ꝙ ſtella comata eēt de natura celeſti
ſed coma ſua de natura elementari. ſed iſte opiniones
improbantur in litera: vt patet ibidē. ❡ Alia fuit opi
nio Senece ꝙ cometa eſt vna ſtella non de ſtellis fixis
neqꝫ de quinqꝫ planetis: nec ſol nec luna: ſed p̄ter iſtas
vna diuerſum ⁊ varium habens motum. ❡ Et ad ar-
gumenta que poſſent fieri: Reſpondet Seneca ꝙ q̄-
uis alie ſtelle habeant formam ſphericam ⁊ non appa
reat coma aliarū: tamen cometa venit cū cauda que
eſt ex p̄te radioꝝ: licet ip̄e ſit ſpherice forme: ſicut et
alie ſtelle. ❡ Sed iſta opinio non valet: quia tunc de-
beret vnaqueqꝫ eſſe ſic app̄ens ⁊ diffundere radios: ⁊
non ſoluz hec habere comam: immo etiā alie ſtelle celi
que ſunt magis lucide deberent habere maiorem cau
daz. Eſt ergo reſpondendū aliter ꝙ forte habet iſtam
caudam in aere propter exhalatiōes. Sed hoc nō va
let: quia vt arguit Ariſt. ꝯtra hippocratē ī l̄ra: opor-
teret ꝙ aliquando app̄eret ſine tali coma: quod exp̄i-
mur falſum. ❡ Pro iſta p̄te queſtionis ſit iſta p̄ma
cōcluſio. ꝙ cometa in ſubſtantia ſua non eſt aliqua ſtel
la nec de natura celeſti: licet quandoqꝫ appareat apd̄
ſtellā celi: probat: quia ſi eſſet de natura celeſti: tunc
ſemp app̄eret: ⁊ eſſet intranſmutabilis vel ad minus
app̄eret omni anno: ſed conſequens eſt falſuz: falſitas
pꝫ de ſe ad ſenſū: conſequentia patet: qꝛ oēs ſtelle celi
vel p̄tes oī anno poſſunt app̄ere ſaltez iſte q̄ quandoqꝫ
ſunt ſup orizontez nec eque velocem habēt motum cū
ſole. ⁊ ſic eēt de cometis q̄ app̄ent de nocte ⁊ ī diuerſis
t̄pibus: ḡ veniunt ſup orizontē ⁊ nō eq̄ velocit̄ mouēt
cū ſole: alias ſemp eēnt ſub radiis ſolis ⁊ non app̄erēt
cui⁹ oppoſitū experimur. Secunda p̄s concluſionis
pꝫ p̄ exp̄ientiā viſus quā ponit Ariſt. in litera: vnde
poſſibile eſt lineā rectam duci ab oculo recte p̄pe ini-
tium comete vſqꝫ ad aliquam ſtellam celi: ⁊ per talem
lineam rectam apparet ſtella: vel ſi ſit fractio radii
poteſt ſic frangi ꝙ adhuc appareat ibi. Ex iſta par-
te concluſionis: ⁊ per probationem: pꝫ ꝙ poſſibile eſt
eundē cometā app̄ere iuxta ſtellas multū diſtātes re
ſpectu diuerſorū hoīm in diuerſis locis vel orizontib⁹:
nā vni in vno orizōte pōt app̄ere cometa p̄pe occaſum
ſolis: ⁊ alꝭi p̄pe ortū ſolis: ⁊ ſi tunc linee recte ducant
ab oculis vtrorūqꝫ vſqꝫ ad celū p̄pe ītiū comete: opor
tet ꝙ linee iſte interſecēt ſe p̄pe initiū comete: ⁊ ſic p̄
cedētes p̄cedūt ad diuerſas ſtellas: ex quo pꝫ p̄poſi
tū. Et ex illo pꝫ ꝙ cometa q̄ ſm̄ rei v̄itatē eēt ſub zodi
aco: app̄eret eē zodiacū p̄pe ſtellā v̄ſus polū: ⁊ ꝯtigit
hoc p̄ p̄ diuerſitatē aſpect⁹ hoīz. Itē ētiā ex iſto pꝫ: ꝙ
Ariſt. nō ſufficiēt̄ p̄bauerit aliquem cometā oīno eē
extra zodiacū ⁊ v̄ſus polū pluſq̄ aliquis planeta pōt
venire p̄p̄ ea q̄ viderūt hoīes exn̄tes p̄pe eq̄noctialē
vel ī terra ſub eq̄noctiali: qꝛ hoīes ibi exn̄tes poterāt
videre cometaz q̄ erat ſub zodiaco p̄pe polū: ḡ nō opꝫ
ꝙ ſit eē p̄p̄ app̄itionē. ❡ Sꝫ diceres cometa mouet
pluribꝫ motib⁹ ſicut mercurius: ſic ꝙ nō oēs ei⁹ mot⁹
cognoſcim⁹: ſicut nec mercurii: q̄ q̄ñdoqꝫ forte app̄et
deſcere: ⁊ q̄ñqꝫ eē radios: ⁊ ſic p̄t eē ſtella celi. ❡ Sed
ꝯtra iſtud: qꝛ ſaltē mercuri⁹ nūq̄ deſceret ad lōgū t̄ps
notabilit̄: ſicut videmus de cometa: iō nō eſt ſīle. Et p̄
hoc p̄t ꝯfirmari ꝯcluſio p̄p̄ locū: q̄a nulle alie ſtelle ap
p̄ent ita p̄pinq̄ ſicut cometa: īmo ſub luna app̄eret
cometa ſub q̄ nō ē ſtella: ſꝫ elemēta. Iterū q̄ñqꝫ p̄les ap
p̄ent comete vni hoī: ⁊ ſic oporterz poni plures ſtellas
qḋ ē falſū. ❡ Scḋa ꝯcluſio ē: cometa ē de natura ele-
mētari: ⁊ ē exhalatio ignita. ⁊ hec rn̄ſalis ad ſcḋaz p̄-
tē q̄ſtionis: p̄bat: q̄a nō ē de natura celi: p̄ p̄miſſa: ⁊ eſt
aliq̄d corp̄ale ſēſibile: igit̄ ē de natura elemētari: ꝯña
tꝫ: cū oīs corp̄alis mat̄ia ſit de nā celi vel de natura ele
mētari: vt pꝫ ex p̄mo celi ⁊ p̄ſo hui⁹: ſꝫ añs p̄ ſcḋa p̄te
pꝫ ad ſēſuz: ⁊ pꝫ in l̄ra p̄ Ariſt. ⁊ ꝙ ſit exhalatio ignita
pꝫ ēt ī l̄ra: ⁊ ēt p̄bat: nō eñ pōt eē ignis ī ſphera ſua:
qꝛ iſte ſemp̄ ē: ⁊ nō ſemp̄ cometa: nec aer p̄t poni eadē
rōne nec vapor hūid⁹: q̄a iſte nō ita alte aſcēdit: iō re-
linq̄tur ꝙ ſit exhalatio ignita. ❡ Iuxta quod notan-
dū ꝙ per exp̄ientias inueniunt multe differētie come
tarū ſm̄ diuerſitates exhalationū: qḋ eſt ſignū ꝙ ſūt
exhalatiōes ignite. Nā p̄mo diñt magnitudie: qꝛ aliq̄
ſunt viſi ita magni ſicut apparet ſol vel luna: aliq̄ ſūt
ita p̄ui ꝙ vix potuerunt videri niſi aliq̄s ꝯprimat ocu
los: ⁊ tūc apparet coma: vt dr̄ in litera. Iterū differunt
multitudine: qꝛ q̄ñqꝫ in ſe ſūt plures: ſꝫ vt in plurib⁹ ap
p̄et vn⁹ ſolus eē. Tertio differunt figura: quia aliqui
ſunt qui non habēt comam diſp̄ſam circūquaqꝫ: ſed v̄-
ſus vnā p̄tē ſolum: puta v̄ſus inferius: ⁊ illi dicuntur
barbati: vt dicit̄ in litera: ⁊ quandoqꝫ coma app̄et re-
tro: ⁊ tūc dicūt̄ ſtelle caudate. Et accidit quandoqꝫ ꝙ
talis cauda eſt magna: ſicut dicit Ariſto. de cometa cu
ius veſtigium extēdebat̄ p̄ medium celi. Quarto diffe
runt motu ⁊ quiete. vñ Seneca dicit: ꝙ aliqui ſunt q̄
non mutant locuz ⁊ tales non habēt caudā: ſed comā.
Iterum qui mouentur diuerſimode mouētur: quādo-
qꝫ verſus oriētem: ſꝫ vt in pluribus verſus occaſum et
ſepe tranſuerſaliter: ⁊ quandoqꝫ tardius q̄ ſit motus
diurnus ſaltem: vt apparet nobis: ⁊ quandoqꝫ veloci⁹
Iterum differunt loco: quia aliqui apparent altiores
⁊ aliqui apparent terre propinquiores. Iterum aliq̄
apparēt ſub partibus celi ſeptētriōalib⁹: ⁊ hoc ſepius
contingit: ⁊ ſepe in via lactea: ⁊ raro alibi in aliis locis
Iterum aliqui diu durant: ſed ad minus durant p̄.vii.
dies: vt ī plurib⁹: ⁊ magis p̄ octoginta dies: licꝫ Sene
ca dicat p̄ ſex mēſes vel p̄ dimidiū annum: ſed hoc non
nominatur ab aliis fore exp̄tum. Iterum differunt: qꝛ
quādoqꝫ conſimiliter app̄ent quaſi p̄ totuz tēpus ap
paritionis: ſed alii diuerſificantur in claritate ⁊ in co
lore: quia continue erunt minus intenſi: ex quibus o-
bus patet ꝙ ſint exhalationes ignite: ⁊ non de natu-
ra celi.

Ad rationes. Ad primā: nulla īpreſſio
diu durat ⁊c. conceditur añs de aliis a cometa: ⁊ etiā con
ceditur de cometa ꝙ in eadem materia omnino totali
ter non tam diu durat: ſed p̄ cōtinuam ſucceſſionē ⁊ ad
uētum noue materie ſicut lampas vel candela poteſt
diu ardere p̄ appoſitionē noui olei. ❡ Ad ſecundā q̄ñ
dicebatur ꝙ oēs impſſiones ⁊c. conceditur: ⁊ ſic etiā
eſt de cometis: immo quandoqꝫ totaliter corrumpun-
tur: ⁊ quandoqꝫ ſcḋm partē. ❡ Ad tertiā cometa mo
uetur circulariter: conceditur: quia hoc eſt propter mo
tum aeris continentis exhalationē ⁊ circūdantis ma
teriā comete: ⁊ non aſcēdit vlterius: quia materia ſua
eſt min⁹ leuis q̄ materia ignis in ſphera ſua: nec deſcē

dit: quia materia leuioꝛ eſt aere inferioꝛi. etiam poteſt
dici ꝙ motus iſte: quo ſic mouetur eſſet ſibi naturalis
ꝑ ꝟtutem influētie ſibi infuſe. ¶ Ad quartaꝫ dicetur
in ſequenti queſtione. ¶ Ad quintaꝫ. qñ dicitᷣ ꝙ mate
ria ſit minus pauca: dicēdū ꝙ non: ſed cōtinue additᷣ
noua: ⁊ ſic cōtinuatᷣ ⁊ moderatᷣ materia a natura ꝙ nō
tota ſimul accendatᷣ: nec tota eſt ibi ſimul: ſed vna po
ſte conſumitᷣ: ⁊ poſt venit altera recte: ſicut flāma in
lāpade appꝫ cōtinue eque magna quouſq; totū oleū
conſumatᷣ. ¶ Ad aliā ſi ſic ⁊c. Dicendū ꝙ verū eſt: et
tamen non opoꝛtet ꝙ ibi accēdatᷣ: quia eſt foꝛtis reſi
ſtētie: ſic ꝙ non pōt cōpelli inferius: ⁊ ideo aſcendit ſu
ꝑius ⁊ ignitᷣ ibi melius. ¶ Ad aliā quādo dicitᷣ ꝙ ma
net: dicendū ꝙ quandoq; variatᷣ infra: ſicut patꝫ in q̄
ſtione: ⁊ quandoq; non: immo vt in pluribus manet in
ſimili diſpoſitiōe: ſicut fuit in pꝛincipio vſq; quo pereat
vel deficiat. ¶ Ad aliā conſimiliter dicendum eſt ſuo
modo ⁊c.

Quæſtio. XIII.

DEcimotertio quæritᷣ
vtrum cometa vel ſtella coma
ta ſignificet moꝛtē pꝛincipuꝫ:
ſiccitates ⁊ ventos: ⁊ alia ma
la. Et arguitur pꝛimo ꝙ non ſi
gnificet ſiccitatē: ꝑ Ariſt. vbi
ponit ꝙ cometa ſignificat in
undationes: ⁊ ex quo ſignifi
cat inundationes non poteſt
ſignificare ſiccitates: aliter eſſet ſignuꝫ ꝯtrarioꝝ: quod
eſt inconueniens. ¶ Secundo pꝛobatᷣ ꝙ nō ſignificat
multiplicationē ventoꝝ: qꝛ gñantur ex eiſdem ma
teriebus ventus ⁊ cometa: ſed materia conſumitur in
gñatione comete ex quibꝰ deberēt fieri venti: ḡ ⁊c. an
tecedēs patet ꝑ Ariſtotelem. quia vtrunq; gñatur ex
exhalatione calida ⁊ ſicca. ¶ Tertio ꝙ nō magis ſi
gnificat moꝛtē pꝛincipuꝫ q̄ alioꝝ hominum: quia ea
deꝫ ratio eſt de alijs hominibus ſicut de pꝛincipibus
pōt eniꝫ eſſe in eadē diſtantia: in eodeꝫ ſitu: ⁊ in eodē
aſpectu ⁊ influentia reſpectu alioꝝ hominū ſicut pꝛin
cipū. ¶ Quarto. expientia ꝓbatur: quia manent cō
tinue reges ⁊ pꝛincipes: ⁊ ſi cauſa vel ſignū moꝛtis eo
ruꝫ eſſent comete tot poſſent eſſe comete ꝙ oēs moꝛe
rentᷣ. ¶ Quinto. qꝛ galaxia nō ſignificat moꝛteꝫ pꝛin
cipuꝫ nec alia mala: ḡ nec cometa: conſequentia tenet
per Ariſtotelem in litera vbi dicit ꝙ eiuſdem ſunt na
ture galaxia ⁊ cometa q̄ ad eoꝝ generationem.

Ad oppoſitum eſt Ariſtoteles & plu
res alij aſtronomi dicentes ꝙ cometa ſignificat iſta iā
ꝑmiſſa. Itē confirmatur auctoꝛitate Ptolemei in ſe
cunda parte quadripartiti capitulo tertio ⁊ decimo
tertio. ⁊ per Cōmentatoꝛes eius ibidem.

In iſta quæſtione duo ſunt fienda.
pꝛimo notandum eſt de diuerſitate intellectus iſtius
queſtionis. ſecundo reſpondendum eſt ad queſtioneꝫ
quo ad omnes partes.

Quantum ad primum ſciendum eſt
ꝙ iſta queſtio intelligitur modo ſpeciali ⁊ generali. pꝛi
mo modo conſyderatur a philoſophis: ⁊ iſte modus
eſt magis certus. Et ſecundum hoc magis certe poſſu
mus iudicare. Alio modo conſyderant aſtronomi: di
centes ꝙ quando fiunt ſub aliquo planeta ſapiunt na

turam illius planete: ⁊ ſecundum hoc ipſum cometaꝫ
diuerſis nomibꝰ appellāt. Et ſm hoc ſpecialia in iſtis
inferioꝛibꝰ dicuntur ſignificare: vnde cū fiunt ſub ioue
vocant cometam roſam: ⁊ ſic de alijs nominibus ſecū
dum diuerſitatem ⁊ influentiam ⁊ aſpectum ipſoꝝ
planetarum. ¶ Item dicunt de ſignis celi. ⁊ de iſto in
tellectu queſtiōis nihil ad pꝛopoſitum.

Quantum ad ſecūdum ſit pria con
cluſio. ꝙ omnis cometa ſignificat futurum maluꝫ: pa
tet ꝑ expientias plures in litera Ariſto. adductas: qꝛ
raro vel nunq̄ apparuit niſi malū ſequeretur. ¶ Sed
contra hoc arguitur: quia aliquando tēpoꝛe vniꝰ Ce
ſaris apparuit cometa: ⁊ nullum malum ſequebatur.
ḡ concluſio falſa. antecedens patet ꝑ hiſtoꝛias q̄ hoc
dicunt. ¶ Ad quod dicitᷣ pꝛimo ꝙ concluſio intelligē
da eſt: vt in pluribus. ¶ Aliter dicitᷣ ꝙ licet in illis ꝑ
tibus vbi tales hiſtoꝛie tunc ſcribebantur non ſeque
batur malum pꝛopter aliqueꝫ bonum aſpectum aſtro
rum: tamen in alijs partibus verſus quas erat malus
aſpectus ibi malum ſequebatur. ¶ Secunda conclu
ſio. ꝙ cometa ſignificat ventoſitatē ⁊ ſiccitateꝫ in iſtis
inferioꝛibus: pꝫ ꝑ Ariſtotelem in litera: ⁊ etiam patet
ꝑ rationes poſt oppoſitum. ¶ Iteꝫ iſta concluſio pōt
pꝛobari ratiōe: quia quando eleuantur exhalationes
ex quibus generatur cometa: tunc eſt caliditas ſatis
intenſa: ⁊ alique partes eiuſdem materie remanebunt
in aere ex quibus gñantur venti: vt videbitur. ¶ Ter
tia concluſio. ꝙ cometa ſignificat terremotū: iſta pꝫ
per Ariſtotelem in litera. ¶ Item patet ꝑ Senecam
ꝙ due inſule poſt apparitionem cuiuſdaꝫ comete fue
runt ꝑ terremotum ſubmerſe: ⁊ cauſa eſt iſta: quia qñ
q; talis materia ex qua gñatᷣ cometa ꝑ caloꝛeꝫ ſolis
eleuatᷣ in interioꝛi ꝑte ipſiꝰ terre: tūc cōtingit aliqñ ꝙ
ꝑ frigus extrinſecū ex ꝑte alicuius influentie tantū
poꝛi claudūtᷣ in ſupficie terre: ꝙ tunc talis materia
includitᷣ pꝛius mota: ex qua quando congregabitᷣ in
multitudine magna ꝑ antiperiſtaſim cauſatᷣ terremo
tus. ¶ Quarta concluſio. ꝙ aliquando cometa ſigni
ficat inundationeꝫ maris in aliquibꝰ partibus: ⁊ hoc
patet ꝑ Ariſtotelem in litera: vbi ponit exemplum de
vna terra que vocabatur hyboꝛia: vbi poſt apparitio
nem comete fuit inundatio maris: ⁊ cauſa eſt: quia ꝑ
concluſionem p̄cedentem aliquando fit motus terre:
ſic ꝙ montes ſubuertūtᷣ ⁊ ꝓijciuntur ad mare: ⁊ tunc
opꝫ ꝙ ab alia parte ipiꝰ maris fiat fluxus. ¶ Sed cō
tra hoc arguitur: quia cometa ſignificat ſiccitates: ḡ
non inundationes: conſequentia tenet: cum idem non
poſſit eſſe ſignum ꝯtrarioꝝ. ¶ Reſpondetᷣ ꝙ verū
eſt ꝙ idem non poteſt ſignificare contraria immedia
te ab eo ſequentia: poteſt tamen mediate: vt patuit in
exemplo ⁊ ratione pꝛius dicta. ¶ Quinta cōcluſio eſt
iſta ꝙ cometa aliquando ſignificat deſtructioneꝫ fru
ctuum ⁊ frugum: ꝓbatᷣ: quia eſt ſignuꝫ ſiccitatis: vt di
cit ſecunda concluſio: ſed modo nimia ſiccitas eſt de
ſtructio frugum ⁊ illam ſiccitatem ſignificat cometa.
¶ Sexta concluſio ꝙ cometa ſignificat mutationes
legum: ⁊ plures nouas ſectas. iſta concluſio ꝓbatur ꝑ
hiſtoꝛias plures: tēpoꝛe enim Neronis viſe fuerunt
tres comete: ⁊ poſt apparitionē illoꝝ: mutatio legū
ſequebatur: qꝛ tunc ꝑ ſanctum Petrum apoſtolū fue
runt aliqui baptizati. ¶ Idē patet ꝑ Senecam in li
bello de naturalibus queſtionibus: iſtarum tamen ꝑ
mutationum non ſolum poterat eē cauſa apparitio
cometaruꝫ: immo etiaꝫ conſtellatio planetarū ⁊ aſpe
ctus. ¶ Septima concluſio ꝑ cometam ſignificatur
vel ſignificabatur immutatio regū tranſlatio regnoꝝ

172

iſta patet ꝑ hiſtorias anglicanas: vbi poſt apparitionem alicuius comete dicit ꝙ Romani totã angliã ſibi ſubiugauerunt: ⁊ fuit iſtud anno domini milleſimo ſexageſimo. Idem patet in pluribus alijs hiſtorijs.

¶ Octaua ꝯcluſio. ꝙ comete ſignificant guerras ⁊ lites futuras: iſta ꝓbatur ꝑ ꝑcedentem concluſionem: quia tranſlatio ⁊ imutatio regnũ non põt fieri ſine guerris ⁊ litib⁹: cã aũt guerrarũ ẽ: qꝛ tũc ꝑꝑ exhalatiões eleuatas calidas ⁊ ſiccas homines efficiunt furioſi ⁊ nõ ſane mẽtis: ẽt qꝛ tunc eſt magna ſiccitas: ⁊ exhalãt humores de hominibus: ſic ꝙ ſimpliciter fiunt colerici.

¶ Nona concluſio. ꝙ cometa ſignificat mortem principũ. ꝓbatur per Ariſt. in litera. Idem ꝓbat haly ſuꝑ centiloquiũ Ptolemei: Idem ꝓbatur ꝑ experientias plures: ꝙ ſemꝑ poſt apparitionem comete plures moriebant principes. ¶ Item probat ratione naturali: quia tunc principes viuunt delicate: ⁊ crapuloſe: ex ꝗ victu efficiunt colerici. ¶ Item idem probari ꝑ cõcluſionem octauã: quia tunc multe fiunt guerre. modo in guerris principes debẽt eſſe pricipaliores: ⁊ propter hoc contingit ꝙ interficiuntur. ¶ Circa iſtas concluſiones eſt notandũ ꝙ cometa nõ ſignificat oĩa iſta tanꝙ cã: qua poſita ponat effectus: ſed ſignificat iſta aſtãtibus influentijs planetarũ ⁊ aſpectuũ: ⁊ etiam opꝫ ꝙ cometa ſit in debito ſigno ſub debito planeta: ⁊ ꝙ habeant reſpectum ad regionẽ vbi illa debent accidere.

Ad rationes. Ad primam dicẽdum eſt ſicut dicebat in quarta ꝯcluſione. ſ. ꝙ eſt ſignũ ſiccitatis imediate ⁊ inundationis mediate. ¶ Ad ſecundum dicitur ꝙ non ita integre talis exhalatio concurrit ad materiam comete: quin adhuc in inferiori regione aeris remaneant alique partes: ex quib⁹ venti poſſunt generari. ¶ Ad tertium. dicit ꝙ immo: ⁊ ratio aſſignata eſt in nona concluſione. ¶ Ad quartã dicit ꝙ non eſt experientia quin ſemꝑ contingat aliquos ꝑncipes mori. ¶ Ad quintam rationem reſpondetur dupliciter. primo ꝙ galaxia non eſt de natura terreſtri: immo celeſti: nec de exhalatione calida ſicca. Aliter dicitur ꝙ non eſt inconueniens ꝙ vnum cum influentia ſpeciali ſit ſignum alicuius futuri: ⁊ aliud eiuſdem nature ſine tali influentia non eſt ſignuꝫ ⁊c.

Quæſtio.XIIII.

Quartodecimo quæritur vtrum galaxia ſit de natura celeſti vel elementari. ⁊ arguitur ꝙ ſit de natura elementari auctoritate Ariſtotelis dicentis ꝙ eſt de eadem natura ſicut cometa: ſed cometa eſt de natura elementari: ergo ⁊c. cõſequentia tenet: ⁊ antecedens patꝫ in litera. ¶ Secundo Ariſtot. in litera arguit ſic: vna ſtella poteſt tantam materiam eleuare ꝙ apparet cometa: ꝗ plures ſtelle ꝑñt tantuꝫ eleuare: ꝙ apparet galaxia: ꝗ eſt de natura elementari ex quo ẽ eleuata de elemẽtari materia. ¶ Tertio: vna medietas galaxie eſt dupla ad aliã ꝑꝑ taleꝫ exhalationẽ ⁊ multitudinem ei⁹: ꝗ eſt de natura elementari illic eleuata: conſequentia tenet: ſed antecedẽs ponit Ariſto. in litera. ¶ Quarto. ſi non: hoc ideo eẽt: quia eſſet de natura celi: patꝫ ꝯñtia de ſe: ſed ꝯſequẽs ꝓbatur falſum eſſe: quia tunc celum non eſſet vniforme in ſua raritate ⁊ denſitate: ⁊ ſic magis lumen appereret in vna ꝑte ꝙ̃ in alia: cuius oppoſitum experimur.

In oppoſitum probatur. ꝙ ſit de natura celi: quia galaxi eſt corpus ſimplex perpetuum ſolum circulariter motum: ꝗ eſt de natura celi: conſequẽtia tenet: quia nullũ aliud eſt corpus tale: aña ptꝫ ꝑ experientiam: qꝛ videmus ꝙ eſt immortale ⁊ intrãſmutabile nec varie locum niſi cum celo ⁊ circũducit ⁊ nunꝙ̃ aliqs vidi variationẽ eius in celo. ¶ Et cõfirmatur: quia ſi eſſe nature elementaris ⁊ non celeſtis: tunc aliquando exhalatio conſumeretur: ſicut ⁊ reliq̃ exhalationes cõſumuntur ⁊ non ſũt ꝑpetue: qđ nõ videmus de galaxia.

Oppoſitum arguitur rationibus iã factis ad probandum ꝙ non ſit de natura corporis celeſtis.

De queſtone iſta fuerunt opiniões antiquorum ⁊ quibus dictum eſt in litera. ¶ Ad queſtionem reſpõdeo: ⁊ ſit prima concluſio: ꝙ quelibet impreſſio apparens in ſuperiori regione aeris vel ſuꝑ terram exiſtere ſerenitate: etiam viſa a diuerſis hominibus exiſtentibus in diuerſis regionibus: apparet in eodem tempore ſub diuerſis partibus celi illis diuerſis hoc declarat figuraliter: ſit enim circulus terre a.b.

⁊ ſint duo oculi a. ⁊ b. in diuerſis regionibus diſtantes ⁊ ſit punctus impreſſionis viſe ſiue in media regione aeris ſiue in ſuꝑma: et tranſeat radius ab oculo b. ad c. qui in continuum ⁊ directum procedat vſqꝫ ad ſtellã que ſit d. verſus oriẽs: ⁊ in iſtãti medie noctis: ⁊ in eodẽ inſtanti ab oculo a. tranſeat linea recta vſqꝫ ad c. que perducit vſqꝫ ad f. ſtellam occidentalem: ⁊ patet ꝙ f. ⁊ d. ſunt ſtelle adinuicẽ diſtãtes: ⁊c. appet oculo b. ſub d. ⁊ oculo a. ſub f. ergo ſub diuerſis partibus celi: ⁊ ſimiliter eſſet in quibuſdam alijs locis: ⁊ propter iſtud etiam contingit ꝙ luna cuꝫ apparet nobis circa meridiẽ appet ſenſui in alio loco ꝙ̃ ſit: ⁊ probatur: quia tunc ꝑ inſtrumentum: puta aſtrolabium vel quadrantem poſſemus habere verum locum lune: quod non eſt verum niſi eſſet directe ſuper zenith capitis noſtri: quod nunꝙ̃ contigit Parrhiſius. ¶ Secunda concluſio. ꝙ galaxia ſit impꝛſſio elementaris nature exiſtẽs in ſuꝑma regiõe aeris eſt impoſſibile: ꝓbatur: quia ſi ſic: tũc appareret diuerſis hominibus in diuerſis regionib⁹ exiſtentibus ſub diuerſis partibus celi: conſequentia patet ex concluſione premiſſa: ſed conſequens eſt falſum ⁊ cõtra experientiam: ⁊ impoſſibile ſaltem ſtante curſu nature conſueto: nam videmus per experientiam

ꝙ ſi quis fuerit in grecia aſpiciēs galaxiā in loco vbi galaxia interſecat geminos in eodē inſtanti apparebit occidentalibus Hiſpanis ⁊ Perthiſienſibus interſectio geminorū in eodē puncto a galaxia: ⁊ ſimiliter de oppoſita parte zodiaci vel capricorni. ¶ Iterū galaxia interſecat zodiacum: nec hoc mutatur: ſiue oriatur galaxia cū ſigno ſiue ſit in medio celi: ſimiliter eſt de alijs ſtellis celi: iuxta quas apparet pars galaxie. ¶ Et confirmatur: quia ſi eſſet aliqua impreſſio in aere ſic circunducta in celo iſta appareret alibi in oriente: ⁊ alibi quando veniret ad mediū celi. ¶ Sed non tamen quomodo galaxia appareat ita lucida pre alijs partibus celi: vnde celum eſt difforme in raritate ſicut apparet in ſecūdo celi: quia ſtella eſt denſior pars ſui orbis: modo ille partes celi ſunt denſiores alijs partibus: ille tamē ſint diaphane vbi apparet galaxia: cuius ſignum quia ibi ſunt plures parue ſtelle: ⁊ plures ꝙ̄ in alijs locis. Et propter hoc: iam lumen ſolis ꝙ̄ aliarum ſtellarū in illibus partibus aliqualiter refrangitur: ⁊ ſic illud lumen ibi incorporatum magis nobis apparet ꝙ̄ in alijs partibus in tam denſis ſicut in ſiſti in inferioribus: ſi ſit vna nube ſola in aere et ſol ſplendens ſuper nubem propter denſitatem eius multo lucidior apparebit nobis ꝙ̄ aer circunſtans rarior nube ⁊ conſimiliter imaginandum eſt de galaxia.

Per hoc ad rationes in oppoſitū dicitur ꝙ Ariſtot. loquebatur probabiliter: ⁊ demonſtratio eſt ad oppoſitum: non oportet teneri dictum ſuum. Aliter poteſt dici ꝙ ſit vitium tranſlatoris. ¶ Ad ſecūdam ſtella ⁊c. concedatur antecedēs cum adiutorio ſolis ⁊ aliarum ſtellarum: ſed negatur conſequētia: ꝙ ergo plures ſtelle poſſunt tantum eleuare ꝙ appareat galaxia: ſed bene plures ſtelle propter lumē ⁊ denſitatem orbis faciunt apparere galaxiam. ¶ Ad aliam. dicendū eſt ꝙ hoc eſt propter multitudinem ſtellarum ⁊ denſitatē orbis: ⁊ nō eſt propter exhalationem maiorem. ¶ Ad aliā dicitur ꝙ ſufficit: ſi ſit in vno tempore ſicut in alio: ſed nō oportet ꝙ per totum ſit vniformis ſpiſſitudinis. ¶ Alie rationes que probant galaxiam eſſe de natura celi ſunt pro ſecunda concluſione ⁊c.

Quæſtio. XV.

DEcimoquinto quæritur vtrum media regio aeris ſit locus generationis pluuie. et arguitur ꝙ non: quia ſolum inferior regio eſt locus generationis pluuie ergo ⁊c. conſequētia tenet: ⁊ antecedēs patet in litera quia etiam in inferiori fiunt grandines. ¶ Secūdo media regio ē locus generationis impreſſionum ignitarum: ergo non pluuie. conſequentia tenet: quia idem non eſt locus contrariorum: quia locus habet virtutem ſaluandi locatum et non poteſt habere contrarias virtutes: quia aliter contraria eſſent ſimul in eodem quod eſt contra ſecundum de generatione: ⁊ contra. x. metaphyſice: ſed conſtat ꝙ ignite impreſſiones ⁊ aquee ſint contrarie: ⁊ antecedens patet: quia ibi generantur flamme ſicut prius dicebatur. ¶ Tertio. media regio aeris non eſt locus naturalis aque: ſed potius ibi vbi nūc eſt mare. ergo aqua pluuie non generatur ibi. cōſequētia tenet: quia elementum potius generatur in loco ſuo naturali ꝙ̄ extra: ſed antecedens patet in litera in primo huius: vbi hoc expreſſe dicitur per Ariſtotelem.

¶ Quarto. ſi ſic: hoc eſſet eo ꝙ vapor ibi eleuatus conuerteretur in aquam per frigus. hoc eſt falſum: quia eadem ratione per frigus conuerteretur in terram ſi quis terreſtris eleuaretur vapor: ſed falſitas cōſequētis patet per experientiam: non enim videmus pluere terrā. conſequentia principalis patet ex litera. ¶ Vltimo. ſi ſic: aut igitur pluuia mouetur deorſum anteꝙ̄ eſt pluuia quod eſt impoſſibile: quia quod non eſt non mouetur: vel in primo inſtanti ſui eſſe: quod eſt impoſſibile: quia nō habet primū inſtans eſſe cū generetur ſucceſſiue ex vapore qui ſucceſſiue congelatur. Alias enim motus localis congelationis vel condenſationis fieret in inſtanti: quod eſt impoſſibile. ſi ergo poſt cōpletum eē mouetur deorſum ſequitur ꝙ aliquod graue ſimplex quieſceret in aere non detentum violenter: ⁊ habens ſufficiens dominium medium diuidendi: conſequens eſt falſum: quia qua ratione quieſceret per vnum tempus eadē ratione per duplū: ⁊ ſic deinceps: ⁊ ſic pluuia non caderet ad nos: quod experimur falſum.

Ad oppoſitum videtur eſſe Ariſto. in litera vt apparet per experientiam.

In quæſtiōe primo videbitur reſpōſio ad queſitum per concluſiones: ſecūdo videbitur de modo ⁊ de diuerſitate accidentium pluuiarum.

Sit ergo prima concluſio. ꝙ aliquando pluuia generatur in media regione aeris tanꝙ̄ in naturali loco generationis: ⁊ vt in pluribus ibi fit: probatur: quia ibi ſunt cauſe requiſite ad generationem eius igitur ibi fit: conſequētia tenet: quia poſitis cauſis nō impeditis ponitur effectus. antecedens probatur: quia ibi eſt materia: puta aer vel vapor vel nubes: et ibi eſt efficiens. i. frigus medie regionis cū virtute celi: ⁊ ibi erit forma: quia efficiens preſente materia inducit formā: ⁊ finis propter quē: quia iſta inferiora debent irrorari per pluuiam ibi genitam quod non eque bene fieret ſi alibi generaretur. ¶ Secunda cōcluſio. poſſibile eſt pluuiam quandoque generari in inferiori regione aeris: probatur conſimiliter ſicut precedens. ¶ Et per primam rationem ante oppoſitū: ſed tamen in illa generatiōe pluuie inferius non eſt frigus extrinſecum regionis inferioris: ſed quandoque calidum vel calor qui per antiperiſtaſim frigidum ⁊ humidum vaporem circunſtat corrumpendo modicam eius caliditatem: quia per compreſſionem ⁊ vnionem frigiditatis fortificatur illa frigiditas fugiens illam caliditatem exteriorem aeris: ⁊ ſic in aquam vaporem conuertit: ſed tamen frigus non eſt ita forte in vapore tali ex quo fit pluuia ꝙ poſſit fieri congelatio ſufficiens ad generationem grandinum ⁊ hoc eſt de primo. ¶ Nunc dicendum quomodo ex illis cauſis dictis fit pluuia. Supponitur primo: ꝙ media regio aeris ſit frigida valde: ⁊ hoc predictum eſt in alijs queſtionibus: ⁊ ad illam eleuatur vapor per calorē ſolis vel ſtellarum qui conuertitur ibidem in nubem: ⁊ nubes in aquam pluuialem. vnde multipliciter poteſt ibi generari pluuia: primo ex ipſomet aere ſine vapore: quia aer virtute celi ⁊ propter frigiditatem condēſatur in nubem ⁊ cōuertitur poſt in aquam: ⁊ etiā quia quodlibet elementum immediate poteſt conuerti in aliud. ¶ Secūdo propter eleuationem vaporis: vt dictum eſt: ex quo vapore fiunt nubes que non ſunt aliud niſi vapores ingroſſati ⁊ vniti: ⁊ ſunt duplices: nam quedam ſunt nubes ſteriles vt dicitur in litera: et ſunt ex quibus non venit pluuia: ⁊ hoc eſt propter paucitatem humiditatis vel propter defectum frigiditatis generantis aquam

⁊ tales diſſoluunt ⁊ reſoluunt cito in aerē. Alie ſunt nubes fertiles: ex quibus fit pluuia oppoſito modo ſe habentes. ¶ Tertiam cauſam aſſignat Alga. q: quādoq; generant nubes ⁊ pluuia ex repcuſſione a frigiditate medie regionis: ſicut quando ſuper vnam ollam bullientem vel fumantem ponitur coopertorium ibi gn̄ant gutte cadentes ſucceſſiue: ſicut ſimiliter apparet quādo fit aqua roſarū vel alie ſublimationes q̄cunq; aquarū: vel ſimiliter quando quis emittit anhelitum ſuper gladium politum vel ſpeculum in hyeme. ſic em̄ imaginat ille pluuiam fieri: ſiłr ꝓpter frigus medie regionis. Sed ſi iſte modus eſſet verus non oporteret plꝰ apponere: ⁊ ſic ſemp ſerenitate aeris exn̄te poſſet pluere ſine nube ⁊ eque fortiť: quod non exꝑimur: ⁊ ideo diceret q̄ talis vapor fit nubes: cum occurrit medie regiōi aeris: ⁊ poſtea reflectit: ⁊ in aquam conuertit. Et ꝑ conſilē3 cauſam contingit q̄ ventres animalium in hyeme hn̄t plus de flegmate: ⁊ in eſtate plꝰ de cholera q̄a vapores ⁊ fumi: ꝓp hoc q̄ pori ſūt clauſi in hyeme ꝓp frigus repellunt ad interiora ⁊ conuertuntur ad flegma: ſed in eſtate apertis poris ꝓpter calidu3 exhalat humidū ⁊ ſiccū ſic vt cholera tanq̄ cinereo remaneat.

Sed de diuerſitate accidentium vel diſpoſitionū pluuie: dicendum primo q̄ differūt in magnitudine guttarum: quia ꝑ antiperiſtaſi3 illa media regio eſt frigidior in eſtate ⁊ minus frigida in hyeme ⁊ tunc ꝓp vehementiam coagulationis vaporū in eſtate fiunt gutte groſſiores: ⁊ contingit etiam in inferiori regione aeris. ¶ Alia cauſa eſt: quia in illa media q̄n q̄ eſt plus de viſcoſitate ⁊ aquoſitate aerea: ⁊ tunc congelatur ꝑ maiores guttas: ſed aliquando non eſt viſcoſitas: ⁊ tunc vapor cito in minimas guttas ꝯuertitur. ¶ Alia cauſa eſt: quia quando nubes eſt multum profunda ⁊ ſpiſſa: tunc alique gutte pluuie ſuperioris deſcēdunt ad inferiores guttas minus graues: vel anteq̄ ſint genite: ⁊ ſic coniungunt eis: ⁊ cadūt ſimul magne. ¶ Sed de figura ſaltem vt appet nobis ſemp gutte ſunt rotūde: ⁊ cauſa eſt: quia licet in principio: vt dicit Albertus: ſint alterius figure q̄ rotunde: tn̄ ꝓp grauitatem deſcēdūt arculando: ⁊ ſic in tali motu rotundantur. ¶ Aliam cauſam ponit auctor ſphere: quia elemēta ſunt homogenea: ⁊ ꝓp hoc naturaliter partes aſſimilant ſuo toti: q: tota aqua eſt rotunda: ideo etiam q̄libet gutta. ¶ Alia cauſa eſt ꝓp conſeruationem: quia in rotunda figura res eſt magis vnita q̄ ſit in aliq̄ alia vt oſ in lib. de hyſoperimetris: q̄ oīm figurarū hyſoperimetricarū ſpherica eſt capaciſſima: ⁊ quia vnū quodq; appetit naturaliter ſe ꝑmanere: ⁊ q̄tum melius poteſt: ideo gutte declinant ad illam figuram ſub qua virtus earum eſt magis vnita: ⁊ poſſunt melius conſeruari ⁊ ꝑmanere: ⁊ etiam videmus in alijs: puta in argento viuo: ⁊ in aqua quando ſparſim funditur ſuꝑ puluereas: tantum em̄ deſyderat ꝑmanere naturaliť q̄ aliq̄ ꝑtes graues: non tantum deſcendunt deorſu3: ſicut ratione grauitatis bene poſſent: ſed manent aliqualiter ſurſum: vt conſeruent. ¶ Alia cauſa eſt ꝓp circumſtās quia acutiores ꝑtes extremas impellit ad medias: et notandum de alijs diuerſitatibus q̄ in qualitatibꝰ q̄dam pluuie ſunt dulces ⁊ pingues ⁊ magis aeree. ⁊ tales ſunt vtiles plantis: ſicut pluuia in maio. ſed alia pluuia eſt magis pōtica ꝓp admixtione3 alicuius terreſtris: ⁊ ꝓp exuſtionem. ⁊ aliquando nocet aliquibus naſcentibus terre: ⁊ deſiccat recte ſicut faceret vrina vel acetum: ⁊ aliquando eſt venenoſa ꝓp aliquā putrefactionem. Et ergo ſepe contingit: q̄ in vere generant que rane ſatis cito poſt caſu3 pluuie: immo quandoq; in nube generentur. Sed notandu3 q̄ omnis pluuia habet admixtionem quandam alicuius terreſtris: et ideo aqua pluuialis aſtringit fluxum ventris: ſed tamen ſecundum q̄ eſt magis et minus admixta reſtringit indifferenter. ¶ Iterum differunt pluuie in coloribus: quia in pluribus ſunt ſicut aque: ſed aliquādo: lic3 raro: eſt pluuia viſa alꝰius coloris: ſicut ſāguinei: ſicut in Egypto accidit ꝓp fortem aduſtionem alicuius terreſtris mixti: ⁊ ꝓpter fortem calorem. et aliquando ſicut lac: ⁊ hoc eſt propter groſſu3 terreſtre admixtum non bene aduſtum. ⁊ quādoq; ſunt viſa alia monſtra cadere cum pluuia: de quibus difficile eſt reddere cauſam: quia dicit Plinius: q̄ pluebāt ſemel ſpōgie ferree: ⁊ aliquando venit pluuia ſicut pulueres: et dicit q̄ omnia iſta ſunt p̄ſagia futuri mali. hoc etiam vult Solinus in libro de mirabilibus mundi. ⁊ cauſa iſtorum eſt ſpecialis cauſa: vt virtus celi que eſt nobis ignota. Sed de caſu pluuie ſciendum q̄ diuerſimode cadunt: quandoq; recte: quandoq; oblique cum ꝑ ventum ducuntur ad latus: quando directe: tūc a frigido cōpellente ducunt: quandoq; fit magna inundatio: ſic q̄ quandoq; ꝓpter nimiā ſpiſſitudinē congregantur gutte ⁊ cadūt: ſicut ſi effunderet aqua de vaſe: ⁊ ſic q̄n q̄ contingit vnam totam nubem per frigus ⁊ defectū caloris totaliter in aquam conuerti: ⁊ totum ſimul cadere: ⁊ hoc eſt periculoſum. ¶ Sed de locis in quibus fit: quia ſuper t̄ram: tamen dicunt aliqui auctores q̄ in quibuſdam locis non pluit ſuꝑ terram: ſicut in Egypto. ⁊ cauſa vniuerſalis: quia ibi raro fiūt nubes: ⁊ hoc propter paucitatem materie: ⁊ propter caliditate3 nimiam reſoluentem materiam totaliť. Sed de duratione ſciendum q̄ nubes conuertunt paulatim ⁊ ſucceſſiue: ⁊ ideo nūc pluit ſuꝑ vnū ꝑtem t̄re: ſed poſtea nube mota ꝑ ventu3 pluit ſuꝑ aliam: ⁊ ſic deinceps quouſq; cōſumatur nubes. quandoq; continue eleuatur vapor q̄ conuertitur in aquam: ⁊ ſic pluit: nec tota conſumitur et ſic durant pluuie.

Ad rationes. Ad primam iſta eſt ꝓ ſecunda concluſione. ⁊ tandem añs poteſt negari: ⁊ cā dicta eſt in queſtione. ¶ Ad ſecundam. conceditur añs ⁊ negat ꝯñtia. Ad ꝓbationem: dicēdum q̄ non oportet q̄ res ſemꝑ ſaluēt in loco in q̄ gn̄ant. etiam non eodē mō gn̄ant ibi impꝛ̄ſſiōes ignite: nec ex eadē materia q: ex nimis calida exhalatione fiunt multa calida: et ex humida ⁊ frigida fiūt alia. ¶ Ad tertiā ꝯcedit añs ⁊ ēt cōcedit q̄ gn̄ant extra locū naturalē aq̄: ⁊ ideo exeunt iſtum locu3 deſcēdēdo inferius. ¶ Ad quarta3: ſi hoc eēt ⁊c. conceditur: ⁊ dicit q̄ nō op3 ſemꝑ: q̄ ita groſſus eleuet vapor q̄ fiat t̄ra: nec ita q̄uis: ſ3 q̄n q̄ ex miſtis pulueribꝰ q̄uis fit ibi lapis tonitrui: ⁊ cadit inferiꝰ de q̄ poſt videbit. ¶ Ad aliā. vel añ ⁊c. dico q̄ poſt gn̄ationem. S3 diceres: q̄d ē detinēs partes ibi genitas: dicendum q̄ aliquis calor ⁊ leuitas inexiſtens materie q̄ remāſit ex vapore q̄ pluuia gn̄abat: et ſic iſta leuitate deficiēte deſcēdit: et q̄n q̄ alia gutta ſuperior ſuperuenit in deſcenſu. Et ſic pat3 quid ⁊c.

Quæſtio.XVI.

Q Væritur. decimo ſexto: Utru3 pluuia ros et pruina differāt ſpecie ſpecialiſſia. ¶ Et arguitur q̄ ſic: quia i diuerſis locis et temporibus: et ex diuerſis materiebus gn̄ant: ergo ⁊c. con

ſequētia tenet:q̄a que ſunt eiuſdem ſpeciei generant̄ ex conſi[m]ilibus materiebꝰ locis ⁊ tēporibꝰ:ſed añs patꝫ in litera:quia ros fit in tēporibꝰ calidis ex vapore t̄reſtri:ſed pruina fit in tēporibus frigidis:⁊ vtraq̄ iſtarū ꝓpe terrā ⁊ pluuia fit ſupius. ¶ Secundo. iſta diuerſis diffinitionibus diffiniunt̄:g̊ ⁊c. conſequentia tenet ⁊ añs pꝫ in litera. ¶ Tertio. cōplexiones iſtoꝝ naturales differunt ſpecie:igit̄. iſta conſequētia tenet:quia ſecundum diuerſas cōplexiones fit diuerſitas ſpecifica heterogenearum formarum. ⁊ añs patꝫ:quia ꝯplexio niuis eſt magis frigida q̄ ꝯplexio pluuie:⁊ ſimilit̄ materia roris eſt calida ⁊ humida:⁊ materia grandinis ⁊ pruine eſt frigida ⁊ ſicca. ¶ Quarto. iſta fiunt ab agētibus diuerſis ⁊ ſpecie differētibus:g̊ ⁊c. conſequentia tenet:quia agentia naturalia aſſimilant ſibi effectus:⁊ g̊ diuerſa faciunt diuerſa:⁊ añs patꝫ:q: grando fit ꝑ caliditatē ꝑ antiperiſtaſim:vt dicit̄ in l̄ra:ſed pluuia fit a frigiditate:mō ꝯſtat ꝙ iſta differūt ſpecie. ¶ Quinto. effectus naturales. iſtarum differunt ſpecie:g̊ ⁊ ipſe conſequentia tenet:quia effectus ſunt ſimiles cauſis añs probatur:q: ex rore infra teſtas cōche accepto fit margarita:ſed ex niue ⁊ grandine non niſi lutum.

In oppoſitum videtur eſſe Ariſtoteles in litera:volens ꝙ oēs ille impreſſiones aquee ſint eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime differentes ſecundū magis ⁊ minus ſolū vel in qualitatibus.

In iſta quæſtiōe primo vidēdum eſt de gñatione illarū impreſſionū:puta roris ⁊ pruine ⁊ niuis. Secundo reſpondebit̄ ad queſitum.

De primo:videbitur primo de niue que generatur per iſtum modum:ꝙ vapor groſſus per calorem ſolis in magna multitudine eleuatus vſq̄ ad mediam regionē aeris:ibi condēſat̄ ꝓpter frigiditatem medie regionis:⁊ prius congelat̄ q̄ī aquā conuertat̄ ſed ſi prius conuerteretur in aquam:tūc fieret pluuia de qua dictum eſt in precedēti queſtiōe. Sed ſi diceres prius fit pluuia:⁊ poſtea nix. Sed contra:quia tūc materia non eſſet ita late diſperſa:ſed cōglobata quemadmodū grando. ⁊ ex iſto pꝫ ꝙ tam pluuia q̄ nix fiūt ex groſſo vapore in magna multitudine eleuato. ⁊ in hoc conueniunt:⁊ ſimiliter ꝙ vtraq̄ fit a calore eleuante. Tertio conueniunt:q: vtraq̄ fit ex frigido vapore condenſante. Quarto. conueniunt in loco generationis: quia vtraq̄ fit in media regione:⁊ ꝑ hoc ambo differūt a grandine rore ⁊ pruina:que fiunt in regione infima: Quinto conueniunt:quia vtraq̄ fit ex eadem nube:vel ex conſimilibus:nam aliqui volunt ꝙ nubes primo cōuertant̄ in niuem:⁊ in tꝑibus frigidis deſcendit nix vſq̄ hic inferius:ſed in calidis tēporibꝰ ꝓpter caliditatē aeris in inferioribus liq̄fit nix in deſcēſu:⁊ ſic eſt pluuia ex eadem materia. Et huius ſignum dicunt: ꝙ in altiſſimis montibus ſepe cadit nix quando inferius pluit:ſed credo ꝙ hoc non ſit vniuerſalr̄ verum. Et ad ſignū dicit̄ ꝙ in altiſſimis montibꝰ ſepe pluit:⁊ ſi quādoq̄ in vere cadit ibi nix poteſt fieri propt̄ nimiam frigiditatem:quia ſunt nimis alti ⁊ prope mediam regionem aeris. ¶ Sed contra:ſi nix gñaret̄ in media regione aeris ſemꝑ videret̄ ꝙ ꝓpter nimiā frigiditatem materia deberet fieri cōpacta ⁊ rotunda:quod tamen eſt falſum. ¶ Ad quod dicit̄ negando conſequentiam quia nix eſt valde leuis:⁊ vapor rarus:ex quo fit:ſic ꝙ quando venit ad mediam regionem congelatio fit vndiq̄ ⁊ non fit compreſſio totius materie ab exterioribus ad aliquod centrum ſicut in grandine:g̊ nō cadit ſicut grando:ſed molliter ſicut lana. ¶ Sed de differētia niuis ⁊ pluuie primo differunt quo ad tēpus:q: nix fit in hyeme ⁊ raro in eſtate:ſed pluuia fit indifferēter. ¶ Secundo differunt in modo gñationis:q: nix fit ꝑ cōgelationē vaporis:ſed pluuia ꝑ conuerſionem vaporis in aquam. ¶ Tertio differūt colore:quia pluuia habet colorem aque vel eſt abſcolor:ſed nix eſt alba ſemꝑ:cuius cauſa eſt primo:quia fit ex materia tranſparente ⁊ diaphana ⁊ diſpoſita ad lucem:⁊ in tali materia cum lux incorporat̄ appet alba. Alia cauſa eſt: q: frigiditas valde intēſa agit in materiam humidam ſuꝑ quam totaliter obtinet:vel ſaltē pro maiori parte apta nata eſt albefacere:quia dicunt naturales ꝙ frigiditas eſt mat̄ albedinis cū diſpoſitionibus requiſitis materie:ꝓpter quod videmus ꝙ in ꝑtibus ſeptentrionalibus multa animalia ſunt alba:quorum ſimilia in ſpecie in partibus meridionalibus non ſunt alba: ſed nigra:ſicut apparet de viſis. ¶ Quarto differunt in figura:quia pluuia cadit in ſpherica figura:ſed nix cadit ſub figura florum:⁊ cauſa iſtius eſt ſpecialis influentia celi. ¶ Quinto differunt:quia nix eſt frigida ⁊ ſicca actualr̄:ſed pluuia eſt frigida ⁊ humida:⁊ cauſa eſt:q: prius q̄ vapor ſit ꝑfecte humectatus:ex quo fit nix:congelatur. tamē alit̄ in fine circa corruptionē poteſt iſta ma̅ria mutari:⁊ ſic nix erit humida. ¶ Sexto differunt:q: ſepe adinuicem cōtinuatur caſus pluuie:ſed raro caſus niuis:et cauſa eſt:quia terra madefacta per pluuiam iterū eſt diſpoſita ad hoc ꝙ faciat vaporem ex quo fit alia pluuia. ſed poſt caſum niuis: vt in pluribus t̄ra ſupius congelat̄:et ſic impedit̄ euaporatio:ne fiant plures niues:ſic etiam erit diuturnior pluuia q̄ nix. ¶ Tūc ſit concluſio iſta ꝙ nix et pluuia differunt ſpecie:et ſimilit̄ pluuia ⁊ pruina:hoc pꝫ ꝑ rationes ante oppoſitum. Item q: altera iſtarū eſt nature aeree:et altera aquee:g̊ ſpecie differunt vel ſūt diſtincte. conſequentia tenet:quia aer et aqua differūt ſpecie:et ſimilit̄ effectus qui ſunt tales:puta aerei et aquei:ſed antecedens ꝓbatur:quia nix eſt vapor condenſatus:mō vapor eſt nature aeree: quia calidus et humidus et mouet̄ ad aerem:ſed pluuia eſt aq̄. ¶ Notandum eſt tamen. ꝙ iſte ſunt ſpecies bene propinque et imperfecte:ſic ꝙ vna p̄t faciliter trāſmutari in aliā.

His viſis dicendum eſt de rore & de pruina. pro quo ſciendum ꝙ ros fit ex vapore multum ſubtili eleuato a terra conuerſo in aquam propter frigiditatem aeris in infima regione:et vapor talis ꝑ calorem ſolis:et aſtroꝝ eleuat̄:ſicut vult Ariſt. in litera. ſed cum ſol calefacit t̄ram de die:adhuc tamē poſt receſſum ſolis terra calefacta calefacit fumū et vaporē:et ſic terra:quia denſior q̄ aer eſt:fortiꝰ et diutius retinet calorē ſolis ipſo aere:ideo ſole recedente aer ꝓpe t̄ram infrigidat̄ cito et citius q̄ t̄ra propter raritatem:et ſic conuertit vaporem iſtum in aquam: et ideo non rorat in ſummitatibus edificiorum et turrium:ſed ꝓpe terram:et raro cadit ros ſuper caput hominum ambulantium:ſed bene ſuꝑ pedes:quia ita alte non eſt locus conuerſionis in aquam:ſicut eſt altitudo capitis hominis a terra:et propter hoc fit prope terram:et cum aer contiguus ſit ſummitatibꝰ graminum vel ſpicarum recte ibi conuertitur in aquam:ideo adheret illis capitibus ſpicarum et graminū:ſed alie partes ſunt ſicce. Sed differunt accidētibus:nam nō contingit rorem cadere ſuꝑ pulueres: nec ſuper lapides:niſi raro:vel niſi ſit ꝓpe t̄ram virentem graminibus vel int̄ gramina:et cauſa eſt:quia q̄uis ſecundum rei veritatem multotiens cadat ros ſuper iſta: tamen

propter ſiccitatem pulueris vel lapidis cito conſumitur. ¶ Secundo accidit ꝙ ros non fit tempore nubiloſo: quia propter nubes ꝛ nebulas non tantum terra caleſit a ſole: nec vapor ſubtilis eleuatur: ex quo fieret ros. ¶ Tertio non fit ros tempore ventoſo: ꝛ cauſa eſt: quia materia roris conſumitur ꝑꝑ ſubtilitatē ꝛ diſſoluitur a vento ꝛ etiam conuertitur vapor iſte in naturā venti. ¶ Quarto accidit ꝙ tempore niuis ꝛ tēpore grandinis non fit ros: ꝛ vniuerſaliter tempore nimis frigido non fit quia vapor prohibetur aſcendere ꝛ pori terre clauduntur ꝑꝑ frigiditatē: ſicut pori cutis humane clauduntur in hyeme. ¶ Quinto accidit ꝙ non fit tēpore calido: quia tunc materia diſtrahitur vel ad alia ſuperius generanda eleuatur: ex quibus patet ꝙ ros debet fieri in tēporibus tēperatis et tranquillis. ¶ Sexto accidit ꝙ ros vt in pluribus ē ſignum ſerenitatis. ꝛ cauſa eſt: quia in generatione roris generantur vapores ſubtiles: ꝛ non groſſi: ex quibus fieret pluuia. ¶ Septimo accidit ꝙ habeat dulcedinem aliquam: ꝛ hoc eſt ꝑꝑ digeſtionē alicuius terreſtris cū eo eleuati ex quo fit ros: ſed quandoqꝫ tale terreſtre eleuatū qn̄ conuertitur vapor in rorem cadit ſuper herbas: ꝛ quandoqꝫ ſparſim per modum pulueris: ſed quandoqꝫ conglutinantur ſicut mel: ꝛ hoc eſt qn̄ ſubtilius reſoluitur ꝛ groſſius conuertitur: ꝛ talis ros inficit herbas ſic ꝙ oues comedentes in tantum laxantur ꝙ moriuntur: ꝛ quandoqꝫ huiuſmodi materia eleuatur ſuper arbores in vere a qua materia ſi arbores non purgantur efficiuntur vermes: ꝛ erugines deſtruentes folia ꝛ fructus: ꝛ talis ros quandoqꝫ eleuatur in meridie: ꝛ ꝓpter hoc poteſt alte aſcēdere.

Tūc ſit concluſio reſponſalis q̄tum ad hanc partem. ꝙ ros eſt eiuſdem ſpeciei cum pluuia. ꝛ ꝓbatur: quia ambo ſunt aqua ex conſimili materia generata: modo oīs aqua cū aqua eſt eiuſdē ſpeciei: vt dicitur in topicis ¶ Secunda concluſio. ꝙ ros differt ſpecie a niue: ꝓbatur: quia pluuia differt a niue ſpecie: ꝑ primam concluſionem. ꝛ quia ros eſt eiuſdem ſpeciei cum pluuia: ꝑ ſecundam concluſionem: ergo ꝛc. ¶ Tertia concluſio. ros ꝛ pruina ſpecie differunt: probatur eodem modo ſicut tertia. ꝛ ꝙ differant ꝛ quō: dicetur poſt ī alijs queſtionibus.

Sed ad rationē poſt oppoſitū dicitur ꝙ Ariſtoteles intendebat de pluuia ꝛ rore ꝙ iſta ſunt eiuſdem ſpeciei: ſed nix ꝛ pruina etiam ſunt eiuſdē ſpeciei: licet differant ſecundum magis ꝛ minus. ſed non voluit ꝙ nix ꝛ pluuia ſint eiuſdem ſpeciei: ꝛ omnes ꝓpoſitiones Ariſto. quando dicit ꝙ ros eſt vapor: ꝛ ſic de alijs. intelligende ſunt: ꝙ ros eſt ex vapore tanq̄ ex materia: ergo ꝛc. Et ſic patet queſtio.

Quæſtio.XVII.

Decimoſeptimo quæritur. Utrum grando fiat magis in vere q̄ in autūno. ¶ Et arguitur ꝙ nō: quia non fit nec pōt fieri: igitur ꝛc. conſequētia tenet ꝛ añs patet: quia ſi quādoqꝫ fieret: vel ergo vapor ex quo fieret cōuerteretur in aquam prius q̄ congelaretur: quod non fit: quia tūc aqua ſuperior exiſtens ſtatim caderet: ꝛ non eſſet grando: vel prius congelaretur q̄ in aquam conuertatur: quod non fit quia tunc eſſet nix. ꝛ ex alio: quia citius pōt vapor conuerti in aquā q̄ in grandinem: ergo prius conuerteretur in aquam anteq̄ congelaretur: et ꝑ conſequēs talis aqua deſcenderet: et nunq̄ eſſet grando. ¶ Secundo. grando fit ex forti frigido conuertēte vaporem in grandinem anteq̄ conuertatur in aquā: ergo fit nix: conſequentia tenet: quia taliter fit nix. et añs patet in litera. ¶ Tertio. ſi ſic: tunc plures vapores eleuarentur in vere: ſꝫ hoc eſt falſum: quia in omni tempore equaliter leuantur vapores: et ꝑ conſequens non eſt magis in vere q̄ ī autūno: conſequentia tenet: quia iſtam cauſam dicit Ariſt. quia plus in vere ꝛc. ¶ Quarto: ſi ſic: hoc eſſet propter calidum per antiparistaſim frigidum vaporē cōuertens in grandinem: ſed hoc eſt falſum. et falſitas probatur: quia tūc in eſtate deberet magis fieri: cū ſit magis calidū tēpus. ¶ Quinto. videtur magis debere fieri in hyeme: quia tunc magis frigus eſt ꝛ plures frigidi vapores poſſunt eleuari: ergo etc. ¶ Item ſexto grādo videtur fieri ex cauſa intemperata: ergo nō in tēporibus nec in locis temꝑatis: et ꝑ ɔñs nō in vere.

In oppoſitum eſt Ariſtote. mouens iſtam queſtionē. Quare magis etc. quia dictū eſt in predictis queſtiōibus de tribus impreſſionibus aqueis: nunc reſtat de alijs dicere. ſ. de pruina et grandine.

Notandum eſt ergo. ꝙ pruina cōuenit cū rore in materia: et in qualitate: et in q̄titate materie: quia vtraqꝫ iſtarū fit ex vapore ſubtili: conueniūt etiam ambe in loco: quia fiunt in infima regione aeris ſatis ꝓpe terram: tamē communiter fit magis ros ꝓpe terram q̄ pruina. ¶ Similiter conueniunt in qualitatibus tēporum: quia ambe fiunt exiſtēte tranquillitate et ſerenitate aeris: nec fiunt in locis nimis altis: ſed differūt ex parte agētis: quia pruina fit a maiori frigiditate q̄ ros: q̄uis ambe fiant ex frigiditate. vnde etiam in hoc conuenit pruina cum niue: quia fit ex frigido aliqualiter excellēti: et in tēporibus frigidis ſicut nix: ideo ſicut dicit Ariſtoteles ꝙ ros et pruina conueniunt in hoc ꝙ vtraqꝫ eſt quaſi aqua pura: ſed pruina eſt vapor cōgelatus ſicut et nix: ſed tn̄ tam ros q̄ pruina fiunt exiſte ſerenitate: ſed tamen ros eſt ſignū ſerenitatis future: ſed pruina non eſt ſignum ſerenitatis future: ſed pluuie future: et hoc contingit propter duo q̄ concurrunt ad cauſandū nubē et pluuias. ſ. multitudo vaporum et calidum eleuans: modo dictum eſt prius: ꝙ ros fit tēpore calido: et tamen quando eſt multitudo vaporum calor ſufficit eleuare talē vaporem: vt fiant nubes: et etiam pluuie: ſed quando ros eſt: tunc parum eſt de vapore: et ideo ros eſt ſignum ꝙ non eſt multitudo vaporum: et ꝑ conſequens eſt ſignum ſerenitatis future. et pruina fit tempore frigido: et tūc quia eſt maxima abundantia vaporū: ideo eſt ſignū pluuie. etiam pruina in ſerenitate diſſoluitur de die: et reſoluitur in vaporem q̄ propter defectū caloris non pōt conſumi: ideo fit pluuia. Ideo notandum ꝙ vt in pluribꝰ pruina plus eleuatur q̄ ros: nam ad experientiam videmus ꝙ altitudines turrium ꝛ edificiorū ſunt ſparſe cum pruina: ſed raro vel nunq̄ cum rore: et poteſt eē cauſa: quia vapor ex q̄ fit pruina eleuatur de die ante occaſum ſolis: et ideo poteſt ſatis alte eleuari: et poſtea recedēte ſole aer cōtinue incipit frigefieri vſqꝫ verſus terram: et ſic inueniens vaporem aliquantulum eleuatum compriumit eum: et ſic cōtingit ꝙ a ſuperioribus venit. Et ex alio: quia nos non videmus caſum pruine: ſed habꝫ circa corpora deſcēdere recte: ſicut tēpore nebuloſo in hyeme circa crines ꝛ veſtes hominum ambulantiū generatur pruina. Iſtiꝰ cā poteſt eē ꝙ alta edificia ſunt deſſiora aere: ꝛ ſic plus infrigidatur q̄ aer. ergo de nocte circūdante aere ſummitatem turriū et edificiorum conuertitur aer cum vapo

te in aquam: ⁊ ſtatim poſt congelatur. et ideo pruina fortiꝰ corpib⁹ cōplutis adheret: qḋ nō fieret ſi pruina congelaret̃ anteꝙ̃ conuerteret̃: quia tunc caderet: ſicut ſal ſparſuȝ ſuper terrā: ſic ꝙ ventus poteſt ammouere pruinam a corporibus.

His viſis dicendum eſt de grādine vnde materia eius eſt vapor groſſus: ⁊ fit conſimili modo ſicut pluuia: ſed forma eius eſt aqua congelata: vel vapor congelatus: ⁊ prius vapor cōuertit̃ in aquā ⁊ poſtea congelat̃: ⁊ ꝑꝑ hoc differt a niue: quia pri⁹ cōgelat̃ anteꝙ̃ conuertat̃ in aquā: ſed citius reſoluit̃ grādo in aquam ꝙ̃ nix ꝑꝑ virtutem calidi intrinſecam a vapore: ⁊ ſecundum Ariſtotelem in noua tranſlatione huius libri fit in infima regione aeris ſatis baſſe non multum diſtans a terra: ⁊ hoc declarat: quia in montibus altis non fit grando: ſed bene fit nix: ideo oportet ꝙ inferius generet̃: ⁊ ex alio declarat hoc idem: quia ſepe fit a nube aquea ꝓpe terraȝ in eſtate quando fiūt magne gutte: ⁊ ibidem gn̄at̃ grando. ſilr̄ a nube a qua ꝓuenit grando ſepe contingit ꝙ audit̃ ſonus: qḋ non eſt: niſi eſſet ſatis ꝓpe nos: quia modicus ſonus non ꝑcipit̃ remote. ❡ Item. ſepe cadit ſub figura angulari: quod nō eēt: ſi veniret de longe: immo rotundaret̃ ex confricatione cum aere in longa diſtantia: quia angularis pars eēt acutior: ⁊ citius confringeret̃ ꝙ̃ alie ꝑtes non angulares. ❡ Sed aliam opinioneȝ ponit Albertus que videt̃ trahi ex antiq̄ tranſlatione. ſ. ꝙ loc⁹ grandinis ſit magis altus ꝙ̃ vbi fit pluuia: quia iſte vapor eleuat̃ a forti calido: ⁊ ideo poteſt eleuari valde ſurſum: quia ad medium medie regionis: vt dicit: ⁊ tunc propter calorem iſte vapor fit rarus: et vndiqꝫ aptus ſtatim congelat̃ in iſto magno frigore: ⁊ quandoqꝫ iſte vapor deprimit̃ a frigore medie regionis: ⁊ ſecundum hoc eſſent duo loca gn̄ationis grandinis: ſȝ tñ magis videt̃ ꝙ in pluribus grando gn̄et̃ inferius ꝓpt̃ ſigna Ariſt. ꝑdicta: ⁊ ſemꝑ fit ſuꝑius: ꝙ̃ ros ⁊ pruina. Sȝ tñ ad experientias Ariſto. poteſt dici ꝙ grando non cadit in mōtibus: quia nullus vapor eleuat̃ ita calidus ꝙ poſſit conuerti in grandinem: nec ꝑ ventū adducit̃: qꝛ non eſt ibi ventus in ſummitatibus: nec tādiu durat ꝙ poſſet multum remote duci per ventum. ❡ Ad aliud ſignum de ſono dicit̃: ꝙ grandines in media regiōe generant̃: ⁊ deſcendunt cadentes ſuꝑ nubem aliquam diſpſaȝ hic ꝓpe nos: ⁊ faciunt talem ſonum: ſicut faciūt qñ deſcēdūt ſuꝑ tecta dom⁹. ❡ Ad aliḋ: de angulari ꝑte diceret̃: ꝙ locus ſuꝑior eſt ita frigidus ⁊ totus aer ꝙ modica confricatio modicum noceret: ſed tñ in calidis tēporibus ſepius videmus confricationē eē factā ⁊ pluuiam deſcendere cum grādinibus vel precedere.

❡ De modo ergo generationis ⁊ efficiente cauſa dicēdum eſt: ꝙ aliquando talis vapor ex quo fit grando cōgelat̃ ꝑ antiperiſtaſim a calido circūſtante q̄ hȝ quandam frigiditatē naturalē: ⁊ ideo cum circundat̃ a calido comprimit̃: ⁊ tunc fortificat̃ talis frigiditas ꝓpter calorē ⁊ ſic congelat̃: ſicut exhalatio calida in ſe inflāmat̃ quando circundat̃ a frigido: vt patȝ in gn̄atione fulminis. ❡ Sȝ diceres. quare vapor nō congelat̃ immediate prope t̃ram: cum tamē ibi ſit maior calor? dicēdum: ꝙ iḋ: quia in vapore ē calidum eleuans ⁊ mouēs ſurſum: ideo ita cito nō pōt condēſari: niſi quodāmodo calidum ſit corruptum: ⁊ iḋ diu aſcēdit anꝙ̃ conuertat̃ in grandinē: ſȝ quando gn̄atur grādo in media regione: tunc fit magis ſurſū: ⁊ ſic tunc non fieret ꝑ antiperiſtaſim: quia ille locus eſt valde frigidus: ⁊ ideo ſtatim infrigidat iſtuȝ vaporē: ⁊ ad hoc iuuat ꝙ iſte vapor erat ante calidus: ſicut aqua calefacta citius congelat̃: ⁊ ſic non fieret ibi ꝑ antiperiſtaſim immediate: ſed mediate. Sed quia Ariſt. in noua tranſlatione videt̃ dicere ꝙ ꝑ antiperiſtaſim ſolū fiat grando: hoc pōt exponi: vel mediate vel immediate: vnde in noua trāſlatione videt̃ hoc innuere: quia ponit de piſcatoribus circa puteū: qui cum aqua calefacta perfunderent calamos: ⁊ ſtatim ſubmergētes in aquis frigidis fiebāt glacies: ⁊ ſic etiam ē de grandine in media regione. ſȝ quia non congelat̃ anꝙ̃ conuertat̃ in aquam: dicendū eſt: ꝙ hoc eſt ꝑꝑ abundantiam humiditatis: ⁊ ꝑꝑ groſſitiem materie vel vaporis: quia iſte vapor non eſt ita rarus ſicut ille ex quo fit nix. ❡ Sed dubitat̃: quia pri⁹ dicebat̃ ꝙ ex vapore in media regione fiūt tres impreſſiones. ſ. nix grando ⁊ pluuia: ſed inferius non niſi due. ſ. iſte que correſpondēt pluuie ⁊ niui: q̄re ḡ hic nō habemus tertiam que correſpondet grandini? ❡ Ad hoc dicendum: ꝙ non oportet ꝙ hic inferius adueniente frigido noctis fiat alia t̃tia impꝛeſſio: quia non habem⁹ materiam aptam: niſi quis vellet dicere: ꝙ glacies aq̄rum correſpondet grandinibus: ſed tamen non immediate glacies fiunt ex vapore: nec etiam grandines: q̄ fiunt ex aqua ⁊ mediante iſta ex vapore. Sed Ariſto. dicit: ꝙ non habemus tertiam: quia glaciem non vocat impreſſioneȝ. ❡ Sed de tempore grandinis dicendum eſt: ꝙ grando fit tēpore calido: quod patet: alias nō eēt antiperiſtaſis: nec nimis calido: quia tunc conſumeret̃ vapor. ❡ Sed de figura patet: quia aliquando eſt angularis figure: ⁊ hoc eſt ſignum ꝙ fit ꝓpe t̃rā ⁊ quandoqꝫ rotunde: ⁊ hoc eſt ſignum ꝙ alte: ⁊ aliquādo circa granū grandinis eſt aliquid ad modum pruine vel niuis: ⁊ hoc eſt: quia aliquid de vapore congelatur circa grandinē deſcendentem. ❡ Item aliquando omnes grandines ſunt conſimilis figure: ⁊ quandoqꝫ apparent imagines hominum vel alioꝝ animaliū: ⁊ hoc referendum eſt ad influentiam ſpecialem celeſtem. Et differunt quandoqꝫ magnitudine: quia quandoqꝫ multum de materia elementi eſt ſimul: ⁊ eſt vehemens congelatio eiuſdem: ⁊ tunc fiunt grandines groſſe: ⁊ quandoqꝫ eſt modice q̄titatis propter defectum materie ⁊ frigoris.

Ad rationes. Ad primam: negatur antecedens: ad probationem dicitur: ꝙ prius conuertitur in aquam ⁊ in deſcenſu iſta aqua congelat̃ ⁊ comprimitur citius ꝙ̃ venit ad nos. ❡ Ad ſecundaȝ. negatur conſequentia. Ad ꝓbationem: dicendum ꝙ nix nō fit ꝑ antiperiſtaſim. ❡ Ad tertiam conceditur ꝙ in aliq̄ regione data ibi in iſto tempore eleuatur plus de vapore ꝙ̃ in alio: ⁊ ſic poteſt ibi fieri plus ꝙ̃ in alia: ⁊ forte ī alia regione fit quando nobis eſt eſtas: ⁊ tunc ibi ē ver vel autumnus. Sed Ariſt. loquitur de vna data regione: ⁊ de diſtinctionibus tēpoꝝ in illa. ❡ Ad aliam concedit̃ antecedens. Ad ꝓbationem cum dicit̃: q̄a plus materie ⁊c. dico ꝙ ꝙ̃uis illud ſit verū: tamen non valȝ conſequētia: quia oporteret calorem eſſe minus: ſed quia eſt nimis calidus in eſtate: ⁊ ſic cetera nō ſunt paria. ❡ Ad aliam: negatur conſequentia. ❡ Ad aliam dicitur ꝙ non oportet: ſed ſufficit tēperamentum temporis ⁊ locorum: quia nimis vehemens calor deſtrueret materiā: nec ꝑmitteret generationeȝ grandinum.

Quæſtio. XVIII.

DEcimo octauo quæritur. Utrum rubedo matutina ſignificet pluuias futuras. ¶ Et arguitur ꝙ non: quia ſignificat ſiccitatē: ergo ⁊c. ꝯña tȝ de ſe: antecedens ꝓbatur: rubedo enim fit ex exhalatione terreſtri: ⁊ iſta ſignificat ſiccitatē cū fuerit eleuata. ¶ Secundo rubedo veſpertina ſignificat ſerenitatē futurā: ergo etiaȝ matutina. ꝯña tȝ a ſimili: ex eo ꝙ a ſimilib⁹ cauſis ſimiles effect⁹ ꝓueniunt ⁊ econuerſo. ⁊ añs pȝ per experientiam. ¶ Tertio rubedo circa lunam non ſignificat pluuiam: ſed ſerenitatē: vel ventū: ergo nec rubedo matutina circa ſolē: ꝯñtia patet ſicut p̄cedens: ⁊ añs ꝓbatur per experientiam ⁊ poetas dicentes.

Pallida ſepe pluit: rubicūda flat: alba ſerenat.

¶ Itē ꝑ experientiā videmus ſepe poſt rubedinē matutinam non ſequitur pluuiam: ergo nō eſt ſignū future pluuie. ¶ Quinto. ſi ſic: hoc eēt idō: quia eēt vapor humidus eleuatus in nubib⁹: q̄ cito eēt cōuertibilis in aquam ſeu in pluuiam quando apparet rubedo matutina. ꝯñs ē falſum. ꝯñtia tenet ꝑ omnes: ſed falſitas patet: Quia dato ꝙ aliquis vapor eēt eleuatus in ꝑtibus orientalibus circa ortum ſolis: in hac regione ſi flat vētus occidētalis: tūc ammouebit ⁊ nubes ⁊ vaporē ab hoc orizōte: ergo nō erit pluuia. ¶ Item aliquando exñte rubedine matutina vapor eleuatus ꝑ nimiū ſolis caloreȝ conſumitur: ita ꝙ nulla pluuia ſequitur: ergo ⁊c.

In oppoſitum arguitur per experiētiā: ⁊ ꝑ omnes opiniones omniū naturaliū ⁊ poetarū.

Quia ergo in primis q̄ſtionibus viſū eſt de gñationibus impreſſionū: videndū nūc in iſta q̄ſtiōe de ſignis impreſſionum. vñ quedā ſunt ſigna q̄ ſunt cauſe: ſed non effectus: ſicut conſtellationes celeſtes. Alia ſunt ſigna q̄ non ſunt cauſe: ſed ſunt effectus cauſarum ⁊ ex ipſis ducimur in cognitionē cauſarū: ſicut fumus eſt ſignū ignis ⁊ effectus ignis. Alia ſunt ſigna vnū alterius: quoꝝ vtrumqꝫ eſt effectus: ſed ſolent illi effect⁹ venire cōmuniter vn⁹ poſt aliū. Alia ſūt ſigna rei p̄teritę: alia p̄ſentis: ⁊ alia future. De p̄terito aut futuro dicūtur ſigna dupliciter. ſ. aut ꝓpe: aut longe. Itē qdaȝ ſūt de quorum ſignificatione poteſt reddi cauſa: ⁊ quedaȝ de quorum ſignificatione non poteſt reddi cauſa: ſicut dicit Seneca in Sexto de naturalibus queſtionibus: ⁊ huiuſmodi ſunt omnia experimenta de quibus non poteſt reddi cauſa. ¶ Ulterius notandū eſt in ſpeciali de ſignis ꝓgnoſticis pluuiarū: quia quedā ſunt in celo: alia ſunt in aere: q̄uis appareāt eſſe in celo: ſicut ſunt vapores. Tertio aliq̄ ſunt ſigna que appēt i aere. Quarto aliqua ſunt ſigna q̄ appēt in alijs rebus.

De primis ſignis quæ ſunt in cælo determinant aſtrologi: ⁊ ſunt de hoc aliquilibri ſpecialiter facti: ſicut de impreſſionibus aeris: ⁊ omnes concordāt in hoc ꝙ ſol ⁊ luna multum faciunt ad generationem pluuie: ⁊ plus q̄ alia aſtra: ⁊ non eſt mirum: quia ſol eſt multum potentior alijs aſtris: ⁊ luna eſt multum ꝓpinquior: ⁊ cum iſtis concordant poete: ſicut Uirg. in georgicis dicēs. Dūqꝫ humid⁹ auſter ſol tibi ſigna dabit. ⁊ ſubdit. Soleȝ quis dicere falſum audet: q.d. nō vel null⁹ audet. Et iterum de ſole dicit ⁊ de luna. Siue ro ſoleȝ rapidū lunaſqꝫ ſequentes ordine reſpicias nū q̄ te craſtina fallet Hora: nec inſidijs noctis capiere ſerene. Et alij poete volunt: ꝙ omnes alie ſtelle ⁊ planete iuuent: ⁊ quando ſunt in ſignis ſiccis minus faciunt pluuias q̄ quando ſunt in ſignis humidis. ⁊ ſuper iſto aſtrologi ponunt multas rationes: q̄rū multe ſūt ſatis debiles ⁊ falſe. exñte eīm eadē conſtellatione ⁊ eodē gradu adſcendente ſuꝑ plures regiones q̄ hñt eūdē meridianū: attamē vt in pluribus contingit ꝙ in vna regiōe eſt pluuia: ⁊ in alia non: nec ēt rōnabile: nec expertū eſt ꝙ oēs regiōes ſic ꝯpluerēt a polo arctico vſqꝫ ad antarcticū: ⁊ tñ eſſet vn⁹ meridianus circulus tranſiēs ꝑ ambos polos. ēt regule date ab auctorib⁹ ſunt eodē mō date: ⁊ ſic ſi ⁊ alie multe regule ſūt falſe: ſed quia nō ꝑtinēt ad hāc ſcientiam hui⁹ libri idō dimittant. ¶ Sed de cauſis alijs quare contingūt pluuie qñ appet rubedo matutina. Cauſe quas aſſignāt aſtrologi ſunt incerte: ſed cauſe quas aſſignāt philoſophi ſunt magis certe: vt atteſtatur Ptolemeus in cētiloquio: ⁊ ſic impreſſiones ſunt ſigna certiora q̄ conſtellationes. ¶ Sȝ ꝯ. quia ꝯſtellationes ſunt cauſe: ⁊ cū hoc ſigna: ⁊ idō videtur ꝙ ſint certiores: ⁊ certiora ſigna ipſis impreſſionib⁹ q̄ ſunt ſolū ſigna. ¶ Rñdeo: ꝙ verū eſt: ſi oēs conſtellatiōes poſſint determinate ſciri: ⁊ oīa req̄ſita ad eas: ſed null⁹ poteſt hoc ſcire: quia tot ſunt variationes inſenſibiles ꝙ non poſſumus pfecte ꝓuenire in cognitionem taleȝ punctualē ſtellarū ⁊ nō niſi ꝑ ꝓpoſitiōes gñales ꝑ q̄s difficulter ad cognitioneȝ particulariū deueniremus ⁊ ex alio: quia non ſolum agentia ſunt reſpicienda: ſed etiam diſpoſitio materie: ergo cum impreſſiōes ſemꝑ hūt materia diſpoſita: ſunt certiora ſigna.

Tunc ergo ſpecialiter dicendum eſt ad q̄ſitū de impreſſionibus q̄ ſunt in aere: ⁊ appēt in celo. Et ſit ꝯcluſio rñſalis. ꝙ rubedo matutina appēns in celo ſignificat pluuiam futuram. ꝓbatur: quia alis colorātur qñ ſol eſt in ortu vel ꝓpe ortuȝ ex eleuatione vaporis interpoſiti inter viſum noſtrum ⁊ ſolem: quia vapor de ſe eēt niger ⁊ opac⁹: ſed lux apparēs ꝑ nigrū facit apparere rubedinem: ſicut quando videmus cādelam vel flammā albā ꝑ fumū: ⁊ cū tales vapores ſūt eleuati ⁊ nondum in aquam conuerſi poterunt ꝑ frig⁹ medie regionis in illa die conuerti in pluuiā. ¶ Scđa ꝯcluſio. ꝙ rubedo veſpertina appēns i celo circa ſoleȝ ſignificat ſerenitatē: ꝓbatur: quia eſt ſignū ꝙ vapores q̄ fuerunt eleuati de die: iterum cadūt de nocte: vel ſi non ceciderint: ſunt ita ꝓpinq̄ ad terram ꝙ ſunt inter ſolē et aſpectū noſtrum quando ſol eſt ꝓpe ſuꝑficiē orizontis ergo cū nō ſunt eleuati nō fit pluuia ex eis: ſed ros vel pruina: nec poſſunt de nocte eleuari: quia deficit calor ſolis eleuans: ſȝ tñ ꝑ vētū pōt qñqꝫ eleuari ſiue adduci materia: dato ꝙ iſta ſigna ſerenitatis apparuiſſēt: ſed hoc fit raro: ⁊ aliud fit frequēter. ¶ Aliud ſignū ſpeciale ꝙ pluuia futura eſt quādo ſol ⁊ luna appēt pallidi ⁊ fuſci coloris: tunc eīm eſt ſignū pluuie: ꝯtingit hoc idem ꝓpter interpoſitionē vaporis: ⁊ quia iſti vapores ſūt magis aquei ⁊ min⁹ hñtes de fumo terreſtri: idō nō appet rubedo ſȝ poti⁹ pallor. ¶ Aliō ſignū. cū ſol oritur ⁊ appet maior q̄ ſit ſolitū ⁊ ꝯfluctū ipſū appere eſt ſignuȝ pluuiarū: et eſt ꝑꝑ interpoſitionē vaporis: in qb⁹ vaporib⁹ radij ſolares diſgregantur et faciūt ſolē appere maiorē: ſicut ꝯtingit de denario poſito in aq̄. ¶ Itē aliud ſignum. qñ appet halo vel corona circa ſolē vel lunā: tunc qñqꝫ ſignificat vētum: et quandoqꝫ pluuiā: quia ſi nō diſgregatur i alis q̄ ꝑte: nec euaneſcat cito: tūc ſignificat pluuiā: vt patȝ in tertio huius. ¶ Aliud ſignū eſt. nā qñ appent paralleli circa ſolē. ſ. quando apparet binus vel trinus: tūc enim ſignificat pluuiam futuram et magnam: quia tales vapores quibus conuenit hoc ſunt multum alte

eleuati:⁊ ſunt bene eleuati ⁊ humidi:et multi:ideo erit magna pluuia. ¶ Itē aliud ſignū in nouitate lune qñ cornua lune apparent obtuſa ⁊ nigra: tūc.n.ſignificat pluuiā in iſto menſe:⁊ hoc eſt qñ vapores nimiā acutiē non permittunt apparere propter denſitatem. ¶ Itē qñ ſtelle in ſerenitate tēporis apparent rare: ⁊ non ita ſpiſſe ſeminate adinuicē: ſicut alijs temporibus:eſt ſignū pluuie: ⁊ hoc ꝓpter vapores eleuatos iuxta mediam regionē per quos apparent ⁊ videtur ſtelle plus diſtātes:vel intermedie ſtelle modici luminis non poſſunt apparere ꝓpter dēſitatē vaporis. ¶ Aliud ſignū eſt:qñ ſol lucet in ortu: ⁊ ſup ipm apparet nubes nigra vel lōga ad modū trabis magne: tūc ſi ſtatim diſſe pot nubes eſt ſignū pluuie in illa die: ⁊ raro inuenit̄ oppoſitū:ſed ſi diu māſerit eſt ſignū ſerenitatis. ¶ Itē nebula ſi aſcendit:ita ꝙ fiat aer inferius ſerenus ſignificat pluuiā futurā:qꝛ iterū aer frigidus ⁊ humidus eſt eleuatus:ſi vero ꝑ minimas guttas deſcēdit nebula ſignificat ſerenitatē. ¶ Aliud ſignū eſt:mutatio vētoꝝ:⁊ frequens fulminatio:ſignificat.n.pluuiā:⁊ maxime qñ vētus gyrādo ſequit̄ motū ſolis:tūc vapores mouent̄ et plures vapores eleuant̄ ſup vnā regionē:et ſic ibi erit pluuia vel tēpeſtas. ¶ Aliud ſignū eſt defectus roris tpe debito:qꝛ ſignificat pluuiā ꝓpter hoc ꝙ vapor trāſit ad pluuiā:ex quo fieret ros. ¶ Itē multitudo pruine ſignificat pluuiā:⁊ cā dicta eſt in p̄cedēti q̄ſtiōe:ſed tñ nō ita cito ſicut defectus roris. ¶ Itē vel aſperitas vel acuties roris vel paucitas ſignificat pluuiā. ¶ Itē ortus ſolis nimis matutinus ſignificat pluuiā: qꝛ hoc fit per radios fractos in vapore ꝙ citius apparet ſol ꝙ̄ faceret ſi tēpus eſſet clarū:⁊ ſimiliter qñ cito deſijt: ita ꝙ crepuſcula matutina fiunt nimis mane:et hoc iterū eſt ꝓper radios refractos in vaporib⁹. ¶ Aliud ſignū dicūt aliqui de iride qñ apparet ꝙ ſignificat pluuiam: ſed tñ non ſignificat magnā pluuiam:licet ſemꝑ fiat in nube roꝛida.vnde ſi vētus veniat cōtra ſolē qḋ raro vel nunꝙ̄ cōtingit:tūc apparente iride ſignificat pluuiā futurā:ſed ſi ecōuerſo ſignificat pluuiā preteritā: ⁊ cā eſt:qꝛ fit ſemꝑ iris nube diſcedente vel occurrente. Et dicūt aliqui perſpectiui ꝙ generatio vel apparitio iridis excludit vel excuſat cataclismum.i.generale diluuiū:⁊ ideo nō fit magna pluuia poſt iridē. Aliud ſignū pluuie future ſūt pulueres per ventū moti qñ plus eleuantur more ſolito. ¶ Item fragor nemoꝝ vel motus arboꝝ ſignificāt pluuiā futuram. ¶ Item nimia multitudo fontium ⁊ fluuioꝝ. Item nimia agitatio ⁊ conturbatio maris. Itē. ſcintillatio olei in lāpadibus ardentibus:⁊ cauſa eſt:qꝛ tūc aer eſt humidus admixtus oleo qui cito cōuertitur in pluuiā. ¶ Itē qñ calibs vel ferrū ſecans herbas apparet nigrum vel rubeſcens ſignificat pluuiā futurā:licet ſit difficile reddere cauſaꝫ niſi ſit a tota ſpecie. ¶ Itē quedā ſunt ſigna aīalium ſicut cātus ranarū inſolitus. ¶ Item qñ muſce nimis mordent:⁊ etiā pulices. ¶ Itē qñ pecudes nimis accipiunt de nutrimento. ¶ Item qñ aſini fricant aures. ¶ Itē qñ gallus tpe inſolito canit. ⁊ difficile eſt iſtorū reddere cauſam:niſi diuinando aliquid poſſet dici. Et de iſtis refert Tullius in libro ſuo de diuinatione:⁊ Seneca in libro de naturalib⁹ queſtionibus:ſed non ſemꝑ ſufficientes ſunt.

Ad rationes. Ad primam:negat̄ antecedens.ad probationeꝫ dicitur ꝙ hoc eſt aliquis vapor humidus ⁊ maior ꝙ̄ ſit exhalatio ſicca:⁊ ideo pōt fieri pluuia. ¶ Ad ſecundam negat̄ conſequentia.nec eſt ſimile vt patuit prius. ¶ Ad tertiam negat̄ conſequētia:⁊ concedit̄ antecedens. Ad ꝓbationem conſequētie quando dicit̄: ꝙ eadē eſt cauſa ⁊c.reſpondet̄ ꝙ non:quia rubedo circa lunaꝫ eſt ſicut rubedo veſꝑtina ſed veſpertina ſignificat ſerenitatem ſicut dictum eſt. ¶ Ad quartā dicit̄: ꝙ nō eſt ſignum neceſſarium: quādoqꝫ eñ poteſt impediri quando calor ſolis eſt tantus ꝙ conſumit vaporem:⁊ tunc non oportet ſequi pluuiam. ¶ Ad quintam: ꝯcedit̄ antecedens:⁊ conſequentia:⁊ conſequens:quia dato ꝙ aliquis vapor ſit ſic eleuatus:tamen poteſt per vētū ammoueri:⁊ ſic pōt pluuia abſcindi ab iſto orizonte dato:ſꝫ tñ tranſit ad aliuꝫ orizontem:⁊ tunc ibi pluit. ¶ Ad aliā ꝯcedit̄ id qḋ infert̄:ſed tamen valde raro contingit:⁊ ꝓꝑ hoc non impedit cōcluſiones que ponūtur de frequēter contingētibus.

Quæſtio.XIX.

Decimonono quærit̄ Utrū aque fontiuꝫ ⁊ aq̄ fluuiales gñent̄ in concauitatibus terre. ¶ Et arguit̄ pmo ꝙ non quia oēs fontes veniūt a mari.ꝙ non gñant̄ in concauitatibus t̄re ⁊ ſilr de fluuijs. ꝯña tꝫ.⁊ antecedēs ꝙ̄ ad pmā ꝑtē patuit ꝑ oēs antiq̄s vt recitat Ariſt. i̅ l̅ra.qꝛ mare eſt mr̄ oīm fontiū ⁊ aq̄rū.⁊ ꝓꝫ ex alio: quia modica aqua ſtans ſup t̄raꝫ ſubintrat in breui tpe.ḡ cū totuꝫ ſit ſupra terrā ſubingredit̄ ⁊ facit fontes ⁊ fluuios emanare. ¶ Scḋo ſi ſic.tūc aq̄ fontiuꝫ ⁊ fluuioꝝ nō fluerēt ad orificia fontiū.ꝯñs eſt falſum ⁊ ꝯ̄ experientiā ⁊ ꝯña ꝓbat̄:qꝛ ſi in ꝯcauitatib⁹ gñent̄ cū ꝯcauitates ſint baſſiores orificijs: ⁊ oīs aq̄ ſit grauis naturalit̄ mobilis ad inferi⁹ ꝙ̄tum poteſt:ḡ remaneret in ꝯcauitatib⁹:⁊ deſcēderet ad ꝓfundum:⁊ non aſcenderet ad orificia. ¶ Tertio ꝯcauitates t̄re ⁊ mōtium ſunt ſicce ḡ in eis nō gñat̄ aqua fontiū humida.ꝯña tꝫ.qꝛ vnū ꝯ̄triorꝫ nō gñat aliud:ſꝫ magis ſibi ſilē:añs patꝫ:qꝛ terra eſt naturalr̄ ſicca.ſic ſilr̄ concauitates t̄re. ¶ Quarto iſta gñant̄ ex aqua pluuiali q̄ fit in media regiōe aeris:ḡ non in ꝯcauitatib⁹ t̄re.ꝯña tꝫ:⁊ añs ꝓbat̄ ꝑ experientiā.qꝛ videmus ꝙ qñ multuꝫ pluit :tunc aq̄ fluuioꝝ ſūt magne:⁊ ſilr̄ aq̄ fontium. qḋ nō eēt:niſi ex pluuijs augmētarēt̄.⁊ ꝑ ꝯñs gñarent̄.quia eadē eſt rō de ꝑte ⁊ de toto in homogeneis. ¶ Quinto ꝯfirmat̄.qꝛ aq̄ pluuiales intrāt t̄re poros:⁊ ſic reſudāt in laterib⁹ puteorum.ex tali ſudore aq̄ puteorum gñant̄.ḡ gñant̄ ex pluuia ⁊ nō in cōcauitatib⁹. Itē videm⁹:ꝙ qñ diu nō pluit:tūc aq̄ fontiū ⁊ fluuioꝝ exiccant̄.qḋ nō eēt niſi fierēt ex pluuia. ¶ Sexto ſi ſic:q̄rit̄ ḡ ex q̄ tanꝙ̄ ex materia generarēt̄ ibi aq̄.non eñ ex t̄ra:qꝛ ex vno mōte fluit in vno anno plus de aq̄ ꝙ̄ eēt totus mons:imo in cētuplo plus.nec ex alio vapore:quia ibi nō eſt tantus calor ꝙ vapor poſſet eleuari:qꝛ radij ſolis non attingunt īfra t̄raꝫ.⁊ ēt terra de ſe eſt frigida. Nec pōt dici ꝙ ex aere tāꝙ̄ ex materia:qꝛ aer eſt calidus:⁊ hoc repugnat aq̄. Et ēt ſi ſic:tunc t̄ra deſtrueret totū aerē:qꝛ ſemꝑ ex ꝑtibus aeris fieret vna ps aq̄:⁊ qꝛ aliquot annis exit tātū de aqua ꝙ ſi ſimul eēt :eēt maior toto aere iam exiſte:⁊ ſic opoꝛteret terram totuꝫ aerem deſtruere: quod eſt impoſſibile.

In oppoſitum eſt Ariſt. primo hui⁹ vbi reprobat antiquos dicentes aquas fontium in cōcauitatibus montium ⁊ terre generari. vnde multas recitat opiniones antiquorum:quas reprobat:vt patet in litera.

In iſta quæſtiõe primo videbitur quibus modis aq̄ fontium: ⁊ aliq̄ alie aq̄ poſſint moueri localiṫ: poſtea videbitur quomodo ḡnanṫ: ⁊ vbi ⁊ de quo querit queſtio.

De primo: ſciēdum ꝙ vno modo poteſt aqua violenṫ moueri ſurſum: ſicut ꝑ modū ꝓiectionis: ſi ꝓiectio ſit violēta: vel ꝑ modū tract⁹: vel vectiōis vel pulſionis: vel aliis talib⁹ motib⁹ violentis: de q̄bus dr̄ in .vij. phyſicorum. ¶ Aliter poteſt aqua moueri ſurſū pure naturalṙ: q̄uis ſit grauis: ⁊ hoc eſt ꝑ ꝯp̄ſſionē aliquoꝝ grauiū: ſic quando terra puluerizata: vel etiā in magnis petiis ꝓiciṫ in aquam: tunc aqua fit altior ꝑmittendo terram ſubintrare: ⁊ iſtomodo ſi eſſet aliq̄ aqua dulcis in ꝓfundo maris ipſa aſcenderet: q: aqua marina eſt groſſa ⁊ denſa ⁊ grauior aqua dulci: ⁊ ſic ſilṙ aſcēderet oleū naturaliter ſi eſſet ſub aqua: ⁊ ſilṙ aer: ⁊ iſte aſcenſus fit per quādā aliā virtutem q̄ ſit grauitas olei vel aque ꝑ naturā: q: naturaliter grauiora ſubſunt minus grauibus: niſi ſit impedimētū ꝓpter ꝯpactionem vel duritiem materie continentis. ¶ Tertio modo aſcendit aqua quodammodo naturaliter quando eſt plus ab vna ꝑte q̄ ab alia: ⁊ tunc ꝑs vbi eſt minus aſcēdit. ⁊ volunt aliq̄ ꝙ hoc non eſt ꝓprie moueri ſurſum: ſed adequari. Sed iſte modus aſcendendi non videṫ mihi multum differre a priori: quia aliqua aqua grauior eſt naturaliter: ⁊ ideo naturaliter erit inferior q̄ minor: ⁊ ꝓpter hoc aſcēdit naturaliter aliqua aqua. Et iſto modo aſcendit aqua in quibuſdam canalibus quando fontes ducuntur de vno monte magis alto ad montē minus altum per vallem intermediam: ſicut cōtingit ī clauſtris ⁊ caſtris mōtanis. ¶ Quarto modo aſcendit aqua ꝑ tranſmutationem ⁊ alterationem: ita ꝙ non eſt ſolus motus localis: ſed etiā alteratio ⁊ corruptio in vaporem: ſicut aqua bulliens.

Iſtis viſis ponuntur concluſiões. Prima eſt. ꝙ aqua non aſcendit ad orificia fontium primo modo. ſ. violenter. ꝓbatur: quia talis violētia non diu durat: nec tādiu ſicut fluxus fōtis: ⁊ ex alio: quia nihil eēt a quo ſic continue violentareṫ: nec ꝓpelliṫ nec ꝓiiciaṫ: nec etiam ꝑ aliquod calidum ſuppoſitum eleuaṫ ſicut contingit in olla bulliente: nec aliquo tali modo q̄ pꝫ cōcluſio. ¶ Ex iſto pꝫ ꝙ opinio Platonis q̄ dicit fontes venire ex tartaro q̄ moueṫ hīcinde circa cētrū mundi: quandoqꝫ verſus vnā ꝑtē: q̄nqꝫ v̾ſus aliam: eſt falſa: quia ſi ſic eſſet oporteret hoc eſſe per motum violentum ipſius tartari: ⁊ non poteſt ibi eſſe aliquod violentans: etiam vnius corporis naturalis eſt vnus mot⁹ naturalis ſecundū vnā v̾tutem: idō ex quo tartarus mouet pluribus motib⁹: opꝫ hoc eē violenter: quod nō poteſt fieri: vt pꝫ ꝑ concluſionem. etiam cū terra ſit grauior aqua oporteret ꝙ ſubmergereṫ ſub tartaro: ⁊ nō ſupernataret: ⁊ foramina ꝑ que deberet exire eſſent diudū deſtructa. ſicut arguiṫ in litera. ¶ Secūda ꝯcluſio: ꝙ aqua fontiū non aſcendit ad ora fontium ꝑ ꝯpreſſionē terre ſaltem non ſemꝑ: quia ſi terra eſſet aliquod fluxibile vel totaliṫ ſubmerſa: tunc poſſet ſic comprimere aquam ſurſum: ⁊ tūc tota terra deſcēderet ⁊ ſubmergereṫ: cuius oppoſitum videm⁹. ⁊ ex alio: quia ſi ſic eſſet tunc terra deberet diminui: ⁊ fontes ⁊ fluuij ꝯtinuo augmentari. Sed hoc eſt falſum vt experimur. ⁊ ex iſto pꝫ falſitas opinionis Senece qui opinabaṫ ꝙ aliquando tota terra ſubmergereṫ: ⁊ tunc eſſet diluuiū vniuerſale. ¶ Tertia concluſio. ꝙ aqua poteſt aſcendere vſqꝫ ad orificia fontium tertio modo: ſed nunq̄ ſuperius q̄ ſit locus ſue originis: vnde venit: ⁊ hoc v̾tute qua minus graue nitiṫ eē ſuperius cedendo magis graui: et iſta patet ꝑ experientias in canalibus ⁊ aque ductibus nunq̄ em̄ poteſt duci fons ad aliquem locum altiorē q̄ ſit locus ſue originis: vel vbi generaṫ: ⁊ hoc dicūt omnes auctores: ⁊ ꝑ hoc ſeu ꝑ hunc modum aſcendit ad orificia: ⁊ videtur ſaltare. ¶ Sꝫ ꝯ iſtā opinionē arguitur ꝑ experiētias quib⁹ vtunṫ alchimiſte: q̄a videmus ꝙ per vnum pānū lanciū ſuſpēſum per medietatem in vaſe ſemipleno: ⁊ ꝓ alia medietate extra vas: videm⁹ ꝙ aqua aſcendit ad ſūmitatem huius pāni: ⁊ poſt ſummitatem ad aliam ꝑtem deſcendit: ⁊ cū ibi non ſit aliquod violentans videtur ꝙ aqua naturaliter aſcēdit. ¶ Iterum in alia experientia. ſi quis ponat fiſtulā curuā: cuius vna medietas ſit in aqua: ⁊ alia extra: ſic ꝙ curuitas ſit altior vtraqꝫ extremitate: apponendo os extremitati ſicce: inſpirando aerē continue: ſequiṫ aq̄ que aſcēdit multum altius q̄ ſit aqua in vaſe: ⁊ ſic mouetur ſupra originem. ¶ Item ſi quis ponat vnum panem altiorem multum q̄ ſit vinum vnius ſcyphi ad ſcyphum: totus panis humectaṫ ſuꝑius: qḋ non eēt: niſi aq̄ grauis naturaliter aſcenderet. ¶ Ad iſta diciṫ. ꝙ aqua naturaliter poteſt aſcendere vltra principiū ſue originis: nō rōne grauitatis: ſed ꝓpter quādā aliā v̾tutem vel naturam. vnde mediante aliquo multū paſſibili vel receptiuo aq̄: quia aqua eſt apta nata ſibi appoſitum paſſum aſſimilare: ⁊ ad hoc eſt magis inclinata q̄ ꝙ maneat in loco ſuo naturali ꝑ grauitatē: ideo multum poteſt aſcendere: ⁊ nullis talib⁹ paſſis non p̄ſentibus non fieret. vnde videmus ꝙ ignis in materia graui agit v̾ſus inferius: ſicut appet in cōbuſtione cādelarū: ⁊ ſic ſimiliter eſt de aqua: ꝙ aqua naturaliṫ p̄ſente pāno lineo: vel etiam in pane quando ꝓiicitur in vinum iſta aſcendunt. ¶ Ad aliam experientiā de fiſtula diciṫ cōmuniṫ. ꝙ ibi aſcēdit aq̄ naturalṙ non q̄dē ꝑ grauitatem: ſꝫ ꝑ vnam aliam v̾tutem quā vel conſimilē omnia corpa naturaliṫ habent: vt puta ne fiat vacuum graue naturalṙ aſcendit: ⁊ ſimiliter leue deſcenderet: vṫ quia nitiṫ naturalṙ eē imediatū corpi: ḡ aere extracto ꝑ anhelitum de fiſtula: aq̄ naturaliṫ ꝑ talem ſuā v̾tutem conſequiṫ exitum aeris implēdo fiſtulam: ne maneat vacua: ⁊ etiā vt continueṫ alteri corpi cū quo ſit contigua: ⁊ ſic ꝯtinue flueret quouſqꝫ aq̄ de q̄ fit fluxus in ſupficie ſit ita baſſa vel decliuis: ſicut alia extremitas cāne vbi exit aq̄: ⁊ tunc ceſſat. ¶ Ex iſta ꝯcluſione pñt mēſurari ⁊ ꝯſyderari altitudines terrarū adinuicē: vnde Burgōdia eſt altior q̄ ſit Parrhiſius. qḋ pꝫ ex hoc ꝙ Sequana fluit ab iſtis ꝑtib⁹ deſcendēdo: qḋ nō eēt niſi t̄ra ibi eēt altior ⁊ celo ꝓpinquior. ¶ Itē ex ꝯcluſione patet: ꝙ in plana t̄ra non poſſūt eē fōtes qḋ pꝫ: q: aliās os fontis eſſet altius origine: quod eſſet ꝯ ꝯcluſionē. ¶ Itē pꝫ. ꝙ fontes non veniunt a mari: ſicut volebāt multi antiq̄: q̄a mare eſt magis baſſū q̄ orificia fōtiū. ¶ Itē in medio maris nō poſſunt eē fōtes: q: ibi nō ſūt mōtes nec pñt ibi aſcēdē. ¶ Quarta concluſio. ꝙ aqua poteſt aſcēdere quarto modo. pꝫ ꝑ experientiam de oleo bulliēte: ⁊ de vapore aſcendente ⁊ hoc de primo.

Quantum ad ſecūdum ſit pria concluſio. ꝙ aqua fontiū ⁊ fluuioꝝ nō ḡnaṫ ex aq̄ pluuiali ꝓbatur ꝑ experientiam Senece in libro de naturalibus queſtionibus: quia videmus ꝙ aqua pluuialis nō deſcēdit niſi ꝑ decem pedes ad magis in terra ſine corruptione: ⁊ multo profundius inueniuntur fontes in terra: vt patet de fodiētibus puteos ⁊ ꝓfunda cellaria. ¶ Secundo ꝓbatur eadē concluſio. q: quando pluiṫ

ſatis parū de pluuia ſubintrat terrā claudēdo poros tre:
et amplꝰ ſupꝰ pluit ad fluuios deſcēdēdo:et nō ſubin
trat terrā:⁊ illud manifeſte pꝫ qn̄ pluit ſup altos mon
tes:qa ſtatiꝫ aq̄ deſcēdit q̄ nō ſubintrat terrā. ¶ Secū
da ꝯcluſio rn̄ſalis ad q̄ſtiuꝫ ꝙ aq̄ fontiū gn̄ant ſub tra
in ꝯcauitatibꝰ montiū ⁊ terre. ꝓbat. q: non gn̄ant nec
veniunt ex mari:nec ex tartaro ſub terra incluſo:neqꝫ
veniūt ex aq̄ aggregata in cauernis:nec ex aq̄ pluuia
li:iō opꝫ ꝙ gn̄ent ſub tra in ꝯcauitatibus mōtiū. ꝯñtia
tꝫ:q: nullꝰ aliꝰ modꝰ videt ēē poſſibilis q̄ poſſint fieri
fontes naturalit:niſi aliq̄ iſtoꝝ modoꝝ. ⁊ añs pꝫ ex pre
miſſis ꝯcluſiōibꝰ. ¶ Sꝫ aliqs dubitaret ꝯ̄ añs. q: poſ
ſibile ē ꝙ ex aq̄ pluuiali generent aq̄ fontiū:poſito ca
ſu ꝙ ex vna pte mōtiū ſubintrēt aq̄ p pluuiā ꝯgregate
ad ꝯcauitatē:⁊ ex alia pte p longā diſtantiā exeāt ſuc
ceſſiue:iō nō gn̄ant ſub tra:ſed ex pluuia. ¶ Ad hoc dr
ꝙ q̄uis hoc poſſibile eēt:tn̄ qn̄ fieret ſic ex vna pte plu
uia montiū oporteret ꝙ in magna copia aq̄ ſimul ema
naret:⁊ cū maiori violentia q̄ continue fontes exeāt vl
effluāt:⁊ cū hoc magna imūditia:ſicut accidit de plu
uia ſup terraꝫ ꝯgregata:ꝙ ipa eſt imūda pp pulueres
terre:⁊ qn̄ nō plueret diu:tūc tales fōtes perirēt tota
liter:cuius oppoſitum expimur. ⁊ pp hoc nō gn̄ant ſic
fontes:nec fluuij. ¶ Itē aliud ſignū huiꝰ. q: aq̄ fontiū
ꝓpe ortuꝫ eſt ſemper recens:nō ḡ fit ex pluuia. ꝙ ſit re
cēs:pꝫ p experientiā:q: ſi reſeruaret in vaſe mūdo tar
diꝰ putreſieret q̄ aq̄ q̄ caperet de aqua ſtante. ¶ Et ex
alio confirmat. q: ſub terra in ꝯcauitatibꝰ qn̄qꝫ gene
rat ignis:ḡ a multo fortiori aqua:cum terra ſit ſimilis
magis aque q̄ igni:⁊ añs pꝫ ex locis vbi gn̄ant mine
re ⁊ ſulfur ⁊ aurum ⁊c. ibi eīm fit ignis cū iſta non fiant
ſine igne. ¶ Sed notanduꝫ eſt de modo gn̄ationis:nā
terra eſt pmixta ⁊ nō pura ꝓpe extremitates:ſicut pa
tet fodiendo ad terrā:q: habꝫ ptes diuerſarum rōnuꝫ:
quia ſunt lapides ⁊ radices herbarū ⁊ multa talia ibi
⁊ iō terra eſt poroſa:ſic ꝙ pp multos poros in aliqbꝰ p
tibꝰ accidit concauitas ſub ipa:quod poteſt ꝓbari p
expientias Senece. ⁊ qn̄qꝫ exptum eſt ꝙ magne ciui
tates ceciderūt ſup terrā:qḋ nō accidiſſet:niſi fuiſſent
concauitates. Etiā videmus ꝙ in pluribꝰ locis terre
ſunt magne voragines:ad quas intrat aq̄ pluuialis q̄
deprdit. Alias nō poſſemus habere locū a quo venirēt
fōtes:⁊ iſte cōcauitates ſūt q̄ cū nō poſſint eē vacue ſūt
replete aere vel vapore:⁊ quia terra circūſtans illū va
porē:⁊ aerē eſt frigida:iō deſtruit caliditatē vaporis ⁊
condenſat:⁊ quia vapor de ſe eſt humidus cū fuerit fa
ctꝰ frigidꝰ habꝫ ꝓprietates aque ⁊ fit aq̄:⁊ hoc fit ſuc
ceſſiue p guttulas adherentes lateribꝰ ꝯcauitatum:⁊
ſic guttatim congregant aq̄:⁊ tandē deſcēdunt ad lo
cum inferiorē:ſicut grauia fluxibilia naturalit deſcen
dunt:⁊ poſtea exeūt ad vnum fontē:⁊ ſic fit fons:⁊ ita
ſilr videmꝰ in artificibꝰ:ſicut i alābico .i. tali iſtrumēto
faciēdi aquā:vel i fornace vbi fit aq̄ roſacea. nā vapor
aſcēdit ad ſummitatē:⁊ pp frigus vaſis ⁊ aeris circū
ſtantis vas:vapor condenſat:⁊ ſtatim deſcēdit. ¶ Et
ꝯfirmat:quia ſicut eſt in mūdo minori:puta in homine
ſic eſt in maiori:ſed in minori eſt vna concauitas:puta
in capite:ad quā ꝯcauitatē vapores eleuant ⁊ ꝯuertū
tur in aquā ⁊ ſtillāt p nares ⁊ p oculos. ¶ Sꝫ diceres:
q: fontes maiores ſūt in hyeme q̄ in eſtate:cū tamen
ſit calor maior in hyeme ſub terra q̄ in eſtate ḡ minꝰ dꝫ
cōuerti de vapore in hyeme q̄ i eſtate. ¶ Rn̄det. ꝙ ex
quo eſt maior calor ſub terra:ideo plus de vapore ele
uat:⁊ plus ꝓportionalit conuertit q̄ in eſtate. et vapo
res in eſtate p alias ptes terre exeunt:⁊ ſic non tranſe
unt ad generationem fontium. etiā aer i eſtate eſt mul
tum calidus ⁊ rarus ſic:ꝙ non pōt ita cito conuerti in
aquam ſub iſta concauitate:ſicut in hyeme. ¶ Sed di
ceret aliquis:quare aliq̄ fontes ſunt acetoſi:⁊ aliq̄ nō
dicendū ꝙ hoc eſt:q: aque tranſeunt p loca vbi gn̄ant
minere:ſicut p loca vbi gn̄at alumen:⁊ ſic iſti ſunt ace
toſi:⁊ ſic alij tranſeūt p alia loca vbi gn̄ant alia:⁊ ſic ſe
cūdū hoc gn̄ant odores ⁊ ſapores ⁊ alie q̄litates. Sed
multa mirabilia refert Plinius in lib. nat. hiſt. libo. ij.
ca. clx. Nā dicit de quodaꝫ fonte vel lacu qui eſt plenꝰ
vſqꝫ ad margines:et q̄ tūcūqꝫ exhauriat manet plenꝰ
⁊ quātūcūqꝫ infūdat manet pciſe. ¶ Itē narrat de q̄dā
flumine in cotono:ꝙ ſi lignū ꝓiciat intus:cito habe
bit corticē lapideā diu durantē. ſilr eſt de flumine vltra
Surētū:in quo ſi ꝓiciant virge vel aues lapideſcūt.
¶ Item eſt quidam fons in dodone Iouis q̄ eſt frigi
dus:⁊ ſi faces accēſe immergāt extingūt:ſed extincte
accendunt:⁊ in meridie ſemp deficit:⁊ verſus mediū no
ctis ſp exhuberat:⁊ ſic ſp ſucceſſiue deficit ⁊ repletur.
¶ Itē dicit. ꝙ in Illiriis ſupra fontē frigidū veſtes ex
panſe acēdunt. ¶ Item eſt fons qui de die eſt frigidꝰ
⁊ de nocte calidiſſimus. Item alius eſt in Trogiſcis q̄
vocatur fons ſolis frigidus ⁊ dulcis in meridie:et poſt
ea continue tepeſcit:et in medio noctis eſt valde ama
rus et calidiſſimus. ¶ Itē in inſula tenedo eſt fons a
tertia hora noctis vſqꝫ ad ſextam qui tpe ſolſtitij eſti
ualis exundat. Et alius eſt Padi:qui creſcit in meri
die in eſtate:et aliꝰ eſt in delo inſula qui creſcit et decre
ſcit vt nilus. Et alij ſunt in quadā inſula maris calidi
q̄ creſcūt et decreſcunt:vt mare. ¶ Item eſt alius qui
omnibus ſolſtitijs eſt torrens:et in hyeme exiccatur.
¶ Itēꝫ in Soliſto eſt aliꝰ de quo ſi potaret a bobꝰ erūt
albi. Et etiam eſt alius in beotia qui facit oues nigras
eē albas. et econuerſo. Et eſt aliꝰ fluuiꝰ tranſiens per
quoſdam campos:et oues ibi paſcētes habent lac ni
grum. ¶ Item eſt q̄dam aqua q̄ vocat aſſidiolla in litē
ſis que facit homines temulentos et ebrios. ¶ Item
alius eſt qui ſapit vt vinum. ¶ Itē eſt aliꝰ qui interfi
cit homines ſine dolore. ¶ Item in Hiſpania ſunt duo
fontes:quorum alter omnia eijcit proiecta in ipſum:ſꝫ
reliquus omnia deglutit et abſorbet. ¶ Item eſt q̄daꝫ
fons in quo quidam lapis magnus qui nomine tyrus
non ſubmergit:ſed pnatat. Sed cauſe omnium iſtoruꝫ
difficulē poſſunt reddi a naturalibꝰ:et ſi vere ſunt opor
tet recurrere in influētias celeſtes ſpeciales ſuper ſpe
cialia loca:et tales fontes non ſunt ſimplicit aqua:ſed
mixta imperfecta que poſſūt multas v̄tutes habere
mirabiles et occultas.

Ad rationes. Ad primam: dicendū
ꝙ non veniūt de mari. Et quādo dicit:ꝙ mare eſt ma
ter aquarum etc. dicendum ꝙ hoc dicit metaphorice.
¶ Ad aliam cum dicit modica etc. verū eſt:ſed tamen
non poteſt tranſire vltra centruꝫ mūdi:et ſic mare:qḋ
eſt ex alia parte:non facit hic fōtes:poſſibile tamē eēt
vbi aliqua ps terre eēt declinior mari:ſicut in egypto
ꝙ ibi aqua exiret per poros terre amiſſo vapore per tē
pus ſed non duraret. ¶ Ad aliaꝫ negat conſequentia.
et cā viſa eſt in prima parte q̄ſtionis. Ad ꝓbationem
ex quo grauis eſt etc. verū eſt:tamē nō aſcēdit ꝓpter ḡ
uitatem:ſed ꝓpter alias v̄tutes ſicut dictū eſt. ¶ Ad
aliam. concauitates etc. contra. q̄tum eſt ex ſe et ex na
tura ꝓpria eſſent ſicce:ſed ꝓpter frigiditatē aduenien
tem:ſiue ꝓpriam humectant:et ſic ꝓpter frigiditateꝫ
et non per ſiccitatem ex humida materia generāt aq̄s
fontium. ¶ Ad aliam negat antecedēs. ad ꝓbationē
per experientiam conceditur:ſed tamen nō generāt: et
pmo pncipalr ex pluuia. ¶ Ad aliā confirmationem
ꝯcedit:ꝙ quandoqꝫ iuuant ad maiorationem fluuio

rum vel riuorum:nõ tamẽ oportet ꝙ generentᷣ primo fontes ex pluuia. ¶ Ad aliã: videmꝰ ꝙ diu non pluit ⁊c. conceditᷣ.tũc enĩ aer eſt exiccatꝰ: ⁊ nõ põt tranſire ad gñationẽ fontiuꝫ. ¶ Ad aliaꝫ: ꝯceditᷣ ꝙ ex vapore vel aere:vel terra q̃ eſt frigidior:⁊ corrumpit caliditatẽ ⁊ ſic fit aq̃. ¶ Ad aliam quando dicebatᷣ ꝙ aliqñ totꝰ aer q̃ eſt aliquando erit corruptꝰ ſic ꝙ nihil eiꝰ erit aer hoc negatᷣ.⁊ ſiᷣ nec eſt hoc inconueniens:qꝛ ſemꝑ aliq̃ ptes generantᷣ ex alijs ptibus elementoꝝ maioꝝ ⁊c.⁊ ſic ſit finis queſtionum primi libri ⁊c.

Incipiunt Queſtiones perutiles Secundi libri.

Quæſtio.I.

COnſequenter queritᷣ circa ſecũdum librũ meteoro. Ariſt. primo vtrũ mare qḋ ẽ ĩ loco naturali aq̃ ſit gñabile et corruptibile vł ꝑpetuuꝫ. ¶ Et arguitᷣ primo ꝙ ſit ꝑpetuũ:q̃a oĩa elementa ſũt ꝑpetua:ģ ⁊c. ꝯña pꝫ:q̃a nõ magis vnuꝫ elemẽtũ eſt ꝑpetuuꝫ q̃ aliḋ: ⁊ q̃a mare eſt ĩ loco elemẽti aq̃ opꝫ mare eẽ ꝑpetuum:et añs pꝫ ex primo celi:q̃ celũ ẽ ꝑpetuũ:⁊ alie ptes mũdi:ſicut ſũt elemẽta:nec ẽt eẽt maior rõ:q̃re magꝭ ĩ vna pte ꝑpis celo exiſte eẽnt elemẽta q̃ ĩ alia vł nõ eẽnt. ¶ Secũdo nullũ ẽ:nec potuit:nec põt eẽ gñatiõis maris vł ꝓductiõis ꝑncipiũ:ģ fuit ꝑpetuũ. ꝯña pꝫ:cũ ſit ⁊ non ſit ꝓductuꝫ:ģ ꝑpetuo fuit:antecedens appet:quia nec celũ potuiſſet tantã aquã genuiſſe:nec terra:nec aliqḋ aliḋ. ꝙ non celũ: ꝓbatᷣ:quia nõ eẽt ratio quare magis in vno loco q̃ in alio:cũ ſuꝑ oẽm locũ eq̃liᷣ moueatur. nec terra ꝓduxit totum mare:quia tũc terra fuiſſet vndiqꝫ ſicc… de nouo ꝓduxit mare cum non eſſet ante.⁊ ſimilit… eadeꝫ ratione nec aliud ꝓduxit:quia ſemper terra …iſſet ante ſicca totaliter. ¶ Tertio arguitur de loco maris ꝙ nõ ſit in loco naturali aque qḋ ſupponitur in queſtione:quia ſi eſſet in loco naturali aque: tũc cum locus naturalis aque ſit centrum mundi : ſequitᷣ ꝙ ipſum eſſet in centro mundi:ergo non eſt circa terrã conſequentia patet:⁊ antecedens ꝓbatur:quia aqua naturaliᷣ deſcendit ad centrum mundi ſi non impediatur:cum elementum ſimplex non moueatur naturaliter extra locum ſuum naturalẽ:ſed ad locum ſuũ naturalem:vt patet primo celi:⁊ ſi violenter moueretur ſurſum:ergo naturaliter deorſum. ¶ Item ſi ſic. ſequitur ꝙ nobis deficeret elemẽtũ aq̃.hoc eſt falſum . falſitas ꝯñtis appet ſcḋo de gñatiõe. qꝛ opꝫ iſta q̃tuor eẽ ex q̃bꝰ alia fiant:ꝯñtia ꝓbatᷣ:qꝛ mare eſt in loco aq̃:⁊ cum aq̃ nõ ſit alibi:⁊ mare nõ ſit elemẽtũ:ſꝫ mixtũ:iõ nobis deficit elemẽtũ aq̃. ¶ Itẽ ſi ſic.tũc mare deberet continue deſcẽre ⁊ nõ continue moueri:ꝯñs ẽ falſũ:⁊ ꝯ̃ experientiã ad minꝰ de mari occidẽtali:ꝯñtia ꝓbatᷣ:q̃a ſi mare eſt in loco aq̃ nõ ibi violẽter eſt:ſꝫ ad iſtũ mouetᷣ cum fuerit ex̃.iõ ibi q̃eſcit. ¶ Itẽ tunc aq̃ deberet totaliᷣ circũdare terram in omni pte:qḋ eſt falſum. ꝓbatᷣ ꝯñtia. qꝛ ignis totaliᷣ circundat aerẽ:⁊ ſiᷣ aer aquã ⁊ terram iõ etiam aq̃ debet circũdare terram. Sed quia mare ẽ ex vna pte terre ⁊ non circundat omnem terram:iõ mare non eſt in loco naturali aque.

In oppoſitum eſt Ariſt. in ſecundo huius in quo determinat de ꝑpetuitate maris:⁊ poſtea de loco. vnde dicit primo de loco:quẽ enĩ videmus locum occupantẽ mare ille nõ eſt maris: ſed ſolum aq̃ In alio capitu. poſt dicit. a ſole eleuatᷣ aq̃ ſurſũ:⁊ iterũ deſcendit deorſum:⁊ ſic ſemꝑ manebit mare q̃diu hoc fuerit puta motus celi ⁊ ſolis.ex quo videtᷣ ꝙ ꝑpetuo ſit mare.

In iſta quæſtiõe primo videbitur de generatione maris. ſecũdo de magnitudine. tertio de loco aque in quo dicitur eſſe mare.

De primo: dicunt quidam antiqui ꝙ mare generatur ⁊ venit de fontibus ſub ipſo mari: quod apparet falſum ex p̃cedentibꝰ:quia fontes ſunt altiores q̃ aqua fluens ex ipſis fontibus. Alij dixerũt ꝙ venit ex tartaro ſub terra:⁊ hoc eſt improbatum in litera. ¶ Alij dixerunt ꝙ mare eſſet ꝑpetuũ: ⁊ hoc eſt falſum:q̃a q̃libet ps eiꝰ eſt corruptibilis ⁊ corrumpetᷣ. ¶ Alij dixerunt ꝙ eẽt creatum cum mundo: ſed illud Ariſto. reprobat:quia non poteſt reddi cã:quare tunc fuerit ſalſum:ſicut eſt nunc. Sed bene ſolueretur ratio Ariſtotelis quia poſt creationem maris et mundi ſol inceperat moueri circa mare et eleuauit vapores ⁊ exhalationes ex ipſo qui poſtea conuerſi fecerunt mare ſalſum:adeo non fuit creatum ſalſũ:ſed ſicut aq̃ dulcis ¶ Sit ergo concluſio rñſalis ad ſecundã ptẽ q̃ſtionis ꝙ mare eſt gñabile ⁊ corruptibile: ꝓbatᷣ:q̃a oẽ corpus naturale ⁊ materiale eſt genitũ ⁊ corruptibile:⁊ nõ perpetuũ. Sꝫ mare ⁊ q̃libꝫ ps eiꝰ eſt ꝯpoſitũ ex materia ⁊ forma:⁊ eſt naturale corpꝰ ⁊ materiale:igitᷣ ⁊c. maior pꝫ.qꝛ materia eſt cã gñationis ⁊ corruptiõis.ģ oẽ materiale eſt gñabile vel genitũ:ſꝫ minor pꝫ ad ſenſũ. videmꝰ enĩ ſemꝑ ꝙ ſol qñ mouetᷣ ꝑ lumẽ ⁊ calorẽ eleuat aliq̃s ptes maris exiccãdo ipꝫ mare:⁊ iõ corrũpitᷣ in ptibꝰ etiã videmꝰ plures ptes genitas fluuiorũ intrare mare:⁊ ſiᷣ plures ptes pluuiarũ:⁊ ſiᷣ eſt in alijs elementis:⁊ tñ ſemꝑ manebit aliq̃d maris:ſꝫ ꝑꝑ ſiſitudinẽ generãtꝭ cũ genito exiſtimamꝰ ipꝫ mare manere:ſicut homines exiſtimãt ꝙ ſit vna flãma cãdele a ꝑncipio ꝯbuſtionis vſqꝫ ad finẽ ꝑꝑ nimiã ſiſitudinẽ:q̃uis ꝯtinue ſit alia ⁊ alia. ẽt aliq̃ ꝓpter nimiã diuturnitatem ꝑpetua exiſtimantᷣ:ſicut q̃dã lapides ⁊ aurũ:tñ oĩa talia corrũpũtᷣ ſm ptes:vñ viſibile eſt ꝙ nõ ſit aliq̃ ps aq̃ in mari nunc q̃ fuit añ mille annos. ⁊ ſic ſimiᷣ eſt de aere ⁊ alijs elemẽtis. ¶ Scḋa ꝯcluſio. ꝙ mare continue ꝓ maiori pte gñatᷣ ex fontibꝰ ⁊ alijs fluuijs:ſeu gñatᷣ in illo vbi illa gñantᷣ.ſ.fontes ⁊ fluuij pluuie. ꝓbatᷣ:q̃a nõ poteſt aliq̇s aliꝰ modꝰ gñatiõis aq̃ in magna copia aſſignari niſi altero iſtoꝝ:⁊ cũ mare ſit aq̃ magna copia:ſeq̇tᷣ ꝙ altero iſtoꝝ duoꝝ modoꝝ vel iſtis duobus modis gñatᷣ ꝯñtia pꝫ:et añs quo ad primã ptẽ pꝫ diſcurrẽdo oẽs modos:ſicut pꝫ ꝑ Ariſt. q̇ iſtos intẽdit in ꝑncipio huiꝰ Nec põt aliq̇s dicere ꝙ vnũ elemẽtũ agat ĩ alia elemẽta ꝯuertẽdo illa in ſe:nõ enĩ põt aq̃ ex ẽra ſuppoſita facere totã aquã ĩ tãta copia:q̃a alias iã ẽra eẽt ꝯſũpta ẽt mare ꝯtinue ĩgroſſatᷣ:qḋ pꝫ cũ ſit ſalſũ:iõ plꝰ de ẽra fit ex mari q̃ econũerſo.nec aerẽ põt ꝯuertere:qꝛ niſi aer fuerit ꝯdẽſatꝰ et ĩcluſus ſemꝑ recederet ſurſũ ab aq̃ añ q̃ ꝯuertatᷣ:et iõ ex aere ĩ ꝯcauitatibꝰ montiũ fit bñ aq̃ q̃ fluit ad mare. ¶ Tertia ꝯcluſio ẽ. ꝙ mare ẽ corruptibile et q̃lꝫ eiꝰ ps:q̃a nõ ẽ materia prĩa:vt pꝫ ad ſẽſũ:qꝛ ꝑ

calorẽ ſolis ↄtinuo eleuanẽ vapores de mari:⁊ ſic forma maris corrũpiẽ ⁊ vapor gñaẽ:⁊ pp illud contingit ꝙ appet ſemꝑ q̃ſi equalis magnitudinis q̃cũq; fluuij magni intrent mare continue.

Nunc de magnitudine maris eſt dicendum

de qua aliqualiẽ eſt dictum in q̃ſtione de proportiõe elementoꝝ ꝙ aqua maris ſumẽdo eã ꝓ elemẽto aq̃ eẽt minor magnitudine t̃re:⁊ hoc ꝓbaẽ ibi pp ꝓpinquitatẽ ſuphciei maris ↄuexe ad centrũ mũdi maiorẽ q̃ ſit ꝓpinquitas ſuphciei t̃re. Et tñ q̃dam opinãtur ꝙ mare cũ t̃ra facit vnũ põdus: cuiꝰ aggregati cẽtrũ grauitatꝭ eſt idẽ cũ cẽtro mũdi:ſic ꝙ cẽtrũ grauitatis t̃re nõ ſit ĩ cẽtro mũdi:nec cẽtrũ grauitatis aq̃:nec magnitudinis:licꝫ cẽtrũ grauitatis ex his ambobus aggregatũ ſit. Et q̃uis illud ſit ꝓbabile ⁊ forte verum tñ q: ſecundũ experientiaꝫ videmus ꝙ vnus pugillꝰ terre ꝓiectus ad mare deſcendit ad centrũ mũdi: nõ obſtãte ꝙ mare ſit grauiꝰ illo pugillo terre:iõ tota terra moueẽ ad mediũ mundi:nec ſic totaliẽ impediẽ ab aq̃ ꝙ hãt ambo eccẽtrica:nec latitudo t̃re ipediret: q: ꝑ eadẽ foramĩa ꝑ q̃ fluuij intrãt mare ꝑ eadẽ põt exire et circũfluere terrã:ſicut circũfluiẽ pugillꝰ t̃re. Et iõ v̄iſũ mihiẽ puto ꝙ cẽtrũ ĝuitatꝭ t̃re ſit in cẽtro mũdi vel ꝓpe: et ꝙ terra ex illa ꝑte vbi eſt aq̃ ſit multo grauior q̃ ſit t̃ra ex iſta ꝑte: et aq̃ q̃uis ſit naturalr̃ grauis:tñ eſt minꝰ grauis terra:⁊ iõ ſuꝑ iſtã partẽ t̃re grauiorẽ manet aq̃:⁊ iſta leuior ꝑs ſupnatat:vñ maior ꝑs t̃re eſt circũfluxa aq̃s:⁊ minor pars derelicta eſt ſicca. Añ q̃daꝫ imaginãẽ ꝙ ſicut in minori mũdo puta in homĩe ꝑs tecta maior ẽ puta veſtimẽtis:ſꝫ nobilior ꝑs ẽ nuda puta facies: ſic ẽ de maiori mũdo puta ꝙ t̃ra ẽ coop̃ta aq̃ ꝓ maiori ꝑte:ſꝫ vna ꝑs tã q̃ facies remanet reſpiciẽs celũ. ❡ Ex iſto pꝫ ſolutio antiq̃ dubitationis: ꝙ q̃uis fluuij intrẽt mare:tñ nõ appet maiꝰ ↄpleto ãno q̃ ĩ pncipio ⁊ rõ ẽ q: mare ẽ ſpatioſũ ⁊ latũ ꝙ ſol ⁊ aſtra ↄtinue mota circa ipꝫ exiccãt ꝓportionalr̃ tm̃:vl̃ plꝰ q̃ñq; q̃ ſit aq̃ ſubintrãs: cuiꝰ ſiliẽ ponit Ari. q: ſi q̃s ſumat ſcyphuꝫ aq̃ ſpergẽdo ſuꝑ mẽſaꝫ añ radios ſol̃ valde cito exiccatur:⁊ m̃lto citiꝰ q̃ ſi tm̃ de aq̃ ĩ iſto ſcypho ſil̃ ſtaret ſub eiſdẽ radijs. Et ſic imaginandũ ẽ de mari cũ ſit ita late extẽſuꝫ circa terrã. ❡ Itẽ ad corruptionẽ maris iuuat motꝰ maris ⁊ vẽtꝰ:⁊ ẽt q̃dã ꝑtes ſubintrãt t̃rã ⁊ exiccãtur:⁊ ſic corrumpunẽ. q̃ ⁊c.

Nunc de loco maris eſt dicendum.

Et fuit vna opinio ſm ꝙ iã tactũ ẽ: ꝙ tã t̃ra q̃ aq̃ eẽnt eccẽtrice mũdo:⁊ pp hoc põebãt t̃rã ĩ vna ꝑte diſcoop̃tã:⁊ ponebãt vtrũq; iſtoꝝ eẽ ſphericũ:ſicut ſatis tactũ ẽ. ❡ Sꝫ ↄ̃: q: ſi vnus pugillꝰ t̃re ſubmergereẽ ſic:⁊ tota t̃ra ſubmergereẽ:⁊ ſic nõ ſupnataret. ❡ Itẽ arguiẽ ad iſtud mathematice. q: ſeq̃ẽ ꝙ pars t̃re q̃ remanet ſicca eẽt figure circularis. ↄ̃ñs eſt falſũ: ſm oẽs aſtrologos ⁊ ipꝫ Cõmẽtator ẽ. ij. celi. q: ab oriente habitabili vſq; ad occidẽtẽ habitabilẽ eſt multo lõgior diſtãtia: q̃ ſit a ſeptẽtriõe vſq; ad auſtrũ: qđ declarat Cõmentator: q: ĩ extremitatibꝰ oriẽtis ⁊ occidẽtis gñanẽ elephantes qđ nõ eẽt niſi ſilis influẽtia celi eẽt ſuꝑ iſtas ꝑtes:ideo nõ multũ diſtãt ⁊ poſſũt appere ambo. ⁊ ↄ̃ña pꝫ ex natura ſpherarũ: q: ſi vna ſphera ſecareẽ:vbiq; ꝑs accepta erit circularis quãtũ ad circũferẽtiam. Etiã oporteret ꝙ vna gutta aq̃ poſita in vna ꝑte parua terre:ſic ſe haberet:ſicut ⁊ tota aq̃:qđ eſt falſum. ❡ Alia concluſio eſt. ꝙ centrũ grauitatis totiꝰ terre ẽ idẽ cũ centro mũdi:⁊ eſt centrum circa quod quieſcit aqua ⁊ ad quod moueẽ appropinquando quantum poteſt:⁊ hoc patet ex p̃dictis. vñ imaginandũ eſt:ꝙ ſi tota terra nõ eẽt ⁊ tota aqua eſſet circa centrum mundi:⁊ poſtea ad aquam ſubmergereẽ grauior ꝑs quouſq; centrum grauitatis eſſet idem cum centro mundi: ⁊ ſic tunc talis ſphera terre eẽt diffor̄mis grauitatis: ita ꝙ vna quarta ꝑs eſſet grauior q̃ totũ reſiduum:tunc talis remaneret ꝓpe centrũ ⁊ alie tres quarte ſuperius:⁊ ſic contingere poteſt ꝙ vna pars eẽt extra aquã ꝓpter hoc ꝙ eſſet minus grauis alia ꝑte. ❡ Alia concluſio. ꝙ locus naturalis aque eſt ibi vbi nunc eſt mare: ꝓbatur:quia omnis aqua ad iſtum locũ moueẽ:puta mare: q̃ ⁊c. ↄ̃ña tenet:quia aqua ⁊ alia elemẽta mouenẽ ad loca ſua naturalia:añs pꝫ per experientiã ⁊ per aliarum aquarũ naturã q̃ ſic fluunt circa terrã vſq; quo ſituꝫ ad mare habeãt. ❡ Sed circa hoc dicẽdũ eſt parũ de motu maris:nec intẽdo de fluxu ⁊ refluxu maris:ſed de alijs motibꝰ quibꝰ poteſt moueri:vnde quandoq; moueẽ ⁊ quaſi ſemꝑ per ventum hinc ⁊ inde:⁊ tunc mouetur ad omnẽ differentiam poſitionis ſecundum ꝙ ventus ducit partes eius:⁊ ita contingit aliquas partes maris q̃ñq; eleuari ⁊ ꝓijci ſuꝑ terram ſiccam in tantum ꝙ in q̃buſdam locis fit inundatio ⁊ diluuium particulare ad quem locuꝫ tales partes maris ↄfluunt eleuate. Alio mõ moueẽ mare ad locuꝫ decliuiorem ſi ſit alicubi eleuatum:⁊ ſic quandoq; dimittit vnam partẽ terre ⁊ fluit ſuꝑ aliã:⁊ hoc contingit ꝓpter modos tactos:quia terra ꝓpter ſui raritatẽ:quandoq; in vna ꝑte eſt magis leuis:vbi eſt plꝰ rara:⁊ ideo quia alie ꝑtes de nouo poſſunt fieri nimis graues ⁊ alie grauiores q̃ antea iõ mare fluit ſuper vnam partẽ grauioreꝫ dimittẽdo aliã ⁊ iſtum modum tangit Ariſt. in litera: ꝙ aliq̃ ꝑtes terre:que nunc ſunt habitabiles:poſtea erunt circũfluxe ⁊ inhabitabiles. ⁊ iſtum modum narrat Ouidiꝰ: ꝙ in quodam monte fuit inuenta anchora ſub terra: qđ erat ſignũ ꝙ quandoq; ibi fuit mare. Tertio mõ mouetur:ſicut fluuij fluunt:⁊ hoc tãgit Ariſt. in litera cũ dicit punctus fluit in mari. ❡ Et ex hoc ſit p̃ma cõcluſio ꝙ mare cõmuniter fluit ⁊ moueẽ ab aquilone ad auſtrũ quod probaẽ:quia in aquilone eſt mare multũ eleuatũ ⁊ in auſtro multuꝫ baſſum:⁊ ideo cuꝫ aqua fluat ad locum decliuiorem ſequiẽ ꝓpoſitum:⁊ añcedẽs quo ad primam partem patet:quia in aquilone eſt magna frigiditas:ideo ibi generaẽ aqua ⁊ ſunt ibi montes et cõfluunt fontes et fluuij:et tamen non conſumunẽ aque propter defectuꝫ caloris ſolis:ideo opꝫ ꝙ multe aque ibi maneant:ideo mare eſt ibi multum eleua.. .. a centro mundi:ſed apud auſtrũ continue mare exiccaẽ ꝓpter nimiã vim ſolis:ideo fit ibi baſſum. ❡ Scđa concluſio: ꝙ poſſibile eſt ꝙ in quibuſdam locis fiat econuerſo ꝓpter aliquod impedimẽtũ:quia poſſibile eſt ꝙ aqua ꝓpter nimiam caliditatẽ ſub via ſolis intantuꝫ rareſiat:et extẽdatur ſic ꝙ ab auſtro ad ſeptẽtrionem moueaẽ. et ſic diciẽ in quodã tractatu de fluxu et refluxu maris ꝙ ſub via ſolis aqua bulliat in altuꝫ:et ſic cõuenit fieri fluxum maris e conuerſo:et iſtud dicetur in alijs queſtionibus.

Ad rationes. Ad primam. elemẽta

etc. concediẽ ꝙ ſunt ſecundũ ſpeciem ꝑpetua:et ſic eſt de mari. ❡ Ad aliaꝫ diciẽ ꝙ ſtante opinione Ariſtote. tunc nunq̃ totum mare fuit productum cum mundus fuiſſet ab eterno et mare:et ideo ſicut nunc eſt ſic ab eẽno fuit mare:licet non idem nec totalr̃: niſi quis velit dicere ꝙ nunc eſſet primo productum hoc mare totuꝫ cathegorice:quia hoc totum nunq̃ prius fuit propter iſtam partem:que nunc de nouo appoſita eſt per generationem:et propter hoc non ſequitur ꝙ totum mare ſyncathegorematice ſumendo ſit productũ. ❡ Ad ter

tiaz de loco maris:negaſ ꝯñtia:terra exiſtente grauio ou aqua. ¶ Ad ꝓbationem:quia tunc aq̄ deſcenderet ꝑ grauitatē.dr̄ ꝙ non:quia non eſt magis grauis: τ ꝑ eandē grauitatē naturalit̄ aſcenderet ſi eēt magis graue q̄ ipſa:τ ſi nō ꝑ grauitatē aſcendit tñ ꝑ aliā ꝟtutez q̄ hñt corpora naturalia min⁹ grauia.ſ.ꝙ cedūt magis grauib⁹ deſcendentib⁹. ¶ Ad quartam.conceditɫ ꝙ ſic nobis deficit ꝙ nos non habem⁹ ipſuz totū purū et ſine ꝑmixtiōe:ſicut forte habemus ignē in ſua ſphera purū:vel oīno nullū habemus purū elemētū qn ſit per mixtuz nec vnq̄ ſm opinionē Ariſt.elementa fuerunt pura ſi mūdus durauit ab eťno:τ hoc ſufficit ad hñdū elemētuz aq̄ puta impurū ꝓ puro. ¶ Ad aliam.cū dici tur ꝙ mare τc.cōcediɫ ꝙ nō fuerit defectio τ cōſūptio plus in vna ꝑte maris q̄ alia:modo ex quo ſic fit nō po teſt quieſcere. ¶ Ad aliam conceditɫ ſtante difformita te terre in grauitate τ denſitate τ raritate. Ad ꝓbationē quia tunc ignis τc.dico ꝙ nō eſt ſile:q2 aer manēs aer non poteſt fieri leuior igne:nec etiam ita leuis ꝙ ꝑ ali quas ꝑtes compellaɫ ad ſuperius:ſicut terra ex vna ꝑte poteſt eſſe parum grauis ſic ꝙ propter nimiā gra uitatē alterius partis detineaɫ ſupius τ altius q̄ aq̄ ſit:ſed ſic non eſt de aere reſpectu ſuarum partium:τ de igne τ alijs elementis:quare τc.

Quæſtio.II.

SEcūdo quæritur vtrū mare fluat in vno tempore et re fluat in alio: et arguitur ꝙ non: quia ſi ſic vl̕ flueret ad vnam dif ferentiā poſitiōis: τ non ad aliā vel ad oēm:ſed nullo iſtoꝝ modo rum:igiɫ τc.conſequētia pz:ſed añs quo ad pͥmam partem:pz ſufficienti diuiſione:quo ad ſecundam partem probaɫ: non enim fluit ad vnam ꝑtem:τ nō ad aliam:q2 oppoſi tum experimur: videmus enim in littore:ꝙ tam par tes orientales maris q̄ occidentales erunt implete: τ iō non fluit ad vnam differentiam poſitionis tm̄:nec ad oēm:quia vnū τ idez tūc flueret motib⁹ ꝯ̄rijs:quod eſt falſū:q2 tūc eēt in locis diuerſis τ ꝯ̄rijs qd̕ nō eſt na turalit̕ poſſibile. Et ex alio:quia ſi flueret ad oēm diffe rentiam poſitionis:tunc nō flueret ſemꝑ ad ſeptētrio nez ab auſtro cuius oppoſitū dictum eſt in priori que ſtione.cōſequētia tenet:quia ſemꝑ flueret ab oriēte ad occidentem τ econuerſo. ¶ Secūdo.ſi ſic:vel natura lit̕ vel violenter:ſed nullo iſtorū modorū:igiɫ τc.ꝯñtia tz:añs quo ad pͥmā partē ꝓbaɫ:ſufficienti diuiſione: τ quo ad ſecundam probatur:quia mare eſt graue:er go mot⁹ ei⁹ naturalis eſt deorſū:τ non ad latus:nec eti am violenter:q2 tunc non ſemꝑ ſic moueretɫ:quia nul lum violentum eſt perpetuum: primo celi. ¶ Tertio. mare eſt in ſuo loco naturali:ergo non fluit nec refluit: cōſequētia patet:quia ſimplicis in loco naturalis nō eſt aliquis motus:ſed antecedens patet ex priori que ſtione. Et ex alio:quia ad illum locum flueret mare ſi fuerit extra:τ hoc naturalit̕:ergo ille eſt locus natura lis. ¶ Quarto.alia elemēta non fluunt nec refluunt:ergo nec mare:conſequentia tenet per ſimile:τ antecedens apparet per experientiā. ¶ Quinto mare mediterrane um non ſic fluit:nec refluit:de quo tamen magis videre tur:ergo nec alia:conſequentia patet:primo:quia par tes maris ſunt eiuſdem rationis:ergo motus qui con uenit naturaliter vni conuenit τ alteri:τ qui non cōue nit vni nec alteri: antecedens patet ad experientiam. ¶ Itē alie aque ſicut fontes τ fluuij non ſic fluunt:nec refluunt:ergo nec mare:ꝯñtia tz:q2 q̄ cā eēt ſic in mari eadē eēt ſic in alijs aq̄s:cuz ſint cōtinue cū mari:añs appa ret ꝑ experientiam de riuis τ riuulis:quare τc.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in lite ra in iſto ſecundo:vbi dicit:fluit aūt mare τc.

In iſta quæſtiōe primo ponendę ſūt diſtinctiones:deinde concluſiones:tertio declarandū quō fiat fluxus τc. ¶ De primo notandū ꝙ mare fluit multipliciter.primo mō de ſeptētrione in auſtruz de q̄ dictum eſt ī precedenti queſtione. Secūdo modo per ventum.τ de iſto dicebatur prius. Tertio modo.fluit ſic ꝙ bis in die naturali vel modico maiori tēpore ma ioratur valde notabilit̕:τ poſtea decreſcit τ refluit.et de tali fluxu τ refluxu querit iſta q̄ſtio τ nō de alijs mo tibus. ¶ Alterius notandū ꝙ talis fluxus non conue nit omnibus maribus:ſed ſolum mari oceano:τ hoc ma xime notabilit̕:quia ſi quibuſdā alijs maribus hoc cō uenit non eſt notabilit̕ nec ſenſibilit̕:vnde experimur de mari occidentali:quando luna oritur ſuper orizontem exiſtentem in occidentalibus ꝑtib⁹:tunc mare incipit moueri fluere τ augeri quouſq; luna veniat ad lineam meridionalem ſiue meridianam illius regionis vel ꝓ pe:τ poſtea luna declinante a linea meridiana vſq; ad punctum occidentis tunc refluit mare ab illis locis vſ q; ad punctum a quo venit:τ poſtq̄ mouetur ab occidē te deſcēdendo vſq; ad oppoſitum punctum meridiei tunc iterum mare creſcit in occidente:τ quando rece dit ꝓcedendo ad oriens:tūc mare decreſcit ſic ꝙ in tā to tēpore in quanto luna venit de oriente iteruz ad ori ens per occidens mare bis fluit τ refluit:et hoc tēpus eſt longius q̄ dies naturalis intantum inquantum eſt dies ortus arcus deſcripti per lunam contra firmamē tum motu proprio:et hoc plus q̄ ſol:et ideo in mēſe ſūt ī duplo plures fluxus τ refluxus maris q̄ dies natura les exceptis duobus diebus cū dimidio:et hoc ꝓpter motum ꝓprium ipſius lune cōtra firmamētum:alias eēnt preciſe tot quot dictum eſt. Et illud pōt haberi ꝑ experientiam:ſed tamen quandoq; ꝓpter diuerſitatē temporū anni diuerſificatur fluxus ſecundum magni tudinē et paruitatem:quia in autūno:et in hyeme ſūt maiores fluxus q̄ in eſtate:et quandoq; non ita mani feſte apparent determinate fieri ſecundum curſum lu ne:ſed anticipatur luna quandoq; per fluxum et econ uerſo: ſed tamen non multum ſenſibiliter.et de iſto eſt queſtio nunquid ſemper ita fit.

Tunc ſit prima concluſio.ꝙ luna ꝓ pter vim vel influentiam quam hz ſuꝑ mare oceanum cum alijs ꝑtibus celi eſt cauſa eleuatiōis aquarū par tium maris et rarefactiōis earū.iſta ꝓbatur:illud eſt cā quo poſito ponitɫ aliud.ſ.effectus:τ quo remoto re mouetɫ:et modo ſic eſt de luna:et de alijs partib⁹ celi: quare τc.maior patz per diffinitionem cauſe:quia ad eius eſſe ſequitɫ aliud:ergo τc. ſed minor ꝓbatur: quia ſi luna non aſcenderet non fierent talia:nec appererēt et ſi non deſcēderet.nā alie ſtelle quecūq; aſcēdūt quā doq; ſuꝑ orizontē:et tñ mare deſcendit vel refluit.et ex iſta ꝯcluſione pz ꝙ luna ſpecialit̕ reſpicit occidēs vel ꝑtes occidētales:q2 ibi contingūt ei⁹ effectus notabi liores:τ ex hoc apparet ꝙ hoīes occidētales magis reſpiciūɫ a luna alijs hoībus:uō magis mutabiles ſūt inuēti. ¶ Secunda ꝯcluſio.ꝙ luna eſt cā refluxus ma ris mediate vel immediate. ꝓbaɫ:q2 mediante lumine ſuo et mediantibus vaporibus quos eleuat in pro fundo maris per ſpecialem influentiam quam ſimul

influit: ꝛ cū lumine: ꝛ mediantibus ꝑtibus maris refra
ctis: ꝛ mediantibꝰ refractionibus poſt quas conſequi
tur fluxus: ſicut ignis ꝑ calefactionē calefacit aquam
ꝛ iſtam calefactam rarefacit: ꝙ ſeq̄ꝛ ꝙ luna ſit cā medi
ata: ꝯña tꝫ: ꝛ añs docet experientia. ¶ Ex iſtis duabꝰ cō
cluſionibꝰ patꝫ tertia reſponſalis ad q̄ſitū. ſ. ꝙ mare in
vno tpe fluit: ꝛ refluit in alio: ꝓbaꝛ: qꝛ luna q̄ eſt cauſa
fluxꝰ ꝛ refluxus ſemꝑ mouetꝛ: ꝙ mare ſemꝑ fluit ꝛ reflu
it: conſequentia tenet ꝑ diffinitionē cauſe: ſed añs patꝫ
ad ſenſum ꝛ ex concluſione prima ꝛ ſecunda.

Tunc quātum ad tertium de modo
q̄ fiat. Juxta qđ notādū ꝙ Lincolnienſis in lib. de radio
rū refractiōe dicit ꝙ luna qñ oriꝛ ſuꝑ orizontē mittit ra
dios obliq̄ incidētes ſuꝑ ſupficiēꝫ maris oceani: ꝛ qa
radij cū denſiori medio occurrūt frāgunꝛ: ꝛ aliq̄s ꝑtes
maris rarefaciūt ꝛ eleuāt: ꝛ ſic mare incipit ītumeſce
re: ꝛ quāto magis accedit ad medium celi vel ad meri
dianum tanto radij ſunt ꝓpinquiores ꝑpēdiculari: ꝛ iō
ꝯtinue plus ꝛ ꝓfūdiꝰ rarefaciūt aliq̄s ꝑtes: ꝛ ſic conti
nue mare erit maiꝰ: ſꝫ ꝑ lumē ſuū: quia nō ſufficit tales
ꝑtes rarefactas vlterius rarefacere vel eleuare: frigidi
tas aque maris dñaꝛ: ꝛ ꝯprimiꝛ: ꝛ ꝯſtringit e conuerſo
tales ꝑtes: ꝛ ideo aqua deſcēdit e cōuerſo: ꝛ iō mare re
fluit. Sꝫ de cā qñ luna eſt ſub orizōte ꝟſus occidēs qñ
creſcit dicit ꝙ luna tūc radios ſuos diffūdit ad celuꝫ ꝛ
a denſitate celi reflectunꝛ ad mare: ꝛ iterū faciunt idē
quod prius: ꝛ poſtea iterū ꝑ frigiditatē reuertiꝛ aqua.
¶ Sed iſta cā eſt debilis: qa videmus ꝙ luna debiliꝛ il
luminat orizontē noſtrū: ꝛ ſic ſcimꝰ ꝑ experientiā ꝙ qñ
magis luminoſum remouetꝛ ab aliquo pūcto quē illu
minat tanto remiſſius erit lumē vſ tandē nullū: mō ce
lū: vel ēt octaua ſphera: ſi eēt ī īfinitū deſiꝰ q̄ chalybs
tñ tm̄ diſtat a luna ꝙ q̄ſi nulli radij de luna ꝑtingunt q̄
ad oppoſitā ꝑtē: ꝛ ſi ꝑtingūt nō eēnt ita fortes ꝙ poſ
ſent reflecti ad mare faciendo aliqđ ibi. Et licet ſit ꝓ
babile ꝙ luna ſit cauſa vt dictū eſt: tamē cū experientijs
pōt hō aliquantulū experiri ſi ſic eēt: qa capto vno dolio
magno aq̄ maris occidentalis q̄ſi pleno: ſi ꝑ radios lu
ne rarefieret ſic oporteret iſtā aquā ītm̄ rarefieri ꝙ ex
iret de dolio: qđ nullus eſt expertus. Itē nō videꝛ lunā ꝑ
radios ſic refractos poſſe rarefacē: cū radij ſint ita de
biles: vt appꝫ hic: ꝙ mileſies ꝑ ſpecula ꝯgregati ꝛ re
flexi non facerēt minimū calorē ſenſibilē: iō nec refra
cti in mari pñt rarefacere ꝑꝑ debilitatē: qa rarefacere
ꝯſeq̄ꝛ calefactionē: ꝛ qꝛ luna nō calefacit ſenſibiliꝛ: iō nō
rarefacit: ꝛ ēt qñ dꝛ ꝙ non ſufficit vltra: quia aq̄ eſt fri
gida: ideo reuertiꝛ ꝛ ꝯdenſaꝛ: ꝛ ſic dicā in principio: ꝙ
tūc aqua eſt magis frigida: quia tūc nec a lumīe lune ē
calefacta nec remiſſa in frigiditate. Hoc igiꝛ nō videꝛ eē
ꝑ talē motuꝫ radiorū. Et ideo aliqui dicunt ꝙ luna et
ſtelle quibus luna coniungiꝛ habent aliq̄s ſpeciales ꝟ
tutes: qbꝰ mediantibus ſic influunt ſm̄ diuerſos aſpe
ctus diuerſimode: nūc rarefaciēdo: ꝛ poſtea dimittēdo
actionē ſuam: ꝛ ſic iterū condenſaꝛ: ꝛ hoc erit ſm̄ diuer
ſos angulos celi ſm̄ ꝙ planete ꝛ ſtelle habēt diuerſas
ꝟtutes. Sed tamē ſi eēt ita verū poſſemus in vno do
lio partē experiri: cuius experientia nō eſt vera. ¶ Puto
ergo ꝓbabilius ſecundum ꝙ tactum eſt in priori que
ſtione: ꝙ ſol qui mouetꝛ ſemꝑ inter duos tropicos: ꝛ ſic
mare ſuppoſituꝫ ſemꝑ reſpicit ꝑpendicularibꝰ radijs
q̄ ſūt valde calefactiui: ſicut appꝫ. cuꝫ ꝙ radij oblique
cadunt ī eſtate hic calefaciunt aquaꝫ fluuiorū ꝛ maris
ideo cum magis ꝓpinqui radij perpendiculares ſint
fortiores: ſequiꝛ ꝙ ꝑpendiculares multū calefaciūt ꝛ
ideo aqua ſuppoſita ſoli recte ebullit: quemadmodū
aqua in olla ꝓpe ignem ipſa bulliente occupat maio
rem locum: ꝛ ſic alique aq̄ cedūt: ꝛ cōtinue talis ebulli
tio ꝓcedit ab oriente in occidens: ꝛ ſic ab ortu diei vſq̄
ad meridiem appꝑebit fluxus: ꝛ qa ꝑ talem ebullitionē
multaꝫ de aqua ſubtili euaporat: iō infrigidat luna va
pores prope ſeptētrioneꝫ aliter ꝟſus ſeptētrioneꝫ cū
habet ꝟtutem creatiuam aque ꝛ augmentat mare: qꝛ
ibi ſol etiaꝫ non eſt fortis ad eleuandum vapores: ꝛ ſic
mare erit plenuꝫ circa meridieꝫ ꝓpter rarefactionē ex
vna ꝑte: ꝛ ꝑꝑ ḡnationē ex alia: quia ſol declinat ab ori
entalibus ꝑtibus poſt meridiem ꝛ illa aqua maris et
ꝟſus oriētē dimittit ebullitionem: ꝛ ſic aqua maris re
plet conſumptionem ibi factaꝫ: ꝛ ſic mare refluit: ꝛ ite
ruꝫ poſt occaſum ſol rarefacit alias ꝑtes circa q̄s tūc
eſt: ꝛ ille rarefacte/tunc occupant maiorē locum: ꝛ ſic
mare auctuꝫ ꝑ lumina iterū repletꝛ: ꝛ recedente ſole ite
rum refluit vt prius: et cum hoc tam in oriente q̄ in oc
cidēte: q̄ vbiq̄: licet in oriente nō experimur: tum ꝓpter
altitudinem maris: quia eſt ibi maximum frigus et ꝓ
pe locum ḡnationis aquarum: tum ꝑꝑ magnitudinem
maris cui ſi modica fiat additio nō ſtatim appꝑebit: ſed
in mari occidētali melius appꝑebit quia vie maris ſūt
ibi ſtricte: ſicut inꝛ Angliā et Flandriam: et inꝛ galliā
et Hiſpaniam: et hoc videꝛ velle Ariſto. in litera vt al
legatum fuit poſt oppoſitum.

Ad rationes. Ad primam: dicendū
ꝙ alique ꝑtes maris magis apte ſunt ad recipienduꝫ
influētias ꝛ alie minus: et ſic ab aliquo puncto ſigna
to fiet remotio ꝑtium ad oēs differentias per rarefa
ctionem ſine tali diſſolutione continui: et ideo alie par
tes circunſtantes que nō ſunt ita fortiter rarefacte ma
nent et ſic mare aſcēdit littora. ¶ Ad aliam negatur
antecedens. Ad probationem. dicitur ꝙ ſimpliciter ꝑ
vnam ſolam virtutem eſt vnus ſolus motus: ſed ſi aliq̄
virtus ſpecialis ſibi influatur: tunc per iſta poteſt mul
tipliciter agere et aliter q̄ ꝑ aliā: modo ſic eſt de mari:
et ſic naturaliꝛ mouetꝛ: quā ꝟtutē habet a celo. ¶ Ad
tertiam. conceditur ꝙ quieſceret per ſuam grauitatē
quando eſſet in loco naturali: ſic ꝙ non poſſet appro
ximari aliquod agens: ſed aliꝛ non: immo aliquod po
teſt in vno loco melius et minus bene collocari ſecun
dum diuerſas partes loci: et etiam per ſpecialē influē
tiā pōt aliqđ moueri diuerſimode et nō q̄ſcere. ¶ Ad
aliaꝫ: negaꝛ ſimilitudo. ¶ Ad aliam de mari mediter
raneo. dicitꝛ ꝙ ibi nō influit ſol et luna ſicut alibi: et ſi ī
fluit ꝑꝑ nimiaꝫ latitudinē maris nō eſt maniꝛ: ſtū verū
augeaꝛ vel nō. poſſunt etiam eē voragines ſub tali ma
ri ſic ꝙ ꝓpter nimiā grauitatē tales aq̄ maris nō pñt
eleuari ita ſuperiꝰ aq̄: ſed rarefit inferiꝰ et tales vorag
nes faciūt augeri et multiplicari aquā maris ꝟſus oc
cidenteꝫ: ſic ꝙ aq̄ illa effluat in magno influxu maris
ſicut contingit inter Angliā et Flandriā et in alijs lo
cis. ¶ Ad aliaꝫ negaꝛ ſimilitudo: qꝛ non ſunt ſuppoſi
te ſic ſoli nec lune ſicut mare: quare etc.

Quæſtio. III.

TErtio quæritur vtrū
totuꝫ mare debeat eſſe ſalſum
et amarū. Et arguiꝛ primo ꝙ non
quia nullū mare ē calidū et ſic
cū ergo ꝛc. ꝯña tenet: añs q̄ ad
primā partē patꝫ: qꝛ cū mare ſit
frigiduꝫ ꝛ humidū: nō pōt eē ca
lidū ꝛ ſiccum: qa ſi ſic ꝯua eēnt
ſimul in eodem: quod eſſet impoſſibile. añs quo ad ſe

eundē partē pꝫ p gñationē ſalis cū gñeꝛ ſolum ex ſicco ⁊ aduſto ꝉreſtri: ꝗ eſt calidū ⁊ ſiccum: ⁊ ſic etiā ſalſum. ❡ Secundo. ſi ſic: hoc maxie videꝛ ex eo ꝙ alicubi ſal deberet gñari qḋ ꝓijciꝛ ad mare ex q̃ fieret ſalſū: hoc ē ſalſum: ꝯña tenet: ex q̃ mare nō eſt in ſe ſalſuꝫ qñ ꝓduciꝛ et gñaꝛ: ideo ſi debet fieri ſalſum: oportet fieri p ꝓiectionē ſalis in ipſo mari: ſed falſitas probaꝛ: inducēdo de modis de quibꝰ dꝛ in hoc libro ꝑꝑ qḋ mare hāt ſalſum. ❡ Tertio. mare aliud nō eſt q̃ aq̄ riuoꝝ ⁊ fontiū cōgregatio: modo ille nō ſunt ſalſe ſed dulces: ꝗ ſequiꝛ ꝙ mare nō debeat eſſe ſalſum. ꝯña pꝫ: ⁊ añs ex prioribus queſtionibus. ❡ Quarto. ſi mare eſſet ſalſum tūc valde cito deberet fieri dulce: ſed hoc eſt falſum. conſequētia tenet. qꝛ videmꝰ p experiētiā hic: ꝙ ſi aliqua aqua ſit admixta cū ſale cui admiſceanꝛ dulcia ſtatim recedit ſalſedo: ⁊ ſic fit dulcis ex toto aggregato: ⁊ ſic erit de mari cū admiſceanꝛ dulces aque. ❡ Quinto. ſi ſic: tunc mare eſſet mixtū ⁊ non purū elementum. hoc eſt falſum: quia tunc non haberemus elementum aque cum mare debeat eſſe elementum aque: ⁊ ſi mare eſt mixtum: tunc non eſt elementū. conſequentia hic tenet: quia ſal eſt quoddam mixtum: ⁊ ſic ſalſa ſunt etiā mixta. ❡ Sexto. ſi ſic hoc videreꝛ eſſe p eleuationem dulcis remanēte groſſo ꝉreſtri in mari: ⁊ hoc ꝑꝑ calorē ſolis: ſed hoc eſt falſum. ꝯña tꝫ cū p iſtū modū Ariſto. ponat mare fieri ſalſum: ſed falſitas probaꝛ: quia tūc eadē ratione paludes vel ſtagna hic apud nos: deberent etiā fieri ſalſa p talē eleuationem remanente terreſtri: cuius oppoſitum experimur. ❡ Septimo. tunc ſalſedo maris intēderet in infinituꝫ ⁊ amaritudo: quia ſol ſemp mouet circa mare ⁊ calefacit ⁊ eleuat plus ⁊ plus: igiꝛ cuꝫ ex illo intendaꝛ ſalſedo: ſequiꝛ ꝓpoſitū: tñ ꝯñs experimur falſum.

In oppoſitū eſt Ariſto. in ſecundo huius. vbi reddit cauſam ſalſedinis maris: qḋ nō eſſet niſi mare eſſet ſalſum: ergo ⁊c.

In iſta quæſtione primo videbitur naturaliter quō fiat ſal. in ſecūdo de queſito. ❡ De primo notandū eſt ꝙ ſal eſt quoddā mixtum qḋ gñaꝛ ex commixtione humidi cū ſicco terreſtri p calorem ſolis vel ignis vel alioꝝ decoquentiū et reſoluētiū ſubtile ipſius humidi. ⁊ illud pꝫ p expientiā. capta eñ aq̄ aceti ſublimata vel alia aq̄ ⁊ ſupfuſa iſta ſup aliā materiā aduſtā poſtea illis bñ pmixtis pmittanꝛ modicū ſtare quouſqꝫ groſſum terre in fundo reſiliat: ⁊ dehinc effundaꝛ aq̄ ſupnatans ad aliud vas: qḋ ſupponaꝛ igni lento: ita ꝙ ſubtile euaporet vſqꝫ ad ſiccitatē: tunc remanens erit ſal circa fundū vaſis: ⁊ ſic alchimiſte faciunt ſal: et iſtū modū tangit Ariſto. in litera de fecibꝰ ⁊ de vrina: vnde videmus ꝙ vrina eſt ſalſa ⁊ amara: etiā videmꝰ ꝙ ſi vrina ſumereꝛ in vaſe vitreato vel vitreo: ⁊ ſupponaꝛ lēto igni quouſqꝫ calefiat: remanebit eñ in fundo quoddaꝫ albū adherens vaſi: qḋ erit ſicut ſal ſi abradaꝛ a vaſe: illo ergo mō fit ſal. Sic ſilr qñ aqua calida fundiꝛ ſup cineres qui ſunt aduſti ⁊ ſicci ſic ꝙ bene cōmiſceantur ſiſꝛ: tunc gñatur lixiuiū: ⁊ qḋ quodāmodo eſt ſalſum ⁊ amarū: vnde ſi ponereꝛ igni: ſicut prius de vrina eſt dictum inueniretꝛ albū in fundo vaſis tanq̄ ſal. ❡ Sal vero de quo ſalimus cibaria generaꝛ iſto modo: quia ſunt aliq̄ maꝛie ſub ꝉra: de quibꝰ eſt maꝛia aduſta ⁊ ſicca: p quas maꝛias ⁊ mineras tranſit aqua: q̃ vlteriꝰ exit p foramina fontiū: ⁊ talis aqua colligiꝛ in vaſis que ſupponunꝛ igni ⁊ exiccantur ⁊ reſoluiꝛ humidū ſubtile: ⁊ ſic derelictū eſt ſal: ⁊ dicit Ariſto. in litera de calce: ꝙ ſi aqua ſup fundaꝛ: poſtea ſi illa aqua exicceꝛ erit ſal. ❡ De ſcḋo. quare mare ſit ſalſum. notandū: ꝙ Ariſto. in ꝉfa ſupponit ꝙ ſemper duplex fit exhalatio. vna calida ⁊ humida: alia calida ⁊ ſicca: ⁊ illud oportet ſic eſſe ꝑꝑ diuerſos effectꝰ quos videmus gñari: quoꝝ cauſas reddere non poſſumꝰ niſi ſic eſſet. Et ex iſto ſupponit ꝙ ſol ſemper mouetꝛ circa mare eleuādo exhalationes calidas ⁊ humidas: ex quibus fiunt pluuie: ⁊ hoc ex pte maris: q̃ dulces ſūt. vl' de toto mari eleuat aliquā exhalationē calidā ⁊ ſiccā dimiſſo calido terreſtri in mari. ⁊ iō ſupponendū eſt ꝙ in mari eſt admixtio terreſtris aduſti cū aqua: ⁊ hoc Ariſtot. declarat infra: ꝙ ſi aliquis vnum vas cepit terreū p totū ⁊ clauſerit oēs rimas ⁊ os ⁊ oīa nulla aqua exiſtēte intus: ⁊ proiecerit ad mare ſubmergendo ipſum: tunc p longum tēpus aqua ſubtilis intrat illud vas p poros ꝉre: ſed groſſuꝫ terreſtre remanet foris: qḋ nō eſſet niſi ibi eſſet cōmixtio talis: ⁊ hoc demonſtrat in alio exēplo: qꝛ naues q̃ in aqua riuorum ⁊ pura ſubmergerenꝛ ꝑꝑ grauitatē ſubnatarent alte in mari: qḋ non eſſet niſi mare eſſet groſſum ⁊ taliꝛ mixtū. ❡ Itē dicit ꝙ quoddam mare eſt ita groſſum ꝙ hō ligatis manibus et pedibus ſi ꝓijcereꝛ in mari nō ſubmergereꝛ: ⁊ eſt ibi ſicut in palude. ❡ Item aliquod ꝑꝑ nimiā groſſitiem maculat veſtes ſi lauanꝛ in ipſo ⁊ non poſſunt mūdari: qꝛ recte eſt illud mare. ſicut lutū: ⁊ hoc eſt ꝑꝑ taleꝫ groſſitiem. ❡ Tunc ſit prima concluſio. ꝙ mare debet eſſe quodammodo ſalſum ⁊ quodammodo amarum: ꝓbaꝛ: quia oēs cauſe q̄ reqrunꝛ ad hoc ꝙ aliquid ſit ſalſum ſunt in mari: ꝗ ⁊ effectus: ⁊ p ꝯñs ſequiꝛ ꝓpoſituꝫ: conſeqñtia patet: quia poſitis cauſis poniꝛ effectꝰ. antecedens pꝫ ex predictis: eſt enim in mari quoddā ꝉreſtre aduſtū: quod fit ex exhalatione calida ⁊ ſicca. eſt ēt ibi aq̄ pura admixta: ⁊ etiaꝫ ibi eſt calor ſolis decoq̄ns faciens humidum eleuari p expientiam: ꝗ relinquiꝛ ꝙ eſt ſalſum: ⁊ ſic quodammodo erit amaꝝ. pꝫ ex hoc quia amaritudo inſequiꝛ incinerationē: et qꝛ eſt q̄dā incineratio in mari ex exhalatione calida et ſicca: ꝗ et amaritudo. ❡ Et ex hoc patet etiā ꝙ ſi mundus fuit creatꝰ ſicut credimus: ⁊ ſi mare fuit creatū circa terrā: tunc p longum tēpus mare erat dulce ⁊ non ſalſum ⁊ amaruꝫ quia oportebat ſolem moueri diu anteq̄ cauſaret iſtas cauſas ſalſedinis. Ex iſto pꝫ etiam ꝙ adam non potuiſſet tranſire mare cum magnis nauibus ponderoſis: qꝛ ſubmerſe fuiſſent: ſed tēpore noe potuiſſent fieri naues: ⁊ ideo fecit archam ⁊ nauigauit.

Ad ratiões Ad primam &c. negatur maior. nam mare ꝑꝑ ſalſedinē ꝟtualiter calidum eſt et ſiccū: licet ſecundū aliquas alias ptes poſſit eſſe frigidum ⁊ humidū q̄ non ſunt actu calide a ſole. Unde expimur ſi quis fundat aquam maris ſuper carnē ſuā mordet ipſam ac ſi aliquod corroſiuū calidum ⁊ ſiccū apponaꝛ: ideo apparet ꝙ virtualiter eſt caliduꝫ: ideo imaginandū eſt de mari ꝙ ſit totū heterogeneū quātū ad ſalſedinē ⁊ dulcedinē. ❡ Ad ſcḋam quādo dicitꝛ non videtur ⁊c. dicēdum ꝙ nō oportet aliquē ſalē extrinſece immitti in mari: ſicut fit in aqua: ſed ſufficit aliquod terreſtre aduſtum per calorē remanere in mari: ⁊ hoc maxime in locis: que ſunt ſub via ſolis vt dictū fuit: ⁊ vbi mare ebullit et cōmiſcetur alijs maribꝰ. ❡ Ad tertiaꝫ mare non eſt ⁊c. dicēdum eſt ꝙ immo: quia ad aquas fontium aliquod ꝉreſtre eſt admixtū: quod fit in aquis riuorum. ❡ Ad quartā negaꝛ conſequētia: quia ſemper ſicut dulcis aqua admiſceꝛ: ſic ſemper fit exhalatio dulcis et remanet ꝉreſtre: quod cauſat ſalſedinem maris. ❡ Ad quintam conceditꝛ ꝙ non habemus totū purum elementū aque: ſed ſufficit ꝙ habemus vnū modicū ſiue partē ⁊ mixtū loco elemēti. ❡ Ad ſextā hoc eſſet ⁊c. ꝯceditur. Ad improbationē: quia tūc ſtagna hic apud

nos ꝛc. dicit ꝙ non tādiu durat ſol circa iſta ſtagna nec circa paludes hic neceſt ita intenſus in calore ꝙ talia ſufficiant facere: ſicut in mari: cō citius fiūt ſimes vel aliquod conſimile ꝙ fiat ſalſum aliquod ex eis. ¶ Ad vltimam. tunc ſalſedo ꝛc. negat̄ ꝯña ꝓꝑ hoc: q: ſemꝑ admiſcent̄ dulcia remittēdo ſalſedinē. Sed notanduꝫ ꝙ mare ſit ſalſum: ſimiliter propter hoc ꝙ aīalia poſſunt viuere in ipſo que non poſſunt viuere in aqua dulci: et ſi ſic eſſet tunc in principio creationis aliqua talia animalia nō potuiſſent fuiſſe: quare ꝛc.

Queſtio. IIII.

QVærit̄ quarto vtrū aque fluuiales vel fontales poſſint eſſe ſalſe. Et arguit̄ primo ꝙ non: ſi ſic ſequeret̄ ꝙ elemēta ſimplicia haberent qualitates ſecūdas: vt puta odorē ⁊ ſaporē ⁊ ſiſa: ſed ꝯñs eſt falſum: q: ſimplices non habent niſi primas qualitates ſimpliciter. cōſequentia tenet: quia aque fluuiales ⁊ fontales ſūt elementū aq̄ cum mare ſit mixtuꝫ. ¶ Scdo. ſi ſic: hoc eſſet eodē modo: ſicut mare eſſet ſalſum: hoc eſt falſum: quia ſol nō pōt ſic eleuare dulce remanēte terreſtri de fontibus ſicut de mari: ſicut patuit in p̄cedēti queſtione: ſed ꝯña tenet: quia nō alio modo videtur fieri ſalſedo in aq̄ ¶ Tertio. ſi ſic: tūc non indigeremus actōe alioꝝ elementoꝝ ad gn̄ationē ſaporis: hoc eſt falſum: vt pꝫ ꝑ medicos: ſed conſequentia tenet: quia aque fontales haberent ſaporem ſine alijs elementis: et poſſent dare alijs permixtionē. ¶ Quarto. tunc aliqui fontes eſſent acetoſi: hoc eſt falſum. conſequentia tenet: quia eadē rōne qua ſalſi. ſed falſitas probat̄: q: acetoſitas cōtingit ex corruptione caloris. modo aque fontium: cum de ſe ſint frigide: non corrūpit̄ in eis calor. ¶ Quinto. ſi ſic: tunc aqua ſimplr̄ poſſet nutrire: hoc eſt falſum: quia nullum elementū ſimplex nutrit vel poteſt eſſe nutritiuum: ſed conſequentia tenet: quia odorifera poſſunt nutrire ⁊ ſolus odor: ſicut declarat̄ de quodā qui fuit tēpore ſocratis qui circa agonē cū nō poſſet amplius comedere ꝓꝑ odorem mellis ⁊ panis recentis diu manſit viuꝰ: ergo ſimplex odor poteſt nutrire: ⁊ per conſequens ſimplex ſapor et aqua ſimplex.

In oppoſitū eſt Ariſto. ſecūdo huius.

In iſta queſtione ſupponendum ſicut dictum eſt prius quomodo fontes generant̄ in concauitatibus montium. ¶ Ulterius ad generationē aque fontalis guttatim aggregat̄ aqua ⁊ fluit ad loca baſſiora ⁊ tranſit quandoq; ꝑ longum ſpatium infra terraꝫ anteꝙ in pede montis vel in ſummitate montis magis baſſi exeat: ⁊ hoc ꝑ experientiam videmus in aqueductibus: ⁊ tunc in tali tranſitu aque: ſub terra quandoq; ſunt minere vel gn̄ationes metalloꝝ vel aliquorū ꝯuenientiū ad generationē metallorū: ſicut alumē/ ſulfur/ argentū viuū: modo in gn̄atione taliū q̄ñq; in talibꝰ locis eſt magnus calor: ⁊ q̄ñq; ex tali actione caloris cuꝫ alijs materiebus ibi p̄paratis fiūt ſapores ⁊ odores diuerſi ſub terra in talibus mineralibꝰ: ſic ꝙ talia extracta ſapiunt. Et imaginandū eſt tunc ꝙ aqua tranſiens ꝑ iſta loca ꝑ actionē taliū fit ſaporoſa: ſicut apud nos: ſi quis funderet aquā ſuꝑ cineres poſtq̄ colata fuerit erit amara: vt patet de lixiuio. ¶ Sic ergo cōcluſio reſponſalis: ꝙ aque fontales poſſunt eſſe ſalſe vel aliorū ſaporū: probat̄ ex iam dictis: q: poſſunt ſub terra tranſire per talia loca: igitur ꝛc. ¶ Ex quo patet ꝙ alique aq̄ fontales poſſunt eſſe acetoſe: ⁊ aliq̄ ſtiptice: ⁊ aliq̄ amare. ¶ Secunda cōcluſio. ꝙ aq̄ fontales ſunt non ſolum ſaporoſe: quī immo ⁊ odorifere ⁊ calide actualit̄ ⁊ colorate diuerſis coloribus: patet iſta ꝑ ſimilem rationē ꝓꝑ loca ꝑ que tranſeunt: etiā ex iſto pꝫ quomodo fiant ita calide in t̄ra ꝙ homo in ipſis pōt balneari: ⁊ q̄ūo fetent ſicut ſulfur.

Ad rationes. Ad primam dicitur ꝙ aq̄ ſaporoſe ſunt aliquantulū mixte: ⁊ non ſunt elementum purū. ¶ Ad ſecundā negat̄ cōſeq̄ntia. Ad probationem cū dr̄: non videt̄ alius modus ꝛc. dr̄ ꝙ imo ſicut iam dictū eſt. ¶ Ad tertiā cuꝫ dicit̄: tunc non indigeremus ꝛc. negat̄ conſeq̄ntia. Ad probationē dicit̄ ꝙ hoc non eſt ſine actione alioꝝ elemētoꝝ ꝙ aq̄ ſapiūt. ¶ Ad quartā ꝯceditur antecedens. Ad improbationē dicit̄ ꝙ immo cū aliquid mixtum vel acetoſum admiſcetur. ¶ Ad quintam. tunc aqua ſimplex ꝛc. negat̄ cōſeq̄ntia Ad probationē quando dr̄ ꝙ illa aqua eſt ſimplex ꝛc. negat̄ cum iā dictū ſit ꝙ eſt mixta.

Quæſtio. V.

QVæritur quinto. vtrū ventus ſit exhalatio calida ⁊ ſicca. Et arguit̄ ꝙ non: q: tunc tempore ventoſo deberet eſſe calor ⁊ ſiccitas. conſequēs eſt falſum: q: frequenter pluit. ꝯña tenet: q: ſi ventus eſt calidus ⁊ ſiccus: tunc calefacit ⁊ exiccat. ¶ Secundo. ventus eſt aer motus: ergo non eſt exhalatio calida et ſicca. cōſeq̄ntia tenet: q: aer non eſt exhalatio: ſed añs patet: quia aliq̄s vētus eſt aer: modo non magis videt̄ de vno q̄ de alio: ḡ oīs vētus eſt aer. ꝯña pꝫ: ⁊ añs pꝫ de vento qui exit de flabello vel a folle.

In oppoſitum eſt Ariſto. ſecundo huius. dicēs ꝙ duplex eſt exhalatio: quedam calida ⁊ humida: ⁊ q̄dam calida et ſicca: et de iſta vltima dicit fieri ventum.

In iſta queſtione primo videbitur de cauſa materiali venti. Circa qđ notandū ꝙ ꝑ calorem ſolis circa terram eleuant̄ exhalationes calide ⁊ ſicce: et ſi ſint multū calide et ſicce: tūc eleuāt̄ vſq; ad mediā regionē aeris vel ad ſuꝑmā: ⁊ ibi gn̄ant̄ inflāmationes ſeu impreſſiones ignite: ſicut dictum eſt in p̄cedentibꝰ q̄ſtionibus: ſi ꝟo non ſint nimis calide ⁊ ſicce: tunc non aſcendunt niſi vſq; ad finem medie regionis aeris ꝓpe mediā q̄ eſt frigida ⁊ humida: ⁊ inde ꝓpellunt̄ deorſum: ⁊ q̄ñq; exhalatiōes iſte propulſe obuiant alijs exhalationibus aſcendentibus: ideo reflectunt̄ ad latus: ⁊ ſic mouent̄ ad latus: ⁊ hoc ſic motum dicitur ventus. ¶ Sit ergo concluſio reſponſalis: ꝙ ventus eſt exhalatio calida ⁊ ſicca: vel gn̄at̄ ex ea tanq̄ ex mat̄ia: ꝓbat̄: quia vel eſt exhalatio calida ⁊ ſicca: vel calida ⁊ humida: nō calida ⁊ humida: ergo ꝛc. cōſeq̄ntia tenet a tota diſiunctiua cum deſtructione vnius partis ad alteraꝫ: ſed añs quo ad primā partē pꝫ a ſufficienti diuiſione: ⁊ quo ad ſecundā partē patet: quia aliter exhalatio conuerteretur in nubē ſeu in pluuiam cū ex tali fiat nubes vel pluuia. ¶ Item ſi hoc nō eſſet: eſſet aer motus: hoc eſt falſum. cōſeq̄ntia tenet: quia antiqui volebant oīa

fieri ex aere:falſitas ꝓbaẗ: qꝛ inconueniēs eſſet ꝙ aer ſic moueret̃ ſicut vētus: cū ſemꝑ ſit vndiq̄ʒ apud nos:etiā aer eſt calidus ꝛ humidus: ſicut patet primo huius: ꝛ ſecundo de generatione: ꝛ ventus eſt calidus ꝛ ſiccus.
¶ Sed dubitatur: quia experimur ventū eſſe frigidū: dico ꝙ hoc eſt: quia quando talis exhalatio calida ꝛ ſicca eleuaẗ: tunc propter frigus medie regiōis caliditas eius actualis corrūpiẗ: ꝛ ſic ꝑ aerē frigidū manet actualiter frigida vt experimur: q̄uis in principio ſue gn̄ationis fuerit actualiter calida: ſed remanet potētialiter vel virtualiter calida. ¶ De cauſa formali dicunt quidā ꝙ ſit motus localis: qđ probant: qꝛ quando exhalatio mouetur ſic ad latus: tunc eſt ventus ꝛ nō durat. Ex hoc inferunt iſtū terminū eſſe connotatiuū. ſ. vent⁹: qꝛ connotat motum: ſed illud nō puto poſſe valere: qꝛ ſi mot⁹ localis ſit forma vēti: cū motus localis nō ſit aliud a mobili: vt ſuppono: iſte ventus eſt forma ſui: qđ nullus diceret. Poteſt ergo dici ꝙ forma vēti eſt forma mixti imperfecti: cui nomē ſpeciale non eſt impoſitū: quod pʒ ex eo ꝙ ſic alia mixta habent tales formas ſubſtantiales: ģ etiā vētus. Sed verum eſt ꝙ hoc mixtū qđ eſt ventus moueẗ naturaliter ꝛ ille motus cōſequiẗ formam.
¶ Ad rationes illoꝝ qui dicunt ꝙ exhalatio bn̄ mouetur ꝛc. nego: qꝛ nō corrūpiẗ ſtatim q̄ꝛ primū non moueẗ.
¶ De cauſa finali dicendū ꝙ vēt⁹ eſt finaliẗ ad remouēdū nubes de vna regione: ꝛ ad ducendū ſuꝑ aliā vt fiāt pluuie in diuerſis regionibus ſuper arbores: ꝛ illud pʒ qꝛ nos videmus nubes ꝑ vētos moueri ad latus: quod non eſſet niſi ꝑ ventos iſte mouerentur: ſed cauſa efficiens eſt calor ſolis.

Ad rationes. Ad primam negatur cōſequētia. qꝛ q̄uis ventus fit originaliter ex materia calida: tamē infrigidatur ꝑ cōtrarium impellens. ¶ Ad ſecundā negatur añs. Ad ꝓbationē aliquis vētus ꝛc. adhuc negaẗ añs. Ad probationē de folle dico ꝙ nō ſūt ꝓprie venti: ſed eſt motus aeris vel aer ꝛc.

Queſtio.VI.

SExto queriẗ vtrum ſol faciat ceſſare ventos ꝛ cōmoueat illos. Et arguitur ꝙ non: qꝛ tūc ſimul ꝛ ſemel ſol faceret ceſſare ꝛ non ceſſare: ſed cōſequens eſt falſum: ꝯña tenet: quia ſi facit ceſſare ꝛ cōmouet cū cōmouere ſit efficere facit ceſſare ꝛ non: ergo ꝛc.
¶ Secūdo. ſi ſol faceret ceſſare vētos: tunc plures deberent fieri de nocte q̄ꝛ de die: cuius oppoſitum experimur. ¶ Tertio. ſol eſt cauſa gn̄ationis ventoꝝ: quia ſi non eſſet non fierent: ergo non facit ceſſare. conſeq̄ntia patet: quia generans non deſtruit genitum: ſed añs pʒ de ſe. ¶ Quarto. pluuie ꝛ magna frigora faciunt ceſſare vētos: ergo non ſol. ꝯſequentia tenet: cū iſta ꝯtrario mō ſe habeant: ꝛ añs patet in lr̄a: ꝛ etiā ꝑ experientiam.

In oppoſitū eſt Ariſto. dicens: ſol aūt facit ceſſare ventos et cōmouet.

In iſta quæſtione dicēdum eſt magis cōplete de cauſa efficiente venti ꝛ de loco vbi fiunt ꝛ vn̄ veniant. ¶ Unde de loco dixit q̄dā ꝙ venti originaliter proueniunt a mōtibus: ſicut fontes ꝛ riui: ꝛ ibi gn̄anẗ ꝛ ideo fiant ad latus: ſicut fluunt fontes: qđ ꝓbat ex alio: qꝛ prope montes ſunt plures venti: qđ non eſſet niſi ex lateribus montiū exirent. ¶ Itē. ſi nō: tūc in ſummitatibus montiū poſſent fieri vēti: hoc eſt falſum ꝛ ꝯ experientiā ſacrificātiū in montibus. ¶ Sed contra illud obijciẗ. qꝛ in principio tertij hui⁹ dr̄ ꝙ enephie. i. magni venti: qui veniūt ante pluuiā: q̄nq̄ʒ veniūt deſurſum vſq̄ʒ deorſum: nec ſunt ibi aliqui montes: de qb⁹ veniāt: ergo nec alij venti: conſeq̄ntia tenet: ꝛ añs pʒ ex predictis. ¶ Item. ſi non eſſent montes adhuc dato ꝙ terra eſſet ita alta ꝙ nō eſſet circūfluxa aquis: tunc nō poſſet fieri vēt⁹ ꝑ illud: qꝛ tunc non eſſent mōtes: ſed falſitas ꝯſequētis probaẗ: quia tunc adhuc ſicce exhalationes poſſent eleuari: et ꝑ frigus cōprimi ꝛ repelli ad lat⁹ ꝓꝑ occurſum aliarū exhalationū. ¶ Itē. non pōt reddi cā quare halo quando cito cōſumiẗ ex vna parte fiant vēti: qꝛ talis materia nō intraret montes: ꝛ ideo ſi fiat vētus nō exit a lateribus. ¶ Iterū. terremot⁹ poſſent fieri ſi non eſſent montes: ergo et vētus. cōſequētia tenet: qꝛ ex eadē exhalatiōe fiunt. ¶ Itē. tunc venti non poſſunt venire ſuꝑ planā terram vbi nō eſſent montes: ſed conſeq̄ns experimur falſum. conſeq̄ntia tenet: qꝛ ſm̄ rectas lineas ad latus ꝓueniendo a mōtibus oporteret lineas terminari in ſuꝑficie terre: et ſi ſic/vēt⁹ ceſſaret.
¶ Ad rationes opinionis ꝓpe mōtes ſunt plures venti ꝛc. hoc non eſt ideo: qꝛ ex latere veniant: ſed qꝛ multe exhalatiōes fiunt. Ad aliā. negaẗ ꝯña: ꝙ ģ exeant oēs ex laterib⁹ montiū. ¶ Aliter poſſet dici: et ſit prima cōcluſio: ꝙ ſol eſt cauſa efficiens remota. ꝓbaẗ: ſol calefacit terrā: ꝛ cōmouet ſeu eleuat exhalatiōes: de quibus fiunt venti: ģ eſt cā efficiens: et nō eſt cā tn̄ immediata: qꝛ calor et materia fumoſa et leuitas ſunt magis ꝓpinqua. Ex iſta cōcluſione ſequitur alia. ſ. ꝙ calor exhalationis et leuitas et frigus medie regiōis et frigiditas exhalationū ꝓpulſarū ſunt cauſe immediate vētorum. ꝓbaẗ: qꝛ iſtis poſitis immediate poniẗ vētus: ergo ꝛc. ꝯña tenet ꝑ diffinitionē cauſe immediate. et añs pʒ ex p̄dictis. ¶ Sed notandū eſt ꝙ ſol eſt cauſa efficiēs ceſſationis venti: tn̄ ꝑ aliū modū: qꝛ q̄nq̄ʒ per calorē exhalationeʒ calidam et ſiccam reſoluit in aerem ſic ꝙ non erit ventus: et quandoq̄ʒ eleuat exhalationem vſq̄ʒ ad mediam regionem aeris et fiunt impreſſiones ignitee: et ſic ſol facit ceſſare ventos: et hoc voluit Ariſtoteles in litera: et ſic alios efficit et deſtruit: et nō vnū et eundē nec ſimul et ſemel. ¶ Et notandū ꝙ vndiq̄ʒ ſm̄ circulū orizontis cauſantur vēti et equaliter durant venti principales: ſicut orientales boreales ꝛc. ſʒ collaterales nō ſic durāt notabiliter. ¶ Sed notandum ex diuerſitate effectuū. nā vēti auſtrales inducunt infirmitates in hominibus calidas: et pigritias: ſomnū: et adhuc pluuiā et calorē: ſed boreales cauſant fortitudines in hominibus et frigiditatē aeris et ſerenitatē: et cōfortāt virtutē gn̄atiuā et remouēt malos humores ab aere et ſunt ſaniſſimi: ideo nō eſt opportunum in camera habere feneſtras a parte auſtri: ſed multuʒ a parte boreali. Sed alie ſunt diuerſitates effectuum alioꝝ ventoꝝ: et cauſe ſilr̄ ſunt imaginande de alijs: ſicut de iſtis: vnde cauſa prima illoꝝum eſt: quia ventus auſtralis venit a locis calidis: et tranſit ꝑ loca calida et humida: in quibus fiunt multe putrefactiones: et ideo vapores malos inducūt ad aerē: quē aerē hoies inſpirant: et ſic ex eo infirmantur: et ſic inducunt groſſitiem humoꝝū: et ꝑ ꝯñs ſomnū et conſimili de cauſa inducunt pluuias: qꝛ multi vapores humidi ibi gn̄antur ex quibus fit pluuia: et iō ꝑ iſtā cauſam ſunt calidi. Sed vēti boreales: propter hoc ꝙ veniūt a locis frigidis et ſiccis: ideo exiccant humiditatē: et conſtringunt corpora humana: et ſic calor naturalis intra remanēs fortificaẗ: et propter hoc tales homines in talibus ventis morantes ſunt fortes: et ꝓꝑ illud impediūt putrefactiōes: et ideo ſūt ſani. Sed tamē

notandũ: ꝙ ꝗuis iſti ponanẗ cauſa ex parte diſpoſitionũ materie: oportet tam locorũ ꝙ̄ effectuum accidẽtiũ ventorum cauſam ſumere ab influẽtia celeſti: ita ꝙ ſic planete cuꝫ ſtellis fixis influunt ſup talẽ locũ materiã ꝑparãtes ꝙ tales vẽti fiant ⁊ talia accidẽtia habeãt.

Ad ratiões. Ad primã: probat ꝙ quæſtio de virtute ſermonis eſt falſa: ſed debet intelligi copulatiue ꝓ diuerſis tempoꝛibꝰ ⁊ diuerſis locis ſicut dictũ eſt. ¶ Ad ſecundã. ſequereẗ ⁊c. cõceditur: ſi cetera eſſent paria: ſed ſol qñqꝫ defectu caloris eleuat exhalationes quas de die conſumit: ⁊ ideo de die plures ſunt: et ideo quia de nocte hoc non contingit ideo ſunt paucioꝛes. ¶ Ad aliã ſol eſt cauſa ⁊c. cõcediẗ añs: ⁊ negatur ꝯñtia: qꝛ ꝑ aliũ modũ facit ceſſare ⁊ in alijs tẽpoꝛibus. ¶ Ad aliã: ꝯceditur antecedens: ⁊ negatur cõſeq̃ntia: qꝛ ꝑ aliũ modũ facit hoc ſol: ⁊ ꝑ aliũ modum pluuie. nã pluuie claudunt poꝛos ẗre: ⁊ iõ exhalatio nõ põt exire: et ſic faciunt ceſſare ventos. ſed ſol conſumendo huiuſmodi vapoꝛes facit ceſſare ventos ⁊c.

Quæſtio. VII.

SEptimo quæritur vtrũ terremotus ſit poſſibilis. Et arguitur ꝙ non: qꝛ terra neceſſario quieſcit in medio: ğ ⁊c. ꝯñtia tenet de ſe: ⁊ añs pꝫ: quia celum neceſſario circa aliquod quieſcens moueẗ: illud autẽ nõ cẽ videẗ aliud ꝙ̄ terra. ğ ⁊c. ¶ Secundo. ſi ſic: vel ergo naturaliẗ vel violẽter: nullo mõ iſtoꝝ: ğ ⁊c. cõſequẽtia tenet: añs probaẗ quo ad primã partẽ ſufficienti diuiſione: ſed quo ad ſcðam probaẗ: nõ põt naturaliter: quia terra eſt coꝛpus durum ⁊ graue: qð naturaliter quieſcit in loco ſuo: nec etiã violenẗ: qꝛ nõ eſt aliqð violẽtũ ſufficiẽs mouere terrã. ¶ Tertio. ſi ſic: vel motu circulari vel recto: ſed nullo iſtorũ modoꝝ: ğ ⁊c. nõ recto: qꝛ nõ deoꝛſum: cũ ſit in cẽtro: nec ſurſum cũ ſit grauis: nec circulari: vt pꝫ ꝑ experientiam. ¶ Quarto. ſi ſic: hoc maxime fieret ꝑ exhalationem incluſam: hoc eſt falſum. ꝯñs tenet ꝑ Ariſto. in litera. ⁊ falſitas ꝯñtis pꝫ: qꝛ exhalatio incluſa eſt calida et ſicca: ğ leuis ⁊ ſubtilis: ⁊ recedet ꝑ poꝛos ẗre ſine motu: ⁊ vna debilis exhalatio et ſubtilis: nõ ſufficeret ad frangendũ terram durã: et ſi frangeret nõ fieret diuturnus motꝰ. ¶ Itẽ. ſi ſic: hoc nõ fieret miraculoſe: ſed hoc eſt falſum: vt patet in reſurrectione dñi: ecce terremotus factus ibi magnus.

In oppoſitum eſt Ariſto. in litera. vbi fecit de hoc tractatum.

In iſta queſtione primo videbitur de cauſis terremotꝰ. Scðo de locis ⁊ tẽpoꝛibꝰ. Tertio de ſignis. ¶ Circa primũ notãdũ: ꝙ ẗremotꝰ fieri multis modis poſſumus imaginari: vno mõ ꝙ tota terra moueaẗ aſcendẽdo vel deſcẽdendo ꝓp grauitatẽ maioꝛem ex vna ꝑte ꝙ̄ ex alia: de iſto nihil ad ꝓpoſitum ꝗuis ſit poſſibile. Alio mõ põt moueri circulariter circa cẽtruꝫ quieſcẽs: ⁊ iſto modo aliqui imaginanẗ celuꝫ quieſcere ⁊ terrã circulariẗ moueri circa cẽtrũ quieſcẽs: ⁊ iſte modus eſt falſus ⁊ contra Ariſto. ſecundo celi. Tertio põt fieri ꝑ rarefactionẽ ⁊ calefactionẽ alicuiꝰ partis terre. Quarto mõ ꝑ motũ alicuius ſup terrã ãbulantis. ſicut videmus qñqꝫ ꝓpter aquã: qñ aqua eſt ſuperiꝰ cõpacta. Et iõ qñ hoïes moueñẗ ſup vnã ꝑtem moueẗ vna ps terre ⁊ in lateribꝰ exit aqua. Quinto ꝑ gñationẽ carbonũ ⁊ lapillorum in terra: et quãdoqꝫ ex hoc ſuperioꝛ terra cadit inferius extractis carbonibꝰ: ⁊ iſto modo etiã fit terremotꝰ: quãdoqꝫ infodiunẗ minere. et de iſtis oibus non intendiẗ hic. Alio modo qñ aqua exit facit magnã cõcauitatẽ ſub terra ⁊ ꝑ motũ ſuũ ampliat iſtã ꝯcauitatem ſub ẗra: ſic ꝙ terra poſtea cadit. nec de iſto intẽdiẗ hic. Alio mõ fit ẗremotꝰ ꝓp exhalationẽ aliquã incluſam calidã ⁊ ſiccã que vehemẽter nitiẗ exire ⁊ rũpit terram: ⁊ de tali hic intelligiẗ. ¶ Vñ notandũ ꝙ ſol ⁊ ſtelle calefacientes terrã eleuant exhalationes a terra ex quibus fiunt vẽti: vt dictũ eſt: qñ ibi terra aliquãtulum ꝓfunde ſic eſt calefacta: ꝯtingit qñqꝫ ſic ſuperuenire pluuiã vel frigꝰ: ita ꝙ poꝛi ẗre claudunẗ ſic ꝙ fumi qui ſuperãt terrã exire extẽdunẗ ⁊ claudunẗ ⁊ aggregãẗ adinuicẽ: ⁊ poſt cõgregationẽ foꝛtificanẗ in caliditate ⁊ leuitate: quia virtus vnita eſt foꝛtioꝛ ſeipſa diſꝑſa: ⁊ ſic vehementer vnita ⁊ foꝛtificata exhalatio cũ ſit leuis rũpit terrã: ⁊ exit ſucceſſiue rumpendo terrã: ⁊ ſic mouet terrã. ¶ Sit ergo prima cõcluſio. ꝙ terremotꝰ eſt poſſibilis fieri: ſumendo terremotũ iſto modo: ꝓbaẗ: quia cauſe ſunt poſſibiles fieri. ğ ⁊ effectus. conſeq̃ntia tenet ⁊ añs pꝫ in infra ex dictis. ¶ Secunda cõcluſio. ꝙ terremotus eſt violentus ipſi terre ꝗtũ ad grauitatẽ. ꝓbaẗ: qꝛ eſt a principio extrinſeco: ⁊ ꝯ̄ inclinationẽ naturaleꝫ grauitatis: ergo ⁊c. conſeq̃ntia tenet: et añs ꝓbatur: qꝛ talis exhalatio eſt quoddã mixtuꝫ: quod non eſt terra. ¶ Tertia concluſio. motus exhalationis excũtis a terra eſt naturalis. ꝓbaẗ: qꝛ eſt a principio intrinſeco: puta a caliditate et leuitate: que ſunt in ipſa exhalatione. ¶ Nunc ergo ponanẗ notabilia: ⁊ eſt primo notanduꝫ ꝙ opoꝛtet exhalationẽ cauſantẽ terremotũ foꝛtiter ꝑcutere ad ꝑtes terre: alias non moueret terrã: nec etiã rũperet eã: ⁊ ſic propter motum exhalationis ſeu humoris moueẗ terra: ⁊ hoc declarat Ariſtot. experimentaliter. nam videmus ꝙ fulmen qð ſatis eſt ſubtile: valde foꝛtiter cadit ſup arboꝛes: et tunc rũpit iſtas et non alias: et ſic imaginãdũ eſt de exhalatione: ⁊ declarat hoc ꝑ aliud exemplũ: quia videmus hoc per aliquos hoïes infirmos ſicut febricitantes ⁊ iracundos moueri motu tremoꝛis: ſic ꝙ non poſſunt intãtum ligari quin ſic moueanẗ: ⁊ hoc eſt propter quendã humoꝛem incluſum ſic ipſos mouentem qui non poſſunt ligari. Hoc aliẗ declaratur: quia quando homines proijciũt in hyeme vrinaꝫ ꝑ aerẽ frigidum circumſtantẽ claudunẗ poꝛi et congreganẗ humoꝛes ad intra et faciunt tremoꝛeꝫ et rigoꝛem. ¶ Quartũ ſignum poteſt dari de pila ferrea exiſtente in quodam inſtrumento facto ad modũ canonis in quo ſunt quidam pulueres: ⁊ cũ ferrum calidum vel ignitũ accendit iſtos pulueres: tunc talis exhalatio petit exituꝫ: ⁊ ita foꝛtiter extrahit iſtã pilam extra ꝙ quandoqꝫ interficeret tres milites armatos bonis armis: ⁊ ſic imaginandũ eſt de exhalatione cauſante terremotum.

Sit ergo quarta concluſio. ꝙ non eſt poſſibile per omnẽ terram ſimul ⁊ ſemel fieri terremotũ. ꝓbaẗ: qꝛ nõ põt fieri vndiqꝫ tãta exhalatio ꝙ vbiqꝫ terra moueaẗ: ğ ⁊c. ꝯñs tenet: ⁊ añs declaraẗ: qꝛ non vndiqꝫ claudunẗ poꝛi ſemꝑ nec põt vndiqꝫ terra calefieri: ſicut in ꝓfundo maris: ex quo pꝫ ꝙ in aliquibus locis fit ⁊ in aliquibꝰ non. vnde vult Ariſto. ꝙ in locis inſularibus nõ fit ꝓp nimiam frigiditatẽ aque: ſicut non fit in egypto: qꝛ terra eſt nimis cõpacta: etiam nõ fit in locis nimis calidis nec nimis frigidis: ſed plures fit ĩ locis ventoſis ⁊ auſtroſis ſeu in hñtibus multos hyatus: qꝛ in talibus poteſt exhalatio includi. ¶ Sed de tẽpoꝛibus dicit Ariſto. ꝙ fit in tẽpoꝛibus tẽperatis: ⁊ non in medio hyemis nec eſtatis: et cauſa ẽ: qꝛ in hyeme ẽ ter

ra nimis frigida ⁊ cōpacta:et in eſtate conſumitur exhalatio:ſed in vere et autumno frequentius fit.et nō fit etiam in tēporibus nimis humidis nec nimis ſiccis: qꝛ ibi cōſumeretꝰ exhalatio modica. ¶ Itē tēpore eclipſis lune vel ſolis:fit etiaꝫ in meridie pluſq̄ in alijs horis:⁊ cauſa eſt eadem:quia tunc eſt tranquillitas ventoꝝ in eclipſi ꝑ calorē ſolis deficientē:et etiam in meridie ꝓpter calorem conſumentis ventos ⁊c.

Ad rationes. Ad primam:negatur antecedēs ſecundū vtrāqꝫ partē:etiā poſſibile eſſet q̄ qlibet pars moueretꝰ ſimul ⁊ ſemel:licet non in tali motu q dꝛ terremotus. Et cum dicitꝰ:tunc celū nō mouetꝰ:negatur cōſeq̄ntia:qꝛ circa centrū vel circa polos tanq̄ circa deſcentes imaginatos. ¶ Ad aliā. dꝛ q̄ violēter vt dictū fuit in cōcluſione ſcđa. Et ad probationē q̄ non: qꝛ fit a principio intrinſeco:negatꝰ: q̄uis enim exhalatio ſit incluſa in terra:tñ non eſt de natura terre nec intriſeca terre:ſed quoddā mixtū diſtictū a terra. ¶ Ad aliam. vel mouetꝰ ⁊c. dicitꝰ q̄ motu tremoris qui non eſt ſolum vnius rationis:ſed pluriū tam ꝑ lineas curuas q̄ ꝑ rectas. Ad ꝓbationē: cū dꝛ q̄ iſta ſit ſufficiēs diuiſio. dico q̄ verū eſt de motu naturali ſimplicium:non de violento. ¶ Ad aliam tunc fieret ⁊c. conceditꝰ. Ad improbationem dicitꝰ q̄ poteſt exire ſi pori aperti eſſent. ¶ Ad aliā dicitꝰ q̄ forte ille terremotus non fuit factꝰ ꝑ exhalationē incluſam:ſed alio mō:puta miraculoſe.

Queſtio. VIII.

Vœritᷣ octauo vtrum tranquillitas aeris ſit ſignū terremotus futuri. Et arguitur primo q̄ nō:qꝛ ſi ſic: tunc plures fierēt terremotꝰ et vbiqꝫ tā in mari q̄ in alijs partibus. cōſequēs eſt falſum: ⁊ contra experientiā et contra Ariſto. in litera. ⁊ conſeq̄ntia tenet:qꝛ ſi hoc eſſet ſignū:cū pluries ⁊ vbiqꝫ fiant tranquillitates aeris:terremotus fieret vbiqꝫ. ¶ Secundo. ſi ſic:tunc vbiqꝫ nō poſſet eſſe tranquillitas:niſi ſequeretur terremotus. ꝯñs eſt falſuꝫ. ꝯña tenet: vt pꝫ. Sed falſitas etiā pꝫ:quia aliqñ fit terremotꝰ qñ nō eſt trāquillitas p̄cedēs: ⁊ qñqꝫ econuerſo. ¶ Tertio. hoc eſſet ex eo:quia tunc exhalatio eſſet incluſa magis in terra. ꝯña tenet. ſed falſitas ꝓbatꝰ:quia ꝑ tēpeſtatē poſſūt exhalationes melius includi q̄ per tranquillitatem et perpetuam tranquillitatem. ¶ Quarto. preterita trāquillitas eſt ſignum ſequens:ergo non precedens:conſeq̄ntia tenet:qꝛ aliter idē eſſet ſequēs ⁊ p̄cedens: ⁊ tūc nullus ſciret cuius eſſet ſignū:quod eſt inconueniens

Oppoſitū vult Ariſto. in iſto ſecūdo.

In iſta queſtione videndum eſt de ſignis precedentibus terremotū ⁊ de queſito. Secundo de ſignis ſequentibus ⁊ efficientibus.

Quātum ad primum. ſignum primū eſt q̄ aues non audent diu ſuper terram reſidere: ſed volant bis vel ter continue de vno loco ad aliū cum tremore. ⁊ huius cauſa eſt: quia habent ex inſtinctu naturali ⁊ ab influentia celeſti: q̄ ſentiant aerem incluſum: quia habent capita multum aerea ⁊ mutabilia ſecundum influentiam celi: quod multum manifeſte apparet in gallo qui cantat ad matutinas: ⁊ in alijs auibus cantantibus ante pluuiā. ¶ Secundū ſignū eſt. turbatio aquarum in puteis vel ſalſedo vel alter ſapor incōſuetus:quia tunc exhalationes alique exeunt ꝑ vētres ⁊ venas terre vbi exeunt aque cum partibꝰ terre: et ſic tales faciūt ſapores ſecundū diſpoſitionem ſuā: ⁊ hoc eſt ſignum q̄ multa exhalatio eſt ſub t̄ra. ¶ Tertiuꝫ ſignū eſt tranquillitas: ⁊ cauſa eſt quia tunc exhalatio q̄ eſt cauſa venti includitꝰ infra terrā: ⁊ ex illis exhalationibus incluſis cauſatur terremotus vna cū alijs cauſis in precedenti queſtione. Et ex his pꝫ reſponſio ad q̄ſitum:ſed notandum q̄ nō eſt ſignū multum euidens ⁊ neceſſariū ſed oportet q̄ aliqua p̄ceſſerint ⁊ diſpoſitiones terre ⁊ loci ⁊ tēporis: ⁊ tūc ſi eſt incōſueta tranquillitas erit ſignum:non tamē cōuertibile. ¶ Quartum ſignum eſt: qñ res exiſtētes in manibus hominū exiſtētium ſup mare:vel etiā exiſtētibꝰ in nauibus mouētur motu tremoris: q̄uis nō ſit motꝰ nec tēpeſtas. ⁊ cā huius eſt:quia quedā exhalationes exeunt de foraminibꝰ terre: ⁊ miſcentur mari: ⁊ ſic faciunt tremorē eoꝝ que ſunt ſuper aquam. ¶ Quintū ſignū eſt tumor maris incōſuetus ſine tēpeſtate ⁊ vento. ⁊ cauſa eſt:quia exhalationes infra terrā incluſe appetentes aſcēdere cōmiſcētur mari ⁊ cōuertuntꝰ in aquā:et ex iſto fit maior tumor maris. ¶ Sextum ſignum qđ ponit Ariſtot. quidā ſonus ad modū mugitus et tube audite infra terrā: et cā huius eſt q̄ exhalatio incluſa infra t̄ram incipit fortificari et ꝑcutit ad latera terre ꝓpe foramina: ⁊ ſic fit ſonus: ⁊ cōtingit hoc circa t̄ras antroſas et ſpongioſas: ſicut dicit Ariſto. circa Oliſtuꝫ ⁊ Siciliā. ¶ Septimū ſignū eſt quedā nebula longa gracilis et alba ad modū linee ſita verſus occaſum. cuius cauſa eſt:quia tunc non ſunt ſuperius venti in aere: quibꝰ diſtrahatur talis nebula:et ideo ꝑmanet immobilis ⁊ quieta: ⁊ ideo eſt exhalatio incluſa: ⁊ hoc eſt ſignum t̄remotꝰ futuri in breui tēpore:puta ꝑ diem vel dimidiū poſt. ¶ Octauum ſignū eſt frigiditas aeris ante ortū ſolis ſine vento incōſueta: ⁊ cā eſt:qꝛ exhalatio de ſui natura eſt calida:ideo reddit aerē calidiorē:cū fuerit cū aere ꝑmixta:deficiēte caliditate redit aer ad frigiditatē:et ſic eſt ſignū terremotus. ¶ Nonū ſignuꝫ eſt:qꝛ ꝑ frigiditatē inconſuetā claudūtꝰ pori: ⁊ ſic exhalationes includuntꝰ ⁊ non pñt exire ⁊ fortificantꝰ ꝑ antipariſtaſim. ¶ Decimū ſignuꝫ eſt quando ſol fit caliginoſus:cuius cauſa eſt: quia tūc multa exhalatio incipit exire de t̄ra: ⁊ miſcetꝰ aeri: ⁊ facit ſolem ſic apparere obſcurum.

Quantum ad ſecundum. ſ. de ſignis ſequentibus ⁊ effectibus primū eſt q̄ magnus ſonus fit: et poſtea ille auditꝰ in loco vbi eſt terremotus: ⁊ aliquādo eſt maior et aliqñ eſt minor: ⁊ eſt terribilis : et cauſa huius eſt:qꝛ in t̄remotu terra rumpitꝰ et diſpargitꝰ:et ex impetu exhalationis q̄ mouetꝰ ſurſum: ⁊ ex tali exhalatiōe mota ꝑ latera terre ḡcilia ſic fit ſonꝰ:et ex fractiōe lapidū et arborum fit t̄ror ſoni:ſed diuerſitas ſonorum prouenit ex diuerſitate exhalatiōis ⁊ ꝑtiū t̄re ſm figuram:quia ſi exhalatio eſt multa ⁊ foramen magnum facit magnū ſonū et ḡuem:ſi aūt ſit ſtrictum et exhalatio ſit debilis facit ſonum ḡcilem ſicut cantus puerorum. et imaginandū eſt de iſto ſicut de ſono qui cauſatꝰ ex pulſu aeris ꝑ fiſtulas:ſi fiſtula eſt groſſa: facit groſſum ſonum ⁊c. ¶ Alius effectus eſt fractura terrarum et ſubmerſio turriuꝫ ⁊ edificioꝝ ⁊ ciuitatū ⁊ ſuffocatio hoīm in illis. Et cauſa eſt:quia propter exhalationē incluſaꝫ terra inferius eſt concaua:ideo exhalatiōe mouēte terram et frangēte cadit terra in profundū qñ exit exhalatio. ¶ Alius effectus eſt ḡnatio nouorum fontium in quibuſdā locis:quod contingit quando partes terre ceciderunt ad aliquas concauitates vbi fuerunt aque

latentes:⁊ iſte aq̃ aſcendũt ꝑ grauitatẽ terre:⁊ ſic exeunt ꝑ loca noua ⁊ nõ ſit aqua taliũ fontium de nouo ꝑꝑ exhalationẽ:lʒ exeat ꝑ nouũ foramẽ. ¶ Aliꝰ effectꝰ eſt effuſio maris ſup t̃rã ꝑ modũ inundationis.⁊ cã ſm̃ Ariſto. eſt: quia cũ partes terre cadũt exiſtẽte exhalatiõe tũc qñq; cadunt ad mare:⁊ ſic in alia parte erit inundatio.vel alia cauſa eſt:q2 qñq; contingit ꝙ exhalatio exiens de loco t̃re cũ fuerit multa exit cũ magno impetu:⁊ occurrit aliqñ ⁊ obuiat alteri exhalationi in contrariũ venienti:que eſt fortis et impetuoſa: ⁊ ex tali concurſu exhalationũ que ſunt tanq̃ venti:qñq; eleuat᷑ magna portio aque de mari ⁊ defert᷑ ad alia loca:⁊ tunc emittit᷑ ⁊ ſic fit inundatio. ¶ Alius effectus eſt qñ fit obſcuratio ſolis ſicut p̄dictum eſt de ſigno p̄cedenti. ¶ Alius effectꝰ eſt qñ fit gñatio nouoꝝ mõtiũ: q2 exhalatio eleuat ptes terre ⁊ facit inundationes ⁊ mõtes. ¶ Alius effectus eſt quando fit diuiſio terrarũ vel montium qui prius erant coniuncti:ſicut dicunt aliqui ꝙ Sicilia fuit coniuncta italie:ſed ꝑꝑ quendã terremotũ fuerunt ille abinuicem ſeparate:ſic ꝙ mare trãſit nũc inter iſtas partes. ¶ Alius effectus eſt apparitio nouarum inſularuʒ in mari que prius non apparebant.⁊ cauſa eſt:q2 ſub mari poſſunt gñari montes ꝑ terremotũ. ¶ Itẽ alius effectꝰ eſt qñ fit inundatio vel exitus puluerũ de rupturis terre vbi fit terremotus ⁊ inflãmatiões qñq;:ex quibus ꝯburunt᷑ ciuitates.ſicut dicit Ariſto. ¶ Item alius effectus eſt ꝙ cõſequunt᷑ mortalitates ⁊ peſtilentie poſt terremotũ:et cã eſt:q2 iſte exhalationes exeuntes de t̃ra exiccant aerẽ:ſic ꝙ homines nõ poſſunt ibi manere nec viuere:⁊ qñq; exeunt vapores putrefacti ⁊ fetidiſſimi de ſubterraneis locis:et inficiunt aerem:⁊ homines:⁊ iſta ſigna nõ ſemꝑ oĩa conſequunt᷑ verum terremotũ:ſed aliqua ſic:et aliqua non.⁊ qñq; ſic:⁊ qñq; nõ. ſicut et precedentia. ¶ Sed notandũ eſt de remedijs ꝯ terremotum ⁊ mala que conſequuntur.vnde dicit Plinius ad cauendũ de illis malis meliꝰ eſt morari in vallibus q̃ in mõtibus:et melius eſt habere domos baſſas q̃ altas: et malum eſt morari iuxta montes et bonum in terra plana.

Ad rationes patet quid ſit dicendum quia non eſt ſignũ cõuertibile.ſed cũ alijs multis concurrentibus eſt ſignum faciens de tumore ⁊ tremore futuro:quare ⁊c.

Queſtio.IX.

QVeritur nono vtrũ tonitruum cauſetur ex igne extincto in nube. Et arguitur ꝙ ſic: quia ſicut eſt de ignito ferro extincto: ita eſt de tonitruo:ſʒ ſonꝰ illiꝰ fit: ſicut ꝑ igneʒ extinctũ: ĝ ⁊c. maior pʒ:q2 illi ſoni videntur ijdẽ nec differũt niſi ſecũdũ magis ⁊ minꝰ q̃ nõ diuerſificant ſpeciem:ſed minor pʒ ꝑ experientiã. ¶ Secundo. in nube aquoſa includit᷑ ignis:vel ſaltem aliquid de natura ignis:vel exhalatio calida cito ignibilis q̃ extinguitur qñ fit tonitruuʒ:ĝ ⁊c.ꝯña tenet q2 nõ videtur ex alio cauſari q̃ ex tali extinctione: ſed anteceděs patet in litera:vbi dicit ſegregatur quedã caliditas: ⁊ ſegregata quidem igitur caliditas in ſuperiorem ſpargitur locũ:quecunq; aũt exhalatio ſicca in tranſmutatiõe infrigidati aeris intercludit᷑ ꝯuenientibus nubibꝰ ſegregat᷑:⁊ vi latera offendens ad cõtinentes nubes facit ꝑcurſurã cuius ſonus vocatur tonitruũ: quod non eſſet niſi ignis vel igneũ includeretur vel contineret᷑. ¶ Tertio auctoritate Ariſto. primo poſterioꝝ. vbi dicit tonitruũ eſt extinctio ignis in nube:et idẽ vult Linconienſis ibidem. ¶ Quarto.ſi non:ĝ poſſet fieri tonitruũ ſine extinctione:hoc conſequens nunq̃ aliquis fuit expertus:ꝯña probat᷑:quia ex quo non per extinctionem:ĝ ſine illa:puta ꝑ alium modum.ſ. percuſſuram nubium adinuicem. Vel aliter:ꝙ poſſet tonitruum fieri ſine nubibꝰ:ſicut fit ſonus in igne:vt dicit Ariſto. circa rupturam lignorum vel ꝑ inflammationẽ ſonãtem. ¶ Quinto.ſi non:hoc eſſet pro tanto ꝙ exhalatio non extingueret᷑ in generatione tonitrui:hoc eſt falſum: ꝯña tenet: quia ſi nõ extingueret᷑:tunc remaneret:quare ⁊c.

Oppoſitũ vult Ariſto. in ſecũdo huius. vbi vult ꝙ diuiſio ipſius exhalationis ⁊ motus exhalationis ad ſpiſſitudinem nubis incidentis faciat tonitruum audiri:ſic ꝙ non ex extinctione ignis in nube:ſed ex motu forti exhalationis ignite ad ſpiſſam nubem cauſatur recte ſonus:ſicut ſonus percuſſionis anteq̃ faciat ignem vel fiat ignis.propter quod dicit in litera:fit aũt poſt ꝑcuſſuram ⁊ poſteriꝰ tonitruo.ſ. coruſcatio vel ignitio:ſed videt᷑ prius:q2 viſus anticipat auditum:qđ nõ eſſet:ſi eſſet extinctio ignis in nube.

In iſta quæſtione primo vidẽdum eſt de materia ipſius tonitrui. Et deinde videbitur de efficiente et de forma:⁊ de fine et de effectibus.

De primo ſit prima concluſio.ꝙ tonitruum gñat᷑ ex exhalatione calida et ſicca tanq̃ ex materia.probatur: quia eadem eſt materia coruſcationis et fulminis et tonitrui: ſed materia coruſcationis ⁊ fulminis exhalatio eſt calida et ſicca:igitur ⁊c. maior pʒ in litera ⁊ minor ſimilit᷑. ¶ Sed tamẽ notanduʒ ꝙ non capitur tonitruum ibi ꝓ ſono illo qui peruenit ad nos hic:ſed pro corpore ſonante vel cauſante ſonum: cuius ſpecies multiplicant᷑ ad nos:et illius mat̃ia eſt exhalatio:et etiam forte nubes tanq̃ corpus ꝑcuſſum: ſed exhalatio tãq̃ ꝑcutiẽs. Nec volo ꝙ exhalatio ſit ſic materia tanq̃ alt̃a ꝑs cõpoſiti ex mat̃ia et forma ſed tãq̃ ſubiectũ illius accidẽtis:et hoc quandoq; vocamꝰ materiam. ¶ Et confirmat᷑ iſta concluſio:q2 ſimul ⁊ ſemel aſcendunt vapor et exhalatio vſq; ad mediam regionẽ aeris:ĝ poſſibile eſt ꝙ in iſta media regione aeris exhalatio includatur in nube:⁊ et ſic fortificat᷑ ꝑ antiperiſtaſim:et propt̃ hoc petit exitum et mouet᷑ circa nubem et ꝑcutit ad latera nubis:et ex tali ꝑcuſſione cauſat᷑ ſonꝰ: qui vocat᷑ tonitruum. ¶ Sed notãdũ:ꝙ tonitruũ vno modo cauſat᷑ ex ꝑcuſſione exhalatiõis ad latera nubis vt dictũ eſt. Alio modo ex eruptione vel fractione nubis propter impetũ exhalationis vehement᷑ exeũtis. Et alio modo ꝑ motum flamme ꝑ aerem:ita ꝙ exhalatio ſit inflãmata vel ſucceſſiue inflãmat᷑ ita velociter et fortit᷑ ꝙ ignis facit ſonum. ⁊ iſtum modũ tangit Ariſtoteles vt dictum eſt. ¶ Sed notandũ eſt de ordine:ꝙ aliquod tonitruum ſit ſine nube:ideo videmus exhalationem quandoq; igniri et moueri cum ſono: et ſimilit᷑ in iſtis inferioribus quando flamme candelaꝝ mouent᷑ ꝑ aerẽ faciũt vnum paruũ ſonum. ¶ Itẽ ſi vna candela eſſet nouit᷑ extincta et teneret᷑ alia candela accẽſa inferior in via fumi inflammaret᷑ cãdela ſuꝑior cum quodã ſono. Et ſic imaginandũ eſt de tonitruo:vnde imaginat᷑ Ariſto. ꝙ nubes ſuꝑius ſunt valde denſe propter frigiditatẽ medie regionis:ſed inferius propter calorẽ infime regionis ſunt rare:et tunc exhalatiões calide et ſic

de quando mouent̃ ſuperius ad nubes: propter nimiã
denſitatẽ non poſſunt tranſire:et ſic ꝑcutiunt ad iſtas
nubes:et redeunt hic inferius cũ ſono:ꝛ iſta eſt cã:qua
re non fulminat ꝟſus celũ:ſicut ꝟſus terã ꝛ ꝟſus nos:
ſed diuerſitas ſonoꝝ tonitrui fit ex diuerſitate nubis ſe
cundũ paruitatẽ et magnitudinẽ dẽſitatẽ ꝛ raritatem:
et ſecundũ diſpoſitionẽ figure nubis: qꝛ alit̃ cauſat̃ ſo
nus quando nubes rumpitur ꝛ diſſipat̃ in ꝑtibus ꝙ qñ
ſolũ ꝑcutit ad latus ſine ruptura:ꝛ aliter qñ ſuperi⁹ ad
nubem:et aliter quando inferius.

Nunc ergo dicẽdum eſt de cauſa for
mali:vnde ſatis patet ex dictis ꝙ ſi tonitruũ ſit actus
ſiue accidens:non eſt cauſa formalis tonitrui:ſed ſiſu
mat̃ tonitruum ꝓ exhalatione ſonante tunc exhalatio
eſt mat̃ia et ſonus eſt forma. ¶ Sed adhuc notandum
de efficiente:ꝙ cauſa efficiens mediata eſt calor ſolum:
ſed immediata eſt calor ꝛ leuitas exhalationis. ¶ Sꝫ
de cauſa finali poteſt dici ꝙ finaliter fit ad terrendum
hoĩes ſecundũ ꝙ vult Tullius ꝙ propter terrorem ho
norẽt deũ. ¶ Alit̃ põt dici ꝙ fit finaliter ad purgandũ
aerẽ:quia quando aer ſic mouet̃:tunc viſcoſitas aeris
corrumpitur ꝛ alie qualitates aerem inficientes. ¶ Et
põt dici ꝙ cauſam finalem ignoramus:ſicut ꝛ multoꝝ
alioꝝ effectuum:vnde ad quid ſit ſonus ſi ferrũ ignituꝫ
mandat̃ aque / ſcimus bene cauſam efficientẽ: ſed igno
ramus determinate finalem. ¶ De effectibus cõiter
ſolent duo aſſignari. Primũ eſt:qꝛ contingit ꝙ ex forti
motu aeris qñ fit ſonus tonitrui aliqua animalia pro
ſternunt̃: ꝛ quandoqꝫ aliq̃ arbores frangunt̃: quia quã
do aer eſt fortiter motus citius diuidit aliqua corpora
rara ꝙ denſa ꝓpter ſubtilitatẽ ſuã. ¶ Alius effectus ẽ
qñqꝫ aliqua aĩalia fiunt ſurda propter tonitruuꝫ. Et cã
huius eſt:quia pellicula auris vel timpanum:quod dr̃
miringa:ꝑ nimis fortẽ ſonũ aeris corrumpitur cũ de
fert̃ ſonus ad auditũ:ꝛ ſic frangitur illius pellicula cũ
ſit ſubtilis ꝛ aer in aure exit. Et ſic non eſt organũ audi
tus:et ſic fiunt ſurdi. hoc quandoqꝫ contingit in amba
bus auribus:qñqꝫ in vna tantũ. ¶ Alius effect⁹ eſt: ꝙ
quãdoqꝫ ceruiſia noua qñ eſt in ebullitione ſuperueniẽte
tonitruo corrũpit̃ ꝛ ſolẽt hoĩes vitruꝫ vel petras vitri
ꝓicere ne corrumpat̃:ꝛ cauſa eſt:qꝛ in ebullitione tunc
tonitruũ faciens tremorẽ aeris ꝛ vaſoꝝ:in quib⁹ conti
netur ceruiſia: commouet ceruiſiam: ſic ꝙ ea que debe
rent ſuperius reſidere cõmouent̃ inferius:ꝛ inferiora ſu
perius:ꝛ ideo contingit hoc:ſicut aliquando continge
ret ſi motus violenti fierent:ꝛ hoc quandoqꝫ attribuit̃
fulmini. ꝛ poſſibile eſt ꝙ aliqñ fulmen ſit cauſa. ¶ Sed
contra ꝑdicta dubitat̃:cuꝫ exhalatio fuerit eleuata ad
nubes ꝛ incluſa nunquid repleat totũ locũ ꝛ cõcauita
tem nubiũ. ꝛ videt̃ ꝙ non:quia aliter non poſſet vndiqꝫ
ad latera reꝑcutere nubis faciendo tonitruũ:qꝛ vndiqꝫ
nubes eſſet immediata exhalationi ſecundũ extremita
tem:ꝛ ideo oportet aliquas partes eſſe carentes exha
latione ꝛ nube ſi deberet fieri tonitruum ſecundum mo
dũ predictũ. ¶ Ad hoc dicit̃ ꝙ exhalatio eleuat̃ in pri
cipio cũ vapore: et ſic retinet̃ a nube:ꝛ poſtea ſegrega
tur vapor ex exhalatione ꝑ frigiditatem nubium:ꝛ ex
halatio ꝯdẽſat̃ poſtea:ꝛ ſic aer ſubintrat ꝑ nubes iuxta
exhalationẽ:ꝛ poſtea cõfortatur exhalatio: ꝛ petit exi
tũ:ꝛ ſuperius exire nõ poteſt propt̃ denſitatẽ nubium: iõ
ꝑcutit ad ſuperiorem parteꝫ nubis ꝛ reflectitur deorſum
ad ꝑtes inferiores:et ſic percutit ad illas: ꝛ qñqꝫ ad la
tus vel ad latera: nec oportet derelinquere aliquod va
cuum. ¶ Itẽ dubitatur ex quo nubes eſt mat̃ia rara ad
modũ fumi vel caliginis:qualiter põt reflectere exha
lationẽ venientẽ cuꝫ tanto impetu. ¶ Ad hoc dicitur,
ꝙ nubes eſt denſior fumo vel caligine ꝛ eſt multum fri
gida:et ꝑ nimiam frigiditatẽ medie regionis aeris et
multitudinẽ nubiuꝫ ſimul repellitur exhalatio calida:
vt dictum eſt prius: ꝙ contraria ſe inuicem habent mo
uere localit̃ ꝑ antipiriſtaſim. ¶ Ex his patet quib⁹ tem
poribus debent fieri plura tonitrua:ꝛ quibus non. Qꝛ
in hyeme non: ꝓpter defectũ exhalationis ex qua fiunt
nec multũ in medio eſtatis:quia tũc calor eſt nimis for
tis:ſic ꝙ conſumit tam vaporẽ ꝙ exhalationẽ ex qua fi
unt et reſoluit in aerem: ſed in tẽporibus mediis: ſicut
in autumno et in fine veris tunc plura ſunt propter ex
halationes.

Ad ratiões. Ad primam: negatur ma
ior:quia nõ eſt ſimile:quia ꝙuis ſoni ſint ſimiles: tamẽ
nec ſimili modo nec ſimili motu mouẽdo generantur.
¶ Ad aliã in nube aquoſa ꝛc. antecedens ꝯcedit̃ quo
ad primã partẽ diſiunctiue:ſed negat̃ ꝯña. Ad probati
onẽ dicit̃ ꝙ immo ex motu ſine extinctione hoc cõtin
git. Ad auctoritatẽ Ariſto. dicit̃ ꝙ ipſe loquitur exem
plariter:ꝛ exẽploꝝ non requirit̃ ꝟitas:ꝛ ideo non opor
tet illud eſſe verũ. Vel poteſt dici ꝙ illud aliquãdo põt
fieri:vel non: ſine extinctione. ¶ Ad aliã. cõcedit̃ conſe
quens. Ad improbationẽ quando dicit nunꝙ aliquis
ꝛc. dicit̃ ꝙ immo:quia quãdo ignis eſt:ſonus fit: tamẽ
poſtea ignis extinguit̃:ſed prius tonitruum eſt ante ex
tinctionẽ:immo recte in gñatione ignis eſt ſonus et nõ
in corruptione: ſed non audimus:quia viſibile citius
multiplicat ſuam ſpeciẽ ꝙ audibile: ideo videm⁹ ignẽ
anteꝙ audiamus ſonum. ¶ Ad aliaꝫ: concedit̃ ꝙ gñª
tur extinctione ignis:ꝛ ꝑ motũ:nec poſſumus talẽ mo
tum hic reperire propter nimiam diſtãtiam: iõ oportet
nos coniecturari iuxta ea que videmus hic.

Quæſtio.X.

QVerit̃ decimo vtrum
typhon ꝛ ecnephias fiant ex ex
halatiõe calida ꝛ ſicca. Et argui
tur primo ꝙ nõ:quia infrigidãt:
ꝗ non ſunt ex mat̃ia calida ꝛ ſic
ca. conſeq̃ntia tenet de ſe: et añs
pꝫ ꝑ experientiam. ¶ Secundo.
aliquando apparent iſta exiſten
te ſerenitate: ergo illa non ſunt ex exhalatione calida ꝛ
deſcendẽte de nube: ſicut maxime oporteret ſi ſic eſſet.
conſeq̃ntia tenet:et añs patet ad experientiaꝫ. ¶ Ter
tio argui͂t de typhone ſpecialiter:quia ſi ſic:tũc nõ mo
ueret̃ circulariter. patet. quia exhalatio mouet̃ directe
ſurſuꝫ recedẽdo a medio:et falſitas patet in lr̃a. ¶ Itẽ
typhon aſcendit de terra directe: ergo non deſcẽdit de
nube nec mouet̃ circularit̃:vt dicit Ariſto. cõſeq̃ntia ſa
tis patet:et antecedẽs ſimilit̃:quia eleuat res ſuper ter
ram iacentes ducendo ſurſum:ergo aſcendit. ¶ Quar
to. tanta materia non poſſet includi ſic in nube ꝙ rema
neret calida et ſicca:et ꝙ tales effectus cauſaret: ergo
ꝛc. conſeq̃ntia tenet:quia ſi deberẽt venire de nube: opor
teret ꝙ ibi fuerint prius:ſed antecedẽs patet:quia nu
bes ſunt valde parue non occupantes vnam totam re
gionem: quare ꝛc.

In oppoſitum eſt Ariſto. in litera: cir
ca principiũ tertij:vbi dicit ꝙ eodem modo dicendum
eſt de reſiduis modo quo prius dictum eſt de calidis et
ſiccis. et ſubdit ꝙ ille ſit ſpiritus ſegregat⁹ ſeu exhala
tio calida ꝛ ſicca.

In queſtione iſta primo dicendum eſt de typhone. Scḋo de ecnephia. ⁊ tertio de intenſione.

Quātum ad primum: ſciendum eſt ꝙ typhon eſt ventus qui directe deſcēdit de nube ⁊ obuiāte ſibi aliquo vento miſcet illi ⁊ ambo ſimul circulariter mouent: ⁊ ſic mouent ſtramina ⁊ pulueres de terra ⁊ quandoqꝫ homines ꝓut ſunt fortiores. ¶ Alterius ſciendū eſt ꝙ iſte ventus gñat ſic ꝙ in nube aquoſa ⁊ frigida includit exhalatio ſubtilis: ⁊ multa: que fortificata interius ꝑ circumſtantiam cōtrarij petit exitū de nube: quia eſt maxime leuis: ꝗ cū impetu aſcēdit ad partē ſuperiorē nubis a qua ꝓpter denſitatem iterū repellit deorſum: ⁊ ex vi alterius impulſus diuidit nubem in inferiori parte: vbi eſt debilior: ⁊ ſic ibi flectitur ⁊ circulariter mouetur vſqꝫ ad terram: ſed tamen melius videtur ꝙ circulatio fiat ex obuiatione ventorum circa terram: ſicut contingit circa edificia ⁊ portas ſicut dicitur in litera: et ideo frequentius circa montes ⁊ loca ventoſa fiunt tales venti: quia ibi eſt terra a latere ad quam percutiunt venti: ⁊ circulariter reflectuntur. et ex illo patent cauſe typhonis: quia cauſa materialis eſt exhalatio: efficiens eſt caliditas et ſiccitas: formalis eſt vna forma mixti imꝑfecti cui non habemus nomē impoſitū: ſꝫ finalis eſt purgatio aeris. ¶ Sed notandū de differētia typhonis et fulminis: qꝛ fulmē fit ex tali materia: magis tamen groſſa eſt materia typhonis ꝙ̄ fulminis vt poſtea videbit. Scḋo differunt ex ꝑte motus: fulmē etiā directe deſcendit ſine circulatione: typhon aūt non vt prius patuit. Tertio differunt ex ꝑte materie: qꝛ materia typhonis non eſt inflāmata ſicut materia fulminis. ¶ Sꝫ contra iſta fiunt inſtantie. nam videt ꝙ typhon non debeat moueri circulariter deorſum: nam aer incluſus in aqua que multo dēſior eſt nube aſcendit ꝑ aquā nō repercuſſus a denſitate: ergo nec typhon a denſitate nubium: ꝑ locū a maiori. Sed diceres materia typhonis nō ſolū ſic deſcendit ꝓꝑ denſitatē nubis: ſed etiam ꝓꝑ qualitates in nube que illas depellunt. ¶ Sed ꝯ. qꝛ conſimiliter diceres de aere ſub aqua: ꝯuas eni habēt q̄litates. ¶ Item. videt ꝙ in inferiori ꝑte nubis debeat fieri reflexio: ⁊ non in ſuperiori parte: cum ibi ſit denſior: ex quo plus diſtat ab elementis calidis. ¶ Tertio. impoſſibile eſt materiam vēti aſcendere ad mediā regionē: ergo typhō non aſcendit. antecedēs ꝓbatur: aliter eni in ſummitatibus montiū poſſent eſſe vēti. ¶ Ad primū. dicitur ſicut dictū eſt ꝓꝑ cōtrarietatē loci vel ꝯtinētis. ¶ Ad improbationē eodē modo de aere ⁊c. negat: nam licet aer ſit calidus: non tamen in tantū ꝙ ex hoc repellat etiā tū ſubtus eſt de frigore aque pellens ſurſum ſicut ſupra. ¶ Ad aliā. ꝯcedit ꝙ in ſuperiori parte nubis. Ad īprobationē ꝙ inferi⁹: dicēdū ꝙ inferi⁹ ſunt nubes rariores ꝓꝑ calefactionē radiorꝫ. ¶ Ad aliā. impoſſibile eſt ⁊c. negat añs. Ad ꝓbationē dr̄ ꝙ ī vaporib⁹ materia venti pō eleuari intantū vſqꝫ ad mediā regionē: ſed ſola non pōt. Poteſt etiam dici ꝙ materia typhonis nō eſt ita pure ſicca ſicut materia aliorꝫ ventorꝫ: ſed eſt coherens in ꝑtibus ⁊ viſcoſa.

Nūc ergo dicendum eſt de ecnephia: ꝙ eſt vētus magnus deſcendēs cum magno impetu a nube: ⁊ deuaſtat ⁊ corrūpit multa ſuꝑ terrā: ſic ꝙ in nube quā includit exhalatio parua ⁊ fortificata petit exitum ducens poſt ſe magnā partē nubis: et ſic deſcēdit impetuoſe ad terrā. ⁊ cōtingit multotiēs ante magnas pluuias in eſtate: ⁊ differt a typhone: qꝛ typhon eſt ex materia ſubtiliori: et mouet circulariter: ſꝫ iſte recte mouet: et cauſa dicta eſt prius. ¶ Item typhon raro fit in hyeme: ſed pluries in eſtate: ſed ecnephias econuerſo: et typhon exit ꝑ locum ſtrictum: et alter per amplum: ⁊ typhon ſepe fit apparentibus nubibus: et ecnephias vero raro vel nunꝙ̄.

Sed de effectibus dicit Ariſto. ꝙ veniente ecnephia apparet aliqua obſcuritas ꝓpter commixtionē multarū exhalationum que ſunt multum terreſtres et groſſe et in nube. et accidit poſt ecnephiam magna pluuia: quia ſecum adducit nubē pluuioſā. ¶ De typhone ſciendum ꝙ typhon deſcendens aliquādo inflammat ꝓpter velocitatem ſui motus ⁊ intēſionē ſue qualitatis: ⁊ tunc iſta materia inflammata vertit ⁊ incenſio fit ꝑ talē motum: ⁊ quandoqꝫ comburuntur ville et ciuitates: et deſcēdit de die ita bene ſicut de nocte: ⁊ apparet ſicut rota ignita.

Ad rationes. Ad primam: dicitur ꝙ non quantum eſt de ſe: niſi tunc deſcendat ꝑ loca nimis frigida propter que poteſt infrigidari: ſicut alij venti. ¶ Ad ſecundum: concedo añs: ⁊ nego conſequentiam: quia nubes remouent anteꝙ̄ veniāt ad nos. ¶ Ad tertiam: negat ꝯſeq̄ntia. quia ꝗuis exhalatio moueatur directe ſurſum: tamē in fine poſtꝙ̄ ſurgit de nube poteſt moueri circulariter vel motu girationis. ¶ Ad quartam negat ꝯña: ſed dicendū eſt ꝙ cum hoc poſſunt eſſe plures parue que eleuant vnam magnam.

Quęſtio. XI.

QVærit vndecimo. vtrum fulmen ſit ignis deſcendēs de nube. Et arguit ꝙ non: quia ſi ſic: tunc eſſet ibi genitus vel non. primo modo non: quia nubes eſt aquea et frigida que extinguit ignē et non generat. nec ſecundo modo: cum nō eſſet alius locus vnde veniret. ¶ Secundo. queſtio implicat falſum: ergo ipſa eſt falſa: antecedens probat: nam implicat ꝙ ignis deſcendat: quod eſt falſum. ¶ Tertio. ſi ſic: tunc cōburerent iſta ſuꝑ que incideret. ꝯñs eſt falſum: quia videm⁹ ꝙ interficit ea ſuꝑ que cadit ſine cōbuſtione ⁊ ſine vulnere: ꝯña patet: quia omnis ignis eſt aptus natus cōburere cōbuſtibilia. ¶ Quarto. ſi ſic: ergo indifferenter a qualibet nube ⁊ a quocunqꝫ loco ⁊ in quocūqꝫ tꝑe: vel ab aliqua ſic: ⁊ ab aliqua non: nec tēpore omni. non primum quia hoc ad experientiam videmus. nec ſecundū: quia maxime temporibus temperatis ⁊ locis fieret: vt dicit Ariſtote. in litera: ſed hoc eſt falſum: qꝛ non eſt calor ad hoc ſufficiens. ¶ Quinto. aut ſimul combureret quodlibet indifferenter quod ꝑcuteretur a fulmine vel nō. nō primum: quia percutit dura: ſicut ferrū clypei nō leſo ligno: ſicut dicit Ariſto. in litera: ſic ⁊ veſtimenta triplex ſicut accidit in epheo. nec aliqua ſic: ⁊ aliqua non: quia ſicut alius ignis nullā habet differētiā ad cōbuſtibilia: ſic nec fulmen habebit ſi ſit ignis: quare ⁊c.

Oppoſitum vult Ariſto. in litera vbi dicit. ſi autē in nube multus et ſubtilis abſtrahat ſpūs hic fit fulmen: quod nō eſſet niſi eſſet ignis deſcendens.

In iſta queſtione primo videbitur de gñatione fulminis. ¶ Secundo videbitur de effectib⁹ fulminis cū ſolutione rationum.

Quantum ad primũ notãdũ ꝙ in nube qñqȝ includit̃ exhalatio calida ⁊ ſicca ⁊ ſubtilis diſpſa ꝑ nubẽ ⁊ ex ꝯtrarietate ei⁹ cũ nube ꝯgregat̃ ⁊ fortificat̃: ⁊ ſic fortificata petit exitũ ⁊ frãgit nubẽ in parte inferiori: ⁊ ſic ex impetu iſti⁹ mot⁹ inflãmat̃ exhalatio: ⁊ tũc qñqȝ ꝯtingit ꝙ exhalatio inflãmata diſpgit̃ in lat⁹: ⁊ tunc vocat̃ fulguratio: ⁊ tũc ꝑꝑ fortẽ impetuȝ ⁊ expulſionẽ venit vſqȝ ad terrã igniẽdo: ⁊ aliqñ mouet̃ ꝑ viã ſtrictã: ⁊ tũc vocat̃ fulmẽ qñ ſic incẽdit̃. ex quo pȝ gñatio fulmĩs ⁊ fulguratiõis. Scd̃o differũt: q: maior ꝟtus reqrit̃ ad generãdũ fulmẽ ꝙ̃ fulgurationẽ: q: fulguratio fit ꝑꝑ defectũ expellẽtis materiã deorſum. Sȝ notanduȝ ꝙ Ariſto. videt̃ dixiſſe de duplici fulmine: ſ. de groſſo: ⁊ ſubtili: ſȝ alij apponũt tertiũ qḋ ẽ penetrãs: qḋ trãſit ꝑ ligna ⁊ nõ ꝯburit ea ſicut declarat exẽplis: ⁊ illud eſt valde ſubtile: ſȝ aliud eſt valde diſſipãs ⁊ magis cõglobatũ: ⁊ illud eſt groſſuȝ: ſed tertiũ eſt adurẽs. Et illa differũt etiam in alijs accidẽtib⁹: ſicut in colore: ⁊ motu: ⁊ talia qñqȝ fiunt albi coloris ad modũ flamme albe. Aliud eſt quodãmõ rubeũ: ſiue croceũ: ⁊ aliud rubicũdũ ⁊ aliud quaſi nigrũ: ⁊ illa diuerſitas ꝓuenit ex diuerſitate mat̃ie fulminis quẽadmodũ diuerſitas coloris flamme ignis: ⁊ alit̃ ꝯtingit illa diuerſitas ꝑꝑ diuerſitatẽ mediorũ ꝑ q̃ vident̃ fulmina: ⁊ ſic ꝙ̃uis eſſent eiuſdẽ coloris: tñ apparẽt diuerſoꝝ coloꝝ: ſicut ſol apparet puniceus ꝑꝑ caliginẽ vt dr̃ ſeptimo tractatu. Illa ſilr̃ differũt motu: q: ꝯtingit aliquid moueri trãſuerſaliter ad modũ volat⁹ aĩalis: vel ſicut vẽti mouent̃: cũ mouent̃ directe deorſum: ⁊ aliqñ attingit terrã: ⁊ aliqñ nõ: ſed hoc contingit raro. ſ. ꝙ directe deorſuȝ deſcẽdat: q: tales impſſiones ignite freq̃nti⁹ vadũt ad lat⁹: ⁊ nõ intrant ꝑ feneſtras ⁊ cõburũt ſacerdotes. Differũt etiã mat̃ia ⁊ loco gñatiõis: q: aliquod gñat̃ in nube: ſicut dictum eſt. Aliud etiã gñat̃ in terra: vt quidã dicũt fulmẽ exire de mõtibus: ⁊ qñqȝ ibi gñat̃ ex quibuſdã fontib⁹ ſulfureis defluẽtibus ſub terra: ⁊ ſubtus eſt quedã minera ex qua eleuant̃ quedã exhalationes calide ⁊ igniuntur. ❡ Alij dicũt ꝙ vbiqȝ ꝯtingit: nam ſi quis fortit̃ ferrũ ignitũ intrudat vehemẽter ad aquã frigidã generat̃ fulmẽ: ita ꝙ generat̃ vna flãma: ſed nõ habet oẽs ꝓprietates fulminis. Ex his patet cauſa materialis: q: exhalatio. cauſa efficiẽs: quia frigiditas ⁊ calor intrinſecus et motus. cauſa formalis: ſicut in alijs. Et finalis ſimiliter. vel ſi illa non ſit finalis põt eſſe alia.

De ſecundo. ſ. de effectibus fulminis

eſt ſciendū ꝙ qñqȝ contingit ꝙ gladius in vagina vel pecunia in burſa liquefit ſine leſione vagine vel burſe ⁊ oſſa aĩaliũ incinerantur carnibus circa oſſa illeſis: ⁊ cã eſt: q: tale fulmẽ eſt valde penetratiuũ: ĝ ꝓpter ſubtilitatẽ eius vaginam penetrat quouſqȝ inueniat aliquod reſiſtens: qḋ nõ poterit cito penetrare: ⁊ illud ꝑꝑ morã quã circa ipſum facit cõburit ⁊ cõminuit. ❡ Scd̃o. cõtingit ꝙ penetrat nec adurit aliqñ: ſed diſſipat ⁊ dirũpit ⁊ frangit corpora: ſicut lapides ⁊ ligna: et eſt: q: hoc eſt ex materia viſcoſa fortiter inherenti: ⁊ magno impetu ꝑcutit corpora: ⁊ ſic diſſipat ea. Alij dicunt ꝙ hoc eſt: q: cũ eo cadunt quidam lapides vel metalla gñata ſuperius a quibus fit talis diſſipatio: ⁊ poſſibile eſt ꝙ ita ſit quandoqȝ. ❡ Tertio contingit qñqȝ ꝙ illud fulmen totaliter adurit ſic ꝙ quandoqȝ ꝑ ipſum cõburuntur ciuitates ⁊ nemora. ❡ Quarto. aliquod fulmen denigrat aliqua corpora tacta ab ipſo ⁊ aliqua facit crocei coloris: ⁊ hoc apparet in facieb⁹ hoĩm ⁊ aliquando in folijs vinearum. ❡ Quinto accidit ꝓpter cõbuſtionem corporum a fulmine quidaȝ odor ſulfureus: ⁊ hoc ꝓpter viſcoſitatem materie fulminis: et alias qualitates concurrentes. ❡ Sexto accidit ꝙ quandoqȝ magnus ventus concomitatur vel ſequitur fulmen: ⁊ quãdoqȝ precedit: cauſa eſt: q: quãdoqȝ exhalatio pellit aerem: et ille pulſus pellit alium: ⁊ ſic mouetur aer quaſi ventus precedens: ⁊ multa pars exhalationis cõuertitur in ventũ. ❡ Septimo accidit ꝙ percuſſa a fulmine ſicut aliqua animalia ſũt venenoſa et ꝑiculoſa ad comedendum: ⁊ hoc propter materiam malitie fulminis. ❡ Octauo contingit ꝙ quandoqȝ propter fulmen doliũ rumpitur: ⁊ non exit vinum: ⁊ cauſa eſt: quia lignũ durius eſt vino: ergo rumpitur: et virtute fulminis tota viſcoſitas vini pellitur ad ſupficieȝ vini: et fit quedã ſuperficies vel pellis circundãs vinũ ad moduȝ cutis: et ſic poteſt vinum ꝑmanere. Et dicunt quidam ꝙ ſolũ per tres dies ad maius durat: et ꝙ poſtea conſumitur illa viſcoſitas et pellis. ⁊ illud vinuȝ eſt venenoſum valde propter cauſam predictam. ❡ Nono ꝯtingit ꝙ fulmen percutiens corpora venenoſa remouet venenum: et ſi percutiat corpus ſanum facit illud venenoſuȝ: nec eſt inconueniens: quia aer ſufflatus extinguit candelã accenſam ⁊ extinctã accendit: ⁊ ſol indurat lutum et liquefacit ceram: qḋ eſt ꝓpter diuerſitateȝ diſpoſitionũ materie. ❡ Decimo contingit fulmen fieri ꝙ vbicunqȝ attingit hominem ſiue in digito ſiue in pede interficit totũ hoĩem: ⁊ hoc eſt propter venenoſitatẽ ſuã: quia alterata vna parte iſta alterat aliã: et ſic totum. ſic cõtingit in alijs venenoſis: vt patet in morſu rabidi canis: et in punctione araneaꝝ ⁊ ſerpẽtũ. ❡ Undecimo ꝯtingit ꝙ nullum animal euadit a fulmine percuſſum excepto ſolo homine ꝓpter hoc ꝙ eſt nobilius: vel etiã quia hõ plura ſcit et melius medicinis poteſt iuuari. ❡ Duodecimo contigit ꝙ dormiens ꝑcuſſus fulmine inuenitur habere aꝑtos oculos: ſed vigilãs clauſos: cauſa eſt primi: quia dormientes percuſſi per ſubitam leſionem expergefiunt et aperiunt oculos: et ſic moriũtur apertis oculis. ❡ Tertiodecimo accidit ꝙ omnia percuſſa a fulmine vertunt faciem circa fulmen et contra locuȝ a quo venit: et cauſa eſt in aĩatis: quia naturaliter ſunt nata ad defendendum ſe et ideo vertunt ſe verſus illuc vnde venit offenſio: et propter ſtupefactionẽ ⁊ admirationem vertunt ſe illuc: ſed inanimata propter alt̃ationem magnam factã ex iſta parte ſe flectũt illuc. ❡ Decimoquarto accidit ꝙ fetus corrũpit̃ in vẽtre matris matre illeſa: ⁊ hoc eſt ꝑꝑ debilitatẽ magnã fet⁹. ❡ Decimoquinto accidit ꝙ in corporibus exiccatis veneno fulminis non generant̃ vermes: tñ aliqui dicũt ꝙ in venenatis a fulmine bñ ꝯtingit: ſed non in alijs: ⁊ põt eſſe cauſa: quia venena ſunt multum diuerſa: ⁊ ſecundũ diuerſitates modorum poſſunt fieri diuerſa: ſed determinate cauſe ſunt nobis occulte et ignote. ❡ Decimoſexto contingit ꝙ ſereno tempore aliqui interficiuntur a fulmine: ⁊ cauſa eſt: quia eleuatur bene exhalatio ſine nubib⁹: ⁊ ꝓpter medie regionis frig⁹ repcutit̃ a tpe ſereno. ❡ Decimoſeptimo cõtingit ꝙ fulmẽ nõ ledit nimis in locis ſubterraneis: ⁊ nõ tantũ ſicut in altis. ⁊ cã eſt: q: nõ facile eſt fortia edificia ⁊ terrã penetrare ſicut aerem. ❡ Sed de remedijs circa fulmen. dicit Seneca ꝙ antiquitus reges quando erant in campis tempore fulminis tegebant tentoria pellibus vitulorũ marinoruȝ: et cauſa eſt: quia habẽt iſta a tota ſpecie ꝑ quod fulmen non ledit res: ⁊ ſic poſſunt eſſe quidam lapides vel herbe habẽtes virtutem contra fulmen: quare ⁊c.

Ad rationes. Ad primam: cõceditur

añs. Ad ĩprobationẽ loc⁹ ⁊c. dico ꝙ ĩ ꝓpoſito hoc nõ nocet. ❡ Ad aliã. dicẽdũ ꝙ hoc bñ põt fieri violẽte vel

aliquo extrinſeco incipiēte actionē ꝙ poſtea ſic moueatur. ¶ Ad tertiā ↄcedit ꝙ aliq̄ ↄburit: ⁊ nō oīa: ꝑꝑ diuerſas diſpoſitiões fulminis ⁊ matie. ¶ Ad aliā: in aliquo tpe ⁊c. dico ꝙ fit ſm̄ diſpoſitionē tēpoꝝ ⁊ materie ⁊c. ¶ Ad quītā: dicit ꝙ differūt diſpoſitiões materie.

¶ Explicit liber Secūdus. incipit liber tertius.

Queſtio. I.

PRimo querit̄ vtrum oīs radius viſualis refrangat̄ in occurſu medij denſioris vel rarioris. Et arguit̄ primo ꝙ nō: nā radius ꝑpendicularis reflectit̄ ⁊ nō refrangit̄: ergo a multo fortiori oēs alij radij reflectunt̄ et non refranguntur in occurſu medij dēſioris. ↄñtia tenet ex hoc ꝙ ꝑpēdicularis radiꝰ eſt oīm fortiſſimus: ꝓpter qꝺ dicūt ꝑſpectiui ꝙ radius ꝑpēdicularis penetrat ⁊ nō refractꝰ. aῆs pꝫ: nā ꝑ experientias videmꝰ ꝙ ſi oculus fuerit ꝑpēdiculariter obiectus ſpeculo ꝙ radius viſualis reflectit̄ ſup eundē oculū: ⁊ hoc eſt qꝺ dicit ſcđa concluſio libri de ſpeculis: qualicūqꝫ ſpeculo incidit radiꝰ eq̄les faciēs angulos illos ſup ſeipſuꝫ reflectit̄. ⁊ pꝫ ꝙ ꝑpēdicularis radiꝰ eſt talis ꝙ equales facit angulos ex vtraqꝫ parte: ḡ reflectit̄ ⁊ reuertit̄ in ſeipſum. ¶ Secūdo. ſi ſic: tunc idem accidens eſſet in diuerſis ſubiectis: conſequens eſt falſum: ſaltem de accidentibus extenſis: quia accidentia numerant̄ numeratione ſubiectorum: ſeptimo metaphyſice: ſed conſequētia probatur: quia radius viſualis eſt accidens: cū ſit ſpecies ꝑ quaꝫ fit viſio: ſi ergo talis radius frangit̄: igitur eſt in primo medio ⁊ in medio occurrente. alias non eſſet radius fractꝰ: quia nullus radiꝰ in primo medio eſt fractꝰ: nec aliquis in ſecundo. ſi ergo totus radius dicit̄ fractus erit idē radius in ambobꝰ medijs ⁊ ſubiectis. ¶ Tertio. ſi ſic: tunc nihil poſſet videri in eodem loco in quo eſt: vel apparere eſſe vbi eſt. conſequens eſt falſum: ⁊ cōtra experientiam: conſequentia tenet ex hoc: quia organum viſus eſt quoddā mediū diaphanū dēſius ꝙ ſit aer: ſi ergo oīs radius in occurſu denſioris medij frangitur ſequitur ꝙ frangitur ſuper organuꝫ viſus: ⁊ ſi ſic: cum viſus extimet vel iudicet oīa que videt lineis rectis ſe videre: ſecundū ꝙ dicit ſecundum principiū libri de ſpeculis: viſa omnia recte videri: ſequitur etiam ꝙ res appareat ꝓpinquius eſſe ꝙ̄ ſit vel remotiꝰ: q: apparet in termino recte linee ſubtenſe angulo quem cauſant due linee cauſantes fractionē: ⁊ illa breuior eſt illis duabus ſm̄ ꝙ apparet ꝑ. xx. cōcluſionē primi Euclidis: vel apparebit remotius ꝑꝑ diuerſitatē medioꝝ. ¶ Quarto. ſi ſic: tunc radius viſualis haberet reſiſtentiā in occurſu dēſioris: ↄñs eſt falſum: cōſeq̄ntia tenet: q: radius nō frangitur ſine cauſa: nec ſine reſiſtētia maiori: q: ſi eſſet equalitas medioꝝ nō frāgeret̄: ſed falſitas probat̄: q: ſi luminoſum vel viſibile duobꝰ medijs illuminabilibꝰ inequalit̄ dēſis ſubito vel in inſtāti eſſet approximatuꝫ ipſum illuminaret eque cito vtrūqꝫ: imo vtrūqꝫ ſubito: vt puto: ḡ nō eſt maior reſiſtentia: imo nec in vno nec in alio: alit̄ ſi eſſet reſiſtētia cauſaret ſucceſſionē: q: ſucceſſio cauſat̄ ex reſiſtētia mobilis ad motorē: vt dicit Cōmē. quarto phyſi. ¶ Quinto. ſi ſic: tunc viſus vel viſio fieret extra mittēdo: ↄñs eſt falſuꝫ: ⁊ ↄ̄ ſcđm de aīa. ↄñs tenet: q: radiꝰ viſualis nō eſt aliud ꝙ̄ radiꝰ ꝓcedēs a viſu: ⁊ ſi ille frangit̄ erit extra mittendo. ¶ Sexto. ſi ſic: ponat̄ igit̄ ꝙ occurrat mediū rarius poſtꝙ̄ radius fuerit ꝓductꝰ in dēſiori: tūc ꝑ q̄ſtionē talis radiꝰ frāgeretur etiā: ſed hoc ꝓbat̄ eſſe falſum: nō eni frangit̄ ex natura radij: cū radius ſit aptus natus directe ꝓcedere: ⁊ nō eſt impeditꝰ ꝑ mediū rariꝰ: q: quicquid pōt in denſius mediū agere hoc pōt ⁊ in rarius: ⁊ adhuc plus: ḡ ſi pōt recte ꝓcedere in dēſiori medio poterit etiā in rariori ſm̄ eādē rectā lineā ꝓcedere. Nec pt̄ dici ꝙ mediū hoc nō faciat: ſed radius: quia capto puncto in denſiori medio a quo dicis radiū ſe curuare: Querit̄ tunc: vtrū ſecundū lineā rectā multiplicet ſe ī mediū rariꝰ vel non. Si ſic: ḡ nō frangit̄. ſi nō: ↄ̄: q: oē agēs naturale vndiqꝫ ſpherice figure diffundit actionē ſuā: ⁊ agēs radiuꝫ vel ſpeciē eſt agens naturale: ⁊ ex alio: q: oculus exiſtens in rariori medio vbicūqꝫ eſſet poſſet illud viſibile in dēſiori videre: qꝺ nō eſſet niſi vndiqꝫ ageret. ¶ Septimo. ſi ſic: tunc aliquo inſpiciente ſe in aquā aqua illuminata ⁊ facie: radius viſualis frangeret̄: ↄñs tenet: q: aqua eſt denſior aere occurrēs radio viſuali inſpiciētis: falſitas ꝓbat̄: nam hmōi radius reflectit̄: quia homo ſpeculat̄ ſeipſum: vt ſit in aqua. igit̄ nō refrangit̄. ↄñs iſta tenet ex hoc: q: reflecti nō eſt refrangi. ¶ Item. ſi ſic: tūc in aere fieret refractio: poſito ꝙ oculus videntis eſſet in aqua: iſta ↄñtia tenet: ex eo ꝙ dicit̄ in litera ꝙ ab aq̄ et ab aere: ⁊ ab omnibus planam ſupficiem habētibus fit illud: ſed falſitas ꝓbat̄: quia oculo exiſtente in aqua non fit refractio in aqua: igit̄ multum minus fit in aere: cum aer ſit minus potens ꝙ̄ aqua.

In oppoſitum eſt Ariſto. in tertio huius: tractatu ſecundo: vbi dicit. Q2 quidē ergo viſus refrangit̄ ⁊ ab aqua ⁊ ab aere ex his q̄ circa viſum oſtēſa ſunt oportet accipe. Et ꝙ ab oībꝰ hñtibꝰ planā ſupficiem hoc fit. ex quo patet ꝙ radius frangit̄ in occurſu dēſioris: ⁊ hoc ꝓbabit̄ ꝑ expientias.

In queſtione primo videbitur de terminis quibꝰ vtendum eſt in iſta q̄ſtione ⁊ in ſeq̄ntibus. ¶ Deinde de queſito. puta ſi oīs radius refrāgat̄. et ſi nō omnis: quis refrangat̄ ⁊ quis non.

Vnde primo notandū. ꝙ Ariſto. in litera ſemꝑ dicit viſum frāgi vel reflecti: ⁊ intendit ꝑ viſum radiū viſualem: ⁊ nō potentiā viſiuā nec organum: ⁊ ille erat modus loquendi ꝑſpectiuoꝝ. ſ. Ptolemei et alioꝝ. ¶ Deinde notandum. ꝙ nō eſt cura in ꝓpoſito: vtrū radius veniat ab obiecto viſibili ad viſum vel cōuerſo: q: quocūqꝫ modo fiāt: linee radiales eodē modo ſe haberent: ⁊ demonſtrationes ſimiliter procederent. ¶ Tamen pro iſto ſit cōcluſio iſta. ꝙ viſus non neceſſario fit ꝑ radiū exeuntē ab oculo ad obiectū: ſed ꝑ radiū procedentē ab obiecto vſqꝫ ad oculum incluſiue. iſta pꝫ ſecundo de aīa: q: viſus non fit extra mittendo: ſed intus ſuſcipiendo: ⁊ huic cōcordat Alacē ⁊ Vitulo in tertio ⁊ quarto perſpectiue: ſed tñ alij poſteriores ꝑſpectiui: ſicut Lincoñ. in ꝑſpectiua ſua dicit viſum fieri extra mittēdo radiū ab oculo: qꝺ ꝓbat de oculis gatarū qui capiūt mures de nocte: vñ oculis ſuis lumīoſis illuminat viſibilia: ⁊ ſic vidēt extra mittendo radium. Et ſimr de oculis lupoꝝ ⁊ quorūdā canū ⁊ piſcium: ⁊ conformiter dicit eſſe de omnibꝰ oculis animaliū. licet nō ita bene ſentiamus. Sed tamen iſtud non obſtat: quia quis

radius ab aliquibus oculis ſic procederet: tamen non oportet in omnibus: immo oportet alium radium a viſuali obiecto procedere ⁊ multiplicare vſq ad oculum: ſic q viſus recipiat ſpecies rerum ſine materia anteq̄ fiat viſio: vt patet ſecundo de anima: attamen quomodocunq fiat nihil eſt ad queſitū. ❡ Tū notandū q refrangi radium vel frangi in propoſito ſumit pro eodē: vnde radius viſualis procedens a viſibili ſuper mediū aliquod denſius q̄ ſit mediū in quo eſt viſibile per quē radiū diffundit ſilitudo rei viſibilis vel eſt ipſamet ſilitudo rei diffuſa vſq ad mediū occurrēs dr linea incidētie vel radi⁹ incidētis. Sed radius qui a ſuperficie vbi radius incidit reuerberatur per quem redit forma vel ſimilitudo rei viſibilis ad eādem differentiam poſitionis extra mediū dicit radius reflexionis vel linea: ſed radius procedens vltra mediū denſius non ſecundum rectum proceſſum ſecundū quē linea incidentie proceſſit dicitur radius vel linea refractionis. Sed angulus qui cauſatur a linea incidentie cum ſuperficie ſup quā fit incidentia: ⁊ hoc minor: dicitur angulus incidentie. Sed angulus reflexionis dicitur minor angulus quē cauſat linea reflexionis cum ſuperficie eadem: vel minor angulus quem cauſat linea refractionis cum linea perpendiculari: ſuper eandem ſuperficiem in qua fit refractio: ⁊ ſic aliqui volunt q angulus incidentie dicit minor angulus quē continet linea recta cum linea ppēdiculari ducta a puncto refractionis ſuper ſuperficiem duo media diuidentem. Sed tamē quid vocetur angulus refractionis vel incidentie videbitur in figura.

❡ Sed iſte diffinitiones iam dicte ponuntur in principio decimi perſpectiue Vitulonis. ❡ Alterius notandū q fractio radij vel radiū frangi non eſt aliud q̄ concurſus radij incidentie cum radijs refractionis. Unde ſciendum q quando aliquis angulus nominatur per tres literas: tunc angulus qui denotatur: ſignificatur per mediam literam: vt patet in omnibus libris mathematicis. vt ergo predicte diffinitiones intelligant: ponatur q a.b. ſit linea recta diuidēs duo media diuerſarum diaphaneitatum: ſicut aer ⁊ aqua: deinde ponatur q linea recta perpendiculariter cadat ſuper a.b. q̄ ſit e. et in puncto c. et producatur in continuum ⁊ directum vſq ad. f. poſtea incidat radius a luminoſo vel viſibili: quod ſit d. ſecundum rectam lineam ſuper punctum c. ſic q radius d.c. rectus oblique cadat. i. non perpendiculariter ſuper a.b. in puncto c. et producatur d.c. in continuum et directum vſq ad punctum g. Deinde int g.c. ⁊ f.c. ducatur recta linea h.c. ⁊ inter a.c. ⁊ e.c. ducatur k.c. dico ḡ q angulus d.c.b. dicitur angulus incidentie: et linea d.c. radius incidentie: ſed angulus h.c.a. dr angulus reflexiōis: ⁊ k.c. reflexionis radius. ſed e.c. linea dicit ppendicularis: ⁊ ſilr c.f. ⁊ d.c.g. dicit linea inceſſus recti vel rectus inceſſus: ſed. h.c. linea dicitur linea refractionis: ⁊ totus ille angulus d.c.h. dicit angulus refractiōis: vel iſte h.c.f. qui eſt minor cōtent⁹ a radio refractionis ⁊ linea ppēdiculari. ſit ergo d.c. radius incidēs ſup punctū c. ſi tunc ille nō procedit directe vſq ad g. ſed ꝑcedit inter g.c. ⁊ c.f. tūc talis declinatio ab inceſſu recto cauſat angulū refractiōis. ❡ Queritur ḡ q̄ſtio nunquid oīs radi⁹ ſic frangat in occurſu medij dēſioris. ❡ Pro quo notandū q rarū dicit cui⁹ partes remote abinuicē iacēt. ⁊ denſū cui⁹ ptes ꝓpinque. ❡ Uel aliť. rarū eſt qđ ſub magna quātitate hʒ modicū de maťia: ſicut ignis ⁊ aer: ſed dēſum eſt qđ ſub modica quātitate multū hʒ de maťia. Sed tñ in ꝓpoſito ſumit dēſius p minus diaphano ⁊ rarius p magis diaphano: q: certū eſt q celū nō habet materiā tñ eſt diaphanū et denſum: ⁊ etiā rarū. Similiť vitra q̄uis ſint dēſiora aq̄ ⁊ duriora: tñ q̄buſdā aq̄s ſūt magis diaphana. ❡ Tūc ſit pma ꝯcluſio iſta. ſi lumioſum aliquod vel viſibile diffundat radiū p media diuerſarū raritatū luminoſo exiſtēte in medio rariori occurrēte medio dēſiori radi⁹ oblique incidens refrangitur. ꝓbatur p experientias ſenſibiles: nam ſi in vaſe ponatur florenus ⁊ recedat quis vidēs quouſq lata vaſis impediant ipſum a viſione floreni: ⁊ tunc ſtet: ⁊ faciat aquā mūdā infundi ad vas remanente denario in loco in quo prius fuit ipſe poſit eū videre qđ non eſſet niſi radi⁹ viſualis refrāgeret. ❡ Hoc idē experimur p aliud. ſi eñ capiat linea recta q̄ protēdatur ab oculo vſq ad latera vaſis: ⁊ vlterius procedit ad aquam iſta recta linea non tanget denarium: ⁊ ob hoc viſio denarij fit per lineam fractam. ❡ Item poſito eodem denario ſicut iam poſitū eſt ſi balliſtarius cū balliſta figens viſum ſecundum rectam lineā balliſte ſuper denarium: ⁊ ſi ſecundum illam rectam lineam ſagittauerit non attinget denarium: quia rectus radius non procedet ſuper denarium ſed fractus. ❡ Item ſumpto cryſtallo vel vrinali pleno aqua munda: ⁊ poſito ipſo in radijs ſolis radij oblique incidentes ſuper ſuperficiem vrinalis verſus ſolem omnes refrangunt: ⁊ cōcurrunt ad punctum vnū ex alia parte vrinalis vbi fit valde intenſa lux: quod non eſſet niſi radij oblique incidentes refrangerent. ex iſtis experientijs patet cōcluſio. Ex qua ꝯcluſione pꝫ: q quantūcunq intenſi vel fortes ſint radij oblique incidentes ſup media denſiora oēs frangunt: nec mutat: nec minuit fractionem radiorum inequalitas in intenſione ſi cetera ſint paria. ❡ Secunda ꝯcluſio eſt iſta q ſi radius procedens a luminoſo exiſtēte in rariori medio occurrente denſiori medio non incidat oblique: ſed perpendiculariter ⁊ directe talis ꝓcedit irrefractus. iſta iterum probatur per experientias: quia talia viſibilia videmus per lineam rectam protenſam ab oculo in vtrunq medium: et ſagittatores ſecūdum rectas lineas ſagittantes recte metam inueniūt. Ex iſto patet q quantumcunq intenſi ſint inequaliter radij: dummodo ſint perpendiculares ſuper media dēſiora occurrentia in que poſſunt agere directe procedunt equaliter: nec impedit inequalitas intenſionum: et huius ratio eſt: quia per concluſionem procedunt irrefracte et directe. modo conſtat q vna linea recta non eſt rectior alia: alias ſtatim altera eſſet obliqua. Patet etiam concluſio ⁊ correlarium ratione: quia ſi perpendicularis radius frangeretur oporteret vel q ad omnem differentiam poſitionis frangeretur vel ad aliquā determinate: ⁊ ad aliquam non: ſed nullum iſtorum poteſt dari. non ad omnem: quia iam non eſſet radius: ſed magis incorporatio lucis: ſicut luna incorpat lumē ſolis

dum illuminatur a ſole: nec poteſt dici ſecundum: cum nulla poſſet dari cauſa propter quã ad illã partẽ reflectatur radius plus ꝙ ad aliam: ergo relinquitur ꝙ ad nullam partẽ refrãgitur: ſed directe ꝓcedit. ¶ Tertia ↄcluſio. luminoſo exiſtẽte in medio rariori occurrẽte medio dẽſiori ſuper quod obliq̃ radiet radius frangitur ab inceſſu recto ad ꝑpẽdicularẽ. iſtud ꝓbatur in exẽplo prius poſito: ſic ꝙ .d. ſit viſibile et ꝓcedat radius obliquus uſque ad c. tunc nõ multiplicatur in cõtinuũ et directuꝫ: ſed declinabit inter c.g. et c.f. faciẽdo radiũ c.h. qui radius c.h. declinat vel recedit ab īceſſu recto ad ꝑpẽdicularẽ c.f. et hoc experiẽtie docebãt: de quibus dictũ fuit circa primã ↄcluſionẽ. ¶ Ex iſtis cõcluſionibus ꝑdictis patet ſolutio q̃ſtionis: quia aliqñ radius frãgitur in occurſu medij denſioris vel rarioris: et aliqñ radius nõ frãgitur in occurſu dẽſioris: ſicut ꝑpẽdicularis: ex quibus patet ꝙ nõ oĩs radius frãgitur: et ideo q̃ſtio falſa. ¶ Sed diceres circa tertiã ↄcluſionẽ et primã: q̃ eſt cã ꝙ occurrẽte medio dẽſiori frãgitur ab inceſſu recto ad ꝑpẽdicularẽ vel quolibet aliter. ¶ Dicẽdũ ꝙ eſt ex natura radij: quia ſic aptus natus eſt agere talibus paſſis approximatis: ſicut medici dicũt aliquas herbas calefacere a tota ſpecie: ſicut homo ridet a tota ſpecie. ¶ Alia cauſa ꝓbabilis põt eſſe: quia multiplicato radio a.d. uſque ad c. radius d.c. inueniens mediũ dẽſius et maioris reſiſtẽtie occurrere: nõ põt ꝓcedere vniformiter: et vno mõ: ſicut ſi medium mãſiſſet vniforme et ↄſile: et ideo nõ põt ꝓcedere ꝑ inceſſũ rectũ: nec põt ꝓcedere vltra inceſſum rectũ declinãdo a ꝑpẽdiculari: et ab inceſſu recto ſimul: quia hoc eſſet difficilius: et forte virtus eius non ſufficeret: ideo ꝓcedit inter c.g. et c.f. approximãdo ꝑpẽdiculari. et hoc ex eo: quia ꝑpendicularis radius eſt fortiſſimus: et ꝓpinquiores ſũt ꝓportionaliter fortiores. ideo accedit ad ꝑpẽdicularẽ: vt fortificetur: et ↄſilis eſt cã quare fiat ecõuerſo in ↄcurſu medij rarioris ſi luminoſum fuerit in medio dẽſiori. Radius enim eſt fortis in denſo medio: ergo ſi occurrat mediũ: radius diffundit virtutẽ ſuã latius: et ideo declinat ab īceſſu recto et ꝑpẽdiculari. ¶ Tñ notãdũ ꝙ idẽ et vnus punctus medij rarioris põt eſſe terminus inceſſus recti ad quẽ deberet vnus radius recte ꝓcedẽdo terminari ſi nõ impediretur: et cũ hoc eſt terminus inceſſus obliq̃ alterius alibi incidẽtis: et hoc apparet in figura. ¶ Ultima ↄcluſio ſit iſta: ꝙ in medio vniformi radius luminoſi nullo mõ frãgitur ſed directe ꝓcedit. iſta ꝑ experientias patet: quia videmus ꝙ luminaria: ſicut ſol et luna radiantia ꝑ feneſtras et foramina ſm rectas lineas ſuũ lumen diffundũt: et hoc dico excludẽdo errores inſenſibiles ſaltẽ in modica diſtãtia: quia in diſtãtia immoderata poſſet falſigraphus apparere.

Per hoc ergo ad rationes in oppoſitũ

Ad primã: ꝑpẽdicularis etc. negatur ↄña. Ad ꝓbationeꝫ cũ dicitur ꝙ difficilius eſt reflecti ꝙ frãgi: dico nõ: ceteris paribus. Sed diceres aliqua corpora bñ refrangunt que non pñt reflectere. dico ꝙ nulla ſunt talia: immo oĩa refrangentia ſunt quodãmodo reflectẽtia: licet nõ eque ſenſibiliter faciant vtrunque. vñ Ariſto. ſcdo de anima vult ꝙ lumẽ ſit reflexio lucis in medio quocunque: et hoc idẽ vult Alacẽ in tractatu de crepuſculis: quia quãtũcunque mediũ ſit rarũ tñ eſt aliquãte dẽſitatis: et hꝫ reflectere etc. ¶ Aliter põt dici. dato ꝙ facilius eſt frangi ꝙ reflecti: adhuc ꝑpendicularis: licet reflectatur: tñ adhuc ꝓcedit directe et nõ frangitur iuxta pũctũ niſi incidat ad ꝑpẽdicularẽ: ſed certũ eſt ꝙ ſunt diuerſi radij. ſ. reflexus: et radius vlterius ꝓcedẽs in mediũ dẽſius: et etiã radius incidentis et reflexionis in eodẽ medio totaliter coextenduntur. ¶ Ad ſcdam tunc idẽ accidẽs etc. negatur ↄña: vñ nõ eſt idẽ accidẽs radius incidẽtis cũ radio refractionis: licet ſecum vno nomine nominetur: quia radius incidẽs eſt in vno medio: et vlterius procedens in alio: tñ iſti duo ſimul vocantur radius refractus: ſicut duo ligna coniuncta orthogonaliter dicũtur gnomon: et lapides et ligna dicuntur domus. ¶ Ad tertiam. ſi ſic tũc nihil poſſet videri etc. negatur conſequentia. Ad probationem cum dicitur: oculus eſt denſior etc. dicendũ ꝙ radius incidens ſuper ſuperficiem oculi ꝑpendiculariter non frangitur: ſed directe oſtendit rẽ: et propter hoc homines vertunt oculos ad viſibilia: et ideo natura ordinauit ꝙ glaciale oculi ſit ſphericę figurę: et vt vndique poſſit cito incidere radius ꝑpendicularis etiam ordinauit oculum volubilem hincinde. ¶ Ad quartam cum dicitur tunc radius etc. dico ꝙ hoc non habet reſiſtentiam ad cauſandũ ſucceſſionẽ quin ſi ſubito eſſet approximatuꝫ cauſaret ſpeciem vel illuminaret: ſed habet ſic reſiſtentiaꝫ ex parte dẽſioris medij ꝙ minus intẽſe ꝓducitur lumẽ ꝙ ſi tãta dẽſitas medij non eſſet: ſed minor. et hoc ſatis eſt poſſibile et hoc creditur. ¶ Ad quintam. tunc radius viſualis. etc. dico ꝙ non dicitur viſualis ideo ꝙ procedat a viſu: ſed quia illo mediãte videmus. ¶ Ad ſextã. qñ dicitur. quicquid põt in dẽſiori etc. ↄceditur ꝙ in illo medio rariori põt multiplicare ꝑ lineam rectam ſicut in denſiori ꝙuis illa recta in rariori cum illa in dẽſiori non componant vnum rectum radium: nec hoc probatur per argumentũ. ¶ Ad ſeptimam: ſi ſic tunc radius etc. ↄcediturſi obliq̃ incidãt: ſed ſi perpẽdiculariter nõ oportet. Ad improbationẽ quã dicitur. reflectitur. conceditur in vno loco: immo etiaꝫ in quolibet: et cum hoc etiam refrangitur verſus aliuꝫ locum vel differentiam poſitionis: nec hoc eſt inconueniens. ¶ Ad octauam. quando dicitur: ſi ſic: tunc in aere fieret refractio etc. conceditur: licet hoc multotiens nõ experiamur. immo ſi eſſemus in aqua vel aliquo ſimili quod radiaret oblique ſuper aerem refrangeretur ab inceſſu recto vel a ꝑpendiculari.

Queſtio. II.

Vaeritur vtrum radius viſualis procedens a luminoſo exiſtente in medio vnius raritatis frangatur ad perpendicularem vel a perpẽdiculari occurrente medio alterius denſitatis. ¶ Et arguitur primo ꝙ nõ: quia ſi ſic: tunc occurrente medio denſiori maxime videretur frangi ab inceſſu recto ad perpendicularem. conſequentia iſta patet ex dictis in precedenti queſtione: ſed falſitas conſequentis probatur quia ſi ſic: tunc radius perpendicularis poſſet frangi: conſequens eſt falſum: et contra dicta prius: probatur iſta conſequentia. nam poſito ꝙ aliquod luminoſum iã perpendiculariter ꝑ duo media radians inequaliter rara incipiat moueri: ſic ꝙ immediate poſt hoc radiet per medium rarius illo in quo ſit: tunc radius perpendicularis in denſo manet perpendicularis: et habetur propoſitum ꝙ perpendicularis frangitur: vel non manet perpendicularis: et tunc ſequitur ꝙ immediate poſt hoc procedit inceſſu recto cum radio qui eſt in medio rariori: et ſic obliquus radius non frangitur. ¶ Et confirmatur. quia ſi ſic: puta ꝙ frãgeretur oportteret ↄtinue ꝙ in tali motu luminoſum cauſaret nouũ lumen in vtroque medio et in quolibet iſtãti nouos radios: ↄña tenet: quia alias ſi duraret idẽ radius ꝑ aliquod tẽpus poſt inceſſionẽ motus: radius obliq̃ incidẽs nõ frãgeretur. nec poteſt dici ꝙ in quolibet inſtanti fiat nouus radius: quia tunc non diutius duraret in medio denſiori ꝙ in rario

ri:qđ eſt ꝯ experientias quas ponit Alacē. in pͥmo ꝑſpectiue. nā viſo lumioſo ⁊ aduertētib⁹ nobis ad tenebras apparebit adhuc ꝓ ꝺēſitatē oculi ſimilitudo luminoſi:qđ non eſſet niſi in medio denſiori diutius duraret.

❡ Secūdo. ſi ſic: tunc vnum ⁊ idem luminoſum poſſet multiplicare radium ſuper ſeipſum abſq̧ reflexione: conſequens eſt falſum:quia radij ⁊ ſpecies viſibiliū nō ſunt apti nati agere ad omnem differētiam: ſed ſolum directe ante ſe ad differentiam verſus quā agit agēs: ſicut experimur: quia alias videremus noſipſos ſine ſpeculo. ⁊ conſequentia probatur: poſito ꝙ luminoſuʒ ſit in medio valde raro ſub quo ſit aliud medium denſius: ⁊ ſub ſecundo tertium denſius: ⁊ ſic ſub tertio quartum. ſi radius frangit̄ pōt totiens frangi ꝙ incuruat̄ ⁊ redit ad aliam viā ſuꝑ ſeipſum: qđ eſt ꝓpoſitū.

❡ Tertio. ſi ſic: ſequit̄ ꝙ due magnitudines equales equalit̄ ab oculo diſtantes apparent inequales: hoc conſeq̄ns eſt falſū: ⁊ ꝯ tertiā ꝯcluſionē libri de aſpectib⁹ vel de viſu: ꝯñā tenet: qꝛ poſita vna magnitudine equaliū in aq̄ ſic ꝙ videat̄ ꝑ duo media: ⁊ poſita alia in ſolo aere: q̄ videat̄ ſolū ꝑ vnū: tunc illa q̄ eſt in aqua ſi videbit̄ ꝑ radiū fractū videbit̄ maior vel minor ꝓpinquior vel remotior q̄ alia que ꝑ vnum ſolum radium videt̄.

❡ Quarto. ſi ſic: ergo viſio nō fieret ꝑ lineā rectam vel non omnis. ꝯñs eſt falſum: ⁊ ꝯ ſecundū principiū libri de ſpeculis: vbi dr̄: viſa oīa recte videri: ſed ꝯñā ꝓbat̄: qꝛ ex quo frāgeret̄: ⁊ ꝑ talē radiū fieret viſio: ſequitur propoſitum.

❡ Quinto. ſi ſic: ſequeret̄ ꝙ aqua frigida poſita in vrinali in radijs ſolaribus citius calefieret in medio vel in ꝓfundo q̄ in extremitatibus: ꝯñs eſt falſum: ⁊ ꝯ experientiam ⁊ rationē: qꝛ ſol calefacit mediante radio aquā: ꝗ prius calefacit ptē ꝓpinquiorē ſoli q̄ remotiorē: puta mediū ꝓpe centrum. Sed ꝯñā ꝓbat̄: quia ex quo radij obliq̄ incidentes occurrente medio dēſiori frāgunt̄ ad ꝑpendicularem: vt dicit q̄ſtio: radij ab vno latere intus oblique incidētes frangunt̄ ad perpendicularē. ⁊ ſic ꝓcedunt ꝓpe centrū vitri ⁊ aque: ⁊ ſic ſimiliter ex alio latere: igit̄ cōcurrunt ꝓpe cētrū: et cū infiniti radij ſic incidātes concurrant ꝓpe centrum: ⁊ cū lumen cauſat calorē: infiniti radij luminoſi poterunt cauſare fortē calorem: ⁊ ſic prope centrum citius calefiet q̄ in extremitate magis ꝓpinqua ſoli. ⁊ ex alio: quia facta ſecūda fractione que fit poſt exitum radiorum extra vitrum radij luminoſi ſunt debilitati cum magis diſtant a fonte vel ab origine: et adhuc concurrentes cauſant calorē: immo ignē: vt experientia docet: ideo fortiori rōne in medio vbi fit primus ꝯcurſus cauſabunt calorem.

Ad oppoſitum arguitur per experiētias dictas in prima q̄ſtione.

❡ Notandū eſt circa queſtionē ꝑſupponendo ea que prius dicta ſunt in priori: ꝙ linea ꝑpendicularis dicit̄ recta linea que alteri ſuꝑ ſtās facit vtrobiq̧ duos angulos equales: vt patet ex. primo Euclidis.

❡ Item ſciendū ꝙ media diuerſarum dēſitatum: in quibus debet fieri fractio: oportet eſſe diuerſaꝝ ſuꝑficierū: ⁊ nō cōtinua: ſicut ſunt aer ⁊ aqua ⁊ ꝗ̄r vel ſi ſint ꝯtinua oportet ꝙ ſint ſenſibiles diuerſitates in raritate vel denſitate partiū medij in puncto vbi debet fieri fractio: ſic ꝙ puto ꝙ ſi eēt vniformit̄ difformiter rarū medium: q̄uis medietates eſſent diſſimiliū denſitatū: tamē ibi non fieret fractio ſenſibilis.

❡ Alterius notandū ꝙ vel talia media ſunt planaꝝ ſuꝑficieruʒ vel curuarū q̄les eſſent portiōes ſphere vel columne rotūde vel pyramides. ſi planarū: tunc radi⁹ ꝑpēdicularis et linea ꝑpendicularis cōſimiliter deſcribit̄: ſicut iam fuit dictum: et tunc oportet duplicem eſſe ꝑpendicularem: vnā in denſiori medio: ⁊ aliam in rariori: ⁊ ſic non ſolum eſt imaginandū in vno puncto: ſʒ in quolibet pūcto ſuꝑficiei: ſicut in priori figura e.c. eſt ꝑpēdicularis in rariori: ⁊ c.f. ꝑpendicularis in denſiori. ⁊ ſimili modo eſt in quolibet puncto. a.b. imaginanduʒ. Sed ſi fuerit ſuꝑficierum curuarum: vt puta ꝙ ſint portio ſphere vel portiones: tunc ꝑpendicularis ſuꝑ ſpherā denſiorē exiſtentem in medio rariori eſt ſumēda penes lineaʒ rectā ductā a cētro ſphere vſq̧ ad circūferentiam ꝑ punctuʒ fractiōis: vbicunq̧ hoc contingit: et tamen anguli ex vtraq̧ pte linee ſibi inuicem ſunt equales: puta infra ſpheram anguli portionis: ⁊ extra ſpheraʒ ſi producatur linea: anguli erunt ſibi inuicem equales: quia quilibet angulorum contentorū a linea recta ⁊ ſuperficie ſphere exterius excedit angulum rectū ꝑ angulū cōtingentie: ⁊ quia recti ſunt equales additis equalib⁹ angulis cōtingentie erunt anguli conſtituti ex eis equales.

❡ Cōſimiliter eſt imaginandū de ꝑpēdiculari ſuꝑ ſuꝑficiem columnalem rotundā: ⁊ ſuꝑ pyramidaleʒ rotundam: ſic tamen ꝙ egrediatur linea recta ab axe colūne ad circūferētiam: ⁊ ſic vltra: ⁊ ab axe pyramidis.

❡ Alteri⁹ notanduʒ ꝙ ſiue ſuꝑficies ſit curua ſiue recta: dummodo ſit regularis: ⁊ non nimis tortuoſa non variat ꝓpoſitū.

❡ Sit ergo prima concluſio. ꝙ ſi luminoſum vel viſibile exiſtens in medio rariori multiplicat radium vſq̧ ad medium denſius: radius oblique incidens franget̄ ab inceſſu recto ad ꝑpēdicularē in ſuꝑficie illa duo media diuidente. ⁊ iſta probata fuit in precedenti queſtione. ⁊ poteſt adhuc ꝑſuaderi ꝑ aliam experientiam: vnde poſito ꝙ in figura priori d. eſſet cādela radians obliq̄ ſuper punctū c. ſic ꝙ f.c. eſſet latus vaſis ita denſum ꝙ radi⁹ non poſſet tranſire per ipſum directe vſq̧ ad punctum h. vbi ſit denarius: tunc vaſe impleto aqua clara: iſta cādela illuminabit iſtū denarium quē prius non potuit illuminare non exiſtente aqua: ergo cum denarius nō ſit in termino inceſſus recti: ſed ſit magis ꝓpinquus perpēdiculari: ſequit̄ ꝙ radius frangit̄ ab inceſſu recto ad ꝑpendicularem c.f. vt patet in figura.

❡ Secunda cōcluſio. ſi luminoſum fuerit in medio denſiori: ⁊ ſic multiplicet radium obliq̄ incidentē ad ſuꝑficiem medij rarioris: tunc adhuc poſt illā ſuꝑficiem frangitur radi⁹ in medio rariori ab inceſſu recto a perpēdiculari. ⁊ hoc cōuerſo modo poterit probari ſicut p̄cedens: ⁊ etiā tacta fuit precedenti queſtione. Et ex iſtis duabus pʒ ꝙ ſi fuerint plura media primuʒ rarius ſecundo: ⁊ ſecundum tertio: ⁊ ſic de alijs: ſemꝑ radij incidētes obliq̄ ſuꝑ denſiora refrangunt̄ ad ꝑpēdiculares: ⁊ incidētes ſuper rariora a ꝑpēdicularib⁹ frangunt̄.

❡ Tertia concluſio. ꝙ ſi res viſa videat̄ ꝑ radiū fractum: ⁊ ꝑ duo media. iſta apparebit eſſe in concurſu inceſſus recti cū linea ꝑpendiculari ducta de re viſa ꝑpēdiculariter ſuper ſuperficieʒ cōmunē duo media diuidentem ſi ad tantū ſe extendit. Iſtam perſpectiui per experientiam inuenerunt: ⁊ poteſt declarari in figura priori: ⁊ ſit d. oculus videns per radiū fractum d.c. ⁊ c.h. ipſum h. tūc ducta linea recta ad h. ſuper a.b. perpendiculariter q̄ ſit h.q. tunc hec linea concurrit cum c.g. in puncto. q. ⁊ in illo puncto q. apparebit eſſe. h. ⁊ hoc eſt in concurſu linee perpendicularis cum linea inceſſus recti. tamen ſecūdum rei veritatem non eſt ibi: ⁊ hoc practicis geometris poteſt inueniri: quia vt in pluribus practice que procedunt ꝑ inſtrumenta et per radios viſuales ſecūdum rectos radios menſurant ⁊ ſecundum terminos rectorum. imaginato ergo recto radio d.c. vlterius ſecundum rectitudinem producto vſq̧ ad g. imaginetur vnus angulus circa c. qui ſit medietas recti: gratia exempli. ⁊ ſit d.b.c. angulus ille: et imaginetur alius angulus circa oculum d. qui ſit etiam medietas recti: et tertius/ pu=

ta b. ſit rectus: ⁊ habebitur vnus triangulus. b.d.c. Cõſimiliter imaginetur alius triangulus. f.c.d.n. cuius angulus c. ſit medietas recti ⁊ d. rectus. tūc ꝑ tricesimā ſcḋam primi Euclidis n. erat medietas recti. cum igitur hic ſint duo trianguli equianguli: ergo ꝑ quartā cõcluſionē ſexti: latera ſunt ꝓportionalia. ſicut ergo ſe habꝫ b.c. ad n.c. ita ſe habꝫ d.c. ad d.b. ſed quia b.c. eſt maior n.c. erit etiam d.c. maior c.n. in eadē ꝓportione. ꝙ autē b.c. ſit maior c.n. patꝫ: quia b.c. eſt maior q.c. ⁊ q.c. ⁊ n.c. ſunt equales: quia ſunt due ꝑpēdiculares ſup duas eq̄ diſtātes q̄ ſūt c.f. ⁊ h.q. ergo ꝑ tricesimā q̄rtā primi Euclidis ſūt equales: quia ergo h. nō pōt ꝑ remotiorē lineā apparere ꝙ ſit c.h. oportꝫ iuxta experientiam ſenſualem h. apparere in puncto. n. qḋ fuit ꝓpoſitū. ¶ Alia cõcluſio eſt. ꝙ ſi etiā viſibile exñs in medio rariori videatur ab oculo in medio dēſo ꝑ radiū fractū: ipſum viſibile apparebit in cõcurſu linee perpēdicularis cū linea inceſſus recti. iſta ꝓbatur econuerſo. vt poſito ꝙ n.c. ſit inceſſus rectus ab oculo h. exiſtēte in medio denſiori: ⁊ videatur d. per fractū radiū d.c.h. tunc d. apparebit in pūcto h. qḋ iterū ꝑſpectiui ꝑ experiētias adinuenerūt. ⁊ pōt declarari ſicut p̄cedēs vertendo figuram. ¶ Ex iſtis ꝯcluſionibus patꝫ. ꝙ oīa viſa ꝑ diuerſa media in denſitate ⁊ raritate ꝑ radios fractos apparebūt eſſe extra loca propria in quibus ſunt: ⁊ eſſe in quibus non ſunt. patꝫ: quia h. non eſt in loco n. tū ibi apparet eſſe. ¶ Secūdo ex iſto patꝫ. ꝙ ex quo aer in quo ſumus eſt dēſior igne ⁊ corporibus celeſtibus ⁊ ſtelle oblique non reſpiciētes que ſunt ſup zenith capitis apparebūt extra loca in quibus ſunt: imo remotius apparebūt eſſe ꝙ ſint. Et ex iſto apparet etiam vna cauſa: quare monachi quādo legūt horas ponūt beryllū ante oculos: quia litere apparēt ꝓpinquiores ⁊ dēſiores ꝓpter dēſitatē vitri: ⁊ propter fractionē q̄ fit in denſo. ¶ Et ex iſto ſequitur vltima ꝯcluſio reſpōſalis ad queſitū. ꝙ radij viſuales obliq̄ incidētes in cõcurſu medij alterius denſitatis frangūtur potius ad vnā differentiā ꝙ ad aliā: ⁊ ad ꝑpendicularē ſi ſit denſius occurrēs: ⁊ a ꝑpēdiculari ſi ſit rarius occurrēs: ⁊ patꝫ iſta ex prioribus cõcluſionibus. ¶ Ex quo ſequitur correlarie ꝙ in oī viſione ꝑ obliquos radios ⁊ fractos ſenſibiliter accidit deceptio ⁊ error: qḋ patꝫ ex ꝯcluſionibus: quia aliquid appet ꝓpinquius ⁊ aliquid remotius ꝙ ſit. ¶ Iterū res ſic viſa que eſt recta apparet fracta: et res equales apparēt inequales: ⁊ iſta eſt cā: quare rectus baculus: cuius medietas eſt in aqua ⁊ alia medietas extra: apparet fractus: ⁊ hoc ſi obliq̄ aſpiciatur. Et ſic poſſūt multi errores cõſimiles contingere: vt puta ꝙ vna res appareat due vel tres: ⁊ paruus homo appareret magnus gigas ꝓpter refractionē radiorum.

Ad rationes. Ad primam: ſi ſit perpēdicularis ⁊c. dicendū ꝙ nō frangitur ꝑ aliquod tempus ſenſibile nec remanet niſi tunc mediū ſit talis nature ꝙ poſſit reſeruare ſpeciem vel radiū abſente obiecto: ſicut eſt memoria animalium ⁊ organum viſus. Ad aliam ꝓbationē admiſſo caſu diceretur ꝙ immediate poſt hoc radius erit fractus: ⁊ immediate poſt hoc erit alius a perpendiculari: licet tamen minus diſtet a perpendiculari ꝙ inceſſus rectus procedēs a luminoſo: nec oportet ꝙ equaliter diſtet radius obliquus in denſiori: ſicut radius obliquus in rariori diſtat a ꝑpendiculari. ¶ Ad confirmationem: oportet luminoſum ⁊c. cõceditur. Ad improbationē: quia tunc non diutius in medio rariori ⁊c. conceditur ſi non ſit reſeruatiuum naturaliter: cuiuſmodi eſt oculus de quo inſtas ⁊c. ¶ Ad ſecundam conceditur totū qḋ infertur: nec eſt impoſſibile ſine reflexione politi corporis. ¶ Ad tertiam: ſequitur ⁊c. cõceditur. ⁊ hoc contingit ꝓpter diuerſitatē mediorum: ſed ſi media eſſent omnino conſimilia: tunc nō eſſet poſſibile. ¶ Ad aliam. conceditur conſequens eſſe poſſibile. Ad improbationē agens fortius agit ⁊c. verū eſt ceteris paribus: ſed hic cetera non ſunt paria. quia ꝓpe mediū vitri fit cõcurſus valde multorū radiorū qui concurſus non fit in extremitate magis propinqua ſoli: ⁊ ideo non oportet fieri tantū calorē ⁊c.

Queſtio. III.

Queritur tertio vtrum oīs radius viſualis reflectatur in occurſu medij denſioris. ⁊ arguitur primo ꝙ non: quia ſic: ſequitur ꝙ duo accidentia ſolum numero differētia ſimul ⁊ ſemel eſſent in eodē ſubiecto: ⁊ hoc eſt falſum: vt patet ex quinto metaphy. vbi dicitur: ꝙ differentia ſpecie ſunt que in eodē ſubiecto exiſtentia differentiam habent: ſi ergo ſolum numero differunt ⁊ eſſent in eodem ſubiecto: differrent ſpecie: quia haberent differentiam in eodem ſubiecto: ſed conſequentia probatur: poſito ꝙ aliquis inſpiciat ſpeculū ſic ꝙ radius incidens reflectatur ſuper ſeipſum: tunc in eodem ſubiecto eſt radius incidens et reflexus: ⁊ vterqꝫ iſtorum eſt accidens eiuſdem ſpeciei cū alio: et ſunt differētia ſolum ſecundum maius et minus: non componentia vnum: nec vnus illorū eſt alter: cum vnus ſit remiſſior alio. Et ex alio: quia ſi illi radij cõponerent vnū: eadem ratione duo radij eiuſdem luminoſi vel duorum luminoſorum agentium ad vnum medium facerēt vnū quod eſt falſum: quia tūc ſi duo luminoſa equalia ex oppoſitis partibus ponerentur: facerent lumen in medio per totum vniforme: quod experimur eſſe falſum. ⁊ cõſequentia tenet: ex quo luminoſum vniforme facit lumē vniformiter difforme in medio: ⁊ ita duo vniformiter difformia ex oppoſito conuenientia facerent vnum lumen per totum vniforme. et ex alio ſi componerēt vnū oporteret ꝙ infinita actu entia equalia quorum quodlibet eſt tantum intenſum ſicut vnum datum componerent vnum: ⁊ oporteret ꝙ cauſa efficiens cum ſuo effectu componeret vnum: conſequentia prima tenet: quia poſito ſpeculo concauo ad quod radius incidat tunc ꝑ reflexionem in puncto concurſus infiniti radij equales conueniunt: quorum quilibet eſt tantus: ſicut vnus datus. ⁊ ſi iſti componerent vnum: haberetur propoſitum. alia conſequentia tenet: quia radius incidens eſt cauſa efficiens radij reflexi. ¶ Secūdo. ſi ſic: capiatur totum medium rarius: et ſit a.b. et denſius ſit c.d. tunc incidat radius a puncto a. et procedat ſuper denſius medium: et diuidatur a.b. in partes proportionales ſic ꝙ minores verſus b. terminētur: ⁊ conſimiliter c.d. diuidatur verſus c. tunc ille radius nō reflectetur in a.b. medio. probatur: quia in nulla parte: non enim in prima nec in ſecunda: ⁊ ſic de alijs: igitur in nulla: igitur radius non reflectitur occurrente medio denſiori. ¶ Tertio. ſi ſic: ſequitur ꝙ idem radius ſeipſum intenderet: hoc eſt falſum ⁊ inconueniens: quia non eſſet cauſa quare magis ad aliquem gradum finitum ꝙ ad infinitum: nec eſt poſſibile: quia idem agens ageret vltra gradum propriū: ſed conſequentia probatur: quia poſito ꝙ radius reflectatur in ſeipſum per eandem viam per quā venit: tūc iſti ambo intenſius ⁊ fortius agerent ꝙ prius egiſſet incidens ſolus: ⁊ ſi iterum per aliqḋ reflectens ex alia parte reflectatur vbi prius: iterum erit fortior: ⁊ ſic in infinitum. ¶ Quarto. reflexio ſignificat motum localem: ſed nullum accidens mouetur localiter niſi ſubiectum

moueat̃.ıō cũ oēs radiꝰ ſit accidẽs ⁊ ſubiectũ nõ moue
at̃:nullo mõ reflectit̃. ¶ Quīto.ſi fieret reflexio maxi
me videret̃ a ſolis corporibꝰ dẽſis:⁊ hoc eſt falſuʒ. vt pʒ
in lr̃a: qꝛ Antiphõ vidit faciẽ ꝯtinue in acre:⁊ hoc ſine
ſpeculo vel corpe denſo vel saltẽ ſine dẽſiori aere. ¶ Se
xto.ſi ſic:maxime hoc eſſet a planis corporibus ⁊ poli-
tis:hoc eſt falſum. ꝓbo:quia nihil eſt planũ in iſtis infe
rioribus ſm ꝙ dicit Cõmẽ.ſecundo celi.

In oppoſitum eſt Ariſto. & oẽs ꝑſpe-
ctiui:⁊ ꝑ experiẽtiã videmꝰ in ſpeculis ⁊ in alijs: puta
in aqua ⁊ glaciebꝰ ⁊ vitris:⁊ ĩ alijs corpibꝰ politis dẽ-
ſioribus aere ꝙ radij multiplicati ad ipſa reflectuntur.

In quæſtione iſta ſupponẽda ſũt quæ
dicta ſunt in prioribus queſtionibus huius tertij. Sed
vlterius notandũ eſt ꝙ differẽtia eſt inter reflexionẽ et
refractionẽ:vñ reflexio fit qñ occurrente aliquo medio
dẽſiore radius in dẽſius nõ ꝓcedit totaliter. Sed ꝟſus
eandẽ ptẽ redit vbi incidebat:⁊ ſi partim ꝓcedat in dẽ
ſius:dũmodo tñ ſiſr reuertat̃:talis radius ſic reuerſus
dr̃ reflexus. Exẽplũ p̃mi:ſicut in ſpeculis chalybeis vł
in gladijs politis radij reflectunt̃:⁊ nõ ꝓcedũt in ꝓfun
dũ ꝓp nimiã denſitatẽ. Exẽplũ ſcdĩ:ſicut in aqua vel in
liquoribus radius incidit ⁊ reflectit̃: ⁊ etiã penetrat vł
refrangit̃. ¶ Refractio ꝟo radij dr̃ qñ ꝓtendit̃ vltra ĩ
mediũ denſius cauſans anguluʒ cũ radio incidente:vt
pʒ ex prioribus. ¶ Vlterius notandũ ꝙ qñ dr̃ radiũ re-
flecti nõ eſt imaginãdũ ꝙ lumẽ aliqđ ꝑ motũ localem
moueat̃ vel reflectat̃:ſicut ꝟga flectit̃:⁊ pila ad murum
ꝓiecta rediens dicit̃ reflecti qñ redit. Sed intelligitur
ꝙ qñ radiꝰ reflectit̃:tũc ſpecies vel forma directe mul
tiplicata vſqꝫ ad mediuʒ denſius vel groſſius non ꝓce
dit totalit̃ illic:ſed ſibi ſiſr ꝟſus illam differentiam a q̃
venit vel verſus aliã ꝓducit̃: ⁊ hoc nõ eſſet niſi denſius
politũ occurreret. ¶ Iſtis diffinitionibus p̃miſſis pre
mittẽde ſunt ſuppoſitiões quas aliqui ponũt. ¶ Pri-
ma eſt. ꝙ omne agens naturale nõ incorporale ſed cor-
porale multiplicat ꝟtutẽ ſuã circa ſe qñqꝫ circulariter
et qñqꝫ colũnaliter:⁊ ſic diuerſimode ſm diuerſitatẽ fi-
gurarũ corpoꝝ agentiũ. ⁊ volunt aliqui ꝙ ſpherice dif-
fundant virtutẽ:ſed hoc eſt falſum niſi eſſet agens ſphe
ricum. ¶ Secũda ſuppoſitio ꝙ denſitas medij reſiſtit
in multiplicatione ꝟtutis ſm modũ prius tactũ:nõ ſic
ꝙ ſemꝑ cauſet ſucceſſionẽ in actione:ſed ſic ꝙ nõ ita in
tenſe:nec ita remote agens aget ſicut egiſſet ſi medium
nõ fuiſſet ita denſum. iſta pʒ ꝑ experientias:nã ſi pone-
res manũ q̃ eſt denſa inter oculũ ⁊ cãdelã:manus impe
diret actionẽ candele in oculũ: ſi etiã poſueris vitrum
añ feneſtrã nõ videbis eque bñ ſicut ſi non eſſet. ¶ Ter
tia ſuppoſitio eſt:ꝙ qñqꝫ ex tali reſiſtẽtia multiplicat̃
⁊ fortificat̃ actio ipſius agentis:⁊ iuuat̃ ꝙ fortius aget
⁊ hoc ꝟſus agẽs:ſed tñ nõ oportet ſemꝑ:ſicut appꝫ ex
tertia rõe principali. al's idẽ intẽderet ſeipſũ. ¶ Sʒ no
tandũ circa primã ſuppoſitionẽ ꝙ aliq̃ agẽtia nõ ſunt
apta nata agere niſi ad vnã differentiã poſitiõis ⁊ non
ad oẽm:ſicut ſatis pʒ ex primo argumẽto principali:et
ex dictis in prioribus queſtionibꝰ. ¶ Tũc ſit prima cõ-
cluſio. ꝙ ſi radij vel radius icidẽs ſuꝑ corpus dẽſius re
flectat̃: ſuꝑ ſupficiẽ illiꝰ denſioris reflectit̃:vel in quali
bet pte ꝓfunditatis eiuſdẽ:dũmõ ꝑtingat. ꝓbat̃: qꝛ oẽ
dẽſum reflectit vel põt reflectere:oẽ corpus eſt denſum
ğ oẽ corpus reflectit̃ vel põt reflectere: ⁊ vltra:oẽ corpꝰ
reflectit vel põt reflectere: ⁊ nõ aliud niſi radiũ: ğ radi-
us reflectit̃ ſuꝑ corpus dẽſius. maior rationis premiſ-
ſe patet ꝑ primã ſuppoſitionẽ qua dicebat̃ ꝙ denſitas
medij reſiſtit in multiplicatione:⁊ ex hoc ꝯtingit refle
xio:ſed minor ꝓbatur:qꝛ oẽ corpus eſt rarũ vel dẽſum: ig
tur omne corpus eſt denſum. ꝯña ſatis apparet ſaltem
in ꝓpoſito:quia oẽ corpus eſt rarũ:oẽ corpus eſt dẽſũ:
ſed añs manifeſtum eſt:quia ſi eſſet aliquod corpus ra-
rũ qđ non eſſet denſum:q̃rit̃ numquid haberet partes ꝓ
pinque iacentes vel nõ:⁊ ſi ſic tam eſſet denſum:⁊ ſi nõ:
tam non eſſet corpus:quia nõ haberet partes continu-
as:quia non haberet partes propinquas: minor patet
etiã ex ſeptimo ꝑſpectiue Vitelõ: ⁊ ex tractatu eiuſdẽ
de crepuſculis:vbi vult ꝙ quantũcũqꝫ corpus ſit rarũ:
tñ aliquãtulũ eſt dẽſuʒ:et intẽdit ibidẽ etiã ꝯcluſioneʒ
iſtã primã:⁊ vult ꝙ in ſupficie reflectat̃ radiꝰ:⁊ hoc eſt
verũ ſi non multiplicet̃ vſqꝫ ad ꝓfũdũ: ⁊ ſi multiplicet̃
ad ꝓfundũ:tũc partĩ in ſupficie et partim in ꝓfundo re
flectetur. Si vero ſuperficies non eſſet plana:tunc licꝫ
non manifeſte appareret reflexio per radios ita cõgre
gatos:ſicut a plana ſupficie:tamen adhuc reflexio fie-
ret:ſicut verbi gratia:ſi ſol radiaret ſuper ſupficiẽ ſpe-
culi planam ſeu politam radius reflecteretur ſatis ma
nifeſte ⁊ apparẽter. Sed ſi radiaret ſuꝑ parietẽ: nõ ita
manifeſte reflecteretur: licet reflecteretur: ꝙ appare-
ret:quia totũ mediũ melius illuminatur. ⁊ ſi radius in
cideret ſuꝑ aquã nõ ſolũ fit reflexio:ſed cũ hoc aqua in
profundo illuminatur ſicut experimur. ¶ Scđa con-
cluſio eſt iſta. ꝙ totus radius veniens a luminoſo vel vi
ſibili ꝑ rarius mediũ vſqꝫ ſuꝑ mediũ denſius multe den
ſitatis ⁊ plane ſuperficiei reflectitur in ſeipſum ſi equa
les faciat angulos ex oĩ latere cũ ſupficie ad quaʒ inci-
dit. ꝓbat̃: nã ex p̃cedenti pʒ ꝙ reflectit̃:ſi ſic incidit:et
nõ põt ire ꝑ aliã viã:qꝛ iaʒ angulus incidentie ⁊ reflexi
onis non eſſent equales:qđ eſt cõtra vigeſimã cõcluſio
nem quinti Vitulonis. ergo ſequitur ꝙ reflectitur vel
reuertitur in ſeipſum. Ex iſto accidit ꝙ homines poſ-
ſunt ſeipſos videre in ſpeculis:qui ſi ſint directe oppoſi
ti radij redibunt ſuper ſeipſos ⁊ ſuper eoſdem oculos.
¶ Tertia concluſio ſit iſta. ꝙ ſi radius incidit oblique
ſuper mediũ tale vt premiſſum eſt: ⁊ non faciat ex omnĩ
parte equales angulos:ille reuertitur oblique ſic ꝙ re
flexus radius cum ſuperficie a qua reflectitur nõ facit
angulos rectos:ſed facit angulos inequales:et ſic obli
que ꝓcedit. iſta patet ꝑ vigeſimam concluſionẽ quinti
Vitulonis:⁊ per primã ꝯcluſionẽ libri de ſpeculis: ⁊ in
tractatu Jacob alchindi de vmbris:et ẽ ratio: qꝛ angu
lus incidẽtie ⁊ reflexionis ſunt equales. ğ ſi oblique in-
cidit obliq̃ reflectet̃. Et ex iſtis concluſionibꝰ pʒ ꝙ vbi
eſt maior dẽſitas ceteris paribus:ibi maior reflexio vł
fortior:⁊ minor vbi minor: ceteris paribꝰ. Etiã pʒ. vbicũ
qꝫ eſt refractio ibi eſt reflexio:ſed non econuerſo: qꝛ fra-
ctio nõ fit niſi a corpore denſo: ⁊ omne denſum reflectit
vt viſum eſt:igit̃ vbicũqꝫ eſt fractio ibi eſt reflexio:ſed ꝙ
non ecõuerſo:pʒ:qꝛ aliquod eſt corpus ita dẽſum ꝙ nul
la fractio in eo fieret:nec penetratio radij:ſicut pʒ ĩ ſpe
culis chalybeis vel ferreis vbi non fit penetratio: ſaltẽ
ſenſibilis. ¶ Quarta cõcluſio eſt iſta: que incidentali
ter predictis poteſt addi. ꝙ in omni alteratiõe corpoꝝ
ſeu corporali et extenſa fit aliq̃ reflexio. probatur:quia
omnis virtus alteratiua multiplicatur:ſicut radij mul
tiplicantur:ſed radij reflectuntur per precedentes con
cluſiones:ergo. maior patet:per Lincolnienſem in tra-
ctatu de radijs. ſimiliter per Cõmẽta. in ſecũdo de aĩa.
ſimiliter pʒ in ſingulis virtutibus alteratiuis. ¶ Sed
tamen notandum ꝙ ille virtutes alteratiue ſunt valde
diuerſe:quia quedam multiplicant ſe vel producunt ſi-
bi ſimile valde velociter. alie autem primo producunt
aliquid mediante quo cum agente producitur aliquid
et ſic ſatis tarde ⁊ ſucceſſiue. Exemplum primi: ſicut
lumẽ quod valde cito producitur a luminoſo:vñ ſi ſubi

to luminoſum approximaret̃ vel pñtaret̃ medio illuminabili tã cito illuminaret ptẽ ꝓpinquã ſicut remotã: imo tantũ faceret quãtũ poteſt facere ſtatim: nec faceret plus ſi ſtaret cẽtũ annis ꝙ fecit in principio. Exẽplũ ſecundi: ſicut caliditas ignis vel alterius ⁊ aliorũ ſimiliũ: dato enĩ ꝙ ſubito calidũ preſentaret̃ calefactibili nõ habẽti ꝯ͂trariam qualitatẽ: adhuc nõ ſubito produceret totã caliditatẽ: nec ꝑ tãtã diſtãtiã in principio ſicut in fine: qꝛ ex natura ſua ꝓducet ⁊ adiuuabit̃ ꝑ id quod productũ eſt ad producendum vlterius intenſius vel remotius. Et ex illo patet ꝙ ꝗuis eẽt mediũ diſpoſitum preſente igne hic qui ageret in partẽ immediatã caliditatẽ eque ſibi intenſam: non tamen ſubito cõbureret aliquid qḋ valde diſtaret: qꝛ oportet ꝙ aliquid prius ꝓducat̃ mediante quo poſſet vlterius agere. ſecus autẽ eſt de luminoſis ⁊ agentibꝰ que nõ iuuant̃ ab effectibus ꝓductis: ⁊ huiꝰ cauſa eſt natura que ſic diſpoſuit. ¶ Sed notandũ ꝙ quedã ſunt virtutes alteratiue que valde impediunt̃ a diuerſitate mediĳ vel paſſi. ⁊ alie nõ. Exẽplũ primi ſicut lumẽ: exẽplũ ſecũdi ſicut influentie. de quibus dictũ fuit in quadã queſtione primi. magnes enĩ ꝑ influentiam faceret ferrum moueri ſi lignũ eſſet intermediũ inter ferrũ et magnetẽ: ſicut ſi ſolus aer eſſet in medio: dũmodo denſitas ligni nõ impediret motũ ferri. ¶ Item alique virtutes agũt bene remote aliĳs virtutibus ſecũ coextenſis non potentibus eque remote agere: ſicut vnus ignis ageret bene in nocte ſpeciẽ lucis valde remote: et tamen non poteſt ꝑ tãtam diſtantiã agere calorẽ ꝗuis calor et lux in eodem igne extendant̃. ¶ Iterũ: aliq̃ virtutes iuuant̃ ꝓ denſũ ad agendũ intenſius: alie autẽ nõ: ſed impediunt̃: ⁊ hoc pꝫ in caliditate ferri quod intenſius agit cũ ſit denſum ꝙ ſi aliquod rarum eſſet eque calidum.

His viſis dicẽdum eſt ad ratiões. Ad primã qñ dicebat̃: ſequeret̃ ꝙ duo accidentia ⁊c. dicendũ ꝙ hoc eſt poſſibile: qꝛ poſſum habere talẽ conceptũ aĩal aĩal eſt: homo homo eſt. Ubi ſunt oĩno conſiles in anima cõceptus. Ad probationeꝫ. v. metaphy. dico ꝙ Ariſto. intelligit de differentibꝰ ſpecie terminis. ꝙ termini ſignificantes vnũ ⁊ idẽ ſubiectũ differunt ſpecie. ſicut muſicũ ⁊ albũ ſignant ſortẽ: differunt tñ ſpecie. Aliter põt dici ꝙ radius incidens ⁊ reflexus faciunt vnuꝫ. ¶ Ad argumenta que ꝯ͂ hoc erant: qñ dr̃ idẽ agens ⁊c. conceditur. qꝛ hec eſt natura quorundã agentiũ naturaliũ intentionalium: ꝙ pñt agere ante ſe et non retro. ¶ Ad aliud qñ ꝯfirmat̃ ꝙ idẽ eſſet cã efficiẽs ⁊c. negatur: ſed bene conceditur ꝙ cauſa efficiẽs cũ effectu vnũ põt ꝯponẽ: ſicut poſito ꝙ aliqḋ ſubiectũ ſit calidũ ⁊ ꝑꝑ aliquã diſpoſitionem ſubiecti aliq̃ ps q̃ non fuit adhuc calida calefieret: tota caliditas eſſet vnus calor: tñ ibi eſſent efficiens et effectus cõponẽtia illũ calorẽ. ¶ Ad aliã confirmationẽ qñ dicebat̃ de luminoſis ꝙ agerẽt: põt dici ꝙ dato ꝙ radĳ diuerſi ꝯponerẽt vnũ: tñ adhuc non eſſet eque intenſum lumẽ in quolibet pũcto mediĳ: quia iſta lumina ſic extenſa nõ pñt eque agere ad oẽm differentiã poſitionis in quolibet puncto mediĳ ſicut in extremitatibus mediĳ ꝓpe luminoſa. Uel aliter põt dici. ꝙ actio luminis ſumit̃ ꝑ lineã diſtãtie actiõis que fit ab agẽte: ſed reflexio fit ꝑ diſtãtiã ad agẽs. Et propter hoc impedit̃ ne vndiqꝫ ſit equalis intẽſio: vñ ſicut velocitas qua aliquid a nõ ĝdu incipet intendere motũ vniformiter difformit̃: eſſet vniformit̃ difformis: tñ ſumendo tarditatẽ a ĝdu ad quem terminabit̃ intẽſio vſqꝫ ad nõ ĝdũ velocitatꝭ tarditas nõ eẽt vniformit̃ difformis immo valde difformis: qꝛ ꝓcederet ad gradũ infimum tarditatis. Adhuc aliter poteſt dici ꝙ tales radĳ non cõponunt vnũ. ¶ Ad aliud eũ dicitur infinita actu entia ⁊c. conceditur. nec eſt incõueniẽs: nec ſequit̃ ꝙ ex hoc fiat infinitũ. Etiã poſſet dici ꝙ non cõcurrunt infiniti radĳ: quia radiꝰ nõ eſt ſolum linea indiuiſibilis: ſm lõgitudinem et profunditatẽ: ſed eſt multum diuiſibilis. ¶ Ad aliã de vmbris et foraminibus: dicendũ ꝙ eſt natura radioꝝ qui cuꝫ talibus extrinſecis adiuuantibus agunt ad vnã differentiam ſic ꝙ nõ ad aliã. ¶ Ad ſecũdum principale quando dicebatur. capiat̃ a.b. ⁊c. admittatur caſus: ⁊ conceditur ꝙ in a.b. reflectitur radius. Ad improbationẽ in nulla parte a.b. ⁊c. Eſt dicenduꝫ ꝙ capiendo diuiſionẽ vt ibi poſituꝫ fuit concedendum eſſet: ꝙ nec in prima pte fiet reflexio: nec in ſecũda: nec in tertia: tamen negat̃ ꝙ in nulla: ⁊ cauſa eſt: quia faciẽdo diuiſionẽ econuerſo videlicet ꝙ ptes minores verſus a. terminent̃: tunc in prima parte fit reflexio. Iteruꝫ in prima pte cum ſecunda: ⁊ ſic in infinituꝫ. et eodẽ modo diceret̃ ſi fieret argumentũ de refractiõe. ¶ Ad tertiũ principale. negat̃ conſequẽtia. Ad ꝓbationẽ: qꝛ ille radius ⁊c. admiſſo caſu põt dici ꝙ non facerẽt vnũ. iõ non fit intẽſior radius ꝑꝑ talẽ additionẽ: ⁊ dato ꝙ facerent vnũ adhuc minus intenſum additũ magis intenſo non facit intẽſiorẽ. ¶ Ad aliud ſeq̃ret̃ ꝙ accidẽs moueret̃ ⁊c. dictũ eſt in notabilibus ꝙ non oportet ꝙ fiat talis motus in reflexione. ¶ Ad aliã: ꝯcedit̃ ꝙ a ſolis denſis ſed nõ a ſolis ſpeculis. Ad ꝓbationẽ: cõcedit̃ ꝙ magis manifeſte appet̃ in illis. nihilominꝰ ẽt fit in aliĳs. ¶ Ad aliã. ſi hoc eſſet ⁊c. conceditur. Ad improbationẽ: qꝛ nullũ eſt planum in iſtis inferioribus. dicendum ꝙ immo. ¶ Ad cõmẽtatorẽ dr̃ ꝙ loquit̃ de planis ſecundũ totũ et ſecundũ oẽm ſupficiẽ: et forte nullũ tale eſt: ſed ſufficit ꝙ ſit aliquod planũ ſm vnã ſupficiẽ. ſi etiã nõ fieret a planis ſufficeret ꝙ a politis corporibꝰ fieret reflexio vel a denſis: ⁊ ſic pꝫ queſtio ⁊c.

Queſtio. IIII.

QVarto quæritur vtrũ aliquis radiꝰ viſualis poſſit aliquibus ſpeculis vel corporibus ſic incidere ꝙ reflectatur repreſentans ſolum colorem: et non figurã. Arguit̃ ꝙ non: quia vel tales radĳ repreſentant rem viſaꝫ: vel ſpeculũ: ſed nullum illorũ poteſt poni quin figura cuꝫ colore repreſentetur: ergo ⁊c. cõſequẽtia pꝫ de ſe: ⁊ añs quo ad primã partẽ ex diuiſione ſufficienti: ſed quo ad ſecundã patet: qꝛ oẽ ſpeculum eſt figuratũ: igit̃ ſi ſeipſuꝫ repreſentat: repreſentat figuram: ⁊ non ſolũ colorẽ: et ſi res viſa ꝑ ſpeculum repñtat̃ cũ q̃libet res viſa ſit figurata ſicut eſt colorata: ſequit̃ etiã ꝙ figura repñtat̃. ¶ Secundo. ſm plures ꝑſpectiuos nihil videt̃ per ſpeculum niſi res extra ſpeculuꝫ in quo eſt apparẽs eſſe: ſed quelibet talis res eſt colorata et figurata: ⁊ ſi ſic apparet ſiue extra locum in quo eſt ſiue intra ſemper repreſentatur ſub figura: ergo non repreſentat colorem et non figuram. conſequẽtia patet: ⁊ antecedẽs ꝓbat̃: nã dicũt quidã ꝑſpectiui ꝙ non videtur imago in ſpeculo: ſed res q̃ apparet eſſe extra locũ in quo eſt. ⁊ eſt cã: quia ſi imago videret̃ videret̃ ad oẽm differẽtiã poſitiõis. circũquaqꝫ circa ſpeculũ: ſed hoc eſt falſum: vt pꝫ ꝑ experientiã. ꝯña vltima tenet: ꝑ illos qui dicunt ꝙ omnis forma naturalis ꝑ talem modum multiplicat ſe: puta omniquaqꝫ indifferenter. Et hoc confirmant auctoritatibus alioꝝ perſpectiuorum ſicut Uitulonis in quinto perſpectiue in commẽto ꝓpoſitionis. xxiiĳ. que dicit ꝙ forma ſenſibilis non in-

format ip̃ȝ ſpeculuȝ ſicut forma naturalis ſuã materiã
patet ex hoc:q: nõ in omni differẽtia poſitionis videt
forma in ſpeculis a quibuſcũq;.nam aliquis accedens
ad ſpeculum fixum videt formã quã prius non vidit:et
recedens a loco viſionis forme prius in ſpeculo fixo vi
ſe non amplius videt illã:ita q vult dicere q non erit
forma in ſpeculo impreſſa que videat:ſed ſolum res q̃
eſt extra. ❡ Tertio.ſi ſic:ḡ nõ hñtia colorẽ p talia ſpe-
cula videri non poſſent:hoc eſt falſum:ꝯña tenet:quia
non videmus niſi magnitudinem ⁊ colorem: ſed falſi-
tas patet:quia multa ſunt luminoſa:ſicut ſol:luna et
huiuſmodi non colorata que p talia ſpecula videri poſ
ſunt:vt pȝ p experientiã. ❡ Quarto.ſi ſic:hoc eẽt ꝓpter
paruitatem ſpeculorum.conſequentia tenet:p dictum
Ariſto.in litera:circa quod incidit queſtio:quia ſpecu
la ſunt ſenſibilia:⁊ ideo impoſſibile eſt apparere figu-
raȝ:quare ſemp videbitur eẽ figura diuiſibilis.ſed pro
baẽ ꝯñs eſſe falſum:quia ſpecula parua conſimilem fi
guram repreſentant hic apud nos ſicut magna : quod
videmus p experientiam:⁊ ſi non:ponaẽ ergo q paruũ
ſpeculũ ponaẽ ita ꝓpinque q figuram cum colore rep̃
ſentet:⁊ magnuȝ ita remote q appareat equalis figu
ra per paruum:⁊ per magnum:⁊ ponatur q vtrunq; re
moueatur a viſu in eodem medio dyaphano:vel q ma
ius ſpeculum veloci⁹ remoueaẽ quouſq; eque cito diſ-
pareat figura i magno ſpeculo:ſicut in paruo:quo po
ſito:cum eque bene non appareat figura in magno:ſi-
cut in paruo:ḡ hoc nõ eſt ꝑ ꝑuitatẽ ſpeculi:imo ſi ſpe
culum eſſet infinite magnũ ſtante caſu iam imaginato
hoc contingeret.Et confirmaẽ:quia recedente ſpecu-
lo aliquo in quo apparẽt color ⁊ figura:non poteſt da
ri aliquis locus quin eque bene diſpareat color ſicut ⁊
figura:vel ad minus color apparebit diuti⁹ in magno
ſpeculo q̃ figura:⁊ ideo hec ratio non erit ꝑ paruita-
tem ſpeculi. ❡ Quinto.ſi ſic:hoc maxime eſſet p ſpecu
la concaua ſpherica:hoc conſequẽs eſt falſum:⁊ ꝯña
tenet:q: p experientiaȝ videm⁹ q oculo poſito in cẽtro
ſpeculi concaui appet color rerũ viſibilium ⁊ non figu
ra.ſed conſequens probaẽ eſſe falſuȝ:quia ſi nulla figu
ra apparet in oculo exiſtente in centro ſpeculi concaui
ḡ apparebit color ſine magnitudine vel ſine figura.cõ
ſequentia tenet de ſe:ſed hoc ꝓbatur eſſe falſum: quia
figura ⁊ magnitudo ſunt idem:⁊ ſenſus exteriores nõ
ꝑcipiunt aliquid ſine magnitudine vel ſine figura:er-
go.conſequentia tenet de ſe:ſicut patet in libro de ſenſu
⁊ ſenſato:⁊ in ſecundo de anima:ideo non poteſt ſentiri
color ſine figura. ❡ Sexto.ſi ſic:igiẽ a fortiori color poſ
ſet intelligi ſine figura:quod eſt falſum:ꝯñtia tenet:q:
ſi poteſt ſentiri ſine figura poteſt intelligi.ſed falſitas
ꝓbatur:q: tunc corpus poſſet intelligi ſine magnitu-
dine:⁊ lõgitudo ſine longitudine:magnitudo ſine ma
gnitudie:quod videẽ impoſſibile:ſed conſequẽtia pȝ:
q: omnis color eſt magnitudo ⁊ eſt corpus. ❡ Septio
ſi ſic:tũc figura poſſet apparere ſine colore:hoc eſt fal
ſum:vt patet inducendo in ſingulis:ſed conſequentia
tenet a ſimili. ❡ Iterum.nil poteſt videri ſine triangu
lo vel pyramide:cuius conus eſt in centro oculi:ſecun-
dum pſpectiuos:igitur nõ ſine figura. ❡ Iterum.figu
ra eſt prior colore:igitur prius videẽ:cõſequẽtia tenet
quia ſicut res habet ſe ad eſſe:ita ſe habet ad cognoſci
ſed antecedẽs patet:quia conſequentia ſubſiſtendi nõ
conuertitur a figura ad colorem vel coloratum:q: non
ſequiẽ:figura eſt:igiẽ color eſt:licet e conuerſo. ❡ Itẽ.ſi
ſic:vel color appareret ſub magnitudine finita vel infi
nita.non ſecundo modo:quia hoc eſt impoſſibile:nec p̃
mo modo:q: ſi ſub magnitudine finita:igitur ſub figu
ra:⁊ habetur propoſitum.

In oppoſitum eſt Ariſt.in litera cũ
dicit q in quibuſdam ſpeculis apparent ſoluȝ colores
talis autem ſunt quecunq; parua ſpeculorũ:⁊ ſubdit
cauſam:videbiẽ enĩ eſſe diuiſibilis oĩs figura:oĩs eniȝ
figura ſimul videẽ eſſe figura ⁊ diuiſionem habere.hoc
idem dicit in.vij.cap.de iride.

Pro quæſtiõe notandum q ſpecula
ſunt in multiplici differentia:nam quedam ſunt plana
et alia conuexa: alia columnaria: alia pyramidalia:
alia concaua:⁊ conſimiles habent differentias ⁊ figu-
ras:⁊ hoc de ſpeculis regularibus:ſed de irregularib⁹
infinitis modis differentie poſſunt poni. Suppoſitis
igitur dictis in alijs queſtionib⁹ alique ſuppoſitiões
ſunt premittende. ❡ Prima eſt:q in omni ſpeculo
regularis figure angulus incidentie angulo reflexio-
nis eſt equalis.hec patet per ſecundam quinti Vitulo
nis.⁊ p Iacob alkindi de vmbris. ❡ Secunda eſt:q ſi
p aliquod planum ſpeculum diuerſi radij viſuales ꝑpẽ
diculariter inciderint:iſti ſunt equales vel eque diſtan
tes:quod patet:quia duo anguli intrinſeci quando du
abus lineis rectis tertia ſuperuenerit ſunt equales du
bus rectis:ergo ſunt eque diſtãtes:p vigeſimam octa
uam ⁊ vigeſimam nonã primi Euclidis. ❡ Tertia:q ſi
due recte linee vel radij ſup idem ſpeculum conuexum
ex eodem latere perpẽdiculariter inciderint vtraq; ea
rum in continuum ⁊ directe ꝓtracta iret ad centrum.
iſta patet:quia ꝑpendiculares ſup ſpeculum conuexũ
ſphericum dicunẽ tales:que ad ſuperficiem incidentes
ꝓcedunt ad centrum.Et etiam hoc patet ex p̃cedenti
bus queſtionibus.⁊ ex hoc patet:q iſte eſſent concur
rentes:quia in puncto centri ſpeculi:⁊ per conſequẽs
non eque diſtantes. ❡ Quarta ſuppoſitio:q ſi in ſpe-
culis concauis radij ꝑpendiculares inſiſtant:illi ꝓce-
dunt a centro:aut in centro concurrent:nec eẽnt eque
diſtãtes.hoc patet eodem modo ſicut precedens.

Iſtis dictis ponunẽ aliquę concluſio
nes. Prima eſt:q ad hoc q ſpeculum repñtet aliquã
rem totam:⁊ hoc ſpeculum planum:requiriẽ q ſit eq̃
le rei viſe:vel maius.iſtam probant p primam ⁊ ſecun
dam ſuppoſitionem.nam ſi a.b.directe opponanẽ ſpe
culo c.d.plano:tunc p primam ſuppoſitionem anguli
incidentie ⁊ reflexionis cum ſint recti erunt equales
igitur fiunt p lineas eque diſtantes ⁊ ꝑpendiculares:
ideo non poteſt hoc eſſe in minori ſpeculo. ❡ Ex quo in
ferunt correlarie:q tota figura non appareret in mi-
nori ſpeculo plano:q̃ ſit res ſpeculata. ❡ Secundo in
fertur:q res appet tanta in tali ſpeculo plano:quãta
apparet vel appereret:ſi ipſa eſſet vbi eſt illud ſpeculum
planum:⁊ hoc ſuadent p hoc:quia ſi non:iam radij nõ
eſſent ꝑpendiculares:neq; eque diſtantes a ſpeculo.
❡ Item inferunt q aliquando poteſt appere res ma-
ior in iſto ſpeculo:q̃ res extra appareat.ſ.quando res
eſt magis remota q̃ ſpeculum. ❡ Secunda concluſio
illorum eſt:q tota res poteſt appere in ſpeculo conue
xo minori ipſa re:non tamẽ quantũlibet minori. ꝓbaẽ
p primam ⁊ tertiam ſuppoſitionẽs:quia ſi res preſen-
tatur directe ⁊ opponatur:tunc ſpecies repreſentatur
per radios ꝑpendiculares ſupra conuexum:q̇ vadunt
approximando p tertiam ſuppoſitionem:ḡ minus oc
cupãt de ſpatio q̃ illa res extra.⁊ ita argueretur ſi ob
lique opponereẽ. ❡ Ex hoc inferunt correlarie:q res
apparet minor in ſpeculo conuexo q̃ appareret ſi eẽt
vbi eſt ſpeculum:⁊ ex hoc etiam ſequitur q conuexum
minus/põt repreſentare totã figuram maioris rei viſe

licet non in quacunqꝫ diſtantia. ¶ Ultima concluſio
iſtorum eſt: ꝙ ad hoc ꝙ ſpeculum concauum repreſen-
tet totam rem ⁊ totam figurā: opꝫ ꝙ ipſum ſit maiꝰ iſta
re. ꝓbatur ꝑ primam ⁊ quartam ſuppoſitiones: quia
ꝑpendiculares magis diſtant approximādo ad ſpecu
lum: ergo ſequit̄ ꝙ res ſit minor ⁊ occupet maiorez lo
cum in ſpeculo ꝙ̄ ſit reſmet. ⁊ hoc dicunt faciliter appe
re in figura. ¶ Et ex iſta inferunt ꝙ in tali ſpeculo con
cauo res ſemꝑ apparet maior ꝙ̄ ſit. ¶ Item inferunt
ꝙ in ſpeculo columnari ſiue ſit concauum ſiue conue-
xum res appꝫt alterius figure ꝙ̄ ſit ſecunduz rei verita
tem. diuerſitas eſt ex quo ſecundum longitudinem co
lumne apparent magis oblonge: ſecunduz latitudinē
vero apparent breuiores. ⁊ cauſa eſt vt dicunt: quia ſe
cunduz longitudinez ſunt linee recte: ſed ſecundum la
titudinē linee recte ↄcurrunt vel ↄtinue plus ſeparan
tur: ſicut patet ꝑ primam concluſionem: ꝙ res appa-
rent tante ꝗ̄te ſunt in planis: ſicut in colūnaribus quo
ad longitudinem: ſed ſicut per ſecundam ⁊ tertiam in
conuexis ſpeculis apparent minores: ſic ſecundum la
titudinem colūne quo ad conuexum: ⁊ ſecundum lōgi
tudinem apparent ſicut in planis. ſed quo ad concauū
apparent maiores. ⁊ ſic ſimiliter ſuo modo fierēt diuer
ſimode in ſpeculis pyramidalibꝰ ↄcauis vel conuexis
ꝓportionaliter. quia talia ſunt mixta ex columnaribꝰ
⁊ ſphericis. ſed ꝗ̄uis ſuppoſitiōes p̄ciſe ſunt vere ⁊ ne
ceſſarie: tamē concluſiones ibi illate cum correlarijs
apparent eſſe falſe. ⁊ propter hoc ponende ſunt alie cō
cluſiones. ¶ Prima eſt: ꝙ ſi radij viſuales incidētes
a rebus viſis ꝑ ſpecula plana rebꝰ directe vel oblique
obiectis non requirit̄ ꝙ ſpecula plana ſemꝑ rebus vi-
ſis ſint equalia: ſed ſpeculum planum poteſt eſſe minꝰ
in duplo vel in triplo ⁊c. ꝙ̄ ipſa res viſa ſit. ¶ Ex quo
patet primam concluſionē precedentem eſſe falſam. ꝓ
batur: ſit enim a.b. viſibile in duplo maius c.d. ſpeculo
plano: ⁊ ſit eque diſtans ſeu directe oppoſituz: ꝓcedat
ergo radius ab ipſo b. ſuper d. quod fieri poteſt: quia
quodlibet pūctū a.b. viſibilis hemiſpherialiter radiat
ad minus ſi non fuerit impeditū: ⁊ hoc ꝑ lineas rectas
ab eodem puncto b. eductas. reflectatur ꝗ̄ b.d. radius
oblique incidens ſuꝑ planum ſpeculum ad punctuz e.
ſecundum equalem angulum reflexionis: ſic ꝙ angu-
lus e.d.c. ſit equalis angulo incidentie: ⁊ hoc oportet
per primam ſuppoſitionem: ſimilit̄ ab a. puncto ſuper
c. incidat oblique radius qui reflectatur ſuꝑ e. ⁊ ſit e.
centrum oculi: tunc a.b. quod eſt maius c.d. videt̄ tota
liter ꝑ e. ꝗ̄ nullo modo requirit̄ c.d. ſpeculum eē maius
vel equale: ſed imo poteſt eē minus in duplo: quod fuit
probanduz. Eodem modo argueretur de quibuſcunqꝫ.
Nec poteſt dici ꝙ puncta intermedia īter a ⁊ b. non ha
bēt locū inter c. ⁊ d. quia detur quicunqꝫ puta f. mediꝰ
⁊ incidat ſuꝑ g. medium punctum ſpeculi vel alium lo
cum: ⁊ reflectatur ſecundum equalem angulum: ſic ꝙ
radius reflexus veniat ſuꝑ e. ꝗ̄ punctus f. videt̄ ab ocu
lo: ⁊ ſic arguitur de quolibꝫ puncto medio. Sed corre-
larium concluſionis ſatis patet de ſe. ¶ Secunda cō
cluſio: ꝙ ꝗ̄tum ad conuexa ſpecula tota res poteſt ap
parere in ↄuexo ſpeculo maiori vel minori: dummodo
magnitudo ſpeculi ſit ſenſibiliter magna: ⁊ hoc demō-
ſtrat̄ modo predicto: dūmodo ad figuram precedentē
vna circūferentia tranſiens ꝑ c.d. vel portio ſphere ad
dat̄: ⁊ tunc vt prius ꝓbatur ꝑ ſuppoſitiones: quia a.b.
quod eſt maius videtur ꝑ c.d. ſpeculum minus ab ocu
lo e. ſicut prius ductis lineis incidentibus ⁊ reflexis:
ſed tamen non fiet iſtud ſecundum ꝙ dixerūt illi de opi
nione priori: quia a.b. non videt̄ ꝑ radium incidentem
ſuꝑ conuexum ſpeculum ꝑpendicularit̄ ab ipſo b. pro-
cedentem: imo ſi recte ꝓducerent̄ radij incidētes non
concurrerent in centro ſpeculi ſemꝑ: ſed quandoqꝫ vl-
tra: quandoqꝫ citra: ꝗ̄uis tamen veruz ſit ꝙ res appa
ret eē in concurſu radij viſualis recti: cum linea a cētro
rei viſe ducta in centrum ſphere: ſi ſpeculum ſit conue
xum. Sed ille linee non ſunt que incidant ⁊ reflectunt̄
ſemꝑ vel non ſemꝑ ſunt tales. Et iſta concluſio intelli-
genda eſt de vno ſolo ſpeculo: quia propter plura pōt
inueniri cauillatio: ⁊ debēt eē ſpecula in eodem medio
vniformi cum re viſa ⁊ oculo: ne ꝑ refractionez radio
rum contingat cauillatio. ¶ Tertia concluſio: ꝙ ad
hoc ꝙ ſpeculum concauum repreſentet totam figuraz
non oportet ꝙ ſit maius iſto quod ſpeculat̄: ſed poteſt
eſſe minus: quod probatur: qꝛ ponat̄ ꝙ a.b. ſit aliꝗ̄tu-
lum magnū: vt puta: diſtantia oculorum faciei viriꝰ ho
minis: ⁊ ſit d.c. portio ſpeculi concaui minor ꝙ̄ ſit diſtā
tia a.b. ⁊ incidat radius a puncto b. ſuꝑ c.d. ſecundum
equalē angulū reflectatur ſuꝑ a. ⁊ alius radius ab ocu
lo a. incidat ſuꝑ punctum d. ⁊ reflectatur ſcd̄m eq̄lē an
gulum ſuꝑ b. ſic ꝙ a. videat b. ⁊ b. videat a. tunc cum a.
b. ſit maius c.d. ⁊ videatur ꝑ ſpeculum concauum mi-
nus: non requirit̄ ꝙ ipſum ſpeculum concauum ſit ma
ius. Ex qua concluſione pꝫ falſitas vnius concluſio
nis precedentis. poſito ꝙ a.b. ſit in certo ſitu inter cen
trū ⁊ peripheriam. ⁊ bene certum eſt ꝙ imago rei viſe
apparet maior ꝙ̄ ſit res viſa: licet tamen ſit minor ſpe
culo. Et ex iſto patet correlaria precedētis opinionis
eſſe falſa: quia fundantur ſuꝑ eo ꝙ imago occupat lo-
cum maiorem re viſa. ⁊ hoc eſt falſum. Et ex hoc pꝫ cor
relarium tertie concluſionis eſſe falſum.

Ad argumenta illius opinionis.

Ad primum admitto caſum ibi poſitum: ⁊ cum dicitur. ꝙ
anguli incidentie ſunt recti: conceditur ꝙ aliqui ſunt
maxime in caſu poſito: et conceditur ꝙ aliqui ſunt
eque diſtantes: ſed conſequentia non valet: ꝙ ergo nō
poteſt in minori appꝫre: quia imaginatur ꝙ ab ipſo b.
non ꝓcedat alius radius niſi ꝑpendicularis quod eſt
falſum: immo a.b. ſuꝑ quēlibet punctum c.d. ſpeculi ra
dij recti ꝓcedunt: licet alij ⁊ alij ſuꝑ alia ⁊ alia puncta
⁊ ſi ergo non videt̄ ꝑ radios ꝑpendiculariter inciden-
tes poterit videri ⁊ videbitur ꝑ radios oblique incidē
tes ⁊ reflexos oblique. ¶ Ad aliam rationem que fuit
pro tertia concluſione de ſpeculis concauis: Dicendū
ꝙ radij viſuales non omnes nec ſemꝑ magis diſtant:
immo poſſibile eſt ꝙ concurrant ſi directe protrahant̄
ſed tamen res viſe ꝑ illos apparent diſtare: ⁊ propter
hoc res apparet maior: ꝗ̄uis imago ⁊ locus imaginis
ſuper ſpeculum eſſet minor re viſa. ⁊ iſta patent per ex
perientiaz: ⁊ ex octauo ⁊ nono perſpectiue Uitulīōis.

His viſis dicendum eſt de aliis ſpeculis

His viſis dicendum eſt de aliis ſpe-
culis que ſunt differentia a prioribus aſperitate ⁊ leui
tate. Unde q̄dam ſpecula habent ſupꝼicies ſimplices
⁊ bene leues per totum. Sed alia habent ſuperficies
compoſitas ex multis curuis ⁊ multis rectis ſuperfici
ebus ſimul: ⁊ iſte recte ⁊ curue ſuperficies ſunt ita par
ue ꝙ vna tota imago non poteſt ſenſibiliter oculo ap
parere ſub figura determinata: ⁊ hoc ꝗ̄tum ad iſta ſpe
cula eſt ſupponendum ꝙ imago non apparet niſi refle
xio ſit vniformis ⁊ determinata. ⁊ iſta ſuppoſitio patꝫ
quia ad experientiā videmus quando frangimus vnū
ſpeculum in multas minutas partes ꝙ non poſſumꝰ
videre vnam faciē integram: vel aliam figuraz magnā
in qualibet parte: ſaltē in omni diſtantia. ¶ Et de iſtis
ſit prima concluſio. ꝙ ſpeculum nimis aſperū vl' figu-
re inordinate non repꝛ̄ſentat totam vnam figuram toti

uo rei viſe. ꝓbatur ex ſuppoſitione iam ꝑmiſſa:quia opꝫ
ꝙ haberet figuram planam:⁊ non haberet aſperitatē
nimiam:ſicut tamen ſupponit̄ habere. ⁊ conſequētia
patet ex dictis. Ex hac concluſione patet:ꝙ quis par
tes parietis vel alterius dēſi quandoqꝫ repñtent colo
reꝫ ſimilem colorib' obiectorum preſentium:tamē nō
repreſentat figuram. Et ex iſto patet reſpōſio ad que
ſitum. videlicet ꝙ aliqua ſpecula poſſunt ſic reflectere
ꝙ appareat color ⁊ non figura. ¶ Sed notādū ꝙ ad
huc ſunt alia ſpecula valde varia:quia quedā ſunt val
de rara:⁊ alia valde denſa. exemplum de denſis ſicut
vitrea chalybea:de raris ſicut aer ⁊ aq̄ vapor et hmōi
que non ſunt multum denſa. ¶ Etiā de iſtis ſit hec con
cluſio:ꝙ rara ſpecula quantūcunqꝫ rara ſi ſint ſufficiē
tis magnitudinis ⁊ plana reflectunt colorē ⁊ figuram
licet non omnibus eque ſenſibiliter ſi non ſint impedi-
ta:probatur:quia quolibet raro poteſt dici rarius:ideo
concurrēte minus raro eo quod tu das fit reflexio:vt pꝫ
ex queſtione ꝑcedenti. ⁊ idō dictum fuit ꝙ quodlibꝫ me
diū quantumcūqꝫ rarum ſimul reflectit et refrangit.
¶ Sed alia pars concluſionis:ꝙ non omnibus eque
ſenſibiliter:patet:quia vnus quandoqꝫ videt quod nō al
ter. ⁊ ideo dicit Ariſt. de Antiphonte. qui vidit ſpeciē
ſuam vel ſeipſum in aere ante ſe. de quo videbitur poſt
ea. an ſit verum vel non. ¶ Deinde dicendū eſt de alia
diuerſitate ſpeculorum. videlicet. ꝙ quedam ſunt ma
gna ⁊ quedaꝫ valde parua. de magnis dictū eſt. ¶ Sꝫ
de paruis ſit concluſio reſponſalis ad queſitum. ꝙ que
dam ſpecula parua poſſunt reflectere radios viſuales
ſic ꝙ eadē ſpecula repñtant colorem tantum:⁊ non fi-
guram rei viſe: ⁊ hoc propter nimiaꝫ ꝑuitatem ⁊ indi
ſtantiam reſpectu oculi dati ceteris paribus. ⁊ iſta ex
dictis ꝑioribus patet:⁊ ꝑ experientias inuenit̄:⁊ patet
etiaꝫ ꝙ ſatis magnuꝫ ſpeculum in aliquo ſitu dato pōt
repñtare colorem ⁊ non figuram. ſicut patet de ſpecu
lo concauo:oculo poſito iuxta centruꝫ. ⁊ propter nimi
aꝫ ꝑuitatem:etiam quandoqꝫ impedit̄ angulus inci-
dentie ⁊ reflexionis:ne fiat reflexio ad determinatum
ſitum. Et ex iſto patet ꝙ ſi plurima talia ſpecula forēt
ſibi iuxtapoſita non redderēt figurā ſed colorē. ¶ Ex
iſtis dictis pꝫ quomō halo poteſt apparere reflectēs
lumen lune vel ſolis ⁊ non figuram:⁊ hoc ſi fiat ꝑ refle-
xionem. ⁊ hoc eſt quod voluit Ariſto. in litera:cū dicit
oportet autē intelligere continua ſpecula:ſed ꝑꝑ par-
uitateꝫ vnūquodqꝫ quidē inuiſibiliter. Et ſic ſimilit̄ de
iride eſt imaginādū. Sed ꝑter iſtas diuerſitates ē alia
diuerſitas. ſ. ſecundum ſitum: quia aliqua ſunt ſpecu-
la ſic ſita : ꝙ directe ſunt oppoſita rebus obiectis:⁊ ſi
talia ſunt plana:tunc aliqui anguli incidentie aliqui-
bus angulis reflexionis ſunt equales:⁊ ſunt recti. Si
autem ſunt ſpherica ſpecula conuexa:⁊ radij recte in-
cidant:ambo ſunt maiores duobus rectis:quilibꝫ per
vnuꝫ anguluꝫ contingētie eſt maior recto. ⁊ ſi ſint ſphe
rica concaua minores duobus rectis:quilibꝫ ꝑ vnum
ſed ſi oblique opponatur res:⁊ radij oblique incidant:
tunc angulus incidētie angulo reflexiōis eſt equalis
ſed vterqꝫ iſtorū eſt minor recto:⁊ hoc equaliter:⁊ hoc
ſiue contingat ſuꝑ plana ſpecula ſiue ſuꝑ qualiacunqꝫ
⁊ ſecundum hoc accidunt multe diuerſitates : quia ſi
radij oblique incidant ⁊ nulli recte:tunc oportet viſuꝫ
eſſe in termino recte reflexo oblique:alias non videbit
Si vero radij recte incidunt:tunc oportet viſum eſſe
directe oppoſitum:ſed ſi aliquod obſtaculum interpo
natur:tunc non videbitur. etiam ſi aliquod medium ꝑ
ſpicuum coloratum interponatur reddit viſibilia tali
ter colorata apparere:ſcilicet colore medij:ſicut appa
ret de viſis ꝑ vitra rubea que apparent rubea:⁊ ſic ſi-
militer eſſet de alijs. etiam medium interpoſitum poſ
ſet quandoqꝫ ſic eſſe figuratum:ꝙ licet non variaret
colorem faceret tranſpoſitionem in appꝛitione imagi-
nis rei viſe:ſicut ſi quis recte inſpiciens ſpeculum con
uexuꝫ vel concauum:⁊ interponens intra viſum ⁊ ſpe
culum vrinale ſphericum plenum aqua munda:appa
bit imago trāuerſa. ſ. frons ⁊ crines inferius:⁊ mētuꝫ
⁊ collum ſuperius:⁊ hoc accidit ꝑꝑ figuram interpoſiti.
¶ Iſtis poſitis inferunt quidam ꝙ ſi non ſit obſtacu
luꝫ inter ſpeculuꝫ ⁊ rem:tunc quelibet pars rei appet
in qualibet ꝑte ſpeculi:ſic ꝙ in qualibet ꝑte apparet
oculus:ſimiliter in qualibet ꝑte naſus:⁊ in qualibet ꝑ
te os:⁊ ſic de alijs:ſed tamen non oīa ab eodem ſitu
appent eidem oculo ſed in diuerſis:quia vbi mihi ap-
paret naſus ibi vni alteri apparet oculus:⁊ tibi os: et
ſic de alijs. ⁊ iſtud eſt pro concluſione mea prima con-
tra illos:dixi enī ꝙ b. radiaret hemiſpherialit̄ ad me-
dium ⁊ ſuꝑ ſpeculum c.d. ⁊ ſic ꝑ conſequens ex dictis
ponentium oppoſitum videtur ſequi ꝓpoſituꝫ ¶ Ad
huc ſunt alia ſpecula diuerſa ſecunduꝫ colores. nā ſunt
aliqua ſpecula colorata:licet non multum intēſe:⁊ iſta
faciunt res appere conſimilibus coloribus ſicut ſunt
ipſa ſpecula:ſicut ſi quis inſpexerit ſpeculum rubeum
apparebit rubeus:⁊ ſi quis inſpexerit ſuꝑficieꝫ lacteis
appebit albus:⁊ ſi quis ſuꝑficiem nigram appebit ni
ger vel remiſſe alb'. ¶ Sed diceres:ad quid valet iſta
diuerſitas ſpeculorum? Dicenduꝫ ꝙ valet ad ſciendū
quot modis decipimur ꝑ ſpecula:quia ſecunduꝫ diuer
ſitatē ſpeculoruꝫ contingunt diuerſi effectus:vt expe-
rientia docet. ⁊ etiaꝫ intellecta hac diuerſitate intelli
gunt̄ dicta Ariſt. in litera:quomodo aliqua ſpecula re
flectunt coloreꝫ ⁊ non figuram:⁊ quomō iris poſſit ap
parere tanꝙ ꝑ ſpecula. ¶ Item alie diuerſitates con
tingunt ⁊ deceptiones:⁊ hoc ꝓpter diuerſam politu-
ram ſpeculorum. vt ſi ꝟſus vnaꝫ differentiam politura
ſit in longum ꝓtracta pluſꝙ in alia:tunc appent ima-
gines eſſe retro ſpeculum longiores ꝟſus iſtaꝫ parteꝫ
vbi eſt politura longa ⁊ breuiores ꝟſus aliaꝫ:⁊ ex hoc
contingunt deceptiones ꝙ homo inſpiciēs vno modo
ſpeculuꝫ appet valde oblongus:ſed alio modo appet
latus. Et de cauſis omnium iſtorum dicunt ꝑſpectiui
ꝙ iſta fiunt ꝓpter concurſum diuerſum radij viſualis
cuꝫ catheto. i. ꝑpendicularis. ¶ Ulterius notandū ꝙ
aliqui volunt ꝙ non appet imago nec ſpecies in ſpe-
culo:ſed ſolum res extra videt̄ in ſpeculo ꝑ lineaꝫ refle
xam:⁊ non aliqua imago:ſicut aliqua res videt̄ per ra
dium refractum per diuerſa media. ſed tamē videtur
ꝙ non oporteat. Unde imaginor ꝙ ſi quodlibet actu
in medio vel in ſpeculo vel iuxta ſpeculum conſeruet̄
re viſa ⁊ radiante deſtructa:⁊ maneat oculus vidētis
ſicut prius:tunc talis oculus continue videt:⁊ nō rem
viſam que preſentialit̄ radiauit:ergo imagines:⁊ non mi
nus nunc ꝙ tunc:ergo nunc imago videt̄. ⁊ ſimilit̄ imagi-
nor ꝙ videat̄ imago in ſpeculo per lineam rectam:ſed
res viſa per lineam reflexam:vel ꝑ lineam reflexam ⁊
incidentē ſimul. ⁊ quia imago eſt debilior recta ⁊ vera
ſimilitudine viſibilis:que per radium rectuꝫ ſine refle
xiōe cauſaret̄:ideo homo facilit̄ obliuiſcit̄ de facie ſua
quando vidit ſe in ſpeculo:licet enī pluries viderit ſe
ipm in ſpeculo:citius tamen obliuiſcit̄ vel ignorat diſ
poſitionem faciei ſue ꝙ ſi vidiſſet vnum aliū ſemel vel
bis. ¶ Et confirmat̄ hoc:quia ſi imago rei viſe eſſet ſo
lis:ſtante caſu ꝑdicto:⁊ per imaginationeꝫ ſole deſtru
cto oculus videntis continue lederet̄ ⁊ debilitaret̄:quod
non eēt niſi eēt ibi aliquod ledens:⁊ ſi fieret in conca
uo ſpeculo:radij reflexi comburerēt ſtipulam vel com
buſtibilia:quod non eſſet niſi aliqua res ibi realit̄ ex-

ſteret: ⁊ nõ ſolum appens ⁊ non exiſtens. ¶ Item ſicut
intelligo intellectionem ⁊ chymeram vel Iuliuꝫ Ceſa
reꝫ: abſqꝫ hoc ꝙ aliqua res agat extra: ita ꝯſimilit̃ poſ
ſet eẽ ſi imago conſeruaret̃ in ſpeculo: luminoſo vel vi-
ſibili deſtructo.

His viſis dicẽdũ eſt ad ratiões prin

cipales. ¶ Ad primaꝫ dicit̃: ꝙ tam ſpeculum q̃ res: ſꝫ
tamẽ conceditur ꝙ non opꝫ ꝙ ſub equali vel conſimili fi
gura ſemꝑ appareat vel magnitudine. Cũ dicit̃: ꝙ ſpe
culum videt̃ ſub figura ⁊c. Dicendũ eſt ꝙ ꝑs rei appa
ret ſub figura ⁊ non conſimili ſicut eſt: nec etiam ſicut
tota eſt: ſed bene color totius appet: ſi non fuerit im-
peditum. ſicut dictum fuit ĩ vna concluſione. ¶ Ad ali
am rationem negat̃ añs. ad ꝓbationem quando dicit̃:
tũc appet ad omnem ⁊c. dico ꝙ nõ oportet. Ad proba
tionem: omnis forma ⁊c. dicit̃ ꝙ non: quia falſuꝫ eſt de
tali que naturaliter eſt deẽminata ad agenduꝫ ſecũdũ
angulos deẽminatos: ꝙ ſic aliquid repñtat ꝑ vnã dif-
ferentiam ꝙ non vbiqꝫ. ⁊ ſic eſt de imagine ſpeculi. vn-
de q̃uis paries ꝑ albedinem videat̃ vndiqꝫ: tamen nõ
eſt ſic de imagine ſpeculi: ⁊ ſic eſt diuerſitas iter formas
intentionales: ſicut imagines in ſpeculo: ⁊ ſpecies in
medio: ⁊ alias formas corꝑales groſſas. ⁊ hoc voluit
Vitulo in quinto ꝑſpectiue: ſicut etiaꝫ viſuꝫ fuit prius
in aliis q̃ſtionibus. ¶ Ad confirmationẽ quãdo dicit̃
ſi daret̃ imago videret̃ eẽ ſpecies: ſꝫ nulla talis videt̃:
Dr̃ ꝙ imm o aliqua talis videt̃: licet non omnis: puta
iſta que eſt in denſo ſenſibilit̃: ſicut eſt de imaginibꝰ in
ſpeculo: ſed non opꝫ de illis que ſunt in raro ſicut in ae-
re: ⁊ cauſa eſt natura q̃ ſic ordinauit. ¶ Ad aliaꝫ. Dico
ꝙ color ſumit̃ hic indifferenter. ſ. pro lumine ⁊ pro co-
lore ⁊ ꝓ luce: quia forte ſunt idẽ: ⁊ ideo / atio non proce
dit de corporibus celeſtibus luminoſis. ¶ Ad aliam.
hoc eſſet ꝓpter paruitatẽ. conceditur ꝙ quandoqꝫ ſic ẽ.
Ad improbationem. ſpecula parua ⁊c. Dico ꝙ poſſent
ita remote poni ꝙ non repreſentarent figuram ſimilẽ
totaꝫ totius: Ad ꝓbationẽ: admiſſo caſu ibi poſito: dr̃
ꝙ eque cito. ¶ Ad probationẽ dicit̃: ꝙ non ſemꝑ opor
tet hoc fieri ꝑꝑ paruitatem ſpeculi: immo quãdoqꝫ ſi
cetera non eẽnt paria poſſet idẽ fieri in paruo ⁊ in magno
ſpeculo. ¶ Ad aliam confirmationem quando dicit̃.
recedẽte ⁊c. Dico ꝙ immo diutius appet color q̃ figu
ra: ⁊ hoc eſt ꝑꝑ cauſas dictas. ⁊ ideo viſ. ẽ eſt ꝙ ſemper
vbi appet halo ſint aliqua talia corꝑa vel ſpecula ſatiſ
magna. tamen propter remotionem reflectunt lumen
ſolis vel aſtri ⁊ non figuram. ¶ Ad aliaꝫ. hoc maxime
eſſet ꝓ tanto ⁊c. conceditur ꝙ ita eſt quandoqꝫ. ſicut etiã
dicit vnuꝫ correlariũ concluſionis. Ad ꝓbationem di-
co ꝙ nõ appet figura talis ⁊ tãta: ſicut eſt res viſa: ſꝫ q̃ſi
qꝫ minor alicuius partis: ſed non conſimiliuꝫ termino
ruꝫ: ⁊ hoc ſufficit. ¶ Ad aliam. conceditur ꝙ q̃tuꝫ ad ali
q̃ p̃dicata q̃ dicũt̃ de ẽnſo ſignãte ipm ⁊ non quãtũ ad
oĩa. vnde bene conceditur: ꝙ bñ intelligit̃ ſine illa fi-
gura puta circulari: ⁊ ſine iſta puta triangulari: ſed nõ
ſine figura nec ſine magnitudine: ſed bene ſine omni fi-
gura: ⁊ ſine oĩ magnitudĩe: ⁊ ſic ſiſr de corꝑe diceret̃.
¶ Ad aliaꝫ negatur ſimilitudo ⁊ conſequẽtia. ¶ Ad
aliaꝫ ꝯcedit̃ ꝙ ſub figura appeat: licet non talis ſicut
eſt res viſa. ¶ Ad aliam conceditur ꝙ aliqua res ſe ha-
bet ad cognoſci: ſicut ſe hꝫ ad eẽ ab aliquo cognoſcẽte
ſed non omnis a quolibet. ¶ Ad aliaꝫ. vel finita vel in
finita. concedat̃ ꝙ finita: ⁊ conceditur ꝙ ſub figura: ta
men non ſub figura tali ſicut eſt res viſa: ſed ſub alia: ⁊
ſic patet ⁊c.

Quæſtio. V.

Quæritur quinto
vtrum halo appeat ꝓpter
refractionẽ radioꝛuꝫ in va-
pore interpoſito inter viſũ
⁊ luminoſuꝫ circa quod ap
pet. Et arguit̃ primo ꝙ ſic:
auctoritatibꝰ Ariſto. ĩ hoc
tertio: nam dicit ꝙ cauſa
omnium horum eſt eadem
omnia eñ hec refracta ſũt
⁊ loquit̃ de halo ⁊ iride. ¶ Iterum dicit. refrangit̃ aũt
a conſiſtẽte circa ſolem aut lunam caligine viſus: ⁊ ſic
per totum tractatum loquit̃: ideo videt̃ ꝙ ꝓpter refra
ctionem radioꝛum appeat halo. ¶ Secundo ad idem
omnis radius tranſiens ꝑ media diuerſe dẽſitatis frã
git̃ in occurſu denſioris vel rarioris: igit̃ radius ſolis
vel lune tranſiens ꝑ aerem ⁊ ꝑ vaporem denſiorem ae-
re franget̃ in ſupficie vaporis in partibus vbi apparet
halo: g̃ halo fit ꝑ refractionẽ. conſequẽtia pꝫ ſatis: q̃
hoc dicit̃ frangi. ſed añs quo ad primam ꝑtem ſuppo-
nit̃ in litera. videlicet ꝙ ibi ſit vapor dẽſior aere vel ca
ligo: ⁊ tunc ex prioribus queſtionibus patet ꝙ occur-
renti medio denſiori frangit̃. ¶ Tertio ſic. radius obli
que incidens ſup medium diuerſe denſitatis refrangi
tur a ꝑpendiculari vel ad ꝑpendicularem: ergo radiꝰ
luminoſi circa quod apparet halo refrangit̃. ꝯſequen
tia et antecedens iterum ex anterioribus queſtionibꝰ
patet. ¶ Quarto. ſi non fieret ꝑ refractioneꝫ hoc ideo
eẽt quia fieret ꝑ reflexionem: hoc eſt falſum. ꝯña tenet:
quia oportet altero iſtoꝛum modoꝛum fieri cuꝫ nõ fiat
ꝑ radium rectum. ſed falſitas ꝓbat̃: quia ſi fieret ꝑ re-
flexionem oporteret ꝙ ibi eẽnt quedam ſpecula: vl̃ ſu-
pficies polite reflectentes radium: ſed hoc eſt falſum.
conſequentia tenet: quia reflexio non fit ſine talibus
ſaltem notabilis et manifeſta: ſed falſitas patet: quia
ſi ibi eſſent ſpecula vel ſupficies plane polite: tunc ra-
dij non penetrarent nec apparerent hic ĩ inferiori q̃ñ
apparet halo: quod experimur falſum. conſequẽtia te-
net: quia apparet quedam vmbra circularis circa ter
ram propter denſitatem ſpeculi vel ſpeculoꝛum vbi re
flectit̃ radius: cuius oppoſituꝫ expimur: q: eq̃ intenſũ
lumen eſt vndiqꝫ ſuper terram.

In oppoſitum videtur eſſe Ariſt. in

litera: qui dicit ꝙ iris et halo fiunt eodẽ modo: ſed iris
fit per reflexioneꝫ: igit̃ et halo. minor patet: quia dicit
de iride: ꝙ apparet in paruis ſpeculis. ¶ Item dicit ĩ
litera de halo poſtq̃ demonſtrauit ꝙ ſit figure circula
ris: oportet autem intelligere continua ſpecula ſed ꝓ
pter paruitatem vnũquodqꝫ q̃dẽ inuiſibile. Ex quibꝰ ap
paret ꝙ fiat ꝑ reflexionem: quia viſa ꝑ ſpecula vident̃
per reflexioneꝫ.

In iſta quæſtiõe recitabo vnam opi

nionem: que apparet quibuſdam fuiſſe et eſſe Ariſto.
et hoc ſufficiet in iſta queſtione. Sed poſtea in aliis q̃-
ſtionibus videbitur oppoſitum. vnde aliqui dicunt ex
ponendo quid ſit halo: ꝙ eſt idem quod corona: et ſic ha
lo et corona ſumuntur pro eodem in decimo perſpecti
ue Vitulonis: et eſt corona. que habet̃ circa ſolem vel
lunam quando aer eſt aliquantulum obſcurus: et quã
do nubes non ſunt nimis denſe. et quandoqꝫ apparet
circa candelas hominibus nouiter expergefactis de
ſomno. ¶ Ulterius notandum: ꝙ quandoqꝫ halo nõ
apparet ſecundum circulum completũ ſed ſecundum
portionem maiorem vel minorem ſemicirculo: hoc eſt

circulo hoc eſt ꝓꝑ defectum materie.etiam halo quan
doqꝫ apparet circa lunã:quia ſol quandoqꝫ congregat
vapores ⁊ facit nubeꝫ:quandoqꝫ diſſoluit in ventum:⁊
ſic non totiens apparet circa ſoleꝫ.❡Item notandũ
ꝙ quando mar ceſſat halo ꝙ eſt ſignum future ſereni-
tatis:quia materia ex qua debet fieri pluuia conſumit
vel condenſatur in nubeꝫ.⁊ quãdo halo apparet inſpiſ
ſari:⁊ materia in qua fit halo:hoc eſt ſignuꝫ pluuie vel
niuis.et hoc eſt ideo:quia fit in ſuperiori parte infe-
rioris regionis aeris:in qua influentia celeſtis agit in
ſpiſſando ⁊ conuertẽdo vapores in aquam:⁊ ſic fit plu
uia:vel nix ſi frigus ſit forte.ſed quando materia di-
ſtrahit in vna parte:ſic ꝙ halo incipit ibi corrumpi et
non alia:tunc ſignificat ventuꝫ:qꝛ talis materia tranſ
it ad gñationẽ venti:ſicut dicit Ariſt.in litera.❡Tũc
ꝗ de queſito rememorando aliqua dicta in prioribus q̃
ſtionibus.videlicet quomodo differunt reflexio ⁊ refra
ctio:quomodo in reflexione que non eſt ꝑ lineam ꝑpẽ
dicularem imaginandi ſunt tres anguli:videlicet an-
gulus ad quem fit reflexio:⁊ angulus incidentie ⁊ an
gulus reflexionis. Angulus ad queꝫ fit reflexio eſt ille
qui eſt contentus cum duobus radijs:videlicet incidẽ
tie ⁊ reflexionis:tunc iſtorum trium angulorum duo.
ſ.incidentie ⁊ reflexionis frequenter ſunt equales:ſed
tertius puta ad queꝫ ſit reflexio:quandoqꝫ eſt acutus
⁊ quandoqꝫ eſt obtuſus.quando eſt acutus tunc ocul⁹
eſt aliquando inter illam rem que reflectit ⁊ obiectum
ſicut contingit in apparitione iridis.oculus em̃ vidẽ-
tis eſt inter ſolem ⁊ locum iridis:ſed quando angulus
ad quem fit reflexio eſt obtuſus:tunc illud quod refle-
ctit ⁊ obiectum cauſans ſub eadẽ differentia poſitiõis
ſunt ſicut quando fit halo:tunc enim ſol ⁊ vapor ſunt
ꝯuſus eandem partẽ:ſed viſus non mediat inter illa:ſꝫ
vapor vel halo mediat inter viſum ⁊ obiectuꝫ:puta ſo
lem vel lunam.propter quod dicunt iſti ꝙ iſta reflexio
eſt ſimilis refractioni ꝓpter angulum obtuſum:quia
omnis refractio eſt ad angulum obtuſum:ita ꝙ volũt
dicere ꝙ ſi a.oculus videret b.viſibile ꝑ planuꝫ ſpecu
lum in puncto c.ſic ꝙ radius b.c.ita oblique incideret
ꝙ angulus b.c.a.ex duobus radijs contentus eſſet ob
tuſus:tunc talem reflexionem vel viſionem dicerẽt fie
ri ꝑ refractioneꝫ quandam ꝓꝑ ſimilitudinem ad refra
ctionem:quia omnis refractio fit ad anguluꝫ obtuſuꝫ
ſicut ſatis poteſt haberi in figura prime queſtionis hu
ius tertij.

His viſis eſt prima concluſio illorũ:
ꝙ halo non fit per refractionem proprie dictam.pro-
bant:quia ſecundum Ariſtote.in litera:illa albedo illi
us etheris ſiue circuli eſt color vel lumen:⁊ ex hoc tũc
arguunt:nulla res ꝑ idem medium ſimul videt ꝑ lineã
rectaꝫ ⁊ ꝑ lineam refractam:⁊ hanc dicunt patere de
denario poſito in profundo aque in vaſe:⁊ de baculo q̃
appꝫ fractus ſi medietas ſit in aqua:ſed quando vide
mus halo:tunc videmus ſolem ⁊ lunam ꝑ lineam rectã
in cẽtro halo:igit tũc nõ poſſum⁹ ipm videre ꝑ lineaꝫ
refractã in circũferentia.❡Secũdo ꝓbant ſic.omne
corpus apparens ꝑ lineam fractam appꝫ continuuꝫ
ſicut eſt:licet appareat maius vel in alio loco:ſicut ap-
paret ſol maior quando eſt in oriente ꝓpter vapores
intẽpoſitos refrangentes radios.⁊ ſic de alijs.Sed in
halo ſol non appꝫ tali modo nec luna:nec appꝫ ꝑ to
tum in circumferentia indiuiſus:quia appꝫ in medio:
⁊ ſimilit in extremitatib⁹ circũferentie:⁊ intcipit me
dium in quo non appꝫ vſqꝫ ad centrum.⁊ volunt iſti
ꝙ ſol appareat in circumferentia halo ⁊ in centro non
ꝑ vnum radium:ſed per duos concurrentes in oculo.

❡Tertio.radij reflexi nunꝙ̃ concurrunt in vno pũcto
niſi frangens ſit ſphericum vel portio ſphere:ſicut ap
paret ex ſeptimo ꝑſpectiue Alacen:ſed vapor ꝓpter
quem apparet halo ſic ſe non habet:quia radij de ſole
venientes non procedunt ſic immo concurrunt:et tñ
vapor eſt difformiter figuratus:⁊ non eſt ſphericus:idõ
apparitio halo non poteſt fieri ꝑ refractionem:ſed erit
ꝑ reflexionem.❡Quarto omnis fractio fit ad ꝑpen-
dicularem vel a perpẽdiculari:vt habitum eſt prius:⁊
modo in nulla tali radij concurrunt cum perpendicu-
lari:ꝗ cũ radius rectus veniens a ſole ad oculum cum
alijs radijs circulariter venientibus ꝯcurrat in oculo:ſe
quit ꝙ non fiat talis fractio ꝓprie dicta.❡Secunda
concluſio illorũ eſt:ꝙ halo eſt fractio improprie dicta
hanc ꝓbant quia reflexio ad angulum obtuſuꝫ eſt fra
ctio improprie dicta:ſed halo eſt reflexio ad angulum
obtuſum:ꝗ ⁊c.❡Ex iſto patet ꝙ halo fit ꝑ reflexioneꝫ
⁊ non ꝑ refractionem niſi improprie dictam ſecundum
ꝙ expoſitum eſt.

Per hoc ad rõnes principales.❡Ad
auctoritatem Ariſto.dicunt illi ꝙ ſumit refractioneꝫ
improprie ſecundum ꝙ vult ſecunda concluſio.❡Ad
ſecundam.conceditur ꝙ radi⁹ tranſit ꝑ duo media:⁊ ꝙ
frangit in ſupficie nubis:ſed hoc non eſt ibi vbi appa-
ret halo:ſed ĩ alio loco:⁊ ideo vbi apparet halo ibi fit
reflexio.❡Ad tertiam.radius ꝓcedit vltra ⁊c.negatur
conſequentia:quia aliquis ꝓcedit vltra:etiam aliqs
reflectit:ſicut contingit ſup vitra ⁊ ſup aqua dyapha-
na.❡Ad quartam concedunt ꝙ fiat ꝓpẽ reflexionem
ad angulum obtuſum:aut per refractionẽ improprie
dictam.Et hoc mõ ſit ſoluta q̃ſtio noſtra.

Quæſtio.VI.

SExto queritur vtrum
halo fiat per refractionẽ radio-
rum viſualium.❡Arguit pri°
ꝙ non:quia fit per reflexionem
ſolum:ꝗ non per refractionem.
ꝯſequẽtia patet ſatis:quia iſta
ex oppoſito diſtinguunt.antece
dens probat rationib⁹ quibus
ꝓbate fuerunt prima ⁊ ſecunda
concluſiones queſtionis precedẽtis.❡Secundo ar-
guit auctoritate Ariſt.qui dicit:ꝙ ad intelligendum
quomodo fit halo oportet intelligere continua ſpecu
la vt prius allegatum eſt:ſed omne quod videt ꝑ ſpecu
la hic videt ꝑ radios reflexos ⁊ non refractos:ideo ha
lo fit per reflexionem ⁊ nõ per refractionem:conſequẽ
tia ſatis patet:antecedẽs quo ad primaꝫ partẽ patet
in lra:vt dictum eſt:ſed ꝓ ſecunda parte patꝫ ex priori
bus queſtionibus.❡Tertio.ſi fieret per fractos aut
igit hoc eẽt ad perpẽdicularem:vel a perpendiculari:
ſed nullo modorum:igit ⁊c.conſequentia patet.añs q̃
ad primã partẽ patet per diuiſionem ſufficientem:ſed
q̃tum ad ſecundam partem probat ꝙ non ad perpen
dicularem:quia ſit a.b.ꝑpendicularis:⁊ a.c.radius re
fractus:⁊ querit numquid int a.b.⁊ a.c.ſint alij radij re
fracti vel non.ſi non:hoc eſt ꝯ experientiam:quia vbicũ
qꝫ ponit oculus videt halo:igit oportet ꝙ ꝑ aliquem
radiũ.ſi ſic:ꝗ non magis dicat refractus ad c.q̃ ad quã
cunqꝫ aliã differentiã int a.b.⁊ a.c.⁊ ſic radius refrange
ret ita bene a ꝑpendiculari ſicut ad ꝑpendicularem:
quem tu dixiſti frangi ſolum ad perpendicularem.eo-
dem modo argueret ſi radius diceret frangi a perpen
diculari.

Oppoſitũ arguitur. quia ſi halo fit ꝑ reflexionem: non opꝫ tunc ꝙ ſemꝑ quãdo apꝑet halo nubes ſit in medio: vel vapor int̃ aſtra ⁊ oculum videntis: ſed hoc eſt falſum: ⁊ ꝯ Ariſto. in lr̃a: ⁊ ꝯ expientiam. ſed ꝓbat̃ ꝯña: quia ſi vapor circulariť circũſtaret ⁊ in medio nõ eẽt vapor circa centrũ: tunc adhuc poſſet talis reflexio fieri ſuꝑ latera vaporis: iõ adhuc poſſet apꝑere ſi fieret ꝑ reflexionem: ⁊ tamen non eſſet vapor in medio. ¶ Secundo. qꝛ in qualibet parte vaporis apꝑet halo in diuerſis ſitibus: ſed hoc nõ eſſet ſi fieret ꝑ reflexionẽ: ergo oportet ꝙ fiat ꝑ refractionẽ. ꝯña patet: ſed añs pro prima parte patet ꝑ expientiam: vbi cũ ꝙ homo mouet̃ ſub halo ſemꝑ videt halo: ⁊ patet ꝙ nõ idem: quod non eſſet niſi in qualibet parte vaporis eẽt halo: ſed antecedẽs quo ad ſecundã partẽ patet: nam nullum eſt ſpeculum vel corpus reflectens ſic diſpoſitum ꝙ vndiqꝫ faciat apꝑere ſimilitudinem obiecti: et maxime quantum ad profundum ſui: ſicut apꝑet in queſtionibꝰ pcedentibꝰ. ¶ Tertio. ſi fieret ꝑ reflexionem: tũc circa ſtellam quãlibet exñte vapore poſſet apꝑere halo. conſequentia tenet: quia ita bene ſtella põt ſpeculari ꝑ reflexionem radij a luna vel a ſtella ſicut ſol: igit̃ cũ hoc eſſet halo: ſequit̃ propoſitum.

In iſta quæſtione quia viſum eſt in precedẽti ꝙ fit ꝑ reflexionem ſeu per refractionem improprie dictam: propt̃ hoc nunc videndum eſt de oppoſito: quod quidẽ puto probabiliꝰ. Et primo pmitto ſicut Ariſt. in litera: ꝙ quando apꝑet halo: tunc ſuꝑius ĩ aere eſt vapor aliquantulũ ſpiſſus ad modũ nubis tenuis ſeu ſubtilis ⁊ eſt paruarũ partium. ⁊ hoc Ariſt. probat in litera ꝑ experientias que dicte fuerunt circa literam. ¶ Secundo premitto ꝙ radius viſualis refrangit̃ occurrẽte medio denſiori vel rariori ſi obliq̃ incidat. hec ſuppoſitio patet ex precedentibus queſtionibus: ⁊ iſtam premittit etiã Ariſtoteles in lr̃a. ¶ Tertio pmitto ꝙ radius ꝑpendicularis non frangit̃ in occurſus alt̃ius medij dẽſioris: ſed directe procedit ſi poterit vltra multiplicari. hoc iterum patet ex precedentibus.

Sit ergo iſta prima concluſio. ꝙ halo fit ꝑ refractionẽ radiorum viſualiũ: q̃ ꝓbat̃: nam fit propt̃ multiplicationem radiorum aſtri vel luminoſi vſqꝫ ad occurſum medij dẽſioris: ⁊ qꝛ illi radij non omnes ſunt ꝑpendiculares: ergo refrangunt̃. conſequentia tenet ꝑ ſecundam ſuppoſitionem: ſed antecedens patꝫ per primam ⁊ t̃tiam. ¶ Et confirmat̃: quia ſi non: hoc maxime eſſet ideo: quia fieret ꝑ reflexionẽ: ſed hoc eſt falſum. conſequentia tenet per aduerſarios ex precedẽti queſtione. ſed falſitas ꝓbat̃: quia ꝑ experientiam videmꝰ ꝙ licet aqua ſit ſuꝑficies ſpecularis ⁊ reflectat radium ſolis: tamen aliquis poteſt intantum eleuari ſuꝑ aquam ꝙ quamuis prius vidiſſet ſolem per reflexionẽ in aqua: tamen poſtea non videbit ſolem: ⁊ ſic ſimiliť eſſet de luna vel de alijs luminoſis minoribus: immo nec videret lucem nec figuram ſolis: ſicut apparet per experientiam in ſatis parua diſtantia: ſed quia halo multũ eſt eleuatus a viſibus nr̃is non poterit hic inferius tanq̃ per reflexionem a ſpeculis factam aliquid apꝑere de ſole vel de luna. conſequentia patet: quia eadẽ eſt diſtantia oculi ad halo: ⁊ econuerſo: ⁊ quod plus eſt lux ſolis vel lune impediret viſum ne debilem reflexionem in nimia diſtantia poſſet ꝑpendẽ: immo lux reflexa ſemꝑ debilior eſt principali: ⁊ ideo impediret̃ cũ lux ſolis vel lune ſit intẽſa veniens ꝑ eandem viam. ¶ Et confirmat̃: ſi vſqꝫ ad tantã diſtantiã poſſemus videre lucem reflexam: tunc radij ſolares ſuꝑ aquam ⁊ terrã incidentes notabiliť poſſent calefacere mediam regionem: cuius oppoſitum dicit Ariſt. in primo huius: ⁊ cõſequentia tenet: quia eque bene radij reflecterent̃ vſqꝫ ibi a denſioribꝰ ⁊ magis politis corporibꝰ: ſicut ſũt t̃ra ⁊ aqua: q̃ bene ab illo loco vel ab alio propinquo reflectant̃ hic ad nos: ⁊ propterea non minus videt̃ fieri halo per refractionẽ in nube vel in vapore q̃ fieret in vrinali pleno aqua munda vel ſemipleno retro poſito lumine vel candela ardente: ſed ibi fit halo per refractionem ⁊ non per reflexionem: ergo ⁊ in vapore. conſequentia ſatis patet. ⁊ antecedẽs probat̃: quia certũ eſt ex ſuppoſitionibꝰ pmiſſis ꝙ a candela q̃ eſſet retro inciderẽt aliqui radij obliq̃ ſuper ſuperficiem vitri vndiqꝫ ſecundum circulum qui radij refrangunt̃ et concurrunt ex alia parte: vt experientia docet: tamen aliquis eſt ibi radius perpendicularis qui tranſit per tertiam ſuppoſitionem non refractus: ⁊ ideo fit verus halo quia circulus lucidus apparens in denſo medio int̃ viſum ⁊ luminoſum: ⁊ nihil aliud eſt halo: vt patꝫ ex. x. Vitulonis: ⁊ ex queſtione precedente. Vitulo igit̃ docet in x. quomodo aliquod corpus ſphericum coloratum apparet per cryſtallum ſphericum figure armillaris vel ſicut armilla ipſo exiſtente in vna parte ⁊ oculo ad oppoſitam partẽ vitri vel cryſtalli: ⁊ halo non videt̃ aliud eẽ q̃ talis armilla apparens propt̃ ſolẽ vel lunã. ¶ Iterum confirmat̃ auctoritate Vitulonis in. x. perſpectiue concluſione. xxvij. vbi dicit. ꝙ corona fit ex refractione radiorum ſolis vel lune vel aliarũ ſtellarum prime magnitudinis ĩ vapore circulariť ad viſũ quã demonſtrat ibidem. ex quo ſatis patet concluſio precedens. ¶ Iterum confirmat̃: quia querit̃ de vapore: ꝓpter quẽ apparet halo: nunquid ſit dyaphanus vel nõ ſi ſit: ergo radius non reflectit̃: ſed tranſit: ⁊ per cõſequẽs frangit̃: ſi obliq̃ incidat occurrente denſiori medio: vt ſi reflectit̃ radius reflexus ꝓcedit ad aliam viam non penetrando profundum: igit̃ cum radius per quem apparet halo tranſeat per profundum vaporis: ⁊ non remaneat nec reflectat̃ ĩ ſuperficie: ſequit̃ ꝙ fit per refractionem radiorum: ⁊ non per reflexionem. ¶ Iterum dato ꝙ fieret per reflexionem: ⁊ per parua ſpecula ad angulum obtuſum ſicut dicebatur in precedenti queſtione: querit̃ quomodo talia ſpecula poſſunt ſituari ꝙ radij reguláriť veniant ad viſum ſine fractione. infinite enĩ vel q̃ſi ſunt innumerabiles guttule ſurſum vel deorſum ꝑſpicue ⁊ dyaphane: ꝑ quas radius tranſit: nec poterit ſine fractione reflecti: ſicut apꝑet imaginanti ⁊ conſyderanti: cum non ſit vna ſola ſeries ſpeculorum: ſed multum magna inordinatio: ſicut apparet in guttulis in quibus fit iris artificialis: quia conſimili modo fit. ¶ Sed notandum ꝙ aliqui dicunt ꝙ halo non fit ſecundum refractionem obſeruantem leges quas ponunt ꝑſpectiui de fractionibus: ⁊ ideo ponũt quartum modum radiandi qui neceſt ꝑ radium rectũ nec ꝑ refractum: nec ꝑ reflexum: de quibus dictum eſt in queſtionibus precedentibus. ¶ Sed erit quartus modus ꝑ radium abſorptũ vel incorporatũ: ⁊ iſte modus radiandi poteſt fieri vndiqꝫ: ⁊ ad omnem differentiam poſitionis ab iſto corpore radium abſorbente. verbi grã: ſic vident̃ nubes illuminate a ſole ⁊ vndiqꝫ apparent ſimilium colorum ⁊ albe ſaltem quedã: ⁊ non per vnam ſolam viam: puta per radium incidentem ⁊ refractum a perpendiculari vel ad perpendicularem: qꝛ iſte radius abſorptus multiplicat ſimilitudinẽ ſuam ⁊ recte ſicut lux luminoſi: ⁊ ſic videt̃ luna abſorbere radium ſolis: ⁊ propt̃ hoc aliquantulum luna in ꝓfundo

illuminat. Et ex iſto patʒ ratio: quare nos non videmꝰ imaginem ſolis ꝑ lunam ſicut videmus reflecti lumen ſolis: ſed tamen iſtud non poteſt eſſe vndequaqꝫ veruʒ quia tunc non poſſumus habere aliquam cauſam quare circularit vel ꝑ modum armille lucide appareat halo quia ſi vndequaqꝫ ſic radius multiplicaret totus vapor appereret ſicut nubes lucida a ſole vel a luna illuminata: ꝓpter quod oportet redire ad leges radiorum ꝓ cā huius aſſignanda ſecundum ꝙ dicit Ariſt. nec ſufficit reflexio nec radius rectus: ideo opʒ ꝙ ſit radius refractus: licet nō ſit ſine reflexione: que tamen reflexio nō ad nos ꝑuenit: niſi velis ſumere reflexionem ſic: ꝙ ois multiplicatio lucis vel luminis ī medio dyaphano ſit quedam reflexio ſicut allegatum fuit ꝑ Ariſto. in .ij. de anima prius in precedentibus queſtionibus: ſed talis reflexio eſt idem cum refractione ⁊ non diſtinguitur ab illa ſecundum ꝙ prius fuit viſum in alijs queſtionibꝰ de reflexione ⁊ refractione.

Per hoc ad rationes. Ad primam: ſi fieret ꝑ refractionem ⁊c. negat antecedens. Ad ꝓbationem conceditur ꝙ hoc ſit poſſibile: nec eſt inconueniens: quia certum eſt ꝙ candelam ardenteʒ videre poſſum ꝑ vrinale impletum aq̄ ſecundum radium ꝑpendicularem directe ꝓcedentē: ⁊ cum hoc radij a candela oblique ꝓcedentes ad eundem viſum poſſunt ꝑtingere: ſicut experientia docet: ⁊ hoc ꝑ radium refractum: et maxime ſi vitrum eſſet difformis figure ⁊ diſtorte ſeu irregularis: ſicut imaginamur de illo vapore in quo fit halo. Et ex iſto patet ſolutio prime rationis vel cōcluſionis prime queſtionis precedentis. Quādo dicitur nulla res ⁊c. negat maior. Ad probationem de denario in fundo aque poſito: dico ꝙ non eſt ſimile. nam denarius exiſtens in aqua non eſt ex medium denſius: ſʒ in denſiori: ſed ſi eſſet extra: diſtans valde: poſſet videri per rectum radium ⁊ ꝑ refractum: ſic eſt de ſole vel de luna cum ſint ex medium denſius: ⁊ aliq̄s radios oblique diffundant: ⁊ alios ꝑpendiculariter: ⁊ ſic ſimiliter eſt de candela poſita ex vitrū. ¶ Ad aliam rationē illius concluſionis quando dicebat ꝙ oē corpus ⁊c. cōceditur ꝙ appet continuum: ⁊ ſicut eſt. quando dicit ꝙ ſol nō appet tali modo dico ꝙ immo: quia in halo ſol appet circa cētrum totus integer. ⁊ ſimiliter radij debiles oblique cadentes in circumferentia halo repreſentant ſolē ſeu partē illam cauſantē radium: ⁊ ſic bene videt idem ſol ꝑ radium rectum: ⁊ iterum ſecundo ꝑ radium refractum: nec ꝓpter hoc apparet diſcontinuus: licet plures vel pluries. Poteſt dici ꝙ in circūferētia halo nō videt ſol vel luna: ſed lux vel lumen actum in medio ⁊ incorporatū in vapore: ita ꝙ ſimul lumen ⁊ vapor videntur in circumferentia: quod patet ex eo ꝙ ſi ꝑ imaginationem non implicantē contradictionem conſeruaret halo ⁊ totū lumen actum in medio deſtructo aſtro tunc videret lumen incorporatum: ⁊ non aſtrum: ⁊ ſic modo non minus q̄ tunc videt: ſicut etiam videmꝰ corpus lune illuminatum a ſole ⁊ non ſolem: ſic videmus halo ⁊ non ſolum aſtra. ¶ Ad etiam radij fracti ⁊c. cōceditur: ⁊ quādo dicit ꝙ omnes radij ⁊c. conceditur vel ſaltem tot q̄t ſufficiunt ad apparitionē halo. Et quando dicit ꝙ ille vapor non ſit ſphericus: hoc nō eſt ſufficienter probatū. et ſi totꝰ nō ſit ſphericus: poteſt hoc fieri per plures ſpherulas paruas vt poſt videbit. ¶ Ad quartā cum dicit ꝙ omnes radij ⁊c. conceditur. Et quando dicit nulla talis fractio ⁊c. negat: quia radius obliquus incidens poteſt ſic totiens frangi ꝙ concurrat cum recto: ſicut de facto contingit in vrinali: ꝙ radij oblique incidentes concurrunt retro cuʒ radio ꝑpendiculari tranſeunte ⁊ recto. ¶ Ad ſecundam principaleʒ rationem. oportet intelligere plura ſpecula ⁊c. dicenduʒ ꝙ Ariſto. ſic dixit vt de eo magis cōplete poſſemus imaginari quomodo fiat halo: non quidem ꝙ ita ſit: ſʒ exemplariter loquitur: vel ꝑ ſpecula parua intellexit corpora parua lucem vel lumen receptum diffundentia: ſicut ſpecula reflectunt hic inferius: alias ſi eſſent ſoluʒ ſpecula polita in ſuperficie non poſſent cauſare apparitionē halo vſqꝫ huc ꝓpter rationes precedentes. ¶ Ad tertiam cum dicitur ⁊ cetera. conceditur ꝙ ad perpendicularēʒ primo: poſtea a ꝑpendiculari. Ad improbationem admiſſo caſu ibi poſito dico ꝙ inter a.b. ⁊ a.c. eſt bñ aliquis alius radius: licet non refractus a puncto a. ſed ab aliquo alio puncto ſatis propinquo: ⁊ ſic ex a.c. infiniti ſūnt radij ab alijs pūctis refracti: ⁊ ad alias ꝑpendiculares: nec eſt vna ſola ꝑpendicularis ſed infinite: ſicut infiniti radij ſunt oblique incidētes.

Quæſtio. VII.

QVeritur ſeptimo vtrum tempore apparitiōis halo ſit vapor inter poſitus inter viſum ⁊ aſtrum. ¶ Et primo arguit ꝙ non: quia tunc maxime tēpore nebularum appereret halo. ꝯñs eſt falſum: q̄d appet per experientiam. ⁊ ꝯña tenet: q̄a tūc maxime ponit vapor inter viſum ⁊ aſtrum. ¶ Secundo. ſi ſic: tunc aſtrum appereret puniceū: quod eſt falſum: vt docet experientia. conſequentia tenet ꝑ rationem Ariſt. in lr̄a: quia fulgiduʒ viſum ꝑ nigrum ſeu ꝑ vaporem denſum apparet puniceum. ¶ Tertio. ſi ſic: tunc aliquod grauiꝰ aere quieſceret ſuperius: nec deſcenderet non detentū. conſequēs eſt falſum: ⁊ contra naturam grauium. ꝯña tenet: nam ille vapor eſt grauior aere: quia denſior. ¶ Quarto. ſi ſic: tunc aſtruʒ appereret alibi q̄ ſit: ⁊ remotius a nobis tempore halo: ſed hoc eſt falſum ſicut experientia docet conſequentia tenet ex dictis in alijs queſtionibus: q̄a viſa exiſtentia in medio rariori q̄ ſit oculus apparent ex loca in quibꝰ ſunt ⁊ remotius: propter cauſas dictas prius in q̄ſtionibus. ¶ Quinto. ſi ſic: tunc ibi non eēnt parua ſpecula vel guttule rotunde ꝑ quas reflexe videt halo: hoc eſt falſum ⁊ ꝯ Ariſt. in lr̄a: quia oportet intelligē parua ſpecula. conſequentia tenet: q̄r vapor eſt alterius nature q̄ guttule: nec vapor eſt ſpecularis: quia abſorbet radium: ⁊ non reflectit nec frangit ipſum proprie. ¶ Sexto. ſi ſic: tunc quādoqꝫ halo appereret diuerſorū colorū: hoc eſt falſuʒ ⁊ ꝯ experientiā: q̄r ſemꝑ appet albus: ⁊ conſequentia tenet ꝑ dictum Ariſto. in litera quia ſi vapor eēt ita denſus in apparitione halo ſicut iridis: tunc poſſet apparere talium coloꝝ ſicut iris: et iris tota inter nos ⁊ aſtrum appet.

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in litera. qui dicit: fit quidem fractio viſus a conſiſtente aere ⁊ vapore in nube ſi regularis ⁊ paruarum partium conſiſtens extiterit. ¶ Unde vult ꝙ halo fit quando aer vel vapor condenſatus eſt inter viſum ⁊ aſtrum: vel non ſine illo.

Quia quæſtio iſta a duobus præcedentibus preſuppoſita eſt: tamen hoc ordine videt ꝓcedere Ariſtoteles in litera. quapropter primo videbitur de queſito. ſecundo de coloribus halo ſecunduʒ colorum diuerſitatem ⁊ materie.

Quantum ad primum notandum eſt ꝙ ꝑ vaporem intelligit̄ quecunqꝫ exhalatio calida ⁊ humida vel aquea vel q̄liſcūqꝫ alia condēſatio aeris ꝑ quam condenſationē radij poſſunt refrāgi ſic ꝙ apꝑeat maior lux. ¶ Quidam tamen expoſitores volūt ꝑ vaporem intelligi aliquā materiam que ſit ſub media diſpoſitione int̄ nubē ⁊ aerē: ſic ꝙ non ſit tante raritatis ſicut aer: nec tan. e dē ſitatis ſicut nubes: quod eſt ꝓbabile. ¶ Quibus premiſſis

Sit hæc prima cōcluſio. ꝙ tempore apparitiōis halo eſt vapor int̄poſitus int̄ viſū ⁊ aſtrū probatur: quia vbi apparet halo: ibi eſt maior claritas ⁊ lumen ſenſibilius q̄ in alijs ꝑtibus medij: ergo ibi eſt maior dēſitas q̄ alibi. añs p3 per expientiam. conſequentia tenet: quia nunq̄ in eodē medio dyaphano et vniformi appet maior claritas in vno loco q̄ in alio ceteris paribus: ḡ ſi apparet maior claritas cum hoc nō ſit ꝑꝑ maiorem raritatē: quia in rarioribus medijs minor apparet lux: ergo erit maior denſitas ad quam ſit refractio. ⁊ huic concordat Ariſt. ij. de anima. vbi vult ꝙ lumen in medio non ſit niſi reflexio lucis ꝓpter medij denſitatem. ¶ Secunda concluſio. ꝙ halo ſit effectualit̄ ex refractione luminis ad illum vaporem: ꝓbatur: quia vbi apparet halo: ibi eſt maior claritas: ḡ ibi lumen plus refrāgit̄: ⁊ ſic ſequit̄ ꝙ cauſat̄ ab illa refractione effectiue. quomodo autē fiat talis refractio magis ſpecialit̄ videbit̄ poſt. ¶ De ſecundo ſit concluſio ꝙ vt in pluribꝰ halo appet albus. ꝓbat̄: quia halo ſit ꝑ vaporem tenuem ⁊ non multum ſpiſſū vel denſum: igit̄ appet albus. ꝯña tenet: quia ꝓpter denſitatē appent alij colores: vt dictum eſt in lr̄a de cauſis diuerſitatis colorꝫ iridis: ſed añs pat3: quia videmus ſtellas paruas per illum vaporem: quod non eēt niſi vapor ille eſſet tenuis ⁊ ſubtilis. ¶ Secunda concluſio. poſſibile eſt ꝙ aliquando appareat halo coloratus coloribus conſimilibus coloribꝰ iridis: licet aliquantulum magis remiſſis. ꝓbat̄ ꝑ expientiam ⁊ rationem: q: q̄nqꝫ vapor eſt aquoſus ⁊ denſus: ſic ꝙ lumen aſtri nō poteſt apparere per ipſum omnino conſimilis coloris: ḡ appet ſm̄ diuerſitates: ḡ in alijs ⁊ in alijs ꝑtibus vaporis alij ⁊ alij appebūt colores: ſicut in iride. De cauſis aūt diuerſitatis colorum magis ſpecialit̄ videbit̄ in iride. ſ3 tamē aliq̄s poſſet ſuſtinē ꝙ ſi appeat corōa colorata circa aſtrum ꝙ eſſet iris: ſecundum ꝙ Ariſt. videt̄ dicere in lr̄a. ſ3 tamen non eſt omnino ſimilis iridi: quia iris ſit per reflexionē: ⁊ halo ꝑ refractionem: ꝗuis in coloribus eēnt ſimiles. ¶ Tertia concluſio. ꝙ quandoqꝫ halo appet circulꝰ magis obſcurus. ꝓbat̄: quia quandoqꝫ eſt nimia dēſitas vaporis in tantum ꝙ vix lumē vl̄ modica lux poteſt apparere: ⁊ tunc appet obſcurus: ⁊ hoc dixit Ariſtoteles in litera: propter qd̄ ⁊ nigre ſiunt colore he maxime. et reddit cauſam propter inſpiſſationem vaporis in aquam: ⁊ verum eſt ꝙ partes vaporis iuxta circūferentiam ꝓpt̄ denſitatem ⁊ propt̄ preſentiam magne lucis apparent tenebroſe: quia oppoſita iuxta ſe poſita magis elucēſcunt: et tñ hoc nō eſt aliquis color: ſed priuatio lucis ⁊ coloris vl̄ remiſſio lucis ſiue vmbra.

Ad rōnes. ad primam &c. negat̄ cōſequentia: quia non ſufficit vapor omnimode diſpoſitus: ſed oportet ꝙ ſit vapor tenuis eleuatus ⁊ diſtans a viſu: quia ſi eſſet coniunctus cū viſu: nō ſꝑ oporteret fieri congregationem radiorum viſualium poſt refractionem in viſu: ⁊ ſi hoc non ſit non apparet halo: ⁊ ſic ſit quando ſiunt nebule. ¶ Ad ſecundam dicit̄ ꝙ non oportet quādo ille vapor non eſt ita denſus: nec ſic ſiccus ꝙ ſufficiat ad cauſandum apparitionē puniceī coloris. ¶ Ad tertiam. negat̄ conſequētia. ad ꝓbationē dicit̄ ꝙ vapor ille aere aliquo eſt grauior ⁊ aliquo leuior vel minus grauis: ⁊ hoc propt̄ v̄tutē aſtrorū ⁊ ꝑ calorem ſuum quibꝰ eleuat̄ in aere. Ad ꝓbationem: quia eſt denſior: conceditur: ſed negat̄ ꝙ grauior: quia glacies ſunt denſiores aqua: ⁊ tamen ſupnatāt: ⁊ ſic de lignis. ¶ Ad quartam ⁊c. conceditur. Et ad Ariſt. dicit̄ ſicut ꝓius dictum eſt: ꝙ aſtrum appet ibi ꝑ ꝑpendicularem radium qui non frangit̄ ſaltem in medio halo: ⁊ ſic non remotius. ¶ Ad aliam ⁊c. conceditur ſicut dictum fuit in vltima concluſione. ¶ Ad aliam tunc ⁊c. ad hoc et dictum fuit prius in precedenti queſtione. ⁊ ſic p3 ⁊c.

Quæſtio. VIII.

Queritur octauo vtrū vapor in quo apparet halo ſit figure ſpherice. Et arguit̄ primo ꝙ ſic: quia talis vapor eſt plures guttule: quarum quelib3 eſt figure ſpherice: ⁊ ꝑ quālibet taliū appet halo: igit̄ vapor in quo apparet halo eſt figure ſpherice conſequentia pat3: ſed añs quo ad primam partem pat3 in tractatu quodam de iride: qui ſic incipit. Cum expertum ſit ꝑ aſtrolabium ⁊c. in q̄ dicitur de halo ꝙ apparet per plures ſpherulas vel per paruas guttas ſphericas. Et confirmat̄ per lr̄am Ariſt. qui dicit ꝙ eodem modo ſit iris ⁊ halo. ⁊ iris ſit per plures guttulas paruas ſphericas ſicut patet in lr̄a: quia per rotationem vel per alias paruas guttulas. ¶ Secunda pars antecedentis pat3: quia vndiqꝫ ſecundum circunferentiam apparet halo: ḡ vndiqꝫ ſūt tales ſpherule: per quarū quamlibet apparet: quia nō plus per vnā q̄ per aliam. ¶ Secundo. non poteſt eē plane figure: nec alt̄ius q̄ ſpherice: ḡ ſpherice figure. conſequentia tenet ex quo eſt figuratus. ſed añs ꝓbat̄ ꝙ non poſſit eē plane figure: quia linee perpendiculares ſuper planum eſſent eque diſtātes: ḡ radij oblīq incidentes ab inceſſibus rectis refracti cum non cōcurrerent cum ꝑpendicularibus non concurrerēt int̄ ſe: ⁊ ſic non apparet halo eidem oculo. Similit̄ ꝓbat̄ añs pro alia parte: quia non columnaris figure: quia radij oblique incidentes ſuper longitudinem columne non concurrerent ſicut iam argutū eſt de plana ſuperficie et propt̄ eandem cauſā non poteſt eē pyramidalis figure per idem: nec compoſite figure ex pyramidali ⁊ columnari: q: idem inconueniens ſequeret̄. ¶ Tertio ſuperficies cōuexa vaporis vndiqꝫ equalit̄ diſtat a cētro mundi: ⁊ ſimilit̄ ſuperficies concaua eiuſdem: ḡ eſt ſpherice figure quo ad conuexū ⁊ concauum. ꝯſequētia patet per diffinitionem ſphere: nulla etiam alia figura ſecundum extremam ſuperficiem poterit equalit̄ ab eodem puncto diſtare niſi ſpherica. ſed antecedēs probat̄: quia cauſe eleuantes vaporem ſunt vndiqꝫ equales: ⁊ ſimilit̄ vapor equalit̄ aſcendit ⁊ locus cōtinens eſt ſpherice figure: puta media regio aeris: et hoc eſt q̄tum ad concauum ſui: igit̄ ⁊ locatum quo ad ſuperficiem extremam erit talis figure. conſequentia tenet: ſed antecedens habitum eſt in queſtionibus primis: ⁊ ex eo quia concauum medie regionis eſt vbi terminant̄ reflexiones radiorum ſolis a terra: que reflexiones terminant̄ vndiqꝫ ſecundum ſpheram. ¶ Quar

to.ſi nō eēt ſphericę figure tunc halo poſſet apperę al
terius figure ꝙ ſphericę puta quadrate vel quadran-
gularis: conſequēs eſt falſuꝫ ⁊ contra expientiā. ꝯñtia
tenet. qꝛ ſecunduꝫ ꝑtes materie ⁊ diſpoſitiones diuer-
ſas diuerſificaꝭ forma: ⁊ ſi tunc materia puta vapor eſ
ſet quadrangularis ⁊ non ſpherica tunc apperet halo
quadrangularis.

In oppoſitum arguitur. quia vapor
ille eſt tāꝙ nubes ſubtilis ⁊ tenuis: ſed nulle nubes ſūt
ſphericę figure: nec alicuius regularis figure: ergo nec va
por. conſequētia tenet: ſed añs ꝓ prima parte probaꝭ
ex lr̄a: ſed quo ad ſecundam ꝑtē patꝫ inducendo in ſin
gulis nubibus que habent aliquas ꝑtes eleuatas: et
aliquas depreſſas: ⁊ ſicut ſunt valde difformis figure.

Iſta quæſtio eſt valde difficilis: quia
difficulꝭ vel raro: vel nunꝙ poſſumus expiri vel ſcire ꝑ
experientiam quomodo vapor iſte ſit figuratus niſi ꝑ
rationem ſpeculando inueſtigemus ſupponendo que
dicta ſunt in ſuperioribus queſtionibus: puta quid ſit re
frangi ad ꝑpendicularē vel ab inceſſu recto ⁊ a ꝑpendi
culari ⁊ ſimilia que hic in propoſito tāꝙ principia ſūt
ſuſtinenda. Et ita ſupponitur ꝙ ſi vapor ille ſit plane
figure quo ad ſupficiem ſupmam: ꝙ tunc radij obliq̄ i
cidentes: ⁊ equaliꝭ a ꝑpendiculari radio diſtantes ſūt
eq̄ longi vel equales. hoc pꝫ: quia ſi ex vna ꝑte eſſent ra
dij lōgiores tā halo apperet ſicut linea recta: ⁊ tāꝙ cir
culus obliquus ⁊ diametrorum inequaliū. conſequēs
eſt falſum: ⁊ contra expientiam: cū appeat ſecundū cir
culū: ſed conſequētia pꝫ: quia inclinarenꝭ radij ex vna
ꝑte intantum ꝙ in compatione ad oculum apperent
quaſi in eadē plana ſupficie ab oculo vſq₃ ad aſtrum: ⁊
ſic circuli apparētes appent linea recta vel circulus
obliquus: ſicut patet ꝑ vnam concluſionē libri de aſpe
ctibus.

Iſto ſuppoſito ſit prima concluſio
iſta: ꝙ hic vapor in quo appet halo vel corona pfecta ſi
ne diminutione non eſt figure plane ſecundum ſupiorē
⁊ inferiorē ſupficiē: ſeu ſecundū ſupius ⁊ inferiꝰ. Pro-
baꝭ: poſito ꝙ a. ſit oculus vel centrū orizontis: ⁊ b. ſol
vel luna: ⁊ vapor quem dicis eſſe planū ſit d.c.e.f. ſꝫ cir
cūferētia circuli ſolis ſit o.p ⁊ ſit radiꝰ ꝑpēdicularis ſu
pra vaporē b.k.a. ducanꝭ ergo due linee d.b. ⁊ b.c. equaliꝭ
diſtantes a linea b.k. ſic ꝙ eque obliq̄ incidāt ſupra va
porē: ⁊ in punctis incidētie: puta d. ⁊ c. equaliꝭ diſtant
a.k. qđ patet eſſe poſſibile cū quilibꝫ punctus lumino-
ſi hemiſphęrialiꝭ radiet ſi nō ſit impeditꝰ. ducanꝭ ergo a
punctis incidentie ꝑpēdicularis ſup ſupficiem vapo-
ris: ⁊ ſint d.f. ⁊ r.c. ⁊ procedāt ex vtraq₃ ꝑte vaporis: cū
ergo radius d.b. oblique incidat ad punctum d. ſup dē
ſius medium: puta vaporem: frangiꝭ ab inceſſu recto
qui ſit d.h. ad ꝑpendicularem d.f. ⁊ ſic procedetur inꝭ
has duas lineas: ſic ꝙ procedat ad g. punctum ſupfi-
ciei vaporis inferiorem: quia ergo g.d. radius obliq̄ inci-
dit ſup ſupficiem aeris qui eſt infra vaporem ad pūctū
g. ⁊ aer eſt rarior vapore nō ꝓcedet ſecundum inceſſum
rectum qui ſit d.g.a. nec approximabiꝭ ꝑpēdiculari a
puncto g. ducta: q̄ ſit g.m: ſed procedit declinando ab
inceſſu recto a ꝑpendiculari vſq₃ ad punctū l. ¶ Simi
liꝭ fieret contra aliam differentiam poſitionis: videlꝫ
d.b.c. radio: ꝙ etiam ſic frangereꝭ: cum igiꝭ nec d.f. nec
k.a. cum ſint ꝑpendiculares ſup eandem ſupficieꝫ pla
nam ipſius vaporis: vt patet ꝑ hypotheſim: igiꝭ nō cō
current: ſed eq̄ diſtant: vt pꝫ ꝑ diffinitionē eq̄ diſtantiū
⁊ ꝑ ij. cōcluſionē primi Euclidis: ⁊ ēt ꝑ vi. xi. Euclidis
q̄ dicit: ſi fuerint due linee ſup vnā ſupficiē planā ꝑpen
diculares eas ſibi inuiceꝫ eque diſtantes eē eſt neceſſe
igiꝭ radius g.k. cū declinet ⁊ recedat ꝓxius a linea g.
m. ꝑpēdiculari a multo fortiori nō concurrit cū linea b.
k.a. maxīe ꝟſus a. ⁊ ſic ꝯformiꝭ arguiꝭ de alio radio ex
alia ꝑte: ꝙ etiaꝫ nō ꝯcurrit cū a. igiꝭ radij refracti pꝰ re
fractionē nō concurrūt in eodē cētro a. ſi ſupficies va-
poris fuerit plana: qđ eſt ꝯ expientiā cū in vno ⁊ eodeꝫ
oculo eiuſdeꝫ vidētis oēs radij ſm circūferētiā refracti
ꝯcurrāt. ¶ Sꝫ forte dicet falſigraphꝰ ꝙ b.k. nō eſſet ꝑ
pēdicularis ſup vaporeꝫ. ſed ꝯ: ſi b.k. nō ſit ꝑpēdicula-
ris capiaꝭ alia q̄cūq₃ ꝑpendicularis: ⁊ de illa arguaꝭ
ſtātibꝰ ſiliq̄s ꝑtibꝰ hypotheſis ſicut pꝰ. et ſicut k.b. nō
ſit ꝑpēdicularis ſup c.d. ergo obliq̄ incidet: ergo alꝭ angulor
k. eſt maior recto: ⁊ alꝭ minor: ſed hoc eſt falſuꝫ. qꝛ ex q̄
iſtius trianguli d.k.b. duo latera d.k. ⁊ k.b. ſūt equalia
duobus lateribus c.k. ⁊ b.k. trianguli b.k.c. ⁊ angulus
k. vniꝰ eſt maior angulo k. alterius: oporteret baſim b.
d. eſſe maiorem vel minorem baſi b.c. quod eſt ꝯ hypo-
theſim: qꝛ d.b. ⁊ b.c. ponebantur equales. ⁊ ſimiliꝭ ar-
guiꝭ vndiq₃ ſecunduꝫ circumferentiaꝫ ꝙ ſi radij ad ocu
lum debent concurrere: oportet ꝙ vapor ſecundū nul-
lam differentiam quo ad ambas ſuperiores ſupficies ſit
plane figure: ⁊ hoc eſt quod volumus. Ex hac concluſi
one patet. ꝙ radij ſolares incidentes ſuper vitra pla-
na ſicut ſunt vitra feneſtrarum refracti non concurrūt
poſt exitum a vitris ex alia parte. patet eodem modo
ſicut concluſio: et non eſt cura de magna tenuitate vi-
trorum: quia conſimili modo fit ſicut ſi eſſent ſpiſſa.

¶ Secunda concluſio eſt. ꝙ vapor ꝑ quem apparet
halo ſecundum circunferentiam circuli non eſt ſpheri
ce figure: nec ſecundum ſupficiem conuexaꝫ: nec ſecun
dum concauam eiuſdem: ſic tamen ꝙ ſit talis ſupfici-
es concaua vel conuexa habens centrum idem cum cē
tro orizontis: vel cum centro oculi: probatur: poſito ꝙ
a.b. ſit circulus ſolis ſuper orizontem. ⁊ d.h. ſit circūfe
rentia extrema vaporis: ⁊ f.i.g. ſit circūferentia eiuſ-
dem concaua: ſic ꝙ o. ſit centrum oculi ⁊ orizōtis: ⁊ c.
ſit ſol vel luna. ducaꝭ ergo radius ꝑpendicularis a pū
cto c. in o. qui penetret irrefractus: ducaꝭ alius radiꝰ
c.l. oblique incidens ſup punctum l. conuexum vel cō-
uexe ſupficiei vaporis: ⁊ producatur in continuuꝫ ⁊ di
rectum vſq₃ ad m. cum ergo in puncto l. occurrat me-
dium denſius radio obliq̄ incidenti refrangitur radiꝰ
ab inceſſu recto ad ꝑpendicularem: ſitq₃ perpendicula
ris l.o. ⁊ frangaꝭ c.l. radius per lineam c.i. inter l.m. in
ceſſum rectum ⁊ l.o. perpendicularem: ſicut patet ex
ſupradictis queſtionibus. cuꝫ igiꝭ in pūcto i. ſupficiei
concaue vaporis occurrit medium rarius ꝙ ſit vapor
puta aer: non poterit l.i. multiplicari in continuuꝫ ⁊ di
rectum vſq₃ ad punctum n. ſed declinabit ab inceſſu re
cto ⁊ a perpendiculari: ſitq₃ ꝑpedicularis i.o. ⁊ proce-
dat l.i. fractus extra i. n. ab i. vſq₃ in k. cum ergo radiꝰ
c.l. oblique incidens ⁊ refractus vſq₃ ad i. ⁊ iterum ab
i. refractus vſq₃ ad k. non concurret aliquo modo cum
o. ⁊ pari forma argueretꝭ circumquaq₃ de omnibus ra-
dijs alijs oblique incidentibus: ꝙ nullus concurreret
in puncto o: ergo halo non apparet oculo per radios re
fractos ſecundum circulum: nec aliquo modo: cum er-
go experimur hoc eſſe falſum: neceſſe eſt ꝙ vapor per
quem apparet halo non ſit ſphericę figure ſm conue-
xum ⁊ concauum modo predicto: ⁊ id eſt quod volui.
Et ex iſto modo probandi patet ꝙ ſimilis forma eſſet
ſi vapor poneretꝭ ſphericę figure ſecundum conuexum
⁊ concauuꝫ concentricum mūdo: vel etiaꝫ eccentricuꝫ
quocunq₃ modo: dūmodo conuexuꝫ ſit ꝟſus aſtrum et
concauum ꝟſus oculuꝫ. ¶ Tertia ꝯcluſio ē. ꝙ vapor

per queꝫ apparet halo non eſt figure quadrangularis nec pyramidalis: nec columnaris: nec alicuius conſimilis regularis figure nec compoſite ex duabus vel ex tribus talibus: puta ex columnari et ſpherica et pyramidali: ſic tamen ꝙ longitudo figure lateraliter viſui ſit obiecta. Probatur: nam ſi eſſet quadrãgularis figure iam eſſet plane: quod eſt impoſſibile per primam conclusionem. conſimili modo patet: ꝙ nec eſt figure pyramidalis: quia iterum ſecundum longitudinem pyramidis radij ad oculum non concurrerent. conſimili modo nec eſt figure columnaris: quia in longitudine columne nõ apperẽt radij concurrere: nec etiã poſſet eſſe ꝙ conus pyramidis ſit ꝟſus aſtra et baſis verſus viſum: quia tunc baſis ſe haberet ſicut plana ſuꝑficies vaporis plane figure: ⁊ conſtat ex prima cõcluſione ꝙ tunc radij ad oculum non concurrerent: igitur cum concurrant non poteſt eſſe ſic figuratus. ꝙ nec ſit compoſite figure hoc patet: quia conſimiliter argueretur de partibus ſicut de tota. ¶ Quarta concluſio reſpõſalis ad queſitum eſt: ꝙ poſſibile eſt ꝙ vapor ſecundum quem apparet halo ſecundum peripheriam ſit quoddam aggregatum ex pluribus ſpherulis paruis vndiqꝫ conſimiliter eleuatis innũerabilibus quo ad ſẽſum: immo aliqui volunt ꝙ ſit ſic neceſſarium ſe habere vaporem. hoc declaratur: nam cuꝫ non poſſet eſſe talium figurarum vt premiſſum eſt: oportet ꝙ ſit alteri⁹ figure vel multarum aliarum figurarum: cum non ſit ſine termino et ſine figura: et eſt hoc poſſibile eſſe ſecundum figuram paruarum ſpherularum aggregatarum: igitur ⁊ cetera. conſequentia tenet: quia in nullo alio caſu hoc videtur eſſe poſſibile ꝙ in talibus ſpherulis paruu[.]s. quod declaratur in figura. Sit eniꝫ a. ſol ⁊ c. oculus ⁊ a. b. c. radius perpendicularis incidẽs ad oculum: ⁊ ſit l. vna ſphera parua vaporoſa: cuius centrum ſit k. ⁊ ſit a latere: ⁊ incidat radius a pũcto a. perpendiculariter ſuper ſpherulam l. que non frangitur: ſed procedit in centrum ſphere ⁊ in continuum ⁊ directum vſqꝫ ad punctum f. ⁊ vltra vſqꝫ ad c. incidat ergo ab eodem puncto a. radius obliquus ſuper ſpherulam l. ad punctum d. conuexum ſpherule: qui non poteſt ꝓcedere in continuum ⁊ directum: quia occurret ſibi medium denſius. ducatur ergo perpendiculariter a. d. in k. ⁊ ſic radius a. d. frangitur in puncto d. approximando perpendiculari: ⁊ procedat a. d. in f. ⁊ quia in pũcto f. occurrit medium rarius: puta aer: non poterit d. f. radius procedere in continuum ⁊ directum vſqꝫ ad h. ſed frangitur ab inceſſu recto a perpendiculari: procedat ergo a puncto f. vſqꝫ ad punctum c. vel ad alium punctuꝫ linee a. b. c: in quo ponaꝛ oculus: ⁊ ſic radius oblique incidens ab aſtro poterit concurrere cum radio recte incidente in eodem oculo: ⁊ ſicut argutum eſt ⁊ poſituꝫ eſt de ſpherula l. conformiter fiat ex alio latere: et ſic vndiqꝫ ſecundum circunferentiam: ⁊ ſic radij poſſũt concurrere ad oculum ſecundum circunferentiã oblique incidenteꝫ: ⁊ ſic poterit apꝑere halo. Et ſi vapor eſſet alterius figure in nullo caſu videꝛ hoc eſſe poſſibile vt patet ex precedẽtibus queſtionibus. ¶ Sed tamẽ aliquis põt dicere: ꝙ totus vapor poteſt eſſe ſicut vna ſphera exiſtens inꝛ aſtrum ⁊ oculum: ſicut cõtingit apꝑere halo per candelam circa vrinale plenum aqua vt experientia docet. Sed iſtud nõ valet: quia ſi ſic eſſet figuratus vapor: tunc eſſet aſſignandus vnus ꝓprius locus vbi halo poſſet oculo apparere: puta in puncto cõcurſus radiorum ex alia parte vrinalis. Hoc autem experimur falſum: quia mille homines etiam valde remote ab inuicem diſtantes quilibet a quolibet puncto poteſt videre ſimul ⁊ ſemel halo ⁊ valde diuerſas: quod non contingeret ſi ſic eſſet ſicut de vrinali: ſtatim enim homo curreret ex appꝛitionem halo: quod tñ falſum eſt ⁊ contra expientiam.

Per hoc ad rationes. Ad primã &c. conceditur: ſed tamen illud aggregatuꝫ non facit vnã figuram ſphericam. nec oportet ꝙ ſit vnum continuũ: ſed oportet ꝙ ſint plura diſcontinua ſicut viſum eſt in probatiõe quarte cõcluſionis. ¶ Ad ſecundã. non poteſt eſſe plane ⁊c. conceditur. ſed poteſt eſſe plurium figurarum ſphericarum: ideo negatur ſecunda pars antecedentis: nec cõtra id procedit probatio. ¶ Ad tertiam quando dicebaꝛ de ſuperficie eius conuexa: poteſt negari quia nulla eſt ſuꝑficies conuexa aggregata ex pluribus ſpherulis. ¶ Ad quartam negaꝛ conſequentia. Ad probationeꝫ: partes materie ⁊c. poteſt dici ꝙ põt fieri magna diuerſificatio propter effectuꝫ quem videmus quem alias non poſſemus ſaluare per vnam figuram ſphericam ſolaꝫ: ideo non poteſt eẽ vnius figure: ſed plurium figuraruꝫ ſphericarum ⁊c.

Quæſtio. IX.

QVęritᷣ nono vtrũ halo debeat apparere ſecũdum circuli peripheriam vel circunferentiam. arguitur primo ꝙ non: quia circunferẽtia eſt linea ſine latitudine ⁊ profunditate: ſꝫ halo habet latitudinem et profunditatem: ideo nõ apꝑet ſecundum circuli peripheriã. conſequentia patet de ſe: ⁊ etiam quia talis linea nõ poſſet apꝑere ad ſenſuꝫ. ſed antecedẽs pro prima parte patet per diffinitionem circunferentie in primo Euclidis: quia circunferentia eſt linea continens circulum. ⁊ pro ſecunda pᵗe patet antecedens ad ſenſum. ¶ Secundo: halo multotiens apparet ſecunduꝫ arcum tortuoſum vel ſecundum portionem circunferẽtie tortuoſam: ideo non oportet ꝙ appꝑeat ſecundũ circuli circunferentiam. conſequentia patet de ſe: ⁊ etiaꝫ quia circunferentia circuli eſt regulariꝛ curua. ſed antecedens declaraꝛ: quia quando in principio fit halo tũc eſt circũferentia vna tortuoſa: ⁊ non eſt circunferẽtia regularis.. ¶ Tertio iris nõ fit ſecundum circũferentiam circuli vel peripheriã: ergo nec halo. ꝯña tꝫ: quia candẽ cauſaꝫ hñt: vt dicit Ariſto. in lr̃a. añs notum eſt ad ſenſum: et patet in lr̃a. ¶ Quarto. ſi ſic eſſet: hoc eſſet ꝓ tãto: quia fieret a corpore luminoſo ſpherico: ſꝫ ꝯñs ẽ falſũ: quia quãdoqꝫ fit a luna ſemiplena quãtũ ad aſpectuꝫ noſtruꝫ: vt experientia docet: ꝯña patꝫ quia nulla alia videꝛ eſſe cauſa rotunditatis niſi rotunditas luminoſi ⁊ ſphericitas. pꝫ etiaꝫ falſitas ex eo: quia bene cauſaꝛ halo a candela habente flammam oblongaꝫ ⁊ nõ rotundaꝫ. ¶ Quinto anguli ad quos franguntꝛ radij corporis luminoſi ad ſuꝑficieꝫ vaporis ſatis ſibi inuicem ſunt inequales: ergo non fit ſecundum circunferẽtiam circuli. ꝯña tenet ex hoc: quia alĩs nituntꝛ ꝓbare: videlicet ex eqͥtate angulorũ fractiõis ꝙ ſit circũferẽtia circuli: ſꝫ añs probaꝛ: quia a puncto luminoſi quocũqꝫ ſignato ad quẽlibꝫ punctũ vaporis diffunduñꝛ radij: ergo aliqui magis oblique ⁊ aliqui minus oblique incidunt: ergo anguli incidentie ⁊ refractiõis ſunt inequales: et ſimiliꝛ anguli incidentie inꝛ ſe ſunt inequales. ¶ Sexto halo aliquãdo apꝑet ſecundũ portionẽ ſemicirculo minorẽ: igiꝛ nõ ſecũdum circunferentiã circuli

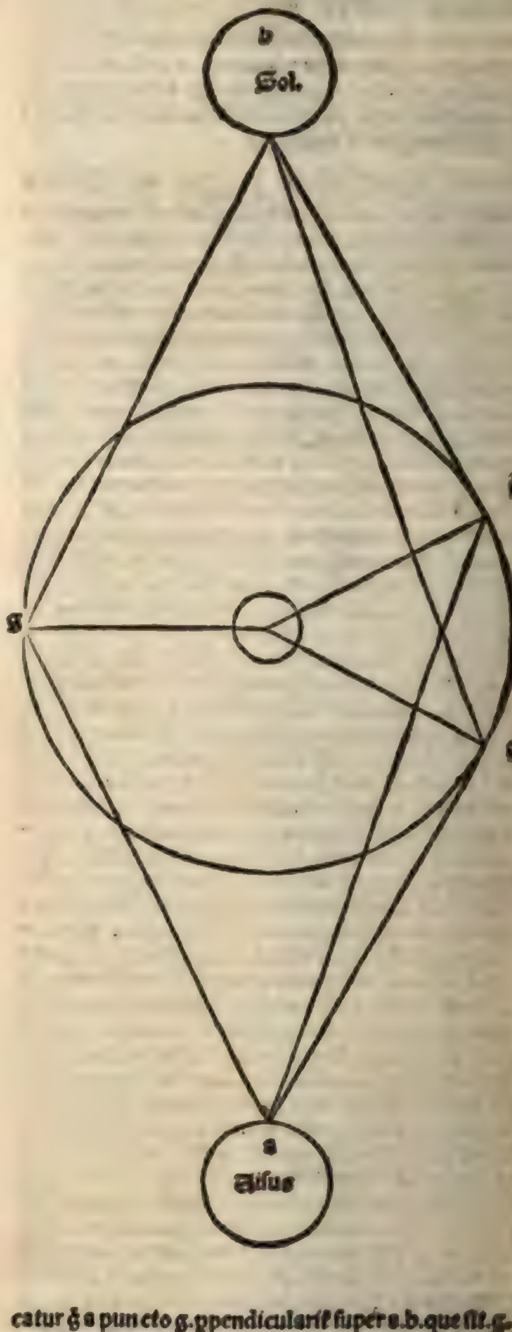
conſequentia patet. antecedens patet ad ſenſum.

In oppoſitū eſt Ariſtoteles in litera qui vult ꝙ halo fiat ſecundū circulū. nam dicit. de figura halo dicamus: ⁊ quare fit circulꝰ. ⁊ poſt dicit. circulꝰ igit̃ erit deſcriptio. ⁊ etiam vndiq̃ autem ſimilit̃ refracto viſu neceſſe eſt circulum eſſe aut circuli partem ex quibus apparet intentum.

In iſta quæſtione primo videbitur vnus modus ꝓbabilis quo aliqui nitunt̃ demonſtrare ꝙ halo debeat apparere ſecundum circulum. ¶ Secundo videbit̃ alius modus. ¶ Tertio videbit̃ de accidentibus halo. ¶ De primo aliqui dicūt ſic ꝑmittūt ſuppoſitiōes. Et eſt prima ſuppoſitio diffinitio circuli: ꝙ circulꝰ eſt figura plana vna quidē linea ꝯtēta q̄ circūferētia circuli dicit̃: in cuius medio pūctus eſt a quo omnes linee ad circumferentiam ducte ſibi inuicē ſunt equales: ⁊ iſte punctus dicit̃ centrū circuli: ⁊ hoc ponit̃ primo Euclidis. ¶ Scdo ſupponūt ex tertio Euclidis: ꝙ ſi ab aliquo pūcto intra circulū plures q̄ due recte linee ad circūferentiam ducte equales exierint ille pūctus eſt centrū. ⁊ hec eſt nona ꝯcluſio tertij. ¶ Tertio ſupponunt. ꝙ in gñatione halo: vapor ſpiſſus interponat̃ inter viſum noſtrum ⁊ aſtrum: ⁊ hoc patet ex litera: ⁊ ex precedentibus queſtionibꝰ: ⁊ ad iſtum vaporem fit refractio luminis. ¶ Quarto ſupponūt. ꝙ radiꝰ ꝑpendicularis ꝓcedēs ab aſtro ſuꝑ vaporē penetrat vſq̃ ad viſum noſtrum irrefractꝰ: ⁊ hoc patet ex ꝑmiſſis. ¶ Quinto ſupponūt ꝙ in oī reflexione vel refractione angulꝰ incidētie: ⁊ angulus reflexionis vel refractionis ſūt eq̃les. iſtū nō ꝓbant: nec patet ex ſuperioribꝰ q̄ſtionibꝰ. ¶ Sed quidā dicunt eā dixiſſe Vitulonē in quinto ꝑſpectiue: ꝯcluſione. xx. vbi dicit. In omni reflexione qualicūq̃ ſpeculo angulꝰ incidētie angulo reflexionis vel refractionis eſt eq̃lis. Ex q̄ patet ꝙ linearum inequalitas naturā reflexionis nō immutat: ⁊ dicūt illi ꝙ idē ſit iudiciū de reflexione ſicut de refractiōe. Tñ puto verius ꝙ nō ſit ſile iudiciū: quia Vitulo in q̄rto ꝑſpectiue ordinat tabulas ad inueniendū diuerſitatē angulorum refractionis ſecundum diuerſitatem dēſitatum mediorum: in quibꝰ fit refractio: quia q̄uis ſuperius vbi fit incidentia radiorum obliquorum eſſet omnino equalitas angulorum incidentie: tamen occurrente medio denſiori magis ꝓcederent ad ꝑpendicularem faciendo minorem angulū refractionis cū ꝑpēdiculari q̄ priꝰ. ¶ Sexto ꝑmittūt ꝙ nulli radij extremi venientes ab aſtro concurrūt in centro eiuſdē viſus niſi qui refrangunt̃ ad angulos equales: ⁊ dicunt iſtā ſuppoſitionē patere ex p̄cedenti quia alias angulus incidētie angulo refractiōis eēt inequalis: ſed tamen iſtud non ſemꝑ ſequit̃ niſi loquat̃ de angulo reflexionis reſpectu eiuſdē ſpeculi: quia reſpectu plurium ſpeculorum poſſet contingere ꝙ ad eundē viſum reflecterent̃ radij qui valde inequales angulos reflexionis ſuꝑ ſpecula haberent. Et ſic illud non poterit probari ꝑ illos ſic ſupponentes: nec etiam poteſt probari per angulos refractiōis diuerſos. ¶ Ex iſtis ponunt concluſionem: ⁊ eſt: ꝙ niſi ꝓueniat ex defectu vel irregularitate vaporis ſemꝑ halo apparebit ſecūdum circulum. iſtam probant ꝑ demonſtrationē Ariſt. ⁊ ꝑ alias ſuppōnes: poſito caſu ꝙ a. ſit viſus b. aſtrum e centrum vaporis: ⁊ g.d.c. ſit vapor ad quē fit fractio luminis: tunc ꝑ iſtam vltimam ſuppoſitionem iſti anguli radiorum qui cauſantur in punctis g. ⁊ d. ⁊ c. ſunt eq̃les: quia nulli radij extremi concurrunt in cētro viſus a. niſi q̄ refrangunt̃ ad angulos equales: ⁊ g̃ angulus b.c.a. ⁊ angulus b.d.a. ⁊ b.g.a. refrangunt̃ ad angulos equales: ⁊ ꝑ quartam ſuppoſitionem b.a. trāſit nō refractus: quia perpēdicularis: ergo omnes trianguli cauſati ex lineis incidentie: ⁊ radijs refractiōis vna cū linea a.b. ſunt ſibi inuicem equales: quia duo latera vniꝰ ſunt equalia duobus lateribus alterius: ⁊ anguli equis lateribus contenti ſunt equales: quod tamen non probant: ergo per quartam concluſionem primi Euclidis baſis vnius erit baſis alterius: ⁊ anguli vnius reliquis angulis alterius: ⁊ totus triangulus toti triangulo equalis. Et q̄uis hoc ſit verum: tamen hoc ipſi non probant: ergo triāguli b.c.a. ⁊ b.d.a. ſunt equales. ſic ſimiliter eſt de alijs cauſatis ex radijs incidentie ad ſuꝑficiem vaporis cum radijs refractis ꝙ ſunt ſibi inuicem equales: deinde imaginant̃ triāgulos cauſatos ex radijs refractis ad ſuꝑficiem vaporis qui etiā omnes inuicem ſunt equales ſcz. a.g c. ⁊ a.c.e. ⁊ a.d.e. quia duo latera vnius ſunt equalia duobus lateribꝰ alterius. puta latus a.g. ⁊ a.c. qđ ē ꝯmune vtriq̃ triāgulo: ſūt eq̃lia lateribꝰ a.c. ⁊ a.e. ⁊ etiam lateribus a.d. ⁊ a.e. ergo baſes per quartam concluſionem primi Euclidis ſunt ſibi inuicē equales. Sed hoc nō probāt: qđ tamen eſſet neceſſarium probare: ꝙ angulus a. vnius angulo a. alterius ſit equalis: ⁊ ſic bene concluderet̃ ꝑ quartam primi. ⁊ ergo poſtea inferunt ꝙ ſuperficies g.d.e. erit circularis per diffinitionem circuli: ⁊ punctꝰ e. erit centrum: quia ab ipſo omnes linee exeuntes ad circunferentiam ſunt equales. Et q̄uis verū ſit quod inferunt: tamen non videtur ſequi ex dictis eorum: cum angulus a. vnius eſt angulo a. alterius equalis: ſed tamen hoc ipſi non probant: et non ſequitur: iſti duo trianguli ſunt equales: ergo anguli ſunt equales: ſed poſſunt eſſe quantumlibet inequales: nec ſequitur iſti duo trianguli ſunt equales: ergo baſis vniꝰ eſt equalis baſi alterius: vel ſic: ergo angulus equis lateribus contētus vnius eſt equalis angulo equis lateribus contento alterius: quia inſtantie contra huiuſmodi conſequētias ſunt manifeſte ad ſenſum. ¶ Aliter aliqui nitunt̃ demonſtrare ꝙ halo fit ſecundum circuli peripheriam ⁊ arguunt ſic: quia halo fit ꝑ reflexionem: g̃ fit ſecūdū circuli peripheriam: g̃ oportet ꝙ fiat vndiq̃ ad angulos equales: ⁊ ꝯſimilit̃: ⁊ ſecundum apparentias eque diſtantes ab aſtro. ¶ In hac rōne aſſumit̃ ꝙ halo ꝑ reflexionem fiat: ſicut fit reflexio in ſpeculis: ſꝫ hoc reprobatum eſt ſupra in alijs q̄ſtionibꝰ: quia fit ꝑ refractionē: ⁊ nō ꝑ reflexionē. ſed dato ꝙ fit ꝑ reflexionem non adhuc ſequit̃: nec oportet ꝙ g̃ fiat circulariter: quia vnum ⁊ idem viſibile ꝑ diuerſa ſpecula poteſt videri: ſecundū ꝙ appet in xv. concluſione libri de ſpeculis: ⁊ hoc etiā ſecundum diuerſos angulos ⁊ inequales incidentie ⁊ reflexionis: ſicut dictum fuit prius ⁊ patet ꝑ experientiam. ¶ Aliter ꝓbant eandē concluſionē ꝑ figuram imaginando ꝙ a. ſit aſtrum ⁊ b. oculus: ⁊ c. vnus pūctus reflexionis: ſic ꝙ conſtituat̃ triangulus a.b.c. tunc reflexio fit ad angulum a.c.b. ſi igit̃ imaginet̃ linea c.d. deſcribē circulū: cuius centrum ſit d. q̄ ſit inter nos et aſtrum: tunc erit circulus completus: ſed ſic non eſt de iride: quia centrum in iride nunq̄ eſt ſupra orizontem ⁊ etiam iris eſt in oppoſito. Et hec eſt probatio illorum.

His viſis aliter videtur proceſſiſſe Ariſtoteles ad probandum eandem concluſionem. q̄ ſupponit primo ꝙ vapor interponatur inter viſum et aſtrum tempore apparitionis halo: ⁊ hoc patet ex predictis. ¶ Secundo ſupponit ꝙ refrangant̃ radij a conſiſtente caligine circa aſtrū. i. a vapore interpoſito: ꝓpter quod halo apparet inter viſum ⁊ aſtrum: ⁊ nō ex oppoſito ſicut iris. ⁊ vt iſta ſuppoſitio intelligat̃ ad propoſi

ſum Ariſto.op; ꝙ radij luminoſi ab eodẽ puncto aſtri procedentes non ꝑpendiculares ſuꝑ vaporẽ:ſed equaliꝫ elongant eos ſe a ꝑpendiculari radio eiuſdem pũcti ꝙ iſti refrangant in vapore interpoſito:ſic ꝙ non ſecũdum rectam lineam ꝓcedunt vltra vaporem multiplicando ſe:ſicut incidunt:ſed cũ iſta linea incidẽte vel radio faciunt angulũ. Et loquiꝫ de radijs oblique incidẽtibus:ſicut in precedenti queſtione viſu; eſt. ⁊ iſti ſuppoſitioni ſic intellecte addaꝫ ꝙ puncta vaporis in quibus incidunt radij iſti ſint equaliꝫ elongati vel equaliter diſtent a puncto aſtri radiantis:⁊ cũ hoc equaliꝫ diſtent a centro oculi vidẽtis:qꝺ oport;:quia alias non appereret halo tanꝙ corona circularis:cuius oppoſitũ docet experientia:ſed poti⁹ appereret halo tanꝙ circulus obliquus vel ſicut linea recta:qꝛ ex vna ꝑte puncta fractionum plus ab oculo diſtarẽt ꝙ ab alia:⁊ ſic ꝙ in tãtu; poſſet variari ꝙ peripheria appareret linea recta ſicut appꝫ ſatis ex ꝯcluſione vna libri de aſpectibus: que dicit ſi in eode; plano vbi eſt ocul⁹ circuli peripheria ponaꝫ ipa peripheria recta linea appꝫ. ¶ Tertio ſupponit Ariſto. ꝙ fractio radiorũ fiat vndiqꝫ ſimiliꝫ. vñ dicit:vndiqꝫ aũt ſimiliꝫ fracto viſu neceſſe eſt circulu; appere. ex qua ſuppoſitione patet iſtud qꝺ fuit ia;. additu; in ſecunda ſuppoſitiõe:qꝛ ſi iſta puncta ineq̄liter diſtarent etia; non poſſet fieri fractio equalis radiorũ vndiqꝫ nec conſimilis:quia maiores anguli fierẽt ex vna ꝑte ꝙ ex alia. ¶ Quarto ſupponenda eſt ꝯcluſio quarta primi Euclidis que eſt: olm duoꝝ triangulorũ quorũ duo latera vni⁹ duobus laterib⁹ alterius fuerint equalia angulusqꝫ vnius equis lateribus contentus angulo equis lateribus contento alterius eq̄lis: erit baſis vnius baſi alterius equalis:⁊ reliqui anguli reliquis angulis:⁊ totus triangulus toti triangulo equalis. ¶ Itẽ quinto ſupponẽda eſt nona concluſio tertij Euclidis que prius fuit allegata in queſtione ꝑ vnam opinionem:deinde ſupponiꝫ radiu; ꝑpẽdicularem non refrangi:ſed ꝓcedere irrefracte. hoc etiam p; in priorib⁹. ¶ Item ſupponiꝫ omnes angulos rectos ſibi inuicem fore equales. ⁊ hec eſt ꝫtia petitio primi Euclidis. ¶ Tunc ſit prima concluſio:ꝙ quando halo apparet:ſi non fuerit impedimentum:tunc apparebit ſecundum circuli peripheriam:impedimento vero exiſtente apparet quandoqꝫ ſecundum portionem circumferentie ſemicirculi maiorem:⁊ quandoqꝫ minore; ⁊ quandoqꝫ equalem:⁊ quandoqꝫ ſecundum lineã tortuoſa; que nulli⁹ circumferẽtie circuli portio eẽ poſſet. ¶ Probatur quo ad primam parte; poſito caſu Ariſto. in litera ⁊ figura eius. Tũc arguo ſic. b.a.g. eſt vn⁹ triangulus:cui⁹ duo latera b.a. ⁊ b.g. ſunt equalia ambobus laterib⁹ b.d. ⁊ b.a. triãguli b.d.a. quodlibet ſuo relatiuo:quia b.g. eſt equale b.d. quia b. equaliter diſtat a g. ſicut a d. ⁊ ſimiliter eſt de triangulo a.b.c. ꝙ latus b.a. cum ſit commune omnibus illis tribus triãgulis eſt equalis in omnibus. ⁊ b.c. eſt equale b.d. quia ergo iſta latera:puta g.a. ⁊ d.a. ⁊ c.a. ſibi inuicem ſunt equalia:vt apparet ex ſecunda ſuppoſitione:quia oculus equaliter diſtat a quolibet puncto refractionis: ideo angulus b. vniuſcuiuſqꝫ triangulorum angulo b. cuiuſlibet alterius eſt equalis. iſta conſequentia tenet ꝑ octauam concluſione; primi Euclidis:⁊ ſimiliter erit de angulis a. ⁊ toti trianguli totis triangulis erũt eq̄les:ex quo baſes ſunt equales:⁊ anguli equis lateribus contenti:ergo toti trianguli ſunt equales ⁊ reliq̄ anguli reliquis angulis. Intelligatur igitur vnus triangulus b.g.a. ⁊ vnus alius b.c.a. ⁊ tertius b.d.a. iſti ſunt equales ⁊ eque anguli:vt probatu; eſt:ꝫ angulus g. eſt equalis angulo d. ⁊ ſimiliꝫ equalis angulo c. ducatur ꝫ a puncto g. ꝑpendiculariꝫ ſuper a.b. que ſit g.e. ⁊ ſiliꝫ a pũcto d. que ſit d.e. ⁊ a puncto c. que ſit c.e. q̄s Ariſtoteles in lr̄a vocat cathecos:⁊ arguiꝫ tunc ſic. hic eſt vnus triangulus g.e.a. cuius duo latera e.a. ⁊ g.a. ſunt equalia duobus laterib⁹ e.a. ⁊ c.a. trianguli e.a.c:⁊ angulus a. vnius eſt equalis angulo a. alterius: vt probatũ eſt:ꝫ ꝑ quarta; primi ꝓſuppoſitã baſis g.e. baſi c.e. eſt equalis. ⁊ ſiliꝫ arguo ꝙ e.d. ſit equalis e.g. ⁊ ꝫ a puncto e. exeunt tres linee vel plures ꝙ due recte equales ad circumferentia;:igiꝫ e. eſt centrum circuli: ⁊ per ꝯñs d.g.c. erit circumferentia circuli per nonam cõcluſionem tertij Euclidis allegatã:⁊ hoc ẽ ꝓpoſitũ videlicet prima pars concluſionis probande. Secun

da pars patet:q: quandoqꝫ ꝑ irregularitatē vaporis: vel propter inequalitatē in denſitate vel in raritate vl' in ſituatione vel ꝓpter inequalem eleuationem ⁊ diſtātiam ꝑtium vaporis ab aſtro apparet quandoqꝫ nō ſecundū peripheriā ꝑfectā: ſed aliqua latera circumferentie magis ꝓpinqua ſecūduꝫ vnā diametrum ꝙ ſm aliaꝫ diametrū: ⁊ qñqꝫ ꝑꝑ conſumptionē materie ī vna ꝑte: ⁊ iſta ſepius ꝯtingunt circa principiuꝫ vel circa finē apparitionis halo. ⁊ ex iſtis apparēt alie partes ꝯcluſionis. ¶ Ex iſta concluſione pꝫ. ex ꝗ halo fit ꝑ refractionem linearuꝫ ꝯcurrentiū ad centrū viſus ꝙ impoſſibile eſt duos hoīes ſil' ⁊ ſemel videre eundē halo: quia alij radij veniunt ad oculuꝫ alt'ius refracti ꝙ̄ iſtius. ¶ Scdo pꝫ: quia ſi oculi vni' ⁊ eiuſdē hoīs ꝙ̄tum ad ꝯpletionē viſiōis non concurrerēt in vno cētro vbi int'ſecarent ſe nerui optici .i. concaui / vl'qꝫ oculus videret halo diſtinctuꝫ ab alio: ⁊ quaſi duos ſe int'ſecantes ſm circūferentias: ⁊ ꝑꝑ hoc ſi quis eleuat vnum oculum cum digito tranſponendo aliqualit' videbit duos halo. ¶ Tertio. patꝫ ꝙ ſi vapor manet quieſcens ⁊ hō quieſcat moto aſtro in quolibet inſtanti erit nouus halo: ⁊ nunꝙ̄ manet idem: quod patet: q: ſi luminoſuꝫ moueť: ꝗ alij radij incidunt ⁊ refranguntť ab eodē oculo: ⁊ ſic apparebit alit' halo. ¶ Et conformit' eſſet de aſtro vl' lumīoſo quieſcente moto vidēte ⁊ currēte ſub aſtro: vl' quieſcente tam aſtro ꝙ̄ viſu: vapore moto.

His viſis dicendum eſt de accidentibus ipſius halo. vnde aliqñ accidit ꝙ halo appēt ſm portionē circūferentie: ⁊ non ſecundum totam circūferentiam: ⁊ huius cauſa reddita eſt prius. ¶ Secundo accidit ꝙ ſepi' fit halo ꝙ̄ iris in hyeme: ⁊ ſepius fit flāte euro ꝙ̄ alijs ꝑibus. ⁊ cā eſt: quia tunc eleuanť plures vapores inſpiſſati ꝗ nō ꝑñt conſumi propter defectuꝫ caloris: ⁊ ergo tunc plures fiunt. ¶ Tertio accidit ꝙ ſepius fit circa lunā ꝙ̄ circa ſolē vel alia aſtra: ⁊ cauſa eſt: quia ſol eſt maioris caloris: iō cōſumit vel reſoluit vapores in aerē vel ventum citius ꝙ̄ luna. Secūdum hoc patet de alijs ſtellis: quia ſunt minoris luminis: ⁊ raro vapor ē ita tenuis ꝙ iuxta alias ſtellas appareat halo. ¶ Quarto. accidit ꝙ halo lune apparet maior ꝙ̄ ſolis: ⁊ cauſa eſt: quia luna eſt nobis ꝓpinquior ſole: ergo radij luminoſi procedentes a ſole incidūt ſecunduꝫ magis acutos angulos: ⁊ radij lune ſecundū angulos magis obtuſos ſupra vaporem: ⁊ ideo poſt talem incidentiaꝫ fractio erit magis ampla: ⁊ poſt refractionem a luna ꝙ̄ a ſole. Alia cauſa poteſt eſſe: quia lumen lune eſt debile ⁊ debilius lumine ſolis: ꝗ in maiori diſtantia radij obliꝗ refranguntur ꝙ̄ ſi eſſet lumen forti'. ¶ Quinto accidit ꝙ in medio halo eſt obſcuritas ⁊ ſimilit' eſt extra circumferentiam: ⁊ huius cauſam videť dicere Ariſtoteles. quia lucidum poſitum iux̄ opacum facit ipſuꝫ magis opacum apparere. Alia cauſa eſt: quia vapor ille eſt dēſior aere: ⁊ ideo in locis ad que non pertingit fractio: pertingit quedam vmbra: ⁊ ſic faciunt vmbram ⁊ nigredinem: ſed tamen certum eſt ꝙ in eodem loco vbi non apparet halo: nec aliquid de circumferentia lucida: ibi alteri bene apparet: nec alteri ē ibi vmbra: ſed reflexio vel refractio radij. Etiaꝫ conformiť accidit in apparitione iridis. vnde ſi quis eſſet retro locum apparitionis iridis tantum ꝙ̄tum videns iridem diſtans ante: ſi ſol non ſplenderet ita lucide ſꝫ remiſſe ac ſi per vaporem videretur: propter hoc quia per denſitatem nubis roride radius ſolis partim frangitur ⁊ partim reflectitur. ¶ Sexto accidit diuerſitas colorum halo: quia quandoqꝫ apparet ſicut iris rotūda habens colores conſimiles iridi: cuius cauſa eſt nimia denſitas vaporis: etiam nimia aquoſitas. Et iſtis videtur concordare Vitulo in decimo perſpectiue: naꝫ dicit in concluſione. vi. ꝙ corona fit ex refractiōe luminis ſolis vel lune vel aliarum ſtellarū maioris magnitudinis circulariter ad viſum in vapore humido: et ibidem in cōmento dicit: ꝙ impreſſio ꝗ grece dicitur halo latine dicitť corona: ⁊ fit ꝑ refractionem ſecunduꝫ ꝙ probat ꝑ concluſiones de refractione radiorum poſitas ibi: ⁊ ꝑ ꝯñs non fit per reflexionem.

Per hoc ad rationes. Ad primā &c. dicenduꝫ ꝙ circumferentia in ꝓpoſito non ſumiť ſicut mathematici puri ſumunt: ſed magis ſicut mathematici mixti: ſicut ſunt perſpectiui: qui ſunt mixti cuꝫ naturali: ita ꝙ ſumiť pro armilla vel pro armillari figura ⁊ non ꝓ linea indiuiſibili ſecundum latitudinem ⁊ profunditatem. ¶ Ad ſecundam conceditur ꝙ halo bene apparet coloratus: ⁊ cauſa eſt dicta: quia tūc eſt impedimētū ex ꝑte materie: qꝛ ſi materia eēt vniformis nō oporteret. ¶ Ad tertiam iris ⁊c. negať conſequentia. Ad probationeꝫ: quia eodem modo fiunt. dicenduꝫ ꝙ non omnino eodē modo: ſed bene ambo fiunt ꝑ radios ⁊ ꝑ vapores: ſed non oportet ꝙ ambo per reflexioneꝫ. Et poteſt negari añs: q: ꝗuis nobis exiſtentibus ⁊ ambulantibus ſup ſuperficiem ēre non apparet iris tot' tamen ſi eſſemus eleuati poſſet apparere totus ſecundum circumferentiā ꝯpletam: ſicut videbiť in queſtionibus de iride. ¶ Ad quartam. negať conſequentia: ſꝫ imo poteſt fieri a corpore angulari: nec rotunditas corporis facit ibi rotunditatem. ¶ Ad quintā. dicendum ꝙ anguli incidentie poſſunt ſibi inuicem eē inequales ⁊ negať ꝗ ꝙ non fiat ſecundum circuli peripheriā: qꝛ dictuꝫ eſt propter qđ non opꝫ. Ad probationē cum dr̄ ꝙ ꝑ hoc ꝓbať. dicenduꝫ ꝙ non: nec ſufficit iſta ꝓbatio ſicut viſum fuit in deſtructione aliarum opinionum. ¶ Ad ſextam dicendum eſt ꝙ hoc eſt propter defectū materie ⁊c. Et hoc non eſt contra aliquam concluſionem: quare ⁊c.

Quæſtio.X.

Queritur decimo vtruꝫ radius viſualis poſſit reflecti ab aere vniformi non condenſato nec mixto vaporibus ad oculum eundē exiſtentē in eodem aere ſine adiutorio ſpeculorum. ¶ Et arguiť primo ꝙ ſic: ꝑ Ariſto. in. iij. meteo. tractatu de impreſſionib' factis ꝑ reflexioneꝫ: vbi dicit: fit aūt ab aere qđ cum fact; fuerit ꝯſiſtens propter viſum aut debilitatem ſepe: ⁊ ſine inſpiſſatione .i. ſine condēſatione quacunqꝫ facit refractioneꝫ ⁊ reflexionem: qualis accidit aliqñ cuidam epiſcopo debiliter ⁊ non acute videnti. ſemꝑ enim idoluꝫ videbať precedere ambulantem ipſum ex oppoſito reſpiciens ad ipſum. ſicut enim debilis erat ⁊ tenuis valde ab infirmitate vt ſpeculū fieret ei propinquus aer. Ex quo manifeſte appꝫet ꝙ radius viſualis ab aere vniformi ⁊ non condenſato pōt reflecti tanꝙ̄ a ſpeculo. ⁊ hoc idem ꝓbatur per aliam auctoritatē Vitulonis in .x. ꝑſpectiue: concluſione. lix. ⁊ in ꝯmento iſtius ꝑ totū vbi allegat iſtaꝫ hiſtoriaꝫ ⁊ recitat de alio ſibi noto ꝗ cum multū vigilaſſet ⁊ in nocte equitaret: tunc circa aquaꝫ vidit alium virum ſecum equitantem ⁊ oīs opa

ſibi ſimilia facientē:hoc idē dicit in quodā tractatu
de natura demonū:qui ſic incipit. Domino ꝛ fratri ſuo
magiſtro Ludouico:vbi recitat eandē hiſtoriā Ariſt.
in li. meteoꝛo. Et aliā hiſtoriā ꝑ famā quā audiuit in
Polonia:ꝙ demões fecerūt tela aſi gotſueldorf ſyluā
in ſūmitatib⁹ arboꝝ:ꝛ ꝙ miles quidā dict⁹ Henric⁹ ca-
tho venādo ad lupos ante diē circa Ligals villā famo
ſam vbi vidit lupū ita altū ſicut arbores ad ipm veni
entē ad clamorē porcelli:ꝛ ille putans eſſe demonē for
tiſſime timuit:tandē illo veniēte ꝓpe ſe vidit moueri
ad modū lupi:ꝛ rapē procellū:ꝛ rapi ꝛ interfici vidit. ꝛ
hoc nō fuit niſi ꝑ reflexionē vel ꝑ refractionē radioꝝ
in aere ꝛ non erat demon ſed lupus:licet ille fatuus ne
ſciens mathematica credidiſſet. ꝛ ibidē circa mediū
recitat auctoritatē Alacen in iij. ꝑſpectiue: ꝙ hō ap-
pareat ſicut vnum magnum nemus vel mons: ꝛ illud
ꝯformit expoſitores quicūq; ꝗ ꝑ me viſi ſunt ſuꝑ nouā
vel antiquā tranſlationē dicūt. ❡ Deinde arguit ra-
tionibus ad idē ſic. nā imago rei reflectit a ſupficie ae-
ris qñ res eſt in aqua vel in medio denſioꝛi ꝙ aer:ergo
hoc etiam poteſt eadem ſupficies aeris vel idem aer
facere ſine aqua ꝙ reflectat imaginē viſibilē:ꝯña pȝ:
quia aqua magis impedit multiplicationē ſpeciei ꝓ-
pter denſitatem ꝙ iuuet:ꝛ ꝑ ꝯñs ibi impedit reflexio-
nem. ſed antecedēs ꝓbat:nā videm⁹ in ſcyphis argē
teis Parrhiſieñ ſib⁹ in medio politis:ſicut ſpecła ſphe
rica cōuexa:ꝛ in alijs ptib⁹ hñtib⁹ periſtulas ſeu pun
cta:quarum imagines ꝓcedūt ex vinū ſi fuerint pleni
vino:ꝛ in ſupficie aeris occurrēte reflectunt ad mediū
ſcyphi vbi eſt politura ꝓdicta:ꝛ ibi reflectunt ſenſibilr
ad viſuꝫ:ꝗ ſupficies aeris reflectit vel aer. Nec pōt di
ci ꝙ ſupficies aq̄ hoc faciat:q2 eadē rōne q̄libꝫ alia pa
aq̄ hoc faceret ꝛ reflecteret:ꝛ q̄ ſuperficies aq̄ in ipſa
met aq̄ reflecteret:hoc tñ eſt falſum:q2 confuſio tanta
fieret in diuerſis ptibus aq̄ ꝙ nihil de ſpeciebus talib⁹
ſentiretur:cuius oppoſitum experimur. ❡ Secundo. ſi
non tunc non fieret lumen ſolis a medio aereo nec ali-
cuius luminoſi: cuius falſitas pȝ ꝑ experientiam. ꝯñtia
pȝ ex. ij. de anima:q2 lumen in medio nō eſt niſi reflexio
lucis luminoſi. ❡ Tertio. ſi nō:hoc iō videret:q2 dya-
phaneitas vel ꝑſpicuitas aeris īpediret:hoc eſt falſū
q2 eadē rōne in aq̄ non videret imago:q2 ēt eſt ꝑſpicua
ꝛ dyaphana. ꝯña tȝ:q2 ꝑ hoc ſolū videt aer īpediri ne
reflectat imaginē ad viſū. ❡ Quarto. ſi aliquis ocul⁹
eēt in igne vel in medio rarioꝛi aere in ea ꝓpoꝛtione in
qua aer eſt rarioꝛ aqua:tunc aer ad illum oculū poteſt
reflectere imaginē:ſed nō minus nunc ꝙ tūc:quia alia
media nō īpediūt:ꝗ ꝛ nūc reflectit vel pōt reflectere ſē
ſibilē ꝛ viſibilē. ꝯña tȝ:ꝛ añs ſiſr imaginātı. ❡ Quin
to. imago eſt in aere ꝑ totū vſq; ad ſpeculū:ꝛ in quali-
bꝫ pte eſt imago:ꝗ etiam ſi non ſit ibi ſpeculū: aliqs po
teſt videre ipſam:ꝛ hoc propter reflexionē aeris:ergo
aer poteſt reflectere. ꝯña pȝ:q2 eſt ſenſibilis ſenſu viſus
ꝗ poteſt aliquis ibi imaginē videre.

In oppoſitū arguitur:quia ſi ſic:ſeq̄
ret ꝙ aer eſſet polite ſuperficiei in loco reflexionis et
ſuperficiei diſtincte ab alijs partibus aeris:ſed hoc cō
ſequens eſt falſum: ꝛ maxime ex eo qȯ dicit de epiſco-
po habet locum: ꝙ continue vbicūq; ambulauit appa
ruit illa imago ipſi:ꝛ tamen nō ſemꝑ habuit talē ſupfi
ciem aeris propinquam. ꝯña pȝ:quia ſine tali ſupficie
non fit reflexio imaginis ſite ad oculū:patet ex prioꝛi
bus queſtionibus:etiam patet falſitas:q2 non eſſet ali
quod faciens ſemꝑ ſupficiem aeris politā:nec aer im
mediatus faciet faceret hoc nec facit:cū ꝑ nullam viā
poteſt imago facici reflecti ad oculum. ❡ Secundo. ſi

ſic:eadem rōne oībus appareret in quocūq; medio ae
reo:cui⁹ falſitas patet ꝑ experientiā. ꝯña ꝓbat:qđ ſi
ille ꝑ debilem viſum ꝯprehendere potuit hoc:ꝗ a foꝛ-
tioꝛi quilibet habens foꝛtioꝛē viſum:q2 quicquid pōt
ꝟtus debilioꝛ videt hoc idē poſſe ꝛ ꝟtus foꝛtioꝛ ꝛ ad
huc plus:vt patet inducendo. ❡ Tertio ſic. tunc que-
rit in quanta diſtantia hoc tali apparuit vel poſſit ap
parere:ꝛ quare in tanta ꝙ non in maioꝛi nec in minoꝛi
ꝛ hmōi nulla rōnalis cā pōt reddi:vt pȝ cōſyderanti:
ꝗ nō reflectit. ꝯña patet de ſe: ꝛ añs ſiſr. ❡ Quarto. ſi
ſic:tunc a foꝛtioꝛi rōne radi⁹ viſualis in medio vnifoꝛ-
mi refrangeret in quo eēt ꝛ nō recte ꝓcederet. ꝯña tȝ:
quia facilius eſt refrangi ꝙ reflecti:vt patꝫ ex ꝓdictis
queſtionibus. ❡ Quinto. ſi ſic:hoc magis videret poſ
ſibile in aere nebuloſo exñte ꝓpe:hoc eſt falſum:pȝ ꝯñ
tia ꝑ dicta Ariſto. in lra:ꝛ ꝑ pri⁹ allegata:ſed falſitas
ꝓbat:quia opoꝛteret nebulā eē terſam vel polite ſup-
ficiei ꝛ vniformis:ꝛ etiam opoꝛteret eā eſſe non illumi
natam retro:nā ſi vitrū vel vrinale plenū aq̄ clara eēt
obiectū viſui in luce nimia retro nō videret imago niſi
valde debilit ꝛ ī tpe obſcuro:ꝗ a foꝛtioꝛi a nebula obſcu
ra nihil apparebit retro illuminata ꝛ nō polite ſuper-
ficiei. videmus enī circa marmoꝛa nigra polita:et in
tempoꝛibus obſcuris non videmus imagines facierū
niſi valde debilit etſi marmoꝛa eſſent ꝑſpicua nihil. er
go nec a nebula.

In iſta quæſtione primo videbitur
vna opinio quā quaſi omnes expoſitores ꝛ auctores
fabulant ꝛ narrant ſecundum ꝙ prius eſt allegatum.
❡ Et ꝓcipue inter alios quidā expoſitoꝛ antiquus ve
teris trāſlationis:videlicet Robertus Anglicus mo
uens ꝛ ſoluens iſtam queſtionem dicit. Et ſicut in odo
rabilibus ꝑ inſpirationē ſentiunt animalia odores et
neceſſe eſt vltimum inſpirationis coniungi cū vltimo
euapoꝛationis:ſimiliter neceſſe eſt in habente debiles
oculos id ſolum videri:ad quod terminatur radius vi
ſualis:non autē terminat ad rē remotam:ſed ad ido-
lū rei:cuius eſt idolū:ꝛ decipit cū iudicat idolū rei eſ
ſe rem:cuius eſt idolum. vnde imaginatur iſte ꝙ radi⁹
viſualis videt extra oculos ꝛ miſcet ibi cum imagine
rei:ꝛ ſic fit ꝑceptio idoli ꝓprij vel alterius. Et conſilē
modū loquendi habent q̄ſi oēs ꝑſpectiui. Ariſt. autē
ꝛ alij cōplures reprobant viſionē fieri extramittēdo.
Ideo aliter dicēdū: ꝙ aer nō reflectit:ꝛ maxime talis
ꝗ non eſt mixtus vapoꝛibus:ſed in naturali diſpoſitio
ne aeris de ſe inuiſibilis eſt et dyaphanus ꝑ quem alia
viſibilia ſuas ſpecies poſſunt multiplicare:ꝛ econuer
ſo erit de aere condēſato et mixto vapoꝛibus. ❡ Alte
rius notandū quid ſit reflexio vel reflecti. manifeſtum
eñ eſt ex ꝓdictis:ꝛ quid requirit ad reflexionem /ma-
xime ſi tam figura ꝙ coloꝛ rei viſe per reflexionem de-
beat apparere viſui:hoc etiam patet ex dictis prius ꝛ
per experientiam.

His viſis ſit iſta prima concluſio. ꝙ
radius viſualis poteſt reflecti ab aere vniformi et non
condenſato nec mixto vapoꝛibus ad oculum videntē
exiſtentē in medio rarioꝛi ſenſibiliter ꝙ ſit aer:et hoc
ſi aer ſit ſuperficiei polite et terſe. hoc probatur:quia
poſito ꝙ oculus eſſet in igne vel in ſphera celeſti:om-
nia que ad reflexionem requiruntur concurrerent:
ergo etiam talis reflexio. et volo ꝙ cum coloꝛe et
figura: licet non ita foꝛtiter ſicut a coꝛpoꝛe magis
denſo. ❡ Secunda autem concluſio eſt. radius viſu-
alis poteſt reflecti ab aere condenſato mixto vapoꝛi-
bus ſi habuerit ſuperficiem politam ꝛ terſam ad ocu-

lum videntem exiſtem in aere puro raro ⁊ im ꝑmixto.
iſta probaꝛ conſimiliꝛ ſicut precedens concluſio: ⁊ eti
am quia ſic fit iris ꝑ talem reflexionem: vt vult Ariſto
teles in lr̃a: ⁊ recte: ſicut ab aqua: licet minꝰ ſenſibiliꝛ.
¶ Tertia concluſio quam opinor eſſe tenendam: ꝙ ra
dius viſualis non poteſt reflecti ab aere vniformi non
condenſato: nec ꝑmixto vaporibus: ad oculum exiſtē
in eodē aere ſine adiutorio ſpeculorum vel aliorum ex
trinſecorum: etſi oculus non ſit luminoſus. ꝓbaꝛ: quia
deficiunt ea que ad reflexionem requirunꝛ: puta ſupfi
cies t̃ſa ⁊ denſitas maior: ⁊ ſic de alijs ⁊c. ꝯñtia patet:
quia deficiente cauſa deficit effectus: ⁊ antecedens pꝫ
conſyderanti vel intuenti. ex quo patet: ꝙ ſi oculus eſ
ſet luminoſus ꝙ radius viſualis oculi pōt in medio cō
prehendi: licet non figura oculi: ⁊ ideo cati ⁊ lupi poſ
ſunt vidē in medio lumine ſuorum oculoꝝ vel facto ab
illis oculis: ſed ſic non eſt de hominibus: de quibus eſt
queſtio: etiam ſi linx vel alia aĩalia vt aq̃la poſſunt om
nes imagines viſibiles in medio comprehēdē ſm̃ figu
ram ⁊ colorē: hoc faciũt ſm̃ ꝙ ibi ſunt in medio aereo
puro: ſed hoc nos latet.

Ad ratiões principales. & primo ad
auctoritatē Ariſtoteles. fit autem ab aere ⁊c. Ad hoc
dico ꝙ Ariſtoteles dicit de refractione que bene fit
ab aere non condenſato ſi radius oblique incidat veni
ens a medio denſiori vel rariori aere: ſed tamē quia vi
deꝛ dicere de reflexiõe magis q̃ꝫ de refractiõe: quia ad
dit de idolo: dicenduꝫ ꝙ Ariſtoteles ibi loquiꝛ ſecun
dum fabulas illius hoc falſum referētis q̃ decipiebaꝛ.
Uel aliter dico: ꝙ Ariſto. loquiꝛ ſecunduꝫ opinionem
antiquorũ ponentium viſum fieri extramittēdo radiū
ab oc̃lo: ⁊ manifeſtũ eſt ꝙ hoc eſt ꝯ Ariſt. nec hoc eſt rõ
nabile: q: ab oculis meis aliquid ꝓcederet ad totum
celum quando videmus ipſum: licꝫ tñ magiſter Roge
rius alacen in ꝑſpectiua ſua velit viſionē fieri ꝑ ſpeciē
oculi: ſe cõmiſcentem cum ſpecie rei viſe in medio. Sꝫ
tamen nō eſt verũ ſaltē de oculis non luminoſis. patet:
quia oculus exiſtens in tenebris vbi non faceret ſpeciē
poſſet videre vnũ luminoſum remotiſſimuꝫ: puta ſtellā
celi: cũ eſſet in puteo ꝓfundo: quā videre non poſſet ſi
eēt in aere: vbi ſpecies oculi miſcereꝛ cũ ſpecie ſtelle: iõ
hoc non videꝛ valere. Et ſi diceretꝛ: ꝙ iſte non vidiſſet
ſe continue vbi fuiſſet: vel ſaltē non ſibi appruiſſet ſic
dꝛ ꝙ veriſimilius eſt: vt puto: ꝙ iſte ꝓꝑ infirmitatē et
fortem imaginationē quā habuit ſuꝑ illo ꝙ videret
imaginem ſuam ante ſe: non ꝙ ſibi apparuerit: ſicut in
ſomnijs appꝫ hominibꝰ ꝙ aliquid videant: licꝫ tñ ni
hil videant: ſicut etiam accidit freneticis vigilantibꝰ
⁊ alijs amantibꝰ: qui fortiꝛ imaginanꝛ de amica ſua: ⁊
credunt eā videre quando non vident: ⁊ in multis alijs
melācholicis habentibus viſum rationis: quibus acci
dunt conſimilia ꝓꝑ humores melācholicos aſcenden
tes. naꝫ omnibꝰ appꝫ ꝙ ſi velociꝛ circuamus decies
vel vigeſies: ⁊ tunc quieſcendo ⁊ vtende rõne optime
quieſcentia reſpiciendo appent circulariꝛ moueri ꝓꝑ
humores ſic motos: ſic etiam ꝓꝑ aliũ humorē Anti
phõtis in oculis in fantaſia vel in ſenſu potuit apparere
imago qñ ipſe ābulauit. Et optimũ remediũ ē ꝯ tales
hũores melācholicos ſolatiari in locis ſecretis et nō
imaginari vt vult Uitulo in tractatu prius allegato.
¶ Ad hoc aliꝛ dicunt alij: ꝙ propꝛ infirmitatem anti
phõtis aliqui vapores exibant oculũ condēſantes ae
rē ⁊ ēt planātes: ſic ꝙ poterat videri imago eiꝰ ꝑ taleꝫ
aerē ꝯdenſatũ: ſꝫ hoc non videꝛ veriſiꝛ ꝙ tot humores
exꝛ miſiſſent quando ambulauit ꝑ campũ ꝙ repleretꝛ to
tus locus. etiā ventus ipſe amouiſſet illos vapores:
vel cõmouiſſet ita ꝙ ſibi illud nō appruiſſet. ¶ Ad aliā
auctoritatem Uitulonis in cõmento ſuo dicendum: ꝙ
ſi ꝓꝑ aliquod apparuerit alicui ꝙ viderit imaginē ſuā
in aere groſſo ante ſe: ꝙ hoc non erit ſic ꝙ imago ſit exꝛ
licet appeat eſſe extra. ⁊ ibideꝫ Uitulo hꝫ modũ loquē
di: ꝙ virtus viſiua ꝓꝑ debilitatē organi debilitaꝛ ſic ꝙ
non pōt penetrare aerē vel denſitatē aeris: ⁊ id eſt fal
ſum: vt patꝫ ꝑ eundem in libro tertio: concluſione q̃n
ta: vbi dicit: impoſſibile eſt viſum rebus viſis applica
ri ꝑ radios ab oculis egreſſos. ⁊ cũ dicit de eo qui trāſi
uit aquam: fuit veriſimilius ꝙ fuerit ex imaginatione
vel timore talis: quia non videꝛ quis poliret aera: Et
q̃re in tenebris reflecteretꝛ imago ⁊ nō a marmore bñ
polito vel in aere obſcuro: ⁊ iſte timuit quando fuit ſuꝑ
aquas: ⁊ non quando fuit in cāpis. ¶ Aliꝛ diceꝛ ꝙ in
aere denſo eſſet poſſibile: ſed in aere nō condenſato nō
vt dictum eſt in concluſionibus. ¶ Ad aliam. qñ diciꝛ
de circulis apparentibꝰ circa candelas ⁊c. Dicenduꝫ
ꝙ hoc poteſt eē: ꝙ lumen candele ſic reflectaꝛ in aere
condenſato: vel refrangaꝛ: ſed tamē non appꝫ ibi ima
go figurata: ſicut opꝫ ſi videreꝛ facies. ¶ Ad aliā qñ
dꝛ in tractatu demonum. Dicendũ ꝙ vtiꝛ iſto modo lo
quendi ⁊ opinaꝛ ꝙ viſus fiat extramittendo: q̃ falſa eſt hi
ſtoria vel potiꝰ fabula appellanda: vt expoſita eſt pri
us. ſed quando dicit de iſto milite catho. de lupo ⁊c. di
cendum ꝙ ſi ita fuit: hoc non accidit ꝓꝑ reflexionem
ſed magis quia illas arbores ⁊ nemus ⁊ lupuꝫ magis
propinquuꝫ ſub eodeꝫ angulo vidit in oculo vel equali
non ꝑpendendo diſtantiam inꝛ lupum ⁊ nemus: ſicut
nec potuit ꝓꝑ obſcuritatē: ⁊ quia q̃ ſub equalibus an
gulis videnꝛ appent inter ſe equalia: vt appꝫ ꝑ ſ̃o li.
Euclidis de aſpectibus: ⁊ ꝑ Uitulonē. iiij. ſue ꝑſpectiue
ſicut ēt ſolē ⁊ lunaꝫ ſenſuali iudicio iudicamus eq̃les:
quia ſub equalibus angulis corꝑa iſtorũ videmꝰ non ꝑ
pendendo diſtantiam inequalē: iō potuit lupus appa
re equalis nemori: ⁊ digitus monti ſine refractione ra
diorum vel reflexione: ſꝫ duꝫ lupus magis approxima
bat iſte incepit ꝑpendere diſtātiam: ⁊ tunc apparuit
lupus ſibi minor: ⁊ ꝓꝑ hoc mathematice ſcientie ſunt
multipliciter ꝯmendande: q: tales fatuitates hoīꝫ poſſũt
corrigere: ⁊ ꝯſiliꝛ vult Alacē in. iiij. ꝑſpectiue. ⁊ qñ dicit
de expoſitoribꝰ: diciꝛ: ꝙ ipſi fuerunt contēti vel confu
ſi in experientia iſtius fabule falſe ſupradicte: cuꝫ nō ſic
eēt. ¶ Ad primā rationē. imago ⁊c. Dicendũ ꝙ poſſi
bile ē: ſꝫ hoc nō erit ſenſibiliꝛ a ſupficie aeris qñ mediu
uꝫ ē denſius ſꝫ a ſupficie ipſius aq̃ extrema. Ad iprob
tionē qñ diciꝛ eadē rõne alia ꝑs ⁊c. cõcediꝛ: ſi haberet
ſupficiē diuiſaꝫ: ſꝫ ſi ſit in vno ꝯtinuo non opꝫ. ⁊ ſi dice
res: eodem modo dꝛ de ſupficie aeris extrema ꝙ ſic ēt
reflectat: dico ꝙ poſſibile eſt: ſed hoc non eēt ſenſibiliꝛ
ſenſibus humanis: ꝓpterea corpora colorata īminan
tia aerem: que videnꝛ ꝑ ipſum. ¶ Ad aliaꝫ. ſi non tunc
fieret. diciꝛ ꝙ non ſequiꝛ: quia nō ſumiꝛ hic reflexio nī
ſi ſolũ ꝓ iſta reflexione qua oñdiꝛ color ⁊ figura: ⁊ non
ſequiꝛ ꝓꝑ hoc ꝙ non fiat multiplicatio lucis. ¶ Ad
aliā. aut dyaphaneitas ⁊c. ꝯcediꝛ ꝙ ſic cũ cauſis alijs
concurrentibus: ⁊ nō ſunt tot cauſe in aqua. ¶ Ad q̃r
tā. ſi aliquis oculus ⁊c. conceditꝛ. ſed negaꝛ ꝙ alia me
dia non impediant: ⁊ ꝙ non minus oculo exiſte in ae
re denſiori q̃ꝫ in rariori. ¶ Ad q̃ntā. imago ⁊c. cõcediꝛ
totũ: ⁊ ſi ibi eſſet reflectēs denſius aere poſſet ſenſibi
liꝛ totũ videri: ⁊ ſi aliqua aĩalia ſicut linx ⁊ ſiĩa poſſũt
videre: vel viſus hominum in ſtatu innocētie vel glori
ficatorum corporum: de hoc nihil ſcimus etc.

Quæſtio.XI.

QVęritur vndecio vtrum colores apparentes in iride ſint ibi vbi apparent eē ⁊ ſint veri colores. Et videt̃ primo ꝙ ſic: quia nos videmus omnes illos colores ibi eē: ⁊ iudicamus ſic ꝑ ſēſum: ideo ſunt ibi ⁊ vere: ⁊ cōſequentia tz: qꝛ ſenſus non decipit̃ circa ꝓprium obiectum: ſi mediū ⁊ organū ⁊ ſenſus ⁊ ſenſibile ſunt bn̄ diſpoſita: mō ſic eſt qn̄ videm⁹ iridē: quia ſum⁹ bene ſani in oculis: etiā iris eſt bn̄ diſpoſita: ⁊ eſt ſatis debita diſtantia: ⁊ aer intermedi⁹ eſt ſatis bn̄ diſpoſitus: qđ patz qꝛ bn̄ videm⁹ alia ⁊ eque bn̄ ac ſi nō eēt iris. ¶ Scđo. qꝛ ſm rei veritatē qn̄ iris appet ſic eſt ꝙ aliquid appet viſui: ⁊ tunc querit̃ vbi eſt illud qđ appet viſui ⁊ quid ē ⁊ non videt̃ eſſe alibi ꝙ̄ in ipſa iride: vel in ipſa nube rorida: ꝗ ibi eſt vbi appet ⁊ vere. ⁊ conſequentia patet de ſe: ſimilit̃ antecedens patet inducendo: qꝛ non hic nec ibi: ⁊ ſic de ſingulis: pret̃ locū in quo appet: ꝗ nō alibi. ¶ Tertio. aliqs color eſt vere ibi vbi appet: ꝗ ⁊ ceteri colores ſunt vere ibi. conſequētia tz: cū nō ſit maior ratio de vno ꝙ̄ de aliis: ſed aliqs appet: qꝛ nigredo eſt ibi quia nubes in ſe ſunt denſe ⁊ nigre: ideo ⁊ aliquis color eſt: igit̃ ⁊c. ¶ Quarto. quia Ariſtoteles dicit in litera ꝙ colores iridis ſunt tales: quos pictores facere nō poſſunt: igit̃ videt̃ ꝙ ſint vere in iride. ¶ Item dicit Ariſtoteles. iris autem hos habet colores: quod non eſſet ſi non eſſent. ¶ Item dicit ꝙ due irides eoſdē ⁊ equales ſecundum numerum habent colores: quod non eēt verum niſi eēnt ibi veri colores. ¶ Quinto. ſi nō ⁊c. ſeq̄ret̃ ꝙ omnibus obſeruatis qn̄ appet iris excepto luminoſo ꝙ tunc nihil videremus. ꝯńs eſt falſum: quia non minus tunc ꝙ̄ nunc videremus iridem ſi conſeruaret̃ ibi: ſed conſequentia tenet: quia ex quo non eſſent colores ibi exiſtes non videret̃ ꝙ poſſemus vidē: quia nec nubē: nec ſolē: nec aliqđ tale. non ſolem: qꝛ ꝑ hypotheſiꝫ non eſſet ſol. non nubes: quia non haberet lumē niſi a ſole: nec tunc lumen conſeruaret̃ deſtructo ſole: ⁊ ſic ſimilit̃ diceret̃ de colorib⁹ iridis. ¶ Sexto. apparente halo eſt verus color albus: igit̃ apparente iride ſunt veri colores iridis. conſequentia tenet a ſimili. antecedēs patet ex prioribus queſtionib⁹ ⁊ in litera.

In oppoſitū arguitur. quia iris fit ꝑ refractiones vel reflexiones ſicut halo: vt dictum eſt ſupius: ſed res viſa ꝑ modum refractionis vel reflexionis non vere eſt ibi vbi apparet: ergo colores iridis non ſunt ibi vbi apparent eſſe. maior patet: ſed minor declaratur ex prius dictis in prioribus: quia per reflexionē viſa apparent eſſe in concurſu radii viſualis cū catheco: ⁊ ſimiliter per refractionem viſa apparent etiā in tali concurſu: vt patet in quarto perſpectiue Vitulonis. etiam probatur ꝙ non ſunt veri colores: quia color eſt qualitas ſecunda reſultans ex actione primarū qualitatum in corporibus mixtis: vt patet ꝑ Ariſto. in libro de coloribus: ⁊ ꝑ experientiam videmus. vnde iā aliquo illuminato apparente albo protecto ad ignē apparebit nigrum ꝑ actionem ignis: quod nō eſſet niſi ꝑ actiones primarum qualitatum fieret huiuſmodi color: ſed tamen iris non eſt huiuſmodi qualitas ſed lux diuerſimode reflexa vel refracta: ideo non ſunt veri colores apparentes quando apparet iris.

In quæſtione iſta primo videndum eſt de apparentia vel apparitione lucis. Secundo videbit̃ de eſſe coloris iridis.

Quātum ad primum dicunt aliqui ꝙ ſunt duo per ſe ⁊ propria viſibilia: ⁊ hoc ſecūdum genus: ⁊ ſunt lux ⁊ color: ⁊ iſta ſic ſe habent ꝙ lux poteſt videri ſine colore ⁊ econuerſo nunꝙ̄ videt̃ color ſine luce: ita ꝙ cum colore viſo ſemꝑ videt̃ lux aliqualit̃ reflexe: ſicut reſpiciendo parietes de die videmus lucem ſolis reflexe: ⁊ cum hoc colorem parietis vel alterius luminoſi ſi aliquid illuminet. ⁊ intelligitur hic per lumen qualitas: vel aliquid exiſtens in corpore luminoſo: quo mediante poteſt illuminare: ⁊ id ſupponit̃ tanꝙ̄ per experientiam notum ꝙ̄tum ad viſum exteriorem. ¶ Secundo ſupponendum eſt: ꝙ aqua ⁊ conſimilia perſpicua ſicut vitrum vel aer non ſunt colorata niſi remiſſe valde: ⁊ ideo quādo magna aqua ⁊ profunda videtur apparet nigra: quia nimia denſitas ⁊ profunditas impediunt tranſitum lucis. ⁊ propter iſtud quandoqꝫ contingit ꝙ nubes propter nimiam denſitatem apparent nigre: quia radii ſolares non poſſunt penetrare: ſed aliquando apparet aqua viridis: ⁊ hoc eſt propter quedam alia corpora admixta: ⁊ propter lucem ſic reflexam: ⁊ propter denſitatem iſtorum corporum admixtorum. ¶ Sit ergo prima concluſio iſta. ꝙ lux viſa per talia media apparet eſſe color. probatur: quia lux viſa per nigrum vel apparens nigrum: ſicut per denſum apparet eſſe rubedo: igitur color. Conſequentia patet: ⁊ antecedens etiam patet per experientias quas Ariſtoteles oſtendit in litera: quando ſol videt̃ mediante fumo: vel mediantibus vaporibus terreſtribus de mane vel de veſpere: tūc enim apparet rubicundus. ſimiliter ⁊ flamma lignorum que apparet ꝑ fumos apparet rubea: ꝙ̄uis ipſamet eſſet alba ⁊ non rubea. Idem etiam apparet in cryſtallo angulari ⁊ hexagono habente ſex angulos ⁊ ſex latera equalia: ſi radius ſolis ſupicidat radii reflexi faciūt apparē colores iridis: ⁊ cauſa eſt: quia radii refranguntur diuerſimode: ⁊ ſic incorporati procedentes per tale corpus: vel per tale: cauſant talem apparentiā coloris: intantū ꝙ aliqui volunt dicere conſequenter: ꝙ omnis color mundi non ſit aliud ꝙ̄ apparitio lucis: ſed tamen iſta lux diuerſificatur ſecundū diuerſitatem diſpoſitiōis corporū ſuper que incidit lux. Et eſt ſatis antiqua opinio quam recitat Albertus ſuper iſto tertio commento ſuo: ⁊ adducit multas particulares experientias: nec vult ꝙ color ſit aliquid diſtinctum a qualitatibus primis: etiā a corpore ⁊ a luce: ſicut in cauda pauōis: ⁊ in collo columbe. in eadem enim parte vbi vni apparet rubedo ibi apparet alteri color viridis: quia aliter lux incidit ad illum ⁊ reflectitur cui apparet rubedo: ⁊ aliter cui apparet viridis color: ⁊ hoc eſt propter ſuperficiem corporum quibus lux incidit. ¶ Secunda concluſio: ꝙ qualis apparet lux mediantibus talib⁹ corporibus dyaphanis: talis etiam apparet: ſi poſt tranſitum vel per multiplicationem talium tranſeat ſuper alia corpora opaca: probatur per experientias: nam ſi quis videt ſolem mediante vitro rubeo apparet ſibi ſol rubeus: ⁊ ſi tunc loco oculi ponatur opacū ſicut manus hominis: tunc talis manus reflecteret talem lucem rubeam: ſic ꝙ conſimilit̃ apparet rubedo in manu: et ſimilit̃ eſſet de aliis coloribus mediorum. Et etiam dato ꝙ media non ſint colorata adhuc poſſunt ꝑꝑ diuerſitatem refractionis colores diuerſi appere: ſicut apparet ſi ſol radiet ſuꝑ vrinali pleno aq̄ ex

alia parte radij incidēte ad parietē qñq; apparēt per
modū coloꝝ iridis. ❡ Tertia ꝯcluſio quā ponūt aliqui
ꝙ lumē ſi trāſeat ꝑ multa corpa diaphana ⁊ poſtea ca-
dat ſup ſpeculū politū: tūc iſta appentia nō fit a quocū
q; pūcto qualitercūq; ſito: ſed a determinato ſito: ſicut
etiā ꝯtingit de alijs q̄ apparent ꝑ ſpecula: ſicut dictum
eſt in q̄ſtionib⁹ p̄cedentibus. ⁊ ideo ſi vmbra vitri ſit di
recta ſup ſpeculum cadens ſup menſam: tunc a deter̄mi-
nato ſitu apparent iſti colores ⁊ non vndiq;. Et ex iſto
inferūt ꝙ ſpeculū aſperū vel corpus opacum retro po
ſitum: ſicut in mappa vel mēſa faciunt appere in diuer
ſis ſitibus tales colores ſeu ad oēm ſitum: q2 ad omnez
ſitum fit aliqua reflexio ꝑꝑ multiplicationem ſpeculo
rum: ⁊ ſic videt̄ vndiq; cōſimilis color. ſed oportet ima
ginari de illo: ſicut ſi ſpeculum iaceret ſup menſam: ⁊ ra
dius refractus incideret ſup ſpeculum: tūc tales radij
vel talis lux non appareret omniquaq;: ſed ad determi
natū locū: puta ad illū verſus quem in pariete apparet
lux. ❡ Et confirmant cōcluſionem hanc alio experimē
to. poſito ꝙ ſint duo vaſa vitrea ſpherica plena aqua:
ſicut eſſent duo vrinalia: ⁊ ponat̄ vnū ad ſolem ⁊ aliud
advmbrā illius p̄mi prope ꝯcurſum radioꝝ: ita ꝙ ſit
modicū vltra: tunc ibi apparebunt colores iridis ab oī
ſitu. ſ. vbi eſt manus poſt punctū concurſus: et ſi nō fue
rit ibi manus: tunc ponat̄ ad vas: et apparebunt ibi co
lores: ſed non a quocūq; ſitu: ſed oportet ꝙ homo flecte
ret ſe hincinde: donec in aliquo determiato ſitu ſibi ap
pareant colores iridis. Et dicunt ꝙ cauſa eſt: quia ſecū
dum vas eſt politū et ſpeculare: ideo oportet angulos
incidētie et reflexionis eſſe equales: et ſic q2 nō ad oēm
punctū contingit fieri angulos equales ſup ſuperficiē
ſpeculi vel corporis politi: iō nō ad oēm punctū vel dif-
ferentiā poſitionis poſſunt tales colores apparere. Et
ex iſtis inferunt ꝙ lux pōt videri ſimplr: vno modo: ſi-
cut eſt: etiam qualis eſt. Alio modo ita ꝙ apparet co-
lor ꝑꝑ aliquod intermediū. ⁊ vtroq; modo dupliciter:
vel ꝑ reflexionē vel per refractionē: et vterq; modus p̄t
per predicta exempla vel experiētias declarari. ❡ Sꝫ
tamen hec vltima cōcluſio non videtur eſſe omnino ve-
ra: quia per experientiam iridē naturalem poſſumus
videre in ſpeculo et in quocunq; ſitu nos ſumus in ſpe-
culo qualitercunq; polito: ⁊ ſic non videtur ꝙ ibi requi
ratur ſitus determinatus: etiam ſi ſint ſpecula poſita
in menſa poſſunt radij ad omnem differentiam poſitio-
nis cauſare colorem vel colores: licet remiſſius appa-
reant: q̄ ſup mappam apparent.

Ex his prem̄iſſis volunt aliqui dicere

de coloribus iridis ꝙ fiunt predicto modo: ſicut decla-
ratum eſt de vaſis vitreis: quoꝝ vnū eſt retro aliud: ſed
dicunt ꝙ oportet imaginari in gn̄atione iridis vnā nu
bem roridā ꝑuarum guttarum: ⁊ illā eſſe inter aſpectū
noſtrum et ſolem: et ſi non directe inter aſpectū noſtrū
et ſolem: tamen directe ex oppoſito loci apparitionis
iridis. videlicet inter ſolem ⁊ locum illū iridis: ⁊ tunc ꝑ
talē nubē roridam radij ſolares tranſeuntes refrangū
tur: q2 guttule tales ſunt ſpherice: vel ad modū ſphere:
q̄ poſite in nube ad ſolem in vmbra illarum apparēt ta
les colores ſicut colores iridis ſup aliam nubē roridā
ex alia parte oculi vbi apparet iris: ⁊ ſic eſt alia nubes
rorida habens paruas guttulas ſparſim ſeminatas: er
go ſuper illa tanq̄ ſup ſpecula parua a determinato ſi-
tu apparent tales colores: quia ille guttule continue
ſunt ſicut ſpecula parua polita: ⁊ iſte gutte ꝯtinue mu-
tantur ⁊ continue aſcendunt: ſed alie ad locū earum re
deunt: ſic ꝙ non ſentimus variationem: ſed extimam⁹
eādem iridem ſemper manere. ſicut recte ſi mappa ſub
iacens vitro inſenſibiliter contraheretur ſemper appa
rerent colores et iris: licet cōtinue alij colores: ſic opor
tet hic eſſe de iride. Et idem probant ratione: quia iris
non apparet niſi mediante lumine ſolis vel lune: ideo
oportet ꝙ ſit nubes rorida et non groſſa. ꝯn̄tia tenet:
quia nubes groſſa impediret apparitionem: nec ſic ap
pareret. ❡ Confirmatur hoc ſigno: quia nunq̄ fit iris
niſi nube cōuerſa in guttulas que iam pluunt: ⁊ nunq̄
fit in caligine nec in nebulis: nec in nube nondum con-
uerſa in guttulas: ⁊ ꝓpter hoc dicunt auctores ꝙ fit in
nube rorida: que magis ꝓprie dicitur roratio q̄ nubes.
Et ex alio ſigno: quia roratio facta artificialiter ſ. ſpar
gendo aquam ad ſolem apparet in aliquo ſitu talis co
loris: ſicut dicitur in litera de aqua eleuata per remos
vel per ſubtiles rorationes per man⁹. Sed quidquid ſit
veritas iſtorum videbitur in alijs queſtionibus: q2 non
credo: immo falſum reputo: ꝙ oporteat nubem roridā
eſſe interpoſitam inter ſolem et aſpectū noſtrū. ❡ Iſti
ponunt aliā concluſionē circa hoc: ꝙ lux ſolis videtur
ibi vbi apparet iris: et cum hoc talis denſitas corporis
ſicut aqua ſeu nubes roride: ſeu lumen incorporatum:
ſicut dictum fuit prius de halo: et iſta ſimul faciunt ap-
parere talē diuerſitatē. Ex iſto apparet ꝙ nulla appa
ret rubedo in iride: nec aliqua viriditas: nec aliqđ cor-
pus rubeum. probant: quia illi colores nullibi ſunt qui
preſentantur ibi eſſe: quia nō ſunt tales colores: ſed lux
ſolis cum denſitate nubis. ❡ Alia cōcluſio: ꝙ tota nu
bes eſt totaliter diſpoſita in qualibet parte: ad quā at
tingunt radij ſolis ſic reflexi ⁊ refracti. ꝓbāt: q2 qua ra
tione in vna pte ⁊ in alia: ⁊ in qualibet poteſt videri iris
vel pars eius: vt experientia docet: igitur in qualibet
parte nubis ſic eſt ⁊c. Et ex hoc ſequit̄. ꝙ ſi eſſent ibi ve
ri colores ꝙ quelibet pars eſſet purpurea: et cū hoc vi
ridis: qđ tamē eſt falſum ⁊ incōueniens: et hoc oportet
ſequi: ſi color ſit res diſtincta a luce.

His viſis reſpondetur ad rationes.

❡ Ad primam dicūt ꝙ viſus decipit̄. quia ibi eſt medi
um indiſpoſitum: cū ſit nubes intermedia in qua fit fra
ctio: ⁊ ibi fit reflexio per quā multa fit deceptio. ❡ Ad
alia argumenta dicunt ſimiliter.

Ad rationes poſt oppoſitum dicunt:

ꝙ vocat Ariſto. in litera tales apparētias colores per
ſim̄itudinē ad tales colores: ſicut diceremus regē depi-
ctū eſſe regē ꝓpter ſimilitudinē quā habet ad regē: ali
as non eſt rex: ſicut nec iſti ſunt colores ⁊c.

Queſtio.XII.

DVodecimo queritur.
vtrum iris ſit forma realis im-
preſſa nubi: vel ſit ſolum forma
imaginaria. ❡ Et arguitur pri
mo ꝙ non ſit realis: q2 ſi ſic: tūc
eodē modo ageret ſicut alie for
me reales: hoc eſt falſum. et con
ſequentia tenet: quia forma rea
lis debet habere ꝓprietates forme realis. ſed falſitas
probat̄: quia non agit ꝓpinque ſicut remote: nec inten-
ſius propinque q̄ remote: qđ patet: quia ſi eēt aliquis
in loco vbi eſt nubes rorida non appareret ſibi iris: nec
aliquid ageret talis forma in viſū ſuū. Nec valet ſi di-
cat̄ ꝙ hoc eſt ꝓpter inequalitatē anguli incidētie ⁊ re-
flexionis: q2 ponat̄ ꝙ aliquis ſm rectā lineā procedat
ad nubē roridā ſicut radius procedit ad ipſum: ſic ꝙ
conſeruet̄ omnino equalitas angulorum: tunc deberet

tantū videre ſicut prius:⁊ magis ſi eſſet forma realis: cuius oppoſitū experimur. ¶ Secūdo. ſi ſic: tūc ſimul ⁊ ſemel in eodē eēnt rubedo ⁊ albedo: et ois diuerſitas colorum iridis. ꝯña eſt falſum ⁊ incōueniens: qꝛ ſic vnū qdē eſſet rubeū ⁊ et albū ⁊ viride ſm quodlibet ſui. hoc eſt falſum et inconueniens: quia iam contrarij colores eſſent in eodem ſecundū quodlibet ſui. ſed conſeqñtia principalis patet: qꝛ ſi eſſet forma realis: tunc in eodē puncto vbi mihi apparet rubedo ibi appareret vni alteri albedo: ⁊ tertio color viridis: et ſi eſt tunc ſic: ſicut apparet huiuſmodi hominibus: nec eſt imaginariū: igit̃ ſunt ibi. ¶ Tertio. ſi ſic: tunc non eſſet res ſpiritualis: hoc eſt falſum. ꝯña patet: qꝛ res realis non eſt ſpiritualis cū ex oppoſito inuicem diſtinguātur. falſitas probatur: quia ſpecies intelligibilis vel fantaſia vel ſpecies in medio: quo mediāte fit viſio: ſunt res ſpirituales: alias ſi eſſent res reales contraria eſſent in eodem: ſicut ſpecies albiſſimi ⁊ nigerrimi in eodem medio: ⁊ calidiſſimi ⁊ frigidiſſimi in eadē fantaſia imaginata. mō iris ē talis ſpecies: igitur eſt res ſpiritualis. ꝙ autem ſit talis ſpecies pꝫ ex priori queſtione: ⁊ poteſt probari: quia imago rei realis vel ſimilitudo intentionalis eſt ſpecies: ⁊ ſic eſt de iride. ¶ Quarto. ſi eſſet res realis: tunc videret̃ ad omnē differentiam poſitionis: hoc eſt falſū: quia ſtans retro nubem nihil videret de iride: ꝗuis nubes roida eſſet diaphana: ſicut experientia docet: etiam ſtans a latere nō videret: vt patet in iridibus artificialibus. ſed probat̃ conſequētia: quia ſi alie reales forme ad omnem differentiā poſitionis percipiūtur. ¶ Quinto probat̃ ꝙ ſit ſolū forma imaginaria: quia vbi apparet eſſe: ibi non eſt: ḡ eſt forma imaginaria et nō realis. conſeqñtia tenet: quia hoc dicimus imaginariū vel fictitiū ꝑ imaginationem: ſicut imaginari montē aureū vbi non eſt. ſed antecedēs probat̃: quia ex quo fit iris ꝑ reflexionem radiorum ſolis ſup nubem roidā: ideo apparet eſſe retro vel remotius ꝗ ſit pūctus incidentie vel reflexionis: ⁊ hoc ex quo nō ſunt ſpecula concaua: vel ſi concaua eſſent ꝓpinquius. ideo cū nihil ibi ſit de talibus ſequit̃ ꝙ non erit ibi aliquid de eſſe ipſius: vbi apparet eſſe: quod fuit antecedens probandum.

In oppoſitū arguitur. quia iris poteſt facere opationē realē ꝑter opationem intellectualem vel anime: igit̃ eſt forma realis ⁊ non imaginaria: ſicut mons aureus. conſeqñtia patet: quia hoc dicimus eſſe rem vel formam realem. ſed antecedēs probatur: quia immutat medium realiter: quod eſt vſqꝫ ad oculum videntis: quod fit preter omnem operationem intellectus vel anime. ⁊ ex alio: quia radius ſolis vel lumen productū in medio eſt res realis: et ſic eſt de iride: qꝛ eſt ſpecies lucis ſolis: vel lumen productum in medio.

Nunc ergo reſpōdendum eſt ad queſtionem. Et primo notandum eſt quid dicatur forma realis et quid imaginaria in propoſito. ¶ Unde res vel forma realis dicitur primo modo: omne quod eſt aliqđ ens pret̃ primā materiā vel ꝑter ꝯpoſitū ex materia et forma: ⁊ ſic ſpecies intelligibilis ⁊ conſimilia: quia eſt vna res condiſtincta ab intellectu et a materia prima ⁊ a ꝯpoſito: dr̃ forma realis: ⁊ ſic ſiue ſit ī anima ſiue extra animā: ſiue ſit ficta: ſiue ſit ſpecies rei ficte ſicut imaginatio chymere: diceret̃ forma realis. ¶ Secūdo modo dicitur forma realis ꝓ forma aliqua exiſtente in ſubiecto et extēſa ꝗ nō cauſat̃ neqꝫ ꝯſeruat̃ ab extrinſeco particulari agēte: et corporales actiōes pōt excedē: ſicut albedo vel dulcedo: caliditas. ⁊ iſto mō ſpecies itelligibilis vel viſibilis nō diceret̃ forma realis ſꝫ magis ſpūalis. Uñ tales forme ſpūales ꝗuis ſꝓprie ſpūales dicant̃ tur: tamen quia indifferēter inſunt corruptibilibus et incorruptibilibus: ſicut celo ⁊ aeri: ⁊ plures ſe cōpatiunt̃ in eodē ſubiecto: nec agūt mutuo ad ſe inuicē: iccirco dicunt̃ ſpūales a phyſicis. ſed forma imaginaria diceret̃ eſſe: que non haberet eſſe preter opationē anime: ſicut quādo pueri ludentes cū igne circūuoluentes virgam ignitā faciūt apparere circulum ignitum: ꝗuis ſm rei veritatem nullus talis ſit circulus ignitus: ſed ſit ſolū ꝓpt̃ quādam conſeruationē ſpeciei ignis: ⁊ propter nimis ſubitam mutationē ⁊ inſenſibilem appet eſſe circulus: ꝗuis nō ſit: ⁊ hoc dicimus formam imaginariam. ¶ Sed notandū ꝙ forme ſpūales quādoqꝫ incorporant̃ tur ⁊ imbuunt̃ corporibus: ſic ꝙ extenſe apparent: ⁊ pñt actiones ſuas facere ad ſimilitudinem formarū realiū primo modo dictarum ſaltem apparenter.

His præmiſſis ſit prima concluſio: ꝙ iris eſt forma realis impꝛſſa nubi: ſumendo reale primo modo. probat̃: quia eſt ens aliquod et aliud a materia pma et a compoſito: ergo ⁊c. conſeqñtia tenet ex predictis: ⁊ antecedens patet per rationes poſt oppoſitum. ¶ Itē nō videt̃ ꝙ talis forma poſſit agere in ſenſū brutorū quin ſit aliquid tale reale. ¶ Secunda cōcluſio. ꝙ iris non eſt forma realis corporea: ſecundo modo ſumēdo formā realē: puta ſicut caliditas vel tale. Probat̃: quia eſt ſpecies vel ſimilitudo rei: igitur ⁊c. conſequētia patet: ⁊ antecedēs probat̃: quia iris eſt emphaſis ſolis. i. apparitio ſolis: vt patet in lr̃a. Et ex alio: qꝛ iris eſt recte ſicut imago in ſpeculo. que ē ſpecies: vt pꝫ fatis: quia ſicut imago. patet in lr̃a. quia dicit ibi Ariſtoteles ꝙ oportet imaginari ſpecula ad gñationē iridis ſicut ad gñationem halo: quod nō eſſet niſi eēt imago apparēs ꝑ ſpecula. ¶ Tertia cōcluſio: ꝙ iris eſt forma realis impreſſa nubi vel rorationi. ꝓbat̃: quia eſt ſicut imago in ſpeculo: ſed iſta eſt forma realis: igitur ⁊c. maior patet ex predictis: minor ꝓbat̃: quia omni alio deſtructo qđ non eſt ſpeculum nec oculus videntis nec radius nec mediū nec deus appet hoc ſicut prius eſt tractatum in aliis queſtionibus: ideo hic eſt aliquid reale impreſſum ſpeculo vel nubi. ¶ Quarta concluſio. ꝙ iris non eſt ſolum forma imaginaria. ꝓbat̃: quia realis: vt patet ex concluſionibus premiſſis: ḡ non ſolum imaginaria. ꝯña pꝫ ex notabilibus predictis.

Contra iſtas concluſiones. Et primo contra pmam arguĩt: quia iris eſt forma ſucceſſiue ꝓducibilis a ſole: ⁊ ſucceſſiue corruptibilis tāꝗ̃ caliditas: igit̃ eſt realis tam ſecūdo modo ꝗ̃ primo. conſequētia patet: et antecedens probat̃: nam ꝙ ſucceſſiue ſit producibilis: patet ꝑ experientiam: etiam ſi ſol ſubito deſineret eſſe adhuc iris ſubito non deſineret eſſe: quia alias res ſucceſſiua haberet vltimum inſtans eſſe: qđ eſt falſum. ¶ Secundo arguĩt contra aliam concluſionē: quia ſi eſſet forma realis primo modo: tunc bruta poſſent cognoſcere iridē: hoc eſt falſum: ſicut dicit Albertus in ſuo Cōmēto: quia iris eſt arcus ſiue actus demonis. i. intelligentis: quia demon grece eſt intelligēs latine. vnde pauci cognoſcūt iridem niſi valde intelligētes: ſed bruta non intelligunt: igitur ⁊c. ¶ Itē contra aliā. quia ſi eſſet vt ſic forma realis impreſſa nubi ſicut in ſpeculis: igit̃ in ſpeculis aliquid imprimeret̃ ꝑ viſibilia. conſequens eſt falſum: ⁊ contra ꝑſpectiuos dicentes viſibilia non agere in ſpecula impreſſiue. ¶ Deinde ꝯ aliam quādo dicit̃: quare iris appet eſſe circulus continuus vel ſemicirculus: ⁊ non eſt ita: igit̃ ſic ſolum eſt ſm imaginationem: ⁊ ꝑ cōſeqūs eſt forma imaginaria.

cõſeq̃ntia p3 ex p̃dictis: ⁊ añs ꝓbaꝶ: q2 ſol nunq̃ in eodẽ ſitu vel ſtatu ꝑmanet ⁊ quieſcit: ita ꝙ nũq̃ ijdẽ radij incidũt ⁊ reflectunꝶ: iõ nunq̃ continue manet iris: ſicut nec circulus igneus puerorum: etiam nubes continue variãtur: igitur nulla iris manet ꝑ aliquod tempus plus q̃ circulus puerorum.

Ad iſta. Ad primum dicitur ꝙ eſt forma ſucceſſiue ꝓducibilis. ⁊ qñ dicitur: ergo realis ſcd̃o modo: negaꝶ ↄña: quia oportet plus. ſ. q2 nõ ab extrinſeco ↄſeruetur vel non continue ſecundũ partes ꝓducaꝶ: ⁊ ꝙ poſſit poſtea ꝑmanere. ⁊ qñ dicitur ſi ſol ſubito deſineret ⁊c. Dicendũ eſt ꝙ ſol haberet tunc vltimum instans eſſe: ex ponẽdo deſinit ꝑ poſitionẽ de p̃nti: ⁊ ſic ſpecies poſſet vltimo eſſe. ❡ Et cum dicitur cõtra: tunc eſſet dare vltimũ inſtans ſucceſſiue rei. dicitur ꝙ non: q2 iſtud quod in vltimo inſtanti fuit productum de iride: ſi quid tunc fuit ꝓductũ: hoc non fuit ſucceſſiuum ſed inſtantaneum: ſi aliquid poteſt eſſe tale. poſito etiam caſu impoſſibili ſm conſuetum curſum nature: ↄcederetur quodcunq3 aliud incõueniens etiam inconſuetũ. ❡ Ad ſecũdũ argumentũ de brutis. bruta poſſunt cognoſcẽ. puto ꝙ ſic: immo extimo ꝙ aues videãt totã iridẽ cõpletam: cuius nos non videmus niſi medietatẽ. ❡ Ad improbationẽ Alberti dicendũ ꝙ loquiꝶ ſecundũ opiniones antiquorum: quia antiqui volebant ꝙ nulli niſi intelligẽtes poſſent cognoſcere quomodo fiat iris ⁊ propter quid: ſed q2 eſt / bruta ⁊ non intelligẽtes poſſunt cognoſcere per ſenſum. ❡ Ad aliud argumentum. ſi eſſet impreſſa ⁊c. conceditur. Ad improbationẽ. dicendũ ꝙ nõ imprimiꝶ ſic aliquid a viſibili: ꝙ ſupficies ſpeculi lauetur ex vna pte: et eleueꝶ ex alia: ſicut contingit de impſſione ſigilli ad ceramq̃ ꝓprie diciꝶ imprimi: licet bene alio modo: ſicut forma diciꝶ imprimi materie vł doctrina diſcipulo abſq3 incuruatione partium ſupficialium. ❡ Ad aliã. iris appet ⁊c. põt dici ꝙ immo eſt quidã ſemicirculus ſicut appet eſſe. ⁊ qñ ꝓbaꝶ ꝙ nõ: q2 ſol cõtinue variaꝶ: verũ eſt: ſed tñ illo nõ obſtante erit iris ibi ꝑ tẽpus inſenſibile: ⁊ ſic lux ⁊ ſpecies poterit aliqualiter ꝑ tẽpus ſm eundẽ angulũ conſeruari ⁊ remanere: ſicut in organo viſus remanet ſpecies cõſeruata adhuc oculo clauſo: ⁊ auertente ſe a ſenſibili.

Ad rationes principales. Ad primã: quãdo dicebaꝶ: ſi eſſet ⁊c. ↄcediꝶ ſi eſſet realis ſcd̃o mõ: ſicut caliditas vel cetera talia dicunꝶ realia. ❡ Ad ſecundã. tunc in eodẽ puncto ſimul ⁊ ſemel ⁊c. bñ cõceditur ꝙ in eodẽ p̃ucto appet rubedo ⁊ viriditas: ſed non ſunt colores: ſumendo ꝓ aliqua qualitate ſcd̃a ꝓducta ex actionibus primarũ qualitatũ condiſtincta lumini vel luci: ⁊ non eſt inconueniens ꝙ lux a diuerſis diuerſimode reflexa diuerſimode appareat. ❡ Ad aliam: tũc nõ eſſet res ſpiritualis: dr̄ ꝙ non eſt res ſp̃ualis nec incorporata alicui denſo: ſicut eſt ſpecies intelligibilis: ſ3 bene eſt res ſp̃ualis ſicut lumen in medio: vel ſpecies viſibiliũ in diaphano. ❡ Ad aliam: ſi eſſet realis ⁊c. conceditꝶ ſi eſſet realis ſecundo modo. ❡ Ad aliã. cũ probabaꝶ ꝙ ſit forma imaginaria. dicẽdũ ꝙ nõ: immo appet eſſe in ſupficie nubis vel rorationis. vel ſi quid appet eẽ retro: ſicut contingit quaſi in oĩbus ſpeculis: non eſſet incõueniens ꝙ ſenſus deciperetur in viſis ꝑ reflexionẽ ſicut ſatis viſum eſt in q̃ſtionibus ſecundi. p3 g̃ q̃ſtio ⁊c.

Queſtio.XIII.

QVæriꝶ decimotertio. vtrũ iris ſit forma diaphanalis vel ſpecularis. vel vtrum fiat per reflexionẽ vel ꝑ refractionem: qd̃ idem eſt. ❡ Et arguiꝶ primo ꝙ fiat ꝑ refractionem: quia iris fit ſicut halo: ſ3 halo fit ꝑ refractionẽ ergo ⁊c. añs quo ad primã partẽ patet in litera: ſed quo ad aliam patet ex p̃oribꝰ q̃ſtionibus. ❡ Secundo. iris appet inꝶ nos ⁊ ſolem in vapore exiſtẽte intermedio: g̃ fit ꝑ refractionem. conſeq̃ntia p3: quia ſic appentia appent ꝑ radios refractos: ſed antecedẽs p3 ꝑ expientiam multotiens circa lunã vbi apparent tales colores: ⁊ etiam circa lucernas: vt diciꝶ in litera: ⁊ circa flammas candelarum. ❡ Tertio ſic. iris non fit reflexione nec ꝑ ſolũ radiũ rectum: ergo ꝑ refractionem. ↄña patet: non ſunt plures modi radiandi. antecedens probaꝶ: ꝙ non fiat iris ꝑ ſolum radiũ rectum: quia tunc non oporteret eſſe nubẽ: nec reflectens aliqd̃ nec refrangens tempore apparitionis iridis. cuius oppoſitum expimur. Sed ꝙ nõ fiat ꝑ reflexionẽ ꝓbaꝶ: q2 nec a ſpeculis cõcauis: nec a cõuexis nec planis. nõ primũ: q2 tũc radij ſolares incidentes et reflexi ad vnũ ſolum punctũ cõuenirent ⁊ facerent ignem: ſicut contingit in alijs ſpeculis concauis ſaltẽ ſphericis: nec etiã tunc ſine leſione poſſet videri iris. ↄñtia p3: q2 tot radij conuenientes in centro oculi lederent oculum: ⁊ ſic argueretur ſi ponerenꝶ ſpecula ↄuexa vel plana: a quibꝰ fieret reflexio ad eundẽ punctũ. ❡ Et cõfirmaꝶ ex alio: q2 tũc oĩbus non equaliter appareret iris: q2 ex quo ad vnũ punctũ ſolũ radij cõuenirent: alius cuius oculus eſſet extra illũ punctũ nõ videret. nec põt dici ſpeculũ ↄuexũ quia tunc ꝓpe vmbram capitis vel ꝓpe cẽtrũ iridis ꝑ diſtantiam ſemipaſſus vel minus radij ſolis ꝑ reflexionẽ oſtẽdentes colores iridis apperent: cuius oppoſitũ experimur: ſed conſequentia tenet: quia ſi alia ſpecula ponerenꝶ: ſic poſſunt diuerſificari: ꝙ apparerẽt radij ſolis ad oculũ reflexi: nec etiã fit ab alijs ſpeculis quibuſcunq3: quia radius reflexus ab alijs ſpeculis quibuſcunq3 aliarum figurarũ ad tantã diſtantiã non põt facere ſenſationẽ vel ſenſibiliꝶ immutare ſenſũ. ❡ Quarto. ſi fieret ꝑ reflexionẽ: tunc non eſſent diuerſitates colorum: hoc eſt falſum: ⁊ ↄtra expientiam. conſequentia tenet: quia in alijs ſpeculis reflectẽtibus appet ſolũ lux ſolis reflexa ſi ſol videtur: ⁊ non tanta diuerſitas colorum: ⁊ ſic etiam erit in iride ſi fiat ꝑ reflexionẽ. ❡ Quinto. iris artificialis per vrinale apparẽs fit per refractionẽ: igitur etiam naturalis: q2 eodẽ modo fiunt. conſequẽtia p3. ſed antecedẽs p3: quia fit per tranſitum radij fracti in occurſum medij denſioris: et per conſequẽs fit per refractionem. ❡ Sexto. iris fit in medio diaphano: igiꝶ fit per refractionem vel eſt forma diaphanalis ⁊ nõ ſpecularis: conſeq̃ntia patet: quia hoc diciꝶ forma diaphanalis: ſed añs p3: q2 videmꝰ per medium in quo fit iris tanq̃ per aerem vel per aliud diaphanum ſicut docet experientia.

In oppoſitum arguitur. quia iris fit per reflexionem radiorum ſolarium ſup guttulas nubis roride: igiꝶ eſt forma ſpecularis q̃ cauſaꝶ a ſpeculo per reflexionem. conſequẽtia patet per quid nominis forme ſpecularis que dicitur cauſari a ſpeculo per reflexionem.

Notãdum eſt circa queſtionem: ꝙ in ꝓpoſito forma diaphanalis dicitur forma apparẽs in

diaphano:vel per refractionē:vel per incorporationē
radioꝝ:ſicut diceremus rubedinē nubis eſſe formā dia
phanalē. ¶ Sed forma ſpecularis dicit forma q̄ appa
ret in ſupficie ſpeculi ꝓpter reflexionē radiorum: ſicut
imago in ſpeculo:vel ſpecies rei viſe in ſpeculo. ¶ Al=
terius notandū quomodo fit refractio:quō fit reflexio.
hoc habitū eſt in ſuperiorib⁹ queſtionibus. Sed quandoq̄ cō
tingit aliquid ſimul videri ꝑ refractionē:⁊ ꝑ reflexionē.
ſicut poſito ꝙ aliquod ſpeculū bene politū iaceat ſub aq̄
bene clara diſtātia vni⁹ palmi vel ꝓpe:tunc radij obliq̄
incidentes ſuꝑ aquam refrangerent anteq̄ venirēt ad
ſpeculū:⁊ venientes ſuꝑ ſpeculū reflecterent ſm equa=
lem angulum incidentie ⁊ reflexionis:⁊ iterum poſt ex
itum ab aqua refrangerent:⁊ ſic videns talē rem vide=
ret ſimul per reflexionē ⁊ per refractionē. ¶ Similiter
ſi quis inſpiceret ſpeculum directe oppoſitū faciei: ſic
tamen ꝙ interponat vrinale plenū aqua:videbit faci
em ſuam ⁊ ꝑ reflexionē ⁊ ꝑ refractionem. Ex quibus pꝫ
ꝙ ſicut aliqua poſſunt videri per viſionem mixtam ex
reflexiōe et refractione:ſic puto in ꝓpoſito de iride eſſe
imaginandum: ꝙ propter aliquas guttas quarum ali
que ſunt remotiores et alique ꝓpinquiores: ſuper qua
rū qualibet reflectit radius ſolaris:⁊ etiam refrāgitur
cū ſint ſilr diaphane guttule:⁊ et etiā reflectentes radiū.

His notabilib⁹ ꝓmiſſis ſit prima cō
cluſio:ꝙ iris eſt forma ſpecularis:ſeu forma appēs ꝑ refle=
xionem a corporibus politis tanq̄ a ſpeculis. ꝓbat:q:
iris celeſtis ⁊ naturalis de qua ꝓponit concluſio fit cō
ſimiliter ſicut iris artificialis q̄ fit ꝑ rorationes ſubti=
les:ſed artificialis iris fit ꝑ reflexionē radioꝝ: ⁊ eſt for
ma ſpecularis:ergo ⁊ naturalis ſiue celeſtis. ꝯſequen=
tia pꝫ de ſe:ſed antecedens pro prima parte patet in li=
tera per Ariſto. vbi dicit:fit aūt ⁊c. ſed ꝓ ſecunda parte
pꝫ ꝑ experientiam:quia gutule rorationis ſubtilis refle=
ctunt radios ſolis tanq̄ ſpecula. ¶ Secunda cōcluſio.
ꝙ iris non fit ſine refractione radiorum. ꝓbat: quia ex
quo fit ꝑ reflexionem ſuꝑ guttulas:vt patet ex ratione
precedentis concluſionis:⁊ ille guttule ſunt diaphane
⁊ denſiores aere: radij ſolis ſuꝑ ipſas oblique incidētes
refrangunt:cū fit iris. Iſta cōcluſio patet ex prioribus
ſed antecedens quantum ad ſecundam partem patet
ꝑ experientiam: quia videmus ꝙ ſimul videmus colo
res iridis et poſt colores alias res:puta mōtes vel edi
ficia:quod non eſſet niſi iſte guttule eſſent diaphane:in
quibus apparet iris:ſed bene ille guttule ſunt denſio=
res aere:q: alias radius nō refrangeretur:nec reflecte=
ret apparenter ad viſum cuius oppoſitū experimur:cū
appareat nobis iris ad ſenſum. ¶ Tertia concluſio. ꝙ
iris fit tā ꝑ reflexionē q̄ ꝑ refractionē radioꝝ. qd ꝓbat:
quia ſequitur ex iam dictis. Et ex iſtis apparet aliqua
liter diuerſitas coloꝝ:de qua tamē melius videbit po=
ſterius. nam radius primo refract⁹: et poſtea reflexus
debilius repreſentat rei ſimilitudinem vel rem radio
ſolum reflexo:⁊ quia talis reflexio et refractio ſimul cō
tingunt in gn̄atione iridis: igit inequꝫ intenſi colores
vel luces apparebunt. ¶ Ex iſtis patet ꝙ iris non eſt
ſolū forma diaphanalis ſic ꝙ non ſpecularis: ⁊ non ſo=
lum ſpecularis:ſic ꝙ non diaphanalis: ſed ex ambob⁹
ſimul. vn̄ recte eſt lux reflexa vel refracta vel incorporata ſi
mul cū iſtis duobus modis radiandi apparens.

Per hec ad rationes principales. Ad
rationē aūt primā conceſſo antecedente poteſt negari
conſequentia:quia quāuis halo ⁊ iris in aliquibus ſimi=
liter fiant:quia ambo fiunt ꝑ radiationē in diaphano:
non tamē oportet ꝙ in omnibus ſimiliter fiāt: quia nō

oēs radiatiōes ſunt omnino conſimiles. ¶ Ad ſecun=
dam. apparet in medio ⁊c. dicitur ꝙ talis emphaſis ſi
mul apparens in medio non eſt iris:ſed potius halo vl
corona colorata ad modum iridis. ſi tamē hec debeat
dici iris:vt Ariſto. videt velle in litera:non tamen oīo
no eodē modo fit:ſicut iris fit ex oppoſito ſolis viſu exi
ſtente in medio inter aſtrum ⁊ locū apparitionis:q: ta=
lis apparitio de qua fit argumentū fit viſu exiſtente in
extremo:⁊ ꝑ ſolam refractionē ꝓcedentē ad viſum: et
ſic non eſt de iride. ¶ Ad tertiā ſi fieret per reflexionem
⁊c. Ad hoc aliqui dixerunt ꝙ fieret iris in nube conca=
ua in qua reciperent radij ſicut in ſpeculo cōcauo:⁊ ad
eundē punctū:puta ad centrū oculi reflexi conuenirēt
recte ſicut in ſpeculis concauis radij reflexi conueniūt
in centro:ſed iſtud non valet:q: nullus oculus alterius
p̄ter iſtū exiſtentē in centro nubis vbi fit concurſus vi=
deret iridē:cuius oppoſitū experimur:q: valde plures
oculi diuerſimode diſtantes vidēt iridē:licet non eādē.
etiam ex alio:q: oportet angulū incidētie angulo refle
xionis eſſe equalem:ductis ergo radijs rectis ab aliq̄
puncto ſolis ſuper aliquē punctū nubis concaue: ⁊ ca=
pto cētro orizontis:qd eſt idē cū cētro oculi:vt Ariſto.
imaginatur:cum lumineſum ſit extra centrum radij in
cidentes ⁊ reflexi nequaq̄ ad centrū concauitatis nu=
bis ſeu oculi cōuenirēt:q: ſi venirēt ad cētrū: ſtatim an
gulus reflexionis eſſet maior angulo incidentie ꝑ tan
tū angulum quantum continet linea recta ducta a cē
tro orizōtis ad punctū reflexionis in nube cum alia li=
nea recta ducta a cētro ſolis ſuꝑ eundē punctū:hoc aūt
eſt impoſſibile:vt patet ex prioribus q̄ſtionib⁹: ⁊. xxvi.
Vitulonis:quā impoſſibile eſt ꝙ ſit in nube cōcaua appa
ritio iridis:ſicut etiā demonſtrat in tractatu quodā de
iride qui ſic incipit. Cum expertum ſit per aſtrolabi=
um ⁊c. Dicendū ergo ꝙ hoc erit in nube cōuexa: vel nō
ꝓprie in nube eſt:ſed in vna roratione cōgregata ex plu
ribus guttulis vel iam conuerſis in aquam vel dēſiori=
bus aere. ¶ Ad probationē ꝙ non: quia tūc prope vm
bram capitis:videlicet ꝓpe medium loci apparitiōis
iridis deberet apparere iris. Dicēdū ꝙ nō oportet ꝙ
appareat iris oculo illius cui ille locus apparet eſſe ꝓ
pe mediū vel cētrum iridis:ſed bn̄ alij apparet ibi por
tio iridis:immo ſic in qualibet pte aeris vbi appet iris
apparet alicui iris vel portio eius q̄uis nulli in quali=
bet pte appareat. ¶ Ad alias ꝓbationes ꝙ nō ſit alia
rum figuraꝝ:non oportet dici cū nō oporteat nubē eſſe
alicuius regularis figure:ſed plures regulares figure
puta plures ſpherule ſunt ꝯgregate ſilr:quib⁹ dimediā
tibus apparet. ⁊ ꝑꝑ hoc dicit Albert⁹ in ſuo cōmento
ſuꝑ hunc tertium:ꝙ iris non fit aſcēdente nube:ſed ſꝑ
oportet ꝙ nubes deſcēdat: ⁊ ꝙ poſt pluuiam irrorationi
nibus deſcēdētibus de nube fiat apparitio eius: q̄uis
nubes aſcēdētes magis eſſent concaue quo ad nos q̄
deſcēdētes. ¶ Ad quartā. ſi ꝑ reflexionē ⁊c. pōt ꝯcedi
ſi ꝑ ſolā reflexionē ſine aliqua refractione fieret: qd eſt
falſum. poteſt etiam negari conſeq̄ntia. Ad ꝓbationē
cum dicit ꝙ ſicut in alijs ſpeculis ⁊c. ꝯcedit:ſed diuer=
ſitas in iſtis ſpeculis cauſat ꝓpter refractionem que ſi
mul fit cum reflexione:⁊ etiam ꝓpt nimiam diuerſita=
tem ſpeculorum ⁊ diuerſum ſitum quibus valde diuer=
ſimode radij incidunt ⁊ reflectunt: ⁊ de iſtis videbit in
alijs q̄ſtionib⁹. ¶ Ad quintā. iris artificialis ⁊c. dicē
dū ꝙ ibi bn̄ apparēt colores iridis vel lux vel lumē cō=
ſimilē apparitionē coloꝝ oſtēdēs:ſed non eſt vere iris
Et etiam dato ꝙ ſit etiam iris:tamē non fit per ſolā re=
fractionē:ſed etiam per reflexionē. ſi em̄ radij poſt refra
ctionem nō reflecterent a denſis corporibus: nō appa
reret talis diuerſitas: ſicut nec apparet in aliquo dia=

phand. ¶ Ad ſextam.iris apparet ꝛc. dr̄ ꝙ ex hoc bñ ſequit̄ ꝙ nõ fiat iris ſine refractione: ſed non ſequit̄ ꝙ fiat ſine reflexione.naꝫ radius oblique incidens ſuper aquã q̃uis fract⁹ ꝓcedat:cũ hoc etiã reflectitur:⁊ hoc non eſt incõueniens ꝛc.

Queſtio.XIIII.

QVæritur ſuppoſito ꝙ iris fiat per reflexionẽ radioꝛuꝫ: vtrũ talis reflexio fiat ĩ nube:vl̄ ſuꝑ guttulas roꝛidas:vel ſuꝑ ſtillicidia. ⁊ arguit̄ pꝛimo ꝙ nõ fiat ſuꝑ guttulas: quia tũc vna ſola guttula exiſtẽte:⁊ nulla nube exiſtente appareret poꝛtio iridis vl̄ pars:ꝯñs eſt falſum:et cõtra experiẽtiã: q꞉ ſemꝑ videmus nubes quando apparet iris.conſequẽtia pꝫ:quia ex quo fieret ꝑ guttulas:tũc vna ſola guttula eſſet pars: et appareret in illa ſicut in parte:⁊ ꝑ conſequens appareret pars. ¶ Secundo.ſi ſic:tunc nunq̃ appereret iris: conſequens eſt falſum et contra experientiã: quia pluries videmus ipſum.conſequẽtia pꝛobat̄: quia ſtillicidia ſeu guttule ſunt inuiſibilia ſaltem in tali diſtantia quanta diſtat iris ab aſpectu noſtro: igit̄ non apparet per tantam diſtantiam radius reflexus ab eis:cum radij reflexi ſint minoꝛes ipſis:et per conſeq̃ns non videret̄ iris. ¶ Tertio.ſi ſic:tunc non appareret iris ſecundum figuram arcualem vel poꝛtionem circunferentie: conſequens eſt falſum et contra experiẽtiam:quia pluries videmus.conſequẽtia tenet:quia ita bene ſuꝑ guttulas inferioꝛes reflectent̄ radij:ſicut ſuper ſuperioꝛes et circa medium ſicut circa circũferentiam:igit̄ nõ appareret circũferẽtia:cum tota nubes vel totus locus eẽt plenus. ¶ Quarto.ſi ſic:tunc non indigeremus nube ad apparitionem iridis:ſed hoc eſt falſuꝫ:quia opoꝛtet locũ retro/vmbꝛoſum eſſe vel tenebꝛoſum: vt pꝫ in litera:⁊ experientia etiã docet:ſed ꝯſequẽtia tenet: q꞉ guttule roꝛide bene fierent in aere ſine nubibus. ¶ Quinto.ꝓbat̄ ꝙ talis reflexio fiat in nube et non ſuper guttulas:quia ſic fit reflexio qua apparet iris: ſicut fit iris parua in anhelitu emiſſo ab oꝛe hominis in hyeme vel in tẽpoꝛe frigido ⁊ ſereno:homine vertẽte ſe a ſole ad tenebꝛas:ſed ibi fit in nube vel in vapoꝛibus:⁊ non ſuper guttulas ꝛc.conſeq̃ntia tenet: et antecedẽs pro pꝛima parte patet per ſimilitudinem Ariſto.in litera:⁊ q̃ ad ſecundam patet:quia talis anhelitus eſt tanq̃ vna parua nubes:⁊ nõ cõſtituit̄ ex paruis guttulis ꝛc.

In oppoſitũ arguitur. quia iris eſt in celo:ſicut iris artificialis hic pꝛope nos ex roꝛationibus:igitur iſta reflexio per quaꝫ apparet iris fit ſuper guttulas vel ſuper parua ſtillicidia.ꝯñs pꝫ:etiam antecedens patuit ex pꝛioꝛi queſtione.

Notandum eſt hic circa queſtionem ꝙ ad hoc ꝙ fiat iris requirit̄ aliquid in quo fiat qđ ſit denſius in aere.vnde opoꝛtet imaginari aliquod medium in denſitate quod ſit denſius nube et minus denſuꝫ aqua:vel qđ iã ſit aqua licet ſparſim ſeminata ⁊ cadẽs. ¶ Et cum hoc ſecundo requirit̄ ꝙ poſt id denſius coꝛpus ſit quedã obſcuritas vel vmbꝛa:in qua vmbꝛa iris appereat:vel per quam.Et illud opoꝛtet ex eo ꝙ ſi non eſſet vmbꝛa retro vel obſcuritas pꝛopter nimiam luceꝫ ſolis non fieret apparitio debilis lucis reflexe: q꞉ lux magna ⁊ foꝛtis tantum mouet viſum noſtrum ꝙ parua lux non ſentitur.⁊ ꝓpter hoc dicit commentatoꝛ ſecundo de anima: ꝙ non videmus ſtellas de die pꝛopter nimium lumen ſolis. ¶ Ulterius notandum ꝙ licet vnũ paruum ſenſibile in aliqua diſtantia data ſoluꝫ exiſtẽs non ſentiretur:tamen tot ſibi equalia poſſunt apponi et componi ꝙ in eadem diſtantia iſta ſimul ſentirentur ⁊ hoc docet experientia:⁊ ita imaginandum eſt in pꝛopoſito de ſtillicidijs ⁊ de guttulis pluribus vel radijs ſimul iunctis.

Iſtis præmiſſis ſit prima concluſio: ꝙ iris non fit in ſola nube:pꝛobatur: quia nubes eſt ſuperficiei terſe ſeu polite: ſic ꝙ ſufficiat ad terminationem et reflexionem lucis ſecundum vnum ſitum determinatum:et cum iris fiat per reflexionem ſecundum determinatum ſitum:vt patet ex pꝛecedenti queſtione:ſequitur ꝙ ſole nubes non ſufficiunt: quod eſt pꝛopoſitum. ¶ Secunda concluſio. ꝙ non eſt continuuꝫ ſuper quod fit reflexio iridis:ſed ſunt plura diſcontinua:pꝛobatur:quia ſi eſſet vnum continuum:tunc appareret ſecundũ vnũ radium tam figura ſolis q̃ lux eius: hoc autẽ eſt falſum et inconueniens vt experientia docet. conſequentia tenet:quia ſicut videmus in vno ſpeculo continuo fieri vnam ſolam reflexionem ⁊ apparitionem figure et lucis:ideo etiam ſic eſſet in apparitione iridis. ¶ Tertia concluſio. ꝙ illa in quibus apparet iris ſeu in quibus fit reflexio radioꝛum ſunt plures guttule vel innumerabiles ad nos valde ꝓpe inuicem cadentes: ꝓbat̄: ex quo nõ eſt nubes per ꝑmam cõcluſionẽ: nec ſolus aer nec aqua:nec aliquid continuum per ſecundaꝫ concluſionem: ideo opoꝛtet ꝙ ſint plura diſcontinua: quod eſt ꝓpoſitum. Sed ꝙ ſint valde ꝓpe inuicem cadentes:pꝫ ex hoc:quia alias iris non appareret arcus continuus. Et ex iſto patet ꝙ vbi eſt defectus talium guttularum ibi non apparet iris nec poꝛtio eius: q̃uis omnia alia requiſita eſſent ſufficiẽtia. Et poteſt ꝓbari cõcluſio:quia ſicut reflexio iridis artificialis fit ſuper plures guttulas diſcontinuas ſuperficierum ꝓpe inuicẽ cadentes:ſic etiam fit iris naturalis:ſicut argutum fuit poſt oppoſitum. Poteſt tamen iris apparere in vapoꝛe aque nondũ totaliter in aquam conuerſo: licet cito conuertibili:ſicut argutum fuit per quintam rationem añ oppoſitum de anhelitu. ¶ Per hoc ad rationes. Ad ꝑmam quãdo dicebat̄ ſi ſic ꝛc. negat̄ conſeq̃ntia:⁊ patet cauſa ex ꝑmiſſis notabilibus ante concluſiones:quia vnus radius vnius guttule nõ ſufficeret vſq; ad oculũ ſenſibiliter multiplicari:et ergo plures cõponunt̄. ¶ Ad ſecundam. tũc nunq̃ appareret iris ꝛc. negat̄ ꝯñs. Ad ꝓbationẽ dr̄ ꝙ ſimul iuncta poſſunt videri:licet vnũ ſolũ nõ videret̄. ¶ Ad altã.tũc figura ꝛc. negat̄ ꝯñs. Ad ꝓbationẽ dr̄ ꝙ licet inferius ⁊ ſuperius ſint guttule:tñ ad iſtas nõ poteſt radius ſic incidere ꝙ reflectat̄ ad viſuꝫ ſm aptitudinẽ ⁊ oꝛdinẽ nature: ſꝫ bñ ad aliũ viſũ ab alijs reflecteret̄. ¶ Ad aliã.tũc nõ indigerem⁹ nube ꝛc.dicẽdũ ꝙ imo: q꞉ q̃uis nõ ĩdigerem⁹ nube ad reflexionẽ:tñ ĩdigerem⁹ nube ad hoc vt retro ponat̄ vmbꝛa retro iridẽ ꝓpt̄ quã meli⁹ poſſit apparẽ. ¶ Ad quintã aũt dictũ eſt ſuperius.

Quæſtio.XV.

QVęritur vtrum oĩs iris debeat eſſe tricoloꝛ. ⁊ arguitur ꝙ non:q꞉ ſi ſic hoc eſſet pro tanto quia radius viſualis vel reflexus vel refractus non poſſet pluribus modis q̃ tribus de

bilitari:hoc eſt falſum:⁊ tenet ꝯña:q꞉ ꝑ hoc Ariſtot.in litera iridē dicit eſſe tricolorem:falſitas ꝓbaꝭ:q꞉ infinitis modis contingit radium debilitari cum remittaꝭ a certo gradu vſq꜄ ad non gradū. ¶ Scḋo ad idē. aliq̄s eſt.iiij.color:ḡ nō oīs eſt tricolor ſolū. ꝯñe pꝫ ex terminis:ſed antecedens patet in litera:cū dicit Ariſtot. ꝙ xancos:qui eſt quartus color:apparet q̄nq꜄ in iride.

¶ Tertio.diuerſitas colorum iridis non eſt niſi ſecundū magis intenſū lucis reflexe vel refracte: ſed eſſe magis intenſū vel min⁹ intēſum nō eſt ſolū tribus modis: īmmo plus q̄ mille:immo infinitis:ḡ colores iridis ſūt plus q̄ mille:⁊ ꝑ conſequens non omnis iris debet eſſe ſolum tricolor. ꝯña iterū pꝫ de ſe:ſed antecedēs quo ad pumā partē pꝫ ꝑ Ariſto.in litera:qui dicit ꝙ fortior radius ſe permutauit in puniceū colorē:ſed habitus poſt eū.ſ.ſeq̄ns eū in remiſſione in viride:ſed debilior illis duobus in alurgū.i.azurū colorē.ſed antecedens pꝫ ꝓ ſecunda pte:quia radius viſualis oſtēdēs colorē puniceum diuerſificaꝭ ſecundū intenſius ⁊ remiſſius:qḋ pꝫ:q꞉ in ſecunda iride eſt remiſſior:ſic ſimilr̄ ⁊ alij colores ſūt diuerſificati tot modis q̄t q̄s voluerit. ¶ Quarto. tot ſunt colores iridis quot eſſent ſi diſtincte ponerenꭝ adinuicē:ſic ꝙ quilibet color diuidereꭝ in tres partes vel in plures:⁊ intꝰ ponerenꭝ tres alij:ſed ꝯ eſſet tūc nouē vel duodecim colores:ḡ et nūc ſunt duodecim colores iridis et non ſolum tres:⁊ ꝑ conſequens non oīs iris eſt tricolor ſolum. ꝯña pꝫ:ſed añs etiam quo ad pumā partem:q꞉ nihil addiꭝ vel diminuiꭝ ſi color puniceus diuidereꭝ in tres circūferentias:⁊ ſic ſilr̄ de alijs. ſed ſecunda ps antecedētis pꝫ de ſe. ¶ Quinto.inter alurgū et viridē apparet vnus color diſtinct⁹ ab vtro꜄ꝫ ⁊ a puniceo:igitur apparēt quatuor colores iridis:⁊ ꝑ cōſeq̄ns erunt plures colores iridis q̄ tres:⁊ non omnis ſolum tricolor. cōſequētia patet:⁊ antecedens ꝓbaꭝ: quia eadem ratione qua inter puniceum ⁊ viridē apparet xancos medius:eodē modo inter viridē et alurgum apparet aliq̄s alius medius:qui nō erit aliquis iſtorū.iiij.vꭝ iſtoꝝ.iij. Et ſi diceres ꝙ xancos nō eſt color: ſed appꝫ per iuxtapoſitionem. ¶ Contra.eadem ratione inter xancos ⁊ viridem apparebit alter:⁊ ſic in infinitū:⁊ nō niſi apparens.⁊ ſic ſemꝑ plures quo ad apparentiam. ſimiliꭝ viſus ſic poſſet ſubtiliari ꝙ plures colores perciperet:vel debilitari ſic ꝙ non oportet ꝙ oīs tricolor appareat. ¶ Sexto.iris lune qui apparet de nocte nō apparet tricolor:ergo queſtio falſa.conſequētia patet:et antecedens patet etiam per experientiā:quia ſolū alba apparet:ſicut apparet de iridibus artificialibus factis in radijs lune:ergo ⁊c.

Oppoſitum eſt Ariſto.in litera.vbi dicit. quare ſi q̄ de coloribꝰ fantaſia dicta ſēꝑ bene neceſſe tricolorē ipſum et his coloribus colorari ſolum: propter quod videtur ꝙ omnis debeat apparere tricolor ſolum:quod etiam infert Ariſto.in litera.

Notandum eſt circa queſtionem: ꝙ Ariſto.imaginatur diuerſitatem colorum iridis ꝑꝑ diuerſitatem medij ꝑ quod tranſit radius: ⁊ ꝑꝑ diuerſitatē ⁊ debilitatem radij reflexi vel refracti:⁊ propter vtrū꜄ꝫ iſtorum ſimul.vnde imaginaꭝ radium magis propinquum eſſe fortiſſimū:⁊ remotiorē debiliorē:⁊ ſic ſemꝑ. Itē imaginaꭝ radiū fortē per medium denſum cauſare apparitionē coloris punicei vel rubei: ⁊ alios debiliores ꝑ media minus ſpiſſa cauſare alios cōſequēter.

Et ſecundum hoc poſſunt poni concluſiones. ¶ Prima concluſio eſt iſta. ꝙ tribꝰ modis radius viſualis poteſt ꝓpter remotionē diuerſificari: et hoc reflexus vel refractus:⁊ non pluribus modis ſecundū ſpeciē. hanc intēdit Ariſto.in litera:⁊ probatur quia vel radius erit fortiſſim⁹ vel debilis ⁊ minime fortis vel medius. ſi fortiſſimus habeꭝ pumus modus. ſi medius habetur ſecundus.ſi debilis habetur tertius et cū non ſint plures modi cōparationis graduū q̄ tres: ḡ ſequiꭝ ꝙ ſint tantū tres modi cōparandi ⁊ nō plures. cōſequentia tenet:⁊ antecedēs quo ad pumā partē pꝫ ex ſufficienti diuiſione.⁊ quo ad ſecūdā ptē patet ꝙ nō ſint plures grad⁹ q̄ tres ꝑ grāmaticos.vnde Ariſto.dicit in litera:q̄ꝫ autē qḋ plus non iam apparet:ſed ī tribus:ſicut et alioꝝ plurima horū habent finē.etiā videtur dicē ꝙ numer⁹ graduū apparitionis colorū iridis ſit in iſto fine vel in iſto termino. ¶ Sed diceres ꝙ nullus eſt fortiſſimus nec intenſiſſimus:quia quocun꜄ꝫ dato alius erit intenſior.et ſic diceret de debiliori. ¶ Ad hoc eſt dicendū ꝙ intenſiones non diuerſificant ſpeciē et ſi intenſius appareant vel minus intēſe:non erunt ꝑꝑ diuerſarū ſpecierū: ſed illud contingit ex natura radiorū:q꞉ radius intenſior alijs refract⁹ ꝑ mediū denſius:⁊ reflexus facit apparere rubedinem:⁊ ꝑ conſequens ille q̄ ſenſibilitatem habet debilē naturaliꭝ oſtendit viriditatem. Et debiliſſimus quo ad ſenſum:ita ꝙ ſenſus notabiliꭝ debiliorem non poteſt ſentire:ille naturaliꭝ oſtēdit colorem alurgum vel azurum:⁊ hoc ſecundū vnum ſitum determinatum.⁊ ſic videꭝ dicere Ariſto. ſaluo iudicio meliori. Nā ī certū eſt ꝙ quantūcun꜄ꝫ debili radio ſenſibili dato:debilior eo ſenſibilis eſt dandus:⁊ ſecundū hoc ſi gradus apparitionis colorum iridis variari deberent non eſſet ſtandū in aliquo debiliſſimo:q꞉ nullus eſſet talis:quia potētia paſſiua nō terminaꭝ ꝑ minimū a quo ſic:ſed ꝑ maximū a quo non. ¶ Secunda cōcluſio eſt iſta. ꝙ iris debet apparere tricolor: hanc etiā poſuit Ariſtote.dicens:ꝑꝑ qḋ iris tricolor apparet:⁊ patet: quia tot colorum debet apparere iris quot ſunt modi graduum radiorū oſtendentium colores: ſed iſti ſunt tres ꝑ precedentē:⁊ non plures ſecundū intentionē Ariſto. ḡ ⁊c. ¶ Tertia cōcluſio eſt iſta. ꝙ aliqua iris poteſt apparere quadricolor. hoc patet: quia ꝑꝑ iuxtapoſitionē vnius coloris cum alio puta punicei iuxta viridem apparet xancos ſeu color citrinus q̄ nec eſt rubeus nec viridis nec alurgus. conſequentia patet antecedēs docet experientia:⁊ Ariſto.declarat in litera etiam ꝑ experientiam in alijs rebus iuxtapoſitis coloribus diuerſis adinuicē.ſed tamen hec concluſio videꭝ aliqualiꭝ eſſe oppoſita ſecunde:ꝑꝑ quod dicit Ariſto. ꝙ xancos non eſt color diſtinctus:ſed apparet eſſe diſtinctus ꝑꝑ iuxtapoſitionē. ¶ Quarta cōcluſio.aliqua iris pōt apparere ſex circūferentias colorū diſtinctorū cuiuſlibet a ſibi ꝓximo.hec concluſio patet ꝑ experientiam in hunc modū ꝙ ſupma circūferētia ſit a.ꝯtinēs puniceū:⁊ ſibi immediata ſit b. ꝯtinēs viridē.⁊ tertia c. ꝯtinēs alurgū:⁊ q̄rta ſit d.immediata c.continens iterū rubeū vel puniceū: ⁊ quinta e.continens viridē:⁊ ſexta f.continēs alurgū: ⁊ cū quilibet iſtorū eſt diſtinctus a ſibi coniuncto immediate:ex quo ſequitur ꝓpoſitum:nec tamen iſta cōcluſio eſt cōtra concluſionem ſecūdam: quia q̄uis habeat ſex circūferētias:tamē colores ſecundū ſpeciem nō ſūt plures q̄ tres.et iſtud contingit valde raro. ¶ Sed contra iſtas concluſiones: quia queritur cur tam varie ꝙ nō magis nec minus variātur colores iridis:⁊ quia nō poteſt reddi cauſa videꭝ:voluntariū dictū ſine ratione. non eīn ſufficiūt tres gradus grāmaticorū. ¶ Ad hoc diciꭝ ꝙ hoc eſt propter naturam lucis reflexe vel refracte que ſic apta nata eſt agē nec aliter. Nec videꭝ mihi poſſe dari melior ratio:ſicut nec huius: quare celū non

moueť ab occidente in oriens:⁊ quare equi nõ generãt
elephantes:niſi quia natura coꝝ nõ eſt apta nata face
re niſi equos. Iſtud tamẽ põt declarari ꝑ experientias
nã ſi vrinale plenũ aq̃ mũda vel ſemiplenũ illuminatũ a
candela exiſtẽte retro caput videntis: ſic ꝙ oculus ſit
in medio inter vitrum et candelã:dummodo vitrum il-
luminetur totaliť:tũc appebit inferior ps lucis cande
le viſa ſurſum puniceũ dare colorẽ:⁊ media viridẽ:⁊ ſu-
prema ps flãme q̃ inferius appebit oſtẽdet colorẽ alur
gũ:nec oportet eſſe diuerſitatẽ medioꝝ puta fumũ per
quẽ albũ viſum appeat rubeũ:qꝛ nullo ibidem exiſtẽte
iſtud eueniet et appebit volẽti experiri. ¶ Itẽ videmꝰ
ſiſr ĩ filis aranee recẽter factis ꝙ talis diuerſitas colo
rũ ſicut eſt ĩ iride apparet ſm diuerſas partes fili: ⁊ tñ
ſine fumo vel diuerſitate medioꝝ:⁊ g̃ hoc eſt pp naturã
radiorũ. ¶ Iterũ in refractione radioꝝ ꝑ vrinale ſemi-
plenũ retro in pariete apparet talis diuerſitas colorũ:
nõ tñ eſt aliqua diuerſitas medioꝝ:⁊ g̃ hoc eſt pp natu-
rã radioꝝ. ¶ Itẽ in iride artificiali q̃ appet ſine fumo.
Itẽꝝ vbi apparẽt diſtinctiones coloꝝ in glaciebꝰ ſine
fumis:⁊ ſine diuerſitate medioꝝ:⁊ hoc g̃ non eſt propť
remiſſionẽ:ſed eſt pp naturam radiorum.

Propter hoc ad rationes. Ad primã
concediť ꝯſequentia ⁊ conſequens. Ad probationẽ fal
ſitatis:quia infinitis modis. verum eſt: ſed tamen non
diuerſis ſpecie niſi iſtis tribus: quia magis et minꝰ nõ
diuerſificant ſpeciẽ. ¶ Ad ſecundã.cauſa huiꝰ viſa eſt.
¶ Ad tertiã. dicendũ ꝙ immo etiã propter naturã ra
diorũ:conſtat enim ꝙ quilibet color iridis ſecundario
vel ſupremo eſt remiſſior ſibi correſpondente in infimo:
et ideo hoc non fit ſecundũ ſolã remiſſionem. ¶ Ad ali
am ⁊c. verũ eſt numero:ſed nõ ſecũdũ ſpeciẽ. ¶ Ad ali-
am dicendũ ꝙ duo colores intẽſiores poſſunt bñ aliqd
facere apparere qꝺ non poſſunt duo remiſſiores. ſol eñ
ꝓpter nimiã intẽſionẽ ſi videať facit alba appere poſt
modũ rubea ⁊ poſt citrina ⁊ poſtea viridia: qꝺ nõ face-
rent aliqua alia viſibilia minus intẽſa:ſicut luna ⁊ ſtel
le. ¶ Ad aliã iris q̃ apparet de nocte ⁊c. dicendũ ꝙ cõ-
cluſiones ſunt intelligende de iridibus apparẽtibꝰ ad
ſolem:⁊ de illis Ariſto. intendebat:vel etiaꝫ de luna po
teſt dici ꝙ luna oſtẽdit illos colores: licet non ita ſenſi-
biliter omnibus ſicut ſol.

Quæſtio.XVI.

SExtodecimo queritur
vtrum ſolum duplex ⁊ non mul-
tiplicior iris poſſit apparere.
¶ Et arguitur primo ꝙ non: qꝛ
triplex põt apparere ⁊ non ſolũ
duplex:g̃ ⁊c. ꝯña pꝫ: ⁊ añs ꝓbať
de duobus hoĩbus exiſtẽtibꝰ ſi-
ue euntibꝰ in diuerſis regionibꝰ
ſub eadẽ linea meridionali:quoꝝ vnuſquiſqꜫ põt videre
duplicem:quarum vna nõ eſt alia nec aliquid alterius:
ergo quadruplex: ⁊ per conſequens triplex. ¶ Scdo.
tot poſſunt apparere irides quot ſunt oculi videntes
vel videntiũ:igitur plures q̃ due. ꝯña patet ex hoc: qꝛ
oculi videntiũ ſunt multo plures q̃ duo: ſed añs pꝫ: qꝛ
valde plures in diuerſis locis exiſtentes ſimul ⁊ ſemel
vident iridẽ:et nulli duo eandem. ¶ Tertio. in eodẽ lo
co vbi vni apparet iris principalis ibi apparet alteri ſe
cundaria iris:⁊ principalis in alio loco:g̃ plures q̃ ſo-
lũ due. conſequẽtia patet:ſed añs apparet ꝑ experien-
tiam diuerſorũ in diuerſis locis. ¶ Quarto. iris artifi
cialis põt pluribus modis apparere et multiplicior q̃
ſolũ duobus modis:igiť etiã iris naturalis. conſequen
tia tenet ex dictis: ⁊ añs pꝫ ꝑ experiẽtiã faciẽdo tales
irides:aliquas per rotationes ſubtiliores: ⁊ aliquas ꝑ
rotationes groſſiores. ¶ Quinto. poſito ꝙ iã appent
due irides in celo poſſunt duas irides artificiales ver-
ſus eandẽ differẽtiã poſitionis facere: ſic ꝙ oculo aſpi
cienti appareant:igiť iris poteſt apparere multiplici-
or q̃ ſolũ duplex. ꝯña pꝫ:añs etiam pꝫ per experientiã.
¶ Sexto. iris naturalis poteſt per ſpeculum ad aliud
ſpeculũ imaginẽ reflectere ſic ꝙ verſus eandẽ differen
tiã poſitionis due irides appareant quatuor: ⁊ ꝑ eleua
tionẽ vniꝰ oculi ſic ꝙ nerui optici ſeparenť pñt due ap
parere q̃tuor: ⁊ ſic ſũt. ergo iris põt apparere multipli-
cior q̃ ſolũ duplex. ꝯña pꝫ: ⁊ añs docet expiẽtia. ¶ Se
ptimo. qꝛ dicit Vitulo in ꝯmẽto ꝯcluſiõis. lxix. decimi.
ꝙ qñqꜫ plures irides eiuſdẽ ſitus in colorib⁹ videntur
vna ſub alia: ⁊ hoc patet per experientiam. igitur põt
apparere multiplicior q̃ ſolum duplex.

In oppoſitum eſt Ariſt. in litera vbi di
cit. dupla autem et obſcurior coloribus que ambiens.
⁊ poſtea ſubdit. tres autẽ nõ ad hũc fiunt: neqꜫ plures
q̃ due. ex quo videtur ꝙ non poſſit apparere multipli-
cior q̃ ſolum duplex.

In iſta queſtione primo videbitur opi
nio ⁊ poſitio aliquorũ. ¶ Secundo reſpondebitur ad
queſitum.

Quantũ ad primum aliqui imaginãť
ꝓbabiliť ꝙ ſit imaginãdꝰ vnꝰ circulꝰ: ſiue etiã triãgu
lus: ſicut etiã Ariſt. imaginať: q̃ ſit h.k.m. ſic ꝙ linea h.
m. ſit ꝓtracta de ſole ad iridẽ: ⁊ hoc inferiorẽ. ⁊ h.k. de ſo
le ad oculũ: ⁊ k.m. de oculo ad iridẽ. ſicut dictũ fuit cir-
ca literã. tũc ſicut habeť. x. ꝑſpectiue Vitulonis maxi-
ma eleuatio iridis inferioris eſt. xlij. graduũ: ita ꝙ tan-
tũ de celo occupat ſemidiameter iridis. poſito igiť ꝙ
ſol ſit in occidẽte imaginanť iſti vnũ punctũ eleuatũ ſu
per m. a ſuꝑficie orizõtis ꝑ. xlv. gradꝰ: ⁊ voceť iſte pun-
ctus d. ⁊ ꝓtrahať linea a puncto k. vſqꜫ ad punctũ d. et
imagineť circulus deſcribi circũuoluẽdo punctũ d. tũc
põt imaginari ꝙ iſte circulꝰ eſt mediꝰ inť duas irides
ſiľ. apparẽtes. ⁊ ſic põt dici ꝙ ad equalẽ diſtantiã hinc
inde ꝑ tres g̃dus infra ⁊ per tres ſupra appareat color
puniceꝰ: ⁊ tunc recedẽdo adhuc modicũ equaliť ab iſto
circulo medio apparet color viridis: ⁊ adhuc receden-
do a medio equaliť apparet color alurgꝰ ſeu azureus
in vtriſqꜫ iridibꝰ. Et ex hoc dicũt iſti ꝙ pꝫ cauſa: quare
tñ ſunt due irides et nõ plures. ¶ Sed tñ iſtis dimiſ-
ſis tanq̃ ꝓbabilibꝰ licet nõ ſint probata: qꝛ multa poſ-
ſunt imaginari eſſe poſſibilia q̃ nunq̃ fient: nec ſunt cau
ſe effectuũ: ¶ Ideo aliter dicit Vitulo in cõmento con
cluſiõis allegate: q̃ dicit: non plures duabus iridibus
ſitu coloribus differẽtibus poſſibile eſt videri: qꝛ nõ ſũt
niſi tres colores iridis: et vt dictũ eſt prius non eſt poſ-
ſibile diuerſificari colores in ſitu niſi ſm extremos co-
lores ſcꝫ puniceũ ⁊ alurgũ per localem tranſpoſitionẽ:
qꝛ ſemper medius manet in cauſalitate media inter il-
los. et ob hoc pꝫ ꝙ plures q̃ due ſitu irides colore diffe
rentes non pñt fieri: qꝛ color medius nunq̃ põt habere
cauſam gñatiõis aliis manẽtibꝰ in forma ꝓpria: q̃uis
ſint trãſpoſiti ĩ ſitu. Nec iſta ratio tñ videť ſufficere: qꝛ
q̃re mediꝰ color nõ põt eẽ in extremo: ⁊ alter extremoꝝ
in medio? ⁊ qꝛ huiꝰ cã non eſt reddita: ideo iſta ꝯcluſio
nõ videť eſſe ꝓbata. Et ideo aliť eſt dicendũ. ꝑnotando
ꝙ qñqꜫ nubes ſuperiores tardiꝰ moueńť: ⁊ ſub iſtis ſũt
alie inferiores q̃ velociꝰ moueńť: ⁊ iſtud experimur ad
ſenſum: qꝛ videmus vnã nubẽ ſub alia tranſire ⁊ velociꝰ

recedere:⁊ hoc eſt ꝓpt̄ ventū qui inferius eſt fortior ꝙ̄ ſuperius. ¶ Alterius notādū ꝙ nubes ſuperiores ſi ſunt plus eleuate frequentius cauſant guttulas pluuiales minores ꝙ̄ nubes inferiores: hoc ſatis patet ex primo huius:vbi Ariſto. loquitur de grandinibus:et int̄ cetera reddit cauſam quare fiunt magne guttule pluuiales q̄ dicunt̄ labruſſe:quia in nubibus inferioribus ꝑ antiperiſtaſim conuertitur cito vapor frigidus in aquā:ſed ſuperius non eſt ita:immo pluuie paruaꝝ guttaꝝ ſunt de ſurſum ꝓpe mediā regionē:ſicut apparuit in queſtionibus primi. ¶ Itē notandū ꝙ q̄n iris cauſat̄ in groſſioribus guttulis appꝫ intenſior ⁊ lucidior ceteris paribus ꝙ̄ iris q̄ in minorib⁹ guttulis cauſat̄:⁊ illud appꝫ ꝑ experientiā in iridibus artificialibus: ⁊ conſimiliter eſt imaginandū de naturali. ¶ Itē raro vel nunꝙ̄ poſſunt nobis verſus eandē partē celi plures modi nubiū ſecundū ſuperi⁹ ⁊ inferi⁹ apparere ꝙ̄ duo ſaltē cōtinue: hoc pꝫ tam ꝑ experiētiam ꝙ̄ ꝑ rationē:quia vna nubes impedit viſionē alt̄ius ſuperioris ſi ſit in eadē linea recta aſpecta:⁊ ſi non tunc videtur ſuperior congregatio nubiū:⁊ ſub ea vna inferior cōgregatio nubiū tranſire ⁊ deſcēdere:ſed nulla ꝯgregatio nubiū videt̄ vltra illā ſuperiorē ꝑꝑ nimiam denſitatē nubiū mediarū:⁊ etiam ſi eēnt alie nubes ſuperiores: ⁊ ſi ſub in inferioribus eſſet vna certa coordinatio nubiū:iſta eſſet ita ꝓpinqua terris ꝙ ſub ipſa iris non poſſet apparere: q: radij verſus oculū non reflecterent̄ ſub coloribus iridis:licet b̄n ſub alio modo lucis. ⁊ iſta ſunt preſupponēda tanꝙ̄ principia per expientias manifeſta. ¶ Tunc ꝗ̄ queſtio de virtute ſermonis ſatis apparet eē falſa:quia nulla iris apparet duplex nec triplex:ſed ad iſtū intellectū loquitur Ariſto. quia aliquando ſimul et ſemel poſſunt apparē plures irides:puta due vni et eidem homini in eodē loco ſup ſuperficiē alicuius orizontis quieſcētis ſimul et ſemel. Querit̄ nunquid ꝗ̄ pñt apparere ſic tres vel quatuor irides ſicut appꝫ due. Hoc querit̄ per q̄ſtionē: ⁊ ſic intelligendo:

Sit prima concluſio: ꝙ reſpectu vni⁹ et eiuſdē oculi ⁊ ceteris conditionibus iam dictis ſaluis apparēt ſolū due irides ⁊ non plures niſi rariſſime hoc cōtingat. ꝓbat̄:q: ſolū ſunt duo modi nubiū pluentiū ſimul ⁊ nō plures niſi rariſſime hoc contingat: igit̄ ſolum ſunt due irides ⁊c. ꝯña tenet ex hoc:q: iris fit ex tali reflectione vel refractione in nube roride vel in guttulis pluuie cadentis ex nubibus deſcendētibus:⁊ cū tot modis poſſit fieri iris quot modis tales pluuie et nō pluribus:q: alio modo non pōt apparere:igit̄ ſequitur ꝓpoſitū. ſed antecedēs pꝫ ex naturalib⁹ philoſophis: et ex notabilibus predictis et intelligēda eſt concluſio de iride naturali in celo ſine artificio adiuuante. ¶ Secunda pars cōcluſionis pꝫ:quia poſſet tertia nubes eē ita baſſa vel ſic ſituari propter aliquē ventū ⁊ pluuiam ꝙ appareret tertia: ⁊ ſi non ſecundū ſemicircunferentiā circuli:t̄n ſ̄m aliquā portionē. Et ex probatione iſtius pꝫ/ꝙ quantū eſſet ex parte nubiū pluētiū poſſēt irides vel nubes apparere ꝓpinquiores adinuicē quādoꝗ̄ et q̄nꝗ̄ remotiores: ſed quantū eſſet ex pte radiorū ſolis:⁊ ex parte reflexionis radioꝝ:⁊ propter eleuationē ſolis equalē ſemꝑ apparēt adinuicē equaliter diſtātes ⁊ ſub inequali eleuatione inequaliter ceteris paribus. hoc tamē non ſum expertus. ¶ Secūda cōcluſio. ꝙ iris ſecūda vel eleuatior eſt remiſſior in coloribus ꝙ̄ prima frequēter licet oppoſitū rariſſime contingat. iſta pꝫ quia in roratione ſubtilior ⁊ min⁹ digeſta ⁊ magis remota a t̄ra appꝫ eleuatior iris: igit̄ remiſſior. ꝯña pꝫ: quia ceteris parib⁹ q̄ remiſſiora ſunt debilius vident̄:

vt Ariſto. p̄ſupponit in l̄ra:⁊ aña pꝫ ex notabilib⁹ premiſſis. ¶ Tertia cōcluſio. ꝙ iris ſecūdaria nunꝙ̄ apparet:neꝗ̄ appere pōt vni in eodē loco p̄ciſe in quo alteri appꝫ iris prima. pꝫ iſta:q: pluuie nunꝙ̄ coincidūt:nec eodē modo:ſed ſunt inequaliū guttularū:vt in paruis guttulis ⁊ magnis et magis eleuatis poteſt apparere iris lucida equalit̄ ſicut in magnis et inferiorib⁹. ſicut etiam apparet in iridibus artificialibus. Sed forte tamen iſto non obſtante ꝑ inſtrumentū puta per aſtrolabiū poſſet vnus iridē inuenire primā ⁊ p̄ncipalem eſſe t̄m eleuatā quantū eſſet eleuata alia:puta ſecūdaria:reſpectu alt̄ius in diuerſis orizontib⁹. Sed tamē ex hoc non ſequit̄ ꝙ eadē iris vel in eodē loco guttularū cōtingat iſta. ¶ Quarta ꝯcluſio. ꝙ reſpectu diuerſoꝝ hoīm in diuerſis partibus tot irides ſunt quot ſunt oculi ⁊ q̄ſunt orizontes ſimul et ſemel in eodē inſtāti poſſunt apparere. iſta ſatis patet ex predictis:quia alia eſſet iris quā viderē ego:⁊ alia quā tu videres:ex quo iris fit ꝑ reflexionem et per refractionē. Alij autē radij veniunt ad me ꝙ̄ ad te:⁊ recte ſicut eſt de imagine in ſpeculo.
¶ Ex iſtis concluſionibus pꝫ:quia iris ſcđa non eſt reflexione imago prime iridis:ſic ꝙ prima ſpeculet̄ in nube vbi fit ſcđa:⁊ ꝙ ideo debilius appꝫat:ſicut quidā conabant̄. ⁊ hoc patet:quia rorationes vel pluuie in q̄bus fiunt ſunt diſtincte:nec radij principales iridis reflectunt̄ ſurſum per modū colorū iridis:ſed deorſū ad centrū oculi vel oculoꝝ. quod etiam patet in iridib⁹ artificialibus:q: exiſtentes eleuati ſuper rorationē nō viderent iridem:quā videret alter qui eſſet in medio int̄ rorationes et ſolē:ideo nō reflectunt̄ tales radij ſurſū. ſi ſꝑ talia ſpecula ſūt ita remota ꝙ ꝑ reflexionē nō oñderēt aliquā apparitionē ſenſibilē:ſicut nec a ſpeclo hic poſſet iris ꝑ reflexionē remote videri:qḋ expientia docet. Etiā q: ꝑ ſpecula concaua vel conuexa ita parua nō poſſet talis ordinatio ſituari ꝙ ab omnibus ad oculū radij reflexi ad oculum conuenirent. ⁊ iſta omnia per experientias cōſiles poſſunt apparē de iridib⁹ artificialib⁹: quas poſſumus hic facere:⁊ ꝯſimili modo Ariſto. imaginat̄ fieri irides naturales. certū eſt tamē ꝙ in rorationibus in eadē guttula vbi inferiori oculo apparet aliquid de iride p̄ncipaliori ibi nihil de iride pōt apparē oculo ſuperiori. ſed vbi appareret aliquid de iride ſecundaria inferiori oculo in eadē guttula poſſet apparē ſimul ⁊ ſemel aliquid de iride p̄ncipali oculo ſuperiori. ⁊ hec experientia docet. ¶ Dubitat̄ circa p̄dicta. quia ꝗ̄uis dictū ſit quare ſolū duple appareat iris frequentius:non tamen eſt dictū ꝓpter quid colores apparent diuerſi vel cōuerſi: quia ſuperior iris habet colorē puniceū inferius:⁊ inferior habet colorē puniceū ſuperi⁹:⁊ ſic de alijs conſequent̄. hoc eñ pōt eſſe ꝓpt̄ circulum ī medio imaginatū ſicut dictū fuit. Querit̄ igit̄ de cauſa:quia eadē ratione poſſet imaginari circulus infra inferiorem: et alius ſupra vel extra ſuperiorem:et ſic in infinitum:quod tamen eſt falſum:nec vnꝙ̄ aliquis hic vidit. ſed ꝯña pꝫ:quia non eſt maior ratio in vno loco ꝙ̄ in alio imaginari talē circulū. ¶ Itē hoc non videt̄ eſſe ꝓpter diuerſitatē pluuiaꝝ:q: in artificialib⁹ iridib⁹ vbi nō eſt diuerſitas guttularū roridaꝝ vel pluuiaꝝ:ſed immo ſunt equales guttule roride:ibi apparet talis ꝯuerſio coloꝝ ſuperiorum ⁊ inferiorum:ſicut expientia docet. ¶ Itē ex alio nō videt̄ hoc eſſe ꝑꝑ diuerſas pluuias diuerſaꝝ nubiū ſecundū ſupius ⁊ inferi⁹:q: inferius circa terrā apparēt fines iridis: vbi non eſt diuerſitas taliū nubium nec guttaꝝ roridaꝝ. termini eñ ⁊ fines iridū attingunt ſupficiem orizontis ſi non ſit impedimentū ⁊ ſupficiem t̄re:⁊ quandoꝗ̄ fines apparent in vallibus inter duos montes:vbi t̄n non ſunt nubes nec pluuiaꝝ

diuerſitates.¶ Ad iſta. Ad primũ dicendũ q̃ hoc non
eſt ꝑ circulũ imaginatũ in medio nec ꝑ rotatiões pl
us dictas. Sed q: magna difficultas eſt in hoc: iõ puto
ꝓbabilit̃ tenẽdo q̃ hoc fit ꝑ naturã radioꝝ ſic diuer-
ſimode oſtendẽtiũ colores. Unde imaginandũ eſt de
guttulis inferioris iridis q̃ ps ſuperior: q̃ appet rubea
cauſat̃ a radijs min⁹ penetrãtib⁹ ꝛ reflexis. hec ps que
apparet viridis fit a radijs tranſeũtib⁹ ꝑ longi⁹ mediũ
puta magis ꝓpinquũ ad cẽtrũ ſpherule roride: ſed ps
iridis que ſupior appet alurga vel azurea cauſat̃ a ra-
dijs longiſſime medium trãſeuntib⁹ et reflexis ꝛ refra-
ctis. vnde imaginor q̃ nõ ſolũ cõuexa ſupficies ſpheru-
le roride reflectit radiũ ad oculũ: ſed immo poſtq̃ inci-
dit ſup cõuexã ſupficiẽ obliq̃ refrangit̃: ꝛ vlteri⁹ pene-
trabit vſq; ad aliã ſupficiẽ ex oppoſita pte ꝯcaua in cõ
paratione ad centrũ ſpherule: ꝛ ſic in illa reflectitur ſm
equalẽ angulũ incidẽtie vel reflexiõis: ꝛ q: ocul⁹ eſt vl-
tra radioꝝ ꝯfluentiã q̃ſi ex concauo ſpeculo: iõ appet
reuerſe imago: puta radi⁹ inferior ad ſpeculũ incidens
vel ad ſpherulã: ꝛ ad min⁹ ſpiſſum mediũ tranſiens ap
parebit ſupi⁹: et adhuc ſupius inciditur quoad viſum
noſtrũ reflecteret: iſta apparebit inferius: ꝛ ſic in inferi
ori iride rubeũ apparet ſuperi⁹: ſ; alurgũ in fine: ꝛ iſtud
quilibet põt experiri in vrinali pleno munda aqua poſi
ta candela retro caput radiante ſup vrinale ante faciẽ
fiet talis reuerſio ſiue intenſio colorũ vel apparitionis
eoꝝ recte ſicut contingit in ſpeculo concauo. de quo di-
cit auctor de ſpeculis in q̃ſtione. xi. q̃ altitudines ꝛ ꝓ-
funditates a ſpeculis cõcauis q̃cũq; ſunt inter cõfluen
tiã viſuũ. i. anteq̃ radij viſuales reflexi coïcidant ſcdo
iſta reuerſa apparẽt: ſicut in ſpeculis planis ꝛ cõuexis
q̃cunq; ſunt extra confluentiã queadmodũ ſunt et ap-
parent. ꝛ ſic videmus in ſpeculis cõcauis et ſphericis:
q̃ homo ſtãs aliquãtulũ a remotis vltra cõfluentiã ra
dioꝝ apparebit habere caput inferius et mentum vel
corp⁹ et pedes v̾ſus celum. et cõſimiliter imaginandũ
eſt de iride inferiori q̃ ſupius apparet puniceus color
et inferius alurgus: ꝛ ecõuerſo imaginandũ eſt de iride
ſuperiori: nã ibi ſunt guttule in tantũ eleuate q̃ radius
tranſiens ꝑ maiorẽ ſpiſſitudinẽ medij vel aque: iſte licz
ſit inferi⁹ tñ oſtendit apparitionem rei ſuperioris ꝛ ali
us radius qui eſt ſupius tranſiens ꝑ minus mediuz vel
minorẽ latitudinẽ iſte apparet inferi⁹ vel mõ ecõuerſo
ꝛ hoc iterũ contingit ꝑ concauitatẽ ſupficierũ guttu-
larũ v̾ſus centrum. ꝛ ideo colores ſupiores apparebũt
conuerſo modo poſiti coloribus inferioribus iridis. et
iſtud poſſumus experiri circa eandem candelam quie
ſcentem: quia magis eleuando vrinale apparebit ſu-
perior pars candele verſa ſurſum et alurga. ſed media
apparebit viridis: et infima rubea: ꝛ hoc eque bene cõ-
uenit a latere: ſicut ſuperius: dummodo ſit equali-
tas angulorum incidẽtie ꝛ reflexionis vtrobiq;: alias
nõ oporteret. Et ꝑ hoc poteſt contingere prope ter-
ram in finibus iridũ: ꝛ põt contingere q̃ ꝓpe terrã qñ
q; citius parua iris principalis prouenit q̃ iris ſecun-
daria: licet ſuperius ſecundaria iris frequẽtius deſinat
vel deficiat: quia pluuia ſuperioris iridis citius deficit
vel cadit inferius: ꝛ ſic amplius nõ poſit appere. Et q:
non plurib⁹ modis q̃ iſtis duob⁹ poſit contingere: q:
ſi infra infimam iridẽ deſcendant guttule non amplius
radius veniet ad oculũ: quia tunc radius eſt quaſi per
pendicularis: qui ingreditur ſpherulas rorid as: ꝛ ſic re
mote penetrat irrefractus: nec ad oculũ reflecteretur:
ſed ſi contingat valde prope inferiorem iridem hoc non
erit tantum inconueniens: nec multũ impoſſibile: etiã
ſi radij reflectantur non concurrent ad eundem oculuz
amplius: et propter hoc non apparebunt plures. ꝛ ex
iſto etiam patet quare totum intermedium inter duas
irides non apparet ſic coloratum: cũ tamen ibi ſint plu
uie et ſol radians: qui radij ibi incidentes ꝛ reflexi refle
ctuntur ad alios oculos aliorum ſecundũ equalitatem
angulorum incidentie ꝛ reflexionis et non ad oculum
illius videntis duas irides: ꝛ ꝑ hoc ſic non apparet.
¶ Ad aliam dubitationem quãdo dicebatur q̃ hoc nõ
fieret per diuerſas pluuias. dicendum q̃ immo vel pro
pter conſimilem pluuiam alte late et profunde diffuſaz
ſecundum diuerſas eius partes: et ſic fit etiam in iridi
bus artificialibus: quia ſi rotatio ſit guttularum conſi
milium late et alte diffuſa: apparebunt due irides: ſed ſi
non apparebit niſi vna. et hec ſint dicta probabilit̃ quo
uſq; aliquis melius dicat.

Per hæc ad rationes. Ad primam: tot
quot apparent irides ꝛc. dicendũ q̃ hoc excluſum eſt ꝑ
conditiones appoſitas: quia intellectus concluſionis
debet referri ad eundem hominez quieſcentem in eodẽ
loco: ꝛ ſecundũ eundẽ orizontẽ ſine artificio ꝛ ſine mo-
tu et ſine alio ſpeculo. ¶ Et ſimiliter ad aliam dicatur.
quando dicitur q̃ tot poſſunt apparere irides quot ſũt
oculi ꝛc. hoc non eſt dubium cum pluribus hominibus
diuerſe irides appareant: immo interſecãtes irides ap
parent diuerſis hominibus ſic q̃ vna interſecantium
apparet vni et altera alteri: ſed tamen nulli apparet in
terſecatio. ¶ Ad aliam cum dicitur. in eodem loco ꝛc.
dicendum q̃ hoc non eſt multum inconueniens q̃d con
cluditur: videlicet: q̃ contingit diuerſis hominibus: q:
ſimul et ſemel diuerſis poſſunt plures apparere.
¶ Ad aliam iris artificialis ꝛc. conceditur. et quando
dicitur: igitur et naturalis. negatur conſequẽtia. quia
in naturalibus nõ poſſumus tot et tales diuerſitates
facere nobis apparere ſicut volumus: ſicut faceremus
per artem iuuantem naturam. ¶ Ad aliam dicendum
q̃ ratio concludit verum: ſed non contradicit conclu-
ſioni quia difficultas non eſt de naturali et artificiali ſi
mul: ſed de naturali ſolũ. Et ſi diceres artificialis ẽ na-
turalis. dicendum q̃ in propoſito vocatur iſta artifici-
alis que fit cũ iuuamine artis ſicut que fit per rotatio-
nẽ: q̃uis totalit̃ fit ex natura: tamen voluntariuz eſt q̃
eleuemus ſic aquam. vel etiam ſi fieret iris ex fonte de-
ſcendente montem quando aqua deſcendit vehemen-
ter ex monte caderet ſuper lapides ſicut Vitulo reci-
tat ſe inueniſſe inter Coloniam et Coundiam: q̃ quaſi
cõtinue apparuit iris. ¶ Sed talem puto in propoſito
etiã artificialem: q̃uis nulla voluntas adiuuet. ¶ Ad
aliã: eſt ſolutum per ꝯditiones premiſſas in q̃ſtione ꝛc.

Quæſtio.XVII.

QVeritur vtrum ſem-
per apparentibus duabus iridi
bus ſupior debeat habere duos
colores conuerſim poſitos. ꝛ ar-
guitur primo q̃ non. quia ſi ſic:
hoc maxime videretur eſſe per
medium colorem: quia aliter nõ
poſſet ſituari. conſequentia te-
net per dictum Vitulonis in decimo perſpectiue ſicut
allegatum fuit in queſtione precedenti. falſitas conſe-
quentis probatur. quia ſi eſſent adhuc poſſent colores
diuerſi aliqualiter ſituari et conuerti. puta ponendo
rubeum in medio et viridem in extremo. ¶ Secun-
do. hoc maxime eſſet pro tanto: quia ſcẽda debet eſſe
imago per ſe per ſpecula apparens. et propter hoc
eſſet debilior. hoc eſt falſum: vt patet in precedenti

queſtione.⁊ ꝯña pȝ.q: ex hoc redditur cauſa a multis. ❡ Tertio ſi ſic: hoc eſſet ꝑꝑ pluuias ſuꝑiores miores: hoc eſt falſum: q: circūferentie tā extremoꝝ ꝙ̄ intermedioꝝ ꝑcedūt ad ſuꝑficiē t̄re vbi ſūt pluuie eq̄ groſſe. ſꝫ ꝯña ꝓbat̃.q: ex hoc maxi͛e poſſet reddi cā: ꝙ in minoribꝰ pluuijs minus fit reflexio.⁊ ecōuerſo. ❡ Quarto. ſi ſic: tunc nō poſſent appere due irides habētes colores ſilr̃ ſituatos. hoc eſt falſum: ⁊ ꝯ̄ pri͛ allegata: ⁊ ꝯ̄ experientiā.⁊ ꝯña pȝ quia ſi ſemp: ḡ nunꝙ̄ alit̃. ❡ Quinto. poſſibile eſt fieri irides artificiales non habentes colores contrapoſitos. igit̃ ⁊ naturales. ꝯña pȝ ꝑ ſimilitudinem Ariſto.⁊ añs pȝ ꝑ experientiam.

Oppoſitū eſt Ariſtot. in litera vbi dicit. dupla aūt ⁊ obſcurior coloribus que ambiens. etiā poſitione colores ex oppoſito hȝ poſitos ꝑꝑ eādē cām et hoc vult Vitulo in cōcluſione. xvij. ꝙ in iride exteriori q̄ñꝙ̄ colores interioris iridis cōtrapoſiti: ⁊ debiliores videnẗ. ❡ Idē Ariſto. etiam vult poſtea in lr̃a: vbi poſt dicit: exterior iris in quo b.⁊c.

Notandū ꝙ colores iridis dicunẗ cōtrapoſiti: q: vna iris hȝ rubeū ſuperiꝰ: ⁊ altera inferiꝰ: ⁊ ſic de alijs.⁊ cām huius reddit Vitulo in cōmēto concluſiōis. xvij. prius allegate valde diffuſe imaginando lineā rectā a cētro ſolis ꝑ centrū oculi ⁊ per centrū iridis q̄ ſit axis pyramidalis radioſe. ſic ꝙ radij pl͛ diſtātes ab axe ſunt debiliores. ſed proceſſus eſt nimis ꝓlixꝰ. nec videt̃ reddere cām conuerſionis coloꝝ ſm̄ diuerſitatem exterioris: vt pȝ intuentibꝰ: qḋ ꝑꝑ ꝓlixitatē nolo recitare. ❡ Sed puto ꝓbabilit̃ loq̄ndo ꝙ ſit imaginandū de guttulis inferioris iridis ꝙ pars ſuperior q̄ apparet rubea cauſet̃ a radijs minus mediū penetrātibus et reflexis. ſed ꝑs q̄ appet viridis fit a radijs trāſeuntibus per lōgius mediū: puta magis ꝓpinque ad cētrum rotūde ſpherule. ſed pars iridis que appet alurga cauſat̃ a radijs longiſſimū mediū tranſeuntibꝰ ⁊ reflexis ⁊ refractis. vnde imaginor ꝙ nō ſit cōuexa ſuꝑficies ſpherule rotūde reflectens radiū ad oculū. ſed immo poſtꝙ incidit ſuꝑ conuexam ſuꝑficiē oblique reflectuntur: ⁊ vlterius penetrabit vſꝙ ad aliā ſuꝑficiem partē concauam in cōparatione ad centrū ſpherule.⁊ ſic in illa reflectit̃ ſm̄ equalē angulū incidentie ⁊ reflexionis. ⁊ q: oculus ē vltra cōfluentiā radioꝝ q̄ cōfluētia fit ex cōcauo ſpeculo: iō reuerſe apparet imago: puta radius inferius ad ſpherulā incidēs ⁊ minꝰ ſpiſſū mediū tranſiens apparebit ſuperius: ⁊ adhuc ſuperius incidens q̄ ad viſum noſtrum reflexibilis iſte apparet inferiꝰ: ⁊ ſic in inferiori iride rubeū apparet ſuperius: ſed alurgū in fine.⁊ illud quilibet pōt experiri in vrinali pleno aqua mūda poſita cādela retro caput radiante ſuper vrinale plenū añ faciē ꝯtingit talis reuerſio coloꝝ vel apparitio coꝝ: recte ſicut contingit in ſpeculis concauis: de quibus vult auctor de ſpeculis concluſione ſecunda: ꝙ altitudines ⁊ profunditates a ſpeculis concauis quecunꝙ quidem ſunt inter cōfluentiam viſuum: id eſt añꝙ̄ radij viſuales coincidant ⁊ concurrant illa reuerſa apparent ſicut in planis ſpeculis ⁊ conuexis quecūꝙ quidem ſunt extra confluentiam quemadmodū ſic apparent: ⁊ ſic videmus in ſpeculis cōcauis ſphericis: ꝙ homo ſtans aliquantulum a remotis vltra confluentiā radiorum apparebit habere caput et mentum vel corpus inferius verſus terram vel in centrum ⁊ pedes ſuperius. conſimiliter imaginandū eſt de inferiori iride. ❡ Et nota hic. Qꝫ non ꝓcedo magis ſcribendo de hoc: quia illud recte ⁊ punctualiter qḋ debet hic dici ⁊ ſubſequenter dictū eſt in priori queſtione.

In iſta quæſtione pronūc ergo ſit prima cōcluſio. ꝙ q̄ñꝙ̄ apparēt due irides conſequenter habētes colores ſituatos: ⁊ non cōuerſos nec conuerſim poſitos. hoc pȝ experientijs ⁊ auctoritatibus allegatis in quarto argumento principali. ❡ Scḋa cōcluſio r̄ſiſalis ad queſitū ſequēs ex illa eſt. ꝙ nō ſēꝑ apparentibus duabus iridibus ſuperior debet habere colores conuerſos ſeu conuerſim poſitos. hoc patet ex precedentibus. ❡ Tertia concluſio. ꝙ aliquādo apparēt due irides coloribus cōuerſim poſitis: quarum vna habet colores conuerſim poſitos ſcḋe vel alteri. hoc pȝ per experientiā: ⁊ cauſa p̄miſſa eſt ꝓpter diuerſitatem aſpectus ſm̄ magis eleuatum vel minus.

Ad rationes. Ad primā: maxime videtur ⁊c. dicendū ꝙ non omnino ꝓpter hoc niſi addātur alie cauſe predicte. ❡ Ad probationē ḡ ꝑ Vitulonem. dicendū ꝙ voluit ſolum de duabus iridibus ꝯ̄poſitos habētibus colores qḋ non poſſet eſſe aliter medio conſeruato in eodem loco: ſed tamen hoc non eſt cauſa propter quam extremi colores ſunt ꝯ̄poſiti. ſicut non pōt aliter eſſe quin grauitas declinet ad motum deorſum ſi non impediat̃: tamen ipſa non eſt cauſa ꝓpter quā inclinat. ❡ Ad aliā negat̃ ꝯña. nec videt̃ cauſa hic dicta q: errauit: qḋ ſatis patet ex probatione conſequētis in ꝓcedēti queſtione. ❡ Ad aliam ſi ſic hoc eſſet ꝑꝑ pluuias ⁊c. dico ꝙ non ꝓpter hoc: quia minores ſolum ſunt: ſed quia magis ſunt eleuate aliū aſpectū habentes ad viſum ſicut p̄miſſum eſt ante concluſion. s. ❡ Quarta ſoluta eſt in vna concluſionum. ❡ Ad quintā. poſſibile eſt fieri ⁊c. cōcedit̃ tota ratio: ⁊ hoc eſt ꝑ prima ꝯcluſiōe ❡ Ad rationē poſt oppoſitū ad Ariſto. dicit̃ ꝙ noluit ꝙ ſemper ſic fieret: ſed q̄ñꝙ̄: etiam ipſe non experientiā vidit: non enim vidit tres irides ſimul hoc reputās impoſſibile: et tamen eſt poſſibile. nec ratio ſua ad hoc eſt ſufficiens: quia licet verſus vnam differentiam poſitionis non ſentiret: tamen poſſet verſus aliaꝫ: ſic ꝙ apparerent tres irides: quarum ſuperior haberet colores conuerſim poſitos ſecunde: ſed ſub media poteſt eſſe infima habens colores ſimiliter ſituatos ſicut media ⁊c. ⁊ ſic ſit finis huius queſtionis.

Queſtio. XVIII.

Quæritur vtrum iris ſuperior vel ſecundaria neceſſario debeat apparere remiſſior in coloribus ꝙ̄ iris principalis.⁊ arguitur primo ꝙ non: quia ſi ſic: hoc maxime eſſet propter maiorē remotionē ſuperioris iridis et elongationē a viſu. hoc eſt falſum. conſequentia patet per Ariſtotelem in litera: qui cauſas debilitatis ponit ꝓpter elongationem a viſu. ſed falſitas conſequentis probatur: quia iris principalis ſole exiſtente in oriente vel occidente ita alte et remote apparet ſicut iris ſecundaria quando ſol eſt multum eleuatus: et tamen non ita obſcura in coloribus ſicut iris ſecundaria. ergo hoc non eſt propter elongationem maiorem. et ex alio: quia ſi ſic: tunc aliquis elongādo ſe ab iride inferiori remiſſius videret eam continue ꝙ̄ ſi maneret in eodem loco: quod apparet eſſe falſum per experientiam: ⁊ conſequentia patet: quia iterū per maiorē diſtantiā ꝓcederet radius viſualis. ❡ Scḋo. ſi ſic: hoc eſſet ꝑꝑ fumos maiores ⁊ dēſiores ſuperiꝰ in aere ꝙ̄ inferius. hoc ꝯña eſt falſum. ꝯña pȝ: quia ꝓpt̃ hoc

Ariſto.videt aſſignare diuerſitatem coloris iridis in litera. ſed falſitas probat: nam in artificiali iride exterior iris apparet obſcurior et remiſſior in coloribus: et tñ nõ eſt ibi pluralitas humorũ: nec diuerſitas fumorũ: maior inferiꝰ q̃ ſuperiꝰ: ideo etiam ſic eſt in naturali iride. Et ex alio: qꝛ tunc extrema iris deberet apparere lucidior ⁊ intẽſior ꝑ maiorem dẽſitatẽ ſpeculi: vbi lux fortius ⁊ melius reflectitur: ⁊ ſi tunc ſuperius eſſet maior denſitas humorꝫ vel vaporꝫ ſuperior iris lucidior appareret. ¶ Tertio. ſi ſic: hoc eſſet etiã propterea: quia retro ſuperiorẽ iridem eſt nubes magis lucida q̃ retro inferiorẽ: ⁊ ſic intẽſior appꝫet inferior: vbi eſt magis nigra nubes: quia oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. ſed conſequẽs probat eſſe falſum. ꝑ ſilr̃ in artificiali iride: nam ibi ſuperius opponunt viſui maiores tenebre vel vmbre q̃ retro iridẽ inferiorẽ: ⁊ tñ inferior apparet lucidior ⁊ clarior in coloribꝰ: ꝙ hoc nõ eſt ꝑ talẽ oppoſitionẽ. ¶ Quarto. ſi ſic: hoc eſſet: qꝛ ſuperior iris eſſet reflexio inferioris: hoc eſt falſum: vt patuit in priori queſtione. ſed ꝯñia tenet: qꝛ nullã aliã cãm aſſignant niſi hanc. ¶ Quinto. ſi ſic: tunc aliquo aſcendẽte magis ad ſuperiorem iridem et appropinquante plus ſuperiori intenſius appareret ſibi ſecũdaria iris q̃ inferior iris: conſequens eſt falſum vt experientia docet. ſed ꝯſequẽtia probatur: quia talis remiſſio in coloribus nõ põt eẽ niſi ꝑ diſtantiam vel ꝑ mediũ: ⁊ quocũq; modo ſi melius et plus approximet melius videbit: et ſi plus approximet melius apparebit ſecundaria iris q̃ prima ceteris paribus: quod tamen eſt falſum.

In oppoſitum eſt Ariſto. vbi dicit. dupla autẽ et obſcurior coloribus que ambiens: ⁊ poſitione colores ex oppoſito habet poſitos ꝑ eandẽ cauſaꝫ. longius enim protẽſus viſus ſicut qꝺ longius videtur ⁊c. ſic ꝙ intendit ꝙ iris exterior fit a refractione debiliori propter longitudinem ⁊ diſtantiam ſm ꝙ ſibi vel ſibi videtur.

Circa queſtionem notandum eſt: ꝙ Ariſto. in hac litera videt velle ſoluere queſtionẽ: ⁊ etiam tranſuerſionis colorum reddere cauſam: quia a loco magis diſtante fit reflexio iridis ſecundarie: ſed a loco minus diſtante fit reflexio iridis pͥcipalis: ſed hoc proptͤ rationes factas ante oppoſitũ nõ videt eſſe verꝫ: quia experimur ꝙ iris principalis ſole exiſtente in oriente tñ diſtat ſicut ſecũdaria ſole eleuato: ⁊ tñ apparet lucidior: ideo hoc non ſufficit: nec etiam ſufficiũt fumi et vapores. ¶ Proptͤ qꝺ notãdũ ꝙ huiuſmodi debilitas apparitiõis ꝯtingit ex multis cauſis. Uno modo ex remotione viſibilis vel refractionis. Alio modo ex denſitate medij. ꝑ quod appꝫet refractio maior. Tertio mõ ex debilitate radij incidentis et reflexi. licet ſit eque breuis: tamen ꝑ nimiã debilitatẽ vel ꝑ nimiã denſitatẽ nõ põt oñdere ſufficientẽ ſilitudinẽ rei ſm ꝙ faceret ſi eſſet bene fortis in medio bene diſpoſito ⁊ raro. ¶ Unde imaginandum eſt ꝙ quedã pyramis radioſa ꝓcedat a puncto ſignato in ſupꝼicie aſtri: cuius pyramidis axis eſt fortiſſime radians vel radius fortior: ⁊ radij axi propinquiores ceteris longioribus vel diſtãtioribus ſunt fortiores: quia ſunt ꝓpinquiores origini ⁊ magis propinqui fortiſſimo radio: ⁊ iſta omnia ſimul concurrunt in apparitione iridis.

Tunc ſit prima cõcluſio. ꝙ ſemper & neceſſario iſtis ſtantibus et ceteris paribus exterior apparebit obſcurior ⁊ remiſſior inferiori ſiue interiori iride reſpectu eiuſdẽ oculi. ꝓbat: quibi oẽs cauſe concurrunt: igit ſequit effectꝰ ⁊ irides ſic apparentes. ꝯña tenet ⁊ añs declarat: nã radij extreme iridis plus diſtant ab axe: qꝺ pꝫ: quia axis tranſiret directe ꝑ centrũ oculi et ꝑ centruꝫ iridis: ⁊ qꝛ tunc inferior iris eſt minor ipſa eſt ꝓpinquior axi ⁊ exterior remotior: ẽ fortiores radij veniunt ad inferiorẽ ſeu ad interiorẽ q̃ ad exteriorem: ⁊ hoc tam in artificialibus q̃ in naturalibus. ſimiliter plꝰ diſtat ab oculo locus reflexionis exterioris iridis: quia oculus eſt in axe ⁊ exterior iris plus diſtat ab axe. ſilr̃ mediũ eſt melius diſpoſituꝫ reſpectu inferioris iridis: quia guttule ſunt groſſiores ⁊ ꝑ minorẽ diſtantiã radiũ reflectentes: et habent poſt ſe frequenter maiores tenebras vel vmbrã ſaltẽ naturales irides. ¶ Secunda cõcluſio. ꝙ poſſibile eſt exiſtente impedimento ſuperiore et exteriorem lucidiorẽ inferiori iride appꝫere: qꝺ pꝫ: ſi radiꝰ ſolis ꝓpt qꝺ debet fieri refractio inferioris iridis ſpediat remanẽte radio ſuperioris: ſicut qñq; contingit propter nubes vel propter vapores: vel etiaꝫ ꝓpter nimiã ſubtilitatẽ pluuie inferioris ⁊ denſitatẽ: vel ꝓpter ventum ammouentẽ materiã vel ꝓpter conſimilia: ⁊ iſtud poſſumus pluries experiri in naturalibus iridibꝰ: ꝙ ſic ſit: licet non in artificialibus: niſi totaliter principalis iris artificialis impediret: tunc alia non appꝫeret obſcurior neq; remiſſior iſta. ¶ Ex iſtis apparet ꝙ quãdoq; apparere poſſunt eque lucide iris exterior ⁊ inferior ſaltem naturalis: ſed tũc inferior ſiue interior apparet debilis in coloribus. ¶ Ex predictis etiam cauſis poteſt appꝫere ꝙ non eſt poſſibile ꝙ vltra ſecũdam iridem. ſuperius appareat tertia iris. quia non poſſent radij ad eundem oculum amplius reflecti niſi ita debiliter ꝙ eſſet inſenſibile: ſed tamen hoc contingeret ſi illa tertia haberet colores ſituatos ſicut principalis. Sed notandum ꝙ iſte apparitiones diuerſorum colorum non ſemper et continue apparent in eadem guttula: ſed primo in guttula cadẽte apparet color rubeus: et poſtea cum modicum plus deſcenderit in eadem guttula apparet xanthos: ⁊ poſtea viridis: et poſtea aſurgus: ⁊ ſic quia ſemper alie ⁊ alie guttule ſequunt poſt motum prioris guttule apparet iris recte ſtans: ac ſi in eodem dẽſo appareat: q̃uis tamen in alio ⁊ alio ⁊ non in eodẽ. ⁊ iſtud poteſt experiri in vna vel duabus groſſis guttulis deſcẽdentibus in loco vbi fieret iris artificialis: quia ſic eadem guttula permutabit colores in diuerſis ſitibus ad oculum: nec eſt inconueniens ꝙ in vna guttula appꝫet vni oculo vnus color et alter alteri: et ſic oẽs colores ſimul in eadem guttula reſpectu diuerſorum oculorum ſiue colorum: nec tamen guttula eſt permixta coloribꝰ diuerſis: quia non ſunt colores: ſed lux diuerſimode reflexa.

Propter hoc patet quid ſit dicendum ad rationes: quia nulla vna ſola cauſa ſufficit ad hoc ꝙ ſic appꝫeat iris ſcḋa obſcurior pͥma: ſed omnes concurrentes ſufficiunt. ⁊ licet Ariſto. non tetigerit oẽs cauſas: tñ intelligẽde ſunt alie ſub iſta quam tangit ⁊c.

Queſtio.XIX.

QVeritur decimonono vtrum iris debeat apparere ſm circuli peripheriã ſi non ſit impedimentuꝫ. ¶ Et arguitur primo ꝙ non: quia iris fit ſm ſectionem ſemicirculi: ſed illa non eſt circularis nec peripheria circuli. ergo ⁊c. conſequẽtia tenet de ſe. ⁊ añs probatur: quia ſectio nunq̃ eſt figura angularis: qꝛ cau

ſatur ex circūductiōe medietatis linee curue terminā tis ſupficiē ſecantē pyramidē rotundā quieſcētē vel iacentē ſup ſupficiē planā cui ſupficiei ſecās ſupficies eſt equediſtans: ⁊ cuȝ hoc eſt linea recta: q̄ eſſet tanq̄ axis in circūductione illiꝰ linee curue. ſi igit̄ iris fit ꝑ talē figurā: pȝ ꝙ non eſt figura circularis. ſed aſñs pro pꝛima parte ꝓbat̄: nā ſectio nunq̄ eſt talis figura ꝙ a quolibet puncto ſupficiei radius incidēs ⁊ reflexus ad eūdē punctū reflectat̄ vel ad eandē lineā rectam: vt pȝ in tractatu de ſpeculis cōburentibꝰ: ⁊ pōt haberi ex Apollonio de pyramidibus: modo figura iridis eſt talis ꝙ a q̄cūq; puncto iridis radij reflectunt̄ vſq; ad eundē punctū oculi: alias idē oculus nō videret totā iridē q̄ fit ꝑ reflexionē ad illū oculū: ⁊ ſic ſiſr ad eandē rectā lineā: ſicut eſſet axis ſectiōis mūq̄ſi: oēs radij iridis ꝯcurrūt: ḡ fit ſm ſectionē mūqueſi. ¶ Scḋo. ſi ſic. tunc nō apperet ſola portio nec ſemicirculus: ſed ꝯñs eſt falſum ſm ꝙ experientia docet: ⁊ ꝯña pȝ: q2 nullum tale eſt circuli peripheria: cū peripheria ſit vna linea non habens terminos: in cuiꝰ medio eſt pūctꝰ ⁊c. vt pȝ pꝛīo Euclidis. ¶ Tertio. Undiq; in nube fit talis reflexio: ḡ nō ſm figurā circularē: ꝯña pȝ ex eo ꝙ nubes nō eſt figure circularis. ſed aſñs pȝ ꝑ experientiā: q2 qualitercunq; moueat̄ hō tp̄e apparitionis iridis ſemꝑ pōt videre iridē: qḋ nō eſſet niſi in oī pte nubis eſſet: et hoc idē pȝ ex. x. ꝑſpectiue Uitulonis: ⁊ etiā in iridibus artificialibꝰ ꝑ rorationes. ¶ Quarto. ſi ſic: tunc nō poſſent appere virge: ꝯñs eſt falſum: ꝯña tenet: q2 ille ſunt tales reflexiones cōſiſes iridi: ſi ḡ nō ſm aliā figurā pōt fieri iris: ſeq̄tur ꝙ nec virge ſm aliā figurā q̄ iris: ⁊ ꝑ ꝯñs nō appebunt virge: ſed iris: cum iris non ſit virga. ¶ Quinto. iris artificialis pōt appere alr̄: ⁊ alteriꝰ figure q̄ circularis: ḡ ⁊ iris naturalis celeſtis. ꝯña pȝ ꝑ ſimilitudineȝ Ariſto. in lr̄a: ⁊ aſñs declarat̄: nam iris artificialis qui appet ꝑ vrinale q̄ñq; vel ꝑ criſtallū hexagonū appet recta linea: ⁊ ſiſr multe alie irides ſic apparēt rectilinee: nā dato ꝙ tres vel quatuoꝛ guttule deſcēderēt in radiū ſolis appereret in aliquibꝰ eaꝝ aliq̄ iris: ⁊ nō tn̄ ſecundū figurā circularē. ¶ Sexto. ſi ſic: hoc eſſet ideo q2 ſm circulū peripheriū radij incidētes ſecūdū equales angulos reflexi ꝑuenirēt ad eūdē oculū. ⁊ nō alr̄: nec alij: hoc eſt falſum: quia eque bene in planis ſpeculis radij incidentes ſecundū equales vel inequales angulos imaginem rei oſtendunt. ꝯña pȝ: quia per hoc Ariſtot. ſolum videt̄ velle ꝓbare ꝓpoſitū: vȝ: ꝙ ſecundū circuli peripheriā. ¶ Et cōfirmat̄. q2 hoc videret̄ eſſe propt̄ circularē figurā ſolis: ꝯña tenet: propt̄ hoc eñi luna non pōt cauſare iridē niſi in plenilunio: vt pȝ in lr̄a: ⁊ ideo requirit̄ circularitas luminoſi. ſed ꝯñs ꝓbat̄ eſſe falſum: q2 ſi medietas ſolis eſſet infra oꝛizontem: ⁊ medietas ſupꝛa adhuc poſſet appere iris: ⁊ ſiſr circa eclipſim ſolis qñ plus q̄ medietas ſolis eſt eclipſata pōt appere iris. etiam radij ab vno puncte imaginant̄ procedere: et non a circūferentia coꝛpoꝛis ſolis.

In oppoſitū eſt experiētia: & Ariſto. in lr̄a. videmꝰ eñi ꝑ expientiā iridē fieri ſm circulū vel ſm portionē circuli. ⁊ Ariſto. ſepe dicit de ſemicirculo: ꝙ non fiat maioꝛ ſemicirculo: ſed bene ſemicirculus.

In iſta queſtione primo videbitur poſitio alioꝛum. deinde dicendum eſt breuiter ad queſituȝ ſm intentionem Ariſto.

Quantū ad primum aliqui dicūt iſtā concluſionem. ꝙ iris apparet ſecundū circuli peripheriam ſecundum ſe pꝛimo. et illam pꝛobant ſupponendo quedam pꝛius dicta de vna queſtione de h.k.m. triangulo: ſic ꝙ h. ſit ſol: ⁊ k. ſit centrum oculi vel oꝛizontis: ⁊ m. ſit aliquis punctus reflexionis: puta altiſſimus: ⁊ cum vbiq; fiat reflexio ad angulos equales incidentie et reflexionis: et impoſſibile eſt ꝙ ſint anguli equales circūquaq; niſi ſecūdum figuram circularem. ideo iris apparet ſic: puta figure circularis. ¶ Secundo arguunt ſic. circumducatur triangulus. h.k.m. manente h.k. fixa. tunc ſtatim patet ꝙ m. punctus deſcribit lineaȝ circularē. ¶ Tertio. adhuc confirmant. quia imaginā tur circumferentiam trianguli: ſicut eſt triangulus h.k.m. tunc per quartam pꝛimi Euclidis pꝛobantur oēs huiuſmodi trianguli ſibiinuiceȝ eſſe equales: et ſunt de eodem puncto ad circumferentiā: ergo linea k.m. ⁊ oēs alie linee coꝛreſpōdentes ſibi ſunt equales. Iſte eſt modus alioꝛum.

Dimiſſa iſta poſitione tanq̄ vera: tamen vt melius litere intentio habeatur: quia difficilis eſt proceſſus intantum ꝙ aliqui dicunt Ariſto. non dixiſſe: quia in antiqua tranſlatione nulla fit mentio de iſtis: et quia circa literam viſa eſt demonſtratio ſecundum quam Ariſto. procedit: ideo nūc aliqua breuia ſūt ſupponenda. ¶ Pꝛimo. ꝙ oꝛizon eſt circulus diuidēs partem celi viſam a non viſa tranſiens ſuper ſuperficiē terre. ⁊ illa patet in litera: et per auctoꝛem ſphere: ⁊ per perſpectiuos. ¶ Secundo ſupponitur ꝙ ſemicirculꝰ diuidens hemiſpherium quod eſt ſuper oꝛizontem in duo media equalia tranſiens ab oꝛiente in occidens eſt medietas magni circuli in ſphera. quod patet: quia totus circulus eſt magnus: quia per centrum tranſiret: igitur medietas eius eſt medietas magni circuli. ⁊ illā etiam annuit Ariſto. in litera. ¶ Tertio ſupponitur. ꝙ ſi due recte linee: quaruȝ exeat vna a termino diametri: et alia a centro circuli in ſemicircunferentia eiuſdem ſemicirculi concurrant: ab eiſdem punctis alias duas rectas lineas exire ad alium punctum ſemicircunferētie eiuſdem ſemicirculi concurrendo in eadem pꝛopoꝛtione ſe habere eſt impoſſibile. illa demonſtrata fuit circa literam per. xv. quinti: ⁊ per. xxiiij. pꝛimi Euclidis: et Ariſto. etiam eam narrat in litera. ¶ Quarto ſupponatur. ꝙ ſi plures linee ab eiſdem punctis: puta cētro et termino diametri exierint in eadem pꝛopoꝛtione ſe habentes vel pꝛioꝛibus equales iſte concurrunt in circumferentia circuli vel in ſemicircunferentia pꝛedicto ſemicirculo magno equali. et iſtam etiam Ariſtoteles tangit in litera. et patet: quia nō poſſunt remotius nec pꝛopinquius linee extendi: quia ſtatim pꝛimo ſemicirculo magno ad illum locum inclinato ab eiſdem punctis: puta termino diametri et centro linee in eadē poꝛtione ſe habentes ad alium punctum concurrent: qḋ ē impoſſibile ꝑ pꝛemiſſam ſuppoſitionem. ¶ Quinto ſupponitur. ꝙ radij luminoſi venientes a ſole exiſtente in oꝛizonte faciunt pyramidem: cuius conus eſt punctus ſolis: et diameter oꝛizontis eſt axis illius pyramidis: ⁊ baſis eſt roꝛatio: et circūferentia baſis iris. poſito ergo ꝙ h. ſit ſol: ⁊ k. oculus: ⁊ m. aliquis punctus refracte iridis vel guttula roꝛida in ſummitate refractionis vel apparitionis iridis: ad quem punctum m. incidat radius ab ipſo h. et ſecundum equalem angulum reflectatur ad oculum k. alias ad illum oculum nō perueniret: vt patet ex pꝛioꝛibus queſtionibus. ⁊ ſic ſimiliter erit de alijs radijs equaliter ab axe diſtantibus ſuꝑ guttulas roꝛidas.

His ergo p̄miſſis ſit cōcluſio rn̄ſalis ad q̄ſitū. ꝙ ſi nō ſit impedimētū vel impedimēta: tunc

iris debet apparere ſm circuli peripheriam. ꝓbatur:
quia ſi non:tunc propinquius vel remotius poſſunt ra
dij incidere et reflecti ad oculū ꝙ ſit punctus m.⁊ hec
conſequentia patet:q: ſi non ꝓpinquius nec remotius:
tunc erit figure circularis:et habetur ꝓpoſitū: ⁊ ſi erit
alia figura:aliqua pars magis elongat̄ et aliqua min⁹
ab eodem pūcto:vt patet inductiue in ſingulis figuris
alijs a circularibus.ſed cōſequens probat̄ eſſe falſum:
ſcilicet ꝙ propinquius vel remotius:quia iam hoc eēt
contra tertiam ſuppoſitionem.quia ab eiſdem pūctis:
puta h.k.alie linee in eadē ꝓportione ſe habentes con-
currerent quod impoſſibile eſt. Et aliter probatur falſi
tas:quia ſtatim ſi ꝓpinquius anguli incidentie et refle
xionis non eſſent vndiq͡ȝ equales:quod eſt contra quin
tam et vltimam ſuppoſitionem: ergo cum non poſſint
propinquius nec remotius incidere:ſequitur ꝙ vndiq͡ȝ
per equalem diſtantiā.ducta ergo linea recta a puncto
m.ꝑpendiculariter ſuper h.k.linea in continuum ⁊ dire
ctum protracta vſq͡ȝ ad p.que ſit m.o. ſm quantitatē li
nee m.o.deſcribatur circulus:cuius circumferentia per
omnia loca fractionum vel refractionū tranſibit: ꝗ ſe-
quitur ꝙ talis reflexio vel refractio que eſt iris fiat ſm
circulū vel ſm peripheriam circuli ſi non ſit impedimē
tum:⁊ illud eſt quod volumus. ¶ Et ſi quis diceret ꝙ
linea m.o.in aliqua ſui parte nō attingit fractiones: cō
tra.quia tunc oporteret ꝙ in illa parte linee ducte ab h
⁊ k.eſſent longiores:quod eſt impoſſibile.patet ꝗ ꝓpo-
ſitum. ¶ Et ex iſta concluſione patet:ꝙ impedimento
exiſtente ſolum portio circūferentie circuli poteſt appa
re ⁊ maior ⁊ minor ſm impedimentū maius ⁊ minus.
¶ Et ex iſta concluſione patet:ꝙ ex quo terra ⁊ orizon
diuidunt medietatem celi a nobis ⁊ medietatē oīm cir
culorum magnoꝝ ad quos concurrunt radij reflexi: iō
ſole exiſtēte in oriente ſiue in occidente ſolum apparet
ſemicirculus iridis:et ſole eleuato minor portio ꝙ ſemi
circulus:de quo videbit̄ in queſtione ſequenti. ¶ Et pȝ
iterū.ꝙ ſi elementa denſa ſicut t̄ra et aqua non eſſent:⁊
oculus eſſet in centro mundi:⁊ ex oppoſita parte ſolis
fierent rorationes:ille oculus videret iridem circularē
totaliter cōpletam. Et ex iſto pȝ vlterius. ꝙ ſi oculi ho
minū poſſent eleuari:ſicut oculi auiū: viderēt ſm circū
ferentiā iridē cōpletā ⁊ rotūdā.⁊ ſm hoc lr̄a Ariſto.eſt
exponēda quando dicit ꝙ apparet ſemicirculus:⁊ non
ſit poſſibile fieri maiorem portionē ſiue longiorē:hoc
eſt falſum:quia poteſt integra circumferētia appere: ſȝ
oculo exiſtente in ſuperficie orizontis plani non poteſt
magis appere ꝙ ſemicirculus:⁊ hoc intendit Ariſtot.
licet oculo eleuato in turri vel in mōte altiſſimo poſſet
apparere multo maior portio ꝙ ſemicirculus ⁊ forte cir
culus completus:ſicut etiam patet de iridibus artifi-
cialibus ꝙ poteſt maior portio ꝙ ſemicirculus appa-
rere. ¶ Nunc ergo contra queſtionem vel contra pro-
ceſſum vel modum Ariſto.demonſtrādi arguitur: quia
poſito ꝙ guttule remotiores eſſent a latere ꝙ ſuperius
a quibus radij incidentes ſecūdum equales angulos
reflecterentur ſicut incidunt:⁊ ſic ſimiliter equaliter ſi
cut in guttulis ſuperioribus plus propinquis:tunc lō-
giores linee procederent a ſole:⁊ ſecundum eundē ocu-
lum reflecterentur vel redirent:quia inequalitas line-
arum hoc non impedit:nec inequalitas angulorum in
cidentie nec reflexiōis in diuerſis ſpeculis:quod patet
per ſimile:quia in ſpeculis propinquis ⁊ remotis poſ-
ſumus eundem ſolem videre per diuerſos radios:ergo
etiam in guttulis ſic cum ſint tanꝙ ſpecula. Item por-
tio linearum:ſcilicet linee h.m.ad k.m.vel aliarum line
arum:nihil facit ad equalitatem angulorum incidētie
vel reflexionis in diuerſis ſpeculis:ſi ſuperficies ſpecu
lorum concaue vel conuexe non ſint equales. ¶ Item.
probatum non eſt ꝙ hoc fiat per lineas rectas a ſole ꝓ
ductas ſuper guttulas:nec ꝙ fiat per fractas:quia ſi ꝑ
fractas vt videtur patere ex prioribus queſtionibus:
tunc nulla eſt demonſtratio Ariſto. Et ſi per lineas re-
ctas:hoc non poteſt poni:quia refrangerentur propter
aerem qui eſt denſior igne:nec ſunt in eadem circūferen
tia ſol ⁊ ſummitas iridis:ideo circuli magni circumferē
tia nihil facit ad propoſitum. ¶ Item.eodem modo ar
gueretur ꝙ mihi deberet rubedo vel albedo ſm figu-
ram circularem apparere:ſicut argutum eſt de iride.
¶ Item non probatum eſt ꝙ h.m. linea quando circa
axem.h.k.circunducitur veniat ad omnes terminos re
fractionum:⁊ ꝙ ibi ſolum debeat apparere iris et non
propinquius nec remotius per dictas cauſas. ¶ Itē
conſimiles proportiones vel equales poſſunt eſſe linea
rum longiorum ſicut breuiorum:⁊ ideo iſta proportio li
nearum nihil facit ad propoſitum. ¶ Item. nos vide-
mus in multis alijs experientijs colores iridis appa-
rere:et non ſecundum figuram circularem: ſicut appa
ret in fumis ſudantium et in anhelitu in hyeme diffuſo
contra feneſtram quadratam iuxtapoſitam vmbre: et
ſimiliter dimittendo anhelitum in radio ſolari tranſeū
te per foramen ⁊ in multis talibus vbi tales apparent
ſine arcu et circumferentia. ¶ Ad iſta omnia poteſt dici
probabiliter.ꝙ hunc proceſſum de iride per modum de
monſtrationis non fecit. Sed quidam arabes poſue-
runt:quia iſta noua tranſlatio ab arabico fuit tranſla-
ta in latinum:et arabici expoſitores: ſicut Alexander
in commento ſuo loquitur ſolum de hac demonſtratio-
ne et non alij:⁊ in antiqua tranſlatione Boetij nihil de
hoc proceſſu inuenit̄ que fuit de greco in latinum:ſed ſo
lū habetur de circulo vario:qui debet apparere diuer
ſi coloris:⁊ hoc idem vult Vitulo in decimo perſpecti-
ue ſue:ꝙ ſine talibus lineis debet apparere.ſicut Ari-
ſto. in litera noue tranſlatiōis tenet: omnia melius ꝓ-
bari poſſunt:⁊ forte iſta non poſſunt ſufficienter demon
ſtrari vbi falſigraphus ſemper locum inueniat copio-
ſum fugiendi niſi experientie ſenſuales premittantur
tanꝙ principia:et illa non ſunt demonſtranda nec poſ-
ſunt demonſtrari:et quia vt per experientiam videm⁹
iridem fieri ſecundū portionem circuli vel circumferen
tie:ſicut videmus grauia non impedita deſcēdere: hoc
non eſt demonſtrandū nec demonſtrabile ſaltem per ea
que in litera continentur.

Ad rationes. Ad primā:quando dice
bat̄ ꝙ ſit ⁊c.negat̄ aña. Ad ꝓbationē:q: radij reflexi
⁊c.dicendū ꝙ non oēs radij tempore apparitionis iri-
dis reflexi ad vnū punctū concurrunt nec ad vnā lineā
rectam nec ad vnam lineam curuam:ꝗuis oēs in cir
cūferentia iridis vni oculo apparentes ad vnum pun-
ctum concurrant:vel ad vnam lineam:ſed ſic non eſt in
ſpeculo ſectionis cuiuſcūq͡ȝ munquā. quia ibi omnes
radij reflexi ad vnam lineam concurrunt:extra quam
non amplius alij radij concurrunt:et ideo eſt ſatis diſ-
ſimile. ¶ Ad aliam cum dicitur ꝙ ſit ſemicirculus. di-
citur ꝙ tunc eſt impedimentum. ¶ Ad aliam quando
dicitur vndiq͡ȝ in nube ⁊c.conceditur antecedens.⁊ ne-
gatur ꝯña:q: reſpectu vnius oculi appet in vna circum
ferētia:⁊ reſpectu alterius in altera: et ſic quilibet ocu
lus habet ſuam. ¶ Ad aliam ſi ſic ⁊c.negatur ꝯña. Ad
ꝓbationē dicitur ꝙ fiunt ſm reflexionem quantum ad
incidentiam radiorū ⁊ reflexionum:tamē non oportet
figuram totam eſſe circumferentialem. ¶ Ad quintam
iris artificialis ⁊c. dicitur.ꝙ non de iride artificiali
que fit per rorationes:et etiam ſecundum circuli peri-

ſpheriā ſi nō ſit īpedimentū. ¶ Ad aliā hoc eſſet ⁊c. ꝯce dit᷑ aña ⁊ ꝯñtia. Ad improbationē: quia plures alij mo di: Dicendū ꝙ licȝ hoc eſſet poſſibile: q2 nō implicat ꝯdi ctionē: tñ in opatione nature ſic regulate nō pōt hoc fie ri: q2 poſteriores radij a p2ioub9 vel a medio impedirē tur ne ad oculū ꝑueniant ſaltem ſenſibiliter ⁊c.

Quæſtio. XX.

QVærit᷑ viceſimo vtrū ſemꝑ tempore apparitionis iri dis neceſſe ſit centrū ſolis et cē trū orizontis et centrū iridis et polos eiuſdeȝ vel polū eſſe in ea dē linea recta. ¶ Et arguit᷑ pri mo ꝙ non: quia ſi ſic: tunc cētrū orizontis non eſſet idem cum cē tro mundi: ꝯñs eſt falſum: q2 orizon eſt circulus magn9 in ſphera: igit᷑ eius centrū eſt idem cum cētro toti9 ſphe re: vt patet ex primo Theodoſii de ſpheris. Sȝ tñ ꝯña probat᷑: quia ſi hec quatuor cētra eſſent ſimul ſemꝑ in eadē linea recta cū aliquando nobis exiſtētibus ſuper ſupficiem t̄re appeat ſemicirculus de iride: ſic ꝙ cētrū iridis eſt recte in circunferentia ſphere t̄re: ⁊ in eadē re cta linea cū centro oculi ⁊ cū centro ſolis: ⁊ centrū mū di multū diſtat a cētro oculi: quia per diſtantiam ſemi diametri ſphere: ſequit᷑ ꝙ hec puncta. ſ. centruȝ ſolis ⁊ centrū mundi non ſint in eadē linea recta: cū ꝑ aliā viā procedat linea ducta a centro ſolis ꝑ centruȝ mundi ꝙ̄ ſi ꝑ centrum oculi duceret᷑. ¶ Et forte diceres. ꝙ per cē trum orizontis Ariſtoteles intellexit centrum oculi.

¶ Sed contra. quia tunc non poſſet iris quandoqȝ mi nui nec maiorari ſecundum aſcenſum vel deſcenſum ſo lis. Hoc eſt falſum: ⁊ contra literam. quia Ariſto. dicit ꝙ eleuato ſigno in quo h. ſuper diametrum que eſt a. g. minor erit ſuperior deciſio circuli ꝙ̄ ſi non eſſet h. eleua tum: ⁊ ꝑ ꝯñs maiorat᷑ ⁊ minorat᷑: ⁊ ꝯña ꝓbat᷑: quia ex q̄ ꝑ centrū orizōtis intelligit centrū oculi: vt tu dicis: po natur ḡ ꝙ centrum oculi ſit valde eleuatū ſuꝑ ſupficieȝ t̄re in tm̄ ꝙ nihil ꝑ ſupficiem t̄re ſcindat᷑ de iride: ⁊ tunc non maiorat᷑ nec minorat᷑ ꝓpt᷑ aſcenſum ſolis: quod eſt propoſitum. ¶ Secundo ad principale. nulla eſt nec eē poteſt linea recta a centro ſolis ꝑ centrū orizontis et ꝑ centrū iridis ⁊ polum: igit᷑ non ſemꝑ neceſſe eſt illa cen tra eſſe in eadem linea recta: immo impoſſibile eſſet. cō ſequētia pȝ de ſe: probat᷑ antecedens: quia corpus cele ſte ⁊ orbes celeſtes ⁊ ſphere elementares ⁊ oculus non ſunt vnum corpus nec poſſunt eſſe: igit᷑ nō eſt vna linea nec poteſt eſſe per hec cētra ducta: quia linea et quan titas non ſunt ſine ſubiecto. Sed ſi diceres. non eſt ali qua linea recta ſecundum rei veritatem: ſed ſecundum imaginationem mathematicam ſi eſſet talis: iſta cape ret omnia hec in ſe manens recta. Sed contra. quia ra dius rectus veniens a ſole ſuper ſuperficiem ignis vel aeris oblique incidit ad ſuperficiem ignis: et per con ſequēs nō recte procedit: ſed frangit᷑ ſecunduȝ p̄miſſas queſtiones: ⁊ ſic etiam veniēs vſqȝ ad caput hoīs vidē tis iridem nō faciet vmbrā directe ſm rectā lineā ꝓce dere que ſm mathematicā imaginationē a cētro ſolis ꝑ centrū oculi vſqȝ ad centrum iridis duceret᷑: ⁊ ꝑ conſe quens non ſunt in eadem linea recta ſm mathematicā imaginationē. ¶ Tertio ſi ſic: tunc ſole continue eleua to oporteret quieſcēte oculo cētrum iridis ⁊ polum cō tinue moueri deſcendendo: conſequens eſt falſum: q2 cē trum iridis et poli non poſſunt terrā penetrare nec alia denſa corpora: igitur non poſſunt deſcendere inferi9 ex alia parte: et etiam tunc circa centrū oculi vidētis mo uerent᷑ due linee continue: quod tamen non percipim9 videndo iridem. cōſequentia patet: quia aliās quieſcen te iride ſine oculo non omnia iſta poſſunt manere in ea dem linea recta: quod eſt contra queſtionem. ¶ Quar to. ſi ſic: tunc centra iridium in diuerſis ſitibus appareē tium in ſpeculis ex oppoſito iridis eſſent in eadem re cta linea cū illis quatuor punctis: conſequens eſt falſū et impoſſibile: quia ab eodē puncto ad eundē punctum impoſſibile eſt plures rectas lineas duci ꝙ̄ vnam: ſic tñ oporteret a centro ſolis ⁊ a centro iridis duci plures re ctas lineas: videlicet vnam per centrū oculi: ⁊ alias ꝑ centrum iridium apparentium in ſpeculis. ſed ꝯña pȝ: quia iris apparens ex oppoſito iridis per ſpeculum vl̄ per ſpecula eſt iris tempore apparitionis iridis: ⁊ per conſequens ſi queſtio eſt vera omnes illi puncti iridū in ſpeculo eſſent in eadem linea recta. ¶ Quinto. de ar tificialibus iridibus que fiunt per rorationes non eſt idem centrum iridis et centrum orizontis et centrū ſo lis: vel in eadeȝ linea recta: quia aliquis poſſet eſſe ſub terra vel directe ſub ſole faciens iridem artificialem ſic ꝙ centrum orizontis non eſſet in eadeȝ recta linea: etiā plures lateraliter adinuicem diſtantes poſſunt ſimul ⁊ ſemel facere diuerſas irides artificiales: ſic ꝙ in nulla recta linea poſſunt eſſe centra omniū iridū cum cētro oculi vel orizontis et centro ſolis. ¶ Sexto. in eodem inſtanti ſimul et ſemel apparent diuerſis hominibus in diuerſis partibus mundi diuerſe irides: quarum cē tra non ſunt nec poſſunt eſſe in eadeȝ recta linea: immo diſtant tanꝙ̄ coni trianguli: vel tanꝙ̄ coni cuiuſlibet al terius angularis ſeu lateralis figure: igitur non ſem per tempore apparitionis ⁊c. conſequentia videtur eē manifeſta: et antecedēs patet per experientiam: ⁊ me lius patet imaginanti.

In oppoſitum videtur fuiſſe Ariſto. in litera: vbi dicit. Eadem aūt et polus ⁊ centrum circuli ſupple iridis: quod terminantis nunc ortum. i. centruȝ orizōtis: eſt eñ illa m. k. h. p. ex quo apparet ꝙ ſemper tempore apparitionis iridis pūctus h. qui ponit᷑ loco centri ſolis: ⁊ punctus k. qui eſt orizōtis centrum: ⁊ pū ctus d. qui eſt centrum iridis: ⁊ pūctus p. qui eſt polus eius ſunt in eadē recta linea ſcȝ h. p. qualitercunqȝ ſol eleuatur et deprimitur: ⁊ hoc Ariſto. preſupponit tan ꝙ̄ principiū: per hoc probans aliqua accidentia de iri de. videlicet quando ſol eſt eleuatus: tunc minor appa ret portio iridis ꝙ̄ medietas: ſicut de alijs de quibus poſtea videbitur. Hoc ideȝ patet in quodam tractatu de iride qui incipit. Cum expertuȝ ſit: vbi dicitur ꝙ ha loet ſolis idem eſt centrum ſecundum ſenſum propter diuerſitatem aſpectus. ſ. oculi aſpicientis: quia ſemper oculus aſpiciens eſt in loco centri circuli altitudinis hoc eſt orizontis: ⁊ linea q. o. n. tranſit per cētrum ſolis et ꝑ cētrū circuli vſqȝ ad nadir ſolis. i. punctū oppoſitū in zodiaco ipſi ſoli. ¶ Notandum autem eſt ꝙ aliter ſu mitur orizon apud aſtrologos ⁊ aliter apud perſpecti uos. nā aſtrologi dicunt ꝙ orizon eſt circulus magnus diuidens ſpheram per duo equalia tranſiens per cen trum eius et ſeparans partem celi viſam a non viſa: ſi cut patet per auctorem de ſphera. aliter autem capiūt perſpectiui: ſicut apparet per Vitulonē in quarto per ſpectiue. vnde capiunt orizontem pro vna ſuperficie cir culari contingente terre ſupficie: et vlterius proceden te vſqȝ ad extrema partium celi viſarum: et eius centrū ponūt centrum oculi ſic videntis. Et ſecūduȝ iſta patet diuerſitas ſm centra orizontis: q2 p̄mo modo capiēdo centrū eſſet centrū orizontis: et centrū mūdi idē. Sȝ ſe

eodem modo non ſic:quia oculi noſtri non ſunt in cētro mundi:immo valde diſtāt. ¶ Sed tñ qꝛ aſtrologi reputant terrā inſenſibilē in cōparatione ad celum:ſicut apparet in ſecūdo Almageſti Ptolemei:qꝛ etiā minima ſtella viſu notabilis nulliꝰ ꝓportionis apparet eſſe ad totum celū:ſic nec terra:cū quelibet ſtella ſit ea maior:habet aliquā ꝓportionē determinatā ad celū:ꝓpter hoc reputant idē centrū orizontis ⁊ centrū mundi. Ulteriꝰ notandū ꝙ q̄uis nulla ſit nec poſſit eſſe rebus ſe habētibus vt nūc linea recta a ſole vſq ad nos:tamen ſi eēt aliqua talis linea recta:ſicut bene poſſumus imaginari ſine cōtradictione:que eſſet a cētro ſolis ad centrum oculi in continuū et directū ꝓtracta:q̄ritur ꝑ queſtionē:vtrū ſemper ⁊ neceſſario in tali linea recta ſi eſſet tēpore apparitionis iridis debeant eſſe iſta pūcta:ita ꝙ nunq̄ appareat iris niſi talia quatuor pūcta ſint in eadē linea recta exñte vel imaginata.

Et ſecundum hoc ſit prima concluſio ꝙ non eſt neceſſarium ſemꝑ tꝑe apparitionis iridis ꝙ centrū ſolis ⁊ orizontis vt aſtronomus ſumit ⁊ iridis ⁊ polus ſint in eadem linea recta. hoc ſatis patet: qꝛ plures apparent nobis irides tam artificiales q̄ etiā naturales:quarū centra impoſſibile eſt eſſe in eadē linea recta cū centro ſolis ⁊ centro mundi: qꝛ hec tria centra facerent triangulū:ſi recte linee a quolibet ad quodlibet ducerent̃:igit̃ nō eſt neceſſe. Cōſequētia tenet:⁊ antecedens pꝫ ſecundū ꝙ argutum fuit in prima ratione principali ante oppoſitū:⁊ ꝑ hoc ſoluit̃. ¶ Secūda cōcluſio. ꝙ ſemꝑ tēpore apparitionis iridis artificialis centrum ſolis:centrū iridis artificialis:⁊ centruꝫ oculi et poli eiuſdem ſunt in eadē linea recta:niſi refractio radiorum ſolarū ſuꝑ diuerſa diaphana oblique incidentium impediat:q̄uis nō multū ſenſibilis diuerſitas inde fiat. Iſta ꝓbat̃:naꝫ dū fit iris artificialis recta linea ꝓcedēs a cētro ſolis tanq̄ axis pyramidis radioſe directe veniet ſuꝑ centrū oculi vel ſuꝑ cētrū cōcurſus neruorū opticorū:vel ꝑ cētrum concurſus neruorū opticorū: qꝛ experimur ꝙ vmbra capitis noſtri in continuū ⁊ directū ꝓcedit: ⁊ equaliter vſq ꝑ mediū iris artificialis quātūlibet:⁊ circūferētia iridis artificialis nō plꝰ diſtat ī vna pte ab extremitatibꝰ vmbre q̄ ī alia: nec ecōuerſo:niſi quid accidētale impediat puta ineq̄litas figure capitis vel caputij vel crinium. ⁊ ergo axis vmbre in cōtinuū ⁊ directū ꝓcedit ſm ꝙ axis pyramidis radioſe ꝑ cētrū concurſus neruorū opticorū ductꝰ ꝓcedit:⁊ axis vmbre ꝓcedit ꝑ cētrū iridis ⁊ ꝑ polū:ergo oīa iſta quatuor puncta ſunt in eadē linea recta in iride artificiali: ⁊ ſic hoc ſemꝑ exꝑimur:⁊ q̄ocūq moueamꝰ caput mouebit̃ vmbra vl̃ nobis appꝛebit moueri iris artificialis: ſic ꝙ ſemꝑ manēt iſta q̄tuor pūcta in eadē linea recta. licꝫ nulla linea recta ſēꝑ maneāt. ¶ Tertia ꝯcluſio eſt iſta. ꝙ ſemꝑ tꝑe apparitionis iridis naturalis et celeſtis iſta quatuor puncta ſunt in eadē linea recta exiſtēte vel imaginata ſi non fractio radiorū inſenſibiliter vel aliter immutet:⁊ hoc pꝫ:quia iris naturalis fit ſicut artificialis:vt ſepe allegatū eſt ex litera:ſed ex p̄cedenti cōcluſione ſic fit iris artificialis ꝙ iſta quatuor pūcta ſūt ſemꝑ in eadē linea recta:ꝑ ⁊c. ꝯña pꝫ:et etiā antecedēs ex dictis. Et intelligenda eſt cōcluſio reſpectu eiuſdem oculi et de cētro orizontis pro centro oculi capto:et ſi diuerſis in diuerſis ſitibus diuerſe irides apparēt ſemper cuilibet illorum talia quatuor puncta eſſent in eadem recta linea:⁊ hoc vnuſquiſq pōt experiri:quia iride naturali apparente ſole exiſtente in oriente vel in occidente ſi conſideret quis vmbram capitis:ꝓcedit directe per centrum ⁊ eque diſtat a circumferentia:quia ſi radij ſolis prius ꝯcurrent anteq̄ vmbra capitis ad tantam diſtantiam perueniret retro ponat̃ capiti aliquod vmbroſum rotundū ⁊ magnū:et apparebit. ¶ Ex iſtis concluſionibus patet ꝙ ſi oculus eſſet in centro mundi ⁊ cetera ad iridem requiſita eſſent paria viderent totam iridem:⁊ idem eſſet centrū mundi cū centro huius oculi:vel omnia quatuor puncta eſſent in eadem linea recta cum centro mundi. ¶ Ex quo patet vlterius. ꝙ ſi ſol circūduceretur ceteris partibus tali oculo in centro mundi appareret iris circunduci ex oppoſita parte celi:ſicut ſol ex alia parte circunduceretur. ¶ Et ex hoc patet ꝙ ſi quis eſſet oculus ſub polo arctico in ſuperficie: tali oculo poteſt iris apparere circunduci: quemadmodum ſol circunducitur ad omnem partem celi ꝑ totum tempus poſt equinoctium vernale vſq ad equinoctium autūnale per centrum: et ſic tales poſſunt videre iridem naturalem verſus auſtrum directe:quod nobis exiſtentibus hic eſt impoſſibile:et cauſa eſt: quia ex quo ſemper iſta ſunt in eadem linea recta:et ipſi hñt ſolem ſuper orizōtem ad omnē partem celi tam verſus auſtrū q̄ verſus ſeptentrionem: ideo ipſi poſſunt videre ſole exiſtente verſus ſeptētrionem iridem verſus auſtrum:hoc autem eſt nobis impoſſibile. patet etiam ꝙ ſi qui ſunt antipodes ꝙ illis nūq̄ poteſt apparere iris verſus ſeptētrionem:ſicut nobis hic exiſtentibus non poteſt apparere iris verſus auſtrum. ¶ Et ex iſtis etiā patet quid ſit dicendum ad queſtionem:⁊ etiam excludende ſunt irides apparentes per ſpeculum ex oppoſito:quia de hoc non habent concluſiones veritatem.

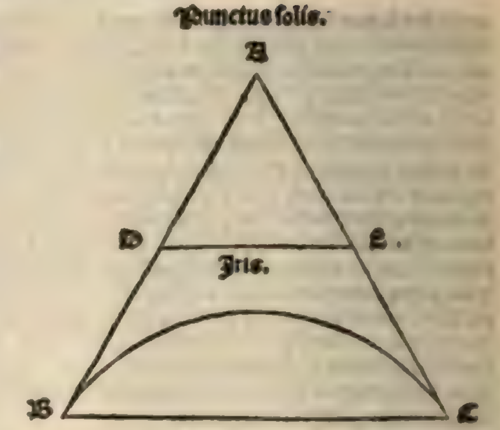
¶ Nunc dubitatur circa predicta:quia non videtur ꝓpter quid poli vel polus iridis ſint in eadeꝫ recta linea cum alijs tribus punctis. probatum enim eſt per experientiam dictam: ꝙ iſta tria centra ſunt in eadem recta linea:ſed non probatum eſt de polis. ¶ Ad quod dicendum: ꝙ ex quo centrum iridis et centrum orizontis vt dictum eſt ſunt in eadem linea recta: vt cuꝫ experimur in iridibus artificialibus et etiā in naturalibus: ꝙ ſemper ſuꝑficies contenta a circūferētia iridis exiſtēs vel imaginata eſt eque diſtās ſuꝑficiei orthogonaliter interſecante rectam lineā. in qua ſunt centra tria dicta:ꝑ oportet ꝙ iſta recta linea vlterius recte protracta ꝓcedat vſq ad polum:quia polus eſt quilibet punctus in linea recta a centro circuli ꝑpendiculariter ſuꝑ ſuꝑficiem cuius erecta. igit̃ poli ſunt in illa ſm ꝙ pꝫ ꝑ diffinitionem poli datā in primo Uitulonis:⁊ datam a Theodoſio de ſpheris:ꝑ videmus ꝙ ſi ſol ſit in meridie in eſtate ⁊ faciamus iridem artificialē ꝑ rotatiōes:oportet nos reſpicere quaſi ad terrā ⁊ nō aerē:ſicut de mane in hyeme:⁊ ſic ſemꝑ ſicut ſol eleuat̃:ſic et linea recta a ſole ꝑ centrum oculi directe duci imaginata vltra oculum deprimitur:⁊ ſuꝑficies iridis ſēꝑ orthogonaliter interſecans illam lineam proportionaliter inclinatur. ¶ Et ex iſto patet:quare nunq̄ poſſumus facere iridem artificialem apparere ſurſum verſus celum totalit̃:ſic ꝙ ꝑpendicularis ſuper ſuperficieꝫ iridis veniat quaſi a cētro mundi per centrum oculi:ſed ſemper verſus terraꝫ vel a latere:quia nunq̄ ſol luceret ſuper terram:ſic ꝙ ꝑpendicularis vel recta a ſole ad oculum veniens ab inferioribus procedat:ſed ſi terra per imaginationem eſſet ita parua ꝙ radij circunquaq poſſent tranſire in tāta fortitudine et diſtantia quanta ſufficit ad irideꝫ:⁊ ſic bene poſſet apparere ſurſum iris vel etiam ſi terra non eſſet et nos eſſemus.

Per hoc ad rationes. Ad primā ſi ſic ⁊c. ꝓcedit̃ ſupponēdo vt ſumūt ꝑſpectiui. Ad improbationē cū dicebat̃. tunc iris nō poſſet q̄nq minui. conce

ditur ſi oculus ſic eſſet eleuatus: nec eſt inconueniens. ¶ Ad ſecundã nulla eſt ⁊c. cõcedat̃: ſed ſufficiat ſm mathematicã imaginationẽ ꝙ ſi eſſet talis linea: tunc tẽpoꝛe apparitiõis ⁊c. Ad ꝓbationẽ ꝯ hoc ꝙ radij frangũtur. dicẽdũ ꝙ licet ſic ſit: ⁊ opoꝛteret eſſe: tñ hoc non facit ſenſibilẽ diuerſitatẽ: ſed valde modicã: ⁊ hoc non ſufficit: qꝛ naturalis nõ habet multũ demõſtrare ꝑ inſẽſibilia: ſicut mathematicus. ¶ Ad aliam. tunc ſole ⁊c. concedit̃: qꝛ nõ impoſſibile eſt ſecundũ imaginationem vel conditionaliter: qꝛ durities terre non impedit quin poſſimus imaginari penetrationẽ. ¶ Ad quartam de ſpeculis. dicendũ ꝙ hoc fuit exclusum in ꝯcluſionibus: et etiã de artificialibꝰ diuerſis ⁊ naturalibꝰ: qꝛ nõ opoꝛtet oĩm iridũ apparẽtiũ ſimul ⁊ ſemel ꝙ centra ſint in eadẽ recta: ſed reſpectu oculi vnius quieſcẽtis vel moti ſemꝑ ſunt quatuoꝛ puncta in eadẽ recta tẽpoꝛe apparitiõis: ⁊ ſic reſpectu vniꝰ quatuoꝛ: ⁊ reſpectu alterius quatuoꝛ: licet oẽs iſte recte linee in centro ſolis conueniant et cõmunicent: ⁊ non in alijs. Et per hec etiaꝫ pꝫ ſolutio quinte ⁊ ſexte rõnis.

Queſtio. XXI.

QVeritur viceſimopꝛimo vtrũ ſemꝑ tẽpoꝛe apparitionis iridis et halo diameter iridis ſit ꝑciſe dupla ad diametrũ halo. ¶ Et arguit̃ pꝛimo ꝙ nõ: qꝛ qñq; diameter halo eſt valde pua: qñ halo apparet iuxta ſtellã ⁊ minoꝛis magnitudinis alia a ſole ⁊ luna: ⁊ diameter iridis eſt tanta: ſicut cõiter ſolet eſſe: igit̃ non ſemꝑ preciſe dupla. ꝯſeq̃ntia pꝫ ex hoc ꝙ diameter halo qñ diameter iridis eſt dupla preciſe ẽ multo maioꝛ q̃ apparẽs iuxta ſtellã. ¶ Secũdo. ſi ſic. ſequeret̃ ꝙ diſtantia ſolis vel lune ab iride vel a loco apparitionis iridis eſſet preciſe in duplo maioꝛ q̃ diſtantia eiuſdem ſolis vel lune a loco in quo apparet halo: vel a vapoꝛe iſto in quo fit. ꝯñs eſt falſum ⁊ impoſſibile: qꝛ ſol valde multũ diſtat a luna vel ab aere: ⁊ per ꝯſequẽs multo plus q̃ in duplo ad diſtantiã halo ⁊ iridis abinuicẽ. Similiter luna diſtat ꝑ totã ſpiſſitudinem oꝛbis ignis: ⁊ ſimilit̃ ſuperioꝝ ⁊ medie regionis aeris ab halo: ſed halo ab iride non diſtat niſi ꝑ modicaꝫ diſtantiã in aere. vtputa in duplo plus diſtat halo ab iride q̃ iris ab oculo videntis iridẽ que eſt ſatis modica diſtantia que ẽuix ꝑ medietatẽ miliaris parui: ſicut experimur quando fines iridis apparent inter edificia et viſuꝫ noſtrũ que edificia non multũ diſtant a nobis: ſicut ſcimꝰ. Sed conſequentia ꝓbat̃: quia imaginando vnũ triangulum: cuius conus ſit in puncto ſolis vel lune: ⁊ ſit a. ⁊ ꝓcedat latus a.b. ab a. vſq; ad finem iridis verſus terrã quando apparet ſemicirculus de iride: ⁊ a.c. latꝰ ad alium finẽ: ⁊ ducatur linea c.b. baſis trianguli tanq̃ diameter iridis. capiat̃ ꝗ linea d.e. eque diſtãs linee c.b. in iſto triangulo ſecans iſta duo latera a.c. et a.b. trianguli a.b.c. ⁊ ſit linea d.e. ſolũ ſubdupla ad lineam c.b. ſecundũ ꝙ tu poneres diametrũ halo eſſe ſubduplam preciſe ad diametrũ iridis. tunc imaginoꝛ hic duos triangulos a.b.c. ⁊ a.e.d. iſti duo trianguli ſunt eque anguli et conſimiles: quia angulus a. vnius idem eſt et equalis angulo a. alterius: et angulus c. eſt equalis angulo b. quia extrinſecus intrinſeco ſibi oppoſito quando duabus eque diſtantibus ſupuenit tertia. ergo per. xxviij pꝛimi Euclidis ſunt equales. cõfoꝛmiter pꝛobatur de angulo d. ꝙ ſit equalis angulo c. qꝺ etiam patet ꝑ viceſimam tertiam ſecundi: quia omnis triangulus habet tres ⁊c. ergo cum ſint eque anguli ſequitur ꝙ latera eorum erunt pꝛopoꝛtionabilia per quartam ſexti: ergo ſicut ſe habet b.c. ad d.e. ſic ſe habet a.b. ad a.e. ⁊ a.c. ad a.d. ſed qꝛ per te diameter iridis pꝛo qua ponitur b.c. eſt dupla ꝑciſe ad diametrũ halo pꝛo qua ponitur d.e. ſeq̃tur ꝙ diſtantia ſolis a puncto qui eſt terminus iridis ſit pꝛeciſe dupla ad diſtantiam ſolis a pũcto qui eſt terminus diametri halo: ⁊ ſic ſimiliter arguitur de luna: ꝗ ſol vel luna in duplo ꝑciſe plus diſtat ab iride q̃ ab halo: qꝺ fuit pꝛobandum: et eſt impoſſibile. ¶ Tertio. ſi ſic: ſeq̃tur ſemper ꝙ halo eſſet eq̃lis magnitudinis: ⁊ ſimiliter iris vel irides ſemꝑ eſſent eq̃lis magnitudinis: hoc ꝯñs eſt falſum: et ꝯtra experientiam: quia videmꝰ multotiens ꝙ halo quandoq; eſt maioꝛ quandoq; minoꝛ: et ſimiliter nos videmus ꝙ iris quãdoq; eſt minoꝛ et quandoq; maioꝛ: immo ſole eleuato, vt dicit Ariſto. in litera: apparet minoꝛ poꝛtio maioꝛis circuli de iride ideo quandoq; fit maioꝛ poꝛtio circuli vel maioꝛ circũferentia iridis: ⁊ quandoq; minoꝛ: ergo nõ ſemꝑ irides apparẽt equalis magnitudinis nec halo. conſequẽtia tenet: quia ſi ſemꝑ eſt pꝛeciſe dupla: igitur circunferentie ſi complete eſſent: eſſent cõtinue duple: ⁊ ꝑ ꝯñs cõtinue equales ſibijpſi in oĩbus tempoꝛibus: quia eadem eſt poꝛtio diametroꝝ et circunferentiarũ eoꝛundẽ circuloꝝ: vt per quintã concluſionẽ Archimedis de curuis ſuꝑficiebus pꝫ. ¶ Quarto. ſic. qꝛ qñq; halo apparet ſole vel luna tantũ eleuato ꝙ nihil de iride põt apparere: igit̃ non ſemꝑ diameter vnius eſt dupla ⁊c. ꝯña pꝫ: quia quoꝛum vnũ eſt dupluꝫ ad aliquid / ambo ſunt: ſed añs patet: luna exiſtente in ſignis eſtiualibus ⁊ eleuata ad mediũ celi: ⁊ ſimiliter de ſole: tunc eñ nihil iridis põt appere nec eẽ apud nos. ¶ Quinto. ſi ſic tunc irides artificiales ⁊ halo artificialit̃ facti ꝑ vrinale ſic ſe haberẽt ꝙ diameter vniꝰ eſſet dupla ad diametrũ alterius: hoc ꝯñs eſt falſum: qꝛ poſſumus artificiales irides facere maioꝛes ⁊ minoꝛes ſicut halo: ſic ꝙ ꝓpoꝛtio illa nõ ſeruet̃ ꝑciſe. ¶ Sexto. qñ appent due irides artificiales deſtructa inferioꝛi iride vel pꝛincipali reliq̃ ẽ multũ maioꝛ: ꝗ ⁊ diameter eius eſt maioꝛ: ergo ⁊ diameter halo ſi tunc appereret halo nõ ꝑciſe eſſet ſubdupla ad diametrum iridis: ergo nõ ſemper quando apparet halo ⁊ iris diameter vnius eſt dupla ad diametruꝫ iridis alterius. conſequentia et antecedẽs patẽt de ſe. ¶ Ità contingit nunq̃ ꝙ ſimul poſſint apparere halo et iris: igitur non ſemper ⁊c. conſequentia patet: quia opoꝛteret aliquando ſic eſſe ſi deberent iſta eſſe vera: ſed antecedens pꝛobatur: quia nunq̃ vapoꝛ in quo fit halo permitteret radium ita foꝛtem tranſire ꝙ fieret iris ex

oppoſita pte. ⁊ quando ſit halo ſol vel aſtrum eſt ad minus eleuatum ꝑ.xi.gradus:⁊ tunc non pōt circumferētia iridis tāta apparere ꝙ diamet̃ iridis ſit dupla ad diametrum halo.

In oppoſitū arguitur ꝑ experientias quas ponit auctoꝛ in tractatu de iride:qui dicit:cū expertum ſit ꝑ aſtrolabium vel ꝑ armillas ꝙ diamet̃ halo habet.xlij.gradus de circulo altitudinis:⁊ ſemidiameter iridis tantundem.ex quo patet ꝙ ſemidiameter iridis eſt equalis toti diametro halo:⁊ ꝑ conſequens cum diameter iridis ſit preciſe dupla ad ſuam medietatem:ſequit̃ ꝙ ſit preciſe dupla ad diametrum halo:⁊ hoc ꝓbat idem ꝑ angulum vel ꝑ angulos in centris oculoꝝ qui ſe habent adinuicem in ꝓpoꝛtione dupla:puta angulus ſub quo videt̃ diamet̃ iridis:ē duplus ad angulum ſub quo videt̃ halo:ſed quia eadē eſt ꝓpoꝛtio circunferentiarum vel poꝛtionum circunferentie ſeu arcuum que eſt ꝓpoꝛtio anguloꝝ ſupra centrum:ſicut patet ꝑ vltimam concluſionē ſexti Euclidis:ſequit̃ ꝙ pars circunferentie ſub qua apparet iris ſit dupla ad partem circunferentie ſub qua apparet halo. ⁋ Hic ē notādū ꝙ oportet q̄ſtionē itelligi cōditionalit̃.vt videlicet.ſi quandocunq̄ ſimul et ſemel apparet halo ſecundum circunferentiam completam ⁊ ſimilit̃ iris ſecundū circunferentiam completā vꝫ ſemicirculi:ꝙ tūc diameter iridis eſſet p̄ciſe dupla ad diametrū halo:quia de facto ꝙ ſic fiat ꝙ ſimul in oculo exiſtente in ſupꝼicie oꝛizontis appareat halo totus et ſemicirculus iridis eſſet impoſſibile. Et etiam pōt intelligi queſtio ꝙ ſi modo appꝛeat halo iuxta ſolē vel iuxta lunam ⁊ cras appareat iris ſecundum ſemicirculum nunquid tunc diameter iſtius halo ſit preciſe ſubdupla vel fieret ſi maneret ad diametrū iridis craſtine:vel etiam ſi quandoq̄ vt foꝛte poſſibile eſt appareat medietas halo ſole vel luna exiſtente in oꝛiente ⁊ in eodem tempoꝛe eidem oculo in ſupꝼicie oꝛizōtis appꝛeat iris ſecundum ſemicirculū:nunquid diamet̃ vni⁹ iridis ſit dupla ad diametrum alteri⁹. ⁋ Ad hoc ergo eſt dicendū p̄ſupponendo q̄d ſit iris ⁊ quid halo ⁊ q̄d diameter. ⁋ Et ſupponit̃ pꝛimo ꝙ vapoꝛ in quo quandoq̄ apparet halo:quādo eſt ꝓpinquioꝛ viſui:tunc apparet minoꝛ:⁊ ſimiliter de iride:⁊ hoc patet ꝑ experientias:quia quādoq̄ ḡñabit̃ halo vel apparebit tūc in pꝛincipio cum vapoꝛ eſt ꝓpe terram magis appꝛet halo minoꝛ ⁊ continue ſecundum ꝙ aſcendit magis vapoꝛ:apparet halo maioꝛ:⁊ ſimilit̃ eſt de iride: quia videmus in iridibus artificialibus:quia roꝛationes ī quibus fiunt ſunt ſatis pꝛope oculum:⁊ q̄to ſunt groſſioꝛes roꝛationes ⁊ remotioꝛes ab oculo tanto apparent irides maioꝛes:⁊ hoc conſimili modo eſt de iridibus naturalibus.

Iſto ſuppoſito ſit pꝛima cōcluſio ꝙ poſſibile eſt quandoq̄ diametrū iridis eſſe maioꝛem ꝙ duplam ad diametrum halo ſiue ſimul ſiue ſucceſſiue apparent:⁊ hoc ſatis patet ꝑ ſuppoſitionem:quia q̄ñq̄ in pꝛincipio generationis halo diameter eſt maioꝛ ⁊ quandoq̄ minoꝛ. ⁋ Secunda concluſio. poſſibile eſt ꝙ preciſe in dupla ꝓpoꝛtione ſe habeat diameter iridis ad diametrum halo. ⁊ hoc iterum patet ꝑ experientias:⁊ hoc experti erant doctoꝛes ꝑ inſtrumenta aſtronomica:ſicut allegatum eſt pꝛius. ⁊ ex iſtis patet concluſio reſponſalis ad queſitū. ⁋ Tertia concluſio. ꝙ non ſemꝑ tempoꝛe appꝛitionis iridis diameter iridis eſt dupla preciſe ad diametrum halo:⁊ hoc patet ex p̄cedentibus. ⁋ Tamen intelligendum eſt ꝙ in queſtione ⁊ in concluſionibus non intelligit̃ de magnitudine diametri iridis ad diametrum halo ſecundum ſe ⁊ abſolute:ſed in comparatione ad occupationem graduum celi:vt ſi ꝑ inſtrumentum puta ꝑ quadrantem ⁊ ꝑ aſtrolabium cognoſceret̃ gradus aſcendens in oꝛiente quando ſol eſſet in occidente:⁊ ꝑ idē inſtrumentum cognoſcet̃ punctus altiſſimus iridis tunc apparentis ⁊ ſecundum rectam lineam imaginatam duci ad centrum oculi ꝑ ſuum punctum iridis vſq̄ ad gradum celi coꝛreſpondentem: tunc q̄tum diſtaret ille gradus a gradu aſcendente tantum diceremus ſemidiametrū iridis occupare:⁊ ſic ꝓpoꝛtionalit̃ eſt de diametro halo:ſic ꝙ quandoq̄ contingit ꝙ quandoq̄ contingit ꝙ diameter iridis continebit octoginta quatuoꝛ gradus ⁊ ſic diamet̃ halo ſolū q̄draginta duos occupabit:⁊ q̄ñq̄ plus occuparet diameter iridis ⁊ de eiſdem gradibus:quandoq̄ minus. Et ſic ſimilit̃ eſt dicendum de diametro halo:ſed quante ſint diametri in ſe ⁊ abſolute ꝑ iſtam viam iam dictam ſciri non poteſt niſi plus addat̃:puta q̄ta ſit diſtantia loci roꝛatōis ab oculo:⁊ tūc cognito angulo in ocl'o ⁊ duob⁹ laterib⁹ ꝯtinētib⁹ iſtū angulū ī ocl'o cogniti poterit cognoſci q̄ta ſit baſis illius trianguli q̄ eēt diamet̃:⁊ hoc difficile eſt cognoſci de halo:quia difficulter ſcit̃ quantum diſtet ab oculo. ⁋ Ex iſtis patet ꝙ auctoꝛes non ſunt intelligendi ꝑ omni tempoꝛe:ſed ſolum quādoq̄:⁊ hoc eſt de iride circa ſolē:ſed de alijs iridib⁹ lune ⁊ halo per ꝯſimiles experientias inſtrumentoꝝ poterit vnuſquiſq̄ inueſtigare ꝓpoꝛtiones diuerſis tempoꝛibus.

Per hoc ad rationes. Ad primā &c. dr̃ ꝙ iſta eſt ꝓ pꝛia ꝯcluſione. ⁋ Ad ſecundā ſequit̃ ⁊c. negat̃ conſequentia. Ad ꝓbationem imaginoꝛ triangulum ⁊c. admitto imaginationē:⁊ dico ꝙ latera trianguli a.b.c. videlicet a.b. ⁊ a.c. non ꝓcedunt ꝑ fines diametri halo:ſi a. punctus ſit centrum ſolis vel lune: ſed multum diſtant extra:vt patꝫ in figura. ⁊ negat̃ q̄ ponit̃ ꝙ d.e. ex quo ſubdupla eſt c.b. in triāgulo a.b.c. quia multū ⁊ valde remote a loco halo locabit̃ illa in triangulo a.b.c. ſignanda. vt patet conſyderanti. ⁊ tūc ſine dubio eſt bona demonſtratio: ꝙ linea a.b. eſt dupla linea a.c. Etiā ſicut dictum eſt: q̄ta ſit diamet̃ halo in ſe ⁊ abſolute non ſcitur nec habet̃ ꝑ ea q̄ dicta ſunt:nec etiam q̄ta ſit diamet̃ iridis:pꝛopt̃ quod non ſcit̃ quanta ſit ꝓpoꝛtio iſtoꝝ adinuicem:ſed in comparatiōe ad occupationem graduum celi:quia longitudo digiti mei poſſet tantum occupare de gradibus celi q̄tum longitudo vnius miliaris occuparet de gradibus celi ſi multū diſtaret. ⁋ Ad aliā. ſemꝑ halo eſt equalis ⁊c. iſta facit ꝓ pꝛima ⁊ ſecunda concluſionib⁹: ⁊ oīa alia argumenta concludunt ꝙ non ſemꝑ halo vel diameter eius ſic ſe habeat ad diametrum iridis puta p̄ciſe ſubduple:⁊ hoc conceditur ſicut apparuit in concluſionib⁹. Et ītelligēde ſunt nō de artificialib⁹:ſꝫ de naturalib⁹. ⁊ ſilr̃ de halo celeſti ⁊ nō de halo vrinalis vl' alicuius artificialis. Et ſic patet pn̄s q̄ſtio ⁊c. quare ⁊c.

Queſtio.XXII.

Querit̃ vigeſimoſcd̄o vtrum oī hora diei artificialis oculo exñte in ſupꝼicie oꝛizōtis poſſit aliqua poꝛtio iridis apparere vbicunq̄ fuerit homo vl' oculus videntis. ⁋ Et arguit̃ pꝛimo ꝙ ſic:quia oīni hoꝛa diei longiſſime vbicūq̄ fue

rit homo poterit aliqua portio appere: igiꝉ cum mul-
to facilius ſit in omni hora aliarum dierum: ſequiꝉ ꝙ
omni hora cuiuſlibet diei artificialis vbicunꝗ fuerit
homo ⁊c. ꝯñtia patet per locum a maiori: ſed antece-
dens quo ad ſecundam partē patꝫ. quia in breuioribꝰ
diebus non tantum eleuaꝉ ſol quin bene poſſit appere
arcus iridis: ſed in longioribꝰ diebus ſol nimis eleuaꝉ
Sed antecedēs pro prima parte probaꝉ. Nam in meri
die lōgiſſime diei vbi videꝉ maxime difficile poteſt ap-
parere iris artificialis vt docet experientia: igiꝉ et na-
turalis. conſequentia iſta patet ꝑ ſimilitudinem Ari-
ſto. in lr̃a. ❡ Secundo. quia ſi non eſſet t̃ra ⁊ totuꝫ me-
dium eēt plenuꝫ aere in q̄libet pte diei poſſet portio iri
dis appere cuilibꝫ vbicunꝗ eēt: ſed t̃ra exñte ipſa hoc
non impedit: ꝗ ⁊ nunc poterit hoc fieri. conſequētia te
net: ⁊ antecedens ꝓ ſecunda pte probaꝉ: quia ſi t̃ra nō
eſſet ⁊ alia eſſent hoc poſſet fieri: ꝗ terra exiſtente hoc
eſt poſſibile fieri: igiꝉ hoc pōt fieri. ❡ Et ꝓbaꝉ ex alio:
quia ſup t̃ram poſſunt tot groſſi vapores gñari ꝙ de
ꝓpe reflecterent radium ad oculum omniquaꝗ ſecun
dum circuli peripheriam: dato ꝙ ſol eſſet ſup zenith
capitis noſtri: igiꝉ terra hoc non impediet. ❡ Tertio
ſic. ſole exiſtente in meridie ⁊ ſup zenith capitis quorū
dam poſſunt inꝉ aſpectum illorum ⁊ ſoleꝫ tot vapores
aquei eleuari ꝙ appeat circunferentia totalis colora
ta ſecundum circuli peripheriam ſic ꝙ erit iris vel cir
cunferentia iridis completa ſecundum ꝙ dicit lr̃a ꝓ-
pe principiū capituli de iride: q̄uiā ſi ꝯſtaret talis cali
go q̄lis fiet vtiꝗ ab aq̄ cū aliquo alio nigro ſicut dici-
mꝰ appet vtiꝗ iris tota ſicut que eſt circa lucernas: ꝗ
cū circa lucernas ſic poſſit iris appere ⁊ circa cādelas
ſeq̄ꝉ ꝙ ēt circa aſtra ⁊ ſoleꝫ in meridie. ⁊ tales vidit Vi
tulo circa ſoleꝫ in diſtantia quatuor graduum quādo-
ꝗ exiſtens in Padua ſecundum ꝙ recitat in commen
to cōcluſionis. lxvij. ꝙ vidit ſimul tales quatuor pro-
pe ſolem: quia nubes rorida diametraliꝉ erant poſi-
ta inꝉ oculum ſuum ⁊ ſolem. ❡ Quarto. ſi non: hoc eēt
ideo quia ſole eleuato linea recta in qua ſunt quatuor
puncta eſſet ex vna parte totaliꝉ ſub orizonte in tan
tum ꝙ non poſſet amplius appere: hoc eſt falſum. ⁊ cō
ſequētia patet ex ꝑdictis in precedentibus queſtioni-
bus. ⁊ falſitas probaꝉ: quia poſſet tantum quis in ori-
zonte eleuari vel in edificio vel in monte ꝙ totus ille de
fectus recōpenſareꝉ: ⁊ tunc in meridie poſſet appere
longiſſime diei: ⁊ ꝑ conſequens cuiuſlibet alterius.
❡ Quinto. vbi eſt dies vnius dimidij anni ibi om-
ni hora diei poteſt apparere iris: et vbi eſt dies vni us
menſis omni hora ⁊c. ꝗ etiā in omnibus alijs locis. cō
ſequentia patet: quia deberet magis eſſe impedimen-
tum. antecedens patet ex dictis in alijs concluſionibꝰ
quia iſlandia vel qui ſunt habentes polum mundi per
zenith capitis illis poteſt apparere iris circūuolui ſi-
cut ſol totaliter oppoſitam ꝑtem ⁊c.

In oppoſitū eſt Ariſteteles in litera
circa fineꝫ capituli de iride vbi dicit: ꝙ autem in mino
ribus quidem diebus his qui poſt equinoctium autū
nale contingit ſemꝑ fieri iridem: in longioribus autem
diebus his qui ab equinoctio altero ad equinoctium
alterum circa meridiem non fit iris. ex quo patet ꝙ
nobis ⁊ multis alijs ſeptētrionalibus non omni hora
cuiuſlibet diei artificialis poteſt appere portio iridis.

Notandum nūc circa quæſtionem
ꝙ in titulo queſtionis addiꝉ omni tempore anni ⁊ cu-
iuſlibet diei: hoc intelligendo ſolum de tempore diei
artificialis ⁊ non de tempore noctis q̄tum ad iridem
ſolis que non poteſt fieri de nocte. ❡ Item notandum
ꝙ addiꝉ etiam vbicunꝗ fuerit homo: quia dictum fuit
prius ꝙ exiſtentibus ſub polis appet ꝑ dimidium an
nuꝫ vel poteſt apparere continue aliqua portio iridis
ſed ſic non eſt de alijs habētibus plures dies ⁊ noctes:
ſicut qui ſunt Parrhiſius vel Rome ⁊c. quia ſecundū
illos diuerſificaꝉ ⁊c. ⁊ impediꝉ in aliqua hora diei: ⁊ i
aliqua non. ꝗ intelligenda eſt queſtio de illis qui ſunt
ſub equinoctiali vel inter equinoctiale ⁊ circulum mi
norem arcticum vel vltra equinoctialem vſꝗ ad aliuꝫ
paruum circuluꝫ: ⁊ de illis locutus eſt Ariſtoteles hic
❡ Unde ſupponendum eſt hic ꝙ quatuor puncta. ſ.
centrum ſolis orizontis iridis ⁊ poli ſunt in eadē linea
recta: vt patet in queſtione priori. ❡ Secundo ſuppo-
nendum ꝙ centrum oculi ſit in plana ſupficie orizon-
tis. hoc etiam patet in prioribus. ❡ Tertio ꝙ ſole ele-
uato per duos gradus ſup orizontem omniquaꝗ vel
amplius polus iridis ⁊ centrum ſunt in eadē recta ꝑ
quadragintaduos gradus ſubtus orizontem. hoc patꝫ
ex precedenti ſuppoſitiōe ⁊ ex q̄ſtione priori. ❡ Quar
to ſupponendum eſt ꝙ ſemidiameter iridis vt in pluri
bus continet q̄dragintaduos gradus: intelligēdo ſicut
dictum eſt in queſtione precedenti. ⁊ hoc ſuppoſitum
patet per experientiam ſiue per experimenta perſpe-
ctiuorum ibidem allegata.

His ergo ſuppoſitis ſit prima cōclu
ſio. ꝙ vbicunꝗ ſol non poteſt eleuari ſuper orizontem
per quadragintaduos gradꝰ ibi oī hore cuiuſlibet diei
artificialis poteſt apparere portio iridis. probaꝉ: quia
vbicunꝗ ſol non tantum eleuaꝉ ibi centruꝫ iridis ⁊ po
lus non tantum deprimiꝉ: vt patet ex ſuppoſitionibꝰ
ꝑmiſſis tertia ⁊ quarta ⁊ etiam prima: ꝗ ibi aliqua por
tio poteſt ſuper orizontem apparere: quod eſt ꝓpoſi-
tum. ❡ Secunda concluſio negatiua eſt iſta: ꝙ vbicū
ꝗ ſol pōt plus eleuari ſuper orizonteꝫ q̄ per quadra-
gintaduos gradꝰ in die artificiali ibi nō oī hora cuiuſli
bet diei poteſt apparere iris vel portio eius: quod patꝫ
quia poſt tantam eleuationem erit centrum iridis et
polus ꝑ quadragintaduos gradus ⁊ amplꝰ ſub orizō
te: ergo cum tantum ⁊ non amplius contineat notabi
liter ſemidiameter iridis: vt patet ex quarta ſuppoſi-
tione: ſequiꝉ ꝙ punctus altiſſimus iridis ſit totaliter
ſub orizonte: ꝗ multo fortiꝰ alie partes: ergo non pōt
aliqua portio apparere. ❡ Ex iſtis duobus patet rñ-
ſio ad queſtionem. ſ. ꝙ non in omni hora diei ⁊ in omni
parte anni poteſt apparere aliqua portio vbicūꝗ fue
rit homo: ⁊ hoc intelligendo modo ꝑdicto nc multum
do ſyncathegorematum in titulo queſtionis variet in
tentionem. ❡ Ex iſtis ſequitur correlarie ꝙ exiſtenti-
bus ſub equinoctiali in plana terra non poteſt tempo
re equinoctij per tres horas ab ortu ſolis apparere iris
nec ſimiliter ante occaſum. quod patet: quia ſol eſt plꝰ
ortꝰ q̄ ꝑ quadragintaduos gradꝰ quia in qualibꝫ ho-
re oritur per. xv. gradus vel circa inſēſibiliter q̄tū ad
ꝓpoſitum: ꝗ in tribꝰ horis oriꝉ ꝑ q̄dragintaduos gradꝰ
⁊ per conſequens poſt tertiam horam eſt ita altus ꝙ
non poteſt apparere aliqua portio iridis illis. conſimi
liter eſt ante occaſum per tres horas. ❡ Et ex hoc ſta-
tim patet ꝙ per ſex horas diei artificialis ipſi non poſ
ſunt videre aliquid de iride. ſ. per tres ante meridiem
⁊ per tres poſt. ❡ Item ſequiꝉ correlarie ꝙ exiſtenti-
bus ſub tropico eſtiuali non poteſt omi hora cuiuſlibꝫ
diei apparere iris: quia ſol eis eleuaꝉ pluſq̄ ꝑ quadra-
gintaduos gradus prope meridiem. ⁊ conſimilia cor
relaria ſecundum proportionem ⁊ diuerſitatem eleua
tionum poli ſuper orizontem: ⁊ etiam eleuationeꝫ po

li ex alia parte. vnde in ſolſtitio ſole exiſtente in meri-
die poteſt appere iris vel eiꝰ portio ⁊ quibuſdam non.
¶ Et ex iſtis patet ꝙ maxima portio iridis. q̄ nūꝗ̄ po
teſt appere exiſtentibꝰ in plana ſupficie eſt quando ſol
ē ī ortu vel in occaſu: ⁊ minima q̄ pōt appere ē ſole exi-
ſtēte in meridie. ⁊ ēt iſta correlaria ponit Ariſtote. in lr̄a.
¶ Et ex iſtis patet ꝙ quandoqꝫ circa t̄ram eſt punctꝰ
altiſſimus iridis vel ſatis ꝓpe et appet tanꝗ̄ puus ni
tor ſiue quaſi draco: ⁊ fugit homines ipſum inſequen-
tes ⁊ ſequit̄ fugientes: ⁊ cauſa patet ex p̄dictis.

Ad rōnes. ad primam negat̄ in quo
libet orizonte. Ad ꝓbationem quādo dicit̄ de meridie
dico ꝙ queſtio intelligenda eſt de naturali q̄ fit ſine ar
tificio: nec ſimilitudo Ariſt. fuit poſita in lr̄a ꝙ̄tum ad
omnia: ſed ſoluꝫ ꝙ̄tum ad modum reflexionis ⁊ gnati
onis colorꝫ: alias ꝓbaret̄ ꝙ iris celeſtis non eſſet ma
ior nec minor iride artificiali. ¶ Ad aliam ſi ⁊c. conce
dit̄: ſed negat̄ ꝯña ꝙ ꝙ̄ ⁊ nunc t̄ra exiſtēte: immo terra
impedit ⁊ ſup mare impediret mare. Ad ꝓbationem
quando dicebat̄ terra poteſt non eſſe eis manentibus
⁊c. Iſto conceſſo q̄ non oporteret negat̄ ꝙ non impe
diat: ſed bene conceditur quando poſſet fieri p potentiā
potentem oē quod non implicat contradictionem: ali
as non. Et quando dicit̄ ꝓpe t̄raꝫ poſſunt vapores ⁊c.
dicendū ꝙ etſi hoc poſſit fieri: tamen non reflecteret
radium ad oculum exiſtentem in plana ſupficie t̄re: li
cet forte ad oculum alicuius exiſtētis in cacumine tur
ris altiſſime. Sed ad iſtud quod allegebatur de Vitu-
lone. dicendum ꝙ ipſe loquitur de iridibus interpo-
ſitis inter oculum ⁊ aſtrum: nos autem in queſtione in
tendimus de iridibus oppoſitis ſoli. ¶ Ad tertiam di
cendum ꝙ ſi hoc contingat quandoqꝫ talis circunfe-
rentia potius debet dici halo colorata: quia fit p refra
ctionem: ꝙ̄ iris: q̄ fit p reflexionē: ſi tamen vocet̄ iris.
Queſtio intelligenda eſt ⁊ concluſiones de iride q̄ ap
pet vltra oculum exiſtentem inter aſtrum ⁊ locum ap-
paritionis iridis: alias enim omni hora cuiuſlibet diei
poſſet appere. ¶ Ad quartam. ſi non hoc eſſet ideo ⁊c.
dicendum ꝙ immo pp hoc. Ad improbationem quan
do dicit̄ ꝙ aliquis poſſet in tantū eleuari in edificio vl̄
in monte ⁊c. dicendum ꝙ hoc exclusum eſt: quando di-
cebat̄ in plana ſupficie terre. ¶ Ad quintam. dicendū
ꝙ dicta ſunt intelligenda de orizontibꝰ nō nimis obli-
quis vbi ſol poteſt eleuari vltra quadragitaduos gra
dus directe ſurſum menſurando ab orizonte: ⁊ q: hoc ī
Iſlandia ſiue in Venetia non poteſt fieri ꝗ̄ ⁊c. Et ſic pa
tet queſtio ⁊c.

Quæſtio. XXIII.

Qveritur vigeſimo
tertio vtrum iris lune poſ-
ſit appere pluries ꝗ̄ bis
in. l. annis conſimilibꝰ colo
ribus et proprietatibus: ſi
cut iris ſolis. ¶ Et argui-
tur primo ꝙ non auctorita
te Ariſtotelis in textu ve-
teris tranſlationis: vbi di-
cit: ꝙ antiqui ſapiētes pu
tauerunt ꝙ iris non videretur in nocte: et cauſa pro-
pter quam putauerunt iſtud eſt: quia forte non vide-
tur per noctem et non videtur niſi in plenilunio et
cum ortu lune vel occaſu eiuſdem: et non videt̄ iris in
nocte in. l. annis niſi bis. hoc idem dicūt expoſitores:
⁊ hoc idem dicit Ariſtoteles in tranſlatione noua. ca.
primo tractatu de impreſſionibus que fiunt p refracti
ones: vbi inter accidentia iridis dicit ꝙ nocte fit a lu-
na. ⁊ quidam ponebant ꝙ non fiebat: hoc autem puta
bant pp raritatem: latebat enim ipſos vtrum ſit: raro
autem fit: cauſa autem eſt: ꝙ in tenebris latent colo-
res ⁊ alia multa oportet coincidere: ⁊ omnia hic in vna
die menſis. in plenilunio eniꝫ fieri neceſſe dicebant ſi
debeat fore ⁊ tunc aut oriente aut occidente. propter
quod in. l. annis bis experimur fieri ſolum. ¶ Secun-
do arguit̄ ad idem ſic. non poteſt fieri vnꝗ̄. ꝗ̄ non pluri
es ꝗ̄ bis. patet conſequētia: ⁊ antecedens ꝓbat̄. quia
ſi deberet fieri hoc maxime videret̄ oriente luna in ple
nilunio vel occidente. ſed hoc conſequens ꝓbat̄ eē fal
ſum: ⁊ patet ꝯña p dictum Ariſto. iam allegatuꝫ: quia
talia oportet concurrere ⁊ coincidere anteꝗ̄ fiat. falſi
tas ꝓbat̄. quia luna oriente in plenilunio vel occiden-
te occidit ſol vel orit̄: ⁊ tunc eſt maior lux ex oppoſita
pte lune ī celo: ⁊ ī nubibꝰ ꝗ̄ ſit lux lune. ⁊ p ꝯñs in nu-
bibus ex oppoſita pte lune pp nimiam lucem nō pote-
rit appere debile lumen lune reflexum vel refractum:
quia lumen ſolis impediet lumen lune ⁊ ſtellarum ne
ſentiat̄: vt patet p experientiam. ¶ Sed dices. nubes
ſunt ita denſe ꝙ lumen ſolis non poteſt penetrare ⁊ im
pedire. ¶ Contra: quia tunc eadem ratione in die poſ-
ſent ita denſe nubes venire int̄ ſolem ⁊ nos: ꝙ illud po
teſt fieri. q̄d tamen expimur falſum. etiaꝫ dato ꝙ ſint
nubes ex illa parte oportet eſſe claritatem ex alia pte
celi vbi eſt luna: ⁊ illa pars non obſtantibus nubibus
a ſole adhuc illuminat̄: quia vmbra non ſic eſt eleuata
ꝙ poſſit impedire lumen ſolis quando eſt in occiden-
te: etiam dato ꝙ eſſet aliqualit̄ p quatuor vel quinqꝫ
vel decem gradus ſub orizonte: quia videmus adhuc
diu remanere lumen ſolis in crepuſculo anteꝗ̄ ſol ſit
in orizonte. ¶ Tertio. ſi pluries ꝗ̄ bis: tunc poſſet in
defectu lune appere: hoc eſt falſum. falſitas patet: q2
non niſi in plenilunio. vt dicit Ariſto. conſequētia pa
tet: quia alias non poſſet iſtud videri pp debilitatem
luminis quomō vel qualit̄ fieret pluries ꝗ̄ bis. ⁊ etiaꝫ
valde raro contingit ꝙ ſit plenilunium vel oppoſitio
ſolis ⁊ lune in vno dato orizonte ſole occidente ⁊ luna
oriente: ⁊ ſic forte poterat eſſe in orizonte Ariſtotelis
ꝙ non poterat niſi bis contingere illud ꝙ eſſet ortus
vnius ⁊ occaſus alterius: vel e conuerſo: ⁊ plena luna.
¶ Quarto. tunc eadem ratione poſſet iris appere ab
alijs ſtellis orientibus. videlicet Ioue ⁊ Venere. con
ſequentia patet: quia ille due habent lumen ſenſibile
in vmbra: quemadmodum luna ⁊ ſol: ⁊ in equali ꝙ̄tita
te cum luna appente lucidius appent: ita ꝙ ſi taꝫ mo
dica ps lune apperet ſola: ſicut appet Venus: minus
luceret Venere vel Ioue: ꝗ̄ ita bñ poſſet ab altera iſta
rum appere ſicut a luna: ſed falſitas patet p experien
tiam: quia nunꝗ̄ aliquis vidit tales irides.

Oppoſitum arguitur quia irides ar
tificiales lune poſſunt pluries apparere ꝗ̄ bis in. l. an
nis conſimilibus coloribus ⁊ ꝓprietatibꝰ ſicut irides
ſolis: ꝗ̄ etiam ⁊ naturales. conſequentia patet p mo
dum arguendi Ariſtoteles de iride ſolis in litera: ⁊ an
tecedēs patet p experientiā: quia luna exiſtēte ſemiple
na ꝙ̄tum ad noſtrum aſpectum poteſt apparere iris
lune p artificium: vel etiam ſi ſit minus ꝗ̄ ſemiplena:
⁊ ſi ſit luna eleuata ⁊ duplex iris cum conuerſione co
lorum ſuperioris ⁊ inferioris: vt appebit p experientiā
facienti. ¶ Secundo. iris lune pōt appere luna exiſte
eleuata p viginti gradus ⁊ plena: ſole exiſtēte ſub occa
ſu p tot: ſed nihil impediret quin etiam ſic pluries poſ
ſet fieri ꝗ̄ bis in. l. annis: ꝗ̄ ⁊c. conſequentia ſatis patꝫ

ſtiã ad primaꝫ partem: ex eo ꝙ luna eleuata ꝑ viginti gradus polus iridis lune erit ꝑ viginti gradus ſub orizonte: ꝛ tunc adhuc reſtant vigintiduo gradus de quadragintaduob⁹ a centro iridis vſqꝫ ad circunferentiam: ꝛ ꝙ id poteſt pluries fieri: quia in quolibet menſe: immo audiui aliquos ꝙ infra tres annos bis viderunt iridem lune.

In iſta quæſtione primo vidẽdum eſt ſi iris lune poſſet fieri. ſecundo de eius proprietatibus.

De primo ſupponenda ſunt ea quæ dicta ſunt de iride ſolis de reflexione in nube rorida vel in rotatione: et cum hoc in eadem linea recta ſunt centrũ lune oculi videntis ꝛ centrum iridis lune ꝛ polus: ꝙ ſi luna fuerit in oriente ꝙ tunc iris ꝑpẽdiculariter ſtat ſuꝑ ſuꝑficiem orizõtis: ꝛ ſi eleuet̃ luna oblique orizonti inſiſtetur ꝛ abſcindet̃ maior portio ꝑ ſuperficieꝫ orizontis cum luna ſit magis eleuata: ꝛ minor cum ſit min⁹ eleuata ſicut de ſole. ¶ Alterius ſupponẽduꝫ eſt ꝙ lumen lune debilius eſt lumine ſolis: ꝛ ꝑꝑ hoc ei⁹ ſit debilior reflexio ꝛ refractio.

Et tunc ſit prima concluſio. ꝙ iris lune poteſt a luna totiens fieri quotiens omnes iſte cauſe poſite ſunt ſufficient̃ poſite in eſſe ꝛ nõ impedite. iſta patet: quia non impeditis cauſis ſtatiꝫ ſequit̃ effect⁹. ¶ Secunda cõcluſio. ꝙ iris lune põt appere pluries ꝙ̃ bis in .l. annis tam in diuerſis orizontibus ꝙ̃ in eodẽ ꝓbat̃: quia pluries cauſe iridis poſſunt concurrere et poni in eſſe ꝙ bis in .l. annis: ergo ꝛc. conſequentia patꝫ: ſꝫ antecedens appebit ꝑ experientiam obſeruationis. vnde raro homines ambulant de nocte tempore pluuioſo ſplendente luna ꝛ reſpicientes celum ex oppoſita parte: quia vix poſſunt diſcernere viam ſi reſpiciũt ante ſe: ꝛ pluries ſi ambulant inter edificia ꝓpter hoc impediunt̃ ne ſepe iris lune eis appeat: nec omni tꝑe lumẽ lune eſt ſufficiens: quia quando eſt ſemiplena oriens ante ortum ſolis: tunc eſt media nox vel ꝓpe: ꝛ tũc homines dormiunt: ꝛ eſt lumen valde debile; quia vix vel nunꝙ̃ reflexio ſentiret̃: ꝛ ſi ſemiplena occumbat p⁹ occaſum ſolis iterum eſt media nox: ꝛ ſi ſit in medio celi ſemiplena: tunc ſol orit̃ ſecum vel occidit ꝛ impedit lumen eius: ꝛ ergo oportet fieri ꝓpe plenilunium luna exiſtente ꝓpe orientem vel ꝓpe occaſum: ꝛ oportet expectare poſt occaſum ſolis in tantum ꝙ radij ſolis non impediant: ꝛ ex hoc patet ꝙ raro vel nunꝙ̃ oculo ſtante in plano orizonte poſſit appere naturalis iris lune ſecundum ſemicirculum planum completum: ſed ſemꝑ ſecundum portionem ſemicirculi minorem ſi appeat ꝛ tunc ſepius in iſtis tẽporibus accidit nõ eſſe pluuiam ꝛ illud eſt verum tam in diuerſis orizontibus ꝙ̃ in eodem: licet tamen in vno orizonte poſſit appere quãdo non in alio propter defectum in vno qui nõ eẽt in alio alicui⁹ cauſe reqſite in aliquo dato orizõte. ꝛ homines impedimẽt̃ ꝑ candelas ꝛ lucernas ad quas reſpiciunt: ꝛ non obſeruant illud. vigiles autem in turribus: ſi ſtatim poſt crepuſculum reſpicerent ſepius poſſent inuenire. ꝛ ſic de prima parte. ¶ De ſecunda ſciendum ꝙ pene omnes proprietates concurrunt ad iridem lune que concurrunt ad iridem ſolis excepto ꝙ iris lune non quandoqꝫ apparet quatricolor: ſicut iris ſolis ꝛ color rubeus appet remiſſius ꝛ ſic alurgus. ꝛ appet iris lune in medio coloris albi. a ſole autem appet coloris viridis: ꝛ forte ꝙ raro vel nũꝙ̃ ſine artificio poſſit appere due irides lune vna ſuꝑ aliã ſub colorib⁹ diſtinctis: ꝛ hoc ꝑꝑ debilitatem luminis lune accedentẽ fugit ꝛ fugientem ſequit̃: ſicut ꝛ in ſole: ꝛ aſcendit cum aſcendente ꝛ deſcendit cum deſcendente: nec poteſt attingi. ꝛ diamet̃ eius vel ſemidiamet̃ inuenit̃ ꝑ inſtrumẽtum equalis ſemidiametro ſolis ꝑ modum ſ̃ expoſituꝫ ꝛ ꝓpt̃ obſcuritatẽ ſuam: vt patꝫ in antiqua tranſlatione: ꝛ antiqui vocabant eam arcum demonis: ꝛ diutius poteſt durare ꝙ̃ iris ſolis: quia debile lumen lune non poteſt diſſoluere nec eleuare vapores: ꝛ ſic poteſt contingere ꝙ ſimul ꝛ ſemel appeat halo lune ꝛ iris euiſdẽ in eodem orizonte: licet hoc raro contingit de ſole: ꝛ ſupra montẽ poſſũt appere cornua v̾ſus ſurſum de iride lune. ꝛ quando luna eſſet in ſignis hyemalibus plena in linea meridiana vel ſemiplena poſſet apparere portio iridis magis tamen propinqua terre ad modum diacõis: ꝛ ſic non ſoluꝫ oriẽte luna nec occidẽte. ſꝫ Ariſtoteles locutus eſt de oriente q̃ dꝫ appere ſecundũ maiorem portionẽ q̃ fieri poteſt in tali die: vel appere de iride lune: vel loquit̃ de illis quas vidit ꝛ non de alijs: et ſic ſimilit̃ de eius ꝓprietatibus alijs dicat̃.

Ad rationes. Ad primã. Ad auctoritatem tranſlationis antique poteſt dici ꝙ fuit vitiũ interpretis qui non fidelit̃ tranſtulit v̾l non intellexit iõ melior eſt noua tranſlatio: quia dicit in hoc ꝙ ipſe Ariſtoteles compit in .l. annis niſi bis: ſed cũ hoc ſtat ꝙ pluries fuit: ꝛ hoc non viderunt: vel ꝙ pluries poſſit fieri. ¶ Ad ſecundam non poteſt ꝛc. negat̃ antecedens. Et ad ꝓbationem ꝛc. conceditur ſi non ſint alia impedimenta. Et etiam Ariſtoteles non capit orientem ꝓ puncto orientis ſolum: ſed ꝑ vnam notabilem diſtãtiam poſt ortum quando adhuc luna eſſet v̾ſus oriẽs ſic ꝙ non ſit ꝓpinquior meridiei: ꝛ etiam quando maior portio iridis lune deberet appere. alias enĩ poſſet eẽ in linea meridiana exñte luna ſicut dictũ eſt. ¶ Ad tertiam ſi pluries ꝙ̃ bis ꝛc. conceditur quando luna non appet nobis totalit̃ plena ꝙ poſſit appere. Ad ꝓbationẽ ꝙ non: quia eſſet nimis debile lumen. Dicendum ꝙ non eſt tam debile quin adhuc poſſet ſenſibilit̃ reflexio appere: ꝛ quando dicebat̃ ꝙ raro ſit: dicendum ꝙ non oportꝫ ꝙ luna ſemꝑ ſit plena: ſꝫ poteſt habere lumen ſẽſibile in oriente exiſtẽs poſt occaſum ſolis ꝛ cauſare iridem: v̾l ẽt occidẽte añ ortuꝫ ſolis: et ꝯ̃ra Ariſt. non eſt ita p̃ciſe capiẽda computando vſqꝫ ad minima ¶ Ad quartã. dicẽdum ꝙ non: ꝑꝑ debilitatẽ luminis licet ſit ſenſibile: tamẽ reflexio luminis earum non eſt multum ſenſibilis in magna diſtantia. vel ſi luna eſſet ſub tam modica q̃titate appens ſicut ille ſtelle: nõ cauſaret iridem. ꝛ intelligẽda eſt concluſio dicta nunc de iride oppoſita quando oculus eſt in medio int̃ locũ iridis ꝛ lune ꝛ non de iride intermedia int̃ lunã et oculum quia ſi talis poſſet appere completa: ſicut etiam ꝓpe ſolẽ: et lucida in coloribus: et non fieret ꝑ talẽ reflexionẽ totalit̃: ſed magis ꝑ refractionem vt experientia doceret etc. Quare patet queſtio ꝛc.

Queſtio. XXIIII.

QVerit̃ vigeſimoquarto vtrum viſa iride cum ſole vel aſtro eleuato notabiliter ſuꝑ orizõteꝫ appareat minor portio maioris circuli ꝙ̃ appareat ſole exiſtente in fine orizontis. ¶ Et arguitur primo ꝙ non: quia ſi fieret tũc hoc maxĩe videret̃ eẽ ꝑꝑ me

ioꝛem denſitatem vapoꝛum roꝛidoꝝ in quibus frange
ret lumen ſolis quando ſol in oꝛizonte eſſet ꝙ̄ q̄ſi eſſet
eleuat⁹: conſequēs eſt falſum: conſequentia patet: q̄a
ꝑ hoc expoſitoꝛes huius l̄rē reddūt cauſā huius acci
dentis iridis. ¶ Et Uitulo in .iiij. cōmento concluſiōis
lxxvi. dicit ꝙ ſole exñte in peripheria oꝛizontis aer eſt
groſſioꝛ ſe ipſo poſtmodū ꝑ luminis ſolaris pꝛeſentiā
ſubtiliato: palā ꝙ in groſſioꝛi illo aere fit minoꝛ refra
ctio a ꝑpendiculari: radij aūt tunc refracti magis ap-
pꝛoximant̄ tunc ꝑpendiculari ꝙ̄ poſtmodū aere ſubti
liato. Conſequentis falſitas ꝓbat̄. nam ſole exiſtente
iuxta peripheriā oꝛizontis: ⁊ apparētib⁹ duabus iridi
bus: quarum fines ſunt iuxta ſupficiem terre apparet
inequalitas circunferentiarum in denſitate equali ae
ris vel vapoꝛis radioꝝ: immo ſicut ſupius eſt tactū
foꝛte in eodē loco dēſitatis aeris vbi vni appet iris p̄n
cipalis ꝓpe finem oꝛizontis ibi alt̄i diſtāti appet finis
ſecundarie iridis. iō talis diuerſitas non eſt propter
denſitatem. ¶ Secundo. ſi ſic: hoc maxime videret̄
eſſe ꝑꝑ radios bꝛeuioꝛes inter ſolem ⁊ circūferentiam
iridis quando eſt eleuatus ꝙ̄ quando eſt in oꝛiente vel
in peripheria oꝛizontis: ſed conſequens eſt falſum. pꝫ
conſequētia. Ex hoc eñ quidam expoſitoꝛ hui⁹ noue
tranſlatiōis qui fuit medicus regis Philippi filij Lu
douici regis illuſtriſſimi Francoꝝ nitit̄ reddere cau
ſam huius: ſicut quandoq; circa tex. recitaui: ſed conſe
quēs ꝓbat̄ eē falſum: quia ſemꝑ diſtantia ſolis a circū
ferentia naturalis iridis eſt equalis: quia ſol eſt polus
iridis: ſicut etiam centrum oculi eſt polus iridis: vt pa
tet ꝑ diffinitionē poli in pꝛimo pſpectiue Uitulonis: ⁊
potius ſol ꝑ maioꝛem diſtantiam diſtaret quando iris
fit maioꝛ: etiam ꝑ tantum declinat ſummitas circunfe
rentie iridis: ꝙ̄tum eleuat̄ ſol ex alia parte: vt patet: et
ꝑ aſtrolabium poſſet experiri. ¶ Tertio. ſi ſic: tunc in iri
dibus artificialibus ſole magis eleuato deberet appa
rere maioꝛ circūferētia: conſequens eſt falſum ⁊ cōtra
expientiam. conſequētia patet cum non videat̄ maioꝛ
ratio de vno ꝙ̄ de alio: vt patet conſyderanti ceteris
paribus.

In oppoſitū eſt Ariſtoteles in litera
capitulo pꝛimo huius tractatus de impꝛeſſionibus re
fractionum: vbi dicit: eleuato autem magis ſupple ſo-
le vel aſtro circuli quidē maioꝛis: minoꝛ autem poꝛtio
⁊ ꝓmittit Ariſtoteles ſe reddere cauſam: ꝙ̄uis nō ap
pareat manifeſte: poſt ꝙ̄ reddit cauſas alioꝝ accidē
tium reddit cauſam iſtius ⁊ ſatis difficile eſt videre q̄d
ſit cauſa iſtius. vnde puto illud quod dictum eſt circa
l̄ram ꝑ modū iſtius expoſitoꝛis iam allegati poterit
eſſe cauſa vel ſaltem tanꝙ̄ a ſigno poſſumus expiri. ele
uato enim ſole ꝑ viginti gradus in noſtro oꝛizonte vel
ſupꝛ noſtrū oꝛizontē ꝙ nō ꝑ viginti gradus erit extre-
ma circunferentia iridis vel ſupꝛema ꝓpinquioꝛ oꝛizōti
ꝙ̄ fuiſſet ſi ſol fuiſſet in oꝛiente. Et ex hoc etiam poteſt
haberi ꝙ conſyderando ex oppoſito poluꝫ iridis ſub
oꝛizonte tot gradibus quot ſol eſt ſupꝛa: ⁊ ſimilit̄ cen-
trum iridis tot ſumendo gradus altiſſime altitudinis
ſupꝛemi puncti iridis: ꝙ plures gradus occupat ſemidi
ameter iridis ſole eleuato ꝙ̄ ſole exñte in peripheria
oꝛizontis. ⁊ id non ſum expertus: ſed puto eē veriſimile: ⁊
derelinquo expientibus. ſꝫ tñ q̄ ſit cauſa huius ꝙ ſole
eleuato ſic appareat ꝑ radiuꝫ ꝓpinquioꝛem vel remo
tioꝛē vel q̄cunq; mō hoc difficile eſt videre: nā ꝑꝑ cau-
ſas Uitulonis: videlicet ꝓpter denſitatem ⁊ raritatē
non videt̄ idē: quia ꝓpter hoc opoꝛteret ꝙ iris appa
reret obliquus circulus ex quo ꝓpe t̄rā radij eēnt dē
ſioꝛes ꝙ̄ ſupius: ⁊ ideo magis ꝓpinque eēnt ꝑ eo arc⁹

dꝰſus terram ꝙ̄ in vno circulo deberent eē: cuius oppo
ſitum experimur: ⁊ conſequentia patet per dicta ſua.
¶ Pꝛeterea. ſi ſic eēt: tunc in artificialibus iridibus
minoꝛ appereret iris in roꝛatiōe dēſioꝛi ꝙ̄ ſubtilioꝛi: cu
ius tamen oppoſitum videt̄. ⁊ conſequētia patꝫ ꝑ di-
cta ſua pꝛius allegata in pꝛima ratione: tamē cetera ꝑ
experientiam multum me mouēt in ꝯꝛꝛium ꝯ partē fra
tris Uitulonis. pꝫ: q̄a in hyeme q̄ſi ꝙ ſufflando vel ex-
pirando aerem verſo occipite ad ſoleꝫ videmus ꝙ iſte
aer ſine dubio eſt rarioꝛ aqua cum oꝛe ſparſa vel cū alio
ſparſoꝛio: ⁊ tñ in tali rarioꝛi aere apparet minoꝛ poꝛtio
circūferētie ⁊ minoꝛis circuli ꝙ̄ in groſſo aere vel in ro
ratione aque groſſioꝛe. ⁊ ipſe dicit directe oppoſitum.
⁊ tamen ſi rationes ſue valerent pꝛobarent oppoſituꝫ
huius expientie quod eſt impoſſibile. ¶ Poteſt ḡ dici
ſupponēdo ea que dicta ſunt in alijs concluſionibus
de quatuoꝛ punctis in eadem linea recta ⁊ de eleuatio
ne ſolis ⁊c. ¶ Alt̄ius ſupponatur ꝙ aer ꝓpe t̄ram eſt
groſſioꝛ ⁊ magis mixtus cum vapoꝛibus ⁊ exhalatio-
nibus. id patet. pꝛopter hoc enim videmus ſolem pꝛo-
pe t̄raꝫ oꝛizontis ⁊ apparet maioꝛ nobis: quia per plu
res vapoꝛes ⁊ exhalationes apparet ꝙ̄ ſi eſſet in me-
dio celi: etiam ſole plus eleuato ⁊ ſplendente ſuper t̄rā
complutam ſuperius ꝙ̄ per nubem complutam deſcē
dentem ſicut opoꝛtet tēpoꝛe apparitiōis iridis: vt pꝫ
ex p̄cedētibus queſtionibus: tunc ſole ſplendēte ſuper
t̄ram cito cauſant̄ vapoꝛes in infima parte aeris: quia
non taꝫ cito poſſunt alte eleuari. ¶ Tertio ſupponit̄
ꝙ refractio ⁊ reflexio oſtēdēs apparitionem iridis in
medio dēſioꝛi amplius ⁊ lati⁹ ſe diffundunt ꝙ̄ in medio
rarioꝛi ⁊ ſubtilioꝛi: iſta pꝫ per experientiam adductā
ꝯ Uitulonem: ⁊ poſſet eſſe concluſio pꝛobata per ea q̄
dicta ſunt.

Sit ergo pꝛima cōcluſio: ꝙ ſole exi
ſtente eleuato ſuper ſuperficiem oꝛizontis plani quan
doq; apparente iride apparet minoꝛ poꝛtio maioꝛis
circuli ꝙ̄ apparet dum ſol fuerit in t̄mino oꝛizontis. ꝓ
bat̄: q: quandoq; radij incidentes et refracti ⁊ reflexi
ad dēſioꝛē aerē vel roꝛationem incidunt ꝙ̄ in alio tem-
poꝛe quando ſol non eſt eleuatus: igit̄ ⁊c. ꝯñtia pꝫ ex
t̄tia ſuppoſitione ⁊ ſecunda pꝛemiſſis: ⁊ antecedēs ſi-
milit̄. ⁊ confirmat̄ ꝯcluſio: quia ſic fieret in artificiali-
bus iridibus ꝙ in dēſioꝛi medio fierēt maioꝛes: ḡ ēt in
naturalibus. ꝯñtia patꝫ vt ſepe dictū eſt in alijs. ¶ Se
cunda concluſio. ꝙ quandoq; poteſt apparere ſole ele
uato poꝛtio circunferētie minoꝛ equalis circuli: ſicut
ſi ſol manſiſſet ꝓpe oꝛtum: licꝫ raro hoc contingat. iſta
ꝓbat̄: quia quādoq; non exiſtente maioꝛi dēſitate ꝓ-
pe t̄ram non eēt aliqua cauſa quare apparet maioꝛ cir
culi poꝛtio: ḡ ⁊c. ꝯñia patꝫ: quia deficiente cauſa deficit
effectus ex ea immediate depēdēs. ¶ Tertia conclu-
ſio q̄ apparet ex his ſequit̄: ꝙ ſi aer condēſat̄ ſucceſſiue
vnifoꝛmit̄ per totum poſſet continue in eo apparere
augeri iris ⁊ āpliari: ⁊ ecōuerſo. ſi rareſieret diminui. pꝫ
ex his ſed tanꝙ̄ coꝛrelarium: ⁊ ſic niſi ſit regularis den
ſitas erit irregularis figuratio ſic ꝙ non ſemper appa
rebit ſecundum circulum pꝛopter impedimentum ma
terie: nec ſecundum ſemicirculum: ⁊ hoc non videt̄ in-
conueniens: licet raro contingat talis vel tanta appa
rens irregularitas in figura t̄n vapoꝛe. ¶ Ex iſtis pꝫ
quid ſit dicenduꝫ ad queſitum: ꝙ ſic eſt ꝙ apparet mi
noꝛ poꝛtio maioꝛis circuli eleuato ſole: ⁊ frequenter
cauſis concurrentibus ⁊ non alit̄. ¶ Sed ꝯ iſtas con-
cluſiones ⁊ dicta videt̄ eſſe illud quod ꝯ Uitulonem
poſt oppoſitum eſt allegatum de irregularitate figure
iridis. Ideo dicenduꝫ ꝙ non immo ꝯſequit̄ irregulari

tas ſecundum irregularitatem materie.

Ad ratiões principales. Ad primam ꝗñ ſic: hoc maxime videt̃ ⁊c. negat̃ conſequentia. ſ; hoc eſt ꝓpt̃ maiorem raritatem. Ad ꝓbationem conſequẽtie de expoſitoribus et de Vitulone. dicendum ꝙ luminis ſolis preſentia non ſubtiliat illum aerem: ſed magis ꝑmiſceret illum pluribus vaporibus: ⁊ ſic totum ſimul eſt denſius ꝙ̃ fuerit aer ſole exñte in ortu vel occaſu. ¶ Sed quia probatio falſitatis conſequentie videtur eẽ contra ꝑdictas concluſiones: quia duabus apꝑentibus iridibus inequalib⁹ ꝓpt̃ tram in conſimilibus rorationib⁹ eque denſis non videt̃ eẽ quin inequali denſitate inequalit̃ non apparere deberet. Et vere hoc ſatis eſt difficile mihi: ſed dico ꝓbabilit̃ ſaluo meliori iudicio: ꝙ talis inequalitas duorum iridium non prouenit ſolum ex inequalitate denſitatis: ſ; magis ꝓpt̃ ſitum ⁊ aſpectum diuerſu; conſimilium vel eque denſaru; guttularum in diuerſis locis: ſicut ſupius fuit det̃minatum eſſe poſſibile ꝑ vrinale plenum aq̃ antepoſitum oculo ⁊ retro poſita candela capiti. ibi eñi eadem denſitate remanente ꝑꝑ eleuationẽ ⁊ remotione; ſit⁹ vrinalis diuerſificat̃ ⁊ immutatur appãtio colorum: et etiam inequalitas. ſic ⁊ hic in propoſito data equalitate rorationum ꝓpt̃ tram poteſt fieri inequalitas circunferentiarum dum conuerſi ſunt colores ad minus. ¶ Ad ſecundam cum dicit̃ hoc eſt ꝑꝑ radios ⁊c. credo ꝙ hec non ſit rationabilis cauſa: ſed forte ſignum huius quod fuit dictum poſt oppoſitũ. ¶ Ad tertiam conceditur ſimilit̃ ꝙ in artificialibus fiet maior ſi vapor vel roratio ſit denſior: ⁊ non alias: ⁊ hoc experientia docet: ⁊ de hac queſtione ſi quandoq; cõſyderauero forte melius dicam ꝙ̃ modo ⁊c.

Quæſtio. XXV.

Veritur cõſequẽter vtrum irides apparentes circa candelas ſint realit̃ exiſtentes circa ipſas cãdelas. ¶ Et arguit̃ pmo ꝙ ſic auctoritatibus Ariſtotelis in. iij. lib. meteororum. na; dicit in cap. de iride. appet vtiq; iris totalit̃ ſicut q̃ circa lucernas. i. cãdelas. circa has eñi ſecundũ plurima auſtralibus exiſtentibus iris fit: in hyeme aut̃ maxime manifeſta fit oculos habentibus humidos: hor; eñi viſus. i. radius viſualis cito ꝑꝑ debilitatem refrangit̃. fit aũt ⁊ ab humiditate aeris ⁊ a vaporatione ⁊ flãma defluẽte ⁊ mixta: tunc eñi fit ſpeculũ ⁊ ꝓpter nigredinẽ fumoſa eñi vaporatio illa. ⁊ ſequitur poſt vbi oſtendit qualiter color rubeus iridis circa candelam debeat apparere: et vult ꝙ purpureus appeat ⁊ non puniceus: ⁊ hoc quia radius viſualis eſt debilis: ⁊ ſpeculum eſt nigru; ⁊ vmbroſum vel aer vmbroſus ⁊ debilis radius: ideo nõ appet color puniceus. ex quibus v̈bis patet manifeſte ꝙ ponit talem iride; eẽ in aere. ¶ Et hoc idem dicit poſt immediate volens ꝙ iris q̃ fit in roratione ꝑ remos ẽ ſimilior iridi celeſti ꝙ̃ que eſt circa lucernas ⁊ candelas quod non eſſet niſi eſſet iris circa lucernas vbi appet eſſe. vnde imaginat̃ differentiam inter puniceu; ⁊ purpureum colorem: quoru; vterq; eſt rubeus: ſed puniceus eſt mixtus albedine vel luce alba: ⁊ recte ſi color eẽt et non lux eſſet vt color gemmarum que dicuntur pulchre ſi ſint bene mixte: ſed purpureus non eſt mixt⁹ albedine nec luce alba: ſed potius nigredine ſicut eſt color labioru; rubeorum. ⁊ hec oĩa vera non eẽnt niſi eẽt aliqua iris ſic circa aliquã candelã vel fieret qñq; de q̃ loq̃t̃. ¶ Hoc ide; appet. ij. auctoritate Vitulõis l. x. ꝑſpectiue in commento concluſionis. lix. dicentis. hoc etiam patet quonia; in aere modice dẽſitatis in hyeme maxime flante auſtro circa lucernas frequenter videt̃ lumen reflecti ſecundum formam circulare;. ⁊ maxime viſibus humidis: ad quos de facili fit luminis reflexio ⁊ formarum: cum v̈tus viſiua ꝓpter debilitatẽ organi debilitat̃: ſic ꝙ non poteſt denſitatẽ modicam aeris penetrare: ſed ad ipſum forma rei viſe refrangit̃ ab aere modice denſitatis. ¶ Tertia ratio. ſi ſic nõ eſſet iris realiter circa candelas exiſtens: tunc nobis approximatis candelis non appereret iris in eodem loco ſed antecederet nos. ſicut in celo: ſi currimus v̈ſum locum appãtionis iridis precedit nos ſemꝑ tantũ ꝙ ſemꝑ equaliter a nobis appet diſtare. Et ex illo appet cõſequentia ex ſimilitudine in celeſti iride. ſed falſitas ꝑ experientiam pat;: quia ſiue recedamus: ſiue accedam⁹ recte circa candelam appet iris: ⁊ non accedit ad nos nec recedit: licet maior ⁊ minor appeat circa candem. ¶ Et confirmat̃ ratio. quia ſi non ibi eſſent: tũc in alio loco eſſet iris ꝙ̃ circa candelarum flammas. ſed hoc eſt falſum. ⁊ conſequentia tenet: quia ex quo apparet: vel igit̃ fit ibi: vel non ibi: ſed alibi: tamen alicubi. Sed falſitas patet. quia nullibi alibi eſt lumen candele tante v̈tutis ꝙ poſſit ſenſibiliter reflecti ad viſum. Tum ꝓpter remotionem a fonte: videlic; flamma. Tum ẽt ꝓpter remiſſionem eius: quia ſecundum ꝓportione; diſtantie remittit̃: ⁊ eſt remiſſius. etiam aer alibi non eſt ita vniformis in denſitate vel raritate ꝙ poſſit figura talis reflexionis appere. ¶ Quarto ſi non eẽnt ibi irides realiter: tunc in aere raro quocunq; non flante curo vel auſtro: nec oculis debilibus ſolum vel melius poſſet iris appere. hoc conſequens eſt falſum: ⁊ contra Ariſto. in lr̃a: ⁊ contra experientiam: ſicut allegatu; eſt. etiam poterit quilibet expiri. ſed conſequentia probat̃: quia ex quo non eſt in aere: tunc qualitercunq; variet̃ aer: ſiue rarius: ſiue denſi⁹ ſic idem erit. et ꝑ͛ eque bene in raro ſicut in denſo. ¶ Quinto ſi non. viſus cuiuſlib; ſani in diſtãtia debita ⁊ ceteris paribus deciperet̃. hoc eſt contra Ariſtotelem. ij. de anima. ſed conſequentia ꝓbat̃. quia quilib; iudicat eẽ iridẽ. ⁊ tamẽ nulla eſt ibi circa candelas vt iudicas: ꝑ͛ quilib; decipit̃. ¶ Sexto. ſi non eẽt iris circa candelas eadem ratiõe vel pari forma non eſt circa lunam corona colorata qñq; nec in celo iris celeſtis ex oppoſito ſolis. conſequẽtia tenet. quia Ariſto. in lr̃a dicit ꝙ irides circa lucernas vel flammas candelarum fiunt eodem modo ſicut celeſtes. ⁊ ſicut iſte que fiunt a remis. ſi ꝑ͛ iſte circa candelas non ſunt realiter ibi exiſtentes vbi apparent: ſic nec ille alie celeſtes: cuius oppoſitum viſum eſt in alijs queſtionibus. Et ſic pat; falſitas conſequẽtis.

Oppoſitum arguitur. quia ſi eſſent tales ibi realiter exiſtẽtes: tunc ſani ſanos hñtes oculos nõ lachrymoſos: ſed fortes melius ⁊ citi⁹ deberẽt ꝑcipere tales irides ꝙ̃ debiles habẽtes oculos: vel oppoſito modo diſpoſitos: ſed conſequens eſt ꝯ experientiam ⁊ contra auctoritatem prius allegatam: ꝑ͛ non ſũt tales ibi exñtes. prima conſequẽtia pat;: quia omne viſibile realiter exiſtẽs in aere tanꝙ̃ lumen vel color melius ⁊ ꝑſpicacius videt̃ ꝑ viſum fortem ⁊ ſanum ꝙ̃ per debilem ceteris paribus: vt patet ꝑ inductionem: ſed tales irides ſi eẽnt: eẽnt aliquid viſibile exñs in aere

tanq̃ lumen vel color: ergo ꝛc. maior huius rõnis non ſolum patꝫ inductiue: ſed etiam ex eo q̄ viſus eſt ỽtus paſſiua que quantumcunq̧ fortior fuerit ꝛ melior eſt paſſiuior ꝛ a minori vel debiliori poteſt pati q̃ virtus paſſiua debilis: vt poteſt ſatis haberi ex primo celi. et ꝑ rationem: quia ỽtus paſſiua terminatur ꝑ maximuꝫ a quo nõ poteſt pati: ꝛ non ad minimũ a quo poteſt pati: ꝛ quanto melior tanto minus eſt maximum a quo non poteſt pati vt patꝫ conſyderanti de ſe. ſed minor rationis facte: videlicꝫ q̄ irides ſi eẽnt ꝛc. pꝫ de ſe. ¶ Secundo ſic. ſi eẽnt irides circa flammas candelarum rarefacerent aerem ſibi ꝓpinquiorem ꝛ remotiorem cõdenſarẽt: vel econuerſo ꝓpinquiorem condenſarent ꝛ remotiorem rarefacerent: hec conſequentia patet: quia ſi aer eſt totaliter eodem modo vniformis: tunc nulla eſt cauſa apparitionis huius: cum oporteat aliquam eẽ denſitatem maiorem in parte aeris vbi eſt iris q̃ vbi non eſt: ſed non poteſt dici ſecundum: videlicet q̄ ꝓpe ſe flamma candele condenſet aerem: quia oppoſitum docet experientia. ꝛ ratio eſt: quia caliditas rarefacit aerem ꝛ exiccat: ꝛ ideo eſt rarior ī eſtate q̃ in hyeme ceteris paribus: ꝛ in locis calidis ꝛ ꝓpe ignem q̃ lõge: vel infrigore. nec poteſt dici primum. videlicet q̄ condenſet a remotis aerem ꝛ prope rarefaciat: quia inſenſibilis eſt caliditas candele in lateribus: et non niſi ſolum ſurſuꝫ: ergo in lateribus non apparet iris: vbi tamen maxime apparet portio ꝛ ſenſibilior q̃ ſuperius. ꝛ ꝓbatur: quia non tam cito ſufficeret candela rarefacere aerem: ſicut mouetur ꝑ ipſum: ꝛ cum mouetur q̃tumlibet velociter ſemꝑ ꝛ continue apparet iris oculo ſequenti: ergo iſto modo non fit ꝑ rarefactionem aeris ꝛ condenſationeꝫ in diuerſis partibus: quod tamen oporteret ſi eſſet: ergo non eſt vbi apparet. ¶ Tertio. ſi eſſent maxime deberent eẽ in aere humido multum: ꝛ in temporibus humidis. iſta cõſequẽtia patet: quia dicitur in li͂a q̄ auſtralibus exiſtentibus ventis vel ſaltem euro qui ſunt humidi venti: vt patet ſecundo huius. ſed conſequẽs patet eſſe falſuꝫ. quia omni tempore anni ꝛ hora: ꝛ in quocũq̧ loco raro ꝛ ſicco exiſtente aere ꝛ calido apparent: vt experientia docebit te ſecundum modum quẽ narrabo poſt. ¶ Quarto. ſi eſſent irides circa candelas: tũc color puniceus deberet eſſe ꝓpinquior flamme: ꝛ poſtea viridis: ꝛ tertio alurgus: ſed conſequens eſt falſum: ꝛ contra experientiam. ſed conſequentia tenet. quia puniceus color fit ꝑ radium fortiorem: vt dicit Ariſto. modo cõſtat q̄ radius ꝓpe flammam eſſet fortior q̃ remote vel remotior exiſtens. ꝛ lꝫ forte aliqui concedant conſequens: tamen illi non errarent: quia duplices apparent quandoq̧ irides vna infra aliam: ꝛ tamen quelibet habet ſuum puniceum colorem exteriorem: ꝛ ſic conuenit q̄ puniceus inferior eſt mediatus alurgo ſuperiori vel viridi: ſed poſt viridem ſuperior eſt puniceus eiuſdem ſuperioris: quia puniceum eſt remotius a flamma. ¶ Ex his perſuaſionibus videtur q̄ non ſint irides circa candelas: licet eẽ appareant.

In iſta quæſtione primo vidẽdum eſt de terminis queſtionis: deinde de intellectu tituli: et tertio ponentur concluſiones ſecundum intentionem ſecundum quam fit queſtio.

Pro primo ſciendum q̄ irides apparentes circa candelas dicuntur circuli rotundi circa flãmam candelarum exiſtentes recte: ſicut depingitur diadema circa capita imaginum ſanctorum: et contingit hos circulos apparere quando candela habet paruam flammaꝫ: ſicut cerei quibus ducuntur hore vel ſtudemus ꝛ quandoq̧ in medio aule vel loci ponunt ſic q̄ non ſit aliquis paries azurus vel reflectens lumen candele ꝓpinquius vel propinquius: ſed prima vmbra fit directe in fine linearum ab oculis videntis flammam dictarum ꝑ flammam vſq̧ ad parietem: vel vſq̧ ad pauimentum: tunc apparent: et ſic ſemꝑ ſituando candelas: ꝛ ſic ſemꝑ reſpiciendo vnam ſolaꝫ flammã vnius candele: a quocunq̧ tempore ꝛ loco quantũcunq̧ ſicco apparent: dũmodo oculus non ſit nimis propinquus: vel nimis diſtans: ſed ꝓpe ad duos paſſus ꝛ non plus: ꝛ non multuꝫ plus ꝛ minus videt ſi diſtaret ꝑ duos pedes vel tres ꝛ hoc in nocte ꝛ non in radijs ſolis vel lune tẽtis candelis: nec ipſis lucentibus verſus centrum: vel etiam in cẽtro domus: ꝛ hoc poterit quilibꝫ experiri: ꝛ tales apparitiones in ꝓpoſito vocantur irides candelarum vel irides lucerne ſecundum Ariſtotelem in li͂a vel circa lucernas. ꝛ ſumitur hic lucerna ꝓ forma candele lucentis. ¶ Alterius notanduꝫ. q̄ ſimiles irides poſſunt apparere alibi q̃ circa lucernas ꝛ melius multum ꝛ clarius: ꝛ hoc abſq̧ aliqua condenſatione aeris: ꝛ in quocunq̧ tempore ꝛ loco quantuncũq̧ ſicco: debite tamen ordinato: ſicut patet: nam ſi obſtruerentur omnia foramina camere et rime feneſtrarum: ſic q̄ ſplendente ſole ſit ibi maior obſcuritas in camera q̃ eẽt in nocte vel equalis: ꝛ tunc fiat vnum paruꝫ foramen in feneſtra ꝑ quod radius ſpiſſitudinis vnius digiti quantum ad ſpiſſitudineꝫ ſuam vel minoris ſic dimittatur incidẽ oblique ſuper ſpeculum: ſiue concauum: ſiue planum: ſiue conuexuꝫ tunc reflecteretur ad aliam partem radius: ꝛ ſi ponamus oculum in diſtantia a ſpeculo ꝑ longitudineꝫ hominis ſic q̄ radius reflectatur ad oculum: tunc illi oculo mirabilis apparitio apparebit multarum virgarum: ꝛ tamẽ ſi diligenter aduertat habebit irides duas: vnam exteriorem: ꝛ aliam interioreꝫ: ꝛ ambe habent colores vel apparent habere puniceos in extrema circũferentia ꝛ virides in medio: ꝛ alurgos licet debiles ſint verſus ſpeculum directe ad ſpeculum ꝛ directe ad ſolem: ſed ꝓpe apparebit ſibi iuxta foramen iris conſimilis vel irides: ꝛ ita ſum expertus. Et hoc de primo.

De ſecundo poteſt eſſe vnus intellectus queſtionis: vtrum alique irides ſint vel appareant circa candelas: alius vtrum irides apparentes circa cãdelas ſint ibidẽ: vel licꝫ non ſint ibidẽ: ſed alibi licet appareãt eſſe ibidem: vt imago ſpeculi apparet eẽ retro ſpeculum: licet non ſit ibi retro: ꝛ quandoq̧ ante: licꝫ non ſit. Sed aduertendum q̄ forte iam nulla candela eſt: nec iris apparens circa eam alicui. igitur intelligitur de his q̄ poſſibilia ſunt fieri: ꝛ non de iam exiſtẽtibus ſoluꝫ: ſed etiam de alijs.

Quantum ad tertiũ ſit prima concluſio. q̄ quandoq̧ alique irides apparentes circa candelas eſſe: ſunt. ꝓbatur: quia cuiuſlibet ſenſus mouetur a talibus quandoq̧ vel poteſt moueri: ergo quandoq̧ ſunt conſequentia patet: quia ex nihilo non mouetur ſenſus cum ſit virtus paſſiua. Secunda concluſio q̄ tales irides apparentes eſſe circa candelas non ſunt extra in aere circa candelas realiter exiſtentes. ꝓbatur. nam tota flamma candele ꝑciſe viſa ꝑ foramen aeris vel feneſtre ſic q̄ nihil iridis appareat iuxta flammaꝫ apparet iris talis: igitur non eſt in aere. conſequentia patet: ꝛ antecedens poteſt quilibꝫ experiri omni nocte. ¶ Secundo ꝓbatur idem. quia ſi eſſet iuxta candelam in aere: tunc vna ſola flãma candele in cõparatione ad vnũ oculũ reſpicientem ad vmbram: ꝛ aere omni quaq̧ diuiſo. ꝛ apparente deberet adhuc poſſe apparere talis iris: ſed conſequens eſt falſum: ꝛ contra experientiaꝫ: quia omni no

cte quis poteſt expiri. ⁊ conſequentia tenet. ſic enim ē
in iridibus ſolis ⁊ lune: ꝙ luminoſo ſolo occupato et
non viſo videnꝭ irides: ⁊ ſimiliꝰ quando apparet halo
tunc enim cū luna vel ſol occupaꝭ melius appꝫ circū-
ferentia halo ꝙ̃ quando non occupaꝭ aſtrum: ⁊ ſic eti-
am debent hic eſſe. igiꝭ ⁊c. ¶ Tertio medietate cande-
le vel flamme viſa ſolum: ⁊ medietate etiam aeris im-
pedita non apparet niſi ſola medietas: cuius oppoſi-
tū experimur. conſequentia patꝫ. recte ſicut de iride
celeſti ſole exiſtente in oriente vel in occidente: quia ꝑ
orizontē abſcōdiꝭ medietas: ſic etiam hic deberet ac-
cidere: quod eſt falſum. quia totum appꝫ ſicut prius
quando fuit obumbrans medietatem. ¶ Quarto
oporteret ꝙ eſſet vna ſphera completa diuerſorum co-
lorum circa flammam candele: et non ſolum circulus:
ſed hoc eſt falſū: quia irides non fiunt per modū ſphe-
re: vt viſum eſt in alijs queſtionibus: ſed ꝑ reflexionem
ab aſtro ad viſum exiſtentem ad eundem ſitū cū aſtro
licet ꝓpinquius iridi. Sed conſequētia ꝓbaꝭ. quia ad
omnem differentiam poſitionis ſtantibus hominibus
poſſunt videre iridem etiam equalem ſi equaliꝰ diſtēt
ab eadē flamma candele: Modo ſi ſic: ḡ ꝑ diffinitionē
ſphere eſſet vna ſphera completa diuerſorum colorum
ſed ſi conſequens concederetur multipliciꝰ poſſet repro-
bari: ⁊ queri: quare non apparet tota ſphera vni: ⁊ ſuꝑ
quo colore fieret lucis reflexio vel refractio: ⁊ quomo-
do iſta diuerſitas contingeret in coloribus eodem exi-
ſte aere ⁊ non diuerſo ſm̄ rarius vel denſius. ¶ Tertia
concluſio eſt. ꝙ tales irides ſunt in circunferentia fora-
minis oculi quod vocaꝭ foramen vuee: ⁊ prope circun-
ferentiam illius foraminis v̄ſus centrum eius declinā-
do. ⁊ hanc concluſionem opinor ⁊ ꝑſuadeo ſic: nam ex
quo ſunt huiuſmodi irides ꝑ primam concluſionem p̄-
cedentē: ⁊ non ſunt in aere ꝑ ſecundā: nec eſt aliud me-
dium vel locus inter centrum oculi vel locū viſus vel
v̄tutiꝭ viſiue: niſi humores oculi anꝭius in quibus v̄tꝰ
viſiua non opaꝭ viſionē: ⁊ oportet eſſe mediū inꝭ v̄tu-
tē viſiuam ⁊ luminoſū: ḡ oportꝫ ꝙ ſit ibi in oculo ante-
rius ꝓpe circunferentiam foraminis vuee: ⁊ hoc eſt ꝓ-
poſitū: vt opinor: donec melius diſcutiemur: nūq̃ em̄
vidi nec audiui alium ſic dicētem: ideo forte erro neſci-
ens: cupiens tamen a melius conſyderāte informari.
Et ꝓpter hanc concluſionē contingit ꝙ habētes ocu-
los humidos ⁊ nouiꝰ expgefacti de ſōno magis ⁊ meli-
us vident tales irides: quia in humido iſtorum oculo-
rum fit maior reflexio ⁊ refractio lucis cādele ꝙ̃ in ocu-
lis aliorum. Unde imaginor ꝑ iſtum modū ꝙ radij flā-
me candele infra certam diſtantiam ſignabilem: ⁊ vl-
tra iſtam certam ſignabilem oblique incidentes ꝓpe
circūferentiā foraminis vuee: ⁊ non ibidem ꝓpter me-
diū denſius refranguntꝭ: ⁊ vadunt in cētrū oculi: ſicut
dictum eſt prius de halo. et etiam aliqui reflectunꝭ in
pelliculam occupantem ⁊ continentem humorem: et
vſq; ad centrū reflectuntur: ⁊ ſic diuerſi radij ſecūdū
diuerſitatē ꝑtiū diſtantiū a centro foraminis: per qḋ
cētrum intrat ꝑpendicularis radius qui non frangiꝭ:
⁊ ſic poſſunt plures irides appꝫre: ⁊ plures colores: ⁊
quia foramen eſt circulare ideo apparet iris circulari-
ter etiā ſi flamma eſſet oblonga: idcirco a magnis flā-
mis non contingit hoc videri: quia occupant totū lo-
cum qui deberet eſſe ꝓpe centrum flamme cum vmbro-
ſus eſt: ⁊ ideo nō fit aliquod tale ⁊ certe non poteſt eſſe
plus flante euro ꝙ̃ alio vento: niſi quia tunc oculi ſunt
humidiores naturaliter: ⁊ non propter maiorem aeris
denſitatem: quia vt dictum eſt circa ſpecula conſimi-
les apparent vbi non fit aeris condenſatio nec refra-
ctio: vt patet etiam reſpiciendo per foramen v̄ſus ſo-
lem. Igiꝭ ſalua reuerentia Ariſto. ⁊ aliorum conſentiē-
tium conſyderatio iſtis que premiſi ſiue ſint pro eis vꝰ
econtra hec opinor eē magis certum: etiam ſi ipſe op-
poſitum intellexiſſe videaꝭ. vnde iridem celi vel celeſtē
poſſet quis videre in ſpeculo: ſed iridē iuxta candelā
nunq̃. quia non eſt ibi in aere: ſicut dixi: ſicut iris cele-
ſtis. vnde etiam hoc poteſt variari ſecundum omnem
differentiam poſitionis: ſicut moueꝭ oculus: ⁊ appꝫre
maior ⁊ minor. maior quando oculus plus diſtat. mi-
nor quando eſt propinquior. quod nō eſſet niſi eſſet in
aere.

Ad rationes in oppoſitum. Ad pri-
mam. Et primo ad auctoritates poteſt dici ibi ⁊ alibi
vbi loquiꝭ de antiphonte ꝙ loquiꝭ exemplariter ⁊ eo-
rum exemplorum non requiriꝭ v̄ificatio: ſed exempla
ponimus non ꝙ ita ſit ⁊c. ¶ Aliꝰ diciꝭ. ꝙ apparet iris
licet non ſit vbi appꝫ eē: ⁊ hoc eſt verū ⁊ conceſſum p̄-
us. ⁊ quando diciꝭ ꝙ fit ab humiditate aeris ⁊c. diciꝭ
ꝙ quando aer eſt humidus: tunc etiam oculi naturali-
ter ſunt magis humidi: ⁊ iō tunc magis apparet ꝙ̃ ali-
as. ſimiliꝰ de omnibus auctoritatibus Ariſto. ¶ Ad
auctoritatē ſecundam in .x. ꝑſpectiue: etiā diciꝭ ꝙ lo-
quiꝭ ibi modo antiquorum opinantium viſionem fie-
ri extramittēdo: ⁊ hoc non eſt verū: ⁊ diciꝭ ꝙ etiā Ariſto.
exēplariꝭ loquiꝭ: ⁊ non ad omnia aduertit: ⁊ in talibꝰ
cuilibꝫ experto eſt credendum: ⁊ qui diligentius aduer-
tit et diligentiꝰ credaꝭ: ideo ſi experientie dicte ꝓ ſecun-
da concluſione ſufficiunt credaꝭ eis plus ꝙ̃ alijs: qui
eas neglexerunt. ¶ Ad tertiam ſi non eſſet iris ⁊c. dicē-
dum ꝙ non appꝫret remotius a candela vel a flamma
ſaltem in longum: ſed magis propinquius cētro can-
dele vꝰ remotius: ⁊ hoc quia non eſt circa candelā: nec
in aere: ſꝫ in circunferentia oculi vꝰ foraminis: qḋ vide-
tur equaliter diſtās a cētro oculi. ideo ſemper appꝫ di-
ſtātia equalis huiꝰ: nec antecedit: nec ſequiꝭ: ⁊ ſecus ē
de iride celeſti. ¶ Ad quartam tunc in aere raro quo-
cūq; non flante euro ⁊ cetera. concediꝭ conſequens ꝙ
in aere raro ⁊ rariſſimo: oculus tamen diſpoſitus: vt di-
ctum eſt ⁊c. Et ad Ariſto. diciꝭ. ꝙ opinaꝭ ꝙ in aere fiāt
extra oculum: quod eſt falſum: ⁊ ꝙ magis appꝫ debi-
libus oculis: quia magis ibi frangiꝭ viſus vel radiꝰ vi-
ſualis. ¶ Ad aliam. ſi non tunc viſus cuiuſlibꝫ ſani ⁊c.
concediꝭ ſi iudicet vel ꝑ ſe: vel cum adiutorio interiorꝫ
ſenſuum ꝙ iris fit ex in aere errat et decipiꝭ. nec mi-
rū: quia de iſtis fractionibus que in oculis contingūt
non poteſt aliꝰ facere: et eſt ibi medij indiſpoſitio: vide-
licꝫ ꝑtis oculi q̄ ſi talis non eſſet non oporteret. ¶ Ad
aliam rationem: tunc eodem ratione non eēt circa lu-
nam halo etc. negaꝭ conſequētia. Ad ꝓbationem cū
dicitur ꝙ eodem modo: verum eſt ſecundum appa-
rentias: licꝫ non omnino ſit ſecundum v̄itatem. vt pꝫ con-
ſyderanti predicta etc.

Quæſtio. XXVI.

QVæriꝭ vigeſimo
ſexto. Utrum virge et pa-
ralleli fiant ex refractione
radiorum ſicut iris vel ha-
lo. Et arguiꝭ primo ꝙ non
quia ſi ſic: tunc fierēt ſecun-
dum figuram circularem:
ſicut iris vel halo. ꝯñs eſt
falſum. vt patet ꝑ experienti-
am. ꝯñtia ꝓbaꝭ. quia ſi fie-
rent ex eiſdem cauſis effectus deberent eſſe cōſimiles.

⁊ ꝑ cõſequens cũ iſta fiant ſcđm circulum vel eius portionẽ ſequeret ꝙ ⁊ illa. ¶ Secundo probaẗ ſpecialiter ꝙ nõ fiunt ꝑ refractionem: quia fiunt ꝑ reflexionẽ ſuꝑ ſpecula irreflexa ipſe virge: ergo nõ ꝑ refractionẽ. ergo ⁊c. cõſequentia pꝫ: quia reflexio ⁊ refractio ſunt modi diſtincti radiandi. antecedens ꝓbatur ꝑ Ariſto. in litera qui dicit. virge quidem ergo fiunt ꝑ irregularitatem ſpeculi. Conſimiliter probatur de parallelis que fiunt per reflexionẽ ſuꝑ ſpecula regularia. ergo nõ per refractionem. cõſequentia patet ⁊ antecedens ſimiliter ex litera. quia dicitur. parallelus autem cũ maxime regularis fuerit ⁊c. ſequitur. raritas enĩ ſpeculi facit vnum emphaſeos colorẽ. ¶ Tertio ꝓbatur ꝙ nõ fiãt ꝑ reflexionem: quia fiunt per incidentiam aeris ſuꝑ medium diaphanũ minus rarum in quo radius procedit: licet nõ directus. ergo per refractionem vt apparuit. conſequentia patet. quia ſic fit refractio. ſed antecedens ꝓbatur. nam ſiue ad nubes ſiue ad caliginem ſpiſſam nõdum exiſtentem aquã: ſiue ad alios vapores magis raros radij incidunt ſecũdũ ꝙ dicit litera: nam talia ſint diaphani media minus rara aere ſic ꝙ radius poterit penetrare oblique incidens: ſed nõ ſecundũ inceſſum rectum. ¶ Quarto. ſi ſic: tam fient virge ꝙ̃ paralleli ex omni differentia poſitionis prope ſolem. hoc cõſequẽs eſt falſum ⁊ contra Ariſto. in litera. quia dicit ꝙ virge ⁊ paralleli: neq̃ prope ſolẽ valde: neq̃ longe penitus. Et parũ poſt dicit. ꝙ neq̃ ſuꝑ: neq̃ deſubtus. ſed cõſequẽtia probaẗ. q: vapores regulares diuerſi vel irregulares poſſunt apparere ex oĩ differẽtia poſitiõis ſolis. ¶ Quinto impoſſibile eſt fieri alium ſolem parem iſti. ergo impoſſibile eſt fieri parallela ꝑ reflexionẽ vel refractionem. conſequentia patet. per hoc ꝙ parallelus eſt par ſoli. helios enim grece dicitur ſol latine. Sed antecedens patet ſcđo celi ſcđm curſum nature cõſuetũ.

Oppoſitum patet per Ariſto. capitulo vltimo iſtius tractatus de reflexionibꝰ vbi dicit: eaſdem enĩ dictis cauſas exiſtimari: ⁊ de parallelis ⁊ virgis: fit enĩ parallelus qñ refractio viſus ad ſolem: ⁊ capitulo primo dicit ꝙ cauſa omniũ iſtorũ eadem eſt vꝫ iridium parallelorũ ⁊ virgarũ. hoc idem patet ꝑ Alitulonem concluſione. lxxiij. que dicit virge per refractionem radiorum ſolarium ad viſum ab aliqua conſiſtentia vmbroſa a raritate et ſpiſſitudine inequaliter: et quantum ad parallelos concluſione octaua paralleli fiunt ex refractione radiorum ad viſum.

In quæſtione primo videbiẗ de quæſito. ſecũdo de accidentibus virgarũ ⁊ parallelorũ.

Quantum ad primũ ſciendũ ꝙ virgę generantur ꝑ hunc modum. ꝙ radij incidunt in foramina nubium ſuper vapores vel aerem vaporoſum. Et ex hoc tales radij partim reflectuntur: ⁊ partim refranguntur vſq̃ ad viſum: ⁊ ſic quãdoq̃ oſtenduntur diuerſi colores ad modum colorum iridis protenſi ſecundũ colũnas rectas vel modicum tortuoſas: ⁊ talis diuerſitas colorum contigit ſecũdum diuerſitatem vaporum in denſitate ⁊ raritate: ſicut ⁊ in iride: ⁊ quia tales vapores ſic reflectentes ⁊ refrangentes nõ habent rectũ ordinem: ſicut in iride: ideo nõ habent fieri ſecundũ aliquam figuram regularem: ⁊ propter hoc ſudores quãdoq̃ manuũ in hyeme ſi teneantur in obſcuro inter lucidum foramen ⁊ oculum vapores exiſtentes apparẽt. ¶ Ex hoc poteſt poni iſta concluſio. ꝙ virge fiunt ſecũdum refractionẽ ⁊ reflexionem radiorum ſimul. probaẗ quia fiunt ſicut iris. ergo per reflexionem ⁊ refractionem. conſequẽtia ⁊ antecedens patet ex dictis. ¶ Sed de parallelis ſciendum ꝙ fiunt ſecundum iſtum modum quãdo vapor vel roratio eſt magis denſa ſic ꝙ ſit prope denſitatem aque: et ſit figure regularis vel habens vnam ſuperficiem planam et politam: ad quam radij ſolis incidant oblique: ⁊ ſic ſecundũ equalem angulum reflexi vſq̃ ad viſum noſtrũ repreſentantes tam colorem ꝙ̃ figuram: tunc apparet ſol tanꝙ̃ in ſpeculo magno reflexe. ⁊ hoc vocatur parallelus: quia parum vel ſimile ſoli. eſt enim quaſi imago ſolis in magno ſpeculo apparens. ¶ Ex iſto patet ſecũda cõcluſio. ꝙ parallelus etiam fit per refractionẽ ⁊ reflexionem radiorum ſolis: magis tamẽ eſt fortis reflexio paralleli ꝙ̃ refractio. ⁊ hoc probatur ꝑ vnam rationem ante oppoſitum: ſcꝫ ſecundam ⁊ tertiam.

De ſecundo ſcilicet de accidentibus. primũ eſt ꝙ frequenter fiunt a latere ſolis et nõ directe ſub ſole: nec ſupra: cuius cauſam reddit Ariſto. q: ex lateribus poteſt ſic talis materia vmbroſa vel vaporoſa diſtare ⁊ ꝑmanere quouſq̃ iſta poſſint apparere: ⁊ abinde radij poſſunt reflecti ad nos: ſed ſi materia eſſet ſupra ꝑ ſolem diſſolueretur: vel per ventũ amoueret vel radius incidens ad nos nõ reflecteret: ⁊ ſic ſimiliter ſi ſubtus eſſet materia directe. ¶ Secundo accidit ꝙ nõ ex oppoſito ſolis: cuius cauſa eſt: quia dato ꝙ materia eſſet ex oppoſita parte ſolis radius ſolis nõ reflecteret ad nos ſenſibiliter: licet forte ad alios exiſtentes vltra ſub orizonte alio. etiã radius eſſet debilis propter longitudinem vel diſtantiã a fonte ⁊ ꝑpendiculariter incideret ſuꝑ diaphanum denſius aere. ergo penetraret: ⁊ propter hoc nõ multum longe nec diſtanter appareret ille a ſole. ¶ Tertio iſta non fiunt de nocte ꝓpter defectum radiorũ ſolariũ: nec ab alijs aſtris poſſunt ita bene apparere: ideo nõ poſſunt fieri: nec apparere partes lune ſimul in vna nocte. ergo nec alie pares ſtelle: nec planete propter reflexionem radiorum. ¶ Quarto accidit ꝙ ſepe fiunt prope ortũ vel occaſum ſolis: cuius cauſa eſt: quia ibi materia poterit cõgregari humido ⁊ aqueo in ortu: q: ſol fuit abſens ꝑ noctem precedentẽ: ⁊ ſic vapores ꝓpter frigus ſunt condenſati: ⁊ de veſpere: q: recedente ſole qui eleuauit vapores infrigidatur aer ⁊ cõdenſanẗ vapores in medio tamen celi vel circa meridiem poterit quãdoq̃ apparere parallelus: ſicut accidit in boſphoro: qđ eſt quoddã mare diuidẽs aſiam ab europa: vel quedã patria humida vbi apparuerunt duo paralleli oriri ⁊ ꝑmanere ⁊ ꝑ totum diem iuxta ſolem vſq̃ ad occaſũ: ⁊ cauſa fuit nimia multitudo aquoſorũ vaporũ ⁊ quedam celi influentia ſpecialis. ¶ Sed iſta ſunt ſigna prenoſcendi pluuiã futurã ſed inequaliẗ q: parellelus ſignificat maiores: ⁊ citius pluuias venturas ꝙ̃ virge: cauſa eſt: q: materia parallelorũ eſt magis denſa ⁊ frigidior ⁊ citius ꝯuertibilis in aquã ꝙ̃ materia virgarũ. Ex his patet ergo de omnibus impreſſionibus ꝑ refractionem radiorum factis.

Ad rationes. ad primam tunc fierent ⁊c. negaẗ cõſequentia. Ad probationẽ de ſimilibꝰ cauſis dicẽdũ eſt ꝙ cauſe ſunt ſimiles quãtũ ad generales conditiones: ſed nõ oportet quãtum ad oẽs ſpeciales. ¶ Secũda ⁊ tertia ſolute ſunt. q: certũ eſt ꝙ iſta nõ fiũt ſine ambobus modis radiãdi: nec ſine reflexiõe ⁊ refractione: imo ambo ꝯcurrũt: et fit quedã lucis incorporatio. ⁊ dicẽdũ eſt ad literã Ariſt. ꝙ loquiẗ indifferẽter et de reflexione et refractione ſupponẽdo iſta ꝓ eodẽ: ſicut apparuit ex alijs prius dictis. ¶ Ad quartã. ſi ſic tunc ex omni parte ⁊c. dicendum ꝙ non. Cauſa eius eſt

viſa: q: nō fieret refractio ſic ad viſum nobis ſenſibilis dato ꝙ materia ſit ibi. ⁊ ſi diceres tamen halo fit ex oī parte. dicēdū ꝙ nō tam prope poſſunt apparere paralleli: ſicut circūferentia halo: ⁊ halo nō oſtendit figurā ſicut parallelus: ideo oportet aliter vaporē eſſe ordinatum ꝙ̄ in halo: vt patet ex predictis. ¶ Ad quītam impoſſibile ⁊c. dicendū ꝙ nō oportet fieri ſolem: ſed ſufficit ꝙ appareat imago vel ideꝫ ſol bis vel ter vel quater quando apparent paralleli: ⁊ nō viſi ſunt plures ꝙ̄ tres ſecūdum ꝙ recitat Plinius in ſecundo libro naturalis hiſtorie. ſed plures poſſunt fieri virge: quia materia virgarū nō tam difficiliter generatur: ſicut materia parallelorum. Et ſic patet queſtio ⁊c.

Quæſtio. XXVII.

DE his quæ fiūt ſub terra queritur. Utrū ꝑ iuuamē artis poſſint fieri metalla: ſicut iris ⁊ halo artificialiē quādoqꝫ fiunt. Et arguitur primo ꝙ nō. q: ſi ſic tunc vna ſpecies metallica poſſet in aliam tranſmutari. vꝫ plūbum in aurum vel ecōuerſo. hoc eſt falſum ⁊ inconueniens: q: ſicut nec homo poteſt in aſinum tranſmutari nec in vaccā: ſic nec ſpecies metallice: cum tantū differant aurum ⁊ argentū vel plumbū quantū homo ⁊ aſinus vel capra: ⁊ nō eſt maior ratio de mutatione vnius ſpeciei in aliaꝫ ꝙ̄ cuiuſlibet in quālibet. hoc etiā patet eſſe falſum ꝑ cōmunē auctoritatē Auicē. dicentis. ſpecies rerū tranſmutari adinuicem nō poſſunt. ſed principalis cōſequentia ꝓbatur. q: ſi ꝑ artem poſſet ſic iuuari natura: ꝙ fierent metalla: vel ergo ex eiſdem metallis fierent vel eiuſdem ſpeciei: vel ex nō metallis aliis a ſe. ſed nō primo modo: q: de hoc nō eſt dubiū ꝙ de auro nō fiat aliud ꝙ̄ aurum: vel ſi depuretur nihil eſt ad propoſitum: ſi aūt ex nō metallis: tunc oportet nō metallū qḋ differt ſpecie a metallo mutari in metallum: ⁊ habeṫ propoſitū. Et ſimiliter de vno metallo fiat aliud. nec valet dicere vnū metallum: vel etiā nō metallum corrūpitur: ⁊ ꝙ ex materia eius alterum generaṫ: ſicut ex vite fit arbor et ex hoīe cadauer. Etiā q: iſto modo ꝑ artē cito deberet poſſe fieri ex hoīe bos ⁊ ecōuerſo boue corrupto fieret ex materia eius homo. ꝯñs eſt falſum ⁊ cōtra experientiā. q: nullus vidit hoīem vnꝙ̄ ſaltem ex boue factū. ſed cōſequentia pꝫ. q: cōſimilis eſt ratio ſemꝑ in vna ſpecie: ſicut in alia. Etiaꝫ oporteret vtiqꝫ generari formā alterius ꝙ̄ metalli: ⁊ nullum eſſe generans: quia ars nō generaret aliqd: cū ſit accidens in aīo artificis: nec qualitates actiue applicate paſſiuis ꝑ artificiū: q: iterū accidentia nō producunt formas ſubſtātiales: q: agerent vltra ſuam ſpeciē ⁊ ꝑfectius ſpecie ſua ꝓducerent: qḋ eſt incōueniens: q: nihil agit vltra gradum ſuū propriū: cū nec ad graduꝫ aliquē finitum magis terminareṫ actio eius: quin eque in duplo bene ꝑfectiorē vel triplo poſſet agere: ⁊ ſic in infinitū. Et ſi dicatur ꝙ iſto modo argueret de auro qḋ generaṫ ſub terra ex nō auro: ſicut homo ex nō homine: ⁊ ſic ibi fit accidētibꝰ agētibus ſuſtantiā: ſic eſſet hic in artificiali opere. ¶ Sed cōtra. q: ibi ſunt virtutes celi ſpecialiter ad hoc influētes: ⁊ formas ſubſtātiales cauſantes quales vel quas nullo modo poſſumꝰ habere hic ſcḋm voluntatē artificis: ⁊ ſemꝑ paratas ad formarū generationē. ergo hic ꝑ artificiū nō pōt natura iuuari ad hoc. ¶ Scḋo. ſi ſic: tūc ꝑ artē poſſet ſciri in qua ꝓportione ſe haberēt miſcibilia in cōpoſitiōe auri vel alterius metalli: ⁊ que eſſet ꝓportio primarū qualitatū. ꝯñs eſt falſuꝫ ⁊ incōueniēs immo hꝫ ꝓportiones qualitatū vel elemētorꝫ vel ipſis ꝓportionabiliū ſunt īpoſſibiles ſciri: q: nullā viā habemus ad ipſas ſciendas: ſꝫ ꝯñs pꝫ: q: ille eſt terminꝰ ad quē ducere debemꝰ: ſi taliter mixta cōponere velimus: vt pꝫ ꝑ totū ꝓceſſum Ariſto. in. iiij. hu. libꝫ: ⁊ in ſcḋo de generatione: ſꝫ ſi terminū illū ignoramꝰ nunꝙ̄ naturā dirigere ad id poſſumꝰ. ¶ Tertio ad idem ſi ꝑ iuuamē artis metalla poſſent fieri: tūc ꝑ iuuamen artis facilꝰ poſſent deſtrui. ꝯñs eſt falſum. ⁊ ꝯña ꝓbaṫ. q: facilius eſt deſtruere ꝙ̄ cōſtruere. ⁊ falſitas cōſequētis pꝫ per Ariſt. ꝗ dicit in litera. aurū igitur nō cōſumiṫ ꝑ ignitionem: ⁊ ꝑ ꝯñs a multo fortiori ꝑ alias actiones aliorum elementorꝫ vel mixtorꝫ nō poterit deſtrui: cū ignis inter oīa ſit actiuior: vt pꝫ ſcḋo de generatiōe: ⁊ in antiqua tranſlatiōe huius tertij dꝛ. aurū nō reſolui ſolum: ideo per artem nō poteſt corrūpi. ergo nec generari cū id ſit difficilius. ¶ Quarto ſi ſic. tūc ꝑ artem poſſemus facere exhalationē vaporoſam calidam ⁊ humidaꝫ ex qua iſta generarenṫ tanꝙ̄ ex materia. ꝯñs eſt falſum. ⁊ ꝯña tenet: q: ex iſta fiunt oīa que metallanṫ: vt diciṫ in litera. ⁊ falſitas ꝯſequētis probaṫ. q: talis exhalatio vaporoſa nō poteſt fieri extra terrā: ſed ſemꝑ infra. aliter metalla ⁊ lapides eſſent impreſſiones ſuꝑ terrā facte: nec oporteret ſpecialiter fieri tractatū de his que ita generanṫ: vt pꝫ ꝑ Ariſt. in litera: nec etiā aliꝗ alchimiſte ꝓcedunt ꝑ exhalationē vaporoſam in aliquid generādo vel faciendo: vt pꝫ intuentibꝰ libros ipſorꝫ. ¶ Quīto ſi ſic ſequiṫ ꝙ reges ⁊ principes maxima grauamina cōmunitatibꝰ faciētes ꝓ habēdis ſtipēdijs aliquos ſapiētes in talibꝰ artibꝰ deberēt apud ſe habere ⁊ ꝯtinue tales fouere ⁊ in talibꝰ ſtudentes. ꝯñs eſt falſum ⁊ ꝯtra experientiā omniū. Sꝫ ꝯña tenet. q: ꝑ has artes ab oīb grauaminibus melius ꝙ̄ ꝑ oēs īpoſitiones: ⁊ gabellas oēs vel etiā ꝑ theſauros liberarenṫ: ⁊ hoc igiṫ maxime eēt in ipſis eligenduꝫ: nec cauſa earū maneret aurū ꝓpter nimiā multitudinē que fieret per artem vel facta eſſet. falſitas cōſequētis ꝓbatur. q: multotiens vel potius tales ſunt extirpandi a bona ꝓuincia vel extirpanṫ: q: ſophiſtice materie colorate illorꝫ vt aurū fierent multe: quibus cōitates poſſēt decipi ⁊ falli: ⁊ monete falſe fierēt ex illis materiebꝰ ⁊ ꝯſilia magna ꝑicula ⁊ mala. ⁊ ꝯñs iſte patēt: q: qñ ad optimū terminū nō ꝑuenirēt: tūc ſtarent citra in materia nō ꝑfecta: ⁊ ex illa fierent talia qḋ principes regētes ꝓuincias ꝑmittere nō debēt: ſꝫ deſtruere. ¶ Sexto ſi ſic: tūc mercuriꝰ vel argentū viuū poſſet detineri in igne ⁊ inuri. ꝯñs eſt falſum ⁊ ꝯtra experientiā: q: ſtatim exit vas ⁊ frangiṫ quātūcūqꝫ forte ſit: vbi igniṫ ⁊ tēperaṫ. ſꝫ ꝯña ꝓbaṫ: q: ſi ex eo poſſet fieri plūbuꝫ vel aliud metallū: cū qḋlibet aliḋ poſſit igniri: ⁊ ī igne detineri. ſimiliter etiā mercuriꝰ cū ex illo factū eſſet aliud metallū: ⁊ etiā ſi e mercuriꝰ poſſet cōgelari vel cōdēſari vt eſſet malleabilis ⁊ inductibilis ⁊ impreſſibilis: ⁊ ſic de alijs paſſionibꝰ: de quibꝰ diciṫ in quarto huius: cuiꝰ oppoſitū ſepe patꝫ in litera: nō eīm eſt impreſſibilis ꝓpter nimiā humiditatem nec malleabilis ſicut aqua: ⁊ ſic de alijs: vt vnuſquiſqꝫ pōt experiri. ¶ Septimo ſi ſic: tunc eadē rōne ꝑ iuuamen artis poſſemus facere quelibet alia metalla. puta poma ⁊ lapides pretioſos: ꝗ etiā fiunt ſub terra ex fumoſa exhalatione: vꝫ calida ⁊ ſicca: vt dꝛ in lrā: cuiꝰ falſitas pꝫ: q: nec habēt tales virtutes dato ꝙ eſſent ita diſpoſite in figura fortitudine ⁊ duritie: ⁊ in pōdere: ⁊ in ſono: ⁊ in alijs ſingulis qualitatibꝰ: ⁊ ꝓ certo cōuenientius eſſet inſiſtere arti generationis lapidū ꝑtioſorꝫ: q: meliores nec tam difficilis cōpoſitiōis. ¶ Octauo. ſi ſic. tūc in vanū ⁊ ſuꝑflue laborarēt qui aurꝫ ⁊ alia metalla querūt in aurifodinis ſub ter

ra cū magnis expenſis. ⁊ cōſequētia pꝫ ex hoc cū poſſent iſtud extra facere ſine tāta difficultate ⁊ periculo. Aīs pꝫ eſſe falſum ꝑ experientiā manifeſtam in regnis vbi ſunt aurifodine: ⁊ etiā alioꝝ metallorū minere.

Oppoſitum arguitur ꝙ nō minus videtur ꝑ iuuamen artis poſſe fieri metalla ꝙ̄ alia mixta animata: vel etiā inanimata: ſed alia animata poſſunt fieri: vt muſce apes ⁊ bladu ⁊ frumenta ꝑ iuuamen artis: etiā ſi nulle apes eſſent in mundo. igitur etiā metalla. cōſequentia patet ꝑ locum a minori: ſed antecedens quantum ad primā partem patet ꝑ maximā: quia animata ſunt perfectiora inanimatis: ſi ergo iſta poſſunt fieri per iuuamen artis. ergo ⁊ alia. ſed quantum ad ſecundā partem probatur: nam dicit Cōmētator. xij. metaphyſice. ꝙ ex viſceribus bouis vel vacce putrefactis fiunt apes: ex viſceribus equi fiunt veſpe. modo ꝑ artē poſſumus iuuare naturā interficiendo ⁊ ponendo ad locum putrefactionis ⁊ amouere alia impedientia generationem ipſorum. ¶ Item ſic fieri poſſūt muſce ⁊ quecūqꝫ alia ſimilia que per putrefactionem fiunt: immo ꝑ artificium puta ꝑ aliquem malum cibum poſſunt vermes in viſceribus hominū naſcētium generari: ⁊ ſic de alijs: ⁊ ſic frumenta artificialiter terra preparata ſeminantur ⁊ creſcunt: poſtea cōplentur ꝑ naturam: ⁊ ſyrupi medicorum mirabiles effectus facientes ꝑ artificiū fiunt. ¶ Item de mixtis inanimatis videmꝰ ꝙ poſſunt fieri lapides: ſicut plaſtrum parisius ⁊ later: ⁊ ſic de cōſimilibus ⁊ de vitris valde diuerſis ⁊ artificioſe factis ſm colorem ⁊ figurā ⁊ alias plures diſpoſitiones: ⁊ de picturis que fiunt ſuꝑ aurum ⁊ argentū ꝑ aurifabros: ⁊ ſic de alijs. ¶ Item nō hoc eſt magis inconueniens ꝙ ex plumbo fiat aurū corrupta forma plumbi ⁊ genita forma auri preuijs alterationibꝰ ꝙ̄ ex parte bouis ꝙ pars fiat hominis vel ex parte mutonis vini vel panis: principium ſumendo ab arte: nam ſi homo coctis carnibus bouis ⁊ comeſtis ⁊ cōplete digeſtis cōponitur ex parte alimenti quod aduenit: ⁊ ex parte corporis quod preceſſit: ⁊ iſta pars alimenti fuit prius materia bouis: ⁊ nunc eſt pars hominis ſicut patet per omnes naturales ponētes augmentationes: et hoc totum in vna die naturali poteſt fieri: cur igitur nō ex vno metallo aliud? ¶ Item ſi per experientiā ab aliquo oſtendatur ꝑ iuuamen artis fieri poſſe vnum metallum ex alio bonum ⁊ perfectum ex imperfecto: igitur hoc ponendum: et nulla ratione pōt īpediri. ſed ſic eſt vt in multis hiſtorijs reperitur.

In iſta quæſtione primo aliqua notabilia vel diſtinctiōes ſūt ponēde: quibus viſis videbitur ad queſtionem.

Quantum ad primū ſciendū ꝙ de numero corruptibilium quedā dicuntur ſimplicia: ⁊ quedā cōpoſita ſeu mixta: mixtoꝝ aūt quoddaꝫ habet aliquā vel aliquas ꝓprietates conſimiles: ſicut ſimplicia vel miſcibilia vel aliquod eorū. iſtud oſtendit Ariſt. in. iiij. huiꝰ. tertio tractatu. ⁊ docet quomodo iſtas ꝓprietates in mixtis magis dn̄antes poſſumus ꝑ operatiōes vel ꝑ paſſiones inuenire: vt ſi aliquid hꝫ multū de hūiditate aerea: ⁊ parū vel nihil de hūiditate aq̄a ipm̄ ē vſtibile: vt cera: ⁊ ecōuerſo: ſi eſt vſtibile: ⁊ ſic hꝫ iſtas proprietates: ⁊ ſic ſimiliter eſt de alijs conſiderandum. ¶ Alterius mixtorum quedā ſunt animata: ⁊ quedā inanimata: ⁊ vtrūqꝫ iſtorum diuerſificatur ſecūdū magis ⁊ minus perfectū: quia homo de numero animatorū eſt perfectum: ⁊ precioſi lapides de numero inanimatorum ſunt perfectiſſimi: et alia ſunt minus perfecta vel imperfecta: vt lateres ⁊ ſaxa vel ſarices ⁊ cōſimiles petre in vijs poſite

¶ Alterius ſciendū ꝙ minꝰ ꝑfectoꝝ ad magis ꝑfecta eſt tranſlatio difficilior. ſed magis ſimiliū in ꝑfectione: ⁊ in alijs qualibet eſt trāſlatio facilior: vnde duri lapidis vt ſūt ſaxa: trāſlatio in hominē vel in partē hoīs eſt difficillima vel difficilior ꝙ̄ caro canis in ptē bouis vel ecōuerſo. ſimiliter eſt in alijs. ¶ Et quandoqꝫ iſta tranſmutatio fit ꝑ multa media: ⁊ quandoqꝫ ꝑ pauca: ⁊ quandoqꝫ citiꝰ: ⁊ quandoqꝫ tardius iuxta diuerſaꝫ diſpoſitionē agētiū ⁊ paſſiuoꝝ: ⁊ iſta dicuntur cōſiderari ab artificibꝰ cū reuerētia vel diligentia: ⁊ tūc ſcire poterit quid ſit agēdū: quia faciliꝰ mutaretur aqua in vaporē ꝙ̄ in aliud corpꝰ: ⁊ ſimiliter eſt imaginandū de ceteris. ¶ Iſtis p̄miſſis ſciēdū ꝙ Ariſt. in litera vbi queſtio hꝫ locū imaginatur ꝙ ſub terra fiunt duo modi exhalationū: quaꝝ vna eſt calida ⁊ ſicca: ⁊ altera calida ⁊ hūida: vt in primo ⁊ ſcḋo libro viſum eſt: ⁊ ex calida ⁊ ſicca exhalatione ponit lapides ſm diuerſa genera ⁊ ſpecies: ⁊ ex exhalatiōe vaporoſa calida ⁊ humida magis humiditate aquea ponit fieri metalla: ſed in lapidibꝰ ponit ſiccū dn̄ari: ⁊ humidū in metallis: ꝓpter quod vt dicit in quarto metalla ſunt liquefactibilia ⁊ lapides frangibiles: vt pꝫ faciendo calcem: ⁊ ſm diuerſitatem calidi ⁊ humidi vapoꝝ adiūctis qualitatibꝰ diuerſis agentium ſub terra diuerſas ꝓportiones primaruꝫ qualitatū agentium vel cauſantiū: diuerſa fiunt metalla vel mixta ſcḋm ſpeciem. Quod autē mixta ſint ſub terra: pꝫ ꝑ ea que dicta ſunt circa primū in queſtionibus primis de diuerſitate fontium ⁊ ſaporū eorū. ¶ Notādum tamē ꝙ quāuis metalla ex vaporoſa vel calida ⁊ humida exhalatione fiant: tamen hoc nō eſt ſine admixtione partium terreſtrium: vt fatetur Ariſt. in litera. dicit enim ꝙ omnia terrea habēt ſiccum: ⁊ patet conſumendo humidū metallorum ꝙ finaliter reperiuntur ſcorie vel rubigines vel cineres quādo nimis igniuntur frequēter: ⁊ totaliter vſqꝫ ad cineres cōſumuntur. iſta ergo ſunt cōmunia que videtur Ariſt. tractaſſe de generatione metallorū ⁊ lapidum in tractatu: vbi queſtio habet locū. ¶ Sed vlterius notandum ꝙ ꝓportiones qualitatuꝫ primarū cōſtituentiū ꝑ actiones ſuas ⁊ paſſiones ſuas metalla vel quecūqꝫ alia mixta nō ſunt in puncto vel indiuiſibili: ſed latitudinem habent: vt dicit Ariſto. in ſecundo de generatione. vt ſi aliquis homo eſt debilis: et aliquis fortis ⁊ aliquis mediocris: ⁊ tamē quilibet eſt ſub latitudine ꝓportionis qualitatū requiſita ad productionē hominis: vel ad eſſe hoīs. ſic ſimiliter imaginādū eſt de auro taliū characterū: vel ſex viginti triū ⁊ ꝓportiōabiliter de alijs metallis vel mixtis. Et ſicut homo debilis poteſt cōfortari ad perfectiorē gradū latitudinis ſanitatis vel egritudinis: ſic etiā aurum vel aliud metallū. ¶ Itē notandū ꝙ quidā alij naturales: ſicut imponitur Gebro in libro ꝑfectiōis: magis ſpecialiter loquūtur de principijs metalloꝝ quomodo fiant ſub terra: vꝫ de ſulphure vel argento viuo: ſic ꝙ fiat exhalatio ſubtiliſſimarū partium argenti viui ⁊ cōſeruatio magis groſſarum partium ſic ꝙ humidum cum ſicco ſic tēperetur ꝙ fiat vna ſubſtantia compoſita tēperata homogenea que poſſet extendi per percuſſionē vel per malleationē: et huius tēperatio vel mixtio humidi viſcoſi ex parte ſulphuris eſt groſſa ex parte alterius fit valde diuturna vel in longo tēpore vt in millibꝰ annis infra terram: vel ſi ſubito poſſit fieri vel cito ſic ꝙ humidum ſuperfluum euaneſcat: ſicut ꝑ experiētiam poteſt fieri in ſubtiliatione ſpirituum. i. ſulphuris vel argenti viui ⁊c. tūc ex actione talium cū actione primarū qualitatū elementorum poſſunt citius illa fieri. Et ꝑ modū quo iſta fiant longiſſime ⁊ diffuſe diuerſimode ꝑtractāt quidam vero melius: et quidam peius. ¶ Item ſciendum ꝙ dicitur in titulo queſtiōis: ſicut iris vel halo ⁊c. ꝙ

difficile eſt cognoſcere bene cõpoſitionẽ vel modũ cõponendi metalla: ſicut ⁊ difficile eſt cognoſcere modũ generationis iridis: ⁊ niſi per artem ſciremus facere vel videre iridem ⁊ colorem eius ⁊ halo: vix duceremur ad cognitionem iridis ſeu halo quomodo fierent ſic: ſimiliter ꝙ vix vel nunꝗ̃ ſciremus compoſitionem auri vel argenti: niſi per artem ſciamus: vel ſi per artem poſſumus ſcire cõpletius operationem nature. Et propter hoc mota fuit queſtio ſub forma predicta.

Iſtis ergo præmiſſis poteſt dici ad queſtionẽ: ⁊ ſit prima cõcluſio. ꝙ per iuuamẽ artis exiſtẽtis vel poſſibilis fieri poſſunt metalla: ſicut iris vel halo. qḋ probat̃: q: ſi aliqs ſciret tam paſſiua ꝗ̃ actiua per artem applicare: ſicut in natura ſub terra ſunt applicata: tunc illa agunt ⁊ cõſimiles effectus cauſant ſicut ibi. ꝯſequẽtia patet. ⁊ antecedẽs etiã patet ex hoc. quia talia nõ indigent alio niſi ꝙ ſint approximata vt agant nõ impedita: ita bene hic ſicut infra terrã: quia ſicut videmus de alijs ꝙ ita bene ignis cõburit hic ligna ſicut in ſphera ſua. ❡ Secũda ꝯcluſio eſt iſta. ꝙ talem artem poſſibile eſt haberi ⁊ ſciri. probatur. q: ſic eſt ꝙ talis operatio vel mixtio primarũ qualitatũ eſt: igit̃ poteſt cognoſci. cõſequẽtia patet. q: omne poſſibile eſt cognoſcibile vel intelligibile. ſed antecedens patet. q: iſta tota die generãtur ſub terra ⁊ genita ſunt: igitur talis mixtio eſt. ❡ Tertia concluſio. ꝙ licet ſit poſſibile tamẽ eſt valde difficile: ⁊ ꝓpter multas cauſas periculoſum eſt huius artis ſtudio īſiſtere. qḋ probatur: quia quandoq3 ſophiſtice apparitiones auri ⁊ argenti fiunt ex quibus poteſt decipi tota vna ꝓuincia ⁊ faciens erit falſarius ſi ipſa tanꝗ̃ bona materia vteretur: vel ſi non per ſe: tamẽ ꝑ alios donec aliquis deciperetur. ❡ Itẽ multi multotiens magnas expẽſas faciunt quas perdunt ⁊ labores ⁊ foſſores ⁊ cõſimiles tribulationes patiũtur: ⁊ quãdoq3 ſi ad perfectionẽ peruenirent ꝓpter inuidiam deſtruerent̃: nec ꝓpter opus eorũ multiplicatũ minus bona reputent̃ aliorũ: q: figulus odit figulũ ſm Ariſt. in politicis. Et homĩes forte talia facientes ſuperbirent ⁊ malos mores incurrerent. ergo minꝰ malum eſt dimittere ⁊ alijs bonis artibus inſudare.

Ad rationes. Ad primã quãdo dicitur tunc vna ſpecies metallica. cõceditur prima corrupta. Ad improbationẽ homo nõ poteſt permutari in aſinũ. dicendũ ꝙ ꝑ longam tranſmutationẽ corrupta forma hominis: vel econuerſo homo poteſt mutari in aſinum. Et cũ hoc dicitur ꝙ ſic ex homine poſſet fieri bos. cõceditur modo iam dicto. Et quãdo dicitur oporteret aliquã formã ⁊c. cõceditur cõſequẽter. Et cũ dicitur ꝙ accidentia illa generarent cõceditur ꝙ cũ adiutorio ſubſtantiarũ agentium principaliter: ⁊ cũ adiutorio influẽtie celeſtis. Et ſi diceretur ꝙ iſta conſiſtit in indiuiſibili aſpectu. dicendũ ꝙ nõ ſicut dictum erat de latitudine proportionis qualitatum. nec oportet talem punctualem influentiã cõcurrere: q: ſufficit generalis influẽtia quia illa permittit̃ agere ſm ꝙ naturaliter poteſt. Et vlteriꝰ cõceditur ꝙ ars artificis nihil agit niſi ꝙ actiua applicat paſſiuis. Et quãdo dicit̃ ꝙ virtutes faciãt formas ſubſtãtiales quales nõ poſſumus. dicendum ꝙ plures poſſunt generari forme ſubſtantiales: nõ ad noſtrum arbitriũ immediate: ſed mediantibus naturalibus agẽtibus alijs. ❡ Ad ſecundam. ſi ſic. conceditur antecedens ſaltem in latitudine proportionis: licet nõ in pũcto vel in termĩo ſolũ. Ad ĩprobationẽ ꝙ ſũt ĩpoſſibiles: dicẽdũ ꝙ nõ: ⁊ viã habemꝰ ad ſciẽdũ ꝓprie ſm doctrinã datã in quarto huius. etiã ergo bene cognoſcere naturam mixtorũ ⁊ miſcibilium ⁊ diligenti cognitioni anime inſiſtere. ⁊ hoc etiam dicunt alchimiſte: ꝙ oportet hominẽ eſſe philoſophum: ⁊ ꝙ ſciat nõ in generali: ſed ſpecialiter ſciat in ſpeciali proprietates vniuſcuiuſq3 ſicut poteſt melius adipiſci. ❡ Ad tertiã ſi per iuuamen artis ⁊c. cõceditur ſaltem de multis. Et quãdo dicitur de auro. Dicendũ ꝙ aurũ poteſt deſtrui ⁊ reſolui in aquã cum adiutorio quarũdam cõfectionũ vel aquarũ: ⁊ etiã poſſet tantũ igniri ꝙ perderetur: ſicut alia metalla: vel in cineres reſolueretur: licet multum difficilius alijs metallis. Et propter hoc patet. ꝙ dum ignitur fortiter coloratur exterius: ſicut plumbum: et hoc ſciunt alchimiſte facientes medicinã fermentandi cum auro vere reſoluto. Et quãdo dicitur ꝙ aurum nõ ignitur. dicendũ ꝙ per id intelligebant ꝙ non faciliter conſumitur per vnam vel per duas ignitiones: etiã dato ꝙ nõ per ſolum ignem: tamen cũ adiutorio aliorum bene: ⁊ non plus voluit Ariſto. Et cum dicitur ſi nõ per ignem qui eſt actiuorum acutior: tunc nec per aliquod mixtum minus actiuũ. dicendum ꝙ ignis cum aliquo coadiuuante poteſt eſſe acutior ꝗ̃ ignis per ſe. Et ſi per ſe nõ poteſt: tamẽ cũ alio poteſt. ⁊ aliud etiam per ſe ſine virtute ignis non poſſet. ❡ Ad quartam. ſi ſic: tunc nos poſſemus facere exhalationem calidam ⁊ ſiccam ⁊c. conceditur antecedens. Et ad improbationẽ cum dicitur. ꝙ nõ ſupra terram. dicendum ꝙ immo licet ſit ſupra terram ſupra quã habitamus: tamen ibi poſſunt eſſe aliqua alia coopertimenta: puta vaſa ⁊ coopertimẽta et fornelli quibus mediantibus iſta fiunt: ac ſi fieret iris ſub terra in cauerna: ſicut dictum eſt prius. ❡ Ad quintam. ſi ſic: ſequitur ꝙ reges ⁊c. dicendum ꝙ licet hoc eſſet expediens pro habendis pecunijs: tamen nõ propter alia mala que inde poſſent oriri: ⁊ forte aliqui habent apud quos tot grauationes cõmunitatum nõ fiunt quacunq3 guerra occurrente. ⁊ forte: quia nõ inueniuntur ſcientes fideles: ſicut multa ſunt ſcibilia que nullus ſcit. ❡ Ad ſextam. ſi ſic: tunc mercurius ⁊c. conceditur. Ad improbationem ꝙ nõ. quia hoc eſt contra experientiam. dicendum ꝙ licet mercurius ſub tali diſpoſitione poſitus ad ignem ſine additione alteriꝰ ignitionem pati nõ poſſit: tamen congelatus propter aliqua alia: puta per aquam vel per ſulphur: vel per herbas: vel ſuccum herbarum: vel per exiccationem factam: vel mixtionem cum alio poteſt poſtea illa ſuſtinere. ⁊ conſequentia patet. ſicut docet experientia ſcientes ſecreta nature: ſicut poſſet concedi logice loquendo ꝙ mercurius poteſt congelari vel mortificari ⁊ fieri nõ mercurius vel eſſe: ꝗ̃uis eſt impoſſibile eſſe mercurium congelatum vel mortificatum vel nõ eſſe mercurium. ❡ Ad aliam: eadem ratione poſſet facere per artem ⁊c. conceditur per longam tranſmutationẽ vel ſaltem conſimilis in pluribus ꝓprietatibus ſi nõ in oĩbus. Ad probationem falſitatis de lapidibus. dicendum ꝙ non oportet: ſi aliquid non habet omnes proprietates alterius ꝙ non ſit ergo conſimilis ſpeciei: et forte dato ꝙ lapides poſſent componi: tamen propter defectũ virtutum magis iudicarentur non eſſe tales. ⁊ iſte virtutes magis dantur in temporibus magis determinatis a celo in tempore generationis lapidum infra terram. ⁊ propter hoc alchimiſte dicunt ꝙ nec aurum alchimicum habet iſtam proprietatem quã habet naturale aurum: ſcilȝ letificare cor hominũ ⁊ curare lepram vel valere contra illam: qḋ tamen eſt mirabile: quia aurum nõ multũ videtur letificare cor hominis: niſi propter releuationẽ indigentie ꝑ ipſum: ⁊ ſi ꝑ aurũ alchimicũ poſſet indigentia releuari aliqualiter letificaret cor hominũ vnũ ſicut reliquum: q: nõ curantes de auro

nõ per ipſum letificantur:ſicut patuit de ſanctis:imo
quandoqꝫ diligentes aurum ⁊ habentes per ipſum tri
ſtantur:ſicut quando timēt perdere. ⁊ ergo ſi quis eſſet
ſimul aſtrologus ⁊ alchimiſta ipſe poſſet melius ꝑfice-
re:⁊ forte virtutes lapidum cognoſcere:etiā cū genera-
tione lapidum haberet aurū:ſicut apparet de illis qui
faciunt ꝑ impreſſiones imaginū per aſtronomiā mira-
biles virtutes:vt narrant ipſi habentes. ❡ Ad vltimā
dicendum: ꝙ ipſi non in vanū laborāt:⁊ ex quo ipſi aliam
artem ignorant.

Quæſtio Prima.

Circa quartum
librū meteororū que-
ritur primo: vtrū pu-
trefactio ſit poſſibi-
lis vel vtrū poſſibile
ſit fieri vel eſſe putre-
factionē. ❡ Et argui
tur primo ꝙ nõ: quia
corruptio caliditatis
a caliditate nõ eſt poſ
ſibilis:igitur nec pu-
trefactio. conſequen-
tia tenet per putrefa-
ctionis diffinitionem
in litera.ſ. ꝙ putrefactio eſt corruptio caliditatis pro-
prie in humiditate ꝓpria a caliditate aliena: vnde ſeq-
tur ex diffinitione ꝙ eſt corruptio caliditatis a calidita
te:qđ eſt impoſſibile:vt probatur:q: vel caliditas corrū
pens extrīſeca ⁊ aliena eſt intēſior intrinſeca calidita-
te ⁊ ꝓpria:⁊ tūc nõ corrūpit:ſed intēdit:vel eſt equalis:
⁊ tunc nõ fit actio:vel eſt remiſſior:⁊ tunc non corrūpit:
ſed poti⁹ corrūpetur ab intrinſeca caliditate. ⁊ ſi dicit:
ſicut cõmuniter ſolet dici: ꝙ caliditas aliena ſit diuer-
ſe ſpeciei ab iſta intrinſeca que propria dicitur: ideo eſt
ſibi cõtraria:nec intēdit:ſed corrūpit. ❡ Sed cõtra:q:
tunc oporteret ꝙ vni ſoli qualitati eſſent due qualita-
tes eque cõtrarie:quod eſt cõtra primū celi: ⁊ cõtra.x.
metaphyſice:q: tantū vnū vni cõtrariatur: ⁊ ſic ſimili-
ter eſſent.viij.prime qualitates: ⁊.xij.combinationes:
quod eſt ꝯtra ſecūdū de generatione. cõſequētie iſte pa
tent faciliter:quia ſicut dicunt due caliditates ⁊ prime
ſic ſimiliter due frigiditates ⁊c.nec valet ſi dicatur ali
ter ad argumentū:ſicut ſolet dici cõmuniter: ꝙ ꝑ acci-
dens corrūpatur caliditas propria a caliditate aliena:
ex eo vel: ꝙ facit exhalare humidū propriū: ⁊ illud ni-
mis ſubtiliat:ſic ꝙ nõ poteſt ꝓpria caliditas amplius
manere:q: ſi ſic eſſet:in frigido tēpore: quando aer eſt
frigidior homine:nõ poſſet fieri putrefactio alicuius mē
bri hominis nec totius corporis:nec in aqua poſſet ali-
quid putrefieri:niſi fieret calore cõtento in ipſa: nec in
terra:quorū oppoſita videmus: ⁊ etiā docet experien-
tia in cimiterijs ⁊ in aquis: ⁊ circa crura captiuorū: cū
enim cõpeditorum loca vel arconia cõpedis pānis hu
midis vel alijs ſtillicidijs humidis ⁊ frigidis humectā
tur cito putreſcunt:etiam aere exiſtente frigido in hye
me.nec loquor de cõgelatione mēbrorū ⁊ mortificatione
propter frigus. Sed cõſequentie iſte patent:quia ſi ſo-
lum per accidens modo dicto:ergo quando nõ eſt talis
caliditas extrinſeca faciens exhalare humidū nec ſub-
tilians:tunc non fieret talis effectus puta putrefactio:
quia deficiente cauſa ⁊c. ❡ Et cõfirmatur antecedens
principale:quia ſi calor ageret in calorem corrūpendo
humiditatē:vel faciendo exhalare:tunc remanens ma
teria maneret ſicca: ⁊ in ſiccis optime cõſeruatur calor
⁊ nõ corrūpitur:nec putrefiunt calida ⁊ ſicca:ſicut pa-
tet de igne qui eſt calidiſſimus ⁊ ſiccus ⁊ nõ putrefacti
bilis:vt patet in litera. ❡ Secundo ad principale:pu-
trefactio nõ eſt nec poteſt eſſe alicuius ſpeciei vel gene-
ris mutationis: ⁊ nõ eſt nec poteſt eſſe nõ mutatio:igi-
tur nõ eſt poſſibilis. cõſequētia tenet quia qđ nõ eſt ali-
cuius ſpeciei motus: ⁊ oportet eſſe aliquem motum:nõ
eſt poſſibile eſſe:ſicut nihil eſt animal qđ nõ ſit alicuius
ſpeciei animalis. antecedens probatur:nõ eñ eſt putre
factio motus localis:quia per illum impeditur putre-
factio:vt patet de aqs currētib⁹ velociter: ꝙ tardi⁹ pu
trefiūt decurrētib⁹:vel nūqꝫ putrefiūt. Nec eſt mot⁹ gña-
tionis:q: ut in loco vt allegatū eſt pri⁹ ꝙ corruptio ⁊ ge-
neratio eſt ꝓductio ſubſtātie vel mutatio ſubſtātialis:
qualis nõ eſt putrefactio:alias omnis generatio eſſet
putrefactio: ⁊ omne genitū putridum: qđ nullus dice
ret. Nec putrefactio eſt corruptio: quia vniuerſaliter
arguitur ſicut argutū eſt ꝙ nõ ſit generatio. Et ex alio:
quia ſi eſſet corruptio:tūc maxime eſſet caliditatis ꝓ-
prie in humido proprio a caliditate aliena. patet conſe-
quentia ex eius diffinitione. falſitas cõſequētis patet:
quia propriū dicit ſm Porphyriū inſeparabile:ergo ſi
caliditas eſt propria:ergo inſeparabilis ⁊ incorrupti-
bilis. Etiam ex alio:quia caliditas propria humidum
propriū cõſumit: ⁊ in ipſum agit:igitur ſibi ꝯtrariatur:
quia actio nõ eſt omnino inter diſſimilia ⁊ ſeparata vel
diſparata:vt patet. quia neqꝫ inter lineam ⁊ medicinā:
primo de generatione: ergo nõ conſeruatur in proprio
humido nec deſtruit nec corrūpitur ab alieno calido
in ipſo. Nec valet ſi forte dicas hic:vt medici ſolent di-
cere de proportione humidi cum calido ſuo ⁊c. ⁊ ſic a. ca
lidum habens humidū proportionatum in iſto ſaltem
diutius cõſeruat ſi nõ adſit extrīſecū qꝫ ſi adeſſet aliud
calidum:nam ſic dicendo oporteret concedere actionē
caliditatis in humiditatem adinuicem:et pari forma
omniū non contrariorum: ⁊ ſic aer ſeipſum naturaliter
deſiccaret ſi non eſſet aliquid extrinſecum corrūpens:
quia eius calor ageret etiā in humiditatē:cuius oppo-
ſitum eſt allegatum in primo de generatione: ⁊ contra
experientiā:quia calor in humido conſeruatur ⁊ iuua-
tur: ⁊ ecõuerſo humidum a calido augmentatur: ſicut
patet de vnctuoſis:que plus humectantur in calore qꝫ
in frigore:quia ibi condenſantur:vt ſepum:oleum:pix:
⁊ mel: ergo non agit vnum in aliud corrūpendo ipſum.
❡ Et ex alio:ſi agit in ipſum tardius ſaltem qꝫ cum ex-
trinſeco:tunc eſt aliqua proportio potentie caliditatis
ad reſiſtentiam humiditatis: ⁊ tunc habentes equales
proportiones calidi ſup ſuas humiditates eſſent equa
liter durabilia et fortia: quia ex equalibus accidenti-
bus fiunt equales actiones et eque durantes: et ſicut
ſunt diuerſe diuerſos habent periodos. ⁊ ſi ſic:tunc mo
dicus calor in humiditate multa nõ eſſet eque durabi-
lis vel durabilior magno calore in modico humido:
cuius oppoſitum patet in infantibus et adoleſcenti-
bus multe humiditatis et modice caliditatis: et in
adoleſcentibus magne caliditatis et conſumpte hu-
miditatis vel modice caliditatis: quia calor illorum
eſt confortans:vnde calor puerorū eſt durabilior:qꝛ eius
eiuſdem caloris ſit minor ꝓportio ad humiditatem qꝫ
caloris adultorū ad humiditatē ipſorum. ❡ Hic for-
te dicitur: ꝙ durabilior eſt calor paucus cum multo hu
mido qꝫ multum cum pauco:ſicut videmus in modica
flamma cum multo oleo diu durante: ⁊ magna flamma
cum pauco parum durante. ❡ Sed contra: quia tunc
oporteret fieri actionem a ꝓportione minoris inequa-

litatis vel equalitatis: hoc eſt falſum ⁊ impoſſibile: vt pꝫ. ſed ꝯſequētia pꝫ: qꝛ magna humiditas cū modico calore hꝫ ꝓportionē eq̄litatis: vel eſt ꝓportio minoris inequalitatis caliditatis ad ipſam: maxime ex quo calor eſt extrinſecꝰ humido: ⁊ coextēdit: ⁊ nō ſicut flāma olei in vna parte ſolū: qꝛ ibi nō fit actio totiꝰ caloris in humidū totū: qꝛ aliter eſt in naturalibꝰ vbi calor totꝰ in totū hūidū agit ⁊ toti coextēdit: ⁊ ſi ibi eſt calor paucꝰ ⁊ humidū multū: tūc ex ꝓportiōe inequalitatis caloris ad humidū fit ꝑ te actio durabilior actiōe caloris facta in humidū modicū: ⁊ habet ꝓpoſitū. vel ſi dicas: ꝙ eſt minoris inequalitatis vel equalitatis. ſi equalitatis eſt etiā par malū. vel ſi ineq̄litatis vr̄ ꝙ oporteret dicere ꝙ calor ſit ſemꝑ maior vel minoris potētie ꝙ̄ hūiditatis reſiſtētia: ꝙ̄diu eſt actio caloris in humiditatē: ſꝫ dr̄ paucus in cōparatiōe ad aliū calorē: ⁊ nō in cōpoſitiōe ad humiditatē ſuā. ¶ Sed ꝯtra. qꝛ tunc nō eſt ſimile de flāma lāpadis modica ⁊ mlto oleo: qḋ tn̄ exēplū ponit Ar. in de longitudine ⁊ breuitate vite: ⁊ priꝰ etiā aſſūptū eſt. tenet ꝯn̄a: qꝛ in lāpade dominatur humidū ſufficienter ſuꝑ calidū. Itē calor qn̄qꝫ ſuperat ab hūido: ergo nō eſt ſemꝑ maioris potētie ꝙ̄ hūiditas: ⁊ hoc durāte actione illoꝝ. nō ergo durabilior eſt paucus calor naturalis ⁊ ꝓprius cū humido multo ꝙ̄ magnꝰ. Et cōfirmat hoc: qꝛ aer habēs magnā caliditatē ⁊ ſiccitatē eſt durabilior ꝙ̄ habēs paucū calorē ⁊ multū de humiditate: ⁊ ignis ſine humiditate durat ſemꝑ ⁊ diutius ꝙ̄ aer: ideo nō eſt veꝝ ꝙ paucus calor cū multo humido ſit durabilior ꝙ̄ multꝰ. Et ſic pꝫ ꝙ nō eſt corruptio: nec augmētatio: neqꝫ diminutio: vt pꝫ de ſe: qꝛ nō apponit nutrimētū: nec eſt aliqua alteratio: qꝛ gn̄atio ⁊ corruptio nō ſunt alteratio: modo putrefactio eſt generatio ⁊ corruptio: vt pꝫ ex predictis: igitur nō eſt de aliqua ſpecie mutationis: ⁊ hec fuit prima pars antecedētis. nec eſt nō mutatio: qꝛ nō eſt ſubſtātia quieſcens: vel qualitas quieſcēs. quia eſt actio qualitatū talis qualis dicetur.

¶ Tertio ad ꝑncipale. ſi putrefactio eſt poſſibilis: igit ſub aliquo gradu eſt poſſibilis: ⁊ eadem ratiōe qua ſub vno gradu ſub oī eſt poſſibilis: ꝯn̄s eſt falſum: ꝓbatur: qꝛ nō pōt aliq̄d ſub gradu ſummo putrefieri: qꝛ nullus eſt nec poteſt eſſe gradus ſummꝰ putrefactiōis: nec aliquis minimꝰ vel remiſſus. ꝓbat: qꝛ ꝙ̄tūcūqꝫ aliq̄d eſt putrefactū: vel ſub quocūqꝫ gradu: ſub maiori pōt putrefieri ⁊ eē: qꝛ actio caloris ⁊ hūiditatis ⁊ frigiditatis ⁊ potentie illaꝝ nō terminat ꝑ maximū gradū quē pn̄t efficere: ḡ nullus pōt eē maximꝰ gradus putrefactiōis ab iſtis cauſis: nec ab aliis: qꝛ alie nō ponunt cauſe. vel ſi ponant: argr̄ ſimiliter de qualibet potētia actiua: ſꝫ prima ꝯn̄a pꝫ: qꝛ oīs alteratio motꝰ vel mutatiōis poſſibilis eſt ſub aliquo gradu poſſibili: ⁊ qua rōne dat ſub vno gradu poſſibile eſt eadē rōne ſub alio: qꝛ oēs gradꝰ ſunt eiuſdē ſpeciei. ¶ Sed forte dr̄. ꝙ nō pōt eſſe gradꝰ ſummꝰ putrefactiōis ſic ꝙ nō poſſit eſſe aliq̄s intēſior: ſed bn̄ pōt eſſe ſummꝰ quo nullꝰ eſt intēſior. ¶ Sed cōtra ſit a. ille: ſeq̄t ꝙ illud qḋ putrefit a. ḡdu putredinis: eēt ſubito putrefactū: exponēdo ſilr̄ ſūmū putrefactū ſicut iam ſummus gradꝰ putredinis exponit: ⁊ hoc nō pōt dici: qꝛ tūc alteratio: puta talis putrefactio gradꝰ ſummi fieret ſubito: ⁊ ꝑ ꝯn̄s motꝰ in inſtāti: qḋ eſt īpoſſibile. vel ſi dicat ꝙ illud putrefit a gradu putrefactiōis nō ſubito: ſꝫ ſucceſſiue erit ſūme putrefactū: qḋ eſt diuiſibile ⁊ extēſiuꝫ: ſicut gradus ſūmꝰ quo putrefit. ¶ Sed cōtra. tunc cōtinue cū putreſcit illud magis putrefit: ⁊ magis gradꝰ ille quo putreſcit intēdit cōtinue ⁊ nūꝙ̄ erit ſummꝰ exponēdo vt priꝰ. qꝛ ſi aliq̄d mouet ꝯtinue motū ſuū intēdēdo a certo gradu: ⁊ ad nullū gradū certū ſiſtit: ⁊ ꝑ ꝯn̄s incluſiue: hic nūꝙ̄ a gradu mouet intenſiori: niſi diceret moueri ꝑ accidēs: qḋ eſt impoſſibile. ⁊ ſic eſſet de iſto qḋ a gradu ſummo ꝑ tēpus dicimꝰ putrefieri: qꝛ magis ⁊ magis ſemꝑ putreſcit: qꝛ melius diſponitur ad putrefactionē: qꝛ nūꝙ̄ gradu intēſiori: nec etiā iſto ꝑ tēpus: nec alio: qꝛ hoc eſt impoſſibile: ex quo ſolū melius efficit. ⁊ circa hoc poteſt inquiri de ſumme putrefacto qualis diſpoſitiōis eſſet: vtrū humidū vel ſiccū: calidū vel frigidum: ⁊ etiā ſi melius vel plus poſſit eſſe putridum: ⁊ ꝑ qḋ. ⁊ hec tranſeo ꝓpter breuitatem.

¶ Quarto ad principale: ſi putrefactio eſt poſſibilis: vel eſt naturalis trāſmutatio vel violēta. ſꝫ nullo iſtoꝝ ergo ⁊c. pꝫ cōſequētia de ſe. ſed falſitas probat: qꝛ non naturalis: qꝛ eſt a principio extrinſeco. ſ. caliditate extranea: paſſo nō cōferente vim: ſed oīno reſiſtēte. Tum qꝛ corruptio nulla talis eſt naturalis. Tum etiā: qꝛ putrefactibile naturaliter q̄ſcit ſub forma ſua: ergo violenter mouet ⁊ ꝑdit illam. Tum etiā qꝛ putrefactio eſt cōtraria materie ⁊ forme: ⁊ nō appetit naturalr̄ ab aliquo: qꝛ qḋlibet nititur fugere corruptionē ſuā ⁊ ſeipm̄ ſaluare: etiā cōbuſtio nō eſt naturalis: ergo nec putrefactio. cū ſint ambe ad eundē finē. vꝫ ad incinerationē. Nec pōt dici ꝙ ſit modica. qꝛ oppoſitū dicit Ar. in litera. in caplo ſcḋo primi tractatꝰ. vbi dicit. oīs eni ſm naturā corruptio in hac via eſt vt puta ſenectus aīantis id eſt vetuſtas in plantis: finis autē alioꝝ omniū eſt eoꝝ putredo: niſi aliq̄d violenter corrūpat: vt cōbuſtio eſt ⁊c. ſimiliter dicūt oēs expoſitores. ⁊ ex alio nō eſt violēta. qꝛ magis cōbuſtio eſſet violenta ſm literā Ar. iam dictā: ſꝫ hoc eſt falſum. qꝛ cōbuſtio eſt velocior in fine ꝙ̄ in ꝑncipio: vt pꝫ de ſe. ergo eſt naturalis: ſimiliter intendit naturalit: ⁊ eſt ꝑ ſe a natura vel forma ſubſtātiali ignis. ergo nō eſt violēta. ¶ Quīto ſi putrefactio eſt poſſibilis cū oīs tranſmutatio poſſibilis poſſit habere impedimenta vel iuuamenta ſic foret de putrefactione hoc cōſequēs eſt falſum. pꝫ cōſequētia. ſed falſitas ꝓbatur: qꝛ ſi haberet īpedimenta maxime viderent eſſe illa que Ariſt. enumerat in litera. vꝫ. caliditas: frigiditas: coagulatio vel congelatio: feruor vel exceſſus caliditatis ⁊ motus vel fluxus: ⁊ multitudo putrefactibilis: ſed hec nō ſunt impedimēta: ergo nulla. cōſequentia tenet ꝑ locum a maiori: ſi illud de quo magis ⁊c. ſed probat ān̄s huius ꝯſequentie ſcḋe. nam primo frigiditas nō impedit: qꝛ frigiditas intrinſeca cauſat putrefactionē: vt dicit in litera. ambe vtiqꝫ cauſe erūt putrefactionis paſſio frigiditatis proprie ⁊ caliditatis aliene. Et ſi diceres vt dicit Ariſt. frigiditas aliena ⁊ extrinſeca preſeruat: ſed nō intrinſeca. ¶ Sed cōtra. qꝛ videmus fructus arboꝝ citius putrefieri: quando fuerint fortiter infrigidati frigiditate aeris continentis. igitur illa frigiditas extrinſeca iuuat ad putrefactionē: ⁊ nō impedit eā. ¶ Item ſi frigiditas continētis conſeruaret: tunc frumenta ſeminata in terram: ⁊ corpora humata diutius ibi durarent ꝙ̄ in aere: qꝛ ibi eſt maior frigiditas ꝙ̄ in aere. ¶ Itē fena cuſtodienda diutius ponuntur in alto ad calidū locū ⁊ ſiccū: ⁊ ibi nō putreſcūt ſicut putreſcūt in cellariis frigidis. ¶ Nec etiā coagulatio īpedit: qꝛ corpora mortuoꝝ ſunt coagulata ⁊ humores in illis ſunt coagulati: ⁊ tn̄ illa citius ꝙ̄ viuoꝝ nō coagulata putreſcūt. igitur coagulatio iuuat ⁊ non impedit. Etiā videmus poma cōgelata etiā poſtea citius putrefieri ꝙ̄ ſi nō eſſent cōgelata. igit ⁊c. ¶ Iterū cōgelatio eſt cauſa quietis: igit eſt cauſa iuuās putrefactionē: qꝛ motus īpedit: igit quies iuuat. ꝙ motꝰ īpediat: pꝫ in litera prius allegata: ſꝫ ꝙ cōgelatio eſt cauſa quietis: patet qꝛ motus impedit congelationē: ſed quies iuuat eā: vt pꝫ de aqua fluente ⁊ aqua ſtāte. Similiter etiam quādo aliq̄d eſt cōgelatū oportet quie-

ſtare ⁊ non fluere: igiẗ ꝯgelatio eſt cauſa quietis. Nec etiam tertiū valet: videlȝ feruoꝛ impedit. probaẗ: quia ſi congelatio putrefactibilis impedit: tunc feruoꝛ iuuat: quia cōtrarioꝛuȝ effectuum cauſe ſunt cōtrarie. vt patet in ſecundo tractatu huius quarti. ſȝ antecedens patet in lr̄a ex allegatis. ❡ Et cōfirmaẗ ex eo ꝙ caliditas vel feruoꝛ apit poros putrefactibiles: ⁊ facit humidū exhalare: igiẗ iuuat putrefactioneȝ: ⁊ nō impedit. ❡ Tertio ꝯſumit humidū putrefactibile: ergo nō īpedit putrefactioneȝ. ꝯn̄a pȝ: qꝛ putrefacta tandē incineraẗ vt dr̄ ī lr̄a: igiẗ qd̄ iuuat ad īcineratiōeȝ: iuuat ad putrefactionē: ⁊ nō ꝯſeruat nec īpedit. ❡ Quarto. qꝛ mot⁹ nō īpedit: qꝛ eſt cā augmētatiōis caloꝛis ⁊ caloꝛ eſt cā putrefactiōis: igiẗ iuuat ⁊ nō īpedit. Itē mot⁹ diſgregat ⁊ apit caloꝛe ſuo. ❡ Deide ꝓbaẗ ꝙ magnitudo nō īpedit putrefactionē: qꝛ iuuat. vn̄ dr̄ ꝙ blada ī magno cumulo putreſcūt citius q̄ in puo. Et ēt ꝯfirmaẗ: qꝛ modicū cito exiccaẗ: ſicut pȝ de modico vino dimiſſo in vaſe: ſed multū ſtās ibidē pingueſcit ⁊ putreſcit: ergo mltitudo iuuat ⁊ nō impedit: immo potius paucitas impediret et cetera.

In oppoſitū eſt Ariſtoteles per totū

primū tractatū hui⁹ q̄rti capitl'o. ij. iij. iiij. ⁊. v. ⁊c. diffiniens putrefactionē: qd̄ nō fuiſſet ſi nō eēt poſſibilis: ⁊ ſiſr oſtendit eius ꝓprietates.

In quæſtione iſta primo videndum

eſt de queſito. ſ. vtrū poſſibilis ſit vel poſſit fieri. ❡ Secundo videbiẗ q̄ō fiat. ❡ Et tr̄tio de accidētib⁹ ⁊ ꝓprietatib⁹ putredinis ⁊ de cauſis earum. ❡ Et vltimo qd̄ ſit vel que ſit diffinitio vel deſcriptio eius. ⁊ iſtis poſitiſ ſufficiet forte ꝓ aliquali intellectu litere.

Quātum ad primum loquar ſtilo ꝓ

babili: non tam forti ſicut in tr̄tio: quia hec ſunt quaſi fabuloſa non demonſtrabilia niſi demonſtrationibus naturalibus minus certis: et quaſi coniecturando cauſas ab effectibus. ❡ Ad videndum ergo vtrum poſſibile ſit fieri putrefactionem: opoꝛtȝ videre ſi cauſe eius ſūt poſſibiles fieri: ⁊ que ſint cauſe eius: ⁊ an ſint poſſibiles eſſe. vnde Ariſto. eſt imaginatus aliqualiẗ cauſas remotas eē quatuoꝛ elemēta ⁊ celum: ⁊ poſtea magis ꝓpinquas quatuoꝛ qualitates pꝛimas: ſupponendo numerū ſpecierum non equiualentium in ſignificando iſtarum cauſarum vltimarū duas imaginanẗ actiuas putrefactiōis ⁊ duas paſſiuas eiuſdem. i. ꝙ due. ſ. caliditas ⁊ frigiditas agant ⁊ efficiant putredinem: ⁊ hoc ſiẗ vel diuiſim: ⁊ alie due ſunt tanq̄ diſpoſitiōes q̄s req̄rit materia. ſ. hūiditas ⁊ ſiccitas ſiẗ v'l diuiſim: ad hoc ꝙ poſſit pati putredinem. ❡ Licȝ tn̄ in ſe ſint qualitates actiue ille. ſ. humiditas ⁊ ſiccitas: tn̄ ſubſtātia paſſa principaliẗ putrefactionē: vel alias quaſlibet opatiōes: de quibus in hoc quarto dr̄ debere eē iſtis diſpoſita: quare celum nō h̄ns iſtas: nec aliquā iſtarum nō pōt pati putredinē: nec ignis habens ſolam ſiccitatem ſine humiditate: vt diciẗ in lr̄a. ❡ Iuxta qd̄ notādū ꝙ opinoꝛ cum alijs ꝙ nec ſolum humidū manēs ſub pura humiditate ſine alia mixtiōe poſſet putrefieri: ideo nec aq̄ nec terra nec aer niſi ſm ptes miſcerenẗ cuȝ ſiccitatib⁹ vel hūiditatib⁹ poſſēt putreſcē pl⁹ q̄ ignis. Et ſi loquaẗ Ari. de alijs ꝙ ſic pn̄t: loquiẗ de ꝓmixtis. vn̄ dicit lr̄a. q̄ nimo ſinglarīt dr̄ putrefactio in his q̄ ſm ꝑtes coꝛrūpūẗ cū ſepeẗ a natura: ꝓp qd̄ putreſcūt oīa excepto igne. vn̄ loqẗ ibi de oīb⁹ materieb⁹ ſm ptes coꝛruptibilib⁹ ⁊ mixtis ⁊ nō manētib⁹ ī ſua natura ſimplici. vn̄ opȝ ꝓpinq̄ſſimā v'l ꝓximā cām materialē putrefactiōis eē quandā materiā ꝓmixtaȝ habentem hūiditatem cum ſiccitate: ⁊ hoc in aliq̄ ꝓpoꝛtiōe geometrica determinata a natura: vt dicit quidam antiqu⁹ expoſitoꝛ Henricus nomine in queſtionib⁹ iſtis. Et ſiſr opȝ imaginari vnā ꝓpoꝛtionē aliarū paſſiuarū q̄litatū actiuarum vel alterius ſaltē ad ſubiectū ſic mixtuȝ h̄ns iſtas diſpoſitiones: ⁊ iſtis ſic exn̄tib⁹ ꝓpoꝛtionatis debite fiet putrefactio: ⁊ non alias. ⁊ iſta demōſtratiue ꝓbare eēt difficillimuȝ: ſȝ ſuſtineri pōt ꝯ arguētes ſecundū modū inferius dicendū in ſecunda pte q̄ſtiōis ⁊ ꝙ hec ſint poſſibilia fieri patet: q̄a non implicat contradictionē: nec repugnant naturalib⁹ pꝛincipijs ſm ꝙ videbiẗ in ſoluendo oppoſita. ⁊ iſto modo expſſe loqẗ Ariſtoteles licet non demonſtrauerit in ſecundo de ḡnatione et ꝓpoꝛtione qualitatum ⁊ analogia non in diuiſibili exiſtente: ſed etiam in quadam latitudine. ❡ Iſtis p̄miſſis pōt eſſe concluſio reſponſalis ad queſitū hec: ꝙ putrefactio eſt poſſibilis vel poſſibile eſt eē vel fieri putrefactionē: ꝓbaẗ: q̄a omnes cauſe ei⁹ ꝓpinque ⁊ remote ſunt poſſibiles fieri ⁊ eē ⁊ fuiſſe: igiẗ ⁊ effectus qui eſt putrefactio. ꝯn̄tia pȝ ex diffinitiōe cāe: et antecedens patet ex p̄dictis. Ex concluſione pȝ ꝙ poſſibile eſt ꝙ putrefactio ſit de facto ⁊ fuerit. patȝ. quia poſſibile eſt cās eſſe et fuiſſe de facto: ergo et effectum ⁊c. ❡ Sed ne redarguar in ꝓceſſu dicēdo putredinem eē poſſibilem anteq̄ ſciaẗ quid nominis: nō opoꝛtȝ aduertere ſequentia cum precedentibus.

Nunc ergo dicendum eſt de ſecun‐

da parte queſtiōis ſcilicet quomodo fiat ⁊c. Circa qd̄ ſciēdum ꝙ doctoꝛes in artibus imaginanẗ: ⁊ practici in medicina accōmodauerunt ab illis ꝙ exn̄te aliquo ſubiecto humido cum ſicco ꝓpoꝛtionato in aliqua data vel dabili ꝓpoꝛtione a natura in tali caliditas quedam inexiſtit que ad iſtud humidum vel humiditateȝ habet certam ꝓpoꝛtionem: ⁊ ſimiliter ad ſiccum: ſic ꝙ ſub certa vel tanta latitudine humiditatis ⁊ ſiccitatis poteſt caliditas certe latitudinis ad certum tempus conſeruari ⁊ eſſe: ⁊ ſi vltra illam ꝓpoꝛtionē veniat humiditas nimis excedēdo caliditatē v'l ſiccitatē: tūc caliditas extinguiẗ ⁊ vincitur. ⁊ ecōuerſo ſi caliditas nimis excedat latitudinem pꝛopoꝛtionis inter ea: tunc conſumit humiditatem: ⁊ ſic per conſequens materia ſibi deficiente in qua conſeruari deberet perit: ⁊ ſi ſiccitas ſit nimia conſimiliter contingit: vel ſi frigiditas ſit nimia deſtruit caloꝛem vel ſibi non debite nec ſufficienter reſiſtit ad talem vel talem opationem: puta vitalem vel putrefactionem faciendam: ⁊ tunc velocitatur actio caloꝛis ⁊ conſumitur materia ⁊ finitur caloꝛ vel vita v'l alia operatio: q̄ ipſam pꝛopoꝛtioneȝ taliter vel taliter ſe habentibus qualitatibus requiſiuit ad ſuum eſſe vel conſeruari vel pꝛoduci: ⁊ non opoꝛtet talem pꝛopoꝛtionem eſſe omnino eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime: puta ſemper ſeſquialteram vel ſemper punctualiter ſeſquitertiam nec equalem ad pꝛoducendum ſiue ad continuandum ſub certo gradu operationem v'l ad intendendum: ſed ſufficit ꝙ pꝛope illam ſit ita ꝙ non nimis excedat illam: vt puta ꝙ ſit pꝛopoꝛtio centupla: vbi pꝛius fuit ſolū ſeſquialtera: qꝛ ſi ſic ponereẗ q̄olibȝ variari nulla ſciētia nec extimatio poſſet haberi de iſtis. ⁊ exēplū hui⁹ poniẗ in artib⁹ ab Ariſtote. ſicut de flamma lāpadis q̄ regulariter ſub gradu cōſimili vel flamma equali nō poſſet ī ſolo humido aqueo ꝯſeruari īmo nec eē: ſȝ req̄rit humidū aereū: ſcilicet oleum vel ceram vel conſimile: ſed cū hoc ſiccum quoddā pꝛopoꝛtionaliter ſe habens in certa quadam diſpoſi‐

tione ad humidum:puta ꝙ ſit in medio vel hñs ꝑtem
eleuatam vltra humidum: ſicut eſt licium vel filum:et
ꝙ ad ipſuꝫ conſimili portione ſemꝑ eleuet͛ humiditas
⁊ inde flāma generet͛:⁊ ſic regulariť contineat͛:ſed non
eſt ibi ꝓportio caloris totius flamme ad totum humi
dū cathegorematice nec ſyncathegorematice ſumēdo
ly totū:ſꝫ ſolū ad ꝑtē aſcēdētē ⁊ nutriētē flāmā:⁊ ſic ſi.
miliť de ſicco q̃tum ad ꝑtem in qua manet flamma
Et talē proportionē opꝫ in naturalibus imaginari ꝑ
totuꝫ aliquod corpus:ſicut in flamma:quia calor quo
rundam eſt ꝑ totum: ⁊ ſilr͛ caliditas ſiccitas humidi-
tas ⁊ frigiditas:ſed ſūt omnes ſub eſſe remiſſo ⁊ refra-
cte ſunt ſic iſta ſimul ⁊ ꝓportionem habentia. vnde ſi li
gnū inflammatū:ita totalr͛ coopiret͛ oleo vel ſubmerge
ret͛:tūc humiditas excederet caliditatē:⁊ ſic extingue
ret͛:⁊ ſi lignū eēt nimis ſiccum ⁊ non intinctū oleo nec
actualr͛ haberet ipſum cito flāma deficeret. ſilr͛ ſi flam
ma eſſet nimia:⁊ modicum de oleo cito conſumeret͛ il-
lud modicum ⁊ deficeret. ¶ Iterum ſic eſt imaginan-
duꝫ in ꝓpoſito. ꝙ etiam ſi oleum eſſet nimis calefactū
ab extrinſeco ⁊ rareſieret:ſic ꝙ non eſſet actualiť frigi
dum nec temꝑatum:tunc totum ſimul ſine reſiſtentia
poſſet inflāmari ꝑ modicā flāmam ſicut accidit in fri-
xaturis ex oleo vel ſimilibus:cōtingit eñ totaꝫ patel
lā ⁊ totuꝫ oleuꝫ inflāmari ⁊ cito conſumi: ideo frigidi-
tas requirit͛ reſiſtens oleo ⁊ flāme ne totum ſilr͛ inflam
met͛ ⁊ conſumat͛. Et tūc ſic eſt imaginandū in alijs cor
ꝑib⁹ naturalib⁹ eē frigiditatē ſiccitateꝫ humiditateꝫ
⁊ caliditatē ſic ſe habētes ꝙ ex ordine carū cū certis
⁊ debitis circunſtantijs vel ꝓportiōibus poſſint tales
vel tales opatiōes exercere:⁊ quando ſit exceſſus cau
bit͛ aliud. Sed vlťius oportet imaginari ad ꝓpoſituꝫ
videlicet ad hoc ꝙ fiat putrefactio: ꝙ qñ calor extrinſe
c⁹:puta aeris ignis vl͛ ſolis tm̄ cū calore ītriſeco agat
in humidū ꝓportionatū ſicco ꝙ hūido rareſit ⁊ exha-
lat:⁊ ſiccitas remanet ťminabilis ťmino ꝓprio:⁊ ſic
qñq͂ in ſolo ſicco non pōt calor remanē ꝑꝑ ammotio-
nē maťie:in q̄ valet humidū:⁊ tūc dr͛ fieri putrefactio
ſecunduꝫ ꝙ aliq̄ exponūt textuꝫ Ariſt. ſꝫ iſtud nō ſuffi
cit:q꞉ cōbuſta non putreſcūt:iō opꝫ ꝙ humidū natura
le ꝑꝑ actionē caloris intrinſeci attrahat͛ ⁊ moueat͛ ꝟ
ſus ꝑtes exteriores:⁊ ibi ꝑtim reſideāt et congregent͛
diuiſis inťioribus frigidis ⁊ ſiccis: ꝙ calor naturalis
ſimul motus eſt ad exteriora cū ſua maťia:⁊ tūc rema-
nēs inťius vel inferi⁹ eſt frigiduꝫ ex ſua ꝓpria frigidi-
tate magis augmētata ab exťioribus veniente. Et fu
giēte caliditate:ſed tamen non eſt: ideo ſtatim putre-
dine facta ſecundū ꝑtem ſiccam ſumme in exterioub⁹
ſꝫ retinens humiditatē:licꝫ non ad continuationem vi
te ſufficientē vl͛ opationis alťius nec digeſtiōis ⁊ ꝯſer
uatiōis in eſſe rei ſecundū priorem ſpecieꝫ:⁊ ſic corrum
pit͛ forma ſubſtantialis p̄cedētis rei:⁊ q꞉ fit alia ꝓpor
tio qualitatuꝫ ad quā conſequit͛ alia forma alťius ſpe
ciei:tūc gñat͛ alia forma: vt puta cadauer:⁊ ſm̄ diuer-
ſitatē ꝓportionū q̄litatū relictarū fit diuerſitas for-
marū gñabiliū ex putrefactis:⁊ ſic putredo ei⁹ qꝺ cor
rūpit͛ eſt diſpoſitio ꝯueniēs vl͛ alťatio prima ad gñati
onē alteri⁹. ¶ Et ſic ad putrefactionē vnā cōpletā plu
res mutationes concurrūt. p̄io motus alťationis q̄
calidū exterius ⁊ interius alterat humidū. ſecūdo mo
tus localis:videlꝫ exhalatio humidi vl͛ mot⁹ ei⁹ ad ex
ťiora putrefactibilis. ¶ Tertio exiccatio que ēt eſt al
teratio ⁊ infrigidatio in interioub⁹:⁊ tūc ſequitur cor
ruptio ſbālis forme putrefactibilis:et poſtea gñatio
forme ſbālis alterius ſpeciei:nec ceſſat adhuc laltē vt
in plurib⁹:ſed vlterius fit exiccatio extremitatꝫ rei pu
trefactibilis:⁊ q̄ſi reſolutio eius vſq͂ ad elemēta:vide
licꝫ terrā aquā cineres ⁊ aerē. videlꝫ vapores qb⁹ me-
diātib⁹ fetor in aere multiplicat͛:vl͛ nō ſine eis. ⁊ quia
mixta putreſcibilia mag. ex dñio ſunt ex iſtis trib⁹ in
hec tria poſt corruptionē caloris hui⁹ q̄ eſt loco ignis
ceſſat vltimate putrefactio:⁊ he ꝯmutatiōes qñq͂ ac
celerant͛ ⁊ fiunt in breui tp̄e:qñq͂ tarde: et accelerari
poſſūt artis iuuamine actiua paſſiuis applicāte:⁊ fit
ēt rarefactio putreſcibilis in p̄ncipio cum calor auget͛
⁊ corruptio caloris ꝓprij:et in fine circa corruptioneꝫ
forme ſbālis fit ꝯdēſatio corpis remanētis ꝑꝑ frigidi
tatē et ſiccitatē. et iſtis oīb⁹ factis: tunc cōpleta eſt
putredo. et iſte eſt mod⁹ quē imaginant͛ doctores quo
modo fiat putrefactio.

Sed nunc de tertio videndum eſt. ſ.
de ꝓprietatib⁹ et accidētib⁹ putredinis et cauſis illo
ruꝫ. ¶ Unde p̄io accidit calefactio putrefactibilis in
ordinata vel ſibi innaturalis:qꝺ patet de ſe:et ꝑ expien
tiā. ⁊ cauſa eſt exterius calidū continēs:quod intēdit
calorem interiorem. Et ſecūdo accidit humectatio pu
trefactibilis in ſupficie: cui⁹ cā eſt:quia humiditas in
trinſeca mouet͛ cum calore interiori ad extremitates:
et ſic ibi humectat͛. ¶ Tertio accidit exiccatio interio
rū et infrigidatio:cā eſt:q꞉ ex q̄ humiditas cū calore re
ceſſit relinquit͛ ſiccitas et infrigidatio:quia oēs hūo-
res frigidi. fugiētes calorē qui exiuit ad interiora ex-
trema ꝯueniunt. ¶ Quarto. infrigidatio extrema cā
eſt:et quia calor recedit ēt in extremitatib⁹ et exhalat
et tunc frig⁹ adeſt et obtinet et infrigidat. ¶ Quinto:
exiccatio extremitatuꝫ:quia etiam humiditas iſta ex
ťi⁹ tracta faciliť ꝯſumit͛ q̄a pauca. ¶ Sexto. ꝯdēſatio
quia frigus cuꝫ ſiccitate condenſat:et ſic videmus cor
ꝑa hoīm recēter mortua naturaliter eſſe macra et opa
ca. ¶ Septimo adhuc accidit exiccatio maior et diſ-
ſolutio partiū adinuicē:cā eſt:q꞉ humiditas tenet ſic-
ca ſilr͛ in mixto:vt dicit͛ ſcꝺo de gñatione:et iſta tota cō
ſumit͛ in putrefactis. finaliter igit͛ decidūt ꝑtes adin-
uicē. et hoc videm⁹ expientia:iō nō poſſunt corꝑa ſan
ctoꝝ integra teneri:ſed oſſa ſolū: iō ēt carnes aīaliū
vel cadaueruꝫ:q̄ aliquātulū diu iacuerūt faciliime frā
gunt͛ ¶ Octauo. accidit gñatio quorūdā animaliū ab
ipſis putrefactis: ſicut ex viſceribus vaccaruꝫ mortu
aruꝫ naturaliter fiunt apes:et ex viſceribus equrum veſ-
pe:vt dicit Cōmentator. xij. metaphyſice:⁊ ex cerebro
hominū bufones:et ex carnib⁹ animaliū ꝟmiculi hor
rēdi et ſerpētes. et ex caſeis putrefactis ſi fuerint pin-
gues fiūt tarme:⁊ ex veſtibus putrefactis tinee:ſi ſint
ex lana. Et ex maťia putrefacta in vētre hoīs viui qñ-
q͂ fiunt lūbuci:et quandoq͂ alia aīalia. Et oīm haruꝫ
gñationuꝫ cauſe ſunt diuerſe ꝓportiōes p̄marū qua-
litatuꝫ:ad quas duꝫ veniunt putrefacta forme talium
animaliū gñant͛:ſicut ex admixtione farine ſufficiētis
cū aq̄ fit paſta vel pulmentū. Et iſte ꝓportiōes q̄ ſūt et
quales ad punctū forte ab hominib⁹ neſciunt͛:et ſi ſci-
rēt et ſciret q̄s reducere vl͛ deducere elemēta ad tales
ꝓportiōes ꝑ artē faceret talia animalia:ſicut et natu
ra:ideo multi alchimiſte docēt facere baſiliſcū in vitro
ꝑ artē ſilr͛:m illi q̄ fit ex ouo galli ꝑ naturalē putredinē
et gñationē:lꝫ nō tā venenoſuꝫ. ¶ Sꝫ ꝯ iſtꝺ incidūt du
bia. p̄mo q̄rit͛ quare ex aīalib⁹ putrefactis nō gñant͛
aliq̄ metalla. puta aurū vl͛ argētū vel reliqua metalla
ſed potius aliud animal:cū plus ꝯueniant metalliſ et
cadauer mortuum q̄ꝫ mortuū et viuū. Et ſilr͛ quare nō
gñant͛ plante cū minus requirat͛ ad gñationē plante
q̄ꝫ animalis. ¶ Et. iij. quare non gñat͛ vnuꝫ animal cō
tinuū ex vno humore continuo ſed plura aīalia. ¶ Et
q̄rto q̄re talia aīalia ī eodē genita hūt ī ſpecie modicū

differentiam: ita ꝙ videntur quaſi omnia eiuſdem ſpeciei. ¶ Et quinto quare ſunt diuerſa in figuris: vnū eſt longū vt lūbric⁹: ⁊ poſt ſequitur vnū breue ⁊ latū: et poſtea vnū gracile: et poſt vnum groſſum: et ſm diuerſitatē capitum multum differunt. ¶ Et ſexto quare vt in pluribus ex animalibus putrefactis generatur animal volatile vt veſpe et apes: ⁊ non greſſibile ſolum: cum tamē greſſibile ſit ſimilius greſſibili ꝗ greſſibile volatili: ſicut equi veſpis. ¶ Ad iſta problemata vel dubia poteſt dici ſecundum intentionem Ariſto. qui intendit cōplete tangere cauſam generationis animalium ex putrefactione cum dicit: innaſcuntur enim animalia in putrefactis: ex eo ꝙ diſgregās caliditas naturalis ſic cōſtare facit diſgregata. vnde calor: quia factus eſt innaturalis ⁊ vltra debitam menſuram requiſitā ab iſto qđ putreſcit: ⁊ ex proportione eius cū humido requiſita dimiſſa: tūc eſt alia proportio huius caloris ſuperflui ad remanēs humidum: ⁊ iſta erit ſufficiens ad generationem alterius animalis mediante virtute celeſti: ⁊ tunc quia natura ſemper facit quod meli⁹ eſt: ideo deſiſtit a putrefactione: ⁊ generatur animal: ⁊ tunc nō amplius calor diſgregat iſtud humiduȝ: ſicut prius fecit: ſed tūc congregat ⁊ miſcet humidū cū ſicco: ⁊ ſic recipit calor iſte virtutē informatiuam ſicut virtus in ſemine vel calor ſeminis: ⁊ ſic agit animal imperfectum magis frigidum. vnde recte calor facit humidum ex extrinſeco congregari in pellem: et hoc iuuat frigidum exterius comprimens humidum: ⁊ tunc diſgregando aliquid de humido ſubtiliori ipſum digerit: et facit ſpeciē animalis infra pellem. Et ſic non eſt contra dicta in litera diſgregans conſtare: etiam quia primo diſgregat: ⁊ poſtea cōſtare facit: et non ſimiliter vel eodem modo. ¶ Cū queritur quare non generantur alia mixta: vt aurum ⁊ lapides: cauſa eſt: quia ex humido groſſiori generantur metalla ꝗ plante: et plante ꝗ animalia: ⁊ aīalia impfecta ꝗ animalia perfecta: ⁊ in corruptione animaliuȝ remanet etiam ſubtilius ꝗ ſit humidum ex quo plante vel metalla fiunt: ideo oportet fieri animal et non metalla: tamen poterunt contingere tandem quedam plante imperfecte: ſicut in putrefactione quandoq; in ſuperficie contingit: ſed raro hoc contingit: ſed animalia ſepe: nunꝗ tamen metalla vel lapides. Et non valet qđ dicitur: magis eſt ſimile aurum mortuo ⁊c. Etiam dicitur ꝙ non eſt quantū ad principia ſue generationis. licet iſtud ⁊ inanimatum ſint ſimilia magis: non tamen magis in his alijs: et ſi ſimpliciter eſſet difficilius animalia fieri ꝗ aurum vel plantam: tamen ex materia talitē diſpoſita facilius fit animal ꝗ plante. ¶ Et ſic etiam patet ad dubium ſecundum. ¶ Ad tertium. dicitur ꝙ cauſa eſt diuiſio humidi continui a calore putrefaciente: calor enim putrefaciens: quia eſt diſgregans vnam partem humidi ab alia facit duo huius ſignum patet: quia in diuerſis foraminibus ſunt diuerſa talia animalia facta. Et conſimilem cauſam aſſignauit Ariſto. in libro de animalibus: quare ex vno ſemine continuo vnius maris plures fetus generantur: et intendit ꝙ eſt diuiſio ſeminis per partem: et hoc per calorem: et ſi concurrant in aliqua parte vel non totaliter diuidantur partes: erunt fetus coniuncti. ¶ Ad quartum. dicitur ꝙ cauſa ſimilitudinis in ſpecie eſt vniformitas vel ſimilitudo caloris vbiq; in gradu: et ſimilitudo proportionū: ergo ex equali parte ſimile fit. ¶ Ad quintuȝ. dicitur ꝙ cauſa eſt diuerſa diſpoſitio materie et cōplexio ⁊ diuerſitas primarum qualitatū. vnde ſi in aliqua parte materia ē magis cholerica ſeu calida et ſicca propter calidum erigens in longum ⁊ ſiccum conſtringens fit animal oblongum ⁊ gracile: et ex materia flegmatica frigida humida propter frigidū condenſans ⁊ humidū dilatans generatur animal breue et latū: ⁊ ex materia melācholia propter frigidum condenſans et ſiccum cōſtringens fit animal breue et gracile: ⁊ ſecundum exigētiam materie et locorum et influentiarum figurantur. ¶ Ad ſextum quare volatile. Dicitur ꝙ ideo: quia humiditas hec in putrefactis ē ſubtilis valde: et ſic recte eſt humidū ſubſtantiale in volatilibus: ergo ſimiliter ibi fit aliquid: puta volatile: ſed illis euolantibus remanet materia groſſior que ibi erat. ¶ Sed vlterius ſunt alia accidentia: ex quo accidit mutatio putrefactibilium: nam aliqui homines viui coloris exiſtentes rubicundi: facta putrefactione peſſime colorantur: cauſa eſt: quia humiditas accedens ad exteriora male diſponitur per calorem: ⁊ humores: et colorat quādoq; nigredine ſi ſit nimis fortis. Et quandoq; glaucedine vel citrino colore: ſi non ſit tāta caliditas. ⁊ hec diuerſitas magis apparet in hominibus non habentibus crines: quia crines equorum egrorum vel mortuorum per putrefactionem nō poſſunt colorari faciliter: quia nec humiditas venit ad ipſos crines. ¶ Decimo accidit fetor putrefactorum fere omnium exceptis paucis ſcilicet muſcato roſis vel floribus apothecariuȝ. ¶ Unde cauſa eſt de animalibus: et huiuſmodi putrefactis quare olent: quia caliditas putrefaciens cauſat quandam ꝓportionem cum alijs qualitatibus diſcōuenientem diſſimilem et odibilem nature humane: ideo inde procedētes olent in conſpectu hominum. Sed neſcio ſi in conſpectu aliorum animalium fetēt: quia vultures ⁊ aquile ſatis de fetoribus cadauerum gaudent: ⁊ veniūt a remotis ad conquinandum calorem cum voce facientes feſtum ipſis in putrefactione completa: ſed ab alijs: que ſunt proportiones ſimiles vel conuenientes nature humane: redolent: ideo experimur ꝙ confortant virtutes naturales ⁊ animales. ¶ Undecimo accidit mutatio in ſaporibus: ⁊ cauſa eſt ſimilis cum predictis. ¶ Duodecimo accidit mutatio ponderis vel grauitatis. vnde communiter mortuorum corpora naturaliter ſunt grauiora ꝗ fuerint dum viuerent: et cauſa eſt: quia recedente calore recedit et leuitas. ⁊ illud quo corpora ſe ſuſtinebant reſiſtendo grauitati: ſimiliter humiditas ſubtilis et leuis exhalat: ideo remanet terreſtre groſſū ⁊ cōpactum: quod eſt graue. ¶ Decimotertio accidit ꝙ quādoq; corpora animaliū ſunt venenoſa: et vt plurimuȝ in cōparatione ad hominem: exceptis eſculis que putrefacta magis delectāt ⁊ conueniūt. Cauſa primi eſt: quia vt dictum eſt in ſecunda proprietate talia animalia infrigidantur: ⁊ ſunt naturaliter frigida et ſicca: ⁊ hoc ſimiliter poteſt eſſe cauſa quare genita animalia ex putrefactis ſunt venenoſa: ſaltem vt in pluribus: et ledūt quia frigida ⁊ ſicca comedentes inficiunt. ¶ Decimoquarto accidit in quibuſdaȝ putrefactis lucidis: ſic ꝙ lucent de nocte: ſicut patet de quercu ⁊ quibuſdam piſcibus putrefactis marinis: ⁊ cauſa iterum eſt aliqua proportio qualitatum primarum vna cum diſpoſitiōe vna ſpeciali a tota ſpecie putrefactibilis ad cauſandū lucem: et tales virtutes a tota ſpecie oportet in pluribus opinari occurrere ad operatiōes vel proprietates predictas et virtutes vel influentias celeſtes. ¶ Decimoquinto accidit ꝙ quedam lucentia ſunt ante putrefactionem ſicut oculi gatorum luporum ⁊ canum ⁊ noctilucarum: quorum poſt mortem corpora non amplius lucent ⁊ poſt putrefactionem. ¶ Decimoſexto accidit in quibuſdam putrefactis viſcoſitas ⁊ magna conglutinatio partium: ſicut ſepe contingit in vino debili: quod propter corruptionem caloris ⁊ euaporationem humiditatis ſubtilis efficitur ita viſcoſum ⁊ miſerū ꝙ

non valet ad potandum: quia infectiuum eſt hominis propter infrigidationem: et propter viſcoſitatem eſt indigeſtibile: ſed tamen iſtud valet ad alia multa: puta ad faciendum aquam vite vel vinum cremabile: qđ eſt ſatis opportunū: ⁊ ideo qui haberet poſſet malo vino bene vti: et homo iſtud nō deberet effundere. ¶ Ex his patet ꝙ omnis putrefactio: vel fere omnis: cauſat malum: licet quandoqȝ per accidens: ⁊ per adiutorem cauſaret bonum. et hec ſunt accidentia communia ⁊ ꝓprietates putrefactionis cū ſuis cauſis: ⁊ hoc erat tertium in queſtione oſtendendum. ¶ Sed quia iam viſum eſt de malis que contingunt per putrefactionē: ⁊ Ariſto. loquit̄ de quibuſdam: videlicet de quinqȝ impedimentis: ideo et incidentaliter de impedientibus putrefactionem: et eius proprietates vel effectus malos eſt dicendum. Unde Ariſto. ponit ſolum quinqȝ impedimenta vel remedia que tacta ſunt in ſexta ratione principali ante oppoſitum. vnde frigiditas cōtinētis impedit putrefactionem: qꝛ videmus per experientiam ꝙ in hyeme minus putreſcunt q̄ in eſtate: etiam corpora mixtorum in locis calidis citius putreſcūt q̄ in frigidis: cauſa huius eſt: quia frigiditas cōtinētis reſtringit poros putrefactibilis: et caliditas propria inco diutius conſeruatur. ¶ Secundum remediū impediens ipſam eſt congelatio putrefactibilis pro tempore congelationis quādo manent congelata: cauſa eſt: quia q̄diu ſunt carnes: ⁊ ſimilia congelata: non pōt humiditas ꝓpria ⁊ caliditas exire nec euaporare. ¶ Tertiū remediū eſt feruens caliditas actualis ⁊ virtualis putrefactibilis. cauſa eſt: quia feruens caliditas non permittit frigiditatē propriam ſuperare caliditatē: et etiā non poteſt in feruenti caliditate humiditas ſe trahere ad exteriora: nec calor ſimiliter: quia nulla cauſa eſſet quare magis vno tempore q̄ alio: ex quo ſemper eſſet calidum. ¶ Et dicunt auctores ꝙ feruens caliditas interior reſiſtit caliditati exteriori ⁊ non permittit educi humidum ſibi ꝓprium. et ibi imaginantur per caliditatem complexionalem ꝓpriam mixto eſſe reſiſtentiā caliditatis extrinſece que non eſt complexionalis. ¶ Quartum impedimentū eſt motus et fluxus: mota enim et fluentia non putreſcunt: quia per motū excitat̄ calor ad intra in ſua naturalitate: ita ꝙ diffundit ſe ſuper partes mixti: ⁊ ita fortiꝰ reſiſtit calori extra mittēti priuatiue ſuā naturalē diſpoſitionē: etiā motꝰ impedit humiditates moueri ad extra: quia tāta diuerſitas fit: et variatio ſaltē in fluminibus ꝙ quandoqȝ exteriora ſunt interiora ⁊ ecōuerſo. ¶ Quintum impedimentum eſt multitudo: vnde multitudo in continuo non in diſcreto plus reſiſtit q̄ paucitas ceteris paribus: et ſic magnitudo rei priuat eam a putrefactione ita ꝙ tota non putreſcit niſi in partes diuidatur: ⁊ ſimiliter de aliis. Iſta quinqȝ dicuntur per ſe impedimenta putrefactionis que enumerat Ariſto. per ſe reſiſtentia putrefactioni: et per ſe impedientia ipſam putrefactionem ſicut ſunt illa quinqȝ. ergo bene ſolebant expoſitores dare ſufficientiam iſtorum impedimentorum ſic. Omne impediens per ſe. vel eſt ſimile vel eſt contrarium. ſi cōtrariū hoc eſt frigiditas. ⁊ hoc vt dicunt reſiſtendo: qꝛ vel eſt extra in putreſcibili continente: vel intra ipſū. ſi extra: ſic eſt primum: quia tempore frigido minus fit putrefactio: ſi ſit intra exiſtens frigiditas: ſic eſt impedimentum ſecundū: qꝛ mixta ſūt coagulata a frigido: vt metalla non cito putreſcunt: qꝛ frigus coagulans contra hoc poros comprimendo calidum intra ſe exhalat. Sed ſi impediens ſit ſimile putrefactibili: ſic eſt caliditas reſiſtens caliditati exteriori: et hoc eſt ideo: quia caliditas naturalis ſub ratione quadam fortitudinis impedit et ſecundum diuerſitatē fortitudinis cōtingunt alia tria: quia aut fortitudo eſt in aliqua caliditate propter eius acumen ex naturali complexione rei aut ex alio accidente extrinſeco excitante ipſum: aut ex quātitate ſubiecti ſui: quia in maiori corpore eſt maior virtus ceteris paribus. Si primo iſtorum modorum: tunc eſt tertium impedimentum feruens caliditatis rei a naturali complexione. ¶ Si vero ſecundo modo: tunc eſt quartum impedimentum ſcilicet ꝙ motum et fluens minime putreſcit: quia motu excitatur calor naturalis intra. ¶ Si tertio modo: tunc eſt quintum impedimentum ſecundum ꝙ multū pauco minus putreſcit: ⁊ hoc quaſi modo demonſtratiuo in iſta materia procedens per diuiſionem ſufficientem in qua non eſt aliud membrum imaginabile ex parte rei ſiſtis. ¶ Sed notādū ꝙ adhuc ſunt alia certa preter iſta q̄ impediūt putrefactionē: vt balſamū: mirrha ⁊c. Sed ſic nō ꝑ ſe impediūt nec imediate reſiſtūt calefaciēti: ſed mediāte quadā alia operatione. iſta enī vehemēter exiccant: ſic ꝙ per exiccationē cōtrahūt humiditates corporum quibus applicantur ⁊ claudunt poros eorū omnes: ſic ꝙ humiditas que eſt intra nō pōt exire. ideo remanet intra et non putreſcit: ergo talia corpora apparent ſicca: rugata: dura: ⁊ cōpacta. et hoc eſt ꝑ exiccationē: vel forte eſt a tota ſpecie iſtarū rerū modo quo dicunt medici tēpore neceſſitatis: ſed ſi que illa ſint: vt puta influentia celeſtis in quibuſdam locis terre vbi putrefactio nulla fit: vel virtute lapidis ſpecialis: vel verborum: ſicut de corporibus excōicatorū narratur: hec non ſunt ſecundum naturam conſuetam: ſed ſaltem quo ad vltimum: ſupernaturaliter. ¶ Sed adhuc eſt aliud remedium impediens putrefactionem. ſ. ſal ⁊ cōdimenta ſalita. ⁊ hoc ad experientiam videmus ꝙ carnes ſalſe non putreſcunt. et cauſa eſt: quia calidū et ſiccum eſt ſal: ideo ratione ſiccitatis conſumit humiditatem in exterioribus et poros condenſat et claudit ne humiditas interior poſſit exire: et ſic iſta non putreſcunt. Eſt etiam cauſa ſimilis: quare fumus iuuat durare carnes ſalitas plus: quia vehemēter exiccat. ¶ Itē videmus aquam conſeruari a putrefactione: ſi ſit congelata in fimo profundo: et ſic etiam videmus glacies conſeruari: ⁊ pruna et ceraſa poſita in melle ⁊ aceto vltra naturale tempus ſue durationis: videlicet: a medio hyemis vſqȝ ad medium eſtatis: et pedes porcorum cocti et compoſiti durant per annum et vltra ſi ſint poſita in aqua ſalſa vel acetoſa. ¶ Item piſces quidam ſūt qui vocantur ſcipicia ſine ſale exiccati: tamen durant ꝑ valde longa tempora: ⁊ non putreſcunt. ¶ Item ficus ⁊ vue paſſe ⁊ racemi. ⁊ omnium iſtarum experientiarū cauſas reddere propriiſſimas et propinquiſſimas ⁊ ſingulares eſſet difficillimum: ſed ex predictis haberi pōt generales: ⁊ hoc ſufficit quantū ad ſciētiam huius libri.

Sed nūc de quarto queſito que ſit diffinitio vel deſcriptio putrefactionis eſt videndū. vnde potius eſt danda eius deſcriptio q̄ diffinitio. dicens dd rei: eo ꝙ forte nulla vna res eſt nec poteſt eſſe putrefactio: nam neqȝ calefactio ſola neqȝ caliditas nec frigefactio vel frigiditas nec condēſatio nec rarefactio: nec generatio ſubſtantialis nec corruptio eſt putrefactio: ſed ſicut dictum eſt in ſecunda parte queſtionis plurima requiruntur ad putrefactionem: puta plures mutationes: quorum nulla ſola eſſet putrefactio: ſed omnes ſimul aggregate cum ordine modo primo dicto: ⁊ dicuntur putrefactio: ſicut etiam communiter ſolent dici de augmentatione: ꝙ non ſit vnus ſolus motus ſed plures: ⁊ adhuc magis diuerſi dicuntur putrefactio q̄ augmentatio. ¶ Ex quibus patet iſta cōcluſio prima.

ꝙ putrefactionis non eſt danda diffinitio quid rei probatur:quia nihil eſt quid rei putredinis:igitur non eſt diffinitio quid rei.conſequentia ⁊ antecedēs patet ex predictis. ¶ Secunda concluſio. putrefactiōis eſt danda diffinitio:vel deſcriptio quid nominis. patet: quia poteſt explicari per rationem quid et qualiter hoc nomen putrefactio ſignificat:ergo ⁊c. patet conſequentia: et antecedens prius eſt declaratum. ¶ Tertia concluſio poteſt eſſe.ꝙ poteſt deſcribi:ſicut Ariſtoteles eam deſcribit: ſic ꝙ eſt corruptio caliditatis proprie in humiditatem propriam a caliditate aliena vel a frigiditate intrinſeca:que quidem deſcriptio patet ex predictis. ¶ Sed notandum ꝙ forte non eſt ſufficiēs deſcriptio ⁊ conuertibiliter ſe habens cum termino deſcripto: quia multotiens corrumpitur caliditas propria a caliditate aliena in humiditate ſua ſine putrefactione:ſicut patet de flamma lampadis adueniente magno igne et comburente totum oleum:non tamē fit putrefactio:ideo oportet multa apponi. videlicet ꝙ putrefactio eſt plures mutatiōes inter quas ē corruptio caliditatis proprie in humiditate propria a caliditate aliena actiue proueniens ex ea a qualitatibus primis et tanq̄ a diſpoſitiōibus a qualitatibus primis paſſiuis vel primis equiualentibus:⁊ eſt preuia ad corruptionē forme mixti in parte:et ſimiliter ad generationem alterius mixti vel elemēti. Et ſic ex predictis omnia ſimul combinando poteſt apparere quid ſit putrefactio: et quot mutationes ⁊ quales ſimul aggregate debent dici putrefactio. Et eſt ſciendum ꝙ putrefactio eſt naturalis et non violenta:eo ꝙ paſſum confert vim:quia naturaliter ratione materie appetit aliam formaꝫ:et per qualitates ſuas paſſiuas ſubiectum eſt diſpoſitum ad recipiendum putrefactionem.in actiuis ſaltem in quibuſdam agit ad putrefactionem:licet cuꝫ alijs reſiſtat. ¶ Sed aduertendum hic pro dictis in primo et quarto articulo ꝙ in quarto ſumitur hoc nomē putrefactio valde ſtricte quādo dicitur ꝙ nihil ſit vel poſſit eſſe putrefactio quod ſit per ſe vnum: ſed in primo ſumitur large:ac ſi diceremus ꝙ eſt exercitus ſubſtantiarum ⁊ accidētiū poſſibilis:ſi putrefactio eſt poſſibilis.i.ſi cumulus ſubſtātiarū ⁊ accidētiū vel mutationū ſubſtātialiū et accidētaliū ſm ordinē eſt poſſibilis: tamen iſte cumulus nihil eſt vel nullum ens eſt:ſed plura entia eſt.et ſic ſimiliter intelligitur ꝙ poſſibile eſt aliquid putreſcere:id eſt aliquod ſubiectum tales mutatiōes ſubſtātiales ⁊ accidentales ſecundum ordineꝫ:vt dicatur putrefactio: poteſt recipere.

Ad rationes principales. Ad primā: cum dicitur:corruptio caliditatis ⁊c. Conceditur antecedens ſi non ſit aliquod admixtum cum caliditate in quod admixtum agat caliditas: et ſic ipſum diſponat vel deſtruat ꝙ amplius calor non poſſit manere in ſubiecto: modo ſic cōtingit in propoſito ꝙ ſubiectuꝫ indiſponitur:quia rareſit: et humidum in quo calor cōſeruari deberet conſumitur a calore exteriori:et ſic deſinit calor interior:quia non habet ſubiectum.et etiaꝫ bene poteſt concedi ꝙ caliditas.ſ.extrinſeca ⁊ intrinſeca ſint diuerſe ſpeciei capiendo intrinſecam pro potentiali vel virtuali caliditate:et extrinſecam pro actuali: ſicut caliditas qua poteſt piper calefacere ſpecie differt a caliditate ignis actuali:nec ſequitur ex hoc ꝙ vni inſint due qualitates contrarie:quia actualis virtuali nō contrariatur:ſicut frigiditati actuali:ſed bene actualis alterat ſubiectum virtualis ⁊ indiſponit ne retineat virtualem conſequentem formam mixti vel elementi.
¶ Item non ſequitur ꝙ ſint octo qualitates prime:quia forte ille qualitates virtuales ſunt prime illis elementis:quia magis inſeparabiles:⁊ cauſe aliarum actualiter ſenſibiliuꝫ:ſicut patet de aqua calefacta cuius frigiditas actualis eſt deleta:ſed remanet īſeparabiliter frigiditas virtualis:ſimiliter eſt imaginādum de alijs qualitatibus. ¶ Ad aliam probationem que videtur fuiſſe contra iſtam reſponſionem:cum dicitur nec valet ſi dicatur ⁊c.quia in frigido tempore quando eſſet frigidior homine ⁊c. Dicendum ꝙ non ſequitur:et cauſa eſt vt puto:quia non ſolum imaginandum eſt caliditatem exteriorem medij continentis eſſe cauſam talis cōſumptiōis immediatam. Sed quandoq; humores mali et ſupercalefacti:qui ſunt ſparſi per totum corpus ſunt cauſa huius conſumptiōis:⁊ frigus aeris vel medij cōtinentis per antiperiſtaſim cum adiutorio frigoris interioris:ita ex inchoatiōe eſt ab exteriori calido:⁊ illud calidum extertus quandoq; eſt calidum innaturale humorum qui non ſunt pars compoſiti qui dicuntur eſſe vnum humiduꝫ radicale in quo eſt naturalis calor.⁊ ergo in hyeme homines poſſūt infirmari et putrefieri: dato ꝙ aer exterior ſit frigidior:⁊ membra hominuꝫ: ſimiliter et cadauera mortuorum in terris poſita.⁊ ſic ſimiliter accidit circa membra compeditorum: nam proptē conſtrictionem circa loca compedum fit vehemens leſio:quia natura mittit multum de ſanguine ad adiuuādum partes leſas:et ſic erit in locis illis calor maior q̄ natura membrorum requirat:⁊ tunc per frigus circumſtans:et per humiditatem aque frigide intenditur calor:et fit maior per antiperiſtaſim:et ipſo exiſtente maiore conſumit materiam naturalis caloris et complexionis mēbri:⁊ ſic fit ibi ſtatim putrefactio. ¶ Ad aliā confirmationem antecedentis cum dicitur: quia ſic calor tunc remaneret in materia ſicca:ſed in ſiccis aptiſſime conſeruatur calor.dicitur ꝙ aliquis calor in aliquibus ſiccis optime poteſt conſeruari: ſed non omnis in omni ſicco:nec in propoſito conſeruari poteſt humido ſibi proportionato quod requirit ad ſuum eſſe conſumpto.vnde flamma manens aliquantulum diu non pōt in ſolis cineribus conſeruari.vt per experiētiam videmus. ¶ Ad ſecundam rationem putrefactio nō eſt nec poteſt eſſe alicuius generis vel ſpeciei mutationis ⁊c. Dicitur negando conſequentiam: ſumendo large hoc nomen putrefactio. Ad probationem ꝙ non eſt alicuius ſpeciei motus:⁊ oportet eſſe motum aliquem: non eſt poſſibile:ſicut nihil eſt animal ⁊c. Dicitur ꝙ non eſt poſſibile eſſe aliquod vnum:ſed poſſunt eſſe plures mutationes:vel plura ſimul poſſunt ſic vocari: et ſic eſt in propoſito ꝙ plures mutationes diuerſorum generū vocantur putrefactio .vel pōt negari antecedēs:quia eſt generatio:corruptio:exiccatio:⁊ ſic de alijs multis ſimul licet proprie loquendo tot ſimul nō ſint vna ſpecies motus. Sed ad probationes antecedentis ad hoc ꝙ non ſit vna ſola ſpecies mutationis: dicitur non procedunt licet putrefactio requirat motum localem ⁊ corruptionem ⁊c. Ideo non oportet dicere ad probationes:ſꝫ quia probatur ꝙ non eſt motus localis:quia iſte impedit: dicitur ꝙ aliquis impedit ⁊ aliquis iuuat. vnde mot⁹ localis totius putrefacti ſic ꝙ partes abinuicem ſeparētur ⁊ non quieſcant ſimul continue nec idem in ipſa poſſit manere diuerſitas talis impedit putrefactioneꝫ: vt allegatum eſt ex litera:⁊ dictum fuit de aquis currentibus:ſed motus localis humidi vel humidorum interiorum ad exteriora propter actionem caliditatis extrinſece iuuat ad putrefactiōes ſed nō impedit. ¶ Ad aliam probationem ꝙ non ſit motus generationis:quia eſt corruptio.dicitur ꝙ eſt generatio vel requirit generationem vnius forme:⁊ eſt corruptio alterius preteri

ti: vel requirit etiam corruptionē. Et quando dicitur
eſt productio ſubſtātie ⁊c. Dicit̄ ꝙ putrefactio requi-
rit ſubſtantie productionē. Et cum dicitur ꝙ talis non
eſt putrefactio: quia alias omnis gñatio eſſet putrefa-
ctio. negat̄ ꝯña: requiruntur plures mutationes ſecū-
dum ordinem que cum generatione dicuntur putrefa-
ctio: etiam non omnis generatio eſt talis: et cum tot et
talibus mutationibus. ¶ Ad aliam probationē ꝙ ſit
corruptio: quia ſic arguitur ſicut argutum eſt / ſimiliter
ſoluitur. ¶ Ad aliam maxime eſſet corruptio calidita
tis proprie in humido proprio a caliditate aliena. con
cedit̄. Ad improbationē cū dr̄ ꝓpriū dr̄ inſepabile. cō-
cedit̄. ſed caliditas ꝓpria ſumit̄ hic ꝓ naturali calore: ⁊
non ꝓprie propriū. et ſi ꝓ proprie proprio ſumitur: tūc
ſimul humiditas ⁊ caliditas: ſicut homo ⁊ riſibile: non
remanet vnum alio corrupto: et hoc ex debita et natu-
rali diſpoſitione. ¶ Ad aliam confirmationem que eſt
fortior: caliditas propria ⁊c. ergo ſibi contrariatur. ne-
gatur conſequentia illa: quia multa agunt adinuicem
non omnino contraria: et etiam non omnino diſparata
agunt. vnde oportet imaginari quandam habitudinē
caliditatis talis naturalis ad humidum naturale vel
ad humiditatem et amicitiam vel naturalem inclina-
tionem recte. ſicut ferrum ſe habet ad magnetē vel ecō
uerſo: ratione cuius habitudinis vel amicitie agūt ad
inuicem et durant. Et quando dicitur ꝙ non corrumpi-
tur ab aliena caliditate: quia ſic oporteret contrariari
actionem caliditatis et humiditatis. conceditur iſtud
ſm modū iam dictum. Et quando dicitur pari forma
omnium non contrariorum. negatur conſequentia. q̄a
non habent talem conuenientiam occultam vel incli-
nationem naturalem adinuicē. Sed quādo dicit̄. aer
etiam tunc ſeipſum deſtrueret. negatur conſequentia.
⁊ forte cauſa eſt: quia talem virtutem ſibi ſuperadditā
non habet: qua agat: vel naturalem potentiam talem.
Et bene volo ꝙ ſic dicere eſt quaſi diuinare: ſed non be-
ne apparet alicui eſſe dicendum: et ſufficit in naturali-
bus tanta fides ꝙ non poſſit nimis experimento ipro-
bari. Et quando dicitur ꝙ eſt contra experientiam: q̄
calor in humido conſeruatur. conceditur ad preſens et
non perpetuo. Et cum dicitur humidum a calido auge-
tur. conceditur quantū ad extenſionem ſubiecti ⁊ ad tē
pus: ſed poſtea diminuitur ⁊ reſoluitur calore manen-
te primo. ¶ Ad aliam confirmationem: quia ſi agit in
ipſum corrumpendo ipſum tardius ſine extrinſeco ⁊c.
tunc eſt alia proportio caliditatis ⁊c. conceditur. Ad
improbationem: tunc habentia ⁊c. conceditur: ſed hoc
erit ſecundum diuerſas proportiones: ⁊ non ſecundum
eiuſdem caloris ad humiditatem. Et quando dicitur ſi
ſic: tunc modicus in multa humiditate non eſſet eque
durabilis vel durabilior magno calore in modico humi
do. Ad hoc dicitur ꝙ ſi cetera eſſent paria: ſic ꝙ eſſet
calor modicus cum humido multo: ⁊ multus calor cū
modico humido. ⁊ quando infertur ꝙ modicꝰ calor cū
multa humiditate non eſſet durabilior ⁊c. negatur con
ſequentia ſi bene ꝓportionetur ⁊ applicetur calor hu-
miditati. Et ſi probaſſes conſequentiam ex hoc ꝙ pro-
portio modici caloris ad humiditatem multam eſt mo
dica: et alterius magna. conceditur: et ex hoc ſequitur
potius ꝙ ſit durabilior q̄ ꝙ ſit minus durabilis pro-
pter debilitatem actiōis et tarditatē. Et q̄n dr̄ ꝯ illud:
quia oporteret fieri actionē ſecūdū proportionē mino
ris inequalitatis: dicit̄ vt patuit in arguendo: quia ca
lor dicitur paucus in cōparatione ad aliū: ⁊ nō in cōpa
ratione ad reſiſtentiam humiditatis. Et quando dicit̄
ꝙ non eſſet ſimile de flāma lampadis et oleo multo ⁊c.
conceditur ꝙ non ſit omnino ſimile: quia diuerſitas eſt

in eo ꝙ calor flamme non agit in quālibet partem olei
nec quelibet pars olei ſibi reſiſtit: ſed ſolum in aliquam
ſuper quam dominatur que reſiſtit. Et quando dicitur
humidum olei ſufficit dominari ſuper caliditatem: dici
tur ꝙ verum eſt ſi totum proportionetur ad totum: mo
do ſic non eſt. Quādo dicitur: calor quandoqꝫ ſeparat̄
ab humido ⁊c. conceditur: ⁊ tunc amplius non fit actio
caloris vt cito deſinat. ¶ Ad aliam confirmationē. aer
habens magnam caliditatem ⁊ ſiccitatem eſt durabi-
lior ⁊c. dicitur ꝙ nō niſi humiditas ſuperet in aere cali-
ditatē ⁊ putreſcere faciat. ⁊ tunc non eſt durabilior: ſed
durante calore non ſupato eſſet aer durabilior cum hu-
miditate q̄ ſine illa: ⁊ maxime cū humiditate virtuali.
Item quando dicitur ignis ſine humiditate durat ſem
per. dicitur ꝙ nō eſt talis aliquis. Et ſi durat diu: eſt na
turalis diſpoſitio ſua caloris actualis ⁊ elemētalis cū
ſiccitate ⁊ ſine humiditate. ſed alius eſt calor mixtorū
virtualis: vt dictum eſt prius. Et quādo dicitur ꝙ non
ſit augmentatio conceditur: nec alteratio: licet requi-
rat adeſſe plures alterationes ⁊c. Et quando infertur
ꝙ non eſt de aliqua ſpecie ⁊c. conceditur ſecūdum mo-
dum predictum in principio ſolutionis ſecundi articu
li. ¶ Ad tertium argumentū: ſi ſic tūc ſub aliquo gra
du eſt poſſibile ⁊c. conceditur conſequētia ⁊ conſeq̄ns.
⁊ cum dicitur eadem ratione ⁊c. cōceditur. Et quando
dicitur ꝙ hoc eſt falſum: q̄ non poteſt aliquid ſub gra-
du ſummo putrefieri. dicitur immo exponendo ſuum
ſuperlatiuum ſcilicet ꝙ nullus ſit eo maior: licet multi
equales. ſ. negatiue ⁊ non affirmatiue. Et quando dici-
tur quantūcunqꝫ aliquid eſt putrefactū ſub maiori gra
du ⁊c. etiam eſto ꝙ hoc eſt verum: ex hoc non ſequitur
ꝙ non ſit ſummus: nec poteſt eſſe ſummus. Et quando
probatur: quia actio caliditatis ⁊ frigiditatis non ter
minatur ad ſummum vel maximū. dicitur ꝙ immo cū
certis circunſtantijs limitando: ſed ſine limitatiōe cir
cunſtantiarū non terminatur ad maximū. ¶ Sed ad
ꝓbationē quando arguitur contra hoc: quia dictū eſt
ꝙ non pōt eſſe ſummus gradus putrefactionis: ſic ꝙ
non poſſit eſſe aliquis intenſior: ſed bene poteſt eſſe ſū-
mus quo nullus eſt intenſior. Cū arguitur ſit a. ille: ad
mittatur. Et cū dicitur: qd̄ putreſcit a. gradu putredi-
nis eſt ſubito ſumme putrefactū: dr̄ ꝙ a. gradꝰ ſumme
putredinis pōt ſumi vel ꝓ q̄litate et diſpoſitiōe aggre
gata qua dicitur eſſe aliquid ſumme putrefactum: vel ꝓ
gradu actus ⁊ actiōe ſucceſſiua qua imaginarie vel exi
ſtenter illas qualitates vel diſpoſitiones acquirit: licꝫ
eadem ſit: tamen aliter ſignificatur per iſtos terminos
gradus vel actus ⁊ actio: ⁊ aliter per iſtos gradus diſ-
poſitiones acquiſite vel acquiſibiles per actū vel gra-
dum actus: et ſic aliter imaginatur gradum ſummum
caliditatis: aliter gradum inductionis gradus ſiue
caliditatis. vt aliter ſpeciē intelligibilē: et aliter actū
intelligendi: qui tamen idem eſt realiter cum ſpecie ſe-
cundum cōmuniter loquentes. tunc dicitur ꝙ ſi ſumit̄
gradus primo modo: tunc iſtud qd̄ dicitur ſummū vel
ſumme putrefactum non eſt ſubito ſumme putrefactū:
ſed ſucceſſiue: licet ſubito et incontinēti habeat primū
eſſe tale putrefactum ⁊ quietum ſecundum totū vel ſe
cundū dictam partē. nec ex hoc ſequitur ꝙ motus fiat
in inſtanti. Sed ſi ſumitur a. gradus ſecūdo modo: tūc
dicitur ꝙ ſucceſſiue adhuc tam propter partes ſubiecti
q̄ etiam propter partes actionis ſucceſſiue que in ſub-
iecto diuiſibili ſucceſſiue fierent. Et quando dicitur cō
tra: quia tunc ſi continue putreſcit illud magis ⁊ ma-
gis: gradus iſte quo putreſcit intenditur continue ⁊ nū
q̄ erit ſummus ⁊c. dicitur ꝙ non intenditur gradus a.
ſecundo modo ſumendo: licet intēderetur primo ſumi

do: ſicut equali gradu alterationis ꝯtinue aliquid effi
citur calidius. Et cum dicitur ꝙ nunq̃ erit ſummus. di
citur ꝙ continue erat ſummus ſecundo modo ſumẽdo.
Et non eſt ſimile ſicut dicitur ibi. ſi aliquid moueretur
continue intendendo motum ſuum: quia hoc continue
intenſiori gradu mouetur: ſed illud eque intenſo gradu
alterationis: ſed tñ cõtinue ea q̃litas vel diſpoſitio acq̇
ſita dr̃ intenſior: vel diceret̃: ſicut valde tarde aliq̇d poſ
ſet dici calefieri: licet tñ illa calefactiõe fieret maxime
calidum. ſimiliter in propoſito eſt imaginandũ: licet nõ
omnino ſimiliter: quia putrefactio non eſt vna ſola mu
tatio: vt dictũ eſt prius. ¶ Ad quartã. ſi poſſibile ẽ ⁊c.
dr̃ ꝙ naturalis ſicut prius dictũ fuit. Ad ĩprobationẽ
non eſt a principio intrinſeco: ſed extrinſeco. dicit̃ ꝙ in
omnibus paſſum ſuis diſpoſitionibus confert vim ⁊ iu
uat agens: licet aliq̃ eius diſpoſitiones reſiſtãt: alie tñ
non reſiſtunt ſed iuuant: quia intenduntur ⁊ perficiun-
tur ſic ab illis: et a materia naturaliter appetuntur: lꝫ
forma patiatur vim. Et quando dicitur combuſtio non
eſt naturalis ⁊c. negatur conſequẽtia. Ad probationẽ:
ſunt ad eundem terminum. dicendum ꝙ hoc eſt valde
diuerſe: quia putrefactio ſicut dictum eſt: ſed cõbuſtio
nullatenus fit tractione humidi intrinſeci: ⁊ per incine
rationẽ partium interiorum primo: modo primo exteri
ora combuſtorum incinerant̃: ⁊ humiditates ad interi
ora propellunt̃ ⁊ durant: ſed aliter eſt de putrefactio: vt
dictum eſt. Et quando incidentaliter tangitur ibi ꝙ cõ
buſtio eſſet naturalis ⁊ non violenta: q̇ velocior in fine
q̃ in principio. dicitur ꝙ hoc non eſt verum niſi ratione
accidentaliũ conditionum: videlicet: ꝙ ſi ſubiectũ me-
lius diſponatur ad combuſtionem: et ſic quidam mot⁹
violentus etiam in fine dicitur intendi: ⁊ etiam Ariſto.
loquitur: ponens conditionẽ iſtam motus naturalis
ꝙ ſit intenſior in fine: de motu locali naturali: ⁊ non de
quolibet alio. etiam naturalis poteſt remitti vſq; ad nõ
gradum. Et quãdo dicitur, combuſtio fit a principio ex
trinſeco paſſo conferente vim: dicitur ꝙ adhuc nõ ſuffi
cit ſola inclinatio materie: ſed requirũtur forme ⁊ incli
nationes naturales qualitatũ ſubiecti corruptibilis:
et tales non ſunt in combuſtione ſaltem ſimiliter: ſicut
in putrefactione. ¶ Ad quintam. ſi putrefactio eſt poſ
ſibilis cum omnis tranſmutatio poſſibilis poſſit habe
re impedimenta vel iuuamenta ſic foret de putrefactio
ne. dicitur ꝙ immo habet impedimenta multa: ſicut di
ctum fuit prius. Sed quando probatur ꝙ non. admit-
tatur totus proceſſus vſq; dum dicitur frigiditas non
impedit: quia frigiditas intrinſeca cauſat putrefactio
nem ⁊c. conceditur ad modum tactum ibidem in litera
Ariſto. Sed cum dicitur contra hoc: quia videmus fru
ctus arborũ citius putrefieri quando fuerint fortiter
infrigidati frigiditate aeris continentis: igitur illa fri
giditas extrinſeca iuuat. Dicitur ꝙ bene iuuat q̃diu ẽ:
ſed tamen condenſauit et alterauit: ſic ꝙ poſt iſtam cõ-
denſationem et alterationem citius putreſcit: ⁊ eſt ma
gis diſpoſitum ad alterationẽ: ⁊ ideo iuuat ⁊ impedit:
diuerſimode tamen et in diuerſis temporibus. Sed cũ
dicitur ſi frigiditas cõtinẽtis conſeruaret tunc frumen
ta ſecta in terra ⁊c. Dicit̃ ꝙ iſta diutius durarent ſi ſo-
la eſſet frigiditas: ſed quia multa alia: videlicet: calor
extrinſ ecus qui frigiditate extrinſeca reprimitur: ⁊ hu
miditas illorum corporum facit magnas operationes
quas non facerent in aere raro circumſtante: ideo interi
us putreſcunt: et ſimiliter ſuperuenit pluuia: ⁊ multã
operãs: et aer in terra incluſus: et exhalatiões cauſant
putrefactionem taliũ in terra. ¶ Ad aliam cum dicit̃:
tunc fena cuſtodiẽda in alto ⁊c. Dicitur ꝙ cauſa eſt: q̇
humiditas poteſt exhalare et exire: et alius aer recens

ſubintrare: ideo non putreſcunt in alto: in baſſo autẽ
⁊ ſup terrã in caſſa vel in cellario putreſcũt propter op
poſitas cauſas: ⁊ maxime propter ſiccitatem que pre-
ſeruat a putrefactione. ¶ Ad aliam cum dicit̃: nec etiã
congelatio impedit quia corpora mortuorum ſunt coa
gulata propter humores mixtos in illis: et tamen illa
citius ⁊c. Dicitur ꝙ q̃diu ſunt congelata proprie ⁊ ꝑ-
fecte non putreſcunt: ſed non ſunt congelata: licet ſint
coagulata propter humores ſanguinis mixtos. ⁊ ſatis
differunt coagulatio et cõgelatio: quia coagulatio po-
teſt fieri a calido: congelatio ſolum a frigido. adhuc ta-
men coagulatio iuuat contra putrefactionem: quia cõ
denſat ⁊ non permittit penetrare actionem caloris eq̃
faciliter ſicut in principio. ideo humiditas non poteſt
extrahi: ⁊ caliditas propria non tam cito poteſt conſu-
mi: ſed tamen corpora mortuorum poſt modicam coa-
gulationem putrefiunt frigiditate intrinſeca agente
⁊ calorem expellente cum humido in quo fuit: ⁊ facit ex
ſiccationem in interioribus: ⁊ ꝑ conſequẽs finaliter pu-
trefactionem: et hoc in terra propter exhalationes in
cluſas aperientes poros corporum et extrahentes hu
midum ad exteriora: et ſic verũ eſſet ꝙ ſi terra eſſet ma-
gis frigida: etiam ſi nulle exhalationes calide in concã
uitatibus eius eſſent: ꝙ tunc corpora ibi diutius dura-
rent: et in aliis locis oppoſito modo ſe habentibus cito
conſumuntur: tamẽ ſine combuſtione: ſimiliter dicitur
de congelatiõe fructuũ: ſicut prius in de infrigidatione
dicebatur. ¶ Ad aliam quando dicebatur congelatio
eſt cauſa quietis. Dicendum ꝙ ꝯgelatio aliqua eſt cau
ſa quietis alicuius ab aliqua ſpecie motus: ſed non eſt
cauſa quietis ſimpliciter: quia quod congelatur alte-
ratur ſemper: et ſic condenſatur et manet localiter: licꝫ
non augeatur nec extendatur. etiam conſequentia illa
poſſet negari: eſt cauſa quietis: ergo eſt cauſa iuuans
putrefactionem et non impediens: quia quandoq; qui
es impedit putrefactionem: ſicut ſi mare maneat indi-
uiſum ſimul quieſcens: non poteſt totum putrefieri: er-
go impeditur a quiete a putrefactione. ¶ Et quãdo vl
terius dicitur probando ꝙ cõgelatio eſt cauſa quietis:
quia motus impedit congelationem: dicitur ꝙ aliquã
do iuuat. vnde ſi portaretur pott⁹ aque calefacte per
aerem frigidum citius congelaretur q̃ ſi ſtaret in loco
vno: ⁊ ſic q̃es illa aque ſtantis non iuuat ſed impedit: ⁊
ita aliquis motus impedit cõgelationem: licet alia ad
huc concurrant. Et quando dicitur: quãdo aliquid eſt
congelatum. dicitur in congelando nõ quieſcit: ſed mo
uetur. ergo non ſequitur ꝙ congelatio ſumendo ꝓ actu
congelandi ſit cauſa quietis: ſaltem immediate licet
mediate bene. ¶ Ad aliam quando dicitur: nec etiam
ſecundum: videlicet feruor impedit. probatio. quia ſi
cõgelatio putrefactibilis impedit: igitur feruor iuuat.
Dicitur ꝙ cõgelatio que prouenit ab extrinſeco impe-
dit: etiam feruor exterioris continẽtis iuuat ad citius
faciendum putrefactionem ſi non eſſet combuſtio: licꝫ
feruor naturaliter inexiſtens ex complexione propria
mixti putrefactibilis ille iuuat contra putrefactionẽ
ſeu preſeruat. et hoc viſum eſt prius. ¶ Similiter dicit̃
ad tertiũ ꝙ caliditas vel feruor impedit et aperit po-
ros putrefactibilis: et facit humidum exhalare: verũ
eſt de feruore extrinſeco non coadunato. ¶ Ad tertiũ
cum dicitur. conſumit humidum. dicitur ꝙ non de in-
trinſeco niſi ſecundum ſuum naturalem periodum: ali
as conſeruat ⁊ preſeruat ne exterius agens conſumat.
¶ Ad quartum de motu ꝙ non impediat: quia eſt cau
ſa augmentationis caloris: dicitur ꝙ auget calorẽ in-
trinſecum ⁊ nõ extrinſecum: qui extrinſecus cauſat pu
tredinem: vt dictum eſt. ¶ Similiter ad ſecundum ⁊c.

tus diſgregat et diſcooperit ſiue aperit: igitur eſt cauſa ⁊c. Dicitur ꝙ non ſequitur: quia ſi aperit: tamen cū hoc confortat et iuuat calorem: ⁊ vnit cum humido per totum et miſcet ſic ꝙ non tanta fit conſumptio in vna parte ſicut fuiſſet ſi ſimul manſiſſet calor in vno loco: nõ impedit: et tamen verum eſt ꝙ poſſet motus tam exceſſiuus fieri ꝙ ipſe iuuaret ratiõe talium dictorum: ideo aliquis iuuat et aliquis non. ¶ Ad aliam quando dicitur ꝙ multitudo non impedit: quia iuuat: dicitur ꝙ nõ iuuat ipſam fieri. Et quãdo dicitur ꝙ blada in vno magno cumulo putreſcunt: Dicitur ꝙ hoc non eſt ratione magnitudinis: ſed ratione iſta ꝙ ſub aliis tecta concauitatibus aere et exhalationibus repletis aerem putrefieri faciunt: ⁊ ratione illius poſtea putreſcunt interiora blada et frumentorū grana: ⁊ quia talis reſeruatio aeris in concauitatibus non fieret ſi pauca eſſent blada ſimul: ideo pauca non putreſcunt: ideo expedit ꝙ ſepe moueantur ⁊ voluant grana bladorum: ⁊ hoc ſciunt coloni: ⁊ ideo illud faciunt ne putreſcant. Et quando dicitur. modicum cito exiccatur: volo bene ꝙ aliquid modicum: ſed non omne: ⁊ ideo non quelibet magnitudo vel multitudo quãtacũqꝫ ſufficit in qualibet ſpecie ad putrefactionem ſuſcipiendam quãlibet: ſed aliqua ſic et aliqua non: ſicut nec quelibet multitudo nec paucitas quelibet ſufficit ad extinguendum ⁊c. Et ſic patet queſtio ⁊c.

Quæſtio. II.

SEcundo queritur circa iſtum quartum librum. vtrum digeſtio ſit perfectio cauſata a ꝓprio et naturali calore ex oppoſitis paſſiuis. Et arguitur primo ꝙ non: quia digeſtio eſt imperfectio cauſata a proprio naturali frigore in oppoſitis paſſiuis: igitur non eſt perfectio cauſata ⁊c. conſequentia tenet: qꝛ nihil eſt ſimul perfectio et imperfectio: nec ſimul ex cõtrariis agentibus circa idem ſubiectum: et non poteſt ſimul idem contrariis motibus moueri: vt calefieri ⁊ infrigidari ꝑfecte a calore ⁊ a frigore. ſed antecedens probatur: quia digeſtio non eſt niſi mutatio imperfecta añ completū eſſe decoctionis: et talis eſt imperfectio cauſata a proprio frigore: quia ſi nullum eſſet frigus iam calor ageret ſine reſiſtentia ſucceſſiue: quod videtur cõtra illud, quod dicitur quarto phyſicorum. ſucceſſio in motu cauſatur ex reſiſtentia mobilis ad motorē. ¶ Et confirmatur antecedens: quia digeſtio eſt motus vel actio: ⁊ omnis motus vel actio eſt imperfectio vel imperfecta mutatio: ergo omnis digeſtio eſt imperfectio. minor probatur per diffinitionem motus tertio phyſicorum. quia motus eſt actus entis in potentia. ſ. actꝰ imperfectus. ¶ Sed forte dicitur ꝙ motus digeſtionis vel via ad digeſtionem non eſt proprie digeſtio nec perfectio: ſed diſpoſitio que finaliter acquiritur vel eſt acquiſita vel talem viam per motum digeſtionis. ¶ Sed contra. talis diſpoſitio eſt īperfectio: quia ad inductionem ipſius ſequitur deſtructio forme ſubſtantialis ipſius: ſic diſpoſiti. ergo eſt imperfectio: quia deſtructio. cõſequentia videtur nota. ⁊ antecedēs probatur: ſicut enī eſt in artificialibus diſpoſitionibus ꝙ ex elixatione facta elixatum eſt diſpoſitum ad corruptionē forme ſubſtantialis ſui citius ꝙ̃ fuit ante: et ſimiliter maſticatione facta in ore et digeſtione in ſtomacho naturali digeſtum eſt magis propinquum ad corruptionem forme digeſtibilis ꝙ̃ ante: vel forte iam corrumpit formã eiꝰ: et facit humorem imperfectiorem carnibus de quibus incepit facere humorem. probatur autem ꝙ humor ſit imꝑfectior carnibus: quia ex humore intendit generare carnes perficiendo naturam: igitur humor carnibꝰ imperfectior eſt. ¶ Sed adhuc probatur antecedens principale: videlicet: ꝙ a frigore proprio ⁊ naturali: qꝛ digeſtio iuuatur a frigore alieno ⁊ extrinſeco: ergo etiā a frigore proprio. conſequentia tenet: quia contrarium impedit contrarium et non iuuat: ſed ſimile iuuat ⁊ intēdit ſimile. ergo oportet ꝙ ſi iuuatur a frigore extrinſeco ꝙ fiat ⁊ cauſetur a frigore intrīſeco: ſed antecedēs huius conſequentie patet: quia in hyeme ⁊ in regionibus frigidis fiunt meliores digeſtiones ꝙ̃ in calidis locis ⁊ temporibus: vt experimur. ¶ Secundo. ad principale: digeſtio fit a caliditate aliena nulla exiſtēte caliditate propria. ergo non fit nec cauſatur a propria. conſequētia patet: quia iſte caliditates ex oppoſito diſtinguuntur. ſed antecedens probatur. nam digeſtio cibi fit a caliditate cibati: qđ eſt extrinſecum cibo: et non a caliditate cibi: dato ꝙ cibus ſit frigidus ſine caliditate: et iterum digeſtio fructuū vel maturatio fit a calore ſolis qui eſt extrinſecus. ſic ſimiliter patet idem de elixatis que omnia digeſta ſunt: ⁊ hoc caliditate aliena ⁊ nõ propria: ideo extrinſeca. ¶ Tertio. digeſtio fit a calore artificiali: ergo non a naturali cum ex oppoſito diſtinguantur: ſed antecedens patet de elixatione ⁊ aſſatione ꝙ̃ per artificialem calorem cauſantur. ſimiliter medici arte medicine iuuant ⁊ intendunt calorē quo fit digeſtio. ergo artificialiter fit intenſior. ergo etiam digeſtio fit a calore artificiali. ¶ Quarto. aliqua digeſtio fit a calore innaturali. ergo ⁊c. conſequentia patet: vt precedēs. et antecedens patet: quia a calore febrili. ¶ Item a calore balnei: vt patet ex littera Ariſto. tamen calor balnei eſt innaturalis balneato ¶ Quinto. ſi ſic: ſequitur ꝙ omnia digeſta eſſent calidiora indigeſtis. conſequentia tenet: ſi fit a calore non erunt frigidiora: ſed calidiora: falſitas conſequentis probatur de eſculis ⁊ multis aliis fructibus que ante digeſtionem completam ſunt calidiora: et poſt minus. ¶ Item muſtum eſt calidius vino digeſto: et ideo eſt fumoſius: ⁊ plures fumos faciens: ⁊ citius inebriat vt experimur: vt patet in litera. ¶ Item ſtille vel gutte ſtillantes ab aſſaturis craſſis ſunt frigide vel minus calide quando aſſata ſunt iā cocta ꝙ̃ in medio decoctionis vel ante medium. vnde coqui per minus calidas ſtillas cognoſcunt aſſationē eē factā: ⁊ patelle in quibus bulliuntur piſces ſunt tā minus calide cum iam piſces ſunt cocti ꝙ̃ ante completā decoctionem: ⁊ ſub vaſis ſuis: ⁊ hec non eſſent vera per experientiam: ſi fierēt digeſta calidiora. ¶ Item homines bibentes vina calidiſſima virtualiter et actualiter faciunt ex illis poſt digeſtionem vrinam minus calidā vino: ⁊ maxime ſi multum bibant: vt patet per experiētiam. ¶ Sexto ſi ſic: ſequitur ꝙ digeſta eſſent leuiora ⁊ minora ⁊ ſubtiliora ⁊ rariora. cõſequēs eſt falſum ⁊ cõtra experientiā: quia poma matura ſunt maiora ⁊ groſſiora ⁊ grauiora: ꝙ̃ adhuc in principio ante digeſtionē erant. Similiter Ariſto. dicit ꝙ ingroſſantur digeſta ꝑ digeſtionem: ſed conſequentia tenet: quia calor naturalis deberet conſumere humidum: ⁊ ſic fierent minora ⁊ leuiora vel minus grauia ⁊ rariora poſt ablationē materie que fit per digeſtionem.

Oppoſitum arguitur auctoritate Ariſto. in iſto quarto ſic diffinientis digeſtionem: ꝙ eſt perfectio cauſata a proprio ⁊ naturali calido ⁊c.

In iſta quæſtione primo ponēda ſunt

notabilia.ſecundo ponentur cõcluſiones reſponſales
ad queſitum.

Quantũ ad primum ſciendum eſt ꝙ
Ariſto.in litera ponit digeſtionem eſſe ſecundum opus
poſt putrefactionem vel aliud opus primarum quali-
tatũ: videlicet caliditatis/frigiditatis/humiditatis/
⁊ ſiccitatis:tamen ſecundum certã habitudinem ⁊ de-
terminationem exiſtentibus ſimul. ¶ Iuxta quod notan
dũ ꝙ vtar bene aliqñ modo loquẽdi Ariſto.in litera ſu-
mendo concretum pro abſtracto: videlicet calidum ꝓ
caliditate:⁊ econuerſo:ſecundum ꝙ in litera patet:et
feci in queſtione precedenti ſimiliter. ¶ Alterius notã
dum ꝙ vnaqueq; res naturalis eſt perfecta ſiue dige-
ſta vel bene diſpoſita:quando debite et perfecte poteſt
in ſuam operationem propriam quam naturaliter ⁊ fi
naliter intendit. ⁊ hoc contingit dupliciter: quia aut
ſimpliciter aut ſecundũ exigentiã finis ad quē tendit:
⁊ ſecundum aliquod tempus determinatum. exempli
cauſa. vt homo dicitur ſimpliciter perfectus: quando
poteſt non reſpiciendo tēpus oēs operationes ꝑfecte
facere:⁊ ad finem debitū et naturalē perducere:ſic di
ceretur perfectus iuuenis qui ſecundum tempus iuuē
tutis bene ſe habet:vt perfectus vel ſecundum tēpus
operationum vitalium bene ſe habet ⁊c. ſimiliter eſt in
alijs:nam aliquid dicitur perfectum vel ꝑfecte res di-
geſta cum ſit viridis:ſicut ſuccus viridis vitis quando
nos cupimus habere agreſtum: ſic ꝙ talis ſuccus eſt
bene digeſtus ad hoc ꝙ ſit agreſta:ſed non diceretur be
ne digeſtus et perfecte ad hoc ꝙ ſit vinū:⁊ adhuc ſecũ
dum tempus quando eſt ſuccus digeſtus vt fiat vinū
ex eo non dicitur talis quando eſt muſtum ſed poſt in
ſucceſſu amplioꝛi tempoꝛis poſt eſſe muſti vltra digeri-
tur ⁊ depuratur et reſoluitur:⁊ fit vinum. ¶ Item ſci-
endum ꝙ digeſtio poteſt accipi pro perfectione a qua
prouenit operatio debita rei vel ſimpliciter vel ſecun-
dum tempus vel ſecundum finem: vt dictum eſt: vel
pro via vel permutatione ad talem operationem ha-
bendam vel talem: puta ſimpliciter perfectionem: vel
ſecundum tempus. Si capiatur pro tali diſpoſitione
et non pro via ſic poteſt deſcribi: ꝙ digeſtio eſt diſpo
ſitio qualitatiua propria et intrinſeca alicuius mi-
xti ſecundum quam natum eſt debite agere vel pati
ſecundum finem intentum ſimpliciter vel ſecundum
tempus: nam dicitur qualitatiua diſpoſitio: quia li-
cet habet quandam diſpoſitionem in figura rei vel ſi-
tu vel in quantitate que iuuat ad perfectionem operis
vel paſſionis:tamen quia ab illis non prouenit opera-
tio principaliter ſecundũ finē intentũ:ideo talia exclu
dunt̄ ꝑ hoc ꝙ dicitur qualitatiua et non quantitatiua
nec figuralis:ſed dicitur propria:quia ſi aliquid eēt diſ
poſitum aliqua qualitate in modico tempore ſecundũ
exigentiam temporis operis ⁊ finis intēti adhuc illud
non diceretur eſſe digeſtum:ſicut ſi ferrum cito ignirē
per ignem vt mallearetur:tamen adhuc non diceretur
digeſtum:quia hoc non eſſet ſecũdum intrinſecam qua
litatem. ſed dicitur alicuius mixti:quia digeſtio eſt diſ
poſitio cõplexionalis ⁊ compoſita ex quatuoꝛ primis
qualitatibus actualiter vel virtualiter inexiſtentibus
intenſe vel remiſſe:ergo non inuenitur digeſtio proprie
in ſimplici elemento. ⁊ dicitur ſecundum ꝙ mixtum eſt
natum agere vel pati:et per hoc excluduntur qualita-
tes ſecunde a quibus principaliter non prouenit opera
tio vel paſſio.ſed dicitur ſecundum finem intentum q:
eadem res poteſt dici perfecte digeſta ad vnum finem:
que non eſſet perfecte digeſta ad alium: vt dictum eſt.
et dicitur ſimplex ⁊ ſecundum tempus propter ea etiā
que dicta ſunt.ſic patet quid per hoc nomē digeſtio im
poꝛtetur. ¶ Alterius ſciēdum ꝙ digeſtio pro via ⁊ mu
tatione ad talem diſpoſitionem iam deſcriptam nõ eſt
aliud ꝗ̃ quedam alteratio diſpoſiti ad talem diſpoſitio
nem vel perfectionem mixti iam dictam. ⁊ ſumitur ta-
lis alteratio que ſimul eſt calefactio exiccatio ⁊ hume-
ctatio:licet ſecundum diuerſas partes et diſpoſitiones
digeſti:⁊ remiſſio in frigiditate ſiue ſit aliquid vnum vl̄
non. In propoſito non fit vis:dummodo he mutatiões
ſimul aggregate tali vnione vno nomine poſſint appel
lari. Et ſimiliter dicatur de digeſtione primo modo di-
cta:quia eſt aggregatio diuerſarum qualitatum nõ cõ-
ponentium vnum foꝛte niſi aggregatione:ſicut albedo
⁊ dulcedo et coloꝛ in lacte vel frigiditas. ¶ Ex his pꝫ
ꝙ digeſtioni non acquiritur noua foꝛma ſubſtantialis:
⁊ hoc ex quo ſolum eſt diſpoſitio qualitatiua vt aliqui
inferunt. ¶ Contra quod tamen obijcitur. quia dicit
Ariſtot. in litera: vbi habet locum ꝙ finis digeſtionis
eſt natura:id eſt foꝛma ſubſtantialis quia non materia:
quia eſt ingenerabilis et inacquiſibilis. ¶ Item ſecun-
do patet:quia per digeſtionem coꝛrumpitur nutrimen
tum:ſed ſemper generatio vnius ⁊c. ideo ſequitur ꝙ di
geſtio non ſit ſine foꝛma ſubſtãtiali. ¶ Tertio. quia ali
ter non diſtingueretur ab alteratione. Nec obſtat hoc
quod dicitur communiter. ꝙ Ariſto. intendit ꝙ finis ē
natura:et per ly natura intendit perfectionem natura-
lem: ideo deſcribendo digeſtionē dicit: ꝙ eſt perfectio:
id eſt diſpoſitio ꝑfecta qualitatiua. Sed certe Ariſto.
expꝛeſſe dicit perfectionem naturalem: finis autē his
natura eſt:natura autem quam dicimus: vt ſpeciem id
eſt foꝛmam et ſubſtantiam. non ergo valet iſta expoſi-
tio. ¶ Ideo aliter dicunt iſti et bene vt puto ꝙ ad dige
ſtionem multi motus concurrunt vel mutatiões. Pri-
mo motus localis ꝗ actiua applicãtur paſſiuis. Scdo
mot⁹ alterationis vel plures alterationes ꝗ digerēs aſſi-
milat ſibi digeſtibile introducendo in ipſum q̃litates
ſibi ꝯuenientes: et coꝛrũpẽdo qualitates p̃exiſtẽtes. Et
tertio ex illis ſepe ſequit̄ coꝛruptio foꝛmarum digeſtibi
lis:et generatio foꝛme ſubſtantialis digeſti. ¶ Et tunc
eſt multis dubiũ que iſtarum mutationũ dicatur dige-
ſtio: ⁊ ſecundũ predictam deſcriptionem remanentem.
et dicunt aliq ꝙ ſola alteratio cũ ĝnatiõe ⁊ coꝛruptiõe
pꝛopꝛie debet vocari digeſtio. Sed foꝛte nõ bene dicũt
vniuerſaliter:quia certum eſt ꝙ fructus ante matura-
tionē ſunt male digeſti ⁊ magis digeruntur vſq; ad ma
turationem:et non tunc dicuntur generari noue foꝛme
ſubſtantiales:⁊ etiam fierent tot generationes: quod
non eſt veriſimile. nec opoꝛtet in naturalibus ſi paucio
ribus poſſunt ſaluari digeſtiones. vt oſtendam. ¶ Po
teſt ergo dici ꝙ digeſtio qualitatiua acquiſita alteratiõe
poſt motũ localem actiuoꝛum et paſſiuoꝛum a ſe inuicē:
etiam ſi non fieret foꝛma ſubſtantialis noua eſſet dige-
ſtio dicenda:licet iſta digeſtio fiat vltimate pro genera
tione foꝛme ſubſtantialis:vnde ſicut in artificialibus
digeſtionibus:videlicet elixatione ⁊ decoctione prim⁹
finis eſt vt ſit vtile ad eſum ⁊ ad ſoꝛbitionē:vt dicit phi-
loſophus:ſecũdus finis eſt vt poſt eſum alia digeſtione
facta generetur foꝛma ſubſtantialis ipſius nutribilis:
ſic eſt imaginandum in alijs naturalibus digeſtionib⁹:
⁊ ſic omnis alteratio oꝛdinatur finaliter ad generatio-
nem vel coꝛruptionem:quia dicitur in primo de genera
tione: ꝙ ſi non eſt poſſibilis tranſmutatio in ſubſtãtijs
neceſſe poſſibilis in accidentibus vel in qualitatibus
quia fruſtra eſſet:tamen ex hoc non opoꝛtet ꝙ altera-
tio ſit generatio: ſicut nec digeſtio que eſt quedam al-
teratio vel plures:non tamen eſt generatio foꝛmaliter
nec coꝛruptio:et ſic dicitur ad literam Ariſt. Cum aũt

dicitur finis ⁊c. dicitur ꝙ verum eſt finis vltimatus di
geſtionis: ſed non oportet de fine propinquo: quia ad
iſtum ſufficit diſpoſitio qualitatiua vel perfectio quali
tatum talis: vt dictum eſt: ⁊ eſſe aptum nutritioni vel ſi
milibus operationibus vel paſſiōibus. ¶ Et ex his pa
tet ſolutio queſtionis que conſueuit fieri hic videlicet
vtrum digeſtio terminetur ad formam ſubſtantialem. ⁊
dicitur ꝙ ſic vltimate ſi non ſit impeditum: ⁊ eſt finis ex
trinſecus ac etiam remotꝰ: ſed eſſe eſibile ⁊ cetera ſilia
ſunt fines propinqui. ¶ Ad ſecundam obiectionem. ꝙ
digeſtionē corrūpit nutrimentum: conceditur vltima
te: ſed primo vel prius diſponitur et digeritur: nec opor
tet propter qualemcunqꝫ modicam alterationem cor
rumpi formam ſubſtantialem ⁊ aliam generari. ¶ Ad
tertiam quando obiicitur ꝙ aliter non diſtingueretur
ab alteratione. dico ꝙ immo: quia eſt quedam ſpecies
alterationis: ⁊ ſicut ſpecies a genere diſtinguitur: ſic mi
nus commune a magis cōmuni: vnde conceditur bene
ꝙ digeſtio eſt alteratio. ideo non differt ab alteratione:
tamen proprie loquendo non eſſet alteratio: ſed altera
tiones non cōponentes vnā: et forte nulla entitas eſſet
digeſtio: ſed plures entitates: vt in precedenti queſtio
ne de putrefactione dictum fuit. ¶ Ex predictis etiam
bene infertur et conceditur ꝙ digeſtionem ſequitur di
uerſitas proportionum primarum qualitatum: ⁊ huiꝰ
ſignum eſt: qr per digeſtionem variantur ſapor odor et
multa conſimilia ipſius digeſti. ¶ Sed adhuc eſt vlte
rius notandum ꝙ digeſtionum: ſumendo digeſtionem
vt prius deſcripta eſt: quedam fit in viuentibus: ⁊ alia
in non viuentibus. in viuentibus autem alia fit in plan
tis: alia autem in animalibus. omnes tales digeſtiones
ſunt operationes ſine aggregatione: licet in viuētibꝰ:
⁊ in cognoſcentibus fiāt diuerſe: in animalibus adhuc
fiunt diuerſe digeſtiones: quia in viuētibus fit digeſtio
ſeminis poſtq̄ generatur fetus. Alie ſunt digeſtiones
alimenti: ⁊ dicuntur quatuor ab aliquibus: ⁊ ab aliqui
bus tres: que conueniunt in his tribus ſcilicet in dige
ſtione in ſtomacho: alia in epate: alia in membris. quar
tam ponentes eam dicunt eſſe in corde. et alij ponētes
quintam ponunt vnam primam in ore per maſticatio
nem: quia maſticato grano non poſſet amplius fieri: vt
philoſophi qui fingunt ſcribere formicas: ⁊ ex hoc diui
ſum granū cuſtodire vel diuidere: aut cuſtodita ipſa di
cunt: ⁊ iſte non ſunt ſpecies diſtincte digeſtionis. de qui
bus loquitur Ariſto. hic. ſed differunt bene ſecundum
magis pfectū: et minus pfectū. ⁊ pſūt diuerſe forme ſub
ſtātiales in termino huiūſ diuerſarū trāſmutationū fie
ri: puta poſt digeſtionē in ſtomacho vna: et poſt digeſtio
nē in epate alia: ⁊ poſt digeſtionē ī mēbris iterū alia pri
oribus precorruptis: et ſic de alijs. ¶ Sed adhuc dige
ſtionum viuentium in plantis ſolum altera fit in radi
ce qua trahitur humidum cibale vel nutrimentū. alia
in ligno vel in ſtipite vel cortice. tertia in folijs. quarta
fructuū in maturatione. prime due continue ſunt in hye
me ⁊ in eſtate: licet forte in hyeme īſenſibilit: ſꝫ due alie
ſolum in eſtate: videlicet foliorum et fructuū: ⁊ hoc re
ſpectu aliquarum plantarum determinatarum ſpecie
rum: ſed non omniū: quia buxus ⁊ laurus ⁊ ſimiles ſem
per vireſcunt in hyeme ⁊ in eſtate propter eorum calo
rem naturalem excellentem. alia perdunt folia: vt pirꝰ
pomus ⁊c. ¶ Iſtis premiſſis quantum ad primam par
tem queſtionis: nunc eſt dicendum de ſecunda parte: in
qua ponuntur concluſiones. Prima ſit hec: ꝙ digeſtio
fit a calido mere naturali ⁊ intrinſeco. probatur: quia
talis calor eſt propinquius: ⁊ naturale inſtrumentum
nature agentis: ⁊ ad intenſionem eius intenditur ⁊ ac
celeratur digeſtio: ⁊ ad remiſſionem eius remittitur: er

go fit ab iſto. conſequentia videtur nota ex quo natu
ra eſt principium motus ⁊ quietis: ⁊ non ſine inſtrumē
tis que agere ſic dicimus ⁊ cauſas eſſe: ſed antecedens
pro prima parte patet: quia natura que eſt forma dige
rentis nihil ageret ſine calore: ⁊ ſemꝑ agit cum iſto: er
go eſt naturale inſtrumentū quo agit: ſicut calor ignis.
ſecūda pars antecedentis patet per experientiam. vi
de habentes fortem calorem naturalem cito conſumūt
eſibilia vel comeſtibilia: ⁊ multa etiam cito cōſumunt:
licet parū. etiam ex concluſione patet ꝙ ſi calor intrin
ſecus nullus ſit: nulla erit digeſtio. ⁊ ideo aqua corpꝰ ſi
ſimplex eſt indigeſtibilis ⁊ ſimilis: ⁊ hoc dico indigeſti
one ſui: ſed per aliud agens cōmixta alijs non ſic eſſet
indigeſtibilis. ¶ Secunda concluſio que communiter
ponitur ab alijs eſt ꝙ digeſtionis ſubiectum vel digeſti
bile eſt humidum cōmixtum ſicco. probatur. quia calor
naturalis digerendo conſumit humidum ſuperfluū: et
conſolidat illud quod remanet: ergo oportet eſſe humi
dum ⁊ ſiccum cōmixta. alias non poſſet fieri. conſequē
tia patet ex iam dictis: ſed antecedens patet: quia ſic
videmus digeſta conſolidari et humiditatem conſumi:
⁊ per experientiā in fructibus ⁊ in animalibus. Et pro
batur concluſio ex alio: quia ſubiectum digeſtionis eſt
id in quod agit calor naturalis: ⁊ in quo conſeruatur: ſꝫ
hoc non eſt frigidum ſiccum nec ſolum humidum: ergo
eſt humidum cum ſicco. conſequentia patet de ſe. ſed ꝓ
ſecunda parte: probatur. quia frigidum eſt contrariū:
⁊ in iſta calidum non conſeruatur: ſed corrumpitur: nec
ſolum humidum: quia tunc ſimplex aqua eſſet digeſti
bilis: qđ patet eſſe falſum ex predictis. iſta conſequen
tia tenet. quia ſolum humidum ſine ſiccitate. et ſic iſta
duo videlicet humidum ⁊ ſiccum debite proportiona
ta reputat Ariſto. oppoſita proportionata paſſiua ca
loris agentis naturalis. ¶ Ex iſtis patet: quia digeſtio
eſt perfectio cauſata effectiue a proprio ⁊ naturali calo
re in oppoſitis paſſiuis vel oppoſitis in humido: ſcilꝫ
proportionato. Et ex hoc patet reſponſio ad queſtio
nem ꝙ concedenda eſt queſtio: ⁊ eſt vera. ¶ Sed notā
dum ꝙ in digeſtione oportet imaginari vnam calidita
tem ⁊ humiditatem: ſicut in precedenti queſtione fuit
de putrefactione. ⁊ forte qualis ſit iſta vel quanta vtrū
dupla vel tripla: etiam latet nos homines: ⁊ quomodo
hec habitudo ſit. ſ. hic ⁊ non ſit in aere qui eſt calidus ⁊
humidus: ⁊ ideo ſatis difficile eſt omnia iſta videre et
conſiderare niſi diuinando ⁊ ſuſtinendo contra arguen
tem probabiliter cum formidine quod ſufficit medico ⁊
naturali phyſico in tali propoſito. ¶ Item notandū ꝙ
iſte concluſiones ponende ſunt et intelligende de dige
ſtionibus animalium et animatorum conuenientibus
eis vt partibus ſuis intrinſecis vel iam ipſis integranti
bus: licet non de alijs. ¶ Unde ponitur ab alijs hec ter
tia concluſio: ꝙ in non viuentibus non omnis digeſtio
eſt a proprio ⁊ naturali calido. probatur. quia aſſatio ⁊
elixatio fiunt et non a calido ꝓprio ⁊ naturali: ſed ex
trinſeco: ⁊ ſic digeſtio cibi in ſtomacho nō fit a calore ci
bi intrinſeco: licet a calore naturali aīalis extrinſeco ci
bo: vnde bene reperitur calor naturalis cibi: ſed iſte nō
ſufficit ad digerendū digeſtione quautilis fieret anima
li ad tranſmutationem in ſubſtantiam aīalis. ¶ Quar
ta ꝯcluſio eſt: ꝙ in viuentibus calor extrinſecus quan
doqꝫ iuuat digeſtionem: patet: quia quodlibet ſimile in
tendit ſuum ſimile: ergo calor extrinſecus intrinſecum
intendit: ergo iuuat: quia cauſam digeſtionis iuuat. Et
hoc etiam innuit Ariſtoteles in litera: vbi queſtio ha
bet locum: dicens balnea iuuare ad digeſtionē. poteſt
etiam eſſe ita immoderatus ꝙ humidum in quo natu
ralis calor conſeruatur: reſolueretur ⁊ extraheretur cū

intra. ¶ Quinta concluſio ꝙ etiā frigus extrinſecum quādoq̄ iuuat: ⁊ hoc ꝑ antipariſtaſim: in regionib⁹ frigidis ⁊ tēporib⁹ ⁊ locis fiunt meliores digeſtiones acutiores ⁊ fortiores ꝙ̄ in locis oppoſito modo ſe habentibus: ergo frigus extrinſecū loci iuuat. ⁊ dico ꝑ antipariſtaſim: q: circunſtans frigus claudit poros corporis habentis calorem digerentem: ⁊ ſic propellit calorē intra: ⁊ ipſo intra ꝓpulſo q: virtus vnita fortius agit et iuuat digeſtionē ꝙ̄ ipſa diſperſa: ſed frigus extrinſecus nimis excellens poteſt totū corrūpere: ⁊ nō iuuare: imo ducere ad mortē: ſicut multis accidit ſupra mare ſeptētrionale ⁊ oriētale mori in hyeme ꝓpter frigus. ¶ Sexta cōcluſio. ꝙ in viuentibus frigiditas ſemꝑ impedit ꝓpria: ⁊ ſimiliter in nō viuentib⁹. ꝓbaẜ: q: ꝓpria caliditas agit ⁊ iuuat ꝑ primā cōcluſionē. ergo ꝓpria frigiditas impedit: q: ꝯtrarioꝝ cōtrarie ſunt cauſe: vt dicẜ in hoc quarto: ⁊ experientia docet. ¶ Septima cōcluſio. ꝙ in viuentib⁹ aliena frigiditas ſemꝑ impedit digeſtionē: quia in nō viuentib⁹ aliena caliditas eſt cauſa digeſtionis: ergo aliena frigiditas impedit: ꝑ regulam que dicẜ ꝙ cōtrarioꝝ cōtrarie ſunt cauſe ⁊ effectus. ⁊ intelligaẜ iſta ꝯcluſio ſic: ſi aliena caliditas ſemꝑ ſit preſens vel etiā ſi quādoq̄ ſit preſens impedit: ⁊ ſic ſimiliter de alijs dictis cōcluſionib⁹: q: certe ſcio bene ꝙ nulla aliena caliditas ſemꝑ eſt nec ſemꝑ impedit ꝑ ꝓbationē cōcluſionis huius ⁊ precedentis. ptz etiā ꝙ ꝓpria frigiditas impedit digeſtionē in nō viuētib⁹: ſicut aliena ⁊ forte plus. ¶ Octaua cōcluſio poteſt eſſe ꝙ in viuentibus digeſtio cibi propria in ſtomacho nō eſt effectiue a calore cibi ⁊ principaliter: ſed a calore extrinſeco cibo: licet intrinſeco animali vel viuenti: tamē calor cibi bene adiuuat ad digeſtionē. probaẜ: q: cibus digeritur a calore naturali animalis vel viuentis ⁊ nō ꝓprio calore: alias digereret ſeipſum. ſic ſimiliter dicaẜ de humore vlteri⁹ ingrediente poſt digeſtionē ſtomachi ad hepar qḋ digeriẜ ab extrinſeco. vez calore hepatis: ⁊ ſic de alijs. ¶ Ex his oībus poteſt apparere ꝙ vicine ſint digeſtio et putrefactio: q: vix digeſtio cibi in animali poteſt fieri cōplete: niſi precedat putrefactio: qḋ ꝓbaẜ ex eo: q: ſi putrefactio vt dictū eſt in precedenti queſtione eſt corruptio caliditatis ꝓprie in humiditate. ꝓpria a caliditate aliena: ⁊ ſic eſt quādo cibus digeritur: tūc expellitur ꝓpria caliditas cibi cū humido ꝑ caliditatē digerētis que cibo eſt extrinſeca: ⁊ ideo ꝯſequēter fiunt tales mutationes ⁊ ſuꝑfluitates remanentes: ⁊ expulſe putride ſunt vel putrefacte: ſed tamē bene poteſt fieri putrefactio ſine digeſtiōe: licet nō ecōuerſo in plurib⁹: ⁊ loquor maxime de naturalib⁹ digeſtionib⁹ ⁊ nō de artificialib⁹ ſicut ſunt elixatio ⁊ aſſatio: q: iſte digeſtiones ſunt ſine putrefactione: licet participēt de modo putrefactiōis in eo ꝙ calor ꝓprius cū humido ꝓprio extrahiẜ ab alieno: ſed ita velociter fit hec extractio humidi ꝙ quaſi eſt violenta mutatio: ⁊ ideo a digeſtione impediẜ ne ſit putrefactio ꝑfecta: ⁊ hoc dico opinādo cū formidie ad oppoſitū. Ex his ptz bonꝰ ſuiſſe ꝓceſſus Ariſto. qui putrefactionē tanꝙ̄ cōmuniorē premiſit ante digeſtionē ſeu prius de ipſa determinauit. Ptz etiā excellentia ⁊ vtilitas primaꝝ qualitatū in mundo: q: plus valent oī auro: qm̄ ſine auro ⁊ argēto poſſent eſſe ⁊ viuere aīalia ⁊ homines ⁊ cōſeruari viuentia: ſed ſine digeſtione ⁊ putrefactione que fit a primis qualitatib⁹ nequaꝙ̄: vnde ſi nulla caliditas eſſet ꝑ menſem omnia viuentia ⁊ elementa deſtruerenẜ: ſed tamen aurū ⁊ quelibet ſubſtātia eſt melior in ſe: licet nō vtilior calore. Similiter dicatur de frigore ⁊ humiditate ⁊ ſiccitate: licet nō equaliter. ⁊ hoc Ariſto. aduertens in hoc quarto penes oēs operationes poſſibiles fieri in hoc mundo corruptibili cōmuniter enumerauit: ⁊ oſtendit vtilitatē primarū qualitatum generaliter ⁊ breuiter ſubtiliſſime ꝑtractādo quātum ſufficit naturali philoſopho loquēti. Ex predictis etiā poteſt intelligi deſcriptio digeſtionis premiſſa ab Ariſto. que digeſtio ſumendo pro diſpoſitione ꝑhabitā acquiſita vel per actionē eſt diſpoſitio qualitatiua vel qualitatum ꝓpria ⁊ inſeparabilis ⁊ propria diſpoſitio digeſti non digerentis: licet cauſata ſit a diſpoſitione qualitatum agentiū: ⁊ propria agenti ⁊ alia intrinſeca digeſtio: ⁊ ſecundū diſpoſitionē propriā agentis poteſt in ipſum agere: ⁊ ſecundū diſpoſitionē propriā patientis poteſt ipſum paſſum pati vel reſiſtere: ad hāc diſpoſitionē vez digeſtionem vel ſequentes habendas. ⁊ hec oīa referanẜ ad fines intentos ſimpliciter vel ſecundū tēpus. Et hec diſpoſitio vel perfectio vt loquiẜ Ariſto. eſt tam vniuerſalis ꝙ ſine ipſa facta nō poſſunt fieri generationes animaliū ꝑ ꝓpagationē nec plantarū nec permanſibilia eſſent viuentia hic corruptibilia ſine ipſa ſic ꝙ ſi ceſſarent omnes digeſtiones per menſem nō poſſent homines nec animalia eſſe nec viuere in mūdo: niſi miraculoſe per deum: ⁊ ſic fieret bona pax ⁊ nulla eſſet guerra hominū in mundo: ⁊ de his cōmunibus vtilitatibus philoſophus conſiderauit.

Ad ratiōes. Ad primā digeſtio eſt imꝑfectio a ꝓprio ⁊ naturali frigore ⁊c. negaẜ ſi ſumaẜ ꝓ diſpoſitione cōpleta ⁊ acquiſita ꝑ digeſtionē: ſicut etiā dictū fuit ibidem: ſed ſi ſumatur pro via vel mutatione: licet iſta cōtinue vſq̄ ad finem ſit imꝑfecta: tamē nō eſt imꝑfectio: q: licet ſit in cōpleta: tamē ſufficit ꝙ finaliter poſſit cōpleri: ⁊ ſic eſt ꝑfectio vel actus vel actio ꝑficiens ⁊ ꝑficientis: ⁊ nō imꝑfectio niſi cōparando diuerſimode. vez in quātum dicitur incōpleta actio dicẜ imꝑfectio: licet nō proprie. Et quando dicitur ꝙ a frigore: negatur ꝙ actiue a frigore intriſeco digeſtio fiat. Sed ſi frigiditas reſiſtit: tunc nō actiue: ſed tanꝙ̄ potentia paſſiua concurrit: ⁊ etiam calor ſine reſiſtentia frigoris ſaltem poſſet agere ſucceſſiue propter ſucceſſionem et diuerſam applicationem: ⁊ propter frigiditatem potētie non potentis ſimul agere: ⁊ propter generationem ſucceſſiuam caloris poteſt ſucceſſiue cauſare alium calorem: id eſt operationem aliam ſucceſſiue: ⁊ ſic ſine reſiſtentia frigiditatis: licet reſiſtentia ſit aliunde: videlicet in motu locali applicationis in motu generationis caloris: nec etiam propter hoc ſine frigiditate ſubito agit. ¶ Sed cum dicitur contra aliam reſpōſionem capiendo pro diſpoſitione acquiſita ꝙ eſt ꝑfectio: quia quando dicitur talis diſpoſitio eſt imperfectio: quia eſt ad deſtructionem forme ſubſtantialis. dicitur ꝙ digeſtio eſt perfectio ratione finis propinqui ad quem ordinatur. ſcilicet vt digeſtum ſit eſibile vel ſorbibile in artificialibus: vel nutrimentum in naturalibus animatis vel apta ad nutritionem: ⁊ quia eſt perfectius diſpoſitum ipſum digeſtibile ad hoc ꝙ nutriat ꝙ̄ erant ante digeſtionem: ideo dicitur perfectio: et ſi poſtea ex hoc forma ſubſtantialis digeſtibilis facilius corrumpatur non eſt vis: quia frequenter velut in pluribus melior ⁊ perfectior generatur ſaltem in omnibus animalibus viuentibus: in quibus corrupta forma digeſtibili generatur anima vel pars eius vel informatur poſt digeſtum: et illa eſt melior non anima vel forma ſubſtantiali que non fuit anima: ideo finaliter vadit ad perfectionem: et diceretur finis etiam ex fine moto aliqualiter. Sed ſi cōcederetur aliquod viuum nobilius: ſicut homo per leonem vel aliam beſtiam: tunc fieret imperfectio: vel imperfectior forma: et corrumperetur perfectio: ⁊ ideo in tali caſu ſufficeret qḋ dictum eſt: ꝙ

dicatur perfectio: qꝛ ꝑ digeſtionem perfecte diſponitur nutrimentū. ❡ Ad aliā ꝓbationē antecedentis: digeſtio iuuatur a frigore alieno extrinſeco ⁊c. cōceditur antecedēs: ⁊ negatur cōſequētia: ⁊ ratio eſt: qꝛ nō iuuatur a frigore illo extrinſeco niſi propter hoc ꝙ calor naturalis cum humido in quo conſeruatur fugiens frigus vnitur interius: ⁊ tūc fortius digeritur cibus: qui eſt extrinſecus calori naturali: ⁊ ſic iuuatur et non aliter. ergo non ſequitur ꝙ a frigore efficiatur tanꝙ ab agente immediato ⁊ digerente extrinſeco: vt patet. ❡ Ad probationem conſequentie. contrarium impedit contrarium ⁊ non iuuat: verum eſt ſi cetera ſint paria: ſed quandoqꝫ contrarium iuuat contrarium: ⁊ quandoqꝫ impedit ⁊ ſimul iuuat in comparatione ad diuerſa loca ⁊ tēpora. impedit enim actionem calidi ipſum frigidum in extrema ⁊ iuuat in profundo eam ⁊ prius ꝙ depellat ipſum ab extremo: ⁊ hec non eſt intentio agentis frigidi ſcilicet iuuare calorē: ſed deſtruere potius: ⁊ iſtud fugiens deſtructionē vnit̄ alteri: ⁊ ſic agit nō ꝙ frigus velit ipſum intēdere: ſed qꝛ intēdit ipſum corrūpe: ⁊ ideo ex fuga iuuat: ⁊ hoc eſt ꝑ ſeipſum: licet occaſio ſit a frigore: ⁊ ſic ſimplr̄ pōt concedi ꝙ frigus non intēdit aliquē calorē nec iuuat digeſtionē: ſed calidum fugiēs frigus ⁊ ſe viiens intendit calorem ⁊ iuuat intrinſecū: et illud nō eſt frigus ſed calor. ❡ Et ex iſtis intelligūt̄ cōcluſiones poſite quādo dictū eſt ꝙ frigus extrīſecū iuuat: ꝙ nō directe iuuat vt dictum eſt. ❡ Ad aliam. digeſtio ⁊c. dicitur ad antecedēs ꝙ digeſtio fit a caliditate propria digerēte principaliter: ⁊ nō oportet ꝙ fiat a ꝓpria digeſtibilis caliditate: lꝫ qñqꝫ talis iuuet: ⁊ qñqꝫ ꝓpa caliditate digeſtibilis per frigus ꝯſumptas ⁊ ꝑ abūdātiā humiditatis ⁊ ſiccitatis fit citius digeſtio: verū eſt aliquādo: ſicut quidam expoſitor Henricus nomine dicit ꝙ tripliciter fit digeſtio: quedaꝫ a caliditate exteriori: alia ab interiori: ⁊ ſemper digeſtibilis continue: qꝛ vel calor eſt naturalis ⁊ exterior: ſicut ſol in maturatione fructuum: vel in artificiali: ſicut in aſſatione: ſiue digeſtio ꝗ̄ a naturali calore intrinſeco eſt iſto modo calore intrinſeco digeſtibilis effectiue: ⁊ inde fit calore extrinſeco circūſcripto: ⁊ de tali dicit Ariſto. hic principaliter intendere: ⁊ talis conuenit cum mixto. Sed ꝙ mixtuꝫ in generatione vel ante digeſtionem fuerit exemplificat diffuſe de ſemine humano ⁊ conſimilibus: que dimitto. ſed ſi hec ſit intentio Ariſtotelis vt probabile eſt: et etiam veriſimile: et illi dicerent conſequenter ꝙ fieret ab intrinſeco calore principaliter et iuuaretur ab extrinſeco et nulla exiſtente caliditate intrinſeca negarent poſſe fieri digeſtionem. vel antecedens ſecunde rationis ſaltē de digeſtione naturali a calore intrinſeco ſine digeſtione a calore naturali ⁊ extrinſeco dicerēt forte: vt dictum eſt: ſiue in naturalibus ſiue ī artificialibꝰ: ſed ex digeſtione cibi in ſtomacho non bene intelligo quomodo calor naturalis in ſeipſum digeratur naturaliter: ⁊ ideo eligat quilibet quod ſibi placet. ❡ Ad tertiam digeſtio fit ⁊c. conceditur de aliqua digeſtione ⁊ non de omni: et ſic vna fit a naturali alia ab artificiali calore: nō tamen ſine naturali calore: qui vellet ſtricte loqui omnis calor eſt forma naturalis et non artificialis ſic ꝙ non naturalis. ❡ Ad quartaꝫ aliqua digeſtio ⁊c. dicitur ꝙ poteſt accelerari: ſed naturalis calor efficit principaliter: ⁊ ſic ſimiliter de calore balnei qui iuuat digeſtionem: non tamen omneꝫ: ſed illam que fit in embrione ⁊ nō illam que eſt in ſtomacho vel hepate vel in ſtomacho extracto calore ad mēbra exteriora: ſicut fit in balneo: qui impediret digeſtionem per abſentiam principalis. ❡ Ad quintam. ſi ſic ⁊c. conceditur conſequentia: ⁊ conſequens ceteris paribus ſi ſint in via vel in termino digeſtionis ⁊ non inceperit alia mutatio ꝙ non eſt digeſtio. Ad probationem falſitatis: quia eſcula ⁊c. dicit̄ ꝙ iſta putreſcunt: et incipit alia mutatio ꝙ digeſtio: ⁊ adhuc non eſt probatum ꝙ eſcula ſic mollificata ſint minus calida ꝙ ante: verum eſt ſi ſint perfecta deberent eſſe minus calida: vt dictum eſt in precedenti queſtione: ſed forte eſt calidum extrinſecuꝫ ꝙ eſcula ſic putreſcunt: etiaꝫ alio modo magis alteratur magis calefaciendo ad faciendum calidum naturale exhalare: ⁊ ſic finaliter fierent magis frigida putrefactione totali completa vſqꝫ ad exiccationem: et ſimilit̄ dicatur de alijs fructibus. ❡ Ad aliam confirmationem de muſto quod eſt calidius ante digeſtionem ꝙ quando eſt vinuꝫ factum: dr̄ ꝙ hoc eſt rōne caliditatis extrinſece ⁊ innaturalis. ſ. ex parte ſolis vel hore digerentis: vel ex parte multe cōmixtionis cum multis calefactis et diuerſis: que dum ſegregantur et euaporant ſubtiliora aere mixta et recente vino vel deueniente ad naturam debitam ⁊ ſpecificā vini: illud vinū eſt calidius digeſtū ꝙ indigeſtum: ſed aliqua mutatio corrumpens poteſt aduenire qua vinum fieret acetoſum et frigidius. ❡ Ad aliam ſtille ⁊c. dicitur ꝙ hoc contingit ideo: quia frequenter ignis eſt remiſſior: ⁊ ille ſtille veniunt de fundo aſſature in fine: ad quod profundum prius non potuerunt venire actiones caloris: nec tam intenſa actio: et ideo coqui experti per hoc cognoſcunt aſſaturam eſſe coctam: quia ad interiora venit decoctio. ❡ Ad aliam de patellis in quibus piſces bulliuntur. dicitur ꝙ ceteris paribus in fine actio caloris penetrauit: ideo ſunt cocti: ⁊ certum eſt ꝙ cum iſtis ſtat ꝙ calidiores ſunt piſces cocti ꝙ non cocti. ❡ Ad aliam homines bibentes vina ⁊c. dicitur ꝙ hoc contingit forte ex eo: quia in digeſtione talis vini fit corruptio et putrefactio aliqualis: et etiam ſeparatio multorum: vnde ſeparantur plures vapores et fumi a vino: vnde ſepe calidiores vino generantur: et de reſiduo propter longam tranſmutationem ⁊ corruptionem fit vrina que poteſt eſſe frigidior vino vel minus calida vino prius bibito et actualiter et virtualiter: ſed ſi naturali digeſtione vinum ſine corruptione partium aerearuꝫ et reſolutione tanta digereretur fieret calidius et non minus calidum. ❡ Ad ſextam. ſequitur ꝙ digeſtio ⁊c. conceditur conſequentia in quibuſdam digeſtionibus et non in omnibus: vnde cibus et potus ſimul in ſtomacho ſumptus eſt groſſior ꝙ humor per digeſtionem in ſtomacho vel a ſtomacho recedens ad hepar: ſed poſtea iſte humor eſt ſubtilior per digeſtionem tertiam: ſic finaliter eſt imaginādum in alijs digeſtionibus. ❡ Ad improbationem cōſequentie: quia probat vniuerſaliter in omnibus ſic debere fieri ⁊c. dicitur ꝙ quandoqꝫ ſic eſt: ſed commiſcet etiam humidum cum ſicco: et terminatur humidum ſicco et ecōuerſo: et ideo ingroſſat finaliter: vt melius et ſpecialiter poſt videbitur.

Quæſto. III.

Queritur tertio vtrum tantum tres ſint ſpecies digeſtionis. Et arguitur primo ꝙ non: quia omnis digeſtio omni digeſtioni eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime: ergo non differunt niſi ſecundum magis ⁊ minus que nō diuerſificant ſpeciem. probatur. nam ſi paſta vel conſimile habens humiditatem nimiam decoquatur continue humiditatem conſeruat vſqꝫ ad exiccationem ⁊ aſſationē. Et primo fit bullitio

vel exhalatio ⁊ ꝯtinue manet mutatio: ⁊ poſtea fit nigra ſicca: ⁊ ſilr̃ eſt de olib⁹: vt pꝫ cõſiderãti: ergo ⁊c. ❡ Cõfirmat̃ etiã: q: in aſſatiõe que quaſi eſt diſtincta ab elixatiõe ſi differũt ſpecie eſſent plures ſil' digeſtiões diuerſe ſpeciei in eodẽ: q: partes interiores in humido alieno partiũ extremaꝝ decoquunt̃: ergo elixãtur ⁊c. ꝯña tenet. ⁊ añs ſilr̃: quia humidũ extremarũ partiũ fugiens cõtrariũ calidũ exiccãs aggregat̃ v̓ſus interiora: ⁊ ita decoquit̃ cũ calore: ⁊ hoc ſignũ eſt qḋ ponit Ariſto. in litera: ꝙ aſſata ſunt humidiora interi⁹ elixatis. etiã probat̃ ꝓ oppoſitũ: quaſi ꝙ elixatio eſſet aſſatio partiũ interiorũ. ❡ Secũdo ad idẽ: q: vel ſunt tres tantũ in gñe vel in ſpecie: vel in numero: ſed nullo iſtoꝝ modorũ: igitur ⁊c. maior pꝫ a ſufficienti diuiſione: ⁊ minor ꝓbatur. nõ eñ nũero p̃mo: q: alie ſpecies digeſtiõis ſunt in hoĩe. alie in aſino: ⁊ ſic de ſingulis: nec ĩ ſpecie: quia digeſtio terminat̃ ad formã ſubſtãtialem: ⁊ plures q̃ tres forme ſubſtantiales ſpecie diſtincte acquirunt̃ ꝑ digeſtionem ⁊ cũ digeſtio ſit quedã trãſmutatio ⁊ trãſmutatiões diuerſificant̃ ad diuerſitatẽ terminoꝝ ad quos tendunt: erunt plures q̃ tres digeſtiones ſpecie diſtincte: nec ſũt tñ tres in genere digeſtiones: quia forme que ad digeſtionẽ acquirunt̃ genere differẽtes ſunt plures q̃ tres: ergo. ❡ Tertio. agens in digeſtione eſt vnũ tantũ ⁊ materia vna tantũ: ergo digeſtio erit vna tantuꝫ in ſpecie: cõſequẽtia patet: quia ſi agens vnuꝫ ⁊ materia vna qḋ factum erit vnum: vt dicit̃. xij. metaphyſice: ſm̃ Cõmẽtatorem. antecedẽs pꝫ: quia agens in digeſtione eſt calidũ: ⁊ paſſum eſt humidũ ꝓportionatũ ſicco. ❡ Quarto. tantũ due ſunt ſpecies digeſtionis in artificialibus ſcꝫ opteſis ⁊ epteſis: ergo etiam due ad minus in naturalibus: ⁊ per cõſequens erũt quatuor. ❡ Quinto. maturatio fructuũ et naſcendorũ eſt quedam digeſtio: ⁊ tamen alia ab illis: ergo ⁊c. ❡ Sexto. vel talis caliditas agit cũ humiditate: ⁊ ſic eſt epteſis: vel agit cũ ſiccitate: ⁊ ſic eſt opteſis: quia nõ poteſt dici ꝙ caliditas ꝑ ſe agat ſine humiditate ⁊ ſiccitate. ❡ Septimo. ſi ⁊c. vel diuerſificaret̃ ꝓꝑ diuerſitatẽ ſubiectoꝝ vel agẽtiuꝫ: vel ꝓꝑ diuerſitatẽ terminorũ ad quos tendunt. Si primo modo: cuꝫ ſubiecta ſint plura q̃ tria ſpecie differentia: eſſent plures ſpecies digeſtionis ſpecie differentes. Si ſcḋo mõ: cũ agẽs ſit vnũ ſolũ in ſpecie. ſ. caliditas ẽ vna ſpecies digeſtiõis. Si tertio mõ: cũ termini ſint plures q̃ tres ſpecie diſtincti: q: terminus alicuius digeſtiõis eſt ſanguis vnius: alterius eſt forma aſini: alterius forma plante: et ſic de alijs multis differentibus ſpecie.

Ad oppoſitum eſt philoſophus quarto huius.

In iſta queſtione primo logicales diſtinctiones et reſpõſiones de toto excluſiuo addito termino numerali debẽt videri in logica. vnde poteſt concedi ꝙ tantum eſt vna ſpecies digeſtionis: quia omnis ſpecies digeſtiõis eſt vna: ergo ab vniuerſali ad excluſiuam de terminis tranſpoſitis eſt bona conſeq̃ntia: tantum eſt vna ſpecies digeſtiõis. ſed tũc ſi ly tñ excludat maiorem numerũ: vel non ⁊ ſilia: habent videri in logica. Et quidam intellectus queſtionis poſſet eſſe falſus ſm̃ ꝙ verba ſonant: quando queritur vtrum tantum ſint tres ſpecies digeſtionis. ſ. vtrum ſint ſic ꝙ nihil aliud in mundo ſit: nec aliter ab iſtis qḋ non ſit ita vel aliquod illarum ſpecierum: ⁊ iſte intellectus eſt falſus. Sed ad iſtum intelligatur queſtio: ſcilicet vtrum ſint tantum tres ⁊c. id eſt vtrum omnis ſpecies digeſtionis ſit aliqua trium enumeratarum ab Ariſto. vel nũquid ſit aliqua que nulla iſtarum ſit. Et ad iſtum intentionẽ ſolet queſtio moueri.

Prænotanda ſunt igitur aliqua: deinde ponuntur concluſiones. Primo notandũ ꝙ omnes philoſophi naturales: ⁊ medici etiã ponunt tres ſpecies digeſtionis: ſed in modo ponendi ſunt diuerſificati: vnde aliqui probant ſic. omnis digeſtio fit a calido: tũc vel caliditas agit ſecundũ ſe: et tunc eſt pepãſis: vel cũ humiditate: ⁊ tũc eſt epteſis: vel cum ſiccitate: ⁊ ſic eſt opteſis. ❡ Modo quidaꝫ contra hoc arguunt: quia digeſtio eſt quedam tranſmutatio. modo tranſmutationes non capiunt diuerſitatem a diuerſitate agẽtis: ſꝫ a diuerſitate termini ad quẽ. ❡ Alij aliter probãt: quia digeſtio fit a calido: tunc vel fit a calido naturaliter intrinſeco vel extrinſeco. ſi primo modo ſic eſt pepanſis. ſi ſecũdo modo vel calor agit cuꝫ humiditate: et ſic eſt epteſis: vel cũ ſiccitate: ⁊ ſic eſt opteſis. ❡ Cõtra illud poteſt argui recte: ſicut ſuperius. ❡ Ulterius notandũ ꝙ cũ ſimilis digeſtio fit in vno animali: ⁊ in alio differẽtibus ſpecie tantũ: ideo oẽs digeſtiones ſilẽs philoſophi poſuerũt eſſe vnã ſpeciẽ digeſtiõis. ❡ Ulterius notandũ ꝙ q̃uis digeſtio ſit quedã trãſmutatio: ⁊ trãſmutationes diuerſificant̃ ſm̃ diuerſitatẽ formaꝝ quas intendũt: tamen in propoſito ſi loquamur de diuerſitate iſtarum eſſet dicendum ꝙ tot ſunt ſpecies digeſtionis quot ſunt forme ſpecifice diſtincte acquiſite per digeſtiones: ſed illas non intendimus hic: ſed magis diuerſificare ſecundũ diuerſitatem modi agendi. ❡ Ulteri⁹ notandũ ꝙ pepanſis eſt digeſtio in pericarpys. Sꝫ quid per pericarpiũ debet intelligi? Dicũt aliqui ꝙ pericarpiũ eſt locus receptationis ſeminis: quia ſicut dicit quidam: pepãſis eſt digeſtio humidi ſeminalis: ſed philoſophus dicit ꝙ pepanſis eſt ꝑfectio: ⁊ poſtea vocat̃ ꝑfectum illud quod põt generare ſibi ſimile: modo cõſtat ꝙ pepanſis non eſt digeſtio in loco digeſtionis ſeminis quouſq; illud quod digeritur põt gñare ſibi ſimile: niſi dicat̃ ꝙ phs vocat ꝑfectũ qḋ eſt totaliter organizatuꝫ: vſq; ad cõpletã maturationẽ in vtero. Tñ adhuc dubitatur: q: ita bene fit pepãſis in plantis ſicut in alijs: ideo pericarpium accipitur pro loco in quo aliquod tale mixtum generatur: ⁊ per oppoſitionem diceremus ꝙ omotes eſt indigeſtio aliti. ❡ Secundo notandũ ꝙ epteſis eſt proprie loquendo digeſtio artificialis: ⁊ eſt idem qḋ elixatio et diffinitur ſic. epteſis eſt digeſtio a caliditate humida ⁊ aliena. ⁊ moliuſis que eſt idigeſtio ſibi oppoſita diffinitur ſic. moliuſis eſt indigeſtio propter defectum caliditatis humide aliene. ❡ Item notandum ꝙ opteſis eſt digeſtio vtilior: ⁊ eſt idẽ qḋ aſſatio: ⁊ ſic diffinitur. opteſis eſt digeſtio a caliditate ſicca et aliena. et ſtatenſis eſt indigeſtio ſibi oppoſita: et ſic diffinitur. Statenſis eſt indigeſtio propter defectum caliditatis ſicce ⁊ aliene. ⁊ digeſtionibus naturalibus corruptibilibus iſtis non habemus nomina impoſita: ideo quamlibet digeſtionem que fit a caliditate agentis cum humido vocamus epteſim. ❡ Uel aliter ille ſpecies digeſtionis poſſunt diuerſificari in animali: et eas ſic quidam diuerſificant dicentes: ꝙ a principio generationis animalis vſq; ad plenam etatem fiunt tres ſpecies digeſtionis: in quo modo primo digeritur humiduꝫ ſeminale a calore naturali: et illa digeſtio vocatur pepanſis: et durat a principio generatiõis animalis quouſq; animal ſit perfectum in ſua ſpecie. poſtea digeritur humidum cibale q̃diu animal eſt in augmento ⁊ in ſtatu: ⁊ illa digeſtio vocatur opteſis. Uel diuerſificamus ſic eas in digeſtionibus nutrimenti: quia prima digeſtio que fit in ſtomacho poteſt vocari pepanſis: ⁊ ſic ꝑ pericarpium intelligimus locum receptionis nu

trimēti. ¶ Et ſcḋa digeſtio q̄ fit hic in hepate: qꝛ illud
qḋ digerit̄ eſt magis humidū ⁊ vocat̄ epteſis. ¶ Et ter
tia digeſtio q̄ fit ī alijs mēbris q̄ fit a calido fortiori agē
te cū maiori ſiccitate vocat̄ opteſis. ⁊ ꝓportionalit̄ di-
cat̄ in plātis. ¶ Ulterius notandū ꝙ licet iſto mō diſti
guant̄ ab aliqbꝰ ſpecies digeſtionis: tñ alij diſtinguunt
alij dicētes ꝙ opꝫ penes agentia diſtingui illas muta-
tiōes: eo ꝙ fines rei ad q̄s ſunt nobis noti: ⁊ agētia ſūt
illis nobis magis nota: ab agentibꝰ diſtinguunt̄. et ſic
exponit̄ auctoritas Ariſto. in q̄nto phyſicorū: ꝙ motꝰ
eſt idē cū termino ad quē: ⁊ ab iſto capit diſtictionē vbi
motꝰ fuerit nobis notus. ¶ Sed breuit̄ illud nō multū
valet: qꝛ ſiue res ſint nobis note ſiue nō: diſtinctio rerū
⁊ diuerſitas eſt penes eēntias earꝫ diuerſas ipſis intri-
ſecas ⁊ non penes extrinſecas: ſicut ſunt efficientia vel
agentia: ſed ex diuerſitate agētiū poſſumus bene cōſi-
derare diuerſos eſſe effectus ex diuerſis motibꝰ factos:
⁊ ſic agētia iuuant. ¶ Ūn̄ dicunt alij tūc: ꝙ qꝛ oīs dige
ſtio fit a calido naturali vt dicit diffinitio digeſtionis:
vel ꝗ illud calidū eſt aereū: ⁊ habet̄ prima ſpecies dige-
ſtionis. ſ. pepanſis qḋ eſt idē qḋ maturatio. ſi aūt illud
calidū ſit aqueum: tunc eſt ſcḋa ſpecies. ſ. epteſis qḋ eſt
idē qḋ elixatio. Sꝫ ſi calidū fuerit igneū tūc ē opteſis
qḋ idē eſt qḋ aſſatio. Et ſi q̄rat̄ quare nō fit ſpecies a ca
lido terreo. dicūt ꝙ t̄ra nō calefacit niſi cū igne: ideo ca
lidū terre eſſet idē cū igneo: verū etiā dicūt ꝙ q̄uis oīs
digeſtio fit a calido intrinſeco: pōt tñ cōpleri a calido
extrinſeco: ſicut pꝫ de maturatione fructuū. ſed iſti ſpe
cialiter loquēdo de pepanſi dicūt ꝙ non inuenit̄ niſi in
ſeminibꝰ: ideo dicit Ariſto. ꝙ ē digeſtio finita ī pericar
pijs in vaſis ſeminū: ⁊ ideo in ſeminibus eſt q̄dā virtus
accidētalis qua agens cū cauſis principalibꝰ cōcurrē
tibus ad generationē illius quod ꝓducitur ex ſemine
generat ſibi ſimile. Et illud videtur voluiſſe Ariſto. qꝛ
dicit ꝙ tunc cōpleta eſt pepanſis quando ſemen aptuꝫ
eſt facere tale quale ipſum eſt: ⁊ hanc digeſtionē conſe-
quitur effectiue conſolidatio ⁊ grauedo illiꝰ qḋ digeri-
tur: ⁊ maioratio: vt patet inductiue de ſeminibus. ſ. de
vuis de frumento de amigdalis: ⁊ de alijs lignis: quorꝫ
cauſa eſt naturalis: cū adiutorio caloris extranei eua-
poratur humidū flegmaticū: qḋ eſt ſuperfluū: ⁊ ideo il-
lud quod remanet eſt graue ⁊ cōſolidatū. ¶ Et ſi obij-
citur ꝙ videmus poma matura eſſe molliora q̄ poma
indigeſta: ⁊ vlcera etiā ⁊ apoſtemata: vt etiam videtur
in iſto libro ⁊ experientia docet. dicitur ꝙ poma nō ſūt
ſemina: ſed pericarpia: id eſt continentia ſemina ad mo
dum matricis: ideo ſemina incluſa in pomo patiuntur
pepanſim: ſed non poma ſecunduꝫ aliam digeſtionem.
Sed de apoſtematibꝰ ⁊ vlceribus diceretur ꝙ nō pro-
prie patiuntur digeſtionem que eſt pepanſis: ſed aliaꝫ.
vnde dicunt ꝙ cū fuerit apoſtema mollificatū ⁊ conſu-
mitur humidū ſuperfluū: tunc digeſtio ſequens tendēs
in perfectionē mixti poteſt dici pepāſis: ⁊ forte ꝙ apo-
ſtema vadit ad putrefactionem magis ꝓprie q̄ ad di-
geſtionem: quia digeſtio eſt ad generationē forme ſub-
ſtantialis. mō maturatio apoſtematis non: ſed ad cor-
ruptionem. ¶ Sed de eptaſi que eſt ſimilis elixationi
ſciendū eſt ꝙ talis fit a calido agente in humiduꝫ: ⁊ fit
finaliter ad eſum ⁊ potū: vt dicit Ariſto ⁊ effectus ipſā
ſequēs eſt deſiccatio illius quod patitur talē digeſtio-
nem: cuius cauſa eſt: quia calidū cū humido ſubintrās
poros corporis reſoluit ⁊ extrahit humidum ſuperflu-
um quod continetur in partibus interioribꝰ illius cor-
poris: quo reſoluto totū corpus remanet ſiccius: veruꝫ
eſt tamen ꝙ talia apparēt magis humida ꝓpter humi
ditatē extraneam imbibitam. ¶ Deinde de opteſi que
eſt quaſi aſſatio ſciendum ꝙ proprie non inuenitur niſi
in artificialibus: ⁊ ideo dicit ꝙ difficile eſt bene aſſare:
tamen inuenitur in naturalibus: vt prius dicebat̄: ⁊ ta
le fit a calido ſicco: ⁊ talem digeſtionem patit̄ panis in
furno. ⁊ effectus conſequens eſt humectatio corporis
digeſti in partibus interioribus ⁊ deſiccatio in exterio-
ribus niſi illa digeſtio fuerit diu continuata: quia ſi ſic
tunc fieret aduſtum. ⁊ cauſa humiditatis in interioribꝰ
eſt: quia calor attrahens ſibi humiditatē a partibus in
terioribus facit cruſtam in ſuperficie per quā prohibe-
tur exitus humiditatis interioris. Sꝫ iſti addūt: in q̄-
bus reperiantur iſte digeſtiones: ⁊ dicunt ꝙ in corpori-
bus animatis: ſicut in animalibus videlicet: ⁊ hoc ſm̄
diuerſitatē etatis: ita ꝙ in pueritia eſt pepanſis ⁊ in iu
uentute epteſis: ⁊ poſtea quando humidum ſuperfluuꝫ
eſt conſumptum eſt opteſis: quia tūc calor eſt actus pū
gens ad modū caloris ignis. ¶ Secundo reperiuntur
in interioribus animatis. vnde primo in animalibus fi
unt due digeſtiones vel operationes nutrimēti: vna in
ore: alia in ſtomacho: deinde fit prima digeſtio in hepa-
te: eptaſis in corde: tertia in membris que eſt opteſis.
Alij dicunt: ꝙ prima ſit pepanſis in ſtomacho: epteſis
in epate: ⁊ opteſis in corde: quia cor eſt calidiſſimuꝫ ad
modū ignis. ¶ Tertio reperiuntur ille digeſtiones in
naſcentijs: vt in ſeminibus ſicut dictū eſt: ⁊ forte in lapi
dibus ⁊ metallis. Et non valet ſi obijcit̄ ꝙ non ſunt aīa
ta: nec nutriuntur: igitur non ſic digeruntur. non ſequi-
tur: quia in generatione iſto modo eſt prima conſolida-
tio: ergo pepanſis: ⁊ alie diſpoſitiones vel alij effectus
aliarū digeſtionū reſpondēt: ſicut in alijs generationi-
bus ⁊ digeſtionibus animaliū. hoc recito ſecundum di-
cta aliorum philoſophorum naturalium cōcordantiū
dicta ſua Ariſto. dictis ⁊ expertis. ſed forte totum qḋ
dicitur eſt quaſi vna diuinatio vel coniecturatio preter
valde pauca: ⁊ hoc debet ſufficere in naturalibꝰ: ⁊ ma
xime ī hac materia. Sed ad aliciuꝰ magis pertinētis
⁊ vtilitatis ꝓ medicis dicit Hēricus quidā antiquus
expoſitor: qui ponit exēplū de oībꝰ iſtis digeſtionibus
tale: in ḡnationibꝰ a principio vſq; ad finē corruptionū
incluſiue ſunt multe digeſtiones conſiderāde. primo in
ḡnatiōe calidū ſeminale habet in ſe virtutem celeſtem
⁊ cōplexionē corporis a quo deciſum eſt: etiam virtutē
formatiuā ex virtute forme a qua deciditur: que virtus
eſt deciſa per totum ſemen per ſpūs triplicēꝫ virtutem
habentes. ſ. vitalem naturalem et animalem: ⁊ tunc hu
iuſmodi calidū ſeminis mediantibus illis virtutibus
digerit humidū ſeminale ⁊ maturat ꝯfortat organizat
vt ad cōplementū figuretur: ⁊ quantitatem generandi
attrahit humidū menſtrui ⁊ ſuum nutrimentū cōplet ⁊
digeſtionē in humido ſeminali q̄n poteſt ex ipſo facere
tale alimentum in actu quale eſt illud a quo deciſum eſt
ſemen: ⁊ ſic ille calor digerit terminando humidū cū ſic
co miſcendo: et hec digeſtio eſt prima que vocatur pe-
panſis: qua completa forma rei in eſſe producitur per
generationem rei in eſſe: ⁊ hoc intendit Ariſtot. cum di
cit completa eſt et cum fructibus ſemina voluerunt fa-
cere alterum tale quale eſt ipſum: ſcilicet quod ſemen
fecit: ⁊ hoc eſt ex ſemine per calorem digerentem in ip-
ſo: ⁊ ſic humido digeſto ducit rem ad complementuꝫ in
forma et ſpecie ⁊ antecedit eſſe. Sed hac digeſtione ter
minata generatum adhuc in humiditatibus ſuperflu
it: in quibus calor naturalis incipit digerere dige-
ſtione ſecunda humidum ſuperfluum conſumendo et
digerendo. et completur illa digeſtio quando humi-
ditas ſuperflua per calidum digerens poteſt exhala-
ri et conſumi et vocatur epteſis: et fit in organis na-
turalibus per modum elixationis. Completa autem
hac digeſtione humido ſuperfluo conſumpto et termi-

nato ipſum gn̄atū exiccat̄ ⁊ viget calor in ſicco magis
terminās humidū neceſſariū ſuo ſicco. vn̄ ſm ipſum for
tificatur gn̄atū in ſuo eſſe fortiſſimo. Et hec tertia dige
ſtio vocat̄ opteſis: ⁊ fit in organis naturalibꝰ ꝑ modū
aſſatiōis. ⁊ cōplet̄ illa digeſtio cū calor naturalis ſm vl
timū virtutis terminat humidū radicale cōſumēdo cū
ſicco: ipſa aūt ꝯpleta ⁊ cū calidū incipiat fortiter cōſu-
mere humidū radicale: cū calor nō poſſit eſſe ocioſus: cō
ſumendo humidū neceſſe eſt ipſum deficere: ⁊ tūc incipit
inualeſcere frigidum in ſicco: ⁊ incipit ſibi digeſtio q̄ op
ponit̄ opteſi q̄ dr̄ ſtatenſis tā̄ ꝓprie nō ſibi opponit̄: ſed
qm̄ calor nō eſt cauſatꝰ ⁊ digeſtio eſt debilior: iſta muta-
tio vocat̄ tūc indigeſtio: q2 nō venit tunc ad finē: et ſi re-
miſſior mutatio dicat̄ oppoſita intēſiori. ſed hec poſſēt
dici oppoſite ⁊ nō aliter. Sed de illo ꝙ ꝯualeſcēte ꝑ ſta
tēſim frigido ſiccū debilitato calore naturali: vt nō poſ
ſit ſufficiēter hūidū nutribile digerē ⁊ vnire mēbris inci-
pit ſupabūdare hūidū ſupfluū indigeſtū ⁊ incipit indi-
geſtio oppoſita epteſi. ſ. molinſis ꝑ frigidū cōualeſcēs
extinctionē ſui in humido: ita ꝙ ꝯpleta iſta indigeſtiōe
neceſſe eſt calidū deficere: ⁊ hoc contingit in etate qua
naturalis calor qui primo fuerat cōtinēs ⁊ ꝯſtare faci-
ens ſtatim fit diſgregās ducēs a forma ⁊ ſpecie ad viā
putrefactionis. incipit tūc indigeſtio q̄ dicitur ometes
oppoſita pepāſi: tn̄ ſub ratione qua innaturalis ducēs
a ſpecie. Et ſic ſm iſtū ordinē in gn̄atiōe hoīs ſunt tres
digeſtiones. Quarū prima eſt pepanſis: ⁊ p̄cedit eē rei
in gn̄atiōe ſui. ¶ Scd̄a eſt in prima etate rei q̄ eſt epte-
ſis a calore in humido vigente. ¶ Tertia in ſecūda eta
te q̄ dr̄ optaſis a calore vigente in ſicco: ⁊ tūc ſequūtur
tres indigeſtiones: ordine tn̄ ꝯuerſo: q2 poſt epteſim ſeq̄t̄
indigeſtio ſibi oppoſita. ſ. ſtatenſis a calore deficiēte in
ſicco: frigido cōualeſcēte: ⁊ hoc in etate in qua ꝑ dige-
ſtionē corrūpit̄ calor ſub rōne qua naturalis ſibi cōue-
niēs dr̄: ⁊ fit innaturalis: ⁊ tunc in corruptione rerum
poſt vltimā etatē ſequit̄ indigeſtio oppoſita pepanſi q̄
dr̄ ometes in calore innaturali in quātū innaturalis du
cēdo rē ad finalē corruptionē. Et ꝑ iſtū ꝓceſſum diſtin-
guunt̄. ſ. pueritia iuuētꝰ ſenectꝰ ⁊ ſeniū: quarū prima ē
calida ⁊ humida in q̄ viget digeſtio a calore in humido.
¶ Secūda eſt calida ⁊ ſicca: in q̄ viget digeſtio a calore
in ſicco q̄ dr̄ opteſis. ¶ Tertia videt̄ eſſe frigida ⁊ ſicca
in q̄ viget indigeſtio a calore deficiente in frigido ſicco
ꝯualeſcēte q̄ dr̄ ſtatēſis. ¶ Quarta frigida ⁊ hūida in
qua viget indigeſtio a calido deficiente in humido q̄ dr̄
molinſis: ſic ꝙ iuxta duas vltimas digeſtiōes ſumunt̄
quatuor etates: due ſm duas digeſtiones: ⁊ alie due ſm
duas indigeſtiones: ⁊ ſic penes ꝑmam nulla diſtinguit̄
nec ꝯſumit̄ etas: ⁊ ſic ſilr̄ imaginādum in oībꝰ gn̄atis
ꝑ naturā. ſ. aīalibꝰ plātis mineralibꝰ ⁊ ptibꝰ coꝝ. et ſic
hec dicta ſint in gn̄ali. ¶ Sed in ſpeciali dicēdū de pri
ma ſpecie. ſ. pepāſi: ꝙ hꝫ fieri ꝓp̄e ⁊ improprie. vel me-
taphorice ⁊ in diuerſis diuerſimode. vn̄ ſi pepāſis acci-
piat̄ ꝓp̄e ſtat ꝙ digeſtio eſt ducens ad formā aīati: aut
ad formā inaīati. ſi p̄mo mō: ſic eſt digeſtio ſemis in gn̄a
tiōe plāte aut ſꝑmatis in gn̄atiōe hoīs: ſi ſcd̄o inaīati: ſic
eſt digeſtio hūoris ſeminati in gn̄atiōe aīaliū: cuiꝰ exē-
plū nō ponit̄ in lr̄a. Si aūt fit pepāſis metaphorice vel
minꝰ ꝓp̄e: tūc fit aut in naturalibꝰ aut in artificialibꝰ.
Si ſcd̄o mō ſic eſt digeſtio lateris: q2 in calore ignis cir
cūſtātis ī ꝓp̄o calore digerit̄ ad ꝯplēdā formā lateris:
de cuiꝰ indigeſtione Ariſto. ponit exēplū in omete op-
poſita pepāſi. Si ſcd̄o fiat in naturalibꝰ: aut ꝓp̄e aut im
proprie: ſi p̄mo mō: aut ē in ſe aut in alio: ſi in ſe: ſic eſt di
geſtio humoꝝ in plāta: vt fiat ſemē ad gn̄ationē plāte:
vel ſꝑma ad gn̄ationē aīalis. Si in alio aut eſt vnitū al
teri ſm ſubſtantiā: aut nō. Si p̄mo mō: aut eſt ſeꝑabile:

aut non. ſi p̄mo mō: ſic eſt digeſtio humoꝝ in plāta: vt fi
ant flores folia ⁊ fructꝰ. ſi inſeparabile ſic ē digeſtio hu
moꝝ vt fiat mēbrū vel ps eiꝰ: vt ramꝰ vel cortex in plan
ta caro vel os in aīalibꝰ. Si ſcd̄o nō ſit vnitū: tūc eſt indi
geſtio in aīalibꝰ vel plantis: qd̄ digeſtū vltimata dige-
ſtione natū eſt ipſis vniri ſm ſubſtātiā ⁊ in ipſis aīari.
tale autē aut eſt in proxima diſpoſitione vt alij viuātur
ſumēdo in ipſo formā aīati: aut in diſpoſitione remota.
primo modo eſt digeſtio in ſubſtātia mēbroꝝ: vt ex cam
bio fit gluten in fine tertie digeſtionis: q̄ fit in mēbris.
Si ſcd̄o mō in remota: aut digerit̄ digeſtione prima: et
ſic eſt digeſtio cibi in ſtomacho in humorē ptiſanarium:
aut ſecūda digeſtiōe: ⁊ ſic in hepate digeſtio hec ptiſa-
narij in humores quatuor p̄ncipales: qui ſunt: ſanguis
cholera / flegma / ⁊ melācholia: aut digeſtiōe tertia: vt flu
at ros in orificijs venarū: aut rore vt fluat cambium in
ſpongioſitatibus mēbroꝝ. Si ſcd̄o ſit digeſtio pepanſis
in naturalibus nō natis aīari: aut ē digerit̄ aliquid ne
grauet naturā in eodē ſm numerū: aut vt conſeruet eā
in eodē ſm ſpeciem. ¶ Secunda eſt digeſtio ſanguinis
mēſtrui in mamillis ad gn̄ationē lactis. ſ. propter con
ſeruationē fetus. Si primo modo: cū omne tale digera
tur vt facilius a natura expellat̄: aut ē q2 ſupfluū: aut
q2 inobediēs. ſi ſcd̄o mō: ſic eſt digeſtio humoris corru-
pti in ſanguineis ⁊ naſcentijs et humoribus corruptis
vl̄r: vt fiat ſanies: ⁊ ſilr̄ lachryme circa oculos vt fiat lip
pitudo. Si ſupfluū: aut quia ſupfluū in prima digeſtio-
ne: ⁊ ſic eſt digeſtio fetoris vel nitide in inteſtinis: aut q2
in ſecūda digeſtione: et ſic eſt digeſtio vrine in renibus
⁊ veſica: aut quia in tertia: ⁊ ſic erit ī digeſtione roris cā
bij ⁊ glutinis. ſi primo modo ⁊ ſecundo modo ſic eſt di-
geſtio ſudoris. tertio eſt digeſtio hypoſtaſis ſiue reſidē
tia apparēte in vrina. Iſtis oībus modis alia maturā-
tur in humore ſeminali ad gn̄ationē forme alicuius mi-
xti: ⁊ hoc ab actione caloris naturalis ⁊ ꝓportionalis
rei ꝓducēde: et ſic oībus iſtis modis pōt fieri prima di-
geſtio que eſt pepanſis: et alie due. ſ. epteſis et opteſis:
quia in digeſtione cuiuſlibet mixti oportet miſceri hu-
midū cū ſicco in calore naturali natāti in humido. Deī
de reſudat hūidū ſenſibile in calore naturali vigenti in
ſicco: ⁊ ita tot ⁊ eiſdem modis pn̄t diſtingui epteſis vel
opteſis: ſed adhuc hꝫ alios modos ꝓp̄os pepanſis pre
ter iſtos de quibus dictū eſt. ¶ Nūc ē dicendū ſpeciali
ter de epteſi q̄ eſt ſcd̄a ſpecies digeſtionis: de qua dr̄ in
lr̄a que eſt ad totū in calore ⁊c. dr̄ ad totū: ſicut pepāſis
eſt ad totū gn̄andū: ſic hec eſt vlteriꝰ ad totū ꝓducēdū
ad ꝑfectionē poſtq̄ ꝯſtitutū eſt ꝑ gn̄ationē ⁊ pepāſim
Et cū digeſtio pōt dici ad aliquod tanq̄ ad ſubiectū ſu
pra qd̄ cadit: actus digerēdi aūt tanq̄ ad ſubiectū vel
ad totū generādū: ſed opꝫ dici ad totū cōpletū: quia vl
timo cōplet ⁊ ꝑficit in bene eſſe ſuo. ⁊ quando dicitur a
calore humido intenditur ꝙ calor digerens dicitur na
tans in humido: ita ꝙ iſta predicatio calor eſt humidꝰ
ſit aliqualiter extranea per accidēs: ſicut diceretur al
bedo dulcis eſt in lacte: ⁊ quia calor et humiditas ſunt
in eodem ſubiecto: ideo ſic dicit a calore humido. Et ꝓ
pter hoc dicitur in diffinitione qd̄ inheret in humido in
telligitur vt habeatur propria differentia materialis
eptaſis ad alias digeſtiones: vt diſtinguendo tres di-
geſtiones penes materiam dicatur ꝙ pepanſis eſt di-
geſtio humidi indeficientis: quia prima digeſtione con
ſumitur humidū penitus indeſiccatum: ſed ſecūda vel
eptaſis dicitur in deficienti qd̄ inheret in humido: quia
cum aliquod digeſtum per pepanſim adhuc genitum
abundat in humido: tunc eptaſis eſt digeſtio ſequens
poſt pepanſim ad illius humidi elixationem: ⁊ opteſis
ꝯſequitur eptaſim cōpletis humido ſuperfluo elixato

nihil reſtat niſi humidū indurare: et ſic optesis dicitur in deficienti humidi non eſt ſolum: ſed indefectū et mixtū ſicco aliquatenus: ideo nō indefinitū: ⁊ ideo humidū eſt cā materialis i optesi: ⁊ calor cā efficiēs. Sʒ de modis ſpecialib⁹ optesis ⁊ differētijs ei⁹ dicit̄ ꝙ optesis aut fit ꝓprie aut metaphorice. Si ꝓprie ſic ſolū habet fieri in naturalibus p calidū intelligit̄ natās in humido interiori ⁊ abſtergēdo humidū ſupfluū indigeſtū ⁊ pepanſim. Et ſic tot modis habet fieri quot pepanſis ꝓprie dicta ſed in digeſtione mineraliū plātarū ⁊ aīalium in ipſis aſtringēdo humidū ſupfluū poſtꝙ inducta eſt forma p pepāſim. Si vero fiat improprie optesis: aut in naturalibus aut in artificialibus: ſi in naturalib⁹: aut digerit̄ in ſeipſo: aut in alio: ſi in alio ſic eſt digeſtio alimēti ſm vnāquāqʒ ſpeciē digeſtionis humidū ſupfluū abſtergēdo poſt inductionē forme: vt in alimēto cuʒ eſt inducta forma ſanguinis p pepanſim: opʒ ꝙ ſequeſtret̄ humiditas ſupflua p optesim: ⁊ ſilr in carne ⁊ in alijs qui ſoluʒ ratione calidi vt in digerēdo ſanguinē p calorē ꝓpriuʒ ne in ſpeciē ſanguinis cōpleat quo ad bene eſſe: ſed etiā ratiōe qua nutrimentū digerit̄ a calore corporis natante in humido. Si vero dicat̄ in ſeipſo eſt digeſtio mixti in vinū a calore ꝓprio adiutorio caloris exteriorū digerente ne humidū ſubtile in vinū corrūpat̄ ⁊ euaporet ⁊ groſſum nō bene comeſtibile cū ſiccū inferius reſideat. Si vero fiat in artificialibus: aut ergo in humore ꝓprio elixati: vel ab alieno: ſic eſt elixatio artificialis ꝓprie dicta ſm ꝙ eſt elixatio carnis in olla cū aqua. Si in humido ꝓprio: aut ḡ p ſequeſtrationē partiū mixti q̄ ſunt vere heterogenei ⁊ ipſo ſecūdo modo eſt digeſtio lactis: cū in ipſo v̾tute caloris natātis in humido ꝓprie congreget̄ ſemē a retracto. primo mō ꝯtingit dupliciter: aut fit ſeq̄ſtratio puri ab impuro aut ſuperflui nō bn̄ mixti. primo mō eſt digeſtio auri argēti ⁊ cupri ⁊ decoctio eorum in ꝓprio humore que liq̄fiunt nimio ſubtili effumāte ⁊ feculento terreo in ſcoriā reſidēte: ſic eī aurum liquefactū cū latere terreo ⁊ ſale in ꝓprio humore depurat̄ ⁊ coquit̄: ſilr argentū cum arena aut ſabulo. ¶ Quarto mō eſt digeſtio ligni viridis in humore ꝓprio humido ſupfluo deſtillante: ⁊ hoc de optesi in ſpeciali de qua dicit Ariſto. ꝙ eſt digeſtio a calore ſicco alieno: et hoc qꝛ calidū digerēs in optesi agit ſua actione ad modū caloris ignei: nō tn̄ excundo ꝓportionē p quā dicit̄ ꝙ naturalis calor digerēs eſt calor ſiccus: talis eī pure ſicc⁹ nō eſt naturalis ſed igneus. ſcdo mō intelligit̄ calor ſiccus: nō qꝛ igne⁹ ſimplr in ſicco: imo viget in humido: et ꝯſeruat̄ ⁊ hʒ eſſe: ſed qꝛ humidū ſupfluū eſt cōplete abſterſum reſpectu caloris digerētis i pepāſi. ſic digerēs hūido ſupfluo nō abſterſo reſpectu caloris digerētis in optesi eſt abſterſū humidū: ⁊ tūc remanet calidū naturale cū modico humido ⁊ ſicco qd̄ cauſat optesim. ⁊ dr̄ a caliditate aliena illius qd̄ debet digeri p illā digeſtionē: ⁊ aliq̄ dicūt ꝙ fingit digeſtionē q̄ hʒ fieri in artificialib⁹ vbi manifeſti⁹ hec ſūt: ⁊ ꝯtingit etiā in naturali digeſtiōe: ⁊ hoc ē verū: lʒ ad vtrūqʒ poſſit applicari: ⁊ ſatis pʒ i qb⁹ ex p̄dictis: ⁊ ſpecialr̄ q̄ō hʒ ēt fieri in artificialib⁹: ſicut ſunt aſſationes carniū ad ignē ⁊c. ¶ Igit̄ rn̄dendo ad q̄ſtionē pōt eſſe iſta cōcluſio: ꝙ tm̄ ſunt tres ſpecies digeſtionis. i. tres termini ſpecifice diſtincti nō equalētes in ſignificādo oēs digeſtiones ſignificātes: ⁊ hoc pʒ ex p̄dictis: qꝛ ois digeſtio ſignificat̄ alꝗ triuʒ terminoꝝ. ḡ ois ſpecies digeſtionis eſt aliq̄ triū. Et pōt aliter ꝓbari: qꝛ tres ſunt ſpecies digeſtionis: ⁊ nō plures q̄ tres: igit̄ tm̄ tres ſunt: ꝯña tenet ab exponētibus ad expoſitā. ⁊ añs eſt declaratū ex modis diuerſis iā recitatis. ¶ Secūda cōcluſio ꝙ infinite ſunt vel pn̄t eſſe digeſtiones ſolū nūero differētes: ⁊ ſub qualibet illarum ſpecierū infinite digeſtiones nūero diſtincte poſſent reperiri. ꝓbat̄ ex p̄dictis: quia infinitis modis cōtingit variari optesim vel pepanſim: ergo ⁊c.

Ad ratiōes. Ad primam. ois digeſtio ⁊c. negat̄ antecedens. Ad probationem: non differunt niſi ſecundum magis ⁊ minus: negatur. Ad probationem: quia ſi paſſa ⁊c. dicitur ꝙ ſecundū diuerſam ꝓportionē primarū qualitatū fiunt diuerſe forme mixtorum ⁊ mixta: ſicut etiam ſecundū diuerſam ꝓportionē qualitatū primarum fiūt diuerſe ſpecies digeſtionis. Et qꝛ non manet cōtinue vna ꝓportio: ideo cōtinue fit variatio: vn̄ oportet imaginari vnā latitudinē ꝓportionū qualitatū cum quibus ſtat digeſtio que vocat̄ pepanſis: poſt ea aliam cum quibus omnibus ſtat alia: ⁊ ſic fit alteratio cōtinua: non obſtante hoc: tn̄ ſm diuerſam ꝓportionē fiunt diuerſe ſpecies. ¶ Ad confirmationē antecedentis ſi differunt ſpecie ⁊c. negatur ſecundū idem ⁊ reſpectu eiuſdē ⁊ in eodem: ſed ſecūdum diuerſas partes non eſſet inconueniens. ¶ Ad ſecundā vel ſpecie ⁊c. dr̄ ꝙ ſpecie. Ad improbationem alie ſpecies ſunt in aſino ⁊c. negatur: quia non ſumitur diſtinctio ſpeciei illius ſecundū diſtinctionē finium vel terminorum: ad quos tēdunt: ſed ſecundum diuerſitatem agentiū vel modorū agendi ſecundū modos predictos. ¶ Ad tertiā. tantū ⁊c. conceditur: ſed propter alia agētia bene diuerſificatur in modo agendi ⁊c. etiam eſt dubium vtrum omnes caliditates ſint eiuſdem ſpeciei. ¶ Ad aliam. due ſūt ſpecies ⁊c. conceditur. igitur erunt due in naturalibus dico ꝙ immo ſunt tres in artificialibus: ſed non habemus nomina impoſita. ¶ Ad aliam. maturatio fructuum ⁊c. dicitur ꝙ illa digeſtio reducitur ad optesim. ¶ Ad aliam. ſicut calor agit ⁊c. dicitur ꝙ illa non eſt totalis cauſa diuerſitatis. ¶ Ad vltimam. vel eſſent tantuʒ tres ⁊c. negatur maior: quia illis modis non cepit digeſtio diuerſitatem: ſed potius propter diuerſitatem in modo agendi ⁊c.

Quæſtio. IIII.

Qvarto quæritur vtrū digeſtio ſanguinis ⁊ naſcentiuʒ a calore naturali ſit pepanſis. ⁊ arguitur primo ꝙ non: quia ſanguis non digeritur in pericarpijs. ergo non eſt pepanſis. conſequentia tenet: quia pepanſis fit in pericarpijs: vt patet in litera: ⁊ añs pʒ: qꝛ nō oīa loca ſanguinis vaſa ſunt ſeminū nec pericarpia. ¶ Secundo. digeſtio ſanguinis eſt corruptio eius ⁊ putrefactio: ergo ⁊c. conſequentia patet: qꝛ ſanguis eſt optimus humor ⁊ optime digeſtiōis: ſi tūc aliquid addat̄ accendit̄ ⁊ cōburit̄ ⁊ inflāmat̄ vel fit putrefactio ⁊ nō vltra digerit̄: ſed poti⁹ corrūpit̄ ⁊ putreſcit. ¶ Tertio. digeſtio ſanguinis eſt alt̄atio vel motus ad ſanguinē acquirendū vel deſtruēdū. ſi primū: tūc nō eſt pepanſis. qꝛ nō dr̄ digeſtio forme vel digeſtio rei acq̄rēde: ſed potius rei exiſtētis. Si ſcd̄m ad deſtruēdū ſanguinē: tunc nō eſt digeſtio ſanguinis ſed corruptio ei⁹ q̄ nō dr̄ digeſtio. ¶ Deinde arguit̄ ꝙ nō de naſcentijs: qꝛ naſcētia ꝓcedūt directe ad putrefactionē: ⁊ ad nō eſſe tanq̄ ad finē: ergo nō ſunt pepāſis: vel nō digerit̄ pepāſi: ꝯña pʒ vt p̄cedēs: ⁊ añs pʒ: qꝛ ſiue ſumant̄ naſcētia ꝓ fructib⁹ ꝯſtat ꝙ putreſcūt finaliter in artificialibus ſiue ſumant̄ ꝓ apoſtematibus ſiue pro vlceribus. iſta eī vſqʒ ad ſanē deueniūt: ⁊ ſic finaliter putreſcūt: ḡ iſta nō eſt pepanſis que eſt digeſtio.

Oppoſitũ dicit Ariſto.in litera.eſt autem ⁊ que naſcentiarum ⁊ ſanguinis.

In iſta quæſtione videndũ eſt ſpecialiter de quib⁹ Ariſt.exẽplificat:⁊ primo de illis de quib⁹ queſtio querit:⁊ cõſequenter de alijs dictis eius.

Quantũ ad primũ dicẽdum eſt:ſicut prius dictũ fuit de generatione aĩaliũ in putrefactis:ꝙ humor in aĩalib⁹ põt dici naturalis duob⁹ modis. vno modo reſpectu alicuius generãdi ex illo humore cui⁹ eſt:alio modo q: eſt naturalis ipſi cuius eſt ille humor vel dr̃ humor ille. ¶ Primo modo dicẽdũ ꝙ pepãſis in ſanguinib⁹ ⁊ naſcẽtijs in generãdo ſaniem ſiue putrefactionẽ in hũorib⁹ ipſoꝝ eſt a calore naturali. Sed ſecũdo modo eſt a calore innaturali:calor eñ in aĩali ad cõgregationẽ apoſtematis eſt naturalis elemẽti ⁊ innaturalis ꝓportio mẽbro vel in mẽbris a quo vel a quib⁹ iſte impellit̃:vnde in rõne qua calor in mouẽdo illũ humorẽ ab ipſo mẽbro dr̃ ĩnaturalis:⁊ hoc pꝫ.q: agit erigẽdo in conũ:q: oẽ apoſtema ſaltẽ exiſtens aſperũ in conũ erigit̃ ꝑ naturã:⁊ qḋ atteſtat̃ ſup hoc talis calor nititur ad deducendũ humidũ a mẽbro:⁊ ad eleuãdum cũ ipſo:ſicut agit in putrefactis:qḋ nõ oporteret niſi eſſet innaturalis.ſumẽdo ergo ſanguinẽ ꝓ humorib⁹ ſanguinis expulſum ꝑ naturã:⁊ naſcentias ꝓ apoſtematib⁹ ⁊ humorib⁹ illis q̃ exeunt ꝑ ipſam:ſi ſumat̃ digeſtio ꝓ generatione vel diſpoſitione ad gñationẽ ſanici:⁊ ſimilit̃ ꝑ calorẽ iam decoquentẽ:iſta diſpoſitio eſt digeſtio que eſt pepãſis. ¶ Et hec ſit prima cõcluſio. Et ꝓbatur. q: oĩs digeſtio ad gñationẽ alterius a calore naturali facta dr̃ pepanſis reſpectu illius:huiuſmodi eſt hec:ergo ⁊c.cõſequentia ⁊ antecedẽs patẽt ex predictis queſtionibus. Sed ſi ſumat̃ talis ꝓ ſupfluitatib⁹ adductis ꝑ calorẽ naturalẽ corrũpẽtẽ diſpoſitionẽ qua iſte humor erat cõueniens nature ⁊ mittens ⁊ cõſeruãs:ſic ⁊ calor erat naturalis hũori:cũ tũc talis actio vel diſpoſitio nõ eſt pepãſis vel ſic cõſiderata nõ dr̃ pepãſis:ſed poti⁹ dr̃ quoddam putrefactũ:hec eſt naturalis corruptio:ergo ⁊c.cõſequẽtia ⁊ antecedens patent ex predictis.

Ad rationes.ad primã. ſanguis nõ digerit̃ in pericarpijs. negat̃. Ad ꝓbationẽ. nõ oĩa loca ſanguinis ⁊c.dico ꝙ imo ſunt vaſa ſeminũ ſaltem generando:ſi in illis locis ex ipſis:vt ſanguis in maxilla eſt pericarpiũ gñationis ſanici:⁊ locus ſeminis:vnde ſiue ſit ſanies vel humor ſiue ſit ſanguis purus ille humor vel alius humor. ¶ Ad aliã. digeſtio ſanguis ⁊c.dr̃ ꝙ hec digeſtio ſanguis licꝫ ſit corruptio ſanguinis:poteſt tamẽ eſſe digeſtio ⁊ pepãſis ad gñationẽ alterius ſicut putrefactio bouis eſt pepãſis ad gñationẽ apum ⁊ vermiũ:⁊ hoc fit ſecundũ diuerſas ꝓportiones qualitatũ primarũ:vt dictũ eſt in queſtione prima huius quarti. ¶ Ad aliã digeſtio ſanguinis ⁊c.dr̃ ꝙ eadẽ mutatio dr̃ digeſtio reſpectu vnius ⁊ putrefactio reſpectu alterius ſicut cib⁹ in ſtomacho digerit̃:⁊ fit ex eo cibus ⁊ humor q̃ mittit̃ ad hepar:⁊ iſte nutrit̃ ⁊ cibus putreſcit: qḋ pꝫ q: ſtercora fetent vt putrida. Ad ꝓpoſitũ ſic de ſanguine dicit̃ ꝙ digeſtio ſanguinis cũ corrũpitur ſanguis in ſaniem vel putredinẽ exeuntẽ de vlcerib⁹ eſt ad deſtruẽdum ſanguinẽ:⁊ eſt digeſtio illius:ſꝫ nõ eſt ad eſſe illi⁹: ſed dr̃ digeſtio ad eſſe alterius humidi. Et quãdo dr̃ tũc eſt corruptio ⁊ nõ digeſtio.dr̃ ꝙ ſimul eſt digeſtio ⁊ corruptio cõparãdo ad diuerſa:nec iſta noĩa digeſtio corruptio ⁊ putrefactio ſunt facta cõnotatiua diuerſoꝝ: licꝫ pro eadẽ re vel ꝓ reb⁹ eiſdẽ termini quãdoq; ſupponãt. ¶ Ad quartã naſcentie ⁊c.cõcedit̃ antecedens.⁊ negatur conſequẽtia.⁊ pꝫ:ſicut in precedentib⁹ dictũ eſt:ꝙ ſimiliter aliqua mutatio eſt digeſtio ⁊ putrefactio:ſed opꝫ valde ⁊ diuerſas attẽdere in putrefacto cõparationes ⁊ fines ad quos vel a quib⁹.⁊ hoc dico ꝓbabiliter loquendo iuxta ꝓceſſum Ariſto.in litera ⁊c.

Quæſtio.V.

Queritur quinto vtrum ſimplex elemẽtũ poſſit digeri:vel pati digeſtionẽ. Et arguit̃ ꝙ non. q: ſimplex elemẽtũ nõ põt ingroſſari nec inſpiſſari nec terminari:ergo etiã nõ põt digeri.ꝯña pꝫ de ſe. ⁊ antecedẽs etiã pꝫ:q: aqua manẽs aqua nõ põt fieri groſſior nec ſpiſſior:q: ſtatim eſſet mixtũ ⁊ nõ aqua:⁊ ſimilit̃ de alijs eſſet. ¶ Secundo.ſimplex elementũ nõ nutrit:ergo nõ digerit̃.ꝯſequẽtia tenet:q: ꝓpter nutricationẽ fit digeſtio:⁊ cõſequit̃ ſaltẽ in animatis:ſi ergo ſimplex nõ põt nutrire:ergo nec digeri ad deſtructionẽ cõſequẽtis.ſed antecedens pꝫ:q: ex mixtis nutrimur:vt patꝫ ſcḋo de aĩa:⁊ in de ſenſu ⁊ ſenſato.⁊ patꝫ rõne:q: ſimplicia ſunt ſumma in qualitatib⁹ primis:ergo cũ nutribilia ſint remiſſa nõ poſſunt cõuertere ſumma: q: ſunt intẽſiora in agendo ⁊ in reſiſtendo ipſis. ¶ Tertio ſic. ſimplex elementũ nõ eſt humidũ in ſicco nec ecõuerſo:ergo nõ põt pati nec digeri:vt pꝫ ex diffinitione digeſtionis.antecedens pꝫ ſcḋo de gñatione.nullũ eñ elemẽtũ eſt ſiccũ ⁊ humidũ: q: iſta cõbinatio qualitatum eſt impoſſibilis. ¶ Quarto nullũ habẽs vnã ſolã qualitatẽ digeſtibile eſt.oẽ elemẽtũ ſimplex eſt hmõi.ergo ⁊c.ꝯña patꝫ:q: eſt ſyllogiſm⁹ in celarent.antecedens ꝓ maiori pꝫ ex diffinitione digeſtionis: ꝓ minori autẽ pꝫ inductiue.

Oppoſitum dicit Ariſto.in litera.capitulo de omete:ſcꝫ ꝙ ometes eſt humiditas indefinita ſubtilis ⁊ aerea vel aquea:⁊ ita videt̃ ꝙ in humiditate ſimplici põt fieri indigeſtio: ex quo etiã ſequit̃ ꝙ digeſtio.cõſequẽtia tenet.q: oppoſita ſunt nata fieri circa idem:priuatiua ſaltẽ:ſicut ſunt iſta duo. ¶ Ad idem ſimplex põt fieri mixtũ:imo caro ⁊ vermis ⁊c.igit̃ põt digeri.tenet ꝯña:q: quodlibet illoꝝ põt digeri.añs pꝫ: q: mixta ſunt ex ſimplicib⁹:vt pꝫ ſcḋo de gñatione et experientia. ¶ Itẽ aqua põt bulliri ⁊ decoqui:⁊ illa decoctio eſt quedã digeſtio vel nõ.ſi ſic:ergo ſimplex põt digeri:⁊ habet̃ ꝓpoſitũ. Si nõ:ergo poſtq̃ aqua bullita eſt manet cõſimilis diſpoſitionis:ſicut ante ⁊ nõ magis digeſta ⁊ digeſtibilis ⁊c. Oppoſitũ pꝫ ꝑ experientiã medicoꝝ q̃ precipiunt aquã bulliri:⁊ poſtea vti ad potuꝫ: ⁊ tũc eſt minus infrigidatiua ⁊ nocitiua q̃ ante.⁊ ſimiliter aqua ad ſolem poſita:et a calore decocta eſt vtilior ad irrigandũ plantas ⁊ herbas q̃ aqua alia nunq̃ calori ſolis appoſita. ¶ Itẽ aliqua aĩalia nutriunt̃ ex puris elemẽtis ſimplicib⁹:ergo poſſunt digeri. ꝯña pꝫ: q: nunq̃ nutriunt̃ illis niſi ipſis digeſtis prius. antecedẽs pꝫ ꝑ iſtos verſus. Quatuor ex puris vitã ducũt elemẽtis ⁊c.vt alec in aqua.⁊ ſalamãdra in igne. talpa in terra.⁊ aues in aere.ſi eñ alec ponit̃ extra aquã ſtatim morit̃.⁊ ſimiliter talpa extra terrã:qḋ nõ eſſet niſi nutrirent̃ illis ſolum. Et ꝯfirmat̃:q: ſi homo vel equus bibat aquã purã ⁊ nõ aliud:vel nutrit̃ illa aqua:⁊ etiã ipſa digerit̃.vel nõ.ſi ſic habet̃ ꝓpoſitũ ꝙ ſimplex poſſit nutrire vel digeri. Si nõ:ꝰ maneret ⁊ exiret aq̃ pura ꝑ vrinaꝫ vel ꝑ vomitũ:cui⁹ oppoſitũ experimur:ſꝫ exit vrina amara ⁊ colorata:⁊ nõ ſimplex aq̃ igit̃ aq̃ digerit̃ ibi. ¶ Itẽ lupi comedũt terrã puram:⁊ nutriuntur ipſa: ergo ⁊c.

In iſta quæſtiõe primo præmittẽtur alique diſtinctiones. ſcđo cõcluſiones. ¶ Quantũ ad primũ ſciendũ ꝙ ꝑ ſimplex intelligit̃ elementũ purũ. ⁊ nõ ſimplex ſimpliciter ſicut eſt deus: vel intelligentia. nec ſimplex elementũ: vt ſola materia ꝑ ſe: nec ſola forma ſubſtantialis vel accidentalis: ſed ſimplex elemẽtũ cõpoſitũ ex materia ⁊ forma ⁊ qualitatibꝰ ſibi debitis. vt aqua vel aer. ¶ Alterꝰ notandũ ꝙ digeri vel pati digeſtionẽ cõtingit multipliciter ꝓpter modos predictos prius. nam aliq̃d digerit̃ vel patitur digeſtionem ꝓprie dictã naturalẽ vel artificialẽ de quibꝰ dictũ eſt pepãſis epteſis vel opteſis: vel maturationem vel elixationem vel aſſationem. Aliqua autem non ita ꝓprie patiuntur aliquam iſtarum: ſed ad ſimilitudinem illarum vel tranſſumptiue. vnde aqua cum alio poteſt digeri: ſꝫ ꝑ ſe ſola nõ: ⁊ ſic de terra: ⁊ de quolibet alio elemento ſimplici: qđ cũ alio põt miſceri: ⁊ ſic mixtũ cũ illis digeri. ¶ Iſtis premiſſis ſit prima cõcluſio. ꝙ nullũ ſimplex elementũ nõ ꝯmixtũ alteri ⁊ manens ſimplex digerit̃ digeſtione ꝓprie dicta. iſta ꝯcluſio eſt ſatis ꝓbata ꝑ rõnes ante oppoſitũ: ſꝫ tamẽ põt alterari vel corrũpi: ſed iſta alteratio nõ eſſet digeſtio. ¶ Scđa cõcluſio: aliqđ elementũ ſimplex alteri admixtũ poteſt digeri. Probat̃ rõnibꝰ poſt oppoſitũ: ⁊ ſic nõ opꝫ ſoluere rationes: qꝛ nõ plus cõcludunt niſi ꝙ ſimplex manens ſimplex nõ cõmixtum nõ digeritur. poſſet tamen ad rationes diſtinguendo reſpondere.

Ad primã ante oppoſitum ſimplex ⁊c. negat̃ añs: ſaltẽ vbi eſt in via corruptiõis põt diſſipari. Ad probationẽ nõ maneret: cõcedit̃: ſed corrũperet̃ poſt: licet nõ quelibet inſpiſſatio inducat corruptionẽ. ¶ Ad ſecundã. ſimplex ⁊c. negat̃ antecedẽs: qꝛ lꝫ manẽs ſimplex nutrire eſſet ĩpoſſibile: tamẽ mixtũ eſt poſſibile. ¶ Ad tertiã. ſimplex ⁊c. iſta ⁊ quarta ſequẽs cõcludunt intẽtũ: ſcꝫ ꝙ ſimplex manẽs ſimplex nõ nutrit: ⁊ hoc bene cõcedit̃. ¶ Ad alias poſt oppoſitũ: oẽs cõcludunt ꝙ ſimplex poſt mutationẽ poſſet digeri et non vniuerſaliter: ⁊ ita in oĩbus experiẽtijs adductis apparet ſatis: ꝙ ſemꝑ fit ꝯmixtio. quãdo eñ aqua bullitur ſi pura fuerit aqua adhuc miſcent̃ terreſtria vaſis in quibus continet̃: ⁊ aer: ⁊ calor: ⁊ ignis ⁊ aqua bullita: puta cũ humoribꝰ ſuꝑfluis in ſtomacho vel alijs relictis vel cõgregatis miſcetur: ⁊ totũ ſimul digerit̃. ¶ De talpa alibus viuẽtibꝰ ex ſimplicibꝰ vel puris ⁊c. dicit̃ ꝙ hoc eſt dictũ poeticũ: nec hꝫ veritatẽ niſi ſcđm modũ preexpoſitum de aqua bullita: ⁊ certũ eſt etiã ꝙ talpa: licet morit̃ ſupra terrã: vel lꝫ maneat ſub terra: tamen ſepe exit de nocte: nec ſtatim morit̃ ⁊ in foraminibus terre nõ poteſt eſſe vacuũ: imo ibi aggregatur aer: ⁊ ſic viuit ex elementis: ⁊ nõ ex elemento ſimplici tantũ. conſtat etiã ꝙ aqua maris nõ eſt ſimplex elementũ: vt patuit circa ſecundũ huius: ſed de iſta ⁊ multis alijs ſimul cũ alijs nutritionibus ibidem exiſtentibꝰ ad loca nutriuntur ⁊c.

Queſtio. VI.

SExto queritur vtrum elixata ſint ſicciora q̃ aſſata. ⁊ arguit̃ ꝙ nõ: qꝛ elixata ⁊ aſſata nõ ſunt ſicca: ergo nec ſicciora: cõſequentia tenet: qꝛ comparatiuus preſupponit poſitiuũ. ãtecedẽs patꝫ: qꝛ hec ambo ſunt humida: modo nõ poſſũt eſſe ſimul humida ⁊ ſicca. ¶ Scđo. qꝛ iſta ſunt ⁊c. que magis patiunt̃ a calido: ſic eſt de aſſatis: ergo ⁊c. maior patet: qꝛ calidũ exiccat: ⁊ minor patꝫ: qꝛ aliquãdo videmꝰ aſſata ꝯbuſta: ſed elixata nũq̃. ¶ Tertio. illa ſunt ſicciora que patiũtur a calido ſicco q̃ illa que a calido humido: ſed aſſata patiunt̃ a calido ſicco ⁊ elixata a calido humido: ergo ⁊c. maior patꝫ: qꝛ calidum ſiccũ magis exiccat q̃ calidũ humidũ: ⁊ minor eſt philoſophi in iſto q̃rto. ¶ Quarto. lac ⁊ muſtũ ſunt elixata: ⁊ tamẽ nõ ſunt ſicciora aſſatis. imo nulla aſſata inueniuntur ita humida.

Oppoſitũ arguitur auctoritate philoſophi in litera. ¶ Pro queſtione notãdũ ꝙ elixata dicunt̃ illa que ſunt digeſta a caliditate cum humiditate aquea ſicut carnes decocte in aqua dicunt̃ elixate: ⁊ ſimiliter oĩa q̃ in aqua decoquunt̃. Sed aſſata dicunt̃ illa q̃ ſunt decocta ſine humiditate aquea: ſicut ſunt carnes decocte in veru. ¶ Secũdo notandũ ꝙ differentia eſt inter vdum ⁊ humidũ: qꝛ vdũ dr̃ illud qđ eſt humefactum in ſuꝑficie: ſed humidũ dr̃ illud qđ eſt humidũ ſecundũ ꝓfundum. ¶ Aliter diceret̃ ꝙ humidũ eſt quod habet humiditatẽ ꝓpriã: ſed vdum eſt qđ habet humiditatẽ alienã. ¶ Itẽ nota ꝙ elixata eſſe ſicciora q̃ aſſata: poſſumꝰ intelligere vel quãtũ ad partes interiores tantũ: vel exteriores tãtũ: vel quãtũ ad vtraſq̃. ¶ Tũc ponunt̃ cõcluſiones. prima eſt. ꝙ elixata interius ſunt ſicciora q̃ aſſata: niſi aſſata ſint vltra modum digeſta. ꝓbatur: qꝛ videmꝰ ꝙ ſi aliqs capit vnũ fruſtũ carniũ bene macrarũ ⁊ ſcindat interꝰ inueniet iſtas carnes interius ſicciores q̃ ſi caperet ſimile fruſtũ ⁊ equale ⁊ ipſum aſſaret. Et cauſa eſt: qꝛ caliditas agens cũ humiditate aquea dilatat ⁊ aperit poros: ⁊ poris apertis exit interior hũiditas: ⁊ ꝓpter hoc aqua in qua carnes ſunt elixate eſt alba ⁊ pinguis ꝓpter pinguẽ humiditatẽ que ab exterioribꝰ partibꝰ eſt extracta in aqua. Itẽ videmꝰ ꝙ aliqua quãtitas carniũ quãdo elixat̃ facit aquã magis pinguẽ q̃ ſi colligeret̃ tota pĩguedo que poſſet haberi a ſimilibꝰ ⁊ in equali quãtitate aſſatis. Alia cauſa eſt: qꝛ hũiditas aquea ad ſe trahit humiditatẽ. ¶ Secũda cõcluſio. ꝙ elixata ſunt ſicciora in partibꝰ ĩterioribus q̃ exterioribꝰ: probatur experientia ⁊ cauſa eſt: qꝛ in elixatione humiditas extrahit̃ a partibꝰ interioribꝰ ad exteriores. ¶ Tertia cõcluſio. ꝙ aſſata in partibꝰ exterioribꝰ cõpleta aſſatione ſunt ſicciora q̃ elixata. hoc apparet ad experientiã: qꝛ videmꝰ ꝙ partes exteriores quaſi ſunt cõbuſte. Et huius cauſa eſt: qꝛ caliditas agens ſine humiditate exiccat partes ſibi multũ ꝓpinquas ⁊ cõburit. ¶ Quarta cõcluſio. ꝙ aſſata interius ſunt humidiora q̃ exterius. ꝓbatur experiẽtia: ⁊ cauſa eſt: quia calor extraneus reſtringit partes extremas ⁊ exteriores: et interiores humiditates non exhalant. ¶ Sed cõtra primã cõcluſionẽ dubitatur: quia nos vidimus ꝙ medici ad reſtringendũ potius dant carnes aſſatas q̃ elixatas: qꝛ habentibꝰ fluxum ventris dant carnes aſſatas: ⁊ hoc nõ eſſet ſi aſſate eẽnt humidiores elixatis: qꝛ eorũ humiditas diſſolueret ⁊ augmentaret fluxum. elixate autem ꝓpter ſiccitatem reſtringerent. ¶ Ad hoc dicit̃ ꝙ humiditas pinguis carniũ nõ laxat ſed reſtrigit: ſed humiditas aquea laxat: ⁊ qꝛ in aſſatis eſt pinguis humiditas: ideo nõ prohibent aſſata: ſꝫ elixata: ſed humiditas aquea eſt que laxat.

Ad ratiões. ad primam dicitur ꝙ imo ſunt ſicca ſaltẽ remiſſe: licet nõ intẽſe. ⁊ tamẽ aſſata magis ſunt ſicca. ergo. añs eſt falſum: qꝛ ſi nõ ſcđm qđlibet ſui ſint ſicca: tñ ſcđm partes terreſtres: ⁊ humida ſcđm alia: ⁊ ſic negat̃ añs. Ad ꝓbationem patꝫ ex predictis. ¶ Ad aliã. illa ſunt ⁊c. cõcedit̃ maior ceteris paribus. Ad minorẽ põt dici ꝙ aſſata aliq̃d patiunt̃ magis a ca

lido quãtũ ad ptes interiores. ¶ Eodẽ modo dr̃ ad tertiam. ¶ Ad aliã lac ⁊c. nõ volo dicere ꝙ oĩa elixa ſint ſicciora ipſis aſſatis ſed ceteris paribus.

Quæſtio. VII.

QVeritur ſeptimo: vtrũ frixata ſint elixata vel aſſata. ⁊ arguit̃ ꝙ ſint elixata: q2 iſta digeſta que ſunt ſicciora aſſatis ſunt elixata: frixata ſunt hmõi: ergo ⁊c. maior pꝫ: q2 elixata ſunt digeſta ſicciora aſſatis: ⁊ minor pꝫ ad experientiã: videm⁹ eñi ꝙ ſi ꝗs acceperit vnũ fruſtũ: ⁊ ipm aſſauerit: deinde accepit vnũ aliud fruſtũ illi equale ⁊ ipſum frixauerit frixatũ erit magis ſiccũ ꝙ̃ aſſatũ. ¶ Secũdo. illa ſunt elixata que ſunt digeſta a calido humido: ſꝫ frixata ſunt hmõi: ergo ⁊c. maior pꝫ: q2 iſta eſt differẽtia inter elixationẽ ⁊ aſſationẽ: q2 elixatio fit a caliditate humida ⁊ aliena: aſſatio autẽ fit a caliditate ſicca: minor pꝫ: q2 frixata in oleo decoquunt̃ vel in alia pĩguedine: ⁊ q̃libet tale eſt humidũ. ¶ Tertio arguit̃: q2 frixata nullo modo ſunt aſſata: q2 ſi ⁊c. ſequit̃ ꝙ cuicũqꝫ cõpeterẽt aſſata cõpeterẽt ⁊ frixata: ꝯñs eſt falſum: q2 videm⁹ ꝙ medici ꝓhibẽt frixata multis ĩfirmis: quib⁹ dãt aſſata. ⁊ ꝯña pꝫ: q2 ex quo vna ⁊ eadẽ res põt frixari ⁊ elixari: ſi frixata eſſent aſſata cuicũqꝫ cõpeteret vnũ etiã reliquũ eidem cõpeteret. ¶ Quarto ſi frixata eſſent aſſata: ſequeret̃ ꝙ frixata eſſent ſicca in partib⁹ exterioꝛib⁹ ⁊ humida in interioribus: ꝯñs eſt cõtra expientiã: ⁊ ꝯñtia pꝫ: q2 aſſata ſunt hmõi. ¶ Deinde arguit̃ ꝙ frixata nullo modo ſint elixata: q2 illa nõ ſunt ⁊c. q̃ nõ patiunt̃ a calido agente cũ hũiditate aquea: frixata ſunt hmõi: ergo ⁊c. maior pꝫ: q2 iſta eſt differẽtia inter elixationẽ ⁊ aſſationẽ: q2 elixatio fit a calido agente cũ humido aqueo: ꝯña pꝫ: q2 in aqua nõ põt aliqd frixari: nec valet ſi dicat̃ ꝙ frixata patiant̃ a calido agẽte cũ hũiditate aerea: q2 caliditas ignis nõ agit: ſicut agit in aſſatis niſi mediante aere: ⁊ p ꝯñs agit cũ humido aereo. ¶ Quinto. illa nõ ſunt elixata q̃ nõ ſunt ſicciora interi⁹: ergo ⁊c. maior pꝫ: q2 illa eſt vna cõditio reqſita elixationi. ¶ Vltimo. ſi frixata ⁊c. tũc cuicũqꝫ ꝯpeterẽt elixata cõpeterẽt frixata: ꝯñs eſt falſuꝫ: q2 multis ꝓhibent̃ frixata qb⁹ nõ ꝓhibent̃ elixata: ꝯña tꝫ ex hoc: q2 vnũ ⁊ idẽ põt frixari ⁊ elixari: ⁊ ſi frixatũ eſt elixatũ: cuicũqꝫ cõpeteret vnũ: ⁊ reliquũ.

Oppoſitũ arguit̃ auctoritate Ariſto. in iſto quarto vbi dicit ꝙ frixata ſunt aſſata magis ꝙ̃ elixata.

Pro quæſtione nota: q, frixata ſũt iſta que ſũt decocta ĩ oleo vel in alia pĩguedine abſqꝫ aqua. Elixata autẽ ſunt illa que ſunt digeſta a caliditate agẽte cũ hũiditate aq̃a. ¶ Sed oꝛit̃ dubitatio. vtrũ debeat intelligi de humiditate aquea tantum: vel. humiditate aerea tantũ: vel de vtraqꝫ: q2 ſi intelligat̃ de humiditate aquea tãtũ: cõſtat ꝙ frixata nõ eſſent elixata: ſi vero tãtũ de aerea: hoc nõ eſt veriſimile. ⁊ ſi de vtraqꝫ: ex hoc videret̃ ſeq̃ ꝙ frixata eſſent elixata: q2 frixata patiunt̃ a calido agẽte cũ humiditate aerea: q2 in frixatione calidum nõ agit ĩmediate: ſꝫ mediãte aere. aſſata aũt ſunt illa q̃ patiunt̃ a calido agẽte cũ ſiccitate. ¶ Sed dubitat̃ quõ in aſſatiõe caloꝛ agit mediãte aere. Dicẽdũ eſt ꝙ illa humiditas aerea nõ iuuat actionẽ ſui caloꝛis ꝗn agat ac ſi illa nõ eſſent intermedia: q2 videm⁹ ꝙ ignis cõburit mediante aere: q2 ſi ponat̃ vnũ cõbuſtibile ꝓpe ignẽ ꝗuis nõ tãgat ignem adhuc cõburet̃: etiã adhuc ignis agit mediante aere: ac ſi aer nõ eſſet medius. ideo dicit̃ agere cũ ſiccitate. Notandũ vlterius. ꝙ caliditas multũ intẽſius agit cũ humiditate aerea ꝙ̃ humiditate aquea: ⁊ ꝓpter hoc videm⁹ ꝙ oleũ calidũ magis ledit ꝙ̃ aqua calida: ⁊ citius aliqua res digerit̃ in oleo ꝙ̃ in aqua: ⁊ cã huius eſt: q2 hũiditas aerea eſt feruẽtius nutrimentũ ⁊ vniuerſalr̃ calidioꝛ: ſed humiditas aquea vniformiter hebetat calorẽ. ¶ Notãdũ etiã ꝙ elixata habẽt iſtas cõditiones. Pꝛimo ꝙ digerunt̃ in humiditate aquea vel alia hũiditate mixta. ſcðo ꝙ elixata ſũt ſicciora interius ꝙ̃ exteri⁹. tertio ꝙ ipa ꝓpter vehemẽtem digeſtionẽ nõ cõburunt̃. quarto ꝙ elixata laxant. quinto ꝙ patiunt̃ a calido elixo. Et cõditiones aſſationis ſunt quaſi iſtis oppoſite. ¶ Vlteri⁹ notandũ ꝙ ad queſtionẽ dicũt aliq ꝙ frixata nec ſunt elixata: nec ſũt aſſata: ſꝫ fingit̃ vna ſpẽs digeſtiõis totalr̃ diſparata ab illis. Pꝛio frixata nõ ſũt aſſata: ſicut ꝓbãt aliq rõnes ante oppoſitum: nec ſunt elixata: ſicut ꝓbant vltime. ¶ Sed cõtra illud arguit̃. q2 philoſoph⁹ nõ fecit mentionẽ aliquã de ſpecie illa digeſtiõis: ⁊ ſic vel ipſe fuit diminut⁹: vel illa reducit̃ ad aliquã iſtarũ de quib⁹ fecit mentionẽ: ⁊ poſito ꝙ ſit alia a p̃dictis ſimplr̃: adhuc reſtat dubitatio ſimplr̃: vtrum frixata debeãt magis dici aſſata ꝙ̃ elixata: vel ecõuerſo. ¶ Et p hoc ſit pꝛima cõcluſio: ꝙ frixatio nõ eſt ſpẽs digeſtiõis diſtincta ab elixatione ⁊ aſſatiõe. ꝓbat̃: q2 ſpẽs digeſtiõis diſtinguunt̃ penes diuerſitates modi agẽdi: vel q2 calidũ agit ſcðm ſe: ⁊ ſic eſt pepãſis: vel cũ hũido: ⁊ ſic eſt elixatio: vel cũ ſiccitate ⁊ ſic eſt aſſatio: ⁊ tũc arguit̃ ſic in foꝛma. Si frixatio eẽt ſpẽs digeſtiõis diſtincta ab aſſatiõe ⁊ elixatione: ſequit̃ ꝙ eſſent plures ſpẽs digeſtiõis ꝙ̃ tres: cuius oppoſitũ fuit pꝛius declaratũ. ¶ Scða ꝯcluſio. ꝙ frixata ſunt magis aſſata ꝙ̃ elixata: ergo ſimplr̃ debẽt dici aſſata: ꝓbat̃: q2 illa ſunt magis aſſata ꝙ̃ elixata: ⁊ ſimpliciter magis debẽt dici aſſata: quib⁹ magis ꝯueniũt cõditiones aſſatoꝝ ꝙ̃ elixatoꝝ: ſed frixatis magis cõueniunt: ergo ⁊c. maioꝛ eſt manifeſta: ⁊ minoꝛ apparet diſcurrendo cõditiones vtriuſqꝫ. ¶ Secũdo illa ſunt aſſata que patiuntur a calido agente cũ humiditate aerea: frixata ſunt huiuſmodi. ergo ⁊c.

Ad ratiões principales. Ad primam q2 illa ⁊c. ꝯcedit̃ maioꝛ ⁊ negat̃ minoꝛ: q2 ſi eẽnt ſicciora ꝙ̃ aſſata: eẽnt ſicciora ſcðm ſe: ſꝫ bñ ꝯcedit̃ ꝙ aliqb⁹ aſſatis frixata ſũt ſicciora. ¶ Ad aliã: veꝝ eſt ſi ſit hũidũ aq̃uꝫ. ¶ Ad aliã negat̃ ꝯña: q2 aſſatio ⁊ frixatio aliq̃liter differũt in modo digerẽdi. Cõſtat eñi ꝙ vnũ ⁊ idẽ aliqualr̃ aſſatũ vni cõpetit: cui tamẽ nõ cõpeteret aliud aſſatũ. ¶ Ad aliam tunc ⁊c. cõcedo antecedens circũſcripta illa hũiditate aerea extranea in qua digerunt̃. ¶ Vltime autẽ rõnes cõcedunt̃. ideo ambulẽt vijs ſuis ⁊c.

Quæſtio. VIII.

QCtauo queritur: vtrũ diffinitio gñatiõis ſimplicis ſit bona: in qua dr̃ ꝙ gñatio ſimplex et naturalis eſt ꝑmutatio ab his virtutib⁹ que habẽt rõnẽ ex ſubiecta materia vnicuiqꝫ nature. ⁊ arguit̃ ꝙ nõ. pꝛimo: q2 illa diffinitio nõ eſt bona q̃ nõ ꝯpetit ꝯtẽto cuilibet ſub ſuo diffinito: ſed illa eſt hmõi: igit̃ ⁊c. minoꝛ pꝫ: q2 gñatio elemẽti ſimplr̃: ſicut ignis: eſt q̃dã gñatio ſimplex ⁊ naturalis: ⁊ tñ nõ fit ab his ꝟtutib⁹ i. a caliditate ⁊ frigiditate. mõ nullũ elemẽtũ ſimplr̃ generat̃ a caliditate et frigiditate: ſꝫ ſolũ ab altero illoꝝ. ¶ Scðo. q2 ab illis ꝟtutib⁹ nõ fit gñatio ſimplex ⁊ na

turalis: a qb⁹ nō ꝓducit̄ forma ſubſtātialis: ſꝫ a caliditate ⁊ frigiditate nō ꝓducit̄ forma ſubſtātialis: ḡ ⁊ ab ipſis nō fit gñatio ſimplex ⁊ naturalis: ꝯña tꝫ: q꞉ gñatio ſimplex ⁊ naturalis eſt gñatio ſubſtātie: ⁊ minor pꝫ: q꞉ a qualitatib⁹ p̄mis: de quaꝝ nūero ſunt caliditas: ⁊ frigiditas nō fiūt niſi alteratiōes ad q̄litates: ⁊ nō ꝓducunt formas ſubſtātiales. ¶ Tertio. oē qd̓ ꝓducit̄ ꝓducit̄ a ſuo ſiꝰ: ſed illud qd̓ gñat̄ gñatiōe ſimplici ⁊ naturali nō gñat̄ a caliditate ⁊ frigiditate: ⁊ ꝑ ꝯñs gñatio ſimplex ⁊ naturalis nō fit ab his v̓tutib⁹: maior pꝫ. xij. meta. ⁊ minor pꝫ: q꞉ qd̓ ꝓducit̄ gñatiōe ſimplici ⁊ naturali eſt ſubā: cuiuſmodi nō ſūt caliditas ⁊ frigiditas. ¶ Quarto ꝯtrarioꝝ ꝯ̄rij ſūt effect⁹: vt pꝫ in iſto. iiij. ſꝫ caliditas ⁊ frigiditas ſūt ꝯtraria: ḡ ab ipis nō ꝓducēt̄ idē effect⁹: ḡ gñatio ſimplex nō fit ab his v̓tutib⁹. ¶ Quinto. iſta diffō ꝯpetit alijs a diffinito: ḡ nō ē bona. ꝯña tꝫ ⁊ añs ꝓbat̄: q꞉ ꝯpetit augmētatiōi ⁊ putrefactiōi: nā augmētatio ⁊ putrefactio fiūt a caliditate ⁊ frigiditate cū hēant ꝓportionē adiuicē in ſubiecto vniuſcuiuſq̄ nāe. ¶ Sexto. nulla mat̄ia eſt ſubiectū vniuſcuiuſq̄ nature: ḡ gñatio ſimplex nō eſt ꝑmutatio ⁊c. ꝯña tenet. q꞉ iam deficeret vltima particula diffinitiōis. añs pꝫ inducēdo: q꞉ nec materia alicuius elemēti nec materia alicuius mixti.

Oppoſitū arguitur ꝑ Ariſt. in iſto. iiii.

caplo. iij. p̄mi tractat⁹ vbi dicit. ē aūt ſimplex ⁊ natural̄ gñatio ꝑmutatio ab his v̓tutib⁹ cū hēant rōnē ⁊ ſubiectū ⁊ materiā vniuſcuiuſq̄ nāe. ¶ Notādū q̄ gñatio accipit̄ dupl̄r. vno mō ꝓp̄e. ſ. ꝓ itroductiōe forme ſubalis. alio mō large ꝓ diſpoſitiōe p̄uia ad iſtā introductionē. Primo mō accipiēdo gñationē diffinit̄ ab Ariſt. p̄mo de gñatiōe. vbi dicit gñatio eſt trāſmutatio toti⁹ ī totū ⁊c. phs ītelligit ꝑ totū ꝯpoſitū ſubale ex mat̄ia ⁊ forma ⁊ illi⁹ ꝯpoſiti. ¶ Sꝫ alio mō accipit phs ī ꝓpoſito gñationē. nā gñatio ſimplex q̄ eſt p̄ncipiū ſubē nō pōt fieri a calido ⁊ frigido p̄ncipal̄r. qd̓ ꝓbat̄ p̄ˢ: q꞉ ſi calidū ⁊ frigidū ſufficerēt: ſeqt̄ q̄ elemēta mediātib⁹ ſuis q̄litatibus ꝓprijs ſufficerēt ad gñationē illoꝝ: ꝯñs ē falſū: q꞉ nō apparet q̄ elemētū vnū poſſit corrūpe aliō niſi in trahēdo ipm in naturā ſui: ⁊ nō in naturā mixti: ⁊ maxīe q̄ elemētū dñans poſſet corrūpi. ¶ Scd̓o. oē qd̓ gñat̄: generat̄ ab agēte p̄ncipali ⁊ nobiliori q̄ ſit ipm genitū: ſꝫ mixtū eſt caliditate ⁊ frigiditate nobili⁹. ḡ gñat̄ ab alio agēte q̄ a caliditate. ¶ Scd̓o. q꞉ Ari. ī iſto q̄rto exēplificat de ꝑtib⁹ aīaliū ⁊ plātaꝝ q̄ ꝓducūt̄ ab iſtis v̓tutib⁹ mō nō app̄et q̄ organizatio taliū ꝑtiū poſſit puenire a calido ⁊ frigido circūſcripto agēte ꝑfectiori. ¶ Notādū eſt ēt q̄ q̄dā eſt gñatio elemēti ſimpl̄r: ſicut ignis aeris ⁊c. alia mixti: ſicut lapidis: mō in ꝓpoſito Ar. nō intelligit de gñatiōe elemēti ſimpl̄r: q꞉ ad ꝓductionē ipi⁹ nō ꝯcurrūt diuerſe q̄litates ꝯ̄ue: niſi fuerit ꝑ accidēs: ſicut ꝑ antipiſtaſiꝫ: ıō Ar. ſolū ītelligit de gñatiōe mixtorū. ¶ Tertio notādū eſt q̄ gñatio q̄dā ē ꝑmutatio vni⁹ ſubē ꝑfecte in ſubſtātiā ꝑfectiorē ⁊ nobiliorē: ſicut ē generatio aīalis ex ſemine: ⁊ talis vocat̄ gñatio ſimplex. ¶ Alia ē. qñ eſt ꝑmutatio ſubē ꝑfectioris ī min⁹ ꝑfectū ⁊ talis eſt corruptio ſimplex ⁊ gñatio ſcd̓m q̄d: ⁊ ꝯ̄ſilis diſtinctio ponit̄ in gñatiōe elemētoꝝ: p̄mo de generatiōe. ¶ Quarto notādū q̄ multiplices ſunt mutatiōes ad mixta. p̄ma eñ ē ꝑmutatio ad eſſe ipſi⁹ mixti: ⁊ talis vocat̄ gñatio ſimplex ⁊ nālis. Alia ē ꝑmutatio ad ꝑfecte eſſe ipſi⁹ mixti ī ſua ſpē: ⁊ talis ē digō: ſiꝉr augmētatio ē ad iſtū finē. Tertio ſi ſit effect⁹ a motu illo q̄ eſt i ꝑfectiōe mixti vocat̄ digō. Et q̄rto ē ꝑmutatio ad nō eē ipi⁹: ⁊ talis dr̄ corruptio vel putrefactio: mō in ꝓpoſito ſolū intēdit̄ d̓ gñatiōe q̄ tēdit ad eſſe. ¶ Quīto ſciēdū q̄ ſolet eē magna difficultas: q̄d Ariſt. vellet demōſtrare ꝑ hoc q̄ dicit natural̄ ſimplex ī dicta diffinitiōe: q꞉ nō pōt demōſtrare vel ꝑ hoc excludere gñationē accidēt̓. nā gñatio accidētis ſufficient̄ excludit̄ ꝑ hoc q̄ dico gñatio ſimplex. ıō dico alicui vel dicūt aliq̄ q̄ ꝓp̄t hoc excludit̄ generatio inūbeſtina: ⁊ hoc ꝓp̄t ꝯſuetudinē nature q꞉ talis vr̄ eē q̄dāmō violēta. ¶ Alij dicūt q̄ ꝓp̄t hoc excludit̄ gñatio ſubē min⁹ nobil̄ ex nobiliori: q꞉ talis q̄dāmō dr̄ nō natural̄. Alij dicūt q̄ ꝑ hoc excludit̄ gñatio artificialis p̄uia ad gñationē naturalē. ¶ Et ſcd̓m illā pono ꝯcl̄ones. Prima eſt. q̄ gñatio ſimplex ⁊ naturalis: capiēdo mō expoſito: fit a calido ītriſeco p̄ncipal̄r ⁊ natural̄r tāq̄ ab inſtr̄o p̄ncipali. ꝓbat̄: q꞉ qñ ꝑtes elemētoꝝ ſiue alioꝝ corpoꝝ ex qb⁹ mixta debēt ꝓduci ſūt adiuicē approxīata: tūc calor ītriſec⁹ cū ſit calor ītriſec⁹: ⁊ ſit in mag̃ v̓tute agit ꝯuniēdo ꝑtes illas adiuicē ⁊ cāt ꝓportionē debitā calidi ī hūidū ⁊ ſiccū ad alias q̄litates p̄uias ī mixto gñando: ſic̄ pꝫ de aīali qd̓ gñat̄ ex ꝯmixtiōe ſeminū maſculi ⁊ femine. ¶ Scd̓a ꝯcl̄o. q̄ ad gñationē mixti ꝯcurrit ⁊ coopat̄ frigiditas ītriſeca: tñ min⁹ p̄ncipaliter q̄ calor intrinſec⁹. ꝓbat̄: q꞉ aľr calor intrīſecus ageret nimis velocit̄. ¶ Scd̓o. q꞉ niſi frigidū ꝯcurreret tam nō cāret̄ ꝓportio ꝯueniēs mixto generādo: īmo ex defectu frigiditatis deñceret ꝓportio cū q̄libet mixtū determinet ſibi certā latitudinē ꝓportionū oīm p̄maꝝ q̄litatū. ¶ Tertia ꝯcl̄o. q̄ ad gñationē talē ꝯfert calor extrane⁹ ꝯtinētis. ꝓbat̄: q꞉ calor ille extrane⁹ ſi fuerit tēperat⁹ fortificat ⁊ intēdit calorē interiorē. ¶ Scd̓o. q꞉ calor exterior ꝯtinētis ꝓhibet actionē frigiditatis extranee per quā ꝯprimeretur ⁊ conſtringeretur illud ex quo mixtū ab intrīſeco dꝫ gñari. pꝫ ergo q̄d intēdit ꝑ gñationē ſimplicē ⁊ naturalē: ⁊ a qb⁹ cāis fiat: ⁊ ꝑ hoc expōit̄ diffinitio ſic. Gñatio ſimplex eſt p̄uia diſpoſitio ad introductionē forme mixti naturalis. i. q̄ diſpoſitio nō eſt facta ꝑ artē: ⁊ hoc ponit̄ ad differētiā inciſiōis arboꝝ ⁊ plātaꝝ: ⁊ eſt ꝑmutatio fcā ab his v̓tutib⁹. i. caliditate ⁊ frigiditate in hūidū ⁊ ſiccū: cū hēant rōnē. i. cū calido ⁊ frigido fuerit d̓bita ꝓportio adiuicē ⁊ cū hūido ⁊ ſicco. ſ. f̄m exigētiā mixti gñandi ⁊ ſubiecta mat̄ia vniuſcuiuſq̄ nature. i. ex mat̄ia p̄ma. ex q̄ pꝫ q̄ diffi. illa ē bona.

Ad ratiōes principales.

Ad primā dictū eſt q̄ hic intelligit̄ de gñatiōe mixti: ⁊ nō de gñatione ſimplicis elemēti. ¶ Ad ſcd̓aꝫ. ab illis virtutib⁹ ⁊c. conceditur maior q̄ ab iſtis virtutib⁹ nō fit generatio ſimplex p̄ncipaliter a quib⁹ nō fit p̄ncipaliter introductio forme ſubſtātial̄: ſꝫ ab illis virtutib⁹. ſ. calido ⁊ frigido ꝓducit̄ forma ſubſtātialis diſpoſitiue ⁊ nō principal̄r. ¶ Ad tertiā. oē qd̓ producit̄ ⁊c. concedit̄ q̄ ibi eſt bene agens p̄ncipale illi ſimile qd̓ ꝓducit: ſed nō oportet q̄ caliditas ⁊ frigiditas q̄ ſolum ſunt agentia diſpoſitiua ſint ſimilia effectui ꝓducto: niſi forte in virtute ſolū: ſicut diceremꝰ ſolem eſſe virtualiter ſimilē igni. ¶ Ad aliā cōtrarioꝝ ⁊c. ꝯcedit̄ qñ quodlibet iſtoꝝ agit ſine reliquo tamē qñ ambo ſimul agūt in idem paſſum effect⁹ productus ſimul ab vtroq̄ pōt eſſe vnus: vnde calidum de ꝑ ſe nō agit in humidū niſi inquātū admixta eſt ſibi frigiditas. ⁊ ex hoc pōt elici ratio ad ꝓbandū q̄ frigiditas intrinſeca cooperat̄ particulariter ad generationē q꞉ alias calidum nō agit in humidū illud reducēdo ad proportionē debitā cū ſicco. ¶ Ad aliā de putredine ꝓportional̄r dr̄. ¶ Ad aliā. nulla materia ⁊c. dico q̄ pōt eſſe ſubiectū vniuſcuiuſq̄ nature gñabili ⁊ corruptibili.

¶ Explicite ſunt Queſtiones Thimonis in Libros Quatuor Meteororum Ariſtotelis.

Ioannis Buridani artium libera-liū doctoris ſubtiliſſimi In primū Ariſtotelis de anima librum.

Queſtio prima.

QVæritur prio: vtrū aīa ſit ſubiectū ī ſciētia iſtius libri intitulati de aīa. Arguit̄ pꝛio ꝙ nō: qꝛ illud eſt ponendū ſubiectū in hac ſciētia cui⁹ paſſiones et opationes hic cōſiderant̄: ſed paſſiones ꝛ opatiōes ꝯſiderate in hac ſciētia nō ſunt aīe ſolū: ſed corporis aīati: vbi gra: ſēſatio: vel etiā humana itellectio: nō ſolū indiget aīa: ſed et corpore: igit̄ nō aīa: ſed corpus aīatū: debet hic poni ſubiectū ꝓpꝛiū. ¶ Itē. totalis ſciētia naturalis eſt de ente mobili tāꝙ̄ de ſubiecto ꝓpꝛio: ergo cū hec ſciētia ſit ps ſciētie naturalis: ipſa debet eſſe de aliq̄ ſpeciali ente mobili: mō aīa nō eſt mobilis niſi forte ꝑ accidēs: ſed corp⁹ aīatū eſt illud qḋ eſt ꝑ ſe mobile: ergo hec ſcīa debet eſſe de corpore aīato tanꝙ̄ de ſubiecto ꝓpꝛio: ꝛ nō de ipā aīa. ¶ Itē. ſcḋo phyſicoꝝ dicit Ariſto. ꝙ ꝯſideratio naturalis de forma nō debet eē ſine maťia: imo ꝯſiderās formā nālī cōſideratiōe: tenet̄ cōſiderare materiā vſqꝫ ad qd: igit̄ cū hec ꝯſideratio ſit nālis ipā deꝫ eſſe: nō de aīa ſolū: ſꝫ de cōpoſito tāꝙ̄ de ſubiecto ꝓpꝛio. ¶ Itē. ī iſto libro cōſiderat̄ de corpe viuēte: ꝛ oſtēdit̄ ꝙ aīa eſt ꝓncipiū: mō nō cōſiderat̄ hic de corpore viuēte tāꝙ̄ de paſſione nec tāꝙ̄ de pte ſubiecti pꝛimi hmōi ſcie: ergo cōſiderat̄ de eo tanꝙ̄ de ſubiecto pꝛio. ¶ Itē. in qualibet ſcīa ſubiectū ꝑmū ꝛ ꝓpꝛiū debet eē ꝑmo notū: ex eo ꝙ alia nō ꝯſiderant̄ niſi ī ordīe ad ipꝫ: ſed aīa nō eſt ꝑmo nota: imo corp⁹ aīatū: qꝛ ꝑmo phyſicoꝝ dicit̄ ꝙ ꝯfuſa .i. cōpoſita ſunt magis nota nobis ſimplicib⁹ ꝓncipiis ipoꝝ: ꝗ ꝛc. ¶ Itē. aīa nō hꝫ aliq̄s paſſiōes ꝓpꝛias: imo oēs cōicātes ſibi ꝛ corpori: ſed ſubiectū ꝓpꝛiū ī ſciētia debet habere paſſiōes ꝓpꝛias: ꝗ aīa nō eſt hic ponēdū ſubiectū ꝓpꝛiū. ¶ Itē. de ſubiecto opoꝛtet ꝑſupponere qd eſt ꝛ qꝛ ē vt apparet ꝑmo poſterioꝝ: ſed ī hac ſcīa nō ꝑcognoſcit̄ de aīa qd eſt: ſꝫ īueſtigat̄ ei⁹ diffinitio in ſecūdo huius: igit̄ ꝛc. ¶ Item. nec iſta aīa eſt ſubiectū ꝓpꝛiū in hac ſcientia: nec iſta ꝛ ſic de ſingulis: ergo nulla anima eſt hic ſubiectum ꝓpꝛium.

Oppoſitū patet ꝑ cōmunē intitulationē hui⁹ libri: oēs eñ vocāt eū librū de aīa: non librū de corpe aīato: ꝛ Ariſto. etiā ī pꝛīcipio hui⁹ libri dicit hāc ſciētiā eē de aīa: ꝛ expꝛeſſius ī libro de ſenſu ꝛ ſēſato ꝯtinuādo illū librū ad iſtū dicit: ī hoc libro determinatū eſt de aīa ſcḋm ſe ꝛ ī libris ſequētib⁹ ſcꝫ ī paruis libris nālib⁹ determinat̄ de paſſiōib⁹ ꝛ opatiōib⁹ aīatoꝝ: ꝓut ſe tenēt: nō ſolū ex pte aīe: ſꝫ etiā ex pte corpis: ideo intēdit Ariſto. ꝙ aīa ſcḋm ſeipāꝫ debeat pōi hic ſubiectū. ¶ In iſta q̄ſtione ego dimitto opiniōes modernoꝝ nō volētiū ī vna totali ſcīa ex multis ꝯcluſiōib⁹ aggregata ponere aliqḋ vnū ſubiectū ꝓpꝛiū: ſꝫ diuerſa ſcḋꝫ diuerſitatē ꝯcluſionū: qꝛ ꝑmo poſterioꝝ declaratū eſt ꝙ opꝫ talē ſcīam aggregatā hēre vnitatē ex aliq̄ vno pꝛimo ꝛ ꝓncipalit̄ ꝯſiderato: ad qd oīa alia attribuunt̄ q̄ ī illa ſcīa ꝯſiderant̄: ꝛ īquātū ī ea cōſiderāt̄: ꝛ hoc vocamus ſubiectū ꝑmū ꝛ ꝓpꝛiū: ꝛ nō dico ſubiectū ex eo ꝙ ſcīa ipī īhereat: qꝛ ſic oīs ſcie ſubiectū eēt aīa: ſed dico ſubiectū ī ordīe ad paſſiōes ꝓncipalr̄ ꝯſideratas ī ſciētia. dico etiā ſubiectū ꝓpꝛiū ꝛ adeq̄tū: nō qꝛ ſit acceptū ī q̄libet ꝯcluſiōe: ſꝫ qꝛ nihil ꝯſiderat̄ ī ſcīa niſi vt hꝫ ordinē ꝛ attributionē ad ipꝫ. ¶ Deīde notāda eſt differētia hmōi ſcie ad ſcīaꝫ paruoꝝ nāliū: ſcꝫ: qꝛ ī hāc ſcīa nō ꝯſiderat̄ niſi de aīa ſꝫ ſe: ꝛ de ſuis opatiōib⁹ ꝛ potētiis: ꝓut ſe tenēt ex pte aīe: ꝛ ō obiect⁹ ꝓut agūt ī ipāꝫ aīaꝫ ſꝫ ī paruis libris nālib⁹ ꝯſiderat̄ de opatiōib⁹ ꝛ paſſiōīb⁹ aīatoꝝ: ꝓut ſe tenēt ex pte totius corpis cōpoſiti.

Et ex his dictis pono concluſionē ad queſtionē motā: ſcꝫ: iſte termin⁹ aīa eſt ſubiectū ꝓpꝛiū ꝛ adeq̄tū ī hac ſcīa: qꝛ ibi ꝓncipalit̄ determinat̄ de aīa: ꝛ de nullo alio niſi ſcḋm attributionē ad aīam. Tñ ꝛ ſi ibi determinet̄ de corpore: tñ hoc nō eſt ꝓncipalit̄: ſꝫ ſolū in attributiōe ad aīam: ſcꝫ inquātū aīa eſt act⁹ ei⁹. hoc etiā ptꝫ: qꝛ aliter nō eēt ꝯueniēs differētia aſſignata ab Ariſto. imo nec poſſet aſſignari cōueniēs differētia inter ſcīam hui⁹ libri et ſcīam paruoꝝ libroꝝ nāliū.

Ad rationes. Ad primā: dicēdum ꝙ ꝗuis opationes aīe de qb⁹ in iſto libro agit̄ indigeant corpore: tñ nō determinat̄ hic de eis niſi vt ab aīa ꝓcedūt: ſiue in attributiōe ad animā. Ideo nihil hic agit̄ de diſpoſitiōib⁹ corporalibus q̄s huiuſmodi opatiōes requirūt in corpore: imo hoc ptinet ad paruos libros naturales. ¶ Ad aliā: dicendū eſt ꝙ nō opoꝛtet quālibet partē alicui⁹ ſciētie totalis accipere ꝓ ſubiecto ꝓpꝛio partē ſubiectiuā ſubiecti ꝓpꝛij illius ſcie totalis: imo aliqua pars ſciētie naturalis cōſiderabit de aliq̄ parte ītegrali entis mobilis: et alia ps cōſiderabit de paſſiōe entis mobilis: vt de motu vel de tpe: ꝛ ideo nō ſeq̄tur: ſi hec ſciētia eſt ps totalis ſciētie naturalis ꝙ ei⁹ ſubiectū ꝓpꝛiū ponat̄ directe tanꝙ̄ ps ſubiectiua ſub ſubiecto ꝓpꝛio ſcie naturalis totalis: ſed ſufficit ꝙ ſit pars ītegralis: hoc eſt ꝙ ſignificet partē integralē ei⁹ qḋ ſubiectū ſciētie naturalis ſignificat. ¶ Ad aliā: cōcedo ꝙ hec ſciētia nō ꝯſiderat de aīa oīno abſtracta a corpore: tñ nō cōſiderat pꝛīcipalit̄ de corpe: ſed ſolū ſecūdū attributionē ad aīaꝫ. ¶ Ad aliā: dico ꝙ hec ſcīa nō cōſiderat ꝓncipalit̄ de corpore viuēte: ſed ī attributiōe ad aīam: ſcilꝫ inquātū aīa eſt act⁹ ei⁹: nec ſequit̄ ſi nō cōſideret̄ ibi de corpore tanꝙ̄ de paſſiōe ꝙ ꝯſideret̄ de eo tāꝙ̄ de ſubiecto vel de pte ſubiecti: qꝛ multi ſunt modi alij attributiōis vni⁹ ad alterū: qꝛ vt ꝓncipiū: vl̄ pꝛīcipiatū: vl̄ qꝛ appoſitū: ꝛ ſic de aliis modis. ¶ Ad aliā: dico ꝙ ꝗuis cōpoſitū ſit nobis noti⁹ q̄ aīa tñ nō ex hoc ſeq̄tur ꝙ ſit ī hac ſcīa ꝑmo ꝯſideratū: imo illud eſt ꝑmo cōſideratū gra cui⁹ et in ordine ad qḋ oīa alia cōſiderat̄: ꝛ hoc eſt ipā aīa. ¶ Ad aliā: dico ꝙ iſte termin⁹ aīa habet paſſiōes ꝓpꝛias nō cōuenietes iſti termino corp⁹ aīatū: vbi gra: eſſe potētiā ītellectiuā: eē potētiā appetitiuā: eē potētiā ſēſitiuā: ꝑdicant̄ de iſto termino aīa ſicut paſſiōes: ꝛ nō de corpe aīato: ꝛ eē ꝓncipiū corpis ꝛ ꝑmū agēs attribuūt̄ aīe ſicut paſſio ei⁹: ꝛ nō attribuūt̄ corpori tale ꝑdicatū. ¶ Ad aliā: pt dici ꝙ de aīa ſupponit̄ ſine ꝓbatiōe qd ē qḋ dicit̄ ꝑ nomē: lꝫ alia diffinitio q̄dā mō ē māliꝰ: ꝛ cū hoc pōt dici ꝙ diffinitio aīe nō pōt ꝑ ſolū habitū hui⁹ ſcie īueniri: ſꝫ ꝑ habitū ſupioꝛis ſcie ſcilꝫ metaphyſice: poſtꝙ̄ termini iſti: act⁹: ꝛ potētia: q ptinent ad diffinitionē aīe nō ſunt ꝓpꝛij huic ſciētie. ¶ Ad vltimā: pōt dici ꝙ nulla anima eſt ſubiectū ꝓpꝛiū hui⁹ ſciētie: ꝓut hic loq̄mur de ſubiecto: ſed ille termin⁹ aīa eſt ſubiectū huius ſcientie.

Queſtio.II.

SEcūdo quærit̃ vtrum oīs notitia ſit de nūero bonoꝝ: hoc eſt: vtrū oīs notitia ſit bona. Arguit̃ ꝙ nō: auctoritate Ariſtot. in. iij. metaphy. dicētis ꝙ ī mathematica nō eſt bonū nec ſinis. ¶ Itē. leges iubēt viuere ſecūdū oēm v̱tutē: ꝛ ꝓhibēt oēm malitiā: ideo leges nullū bonū ꝓhibēt vt habet̃. v. ethi. ꝛ tñ leges ꝓhibēt aliq̄s ſcias: ergo nō oēs ſcie ſūt boē. ¶ Itē. ꝑ cōſiderationē topicā: qm̄ illud ē tale qḋ additū tali reddit ipm̄ magis tale ſicut: illud eſt calidū qḋ additū calido reddit ipm̄ magis calidū: ſed multe ſcie addite malis hoīb9 reddūt ipos peiores. vñ ſicut dicit Ariſto. in ꝑmo politice: ſeuiſſima ē iniuſtitia habēs arma: hoc eſt: q̄ eſt armata ꝑ ſcias hūanas: malus eñ hō q̄to pl9 ſciret tāto pl9 poſſet nocere: igit̃. ¶ Itē. ſexto metaphy. dicit̃ verū ꝛ falſū ſunt ī aīa: bonū aūt ꝛ malū ſūt ī reb9: cū igit̃ ſcie ſint ī aīa: videt̃ ꝙ dñt dici vere aut falſe: ꝛ nō boē aut male. ¶ Itē. Notitia erronea ē q̄dā notitia ꝛ tñ illa nō eſt bona: ſed mala: ergo nō oīs notitia eſt de numero bonorum.

Oppoſitū videt̃ ſupponere Ariſto. in ꝑncipio iſti9 libri. Tñ lȝ idefinite loquat̃: tñ de more ſuo ē ꝙ ī demōſtratiuis ſciētijs ꝑ idefinitas itēdit cōīter vlēs. ¶ Itē ꝑ̄io ethico. dr̄ bonū eē qḋ oīa appetūt: ꝛ tñ oēs hoīes nāl'r ſcire deſiderāt vt dr̄ ꝓemio metaphyſice: g̃ ſcie ſūt de nūero bonoꝝ: ꝛ ī ꝑncipio libri ethi. dicit̃ etiā ꝙ oīs ars ꝛ oīs doctrīa bonū qḋdā appetere videt̃. etiā ꝑ̄io ethi. dr̄ ꝙ bonū eq̄liter dicit̃ enti: ſed oē ens ē bonū ꝛ oīs notitia ē ens ergo oīs notitia ē bonū.

Notādum eſt: ꝙ refert dicere ꝙ oīs notitia ē bonū: ſimpl'r loquēdo: ꝛ dicere ꝙ oīs notitia eſt bonū habēti eā. Tñ multa ſūt ſimpl'r bona: q̄ nō cuilibet ſūt bona: caliditas eñ ab igne ꝓducta ī aquā eſt bona ſimpl'r loquēdo: cū ſit a natura et nāl'r ꝓducta: ꝛ natura nō intēdit niſi bonū: ꝛ tñ illa caliditas nō ē bona aq̄ habēti eā: cū ſit diſpoſitiua ad ei9 corruptionē.

Pono ergo primā cōcluſionē: ꝙ ſimpliciter loquēdo oē ens ē bonū: qḋ ꝓbo: q2 oē volitū a volūtate nō errāte ē bonū: q2 nō niſi bonū: vel apparēs bonū: eſt obiectū volūtatꝭ aut vniuerſaliter appetit9: modo ita eſt ꝙ oē ens eſt volitū a volūtate nō errāte: et per cognitionē ſine errore: q2 oē ens eſt volitū a deo ex quo oē ens eſt cāutum ab ipo deo: ꝛ nihil cauſat vl' agit niſi per intellectū vt voluntatē et habetur duodecimo Metaphyſice: ergo omne ens eſt intellectū et volitū a deo: ꝛ per cōſequens eſt bonum.

Sed reſtat dubitatio. vtrū oīs notitia ſit bona habēti eā. ad hoc ꝑ̄io rñdet̃ ꝙ notitia falſa eſt mala habēti eā: q2 ſexto ethicoꝝ dicit̃ ꝙ bonū intellect9 ſpeculatiui eſt veritas: et malū ei9 eſt falſitas: verū eſt tñ ꝙ aliq̄ non cōcedūt iſtā cōcluſionē de v̱tute ſermonis: ſȝ dicūt ꝙ oīs notitia eſt bonū ipi intellectui: tñ aſſenſus ꝓpoſitiōis falſe nō eſt bon9: et dicūt ꝙ ille aſſenſus nō eſt: ꝓprie loquēdo notitia imo eſt error cōtrari9 notitie adheſiue. ꝛ videt̃ mihi ꝙ hec diſputatio nō eſt niſi ad nomē: ſcȝ vtrū adheſiuā falſi velim9 vocare notitiā: licet erroneā: an dicam9 eā nō ſignificari ꝑ hoc nomē notitia ſed ꝑ hoc nomē error. ¶ Ideo venimus ad loquendū de notitia vera de qua prima eſt dubitatio. Utrū omnis notitia vera ſit bona habēti eam: poſito ꝙ ille ſit malus homo.

Alia dubitatio eſt. Vtrū oīs notitia vera ſit bona habēti eā: poſito ꝙ ſit bonus homo.

Ad primā iſtarum dubitationū eſt ſatis difficile reſpōdere. Videt̃ eñ ſtatim ꝙ malis hoībus ſunt male ſue ſciētie: q2 malū eſt tibi ꝑ qḋ tu peius operaris ꝛ magis noces: modo ſi tu es mal9: tu peius agis ꝛ magis noces ſi habeas multas ſciētias ſiue canonicas ſiue legales q̄ ſi nō haberes eas: ergo ille ſunt tibi male: cū te efficiāt peiorē. ¶ Itē. maxima eſt ī logica cui9 finis mal9 eſt ipm̄ quoq3 malū eſt: ſed tu malus exiſtēs ordinas ſcias tuas ad malū: ꝛ ad malū finē et nociuū tue ſcilȝ aīe: igit̃ illa ſciētia eſt tibi mala ꝛ nociua. ¶ Sed oppoſitū hui9 videt̃ poſſe ꝓbari: q2 oīs veritas ꝑficit potētiā intellectiuā ꝛ oī habēti itellectū eſt bonū ꝙ ille ſit ꝑfect9: ideo oīs v̱itas videt̃ bona habēti ſiue malo ſiue bono. ¶ Ad hoc pōt ꝓbabiliter reſpōderi: ꝙ oīs veritas eſt bona habēti ſimpl'r loquēdo: tñ eſt mala malo ſcḋm q̄d. Primū iſtorū ſic declarat̃: Oē illud eſt hoī: licet malo: bonū ſimpl'r: qḋ perficit aīam eius: ꝛ qḋ eſt ꝑncipiū ꝑ qḋ ille pōt dirigi ad bonū ꝛ retrahi a malo: ſed oēs veritates ſunt hmōi. Tñ nulla veritas q̄tum eſt ex ſe trahit ad malū: imo ſemꝑ falſitas vel ignorātia. Tñ dicit̃. iij. ethicoꝝ: ꝙ oīs mal9 eſt ignorās: v̱bi grā: tu mal9 ſcholaris ſyllogiſabas ſic: debeo facere oē qḋ eſt mihi bonū: ire ad tabernā eſt mihi bonū: q2 ſitio: igit̃ vado: conſtat ꝙ ꝑ̄ia ꝑmiſſa erat vera: ꝛ ꝑ̄cipiū innatū ad dirigēdū te: ſȝ ſcḋa ꝑmiſſa: q2 fuit falſa: erat cauſa pcti. ¶ Sed ſcḋa pars cōcluſiōis poſite: ſcilȝ ꝙ malo ſua ſciētia eſt mala ſcḋm q̄d: pōt ſic ꝓbari: q2 hoc dicit̃ malū ſcḋm q̄d qḋ eſt malū nō ſecūdū ſe: ſed vt cōiunctū alteri: modo ſciētia vera vt eſt cōiuncta ꝓpoſitioni falſe ꝛ volite ꝑ malā volūtatē eſt mala habēti: q2 ex ea ꝛ ꝓpoſitiōe falſa credita ꝑ malā volūtatē ſequit̃ cōcluſio ducēs ad prauū effectū: ideo ſic illa ſciētia vera efficit̃ mala cū cauſa malitie.

Vltimo reſpōdeo ad vltimā: videlicet vtrū oīs ſcia oī bono hoī ſit bona. et ſtatim videt̃ ꝙ nō: q2 ars ſutoria nō eſt bona regi: ꝓbo ꝑ locū a cauſa finali ad effectū vel econuerſo: nō eñ eſt bonū regi facere ſotulares: q2 forte ipediret̃ ꝑ hoc a nobilib9 operationibus: mō lȝ qḋlibet aliq̄rū duoꝝ ſit ſm̄ ſe bonū: tñ ſi ſint alicui icōpoſſibilia: min9 bonū reddit̃ tā̄ malū illi: q2 ipediret ipȝ a magis bono: ꝛ ſic ꝓbatū eſt ꝙ nō eſt regi bonū facere ſotulares: qḋ tñ eſt finis artis ſutorie: igit̃ ars ſutoria nō eſt ipſi bona: ꝑ locū a cā finali: ſicut etiā addiſcere artē ſutoriā nō ē bonū regi: q2 ipediret̃ ꝑ hoc ab alijs magis bonis: ergo cū addiſcere ordinet̃ finaliter ad artē: ars illa nō eſt ipſi bona ꝑ locū ab effectu ad cauſā finalē. ¶ Oppoſitū tñ videt̃ eē verū: tū q2 oīs veritas ꝑficit intellectū: tū q2 regi eſt bonū per qḋ poſſet meli9 iudicare de cōtrouerſijs ſubiectorū: ſȝ hoc poſſet meli9 ſi haberet oēs artes: igit̃. ¶ Reſpōdēdū eſt: ꝙ ſi ſine ipedimēto ab alijs melioib9 rex poſſet habere artē ſutoriā bonū eēt ipi habere eā: ſed q2 nō pōt: ideo nec eſt ipſi bonū habere eam nec addiſcere.

Ad rationes. Ad primā dicendū eſt: ad iſtū ſenſū nō eſt mathematicis bonū neq3 finis: ſcilȝ nihil demōſtrāt de iſtis terminis vel ꝑ iſtos terminos boni ꝛ finis: tñ hoc nō obſtat q̄n ſcia mathematica ſit bona ex eo ꝙ ꝑficit itellectū. ¶ Ad aliā pōt dici: ꝙ for

te leges nõ ꝓhibẽt ſciẽtias veras:ſꝫ ꝓhibẽt libros in qb⁹ falſi errores cõtinent:ꝛ ſi leges ꝓhibeãt addiſcere aliquas veras ſcias:hoc nõ eſt ꝓpt malitiã ſciarũ: ſed ꝓpt malitiã volentiũ male vti illis. ¶ Ad aliã:dico ꝙ ſcia addita malo hoĩ nõ reddit ipm peiorẽ:ꝙtũ eſt ex ſe:ſed ſolũ ꝑ accidẽs:ſcꝫ ꝓpt falſitates q̃s cõnectit illi ſcie vere ꝑ ſuã malã volũtatẽ. ¶ Ad aliã:cõcedit ꝙ bonũ ꝛ malũ ſunt in reb⁹ vl' ſunt ipe res:ſed hoc nõ obſtat qn ſciẽtia ſit bona:q: ipſa eſt vna res. ¶ Ad illã q̃ arguebat de notitia erronea dictũ fuit ĩ poſitiõe.

Queſtio tertia.

TErtio quærit vtrũ oĩs ſcia ſit de nũero honorabiliũ:ſiue vtrũ oĩs ſcia ſit honorabilis. Arguit̃ p̃mo ꝙ nõ:q: tũc ſeq̃ret ꝙ oẽs ſcientes deberẽt honorari: qm̃ ſcia ex alio nõ dicit̃ honorabilis niſi q: habens eã honorari meretur: ſed nõ oẽs ſciẽtes debẽt honorari:p̃mo:q: null⁹ ẽ honorãd⁹ niſi bon⁹ vt dicit̃ q̃rto ethicoꝝ:et tñ mlti alij ſũt ſciẽtes. Scḋo etiã ptꝫ idẽ.q: oĩs hõ hꝫ aliquã ſciẽtiã:null⁹ eñ eſt pure ignorãs:īõ ſi oĩs ſciẽs eſſet honorabilis oĩs hõ eſſet honorabilis:qḋ eſt falſũ:eo ꝙ multi ſũt vituperabiles. ptꝫ idẽ:cõiter non videm⁹ ſciẽtes honorari:ſꝫ diuites. ¶ Itẽ ad p̃ncipale arguit̃:q: mlte ſũt artes viles ꝛ deiecte: ꝛ ꝙ eaꝝ ꝓfeſſores abhorrent̃ in cõione alioꝝ:vt ſuſpẽſores hoĩꝫ ꝛ mũdatores latrinarũ: Igit̃ nõ oẽs ſcie vel artes ſunt honorabiles. ¶ Itẽ:ſcḋo ethicoꝝ:bonũ vtile diſtiguit̃ cõtra bonũ honeſtũ ſeu honorabile: mõ bone diuiſiõis mẽbra nõ debẽt coincidere:ergo nullũ vtile ẽ honorabile:ꝛ tñ multe imo oẽs ſcie ſũt vtiles: ergo nõ ſũt honorabiles. ¶ Itẽ.queſtio ꝑ vtrũ debet q̃rere ĩter oppoſita vt declaratũ eſt octauo metaphy. ſed p̃mo ethi.q̃rit Ariſto.vtrũ felicitas ſit laudabiliũ an honorabiliũ:ergo laudabile ꝛ honorabile opponũtur:ſꝫ oĩs ſcia eſt laudabilis:q: oĩs ſcia eſt ꝟt⁹ vt habet̃ ſexto ethi.ꝛ ꝟtuti debet̃ laus vt habet̃ p̃mo ethicoꝝ. Igit̃ nulla ſcientia eſt honorabilis.

Oppoſitũ vult Ariſto.in pricipio huius libri.ꝛ arguit̃ rõne:q: oĩs ſcia eſt ꝟt⁹ vt eſt allegatũ ex ſexto ethi.ꝛ oĩs ꝟt⁹ eſt honorabilis q: honor eſt p̃miũ ꝟtutis vt habet̃ q̃rto ethi. imo honor nõ eſt aliḋ q̃ exhibitio reuerẽtie in ſignũ virtutis:ergo oĩs ſcientia eſt honorabilis.

Notandũ eſt ꝓpter iſtũ terminũ honorabile:ꝙ in ſcḋo ethi. bonũ diuidit̃ in bonũ honeſtũ ſeu honorabile:in bonũ vtile:ꝛ in bonũ delectabile:ſed nõ debet itelligi ꝙ hec diuiſio ſit in noĩa ꝓ diuerſis reb⁹ ſupponẽtia:q: felicitas eſt iter hũana bona honorabiliſſima ꝛ cũ hoc ẽ delectabiliſſima ꝛ valde vtilis hoĩbus:imo Seneca dełminat in ſuis ep̃lis ꝙ oẽ honeſtũ eſt vtile ꝛ delectabile ꝛ ecõtra:ſꝫ iſta diuiſio ẽ in diuerſas rõnes ſcḋm q̃s aliq̃d vnũ ꝛ idẽ põt dici bonũ:bonũ aũt ẽ obiectũ appetit⁹ ꝛ ideo ſm illas rõnes aliq̃d dicit̃ bonũ ſcḋꝫ q̃s dicit̃ appetibile:mõ aliq̃d dicit̃ nobis appetibile vel voluptabile vnomõ ex hoc ꝙ recta rõ hoc dictat:ꝛ oẽ tale dicit̃ hõeſtũ ſeu honorabile. Alio modo aliq̃d dicit̃ appetibile ex hoc ꝙ eſt ꝯueniẽs appetẽti:ꝛ oẽ tale vt ſic dicit̃ delectabile:ſed vtroq; hoꝝ modoꝝ põt dici aliq̃d delectabile. Vno mõ ſm ſe:ſcꝫ circũſcripta ordinatiõe ipſi⁹ ad alterũ:ꝛ tale vt ſic nõ diceret̃ niſi honeſtũ vel delectabile. Alio mõ aliq̃d eſt appetibile ex eo ꝙ ordinat̃ ad aliud ad qḋ obtinẽdũ ipm valet:ꝛ ſcḋm hãc rationẽ aliq̃d dicit̃ vtile. deinde vt remoueant̃ difficultates alteri⁹ q̃ſtiõis ſcꝫ p̃cedẽtis reſtringo hãc q̃ſtionẽ ad ſcientiã in bonis repertam.

Nũc pono cõcluſiones. Prima eſt:ꝙ oĩs ſciẽtia ĩ bonis ẽ honeſta ſiue honorabilis:q: recta rõ dictat oẽm eã eẽ appetẽdã ſiue volendã eo ꝙ ĩtellectus eſt ꝑfectibilis ꝑ eã: imo ſm rectã rõnẽ intellect⁹ poti⁹ debet appetere vnãquãq; ſciaꝫ q̃ mat̃ia formã: eo ꝙ ſcie oẽs ſũt in ĩtellectu cõpoſſibiles: Ideo ĩtellect⁹ ſicut ꝑ aduẽtũ p̃me ꝑficit̃ ita ꝛ ꝑ aduẽtũ ſcḋe abſq; hoc ꝙ aliqua ꝑfectio remoueat̃ ab eo:ſed mat̃ia lꝫ ꝑficiat̃ ꝑ aduẽtũ poſterioris forme tñ hoc eſt cũ remotiõe priorꝭ ꝑfectiõis ab ea:ergo oĩs ſcia ẽ hõeſta. ¶ Scḋa cõcluſio ẽ:ꝙ oĩs ſcia eſt delectabilis:q: oẽ ꝯueniẽs appetẽti ẽ delectabile ꝛ oĩs ſcia ẽ cõueniẽs appetẽti:ꝓbo:q: oĩs ſcia ẽ ꝯueniẽs ĩtellectui cũ ſit ei⁹ ꝑfectio:voluntas aũt ẽ q̃ ſm rectã rõnẽ appetit ſciaꝫ:ꝛ eadẽ res ẽ ĩtellect⁹ ꝛ volũtas vt ad p̃ns ſuppono. Silr̃ ĩtellect⁹ eſt appetens: cui tñ ſicut dictũ eſt oĩs ſcia ẽ ꝯueniẽs. ¶ Tertia ꝯcl'o ẽ:ꝙ oĩs ſcia ẽ vtilis: eo ꝙ oĩs ordĩata ẽ ad vlti⁹ bonũ:ſcꝫ vl' ad op⁹ practicũ ſi ẽ practica vl' ad artẽ ſpeculãdi ſi ſit ſpeculatiua:ꝛ oẽ tale ẽ vtile:igit̃.

Ad rationes. primo vtrũ aliqua ſcientia ponat̃ mala ſcꝫ ĩ malis:viſũ ẽ ꝑ aliã q̃ſtionẽ:ſꝫ ſi ponam⁹ ꝙ ſcia ĩ malis ẽ mala q̃diu illi ſũt mali:tñ nõ ſeq̃ret̃ qn ipſa ſit honorabilis:lꝫ tũc nõ debeat honorari nec h̃ñs eã ꝓpt ipaꝫ:q: poſſibile ẽ ꝙ ille mal⁹ fiat bon⁹:ꝛ tũc illa ſcia erit bona ipſi ꝛ honorãda: mõ iſte termin⁹ honorabilis ꝯnotat potẽtiã vl' habitudinẽ ad futuꝝ:īõ refert dicere ꝙ aliq̃d ſit honorabile ꝛ ꝙ ꝓ p̃ñti debeat honorari:cõcedo ꝑ illud qḋ dicebat̃ ĩ p̃ma rõne ꝙ nihil ẽ honorãdũ niſi bonũ.i.null⁹ dꝫ de p̃ſẽti honorari niſi bon⁹: cõcedo etiã ꝙ oẽs hoĩes ex eo ꝙ aliq̃d ſciũt ſi ſint bõi ſũt honorabiles:ꝛ dico etiã ꝙ oẽs ſapiẽtes cõit̃ honorant̃ lꝫ forte nõ tm̃ q̃tũ diuites:ꝛ ſeneca diceret ꝙ ſapiẽtes mlto pl⁹ honorant̃ q̃ rex vel papa ſi ipi ſint mali: q: ſicut aliq̃d nõ dicit̃ ſimplr̃ ſanũ ſi ſit ſanũ egro:vt aliq̃ medicina ipi⁹ ſanatiua:ſed dicit̃ ſimplicit̃ ſanũ ſi ſit ſanũ ſano: et ita dicit Ariſto.vij.ethi. ꝙ illḋ nõ ẽ dicẽdũ delectabile ſimplr̃ qḋ ẽ delectabile egro aĩo:ſꝫ illḋ ſolũ qḋ ẽ delectabile ſane mẽtis:ita vult ꝙ nõ eſt ſimplr̃ honor ſi a malo alicui reuerẽtia adhibeat̃ ꝛ ad finẽ peru̾:ſꝫ ꝟe ẽ honor ſi bon⁹ alicui ꝓpt ei⁹ bõitatẽ reuerẽtiã exhibeat: mõ tales mali diuites cõiter nõ accipiũt exhibitionẽ reuerẽtie niſi a malis ꝛ ꝓpt malũ finẽ:vt ꝓpt adulationẽ īõ nõ ſimplr̃ honorãt̃. ¶ Ad aliã rõnẽ:põt dici ꝙ nlle artes ſũt ſꝫ ſe ip̃as viles lꝫ oꝑa extrinſeca ſint vilia et deiecta: imo nulli artifices vel oꝑarij ſũt viles ſi ſint boni:vt dełminat ſeneca: vilitas eñ vel honeſtas nõ ſe tenet ex ꝑte corporis vl' reꝝ exterioꝝ ſꝫ ex ꝑte aĩe:īõ null⁹ bon⁹ a bonis deijcit̃. ¶ Ad aliã dictũ ẽ ꝙ diuiſio ĩ bonũ vtile et honorabile nõ erat tãq̃ ĩ res diuerſas ſꝫ tãq̃ ĩ diuerſas rõnes oĩ rei ꝯueniẽtes. ¶ Ad aliã: põt dici ꝙ Ariſto. itẽdebat inq̃rere nõ vtrũ felicitas ſit laudabilis vel honorabilis: ſꝫ vtrũ felicitas ſit honorabil' aut ſolũmõ laudabilis.

Quæſtio.IIII.

VTrũ anima ſit de numero difficillimorum. Arguitur p̃mo ꝙ nõ: q: difficillimũ dicit̃ ꝑ ſupabundãtiã: et qḋ ꝑ ſupabũdãtiã dicit̃:vni ſoli cõuenit: vt h̃ẽt ĩ topicis:igit̃ ñ ſũt plura difficillima:igit̃ nihil eſt: de nũero difficillimoꝝ. ¶ Itẽ.q̃cũq; ſũt difficillima minime ſunt certa: ꝛ ſẽp facilia ſũt certio

ra:ſep enim aliqs ē certior de iis q̄ ſūt facillima q̄ꝫ de iis q̄ ſūt ſibi difficillima: ſ3 iſta ſciētia de aīa ē aliis nālibꝰ certior: ꝓcedit eas ſ3 certitudinē: vt dicit Ariſto. ergo ſciā de aīa nō eſt difficillima: ſed aliis nālibꝰ facilior. ¶ Itē a faciliorıbꝰ inchoāda ē doctrina vt habeł q̄nto metaphyſice: ergo ſcie q̄ ꝑmo addiſcunł debēt eē faciliores: mō inter ſciētias nāles ſciā de aīa ꝑmo ſolet addiſci ꝗ ipa eſt aliis facilior. ¶ Itē. ex oꝑatōibꝰ īnatis poſſumꝰ deuēire ī notitiā ſubſtātie rei: ſ3 oꝑatiōes aīe ⁊ paſſiōes ſūt nob̄ notiores ⁊ faciliores q̄ꝫ oꝑatiōes et paſſiōes alioꝝ entiū nāliū: ꝓpł hoc ꝙ expimur eas in nobis: ꝗ facilꝰ eſt nob̄ acq̄rere ſciā3 de aīa q̄ꝫ de aliis.

Oppoſitum determinat Ariſto. Tota difficultas huiꝰ q̄ſtiōis eſt q̄ō poſſit ſilr ſtare ꝙ ſciā de aīa ſit aliis nālibꝰ certior vt ponit Ariſto. et q̄ō ſit eis difficilior: cū oīs difficultas videał eē cā incertitudinis. tn̄ ad hoc pōt rñderi ſicut rñdeł de mathematica: quā Ariſto. ꝓemio metaphyſice dicit eē certiſſimā ⁊ cū hoc difficillimā: dicamꝰ ꝗ vnomō: ꝙ ex pte duoꝝ pōt ꝓuēire difficultas vt habeł ſcdo metaphyſice. vno mō ex pte rei cognoſcēde: ⁊ hoc ē ex eo ꝙ res illa ē pue entitatis ⁊ debilis actualitatis: iō debilił p̄t mouere ad ſui cognoſcibilitatē: ⁊ hoc mō mat̄ia eſt difficillime cognitionis: ⁊ hoc etiā mō iſta mat̄ialia et ſēſibilia ſūt difficiliora et minꝰ cognoſcibilia q̄ꝫ ſint entia ſupiora: Et ita deꝰ ⁊ itelligētie ſūt maxīe ⁊ facillime cog̃ſcibiles. Alio mō ꝓuēit difficultas ex pte cognoſcētꝭ: ſc3 q2 cognoſcēs ē debilis ꝟtutis: ideo nō pōt facilił aſcēdere ad notitiā eoꝝ q̄ ſunt multū excellētia: ſed facilꝰ cognoſcit ea q̄ ſūt iferioris gradꝰ: ⁊ ſic ē de itellectu nr̄o q̄ ꝓpł debilitatē ſue ꝟtutis nō niſi cū difficultate p̄t itelligere ſubſtātias ſeparatas: ⁊ magis ⁊ facilꝰ itelligit ſenſibilia. ¶ Tn̄ ſtatim cōtra hec dicta obiicił: q2m intellectꝰ nr̄ ē ꝟtꝰ paſſiua: ⁊ itelligere ē pati: vt habeł tertio huiꝰ: mō oē paſſiuū q̄ꝫtūcūq3 ſit fortis vł debilis paſſiuitatis magis p̄t moueri ad actū a fortiori agēte q̄ꝫ a debiliori: ꝗ ſi itellectꝰ nr̄ ſit debilis ꝟtutis paſſiue hoc nō obſtat q̄n deberet magis ⁊ facilꝰ moueri ⁊ reduci ad actū ꝑ cauſas fortiores: ſc3 ꝑ ſubſtātias ſeparatas: q̄ꝫ ꝑ cauſas debiliores: cuiuſmodi ſūt iſta ſēſibilia. ¶ Ad illud p̄t reſpōderi: ꝙ itelligere nr̄m nō ſolu3 eſt itellectū pati: ſed etiā ē itellectū agere: vn̄ credo ꝙ q̄uis obiectū ꝓducat ſuā ſpē3 ī itellectū tn̄ itellectꝰ ē q̄ ī ſeipō fořat actū itelligēdi: mō itellectꝰ nr̄ nō ē tāte actiuitatꝭ ſiue tāte ꝟtutꝭ actiue ꝙ poſſit formare actū itelligēdi tā magne ꝑfectiōis quo itelligamꝰ itelligētias: ſicut format actū itelligēdi parue ꝑfectiōis quo modo intelligimus accidentia ſenſibilia.

Iſtis notatis poteſt dici: ꝙ ſciētia de aīa ē certiſſima ⁊ faciliſſa inł alias nāles q̄ꝫtū ē ex pte nobilitatꝭ ⁊ excellētie ꝯſideratoꝝ: eo ꝙ aīa īter ceťas formas nāles eſt excellētior: ⁊ maioris entitatis actualitatis: ſicut etiā metaphyſica ex ea pte q̄ cōſiderat de deo ⁊ itelligētiis ē facillima: ⁊ certiſſima: tn̄ ſcdō p̄t dici ꝙ q̄ꝫtū ē ex debilitate cog̃ſcētꝭ ſciā iſta ē difficilior ⁊ ꝑ ꝯn̄s icertior q̄ꝫ ſcie ď aliis formis nālibꝰ: q2 itellectꝰ ꝓpł debilitatē ſue ꝟtutꝭ idiget ad hoc ꝙ poſſit ꝓducē actū itelligēdi: ꝙ aīa moueał ⁊ actueł ꝑ ſpē3 ſenſibilē ab ipō ſenſu: et iō facilꝰ p̄t itelligē accidētia ſēſibilia ⁊ res ſubiectas illis accidētibꝰ ſenſibilibꝰ. ¶ Sed ibi ē vna dubitatio: q2 ſi ſciā de deo ⁊ itelligētiis ſit ex pte ꝯſideratoꝝ facilior ⁊ certior q̄ꝫ ſciā de rebꝰ ſenſibilibꝰ: ego q̄ro a te cui ipa ſic ē facilior: q2m hoc nō ē nobis: cū ex pte itellectꝰ nr̄i ſit repugnātia. ¶ Ad hoc reſpōdeł vnomō: ꝙ de deo ⁊ itelligētiis ē ſciā certior et q̄dāmō facilior q̄ꝫ de iſtis rebꝰ ſenſibilibꝰ: tn̄ op3 dicere ꝙ iſta locutio nō eēt ꝓpria ſ3 metaphorica: q2m in deo nō ſunt plures notitie quarū vna ſit certior vel facilior: ⁊ alia incertior ſiue difficilior: imo ī deo ē ſola ſimplex notitia q̄ ē ipſemet deꝰ: tn̄ ꝑ ſilitudinē ad nos illa ꝟba poterāt itelligi: q2 ſicut illud magis intelligimꝰ q̄ð magis itellectui repñtał: ita ſilitudinarie ex eo dicimꝰ aliq̄d magis itelligi a deo q2 deo ē magis repñtatū: hoc eſt magis aſſimilatū: mō q̄ꝫtū entia ſūt maioris entitatis ⁊ nobilioris in tm̄ maiorē habēt ſilitudinē ad ipm deū q̄ ꝑ ſeipm ſolū oīa itelligit: ideo illa dicunł magis itellecta a deo. ¶ Aliter pōt rñderi ꝙ modꝰ nr̄ loquēdi debet itelligi cōditionalił: ſcil3 ꝙ res excellētiores q̄ꝫtū ē ex pte ſua ſūt nobis facilꝰ itelligibiles ⁊ certꝰ i. ꝙ eēnt nobis faciliores ⁊ certiores ſi itellectꝰ nr̄ eēt talis ꝟtutis ꝙ eſſet natꝰ oīa intuitiue apprehendere. ¶ Adhuc tertio mō pōt rñderi: ꝙ res excellētiores ex pte ſui ſūt nobis certiores ⁊ notiores: hoc eſt dictu: in ꝓceſſu ſciētifico ordinato ſm ordinē rerū cognoſcibiliū: res excellētiores ſunt notiores ⁊ certiores etiā nobis: q2m ille ꝓceſſus ē ꝓpł q̄d: ⁊ ī tali ꝓceſſu cauſe ꝑmū ſunt notiores: licet ī ꝓceſſu q2 ſit ecōuerſo: priꝰ enim op3 cognoſcere cauſas q̄ꝫ ſcire ꝓpł q̄d effectꝰ ſūt. Et debetꝭ ſcire ꝙ ex iſtis nūc dictꝭ pōt dari modꝰ ſoluēdi q̄ſtionē ꝓpoſitā: videl3: ꝙ q̄ꝫtū ad ꝓceſſu3 ꝓpł q̄d ⁊ ꝑfectū: ſciā de natura ē certior: ⁊ ꝑ ꝯn̄s ꝑor ⁊ facilior q̄ꝫ ſcie de aliis rebꝰ nālibꝰ: ſed q̄ꝫtū ad ſciētiā q2 eſt: ipa eſt difficilior: ⁊ ideo eſt q2 aīa ⁊ aīata ſunt cauſe alioꝝ naturaliū magis ꝑncipalił q̄ꝫ econuerſo: q2 ſūt cauſe finales eoꝝ: iuxta dictū Ariſto. vii. politicoꝝ: ꝙ ſemꝑ deteriꝰ ē ꝓpł meliꝰ. ¶ Aliſo etiā mō poſſetꝭ facilił vos expedire de illa q̄ſtiōe: dicēdo ꝙ ſciā de aīa ad q̄ꝫtū aliq̄ ibi ꝯſiderata eſt nob̄ facillima ⁊ certiſſima ſc3 q̄ꝫtū ad oꝑatiōes ⁊ paſſiōes q̄s ī nobis expimur: ſ3 q̄ꝫtū ad aliq̄ alia eſt nobis difficillima: ſc3 ex q̄bꝰ ⁊ q̄libꝰ cauſis ⁊ q̄ō ille oꝑatiōes ⁊ paſſiōes ꝓueniāt. Ad rōnes: ꝓcedūt viis ſuis.

Queſtio. V.

VTrum vľia ſunt poſteriora ſinglaribꝰ an ꝑora. Ar q̄ꝫ vľe ſit priꝰ ſiglari. ꝓbo ꝑ porphiriū q̄ hoc dicit ſepe ī ſuis cōitatibꝰ. ¶ Scdō illud eſt priꝰ a q̄ nō cōuertił ſubſiſtēdi ꝯn̄a: ſ3 ab vľi ad ſinglare nō ꝯuertił: ꝟbi gr̄a: l3 ſeq̄ł: ſortes ē ꝗ hō ē: tn̄ n̄ ſeq̄ł: hō ē ꝗ ſortes ē ꝗ vľe ē priꝰ. ¶ Itē. ſicut demōſtratiōes ita etiā diffinitiōes debēt dari ex ꝑoribꝰ: vt pat3 ſeptio metaphyſice: mō diffinitiōes danł ꝑ vľia vt ꝑ gn̄a ⁊ differētias igił vľia ſunt ꝑora. ¶ Itē. ꝑpetuū eſt priꝰ corruptibili: ſed vľia ſūt ꝑpetua vt dicił ꝑmo poſterioꝝ: ⁊ ſinglaria ſunt corruptibilia igił. ¶ Itē. eadē ſūt ꝑncipia eēndi ⁊ cog̃ſcēdi vt allegał ex ſcdō metaphyſice: ſ3 vľia ſunt principia cognoſcēdi ipſoꝝ ſingulariū: cū ex vľibus fiāt demōſtratiōes ⁊ diffinitiōes: igił ſunt principia eſſendi eoꝝ: ⁊ ſic ſunt priora.

Oppoſitum dicit Ariſto. vniuerſale nāq3 vt dicit aut nihil eſt aut poſteriꝰ. Breuił notādū eſt: aliq̄d dicił vniuerſale ſ3 cauſalitatem ⁊ aliō dicił vľe ſm ꝑdicationē vł ſm ſignificationē. Uniuerſale ſ3 cauſalitatē: dicił ex eo q̄ð eſt cā mľtoꝝ: ſicut corpa celeſtia dicunł vľia ī cauſalitate: q2 ſūt cauſe oī3 iſtoꝝ iferioꝝ: ⁊ inł illa deꝰ ē vľiſſimꝰ ī cauſalitate: cū ſit cā oīm alioꝝ. Sīgulare aūt dictū oppoſito mō: eſt illō q̄ð nullꝰ eſt cā vł forte vniꝰ tm̄ vł paucoꝝ. Et tūc breuił dicił de iſtis vľibus: ꝙ vľia ſunt ſimplr̄ ꝑora ſingularibꝰ: q2 ſūt cauſe eoꝝ ⁊ vniuerſaliſſimū ē ſimplr̄ ꝑmū: q2 eſt ipſe

de⁹ vt dictū fuit: ⁊ de iſtis vniuerſalib⁹ Ariſto. dicit ꝙ
maxīe vniuerſalia ſūt nob̄ difficillima ad cognoſcēdū
q̄ ſūt a ſēſu remotiſſima. ¶ Sed vniuerſalia ī p̄dica
tione ſūt termini cōes p̄dicabiles de plurib⁹ ſuppoſi
tis ſignificātes plura: vł etiā ſupponētes ꝓ plurib⁹:
ſicut iſti termini: hō: aīal: ſiue ſint termini mētales ſi
ue vocales. vel ſcripti: ſed ibi nō curo de vocalib⁹ aut
ſcriptis: q̄ nō dicunt' termini ſignificatiui niſi ī ordīe
ad terminos mētales. Sīgularia aūt dicta oppoſito
mō his vniuerſalib⁹ ſūt t'mini diſcreti: ſi ergo velim⁹
ꝯparare hm̄ōi vniuerſalia ⁊ ſingularia: ego credo di
cēdū eē ꝙ ſingulare eſt pri⁹ vniuerſali: ptꝫ: q̄ ſicut di
xi hm̄ōi vniuerſalia vel ſingularia ſūt cōcept⁹ in aīa
qb⁹ res ꝯcipiunt' ⁊ cognoſcunt': mō p⁹ cognoſcim⁹ rē
ſinglarit' q̄ꝫ vniuerſalit' ſiue cōiter: ꝓ tāto: q̄ ſol⁹ itel
lect⁹ apph̄ēdit vniuerſale: ſēſus em̄ ſemꝑ apph̄ēdit
ſingulare: ⁊ neceſſe eſt nos pri⁹ cognoſcere res ſm̄ ſē
ſū q̄ꝫ ſm̄ intellectū: ꝫ pri⁹ hēm⁹ ꝯceptū ſiue terminū
ſingularē q̄ꝫ vniuerſalē: ſꝫ adhuc vltra dico ꝙ ꝑ itelle
ctū hēm⁹ pri⁹ ꝯceptū ſingularē q̄ꝫ vniuerſalē: q̄ rōna
bile eſt ꝙ q̄liter ſit itellectui rep̄ſētatio a p̄ncipio ta
lit' p̄mo ꝯcipiat: ſꝫ a p̄ncipio ſit ipſi rep̄ſētatio ſingu
larit': q̄ ꝑ ſenſū q̄ nō niſi ſinglarit' apph̄ēdit: ꝫ intelle
ct⁹ p̄mo apph̄ēdit ſinglr'e: de hoc magis videbit' ī. iij.
lib. tñ iſtis nō obſtātib⁹ magis vniuerſalia ſunt p̄ora
apō ī itellectū q̄ꝫ min⁹ vniuerſalia: vt dr̄ ī ꝓemio phy
ſicoꝝ ⁊ hoc ꝓuēit ex pte ſēſ⁹ ⁊ ex diuerſitate ſinglarīū
apō ſēſū: qm̄ apō ſenſū ē duplex ſinglare: qdā determi
natū: aliud ꝯfuſū ſiue vagū: determinatū: vt ſortes vel
plato: ſꝫ ꝯfuſū ſiue vagū: vt hic hō: hoc aīal: ⁊ iſta ſin
gularia vaga ſūt directe correſpōdētia vniuerſalib⁹:
⁊ ſubordinata apō ſenſū: ſꝫ vlīa apō itellectū. Nā hic
hō: ē ſinglare hoīs. i. talis t'min⁹ talis termini: ⁊ hoc
aīal ē ſiglare aīalis: ⁊ hoc corp⁹: corpis: ⁊ ſic d' aliis:
mō certe apō ſēſū ſūt pri⁹ nota ſinglaria vaga magis
vniuerſaliū q̄ꝫ ſinglaria vaga min⁹ vliū: vt ſi aliqd vi
deas a lōge: pri⁹ iudicabis ꝑ viſū ꝙ ipꝫ eſt hoc corp⁹
q̄ꝫ iudices ipm̄ eē hoc aīal: ⁊ cū magis ꝓpe veneris iu
dicabis ipm̄ eē hoc aīal: ignorabis tñ vtrū equ⁹ an
aſin⁹: poſtea magis appropīquās iudicabis eē hūc
equū: ignorās adhuc vtrū brunell⁹ an fauell⁹: ⁊ vltīo
videbis ꝙ ē brunell⁹ equ⁹ tu⁹. ⁊ ita vl'iter determinatū
ſinglare int' cetera ſiglaria ē poſtremū apō ſēſū ⁊ dif
ficilioris notitie: q̄ ꝫ qdlꝫ vlē formatr' ab itellectu ꝑ abſ
tractionē a ſuo ſinglari vago: vt magis videbit' ī ter
tio: ō magis vlīa pri⁹ formant' apō itellectū q̄ꝫ min⁹
vlīa. ¶ Tertio debetis ſcire: ꝙ plato ꝑter t'minos ſin
glares ⁊ vlēs poſuit res vlr' exiſtētes ſignificatas ꝑ
termīos vlēs: ita ꝙ poſuit hoīeꝫ vlēꝫ idealē ſignatū
ꝑ iſtū terminū hō: quē dicebat eē cām ꝓductiuā
⁊ exēplarē hoīꝫ ſinglariū: tūc dicēdū ē ꝙ iſto mō vlē
nihil ē: imo oīa entia ſinglarit' exiſtūt: vñ ꝯcept⁹ aīa
lis q̄ eſt cōis ſm̄ p̄dicationē ita ſinglr' exiſtit ī itelle
ctu tuo ſinglari ſicut hec albedo in iſto pariete: ⁊ ſic
vos videt' ītētionē Ariſt. ſi aūt accipiam⁹ vlē ſm̄ opi
nionē platōis: tūc vlē nihil ē: ſꝫ ſi accipiam⁹ vlē ⁊ ſin
glare ſm̄ p̄dicationē vł ſignificationē: tūc opꝫ oē vlē
aliq̄ ſinglari eē poſteri⁹: eo ꝙ ex abſtractōe a ꝯceptu
ſinglari p̄exiſtēte ī mēte format cōceptū vlēm: vt di
cit' ī tertio. tñ nō debetis dicere ꝙ termin⁹ vlis ſit po
ſterior ſinglari: ꝓpt' hoc ꝙ ꝯparatiu⁹ diſtribuit abla
tiuū ſeq̄ētē ipm̄: mō nō opꝫ ꝙ oēs termini ſingula
res precedant in me terminos vniuerſales.

Iſtis viſis reſpōdetur ad raciones.

Ad p̄mā: ad auctoritatē porphirii pōt dici ꝙ vlīa ſūt
p̄ora ſinglarib⁹. i. magis vlīa min⁹ vlib⁹: vł etiā vlīa
poſſunt eē ſinglarib⁹ determinatis p̄ora: ſꝫ nō ſinglarib⁹
vagis ſibi correſpōdentib⁹. ¶ Ad aliā ꝯcedo ꝙ ma
gis vlīa ſūt priora min⁹ vlib⁹ q̄ nō ꝯuertit': ⁊ idē ꝓbat
ratio de diffinitiōe vł demōſtratiōe. ¶ Ad aliā q̄ dice
bat vlīa eē ꝑpetuū: dico ꝙ hoc ꝯcederet Ariſto. ſim
plr' loquēdo de vlib⁹ in cauſalitate: ſꝫ vlīa ī p̄dicatiōe
nō ſūt ſimplr' loquēdo ꝑpetua: imo de nouo formant'
apō itellectū: tñ ad iſtū ſenſū ſolēt dici ꝑpetua: q̄ ſēꝑ
ꝓ aliqb⁹ ſupponūt: eo ꝙ ſemꝑ eſt aliqs hō vel aliqs
equ⁹ ſm̄ ītētionē Ariſto. ſed hoc nō obſtat qn̄ ī eſſen
do fuerūt poſteriora. ¶ Ad vltimā r̄ndet' ꝙ q̄cūq ſūt
p̄ncipia eēndi illa ſūt p̄ncipia cogſcēdi ſꝫ nō ꝯuertit'.

Queſtio. VI.

SExto querit' vtrum
accidētia magnā partē ꝯferāt
ad cognoſcēdū qd̄ qd eſt ſiue
ſubſtātiā rei. Arguit' ꝙ nō: q̄
p̄mo ſeq̄ret' ꝙ eēt circulatio in
notificatiōe vni⁹ ꝑ alterū: ſed
ꝯñs ē īcōueniēs: q̄ circularit'
nō cōtigit demōſtrare vt dictū
eſt p̄mo poſterioꝝ: ⁊ ꝯña manifeſta eſt: q̄ ꝑ qd̄ qd eſt
ſciunt' accidētia: oīs em̄ demōſtratiōis p̄ncipiū ē qd̄
qd eſt: vt dicit Ariſto. ⁊ ſic apparet ꝙ eēt circulatio ſi
ecōuerſo ꝑ accidētia qd̄ qd ē ſciret'. ¶ Itē. ſolet dici
ꝙ nihil agit vltra ſuā ſpēm. i. nullū agēs pōt ꝓducere
effectū ꝑfectiorē ⁊ nobiliorē ſe: eo ꝙ agēs dat effectui
eē: ⁊ null⁹ dat pluſq̄ꝫ hēat: ſed cognitio ſubſtātie eſt
excellētior ⁊ nobilior q̄ꝫ cognitio accidētis: ergo co
gnitio accidētis nō eſt nata agere ī nobis cognitionē
ſubſtātie. ¶ Itē. vnū nō videt' ducere ī notitiā alteri⁹
niſi vel ꝓpt' cōueniētiā vel ꝓpt' oppoſitionē: ſed acci
dēs ad ſubſtātiā nō hꝫ oppoſitionē: cū ſil' ſtent: nec cō
ueniētiā: qm̄ accidēs ⁊ ſubſtātia ſunt p̄mo diuerſa: ꝓ
pter qd̄ ens p̄mo diuidit' ī ſubſtātiā ⁊ accidēs: ꝫ acci
dēs nō ducit in notitiā ſubſtātie. ¶ Itē. q̄rem⁹ de mō
ꝑ quē: qm̄ ſi ꝑ accidēs cognoſceret' ſubſtātia: vel hoc
eſſet ꝑ directā rep̄ſētationē: vel ꝑ diſcurſū: ſed neutro
mō: ꝓbo: p̄mo nō per directā rep̄ſentationē: eo ꝙ acci
dēs ⁊ ſubſtātia valde diſtigunt': ⁊ rep̄ſētatio dꝫ eſſe ꝑ
ſilitudinē ⁊ cōueniētiā: ſecūdo nō pōt dici ꝙ ꝑ diſcur
ſū: q̄ ſicut qdā dicūt diſcurſus nō tenet niſi ī virtute
reductiōis ei⁹ in p̄mū p̄ncipiū: mō ſi ꝓcedat' de vno
ad aliud ꝑtū ad res ſignificatas nō pōt fieri reductio
ad p̄mū p̄ncipiū qd̄ eſt fundatū in cōtradictiōe: q̄ de
qbuſcūq diuerſis nō cōtradicit' hoc eē ⁊ illud nō eſſe:
ideo nō valet ꝓceſſus de accidēte ad ſubſtātiā. ¶ Cō
firmat'. q̄ ꝓceſſus affirmatiu⁹ tenet ꝑ illud p̄ncipiū
q̄cūq vni ⁊ eidē ſunt eadē īter ſe ſunt eadē: mō nulla
diuerſa cuiuſmodi ſunt ſubſtātia et accidēs ſunt ea
dem vni ⁊ eidē: ideo de accidēte ad ſubſtantiā nō va
let proceſſus affirmatiuus.

Oppoſitum dicit Ariſtoteles in iſto
ꝓemio ⁊ etiā ī tertio phyſicoꝝ dicit: ꝙ neceſſe ē igno
rato motu ignorare naturā: ī ſcd̄o hui⁹ dicit ꝙ opor
tet pri⁹ determinare de opatiōib⁹ aīe q̄ꝫ de ſubſtātia
vel de potētiis aīe: qm̄ tā paſſiōes q̄ꝫ opatiōes q̄ ſūt
accidētia ducūt in notitiā ſubſtātie aīe. etiā in octa
uo phyſicoꝝ ꝑ mot⁹ ꝑpetuitatis inueſtigat Ariſtote
les ſubſtātias ſeparatas. nā trāſmutatio facit ſcire
materiā et opatio formā ⁊ ob hoc etiā accidētia po
nūtur in deſcriptionib⁹ ſubſtātiarū. ad circūſcribendū
differētias ſubſtātiales. ¶ Debetis ſcire ꝙ oēs cōit'
cōtendūt ꝙ ꝑ accidētia poſſum⁹ duci aliqualiter in
notitiā ſubſtātiarū: qm̄ oēs hoc experimur bene: ꝑ ſi

guras:ꝛ magnitudines:ꝛ mot⁹:ꝛ colores:ſcim⁹ hoc
eſſe equū ꝛ illud canē:imo etiā ꝑ accidētia cōtingē-
tia vel etiā extrinſeca arguim⁹ rerū ſubſtātias:vt ꝑ
veſtes:aut ꝑ modū ambulādi iudicam⁹ illū eſſe ſor-
tē:ꝛ illū Platonē: ſꝫ de modo ꝑ quē hoc fiat:plures
dubitauerūt. ¶ Debetis ergo ſcire:ꝙ aliq̄ poſuerūt
talē modū:ꝑmo ſupponūt ꝙ itellect⁹ indiget moue
ri a fantaſmate:ꝛ fantaſia a ſenſu:et ſenſus ab exte-
riori obiecto:ꝛ hoc totū eſt verū. Secūdo ſupponūt
ꝙ ſenſus ꝛ fantaſia ſeu eſtimatiua nō ſūt niſi accidē
tiū. Unde cōmētator dicit ſcḋo hui⁹ ꝙ ſenſus nō ap
prehēdit q̄dditates rerū:imo hoc eſt alteri⁹ potētie:
ſcilꝫ intellectiue. Tertio ſupponūt ꝙ eſtimatiua: q̄
eſt virt⁹ ſuperior ꝛ nobilior q̄ ſenſus exterior:nō ſolū
ꝑcipit intētiones q̄ ſenſu exteriori ꝑcipiunt̄:imo ex
intētiōib⁹ ſenſatis elicit intētiōes nō ſenſatas : vbi
gr̄a ouis videns figurā ꝛ motū lupi:elicit ꝛ format ꝑ
eſtimatiuā intētionē inimicitie ꝛ fugit: nō ſic aūt fu
git a paſtore:ſed ꝓſequit̄ eū:formās ꝑ eſtimatiuā in
tētionē amicitie:ergo ſimplr̄ dicēdū eſt ꝙ cū intelle
ct⁹ ſit virt⁹ ſuperior vel valde excellētior ad eſtima-
tiuā:intellect⁹ ex intētionib⁹ eſtimatis ſeu fantaſia
tis pōt elicere ꝛ formare itētiōes q̄ i eſtimationē nō
cadebāt.et iſto modo pōt ex itētiōib⁹ accidētiū eſti-
matorū elicere intētiōes ſubſtātiarū. ¶ Sed videt̄
mihi ꝙ iſte modus aliq̄liter deficiat q̄tū ad ſecūdā
ſuppoſitionē:q̄ dicit cōmētator i ſcḋo hui⁹ ꝙ cogi-
tatiua ſeu eſtimatiua cōprehēdit intētiōes dictorū
p̄dicamētorū:ꝛ Ariſto.etiā.ij.hui⁹ ponit ꝙ ſubſtātia
ſētit̄:vt fili⁹. Et credo ꝙ nō ſolū ꝑcipis albedinē aut
nigredinē:imo ꝑ viſū tu iudicas albū aut nigrū:ꝛ tñ
albū ē ſubſtātia ꝛ hoc videt̄ appere:q̄ canis ꝑcipit
ꝙ vocās eū eſt ille quē videt:ꝛ tñ nō ꝑcipit ꝙ vox ſit
color:ideo ipe ꝑcipit ſubſtātiā: ſꝫ nō ſecūdū cōceptū
de p̄dicamēto ſubſtātie.i.abſolutū:ſed ſcḋm cōceptū
de p̄dicamēto accidētis: a quo ſumit̄ iſte termin⁹ al
bū aut magnū:aut motū:aut vocās:ꝛ hoc ē qḋ vult
dicere Ariſto.qñ dicit ſubſtātias nō eē ꝑ ſe ſenſibiles
ſed ꝑ accidēs. ¶ Alius mod⁹ pōt dari cōcedēdo ꝙ
ſenſus app̄hēdit ſil’ ꝯfuſe ſubſtātiā ꝛ accidēs appre
hēdēdo albū:aut dulce: aut magnū:ꝛ hoc rep̄ſentat
itellectui:itellect⁹ aūt q̄ eſt vĩr⁹ excellētior:pt iā di
ſtiguere ꝛ abſtrahere ſiue ſeparare itētionē accidētis
ab intētiōe ſubſtātie:vbi gr̄a:cū video iſtū nūc eē al
bū ꝛ poſtea ipꝫ eē nigrū:iſtū nūc currē:ꝛ poſtea ſedē:
ꝑcipio ꝙ hoc manet idē:ꝛ ille diſpoſitiōes nō manēt
eedē:ideo ꝯcludo hoc nō eē tales diſpoſitiones:ꝛ ita
intellect⁹ pōt abſtrahere intētionē ſubſtātie ab intē
tiōib⁹ accidētiū:ꝛ tūc cognoſcit ſubſtātiā ſcḋꝫ cōce-
ptū ſubſtātialē. ¶ Tertius etiā mod⁹ dat̄:ꝙ res co-
gnoſcit̄ ꝛ rep̄ſentat̄ itellectui nō ꝑ ſeip̄am: ſed ꝑ ſuā
ſilitudinē:vñ lapis nō ē i aīa ſed ſilitudo lapidis: vt
habet̄ i tertio hui⁹:ꝛ nō effect⁹ gerit i ſe quādā ſilitu
dinē cauſe:imo effect⁹ eſt q̄dā cauſe ſilitudo:ideo eſt
innat⁹ cauſā rep̄ſentare:ꝛ ob hoc cā cognoſcit̄ ꝑ effe
ctū:ꝛ effect⁹ ꝑ cām ꝛ ꝯcluſio ꝑ p̄miſſas:ꝛ tādē ſic de⁹
ꝛ itelligētie cognoſcunt̄ ꝑ iſta ſenſibilia:cū ergo ac-
cidēs ſit effect⁹ ſubſtātie poſſibile eſt ꝙ ſit q̄dā ſilitu
do rep̄ſentatiua ſubſtātie. ¶ Quart⁹ etiā mod⁹ po
nit̄ ꝙ ſicut mat̄ia ꝑma nō pōt recip̄e formas ſubſtā-
tiales niſi diſpoſita ꝛ p̄parata ꝑ accidētia:ita etiā i-
tellect⁹ anteq̄ recipiat notitiā ſubſtātie:et hoc ſcḋꝫ
ꝯceptū ſubſtātialē:indiget diſponi ꝛ p̄parari per no
titias accidētiū:ꝛ ſicut agēs naturale i mat̄ia p̄pa-
rata p̄t extrahere formā ſubſtātialē ad actū:ita itel
lect⁹ agēs cū itellect⁹ poſſibilis p̄parat⁹ fuerit ꝑ no
titias accidētiū p̄t extrahere ad actū notitiā ſubſtā
tie:ꝛ iſti quatuor modi nō repugnāt ſibi adinuicē:im
mo concurrūt ſimul ꝛ conſtituūt modū ꝑfectū ꝑ quē
accidētia ducūt in notitiam ſubſtantialem.

Ad rationē igit̄ primā reſpōdēdū
eſt:ꝙ nō eſt incōueniēs circularit̄ ꝓcedere: ita tñ ꝙ
ꝑmus ꝓceſſus oſtēdat q̄ eſt:ꝛ ꝓceſſus cōuerſus oſtē
dat ꝓpt̄ q̄d. ¶ Ad aliā:ꝯcedo ꝙ nullū agēs ꝓducit
aliq̄d nobili⁹ ſe:niſi rōne agētis nobilioris cōcurrētis
ꝛ ideo notitia accidētis nō eſt ſufficiēs ad cauſandū
notitiā ſubſtātie:niſi ꝯcurrat itellect⁹ agēs:de quo
determinabit̄ i tertio. ¶ Ad aliā:dico ꝙ bñ eſt aliq̄
cōueniētia ſilitudinis ꝛ depēdētie accidētis ad ſub
ſtātiā:ꝛ ē etiā q̄dā ꝯueniētia vnionis ꝑ ïherētiā ꝓpt̄
quā ſimt̄ ꝯfuſe cōcipiunt̄ ſubſtātie ꝛ accidētia:ꝛ tūc
intellect⁹ p̄t abſtrahere hoc ab illo. ¶ Ad aliā:dico
ꝙ ꝑ abſtractionē vel diſcurſū pōt accidēs ducere in
notitiā ſubſtātie.nec ē verū ꝙ oīs diſcurſus idigeat
reduci ꝛ ꝓbari ꝑ ꝑmū p̄ncipiū:imo fere tot ſūt p̄nci-
pia imediata et indemōſtrabilia q̄t ſūt ꝯcluſiōes:vt
habet̄ ꝑmo poſteriorū.nec eſt verū ꝙ ſemꝑ arguam⁹
ꝑ illud p̄ncipiū q̄cūq̄ vni ꝛ eidē ꝛc. q̄ ſepe arguim⁹
non dicendo ꝙ hoc eſt hoc ſed dicendo ꝙ hoc eſt ab
hoc:aut ex hoc:aut gratia huius.

Incipiūt quæſtiones Secūdi Libri.

Quæſtio prima.

VTrum omnis anima
eſt ſubſtātia. ꝛ arguit̄ ꝙ nō:q̄
cōe eſt oī ſubſtātie in ſubiecto
nō eē:ſed aīa eſt i ſubiecto ſcꝫ i
corpore:igit̄. ¶ Itē.illḋ eſt ac-
cidens:ꝛ non ſubſtātia cui cō-
petit diffinitio accidētis: ſꝫ aīe
cōuenit diffinitio accidētis:q̄ñ
aīa adeſt mat̄ie q̄ ſibi ſubijcit̄: ꝛ poſtea abeſt:p̄ter il-
li⁹ materie corruptionē:igit̄ aīa ē accidēs. ¶ Itē.cō
mētator i ſcḋo hui⁹ ponit talē differētiā iter formas
ſubſtātiales ꝛ formas accidētales: ꝙ forma ſubſtā-
tialis hꝫ ſubiectū i pura potētia: ꝛ for̄a accidētalis
habet ſubiectū in actu:ſꝫ aīa hꝫ ſubiectū i actu:vt dī-
cit Ariſto.in q̄nto metaphyſice:dicit eñ ꝙ aīa ē ſub
ſtātia i ſubiecto i actu:qḋ etiā ex hoc ptꝫ:q̄ oportet
corp⁹ anteq̄ recipiat aīaꝫ eē diſpoſitū ꝛ organizatū
ꝛ ꝑ ꝯñs actuatū ꝑ hmōi organizatiōes:igit̄ aīa ē for
ma accidētalis. ¶ Itē.ſi aīa eſſet forma ſubſtātialis
ſeq̄ret̄ ꝙ nō maneret idē ꝯpoſitū ſubſtātiale aīa exī
ſtēte in corꝑe ꝛ ip̄a remota: ſed ꝯñs eſt falſū ergo ꝛc.
ꝯña eſt ꝑ ſe nota:ſed falſitas ꝯſequētis ꝓbat̄: q̄ ſubie
ctū accidētiū ē cōpoſitū ſubſtātiale ꝛ nō ſolū mat̄ia
ꝑma:cū accidēs debeat habere ſubiectū i actu:ideo
ſi illa aīa nō maneret nō etiā mā̄ret idē ꝯpoſitū ſub
ſtātiale nec maneret ſubiectū accidētis idē:ideo etiā
nullū accidēs remā̄ret idē ſcꝫ i viuo ꝛ mortuo:eo ꝙ
accidēs corrūpit̄ ad corruptionē ſubiecti:ꝛ nō trāſit
de vno ſubiecto i alterū:mō falſū eſt dicere ꝙ nō ma
neat aliqḋ accidēs idē: q̄ cū equ⁹ iterficit̄ adhuc ꝑ
aliqḋ tp̄s remanet aliq̄ caliditas :ꝛ remā̄et durities
oſſiū:ꝛ mollicies carnis:et ſic de alijs:igit̄. ¶ Itē.ſi
aīa eſſet ſubſtātia:tūc gñatio vel corruptio ei⁹ cuius
eſſet aīa:eſſet gñatio ſimplr̄:ꝛ etiā corruptio ſimplr̄:
ſed cōſequēs eſt falſuꝫ:q̄ dicit̄ ꝑmo de generatiōe ꝙ
generatio vel corruptio ſimpliciter eſt trāſmutatio
toti⁹ i totū nullo ſenſibili remanēte vt ſubiecto eodē:
modo talis nō eſt corruptio equi ꝑ remotionē aīe:q̄
remanet idē corp⁹ ſenſibile: vt eadē caro/idē neruis

224

eadē oſſa:⁊ ſic de alijs. ¶ Itē. author ſex pncipioꝝ di
cit aīal eſſe animatius arbore:igit̄ aīa nō eſt ſubſtan
tia:⁊ patet ꝯña:q2 ſubſtātia nō ſuſcipit magis ⁊ mi
nus:vt habet̄ in p̄dicamētis. ¶ Itē ſubſtātia nō diffi
nitur ꝑ additamētū:ſed aīa diffinit̄ ꝑ additamentū:
ergo ⁊c. maioꝛ pt3 ſeptimo metaphyſice:minoꝛ etiā
patet:q2 aīa diffinit̄ ꝑ corpus phyſicū organizatū:
qd nō eſt de quidditate ⁊ ſubſtātia aīe:⁊ hoc eſt diffi
niri per additamētum.

Oppoſitum volunt Ariſtoteles:& cō
mētatoꝛ: dicētes aīam eſſe oī accidēte qd inuenit̄ in
aīato nobilioꝛē:igit̄ ipſa nō eſt accidēs:ergo ipſa eſt
ſubſtātia. ¶ Dico breuiter ꝙ aīa eſt ſubſtātia:q2 oīs
pars ſubſtātie eſt ſubſtātia:modo aīa eſt pars ſubſtā
tie:q2 eſt pars pncipalioꝛ aīalis:aut plāte:q̄ ſi remo
ueret̄ illud amplꝰ nō eſſet aīal:aut plāta:niſi equo
ce:igit̄. Item. illud eſt ſubſtātia ꝑ cuius aduentū vel
remotionē mutat̄ reſpōſio ad qd eſt hoc:de tali ſup
poſito ꝑ ſe ſubſiſtēte:ſed ꝑ aduentū vl' remotionē aīe
mutat̄:q2 cū eſt gn̄ata aīa equi dicimꝰ hoc eſſe equū
⁊ poſt remotionē nō dicimꝰ:hoc eſt equꝰ: niſi equiuo
ce:ſed hoc eſt cadauer:ergo aīa eſt ſubſtātia. ¶ Et de
betis ſcire ꝙ iſto modo a poſteriori Ariſto. cognouit
formas ſubſtātiales diſtingui ab accidētibꝰ: quia ꝑ
aduentū vl' receſſum forme accidētalis nō mutat̄ re
ſpōſio niſi ad tales queſtiones:quale eſt hoc: q̄tū eſt
hoc:vel vbi eſt hoc:aut quādo:⁊ ſic de alijs p̄dicamē
tis accidētiū ſed qn̄ mutat̄ reſpōſio ad qd eſt hoc:de
mōſtrato ſuppoſito ꝑ ſe ſubſiſtēte:tūc ē mutatio ſub
ſtātialis:⁊ eſt aduētus vel receſſus forme ſubſtātia
lis. ¶ Itē opatiōes pncipales ſubſtātiarū nō debēt
reduci in aliqd accidēs tanꝙ in pncipale principiū:
imo debēt reduci in ſubſtantiā:ſed aīa eſt in quā pri
cipaliter reducunt̄:qm̄ eſt quo pricipaliter viuimꝰ:
aut ſentimꝰ aut intelligimus: igit̄ aīa eſt ſubſtātia.
¶ Et cōfirmo ꝙ opationes vitales nō ſufficiēter re
ducātur in accidētia: q2 nō in grauitatē et leuitatē:
qm̄ tunc oīa oſſa deſcēderēt ad pedes ⁊ tota caro po
neret̄ ſup illa oſſa:⁊ ſuperiꝰ eſſent ſanguis et ſpiritꝰ
qui ſunt leuioꝛes:mō totū hoc apparet falſū:nec pōt
dici ꝙ reducātur ī primas qualitates q2 hoc eēt ma
xime ad caliditatē:modo hoc eſt falſū: q2 caliditas
ſcd̄m ſe nō habet figurare corpus et organizare:etiā
caliditas ſcd̄m ſe nō determinat corpus aīatū ad cer
tū augmētū:q2 ſicut Ariſtoteles ſecūdo huius dicit:
ignis ꝑ ſuā caliditatē augmētaret̄ in īfinitū.i. valde
vltra quātitatē aīatoꝝ ſi apponeret̄ cōbuſtibile:re
linquit̄ igit̄ ꝙ aīa in quā tales opationes reducunt̄
principaliter/nō eſt accidēs:ſed ſubſtātia.

Ad rationes. Ad primā:poteſt dici
ꝙ oī ſubſtātie totali cōe eſt in ſubiecto nō eē:⁊ vocat̄
ſubſtātia totalis q̄ nō eſt ps alterꝰ ſubſtātie:ſ3 illud
nō eſt cōe oī ſubſtātie partiali. pōt etiā dici ꝙ ī illa ꝓ
ma ꝓprietate ſubſtātie ſubiectū accipit̄ ꝓ eo qd eſt
hoc aliqd ī actu:⁊ ſic aīa vel q̄cūq3 alia forma ſubſtā
tialis nō eſt ī ſubiecto ꝑ inherētiā: q2 ſubiectū forme
ſubſtātialis circūſcripta illa forma ſubſtātiali nō eſ
ſet hoc aliqd ī actu.i. nō eēt illud de quo q̄rimꝰ qd eſt
hoc:qn̄ q̄rimꝰ de ſubſtātia ꝑ ſe ſubſiſtēte:vel etiā illa
ꝓprietas pōt gloſari de terminis ſubſtātialibꝰ: ſc3 ꝙ
nullꝰ terminꝰ ſubſtātialis.i. de p̄dicamēto ſubſtātie
eſt p̄dicabilis de aliquo ꝑ modū paſſiōis de ſubiecto
¶ Ad aliā:dico ꝙ diffinitio accidētis pōt ſic gloſari
ꝙ accidēs adeſt vl' abeſt ſucceſſiue manēte eodē ſub
iecto quod ē hoc aliqd:ſi ſit accidēs ſeparabile:ſi ve
ro ſit īſeparabile tūc ſeparat̄ ab illo ſubiecto ſecūdū
diffinitionē:q2 nec diffinit̄ per illud ſubiectū nec ecō
tra:vt neq3 nigredo ꝑ coruū:neq3 coruus ꝑ nigredinē
⁊ ꝑ hoc differt accidēs a ꝓprio: qm̄ ꝓprie paſſiones
diffiniunt̄ ꝑ ſua ſubiecta:⁊ forte hanc ſeparationē ſe
cundū diffinitionē ſeu rationē ītelligebat porphiriꝰ
cū dixerat:ꝙ coruus pōt ītelligi albus:⁊ ethiops ni
tēs cādore ꝓpter hoc ꝙ termini nō īcludebāt ī ſuis
ratiōibꝰ diffinitiuis. Aliter pōt dici ꝙ accidēs adeſt
⁊ abeſt.i. terminꝰ accidētalis dicit̄ accidēs reſpectu
alicuiꝰ termini ſubiecti:ſi de illo termino ſupponēte
pro eodē p̄dicaret̄ aliquādo vere:aliqn̄ falſe:ſed q̄tū
ad accidētia īſeparabilia credo ꝙ opoꝛtet recurrere
ad ſeparationē ſcd̄m diffinitiuā rationē vt priꝰ dice
bat. ¶ Ad aliā rationē:dico ꝙ illa differētia īter foꝛ
mas ſubſtātiales ⁊ accidētales nō debebat ſic intel
ligi:accidētia eni ſūt diſpoſitiōes p̄uie ī materia ad
receptionē formarū ſubſtātialiū:ideo accidēs ita be
ne inheret ſubiecto pure potētiali ſicut forma ſubſtā
tialis: imo īmediatiꝰ:ſed debet ſic ītelligi ꝙ forma
accidētalis habet ſubiectū ī actu.i. forma accidēta
li circūſcripta: adhuc illud qd remanet eſſet hoc ali
quid in actu:⁊ nō mutaretur reſpōſio ad qd eſt hoc:
ſed ſic forma ſubſtātialis habet ſubiectū in potētia
ſolū:q2 forma ſubſtātiali circūſcripta:illud qd reſta
ret nō tā diceret̄ hoc aliqd in actu:licet bene eēt q̄le
actu:⁊ q̄tū actu: ⁊ hoc eſt:q2 ꝑ formā ſubſtātialē eſt
ſuppoſitū ꝑ ſe ſubſiſtēs hoc aliqd ī actu: ⁊ ꝑ accidē
tia ē q̄le:aut q̄tū:⁊ ꝑ idē reſpōdet̄ ad alias duas ra
tiōes. ¶ Ad aliā: dico ꝙ debet exponi animantius
nō ꝓprie:ſc3 ꝙ ſit magis aīatū īteſiue:ſed aīantiꝰ.i.
habēs plures potētias aīe:hoc eſt dictu ꝙ pōt ī plu
res opationes aīe. ¶ Ad vltimā: dico ꝙ nomē ſub
ſtātiale nō diffinit̄ per additamentū diffinitione qd
ditatiua:tamē diffinitione cauſali: cuiuſmodi ē iſta
diffinitio bene diffinitur per additamentum.

Queſtio.II.

SEcundo querit̄ vtrū
oīs aīa eſt actꝰ corpꝛis. arguit̄
ꝙ nō: q2 dicit Ariſto. ꝙ nihil
ꝓhibet quēdā.i. intellectū ſe
parari: q2 nullꝰ corporis eſt
actꝰ. ⁊ etiā cōmētatoꝛ ī tertio
huiꝰ dicit ꝙ intellectꝰ nec eſt
corpꝰ nec forma ī corpore:igit̄
nō eſt alicuiꝰ corporis. Itē. actui repugnat recipe:
vt dicit ꝯmētatoꝛ ī de ſubſtātia orbis:⁊ aīe ītellecti
ue nō repugnat recipe: cū ītellectꝰ ſit virtꝰ paſſiua:
igit̄. ¶ Itē. ſenſus ⁊ ītellectꝰ ſūt paſſiui:igit̄ ⁊ nō ſūt
actiui: q2 ſi idē eēt actiuū ⁊ paſſiuū:ip̄3 ſil' eēt ī actu
⁊ ī potētia:qd videt̄ īpoſſibile ex eo ꝙ actꝰ ⁊ potētia
opponunt̄:ſed qd nō ē actiuū nō eſt actꝰ:q2 ſicut po
tētie ē pati:ita actꝰ ē agere:vt accipit̄ ex tertio phy
ſicoꝝ:igit̄ ſenſus ⁊ ītellectꝰ nō ſūt actꝰ ſed potētie.
¶ Cōfirmat̄: q2 potētia aīe eſt ipa aīa:⁊ nulla potē
tia eſt actꝰ:cū actꝰ et potētia opponant̄:ergo aīa nō
eſt actꝰ. ¶ Itē. intelligētie ſunt aīe cū eis cōueniāt
potētie aīe:ſc3 intellectꝰ ⁊ volūtas:⁊ tn̄ intelligētia
nō eſt actꝰ corporis:cū ſit ſeparata a corpore.

Oppoſitū videt̄ determinare Ari
ſto. q2 illā diffinitionē: Aīa eſt corpꝛis ⁊c. reputat eſſe
diffinitionē cōſſumā aīe tanꝙ omni aīe cōuenientē.
¶ Iſta q̄ſtio mota eſt:vt videamus quomodo anima
eſt actus corporis. Unde Ariſto. de modo ꝑ quē lo

quitur dubitat in ſecūdo huiꝰ dicēs nō eē manifeſtū Utrū aīa ſit actus corporis ſicut nauta nauis.

Et propter ſolutionē iſtius quæſtiōis Notandū eſt vt habeẗ nono metaphyſice: ꝙ actꝰ et potētia correlatiue dicunẗ adinuicē:intm̄ ꝙ nō poſſumus intelligere potētiā niſi in reſpectu actꝰ: ſicut neqꝫ patrē niſi reſpectu filii. ¶ Deinde notandū eſt ꝙ hoc nomē actus ſolet capi tribus modis ſatis ꝓ pꝛ̄ſquis adinuicē et hoc q̄tum ſpectat ad ꝓpoſitum. actus eni vno modo dicitur quia eſt forma inherens alicui ſubiecto: et illud ſubiectum dicitur potentia ſubiectiua ſeu receptiua in reſpectu dicti actus et ſi talis actus ſit forma ſubſtātialis: tūc per talē actuꝫ ſuppoſitū demonſtratū ⁊ ꝑ ſe ſubſiſtens dicẗ hoc aliquid in actu: ⁊ ſi ille actus ſit forma accidētalis: tūc per talē actū dicitur ſuppoſitū actu tale: vel actu tātum: ⁊ nō actu hoc aliqd vt actu homo: vel actu lapis. Secūdo modo actꝰ eſt motus vel opatio reſpectu operātis. dico operātis ſiue actiui ſiue paſſiui: ⁊ iſto modo tā agens q̄ paſſuꝫ ſolēt vocari potētie ſcꝫ potētia actiua et potētia paſſiua. Ūn̄ iſte modꝰ potētie nō repugnat deo: imo actiue deꝰ eſt oīpotens: ſed q̄tū ad ꝓmū modū determinatū ē duodecio metaphyſice ꝙ deꝰ eſt purꝰ actꝰ nulli potētie admixtus: qꝛ nullā formā recipere pōt: nō tamē ītelligo ꝙ ſit actus ꝑ inherētiā: ſed ītelligo ꝙ ipe nullomō eſt potētia ꝓut potētia eſt cui actꝰ inheret. Tertio modo agens dicitur actus reſpectu paſſi: et hoc modo omne paſſuꝫ vel motū vocaẗ potētia: vn̄ etiā ſic deꝰ eſt actus purus ⁊ nullo modo eſt potētia: qꝛ eſt mouēs imobile ⁊ ꝓ tāto agens dicẗ actus ⁊ paſſuꝫ potētia: qꝛ agēs cōtinet actu ſilitudinē eius ad qd̄ recipiendū paſſum eſt in potentia: iſto ergo modo intelligentia eſt actus orbis: ⁊ nauta actus nauis.

Iſtis cōſideratis: dico ꝙ in oībus animatis corporibus aīa eſt actꝰ corpis ꝓmo mō et tertio modo. et ꝙ ſit actus corporis tertio mō declarabit poſtea Ariſtoteles: vbi diceẗ ꝙ aīa eſt cauſa corporis ꝑ formā ſecūdū agēs ⁊ ſcdꝫ finē: nutrit eni corpꝰ ⁊ augmētat: et mouet ipꝫ ſcdꝫ locū q̄tū ad aīalia ſed ꝙ ipa ſit actus corpis ꝓmo mō pōt declarari: qꝛ oē aīatū corporale cuiuſmodi ſunt plante ⁊ aīalia q̄ hic ſūt: eſt cōpoſitū ſubſtātiale ex aīa ⁊ corpe: ideo oporteẗ vel ꝙ corpꝰ ſit forma aīe: qd̄ eſt īpoſſibile: vl ꝙ aīa ſit forma corpis: ⁊ habeẗ ꝓpoſitū. Itē illd̄ eſt actus nō ſolū mouēs ſed informās corpꝰ quo ſuppoſitū demōſtratū ꝑ ſe ſubſiſtēs eſt hoc aliquid ī actu: ſed hoc eſt ꝑ aīam: nā ꝑ aīam que eſt actus id eſt qd̄ eſt: ⁊ ſiliter homo vel aſinus. ¶ Sed poſſet q̄ri: vtrū aīa eſſet actus corporis ſecūdo mō: ſcilꝫ ꝓut motus vel opatio dicẗ actus operātis. Reſpōdeo ꝙ quādo aīatū ſubſtātialiter generaẗ: tūc vt credo ipa aīa eſt generatio: et tunc ipa eſt actus corporis ſubiecti ⁊ generātis ſcdo modo: ſcilꝫ ꝓut motꝰ: trāſmutatio: vel opatio dicẗ actus: tā agētis q̄ patiētis. Deīde dico ꝙ ī ꝑpetuis aīa ſecūdū Ariſto. eſt actus corpis tertio modo ſolū. Debetis enim ſcire ꝙ corpora celeſtia aliquādo dicūtur aīata ⁊ aīe eorū ſunt intelligētie mouētes ea: qm̄ intelligētiis attribuunẗ opationes vitales ⁊ potētie aīe: nā duodecio metaphyſice dicunẗ viuere ⁊ delectari: ⁊ velle ⁊ ītelligere: ⁊ tn̄ ītelligētie ꝑ ſe ſubſiſtūt nō īherēdo corpi: ⁊ ſic notat cōmētator in ſcdo huiꝰ ꝙ diffinitio aīe quā dat Ariſto. non oīno vniuoce dicẗ de omni aīa: eo ꝙ alique anime ſunt actꝰ corporū ꝑ inherentiā: et alique aīe ſ. celorū ſunt actꝰ corporꝫ ſolū ꝑ mouere ea: ⁊ ita etiā credidit cōmētator ꝙ intellectꝰ humanꝰ eſſet actꝰ corpis hūani. ſed de hoc determinādū eſt ī tertio lib.

Iſtis viſis reſpondetur ad rationes. Ad ꝓmā dico ꝙ cū Ariſto. dicebat quādā aīaꝫ nō eē actū corpis loquebaẗ de actu ꝓmo mō: nō tertio mō. ⁊ illa erat aīa celi: que nulliꝰ corporis eſt actus per inherētiā: verū eſt etiā ꝙ authoritas poſſet exponi de aīa humana poſt mortē hoīs. ¶ Ad authoritatē cōmētatoris: dicendū eſt ꝙ intellectus qui eſt aīa celi: vel etiā humanus poſt mortē: nec eſt corpꝰ nec eſt in corpore ꝑ inherentiā: ⁊ hoc nō repugnat ꝓdictis. ¶ Ad aliā authoritatē pōt dici ꝙ actui repugnat recipere: ad talē ſenſum ꝙ actꝰ ſubſtātialis nō pōt recipere ꝑ inherētiā aliū actū ſubſtantialē tamē poteſt recipere formas accidētales. ¶ Ad aliā per idē dico ꝙ ſenſus ⁊ intellectꝰ ſunt actus ſubſtantiales: ſed ſunt paſſiui: quia poſſunt recipere ꝑfectiōes accidētales: ⁊ nō eſt incōueniēs idē ſic eſſe diuerſimode ī actu ⁊ in potētia ¶ Ad aliā: dico ꝙ potētia aīe eſt aīa: ⁊ cōcedo ꝙ diuerſimode potētia eſt actꝰ: potentia nāqꝫ ad operatiōnē eſt bene actus ſubſtantialis. ¶ De vltima ratione que arguebat de intelligētiis dictū eſt in poſitione.

Quæſtio. III.

TErtio quæritur vtrū anima eſt actus primꝰ corporis. Arguiẗ ꝙ nō: per Ariſtotelē quinto metaphyſice aſſerentem ꝙ aīa eſt ſubſtantia in ſubiecto in actu: igitur habet actū precedētē ipſam: ergo nō eſt actus primus. ¶ Item aīa preſupponit in corpore accidētia diſponētia materiam ad eius receptionē: vnde ſupponit corpus eſſe organicū: ideo dicit Ariſto. in ſecūdo huiꝰ ꝙ aīa nō ſit indifferēter in quolibet corpore: immo actus actiuorū recipiūtur in patiēte diſpoſito: ⁊ tamē ꝙ huiuſmodi diſpoſitiōes ⁊ organizationes ſunt aliq̄ actus ſaltē accidētales: ideo aīa non erit actus primꝰ corporis. ¶ Item tertio celi dicit cōmentator ꝙ materia nō ſuſcipit formas mixtorū niſi mediantibꝰ formis elementorū: ⁊ ita nulla forma mixti eſt actꝰ primus corporis: ergo nec aīa. ¶ Item. Ariſto. dicit in ſecūdo huius ꝙ vegetatiua eſt aīa prima et maxime cōmunis: ergo ſaltē alique aīe non erūt actus primi: ſed ſolum vegetatiue.

Oppoſitū determinat Ariſto. ponēs iſtam diffinitionem eſſe cōmunem omni aīe in qua dicitur: anima eſt actus primus ⁊c.

Notādum eſt ꝙ multipliciter poteſt dici actꝰ primꝰ vno modo ſimpliciẗ primꝰ: ⁊ ſic ſolꝰ deꝰ eſſet actꝰ primꝰ: ideo manifeſtū eſt ꝙ de iſto mō loquēdi nō intēdit Ariſto. cū dicit oēm aīaꝫ eē actū primū. ſecūdo mō dicẗ actꝰ primꝰ nō ſimplr̄: ſed primꝰ ī materia cui īheret: ⁊ iſto mō credūt multi ꝙ aīa ſit actꝰ primꝰ corpis: imo etiā ꝙ oīs forma ſubſtātialis inherēs materie ſit actꝰ primꝰ inter cetera q̄ illi materie inherēt: qꝛ ipi opinātur ꝙ q̄uis ad introductionē forme ſubſtātialis ī materia reqrant̄ multe diſpoſitiōes accidētales ꝓuie: tn̄ in aduētu forme ſubſtātialis: ⁊ apud corruptionē forme ſubſtātialis ꝓce

dentis omnes huiuſmodi diſpoſitiones prime corrū
puntur ⁊ ſimiles cum forma ſubſtantiali aduenīente
generantur conſequenter ad illam formaꝫ ſubſtātia
lem:ita ꝙ illa forma ſubſtantialis prius generatur
in materia ꝙ̄ accidentia : q̄ cum ea inueniuntur ⁊ ſi
non prius tpe tamē prius natura. Et hanc opinio-
neꝫ credunt ſe probare primo per cōmentatorē in ſe-
cundo huius dicentem ꝙ forma ſubſtantialis debꝫ
habere ſubiectum in pura potentia:ideo debet inue-
nire materiā nudā:ſed accidens debet habere ſubie-
ctum in actu:ideo debꝫ inuenire materiā forma ſub-
ſtantiali inueſtitam. Similiter authoritate Ariſto-
telis primo de generatione dicentis: ꝙ gn̄atio ſub-
ſtantialis eſt tranſmutatio huius totius in hoc totū
nullo ſenſibili remanente ſubiecto eodē : idcirco opꝫ
accidentia preexiſtentia corrumpi quibus erat ſenſi
bile. Ad hoc etiam adducunt Ariſtotelē p̄ͦ phy-
ſicorum dicētem ꝙ materia cum forma eſt cauſa oīꝫ
accidentiū:q̄ ſiūt in in ea:tanꝙ̄ forma p̄cedat ea. Itē
ſeptimo metaphyſice dicit̄:ꝙ ſubſtātia prius eſt ac-
cidente notitia:diffinitione : ⁊ tpe:qͦd non eſt verū de
materia ſolum cum ipſa ſit multis ignota: ideo hoc
debꝫ intelligi de ſubſtantia cōpoſita:⁊ ita forma erit
prior accidentibus: Iſti ergo imaginātur ꝙ non ma
teria ſolum ſed compoſitum totale ratione ipſius to-
tius eſt ſubiectum oīm accidentium:⁊ iſtud compoſi
tum corrumpitur ad corruptionē forme ſubſtātialis
ideo tunc corrumpitur ſubiectū accidētiū :ergo opꝫ
accidentia corrumpi cum non tranſeāt de ſubiecto
in ſubiectum. ❡ Tamen iſtam opinionē nō credo eē
veram:qꝛ ſi equus interficiat̄ aut bos adhuc inueni-
tur in corpore mortuo calor ⁊ color conſimilis priori
⁊ ſic de alijs accidentibus:ſi ergo accidentia p̄cedē-
tia corrumpebātur q̄ro quis generauit iſta noua ac-
cidentia:non poteſt dici ꝙ interficiens: quia ille nul
lam habet ꝓprietatē ad generandū magis calidum
ꝙ̄ frigidum:aut vnum colorem ꝙ̄ aliuꝫ:nec poteſt di-
ci ſicut illi dicunt ꝙ illa accidētia generant̄ cōſequē
ter ⁊ concomitatiue ad formam ſubſtantialem cada
ueris q̄ introducit̄:qm̄ talia accidentia non ſunt con
uenientia illi forme cadaueris:nec illa determinat ſi
bi talia accidentia:immo potius oppoſita ideo non
debēt conſequi illā formā niſi appareat aliud gene-
rans habēs ꝓprietatē ad generādū talia accidētia
❡ Item iſti ſupponunt falſum:quia q̄uis accidētia
ſecundum p̄dicationē attribuant̄:nō ſolum materie:
ſed toti compoſito propter hoc ꝙ ip̄m eſt notiꝰ: tn̄ ſo
lum de potentia materie educunt̄:q̄ naturalit̄ eſt ī po
tentia ad illa accidentia tanꝙ̄ ad quaſdam perfecti
ones ipſiꝰ:ſicut ſi aqua calefiat licet dicamus aquā
eſſe calidam:tn̄ illa caliditas nō eſt naturalis forme
aque:immo diſconueniens:ideo non educitur de po-
tentia forme:ſed ſolum de potentia materie ⁊ ideo nō
oportet ꝙ ad remotionem illius forme remoueant̄
accidentia cum ſubiectum maneat de cuiꝰ potentia
naturaliter educebātur. Ad iſtam opinionem multa
alia inconuenientia ſequunt̄ que debent tractari in
libro de gn̄atione. Sed quātū ſpectat ad ꝓpoſitū vi-
det̄ ſecundū illam opinionē ꝙ male eſſet poſitum in
diffinitione aīe ꝙ aīa eſt actus primus ſubſtantialis
corporis:qꝛ oīs actus primꝰ eēt ſubſtantialis: ⁊ oīs
actus ſubſtantialis eēt primus:ideo neutra harū dif
ferentiarū contraheret alterā. Tertio mō dicit̄ actꝰ
primus qui in materia cui inheret eſt actus primus
via ꝑfectionis:⁊ ſic anima debet dici actus primꝰ:ſꝫ
q̄uis ſit verū ꝙ ſic aīa ſit actus primꝰ: tn̄ nō videt̄ ad
intellectū Ariſtotelis:qꝛ hoc eēt verū de omni forma
ſubſtantiali:ideo ſicut prius dicebat̄ non deberet po
ni in diffinitione aīe actus primus ſubſtantialis:q̄a
nec primum contraheret ſubſtantiale nec econtra. ⁊
ita Ariſto. illo mō quo loquitur:dicit ſciētiā eē actū
primum in ordine ad conſiderare:qͦd nō pōt intelligi
de ꝓͦritate perfectionis:qm̄ conſiderare eſt ꝑfectius
ꝙ̄ habitꝰ ſcientificꝰ:ideo p̄ͦ ⁊ decio ethicorū dicit
Ariſto. felicitatem conſiſtere nō in habitu ſed ī actu.
Quarto mō dicitur actus primꝰ oīs forma vel hītꝰ
qui eſt principiū alicuiꝰ operationis: ⁊ hoc in ordīe
ad illam operationem:⁊ ſic videt̄ intendere Ariſto-
teles:bene propter hoc ſcientia dr̄ actus primꝰ quia
eſt principiū conſiderationis q̄uis ſcientia habeat
actum ſubſtantialem ſcꝫ animam precedentē ſe. Vñ
ſic manifeſtum eſt ꝙ omnis anima eſt actus primus
reſpectu ſingulorum operum vitalium : quoniam
ipſa eſt principium eorundem. Quinto et vltimo
modo (qui eſt ſatis propinquus precedenti) dici-
tur anima actus primus viuentis in potentia : ⁊
ſcientia actus primus ſciētis in potentia: caliditas
actus primus calidi in potētia:⁊ ſic de alijs formis
ad iſtum ſenſum ꝙ aīa eſt actus quo primo illud qͦd
erat viuens in potentia dicit̄ viuēs in actu. Simili-
ter ſcientia eſt actus primus ſcientis in potētia.i. q̄
primo illud quod erat in potentia ſciens : eſt actu ſci
ens:⁊ ita intendit Ariſtoteles in propoſito.

Et ſic quantum ad ratiões apparet ꝙ
nō ꝓcedūt cōtra dicta qꝛ poſitio nō excludit quī ipſaꝫ
animā: p̄cedāt diſpoſitiōes accidētales p̄ute:⁊ mane
ant cū ipſa anima:ſed per nullam illaꝝ dicit̄ viuens
actu viuens formaliter. ❡ Sed tunc pn̄t ſolui ratio-
nes alterius opinionis. Ad primā:dico ꝙ forma ſub
ſtantialis habet ſubiectum in potētia ſicut prius ex
ponebat̄:non quia inueniat materiā nudā:ſed qꝛ ipā
circumſcripta reſiduū non eſſet hoc aliq̄d in actu : qͦd
ante erat:ſed forma accidētalis ſic habꝫ ſubiectū ī ac
tu:qm̄ ipſa circumſcripta adhuc eſſet hoc aliquid in
actu idē qͦd ante erat ⁊ ad eūdem ſenſum debet expo
ni diffinitio generationis primo de gn̄atione. nō enī
eſt intentio Ariſtotelis quin in gn̄atione ſubſtantiali
maneant accidentia ſenſibilia:ſed intendit ꝙ non re
manet idem ſubiectum ſenſibile:accipiēdo ſubiectū
pro eo quod eſt hoc aliq̄d. ❡ Ad aliam cōcedo ꝙ ma
teria ⁊ forma ſunt cauſe accidētium:ſcilicet materia
cauſa ſubiectiua:⁊ forma cā finalis. ❡ Ad auctorita
tem ſeptimi metaphyſice patet ꝙ auctoritas nō pōt
exponi de ſubſtantia compoſita qꝛ ignis non p̄cedit
tpe calorem:ideo commentator exponit ꝙ reſpectu
omnium accidētium corporalium ſubiectū eorū p̄ce-
dit tempore:capiendo ſubiectum diſiunctiue pro cō
poſito vel pro materia

Quæſtio IIII

QVæritur Vtrū diffi-
nitio anime ſit bona in qua dr̄
aīa eſt actus primꝰ ſubſtātialis
corporis phyſici organici ī po-
tentia vitam hn̄tis : Arguitur
primo ꝙ non ſit bona querēdo
cuius corporis:aīa eſſet actus
vel corporis de genere ſubſtan
tie:vel corpis de gn̄e quātitatis:nō de gn̄e quātitatꝭ
qꝛ illō ē acidēs:ſed nec corpis de gn̄e ſubē:quia illud
eſt compoſitū per ſe ſubſiſtens:aliter non eēt quidita
tiua p̄dicatio dicendo:animal eſt corpꝰ : lapis eſt cor

pus:modo aīa nō informat corpus compoſitū: ideo
non eſt actus talis corpis. ¶ Item. Fruſtra ponitur
phyſici:qm̄ omne corpus eſt phyſicū : vnde corpus
artificiale adhuc eſt phyſicū corpus:corpus em̄ ſecu
ris eſt ferrum:vel lignum:ideo iſte terminꝰ phyſici ni
hil contrahit corpꝰ:⁊ ita videt̄ fruſtra addi. ¶ Item
arguit̄ ꝙ non organici:quia anima eſt forma ſimplex
ideo debet habere ſubiectum ſimplex ⁊ vniforme:ta
le non eſt organicum. ¶ Item. ſuppono ꝙ cum aīa ſit
ſimplex non habens partes diuerſarum rōnum ꝙ q̄-
libet pars quantitatiua anime eſt anima ſicut queli
bet pars aeris eſt aer. ſuppono etiam ꝙ licet mēbra
animalis ſint heterogenea:tamen contingit in eis ca
pere aliquam partem homogeneam:vt aliquam mo
dicam carnem inter venas ⁊ neruos ⁊ oſſa:que tota ē
caro:ideo cum illa pars ſit homogenea ⁊ conſimili-
um partium:ipſa non eſt organica. Ex hoc concludo:
ꝙ iſta diffinitio non eſt bona:quia non conuenit omni
anime:quoniam illa pars anime q̄ informat illā mo-
dicā carnem eſt aīa:vt dicebat̄:⁊ tamen nō ē actꝰ cor
poris organici:cum illa modica caro nō ſit organica
¶ Item contra illam partem:habentis vitam in po
tentia:quia corpus cuius materia eſt actꝰ viuit in ac
tu per ipſam aīam:immo ⁊ in actu primo ⁊ in actu ſe-
cundo:vt quando tu vigilas ⁊ ſcribis: igr̄ nō bene dr̄
ꝙ ſit actus habentis vitam in potētia. ¶ Item actꝰ
eſt prior ⁊ notior ipſa potentia:ideo potentia indiget
ꝑ actū diffiniri : vt habetur nono metaphyſice: igr̄
non debet diffiniri econuerſo ſcilꝫ actus ꝑ potentiā:
ergo aīa cum ſit actus non bene diffinitur ꝑ potentiā
¶ Item iſta diffinitio conuenit alijs ab anima : igit̄
nō eſt bona:antecedēs ꝓbo:q: cōuenit forme ſubſtāti
ali ſeminis. Nam ſemen vt frumētū eſt phyſicum cor
pus ⁊ organicum et habens vitam in potentia : ⁊ tn̄
forma ſubſtantialis ipſius eſt eius actus primꝰ:ergo
manifeſtum eſt ꝙ illi forme ſubſtantiali ſemīs cōue-
nit tota diffinitio anime:⁊ ita dicetur de forma ſubſtā
tiali oui:quia non eſt aliud ouum ꝙ̄ ſemen: ⁊ tamen il
la forma non eſt anima. Similiter hec diffinitio con-
uenit forme ſubſtantiali cadaueris:quia corpus ca-
daueris eſt corpus phyſicum organicum ⁊ habet vi
tam in potentia:licet non propinqua : quia pn̄t ex eo
generari animalia:aut plāte:vel per vnam tranſmu-
tationem vel per plures.

In oppoſitum arguitur auctoritate Ariſtotelis.

¶ Dico breuiter ꝙ hec eſt bona diffinitio aīe:q: bo-
na eſt diffinitio que explicite ⁊ conuertibiliter indi-
cat naturam diffiniti:⁊ iſta eſt huiuſmodi:igit̄. maior
pꝫ primo ⁊ ſexto topicorum:declaro minorem : pri-
mo ꝙ explicite:quia dictum fuit prius ꝙ anima eſt
actꝰ ⁊ ꝙ eſt ſubſtantia:⁊ ꝙ eſt actꝰ primꝰ ⁊ hoc totū ex
plicat iſta diffinitio:⁊ vt magis appareat quis actus
ſit anima:apponitur explicite cuius ſit actus: q: cor-
poris phyſici organici:⁊ explicatur etiam ſecundum
quam potentiam anima ſit actus eius quia ſecundū
potentiam ad vitam. ¶ Item quedam diffinitio eſt
dicēs quid nois ſolum:aut etiam mere quidditatiua
alia eſt diffi. cālis explicans non ſolū qđ eſt: ſed etiam
propter quid eſt:⁊ talis eſt magis completa : mō ſic
eſt de iſta diffinitione. quod declaro:q: cū aīa ſit for
ma:eius nō eſt cauſa formalis:niſi forte improprie ꝓ-
ut aliquādo p̄dicata quidditatiua vocamus formas
⁊ iō ad explicandum cauſam formalem anime qualit̄
ſic improprie conuenit cā formalis: ponuntur in hac
diffinitione predicata quidditatiua:cum dicimus ꝙ
anima eſt actus ſubſtantialis. Deinde explicatur cā
materialis ſiue ſubiectiua anime:cum dicitur phyſi
ci organici. poſtea exponitur cauſa finalis cum dici
tur in potentia vitam habētis: ſi per vitam volumꝰ
intelligere operationes vitales:nam operatio dr̄ ali
quo modo finis operantis:vt habetur in ſecundo celi
Deinde declaro ꝙ hec diffinitio conuertitur cum iſto
termino anima ⁊ conuenit omni anime ⁊ nullis alijs
⁊ primo declaro ꝙ cōueniat omni anime:quia omnis
anima eſt actus ſubſtātialis:vt ante dictū eſt : ⁊ actꝰ
primus prout dr̄ actus primus in ordine ad operati-
onem que ab eo procedit quia ab omni anima ſunt
innate ꝓcedere operationes vitales : omnis etiam
anima eſt actus corporis organici:qđ patet manife-
ſte de animabus corporum:ſed de animabus ſepara-
tis:diceremus primo de humana anima ſecundum
fidem ꝙ ipſa habet quandam inclinationem ad reu-
nionem ſui cum corpore:ideo ſaltē inclinatiue poteſt
dici actus corporis phyſici organici:ſed forte de hoc
Ariſtoteles non curauit. De animabus autem celo
rum dictum fuit ꝙ ille ſunt actus corporum celeſtiū
modo corpora celeſtia ſunt phyſica organica:quoni
am licet in eis non ſit diuerſitas figurarum in mem-
bris : ſunt tn̄ diuerſe virtutes in diuerſis partibꝰ de
putate ad diuerſa officia. vnde propt̄ hoc ponit Ari-
ſtoteles in ſcđo celi ꝙ in celo diſtinguntur dextrum ⁊
ſiniſtrum:ante:⁊ retro:ſurſum:deorſum:⁊ poli etiam
de alio deſeruiunt ꝙ̄ alie partes. ¶ Omnis etiā aīa
eſt actus in potentia vitam habentis:adhuc ſecun-
dum duplicem expoſitionē. Prima expoſitio eſt: ꝙ
omnis anima eſt actus viuentis in potentia id ē ani-
ma ex qua illud eſt actu viuens:quod ipſa circumſcri-
pta eſſet ſolum viuens in potentia:⁊ iſta eſt multum
cōueniens expoſitio:⁊ accipitur ibi potentia pro po
tētia ad actū p̄le vite. Alia expoſitio ē ꝙ aīa eſt actꝰ
viuentis in potentia. i. anima eſt actus potentis ex-
ercere opera vitalia: Dico actus primus ſcꝫ a quo
ꝓcedunt huiuſmodi opera:⁊ tunc eſt ibi ſermo de po
tentia ad actus ſecundos vitales. ¶ Nunc reſtat de-
clarandum ꝙ hec diffinitio conueniat ſolum anime
⁊ hoc ſic pꝫ:quia per hoc quod dicitur anima eſt actꝰ
differt anima a prima materia:que eſt pura poten-
tia:⁊ etiam a compoſito:quod non eſt proprie loquen
do actus:licet ſit in actu per formam. et cum dicitur
primus differt aīa per hoc ab actibus ſenſitiuis qui
ſunt motus ⁊ operationes vitales. Deinde cum di
co ſubſtantialis:differt per hoc anima ab accidenti
bus quorum quedam dicunt̄ actus primi q: ab eis ꝓ
cedunt operationes:ſicut ſunt ſcientie ⁊ virtutes:im
mo etiam et caliditas ⁊ frigiditas ⁊ grauitas:⁊ le-
uitas:tamen non ſunt actus ſubſtantiales. Deīde cū
dico corporis:forte per hoc non contrahitur illud qđ
precedit:quia omnis actus ſubſtantialis eſt aliquo
modo actus corporis alicuius: tamen non male po-
nitur hec clauſula:quia ponitur ad explicādum cāꝫ
materialem ſiue ſubiectiuā. Similiter cum dico phy
ſici non contraho quod ante pretendebat : quoniam
omne corpus eſt phyſicum ſiue naturale non obſtāte
ꝙ etiam dicatur artificiale. Tamē illa clauſula non
ocioſe apponitur:quia per eam deſigno ꝙ anima nō
conuenit corporibus ea ratione qua ſub artē cadunt
ſed conuenit eis per naturam: immo tanꝙ̄ eorū na-
tura. Deinde etiam cum dico organici differt ꝑ hoc
anima a formis ſubſtātialibus elementorum ⁊ mine
ralium. i. lapidū ⁊ metallorum:quoniam illorum cor
pora non ſunt organica. Vltimo cum dicitur vitam
habentis:differt per hoc anima a forma ſubſtantiali

ſeminis aut cadaueris: dum tamen illam clauſulam debite exponamus ſcilicet ꝙ anima eſt actus hñtis vitam in potentia. i. anima eſt actus quo aliquid dr̃ actu viuens cum ante vel ipſo circunſcripto non diceretur viuens niſi in potentia: Manifeſtum eſt enim ꝙ forma ſubſtantialis oui aut grani frumenti: licȝ ſit actus primus ſubſtantialis corporis phyſici organici: tamen non eſt actus: quo ouum vel frumentum dicatur actu viuens: immo ſolum viuens in potentia: ſed anima adueniens iam erit quo illud dicetur actu viuens cum ante diceretur ſolum viuens in potentia ⁊ ita etiam forma ſubſtantialis cadaueris lȝ ſit actꝰ corporis organici tamen nõ eſt actus quo aliquid dicatur actu viuẽs. Et iſtã expoſitionem notauit Ariſto. in litera dicens ꝙ quando dicimus animam eſſe actum viuentis in potentia: non intẽdimus per hoc abiĳcere vitam: ſcilicet ꝙ illud non ſit viuens actu: qꝛ tunc illa eſſet deſcriptio forme ſeminis magis ꝙ aĩe ſed intẽdimus ꝙ ipſum corpus per animam ſit actu viuens ita ꝙ ipã circũſcripta non diceref viuẽs niſi ĩ potentia. Uerum eſt etiã ꝙ aliqui aliter intelligũt illam clauſulam: ſcȝ ꝙ anima eſt actus viuẽtis in potentia id eſt ſecundum quaȝ viuens eſt in potentia ꝓpinqua ad vitam: id eſt ad operationes vitales: licet intelligat vitam pro actu prime vite: ⁊ ſic etiam ꝑ hoc differret a forma ſeminis quia ſemen nõ eſt in potentia propinqua ad exercendum opera vitalia: niſi ante precedat ſubſtãtialis tranſmutatio: ſecundum quam in eo gñetur anima.

¶ His viſis reſpondendum eſt ad rationes. Ad primam poteſt dici ꝙ anima eſt actꝰ corporis compoſiti ſcȝ animalis aut plante: ſcȝ tanꝙ ꝙ ipſum eſt actu illud qđ eſt: ⁊ poſſet etiam concedi: ꝙ anima eſt actus materie tanꝙ eius quod ipſa informat. ¶ Ad aliam dictum fuit quare ponebatur phyſici. ¶ Ad aliam cõcedo ꝙ anima eſt ſimplex ſubſtãtialiſ: tamen virtualiter eſt multiplex: hoc ẽ dictu: ꝙ ipſa eſt potens in multa opera diuerſa propter q̃ exercenda ipſa ĩdiget diuerſis organis: ideo ipſa eſt actus corporis organici. ¶ Ad aliam que arguebat de parte anime informãte modicam carnẽ homogeneã poſſet dici ꝙ hic non deſcribitur anima niſi pro animabus totalibus: ⁊ non pro partialibus: ſicut erat illa de qua arguebas: dicendo illam animam totalem q̃ non eſt ꝑs alicuiꝰ aĩe. ¶ Sed adhuc iſta ſolutio nõ videtur ſufficere: quia ſi tu dicis ꝙ hic nõ intendimꝰ diffinire niſi animam totalem: tunc ſequitur aliud inconueniẽs: ſcȝ ꝙ hec diffinitio conueniret alius a diffinito quia conuenit anime partiali capitis: eo ꝙ caput eſt corpus organicum. Et ideo poſſet aliter reſpõderi ꝙ corpus organicum dupliciť dicif. vno modo quia compoſitum ex partibꝰ diuerſarum rationum: deputatis inſtrumentaliter ad diuerſas operatiões ⁊ ita caput ⁊ pes: ⁊ totale animal eẽnt corpora organica: ſed non modica caro homogenea. Secundo mõ dr̃ corpus organicum: quia eſt pars quãtitatiua corporis predicti: ⁊ ſic tam caro q̃ neruus eſſet corpus organicum: vnde non aliud ſignificat organicum q̃ inſtrumentum: modo caro in animali licet ſit homogenea tamẽ eſt inſtrumẽtum deputatum ad aliam operationem q̃ neruus vel os: ideo illa caro poteſt dici corpus organicum. ¶ Ad aliam expoſitum fuit ꝙ non intendimus abĳcere vitam cum dicimus actus viuẽtis in potentia. ¶ Ad aliam: poteſt dici ꝙ actus bñ diffinitur per potentiam: q̃uis potentia diffiniatur ꝑ actum: qꝛ ſicut dicit cõmentator nono metaphyſices actꝰ ⁊ potẽtia ſũt relatiua adinuicẽ. ⁊ talia bene diffiniũtur ꝑ ſe inuicẽ ⁊ nõ accidit in malum: vt dicit cõmentator: ⁊ vos habetis idem a Porphirio dicente: quia genus ⁊ ſpecies dicitur adinuicem relatiue: idcirco oportet in vtroruꝙ rationibus vtriſꝙ vti. Sed forte tu obĳcies quia ſic potẽtia non eſt notior actu: et tamen diffinitio debȝ notificare diffinitum: ⁊ nihil notificatur niſi per notius: q̃o ergo diffinietur actꝰ per potentiam? Reſpondetur poſtq̃ vtrumꝙ relatiuorum quodam modo cõnotat reliquum tanꝙ terminum ad quem dicitur: ideo breuiter dicimꝰ ꝙ vnũ relatiuum diffinitur per alterum non tanꝙ per illud per quod cognoſcitur ⁊ notificatur: ſed tanꝙ per illũ cum quo cognoſcitur: ſunt enim ſimul natura id eſt ſimul naturaliter cognoſcuntur. ita ꝙ non vnum ſine reliquo. ¶ De vltima ratione dictum fuit.

Quæſtio Quinta.

QVæritur quinto vtrũ in homine ſit eadẽ aĩa vegetatiua ſenſitiua ⁊ intellectiua. arguitur ꝙ nõ: quia anima ſenſitiua eſt organica ⁊ extẽſa: aĩa autem ĩtellectiua nec eſt organica nec extenſa: cum ipſa ponaf eſſe indiuiſibilis. ergo hec non eſt illa. probatur maior: quia omnis illa anima videtur eſſe organica ⁊ extenſa que ad omne opus ſuum requirit organum corporeum et extenſum: modo ſic eſt de ſenſitiua igitur. ¶ Item: omnis anima ſenſitiua vel vegetatiua eſt generabilis vel corruptibilis ſȝ anima intellectiua non ponitur generabilis neꝙ corruptibilis: vnde ſi fiat de nouo: non ponif fieri per generationem: ſed per creationem: ergo hec non eſt illa. ⁊ ꝓbatur maior: primo ꝙ ſit generabilis ꝑ Ariſtotelem in ſecundo huius dicentem ꝙ ſenſitiui prĩa immutatio fit a generãte: hoc etiam pȝ de corpore qꝛ poſt mortem non videtur manere anima ſenſitiua cũ tunc non poſſit ſentire ⁊ ideo bene dicit Ariſtoteles de potentia intellectiua ꝙ ipſa ſeparatur ab aliis ſicut perpetuum a corruptibili: ideo adhuc ſequitur ꝙ intellectiua non eſt ſenſitiua vel vegetatiua quoniã perpetuum non eſt corruptibile. ¶ Item: contraria iudicia non poſſunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto indiuiſibili: propter hoc enim dicitur quarto metaphyſice ꝙ nullus poteſt ſimul opinari contradictoria: qꝛ opiniones contradictoriarum ſunt cõtrarie: ⁊ contraria non poſſunt ſimul eſſe in eodem: ſed idem hõ habȝ ſimul contraria iudicia in ſenſu ⁊ intellectu: ergo nõ eſt in eo eadẽ res ſenſus ⁊ intellectus. Et declaro minorẽ: quia idem homo per viſum iudicat ſolem eſſe bipedalem aut ſolum tripedalem: ⁊ tamen per intellectũ iudicat ipſm eſſe maiorẽ terra: ⁊ ſi baculus rectus ponatur pro medietate in aqua ⁊ pro alia medietate extra aquam iudicabitur ꝑ viſum fractus vel curuꝰ ⁊ ad intellectum rectꝰ. ¶ Item: ſi eſſet eadem anima in homine vegetatiua ſenſitiua ⁊ intellectiua: tunc homo non eſſet compoſitus ſubſtantialiter niſi ex prima materia ⁊ forma intellectiua: modo conſequens eſt falſum: igitur. cõſequentia prĩa patet: quia cõmuniter omnes negantes plures eſſe animas in eodem ſuppoſito negant ſimiliter plures eſſe formas ſubſtãtiales in eodem ſuppoſito: quod ſi ponatur non erit ſubſtantia in homine niſi prima materia ⁊ anima intellectiua: ſed probo falſitatem conſequentis: quia ſequeretur ꝙ homo non poſſit nutriri: eo ꝙ in nutri-

tione oportet nutrimentum corrumpi ⁊ ex eo genera
ri aliquid de ſubſtantia nutriti: modo hoc eſt impoſſi
bile: q2 nec poſſet generari aliquid de materia prima
nec aliqd de anima intellectiua: ⁊ ſic etiam ſequitur
aliquid contra Ariſtotelem ſcʒ ꝙ non ſemper cor-
ruptio vnius eſſet generatio alterius: immo corrum
peretur in nutritione alimentum ⁊ forma ſubſtantia
lis alimenti: ⁊ non generaretur aliquid ſubſtantialiter
quia nihil poſſit generari de ſubſtantia hominis.
¶ Item: adhuc ſeqretur aliud inconueniens. ſ. ꝙ nul
lum agens naturale generaret animam humanam:
pro tanto quia nō eſſet aīa humana niſi intellectiua
⁊ illa ponitur creari a deo ⁊ non generari naturaliter
ſed illud conſequens videtur abſurdum: primo: quia
tunc pater tuꝰ nō genuerit te: nec Ariſtoteles diceret
verum dicēdo ꝙ homo generat hominem ⁊ ſol. ⁊ Ari-
ſtoteles ſecundo huius deſcribit potentiam vegeta-
tiuam ꝙ ipſa eſt generatiua in alio qualis ipſa eſt
quod eſt falſum de vegetatiua hominis. ¶ Adhuc ſe
queretur aliud inconueniens. ſ. ꝙ aſinus haberet no
biliorem operationem in generādo aſinum ꝙ̄ homo
in generando hominem: quod eſt abſurdum: ⁊ pʒ ꝯña
quia aſinus generando aſinum generaret ſubſtantiā
⁊ homo non generaret ſubſtantiam: quia nec materi
am nec formam: nec per conſequens totum compoſi
tum: cum non ſit aliud compoſitum ꝙ̄ materia ⁊ for-
ma ¶ Item: nihil aduerſatur ⁊ obuiat ſibi ipſi: nihil
etiam afficitur affectionibus contrariis: ſʒ illa con-
ueniunt anime ſenſitiue ⁊ anime intellectiue in hōie
igitur non ſunt eadem: maior videtur nota de ſe: ⁊ mi
nor pʒ: quia ſicut dicitur primo ethicorum ſenſus ſiue
appetitus ſenſitiuꝰ in nobis obuiat ⁊ aduerſatur ra-
tioni: ⁊ ſepe ſenſus in aliquo triſtatur in quo intelle-
ctus delectatur ⁊ ecōtra: ⁊ hoc apparuit maxime de
Chriſto cuiꝰ anima intellectiua ſemper ſumme dele-
ctabatur: q2 ſemper fruebatur btitudine: ⁊ tamen de
anima ſenſitiua dixit: triſtis eſt anima mea ⁊c. ¶ Itē
non eſt omnino eadem ſubſtātia qua ſortes eſt homo
⁊ qua eſt animal: ⁊ tamen non eſt diuerſitas ex parte
materie vt omnes concedunt: ergo eſt diuerſitas ex p
te formarum: quod non poteſt eſſe niſi anima ſenſiti-
ua qua ipſe eſt animal ſit diuerſa ab intellectiua qua
ipſe eſt homo: ⁊ ego probo maiorem huius rationis:
quia ſi eſſet omnino eadem ſubſtantia qua ſortes eſt
homo ⁊ qua ſortes eſt animal: tūc ſequeretur ꝙ quic-
quid ineſſet ſorti ſecundū ꝙ eſt homo ineſſet ei ſecū
dum ꝙ animal ⁊ ecōuerſo: modo hoc eſt falſum: quia
eſſe riſibile ineſt ſorti ſecundum ꝙ hō: non ſecundum
ꝙ animal: ⁊ eſſe ſenſitiuum econtra ineſt illi ſecūdū
ꝙ animal ⁊ non ſecundum ꝙ homo. ¶ Item: non poſ
ſumꝰ arguere diuerſitatem ſpecificā formarum ſub-
ſtantialium niſi per diuerſitatem operationum: ideo
oportet concedere ꝙ operationes ſimiles proueniūt
a formis conſimilibus et eiuſdem rationis: ⁊ operati
ōes diſſimiles proueniunt a formis diſſimilibus: ⁊ di-
uerſarum rationū. Sed conſtat ꝙ in homine nutrire
ſentire: ⁊ intelligere: ſūt operationes valde diſſimiles
igitur ille ſunt a diuerſis formis ſubſtantialibus ⁊ nō
ſunt niſi ab animabus: igiť. Et etiam videre eſt eiuſ
dem rationis in homine ⁊ in equo cum ſit eiuſdem
obiecti: ⁊ actus diſtinguantur per obiecta: per conſe-
quens videre in homine ⁊ in equo proueniunt a for-
mis eiuſdem rationis: quod non poſſit eſſe niſi anima
ſenſitiua ī homine diſtingueretur ab intellectiua.

Oppoſitum arguiť per commentato
rem in de ſubſtātia orbis dicentem: ꝙ vnum ſubiectū
habere pluꝰ ꝙ̄ vnā formam eſt impoſſibile: ⁊ loquitur
de formis ſubſtantialibꝰ. ¶ Item ſi concedamus ꝙ
animal ſecundū ꝙ animal viuit: concedendum eſt ꝙ
in animali non diſtinguitur anima vegetatiua ſecun
dum quam viuit ab anima ſenſitiua ſecundū quam
eſt animal. Et Ariſtoteles in libro de morte ⁊ vita vi
detur dicere ꝙ animal ſecundum ꝙ animal viuit: cō-
cedit enim ꝙ impoſſibile eſt animal ſecundum ꝙ ani
mal non viuere. ¶ Item ſequiť ꝙ homo eſſet pluries
animata: quia quelibet anima dat eſſe animatum.
¶ Item: ſequitur ꝙ homo vel equus non eſſet per ſe
aliquod vnum: conſequens eſt falſum: ⁊ probatur cō
ſequentia: quia ſeptimo metaphyſice: ex pluribus in
actu non fit vnum per ſe: ⁊ tamen quelibet anima in
homine eſſet in actu: immo eſſet actus nobilior ⁊ per
fectior ꝙ̄ ſit vegetatiua plante. ¶ Item: ſi anime plu
res in homine eſſent eiuſdē ſpeciei vna videretur ſu-
perfluere: ⁊ ſi eſſent diuerſarum ſpecierum: tunc ho-
mo eſſet diuerſarum ſpecierum in genere animatorū
quod eſt inconueniens. ¶ Item anima ſenſitiua ad-
ueniens vegetatiue eſſet forma accidētalis: quia for
ma illa videtur accidentalis que habet ſubiectum
in actu per formam ſubſtantialem: ⁊ ſic eſſet in pro-
poſito.

Dicam qđ de hoc mihi videť ponēdo
iſtam concluſionem. In homine non differt anima in
tellectiua ab anima ſenſitiua vel ab anima vegetati
ua. ⁊ ſimiliter in equo non differt anima ſenſitiua ab
anima vegetatiua: ⁊ iſta ꝯcluſio poteſt faciliter per-
ſuaderi tali modo: quia certum eſt ꝙ ſi in homine dif
ferrent ille anime: tunc in homine eſſet anima ſenſiti-
ua perfectior ꝙ̄ in brutis: ⁊ anima vegetatiua perfe-
ctior ꝙ̄ in plantis: eo ꝙ perfectius ſentit homo ꝙ̄
animalia bruta: ⁊ ſi non ſecundum quemlibet ſenſum
exteriorem, tamen ſecundum interiores ſentit nobi-
lius ⁊ perfectius: ſimiliter etiam ſecundum potentiā
vegetatiuam animal perfectius nutritur et nobilio
ri alimento vtiť ꝙ̄ plante. Et ideo cum iſte anime ſint
perfectiores in homine ꝙ̄ in aliis: ſequitur ꝙ queli-
bet iſtarum eſt actus ſufficiens ad conſtituendū ſup
poſitum in actu ſubſtantiali completo vlteriori ani-
ma circumſcripta ⁊ per potentiam diuinam remota.
Tunc ergo pono caſum ꝙ per potentiam diuinam re
moueatur a corpore humano anima intellectiua: tū
ſeruata anima ſenſitiua ⁊ anima vegetatiua: hoc enī
eſt poſſibile ſi ſint diuerſe: immo multi qui iſtas aīas
diuerſas poſuerunt dixerunt in embrione prius tem-
pore formari animam vegetatiuam ꝙ̄ animam ſenſi
tiuam: ⁊ ſenſitiuam ꝙ̄ intellectiuam: ꝑdicto ģ caſu
poſito ꝗreremus: quod animal eſſet illud animatum
a quo remota eſt anima intellectiua ⁊ conſtat ꝙ illō
non eſt de ſpecie humana: ergo eſſet animal brutum: ⁊
ideo homo eſſet compoſitus ex animali bruto ⁊ aīa
intellectiua: quod videtur inconueniens: ⁊ etiam ex
animali bruto abſqʒ eius corruptione poſſet fieri hō
per aduentum anime intellectiue. iſta videnť eſſe ab
ſurda. ¶ Item: ſequereť ꝙ anima vegetatiua eſſet in
equo nobilior ꝙ̄ anima ſenſitiua: modo conſequens
eſt falſum vt omnes communiter concederent: ſed ꝓ
batur conſequentia: quia ceteris paribus agere eſt
nobilius ꝙ̄ pati vel recipere aliquod accidens: cum
ſubſtantia ſit nobilior accidente: ⁊ cum anima vege-
tatiua in equo generaret ſubſtantiā tā conuertendo
nutrimentum in ſubſtantiam equi ꝙ̄ etiā generādo
alium equum: ⁊ anima ſenſitiua in eodem equo non
ageret aliquam ſubſtantiam ſed ſolum reciperet vel

ageret actum ſentiẽdi ꝗ eſt quoddam accidens: ⁊ ſic
anima vegetatiua eſſet nobilioꝛ quod eſt incõueniẽs
⁊ cũ de ratiõe perfecti ſit generare ſibi ſimile: videtꝛ ꝙ
ꝙ equ⁹ non ſit animal perfectum niſi ratione anime
ſenſitiue: videtur ergo ꝙ equ⁹ debet generare equũ
ſibi ſimilem per illam animam ſenſitiuam per quam
ipſe eſt equus ⁊ perfectum animal: ⁊ hoc nõ eẽt verũ
ſi anima ſenſitiua in equo eſſet diſtincta ab anima ve-
getatiua. ❡ Item ponentes plures animas in hoĩe
⁊ in equo: ponũt ꝙ ſecundum animam vegetatiuam
homo ⁊ equus ⁊ plante ſunt eiuſdem rationis ita ꝙ
in eis eſt anima vegetatiua eiuſdem rationis: ⁊ ſeq-
tur ꝙ in homine ⁊ in equo ⁊ in aſino anima ſenſitiua
eſt eiuſdem rationis: ⁊ ideo ſi hoc ſit falſum ſequitur
ꝙ non debeant ſic poni plures anime in eodem.
Et ideo ſtatim declarabiť ꝙ illud erat falſum: quoni
am anima vegetatiua in homine ⁊ anima vegetati-
ua in plantis vtuntur valde diuerſis nutrimentis: ⁊
ꝓducũt membra diuerſa: ⁊ ſemina diuerſarum ratio
num: ideo apparet ꝙ ille anime ſint adinuicem diuer-
ſarum rationum: ideo in eodem non debent poni plu
res tales anime. ❡ Et cõfirmatur iſta ratio: quia cer
tũ eſt ꝙ eadem anima poteſt habere diuerſas ⁊ diſſi-
miles operationes ⁊ membra diſſimilia mediantib⁹
quibus exercet illas operationes: ſicut anima vege
tatiua in arboꝛe exercet aliam operationem per radi
ces ⁊ aliam per ramos: Tunc igitur ſi tu concedis
ꝙ anime vegetatiue in planta: in equo: ⁊ in homi-
ne ſint eiuſdem rationis: equus erit compoſitus
ex planta ⁊ anima ſenſitiua: ⁊ pari ratione homo ex
bruto ⁊ anima intellectiua: quod eſt abſurdum ❡ Si
vero dicatur ꝙ ille anime vegetatiue ſunt in illis di-
uerſarum rationum ⁊ ſpecierum: tunc opoꝛtebit dice
re ꝙ anima vegetatiua animalis eſt perfectioꝛ ⁊ no-
bilioꝛis gradus ꝗ aĩa vegetatiua plante: ideo pote-
rit habere plures ⁊ nobilioꝛes operationes: cum nõ
repugnet anime ſimplici habere diuerſas oꝑatiões
vt dicebatur de planta: hoc autem conceſſo ſuperflu-
um erit in animali ponere pꝛeter vegetatiuam aliam
aĩam: q2 poterit ſtatim dici ſecũdũ pꝛdicta ꝙ ipſa hab3
oꝑtionem ſentiẽdi cũ oꝑatiõe vegetãdi. ❡ Itẽ: hui⁹
modi diuerſitas animarum nõ poſſet rationabiliter
argui niſi ex diuerſitate operationum: ſed tale argu-
mentum non valet: quia diuerſe operationes etiam
ſpecie non arguunt in eodem ſuppoſito diuerſas ani
mas: cum planta habeat multas operationes etiam
ſpecie diuerſas: licet habeat ſolam animam vegeta-
tiuam: ⁊ cum etiam animal ſecundum vnam ſenſiti-
uam valde diuerſas operatiões habeat: vt videre: au
dire: ⁊ ſic de multis alijs: igitur non debent poni plu-
res anime ĩ eodẽ. ❡ Ultimo poſſet argui ſic: fruſtra ĩ
natura ponuntur plura ſi omnia poſſunt ſaluari per
pauciora: ſed oĩa que apparẽt in hoĩb⁹ ⁊ ceteris aĩa-
libus poſſunt ſaluari per vnicã animam in vnico ſup
poſito: vt apparebit ſi ratiões alioꝛum poſſint ſolui:
igitur non ſunt plures anime in eodem.

❡ Nunc igitur ſoluende ſunt ratiões
que ad oppoſitum fuerunt adducte. Ad pꝛimam: di-
co ꝙ anima ſenſitiua vel vegetatiua in homine non
eſt extenſa nec educta de potentia materie ſicut nec
intellectiua. Dico etiam ꝙ anima intellectiua po-
teſt dici foꝛma oꝛganica: non quia habeat partes di-
uerſarum rationum: quia ſic non eſt anima equi oꝛga
niſata: ſed poteſt dici oꝛganiſata quia ĩfoꝛmat coꝛp⁹
oꝛganicum et vtitur diuerſis oꝛganis ſiue membꝛis
ad ſuas operationes exercendas: verum eſt tamen
ſicut ſolet dici ꝙ anima intellectiua aliter ſe habeť
ad oꝛgana quantum ad ſentire: ⁊ aliter quantum ad
intelligere: q2 anima intellectiua ſecundum ſe ipſam
ſolam recipit actum intelligendi: ita ꝙ coꝛpus nullo
mõ eſt de cuius potentia educatur ille actus: ſed aĩa
intellectiua non recipit actum ſentiendi niſi ſecundũ
communicationem cum coꝛpoꝛe: ita ꝙ ſpecies ſenſi-
bilis ⁊ actus ſentiendi educuntur non ſolum de po-
tentia anime: ſed etiam de potentia materie: ⁊ ideo
actus ſentiẽdi extendiť extenſione coꝛpoꝛis ſeu oꝛga
ni quo anima vtitur in ſentiendo. Actus vero intelli-
gendi nullo modo extenditur: ſicut nec ipſa anima: ⁊
hoc eſt quod volumus quando dicimus ꝙ ipſa aĩa
quantum ad intelligere non vtitur oꝛgano coꝛpoꝛeo
ſed vtitur eo quãtum ad ſentire. ❡ Ad aliam: dico ꝙ
non aliter generatur ſenſitiua in homine ꝗ anima in
tellectiua: ſed in alijs animalibus aliter generatur:
nec anima ſenſitiua coꝛrumpitur in moꝛte hominis:
ſed nõ poteſt exercere actum ſentiendi: ⁊ ideo dicũt
aliqui ꝙ ipſa deſinit eſſe ſenſitiua licet ſenſitiua ani-
ma non deſinat eſſe: tamen ego credo ꝙ ipſa non de-
ſinat eſſe ſenſitiua quia eſſe ſenſitiuum eſt idẽ qđ poſ
ſe ſentire: modo anima licet ſit ſeparata a coꝛpoꝛe po
teſt ſentire: quia põt reuniri: ⁊ tunc ſentiet: verum eſt
tamen ꝙ hec non eſt poſſibilis: anima ſeparata a coꝛ
poꝛe ſentit. ❡ Ad aliam: dico ꝙ nunꝗ in eadem ani-
ma ĩtellectiua ſunt cõtraria iudicia ſiue opiniões cõ
trarie: quia ſciens ſolem eſſe maioꝛem terra per intel
lectum nunꝗ per apparitionem ſenſus aſſentiet ſolẽ
eſſe bipedalem: nec aſſentiet baculum in aqua eẽ fra
ctum ſed ſolummodo homo aſſerit ꝙ ſol in eius ſenſu
facit ſpeciem qualem vel quantam faceret coꝛpus bi
pedale pꝛopinquans viſui: ⁊ aſſerit etiam ꝙ baculus
cuius medietas eſt in aqua facit in oculo ſpeciem q̃-
lem faceret baculus fractus qui eſſet in medio vni-
foꝛmi: vnde ſtatim ſuperueniente iudicio aſſertiuo in
tellectus: homo cadit ab aſſertione quam pꝛius ha-
bebat ſecundum ſenſum: ſi illa ſunt oppoſita. ❡ Ad
aliam: dico ꝙ homo nutritur quia in materia alimen
ti generatur foꝛma ſubſtantialis hominis. ❡ Unde
debetis ſcire ꝙ homo fit albus licet homo non fiat:
⁊ homo etiam de nouo fit in hac domo: licet ipſe non
de nouo fiat: ⁊ ita ſimiliter anima intellectiua fit de
nouo in materia tali et tamen tunc ipſa nõ fit de no
uo: ⁊ hoc modo conuertitur alimentum in ſubſtantiã
hominis: quia coꝛrumpitur foꝛma alimenti. ⁊ gene-
ratur foꝛma hominis in ipſa materia: licet non ſim-
pliciter generetur. ❡ Ad aliam de aduerſatione vel
obuiatione ⁊ diuerſis ſeu contrariis affectionibus:
ſtatim apparet ꝙ illa ratio nõ eſt demõſtratiua: quia
hoc modo ipſamet voluntas ſibi ipſi aduerſaretur ⁊
q̃ſi contrariis affectionibus afficeretur: vnde ex hoc
ꝙ volũtaria ſunt mixta cum inuoluntariis: verbi gra
tia: nauta videns tempeſtatem maris per voluntatẽ
multum deſiderat ſalutem coꝛpoꝛis tamen multum
triſtatur de perditiõe rerum ſuarum quas opoꝛtet ꝓ-
ijcere in mare ſi ſaluetꝛ: licet velit eas pꝛoijcere in ma-
re ⁊ de facto ꝓijciat: tamen cum magno doloꝛe ⁊ ma-
gna triſtitia: ⁊ longum tempus apponit anteꝗ pꝛoij
ciat pꝛopter rebellionem diuerſoꝛum actuum volẽdi
adinuicẽ: ſcilicet q2 vellet tẽpeſtatẽ euadere ⁊ res ſu
as ſaluare. Sed vos videtis ꝙ iſti act⁹ obuiãtes ſibi
inuicem ſunt circa diuerſa obiecta vel ratione diuer-
ſarum ꝓꝓꝛietatum in eodem ſubiecto apparentium
⁊ ideo nõ eſt ibi pꝛopꝛie contrarietas. ſic ergo dico in
pꝛopoſito ꝙ ſenſus dicitur aduerſari rationi: quia ſẽ
ſus percipit ꝙ hoc eſſet ſibi valde delectabile de pꝛẽ

ti:⁊ ratio conſiderans futurum percipit nocumentũ quod ſequeretur ⁊ ſic breuiter non ſolum ad ſenſum ſed ad ipſam volũtatem eſt ibi quedã perplexio: ſed vos videtis ꝙ hoc eſt propter diuerſa obiecta idẽ nõ eſt ibi contrarietas ¶ Ad aliam: dico ꝙ pater tuus non aliter genuit te niſi quia ꝓduxit ſemẽ: per quod materia diſponitur ad receptionem forme tue: ⁊ conſimiliter dico de equo quoniam cum equus produxit ſemen ſuum nondũ eſt ex eo equus genitus: ⁊ ſi ſtatĩ mouatur equus qui produxit illud ſemen non proptẽ hoc impediretur quin ex illo ſemine generetur equꝰ ⁊ ideo vnum animal non generat aliud tanꝙ principale agens ſed ſolum ſicut miniſtrans ſemen: ⁊ ex hoc ſolo dicitur pater ⁊ ꝓpter hoc etiam ſolummodo potẽtia vegetatiua eſt generatiua ſibi ſimilis: ⁊ ex hoc ẽt reſponſum eſt ꝙ aſinus non habꝫ nobiliorẽm operationem ĩ generatiõe aſini: ꝙ̃ homo in generatiõe hominis: quia neuter generat niſi ꝓducendo ſemen qḋ preparat materiam: ⁊ agens principale producens animã hominis vel aſini eſt aliud ab homine vel aſino. quia eſt ſubſtantia ſeparata vt deus ſicut debet videri ſeptimo metaphyſice. ¶ Ad aliam dico ꝙ ſecundum eandem ſubſtantiam omnino ſortes eſt ⁊ homo ⁊ animal. ⁊ quicquid ineſt ſorti per ſubſtantiam ſecũdum quam eſt homo: aliud ineſt ipſi per ſubſtantiam ſecundum quam eſt animal: tamen concedo ꝙ hec ẽ vera ſortes eſt riſibilis inquantum homo: ⁊ hec ñ eſt vera ſortes eſt riſibilis inquãtum eſt animal: ſed hoc non eſt quia hec dictio inquantum reduplicet diuerſas ſubſtantias in ſorte: ſed quia reduplicat diuerſos terminos ſignificatiuos. ¶ Ad alias rationes q̃ arguebãt de diuerſitate operum: dico ꝙ operationes ꝑ ſe conuenientes aliq̇bus ſuppoſitis ſecundũ totas ſuas ſpecies ſi inueniantur in eodem ſuppoſito tales quales in alio non inueniuntur: debet argui ꝙ illa ſuppoſita habent formas ſubſtantiales diuerſarum ſpecierum: nec aliter poteſt argui diſtinctio ſpecifica in ſubſtantijs: ſed quantumcunq; ſint diuerſe in eodem ſuppoſito nõ arguit̃ diuerſitas formarũ ſbaliũ quia non repugnat eidẽ forme ſubſtãtiali habere diſſimiles operatiões per diſſimiles qualitates vel per diſſimilia inſtrumenta ſicut igni naturale eſt calefacere ⁊ ſe mouere ſurſum que ſunt diſſĩles opatiões.

Quæſtio. VI.

QVeritur ſexto: vtrum potentie anime ſint diſtincte ab anima. Arguitur primo ꝙ anima ſit diſtincta a ſuis potẽtijs: quia ſi eſſet eadem ſuis potentijs ſequeretur ꝙ ille potentie eſſent eedem inter ſe: cõſequens eſt falſum: ergo et antecedens: conſequentia manifeſta eſt: per illam regulam: quecũq; vni et eidem ſunt eadem: inter ſe ſunt eadem: ſed falſitas cõſequentis probatur multipliciter ſcꝫ ꝙ potentie anime ſunt abinuicem diſtincte ⁊ non eedem: primo qr ille potentie vt ſenſitiua ⁊ vegetatiua habent diuerſos actus ⁊ diuerſa obiecta: ⁊ tñ potentie diſtinguuntur per actus ⁊ obiecta ſua: vt pꝫ in ſecundo huius ⁊ in nono metaphyſice. ¶ Et confirmatur idem: quia potentie anime in eodem ſuppoſito habẽt diuerſa organa: vt viſiua oculũ: ⁊ auditiua aurem: ideo videntur diſtincte. ¶ Quod iterũ cõfirmatur: quia in homine vel in equo eſt potentia tactiua vbi non eſt viſiua: nam tactiua eſt in pede ⁊ viſiua non eſt in pede: quoniam ſi viſiua eſſet in pede: ipſa eſſet fruſtra. eo ꝙ nunꝙ poſſet ibi exercere actum ſuũ: igr̃ oportet ꝙ ille ſint diſtincte ab inuicẽ. ¶ Adhuc iſtud confirmatur: quia omnes medici ⁊ naturales concedunt cerebrum habere talem potentiam qualem nõ habet cor aut hepar ⁊ tamẽ ille potentie ſunt potentie anime: ⁊ non ſolũ corporis: eo ꝙ non remanet aĩa remota: ergo potentie anime diſtinguuntur abinuicẽ. Et confirmatur idem: per Ariſtotelem qui diſtinguit illas potentias anime contra ſe inuicẽ ⁊ ponit inť eas ordinem priorum ⁊ poſteriorum: quod nõ faceret ſi nõ eſſent abinuicem diſtincte. Et in primo ethicorum dicit Ariſtoteles ꝙ appetitus ſenſitiuus aduerſatur ĩtellectiuo: ergo ſunt diuerſe potentie appetitiue. etiã intellectꝰ ẽ nobilior ſenſu ideo diſtinctus a ſenſu: qḋ etiam patet: quia intellectus non eſt potẽtia organica: ⁊ ſenſus eſt potentia organica. Et Ariſtoteles etiam: intellectus ſeparatur ab alijs potentijs ſicut perpetuũ a corruptibili. Solemꝰ etiã dicere ꝙ potẽtiarũ aĩe q̇dã ſũt cognoſcitiue: alie nõ cognoſcitiue: ⁊ q̇dã reſeruatiue ſpecierũ vt fãtaſia: ⁊ mẽoria: ⁊ alie nõ reſeruatiue: vt ſenſus exteriores: ſenſus cõmunis: ⁊ virtus cogitatiua: igitur tales ſunt abinuicem diſtincte ¶ Item: ſicut potentia materie ſe habet ad materiã ita potentia anime ſe habet ad animam per ſimile: et tamen potentia materie differt a materia: igr̃. ⁊ ꝓbatur minor expreſſe per commentatorem primo phyſicorum hoc dicentem: ad quod probandum commentator adducit tres rationes. Prima eſt: quia potentie materie ſunt in eadem materia multe ſecundũ multitudinem formarum ad quas materia eſt in potẽtia: ⁊ potentia materie ad formam corrumpitur illa forma adueniente: ⁊ ipſa materia non corrumpitur: ⁊ qr ſunt in diuerſis predicamentis vt dicitur. materia eñ eſt ſubſtantia ⁊ potentie materie ſunt ad aliquid

Oppoſitum tamen arguit̃: quia in ſecundo huius dicitur materia ẽ potentia: ideo materia non eſt diſtincta a ſua potentia. ⁊ pari ratione ita erit de anima. ¶ Item: ſi anima eſſet diſtincta a ſua potentia ſequeretur ꝙ oporteret ponere in anima infinitas potentias ſubordinatas: modo conſequens ẽ abſurdum: ⁊ ꝓbatur conſequentia: quia anima eſt in potentia ad quodlꝫ accidens ſibi inherens: ideo ſi potentia ſit accidens ſibi additum anima erit in potentia ad illam potentiam: ⁊ q̃remus: vtrum per ſe ipſã ⁊ non per aliquod additum ſit in potentia ad illam potentiam: vel ꝑ aliam potentiam additam: ſi per ſe ipſam tunc pari ratione debebat ita dici de prima potẽtia: ⁊ ſi per aliam additam tunc reducatur q̃ſtio et proceditur in infinitum. ¶ Item: quedam diffinitio anime datur ab Ariſtotele in ſecundo huius: ꝙ aĩa eſt qua viuimus ſentimus ⁊ intelligimus: modo hec diffinitio conuenit potentijs anime: quia potẽtia vegetatiua viuimus: et ſenſitiua ſentimꝰ: ergo ille potentie non ſunt diſtincte ab anima: cum diffinitio non debeat conuenire alijs a diffinito. ¶ Item: tertio huius dicit Ariſtoteles ſicut ⁊ non alterum appetitiuũ ⁊ fugitiuum neq; abinuicem neq; a ſenſitiuo: ita vult ꝙ anime potentie non ſunt diſtincte abinuicem: quo conceſſo debet etiam concedi ꝙ non ſunt diſtincte ab anima.

¶ Ad iſtam q̃ſtionem dico primo ꝙ omnis anima eſt potentia. Ad euidentiam cuius debetis notare ꝙ Ariſtoteles quinto metaphyſice ⁊ nono: diſtinguit potentiam quantum ad eius principia

in potentiã actiuam ⁊ potentiam paſſiuam ⁊ in habitum impaſſibilitatis: id eſt in qualitatiuam diſpoſitionem ſecundum quam ſubiectum poteſt reſiſtere corruptiuis ⁊ nociuis: ⁊ iſte terti⁹ mod⁹ potẽtie ptinet ad primam ſpeciem qualitatis. ❡ Deinde Ariſtoteles ibidem deſcribit potentiam actiuam ⁊ potentiam paſſiuam: ſcʒ ꝙ potentia actiua eſt principium tranſmutandi alterum inquantum alterum: ⁊ potentia paſſiua eſt principium tranſmutandi ab altero. ita breuiter apparet ꝙ omne principium mouẽdi vel tranſmutandi eſt potentia: ⁊ ſi ſit principiũ mouendi atqȝ tranſmutandi paſſiue eſt potentia paſſiua ⁊ ideo videtis ꝙ deus qui abſolutus eſt ab omni accidente ſibi addito eſt potentia actiua: qr ẽ pricipiũ actiuũ alioꝝ. Ex dictis ꝓbatur manifeſte concluſio ꝓpoſita quia omne principium actiuum aut paſſiuuȝ eſt potentia: ſed omnis anima eſt principium actiuũ quia ſicut dicit Ariſtoteles ſecundo huius: anima ẽ cauſa ſiue principium corporis ſecũdum agens ſecũdum formam ⁊ ſecundum finem: ergo omnis anima eſt potentia. Et confirmatur: quia omnis natura eſt potẽtia: vt patet per diffinitionem nature: in qua dr̃ ꝙ natura eſt principium mouendi ⁊ quieſcendi. ⁊c. ſʒ anima eſt natura: cum ſit forma ſubſtantialis anima tangitur. ❡ Secundo etiam dico: ꝙ ad omnem operationem anime ſeu reſpectu omnis operationis anime anima eſt potentia. quod probatur: quia hec noĩa potentia ⁊ act⁹ dicũt adinuicẽ relatiue: vt habẽt nono metaphyſice. Unde ex eo potentia dr̃: quia ipſa eſt alicuius actus principium: vel paſſiuum: vel actiuum: ⁊ omnis operatio eſt quaſi act⁹ quidam: modo cuiuſlibet operationis anime anima eſt principium vel actiuum vel paſſiuum: igitur reſpectu cuiuſlibet operationis anime anima eſt potẽtia. ❡ Deinde vlterius dico ꝙ in omni viuente: ſaltem mortali: aĩa eſt potentia nutritiua ſeu potentia vegetatiua: quia non ex alio dicitur potentia nutritiua niſi qr eſt principium actiuum nutritionis. mõ in oĩ viuẽte mortali aĩa ĩ ꝓncipiũ actiuũ nutritiõis. eodẽ modo dicemus ꝙ in omni animali anima eſt potentia ſenſitiua: quia non ex alio dicitur potentia ſenſitiua niſi quia eſt ꝓncipium ſenſationis actiuũ: ſi ſentire ſit agere: vel paſſiuum: ſi ſentire ſit pati: modo in omni animali anima ſic eſt principium ſenſationis. Et eodẽ modo ſpecialius deſcẽdẽdo dicem⁹ ꝙ in omni vidente vel audiente anima eſt potentia viſiua vel etiã potẽtia auditiua: quia eſt principium videndi vel audiendi: et ſic de alijs. ❡ Ultimo quantum ad preſens ego concludo: ꝙ ſi vnica eſt anima in equo: ipſa eſt potentia ſenſitiua: ⁊ potentia appetitiua: ⁊ potentia ſecunduȝ locum motiua. ⁊ etiam potẽtia vegetatiua: ⁊ ipſa ẽt eſt potentia nutritiua: augmentatiua: generatiua: viſiua: auditiua: ⁊ ſic de alijs: ꝗpropter in equo potẽtia vegetandi non differt a potentia ſentiẽdi: nec a potẽtia ſecundum locum mouendi ⁊c. ❡ Sed ſtatim circa hec pñt moueri alique dubitationes. vna eſt: cum anima humana ſit potentia intellectiua et potentia ſenſitiua ⁊ potentia vegetatiua. vtrũ hec ſit vera: aĩa humana eſt plures potentie: ⁊ mihi videẗ de virtute ſermonis nõ eſſe cõcedendum ꝙ anima ſit plures potentie: immo ipſa eſt potentia ad plures operatiões verbi gratia. ſicut homo habens plures filios non ẽ plures patres nec plures paternitates: ſed eſt pater ad plures: ita vna anima humana: licet poſſit in plures operationes: nõ debet dici plures poteſtates vel plures potentie ſed vnũ potens in plura: vel vna potentia ad plura: tamen conceditur ꝙ anima humana eſt plures potẽtie: ad iſtũ ſenſum ꝙ ipſa eſt potẽs ad plures operationes: ⁊ ꝙ ipſa nominatur diuerſis nominibus contentis ſub hoc nomine potentia: quoniam inquantum poteſt in actũ intelligẽdi ipſa nominatur potentia intellectiua: et inquantum põt in actũ ſentiendi ipſa nominatur potentia ſenſitiua ⁊ ſic de alijs. ❡ Deinde etiam dubitatur ſi potentia ſenſitiua eſt anima quomodo erit verum dicere ꝙ ipſa ſit potentia anime cum anima non ſit anime. Reſpondetur breuiter: ꝙ licet potentia dei ſit deus ⁊ nihil aliud: vt omnes concedunt: tamen nos dicimus potentia dei: licet non dicamus deus dei immo etiã dicimus ſubſtantia dei: deitas dei: ꝗuis nullomõ in re ſit hoc diſtinctum ab illo: talis locutio conſueta ẽ propter diuerſos modos ſignificandi grammaticales

❡ Iſtis viſis aliæ cõcluſiones ſunt ponende: ⁊ pono iſtam concluſionem ꝙ potentia vegetatiua in homine vel in equo non eſt anima: potentia etiam ſenſitiua non eſt anima: immo etiam potentia ſenſitiua in equo eſt alia viſiua: alia auditiua. Et ad hoc declarandum debetis ſupponere qđ nominis potẽtie ex quinto ⁊ nono metaphyſice: ſcilicet ꝙ potentia eſt principium actiuum aut paſſiuũ alicui⁹ motus vel operationis: aut omnino alicuius actiõis vel paſſionis: ſi proprie loquamur de potentia: modo in igne calefaciente duplex eſt principium actiuum calefactionis. vnum dicitur ſicut primum ⁊ principale: ſcʒ forma ſubſtantialis ipſius ignis: ⁊ aliud eſt immediatum et inſtrumentale: vt caliditas: ⁊ ideo oportet ꝙ vtrumqȝ iſtorum dicatur potentia calefactiua nam forma ſubſtantialis ignis eſt potentia calefactiua prima ⁊ principalis: ⁊ caliditas eſt potentia calefactiua ĩmediata ⁊ ſicut inſtrumentalis: ignis ꝫo calefacit per calefactionem tãn ꝗ per ſuum propriũ inſtrumentum: ita in propoſito nutritionis vel ſenſationis duplex eſt principium quantum ſpectat ad ꝓpoſitum. Unum principale ⁊ hoc ĩ ipſo viuente ⁊ hoc eſt ipſa anima. Aliud eſt tanꝗ immediatum ⁊ inſtrumentale ⁊ hoc eſt calor naturalis per quem anima vegetat ⁊ nutrit: vel diſpoſitio qualitatiua organi per quam inſtrumentaliter anima ſentit: videt: vel audit cum ergo tam anima ꝗ ille diſpoſitiones qualitatiue ſint principia operationum anime aut actiua aut paſſiua: oportet ꝙ hec omnia dicantur potentie in reſpectu huiuſmodi operationum. Sic ergo poteſtis habere ꝙ potentia prima ⁊ principalis vegetatiua: ſenſitiua: viſiua: vel auditiua eſt ipſa anima: ſed potentia immediata ⁊ inſtrumentalis vegetatiua: vel ſenſitiua: viſiua: aut auditiua: nõ eſt anima: ⁊ ideo potentia principalis vegetatiua in equo non differt potentia principali ſenſitiua: nec potentia principalis viſiua a potentia principali auditiua: tamen potentia vegetatiua immediata ⁊ inſtrumẽtalis in eq̃ differt a potentia ſenſitiua immediata ⁊ inſtrumentali: quoniam per alias qualitates exerceẗ nutritio et ſenſatio: ⁊ hoc etiam modo in equo differt potẽtia viſiua a potentia auditiua.

Iſtis viſis facile eſt ſoluere rationes.

Ad primam: dico ꝙ ſi loquamur de potentijs principalibus non ſequitur ꝙ in equo ſint plures potentie anime: niſi forte tu velis quamlibet ꝑtem quantitatiuam anime vocare vnam animam: ⁊ vnam potẽtiam: ſed eſt vnica anima totalis: poteſt tamen in plures oꝑationes: ſed ſi loquamur de potentijs immediã

alis ⁊ inſtrumentalibus: dico ꝙ i equo ſunt multe potentie anime diuerſe abinuicem ⁊ ab ipſa anima. Sȝ quando dicitur. ꝙ potentie diſtinguunt̃ ꝑ actus ⁊ obiecta: pōt dici: vno mō ꝙ ſi eſt aliqua potētia potens in aliquē actū vel in aliquod obiectū: oīs potentia q̄ nō poteſt ī illum actum vel conſimilem ſecundum ſpeciem eſt realiter diſtincta ab illa: vn̄ ſic ex diuerſitate actuum poteſt argui diuerſitas realis ⁊ ſpecifica potētiarū: ſȝ ſi eadem foꝛma poſſet in diuerſos actus nō arguitur ex hoc ꝙ illa ſit diuerſe potentie: ſed ſolum ꝙ in oꝛdine ad illos diuerſos actus noīari pōt diuerſis noībus ſub iſto nomine potentia contentis: vt ꝙ anima vocabitur vegetatiua ⁊ ſenſitiua. quando etiam arguitur ꝙ potentia viſiua eſt in oculo ⁊ nō in pede: cōcedo de potentia viſiua immediata ⁊ inſtrumētali. ſed potentia pꝛincipalis viſiua eſt in pede: ſcilȝ anima: intātū ꝙ ſi in pede eſſet diſpoſitio oculi: aīa videret in pede. ſimiliter concedendum eſt ꝙ aliam potentiam habeat coꝛ ⁊ aliam cerebrum: ⁊ ſunt potentie diuerſarum rationum ⁊ multum diſſimiles: ſȝ hoc eſt loquendo de potentiis immediatis ⁊ iſtrumētalibus. etiam de iſtis potentiis concedo ꝙ inter eas eſt oꝛdo naturalis pꝛioꝛitatis ⁊ poſterioꝛitatis: etiā in eodem ſuppoſito. quando etiam dicebatur ꝙ appetitus ſenſitiuus rebellat intellectui: dico ꝙ non arguit ꝙ iſte ſit diuerſus ab illo: quia etiam voluntas aliquando rebellat: vt in voluntariis nuptiis: hec eſt rebellatio nihil aliud eſt niſi quia in eodē ſuppoſito apparent ſimul aliqua bonitas ⁊ aliqua malitia: et ratione bonitatis apparentis voluntas nititur illud pꝛoſequi: ⁊ ratione malitie nitit̃ illud fugere: vt ſi videas tempeſtatem ad euadendum pꝛoiicies merces in mare: vides ꝙ bonum eſt vt euadas ⁊ tamen vides cum hoc ꝓiectionem rerum ideo cum triſtitia ꝓiicis: ⁊ ſi eſt de appetitu ſenſitiuo ⁊ intellectiuo: hō enim ꝑ ſenſum videt ꝙ illud obiectum pꝛeſentatur delectabiliter: ideo per hoc iudicium ſenſus nitit̃ ꝓſequi: ſed per intellectum iudicat inhoneſtatē vel futurū malū inde ꝓueniens: ideo nitit̃ illud fugere. Qñ ēt dicebat̃ ꝙ ītellect⁹ eſt nobilioꝛ ſenſu: debȝ exponi: ꝙ aīa ſecūdū nobilioꝛem actum dicitur intellectus: ⁊ ſecūdū min⁹ nobilem dicitur ſenſus. Cum etiam dr̃ ꝙ ſenſus: eſt potētia oꝛganica dico ꝙ in homine hoc ſic debet intelligi: quando anima actum ſentiendi exercet ⁊ recipit: hoc eſt per oꝛganum coꝛpoꝛeum: ſed intellectus nō eſt virt⁹ oꝛganica: hoc eſt dictu: ꝙ aīa hūana non exercet ⁊ recipit actum intelligendi per oꝛganum coꝛpoꝛeū: ſed per ſe ipſam ꝑciſe. vnde actus intelligendi inheret ſolum anime: ⁊ actus ſentiendi inheret compoſito ex anima ⁊ coꝛpoꝛe. Quando etiam dicitur ꝙ intellectus ſeparatur ab aliis ſicut ꝑpetuū a coꝛruptibili: hoc eſt ſic intelligendū ꝙ omnis potentia anime que eſt intellectiua eſt perpetua ſaltem a parte poſt: ⁊ nulla ē perpetua q̄ non eſt intellectiua. ¶ Ad aliam concedo: ꝙ in plantis potentie anime non ſunt cognoſcitiue: ⁊ etiam in hominibus ſi loquamur de potentiis immediatis et inſtrumentalibus que ſunt quinq; ſenſitiue: ⁊ alie non: ⁊ differunt abinuicē ⁊ ad anima. ¶ Ad aliam dico ꝙ materia ꝑ̄ma eſt pꝛima ⁊ pꝛincipalis potentia paſſiua vel etiā receptiua foꝛmarum ſubſtantialium: ⁊ rationes coꝛ ſolum concludunt ꝙ ſecundum aliam ⁊ aliam rationem materia eadem exiſtens vocatur materia: ⁊ vocatur potentia: ⁊ ꝙ iſti termini ſunt diuerſoꝛum pꝛedicamentoꝛum: q̄uis bene ſupponunt pꝛo eadem re.

Quæſtio. VII.

QVærit̃ ſeptimo: vtrū tota anima ſit in toto coꝛpoꝛe ſiue etiam ī qualibȝ parte coꝛpoꝛꝭ animati. Arguitur ꝙ nō quia ſequeretur ꝙ quelibȝ ps aīalis eēt aīal: ⁊ q̄libȝ ps hoīs eēt hō: cōſequēs ē falſū: eēt cū abſurdum dicere ꝙ pes hoīs vel manus eſſet homo. ⁊ conſequentia pꝛobatur: qꝛ quelibet pars quantitatiua animalis eſſet compoſita ex tota anima ſenſitiua ⁊ coꝛpoꝛe: et tale videtur eſſe animal. Et confirmatur. quia quelibet pars animalis quantitatiua eſſet ſubſtantia animata ſenſibilis: ex q̊ haberet animam ſenſitiuam: ideo per locum a diffinitione ſequitur ꝙ quelibȝ pars quantitatiua animalis eſt animal: ⁊ ita etiam de hoīe: quia cū aīa ſit pꝛincipalioꝛ coꝛpoꝛe: ab ipſa pꝛincipaliter animal debet dici homo: ⁊ ideo ſi in pede eſſet tota anima humana pes deberet dici homo. ¶ Item ad pꝛīcipale. omnis anima eſt actus coꝛpoꝛis phyſici oꝛganici: cū hoc ponatur in communi diffinitione anime: ideo videtur ꝙ nulla anima eſt niſi in coꝛpoꝛe oꝛganico: ſed alique ſunt partes coꝛpoꝛis animati nō oꝛganice: vt aliqua pars modica que pure eſt caro vel os: tunc eſt illa pars non erit oꝛganica: cum ſit homogenea: igit̃ in talibus partibus non eſt animal. ¶ Item: anima eſt extenſa extenſione coꝛpoꝛis: nihil tale eſt totum ī q̄libet pte coꝛpoꝛis: immoꝛtalia ⁊ in alia parte coꝛpoꝛis eſt eius alia ⁊ alia pars igitur. ¶ Itē: ſi tota aīa humana eſſet in digito ſequeretur ꝙ ipſa totalis auferretur ablato digito: q̊d eſt falſum: qꝛ adhuc remanet homo viuens per animam.

¶ Oppoſitū arguit̃ pꝛimo de aīa itellectiua: quia in qualibet parte coꝛpoꝛis humani eſt anima intellectiua cum ipſa ſit foꝛma coꝛpoꝛis hūani: ⁊ non videatur eſſe ratio quare magis ſit in vna pte q̄ in alia: vel ergo ipſa eſt in qualibet pte ſecundū ſe totā ſic habet̃ pꝛopoſitū: vel ipſa eſt in vna pte ſm aliquam partem ſui: ⁊ in alia parte ſm aliam partē ⁊ hoc eſt impoſſibile: quia anima intellectiua ponit̃ eſſe indiuiſibilis: ⁊ non habens partes. ¶ Item etiā arguitur: de anima extenſa: vt de aīa equi: quoniam ipſa eſt in pede: cum pes ſentiat: ⁊ non eſt indiuiſibil' in pede: ergo eſt habens partes: ⁊ omne habens ptes eſt totum: ergo tota aīa ſenſitiua eſt ī pede: ⁊ ſic argueretur de capite: ⁊ de aliis ptibus: ⁊ ita in qualibet parte coꝛꝑis ē tota anima ſenſitiua. ¶ Iſta queſtio tangit quantum ad rationes factas aliquas difficultates. Pꝛima eſt: vtrum quelibet pars quantitatiua animalis ſit aīal: ⁊ quelibet ps quantitatiua hominis ſit homo: ⁊ videtur ꝙ ſic: quia cuilibet pti quantitatiue animalis conuenit diffinitio aīalis: pes enim equi eſt ſubſtantia animata ſenſibilis.

¶ Ad hoc breuiter reſpondendo: ꝙ hec oꝛatio ſubſtantia animata ſenſibilis: non eſt bona diffinitio iſtius termini animal: pꝛīo: quia loquendo de ꝟtute ſermonis deberet dici non ſenſibilis ſed ſenſitiua: quoniam plāta non eſt aīal: ⁊ tamen plāta eſt ſubſtantia animata ſenſibil'. ¶ Secundo dico: ꝙ non ſufficit dicere diffiniendo animal: ꝙ animal eſt ſubſtantia animata ſenſitiua: qꝛ ſicut arguebatur: ſequeretur: ꝙ quilibet digitus vel pes hominis eſſet vnum animal: ideo homo eſſet plures homines: immo infiniti homines eſſent vnus homo: cum quelibet

libet ps quantitatiua hominis ſit ſubſtantia aīata ſē ſitiua: vel ſi nō quelꝫ: tñ plurime ſunt in hoīe: q̄rũ q̄lībet eſt ſubſtantia animata ſenſitiua: modo abſurduꝫ eſt ſic dicere ſcilꝫ ꝙ vnus homo ſit plures hoīes. Et ideo credo ꝙ ad eſſe animal non ſufficit eſſe ſubſtantiā aīatam ſenſitiuam: ſed requiritur vltra eſſe ſubſtantiam animatā ſenſitiuam totalem: voco aũt ſubſtantiam totaleꝫ: q̄ cum ſit vnũ totũ: non eſt pars alterius totius quod ſit per ſe aliquid vnũ. ⁊ ſimiliter diceret̄ ꝙ ad eſſe hoīem non ſufficit eſſe compoſitum ex anima humana ⁊ corpore: ſed oportet eſſe compoſitũ toale: exponēdo totale ſicut p̄us. ⁊ ideo non eſt ſic de animali: vel de homine ſicut eſſet de aqua vel de aere: nam omnis aqua eſt plures aque: cum quelibet pars quantitatiua aque ſit aqua: ſed nullũ animal eſt plura animalia niſi in potentia. dico in potētia: quia aliqua ſunt animalia que poſſunt diuidi in p̄tes quarũ quelibet remanet viuens poſt diuiſionem: et ſic tunc quelibet eſt animal: ideo ſic per diuiſionem vnũ animal poteſt fieri plura animalia. ¶ Secunda difficultas eſt: de anima intellectiua: quomō poſſit informare corpus totum: cum ipſa ſit indiuiſibilis: ⁊ vtrũ ipſa ſit tota ī qualibet parte corporis hũani. ¶ Ad hoc reſpondetur ꝙ tales forme non habentes quantitatiuam extenſionem: quia non determinant ſibi ſitum ideo poſſunt toti corpori adeſſe: ⁊ informare totũ corpus: immo ſic eſt ponendum ꝙ deus qui eſt ſumme ſimplex adeſt toti mundo: ⁊ cuilibꝫ parti mundi: per indiſtantiam ⁊ immediatam aſſiſtentiam: licet non ꝑ informationem vel inherentiam. Unde non oportet ſi deus ſic eſt in oriente ꝙ propter hoc diſtet ab occidēte: quia diſtātia non eſt niſi per quātitatē: qua quātitate ipſe non afficitur. Dicēdũ eſt ergo breuiter ꝙ tota anima intellectiua eſt in qualibet parte corporis humani: ſicut p̄ius arguebatur. ¶ Tamē contra hoc ſunt obiectiones: P̄rīo q̄ illud qḋ eſt ī pede meo diſtat localiter ab eo quod eſt in manu mea: iō aīa ſi eſſet ī pede ⁊ ī manu diſtaret localiter a ſe quod eſt impoſſibile. ¶ Itē: ſeq̄ret̄ ꝙ idē ſimul moueret̄: ⁊ q̄ſceret quod ē impoſſibile. ⁊ etiā ſi anima eēt tota in digito per ablationē digiti tota aīa auferret̄: qḋ eſt falſũ ¶ Itē totũ dicit̄ relatiue ad p̄tes: iō qḋ nō h̄ēt p̄tes non eſt totum: ſꝫ anima intellectiua non habet p̄tes: cũ ſit indiuiſibilis: igit̄ ipſa aīa nō eſt tota ī q̄lꝫ p̄te.

Ad iſta reſpondetur. Ad primā ob

iectionē dicendũ eſt ꝙ licet pes diſtet a manu: tñ nō opꝫ ꝙ aīa exiſtens ī pede diſtet ab aīa exiſtēte ī manu: q̄ ipſa aīa nō afficit̄: neq꞉ extendit̄ ꝑ quantitateꝫ facietē diſtare pedē a manu: ſꝫ ſi ꝑ illā quātitatē extēderet̄ ſic eēt de aīa eq̄ vl̄ aſini: tūc bñ oporteret cōcedere rōnē. ¶ Ad aliā: pōt dici ꝙ nō ē ipoſſibile idē ſimul̄ moueri alicubi ⁊ alicubi q̄ſcere: vel ēt moueri alicubi ⁊ nō moueri. pōt eī ſimul̄ aīa hũana moueri ī māu ad motũ manus: ⁊ q̄ſcere ī pede ad q̄etē pedis. ¶ Ad aliā dicit̄ ꝙ per remotionem digiti nihil remouetur de aīa: ſed ſolũmō illa anima deſinit informare materiā tal̄ digiti. ¶ Propt̄ vltiāꝫ obiectionē: dr̄ ꝙ aīa ñ eſt totũ: capiendo ly totũ vt dicit̄ relatiue ad p̄tē: ſed dr̄ totũ q̄ eſt perfectũ: ſic ꝙ nihil ei deeſt pertinēs ad ſuā nat̄ā: ſicut dicimꝰ totā dei ſubſtātiā: ⁊ ita qḋlꝫ īdiuiſibile eſt vnũ totũ. ¶ Ad rōnes. Ad p̄mā p̄rīo de diffinitiōe aīalis dictũ fuit ī poſitiōe: ſed de alia rōe q̄ dicebat aliq̄s p̄tes corpis animalis eē organicas: quia ſunt homogenee: reſpōdēdũ ē: ꝙ in animali non ſolũ p̄tes heterogenee dicũt̄ organice: īmo ēt p̄tes hōgenee: idē eīm ē organicũ qḋ īſtrumētale: mō caro ad aliud deſeruit ī aīali q̄ neruꝰ tā q̄ exiſtēs aliud īſtrumētũ: ēt ad aliā oꝑationē ordinatũ. ¶ Alie rōnes ꝓcedũt vijs ſuis.

Quæſtio Octaua.

QVæritᷣ octauo: vtrũ opus naturaliſſimũ ī viuētibꝰ ſit gñare ſibi ſimile. Arguit̄ ꝙ nō: q̄ ꝓpria ⁊ īſeparabilia accidētia vel oꝑa ſũt magis nat̄alia q̄ ſeꝑabilia: ⁊ non ꝓpria. ſꝫ nutrire eſt opꝰ magis propriũ ⁊ magis inſeparabile ab ipſis viuentibus q̄ gñare ſibi ſimile: ergo nutrire eſt opꝰ naturaliꝰ: et patꝫ minor per hec ꝙ nutriri conuenit oībꝰ viuētibus ſaltē mortalibꝰ: ⁊ eis ſolis ⁊ ſemꝑ. ſ. q̄diu viuunt: ideo hoc eſt eis opꝰ ꝓpriũ ⁊ inſeꝑabile: ſꝫ generare ſibi ſile non conuenit oībus viuentibus nec etiam ſolis viuētibꝰ: cũ ignis generet ignē: nec cōuenit ſemꝑ illis q̄bus cōuenit: q̄ nec in nimia iuuentute: nec in nimia ſenectute: ⁊ ſic illud opꝰ non eſt ꝓpriũ nec īſeꝑabile. ¶ Itē illḋ ꝑ qḋ vita cōtinuat̄ ⁊ ſaluat̄ ē nat̄aliꝰ viuēti q̄ illḋ per qḋ vita debilitat̄ ⁊ breuiat̄: ſꝫ ꝑ nutritionē vita cōtinuat̄ ⁊ ſaluat̄: ⁊ ꝑ coitũ ordinatũ ad gñationē vita debilitat̄ ⁊ abbreuiat̄. Uñ dictũ ē in lib. de lōgitudine ⁊ breuitate vite: ꝙ aīalia frequētis coitꝰ efficiuntur breuioris vite: ergo nutrire ē opꝰ nat̄aliꝰ. ¶ Itē: illud ē nat̄aliꝰ qḋ ē naturalit̄ appetibiliꝰ ſm rectā rationē: cũ recta ratio ſit cōſona nat̄e ſꝫ nutrire ē nat̄alit̄ appetibiliꝰ ⁊ ēt ſm rectā rationē q̄ gñare ſibi ſimile: igr̄. minor ꝓbat̄: q̄ vnũq̄dq꞉ ens naturalit̄ magis inclinat̄ ad ſalutē ſuīpſiꝰ q̄ ad ſalutē alterius. Uñ videmꝰ ꝙ ꝓpter timorē mortis hoīes ⁊ bruta dimitterēt coitũ ⁊ filios. Silit̄ ſm rectam rōeꝫ hō magis tenet̄ diligere ſe q̄ aliũ: vt appet nono ethi. Ideo ſolꝫ dici ꝙ charitas eſt ordinata: q̄ ē p̄rīo ad ſe conſequent̄ ad alios: ⁊ ſic manifeſtũ ē ꝙ nutritio: q̄ eſt ad ſalutē ꝓpriā: eſt nat̄alit̄ ⁊ ſecūdũ rectā rationē appetibilior q̄ ſit generatio q̄ eſt ad alterũ: iō nutrire ē opꝰ nat̄aliꝰ. ¶ Itē: illḋ ē nat̄aliꝰ de q̄ nat̄a magꝭ ē ſollicita: ſꝫ hoc ē de nutritiōe: qḋ appet p̄mo: q̄ ī oībꝰ tā ſenibꝰ q̄ iuuenibꝰ nā exercet opꝰ nutritionis: nō aũt opꝰ gñationis. Et q̄ ſicut dicũt medici ſperma quod ordinatur ad gñationē nō ē niſi ex ſuꝑfluo alimēti: mō natura magis eſt ſollicita de eo qḋ non ē ſuꝑfluũ q̄ de eo qḋ ē ſuꝑfluũ iō magꝭ ſollicita ē de nutritiōe ꝓpt̄ qḋ videt̄ ꝙ nutritio ſit nat̄alior. ¶ Itē: oꝑatiōes nat̄e tāto ſunt magis naturales quanto ſũt nobiliores ⁊ perfectiores: mō gñare ſibi ſimile nō eſt opꝰ anime nobiliſſimũ īmo potiꝰ ſcire vel nutrire in quo cōſiſtit humana felicitas: igit̄ generare ſibi ſimile nō eſt opus nobiliſſimũ viuentibꝰ.

Oppoſitum determiat Ariſtoteles

Et arguit̄ ꝙ generare ſit nat̄alius q̄ nutrire q̄ qḋ in nat̄a eſt meliꝰ illud eſt naturalius: ſed meliꝰ eſt gñare q̄ nutrire: q̄ p̄rīo ethicorũ dicit̄: ꝙ bonũ q̄to cōiꝰ tāto meliꝰ et diuiniꝰ: mō nutrire eſt ꝓpriũ ei q̄ nutritur ꝑ gñare aũt cōicat̄ eſſe alteri: ideo generare eſt meliꝰ ⁊ diuiniꝰ: quod etiā ex hoc pꝫ: q̄ nobiliſſimis entibus conuenit generare vt deo: ⁊ nō nutritio.

Notādũ eſt breuiter: ꝙ duplicia ſũt

generantia ſibi ſimilia quedā enim generant ſibi ſimile ex mat̄ia aliēa ⁊ extranea: ſicut ignis gñat ignē ex lignis: ⁊ hmōi gñatio nō ē ex p̄te aīe ſiue nō ē a potētia aīe: ideo de iſta nihil intendimus. Alia generātia

ſibi ſilia ex materia ſtranea reſecata ab ipſis q̄ dđ vocat̃ ſemē ⁊ huiuſmodi generatio eſt ab anima ſiue a potentia aīe ⁊ ideo de iſta hic intēdimꝰ. Preſupponitur ſimiliter ꝙ naturaliꝰ dicitur illud quod conuenit alicui ratione forme ꝗ̄ illud quod cōuenit ratiōe materie. ¶ Secūdo notandū eſt: ꝙ illud deꝫ dici ſimpliciter naturaliꝰ inter naturalia quod eſt ſimplicit̃ melius ⁊ finalius: qꝛ tale magis eſt intentū a natura: immo alia ipſius gratia intenduntur.

¶ Ex iſtis primo pono iſtam primā conclusionem: generare ſibi ſimile nō eſt opus naturaliſſimū operationū vitalium: qꝛ ipm̄ non eſt opꝰ optimū ⁊ nobiliſſimū nec maxime finale: immo magis intellectio: ꝓpter qđ in libro ethicoꝝ in actu intelligēdi ponitur humana felicitas cōſiſtere: tanꝗ̄ in actu nobiliſſimo ⁊ maxime finali: modo dictum eſt ꝙ tale eſt naturaliſſimū. ¶ Secunda concluſio ponenda eſt cum Ariſtotele: ꝙ in viuentibus innatis gn̄are: opꝰ naturaliſſimum inter opera vegetatiua eſt generare ſibi ſimile: hoc eſt dictu: ꝙ in ipſis generare ſibi ſilē ē naturalius ꝗ̄ nutrire: vel augmentare: ꝓbat̃: quia quod eſt nobilius et finalius inter opera nature illud eſt naturalius vt dicebatur: ſed generare eſt huiuſmodi reſpectu nutrire. Dico primo nobilius. ſiue perfectius: quia cōuenit ſolū viuentibus perfectis in qualitate ⁊ quantitate: nutrire autem conuenit tam perfectis ꝗ̄ imperfectis: vt pueris ⁊ ſenibꝰ: modo nobilius eſt quod eſt propriū perfectis ꝗ̄ quod eſt cōe ꝑfectis ⁊ imperfectis. Dico etiam ꝙ generare ſibi ſimile eſt finalius: quia dicit Ariſtoteles in litera ꝙ generare ſibi ſimile eſt finis aliarum operationum: cuius ſignum etiam videtur eſſe: ꝙ multe plante cum ꝑuenerint ad perfectionem ſeminis deſiccant̃ ⁊ moriūtur: vt frumenta ⁊ multa alia: tanꝗ̄ natura nō eſſet de illis ſolicita niſi gratia ſeminis finaliter: ergo generare ſibi ſimile eſt naturalius. Et confirmat̃: quia poſteriora generatione ſunt priora ꝑfectione ⁊ magis finalia: vt habetur nono metaphyſice: modo nutrire et augmentare via generationis precedunt in eodē ſuppoſito generare ſibi ſimile: ergo generare ſibi ſimile eſt ꝑfectiꝰ ⁊ finalius. Confirmatur iterū: qꝛ illđ opus eſt perfectius ⁊ nobiliꝰ quod eſt ad nobiliorem finē ſiue ꝑ qđ nobiliꝰ eſſe acquirit̃: ſed gn̄atio ē ad finē nobiliorē: quia ꝑ gn̄ationē acq̄rit̃ totale eē viuētis: ⁊ ꝑ nutritionē ſolū reſtauratur deꝑditū: nō totale eſſe viuētis eſt nobilius ꝗ̄ reſtauratio deꝑditi. Itē illđ ē nobiliꝰ ⁊ naturaliꝰ qđ magꝭ cōuenit naturalibꝰ rōe aīe ⁊ ꝑfectiōis: ꝗ̄ illđ qđ cōuenit eis rōe corꝑis ⁊ idigētie; modo gn̄are ſibi ſimile cōuenit aīatꝭ rōe ꝑfectiōis: iō ſolū cōuenit ꝑfectis: ⁊ cōuēit etiā rōe aīe: qꝛ gn̄atio terminatur ad formā q̄ eſt aīa: ſed nutritio cōuenit aīatꝭ rōe indigentie. ſ. ꝓpt̃ deꝑditū reſtaurandū: ⁊ cōuenit magꝭ ratiōe corꝑis: igr̃ gn̄are ſibi ſimile eſt naturaliꝰ Et iō dicūt medici: ꝙ natura coitui ordīato ad gn̄ationē admiſcuit magnā delectationē tāꝗ̄ valde ſolicita de gn̄atiōe ſibi ſimilis.

¶ Tūc ſoluēde ſūt rōes. Ad primam dr̃. nō opꝫ illa eē nobiliora ⁊ ꝑfectiora nec ꝑ ꝯñs magis naturalia nec etiā magis ītenta a natura q̄ ſunt magis ꝓpa: ⁊ magis inſeꝑabilia: qꝛ videmꝰ ꝙ actus ſpeculandi qui ē ī hoīe nobiliſſimꝰ: ⁊ maxime finalis ē minꝰ ꝓpꝰ hoībꝰ ꝗ̄ actꝰ nutriendi vel ſentiēdi: ⁊ magis ſeꝑabilis. Unde vos habetis ī ſcđo phyſicoꝝ ꝙ materia ē ſīplicit̃ neceſſaria ī oībꝰ naturalibꝰ lꝫ ſit minime nobilitatꝭ: ⁊ fines nō ſūt ſīplicit̃ neceſſarij. Iō ſīplicit̃ negādū eſt ꝙ oē illud ſit naturaliꝰ ⁊ meliꝰ: qđ eſt inſeꝑabiliꝰ. ¶ Ad aliā: pōt dici ꝙ ſi vita aliq̄lit̃ abbreuietur ꝑ coitū tn̄ aliđ prouenit maiꝰ. ſ. totale eſſe alteriꝰ viuētis: ⁊ cū hoc nō abbreuiatur vita ꝑ coitū ad gn̄ationē req̄ſitū: ſed ꝑ nimiā frequētiā coitꝰ. ¶ Ad aliaꝫ pōt dici ꝙ nō ſequit̃ ſi aliqđ eſt illi naturalit̃ magis appetibile ꝙ ꝓpt̃ hoc ſit ſimplicit̃ loquēdo magꝭ naturalit̃ appetibile. Unde ꝗuis nutritio ⁊ cōſeruatio ſortis ſit ſorti magis appetibilis ꝗ̄ gn̄atio alteriꝰ: tn̄ gn̄are alterū ē naturalit̃ magis appetibile ⁊ magis ītentū a natura: ⁊ ſi nō a natura ſortis: tn̄ a natura cōi ordināte vniuſū ⁊ ītendēte eiꝰ ꝑpetuitatē ⁊ ſpecierū ſuaꝝ ⁊ illa natura cōis eēt deꝰ: intelligētie ⁊ corpora celeſtia. ¶ Ad aliā: pōt dici ꝙ natura eq̄ vel magis ē ſolicita de gn̄atiōe ſicut de nutritiōe īmo ītēdit nutritiōeꝫ finalit̃ ꝓpt̃ generationē: iō magis ītēdit gn̄ationē: ſꝫ tn̄ magis cōtinue exercet nutritionē: nō qꝛ magis intēdat eā: ſꝫ qꝛ ſine ea nō pōt venire finis ītētꝰ. ſ. gn̄are ſibi ſimile: ſicut hō mltū ſolicitat̃ ⁊ cōtinue de nutritione eq̄ ſui ad finē vt ī tꝑe debito poſſet vti eo: et nō qꝛ magis ītēdat nutritionē eiꝰ ꝗ̄ vſū. Alia rō ꝓcedit.

Quæſtio Nona

QVeritur nono: Utrū potētie diſtīguāt̃ ꝑ actꝰ ſuos in q̄s pn̄t. ⁊ arguit̃ ꝙ nō: qꝛ lꝫ ab aliq̄bꝰ duabꝰ potētijs nūꝗ̄ ꝓuenirēt aliq̄ actꝰ: tn̄ ille potētie eſſent adhuc abinuicē diſtīcte: ḡ ille potentie nō diſtīguāt̃ ꝑ illos actus: ⁊ pꝫ ꝯña quia q̄cunq; diſtinguntur circūſcriptis actibus: illa ꝑ illos actus non diſtinguūt̃. ¶ Itē: ſi potentie diſtinguerentur ꝑ actꝰ: ſeq̄retur ꝙ oporteret diuerſarū potētiarū eē diuerſos actꝰ: ⁊ diuerſoꝝ actuū eē diuerſas potētias: ſed ꝯñs ē falſū. ꝯñt. a manifeſta ē: qꝛ q̄cūq; ꝑ ſuicē diſtinguūt̃ debēt ꝯſimilit̃ ſiue ꝓportiōabilit̃ diſtīgui. ſꝫ falſitas conſequētis declarat̃: primo ꝙ nō oporteat diuerſarū potētiarū eē diuerſos actꝰ: qꝛ tertio phyſicoꝝ hēt ꝙ actiui ⁊ paſſiui eſt idē actꝰ: ⁊ mobil̃ ⁊ motiui eſt idē motꝰ: quū tn̄ actiuū ⁊ paſſiuū ſint diuerſe potētie: ⁊ ſimilit̃ mobile ⁊ motiuū. Qđ ⁊ ꝯfirmat̃: qꝛ diuſe ſūt potētie dei ſolis ⁊ hoīs ⁊ tn̄ ab eis ꝓuenit idē actus: ſcꝫ iſte hō: hō gn̄at̃ ab hoīe ⁊ a ſole ſm Ari. et ēt a deo: qꝛ deꝰ agit ad oīa q̄ fiūt. Et hoc ēt ꝯfirmat̃: qꝛ diuſoꝝ hoīꝫ ſimul trahētiū nauē ſūt diuſe potētie: quoꝝ tn̄ ē idē actꝰ ſcꝫ idē motꝰ nauis. ¶ Deinde etiā oſtēdo ꝙ nō oporteat diuerſoꝝ actuū eſſe diuſas potētias: īmo ꝙ eiuſdē potētie ſūt diuerſi actus: qꝛ nono metaphyſice habet ꝙ eadē potētia realis pōt in cōtrarios actꝰ: ⁊ eadē ēt potētia paſſiua vt prima materia pōt paſſiue in diuerſos actꝰ ⁊ cōtrarios. videmꝰ etiā ꝙ idē calor q̄ nō ē aliud ꝗ̄ potentia calefaciēs calefacit: ⁊ rarefacit ⁊ leuefacit: ⁊ iō pꝫ bn̄ ꝙ eiuſdē potētie ſūt diuerſi actus ¶ Item ſi potentie diſtīguerēt̃ ꝑ actꝰ: vel hoc eēt ſpecifica diſtīctione: vel diſtinctiōe nūerali: ſꝫ nō pōt dici ꝙ hoc ſit diſtīctione nūerali: qꝛ eadē potentia viſiua in nūero ſcꝫ ſortis: pōt in diuerſos actꝰ ſecūdū nūerū: vt in viſionē huius albi: ⁊ illiꝰ: ⁊ idē ēt actꝰ ſm nūerū ē a pluribꝰ potētijs diſtinctis ſm nūerū: vt idē motꝰ nauis a diuſis trahētibꝰ. nec pōt dici ꝙ potētie diſtinguant̃ ꝑ actꝰ diſtinctione ſpecifica: qꝛ ītellectꝰ idē numero pōt ī intellectiones diſtinctas nūero ⁊ ſpecie Et idē ēt actꝰ ē potētiarū ſpecie diſtīctarū: vt actiui ⁊ paſſiui. ¶ Itē: ſicut ante dictū fuit: eadē potētia ē intellectiua et ſenſitiua: ⁊ tn̄ intelligere ⁊ ſētire ſunt di-

tierſi actus:ergo propter diſtinctionē actuū nō opor‑tet diſtingui potentias.

Oppoſitū videtur velle Ariſtoteles in ſecundo huius ⁊ in ſecundo ethicorum ⁊ magis in nono metaphyſice. ¶ Etiam arguitur ratione quia potentie non cognoſcūtur niſi per actus vt patet nono metaphyſice. ideo nec poteſt ſciri earū diſtinctio niſi per diſtinctionem actuum.

In iſta quæſtione pono plures conclusiones. Prima eſt: ꝙ q̄cunq; ſunt diſtīcta abinuicē illa ſunt ſeipſis diſtīcta ⁊ eſſentialiter ⁊ intrinſece. qm̄ illa ſunt ſeipſis diſtincta eſſentialiter ⁊ intrīſece que omnibus alijs circumſcriptis vel remotis: ipſis ſolis remanentibus: ſiue per poſſibile ſiue per impoſſibile adhuc eſſent diſtincta: mō ſic eſt de omnib⁹ rebus q̄ abinuicē diſtinguunt̄: poſito eī ꝙ in mūdo non eēnt niſi hec albedo: ⁊ illa: adhuc hec nō eſſet illa: ideo adhuc eēnt diſtincte: ⁊ ita eēt de q̄buſcūq; alijs. ¶ Itē: om̄e qḋ ē: eſt ſeipſo qḋ ē intrinſece ⁊ oīa q̄ ſūt ſūt ſeipſis ea q̄ ſūt ⁊ ⁊ intrīſece ⁊ eſſentialit̄: igr̄ q̄cūq; diſtincta ſūt: ſeipſis intrinſece diſtincta ſunt. aña manifeſtū eſt: qꝛ ſi ſola albedo eſſet adhuc ipſa eſſet albedo: ideo albedo ſeipſa intrinſece eſt albedo: ⁊ ſic de q̄lꝫ alio: ⁊ ideo declaratū eſt q̄rto metaphyſice ꝙ eſſe rei nō eſt diſtīctū ab ea: ⁊ pari rōe ſicut oē qḋ eſt ē ſeipſo id qḋ ē: ita oīa q̄ ſunt ſūt ſeipſis ea q̄ ſunt. Tunc declarat̄ ꝯña p̄ncipalis qꝛ ſicut declaratū eſt q̄rto metaphyſice: ens ⁊ vnū ꝯuertunt̄: ita ꝙ hec noīa ens ⁊ vnū in reb⁹ ꝓ q̄bus ſupponūt nullā diſpoſitionem additā ſignificāt ⁊ hoc capiendo vnū ꝓut dr̄ ab indiuiſione eiuſdē ad ſe: ⁊ hoc eſt prout vnū ⁊ idē ſibi ipī ꝯſignificat: ideo debet concludi ꝙ illud aliquid eſt vnū ⁊ idē ſibi ꝓut ipꝫ eſt ens: ⁊ pari ratione ꝑ illa aliqua ſunt abinuicē diuerſa ꝑ q̄ ſunt entia: ſꝫ hoc eſt ꝑ ſeipſa intrinſece: vt dictū fuit: igit̄. ¶ Sꝫ non obſtante dicta cōcluſione pono aliā cōcluſionē talē: ꝙ aliqua ſunt diſtincta abinuicē ꝑ alia a ſe et ſibi extrinſeca: qꝛ ꝑ qḋ res eſt ꝑ hoc ipſa eſt ſibi eadē: ⁊ diſtincta ab alijs. Sed res eſt ꝑ ſuas cās extrinſecas: omnia enim ſunt ꝑ ipm̄ deū vel ab ipſo deo non intrinſece: ſꝫ cauſalit̄. igr̄ ſimilit̄ res eſt eadem ſibi ⁊ diſtincta ab alijs per ſuas cās etiā extrinſecas: non tm̄ intrinſece ſꝫ cāliter: ſcꝫ effectiue vel finaliter ¶ Tertia concluſio eſt ꝙ potētie nō diſtinguunt̄ per actus ſuos ſcilicet in quos pñt: ꝓbatur: qꝛ nō ſunt id quod ſunt ꝑ illos actus: ideo nec diſtinguuntur abinuicem per illos actus immo in eē ſuo ⁊ in diſtinctione ipſarū abinuicē ille potentie p̄cedunt actus ſuos. vñ poti⁹ pōt dici ꝙ actus diſtinguūt̄ ꝑ ſuas potentias cāliter qm̄ potentie ſunt cauſa actuū ab eis ꝓuenientiū ¶ Quarta concluſio eſt: ꝙ non oportꝫ potentias diſtingui ꝓportionabiliter ſuis actibus: eo ꝙ eiuſdem potentie vt paſſiue vel rōnalis ſunt diuerſa opera numero ⁊ ſpecie diſtīcta: ⁊ idē etiā op⁹ eſt a diuerſis potentijs vel ſaltem diuerſarum potentiarum nūero ⁊ ſpecie diſtinctarum: qm̄ actiui ⁊ paſſiui eſt idē actus ⁊ hec magis declarabantur in arguendo ad queſtionē. ¶ Quinta concluſio: ꝙ ex diuerſitate actuum pōt argui diuerſitas numeralis potentiarum: qꝛ tali mō poterit fieri argumētū. iſtud opus a procedit a potentia b ⁊ non procedit a c igr̄ c nō ē b. ⁊ tm̄ vtrunq; ſcilꝫ tam b q̄ꝫ c eſt potentia: igr̄ c ⁊ b ſunt diuerſe potentie Sic ḡ vniuerſaliter qñcūq; ab aliquo ꝓuenit aliquis actus ſequit̄ ꝙ illud eſt q̄dam potentia: ideo ſi a prouenit ab ipſo b tunc b eſt potentia: ⁊ etiā ſi o prouenit ab ipſo c tunc c eſt quedam potentia. ¶ Sic ad concludendum ꝙ b ⁊ c ſunt diuerſe potentie: ſufficit ponere ꝙ b non eſt c: ⁊ hoc probabatur: quia ab ipſo b erat a ⁊ a c non erat a: ergo c non erat b. ¶ Sexta concluſio ponitur ꝙ ex diuerſitate actuum poteſt argui diuerſitas ſpecifica potentiarum: quia ſi b eſt potentia ſufficiens ad producendum actū in ſuo gñe ⁊ c eſt etiā potētia ſufficiēs ad ꝓducendū actū ī ſuo genere: tunc ſi effectus a proueniat ab ipſo b: ⁊ ab ipſo c non poſſit prouenire effectus a nec ipſi conſimilis in ſpecie: ſequitur ꝙ b ⁊ c erunt potentie diuerſarum rationum ⁊ diuerſarum ſpecierum. ¶ Debetis tamen conſiderare ꝙ non oportet ex omni diuerſitate actuum arguere diuerſitatem potētiarum cū diuerſi act⁹ ab eadē potentia poſſint prouenire: ſed ex actibus arguitur diuerſitas potentiarum ſecundum numerum: quando videmus actum eſſe ab hac potētia ⁊ non ab illa vel eundem actū eſſe ab hac vno modo: ⁊ ab alia alio modo. ⁊ tunc arguimus diuerſitatem ſpecificam potentiarum quando videmus ab vna prouenire alio modo aliquem actum: ⁊ ꝙ ab alia non poteſt prouenire actus ſimilis ſpeciei. ¶ Vltima concluſio ponitur: ꝙ potentie diſtinguuntur per ſua opera ſiue per ſuos actus: ſecundum rationem: ad talem ſenſum: ꝙ nomina ſubiecta huic nomini potentia: hoc eſt dictu: nomina que ſunt ſpecies huius nominis potentia: habent diuerſas rationes: id eſt diuerſas diffinitiones nominum potentiarum: verbi gratia calefactiuum dicitur quod eſt potens calefacere: calefactibile potens calefieri: ſenſitiuum potens ſentire: ſenſibile potēs ſentiri ⁊ ſic ſuo modo de motiuo ⁊ mobili ⁊ de auditiuo ⁊ de audibili: ⁊ de oīb⁹ alijs noīb⁹ potentiarum. Hec enim nomina ſenſitiuum: ſenſibile: auditiuum: audibile: actiuum: paſſiuum: motiuum: mobile ⁊ huiuſmodi ſunt nomina ſubiecta huic nomini potentia: ⁊ iſta nomina: ſentire: ſentiri: agere pati mouere moueri: ⁊ ſic de alijs ſunt noīa ſubiecta huic nomini opus vel actus: ⁊ puto ꝙ hāc cōcluſionē vltimam intendebant commentator ⁊ Ariſtoteles quando in multis locis dicebant potentias diſtingui per actus. Et rationes que fiebant non procedunt.

Quæſtio Decima

QVærit̄ decimo: vtrū potentie diſtingantur per obiecta. Arguitur ꝙ non: qꝛ aliquādo potentia eſt ens ⁊ eius obiectum nō eſt ens: verbi gratia potētia intellectiua eſt ens et tamen aliquando obiectum intelligibile non eſt ens vt ſi modo intelligas Ariſtotelem vel antichriſtum aut vacuum vel chimeram: ſed entia non diſtinguuntur per non entia: ergo potentie nō diſtinguuntur per obiecta. ¶ Item: ſi potentie diſtinguerentur per obiecta tunc oporteret diuerſarum potentiarum eſſe obiecta diuerſa: ⁊ econtra diuerſorum obiectorum eſſe diuerſas potentias: ſed non inuenitur ita eſſe immo idem obiectum eſt diuerſarum potentiarum: vt lapis eſt obiectum ſenſus quia ſentitur: ⁊ obiectum intellectus quia intelligitur: ⁊ obiectum potētie calefactiue aut frigefactiue qñ caleſit aut frigeſit. Similit̄ idē ſenſibile cōe eſt obiectū cuiuſlꝫ ſēſus exterioris ſibi et ecōuerſo eadē potētia ē diuer

ſorum obiectorum:vt idem viſus albi ⁊ nigri ⁊ idem
intellectus omniũ entium quantũcunq; diuerſorũ:er
go potentie non diſtinguunt per obiecta.

Oppoſitũ dicitur cõiter. Vnde in
ſecundo ethicorũ videt Ariſtoteles diſtinguere virtu
tes morales ſecundũ diſtinctiones obiectorũ ſuorũ:⁊
ideo etiã dicit in ſecundo hui⁹ Ariſto. q volẽti deter
minare de potẽtijs aīe op; pri⁹ determinare de ope
rib⁹:⁊ adhuc pri⁹ de obiectis:qd nõ videtur eſſe niſi
q: potentie diſtinguunt ⁊ cognoſcunt p opera ſua et
obiecta.etiam in p̄mo phyſicorũ dicit:q nõ qdl; agẽs
agit i quodl; paſſũ nec qdlib; paſſũ patit a qlib; agẽ
te indifferent.ſed determinatũ a determinato tãq po
tentie actiue ⁊ paſſiue que adinuicẽ dicũt obiecta di
ſtinguãtur ꝓportionabilit per inuicẽ.

Primo breuiter videndum eſt:qd
debeamus vocare obiectũ potẽtie.⁊ ẽ p̄mittẽdũ q po
tẽtie:ꝓprie loquendo de potentijs:diſtinguunt in ac
tiuas ⁊ paſſiuas:ſed qdã earũ ſũt actiue vel paſſiue ſi
ne cognitione:vt grauitas mouendo graue vel calidi
tas ignis calefaciendo:Alie dicunt actiue vel paſſi
ue cũ cognitione q vocant potẽtie cognoſcitiue: vt ſẽ
ſus ⁊ intellectus. Eſt etiã notãdũ:q qũuis eadẽ po
tẽtia vt itellectiua ſit paſſiua ⁊ cognoſcitiua:tñ nõ eſt
neceſſariũ q oẽ obiectũ qd dr obiectũ intellectus in
quãtũ eſt potentia cognoſcitiua:dicat eius obiectũ
inquantũ ẽ potẽtia paſſiua.debem⁹ eñ vniuerſalit di
cere q oẽ obiectũ potẽtie paſſiue inquãtũ ẽ potẽtia
paſſiua eſt actiuũ innatũ agere in illã:⁊ econuerſo ẽt
oẽ obiectũ potẽtie actiue iquãtũ eſt actiua ẽ paſſiuu;
qd eſt innatũ pati ab illa:ſed obiectũ potẽtie cogno
ſcitiue iquãtũ dr cognoſcitiua ẽ cognoſcibile qd eſt i
natũ cognoſci ab illa:mõ ſepe contingit q aliqd ẽ co
gnitũ ab intellectu a quo nullus intellect⁹ patit:qm
materia prima cognoſcit ab intellectu:⁊ ſic materia
p̄ma bñ ẽ obiectũ cognoſcibile ipſi⁹ itellect⁹ licet ma
teria p̄ma nõ agat i itellectũ:q: ipſa nulli⁹ eſt actiui
tatis.ſimilit ſi tu habeas cõceptũ hoīs ſpecificũ:tu p
illũ intelliges oẽ; hoīem idifferenter:⁊ ſic oīs hõ ẽ ob
iectũ itellect⁹ iquãtũ itellect⁹ eſt cognoſcẽs ⁊ tamen
nõ oīs hõ eſt obiectũ intellectus iquãtũ itellectus dr
patiẽs:q: hoīes q ſũt rome nihil agunt in itellectũ
meũ ad formãdũ illũ cõceptum q tñ ipſi cognoſcunt.
Notandum eſt ẽt q nõ oīs potentia actiue reqrit
obiectũ ſc; paſſiuũ:q: deus creãdo põt agere ſine paſ
ſo p̄ſuppoſito:tñ oẽ actiuũ naturale requirit paſſiuũ:
et econuerſo.

Tunc pono breuiter aliquas conclu
ſiones. Prima eſt:q nõ op; oẽs potẽtias diſtigui p ob
iecta ſua qm corpa celeſtia nõ diſtiguũt p iſta iferiora
q tñ ſũt obiecta i q agũt:⁊ ẽt mãria p̄ma ẽ cõe obiectũ
oīm potẽtiarũ actiuarũ mãialiũ ⁊ tñ p illam mãiã
nõ diſtingunt illa agentia:nec materia ẽt diſtinguit
p diſtictiones illorum agentium. Secũda cõcluſio
eſt:q non oportet potẽtias ⁊ obiecta earũ diſtingui ꝓ
portionabilit:q: potentie intellectiue nõ diſtingunt
proportionabilit communi diſtinctioni ẽtiũ:⁊ q: etiã
in arguendo dictũ fuit q bene eſt idem obiectum di
uerſarum potentiarũ et eadem potentia diuerſorum
obiectorum. Tertia concluſio eſt:q aliqñ ex diuer
ſitate obiectorum poſſumus arguere diuerſitatẽ po
tẽtiarum ſiue ſpecificã ſiue numeralẽ:quod poteſt de
clarari ſicut in alia queſtione declaratũ fuit q ex di
uerſitate operum poteſt argui diuerſitas potẽtiarũ.

dato ei aliq obiecto vel actiuo vel paſſiuo vel cogno
ſcibili:ſi illud ſit cognoſcibile a potentia.b:⁊ ipſũ vel
illi ſimile in ſpecie nõ ſit cognoſcibile a potentia.c:ſe
quitur q c ⁊ b ſunt potentie diſtincte:nõ ſolũ ſecundũ
numerum:ſed etiam ſecundum ſpeciem. quecunq; ei
potẽtie eſſent eiuſdem ratiõis ⁊ eiuſdẽ ſpeciei ille poſ
ſent pati ab obiectis eiuſdẽ ſpeciei:ſi eſſent paſſiue et
agere i obiecta eiuſdẽ ſpeciei ſi eẽnt actiue. Quar
ta concluſio ponit deſcendendo ſpecialiter ad poten
tias ſenſitiuas:q potentie ſenſitiue exteriores diſtin
guntur in ſuis qualitatiuis diſpoſitionibus ſecundũ
exigentiã obiectorũ ſuorũ ꝓpriorũ:vbi gr̃a:alia req
ritur qualitatiua diſpoſitio ad recipiendũ ſpeciem lu
minis vel coloris ⁊ ad recipiendum ſpeciem ſoni ⁊ ſic
de odore:⁊ ſapore ⁊ de qualitatibus tangibilib⁹:⁊ ob
hoc oportuit organa ſenſuũ exteriorũ eſſe diuerſaru;
complexionũ:tamẽ licet dicte potentie diſtinguãtur
ſecundum exigentiam ſuorum obiectorum nõ ſeqtur
q diſtinguantur per illa obiecta ſcilicet colorem vel
odorem vel ſonum:nihil enim egerũt ad formationẽ
⁊ diſtinctionẽ organorum tuorum ſenſuũ. Vltima
concluſio. Potẽtie ⁊ obiecta ſua diſtingunt ꝓportio
nabiliter:ſecundum rationẽ:ad iſtum ſenſum:q om
ni nomini contento ſub hoc nomine potentia actiua
ſiue ſub hoc nomine actiuum correſpondet proportio
nabiliter nomen contentum ſub hoc nomine poten
tia paſſiua vel paſſiuum:⁊ ita etiam omni nomini cõ
tento ſub hoc genere cognoſcitiuum correſpondet
proportionabiliter nomen contentum ſub hoc gene
re cognoſcibile:verbi gratia:motiuum mobile:alte
ratiuum alterabile:calefactiuum calefactibile:in
tellectiuum intelligibile:ſenſitiuum ſenſibile:⁊ ſic de
alijs:⁊ omnia hec nomina potentiarum habent ſi
bi nomina correſpondentia actuum per que diffini
untur:⁊ ideo poteſt concedi q hoc ſepe intendebat
Ariſtoteles quando dicebat potentias diſtingui per
actus ⁊ per obiecta:nec contra dicta procedunt ra
tiones prius facte.

Quæſtio vndecima

QVæritur vndecimo
Vtrum potentia nutritiua:po
tentia augmẽtatiua:⁊ poten
tia generatiua:ſint potentie
anime.arguitur q nõ:quia po
tẽtie anime non conueniũt in
animatis:ſed iſte potentie con
ueniũt inanimatis:ergo.ma
ior eſt de ſe manifeſta:minor vero ꝓbat:primo de gene
ratione ſibi ſimilis:quia ignis generat ignem:cali
ditas caliditatem:frigiditas frigiditatem:ſimiliter
de nutritione ⁊ augmentatione quia ignis ex vnctu
oſo nutritur et augetur:ſimiliter etiam calor:⁊ ſic pa
tet q iſte potentie et opera earum conueniunt inani
matis:ergo iſte non ſunt potentie anime. Item
ſortes vel anima ſortis non generat ſibi ſimile:ſed ſo
lũ generat ſemen:ex quo poſtea generatur alius ho
mo:etiam ſortes vltra generationem ſeminis nihil
agit ad generationem alterius hominis:immo ſi ſor
tes emiſſo ſemine corrumperetur non minus gñaret
ali⁹ homo:ideo p; q aīa ſortis non habebat potentiã
generandi ſibi ſimile: Item:ſi ille eſſent potentie
anime vel eſſent diuerſe potentie:vel eadem:non po
teſt dici q eadem:quia tũc non deberet dici in plurali

nũero q̄ ille eſſent potentie anime:imo potius q̄ ille eſſent potentia anime. Etiam Ariſtoteles diſtinguit inter eas:ideo non eſt dicendũ q̄ ſint eadem potentia ſed nec poteſt dici q̄ ſint diuerſe potentie: primo: q̄a ſunt vna ⁊ eadem anima:ſecundo quia earum eſt idẽ obiectum:ſcilicet cibus:⁊ potentie diuerſe debẽt habere obiecta diuerſa.

Oppoſitũ vult ariſtoteles. Notãdũ ẽ p̄ᵒ de nutritione q̄ nutritio p̄p̄e dicta fit p alimẽtũ adueniẽs ab extrinſeco ipſi nutrito:⁊ p cõuerſionẽ illius nutrimẽti i ſubſtãtiã nutriti:ſecundũ ſingulas eiᵘ partes notabiles:eo mõ quo declarari dz de mõ gñatiõis:⁊ dz fieri huiuſmodi cõuerſio p v̄tutẽ exiſtẽtẽ in ipſo nutrito:ita q̄ hec ſunt cõditiones vere nutritiõis. ❡Et p hoc debet̄ iferr̄ q̄ lz fluuiᵘ cõtinue p ſeuerat p cõtinuũ aduẽtũ noue aq̄:ñ nutrit̄: q: deficit iſte cõditiões nutritiõis. p̄mo ei ñ ẽ verũ q̄ q̄libz ps notabil̄ aq̄ p̄exiſtẽt̄ accipiat ſibi portionẽ aq̄ ſupuẽiẽtis:imo tota p̄cedẽs fluit vltra: ⁊ alia noua inſequit̄ ⁊ tñ in vera nutritiõe q̄libz ps nutriti antecedẽs nutritionem capit ſibi portionẽ ⁊ cõuertit ſibi portionẽ de nutrimẽto adueniẽte. ſcdõ: aqua fluuij p̄exiſtẽs nõ cõuertit ſibi p virtutẽ ſuã aquã ſupueniẽtẽ p quã fluuiᵘ continuatur: ⁊ tñ nutritũ p virtutẽ ſuã dz ſibi cõuertere nutrimentum. ❡Scdõ ẽt inferẽdũ ẽ: q̄ ignis ex cãdela nõ nutrit̄ vel ex lignis: q: ſicut dicebat̄ de fluuio nõ eſt verũ q̄ q̄lz ps flãme p̄exiſtẽtis accipiat ſibi ptẽ ſupueniẽtis:imo totalis flãma p̄oꝛ euolat ⁊ exhalat:⁊ alia noua gñatur ex ſicco:ex ſeuo vl̄ cera: ⁊ tamẽ verum eſt q̄ ignis p̄pinquiorẽ habz ſimilitudinẽ ad nutritionẽ q̄ aqua fluuij inquantum ignis p̄exiſtẽs v̄tute ſua generat ignẽ ſubſequentẽ. ❡Deinde ex dictis ſequit̄ q̄ nutritio p̄prie dicta eſt opᵘ aĩe: q̄ð ptz primo: q: conuenit ſolum animatis: vnde inter inanimata magis videtur cõuenire igni:⁊ tñ ipſi non cõuenit vt dictũ eſt:ergo nõ cõuenit inanimatis. Item nutritio vel eſt ab anima ſeu a v̄tute aĩe: vel eſt a v̄tute elemẽtari vt igneo caloꝛe:ſed nõ p̄õt dici q̄ ſit a virtute elementari: q: elementum virtute ſua non mouet niſi ad vnã ptẽ: vt leue ſurſũ:⁊ graue deoꝛſũ:nutritio aũt vndiq̧ fit:⁊ in nutritione ad oẽz differẽtiam poſitionis mouetur nutrimentũ:ergo hoc nõ ẽ opus v̄tutis elementaris ſaltẽ preſentialiter:ſed aĩe. ❡Nec valet cauillatio dicentium q̄ nutrimentũ mouet̄ deoꝛſum ad pedes per naturam terre q̄ eſt grauis: ⁊ ſurſum ad caput per naturã ignis qui eſt leuis: q̄ñ ſi illud eſſet: tunc oẽs ptes magis terreſtres deſcẽderẽt deoꝛſũ ad pedes:⁊ oẽs partes mag̃ ignee ⁊ leuiores aſcenderent ad caput:ideo in capite non eẽnt oſſa ⁊ neruũ:nec in pedibus eſſet ſanguis ⁊ ſpiritᵘ: q̄ð app̄et totũ falſũ: igit̄. Et ex his finaliter cõcludẽdũ eſt q̄ potentia nutritiua eſt potentia aĩe:imo eſt ipſamet aĩa potens nutrire. ❡Deĩde breuit̄: de augmẽtatione dicendum eſt: q̄ augmentatio vno mõ fit p rarefactionẽ a calido abſq̧ aduentu vel additione extrinſeci:⁊ huiuſmodi augmentatio nõ eſt p̄pria animatis:imo cõuenit inaĩatis. Alia eſt augmẽtatio p appoſitionẽ ſicut in cumulo:ſicut ſi vinũ aut frumẽtũ diceremus augeri p hoc q̄ aliud vinũ vel frumẽtũ ei apponitur ⁊ adhuc iſte modus augmentationis nõ eſt p̄priᵘ aĩatis: quia ſic aqua poteſt augeri vel cumulus lapidũ. Alia eſt augmentatio p nutritionem: q̄ñ in ſubſtãtiã nutriti plus conuertit̄ de nutrimento: q̄ ſit reſolutũ de corpoꝛe nutrito:⁊ hec augmentatio eſt p̄pria aĩatis. ſicut ⁊ ipa nutritio: cũ p nutritionẽ adueniat: ideo eſt opus anime. Ex quo concludit̄: q̄ potẽtia hoc mõ augmẽtatiua ẽ potẽtia aĩe:imo ipa aĩa ẽ potẽtia p̄ncipalr̄ augmẽtatiua tali augmẽtatiõe. Vltio dicẽdũ ẽ de gñatione ſibi ſimilis:⁊ dico q̄ dupliciter eſt generatio ſimilis: vno mõ ex materia aliena: ſicut ignis generat ignẽ ex lignis:⁊ apparet q̄ iſte modᵘ gñationis nõ eſt p̄priᵘ aĩatis. Alio modo eſt generatio ſibi ex ſemine ab ipſo generante orto ⁊ reſecto: ⁊ manifeſtum eſt q̄ iſte modus generationis non conuenit niſi animatis:immo adhuc perfectis:⁊ ideo talis generatio eſt opus aĩe:⁊ ſic potẽtia generatiua eſt potentia anime imo aĩa eſt ipſamet potentia ſic generatiua: tamen nõ credo q̄ anima ſic generãtis ſit principale generans ſibi ſimilis:ſed ſolum generat ſemen: vnde poſt generatur ipſi ſimile:⁊ ideo anima eſt potentia principaliter generatiua ſeminis:ex quo innatum ẽ generari ſimile ei cuius ea eſt anima.

❡Per hoc reſpondetur ad rationes q̄ð enim arguebatur de eo q̄ ignis generat ignem ⁊ de hoc q̄ ignis nutritur ex vnctuoſo et de augmentatione per rarefactionem:totum ſolutum eſt in poſitione: ſed hoc q̄ð vltio arguebatur videlicet q̄ anime potentie ſunt diſtincte vel eadẽ: poſſet concedi q̄ eadem anima eſt potentia nutritiua augmẽtatiua ⁊ generatiua tamen ſecundum diuerſas rationes. Et hec alias ſatis dicta fuerunt.

Quæſtio duodecima

QVęritur duodecimo vtrum ſenſus ſit potentia paſſiua ſiue virtᵘ paſſiua. Arguit̄ q̄ nõ: q: materie eſt pati et forme ẽ agere vt habet̄ i libro de gñatiõe:⁊ etiã ſcdõ phyſicoꝛũ: ſed ſenſus nõ ẽ materie: imo ẽ forme: q: eſt ipſa aĩa ſenſitiua: g̃ ſenſus eſt potẽtia actiua:⁊ nõ potẽtia paſſiua. ❡Et hoc cõfirmat̄ p Ariſto. ſecũdo huius dicentẽ: q̄ aĩa ẽ cauſa coꝛpoꝛis ſecundum formam: ſecundum finem: ⁊ ſecundum agens: ideo ipſa eſt actiua ⁊ non paſſiua. q̄ð etiam confirmatur p cõmentatoꝛem dicentem ſecundo huius: q̄ anima eſt cauſa motus coꝛpoꝛis ſecundũ omnes modos motus: ſiue vocatos ſiue exiſtimatos ideo anima eſt cauſa motiua ⁊ actiua ad ſenſationem et non paſſiua. ❡Item: ſentire eſt agere: ergo ſenſus qui ſentire dicitur eſt actiuus: conſequentia eſt nota de ſe: antecedens probatur primo: quia ſentire ſignificatur per verbum actiuum: quod non eſſet conueniens niſi ſentire eſſet agere: et etiam communiter conceditur q̄ ſentire ⁊ intelligere ſunt actiones immanentes:⁊ actio non dicitur immanens quia maneat in paſſo: quia ſic omnis actio diceretur immanẽs: ſz ideo actio dicitur imanens ex eo q̄ manet in agente: ergo cum ſenſatio ⁊ intellectio maneant in ſenſu et in intellectu: ſequitur q̄ ſenſus ⁊ intellectus agunt ad ſenſationem ⁊ intellectionem: ⁊ ita ſunt virtutes actiue:⁊ non paſſiue. ❡Item: in tertio huius dicit Ariſtoteles q̄ principia mouentia animal ſecundum locum ſunt ſenſus ⁊ appetitus vel intellectus ⁊ appetitus: ideo ſenſus ⁊ intellectus ſunt potentie motiue ⁊ actiue. Et hoc ſolet confirmari q: baſiliſcus viſu interficit hominem: ⁊ mulier menſtruoſa viſu etiam inficit ſpeculum: quod non eſſet niſi potentia viſiua eſſet actiua in ipſum viſibile. ❡Item ſi ſenſus eſſet potentia paſſiua: ſequeretur q̄ ſenſibile eſſet nobilius ipſo ſenſu: modo cõſequẽs eſt falſũ igit̄: p̄bo ↄ̄ñaz

q: tertio hui⁹ dicit Ariſtoteles ꝙ agēs ſit nobili⁹ ⁊ ꝑſtāti⁹ paſſo: modo ſenſibile eēt agēs in ſēſū ſi ſenſ⁹ eēt ꝟt⁹ paſſiua: iō ſēſibile eēt nobili⁹. ¶ Alſo arguit: q: ſequit ꝙ virt⁹ vegetatiua eēt nobilioꝛ ꝙ̄ ſenſitiua: qḋ eſt falſū: ⁊ ꝯña pꝫ: q: nobili⁹ eſt agere ꝙ̄ pati: ideo actiuū ē nobili⁹ paſſiuo: ⁊ tñ oēs cōcedūt ꝟtutē vegetatiuā eē virtutē actiuā: ideo eēt nobilioꝛ.

¶ Oppoſitū dicit Ariſtoteles & in ſecūdo hui⁹: ⁊ ī tertio. ¶ Notandū eſt ſecūdū cōmentatoꝛē ꝙ potētia actiua mouet obiectū ſuū: ⁊ potētia paſſiua mouet ab obiecto ſuo: ſiue hoc ſit motu ꝓp̄e dicto cū additiōe cōtrarij ſiue hoc ſit motu alio vel mutatiōe. ¶ Nūc pono concluſiones. Pꝛīa eſt: ꝙ oīs ſēſus ē ꝟt⁹ paſſiua: q: oīs ſenſus pōt hr̄e opationē nouā: videlꝫ nouā ſenſationē immanētem ſibi: mō oē tale eſt paſſiuū q: ē receptiuū illius operatiōis: ex quo illa de nouo īmanet ſibi: g̃ oīs ſenſus ē paſſiu⁹. ¶ Secunda cōcluſio: oīs ſenſus eſt paſſiu⁹ a ſenſibili: qm̄ illud eſt paſſiuū a ſenſibili in quod ſenſibile īpꝛimit aliquā ſpeciē: mō ſenſibile īp̄mit aliquā ſpeciē ī ſēſū: ſicut pꝫ de viſu ꝑ expiētiā: ſi qs eīn diu aſpicit lucem aut foꝛtes coloꝛes: ⁊ retrouertat ad ptē opacā: adhuc ꝑ aliq̄ tp̄e res ſibi obiecte appebūt clare ⁊ lucentes: ꝙ̄uis nō ſint tales: qḋ nō pōt eē niſi q: adhuc ſēſ⁹ hēt aliquā de ſpeciebꝰ quā ab illis lucidis recipit vel ab illis coloꝛib⁹ itēſis. ¶ Itē: ſēſus exterioꝛ ad ſētiēdū īdiget obiecto ſēſibili exterioꝛi: ſꝫ ſēſibile nō exigeret ad ſenſationē niſi ageret ī ſēſū: vel niſi pateret a ſēſu qm̄ ad aliquā actionē nihil exigit niſi agēs aut paſſū niſi foꝛte hoc ſit ꝑ accidēs: ſicut exigeret remouens ꝓhibēs vel applicās actiuū paſſiuo: mō abſurdū videtur dicere ꝙ ſenſibile patiat ⁊ recipiat aliq̄d a ſēſu: q: nō poſſes cōſequēt aſſignare q̄d ⁊ qūo viſ⁹ tu⁹ ageret ī ſtellas qn̄ videret eas. ſimilit de olfactu: ſi obiectū odoꝛabile nō ageret ī olfactū ſꝫ mag̃ ecōuerſo: tūc ſequit ꝙ odoꝛatio mag̃ fieret expirādo ꝙ̄ iſpirādo: qḋ tñ ē falſū: igit ſenſus eſt ꝟt⁹ paſſiua ab ip̄o ſenſibili. ¶ Tñ debetis notare: ꝙ nōdū ē manifeſtū: vtrū ſēſibile agat ipſā ſēſationē: ⁊ ꝙ ſenſ⁹ ſolū recipiat eā an ſenſus agat eam: de hoc aūt erit dicendū poſt: ſecūdū exigētiā diuerſarū opinionū de ſpecie ſēſibili: vtrū ſit eadē ſēſatiōi an nō: qm̄ q̄cūq; ponūt ꝙ ſēſatio nō differt a ſpecie ſēſibili ipī habēt ponere ꝙ ſenſ⁹ recipit ſēſationē ab ip̄o ſenſibili: ⁊ ꝙ ſenſibile agit ſēſationē ī ipſū ſēſū. Sed illi q̄ ponūt ſēſationē eē actū ſupadditū ſpeciei ſēſibili: ⁊ diuiſū ab ea: hēnt dicere ꝙ ſēſ⁹ patit a ſēſibili recipiēdo ab eo ſpeciē ſēſibilē: tñ pñt dicere ꝙ ſēſ⁹ īfoꝛmat⁹ ſpecie ſēſibili agit ī ſemetip̄ſ ſēſationē: ſicut ḡue hñs p̄mi actū. ſ. ḡuitatē remoto īpedimento trāſit ī actū ſcḋꝫ a ſemetip̄o actiuo. ⁊ de hoc poſtea videbit.

Ad rōes: cōcedit ꝙ ſēſ⁹ ē bñ actiu⁹ mltarū opationū: qm̄ ſēſ⁹ eſt ip̄a aīa ⁊ ip̄a aīa agit ad nutritionē: ad augmētationē ad motū localē: ⁊ foꝛte ēt ad ſēſationē: ⁊ ītellectionē: ⁊ lꝫ ſic mltipliciter agat: nō ē īcōueniēs ꝙ aliqb⁹ mod; patiat. Sꝫ foꝛte tu obijcies: q: ſicut p̄ma materia ita patitur ꝙ non agit ſic foꝛma ita debet age ꝙ ñ patiat. ¶ Rñdet: ꝙ pꝛīa materia ſolū eſt paſſiua: ⁊ nō actiua: ⁊ ita etiam pꝛīa foꝛma (que eſt ipſe de⁹) ita eſt actiua ꝙ nō paſſiua: ſed non eſt inconueniens ꝙ foꝛme medie: ⁊ materie medie: ſint ſimul ⁊ actiue ⁊ paſſiue. ¶ Deīde qn̄ dicebat ꝙ ſentire ē agere: pōt dici ꝙ indubitanter ſentire eē ſenſum pati: vtrum autem ſenſus ī ſentiēdo agat ſenſationem ⁊ non ſolum recipiat eā: videbitur in alia q̄ſtione. Sꝫ ſi ſentire eſt pati: quare ergo ſignificat per verbū actiuū? poteſt reſponderi: ꝙ nomina ſignificāt ad placitum ⁊ fuit talis cōmunis impoſitio ꝓpt̄ eſtimationē vulgarē: quia ſepe apparet vulgarib⁹ ꝙ ſentire ſit agere: eo ꝙ ipſi nō percipiunt motum per quē ſenſus moueatur a ſenſibili remoto. Sed tñ peteres quare philoſophi dicūt ꝙ ſentire ⁊ intelligere ſūt actiones immanētes. Reſpōdeo ſecundū vnam opinionē ꝙ hoc eſt quia iſte actiones manent in ſuis agētibus: ſcꝫ q: ſenſus agit in ſemetip̄m ſenſationē: ⁊ intellectus in ſemetip̄m intellectionē: ⁊ ſic ſenſus ⁊ intellectus ſunt ſimul actiui ⁊ paſſiui ad actum ſentiendi vel intelligendi. Sed alia opinio que ponit ꝙ ſenſus non agat ſenſationem ſed ſolum recipiat diceret: ꝙ ſentire ꝓ tanto dicitur actio immanēs: quia ſecūdū veritatē eſt paſſio tñ ꝑ modū actiōis ſignificata ⁊ ita ſētire poſſet dici paſſio tranſiēs in aliud: q: ſecūdum veritatem eſt actio ſiue agere: tamen per modū paſſionis ſignificata. Alia ratio bene pꝛobat ꝙ ſenſus eſt virtus actiua ad motum localem. De alijs rationibus arguētibus de nobilitate vegetatiue ſupꝛa ſenſitiuā: vel ſēſibilis ſupra ſēſū dicet in alia q̄ſtione.

Quæſtio decima tertia.

Quæritur decimo tertio: vtrum ad ſenſationem neceſſe eſt ponere ſenſum agentē. Arguitur ꝙ ſic: quia ſicut intellectus ſe habet ad intelligere ita ſenſus ad ſentire: vt pꝫ tertio de anima: ſed ad intelligendum opꝫ ponere intellectū agētem: ergo ad ſentiēdū opꝫ ponere ſenſū agentē. ¶ Itē Ariſto. ſecundo huius dicit animā eſſe cām coꝛpoꝛis ſecundū agēs: declarat dictum ſuū in alteratione ſenſus: qḋ non eſſet ad ꝓpoſitū niſi anima eſſet agēs ad ſentiendū ergo ip̄a debet poni ſenſus agens. ¶ Item vt arguebat in alia queſtione ſi aīa ſenſitiua nō eēt agēs ad ſentiendū opꝫ cōcedere ꝙ ſenſibile eſſet nobili⁹ ſenſu: ⁊ potentia vegetatiua eēt nobilioꝛ potentia ſenſitiua. ¶ Item: cum foꝛme ſit agere: rationabile ē ꝙ omni foꝛme aſſignetur aliqua actio ꝓpꝛia: ſed nō poteſt anime alia actio aſſignari igitur.

Oppoſitum arguit: quia ſi eſſet dare ſenſus agentes ſicut paſſiuos: ſequeret ꝙ Ariſto. eſſet diminutus. ¶ Pono breuiter concluſiones ſine recitatione opinionum. Pꝛima eſt ꝙ aīa agit ad actū ſentiendi: quia ad agendū ſenſationē non ſufficit obiectū: quia nullum agens pꝛoducit effectū nobilioꝛē ſe: ⁊ tamē actus ſentiendi eſt nobilioꝛ coloꝛe: odore: vel ſono: mā ſicut dicitur pꝛīo politicoꝝ: opꝫ diſpoſitiones anime eſſe nobilioꝛes diſpoſitionib⁹ coꝛpoꝝ quemadmodū aīa eſt nobilioꝛ coꝛpoꝛe. Similit ſpecies ſenſibilis ſi ſit diſtincta a ſenſatione nō ſufficit ad agendū ſenſationē ꝓpter idem: ⁊ ita argui pōt ꝙ ſpecies ⁊ obiectū non ſufficiunt. Etiā ꝓbat ex alio: q̄a ſi aīa ad hoc nō ageret: ſeq̄ret ꝙ nullo mō poſſet cōuinci ꝙ ip̄a aīa ſēſitiua eēt nobilioꝛ obiecto: ꝓpt̄ hoc ꝙ nō poſſum⁹ arguere nobilitatē ſb̄e vel potētie niſi ex nobilitate opatiōis eo ꝙ nō poſſum⁹ deuenire ī notitiā ſb̄e vl̄ potētie niſi ꝑ notitiā opatōis: ⁊ iō ſi alicui⁹ potētie opatio iueniat nobilioꝛ ꝙ̄ alt̄i⁹: illa ponēda ē nobilioꝛ mō aīe ſēſitiue eq̄ nulla eſt opatio nobilioꝛ ꝙ̄ act⁹ ſentiēdi: ⁊ ſi ille actus ſētiēdi nō ſit ab aīa actiue: ſed ſolū paſſiue tūc ille act⁹ eēt actiue ab obiecto vel a ſpecie ſēſibili: ⁊ ſic eēt eadē opatio obiecti ⁊ aīe ſcꝫ ſētire

⁊ illa opatio nobilioꝛ nõ eſſet obiecti ꝙ aīe: qm̄ nobili⁹ eſt agere ꝙ pati: vt vult Ariſto. ṫtio huius: ⁊ q̄rto ethicoꝝ ꝓpẗ hoc eſt ẽ nobilius: vt ibi dꝫ dare ꝙ recipere: ⁊ q2 ſẽꝑ Ariſto. extollit agẽtia ſuꝑ paſſa: niſi forte ſint agẽtia iſtrumentalia: ideo ſi aīa ſenſitiua non ageret ad ſuā nobiliſſimā opationẽ q̄ ẽ ſentire: ſed obiectū ſolū: illud obiectū eẽt nobili⁹ ea q̄ eſt incõueniens. ¶ Itẽ: nos videm⁹ equū vel canẽ ꝑ ſenſū cõponere ⁊ diuidere ⁊ quaſi ſyllogiſando diſcurrere: vt ſi videat dñm ſuū vltra aquā vel poſt foſſā: iudicãs ꝙ nõ eſt veniendū ad dñꝫ ꝑ viā rectā: ſed ꝑ viā obliquā: circuibit foſſatū: modo nõ eſt credẽdū ꝙ obiectū ſufficiat agere talẽ diſcurſū: q2 nõ hẽt aliā virtutẽ ꝙ iprimẽdi ſuā ſpeciẽ in mediū vltra quā iꝑſſionẽ ſūt dicti act⁹: ideo ad illos act⁹ opꝫ põere aliō agẽs: ⁊ hoc dꝫ eẽ aīa ſẽſitiua. ¶ Deide īfero ſcḋam cõcluſionẽ ex p̄dicta: ſcꝫ ꝙ ad ſentiendū opꝫ dare ſenſum agentẽ ⁊ non ſolū paſſiuū: q2 oportet dare aīaꝫ ſenſitiuā: q̄ agat ad ſentiẽdū vt dictū eſt: ſed nõ dꝫ intelligi aliud ꝑ ſenſū agentẽ ꝙ aīa ſenſitiua ſi ponaẗ agere ad ſentiendum: ideo ⁊c.

¶ Tertia concluſio. nõ eſt ponendus ſenſus actiuus diſtinctus a ſenſu paſſiuo ex pte aīe: q2 nõ poſſet dici niſi ponendo in eodem aīali plures aīas ſenſitiuas: q̄ō videẗ abſurdū ⁊ ſupfluū etiā ſi ponaẗ alia aīa ſenſitiua agẽs ⁊ alia recipiẽs ſenſationẽ: ſequiẗ ꝙ illa aīa ſenſitiua agens non cognoſceret q2 nulla aīa cognoſcit niſi habeat ī ſe cognitionẽ: tunc ſequiẗ ꝙ illa aīa actiua ſenſatiōis eſſet min⁹ nobilis ꝙ paſſiua: cū cognoſcẽs ſit nobili⁹ ſentiẽte: mõ hoc eẽt abſurdū. ¶ Quarta cõcluſio eſt: ꝙ etiā ſenſus agens non eſt diſtict⁹ a ſenſu paſſiuo ratiõe organi ſicut diceremus viſū diſtīgui ab auditu: q2 non eſſet poſſibile aſſignare organū viſus actiui: ⁊ audit⁹ actiui diſtinctū ab oculo ⁊ aure q̄ tamẽ ſunt organa viſus ⁊ audit⁹ paſſiuoꝝ. ¶ Alia concluſio poteſt poni: ꝙ aīa nõ agit in organo ſenſus ſpeciem ſenſibilẽ obiecti exterioris: vt coloꝝ: vel odoris: q2 obiectum ita videtur ſufficere ad imꝑmendum ſpeciẽ ſuā ī organo ſicut ſufficit ad ipꝛimẽdū eā ī medio: qm̄ ſecundū eādẽ vel ſimilẽ diſpoſitionẽ: vbi grā ſcḋꝫ diaphaneitatem mediū ⁊ organū viſus recipiūt ſpecies lucis: ⁊ coloꝝ: ⁊ iō ſi coloꝛ illā ſpeciẽ põt ꝓducere in medio ſine hoc ꝙ aīa coagat: ita põt eā ꝓducere in organo. ¶ Vltima concluſio põt poni: ꝙ ſpecies ſenſibilis eſt diſpoſitio ſenſus ad agendū ſenſationẽ: quod ꝓbatur: q2 ſine ſpecie ſenſibili facta ab obiecto non põt ſenſus ſentire: iō ſpecies illa diſponit ſenſum: vel igẗ diſponit ipſum ſolū ad ſuſcipiendū ſenſationem: vel diſponit ipm̄ ad agendū: ſi dicas ꝙ diſponit ad agẽdū habeo ꝓpoſitum: ſi vero dicas ꝙ diſponit ſolum ad patiendum ⁊ recipiendū: tūc cõcludetur iſtud incõueniẽs: ꝙ paſſiuū in hac alteratione eẽt nobilius ꝙ actiuū etiam pꝛincipale: et magis in actu: modo hoc eſt omnino inconueniẽs: quia ſemper agẽs agit vt eſt ī actu: ⁊ paſſiuum patitur: vt eſt in potẽtia ſed conſequentia probatur: quia paſſiuum in ſenſatione eſſet compoſitum ex ſpecie ſenſibili ⁊ potentia ⁊ actiuum in ſenſatione ſaltem pꝛincipale eſſet anima tantum: non vt infoꝛmata illa ſpecie: modo anima vt infoꝛmata illa ſpecie dicitur nobilioꝛ ⁊ magis in actu: ꝙ vt accepta ſecundum ſe tantum: ⁊ ideo ad hoc ꝙ agens ſit nobilius ⁊ magis in actu ꝙ paſſum: rationabile ẽ dicere ꝙ illa ſpecies ſenſibilis diſponat ad agendum: ita ꝙ ſit ex parte actiui magis ꝙ paſſiui. ¶ Et vt finaliter detur modus per quem hoc fiat: nota: ꝙ nunꝙ idem ſecūdū idẽ ⁊ ratione eiuſdẽ eſt actiuum ⁊ paſſiuum eiuſdem operationis: ⁊ ideo credẽdum eſt ꝙ obiectum eſt actiuum ſpeciei ſenſibilis tam in mediū ꝙ in organum: compoſitū autem ex aīa et organo coꝛreſpondente eſt paſſiuū ſiue receptiuū illius ſpeciei ſenſibilis ab obiecto. ¶ Preterea quantum ad actum ſentiendi: ⁊ componendi ⁊ diſcurrendi ipſa anima cū organo eſt paſſiuum ⁊ receptiuū: nõ ꝑ ſpeciem illā: quia ſpecies illa non ſe habet receptiue ad aliquẽ illoꝛum actuū: ſed ipa anima vt infoꝛmata tali ſpecie agit illos actus: ita ꝙ illa ſpecies cum anima ſe habet actiue ad illos actus: ideo ſic agens ẽ nobilius: quoniam compoſitum ex anima ⁊ ſpecie eſt nobilius ꝙ ſpecies ſecūdum ſe ſolam. ⁊ eſt ſimile ſicut in multis alijs videlicet ꝙ quando ab exterioꝛi agente aliqua potentia fieret in actu pꝛimo: poſſet ſe per illum actum pꝛimum mouere ad actum ſecundū: ſicut graue per actum pꝛimum ſcilicet grauitatẽ mouet ſe ad actum ſecundū: ſcꝫ ad locum deoꝛſum: ⁊ intellect⁹ habens ſcientiam poteſt per illā conſiderare. ¶ Ex dictis rationes faciliter ſoluūtur: quoniā cõceſſus ẽ ſenſ⁹ agẽs q̄ ẽ nobilioꝛ ſẽſu paſſiuo: ⁊ nobilioꝛ obiectoꝛ quia agit pꝛincipaliter ad nobilioꝛẽ opationẽ ꝙ obiectū: ideo ꝙ agit ad ſẽſationẽ q̄ ẽ nobilioꝛ ſpecie ſẽſibili quā obiectū agebat. ¶ Sꝫ de Ariſt. q̄re nõ detẽminauit de iſtis ſẽſib⁹ actiuis: dico ꝙ ī modo docꝫ hic de eis: q2 n̄ ẽ ali⁹ ex pte aīe vl̄ organi ſẽſ⁹ actiu⁹ ⁊ ſẽſ⁹ paſſiu⁹: ſꝫ aīa q̄ de ſe ẽ ſẽſ⁹ paſſiu⁹ ẽ cū ſpecie ſẽſibili ſẽſ⁹ actiu⁹: ⁊ hoc detẽminauit ſatis Ariſto. ī dicẽdo ꝙ aīa ẽ cāa coꝛpis ſecūdū agẽs: ⁊ ī motib⁹ localib⁹: ⁊ ī alterationib⁹ ſẽſibiliū: quod dꝫ intelligi quātū ad ſenſationes.

Queſtio. XIIII.

Væritẽ decimoquarto vtrū ſenſus circa ſuum ſenſibile propꝛiū poteſt decipi: Arguiẗ ꝙ ſic: quia viſus a lõge vel in obſcuro aliter iudicat de coloꝛibus ⁊ de luce ꝙ faciat de ꝓpe vel ī lumie: ergo vl̄ hic vl̄ ibi decipiẗ circa coloꝛem ⁊ lucem

¶ Item ſolem iudicamus in mane rubrū in oꝛtu: ⁊ in meridie ipſum iudicamus album: ergo cum ſol non mutet coloꝛem nos decipimur de ei⁹ coloꝛe: aut ī mane: aut in meridie: ꝙuis coloꝛ ſit de ꝓpꝛijs ſenſibilib⁹

¶ Item: infirmus dulce iudicat amarū ergo decipiẗ de ſapoꝛibus: que tamẽ ſunt guſtui propꝛia ſenſibilia:

¶ Item: intellectus decipiẗ: circa ꝓpꝛiū ſuū obiectū igitur et ſenſus: antecedẽs manifeſtū eſt: quia illa ſūt propꝛia obiecta intellectui que intellectu cognoſcūẗ ⁊ nulla alia virtute cognoſcuntur: ſicut ſunt deus ⁊ intelligentie circa quas tamen intellectus poteſt decipi ⁊ errare: ſed conſequẽtia pꝛīcipalis ꝓbatur: ꝑ hoc ꝙ intellectus eſt v̓tus potentioꝛ ⁊ certioꝛ ꝙ ſenſus: antm̄ ꝙ ſepe per intellectum coꝛriguntur erroꝛes ſenſ⁹ vt de magnitudine ſolis et aſtroꝝ: modo ſi virtus ſupioꝛ ⁊ certioꝛ decipiẗ circa ꝓpꝛiū obiectū: magis videtur ꝙ v̓tus inferioꝛ ⁊ min⁹ certa poſſit decipi circa ſuum. ¶ Item q̄dam apparent lucere de nocte ⁊ de die non: ſed apparẽt coloꝛata: ergo vel de die vel de nocte vel foꝛte vtroqꝫ tpe ſẽſus decipiẗ circa coloꝛes aut luces illoꝛū: tm̄ lux et coloꝛ ſunt propꝛia ſenſibilia viſus

¶ Itẽ medi⁹ coloꝛ iuxta nigrū appet albioꝛ ⁊ iux̄ album nigrioꝛ vt habeẗ tertio metheoꝛoꝝ ideo de illo coloꝛe decipiẗ viſus. ſic g̊ pꝫ ꝙ ſẽſus multipliciẗ decipiūẗ

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in litera

In iſta queſtione fuerunt multi modi dicendi quomodo dictum Ariſtotelis debeat itelligi: et Ariſtoteles

ſenſibile ſuum ꝓpriū: vt viſus non decipit̃ de colore qm̄ color: nec auditꝰ de ſono: tn̄ bene decipit iudicā-do quid eſt coloratum: vel vbi eſt: aut quid eſt ſonans vel vbi eſt. Et themiſtius apponit tres conditiões ad hoc ꝙ ſenſus nõ debeat decipi circa ſuū ꝓpriū ſenſibi-le. dicit eñ ꝙ ad hoc p̱mo req̄rit̃ organū ſẽſus bn̄ diſ-poſitū. eger eñ ꝓpter ĩpfectionẽ lingue male iudica-cat de ſaporibus: ⁊ ita hñs oculos egros non bene iu-dicaret de coloribus. Scḋo etiā req̄rit̃: ꝙ mediū ſit purū ꝓpter hoc eñ de luce vel colore ſolis nõ bn̄ iudi-camꝰ in mane iudicãtes colorẽ eius rubrū: hoc aũt ē ꝓpter fumos iuxta ſupficiẽ terre a terra eleuatos ⁊ aeri medio cõmixtos: fumi eñ de ſe ſũt nigri: ⁊ lucidū ꝑmixtū nigro vel viſū ꝑ nigrū apparet rubrū. Unde ꝓpt̃ hoc carbones igniti appẽt rubei ſcʒ q: lux ignis ꝑmixta eſt nigredini carbonū ſʒ ĩ meridie q: nõ ſunt tot fumi inter nos ⁊ ſolẽ ſol nõ ſic appet. ¶ Tertio req̄rit̃ ꝙ ſit debita diſtantia ĩter viſibile ⁊ viſū. vnde ſi a longe videas colorem panni non bene poteris de eo iudicare. forte multe alie cõditiões eſſent apponẽde oportet eñ ꝙ ſẽſibile ſit ſufficientis ṽtutis ad efficaciẽ mouẽdū ſenſum: auditꝰ eñ nõ bene poſſet diſcerne-re ſonos valde debiles: ⁊ oportet etiā non ſolū mediū eẽ purū: ſed etiā ꝙ ſit cõueniẽt̃ diſpoſitū ad ſẽſatio-nẽ talis obiecti: vnde ĩ tali medio deciperemur de lu-ce qñ nõ deciperemur de colore ⁊ econtra ſicut pʒ ĩ te-nebris vel in obſcuro. Forte requirit̃ ꝙ obiectū de quo debemꝰ iudicare non appeat iuxta aliquod con-trariorum quorū ipſum eſt medium: quia ſicut allega-bat̃ ex tertio metheororum color mediꝰ appet alius ⁊ alius ſi videatur iuxta albū et nigrū. cõmẽtator ēt gloſat Ariſtotelem ꝙ viſus nõ errat circa color ē qm̄ albū ⁊ nigrum: ⁊ hoc ĩ maiori parte. Et videt̃ mihi ꝙ ſimplicit̃ cõcedẽdū eſt ꝙ ſenſus ſepe decipit̃ de obie-cto ꝓprio q̄tū ad certū gradū. vnde ſicut de magnitu-dine tu nõ potes ad viſū iudicare preciſum gradū: im-mo ſi duas magnitudines videas que quodammodo ſint equales ignorabis an ſint equales: ⁊ forte credes eas eſſe equales licet non ſint: ⁊ ſi videas feſtucam: li-cet medium ⁊ organū ſint bene diſpoſita ⁊ ꝙ ſit debi-ta diſtantia tu neſcies certam eius quantitatem: ſed menſurabis eam ꝑ digitos vel per aliam mẽſuram. ⁊ nõ minus eſt huiuſmodi incertitudo circa colores: lu-ces: aut ſonos. ſepe eñ ſi colores ſint ĩ ꝓpinquo gra-du albedinis aut nigredinis nõ iudicabꝭ eorū differẽ-tiam: ſic etiam de luce tu nõ ꝑcipies ſtatim augmẽtū ꝑuū lucis: imo forte nõ ē bn̄ poſſibile ꝙ aliq̄s poſſet bene iudicare de certo gradu coloris: q: non percipi-mꝰ colorẽ ſine lumine: ⁊ vnūquodq; coloratū ĩ maio-ri lumĩe appet albiꝰ ⁊ ĩ minori nigriꝰ: Et valde nota-biliter: vt ſi aſpiciamus parietẽ vbi radiꝰ ſolis cadit ⁊ iuxta: cõſtat ꝙ in radio ſolis apparebit mlt̃o albi-or. igr̃ manifeſtū eſt ꝙ ſenſꝰ bn̄ diſpoſitꝰ ⁊ ꝑ mediū pu-rū ⁊ ꝑ debitā diſtantiā decipit̃: ergo ſenſus mlt̃iplici-ter circa obiectū ꝓpriū q̄tū ad ḡdū: imo ēt forte q̄tū ad ſpeciẽ decipit̃: q: rubꝫ ĩ obſcuro appebit nigrū. Et iõ credo ꝙ expedit reuerti ad gloſā cõmẽtatoris ⁊ for-te themiſtij ſimĩt̃ videlicet: ꝙ ſenſus circa ꝓpriū obie-ctū nõ decipit̃ ſcʒ q̄tū ad ḡdū vel ſpeciem ĩ maiori pte .i. ĩ multo: ⁊ hoc appoſitꝭ illꝭ cõditiõibꝰ ſupiꝰ tactꝭ: tūc eñ vel quātū ad ḡdū vel q̄tū ad ſpeciẽ obiecti ꝓpꝛij nõ decipimur in maiori pte. i. nõ decipimur ĩ multo: tn̄ poſſibile eſt ꝙ ꝑuas differẽtias nõ ꝑcipimꝰ neq; diſ-tingimꝰ: ſicut declaratū fuit. ¶ Et tūc circa iſta fina-lit̃ notandū: ꝙ ĩ hoc dicto nõ ĩtẽdebat Ariſto. ponere differentiā int̃ ſẽſibilia ꝓpria ⁊ cõia ſicut aliq̄ puta-uerūt: quia ſicut viſus nõ decipit̃ de colore qm̄ color ita nec de magnitudine qm̄ magnitudo: ⁊ ſicut viſus circa colores non decipit̃ in magno gradu: verbi gr̃a ſi ſortes ſit multo albior platõe viſus nõ decipiet̃ qn ꝑcipiat ipſū albiorẽ q̄uis poſſit decipi ĩ ꝑuo gradu ita ſine dubio non decipiet̃ circa magnitudĩes ſi ĩ q̄-tate multū diſtant ſʒ bn̄ ſi parum diſtant. Sed Ariſto-teles voluit ponere differẽtiā int̃ ſenſibilia ꝓpria ⁊ ſẽ-ſibilia ꝑ accidens: quia circa ſenſibilia ꝑ accidẽs ſen-ſus põt decipi: nõ ſolū ĩ pauco: ſed ĩ valde mlt̃o vel in toto: etiā appoſitis oĩbus circũſtãtijs themiſtij: vt for-te ꝓpter colorẽ iudicabimꝰ hoc eſſe mel: licʒ ſit fel: vel hoc eſſe ferrum: licet ſit lapis ⁊ hoc voluit Ariſtote-les notare ꝙ viſus nõ decipitur colore quoniam color id eſt non multum decipit̃ circa colorem nec q̄tū ad gradū nec quātū ad ſpeciẽ: ſed decipit̃ quātū ad quid eſt iudicãdo quid ē coloratū: ſcʒ vtrū hoc ē lac an fel an vinū.

Iſtis viſis rationes facte conceduntur: quia demonſtrant: aliq̄ enim bn̄ arguūt ꝙ aliqñ mul-tū decipimur: aut ꝓpt̃ nimiam diſtãtiā: aut ꝓpt̃ ĩdiſ-poſitionẽ medij vel organi vel etiā ꝙ circa ꝓpriū ob-iectū oĩbꝰ bene diſpoſitꝭ decipimur: in pauco tñ: id ē non in multo gradu: ⁊ hec omnia conceſſa ſunt.

Quæſtio XV.

QVuerit̃ decimo quinto: vtrū ſenſibilia cõia ſunt per ſe ſenſibilia: videlicet numerꝰ magnitudo motus quies: ita eñ enumerat Ariſto. Arguit̃ ergo p̱mo ꝙ illa nõ ſũt ꝑ ſe ſenſi-bilia: q: vel hoc eẽt ꝑ ſe ⁊ p̱mo vel hoc eſſet ꝑ ſe ſcḋario ⁊ nõ p̱-mo: ſʒ neutrū hoꝝ põt dici: igit̃. ꝓbom̃ ĩorẽ: p̱mo eñ nõ eſt dicẽdū ē ꝙ ſint ꝑ ſe ⁊ p̱mo ſẽſibilia: qm̄ ſenſibilia ꝓ-pria vocãt̃ ꝑ p̱ꝰ ⁊ magis per ſe ſenſibilia. nec põt di-ci ꝙ ſecundario: q: cõmentator dicit ꝙ illa cõia ſenſi-bilia ſunt ſenſibilia a ſenſu ſcḋm ꝙ ſenſꝰ: mõ illud qḋ ē ſcḋm ꝙ ipſū nõ eſt ſecūdario ſino eſt p̱mo vt ap-pet ĩ lib. poſterioꝝ. ¶ Itẽ quod ē ꝑ ſe tale eſſet tale oĩ alio circũſcripto: ſed magnitudo ⁊ nūerꝰ ſi ſẽtirẽt̃ cir-cũſcriptꝭ q̄litatibꝰ ꝓprie ſẽſibilibꝰ: nõ eñ viderentur ſine lumĩe nec audirẽtur ſine ſono: ergo nūerus ⁊ ma-gnitudo nõ ſunt ꝑ ſe ſenſibiles: ⁊ ita eẽt de alijs cõibꝰ ſẽſibilibꝰ. ¶ Item illa nõ ſẽtiunt̃ ꝑ ſe q̄ ſẽtiunt̃ ꝑ aliḋ maxĩe ſi illḋ aliḋ ſit eis cõiūctū accidẽtalit̃ ⁊ cõtĩgẽt̃ ṽbi gr̃a. hõ nõ eẽt ꝑ ſe ſenſibil̃ ſi eẽt ſenſibil̃ ſolū ꝑ curre-re aut ſedere: qḋ cõtingent̃ cõuenit hoĩ. ſʒ magnitudo ſi ſit viſibilis vel audibilis: hoc nõ eſt niſi ĩ quātū cõiũ-git̃ lumini aut colori: aut ſono: quibꝰ tn̄ accidentalit̃ ⁊ contĩgẽter cõiungit̃ ḡ nõ ē ꝑ ſe ſenſibile: ⁊ ita argu-ret̃ de alijs ſenſibilibꝰ cõibꝰ. ¶ Itẽ ētiã mathema-ticalia nõ ſũt ꝑ ſe ſenſibilia cū ſint abſtracta a motu ⁊ materia ſenſibili: ſed numerus magnitudo ⁊ figura q̄ ponuntur ſenſibilia cõia ſunt entia mathematica-lia: igit̃. ¶ Item in p̱mo poſteriorū ponit Ariſto. du-os modos dicẽdi ꝑ ſe: addẽs ſolū ꝙ q̄cunq; neutralit̃ dicūt̃ accidẽtia dicuntur: ⁊ ideo ſi ſenſibilia cõia eẽnt per ſe ſenſibilia: aut hoc eſſet in p̱mo modo dicendi ꝑ ſe aut in ſecũdo: ſed neutro modo poteſt dici: quoniā in primo modo predicatum ponitur ĩ diffinitione ſub-iecti: ⁊ in ſecundo ſubiectum ponitur in diffinitiõe p̱-dicati: vt vult Ariſtoteles: modo nec ſenſibile poni-tur ĩ diffinitiõe magnitudinis aut nūeri nec econuerſo

igitur numerus ⁊ magnitudo nõ ſunt ꝑ ſe ſenſibiles. ¶ Itẽ: ſubſtãtia nõ ſentitur ꝑ ſe: vt vult Ariſtoteles: ergo neqꝫ numerꝰ vel magnitud. cõſequẽtia ꝓbaẽ: qꝛ nõ minꝰ ꝑ ſe cõtĩgiẽ ſubſtãtia qualitatibꝰ ſenſibilibꝰ ꝙ nũerꝰ vel magnitudo: ⁊ nõ minꝰ etiã hec eſt neceſſaria: ſubſtãtia eſt ſenſibilis / ꝙ hec nũerꝰ aut magnitudo eſt ſenſibilis: ideo nõ videẽ ratio quare ſubſtãtia ſit minꝰ ꝑ ſe ſenſibilis ꝙ numerus aut magnitudo. ¶ Deinde etiã poſſet argui de quolibet illoꝝ ſenſibiliũ cõmuniũ in ſpeciali: ſed de his videbiẽ in queſtionibus ſequentibus.

Oppoſitũ predictorũ arguitur per auctoritatẽ Ariſtotelis ꝗ ponit illa ſenſibilia cõmunia eſſe ꝑ ſe ſenſibilia. ¶ Circa iſtam queſtionẽ ſunt magne dubitatiões de numero magnitudine ⁊ figura: an ſint res diſtincte a rebus numeratis magnis ⁊ figuratis: et de motu ſimiliter et quiete vtrũ ſint res diſtincte a rebꝰ motis vel quieſcẽtibus: ⁊ iſte queſtiones habẽt locũ in alijs libris ſcꝫ in phyſica vel ĩ metaphyſica: ⁊ ideo in iſto ꝓmo libro queſtio taliter tractãda eſt ꝙ vtriqꝫ opinionum de predictis cõcordet. ¶ Et eſt notãdũ ꝙ oportet aliter dicere de ſenſibilibus cõmunibus ⁊ de ſubſtantijs ꝙ ſint ſenſibiles: cũ Ariſtoteles ponat ſubſtãtias eſſe ſenſibiles ſolũ per accidens. et ego ad preſens pono aliquas cõcluſiones. ¶ Prima eſt: ꝙ iſta ꝓpoſitio magnitudo ẽ ſenſibilis vel numerus eſt ſenſibilis nõ eſt magis per ſe ꝙ hec: ſubſtantia eſt ſenſibilis. vtraqꝫ eñ eſt ꝑ ſe quia vtraqꝫ eſt neceſſaria: neutra tamẽ eſt ꝑ ſe et ꝓmo: qm̃ nec oĩs numerus eſt ſenſibilis: nec omne ſenſibile eſt numerus. ¶ Secũda ꝯcluſio põt poni: ꝙ nõ oportet dicere ꝙ magnitudo ſit ſenſibilis ꝑ ſe id ẽ ſolitarie: ⁊ ita etiã de motu quia quicũqꝫ ponerẽt ꝙ motus non ſit res mota: ⁊ ꝙ nulla magnitudo ſit albedo aut nigredo vł caliditas ⁊ ſic de alijs ſimilibꝰ qualitatibꝰ tertie ſpeciei: ſicut multi ponũt: nõ haberẽt dicere ꝙ numerus ⁊ magnitudo poſſent ſentiri ſine illis qualitatibus: ideo nõ ſolitarie ſentirenẽ. ¶ Alia cõcluſio eſt: ꝙ nõ oportet dicere ꝙ magnitudo vel numerꝰ ex eo dicatur ſenſibile cõmune qꝛ eadẽ magnitudo vel idem numerus a pluribꝰ ſenſibus ꝑ ſe ſentiatur: qm̃ iſtud dictũ nõ cõueniret opinioni dicentiũ ꝙ omnis res extenſa eſt magnitudo ⁊ ꝙ numerus non eſt niſi res numerate: iſti eñ ponunt ꝙ nulla magnitudo eſt per ſe viſibilis niſi illa que eſt color aut lux vel lumẽ: ⁊ nulla talis eſt ꝑ ſe tãgibilis vel ꝑ ſe audibilis. Illi etiã dicũt ꝙ ſolus numerus ſonorũ eſt ꝑ ſe audibilis ⁊ ſolus numerus ſaporũ eſt per ſe guſtabilis et ſic de alijs: adeo nulla magnitudo vel nullus numerus eſt ſenſibilis pluribꝰ ſenſibꝰ diuerſarũ ſpecierũ. ¶ Ideo eſt alius modus dicendi ponẽdus qui vtriſqꝫ opinionibus cõueniat ⁊ per quẽ appareat intẽtio Ariſtotelis. Pono igiẽ iſtum modũ: ꝙ in ꝓpoſito illis nominibus attribuiẽ hoc predicatũ eſſe per ſe ſenſibile: ſecũdum quorũ cõceptus ſenſus iudicat de rebus ſenſibilibꝰ dico ſenſus exterior ꝑ ſe id eſt ſine adiutorio eſtimatiue vel intellectus: ſed de illis nominibꝰ dicitur hoc predicatũ ſenſibile ꝑ accidẽs que ſupponũt pro rebus ſenſibilibꝰ: ſed de illis rebꝰ nõ iudicat ſenſus exterior ſecũdũ cõceptus illorũ nominũ: niſi hoc ſit ꝑ curſum eſtimatiue vel intellectus. Et vt iſtud intelligatur ponendũ vt mihi videẽ ꝙ viſus nõ ſolum iudicat colorẽ vel lucẽ imo appropriate iudicat coloratum vel lucidũ vnde eque primo eque ꝑ ſe vel per prius ſentimꝰ coloratũ ſicut colorem: ⁊ ſapiduꝫ ſicut ſaporẽ: ⁊ ſonans ſicut ſonũ. ⁊ ideo ſi nos videmus album: ⁊ albũ eſt homo: ſequiẽ ꝙ videmus hominẽ: vel ſaltem ꝙ hominẽ videmus: ſed tamẽ ꝑ viſum non iudicamus de albo ꝙ ſit homo: ſed ꝙ ſit albus: quod ex hoc apparet: qꝛ ſi ꝑ potentiã dei vł alias mutaretur ſubſtãtia remanẽtibus colore magnitudine et figura ⁊ alijs accidẽtibus: viſus non mutaret ſuũ iudicium in aliquo: ſed ſi remaneret ſubſtãtia ⁊ mutareẽ color aut magnitudo aut figura: ſenſus mutaret ſuũ iudiciũ: qꝛ iudicaret nigrũ quod iudicabat album: ⁊ magnũ qð iudicabat paruũ: et ſphericũ quod iudicabat cubicũ: ⁊ cauſa eſt quia cũ ſit eadẽ res lapis: ⁊ alba: ⁊ cubica: et ſpherica: tñ viſus de illa re nihil iudicabat ſecũdum cõceptum ſubſtantialẽ a quo ſumiẽ hoc nomẽ lapis: ſꝫ de illa re iudicabat ſecũdũ alios tres cõceptus a quibus ſumũtur hec noĩa: albũ: cubicum: ſphericũ: ergo nos dicemꝰ ꝙ albũ vel cubicum eſt ꝑ ſe ſenſibile ſed lapis nõ eſt ꝑ ſe ſenſibilis. ¶ Tamen cõtra hoc ſtatim obijciẽ quia hoc tricubitũ eſt ꝑ ſe ſenſibile et hoc tricubitũ eſt lapis ergo lapis eſt ꝑ ſe ſenſibilis qð eſt contra dicta. ¶ Solutio. argumẽtum tuũ eſſet valde bonũ ſi dicta prius eſſent intelligẽda ſecundũ ſuppoſitionẽ perſonalẽ terminorũ et de virtute ſermonis ſed ſic nõ erãt intelligẽda vt apparuit: immo cum dico tricubitũ per ſe ſenſibile: ſenſus eſt: ꝙ de re que eſt tricubita ſenſus iudicat ſecundum illũ cõceptum ſecundũ quem diciẽ tricubita. et cum dico lapis non eſt ꝑ ſe ſenſibilis: ſenſus eſt: ꝙ de illa re non iudicat ſenſus vel etiã non poteſt iudicare ſenſus exterior ſecundũ illũ conceptũ ſecũdũ quẽ dicitur lapis: ⁊ hoc non dixi niſi cum adiutorio eſtimatiue vel intellectꝰ: hoc eñ dico qꝛ eſtimatiua ⁊ intellectus poſſunt de ſpeciebus ſenſatis elicere intentiones nõ ſenſatas: ⁊ ideo cum adiutorio eſtimatiue ⁊ intellectus nos ꝑ viſum iudicamus hoc albuꝫ eſſe lac: vel hũc currentẽ eſſe canem aut lupum. ¶ Ex dictis ergo videtis reſpõſionẽ ad queſtionẽ. numerus enim ⁊ magnitudo figura ⁊ motus ⁊ quies dicuntur ſenſibilia ꝑ ſe: qꝛ per ſenſus exteriores iudicamꝰ res eſſe plures aut motas aut quieſcẽtes aut etiã tãtas vel ſic figuratas ideo de eis iudicamꝰ ſecundũ illos cõceptus a quibus dicta noĩa ſumuntur. ¶ Tũc vltimo videndũ eſt quare dicũtur hec ſenſibilia cõmunia ⁊ illa ſenſibilia ꝓpria. Ad qð dico breuiter ꝙ non dicitur ſenſibile ꝓprium ex eo ꝙ alio ſenſu nõ ſentiatur: qm̃ album dicitur ſenſibile ꝓpriũ: qð tamen non ſolum videtur: immo guſtatur: qꝛ eſt dulce: et qui ponit colorem eſſe magnitudinem ipe ponit ꝙ illa magnitudo viſu ſolũ cognoſcitur ꝙuis dicamus magnitudinem eſſe ſenſibile cõmune. dicamus ergo ꝙ illis nominibꝰ attribuitur hoc predicatũ ſenſibile ꝓpriũ ſecũdum quorum cõceptus iudicat ſolus vnꝰ ſenſus de rebus: ⁊ illi nomini attribuitur hoc predicatũ ſenſibile cõmune ſecũduꝫ cuius conceptũ plures ſenſus exteriores iudicant de rebus: ſic ergo dicemus colorem vel coloratũ eſſe ſenſibile propriũ: ⁊ magnitudinẽ vel magnũ eſſe ſenſibile cõmune: ꝙuis nõ ſit alius color a magnitudine ſecũduꝫ ſic opinãtes nec aliud coloratum ꝙ magnũ. Nec cõtra predicta habet locum ſyllogiſmus expoſitorius: qꝛ quãdo dicimꝰ magnitudinem vel magnũ eſſe ſenſibile cõmune: propoſitio non intelligitur ſecũdum ꝓprium ſenſum nec ſecũdum ſuppoſitionẽ perſonalẽ terminorũ: ſed ad iſtũ ſenſum ꝙ de rebus iudicãt diuerſi ſenſus exteriores ſecundũ conceptus ſecũdum quos ille res dicuntur magne vel magnitudines. ⁊ color vel coloratũ eſt ſenſibile ꝓprium: ad iſtum ſenſum: ꝙ ſolus viſus iudicat de rebus ſecundũ illos conceptus ſecundũ quos

dicuntur coloratũ vel colorate. Et vos videtis ꝙ ra
tiones que fiebant non procedant contra dictos ſen
ſus et ideo non indigebant ſolutione ⁊c.

Queſtio.XVI.

QVeritur decimoſex-
to vtrũ numerus magnitudo fi
gura motus ⁊ quies ſunt ſenſi-
bilia cõmunia et ꝑ ſe ſicut dicit
Ariſtoteles. Arguiť ꝙ nõ: pri-
mo de numero: qꝛ numerus pre
ter animã nõ eſt niſi res nume-
rate ⁊ ille res numerate vel ſũt
ſubſtãtie q̃ nõ ſũt ſenſibiles ꝑ ſe ſed accidẽs: vel ſunt
qualitates que ſũt ꝓpria ſenſibilia ſicut colores aut
ſoni: vł forte ſunt magnitudines: ⁊ ſic ſequiť ꝙ nume
rus nõ eſt ſenſibile niſi ꝑ accidẽs vel ꝓprium: vel ſal-
tem ſi eſt ſenſibile cõmune: tamẽ non diſtinctũ a ma-
gnitudine. ¶ Item per Ariſtotelẽ quarto phyſicoꝝ
dicentẽ ꝙ numerãs non eſt niſi aĩa ⁊ loquitur de aĩa
intellectiua: ideo ſenſus nõ numerat: ⁊ ſic nõ iudicat
de numero: ideo numerus nõ debet dici per ſe ſenſibi
lis. ¶ Deinde arguiť de magnitudine: qꝛ multi po-
nunt ꝙ magnitudo que ſentiť non eſt res diſtincta a
ſubſtãtia vel a qualitate que eſt ſenſibile ꝓpriũ: ideo
non debet dici ꝙ magnitudo ſit ſenſibile cõmune ⁊ ꝑ
ſe. Et iterum: ſi magnitudo eſſet res diſtincta a ſub-
ſtantijs et qualitatibus predictis: tamen videtur ꝙ
non poſſit imprimere ſpeciem ſuã in ſenſu: ideo nõ ꝑ
ſe ſentitur. ⁊ hoc ꝓbatur primo: qꝛ recipiẽs debet eſſe
denudatũ a natura recepti: vt habeť ſepe in ſecundo
huius ⁊ in tertio: ꝓpter qđ diciť ſecundo huius ꝙ ſi-
militer calidũ vel frigidum nõ ſentimus: ſed organuꝫ
viſus vel vniuerſaliter ſenſus nõ eſt denudatũ a ma-
gnitudine. igitur nõ poteſt recipere ſpecies magni-
tudinis. ¶ Et cõfirmatur ꝑ cõmẽtatorẽ quarto phy-
ſicorum dicentẽ ꝙ quãtitas nõ eſt de virtutibꝰ acti-
uis: et ita magnitudo nõ poteſt immutare ſenſuꝫ vel
organum. ¶ Qđ iteruꝫ cõfirmatur: qꝛ ſi magnitudo
faceret ſpeciem ſuã in ſenſu illa ſpecies vel eſſet ma-
gnitudo vel eſſet quedã qualitas. ſi eſſet magnitudo
tunc eſſent ſimul plures magnitudines ⁊ eſſet pene-
tratio corporũ qꝛ eſſet magnitudo ſpeciei cũ magni-
tudine oculi: ⁊ hoc videť impoſſibile. ſi vero illa ſpe-
cies nõ eſſet magnitudo ſed quedam alia qualitas:
tunc eſſet valde diuerſa a magnitudine: ideo non vi-
detur eſſe cõueniens repreſentatiuũ magnitudinis:
ergo magnitudo nõ eſt ſenſibilis per ſe. ¶ Itẽ argui
tur de figura: qꝛ cõmuniter multi ponunt figurã eſſe
rem diſtinctã a magnitudine: igitur ſaltẽ figura non
debet poni ſenſibile cõmune diſtinctũ contra magni-
tudinem. ¶ Deinde arguiť de motu: qꝛ impoſſibile
eſt motũ eſſe in inſtanti: vt patet quarto ⁊ ſexto phy-
ſicorũ: ſed viſio fit in inſtanti. vt vult Ariſtote. ſepti-
mo ethicoꝝ: igitur motus nõ poteſt videri: ⁊ ſi nõ po-
teſt videri nõ poteſt etiã alio ſenſu ſentiri pari ratio-
ne. ¶ Itẽ de motu non habemꝰ preſentialiter niſi in
diuiſibile ad qđ pars preterita ⁊ pars futura copulã
tur: qm̃ qđ preterit amplius nõ eſt: et qđ eſt futurum
nondũ eſt: modo indiuiſibile nõ poteſt ſentiri vt habe
tur libro de ſenſu et ſenſato ergo de motu nihil eſt qđ
poſſit ſentiri. ¶ Itẽ: ſi motus eſſet ꝑ ſe ſenſibilis tunc
ſentiretur quãdocũqꝫ eſſet debita diſtantia ipſius ad
viſum: ⁊ ꝙ mediũ eſſet bene diſpoſitũ ⁊ ſimiliter orga
num: ⁊ tamẽ hoc eſt falſum: qꝛ ponẽdo caſum ꝙ ĩ ma
ri nauis in qua tu eris moueatur et alia nauis iuxta
illam: tu nõ ꝑcipies motũ illaꝝ nauiũ ſed ad ſenſum
apparebũt tibi quieſcere: igiť motus nõ eſt ꝑ ſe ſenſi
bilis. ¶ Ultimo arguiť de quiete: qm̃ quies eſt pri-
uatiuũ motus ⁊ priuatio nõ niſi per habitũ cognoſci
tur: ergo quies nõ cognoſciť niſi per motũ: ⁊ per cõſe
quens non ꝑ ſe. Item quies nõ eſt aliqua res preter
ſubſtantiã vel magnitudinẽ quieſcentẽ igitur nõ de-
bet poni ſenſibile diſtinctũ cõtra predicta. Itẽ quies
nõ ſentitur ꝑ ſpeciem ꝓpriam: qꝛ ſic nõ ſentiũtur pri-
uationes: eo ꝙ nõ habent ſpecies ꝓprias: nec ſentiť
per ſpecies motus: qꝛ tunc nõ eſt motus ſcilicet quã-
do res quieſcit ergo nullo modo videť ꝑ ſe ſentiri.

Oppoſitũ vult Ariſtoteles in hoc ſe
cundo. ¶ Primo poteſt dici: ꝙ predicta: ſcilꝫ numerꝰ:
magnitudo: figura: motus ⁊ quies: ſunt ſenſibilia ꝑ
ſe loquẽdo ad ſenſuꝫ datũ in alia queſtione: qꝛ ſenſus
exteriores iudicãt de rebus ſecundũ cõceptus a qui-
bus dicta nomina ſumuntur ⁊ diuerſificãtur iudicia
ſenſuũ ſecundum mutationes diſpoſitionũ per dicta
noĩa ſignificatarũ ſiue connotatarum: verbi grã: de
magnitudine ſenſus iudicat hoc eſſe magnum: illud
paruũ: hoc eſſe tripedale vel bipedale. Similiter et
de figura: ſenſus iudicat hoc eſſe rotundũ: illud qua
dratũ: ſimiliter de numero capiẽdo in ꝓpoſito nume
rum ꝓ multitudine corporũ adinuicẽ ſeparatorũ. ſic
enim patet ꝙ ſenſus iudicat iſtos hoĩes eſſe multos
et adinuicẽ diuerſos: ⁊ ſimiliter auditus iudicat ſo-
nãtia eſſe multa: vt cãpanas vel hoĩes. Similiter de
motu ⁊ quiete manifeſtũ eſt ꝙ ad ſenſum iudicamus
iſtum quieſcere: alterũ currere: ideo hec oĩa ſunt per
ſe ſenſibilia ad ſenſum prius datuꝫ. ¶ Secũdo dico:
ꝙ omnia predicta ſunt ſenſibilia cõmunia: loquẽdo
ad ſenſum datũ in alia queſtiõe: qꝛ plures ſenſus ex-
teriores iudicãt de rebus ſecũdũ cõceptus predicto
rum nominum: qm̃ de magnitudine et de figura iudi
cant bene tactus ⁊ viſus: ſed de numero motu ⁊ quie
te poſſunt iudicare oẽs ſenſus: nã ad auditũ iudicas
tonitruũ moueri in nube. ¶ Sed hic aliqui dubitãt
quare viſus et tactus iudicant magis de magnitu-
dine ⁊ figura q̃ alij ſenſus. Ad qđ breuiter reſpõdeť:
ꝙ tangibile expãdit ſe ſuper organũ tactus ⁊ maio-
rem magnitudinẽ occupat in tactu ſecũdũ ꝙ eſt ma
ius: ⁊ etiã ſecũdum eius diuerſam figurã occupat di-
uerſam figurã in organo tactus: ideo ꝓpter hoc ta-
ctus iudicat de eiꝰ magnitudine ⁊ figura. ¶ Deĩde
ꝗtum ad viſum: ſpecies coloris multiplicãt ſe ad vi-
ſum ſecundum radios rectos: ideo nõ eſt cõfuſio ra-
diorum ſed remanet eorũ ordinatio: ⁊ ideo alia pars
quantitatiua coloris aliã partẽ quãtitatiuã organi
occupat: ⁊ ideo color ſecũdum exigentiã ſue magni-
tudinis et figure occupat in organo viſus certã ma-
gnitudinẽ ⁊ figurã: et ꝓpter hoc viſus poteſt iudica-
re de magnitudine ⁊ figura coloris vel colorati. Sed
ſonus ⁊ odor multiplicãtur ꝑ medium ſecundũ vias
tortuoſas ⁊ ideo cõfuſio eſt radioꝝ ita ꝙ partes quã
titatiue ſoni vel odoris nõ reſeruãt in organo ſenſus
ſitum determinatũ correſpondentẽ ſitui corporis ſo-
nãtis vel odoriferi: ideo ſenſus non poteſt iudicare
de magnitudine vel de figura corporis ſonantis vel
odoriferi ꝑ ſpeciẽ ſoni vel odoris. ¶ Ultimo debetis
notare: ꝙ oĩa dicta ſenſibilia cõmunia reducũtur in
ſenſatione ipſorũ ad magnitudinẽ: ꝓpter diuerſum
ſituꝫ partiũ magnitudinis: hoc eñ eſt de natura ma-
gnitudinis ꝙ eius partes habeant ſitũ ſiue poſitio-
nem in toto. hoc eſt dictu ordinatione extra inuicẽ vt
habetis in predicamẽtis: modo omne organũ ſenſi-

ſitum habet magnitudinē: ideo poteſt moueri a ſenſibili ſecūdum diuerſos ſitus organi: ſi ergo organū ſenſus moueatur a parte dextra iudicat mouēs eſſe ad illam diſtantiā: et ſi a parte ſiniſtra iudicat obiectum a parte ſiniſtra: ⁊ per iſtū modū iudicatur magnitudo: ſi eñ occupat totum organū iudicatur magnum: ⁊ ſi occupat parū de organo iudicatur paruū. verum eſt tamē ꝙ ad hoc multum facit eſtimatiua. Ita etiā iudicatur numerus: qꝛ ſi vnum obiectū mouet organū ad dexterū alterū ad ſiniſtrū: ſenſus iudicat illa obiecta diſtincta. etiā percipitur motus aut quies: qꝛ ſi ſonans cōtinue mouet organū ſecundum eandē eius partē quātitatiuā iudicabitur obiectuꝫ cōtinue ſimiliter ſe habere ⁊ quieſcere. ſi vero ſonās mouet organū modo ad dexterā modo ad ſiniſtrā iudicamus obiectum moueri: ⁊ ita de viſu ⁊ viſibili: et ideo totū reducitur ad ſitum et magnitudinē. ¶ Et ex iſtis vos poteſtis aſſignare cauſas quare ſepe rē quieſcentē iudicamus moueri et rem motā quieſcere: vt exiſtens in naui mota iudicat arborē in littore moueri: qꝛ arbor cōtinue mouet oculuꝫ ſecundū aliā et aliam partem eius propter motum oculi.

Ad rationes. Ad primā: dico q̃uis numerus non ſit niſi res numerate vt hoīes aut boues: tamē illa nomina numerus ⁊ hoīes aliter ſignificant illas res: ⁊ ſecundū alios cōceptus: ideo poſſibile eſt ꝙ ſenſus iudicat de illis rebus ſecundū cōceptum a quo ſumitur hoc nomē numerus vel multitudo: ⁊ nō ſecundū cōceptum a quo ſumitur hoc nomē homo: niſi hoc ſit cum adiutorio virtutis ſuperioris. Ad auctoritatē Ariſtotelis: poteſt dici ꝙ ſolus intellectus iudicat de numero prout per numerū intelligimus certam menſurā: vt quadraginta vel cētum: ſic enim bruta nō numerāt res: tamen ſenſus bene iudicat numerū. i. diſtinctionē rerū numerabiliū ꝑ hoc ꝙ diſtinctos ſitus occupāt in ſenſu. ¶ Ad aliā: diceretur ꝙ licet magnitudo viſa nō ſit res alia a ſubſtātia vel colore: tamē illa nomina aliter ⁊ aliter ſignificāt illā rem: ⁊ ſecūdum alias cōnotationes: ⁊ ita ſenſus poteſt iudicare de illa re ſecūdum cōceptū vnius nominis nō iudicando ſecunduꝫ cōceptum alterius. Ad aliā: diceretur ꝙ licet magnitudo eſſet res alia a ſubſtātia ⁊ qualitate: tamē ſentiretur: nō qꝛ ageret in ſenſum: ſed qꝛ pars coloris ſecundū ſitum quē haberet in magnitudine ꝓpria ageret ſpeciem ſuā in determinato ſitu organi: ⁊ alia pars coloris ī alia parte organi et ſic totalis ſpecies coloris eſſet expanſa in organo ſecundū ſitum figurā ⁊ magnitudinē correſpondentē ſitui magnitudini ⁊ figure coloris: ideo ſenſus de illo iudicabit. ¶ Ad rationē que arguebat de figura: cōceditur ꝙ nō ſit diſſicta a magnitudine: cū iſta nomina magnitudo ⁊ figura ſecūdum conceptus diuerſos ſignificant eandē rem et ſenſus de illa re iudicat ſecundū vtrūqꝫ cōceptum: ⁊ ob hoc figura et magnitudo ponūtur ſenſibilia diſtincta: nō qꝛ res ſignificata eſt diſtincta: ſed qꝛ de illa re iudicat ſenſus ſecūdum diuerſos cōceptus deſignatos ꝑ illa nomina. ¶ Ad aliā: dico ꝙ ſi viſio fiat in inſtāti: tamen durat per longū tempus in quo tēpore ſenſus poteſt iudicare de motu tēporali. Dicēdū eſt etiā: ꝙ preſentialiter habemus longū motum ⁊ diuiſibilē: qm̄ preſens nō ſolū eſt indiuiſibile: ſed magnū tēpus: vt iſta dies: iſte menſis: ⁊ hoc eſt videndū in quinto phyſicorum. ¶ Ad aliā: cōcedo illā rationē. breuiter ergo cōcedo ꝙ motū non ſentimus niſi per reductionē eius ad magnitudinē ⁊ ſitum. vnde ex eo ſolo iudicamus aliquid moueri ꝙ ipſum immutat ſenſum noſtrū cōtinue ſecundū alium ⁊ aliū ſituꝫ: ⁊ ideo quādo mouemur cum re viſa motu cōſimili nō iudicamus rem illam moueri niſi hoc ſit ꝑ virtutē interiorē: ſcilicet ꝑ eſtimatiuā vel ꝑ ītellectū: ſyllogiſando ꝙ cū moueamur: ⁊ res viſa maneat continue in eodē ſitu ad nos oportet rem illā moueri ſimiliter ſicut nos: ⁊ ob hoc etiā rem quieſcentē iudicamus moueri quādo mouemur: ⁊ ad motum noſtrū non attēdimus: qꝛ ita bene per motū noſtrū res quieſcens fit in alio ⁊ in alio ſitu ad nos ſicut fieret per motū ſuum nobis quieſcentibus: ideo ei qui in naui mouetur apparēt ripe fluuij moueri: vel etiā arbores exiſtētes ī ripis. ¶ Poſtea ad rationē de quiete: dico etiā ꝙ quies nō ſentiť niſi ſecundū reductionē eius ad magnitudinē et ſitū: cū enim res ſenſata manet continue in eodē ſitu ad ſenſum: iudicamꝰ illā quieſcere et ſi cōtinue fiat in alio ſitu iudicamus moueri vt dicebať: et ita non iudicamus quietē omnino per modū priuationis: ſed ꝑ modum predictū: ſcilicet per habere eundē ſitum ad ſenſum. ¶ Ad aliā: quādo diciť ꝙ quies nō eſt res alia a ſubſtantia vel magnitudine: dicendū eſt ſicut ſepe dictū fuit: ꝙ licet ſit idē: tamē aliter ⁊ ſecundū alios cōceptus ſignificať per illa nomina. ¶ Ad vltimā: poteſt dici ꝙ ſi quies ſentiatur per motū priuatiue: ſicut tenebrā ſentimus per priuationē lucis: tūc talis ſenſatio ⁊ tale iudiciū non eſt per ſenſum exteriorem niſi cū adiutorio virtutis interioris: ſicut poſt videbitur: virtus nāqꝫ interior per ſpeciem in fantaſia reſeruatam motus aut lucis aut vniuerſaliter habitꝰ: habet adhuc notitiā de habitu: ⁊ percipit ſenſum exteriorē nō moueri a tali obiecto cuius adhuc habet ſpeciem reſeruatā: ideo iudicat exterius eſſe carentiam talis obiecti: et hoc eſt iudicare modo priuatiuo quietē aut tenebrā aut ſilentiū ⁊ ſic de alijs priuatiuis: ideo ergo priuationes cognoſcūtur per habitꝰ ſiue per ſpecies habituū: non que tunc fiant in ſenſu: ſed que ante fiebāt ⁊ reſeruabanť īterius. ¶ Iſtis viſis poteſt cōſequenter dubitari: vtrū preter dicta ſenſibilia cōmunia ſint aliqua alia. ⁊ ſolet dici ꝙ ſic: īmo Ariſtoteles in ſecūdo huius cū predictis enumerat vnitatē: ſicut eñ ſenſu percipimus diſcretionē ſiue ſeparationē ſenſibiliū: quā Ariſtoteles hic intendit per numerū ita per ſenſum iudicamus de cōtinuitate ſenſibilis: quā Ariſtoteles hic intēdit per vnitatem: iudicamus etiā de ꝓpinquitate remotione obiecti: ⁊ hoc eſt iudicādo de magnitudine intermedia: iudicamus de aſperitate ⁊ lenitate: ⁊ hoc eſt reducēdo ad figurā vel ad ſitum partium. vnde oīa predicta ſenſibilia cōmunia non iudicātur a ſenſu niſi ſecūdū reductionē ad magnitudinē: de cuius natura eſt ꝙ partes in ea habeant ſitum ⁊ poſitionem extra inuicem. ſimiliter etiā ſentiuntur grauitas ⁊ leuitas: ⁊ ꝑ reductionē ad motū: qui etiā ſentiebatur ꝑ reductionē ad magnitudinē ⁊ ſitum: ita etiā durities ⁊ mollities ſentiūtur per reductionē ad motum: cū enim videmus aliquod corpus pelli ⁊ cōprimitur ſiue cedit in ſe iudicamus ipſum molle: ſi autē videamus ipſuꝫ nō cōprimi nec cedere in ſe iudicamus ipſum durū: ⁊ conſtat etiā ꝙ multa viſibilia percipiunť a viſu modo predictorū ſenſibiliū cōmuniū ⁊ per reductionem ad ea: vt ſcripture ⁊ picture rectitudo ⁊ curuitas ſecūdū reductionē ad figuram: ⁊ ſic etiā pulcritudo et turpitudo: ⁊ multe etiā paſſiones aīe: vt iocunditas vel triſtitia vel timor aut ira et huiuſmodi: oīa enim hec per quoſdā motus corporeos aut per quaſdā figuras faciei percipiūtur et ſic principaliter puto ꝙ

nõ ſint ſenſibilia cõmunia niſi magnitudo ⁊ reducta ad magnitudinem ratione ſitus ſiue poſitionis partium ipſius magnitudinis.

Queſtio. XVII.

QVęritur decimoſeptimo vtrũ ad videndũ colores lumen requiratur propter ipſos colores an ꝓpter mediũ. Arguitur ꝙ propter colores: auctoritate auẽpace et per eius rationẽ: qꝛ color participat naturã lucis: vt debet videri in de ſenſu ⁊ ſenſato: modo recipiẽs debet eſſe denudatũ a natura recepti: igitur mediuꝫ non recipit ſpecies ratione qua ipſum eſt illuminatũ: imo magis ratione qua denudatum eſt a lumine vel a luce: ideo lumẽ nõ requiritur ꝓpter mediũ: ſciꝫ tali modo: ꝙ mediũ per ipſuꝫ lumen fiat receptiuũ ſpecierum coloris ⁊ ſi nõ ſic requiratur ꝓpter mediũ ſequitur ꝙ requiritur ꝓpter colores: ſcilicet vt det coloribus poteſtatẽ agendi ſpeciem ſuã in medio. ¶ Itẽ ad idem arguitur per experimentũ: qꝛ ſi lumen cadat ſuꝑ colorẽ ⁊ mediũ iuxta videntem ſic tenebroſum: vt ſi homo ſit in camera clauſa: tamẽ ille per feneſtrã vel foramẽ videbit manifeſte illum colorẽ: ſed econuerſo ſi mediũ ſit illuminatum ab ipſo vidẽte vſq; prope colorẽ: et tamen lumẽ non cadat ſuꝑ colorẽ vel debiliter cadat ſuꝑ ipſuꝫ: ille color vel non videbitur vel debiliter: ideo manifeſtum eſt ꝙ lumẽ nõ propter mediũ ſed propter ipſum colorem requirebatur. ¶ Item ſi mediuꝫ indigeret lumine ad recipiendũ ſpeciem coloris: ſequitur ꝙ etiam organũ indigeret huiuſmodi lumine ad recipienduꝫ ſpeciem coloris: ſed hoc eſt falſum: qꝛ dũ tamẽ lumẽ cadat ſuꝑ colorem: quãto oculus magis erit in tenebris tanto melius videbit illũ colorẽ: ⁊ quãto maius lumẽ attinget oculũ tanto minus bene videbit illuꝫ colorẽ: igitur lumen nõ exigitur in medio vel organo ad hoc ꝙ medium vel organũ magis et melius recipiant ſpeciem coloris. ¶ Et iſtud argumentũ cõfirmatur ꝑ experiẽtiã: qm̃ ſi tu fueris ĩ lucido et intres camerã clauſam: tu ſtatim nihil in ea videbis: quia adhuc oculus tuus eſt lumine ſiue ſpecie luminis repletus: ſed quãdo diu feceris morã in illa camera et ꝙ recedãt ſpecies luminis ab oculo tuo: tu in illa camera videbis colores: igitur manifeſtũ eſt ꝙ lumen in medio vel organo magis impedit receptionẽ ſpeciei coloris q̃ ad hoc ꝓficiat: igitur nõ ꝓpter mediũ ſed ꝓpter ipſum colorẽ requiritur. ¶ Idem cõfirmatur per aliam experientiã: cuꝫ enim exhalationes fumoſe ſint eleuate ſuꝑ terrã in aere: ⁊ non ſint inflammate neq; lucẽtes: nos poſſumus mediantibus illis exhalationibꝰ videre colores: ſi tamẽ cõtingat ꝙ ille exhalationes inflãmẽtur ⁊ luceant: tũc ille terminabũt viſum ⁊ nõ poterunt ſpecies colorũ multiplicari per illas exhalatiões vſq; ad viſum: ergo manifeſtum eſt ꝙ illuminatio medij magis nocet ad receptiones ſpecierũ coloris q̃ ꝓſit. Et idem experimentum eſt de flãma que ꝓhibet videre colorẽ camini: fumus autẽ anteq̃ inflãmaretur et luceret nõ ita ꝓhibebat videre colorẽ camini: igitur illuminatio medij nõ ꝓdeſt ad receptionẽ ſpeciei coloris. ¶ Ultimo arguitur per vnã ſimilitudinẽ quã ponit Ariſtoteles ĩ ſecũdo huius: ſcilicet: ꝙ intellectus agens ſe habet ad fantaſmata ſicut lumen ad colores: ſed intellectꝰ agens nõ requiritur ꝓpter mediũ inter fantaſmata et intellectũ poſſibilẽ: qꝛ nõ eſt ibi mediũ: ſed requiritur ꝓpter fantaſmata que per ſe non ſufficiebant ad cauſandũ intellectionẽ: igitur ſimiliter lumen nõ requiritur ꝓpter mediũ: ſed ꝓpter colores qui nõ erãt per ſe ſufficientes ad mouendũ medium ⁊ viſum.

Oppoſitũ arguitur auctoritate cõmentatoris: ⁊ per eius rationẽ: qꝛ ſi lumen requireretur ꝓpter colores: tunc color nõ eſſet per ſe motiuus medij nec organi: ſed ꝑ habitũ ſibi aliunde acqſituꝫ: ſcilicet per lumẽ: ideo color non eſſet per ſe viſibilis: ſed hoc eſt falſum: qꝛ dicit commentator: ꝙ ita color eſt per ſe ſenſibilis ſicut homo eſt per ſe riſibilis. ¶ Item: propter illud requiritur lumen qḋ informatur lumine: ſed mediũ eſt quod informatur lumine: ⁊ nõ color: qm̃ color eſt inherẽs corpori colorato intrinſece: et lumen non intrat in corpus coloratum: ſed ſolum pertingit vſq; ad ipſuꝫ: ideo nõ informat colorẽ neq; corpus coloratũ: igitur requiritur ꝓpter mediũ ⁊ non propter colorẽ. ¶ In iſta queſtiõe pono breuiter aliquas cõcluſiones: prima cõcluſio eſt: ꝙ lumen requiritur ad viſionẽ: ⁊ hoc patet per experientiã. in loco enim ſimpliciter tenebroſo nihil videmꝰ: ſi nõ ſit ibi aliquod corpus lucidũ qḋ aliqualiter lumẽ ſuũ multiplicet per illuꝫ locum. Per hoc enim ſoluitur quedã obiectio in qua diceretur ꝙ ſi in camera clauſa ⁊ omnino tenebroſa ſpargeretur nix illa viſu ꝑciperetur ⁊ multi etiã lapides precioſi in tali loco viderentur ergo ſine lumine poſſumꝰ aliqua videre. Solutio: illi lapides ſunt lucidi: ita ꝙ habẽt ſibi lucẽ incorporatã: a qua luce ꝓuenit lumẽ per quod lumen multiplicatũ vſq; ad oculũ illi lapides videntur. et ita etiã dicendum eſt ꝙ multa ſũt corpora colorata: ſpecialiter albo colore vł rubro: vnde vinũ habet lucẽ ſibi incorporatã: immo oĩs color participat naturã lucis: ⁊ maxĩe color albus: ideo aliqui colores poſſunt aliqualiter medium illuminare: et lumen ſuũ multiplicare vſq; ad oculũ: ⁊ ſic nunq̃ aliquid ſine lumine videtur. ¶ Secũda cõcluſio eſt: ꝙ lumen dat medio formã aliquã vel habitũ: immo verius loquẽdo lumẽ eſt forma medio inherens cauſata in eo a corpore lucido: ⁊ hoc eſt expertũ ⁊ tanq̃ per ſe manifeſtũ. Unde debetis imaginari ꝙ lumen differt a luce: qꝛ lux habet eſſe fixũ in corpore lucido: ſicut color in corpore colorato: ideo mouetur cũ corpore lucido ad motum eius: ſed lumẽ nõ ſic habet eſſe fixum in medio illuminato ideo nõ mouetur cũ eo: ⁊ ſtatim ab eo auferretur ſi lucidũ a quo eſt remoueretur. Debetis igitur imaginari ꝙ lumẽ nõ eſt niſi ſicut ſpecies et repreſentatio lucis: multiplicata a luce vſq; ad viſum: per quã ſpeciem lux videtur ſicut per ſpeciem coloris color videtur. vnde nõ eſt imaginandũ ꝙ ꝓprie loquẽdo lumen videatur ſicut etiam ſpecies coloris nõ videtur: qm̃ ſenſibile vt vult Ariſtoteles poſitũ ſupra ſenſum non facit ſenſationẽ: ſed ſicut ꝑ ſpeciẽ coloris color videtur: ita ꝑ lumẽ qḋ ẽ ſpecies lucis lux videtur: ideo credo ꝙ nos videmus lucẽ ſolis per lumen ab ea multiplicatũ ad nos: licet hoc non ſit per radios rectos. ¶ Tertia cõcluſio: lumen ab extrinſeco cadẽs ſuper colorẽ non reddit ex eo colorem viſibilẽ ꝙ aliquã formã ſibi imprimat: qꝛ ſi corpus coloratũ eſſet penitus opacũ: lumen nõ reciperetur in ipm̃ ad aliquã eius ꝓfunditatẽ: ſed ſolũ ad extra ꝑtingeret ad ipſum: ideo ꝑ hoc corpus coloratuꝫ nullam formã acquireret ſibi inherentẽ: nec per cõſequẽs color qui nõ eſt extra illud corpꝰ. ¶ Quarta cõcluſio: ad videndũ colores lumẽ non requiritur in medio vt diſponat ipſuꝫ mediũ ad receptionẽ ſpe

tiei coloris:⁊ hoc vt mihi videt̃ probāt ſufficiēter rationes que adducte fuerūt prius ꝓ opinione aduerſa. ❡ Quinta cōcluſio: ad viſionē coloris lumen nō requiritur vt det coloribꝰ formā inherētem per quā moueant mediū ⁊ organū:⁊ hoc patet per tertiā concluſionem. ❡ Ultima cōcluſio: lumen requirit̃ ad viſionem coloris ad hoc ꝙ ſimul lumē ⁊ color ſufficiāt ad mouendū viſum ⁊ imprimendū in eo ſpeciem ſufficientem ad viſionē:ita ꝙ ſic imaginor ꝙ nullus color habet naturā mouēdi diaphanū niſi ratione quā participat aliquo modo naturam lucis:⁊ q: colores ſpecialiter nigri valde modicū participāt naturam lucis:ideo nō ſufficiūt per ſe ad cauſandum ſpeciem in medio vel in organo ſufficientē ad viſionē:ſed ſuperueniente lumine extrinſeco:tunc color cū illo lumine ſimul agunt ⁊ poſſunt facere ſpeciem ſufficientē:non q: lumen agat in colorē nec ecōtra:ſed q: ſimul agūt et poſſunt ſimul qꝺ color nō poterat ꝑ ſe ſicut quādo due candele ſufficiūt ad ſcribenduꝫ de longe quando vna non ſufficeret. ꝙ autē iſte modus ſit tenēdus:ꝓbatur per hoc q: ꝑ cōcluſiones precedentes alij modi apparētes ſunt remoti:et videtur mihi ꝙ ratiōes facte non procedunt contra dicta.

Queſtio.XVIII.

QVærit̃ decimooctauo vtrum color ſit primū obiectum viſus an lux. Arguit̃ ꝙ color ſit primū obiectuꝫ viſus: per cōmētatorē qui dicit ꝙ color eſt viſibilis ſicut homo eſt riſibilis:mō hō eſt ꝑ ſe ⁊ primo riſibilis:igit̃ color eſt ꝑ ſe ⁊ primo viſibilis. ❡ Item.vnicuiq; ſenſui primū obiectū debet aſſignari aliquod genus continens contraria q: ois ſenſus vnius debet eſſe vniꝰ cōtrarietatis:ſed viſui nō poteſt aſſignari aliud genꝰ cōtinēs cōtraria ꝙ color:igit̃ color debet poni primū obiectum viſus. ❡ Deinde arguitur ꝙ lux ſit primū obiectum viſus: quia illud eſt primū obiectuꝫ viſus quod ſine alio videri poteſt:et nō aliud ſine ipſo:ſed lux poteſt videri ſine colore ⁊ non color ſine luce:igitur lux debet poni primum viſibile.

Oppoſitum vtriuſq; arguitur quia obiectum primū alicuius potētie debet eſſe adequatum illi potētie:ſed neq; lux neq; color ſe habet adequate ad potentiā viſiuā.non eñ color:quia lux poteſt videri:neq; lux quia color poteſt videri:imo nec ambo ſimul ſub diſiunctione:q: multa alia poſſunt videri:vt magnitudo:figura:lumē:diaphanū:⁊ quedā innominata que de nocte vident̃ lucere:igit̃ neq; lux neq; color eſt primū obiectū viſus nec ambo/etiā ſub diſiunctione. ❡ Notandū eſt:ꝙ idē debemus intelligere per obiectū viſus et per viſibile:et etiā idē debemus intelligere per viſibile ⁊ per illud qꝺ videri poteſt:ideo vidēdum eſt vtrū color aut lux ſit primo viſibilis. ❡ Deinde debetis notare:ꝙ dicta queſtio poteſt vno modo intelligi ſecūdum ſuppoſitionē materialē:ſcilicet ad iſtum ſenſum:vtrū color eſt primo viſibilis:id eſt vtrū hec ꝓpoſitio ſit de primo:color eſt viſibilis:vel iſta lux eſt viſibilis. ❡ Alio modo poteſt intelligi ſecundū ſuppoſitionē perſonalē ſine aliqua materiali ſuppoſitione ⁊ tunc aliquid diceretur primo viſibile aut primo albuꝫ aut vniuerſaliter primo tale altero duorū modoꝝ:vno modo q: ipſum eſſet omni alio prius tale. Alio modo q: nihil aliud eſſet prius tale ꝙ ipſum:ſic eñ dupliciter exponitur primū:ſcilicet q: ante omnia alia:vl' quia nihil ante ipſum:⁊ poſſet queſtio intelligi:aut de prioritate ſecūdum tēpus:aut de prioritate ſecūdum principalitatem. ❡ Deinde eſt notanduꝫ:ꝙ bene differūt color lux ⁊ lumē:color eñ ⁊ lux termināt ſubiectū ſuū:hoc eſt dictu:reddunt ipſum nō trāſparens:⁊ ſi aliqꝺ lucidum vel coloratū adhuc ſit trāſparens:vt vinū vel vitrū:hoc eſt quia nō eſt ꝑfecte ⁊ intenſe lucidū vel coloratum:⁊ ideo etiā color et lux termināt viſum:ſed lumen dicto modo non terminat ſubiectū ſuum:imo relinquit ipſum trāſparens:⁊ non terminat viſum:⁊ eſt lumē ſpecies lucis per quā ſpeciem lux videtur. Unde ꝓprie loquēdo lumen nō videtur:ſicut nō videtur ſpecies coloris:hoc ſatis patet experimētaliter: q: ſi radius luminis a ſole intrans ꝑ feneſtrā multiplicet ſe per aerem:⁊ ad illū aerem aſpiciamꝰ:nō magis videbimꝰ ibi lumē ꝙ alibi:ſed tunc percipimus ꝙ radius intrabat quando inuenit obſtaculū per qꝺ refrāgitur ad oculū noſtrū. Immo debetis vltra imaginari ꝙ quādo lumen recte a lucido vel reflexe venit in oculum:tunc ꝑ illud lumē videmus illud lucidum:⁊ ideo nunc videmus nō lumen ſed lucē ſolis:ꝑ lumen ab ea multiplicatū vſq; ad oculū:qꝺ quidē lumen eſt in oculo ſpecies ⁊ repreſentatio lucis:et non obſtat ſi ꝑ reflexionē lumē multiplicetur ad oculuꝫ: quia ſimile eſt ſicut ſi ꝑ ſpeculū videas te:nō eñ debes credere imaginē exiſtētē i ſpeculo ſicut:ꝑma facie apparet:immo tu vides te ꝑ ſpeciem cauſatum a temetipſo multiplicatā primo ad ſpeculū ⁊ vlterius ad oculū tuum ꝑ reflexionem. ❡ Poſtea notādum eſt:ꝙ lux ⁊ opacitas ſunt qualitates cōtrarie terminātes corpus ſibi ſubiectū:ita ꝙ nō ſit tranſparens: et eſt nigredo ꝓpter multum de opacitate et parum aut nihil de luce:albedo autē eſt ꝓpter plus de luce et minus de opacitate.vnde lux pura apparet albedo:ꝓpter qꝺ ſol apparet albꝰ:modo lux ex ſe mouet diaphanū ⁊ illuminat:⁊ adhoc nō indiget opacitate aliqua:ideo neq; colore:cum color non ſit ſine aliqua opacitate:ſed opacitas nō mouet diaphanū ſine adiutorio luminis cadētis ſuꝑ ipſuꝫ:ideo lux ſine lumine extraneo videtur:ſed nō color. Et ex dictis reddit̃ cauſa quare aliqua de nocte vidētur lucida:et de die vidētur colorata:cauſa eñ eſt:quia cū colore eorum admixta eſt lux:que cū nō ſit lux maior obfuſcās:poteſt immutare mediū diaphanū vſq; ad oculū:⁊ tunc percipitur illa lux:ſed nō percipit̃ color eius:q: ſuꝑ illum colorē nō cadit lumē extraneū:ſed de die videt̃ ille color quia ſuꝑ ipſuꝫ cadit lumē ſolis. ❡ Iſtis notatis pono aliquas cōcluſiones.prima eſt:ꝙ nec iſta propoſitio eſt de ꝑmo.color eſt viſibilis:nec etiā iſta: lux eſt viſibilis:q: nec ſolum lux:nec ſolū color:ſed ſi nomen cōmune eſſet impoſitū ad lucē ⁊ opacitatem ⁊ colores ex eis ꝓuenientes:ſicut multi aliquādo vtūtur hoc nomine color:extendēdo ſignificationē:tunc iſta eſſet de primo:color eſt viſibilis:vel ſaltē iſta:color vel coloratū eſt viſibile:omne eñ tale ⁊ ſolum tale eſſet viſibile. ❡ Alia cōcluſio erit intelligēdo queſtionē ſine ſuppoſitione materiali ⁊ loquendo de primitate principaliter. diceretur ꝙ lux vel luciduꝫ eſt primo viſibile:et nō color vel coloratū:quia illud eſt principalius viſibile qꝺ ſine alio eſt viſibile:ꝙ illud quod nō ſine alio:ſed lux eſt viſibilis ſine colore:⁊ color non ſine luce:igit̃. Si autē loquamur de prioritate tēporis:tunc ponerem iſtā concluſionē:ꝙ oē viſibile ab eterno erat viſibile:verbi grã:antichriſtꝰ eſt

alijs ⁊ inſtrumentalibus: dico ꝙ ī equo ſunt multe po
tentie anime diuerſe abinuicem ⁊ ab ipſa anima. Sȝ
quando dicitur. ꝙ potentie diſtinguūt̄ ꝑ actus ⁊ obie
ta: pōt dici: vno mō ꝙ ſi eſt aliqua potētia potens in
aliquē actū: vel in aliquod obiectū: oīs potentia q̄ nō
poteſt ī illum actum vel conſimilem ſecundum ſpe-
ciem eſt realiter diſtincta ab illa: vñ ſic ex diuerſitate
actuum poteſt argui diuerſitas realis ⁊ ſpecifica po
tētiarū: ſȝ ſi eadem forma poſſet in diuerſos actus nō
arguitur ex hoc ꝙ illa ſit diuerſe potentie: ſed ſolum
ꝙ in ordine ad illos diuerſos actus noīari pōt diuer
ſis noībus ſub iſto nomine potentia contentis: vt ꝙ
anima vocabitur vegetatiua ⁊ ſenſitiua. quando eti
am arguitur ꝙ potentia viſiua eſt in oculo ⁊ nō in pe
de: cōcedo de potentia viſiua immediata ⁊ inſtrumē-
tali. ſed potentia principalis viſiua eſt in pede: ſcilȝ
anima: intātū ꝙ ſi in pede eſſet diſpoſitio oculi: aīa
videret in pede. ſimiliter concedendum eſt ꝙ aliam
potentiam habeat cor: ⁊ aliam cerebrum: ⁊ ſunt po
tentie diuerſarum rationum ⁊ multum diſſimiles: ſȝ
hoc eſt loquendo de potentijs immediatis ⁊ īſtrumē
talibus. etiam de iſtis potentijs concedo ꝙ inter eas
eſt ordo naturalis prioritatis ⁊ poſterioritatis: etiā
in eodem ſuppoſito. quando etiam dicebatur ꝙ appe
titus ſenſitiuus rebellat intellectui: dico ꝙ non ar-
guit ꝙ iſte ſit diuerſus ab illo: quia etiam voluntas
aliquando rebellat: vt in voluntarijs nuptijs: hec eſt
rebellatio nihil aliud eſt niſi quia in eodē ſuppoſito
apparent ſimul aliqua bonitas ⁊ aliqua malitia: et
ratione bonitatis apparentis voluntas nititur illō
proſequi: ⁊ ratione malitie nitit̄ illud fugere: vt ſi vi
deas tempeſtatem ad euadendum proijcies merces
in mare: vides ꝙ bonum eſt vt euadas ⁊ tamen vi-
des cum hoc ꝓiectionem rerum ideo cum triſtitia ꝓ-
ijcis: ⁊ ſic eſt de appetitu ſenſitiuo ⁊ intellectiuo: hō
enim ꝑ ſenſum videt ꝙ illud obiectum preſentatur
delectabiliter: ideo per hoc iudicium ſenſus nitit̄ ꝓ-
ſequi: ſed per intellectum iudicat inhoneſtatē vel fu
turū malū inde ꝓueniens: ideo nitit̄ illō fugere. Cū ēt
dicebat̄ ꝙ itellect⁹ eſt nobilior ſenſu: debȝ exponi: ꝙ
aīa ſecūdū nobiliorem actum dicitur intellectus: ⁊ ſe
cūdū min⁹ nobilem dicitur ſenſus. Cum etiam dr̄ ꝙ
ſenſus: eſt potētia organica dico ꝙ in homine hoc ſic
debet intelligi: quando anima actum ſentiendi ex-
ercet ⁊ recipit: hoc eſt per organum corporeum: ſed
intellectus nō eſt virt⁹ organica: hoc eſt dictu: ꝙ aīa
hūana non exercet ⁊ recipit actum intelligendi per
organum corporeū: ſed per ſe ipſam ꝑciſe. vnde actus
intelligendi inheret ſolum anime: ⁊ actus ſentiendi
inheret compoſito ex anima ⁊ corpore. Quando eti
am dicitur ꝙ intellectus ſeparatur ab alijs ſicut ꝑ-
petuū a corruptibili: hoc eſt ſic intelligendū ꝙ om-
nis potentia anime que eſt intellectiua eſt perpetua
ſaltem a parte poſt: ⁊ nulla ē perpetua q̄ non eſt intel
lectiua. ¶ Ad aliam concedo: ꝙ in plantis potentie
anime non ſunt cognoſcitiue: ⁊ etiam in hominibus
ſi loquamur de potentijs immediatis et inſtrumenta
libus que ſunt quinqȝ ſenſitiue: ⁊ alie non: ⁊ differunt
abinuicē ⁊ ad anima. ¶ Ad aliam dico ꝙ materia ꝓ-
ma eſt prima ⁊ principalis potentia paſſiua vel etiā
receptiua formarum ſubſtantialium: ⁊ rationes eorū
ſolum concludunt ꝙ ſecundum aliam ⁊ aliam ratio-
nem materia eadem exiſtens vocatur materia: ⁊ vo-
catur potentia: ⁊ ꝙ iſti termini ſunt diuerſorum pre-
dicamentorum: q̄uis bene ſupponunt pro eadem re.

Quæſtio. VII.

QVærit̄ ſeptimo: vtrū
tota anima ſit in toto corpore
ſiue etiam ī qualibȝ parte cor-
por⁹ animati. Arguitur ꝙ nō
quia ſequeretur ꝙ quelibȝ ꝑs
aīalis eēt aīal: ⁊ q̄libȝ ꝑs hoīs
eēt hō: cōſequēs ē falſū: eēt eniꝫ
abſurdum dicere ꝙ pes hoīs
vel manus eſſet homo. ⁊ conſequentia probatur: q̄a
quelibet pars quantitatiua animalis eſſet compoſi
ta ex tota anima ſenſitiua ⁊ corpore: et tale videtur
eſſe animal. Et confirmatur. quia quelibet pars ani-
malis quantitatiua eſſet ſubſtantia animata ſenſibi
lis: ex q̄ haberet animam ſenſitiuam: ideo per locum
a diffinitione ſequitur ꝙ quelibȝ pars quantitatiua
animalis eſt animal: ⁊ ita etiam de hoīe: quia cū aīa
ſit principalior corpore: ab ipſa principaliter animal
debet dici homo: ⁊ ideo ſi in pede eſſet tota anima hu
mana pes deberet dici homo. ¶ Item ad pn̄cipale.
omnis anima eſt actus corporis phyſici organici: cū
hoc ponatur in communi diffinitione anime: ideo vi-
detur ꝙ nulla anima eſt niſi in corpore organico: ſed
alique ſunt partes corporis animati nō organice: vt
aliqua pars modica que pure eſt caro vel os: tunc eī
illa pars non erit organica: cum ſit homogenea: igit̄
in talibus partibus non eſt animal. ¶ Item: anima
eſt extenſa extenſione corporis: nihil tale eſt tatum ī
q̄libet ꝑte corporis: immortalis ⁊ in alia parte corpo
ris eſt eius alia ⁊ alia pars igitur. ¶ Itē: ſi tota aīa
humana eſſet in digito ſequeretur ꝙ ipſa totalis au
ferretur ablato digito: q̄d eſt falſum: q̄a adhuc rema
net homo v iuens per animam.

¶ Oppoſitū arguit̄ primo de aīa itel-
lectiua: quia in qualibet parte corporis humani eſt
anima intellectiua cum ipſa ſit forma corporis hūa-
ni: ⁊ non videatur eſſe ratio quare magis ſit in vna ꝑ
te ꝙ in alia: vel ergo ipſa eſt in qualibet ꝑte ſecundū
ſe totā ſic habet̄ propoſitū: vel ipſa eſt in vna ꝑte ſm̄
aliquam partem ſui: ⁊ in alia parte ſm̄ aliam partē
⁊ hoc eſt impoſſibile: quia anima intellectiua ponit̄
eſſe indiuiſibilis: ⁊ non habens partes. ¶ Item etiā
arguitur: de anima extenſa: vt de aīa equi: quoniam
ipſa eſt in pede: cum pes ſentiat: ⁊ non eſt indiuiſibil̄
in pede: ergo eſt habens partes: ⁊ omne habens ꝑtes
eſt totum: ergo tota aīa ſenſitiua eſt ī pede: ⁊ ſic argu-
eretur de capite: ⁊ de alijs ꝑtibus: ⁊ ita in qualibet ꝑ
te corꝑis ē tota anima ſenſitiua. ¶ Iſta queſtio tan
git quantum ad rationes factas aliquas difficulta-
tes. Prima eſt: vtrum quelibet pars quantitatiua
animalis ſit aīal: ⁊ quelibet ꝑs quantitatiua homi
nis ſit homo: ⁊ videtur ꝙ ſic: quia cuilibet ꝑti quan
titatiue animalis conuenit diffinitio aīalis: pes eīs
equi eſt ſubſtantia animata ſenſibilis.

¶ Ad hoc breuiter reſpondendo: ꝙ
hec oratio ſubſtantia animata ſenſibilis: non eſt bo-
na diffinitio iſtius termini animal: p̄mo: quia loquen
do de v̇tute ſermonis deberet dici non ſenſibilis ſed
ſenſitiua: quoniam plāta non eſt aīal: ⁊ tamen plāta
eſt ſubſtantia animata ſenſibil̄. ¶ Secundo dico: ꝙ
non ſufficit dicere diffiniendo animal: ꝙ animal eſt
ſubſtantia animata ſenſitiua: q: ſicut arguebatur:
ſequeretur: ꝙ quilibet digitus vel pes hominis eſſet
vnum animal: ideo homo eſſet plures homines: im
mo infiniti homines eſſent vnus homo: cum quelibet

libet ps quantitatiua hominis ſit ſubſtantia aīata ſēſitiua: vel ſi nō quelʒ: tñ plurime ſunt in hoīe: q̄rū q̄libet eſt ſubſtantia animata ſenſitiua: modo abſurduʒ eſt ſic dicere ſcilʒ ꝙ vnus homo ſit plures hoīes. Et ideo credo ꝙ ad eſſe animal non ſufficit eſſe ſubſtantiā aīatam ſenſitiuam: ſed requiritur vltra eſſe ſubſtantiam animatā ſenſitiuam totalem: voco aūt ſubſtantiam totaleʒ: q̄ cum ſit vnū totū: non eſt pars alterius totius quod ſit per ſe aliquid vnū. ⁊ ſimiliter diceret ꝙ ad eſſe hoīem non ſufficit eſſe compoſitum ex anima humana ⁊ corpore: ſed oportet eſſe compoſitū totale: exponēdo totale ſicut p̄us. ⁊ ideo non eſt ſic de animali: vel de homine ſicut eſſet de aqua vel de aere: nam omnis aqua eſt plures aque: cum quelibet pars quantitatiua aque ſit aqua: ſed nullū animal eſt plura animalia niſi in potentia. dico in potētia: quia aliqua ſunt animalia que poſſunt diuidi in ptes quarū quelibet remanet viuens poſt diuiſionem: et ſic tunc quelibet eſt animal: ideo ſic per diuiſionem vnū animal poteſt fieri plura animalia. ¶ Secunda difficultas eſt: de anima intellectiua: quomō poſſit informare corpus totum: cum ipſa ſit indiuiſibilis: ⁊ vtrū ipſa ſit tota ī qualibet parte corporis hūani. ¶ Ad hoc reſpondetur ꝙ tales forme non habentes quantitatiuam extenſionem: quia non determinant ſibi ſitum ideo poſſunt toti corpori adeſſe: ⁊ informare totū corpus: immo ſic eſt ponendum ꝙ deus qui eſt ſumme ſimplex adeſt toti mundo: ⁊ cuilibʒ parti mundi: per indiſtantiam ⁊ immediatam aſſiſtentiam: licet non ꝑ informationem vel inherentiam. Unde non oportet ſi deus ſic eſt in oriente ꝙ propter hoc diſtet ab occidēte: quia diſtātia non eſt niſi per quātitatē: qua quātitate ipſe non afficitur. Dicēdū eſt ergo breuiter ꝙ tota anima intellectiua eſt in qualibet parte corporis humani: ſicut prius arguebatur. ¶ Tamē contra hoc ſunt obiectiones: P̄rīo q̄ illud q̄ eſt ī pede meo diſtat localiter ab eo quod eſt in manu mea: igīt aīa ſi eſſet ī pede ⁊ ī manu diſtaret localiter a ſe quod eſt impoſſibile. ¶ Itē: ſeq̄ret̄ ꝙ idē ſimul moueret̄: ⁊ q̄ſceret quod ē impoſſibile. ⁊ etiā ſi anima eēt tota in digito per ablationē digiti tota aīa auferret̄: q̄ eſt falſū. ¶ Itē totū dicit̄ relatiue ad ptes: igīt q̄ nō hēt ptes non eſt totum: ſʒ anima intellectiua non habet ptes: cū ſit indiuiſibilis: igit̄ ipſa aīa nō eſt tota ī q̄lʒ pte.

Ad iſta reſpondetur. Ad primā obiectionē dicendū eſt ꝙ licet pes diſtet a manu: tñ nō opʒ ꝙ aīa exiſtens ī pede diſtet ab aīa exiſtēte ī manu: q̄ ipſa aīa nō afficit̄: neq̄ extendit̄ ꝑ quantitateʒ facietē diſtare pedē a manu: ſʒ ſi ꝑ illā quātitatē extēderet̄ ſic eēt de aīa eq̄ vł aſini: tūc bñ oporteret cōcedere rōnē. ¶ Ad aliā: pōt dici ꝙ nō ē īpoſſibile idē ſimł moueri alicubi ⁊ alicubi q̄ſcere: vel ēt moueri alicubi ⁊ nō moueri. pōt eī ſimł aīa hūana moueri ī māu ad motū manus: ⁊ q̄ſcere ī pede ad q̄etē pedis. ¶ Ad aliā dicit̄ ꝙ per remotionem digiti nihil remouetur de aīa: ſed ſolūmō illa anima deſinit informare materiā talꝫ digiti. ¶ Propt̄ vltīaʒ obiectionē: dr̄ ꝙ aīa ñ eſt totū: capiendo ly totū vt dicit̄ relatiue ad ptē: ſed dr̄ totū q̄ eſt perfectū: ſic ꝙ nihil ei deeſt pertinēs ad ſuā nat̄ā: ſicut dicim⁹ totā dei ſubſtātiā: ⁊ ita q̄ōlʒ indiuiſibile eſt vnū totū. ¶ Ad rōnes. Ad p̄mā p̄rīo de diffinitiōe aīalis dictū fuit ī poſitiōe: ſed de alia rōe q̄ dicebat aliq̄s ptes corpis animalis eē organicas: quia ſunt homogenee: reſpōdēdū ē: ꝙ in animali non ſolū ptes heterogenee dicūt̄ organice: īmo ēt ptes hōgenee: idē eīn ē organicū q̄ īſtrumētale: mō caro ad aliud deſeruit ī aīali q̄ neru⁹ tāq̄ exiſtēs aliud īſtrumētū: ēt ad aliā opationē ordinatū. ¶ Alie rōnes ꝓcedūt vijs ſuis.

Quæſtio Octaua.

QVærit̄ octauo: vtrū opus naturaliſſimū ī viuētib⁹ ſit gñare ſibi ſimile. Arguit̄ ꝙ nō: q̄ ꝓpria ⁊ īſeparabilia accidētia vel opa ſūt magis nat̄alia q̄ ſepabilia: ⁊ non propa. ſʒ nutrire eſt op⁹ magis propriū ⁊ magis inſeparabile ab ipſis viuentibus q̄ gñare ſibi ſimile: igr̄ nutrire eſt op⁹ naturali⁹: et patʒ minor per hoc ꝙ nutriri conuenit oībus viuētibus ſaltē mortalib⁹: ⁊ eis ſolis ⁊ ſemp. ſ. q̄diu viuunt: ideo hoc eſt eis op⁹ ꝓpriū ⁊ inſepabile: ſʒ generare ſibi ſile: non conuenit oībus viuentibus nec etiam ſolis viuētib⁹: cū ignis generet ignē: nec cōuenit ſemꝑ illis q̄bus cōuenit: q̄ nec in nimia iuuentute: nec in nimia ſenectute: ⁊ ſic illud op⁹ non eſt ꝓpriū nec īſepabile. ¶ Itē illō ꝑ q̄ vita cōtinuat̄ ⁊ ſaluat̄ ē nat̄ali⁹ viuēti q̄ illō per q̄ vita debilitat̄ ⁊ breuiat̄: ſʒ ꝑ nutritionē vita cōtinuat̄ ⁊ ſaluat̄: ⁊ ꝑ coitū ordinatū ad gñationē vita debilitat̄ ⁊ abbreuiat̄. Un̄ dictū ē in lib. de lōgitudine ⁊ breuitate vite: ꝙ aīalia frequētis coit⁹ efficiuntur breuioris vite: ergo nutrire ē op⁹ nat̄ali⁹. ¶ Itē: illud ē nat̄ali⁹ q̄ ē naturalit̄ appetibili⁹ ſm rectā rationē: cū recta ratio ſit cōſona nat̄e ſʒ nutrire ē nat̄alit̄ appetibili⁹ ⁊ ēt ſm rectā rationē q̄ gñare ſibi ſimile: igr̄. mīor ꝓbat̄: q̄ vnūq̄dq̄ eīs naturalit̄ magis inclinat̄ ad ſalutē ſuipſi⁹ q̄ ad ſalutē alterius. Un̄ videm⁹ ꝙ ꝓpter timorē mortis hoīes ⁊ bruta dimitterēt coitū ⁊ filios. Siłr̄ ſm rectam rōeʒ hō magis tenet̄ diligeꝛ ſe q̄ aliū: vt appet nono ethi. Ideo ſolʒ dici ꝙ charitas eſt ordinata: q̄ ē p̄rīo ad ſe conſequent̄ ad alios: ⁊ ſic manifeſtū ē ꝙ nutritio: q̄ eſt ad ſalutē ꝓpriā: eſt nat̄alit̄ ⁊ ſecūdū rectā rationē appetibilior q̄ ſit generatio q̄ eſt ad alterū: igīt nutrire ē op⁹ nat̄ali⁹. ¶ Itē: illō ē nat̄ali⁹ de q̄ nat̄a mag̃ ē ſollicita: ſʒ hoc ē de nutritiōe: q̄ appet p̄mo: q̄ ī oīb⁹ tā ſenib⁹ q̄ iuuenib⁹ nā exercet op⁹ nutritionis: nō aūt op⁹ gñationis. Et q̄ ſicut dicūt medici ſperma quod ordinatur ad gñationē nō ē niſi ex ſupfluo alimēti: mō natura magis eſt ſollicita de eo q̄ non ē ſupfluū q̄ de eo q̄ ē ſupfluū: igīt mag̃ ſollicita ē de nutritiōe ꝓpt̄ q̄ videt̄ ꝙ nutritio ſit nat̄alior. ¶ Itē: opatiōes nat̄e tāto ſunt magis naturales quanto ſūt nobiliores ⁊ perfectiores: mō gñare ſibi ſimile nō eſt op⁹ anime nobiliſſimū īmo poti⁹ ſcire vel nutrire in quo ꝯſiſtit humana felicitas: igit̄ generare ſibi ſimile nō eſt opus nobiliſſimū viuentib⁹.

Oppoſitum determiat Ariſtoteles Et arguit̄ ꝙ generare ſit nat̄alius q̄ nutrire: q̄ q̄ in nat̄a eſt meli⁹ illud eſt naturalius: ſed meli⁹ eſt gñare q̄ nutrire: q̄ p̄rīo ethicoꝝ dicit̄: ꝙ bonū q̄to cōi⁹ tāto meli⁹ et diuini⁹: mō nutrire eſt ꝓpriū ei q̄ nutritur ꝑ gñare aūt cōicat̄ eſſe alteri: ideo generare eſt meli⁹ ⁊ diuini⁹: quod etiā ex hoc pʒ: q̄ nobiliſſimis entibus conuenit generare vt deo: ⁊ nō nutritio.

Notādū eſt breuiter: ꝙ duplicia ſūt generantia ſibi ſimilia quedā enim generant ſibi ſimile ex matia aliēa ⁊ extranea: ſicut ignis gñat ignē ex lignis: ⁊ hmōi gñatio nō ē ex pte aīe ſue nō ē a potētia aīe: ideo de iſta nihil intendimus. Alia generātia

ſibi ſi͠lia ex materia ſtranea reſecata ab ipſis ꝙ ꝗdã vocatꝭ ſemẽ ⁊ huiuſmodi generatio eſt ab anima ſiue a potentia aĩe ⁊ ideo de iſta hic intẽdim⁹. Preſupponitur ſimiliter ꝙ naturali⁹ dicitur illud quod conuenit alicui ratione forme ꝙ̃ illud quod cõuenit ratiõe materie. ¶ Secũdo notandũ eſt: ꝙ illud debꝫ dici ſimpliciter naturali⁹ inter naturalia quod eſt ſimplicitꝛ melius ⁊ finalius: q2 tale magis eſt intentũ a natura; immo alia ipſius gratia intenduntur.

¶ Ex iſtis primo pono iſtam primã concluſionem: generare ſibi ſimile nõ eſt opus naturaliſſimũ operationũ vitalium: q2 ipm non eſt op⁹ optimũ ⁊ nobiliſſimũ nec maxime finale: immo magis intellectio: ꝓpter qđ in libro ethicorũ in actu intelligẽdi ponitur humana felicitas cõſiſtere: tanꝙ̃ in actu nobiliſſimo ⁊ maxime finali: modo dictum eſt ꝙ tale eſt naturaliſſimũ. ¶ Secunda concluſio ponenda eſt cum Ariſtotele: ꝙ in viuentibus innatis gñare: op⁹ naturaliſſimum inter opera vegetatiua eſt generare ſibi ſimile: hoc eſt dictu: ꝙ in ipſis generare ſibi ſile ẽ naturalius ꝙ̃ nutrire: vel augmentare: ꝓbatꝛ: quia quod eſt nobilius et finalius inter opera nature illud eſt naturalius vt dicebatur: ſed generare eſt huiuſmodi reſpectu nutrire. Dico primo nobilius. ſiue perfectius: quia cõuenit ſolũ viuentibus perfectis in qualitate ⁊ quantitate: nutrire autem conuenit tam perfectis ꝙ̃ imperfectis: vt pueris ⁊ ſenib⁹: modo nobilius eſt quod eſt propriũ perfectis ꝙ̃ quod eſt cõe ꝑfectis ⁊ imperfectis. Dico etiam ꝙ generare ſibi ſimile eſt finalius: quia dicit Ariſtoteles in litera ꝙ generare ſibi ſimile eſt finis aliarum operationum: cuius ſignum etiam videtur eſſe: ꝙ multe plante cum ꝑuenerint ad perfectionem ſeminis deſiccantꝛ ⁊ moriũtur: vt frumenta ⁊ multa alia: tanꝙ̃ natura nõ eſſet de illis ſolicita niſi gratia ſeminis finaliter: ergo generare ſibi ſimile eſt naturalius. Et confirmatꝛ: quia poſteriora generatione ſunt priora ꝑfectione ⁊ magis finalia: vt habetur nono metaphyſice: modo nutrire et augmentare via generationis precedunt in eodẽ ſuppoſito generare ſibi ſimile: ergo generare ſibi ſimile eſt ꝑfecti⁹ ⁊ finalius. Confirmatur iterũ: q2 illđ opus eſt perfectius ⁊ nobili⁹ quod eſt ad nobiliorem finẽ ſiue ꝑ qđ nobili⁹ eſſe acquiritꝛ: ſed gñatio ẽ ad finẽ nobiliorẽ: quia ꝑ gñationẽ acq̃ritꝛ totale eẽ viuẽtis: ⁊ ꝑ nutritionẽ ſolũ reſtauratur deꝑditũ: mõ totale eſſe viuẽtis eſt nobilius ꝙ̃ reſtauratio deꝑditi. Itẽ illđ ẽ nobili⁹ ⁊ naturali⁹ qđ mag; cõuenit naturalib⁹ rõe aĩe ⁊ ꝑfectiõis: ꝙ̃ illđ qđ cõuenit eis rõe corꝑis ⁊ idigẽtię mõ gñare ſibi ſimile cõuenit aĩat; rõe ꝑfectiõis: iđ ſolũ cõuenit ꝑfectis: ⁊ cõuẽit etiã rõe aĩe: q2 gñatio terminatur ad formã ꝗ eſt aĩa: ſed nutritio cõuenit aĩat; rõe indigentie. ſ. ꝓpꝛ deꝑditũ reſtaurandũ: ⁊ cõuenit mag; ratiõe corꝑis: igr̃ gñare ſibi ſimile eſt naturali⁹ Et iđ dicũt medici: ꝙ natura coitui ordĩato ad gñationẽ admiſcuit magnã delectationẽ tãꝙ̃ valde ſolicita de gñatiõe ſibi ſimilis.

¶ Tũc ſoluẽde ſũt rões. Ad primam dꝛ. nõ opꝫ illa eẽ nobiliora ⁊ ꝑfectiora nec ꝑ ꝯñs magis naturalia nec etiã magis itenta a natura ꝗ ſunt magis ꝓꝓa: ⁊ magis inſeꝑabilia: q2 videm⁹ ꝙ actus ſpeculandi qui ẽ i hoĩe nobiliſſim⁹: ⁊ maxime finalis ẽ min⁹ ꝓꝓ⁹ hoĩb⁹ ꝙ̃ act⁹ nutriendi vel ſentiẽdi: ⁊ magis ſeꝑabilis. Unde vos habetis i ſcđo phyſicorũ ꝙ matꝛia ẽ ſiplicitꝛ neceſſaria i oĩb⁹ natꝛalib⁹ lꝫ ſit minime nobilitat; ⁊ fines nõ ſũt ſiplicitꝛ neceſſarij. Iđ ſiplicitꝛ negãdũ eſt ꝙ oẽ illud ſit naturali⁹ ⁊ meli⁹. qđ eſt inſeꝑabili⁹. ¶ Ad aliã: põt dici ꝙ ſi vita aliq̃litꝛ abbreuietur ꝑ coitũ tñ aliđ ꝓuenit mai⁹. ſ. totale eſſe alteri⁹ viuẽtis: ⁊ cũ hoc nõ abbreuiatur vita ꝑ coitũ ad gñationẽ req̃ſitũ: ſed ꝑ nimiã frequẽtiã coit⁹. ¶ Ad aliaꝫ põt dici ꝙ nõ ſequitꝛ ſi aliqđ eſt illi naturalitꝛ magis appetibile ꝙ ꝓpꝛ hoc ſit ſimplicitꝛ loquẽdo mag; naturalitꝛ appetibile. Unde ꝗuis nutritio ⁊ cõſeruatio ſortis ſit ſorti magis appetibilis ꝙ̃ gñatio alt̃i⁹: tñ gñare alterũ ẽ naturalitꝛ magis appetibile ⁊ magis itentũ a natura: ⁊ ſi nõ a natura ſortis: tñ a natꝛa cõi ordinãte vniuſũ ⁊ itendẽte ei⁹ ꝑpetuitatẽ ⁊ ſpecierũ ſuaꝝ ⁊ illa natura cõis eẽt de⁹: intelligẽtie ⁊ corpora celeſtia. ¶ Ad aliã: põt dici ꝙ natꝛa eq̃ vel magis ẽ ſolicita de gñatiõe ſicut de nutritiõe imo itẽdit nutritiõeꝫ finalitꝛ ꝓpꝛ generationẽ: iđ magis itẽdit gñationẽ: ſꝫ tñ magis cõtinue exercet nutritionẽ: nõ q2 magis itẽdat eã: ſꝫ q2 ſine ea nõ põt venire finis itẽt⁹. ſ. gñare ſibi ſimile: ſicut hõ mltũ ſolicitatꝛ ⁊ cõtinue de nutritione eq̃ ſui ad finẽ vt i tꝑe debito poſſet vti eo: ⁊ nõ q2 magis itẽdat nutritionẽ ei⁹ ꝙ̃ vſũ. Altia rõ ꝓcedit.

Quæſtio Nona

Q Veritur nono: Vtrũ potẽtie diſtiguũtꝛ ꝑ act⁹ ſuos in q̃s pñt. ⁊ arguitꝛ ꝙ nõ: q2 lꝫ ab aliq̃b⁹ duab⁹ potẽtijs nũꝙ̃ ꝓueniret aliq̃ act⁹: tñ ille potẽtie eſſent adhuc abinuicẽ diſtĩcte: ĝ ille potentie nõ diſtiguũtꝛ ꝑ illos actus: ⁊ pꝫ ꝯña quia q̃cunꝙ diſtinguuntur circũſcriptis actibus: illa ꝑ illos actus non diſtinguntꝛ. ¶ Itẽ: ſi potentie diſtinguerentur ꝑ act⁹: ſeq̃retur ꝙ oporteret diuerſarũ potẽtiarũ eẽ diuerſos act⁹: ⁊ diuerſorũ actuũ eẽ diuerſas potẽtias: ſed ꝯñs ẽ falſũ. ꝯñ a manifeſta ẽ: q2 q̃cũꝙ ꝑ inuicẽ diſtinguũtꝛ debẽt ꝯſimilitꝛ ſiue ꝓportiõabilitꝛ diſtigui. ſꝫ falſitas conſequẽtis declaratꝛ: p̃mo ꝙ nõ oporteat diuerſarũ potẽtiarũ eẽ diuerſos act⁹: q2 ẽtio phyſicorũ hꝫ ꝙ actiui ⁊ paſſiui eſt idẽ act⁹: ⁊ mobilꝭ ⁊ motiui eſt idẽ mot⁹: quũ tñ actiuũ ⁊ paſſiuũ ſint diuerſe potẽtie: ⁊ ſimilitꝛ mobile ⁊ motiuũ. Qđ ⁊ ꝯfirmatꝛ: q2 diuſe ſũt potẽtie dei ſolis ⁊ hoĩs ⁊ tñ ab eis ꝓuenit idẽ actus: ſcꝫ iſte hõ: hõ gñatꝛ ab hoĩe ⁊ a ſole ſm Ari. et ẽt a deo: q2 de⁹ agit ad oĩa q̃ fiũt. Et hoc ẽt ꝯfirmatꝛ: q2 diuſoꝝ hoĩꝫ ſimꝛ trahẽtiũ nauẽ ſũt diuſe potẽtie: q̃ũ tñ ẽ idẽ act⁹ ſcꝫ idẽ mot⁹ nauis. ¶ Deinde etiã oſtẽdo ꝙ nõ oporteat diuerſorũ actuũ eſſe diuſas potẽtias: imo ꝙ eiuſdẽ potẽtie ſũt diuerſi actus: q2 nono metaphyſice habet ꝙ eadẽ potẽtia realis põt in cõtrarios act⁹: ⁊ eadẽ ẽt potẽtia paſſiua vt p̃ia matꝛia põt paſſiue in diuerſos act⁹ ⁊ cõtrarios. videm⁹ etiã ꝙ idẽ calor q̃ nõ ẽ aliud ꝙ̃ potentia calefaciẽs calefacit: ⁊ rarefacit ⁊ leuefacit: ⁊ iđ pꝫ bñ ꝙ eiuſdẽ potẽtie ſũt diuerſi actus ¶ Item ſi potentie diſtiguerẽtꝛ ꝑ act⁹: vel hoc eẽt ſpecifica diſtĩctione: vel diſtinctiõe nũerali: ſꝫ nõ põt dici ꝙ hoc ſit diſtĩctione nũerali: q2 eadẽ potentia viſiua in nũero ſcꝫ ſortis: põt in diuerſos act⁹ ſecũdũ nũerũ: vt in viſionẽ huius albi: ⁊ illi⁹: ⁊ idẽ ẽt act⁹ ſm nũerũ ẽ a plurib⁹ potẽtijs diſtinctis ſm nũerũ: vt idẽ mot⁹ nauis a diuſis trahẽtib⁹. nec põt dici ꝙ potẽtie diſtingantꝛ ꝑ act⁹ diſtinctione ſpecifica: q2 itellect⁹ idẽ numero põt i intellectiones diſtinctas nũero ⁊ ſpecie Et idẽ ẽt act⁹ ẽ potẽtiarũ ſpecie diſtĩctarũ: vt actiui ⁊ paſſiui. ¶ Itẽ: ſicut ante dictũ fuit: eadẽ potẽtia ẽ intellectiua et ſenſitiua: ⁊ tñ intelligere ⁊ ſẽtire ſunt di-

uerſi actus: ergo propter diſtinctionē actuū nō opor- tet diſtingui potentias.

Oppoſitū videtur velle Ariſtoteles in ſecundo huius ⁊ in ſecundo ethicorum ⁊ magis in nono metaphyſice. ¶ Etiam arguitur ratione quia potentie non cognoſcūtur niſi per actus vt patet nono metaphyſice. ideo nec poteſt ſciri earū diſtinctio niſi per diſtinctionem actuum.

In iſta quæſtione pono plures con cluſiones. Prima eſt: ꝙ quecunqȝ ſunt diſtincta abinuicē illa ſunt ſeipſis diſtincta ⁊ eſſentialiter ⁊ intrinſece. quoniam illa ſunt ſeipſis diſtincta eſſentialiter ⁊ intrīſece que omnibus alijs circunſcriptis vel remotis: ipſis ſolis remanentibus: ſiue per poſſibile ſiue per impoſſibile adhuc eſſent diſtincta: mō ſic eſt de omnibꝰ rebus q̄ abinuicē diſtinguūt: poſito enī ꝙ in mūdo non eēnt niſi hec albedo: ⁊ illa: adhuc hec nō eſſet illa: ideo adhuc eēnt diſtincte: ⁊ ita eēt de quibuſcūqȝ alijs. ¶ Itē omne qd̄ ē et ſeipſo qd̄ ē intrinſece ⁊ oīa q̄ ſūt ſūt ſeipſis ea q̄ ſunt ⁊ intrīſece ⁊ eſſentialiť: igr̄ q̄cūqȝ diſtincta ſūt: ſeipſis intrinſece diſtincta ſunt. aňs manifeſtū eſt: qȝ ſi ſola albedo eſſet adhuc ipſa eſſet albedo: ideo albedo ſeipſa intrinſece eſt albedo: ⁊ ſic de q̄lȝ alio: ⁊ ideo declaratū eſt q̄rto metaphyſice ꝙ eſſe rei nō eſt diſtinctū ab ea: ⁊ pari rōe ſicut oē qd̄ eſt ē ſeipſo id qd̄ ē: ita oīa q̄ ſunt ſūt ſeipſis ea q̄ ſunt. Tunc declarať ꝯňa pn̄cipalis qȝ ſicut declaratū eſt q̄rto metaphyſice: ens ⁊ vnū ꝯuertunť: ita ꝙ hec noīa ens ⁊ vnū in rebꝰ ꝓ q̄bus ſupponūt nullā diſpoſitionem additā ſignificāt ⁊ hoc capiendo vnū ꝓut dr̄ ab indiuiſione eiuſdē ad ſe: ⁊ hoc eſt prout vnū ⁊ idē ſibi ipi ꝯſignificat: ideo debet concludi ꝙ illud aliquid eſt vnū ⁊ idē ſibi ꝓut ipȝ eſt ens: ⁊ pari ratione ꝑ illa aliqua ſunt abinuicē diuerſa ꝑ q̄ ſunt entia: ſȝ hoc eſt ꝑ ſeipſa intrinſece: vt dictū fuit: igiť. ¶ Sȝ non obſtante dicta cōcluſione pono aliā cōcluſionē talē: ꝙ aliqua ſunt diſtincta abinuicē ꝑ alia a ſe et ſibi extrinſeca: qȝ ꝑ qd̄ res eſt ꝑ hoc ipſa eſt ſibi eadē: ⁊ diſtincta ab alijs. Sed res eſt ꝑ ſuas cāas extrinſecas: omnia enim ſunt ꝑ ipm̄ deū vel ab ipſo deo non intrinſece: ſȝ cauſaliť. igr̄ ſimiliť res eſt eadem ſibi ⁊ diſtincta ab alijs per ſuas cāas etiā extrinſecas: non tn̄ intrinſece ſȝ cāliť: ſcȝ effectiue vel finaliter ¶ Tertia concluſio eſt ꝙ potētie nō diſtinguunť per actus ſuos ſcilicet in quos pñt: ꝓbatur: qȝ nō ſunt id quod ſunt ꝑ illos actus: ideo nec diſtinguntur abinuicem per illos actus immo in eē ſuo ⁊ in diſtinctione ipſarū abinuicē ille potentie p̄cedunt actus ſuos. vñ potiꝰ pōt dici ꝙ actus diſtinguūť ꝑ ſuas potentias cāliter qm̄ potentie ſunt cauſa actuū ab eis ꝓuenientiū ¶ Quarta concluſio eſt: ꝙ non oportȝ potentias diſtingui ꝓportionabiliter ſuis actibus: eo ꝙ eiuſdem potentie vt paſſiue vel rōnalis ſunt diuerſa opera numero ⁊ ſpecie diſtincta: ⁊ idē etiā opꝰ eſt a diuerſis potentijs vel ſaltem diuerſarum potentiarum nūero ⁊ ſpecie diſtinctarum: qm̄ actiui ⁊ paſſiui eſt idē actus ⁊ hec magis declarabantur in arguendo ad queſtionē. ¶ Quinta concluſio: ꝙ ex diuerſitate actuum pōt argui diuerſitas numeralis potentiarum: qȝ tali mō poterit fieri argumētū. iſtud opus a procedit a potentia b ⁊ non procedit a c igr̄ c nō ē b. ⁊ tn̄ vtrunqȝ ſcilȝ tam b q̄ c eſt potentia: igr̄ c ⁊ b ſunt diuerſe potentie Sic ꝗ vniuerſaliter qñcūqȝ ab aliquo ꝓuenit aliquis actus ſequiť ꝙ illud eſt q̄dam potentia: ideo ſi a prouenit ab ipſo b tunc b eſt potentia: ⁊ etiā ſi d prouenit ab ipſo c tunc c eſt quedam potentia. Et ſic ad concluſdendum ꝙ b ⁊ c ſunt diuerſe potentie: ſufficit ponere ꝙ b non eſt c: ⁊ hoc probabatur: quia ab ipſo b erat a ⁊ a c non erat a: ergo c non erat b. ¶ Sexta concluſio ponitur ꝙ ex diuerſitate actuum poteſt argui diuerſitas ſpecifica potentiarum: quia ſi b eſt potentia ſufficiens ad producendum actū in ſuo gñe ⁊ c eſt etiā potētia ſufficiēs ad ꝓducendū actū ī ſuo genere: tunc ſi effectus a proueniat ab ipſo b: ⁊ ab ipſo c non poſſit prouenire effectus a nec ipſi conſimilis in ſpecie: ſequitur ꝙ b ⁊ c erunt potentie diuerſarum rationum ⁊ diuerſarum ſpecierum. ¶ Debetis tamen conſiderare ꝙ non oportet ex omni diuerſitate actuum arguere diuerſitatem potētiarum cū diuerſi actꝰ ab eadē potentia poſſint prouenire: ſed ex actibus arguitur diuerſitas potentiarum ſecundum numerum: quando videmus actum eſſe ab hac potētia ⁊ non ab illa vel eundem actū eſſe ab hac vno modo: ⁊ ab alia alio modo. ⁊ tunc arguimus diuerſitatem ſpecificam potentiarum quando videmus ab vna prouenire alio modo aliquem actum: ⁊ ꝙ ab alia non poteſt prouenire actus ſimilis ſpeciei. ¶ Ultima concluſio ponitur: ꝙ potentie diſtinguuntur per ſua opera ſiue per ſuos actus: ſecundum rationem: ad talem ſenſum: ꝙ nomina ſubiecta huic nomini potentia: hoc eſt dictu: nomina que ſunt ſpecies huius nominis potentia: habent diuerſas rationes: id eſt diuerſas diffinitiones nominum potentiarum: verbi gratia calefactiuum dicitur quod eſt potens calefacere: ⁊ calefactibile potens calefieri: ſenſitiuum potens ſentire: ſenſibile potēs ſentiri ⁊ ſic ſuo modo de motiuo ⁊ mobili ⁊ de auditiuo ⁊ de audibili: ⁊ de oībꝰ alijs noībꝰ potentiarum. Hec enim nomina ſenſitiuum: ſenſibile: auditiuum: audibile: actiuum: paſſiuum: motiuum: mobile ⁊ huiuſmodi ſunt nomina ſubiecta huic nomini potentia: ⁊ iſta nomina: ſentire: ſentiri: agere pati mouere moueri: ⁊ ſic de alijs ſunt noīa ſubiecta huic nomini opus vel actus: ⁊ puto ꝙ hāc cōcluſionē vltimam intendebant commentator ⁊ Ariſtoteles quando in multis locis dicebant potentias diſtingui per actus. Et rationes que fiebant non procedunt.

Quæſtio Decima

QVæriť decimo: vtrū potentie diſtinguntur per obiecta. Arguitur ꝙ non: qȝ aliquādo potentia eſt ens ⁊ eius obiectum nō eſt ens: verbi gratia potētia intellectiua eſt ens et tamen aliquando obiectum intelligibile non eſt ens vt ſi modo intelligas Ariſtotelem vel antichriſtum aut vacuum vel chimeram: ſed entia non diſtinguntur per non entia: ergo potentie nō diſtinguntur per obiecta. ¶ Item: ſi potentie diſtinguerentur per obiecta tunc oporteret diuerſarum potentiarum eſſe obiecta diuerſa: ⁊ econtra diuerſorum obiectorum eſſe diuerſas potentias: ſed non inuenitur ita eſſe immo idem obiectum eſt diuerſarum potentiarum: vt lapis eſt obiectum ſenſus quia ſentitur: ⁊ obiectum intellectus quia intelligitur: ⁊ obiectum potētie calefactiue aut frigefactiue qñ calefit aut frigefit. Similiť idē ſenſibile cōe eſt obiectū cuiuſlȝ ſēſus exterioꝝ. ſiliť et ecōuerſo eadē potētia ē diuer

ſorum obiectorum: vt idem viſus albi ⁊ nigri ⁊ idem intellectus omniū entium quantūcunq̧ diuerſorū: ergo potentie non diſtinguunt per obiecta.

Oppoſitū dicitur cōiter. Vnde in ſecundo ethicorū videt Ariſtoteles diſtinguere virtutes morales ſecundū diſtinctiones obiectorū ſuorū: ⁊ ideo etiā dicit in ſecundo hui⁹ Ariſto. ꝙ volēti determinare de potētijs aīe opʒ pri⁹ determinare de operib⁹: ⁊ adhuc pri⁹ de obiectis: qđ nō videtur eſſe niſi q: potentie diſtinguunt ⁊ cognoſcunt ꝑ opera ſua et obiecta. etiam in p̄rio phyſicorū dicit: ꝙ nō qđlʒ agēs agit ī quodlʒ paſſū nec qđlibʒ paſſū patit a qlibʒ agēte indifferent. ſed determinatū a determinato tāq̄ potentie actiue ⁊ paſſiue que adinuicē dicūt obiecta diſtinguātur ꝓportionabilit per inuicē.

Primo breuiter videndum eſt: qđ debeamus vocare obiectū potētie. ⁊ ē p̄mittēdū ꝙ potētie: ꝓprie loquendo de potentijs: diſtinguunt in actiuas ⁊ paſſiuas: ſed qđā earū ſūt actiue vel paſſiue ſine cognitione: vt grauitas mouendo graue vel caliditas ignis calefaciendo: Alie dicunt actiue vel paſſiue cū cognitione q̄ vocant potētie cognoſcitiue: vt ſēſus ⁊ intellectus. Eſt etiā notādū: ꝙ q̄uis eadē potētia vt ītellectiua ſit paſſiua ⁊ cognoſcitiua: tñ nō eſt neceſſariū ꝙ oē obiectū qđ dr̄ obiectū intellectus inquātū eſt potentia cognoſcitiua: dicat eius obiectū inquantū ē potētia paſſiua. debem⁹ ei vniuerſalit dicere ꝙ oē obiectū potētie paſſiue inquātū ē potētia paſſiua eſt actiuū innatū agere in illā: ⁊ econuerſo ēt oē obiectū potētie actiue īquātū eſt actiua ē paſſiuūʒ qđ eſt innatū pati ab illa: ſed obiectū potētie cognoſcitiue īquātū dr̄ cognoſcitiua ē cognoſcibile qđ eſt īnatū cognoſci ab illa: mō ſepe contingit ꝙ aliqđ ē cognitū ab intellectu a quo nullus intellect⁹ patit: qm̄ materia prima cognoſcit ab intellectu: ⁊ ſic materia p̄ma bñ ē obiectū cognoſcibile ipſi⁹ ītellect⁹ licet materia p̄ia nō agat ī ītellectū: q: ipſa nulli⁹ eſt actiuitatis. ſimilit ſi tu habeas cōceptū hoīs ſpecificū: tu ꝑ illū intelliges oēʒ hoīem īdifferenter: ⁊ ſic oīs hō ē obiectū ītellect⁹ īquātū ītellect⁹ eſt cognoſcēs ⁊ tamen nō oīs hō eſt obiectū intellectus īquātū ītellectus dr̄ patiēs: q: hoīes q̄ ſūt rome nihil agunt in ītellectū meū ad formādū illū cōceptum q̄ tñ ipſi cognoſcunt. Notandum eſt ēt ꝙ nō oīs potentia actiue req̄rit obiectū ſcʒ paſſiuū: q: deus creādo pōt agere ſine paſſo p̄ſuppoſito: tñ oē actiuū naturale requirit paſſiuū: et econuerſo.

Tunc pono breuiter aliquas concluſiones. Prīa eſt: ꝙ nō opʒ oēs potētias diſtīgui ꝑ obiecta ſua qm̄ corpa celeſtia nō diſtīgūt ꝑ iſta īferiora q̄ tñ ſūt obiecta ī q̄ agūt: ⁊ ēt materia p̄ia ē cōe obiectū oīm potētiarū actiuarū materialiū ⁊ tñ ꝑ illam materiā nō diſtinguunt illa agentia: nec materia ēt diſtinguit ꝑ diſtīctiones illorum agentium. Secūda cōcluſio eſt: ꝙ non oportet potētias ⁊ obiecta earū diſtingui ꝓportionabilit: q: potentie intellectiue nō diſtinguunt proportionabilit communi diſtinctioni ētiū: ⁊ q: etiā in arguendo dictū fuit ꝙ bene eſt idem obiectum diuerſarum potentiarū et eadem potentia diuerſorum obiectorum. Tertia concluſio eſt: ꝙ aliqñ ex diuerſitate obiectorum poſſumus arguere diuerſitatē potētiarum ſiue ſpecificā ſiue numeralē: quod poteſt declarari ſicut in alia queſtione declaratū fuit ꝙ ex diuerſitate operum poteſt argui diuerſitas potētiarū. dato ei aliq̄ obiecto vel actiuo vel paſſiuo vel cognoſcibili: ſi illud ſit cognoſcibile a potentia. b: ⁊ ipſū vel illi ſimile in ſpecie nō ſit cognoſcibile a potentia. c: ſequitur ꝙ c ⁊ b ſunt potentie diſtincte: nō ſolū ſecundū numerum: ſed etiam ſecundum ſpeciem. quecunq̧ ei potētie eſſent eiuſdem ratiōis ⁊ eiuſdē ſpeciei ille poſſent pati ab obiectis eiuſdē ſpeciei: ſi eſſent paſſiue et agere ī obiecta eiuſdē ſpeciei ſi eēnt actiue. Quarta concluſio ponit deſcendendo ſpecialiter ad potentias ſenſitiuas: ꝙ potentie ſenſitiue exteriores diſtinguntur in ſuis qualitatiuis diſpoſitionibus ſecundū exigentiā obiectorū ſuorū ꝓpriorū: vbi gr̄a: alia req̄ritur qualitatiua diſpoſitio ad recipiendū ſpeciem luminis vel coloris ⁊ ad recipiendum ſpeciem ſoni ⁊ ſic de odore: ⁊ ſapore ⁊ de qualitatibus tangibilib⁹: ⁊ ob hoc oportuit organa ſenſuū exteriorū eſſe diuerſarū complexionū: tamē licet dicte potentie diſtinguātur ſecundum exigentiam ſuorum obiectorum nō ſeq̄tur ꝙ diſtinguantur per illa obiecta ſcilicet colorem vel odorem vel ſonum: nihil enim egerūt ad formationē ⁊ diſtinctionē organorum ſuorum ſenſuū. Vltima concluſio. Potētie ⁊ obiecta ſua diſtinguunt ꝓportionabiliter: ſecundum rationē: ad iſtum ſenſum: ꝙ omni nomini contento ſub hoc nomine potentia actiua ſiue ſub hoc nomine actiuum correſpondet proportionabiliter nomen contentum ſub hoc nomine potentia paſſiua vel paſſiuum: ⁊ ita etiam omni nomini cōtento ſub hoc genere cognoſcitiuum correſpondet proportionabiliter nomen contentum ſub hoc genere cognoſcibile: verbi gratia: motiuum mobile: alteratiuum alterabile: calefactiuum calefactibile: intellectiuum intelligibile: ſenſitiuum ſenſibile: ⁊ ſic de alijs: ⁊ omnia hec nomina potentiarum habent ſibi nomina correſpondentia actuum per que diffiniuntur: ⁊ ideo poteſt concedi ꝙ hoc ſepe intendebat Ariſtoteles quando dicebat potentias diſtingui per actus ⁊ per obiecta: nec contra dicta procedunt rationes prius facte.

Quæſtio vndecima

QVæritur vndecimo Vtrum potentia nutritiua: potentia augmētatiua: ⁊ potentia generatiua: ſunt potentie anime. arguitur ꝙ nō: quia potētie anime non conueniūt inanimatis: ſed iſte potentie conueniūt inanimatis: igitur. maior eſt de ſe manifeſta: minor vero ꝓbat: primo de generatione ſibi ſimilis: quia ignis generat ignem: caliditas caliditatem: frigiditas frigiditatem: ſimiliter de nutritione ⁊ augmentatione quia ignis ex vnctuoſo nutritur et augetur: ſimiliter etiam calor: ⁊ ſic patet ꝙ iſte potentie et opera earum conueniunt inanimatis: ergo iſte non ſunt potentie anime. Item ſortes vel anima ſortis non generat ſibi ſimile: ſed ſolū generat ſemen: ex quo poſtea generatur alius homo: etiam ſortes vltra generationem ſeminis nihil agit ad generationem alterius hominis: immo ſi ſortes emiſſo ſemine corrumperetur: non minus gīaret ali⁹ homo: ideo pʒ ꝙ aīa ſortis non habebat potentiā generandi ſibi ſimile: Item: ſi ille eſſent potentie anime vel eſſent diuerſe potentie: vel eadem: non poteſt dici ꝙ eadem: quia tūc non deberet dici in plurali

nūero φ ille eſſent potentie anime:imo potius φ ille eſſent potentia anime. Etiam Ariſtoteles diſtinguit inter eas:ideo non eſt dicendū φ ſint eadem potentia ſed nec poteſt dici φ ſint diuerſe potentie: primo: quia ſunt vna ⁊ eadem anima:ſecundo quia earum eſt idē obiectum:ſcilicet cibus:⁊ potentie diuerſe debēt habere obiecta diuerſa.

Oppoſitū vult ariſtoteles. Notādū ē primo de nutritione φ nutritio ꝓprie dicta fit p alimētū adueniēs ab extrinſeco ipſi nutrito:⁊ p cōuerſionē illius nutrimēti i ſubſtātiā nutriti:ſecundū ſingulas ei⁹ partes notabiles:ex mō quo declarari dꝫ de mō gn̄ationis:⁊ dꝫ fieri huiuſmodi cōuerſio p v̄tutē exiſtētē in ipſo nutrito:ita φ he ſunt cōditiones vere nutritiōis. ¶ Et p hoc debet̄ īferr̄ φ lꝫ fluui⁹ cōtinue p ſeuerat p cōtinuū aduētū noue aq̄:n̄ nutrit̄: q: defici ſit iſte cōditiōes nutritiōis. pmo ei n̄ ē verū φ q̄libꝫ ps notabil' aq̄ p̄exiſtēt̄ accipiat ſibi portionē aq̄ ſupueniētis:imo tota p̄cedēs fluit vltra: ⁊ alia noua inſequit̄ ⁊ tñ in vera nutritiōe q̄libꝫ ps nutriti antecedēs nutritionem capit ſibi portionē ⁊ cōuertit ſibi portionē de nutrimēto adueniēte. ſcdo: aqua fluuij p̄exiſtēs nō cōuertit ſibi p virtutē ſuā aquā ſupueniētē p quā fluui⁹ continuatur: ⁊ tñ nutritū p virtutē ſuā dꝫ ſibi cōuertere nutrimentum. ¶ Scdo ēt inferēdū ē: φ ignis ex cādela nō nutrit̄ vel ex lignis:q: ſicut dicebat̄ de fluuio nō eſt verū φ q̄lꝫ ps flāme p̄exiſtētis accipiat ſibi ptē ſupuenientis:imo totalis flāma p̄or euolat ⁊ exhalat:⁊ alia noua gn̄atur ex ſicco:ex ſeuo vl' cera: tamē verum eſt φ ignis ꝓpinquiorē habꝫ ſimilitudinē ad nutritionē q̄ aqua fluuij inquantum ignis p̄exiſtēs v̄tute ſua generat ignē ſubſequentē. ¶ Deinde ex dictis ſequit̄ φ nutritio ꝓprie dicta eſt op⁹ aīe: qđ ptꝫ primo: q: conuenit ſolum animatis: vnde inter inanimata magis videtur cōuenire igni:⁊ tñ ipſi non cōuenit vt dictū eſt: ergo nō cōuenit inanimatis. Item nutritio vel eſt ab anima ſeu a v̄tute aīe: vel eſt a v̄tute elemētari vt igneo calore:ſed nō pōt dici φ ſit a virtute elementari: q: elementum virtute ſua non mouet niſi ad vnā ptē: vt leue ſurſū:⁊ graue deorſū: nutritio aūt vndiq3 fit:⁊ in nutritione ad oēꝫ differētiam poſitionis mouetur nutrimentū: ergo hoc nō ē opus v̄tutis elementaris ſaltē preſentialiter:ſed aīe. ¶ Nec valet cauillatio dicentium φ nutrimentū mouet̄ deorſum ad pedes per naturam terre q̄ eſt grauis: ⁊ ſurſum ad caput per naturā ignis qui eſt leuis: qm̄ ſi illud eſſet: tunc oēs ptes magis terreſtres deſcēderēt deorſū ad pedes:⁊ oēs partes mag̃ ignee ⁊ leuiores aſcenderent ad caput:ideo in capite non eēnt oſſa ⁊ nerui:nec in pedibus eſſet ſanguis ⁊ ſpirit⁹: qđ appet totū falſū: igit̄. Et ex his finaliter cōcludēdū eſt φ potentia nutritiua eſt potentia aīe: imo eſt ipſamet aīa potens nutrire. ¶ Deīde breuit̄: de augmētatione dicendum eſt: φ augmentatio vno mō fit p rarefactionē a calido abſq3 aduentu vel additione extrinſeci:⁊ huiuſmodi augmentatio nō eſt ꝓpria animatis: imo cōuenit inaīatis. Alia eſt augmētatio p appoſitionē ſicut in cumulo: ſicut ſi vinū aut frumētū diceremus augeri p hoc φ aliud vinū vel frumētū ei apponitur ⁊ adhuc iſte modus augmentationis nō eſt ꝓpri⁹ aīatis: quia ſic aqua poteſt augeri vel cumulus lapidū. Alia eſt augmentatio p nutritionem: qm̄ in ſubſtātiā nutriti plus conuertit̄ de nutrimento: q̄ ſit reſolutuꝫ de corpore nutrito:⁊ hec augmentatio eſt ꝓpria aīatis. ſicut ⁊ ipſa nutritio: cū p nutritionē adueniat: idō eſt opus anime. Ex quo concludit̄: φ potētia hoc mō augmētatiua ē potētia aīe: imo ipſa aīa ē potētia principalr̄ augmētatiua tali augmētatiōe. Tertio dicēdū ē de gn̄atione ſibi ſimilis:⁊ dico φ dupliciter eſt generatio ſimilis: vno mō ex materia aliena: ſicut ignis generat ignē ex lignis:⁊ apparet φ iſte mod⁹ gn̄ationis nō eſt ꝓpri⁹ aīatis. Alio modo eſt generatio filio ex ſemine ab ipſo generante orto ⁊ reſecto: ⁊ manifeſtum eſt φ iſte modus generationis non conuenit niſi animatis: immo adhuc perfectis:⁊ ideo talis generatio eſt opus aīe:⁊ ſic potētia generatiua eſt potentia anime imo aīa eſt ipſamet potentia ſic generatiua: tamen nō credo φ anima ſic generātis ſit principale generans ſibi ſimilis:ſed ſolum generat ſemen: vnde poſt generatur ipſi ſimile:⁊ ideo anima eſt potentia principaliter generatiua ſeminis: ex quo innatum ē generari ſimile ei cuius ea eſt anima.

¶ Per hoc reſpondetur ad rationes qđ enim arguebatur de eo φ ignis generat ignem ⁊ de hoc φ ignis nutritur ex vnctuoſo et de augmentatione per rarefactionem: totum ſolutum eſt in poſitione: ſed hoc qđ vltio arguebatur videlicet φ anime potentie ſunt diſtincte vel eadē: poſſet concedi φ eadem anima eſt potentia nutritiua augmētatiua ⁊ generatiua tamen ſecundum diuerſas rationes. Et hec alias ſatis dicta fuerunt.

Quæſtio duodecima

QVeritur duodecimo vtrum ſenſus ſit potentia paſſiua ſiue virt⁹ paſſiua. Arguit̄ φ nō: q: materie eſt pati et forme ē agere: vt habet̄ I libro de gn̄atiōe:⁊ etiā ſcdo phyſicorū: ſ nō ſenſus nō ē materie: imo ē forme: q: eſt ipſa aīa ſenſitiua: ġ ſenſus eſt potētia actiua:⁊ nō potētia paſſiua. ¶ Et hoc cōfirmat̄ p Ariſto. ſecūdo huius dicentē: φ aīa ē cauſa corporis ſecundum formam: ſecundum finem: ⁊ ſecundum agens: ideo ipſa eſt actiua ⁊ non paſſiua. qđ etiam confirmatur p cōmentatorem dicentem ſecundo huius: φ anima eſt cauſa motus corporis ſecundū omnes modos motus: ſiue vocatos ſiue exiſtimatos ideo anima eſt cauſa motiua ⁊ actiua ad ſenſationem et non paſſiua. ¶ Item: ſentire eſt agere: ergo ſenſus qui ſentire dicitur eſt actiuus: conſequentia eſt nota de ſe: antecedens probatur primo: quia ſentire ſignificatur per verbum actiuum: quod non eſſet conueniens niſi ſentire eſſet agere: et etiam communiter conceditur φ ſentire ⁊ intelligere ſunt actiones immanentes:⁊ actio non dicitur immanens quia maneat in paſſo: quia ſic omnis actio diceretur immanēs: ſꝫ ideo actio dicitur īmanens ex eo φ manet in agente: ergo cum ſenſatio ⁊ intellectio maneant in ſenſu et in intellectu: ſequitur φ ſenſus ⁊ intellectus agunt ad ſenſationem ⁊ intellectionem: ⁊ ita ſunt virtutes actiue:⁊ non paſſiue. ¶ Item: in tertio huius dicit Ariſtoteles φ principia mouentia animal ſecundum locum ſunt ſenſus ⁊ appetitus vel intellectus ⁊ appetitus: ideo ſenſus ⁊ intellectus ſunt potentie motiue ⁊ actiue. Et hoc ſolet confirmari q: baſiliſcus viſu interficit hominem: ⁊ mulier menſtruoſa viſu etiam inficit ſpeculum: quod non eſſet niſi potentia viſiua eſſet actiua in ipſum viſibile. ¶ Item ſi ſenſus eſſet potentia paſſiua: ſequeretur φ ſenſibile eſſet nobilius ipſo ſenſu: modo cōſequēs eſt falſū igit̄: ꝓbo ꝯñaꝫ

q: tertio huiꝰ dicit Ariſtoteles ꝙ agēs ſit nobiliꝰ ⁊ ꝑ ſtātiꝰ paſſo: modo ſenſibile eēt agēs in ſēſū ſi ſenſꝰ eēt ỽtꝰ paſſiua: nō ſēſibile eēt nobiliꝰ. ¶ Alſo arguit: q: ſequit ꝙ virtꝰ vegetatiua eēt nobilioꝛ ꝙ̄ ſenſitiua: qͦ eſt falſū: ⁊ ꝯña pꝫ: q: nobiliꝰ eſt agere ꝙ̄ pati: ideo actiuū ē nobiliꝰ paſſiuo: ⁊ tñ oēs cōcedūt ỽtutē vegetatiuā eē virtutē actiuā: ideo eēt nobilioꝛ.

¶ Oppoſitū dicit Ariſtoteles & in ſecūdo huiꝰ: ⁊ ī tertio. ¶ Notandū eſt ſecūdū cōmentatorē ꝙ potētia actiua mouet obiectū ſuū: ⁊ potētia paſſiua mouet ab obiecto ſuo: ſiue hoc ſit motu ꝓꝑe dicto cū additiōe cōtrarij ſiue hoc ſit motu alio vel mutatiōe. ¶ Nūc pono concluſiones. Pͥa eſt: ꝙ oīs ſēſus ē ỽtꝰ paſſiua: q: oīs ſenſus pōt hr̄e opationē nouā: videlꝫ nouā ſenſationē immanētem ſibi: mō oē tale eſt paſſiuū q: ē receptiuū illius operatiōis: ex quo illa de nouo īmanet ſibi: ğ oīs ſenſus ē paſſiuꝰ. ¶ Secunda cōcluſio: oīs ſenſus eſt paſſiuꝰ a ſenſibili: qm̄ illud eſt paſſiuū a ſenſibili in quod ſenſibile īpꝛimit aliquā ſpeciē: mō ſenſibile īpꝛimit aliquā ſpeciē ī ſēſū: ſicut pꝫ de viſu ꝑ experiētiā: ſi qͥs eñ diu aſpicit lucem aut fortes coloꝛes: ⁊ retrouertat ad ptē opacā: adhuc ꝑ aliqͥ tpe res ſibi obiecte appebūt clare ⁊ lucentes: ꝙ̄uis nō ſint tales: qͦ nō pōt eē niſi q: adhuc ſēſꝰ hēt aliquā de ſpeciebꝰ quā ab illis lucidis recipit vel ab illis coloꝛibꝰ itēſis. ¶ Itē: ſēſus exteriox ad ſētiēdū īdiget obiecto ſēſibili exteriori: ſꝫ ſēſibile nō exigeret ad ſenſationē niſi ageret ī ſēſū: vel niſi pateret a ſēſu qm̄ ad aliquā actionē nihil exigit niſi agēs aut paſſū niſi forte hoc ſit ꝑ accidēs: ſicut exigeret remouens ꝓhibēs vel applicās actiuū paſſiuo: mō abſurdū videtur dicere ꝙ ſenſibile patiat ⁊ recipiat aliqͩ a ſēſu: q: nō poſſes cōſequēt aſſignare qͩ ⁊ qūo viſꝰ tuꝰ ageret ī ſtellas qn̄ videret eas. ſimilit de olfactu: ſi obiectū odoꝛabile nō ageret ī olfactū ſꝫ magꝭ ecōuerſo: tūc ſequit ꝙ odoꝛatio magꝭ fieret expirādo ꝙ̄ īſpirādo: qͦ tñ ē falſū: igit ſenſus eſt ỽtꝰ paſſiua ab ipō ſenſibili. ¶ Tñ debetis notare: ꝙ nōdū ē manifeſtū: vtrū ſēſibile agat ipſā ſēſationē: ⁊ ꝙ ſenſꝰ ſolū recipiat eā an ſenſus agat eam: de hoc aūt erit dicendū poſt: ſecūdū exigētiā diuerſarū opinionū de ſpecie ſēſibili: vtrū ſit eadē ſēſatiōi an nō: qm̄ qͥcūqꝫ ponūt ꝙ ſēſatio nō differt a ſpecie ſēſibili ipi habēt ponere ꝙ ſenſꝰ recipit ſēſationē ab ipō ſenſibili: ⁊ ꝙ ſenſibile agit ſēſationē ī ipſū ſēſū. Sed illi qͥ ponūt ſēſationē eē actū ſupadditū ſpeciei ſēſibili: ⁊ diuſū ab ea: hēnt dicere ꝙ ſēſꝰ patit a ſēſibili recipiēdo ab eo ſpeciē ſēſibilē: tñ pñt dicere ꝙ ſēſꝰ īfoꝛmatꝰ ſpecie ſēſibili agit ī ſemetipꝫ ſēſationē: ſicut ğue hñs ꝑmū actū. ſ. ğuitatē remoto īpedimento trāſit ī actū ſcðꝫ a ſemetipō actiuo. ⁊ de hoc poſtea videbit

Ad rōes: cōcedit ꝙ ſēſꝰ ē bñ actiuꝰ mltarū opationū: qm̄ ſēſꝰ eſt ipa aīa ⁊ ipa aīa agit ad nutritionē: ad augmētationē ad motū localē: ⁊ forte ēt ad ſēſationē: ⁊ ītellectionē: ⁊ lꝫ ſic mltipliciter agat: nō ē īcōuēiēs ꝙ aliqͥbꝰ modꝭ patiat. Sꝫ forte tu obijcies: q: ſicut ꝑma materia ita patitur ꝙ non agit ſic foꝛma ita debet agere ꝙ ñ patiat. ¶ Rñdet: ꝙ pͥa materia ſolū eſt paſſiua: ⁊ nō actiua: ⁊ ita etiam pͥa foꝛma (que eſt ipſe deꝰ) ita eſt actiua ꝙ nō paſſiua: ſed non eſt inconueniens ꝙ foꝛme medie: ⁊ materie medie: ſint ſimul ⁊ actiue ⁊ paſſiue. ¶ Deīde qñ dicebat ꝙ ſentire ē agere: pōt dici ꝙ indubitanter ſentire eē ſenſum pati: vtrum autem ſenſus ī ſentiēdo agat ſenſationem ⁊ non ſolum recipiat eā: videbitur in alia qͥſtione. Sꝫ ſi ſentire eſt pati: quare ergo ſignificat per verbū actiuū: poteſt reſponderi: ꝙ nomina ſignificāt ad placitum ⁊ fuit talis cōmunis impoſitio ꝓpt eſtimationē vulgarē: quia ſepe apparet vulgaribꝰ ꝙ ſentire ſit agere: eo ꝙ ipſi nō percipiunt motum per quē ſenſus moueatur at ſenſibili remoto. Sed tñ peteres quare philoſophi dicūt ꝙ ſentire ⁊ intelligere ſūt actiones immanētes. Reſpōdeo ſecundū vnam opinionē ꝙ hoc eſt quia iſte actiones manent in ſuis agētibus: ſcꝫ q: ſenſus agit in ſemetipm̄ ſenſationē: ⁊ intellectus in ſemetipm̄ intellectionē: ⁊ ſic ſenſus ⁊ intellectus ſunt ſimul actiui ⁊ paſſiui ad actum ſentiendi vel intelligendi. Sed alia opinio que ponit ꝙ ſenſus non agat ſenſationem ſed ſolum recipiat diceret: ꝙ ſentire ꝓ tanto dicitur actio immanēs: quia ſecūdū veritatē eſt paſſio tñ ꝑ modū actiōis ſignificata ⁊ ita ſētire poſſet dici paſſio tranſiēs in aliud: q: ſecūdum veritatem eſt actio ſiue agere: tamen per modū paſſionis ſignificata. Alia ratio bene pꝛobat ꝙ ſenſus eſt virtus actiua ad motum localem. De alijs rationibus arguētibus de nobilitate vegetatiue ſupꝛā ſenſitiuā: vel ſēſibilis ſupra ſēſū dicet in alia qͥſtione.

Quæſtio decima tertia.

QVæritur decimo tertio: vtrum ad ſenſationem neceſſe eſt ponere ſenſum agentē. Arguitur ꝙ ſic: quia ſicut intellectus ſe habet ad intelligere ita ſenſus ad ſentire: vt pꝫ tertio de anima: ſed ad intelligendum opꝫ ponere intellectū agētem: ergo ad ſentiēdū opꝫ ponere ſenſū agentē. ¶ Itē Ariſto. ſecundo huius dicit animā eſſe cām coꝛpoꝛis ſecundū agēs: declarat dictum ſuū in alteratione ſenſus: qͦ non eſſet ad ꝓpoſitū niſi anima eſſet agēs ad ſentiendū ergo ipa debet poni ſenſus agens. ¶ Item vt arguebat in alia queſtione ſi aīa ſenſitiua nō eēt agēs ad ſentiendū opꝫ cōcedere ꝙ ſenſibile eſſet nobiliꝰ ſenſu: ⁊ potentia vegetatiua eēt nobilioꝛ potentia ſenſitiua. ¶ Item: cum foꝛme ſit agere: rationabile ē ꝙ omni foꝛme aſſignetur aliqua actio ꝓpͥa: ſed nō poteſt anime alia actio aſſignari igitur.

Oppoſitum arguit: quia ſi eſſet dare ſenſus agentes ſicut paſſiuos: ſequeret ꝙ Ariſto. eſſet diminutus. ¶ Pono breuiter concluſiones ſine recitatione opinionum. Pꝛima eſt ꝙ aīa agit ad actū ſentiendi: quia ad agendū ſenſationē non ſufficit obiectū: quia nullum agens pꝛoducit effectū nobilioꝛē ſe: ⁊ tamē actus ſentiendi eſt nobilioꝛ coloꝛe: odore: vel ſono: mā ſicut dicitur pͥo politicoꝝ: opꝫ diſpoſitiones anime eſſe nobilioꝛes diſpoſitionibꝰ coꝛpoꝝ quemadmodū aīa eſt nobilioꝛ coꝛpoꝛe. Similit ſpecies ſenſibilis ſi ſit diſtincta a ſenſatione nō ſufficit ad agendū ſenſationē ꝓpter idem: ⁊ ita argui pōt ꝙ ſpecies ⁊ obiectū non ſufficiunt. Etiā ꝓbat ex alio: qꝛ ſi aīa ad hoc nō ageret: ſeqret ꝙ nullo mō poſſet cōuinci ꝙ ipa aīa ſēſitiua eēt nobilioꝛ obiecto: ꝓpt hoc ꝙ nō poſſumꝰ arguere nobilitatē fōe vel potētie niſi ex nobilitate opatiōis eo ꝙ nō poſſumꝰ deuenire ī notitiā fōe vl potētie niſi ꝑ notitiā opatōis: ⁊ īō ſi alicuiꝰ potētie opatio iueniat nobilioꝛ ꝙ̄ altiꝰ: illa ponēda ē nobilioꝛ mō aīe ſēſitiue eꝗ nulla eſt opatio nobilioꝛ ꝙ̄ actꝰ ſentiēdi: ⁊ ſi ille actus ſētiēdi nō ſit ab aīa actiue: ſed ſolū paſſiue tūc ille actꝰ eēt actiue ab obiecto vel a ſpecie ſēſibili: ⁊ ſic eēt eadē opatio obiecti ⁊ aīe ſcꝫ ſētire

⁊ illa opatio nobiliori nõ eſſet obiecti q̃ aĩe: qm̃ nobiliꝰ eſt agere q̃ pati: vt vult Ariſto. ƚtio huius: ⁊ q̃rto ethicorũ ꝓpt hoc eĩ ẽ nobilius: vt ibi dr̃ dare q̃ recipere: ⁊ qꝛ ſẽp Ariſto. extollit agẽtia ſup paſſa: niſi forte ſint agẽtia ĩſtrumentalia: ideo ſi aĩa ſenſitiua non ageret ad ſuã nobiliſſimã opationẽ q̃ ẽ ſentire: ſed obiectũ ſolũ: illud obiectũ eẽt nobiliꝰ ea qͦ eſt incõueniens. ¶ Itẽ: nos videmꝰ equũ vel canẽ ꝑ ſenſũ cõponere ⁊ diuidere ⁊ quaſi ſyllogiſando diſcurrere: vt ſi videat dñm ſuũ vltra aquã vel poſt foſſã: iudicãs q̃ nõ eſt veniendũ ad dñz ꝑ viã rectã: ſed ꝑ viã obliquã: circuibit foſſatũ: modo nõ eſt credẽdũ q̃ obiectũ ſufficiat agere talẽ diſcurſũ: qꝛ nõ hẽt aliã virtutẽ q̃ ĩprimẽdi ſuã ſpeciẽ in mediũ vltra quã ĩpſſionẽ ſũt dicti actꝰ: ad ad illos actꝰ opꝫ põer̃ aliꝺ agẽs: ⁊ hoc dꝫ eẽ aĩa ſẽſitiua. ¶ Deĩde ĩfero ſcðam cõcluſionẽ ex p̃dicta: ſcꝫ q̃ ad ſentiendũ opꝫ dare ſenſum agentẽ ⁊ non ſolũ paſſiuũ: qꝛ oportet dare aĩaꝫ ſenſitiuã: q̃ agat ad ſentiẽdũ vt dictũ eſt: ſed nõ dꝫ intelligi aliud ꝑ ſenſũ agentẽ q̃ aĩa ſenſitiua ſi ponaꝶ agere ad ſentiendum: ideo ⁊c.

¶ Tertia concluſio. nõ eſt ponendus ſenſus actiuus diſtinctus a ſenſu paſſiuo ex pte aĩe: qꝛ nõ poſſet dici niſi ponendo in eodem aĩali plures aĩas ſenſitiuas: qͦ videꝶ abſurdũ ⁊ ſupfluũ etiã ſi ponaꝶ alia aĩa ſenſitiua agẽs ⁊ alia recipiẽs ſenſationẽ: ſequiꝶ q̃ illa aĩa ſenſitiua agens non cognoſcet qꝛ nulla aĩa cognoſcit niſi habeat ĩ ſe cognitionẽ: tunc ſequiꝶ q̃ illa aĩa actiua ſenſatiõis eſſet minꝰ nobilis q̃ paſſiua: cũ cognoſcẽs ſit nobiliꝰ ſentiẽte: modo hoc eẽt abſurdũ. ¶ Quarta cõcluſio eſt: q̃ etiã ſenſus agens non eſt diſtictꝰ a ſenſu paſſiuo ratiõe organi ſicut diceremus viſũ diſtĩgui ab auditu: qꝛ non eſſet poſſibile aſſignare organũ viſus actiui: ⁊ auditꝰ actiui diſtinctũ ab oculo ⁊ aure q̃ tamẽ ſunt organa viſus ⁊ auditꝰ paſſiuorũ. ¶ Alia concluſio poteſt poni: q̃ aĩa nõ agit in organo ſenſus ſpeciem ſenſibilẽ obiecti exterioꝛis: vt coloꝛis: vel odoris: qꝛ obiectum ita videtur ſufficere ad imp̃mendum ſpeciẽ ſuã ĩ organo ſicut ſufficit ad ĩprimẽdũ eã ĩ medio: qm̃ ſecundũ eãdẽ vel ſimilẽ diſpoſitionẽ: v̾bi grã ſcꝫ diaphaneitatem mediũ ⁊ organũ viſus recipiũt ſpecies lucis: ⁊ coloꝛis: ⁊ iõ ſi coloꝛ illã ſpeciẽ põt ꝓducere in medio ſine hoc q̃ aĩa coagat: ita põt eã ꝓducere in organo. ¶ Vltima concluſio põt poni: q̃ ſpecies ſenſibilis eſt diſpoſitio ſenſus ad agendũ ſenſationẽ: quod ꝓbatur: qꝛ ſine ſpecie ſenſibili facta ab obiecto non põt ſenſus ſentire: iõ ſpecies illa diſponit ſenſum: vel igr̃ diſponit ipſum ſolũ ad ſuſcipiendũ ſenſationem: vel diſponit ipm̃ ad agendũ: ſi dicas q̃ diſponit ad agẽdũ habeo ꝓpoſitum: ſi vero dicas q̃ diſponit ſolum ad patiendum ⁊ recipiendũ: tũc cõcludetur iſtud incõueniẽs: q̃ paſſiuũ in hac alteratione eẽt nobilius q̃ actiuũ etiam principale: et magis in actu: modo hoc eſt omnino inconueniẽs: quia ſemper agẽs agit vt eſt ĩ actu: ⁊ paſſiuum patitur: vt eſt in potẽtia ſed conſequentia probatur: quia paſſiuum in ſenſatione eſſet compoſitum ex ſpecie ſenſibili ⁊ potentia ⁊ actiuum in ſenſatione ſaltem principale eſſet anima tantum: non vt informata illa ſpecie: modo anima vt informata illa ſpecie dicitur nobilioꝛ ⁊ magis in actu: q̃ vt accepta ſecundum ſe tantum: ⁊ ideo ad hoc q̃ agens ſit nobilius ⁊ magis in actu q̃ paſſum: rationabile ẽ dicere q̃ illa ſpecies ſenſibilis diſponat ad agendum: ita q̃ ſit ex parte actiui magis q̃ paſſiui. ¶ Et vt finaliter detur modus per quem hoc fiat: nota: q̃ nunq̃ idem ſecũdũ idẽ ⁊ ratione eiuſdẽ eſt actiuum ⁊ paſſiuum eiuſdem operationis: ⁊ ideo credẽdum eſt q̃ obiectum eſt actiuum ſpeciei ſenſibilis tam in mediũ q̃ in organum: compoſitũ autem ex aĩa et organo correſpondente eſt paſſiuũ ſiue receptiuũ illius ſpeciei ſenſibilis ab obiecto. ¶ Preterea quantum ad actum ſentiendi: ⁊ componendi ⁊ diſcurrendi ipſa anima cũ organo eſt paſſiuum ⁊ receptiuũ: nõ ꝑ ſpeciem illã: quia ſpecies illa non ſe habet receptiue ad aliquẽ illoꝛum actuũ: ſed ipã anima vt infoꝛmata tali ſpecie agit illos actus: ita q̃ illa ſpecies cum anima ſe habet actiue ad illos actus: ideo ſic agens ẽ nobilius: quoniam compoſitum ex anima ⁊ ſpecie eſt nobilius q̃ ſpecies ſecũdum ſe ſolam. ⁊ eſt ſimile ſicut in multis aliꝭ videlicet q̃ quando ab exterioꝛi agente aliqua potentia fieret in actu pꝛimo: poſſet ſe per illum actum pꝛimum mouere ad actum ſecundũ: ſicut graue per actum pꝛimum ſcilicet grauitatẽ mouet ſe ad actum ſecundũ: ſcꝫ ad locum deoꝛſum: ⁊ intellectꝰ habens ſcientiam poteſt per illã conſiderare. ¶ Ex dictis rationes faciliter ſoluũtur: quoniã cõceſſus ẽ ſenſꝰ agẽs q̃ ẽ nobilioꝛ ſẽſu paſſiuo: ⁊ nobilioꝛ obiecto: quia agit pꝛincipaliter ad nobiliorẽ opationẽ q̃ obiectũ: eo q̃ agit ad ſẽſationẽ q̃ ẽ nobilioꝛ ſpecie ſẽſibili quã obiectũ agebat. ¶ Sꝫ de Ariſt. q̃re nõ deꝶminauit de iſtis ſẽſibꝰ actiuis: dico q̃ ĩ modo docꝫ hic de eis: qꝛ ñ ẽ aliꝰ ex pte aĩe vl̾ organi ſẽſꝰ actiuꝰ ⁊ ſẽſꝰ paſſiuꝰ: ſꝫ aĩa q̃ de ſe ẽ ſẽſꝰ paſſiuꝰ ẽ cũ ſpecie ſẽſibili ſẽſꝰ actiuꝰ: ⁊ hoc deꝶminauit ſatis Ariſto. ĩ dicẽdo q̃ aĩa ẽ cũ corpꝛis ſecũdũ agẽs: ⁊ ĩ motibꝰ localibꝰ: ⁊ ĩ alterationibꝰ ſẽſibiliũ: quod dꝫ intelligi quãtũ ad ſenſationes.

Queſtio. XIIII.

QVærit̃ decimoquarto vtrũ ſenſus circa ſuum ſenſibile pꝛopꝛiũ poteſt decipi: Arguiꝶ q̃ ſic: quia viſus a lõge vel in obſcuro aliter iudicat de coloꝛibus ⁊ de luce q̃ faciat de ꝓpe vel ĩ lumĩe: ergo vl̾ hic vl̾ ibi decipiꝶ circa coloꝛem ⁊ lucem ¶ Item ſolem iudicamus in mane rubrũ in oꝛtu: ⁊ in meridie ipſum iudicamus album: ergo cum ſol non mutet coloꝛem nos decipimur de ciꝰ coloꝛe: aut ĩ mane: aut in meridie: q̃uis coloꝛ ſit de ꝓpꝛiꝭ ſenſibilibꝰ ¶ Item: infirmus dulce iudicat amarũ ergo decipiꝶ de ſapoꝛibus: que tamẽ ſunt guſtui pꝛopꝛia ſenſibilia: ¶ Item: intellectus decipiꝶ: circa ꝓpꝛiũ ſuũ obiectũ igitur et ſenſus: antecedẽs manifeſtũ eſt: quia illa ſũt pꝛopꝛia obiecta intellectui que intellectu cognoſcũꝶ ⁊ nulla alia virtute cognoſcuntur: ſicut ſunt deus ⁊ intelligentie circa quas tamen intellectus poteſt decipi ⁊ errare: ſed conſequẽtia pꝛĩcipalis ꝓbatur: ꝑ hoc q̃ intellectus eſt v̾tus potentioꝛ ⁊ certioꝛ q̃ ſenſus: in tñ q̃ ſepe per intellectum corriguntur erroꝛes ſenſꝰ vt de magnitudine ſolis et aſtroꝝ: modo ſi virtus ſupioꝛ ⁊ certioꝛ decipiꝶ circa ꝓpꝛiũ obiectũ: magis videtur q̃ v̾tus inferioꝛ ⁊ minꝰ certa poſſit decipi circa ſuum. ¶ Item q̃dam apparent lucere de nocte ⁊ de die non: ſed apparẽt coloꝛata: ergo vel de die vel de nocte vel foꝛte vtroq; tpe ſẽſus decipiꝶ circa coloꝛes aut luces illoꝝ: ⁊ tñ lux et coloꝛ ſunt pꝛopꝛia ſenſibilia viſus ¶ Itẽ mediꝰ coloꝛ iuxta nigrũ appet albioꝛ ⁊ iuxͣ album nigrioꝛ vt habeꝶ tertio metheoꝛoꝝ ideo de illo coloꝛe decipiꝶ viſus. ſic ḡ pꝫ q̃ ſẽſus mltiplicĩ decipiũꝶ

In oppoſitum eſt Ariſtoteles in litera

In iſta queſtione fuerunt multi modi dicendi quomodo dictum Ariſtotelis debeat itelligi: et Ariſtoteles

ſenſibile ſuum ꝓprium vt viſus non decipit̃ de colore qn̄ color: nec audit⁹ de ſono: tn̄ bene decipit iudicādo quid eſt coloratum: vel vbi eſt: aut quid eſt ſonans vel vbi eſt. Et themiſtius apponit tres conditiões ad hoc ꝙ ſenſus nõ debeat decipi circa ſuū ꝓpriū ſenſibile. dicit eñ ꝙ ad hoc pri͂o req̃rit̃ organū ſẽſus bñ diſpoſitū. eger eñ ꝓpter ĩfectionē lingue male iudicacat de ſaporibus: ⁊ ita hñs oculos egros non bene iudicaret de coloribus. Scđo etiā req̃rit̃: ꝙ mediū ſit purū. ꝓpter hoc eñ de luce vel colore ſolis nõ bñ iudicam⁹ in mane iudicātes colorē eius rubrū: hoc aūt ē ꝓpter fumos iuxta ſupficiē terre a terra eleuatos ⁊ aeri medio cõmixtos: fumi eñ de ſe ſūt nigri: ⁊ lucidū ꝯmixtū nigro vel viſū ꝑ nigrū apparet rubrū. Unde ꝓpt̃ hoc carbones ignīti appēt rubei ſcꝫ q: lux ignis ꝯmixta eſt nigredini carbonū ſꝫ ĩ meridie q: nõ ſunt tot fumi inter nos ⁊ ſolē ſol nõ ſic appet. ¶ Tertio req̃rit̃ ꝙ ſit debita diſtantia ĩter viſibile ⁊ viſū. vnde ſi a longe videas colorem panni non bene poteris de eo iudicare. forte multe alie cõditiões eſſent apponēde oportet eñ ꝙ ſẽſibile ſit ſufficientis ꝟtutis ad efficacit̃ mouēdū ſenſum: audit⁹ eñ nõ bene poſſet diſcernere ſonos valde debiles: ⁊ oportet etiā non ſolū mediū eē purū: ſed etiā ꝙ ſit côueniēt̃ diſpoſitū ad ſẽſationē talis obiecti: vnde ĩ tali medio deciperemur de luce qñ nõ deciperemur de colore ⁊ econtra ſicut pꝫ ĩ tenebris vel in obſcuro. Forte requirit̃ ꝙ obiectū de quo debem⁹ iudicare non appeat iuxta aliquod contrariorum quorū ipſum eſt medium: quia ſicut allegabat̃ ex tertio metheororum color medi⁹ appet alius ⁊ alius ſi videatur iuxta albū et nigrū. cõmētator ēt gloſat Ariſtotelem ꝙ viſus nõ errat circa color ē qñ albū ⁊ nigrum: ⁊ hoc ĩ maiori parte. Et videt̃ mihi ꝙ ſimplicit̃ cõcedēdū eſt ꝙ ſenſus ſepe decipit̃ de obiecto ꝓprio q̃tū ad certū gradū. vnde ſicut de magnitudine tu nõ potes ad viſū iudicare preciſum gradū: immo ſi duas magnitudines videas que quodammodo ſint equales ignorabis an ſint equales: ⁊ forte credes eas eſſe equales licet non ſint: ⁊ ſi videas feſtucam: licet medium ⁊ organū ſint bene diſpoſita ⁊ ꝙ ſit debita diſtantia tu neſcies certam eius quantitatem: ſed menſurabis eam ꝑ digitos vel per aliam mẽſuram. ⁊ nõ minus eſt huiuſmodi incertitudo circa colores: luces: aut ſonos. ſepe eñ ſi colores ſint ĩ ꝓpinquo gradu albedinis aut nigredinis nõ iudicab' eorū differētiam: ſic etiam de luce tu nõ ꝑcipies ſtatim augmētū ꝑuū lucis: ĩmo forte nõ ē bñ poſſibile ꝙ alicꝫ poſſet bene iudicare de certo gradu coloris: q: non percipim⁹ colorē ſine lumine: ⁊ vnūquodqꝫ coloratū ĩ maiori lumĩe appet albi⁹ ⁊ ĩ minori nigri⁹: ēt valde notabiliter: vt ſi aſpiciamus parietē vbi radi⁹ ſolis cadit ⁊ iuxta: cõſtat ꝙ in radio ſolis apparebit mł̃to albior. igit̃ manifeſtū eſt ꝙ ſenſ⁹ bñ diſpoſit⁹ ⁊ ꝑ mediū purū ⁊ ꝑ debitā diſtantiā decipit̃: ergo ſenſus mł̃tipliciter circa obiectū ꝓpriū q̃tū ad ḡdū: imo ēt forte q̃tū ad ſpeciē decipit̃: q: rubꝫ ĩ obſcuro appebit nigrū. Et ĩõ credo ꝙ expedit reuerti ad gloſā cõmētatoris ⁊ forte themiſtij ſimt̃ videlicet: ꝙ ſenſus circa ꝓpriū obiectū nõ decipit̃ ſcꝫ q̃tū ad ḡdū vel ſpeciem ĩ maiori pte .i. ĩ multo ⁊ hoc appoſit' ill' cõditiõib⁹ ſupi⁹ tact': tūc eñ vel quātū ad ḡdū vel q̃tū ad ſpeciē obiecti ꝓpij nõ decipimur in maiori pte .i. nõ decipimur ĩ multo: tñ poſſibile eſt ꝙ ꝑuas differētias nõ ꝑcipim⁹ neqꝫ diſtingum⁹: ſicut declaratū fuit. ¶ Et tūc circa iſta finalit̃ notandū ꝙ ĩ hoc dicto nõ ĩtēdebat Ariſto. ponere differentiā int̃ ſẽſibilia ꝓpria ⁊ cõia ſicut aliq̃ putauerūt: quia ſicut viſus nõ decipit̃ de colore qñ color: ita nec de magnitudine qñ magnitudo: ⁊ ſicut viſus circa colores non decipit̃ in magno gradu: verbi grã ſi ſortes ſit multo albior platõe viſus nõ decipiet̃ qn ꝑcipiat ipſū albiorē q̃uis poſſit decipi ĩ ꝑuo gradu ita ſine dubio non decipiet̃ circa magnitudines ſi ĩ q̃tate multū diſtant ſꝫ bñ ſi parum diſtant. Sed Ariſtoteles voluit ponere differētiā int̃ ſenſibilia ꝓpria ⁊ ſẽſibilia ꝑ accidens: quia circa ſenſibilia ꝑ accidēs ſenſus põt decipi: nõ ſolū ĩ pauco: ſed ĩ valde mł̃to vel in toto: etiā appoſitis oĩbus circũſtãtijs themiſtij: vt forte ꝓpter colorē iudicabim⁹ hoc eſſe mel: licꝫ ſit fel: vel hoc eſſe ferrum: licet ſit lapis ⁊ hoc voluit Ariſtoteles notare ꝙ viſus nõ decipitur colore quoniam color id eſt non multum decipit̃ circa colorem nec q̃tū ad gradū nec quātū ad ſpeciē: ſed decipit̃ quātū ad quid eſt iudicādo quid ē coloratū: ſcꝫ vtrū hoc ē lac an fel an vinū.

Iſtis viſis rationes facte conceduntur: quia demonſtrant: aliq̃ enim bñ arguūt ꝙ aliqñ multū decipimur: aut ꝓpt̃ nimiam diſtātiā: aut ꝓpt̃ ĩdiſpoſitionē medij vel organi: vel etiā ꝙ circa ꝓpriū obiectū oĩb⁹ bene diſpoſitꝭ decipimur: in pauco tñ: id ē non in multo gradu: ⁊ hec omnia conceſſa ſunt.

Quæſtio..XV.

QVuerit̃ decimo quinto: vtrū ſenſibilia cõia ſunt per ſe ſenſibilia: videlicet numer⁹ magnitudo motus quies: ita enumerat Ariſto. Arguit̃ ergo pri͂o ꝙ illa nõ ſūt ꝑ ſe ſenſibilia: q̃a vel hoc eēt ꝑ ſe ⁊ pri͂o vel hoc eſſet ꝑ ſe ſcđario ⁊ nõ pͥmo: ſꝫ neutrū hoꝝ põt dici: igit̃. ꝓbo minorē: pri͂o eñ nõ eſt dicēdū ē ꝙ ſint ꝑ ſe ⁊ pri͂o ſẽſibilia: qm̄ ſenſibilia ꝓpria vocãt̃ ꝑ pͥus ⁊ magis per ſe ſenſibilia. nec põt dici ꝙ ſecundario: q: cõmentator dicit ꝙ illa cõia ſenſibilia ſunt ſenſibilia a ſenſu ſecūdū ꝙ ſenſ⁹: nõ illud qđ ē ſecūdū ꝙ ipſū nõ eſt ſecūdario ſino eſt pͥmo vt appet ĩ lib. poſteriorꝝ. ¶ Itē quod ē ꝑ ſe tale eſſet tale oĩ alio circũſcripto: ſed magnitudo ⁊ nūer⁹ ſi ſẽtirēt̃ circũſcript' q̃litatib⁹ ꝓprie ſẽſibilib⁹: nõ eñ viderentur ſine lumĩe nec audirētur ſine ſono: ergo nūerus ⁊ magnitudo nõ ſunt ꝑ ſe ſenſibiles: ⁊ ita eēt de alijs cõib⁹ ſẽſibilib⁹. ¶ Item alla nõ ſẽtiunt̃ ꝑ ſe q̃ ſẽtiunt̃ ꝑ aliđ maxĩe ſi illđ aliđ ſit eis cõiūctū accidētalit̃ ⁊ cõtigēt̃ ꝟbi grã. hõ nõ eēt ꝑ ſe riſibil' ſi eēt riſibil' ſolū ꝑ curreret aut ſedere: qđ cõtingent̃ côuenit hoĩ. ſꝫ magnitudo ſi ſit viſibilis vel audibilis: hoc nõ eſt niſi ĩquātū cõiūgit̃ lumini aut colori: aut ſono: quib⁹ tñ accidentalit̃ ⁊ contĩgēter cõiungit̃ ꝗ nõ ē ꝑ ſe ſenſibile: ⁊ ita argueret̃ de alijs ſenſibilib⁹ cõib⁹. ¶ Itē ētia mathematicalia nõ ſūt ꝑ ſe ſenſibilia cū ſint abſtracta a motu ⁊ materia ſenſibili: ſed numerus magnitudo ⁊ figura q̃ ponuntur ſenſibilia cõia ſunt entia mathematicalia: igit̃. ¶ Item: in pri͂o poſteriorū ponit Ariſto. duos modos dicēdi ꝑ ſe: addēs ſolū ꝙ q̃cunqꝫ neutralit̃ dicūt̃ acidētia dicuntur: ⁊ ideo ſi ſenſibilia cõia eēnt per ſe ſenſibilia: aut hoc eſſet in pri͂o modo dicendi ꝑ ſe aut in ſecūdo: ſed neutro modo poteſt dici: quoniā in primo modo predicatum ponitur ĩ diffinitione ſubiecti: ⁊ in ſecundo ſubiectum ponitur in diffinitiõe pͥdicati: ⁊ vt vult Ariſtoteles: modo nec ſenſibile ponitur ĩ diffinitiõe magnitudinis aut nūeri nec econuerſo

igitur numerus ⁊ magnitudo nõ ſunt ꝑ ſe ſenſibiles. ¶ Jtẽ: ſubſtãtia nõ ſentitur ꝑ ſe: vt vult Ariſtoteles: ergo neq; numer⁹ vel magnitud. ↄ̃ñ: ↄ̃quẽtia ꝓbaꝫ: q: nõ min⁹ ꝑ ſe cõiũgiꝫ ſubſtãtia qualitatib⁹ ſenſibilib⁹ ꝙ̃ nũer⁹ vel magnitudo: ⁊ nõ min⁹ etiã hec eſt neceſſaria: ſubſtãtia eſt ſenſibilis / ꝙ̃ hec: nũer⁹ aut magnitudo eſt ſenſibilis: ideo nõ videꝫ ratio quare ſubſtãtia ſit min⁹ ꝑ ſe ſenſibilis ꝙ̃ numerus aut magnitudo. ¶ Deinde etiã poſſet argui de quolibet illoꝝ ſenſibiliũ cõmuniuꝫ in ſpeciali: ſed de his videbiꝫ in queſtionibus ſequentibus.

Oppoſitũ predictorũ arguitur per auctoritatẽ Ariſtotelis ꝗ ponit illa ſenſibilia cõmunia eſſe ꝑ ſe ſenſibilia. ¶ Circa iſtam queſtionẽ ſunt magne dubitatiões de numero magnitudine ⁊ figura: an ſint res diſtincte a rebus numeratis magnis ⁊ figuratis: et de motu ſimiliter et quiete vtrũ ſint res diſtincte a reb⁹ motis vel quieſcẽtibus: ⁊ iſte queſtiones habẽt locũ in alijs libris ſcꝫ in phyſica vel ĩ metaphyſica: ⁊ ideo in iſto ꝑmo libro queſtio taliter tractãda eſt ꝙ vtriq; opinionum de predictis cõcordet. ¶ Et eſt notãdũ ꝙ oportet aliter dicere de ſenſibilibus cõmunibus ⁊ de ſubſtantijs ꝙ ſint ſenſibiles: cũ Ariſtoteles ponat ſubſtãtias eſſe ſenſibiles ſolũ per accidens. et ego ad preſens pono aliquas cõcluſiones. ¶ Prima eſt: ꝙ iſta ꝓpoſitio magnitudo ẽ ſenſibilis vel numerus eſt ſenſibilis nõ eſt magis per ſe ꝙ̃ hec: ſubſtantia eſt ſenſibilis. vtraq; eñ eſt ꝑ ſe quia vtraq; eſt neceſſaria: neutra tamẽ eſt ꝑ ſe et ꝑmo: qm̃ nec oĩs numerus eſt ſenſibilis: nec omne ſenſibile eſt numerus. ¶ Secũda ↄcluſio põt poni: ꝙ nõ oportet dicere ꝙ magnitudo ſit ſenſibilis ꝑ ſe id ẽ ſolitarie: ⁊ ita etiã de motu quia quicũq; ponerẽt ꝙ motus non ſit res mota: ⁊ ꝙ nulla magnitudo ſit albedo aut nigredo vl' caliditas ⁊ ſic de alijs ſimilib⁹ qualitatib⁹ tertie ſpeciei: ſicut multi ponũt: nõ haberẽt dicere ꝙ numerus ⁊ magnitudo poſſent ſentiri ſine illis qualitatibus: ideo nõ ſolitarie ſentirenꝫ. ¶ Alia cõcluſio eſt: ꝙ nõ oportet dicere ꝙ magnitudo vel numer⁹ ex eo dicatur ſenſibile cõmune q: eadẽ magnitudo vel idem numerus a plurib⁹ ſenſibus ꝑ ſe ſentiatur: qm̃ iſtud dictũ nõ cõueniret opinioni dicentiũ ꝙ omnis res extenſa eſt magnitudo ⁊ ꝙ numerus non eſt niſi res numerate: illi eñ ponunt ꝙ nulla magnitudo eſt per ſe viſibilis niſi illa que eſt color aut lux vel lumẽ: ⁊ nulla talis eſt ꝑ ſe tãgibilis vel ꝑ ſe audibilis. Jlli etiã dicũt ꝙ ſolus numerus ſonorũ eſt ꝑ ſe audibilis ⁊ ſolus numerus ſaporũ eſt per ſe guſtabilis et ſic de alijs: ideo nulla magnitudo vel nullus numerus eſt ſenſibilis plurib⁹ ſenſib⁹ diuerſarũ ſpecierũ. ¶ Jdeo eſt alius modus dicendi ponẽdus qui vtriſq; opinionibus cõueniat ⁊ per quẽ appareat intẽtio Ariſtotelis. Pono igiꝫ iſtum modũ: ꝙ in ꝓpoſito illis nominibus attribuiꝫ hoc predicatũ eſſe per ſe ſenſibile: ſecũdum quorũ cõceptus ſenſus iudicat de rebus ſenſibilib⁹ dico ſenſus exterior ꝑ ſe id eſt ſine adiutorio eſtimatiue vel intellectus: ſed de illis nominib⁹ diciꝫ hoc predicatũ ſenſibile ꝑ accidẽs que ſupponũt pro rebus ſenſibilib⁹: ſed de illis reb⁹ nõ iudicat ſenſus exterior ſecũdũ cõceptus illoꝝ nominũ: niſi hoc ſit ꝑ curſum eſtimatiue vel intellectus. Et vt iſtud intelligatur ponendũ vt mihi videꝫ ꝙ viſus nõ ſolum iudicat colorẽ vel lucẽ imo appropriate iudicat coloratum vel lucidũ vnde eque primo eque ꝑ ſe vel per prius ſentim⁹ coloratũ ſicut colorem: ⁊ ſapiduꝫ ſicut ſaporẽ: ⁊ ſonans ſicut ſonũ. ⁊ ideo ſi nos videmus album: ⁊ albũ eſt homo: ſequiꝫ ꝙ videmus hominẽ: vel ſaltem ꝙ hominẽ videmus: ſed tamẽ ꝑ viſum non iudicamus de albo ꝙ ſit homo: ſed ꝙ ſit album: quod ex hoc apparet: q: ſi ꝑ potentiã dei vl' alias mutaretur ſubſtãtia remanẽtibus colore magnitudine et figura ⁊ alijs accidẽtibus: viſus non mutaret ſuũ iudicium in aliquo: ſed ſi remaneret ſubſtãtia ⁊ mutareꝫ color aut magnitudo aut figura: ſenſus mutaret ſuũ iudiciũ: q: iudicaret nigrũ quod iudicabat album: ⁊ magnũ qͦd iudicabat paruũ: et ſphericũ quod iudicabat cubicũ: ꝛ cauſa eſt quia cũ ſit eadẽ res lapis: ⁊ alba: ⁊ cubica: et ſpherica: tñ viſus de illa re nihil iudicabat ſecũdum cõceptum ſubſtantialẽ a quo ſumiꝫ hoc nomẽ lapis: ſꝫ de illa re iudicabat ſecũdũ alios tres cõceptus a quibus ſumũtur hec noĩa: albũ: cubitum: ſphericũ: ergo nos dicem⁹ ꝙ albũ vel cubicum eſt ꝑ ſe ſenſibile ſed lapis nõ eſt ꝑ ſe ſenſibilis. ¶ Tamen cõtra hoc ſtatim obijciꝫ quia hoc tricubitũ eſt ꝑ ſe ſenſibile et hoc tricubitũ eſt lapis ergo lapis eſt ꝑ ſe ſenſibilis qͦd eſt contra dicta. ¶ Solutio. argumẽtum tuũ eſſet valde bonũ ſi dicta prius eſſent intelligẽda ſecundũ ſuppoſitionẽ perſonalẽ terminoꝝ et de virtute ſermonis ſed ſic nõ erãt intelligẽda vt apparuit: immo cum dico tricubitũ per ſe ſenſibile: ſenſus eſt: ꝙ de re que eſt tricubita ſenſus iudicat ſecundum illũ cõceptum ſecundũ quem diciꝫ tricubita. et cum dico lapis non eſt ꝑ ſe ſenſibilis: ſenſus eſt: ꝙ de illa re non iudicat ſenſus vel etiã non poteſt iudicare ſenſus exterior ſecundũ illũ conceptũ ſecũdũ quẽ dicitur lapis: ⁊ hoc non dixi niſi cum adiutorio eſtimatiue vel intellect⁹: hoc eñ dico q: eſtimatiua ⁊ intellectus poſſunt de ſpeciebus ſenſatis elicere intentiones nõ ſenſatas: ⁊ ideo cum adiutorio eſtimatiue ⁊ intellectus nos ꝑ viſum iudicamus hoc albuꝫ eſſe lac: vel hũc currentẽ eſſe canem aut lupum. ¶ Ex dictis ergo videtis reſpõſionẽ ad queſtionẽ. numerus enim ⁊ magnitudo figura ⁊ motus ⁊ quies dicuntur ſenſibilia ꝑ ſe: q: per ſenſus exteriores iudicam⁹ res eſſe plures aut motas aut quieſcẽtes aut etiã tãtas vel ſic figuratas ideo de eis iudicam⁹ ſecundũ illos cõceptus a quibus dicta noĩa ſumuntur. ¶ Tũc vltimo videndũ eſt quare dicũtur hec ſenſibilia cõmunia ⁊ illa ſenſibilia ꝓpria. Ad qͦd dico breuiter ꝙ non dicitur ſenſibile ꝓprium ex eo ꝙ alio ſenſu nõ ſentiatur: qm̃ album dicitur ſenſibile ꝓpriũ: qͦd tamen non ſolum videtur: immo guſtatur: q: eſt dulce: et qui ponit colorem eſſe magnitudinem ipe ponit ꝙ illa magnitudo viſu ſolũ cognoſcitur ꝙ̃uis dicamus magnitudinem eſſe ſenſibile cõmune. dicamus ergo ꝙ illis nominib⁹ attribuitur hoc predicatũ ſenſibile ꝓpriũ ſecũdum quorum cõceptus iudicat ſolus vn⁹ ſenſus de rebus: ⁊ illi nomini attribuitur hoc predicatũ ſenſibile cõmune ſecũduꝫ cuius conceptũ plures ſenſus exteriores iudicant de rebus: ſic ergo dicemus colorem vel coloratũ eſſe ſenſibile propriũ: ⁊ magnitudinẽ vel magnũ eſſe ſenſibile cõmune: ꝙ̃uis nõ ſit alius color a magnitudine ſecũduꝫ ſic opinãtes nec aliud coloratum ꝙ̃ magnũ. Nec cõtra predicta habet locum ſyllogiſmus expoſitorius: q: quãdo dicim⁹ magnitudinem vel magnũ eſſe ſenſibile cõmune: propoſitio non intelligitur ſecũdum ꝓprium ſenſum nec ſecũdum ſuppoſitionẽ perſonalẽ terminoꝝ: ſed ad iſtũ ſenſum ꝙ de rebus iudicãt diuerſi ſenſus exteriores ſecundũ conceptus ſecũdum quos ille res dicuntur magne vel magnitudines. ⁊ color vel coloratũ eſt ſenſibile ꝓprium: ad iſtum ſenſum: ꝙ ſolus viſus iudicat de rebus ſecundũ illos conceptus ſecundũ quos

dicuntur coloratū vel colorate. Et vos videtis ꝙ rationes que fiebant non procedant contra dictos ſenſus et ideo non indigebant ſolutione ꝛc.

Queſtio. XVI.

QVeritur decimoſexto vtrū numerus magnitudo figura motus ꝛ quies ſunt ſenſibilia cōmunia et ꝑ ſe ſicut dicit Ariſtoteles. Arguit̄ ꝙ nō: primo de numero: qꝛ numerus preter animā nō eſt niſi res numerate ꝛ ille res numerate vel ſūt ſubſtātie q̄ nō ſūt ſenſibiles ꝑ ſe ſed accidēs: vel ſunt qualitates que ſūt ꝓpria ſenſibilia ſicut colores aut ſoni: vl̄ forte ſunt magnitudines: ꝛ ſic ſequit̄ ꝙ numerus nō eſt ſenſibile niſi ꝑ accidēs vel ꝓpriū: vel ſaltem ſi eſt ſenſibile cōmune: tamē non diſtinctū a magnitudine. ¶ Item per Ariſtotelē quarto phyſicoꝝ dicentē ꝙ numerās non eſt niſi aĩa ꝛ loquitur de aĩa intellectiua: ideo ſenſus nō numerat: ꝛ ſic nō iudicat de numero: ideo numerus nō debet dici per ſe ſenſibilis. ¶ Deinde arguit̄ de magnitudine: qꝛ multi ponunt ꝙ magnitudo que ſentit̄ non eſt res diſtincta a ſubſtātia vel a qualitate que eſt ſenſibile ꝓpriū: ideo non debet dici ꝙ magnitudo ſit ſenſibile cōmune ꝛ ꝑ ſe. Et iterum: ſi magnitudo eſſet res diſtincta a ſubſtantijs et qualitatibus predictis: tamen videtur ꝙ non poſſit imprimere ſpeciem ſuā in ſenſu: ideo nō ꝑ ſe ſentitur. ꝛ hoc ꝓbatur primo: qꝛ recipiēs debet eſſe denudatū a natura recepti: vt habet̄ ſepe in ſecundo huius ꝛ in tertio: ꝓpter qđ dicit̄ ſecundo huius ꝙ ſimiliter calidū vel frigidum nō ſentimus: ſed organū viſus vel vniuerſaliter ſenſus nō eſt denudatū a magnitudine. igitur nō poteſt recipere ſpecies magnitudinis. ¶ Et cōfirmatur ꝑ cōmētatorē quarto phyſicorum dicentē ꝙ quātitas nō eſt de virtutibꝰ actiuis: et ita magnitudo nō poteſt immutare ſenſū vel organum. ¶ Qđ iterū cōfirmatur: qꝛ ſi magnitudo faceret ſpeciem ſuā in ſenſu illa ſpecies vel eſſet magnitudo vel eſſet quedā qualitas. ſi eſſet magnitudo tunc eſſent ſimul plures magnitudines ꝛ eſſet penetratio corporū qꝛ eſſet magnitudo ſpeciei cū magnitudine oculi: ꝛ hoc videt̄ impoſſibile. ſi vero illa ſpecies nō eſſet magnitudo ſed quedam alia qualitas: tunc eſſet valde diuerſa a magnitudine: ideo non videtur eſſe cōueniens repreſentatiuū magnitudinis: ergo magnitudo nō eſt ſenſibilis per ſe. ¶ Itē arguitur de figura: qꝛ cōmuniter nulli ponunt figurā eſſe rem diſtinctā a magnitudine: igitur ſaltē figura non debet poni ſenſibile cōmune diſtinctū contra magnitudinem. ¶ Deinde arguit̄ de motu: qꝛ impoſſibile eſt motū eſſe in inſtanti: vt patet quarto ꝛ ſexto phyſicorū: ſed viſio fit in inſtanti. vt vult Ariſtote. ſeptimo ethicoꝝ: igitur motus nō poteſt videri: ꝛ ſi nō poteſt videri nō poteſt etiā alio ſenſu ſentiri pari ratione. ¶ Itē de motu non habemꝰ preſentialiter niſi indiuiſibile ad qđ pars preterita ꝛ pars futura copulātur: qm̄ qđ preterit amplius nō eſt: et qđ eſt futurum nondū eſt: modo indiuiſibile nō poteſt ſentiri vt habetur libro de ſenſu et ſenſato ergo de motu nihil eſt qđ poſſit ſentiri. ¶ Itē: ſi motus eſſet ꝑ ſe ſenſibilis tunc ſentiretur quādocūq; eſſet debita diſtantia ipſius ad viſum: ꝛ ꝙ mediū eſſet bene diſpoſitū ꝛ ſimiliter organum: ꝛ tamē hoc eſt falſum: qꝛ ponēdo caſum ꝙ ĩ mari nauis in qua tu eris moueatur et alia nauis iuxta illam: tu nō ꝑcipies motū illaꝝ nauiū ſed ad ſenſum apparebūt tibi quieſcere: igit̄ motus nō eſt ꝑ ſe ſenſibilis. ¶ Vltimo arguit̄ de quiete: qm̄ quies eſt priuatiuū motus ꝛ priuatio nō niſi per habitū cognoſcitur: ergo quies nō cognoſcit̄ niſi per motū: ꝛ per cōſequens non ꝑ ſe. Item quies nō eſt aliqua res preter ſubſtantiā vel magnitudinē quieſcentē: igitur nō debet poni ſenſibile diſtinctū cōtra predicta. Itē quies nō ſentitur ꝑ ſpeciem ꝓpriam: qꝛ ſic nō ſentiūtur priuationes: eo ꝙ nō habent ſpecies ꝓprias: nec ſentit̄ per ſpecies motus: qꝛ tunc nō eſt motus ſcilicet quādo res quieſcit ergo nullo modo videt̄ ꝑ ſe ſentiri.

Oppoſitū vult Ariſtoteles in hoc ſecundo. Primo poteſt dici: ꝙ predicta: ſcilꝫ numerꝰ: magnitudo: figura: motus ꝛ quies: ſunt ſenſibilia ꝑ ſe loquēdo ad ſenſuꝫ datū in alia queſtione: qꝛ ſenſus exteriores iudicāt de rebus ſecundū cōceptus a quibus dicta nomina ſumuntur ꝛ diuerſificātur iudicia ſenſuū ſecundum mutationes diſpoſitionū per dicta noĩa ſignificatarū ſiue connotatarum: verbi gr̄a: de magnitudine ſenſus iudicat hoc eſſe magnum: illud paruū: hoc eſſe tripedale vel bipedale. Similiter et de figura: ſenſus iudicat hoc eſſe rotundū: illud quadratū: ſimiliter de numero capiēdo in ꝓpoſito numerum ꝓ multitudine corporū adinuicē ſeparatorū. ſic enim patet ꝙ ſenſus iudicat iſtos hoĩes eſſe multos et adinuicē diuerſos: ꝛ ſimiliter auditus iudicat ſonātia eſſe multa: vt cāpanas vel hoĩes. Similiter de motu ꝛ quiete manifeſtū eſt ꝙ ad ſenſum iudicamus iſtum quieſcere: alterū currere: ideo hec oĩa ſunt per ſe ſenſibilia ad ſenſum prius datuꝫ. ¶ Secūdo dico: ꝙ omnia predicta ſunt ſenſibilia cōmunia: loquēdo ad ſenſum datū in alia queſtiōe: qꝛ plures ſenſus exteriores iudicāt de rebus ſecūdū cōceptus predictorum nominum: qm̄ de magnitudine et de figura iudicant bene tactus ꝛ viſus: ſed de numero motu ꝛ quiete poſſunt iudicare oēs ſenſus: nā ad auditū iudicas tonitruū moueri in nube. ¶ Sed hic aliqui dubitāt quare viſus et tactus iudicant magis de magnitudine ꝛ figura q̄ alij ſenſus. Ad qđ breuiter reſpōdet̄: ꝙ tangibile expādit ſe ſuper organū tactus ꝛ maiorem magnitudinē occupat in tactu ſecūdū ꝙ eſt maius: ꝛ etiā ſecūdum eius diuerſam figurā occupat diuerſam figurā in organo tactus: ideo ꝓpter hoc tactus iudicat de eiꝰ magnitudine ꝛ figura. ¶ Deinde q̄tum ad viſum: ſpecies coloris multiplicāt ſe ad viſum ſecundum radios rectos: ideo nō eſt cōfuſio radiorum ſed remanet eorū ordinatio: ꝛ ideo alia pars quantitatiua coloris aliā partē quātitatiuā organi occupat: ꝛ ideo color ſecūdum exigentiā ſue magnitudinis et figure occupat in organo viſus certā magnitudinē ꝛ figurā: et ꝓpter hoc viſus poteſt iudicare de magnitudine ꝛ figura coloris vel colorati. Sed ſonus ꝛ odor multiplicātur ꝑ medium ſecundū vias tortuoſas ꝛ ideo cōfuſio eſt radioꝝ ita ꝙ partes quātitatiue ſoni vel odoris nō reſeruāt in organo ſenſus ſitum determinatū correſpondentē ſitui corporis ſonātis vel odoriferi: ideo ſenſus non poteſt iudicare de magnitudine vel de figura corporis ſonantis vel odoriferi ꝑ ſpeciē ſoni vel odoris. ¶ Vltimo debetis notare: ꝙ oĩa dicta ſenſibilia cōmunia reducūtur in ſenſatione ipſorū ad magnitudinē: ꝓpter diuerſum ſituꝫ partiū magnitudinis: hoc eñ eſt de natura magnitudinis ꝙ eius partes habeant ſitū ſiue poſitionem in toto. hoc eſt dictu ordinatione extra inuicē vt habetis in predicamētis: modo omne organū ſenſi-

tiuum habet magnitudinẽ:ideo poteſt moueri a ſenſibili ſecũdum diuerſos ſitus organi:ſi ergo organũ ſenſus moueatur a parte dextra iudicat mouẽs eſſe ad illam diſtantiã:et ſi a parte ſiniſtra iudicat obiectum a parte ſiniſtra:⁊ per iſtũ modũ iudicatur magnitudo:ſi eñ occupat totum organũ iudicatur magnum:⁊ ſi occupat parũ de organo iudicatur paruũ. verum eſt tamẽ ꝙ ad hoc multum facit eſtimatiua. Ita etiã iudicatur numerus: q: ſi vnum obiectũ mouet organũ ad dexterũ alterũ ad ſiniſtrũ: ſenſus iudicat illa obiecta diſtincta. etiã percipitur motus aut quies:q: ſi ſonans cõtinue mouet organũ ſecundum eandẽ eius partẽ quãtitatiuã iudicabitur obiectuꝫ cõtinue ſimiliter ſe habere ⁊ quieſcere. ſi vero ſonãs mouet organũ modo ad dexterã modo ad ſiniſtrã iudicamus obiectum moueri: ⁊ ita de viſu ⁊ viſibili: et ideo totũ reducitur ad ſitum et magnitudinẽ. ¶ Et ex iſtis vos poteſtis aſſignare cauſas quare ſepe rẽ quieſcentẽ iudicamus moueri et rem motã quieſcere:vt exiſtens in naui mota iudicat arborẽ in littore moueri:q: arbor cõtinue mouet oculuꝫ ſecundũ aliã et aliam partem eius propter motum oculi.

Ad rationes. Ad primã: dico q̄uis numerus non ſit niſi res numerate vt hoĩes aut boues:tamẽ illa nomina numerus ⁊ hoĩes aliter ſignificant illas res:⁊ ſecundũ alios cõceptus:ideo poſſibile eſt ꝙ ſenſus iudicat de illis rebus ſecundũ cõceptum a quo ſumitur hoc nomẽ numerus vel multitudo:⁊ nõ ſecundũ cõceptum a quo ſumitur hoc nomẽ homo:niſi hoc ſit cum adiutorio virtutis ſuperioris. Ad auctoritatẽ Ariſtotelis:poteſt dici ꝙ ſolus intellectus iudicat de numero prout per numerũ intelligimus certam menſurã:vt quadraginta vel cẽtum: ſic enim bruta nõ numerãt res:tamen ſenſus bene iudicat numerũ.i.diſtinctionẽ rerũ numerabiliũ ꝑ hoc ꝙ diſtinctos ſitus occupãt in ſenſu. ¶ Ad aliã:diceretur ꝙ licet magnitudo viſa nõ ſit res alia a ſubſtãtia vel colore:tamẽ illa nomina aliter ⁊ aliter ſignificãt illã rem:⁊ ſecũdum alias cõnotationes:⁊ ita ſenſus poteſt iudicare de illa re ſecũdum cõceptũ vnius nominis nõ iudicando ſecunduꝫ cõceptum alterius. Ad aliã:diceretur ꝙ licet magnitudo eſſet res alia a ſubſtãtia ⁊ qualitate:tamẽ ſentiretur:nõ q: ageret in ſenſum:ſed q: pars coloris ſecundũ ſitum quẽ haberet in magnitudine ꝓpria ageret ſpeciem ſuã in determinato ſitu organi:⁊ alia pars coloris ĩ alia parte organi et ſic totalis ſpecies coloris eſſet expanſa in organo ſecundũ ſitum figurã ⁊ magnitudinẽ correſpondentẽ ſitui magnitudini ⁊ figure coloris:ideo ſenſus de illo iudicabit. ¶ Ad rationẽ que arguebat de figura:cõceditur ꝙ nõ ſit diſtĩcta a magnitudine: cũ iſta nomina magnitudo ⁊ figura ſecũdum conceptus diuerſos ſignificant eandẽ rem et ſenſus de illa re iudicat ſecundũ vtrũqꝫ cõceptum:⁊ ob hoc figura et magnitudo ponũtur ſenſibilia diſtincta: nõ q: res ſignificata eſt diſtincta: ſed q: de illa re iudicat ſenſus ſecũdum diuerſos cõceptus deſignatos ꝑ illa nomina. ¶ Ad aliã:dico ꝙ ſi viſio fiat in inſtãti:tamen durat per longũ tempus in quo tẽpore ſenſus poteſt iudicare de motu tẽporali. Dicẽdũ eſt etiã:ꝙ preſentialiter habemus longũ motum ⁊ diuiſibilẽ:qm̃ preſens nõ ſolũ eſt indiuiſibile:ſed magnũ tẽpus:vt iſta dies:iſte menſis:⁊ hoc eſt videndũ in quinto phyſicorum. ¶ Ad aliã:cõcedo illã rationẽ.breuiter ego cõcedo ꝙ motũ non ſentimus niſi per reductionẽ eius ad magnitudinẽ ⁊ ſitum.vnde ex eo ſolo iudicamus aliquid moueri ꝙ ipſum immutat ſenſum noſtrũ cõtinue ſecundũ alium ⁊ aliũ ſituꝫ:⁊ ideo quãdo mouemur cum re viſa motu cõſimili nõ iudicamus rem illam moueri niſi hoc ſit ꝑ virtutẽ interiorẽ: ſcilicet ꝑ eſtimatiuã vel ꝑ ĩtellectũ: ſyllogiſando ꝙ cũ moueamur:⁊ res viſa maneat continue in eodẽ ſitu ad nos oportet rem illã moueri ſimiliter ſicut nos:⁊ ob hoc etiã rem quieſcentẽ iudicamus moueri quãdo mouemur:⁊ ad motum noſtrũ non attẽdimus:q: ita bene per motũ noſtrũ res quieſcens fit in alio ⁊ in alio ſitu ad nos ſicut fieret per motũ ſuum nobis quieſcentibus:ideo ei qui in naui mouetur apparẽt ripe fluuij moueri:vel etiã arbores exiſtẽtes ĩ ripis. ¶ Poſtea ad rationẽ de quiete:dico etiã ꝙ quies nõ ſentit̃ niſi ſecundũ reductionẽ eius ad magnitudinẽ et ſitũ: cũ enim res ſenſata manet continue in eodẽ ſitu ad ſenſum:iudicamꝰ illã quieſcere et ſi cõtinue fiat in alio ſitu iudicamus moueri vt dicebat̃:et ita non iudicamus quietẽ omnino per modũ priuationis:ſed ꝑ modum predictũ:ſcilicet per habere eundẽ ſitum ad ſenſum. ¶ Ad aliã:quãdo dicit̃ ꝙ quies nõ eſt res alia a ſubſtantia vel magnitudine:dicendũ eſt ſicut ſepe dictũ fuit:ꝙ licet ſit idẽ:tamẽ aliter ⁊ ſecundũ alios cõceptus ſignificat̃ per illa nomina. ¶ Ad vltimã: poteſt dici ꝙ ſi quies ſentiatur per motũ priuatiue:ſicut tenebrã ſentimus per priuationẽ lucis:tũc talis ſenſatio ⁊ tale iudiciũ non eſt per ſenſum exteriorem niſi cũ adiutorio virtutis interioris: ſicut poſt videbitur:virtus nãqꝫ interior per ſpeciem in fantaſia reſeruatam motus aut lucis aut vniuerſaliter habitꝰ: habet adhuc notitiã de habitu:⁊ percipit ſenſum exteriorẽ nõ moueri a tali obiecto cuius adhuc habet ſpeciem reſeruatã: ideo iudicat exterius eſſe carentiam talis obiecti: et hoc eſt iudicare modo priuatiuo quietẽ aut tenebrã aut ſilentiũ ⁊ ſic de alijs priuatiuis:ideo ergo priuationes cognoſcũtur per habitꝰ ſiue per ſpecies habituũ:non que tunc fiant in ſenſu: ſed que ante fiebãt ⁊ reſeruabant̃ ĩterius. ¶ Iſtis viſis poteſt cõſequenter dubitari: vtrũ preter dicta ſenſibilia cõmunia ſint aliqua alia. ⁊ ſolet dici ꝙ ſic:immo Ariſtoteles in ſecũdo huius cũ predictis enumerat vnitatẽ:ſicut eñ ſenſu percipimus diſcretionẽ ſiue ſeparationẽ ſenſibiliũ:quã Ariſtoteles hic intendit per numerũ ita per ſenſum iudicamus de cõtinuitate ſenſibilis:quã Ariſtoteles hic intẽdit per vnitatem: iudicamus etiã de ꝓpinquitate remotione obiecti:⁊ hoc eſt iudicãdo de magnitudine intermedia: iudicamus de aſperitate ⁊ lenitate:⁊ hoc eſt reducẽdo ad figurã vel ad ſitum partium. vnde oĩa predicta ſenſibilia cõmunia non iudicãtur a ſenſu niſi ſecũdũ reductionẽ ad magnitudinẽ: de cuius natura eſt ꝙ partes in ea habeant ſitum ⁊ poſitionem extra inuicem. ſimiliter etiã ſentiuntur grauitas ⁊ leuitas:⁊ ꝑ reductionẽ ad motũ:qui etiã ſentiebatur ꝑ reductionẽ ad magnitudinẽ ⁊ ſitum:ita etiã durities ⁊ mollities ſentiũtur per reductionẽ ad motum:cũ enim videmus aliquod corpus pelli ⁊ cõprimi tur ſiue cedit in ſe iudicamus ipſum molle:ſi autẽ videamus ipſuꝫ nõ cõprimi nec cedere in ſe iudicamus ipſum durũ:⁊ conſtat etiã ꝙ multa viſibilia percipiunt̃ a viſu modo predictorũ ſenſibiliũ cõmuniũ ⁊ per reductionem ad ea:vt ſcripture ⁊ picture rectitudo ⁊ curuitas ſecũdũ reductionẽ ad figuram: ⁊ ſic etiã pulcritudo et turpitudo:⁊ multe etiã paſſiones aĩe:vt iocunditas vel triſtitia vel timor aut ira et huiuſmodi:oĩa enim hec per quoſdã motus corporeos aut per quaſdã figuras faciei percipiũtur et ſic principaliter puto ꝙ

nõ ſint ſenſibilia cõmunia niſi magnitudo ⁊ reducta ad magnitudinem ratione ſitus ſiue poſitionis partium ipſius magnitudinis.

Queſtio. XVII.

QVeritur decimoſeptimo vtrũ ad videndũ colores lumen requiraẗ propter ipſos colores an ꝓpter mediũ. Arguiẗ ꝙ propter colores: auctoritate auẽpace et per eius rationẽ: qꝛ color participat naturã lucis: vt debet videri in de ſenſu ⁊ ſenſato: modo recipiẽs debet eſſe denudatũ a natura recepti: igitur mediuꝫ non recipit ſpecies ratione qua ipſum eſt illuminatũ: imo magis ratione qua denudatum eſt a lumine vel a luce: ideo lumẽ nõ requiritur ꝓpter mediũ: ſcilꝫ tali modo: ꝙ mediũ per ipſuꝫ lumen fiat receptiuũ ſpecierum coloris ⁊ ſi nõ ſic requiratur ꝓpter mediũ ſequitur ꝙ requiriẗ ꝓpter colores: ſcilicet vt det coloribus poteſtatẽ agendi ſpeciem ſuã in medio. ¶ Itẽ ad idem arguiẗ per experimentũ: qꝛ ſi lumen cadat ſup colorẽ ⁊ mediũ iuxta videntem ſic tenebroſum: vt ſi homo ſit in camera clauſa: tamẽ ille per feneſtrã vel foramẽ videbit manifeſte illum colorẽ: ſed econuerſo ſi mediũ ſit illuminatum ab ipſo vidẽte vſq; prope colorẽ: et tamen lumẽ non cadat ſup colorẽ vel debiliter cadat ſup ipſuꝫ: ille color vel non videbitur vel debiliter: ideo manifeſtum eſt ꝙ lumẽ nõ propter mediũ ſed propter ipſum colorem requirebaẗ. ¶ Item ſi mediuꝫ indigeret lumine ad recipiendũ ſpeciem coloris: ſequiẗ ꝙ etiam organũ indigeret huiuſmodi lumine ad recipienduꝫ ſpeciem coloris: ſed hoc eſt falſum: qꝛ dũ tamẽ lumẽ cadat ſup colorem: quãto oculus magis erit in tenebris tanto melius videbit illũ colorẽ: ⁊ quãto maius lumẽ attinget oculũ tanto minus bene videbit illuꝫ colorẽ: igitur lumen nõ exigitur in medio vel organo ad hoc ꝙ medium vel organũ magis et melius recipiant ſpeciem coloris. ¶ Et iſtud argumentũ cõfirmatur ꝑ experiẽtiã: qm̃ ſi tu fueris ĩ lucido et intres camerã clauſam: tu ſtatim nihil in ea videbis: quia adhuc oculus tuus eſt lumine ſiue ſpecie luminis repletus: ſed quãdo diu feceris morã in illa camera et ꝙ recedãt ſpecies luminis ab oculo tuo: tu in illa camera videbis colores: igitur manifeſtũ eſt ꝙ lumen in medio vel organo magis impedit receptionẽ ſpeciei coloris q̃ ad hoc ꝓficiat: igitur nõ ꝓpter mediũ ſed ꝓpter ipſum colorẽ requiritur. ¶ Idem cõfirmatur per aliam experientiã cuꝫ enim exhalationes fumoſe ſint eleuate ſup terrã in aere ⁊ non ſint inflammate neq; lucẽtes: nos poſſumus mediantibus illis exhalationib⁹ videre colores: ſi tamẽ cõtingat ꝙ ille exhalationes inflãmẽtur ⁊ luceant: tũc ille terminabũt viſum ⁊ nõ poterunt ſpecies colorũ multiplicari per illas exhalatiões vſq; ad viſum: ergo manifeſtum eſt ꝙ illuminatio mediĳ magis nocet ad receptiones ſpecierũ coloris q̃ ꝓſit. Et idem experimentum eſt de flãma que ꝓhibet videre colorẽ camini: fumus autẽ anteq̃ inflãmaretur et luceret nõ ita ꝓhibebat videre colorẽ camini: igitur illuminatio mediĳ nõ ꝓdeſt ad receptionẽ ſpeciei coloris. ¶ Ultimo arguitur per vnã ſimilitudinẽ quã ponit Ariſtoteles ĩ ſecũdo huius: ſcilicet: ꝙ intellectus agens ſe habet ad fantaſmata ſicut lumen ad colores: ſed intellect⁹ agens nõ requiritur ꝓpter mediũ inter fantaſmata et intellectũ poſſibilẽ: qꝛ nõ eſt ibi mediũ: ſed requiritur ꝓpter fantaſmata que per ſe non ſufficiebant ad cauſandũ intellectionẽ: igitur ſimiliter lumen nõ requiritur ꝓpter mediũ: ſed ꝓpter colores qui nõ erãt per ſe ſufficientes ad mouendũ medium ⁊ viſum.

Oppoſitũ arguitur auctoritate cõmentatoris: ⁊ per eius rationẽ: qꝛ ſi lumen requireretur ꝓpter colores: tunc color nõ eſſet per ſe motiuus mediĳ nec organi: ſed ꝑ habitũ ſibi aliunde acq̃ſituꝫ ſcilicet per lumẽ: ideo color non eſſet per ſe viſibilis: ſed hoc eſt falſum: qꝛ dicit commentator: ꝙ ita color eſt per ſe ſenſibilis ſicut homo eſt per ſe riſibilis. ¶ Item: propter illud requiriẗ lumen qḋ informaẗ lumine: ſed mediũ eſt quod informaẗ lumine: ⁊ nõ color: qm̃ color eſt inherẽs corpori colorato intrinſece: et lumen non intrat in corpus coloratum: ſed ſolum pertingit vſq; ad ipſuꝫ: ideo nõ informat colorẽ neq; corpus coloratũ: igitur requiriẗ ꝓpter mediũ ⁊ non propter colorẽ. ¶ In iſta queſtiõe pono breuiter aliquas cõcluſiones: prima cõcluſio eſt: ꝙ lumen requiritur ad viſionẽ: ⁊ hoc patet per experientiã. in loco enim ſimpliciter tenebroſo nihil videm⁹: ſi nõ ſit ibi aliquod corpus lucidũ qḋ aliqualiter lumẽ ſuũ multiplicet per illuꝫ locum. Per hoc enim ſoluiẗ quedã obiectio in qua diceret ꝙ ſi in camera clauſa ⁊ omnino tenebroſa ſpargereẗ nix illa viſu ꝑciperet ⁊ multi etiã lapides precioſi in tali loco viderenẗ ergo ſine lumine poſſum⁹ aliqua videre. Solutio: illi lapides ſunt lucidi: ita ꝙ habẽt ſibi lucẽ incorporatã: a qua luce ꝓuenit lumẽ per quod lumen multiplicatũ vſq; ad oculũ illi lapides videntur. et ita etiã dicendum eſt ꝙ multa ſũt corpora colorata: ſpecialiter albo colore vꝫ rubro: vnde vinũ habet lucẽ ſibi incorporatã: immo oĩs color participat naturã lucis: ⁊ maxĩe color albus: ideo aliqui colores poſſunt aliqualiter medium illuminare: et lumen ſuũ multiplicare vſq; ad oculũ: ⁊ ſic nunq̃ aliquid ſine lumine videẗ. ¶ Secũda cõcluſio eſt: ꝙ lumen dat medio formã aliquã vel habitũ: immo verius loquẽdo lumẽ eſt forma medio inherens cauſata in eo a corpore lucido: ⁊ hoc eſt expertũ ⁊ tanq̃ per ſe manifeſtũ. Unde debetis imaginari ꝙ lumen differt a luce: qꝛ lux habet eſſe fixũ in corpore lucido: ſicut color in corpore colorato: ideo mouetur cũ corpore lucido ad motum eius: ſed lumẽ nõ ſic habet eſſe fixum in medio illuminato ideo nõ mouetur cũ eo: ⁊ ſtatim ab eo auferretur ſi lucidũ a quo eſt remouereẗ. Debetis igitur imaginari ꝙ lumẽ nõ eſt niſi ſicut ſpecies et repreſentatio lucis: multiplicata a luce vſq; ad viſum: per quã ſpeciem lux videẗ ſicut per ſpeciem coloris color videẗ. vnde nõ eſt imaginandũ ꝙ ꝓprie loquẽdo lumen videaẗ ſicut etiam ſpecies coloris nõ videtur: qm̃ ſenſibile vt vult Ariſtoteles poſitũ ſupra ſenſum non facit ſenſationẽ: ſed ſicut ꝑ ſpeciẽ coloris color videẗ: ita ꝑ lumẽ qḋ ẽ ſpecies lucis lux videẗ: ideo credo ꝙ nos videmus lucẽ ſolis per lumen ab ea multiplicatũ ad nos: licet hoc non ſit per radios rectos. ¶ Tertia cõcluſio: lumen ab extrinſeco cadẽs ſuper colorẽ non reddit ex eo colorem viſibilẽ ꝙ aliquã formã ſibi imprimat: qꝛ ſi corpus coloratũ eſſet penitus opacũ: lumen nõ reciperetur in ip̃m ad aliquã eius ꝓfunditatẽ: ſed ſolũ ad extra ꝑtingeret ad ipſum: ideo ꝑ hoc corpus coloratuꝫ nullam formã acquireret ſibi inherentẽ: nec per cõſequẽs color qui nõ eſt extra illud corp⁹. ¶ Quarta cõcluſio: ad videndũ colores lumẽ non requiritur in medio vt diſponat ipſuꝫ mediũ ad receptionẽ ſpe

citi coloris:⁊ hoc vt mihi videt̃ probāt ſufficiēter rationes que adducte fuerūt prius ꝓ opinione auēpace. ❡ Quinta cōcluſio: ad viſionē coloris lumen nō requiritur vt det coloribꝰ formā inherētem per quā moueant mediū ⁊ organū:⁊ hoc patet per tertiā conclusionem. ❡ Vltima cōcluſio: lumen requirit̃ ad viſionem coloris ad hoc ꝙ ſimul lumē ⁊ color ſufficiāt ad mouendū viſum ⁊ imprimendū in eo ſpeciem ſufficientem ad viſionē:ita ꝙ ſic imaginor ꝙ nullus color habet naturā mouēdi diaphanū niſi ratione quā participat aliquo modo naturam lucis:⁊ q: colores ſpecialiter nigri valde modicū participāt naturam lucis:ideo nō ſufficiūt per ſe ad cauſandum ſpeciem in medio vel in organo ſufficientē ad viſionē:ſed ſupueniente lumine extrinſeco:tunc color cū illo lumine ſimul agunt ⁊ poſſunt facere ſpeciem ſufficientē:non q: lumen agat in colorē nec ecōtra:ſed q: ſimul agūt et poſſunt ſimul qđ color nō poterat ꝑ ſe ſicut quādo due candele ſufficiūt ad ſcribenduʒ de longe quando vna non ſufficeret. ꝙ autē iſte modus ſit tenēdus: ꝓbatur per hoc q: ꝑ cōcluſiones precedentes alij modi apparētes ſunt remoti:et videtur mihi ꝙ ratiōes facte non procedunt contra dicta.

Queſtio.XVIII.

QVærit̃ decimooctauo vtrum color ſit primū obiectum viſus an lux. Arguit̃ ꝙ color ſit primū obiectuʒ viſus: per cōmētatorē qui dicit ꝙ color eſt viſibilis ſicut homo eſt riſibilis:mō hō eſt ꝑ ſe ⁊ primo riſibilis:igit̃ color eſt ꝑ ſe ⁊ primo viſibilis. ❡ Item.vnicuiqꝫ ſenſui primū obiectū debet aſſignari aliquod genus continens contraria q: oīs ſenſus vnius debet eſſe vniꝰ cōtrarietatis:ſed viſui nō poteſt aſſignari aliud genꝰ cōtinēs cōtraria ꝙ̃ color:igit̃ color debet poni primū obiectum viſus. ❡ Deinde arguitur ꝙ lux ſit primū obiectum viſus: quia illud eſt primū obiectuʒ viſus quod ſine alio videri poteſt:et nō aliud ſine ipſo:ſed lux poteſt videri ſine colore ⁊ non color ſine luce:igitur lux debet poni primum viſibile.

Oppoſitum vtriuſqꝫ arguitur quia obiectum primū alicuius potētie debet eſſe adequatum illi potētie:ſed neqꝫ lux neqꝫ color ſe habet adequate ad potentiā viſuā.non eñ color:quia lux poteſt videri: neqꝫ lux quia color poteſt videri: imo nec ambo ſimul ſub diſiunctione : q: multa alia poſſunt videri:vt magnitudo:figura:lumē:diaphanū:⁊ quedā innominata que de nocte vident̃ lucere:igit̃ neqꝫ lux neqꝫ color eſt primū obiectū viſus nec ambo/etiā ſub diſiunctione. ❡ Notandū eſt:ꝙ idē debemus intelligere per obiectū viſus et per viſibile: et etiā idē debemus intelligere per viſibile ⁊ per illud qđ videri poteſt:ideo vidēdum eſt vtrū color aut lux ſit primo viſibilis. ❡ Deinde debetis notare:ꝙ dicta queſtio poteſt vno modo intelligi ſecūdum ſuppoſitionē materialē:ſcilicet ad iſtum ſenſum:vtrū color eſt primo viſibilis:id eſt vtrū hec ꝓpoſitio ſit de primo:color eſt viſibilis:vel iſta lux eſt viſibilis. ❡ Alio modo poteſt intelligi ſecundū ſuppoſitionē perſonalē ſine aliqua materiali ſuppoſitione ⁊ tunc aliquid diceretur primo viſibile aut primo albuʒ aut vniuerſaliter primo tale altero duorū modorū: vno modo q: ipſum eſſet omni alio prius tale. Alio modo q: nihil aliud eſſet prius tale ꝙ̃ ipſum:ſic eñ dupliciter exponitur primū:ſcilicet q: ante omnia alia:vl' quia nihil ante ipſum:⁊ poſſet queſtio intelligi:aut de prioritate ſecūdum tēpus:aut de prioritate ſecūdum principalitatem. ❡ Deinde eſt notanduʒ:ꝙ bene differūt color lux ⁊ lumē:color eñ ⁊ lux termināt ſubiectū ſuū:hoc eſt dictu:reddunt ipſum nō trāſparens:⁊ ſi aliqđ lucidum vel coloratū adhuc ſit trāſparens:vt vinū vel vitrū:hoc eſt quia nō eſt ꝑfecte ⁊ intenſe lucidū vel coloratum:⁊ ideo etiā color et lux termināt viſum : ſed lumen dicto modo non terminat ſubiectū ſuum:imo relinquit ipſum trāſparens:⁊ non terminat viſum:⁊ eſt lumē ſpecies lucis per quā ſpeciem lux videtur. Vnde ꝓprie loquēdo lumen nō videtur:ſicut nō videtur ſpecies coloris:hoc ſatis patet experimētaliter: q: ſi radius luminis a ſole intrans ꝑ feneſtrā multiplicet ſe per aerem:⁊ ad illū aerem aſpiciamꝰ:nō magis videbimꝰ ibi lumē ꝙ̃ alibi : ſed tunc percipimus ꝙ radius intrabat quando inuenit obſtaculū per qđ refrāgitur ad oculū noſtrū. Immo debetis vltra imaginari ꝙ quādo lumen recte a lucido vel reflexe venit in oculum:tunc ꝑ illud lumē videmus illud lucidum:⁊ ideo nunc videmus nō lumen ſed lucē ſolis:ꝑ lumen ab ea multiplicatū vſqꝫ ad oculū: qđ quidē lumen eſt in oculo ſpecies ⁊ repreſentatio lucis:et non obſtat ſi ꝑ reflexionē lumē multiplicetur ad oculuʒ: quia ſimile eſt ſicut ſi ꝑ ſpeculū videas te: nō eñ debes credere imaginē exiſtētē ī ſpeculo ſicut ꝑma facie apparet:immo tu vides te ꝑ ſpeciem cauſatum a temetipſo multiplicatā primo ad ſpeculū ⁊ vlterius ad oculū tuum ꝑ reflexionem. ❡ Poſtea notādum eſt:ꝙ lux ⁊ opacitas ſunt qualitates cōtrarie terminātes corpus ſibi ſubiectū:ita ꝙ nō ſit tranſparens: et eſt nigredo ꝓpter multum de opacitate et parum aut nihil de luce:albedo autē eſt ꝓpter plus de luce et minus de opacitate.vnde lux pura apparet albedo:ꝓpter qđ ſol apparet albꝰ:modo lux ex ſe mouet diaphanū ⁊ illuminat:⁊ adhoc nō indiget opacitate aliqua:ideo neqꝫ colore:cum color non ſit ſine aliqua opacitate:ſed opacitas nō mouet diaphanū ſine adiutorio luminis cadētis ſuꝑ ipſuʒ:ideo lux ſine lumine extraneo videtur:ſed nō color. Et ex dictis reddit̃ cauſa quare aliqua de nocte vidētur lucida:et de die vidētur colorata:cauſa eñ eſt: quia cū colore eorum admixta eſt lux:que cū nō ſit lux maior obfuſcās: poteſt immutare mediū diaphanū vſqꝫ ad oculū:⁊ tunc percipitur illa lux:ſed nō percipit̃ color eius: q: ſuꝑ illum colorē nō cadit lumē extraneū:ſed de die videt̃ ille color quia ſuꝑ ipſuʒ cadit lumē ſolis. ❡ Iſtis notatis pono aliquas cōcluſiones.prima eſt:ꝙ nec iſta propoſitio eſt de ꝑmo.color eſt viſibilis:nec etiā iſta: lux eſt viſibilis:q: nec ſolum lux:nec ſolū color: ſed ſi nomen cōmune eſſet impoſitū ad lucē ⁊ opacitatem ⁊ colores ex eis ꝓuenientes:ſicut multi aliquādo vtūtur hoc nomine color:extendēdo ſignificationē:tunc iſta eſſet de primo:color eſt viſibilis:vel ſaltē iſta:color vel coloratū eſt viſibile:omne eñ tale ⁊ ſolum tale eſſet viſibile. ❡ Alia cōcluſio erit intelligēdo queſtionē ſine ſuppoſitione materiali ⁊ loquendo de primitate principaliter. diceretur ꝙ lux vel luciduʒ eſt primo viſibile:et nō color vel coloratū:quia illud eſt principalius viſibile qđ ſine alio eſt viſibile: ꝙ̃ illud quod nō ſine alio:ſed lux eſt viſibilis ſine colore:⁊ color non ſine luce:igit̃. Si autē loquamur de prioritate tēporis: tunc ponerem iſtā concluſionē: ꝙ oē viſibile ab eterno erat viſibile:verbi grā: antichriſtꝰ eſt

viſibilis: quia omne qđ videbitur poteſt videri: ⁊ per cõſequens eſt viſibile: et ſi nunc antichriſtꝰ eſt viſibilis: ita erat heri ⁊ ſemꝑ ante: ⁊ ſicut dico de antechriſto ita de omni viſibili diceretur ergo omne viſibile ab eterno fuit viſibile. ¶ Ex hoc ſequitur alia cõcluſio: ꝙ loquẽdo de prioritate tẽporis nihil eſt vel fuit pmuʒ viſibile: ad hanc expoſitionẽ: ꝙ omni alio prius: ſed omne viſibile eſt vel fuit primo viſibile: ad hãc expoſitionem: ꝙ nullũ fuit viſibile priuſ ꝙ̃ tpm: eo ꝙ ipm ab eterno fuit viſibile: tamẽ dico vltimo: ꝙ multa viſibilia fuerunt multis aliis priora: qm̃ corpora celeſtia fuerunt generabilibꝰ ⁊ corruptibilibꝰ priora: cũ tamen hec ⁊ illa ſint viſibilia: tñ corpora celeſtia nõ fuerũt priꝰ viſibilia ꝙ̃ generabilia et corruptibilia.

Ad rationes dicendum eſt ꝙ ſimile eſt de iſtis: color eſt viſibilis: ⁊ homo eſt riſibilis: q̃tũ ad hoc ꝙ vtraq; eſt ꝑſe: ſed nõ q̃tuʒ ad hoc ꝙ vtraq; ſit de primo. ¶ Ad aliã: põt dici ꝙ genꝰ appropriatum viſui nõ eſt color: ſed eſt genꝰ cõmune ad lucẽ et opacitatẽ: ex quibus ꝓueniunt colores: et eſt prima cõtrarietas circa quã eſt viſus inter lucẽ ⁊ opacitatẽ. Alie rationes omnes poſſunt ſolui ex dictis.

Queſtio. XIX.

Væritur decimonono vtrum lumẽ multiplicetur in inſtanti ꝑ medium. Arguitur ꝙ ſic: per Ariſtotelẽ in ſecũdo huius qui reprehẽdit empedoclẽ de hoc ꝙ ponebat lumẽ diffundi tẽporaliter ꝑ mediuʒ: ſed tamen tẽpus latere nos propter breuitatem. ¶ Item arguitur per cõmentatorẽ ſexto phyſicorũ cõmento triceſimo primo: qui cõtra alexãdrum negãtem trãſmutationes indiuiſibiles dicit: Alexãder cõtradicit in hoc magno ⁊ famoſo ſcilicet Ariſtoteli: qm̃ Ariſtoteles ⁊ oẽs peripatetici dicũt eſſe tranſmutationes que fiunt in nõ tẽpore: ⁊ hoc eſt manifeſtũ in illuminationibꝰ: illa ſunt verba cõmentatoris. ¶ Item nõ magis tẽporaliter fit illuminatio ꝙ̃ viſio ⁊ tamen viſio fit in inſtãti ⁊ nõ in tẽpore vt determinat Ariſtoteles. vij. et. x. ethicorum igitur. ¶ Item nõ eſt ſucceſſio tẽporalis in aliqua trãſmutatione niſi ꝓpter aliquã reſiſtentiã: ſed nulla eſt reſiſtentia in illuminatiõe: igitur in inſtãti fit lumen per ipſum mediũ: maior manifeſta eſt: q2 quarto phyſicorum declarat Ariſtoteles ꝙ ĩ vacuo ſi eſſet fieret motus in inſtãti: q2 nulla eſſet ibi reſiſtentia: minor etiã patet: q2 in alterationibꝰ non apparet eſſe reſiſtẽtia niſi ex ipſo cõtrario: ⁊ lumen nullũ habet cõtrariuʒ: ideo nulla videtur ibi eſſe reſiſtentia. ¶ Item. in inſtãti fit qđ in inſtãti corrũpitur: non eñ eſt maior ratio de vno ꝙ̃ de alio: ſed lumen in inſtãti corrũpitur ergo ſequitur ꝙ lumen fit in inſtãti: declaro minorẽ: ſupponendo ꝙ lumẽ aliquod habet eſſe per ſolũ inſtans: ⁊ hoc poſtea ꝓbato. tunc de illo lumine ꝓbo ꝙ corrũpitur in inſtãti: ſcilicet in illo inſtãti in quo eſt: q2 vel corrũpitur in illo inſtãti vł corrũpitur in tẽpore precedente vel corrũpitur in tẽpore ſequente: ſed nõ poteſt dici ꝙ in tẽpore precedente q2 nihil corrũpitur anteꝙ̃ ipſum ſit: nec poteſt dici ꝙ in tẽpore ſequente: q2 in illo tẽpore non amplius eſt: ⁊ ſic iam corruptũ eſt: ideo tunc nõ corrũpitur. ¶ Et cõfirmatur etiã ꝑ Ariſtotelem pmo peri hermenias dicẽtem: qđ fit non eſt ideo ꝓportionabiliter oportet dicere ꝙ illud qđ corrumpitur eſt: modo illud lumen in illo tẽpore ſequẽte non eſt: ideo in illo tẽpore ſequẽte non corrũpitur. ſequitur igitur ꝙ corrũpitur in illo inſtãti in quo habebat eſſe: ⁊ hoc volebamus ꝓbare. ¶ Nũc ego declaro ſuppoſitũ: ſcilicet: ꝙ aliqđ lumen habet eſſe ꝑ ſolum inſtans: et ſuppono ꝙ ſol continue moueatur: et aer in hac domo continue quieſcat et radius ſolis intret in hanc domũ ꝑ feneſtrã: et cum hoc ſuppono ꝙ impoſſibile ſit naturaliter aliqđ accidens trãſire de vno ſubiecto in aliud ſubiectũ: tunc ſignetur ille totus aer p̃ciſus qui in hoc inſtanti illuminatur ꝑ illũ radiuʒ: ⁊ vocetur ille aer / a / ⁊ lumen p̃ciſe illuminãs ipm vocetur / b / dico ꝙ illud lumen / b / eſt in hoc inſtãti: quia ponitur ꝙ in hoc inſtãti illuminat aerẽ / a / et illud lumen / b / nunꝙ̃ erit poſt hoc inſtans: licet forte pars eius erit: q2 ꝓpter continuũ motum ſolis quedam pars illius aeris / a / immediate poſt hoc inſtãs non illuminabitur: ⁊ ſic corruptum erit lumen quo illa pars illuminabatur: cũ nõ tranſeat de ſubiecto in ſubiectum: ideo non ampliꝰ erit totale lumẽ / b / ⁊ pari ratione nunꝙ̃ fuit illud totale lumen / b / q2 immediate ante nõdum erat ille totus aer / a / illuminatus: ideo etiam nondũ erat totale lumen / b / ergo totale lumẽ b / eſt ſolum ꝑ hoc inſtans: ⁊ hoc erat ſuppoſitum.

Oppoſitum arguitur quia illud fit tẽporaliter ⁊ non in inſtãti quod cõtinue intenditur apud ſuam generationẽ: et cõtinue remittitur apud ſuam corruptionẽ: ſed ſic eſt de lumine ſolis in noſtro hemiſpherio: apparet eñ experimẽtaliter ꝙ ab aurora vſq; forte primã vel tertiam cõtinue nobis intenditur lumẽ: et forte ab hora nona vſq; ad defectũ diei continue nobis remittitur lumen: ergo tẽporaliter ⁊ cõtinue generatur nobis lumen et corrũpitur. ¶ Item vbi inuenitur reſiſtẽtia ibi nõ eſt mutatio ĩſtãtanea: ſed lumen in ſua generatiõe ſemꝑ habet reſiſtentiã: qm̃ groſſities medij reſiſtit lumini: quod ex hoc patet: q2 ad minorem diſtantiã fit illuminatio ⁊ minus intenſa: q̃to mediũ eſt groſſius: ⁊ fit illuminatio ad maiorem diſtantiã et magis intenſa q̃to mediũ eſt ſubtilius: qđ non eſſet ita niſi groſſities reſiſteret. ſed ſemper mediũ habet aliquã groſſitiem niſi ponatur corpus vacuũ ergo ſemꝑ inuenitur ibi reſiſtentia et per cõſequẽs mutatio tẽporalis nõ inſtãtanea. ¶ Item. inſtans nihil eſt: ergo in inſtãti nihil fit vel mutatur: cõſequẽtia videtur nota de ſe: antecedẽs ꝓbatur: q2 inſtans ſi eſt eſt aliquod indiuiſibile in tempore: ſed nihil eſt indiuiſibile ĩ tẽpore vt ad preſens ſuppono: igitur inſtans nihil eſt. ¶ Iſta queſtio eſt difficilis ꝓpter dubitationẽ de eſſe puncti ⁊ inſtãtis: vel etiã de ſignificatione horũ nominũ punctũ ⁊ inſtans. ¶ Debetis enim pmo notare ⁊ ſupponere ex libro phyſicorũ: ꝙ inſtans non eſt menſura poſitiua indiuiſibilis ſcilicet diſtincta a tẽpore: ſicut etiã punctũ nõ eſt aliqua res indiuiſibilis nec eſt aliqua res diſtincta a linea. Unde hec nomina punctũ ⁊ inſtãs ſunt priuatiua vt innuit Ariſtoteles tertio de aĩa: cum igitur nomen priuatiuũ debeat exponi per negationẽ habitꝰ ſiue nominis poſitiui: diceremꝰ ꝙ hoc nomen inſtãs poteſt exponi dupliciter. Uno modo ꝑ negationẽ durationis diuiſibilis in tẽpore: ⁊ ſic punctũ exponeretur ꝑ negationẽ diuiſibilis in linea: ita ꝙ cũ dico inter duas medietates linee eſſe punctũ: ego ſignifico medietates linee eſſe: ⁊ inter eas nihil eſſe diuiſibile: ⁊ ſic etiã cũ dico inter duas horas diei eſſe inſtãs: ego ſignifico illas horas eſſe ⁊ nihil eſſe diuiſibile inter eas: ſicut quãdo dico in oculo eſſe cecitatẽ ſignifi-

eo oculum eſſe et nõ eſſe in eo viſum. Alio modo hec
nomina inſtans et punctũ minus ꝓprie accepta ex=
ponũtur non ꝑ negationẽ diuiſibilis ſimpliciter: ſed
per negationẽ totius diuiſibilis: ita ſcilicet ꝙ nege=
tur hoc congregatũ totũ diuiſibile videlicet: totũ tẽ
pus: tota linea: accipiendo hoc nomẽ totũ ſyncathe
goreumatice ſcilicet diſtributiue: ⁊ tunc ſi diceremꝰ
mutationẽ eſſe inſtãtaneã: nõ ſignificaremꝰ illã eſſe
in tẽpore: ſed oppoſitũ in nullo toto tẽpore. ⁊ ſi dica=
mus ſpherã tãgere planũ ſecũdum punctũ: nõ intel=
ligimꝰ ꝙ nõ tãgit ſecũdũ aliquã partẽ eius: ſed ꝙ nõ
ſecundũ aliquã totam partẽ. ¶ Et iſtis notatis pro
preſenti pono vnã cõcluſionẽ: exponendo inſtãs pri=
mo modo impoſſibile eſt aliquod eſſe inſtãs: aut etiã
fieri: aut corrũpi: ⁊ ſimiliter impoſſibile eſt aliqd in=
cipere eſſe vel deſinere eſſe aut etiã moueri in inſtãti:
qm̃ impoſſibile eſt quod implicat cõtradictionẽ: ſed
predicta implicãt cõtradictionem: nã ſi /b/ incipit in
inſtanti habet ꝙ incipit eſſe: ⁊ tamen in nullo tẽpore
incipit eſſe: ſic em̃ exponebatur ex ꝑma expoſitione
modo ſi in nullo tẽpore incipit eſſe tũc nunꝙ incipit
eſſe: qm̃ ſemꝑ ⁊ nunꝙ non diſtribuunt niſi tẽpora / ex
quo non ponimus in tẽpore aliquas mẽſuras indiui
ſibiles diſtinctas a tẽpore. Deinde ſequit: ſi nũꝙ in=
cipit eſſe ꝙ nõ incipit: ergo incipit eſſe ⁊ non incipit
eſſe: ⁊ hec eſt manifeſta cõtradictio: ⁊ ita declaret de
omnibꝰ aliis in predicta cõcluſione cõtentis. ¶ Se=
quitur ſtatim alia cõcluſio: ſcilꝫ quod eſt vel quod fit
vel qꝺ deſinit aut incipit eſſe fit in tẽpore diuiſibili ⁊
eſt in tẽpore ⁊ incipit vel deſinit eſſe in tẽpore diuiſi=
bili: q2 vel in inſtanti indiuiſibili ⁊ diſtincto a tẽpore:
vel in tẽpore diuiſibili: ſed nõ in inſtãti indiuiſibili et
diſtincto a tẽpore: q2 nõ eſt tale vt ſuppoſuimꝰ igitur
eſt in tẽpore diuiſibili. ¶ Sed cõtra hoc obiicitur: q2
aĩa intellectiua fit de nouo ⁊ creatur: tamẽ hoc non
eſt in tẽpore diuiſibili: cum ip̃a ſit oĩno indiuiſibilis.
¶ Similiter: ſi tu dicas ꝙ Sortes incipit eſſe in ali
quo tẽpore diuiſibili: vel etiã incipit moueri ĩ aliquo
tẽpore diuiſibili: ſignetur illud tẽpus in iſta die: tũc
in iſta die mouet ⁊ tamen in iſta die incipit moueri ⁊
quãdocũꝗ aliquid mouet ipſum prius mouebatur
ergo quãdocũꝗ Sortes incipit moueri ip̃e priꝰ mo
uebatur: ⁊ hoc eſt manifeſte falſum: q2 nõ incipit eſſe
vel moueri niſi quod ãte nõ erat vel mouebat. ¶ Ad
iſtas obiectiones patebit ꝑ concluſiones ſequentes.
Pono igitur aliã concluſionẽ: aliquid fit in inſtanti
exponẽdo inſtãs ꝑ negationem tẽporis diſtributi ꝑ
hoc nomen totũ: q2 hoc modo fieri in inſtanti ſignifi
cat ipſum fieri in aliquo tẽpore et tamẽ ip̃m in nullo
toto tẽpore fieri: capiendo totũ diſtributiue ſicut di=
xi prius: modo aĩa intellectiua fit in aliquo tẽpore:
quia fit aliquãdo: cũ aliquando ſit ⁊ aliquando non
erat: ⁊ fieri aliquãdo eſt fieri in aliquo tẽpore: ex quo
non ponãtur inſtãtia indiuiſibilia: ⁊ tamẽ aĩa intel=
lectiua in nullo toto tẽpore fit: q2 tunc fieret in quali
bet parte illius tẽporis: qꝺ non eſt dicendũ. Eodem
modo omne qꝺ incipit vel deſinit eſſe aut moueri in
cipit vel deſinit eſſe aut moueri in inſtãti exponẽdo
inſtans vt dictũ eſt. Et ita dico principiũ et ſimiliter
finem dici eſſe inſtans: ⁊ principiũ vel finẽ linee pun=
ctum: nõ exponẽdo punctũ ⁊ inſtans ꝑ negationẽ di=
uiſibilis: ſed ꝑ negationẽ diuiſibilis diſtributi ꝑ hoc
nomen totus: ſicut poteſt patere ex dictis.

Tunc reſpõdetur ad illas obiectio=
nes: ⁊ dico ꝙ anima fit ſiue creatur in tempore ⁊ ta=
men fit ſiue creatur in inſtanti exponendo inſtans
ſecundo modo vt dixi: quoniam in his que fiunt to=
ta ſimul et non pars ante partem non eſt ibi factio
diſtincta a facto eſſe nec diſtincta a re que fit vel que
poſt facta eſt: ſed in his que fiunt diuiſibiliter ſcili=
cet preciſe pars poſt partẽ ibi factio et res facta di=
ſtingũtur ſicut pars ⁊ totũ diſtinguntur: qm̃ factum
completũ eſt totũ ad illud qꝺ ante erat factio: ideo
bene dicitur tertio phyſicoꝝ ꝙ motus eſt actus incõ
pletꝰ. ¶ Debetis ergo exponere fieri in his que fiũt
tota ſimul ꝙ fieri eſt rem eſſe cũ aliquãdo non fuerit
ante: ⁊ ideo cũ Sortes eſt in hac die ⁊ nõ fuit ante ip
ſe eſt in iſta die ⁊ ipſe eſt in prima medietate ⁊ prima
centeſima ⁊ nõ erat ante: ideo fit et creatur in prima
medietate ⁊ in prima cẽteſima ⁊c. Hoc eſt in inſtãti:
quia nõ fit ĩ aliquo toto tẽpore. ¶ Sed ad aliã inſtã
tiam quãdo dicebat Ariſtoteles: omne qꝺ mouet in
aliquo tẽpore mouebat priꝰ. dico ꝙ illa ꝓpoſitio ha
bet vnũ ſenſum verũ ⁊ alium falſum. verũ enim eſt ꝙ
omne qꝺ mouetur in aliquo tẽpore mouebat prius
ꝙ illud tẽpus eſſet cõpletum: ⁊ ſic intendit Ariſtote
les: ſed non mouebat priuſꝙ eſſet aliquid illius tem
poris: ſicut ſi Sortes mouet preciſe ꝑ iſtã totã diem
ipſe prius mouebat ꝙ etiã dies fuit cõpleta: ſed non
mouetur priuſꝙ ſit aliquid illiꝰ diei: ideo incipit mo
ueri in hac die q2 nõ ante mouebat. ¶ Ex iſtis cõclu=
ditur ꝙ nunꝙ exponenda ſunt hec verba incipit vel
deſinit per inſtãs indiuiſibile: cũ nõ ſit illud dare: nec
exponenda ſunt ꝑ nõ eſſe ſcilicet ꝑ negationẽ preſen
tis: imo ſemꝑ per affirmationẽ preſentis ⁊ negatio=
nem preteriti vel futuri. vnde ego incepi eſſe quando
ego eram: ⁊ incepi moueri quãdo mouebar: ⁊ ſic deſi
nã eſſe quãdo ero ⁊ moueri quãdo mouebor. ¶ Iſtis
habitis deſcendo ad lumen ſpecialiter de quo in ſpe=
ciali fiebat queſtio: et pono iſtam primã cõcluſionẽ:
ꝙ ſecũdum curſum nature nullũ lumen fit in aere in
inſtanti imo in aliquo toto tẽpore cõtinue pars poſt
partẽ: ita ꝙ in factione luminis dare eſt ſucceſſionẽ
tam ſecundũ partes quãtitatiuas aeris ꝙ ſecũdum
partes graduales luminis: ⁊ cauſa eſt: q2 ſi modo do
mus careat lumine ⁊ de nouo debeat aer huiꝰ domꝰ
illuminari: vel oportet ꝙ hoc ſit ꝑ nouã approxima=
tionem lucidi: vt hodie ꝑ aduentuꝫ ſolis aut ꝑ nouã
remotionem ꝓhibẽtis: vt ꝑ apertionẽ feneſtre. ſi pri=
mo modo cõſtat ꝙ lucidũ cõtinue ⁊ tẽporalit̃ appro=
ximabatur: ⁊ ſecũdũ ꝙ approximabat magis fiebat
lumẽ intẽſiꝰ: ideo cõtinue fiebat ſicut cõtinue appro
ximabatur. eodẽ modo erit de remotione ꝓhibentis
vt de apertiõe feneſtre q2 cõtinue ⁊ tẽporaliter opor=
tet eam aperiri: et ꝙto magis aperitur tanto fit lu=
men intenſius: ideo ſic continue fit lumen in hac do=
mo ſicut continue fieret caliditas in calefactibili.
¶ Secũda ꝯcluſio de lumine in ſpeciali eſt talis: ꝙ
ſi per potentiã diuinã corpus lucidũ crearetur totũ
ſimul ⁊ inſtanter ſine motu locali applicaretur aeri
illuminabili tunc in illo aere toto fieret lumẽ in in=
ſtanti: exponẽdo inſtans per ſecundũ modũ: q2 fieret
aliquãdo ⁊ ideo in aliquo tẽpore ⁊ tamẽ in nullo to=
to fieret: cũ enim nõ ſit cõtrarium reſiſtens non fieret
prius tẽpore in parte aeris ꝓpinqua lucido ꝙ ĩ par=
te remotiori: nec in aliqua parte aeris fieret prius re
miſſe ⁊ poſt intẽſe ⁊ ideo ſimul fieret per totũ aerem
per quem fieret: ⁊ hec eſt intentio Ariſtotelis quan=
do dicit lumen fieri ſeu multiplicari in inſtanti. et
etiã quãdo dicit ſeptimo et decimo ethicoꝝ viſionẽ
et delectationẽ fieri in inſtanti: hec em̃ non ſunt ſim=
pliciter vera ſecũdũ curſum naturalẽ: ſed ſub hac cõ=
ditione: ſi obiectum ſufficienter eſſet preſentatũ ſine

motu ſucceſſiuo: ita ſcilicet ꝙ nõ repugnat ex parte luminis vel ex parte viſiõis vel delectationis quin fiat tota ſimul: ſed repugnat ab extrīſeco: ſcilicet ab eo ꝙ obiectũ nõ poteſt applicari paſſiuo niſi per ſucceſſionẽ: ⁊ intendit Ariſtoteles ꝙ in hoc eſt differentia inter lumen viſionẽ ⁊ delectationẽ ex vna parte: et inter caliditatẽ ⁊ frigiditatẽ ⁊ alias qualitates ſecũdum quas eſt ꝑ ſe alteratio ex alia parte: q: q̃uis per potentiã diuinã eſſet a inſtãter approximatũ calefactibili: tamen adhuc fieret caliditas continue et tẽporaliter: ⁊ prius remiſſe q̃ intenſe: ⁊ prius etiã tẽpore in parte calefactibilis ꝓpinqua tali frigiditati q̃ in parte remotiori: ꝓuenit ſucceſſio ex reſiſtẽtia qualitatis cõtrarie. ¶ Deinde ꝓpter quaſdã alias queſtiões de eſſe luminis vos debetis notare ꝙ etiã inueniũtur in triplici differentia: quedã eñ ſunt pure permanentia: alia ſunt pure ſucceſſiua: ⁊ alia ſunt quodãmodo ꝑmanẽtia ⁊ quodãmodo ſucceſſiua: modo ens pure permanẽs ſe habet ad aliquod totũ tẽpus ita: ꝙ ipſum ⁊ quelibet pars eius: ſi habeat partes: eſt in aliquo tẽpore ⁊ in qualibet parte illius tẽporis. Sed pure ſucceſſiuũ vocatur illud qđ proportionabiliter diuidit̃ tẽpori et ꝙ nulla pars eius correſpondens priori parti tẽporis ſtat cũ parte correſpõdente poſteriori parti tẽporis: ⁊ de hoc genere entium eſt motus localis ſi ponam⁹ ipſum eſſe rem diſtinctam a mobili ⁊ loco. Sed illud dicit̃ partim ſucceſſiuũ et partim permanens cuius partes fiunt vel corrũpuntur cõtinue vna poſt aliã: tamẽ pars prior poteſt manere cũ parte poſteriori et ſic fluui⁹ eſt ens ſucceſſiuũ et flãma candele ⁊ aer vel aqua apud ſuã generationẽ vel corruptionẽ: immo etiã corpora animaliũ poſſunt dici talia: q2ñ continue ꝑ nutritionem illis corporib⁹ alique partes apponitur: ⁊ per euaporationẽ a calore alique partes remouẽtur. ¶ Modo debetis ſcire ꝙ ſi dicamus totuꝫ ꝑmanens eſſe in aliquo toto tẽpore ⁊ totum ſucceſſiuũ etiam eſſe ĩ aliquo toto tẽpore: oportet aliter ⁊ aliter exponere propoſitiones ſi debeant eſſe vere: q: in ꝑmanẽtibus totum eſt in toto referẽdo quodlibet ad quodlibet: hoc eſt dictu: ꝙ quelibet pars illius ꝑmanentis eſt ĩ qualibet parte illius tẽporis: hec autẽ expoſitio in ſucceſſiuis eſſet falſa: ſi eñ ſit motus localis durãs precise per vnã diem ⁊ dicamus totũ illum motuꝫ eſſe in tota illa die nõ poterit dici ꝙ quelibet pars illi⁹ motus ſit in qualibet parte illius diei: q: prima medietas motus nõ eſt in ſecũda medietate diei: ſed exponatur ſi totum in toto ꝙ ſingula ſingulis referantur ſcilicet ꝙ quelibet pars motus eſt in parte tẽporis ſibi correſpõdente: ⁊ etiã in qualibet parte illius tẽporis eſt pars motus ſibi correſpõdens vt in prima medietate prima medietas ⁊ in ſecũda ſecũda. ¶ Et debetis ſcire: ꝙ iſte mod⁹ eſſendi hic totũ in toto q̃uis non ſit ita ꝓprie dict⁹ ſicut p̃cedẽs tñ ſufficit ad hoc ꝙ res nõ dicatur eſſe in inſtãti: ⁊ ob hoc Ariſtoteles declarat ꝙ oĩs motus eſt in tẽpore diuiſibili et null⁹ motus eſt in inſtãti: ⁊o ꝙ oĩs motus eſt in aliquo toto tẽpore ad expoſitionẽ predictam: ſcilicet: q: ĩ qualibet parte illius tẽporis eſt aliqua pars illius correſpõdens illi parti tẽporis. ¶ Nunc ergo deſcendo ad ipſum lumen ⁊ pono iſtã cõcluſionem: ꝙ ſi lucidũ quieſcat ⁊ aer illuminat⁹ moueat̃: et econuerſo lucidum moueat̃ et aer quieſcat: tunc lumen in illo aere erit ens pure ſucceſſiuũ: q2ñ illud lumen qđ erit ĩ prima hora nõ manebit in ſecũda hora: immo erit tunc aliud lumen: q: ex quo poſitũ eſt ꝙ aer continue moueretur oporteret ſi lumẽ maneret idem ꝙ tranſiret de ſubiecto in ſubiectũ: quod eſt impoſſibile. ⁊ etiã ſi aer quieſcit ⁊ lucidũ mouetur tunc non remanebũt eedẽ linee recte que ſemꝑ protraherent̃ a corpore lucido in illũ aerem: modo lumen q̃tum ad principales radios multiplicat̃ ſiue generatur ſecũdum rectitudinem a corpore lucido in ipſum aerẽ. igitur moto lucido ſunt alij radij niſi trãſeant de ſubiecto in ſubiectũ qđ eſt impoſſibile: igit̃ non eſt idẽ lumen qđ erat ĩ prima hora cũ illo quod eſt in ſecũda hora: ⁊ pari ratiõe non eſt idẽ quod eſt in p̃ma medietate hore cũ illo qđ eſt in ſcđa medietate: ⁊ ſic ſecundũ infinitã diuiſionẽ: ideo manifeſtũ eſt ꝙ ibi lumen habet eſſe pure ſucceſſiuum ꝓpter qđ oportet dicere ꝙ totale lumẽ vnius diei eſt in illa tota die: non q: quelibet pars in qualibet parte ſed q: ſingule partes luminis ſunt in ſingulis partibus diei ſibi correſpõdẽtibus: ⁊ hoc ſufficit vt dictũ eſt ad hoc ꝙ dicamus lumẽ non eſſe in inſtanti ⁊ etiã lumen non fieri in inſtanti.

Ex iſtis dictis põt reſpõderi ad oẽs ratiões q̃ hic mihi fiebãt. vna eñ ratio ꝓbabat ꝙ lumẽ hꝫ eẽ ꝑ ſolũ inſtãs: q: hoc totale lumẽ nec fuit ãte nec erit poſt. reſpõdeo ꝙ oẽ lumẽ ſignatũ vel ſignabile habet eſſe tẽporale: nõ q: ſit ĩ illo toto tꝑe ꝑ modũ permanentie: ſed q: eſt in illo toto tẽpore ꝑ modum ſucceſſiõis ſcilicet vna pars eius in vna parte ⁊ alia in alia: ⁊ dictum fuit ꝙ hoc ſufficiebat ad hoc ꝙ non dicat̃ eſſe in inſtanti. ¶ Alia ratio arguebat ꝙ lumẽ non fieret in inſtãti licet ꝑ potentiã diuinam crearetur lucidũ ⁊ preſentaret̃ aeri ſine motu locali: ſcilicet inſtanter: quia ſicut arguebat illa ratio reſiſtẽtia lumini inuenitur in illo aere ſcilicet aliqua groſſities: aliter eñ ita intenſe fieret ab eodẽ corpore lucido lumen in medio groſſo ſicut ĩ medio ſubtili: quod tamẽ apparet falſum. ¶ Ad hoc reſpõdet̃ ꝙ non eſt ibi ꝓprie reſiſtentia: cũ non ſit cõtrariuꝫ nec inclinatio ad oppoſitum: ſed eſt ibi paſſum minus bene diſpoſituꝫ ad recipiendũ: ⁊ eſt ibi actiuuꝫ non infinite ſed determinate potẽtie: modo tale actiuũ: q̃uis nõ ſit reſiſtẽtia in paſſo: non ꝓducit niſi q̃tum exigit proportio ſue actiuitatis ad diſpoſitionẽ paſſiuam ipſius paſſi: ideo minus ꝓducit in minus paſſiuũ ⁊ magis in magis paſſiuũ: tamẽ ſtatim quãdo ẽ applicatũ paſſiuo producit ſine mora q̃tum cuꝫ mora poſſet ꝓducere. vnde ꝓpter longam morã lucidi in aliquo aere non magis intendit̃ lumen. qđ nõ eſt ita de caliditate: ꝓpter hoc ꝙ caliditas habebat reſiſtentiã. ¶ Alie rationes omnes nõ procedũt contra dicta.

Queſtio. XX.

QVæritur vtrũ ſit dare maximã diſtãtiam a qua viſus poteſt videre obiectũ ſuuꝫ. Arguit̃ ꝙ ſic: quia ꝑ aliquã diſtãtiam tu poſſes videre fabã: et tamẽ non ꝑ omnẽ diſtãtiam poſſes eã videre: ideo diſtantia per quã tu potes videre eſt terminata: et de omni terminato eſt dare maximũ: igit̃.

Oppoſitum arguitur: quia per ſubtilius mediuꝫ tu poſſes per maiorẽ diſtantiã videre: vt expertũ eſt: ſed omni medio ſubtili dato poteſt dari ſubtilius: q2ñ ſicut dicit Ariſtoteles quarto phyſicorum: nõ repugnat ꝙ in infinitũ fiat ſubtilius: igit̃ quacũq; diſtãtia data per quã tu poſſes videre fabã

poſſet dari maior:ſcilicet in medio ſubtiliori:ꝑ qͦ tu poſſes eam videre ⁊ ſic non eſt dare maximā per quā tu poſſes eam videre.

Iſta queſtio eſt bene difficilis & multū ſcrupuloſa indigēs multis:⁊ diuerſis diſtinctionibus. Tamē pono vnā concluſionē: ꝙ nō eſt dare maximā diſtātiam ꝑ quā poſſemus videre aliquod obiectū:imo nō eſt dare aliquā tantā diſtantiā quin poſſemus aliquod obiectū videre ꝑ maiorē in duplo:qꝛ maius viſibile ⁊ lucidius viderem⁹ a maiori diſtātia ꝙ̄ min⁹ viſibile ⁊ minus lucidū:⁊ ideo quacūꝙ diſtātia data ⁊ quocūꝙ lucido dato:qͦ ab illa diſtātia videret:maius viſibile ⁊ maius lucidū:ſi eſſet:videret a maiori diſtātia:⁊ tamē poſſet eſſe ꝑ potētiā diuinā maius viſibile in duplo aut in cētuplo aut magis lucidū:igitur illud poſſet videri ꝑ maiorē diſtātiā aut in duplo aut in cētuplo aut in quacūꝙ ꝓportione volueris. ❡ Sed iſta queſtio ſolet reſtringi:ponēdo certum viſibile:verbi gr̄a fabā que ſemꝑ maneat in eiſdem diſpoſitionib⁹ ⁊ ſecundū ſuā quātitatē ⁊ ſecūdū oēs qualitates ⁊ ponēdo certū mediū vt aerē qui ponatur ſemꝑ manere eiuſdē ſubtilitatis ⁊ diaphaneitatis:⁊ oīno eiuſdē diſpoſitionis in oībus alijs qualitatibus facientib⁹ ad viſionē vel ad īpedimentū viſionis:⁊ ponēdo certū oculū qui etiā nunꝙ̄ mutet in ſuis diſpoſitionib⁹ facietibus ad bene vel male vidēdum. ⁊ tūc eſſet queſtio:vtrū eſſet dare maximā diſtātiā ꝑ quā ſiue vltra quā illa faba poſſet videri a tali oculo ꝑ tale mediū. ❡ Et ad iſtā queſtionē ſic reſtrictam pono aliquas cōcluſiōes. ꝑ̄ma eſt: ꝙ nō eſt dare maximā diſtātiam ꝑ quā ſiue vltra quā illa faba poſſet videri: ⁊ loquor de diſtātia incipiēte ab oculo procedēdo ad fabā. Iſta cōcluſio ꝓbatur:qꝛ ſecūdū aduerſariū ſignet illa maxima diſtātia:tūc ꝑ illā diſtātiā faba videbit ⁊ erit viſio aliquātē intēſiōis:modo ſuppono ꝙ ſi obiectū ſit in maxime debita diſtantia ad oculū tunc intēſe bene videt:⁊ ſi elongetur minus bene ⁊ min⁹ intēſe videbitur:ita ꝙ ꝑ elongationē viſio eſt innata remitti. Tūc igitur cū dictum fuerit ꝙ viſio in caſu poſito ab aduerſario erat aliquāte intēſionis:ſequit ſi faba cōtinue elōgetur nō ſtatim corrūperetur illa viſio tota ſimul:ſed ꝑ̄ius remittetur:ideo a maiore diſtantia videbit faba:licet remiſſius:igit illa diſtātia data ab aduerſario nō erat maxima ꝑ quā faba poterat videri. ❡ Itē ad iſtā cōcluſionē aliqui arguūt ſic:agens nō agit in paſſum niſi eius virt⁹ actiua excedat reſiſtentiā paſſi:detur igit diſtantia tāta ꝙ ſit ꝓportio equalitatis inter virtutem obiecti ⁊ reſiſtentiā paſſi:cōſtat ꝙ ꝑ talem diſtātiam non fiet viſio:per ſuppoſitū:⁊ per omnē minorē diſtantiā fieret:qꝛ in minori diſtātia obiectū eſſet potētius ad mouendū viſum:ideo excederet reſiſtentiā paſſi:ſignemus ergo ꝑ imaginationē punctū terminātem ꝑ̄mā diſtantiā:ſcilicet ꝓpter quā erat ꝓportio equalitatis:conſtat ꝙ oīs diſtātia per quā poteſt videri eſt infra illū punctū:⁊ tamē nō eſt poſſibile dare maximā diſtantiā infra illā que ad illū punctū terminatur:qꝛ terminaret ad aliū punctū:qͦ eſt impoſſibile:qm̄ inter illa duo puncta eſſet diſtātia diuiſibilis:cū punctū nō ſit ꝓximū pūcto. Tamē debetis ſcire ꝙ iſta ratio:ꝙ̄uis videatur ſubtilis: tamē forte nō eſt demōſtratiua: qꝛ ſupponit ꝙ viſus habeat reſiſtentiā ad actionē ipſius viſibilis:⁊ hoc nō eſt demōſtratū nec ab oībus cōceſſum: imo ſicut lumē non habet reſiſtētiam in diaphano:ꝙ̄uis ſit poſſibile ꝙ diaphanū ſit melius vel peius diſpoſitū ad receptionē luminis:ita diceretur ꝙ viſus nō habet reſiſtentiā in ipſi viſioni: qm̄ reſiſtentia eſt a cōtrario vel ab inclinatione ad contrariū:ideo ⁊c. cōcederetur tamen ꝙ eſſet demōſtratiua ſi eſſet reſiſtētia ex parte viſus ipſi viſioni. ❡ Alij ad dictā concluſionē credunt facere demonſtrationē ſic:ſi eſſet dare maximā diſtātiam a qua tu poſſes videre: ſequitur ꝙ eſſet dare vltimū inſtans rei permanentis in eſſe:⁊ hoc eſt impoſſibile ꝓut determinatū eſt octauo phyſicorum vt illi dicunt:⁊ ꝓbatur cōſequentia:quia ꝑ illam maximā diſtantiam videretur ⁊ eſſet viſio in oculo:⁊ per nullā maiorem videretur:tunc pono ꝙ faba incipiat elongari:tunc in inſtanti a quo incipit motus elongationis nōdum eſt factus aliꝰ motus nec aliqua elōgatio:ideo adhuc ſtat viſio:⁊ cū nunꝙ̄ poſt illud inſtās erit viſio: illud inſtās eſt vltimū inſtans in eſſe illius viſionis ⁊c. Tamen ſciendum eſt ꝙ iſta ratio non valet quia ſupponit ꝙ ſint inſtantia indiuiſibilia:quod non eſt verum vt ſuppono. ſi vero non ponantur talia inſtantia indiuiſibilia : ſed illo modo qui dictus fuit in alia queſtione:tunc certe concedēdum eſt vltimū inſtans in eſſe rei permanētis ſicut ꝑ̄mū. ❡ Deinde pono ſecundā concluſionē:ſcilicet: ꝙ vltra ſpatiū in quo faba videretur eſt dare minimā diſtātiam per quā ſiue vltra quā illa faba nō videretur. Iſta cōcluſio probatur: quia eſt dare ſpatium in quo videtur:⁊ eſt vltra dare ſpatium in quo nō videtur:⁊ illa ſpatia ſunt immediate inuicem cōiuncta: ideo mathematice imaginandus eſt punctus terminans vtrūꝙ ſpatium:⁊ ponamus ꝙ faba ſit vltra illum punctū cōtingens tamē ad ipſum:conſtat ꝙ ibi non videtur: quia ſi videretur:tunc diſtantia inter ipſam ⁊ oculū eſſet maxima per quā poſſet videri: qͦ eſt cōtra predictā concluſionē: ⁊ tamen vbicūꝙ ꝓpinquius faba poneretur ipſa videret:ideo illa diſtantia eſt minima ꝑ quā non poteſt videri. ❡ Tertia cōcluſio. ſimpliciter loquēdo:non eſt dare minimā diſtantiā per quā faba nō poſſet videri. qͦ ſic patet:qꝛ ſi faba poneret valde ꝓpe oculū nō poſſet videri:⁊ in tali ꝓpinquitate data quacūꝙ diſtātia ꝑ quā nō poſſet videri adhuc per medietatē illius diſtātie minus poſſet videri:⁊ ſi cōiungeretur ſuꝑ oculū tunc nulla eſſet diſtātia igitur nulla eſt minima diſtātia per quā nō poſſet videri:et ideo oportebat modificare ſecūdā cōcluſionē eo modo quo modificata fuit. ❡ Quarta cōcluſio. nō eſt dare minimā diſtantiā per quā illa faba videretur:qꝛ ſi detur:viſio eſt aliquāte intēſionis ſicut arguebat de ꝑ̄ma cōcluſione:⁊ in approximādo viſibile ad viſū eſt innata viſio remitti ideo a minori diſtātia videbitur magis remiſſe: ideo nō erat dare minimā diſtantiam per quā poſſet videri. ❡ Quinta cōcluſio ponitur:ꝙ infra illud ſpatiū in quo faba videtur eſt dare maximā diſtantiā per quā non videretur:qꝛ certū eſt ꝙ valde prope viſum nō videretur:ideo eſt imaginari terminū inter ſpatiū in quo videretur ⁊ ſpatiū in quo nō videretur ꝓpter nimiā ꝓpinquitatē: illa enī ſpatia cōiuncta ſunt adinuicē:imaginet igit pūctus medius:⁊ viſibile attingat ad illū punctū: cōſtat ꝙ ibi nō videret:qm̄ ſi ibi videretur hoc eſſet cōtra predictam concluſionē:⁊ tamē cōſtat ꝙ vbiꝙ vltra elōgādo videretur:ideo patet ꝙ illud erat maximū ſpatium in quo non videret:qm̄ per omne ſpatiū maius videret vt dictū eſt. ❡ Sed obijcit fortiter cōtra ꝑ̄mā cōcluſionē:qꝛ eſt dare ſpatiū in quo illa faba videretur:⁊ vltra illud ſpatiū eſt dare aliqͦ ſpatiū in quo nō videret: ⁊ illa ſpatia īmediate ſe cōtingunt:ita ꝙ nihil eſt inter ea mediū niſi ſicut mathematici ima-

ginanẽ punctũ modo vſq; ad illũ pũctũ ⁊ nõ vltra eſt diſtãtia in qua videreẽ ergo illa eſt maxima diſtãtia in qua videretur et hoc videẽ eſſe contra cõcluſionẽ. ¶ Ad iſtã obiectionẽ reſpõdeẽ ponẽdo differẽtiã inter iſtũ modũ locutiõis in qua videnẽ ⁊ iſtũ modũ locutionis ꝑ quã videnẽ: nõ eñ eſt idẽ ſpatiũ in quo videẽ ⁊ ꝑ qd̃ videẽ: qꝛ ſpatiũ ꝑ qd̃ videẽ eſt ꝑciſe cõtentum inter viſibile ⁊ oculũ: ⁊ in illo ſpatio nõ eſt faba: ſed vltra: ideo in illo ſpatio non videẽ ſed vltra. ¶ Et ideo oportet ponere cõcluſiones cõuerſas: de in qua videẽ: cõcluſionib⁹ de ꝑ quã videẽ: et erit prima ꝯcluſio: ꝙ eſt dare maximã diſtãtiã in qua faba videreẽ: ⁊ illa diſtãtia eſt minima ꝑ quã nõ videẽ. ¶ Secũda cõcluſio. ꝙ vltra illud ſpatiũ in quo videreẽ nõ eſt dare minimã diſtantiã in qua nõ videreẽ: et cauſa eſt: qꝛ ſignato pũcto diſtãtie in qua videreẽ: ſi detur diſtãtia vlterior ĩ qua nõ videreẽ: oportet ꝙ ſit terminata ad pũctũ vlteriorẽ: ⁊ tũc illa nõ eſt minima in qua nõ videreẽ: qm̃ inter illa duo pũcta eſt diſtãtia diuiſibilis in qua tamẽ nõ videreẽ: ideo eſt dare minorẽ in qua nõ videreẽ q̃ ſit illa quã pri⁹ dabas: ideo nõ põt dari minimũ. ¶ Tertia ꝯcluſio eſt: ꝙ vltra ſpatiũ in quo videreẽ nõ eſt dare maximã diſtantiã in qua nõ videretur: qꝛ quacũq; data adhuc in maiori nõ videretur. ¶ Quarta ꝯcluſio eſt: ꝙ ſimpliciẽ loquẽdo nõ eſt dare minimã diſtãtiã in qua faba nõ videreẽ: qꝛ ſi ponatur ĩmediate ſuꝑ oculũ; nulla eſt diſtãtia et ſi quãtũcunq; modicũ remoueaẽ ab oculo ita tñ ꝙ nõ videaẽ ꝓpẽ nimiã ꝓpinqtatẽ: illa nõ erit minima diſtãtia ꝑ quã nõ videẽ qꝛ diuiſibilis eſt ꝑ mediũ: ⁊ adhuc ibi nõ videreẽ: ideo oĩ data eſt dare minorẽ ĩ qua nõ videreẽ. ¶ Ultima cõcluſio eſt: ꝙ infra illud ſpatiũ ĩ quo faba videẽ nõ eſt dare maximã diſtãtiã in qua nõ videreẽ: qꝛ dictũ fuit ꝙ erat dare maximã diſtãtiã per quã nõ videreẽ: ideo ſigneẽ illa ⁊ termineẽ ad pũctũ; b/modo oportet diſtãtiã in qua nõ videreẽ eſſe minorẽ q̃ illã per quã nõ videreẽ: ideo oportet eã terminari ad pũctũ ꝓpinquiorẽ: ⁊ tũc inter illa pũcta erit diſtãtia diuiſibilis ĩ qua adhuc nõ videbiẽ: ideo oĩ diſtãtia data in qua non videẽ: eſt dare maiorẽ etiã in qua nõ videreẽ: ergo nõ eſt dare maximã ĩ qua nõ videreẽ. ¶ Iſtis viſis rationes ꝓcedũt ſecũdum predicta.

Queſtio. XXI.

Q Veritur viceſimoprimo. vtrũ me loquente ſit idẽ ſonus quẽ quilibet veſtrũ audit. Arguiẽ ꝙ nõ: qꝛ null⁹ veſtrum audit niſi ſonũ ꝑuenientẽ ad ipſũ; ſed nõ eſt idẽ ſon⁹ ꝑueniẽs ad auditũ iſtius ⁊ ad auditũ illius: imo ſunt ſoni ſeparati loco ⁊ ſubiecto: igiẽ. ¶ Et ꝯfirmaẽ ꝑ ſimile: qꝛ nõ eſt idẽ lumẽ multiplicatũ ad oculũ iſti⁹ ⁊ ad oculũ illi⁹: imo ꝑ aliqd̃ obſtaculũ ꝓhibeẽ lumẽ multiplicatũ ad oculũ iſti⁹: ꝑ qd̃ nõ ĩpediretẽ lumẽ mltiplicatũ ad oculũ illi⁹: igiẽ pari ratiõe nõ eſt idẽ ſon⁹ mltiplicat⁹ ad auditũ iſti⁹ ⁊ ad auditũ illi⁹: ideo nõ eũdẽ ſonũ audit iſte ⁊ ille. ¶ Itẽ. ponam⁹ caſum ꝙ ſortes ſit ꝓpe: ⁊ plato bene remote: tũc ſortes audit ſonũ intẽſũ; ⁊ plato ſonũ remiſſũ; mõ nõ eſt idẽ ſon⁹ intẽſus ⁊ remiſſus: ergo nõ eundẽ audit ſortes et plato. ¶ Itẽ. in caſu nũc poſito ſortes pri⁹ audiet ſonũ q̃ plato: ſicut poteſtis ſcire ꝑ experiẽtiã: qꝛ vadatis ſuꝑ ſequanã ⁊ ĩſpiciatis lotrices ille q̃ erit ꝓpe q̃ſi ſimĩ videbit ⁊ audiet ictũ: et ille q̃ erit remote pri⁹ notabiliẽ videbit ictũ q̃ audiet ſonũ. igiẽ ille q̃ eſt ꝓpe pri⁹ audiet: ⁊ hoc eſt quia ſonus pri⁹ eſt apud eũ ⁊ poſtea eſt apud aliũ: igiẽ vel eſt ali⁹ ⁊ ali⁹ apud ꝓpinquũ ⁊ remotũ: ⁊ ſic nõ eſt idẽ quẽ iſte ⁊ ille audit: vel tu dices ꝙ ſon⁹ exiſtẽs prius apud ſortẽ: moueẽ poſtea localiter apud platonẽ: qd̃ eſt ĩpoſſibile: qꝛ ſon⁹ ẽ quoddã accidẽs: ⁊ accidẽs nõ trãſit de ſubiecto ĩ ſubiectũ: igiẽ. ¶ Itẽ. ſi eſſet idẽ ſonus quẽ quilibet veſtrũ audit: ſequiẽ ꝙ eſſent idẽ: ſonus eccho ⁊ ꝑm⁹ ſon⁹: qd̃ videẽ eẽ falſũ: cũ ſint diuerſi modi generatiõis ĩpoꝝ: ⁊ ꝯſequẽtia ex hoc ꝑꝫ: qꝛ nõ refert q̃tũ ad identitatẽ ſi ſon⁹ multiplicet ꝑ viã rectã: ſicut nunc multiplicaẽ ad vos: vel per viã tortuoſam aut reflexam: ſicut fit in eccho.

Oppoſitum arguiẽ: quia eſt idẽ color quẽ tu et ille videtis: q̃uis ſitis abinuicẽ remoti ⁊ diſtãtes: ergo pari ratiõe eſt idẽ ſonus quẽ auditis. ¶ Itẽ quilibet veſtrũ audit vocẽ meã: q̃ tñ eſt eadẽ ⁊ vnica: igiẽ eandẽ vocẽ q̃libet veſtrũ; audit. ¶ Circa iſtã concluſionẽ debetis notare ꝙ ſenſibilia vt docet Ariſtoteles poſita ſupra ſenſũ ſecũdũ eſſe reale nõ faciũt ſenſationẽ: ſed ſpecies eoꝝ ꝑuenientes ad ſenſũ; faciũt ſenſationẽ et ideo ſolet dici ꝙ ſenſibilia habẽt duplex eſſe: ſcꝫ eẽ reale ⁊ eẽ intẽtionale de quoꝝ differẽtia magis videbiẽ poſt: vbi gr̃a: color ĩ corpore colorato diciẽ habere eſſe reale ⁊ fixũ: ſed in aere vel in oclo habet eẽ ĩtẽtionale. vnde nõ eſt: ꝓprie loquẽdo verũ ꝙ in aere vel ĩ oculo ſit ille color ĩmo ſolũ eſt ibi ſpecies coloris: q̃ eſt ſolũ repñtatiua ipſi⁹ coloris: ita etiã lux habet eẽ reale ⁊ fixũ ĩ corpore lucido ſed in diaphano vel ĩ oclo habet eẽ intẽtionale: qꝛ ꝓprie loquẽdo nõ eſt ĩ hoc aere lux: ſed lumẽ qd̃ eſt ſpecies lucis repñtatiua ipſi⁹: ita etiã ĩ ꝓpoſito differũt ſonus ⁊ ſpecies ſoni: ita ꝙ ſon⁹ habet alibi eſſe reale et alibi intẽtionale. ſon⁹ eñ habet eſſe reale ĩ aere velociter moto ⁊ fracto v̾tute ꝑcutiẽtis ⁊ ꝑcuſſi: ⁊ ſunt diuerſe ſpẽs ſonoꝝ ſcd̃m diuerſam figurã illi⁹ aeris fracti: ⁊ ob hoc etiã ſũt diuerſi ſoni ſecũdũ diuerſas figuras ꝑcutiẽtis aut ꝑcuſſi: eo ꝙ ſecundũ illoꝝ figuras figuraẽ aer fract⁹: ⁊ poſt motũ ille ſon⁹ in aere circũſtãte orbiculariter generat ſiue multiplicat ſpeciem ſuã que eſt repñtatiua ipſi⁹: et illa ſpecies nõ eſt ſonus: ſicut ſpecies coloris non eſt color. vnde illa ſpecies nõ habet ſimilẽ generationẽ ſicut ſonus: ad hoc eñ ꝙ fiat verus ſon⁹ requiriẽ fractura aeris velox et violẽta: que non reqritur ad multiplicationẽ ſpeciei: aer eñ remot⁹ nõ illo modo frangiẽ ſicut in fiſtula. ¶ Poſtea debetis ꝯſiderare: ꝙ ſicut nõ videẽ ſpecies coloris ſed color: licet ꝑ eius ſpeciẽ: ita nõ audiẽ ſpẽs ſoni ſed ipſe ſon⁹: tñ ꝑ ſpeciẽ ſuã ꝑuenientẽ ad auditũ. ¶ Et iſtis cõſideratis facile eſt reſpõdere ad q̃ſtionẽ. dico eñ ꝙ eũdẽ ſonũ meũ ſiue eãdẽ vocẽ meã q̃libet veſtrũ audit: qꝛ vocẽ meã q̃ realiter fuit ĩ aere fracto: ſicut colorẽ realiẽ exiſtẽtẽ ĩ pariete q̃libet veſtrũ videbat: ⁊ illa vox erat vnica ⁊ eadẽ: igiẽ. Dico ſecũdo: ꝙ nõ ꝑ eandẽ ſpẽm: ſed ꝑ aliã ⁊ aliã tu ⁊ ille audiebatis illã vocẽ meã: et hoc ꝓbãt oẽs ratiões q̃ in p̃ſente q̃ſtione fiebãt. ¶ Cõſequẽter pono correlaria. primũ eſt: ſonus audiẽ q̃ nõ eſt: ſiue q̃n ipſe nõ eſt. illi⁹ ratio eſt: qꝛ ſicut ſon⁹ realis ꝯſiſtit ĩ motu veloci ⁊ fractiuo aeris: ſic oportet ꝙ ſpẽs ſoni mltiplicetẽ ꝑ quẽdã motũ aeris: lꝫ nõ ꝑ talẽ fracturã: non tñ intelligẽdo ꝙ aer moueaẽ localiẽ idẽ in nũero de me vſq; ad te q̃n tu audis ſonũ meũ: qꝛ abſurdũ eẽt dicere ꝙ aer ꝑcuſſus ab illa cãpana moueẽ localiter ad omnẽ locũ ad quẽ illa cãpana audiẽ: qꝛ vndiq; illa cãpana orbiculariẽ audiẽ: ⁊ nõ poſſet ſic idẽ aer moueri cõtra

riſis motibꝰ: nec paruus aer poſſet extēdi ad tātam diſtantiā:ſed ſicut videtis in aqua:ſi lapidem ꝓijciatis ī eā fierēt ꝗdā circulatiōes ſucceſſiue:ꝑmo paruę iuxta locū caſus: deinde maiores vſqꝫ ad ripā: nō ꝙ aqua eadē numero moueat̄ de loco caſus vſqꝫ ad ripā:ſed illa impellit ſibi ꝓpinquā:⁊ illa impulſa īpellit aliā et ſic cōſequēter:ita imaginādū eſt in aere ꝙ aer motꝰ ⁊ fractꝰ impellit vndiqꝫ aerē ſibi ꝓpinquū ⁊ ille aliū ⁊ ſic cōſequēter ⁊ fiūt inūdationes aeris ſicut fiebāt in aqua:⁊ ad talē motū aeris innata eſt generari ⁊ multiplicari ſpecies ſoni:⁊ ꝓpter hoc nō auditur ſonꝰ ita cito remote ſicut prope.modo igit̄ ante ceſſat ſonus realis ꝙ̄ ad locū remotū ꝑueniāt huiuſmodi aeris inundatiōes:⁊ ꝑ ꝯſequēs ante ꝙ̄ generetur ibi ſpecies ſoni ꝑ quā ipē ſonus audit̄:ideo manifeſtū eſt ꝙ bene ſonus audit̄ quādo iā corruptꝰ eſt.

¶ Et debetis ſcire ꝙ hoc non eſt ſolū verū de auditu: immo etiā de viſu: qm̄ lucidū poſſet videri quādo iā eēt corruptū: ꝓpter hoc ꝙ aliquo tēpore ſpēs ſeu intētio lucidi remanet ī oculo:lucido remoto:ꝑ quā tm̄ ſpeciē illud lucidū videt̄:⁊ iſtud ſcitū eſt ꝑ experientias:qm̄ ſi aliqs aſpexit diu ad bene lucidū:et retrouertatur:adhuc apparebit ipſi lux. ſimiliter ſi habeatis baculū ignitū ⁊ ipm̄ moueatis ante oculos bene velociter:apparebit vobis linea cōtinua in ea ſecundū illā viā ſcdm̄ quā ignis mouebat̄:⁊ hoc nō eſt niſi qꝛ ſpecies lucis q̄ generabat̄ in oculo manet adhuc in oculo qn̄ baculꝰ motus eſt ad aliā partē. ¶ Deinde cōcludēdū eſt aliud correlariū: ꝙ ſēſus exteriores ꝑcipiūt obiecta ſua ī abſentia ipſorū ſenſibiliū:hoc tm̄ nō eſt ſicut de fantaſia vel de ſenſu cōmuni:qꝛ nō ꝑcipiūt obiecta ſua niſi in modico tēpore poſt abſentiā ſenſibiliū:ſenſus aūt interior ꝑ longū tēpus:vt ꝑ mēſem vel ꝑ annū ꝑcipit ſenſibile ſuū poſt eius remotionem. ¶ Ultimū correlariū: ꝙ idē ſonus ab eodē hoīe pōt audiri bis:etiā tēporibꝰ interruptis:⁊ hoc fit per reflexionē ſpeciei ſoni:ſcilicet qn̄ fit eccho clamans ſtatim audit ſe:⁊ poſtea quādo reuertit̄ ſonꝰ ſiue ſpecies ſoni iterato audit ſe. Unde non debetis credere ꝓprie loquēdo ꝙ eccho ſit ſonꝰ imo eſt ſpēs ſoni reflexa ꝑ obſtaculū ſicut ſpēs coloris reflectit̄ ꝑ ſpeculū.

Iſtis viſis: rationes ꝓcedunt oēs ad illā cōcluſionē ꝙ nō eſt eadē ſpecies ſoni multiplicata ad iſtum ⁊ ad illū:cū ſpecies:ī auditu iſtius ⁊ ſpecies in auditu illiꝰ ſunt eiuſdē ſoni in numero:⁊ eūdē ſonū ī numero repſentāt:ideo iſti eūdē ſonū audiūt.

Queſtio.XXII.

QVærit̄ vigeſimoſecūdo vtrū odor ſit in medio realiter an ſpūaliter. Arguit̄ ꝙ ſit ī medio realiter: qꝛ in medio eſt aliquo modo ens:et ens et res cōuertunt̄ igit̄ ē ibi aliquo modo res:igit̄ eſt ibi realit̄. ¶ Itē eſſe ſpūale nō mouet̄ ſeu īpedit̄ a vēto:patet de lumine ⁊ de ſpeciebꝰ coloris:ſed odores multiplicati ꝑ aerē mouent̄ ⁊ impediunt̄ a vēto: qđ patet:qꝛ ſub vēto a valde remoto ſentimꝰ odorē:⁊ ſupra vētuꝫ nō ſentimꝰ ipm̄ etiā a propinquo:igitur. ¶ Itē ſpūale videt̄ ſe multiplicare inſtāter ꝗtū eēt ex ſe vt patet de lumine:odor aūt nō ſic ſe multiplicat inſtāter:imo priꝰ tēpore ſentimꝰ odorē a ꝓpinquo ꝙ̄ a remoto. ¶ Itē.poſt remotionē corporis odoriferi remanet adhuc odor ī aere:qđ nō eſſet ſi ſolū eſſet ibi ſpūaliter:lumē eñ ⁊ ſpecies coloris qꝛ ſunt ſpūaliter in medio nō remanēt ablatis corporibꝰ lucidis ⁊ colorātis:igit̄. ¶ Itē.cōmētator dicit in hoc eſſe ſimile de odore ⁊ ſono:⁊ tamē ſonus eſt realiter ī aere cū nō ſit ſucceſſiue ī corporibꝰ diu ꝑcuſſis:et etiā qꝛ ſonꝰ in aere generat̄ et multiplicat̄ ꝑ motū realē aeris:igit̄ eſt in aere realiter:igitur eſt ita de odore.

Oppoſitū determinat cōmētator: ⁊ arguit̄ ratiōe:qꝛ ſi odor multiplicaret̄ realit̄ ꝑ mediū vſqꝫ ad organū: ſequit̄ ꝙ nō ſentiret̄:qđ eſt falſū: et ptꝫ ꝯſequētia ꝑ hoc ꝙ ſenſibile poſitū ſcdm̄ eē reale ſupra ſēſū nō facit ſenſationē:vt vult Ariſtoteles. ¶ Iſta ꝗſtio eſt bñ difficilis:qꝛ occulta eſt differentia inter eē qđ vocamꝰ reale ſeu corporale,vel materiale ⁊ īter eſſe qđ vocamꝰ ſpūale ſeu ītētionale. Debetis ergo ſcire de odore ꝙ ꝗdā dixerūt:vt recitat cōmētator:odorē nō multiplicari ꝑ mediū niſi cū quodā corpore ſubtili reſoluto ex corpore odorifero qđ ꝗdē corpus ſubtile vocat̄ fumalis euaporatio:et ad hoc iſti apponūt ſigna.p̄mo: qꝛ ꝗdā corpora odorifera vt poma vel pira reddunt̄ ꝑ tēpꝰ rugoſa:qđ nō eſt niſi ꝓpt̄ exitū ab eis huiuſmodi corporū ſubtiliū:ſcilꝫ ꝑ quādā euaporationē. Aliud ſignū eſt:ꝙ m̄lta inueniunt̄ nō facere ſēſū odoris donec ponant̄ ad ignē vt ab eis exeat fumꝰ ⁊ tūc intēſe faciūt ſenſū odoris:vbi grā thus:pili:⁊ multa huiuſmodi. Sed ꝯtra iſtos obijcit cōmētator:qꝛ ſicut dicit:tigrides ⁊ vultures a q̄ngētis miliaribꝰ ꝑ ſenſum odoris venerūt ad cadauera mortuorꝫ in quadā ꝑ̄tia vbi fuerat bellū magnū:modo nō pōt dici ꝙ ad tantā diſtātiā multiplicet̄ odor: cū huiuſmodi fumali euaporatiōe:qm̄ ſi illa cadauera fuiſſent oīno reſoluta in corpꝰ ſubtiliſſimū:adhuc nō ſufficerēt ad diffundēdū ſe orbicularit̄ vndiqꝫ ꝑ tantū aerē:⁊ ideo videt̄ ꝙ huiuſmodi multiplicatio odoris ad tātā diſtātiā fuerit ſpūalis:⁊ nō cū tali fumali euaporatiōe niſi forte ad aliquā paruā diſtātiā nō ad tantā. ¶ Itē.cōbuſtio modici ꝑgameni vł valde modici ſulfuris replet totā domū odore: ꝗuis nō vbiqꝫ ꝑ domū expādat ſe fumus illiꝰ:igit̄ aliter ꝙ̄ cū fumo multiplicat ſe odor ꝑ mediū. Et ꝗdā parua corpa de loco ad locū ſepe deportata videmꝰ ꝑ totū annū facere intēſe odoris ſenſationē:⁊ hoc nō eēt ſi ſolū cū fumali euaporatiōe odor multiplicaret̄:qꝛ nō poſſet a tali corpore paruo ꝯtinue ꝑ annū fumꝰ notabilis exire q̄ eēt ſufficiēs ad fortē odorē:vel qn̄ illđ corpꝰ paruū cito eſſet cōſumptū vel valde notabilit̄ minoratū. ¶ Dicamꝰ ergo cū cōmētatore:ꝙ cōmune eſt oībus ſenſibꝰ exterioribꝰ ꝙ ſenſibile poſitū realit̄ ſupra ſenſum nō facit ſenſationē:qđ tu potes videre:qm̄ licet līgua ſit ſapida ⁊ canis cōmedēs eā bñ ſentiret ſaporē:tm̄ tu nō ſētis illū ſaporē:eo ꝙ eſt ibi realit̄. ſilr̄ licet ītra corpꝰ tuū ſit calor ꝯiūctꝰ neruis ſenſitiuis: tm̄ illū nō ſentis:eo ꝙ ibi eſt ſcdꝫ eē reale ⁊ nō ſpūale. ſilr̄ cū olfactꝰ aut līgua inficit̄ fortit̄ malo ſapore vel odore nō poſſet iā ſētire:⁊ ſi cū ſocio comediſti allia neuter ad olfactuꝫ ſentiet reliquū: qꝛ iā in vtroqꝫ odor nō ſolū ſpūaliter ſed realit̄ ꝑuenit ad organū olfactꝰ:⁊ ideo videt̄ ꝙ vnūqđqꝫ ſēſibiliū ꝓpriorū multiplicat ſe ſiue ſpēm ſuā ꝑ mediū:nō ſolū realit̄ ſiue materialit̄:ſed etiā ſpūaliter:qꝛ alit̄ nō ſentiret̄. verū eſt tamē ꝙ cū hoc ſtat ꝙ ꝑ aliquā diſtantiā ⁊ in aliqbus ſubiectis ſenſibilia habēt eſſe materiale ⁊ reale:vbi grā:color ⁊ lux in corpore lucido vel colorato habēt eſſe reale ⁊ fixū:⁊ in diaphano multiplicāt ſe ſiue ſpecies ſuas ſpiritualiter.ſimiliter ſonus in aere fracto a corporibꝰ ꝑcutientibꝰ ⁊ ꝑcuſſis habet eſſe reale ſi

ue materiale:ſed in aerem vlteriorē multiplicat̃ ſpi-
ritualiter:ita ꝙ nō eſt ꝓprie loquendo ibi ſonus:ſed
ſpecies repñſentatiua ſoni exiſtit:qḋ ex hoc patet: q:
aer vlterior ad tantā diſtantiā ad quantā ſonus au-
ditur nō frangit̃ nec fortiter mouet̃ a tali fractione q̃
exigebat̃ ad realē ſoni generationē. ⁊ ſimiliter odor
in corpore odorifero ⁊ in fumali euaporatiōe ab illo
exeunte habet eſſe reale ſeu materiale: vltra tamen
diffunditur ſpũaliter ad tales diſtātias ſeu ad talia
loca ad que nō vadit ille fumus. ¶ Sed ꝯtra hoc tu
obijcies q: ſentimus odorē:etiā fumo intrante in na-
ſum:ergo etiā in tali fumo non erat odor realiter:cū
dictū fuerit ꝙ ſenſibile poſitū ſupra ſenſum nō facit
ſenſationē. ¶ Solutio:dicendū eſt ꝙ ille fumus nō ꝑ
tingit vſq; ad intrinſecū organū olfactus:vel ſi cōtin
gat ꝙ ille fumus perueniat realiter ad intrinſecū or
ganū tunc impediret ſenſationē:ita ꝙ nō amplius ſen
tiremus niſi odores fortiores. ¶ Similiter idem ap
paret de tāgibilibus:caliditas enī ⁊ frigiditas bene
fiunt in corporibus noſtris ⁊ alijs realiter ⁊ materia
liter:nam ⁊ aer ⁊ caro noſtra realiter et materialiter
calefiunt:tamē cum hoc caliditas multiplicat ſe ali
quādo ſpiritualiter prius q̃ generet̃ realiter:⁊ ad ma
iorem diſtantiā:quod pſuaderi poteſt: q: ſi ꝓpe ignē
ponatur lignū vel ferrum:⁊ ſit aer intermedius inter
ignem ⁊ lignū:vos videbitis ꝙ per morā illud lignū
vel ferrum intēſe calefiet vltra caliditatem aeris in-
termedij:et tamen ignis non calefacit niſi mediante
aere: ⁊ caliditas parua realiter exiſtens in aere non
ſufficeret ad ita fortiter calefaciēdū:immo niſi in ae-
re eſſet aliud cōcurrens aer ille cū ſit magis frigidus
q̃ ferrum vel lignū refrigeraret ferrū vel lignū:opor
tet ergo dicere ꝙ cū illo calore realiter exiſtēte in ae
re eſt alius calor ſpũalis ſiue ſpecies caloris que non
reddit aerem formaliter calidū:ſicut ſpecies coloris
non reddit aerem formaliter coloratū:que tamē ſpe-
cies caloris eſt actiua illius intenſe caliditatis ī fer-
ro vel ligno. ſimiliter apparet cū intraueris balneū:
tu ſenties aquā valde calidā:q: nō ita cito multipli-
catur ad neruos ſenſitiuos calor niſi ſpiritualiter:et
tunc intēſe facit ſenſum ſed per morā nerui ſenſitiui
iam realiter calefiunt:ideo tunc tu non ſentis calo-
rem. ⁊ etiā in libro de ſenſu et ſenſato dicit Ariſtote-
les ꝙ odor nō eſt realiter niſi ī ſicco terreſtri digeſto
cum humido:modo ſi corpus odoriferū proijcitur in
aquā:nō eſt credendū ꝙ ſtatim ſiccū terreſtre exiens
ab illo diffundat ſe per multā aquā:et tamen piſces
ſentiunt odorem:oportet ergo cōcedere ꝙ ibi ſit ſpi-
ritualis multiplicatio ⁊ nō realis. ¶ Nunc eſt vidē-
dum quid in ꝓpoſito debeamus intelligere per eſſe
ſpũale ⁊ eſſe reale:⁊ eſt dicendū ꝙ hoc nomē ſpiritus
primo dictū eſt de ſubſtātijs indiuiſibilibus ⁊ inexten-
ſis cuiuſmodi ſunt deus ⁊ intelligētie ⁊ anime huma
ne:⁊ ita ſubſtātie prima ſui diuiſione diuidūtur ī ſub-
ſtātias ſpũales ⁊ corporeas: hoc eſt in ſubſtātias in-
corporeas ⁊ corporeas: poſtea cōſequēter oēs forme
accidētales predictis ſubſtātijs indiuiſibilibus inhe-
rētes vocant̃ etiā ſpũales: vt ſpecies intelligibiles:
actus intelligēdi:vel habitus intellectuales. Dein-
de q: dicte ſubſtātie:que primo ſiue ſecūdū primā no-
minis impoſitionē vocant̃ ſpirituales: ſunt inſenſi-
biles:ideo tranſlatū eſt hoc nomē ſpiritus ſecūdū quā
dam ſimilitudinē ad ſignificanduz corpora ſubtilia:
que ſcilicet ꝓpter eorū ſubtilitatē non ſunt viſibilia
ſiue viſum terminātia: ſic enī vētum vocamus ſpiri-
tū:et aeris etiā exhalatiōes aliquādo vocātur ſpiri-
tus. vnde dicta ſunt hec noīa inſpiratio expiratio ſuſ-
ue reſpiratio:⁊ iſtomodo etiā corpora calida ſubtilia
reſoluta ex cibo digeſto per que in viuētibus exercē-
tur operatiōes vitales vocant̃ ſpiritus vitales: ⁊ ſic
corpora diuidūtur in ſpũalia ⁊ groſſa:hoc eſt in ſub-
tilia ⁊ groſſa. adhuc cōſequēter ad ſimilitudinē ſpiri
tuum primo dictoꝝ:qui ſunt ſimpliciter inſenſibiles:
forme accidētales que in corporibus ſenſibilibus in-
ueniuntur et ſunt inſenſibiles vocātur ſpũales. Et ſi-
militer in ꝓpoſito forme vocantur ſpũales que ſunt
inſenſibiles ⁊ repreſentatiue ſenſibiliū:ſic enī lumen
dicitur ſpũale:q: repñſentat lucem ſenſibilē:et tamen
non eſt ſenſibile:nō enī videmus lumē ſed lucē vel lu
cidum per lumē:ſic etiā ſpecies coloris multiplica-
ta ꝑ aerem dicit̃ forma ſpiritualis:ex eo ꝙ eſt inſen-
ſibilis: ⁊ tamen ſenſui repreſentat formā ſenſibilē:et
ita etiā dictum fuit ꝙ ab alijs ſenſibilibus vt a ſono
vel ab odore vel ab alijs qualitatibus tangibilibus
cauſantur ſpecies ſiue forme ſpũales que ſenſui ſūt
repreſentatiue dictorū ſenſibiliū:cū tamen ſint inſen
ſibiles. ⁊ q: vulgus nō reputat eſſe rem niſi qḋ poteſt
ſentiri ideo ſolas formas ſenſibiles vocat reales:q̃-
uis multe forme inſenſibiles ſint res verius ⁊ nobi-
lius:et ſecundū iſtam vulgarē eſtimationē nos ſole-
mus diuidere eſſe ſpirituale cōtra reale id eſt inſenſi
bile cōtra ſenſibile:⁊ ita loquimur in ꝓpoſito quan-
do dicimus colorē habere eſſe reale in corpore colora-
to ⁊ terminato:⁊ habere eſſe ſpũale in medio vel in or
gano ſenſitiuo et ita ſuo modo de alijs ſenſibilibus.
¶ Et eſt notandū ꝙ dicte ſpecies repreſentatiue ſen
ſibiliū que tamē ſunt inſenſibiles aliquādo per attri
butionē nominātur noībus illorū ſenſibiliū que repñ-
ſentant:⁊ ita dicimus eſſe colorē realē:ſcilicet in parie
te:⁊ eſſe colorē ſpũalē:ſcz in aere:tñ nō eſt ꝓpria locu
tio qñ illā ſpeciē coloris vocamus colorē:ſicut nec eēt
ꝓpria locutio ſi lumē vocaremus lucē. ¶ Et debetis ſci
re ꝙ talis differētia eſt īter colores reales et colores
ſpũales:vt ita loquamur:ꝙ īter colores reales eſt cō
trarietas ⁊ incōpaſſibilitas:vbi grã:albedo ⁊ nigre
do ſic cōtrariant̃ ꝙ īpoſſibile eſt in eodē ſubiecto eē
ſimul albedinē ⁊ nigredinē ſaltē intēſas:ſed colores
ſpũales. i. ſpecies colorū ſcz repñſentatiue colorū:non
habēt īter ſe huiuſmodi cōtrarietatē:īmo ſimul ī eo-
dē ſubiecto ⁊ ſcđm eandē partē eius quātitatiuā ſtant
intēſe ſpecies albedinis ⁊ nigredinis. ¶ Et de ſenſi-
bilibus debetis etiā cōſiderare ꝙ multi īter huiuſmo
di eē reale ⁊ eē ſpũale aſſignāt alias differētias q̃ nō
oīno ſunt vere. dicūt enī qđā ꝙ forma ſenſibilis rea-
lis nō eſt tota ī toto ſubiecto ſuo ſed aliqua pars ī ali
qua parte. Spũalis aūt eſt tota in toto ſubiecto ſuo.
vnde ꝓpter hoc vbicūq; ī hac domo tu fueris tu vide
bis totā albedinē illius parietis: qḋ nō eſſet niſi ibi eſ
ſet tota ſpēs illius albedinis. Tñ hec differētia nō ē oī
no vera:q: ſpecies coloris ī iſto aere habet extēſionē
ſicut color habet extēſionē in pariete:⁊ ideo ī aliqua
parte huius aeris eſt aliqua pars huius ſpeciei:ꝓpter
qḋ ꝑ obſtaculū pōt īpediri vel corrūpi ſpecies exiſtēs
in aere iuxta te remanēte ſpecie in aere iuxta me:tñ
differētia pđicta habet quādā veritatē ad iſtū ſenſuz
ꝙ in qualibet parte quātitatiua medij in qua multi-
plicat̃ ſpecies obiecti ſenſibilis eſt ſpecies ſiue pars
ſpeciei ſufficiēs ad repñſentādū totū obiectū ſēſibile:
et hoc eſt quia totū obiectū ſenſibile ſecundū quāli-
bet partē eius agebat ad cauſandū ſpeciē in qualibet
parte medij:ita ꝙ dextra pars coloris non ſolū agit
ſpēm ſuā ī dextra pte aeris:ſed ī q̃libet:ideo ī q̃libet
parte aeris eſt ſpēs repñſentatiua totius coloris. ¶ Alij
ponunt differētiam per inſtantaneā vel nō inſtanta-

neam generationē forme ſenſibilis:ſecūdū eſſe reale
non habet inſtantaneā generationē:ſed ſecundū eſſe
ſpirituale habet inſtantaneā generationē. ⁊ hec diffe
rentia nō eſt vniuerſaliter vera: qꝛ licet cōcederet̃ de
lumine ⁊ de colorıbꝰ:tamē nō concederet̃ de ſono nec
forte de odoribꝰ nec de ſpeciebꝰ qualitatū tāgibiliū.
¶ Alij ponūt aliā differētiā: ſcilicet ꝙ forma ꝙ̄tum
ad eſſe reale nō depēdet in cōſeruari ab agēte ſuo:et
ideo agēte corrupto adhuc manet color in pariete ⁊
lux in lucido:ſed ſpecies ſpirituales dependēt in cō-
ſeruari ab agēte ſuo:ita ꝙ remoto agēte ſtatı̃ pereūt.
Sed adhuc iſta differētia nō eſt vniuerſaliter cōcedē
da:qꝛ ꝙ̄uis hoc cōcederet̃ de lumine et luce: vel etiā
de ſpecie coloris ⁊ colorati: tamē nō cōcederet̃ de ſo-
no:qꝛ poſtꝙ̄ deficit ſonus realis ī aere fracto adhuc
multiplicat̃ ⁊ durat ſonus ſpiritualis ſiue ſpecies ſo
ni:⁊ etiā licet ſpecies coloris ⁊ lucis nō habeāt in ae
re ꝑmanētiā:⁊ ita etiā nulla eſt ratio cogēs ad cōce-
dendū ꝙ ſpecies odoris et saporis ſtatim deſināt ad
remotionē odoriferi vel ſapidi:⁊ ideo magna eſt diſ-
ſimilitudo inter ſpecies coloris vel lucis et ſpecies
aliorum ſenſibiliū:quia ſpecies coloris ⁊ lucis nō im-
pediuntur a vēto nec mouētur cū ſubiectis ſuis pro-
pter inſtātaneā earum generationē ⁊ earū depēden-
tiam ab obiectis in cōſeruari:ſpecies autē aliorū ſen
ſibilium bene mouētur cū ſubiectis ſuis:adeo a ven-
tis prohibetur earū multiplicatio. Et ſecūdū iſta di-
cta poteſtis videre ꝙ rationes priꝰ facte poſſunt ſol
ui et procedunt vijs ſuis.

Queſtio.XXIII.

QVærit vigeſimoter-
tio vtrū tactus ſit vnus ſenſus
an plures. arguitur ꝙ ſit vnus
et non plures:qꝛ ſi eſſet plures
ſenſus:vel hoc eēt ex parte ani
me vł ex parte corporis:ſed nō
poteſt dici ꝙ ex parte aīe:quia
anima ſenſitiua eſt in eodē ani
mali vna et nō plures:nec poteſt dici ꝙ ſit plures ex
parte corporis:qꝛ quocūqꝫ organo corporeo percipi-
mus calidū ⁊ frigidum eodē percipimus humidū et
ſiccū:ideo reſpectu omniū tangibiliū eſt idem orga-
num tactus:ideo ex parte organi corporei nō eſt po-
nendum ꝙ tactus ſit plures ſenſus. ¶ Itē:ſi tactus
eſſet plures ſenſus ſequeret̃ ꝙ eēnt plures ſenſus ex
teriores ꝙ̄ qnqꝫ:ſed cōſequēs eſt cōtra Ariſtotelē in
litera dicentē ꝙ nō ſit alius ſenſus preter quinqꝫ ⁊c.
et conſequētia manifeſta eſt: qꝛ preter tactū ſunt alij
quatuor ſenſus exteriores:ideo ſi tactꝰ nō eſſet tātū
vnus:ſed duo:vel tres:ſenſus eſſent nō quinqꝫ tantū:
ſed ſex vel ſeptē. ¶ Itē ab oībus ponitur viſus eſſe
vnus ſenſus:ergo etiā tactus ponēdus eſt vnus ſen-
ſus:cōſequētia ex hoc patet:qꝛ ita bene ipſius viſus
ſicut ipſius tactꝰ ſunt diuerſa organa ⁊ diuerſa obie-
cta:dico diuerſa organa: vt duo oculi:⁊ diuerſa obie-
cta vt lux ⁊ color:cū enim lux ſit qualitas celeſtis ⁊
color qualitas materialis videt̃ ꝙ magis differant
abinuicē ꝙ̄ calidū:frigidū:humidū:⁊ ſiccū:ideo ſi cō
ſideremus ex parte obiectorū nō magis videt̃ eſſe ta
ctus plures ſenſus ꝙ̄ viſus. ¶ Itē ſi tactus poneret̃
plures ſenſus:hoc eſſet ꝑpterea qꝛ eſt ꝑceptiuꝰ plu-
rīū cōtrarietatū: vt videt̃ velle Ariſtoteles:ſed pro-
pter hoc nō eſt illud dicendū: qꝛ ſicut dicit Ariſtote-
les auditꝰ qui eſt vnicus ſenſus eſt ꝑceptiuus ī voce
plurīū cōtrarietatū:ꝑcipit enim in ea graue ⁊ acutū:
magnū ⁊ paruū:raucū et clarū. ⁊ etiā ſi propter con-
trarietates plures ponerent̃ ſēſus plures:tūc tactꝰ
non ſolū eſſet duo ſenſus.imo eſſet qnqꝫ vel ſex:quod ta
men nō poneret Ariſtoteles:qꝛ tactus nō ſolū perci-
pit duas cōtrarietates calidū frigidū: humidū ⁊ ſic-
cū:imo multo plures:qꝛ ꝑcipit graue ⁊ leue:aſperū ⁊
lene:durū ⁊ molle. ¶ Item ſenſus tactꝰ nō poneret̃
plures niſi ꝑpter pluralitatē obiectorū:ſed ꝑpter
hoc nō debet poni plures:qꝛ ꝙ̄uis viſus ſit vnꝰ tamē
percipit plura obiecta diuerſa et ſpecie et genere. vt
album ⁊ nigrum:colorem ⁊ lucem:figuram ⁊ magni-
tudinem:⁊ multa alia:igitur.

Oppoſitum videtur eſſe de intētio
ne Ariſtotelis ⁊ cōmentatoris. Primo reſpōdē.dum
eſt de virtute ſermonis.ꝙ oīs ſenſus tactus eſt vnus
ſenſus:ſicut oīs homo eſt vnus homo: ⁊ oīs lapis eſt
vnus lapis:imo oē ens eſt vnū:vt patʒ q̄rto metaphy
ſice. ⁊ tamē hoc nō obſtāte pōt cōcedi ꝙ ſenſus tactꝰ
eſt plures: ſicut vnꝰ lapis eſt plures lapides:eo ꝙ to
tum eſt ſue partes. Unde ſi capiamꝰ ſenſum tactꝰ in
equo expāſum ꝑ totū corpꝰ equi vel ꝑ aliquā magnā
partē eius:ille eſt quātitatiue diuiſibilis ī duas me-
dietates quarū q̄libet pōt dici ſenſus tactꝰ:qꝛ pōt ſen
tire tāgibilia:ideo vnꝰ ſenſus tactꝰ poteſt cōcedi eſſe
plures ſenſus tactꝰ: ſed hoc nō ītēdebamꝰ q̄rere:qꝛ
nec de hoc loq̄bat̃ Ariſtote. ī litera: ſed q̄ſtio eſt vtrū
eſt vnꝰ ſēſus quo poſſumꝰ oēs q̄litates tāgibiles ſen
tire:ita ꝙ ſit idē ſenſus quo ſentimꝰ calidū ⁊ frigidū
⁊ quo ſentimꝰ humidū ⁊ ſiccū. Et ad hoc reſpōdet̃ cō
muniter:ꝙ eſt vnꝰ ſenſus materialiter:qꝛ in eodē ſub
iecto ⁊ ſcōm eādē partē quātitatiuā ipſiꝰ inuenit̃ ſen
ſus iudicās de calido ⁊ frigido ⁊ etiā ſenſus iudicās
de humido et ſicco:ideo illi ſenſus ſunt materialit̃ id
eſt ſubiectiue vnū ſicut eſſent albedo ⁊ dulcedo:⁊ hoc
eſt ad iſtū ſenſum: ꝙ ipſorū eſt idē ſubiectū. ¶ Secūdo
dicit̃ cōiter:ꝙ nō eſt idē ſenſus formalit̃ quo ſentimꝰ
calidū ⁊ frigidū/⁊ quo ſētimꝰ humidū ⁊ ſiccū:qꝛ vnꝰ
ſenſus nō debet eſſe plurīū ꝯtrarietatū:ſed ſolū vniꝰ:
niſi ita ſit ꝙ ī ſentiēdo vna ꝯtrarietas reducat̃ ī aliā:
ſed ſenſus tactꝰ eſt plurīū cōtrarietatū quarū nulla
reducit̃ in aliā:ſentimꝰ enī humidū ⁊ ſiccū nō ratiōe
calidi ⁊ frigidi:⁊ ſentimꝰ calidū ⁊ frigidū nō ratione
humidi ⁊ ſicci:⁊ vtrāqꝫ harū cōtrarietatū ſentimꝰ ta
ctu. ¶ Sed adhuc magis determinādo q̄ſtionē poſ-
ſumꝰ ponere tales ꝯcluſiones.prima eſt:ꝙ ſi hoc no
mē ſenſus ⁊ etiā hec noīa tactꝰ ⁊ viſus ſupponāt pro
aīa vel ꝑ parte aīe:tūc eodē ſēſu ſentimꝰ oēs ſpecies
tangibiliū. Nō enī eſt alia aīa in te qua ſentis calidū
⁊ frigidū:⁊ qua ſentis humidū ⁊ ſiccū. ¶ Scḋa ꝯclu-
ſio eſt:ꝙ ſi hoc nomē ſenſus vel tactꝰ ſupponat ꝑ ſub
ſtātia corporea ſubiecta aīe ſenſitiue vł etiā ſi ſuppo
nat ꝑ cōpoſito ſubſtātiali ex aīa ⁊ corpore ſibi ſubie-
cto adhuc eſt idem ſenſus quo tu ſentis calidū et fri-
gidū ⁊ quo tu ſentis humidū ⁊ ſiccum:quoniā in cor-
pore animato ſecundū eandē partem quātitatiuā ip
ſius nō debemus ponere aliud ⁊ aliud ſubiectū ſub-
ſtantiale ipſius anime:nec aliud et aliud compoſitū
ſubſtantiale ex anima:⁊ tamen ſecundū eandē partē
quātitatiuā tu ſentis calidum frigidū: humidum: ⁊
ſiccum. ¶ Ultima cōcluſio ponitur: ꝙ ſi hoc nomen
ſenſus vel tactus ſupponat pro qualitatiua diſpoſi-
tione ſecundum quam ſiue ratione cuius organū eſt
innatum ſuſcipere ſpecies ſenſibilium et ipſas ſenſa-
tiones:tunc nō eſſet idem ſenſus quo ſentiremus ca
lidum et frigidum:et quo ſentiremꝰ humidum ⁊ ſic-
cum. Et eodem modo etiam diceremus ꝙ non eſſet

idē ſenſus quo ſentimus dicta ſenſibilia ſi hoc nomē ſenſus poneretur ſupponere pro aggregato ex aīa ⁊ corpore. ⁊ huiuſmodi qualitatiua diſpoſitione: ⁊ hoc eſt: q2 ſicut requiritur certa diſpoſitio qualitatiua ad recipiendū ſpecies lucis ⁊ coloris: ſcilicet diaphaneitas: ⁊ requiritur alia ad receptionē ſpecierū odoris: et alia ad ſpecies ſaporis: ꝓpter quod alia parte organica videmus: alia olfacimus: alia guſtamꝰ: alia audimus: ita etiā propter duas cōtrarietates circa tactum nō inuicē reducibiles debet concedi ꝙ ſcdm aliam diſpoſitionē qualitatiuā recipimus speciem calidi vel frigidi ⁊ eorū ſenſationē: et ſecundū aliam recipimus ſpecies humidi ⁊ ſicci ⁊ eorū ſenſationes. ¶ Unde eſt imaginandū ꝙ organū eſt cognoſcitiuū calidi ⁊ frigidi vel etiam receptiuū ſuarum ſpecierū ea ratione ꝙ in eo eſt proportio media calidi ⁊ frigidi: ⁊ eſt cognoſcitiuum humidi et ſicci inquātū in eo eſt proportio media humidi ⁊ ſicci: nec eſt eadē qualitas conſiſtens in proportione media calidi et frigidi ⁊ cōſiſtens in ꝓportione media humidi ⁊ ſicci: q̄uis illa ſint ſimul in eodem ſubiecto: ſicut albedo ⁊ dulcedo ſunt diſtincte qualitates exiſtentes ſimul in eodem lacte.

Tunc ad rationes. Ad primā: cōcluſum eſt ꝙ ad ſenſum de quo querimus tactus non eſt plurificatus ratione anime: nec ratione corporis qđ eſt ſubſtantia ſubiecta anime: nec ratione compoſiti ex ambobus: ſed eſt diuerſificatus ratione qualitatiuarum diſpoſitionū per quas organū eſt ſuſceptiuū ſpecierum ſenſibiliū. ¶ Ad aliā: dicit cōmentator ꝙ Ariſtoteles in numerādo quinq; ſenſus poſuit tactū tanq̄ vnum: q2 conſuetū eſt ponere ſpm vnū vel propter vnitatem ſubſtantialē organi ſui: q̄uis ſit pluri ficatus modo predicto. ¶ Ad aliā: cōceditur ꝙ vnꝰ eſt viſus quo ſentimus oīa viſibilia: ⁊ non ſequitur ꝙ ita ſit de tactu: nec valet quod dicebatur: viſus erat perceptiuus ita diuerſorū ſicut tactus: ſcilicet coloris ⁊ lucis. Reſpōdetur: ꝙ lux ⁊ color immutando viſum magis conueniunt q̄ calidū ⁊ humidū: eo ꝙ color in modo videndi reducit̄ ad lucem: non enim videtur ſine lumine quod eſt ſpecies lucis: ſed ī modo ſentiendi. nec calidum reducitur ad humidū: immo ſunt ibi contrarietates plures quarū neutra in modo ſentiendi reducitur ad alterā. ¶ Ad aliā: dico ꝙ auditꝰ non eſt perceptiuus niſi vnius prime cōtrarietatis: ſcilicet acuti ⁊ grauis in voce: ⁊ ſi ſit ꝑceptiuus aliarum contrarietatū hoc eſt ſecundū reductionem ad iſtam: non enim percipit magnitudinē vel paruitatē vocis: niſi prout hec coniuncta ſunt cum acuto ⁊ graui in voce: quādo etiā dicitur ꝙ tactus percipit plures cōtrarietates q̄ duas ſcilicet graue et leue: durū et molle: dicendum eſt ꝙ ille qualites percipiuntur per modū ſenſibiliū cōmunium ſcilicet ratione magnitudinis ⁊ ſitꝰ partiū tā organi q̄ obiecti: ⁊ hoc nō facit ad diuerſificationē ſenſuū: cum hoc ſit omni ſenſui cōmune. ¶ Ad aliam: dico ꝙ non quelibet multitudo obiectorum facit ad diuerſificationē ſenſuum: contraria nāq; circa idem obiectum nata ſunt fieri: ideo certe in eodem ſenſu nata ſunt cognoſci: ſi etiā ſint plura quorum vnum per alterum cognoſcitur vel quorum vnum in alterum reducitur in ſuo modo cognoſcendi: nō arguitur inde diuerſitas ſenſuum nec etiam per ea que modo ſenſibilium communium cognoſcuntur: quia reductio eorum eſt ad magnitudinem ⁊ ſitum in partibus organi: quod eſt omni ſenſui commune ſicut dicebatur.

Queſtio. XXIIII.

QVæritur vtrum ſenſibile poſitum ſupra ſenſum faciat ſenſationem: hoc eſt dictu: vtrum ſenſibile poſitū in organo ſenſitiuo vel immediate ſupra organum ſenſitiuum ſentiatur. Arguitur ꝙ ſic: q2 agēs naturale quāto eſt ꝓpinquius paſſo tanto magis poteſt agere: ſed obiectum ſenſibile eſt agens naturale ad ipſam ſenſationē: ⁊ ſenſus ad hoc eſt paſſiuꝰ: igitur quanto obiectū eſt magis propinquū ſenſui tāto magis debet fieri ſenſatio. ¶ Itē lumen eſt ſenſibile a viſu vt dicit Ariſtoteles: ⁊ tamē lumē diffundit ſe vſq; ad organū viſus ſcilicet vſq; in oculū: ergo viſibile poſitū ſup viſum ſentitur ſiue videtur. ¶ Itē. ſi gladio abſcindat̄ neruꝰ tu ſenties intenſe: ⁊ tamē erit ibi ſenſibile poſitū ſupra organum ſenſus: cū neruꝰ dicat̄ eē organū tactꝰ: ad quē tamē attingit gladius. ¶ Itē. cū infirmitas ſiue egritudo ſit per totū corpꝰ expāſa: ⁊ per carnē et ꝑneruos: tamen ſentimꝰ dolorē infirmitatis: igitur ſenſibile poſitū ſupra ſenſum ⁊c. ¶ Itē. ſepe nullo ſono exteriori facto intra aurē audimꝰ ſonū quaſi corni: ⁊ ille ſonꝰ eſt alicubi realiter: ⁊ nō alibi q̄ in organo auditꝰ: igitur. ¶ Itē. aliquādo ſi oculꝰ violēter cōprimit̄: licet ſit clauſus: tamē videt̄ ſcintillare: ita ꝙ ibi q̄dā claritas apparet: ⁊ illa nō eſt lux exterior: ideo oportet ꝙ ſit lux ꝓprij organi: ⁊ ſic ſenſibile poſitum in organo ſenſus ſentitur: igitur.

Oppoſitū dicūt ſepe Ariſtoteles & cōmētator. ¶ Prima cōcluſio breuiter ponenda eſt: ꝙ nunq̄ ſenſibile ſentit̄ niſi in organo ſenſus ponat̄ illud ſenſibile vel ſpecies eius: q2 non ſentit̄ ſenſibile ꝑ hoc ꝙ aliq̄d exeat a ſenſu: q2 abſurdū eēt quādo videmus aſtra ꝙ aliquid exeat a viſu vſq; ad aſtra: ergo oportet ſenſationē fieri ꝑ hoc ꝙ ſenſus recipit aliq̄d ab ipo ſenſibili: ⁊ illđ vel eſt ipmmet ſenſibile: vel aliqua ſpecies repſentās ipm: igit̄. nō ſentimꝰ niſi ꝑ receptionē ſenſibilis vl' eiꝰ ſpeciei ī ſenſū ſiue ī organū ſenſus. ¶ Alia cōcluſio: ꝙ ſenſibile poſitū imediate ſupra ſenſū: ſcz ī organo ſenſitiuo: nō facit ſenſationē: et hoc ꝓbatur ꝑ inductionē experimētalē. primo de viſu: q2 colorē pupille oculi tui tu nō vides: imo etiā nec colorē palpebre: et ſi tu credis videre lumē tu nō vides: ſed vides lucē cuiꝰ lumē eſt ſpecies repſentatiua. vñ ſimile eſt ſicut qñ reſpicis ad ſpeculū: apparet tibi ꝙ videas imaginē exiſtētē ī ſpeculo qđ ē falſū: q2 in ſpeculo nō eſt talis imago: ſz tu vides teipm: tñ q2 ſpecies faciei tue ꝑ refractionē a ſpeculo multiplicat̄ ad oculū ſcdm viā rectā a ſpeculo: ideo viſus iudicat illud qđ videt eē ī ſpeculo: qđ tamē nō eſt ita. mō cōſimile eſt de luce et lumine: cū eñ lumē repſentās lucē ſolis multiplicat̄ ad oculū meū: nō ꝑ viā rectā: ſed ꝑ reflexionē ab ipo pariete: apparet mihi ꝙ illđ lumē vl' illa claritas quā video ſit ī pariete ⁊ nō eſt ita: imo eſt ī ſole. Siliter pōt īduci de olfactu: q2 ſi tu comediſti aliq̄ odorifera: ita ꝙ fumalis euaporatio realiter attingat ad organū tui olfactus: tu nō amplius ſenties illum odorē: ideo ſi comediſti allia nō ſenties illa in te: et tñ ſi non comediſſes ⁊ ſocius tuus comediſſet tu intenſe ſentires. Similiter inducit̄ de guſtu: q2 tu non ſentis saporē lingue tue: Similiter inducitur de tactu: quia tu non ſentis qualitatem organi tui: ſi cū fueris in bona diſpoſitiōe: q̄uis in corpore tuo ꝑ

totum ſit expanſiue calor ⁊ humiditas: tu hoc nõ ſentis: ⁊ ſicut alias dicebatur quãdo p̄mo intras balneū tu ſentis aquã valde calidã: ſed poſtq̄ fueris ibi pro tẽpore tu nihil aut modicum ſentis illã caliditatẽ: quod nõ eſt niſi quia organū tactus eſt iam realiter calefactum: ⁊ non ſolū habet ſpiritualiter ſpeciem caliditatis: ⁊ ob hoc etiã dicunt chirurgici ſe ſepe eē expertos ꝙ oſſa ⁊ nerui non ſentiunt: quia experti ſunt ſi os aut neruus denudatū fuerit vel denudatus a carne non ſentiet puncturã vel inciſionẽ: et hoc eſt quia ſecundū veritatem nerui ſunt ſenſitiui ⁊ ſunt vera organa ſenſus tactus: ſed indigent certo medio ad ſentiendū: ſcilꝫ carne: ꝓpter hoc ꝙ ſenſibile poſitū immediate ſupra organū nõ facit ſenſationẽ. Et ſic credendū eſt de ſono ⁊ de auditu: quod eīm inuenitur cõmune oībus alijs ſenſibus debet cõcedi de auditu: ſi nõ appareat rationabilis cauſa ad contrarium. ⁊ credo ꝙ cauſa veritatis huiꝰ cõcluſionis eſt: quia tali modo debent fieri ſenſatiões ꝙ inde nõ deſtruatur organū: nã ſepe organū deſtrueretur ſi oporteret ſẽſibile cõiūgi organo ſcḋm eē reale: ſi eīm valde intẽſa caliditas eēt intra organū tactus deſtructa eſſet ꝓportio qualitatū neceſſaria ad ſenſum tactus: ⁊ etiã cū organa nõ ſint ſine qualitatibꝰ ſenſibilibꝰ etiã realibus: eſt eīm ꝑ totum corpꝰ calor realis: ⁊ ſapor realis ꝑ totã linguã: ideo ſi realis poſitio ſenſibilis ſup ſenſum faceret ſenſationẽ tūc ſemꝑ ſentiremus huiuſmodi qualitates organorū noſtrorū ꝑ quod impedirentur ſenſationes aliorum exteriorū: idcirco natura ordinauit ꝙ ſic nõ fiãt ſenſationes ſed ꝑ receptionẽ ſpiritualẽ ſenſibiliū.

Tunc reſpondendū eſt ad rationes

Ad primã: cõcedo ꝙ agens naturale agit in ſibi propinquū prius q̄ in ſibi remotū: ſed nõ niſi formã quã eſt natū agere ⁊ illud propinquū recipere: modo nullum ſenſibile eſt innatū agere in ſibi ꝓpinquū immediate niſi ſuã ſpeciem ⁊ non ſuã ſenſationẽ: quia non eſt innatū agere ſenſationẽ niſi mediãte ſpecie ſpirituali. ❡ Ad aliã rationem dictū eſt prius ꝙ lumen non videtur: ſed lux vel lucidū ꝑ lumẽ. ❡ Ad aliã. de gladio incidente neruū: dico: q̄ꝓ primū attingit neruū nõ ſentitur ab illa parte nerui quã attigit: tamẽ ab alia parte nerui remotiore inter quã ⁊ gladiū eſt caro media ſentitur ꝑcuſſio ſiue leſio: ⁊ eodẽ modo dicendū eſt de infirmitate. vnde infirmitas poſſit eſſe ita alterãs organa ſenſitiua ꝙ ipſa nõ ſentirent: ⁊ ꝙ homo eſſet ſine ſenſu ⁊ motu: ſed quãdo ꝑ infirmitatẽ ſuꝑabūdãt in aliquibꝰ partibꝰ corporis qualitates tangibiles: tunc ꝓpe ſunt nerui ad quos non pertingit realiter illa qualitas: ſed ſpiritualiter ꝑ carnẽ mediã: ⁊ tunc ſentimus illã infirmitatẽ ⁊ dolemꝰ. ❡ Ad aliã de ſono in auribus: credendū eſt ꝙ verū organū auditꝰ bene eſt intra caput iuxta cerebrū et in aure ante illud organū ſūt tortuoſitates aere exteriore replete: ſ quo aere põt eſſe ſonꝰ realis: eo ꝙ ille aer vel ꝓpter nimiã ſiccitatẽ organi vel ꝓpter motū ſpirituū mouetur aliqualiter ⁊ ſonat: ſed ille ſonus non ꝑuenit realiter ad verū organū: ſed ſolū ſpiritualiter quia aliter nõ audiretur. ❡ Ad vltimã rationẽ reſpondetur in libro de ſenſu ⁊ ſenſato: ꝙ oculus habet exteriꝰ leuitatẽ a qua lumen eſt innatū refrãgi: vnde valde leue faciliter ⁊ bene poteſt refrangere paruū lumẽ: quãdo igitur oculus violẽter cõprimitur: tūc vna parua pars eleuatur ſuꝑ aliã: ⁊ tunc lumẽ modicū ab illa parte eleuata poteſt refrãgi ſuꝑ aliã partẽ ⁊ multiplicari ſuꝑ eã ſpiritualiter ⁊ tūc videtur lux quaſi ꝑ modū ſcintillationis cuius lumen paruū refrangitur a parte eleuata: licet non lux que eſt in oculo realiter.

Queſtio.XXV.

Væritur vtrum ſunt tantū quinq; ſenſus exteriores. Et arguitur ꝙ ſint plures: quia tactus eſt duplex ſenſus vt videtur velle Ariſtoteles ⁊ ſūt alij quatuor: ergo ſunt ſex. ❡ Itẽ. Ariſtoteles diſtinguit de viſu in capitulo de ſenſu cõmuni tãq̄ ponens duplicẽ viſum: ſi igitur eſt duplex: cū ſunt alij quatuor ſenſus vt prius ſequitur ꝙ erunt ſex. Et iſte due rationes cõfirmãtur: quia vnus ſenſus non debet eſſe niſi vnius ſenſibilis proprij ſcḋm genus et vnius cõtrarietatis vt accipitur ſcḋo huius: ſed tam viſus q̄ tactꝰ ſunt plurū contrariorū: ſcilicet tactus: calidi ⁊ frigidi: ⁊ cū hoc humidi ⁊ ſicci: viſus etiã albi ⁊ nigri ⁊ cū hoc luminis ⁊ tenebrarū et ſicut plurium cõtrarietatū ſic etiã ſūt plurium generū ſenſibiliū: diuerſe eīm cõtrarietates ſunt diuerſorū generū: ſaltẽ propinquorū: ergo tam viſus q̄ tactus eſt plures ſenſus. ❡ Itẽ. non ſunt ijdẽ ſenſus mei ⁊ ſenſus tui: ⁊ tamẽ habeo quinq; et tu quinq;: ergo ſunt decem ⁊ nõ ſolū quinq;. ❡ Itẽ. ſunt plures ſecundū numerū q̄ quinq; propter pluralitatem animaliū ⁊ ſunt etiã plures ſpecies q̄ quinq;: probatio: quia ſenſus idem eſt quod potentia ſenſitiua: ⁊ potentia ſenſitiua eſt idem quod aīa: ideo tot ſunt ſenſus ſecūdum ſpeciem quot ſunt anime ſenſitiue ſecūdum ſpeciem: ſed ſunt longe plures q̄ quinq;: quoniam aliarum ſpecierū ſunt aīa equi: aīa bouis: aīa aſini: et ſic de alijs ſpeciebus animaliū. Poſtea ſecūdū genꝰ nõ ſunt quinq; ſed vnū tantū: quoniam omniū ſenſuū eſt idem genꝰ: ſcꝫ ille terminꝰ ſenſus: ergo nullo modo poteſt dici ꝙ ſunt quinq; ſenſus ⁊ non plures. ❡ Itẽ. queramus vnde diſtinguãtur iſti: ſi eīm ex parte obiectorū diſtinguãtur: tunc erunt multo plures q̄ quinq;. obiecta enim ſenſibilia ſunt multo plura ſecūdum ſpeciem q̄ quinq;. ⁊ ſi diſtinguãtur ex parte anime tunc in vno animali nõ erit niſi vnus ſenſus: vt in me vel in te: quoniam in me eſt vnica anima ſenſitiua: ⁊ ſi diſtinguãtur ex parte organorū corporeorū: tūc omnis ſenſus erit ſenſus tactus: quoniam omne mẽbrum in nobis eſt organum tactus: quia per ſingula mẽbra percipimꝰ qualitates tangibiles: ideo nullus ſenſus diſtingueretur a tactu: ⁊ ſic nõ eſſent quinq;. ❡ Itẽ. cõſtat ꝙ in lingua ponimus vnū ſenſum propriū lingue: ſcilicet guſtum: eo ꝙ per linguã ſentimus ſapores quos ꝑ nullam aliã partẽ corporis ſentimus: ergo ſimili ratiõe in mẽbris genitalibꝰ ponimus quẽdã alium ſenſum ſic ꝓpriū: ſcilicet quia ꝑ mẽbra genitalia ſentimꝰ qualitates ſeminū quas ꝑ nullū aliud mẽbrū ſentimꝰ: quod ex hoc patet: quoniam ſenſu huiuſmodi delectamur ſolū ꝑ illa mẽbra: ideo preter quinq; ſenſus quos Ariſtoteles poſuit eſt ponẽdus ſextꝰ illis mẽbris ꝓprius. Et ita etiã argueretur de ſtomacho: ſtomachus eīm ſentit famem ⁊ ſentit ſitim et alia mẽbra nõ ſentiunt: ergo in ſtomacho eſt ſenſus proprius preter illos quinq; qui in alijs mẽbris inueniuntur. ❡ Item. piſcis habet ſenſum ꝑ quẽ proſequitur a longe alimentū nõ viſum: quia experimur ꝙ huiuſmodi alimẽtum determinate proſequitur: ⁊ inuenit: et ille ſenſus non eſt tactus neq; guſtus: quia per illos nõ ſentimus a longe: nec eſt viſus: quia ponebamus illud alimẽtum non videri a piſce quãdo incipit ipſū proſequi et querere: nec eſt auditus: quia illud alimentū eſt ibi ſine ſono: nec eſt

olfactus: quia ſicut auctoritate Ariſtotelis ſenſatio per olfactum requirit inſpirationem prout in nobis experimur: ⁊ piſces cōmuniter neq; ſpirant neq; reſpirant: ideo ſenſum olfactus nō habent: ſequitur ergo ꝙ habent ſenſum ſextum ſcilicet ſenſum alium ab iſtis quinq;.

Oppoſitū determinat Ariſtoteles.

Iſta queſtio nō querit niſi de ſenſibus exterioribus: qui non dicūtur exteriores ex eo ꝙ ſint ſituati in ſuperficie corporis exteriori: q2 viſus nō eſt ī extremitate pupille vt dicit Ariſtoteles: in de ſenſu et ſenſato: et tactus etiā eſt intus in neruis: ſed iſti ſenſus dicuntur exteriores ex eo ꝙ immutātur a ſenſibilibus exterioribus nullo alio ſenſu mediāte. ſenſus autem interiores vocarētur: que ſi immutarētur a ſenſibilibus exterioribus tamen hoc eſt mediantibꝰ alijs ſenſibus prius immutatis. ¶ Tūc dico breuiter ꝙ ſunt ſolum quinq; ſenſus exteriores: ad iſtū ſenſum: ꝙ ſub hoc genere ſenſus exterior cōtinētur quinq; ſpecies precise ſupponentes pro omnibꝰ ſenſibus exterioribus: ⁊ preter illas ſub illo genere nō cōtinentur alie ſpecies que non coincidāt cum illis vel cum aliqua earum in ſignificādo: ⁊ ille quinq; ſpecies ſunt viſus olfactus auditꝰ tactus et guſtus. i. hec nomina. ⁊ nō eſt vis ad preſens vtrū hoc nomen vel hec ſpecies tactus poſſit diuidi in duas ſpecies ſecundū duas contrarietates primorū tangibiliū: quia ſi ſic diuidatur reſultabunt ſex ſenſus ſecūdum ſpeciem: quando autem dicimus ſolum eſſe quinq; ſenſus nos accipimꝰ hoc nomen tactus pro vnico mēbro. ¶ Tunc probatur dicta concluſio ſecūdum Ariſtotelem ſic: predictos quinq; ſenſus habemus ⁊ non plures: et nullus ſenſus nobis deficit: ergo quinq; ſunt et nō plures ꝙ̄ quilq;: maior eſt manifeſta: ⁊ minorē declarat Ariſtoteles: q2 ſi nobis deficeret aliquis ſenſus vel hoc eſſet ex parte obiectorum ſenſibiliū: vel ex parte mediorū: vel ex parte organorū: per ſufficientem diuiſionē: ſed nullo iſtorum modorū poteſt dici. primo non ex parte obiectorum ſenſibiliū: q2 nulla aīalia videmus proſequi alimenta ſua niſi ſecūdum qualitates quas ſumus nati percipere: vt per colores: aut lumē: vel per ſonos: vel per odores: vel per ſapores: vel per qualitates tangibiles: ideo nulla ſunt ſenſibilia que nos non ſumus nati ſentire: per cōſequens ratione ſenſibilium nihil deficit nobis. ¶ Cōtra hoc obijcitur: q2 dicit Ariſtoteles ꝙ ſimpliciter calidū vel ſimpliciter frigidum non ſentimꝰ. Et ſic etiam ꝙ nō ſentimꝰ omnes odores ſed ſolum intēſos quos cū letitia vel triſtitia ſentimus: ideo nō omnia ſenſibilia ſumꝰ nati ſentire. ¶ Ad primā: diceretur ꝙ omnes qualitates tangibiles poſſumꝰ ſentire: q2 forte non eque calidam habemus manū ſiniſtram ⁊ dextrā: ideo quod non ſentimus manu dextra propter ſimilitudinē illud ſentimus manu ſiniſtra ⁊ ecōuerſo: vel etiā eadē manu quod nunc nō ſentimus ꝓpter ſimilitudinē bene ſentiremꝰ ſi manꝰ noſtra fuerit alterata. Ad aliā inſtantiā que erat de odoribus dicendū eſt ꝙ nos percipimꝰ bene oēs ſpecies odoris ꝑcipimus eñ cōtrarios odores ⁊ medios: ſed verū eſt ꝙ ꝓpter ineptitudinem organi olfactus in nobis nos nō percipimus in aliqua ſpecie odoris niſi odores intēſos: modo ꝓpter diuerſitatē in eadē ſpecie inter intenſos ⁊ remiſſos nō eſt ponēdus alius ſenſus ſecundū ſpeciem: ſed ſolum melior vel peior diſpoſitio organi: ideo non poteſt dici ꝙ ratiōe ſenſibiliū deficiūt nobis alique ſpecies ſenſuū. Deinde etiā dico ꝙ nō eſt nobis defectꝰ ex parte mediorū: q2 medium intrāneum habemꝰ in guſtu ⁊ tactu: ⁊ mediū extraneū: vt aerem aut aquā in viſu: auditu: et olfactu. Ultimo non poteſt dici ꝙ nobis ſit defectus ex parte organorū: q2 ex omni cōplexione cōueniente animatis habemus organa: habemus enim organū aque a dominio ſcilicet in viſu: organum aeris a dominio in auditu: ignis autē ſi ſit multe intenſionis nō poteſt nobis fieri organū neq; alijs viuentibus: q2 deſtrueret vitā: ſed ignis. i. calor remiſſus ⁊ proportionatus qui poteſt viuētibus cōuenire inuenit in nobis ⁊ in omnibꝰ organis noſtris. terra etiam ſi habeat organū propriū a dominio non habet niſi organū tactus aut guſtus. nerui enim qui ſunt organa tactꝰ ſunt terreſtres: a dominio ergo nullus ſenſus nobis deficit: nec ex parte ſenſibiliū: nec ex parte mediorum: neq; etiā ex parte organorū ⁊ ſic propoſitum eſt concluſum.

Tunc ad rationes. Ad primā: dictū

eſt ꝙ omnes ſenſus tactus ſiue ſint plures ſecūdum ſpeciem ſiue non: enumeramus pro vno mēbro ponēdo quinq; ſenſus: ⁊ ſi enumeretur duplex tactus pro duobus mēbris: tunc cōcedendi eſſent ſex ſenſus exteriores. ¶ Ad aliam dico ꝙ Ariſtoteles per duplicem viſum intendebat vnum ſenſum exteriorē ⁊ aliū interiorem ſcilicet ſenſū cōmunem de quo poſtea dicemus. ¶ Ad aliam rationē dictum fuit alias quando queſitum fuit de vnitate tactus. ¶ Ad aliam: cōcedo ꝙ noſtri ſenſus ſint valde multi ſecundū numerum: ſed ſunt quinq; ſecūdū ſpeciem: ad ſenſum prius expoſitū. ¶ Ad aliam: dico ꝙ licet hec nomina ſenſus et aīa pro eodem ſupponāt: tamen habent alias connotationes ⁊ ſunt diuerſorū predicamētorū: hoc nomen anima eſt forte nomen abſolutum: et hoc nomen ſenſus eſt nomen relatiuū dictum ad actum per modum potentie: non enim aliud ſignificat ſenſus ꝙ̄ potentia ad ſentiendum: ideo non oportet ꝙ ſpecies huius generis ſenſus ſint ſpecies huius termini anima. ¶ Ad aliam. poteſt dici ꝙ ſenſuū diſtinctio non eſt intrinſece ex obiectis: poteſt tamē argui ex obiectis ſicut alias dicebatur: ſed diſtīctio intrinſeca ſenſuum eſt ex diuerſa diſpoſitione qualitatiua organorum: nec propter hoc ſequitur ꝙ omnis ſenſus ſit tactus: quia licet in eodem mēbro ſit tactus cum viſu vel guſtu tamen ſecūdum aliam et aliā diſpoſitionē qualitatiuā oculus videt et tangit: ⁊ ſecūdum aliam et aliam lingua guſtat et tangit. ¶ Ad aliā: reſpondetur ꝙ mēbra genitalia et ſtomachus non ſentiunt niſi per ſenſum tactus: tamen in eis eſt quedā ꝓportio qualitatū tangibilium que nō eſt in alijs mēbris propter quā proportionē aliqua tangibilia ſunt eis delectabilia vel triſtabilia que alijs mēbris nec ſint delectabilia nec triſtabilia. exceſſus eñ caliditatis vel ſiccitatis grauat ⁊ contriſtat ſtomachum: ꝓpter quod ſtomachus appetit cibum ⁊ potū ad ſui humectationem ⁊ refrigerationē. ⁊ ſic mēbra genitalia in ſemine ſibi proportionato delectātur ⁊ non alia mēbra: quia non habent cōplexionem in tali ꝓportiōe. ¶ Ad vltimā: reſpondet Ariſtoteles ꝙ piſcis habet olfactum: quia per odores proſequit alimētum: nec oportet ꝙ omnis olfactio ſit ꝑ reſpirationē: ſed hoc ſolū oportet in aīalibus habentibus organū olfactꝰ coopertū: vt ꝑ reſpirationē diſcooperiat: ſicut etiā aīalia habētia palpebras īdigēt retractiōe palpebrarū ad vidēdū: mō piſcis ſicut nō habet oculos coopertos ita nec organū olfactꝰ: ⁊ ſic ad vidēdū nō īdiget aliq̄ apertiōe oculorū nec īdiget ad olfaciēdū reſpiratiōe.

Quæſtio XXVI.

QVæritur Vtrum p̄-
ter ſenſus exteriores neceſſe
ſit ponere aliquem ſenſum cō-
munem. Arguitur ꝙ nō: quia
vel hoc eſſet propter ſenſibilia
communia: vel propter ſenſibi
lia propria: vel saltē propter
ſenſibilia per accidēs cum nō
ſint plura ſenſibilia: ſed hoc non eſt ꝓpter ſenſibilia ꝓ
pria: nec propter communia: quia illa ſufficiēter co
gnoſcimus per ſenſus exteriores: nec propter ſenſibi
lia per accidens: quia illa etiā ſunt cognoſcibilia per
ſenſus exteriores: licet non per ſe: ſed per hoc ꝙ con-
iuncta ſunt ſenſibilibus proprijs ſenſuum exteriorū
igitur nulla eſt neceſſitas ponendi ſenſum alium pre
ter exteriores. ¶ Itē: nō poſſet ratiōabilit̄ aſſignari
organum talis ſenſus: quia maxime videtur ꝙ eſſet ī
cerebro: ſ3 in cerebro poni nō pōt: q2 ſi poneret̄ tal' ſen
ſus cōis ille deberet eſſe copulat9 ad ſingulos ſenſus
exteriores: vt videtur velle Ariſtoteles: mō cerebrū
non eſt copulatū ad pedes: in quibus tamen ſenſus
tact9 inuenit̄. ¶ Item: ſi eſſet talis ſenſus cōmunis
ille eſſet perceptiuus omnium ſenſibilium propriorū
vt vult Ariſtoteles. ſed hoc videtur falſū: quia ſicut
dicit Ariſtoteles omnis ſenſus vnus debet eſſe ſolū
vnius contrarietatis ⁊ vnius generis ſenſibilis: ideo
ille non eſſet vnus ſenſus ſi eſſet perceptiuus omniū
huiuſmodi ſenſibilium propriorum. Et etiam alia cō-
plexio organi requiritur ad recipiendū ſpecies co-
lorum ⁊ alia ad recipiendum ſpecies ſonorum vel ſa-
porum: ideo non poteſt eſſe aliquis vnus ſenſus rece
ptiuus huiuſmodi ſpecierū: ⁊ ſic non eſt ponēdus ta-
lis vnus ſenſus communis.

¶ Oppoſitum determinat Ariſtote
les. Dico primo ꝙ preter ſenſus exteriores neceſſe eſt
ponere alium ſenſum interiorem quem vocam9 com-
munem: quia non immutatur a ſenſibilib9 exteriori-
bus niſi mediante alio ſenſu exteriori prius imutato
Et iſta concluſio ſcilicet de neceſſitate ponēdi talē
ſenſum poteſt ꝓbari quatuor rationibus. ¶ Prima
ratio eſt: q2 ſenſus exterior nō eſt perceptiuus ſui ac-
tus vt ſuppono ad pñs: ⁊ tñ aliqñ ꝑcipim9 illos act9.
Tu enim manifeſte iudicas nō ſolū ꝙ hoc eſt albū vel
nigrum: vel ꝙ hec vox eſt acuta vel grauis: ſed etiam
iudicas te hoc videre vel audire: ergo neceſſe eſt pone
re ſenſū interiorē ꝑcipiētē ⁊ iudicātē act9 ſenſuū exte-
riorum. ¶ Secunda ratio eſt: quia ſenſus exterior ni-
hil cognoſcit vel iudicat in abſentia ſenſibiles: quia
non eſt reſeruatiuus ſpecierum. Unde valde modi-
co tempore ⁊ ſine ſpecie nihil cognoſceret: vel iudica-
ret: ſed in abſentia ſenſibilium nos iudicamus de ip-
ſis ſenſibilib9 tam priuatiue ꝙ poſitiue: igit̄ preter ſē
ſus exteriores ponēdus eſt alter ſenſus q̄ in abſentia
ſēſibiliū cognoſcat ⁊ iudicet de eis. Minor hui9 ratio
nis declaratur: primo ꝑ iudicia priuatiua: q2 de noc-
te in camera iudicamus eſſe tenebras cum tamē tūc
viſus exterior nihil percipiat: ⁊ ſic etiam iudicamus
eſſe ſilentium quando auditus exterior nullā habet
ſenſationem per quā poſſit iudicare: ⁊ iſte modus iu-
dicādi eſt per ſenſum interiorem q̄ habebat cognoſce
re actum ſenſus exterioris: ideo etiā poterat cogno-
ſcere ꝙ ſenſus exterior non ſit in actu: ⁊ ſic quando ꝑ
cipit viſum exteriorem oculis apertis nō moueri ad
actū iudicat eſſe tenebras: ⁊ quando percipit audi
tum exteriorē auribus apertis non moueri ad actum
iudicat eſſe ſilentiū. Illa minor etiā p̄ncipal' ratiōis
declaratur: quia oculis clauſis vel cum ſint tenebre
apprehendimus montes ⁊ valles ⁊ aſtra: ⁊ formam9
in nobis diuerſa fantaſmata: ⁊ ibi non ſolū eſt reſerua
tio ſpecierum ſed etiam cognitio ⁊ actualis apprehē
ſio ipſorum ſenſibilium: cum tñ non ſint ſenſibilia pre
ſentia: igitur. ¶ Tertia ratio eſt: q2 ī ſomno clauſis ſē
ſibus exterioribus apparent nobis ſenſibilia ac ſi eſ-
ſent in proſpectu noſtro: cum ſimpliciter hoc non ſit ꝑ
ſenſus exteriores: eo ꝙ ſunt clauſi: ſeq̄t̄ ꝙ hoc ē ꝑ aliū
ſenſum interiorem ⁊ ſic habetur propoſitū. ¶ Quar
ta ratio eſt: quia de ſenſibilibus diuerſorum ſenſuum
exteriorū cōponim9 ⁊ diuidimus ponendo inter ea
conuenientiā ⁊ differentiam. iudicamus enim ꝙ hoc
album eſt dulce ⁊ ſi homo vocat canem ⁊ canis cum
videat iudicabit ꝙ ille quem videt eſt vocans eum ⁊
ibit ad ipſum: mō hoc iudicium non poteſt fieri ꝑ ali-
quem ſenſum exteriorem nec ꝑ plures ſenſus exterio
res ſi non ſit alius ſenſus communis: quia viſus nihil
cognoſcit de vocatione ſ3 ſolū audit9: ideo non poteſt
iudicare: ꝙ ille ſit vocans. ⁊ ita etiam auditus non iu
dicat de ꝓprio viſibili nec ambo ſenſus ſimul compo-
nerent vel diuiderēt ꝓpria ſua ſenſibilia: q2 ponens
conuenientiā vel differentiam inter aliqua oportet ꝙ
cognoſcat ambo illa. vnde ſicut bñ dicit Ariſtoteles
ſi tu cognoſceres album ſolum: et ego nigrum ſolum
nec aliquis noſtrum nec ambo poſſemus ponere con
uenientiam vel differentiam inter album ⁊ nigrum:
oportet enim ꝙ ſit eadem virtus formans actum cō
poſitiuū vel diuiſiuū: quem formare non pōt ſi non ap
prehendat vtrūq3 extremorū. His ergo rationib9 cō-
cludit̄ concluſio propoſita a p̄ncipio. ¶ Secūdo po
teſt addi ꝙ ille ſenſus communis eſt vnus ſenſus. ſ. ha
bens vnum organum ad quod organum terminan-
tur ⁊ copulantur organa ſenſuum exteriorum: aliter
non perciperet omnes actus ſenſuum exteriorū nec
poneret differentiam vel cōuenientiam inter obiecta
eorum. Et vt magis appareat quomodo hoc ſit verū
debetis notare ꝙ ad ſenſum tria principaliter ⁊ in
triſece concurrunt. Primum eſt anima ſenſitiua que
eſt p̄ncipalis forma corporis ⁊ organi ſenſitiui: ⁊ rōe
eius ſenſus communis bene eſt vnus cum illa ſit vna
in vno animali ⁊ eiuſdē rationis ꝑ totum corpus: ani
ma enim eſt ſimplex forma ſic ꝙ non compoſita ex ꝑ-
tibus diuerſarum rationū. Scōm quod requirit̄ eſt
materia organi: ratione cuius etiam ſenſus poteſt di
ci vnus: quia materia in totali corpore animalis eſt
vna indiuiſa ⁊ non habens partes diuerſarum ratio-
num. Tertium quod requiritur eſt diſpoſitio quali-
tatiua organi que in diuerſis membris eſt diuerſa ⁊
propter cuius ſolius diuerſitatem dicuntur membra
⁊ organa diuerſa. Unde propter huiuſmodi diuerſi-
tatem dicuntur organa ſenſuum exteriorum diuerſa
⁊ etiam ſenſus exterior eſt diuerſus. Et imaginandū
eſt etiam ꝙ q̄ntum ad huiuſmodi qualitatiuas diſpo
ſitiones ſenſus communis eſt vnus in ſe ⁊ diuerſus a
ſenſibus exterioribus. Debetis tñ notare ꝙ de iſta
vnitate dicit Ariſtoteles ꝙ ille ſenſus communis eſt
vnus ⁊ indiuiſus ſecūdum numerum ⁊ ſecūdū locū: tñ
eſt diuiſus ſiue plurificatus ſecundū eſſe: hoc eſt dictu
ꝙ ſecundū aliam ⁊ aliam rationem ipſe eſt percepti-
uus audibilium ⁊ viſibilium ⁊ ſic de ſenſibilibus alio
rum ſenſuum: quia inquantum organum viſus termi
natur ſiue copulatur ad ipſum: ipſe eſt perceptiu9 vi-
ſibilium. ⁊ ſic de alijs ſenſibus ⁊ ſenſibilibus.

¶ Tunc ad rationes. Ad primam dico ꝙ propter ſenſibilia tam communia ꝗ propria ponitur ſenſus communis ad percipiendum ea in abſentia ipſorum ⁊ ad compandum ea vt dictũ fuit. ¶ Ad aliam: reſpondent aliqui ꝙ organũ ſenſus cõmunis eſt in anteriori parte cerebri. Ariſtoteles tñ in paruis libris naturalib⁹ ponit ſenſum communem habere organũ ſuũ proprium in corde: modo omnia membra habent coniunctionem ad cor ⁊ ab eo recipiunt ſpirit⁹ vitales. ⁊ ſignũ magnũ eſt ꝙ ĩ corde vigeat ſenſus cõmunis: quia ſi aliquis atrociter tangeretur in pede ſiue in manu ⁊ ſi habeat apoſtema in pede vel in manu qḋ tangatur vt ſit dolor acutus: omnes cõmuniter dicunt pũcturam eſſe vſq; ad cor: ⁊ ꝙ ſentit̃ dolor ipſe verſus ſitum cordis non verſus ſitũ cerebri. ¶ Ad vltimam: dicendum eſt ꝙ illa verba Ariſtotelis: vnius ſenſus eſt vnι⁹ contrarietatis: debent intelligi de ſenſibus exterioribus: ⁊ verũ eſt: quia in illis ſenſibus exterioribus non eſt complexio vna conueniẽs ad receptionem omnium ſpecierum ſenſibilium ſed alia et alia ad receptionem aliarum ⁊ aliarum ſpecierum. in ſenſibus tamen interioribus eſt complexio ſubtilior ⁊ nobilior que eſt ſufficiens ad receptiones omnium huiuſmodi ſpecierum.

Quæſtio. XXVII.

Quæritur: Vtrum in homine ſint ponende quatuor virtutes ſenſitiue interiores: ſenſus communis: fantaſtica: cogitatiua: ⁊ memoratiua. Arguitur ꝙ non ſint tot ponende primo per Ariſtotelem qui nũꝗ videtur poſuiſſe ſenſum communem niſi fantaſiam ⁊ memoratiuam. Et cõfirmat̃ per anatomiam cerebri: omnes enim anatonomizãtes dicunt in cerebro eſſe tres cellulas ⁊ non plures: ⁊ videtur ꝙ ꝗlibet ſenſus interior debet habere vnaꝫ cellulam pro organo ſuo: imo videtur ꝙ virtutes ſenſitiue interiores ſunt ponẽde ſolum tres. ¶ Iterum. preter ſenſum communem videtur ſuperfluere alia cognoſcitiua: eo ꝙ ſenſus cõmunis eſt virt⁹ ſuperior ⁊ põt in omnes apprehenſiones in quas poſſunt virtutes interiores ⁊ adhuc in plures. ⁊ ideo poſſumus dicere ꝙ per ſenſum communem apprehendimus ꝗcunq; citra intellectum poſſumus comprehẽdere vltra ſenſus exteriores. Ideo fruſtra poneretur alia virtus cognoſcitiua inter ſenſum cõmunem ⁊ interioreꝫ ¶ Et hoc cõfirmat̃: q2 ſi vltra cõmunẽ ſenſũ oporteret ponere aliam virtutẽ cognoſcitiuã: hoc eſſet ad componendum ⁊ ad diuidẽdum inter diuerſa ſenſibilia: aut ad iudicandum de actibus ipſorum ſenſuum aut ad eliciendum intentionem non ſenſatam ex ſenſata: ſicut ouis ex colore ⁊ motu lupi elicit intentionem inimicitie: ⁊ fugit ab eo: ſed propter nullum iſtorũ oportet ponere niſi ſenſum communem: quod patet: Senſus communis poteſt componere ⁊ diuidere: cuꝫ ille ſecundum Ariſtotelem ponat differentias ⁊ conuenientias inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum exteriorum. Similiter: ille eſt perceptiuus actuum ſenſuuꝫ exteriorum. vt videtur velle Ariſtoteles. et eſt etiam rationabile ꝙ ipſe poſſet elicere intẽtiones non ſenſatas: ⁊ hoc a ſenſibus exterioribus: quia aliter nõ poſſet multum vltra ſenſus exteriores: quod eſt contra rationem virtutis ſuperioris: eo ꝙ ſemper ſuperior debet plus poſſe: igit̃ videtur eẽ ſuperfluũ ponere vlteriorem virtutem cognoſcitiuam ſaltem citra intellectum. ¶ Item quicũq; ponunt dictas quatuor virtutes ipſi ponũt duas cognoſcitiuas: ſcꝫ ſenſum cõmunem ⁊ cogitatiuã: ⁊ duas reſeruatiuas: ſcilicet fantaſticam et memoratiuam: modo videtur ſuperfluuꝫ ponere illas reſeruatiuas preter cognoſcitiuas: ꝓ tãto quia non repugnat cognoſcitiuis reſeruare: vt patet primo de intellectu qui eſt cognoſcitiuus: ⁊ tamen reſeruantur in eo habitus intellectuales. Et idem etiam patet de ſenſibus exterioribus: qui licet ſint cognoſcitiui: tamen poſſunt aliquo tempore reſeruare ſpecies ſenſibilium: vt alias dicebat̃ de viſu: ergo non ſunt tot ponende. ¶ Iterũ ſi ponatur aliqua reſeruatiua preter cognoſcitiuas: videtur ꝙ debeat vna ſufficere: ſicut enim idem ſenſus ſcꝫ ſenſus communis percipit ſenſibilia exteriora ⁊ actus ſenſuum exterioruꝫ ita eadem reſeruatiua poteſt reſeruare ſpecies illorũ ſenſibilium: quod ſolet dici pertinere ad fantaſiam: ⁊ intenſiones actuum: quod ſolet dici pertinere ad memoratiuam: ideo non ſunt ponende due reſeruatiue ſꝫ vnica. ¶ Deinde arguitur ꝙ ſunt plures: quia preter quatuor predictas ſolet poni eſtimatiua ⁊ etiam imaginatiua: ⁊ ſemper Ariſtoteles in libro de memoria ⁊ reminiſcentia diſtinguit memoratiuam ⁊ reminiſcitiuam: dicens: ꝙ cõiter bene memoratiui ſunt male reminiſcitiui: ⁊ econuerſo: ⁊ ſic reminiſcentia eſſet quinta virtus interior.

Oppoſitum determinat commentator: Auicenna: ⁊ Albertus magnus: ⁊ plures alii expoſitores in hoc libro ⁊ in paruis naturalib⁹. Iſta queſtio eſt valde difficilis: ideo ſufficit mihi aliqua probabilia recitare dicta ab aliis. Primo igitur cum viſa fuerit neceſſitas ponendi ſenſum communem ſeu aliquam virtutẽ cognoſcitiuam tunc eſt videnda neceſſitas ponendi fantaſiam vel memoratiuam ⁊ etiã cogitatiuam diſtinctas a ſenſu cõmuni. ¶ Et ad hoc dicendum eſt ꝙ pter ſenſum communem aut omnem virtutem cognoſcitiuam oportet ponere aliam virtutem nõ cognoſcitiuam que ſit reſeruatiua ſpecierum ſenſibiliũ. quod ex hoc patet: quia deſinentibus actibus cognoſcendi: vt qñ bene dormimus: adhuc oportet in nobis remanere ſpecies ſenſibilium: quia aliter nunꝗ poſſemus illa ſenſibilia apprehendere niſi reuerterentur coram nobis: quod apparet manifeſte falſum: tã in ſomnis ꝗ in vigilia: tu enim potes cogitare qñ vis de his que ante vidiſti vel audiſti: ⁊ tñ ille ſpecies nõ reſeruantur in virtute cognoſcitiua: quia tunc per illam continue eſſemus in actu cognoſcẽdi: ergo preter cognoſcitiuas virtutes oportet ponere reſeruatiuam non cognoſcitiuam: ⁊ talem dicunt auctores eſſe fantaſiam que alio nomine vocatur imaginatiua: quia reſeruat imagines ſeu ſimilitudines rerum ſenſibilium. ¶ Deinde oportet videre quare neceſſe ſit ponere plures virtutes cognoſcitiuas ita ꝙ nõ ſufficiat ſenſus cõmunis. ⁊ de hoc dicunt Auicenna ⁊ cõmentator ⁊ etiam Albertus magnus: ꝙ ſenſus communis ſolũ cognoſcit ſenſibilia exteriora ⁊ actus ſenſuum exteriorum: ideo oportet ponere aliam virtutẽ que eliciat alias intentiones non ſenſatas vt intẽtionem amicitie vel inimicitie conuenientie vel diſcõuenientie: ⁊ dicũt hoc pertinere ad cogitatiuam ſeu eſtimatiuam. Unde hec duo nomina ponũtur tanꝗ ſynonyma niſi ꝙ magis vtimur hoc nomine cogitatiua in hominibus: ⁊ magis hoc nomine eſtimatiua in brutis. Dicunt etiã vltra: ꝙ ſenſus communis ſolum ap

pꝛehendit per modum pꝛeſentis ac ſi res ſit in cōſpe
ctu noſtro. Eſtimatiua autem vel cogitatiua appꝛehē
dit per modum pꝛeteriti aut futuri iudicando ꝙ in
tali loco erat cibus. ſic enim bruta mouentur ad loca
in quibus alias inuenerūt cibos ⁊ potus: ⁊ ita appꝛe
hēdis te hec aut illa vidiſſe vel audiuiſſe. Q ꝫ autem
hec pertineant ad duas virtutes diuerſas perſuadetˀ
quia communiter in ſomnijs appꝛehendimus res ſo
lum tanꝙ pꝛeſentes ⁊ quaſi in cōſpectu noſtro exiſtē
tes: ⁊ hoc pro tanto eſſe videtur ꝙ ſenſus commu-
nis citius ⁊ facilius abſoluitur a ligamento ſomni
ꝙ virtus cogitatiua: ideo tunc per ſenſum cōmunēꝫ
iudicamꝰ ⁊ nihil adhuc per cogitatiuam: pꝛopter qḋ
ſolum iudicamus per modum pꝛeſentis tantum. Ali
quando non ſolum ſenſus communis ſed cū hoc etiaꝫ
virtus cogitatiua abſoluitur ab huiuſmodi ligamen
to: ⁊ tunc aliquando ſomniamus cum rememoratio-
ne pꝛeteritoꝛum: immo tūc aliqñ ſomniamus ſyllogi
ſādo circa vniuerſalia quod pertinet ad itellectū: ſeꝫ
quia virtus cogitatiua que immediate deſeruit intel
lectui abſoluta eſt a ligamento. ❡ Poſtea videnduꝫ
eſt quare ſint ponende due reſeruatiue: ad quod ipſi
dicunt ꝙ fantaſia ponitur coꝛſidere ſenſui cōmuni: ⁊
memoꝛatiua cogitatiue: ⁊ differunt in reſeruando: qꝛ
fantaſia ſolū reſuat ſpecies ſeu imagines rerū ſēſibi
lium ⁊ per modum pꝛeſentis quaſi res eſſent in cōſpe
ctu noſtro: ⁊ ideo per per hunc modum ſepius ſomni
amus quia illa fantaſia cito abſoluitur a ligamento
ſomni: ſed memoꝛatiua non ſolum reſeruat illas ſpe-
cies: ſed etiam reſeruat intentiones actuū cognoſcen
di ⁊ cum differentijs tempoꝛum. Unde per cogitati-
uam tu potes iudicare non ſolum ꝙ hoc eſt albū aut
currēs: ⁊ nō ſolū ꝙ tu vidiſti hoc vľ audiuiſti: ſed ꝙ ta
li tēpoꝛe vidiſti ⁊ alio tēpoꝛe audiuiſti: ⁊ hoc nō fit ſo-
lum per intellectum: quia bruta ſic de pꝛeteritis diſti
cte rememoꝛātur pꝛopter quod reuertūtˀ ad loca vbi
alias fuerūt determinate. ❡ Et confirmatur ꝙ dicte
virtutes reſeruatiue ſint abinuicem diſtincte ⁊ habe-
ant diſtincta oꝛgana: qꝛ experimur ꝙ leſi in anterioꝛi
parte cerebri amittunt imaginatiuā: leſi vero in par-
te poſterioꝛi amittunt memoꝛatiuam remanente bo-
na imaginatione: pꝛopter quam imaginationem non
deſinunt eſſe ſubtiles: licet deſinant bene memoꝛa-
ri. ❡ Et debetis ſcire ꝙ iſte quatuoꝛ virtutes com-
muniter ab auctoꝛibus ſic oꝛdinantˀ. Commētatoꝛ et
Ariſtoteles ponunt ſenſum communē in coꝛde et fan
taſiā in pꝛima cellula ſeu in anterioꝛi parte cerebri ⁊
cogitatiuā in medio ⁊ memoꝛatiuam in poſterioꝛe ꝑ
te cerebri. Auicenna autem ⁊ multi alij ponunt ſenſū
communem ⁊ fantaſiam in pꝛima cellula cerebri ſed
ſenſum communem in anterioꝛi parte illius cellule ⁊
fantaſiam in poſterioꝛi parte eiuſdem cellule. Sed ꝗ
tenent iſtam ꝯſiderationem ipſi poſſent reſpondere
ad rationes. ❡ Ad pꝛimam diceretur ꝙ Ariſtoteles
aliquando nomine fantaſie vtitur pꝛo virtute reſer-
uatiua ⁊ aliquando ꝓ virtute cognoſcitiua ſeꝫ pꝛo co
gitatiua ⁊ ſic reuertuntˀ ea que dicta ſunt. ❡ Ad aliā
de anatomia cerebri: poteſt dici ꝙ ſenſus communis
non habet oꝛganū pꝛopꝛium in cerebro: ſed in coꝛde: ſꝫ
hoc in eadem cellula cum fantaſia: licet in alia parte
ipſius. ❡ Ad aliam dicitur ꝙ non ſuperfluit virtus
cogitatiua vltra ſenſum communem pꝛopter ea que
dicta ſunt in poſitione: licet enim ſenſus commu-
nis plus poſſit ꝙ̄ exterioꝛes quia cognoſcit actus eo
rum: tamē adhuc cogitatiua plus poteſt: quia elicit
intentiones non ſenſatas. ❡ Ad aliā: conceditˀ ꝙ ſūt
due cognoſcitiue ⁊ due reſeruatiue pꝛopter cauſam ꝗ
us aſſignatam. Et quando tu dicis: ꝙ cognoſciti-
ua poteſt reſeruare vt intellectus ⁊ viſus. Dico pꝛi
mo de intellectu: ꝙ non eſt inconueniens ꝙ reſeruet
ſpeciem: ſed viſus non reſeruat ſine actuali cogniti-
one: quia ſemper in cognoſcendo actu indiget mini-
ſterio ſenſus. hec autem non poſſunt dici de virtutibꝰ
ſenſitiuis immo cognoſcitiua non indiget ad cogno-
ſcēdum habere ſpeciem: quia ſi reſeruaret ipſam ſem
per actu cognoſceret. ❡ Ad aliam: poteſt dici ꝙ
non ſufficit vna reſeruatiua pꝛopter cauſas que dicte
fuerunt. ❡ Ad aliam que arguit ꝙ ſint plures: con-
cedendum eſt ꝙ eſt dare imaginatiuam: ſed illa non
differt a fantaſia immo ſunt nomina ſynonyma: Et ſi-
militer dicendū eſt de eſtimatiua ⁊ cogitatiua. ❡ Ad
vltimam: dicendum eſt ꝙ reminiſcitiua addit ſuper
memoꝛatiuam: non aliam virtutem: ſed cōgregatio
nem virtutum: nā reminiſci eſt per modum ſyllogiſti-
ci diſcurſus et virtus ſic diſcurrēs eſt cogitatiua: mō
poſſibile eſt ꝙ ſit bona memoꝛatiua ⁊ tñ nō ſit ſubtiľ
cogitatiua ⁊ tūc nec erit bōa reminiſcētia. Et de hoc dꝫ
videri ad plenum in libro de memoꝛia ⁊ reminiſcētia.
❡ Alia opinio eſt fundata ſuper hoc ꝙ illi ſenſus ꝗs
vocamus exterioꝛes: licet habeant exterius oꝛgana
ſua pꝛopꝛia ad recipiendum ſpecies ſenſibilium ex-
terioꝛum tamen iudicium non fit ſecundum illas ſpe
cies: niſi interius in oꝛgano communi. Et iſtud poteſt
multipliciter perſuaderi: pꝛimo per illud quod appa
ret in freneticis: qꝛ per indiſpoſitionem ſiue leſionem
illius oꝛgani communis: ipſi videntes feſtucam iudi-
cant eam eſſe maximum ſerpentem: ⁊ audientes par
uum ſonum iudicant magnos tumultus. Et ſic patet
ꝙ non eſt iudicium in oꝛganis exterioꝛibus in que
ſpecies illoꝛum ſenſibilium pꝛimo recipiuntur: quia
non opoꝛtet iſtos freneticos eſſe tāte indiſpoſitionis
in oculis ⁊ auribus ⁊ manibus ꝙ deberent ſequi iudi
cia ſic rebus diſcrepantia ſi fieret iudicium in illis oꝛ
ganis exterioꝛibus. ❡ Alia perſuaſio eſt de doꝛmien
tibus: quia viſi ſunt aliquando aliqui habentes ocu-
los apertos in quos recipi poterat ſpecies luminis ⁊
coloꝛis: ⁊ tamen non videbant: quia illud oꝛganum
commune in quo fit iudicium erat clauſum per ſom-
num. Similiter etiam doꝛmientes non audiūt lꝫ non
ſit clauſio aurium: nec olfaciunt: licet continue expi
rent ⁊ reſpirent: nec etiam tactu ſentiunt: ſi quis palpa
ret eoꝛum pedes aut manus: ⁊ tamen ſpecies ſenſi-
bilium ad oꝛgana exterioꝛa perueniunt ⁊ in ea recipi
poſſunt: ⁊ non poteſt dari cauſa quare tūc non ſentiāt
niſi quia interius clauſum eſt oꝛganum commune in
quo debet fieri iudicium ⁊ actus ſentiendi. ❡ Tertia
perſuaſio eſt: ꝙ foꝛtiter attendentes ad aliquod tri-
ſte vel delectabile non percipiūt que ipſis dicuntˀ vel
que ſpecies oculos eoꝛum tranſeunt: ſi quis in oꝛgana
exterioꝛa recipiuntur ſpecies illoꝛum: quia non ſunt
clauſa nec occupata: ⁊ cauſa quare hec non percipiūt
non videtur poſſe reddi: niſi quia per foꝛtem attentio
nem ad illud triſte vel delectabile occupatum eſt inte
rius illud oꝛganum commune in quo debet fieri iudi
cium. Hoc igitur fundamēto dicitur ꝙ illud oꝛganū
cōe ī āterioꝛ cellula vľ āterioꝛ cōcauitas cerebri: ⁊ tūc
cōpoſitū ex aīa ⁊ illo oꝛgano dicitur ſenſus cōmunis
ita ꝙ nullus ponitur ſenſus exterioꝛ cognoſcitiuꝰ ut
dicatiuus diſtinctus a ſenſu communi: immo ſenſus
communis dicitur aliquando viſus: aliquando audi
tus: ⁊ ſic de alijs ſenſibus: ⁊ dicitur aliquando ſenſus
communis: tamen ſecundum diuerſas ratiōes: ⁊ hoc
videtur dicere Ariſtoteles ſenſum communem quo
dammodo eſſe viſum vel auditum: ⁊ quodammodo

alium a viſu vel auditu: ⁊ ſic de aliis ſenſibus. Ille eſt ſenſus communis dicitur viſus inquantum iudicat ⁊ ſentit colores mediãte oculo: ⁊ dicitur auditus inquã tũ ſentit ⁊ iudicat ſonos mediante aure: ⁊ ſic de aliis ſenſibus q̄s vocam⁹ exteriores ſiue pticulares. Sed dicitur ſenſus communis inquantum ad ipſum omnia organa exteriora reducunt̃. Ideo etiam dicit Ariſtoteles ꝙ ille ſenſus cõmunis quodammodo eſt indiuiſibilis ⁊ quodãmodo diuiſibilis: quodãmodo vnus ⁊ quodammodo plures. Eſt enim vn⁹ realiter ⁊ ſecundum eſſe: eſt diuiſus et plures vt ſecũdũ rationem eſt pluraficatus: ad illum ſenſum: q: ſecundũ aliam rationẽ dr̃ viſus: ⁊ ſcd̃m aliã dicitur auditus ⁊ ſic de aliis. Nec obſtat ſi Ariſtoteles videatur ponere primũ ſenſitiuum in corde: q: non eſt intentio eius niſi ꝙ in corde ē origo omniũ ſẽſuũ ſenſibiliũ per que exercetur actus ſentiendi in dicto organo ſenſus communis ⁊ in organo eſtimatiue ſiue cogitatiue. Deinde preter iſtũ ſenſum communem conceditur virtus ſuperior ⁊ cognoſcitiua que multis modis nominatur: ſcʒ aliquando cogitatiua: aliqñ eſtimatiua: aliqñ etiã fantaſtica etiam huiuſmodi virtutis eſt elicere intentiones non ſenſatas ex ſpeciebꝰ ſenſibilibus: ⁊ etiam cognoſcere ⁊ iudicare actum ſenſus communis: ſcilʒ iudicare ꝙ nos videmus vel audimus. hoc enim nõ poterat iudicare ſenſus communis: quoniam virtutes ſenſibiles eo ꝙ ſunt materiales ⁊ corporee non ſunt innate reflecti ſuper ſe vel ſuam operationem: modo videre vel audire erit opatio ſenſus cõis: vt dicebat̃: iõ ſẽſus cõis lʒ vidẽdo ⁊ audiendo iudicet colores ⁊ ſonos: tñ non iudicat ſe videre vel audire: ſed illa virtus ſuperior: ⁊ organum eius eſt media concauitas cerebri. ¶ Poſtea requiritur tertia virtus que eſt reſeruatiua omnium reſeruatione indigentium. ⁊ illa aliquando vocatur imaginatiua inquantum reſeruat imagines. i. ſpecies rerum ſenſibilium ⁊ quandoq; vocatur memoratiua inquantum reſeruat intentiones ſenſationum cũ differentiis temporum. ⁊ organum huiuſmodi virtutis eſt poſterior cellula ſiue poſterior concauitas cerebri. Unde eſt ꝙ ſi homo lederetur in poſteriori parte cerebri ipſe amitteret memoriã. ¶ Et videt̃ rationabiliter ꝙ ſolum ponant̃ iſte tres virtutes interiores cum nõ inueniantur in cerebro niſi ille tres cellule. ⁊ hec opinio videtur multum concordare Ariſtoteli qui nunq̄ viſus eſt multiplicare huiuſmodi virtutes extra predictas tres: nec apparet ꝙ poſuerit fantaſiam eſſe ſolum reſeruatiuam: immo cognoſcitiuam: q: ⁊ compoſitiuam et diuiſiuam: immo videtur etiam velle Ariſtoteles ꝙ immediate deſeruiat intellectui: propter quod dicit intelligentem quẽcunq; neceſſe eſt fantaſmata ſpeculari: ideo non aliud videtur intelligere per fantaſiam q̄ cogitatiuam. ⁊ videtur mihi ꝙ q: iſte virtutes mouent ſe inuicem nos nomen vnius attribuimus alteri: vñ ſepe actum cognoſcendi vocamus memorari: ſcʒ quoniam cognoſcimus p̄terita p ſpecies reſeruatas in memoria: proprie igitur loquẽdo memorari non eſſet aliud niſi ſpecies in illa virtute memoratiua reſeruari: ⁊ ſic memoraremur licet nõ actu cognoſceremus ſed modo contrario dicit̃ memorari idem q̇ actu iudicare de p̄teritis per hoc ꝙ virtus cognoſcitiua mouetur a ſpeciebus reſeruatis in memoria: ideo etiam ſic virtus cognoſcitiua dicitur aliqñ memoratiua vel etiã reminiſcitiua. ¶ Et ſi iſta opinio teneretur reſponderetur ad perſuaſiões q̄s prima opinio habebat pro ſe. ⁊ contra iſtam vna perſuaſio erat ꝙ ſepe in ſomniis apparent omnia tanq̄ ſi eſſent in proſpectu ſenſus: ⁊ non per modum memorie: quod non videtur eſſe niſi propter duplicẽ reſeruatiuam: ſcʒ vnam reſeruantem ſolum ſpecies ſine differentia temporis ⁊ aliam reſeruantẽ intentiones ſenſationum cum differentiis temporum quarum prima citius abſoluitur q̄ ſecunda ideo ſic ſolum tunc ſomniamus. Reſpõdetur: hoc non accidit propter diuerſas reſeruatiuas: ſed q: omnes ille virtutes interiores q̄uis aliquo modo imperfecto ſint abſtracte a ligamẽto ſomnii: tamen adhuc aliquo modo remanent ligate. Et ideo non poteſt fieri ita perfecta repreſentatio ſicut in vigilia: ſed ſolum illud apparet quod eſt innatum fortius mouere: modo ſpecies ſenſibiliũ reſeruate in illa virtute ſunt fortiores in mouendo q̄ intentiones actuum ⁊ differentie temporum: ideo tunc ſolũ apparent huiuſmodi ſenſibilia ſine modo rememorationis: ⁊ cum hoc etiã natura ſenſitiua eſt natura magis intenſa ad preſentia q̄ ad preteritionem ⁊ futuritionem: ideo ſepius in vigilia attendimus ad preſentia ſine aſpectu ad preterita. ¶ Similiter non valet aliud motiuum quod erat de leſione concedo ꝙ per leſionem in poſteriore parte capitis peioratur aliqñ memoria ⁊ non peioratur imaginatiua: ſi per imaginatiuam intelligis virtutem cognoſcitiuã: quia per bonitatem eius homo eſt ſubtilis ingenii: ſcʒ bene arguens ⁊ diſcurſiuus: tamen ſi per imaginatiuam intelligas reſeruatiuam illa peioratur cum memoratiua: quia non differt ab ea: Et ad idem vadit ꝙ non ſũt iidem bene memoratiui ⁊ bene reminiſcitiui: hoc eñ non eſt propter diuerſas reſeruatiuas: ſed quia actus reminiſcendi requirit diſcurſum ſyllogiſticum qui nõ eſt in promptu niſi cum ſubtilitate: que quidem ſubtilitas ſcʒ ingenii eſt ex bona cognoſcitiua: modo raro contingit ꝙ memoratiua et cogitatiua ſint ſimul optime diſpoſite eo ꝙ cogitatiua ad ſui bonitatẽ plꝰ requirit de humiditate ⁊ de mollitie in qua poſſit abundare multitudo ſpirituum: ⁊ memoratiua ad bene retinendum requirit plus de duritie ⁊ ſiccitate. ⁊ iſta amplius debent videri in libro de ſomno ⁊ vigilia.

Sequũtur quæſtiones ſuper tertiũ librũ de anima.

CIrca Tertium de anima queritur primo vtrum intellectus noſter ſit virtus paſſiua ab intelligibili. Arguit̃ ꝙ non: quia omne quod patit̃ mouetur: cũ actio ⁊ paſſio nõ ſint ſine motu: vt patet tertio phyſicorum: ſed intellectus noſter non mouetur: ergo non patitur: minor probatur: q: nullum indiuiſibile mouetur: vt probatum eſt ſexto phyſicorum: ſed intellectus noſter conceditur eſſe indiuiſibilis. ¶ Item ſequeretur: ꝙ potentia vegetatiua eſſet nobilior itellectu noſtro: quod videt̃ abſurdũ ⁊ probatur conſequẽtia: quia agere eſt nobilius q̄ pati: ideo virtus actiua eſt nobilior q̄ paſſiua: ⁊ tamẽ potentia vegetatiua eſt virtus actiua: ideo eſſet nobilior ipſo intellectu ſi intellectus eſſet virtus paſſiua. Itẽ: itelligere ñ ē pati g̊ itellectꝰ ñ ē vtꝰ paſſiua. ꝯña ꝓbatur: primo per locũ a coniugatis: ⁊ ſecundo probatur: quia virtus non ex alio dicit̃ actiua vel paſſiua niſi quia eius actus eſt agere vel pati: ideo ſi intelligere non eſt pati: intellectus non eſt virtus paſſiua: ſed antecedens principalis ꝯſe probatur ſcilicet ꝙ intelligere non ſit pati quia tunc intelligi eſſet agere: quod appet falſum: quoniam multa intelligũ

tur a nobis que nihil poſſunt in nobis vt prima ma-
teria ⁊ homines qui ſunt in forma. Confirmatur ſecū
do illud antecedens: quia intellectio conceditur eſſe
actio ſcꝫ īmanens: igiꝶ intelligere ē agere. ⁊ per ꝯñs
intelligere non eſt pati. Tertio confirmatur illud an-
tecedens: quia pati non debet ſignificari per verbum
actiuum: eo ꝙ modus ſignificandi nō debet repugna-
re ſignificato: ſed intelligere ſignificatur per verbū
actiuū: ergo intelligere non eſt pati. ¶ Item ad prin
cipale. forme eſt agere ⁊ materie eſt pati prout deter-
minatum eſt in libro de generatione ⁊ in tertio phyſi
corum: propter quod etiam commentator in de ſubſtā
tia orbis dicit: ꝙ ſi materia eēt ſimplex ī actu ipa nō poſ
ſet reci pere accidens eo ꝙ pati ſiue recipere eſt cōtra
rium actui ⁊ etiā forme: mō intellectꝰ nr̄ eſt ſimplex ſi
ue ſimplex forma: igitur non patitur. ¶ Item: dato ꝙ
intellectus noſter eſſet paſſiuꝰ tamen non eſſet paſſiuꝰ
ab intelligibili: probatur primo: quia agens ⁊ paſſuꝫ
debent communicare in materia. vt habetur p̄io de
generatione: ⁊ intellectus non eſt immaterialis. Se-
cūdo: quia agens deberet eſſe contrarium paſſo in p̄n
cipio: ⁊ in fine ſimile: vt habetur primo de generatio
ne: intellectus aūt nr̄ nō eſt cōtrarius intelligibilibꝰ
cum ipſe ſit ſubſtantia ⁊ ſubſtantie nihil eſt contrariū

Oppoſitum vult Ariſtoteles. Breui-
ter ſolet diſtingui de paſſione. vnō modo enim paſſio
dicitur pro qualitatibus de tertia ſpecie qualitatis
prout in predicamentis dicitur ꝙ tertia ſpecies qua
litatis eſt paſſio vel paſſibilis qualitas: ⁊ ſic non loq̄
mur hic de paſſione. Alio modo paſſio accipitur pro
motu vel mutatione: ⁊ ita hoc nomen paſſio ſupponit
pro huiuſmodi motu vel mutatione ⁊ connotat ipm
recipi vel eſſe in aliquo ſubiecto: etiam hoc nomē ac-
tio ſupponeret pro huiuſmodi motu vel mutatiōe cō-
notando ꝙ poſſet produci ab aliquo. vnde ſic actio eſ
ſet idem qd̄ paſſio lꝫ hec nomina habeāt diuerſas cō
notationes: ⁊ ſic loquimur hic de paſſione. Et iſto mō
diceretur ꝙ omnis virtus paſſiua que eſſet receptiua
alicuius motus vel mutationis vel noue diſpoſitio-
nis diceretꝶ pati ab illo a quo produceretꝶ illa mutatio
ſeu noua diſpoſitio. ¶ Tunc ſtatim ponēda eſt prima
concluſio. ꝙ intellectus eſt virtus paſſiua: quia eſt re
ceptiuus alicuius mutationis ſeu noue diſpoſitiōis
vł intellectionis: aliquando enim intelleximus cum
ante non intelligeremus. ¶ Secunda concluſio ē: ꝙ
intellectus nr̄ ē virtus paſſiua ab intelligibili: quia
omnis virtus paſſiua eſt paſſiua ab aliquo: eo ꝙ oīe
quod producitur ab aliquo produciꝶ: igitur omnis v̄
tus paſſiua: ⁊ per conſequens intellectꝰ ē virtus paſ-
ſiua ab intelligibili: ⁊ patet ꝯña per hoc ꝙ omne ens
eſt intelligibile: ideo oīe quod eſt paſſiuū ab aliquo
eſt paſſiuum ab intelligibili. ¶ Sꝫ vt magis videaꝶ
veritas ponenda ē alia diſtinctio de agere ⁊ pati: naꝫ
vno modo dicitur proprie paſſio ⁊ vocatur paſſio cor-
ruptiua. Alio modo diciꝶ cōiter vel īproprie ⁊ vocaꝶ
paſſio ſolū perfectiua. ¶ Paſſio aūt vocaꝶ corrupti
ua altero duorū modorū. Uno mō: quia ē cū abiectiōe
cōtrarij ſicut calefactio eſt neceſſario cum abiectiōe
ſeu corruptiōe frigiditatis. ¶ Et tunc ponenda eſt cō
cluſio: ꝙ intellectus noſter non eſt virtus paſſiua tali
paſſione niſi forte per accidens: quia tamen intelle-
ctus recipit ſpeciem intelligibilem vel actum intelli
gendi non oportet ꝙ in huiuſmodi receptiōe aliquid
in eo corrumpatur. Et dixi notanter niſi hoc ſit per ac
cidens: quia poſſibile eſt ꝙ intellectus noſter aliqua
opinione informatus per rationem ad contrari-
um recipit opinionem contrariam cum abiectionē
prioris: ſed accidit ꝙ in huiuſmodi receptione fiat tā
lis abiectio: ſed ſi non p̄fuiſſet illa opinio cōtraria nō
minus intellectus recepiſſet illam nouam opinioneꝫ
⁊ tunc in huiuſmodi receptione nihil fuiſſet abiectuꝫ
¶ Alio modo paſſio vocatur corruptiua: ex eo ꝙ ipā
vel ipſi ſimilis eſt innata diſponere ſuum ſubiectū ad
corruptionē ſicut calefactio ī aqua diſponeret ad cor
ruptionē aque ⁊ frigefactio in igne diſponeret ad cor
ruptionem ignis. Ideo enim frigefactio ⁊ calefactio
⁊ alie mutationes ſecundum primas qualitates ele-
mentorum vocantur paſſiones corruptiue. ¶ Tunc ē
ponenda concluſio: ꝙ intellectus noſter non eſt paſſi-
uus tali paſſione: quia intellectus noſter nullam reci
pit diſpoſitionem que innata ſit diſponere ipſum ad
corruptionem cum ipſe ponatur eſſe perpetuꝰ. ¶ Et
ex his ſequitur alia concluſio: ꝙ intellectus eſt virtꝰ
paſſiua paſſione que vocatur ſolū perfectiua. ¶ Ad
huc eſt danda alia diſtinctio de actione ⁊ paſſione: nā
ſi dicamus. b pati ab a: vel a agere ī b hoc poteſt eſſe
duobus modis. Uno modo: q: b immediate patitur
ab a recipiendo ab eo aliquam diſpoſitionem ⁊ ꝙ a
immediate agit in b producendo illam diſpoſitioneꝫ
in b. Alio modo a dicitur agere ī b quia agit vel egit
illud quod immediate agit in b. Quis proprie loquē
do non agit in b: verbi gratia: color agit in viſum non
immediate: ſed quia agit vel egit ſpeciem in medio q̄
immediate agit in viſum. Unde ſi per potētiam diui-
nam ſpecies reſeruareꝶ in medio ſine colore ſicut mō
eſt in eo: adhuc illa ſpecies ageret in viſum ſicut nūc
agit. iſto etiam modo pater dicitur agere vel genera-
re filium ſcilicet quia agit ſemen quod agit filium.
Unde quando generatur filius pater nihil agit: im-
mo forte mortuus eſt: ⁊ tamen dicitur generans eo ſo-
lo quia egit illud quod poſtea agit ad generationem
filij. ¶ Et iuxta hanc diſtinctionem ponende ſunt cō-
cluſiones. Prima eſt: ꝙ intellectus primo modo ſcꝫ
immediate nihil patitur ab intelligibilibus exterio-
ribus: quoniam illa non agunt in intellectum niſi me
diante actione eorum in virtutes ſenſitiuas ſeu orga
na ſenſitiua: ſed intellectus ſic immediate patitur a
ſpecie vel actu exiſtēte in virtute cogitatiua. ¶ Alia
concluſio. intellectꝰ eſt virtus paſſiua ab intelligibili
bus exterioribus vltimo modo: quoniam res extra q̄
ſunt intelligiles agunt lꝫ per plura media illam ſpe-
ciem vel illū actum cogitatiue qui immediate agit in
intellectum. ¶ His viſis debetis notare ꝙ lꝫ ſit pro-
batum ꝙ intellectus ſit virtus paſſiua ab intelligibi
li exteriori: tamen nondum eſt probatū ꝙ intelligere
ſit pati ab intelligibili exteriori. Aliqui eꝶ ponunt ꝙ
intelligere ē actus diſtinctus a ſpecie intelligibili nō
dependens actiue ab illa ſpecie vel ab obiecto: ſed ſo
lum ab intellectu agente: ⁊ ꝙ illa ſpecies ad hoc ſo-
lum deſeruit quia diſponit intellectum ad recipiendū
intellectionem: ⁊ tunc intelligere non eſſet pati ab in
telligibili exteriori: ſed eſſet pati ab intellectu agēte ſ
de hoc autem poſtea videbitur.

¶ Et tunc reſpondendum eſt ad ra-
tiones. Ad primam: concedo ꝙ indiuiſibile non mo-
uetur proprie nec patitur proprie: ſcꝫ paſſione corru-
ptiua: tamen bene mutatur ⁊ patitur paſſione ſoluꝫ
perfectiua. ¶ Ad aliam: poſſet cōcedi ꝙ ſi intellectꝰ
eſſet ſolum paſſiuus tunc virtus vegetatiua eſſet no-
bilior intellectu: ſed intellectus nō eſt ſolū paſſiuus ī
mo cum hoc actiuus vt poſt dicetur: ideo ratio nō cō-
cludit. ¶ Ad aliā: dico ꝙ intelligere eſt pati ſiue hoc

ſit ab intelligibili exteriori ſiue ab itellectu agente vł ab aliquo alio. Et q̄n ꝓbatur: ꝙ nō eſt ita: quia tūc intelligi eſſet agere. poteſt dici ꝙ non ſequitur: q̄uis ēt conſequens ſit verum: multa eĩ intelliguntur ꝑ abſtractionem ⁊ per diſcurſum a quib⁹ intellectus nihil patitur. ſed quādo dicitur ꝙ intellectio eſt actio: poteſt cōcedi: ſed hoc non obſtat quin ēt itellectio ſit paſſio cū idē ſit actio ⁊ paſſio: nō hoc nō obſtāt q̄n intelligere eēt pati. Dicēdū etiā: ꝙ nō eſt inconueniens ꝙ pati ſignificetur per verbum actiuū: quia nomina ⁊ verba ſignificant ad placitum ⁊ maxime in propoſito: quia intelligere non ſolum eſt pati immo etiam eſt agere: intellectus enim in ſeipſo agit intellectionem: vt poſtea dicetur: ideo intelligere ⁊ eſt agere ⁊ eſt pati. ¶ Ad aliam: dico ꝙ omnis forma habet aliquam actionē ⁊ ſic ē intelligēdū ꝙ forme eſt agere: ſed cum hoc forma poteſt habere aliquam paſſionem ⁊ recipere in ſe aliquam perfectionem ſecundariā. ¶ Quando autē dicit commentator ꝙ pati eſt contrarium actui: dicēdum eſt ꝙ nō omne pati repugnat omni actui: ſed bñ verum eſt ꝙ actui primo ⁊ puro qui eſt de⁹ repugnat omne pati. ¶ Ad vltimam: dicēdum eſt ꝙ illud agēs ⁊ illud paſſum debent communicare in materia que mutuo reagendo ⁊ repatiendo agunt inuicem ⁊ patiuntur ab inuicem paſſione corruptiua: de alijs autem non oportet ita. De hoc autem ꝙ agens debꝫ eē nobilius dicetur poſt. Sed de hoc quod dicebatur ꝙ agēs debꝫ eſſe cōtrarium paſſo in principio dr̄ ꝙ hoc eſt verum de agentibus ⁊ paſſis mutuo reagētibus ⁊ repatientib⁹ paſſionibus corruptiuis: ſed de alijs non oportet ita eſſe.

Quæſtio. II.

Onſequenter queritur ſecundo: Utrum neceſſe eſt intellectum eſſe denudatū ab eo q̄d ipſe itelligit. Arguitur ꝙ non: quia ſicut ſenſus ſe habet ad ſenſibilia: ita itellectus ad intelligibilia: ſꝫ non oportet ſēſum eſſe denudatum a ſenſibilibus: igitur nec intellectum ab intelligibilib⁹. maiorē ponit Ariſtoteles in ſecūdo huius: ⁊ minor manifeſta ē: quia tactus non eſt denudatus a quatuor primis q̄litatibus: quarum tamen ipſe ē ſenſitiu⁹: nec lingua denudata eſt a ſapore: igitur. ¶ Item: nulla apparet neceſſitas q̄re oporteat intellectū eē denudatū ab intelligibili niſi ex eo ꝙ recipiens debet eſſe denudatū a natura recepti: ſed hoc nō arguit ꝙ intellect⁹ ſit denudatus ab eo q̄d intelligit: quia non recipit ipſum: intellectus enim intelligens lapidem non recipit ipſum: ergo non eſt neceſſitas ꝙ intellectus ſit denudatus ab eo q̄d intelligit. ¶ Item: intellectus poteſt intelligere quodlꝫ ens: ⁊ tamen non eſt a quolibet ente denudatus: igitur. ¶ Item: auctor de cauſis ponit ꝙ intelligentia eſt plena formis: hoc autem non eſt niſi vt eas intelligat: ergo intellect⁹ nō debet eſſe denudatus ab iis que intelligit: ſed magis debet eſſe replet⁹. ¶ Item: deus primo ⁊ ſumme perfectiſſime itelligit ſeipſum: tamen non eſt a ſe denudatus: igit̃ non oportet intellectum eſſe denudatum ab eo q̄d intelligit.

¶ Oppoſitum declarat Ariſtoteles

ſub iſtis verbis: neceſſe itaq̧ quoniam omnia intelligit immixtum eſſe ſicut dicit Anaxagoras vt imperet. hoc aūt ē vt agnoſcat: itẽ⁹ enim hoc appēs ꝓhibebit extraneū ⁊ obſtruet. Idem etiam declarat commentator ſub iſtis verbis: omne recipiēs aliquid neceſſe eſt vt ſit denudatum a natura recepti: vñ neceſſe ē: vt ſēſ⁹ recipiēs ⁊ ſentiens colorē careat colore. Cū ḡ poſitū fuerit ꝙ intellectus intelligit omnes formas materiales: ſequit̃ ꝙ ipē nō eſt aliqua huiuſmodi formarū ideo intellectus nec eſt corp⁹ nec forma nec format⁹ in corpore. hoc dicit commentator. ¶ Notandum eſt ꝙ duplex eſt intellectus. Unus eſt intelligens per ſuam ſubſtantiam: ⁊ non per intellectionem additam: ſcilicet intellectus diuinus: vt patet. xii. metaphyſice: ⁊ talis intellectus primo ⁊ maxime intelligit ſe: ⁊ per intellectionem ſui ipſius intelligit alia. Alius intellectus eſt qui non intelligit formaliter per ſuam ſubſtantiam: ſed per intellectionem ſibi additam ⁊ de nouo ſibi acq̄ſitā: ⁊ talis eſt intellect⁹ human⁹.

Tunc pono aliquas concluſiones.

Prima eſt: ꝙ intellectus diuinus non eſt denudatus ab eo q̄d ipſe prior p̄ncipaliter itelligit: quia nō eſt denudatus a ſeipſo: cum tamen primo ⁊ principaliter ⁊ maxime intelligit ſeipſum. ¶ Secunda concluſio eſt ꝙ intellectus humanus non eſt denudatus ab omni eo q̄d ipſe pōt intelligere quia poteſt intelligere ſeipꝫ cum tamen non ſit denudatus a ſeipſo. ¶ Unde circa hoc notandum eſt ꝙ itellectus noſter pōt aliq̄ dupliciter intelligere. intelligit enim aliqua primo hoc eſt directu ſine diſcurſu ex intellectione prima. Et aliter poteſt intelligere aliqua per diſcurſum ex prioribus intellectionib⁹: ⁊ hoc ſecūdo modo intelligit ſe: vt poſtea videbitur: ideo non oportet ipſum eſſe denudatū ab omni eo quod ipſe intelligit ꝑ diſcurſū ex primis intellectionibus. ¶ Sed tertia concluſio ponitur ꝙ neceſſe eſt intellectum humanum anteq̄ intelligat: eſſe denudatum ab omni eo quod ipſe eſt innatus intelligere primo: hoc eſt ſine diſcurſu ex prima intellectione. ⁊ hec cōcluſio probatur: quia omne tale intelligit intellect⁹ per receptionem ipſius vel ſue ſpeciei: mō ſi recipiat ipſū tūc oportebit ꝙ iā antea careret ipſo nō eĩ recipimus de nouo illud q̄d iā antea habem⁹. ſi autem non recipiat ipſum: ſed ſpeciem ipſius tunc ēt adhuc oportet ꝙ ante careret illo: v̄bi gratia: ſi intellectus de nouo recipiat ſpeciē lapidis repreſentatiuā oportet ꝙ antea careat illo lapide: quia ſi ante habuerat lapidem in ſe nulla poſſet dari ratio quare etiā nō habuerat ei⁹ ſpeciē ſi inat⁹ eēt eā recipere: nō ſi intellect⁹ de nouo recipiat ſpeciē lapidis opꝫ ꝙ antea careat tā lapide q̄ illa ſpecie. ¶ Quarta cōcluſio ē ꝙ intellectus humanus anteq̄ intelligat debꝫ eē denudatus non ſolum ab eo quod primo itelligit: ſed ēt ab eius ſpecie: quia ſi ante haberet eam non poſſet aſſignari ratio quare ante non intelligeret per illam. ¶ Et debetis ſcire ꝙ ſecundum commentatorem iſte due concluſiones habent veritatem de omni virtute cognoſcitiua per actum ſibi additum: ita ꝙ omnis v̄tus cognoſcitiua ꝑ actum ſibi additū eſt denudata anteq̄ cognoſcat ab eo quod ipſa cognoſcit primo et directe: ⁊ ēt a ſpecie illius. ¶ Adhuc ſecundum commētatorem ponenda eſſet quinta concluſio: ſcꝫ ꝙ omnis virt⁹ cognoſcitiua ꝑ actum ſibi additum ē denudata non ſolum ab eo q̄d ipſa ſic primo cognoſcit: immo etiam ab omni eo quod eſt ſimile in ſpecie ⁊ gradu ⁊ quod ipſa ſic prīo cognoſcit. Un̄ ꝓpt̄ hoc vt habetur ſecundo huius non ſentit tact⁹ nec ſimiliter calidum nec ſimiliter frigidum. ¶ Tamen ſexta concluſio ponenda eſt: ꝙ non oportet virtutem cognoſcitiuā eſſe denudatam ab eo quod ē ſimile ĩ genere vel in

ſpecie ei quod ipſa cognoſcit: quia tactus exiſtēs calidus ī aliquo gradu ſentit bene magis calidum cū tamen magis calidum ſit minus calido ſimile in genere ⁊ in ſpecie caliditatis. Tamē deberis notare ꝙ quinta concluſio: ꝗuis ſic communiter ponatur: eſt mihi bene dubitabilis ſed nō de ſenſibus exteriorıbꝰ tamen de interioribus: virtus namq́ȝ cogitatiua pōt cognoſcere directe omne qđ ſenſu exteriore directe et per ſe ſentimus: ⁊ tamen ſenſu exteriori poſſemus ſentire obiectum calidum in eodem gradu caliditatis ſicut eſt organum cogitatiue: verbi gratia: ponamus ꝙ ſit obiectū extra vt lapis vel aqua in eodem gradu caliditatis cum organo cogitatiue: ⁊ ponamꝰ ꝙ manus ſit frigidior: tunc ipſa percipiet caliditatem ipſius obiecti: Ideo conſequenter cogitatiua poterit caliditatem percipere: non obſtante ꝙ habeat ſimilem in gradu: ideo videtur mihi ꝙ illa quinta concluſio ꝗuis haberet veritatem de ſenſibus exterioribꝰ tamē non habeat veritatem de virtute ſenſitiua interiori.

¶ Tunc reſpondendum eſt ad rationes. De tactu enim ⁊ guſtu ⁊ alijs dictū fuit ꝙ nō ſentimus ſimile in ſpecie ⁊ gradu vt ſimiliter calidum ⁊ ſimiliter frigidū. ¶ Ad aliā conceditur ꝙ intellectꝰ primo debet eſſe denudatus a primarijs intelligibilibus: quia intelligit ea per receptiones ſuarū ſpecierum: modo recipiens de nouo ſpeciem alicuius debet eē denudatū ⁊ ab illa ſpecie ⁊ ab illo a ꝗ̄ ē illa ſpecies. ¶ Ad aliam: conceſſum eſt ꝙ intellectꝰ nr̄ nō eſt ab omni intelligibili denudatus: ſed ab eis que primo ⁊ directe intelligit. ¶ Ad aliam dicendum eſt ꝙ illa ꝓpoſitio auctoris de cauſis: ſcȝ intelligentia eſt plena formis: non eſt ꝟa de proprietate ſermonis: ſȝ ad talē ſenſum: ꝙ ipſa eſt repreſentatiua multarum formarū Et ideo intelligendo ſeipſam per ſuam ſubſtantiam ipſa intelligit illas formas alias: ſicuti diceremꝰ deum eſſe plenum formis ideis: quia deus eſt repreſentatiuus cunctorum. Deus enim per hoc ꝙ eſt cauſa cunctorum repreſentat ſibi omnia per ſuam ſimplicē ſubſtantiam. Et ad iſtum ſenſum dicimus ideam eſſe in deo hoc eſt ipſum eſſe ideam hominis vel aſini. deꝰ enim dicitur idea hominis inquantum ſibi ipſi repreſentat hominem: ⁊ ſic de aſino ⁊ equo et alijs. ¶ Ultima ratio que arguebat de deo conceſſa eſt.

Quæſtio.III.

Q Væritur: Vtrum intellectꝰ humanꝰ eſt forma corporis humani. Arguitur ꝙ ſic quia illud eſt actus ſiue forma hominis per quod homo ſpecifice diſtinguitur ab alijs: actus enim diſtinguit vt habetur ſeptimo metaphyſice: ſed per intellectū differt homo ab alijs animalibus: igitur. ¶ Item: differentia ſubſtantialis ſpecifica non debet ſumi ab aliquo extrinſeco: nec debet ſumi a materia: eo ꝙ in materia conueniunt omnia corruptibilia: igitur debet ſumi a forma rei. Sed differentia ſpecifica hominis: ſcȝ rationale: ſumit̄ ab ipſo intellectu cuius proprium eſt ratiocinari: igitur intellectus humanus eſt forma ipſius hoīs. ¶ Item omnis ſubſtantia eſt materia vel forma vel compoſitum: vt habetur ſecundo huius ⁊ quinto metaphyſice ſed intellectus humanus nō eſt materia neq́ȝ compoſitum: ⁊ tamen ipſe eſt ſubſtantia: ergo ipſe eſt forma: ⁊ non eſt alterius forma ꝗ̄ hominis ſiue corporis humani: igitur. ¶ Itē: Ariſtoteles dixit in ſecūdo huiꝰ ꝙ communiſſima diffinitio anime: ſcȝ conueniens omni anime: ⁊ per conſequens intellectui humano eſt ꝙ anima eſt actus corporis phyſici: modo idem eſt actꝰ qđ forma: igitur ītellectus humanꝰ eſt forma corporis phyſici ⁊ non alterius ꝗ̄ humani: igitur.

Oppoſitum arguitur authoritate Ariſtotelis ſecundo huius dicentis: ꝙ nihil prohibȝ quandam partem anime: ſcȝ intellectiuam: ſeparari: quia ipſa nullius corporis eſt actus: igitur intellectꝰ non eſt actus ſiue forma corporis humani. ¶ Item: ſi intellectus eſſet forma hominis ſequeretur ꝙ homo eſſet perpetuus: conſequens eſt falſum: ⁊ conſequentia probatur: quia intellectus eſt perpetuus ſecundū Ariſtotelem dicentem ꝙ ipſe ſeparatur ab alijs ſicut perpetuum a corruptibili modo illud compoſitum ē perpetuum cuius tam materia ꝗ̄ forma ſūt perpetue eo ꝙ compoſitum non eſt aliud ꝗ̄ ſua forma ⁊ ſua materia. Unde argueret̄: huiuſmodi hoīs forma ⁊ materia ſūt perpetue ⁊ ille homo eſt illa materia ⁊ illa forma: igitur ille homo eſt perpetuus. ¶ Item dicit Ariſtoteles in tertio huius ꝙ oportet intellectum eſſe īmixtum. Et commentator exponit ꝙ intellectus eſt ſic immixtus ꝙ nec eſt corpus nec forma in corpore: igitur non eſt forma corporis humani.

¶ De iſta q̄ſtione fuerunt tres opiniones famoſiores. Una fuit Alexandri ꝙ intellectꝰ humanus eſt forma materialis: ſcȝ educta de potentia materie: ⁊ extenſa eius extenſione ſicut eſſet anima equi vel canis. ¶ Secunda opinio fuit commentatoris ꝙ intellectus humanus eſt perpetuus a parte ante ⁊ a parte poſt: ⁊ eſt omnium hominum vnicus intellectus non extenſus nec inherens corpori humano: ſed vnitus vnicuiq́ȝ hominum per indiſtantiam: cum non habeat magnitudinem: ⁊ per appropriationem ſecundum operationem: ſicut diceremus intelligentiam vniri orbi quē mouet ⁊ cuilȝ parti illius orbꝭ. ¶ Tertia opinio ſiue ſententia eſt veritatis noſtre fidei: ſcȝ ꝙ intellectus humanus eſt creatus: ⁊ ſic non eſt perpetuus a parte ante: ſed eſt perpetuus a parte poſt: ⁊ non eductus de potentia materie nec extenſus tamen inheret corpori humano tanꝗ̄ forma eius: et eſt totus in toto corpore ⁊ totus in qualibet parte.

Ad preſens tractabo duas concluſiones. Prīa ē ꝙ intellectus hūanus eſt actus ſiue forma ſubſtantialis hominis ſiue corporis humani: ⁊ in hac concordāt fides commentator ⁊ Alexander: probat̄ concluſio primo auctoritate Ariſtotelis ꝗ̄ ponit illam diffinitionem anime: Aīa eſt corporis actꝰ ⁊c: eſſe communiſſimam ⁊ conuenientem omni anime et ꝑ conſequens intellectiue. ¶ Item: probatur auctoritate Ariſtotelis nono ethicorum vbi dicit ꝙ ad hominem ꝑtineant corpus humanum ⁊ anima intellectiua: tamen hō magis eſt ipſe intellectus ꝗ̄ ſit ipſuȝ corpus humanum: ⁊ hoc non eſſet verum niſi intellectus eſſet pars ſubſtantialis hominis: quo conceſſo oportet concedere ꝙ ſit forma eius. ¶ Item: in opere intellectus ponit Ariſtoteles conſiſtere ſummam felicitateȝ: quod non eſſet niſi intellectus eſſet de ſubſtantia hominis: quod non poteſt poni niſi ponamus ꝙ ſit forma eius. ¶ Item: per hoc ꝙ intellectus intelligit homo dicatur intelligere ⁊ ſcire: quod non eēt verum niſi intellectus eſſet aliquid ipſius hominis

cum igitur non ſit materia eius: nec accidens: ſequiꝛ ꝙ ſit forma eius. ¶ Secunda concluſio eſt: ꝙ intellectus humanus non eſt forma materialis ita ꝙ ſit eductus de potentia materie. ⁊ in hac concluſione cõueniunt fides ⁊ commentator. iſtam ergo concluſionem commentator nititur ꝓbare ſic: Nulla forma ꝑpetua eſt educta de potentia materie: ſed intellectus humanus eſt perpetuus: cum dicat Ariſtoteles ꝙ intellectus ſeparatur ab aliis potentiis anime ſicut ꝑpetuum a corruptibili. ¶ Secundo arguit commentator ſic: omnis forma educta de potentia materie determinat ſibi naturaliter aliquam certam complexionem qualitatum ſenſibilium. intellectus autem nullam determinat ſibi: ergo. maior reputatur per ſe nota: ⁊ minor probatur multipliciter. Primo quia omne determinans ſibi certam complexionem qualitatum ſenſibilium eſt paſſibile: etiam paſſione proprie dicta: ſcilꝫ corruptiua: Ariſtoteles autem ſic ponit intellectum impaſſibilem: igitur non determinat ſibi talem complexionem. Secundo confirmatur iſta minor: quia ſi intellectus determinaret ſibi complexionem ſenſibilem ſicut ſenſus: tũc deberet pati ab excellẽti intelligibili ſicut ſenſus patitur ab excellẽti ſenſibili. ſenſus enim propter complexiõem quam ſibi determinat corrumpitur vel grauatur ab excellẽti ſenſibili: ita ꝙ poſt non poteſt ita bene ꝑcipere ſenſibilia modo intellectus non ſic generatur nec patitur: immo dicit Ariſtoteles: quanto magis excellens intelligibile intelligimus tanto magis poſſumus intelligere infima: igitur intellectus non determinat ſibi cõplexionem ſenſibilem. Et confirmat Ariſtoteles tertio huius iſtud ſub his verbis: qualis enim vtiq; fieret intellectus ſi determinaret ſibi qualitates ſenſibiles: aut enim fieret calidus aut frigidus naturaliter: aut humidus aut ſiccus: nunc aũt nullum horum poteſt dici: igiꝛ. ¶ Tertio ad principale arguitur ſic Si intellectus eſſet eductus de potentia materie ſeqꝛ tur ꝙ eſſet extenſus extenſione materie: conſequens eſt falſum: ꝯña cõceditur tanꝗ manifeſta: ſed falſitas conſequentis ꝓbatur multipliciter. Primo: quia ſi eſſet extenſus: ipſe non reciperet niſi ſignate ⁊ indiuidualiter ſicut ſenſus: ideo nihil apꝓhenderet vniuerſaliter: quod eſt falſum. Secundo confirmatur idem quia virtꝰ corporea ⁊ extenſa non eſt reflexiua ſuꝑ ſe ⁊ ſuper ſuam operationem: ideo non poteſt ſe ⁊ ſuam operationem apprehendere et cognoſcere: ſed intellectus cognoſcit ſe ⁊ ſuam operationẽ: igiꝛ non eſt corporeus ⁊ extenſus. ¶ Item ſi intellectus eſſet extenſus: ipſe non reciperet niſi extenſe ⁊ diuiſibiliter: ideo non niſi modo extenſo cognoſceret ⁊ per conſequens nõ poſſet apprehendere ſubſtantias ſeparatas: quod eſt falſum. Iſte rationes ſi non ſunt ſimpliciter demõſtratiue tamẽ ſunt perſuaſiue.

¶ Vnde notandum ẽ ꝙ dicta cõcluſio magis tenẽda eſt fide ꝗ humana ratione. Puto enim ꝙ non ſit demonſtrabilis circumſcripta fide noſtra catholica: qđ ſic declaro: quia intellectus noſter vel eſt a parte ante perpetuus: vel non. Si dicatur ꝙ non: tunc eſt creatus vel eductus de potentia materie. Si ſecundo modo: hoc eſt contra ſecundam concluſionem predictam. Si primo modo: hoc eſt iam ſupernaturale ⁊ eſt creditum: creatio enim eſt ſupernaturalis ⁊ credita: ⁊ non naturali demonſtratione demonſtrata. Si vero dicamus ꝙ intellectus humanus eſt a parte ante perpetuus: tũc vel eſt vnicus omnium hominum prout commentator ponit: ⁊ hoc non poteſt ſuſtineri: vt poſtea videbitur. vel intellectus eſſet plurificatus ſecundũ quantitatẽ hominum: ⁊ hoc eſſet fictum ⁊ non conſonans rationi naturali: videlꝫ ꝙ perpetua eſſent multiplicata ſecundum multiplicationem generabilium ⁊ corruptibilium infinitorũ: ⁊ ideo niſi eſſet fides noſtra ego crederem Alexandro cuius opinio prius fuit demonſtrata: nec ratiões prius adducte conuincerent demonſtratiue propoſitum. ¶ Ad primam diceret Alexander ꝙ intellectꝰ non eſt perpetuus. Et ſi Ariſtoteles dixit ipſum eſſe perpetuum hoc intẽdebat de intellectu diuino: quia nũꝗ de ĩtellectu humano probauit ꝙ eſſet perpetuꝰ. ¶ Ad ſecundam diceret Alexander ꝙ intellectus determinat ſibi organum ⁊ certam complexionem qualitatum ſenſibilium: quia intellectus non eſt aliud ꝗ virtus cogitatiua quam alii ponũt virtutem organicam. Et diceret Alexander ꝙ illa virtus cogitatiua ⁊ per conſequens intellectus poteſt grauari per longum exercitum operis. vnde aliquãdo intenſe ſtudẽtes dolent caput. ¶ Ad tertiam: diceret Alexãder ꝙ intellectus eſt extẽſus: ⁊ hoc non obſtante poteſt ĩtelligere vl'r ſicut appetitus ſenſitiuus in fame vel ſiti appetit vniuerſaliter cibum vel potum: non determinate hunc vel illum. De reflexione diceret ꝙ reflexio intellectus non eſt niſi diſcurſus ab vno cognito ĩ aliud: mõ virtꝰ cogitatiua eſt diſcurſiua: ideo põt ſe ⁊ ſuam operationem apprehendere. Diceret etiã Alexander ꝙ virtus extenſa põt apꝓhẽdere indiuiſibilia mõ ꝑuatiuo: ſicut apprehendit tenebras vel ſilentiũ.

¶ Ad rationes principales: dicendũ eſt ꝙ prime due procedunt pro prima concluſione ⁊ ſecunde ſunt exponende pro ſecunda cõcluſione. Intellectus enim nullius corporis eſt actus: ita ꝙ ſit de potentia eius eductus: bene tamen eſt actus informans corpus.

Quæſtio Quarta.

QVærit quarto. Vtrũ ſit vnicus intellectus quo omnes homines intelligunt. Arguitur ꝙ ſic: per rationes commentatoris. Prima fundatur ſuper hoc ꝙ intellectus eſt perpetuus: quia nullum perpetuũ multiplicatur ad multiplicationem generabilium ⁊ corruptibiliũ: ergo intellectus cum ſit perpetuus non multiplicaꝛ ad multiplicationem hominum: ⁊ ſi non multiplicetur ad multiplicationem hominum: nulla erit ratio quare debeant poni plures intellectus humani. ¶ Et confirmatur: qꝛ cauſa multiplicationis ſuppoſitorum ĩ eadẽ ſpecie nõ videtur eſſe niſi vt ĩ illis perpetuetur ſpecies. eo ꝙ ſub identitate numerali non poſſet perpetuari: ita videtur intendere Ariſtoteles in ſecundo huius ꝙ virtus generatiua per quam multiplicanꝛ ſuppoſita data eſt animatis vt perpetuentur ſecundum ſpeciem: cum non poſſint perpetuari ſecundum identitatem numeralem propter corruptibilitatem: cũ igitur ceſſante cã debeat ceſſare effectus videtur ꝙ in perpetuis non debeat poni multiplicatio ſuppoſitorum: ideo cum intellectus humanus ſit perpetuus non ſunt ponendi plures tales. ¶ Secunda ratio commentatoris fundatur ſuper hoc ꝙ intellectus eſt immaterialis ⁊ indiuiſibilis ita ꝙ non quantitatiue extenſus: modo in ſuppoſitis eiuſdem ſpeciei non eſt multipli-

cātio niſi ꝓpter diuiſionem quantitatiuā materie vt vult Ariſtote. ꝓmo celi ⁊ ſeptimo metaphyſice: ergo nō eſt multitudo intellectuum humanoꝝ. ¶ Et cōfirmatur iſta ratio: quia ſi omnibus hominibus ſufficiat vnicus intellectus ad intelligendum ⁊ operandum ſecundum intellectum: conſtat ꝙ non ſunt ponēdi plures: ſed vnicus ſufficit: poſito ꝙ ille ſit immaterialis ⁊ non quantus ſicut ſupponebatur: probo: q̄a ſicut intelligentia propter eius ſeparationem a multitudine eſt ſufficienter preſens: ⁊ immediata per indiſtantiam toti orbi et cuilibet parti eius: propter quod poteſt agere in totum orbem: ⁊ ī quamlibet partem eius: ita intellectus humanus ſi ſit immaterialis ⁊ ſine magnitudine erit ſufficiēter preſens cuilibꝫ homini ⁊ immediatus per indiſtantiam quia a nullo homine poterit diſtare cum diſtantia ſit ꝑ magnitudinem: igitur circa quemlibet poterit operari: ⁊ ſic ille ſufficiat omnibus hominibꝰ ad intelligendū. ¶ Tertio arguit cōmentator ex vniūſalitate ipſiꝰ intellectꝰ quia ſi intellectus humani eſſent numeraliter multiplicati ipſi eſſent indiuiduati ſicut ſenſus: ideo nō poſſent vniuerſaliter intelligere ſicut neqꝫ ſenſus: quod tamen eſt falſum: igitur. ¶ Ultima ratio imponit cōmentatori talis: ſi eſſent diuerſi intellectus in diuerſis hominibus ſequitur ꝙ in infinitum poſſet abſtrahi conceptus vniuerſalis a ſingularibus: ita ꝙ ī cōceptibus vniuerſalibus ſubordinatis procederetur in īfinitū: modo ꝯñs eſt falſum: igit̄. falſitas ꝯñtis manifeſta eſt: q: ſi in huiuſmodi conceptibus vniuerſalibꝰ ꝓcederetur in infinitum tunc non eſſet ſtatus in predicatis: quod eſt cōtra Ariſto. primo poſterioꝝ: ſꝫ ꝯñs principalis probatur: ſupponendo ꝙ a quibuſcūqꝫ ſingularibus pluribus eiuſdē ſpeciei poteſt abſtrahi conceptus communis: ſi ergo ꝓmo ꝯceptꝰ cōis ſorti ⁊ platoni eſſet formatus ī itellectu meo ⁊ in intellectu tuo cōſtat ex quo iſti intellectus ſunt diuerſi ꝙ illi conceptus eſſent in te ⁊ in me numeraliter ⁊ indiuidualiter multiplicati. Alius eñ erit ī te ⁊ aliꝰ ī me ⁊ erunt eiuſdem ſpeciei: ideo ſequitur ꝙ adhuc ego et tu poterimus ab eis abſtrahere alium conceptum cōmunem. ⁊ adhuc iſte ſicut prius erit in me ⁊ in te multiplicatus indiuidualiter: ideo ꝓcedetur vt prius: et ſic in infinitum.

Oppoſitum arguitur: per rationes

quas commentator ponit contra ſe. Prima eſt: quia ſequeretur ꝙ ego eſſem per eē tui ⁊ tu ꝑeſſe mei: ꝯñs ē falſum: ergo ⁊ añs. falſitas conſequentis manifeſta eſt: quia ſi eſſet idem eſſe tui ⁊ eſſe mei: tunc quandocūqꝫ vnus noſtrum eſſet vel fuiſſet alter etiā eſſet vel fuiſſet: quod eſt falſum: ſed ꝯñs pricipalis ꝓbatur: quia forma ſubſtantialis dat eſſe rei: ita ꝙ ſubſtātia per ſe ſubſiſtens eſt actu id quod ipſa eſt per ſuam formam ſubſtantialem: ideo exiſtente eadem forma ſubſtātiali erit idem eſſe actuale rei: modo intellectus hūanꝰ eſt forma ſubſtantialis hominis: ideo ſi ille ſit vnicꝰ oīm hominū eēt eoꝝ vnicum eſſe actuale ⁊ ſubſtantiale qđ volebamus probare. ¶ Secunda ratio eſt: q: ſi intellectus eſſet vnicus: tunc eiuſdem obiecti eſſet vnica intellectio ī me ⁊ ī te: ſiue mea ⁊ tua: modo ꝯñs eſt falſū: ergo ⁊ antecedēs. falſitas ꝯñtis appꝫ: q: tunc ego intelligerē ꝑ intellectionē tuā ⁊ tu ꝑ meā ⁊ ſic ego intelligerem quicq̄d tu intelligeres: quod eſt falſum: ſꝫ ꝯñs videt̄ manifeſta: q: nō videt̄ cā rōnabilis ꝙ itellectus multiplicet̄ niſi vel ꝓpter diuerſitatē obiectoꝝ vel ꝓpter diuerſitatē itellectuū recipiētiū: ergo ſi nō ponat̄ hmōi diuerſitas nō debet poni multitudo itellectionum.

¶ Ponenda eſt indubitanter iſta cōcluſio contra cōmētatorem: ꝙ diuerſoꝝ hoīm diuerſi ſunt intellectus q̄bus ipſi itelligunt: ⁊ ꝙ nō eodē itellectu tu ⁊ ego itelligimus. Primo eſt hoc ē īdubitanter ponēdū. ⁊ ſcđo: q: ad hoc cōcordat rō naturalis etiā ſi fides circūſcriberet̄. qđ ſic declaratur q: circūſcripta fide adhuc ratio naturalꝰ dictaret ꝙ itellectꝰ hūanꝰ inhereret corpori hūano: ſꝫ q̄cunqꝫ hoc ponūt ponūt multiplicationem intellectuū ſm multiplicationem hoīm. ergo. ¶ Itē: ſi eſſet idē itellectꝰ oīm hoīm ſeq̄retur ꝙ ego intelligerem q̄cunqꝫ tu itelligeres ⁊ econuerſo: ex quo eñ ille itellectus q̄ itelligit itellectione ſibi īherente eſt ita meus ſicut tuꝰ: mō videt̄ aliq̄ ratio q̄re ꝑ illā intellectionem tu magis debeas intelligere q̄ ego: niſi ꝙ cōmētator ponit quādā ſuaſionē demonſtrādo q̄re tu ī illa itellectione itelligis ⁊ non ego. Dicens ꝙ ad hoc vt ego intelligā per illū intellectū: opꝫ ꝙ ille intellectus vniatur mihi: nō ꝑ īherētiā: ſed preceptionē itellectionis vel ſpeciei intelligibilis a me vel a fantaſmatibus meis. mō poſſibile ē ꝙ ille intellectus recipiat a me ⁊ nō a te. Sꝫ iſta ſuaſio nihil valet: quia ſi per intellectum a me ſeparatum ego intelligerem: eo ſolo ꝙ intellectus recipit a me ſpeciem intelligibilem: ſequitur pari ratione ꝙ ſenſibile vt color aut ſonus ſentiret̄ per ſenſum meum: eo ꝙ ſenſus meus recipit ab illo ſenſibili ſpeciem ſenſibilem: modo hoc eſt abſurdū: ergo. ¶ Item ſequitur ꝙ contraria eſſent ſimul in eodem ſubiecto īdiuiſibili: quod eſt falſum: ⁊ probatur conſequētia: quia opiniones contradictorioꝝ ſunt cōtrarie: vt habetur quarto metaphyſice ⁊ in libro peri hermenias: ⁊ tamē eēnt ſimul ī eodē intellectu ſimplici: quia poſſibile eſt ꝙ ego opinor vnū contradictorioꝝ ⁊ tu reliquū. ¶ Itē ſequit̄ ꝙ ille intellectus humanꝰ eſſet ſimul bonꝰ ⁊ malꝰ: et felix ⁊ miſer: q: ſimul haberet habitum bonū puta prudentiā: ⁊ habitū malū ſcꝫ contrarium prudentie: ⁊ tñ habitu bono prudētie reddit̄ habēs bonū ⁊ ſīliter habitu malo malum. Similiter felicitas ⁊ etiam miſeria ipſi oppoſita conſiſtunt in actu vel intellectus vꝉ voluntatis immanente in ipſo intellectu vel in ipſa voluntate: vt habetur decimo ethicoꝝ: ideo ſi ſortes ſit felix ⁊ plato miſer: ⁊ ſit eoꝝ idem intellectꝰ oportet ꝙ in illo intellectu ſint ſimul felicitas ⁊ miſeria: ideo ille ſimul erit et felix et miſer. ¶ Tamen ego pono aliam concluſionem hypotheticam: ꝙ ſi fide circumſcripta aliquis pure procederet naturali ratione illa naturalis ratio dictaret hanc propoſitionem eſſe concedendam: ſi intellectus humanus ē perpetuus ipſe non eſt multiplicatus. vel etiam ſi non eſt eductus de potentia materie ipſe non eſt multiplicatus: ⁊ ideo commentator qui pure nitebatur procedere per rationes naturales ſine alia fide credens intellectum eſſe perpetuum et immaterialem poſuit non eſſe plures intellectus humanos. Alexander autem ſimiliter procedens pure per rationem naturalem ſine alia fide videns ꝙ neceſſe eſt eſſe plures intellectus humanos concluſit illos eſſe generabiles ⁊ corruptibiles ⁊ eductos de potentia materie: ſicut eſt anima canis vel bouis. ¶ Fides tamen non per rationem humanam ponit intellectus humanos non eſſe perpetuos a parte ante: ſed creatos ſupernaturaliter ⁊ perpetuos a parte poſt: ⁊ multiplicatos ſecundum multiplicationem hominum.

¶ Nunc eſt reſpondendum ad ratio

nes commẽtatoris. Ad primam: conceditur ꝙ intellectus eſt perpetuus a parte poſt: non tamen a parte ante: modo talia perpetua bene multiplicantur ſecũdum multiplicationem aliquorum generabiliũ ⁊ corruptibiliũ: hoc tamen non eſt per potentiam naturalem: ſed per potentiam ⁊ actionem ſupnaturalem: q͛ per creationem que nõ pertinet niſi ad potẽtiã ſupernaturalem. ¶ Ad confirmationem diceretur ꝙ illis que nõ ſunt perpetua a parte poſt bene eſt data multiplicatio naturaliter ad perpetuãdũ ⁊ ſcḋm ſpeciem ea que non poſſunt ꝑpetuari naturaliter ſub idẽtitate numerali: tamen hoc non obſtat: cum ſine tali cã deus per ſuam voluntatem liberaliter poſſet multiplicare aliqua perpetua a pte poſt: nec oportet ad hoc aliam cauſam dare niſi deliberatam voluntatē. ¶ Ad aliam: ſimiliter concedendũ eſt ꝙ intellectus eſt indiuiſibilis ⁊ immaterialis non eductus de potẽtia materie: ⁊ concedẽdũ eſt ꝙ in talibus non eſt multiplicatio ſuppoſitorum in eadem ſpecie per potentiam naturalem: ſed bene poteſt eſſe per liberam voluntatem ſupernaturalem. ¶ Ad aliam confirmationẽ: dico ꝙ intellectus per voluntatem diuinam approximatus eſt huic ⁊ non illi: quia inheret iſti ⁊ non illi: ⁊ eſt pars ſubſtantialis iſtius ⁊ non illius: ideo ſufficit ad hoc ꝙ iſte intelligat ⁊ non ille. ¶ Ad aliam: dicendum eſt ꝙ nec intellectus eſt vniuerſalis ſecundum extenſionem nec aliquis conceptus: immo omñe ens exiſtit ſingulariter ſicut iſte lapis: ⁊ tamẽ hoc nõ obſtãte intellectus poteſt intelligere vniuerſaliter ꝑ conceptum communem: non in exiſtendo: ſed in repñſentando plura indifferẽter. ¶ Ad vltimam: diceretᷣ ꝙ nullum eſt inconueniens ꝙ procedatur in infinitũ in actibꝰ intelligendi: ſicut in mathematicis poſſumꝰ procedere in infinitum in figuris ⁊ numeris: tamẽ verum eſt ꝙ in cõceptibus quidditatiuis quorum vnuꝫ predicaretur de reliquo quidditatiue non ꝓcederetur in infinitum: immo eſt ſtatus ad predicta: nec contra hoc procedebat illa ratio: quia per illum proceſſum nõ aſcendebatur vltra ſpecies ſpecialiſſimas.

Quæſtio. V.

QVæritᷣ quinto: Vtrũ intellectus humanꝰ ſit perpetuus. Arguitur ꝙ nõ: quia ſeq̃retur ꝙ homo eſſet ꝑpetuus: ſꝫ conſequẽs apparet falſum: ꝓbatur ꝯña: quia intellectꝰ hũanus ponitᷣ eẽ forma ſubſtantialis hominis: ⁊ cum ĩ vno ſuppoſito non ponamus niſi vnã formam ſubſtantialem ſeq̃tur ꝙ homo non eſt compoſitus ſubſtãtialiter niſi ex intellectu ⁊ prima materia: et cum totum ſit ſue partes: ſequitur ꝙ homo eſt materia ꝑma ⁊ ĩtellectꝰ. tũc arguitur ſic. hec materia ⁊ hic intellectus ſunt perpetui ⁊ hic intellectus ⁊ hec materia ſunt hõ: igitᷣ hõ eſt perpetuus: ꝑmiſſe apperent ex dictis cũ intellectꝰ ponatur perpetuꝰ et ꝯña manifeſta eſt ꝑ ſyllogiſmũ expoſitoriũ. ¶ Itẽ: ſeq̃retᷣ ꝙ nunc eẽnt ĩfiniti intellectꝰ humani: conſequens videtur abſurdum: ꝓbatur ꝯña quia intellectus multiplicantᷣ ſecundum multiplicationem hominum: ſicut ante dictum fuit: ⁊ ſecundum Ariſto. ponentẽ mũdũ eẽ eternũ: ⁊ ſemꝑ fuiſſe ꝑnationes hoĩm infiniti hoĩes ꝑceſſerunt: ideo infiniti fuerũt intellectus eorũ: ⁊ per conſequens adhuc ſunt actu infiniti ex quo ponuntur ꝑpetui. ¶ Itẽ intellectꝰ ſe habꝫ ad corpus hũanũ ſicut forma ad ſuã materiã: ſed duodecimo metaphyſice dicit Ariſto. ꝙ nulla forma ꝑcedit ſuã materiã: igitᷣ cũ corpꝰ humanum ſit nouum ⁊ generabile opꝫ intellectum eẽ nouum ⁊ ꝑnabilẽ: ⁊ per conſequens nõ perpetuũ. ¶ Itẽ ſeq̃tur ꝙ intellectus poſt mortem hominis eſſet ocioſus tempore infinito: ſꝫ nihil tale eſt ponendum in natura ſecundũ Ariſtotelẽ ⁊ cõmentatorẽ: ⁊ ꝯña ꝓbatur: q͛ ſicut dicit Ariſto. intellectus humanꝰ nihil intelligit ſine fantaſmate ⁊ tamen in morte corrumpuntᷣ fantaſmata ⁊ omnes virtutes ſenſitiue: ideo poſt mortẽ non poteſt intellectus intelligere: ĩõ eſſet intellectꝰ ſine opere: quod eſt eſſe ocioſum. ¶ Item. dicit Ariſtoteles ꝙ intellectus paſſiuus eſt corruptibilis: mõ intellectꝰ humanus eſt intellectus paſſiuus eo ꝙ intelligere eſt pati vt vult Ariſtoteles: igitur.

Oppoſitum patet per Ariſtotelẽ dicentẽ ꝙ intellectus ſeparatᷣ ab alijs ſicut perpetuuꝫ a corruptibili. Etiaꝫ in hoc tertio dicit ꝙ intellectus eſt impaſſibilis ⁊ immixtus: immo ꝙ eſt ĩmortalis et ꝑpetuus: ⁊ nõ nullũ tale eſt generabile vel corruptibile. ¶ Item: ſi non eſſet perpetuꝰ: ſed ꝙ in morte corrũperetᷣ: fruſtra quereret Ariſto. quare nõ reminiſcimur poſt mortẽ: ⁊ tñ hoc ipſe q̃rit: q̃re intẽtio eius eſt ꝙ ſit perpetuꝰ. ¶ Item ſicut dictũ fuit intellectus nr̃ non eſt eductus de potentia materie nec extenſus: ⁊ tale non eſt generabile vel corruptibile: ideo tale eſt ꝑpetuuꝫ. ¶ Satis põt videri ex ꝓcedẽtibꝰ quid ſit dicẽdũ ad iſtam q̃ſtionem: tamen recapitulando ponam aliquas concluſiones tã hypotheticas q̃ cathegoricas ⁊ primo ponam concluſiones q̃ ponerentur ſi aliquis ſine fide niteretur ſolũ rationibus habentibus ortuꝫ ex ſenſibus: ⁊ poſtea ponam cõcluſiones fidei. ¶ Prime igitᷣ harũ cõcluſionũ ſũt q̃tuor. Prĩa eẽt ꝙ ſi ĩtellectꝰ hũanꝰ eſt ꝑpetuꝰ a pte poſt ipſe eſt ꝑpetuus a parte ante: ⁊ ecõuerſo: q͛ declaratᷣ primo celi naturalibꝰ rõnibus ꝙ omñe ꝑpetuũ a pte ante eſt ꝑpetuuꝫ a parte poſt ⁊ econuerſo. ¶ Secũda ꝯcluſio: ꝙ ſi intellectus humanus eẽt ſeꝑatus a maťia vel nõ eductus de potẽtia materie vel nõ extenſus: ſed indiuiſibilꝭ vel etiã vnicꝰ in oĩbꝰ hoĩbus ip̃e eẽt ꝑpetuꝰ a pte ante ⁊ a pte poſt q̃ñ ex rõe naturali nõ poſſet apparere q̃uo tale generaretᷣ aut corrũperetur. ¶ Tertia ꝯcluſio: ſi ĩtellectus hũanus eẽt inherens corpori humano vel multiplicatus ad multiplicationem hoĩm ipſe nõ eẽt ꝑpetuus nec a pte ante nec a pte poſt. ¶ Quarta ꝯcluſio cathegorica ſequitur: ꝙ ĩtellectꝰ hũanꝰ nõ eſt ꝑpetuꝰ ſiue a parte añ ſiue a pte poſt ſꝫ ꝑnabilis ⁊ corruptibilis: ⁊ ĩ his ꝯcluſionibꝰ ꝯſiſtit opinio Alexãdri. ¶ Tũc debetis ſcire ꝙ oẽs iſte concluſiones reputande ſunt falſe quia contra fidem noſtram catholicã: tñ earũ falſitas vt puto demonſtrari non poteſt ex rationibus naturalibus puris ſcilicet puriꝫ habentibus ortũ ex ſenſibus et ex his que poſſumus experiri. ¶ Tũc ponende ſunt concluſiones ſecundũ fidẽ ⁊ veritatẽ ⁊ ſũt quatuor. prima: ꝙ intellectus humanus non eſt perpetuus a parte ante ⁊ huic ꝯcluſioni bene cõſonaret ratio naturalis. ¶ Secunda concluſio: ꝙ intellectꝰ humanus non eſt ꝓprie loquendo genitus ſed creatꝰ: ⁊ q͛ generatio proprie loquẽdo eſt per eductionẽ de potentia materie ⁊ ĩtellectꝰ nõ eſt eductus de potentia materie: ⁊ iſta concluſio nõn poteſt conuinci per rationem pure naturalẽ eo ꝙ creatio nõ eſt opꝰ nature: ſꝫ opus ſupernaturale. ¶ Tertia concluſio eſt: ꝙ intellectus humanus eſt perpetuus a parte poſt: ſed non conuinceretur per rationem naturalem. ¶ Quarta concluſio: ꝙ intellectus humanus bene eſt adui-

bilabilis: ſed non eſt proprie loquendo corruptibilis et ex his ſequitur vltimate ꝙ intellectus humanus licet ſit perpetuus a parte poſt de facto: tamen non eſt de neceſſitate perpetuus: immo contingenter per voluntatem dei liberam.

¶ His viſis reſpondendum eſt ad rationes. Ad primam: dico ꝙ non ſequitur ſi intellectus eſt perpetuus ꝙ homo eſt perpetuus, quia poteſt deſinere eſſe homo per ſeparationem partium eius abinuicem quamuis ille ſint perpetue: nec ille ſyllogiſmus qui videbatur eſſe expoſitorius eſt bonus: quia non bene concludit: ſed debet concludi ꝙ homo eſt plures res perpetue. ¶ Ad aliam: dico ꝙ nullo modo ſequitur ꝙ intellectus humani ſunt infiniti: quia ſecundum fidem negaremus eternitatem mundi a parte ante: et ſi ſine fide procederemus per rationes naturales: id eſt pure habentes ortum ex ſenſibus: nos non poneremus intellectum perpetuum a parte poſt ideo nullo modo ſequitur ꝙ intellectus ſunt infiniti. ¶ Ad aliam: conceditur ꝙ intellectus humanus non precedit tempore corpus humanum: ideo conceſſimus eum non eſſe perpetuum a parte ante. ¶ Ad aliam: dicendum eſt ꝙ ſicut non per rationem naturalem ſed per fidem ponimus intellectum manere poſt mortem: ita fide concedimus intellectum poſt mortem intelligere: non modo per quem ante intelligebat: ſcilicet per receptionem eius a fantaſmatibus: ſed alio modo quo deus voluntarie et ſupernaturaliter vult: ideo non manet ocioſus. ¶ Ad aliam: dicendum eſt ꝙ Ariſtoteles per intellectum paſſiuum intendebat virtutem ſenſitiuam interiorem: ſcilicet virtutem cogitatiuam quantum ad diſpoſitiones corporales quas requirit ad exercitum ſui operis: ſed intellectus qui eſt forma ſubſtantialis hominis non eſt corporalis neque paſſiuus paſſione corruptiua ſicut ante dicebatur.

Quæſtio.VI.

QVæritur: Vtrum intellectus poſſibilis ſit pura potentia ita ꝙ non ſit aliquis actus ſicut neque prima materia. Arguitur ꝙ ſic: per Ariſtotelem qui dicit ꝙ ipſe nullam habet naturam niſi naturam potentie. ¶ Item: dicit Ariſtoteles ꝙ intellectus poſſibilis eſt in omnia poſſe fieri et hoc eſt eſſe purum paſſiuum ſicut eſt prima materia: ideo tale eſt pura potentia ſicut prima materia. ¶ Item: omne ſimplex vel eſt actus vel potentia pura: ſed intellectus poſſibilis eſt ſimplex et indiuiſibilis vt communiter conceditur: et tamen ipſe non eſt actus purus: quoniam actui puro repugnat pati et recipere vt vult commentator in de ſubſtantia orbis: igitur intellectus poſſibilis eſt pura potentia. ¶ Item omnis actus habet actiue aliquam operationem. Sicut enim potentie eſt pati ita actus eſt agere: vt habetur ex tertio phyſicorum: ſed intellectus poſſibilis non habet actiue aliquam operationem: quia tunc non indigeremus intellectu agente preter poſſibilem: quod eſt contra determinationem Ariſtotelis. ¶ Item commentator videtur ponere ꝙ anima intellectiua humana ſit compoſita ſubſtantialiter ex intellectu poſſibili et intellectu agente: ideo oportet ꝙ intellectus poſſibilis ſit pura potentia et non actus: quoniam aliter anima noſtra intellectiua non eſſet aliquid vnum per ſe: eo ꝙ ex pluribus in actu non fit vnum per ſe vt habetur ex ſeptimo metaphyſice.

Oppoſitum arguitur: quia intellectus eſt anima humana: et omnis anima eſt actus corporis phyſici: vt patet per communem diffinitionem anime: ergo intellectus poſſibilis eſt actus et non pura potentia. ¶ Item: ſi intellectus poſſibilis eſſet pura potentia ſequeretur ꝙ non differret a prima materia: modo conſequens eſt falſum: vt omnes concedunt: et probatur conſequentia per hoc quod dicitur ſeptimo metaphyſice ꝙ actus diſtinguit et non potentia: ita ꝙ res diſtincte diſtinguuntur: non per potentias: ſed per actus. Eſt enim bene eadem potentia oppoſitorum ſi ergo tam intellectus poſſibilis quam prima materia ſint pura potentia non habebimus vnde diſtinguantur abinuicem. ¶ Item: idem ſignificat actus et perfectio: ideo omnis perfectio debet dici actus et non pura potentia: ſed intellectus humanus eſt quedam perfectio: aliter non poſſet dici perfectio: quam ipſa prima materia igitur. ¶ Item: ſecundum dicta prius intellectus poſſibilis informat corpus humanum et omne informans alterum dicitur eius actus: igitur.

¶ Videtur mihi ꝙ iſta quæſtio non habet magnam difficultatem niſi ex multiplicitate horum nominum actus et potentia: ideo hec nomina diſtinguenda ſunt. Et eſt ſciendum vt habetur nono metaphyſice ꝙ hec nomina actus et potentia dicuntur adinuicem correlatiue: ideo quot modis dicitur vnum tot modis dicitur reliquum. Dicamus igitur ꝙ actus primo modo eſt rem eſſe: et potentia eſt rem non eſſe: cum tamen non repugnet ſibi eſſe. iſtum enim modum actus et potentie ponunt expreſſe Ariſtoteles et commentator nono metaphyſice. et ſecundum iſtum primum modum dicendum eſt: ꝙ intellectus poſſibilis eſt actus immo etiam materia prima dicitur actus: quia ipſa eſt et iſto modo antichriſtus non eſt actus nec in actu ſed eſt pura potentia. Secundo modo actus dicitur quod inheret alteri tanquam forma eius ſubſtantialis vel accidentalis: et potentia correſpondens dicitur illud cui hec forma inheret: et compoſitum ex eis dicitur in actu. et ſecundum iſtum modum diceretur ꝙ materia prima eſt pura potentia: et nullo modo eſt actus: quia nulli inheret: immo ipſa eſt primum ſubiectum cui alia inherent. Etiam diceretur ꝙ iſto modo ſubſtantia celi non diceretur actus nec in actu: quia nulli inheret: et ſic non eſt forma alicuius nec etiam compoſitum ex forma et ſubiecto: immo eſt ſubſtantia ſimplex que tamen ſubſtantia dicitur iſto ſecundo modo potentia in ordine ad motum et alia accidentia celi: quia ſubiicitur eis: et illa ipſi inherent. ſed de intellectu poſſibili quantum ad iſtum modum actus et potentie diceremus ſecundum dicta prius ꝙ ipſe reſpectu corporis humani eſt actus: quia inherens ei et informans ipſum: et eſt potentia in ordine ad ſpecies intelligibiles et actus intelligendi: quia poteſt talia recipere et poſſunt ipſi inherere: tamen commentator diceret intellectum poſſibilem iſto modo non eſſe actum: quia ipſum non inherere corpori: corrumpi: et per conſequens nulli inhereret. Tertio modo actus dicitur operatio in reſpectu operantis vel potentis operari ſiue actiue ſiue paſſiue: et operans vel potens operari dicitur potentia in ordine ad operationem: ſcilicet potentia actiua: ſi ſit operans actiue: et potentia paſſiua ſi ſit operans paſſiue: ſic enim deus eſt prima potentia ſcilicet actiua: et materia prima eſſet prima potentia paſſiua: et tunc poſſet dici ꝙ intellectus poſſibilis non

debet dici actus: quia non eſt operatio: ſed mereretur dici potẽtia: quia eſt natus operari vel actiue vel paſſiue: niſi ꝙ iſto mõ tam intellectus poſſibilis ꝙ pria materia vel quecunq; alia res a deo poteſt dici act⁹ iſto modo in ordine ad deum: ⁊ deus in ordine ad omnia alia poſſet dici potentia: quia imaginandum eſt ꝙ omnis res alia a deo ſit ipſius operatio: quia depẽdet ab ipſo in eſſe ſuo ſicut lumen dependet a corpore lucido. Sicut enim remoto corpore lucido ſtatim remoueretur lumen: ita remota vel circumſcripta actione ſiue conſeruatione dei ſuper aliquã rem aliã ſtatim illa res adnihilaretur. ⁊ iſto modo dicim⁹ deum omnipotentem: videlicet quia eſt potentia actiua: imo agens et conſeruans omnia alia. Sed iſte tertius modus potentie ſubdiuiditur: quia in reſpectu alicuius operationis dicitur aliquando operans de facto: ⁊ dicitur aliquando non operans de facto ſed potens operari: ⁊ tunc potentiam actiuam vel potentiam dicimus aliquando eſſe in actu ſecundo: ſcilicet quando de facto eſt operans: ⁊ alij quando dicimus illam non eſſe in actu ſecundo: ſed in pura potentia in ordine ad actum ſecundũ: ſcꝫ quando non eſt de facto operans. Et forte ꝙ iſto modo intendit Ariſtoteles: videlꝫ: ꝙ intellectus poſſibilis anteꝙ intelligat ſiue recipiat ſpecies intelligibiles dicit̃ in pura potẽtia in ordine ad intellectiones: ⁊ ſic nullam naturam habet niſi ꝙ poſſibilis eſt vocatus. tunc enim nõdum operatur de facto: ſcilicet intelligendo: ſed ſolum põt operari. Adhuc quarto modo agens vel actiuum dicitur actus reſpectu patientis vel paſſiui: ⁊ patiens vel paſſiuum dicitur reſpectu eius potentia. et iſto modo dicimus deum actum purum et nullam habere potentiam: quia eſt actiuus ⁊ nullo modo paſſiuus: et ſic econuerſo dicimus primam materiam eſſe puram potentiam: quia paſſiua eſt et nullo modo actiua: iſto modo intellectus poſſibilis in ordine ad corpus humanum dicitur et actus et potentia Dicitur enim potentia: quia a corpore humano vel a virtutibus corporeis poteſt pati et recipere ſpecies intelligibiles. Dicitur etiam actus: quia poteſt agere in corpus nutriendo ipſum. quod patet: quia anima vegetatiua agit in corpus nutriendo ipſum ⁊ augmentãdo ipſum: modo nos poſuimus ꝙ in homine idem eſt anima intellectiua et anima vegetatiua. Et dato ꝙ anima intellectiua eſſet diſtincta ab anima vegetatiua et ſenſitiua: tamen adhuc intellectiua poſſet mouere corpus per actum intelligendi et volendi: vt patet ex tertio libro huius. Et ſic ex iſtis habemus quibus modis intellectus poſſibilis debeat dici actus vel potentia.

¶ Reſpondendum eſt ad rationes.

Ad primam: concederetur ꝙ intellect⁹ poſſibilis poteſt dici pura potentia in reſpectu ſpecierum intelligibilium et actuum intelligendi: accipiendo potentiam pro ſubiecto cui alterum inheret: ⁊ illa nullam naturam habet niſi ꝙ eſt poſſibilis vocatus: tamen non obſtante hoc eſſet actus reſpectu corporis cui inheret. Et eodem modo gloſatur alia authoritas: intellectus enim poſſibilis anteꝙ intelligat dicitur in poſſe omnia fieri: id eſt in poſſe recipere omnes ſpecies intelligibiles et omnes actus humanos. ¶ Ad aliam: dicendum eſt ꝙ res ſimplex poteſt dici et actus et potentia diuerſo modo: aut eodem modo reſpectu diuerſorum. ¶ Ad aliam: concedo: ꝙ accipiendo actum et potentiam: modo quarto oĩs actus habet actiue aliquam operationem: ⁊ dico etiam ꝙ intellectus poſſibilis ſic bene eſt actus: q2 habet actiue aliquam operationem: non tamen anteꝙ intelligat: ſaltem ea ratione qua dicitur intellectus: ſed ſicut dictum eſt per actum intelligendi ⁊ volendi poteſt agere in corpus et mouere ipſum. ¶ Ad vltimam: concedo ꝙ opinio commẽtatoris non ſit vera de intellectu poſſibili inquãtũ ponit ipſum nõ inherere corpori: nec credo ꝙ anima intellectiua ſit ſubſtantialiter compoſita: immo credo ꝙ ſit ſubſtantia ſimplex. Quomõ autem diſtinguatur intellectus agẽs a poſſibili: videbitur poſt.

Quæſtio. VII.

Quæritur: Vtrum neceſſe eſt eſſe intellectum agentẽ ad hoc ꝙ homo intelligat. Arguitur ꝙ non: quia ad hoc ꝙ homo ſentiat nõ ponitur ſenſus agens: ſcilicet preter ſenſibile ⁊ preter ſenſum paſſiuum qui eſt receptiuus ſpecierum ſenſibilium: igitur ſimiliter ad intelligendum non eſt ponendus intellectus agens preter intelligibile ⁊ intellectum poſſibilem qui eſt receptiuus ſpecierum intelligibilium. ¶ Item: ſi poneretur intellectus agẽs ille eſſet nobilior intellectu poſſibili: vt dicit Ariſtoteles: ⁊ per conſequens differens ab intellectu poſſibili: ideo ſequitur ꝙ anima eſſet ſubſtantialiter compoſita ex illis duabus ſubſtantijs: ſcilicet ex intellectu agenti ⁊ poſſibili: ſed iſtud conſequẽs videt̃ eſſe falſũ quia anima noſtra eſt forma corporis hũani: et forma debet ſimplex eſſe vt dicit auctor ſex principiorum: et anima noſtra ſi eſſet ſic compoſita non eſſet aliquod per ſe vnum: quia eſſet compoſita ex pluribus in actu ⁊ ſic homo non eſſet aliquod vnum per ſe: quod eſt incõueniẽs. ¶ Item: intellectus poſſibilis eſt innatus pati a fantaſmatibus recipiendo ab eis ſpecies intelligibiles: ⁊ fantaſmata ſunt innata agere in intellectum poſſibilem ⁊ ſunt ei ſufficienter approximata in nobis: modo poſitis actiuo ⁊ paſſiuo ſufficienter adinuicem approximatis debet ſequi actio abſq; indigẽtia alterius: ideo videtur ꝙ ad intellectionem formãdam in nobis ſufficiant fantaſmata cum intellectu poſſibili: ideo non oportet vltra ponere intellectum agentem. ¶ Et confirmatur: fruſtra ponerentur plura ſi totum poſſet ſaluari per pauciora: ſed per fantaſmata cum intellectu poſſibili poteſt totum ſaluari ergo fruſtra preter hec poneretur intellectus agens. minor declaratur: quia fantaſmata ſe habent ad intellectum poſſibilem ſicut ſenſibilia conuenienter approximata ſenſui faciunt ſenſationem: ideo ita poterimus dicere ꝙ fantaſmata conueniẽter approximata intellectui faciunt intellectionem: ideo per ea et intellectum poſſibilem totum poteſt ſaluari. ¶ Itẽ certum eſt ꝙ ad intellectionem concurrunt actiue fantaſmata: ſi ergo cum eis ponas aliud agens ſcilicet intellectum agentem: tunc ad intellectionem concurrerẽt per ſe illa duo agentia: ⁊ oporteret ꝙ ſint naturaliter ſubordinata in agẽdo: ita ꝙ vnũ illorũ agat in reliquum: ergo oportebit vel ꝙ fantaſmata agant in intellectũ agentẽ: ⁊ ſic ille nõ differt a poſſibili: vel ĩtellect⁹ agẽs agat in fantaſmata: ⁊ non poſſet dari

modus per quem ageret in illa: igit̃ incõueniens eſt ponere huiuſmodi duo agentia. ¶ Item: inquirendo de natura illius intellectus agentis diceremꝰ ꝙ ſi ponatur intellectus agens oportebit ꝙ ipſe ſit anima noſtra vel pars anime noſtre: quoniam ſi eſſet ſeparatus a nobis ipſe nõ ſubeſſet noſtre voluntati: ideo nõ eſſet in poteſtate noſtra conſiderare ⁊ componere et diuidere per intellectum quando vellemus: cuius tamen oppoſitum experimur. Tunc ex quo ille intellectus agens eſſet anima noſtra vel pars eius nos vltra quereremus vtrum ille eſſet cognoſcẽs an non: et ſi diceretur ꝙ nihil cognoſceret: hoc eſſet abſurdum quia tunc non deberet vocari intellectus: tunc etiam non eſſet nobilior intellectu poſſibili: quia non cognoſcens non eſt nobilius cognoſcente: modo hoc eſt contra Ariſtotelem qui dicit ipſum eſſe nobiliorem. Si autem ponamus ꝙ ille intellectus agens ſit cognoſcens: hoc erit altero duorum modorum: ſcilicet: vel quia actu ſemper erit cognoſcens per ſe ipſum: vel quia erit aliqñ cognoſcens ⁊ aliquando non: ſi ponatur primo modo: tunc ſequitur ꝙ per illum ſemper actu cognoſcemus: ex quo ille erit anima noſtra: tamen experimur hoc eſſe falſum. Si vero dicatur ꝙ ille ſit aliquando cognoſcens ⁊ aliquando non: tunc oportet ꝙ fiat cognoſcens ab obiecto: et tunc illud non erit aliud ꝙ̃ intellectus poſſibilis ideo preter intellectum poſſibilem non oportet ponere alium.

Oppoſitum determinat Ariſtoteles in tertio huius. Et dicit ꝙ ille intellectus agens eſt inſeparabilis ⁊ impaſſibilis ⁊ immixtus ⁊ ſubſtantia actu exiſtens ⁊ honorabilior patiente. Pono breuiter aliquas concluſiones. ¶ Prima eſt ꝙ neceſſe eſt intellectum agẽtem eſſe alium ab intellectu poſſibili humano: quia neceſſe eſt deum eẽ: ⁊ ille eſt intellectus agens: quia deꝰ oĩa alia a ſe agit ⁊ actiue conſeruat: ⁊ non agit niſi ꝑ intellectum ⁊ voluntatem: vt habetur duodecimo metaphyſice: ideo deus maxime proprie dicitur intellectus agẽs. ¶ Secunda concluſio: ad intellectionem formandam in intellectu noſtro poſſibili neceſſe eſt actiue concurrere quendam intellectum agentem: ⁊ hoc probatur primo: quia neceſſe eſt deum actiue ad hoc concurrere: omnia enim agentia ſunt ipſi deo eſſentialiter ſubordinata ⁊ in eſſendo ⁊ in agendo: ideo nulla eſt actio ad quam non concurrat deus actiue: immo principalius ꝙ̃ alia agentia: propter quod dicit auctor de cauſis ꝙ prima cauſa ſcilicet ipſe deus plus eſt influens in effectũ ꝙ̃ cauſa ſecunda. Et confirmatur dicta concluſio: ſi ad formandam intellectionem in nobis non concurreret actiue aliquis intellectꝰ etiam ꝑ̄ter noſtrum intellectum poſſibilem: tunc ſequeretur ꝙ eſſet dare aliquod factum abſq; faciente nobiliori eo: conſequens eſt falſum: igitur. falſitas conſequentis patet ex hoc quia effectus non habet principaliter nobilitatem niſi ab effectibus ſuis: ideo oportet efficiens eſſe nobilius: eo ꝙ nullum agens poteſt virtute propria ſola dare pluſꝙ̃ habeat: ideo ſic non poteſt producere effectum nobiliorem ſe: ſed conſequentia principalis probatur: quia ſicut habetis ſeptimo metaphyſice: nec forma fit per ſe: ſcilicet ſolitarie: nec ſubiectum per ſe fit: ſed illud quod fit: tanꝙ̃ factum totale eſt cõpoſitum ex forma et ſubiecto: ideo quando de nouo intelligimus: factum totale eſt compoſitum ex intellectu noſtro poſſibili ⁊ intellectione: Modo non poteſt aſſignari agẽs nobilius iſto cõpoſito niſi cõcurret actiue aliq̃s itellectꝰ agẽs ⁊ ſine dubio ille eſt intellectus diuinus. ¶ Tertia concluſio: ꝙ ad actus intelligendi noſtros formandos neceſſe eſt concurrere actiue aliquem intellectum etiam preter deum: quia intelligendo poſſumus componere ⁊ diſcurrere ⁊ diuidere: ⁊ ad hoc faciendum oportet dare agens determinans ad ſic componendum aut diuidendum: ideo illud agens ſic determinans non eſt fantaſma: quia eodem exiſtẽte fantaſmate poſſumus cõponere ⁊ poſſumus diuidere: ideo fantaſma non determinat nos ad alterũ iſtorum. nec etiam illud agens determinãs eſt intellectus diuinus: quoniam ille eſt vniuerſaliter agens: cuius actio nõ determinatur vel ſpecificatur naturaliter in iſtis inferioribus: niſi per agẽtia diuerſa ꝑticularia: nõ preter fantaſmata ⁊ deũ ẽ aliud agẽs determinans: ⁊ illud non poteſt poni niſi intellectus noſter qui eſt anima noſtra vel pars anime noſtre: ꝓpter hoc enim eſt in noſtra voluntate ſic aut ſic componere vel diuidere. ¶ Ex dictis finaliter concludit: ꝙ ad intellectiones noſtras formandas concurrat duplex intellectus agens vnꝰ ſicut agẽs vniuerſale ſcilꝫ deus ⁊ alter ſicut agens particulare ⁊ determinans: ⁊ ille ẽ intellectus humanus. ¶ Sed tunc queritur: quare hoc fiat: ⁊ vtrum ille intellectus agens ſit realiter diſtinctꝰ ab intellectu humano an nõ: ⁊ ego credo ꝙ non: immo ꝙ anima noſtra intellectiua eſt ſimplex ſubſtantia: ſed ſecundum aliam ⁊ aliam rationem dicitur intellectus poſſibilis ⁊ intellectus agẽs nam ſecundum eius ſubſtantiam ſimpliciter ſumptã dicitur poſſibilis: eo ꝙ per ſuam ſubſtantiam innatꝰ eſt recipere ſpecies intelligibiles ⁊ omnes intellectiones: ſed dicitur intellectus agens ſecundum ꝙ eſt aliquo actu primo informatus per quem poteſt actiue in actum vlteriorem. ¶ Unde debetis imaginari ꝙ intellectus noſter ſe habet pure paſſiue in recipiendo primitus ſpecies intelligibiles ab ipſis fantaſmatibus: ſed cum fuerit informatus illis ſpeciebus tunc poteſt ipſe per illas ſpecies tranſire in vlteriores actus ſcilicet intelligendi: quemadmodum graue per actum primum grauitatis quem habuit a generante poteſt ex ſe tranſire actiue in actum ſecundum ſcilicet in motum deorſum. etiam intellectus informatus primis actibus intelligendi poteſt vltra eos actiue componere ⁊ diuidere et conſequenter vltra diſcurrere. Et ſic patet ex dictis quomodo intellectus agens pertinens ad animam noſtram eſt ſubſtantia actu ens ⁊ nobilior intellectu poſſibili: quia licet ſit ſubſtantialiter idem intellectus agens et intellectus poſſibilis: tamen dicitur agens ſecundum ꝙ actuatus eſt per ſpecies intelligibiles vel actus intelligendi priores aliis actibus poſterioribꝰ ⁊ ideo dicitur honorabilior: quia res eadem vt actuata eſt aliquo actu perficiente ipſam dicitur nobilior ꝙ̃ eſſet ipſa non actuata.

His viſis reſpondendum eſt ad rationes. Ad primam: poteſt dici ꝙ eſt ponendus ſenſus agens ſicut dictum fuit in ſecundo libro. ¶ Ad aliam: conceditur ꝙ aliquis intellectus agens ſcilicet deus eſt nobilior ſimpliciter intellectu noſtro: ſcilicet poſſibili: ⁊ diuerſus ab illo: ſed non eſt in anima intellectus agens diſtinctus realiter ab intellectu poſſibili: tamen anima noſtra eadem ſecundum aliam et aliam rationem dicitur bene intellectus agens ⁊ intellectus poſſibilis ſine compoſitione ſubſtantiali. ¶ Ad aliam: poteſt dici ꝙ fantaſma cum intellectu poſſibili et vniuerſali agente quod eſt deus bene

ſufficeret ad formandum ſpecies intelligibiles in intellectu: ſed non ſufficeret ad vlteriores actus producendos: immo ad eos agit intellectus noſter modo p̄dicto. ¶ Ad aliã: cõcedo ꝙ ad nr̄os actus intelligẽdi formandos concurrunt plura agentia: ſcꝫ p̄mum qđ eſt deus quod agit ⁊ influit in omnia alia: deinde fantaſma quod agit in intellectum poſſibilem: ⁊ conſequenter ĩtellectus poſſibilis vt iã informatus ſpeciebus concurrit actiue ad actus vlteriores. ¶ Vltima ratio que inquirebat de natura ⁊ conditione intellectus agentis ſoluta eſt per poſitionem.

¶ Quæſtio. VIII.

QVęritur: Vtrum ſpecies intelligibiles differant ab actu intelligendi ĩ ĩtellectu humano: ⁊ arguitur ꝙ non: nõ differũt in ĩtellectu diuino: ergo nõ differũt in intellectu humano: tenet conſequentia: qꝛ appet eſſe eadẽ rõ quãtũ ad hoc: ⁊ añs appet qꝛ deus oĩa intelligit p ſuam eſſentiã que non eſt diſtĩcta ab ipſo. ¶ Et cõfirmat̃: quia ſicut eſſentia dei eſt rep̄ſentatiua omniũ rerũ p ſe ipſam nullo alio adueniente: ita ſpecies intelligibilis eſt repreſentatiua oĩm rerum intelligibilium apud intellectũ humanũ: ergo ſicut nec eſſentie diuine oportet aliquid ſuperaddere ad hoc ꝙ fiat intellectio: ita nec intellectui humano ⁊ per conſequens ſpecies intelligibilis non differt ab actu intelligendi. ¶ Secũdo: intellectio eſt repreſentatio rei intellecte ⁊ ſpecies ĩtelligibilis eſt rep̄ſentatio rei intelligibilis ⁊ ſimilitudo ipſius: mõ nõ appet quare tot ponantur repreſentationes ſi vnica poſſit ſufficere. Nam fruſtra fit per plura quod poteſt fieri per pauciora ⁊ vnica poſſet ſufficere ſcilicet ſpecies intelligibilis que eſt ſimilitudo rei intelligẽde: quia ſufficit habere ſimilitudinem rei ad hoc ꝙ fiat intellectio.

¶ Oppoſitum arguitur. ſi non: tũc fruſtra poneretur intellectus agens: ſed conſequens eſt falſum: vt patet in p̄cedenti queſtione: ⁊ conſequẽtia apparet: quia quando ſpecies intelligibilis eſſet in ipſo ĩtellectu: ſi non eſſet neceſſariũ ſupaddere aliquem actum: tunc ſtatim eſſet intellectio quando talis ſpecies eẽt p̄ſentata intellectui: ⁊ ſic nõ eſſet indigentia nec neceſſitas ponendi intellectum agentẽ. ¶ Opinio antiquorum fuit de iſta queſtione non ſolũ ꝙ ſpecies intelligibilis eẽt idẽ cũ actibus intelligendi: immo actus intelligendi ſint idẽ cũ ipſa anima ⁊ cũ hoc habit⁹ intellectuales: ⁊ p̄bant: fruſtra fit per plura quod bene poteſt fieri per pauciora: ſed omnia poſſunt ſaluari ponendo ſolummodo animam: igitur fruſtra ponerentur actus ⁊ ſpecies. Minor probatur quia ſicut baculus propter aliter ⁊ aliter ſe habere aliquando dicitur rectus: aliquando curuus: ⁊ non propter hoc ꝙ aliquid ipſi addatur vel auferatur: ita intellectus ſeipſo nihil addendo ipſi per aliter ⁊ aliter ſe habere poteſt dici aliquando ignorans ⁊ aliquando ſciens: Sed iſta opinio reprobata eſt per articulũ pariſienſem ⁊ reputata tanꝗ heretica quãtum eſt de anima humana ſiue eius ſciẽtia. Et nõ ſolum dixerũt illud quod dictum eſt de ipſo intellectu: immo negauerunt omne accidens mundi ſuperadditum ſubſtantie: ⁊ ſaluabant diuerſitates que appent nobis in ſubſtantijs per diuerſimode ſe habere. ¶ Poteſt tamen ratio contra iſtos adduci: certum eſt ꝙ anima intellectiua ſeipſa non poteſt a ſe differre: ergo illi modi quibus anima dicitur ſe aliter ⁊ aliter habere non ſũt ipſa anima: tenet conſequentia: qꝛ ſi eſſet anima ſic non differret per illos a ſeipſa: ſi ergo ſint diuerſi ſequitur aliqua ipſi anime inherere que non ſunt ipſa anima: patet hoc: quia niſi inhererẽt ipſi aĩe aliquando: ⁊ aliquando non: aĩa nõ diceretur ſe aliter ⁊ aliter habere mediantibus illis. ¶ Nec valet ratio quam adduxerunt de figuris: ſcilicet de baculo curuato ⁊ recto: qꝛ duobus contingit modis aliter ⁊ aliter denominari. Vno modo propter aliquam rationem intrinſecam ĩherentem alicui rei: ſicut aqua aliquando dicitur frigida propter frigiditatem inherẽtem ei ⁊ aliquando dicitur calida. Alio modo ille res aliter denominantur propter aliqua extrinſeca: ſicut propter motũ ſortis aliquãdo dicor illi dext̄ ⁊ aliquãdo ſiniſter. Iſtis duobus modis poſitis contingit rem diuerſimode ſe habere: ⁊ non eſſet poſſibile rebus extrinſecis ⁊ intrĩſecis quibuſcunqꝫ eodem modo ſe habentibus ꝙ res aliter ⁊ aliter denominaretur. ¶ Tunc igitur apparet ꝙ ratio eorum non fuit alicuius valoris quia licet baculus iam dicatur curuus hoc eſt quia partes concaue ipſius baculi ſunt appropiquate: ⁊ medium per quod diſtabant ille partes eſt abbreuiatum: ⁊ p̄tes circunferentiales ſunt abinuicem elongate: ⁊ ſic propter huiuſmodi variationẽ licet ille bacul⁹ ſit habens tales denominationes: eſt ibi vnus modus per quem pñt aliter ⁊ aliter denominari res: quia res extrinſece non eodẽ modo ſe habent nec etiã partes ei⁹. Et eſt ſimile ſicut de domo nã ligna ⁊ lapides dicunt̃ eſſe domus: ⁊ poſtea ipſis eiſdem remanentibus non dicunt̃ domus: ⁊ iſta varia denoĩatio prouenit propt̃ hoc ꝙ ligna ⁊ lapides aliter ⁊ aliter ſe habent pri⁹ et poſterius. Modo p iſtũ modum ſaluãdi diuerſitates denominationum non poſſet ſaluari ꝙ intellect⁹ nũc denominatur ſciens ⁊ poſtea ignorans: nunc intelligens ⁊ poſtea non intelligens: quia propter res extrĩſecas aliter ⁊ aliter ſe habere non oportet ꝙ ſemper intellectus aliter ⁊ aliter debeat denominari ſaltem iſtis denominationib⁹: quia ſi ille res ſint preſentes adhuc intelligit: ⁊ ſi ſint abſentes adhuc ĩtelligit: immo ſi ſint corrupte: Et ſic appet ꝙ propter res diuerſimode ſe habere oĩ alio circũſcripto ĩtellect⁹ nõ deberet dici ĩtelligẽs ⁊ nõ ĩtelligẽs: igĩ neceſſariũ eſt ſi intellectus debeat alit̃ et aliter denominari ꝙ hoc ſit per aliquas res ſibi inherentes ſi debeat dici intelligens ⁊ non intelligens. ¶ Tunc ponẽda eſt vna concluſio reſponſalis ad queſitum: ſcilicet ꝙ ſpecies intelligibiles differunt ab actu vel actibus intelligẽdi: probatur: ſpecies ſenſibiles differunt ab actibus ſentiendi: igitur ſpecies intelligibiles differunt ab actu intelligendi: conſequentia tenet: quia apparet eſſe ſimilitudo quo ad hoc et etiam eadem ratio. ⁊ antecedens apparet ex intentione Ariſtotelis in libro de ſenſu ⁊ ſenſato. Unde probat ibi quatuor rationib⁹ ꝙ ſpecies ſenſibiles ſcꝫ viſibiles que ſunt in pupilla oculi non ſunt ipſa viſio.

Per hec. Ad ratiões. Ad primam dicitur ꝙ non eſt idem de intellectu diuino ⁊ humano quia intellectus diuinus ſemper intelligit per ſuam eſſentiam: intellectus autem humanus aliquando intelligit ⁊ aliquando non. apparet etiam ꝙ per ſuam eſſentiam non intelligit: quia ſi ſic: ſemper poſſet intelligere: ſi ergo aliquando ĩtelligit ⁊ aliqñ non

oportet ꝙ hoc ſit ratione alicuius alterius:ſcʒ ꝑ ſpecies quas aliquando diſcernit ⁊ aliquando nõ. ¶ Et ad cõfirmationeʒ de eſſentia:dico ꝙ verum eſt:⁊ quã do tu dicis ſpecies intelligibilis eſt ſimilitudo rei intelligibilis:cõcedit̃:ꝗ fruſtra ⁊c.negat̃ ꝯñs: ĩmo opʒ intellectiones ſupadderẽ:⁊ actũ intelligendi:ꝗꝛ multas habemus intellectiones q̃ nõ ſunt ſimilitudines reruʒ intellectarũ: ⁊ ſic licet ſpecies ſit ſimilitudo rei tñ non ſemꝑ intellectio eſt ſimilitudo rei intellecte vñ ſortes hic ſedens licet multiplicet ſpeciem ſuam vſqꝫ ad organa tua ⁊ vlteriꝰ in intellectu tuo que eſt ſimilitudo ipſius ⁊ per quam tu iudicas ipſum eſſe ſortem: tamen alia poteſt eſſe intellectio:ſcilicet iſte non eſt ſortes:vel iſte ſortes eſt vacca:⁊ illa intellectio non ẽ ſimilitudo rei. ⁊ ideo apparet ꝙ vltra ſpecies ĩtelligibiles requiritur actus intelligendi ad hoc vt fiat intellectio.etiã vt dictum eſt ſatis:non obſtat ꝙ ille ſpecies ſint ſimilitudines rei:quia non oportet ꝙ ſemꝑ intellectiones ⁊ actus intelligendi ſint ſimilitudĩes rerum intellectarum. ¶ Et eodem modo reſpõdetur ad aliam iuxta illa que dicta ſũt:immo dicitur ꝙ nõ fruſtra ponuntur ſpecies intelligibiles ⁊ actus intelligendi:quia licet ſpecies intelligibiles ſint ſimilitudines rerum intelligendarum:tamen non ſemper ĩtellectiones ſunt ſimilitudines.

Quæſtio.IX.

QVæritur: Vtrum intellectus noſter poteſt ſe intelligere. Arguitur ꝙ non:ꝗꝛ ſenſus nõ poteſt ſe ſentire ergo nec intellectus poteſt ſe ĩtelligere antecedens patet ex libro de ſõno ⁊ vigilia:⁊ ex ſecundo huiꝰ ⁊ conſequẽtia manifeſta eſt:ꝗꝛ ſicut ſenſus ad ſentire ita intellectus ad intelligere. ¶ Item ſi intellectus ĩtelligeret ſe ſequeretur ꝙ idẽ indiuiſibile pateret̃ a ſeipſo:⁊ ſic eſſet in actu ⁊ in potẽtia reſpectu ſuiipſius:modo hec omnia negat Ariſtoteles in multis locis. In nono enim metaphyſice negat ꝙ idem agat in ſe:vt patet ibidem per diffinitionem potẽtiarum actiuarum ⁊ paſſiuarum. In quarto etiam phyſicorum ⁊ in octauo:negat ꝙ idem moueatur a ſe niſi ſecundum vnam partem moueat ⁊ ſeſcdum aliam moueatur:quod non põt dici de indiuiſibili:ſʒ cõſequentia ꝑncipalis pꝫ:ꝗꝛ intellectꝰ aliquo mõ patitur vel mouet̃ ab intelligibili:nec intellectus põt ſe intelligere niſi ageret intellectioneʒ ſui in ſeipſo qm̃ ſenſus vel fantaſia nõ poſſit eam agere:ideo ageret in ſe ⁊ pateret̃ a ſe. ¶ Item: ĩtellectus non eſt fantaſiabilis neqꝫ ſenſibilis:ſed qđ nõ eſt fantaſiabile nõ eſt intelligibile:ꝗꝛ dicit Ariſtoteles tertio huius neceſſe eſt intelligentem quandoqꝫ fantaſmata ſpeculari.igit̃. ¶ Item:ſi poſſet intelligere ſe ſequeretur ꝙ ſemper intelligeret ſe:modo conſequens eſt falſum: igitur.falſitas conſequentis eſt manifeſta:quia quãdo perfecte dormimus non intelligimus: ⁊ conſequẽtia ꝓbat̃:quia intellectus ſemper eſt ſibi pñs:⁊ nihil eſt quod poſſit ipſum magis preſentare ſibi:modo ſi intelligibile ſit ſufficienter preſentatum intellectui: rationabile eſt ꝙ intellectus ipſum intelligat: ideo ſemper intelligeret ſe. ¶ Item:vel intelligeret ſe per ſuam ſubſtantiam ⁊ immediate:vel mediante alio:ſcilicet ſua operatione:ſed neutro modo eſt poſſibile:igitur. maior nota eſt ex ſufficienti diuiſione:minor probatur:primo non poteſt dici ꝙ intelligat ſe per ſuam ſubſtantiam ⁊ immediate:quia tunc ſemper intelligẽret ſe:quod eſt falſum. Nec poteſt dici ꝙ mediãte ſua operatione: quia videtur ꝙ intellectus non poſſit ſuam operationem percipere:eo ꝙ ſenſus non poteſt ꝑcipere ſuam:vt videtur velle Ariſtoteles ſcđo huius ⁊ eſt ſimile de intellectu ad intelligere ⁊ de ſenſu ad ſẽtire.

¶ Oppoſitũ vult Ariſtoteles:& apparet:quia nobis traditur ſciẽtia de intellectu quod non fieret niſi intelligeret ſe. ¶ Ponende ſunt breuiter alique concluſiones. Prima:intellectus poteſt intelligere ſe:⁊ omnes iſtam concedunt. Alie concluſiones ſunt de mõ ꝑ quẽ intelligit ſe. ¶ Et ſit ſcđa cõcluſio:intellectus nõ intelligit ſe ꝑ ſuam ſubſtantiaʒ ⁊ immediate:ĩmo per intellectionẽ ſibi additam:ꝗꝛ ſi intelligeret ſe ꝑ ſuã ſubſtantiam modo quo dicimꝰ deum ⁊ intelligentias intelligere ſe:ſeq̃retur ꝙ ſemꝑ intelligeret ſe:ꝗꝛ ꝓpter hoc dicimus deum ⁊ ĩtelligẽtias ſemper intelligere ſe ſicut habetur.xii.metaphyſice:modo hoc eſt falſum:ꝗꝛ ſi intellectus ſemper intelligeret ſe:hoc non lateret nos: cum ſit forma exiſtẽs in nobis:⁊ pars principalior noſtri. ¶ Tertia cõcluſio:intellectus non intelligit ſe anteq̃ꝫ intelligat aliud a ſe:quia oportet ipſum intellectum moueri a fantaſmatibus ſi debeat ĩtelligere:ob hoc enim nihil intelligimus quando dormimus.modo nihil prius intelligitur q̃ꝫ illud quod per fantaſma intellectui repreſentatur:⁊ hoc non eſt intellectus: quia ſub fantaſma non cadit:igitur intellectus non prius intelligit ſe q̃ꝫ aliquid aliud:⁊ iſtas concluſiones cum ſequentibus pono ad remouẽdũ quaſdã falſas opiniões. ¶ Quarta cõcluſio:ꝗlʒ hõ valde facilit̃ ĩtellectũ ſuũ ĩtelligit ꝗꝛ valde facilit̃ format conceptꝰ cões a quibus ſumũtur hec nõia ens vnũ ſubſtantia actiuũ paſſiuũ corruptibile ꝑpetuũ:⁊ iſtis nõibus oĩa entia intelliguntur Nec propterea oportet ꝙ valde faciliter aliquis intelligat intellectum ſuum propter aliam appellationem rationis. ¶ Vltima concluſio poteſt poni:ꝙ intellectꝰ põt ſe cognoſcere ſecundũ cõditionẽ vel rõeʒ ſibi ꝓpriã ꝗꝛ alit̃ nõ poſſemꝰ ipſi nomẽ ꝓpriũ ĩponere nec ipſum deſcribere:⁊ iſte modus intelligendi ipſuʒ eſt difficilior:⁊ nõ põt haberi niſi ꝑ diſcurſum ⁊ mediante notitia ſue oꝑationis:verbi gratia: experimur ĩ nobis quoſdam actus:vt ꝙ cognoſcimus res vniuſalit̃ ⁊ cognoſcimus res ſeꝑatas a materia:⁊ tũc ſyllogiſando ſcimꝰ ꝙ tales actꝰ nõ pñt eſſe corporis nec ꝟtutis extẽſe ad extẽſionẽ corporis:nõ cõcludimꝰ ꝟtutẽ ĩ nobis q̃ ſic apphendimꝰ eſſe non corporeã nec extẽſã:ſed ĩdiuiſibilẽ ⁊ ĩmaterialẽ:⁊ ſic de aliis cõditionibus ꝑ quas ſic in nobis fit notitia ꝓpria ĩtellectus.

¶ Et ꝑ hoc pñt ſolui faciliter rões.

Ad ꝑmã:põt cõcedi ꝙ ſẽſꝰ ſaltẽ ea rõe q̃ dr̃ ſẽſꝰ nõ ſentit ſe:ſʒ ĩ hoc nõ ẽ ſile de ĩtellectu:ꝗꝛ ſẽtire ẽ ꝑ organũ corporeũ nõ niſi miniſterialr̃.ſ.ĩquãtũ ſẽſꝰ miſtrat ĩtellectui:mõ dr̃ ꝙ ꝟtꝰ ĩcorporea põt reflecti ſupra ſe ⁊ ſupra ſuã oꝑationẽ:qđ nõ põt ꝟtꝰ corporea ⁊ extenſa. ¶ Ad aliã:cõcedit̃ ꝙ idẽ nõ agit ĩ ſe nec patit̃ a ſe tali mõ ꝙ oĩno ⁊ ꝑciſe ſm̃ idẽ agat ⁊ patiat̃:tñ nullũ eſt ĩcõueniẽs idẽ agere ⁊ pati a ſe qñ hoc nõ ẽ oĩno ⁊ ꝑciſe ſm̃ idẽ:mõ ſic ẽ de intellectu vt ꝑus dicebat̃. ĩtellectꝰ enim recipit ⁊ patitur ſecundum ſuam naturam preciſe:ſʒ non agit niſi ſecundũ ꝙ actuatus per ſpeciem intelligibilem vel per aliquem alium actum: ita ꝙ illa ſpecies intelligibilis vel ille actus quo intellectus primitus eſt actuatus ſe habet cum intellectu

in ratione agendi actum: modo intellectus ſecundū ſe eſt in rōe patiendi: ⁊ nō p illū actū: iō nō oīno ⁊ preciſe ſecūdū idē agit ⁊ patit. ¶ Ad aliā: dicēdū eſt φ multa intelliguntur que non ſunt ſenſibilia: ⁊ que non cadunt ſub phantaſiam: ſed hoc eſt per diſcurſum ex notitia eorum que ſub ſenſū vel fantaſiam cadunt ⁊ ob hoc dicitur φ oportet intelligentem fantaſmata ſpeculari. Ad aliam: dico φ licet intellectus ſemper ſit ſibi pſens: tñ hoc non ſufficit ad intelligendū ſe: ⁊ cauſa eſt: quia intellect⁹ noſter non eſt ſufficientis actiuitatis ſeu actualitatis ad formandū actiue aliquē actū intelligendi: niſi ab alio actuet: iō nō itelligit ſe nec aliud donec per fantaſmata fuerit actuatus recipiendo ſpecies intelligibiles. Unde in hoc differt intellectus noſter ab intellectu diuino ⁊ intelligentiarum: quia illi intellectus propter ſui ſublimitatē ſūt ſufficiētis actualitatis ad actū itelligēdi abſqȝ hoc φ indigeāt ab alio moueri ⁊ actuari: iō itelligūt p ſuas ſubſtantias ſine aliquo addito: qḋ nō pōt intellectus nr̄. ¶ Ad vltimum: dictū eſt φ non intelligit ſe imediate ſed mediante eius operatione quā in nobis experimur: ⁊ dictum eſt φ in hoc non eſt ſimile de intellectu ⁊ ſenſu. Et ſic deo grās ſit finis huius libri de anima.

Sequūt pua nālia eiuſdē magrī Ioānis Buridani.

Ioannis Buridani in librum Ariſtotelis de ſenſu & ſenſato.

Præfatio

POtentiæ ſenſitiue ⁊ potētie vegetatiue ⁊ potētie ſm locū motiue nō exercent ſuas opationes ſine organo corporeo ⁊ ideo hmōi operationes nō ſunt ſolū ipſi⁹ anime ſed ſunt ſimr aīe ⁊ corporis: ꝓpter hoc opȝ eſſe de hmōi opationibus duplicē determinationem. Una enim eſt determiatio de potētijs ſiue dictis opationibus ⁊ paſſionib⁹ aīe ꝓ quāto ſe tenēt ex parte aīe: ⁊ illa tradit i libro de anima. Scḋa ē ꝯſideratio de potētijs ⁊ opationib⁹ ⁊ paſſionib⁹ ꝓut ſe tenēt ex pte corporis: ſcȝ quātū ad diſpoſitiones corporis q̄s reqrunt: ⁊ iſta determinatio ptinet ad paruos libros naturales: ſcȝ ad illos q ſunt de eſſentia ⁊ integritate ſciētie naturalis. Uñ ſi ſint alij parui libri illi ſunt de bñ eſſe vel dati ſunt ad complemētū aliqrū in alijs libris determinatorū. Et iſti parui libri quia cōiter determinant de pdictis ſine deſcēſu ad determinatas ſpecies animaliū ⁊ plātarū ideo ſcḋm ordinē doctrine precedunt libros de animalib⁹ ⁊ plantis que in ſpeciali determinant de animalibus ⁊ plantis. vltra huiuſmodi opationes ⁊ paſſiones vl ſunt communes corpori ⁊ potentie ſenſitiue: vel ſunt cōes potentie vegetatiue ⁊ corpori: vel ſunt cōes corpori ⁊ potentie ſecundum locum motiue. Potentia autem intellectiua non vtit organo corporeo niſi eadem ratione q̄ indiget miniſterio ſenſus. ⁊ ſic ſecundū tria pdicta membra ſunt tres ptes pncipales huius determinationis. ¶ Prima pars determinat de paſſionibus ⁊ operationibus communib⁹ corpori ⁊ aīe ſenſitiue prout ſe tenet ex parte corporis: ⁊ iſta pars traditur in libro de ſenſu ⁊ ſenſato in libro de memoria ⁊ reminiſcentia ⁊ libro de ſomno ⁊ vigilia. Secunda pars conſiderat de operationib⁹ ⁊ paſſionib⁹ communibus corpori ⁊ anime vegetatiue: prout ſe tenet ex parte corporis: ⁊ iſta ps tradit in libro de lōgitudine ⁊ breuitate vite: in libro de morte ⁊ vita: de iuuentute ⁊ ſenectute: de reſpiratione ⁊ expiratione. Tertia pars tractat de operationibus ⁊ paſſionib⁹ communib⁹ corpori: ⁊ aīe ſm locū motiue: ⁊ illa pars tradit in libris de progreſſu animalium ⁊ cauſis motuū aīaliū: ⁊ ſm iſta dicta poſſumus circa dictos paruos libros vnam queſtionem mouere.

Quæſtio. I.

QVæſtio eſt iſta. Utrū pieter determinationem libri de aīa et librorū de aīalibus ⁊ plantis opȝ eſſe aliam determinationē de opationib⁹ ⁊ paſſionibus aīatorū. Arguit primo φ nulla debet eſſe de eis determinatio ſcientifica: quia nō eſt ſcientia niſi de impoſſibilibus aliter ſe hr̄e vt appet primo poſteriorū: mō oēs hmōi paſſiones ⁊ oparatiōes ſunt poſſibiles alit ſe habere: ergo de eis nulla debet eē ſcientia. ¶ Item de contingentibus ad vtrumlibȝ non eſt aliqua ſcientia demonſtratiua: ſed iſte paſſiones ⁊ opationes ſūt contingētes ad vtrumlibet vt puta dormire vel vigilare ſomniare vel nō ſomniare ambulare vel ſedere: ⁊ ſic de alijs: igr̄. ¶ Item iſtarū paſſionum ⁊ operationum aīa eſt cā ⁊ pncipiū: ſed ad eādem ſcientiam ſpectat de cauſis ⁊ cauſatis: de principijs ⁊ principiatis: ergo de ipſis pertinebit ad librū de anima: ⁊ nō ad aliam determinationem ſeparatā. ¶ Item ſubiecta huiuſmodi operationum ⁊ paſſionum ſunt animalia ⁊ plante: ⁊ ad eādem ſciētiam ſpectat de ſubiectis ⁊ de eorū paſſionib⁹: ergo de iſtis ſpectat ad libros de animalibus ⁊ plantis. ¶ Item: de paſſionibus Ariſtoteles determinat in libro rhetoricorum: ergo de illis non debet hic fieri aliq̄ determinatio. ¶ Item: ſpecialiter arguitur quantum ad librum de ſenſu ⁊ ſenſato: quidem eſt ſenſibile anteφ ſentiatur ⁊ poſtea ſenſatum quando ſentitur: ſed in libro de anima determinatum eſt de ſenſibus ⁊ ſenſibilibus: ergo ibi determinatum eſt de ſenſibus ⁊ ſenſatis: ⁊ ſic videtur ſuperfluere alius liber de ſenſu ⁊ ſenſato. ¶ Item bona eſt dubitatio: ſi ſic perfecte determinatum eſt in libro de anima de ſonis qui ſentiuntur ab auditu φ non reſtabat de eis determinare in iſtis paruis libris quare etiam non ita perfecte determinatum fuit de alijs ſenſibilibus in ipſo libro de aīa. ¶ Etiam ē dubitatio. In libro de generatiōe ſic eſt determinatum de caliditate frigiditate humiditate ⁊ ſiccitate: que ſūt ſenſibilia tactus: φ non oportebat de eis alios paruos libros facere quare ergo non ſic etiam fuit determinatum de alijs qualitatibus ſenſibilib⁹. Unde nō videtur ratio quare ad iſtos paruos ſcilicet ad librum de ſenſu ⁊ ſenſato debeat pertinere de ſēſibilib⁹ ſecundum viſum guſtum ⁊ olfactum: ⁊ tamen non de ſenſibilibus ſecundum tactum vel auditum. ¶ Et iterum liber metheororum determinat de qualitatibus ſecundis: ⁊ de paſſionibus ⁊ operationibus que conſequūt corpora prout alterata ſunt ſecundū primas q̄litates: modo de numero iſtarū q̄litatū vl paſſionum

ſunt colores/ſapores/et odores: quare de iſtis fuit determinatū in libro metheororū:ſecūdum ergo predicta videtur ꝙ determinare de talib⁹ nō pertineat ad iſtos paruos libros.

Oppoſitū tamen arguit᷑ per Ariſtotelem ⁊ expoſitores eius. Reſpondendū eſt breuiter ꝙ de operationib⁹ ⁊ paſſionibus cōuenientibus tam aīatis ꝙ inaīatis ꝑtinet ad libros precedētes librū de aīa:vt ad libros de celo/de generatiōe metheororum ⁊ de mineralib⁹:ſed de operationib⁹ cōuenientibus ſolum aīatis pertinet iā ad libros de aīalibus ⁊ plantis: et iſta conſideratio de aīalibus et plātis eſt tripertita.vna eī eſt de eis ꝙtum ad ipſam animā ⁊ ꝙtum ad potentias et operationes anime ꝓut ſe tenent ex parte ipſius anime:⁊ traditur in libro qui dicitur de aīa. Alia pars eſt de aīalibus ꝙtum ad cōmunes paſſiones ipſorū prout ſe tenent ex parte corporis abſq; deſcēſu ad determinatas ſpecies aīaliuꝫ et plantarū:⁊ iſta pars traditur in libris qui vocant᷑ parui libri naturales. Sed tertia pars ē de ipſis animalib⁹ ⁊ plantis in ſpeciali:et iſta traditur in libris qui ſolent vocari libri de aīalibus et de plantis. non eſt ergo incōueniens ꝙ de eiſdē rebus determinetur in diuerſis libris eiuſdē totalis ſciētie ſecundū diuerſas ratiōes earū.vnde predicte tres partes determinant de aīalibus:licet ſecundū diuerſas rationes cōſiderādi: ⁊ cōſtituunt de ipſis aīalibus vnam totalē et perfectam ſcientiā. ¶ Sed ſpecialiter dubitatur de ſenſibilib⁹ ſicut dubitabat᷑ in arguēdo ad queſtionem.⁊ de iſtis dicēdū eſt ꝙ qualitates per ſe ⁊ ꝓprie ſenſibiles poſſunt dupliciter ꝯſiderari. vnomodo ꝙtum ad modū ſue generationis. Alio modo ꝙtuꝫ ad modum immutādi ſenſum. ⁊ ſi cōſiderētur ꝙtum ad modum immutādi ſenſuꝫ: hoc poteſt eſſe dupliciter. vnomodo prout ſenſus ſe tenet ex parte anime:et ſic pertinēt ad librū de aīa. Alio modo prout ſe tenēt ex parte corporis:et ſic ꝑtinent ad iſtos paruos libros. ſed ſi ille qualitates cōſiderētur ꝙtum ad modū ſue generationis:tunc de quatuor primis qualitatibus pertinet ad librū de generatione:eo ꝙ ille prime qualitates tangibiles ſunt principia alterationū.generationum ⁊ corruptionū corporū naturaliū:ſed de ſono ꝙtum ad modū ſue generatiōis determinatur in libro de aīa:vtpote pro tanto:q: modus generatiōis ſoni eſt multū ſimilis modo ſue multiplicatiōis per mediū ⁊ ſenſum niſi ſit per quēdam motū aeris. Sed de coloribus ſaporibus et odoribus videt᷑ mihi ꝙ ſatis ſpectat ad librū metheororū: ſcilicet ꝙtuꝫ ad modum ſue generationis ſicut prius arguebat᷑. ſed forte Ariſtoteles mouebat᷑ ad determinandū de illis in iſtis paruis libris propter opiniones quorūdā antiquorū qui crediderunt ꝙ huiuſmodi qualitates non haberent eſſe fixū ⁊ determinatū in ſubiectis in quibus apparent: ſed ſecundū apparentias noſtras diuerſificarētur: ita ꝙ aliquid nō eſſet dulce niſi q: apparet dulce:nec albuꝫ niſi q: apparet albū:q: ſi eſſet ita:tunc de illis vere ⁊ proprie nō pertineret ad iſtos paruos libros. Secūdū hoc oēs rationes facte faciliter ſoluūtur. ¶ Ad primā.dico ꝙ oīs ſciētia debet eſſe cōcluſionū impoſſibiliū aliter ſe habere ⁊ per premiſſas impoſſibiles aliter ſe habere: exponendo tamen impoſſibiles ſe aliter habere.i.ſic exiſtentes veras ꝙ nō poſſunt fieri falſe:tamē bene poſſibile eſt ꝙ res ſignificate ꝑ terminos illarū concluſionū et premiſſaruꝫ ſint poſſibiles aliter ſe habere ⁊ poſſint non eſſe.et eodē modo dicitur ad primā rationem.ſciētia enim nō eſt cōcluſionū cōtingentiū.i.poſſibiliū verificari ⁊ falſificari:ſed eſt concluſionū neceſſariarū:vtꝫ tamē ꝙ poſſibile ē ꝙ res ſignificatas ꝑ terminos illarum concluſionū contingat ⁊ eſſe et nō eſſe:⁊ ſic de iſtis operationib⁹ et paſſionib⁹. ¶ Tertia ratio bene cōcludit ꝙ de iſtis pertinet ad librū de aīa prout ſe tenet ex parte anime. ¶ Quarta ratio etiā cōcludit ꝙ de iſtis bene pertinet ad librum de aīalibus et plantis ſecundū deſcenſum ad certas ſpecies aīaliū et plantarū:hoc autē non obſtāte reſtat alia determinatio in cōmuni ſine tali deſcēſu ꝓut ſe tenet ex parte corporis. ¶ Ad aliud:cōceditur ꝙ de paſſionibus anime prout poſſunt mouere iudices ad aliquā affectionem vnius partis vel alterius: et ſic ad aliter et aliter iudicādū:pertinet bene ad librū rethorice:ſed ad illum librū non pertinet de eis ꝙtum ad modum ſue generationis vel ꝙtum ad modū deſcendendi ab anima vel immutādi ipſam animā: immo ſic ꝑtinet de eis ad ſciētias naturales. ¶ Alie dubitationes ꝙ mouebātur de ſenſibus terminate fuerūt in poſitiōe.

Queſtio.II.

Queritur vtrum omni aīali ſint neceſſarij tact⁹ et guſtus. Arguit᷑ ꝙ nō:q: nullus ſenſus eſt neceſſarius:cū poſſit eſſe ⁊ poſſit nō eſſe:ergo nullus ſenſus eſt alicui aīali neceſſarius. ¶ Item. Arguit᷑ ꝑ inductionem:iſte ſenſus nō eſt neceſſarius omni aīali:puta ſenſus ſortis:nec iſte:nec ille: ⁊ ſic de ſingulis:ergo nullus ſenſus eſt neceſſarius oī aīali: ⁊ per cōſequens nec tactus nec guſtus. ¶ Itē. ſi illi eſſent neceſſarij hoc eſſet ad fugiendū corruptiua:ſed ꝓpter hoc nō eſt dicendum ꝙ omni aīali ſunt neceſſarij:q: quedā ſunt aīalia terre affixa:vt oſtree ⁊ conche que nō poſſunt fugere:ideo fruſtra daretur eis ſenſus vel poteſtas ad fugienduꝫ: ⁊ natura nihil fruſtra facit:ideo nō dat eis illos ſenſus tanꝙ neceſſarios ad fugiendū corruptiua. ¶ Item.ſi tactus dicatur aīali neceſſarius hoc eſt ne animal corrūpatur propter hoc ꝙ excellētie tangibilium non ſolum corrūpant ſenſum:immo totū animal:ſed ſi hoc ita diceretur pari ratione oportet dicere ꝙ ille eſſet neceſſarius plantis:q: non ſolum aīalia:ſed etiā plante corrūpuntur per excellētias qualitatū tangibiliū cum ergo tactus non ſit neceſſarius plantis ſequit᷑ ꝙ nō eſt ratio quare debet dici neceſſarius aīali. ¶ Item. ſpecialiter arguit᷑ ꝙ guſtus non ſit neceſſarius aīali auctoritate Ariſtotelis tertio de aīa vbi de tactu dicit ꝙ hoc ſolo ſenſu animal priuatuꝫ neceſſe eſt mori ergo hic ſolus eſt neceſſarius. Etiā ſecūdo de aīa dicit:ꝙ ſicut vegetatiua ſeparatur ab alijs potentijs ita tactus ab alijs ſenſibus:⁊ ſi tactus poteſt in aīali inueniri ſine alijs ſenſibus ſequitur ꝙ nullus alius ſenſus eſt neceſſari⁹ aīali. ¶ Item ſi guſtus eſſet animali neceſſari⁹ hoc eſſet q: animal indiget nutrimēto cuius guſtus eſt diſcretiuus:ſed ſi eſſet ita:diceretur pari ratione ꝙ guſtus eſſet neceſſarius plantis: qḋ eſt falſuꝫ:patet cōſequētia q: etiā plante indigēt nutrimento. ¶ Item.embrio longo tēpore viuit ſine hoc ꝙ guſtet nutrimētum:q: non recipit nutrimētū per os ſed per vmbilicū. Unde q: habet nutrimentū ſemꝑ cōiunctū ſibi cōueniens nō indiget guſtu diſcernente alimentū: Ita ergo videtur de aīalibus affixis terre:habent enim nutrimētū coniunctū ⁊ per illum

modum recipiūt nutrimentū ex terra per quē modū embrio recipit nutrimentū ex matrice ſcilicet per alligationem eorū ad terram:ſicut embrio alligat̄ matrici:igitur illis animalibus terre affixis non eſt neceſſarius guſtus.

Oppoſitum dicit Ariſtoteles in iſto

libro de ſenſu ⁊ ſenſato. Primo de iſta queſtione ego remoueo logicam cauillationē:cōcedendū eſt enim ꝙ nullus ſenſus eſt omni aīali neceſſari⁹:ſicut patet per inductionē. ¶ Sed dubitatio eſt vtrū omni aīali ſint neceſſarij tactus ⁊ guſtus:ita ꝙ iſti termini tactus ⁊ guſtus ſupponāt confuſe tantū:⁊ etiam diſtinguēdum eſt de neceſſario ſicut Ariſtoteles diſtinguit quarto metaphyſice. ¶ Primo neceſſariū dicit̄ qđ ſimpliciter impoſſibile eſt aliter ſe habere ſicut deū eē aut de⁹ eſt ⁊ ſic manifeſtū eſt ꝙ null⁹ ſenſus eſt neceſſarius ⁊ nullū animal eſt neceſſariū:q2 poteſt non eſſe: ⁊ per cōſequens null⁹ ſenſus eſt alicui animali neceſſarius. ¶ Secūdo modo aliqđ dicitur neceſſarium alicui q2 ſine illo non poſſet eſſe vel viuere:ſicut ſi diceremus ꝙ aīa eſt aīali neceſſaria et equo eſt neceſſarium cor aut caput:⁊ ſic bene diceretur ꝙ omni animali eſt ſenſus neceſſarius:capiendo ſenſum non pro actu ſentiēdi ſed pro potētia ſenſitiua que eſt anima vel corpus vel cōpoſitum ex eis:q2 ad hoc ꝙ animal viuat indiget quolibet illorū. ¶ Tertio modo magis cōmuniter dicitur neceſſariū al[i]cui ſine quo ipſum nō poteſt bene eſſe vel nō poteſt vtilia ſibi procurare aut nociua euitare:ſicut ſi diceremꝰ ꝙ neceſſe eſt vobis ire ad ſcholas:⁊ iſto modo verū eſt ꝙ omni aīali eſt ſenſus tactus neceſſarius. ¶ Sed de ſenſu guſtus maior eſt difficultas ꝓpter aīalia terre affixa:⁊ ꝓpter hoc ꝙ in ſecūdo et tertio de aīa nō dicit Ariſtoteles omni aīali guſtum eſſe neceſſariū:ſed ſolum tactum:⁊ cōmentator diſtingit bene vt credo ꝙ guſtus aliquādo accipit̄ proprie pro ſenſu diſcretiuo ſaporis:⁊ aliquādo accipitur magis cōmuniter pro ſenſu diſcretiuo ciborū cōuenientiū vel nō cōuenientium:ſi accipitur ꝓprie pro ſenſu diſcretiuo ſaporū:tunc differt a tactu etiam ꝓprie dicto:ſed ſi capiatur cōmuniter:tunc in aliquib⁹ aīalibus non differt a tactu. ¶ Unde circa hoc notādum eſt ꝙ aliqua aīalia habent ſibi alimētum coniunctū ſicut embrio in vtero: ⁊ q2 iſtud alimētū eſt naturalit̄ cōueniēs:idcirco embrio tunc nō indiget virtute actu diſcernēte de alimento:ſicut neq3 planta. ¶ Alia autē ſunt aīalia terre affixa:que etiā habent alimentū cōiunctū: ſed tamen propter ſupueniētia indigēt bene tactu diſcernēte nimis calidū aut nimis frigidū vel oīno leſiuū ad hoc ꝙ adueniente leſiuo claudant ſe:⁊ aduenīēte cōueniente aperiant ſe:nec indigent cognoſcitiuo ſaporum:ſed ſolū tactu cognoſcitiuo qualitatū primarum alimēti:q2 ſecūdū illas alimentū nutrit:vt poſt videbitur. ¶ Alia autē aīalia perfectiora ꝓpter ſubtiliorem cōplexionē indigent alimēto meliori ⁊ ſubtiliori ideo natura dedit illis vltra ſenſum tactus ſenſum diſcretiuū ſaporū:⁊ ſic finaliter concludendū eſt ꝙ omni aīali neceſſari⁹ eſt guſtus cōmuniter dictus: ſcilicet pro ſenſu diſcretiuo alimēti cōuenientis vel diſcōuenientis:ſed ille in quibuſdā aīalibus nō eſt niſi tactus diſcernens de primis qualitatib⁹:ſed nō omni aīali eſt neceſſari⁹ guſtus proprie dictus:ſcilicet diſcernēs ſapores:q2 ſufficit affixis terre diſcretio in alimēto qualitatū primarū propter modicam perfectionem ipſorū:⁊ et propter ſimilē cauſam nullus ſenſus ineſt plantis:q2 multū recedunt a pfectione animaliū:in tantū ꝙ ſufficienter nutriuntur ⁊ viuūt per alimentū ſibi cōiunctū ſine aliqua eius diſcretione.

Et per iſta ſoluuntur oēs rationes.

¶ Ad primā:cōceſſum eſt ꝙ nullus ſenſus eſt ſimpliciter neceſſarius. ¶ Ad ſecūdā etiā patet quid dicendum. ¶ Ad aliā: concedendū eſt ꝙ aīalibus ſunt ſenſus neceſſarij ꝓpter fugere nociua et corruptiua. Et quādo dicitur aīalia terre affixa non poſſunt fugere. dico ꝙ verū eſt:ſi accipias fugere pro currere:ſed poſſunt fugere.i.euitare per clauſionē ipſorum:ſicut faciunt oſtree ⁊ conche. ¶ Ad aliā:concedēdū eſt ꝙ alicui neceſſarius eſt tactus:q2 excellētie tangibiliū cito poſſunt corrūpere ipſum aīal: etiā licet non eſſent magne excellētie ꝓpt̄ ſubtilē cōpoſitionē aīaliū:ſed ſic nō eſt de plātis:q2 ſine fuga vel clauſione poſſunt durare cū excellētijs tangibiliū conſuetis:ſcilꝫ eſtatis ⁊ hyemis qđ non eſſet ita de aīalibus. ¶ Ad aliā: iam dictū eſt ꝙ plante nō indigent ita ſubtili ⁊ cōuenienti alimēto ſicut aīalia:ideo nō indigēt diſcretione:qua tamē indigent aīalia. ¶ Ad aliā: dictū eſt ꝙ embrio nō indiget vti guſtu:ſed bene indiget habere potentiā guſtatiuā vt ea vtatur poſt exitū ab vtero. Similiter cōceſſum eſt ꝙ terre affixa nō indigēt guſtu proprie dicto. ¶ Auctoritates Ariſtotelis que videntur cōtrariari de guſtu in libro de anima et in iſto libro ſoluūtur per diſtinctionem de guſtu proprie vel cōmuniter accepto.

Quæſtio.III.

QVæritur vtrum ceci a natiuitate habētes auditum debeant eſſe ſapientiores ꝙ̄ ſurdi a natiuitate habētes viſum. Et arguit̄ primo ꝙ habētes viſum ꝙ̄uis ſint ſurdi debent eſſe ſapientiores:q2 habētes viſum habent ſenſum certius iudicantem ⁊ plures rerū differētias nobis oſtendentē:vt dicitur ī proemio metaphyſice:tales autem debēt eſſe magis cognoſcētes ⁊ magis ſcientes. ¶ Et itē in eodem proemio dicit Ariſtoteles ꝙ ſenſum viſus nō ſolum ꝓpter neceſſitatē vite ſed etiā ꝓpter ſe ⁊ etiā cognoſcere pre ceteris ſenſibus magis diligimus: igitur habētes viſum ſine auditu debent eſſe magis cognoſcētes ⁊ magis ſcientes ꝙ̄ habentes auditū ſine viſu. ¶ Item. nō poſſumus nobis procurare neceſſaria vite niſi ꝑ cognoſcere et ſcire:ideo illi qui magis ſciūt ⁊ poſſunt ſibi procurare vite neceſſaria ſunt magis ſcientes:ſed cōſtat ꝙ habētes viſum ſine auditu poſſunt procurare vite neceſſaria et etiā ſciūt:immo etiā aliqua aīalia per viſum ſine auditu vt formice ⁊ apes valde diſcrete ⁊ prudēter prouidēt ſibi de vite neceſſarijs:nulla autē aīalia vel etiā nulli hoīes carentes viſu licet habeāt auditū ſciūt vel poſſunt ſibi ꝓuidere de vite neceſſarijs:ergo habētes viſum ſunt magis ſcientes et magis prudētes. ¶ Item ꝑ experiētiam videmus multos ſurdos qui poſſunt et ſciūt eſſe boni fabri/latomi/boni ſutores/et ſic de alijs ad que tamē non poſſunt ꝑtingere ceci:ergo ſurdi ſunt magis ſapientes. ¶ Itē primo poſteriorū dicitur ꝙ quib⁹ deficit aliquis ſenſus eis deficit ſciētia de ſenſibilibus per ipſm ſenſum:ſed valde multo plura ſunt ſenſibilia per viſuꝫ ꝙ̄ per auditū:vt dicit Ariſtoteles propter hoc ꝙ oīa corpora colore participant ergo carētibus viſu deficit ſciētia de plurib⁹ ꝙ̄ carētibus

auditu ideo ceci ſunt minus ſcientes.

Oppoſitum tamē dicit Ariſtoteles in principio iſtius libri. ¶ Solutio iſtius queſtionis quaſi apparet per experiētias: multe ſunt artes manuales quarū opꝰ exerceri nō poteſt ſine viſu: poteſt tamen exerceri ſine auditu ſicut ſunt artes fabrorū: latomorū: ſutorum: ars etiā militaris vel nauigatoria: ⁊ oēs artes tales non poſſunt addiſci niſi operādo vnde ſecūdo ethicorū dicitur ꝙ fabricando fabri fiunt ⁊ citharizādo cithariſte. ⁊ ſic breuiter q̃tū ad tales artes habētes viſū ſine auditu ſunt meliores et ſapiētiores q̃ habentes auditū ſine viſu: imo nulla eſt hec cōparatio: q: carētes viſu nō poſſunt illas artes addiſcere. verū eſt etiā ꝙ econuerſo alique ſunt artes que ſine auditu addiſci nō poſſunt: ſicut ſunt ille quarū opus ſpectat ad auditū: ſicut ſunt artes ioculatorie: ⁊ q̃tum ad tales ceci eſſent meliores ⁊ ſapientiores q̃ ſurdi. ſed q̃tum ad ſcientias naturales oporteret diſtinguere q̃tum ad principia ⁊ q̃tum ad cōcluſiones. Plurima eñ principia in ſciētijs naturalibus capiunt per ſenſum experientiā ⁊ memoriā vt habetur ſcd̄o poſteriorꝝ: ſine dubio q̃tum ad talia principia habētes viſum ſine auditu magis ſufficiunt ⁊ magis ſunt ſciētes q̃ habētes auditū ſine viſu: q: viſus ad plura ſenſibilia ſe extendit: ⁊ q̃uis talia principia poſſent per auditū nobis proferri vocaliter tamē illa ꝓpter hoc non eſſent nobis certa: non enim ſunt nobis certa quecūq; ab alijs audimꝰ: quū poſſibile ſit mētiri: ſed q̃tum ad cōcluſiones ꝑ ratiocinationes ſcibiles: vt in logica: in grāmatica: et in ſcientijs ſpeculatiuis ceci multo magis poſſent proficere q̃ ſurdi: ꝓpter hoc: q: de talibus cōcluſionibꝰ occultis que indigent manifeſtari per ratiocinationem valde modicū eſt ꝙ aliquis poteſt ex ſe inuenire ſine iuuamine alteriꝰ per doctrinā: ⁊ valde multū eſt qd̄ pōt ab alijs recipere per doctrinā: doctrina autem fit per ſermonē audibilem ⁊ nō ſine ſermone audibili: et ſic ſurdi ad valde modicū poſſunt pertingere: ceci autē ad multū: ⁊ hoc intendebat Ariſtoteles vnde vidi butonē quēdam ſcholarē qui erat a natiuitate cecus: ⁊ tamē valde bene et diſcrete diſputabat de logicalibus ⁊ naturalibus: ⁊ ſcio ꝙ ipſe iuit ad curiam romanā: q: tunc ego eram ibi tēpore Jo. pape: et propter ſuam pulchrā diſputationē coram cardinalibus impetrauit vitam ſuā ſuper vnā abbatiam. ¶ Sed tamē hic eſt vna dubitatio: q: nō ſolū per ſermonē audibilem poſſumus doceri: immo etiā per picturam viſibilē: ⁊ ſicut voces audibiles poſſumꝰ imponere ad ſignificandū oīa ſcibilia: ita etiā res viſibiles vt ſcripturas poſſumus imponere ad ſignificādū oīa ſcibilia. ¶ Reſpōdeo: primo dico ꝙ ſcripture nō ſignificant ſcibilia niſi mediantibꝰ vocibus ſignificatiuis. Unde primo peri hermenias dicit ꝙ ſcripture ſunt ſigna vocū. et hoc apparet manifeſte: q: ſi aliquis ignorat ſignificationē vocū ipſe bene poterit legere pſalteriū: ſed oīno ignorabit qd̄ ille litere ſignificant. ⁊ ſic ſine auditu nullus poteſt addiſcere ſignificationes ſcripturarū: ſed ſine viſu poteſt addiſcere ſignificationes vocum. et ſi queratis cauſam quare impoſuimus ad ſignificādū voces: imediate res vel cōceptꝰ anime ⁊ non impoſuimꝰ ſcripturas ad ſignificandū res vel cōceptꝰ aīe niſi mediātibꝰ vocibꝰ. dico ꝙ cauſa fuit q: voces habemꝰ ī ꝑtāte nr̄a quādo volumus de die vel de nocte: ſcripturas autē non ſic habemus: ideo primitus impoſuimꝰ voces ad ſignificandū omnia intelligibilia. ¶ Ultimo ſciendū ꝙ ſecundū Ariſtotelē queſtio ſoluitur in duobꝰ verbis: ſed nō ita explicite ſicut nūc ſoluta fuit: q̃tum enim eſſet de per ſe viſus magis valeret ad acquiſitionem ſcientiarū: ſed q̃tum eſt de per accidēs auditus magis valet modo prius dicto ſcȝ inquantū prius accidit ꝙ voces audibiles imponimꝰ ad ſignificandum omnia: et nō res viſibiles: niſi mediantibus vocibus ſicut dictū fuit. Et oēs rationes facte debent ſolui reducendo eas ad cōcluſiones que probate fuerunt in queſtione quia nihil vltra cōcludunt.

Queſtio.IIII.

QVeritur vtrum fulgor quo oculus apparet fulgere vel ſcintillare ſit in oculo. Arguitur ꝙ ſic: q: vbi apparet eſſe ibi eſt niſi des cauſam quare alibi debeat apparere: ſed cuilibet hanc paſſionē patienti apparet ꝙ ſit ī oculo ſuo: igitur. ¶ Item. aliquando palpebra clauſa videtur: ergo ab extra non venit: ergo eſt intra. ¶ Item. in tenebris videmus oculū catti fulgere: ⁊ hoc nō eſt ab exteriori lumine: ergo hoc eſt a lumine vel luce exiſtēte in oculo catti: ⁊ ita pari ratione debemus imaginari de nobis et de alijs.

Oppoſitum vult Ariſtoteles. Et arguitur ratione: q: aliquādo aliquis videt illū fulgorem: ⁊ ſenſibile poſitū ſupra ſenſum vel in ſenſu nō facit ſenſationem vt apparet ſcd̄o de aīa: ergo ille fulgor nō eſt in organo viſus ſcilicet in oculo. ¶ Notandū eſt ꝙ dupliciter apparet fulgor in oculo. Uno modo q: apparet alicui oculus ſuus fulgere. Alio modo q: ipſi apparet oculus alterius fulgere: verbi gr̄a ꝙ tibi apparēt oculi cattorum fulgere. ¶ Uidendū eſt igitur quomodo apparet tibi oculus alterius fulgere. Propter qd̄ primo notādū eſt ꝙ leuia refrangūt vnite lumen ⁊ ſpecies colorū: ideo ſpecula fiūt leuia: et apparet de aqua ſi ſit quieta ꝙ tu videbis in ea faciem tuā: q: leuis exiſtens refrangit ſpeciem tuā vniformiter: ſi autē ſit mota: tunc valde diſperſe refrangit ſpeciem intantū ꝙ nō poteſt percipi aliqua figura eo ꝙ partes aque nō ſunt vniformiter iacētes nec per cōſequēs vnite ⁊ ad eundē locū refrāgentes ſpeciem ſed diſperſe ⁊ ad diuerſa loca. ¶ Poſtea notandum eſt ꝙ lumē ſi ſit debile et refrāgatur diſperſe ad oculum ipſum nō eſt ſufficiens repreſentatiuū ad videndum: ſed eſſet ſufficiens ſi vnite refrangeret propter leuitatem corporis refrangētis: q: virtus vnita eſt fortior ſe ipſa diſpſa. ¶ Tertio ſciendū eſt ꝙ ſuperficies oculi maxime in notato nigro eſt valde leuis: ideo ſi inſpicias in oculū ſocij tui tu videbis faciem tuā ſicut in ſpeculo. ¶ Juxta iſta primo manifeſtū eſt ꝙ illa facies que apparet eſſe in ſpeculo quando aſpicis ad ipſum nō eſt in ſpeculo: q: eſt facies tua. ¶ Secūdo etiā apparet ꝙ ſpecies repreſentans faciem tuā non eſt in ſpeculo: ſed in aere intermedio multiplicata de facie tua vſq; ī ſpeculū: ⁊ iterū multiplicata per reflexionē et refractionē de ſpeculo ad oculū tuum ⁊ vſq; in oculum: ⁊ tūc tu nō vides illā ſpeciem: ſed faciem tuā per iſtam ſpeciem: ſicut tunc non vides ſpeciē coloris multiplicatā in aere vel in oculo tuo: ſed vides colorē exiſtentē in pariete per illā ſpeciem: ⁊ ita eſt ſi tibi apparet facies tua in oculo ſocij tui: q: ille oculus eſt tanq̃ ſpeculū refrangens ad te ſpeciem fa

ciei tue. ſicut igitur illa ſpecies non profundat ſe ad interiora ſpeculi ſed ab eius ſuperficie refrangit̄ ad te: ita eſt de facie tua vel de eius ſpecie q̄tum ad oculum ſocij tui: ſi etiā nō refrangeretur ad te ſed ꝓfundaretur ī oculum ſocij tui tu nihil videres per illam. Poſtea dico ꝙ ita eſt de fulgore apparente in oculo catti: eſt eñ lumen extrinſecū refractum de oculo catti ad te ſimul et vnite ꝓpter leuitatē. ¶ Poſtea dicēdū eſt de fulgore tibi apparēte in oculo tuo. dicēdū eſt etiā ꝙ ille fulgor nō eſt ab intra in oculo: q2 vel nunq̄ videres ipſum vel ſemꝑ videres ipſum: ſed ab extra lumen licet valde modicū ⁊ diſpoſitū: ita ꝙ extra nō ſit ſufficiens videri: tamē ſupra nigredinē oculi refrangit̄ vnite ꝓpter leuitatē: ⁊ tunc fortificat̄ vt ſit ſufficiēs videri ſicut habem⁹ de ſpeculis ardētib⁹ ꝙ lumen a ſole diſperſum in aere nō multū calefacit: tamen per refractionē a ſpeculo cōcauo ad eundē locum radij vniti cōburunt. ſic ergo imaginādū eſt q̄d per refractionē ab illo nigro leui/lumē diſperſum ꝙ ante nō erat viſibile ꝓpter vnitam refractionē efficitur viſibile. Sed tunc nō reſtat dubitatio niſi quare illud lumē refractū non videtur oculo quieſcente: et videtur oculo ꝑcuſſo. Reſpondendū eſt ꝙ oculus rotundus exiſtens refrāgit totum ad extra ⁊ nihil in ſe ideo per hoc nō poteſt videre: ſed oculus ꝑcuſſus incuruatur: ⁊ ſic vna pars refrangit lumen in aliā partem. et ecōtra: ideo vna pars percipit lucē per lumē ab alia parte refractū. ¶ Sed adhuc dubitatio: ex quo illud lumen eſt ab exteriori: vnde ergo venit palpebra clauſa vel in tenebris vt de nocte vel in camera clauſa? Reſpondet̄ ꝙ certe de die vel in lumine lumen aliquātulū valde bene tranſit. quando claudis oculos tuos de nocte ī camera ſi apportet̄ tibi ignis vel cādela tu percipies. ꝓpterea oīs color forte excepto nigro aliq̄d lucis participat: et ſic palpebra aut colores parietū aliquod paruū lumē efficiunt ſupra nigrū oculi q̄d cōgregatū ſufficit ad cauſandū viſionē lucis exterioris: ꝓ tātoq3 min⁹ lumē vel minus lucidū magis percipitur ſicut in ſequētibus magis videbitur. Per hoc breuiter ſunt ſolute rationes.

¶ Ad primā: dicendū eſt ꝙ ſepe apparet nobis res alicubi eſſe vbi nō eſt: ſcilicet quādocūq3 apparet per radium refractū ⁊ etiam reflexū. ¶ Ad aliā: dictum eſt quomodo ab extra veniat lumen prius diſperſū q̄d poſtea propter leuitatem refrāgitur vnite. Et ſic etiam ad aliā dictum eſt ꝙ lux nō eſt in oculo catti: ſed lumen refrāgitur ab eo ⁊c.

Quæſtio. V.

QVęritur vtrum organum viſus ſit de aqua. Arguit̄ ꝙ nō: q2 cuiuſlibet ſenſus organum debet eſſe aīa informatū: ſed nec aer nec aqua nec aliq̄d aliorū elementorū eſt aīa informatum: propter hoc ꝙ aīa eſt actus corporis organici vt apparet ſecūdo de aīa: ſed elemēta non ſunt corpora organica ſed ſimplicia homogenea: igit̄. ¶ Item. cuiuſlibet ſenſus organū debet eſſe cōueniēs vite: aqua autē non eſt cōueniens vite: q2 vita naturaliter conſiſtit ī calido ⁊ humido vt videbitur poſt: ⁊ aqua eſt naturaliter frigida. ¶ Item. aqua eſt nāta cito rigere vel frigifieri ⁊ cōgelari: oculus autē nunq̄ apparuit rigere vt dicit Ariſtoteles ⁊ ſumus experti ꝙ in iſta frigiditate patimur frigus magnū in naſo ⁊ in pedibus ⁊ in manibus licet ſint cooperta: ⁊ tamē non ſentimus magnū frigus in oculis exiſtētibus diſcopertis: ergo oculi nō ſunt de aqua. ¶ Item. pupilla oculi que ꝓprie eſt organū viſus apparet nigra: aqua autem nō eſt nigra: immo poti⁹ alba eſt. vnde valde apparet alba quādo cōgelatur vt fiat nix ⁊ etiā ꝓpter naturalem eius albedinē videmus quādo volumus dealbare telas nouas ꝙ ſepe ⁊ ſepi⁹ proijcim⁹ aquā ſupra ad ſolē: ergo pupilla apparens nigra nō eſt de aqua. ¶ Item. Arguit̄ ꝙ debeat eſſe de terra a dominio: q2 lux eſt primū obiectū viſus ⁊ organū ſenſus debet eſſe denudatū a natura obiecti: vt bene poſſit percipere ſpeciem eius vt habet̄ ſecūdo de aīa: modo inter quatuor elemēta terra maxīe denudata eſt a natura lucis: ergo illa eſſet cōueniens organum viſus. ¶ Deinde arguit̄ ꝙ debeat eſſe de aere: q2 viſus certiſſime iudicat īter ceteros ſēſus: q̄d nō eſſet niſi eius organū ſit optime receptiuū ſpecierū lucis et colorū: modo aer eſt cōuenientius receptiuū illarū ſpecierū q̄ aqua: q̄d apparet: q2 melius ⁊ ad maiorē diſtantiā multiplicat̄ lumen ⁊ ſpecies colorū per aerem q̄ per aquā: ſuſceptiuū enim ꝓprium illarū ſpērum eſt diaphanum: ⁊ aer multomagis eſt diaphanus q̄ aqua: ergo aer eſſet cōuenientiſſimū organum viſus. ¶ Vltimo arguitur ꝙ ſit de igne per illam ſcintillationē que aliquando apparet in oculo violenter cōſtricto: ſcintillatio nāq3 eſt ab igne.

Oppoſitum tamē dicit Ariſtoteles.

¶ Sciēdū eſt primo ꝙ ſicut dicit Ariſtoteles ignis nullius ſenſus eſt organū: ver3 eſt cōmunis oībus organis. ¶ Sed anteq̄ hoc declaretur oportet ſcire ꝙ nullū ſimplex elemētū eſſet cōueniens organū alicuius ſenſus: propter hoc ꝙ nō eſt cōueniens ſubiectū anime: immo ſimplex aqua nō habet formā ſubſtantialē niſi aque: nec ſimplex aer niſi aeris ⁊c. ideo cuiuſlibet ſenſus organum debet eſſe mixtū ex quatuor elementis: ſed tamē in mixto bene plus dn̄atur vnū elementū q̄ alterū: ⁊ queſtio debebat intelligi vtrū organū viſus ſit de aqua. i. vtrum in eo magis dominetur aqua q̄ alterū elementū eo modo quo in perfecte mixto dicim⁹ elementū dominari: q2 oīno ſpectat ad p̄ſens vtrū ſubſtātialiter dominetur vel qualiter. ¶ Tunc reuertor ad ignē et dico ꝙ ignis ſub parua quātitate eſt valde intēſe actiuitatis: ⁊ ideo in nullo organo ſenſus poteſt ignis dn̄ari quātitatiue: q2 virtus eius nimis excederet virtutes aliorū elemētorū: et ita ꝓpter nimiū exceſſum corrūperet corpus ⁊ vitam: ⁊ ita intelligit Ariſtoteles ꝙ nullū organū ſenſus eſt de igne a dominio: ſed tamē oībus organis ſic ignis eſt cōmunis: q2 ī quolibet organo ſenſus ignis dominatur qualitatiue: ſcilicet q̄tum ad calorē. ſenſus enim nihil poſſunt ſentire niſi per ſpirit⁹ miſſos a corde qui ad ſui cōſeruationē indigēt calore ſicut ⁊ ipſi ſunt calidi. vnde eſt ꝙ quādo ꝓhibetur via ſpirituum a corde ad exteriora mēbra tunc ſenſus exteriores nō poſſunt ſentire ⁊ fit ſomnus vt poſtea dicetur: ſic ergo qualitatiue quodlibet organū ſenſus eſt de igne a dominio. ¶ Poſtea de terra dicendū eſt ꝙ ipſa non eſt diaphana et ideo non poteſt intra ſe recipere ſpecies lucis ⁊ coloris que nō ſunt nate recipi niſi in diaphano: ⁊ q2 organū viſus debet eſſe receptiuū ſpecierum lucis ⁊ coloris: ideo oportet ꝙ ſit diaphanū: ergo cōcludit̄ ꝙ nō debet eſſe de terra. ¶ Et tunc non reſtat videre niſi de aere ⁊ aqua: hec enim ambo ſunt diaphana: ſed poſtea dicit Ariſtoteles ꝙ melius eſt organū viſus eſſe de aqua q̄ de aere: q2 qm̄ aer propter

tiuus nimiã ſubtilitatẽ nõ eſt bene ſeruabilis: ⁊ viſus eſt valde neceſſarius aĩali: igitur expedit ꝙ habeat organũ bene ſeruabile: aqua que eſt denſior ⁊ ſpiſſior eſt magis bene ſeruabilis: ideo melius eſt ꝙ organũ viſus ſit de aqua q̃ de aere. et quia natura ſemꝑ facit de poſſibilibus qḋ melius eſt: ideo ſimpliciter cõcluditur ꝙ organum viſus nõ eſt aeris ſed aque a dominio. ¶ Et iſta concluſio cõfirmatur per manifeſtũ ſignum: q2 ſi eruatur oculꝰ vel perforetᷣ pupilla ſtatim apparebit liquor fluẽs exire: qui eſt aqua a dominio. ¶ Idem etiã probatᷣ per aliud ſignum: ſcilicet per illum fulgorẽ apparentẽ quãdo oculus violẽter cõprimitur: cũ enim ille fulgor nõ ſit ab igne vt dictum eſt prius: oportet ꝙ ſit ex reflexione luminis a corpore leui ⁊ ſic oportet pupillã eſſe leuem valde: cauſa autẽ leuitatis eſt aqua. Unde ſcḋo ꝑe generatione. leue reducitur ad humidũ ⁊ aſperum ad ſiccũ: ⁊ ſic illud eſt ſignũ probabile ꝙ pupilla ſit aque a dominio. ¶ Itẽ etiam hoc cõſonat loco ⁊ ſitui illius organi: organũ enim viſus ſituatũ eſt circa cerebrũ rationabiliter: q2 cerebrũ inter principalia mẽbra aĩalis eſt magis frigidũ ⁊ humidũ: ideo bene cõſeruat naturã aque que etiam eſt frigida et humida: ideo natura ibi bene ſituauit organũ viſus: vt bene ꝯſeruaretur. ¶ Similiter etiã ex hoc redditur ratio ad quid deſeruit illḋ album oculi qḋ eſt circa pupillã: ſicut albũ eſt pingue bene reſiſtens cõgelationi: et q2 aqua faciliter nata eſt rigere ⁊ congelari: ideo ad conſeruationẽ pupille que erat de aqua natura ingeniauit illam pinguedinem circũuoluentẽ pupillã ad reſiſtẽdũ nimie frigiditati ⁊ cõgelationi. Et Ariſtoteles dicit ꝙ in aliquibus nõ habẽtibꝰ ſanguinẽ q2 nõ poteſt in eis generari talis pinguedo natura circũuoluit oculũ pelle dura ad defenſionem contra rigorẽ ſiue frigus. Et propter eandem cauſam ſcilicet propter conſeruationẽ illius aque natura ingeniauit circa illam aquã multas tunicas.

Ad ratiões. Ad primã. cõceſſum eſt ꝙ nõ eſt ibi pura aqua. ¶ Ad ſecũdã. diceretur ꝙ pura aqua nõ eſſet cõueniens ſubiectũ: ſed tamẽ mixtũ quod eſt aquoſum a dominio quãtitatiue vbi tamen dominatᷣ ignis qualitatiue bene eſt conueniens vite: q2 calidũ ⁊ humidũ. ¶ Ad aliam: dictũ eſt ꝙ natura appoſuit remediũ ne illa aqua rigeret ſicut dictũ eſt. ¶ Ad aliam. dico ꝙ aqua ꝓprie loquẽdo nõ eſt colorata: niſi per gelu coaguletur: immo eſt diaphana et ſine colore vt poſſit bene recipere oẽs ſpecies coloris. Et ideo ſecundũ veritatem pupilla non eſt nigra ſed apparet nigra ſicut ſi vos eſſetis in magno lumine in vico ⁊ aſpiceretis per feneſtrã in aliquã cameram aer medius exiſtens apparebit tenebroſus ⁊ niger: quia non eſſet in tanto lumine ſicut tu: ⁊ ideo iſti pictores quando volunt depingere feneſtram tanq̃ apertam ipſi depingunt de nigro: ita etiam quia illa aqua eſt in profundo ipa apparet nigra ſicut aer per feneſtram. ¶ Ad aliam. dictum eſt ꝙ bene terra caret luce: ſed tamen non poteſt recipere ſpeciem lucis ſcilicet lumen neq̧ ſpeciem coloris: propter carentiam diaphaneitatis. ¶ Ad aliam: cõceditur ꝙ aer bene reciperet ſpecies lucis ⁊ coloris: ſed tamen natura non fecit oculum de aere propter cauſam prius dictam: ſcilicet: quia eſt male ſeruabilis. ¶ Ad aliã de igne ⁊ fulgore dictum eſt prius.

Queſtio. VI.

QVæritur vtrũ organum auditꝰ ſit de aere: Arguitᷣ ꝙ nõ: quia ſenſatio fit per aſſimilationẽ ſenſus et organi ſui ad obiectũ ſenſibile: modo aer nõ poteſt aſſimilari corporibꝰ ſonoris: cũ illa ſint valde dura et ſolida: igitur organũ auditꝰ nõ debet eſſe de aere: maior huius rationis habetur ex ſecũdo de aĩa. ¶ Itẽ. organũ auditꝰ eſt ſituatũ valde prope cerebrũ: ⁊ iſta eſſet incõueniẽs ſituatio ſi eſſet de natura aeris: q2 natura aeris eſt calida et humida: cerebrũ autẽ eſt frigidum: ideo male cõſeruaretur iuxta cerebrũ: immo corrũperetur a frigiditate cerebri. ¶ Item. natura nõ fecit organũ viſus de aere ꝓpter hoc ꝙ aer erat male ſeruabilis: licet magis ⁊ melius aer eſſet receptiuus luminis ⁊ ſpecierũ colorum: ergo per eandẽ rationẽ non debebat facere organum auditus vel etiam alterius ſenſus ex aere. ¶ Item. ex illa materia debebat fieri organũ auditus que eſt magis receptiua ſoni: ⁊ per quã ſonꝰ melius multiplicatur: ſed ꝑ corpora groſſa ⁊ ſolida melius multiplicatur q̃ per aerem: qḋ apparet experimento: ſi enim ſit lignũ lõgum ⁊ groſſum: ⁊ aliquis in vno cono valde parũ ꝓferat alter ĩ altero cono ſeu fine audiet ſonũ illũ: quẽ tamẽ ſonũ nõ audiet ille qui in aere nõ diſtabit a proferẽte per ſpatiũ ſex vel decẽ pedum: ⁊ ſic videtur ꝙ melius eſſet organũ auditus eſſe de tali groſſa ⁊ ſolida materia.

Oppoſitum declarat Ariſtoteles.

¶ Prima concluſio ponitur ſicut de viſu: ꝙ organũ auditus nõ eſt aeris ſimplicis nec etiã alterꝰ elemẽti ſimplicis: quia tale nõ eſt aĩa informabile. ¶ Alia etiam cõcluſio debet excipere: q2 dicebatur ꝙ ignis nulli organo cõuenit vel omnibus eſt cõmunis. ¶ Et ideo ponitur cõcluſio principalis: ꝙ organũ auditus eſt de aere a dominio: quia vel de aere vel de terra vel aqua: ſed primo apparet ꝙ nõ ſit de terra: q2 ſonus ſicut generatur in motu veloci ita ꝑ motũ velocẽ multiplicatur: ⁊ ideo illud nõ eſt bene receptiuũ ſoni vel ſpeciei ipſius ſoni qḋ non de facile mouetur ⁊ frangitur velociter: cum igitur organũ auditus debeat bene recipere ſpecies ſonorum oportet ꝙ ſit de materia faciliter et velociter mobili et frangibili et talis non eſt terra propter eius groſſitiem: immo etiam et aqua eſt nimis groſſa ad hoc ꝙ ita velociter moueatur ⁊ frangatur ſicut requiritᷣ ad bonam receptionem ſoni vel ſpecierũ eius. et etiã quoddã ſignũ eſt ꝙ illud organũ non debeat eſſe de aqua: quia aqua videtur inepta ad ſonos. vnde ſoni iuxta aquas ſunt hebetiores: immo etiã corpora ſi ſint humectata aqua male ſonant: ⁊ propter hoc iſti ioculatores quãdo tẽpus eſt humidũ deſiccãt tympana ⁊ alia inſtrumẽta ſua ad ignẽ: igitur ſequitᷣ ꝙ illud organũ non debet eſſe de aqua nec de terra a dominio: ſed de aere. ¶ Et ad hoc etiã probandũ ſunt ſigna. Primũ eſt: ꝙ aliquãdo ſono exteriori audimus in aure ſonum quaſi cornu: ⁊ iſte ſonus generatur in aure cũ ſit ſonus exterior qui auditᷣ: et tamẽ cũ ſonus debeat generari ex veloci motu aeris: q2 alia corpora ſolidiora nõ ſatis velociter mouentur: preſertim a paruis motiuis: oportet cõcedere ꝙ in aure ſit aer incluſus in quo generetur talis ſonꝰ ex eo ꝙ ille aer faciliter mouetᷣ ad motum ſpirituũ per aurẽ exeuntiũ. ¶ Sed circa hoc occurrit dubitatio: q2 ſenſibile poſitũ ſupra ſenſum nõ fa

eſt ſenſationē:vt habet ſc'ōo de aīa:ergo cū ille ſonus habeat ſuam realē generationē in illo aere qui ponitur eſſe organū auditus ille ſonus nō deberet audiri.
¶ Solutio. dicendū eſt ꝙ anteꝗ̄ veniatur ad verum organū auditus qđ eſt bene intra aurē ꝛ a quadā pelicula incluſum vt defendatur eſt ibi multus aer verꝰ inter tortuoſitates auriū:ꝛ ille eſt qui motꝰ facit ſonum:cuius ſpecies peruenit ad organū:et ſic audit.
¶ Aliud ſignū eſt tortuoſitates concaue que apparent in auribus. ille enim replete ſunt aere: qui non eſt de eſſentia aīalis:ſed ibi ponit inter aerē extrinſecū ꝛ organū:ne nimiꝰ īpetꝰ aeris exterioris ledat vel corrūpat aerē organi: qui ꝓpt eiꝰ ſubtilitatē eēt male ſeruabilis niſi tale remediū apponeret: ꝛ ob hoc etiā ſūt ille tortuoſitates ne ꝑ rectā viā impetꝰ exterior ꝑueniat ad organum. Unde ꝑ iſtas tortuoſitates remouetur violentia impetus: ꝛ illas nō potuit natura facere in oculo. ꝓpter hoc ꝙ lumina ꝛ ſpecies colorum indigent ſe multiplicare ꝑ lineā rectam. vnde niſi hoc eſſet natura forte feciſſet organū viſus de aere: ꝛ feciſſet tortuoſitates ad reprimendū acceſſus ꝛ impetus ſenſibilium exteriorum.

Tunc ad rationes. Ad primā dicit ꝙ corpora dura ꝛ ſolida bene ſonāt actiue:ſed nō bene recipit in eis ſonus ſubiectiue:imo in aere:ꝛ tunc illi aeri ſonoro aſſimilat organū auditus inquātum recipit ſpeciem ſoni. ¶ Ad aliam. dicēdū eſt ꝙ ꝗ̄uis cerebrū dicatur frigidū in cōparatiōe ad cor ꝛ hepar et alia mēbra pricipalia aīalis: qꝛ eſt minus calidū: tamen cerebrū ſimpliciter loquēdo eſt calidū et calidius ꝗ̄ ſit aer ſue ꝓprie nature demiſſus et ideo valde bene cerebrum poteſt eſſe illius aeris conſeruatiuum. ¶ Ad aliā. de hoc ꝙ aer eſt male ſeruabilis dicēdū eſt ꝙ natura poſuit et potuit ponere remediū qđ non potuiſſet in viſu. ¶ Ad aliā dicitur quādo aer in aliquo corpore ꝑforato vel poroſo recipitur:ꝛ nō poteſt diffundere ſe per latera:tunc ad longiorē diſtantiam multiplicat ſonū in longū. vnde ſi haberemꝰ tubam ita longā ſicut eſt eccleſia ſancte marie et valde baſſe loqueremur ī ore tube:alter ī alio āgulo valde bene audiret: modo ligna ſpecialiter deſiccata ſunt multū poroſa ꝛ ſunt pori repleti corporibus aerijs ꝛ illi pori protenſi ſunt ſecundū longitudinē:ſic alimētum mouebat de radicibus ad ramos ꝛ non ita protenſi ſecundū latitudinē:ideo ſonus in aere illorū pororum receptus non potens ſe lateraliter diffundere multiplicat ſe ſecūdum longū ad magnā diſtantiam

Quæſtio. VII.

QVęritur vtrum organum olfactꝰ ſit de igne. Arguitur ꝙ non:qꝛ tunc nō deberem ita frigeſcere in naſo. ¶ Item. ſi eſſet de igne male eſſet ſituatum iuxta cerebrū:qꝛ ibi male cōſeruaretur ignis ꝓpter frigiditatem ꝛ humiditatē cerebri. ¶ Item. odor qui eſt obiectū olfactus eſt calidus et ſiccus:vt vult Ariſtoteles:obiectū autem ſenſus debet eſſe denudatū a natura obiecti:vt poſſit melius omnes ſpecies eius recipere:ergo organū olfactus debet eſſe denudatū a caliditate ꝛ ſiccitate:ꝛ per cōſequens nō debet eſſe de igne. ¶ Item. expreſſe dicit Ariſtoteles ſecundo de aīa ꝙ organum olfactus eſt aeris vel aque:igit non ignis. ¶ Item. piſces ī aqua reſidentes habent olfactum:ꝛ ſi ille olfactus eſſet de igne extingueretur et corrūperetur per aquā:igitur.

Oppoſitū videt dicere Ariſtoteles in iſto libro. ꝛ arguitur:quia organa diuerſorum ſenſuum debēt eſſe diuerſarū naturarū ꝛ cōplexionū:ergo cum viſus ſit ex aqua a dñio:ꝛ auditꝰ ex aere:ꝛ tactus et guſtus ex terra: ſequit ꝙ de nullo iſtorum debet eſſe olfactus:igitur relinquit ꝙ ſit de igne. Etiā ſi eſſet de aere tunc per aurē ſentiremꝰ odores:ꝛ ſi de aqua: per oculū. ¶ Ponēde ſunt concluſiones. Prima: organum olfactus non magis eſt de igne appropriate ꝗ̄ organū tactus vel guſtus:qꝛ ſicut prius dicebatur ignis nulli ſenſui appropriatur licet quodāmodo ſit oībus cōmunis. Rationes etiā que in principio adducebātur ſatis inferunt iſtā cōcluſionem:ſi enim eſſet de igne ineptū ſitum haberet iuxta cerebrum. ¶ Secūda cōcluſio:ꝙ organū olfactus nō eſt ex terra a dominio: qm̄ ſatis ſubtilis eſt multiplicatio ſpecierū odorū. Unde ſicut dicit cōmentator ſecūdo de aīa:ſpecies odorū propter earum ſubtilē et ſpiritualem multiplicationē in tantū multiplicant ad valde loca longinqua ꝙ vultures a quingētis miliaribus per ſenſum odoris venerūt ad cadauera mortuorum in quodā bello: modo terra propter ſuā groſſitiem inepta eſt ad talem ſubtilē ꝛ ſpiritualē multiplicationē:ꝛ ideo terra nō eſt apte diſpoſita ad ſuſcipiendum ſpecies odorū:ergo organum olfactus non debet eſſe de terra. ¶ Ex dictis concludit ꝙ organū olfactꝰ debet eē de aere vel aqua a dominio:ꝛ expreſſe vult Ariſtoteles ſecūdo de aīa. ¶ Sed tunc dubitatur: de vtro iſtorū ſit iſtud organū:vtrū de aqua an de aere. Et ad hoc reſpondet commētator: ꝙ aliqua ſunt aīalia ꝛ plurima habitantia in aere:alia ī aqua: modo habitātibus in aere organū olfactus magis eſt de aere ꝗ̄ de aqua:ꝛ habitātibus in aqua ecōuerſo:et hoc eſt bene rationabile:qꝛ cum ſpecies obiecti multiplicētur per mediū vſq; in organū:ꝛ ſic tā medium ꝗ̄ organū debēt eſſe bene receptiua illius ſpeciei: rationabile eſt ꝙ ſint ſatis ſimilia in cōplexiōe: modo apud nos eſt multiplicatio odorū per aerem ꝛ apud piſces per aquam: igitur. Nec valet obiectio qua diceretur ꝙ mediū videndi apud nos eſt aer: organum eſt aqua:ergo nō oportet ꝙ organū ꝛ mediū ſint ſimilis cōplexionis. ¶ Reſpōdeo: ꝙ licet aqua et aer non ſint ſimilis cōplexionis ꝗ̄tum ad primas qualitates: tamen ſimilitudinē habent ꝗ̄tum ad illam qualitatē ſecundū quā recipiūt ſpecies colorū: et vtrūq; eſt diaphanū. ¶ Notandū eſt tamē ꝙ organum olfactus nec eſt ita de aere ſicut organum auditus:nec eſt ita de aqua ſicut organū viſus:ſed magis cōmixtum eſt:tamē plus abundat aer in nobis ꝗ̄ in piſcibus in illo organo:ꝛ plus aqua in piſcibus ꝗ̄ in nobis. ¶ Tunc vltra dicendū de ſitu illius organi. et oēs dicunt ꝙ eſt ſituatū iuxta cerebrū:duo enim ſunt meatus protēſi per naſum vſq; ad anteriorē partē cerebri ꝛ ibi eſt organum olfactus:ꝛ ideo eſt ꝙ habētes naſum ſuperius depreſſum non bene odorant: qꝛ illi meatus nimis obſtruūtur. ¶ Poſtea ſciendū eſt ꝙ quodāmodo de iſto organo eſt ſimile ſicut de organo viſus. Natura enim in animalibꝰ perfectioribꝰ et in aere viuētibus formauit oculos ſubtilis cōplexionis:ꝛ ſic ad ſalutem eorū fecit palpebrā cooperientē oculum ne ab extra nimis patiatur:in alijs autē animalibꝰ aquoſis vel minus ꝑfectis magis duros oculos:ideo nō dedit illis palpebrā ad cooperiendū. ita de olfactu:in aīalibꝰ enim ꝑfectioribꝰ:ſcilicet habē-

tibus ſanguinē ⁊ reſpirātibus natura ſup organum olfactus ad eius ſalutē fecit clauſurā ne nimis pateretur a malis et fortibus odoribus: et ꝑ attractionē aeris inſpirando illa clauſura aperit ⁊ tunc poſſunt ſpecies odorū multiplicari vſqꝫ in organū olfactus: ſed poſtea ꝙ̄ ſpiramus vel ſpiritū detinem⁹ illa clauſura reclauditur: ⁊ ideo odoramus inſpirātes: nō expirantes: vel ſpiritū detinētes. In aīalibus autē imperfectis ⁊ nō reſpirātibus natura dimiſit organum olfactus ſine tali clauſura: ⁊ ideo piſces olfaciunt ſine inſpiratione vel expiratiōe. ¶ Sed tunc eſt q̄ſtio quare illud organū iuxta cerebꝛū ſituatur: ⁊ aliqui volūt aſſignare cauſam quā Ariſtoteles videt innuere: ſcilicet: ꝙ odor eſt quodāmodo calidus ⁊ ſiccus: ⁊ organum debet eſſe nō actu ſed potentia tale quale eſt obiectū: ideo organū olfactus non debet eſſe calidum nec ſiccū niſi in potētia: ergo debet eſſe frigiduꝫ et humidū: et tale eſt cerebꝛū: adeo optime iuxta cerebꝛum cōſeruatur: ideo rationabiliter ibi ſituatur. tamen videtur ꝙ iſta nō ſit bona ⁊ ſufficiēs cauſa: quia frigidū inquātū frigidum nō eſt bene receptiuū odorum. vnde videmus ꝙ frigora hebetāt vel extenuant odores: et ꝙ per tēpus calidū odores multiplicātur magis ⁊ ſentiūtur magis. ¶ Item. videt ꝙ organuꝫ illud non debet eſſe frigidū: q: ꝓpter frigiditatē cerebri peioratur illud organū: hec enim eſt cauſa quare peiorem olfactuꝫ habemus ꝙ̄ canes ⁊ multa aīalia: ſcilicet: q: habemus magnū cerebrum ⁊ breuē vultū: et ſic organū olfactus in nobis ꝓpter propinquitatē ad cerebꝛū et magnitudinē cerebri nimis infrigidat: et ſic peioratur: ⁊ ideo credo ꝙ organuꝫ olfactus nec debet eſſe multū calidum nec multū frigidum: q̄uis enim organū ſenſus debeat eſſe denudatuꝫ a natura obiecti: tamē non debet eſſe contrariū: q: vnum contrarium non bene recipit alterum cōtrarium vel ſpeciem eius ſine ipſius corruptione. et ideo alia cauſa aſſignatur ab Ariſtotele: ſcilicet: ꝙ odores ſūt ī ſicco ⁊ calido ⁊ ſic retinent quādā vim deſiccatiuā ⁊ calefactiuā: et ideo eſt ꝙ boni odores et tēperati: ſicut poſtea dicetur: proſunt ad ſanitatē capitis contēperantes aliqualiter ſua ſiccitate ⁊ caliditate humiditatem ⁊ frigiditatē cerebri: et ob hoc natura maiorē adhuc habens ſolicitudinē de cerebro ꝙ̄ de bonitate illius organi ſituauit illud organū iuxta cerebꝛum.

Iſtis dictis reſpōdendū eſt ad rationes: ⁊ ille que fiebant pro prima cōcluſione cōcedende ſunt. Tunc ad rationes in oppoſitū. ad auctoritatem Ariſtotelis: dico ꝙ nunꝙ̄ ipſe dixit ꝙ organum olfactus eſt ignis a dn̄io: ſed cōditionaliter dicit ꝙ ſi quodlibet elemētum debeat adaptari alicui illorum organorū ignis adaptaretur organo olfactus: et ſtatim determinat ꝙ nō eſt actu de igne a dn̄io: ſed eſt ī potentia: ⁊ hoc eſt actu eſſe alterum. ¶ Ad aliā dico ꝙ non eſt incōueniens ꝙ idē elementū ſit bene receptiuum ſpecierū diuerſorū ſenſibilium/ſecūdum tamen diuerſas eius diſpoſitiones: vt aer ratione diaphaneitatis recipit bene ſpecies colorꝫ ⁊ ratione ſue ſubtilitatis: ſcilicet: q: eſt faciliter mobilis et terminabilis recipit bene ſpecies ſonorū ita veriſimile eſt ꝙ ſecundum aliquā aliam eius diſpoſitionē eſt bene receptiuus ſpecierū odorū. ¶ Sed tunc quero quare tunc per aures ⁊ ꝑ oculos non poſſumus olfacere cum ibi ſit organum bene receptiuū ſpecierū odoris ſcilicet aer vel aqua: et cū ſit ibi aīa ſenſitiua que eſt eiuſdē rationis per totū corpus. Reſpondetur ꝙ pupilla eſt circūuoluta pelliculis prohibētib⁹ ſpecies odorum multiplicari ad intus ⁊ ita etiā natura illuꝫ aerem qui eſt organū auditus clauſit vna tenui pellicula ne diffunderet et ne aeri exteriori cōmiſceret et illa prohibet multiplicationē odorum ad interiora ⁊ tamē etiā poteſt dici ꝙ natura nō īgeniauit illā diſpoſitionem in oculo vel in aure ſecūdum quā aer vel aqua bene recipiant ſpecies odorū: vel non intēſe poſuit illā diſpoſitionē ibi quā tamen intenſe poſuit in organo olfact⁹ adeo ibi ſentitur odor ⁊ nō alibi: igit.

Queſtio. VIII.

Væritur vtrū organum tactus ⁊ organum guſtus ſint terre a dn̄io. Et arguitur ꝙ nō: q: ſcdo de aīa dicitur ꝙ terra inepta eſt ad ſenſationē propter magnā ſui groſſitiem ⁊ ꝓpter hoc dicitur ꝙ oſſibus ⁊ capillis non ſentimus: q: nimis terrea ſunt ⁊ ob hoc etiā plante nullū ſenſuꝫ habent: quia nimis ſunt terre a dn̄io. ¶ Item ſenſu tact⁹ determinatū eſt viuere aīaliuꝫ vt habetur tertio de anima: vita autē cōſiſtit in calido ⁊ humido ſed hoc poſt determinabit: ergo cum terra ſit frigida ⁊ ſicca nō eſt cōueniens organū in aliquo viuēte. ¶ Item tact⁹ eſt ſicut medietas. i. ſicut ꝓportio media qualitatū tangibilium: vt habet ſecundo de aīa: terra autē non eſt talis: immo naturaliter excedens in frigiditate ⁊ ſiccitate: igitur nō eſt cōueniens organuꝫ tactus: ⁊ propter hoc. ſ. q: tactus cōſiſtit in media ꝓportione qualitatuꝫ tangibiliū cōcludit Ariſtoteles tertio de anima ꝙ tactus neqꝫ eſt terra neqꝫ aliorū elementorum nulli⁹. hec ſunt verba eius ⁊ ſupfluit negatio. ¶ Itē tactus fundat in corde vt dicit hic Ariſtoteles ⁊ magis dicit poſt: cor autē eſt calidiſſimū quod eſt cōtrarium terre: ergo tact⁹ nō eſt terre a dn̄io. ¶ Item tactus per totum corpus aīalis eſt expanſus: ergo non eſt terre: cōſequētia patet: q: vita cōſiſtit in calido et humido vt poſt dicetur que ſunt qualitates oppoſite qualitatibus naturalibus terre. ¶ Itē. organū tactus eſt neruus per moduꝫ retis expanſus ad minutos filos per totum corpus: neruus autē naturaliter eſt humidus ⁊ frigidus. Unde ꝓpter hoc nerui ex ſenectute deſiccati non poſſunt bene in ſuā operationē ſicut frigiditas ⁊ humiditas nō ſunt naturalis complexio terre: imo aque: igitur organū tactus eſt aque a dn̄io ⁊ non terre. ¶ Deinde arguit de guſtu ꝙ nō debeat eſſe eiuſdē elementi a dn̄io ſiue eiuſdē cōplexionis ſicut tactus: q: ſequeret ꝙ in quacūqꝫ parte inueniret tact⁹ in illa inueniret guſt⁹: qḋ eſt falſuꝫ: igit ſi tactus eſt terre a dn̄io guſtus nō eſt terre a dominio.

Oppoſitū ponit Ariſtoteles in iſto libro ⁊ ſecundo de aīa dicit ꝙ terra nullius eſt vel in tactu maxīe miſceretur. ¶ Prima ponit cōcluſio ſicut in aliis ſenſib⁹: ꝙ organū tactus nō eſt terre ſimplicis nec alterius elemēti ſimplicis: q: nō eſſet aīa informabilis: et ſpecialiter hoc apparet de tactu: q: organū tactus debet conſiſtere in media proportiōe qualitatuꝫ tangibiliū vt bene poſſit omnes earū excellentias percipere ad poſſe euitare eas: q: excellētie tangibiliū corrūpunt nō ſolum ſenſum ſed aīal totum: modo nullū elementorū ſimpliciū conſiſtit naturaliter in media ꝓportione qualitatū tangibiliū: immo quodlibet illorū determinat ſibi duas ad aliquā abundantiā: igitur queſtio nō eſt niſi vtrū in organo

tactus magis dominet̃ terra ꝗ̄ aliquod aliud elemētum: et hoc eſt ſatis difficile propter multiplicitatē in modis dominādi. ¶ Et propter ſolutionē huius difficultatis notādū eſt ꝙ dominiū elemēti in mixto aliquādo dicit̃ abſolute ⁊ aliquādo dicitur reſpectiue ſolum: ſicut ꝗuis cerebrū ſimpliciter eſſet magis calidum ꝗ̄ frigidū tamē ꝓpter reſpectū ad cor ⁊ hepar dicitur mēbrum valde frigidū: qꝛ multū a caliditate eorum diſtat. poſtea dominiū elementi abſolute dictum dicit̃ dupliciter: vno modo quātitatiue: alio modo qualitatiue. Et iterum quantitatiuū dominiū imaginatur dupliciter: vno modo ſi elementa per eorum actiones ⁊ paſſiones deberēt talē complexionē conſtituere puta cōplexionē /b/ illud diceretur dn̄ari ſecūdū quātitatē de quo ad illā cōplexionē cōſtituēdā portio maioris quantitatis exigeret̃. Alio modo illud elementū in predicta cōſtitutione cōplexionis /b/ diceretur dn̄ari ſecūdum quātitatē in quo plus eſſet de materia: ⁊ illo modo multū differūt: quia ī portionibꝰ terre ⁊ aeris eq̄lis quātitatis eſt multo plus de materia in terra ꝗ̄ in aere intantū ꝙ ex vno pugillo terre manente eadē portione materie fierent decē vel centum pugilli aeris. ¶ Pono igit̃ iſtam cōcluſionem: ꝙ primo iſtorū modorū terra dominat̃ ⁊ in organo tactus ⁊ cōſimiliter in oībus mēbris conſolidatis aīalium: ſed ſpecialiter probo de tactu: qꝛ tactus requirit proportionē mediā qualitatū tangibiliū vt habetur ſecūdo de aīa: modo ſicut qualitates ignis ſunt acutiſſime: ſcilicet in agendo: ita qualitates terre ſunt hebetiſſime: ideo ad mediū tēperamētū qualitatū oporteret mixto plꝰ eſſe de terra ꝗ̄ de igne. ¶ Cōtra: quia oīa elemēta in mixto ſunt ſub eadē quātitate niſi eſſet mixtio per iuxta poſitionem ſolum: quod Ariſtoteles improbat primo de generatiōe. Item experimētum eſt ꝙ ſi lignū cōburatur illud qđ eſt terreum cōuertitur in cineres: modo cineres nō ſunt ad viceſimā partem quātitatis illius ligni: igitur in ligno terra nō abundabat quātitatiue. ¶ Ad primā reſpōſum eſt: quia bene cōceditur ꝙ in mixto ꝑfecto elementa ſiue qualitates eorū ſunt ſub eadē quātitate ſine differētia ſitus: ſed elementa ex quibus fiebat mixtum anteꝗ̄ corrūperētur erant extra inuicē ſub proprijs quantitatibus: ⁊ ſic de illis dictū eſt. illđ qđ nunc dictū eſt quomodo fiat reuerſio ad eandē quantitatem in mixto debet videri primo de generatione. ¶ Ad aliud dicendū eſt ꝙ vnūquodqꝫ elemētoꝝ poteſt cōuerti in alterū: ideo non mirū ſi aliquod mixtū poſſit ſecūdum ſe totū conuerti in vnum elemētum: verbi gratia in ignē: ⁊ ideo ſi modicum de cineribus remanet: hoc eſt qꝛ aliud totum cōuerſum eſt in ignē: ꝗuis ante actionē ⁊ cōbuſtionē nō dominarent̃ cineres: tamen remanēt: qꝛ alique partes in talibꝰ heterogeneis ſunt adeo terreſtres ꝙ nō faciliter conuertuntur in ignē ideo remanēt cineres. ¶ Deinde ex iſta cōcluſione ſequitur ꝙ in tactu ⁊ in oībus mēbris animalium cōſolidatis dn̄atur terra quātitatiue ſecundum ſcđm modū: qꝛ ſi portio terre erat maioris quātitatis ſequitur ꝙ in ea valde plus erat de materia cum dictū ſit ꝙ in vna quarta terre eſſet plus de materia ꝗ̄ in centum quartis vel in vno dolio aque aut aeris ꝓpter nimiā denſitatem. ¶ Nunc eſt dicēdum de dn̄io quātitatiue. Primo de dominio abſoluto: ſecundo de reſpectiuo. Dominiū autē qualitatiuū pōt eſſe dupliciter. Vno modo ꝗ̄tum ad qualitates que ſunt pricipia motuū localium ſicut ſunt grauitates ⁊ leuitates ⁊ illo modo dicendum eſt ꝙ in organo tactus ⁊ cōmuniter quaſi in oībus mēbris viuentiū dominatur terra. qđ apparet: qꝛ mixta mouētur ſecundum virtutē elementi dominātis vt habet̃ primo celi: modo viuentia ſi ſint ſurſum mouētur deorſum ad locum: immo adhuc in aqua deſcēdunt in fundū ⁊ ſic apparet ꝙ terra in eis dn̄atur. ¶ Statim obijcit̃: qꝛ piſces non deſcendūt in fundum: immo ſi moriantur aſcendunt ad ſuperiorē partem aque. ſimiliter ligna ſupernatant in aqua: ⁊ ſic de auibus ⁊ de multis beſtijs: igitur ꝗ̄tum ad grauitatē ⁊ leuitatē nō dominatur in talibus terra: ſed potiꝰ aqua vel aer. ¶ Reſpōdendum eſt ꝙ piſces ne per grauitatē eorum deſcendant: habent in ventre organū: ſcilicet quādam veſicam aere repletā ⁊ propter illā aſcendunt ad ſuperficiem aque ſi moriantur vnde ſi diuidātur ꝑ fruſta et auferatur illa veſica vel ꝑforetur vt exeat aer: fruſta apparebunt deſcendere ad fundum. Similiter de arboribus eſt dicendū ꝙ habēt multos poros corpore ſubtili repletos: qđ facit illas arbores aſcendere in aqua: cuius ſignū eſt: ꝙ ſi valde minute pulueriſent̃ ⁊ puluis ponatur ī aqua qn̄ ille puluis erit bene imbutus aqua apparebit deſcēdere ad fundum. de auibus nō eſt mirū ſi ſupernatant: qꝛ hoc eſt propter plumas habētes tuellos aere plenos: et vniuerſaliter ſi aīalia natant in aqua hoc eſt propter multos poros ⁊ canales in pectoralibꝰ ⁊ in inteſtinis ꝛpletos corporibus ſubtilibus ⁊ ſpiritibꝰ calidis. Unde etiā apparet ꝙ huiuſmodi aīalia deſciſſa ꝑ fruſta deſcendunt in aquā. ¶ Aliud eſt dominiū qualitatiuū ꝗ̄tum ad qualitates que ſunt principia alterationū: cuiuſmodi ſunt frigidum humidū et ſiccum. Et tunc dicēdum eſt ꝙ in organo tactus ⁊ cōmuniter in mēbris viuentium dn̄atur calidum ſuper frigidū: et humidū ſuper ſiccum: qꝛ ſicut poſt dicetur: vita conſiſtit in calido et humido et ſimiliter iuuentus. ſenectus autē eſt ꝑ deſiccationē aut infrigidationē: ⁊ tandē mors eſt ex defectu caloris ⁊ humiditatis. ¶ Dico ergo ꝙ ꝗ̄tū ad caliditatem dn̄atur ignis: qꝛ calor in iuuētute debet eſſe ſatis acutus vt poſſit generare ſpiritus vitales et ſenſibiles: calor autē aerius nō eſt acutus ſed valde hebes: ideo ille nō ſufficit. ꝗ̄tum autē ad humiditatem veriſimile eſt ꝙ aer magis dn̄etur ꝗ̄ aqua: qm̄ humiditas aquea eſt nimis extinctiua ignis vel caloris: humiditas autē aerea eſt magis pinguis et nutritiua ignis ⁊ caloris: ⁊ ſic videtur ꝙ humiditas aerea ibi vigeat: ſcilicet: non pura: ſed cōmixta aquoſe humiditati. ¶ Poſtea dicendū eſt de dn̄io reſpectiuo. vocatur autē dominiū reſpectiuū prout cōparantur diuerſa mēbra vel diuerſa organa viuentiū ad inuicem ſicut nos diceremus frigiditatē dn̄ari in cerebro ſuper caliditatē: dicimus eīm cerebrū eſſe frigidū et humidū: qđ non eſt verū ſimpliciter ⁊ abſolute: immo ipſum eſt multo magis calidū ꝗ̄ frigiduꝫ: ſed ita dicimus: qꝛ ipm̄ eſt minus calidū ꝗ̄ ſunt alia mēbra principalia: puta cor ⁊ hepar ⁊ ſic in reſpectu illoꝝ vocatur frigidū: ſcilicet quia minꝰ calidū. Et ſic breuiter dicendū eſt ꝙ ſecundū cōparationē organi tactus ad organa aliorū ſenſuuꝫ organū tactus eſt terre a dn̄io: hoc eſt ꝙ organuꝫ tactꝰ eſt magis terreſtre ꝗ̄ ſint organa aliorū ſenſuū. Et hoc faciliter declaratur: primo: qꝛ organū tactꝰ: vt cōmuniter dicit̃ eſt neruus qui per modū retis eſt expāſus per totū corpus. tales autē nerui ſunt magis terreſtres et cōpacti ꝗ̄ ſint organa viſus auditus vel olfactꝰ que ſunt de natura aque vel aeris: ⁊ hoc eſt rationabile: qꝛ colores ſoni ⁊ odores multiplicāt ſpecies magis ſubtiliter ⁊ magis ſpiritualiter: ⁊ ideo etiā ad longiorē diſtantiā ꝗ̄ ſapores vel qualitates tangibiles: ⁊ receptiuū il-

larum ſpecierum debet eſſe ſubtilius: receptiua aũt ſpecierum ſaporum et qualitatũ tangibilium cuiuſmodi debent eſſe organa tactus et guſtus debẽt eſſe groſſiora ⁊ ſic magis terreſtria: et ita obiecta guſtus et tactus ponuntur immediate vel quaſi ſuper organa tactus et guſtus: ſcilicet tangendo corporaliter: ⁊ ideo cito poſſent ledere vł corrũpere illa organa niſi eſſent ſatis compacta ⁊ conſolidata et groſſa ad reſiſtendum: ꝓpter quod oporteret organa tactus et guſtus fieri de materia magis groſſa ⁊ magis terreſtri ꝙ̃ organa aliorum ſenſuũ. Et iterum: ſenſus tact⁹ eſt maxime animali neceſſari⁹: ideo natura ſolicita fuit ad faciendum organũ tactus tale ꝙ bene potuit nocuis reſiſtere: et hoc nõ potuit facere niſi faceret ipſum de materia ſatis groſſa et ſatis terreſtri. Et propter idem etiam ſiue ꝓpter eaſdem ratiões organuꝫ guſtus eſt terre a dominio in reſpectu organorum viſus auditus et olfactus. ¶ Sed tu quereres vtrum eiuſdem cõplexionis ſint organum tactus et guſt⁹? Reſpondetur ꝙ bene idem mẽbrum eſt organum tactus et organum guſtus: immo cũ omnibus organis aliorum ſenſuum eſt organũ tactus expanſum: tamẽ non ſecũdum eaſdem qualitates: immo ſecundum diuerſas illud mẽbrum eſt organum tactus et organuꝫ guſtus. aliter enim vbicũq; eſſet organum tactus ibi eſſet organum guſtus qđ eſt falſuꝫ. Imaginãdum eſt igitur ꝙ in lingua ſunt alique qualitates q̃uis non manifeſte nobis neq; nominate ſecũduꝫ quas lingua eſt ſuſceptiua ſpecierum ſaporum: que quidem qualitates non inueniuntur in alijs mẽbris vt in manibus vel in pedibus. Et Ariſtoteles inde concludit vnum correlarium: ſcilicet: ꝙ organũ tactus fundatum eſt a corde. i. habet originem a corde: cum igitur organum tactus ſit terreſtre: et terra ſit naturaliter frigida et ſicca: et per cõſequens inepta ad ſentiendum niſi ab aliquo acquireret ſibi caliditatem: ideo rationabile fuit ꝙ organum tactus haberet originẽ a corde calidiſſimo exiſtente: vt inde cõtraheret caliditatem ſufficiẽtem ad ſentiendum. De hoc alibi ſpecialius inquiretur poſt.

Et ſecundũ predicta ſoluuntur omnes rationes. ille enim que arguebant ꝙ terra nõ dominaretur in organo tactus valde bene concludebãt de dominio qualitatiuo abſoluto q̃tum ad quatuor primas qualitates. Qđ aũt dicebat Ariſtoteles terram dominari in tactu et guſtu debet intelligi de dominio reſpectiuo prius declarato.

Queſtio.IX.

QVæritur vtrũ nigredo ſit pura priuatio albedinis. Arguitur ꝙ ſic: per Ariſtotelẽ dicentem queadmodum in corpore terminato hoc quidem lumen hoc vero tenebre ita in corporibus terminatis albuꝫ ⁊ nigrũ: mõ tenebre ſunt pura priuatio luminis: ergo ſimiliter nigrũ albi. ¶ Item arguitur etiam ratione quia vbicunq; plus eſt de vmbra ceteris paribus ibi apparet nigrius: ⁊ vbi eſt defectus totalis luminis ibi videtur totaliter nigrum: cum ergo vmbra ſit priuatio ⁊ ſimiliter tenebre videtur ꝙ etiã nigredo ſit priuatio. ¶ Item ex priuatione cauſarum albedinis debet priuatio albedinis reſultare: ſed nigredo prouenit ex priuatione ⁊ carẽtia cauſarum albedinis: qr dicit cõmentator ꝙ albũ prouenit ex admixtione ignis clari cũ multa diaphanieitate: et nigrũ ꝓuenit ex defectu claritatis et diaphaneitatis: ideo videł ꝙ nigrũ nõ ſit niſi priuatio albi.

Oppoſitũ arguitur: quia nullus color eſt priuatio: eo ꝙ non ſentiretur per ſe: ⁊ nigrũ ſeu nigredo ſentitur: igitur non eſt priuatio: ſed eſt color. ¶ Item differẽtia ꝓpria nigri eſt cõgregatiuũ viſus vt cõmuniter dicitur: et iſta videtur eſſe differẽtia poſitiua igitur nigredo eſt qualitas poſitiua. ¶ Itẽ ſecũdum Ariſtotelem ex mixtione albi ⁊ nigri cauſantur diuerſe ſpecies coloris: ⁊ hoc non eſſet ſi nigredo eſſet pura priuatio: pura enim priuatio nulli miſcetur: et etiam nos videm⁹ ꝙ ex tenebris et lumine nõ fiũt alique ſpecies viſibiliũ a lumine: igił etiã ita eſſet de nigro et albo ſi nigrum eſſet pura priuatio.

Notãdũ eſt breuiter ꝙ priuatio nõ eſt res diſtincta a ſubiecto priuato. Unde ſolet dici ꝙ priuatio forme non eſt niſi ipſa materia priuata: ⁊ de hoc reduco vos ad primũ phyſicorũ: et ideo nomẽ priuatiuum nõ ſupponit niſi pro ſubiecto quod natũ eſt ſuſcipere formã appellando ſiue cõnotando ꝙ in tali ſubiecto non ſit talis forma: ⁊ ſic ſenſus queſtionis eſt vtrum hoc nomen nigredo ſupponat pro ſubiecto receptiuo albedinis et non pro qualitate addita illi ſubiecto: vel vtrum ſupponat ꝓ qualitate addita ipſi etiam hoc nomen albedo. ¶ Breuiter reſpõdeo ꝙ nigredo eſt qualitas addita ſubiecto qđ eſt nigrum ſicut albedo eſt qualitas addita ſubiecto qđ eſt albũ: et ſic hoc nomen nigredo nõ eſt nomen priuatiuũ: ſed nomen poſitiuũ. hoc probatur: quia priuatio non reſiſtit receptioni habitus: ſicut tenebre nõ reſiſtũt receptioni luminis in ſubiecto apto nato adueniente lucido: ſed nigredo maxime reſiſtit receptioni albedinis: quod apparet: quia panni nigri non poſſunt amplius fieri albi: immo magis albi poſſunt fieri nigri: etiã aqua pura non eſt colorata: ⁊ ſic eſt priuata albedine: et tamen non eſt nigra: immo ſicut cito fit alba ex permixtione albi vt lactis: ita cito fieret nigra ex permixtione alterius nigri vt encauſti et ideo ita videtur nigredo qualitas poſitiua ſicut albedo. ¶ Et hoc iterum probatur per ſimile: qr ſecundum Ariſtotelem nigrum ſe habet ad album ſicut amarũ ad dulce/⁊ ſicut frigidum ad calidum: ſed amaritudo nõ eſt priuatio dulcedinis: imo eſt qualitas poſitiua: amarum enim nõ ita grauaret guſtum. Similiter caliditas non eſt pura priuatio frigiditatis: immo eſt vera qualitas poſitiua: aliter non ita grauaret tactum nec ita intenſe ageret ſicut apparet agere. Sed tamen dicendũ eſt ꝙ ad iſtum ſenſum impropriũ nigrũ dicitur priuatio albi: quia eſt qualitas minus perfecta: et ſic etiam amarum eſt priuatio dulcis: et frigidum calidi. Uel etiã dicitur ꝙ in cõparatione ad lucem nigrum dicitur priuatio albi: quia inter ceteros colores ceteris paribus album maxime participat de luce: nigrum autẽ minime: et ſic etiam in comparatione ad humidum nutrimẽtale amarum dicitur priuatio dulcis: quia dulce eſt maxime nutritiuũ ⁊ amarum minime: et iſto modo intendebat Ariſtoteles.

Per hæc reſpõdet̃ ad ei⁹ auctoritates. quãdo aũt dicił de tenebris q̃ apparẽt nigre dico ꝙ hoc eſt qr lux apparet alba: et tñ ſcđm veritatẽ ⁊ ꝓprie loquẽdo neq; lux eſt albedo neq; tenebre ſũt nigredo. Et ſic ſolute ſunt ratiões niſi auctoritas cõmẽtatoris que in vltima ratione allegabał: et credo

ꝙ illa auctoritas non ſit cõcedenda: quia non ſolum ex igne prouenit albedo: immo aliquãdo ex intenſa frigiditate vt apparet de niue: nec requirit diaphaneitas ad albedinẽ: quia multa corpora minime diaphaneitatis vt lapides apparent valde alba.

Quæſtio. X.

QVæritur vtrũ ſubiectum colorum eſt perſpicuũ an opacuꝫ. Arguitur ꝙ perſpicuũ ſit ſubiectum colorum: per Ariſtotelem qui diffiniendo colorẽ dicit ꝙ color eſt extremitas pſpicui: ⁊ per hoc videtur innuere ꝙ perſpicuũ ſit eiꝰ ſubiectũ: ¶ Item dicit Ariſtoteles ꝙ eadẽ eſt natura que ab exterius coloratur et que a coloribus extrinſecis recipit ſpecies eorum: ideo etiam ↄcludit Ariſtoteles ꝙ perſpicuũ eſt receptiuũ coloris: ⁊ ſic eſt eius ſubiectum. ¶ Item dicit cõmentator ꝙ color eſt conſtitutus ex natura diaphani ⁊ natura lucidi: ſed nõ apparet ꝙ cõſtituatur ex natura diaphani niſi ſubiectiue igitur: ⁊ ideo dicit Albertꝰ ꝙ materiale in colore eſt perſpicuum: formale autẽ in colore eſt lux vel lumen.

Oppoſitũ tamẽ arguitur: quia nullum pure diaphanũ eſt coloratum: immo corpora bene opaca ⁊ perfecte terminata ſunt illa que optime ⁊ intenſe ſunt colorata: ergo diaphanũ nõ eſt ſubiectuꝫ colorum: immo potius opacũ. Et ita receptiuũ ſpeciei coloris debet eſſe denudatuꝫ a natura coloris vt apparet ſecũdo de aĩa: modo diaphanũ ſecũdum ꝙ diaphanum eſt receptiuũ ſpecierũ coloris ⁊ luminis quod eſt ſpecies viſus: igitur diaphanũ debet eſſe denudatum ⁊ a luce et a colore ꝓpter quod ipm̃ non eſt ſubiectum coloris. ¶ Iſta queſtio ⁊ alie de coloribus ſunt nimis difficiles: qꝛ valde difficile ẽ ſcire que res eſt diaphaneitas ⁊ que res eſt opacitas et adhuc eſt difficilius ſcire modos ⁊ cauſas proprias generationis coloris. videamꝰ primo de diaphaneitate. Et eſt ſciendum ꝙ iſta nomina diaphanũ ⁊ perſpicuũ reputantur ſynonyma ⁊ omnes ꝑſpectiui cõmuniter corpus tranſparẽs vocant perſpicuũ ſeu diaphanum: ⁊ vocatur corpus tranſparens per qḋ poſſimus videre corpora remota: ita ꝙ a corporibus remotis poſſunt multiplicari lumen et ſpecies coloris per ipſa ad viſum: ſicut eſſet aer: aqua: vitrũ: ſphere celeſtes: ⁊c. et talia corpora ſolent in iſto loco vocari interminata: non quia ſint infinita: ſed quia nõ terminant viſum: immo ꝑ ipſa videmus vltra. corpora autẽ nõ trãſparentia vocantur in iſto loco corpora terminata: non propter eorũ ſimplicitatẽ: ſed quia ſic terminant viſum: quia per illa non videmus vltra. Sed opacũ vocatur corpus terminatũ circũſcripta luce et ita ꝙ ipſum nõ eſt tranſparens ſicut lignum: ferrum: lapis: ⁊ ſic de multis alijs. Verũ eſt etiam ꝙ per lucem ipſuꝫ corpus redditur terminatũ. ſi enim corpus ſit perfecte lucidum nõ videmus vltra ipſum: immo corpus perfecte lucidũ terminat viſum: et hoc poſſumus videre per exhalatiões exiſtẽtes in regione aeris: que anteꝙ̃ inflãmentur non terminãt viſum: immo ꝑ ipſas videmus aſtra: quãdo vero inflãmantur: ſicut de ſtellis cadentibus: de ſtellis comatis: et coruſcationibus apparet ꝙ per lucem terminant viſuꝫ et ita fumus eleuatus a lignis non terminat perfecte viſum anteꝙ̃ inflãmetur: immo per ipſuꝫ videmus caminũ niſi ſit nimis ſpiſſus: ſed ſtatim quãdo inflãmatur terminat viſum propter lucem. ¶ Dicitur ergo que res ſit diaphaneitas? ⁊ ſũt de hoc diuerſe opiniões. Vna eſt ꝙ diaphaneitas nihil aliud eſt ꝙ̃ ſubſtãtia corporea ſiue ipſum corporeum: ita ꝙ omne corpus eſſet tranſparens ſi careret luce et ſi careret illa qualitate que vocatur opacitas per quã corpus efficitur terminatum: tamen hoc nomẽ diaphaneitas ſupponẽs pro ſubſtantia corporea ſiue pro ipſa corporeitate cõnotat carentiam terminationis: ſcilicet carẽtiam lucis ⁊ opacitatis per quas corpus redditur terminatum. Secundum iſtam opinionem diaphaneitas ſiue diaphanum eſſet nomen priuatiuũ et ob hoc etiã diaphanum dicitur interminatuꝫ nomine priuatiuo. Et ſecũdum iſtam opinionẽ clare eſſet reſpondendũ ad queſtionẽ. ſicut enim priuatio ſiue materia priuata aliqua forma nõ eſt ſubiectum illius forme: qꝛ repugnat ꝙ ſimul ſit priuata illa forma et ſubiecta: ita diceretur ꝙ diaphanum non eſt ſubiectum colorum neqꝫ lucis: quia inquãtum aliquid habet de luce ſiue de colore intantũ eſt terminatuꝫ: et inquãtum habet de tranſparentia intãtum non eſt perfecte lucidum vel perfecte coloratũ. cum igitur diaphanum ſit priuatum terminatione lux autẽ et color ſunt terminationes corporum vel requirũt terminationem: ideo non eſt ſimul diaphanũ cum luce vel colore: ſaltem cum luce perfecta vel colore perfecto: tamen ſicut nos diceremus ꝙ illud quod ante erat priuatio alicuius forme: ſcilicet materia: poſtea fit ſubiectum illius forme: ita poſſet dici ꝙ illud quod cauſat diaphanum ante receptionem lucis vel colorum poteſt fieri ſubiectum lucis aut coloris: vel illud etiã quod eſt ſubiectum lucis vel coloruꝫ eſſet diaphanũ remotis luce et colore ſiue terminatione remota quas requirunt lux et color. Iſte eſt primus modus dicendi. ¶ Alij ponũt ꝙ diaphaneitas eſt quedam qualitas poſitiua addita ſubiecto corporeo et ipſi corporeitati ſecũdum quam corpus redditur tranſparens: lux autem et opacitas ſunt qualitates contrarie ſecundum quas corpora redduntur terminata et non amplius tranſparentia: et ſic poſſet dici ꝙ diaphanum non eſt ſubiectum colorum: cum diaphaneitas opponitur colori vl' terminationi quã color requirit: cum poſſet cõcedi ꝙ diaphanum eſt receptiuum lucis et colorum ſicut nigrum eſt receptiuum albedinis et album nigredinis: nomina enim concreta ſupponunt pro ſubiectis que ſunt receptiua qualitatum contrariarum ſucceſſiue. ¶ Et ſi tu queras vtra iſtarũ opinionum ſit vera. dico ꝙ ego neſcio: ſed perſuaſio poſſet eſſe pro prima opinione: quia fruſtra ponimꝰ plura ſi omnia poſſimus ſaluare per pauciora: ⁊ quia ſatis eſſet difficile cognoſcere: vnde proueniret talis qualitas et quomodo cõmuniter in celo in elemẽtis et in multis alijs. ¶ Tũc venio ad opacitatem: et eſt ſciendum ꝙ aliquando locum tenebroſum vocamus opacum: et ſic opacitas nõ eſſet aliud ꝙ̃ tenebre: ita ꝙ iſta nomina opacum ⁊ opacitas eſſent nomina priuatiua ſicut tenebroſum et tenebre: et quia etiam tenebroſum apparet nigrum: ideo aliquando colorem nigrum vocamus colorem opacum: ſed iſta non eſſet propria acceptio: nec de iſta curamus in propoſito. ¶ Alio modo vocatur opacum corpus terminatum abſqꝫ luce vel etiam quod eſſet terminatum circumſcripta luce ſecundum quam corpus redditur terminatum et non tranſparens. ¶ Tunc de illa opacitate eſt iterum duplex opinio. Vna ponit ꝙ opacitas eſt ſubiectum proprium colorum: hoc eſt

dictu: ꝗ opacitas eſt qualitas diſponens ſubiectum ad receptionem colorum: quoniã color nunꝗ eſt perfectus et intenſus in corpore tranſparente. Unde nõ eſſet intenſus in vitro vel in vino ꝛ hoc nõ eſſet niſi ratione qua vitrum vel vinum participat aliquid de terminatione: ſcilicet de illa qualitate terminante. vnde nunꝗ vinũ vel vitrũ coloratũ eſſet ita tranſparens ſicut eſſet vinũ vl' vitrum incoloratũ. ¶ Alij ponunt ꝙ opacitas nõ eſt alia qualitas ꝗ color. Unde ſicut corpus quod ante erat diaphanũ terminatur luce ſibi adueniente ita terminaretur colore. Et ponitur exemplũ de quodã experimẽto: q: ſunt duo modi puluerum quorum neuter per ſe coloraret aquã: immo ſi proijceretur vnus in vnã aquã ꝛ alius in aliã: iſte aque remanerent clare et diaphane: quia nõ colorabũtur: ſed ſi iſte aque ponerentur ſimul ſtatim colorabũtur et fient valde nigre: ꝛ propter hoc non eſſent tranſparentes: et ſic videtur ꝙ illa opacitas nõ ſit niſi color. Que autẽ iſtarũ opinionũ ſit vera dico ſicut prius: perſuaſio enim eſt pro ſecũda. quia fruſtra ponerentur tot ſi omnia poſſunt ſaluari per pauciora.

Ad rationes poteſt dici ꝙ ille erant auctoritates ꝛ auctoritates nõ demonſtrãt ꝛ ſine dubio maximi auctores locuti ſunt de iſta materia obſcure: ſcilꝫ Ariſtoteles: auerrois: albertus: thomas: ꝛc. et non poſſum corripere eos: poſtea tamen aliqua dicentur de auctoritatibus eorum.

Queſtio.XI.

QVæritur vtrũ lux vel lumẽ ſit de eſſentia coloris. Arguitur ꝙ ſic: quia dicit Ariſtoteles ꝙ oĩa corpora colore participant: et hoc nõ eſſet verum niſi lux vel lumen eſſet color: q: aer et corpora celeſtia non habent alium colorem ꝗ lucẽ vel lumen. ¶ Item. etiã dicit Ariſtoteles ꝙ lumẽ eſt color perſpicui ſecundũ actũ ꝛ ita lumen eſt idem qđ color: modo qđ eſt idem alteri eſt eſſentia vl' de eſſentia eius. ¶ Item quaſi omnes ponũt lumen aliquomodo eſſe principiũ coloris: et non apparet ꝙ ſit principiũ ſicut efficiens vel ſicut finis: ergo illud principiũ eſt materia vel forma ꝛ ſic eſt de eius eſſentia.

Oppoſitũ arguitur: quia diaphanũ inquãtum illuminatũ recipit ſpecies coloris: igitur lumen non eſt de eſſentia coloris: antecedens apparet per Ariſtotelẽ ſecũdo de anima qui dicit ꝙ color eſt motus diaphani ſecũdum actum: et ꝙ hec eſt natura coloris: modo diaphanũ non dicitur ſecundum actum niſi vt eſt illuminatũ vt apparet ibidem: ꝛ ita ſequitur illud antecedẽs ꝙ diaphanum vt illuminatum recipit ſpecies coloris. Sed pricipalis cõſequẽtia ex eo patet: quia recipiẽs ea ratione qua receptiuum debet eſſe denudatũ a natura cuius ſpeciem recipit: et ideo receptiuum ſpeciei coloris deberet eſſe denudatum a lumine ſi lumẽ eſſet de eſſentia coloris: ideo nõ deberet recipere ſpeciem coloris ſecundũ ꝙ illuminatũ: immo magis ſecũdũ ꝙ carẽs lumine. Et antecedẽs huius argumẽti cõfirmatur ꝑ cõmentatorẽ in ſecũdũ de aĩa ꝛ per Ariſtotelẽ ſicut prima facie videtur: qui videntur determinare ꝙ lumẽ nõ requiritur ad viſionẽ coloris ꝓpter colores eſſe viſibiles: cũ ſint per ſe viſibiles: ſed ꝓpter medium diaphanũ vt poſſit moueri a coloribꝰ in recipiẽdo ſpecies eorum. ¶ Itẽ ſi lumẽ eſſet de eſſentia coloris ſequitur ꝙ poſſet videri in obſcuro: ſcilicet ſine lumine extrĩſeco: ꝛ hoc apparet falſum: cõſequẽtia ꝓbatur: quia ꝑ lumẽ ſibi intrinſecum poſſet mouere diaphanũ mediũ vſqꝫ ad viſum. ¶ Iſta queſtio eſt difficilis: q: nõ determinata ab antiquis doctoribꝰ niſi ſub verbis obſcuris ꝛ valde cõfuſe. Sunt igitur de iſta queſtiõe opiniones plures que habent ortũ a dictis antiquorum authorũ. ¶ Quidã dicunt ꝙ color cõpoſitꝰ eſt ex opacitate ꝛ luce ꝛ ꝙ vbi plus eſt de opacitate ꝗ de luce illud eſt nigriꝰ ſed vbi eſt plus de luce ꝛ minꝰ de opacitate illud eſt albius vnde etiã lux pura apparet alba: ꝛ dicunt ipſi ꝙ illa lux intrãs cõpoſitionẽ coloris extinguitur ꝑ opacitatem ſibi cõmixtam: ita ꝙ non poſſit ꝑ ſe lucere nec radium vel ſpeciem multiplicare ꝑ mediũ diaphanũ niſi cũ adiutorio lucis extrinſece. ¶ Sed iſta opinio non videtur vera: q: argentũ eſt multo magis opacũ et terminatũ ꝗ cornu nigrũ bouis. Unde ſi cornu attenuetur apparebit diaphanũ et tranſparens vt inde fiant lucerne: et tamẽ argentũ valde eſt albius ꝗ cornu et cornu eſt nigrius: ꝛ ſimiliter iſti lapides parietis ſunt valde opaci ꝛ terminati: et tamẽ ſunt albi et non nigri. ¶ Item. rubedo carbonis vel ferri ignitĩ multũ habet de luce et iſte paries nihil q̃ſi habet de luce: ꝛ tamẽ iſte paries eſt albior ꝗ ſit ferrum ignitũ vel carbo ignitus ergo non oportet ꝙ ꝓpter plus de luce ſit albius ꝛ ꝓpter plus de opacitate ſit nigrius. ¶ Item. non videtur bene dicere ꝙ ꝓpter opacitatẽ lux cõmixta debeat extingui: q: in carbone ignito vl' ferro ignito ſtat magna lux cũ multa opacitate nec extinguitur illa lux per opacitatẽ: ſed per infrigidationem vel humectationẽ que corrũpit ignem. ¶ Alio modo dicit cõmentator: ꝛ Albertꝰ in hoc videtur inſequi eum ꝙ color conſtitutus eſt ex diaphaneitate ꝛ luce vel lumine ꝛ vbi plꝰ eſt de diaphaneitate et luce clara illud eſt albius: ſed vbi eſt minus de diaphaneitate et minus de luce: et ꝙ etiã illa lux eſt obſcura illud eſt nigrius: ideo dicit cõmentator bene dixit Ariſtoteles ꝙ nigrum eſt ſicut priuatio albi. Sed ſine dubio iſta verba debent mitti ad ephesios quia valde opacum et non tranſparens: vel ſaltem non ſenſibiliter tranſparens: ꝛ per conſequens non multum diaphanũ inuenitur valde albũ: vt argẽtũ ꝛ iſte paries. ꝛ etiã ſicut prius dicebatur: aliqua bene ſunt alba que carẽt ꝛ luce ꝛ diaphaneitate vnde ſine lumine exteriori non videntur et aliqua habentia magnã lucem ꝛ multam diaphaneitatem non apparẽt ita alba ſed forte rubra ſicut ille lapis qui vocatur carbũculus: ꝛ forte non apparet ꝙ iſte lapis dictus habeat plus multum de tranſparentia ꝛ diaphaneitate ꝗ lapis marmoriꝰ qui eſt valde niger. et ideo iſta dicta nõ videntur mihi multum concordare ſenſatis. ¶ Adhuc propter quãdam opinionem remouẽdam pono concluſionẽ: ꝙ diaphaneitas non eſt idẽ qđ raritas nec opacitas eſt idem qđ denſitas: quia ſtatim patet ꝙ aliqua corpora ſatis denſa ſunt bene diaphana vt vitrum et criſtallum. alia autem ſatis rara ſunt opaca et terminata: ſicut lac et encauſtum propter eorũ colorationes. ¶ Poſtea etiam dicendum eſt ꝙ lumen multum differt a colore ꝛ a luce: lux enim et color terminant corpora in quibus inueniuntur: et reddũt ea non tranſparẽtia ꝛ ſi aliqđ tranſparens inuenitur coloratum vel lucidũ ſicut vinum rubrũ hoc eſt quia non eſt intenſe bene coloratum vel bene intenſe lucidum: immo ꝗtum habet de colore vel de luciditate tantũ habet de terminatione: ꝛ ideo non ita bene videmus

per vinum rubeũ ſicut per vinũ quod vocamus albũ: qđ tamẽ ſcđʒ rei veritatẽ nõ eſt albũ: imo incoloratũ vel valde remiſſe coloratũ: q̄uis forte vinuʒ rubeũ ſit ita rarum ⁊ ſubtile et clarũ ſicut illud vinum album: lumẽ autem nõ terminat corpus in quo eſt: ſed relinquit ipſum tranſparens. ¶ Item. color ⁊ lux ſic habent fixionẽ in ſuis ſubiectis ꝙ ad motũ eorũ mouẽtur. Lumen autẽ ſic eſt naturaliter in ſubiecto ſuo ꝙ non mouetur ad motũ eius ⁊ cõtinue dependet a corpore lucido a quo ſit et omnino lumẽ non eſt niſi ſpecies lucis repreſentatiua ipſius lucis: ⁊ ſe habet ad lucem ſicut ſpecies coloris ad colorem. Unde nõ eſt imaginandũ ꝙ lumẽ videatur ſicut nec ſpecies coloris videtur: qm̄ ſenſibile poſitum ſupra ſenſum nõ facit ſenſationẽ: ſecundo de anima: ⁊ tamen lumẽ ⁊ ſpecies coloris multiplicant ſe vſq; intus in organũ viſus: ideo non vidẽtur: ſed per eas vidẽtur lux ⁊ color. Unde credẽdum eſt ꝙ modo ante ortum ſolis lucẽm ſubiectiue exiſtentẽ in ſole videmus: licet per ſpeciẽ eius multipliciter refractã et diuiſam anteꝗ̃ veniat ad organum viſus: ⁊ propter hoc non percipimus figuram ſolis nec figurã lucis in ſole: vt aliquãdo per vitrum difforme videmus enim vltra colorẽ nõ in ꝓpria figura ſed expanſe ⁊ diuiſe per diuerſas fractiones ſpeciei coloris per vitrum. ¶ Et tunc videtur mihi dicẽdum ꝙ lumen non eſt de eſſentia coloris: qꝛ color eſt viſibilis non autẽ lumẽ. et color affixus eſt ſubiecto ſuo ⁊ non dependẽs in eſſe ab aliquo lucido: lumen autẽ non ſic eſt affixum ſed eſſe ſuum eſt in continua dependentia ab extrinſeco lucido. ⁊ breuiter lumen non eſt niſi ſpecies repreſentatiua qualitatis viſibilis cuiuſmodi non eſt color. ¶ Et ſi aliquis dicat nonne video lumen cadens ſup iſtum parietem ⁊ reflexum a pariete ad me. dico ꝙ nõ: immo ſimile eſt ſicut ſi videas colorẽ tuum vel faciem tuã per reflexionem a ſpeculo: apparet tibi ꝙ ille color et illa figura quã tu vides ſit in ſpeculo: qꝛ ſpecies venit ad oculuʒ tuum a ſpeculo per lineam rectam: et tamẽ ſecũdum rei veritatem color ⁊ figura quos tu vides nõ ſunt in ſpeculo: ſed ſunt in facie tua: ita ſimiliter eſt ꝙ radiꝰ qui eſt ſpecies lucis refrangit̃ ab illo pariete ad oculum meũ per lineam rectã: ideo apparet mihi ꝙ claritas quã video ſit in illo pariete et non eſt ita: immo eſt lux ſolis cuiꝰ ſpecies ẽ refracta a pariete ad oculum meũ ſicut color faciei tue refrangitur a ſpeculo iterum ad oculũ. Forte etiã videret̃ mihi dicendũ ꝙ lux multũ differt a colore. Lux enim eſt qualitas viſibilis que per ſe nata eſt mouere diaphanũ ⁊ per ipm̃ multiplicare ſpeciem ſuã ſcilicet lumẽ. Color autem eſt qualitas viſibilis ſed nõ per ſe ſolam eſt qꝛ ſine luce vel lumine nõ poteſt mouere diaphanũ nec per ipſum multiplicare ſpeciem ſuã: poteſt tamen cũ lumine vel luce. Et ideo credo ꝙ lux non eſt de eſſentia coloris nec ecõuerſo: imo ſunt q̄litates viſibiles formaliter diſtincte. ¶ Sciendum eſt tamen ꝙ in pluribus corporibus naturalibꝰ ſunt ſimul cõgregati lux ⁊ color ſicut in carbone ignito: et ob hoc etiã aliqua ſunt viſibilia que de die vidẽtur ſub colore ſuo: ⁊ nõ ſub luce ſua propter hoc ꝙ maius lumen obfuſcat minus lumen: propter qđ etiã non videmꝰ aſtra de die: ⁊ tamen huiuſmodi viſibilia vidẽtur de nocte non ſub colore ſed ſub ipſa luce: nec credo ꝙ ſint eedem qualitates que in talibus viſibilibus vidẽtur de die ⁊ de nocte: licet ſint ſimul in eodẽ ſubiecto. Unde etiam credo ꝙ in carbone ignito nõ eſt alius color q̄ nigredo: ſed lux coniuncta nigredini ſimul confuſe videtur cũ illa nigredine ⁊ ſic apparet color rubeus: ⁊ tamẽ nulla eſt ibi rubedo: ſicut eſt etiã de ſole viſo ꝑ fumos eleuatos a terra qui apparet rubeus: et tamẽ nõ eſt ibi rubedo: immo fumi ſecundum ſe ſunt nigri. ¶ Unde etiam nota ꝙ lux pura ſi pure videatur apparet alba: licet ſecũdum rei veritatem nõ ſit ibi color: ⁊ ideo quando radiȷ̃ lucis veniunt ad oculũ confuſe cum radiȷ̃s coloris nigri vel rubri vel viridis apparet ꝙ videtur medius inter album ⁊ colorem qui videt̃: ideo enim ſol ⁊ carbo apparẽt rubri. ¶ Item propter auctoritates nota ꝙ hoc nomen color capitur multipliciter: primo valde cõmuniter pro qualitate proprie viſibili vel etiam eius ſpecie: ⁊ ſic lumẽ ⁊ ſpecies coloris videntur eſſe colores: et ita dicit Ariſtoteles ꝙ lumen eſt color diaphani ſecũdum actum: ⁊ ꝙ etiam omnia corpora colore participant. ¶ Secundo modo color accipitur proprie et ſic eſt qualitas viſibilis diſtincta et a luce et a lumine: qui tamen ſine lumine nõ poteſt mouere viſum: nec credo ꝙ iſto modo lux vel lumen ſint de eſſentia coloris: licet vt dixi ſit ſepe lux coniuncta cum colore in eodẽ ſubiecto: ⁊ credo ꝙ talis color nõ eſt aliud q̄ opacitas ſiue ſit albedo ſiue nigredo vel rubedo. ¶ Tertio modo color dicitur cõgregatio ex eis que improprie vidẽtur ſimul apud viſionem coloris ꝓprie dicti: et ſic color nec eſt lux neq; color proprie dictus: ſed eſt ambo illa: vel ſimul exiſtentia in eodem ſubiecto: vt in carbone ignito: vel ſeparata abinuicem loco ⁊ ſubiecto: vt quãdo ſol ⁊ fumi ſimul vidẽtur ꝓpter radios lucis trãſeuntis ꝑ fumos: tũc enim que ſimul vidẽtur ſunt lux ⁊ nigredo: et propter cõfuſionem apparet rubedo: et ita etiam ſi video parietem ego ſimul video confuſe colorem parietis ⁊ lucem ⁊ ideo apparet mihi ꝙ ſit albior q̄ eſt: imo quãto plus de radio ſolis venit ad me cum ſpecie coloris tanto apparet color albior: et iſto modo capiẽdo colorẽ poteſt cõcedi ꝙ lux eſt de eſſentia coloris: ſicut diceremus ꝙ tu es de eſſentia populi id eſt lux eſt aliq̇d eorũ que vocẽtur color. Et ſic videtur ꝙ auctoritates debeãt intelligi dicẽtes ꝙ lux eſt de eſſentia coloris.

Quæſtio. XII.

QVæritur vtrũ iſta ſit bona diffinitio coloris: ſcilicet: color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato. Arguit̃ ꝙ non: qꝛ perſpicuũ eſt corpus ſcilicet tranſparens: ⁊ extremitas corporis eſt ſuperficies: ſed color nõ eſt ſuperficies licet ſit ſubiectiue in ſuperficie: igitur color non eſt extremitas ꝑſpicui. ¶ Item cũ extremitas corporis ſit corpus ⁊ nõ res diſtincta a corpore ſequitur pari ratione ꝙ extremitas perſpicui ſit perſpicuũ et nõ res diſtincta a ꝑſpicuo: ſed color eſt res diſtincta a ꝑſpicuo: cum perſpicuũ eſt receptiuũ coloris vel ſpeciei: igit̃ color nõ eſt extremitas ꝑſpicui. ¶ Itẽ illud qđ eſt expãſum ꝑ totũ ꝓfundũ ipſius corporis nõ debet vocari extremitas corporis: ſed color eſt expãſus ꝑ totuʒ profundũ corporis: carbo enĩ nõ ſolũ extra eſt niger: imo etiã interiꝰ ĩ fundo: qđ apparet ſi frangat̃: ergo color nõ debet diffinitiue vocari extremitas ꝑſpicui vel corporis. ¶ Itẽ diffinitio iſta videt̃ implicare cõtradictionẽ: qꝛ extremitas ꝑſpicui eſt ĩ ipo ꝑſpicuo: ſed extremitas corporis eſt in corpore cuiꝰ eſt extremitas: ⁊ ideo ſi color ſit extremitas ꝑſpicui cẽt ĩ perſpicuo et nõ in terminato: ⁊ ſic repugnat dicere ꝙ ſit

extremitas perſpicui ⁊ in corpore terminato. ¶ Ita diffinitio ꝯueniret aliquibꝰ alijs ſicut odori vel ſapori qui inueniunẗ coniuncti in eodē ſubiecto cū colore et eſt in eis dare extremitates ſicut ⁊ in colore ⁊ ſicut illa extremitas ſaporis vel odoris ita bene eſſet extremitas ꝑſpicui in corpore terminato ſicut eſſet color ⁊ ſic diffinitio conueniret alijs a diffinito.

Oppoſitum videẗ velle Ariſtoteles.

Videtur mihi ꝙ oēs expoſitores Ariſtotelis intēderūt ꝙ Ariſtoteles poſuiſſet iſtā orationē de qua querimus tanꝙ̄ diffinitionē coloris: et tamē nō apparet mihi ꝙ iſta ſit bona diffinitio vel bona deſcriptio coloris. Unde credētes ꝙ iſta ſit diffinitio coloris inciderunt vt mihi videtur in multos errores: primo quidem ad ſaluandū iſtā diffinitionē ipi poſuerūt ꝙ corpus terminatū ⁊ opacū nō ſit actu coloratū niſi in exteriore ſuꝑficie et nō in ꝓfundo ipſius corporis: licet in ꝓfundo ipſius corporis ſit bene coloratū in potētia: ⁊ ibi efficiẗ actu coloratū quādo corpus diuidiẗ. propter hoc enim dicit Ariſtoteles ꝙ color eſt extremitas ꝑſpicui: ⁊ hoc videẗ Ariſtoteles intendere in multis locis: ⁊ ipſe videtur velle ꝙ color nō inſit corpori ſecūdū ſe primo: ſed ineſt primo ſuꝑficiei ⁊ ineſt corpori ſecūdum ſuꝑficiem: et oīa iſta apparēt mihi falſa: ſi lapis albus diuideretur ſtatim apparebit albedo ī ſuis partibꝰ diuiſis: ⁊ ſi lapis niger puta marmor diuidereẗ apparebit nigredo in ſuis partibꝰ: et hoc nō poteſt eſſe ꝓpter ſolā potētialitatē: q̄ corpꝰ viride eſt in potētia albū ⁊ in potentia nigrū: ⁊ tamē ſi diuidaẗ nō apparebit in partibꝰ albedo vel nigredo: ſed media qualitas ſicut ante apparebat: immo oportet dicere ꝙ iſti lapides interiꝰ habeant diuerſas qualitates ꝓpter q̄s vnꝰ diuiſus apparet albꝰ ⁊ alter diuiſus apparet niger: et non poteſt dici ꝙ ille qualitates diuerſe ſint niſi albedo et nigredo: et ſic oportet cōcedere ꝙ corpora colorata ſint nō ſolū exterius immo etiā interiꝰ actu colorata. ¶ Item. per experientiā ſi vinū rubrū poniẗ in cipho apparebit magis rubrū ſi ponaẗ multū de vino ꝙ̄ ſi ponatur parum: ⁊ hoc nō eſt niſi q̄ plus videẗ de rubedine: et cū non plus videreẗ ſi ſolum videreẗ rubedo in ſuperficie exteriore: ergo plus videẗ q̄ videtur ī ſuꝑficie exteriore et interiꝰ: ⁊ ſic corpora ſunt actu interius colorata. ¶ Et ideo cōcludo iſtam primā cōcluſionē: ꝙ corpus coloratū habet actu colorē non ſolū exterius in ſuꝑficie: immo etiā in ꝓfundo. ¶ Et ex hoc concluditur ſecūdo ꝙ nō bene diffinitur color dicēdo ꝙ color eſt extremitas ꝑſpicui ſiue alterius. ¶ Sed iterū credo ꝙ ſic opinātes: ſcilꝫ ꝙ iſta ſit diffinitio coloris ceciderunt in alterū errorē: videlicet: ꝙ ꝑſpicuū ſecūdum eius extremitatē ſit ſubiectū coloris: hoc enī videtur falſum: q̄ color eſt ſubiectiue in corpore terminato ⁊ nō tranſparēte: ergo nō eſt ſubiectiue in ꝑſpicuo: cū ꝑſpicuū ſit idē qḋ trāſparens. etiā illi vidētur decipi ꝓpter vnā rationē Ariſtotelis q̄ erat talis: eadem eſt natura q̄ ab exteriꝰ coloraẗ ⁊ que ab interiꝰ: ſed natura q̄ ab exteriꝰ coloraẗ eſt natura ꝑſpicui: vt aer vel aqua q̄ ſic dicūtur ab exteriꝰ colorari: q̄ a corporibus extrinſecis coloratis recipiūt ſpecies coloris. Et tunc cōcludiẗ ergo natura ꝑſpicui eſt que ab interius coloraẗ: ideo cōcludūt illi ꝙ ꝑſpicuū eſt ſubiectum coloris. et ſine dubio maior iſtius ratiōis nō apparet neceſſaria: q̄ ī alijs manifeſte apparet ꝙ nō eſt neceſſariū ꝙ ſit eadē natura receptiua rei ⁊ ſue ſpeciei. receptiuū enī saporis eſt mixtū vt vult Ariſtoteles ⁊ ſimiliter receptiuū odoris: ⁊ tamē ſimplex elemētum vt aer vel aqua recipit bene ſpeciem odoris: et certū eſt ꝙ intellectus humanꝰ recipit bene ſpeciē lapidis ⁊ nō lapidē: ⁊ ideo etiā videtur mihi ꝙ nullo modo ſit idē vel ſimilis natura que recipit colorē et que recipit ſpeciem coloris. ¶ Ideo poſſet vltimate dici ꝙ Ariſtoteles nō poſuit iſtam orationē tanꝙ̄ diffinitionem vel deſcriptionē coloris: ſicut bene ꝓbāt rationes ante oppoſitū. Sed iſtā orationē poſuit ad innuēdū quomodo color ī corpore bene terminato videtur ⁊ q̄d ad eius viſionē exigiẗ: certū enī eſt ꝙ non videẗ color qui eſt in ꝓfundo talis corporis bene terminati: ſed ſolū ille qui eſt in ſuꝑficie exteriori: ⁊ oportet ꝙ ille color ſit cōiunctus extremitati ꝑſpicui per qḋ perſpicuū multiplicat ſpeciem ſuā vſqꝫ ad viſum: et hoc voluit dicere cū dixit color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato. i. color in corpore terminato videẗ qui eſt cōiunctꝰ extremitati ꝑſpicui: ⁊ nō apparet mihi ꝙ propoſitio habeat plꝰ de veritate. ¶ Sed tu queres que eſt ergo vera diffinitio coloris. Dico ꝙ eius diffinitio dabiẗ ꝓportionabiliter ſicut diffinitio ſaporis: et de hoc videbitur quando queretur de diffinitione ſaporis. Rationes autē cōcludūt.

Queſtio. XIII.

Q Væritur vtrum colores medij generanẗ ex mixtiōe extremorū. Et arguiẗ primo ꝙ non: q̄ mixtio ꝓprie nō eſt niſi corporū vt accipiẗ ex libro de generatiōe: et colores non ſunt corpora: q̄ eſſet penetratio corporū: cū recipiantur in corporibus: ergo nō eſt mixtio ipſorū. ¶ Itē mixtio nō eſt niſi actiuorū ⁊ paſſiuorū adinuicē primo de generatiōe: colores autē nō ſūt actiui ⁊ paſſiui adinuicē: q̄ ꝙ̄plurimo tēpore albedo eſt ꝓxima nigredini in pariete: ⁊ tamē albedo nō diminueret nigredinē nec ecōuerſo: niſi forte hoc ſit per actiones primarū qualitatū eis coniunctarū: ergo qualitates tales nō ſunt adinuicē miſcibiles: ⁊ ꝑ cōſequēs nō generaẗ mediū ꝑ mixtionem extremorū. ¶ Itē. vel eſſet mixtio per iuxtapoſitionem extremorū: ⁊ tūc nō eſſet ſimpliciter medius color: vel eſſet per actionē ⁊ paſſionē extremorū ad inuicē: qḋ nō eſt poſſibile: q̄ colores ſunt qualitates ſecūde q̄ nō ſūt adinuicē actiue ⁊ paſſiue: ſed ſolū alterabiles ꝑ actiones ⁊ paſſiōes primarū quas ille ſecūde cōſequūtur. ¶ Itē. miſce albū cū nigro vt lac cum encauſto ⁊ ſic de alijs albis et nigris: ſi nō cōcurrent aliud nunꝙ̄ ꝓpter quācūqꝫ ꝓportionē albi ad nigrū in mixtura fiet rubrū aut viride: ſed ſolū pallidū aut fuſcū vel huiuſmodi: ⁊ ſic nō apparet quomodo rubrū viride vel croceū poſſit fieri ex mixtione albi ⁊ nigri. ¶ Item. in plātis et floribus fiunt croceū viride ⁊ rubrum abſqꝫ hoc ꝙ vnꝙ̄ appareat in eis nigredo: igiẗ illi colores nō fiunt ex mixtione albi ⁊ nigri.

Oppoſitū tamen dicūt Ariſtoteles

et cōmētator ⁊ alij expoſitores. ⁊ etiā in quarto phyſicorum diciẗ ꝙ hoc ſit de ratiōe medij: ſcꝫ: ꝙ reſultet ex mixtione vel aliqua participatione extremorū: et etiā pictores multos colores miſcēt adinuicē ad habendū medium iſtorum. et item miſce bene album et nigrum reſultabit fuſcum vel pallidum vel alius medius color. ¶ Et item non poſſet dari ratio quare rubrum eſſet magis medium inter album et nigrum ꝙ̄ nigrū inter albū ⁊ rubrū: ꝓbaẗ: q̄ mediū nō eſt niſi ꝑ

negationẽ extremoꝝ vel participationẽ extremoꝝ: ſi
concedas ꝙ ꝑ participationẽ: eſſet tũc rubrũ ex ni-
gro ꝛ albo cõmixtis et habet ꝓpoſitũ. Si cõcedis ꝙ
per negationẽ extremoꝝ tũc haberet nr̃a ↄſequẽtia:
qꝛ ſicut rubrũ nec eſt album nec nigrũ ita nigrũ neqꝫ
eſt albũ neqꝫ rubrũ ꝛ ſic nigrũ eſſet mediũ ꝑ negatio-
nem albi ꝛ rubri. Sicut tu diceres rubrũ eſſe mediuꝫ
albi et nigri: qꝛ nec albũ nec nigrũ. ¶ Iſta queſtio et
alie oẽs de colore ſunt mihi difficiles et ignote: tamẽ
aliquo mõ intrãdo iſtã materiã oportet dicere ꝙ vno
modo dicitur medius color ſimpliciter. Alio modo di-
citur medi⁹ color nõ ſimpliciter ſed ſolũ ſecundũ ap-
parentiã: primo dicendũ eſt de medijs colorib⁹ ſecun
dum apparẽtiã: ꝛ poſtea de colorib⁹ ſimpliciter me-
dijs. ¶ Quantũ ad primũ dicendũ eſt ꝙ dupliciter ap
parent colores medij cũ tamẽ ſecundũ rei veritatem
nõ ſint medij. Uno modo ꝑ cõcurſum lucis cũ colore
vel ꝑ defectũ lucis aut luminis a colore. dico ꝑ cõcur
ſum lucis: qꝛ lux ꝑmixta nigro facit apparere ꝙ to-
tum ſit rubrũ: ſicut in carbone ignito: nõ eñ ibi color
eſt niſi niger: ideo luce extincta ſtatim carbo appare
bit totus niger. Similiter de ſole viſo ꝑ fumos nigros
in mane: totũ apparet rubrũ: ꝛ tamẽ nõ eſt rubrũ: imo
mo in ſole nõ eſt niſi lux ꝛ in fumis intermedijs nõ eſt
niſi nigredo per quam tamẽ pertrãſit ſpecies lucis.
¶ Alio modo etiã apparet medi⁹ color vbi nõ ſit per
iuxtapoſitionẽ colorũ extremorũ adinuicẽ ad valde
minutas partes ita vt nulla illarũ poſſit ſentiri diſti
cte ab alia: ꝛ ſic qꝛ nõ apparet albuꝫ diſtincte a nigro
nec nigrũ diſtincte ab albo ꝓpter nimiã paruitatem
totale congregatũ apparet medij coloris. ¶ Et ite-
rum etiã per ſuppoſitionẽ colorũ extremoꝝ ad inui-
cem totale cõgregatũ apparet mediũ: ꝛ iſta arte vtũ
tur pictores: ꝛ nos poſſum⁹ manifeſte experiri: qꝛ vi
ride eſt mediũ inter blauũ ꝛ croceũ ſiue laſuriũ in tã
tum ꝙ ſi habeatis vnũ vitrũ blauũ ꝛ alterꝝ croceũ: ꝛ
ipſis inuicẽ ſupponatis ita ꝙ ꝑ ambo ſimul aſpiciatis
corpora vltra exiſtentia: illa apparebunt vobis viri-
dia: licet ſint alba: ꝛ ita etiã pictores ex croceo ꝛ laſu
rio ſimul cõmixtis ꝛ tritis faciunt colorẽ viridẽ: ꝛ ſi-
cut tinctores pannorũ de pãno blauio faciunt viridẽ
tingẽdo in colorẽ croceũ: ꝛ tamẽ in oĩbus iſtis ſuppo
ſitionib⁹ vel iuxtapoſitionibus nõ eſt color medius:
ſed ſoluꝫ ſunt colores extremi poſiti vnus ſup alterũ
vel iuxtapoſita adinuicem ſecũdũ minutas partes.
¶ Nunc ergo dicendum eſt de colore ſimpliciter me
dio ꝛ pono prĩo iſtã ↄcluſionẽ: ꝙ nunꝙ fiet ex albo ꝛ
nigro color medius ſine actione qualitatũ primarũ:
qꝛ albedo ꝛ nigredo nõ ſunt qualitates actiue ꝛ paſ-
ſiue ad inuicẽ ſicut nec grauitas ꝛ leuitas ꝛ alie qua
litates ſcdꝫe. ſi eñ nigredo eſſet corruptiua albedi
nis ſimul approximate ſicut caliditas et frigiditas
ſine dubio litere tue intra breue corrũperent quater-
nionẽ tuũ vel ecõuerſo: ꝛ apparet ꝙ aurũ vel ferrũ vl
plũbum erit longiſſimo tẽpore in aere qui eſt multuꝫ
leuis: et tamẽ non corrũperetur grauitas auri plũbi
vel ferri: neqꝫ etiã corrũperetur leuitas aliorũ. Et ſic
breuiter de oĩbus qualitatib⁹ ſecundarijs: ille enim
ꝗuis ſint cõtrarie nec corrũpunt ſe inuicẽ nec agunt
nec patiũtur ad inuicẽ ſed generantur vel corrũpũtur
cõſequẽter ad actiões qualitatũ primarũ. hoc ergo
ſuppoſito ꝙ albedo nõ agit in nigredinẽ nec ecõuer-
ſo impoſſibile eſt cum ſint in corporibus diuerſis ꝙ
miſceantur ꝓprie ita ꝙ fiat color medius niſi qꝛ corpo
ra in quib⁹ ſunt penetrarent ſe: ſed poſſunt iuxtapo-
ni ad inuicẽ per partes minutas ſicut faciũt pulueri
ſantes valde: ſed poſſibile eſt ꝙ qualitates prime cor

porũ iuxtapoſitoꝝ ad inuicẽ / agant ad inuicẽ ꝛ redu
cant totũ ad quoddã tẽperamẽtum mediuꝫ ꝓut de-
bet videri in primo de generatione: et tunc in vtriſqꝫ
adinuicẽ cõmixtis corrũpũtur colores extremi ꝛ ge-
neratur medius ↄſequẽs illud tẽperamẽtuꝫ mediũ.
¶ Nota ꝙ magna eſt differentia ꝗtum ad mixtionẽ
inter calidũ ꝛ frigidũ ex vna parte: ꝛ albũ ꝛ nigrũ ex
alia parte: qꝛ ſatis faciliter apparet quomodo cali-
ditas ꝛ frigiditas approximate ad inuicẽ ĩ diuerſis
corporibus miſcẽtur: cõſtituẽdo vtrobiqꝫ mediã qua
litatẽ ſcꝫ tepiditatẽ: hoc eñ eſt: qꝛ calidũ agit ĩ frigi-
dũ corrũpẽdo aliquos gradus frigiditatis ꝛ generã
do aliquos grad⁹ caliditatis: ꝛ ecõuerſo cõſimiliter
frigidũ agit ĩ calidũ corrũpẽdo aliquos gradus cali
ditatis ꝛ generãdo aliquos frigiditatis: ꝛ tũc ambo
illa corpora reducuntur ad cõſimile tẽperamẽtũ: ꝛ eſt ĩ
ambob⁹ ꝑ totum mixtura caliditatis cũ frigiditate
abſqꝫ hoc ꝙ oporteat illa corpa vl diuidi vl penetra
re ſe: ſꝫ de albedine ꝛ nigredine nõ põt ita dici ſi ſint ĩ
diuerſis corporib⁹ adinuicẽ approximatis: eo ꝙ albe
do ꝛ nigredo nõ ſunt qualitates adinuicẽ actiue vel
paſſiue: nec ſũt ĩuicẽ corruptiue: ĩõ ſicut pri⁹ dicebatur
nunꝙ ex eis ꝓueniret medi⁹ color: nec vnꝙ ſine actio
ne ꝑmarũ qualitatũ miſcerentur ſimul albedo ꝛ nigre
do niſi ſcdꝫ apparẽtiã ſolũ: ſcꝫ ꝑ iuxtapoſitionẽ par
tiũ paruarũ albarũ ꝛ paruaꝝ nigrarũ niſi fieret pene
tratio corporũ: q̇d eſt impoſſibile: ideo ex hoc ſeqtur
quãdo dicim⁹ colores medios generari ex mixtione
extremoꝝ: hoc debet intelligi qꝛ generantur ex ↄcurſu
vel mixtiõe cauſarũ a quib⁹ innate eſſent ꝓuenire al
bedo et nigredo: verbi grã: ponam⁹ ꝙ /a/ ſit generati-
uuꝫ albedinis ꝛ /b/ nigredinis ꝛ tũc ſimul ↄcurrãt /a/
ꝛ /b/ ad agẽdum circa idẽ ſubiectũ nec ꝓueniret albe
do nec nigredo ſed color medi⁹: vel etiã ſi /a/ ꝛ /b/ non
remaneãt in ſuis ꝓprijs formis ꝛ virtutib⁹: ſed cõmiſ-
ceantur ad aliq̇d mediũ ſicut dicebatur ꝙ calidũ ꝛ fri-
gidũ poſſunt cõmiſceri: tũc etiã illud mixtũ nec ꝓdu
cet albedinẽ ſeorſuꝫ a nigredine nec nigredinẽ ſeorſũ
ab albedine: ſed ꝓducet colorẽ mediuꝫ: ſic ergo ꝛ non
aliter colores medij cauſantur ex extremis vl ab extre
mis: ſcꝫ: qꝛ a cauſis extremoꝝ cõcurrẽtibus vel com-
mixtis. ¶ Sed tñ adhuc eſt ibi magna difficultas:
ſcꝫ: que ſint cauſe ille generatiue coloꝝ extremoꝝ: et
etiam quomõ ab illis cauſis poſſint ꝓuenire rubedo
ꝛ croceitas: qm̃ ex cauſis albedinis ꝛ nigredinis cõ-
currẽtib⁹ vel mixtis nõ apparet ꝓuenire alius color
medi⁹ ſecũdũ veritatẽ ꝙ ꝓueniret ſecũdũ apparẽtiã
ſi albũ ꝛ nigrũ cõmiſcerẽtur ꝑ iuxtapoſitionẽ ad mi
nutiſſimas partes: modo ſcdm quãcunqꝫ ꝓportionẽ
placet vobis cõmiſceatis picturã albã cũ pictura ni
gra vel lac cũ encauſto nũꝙ venietis ad rubrũ vel ad
viride vel croceũ: ſed ſolũ venietis ad pallidũ vel ad
fuſcũ vel forte blauũ. ¶ Sed breuiter reſpõdẽdũ eſt
ad iſta: ꝙ ſicut ſapores ꝛ odores ita etiã colores ſunt
qualitates ꝓueniẽtes ex actiõe ꝗtuor ꝑmarũ q̃lita-
tũ adinuicẽ. ꝛ verũ eſt ꝙ aliq̇ dicũt ꝙ ex dñio elemẽti
ſi ſit terreſtre ꝓuenit nigredo: et ex dñio aq̃ ſiue aeris
ꝓuenit albedo: ꝛ ex dñio ignis rubedo: ſꝫ iſtud nõ põt
ſaluari ꝑmo: qꝛ nõ apparet aliq̃ ratio ꝗre rubedo eẽt
magis color medi⁹ ꝙ albedo. Et iterũ videmus ꝙ ꝑ
fortẽ actionẽ ignis ↄſumẽtẽ totũ humidũ fit albedo
vt apparet de calce ꝛ cinerib⁹: ꝛ apparet etiã ꝙ mul
ti lapides in q̇b⁹ valde abũdat aqua ſunt bene albi:
ꝛ ideo oportet ↄſiderare ꝙ ſicut calor generat in hu
mido saporẽ ꝛ in ſicco odorẽ: ita etiã calor generaret
aliũ colorem in humido ꝛ aliũ in ſicco. ¶ Unde calor
intẽſus agẽs in humido ꝑmixto cũ ſicco terreſtri ni-

grefacit:ſed poſtea agēs in ſicco ꝑ totalē cōſumptionem humidi albefacit:⁊ ideo vos videtis ꝙ oſſa ⁊ ligna ⁊ lapides vt plaſtrū quādo ponūtur ad ignē primitꝰ nigreſcūt:q꞉ adhuc eſt ibi humiditas:ſed qn̄ eſt tota humiditas cōſumpta ⁊ euaporata albeſcunt. frigidū autē alio modo cōuerſo coloraret:q꞉ agendo in humidū albefacit ꝓpter qȯ nix eſt alba ⁊ ros etiā cadēs ſuꝑ herbas albeſit ſi cōgelet̃. Propter hoc etiā dicit̃ ꝙ lac eſt albū ⁊ ſperma eſt albū:cū tamē generētur ex ſanguine rubro:ſanguis em̄ ꝑ calorē cordis vl' hepatis colorabat̃ verſus nigredinē:ſcꝫ ad rubedinē: ſed poſtea ꝓpter frigiditatē ĩ mamillis ⁊ mēbris genitalibus reuertebat̃ in albedinē. nō intēdo ꝙ ibi ſit frigiditas ſimpliciter ſꝫ reſpectiue ad cor ⁊ hepar:et ꝓpter hoc etiā dicit̃ cerebrū eē albū ⁊ cutis ⁊ carnes extrictorū:cor autē ⁊ hepar ⁊ alia mēbra ĩteriora ſunt magis nigra:ſcilꝫ rubra ꝓpter abundantiā caloris: verū eſt etiā ꝙ ad diuerſificationē colorū valde facit cōplexio corporis ĩ quo calidū ⁊ frigidū agūt: ꝓpter qȯ diuerſe plāte emittūt flores ⁊ fructus valde diuerſorū colorū. Poſtea ꝓpt̃ illȯ qȯ dubitabat̃ de rubedine vel croceitate credo eſſe dicēdum ꝙ ꝑ alia media ꝓceditur ꝑ actionē caloris de albo ad nigrū ⁊ ꝑ alia per actionē frigoris. Unde apparet manifeſte ꝙ per actionē caloris itur ꝑ croceum vel rubeū:⁊ ꝑ actionē frigoris non iretur ꝑ illa media:ſed ſolū ꝑ pallidū et fuſcū. de viridi nō eſt dubiū quin ꝓueniat ex croceo ⁊ blauio cōmixtis vel ex cauſis ipſorū:hoc em̄ experimur ꝑ cōmixtionē picture. ⁊ ego credo ꝙ nō eſt q̄ poſſit in ſpeciali reddere cauſas diuerſitatis colorū ſiue in plumis auiū vl' in floribꝰ herbarū:⁊ ideo ſufficiat qȯ dictū eſt:⁊ oı̄no cōſiderandū ꝙ valde apparēt colores diuerſificari: licet realiter non diuerſificent̃:ex permixtione lucis:vel ex trāſitu luminis:vel etiā ex maiori vl' minori diaphaneitate:ꝓpt̃ hoc em̄ oēs modi colorū apparēt in flāma ignis ⁊ in nubibꝰ:ſed iam dictū fuit prius ꝙ lux nō eſt color ꝓprie dictꝰ. ⁊ cōtra iſta dicta nō erant rationes que prius fiebant.

Queſtio.XIIII.

Quæritur vtrū humidū ſit ſubiectū ſaporis. Arguit̃ ꝙ nō:q꞉ cineres ſūt valde amari ⁊ tn̄ nō humidi:immo ab eis exhalat̃ totū potabile.i. humidū ſicut dicit Ariſto. ¶ Itē. aliqua ſapida ſunt quorum ſapor acqrit̃ ꝑ decoctionē et deſiccationē aut etiā ꝑ anguſtationē ſicut apparet de ſale: q꞉ quāto magis decoquit̃ aut deſiccat̃ tanto eſt magis acutū:hoc autē nō eēt ita ſi ſapor reqreret ꝓ ſubiecto humidū. ¶ Itē. ſi propriū ſubiectū ſaporū eſſet humidū ſequeret̃ ꝙ magis humidū eſſet magis ſapidū:ſed hoc eſt falſuꝫ:qȯ apparet ꝑmo:q꞉ aqua que eſt maxime humida nō eſt ſapida:hoc eſt dictu:nō habet saporē niſi ſit mixta cū aliquo terreſtri ⁊c. ¶ Similiter fructꝰ in ꝑncipio ſunt humidiores q̄ poſt maturationē:⁊ tamē ſūt minoris ſaporis:ergo nō videt̃ ꝙ ſapor debeat habere humidū ꝓ ſubiecto ſuo ꝓprio. ¶ Itē. vel illud eēt humidū aqueū:vel humidū aereū:ſꝫ neutrū eſt dicēdū: ꝓbatio:primo de aqua dicit Ariſto. ꝙ ipſa nō habet saporē ꝓpter hoc ꝙ ipſa eſt oı̄m liquorū ſubtiliſſima ⁊ nō ĩgroſſabilis:⁊ cū oē habēs ſaporem debet eſſe aliq̄liter corpulētū ⁊ groſſuꝫ:ergo humidū aqueū non eſt ſubiectū ſaporū. neqꝫ humidū aereū: cū aer ſit adhuc multo ſubtilior q̄ aqua. ¶ Itē. ſi humidū eſſet ſubiectū ſaporū vel eēt humidū ſimplex vel eſſet mixtū ex humido ⁊ ſicco:ſꝫ nō humidū ſimplex: q꞉ tale eſt humidū elemētare qȯ nō habet ſaporē:elemēta em̄ ſimplicia nō habēt ſaporē. Et ſi tu dicas ꝙ ſubiectū ſaporū ſit mixtū ex humido ⁊ ſicco:tūc nō debet magis dici ꝙ humidū ſit eiꝰ ſubiectū q̄ ſiccū:immo neutrū debet dici:ſed debet dici ꝙ ſubiectū eiꝰ ꝓpriū ſit ꝯpoſitū ſiue mixtū ex humido ⁊ ſicco. ¶ Itē. illud nō debet poni ſubiectū ſaporū qȯ eſt actiuū eiꝰ: ſcꝫ ſaporis:in alio:ſed humidū eſt actiuū ſaporū ĩ ſicco:igit̃. Minor ꝓbat̃ ꝑ cōmētatorē dicētē ꝙ ſiccū nō habet ſaporē niſi in potētia:⁊ fit ſapor ĩ actu ꝑ humidū adueniēs:⁊ ſic videt̃ ꝙ humidū adueniēs facit ſiccū habere ſaporē ĩ actu cū āte nō haberet ſaporē niſi ĩ potētia:igit̃ ſiccū eſt ſubiectū ſaporū ⁊ nō humidū.

Oppoſitū determinat Ariſtoteles.

¶ Notandū eſt ꝙ illud qȯ habet ſaporē in actu poſitum ſuꝑ linguā debet ꝑ ſe mouere linguā ad actū guſtādi. Et tūc ponunt̃ cōcluſiones ſcđꝫ Ariſtotelē ⁊ cōmētatorē. ¶ Prima ꝯcluſio eſt:ꝙ nullū ſiccū ſine humido habet ſaporē in actu:q꞉ ſi poneret̃ ſuꝑ liguā ſiccam nō ſentiret̃: vbi gr̃a gingiber aut ſal ſuꝑ linguā poſitū nō ſentiret̃ niſi liq̄fieret ſuꝑ linguā vel niſi humefieret ꝑ ſaliuā. Un̄ etiā ad hoc natura ordinauit ſaliuā vt ꝑ maſticationē ſiccorū guſtaret̃ ſapor eoruꝫ qui ſine humectatione nō ſentiret̃:ergo ſiccū ſine humido nō habet ſaporē in actu. ¶ Scđa cōcluſio ponitur:ꝙ humidū ſine ſicco vel etiā niſi paſſum fuerit a ſicco vel ei cōmixtū nō habet ſaporē in actu:hoc em̄ apparet de aqua q̄ niſi ceperit ſaporē ex terra ꝑ quā trāſiuit nō habet ſaporē. Unde ſi vocemꝰ eā dulcē nō erit verum ꝓprie loquēdo: ſed ſoluꝫ ꝑ hoc voluimꝰ ſignificare ꝙ ipſa nō eſt ſalſa vel amara. Unde manifeſtū eſt ꝙ ipſa eſt receptiua vere dulcedinis a melle vl' alio dulci ſibi cōmixto:⁊ hoc etiā ꝓbat Ariſtote. ſic: q꞉ oē habēs ſaporē debet eſſe de genere nutrimētorū: genus autē nutrimētale nō ꝯtinet aquā vel aerē niſi ſcđm aliquā cōmixtionē:q꞉ nutrimētū debet eē groſſū vel ingroſſabile vt ĩde poſſint mēbra cōſtitui:aqua autē nō eſt groſſa nec ingroſſabilis. Unde ſi ad ignē ponat̃ tota euaporabit̃ ſine ĩgroſſatiōe:⁊ minꝰ adhuc aer:cū adhuc aer ſit ſubtilior. ꝙ autē habens ſaporē debet eē de genere nutrimētorū ꝓbat̃:q꞉ natura non ingeniauit ſaporē ĩ rebꝰ ⁊ guſtū in aı̄alibꝰ niſi ad diſcretionē nutrimētorū cōuenientiū vel diſcōuenientiū: ideo rationabiliter nō fit ſapor niſi in iis q̄ ſūt ĩ genere nutrimētorū. ¶ Tertia ꝯcluſio ponit̃:ꝙ oē habēs ſaporē actu eſt mixtū cū aliquo humido ⁊ ſicco:qȯ ꝓbat̃:ex quo em̄ nec humidū ſine ſicco nec ſiccū ſine humido habet actu ſaporē:oportet ꝙ habēs actu ſaporē ſit compoſitū ſiue mixtū ex humido ⁊ ſicco:et non ſufficeret ſiccū igneū ſine ſicco terreſtri:q꞉ illud ſiccū igneū adhuc eſſet ſubtiliꝰ q̄ aqua vl' aer niſi eſſet ſiccū terreſtre admixtū:⁊ tamē dictū eſt ꝙ habēs ſaporem debet eē corpulētū et groſſuꝫ:ergo exigit̃ ibi ſiccū terreſtre:⁊ apparet ibi ꝑ experiētiā ꝙ aq̄ et ignis non ſufficiūt ad ſaporem:quia aqua poſita ſuꝑ ignē nunq̄ ꝓpter hoc fieret ſapida niſi recipiat ſaporem ex vaſe. ¶ Quarta concluſio ponitur:ꝙ multa ſicca habēt ſaporē in potentia ꝓpinqua:quia experimur de pipere et de multis aliis ꝙ ſi maſticentur cum ſaliua ſtatim ſentit̃ ab eis determinatꝰ ſapor. qȯ nō eſſet niſi haberēt ſaporē aut in actu aut ĩ potētia ꝓpinqua. Unde q̄cūqꝫ nō habēt ſaporē ĩ potētia ꝓpinqua: illa ꝓpt̃ quācūqꝫ maſticationē nō mouerēt ad guſtādū ſaporē. ¶ Quinta cōcluſio ponit̃: ꝙ etiā humidū

vt aqua pura habet ſaporem in potētia propinqua:
quia ſtatim ſi coletur per cineres inueniretur habere
saporem:⁊ ſicut dicit ariſtoteles per qualēcūq; terrā
pertranſit talem saporē ab illa terra cōtrahit:ꝓpter
hoc enim multi fontes ſunt diuerſorū saporū:modo
niſi aqua haberet ſaporem in potentia ꝓpinqua ipſa
non fieret ſic actu ſapida ſtatim. ¶ Sed notandū ex
nono metaphyſice ꝙ duplex eſt potētia:ſcilicet acti
ua ⁊ paſſiua:actiua enī eſt ꝓducens formā vel diſpo-
ſitionē aliquā in alio:⁊ paſſiua eſt recipiēs formā vel
diſpoſitionē ab aliquo:alio modo ergo oportet ima-
ginari cū neq; ſiccū habeat actu saporē ſine humido
neq; humidū ſine ſicco ⁊ cū ſtatim cōmiſcentur inue-
niūtur habere ſaporem in actu et mouere linguā ad
actū guſtādi:ideo oportet dicere ꝙ ille ſapor proue-
niat altero duorū modorū:ſcilicet ꝙ ſiccū agat saporē ī
illo humido:vel ꝙ econuerſo humidū agat saporē in
ſicco.⁊ ad determinādū qđ iſtorū debeat dici verū: po
nitur. Sexta cōcluſio: ꝙ ſiccū agit ſaporem in humi
do:non humidū in ſicco:q: de ratione actiui eſt deter
minare paſſum ad certā formā vel diſpoſitionē:et de
ratione paſſiui eſt ꝙ ſit indifferēs ad qualēcūq; ſapo
rem recipiendū:ꝓpter qđ bene dicit Ariſtoteles ꝙ
aqua per qualēcūq; ꝑtrāſit terrā talē saporē habet:
et ꝓpter hoc etiā in lingua ingeniauit natura ſaliuā
humidā vt eſſet īdifferēs ad quoſcūq; ſapores:ſʒ ſic-
cum qđ miſcetur cū humido determinat ad certū ſapo
rem. Unde alterū saporē ſentiemus ex gingibere ma
ſticato:⁊ aliū ex ſale vel ex pane:ergo ſiccū eſt actiuū
saporū in humido:et humidū receptiuū. ¶ Et ex hoc
infertur vltima ꝯcluſio:videlicet: ꝙ ꝓpriū ſubiectū ſa-
porū eſt humidū intantū ꝙ ſi mixtū ex humido ⁊ ſic-
co ponatur ſubiectū saporū:tamen hoc eſt ratiōe humi
di. ¶ Tunc ex dictis debent exponi cōcluſiōes prius
poſite:ſcilicet: ꝙ ſiccū habet saporē in potētia ꝓpin-
qua:nō paſſiua:ſed actiua:⁊ humidū etiā habet ſapo
rē in potētia ꝓpinqua:nō actiua ſed paſſiua. ¶ Sciē
dum eſt ꝙ duplex eſt actiuū saporū. primū actiuū eſt
calidū:a quo ſiccū terreſtre decoquitur:vel digeritur:vel
etiā exuritur.et ab iſto agēte ſiccū terreſtre habet vir
tutem actiuā propinquā saporū: et ſic ſecundū acti-
uum saporū ⁊ ꝓpinquū eſt illud ſiccū terreſtre ſic paſ
ſum a calido ꝙ ſtatim poteſt in humido ipſi ꝯiuncto
facere saporē in actu. ¶ Ulterius notādū eſt ꝙ ſicut
inuenitur duplex calor:vnꝰ ſcilicet actualis q̄ ad ta-
ctū percipitur:⁊ alter virtualis qui nō percipitur ad ta
ctum:⁊ ille virtualis eſt innatꝰ facere actualē in paſ
ſo cōuenienter ſibi appropinquato: verbi gr̄a: calcē
aliquādo ſentimus ad tactū frigidā:ſcilicet frigidi-
tate actuali:⁊ tamen eſt valde calida caliditate vir-
tuali:intantū ꝙ ſi proiiciatur in aquā ſtatim aqua fiet
calida: ita etiā ſi piper et gingiber comedātur actu
frigida ſentiūtur:tamē ſtatim per ſuā caliditatē vir-
tualem calefaciūt os ⁊ ventrē:⁊ ita in ꝓpoſito opor-
tet imaginari saporē actualē qui poſitus ſuꝑ linguā
ſtatim mouet linguā ad actū guſtādi ſine adiutorio
alicuius alterꝰ:⁊ oportet ꝙ hoc ſit humidū:⁊ de ta-
li ſapore dictū eſt ꝙ eſt ī humido tāq̄ ī ſubiecto:vt in
ſaliua vel in alio liquore. Alius eſt ſapor virtualis:
qui eſt innatus facere ſaporem actualem ī humido:
et ille ſapor virtualis eſt in ſicco terreſtri ſubiectiue
paſſo ab igne vt dicebatur.i.a calido: ſicut in gingi-
bere:et ſi de tali ſapore loqueremur tunc multa ſicca
haberent actu multos diuerſos ſapores vt ſal gingi
ber panis: igitur ⁊c. Et ſecundum predicta omnes
rationes poſſunt exponi ſecundum vias ſuas:multe
enim arguunt de iſto ſapore virtuali.

Quæſtio. XV.

QVæritur vtrū dulce
do ⁊ amaritudo ſint ſapores ex
tremi. Arguitur ꝙ non: immo ꝙ
dulce ſit ſapor medius:q: attē-
dendo ad calidū et frigidū que
ſūt actiua saporis ſalſus ⁊ acu
tus:immo etiā et amarus vt in
cineribus ſunt maioris calidi-
tatis ſiue a maiori caliditate:ſtipticus autē et ponti
cus ſunt maioris frigiditatꝫ: dulce aūt magis tenet
mediū. Similiter attēdendo ad humidū ⁊ ſiccum ſal
ſus ⁊ amarus ſunt maioris ſiccitatis:ſtipticus autē
et ponticus ſunt maioris humiditatis:⁊ dulce tenet
mediū. vnde apparet ꝙ fructꝰ exiſtētes in principio
frigidi ⁊ humidi ſunt pōtici: et per maturationē me-
diam fiunt dulces:⁊ poſtea ꝑ putrefactionē aut adu
ſtionem fierēt amari:igitur dulce eſt ī medio. ¶ Itē. di-
cit Ariſtoteles ꝙ ſolo dulci aīalia nutriuntur: nutri
mētum autē cōueniens nō debet eſſe nimis lapſū ad
aliquā qualitatem ſed in media ꝓportione vt ſit con
ueniens vite que req̄rit ꝓportionē mediā ⁊ nō exceſ-
ſum nimiū ad aliquā qualitatē:igitur. ¶ Itē crudū et
aduſtū cōtrariantur extreme:ꝯpetēter autē digeſtū eſt
in medio:modo cōſtat ꝙ cruda ſunt ſtiptica vel pōti
ca:vt apparet de fructibꝰ ante maturationē: aduſta
autē ſunt amara:⁊ bene digeſta ſunt dulcia:ergo dul-
ce eſt in medio. ¶ Itē attribuūt dulce calido tēpera
to ⁊ humido bene ꝓportionato:⁊ alios ſapores attri
buunt calido exceſſiuo vel defectuoſo vel humido ex-
ceſſiuo vel defectuoſo:modo bene tēperatum eſt me-
dium exceſſus ⁊ defectꝰ: ergo dulce eſt mediū. ¶ Itē
ex extremis debent fieri media vt vult Ariſtoteles:
ſed ex dulci et amaro nō fit ſtipticū vel ponticum in
fructibus quia prius ſunt fructus pontici vel ſtipti-
ci q̄ ſint dulces vel amari.

Oppoſitum apparet de intentione
Ariſtotelis:⁊ oēs vulgares rationē de hoc ignoran-
tes quaſi a natura cōcedunt dulce ⁊ amarū tanq̄ cō-
traria:modo cōtraria in ſuis generibꝰ ſunt extrema
aliorū. ¶ Sciendū eſt breuiter ꝙ medici cōmuniter
⁊ alij attēdētes ad qualitates p̄mas ex quarū actio
nibꝰ ⁊ paſſionibꝰ diuerſis ad inuicē ꝓueniunt diuerſi
ſapores/diuerſi odores/diuerſi colores et ſic de alijs
ſecūdis q̄litatibꝰ dicūt ꝙ dulce tenet gradū mediū:
amarū autē ⁊ ſalſū tenent vnū extremū:ſtipticū au-
tem ⁊ ponticū tenent alterum extremū ⁊ hoc totū eſt
rationabiliter dictū:q: dulce fit a calido tēperato et
ab humido bene ei ꝓportionato et a ſicco bene dige-
ſto ſine aduſtiōe: amarū autē eſt aut ex exceſſu calidi
adurentis ſiccū aut ex defectu digeſtionis aut ex im
proportione aut putrefactione et huiuſmodi. ſtipti-
cum autē ⁊ pōticum prouenit ex pauca actione calo
ris:⁊ ideo dulce tenet mediū gradum:⁊ etiā inde pro
uenit ꝙ omnia dulci nutriuntur que nutriūtur:et ſic
procedebant quaſi oēs rationes que priꝰ fiebāt. Di-
cendū eſt tamē ꝙ attēdendo intrinſece ad genꝰ ſapo
ris ⁊ eius differētias ſpecificas dulce ſe habet extre-
me ⁊ cōtrarie ad amarū:⁊ hoc nō pōt ꝓbari meliꝰ q̄
ꝑ ſenſum:q: oēs ſenſus hoc iudicāt ſine ratiōe tanq̄
ducti a natura. vnuſq̄ſq; enim ſenſus ꝓprius optime
habet iudicare de differētijs ſuorū ſenſibiliū ꝓpriorū:
⁊ in ꝓpoſito debemꝰ imaginari vnā ſimilitudinē:vir
tus enim moralis vt liberalitas q̄tum ad ſubſtantiā

actus eſt frequentius in medio extremorũ vitiorũ puta ꝓdigalitatis ⁊ auaritie: tamen quantum ad rationem bonitatis ⁊ malitie virtus vniuerſaliter tenet vnũ extremum contra vitium. ita etiam in propoſito dulcedo quantum ad qualitates ꝑmas ex quibus ipſa ꝓuenit: tenet valde bñ mediũ inter amarũ ⁊ ſalſũ ex vna parte: ⁊ ponticum ⁊ ſtipticum ex alia: ſed quantũ ad diſcretionem nutrimẽti boni vel mali dulce tenet contrariũ cõtra amarum: quia maxime nutritiuũ eſt dulce et maxime repugnans nutritioni eſt amarũ: et alij ſapores in hoc ſunt medij: qꝛ nec ſunt maxime nutritiui nec maxime repugnãtes nutritioni: ⁊ ideo qꝛ natura ordinauit guſtum ⁊ ſapores ad diſcernendum bene nutritiua ⁊ impeditiua nutritionis ⁊ medio mõ ſe habẽtia: ideo rationabile eſt ꝙ guſtꝰ recipiat amarum ⁊ dulce tanq̃ extrema ⁊ contraria ⁊ alios ſapores tanq̃ medios iſtorũ. ¶ Et tunc ſolum reſtat dicere de illa vltima ratione que querebat: quomõ alij ſapores ex dulci ⁊ amaro generãtur. Ad quam dicẽdũ eẽ videtur ꝙ non oportet ꝙ generent̃ ex dulci ⁊ amaro ſicut nec colores medij ex albo ⁊ nigro: ſed cauſent̃ ex cauſis dulcis ⁊ amari concurrẽtibus ⁊ commixtis vel aliquo medio modo ſe habentibus inter illos modos per quos generarent amarũ ⁊ dulce. Et alie rationes procedunt vijs ſuis.

Quæſtio.XVI.

COnſequenter quæritur: Utrũ diffinitio saporis ſit bona in qua dicitur: ſapor ẽ paſſio humidi facta a ſicco guſtus ſecundum potentiam alteratiua in actũ. Arguitur primo ꝙ nõ contra illam clauſulã ſapor eſt paſſio: qꝛ ſapor non eſt de predicamẽto paſſionis: immo qualitatis: ergo nõ debꝫ diffiniri per hoc genꝰ paſſio. ¶ Deĩn cõtra illam clauſulã humidi: quia multi ſapores fiũt ꝑ euaporationẽ vel conſumptionem humidi: vt in ſale ⁊ cineribus. ¶ Deinde arguitur contra illam particulam facta a ſicco: quia ſecũdo de generatiõe ⁊ quarto metheororum dicitur ꝙ ſiccum ⁊ humidum ſunt qualitates paſſiue: calidum vero ⁊ frigidum qualitates actiue: ideo non debet dici ꝙ aliqua paſſio fiat ab humido vel a ſicco: ſed magis ꝙ fiat a calido vel a frigido. ¶ Confirmatur: qꝛ per actionem caloris videmꝰ ſapores valde diuerſificari: ſiue in humidis: ſiue in ſiccis: ſcilicet per decoctionem vel digeſtionem vel aduſtionem: ergo debet dici ꝙ ſapor fiat a calido potius q̃ a ſicco. ¶ Deinde arguitur contra illam clauſulã guſtus ſecundum potentiam alteratiua in actũ: quia ꝑ illud nõ debꝫ diffiniri ſapor qꝛ ſi nõ eẽt adhuc ſapor eſſet: cum diffinitio ⁊ diffinitum debeant conuerti: ſed ſi nullus eſſet guſtus non propter hoc deſinerent ſapores eſſe: ſicut ſi nullꝰ eſſet viſus non ꝓpter hoc deſinerent colores eſſe: ergo ꝑ guſtũ nõ debet ſapor diffiniri.

Oppoſitum eſt de itẽtione Ariſtotelis: ⁊ non apparet ꝙ aliquis inuenerit meliorem diffinitionẽ: ideo iſta debet approbari. ¶ Sciendũ ꝙ triplices ſunt diffinitiones: quedam ſunt ſimpliciter q̇ddıtatiue q̃ ſolum oſtendunt quid res eſt non oſtendendo cuius ſit vel ex quo vel a quo: ⁊ iſte nõ ſunt niſi terminorum ſubſtãtialium date per genera ⁊ differẽtias ſpecificas ꝓut debet videri ſeptio metaphyſice. Alie ſunt diffinitiones date per aliquas proprias paſſiões vel operationes ipſius diffiniti vel rei pro qua terminus diffinitus ſupponit: ⁊ iſte non vocãtur proprie loquendo diffinitiones. Alie ſunt diffinitiones cauſales que ſunt optime ad oſtẽdendum de oĩbꝰ per ſe paſſionibus ⁊ accidentibus propter quid ſunt: ⁊ iſte diffinitiones oſtendunt non ſolum quid res eſt: ſed cuius eſt et ex quo eſt ⁊ quid ⁊c. Et breuiter talis eſt iſta diffinitio ſaporis. verum enim eſt ꝙ ſapor eſt q̃dã forma accidentalis: ⁊ ideo non habet cauſam formalem proprie dictam: ſed quia predicata q̇ddıtatiua ꝓprie loquendo ſolent vocari forme eorum de quibus ꝑdicantur: ideo in iſta diffinitione loco forme accipitur ꝑdicatum quidditatiuum: ſcꝫ genꝰ ſaporis: cum dicitur ꝙ ſapor eſt paſſio. Unde non capitur hic paſſio ꝓut ẽ vnum predicamentum: ſed prout eſt tertia ſpecies q̃litatis: q̃ vocatur paſſio vel paſſibilis qualitas: ſapores enim ⁊ colores ⁊ odores ſũt de illa ſpecie: ideo bene ⁊ quidditatiue dicitur ꝙ ſapor ẽ paſſio. Poſtea qꝛ forma accidentalis nõ habet aliam cauſam materialem q̃ ſubiectũ cui inheret: ⁊ ſubiectũ ꝓpriũ ſaporis eſt humidũ: vt dicebat̃ priꝰ: iõ ad exꝑmẽdũ cãm materialẽ ſaporis dicitur ꝙ ſapor eſt paſſio humidi. Deinde quia dicebatur ꝙ proprium actiuum ſaporis et immediatum eſt ſiccum terreſtre prius paſſum a calido: ideo ad exprimendum cauſam agentem immediataꝫ dicebat̃ facta a ſicco. Poſtea de cauſa finali vos habetis ſecundo de anima ꝙ alia a nobis in iſto mundo inferiori ſunt finaliter propter nos: ⁊ hoc eſt quia homines inter alia ſunt nobiliores: ⁊ ĩ ſeptimo politice dicitur ꝙ ſemper deterius eſt gratia melioris: natura ergo ordinauit ſapores propter nos ⁊ propter animalia: ⁊ non alia de cauſa: niſi vt per guſtum ſaporum poſſemus diſcernere alimenta conuenientia: et ſic cauſa finalis ſaporis eſt mouere guſtum ad actum ideo ad iſtam cauſam finalem exprimendam dicebat̃ guſtus ſecundum potentiam alteratiua in actũ: quia ſapor habet potentiam reducendi guſtum qui non eſt in actu ſecundo ad actum ſecundum: ſcilꝫ guſtandi. ⁊ ſic finaliter poſſumus dicere ꝙ iſta diffinitio eſt valde bona diffinitio cauſalis ſaporis: qꝛ exprimit oẽs cauſas proprias ſaporis ⁊ non conuenit alteri q̃ ſapori ⁊ maxime erit bona ⁊ ſufficiens ſi modicum ſuppleat̃ vt magis apparcãt omnes eſſe proprie ipſiꝰ ſaporis ¶ Eſt enim duplex ſiccum: ſcilicet terreſtre ⁊ igneum Siccum autem igneum non ſufficit ad generationeꝫ ſaporis in humido ſcilicet in aqua quia ſicut dicebat̃ prius ſaporoſum debet eſſe corpulentũ ⁊ groſſum aq̃ autem ⁊ ignis ſunt nimis ſubtilia: ideo requiritur ſiccũ terreſtre: ſed adhuc ſiccũ terreſtre nõ ſufficeret niſi prius eſſet paſſum a calido. Unde ſi ſimplex terra nõ paſſa a calido miſceatur: cum aqua non reddet eam ſaporoſam: ⁊ ideo debet diffinitio ſic ſuppleri: ſapor eſt paſſio humidi facta a ſicco terreſtri paſſo a calido guſtus ſecũdum potentiam alteratiua in actũ: ⁊ iſta ſupplementa notauit ſatis Ariſtoteles in litera.

¶ Notandum eſt ꝙ proportionabiliter poſſent dari diffinitiões lucis ⁊ coloris. Lux enĩ eſt paſſio corporis terminatiui viſus ſecundũ potentiam alteratiua per ſe in actum. et color eſt paſſio corporis terminatiui viſus ſecundum potentiam alteratiua in actum cum adiutorio lucis. In hoc enim differunt lux ⁊ color: quia licet vtrumq̃ poſſit mouere dyaphanũ ⁊ viſum: tamen lux poteſt per ſe ⁊ non color: ſꝫ ſolum cum adiutorio lucis. verum eſt ꝙ non poteſt bene ſignari actiuum propriũ coloris aut lucis ſicut poterat ſignari actiuũ ꝓpriuꝫ ſaporis: quoniam aliq̃

luces ſcꝫ corporum celeſtium non ſunt facte ſed eterne ſecundum Ariſtotelem. De coloribus autem apparet ꝙ valde diuerſimode fiunt ſcilicet tam in humido q̄ in ſicco: aliqui a calido aut a frigido.

¶ Tunc ad rationes. Ad primam dictum fuit ꝙ hoc nomē paſſio non capitur ꝓut eſt vnū predicamentum. ¶ Ad ſecundam dicitur ꝙ ibi diffinit ſapor actualis q̄ ſemper eſt in humido: ⁊ tu arguebas de ſapore virtuali qui bene eſt in ſicco ⁊ generat in eo ꝑ calorem: aliquando conſumētē vel adurētēꝫ humidum. ¶ Ad aliā dicitur ꝙ humidum ⁊ ſiccū ſūt qualitates actiue adinuicem: non ſolum paſſiue: ſed vocate fuerūt paſſiue: q2 ſūt debiliores actiōis q̄ calidum et frigidum. ¶ De hoc q̄ arguebatur ꝙ ſapor ſit ab humido: illud conceſſum eſt ex quo dicebatur in ſupplemētis. ¶ Ad aliam: dicendum eſt ꝙ nunq̄ natura feciſſet ſapores ſi non fuiſſet guſtus: vel ſi non potuiſſet eſſe guſtus: quia gratia illius fecit eos. Unde bene verum eſt in multis ꝙ non ſequitur ſi non ſint finis ad quem talia ordinant ꝙ ꝓpter hoc illa nō ſint ſed bene ſequitur ſi nō poſſet eſſe talis finis ad quem illa ordinantur ꝙ illa nunq̄ fuiſſent ad illum finē ordinata.

Quæſtio. XVII.

QVæriť circa cauſam de odoribus ⁊ primo queritur vtrum odor ſit in humido vt in ſubiecto proprio an in ſicco. Arguitur primo ꝙ ſit ī humido tanq̄ in ſubiecto proprio authoritatibus Ariſtotelis: quarum prima eſt: ꝙ odores fiunt in aere ⁊ in aqua ſecundum ꝙ aliqua lauabilia ſunt euchime ſiccitatis. Alia auctoritas eſt: erit vtiq̄ q̄ in humido euchimi natura odor ⁊ odorabile tale. Auctoritas alia eſt ꝙ ī metallis quando valde exuritur humiduꝫ inodorabiles ſcorie ſunt omnium. i. quedam reliquie ex illis metallis remanentes ſi fuerunt aduſte perfecte non ſunt amplius odorabiles niſi forte iterum cum humido commiſceātur: ⁊ hoc eſt ſignum ꝙ odor requirit humidum tanq̄ ſubiectum. Alia auctoritas eſt: ꝙ odor vel odorabile eſt nutritiuorum paſſio quedam: ⁊ nutritiuum debet eſſe humidum: vt in mēbris poſſit cōuenienter figurari: vnde ſiccum non nutriret donec conuerſum eſſet in ſanguinem humidum exiſtētem. ¶ Item communiter idem eſt ſapidum ⁊ odoriferum: ⁊ proportionabiliter adinuicem ſe habent ſapores ⁊ odores: ⁊ hoc non videretur rōnabile niſi in eodē ſubiecto fierent: et ab eodem actiuo: ſed ſapores fiunt in humido ſubiectiue: ergo ⁊ odores. ¶ Item per experiētiam: quia multa videmus magis odorifera pluuia cadente ſuper ea: vt communiter flores: ⁊ ideo in eſtate flores magis odorant in mane ⁊ in veſpere q̄ in medio diei: quia mane ⁊ veſpere ſunt magis humida ⁊ hoc eſt ſignum ꝙ in humido ſit odor. ¶ Item piſces odorant in aqua: ⁊ tamen aqua eſt humida ſine ſicco.

Oppoſitum arguitur ſimiliter ꝑ auctoritates Ariſtotelis. Una eſt: Qđ facit in hūido ſiccum hoc facit in alio genere entium humidū: id eſt ſicut in humido ſiccum facit ſaporem ita humidum in alio genere id eſt in ſicco facit odorem. Alia auctoritas eſt ſecundo de anima ſicut ſapor eſt humidi ita odor eſt ſicci. ⁊ hoc expreſſe ponit commentator hic ⁊ in ſecūdo de anima. ¶ Dicēdum eſt ſicut dictum fuit prius de ſaporibus. primo: ꝙ purum humidum vt aq̄ vel aer non eſt odoriferum niſi aliud cōmiſceat: ⁊ hoc cōmuniter experimur ī bono aere ⁊ bona aq̄. ¶ Alia concluſio eſt: ꝙ etiam purum ſiccum non eſt odoriferū quia nec terra nec ignis inuenitur q̄d odoriferum niſi ſit aliud immixtum. ¶ Et ſic ſit tertia concluſio: ꝙ omne odoriferum eſt mixtum: ita ꝙ requirit ſiccum et humidum: ⁊ non ſolum ſiccum igneum: quia ignis aquam exhalans nec faceret aquam odoriferam nec fieret odorifer niſi ratione ſicci terreſtris: ⁊ hoc totū ē rationabile: quia ſicut ſapor: ita odor factus eſt a natura ad diſcretionem nutrimentorum: ideo non debet inueniri niſi in genere nutrimentorum in quo genere nō ſunt corpora ſimplicia: ſed aliqualiter mixta Unde ſicut dicit Ariſtoteles ruſtici ponunt in terris ſuis fimum ad miſcendum vt inde plante magis nutriantur: ⁊ ideo concedendum eſt ſicut de saporibus ꝙ odores requirunt humidum ⁊ ſiccum commixta. ¶ Sed tunc ad propoſitum quia oportet eſſe differentiam inter odores ⁊ ſapores prouenientem ex diuerſitate vel actiuorū vel paſſiuorum ⁊ nō apparet diuerſitas ex parte calidi ⁊ frigidi: quia tam odores q̄ ſapores eſt calidum effectiuum. frigidum autem nō: immo ſicut dicit Ariſtoteles frig9 ſapores hebetat ⁊ odores exterminat. ⁊ hoc experimur: ergo oportet dicere ꝙ diuerſitas odorum ad ſaporem proueniat principaliter ex parte humidi ⁊ ſicci: ⁊ quia vtrunq̄ requiritur tam ad odorem q̄ ad ſaporem: ideo non pōt poni diuerſitas niſi tali modo: ꝙ ſicut ſiccuꝫ facit in humido ſaporem ita humidum in ſicco odorem vna cuꝫ actione caloris vtrobiq̄. ⁊ hoc eſt rationabile: quia nutrimentum nec debet eſſe pure humidum nec pure ſiccum: ſed mixtum: ⁊ cum odor ⁊ ſapor facti ſint a natura ad diſcernendum nutrimentum: ergo qualiter ſapor valet ad diſcernendum humidum taliter odor valet ad diſcernēdum ſiccum ⁊ econuerſo: ideo qualiter cūq̄ ſapor eſt vnius: ſcilicet humidi vel ſicci ita ꝓportionabiliter odor debet eſſe alterius.

¶ Ad rationes: cōceditur ꝙ in aere vel in aqua fiunt bene ſpecies odorum vel etiam veri odores ꝑ cōmixtionem ſiue exhalando ſiue vaporando cum aere vel cum aqua: ſicut lauatum aqua commiſcet ei: ⁊ hoc dicebat prīa authoritas. ¶ Ad alterā conceditur ꝙ in humido natura euchimi eſt odor. per euchimum intendit mixtum in humido et ſicco: ⁊ illō lauatum in aqua reddit aquam odoriferam. ¶ Tertia auctoritas bene arguit ꝙ ſi totaliter ſit abſtractuꝫ humidum vel conſumptum non remanebit odor. ¶ Quarta auctoritas bñ arguit ꝙ odor requirit hūiduꝫ et ſiccum: cum nutrimentum debeat eſſe mixtum. ¶ Ad aliam rationem conceditur ꝙ ſaporiferum et odoriferum valde conueniunt et communiter ſimul inueniunt: ſed quia differūt formaliter oportet aſſignare cauſam differentie: que non pōt conueniēter aſſignari niſi quia hoc ratione humidi et illud ratione ſicci. ¶ Ad illam de floribus quare magis odorāt in mane vel veſpere q̄ ī medio diei: ⁊ quare magis odorant ſi modica humiditas cadat q̄ ſi ſit magna ſiccitas: ſicut experimur de violis de maiorana de roſis odoriferis: dantur multe reſponſiones. Una eſt: ꝙ in tempore calido ſicco ⁊ ſereno fumalis euaporatio a talibus exiens vel etiam odoris multiplicatio valde faciliter diſpergitur ad loca longinqua: ⁊ ſic non habet ita intēſum effectum de prope: quando aūt per frigus moderatum in veſpere ꝛeuertitur talis multi-

catio a longe tunc eſt magis intenſa propter ⁊ ſic illud intenſius ſentitur. ❡ Alius etiam modus dicẽdi eſt ꝙ cum modica pluuia vel modicus humor cadit ſup talia que iam ante paſſa fuerunt a calido: tunc per calidũ impreſſum euaporatur illa adueniẽs humiditas que iam ſecũ ducit aliquam fumalẽ euaporationẽ cũ qua eſt odor. ❡ Ad vltimam rationem de piſcibus: dictum eſt iam ꝙ ſpecies odorum multiplicantur bene per aquam ⁊ per aerem: licet odor ſit in ſicco: ⁊ etiam ſiccum in quo eſt odor poteſt miſceri aque per moduꝫ lauationis.

Quæſtio.XVIII.

QVęritur: Vtrum odores conferunt ad ſanitatem capitis contemperando frigiditatem cerebri. Arguitur ꝙ nõ: quia ſicut ſapor eſt paſſio humidi facta a ſicco terreſtri: ita econuerſo odor eſt paſſio ſicci terreſtris facta ab humido: ſed tam humidum ꝙ̃ ſiccum terreſtre ſunt naturaliter frigida: ergo odores magis debent habere vim frigefactiuã ꝙ̃ vim calefactiuam: ergo non contemperant frigiditatem cerebri: ſed magis augent. ❡ Hoc confirmatur: quia multa bene odorifera refrigerãt: ſicut apparet de roſis. Item ſi odores calefaciendo contemperarent frigiditatem cerebri hoc eſſet ratione fumalis euaporationis cum qua multiplicantur que eſt calida ⁊ ſicca ſed hoc non poteſt cõuenienter dici: quia in tali fumali euaporatione eſt odor realiter ⁊ non ſolum intentionaliter: hec autem non vadit ad cerebrum nec ad organum olfactus: quia non ſentiretur: eo ꝙ ſenſibile realiter poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem vt dicitur ſecundo de anima. ❡ Item: ſi odores ſic ꝓficerent capiti ſequeretur ꝙ magis fortes ⁊ magis intenſi odores magis ꝓficerent: modo conſequens ẽ falſum: quia experimur ꝙ fortes grauant caput ⁊ generant aliquando reumata. ❡ Item: omnes experimur ꝙ fetidi odores nocent: ⁊ tamen ita bene debent habere vim calefactiuam ſicut alij odores ideo ita bene deberent contemperare frigiditatem cerebri: ⁊ per conſequens prodeſſe ſicut alij ſi alij ꝓdeſſent contemperando. ❡ Itẽ ſi odores ſic prodeſſent capiti: vel eẽnt illi odores qui conſequuntur ſapores vel alij: ſed nõ illi qui conſequuntur ſapores: quia tunc delectarent nõ ſolum eſurientes: ſed etiam repletos: quod eſt falſuꝫ nec etiam alij odores vt flores: quia tunc etiã prodeſſent alijs animalibus ſicut nobis cum ſic delectarẽt alia animalia ſicut nos: quod tamẽ eſt falſum.

Oppoſitum tamen tenet Ariſtoteles. ❡ Breuiter dicendum eſt ꝙ odores ſuaues ⁊ non nimis fortes: vt roſarum ⁊ violarum ⁊ multorum aromatum proſunt cerebro ⁊ conferunt ad eius ſanitatẽ hoc eſt expertum: ⁊ propter hoc medici miniſtrant debilibus tales odores ⁊ conficiunt poma artificialia ex ſpecieb⁹ aromaticis ad tenendum in manu et odorandũ ꝓpẽ cõfortationẽ cerebri. Et hoc poteſt ꝓbari ratione: quia tales odores multum delectant homines: ⁊ tamen non ſic delectarent niſi conuenirent nobis ⁊ prodeſſent ad aliquid: ⁊ non apparet ad quid aliud poſſint proficere niſi ad confortationem cerebri: quia non proficiũt ratione cibi: cum nullus velit talia comedere: ergo ſequitur ꝙ proſunt nobis ad cerebrũ. Verum eſt ꝙ multi dicunt iſtam rationem non eſſe demõſtratiuam ſed ſolum perſuaſiuam: quia modo videmus ꝙ pulchre picture delectant homines ⁊ ſoni melodioſi: ⁊ tamen hoc non ponitur eſſe ex eo ꝙ proficiũt cerebro ⁊ ꝙ contemperant eius frigiditatem nec etiam quia valeant ad comeſtionem: ideo ita poteſt dici de illis odoribus. ❡ Sed opinandum eſt ꝙ iſta ratio fuerat ſatis bona ĩ propoſito: ideo ꝙ nõ eſt credendum ꝙ natura inſtituiſſet nobis aliquas delectationes a tota ſpecie niſi propter aliquam ꝑfectionem: ⁊ ideo cum de illis odoribus non appareat alter profectus iſte concedendus eſt. ❡ Sed bene eſſet dubitatio quare tales ſoni ⁊ tales picture delectãt nos ⁊ de ſonis põt dici ꝙ multũ nobis ꝓficiunt ad ꝯferendum cum alijs vt per inuicem poſſimus acquirere neceſſaria vite ⁊ etiam addiſcere abinuicem: ideo nõ eſt mirum ſi tales delectant nos. Et iterũ voces ſunt opa noſtra et quilibet naturaliter diligit opus ſuum ⁊ in eo delectatur. Unde etiam aues ob hoc in ſuis cantibus delectãtur: ⁊ corui ⁊ cornices ĩ ſuis groſſis clamoribus delectantur potius ꝙ̃ in cantu philomene ſcilicet quia quodlꝫ naturaliter delectatur in eo qđ ſuum eſt et quod ab ipſo eſt. Si autem in ſonis inſtrumentorum delectamur hoc eſt propter eorum aſſimilationem ad voces noſtras aut in tonis aut in menſura. ❡ Et item primo rhetorice habetur ꝙ valde delectamur in rebus admirabilib⁹ ideo in vocibus melodioſis ⁊ bene menſuratis ⁊ in ſonis inſtrumentorum ⁊ in vocibus aliquarũ paruarum auium delectamur ⁊ propter idẽ delectamur in picturis. ❡ Admiratio autem tendit ad ſcientiam vt apparet ĩ proemio metaphyſice. ideo natura ingeniauit ꝙ huiuſmodi admirabilia eſſent nobis delectabilia propter ꝑfectum ad ſcientiam. ⁊ ob hoc etiã aĩalia bruta nõ delectantur in talibus picturis vel etiam in talibus melodijs niſi ſint voces eorum vel ſuis vocibus habeãt ſimiles ❡ Modo ergo de odoribus cum illi odores roſarum vel violarum non multum faciãt ad ſcientiam nõ apparet ꝙ natura feciſſet in eis tãtam delectationeꝫ niſi prodeſſent ad aliquid aliud: ⁊ tunc reuertit̃ propoſitum. ❡ Ad hoc dicta concluſio principalis poteſt ꝑſuaderi: illud ponendum eſt in naturalib⁹ cui conſonant oĩa apparentia: ſed ea predicte concluſioni conſonãt: primo quidem organum olfactus ſituatum eſt valde prope cerebrum ⁊ magis in nobis ꝙ̃ in ceteris animalibus: quia habemus breuiorem vultum ⁊ talis ſitus non proficit ad bene odorandum immo propter hoc peius odoramus ꝙ̃ multa animalia. Etiam quia organum olfactus minus hebetatur a frigore cerebri propter multam propinquitatem ad cerebrũ ⁊ propter hoc cerebrum habemus valde frigidum ⁊ humidum propter eius magnitudinem. Dico frigidum ⁊ humidum in comparatione ad alia membra: ergo iſte odor illius organi eſſet valde diſconueniens niſi eẽt ad bonum ipſius cerebri: ⁊ natura nihil mali facit ergo oportet concedere ꝙ ſic ſituatum eſt illud organum vt odores proficerẽt cerebro. Secundo etiã natura ingeniauit ꝙ odoratio fieret per reſpirationẽ vt fortius ad cerebrum attraherent̃ odores qui ſentiuntur ſuaues. Tertio etiam natura ob hoc ordinauit delectationem in talibus vt dictum eſt. Quarto etiã ex parte odorum: quia odores ſuaues fiunt ex ſicco ⁊ humido contemperatis ⁊ digeſtis a calido etiam contemperato: ideo ex hoc retinẽt vim calefactiuã ⁊ deſiccatiuam temperate ⁊ hoc prodeſt cerebro ad contẽperandum eius frigiditatem ⁊ humiditatem. Alio etiam apparet ꝙ tales odores appropriate delectãt homines ⁊ nõ alia animalia quia inter cetera anima

lia homo habet maius cerebrum in comparatio-
ne ad corpus ſuum: ideo propter magnitudinem ab-
undat multum in frigiditate ⁊ humiditate: ideo ce-
rebrum in nobis magis indiget tali temperamento
ꝙ̄ in alijs: ideo non curauit natura cõſtituere delecta
tionẽ in alijs animalib⁹ circa tales odores. Sed tũc
eſt dubitatio de modo per quẽ illi odores ꝯferunt ce-
rebro. Et Auicẽna ponit talem modũ ꝙ odores mul-
tiplicantur ad cerebrum cum quadam exhalatiõe ca
lida ⁊ ſicca temperate ⁊ ſic proſunt ratione huiuſmo-
di exhalationis. Et pro iſto modo poſito ab Auicen
na ſunt multa apparentia ad confirmandum ꝙ odo-
res ſic multiplicentur cum aliqua exhalatione cor-
poris odoriferi. Primum enim ſignum eſt hoc: odo-
ris multiplicatio impeditur a ventis: non ſic autem
de multiplicatione coloris vel luminis. Secundum ſi
gnum eſt ꝙ odorifera multum odorem emittentia ru
beſcunt per tempus ſicut poma vel pira. Tertium ſi
gnum ꝙ corpora compacta paruũ emittunt odorem
quia non poteſt exhalatio exire. Quartum ſignũ: fri-
gus hebetat vel exterminat odores quia prohibet ex
halationem. Quintum ſignum: multa ſunt que non
emittunt odorem niſi poſita ad ignem fumentur. Ali
ud etiam ſignum eſt ꝙ odores per aerem multiplican
tur temporaliter ⁊ non in inſtanti ſicut faciũt colores
⁊ lumen. Et huic etiam conſonat dictũ Ariſtotelis di-
centis ꝙ odores proſunt capiti aſcendentibus odo-
ribus ad cerebrum propter leuitatem caloris modo
ſpecies odoris non eſſet leuis niſi hoc eſſet ratiõe ex-
halationis in qua eſt. ❡ Sed Auerroys contra Aui-
cennam ponit odores multiplicari ad organum olfa
ctus ſpiritualiter ſcꝫ: non cum tali exhalatione corpo
rea: quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum realiter nõ fa
cit ſenſationem: ⁊ ſi organum recipit ſpiritualiter ita
veriſimile eſt ꝙ medium. Et itẽ olfactus eſſet ſicut ꝗ
dam tact⁹: quia corpus odoriferum moueretur ad tã
gendum ipſum. Itẽ in aqua non manet fumalis eua-
poratio ideo piſces non odorarent quod falſum eſt.
Item vultures vt dicit perceperunt corpora mortuo-
rum a quingentis miliaribus: ⁊ ad tantam diſtantiaꝫ
non poterat eſſe corporalis exhalationis multiplica
tio: ⁊ ſi illa corpora mortua fuiſſent totaliter reſoluta
Dicit ergo Auerroys ꝙ non ſolum odores immo eti
am ſpecies odorum contrahunt vires actiuas a ſuis
generantibus vt lumina ſolis ⁊ aſtrorum: ideo ſpeci-
es odoris venientes ad cerebrum habent vim calefa-
ctiuam ⁊ deſiccatiuam ⁊ ſic confortant cerebrũ. ❡ Vi
detur ꝙ iſte due opiniones debent cõcordari: quia ad
aliquam diſtantiam inuenitur ſepe odor multiplicari
cum exhalatione vel fumo: ſed etiam concedendũ eſt
ꝙ vltra bene multiplicatur ſpiritualiter ad aliquam
diſtantiam: ⁊ ſi aliquando veniat fumus: vel exhala-
tio vſqꝫ ad organum olfactus illud non prohibet quin
ſentiatᷣ odor: qꝛ exterius eſt fortior odor ꝙ̄ iuxta orga
nũ: modo parua qualitas in organo non prohibet ſen
ſationem qualitatum intenſiorum ſicut tactus nõ eſt
omnino denudatus a caliditate vel frigiditate: ⁊ tñ
ſentit caliditatem exteriorem vel frigiditatem ma-
gis excedentem. Alius etiam modus ponitur qui be
ne ſtat cum predictis modis: ſcꝫ ꝙ omnia ſenſibilia ſẽ
ſibus proporti onata delectant ſicut improportiona-
ta contriſtant: modo tertio ethicorum dicitur ⁊ quilꝫ
experitur ꝙ triſtitia putrefaciat ⁊ corrumpit naturã
ergo per locum a contrarijs delectatio confortat na
turam: ⁊ ideo propter delectationem in talibus odo-
ribus ſuauibus cerebrum quod eſt iuxta organum ol
factus confortatur.

Per hoc poſſunt ſolui rationes. Ad
primam dicendum eſt ꝙ lꝫ odor ſit ſubiectiue in ſicco
terreſtri tamen oportet illud ſiccũ eſſe paſſum a cali-
do ꝙ̄ odor contrahit vim calefactiuã. ❡ Ad aliã dicẽ
dum eſt ꝙ ſi aliqua odorifera ſint frigefactiua hoc nõ
eſt ratione odoris ſed ratione aliarum qualitatum vt
puta tãgibiliũ. ❡ Ad aliã dictum ẽ ꝙ aliquãdo odor
multiplicatur cum fumo ⁊ aliquando ſpiritualiter ⁊
vtrobiqꝫ poteſt prodeſſe. ❡ Ad aliam dicitur ꝙ odo-
res nimis intenſi non proficiunt: quia ſicut poteſt eſſe
infirmitas ex defectu ita poteſt ex exceſſu. ❡ Ad aliã
dicendum eſt ꝙ odores fetidi non proficiunt quia nõ
fiunt a calore bene proportionato ipſi cerebro ideo na
tura ordinauit abominationem eorum. ❡ Ad vltimã
dictum fuit quare tales odores non delectant talia
animalia: ſcilicet quia non indigent eorum adiutorio

Quæſtio. XIX.

QVæritᷣ: Vtrum paſſi
ones ſenſibiles ſunt ĩ infinitum
diuiſibiles. Arguitur ꝙ nõ: qꝛ
propter paruitatem non poſſẽt
amplius manere: ſed reſoluerẽ-
tur in corpus continẽs eo ꝙ nõ
haberent reſiſtentiam ſufficien-
tem ad permanendum: ⁊ ſic non
amplius poſſent diuidi. ⁊ exemplificat Ariſtoteles di
cens: velut minimus ſapor mari infuſus. ſtatim eſt ille
ſapor corrũperetur. ❡ Itẽ ex dicta auctoritate argui
tur ſic: illud non eſt ĩ infinitum diuiſibile in quo eſt da
bile minimum: ſed in paſſionibus ſenſibilibus eſt da-
re minimum: quia dicit Ariſtoteles hic. velut minim⁹
ſapor mari infuſus ⁊c. ❡ Item ſequeretᷣ ꝙ nulla ma-
gnitudo eſſet inſenſibilis propter paruitatem: conſe-
quens eſt falſum: igitur ⁊ antecedens. falſitas conſe
quentis apparet per Ariſtotelem dicentem ꝙ quedã
magnitudines ⁊ paſſiones latent propter paruitatẽ
⁊ hoc etiam apparet ratione ſumpta ex experimento.
ſepe eñ iuuenis habens acutũ viſũ ꝑcipit aliquod cor
pus paruum quod antiquus habens debilem viſum
nõ poteſt percipere: hoc eſt expertum. Poſtea addit
⁊ eſt expertum ꝙ quanto tale corpus paruum magis
diminueretur tanto difficilius videretur ſi videretur.
ſumamus ergo proportionẽ ſecundum quam oculus
iuuenis erat fortior ſiue acutior ꝙ̄ oculus ſenis: ⁊ ſit ĩ
duplo: tunc ſi illud viſibile diuideretᷣ: ocul⁹ iuuenis ſe
habebit ad medietatẽ ſicut ocul⁹ ſenis ſe habebit ad
totum: quoniam quanto oculus iuuenis erat fortior
tanto illa medietas eſt difficilius viſibilis ꝙ̄ eſſet to-
tum: ergo cum oculus ſenis non videret totuꝫ oculus
iuuenis non videret medietatem. et ſic patet ꝙ aliq̃
magnitudines ſunt inſenſibiles propter paruitatem.
⁊ hoc etiam quilibet poteſt experiri: quia extrahatur
carobeus de manu apparebit ambulare ſuper vnguẽ
⁊ ſic habet pedes ⁊ dentes: ⁊ tamen non eſt aliquis
qui illos pedes vel illos dentes poſſit numerare: im-
mo nec percipere propter paruitatem. Sed ꝯña prin
cipalis argu. ex hoc pꝫ: quia omnis magnitudo ha-
bens qualitatem ſenſibilem eſt ſenſibilis: ⁊ tamẽ que
libet magnitudo quantumcumqꝫ parua haberet quan
titatem ſenſibilem ſi qualitates ſenſibiles diuideren
tur in infinitum ſicut ⁊ magnitudines. Item ſequere
tur ꝙ viſus eſſet in infinitum fortificabilis: cõſequẽs
eſt falſum vt de ſe notum eſt: probatur conſequentia:
qꝛ quanto aliquod corpus paruum magis minoratur

tanto reqratur fortior viſus ad vidēdum: ergo ſi ĩ infinitū pōt minorari qualitas ſenſibilis: oportet ꝙ fortificetur in infinitum viſus vel non poterit illam videre: ⁊ ſic non erit viſibibilis.

¶ Oppoſitum tamen dicit Ariſtoteles: quia magnitudo ſubiecta paſſioni ſenſibili eſt in infinitum diuiſibilis vt habetur tertio ⁊ ſexto phyſicorum: ⁊ tamen ſecundum diuiſionem illius magnitudinis diuideretur illa paſſio ſenſibilis vt caliditas vł frigiditas: aliter enim eſſet hic dare corpora parua per talem diuiſionem que nec eſſent calida nec frigida nec humida nec ſicca: ⁊ hoc eſt abſurdum dicere. ¶ Ariſtoteles ſoluens iſtam q̃ſtionem diſtinguit duplicem diuiſionem. Una eſt diuiſio generis in ſpecies ⁊ alia eſt diuiſio totius integralis in ſuas partes integrales. Si ergo queratur de prima diuiſiōe hoc nō eſt niſi querere vtrum ſub aliquo genere qualitatum ſenſibiliū ſunt infinite ſpecies: vbi grā: vtrū ſūt infinite ſpecies colorū ⁊ ĩfinite ſpecies ſaporū. Et ad hoc reſpōdet Ariſto. ꝙ nō ſunt infinite ſpecies colorū vel ſaporū ⁊ ſic de alijs qualitatibꝰ ſenſibilibꝰ: q: in vnoq̄q; iſtorum generū eſt dare ſpecies extremas: ſcilicet contrarias. vt in colore album ⁊ nigrū: in ſapore dulce ⁊ amarum: ⁊ ſic de alijs: modo inter duo extrema finita non ſunt media infinita. ¶ Sed contra iſtam rationem obijcitur: quia linea finita habet bene duo extrema vt duo puncta: ⁊ tamen inter illa duo extrema ſunt infinite partes linee cuius oppoſitum dictū eſt. Reſpondeo ꝙ non eſt inconueniens infinita quantitatiue inter duo extrema q̃ habent adinuicem continuationem eſſe: ſed ſic non eſt poſſibile de infinitis ſecundum ſpeciem diſtinctis. hoc enim nō eſt poſſibile niſi propter continuationem eo ꝙ de ratione cōtinui eſt ꝙ ſit in infinitum diuiſibile. ¶ Sed adhuc contra predictam concluſionem eſt dubitatio: q: colores medij ſunt plures ⁊ diuerſi ſecūdum ſpeciem vt viride rubū ⁊ croceum ⁊c. ⁊ cū ſint conſtituti ex extremis nō apparet ꝙ ipſa ſint diuerſa ſpecie niſi ꝓpter diuerſas proportiones extremorum colorum adinuicem in cōſtitutione mediorum: modo infinite pñt eſſe tales proportiones diuerſe ſecundum ſpeciem: vt duplum triplum quadruplum ⁊ ſic in infinitum: ergo in infinitū poſſunt diuerſificari ſpecies colorū mediorū. ¶ Propter iſtam dubitationem ponatur primo difficultas: vtrum inter calidū ⁊ frigidum ſit alia ſpecies: ⁊ ſi ſic vtrum ſit vna an plures. Et poſſumus reſpondere ꝙ inter calidum ⁊ frigidum eſt ſpecies media: vel ꝑ negationem extremorum: quia nec pure calidum nec pure frigidum: vel per participationem extremorum quia mixtum ex aliquibꝰ gradibus caliditatis ⁊ aliquibꝰ gradibus frigiditatis ⁊ illud vocet̃ tepidum: ita ꝙ illi tres termini calidum: frigidum: tepidū: ſūt tres ſpecies qualitatis. vtrum autem ſint plures ſpecies inter calidum ⁊ frigidum: credo dicendum ꝙ nō niſi ponerentur eſſe infinite: quia ſi inter calidū et frigidum eſſet alia ſpecies q̃ vocaretur b propter hoc ꝙ de calido tranſitur continue ad tepidum per mediū quod vocaret̃ b: ita pari ratione eſſet alia ſpecies media inter calidum ⁊ b q̃ vocaretur c: ⁊ iterum inter calidū ⁊ c que vocaretur d ⁊ ſic in infinitum: ⁊ quia Ariſtoteles negat iſtam infinitatem ſpecierum credo ꝙ inter calidum ⁊ frigidum pon[illegible]da ſit vna ſola ſpecies ſaltem quantum ad terminos [illegible] ſolutos: ſed non eſſet mihi inconueniens infinitas ſ[illegible]cies comperatiuas ſeu infinitos terminos comperatiuos diſtinctos ponere; vt in duplo calidius: in triplo calidius: ⁊ ſic in infinitum. Si enim fiat motus de calidiſſimo ad frigidiſſimū illud in infinitum fiat minus calidum ⁊ ſecundum infinitas diuerſas proportiones q̃ nominibꝰ ſpecie diuerſis nominarētur. ¶ Sed tunc iterū reuerteretur difficultas. vtrū ſit ita de coloribus ⁊ de ſaporibus: videlicet: vtrum inter album ⁊ nigrum ſit vna ſola ſpecies an ſint plures: ⁊ ſi plures vtrū ĩfinite. ¶ Reſpondetur ꝙ ſunt plures ⁊ diuerſe ſpecies colorum ꝑ ter illas ſpecies album ⁊ nigrum: verbi gratia: rubrū croceum viride ⁊ forte etiam pallidum ⁊ fuſcum: ſed tamen non ſunt infinite. Sed tunc queritur quare ita diuerſimode dicimus de calido ⁊ frigido ex vna parte ⁊ de albo ⁊ de nigro ex alia parte. Reſpondendum eſt ꝙ calidum ⁊ frigidum per actionem ⁊ paſſionem eorum adinuicem et per ſolam mixtionem graduum caliditatis cum gradibus frigiditatis conſtituūt oīa ſua media ꝓpter quod illa media omnia ſub vna ſpecie ponuntur: ſed album ⁊ nigrum non ſic conſtituunt ſua media. quia non agunt adinuicem: immo illa media ex pluribus alijs agentibus ⁊ ſpecie diuerſis ⁊ ex diuerſis modis actionum: ſcilicet qualitatū p̄marū adinuicem proueniunt colores medij ⁊ ſapores medij ⁊ odores medij: immo etiam ⁊ extremi a qua diuerſitate agentium ⁊ modorum agendi illi colores ſunt diuerſarum rationū ⁊ multarum ſpecierum. Unde etiā propter hoc eſt ꝙ ſi de calidiſſimo fiat frigidiſſimum oportet tranſire per omnia media ſiue ꝑ oīs ꝓportiones medias: ſed ex albiſſimo poſſet fieri nigerrimū q̃uis nunq̄ tranſiretur per rubrum: croceum: vel viride. ¶ Nunc reſtat dicendū de diuiſione earū per modum totiꝰ integralis in ſuas partes integrales ⁊ pōt imaginari triplex modus diuiſionis totius integralis in ſuas partes integrales. ¶ Primꝰ modus valde cōiter dictus ⁊ ſignificat idem totū diuidi in ſuas partes qȝ ipſum habere partes integrātes ipſū: ſic enim dicit̃ celum vel ſol vel luna diuidi in ſuas partes integrales abſq; hoc ꝙ partes alique ſeparentur abinuicem niſi ſolum ſecūdum rationem: quia hec intelligitur alia ab illa: nec differt a ꝑte rei ſic eſſe diuiſibile vel ſic eſſe diuiſum: quia quaſcunq; partes ſol habȝ diuerſas abinuicem eas poteſt habere ⁊ quaſcunq; poteſt habere eas habet. ⁊ ideo Ariſtoteles diceret ꝙ non poteſt alio modo diuidi q̄ ſit diuiſus. ¶ Secūdus modus diuiſionis eſt per realē ſeparationē partis a parte cum permanentia partium ita ꝙ amplꝰ ex illis partibus non eſt aliquod vnum. ¶ Tertiꝰ modus diuiſionis eſt per corruptionē vnius partis alia remanente: ⁊ ſic ſecundum Ariſtotelem diuideret̃ cōpoſitum ſubſtātiale in materiam ⁊ formam: quia corrumpitur forma manente materia. Tunc pono cōcluſiones. ¶ Prima concluſio eſt: ꝙ paſſio ſenſibilis vt caliditas vel frigiditas eſt in infinitas partes diuiſibilis vel diuiſa tam quātum ad partes graduales circūſcribendo diuiſionem ſubiecti q̄ in partes quantitatiuas extra inuicem exiſtentes ſecundum extenſionem ſubiecti circunſcribendo diuiſionem ſecundū gradus. ⁊ hoc non oportet hic probare: quia vtrūq; ſatis eſt notum ex alijs locis. ¶ Secūda concluſio eſt: paſſio ſenſibilis non eſt in infinitum diuiſibilis ſecundo modo ſcilicet quantum ad ſeparationem realem ⁊ remanentiam partium: quia in eodem ſubiecto non poteſt ſeparari gradus a gradu niſi per corruptionem nec apponi gradus gradui niſi per generationem: niſi hoc ſit per potentiam ſupernaturalem et miraculoſe de quo non intendit hic Ariſtoteles. Similiter de diuiſione ſecundum extenſionem ſubiecti poſſet deueniri ad ita modicam partem carnis vel aque ꝙ an-

teꝙ poſſet eē diuiſa ab agēte naturali ipſa eēt corru-
pta ⁊ reſoluta in corpus cōtinēs: ideo ꝑ agēs natura-
le non poſſet in infinitum procedi ſecundum talem di
uiſionem: concedo tamen ꝙ poſſet ſecundū potētiam
ſupernaturalem ⁊ miraculoſe. Et ad iſtum ſenſum poſ
ſūt exponi multe auctoritates in quibus ponitur mi
nimum in corporibus naturalibus vel in qualitati
bꝰ naturalibus: vel etiam in quibus negatur illorum
corporum vel paſſionum in infinitum diuiſibilitas.
❡ Tertia cōcluſio: ꝙ paſſio ſenſibilis eſt in infinitum
diuiſibilis. gradualiter quia ſi de calidiſſimo fiat fri-
gidiſſimum continue in infinitū ſecundum diuiſioneꝫ
graduale partes auferent vna poſt aliā per earum cō
tinuam ⁊ ſucceſſiuā corruptionē. ❡ Sꝫ tunc reſtat du
bitatio: vtrum ꝗlibet eſt ſenſibilis an aliqua eſt in ſen
ſibilis propter paruitateꝫ. ❡ Reſpōſio ſecundū Ari-
ſtotelem eſt per plures concluſiones. Prima cōcluſio
eſt: ꝙ ꝗlibet pars ſolis vel lune etiā minor ꝙ̄ granuꝫ
milij ſaltem in ſupꝰficie verſus nos ſentitur et videtur
a nobis: quia tota ſupꝰficies videtur ꝙ̄ ꝗlibet ps videt
⁊ de hoc videatis ꝓceſſum Ariſtotelis ī litera. ❡ Se
cunda concluſio: ꝙ nulla pars poſſibilis per ſe ſeor-
ſum remanere eſſet inuiſibilis propter paruitatē liꝫ
ſeorſum exiſteret de facto in tm̄ ꝙ ego poſſem videre
formicam nigrā iuxta ſolem lꝫ non ſit continuata vel
etiam contiguata ſoli aut alteri nigro: quia ego po-
no caſum ꝙ deus ante ſolem faciat ⁊ conſeruet formi
cas nigras in tāta latitudine quanta eſt ſol ⁊ que ſūt
valde propinqua adinuicem ſiue cū contactu: illa ob-
ſcurabūt mihi ſolem ⁊ facient appareret nigrum vel
medij coloris. hoc non eſſet niſi viderētur cum tm̄ ꝗlꝫ
ſeorſuꝫ ab alia: ⁊ ſole cōſiſtat ⁊ ſicut dicit Ariſtoteles
ꝙ ſi tota ſuperficies videtur ꝗlibet pars videtur: ita
ſi tota illa congregatio videtur ꝗlibet formica videt:
⁊ ita eſſet per caſum naturalem ſi grana nigra ſupꝰ al
bam aream valde prope adinuicem: a quantacūqꝫ di
ſtantia videretur illa area ab illa diſtantia viderent
illa grana: quia per eorum viſionē iudicaret area ni-
gra. ❡ Vltima cōcluſio eſt ſecūdū Ariſtotelem: ꝙ nō
ꝗlibet videtur diſtincte ad iſtū ſenſuꝫ ꝙ ꝗs poſſit ab il
la hanc diſtinguere. immo nec ſit pciperet formicam
in celo nec granum milij a longe: ⁊ hoc ꝗlibet experi-
tur. non enim poſſet a longe diſtinguendo numerare
quot eſſent formice vel grana milij. ⁊ ad iſtum etiam
ſenſum exponeret auctoritas que ponit magnitudi-
nes vel paſſiones inſenſibiles ꝓpt paruitateꝫ. ❡ Ra
tiones factas in principio ꝗſtionis exponatis ſecun-
dum exigentiam dictarum concluſionuꝫ.

Quæſtio. XX.

QVęritur: Vtrum viſi
bile puta color aut lux mouēs
de nouo viſum moueat priꝰ tpe
medium ꝙ̄ viſum. Arguitur ꝙ
non: ꝑ Ariſtotelē dicētē: ꝙ quā
tum ad hoc eſt alia ratio de lu-
mine ⁊ de alijs ſenſibilibꝰ etiā
aliorum ſenſuum: videlꝫ ꝙ ma
gis prope exiſtens corpori ſonanti: vel corpori odori-
fero: prius ſentit ꝙ̄ longe exiſtens: ⁊ nō eſt ſic de viſu
Et hoc appet manifeſte de expimento: quia priꝰ videt
coruſcatio ꝙ̄ audiat tonitrum: lꝫ fiāt ābo ſimꝉ. Et
cōſideretiſ lotrices ī ſeq̄na ſi ſitis aliquātulū lōge vos
ꝑus videbitis ſecūdū ictū ꝙ̄ audiatis primū: ⁊ hoc eſt
ſignum manifeſtum ꝙ ſonus multiplicat ſpeciē ſuaꝫ
ſucceſſiue ⁊ temporaliter: viſibile aūt inſtāter. ❡ Itē
hoc arguitur auctoritate Ariſtotelis ſeptimo et deci
mo ethicorū: vbi dicit ꝙ nec viſio nec illuminatio de-
bet fieri in tpe immo tota ſimul in inſtanti: ⁊ ſic etiam
dicit de delectatiōe: ideo cōcludit ibi ꝙ nec delectatio
nec viſio eſt motus: quia motus: debꝫ eſſe ī tempore.
❡ Item: poteſt argui cōmuniter quantū ad oēm ſen-
ſum etiam ꝙ vna ſpecies ſenſibilis non multiplicetur
tꝑaliter: qꝛ ſequeretur ꝙ ſenſatio eſſet pteriti ⁊ non
preſentis: modo conſequens eſt contra Ariſtotelē in
libro de memoria: ꝯña probatur: quia ſenſus non ſen
tit donec ſpecies perueniat ad ipſum: ⁊ ſi perueniat ꝑ
tempus: poſſibile eſt ꝙ prius ſenſibile eſt corruptum
⁊ ſic ſentiretur qḋ amplius non eſſet.

Oppoſitum arguitur: quia ſicut eſt
de ſonis ⁊ de odoribus ita rationabile videtur eſſe de
alijs ſenſibilibus: ſed experimur ꝙ ſoni ⁊ odores mul
tiplicant ꝑ medium tēporaliter: imo ꝑus audiunt vel
olfaciunt q̄ ſūt ꝓpinquiores ꝙ̄ qui ſunt remotiores ꝯgi
tur ita debemus imaginari de viſibilibus: ꝗuis tēpꝰ
ſit multo breuius: ⁊ forte imperceptibile ꝓpter paruī
tatem. ❡ Item in medio reſiſtente fit multiplicatio ꝑ
tēpus ſucceſſiue: ſed mediū reſiſtit lumini: vel ſpeciei
colorū: aliter eque intenſe multiplicaretur lumen ad
lōgam diſtantiam ſicut ad breuem: ideo ad infinitam
qḋ apparet falſum: ⁊ etiam apparet ꝙ medium groſ-
ſius minus recipit de lumine ⁊ ad minorem diſtan-
tiam ꝙ̄ medium ſubtilius: quod non eſſet ita niſi pro-
pter groſſitiem eſſet reſiſtentia: ideo omne corpus re-
ſiſtit lumini niſi ſit ſubtiliſſimum: quod eſt impoſſibi-
le niſi eſſet vacuum. ❡ Credo eſſe reſpondendum: ꝙ
prius tpe viſibile agit ſpeciē in medio ꝙ̄ in viſu ſi mo-
ueat viſum de nouo: qꝛ ſi de nouo mouet viſum hoc
eſt qꝛ vel ſibi de nouo ſpecies p̄ſentatur vꝉ quia de no-
uo palpebra oculi aperitur: vel quia de nouo alteriuꝫ
obſtaculum remouet: vt forte quia feneſtra aperitur
mō ponamus ꝙ lucidum ſit ita remotum ꝙ non multi
plicet ſpeciem ſuā vſqꝫ ad viſum ſed prope ad aliquaꝫ
diſtantiam: verbi gr̄a ad diſtantiam decem pedū: con
ſtat ꝙ anteꝙ̄ moueat viſū oporteat ipſū appropinq̄ri
per ſpatium decem pedum: ⁊ erit appropinquatio per
motū localem ⁊ tꝑalem quia aliter non poteſt fieri na
turaliter: ideo ꝑus appropinquabitur ſecundū quilqꝫ
pedes viſum ꝙ̄ ad viſum: ⁊ ſic in infinitum ſecundum
infinitam diuiſionem continui: ergo in infinitum ſecū
dum diuiſionē ꝑus immutabit medium ꝙ̄ viſum: ita
idē declarabitur ſi de nouo fiat viſio ꝑ apertionem fe
neſtre vel palpebre vel per alterius obſtaculi remotio
nem: poſito ꝙ lucidum quantum eſt ex ſe ſit extra ſuf
ficienter p̄ſentatum: quia quanto plus aperitur fene-
ſtra tanto lumen intenſius ⁊ ad longiorem diſtantiaꝫ
multiplicatur: ⁊ quanto minus aperitur tanto remiſ-
ſius ⁊ ad minorem diſtantiam lumen multiplicatur:
Sed eſt dare in infinitū paruam apertionem feneſtre
anteꝙ̄ maiorē ꝓpter continuitatē aꝑtionis ⁊ in infi-
nitum diuiſibilitatē cōtinui: ergo in infinitū ſecunduꝫ
diuiſionem prius multiplicat lumē ad breuius ſpati
um ꝙ̄ ad longius: īō prius ad medietateꝫ medij ꝙ̄ ad
viſum. ❡ Alia concluſio ponitur quā vt credo intēde
bat Ariſtoteles: ꝙ ſi per potētiam diuinam eſſet luci
dū iſtanter p̄ſentatū oculo apto et ſatis de prope tunc
non ꝑus tempore moueret medium ꝙ̄ viſum immo in
inſtanti multiplicaretur lumen ad omnem diſtantiam
ad quam poſſet multiplicari remanēte lucido vnifor
mi ⁊ medio etiam vniformi: ⁊ hoc eſt difficile demōſtra
rare: quia diceret aduerſarius ꝙ non eſt ita ſed appa-
ret nobis eſſe ita ꝓpter breuitatem tēporis quod nō

poſſumus diſtincte percipere ꝓpter breuitatem. ſed Ariſtoteles arguit contra illos ſic dicẽtes qꝛ licet cõcedamus ꝙ in breui ſpatio poſſet latere tempus propter breuitatem tñ mirabile eſſet ſi lateret de oriente vſqꝫ ad occidentem vel vſqꝫ ad nos. Sed aduerſarius reſponderet valde faciliter: ꝙ exiſtens in pte orientali prius videret ſolẽ oriri ꝙ̃ nos: ⁊ hoc eſt verum ⁊ expertũ: ſed hoc eſt propter tumorem ſiue rotunditatẽ terre: ſed ponamus ꝙ terra ſit plana de iſto loco vſqꝫ ad ſolẽ ⁊ oriat̃ ſol ſuper terram ⁊ ſit vnus ꝓpe ſolem ad duas leucas: q̃ritur vtrum ille prius videret corp⁹ ſolis ꝙ̃ nos: ⁊ aduerſarius diceret ꝙ ſic ⁊ ꝙ eſſet bene eleuatus anteꝗ̃ radius veniret ad nos: ⁊ ſic apperet nobis ſol in ortu q̃ſi iam eſſet bene eleuatus: ⁊ hoc ſciret aliq̇s ſi poſſet inſtãt̃ moueri de iſto loco ad illũ locum. ¶ Alij arguunt ad intentionem Ariſtotelis qꝛ lumen non multiplicatur ꝑ motum localẽ ſicut mot⁹ localis: nec habet cõtrarium reſiſtens ꝓpter quod debeat eſſe ſucceſſio: ideo non eſt ſucceſſio tꝑalis in ei⁹ multiplicatione. ¶ Sed ſtatim aduerſari⁹ obijceret quare ergo non eſt ita de odore: ⁊ aliqui dicũt qꝛ odor multiplicatur temporaliter cum fumali euaporatione ideo ꝑ motum localẽ ⁊ temporalem: qḋ non eſt ita de lumine. ¶ Sed certe adhuc iſta ratio nõ ſatiſfacit quia commentator arguit ſicut alias dicebatur ꝙ lꝫ odor ad aliquam diſtantiaꝫ ⁊ aliquando multiplicet̃ cum fumali euaporatione: tñ ad multam diſtãtiaꝫ vltra multiplicatur ſpũaliter ⁊ ſi odorabile ſit in aqua ⁊ fumet fumus propter caliditatem ⁊ leuitatem mouebitur ſupra directe exeundo ab aqua: ⁊ nõ multiplicabit ſe in aqua lateraliter: ⁊ tamen piſces a longa laterali diſtantia ſentiunt odoreꝫ: ergo videtur ꝙ erat ibi multiplicatio ſpiritualis: quare ergo non fit in inſtanti ſicut de lumine tu dicis. Et quare iſta multiplicatio impeditur a vento vel a curſu aq̄ hoc videt̃ mihi difficile niſi dicat̃ ꝙ non ſolum odores imo etiã ſpecies odorum habẽt aliquam fixionem in ſubiecto ſuo ꝓpter quam mouent̃ aliqualiter ad motum ſubiectorũ ꝑ ventũ vel aliter: nec eſt mirum: quia nõ repugnat ſpeciei ſpirituali habere fixionem in ſubiecto ſuo: ſpecies enim ſenſibiles et intelligibiles ⁊ habitus intellectuales habent fixionem ⁊ ꝑmanentiã in fantaſia ⁊ in intellectu obiectis remotis. Lumen autem ⁊ ſpecies colorum non ſic habent fixionẽ: qḋ experimur: q̇a vento flante ⁊ medio moto non propter hoc appꝫ nobis diminui viſio obiecti vel radius luminis in pariete. non appent mihi alie demonſtrationes inq̇ratis eas ab alijs. ¶ Reſtat ſoluere vnam rationẽ q̄ arguebat communiter de omni ſenſu: ſcꝫ ꝙ ſi ſpecies multiplicaretur tꝑaliter ſenſatio eſſet preteriti ⁊ non p̄ſentis: ego concedo: ⁊ ſic credo eſſe de ſono: vnde ver⁹ ſonus realis erat in corporibus adinuicem ꝑcuſſis: vel in aere intermedio ⁊ fracto: ⁊ dico intermedio inter illa corpora adinuicẽ ꝑcuſſa: ⁊ ſpecies ei⁹ ſpiritualis multiplicatur longe ꝑ alium aerẽ: ⁊ ille ſonus realis eſt qui audit̃ per ſuam ſpeciem: ſicut color ille eſt qui videtur ꝑ ſuam ſpeciem: ⁊ tñ anteꝗ̃ longe perueniat ſpecies ſoni ceſſauit ſonus realis ⁊ ſic auditur qḋ trãſijt ⁊ non eſt. tñ dicit̃ ſenſatio a memoria qꝛ memoria ẽ ad lõgũ tẽp⁹ p̄teritum ⁊ ꝑ iudicium p̄teritionis. Sẽſatio autem non eſt ꝑ modum p̄teritionis nec preteriti: niſi pro quanto tẽpore durat multiplicatio ſpeciei ¶ Reſtat etiã alia ratio ſoluenda ad aliam partẽ vbi dicebatur ꝙ medium reſiſtit lumini: dicitur ꝙ non: ſꝫ hoc ſolum ꝓuenit ex eo ꝙ agens eſt determinatum et magis poteſt ꝓpe ꝙ̃ longe. nec poteſt in infinitũ. etiã medium eſt magis diſpoſitum vnum ꝙ̃ alteruꝫ: qꝛ magis eſt diaphanum: ideo plus recipit de lumine vnum ꝙ̃ alterum: licet nullum ſit reſiſtens.

Quæſtio.XXI.

Quæritur circa vltimũ capitulum. Utrum aliquis põt ſentire plura ſimul diſtincte ⁊ ꝑfecte. ⁊ ad arguendũ ꝙ nõ: p̄mittunt̃ due ſuppoſitiones. Prima eſt ꝙ maior motus in anima depellit vel offuſcat minorẽ ſiue in eodẽ ſenſu: ꝓpter quod aſtra nõ videmus de die ꝓpter fortem lucem ſolis: ⁊ in tumultu multorum ſimul loquẽtiũ non poſſumus de aliquo diſtĩguere q̇d loquat̃: ⁊ ſimiliter ĩ diuerſis ſenſibus ſi eſt quis multum attẽtus ad melodiam vel ad aliqua verba non percipit aliquando diſtincte q̄ ante oculos tranſeunt. ¶ Alia ſuppoſitio: ꝙ de vnoquoqꝫ ſimplici exiſtẽte melius iudicarem⁹ ꝙ̃ ſi eſſet alteri commixtum: vnde quãdo lumẽ ſolis trãſit in mane per fumos a terra eleuatos non iudicamus bene de eius luce ſeu claritate: ſed apparet nobis ruber. ¶ Ex huiuſmodi igitur ſuppoſitionibus arguit̃ primo: quia eodem ſenſu non poſſumus plura ſentire ꝑfecte: quia vel illa eſſent ſenſibilia eiuſdem ſpeciei et eiuſdem rationis: vt album ⁊ album: vel eſſent contraria: vt album ⁊ nigrum: modo ſi eſſent contraria tũc eſſent miſcibilia ⁊ eorũ ſpecies miſcibiles ſimul in eodẽ ſubiecto: ſicut ꝑ iſtum totum aerẽ multiplicantur ſpecies ſimul albi ⁊ ſpecies nigri: ⁊ etiam ſpecies ſoni acuti ⁊ ſoni grauis. ex quo ſequitur ꝑ ſecũdam ſuppoſitionem ꝙ neutrũ poteſt ꝑfecte ſentiri. ſi vero ſint eiuſdem ſpeciei tunc in paſſo ſcꝫ in ſenſu faciunt vnicum effectuꝫ. verbi gratia ſi a duobus vel tribus ignibus hec aqua fiat calida tñ erit vna ⁊ eadeꝫ caliditas qua totalis aqua erit calida: ergo ſimilit̃ ſi hoc albuꝫ ⁊ illud album agunt ſimul in viſuꝫ fiet ab eis vna ſenſatio. ſed vna ſenſatione non diſtinguimus hoc ab illo: ergo illa non ſentiemus diſtincte nec per cõſequẽs perfecte. ¶ Et iterũ dicebat̃ ꝙ magis offuſcat minus propt̃ qḋ aſtra non vident̃ de die licꝫ vtrũqꝫ ſit lucidũ ſcꝫ tam ſol ꝙ̃ aſtrum: ⁊ ſic vbi vnuꝫ eſt maius ⁊ alterũ minus illud quod eſt minus non ꝑfecte ſentit̃: ⁊ ſi ſint equalia veriſimile eſt ꝙ vtrunqꝫ remittit de reliquo ⁊ ſic neutrũ eque ꝑfecte ſentitur. ¶ Et ita etiam arguit̃ de diuerſis ſenſibus quia apparet ꝙ ſeinuicem impediunt: qꝛ multũ attenti per viſum non ita bene diſcernimus audibilia ⁊ econuerſo. ¶ Arguitur etiã de ſenſu communi qꝛ ipſe nõ põt duo ſimul ſentire et vtrũqꝫ ꝑfecte: qꝛ ſi poteſt vnuꝫ pari ratione poſſet tria ⁊ centum: ⁊ tercentum: quod apparet falſum: ⁊ pꝫ ɔ̃ña: q̇a iſto modo argumentat̃ Ariſtoteles quarto phyſicorũ de penetratione dimenſionum: ſcilicet ꝙ ſi duo corpora poſſent eſſe ſimul in eodem loco ſecũdũ penetrationẽ pari ratione tria poſſent: ⁊ centum: ⁊ tercentum: et ſic poſſet totus mundus eſſe in grano milij.

Oppoſitum arguitur: quia intellectus ſimul intelligit plura aliter non poſſet componere ⁊ diuidere: ⁊ non ſequitur propter hoc ꝙ aliquod eorum min⁹ ꝑfecte intelligat: qꝛ dicit Ariſtoteles tertio de anima ꝙ ſi intellectus intellexerit magnum intelligibile non ꝓpter hoc minus intelligit infima immo melius: ⁊ ſimile videtur eſſe de ſenſu quia ratiões q̄ arguebant de ſenſu ita videntur arguere de intellectu. qꝛ nõ ſolum intellect⁹ componit: ſed ⁊ diuidit etꝫ

iudicat conuenientiam vel differentiam inter diuerſa intelligibilia: ita etiã ſenſus facit inter diuerſa ſenſibilia. ¶ Item: albedo ⁊ dulcedo compatiunt ſe perfecte in re extra: ergo rationabile eſt q̄ ſpecies carũ cõpatiant in ſenſu pfecte: ⁊ ita ſimul ambe ſentiuntur. ¶ Item: magnitudo non impedit viſionem coloris nec color viſionem magnitudinis: immo vtrũq; alterum iuuat: quia nec magnitudo poſſet ſentiri ſine luce vel colore: nec color aut lux ſine magnitudine: ğ hec ambo poſſunt ſimul pfecte videri: immo pfecti⁹ q̄ aliqđ illorum ſeorſum. ¶ Iſta queſtio eſt aliquantulum difficilis quia non ſolet multum tractari: ⁊ quia Ariſtoteles nõ determinat de ea niſi illud quod eſt quaſi per ſe manifeſtum: ſcʒ q̄ plura ſentimus ſimul tam pluribus ſenſib⁹ q̄ vno ſenſu ſiue exteriori ſiue cõmuni: experimur enim q̄ plura ſentimus ſimul: ⁊ diuerſis ſenſibus: ⁊ eodem ſenſu: tam cõtraria: q̄ ſimilia. Sed eſt dubitatio: vtrũ ſimul quodlʒ eorum eq̄ perfecte ſentimus ſicut poſſemus ſentire vnuʒ eorum. Ponunt cõcluſiões. ¶ Prima cõcluſio nõ cotingit ſentire vnuʒ ſolum ita q̄ non ſentiant plura: quia omne qđ ſentit habet partes: ⁊ ipſum eſt ille partes q: ſuppono q̄ totum eſt ſue partes: ergo ille partes ſentiunt q̄ tamen ſunt plures: ergo quandocunq; aliquid ſentitur plura ſentiunt. ¶ Secunda concluſio eſt q̄ plura eque pfecte ſentiuntur ſicut aliquod vnum ſentitur: probatur eodem modo ſicut prius: q: illud vnum eſt plura: ideo quodcunq; predicatum verificatur de iſto termino vnum perſonaliter ſumpto vt in propoſito verificatur de iſto termino plura ergo ſi vnum perfecte ſentitur: plura etiam perfecte ſentiuntur. Et iſte due cõcluſiones ponuntur quia partes coniunctim ſunt ſuum totum: lʒ neutra diuiſim ſit ſuum totum. ¶ Sed tũc q̄ritur de diuiſim: ⁊ ponunt concluſiones. ¶ Sit ergo tertia concluſio q̄ non eſt poſſibile quodlʒ illorum ſenſibiliũ q̄ ſimul ſentiunt ſentiri ita pfecte ſicut aliqđ vnum ſentit. pbo: quia ſecundũ dicta pri⁹: eius qđ ſentitur ſecunduʒ ſe totum q̄libet pars ſentit ⁊ tñ ſunt alique partes q̄ ppter puitatem non poſſunt ſentiri pfecte modo quo ſupra determinatum fuit: ⁊ totum qđ eſt vnum ſentitur diſtincte. verbi gr̄a literam b ſcriptam in illo pariete video diſtincte: ⁊ per viſum iudico eam diſtinctam a circumiacentibus: modo illđ qđ diſtincte cognoſco ceteris paribus melius ⁊ perfectius cognoſco q̄ illud quod non poſſum diſtincte cognoſcere. ¶ Quarta concluſio eſt: q̄ poſſibile eſt ſentiendo ſimul totum et partẽ eius: pfectius ſentire illã partem q̄ illud totum: ⁊ hoc apparet p experientiaʒ. poſſibile eſt enim q̄ totum quod ſentitur eſt valde magnum et latum: ideo non poſſunt extremitates eius manifeſte ſe repreſentare viſui: vnde debiliter vident ⁊ vna pars media bene ⁊ manifeſte repñtat ſe viſui: ideo illam perfectius videmus ⁊ diſtinctius q̄ illud magnum totale. ¶ Quinta concluſio eſt: q̄ nõ eſt poſſibile ſẽtire plura ſiml' ⁊ qđlʒ eorũ ita pfecte ſicut poſſet ſentiri vnum: probatur ſic: quia poſſibile eſt aliqđ vnum eſſe optime pportionatum ſenſui: ⁊ ſecundum intenſionem vel remiſſionem: ⁊ ſecundum magnitudinem vel paruitatem: ⁊ ſecundum ſitum vel diſtantiam ⁊ propinquitatem: ⁊ tunc ſi ſentiens bene aduertat ad illud perfectiſſime ſentietur: ſcilicet: quantuʒ perfecte ille ſenſus poteſt ipſum ſentire: ſic autem non eſt poſſibile q̄ aliquorum plurium ſimul ſenſorũ quodlibet ſe habeat in optima proportione ad ſenſum: ideo non eſt poſſibile q̄ illorum quodlibet ita pfecte ſentiatur. Et itẽ ad perfectionem req̄ritur attentio diligens: ideo ſi valde attendimus ad voces vel melodias non bene ſentiemus q̄ ante viſum occurrerent quantuncũq; viſui ſint bene pportionabilia: ſed non eſt poſſibile ita perfecte attendere ſimul ad vtrũq; aliquorum plurium ſicut ad vnuʒ: ſiue eodem ſenſu ſiue diuerſis: ſicut cõmuniter experimur: ergo. ¶ Sʒ contra iſtam concluſionem eſt vna obiectio quia oppoſita iuxta ſe poſita magis apparent: ita q̄ magis apparet album ſi ſit iuxta nigrum ⁊ econuerſo vt dictuʒ eſt tertio metheororum: eſtq; in perſpectiua: ergo videtur q̄ tam album q̄ nigrum pfectius ſentimus ſimt iuxta ſe poſita q̄ album ſolum vel nigruʒ. ¶ Solutio poteſt dici q̄ ſi hoc apparet magis album ⁊ illud magis nigrum non ſequitur q̄ aliquod illorum perfectius ſentiatur: quia forte hoc apparet plus albuʒ q̄ ſit ⁊ illud plus nigrum q̄ ſit: ⁊ hoc eſſet decipi: ⁊ non perfecte ſentire. vel forte diceretur q̄ ſic perfectius ſentiuntur ſenſatione communi ⁊ diſtinctiua eorum q̄ aliquod illorũ poſſet ſentiri ſenſatione ſibi ppria: ⁊ hoc pertinet ad concluſionem ſequentem. ¶ Sit ergo vltima concluſio: q̄ perfectius ſentimus plura ſenſatione communi ipſorum q̄ aliquod vnum ſenſatione propria ipſius. probatur: quia ſenſatione perfectiori perfectius ſentimus: ſed ſenſatio plurium compoſitiua ſcʒ iudicans differentiam vel conuenientiam inter hoc ⁊ illud eſt perfectior ⁊ finalior q̄ ſenſatio ſimplex huius vel illius: ideo tali ſenſatione ſic compoſitiua perfectius ſentimus licet plura: q̄ nos ſentiremus aliquod vnum ſimplici ſenſatione illius.

Et cõtra iſta fuerũt rões pauce illarũ que a pricipio adducte fuerũt. vna eñ dicebat q̄ ſi itellect⁹ intellexerit maximũ intelligibile nõ min⁹ itelligit iſima. dico q̄ verũ eſt ſed vnũ poſt alterũ. ſʒ nõ poteſt ad vtrunq; illorum ſimul ita perfecte attendere ſicut poteſt ad vnum illorum. ¶ Alia ratio erat q̄ albedo ⁊ dulcedo poſſunt ſimul eſſe pfecte in eodem ſubiecto extra: ergo ſimiliter ſpecies poſſunt ſimul eẽ in ſenſibus. concedatur: tamen aĩa non põt ita pfecte attẽdere ad vtrãq; ſiml' ſicut poſſet ad vnam. ¶ Alia ratio fuit: q̄ magnitudo non impedit viſionem coloris nec color magnitudinis cum neutrum poſſit ſentiri ſine reliquo: concedo totum: ſed tamen apparet q̄ attendens multum ad menſuram: ſcilicet quanta ſit ſuperficies alba: nõ bene poterit attẽdere ſiml' ad graduʒ intentiõis albedinis licʒ pcipiat albedineʒ: ⁊ ita etiam attendens multum ad gradum intenſionis albedinis non ſimul attendet quanta ſit ſuperficies.

Explicitæ ſunt quæſtiones ſubtiliſſimæ Magiſtri Ioannis Buridani in librũ Ariſtotelis de ſenſu & ſenſato.

¶ Sequuntur quæſtiones eiuſdem magiſtri Ioannis Buridani De memoria & reminiſcentia.

Quæſtio.I.

CIrca Librum de memoria ⁊ remi-niſcentia q̄ritur pri-mo: vtrū mēoria ſit ſolū p̄teritorū an ēt p̄ntiū. Arguit̄ ꝙ ip̄a ſit p̄ntiū: q2 obiectuꝫ cui⁹ eſt aliq̄ potētia cognoſcitiua debet mouere illā potētiā ad actū: ſꝫ mouēs nō mouet nec agit niſi ſit p̄ns: igit̄. ¶ Itē: il-li⁹ tā꜖ obiecti ē me-moria qđ ducit ad actū memorādi: ſed illud ē p̄ns: q2 eſt ſpecies: vel intētio reſuata in fantaſia: ſeu in ꝟtu-te mēoratiua: ⁊ qđ ē reſeruatū ē p̄ns. ¶ Itē: de oī eo qđ tu alias cognouiſti tu habes memoriam ſi nō ſis oblit⁹: ſꝫ tu alias nouiſti deū: ⁊ solē: ⁊ forte nō es obli-t⁹ ergo tu habes mēoriā de deo ⁊ de ſole qui tñ ſunt p̄ntes: ergo ⁊c. ¶ Itē vel memoria ē ſpeciei reſuate: ⁊ illa eſt preſens: vel eſt rei cuius eſt illa ſpecies: et for-te illa etiā eſt p̄ſens: vt celū vel terra: igitur.

¶ Oppoſitū dicit Ariſtoteles. dicit enim ꝙ futurū nō cōtingit mēorari: ſꝫ ē opinabile vl' ſperabile: nec etiā p̄ntis eſt memoria imo ſenſus: ſꝫ fa-cti eſt mēoria: vnde poſt tp̄s mēoria oīs. hec ſūt ꝟba Ariſtotelis. ¶ Notādū eſt ꝙ ꝓprie loquēdo null⁹ di-cit ꝙ ip̄e videt ſortē: vel ꝙ ip̄e audit platonem: vel ꝙ ipſe ſcit triangulū hr̄e tres angulos: ſed ipſe dicit ſe mēorari ꝙ ipſe vidit vel audiuit platonē: vel ꝙ alias cōſiderauit de triangulo. ⁊ hoc eſt ſupponendū. Et ex iſta ſuppoſitione concluditur ꝙ ad actum memoran-di requiritur actus cognoſcendi preterit⁹ de quo nos dicimus habere memoriam: vt qđ vidi vel audiui: ita ꝙ nō ſufficit actus preſens vel futurus niſi etiam fu-erit actus preteritus. ¶ Secundo etiam concludi-tur ꝙ actus memorandi nō ſolū cadit obiectiue ſup rē alias cognitā imo ēt ſup actū cognoſcēdi illam rē ⁊ etiaꝫ ſup tp̄s p̄teritū in quo fuit ille act⁹. ¶ Tertio cōcludit̄ ꝙ in ꝟtute memoratiua reſeruatiua q̄ pōt vocari memoria: ſiue in organo illius virtutis opor-tet eſſe certa reſeruata. Primo q̄dem rep̄ſentatiuuꝫ rei alias cognite: ⁊ hoc ſolet vocari ſpecies ſenſibilis vel intelligibilis. Secūdo rep̄ſentatiuū actus cogno-ſcendi quo illam rem alias cognouimus: ⁊ hoc ſolet vocari intentio. Tertio repreſentatiuum tēporis in quo illaꝫ rem cognouim⁹. ¶ Quarto cōcludit̄ ꝙ ad actum memorandi ſex concurrunt: ſcꝫ tria rep̄ſenta-ta: puta res alias cognita: act⁹ q̄ ipſa cognoſcebat̄: tē-pus in quo illa res cognoſcebatur: ⁊ alia tria repre-ſentatiua ſcilicet ſpecies rei alias cognite: intentio actus cognoſcendi: ⁊ intentio vel ſpecies temporis. ¶ Tunc iſtis ſuppoſitis queſtio ſoluitur ſecundū for-mam eius. Et erit p̄ma concluſio ꝙ ſi memoria dica-tur eſſe rep̄ſentatiuorum: ip̄a eſt preſentium: quoniaꝫ illa rep̄ſentatiua ſunt principaliter in fantaſia: vel in ꝟtute mēoratiua, aliter nō ducerēt ad aliquē actū co-gnoſcendi. ¶ Sꝫ de rep̄ſentatis ponit̄ ſcđa cōcluſio ſcꝫ ꝙ vnū rep̄ſentatū: ſcꝫ res alias cognita forte eſt p̄-terita ⁊ corrupta: forte eſt p̄ns: ⁊ forte nun꜖ fuit: ſed adhuc eſt futura: verbi gr̄a forte nūc ſū memor ꝙ heri cogitaui vel locut⁹ fui de antichriſto: ⁊ de hoc habeo memoriam ſcꝫ ꝙ heri de eo cogitaui: ⁊ ſic memoriam habeo de antichriſto tan꜖ de illa rē quam memoror alias cognouiſſe: ita memoror alias vidiſſe ſolem vel lunam q̄ tamen ſunt preſentes. ¶ Tertia cōcluſio: ꝙ ſi memoria eſt aliorū duorū rep̄ſentatorum: ſcilicet ac-tus cognoſcendi ⁊ temporis tunc opꝫ ꝙ ſit preteriti: ⁊ non p̄ſentis neq̄ futuri: quia proprie loquendo nec memoror ꝙ video nec mēoror ꝙ videbo te: ſed memo-ror ꝙ vidi te ſcꝫ in p̄terito tempore: ⁊ ſecūdum actū videndi p̄terituꝫ. ¶ Sed vltra ad magis explicādū iſtā materiā notandū eſt ꝙ memoria aliquādo accipi-tur pro aliqua virtute anime: ⁊ aliquando ꝓ actu il-lius virtutis: vnde ſic etiam iſtis duobus modis ac-cipiūtur ſepe ⁊ ſenſus ⁊ intellectus: ſi ergo memoria capiatur pro actu virtutis aīe: ille eſt duplex. Unus eſt ſpecies vel intētio reſeruata in aliqua virtute aīe ſecundum quam ꝓ parte poſſumus duci ad cognoſcē-dum ⁊ iudicandum ꝙ talē rem alias vidimus vel co-gnouimus: ⁊ iſto actu nihil cognoſcim⁹ formaliter: imo iſtum actum habem⁹ ⁊ dormiendo ⁊ nihil con-ſiderando. Alius eſt act⁹ quo ꝑ tales ſpecies vel intē-tiones reſeruatas iudicam⁹ nos talia vidiſſe aut co-gnouiſſe: ⁊ ille ē actus cognoſcitiu⁹ quo formaliter co-gnoſcim⁹ ⁊ iudicam⁹: act⁹ p̄or ſcꝫ ſpecies vel intētio reſeruata ſolet vocari actus primus anime: ⁊ actus ille cognoſcitiu⁹ ſolet vocari actus ſecūd⁹ memora-tiuus. Unde ꝓpter actum p̄mum dicim⁹ aliq̄ꝫ illū q̄ dormit vel conſiderat mēorari de tali opere ⁊ nō obli-tum eſſe: ⁊ aliquando dicimus ipſum nō actu memo-rari quia nihil actu cognoſcit. Et ſecundū hoc etiam oportet ponere duplicem potentiā aīe memoratiuaꝫ Una ē in qua ſubiectiue ſunt ille ſpecies vel intentio-nes reſeruate ⁊ illa non eſt cognoſcitiua ſed ſolum re-ſeruatiua. Alia eſt in qua eſt ſubiectiue actus ſecun-dus memorandi qui eſt cognoſcitiu⁹: ēt illa virtus ē cognoſcitiua: ⁊ eſt ſicut dicit Ariſtoteles p̄mum ſen-ſitiuū. ſ. ſenſus coīs: cui ille ſpecies reſeruate rep̄ſentā-tur. ⁊ de iſtis magis dicet̄ poſt.

¶ Rationes quæ fiebant ſoluuntur ex dictis: concedit̄ enim ꝙ mouens ad actū ſecundū memorandi eſt p̄ns: q2 eſt ſpecies vel intentio reſerua-ta ī fantaſia vel in memoria: ⁊ per hoc ſoluunt̄: prima ratio: ⁊ ſecunda. Alie due rationes ꝓcedunt de illo re-ſeruato: de quo dictum fuit ꝙ poſſibile eſt ꝙ eſt pre-ſens: ⁊ poſſibile eſt ꝙ ſit futurum: vel preteritum. Et ſic patet queſtio.

Quæſtio.II.

QVæritur: Vtrum me-moria ē habitus an paſſio p̄mi ſenſitiui. Arguit̄ ꝙ non: q2 me-moria eſt quedaꝫ virtus anime ſcilicet virtus memoratiua: ſed habitus ⁊ paſſiones diſtinguū-tur cōtra virtutes: ergo memo-ria non eſt habitus neq̄ paſſio. ¶ Item virtus memoratiua in q̄ eſt act⁹ mēorādi eſt diſtincta loco ⁊ ſubiecto a primo ſenſitiuo ꝗ memoria nō ē ī p̄mo ſenſitiuo: nec per con-ſequens eſt paſſio ſenſitiui primi: antecedens proba-tur quia ſolet communiter dici ꝙ virtus memorati-ua habet organum ſuum in poſteriori parte cerebri: primum autem ſenſitiuum ſcilicet ſenſus communis habet organum ſuum in anteriori parte cerebri vt ali-qui dicunt: vel in corde vt videtur velle Ariſtoteles. ¶ Itē ſi memoria eſſet habitus vel paſſio ſequeretur

ꝙ continue eſſemus in actu memorandi qȯ eſt falſuꝫ ⁊ patet conſequētia q꞉ ꝑmū ſenſitiuū eſt virt⁹ cognoſcitiua: ⁊ ideo ſi eſſet ī eo ſpecies reſeruata q̄ dr̄ hīt⁹ mēorandi illȯ ꝑmū ſenſitiuū ꝯtinue iudicaret ſm illā ſpeciē: ⁊ hoc eēt actu memorari. ¶ Item mēoramur multa q̄ ſub ſenſū nō cadūt: vt mēoror ꝙ demōſtratuꝫ fuit mihi triangulum habere tres angulos: ⁊c. ⁊ hoc vniuerſaliter qȯ ſub ſenſū non cadit. memoror etiam plura intellexiſſe de deo: ⁊ iſta ſub ſenſū non cadunt: talis memoria non eſt habitus neq̄ paſſio primi ſenſitiui. ¶ Item: ſolent poni virtutes interiores ordinate ad ſentiendum: ſcilꝫ ſenſus cōis: ⁊ fantaſia: ꝯſter cogitatiua ⁊ memoria. ⁊ ſicut ſe habꝫ fantaſia ad ſenſuꝫ cōem ita memoria ad cogitatiuā ſeu extiſtimatiuā. idcirco ſicut ſpecies reſeruate in fantaſia mouēt ſenſū communem: ita ſpecies reſeruate in memoria mouent cogitatiuam: ⁊ ideo memoria nō debꝫ dici habitus vel paſſio vel etiam actus ſenſus communis: immo potius cogitatiue ſeu eſtimatiue.

Oppoſitū declarat Ariſtoteles. De iſta q̄ſtione eſt Sciēdū ꝙ plurimi pħi: ſcꝫ Auicenna ⁊ alij ꝯſter poſt ipſum diſtinxerunt quatuor v̓tutes pertinentes ad ſentiendum: (dico de virtutibus interioribus) ⁊ poſuerunt quatuor diſtincta organa earū. Primo poſuerunt ſenſuꝫ cōem ꝑticipantē ſenſibilia oīm ſenſuū exteriorū. ⁊ act⁹ ſentiendi eorū: ⁊ potētē cōparare iſta: ⁊ nihil vltra: ⁊ hec eſt virt⁹ cognoſcitiua. Secunda virt⁹ eſt fantaſia ſeu imaginatiua: reſeruans ſpecies ſenſibiles ⁊ intētiōes ſibi impſſas a ſenſu communi actu ſentiente: ⁊ poſtea cum ille ſpecies vel intentiōes reſeruate iterato ꝑſentanť ſenſui cōi ſenſus communis ſentit ⁊ iudicat de ſenſibilibus in abſentia eorum: vt ī ſomnijs aut in camera clauſa tunc iudicas de celo de terra: ⁊ de alijs. Tertia virt⁹ eſt cogitatiua ſiue extimatiua: nā ſecundum commētatorē illa vocatur in brutis eſtimatiua ⁊ in hoīb⁹ appropiate ſolet vocari cogitatiua: ⁊ iſta virtus eſt cognoſcitiua: ⁊ habet poteſtatem vltra ſenſum communem iudicare de differentijs temporum quoniam ſenſus communis non iudicat niſi ꝑ modum pñtis ſicut neq̄ ſenſus exterior: cogitatiua autem iudicat ⁊ per modum preſentis: ⁊ per modum p̄teriti. Poſtea autem ſequitur virtus memoratiua q̄ reſeruat cogitationes ſibi impſſas a virtute cogitatiua: ⁊ ſic fantaſia ⁊ virtus memoratiua nō ſunt virtutes cognoſcitiue: ſed ſolum reſeruatiue ſpecierum intentionum ⁊ tamē videtur mihi ꝙ Ariſtoteles non poſuit tot virtutes interiores ſed ſolū duas: ſcꝫ ſenſum cōem: quē ſemꝑ vocauit ꝑmū ⁊ ꝑncipale ſenſitiuū: ⁊ credidit illū hr̄e oēꝫ potentiā quā alij attribuunt v̓tuti mēoratiue ꝓut v̓tus memoratiua poniť reſeruatiua: ⁊ nō appet mihi ꝙ alique rōes cogant ad ponēdū plures tales v̓tutes ⁊ ideo ponēde ſunt ſolum iſte due. ¶ Notādū ē vltra ꝙ hoc nomē mēoria ſolet capi multipliciť. Uno mō ꝓ v̓tute aliqua aīe vel corpis ſimľ. Alio mō ꝓ habitu diſtincto ab huiuſmodi virtute ⁊ etiam diſtīcto ab actu cognoſcitiuo memoratiuo. ⁊ tertio mō capiť ꝓ actu cognoſcitiuo mēoratiuo q̄ actu iudicam⁹ nos alias hoc vidiſſe vel audiuiſſe. ſi ergo capiť memoria ꝓ illo actu cognoſcitiuo mēoratiuo ſic mēoria ē paſſio ſenſus cōis: ſcꝫ ꝑmi ſenſitiui: ita ꝙ ē accidēs illi ſē ſui cōi īherēs: cū nō ponam⁹ aliā v̓tutē ſenſitiuā ⁊ cognoſcitiuā īteriorē niſi ſēſuꝫ cōem. ſi vero mēoria capiť ꝓ habitu ſcꝫ diſtīcto a ꝑdicto actu ⁊ a virtute aīe ille hīt⁹ nihil aliud eſt q̄ ſpecies ⁊ intētiōes reſuate ī fantaſia: ⁊ iō ſic mēoria eſt paſſio fantaſie ſubiectiue q꞉ īheret fantaſie cū adhuc quodāmō pōt dici hītus reſpectu ſenſus cōis nō ſubiectiue ſed obiectiue: q꞉ illa ſpecies vel intētio reſeruata pōt iterato obijci ⁊ repꝛēſentari ſenſui communi: ⁊ ſic mouere ipꝫ ad iterato ſentiendū ⁊ iudicandum de ſenſibilib⁹ alias ſenſatis in abſētia ipſorū: ⁊ ſic debēt ītelligi v̓ba ari. ſcꝫ ꝙ memoria eſt habit⁹ vel paſſio ꝑmi ſenſitiui. i. ſenſus cōis Si vero memoria capitur ꝓ v̓tute aīe: vel capiť ꝓ illa virtute q̄ ſubijciť intentionib⁹ reſeruatis ⁊ ſic ē idē qȯ fantaſia: vel capitur ꝓ illa virtute q̄ ſubijciť actui cognoſcitiuo memoratiuo ⁊ ſic eſt idē qȯ ſenſus cōis. ¶ Omnes rōnes ſūt ſolute preter illaꝫ que arguit ꝙ memoramur de ſenſibilibus q̄ ſub ſenſū non cadūt ſꝫ de hoc fiet q̄ſtio ſpecialis. Et ſic patet queſtio.

Queſtio. III.

QVæritur: Vtrū memoria ꝑtinet ad partē aīe ſenſitiuā an ad ꝑtem aīe intellectiuam. Arguiť ꝙ ꝑtineat ad partē ītellectiuā: q꞉ nos bñ memoramur de nr̄is appꝛhēſionibus vniuerſalibus: ⁊ tñ apprehēſiones vniuerſales ꝑtinēt ad ꝑteꝫ intellectiuam nō ad partē ſenſitiuā: ꝓut cōiter cōcediť: igiť. ⁊ pꝫ ſatis maior q꞉ tu bñ memoraris te aliqñ conſideraſſe ⁊ demōſtraſſe ꝙ oīs triangulus hēt tres āgulos eq̄les duob⁹ rectꝭ. ¶ Itē ſilī mō arguiť ſic nos bñ haberem⁹ memoriā de cōſideratiōe nr̄a circa deū ⁊ intelligētias: ⁊ tñ huiuſmodi cōſideratio non pertinet ad partē ſenſitiuā: ſed ad intellectiuā: igiť. ¶ Itē dicte rōes ſub eadē ſentētia poſſunt ſic formari: omne iudicium noſtrū de actib⁹ nr̄is p̄teritis ꝑ modū p̄teritionis eſt actus memoratiu⁹: ſed ꝑ intellectū iudicam⁹ de actib⁹ nr̄is p̄teritis: ⁊ ꝑ modū p̄teritionis: igiť. maior eſt nota de ſe minor ēt pꝫ: q꞉ poſſum v̓e iudicare ꝙ alias ſtudui de deo ⁊ de intelligentijs: ꝙ alias demōſtrauim⁹ multas demōſtrationes de vniuſalibus vt ꝙ omnis triangulus ⁊c. tñ hec conſiderationes fit ꝑ intellectū nō per ſenſū. ¶ Itē illȯ cōfirmať ſic vehemēter: ꝑmo rhetorice vita ſenū vt in plurib⁹ regiť mēoria: ⁊ tamē ſenes nō ꝑ ꝑtē ſenſualē ſꝫ ꝑ ꝑtē īntellectualē regi debēt: q꞉ aliter nō eēt vita eoꝝ niſi beſtialis: vt pꝫ ꝑmo ethicorū: igitur memoria ꝑtinet ad ꝑtem ītellectualē. ¶ Item: ſeneca in libello de q̄tuor v̓tutib⁹ cardinalib⁹ determinat tres eē ꝑtes prudētie ſcꝫ mēorari p̄terita: ꝓuidere futura: ⁊ ordinare pñtia: ⁊ tñ prudētia ꝑtinet ad ītellectū: q꞉ eſt hītus ītellectualiſ: vt pꝫ. vi. ethi. ergo mēoria ꝑtinet ad ītellectū.

Oppoſitū videť velle Ariſto. in hoc libro. dicit eñ ꝙ memoria eſt ꝑſentatio ꝑmi ſenſitiui ⁊ ſi ſit intellectiui: hoc eſt per accidēs. Pono igr̄ aliquas cōcluſiones. ¶ Prima eſt: ꝙ nō ſolū in ꝑte ſenſuali: ſed etiā in ꝑte intellectuali reſeruantur ſpecies vel intentiones vel habitus aliqui vľ q̄litercūq̄ vis talia noīare per que poſſumus cōſiderare ea q̄ alias conſiderauim⁹: ⁊ iudicare de noſtris conſiderationib⁹ intellectualib⁹ p̄teritis. Iſta cōcluſio patꝫ: quia aliť qñ dormires tu nihil pl⁹ ſcires de ītellectualib⁹ q̄ qñ vēiſti: qȯ eēt īcōueniēs: ⁊ videť iſta cōcluſio manifeſta eē ꝑ experiētias: nos eñ manifeſte iudicam⁹ de nr̄is cōſiderationib⁹ ītellectualib⁹ p̄teritꝭ ⁊ ꝑ modū p̄teritiōis ſicut p⁹ declaratū eſt ī arguēdo ad q̄ſtionē. ¶ Scda cōcluſio poniť: ꝙ ñ ſolū ī ꝑte ſēſuali ſꝫ ēt in

te intellectuali ponēda eſt virtꝰ mēoratiua: cōcluſio patet ex ꝑcedente ⁊ ꝑ rōnes q̄ in pncipio queſtionis fiebant: quoniā illa eſt ꝟtus memoratiua q̄ ſic eſt reſeruatiua intentionis actuum ꝑteritoꝝ ꝙ per hmōī reſeruationē poſſumus vere ⁊ euidēter iudicare de actibꝰ ꝑteritis: ⁊ per modum ꝑteritionis: mō intellectꝰ eſt hmōi vt dictū eſt: igiṫ intellectꝰ vere pōt dici ꝟtꝰ memoratiua. ¶ Tertia cōcluſio poniṫ: ꝙ etiā in pte ſenſuali ⁊ nō ſolum ī pte intellectuali eſt ponēda ꝟtꝰ memoratiua: ꝓbo q: bruta intellectū nō habēt: ⁊ tñ ī multis brutis memoria inuenitur ꝓquam illa bruta ſciunt ire ad paſcua vbi alias fuerūt: ⁊ reuerti ad domicilium: ergo ad partē ſenſualē ptinet ꝟtus memoratiua. ¶ Sed tūc oriṫ dubitatio: quare Ariſto. magis poſuit memoriā ptinere ad ptē ſenſitiuā: ꝙ ad ptem intellectiuā. Et ad ſolutionē hmōi dubitationis ꝑpono alias duas cōcluſiōes. ¶ Pria eſt: ꝙ in pte intellectuali non differt virtus memoratiua ſcꝫ reſeruatiua a virtute cognoſcitiua: q: ſi differret aut hoc eēt ex pte aīe: aut ex pte corpis: ſꝫ neutro mō eſt igr̄ maior pꝫ a ſufficiēti diuiſiōe. minor ꝓbaṫ: pmo ꝙ non ex pte aīe: quia anima ītellectiua eſt vna ⁊ ſimplex ⁊ indiuiſibilꝭ vt ſuppono. Secūdo ꝓbo ꝙ nec ex pte corporis: q: intellectꝰ inquātū dicitur intellectꝰ nō vtitur in ſuo opere organo corporeo: ꝓut debꝫ videri ī tertio de anima. ¶ Alia concluſio poniṫ: ꝙ in parte ſenſuali virtus memoratiua ſcꝫ reſeruatiua eſt diſtincta a ꝟtute cognoſcitiua. Et ad hoc probandum notandū ē: ꝙ licet poneremus in hoīe eandē eē aīam ſenſitiuā ⁊ aīam ītellectiuā: tñ oporteret dicere ꝙ illa aīa ſcōꝫ aliam rationem dicitur ſenſitiua: ⁊ ſecūdū aliā rationem: diciṫ intellectiua. dicitur enim ſenſitiua inq̄tū ī ope ſuo vtiṫ certo organo corpeo. Et dr̄ ītellectiua ī q̄tū ī ope ſuo non vtiṫ certo orgāo corpeo: tunc q̄uis ex pte aīe nō differrent memoratiua ⁊ cognoſcitiua ī pte ſenſuali: tñ differētia eſt ex pte organorum corporaliuꝫ: alia enim complexio corpalis etiā requiritur ad bene ⁊ ſubtiliter appͤhendendum q: humida: et alia requiritur ad bene ⁊ fortiter retinendū aut cōſeruandum: quia ſicca: ideo in parte ſenſuali debet eē aliud organum reſeruatiuū ⁊ aliud organū cognoſcitiuū. Et hoc iterū confirmaṫ: q: ſi reſeruatio ſpecierū ⁊ intētionū in pte ſenſuali fieret in organo cognoſcitiuo: ſeq̄tur ꝙ ſemper durante iſta reſeruatione eſſet actualis cognitio: qḋ eſt falſuꝫ. ¶ Sꝫ tūc iterū oritur maior dubitatio: q̄re ſimpliciṫ nō ſemꝑ ītelligimꝰ cōtinue cū in virtute cognoſcitiua fiat cōtinue reſeruatio apud intellectum. Ad hoc eſt reſpondendū: ꝙ habitus intellectualis reſeruati apud intellectum non ſunt ſufficiētis actiuitatis ad mouēdū intellectū ad actū cōſiderādi: ideo oportet ſupuenire motū intellectꝰ a fantaſmatibꝰ: ⁊ etiā opꝫ ſupuenire cū hoc actuꝫ voluntatis ꝑcientēꝫ cōſiderare de hoc vel de illo: tñ omnia apud intellectum exiſtentia nō ſufficiūt ad cōſiderandū in actu niſi intellectus actu moueaṫ a fantaſmatibus: iō bene dicit Ariſto. tertio de aīa: ⁊ in pmo libro: ꝙ anima non intelligit ſine fantaſmatibus. ſed reſeruata in pte ſenſuali ſufficiūt ad mouēdū ſenſū ad actuꝫ ſentiendi: ideo non ſemper indigemus obiecto exteriori: imo ſine eo ꝑ imaginationē poſſumꝰ nobis formare varias appͤhenſiones: ⁊ iō cū hmōi reſeruationes ſint ſufficientes ſequitur ſi ille eſſet in organo cognoſcitiuo ꝙ ſemper eſſet actualis cognitio qḋ nō ſeq̄batur de intellectu. ¶ Tunc ergo dicenduꝫ eſt ad illud qḋ dubitaṫ de ariſto. ꝙ Ariſtoteles ī pn̄o libro loq̄batur de illa memoria q̄ eſt ꝑ ꝟtutem reſeruatiuam diſtinctam a virtute cognoſcitiua: verū eñ eſt ꝙ illa pertinet ad ptem ſenſualē: ⁊ nō ad parteꝫ intellectualē: niſi forte ꝑ accidēs ⁊ miſterialiṫ. ¶ Ad rōes dicēdū eſt ꝙ oēs manifeſte ꝓcedunt vijs ſuis.

Quæſtio.IIII.

Quæritur. Vtrum iuuenes ⁊ ſenes ſīt male memoratiui. Arguiṫ pn̄o ꝙ iuuenes ſint bene memoratiui: q: dicit Albertꝰ ꝙ occupatio virtutis mēoratiue a pluribꝰ ſpeciebꝰ vel intētionibꝰ eſt cā male memorandi: ꝓpter hoc ꝙ non eſt ita facile plura retinere ſicut pauca: ⁊ q: vna impreſſio in virtute memoratiua cōfundit aliā ⁊ perturbat ⁊ ob hoc vetule melius memorantur de multis triſtis ꝙ clerici ⁊ magis occupati: ergo per oppoſitum: nō occupatio eſt cauſa bene memorandi: ſed iuuenes minus habēt virtutem occupatā ꝙ alij: ḡ etiā debent eē melius memoratiui. ¶ Item: iuuenes ſiue parui ſunt multū admiratiui: vt habetur pmo rhetoꝛice: q: cū pauca viderūt ideo oīa tanꝗ noua videnṫ eis miranda: modo admiratio eſt cauſa bene memorandi attēdimꝰ eñ valde fortiter ad ea q̄ nobis videntur miranda: ⁊ per fortem attentionem firmatur in memoria impꝛſſio: ergo iuuenes ⁊ parui debent bñ memorari. ¶ Deiñ arguiṫ: ꝙ ſenes ſunt bñ memoratiui: pn̄o per Ariſtotelē primo rhetorice dicentem ꝙ vita ſenuꝫ regitur memorijs. ⁊ non eſſet ita niſi eſſent bene memoratiui. ¶ Itē dicit Ariſtoteles in hoc libro ꝙ meditatiōes multe ſaluāt memoriam: ita ꝙ ſeruiunt ad bene memorandum: modo ſenes de eiſdem rebus vel conſimilibꝰ habuerunt plures meditationes ꝙ alij: igitur ipſi debent eē melius memoratiui. ¶ Iteꝫ: dicit Ariſtoteles ꝙ memorabiles ſunt illi q̄ ſunt tardi ad recipiendum: tales autem ſunt ſenes propter ſiccitatem ⁊ duritiem: igitur. ¶ Item iuuentus ⁊ ſenium opponuntur ⁊ male memorari ⁊ bene memorari opponuntur: ⁊ iuuenes ſunt male mēoratiui vt dicit Ariſtoteles: ideo ſenes ſunt bene memoratiui: et tenet cōſequentia per illam regulaꝫ ſecundi topicorum ſi oppoſitū in oppoſito ⁊ propoſitū in ꝓpoſito.

¶ Oppoſitū dicit Ariſtoteles. dicit enim ꝙ ꝑuani ⁊ multum ſenes ſunt immemores: cuiꝰ cām aſſignat q: ꝑuani ideſt parui plus opportuno ſūt humidiores: ideo fluit impreſſio ⁊ nō poteſt bene manere. Senes autem ſunt opportune duriores: ideo nō poteſt eis in organo memorie fieri īpreſſio. ¶ Notandum eſt breuiter: ꝙ bonitas vel malitia memorandi ꝓuenire pōt: aliqñ ex motu ſiue fluxu organi: aliqñ ex complexione organi ⁊ aliqñ ex pte appͤhēſiōis vꝭ appͤhēſionū. ¶ Dico pn̄o ex motu organi ſi in corpe facta ſit aliquā impreſſio: ⁊ partes illius corporis fluāt int̄ ſe vel refluāt: ille fluxꝰ remouebit vel turbabit ipſſionem: ideo motus vel fluxus organi memorie facit ad non bene memorari. Motus aūt vel fluxꝰ in organo memorie prouenit aliquando propter paſſionem accidentem: ⁊ aliquando propter etatē. dico propter paſſionem accidenteꝫ vt in ebrijs vel in infirmis: aut etiam in iratis vel in timentibus. Ideo tales de eis que tūc ſuperueniunt non memorantur: ſed dico propter etatem: quia in paruis eſt valde multus fluxus per totuꝫ corpꝰ ꝓpt̄ augmentū: ⁊ ī ſenibꝰ ēt ꝓpt̄ decrementū: iō iā manifeſtū ē ꝙ ꝓpt̄ fluxū organi pueri ⁊ ſenes reddūṫ male memoratiui: illi aūt q̄ medie etatis

ſunt:magis ſunt ſedati:iō pñt magis memorari. dein
de ex parte complexionis ſciendum eſt:ꝙ complexio
nimis ſicca ⁊ dura non poteſt faciliter recipere impſſ
ſiones:quarum tamen receptio eſt neceſſaria ad me
morandum. Complexio nimis humida ꝗuis faciliꝰ
recipiat impreſſionem tamē non poteſt eam bene re-
tinere ꝓpter fluxum. Unde ſi in aqua facias impſſio
nes ꝑ baculū vel virgam ſtatim a baculo illo remo-
uetur impreſſio: mō ſenes ſūt plus debito duri ⁊ ſicci
⁊ parui plus debito humidi:ideo ſequiꝰ ꝙ vtriqꝫ ſūt
male memoratiui ꝗtum eſt ex complexione organi:
Deinde ex parte apphenſionis vel apprehenſionum
ſciēdum eſt: ꝙ impreſſiones fortiter firmantur in me
moratiua duobus modis. Uno modo:propter fortē
attentionem: ſi quis em̄ valde fortiter attendat ad
illud quod videt:vel audit:ipſe magis mēorabiꝰ eiꝰ
Alio mō firmaꝰ impſſio ex multa meditatione circa
idē:vnde eſt ꝙ lectio audita ⁊ nō ſepe repetita trāſit
⁊ non ꝓdeſt:mō ꝗtuꝫ eſt ex forti attentione qui bene
de aliquibus memorantur circa q̄ valde attēdūt ꝓpꝰ
admirationē:ſicut ꝑus dicebaꝰ arguendo: ſꝫ ꝓpter
multiplicatam meditationē ſenes bñ memoranꝰ de
antiqs:q2 valde frequēꝰ circa talia meditati fuerūt.
❡ Et ideo notādūꝫ:ꝙ valde ſenes multū bene memo
ranꝰ de ātiqs opibꝰ q2 pluries cōſiderauerūt circa ea
vel ſimilia:ſꝫ de his q̄ de nouo ipſis emergunt nō pñt
memorari:q2 nō pōt eis fieri impreſſio ꝓpter duritiē

Ad rationes. Ad primam: concedo
ꝙ ceteris paribꝰ minus occupati meliꝰ mēoranꝰ:iō ꝑ
ut meliꝰ mēorarēꝰ ꝗ alij niſi alia obſtarēt q̄ dicta fue
runt. ❡ Ad ſecundā rationē reſpondēdum eſt ꝙ qui
ꝓpter admirationem valde bene memoranꝰ de aliq
bus ⁊ vſqꝫ ad finem vite:ſed de alijs de qbus admira
tionem multam non habuerunt non bene memoran
tur. ❡ Ad aliam reſpondendum eſt ꝙ parui ⁊ ſenes
q̄ nō habent ſenſus optime diſpoſitos:habent memo
riam adhuc nimis humidam:ideo non optime diſpo
ſitam ad recipiendum. ❡ Ad aliam dicendum eſt: ꝙ
ſenes bene memoranꝰ de antiquis:vel ad eorūꝫ ſimili
tudinem vel diſſimilitudinem ordinant preſentia et
preuident futura:⁊ ſic intēdit Ariſtoteles ꝙ vita eo
rum regitur memorijs:et nō intendit ꝙ bene memo-
rentur eorum que de nouo ipſis occurrerunt. ❡ Ad
aliam reſpondēdum eſt:ꝙ tardi ad recipiendum be
ne memorātur ſi poſſit eis fieri impreſſio:tamen ſi nō
poſſit non bene memorantur:modo nimis ſenibꝰ nō
poteſt fieri impreſſio in ꝟtute memoratiua ſicut dice
batur. ❡ Ad vltimam reſpondendum eſt:ꝙ illa re-
gula ſi oppoſitum in oppoſito ⁊ propoſitum in pro-
poſito:non tenet in contrarijs niſi vtrobiqꝫ ſit contra
rietas extremi ad extremū. mō i ꝓpoſito bñ ē cōtrari
etas extremi ad extremū notata inter pueritiā ⁊ ſe-
nium:ſed non inter bene memorari ⁊ male memorari
in ordine ad complexionem:q2 memorari eſt ſecūdū
complexionem mediam ſcꝫ neqꝫ nimis ſiccam neqꝫ ni
mis humidam:vnde argumentum ſimile eſt huic ar-
gumento: prodigus ⁊ auarus opponuntur: bonus
⁊ malus opponuntur:⁊ prodigus eſt malus:ergo aua
rus eſt bonus:argumentum enim non valet: quia ꝓ-
digus ⁊ auarus opponuntur extreme: ⁊ bonus malo
opponitur ſicut medium extremo:quia in medio con
ſiſtit virtus:vt habetur ſecundo ethicorum.

Queſtio. V.

COnſequenter queri
tur:vtrum ad reminiſcentiā re
quiritur obliuio ⁊ ad memoriā
non requiritur. Arguitur ꝑmo
ꝙ ad reminiſcendū non requi-
ritur obliuio:q2 ſequereꝰ ꝙ re-
miniſci eſſet idem qḋ iterūꝫ ad
diſcere:ſed conſequens eſt fal
ſum vt dicit Ariſtoteles:⁊ conſequētia nota eſt: q2 ſi
totaliter oblitus es alicuius rei tu nihil plus ſcis de
illa ꝗ ſciebas ante addiſcere:ideo tu nō poteris veni
re ad ſcientiā illius rei niſi eam addiſcas ſicut eā ꝑꝰ
didiciſti:et hoc eſt iterum addiſcere. ❡ Itē ſi ad remi
niſcendum requireretur obliuio:ſequeretur ꝙ remi-
niſcētia ⁊ reſumptio memorie eſſet rememoratio eiꝰ
quod oblitum erat:ſed ꝯñs negat Ariſtoteles: ergo.
❡ Itē:tu non es oblitus ea quorūꝫ ſpecies ſunt ſerua
te in memoria:ſꝫ ſpēs reminiſcendorū ſūt reſeruate i
memoria:ergo tu non es illa obliꝰ:maior eſt nota de
ſe:⁊ minor ꝓbatur:q2 ſi in memoria tua nō eēnt reſer
uate ſpecies illorū reminiſcēdorū: tunc nunꝗ tu poſ
ſes venire ad notitiam illorū niſi ipa de nouo tibi re-
pſentarenꝰ:qḋ tñ eſt falſū: q2 ad reminiſcēdū nō opor
tet illa pterita tibi de nouo preſentari. ❡ Arguitur
deinde ꝙ ad memorandum requiritur obliuio ꝑ com
mentatorem qui dicit ꝙ memoratio eſt reſeruatio ab
ſciſſa:⁊ hoc videtur eē obliuio:dicit etiā expſſe cōmē
tator ꝙ mēoratio ē reminiſcētia eius qḋ erat oblitū.

Oppoſitū videꝰ determinare Ari-
ſtoteles. ❡ Uñ breuiter notādū ē:ꝙ mēoria nō capiꝰ
hic ꝓ virtute memoratiua:nec ꝓ ſpecie vel intētione
reſeruata:ſed pro argumento illo quo aliqs iudicat
de actibus pteritis ꝑ modum pteritionis:vt ſe hoc vi
diſſe vel feciſſe. Et ſimiliter reminiſcētia accipiꝰ pro
tali actu iudicatiuo:⁊ ideo memoria ⁊ reminiſcentia
prout hic de eis loquimur conueniunt i hoc:ꝙ vtra
qꝫ eſt actus quo aliqs iudicat de pterito per modum
pteritionis:vt ſe hoc vidiſſe vel feciſſe:tamen differūt
q2 ad memorandū reqriꝰ ꝙ hō habeat ſpeciē vel hitū
ꝑ quē poſſit prompte ſine aliqua cogitatione medita
ri:ꝙ ita vidit:vel audiuit:⁊ hoc patet ꝑ quid nominis
per omnem modum loquendi ſi inquiramꝰ a te vtrū
memoriā habes de tali facto ſtatim dices ꝙ ſic ſi prō
pte ſcias meditari quomodo fuit:ſed ſi non ſcias re-
ſpondere quomodo fecit:dices ꝙ tu nō bene memo-
raris:ſed forte cum hoc diceres te credere ꝙ per cogi
tationem illud tibi reduceretur ad memoriam. Sed
ad reminiſcentiam requiritur ꝙ homo quādo primo
cogitat de re non habeat ſufficientē habitum vel ſpe
ciēꝫ ꝑ quaꝫ poſſit prōpte iudicare ꝙ ita fuit:et ꝙ poſt
eā per cogitationē ⁊ diſcurſum ex memoratis reuerta
tur ſibi notitia de illo: et huiuſmodi reuerſio notitie
de illo de quo non memorabatur vocatur reminiſcen
tia. Et ideo ſicut vult Ariſtoteles ad reminiſcētiam
requiruntur tres actus ſcilicꝫ memoria aliquorum: ⁊
proceſſus ratiocinatiuus ex illis mēoratis ad inue
niendum aliquid non memoratum: ⁊ inuentio illius
prius non memorati vocatur reminiſcentia: ⁊ pro-
ceſſus ille vocatur diſcurſus:vel proceſſus ad remini
ſcendum: ⁊ illa memorata ex quibus ſic proceditur
ſunt tanꝗ principia ꝑ que reminiſcimur. Et debetis
ſcire ꝙ ex his cōcludit Ariſto. differētiā inter memo
riā ⁊ reminiſcentiā:quia memoria bñ cōuenit brutis
reminiſcētia ꝟo brutis nō cōuenit ꝓpꝰ hoc ꝙ brutis nō
cōuenit ille ꝓceſſꝰ rōcinatiuꝰ. ❡ Poſtea de obliuiōe

Notandum eſt ꝙ duplex eſt obliuio: vna totalis: alia partialis. Obliuio totalis dicitur totalis corruptio ſpeciei ſeu intentionis prius in memoria exiſtentis ita ꝙ homo ſe habet ad rē quam prius cognouit ac ſi nunq̄ prius cognouiſſet eam. Sed obliuio partialis eſt remiſſio vel turbatio huiuſmodi ſpeciei vel intentionis per talem modum ꝙ ipſa non ſit ſufficiens ad prōpte iudicandum ꝙ ita fuit: immo ꝙ ad hoc indigeamus aliqua p̄meditatione. ¶ Iſtis notatis finaliter ponēde ſunt concluſiōes. ¶ Prima concluſio eſt: ad memoriam requiritur obliuio aliqua: ſed nec partialis nec totalis: vt patet: quia illorum diceris memorari: de quibus ſine aliqua meditatione tu ſcis meditari: modo de tali nulla facta eſt obliuio: vt patet per quid nominis. ¶ Secunda concluſio eſt: ꝙ ad reminiſcendum non requiritur totalis obliuio q̄m de totaliter oblito non eſt poſſibile reminiſci: qḋ patet: q: ad reminiſcendum req̄ritur iudicare ꝙ ita vidimus vel audiuimus vel fecimus ⁊ ſic de alijs actibus: hoc autem non poſſumus iudicare niſi per ſpeciem vel intentionem reſeruatam: ⁊ ita non ſtat cū totali obliuione ſicut dicebatur. ¶ Tertia concluſio ponit̄ ꝙ ad reminiſcendum requiritur partialis obliuio ante actum reminiſcendi: ⁊ hoc patet ex modo loquendi: quia ſicut dicebatur oportet ꝙ quando primo in reminiſcēdo iudicamus non ſumus prompti iudicare ꝙ ita ſit ſed fiamus prompti per meditationem ⁊ ꝓceſſum ex alijs memoratis: ⁊ hoc erat partialis obliuio vt dicebatur.

Ad rationes. Ad primam dico ꝙ reminiſcentia nō eſt idem qḋ iterū addiſcere q: iterū addiſcere eſſet vel poſſet eſſe alicu⁹ totalit̄ obliti ⁊ eius nō eēt reminiſcētia: imo vniuerſalit̄ iterū addiſcere ē ac ſi nunq̄ illud ſciuiſſemus: ita ꝙ ad illud addiſcere nihil operatur hoc ꝙ p̄us ſciuimus illam rem: ſed ad reminiſcendum operatur: quia requiritur ꝙ non ſit totaliter oblitum. ¶ Ad aliam dicendum eſt: ꝙ reminiſcentia eſt reſūptio memorie: nec hoc intendit Ariſtoteles negare: ſed vult dicere ꝙ iſta nomina reminiſcentia ⁊ reſumptio memorie non ſunt adinuicē cōuertibilia: quia poteſt eſſe memoria totaliter obliti ꝑ iterum addiſcere: ⁊ hoc non eſſet reminiſcentia: immo ad reminiſcendum requiritur ꝙ ſit reſumptio memorie non totaliter ſed partialiter obliti per ꝓceſſum: ex memoratis ad inueniendum illud partialiter oblitū. ¶ Tertia ratio bene probat ꝙ reminiſcentia non eſt totaliter obliti. ¶ Sꝫ ad auctoritatē ꝯſiter dicēdū ē ꝙ ipſa vtebatur hoc nomine memoratio: nō ꝓ memoria: ſed pro reminiſcentia: ⁊ illa auctoritas ſufficit ꝓ nobis: ⁊ ſic eſt finis: Deo gratias.

Explicitæ ſunt q̄ſtiones de memoria & reminiſcentia lectæ Pariſii a reuerendo magiſtro Io. Buridano finitæ anno domini. M.CCC.VI.

Sequunt̄ quæſtiones de Somno & Vigilia editæ ab eodem.

Quæſtio.I.

Circa librū de ſōno ⁊ vigilia Ariſto. q̄ritur p̄mo vtrū ſomn⁹ ſit p̄uatio vigilie. Arguit̄ ꝙ nō: q: illḋ ē poſitiuū ⁊ nō p̄uatiuū qḋ ꝓuenit a cāis poſitiue agētib⁹: ſꝫ ſōn⁹ ē hmōi: q: ſōn⁹ ꝓuenit a calore cordis digerētis ⁊ euaporātis cibū: mō illa ē cā poſitiua et poſitiue agens: igit̄. ¶ Itē: dicit Ariſto. ꝙ ſōn⁹ eſt conuētus ⁊ reciprocatio caloris ad locum cordis: ⁊ anime: ⁊ hoc totū ē poſitiuum: igr̄. ¶ Item: ſi ſomn⁹ eſſet p̄uatio vigilie: ſequeret̄ ꝙ ſemꝑ eſſet ab dormiente vel vigilante: ſed conſequens eſt falſum: falſitas conſequentis eſt nota: quia exiſtētes in extaſi ipſi nec vigilant nec dormiunt. dicit enim ariſtoteles ꝙ ipſi nō dormiunt: quoniā talis impotētia ſentiendi non eſt ſomn⁹ vt dicit: ſimiliter ipſi non vigilant quoniam vigilantia eſt diſpoſitio ſecūdū quā aīalia poſſunt in operationes ſenſuū: ⁊ extaſis non eſt talis diſpoſitio: ⁊ ſic patet falſitas cōſequentis. Sed ꝑ hoc conſequentia ꝓbatur ꝙ habitus ⁊ p̄uatio circa ſubiectū ſuū propriū ſunt oppoſita immediata: ita ꝙ neceſſe eſt alterū illorū ineſſe illi ſubſtātie: ideo ſi ſomnus ⁊ vigilia priuatiue opponerentur neceſſe eſſet oē aīal dormire aut vigilare. ¶ Itē: in p̄dicamētis dicit̄ ꝙ a priuatiōe non cōtigit reuerti in habitū: vt de cecitate ad viſum: ſed de ſomno contingit reuerti in vigiliā: ergo ſomnus non eſt p̄uatio vigilie. ¶ Itē: illud eſt poſitiuū a quo prouenient effectus poſitiui: ſed a ſomno ꝓueniūt effectus poſitiui. ſ. q̄ ſolis animalibus eſt regeneratio ſpirituum: vt voluit Ariſtoteles ⁊ commentator. ¶ Itē: in nulla ſcientia determinatur principaliter de priuatione: ſed ſecundum albertum determinatur in iſto libro principaliter de ſomno ſcilꝫ principali⁹ q̄ de vigilia: ſcꝫ propter hoc vt dicit: q: vigilia non habet alias opationes q̄ ſenſus: nec prouenit ab alijs cauſis q̄ actus ſentiendi: ideo nō opꝫ d: vigilia determinare niſi ꝙ alicubi determinatum ē de ſenſu: ergo ſomnus non eſt priuatio.

¶ Oppoſitū dicit Ariſto. dicit enim ꝙ ſomn⁹ ⁊ vigilia opponūt: ⁊ ꝙ ſōn⁹ vigilie q̄dā p̄uatio ē: dicit ēt Ariſto. ꝙ ſomn⁹ eſt impotētia ſentiēdi: vigilia aūt eſt potentia ſentiendi: mō impotentia eſt p̄uatio potentie: igit̄. ¶ Dicit etiā ꝙ ſomn⁹ ē tanq̄ requies: ⁊ mō q̄es eſt p̄uatio motus: igit̄. ¶ Notandū eſt ꝙ ſomnus pure naturalis ſic fit: ꝙ ꝓpter calorē ꝓuenientē originaliter a corde licet expanſum ad hepar ⁊ ad ſtomachū ⁊ ad alia membra decoquitur ⁊ digerit̄ nutrimētū: ⁊ i hmōi digeſtiōe reſoluūt̄ ab ipo nutrimento vapores ⁊ fumi: q̄ ꝓpt̄ caliditatē ⁊ ſubtilitatē aſcendunt ad caput. ⁊ ibi ꝓpter frigiditatē cerebri infrigidant̄ ⁊ ingroſſantur: ideo reuertunt̄ verſus cor et hepar: ⁊ reuertendo obſtruunt venas ⁊ meatus ꝑ q̄s calor ⁊ ſpecies innati ſunt a corde diffundi ad exteriora: ⁊ ita repercutiūtur calor ⁊ ſpecies ad locū cordis: ⁊ cū ad cor ⁊ ad membra digeſtiua ſit magi⁹ cōuēt⁹ calorū ⁊ ſpūū: ideo fit fortis digeſtio ⁊ mltiplicatio ſpūum: ⁊ q: tunc ꝑ meatus obſtructos non poſſunt a corde mitti ſpecies ſenſuū ad organa exteriora: iō non

pñt illa organa exercere opa ſibi debita ſcꝫ opus ſentiẽdi. ¶ His igr̃ p̃miſſis qꝛ noĩa ſũt ſignificatiua ad placitũ debet ſcirꝫ ꝙ aliqñ Ariſtoteles diuerſimode vtitur hoc nomine ſomnꝰ. vno mõ quo hoc nomẽ ſomnus ſupponit pro ſenſibus exterioꝛibꝰ ea ratiõe qua non ſunt potentes ſentire: ꝓpter carentiã ſpũuꝫ ſenſibilium ꝑcuſſoꝛum ad locum cordis: ⁊ nõ potẽtium diffundi ad illa organa propter dictã cãm: ⁊ ſine dubio põt cõcedi ꝙ hoc nomẽ ſomnꝰ eſt nomẽ p̃uatiuũ p̃uatiue oppoſitum huic nomini vigilia: ſicut illa nomina p̃uatiua opponunt̃: impotentia ſentiendi: ⁊ potentia ſentiendi. Alio modo vtimur hoc nomĩe ſomnus ꝓ ut ſupponit ꝓ couentu caloꝛum ad locũ cordis ⁊ mẽbroꝛũ digeſtiuoꝛũ: ꝓpter confoꝛtationẽ nature ⁊ regenerationẽ ſpirituũ: ⁊ manifeſtũ eſt ꝙ hoc mõ hoc nomen eſſet nomẽ vere poſitiuum ⁊ nõ p̃uatiuũ. ⁊ ſic ſomnus eſt diſpoſitio poſitiua: ad quam tamẽ diſpoſitionẽ ſequit̃ bene impotentia ſentiẽdi in organis exterioꝛibus ſenſibilibus: ſicut ꝑ motũ poſitiuum ſolis ſequitur in nocte tenebre ſuꝑ terram. Et ſic app̃et quõ oẽs rationes ſoluantur.

¶ Ad rõẽs ad primã dico ꝙ per cauſas poſitiuas alicuius effectus poſitiui põt bene cõſequi p̃uatio alterius diſpoſitionis: ſicut dictũ fuit ꝙ ad motũ ſolis ſequit̃ ĩ nocte carentia luminis ſuꝑ t̃rã ita cõcedo ꝙ ex actione caloꝛũ: ⁊ cordis: ⁊ vapoꝛũ: ex q̄bꝰ circa coꝛ ſequit̃ effectꝰ poſitiuꝰ: ſequit̃ bñ alibi ſcꝫ in organis exterioꝛibꝰ ĩpotentia ſẽtiẽdi: q̄ põt dici p̃uatio. ¶ Ad ſecũdã rõnẽ: conceditur ꝙ ſomnus ꝓ illo cõuẽtu caloꝛũ nõ debꝫ poni p̃uatio. ¶ Ad tertiã: dico ꝙ habitꝰ ⁊ p̃uatio ſũt oppoſita ĩmediata circa ſubiectũ acceptũ vt ẽ ĩ ꝓpinq̃ diſpoſitiõe ad illũ hitũ: vel ad illã p̃uationẽ: ⁊ alit̃ nõ ẽ verũ. Catulꝰ añ nonũ diẽ nõ ẽ in diſpoſitione ꝓpinqua nat̃alit̃ ad videndũ: iõ tũc nec dr̃ cecꝰ nec vidẽs: mõ ĩn ꝓpoſito hõ tali extaſi detentus non eſt ĩ diſpoſitiõe ꝓpinqua ad opa ſomni vel vigilie: ideo põt cõcedi ꝙ tunc nec ꝓp̃e doꝛmit: nec ꝓp̃e vigilat: ſꝫ oẽ aĩal ſanum ⁊ in tp̃e ĩ q̄ iã ẽ ĩnatũ vti ſenſibꝰ vel doꝛmit vel vigilat. ¶ Ad aliã dr̃ ꝙ aliq̄ eſt p̃uatio p̃uans actũ ſolũ: ⁊ ab iſta cõuenit regredi in habitũ: ⁊ ſic eſt de ſomno ⁊ vigilia. Alia ẽ p̃uatio p̃uans ſimul actũ ⁊ potentiã: ſicut cecitas q̄ nõ ſolũ dicit carentiã actus videndi: immo potentie ad videndũ ⁊ a tali nõ cõtigit regredi ĩ habitũ. ¶ Due vltime rationes ꝓcedũt de ſõno accepto ꝓ illo cõuẽtu caloꝛũ.

Quæſtio. II.

Veritur Vtrum ſomnus ⁊ vigilia ſunt paſſiones cõuenientes oĩbꝰ ⁊ ſolis aĩalibꝰ. Et arguit̃ p̃mo ꝙ nõ oĩ aĩali cõueniãt ſõnus ⁊ vigilia: qꝛ ſomnꝰ ⁊ vigilia ſũt paſſiões cordis vt vult ariſto. mõ nõ oĩa aĩalia habẽt coꝛ. ¶ Itẽ: ſomnꝰ ⁊ vigilia ſũt paſſiones ſenſus cõis: vt vult Ariſto. ſꝫ nõ omne aĩal habet ſenſũ cõem igr̃. ꝓbo minoꝛẽ: qꝛ q̄dã aĩalia habent ſolum vnũ ſenſũ ſcilꝫ tactũ. vt vult Ariſto. mõ vbi eſt vnicꝰ nõ ẽ ſenſus cõis: iõ q̄dã aĩalia nõ habẽt ſenſũ cõẽꝫ qõ ẽt ex hoc pꝫ qꝛ ſenſus cõis radicat̃ ĩ coꝛde vt vult Ariſto. ⁊ multa aĩalia nõ habent coꝛ. vt dicebat̃: igit̃. ¶ Itẽ ſõnꝰ fit ꝑ vapoꝛẽ ĩgroſſatum a cerebro: mõ multa ſũt aĩalia q̄ nõ hñt cerebrũ neq; caput ideo illis nõ põt cõuenire ſõnꝰ. ¶ Deĩn arguit̃ ꝙ plãtiſ debeat cõuenire ſõnꝰ ⁊ ſic nõ ſolũ aĩalibꝰ: qꝛ ſicut dicit Ariſto. opãdo cõtinue accidit fatigatio: iõ plãtiſ ſicut aĩalibꝰ poteſt cõuenire fatigatio: ſꝫ in fatigabilibꝰ nat̃a oꝛdinauit requiem ad ſalutem ipſoꝛũ: ⁊ illorũ q̄es eſt ſõnus: ergo in plantis nat̃a debuit oꝛdinare ſomnũ. ¶ Itẽ: ſõnꝰ deſcribit̃ ab Ariſto. ꝙ ſomnꝰ eſt cõuẽtꝰ caloꝛũ ⁊ nat̃alis reciprocatio: mõ hoc põt cõuenire plãtis: nã ꝓpter frigꝰ circunſtãs caloꝛ ĩ plãtiſ reuertit̃ ad interioꝛa: iõ ꝓpter defectũ caloꝛis extrinſeci folia cadũt ĩ hyeme ab arboꝛibꝰ igr̃ plãtis ĩeſt ſõnꝰ.

Oppoſitũ determinat Ariſto. Ponẽde ſũt breuit̃ cõcluſiões q̄s ponit Ari. p̃ma ẽ ꝙ neceſſe eſt oĩ aĩali ineẽ qñq; vigiliã: ſꝫ tñ iſtã cõcluſionẽ limitat Ari. ꝙ ip̃a nõ debꝫ ĩtelligi de neceſſitate ſimplicit̃ ſꝫ de neceſſitate cõditiõata. dico eĩ ꝙ ſi dꝫ ĩtelligi de neceſſitate ſĩplicit̃: qꝛ credo ꝙ mĺta fuerũt aĩalia q̄ nũq̃ vigilauerĩt vel doꝛmiuerĩt. Imaginãdũ ẽ eĩ ꝙ aĩal a principio ſue foꝛmationis nõ ſtatĩ hẽt organa ſenſuũ ſufficiẽt̃ diſpoſita ad ſentiẽdũ: iõ nõ cõuenit illi tunc vigilia: qm̃. vigilare ẽ vti ſẽſibꝰ exterioꝛibꝰ in ſentiẽdo actu: vel ſaltẽ vigilare ẽ ip̃m aĩal eẽ ĩ diſpoſitiõe ĩ qua vtit̃ ſenſibus exterioꝛibꝰ vel vteret̃ ſi obiectũ eẽt p̃ñs: iõ q̄ ſi ſũt ĩ diſpoſitiõe ad vtẽdũ nõ vigilãt nec dicere opꝫ ꝙ doꝛmiãt: qꝛ ſõnꝰ cõſiſtit in ligamẽto nat̃ali ſẽſuũ exterioꝛũ cũ iã fuerũt ĩnata ſẽtire: iõ ſi illa aĩalia fuerũt coꝛdata añq̃ haberẽt organa diſpoſita ad ſẽtiendũ: illa nunq̃ vigilauerũt: nũq̃ ẽt doꝛmiuerũt. ⁊ iõ nõ ẽ v̾ũꝫ ſimplicit̃ loquẽdo ꝙ ſit neceſſe oẽ aĩal aliqñ vigilare: ſꝫ dixi ꝙ hoc erat neceſſitate cõditionata ſcꝫ ſi aĩal debeat viuer̃ tp̃e debito ſue ſpeciei ⁊ exercer̃ opatiões debitas illi ſpeciei. ¶ Tũc igr̃ ponit̃ iſta cõcluſio: ꝙ neceſſe ẽ oẽ aĩal hr̃e ſẽſũ: ⁊ ſenſꝰ ẽ potẽtia nat̃alis ad ſentiẽdũ: igit̃ neceſſe ẽ oẽ aĩal aliqñ ſentire: ⁊ tenꝫ ꝯña qꝛ potẽtie nat̃ales nõ ſũt fruſtra mõ ſentire ſecũdũ ſenſus exterioꝛes eſt vigilare igit̃. ¶ Scdãꝫ cõcluſionẽ ponit Ariſto. ꝙ neceſſe ẽ oẽ aĩal aliqñ doꝛmire: ĩtelligẽdo vt p̃us de neceſſitate cõditionata. ⁊ ꝓbat̃ cõcluſio: qꝛ expꝛimur ꝙ ĩ mĺto vſu ſẽſuũ exterioꝛũ accidit fatigatio mõ ĩ q̄bꝰ accidit fatigatio nat̃a ad ſalutẽ debuit oꝛdinare reqẽ: iõ oĩ aĩali debet aliqñ cõuenire reqes ipoꝛũ ſenſuũ a ſenſatione: ⁊ illa ſi ſit nat̃al̾ eſt ſõnꝰ. igit̃. ¶ Sꝫ hic accidit magna dubitatio: q̄re virtꝰ nutritiua nõ fatigat̃ ĩ opando nec ĩdiget reqẽ: vt v̾tꝰ ſẽſitiua. Ad hoc reſpõdẽdũ ẽ vt credo ꝙ opꝰ v̾tutis vegetatiue ẽ ad cõtinuationẽ vite ⁊ durationis ipiꝰ aĩalis: iõ ꝓpter opꝰ illius v̾tutis nõ fatigat̃ nec debilitat̃ aĩal ſed foꝛtificat̃: ⁊ ſaluat̃. ſed in op̾e ſenſuũ exterioꝛũ nat̃a ĩdiget mitter̃ ſpũs ad organa exterioꝛa ad exercẽdũ opa ſua: ⁊ illi ſpũs iã ĩ organis exterioꝛibꝰ exiſtẽtes cito ꝓp̃ ſubtilitatẽ exhalãt: iõ ſi nimis cõtinuaret̃ ſenſatio exterioꝛ ſpũs ꝑ q̄s vita exercet̃ nimis diminueret̃: ⁊ ita debilitaret̃ aĩal: ⁊ tãdẽ cozrũꝑet̃: ⁊ illa eſt fatigatio aĩalis in op̾e ſenſꝰ ſcꝫ diminutio ſpũuꝫ ꝑ exhalationẽ coꝝ ab organis exterioꝛibꝰ ſenſitiuis: iõ nat̃a indiguit reqẽ illoꝝ ſpũum donec ĩtrinſecꝰ regenerati eẽnt ſpũs: ⁊ illa app̃et neceſſitas ſõni: ⁊ app̃et q̄re in aliis ꝑtibꝰ nõ accidit fatigatio. ¶ Tertia cõcluſio ponit̃ ꝙ nulli alteri ab aĩali cõuenit vigilia vel ſõnꝰ: ⁊ hoc pꝫ p̃mo de vigilia: qꝛ ſicut dictũ fuit: vigilare cõſiſtit ĩ vtẽdo ſẽſibꝰ ext̾ioꝛibꝰ vel ĩ eſſẽdo ĩ diſpoſitiõe apta ad vtẽdũ: iõ tm̃ cõuenit vigilia q̄bꝰ cõuẽit ſẽſꝰ: ⁊ ſolis aĩalibꝰ ꝯuẽit: igr̃. ⁊ hoc idẽ pꝫ de ſõno: qꝛ circa ideꝫ fiũt ſõnꝰ ⁊ vigilia: ſicut circa idẽ fiũt hĩtus ⁊ p̃uatio: ⁊ ideo debet ſcire ꝙ ſi deo ⁊ intelligentiis que ſenſu carent attribuatur vigilia vt patet in duodecimo metaphyſice: hoc non eſt propꝛie ſed metaphoꝛice: ſic eñ ſemꝑ dicũtur vigilare qꝛ

ſemper ſunt in actu ſiue in ope: nõ tñ ſentiendi: ſed intelligẽdi. Et debetis notare ꝓpter iſtã q̃ſtionẽ ⁊ oẽs alias ĩ hac materia ꝙ ĩ iſto ꝓpoſito ego nõ curo de logicis cauillationibus: verũ ẽ eſt ꝙ de virtute ſmõis hec eſſet falſa ſomnus vel vigilia põt cõuenire oĩ aĩali: q: nec iſte nec ille põt conuenire oĩ animali: ⁊ ſic de ſingulis: ſed hec eſſet vera: oĩ aĩali põt ineſſe ſomnus aut vigilia. Similit̃ ẽt illa de neceſſario in ſenſu compoſito eẽt falſa: ſcʒ neceſſe ẽ oẽ aĩal aliqñ vigilare: ſʒ illa in ſenſu diuiſo eſſet vᷓa: de neceſſitate cõditionata vt dixi ſcilʒ oẽ aĩal neceſſe eſt q̃n̄qꝫ vigilare. In iſtis q̃ſtionibus ĩtelligatis verba ad ſenſus cõuenientes ſiue exprimantur ſiue non.

¶ Ad ratiões reſpõdẽdũ eſt. Ad pri

mã põt cõcedi ꝙ nõ oẽ aĩal habet cor: tñ ſi nõ hẽt cor habʒ aliq̃d ꝓportionabile cordi: ⁊ ſic etiã ſi nõ hẽt caput nec cerebrũ: tñ hẽt aliq̃d ꝓportionabile capiti vel cerebro: mõ nõ oĩs ſomn⁹ ẽ paſſio cordi; ſʒ cordis vel ꝓportiõabil' cordi. ⁊ ita de cerebro q̄tũ ad rationẽ q̃ arguebat de cerebro. ¶ Utrũ aũt oẽ aĩal habeat ſenſuʒ communem põt ſuſtineri ꝙ ſic: vel ꝓportionabile ſenſui cõi. Uñ ſi ſolũ hẽat tactũ tñ intra habet vñ eſt ei⁹ origo: ⁊ hoc eſt ꝓportionabile ſenſui cõi ⁊ hoc ſufficit ad ſomnũ vel vigiliã. ¶ Ad rõem q̃ arguebat de plantis: dicẽdum eſt ꝙ non cõuenit eis fatigatio q: neqꝫ ſenſus: ⁊ ſi conueniat eis cõuentus calorũ intrinſecus tñ hoc non ſufficit ad ſomnum: ſʒ exigit̃ ꝙ ꝑ talẽ conuentum ꝓueniat ligamentũ ſenſuũ exteriorum: quod non habet locum in plantis.

Quæſtio III.

Quæritur: Utrũ principiũ ſenſitiuũ ſiue ſenſus cõis eſt in corde an in cerebro tãꝙ in organo. Arguit̃ ꝙ ſit ĩ cerebro auctoritate platonis: galeni: Auicẽne: ⁊ plurimorũ alioꝝ q̃ dicũt ipʒ eſſe ĩ ãteriori ꝑte cerebri. ¶ Itẽ idẽ ꝓbat̃ ꝑ ſignuʒ q: leſa poſteriori ꝑte cerebri leditur memoria: ⁊ leſa anteriori ledit̃ imaginatiua: ⁊ tota ſenſitiua: ſicut cõtingit in freneticis: qđ nõ eſſet niſi in illa ꝑte anteriori eſſet principium ſenſitiuum. ¶ Item ſomnus et vigilia q̃ ſũt paſſiões primi ſẽſitiui ſũt paſſiões cerebri ⁊ nõ cordis. qđ ex hoc pʒ: q: localia ⁊ remedia ad producendũ ſomnũ vel vigiliã ponũtur ad caput: ideo videtur ꝙ ſenſus cõis ſit principalit̃ in capite: imo etiã ꝓpter freneſim ⁊ alias infirmitates impediẽtes v̾tutem ſenſitiuã fit maxime obſeruatio capitis ⁊ ponit̃ maxime remediũ ad caput tãꝙ virtute ſenſitiua maxime exiſtente in capite. ¶ Item ſenſus communis immediate mouet̃ a ſenſibus exterioribus: ⁊ virtutes reſeruatiue ĩmediate mouentur a ſenſu cõmuni recipiendo ab eo ſpecies ⁊ intentiones quas reſeruant: ⁊ iterum poſtea ſenſus cõmunis immediate mouetur ab illis ſpeciebꝰ reſeruatis: in abſentia ſenſibilium: modo mouens ⁊ motũ debẽt eſſe ſimul ꝓut determinatuʒ eſt p̲̅o phyſicorũ: ⁊ tñ cõſtat ꝙ plures ſenſus exteriores ⁊ virtutes reſeruatiue (vt fantaſia vel memoria) ponunt̃ in capite. ergo cum eis in capite debet poni ſenſus communis. ¶ Itẽ: alie virtutes interiores ꝑtinentes ad ſenſationem ponunt̃ in capite ſiue in cerebro vt fantaſia: memoratiua: cogitatiua eſtimatiua: ⁊ non videt̃ rõ quare ille magis ponende ſint in cerebro q̄ ſenſus communis. ¶ Itẽ: in corde ẽ excellentia caliditatis: ſenſus aũt cõmunis non debʒ poni vbi viget excellentia ſenſibiliũ: eo ꝙ excellentia ſenſibiliũ corrumpit ſenſuʒ. Et q: ſenſus debẽt eſſe denudari a natura ſenſibiliũ vel a ſenſibilibꝰ: vel ſaltẽ ab eorũ excellentijs vt determinatum eſt ſcđo de aĩa ergo ſenſus cõis non eſt ponendꝰ ĩ corde. ¶ Itẽ quatuor ſolent poni membra principalia. ſ. cor: hepar: cerebrum ⁊ teſticuli: ⁊ nõ eſſent membra principalia niſi quodlibet illorum eſſet alterius operationis radix ⁊ principiuʒ: modo non poteſt poni ꝙ quodlibet iſtorum ſit radix ⁊ principiuʒ alicuius op̲ationis niſi ponendo ꝙ cor eſt ꝑ̄ncipium vite ⁊ op̲ationũ vitalium. hepar vero ꝑ̄ncipium nutritiõis. caput principiũ ſenſus: ⁊ teſticuli ſunt ꝑ̄ncipiũ generationis. ⁊ ob hoc dicit plato ꝙ virtꝰ vitalis erat in corde et naturalis. i. nutritiua ĩ hepate: ⁊ ſenſitiua in cerebro: ergo ſenſus cõis non eſt in corde: ſed in cerebro ponẽdus ẽ. ¶ Itẽ ſenſus cõis fit impotẽs in ſomno: ⁊ ob hoc omnes exteriores fiũt impotẽtes. vnde dicit Ariſtoteles: ꝙ cũ principale patitur rationabile eſt omnia alia pati: ſed non econuerſo: modo conſtat ꝙ in ſomno cor non fit impotens: q̃m ĩpotẽtia ꝓuenit ex frigiditate ⁊ in ſomno nõ eſt frigiditas circa cor: imo cõuẽtꝰ caloꝝ vt dicit Ariſto. ğ non in corde eſt ſenſus communis.

¶ Oppoſitum declarat Ariſtoteles

hic: ⁊ magis ĩ tertio de partibus aĩaliũ: ⁊ Auerroys in principio ſui colliget. ¶ Dico breuit̃ cum Ariſto. ꝙ ſenſus cõis eſt in corde tanꝙ in eius organo primo ⁊ ꝑ̄mitiuo. qđ ꝓbatur per experientias ⁊ rõnes. Una experientia eſt: ſi aliquis ex punctura vel ꝑcuſſione: valde acute ledatur: ita ꝙ forte ꝓpter dolorem ꝑ̄iacentẽ ratiõe apoſtematis vel alit̃ ñat dolor valde acutus ipſe ſentit dolorẽ ad cor: vel verſus cor: non v̾ſus cerebrum: vnde vulgares tanꝙ ab experiẽtia clamãt ſe eſſe punctos ad cor: nunꝙ ad cerebrum ſiue ſit punctura in manibus vel pedibus vel alibi. Alia experientia: ꝙ ex repentino ſenſu terribilis homo timet et fit ſtatim commotio cordis: ⁊ ſpirituum verſus cor: ⁊ non fit commotio cerebri: quod nõ eſſet niſi ſenſatio ꝑueniret ⁊ terminaretur ad cor: ⁊ ſic etiam fit in ira ⁊ de alijs paſſionibus anime. ¶ Hoc confirmatur tali ratione: vbi eſt appetitus ſenſitiuꝰ ibi ẽ ipſe ſenſus ſed appetitus ſenſitiuus videt̃ maxime eſſe in corde tanꝙ in ꝑ̄mo ⁊ principali organo: quoniam illic debʒ poni appetitus ſenſitiuus vbi in appetẽdo apparet p̲̅o fieri commotio corporis ⁊ ſequit̃ ſenſuʒ: ſed hoc eſt in corde ⁊ circa cor: vt apparet de ira ⁊ timore: et de alijs paſſionibus appetitus ſenſitiui. Alia experientia eſt de formatione embrionis: ꝑ̄muʒ enim apparens formatum eſt cor: ſiue ampulla q̃dam ex qua fit cor: ⁊ conſequenter circa ipſum fiunt ⁊ formant̃ alia membra: ante apparentem formationem illorũ mẽbrorum cor videtur viuere: quia nutritur ⁊ augetur: ⁊ videtur ſentire: quia ſi pungitur conſequenter mouetur: ideo videtur ꝙ in corde radicatur ⁊ vita: ⁊ ſenſus ⁊ motus. ¶ Item: entomiũ abſciſſo capite mouẽtur ⁊ ſentiunt propter ſenſum remanentem. ¶ Item commentator in ſecundo ſui colliget arguit ſic cum calor ⁊ ſpiritus expãduntur ad exteriora tunc poſſunt ſenſꝰ ꝑtigere in ſuas op̲atiões: ⁊ cũ reuertũt̃ calor et ſpiritus non poſſunt in illas operationes: ergo virtus ſenſitiua primo ponenda eſt vnde veniunt calor ⁊ ſpiritus et ad quam reuertuntur: ſcilicet in ſomno hoc eſt cor: igitur. ¶ Item actus ſenſus eſt ex calore et ſpiritibus: ligamentum vero ſenſus eſt ex frigore et ſpirituum defectu: cerebrum autez eſt frigidum

⁊ ſine ſpiritib⁹ niſi habeat a corde: ergo cerebrum nõ eſt conueniens organum primi ſenſus. ¶ Itẽ: Ariſtoteles in ſecundo de ꝑtibus animaliū arguit ſic. ſicut eſt in magno mũdo ita deb; eſſe in ꝑuo mundo. i. ĩ aĩali: ſed in magno mundo eſt vnicũ primũ ⁊ ꝑncipale ꝑncipiũ quod eſt cauſa ⁊ principiũ mundanorũ: ergo ita debet eſſe in paruo mundo ſcilicet in animali: ⁊ hoc eſt rationabile: quia congregatio inordinata eſt: niſi vno primo ꝑncipio regatur: ⁊ ideo inter omnia membra alicuius oportet ponere vnum primũ ⁊ principale principium: ⁊ oportet illud eſſe cor vel cerebrũ vt omnes concedunt: ſed non poteſt dici ꝙ cerebrũ: immo potius oportet dicere ꝙ cor: quia cor eſt principium vite: ⁊ primo viuit: ⁊ vltimo mouet̃ tãꝙ dans aliis eſſe ⁊ vitam: ⁊ non recipiens hec ab alio: ⁊ tale eſt principale aliorum. modo vltra in membro principaliſſimo debet fundari virtus nobiliſſima: illa autẽ in animalibus eſt virtus ſenſitiua: igitur illa debet poni in corde. Et hoc confirmat Ariſtoteles quia act⁹ ſentiẽdi exercetur per calorem ⁊ ſpiritus. horum autẽ fons et origo eſt cor: ideo cor eſt ponendum principiũ ſenſus: ⁊ ſenſationis. ¶ Itẽ in hoc libro ⁊ in tertio de ꝑtibus animalium tangit Ariſto. talẽ rationẽ: aĩalia mouẽt per ſenſũ ⁊ appetitũ: ⁊ idẽ eſt ꝑncipiũ mot⁹ ⁊ ſenſus in animali: ſed in corde eſt ꝑmũ ꝑncipiũ motus quod apparet: quia motus incipit a ſpiritibus ⁊ cor eſt fons ⁊ origo ſpirituum: ⁊ q: etiam ab appetibili fit prima commotio corporalis in corde et circa cor: ergo in corde tanꝙ in primo principio debet collocari primus ſenſus ⁊ prim⁹ appetitus ſenſitiu⁹ a quibus ꝓuenit motus in animali. ¶ Sed contra iſtam opinionem eſt vna difficilis dubitatio: q: manifeſtum eſt ꝙ in ſomno omnes ſenſus exteriores ligati ſũt: ita ꝙ non poſſunt in actum ſentiendi: non ſolũ ſuꝑius verſus caput: ſed nec inferius verſus pedes: hoc autem non eſſet rationabile ſi in corde eſſet primum ſenſitiuum: quia in corde non deficiunt calor et ſpiritus in ſomno immo abundant cum ſomnus ſit conuentus calorum circa cor: ſimiliter inferius verſus pedes nõ deficiunt calor ⁊ ſpiritus in ſomno: quia ad illam partem non mittuntur vapores a corde immo ſurſum ad caput: propter quod dicit Ariſtoteles ꝙ in ſomno infrigidantur ſuperiora: ſed interiora ⁊ inferiora circa pedes fiunt calida: ergo ſi ſenſus communis eſſet in corde: nulla eſſet cauſa quare in pedib⁹ ſenſus tact⁹ ligaretur: licet in partibus ſuperioribus ligaretur ꝓpter defectum calorum ⁊ ſpirituum. ſed ſi ponatur ſenſus communis in cerebro ſine quo ſenſu communi nõ poſſunt perfici ſenſatiões (ſm aliq̃s) exteriores tũc rationabile eſt ꝙ in ſomno omnes ſenſus exteriores vndiq; fiant impotentes: propter hoc ꝙ ſenſus communis fit impotens ex defectu calorum et ſpirituum in organo eius: quod eſt in cerebro. ¶ Iſta dubitatio eſt bene difficilis et diuerſi diuerſimode reſponderẽt ad eam. quidam dicunt ꝙ in ſomno non ſolum ſenſus exteriores: ſed etiam ſenſus communis eſt ligatus: immo ratione ligamenti ſenſus communis ligantur omnes alii ſenſus: ideo bene dicebat Ariſtoteles: ꝙ ipſo paſſo rationabile eſt omnia alia pati: tamen ille ſenſus cõmunis non eſt ligat⁹ propter organi ſui frigiditatem ſicut ligantur organa ĩ capite: ſed eſt ligatus propter turbationem ſpirituum ab euaporatiõe groſſa ⁊ multa. ¶ Tamen contra iſtã ſolutionẽ obiicitur: q: quando fiunt ſomnia in ſomno ſenſus cõmunis non eſt ligatus: cum tunc per ipſum fiat nobis actualis cognitio ⁊ actuale iudicium: ideo reuertit̃ dubitatio q̃re tunc non poſſum⁹ ſentire ꝑ pedes: ex quo verſus eos non deficiunt calor ⁊ ſpiritus: ⁊ ꝙ ſenſus communis nõ eſt ligatus. ¶ Alii dãt aliã ſolutionem. ſ. ꝙ vapores in ſomno reuertentes a cerebro verſus cor expãdunt ſe ⁊ multiplicãtur vndiq; circa cor ad partes exteriores corporis: ex quo ꝙ impelliũtur a calore cordis propter cõtrarietatem. ſunt enim iã refrigidati a cerebro: ⁊ ſic vndiq; obſtruunt vias ꝑ quas calor et ſpiritus nati ſunt diffundi ad membra exteriora: ⁊ ſic ex nulla parte poſſunt ſpiritus ſenſibiles moueri ad partes exteriores ſufficientes ad ſentiendum donec digeſti ſint illi vapores. Uerum eſt tamen ꝙ vie ſunt ample de corde ad cerebrum: ideo per calorem cordis citius abſoluitur ligamentum organorũ in cerebro exiſtẽtium: ſicut ſunt organa fantaſie: vel memorie: que ſunt organa reſeruatiua ſpecierum: ꝙ obſtruatur ligamentum organorũ exteriorum ſenſitiuorum: ideo ſpecies reſeruate poſſent ſe preſentare ſenſui cõmuni: et ſic fiunt ſuprema anteꝙ poſſimus ſentire per organa exteriora. ¶ Tñ adhuc contra iſtum modum dicendi videtur eſſe illud quod dicit Ariſtoteles ꝙ in ſomno inferiora: ſcilicet circa pedes fiunt calida: modo hoc non eſſet rationabile ſi per vapores infrigidatos eſſent obſtructe vie calorum ⁊ ſpirituum ad pedes ſicut ad alia membra: nec calor ad membra defertur niſi cũ ſpiritibus: ideo ſi in ſomno veniat calor ad pedes a corde: videtur etiam ꝙ ſpirit⁹ tunc poſſent diffundi ad pedes: ⁊ ita reuertitur ꝑor dubitatio. ¶ Et ideo alii ſatis probabiliter reſpondẽdum dicunt: ꝙ omnia organa ſenſitiua exteriora congregationem ſuam primam habent in capite ⁊ ab eis omnes ſpecies ſenſibilium vndiq; congregant̃ ad caput: ⁊ de capite multiplicant̃ finaliter ad locũ cordis: vbi ꝑficitur ſenſatio ⁊ iudicium de omnibus ſenſibilibus. ⁊ dicunt iſti ꝙ per iſtam viam debẽt concordari opiniones Ariſtotelis ⁊ cõmentatoris cũ opinionibus aliorum oĩm. In capite. ſ. in anteriori ꝑte cerebri eſt organum cõmune ad quod congregantur oĩa organa ſenſitiua exteriora: ⁊ per qḋ ſpecies multiplicantur ad cor: ſed in corde ⁊ in capite completur ſenſatio ⁊ iudicium de omnibus ſenſibilibus. Dicũt ergo iſti ꝙ quicunq; ſenſum cõem vocant illud organum cõe ad quod organa ſenſitiua exteriora ꝑmitus coniunguntur: ⁊ in quo ſpecies omnium ſenſibilium cõgregant̃: ꝑmo illi habẽt ponere ſẽſum cõem ĩ capite ſcilicet ĩ anteriori ꝑte cerebri: ſi tñ credãt ꝙ ibi ꝑficiat̃ ſenſatio ⁊ iudicium male credũt. ¶ Quicunq; vero ſenſum communẽ vocant in quo ꝑficiunt̃ ſenſationes et iudicia: ipſi debent dicere ꝙ organum ſenſus cõis eſt cor vel in corde: ⁊ iſti dicunt ſicut ꝑcedẽtes ꝙ a corde ad cerebrũ ſunt vie notabiles: q̃ ꝓpter calorem cordis prius abſoluunt̃ a ligamẽto ſomni ꝙ vie a cerebro ad organa exteriora: ideo ꝑ ſpecies reſeruatas in capite fiunt prius ſomnia ꝙ fiat expergefactio: ⁊ ſi iſta via credatur: oẽs rõnes huic inde ſunt concordes: ⁊ ꝑcedunt viis ſuis.

Ad rõnes. Ad primam poteſt dici ꝙ Plato: galen⁹ ⁊ alii dixerũt organũ ſẽſus cõis eẽ ĩ capite: nõ q: ibi cõpleat̃ ſenſatio ⁊ iudicium: ſed q: eſt ibi organum ad quod terminant̃ oĩa organa exteriora: et ꝑ qḋ ſpecies ſenſibiliũ multiplicant̃ ad locum iudicii. ¶ Ad ſcḋam rationem. conceditur ꝙ leſa anteriore ꝑte cerebri impedit̃ cogitatiua ſenſitiua a ſenſatione q: turbantur ſpecies ꝑ illũ locũ trãſeũtes. ¶ Ad tertiã: dicitur ꝙ in ſomno multa cõcurrũt ⁊ aliqua circa cerebrum ⁊ aliqua circa cor ſicut ante dictum fuit: et dicetur poſt: ideo poſſunt ⁊ debẽt localia remedia pro

pter ſomnum ⁊ vigiliam poni ad caput ⁊ non ad cor: q: cor non ita patiꝭ infirmitatē ſicut caput. ¶ Ad q̄rtam rationē dicendū ꝙ organum cōgregationis immediati⁹ mouetur ab exterioribus ꝙ̄ organum iudicij quod eſt in corde: tamen vie ſunt a corde ad illud organum congregationis ⁊ ad organa reſeruatiua q̄ ſunt in cerebro: ꝑ quas vias hoc poteſt moueri ab illo ⁊ econuerſo. ¶ Ad aliam rationem: concedendum eſt ꝙ organa reſeruatiua vt fantaſia: memoria bene ſunt in cerebro: quia frigidum non prohibet reſeruationē: ſed in cerebro nullum eſt organum in quo perficiatur ſenſatio ⁊ iudicium: q: hec complētur per calorem ⁊ ſpiritus qui non ſunt ſufficientes in capite ſed in corde. ¶ Ad aliam dicendu3 eſt: ꝙ licet in corde ſit actiuior caliditas ꝙ̄ alibi tamē non eſt ibi caliditas excedens cōuenientiā nature: ⁊ poteſt concedi ꝙ talis cōplexio requiritur ad recipiendū ſpeciem ſenſibiliū que nō requiritur ad iudicandū nec ad multiplicādū ſpecies illas ad virtutē interiorem. vnde oculus ſi eſſet de cōplexione cerebri vꝉ cordis nō poſſet primit⁹ recipere ſpecies colorū: ideo nō eſt incōueniēs ꝙ cor ſit talis cōplexiōis apte ad iudicādū q̄ nō eſſet cōueniens organis exteriorib⁹ ad recipiendū ſpecies ſenſibilium. ¶ Ad aliam dicendu3: ꝙ vnicū debet poni ſimpliciter mēbrum principale et illud eſt cor: tamē ſecūdum ſenſibilē apparentiā quatuor ponūtur mēbra principalia: q: prima facie ſecūdū ſpiritualē apparētiam cerebrū videtur eſſe principiū ſenſus eo ꝙ maxime ex eius leſione impediꝭ ſenſatio: ſed tamen magis impediꝭ ex leſione cordis ſi cor eſſet ita innatum ledi ⁊ infirmitatē recipere. In hepate etiam apparet ſecundum ſpiritualem apparentiam eſſe principium nutritionis: ꝑpter hoc ꝙ ab hepate apparēt ſpiritualiter bene ramificari ad oīa mēbra corporis. in teſticulis etiā videtur eſſe principiū generationis q: licet ſemen nutriatur a corde: tamē in mēbris vocatis genitalibus ſemen recipit ſpiritualē digeſtionē ⁊ diſpoſitionē ad generādu3: ⁊ q: medici in ſua cōſideratione de mēbris non tranſcendūt ſenſum: ideo remedia localia ponunt ad alia mēbra que ſunt principia operationū ⁊ non ad primū principiu3: ideo dixerunt illa quatuor membra eſſe mēbra principalia. ¶ Ad vltimā dicēdum eſt ꝙ ſenſus cōmunis in ſomno non ſit impotens ſentire niſi ex eo ꝙ nō poſſunt ſibi ſpecies preſentari: ideo quando expedite ſunt vie ad locum reſeruationis a corde fiunt ſomnia: ⁊ quando expedite ſunt cū hoc vie ab organis exterioribus ad organum cōgregationis q̇d eſt in cerebro: tūc fit expergefactio. Et ſic ſit finis iſtius queſtionis.

Quæſtio.IIII.

Quæritur vtrum ſomnus ſit primo paſſio ſenſus cōmunis an ſenſuū exteriorū. Arguiꝭ ꝙ non ſit paſſio ſenſus cōmunis niſi forte per accidēs: q: ſomnus eſt īpotētia ſentiendi: modo ſenſus cōmunis in ſomno non eſt impotēs ſentire niſi forte per accidens ⁊ oīno cōtingēter: ergo. maior patet ꝑ Ariſtotelē: minor manifeſta eſt: q: omnino contingēs eſt ꝙ in ſomno ſomniamus vel nō ſomniam⁹: et tamen quando ſomniamus ſenſus cōmunis eſt in actu ſentiendi ideo non eſt impotēs ſentire: ergo cōtingens eſt ꝙ ſic in ſomno ſit impotens ſentire: ſed ꝑ ſe neceſſariū eſt ꝙ ſenſus exteriores ī ſomno ſunt īpotentes ſentire: ergo ſomnus debet dici ꝑ ſe paſſio ſenſuum exteriorū ⁊ nō ſenſus cōmunis niſi per accidēs. ¶ Item. cōmētator dicit ꝙ principiū motus in vigilia eſt in corde ⁊ finis ad cerebrū: ſed principiū mot⁹ in ſomno eſt a cerebro ⁊ finis ad cor: ergo ſomn⁹ pri⁹ eſt paſſio cerebri ꝙ̄ cordis: et tamē in cerebro non ponebaꝭ ſenſus cōmunis: ergo etiā ſomnus nō eſt paſſio ſenſus cōmunis primo. ¶ Itē. ad prouocandū ſomnū et vigiliam remedia localia ponunꝭ ad cerebrū ſiue ad caput q̇d non eſſet niſi ſomnus ⁊ vigilia eſſent paſſiones cerebri: igiꝭ non ſenſus cōmunis cū ille non ſit in cerebro. ¶ Item. ſomnus in potētia ſentiendi prouenit ex infrigidatione vt vult cōmentator: ⁊ Ariſtoteles etiā hoc videꝭ innuere: infrigidatio aūt nō eſt paſſio ſenſus cōmunis: ſed exterioris: igitur. ¶ Itē. Arguitur ꝙ ſomnus ſit paſſio potētie nutritiue: q: dicit Ariſtoteles: ꝙ ſomnus fit ex euaporatione nutrimēti modo nutrimentū ⁊ euaporatio nutrimenti pertinent ad virtutem nutritiuā: igitur.

Oppoſitū docet Ariſtoteles, plures cōcluſiōes poſſent poni. ¶ Prima ꝯcluſio eſt ꝙ ſomnus nō eſt paſſio ꝑ ſe ⁊ prīo nutritiue: q: tunc cōueniret plātis ſicut et aīalib⁹: eo ꝙ potētia nutritiua cōuenit plātis: ⁊ itē ſomnus eſt quodāmodo īpotētia: ⁊ virtus nutritiua in ſomno nō fit impotēs: igiꝭ. ¶ Secūda cōcluſio: ꝙ ſomnus nō eſt ꝑ ſe ⁊ primo paſſio intellectiue: q: ſequereꝭ ꝙ nō cōueniret brutis: cū bruta nō habeant intellectum. Et iteru3 ſomnus eſt paſſio quedā corporea: intellectus autē ea ratione qua dicitur intellectus nō dicitur virtus corporea: q: in opere ītellectuali nō vtitur organo corporeo igitur. ¶ Tertia concluſio eſt: ꝙ ſomnus non eſt paſſio per ſe et primo potētie ſecūdum locum motiue: q: nō conueniret omnib⁹ aīalibus: eo ꝙ multa aīalia non habent potentiā ſecundum locum motiuā: niſi forte loquendo large de motu vt ſe extendit ad cōſtrictionē et dilatationē: et etiā ſomnus eſt quoddā ligamentū potētie cuius eſt paſſio: modo ſi virtus motiua ligetur in ſomno tamen hoc nō eſt niſi ꝑpter ligamētum ſenſuum: immo aliquādo in ſomno nō ligatur virtus motiua: immo dormiendo viſi ſunt aliqui ambulare hincinde: igiꝭ. ¶ Quarta cōcluſio eſt: ꝙ ſomnus nō eſt paſſio ꝑ ſe et primo potentie appetitiue: quia ſi in ſomno potentia appetitiua fiat impotēs: hoc non eſſet niſi propter defectum cōgregationis: immo ſomnus per pri⁹ eſt paſſio cognoſcitiue ꝙ̄ appetitiue. Et item: ſepe in ſomno potentia appetitiua eſt potēs ſicut in vigilia: vnde in ſomno appetim⁹ aliquando cibum vel potum: et videtur nobis ꝙ comedamus ⁊ bibamus: igiꝭ. ¶ Quinta cōcluſio ponitur ꝙ ſomnus non eſt paſſio ꝑ ſe et primo alicui⁹ ſenſus exterioris: ⁊ hoc īductiue patet de viſu: auditu: olfactu: q̄ꝛ multa aīalia dormiunt que nō habēt illos ſenſus: ⁊ ſi homo eſſet ſurdus et cecus non minus poſſet dormire. Sed illa cōcluſio ponitur generaliter de omni ſenſu exteriori: q: nullus ſenſuu3 exteriorū depēdet in opere ſuo ex operatione ſenſus exterioris: poſſumus eñ videre: vel audire: nihil tangendo vꝉ guſtando: ⁊ poſſumus tangere vel guſtare: nihil videndo vel audiendo: ⁊ ideo ſi ſomnus eſſet ꝑ ſe et primo ligamentū alicuius exterioris ſenſus ſequeretur ꝙ non oporteret alios ſenſus exteriores ligari in ſomno cu3 in opere ſuo non dependeāt ex illo: ſed cōſequēs eſt falſum: igitur. ¶ Sexta concluſio poteſt inferri: ꝙ inter potentias anime rationalis ſomn⁹ eſt primo paſſio ſenſus cōmunis: ita ꝙ nulli potētie anime ſomn⁹ eſt ꝑ pri⁹

paſſio ꝙ ſenſus cõmunis:et hoc infertur ex ſufficiente diuiſione ex cõcluſionibus ſuperioribꝰ. ¶ Et item in ſomno ſunt ſimul omnes ſenſus exteriores impotentes:hoc autẽ non videt ẽẽ niſi ꝓpter impotẽtiam alicuius potentie a qua illi ſenſus dependent in opere ſuo:et hoc eſt ſenſus cõmunis:ideo ſomnus p pꝰ debet dici paſſio ſenſus cõmunis ꝙ paſſio ſenſuũ exteriorum.Et ita videtur ꝙ hec queſtio ſit ſoluta:tamẽ ad maiorẽ eius euidẽtiam oportet intelligere qd in hac queſtione vocamus paſſionẽ:et que res eſt ſomnus. ¶ Sciendũ eſt ergo ꝙ aliquãdo ſubiectũ ⁊ paſſionem vocamus terminos de ſeinuicẽ predicabiles ſcilicet ꝙ ſi duo termini ſupponãt pro eodem vel pro eiſdem et vnus addat aliquas connotationes ſup ſignificationem:tunc ille terminus qui ſup alterũ addit huiuſmodi connotationes vocatur paſſio illius alterius:et ille alter vocatur ſubiectũ illius paſſiõis Aliquãdo autẽ paſſio vocatur accidens inherẽs alicui:et illud cui inheret dicitur ſubiectũ. Primo igit̃ illorum modorũ ille terminus riſibile diceretur paſſio huius termini homo:⁊ ſecũdo modo apparet albedo eſſe paſſio parietis. ¶ Poſtea de ſomno ſciendum eſt:ꝙ hoc nomen ſomnus accipitur poſitiue et ſupponit pro calore et ſpiritibus cõuenientibus intrinſecis et ſeparatis ab organis exteriorbꝰ:⁊ econuerſo ille terminus vigilia ſupponit pro calore ⁊ ſpiritibus diffuſis ad organa exteriora:et ſic eadẽ res ſcilicet calor ⁊ ſpiritus eſſent aliquãdo ſomnus ⁊ aliquando vigilia:et eſſet tunc dicendum ꝙ iſti termini ſomnus ⁊ vigilia eſſent per ſe paſſiões horũ terminorum calor ⁊ ſpiritus in aĩalibus:q2 ſupponerent pro eiſdem rebus et tamen iſti termini ſomnus ⁊ vigilia addunt vlteriores connotationes ſcilicet diffuſionẽ ad exteriora organa:vel cõuentum ſeu cõgregationem ad locum cordis. Aliomodo ille terminus ſomnus accipitur priuatiue:⁊ tunc ſignificat idem ſicut impotẽtia ſentiendi modo potẽtia ſentiendi ſiue impotẽtia ſentiẽdi ſupponũt pro ipſomet ſenſu:licet cõnotent vltra:ideo illi termini potentia ſentiendi ſiue impotẽtia ſentiendi ⁊ per cõſequens iſti termini ſomnus et vigilia ſunt paſſiones huiꝰ termini ſenſus.ſed q2 ille terminus ſenſus ſupponit pro ſenſu cõmuni et ſenſibus exteriorbꝰ: ¶ Ideo dubitatio eſt in ꝓpoſito:vtrum iſti termini ſomnus ⁊ vigilia ſint per prius paſſiones huius termini ſenſus contracti ad ſenſum cõmunem:an ipſius cõtracti ad ſenſus exteriores: et ego credo ꝙ intẽtio Ariſtotelis eſt ꝙ ſint p prius paſſiones huius termini ſenſus vt eſt cõtractus ad ſenſum cõmunem:ꝙ vt eſt contractus ad ſenſus exteriores:quoniam ſenſus communis eſt ille qui primo ⁊ principaliter ⁊ proprie eſt potens ſentire in vigilia ⁊ impotẽs ſentire in ſomno:immo ſenſus exteriores proprie nec ſentiunt nec iudicant:ſed recipiũt ſpecies ſenſibiliũ:⁊ ſenſus cõmunis eſt ille qui ſentit et iudicat per ſpecies illas ad ipſum delatas:cuius ſignum eſt:q2 ꝙuis oculus non ſit clauſus:tamẽ propter impedimentũ intrinſecũ propter qꝺ ſpecies nõ poſſunt cõuenienter ferri ad ſenſum cõmunem iudicium peruertitur ⁊ turbatur:ſicut apparet de freneticis.etiã cum ſenſus cõmunis fuerit occupatus aliquibus profundis cogitationibꝰ homo nõ percipiet ea que ſibi dicẽtur:vel que ſub oculis eius tranſibũt: et ideo ſenſus exteriores nõ fiunt impotẽtes ſentire: niſi per hoc ꝙ ſenſus cõmunis fit impotẽs ſentire p eos:ideo primo ⁊ principaliter potẽtia vel impotentia ſentiẽdi debet attribui ſenſui cõmuni. ¶ Vltimo debetis diligenter notare illud qꝺ notat Ariſtoteles in litera:videlicet ꝙ in ſomno ſenſus cõmunis ſemp eſt impotẽs ſentire:ſed non ſemp eſt impotens fantaſiari:nam ſenſatio vocatur apprehẽſio ſenſibiliũ per ſenſus exteriores:licet illa apprehenſio fiat in ſenſu cõmuni:⁊ hoc non eſt poſſibile in ſomno:q2 per organa exteriora nõ poſſunt ſpecies ſenſibiles deferri ad ſenſum cõmunem:ſed fantaſiatio vocatur apprehenſio ſenſibiliũ per ſpecies reſeruatas i fantaſia:et illa apprehẽſio eſt etiam in ſenſu cõmuni:ideo dicit bene Ariſtoteles ꝙ eſt idem ſenſitiuũ et fantaſticũ:ſed ſecũdum aliam rationẽ dicitur ſenſitiuũ et fantaſticũ:⁊ hec fantaſiatio eſt poſſibilis i ſõno:⁊ eſt ipm ſomniũ.

Ad rationes. Ad primã:concedo ꝙ ſomnus idẽ eſt qꝺ impotẽtia ſentiendi:et dico ꝙ ſenſus cõmunis ſemp in ſomno eſt impotẽs ſentire:licet ſit potens fantaſiare:⁊ per hoc ꝙ eſt impotens ſentire dicimꝰ cõſequẽter ſenſus exteriores eſſe ĩpotẽtes. ¶ Ad auctoritatẽ ꝯmẽtatoris:dico ꝙ ipſe loquebat̃ de ſomno ⁊ vigilia prout illi termini ſupponũt ꝓ calore ⁊ ſpiritibus:⁊ non prout ſupponunt pro impotẽtia ſentiendi. ¶ Ad aliã conceditur ꝙ cerebrũ facit ad cauſandũ ſomnũ:ideo ad ipſum ponũtur medicine:tamen cerebro non eſt attribuenda primo ⁊ principaliter potẽtia ſentiendi:ſed forte potẽtia miniſtrandi ſicut etiã reſeruãdi:ideo non eſt ipſi attribuenda ꝓmo vigilia nec per cõſequens ſomnus. ¶ Ad tertiã conceditur ꝙ infrigidatio organorũ exteriorũ operatur ad hoc ꝙ ſenſus cõmunis ſit impotẽs ſentire:ſed nõ ex hoc ſequitur ꝙ ei debeat attribui potẽtia ſentiendi vel potẽtia priuatiue oppoſita. ¶ Ad aliã quãdo arguebatur de nutritiua:cõceditur bene ꝙ potẽtia nutritiua operatur ad ſomnũ ſed nõ ꝓpter hoc ſequitur ꝙ ille terminus ſomnus ſupponat pro illa potentia nutritiua:ſicut nõ ſequitur ꝙ generatio aſini ſupponat ꝓ ſole licet ſol operetur ad generationẽ aſini.

Queſtio.V.

Q Væritur vtrũ omnis ſomnꝰ cauſatur ex euaporatione nutrimẽti. Arguitur ꝙ non: q2 quedã aĩalia dormiunt p totam hyemẽ vt glires:et quedã vigilant vt rane:vt docet cõmẽtator ſecũdo de aĩa:et non dormiunt per totã eſtatẽ:et tamen in eſtate fit maior euaporatio nutrimẽti in huiuſmodi aĩalibus ꝙ in hyeme:q2 in eſtate ſumũt multũ nutrimentũ:⁊ in hyeme nõ ſumunt:ergo ſi ſomnus cauſaretur ex euaporatione nutrimẽti illa aĩalia magis deberent dormire in eſtate ꝙ in hyeme:qꝺ tamen apparet falſum. ¶ Item.ſomnus prouenit ex quadã infrigidatione organorũ ſenſitiuorũ:ſed vapor aſcẽdẽs ex nutrimẽto non infrigidat cũ ſit calidus ⁊ per calorem eleuatus:igitur ſomnus nõ fit ex huiuſmodi euaporatiõe nutrimẽti. ¶ Itẽ Ariſtoteles dicit ꝙ labor eſt cauſa ſomni:⁊ tamen labor non facit ad euaporandum nutrimentũ:ſed potius ad non euaporandũ:q2 labor corporalis diffundit calorẽ ad mẽbra exteriora:ex quibus ꝓuenit ſudor:⁊ per cõſequẽs calor efficitur intrinſecus minor:ideo minus poteſt cibum digerere ⁊ euaporare:igitur ſi ſomnus fieret ex euaporatiõe nutrimẽti labor magis deberet impedire ſomnum ꝙ prouocare:qꝺ eſt contra Ariſtotelẽ. ¶ Item. egritudines alique cauſant ſomnũ vt dicit Ariſtoteles:tamen in egritudine nõ eſt multa euaporatio nu-

-rimenti:q꞉ ſumitur paucũ de nutrimento: igit̃ talis ſomnus nõ eſt ex euaporatione nutrimenti. ❡ Item. in prima etate.i. in infantia fit multus ſomnus vt dicit Ariſtoteles: ⁊ tamen minor eſt euaporatio nutrimenti q̃ in iuuẽtute: primo q꞉ euaporatio nutrimẽti eſt a calido: et calidũ eſt fortius in iuuentute q̃ in infantia: qđ patet: q꞉ iuuent⁹ poteſt digerere fortiores cibos q̃ infantia: igit̃ ſi ſomnus fieret ex euaporatione nutrimẽti iuuenes plus deberẽt dormire q̃ infantes: qđ eſt falſuꝫ: vt notat Ariſtoteles. ❡ Item. ſicut dicit Ariſtoteles: magnitudo capitis non facit euaporationẽ nutrimẽti ſed potius ꝓpter frigiditatẽ ꝓhibet euaporationẽ: igitur nõ ex euaporatiõe fit ſomnus. ❡ Item. ſtrictura venarũ eſt cauſa multi ſomni: vt dicit Ariſtoteles: ⁊ tamen illa non eſt cauſa multi vaporis: q̃ per paruas venas ⁊ paruos meatus nõ poteſt multus vapor eleuari. igit̃. ❡ Item. melancolici ſunt parui ſomni vt vult Ariſtoteles: ⁊ tamen in eis eſt multa euaporatio nutrimenti: q꞉ ſunt edaces: vt dicit Ariſtoteles ⁊ ſumẽtes multũ cibum: igitur. ❡ Item. ſequeretur ꝙ nõ poſſet fieri expergefactio durante huiuſmodi euaporatione nutrimẽti: q꞉ durãte cauſa durat effectus: ſed cõſequens eſt falſum: q̃ omni hora tu poſſes expergefacere ſociũ dormientẽ: igitur ſomnus nõ fit ex euaporatione nutrimenti.

Oppoſitũ determinat Ariſtoteles.

Notandũ eſt per Ariſtotelẽ ꝙ non quecũqꝫ impotentia ſentiendi eſt ſomnus: cũ eñ ſomnus ſit paſſio naturalis cõueniens ipſis naturalib⁹: ⁊ ordinata naturaliter ad ſalutẽ eorum: ideo ſomnus proprie dict⁹ nõ debet prouenire ex defectu nature: immo ex ordinatione ⁊ ꝓuidentia nature: ⁊ ideo impotẽtia ſentiendi que eſt per aliquas egritudines ⁊ ꝑ extaſes nõ debet dici ſomnus. ❡ Secundo ſciendũ eſt: ꝙ ſomnus proprie dictus fit per ventũ ⁊ reuerſionẽ calorũ intrinſecus ad ꝯfortationẽ nature ſicut ante viſum eſt. ❡ Et iſtis notatis reſpondendũ eſt ad queſtionẽ ꝙ ſomn⁹ proprie dictus fit ex euaporatione nutrimẽti: qđ probatur: q꞉ nõ videt̃ eſſe aliqua alia cauſa ſalutaris ſcilicet que nõ ſit ex defectu vel leſione nature: per quã cauſam repetit̃ calor naturalis ad mẽbra: niſi euaporatio nutrimenti refrigerata a cerebro: tamẽ cauſa effectiua ſomni debet eſſe ſalutaris ⁊ cõueniẽs nature ſicut dicebatur: ergo ex huiuſmodi euaporatiõe nutrimẽti debet fieri ſomnus proprie dictus. Et iſtã concluſionem cõfirmat Ariſtoteles per multa ſigna in textu que non reputo modo: modus autẽ quo fiat ſomnus talis eſt: ꝙ aſſumpto cibo per calorẽ a corde originaliter ꝓuenientem cibus decoquit̃ ⁊ digeritur: in qua decoctione oportet fieri illius cibi quãdã euaporationem: que ꝓpter ſubtilitatẽ ⁊ caliditatẽ aſcẽdit naturaliter ad caput: ⁊ ꝓpter frigiditatẽ cerebri cum venerit ad caput infrigidat̃ ⁊ ingroſſatur: et ita propter infrigidationẽ et ingroſſationẽ reuertit̃ naturaliter deorſum: et obuians calori cordis diffundit ſe ad partes exteriores corporis: et repellit calorem cordis et ſpiritus ad locũ cordis ⁊ hepatis: et hoc fit finaliter vt maior calor vigeat in locis digeſtiuis ad cõplendum digeſtionẽ nutrimẽti: modo in tali reuerſione caloris intrinſeci cõtingit ꝙ organa ſenſitiua exteriora careant calore ⁊ ſpiritib⁹ ſufficientibus ad ſentiendũ: ideo non poſſunt tũc in ſuam operationẽ: nec ſenſus cõmunis poteſt ſentire ꝑ illa organa exteriora: hoc eſt ſomnus: ⁊ ad illum ſomnũ facit multum ꝙ vene ⁊ meatus ꝑ huiuſmodi vapores ingroſſatos ſunt obſtructi quodãmodo: ita ꝙ ſpiritus ſenſibiles nõ libere poſſunt exire ad mẽbra exteriora. hoc ergo modo fit ſomnus qui eſt naturalis ſine defectu nature. ❡ Sciendũ eſt tamen ꝙ aliquãdo poſſet aliter fieri quidã ſomnus debilior: vt ſi homo careret cibo per duos dies adhuc ſecũda die indigeret aliqua dormitione: q̃uis tunc digeſta eſſet euaporatio nutrimẽti et hoc eſſet ſicut dicitur q꞉ ꝓpter diffuſionẽ caloris ⁊ ſpirituũ ad exteriora: ⁊ exhalationem ⁊ conſumptionem ipſorũ: ⁊ paucam regenerationẽ aliorum: ꝓpter defectum materie: ſcilicet cibi: cor et mẽbra interiora eſſent depauperata ſpiritib⁹: ideo naturaliter ad cõfortationem cordis ſine repercuſſione a talibus vaporibus reuocaret calorẽ ⁊ ſpiritus ad locũ cordis ab organis extrinſecis: ⁊ ita modico tẽpore poſſet fieri debilis ſomnus. ſed vos videtis ꝙ iſte eſſet quodãmodo ex defectu nature.

Ad rationes. Ad primã: videtur mihi ꝙ glires: et ille rane. et plura alia aĩalia que manent in hyeme ſine motu et ſenſu non ꝓprie dormiũt q꞉ nõ eſt conuentus caloris et ſpirituũ ad cor: immo eſt defectus caloris extrinſecus ⁊ intrinſecus: ita ꝙ nullus eſt ibi calor ſufficiens ad exercenda opera vite: niſi forte valde debiliter: q̃uis non ſit ita calor extinctus ꝙ ſequatur mors: et ideo bene credo ꝙ illa impotẽtia ſentiendi non proueniat ex euaporatione nutrimenti: ſed ex diminutione caloris extrinſeci et intrinſeci: illa tamen aĩalia talem habent naturã: ꝙ paruus calor naturalis remanẽs in eis per calorem eſtatis ſuperuenientẽ fortificatur: et fit iterum ſufficiens ad opera vite exercenda. ❡ Ad aliam rationẽ dico ꝙ vapores aſcendẽtes non infrigidant caput a principio ſed magis calefaciũt: tamen frigiditas naturalis cerebri illos vapores ingroſſat et infrigidat: ⁊ illi ingroſſati obſtruũt meatus: per quos calor cordis eſt innatus diffundi ad organa exteriora: ⁊ ita ꝓpter carẽtiam caloris a corde remanent organa exteriora frigidiora q̃ ſi poſſet calor cordis diffundi ad ea. nõ tamen debetis imaginari ꝙ vnq̃ ſint ſine calore naturali: imo ſemꝑ interius et exteri⁹ remanet calor ſufficiens ad vitam ⁊ nutritionẽ: ſed non remanẽt ſpiritus ſenſibiles ſufficiẽtes ad operatiões nec vie aperte ad multiplicationẽ ſpecierum ſenſibiliũ ad locum ſenſus cõmunis. ❡ Ad aliam dicẽdũ eſt ꝙ calor corporalis per motũ accumulat calorem: nõ ſolũ extrinſecus immo etiã intrinſecus: cuius ſignum eſt ꝙ homo indiget maiori ⁊ frequẽtiori inſpiratiõe ad refrigerandum cor ⁊ pulmonẽ: ⁊ ideo per laborẽ poteſt fieri maior euaporatio nutrimenti: et quãdoqꝫ ſi ſint humores viſcoſi ſuperflui: calor ita per laborẽ intenditur ꝙ poteſt eos liquefacere ⁊ euaporare: qđ ante nõ poterat calor naturalis: ⁊ tunc ex huiuſmodi euaporatione poteſt cauſari ſomnus ſicut ſi eſſet euaporatio nutrimẽti. ❡ Ad aliã de infirmitatibus. Dicẽdũ eſt ſicut de precedẽti ratione: alique eñ egritudines ſunt ex exceſſu caloris qui habet humores viſcoſos ſuperfluos euaporare: q̃uis tunc nõ ſumatur multũ nutrimẽti: ⁊ poteſt inde cauſari ſomn⁹. ❡ Ad aliam que arguebat de infantibus et iunioribus: dicenduꝫ eſt ꝙ diuerſe ſunt opiniones: vtrum calor ſit maior in iuuene q̃ in infante vel in paruis: ſed talis concordia eſt in hoc: ꝙ in paruis vel in infantib⁹ plus abũdant euaporatiões nutrimenti q̃ in viris: vel in iuuenibus: qđ ꝓuenit tam ratiõe humiditatis q̃ ratione caliditatis: humiditas enim in paruis eſt valde multa ⁊ faciliter euaporabilis: ⁊ nõ eſt tãta in iuuenibus vel in viris: nec ita fluẽs: nec ita euaporabilis: calor

etiam in paruis ſiue ſit minoꝛ ſiue maioꝛ: tamē hebe
tatus: eſt ſufficiens ad euapoꝛandū: ſed nō eſt ita ſuf-
ficiens ſicut in iuuenibus ad vapoꝛes cōſumendū et
digerendū: ſicut videtis in hyeme ꝙ plures ſunt va-
poꝛes in aere eleuati ꝙ̄ in eſtate: quia caloꝛ in hyeme
ſufficit ad hebetādum vapoꝛes: ⁊ non poteſt eos con
ſumere. ¶ Ad aliam ꝙ magnitudo capitis nō facit
ad eleuandū vapoꝛes: ſed facit ad multā ſuſceptionē
vapoꝛum eleuatoꝛū: ⁊ ad infrigidationem ⁊ ingroſſa
tionem ipſoꝛū: et ita facit ad multū ſomnum. ¶ Ad
aliam de ſtrictura venarum: dicenduꝫ eſt ꝙ vapoꝛes
quando eleuātur per caloꝛē ſunt ſubtiliati: ⁊ ſic potē
tes aſcendere per ſtrictas venas ⁊ ſtrictos meatus:
quādo autē a capite ingroſſantur tunc nō poſſunt li
bere per illas venas reuerti: ideo obſtruūt eas: et fit
multꝰ ſomnꝰ. De melācolicis dictū fuit ſup literā ꝙ
ꝙ̄uis ſumūt multū cibū: tamē fit pauca euapoꝛatio:
tā propter ſiccitatem cōplexionis: ꝙ̄ ꝓpter frigidi-
tatē. ¶ Ultima ratio petebat de expergefactiōe: de
qua dicetur in alia queſtione.

Quæſtio. VI.

QVæritur vtrum ani-
malia debeant expergefieri fa-
cta digeſtione nutrimenti. Ar-
guitur ꝙ nō: quia doꝛmitio fit
ad confoꝛtandū caloꝛem debili
tatum: et ideo tunc debet fieri
doꝛmitio ⁊ non expergefactio:
quādo caloꝛ naturalis eſt debi
lioꝛ: ſed facta digeſtione caloꝛ naturalis videt̄ eſſe de
bilioꝛ: pꝛobatio: qꝛ diu egit in nutrimentū: ⁊ agentia
naturalia in agendo repatiūtur: vt habetur pͥmo de
generatione: ergo caloꝛ naturalis diu repaſſus eſt: ⁊
per cōſequens magis debilitatus: igit̄. ¶ Itē. facta
digeſtione ⁊ diſcreto ſanguine remiſſius mittitur ad
caput: vt dicit Ariſtoteles: ſed quāto ſanguis eſt ma
gis tenuis tanto magis poteſt a cerebꝛo infrigidari
et ingroſſari: ⁊ huiuſmodi infrigidatio ⁊ ingroſſatio
eſt cauſa doꝛmitionis: ergo tūc aīal magis debet doꝛ
mire et non expergefieri. ¶ Itē. ſequitur ꝙ melāco-
lici et ſenes diutius doꝛmirēt et tardius expergefie-
rent ꝙ̄ alij: modo cōſequēs eſt falſum: vt dicit Ariſto-
teles: ⁊ expertum eſt: ſed ꝓbatur cōſequentia quia ꝓ
pter frigiditatē tardius facta eſt digeſtio in melāco
licis ⁊ in ſenibus: ꝙ̄ in alijs: igit̄ tardius fieret exper
gefactio. ¶ Item. videtur ꝙ ſit oīno accidētale ⁊ cō
tingens ꝙ fiat tunc expergefactio magis ꝙ̄ alio tē-
poꝛe: quia experimur. ꝙ multipliciter ſepe fiūt exper
gefactiones anteꝙ̄ ſit facta digeſtio: ⁊ etiam doꝛmi-
tiones aliquādo fiunt poſtꝙ̄ iam facta eſt digeſtio: ⁊
hoc manifeſte apparet de ieiunātibus in quadrage-
ſima: ꝙ aliqui poſt pꝛandiū vadunt doꝛmire: ⁊ exper
gefiunt hoꝛa cōpletoꝛij. Alij non vadūt doꝛmire vſqꝫ
ad noctem: ⁊ doꝛmiunt totā noctē: ⁊ nō poteſt dici ꝙ
amboꝝ iſtoꝛum expergefactiones fiant ꝑciſe quādo
facta eſt digeſtio: qꝛ fiunt valde diſtātibꝰ tēpoꝛibꝰ.

Oppoſitū determinat Ariſtoteles:
dicens expgefactionē valentem cum digeſtio facta
fuerit ⁊ obtinuerit que impacta eſt caliditas ī angu
ſto multa: quia tūc fiunt diſcreti ſanguis coꝛpulētus
atqꝫ puriſſimus ⁊ mittit̄ tenuiſſimꝰ ad caput: ⁊ groſ-
ſus ad partes inferioꝛes: ⁊ ſic cū illis ſanguinibus re
uertūtur caloꝛ ⁊ ſpiritus ad exterioꝛa: ⁊ hoc eſt exper
gefactio. ¶ Notandū eſt breuiter ꝙ ſicut fiunt que-
dam doꝛmitiones ſecunduꝫ cōuenientem exigētiam
nature ſine aliquo accidēte diſcōueniēte. et fiunt etiā
quedā doꝛmitiones per quedā accidētia naturaliter
diſcōuenientia vt per egritudines aut nimias pota-
tiones. Ita etiā duplices ſunt expgefactiones. que-
dam enim fiunt ſecundū cōuenientiſſimā nature exi-
gentiam. Alie fiūt per quedam accidētia: que preter
exigentiam nature cōtingunt: modo Ariſtoteles in
hoc libꝛo loquutus eſt de expergefactione pure natu
rali: ⁊ ideo ſequēdo Ariſtotelē poſſumꝰ ponere duas
cōcluſiōes. ¶ Pꝛima ꝯcluſio eſt: ꝙ cū doꝛmitio ⁊ ex-
pergefactio fiunt ſecundū conuenientiſſimā exigen-
tiam nature: tunc ex expergiſcūtur aīalia facta dige
ſtione nutrimenti: ſcilicet cibo conuerſo in ſanguinē
nutritiuū: ſiue illa cōuerſio fiat in hepate ſiue in coꝛ-
de: quia de hoc nō eſt ad preſens diſcutiendū: ⁊ cauſa
huius cōcluſionis eſt: quia tunc debet fieri experge-
factio quādo caloꝛ ⁊ ſpiritus expandūtur ſiue diffun
duntur ab interioꝛibꝰ ad exterioꝛa oꝛgana: hoc appa
ret ex predeterminatis: ſed hoc eſt tunc: ſcilicet quā-
do facta eſt dicta digeſtio igit̄: declaro minoꝛē qꝛ fa-
cta tali digeſtione tunc eſt caloꝛ foꝛtiſſimus: et tunc
ſunt valde multiplicati ſpiritꝰ. Debemꝰ imaginari
ſicut de igne et lignis: cum enim ligna pꝛimitus ap-
ponūtur in ignem: debilitat̄ ignis: ſed cū ignis alte-
rauerit et calefecerit ligna et exeuapoꝛauerit humi-
ditatem ſuperfluam tunc incendūtur ligna ⁊ augmē
tatur ignis: ita in aīali quando pꝛimo ſuſcipit̄ nutri-
mentum diminuitur caloꝛ in coꝛpoꝛe aīalis ꝓpter con
trarietatē nutrimēti ad ipſum: ſed cū caloꝛ iā egerit
in nutrimentū: vel in tantū ipſum alterauerit ⁊ obti-
nuerit ſup ipſum: tunc ex illo nutrimēto augetur ca-
loꝛ: et generātur ſpiritus: ideo manifeſtū eſt ꝙ facta
digeſtione tali: caloꝛ eſt foꝛtiſſimus: et ſpiritus valde
multiplicati: ideo tūc natura potēs debet eos diffun
dere ad exterioꝛa: ad actiones animali debitas exer
cendas. Et hoc iterū cōfirmatur: qꝛ ſanguine iam foꝛ
mato ⁊ appꝛopꝛiato ad nutriendū rationabile eſt ꝙ
ille mittatur ad ſingula mēbꝛa: ⁊ non poteſt mitti ſi-
ne caloꝛe ⁊ ſpiritibꝰ: ideo opoꝛtet ꝙ tunc caloꝛ et ſpi-
ritus diffundātur ad exterioꝛa: ideo ſic fit expergefa-
ctio. ¶ Alia cōcluſio eſt: ꝙ accidentales vel minꝰ na
turales expergefactiones fiunt multis multis alijs
tēpoꝛibꝰ ⁊ modis. et ad hoc declarādū nos poſſumꝰ
ponere de hoc aliquos caſus pꝛīcipaliter. ¶ Pꝛimꝰ
caſus eſt: quia expergefactio pꝛeſupponit doꝛmitio-
nem: et ideo qui citius vadit ad doꝛmiendū citius de
bet expgefieri ⁊ qui tardius tardius. ¶ Secūdus ca
ſus: eſt enim conſuetudo quaſi altera natura. i. que-
dam natura vt Ariſtoteles dicit in multis locis: ideo
quicūqꝫ conſueuerūt parū doꝛmire: cito expergefiūt:
et qui conſueuerūt multū doꝛmire non poſſunt exper
gefieri: ⁊ de hac cōſuetudine dicit cōmētatoꝛ: ꝙ ſiqs
cōſueuerit declinari ꝑ huiuſmodi ſomnū pluſꝙ̄ opoꝛ-
tet hebetabitur aīa: et inſtrumēta ſenſitiua: ſi autem
conſueuerit declinare plus ad vigiliā ꝙ̄ opoꝛtet: coꝛ-
rumperet̄ virtus ⁊ inſtrumēta naturalia. ¶ Tertius
caſus propter diligentē attentionem ad aliqꝺ opus.
experimur enim ꝙ multi valde bene doꝛmiūt lōgum
mane: quādo nō pꝛecogitarūt ſe aliquid facturos: ſi
autē precogitēt ſe eſſe acturos aliqꝺ magnū ⁊ deſide
ratum: cito expergefiūt aut nō poſſunt doꝛmire: cau-
ſa eſt: qꝛ per illā foꝛtem pꝛecogitationē fit foꝛtiſſima
impꝛeſſio ſpeciei in fantaſia ideo illa ī ſomno poteſt
citiſſime mouere ſenſum cōmunem: quo motꝰ appe-
titus foꝛtiſſime et ſingulariter ad illud opus deſide-
ratum ſurgit: et ob hoc natura per venas et meatus

corporis mittit ſpiritus ad mẽbra exteriora ꝓſecutius illiꝰ operis: ⁊ fit expergefactio. ❡ Unde debetis intelligere ꝙ in ſomno nõ ſunt vie ita obſtructe quin propter cauſam fortẽ poſſint ſpecies ſenſibiliũ multiplicari per organa exteriora ad ſenſum cõmunem: et quin etiã propter cauſam fortẽ natura poſſit mittere ſpiritus interius incluſos ad membra exteriora. ❡ Quartus caſus eſt: ex amplitudine venarum vel paruitate capitis: ſicut enim cõtrarie diſpoſitiones cauſabant ſomnũ: ita he diſpoſitiones debẽt cauſare expergefactionẽ citiorem. ❡ Quintus caſus eſt ꝓpter cõplexionem naturalẽ: vel ꝓpter etatem ſic enĩ melãcolici ⁊ ſenes citius expgiſcũt: qꝛ propter frigiditatem ⁊ ſiccitatẽ non eſt tanta eleuatio vaporum. ❡ Sextus caſus eſt: ꝓpter egritudines: ſicut enĩ virtutes morales cõſtituũtur in medio extremarũ malitiarũ: ita ſanitas corporis conſtituit̃ in medio extremarũ egritudinũ: qñqꝫ enĩ eſt egritudo ex exceſſu calidi: et qñqꝫ ex defectu calidi: et ſunt egritudines cõtrarie: ⁊ ſic poteſt dici de alijs qualitatibus cõplexionalibus: igitur ſequit̃ ꝙ alique egritudines generabant ſomnos immoderatos: nam contrarie egritudines generarẽt vigiliã immoderatã ⁊ expergefactionem citiorem debito. ❡ Septimus caſus eſt ex qualitate vel quantitate ciborum et aliorũ nutrimentorum aſſumptorũ: conſtat ꝙ multa comeſta vel potata faciunt ſomnos valde ſupfluos: et maxime ſi in nimia quãtitate: et ita quedã alia ĩpedirẽt ſomnos: et prouocarent expergefactionẽ ⁊ vigiliã. ❡ Octauus caſus eſt ſomnia terribilia: que quãdoqꝫ ita fortiter faciunt hominẽ timere ꝙ natura nõ poteſt ſuſtinere: quin mittat ſpiritus ad extra ad fugiendũ vel euadendum vel huiuſmodi. ❡ Ultimꝰ caſus: excellẽtia ſenſibilis exterioris. ſi enim ſenſibile exterius fuerit valde excellens: vt ſonus aut calor: aut frigus: tũc propter fortitudinẽ põt m̃tiplicare ſpeciẽ ſuã ad ſenſum cõmunẽ: ⁊ natura ad cõfortãdum organa paſſa mittit ſpiritꝰ ad illa: ⁊ ſic valde ſepe fiũt nobis expgefactiones ab exteriori. Iſtis viſis facile eſt ſoluere ratiões.

Ad ratiões. Ad primã dicit̃ ꝙ agẽs naturale licet repatiat̃ in principio: tñ quãdo poteſt obtinere ſup paſſum ⁊ ipſum cõuertere ad ſe tunc fortificatur: ⁊ nõ amplꝰ ab illo repatitur: ſicut videmꝰ de igne et lignis: ⁊ ſic eſt in propoſito vt dictum fuit. ❡ Ad aliam dicendũ eſt ꝙ ille ſanguis remiſſus eſt plenus ſpiritibꝰ calidis: bene etiam ꝓpter ſubtilitatem illorum ſpirituũ reddit̃ ille ſanguis tenuis: ideo non eſt faciliter infrigidabilis nec infrigidat̃: qꝛ cõtinue mittũtur alij ſpiritꝰ a corde. ❡ Ad aliã: dicendũ eſt: ꝙ ſenes ⁊ melãcolici tardius expergiſcerent propter hoc ꝙ tardiꝰ poſſunt digerere ſi cetera eſſent paria: ſꝫ cetera ſũt nimis diſparia: cũ enĩ illi ſint frigidi et ſicci non poſſunt multũ euaporare nutrimentum. ❡ Ultima ratio arguebat de expgefactiõibꝰ ex cauſis accidẽtalibꝰ: ita ꝙ arguebat ꝓ ſecũda cõcluſiõe.

Queſtio. VII.

QVæritur vtrũ diffinitio ſomnij ſit bona: in qua dicit Ariſtoteles: ꝙ ſomniũ eſt fantaſma in ſomno. Arguit̃ primo ꝙ ſomniũ nõ ſit fantaſma: quia fantaſma eſt in fantaſia tã ꝙ in ſubiecto: ſed in ſenſu cõmuni eſt ſomniũ: cũ ipm ſit quedã actualis cognitio: igitur ſomniũ nõ eſt fantaſma. ⁊ ſi reſpõdeatur ꝙ ibi ſumitur fantaſma nõ pro ſpecie reſeruata in fantaſia ſed pro apparitione fantaſtica: ſcilicet que fit a fantaſmatibꝰ reſeruatis. ❡ Cõtra: qꝛ tũc ſequeret̃ ꝙ vere intelligẽtie q̃ fiũt in ſomno eſſent ſomnia: qḋ tamẽ negat Ariſtoteles: ꝓbatur cõſequẽtia: quia ille vere intelligẽtie ſunt a fantaſmatibꝰ reſeruatis: eo ꝙ intellectũ quẽcũqꝫ neceſſe eſt fantaſmata ſpeculari vt habet̃ tertio de aĩa. ❡ Itẽ. fantaſmata nõ ſunt niſi ſenſibiliũ et que ante ſenſata ſunt: ſed ſepe ſomniamus de his que nõ ſunt ſenſibilia immo ſolũ intelligibilia: ⁊ ſomniamꝰ ſepe de his que nunq̃ ſenſimus: vt de bellis romanis: de mõtibus aureis. ⁊ ſic de alijs: ergo hec ſomnia non ſunt fantaſmata nec a fantaſmatibus reſeruatis. ❡ Item. ex humoribus in corpore abundantibus ꝓueniunt quãdoqꝫ nobis ſomnia: vt dicit Ariſtoteles: ⁊ illa nõ ſũt fantaſmata nec a fantaſmatibus reſeruatis: ⁊ ſic dicta diffinitio ſomnij non poteſt eſſe bona.

Oppoſitũ determinat Ariſtoteles.

❡ Notandũ eſt ꝙ hoc nomen fantaſma aliquãdo ſumitur pro ſpecie reſeruata in fantaſia: ⁊ ita ſomnium nõ eſt fantaſma: qꝛ ſomniũ eſt quedã apparitio rerũ: et actualis cognitio: et illa ſpecies reſeruata non eſt apparitio: immo eſt recta fantaſia ſine aliqua apparitione ſicut quando fit apparitio. Aliquãdo autem hoc nomẽ fantaſma accipit̃ ꝓ apparitiõe ſeu actuali cognitione que fit nobis per ſpeciem reſeruatã in fantaſia: et fantaſma ſic acceptũ magis ꝓprie ⁊ magis explicite debet vocari apparitio fantaſtica: ⁊ ſic accipitur fantaſma in dicta diffinitione: ideo explicita diffinitio ſomnij debet poni ꝙ ſomniũ ẽ apparitio fantaſtica in ſomno: ⁊ ob hoc Ariſtoteles explicauit hanc diffinitionẽ: dicẽs ꝙ ſomniũ eſt apparitio que fit in dormitione ex motu ſimul actiuorũ. i. fantaſmatum et reſeruatorũ. ❡ Item. Notandũ eſt ꝙ hoc nomen ſomniũ eſt nomen connotatiuũ: et ſupponit pro quadã apparitione ſeu actuali cognitiõe: ⁊ cõnotat ſomnũ: ſicut ſimitas ſupponit pro depreſſiõe ⁊ cõnotat naſum: adeo ſicut nulla cõcauitas eſt ſimitas niſi quia ſit in naſo: ita nulla apparitio eſt ſomniũ niſi qꝛ ſit in ſomno: qꝛ ergo diffinitio debet explicare totum conceptũ diffiniti: ideo oportebit exprimere ꝙ ſomnium eſt apparitio ⁊ ꝙ eſt in ſomno. ❡ Deinde ſciendum eſt: ꝙ nõ oĩs apparitio in ſomno vocatur ꝓprie ſomniũ: vnde poſſemus diſtinguere quatuor modos apparitionũ. ❡ Prima apparitio eſt: per ſenſus exteriores p̄ſentialiter motos exterioribꝰ ſenſibilibꝰ: et iſta apparitio vocatur ſenſatio: ſiue fiat iudiciũ in ſenſibus exterioribꝰ ſiue in ſenſu cõmuni: et talis apparitio fit cõmuniter in vigilia: ⁊ aliquãdo fit in ſomno imperfecto: quaſi cõmixto vigilie: cũ enim homo ſubdormit quodãmodo audit loquẽtes: ⁊ apprehendit ea que dicũtur: ſed nũq̃ talis apparitio debet vocari ſomniũ: immo debet vocari ſenſatio. ❡ Alia eſt apparitio per intellectũ: que fit nobis nõ ſolum in vigilia ſed etiã ſepe in ſomno: vt declarat Ariſtoteles: ſepe enim in ſomno ſyllogiſamus de vniuerſalibus: ⁊ de inſenſibilibus: qḋ nõ poteſt eſſe niſi per intellectũ: ſepe etiam iudicamus in ſomno ſomniũ qḋ nobis apparet eſſe falſum ⁊ eſſe ſomniũ: qḋ nõ poteſt eſſe niſi ꝑ virtutem ſuperiorem ſomniantẽ: ⁊ illa eſt intellectꝰ. Unde p̄fectis in philoſophia ⁊ in ratiocinãdo fiũt ſepe tales vere intelligentie in ſomno: ⁊ dicit Ariſtoteles ꝙ huiuſmodi vere intelligẽtie ſeu apparẽtie intellectuales nõ ſunt ſomnia ꝓprie loquẽdo. Alia eſt

apparitio: que fit ſenſui cōmuni per ſpecies reſeruatas in fantaſia preſentatas ipſi ſenſui cōmuni: ⁊ huiuſmodi apparitio fit nobis ſepe in vigilia: vt quando aliq̇s imaginat̄ caſtra in aruernia: quādo extrinſecus nihil ſentiat: ⁊ ſicut parui quādo ſunt ſoli in tenebris imaginātur terribilia: ⁊ timent: ⁊ clamant: et huiuſmodi apparitiones fiunt etiā aliquādo in ſomno: et cum fiunt in vigilia non dicitur ſomnium: q: deficit connotatū per hoc nomen ſomniū: ſed quādo fiūt in ſomno tunc dicunt̄ ſomnia. ¶ Adhuc Ariſtoteles notat quartū modum apparitionis: ſcilicet memoratiuū ꝓpter que debetis ſcire ꝙ multi (vt ante dicebatur) ponunt duas virtutes reſeruatiuas diſtinctas ⁊ diſtinctorū organorū: ſcilicet fantaſiam: et memoriā: fantaſia enim reſeruat ſpecies ſenſibiles ſine certa differētia tēporis ſ; memoria reſeruat ſpecies ⁊ intētionem ſenſibiliū cum certa differentia tēporis: ideo per fantaſiā res apparēt nobis ac ſi ſint p̄ſentes: ſed per memoriā apparēt nobis ꝙ tūc vidim⁹ tales res: vel audiuimus: et cetera: modo apparitio memoratiua non dicitur ꝓprie ſomniū: q̄uis aliquādo fiat in ſomno: ſed ſolū apparitio fantaſtica: de qua iudicamus ac ſi res eſſent p̄ſentes. Verū eſt ꝙ alij dicunt ꝙ fantaſia et memoria ſunt idē realiter: et eiuſdē organi: ſed tamen eadē res dicitur fantaſia ⁊ memoria ſecundum diuerſas rationes: dicit̄ eñ fantaſia ſecundum ꝙ rep̄ſentat ſine differentia tēporis preteriti: et facit apparere ꝙ res ſit p̄ſens. Sed dicitur memoria ſecūdum ꝙ rep̄ſentat cū differētia tēporis preteriti: in quo res viſa fuit vl' audita: modo apparitio que fit per primū modum repreſentatiōis vocat̄ fantaſtica: et eſt ꝓprie ſomniū ſi fiat in ſomno. ſed apparitio ꝑ ſecūdum modū rep̄ſentationis vocat̄ apparitio memoratiua: ⁊ non dicit̄ proprie ſomniū: q̄uis fiat ĩ ſomno: ſomnia enim nō ſunt vere apparitiōes imo falſe: q: apparet p̄ſens qḋ non eſt preſens: ⁊ apparet ꝙ videamus vel audiamus id qḋ non videmus nec audimus. Sed alie ſunt apparitiōes: ſcilicet ꝑ ſenſus exteriores: ⁊ per intellectū: ⁊ per motum memoratiuū que q̄uis fiant in ſomno tñ ſunt vere apparētie: et nō fallaces: et ob hoc ꝓprie loquēdo nō vocant̄ ſomnia. ¶ His viſis dicit̄ ꝙ illa diffinitio eſt valde bona: ſcilicet ſomniū eſt apparitio fantaſtica in ſomno: ⁊ ponit̄ ibi apparitio tanq̄ genus: ⁊ ponit̄ fantaſtica ad differentiam aliarū trium apparitionū: ſcilicet ſenſualis: intellectualis: et memoratiue: ⁊ ponitur ibi ĩ ſomno: ad differentiam apparitionū fantaſticarū que ſepe fiunt in vigilia.

Ad rationes. Ad primā: conceditur ꝙ ſomniū non eſt fantaſma: niſi capiendo fantaſma pro apparitiōe fantaſtica: ⁊ poteſt dici ꝙ apparitiones intellectuales non merētur dici fantaſtice: q: nō ſolum ſecūdum experientiā fantaſiarū fiūt: ſed altiori virtute corrigūtur apparitiones fantaſtice. ¶ Ad aliam: poteſt dici ꝙ nihil ſomniamus proprie niſi de ſenſibilibus: licet cum ſomnijs cōcurrant intelligentie ſenſibiliū. Sed tu dices ſecūdo: ſomnio mōtes aureos quos nunq̄ ſenſi et qui nō ſunt ſenſibiles: q: nō ſunt. Dico ꝙ apprehēſio montis aurei nō eſt ſimplex ſed cōpoſita. vnde ſenſi montem: et ſenſi aurū: et auri ſpecies reſeruate ſunt ĩ memoria: ⁊ cū rep̄ſentant̄ ſenſui cōmuni ille poteſt cōponere aut diuidere: ⁊ ſic poteſt formare apparitiones montiū aureorū et huiuſmodi: et hec adhuc ſunt ſomnia. ¶ Ad aliam dicendum eſt ꝙ paſſiōes corporis vel anime bene augmētant et excitant apparitiones ſomniales: tamē hoc non eſt ſine ſpeciebus reſeruatis in fantaſia.

Quæſtio. VII.

QVeritur vtrum ſemper in ſomno debeāt fieri ſomnia: an nunq̄: an quādoq; ſic: et quādoq; nō. Arguit̄ ꝙ nūq̄ debeant fieri: q: fantaſia eque vel magis ꝓpinqua eſt cerebro ſicut ſenſus exteriores ⁊ tñ ĩ ſomno ꝓpter frigiditatē cerebri ligati ſunt ſenſus exteriores: ergo eque vl' magis ligata d; eſſe fantaſia: mō ſi fantaſia ſit ligata nō poſſunt fieri ſomnia: eo ꝙ ſomniū eſt apparitio fantaſiata: ergo nunq̄ in ſomno debēt fieri ſomnia. ¶ Item. ſi ſomnia fierent: hoc eſſet per ſpecies reſeruatas in fantaſia: tunc arguit̄ ſic: vel ille ſpecies ſufficiunt ad ſomniandum ſine obiecto extrinſeco vel nō ſufficiūt ſine illo: ſi ſufficiunt ſine obiecto extrinſeco: tunc ſemꝑ debēt fieri ſomnia: et ſi non ſufficiūt ſine obiecto extrinſeco: tunc nunq̄ debent fieri: q: in ſomno nō fit apparitio per obiectum extrinſecū: ergo vel ſemꝑ debent fieri in ſomno vel nūq̄. ¶ Item. vel quelibet ſpecies exiſtens in fantaſia ſufficit ad ſomniandū vel nulla: vel aliqua ſufficit: ⁊ aliqua nō: cū ceteris que exiſtūt tēpore ſomnij: ſi quelibet ſufficiat: tunc ſimul de omnibus que vidim⁹ vel audiuimus quorū nobis remāſerit memoria deberem⁹ ſomniare. ſi nulla ſufficiat: tunc de nullo deberem⁹ ſomniare: ſi aliqua ſufficiat ⁊ aliqua nō: videlicet q: fortior ſufficit: debilior nō ſufficit: tunc cōtinue deberemus ſomniare de illo cui⁹ ſpecies eſt fortior: et de nullo alio: modo iſtud ꝯñs apparet falſum: q: cōtinue valde diuerſificātur nobis ſomnia: ⁊ mō apparet nobis vnū: et ſtatim aliud. ¶ Itē. in vigilia non apparēt nobis talia fantaſmata: ergo nec debent apparere in ſomno: cōſequentia ex hoc ꝓbatur: quia via fantaſie ad ſenſum cōmunem eſt magis expedita in vigilia: q̄ in ſomno: ideo magis poteſt ſuas ſpecies repreſentare.

Oppoſitū tamen horū oīm experimur. ¶ Circa iſtam queſtionē ſunt quatuor difficultates declarande. Prima eſt: quare ſpecies in fantaſia reſeruate faciunt magis apparitionē in ſomno q̄ in vigilia. Secūda difficultas eſt: quare ille ſpecies in ſomno faciunt aliquādo apparitionē: et aliquādo nō. Tertia difficultas eſt: quare alique ſpecierū ĩ fantaſia reſeruatarū faciunt ſuā apparitionē: ⁊ alie nō: vel alique citi⁹ q̄ alie. Quarta eſt: quare ſpecies que ſunt fortiores non faciūt continuam apparitionem. ¶ Ad primā difficultatem reſpōdetur. ꝙ ſpecies in fantaſia ſunt debiles: et motus ab exteriorib⁹ ſenſibus qui fiunt in vigilia ſunt fortiores: modo motus fortiores ⁊ in apprehēſionib⁹ ⁊ ĩ triſtitijs vel delectationibus: ⁊ vniuerſaliter in alijs paſſionibus: alique offuſcant motus minores: ⁊ faciunt eos latere. Unde aliqui clamāt ſe valde leſos in manu vel in pede qui ſi bene verberarētur non ſentirent amplius illā leſionē: ideo etiā ſicut Ariſtoteles dicit parui in tenebris mouētur a fantaſmatibus: ⁊ timēt: in luce autē quia lux fortius mouet: non apparēt eis illa fantaſmata. hec eſt ergo cauſa quare apparitiōes fiunt nobis magis in ſomno q̄ in vigilia: ſcilicet q: in vigilia mouemur a ſenſibilibus exterioribus: fortiorib⁹ motibus q̄ ſint motus fantaſmatū. Ideo tunc latent nos motus fantaſmatū. Vel etiā dicēdum eſt: ꝙ quādo rece

ptiuum eſt occupatū: nō ita bene recipitur nec ita bene apparet impreſſio: ſicut ſi receptiuū eſſet purum: modo ſenſus cōmunis in ſomno eſt purus: ꝛ nō occupatus per ſenſus exteriores. in vigilia autē eſt occupatus magis per ſenſus exteriores: ideo nō ita bene nec ita apparēter poteſt recipere debiles impreſſiones fantaſmatū. ¶ Ad ſecūdam difficultatē que ꝗrebat: quare in ſomno fiunt aliquādo apparitiones et aliquando non: reſpōdetur: ꝙ aliquādo via fantaſie ad ſenſum cōmunem obſtructa eſt vaporibus ingroſſatis: ideo fantaſia nō poteſt ſuas ſpecies repreſentare ſenſui cōmuni: ideo tunc non fit apparitio. aliquādo etiam ꝗuis nō ſint ibi vapores ingroſſati: tamen propter multū calorem ſanguinis: eſt in illa via multus motus: ꝛ multa turbatio ſpirituum: ideo ſpecies ibi ſic confundūtur ꝙ nullam poſſunt facere apparitionem. et eſt ſimile ſicut aqua quieta poteſt refrangere ſpeciem tuam: mota aūt non poteſt: propter cōfuſionem radiorum viſualium: ideo etiā tunc non fit apparitio: niſi forte ſpecies eſt nimis fortis propter magnam attentionē quā circa obiectum habuim⁹: et tunc predictis non obſtātibus illa poteſt mouere ſenſum cōmunem: ſic enim aliquando aliqui cogitātes de negocio aliquo ſomniant: et non poſſunt fortiter dormire: licet ex cibis et potibus abundent fumi et vapores: cum autem digeſti fuerint illi vapores et motus ſpirituum fuerit reduct⁹ ad regulam: tunc fiunt ſomnia. et ita habetis cauſam: quare aliquando fiunt et aliquādo nō. Et ex hoc infertur correlarium ꝙ cōmuniter magis ſomniamus in principio et fine ſomni: ꝙ̃ in medio: qꝛ in principio nondum vapores ſunt in ſua poteſtate: ſed incipiunt: nec etiam in fine: ſed deſinunt: ꝛ in medio maxime abūdant. ¶ Ad tertiam dubitationē reſpondēdum eſt: ꝙ in fantaſia eſt vna impreſſio fortior ꝙ̃ alia: vel ꝓpter frequentem meditationē: vel propter fortem attentionem: aut qꝛ adiuta eſt ex delectatione vel triſtitia: vel alia paſſione anime: vel aliqua etiam corporis cōplexione: ꝛ tunc illa mouet ſenſuȝ cōmunē: etiā aliquādo quando alie nondum poſſunt mouere. ¶ Ad quartam difficultatē que querebat quare fortior ſpecies nō ſemper continue mouet ſenſum cōmunem in tēpore ſomnij. dicēdum eſt: vt dicit Ariſtoteles: ꝙ ſpecies a fantaſia ad ſenſum cōmunem multiplicātur cum ſpiritibus: ꝛ illi ſpiritus cōtinue moti variant inter ſe ſitus ſuos ad ſenſum cōmunem: et ſic modo aliqui faciunt ſuam apparitionē: modo deſinunt: et alij ſuperueniunt. eſt etiam alia cauſa: qꝛ natura ſenſus eſt appetere diſcurrere ꝛ noua videre: ideo dimittit aliquando que ſunt fortia et attendit ea que ſunt debilia: et ita continue in ſomnio fit velox mutatio de vno in alterum. Per hec reſpondetur.

Ad ratiōes. Ad primā dicēdum eſt ꝙ organum fantaſie maiores habet meatus ad ſenſum cōmunem ꝙ̃ organa exteriora: et ideo per calorē cordis via fantaſie ad ſenſum cōmunem citius abſoluitur: ꝙ̃ a ſenſibus exterioribus ad ſenſuȝ cōmunem: et tardius etiam ligatur: ideo fiunt ſomnia: licet exteriores ſenſus ſint ligati. ¶ Ad aliam. dicēdum eſt ꝙ ſpecies in fantaſia ſufficiunt ad ſomniandū: quando via ad ſenſum cōmunem abſoluta eſt: et nō ſufficiunt quādo eſt impedita per vapores ingroſſatos: aut nimios motus ſpirituū. ¶ Ad aliā dictuȝ eſt: ꝙ alique prius ſufficiunt ꝙ̃ alie: qꝛ fortiores. tamen dictum eſt quare fit permutatio de vna in aliā: non obſtante ꝙ vna ſit fortior alia. ¶ Ad vltimā dictum eſt in ſolutione prime difficultatis.

Queſtio. VIII.

Quęritur vtrū ſit conueniēs per ſomnia diuinare de futuris: ſeu ꝓgnoſticare. ꝛ videtur ꝙ non: qꝛ nō apparet ratio quare ꝛ quomodo hoc ſit poſſibile niſi ſōnia ſint a deo nobis immiſſa: ita ꝙ modo ꝓphetico prognoſticem⁹: ſed nō ſic ſunt nobis īmiſſa a deo: vt dicit Ariſtoteles: cū fiant tā in brutis ꝙ̃ in fatuis: ſicut prudētib⁹: igiꝫ. ¶ Item. plurima ſomnia fiunt de ijs que tranſcendunt actus noſtros ꝛ ſcientiam noſtrā ꝛ potentiā noſtram: vt de imperijs alemanorū: vel rome: aut de papa: et actibus cardinaliū: et ſic de alijs: ꝛ non apparet ratio vel modus per quē ſomnia noſtra ſint talib⁹ cōnexa vt poſſint eſſe cauſe vel ſigna eorū. ¶ Item. ſomnia fiūt nobis ex fantaſmatibus reſeruatis que nō ſunt niſi preteritorū actuū: ꝛ ita nō vidētur habere habitudines niſi ad actus preteritos: igiꝫ non apparet quomodo p ea poſſit ꝗs ꝓgnoſticare de futuris. ¶ Itē. p ſigna deceptoria non eſt ꝓgnoſticādū: ſed ſomnia ſunt deceptoria: qꝛ Ariſtoteles dicit ꝛ probat ꝙ faciliter decipimur circa ſomnia: de quo Cato ait: Somnia ne cures quia fallunt ſomnia plures: ergo nō eſt prognoſticandum per ſomnia.

Oppoſitū vult Ariſtoteles: & voluerūt multi ſapiētes: ꝛ eſt cōmune et vulgare dictū: modo cōmune dictum eſt dictū tanꝙ̃ ab experiētia: ideo non eſt ſine veritate: vnde ſeptimo ethicorū diciꝫ: famā quam omnes famāt non oīno perdi: et ſicut dicit Ariſtoteles: medici gratioſi ꝛ in ſua ſcientia ſolēnes bene attendūt ad ſomnia: qͦd nō facerent niſi eſſent ſignificatiua et ꝓgnoſticatiua. ¶ Ad ſolutionē ꝗſtionis: declaranda eſt breuiter origo ſomniorū: de qua dicendum eſt: ꝙ ſomnia habent originē a ſpeciebus reſeruatis in fantaſia eorū que ante ſenſata fuerūt. tamen huiuſmodi ſpecies vel intētiones reſeruate: aliquādo fortificātur vel excitātur: et fiunt apparitiones ex multis cauſis. vna cauſa eſt: propter paſſiōes: qm̄ ſicut dicit Ariſtoteles: ſi in via a fantaſia ad ſenſum cōmunem defluat modicū de colera: ſpecies calidorum fortificabūtur ꝛ facient apparere ignes aut fulgura vel fortiſſimos eſtus: et cōſimiliter: ſi vigeat aliqua humiditas aquoſa: faciet apparere aq̄s aut pluuias: aut in quib⁹ hoīes ſe credēt natare vel ſubmergi: et ſic de alijs qualitatibus contra cor vel organum fantaſie: aut in locis medijs dominantibus. ¶ Alia cauſa excitationis ſeu fortificationis ſpecierum reſeruatarū: ꝛ per cōſequens apparitionū eſt ex parte paſſionū anime. Si quis eni͂ fuerit iracundus aut ad iram cōmotus: vel ad odium: aut amorē: vel cōcupiſcentiā: cito ꝛ frequēter ſomniabit de eis ꝛ de connexis huiuſmodi paſſionibus. ¶ Alia cauſa promotionis et excitationis ſomniorū eſt a celo: ſeu a cōtinente ꝓpinquo: qm̄ omnis natura in iſtis inferioribus (excepta libera volūtate) regitur a corporib⁹ celeſtibus: vnde ꝑmo metheororū: neceſſe eſt hunc mundum inferiorē eſſe contiguū lationibus ſuperioribus in motibus corporū celeſtiū vt tota virt⁹ eius gubernetur inde. Et ita ſi cōſtellatio ſit ad caliditatē: ad rancores: vel pacē: ꝛ ſic de alijs qualitatib⁹ in iſtis inferioribus receptis: cōmouebūtur ſpecies in fantaſia

reſeruate habẽtes ad predicta conuenientiã ad mouẽdum ſenſum cõmunem ad ea. ſomniãdo de illis ad que celũ inclinat: vel de ſimilibus eis. ¶ Ex dictis igiẛ apparet ſomnia principali diuiſione eſſe quadruplicia. Quedã habentia ortum ſolũmodo a prius ſenſatis: ⁊ in fantaſia reſeruatis: abſq; aliqua ꝓuocatione per tres cauſas prius dictas: ⁊ de huiuſmodi ſomnijs dicendum eſt: ꝙ nõ faciũt ad ꝓgnoſticandũ de futuris: qꝛ ſolum habẽt habitudinẽ ad ſenſationes preteritas: verbi grã: ſicut hodie vidiſti magnũ bellũ: ⁊ ob hoc in ſomnijs apparent tibi tumultus et bella: hoc nõ ſignificabit aliqd futurũ: ſed ſolũ ꝙ tu hec vidiſti. ¶ Secũdo modo ſunt ſomnia habentia originẽ vel fortitudinẽ ex cõplexione corporali: ⁊ per iſta habẽt medici iudicare qs humor ſupabũdet aut incipiat ſuperabundare: aut qs humor defluat ꝑ corpus magis q̃ oporteat: ⁊ per hoc poſſunt iudicare de futuris: ſanitate: vel egritudinibus. Si enĩ aliquis frequenter ſomniet ignes aut fulgura: aut vehemẽtes eſtus: aut cõſimilia: prognoſticandũ erit ꝙ in eo abundat colera: aut ꝙ inordinate moueẛ: ⁊ ꝙ ille forte febricitabit niſi obſeruetur: vel reducaẛ. Et ſi febricitans calore ſomniauerit ſe eſſe in aquis: ſignum erit defectus febris: ⁊ ꝙ cito ſanabitur. Et ſic ſimiliter de alijs qualitatibus. ¶ Tertius modus ſomniorũ eſt prout fortificatio vel prouocatio prouenit ex paſſionibus anime: ⁊ per iſta ſomnia poteſt ſignificatiue iudicari ad quos actus homo fuerit inclinatus: vtrũ ad bella an ad pacem: vtrũ ad amorẽ: an odium: vtrum ad carnales concupiſcẽtias: an alias: ⁊ ita poterit cõuenienter iudicari ſignificatiue ꝙ talis talia opera operabitur: ꝙ talis reget cum bellis: vel cum pace: ⁊ ſic de alijs. ¶ Quartus modus ſomniorũ eſt habens ortum ⁊ prouocationẽ a corpore celeſti: et per iſta poſſemus ꝓgnoſticare non ſolũ de actibus futuris ſomniatis: ſed etiam de ijs que noſtrã potẽtiam tranſcẽdunt: Si enim ſomniemus aquas multas ⁊ hoc non proueniat ex cõplexione corporis: poterimus iudicare ꝙ erunt cito pluuie: igiẛ humiditates: Celũ enim prius poteſt influere ꝟtutes ſuas alteratiuas aeris et corporis noſtri q̃ poſſint ꝓuenire effectus principales: igitur cũ ſenſus in dormitiõe eſt purus: poteſt cito recipere impreſſiones corporũ celeſtium: et aliqñ prius videre pluuias: aut ſiccitates: aut guerras: aut ſeditiões q̃ de facto eueniant: ⁊ ita de alijs diſpoſitionibus: quas hec inferiora ſunt innata recipere a celo. ¶ Tamẽ debetis notare ſicut innuit Ariſtote. ꝙ difficillimũ eſt recte iudicare de ſomnijs: quando ſignificatiua ſunt futurorũ. eſt enim vna difficultas: quia non apparent nobis futura in ꝓpria forma ſed vel in ſuo ſimili: vel in ſuo accidente: vel in aliquo ſibi propinquo. ¶ Secunda difficultas eſt: quia difficile eſt ſcire ex qua predictarum cauſarum ſit ſomnium: vtrum ſolũ ex prius ſenſatis: an propter diſpoſitionem corporis: aut anime: an propter celum.

¶ Tertia difficultas eſt valde magna: qꝛ in ſomniãdo iſti quatuor modi ſomniorum habẽt adinuicem multam et citiſſimã permutationẽ: modo enĩ hoc apparet forte ex celo: ſtatim aliquid ex ſpecie reſeruata: et cõſequẽter aliud ex paſſiõe corporis: ⁊ cordis: ⁊ ideo dicit Ariſtoteles ꝙ optimus interpres ſomniorum: debet eſſe bene cõſideratiuus ſimilitudinum et differentiarum: vt poſſit ſeparare ea que ſunt ab vna cauſa ab ijs que ſunt ex alia: ⁊ vt nõ ſtatim iudicet ſicut apparet: ſed ſimile aut cõſequẽs. ¶ Per iſta apparet ꝙ rationes procedunt vijs ſuis: qꝛ nõ querebãt niſi quare et quomodo ſomnia poſſunt eſſe ſignificatiua futurorũ.

Quæſtio. VIII.

QVeritur vtrum dormientes poſſunt exercere opera vigilãtium. Arguitur ꝙ nõ: quia ſequereẛ ꝙ dormientes eſſent vigilantes: conſequens eſt manifeſte falſum. cõſequentia probatur: qꝛ illa ꝓpoſitio poſſibile eſt dormientes exercere opera vigilãtiũ eſt de poſſibili in ſenſu cõpoſito: et valet iſtam: hec eſt poſſibilis dormiẽtes exercẽt opera vigilantiũ: ideo reducatur ad eſſe ⁊ nihil debet ſequi impoſſibile: ⁊ ſic iſta erit vera dormientes exercẽt opera vigilantiũ: ⁊ cũ non exerceant niſi opera ſua: ſequitur ꝙ ſunt vigilãtes. ¶ Item. opera vigilantiũ ſunt circa exteriora ſenſibilia: et dormiẽtes circa illa non exercent aliquas operationes: cũ non moueantur ab illis: nec illa percipiunt. igitur. Vel iſta ratio fiat ſic: vigilantes operatiões ſuas exercẽt mediantibus ſenſibus: hoc autẽ non faciunt dormientes: quia eorum ſenſus ſunt clauſi: igiẛ. ¶ Item. Ariſtoteles dicit ꝙ in ſomno caput grauatur: ita ꝙ ꝓpter grauedinem capitis oportet animal cadere vel iacere: igitur ipſe non poteſt facere opera vigilantium: que ſunt ſurgere: et ambulare.

Oppoſitũ tamẽ dicit Ariſtoteles: & eſt expertum de multis: ⁊ ſcio ꝙ vidi ancillã que ſurrexit et iuit ad ignem: et incendit ſtramina ita ꝙ fere fuit cõbuſta: igitur. ¶ Breuiter certũ eſt ⁊ in multis expertũ: ꝙ multi dormiendo ſurrexerũt de lectis ſuis: induerunt ſe: aperuerunt oſtia: ambulauerunt per vicos dormiendo: ⁊ cũ expergeſierẽt mirabantur vbi eſſent. Et ſicut bene dicit Ariſto. tales nõ memorabanẛ eorũ que ſic fecerant: memorabãtur tamẽ bene ſomniorũ ſuorum q̃tum ad multa: ſicut etiã bene memoraris ſomnij tui poſt expgefactionẽ. Et in iſtis factis que per experiẽtiam manifeſta ſunt: ſunt duo mirabilia ſatis difficilia. ¶ Primũ eſt. cum tales nihil extra videant: nihil etiã tactu ſentiãt: nihil auditu audiant: ⁊ ſic de alijs ſenſibus: quomodo eſt poſſibile ꝙ ſic ad loca determinata vadant: et oſtia aperiant: quia nõ poſſunt ſcire vtrum aperuerũt an non: vtrum vſq; ad oſtium ambulauerũt an nõ: immo per ſomniũ ita apparuit eis: ſiue iuerunt ſiue nõ: ſiue aperuerũt: ſiue nõ: qđ apparet tibi ſatis: qꝛ ſomniãdo tu potes credere ire ⁊ reuerti: ⁊ qđcũq; tale feciſſe: ſicut ſi tu feciſſes. ¶ Aliud mirabile eſt ꝙ illi homines et etiã alij memoranẛ ſomniorũ ſuorũ: ⁊ tamen tales nõ memorãtur actuũ ſuorum exteriorũ que ſic in ſomno fecerunt: ſicut dicit Ariſtoteles: ⁊ ſcitum eſt per experientiã. ¶ Propter primũ iſtorũ declarandũ ſupponũtur aliqua. Primum eſt ꝙ licet ſenſus exteriores multũ valeant ad dirigẽdum nos in noſtris operationibus exterioribus: tamen poſſibile eſt nos ſine vſu eorum ambulare per camerã aut per vicum per imaginationem: aut per ſenſum cõmunem: et per memoriam: aut per conſuetudinẽ. vnde ſic ſepe homines nihil vidẽdo ambulant per camerã: ⁊ pratum: ⁊ reuertũtur ad lectũ: dico nõ vigilãdo: hoc enim credo quilibet poſſe experiri. ¶ Secundo ſuppono: ꝙ in ſomno cũ ſomnijs proprie dictis cõcurrunt ſepe rememorationes vere de preteritis: et vere intelligentie ſicut Ariſtoteles ponit in iſto libro et determinat. ¶ Tertio etiam ſuppono: ſicut in multis expertum eſt: ꝙ in

cio in ſomno ſunt ita fortes et intēſe imaginationes ꝙ ipſi loquūtur ⁊ mouent brachia vel tibias: vel aliquādo totū corpus: hoc viſum eſt de pluribꝰ ex quibꝰ veriſimiliter pōt inferri ꝙ in aliquibꝰ poſſunt eſſe in ſomno imaginationes ita vehemēter fortes: ꝙ ipſi de toto corpore ſurgūt ⁊ ambulāt: ⁊ ꝑ rememorationem ⁊ intelligentiā cōcurrētes: ⁊ ꝑ cōſuetudinē eūdi ad certa loca ipſi vadūt determinate ꝑ cameras: per domos: ⁊ vltra forte ꝑ vicos ¶ Ad ſecundū dubitabile: reſpōdit Ariſto. in ſuis problematibus: et credo ꝙ reſpōſio debet eſſe talis vel ꝓpinqua: q2 exteriora circa que iſti agūt nullas ſpecies ſenſibiles īprimūt in ſenſibꝰ exterioribꝰ qui ſunt clauſi: nec ꝑ cōſequēs in ſenſu cōmuni vel in fantaſia: ⁊ tamē nō pōt eſſe rememoratio niſi per ſpecies īpreſſas in fantaſia: ideo iſti nihil poſſunt rememorari de iis que ſic extra fecerūt in ſomno: ſed valde bene memorāt̄ de ſomniis: q2 ſpecies reſeruate in fantaſia mouēt ſenſum cōmunem ad actū cognoſcendi: ex quo actu iterū reuertit̄ ad fantaſiā intētio repreſentās illū actū: ꝑ quā intētionem memoramur in vigilia ꝙ talia ⁊ talia nobis apparebāt. ſꝫ ibi eſt vnū mihi dubiū qđ certe ab vno ſocio ſciui ⁊ audiui: ⁊ iurabat ꝙ ipe erat in vna camera cū vno ſocio: ⁊ ille ſolebat ita ſurgere dormiēdo: et ire vel ad baculū vel ad gladiū: ⁊ ita determinate accipere ac ſi vigilaret: ⁊ ſub illo ſocius vidēs ꝙ euaginauerat gladiū aperuit camerā ⁊ fugit: ⁊ ſtatim ille dormiēs fugit poſt eū ⁊ cecidit per gradus. ⁊ certe tunc eſt difficile facere talia determinate niſi aliqualiter extra videret: ⁊ niſi ad tactum exteriorē ꝑciperet illud qđ tenebat. Et ideo ꝓbabiliter poteſt dici ſicut dicit Ariſto. de ſubdormiētibꝰ: qui nō ꝑfecte dormiunt ꝙ lente ⁊ debiliter audiūt vel ſentiūt exteriora: ita ꝙ aliquādo reſpōdent ad interrogata: ſ e etiā poteſt imaginari ꝙ talibꝰ nō ſunt oīno ꝑfecte ſenſus exteriores clauſi: ideo ꝑ illos poſſunt ſe aliqualit̄ dirigere ad talia facienda: vna cū rememorationibꝰ: ⁊ intelligētiis cōcurrētibus. ¶ Sed tunc querit̄ quare igit̄ iſti nō rememorant̄ illoꝝ operū exteriorū. Solutio poteſt dici: ꝙ impſſiones facte a ſenſibꝰ interioribus ad ſenſus exteriores ſunt ita debiles tūc ꝙ nō poſſunt facere in fantaſia impſſiones ſufficientes ad poſtea iterū mouēdū notabiliter ſenſuꝫ cōmunē: ideo nō fit taliū remēoratio. Scđꝫ dicta ſoluātis rationes ſicut placet vobis. Et ſit finis iſtius libri ⁊c.

Expliciūt q̄ſtiōes de ſomno & vigilia lectæ Parrhiſii a M. Io. Burida.

Sequūtur queſtiones eiuſdem de longitudine & breuitate vitę.

CIrca librū de longitudine et breuitate vite querit̄ Vtrū ſcientia poſſit corrūpi. Arguitur ꝙ nō. q2 oīs generatio vel corruptio vel eſt motus vel non fit ſine motu: vt vult commētator: quīto ⁊ ſexto phyſi. ſed ad ſcientiā non eſt motus: vt habetur ſeptimo phyſi. igit̄ ſcientia nō poteſt generari vel corrumpi. ¶ Item ſi ſcientia corrūpet̄ ſeq̄ret̄ ꝙ intellectꝰ trāſiret de ſciētia ad ignorantiā: ſed intellectꝰ nō pōt trāſmutari: qđ patet ſexto phyſicoꝝ vbi ꝓbat̄ ꝙ oē qđ trāſmutat̄ eſt diuiſibile intellectꝰ aūt non eſt diuiſibilis: igit̄ nō trāſmutat̄. Similiter: oē qđ trāſmutat̄: patit̄ ⁊ tñ dicit̄ tertio de aīa ꝙ itellectꝰ eſt īpaſſibilis ⁊ immixtꝰ: ergo intellectꝰ nō poteſt trāſmutari: igit̄ ſciētia nō pōt in eo corrūpi. ¶ Itē. ſeptimo metaphyſice dicit Ariſto. ꝙ nec forma fit nec materia fit: ſꝫ totū cōpoſitū eſt illud qđ fit: modo ſcientia eſt forma et nō ipm cōpoſitū: igit̄ ſciētia nō fit ſiue nō generat̄: ſꝫ qđ nō ē generabile nō eſt corruptibile (vt habet̄ pri. celi) igitur ſciētia nō eſt incorruptibilis. ¶ Itē. non videt̄ eſſe niſi triplex modus corruptionis. Vnꝰ modus eſt: a cōtrario. alius eſt ad corruptionē ſubiecti ſui. et tertius ad corruptionē agētis cōſeruātis: ſiue ad eius remotionē: ſicut lumē in aere corrūperet̄ ad remotionē lucidi: ſed nullo iſtorū modorū ſciētia eſt corruptibilis: non eñ eſt corruptibilis ad corruptionē ſui ſubiecti: q2 ſuū ſubiectū eſt intellectꝰ qui eſt ꝑpetuus. Nec corrūpit̄ ad remotionē cōſeruātis: q2 in eſſe ſuo nō indiget alio ꝯſeruāte q̄ ſubiecto ſuo: q̄uis eñ ceſſet actualis ſenſatio vel intellectio: tñ manet habitꝰ intellectualis: ideo nō depēdet ab illis in cōſeruari: q̄uis indiget illis ī fieri: nec ſciētia videt̄ corrūpi a cōtrario: puta ab errore vel deceptiōe: q2 ſcientia eſt ꝑ demōſtrationē euidentē. Error vero eſt ꝑ rationem falſam ⁊ ineuidētem: modo videt̄ ꝙ rō euidēs nō poſſet ſuperari ab ineuidēte: igit̄ ſciētia nō videt̄ poſſe corrūpi per argumētū erroneum: igit̄ nullo modo eſt corruptibilis.

Oppoſitū tamē tenet Ariſto. & probatur ꝙ oē generabile eſt corruptibile vt habet̄ p̄io celi: modo ſciētia pōt generari ī nobis: ⁊ de facto generat̄ ⁊ acquirit̄ in nobis de nouo: igitur ſimiliter ipſa eſt corruptibilis. Propt̄ iſtā q̄ſtionē ⁊ ꝓpt̄ ſequentia cōſiderādū eſt q̄bꝰ modis aliq̄d ſit corruptibile. ¶ Et eſt ſciēdū: ꝙ aliqua ſūt ꝯpoſita ex mltis ī actu: vt domꝰ: vel exercitꝰ: ⁊ talia nō ſūt aliq̄d ꝑ ſe vnū ⁊ ꝓprie: aut ſunt multa quorū qđlibet eſt ꝑ ſe vnū: ſicut homo vel aſinꝰ: albedo vel nigredo: illud autē qđ eſt cōpoſitū ex pluribꝰ in actu: ⁊ qđ nō eſt ꝑ ſe et proprie vnū: dicit̄ tamē vnū ſcđm qđ vl̄ īproprie: ſcꝫ vnitate ordinis: vel ꝓportiōis: ſicut exercitꝰ dicit̄ vnꝰ ꝓpter ordinem multorum ad vnum principem: ⁊ domus etiā dicit̄ vna propter talem ordinē taliū ptiū adinuicē: mō corruptio taliū pōt eē abſq; hoc ꝙ illa corrumpant̄: vñ exercitꝰ ſi dicamꝰ ꝙ nō ſit aliud q̄ homines equi ⁊ talia que componūt exercitū: corrumperetur per ſolum motū localem illarum partiū: vt ſi quilibꝫ iret ad domum ſuam: ⁊ domus etiam q̄uis diceremꝰ ꝙ ipſa nihil aliud eſt q̄ lapides ligna ⁊ lateres: ⁊ huiuſmodi alie partes tamen corrumperetur per motū localem illarum partium vel per alium ordinem: vt ſi lapides qui ſunt in fundamento ponerentur ſupra tectum: verum eſt tamen ſi volumus propriiſſime loqui diceremus ꝙ exercitus dicto modo non corrumperetur: ⁊ ꝙ domus dicto modo non corrumperetur: ſed corrumperetur exercitus ⁊ corrumperetur domꝰ: q2 exercitus eſt iſti homines ⁊ iſti equi: mō iſti homines ⁊ iſti equi non corrumpuntur: ideo exercitus non corrumpit̄. ¶ Itē: quod corrumpit̄ deſinit eſſe: mō exercitus non deſinit eſſe: quia exercitus eſt iſti homines et iſti equi qui non deſinūt eſſe: tamen iſti homines et iſti equi deſinunt eſſe exercitus. ¶ Similiter hec ligna et lapides deſinunt eſſe domus: licet non deſinunt eſſe: et corrumpitur domus vel exercitꝰ: licet

domus vel exercitus non corrūpetur. ¶ Tunc venio ad illud qđ eſt per ſe vnum de quo dicit Ariſto. ꝙ illud vnomodo dicitur corrūpi ſimpliciter: hoc eſt ſine additione predicati adiacentis. Aliomodo dicit̃ corrūpi ſecundū quid.i. cū additione ꝑdicati adiacētis: q: ſicut aliquid deſinit eſſe ita corrūpitur: cōſtat autē ꝙ equus aliquādo deſinit eſſe ſi moueat̃: ideo ſimpliciter equus corrūpitur. Aliquādo autē equꝰ deſinit eſſe albus aut currens: ideo equꝰ corrūpitur albꝰ: ſicut diceremꝰ de equo currēte: equꝰ eñ ſit currēs aut ſit magnus: licet tūc equus nō fiat: modo de iſta corruptione ſcđm qđ nihil intēdimus: ſed de corruptiōe ſimpliciter ſcđm quā eſt verū dicere ꝙ illud deſinit eſſe. ⁊ videt̃ mihi ꝙ bene ſunt quatuor modi quibꝰ aliquid ſimpliciter corrūpit̃. Unomodo a ſuo cōtrario: vt caliditas a frigiditate: tamē nō ꝓpter hoc credo ꝙ omne habēs cōtrariū ſit innatū corrūpi a ſuo contrario: qm̄ multa ſunt cōtraria que nō ſūt innata agere ⁊ pati ad inuicē: vbi gr̄a qualitates cōtrarie: albedo nō agit ꝑ ſe in nigredinē: q: ſi lapis niger et lapis albus eſſent ad inuicē approximati centuȝ annis: nō propter hoc lapis niger dealbaret̃: nec albꝰ denigraretur: niſi cōcurreret actio ꝑmarū qualitatū. ¶ Secundus modus corruptionis: eſt corruptio forme ad corruptionē ſui ſubiecti: q: accidēs nō poſſet manere ſine ſubſtātia: verū eſt tamē ꝙ naturaliter corrūpi nō poteſt eius ſubiectū primū: q: hoc eſt ipſa materia ſȝ corrūpitur ſubiectum appropriatū. ¶ Tertio modo aliqđ corrūpitur ꝑ corruptionē vel remotionē cōſeruantis: cū indigeat agēte nō ſolū ī fieri: ſed ī cōſeruari: lumē ſic corrūpit̃ ad corruptionē vel remotionē lucidi: ⁊ ita ſolet dici ꝙ actus intelligēdi corrūpitur ad corruptionē ſeu ceſſationē actꝰ ſentiēdi vel fantaſiādi: tamē nō ꝓpter hoc corrūpitur habitꝰ intellectualis: q̄uis in fieri depēdet ab actu ſentiēdi: tamē nō indiget eo ī cōſeruari. ¶ Adhuc eſt quartꝰ modus corruptionis: prout aliqđ cōſecutiue corrūpit̃ ad corruptionē diſpoſitiōis ſibi naturalis ⁊ cōueniētis: vel ꝑ aduentū diſpoſitionis diſcōuenientis: ſicut ſubſtātie quibꝰ nihil eſt cōtrariū corrūpitur ꝑ remotionē ſuarū diſpoſitionū naturaliū: vl' ꝑ aduētū oppoſitoꝝ: ſic aqua ꝑ caliditatē ſibi aduenientē corrūperet̃. Et iſtis modis habitis manifeſtū eſt de ſciētia ſcđm fidē noſtram: ꝙ non corrūpit̃ ad corruptionē ſui ſubiecti: eo ꝙ intellectꝰ ponit̃ eſſe ꝑpetuus: nec videt̃ corrūpi ad remotionē cōſeruātis: q: nō indiget in ꝯſeruari actu ſentiēdi vel intelligēdi: nec alio aliquo qđ remoueat̃ vel poſſit remoueri. Et certe de iſto eſt magna dubitatio: quomodo ⁊ vtrū corrūpat̃ ꝑ obliuionē: vñ de habitu reſeruato v̓tute ſenſitiua corporea datur bene modus quō corrūpat̃ ꝑ obliuionē: cū eñ ſpecies rei ſit īpreſſa in organo corporeo: illud organū corporeū mutatur cōtinue: ⁊ alterat̃: ⁊ ipſi aduenīūt noue partes ꝑ nutritionē: ⁊ defluūt alie partes ꝑ exhalationē ⁊ euaporationē: ideo nō eſt mirū ſi defluit īpreſſio: et ſic corrūpit̃ impꝛ̄ſſio: ſed cū intellectꝰ in ītelligēdo nō vtat̃ organo corporeo ideo ſi iſte habitꝰ pōt remanere ꝑ vnū diem in ītellectu abſq; aliqua cōſideratione vel ſenſatione: videt̃ ꝙ ꝑ nouē dies: ⁊ ſic ꝑ centū et ꝑ mille: q: ab illis exterioribꝰ nō depēdebat in cōſeruari: ex quo ſine illis poterat aliquo tēpore ꝑmanere: nec ex parte intellectꝰ ꝓuenit ꝙ ille habitꝰ deſinat: q: ille habitꝰ eſt ꝑfectio intellectꝰ: ⁊ q̄libet ens naturale īclinat̃ naturaliter ad ſuā ꝑfectionē: nec eſt ex parte habitꝰ ꝙ deſinat eſſe: q: omne ens diligit ſe ꝑmanere: vt vult cōmētator ꝑmo phyſicoꝝ: ⁊ ideo valde difficile eſt videre quomodo ſciētia pōt corrūpi ꝑ obliuionē: ⁊ oportet vt videt̃ mihi dicere altero duorum modoꝝ. ¶ Unus modꝰ eſt ꝙ ſicut actꝰ intelligēdi depēdet ex actu fantaſiādi ſiue ſentiēdi nō ſolum in eſſe ſed in cōſeruari: ita habitꝰ intellectualis depēdet ex habitu reſeruato in fantaſia vel ī memoria: nō ſolū in eſſe: ſed in cōſeruari: habitꝰ aūt fantaſie vl' memorie q: eſt in organo corporeo vl' mutabili corrūpit̃ ꝑ obliuionē modo priꝰ dicto: ideo cōſequēter ſciētia ī intellectu corrūpit̃ ꝑ remotionē ꝯſeruātis. ¶ Alius modus ꝙ ſciētia ſemꝑ manet in ītellectu ſed ꝑ obliuionē cōtingit ꝙ nō poſſumꝰ exire in actū ꝯſiderādi: q: actꝰ cōſiderādi indiget nō ſolū habitu intellectuali: ſed etiā habitu fantaſiandi. Unde intelligēdo q̄cūq; neceſſe eſt fantaſmata ſpeculari: ⁊ obliuio facta eſt in fantaſia: ideo non poſſumꝰ in actū conſiderādi. Alexāder autē qui poſuit intellectū humanū eſſe formā materialē vel corporeā nō habuit iſtā difficultatem. ¶ Ultimo videndū eſt quomodo corrūpat̃ ſcientia a cōtrario ſcilicet ꝑ errorē vel deceptionē: de quo debemꝰ imaginari: ꝙ ſepe demōſtratiōes q̄uis vere ſint ⁊ neceſſarie: tamē nō ſūt ita ꝑfecte euidētie quin propter quaſdā apparētias ſophiſticas poſſimꝰ formidare: aut de cōſequentia ſyllogiſtica: aut forte de ipſiſmet premiſſis: q: ſine dubio ſi demonſtratio eſſet omnino ꝑfecte euidētie: nunq̄ rationi ad oppoſitum aſſentiremus immo licet nō poſſemꝰ eā diſſoluere: tamen iudicaremꝰ eam eſſe deceptoriā: dico ergo caſu quo demōſtratio nō eſt omnino ꝑfecte euidētie ꝙ poſſibile eſt ꝙ multe fortes apparētie ad oppoſitū ſuperuincant adheſionem que erat nobis ꝑ demonſtrationem: ⁊ ſic fit nobis adheſio cōtraria: ⁊ corrūpitur prima adheſio: que vel erat ſciētia vel de neceſſitate requiſita ad ſcientiam.

Ad rationes. Ad primā cōceditur ꝙ omnis generatio vel eſt motꝰ vel exigat motū precedentē qui eſt in ſubiecto ſuo: aut in ſubiecto alieno: ſicut lumē non fieret hic in aere niſi p̄cederet motus ꝑ quē lucidū preſentat̃: ⁊ ita p̄cedūt in nobis motꝰ ⁊ nutritiones ⁊ augmētatiōes: ⁊ p̄cedūt etiā motꝰ in obiectis exterioribꝰ ꝑ quos obiecta fiunt nobis preſentia: ⁊ hoc ſufficit. ¶ Ad aliā. cōceditur ꝙ indiuiſibile nō mouet̃ ꝑ ſe: ⁊ ꝓprie: tamen bene mutat̃ tendendo ad aliquas alias mutatiōes. ¶ Ad aliā concedit̃ ꝙ forma nō fit ſolitarie: ſcilicet ſine materia: nec etiam materia fit ſolitarie ſine forma: ſed cōpoſitū fit ſolitarie: ita ꝙ nihil fit qđ nō ſit ipſum vel pars eius: ita intelligitur illa auctoritas in ſeptimo metaphyſice: cum forma bene fit ī ſuo ſubiecto. ¶ De vltima ratione dictum fuit in poſitione.

Queſtio. II.

Queritur vtrum ignis in cōcauo orbis lune poſſit corrūpi: ⁊ ſimiliter terra in centro terre. Arguitur de igne ꝙ non: Quia nihil corrūpit̃ niſi a ſuo ꝯtrario: ſȝ ignis nō habet cōtrarium ⁊ hoc ſignatū illi loco ſcilicet approximatū concauo orbis lune: ergo ignis ibi exiſtens nō poteſt corrumpi. ¶ Itē. vel corrūperet̃ a celo: vel a ſeipſo: vel ab alio elemento: per ſufficientem diuiſionē: ſed nullo modo poteſt dici: primo non a celo: quia ipſum eſt locus naturalis ignis: modo locus eſt conſeruatiuus locati quarto phyſicorum: Etiam celum valde velociter

mouetur circa ignẽ: et de natura motus eſt calefacere maxime ſi ſit mot⁹ velox: vt patet primo metheororum: ideo. Similiter ignis nõ corrũpitur a ſe: quia nullũ homogeneũ eſt corruptiuũ ſui ipſius: ꝗuis heterogeneum poſſit ſeipſũ corrũpere: eo ꝙ habet partes diuerſarũ ꝯplexionũ: quarũ vna poteſt agere in aliam: modo ignis eſt homogeneus: ideo nõ poteſt ſe corrũpere: ⁊ hoc expreſſe dicit ꝯmẽtator ſecũdo phyſicorũ: ſcilicet ꝙ nullũ corp⁹ ſimplex cuiuſmodi ſunt elemẽta habet ĩ ſeipſo pͥcipiũ actiuũ ſue corruptionis: poſtea ille ignis nõ poteſt corrũpi ab alio elemẽto: qꝛ nullũ aliud elementũ attingit ad illũ locũ: igiꝭ ille ignis nullo modo põt corrũpi ❡ Similiꝭ arguiꝭ de terra in cẽtro qꝛ illa nõ habet cõtrariũ ſibi approximatũ: nec ptꝫ modus ꝑ quẽ poſſet ipſi approximari contrarium: ⁊ tamen non poteſt corrumpi niſi corrumpatur a contrario: igitur.

Oppoſitũ videꝭ velle Ariſto. in iſto

libro. ⁊ ꝓbatur qꝛ omne habẽs materiã eſt corruptibile: modo ignis ⁊ terra ꝗcũqꝫ ſit habet materiã: igiꝭ eſt corruptibilis: maioꝛ ꝓbaꝭ: qꝛ materia de ſua natura eſt ĩ potẽtia ad oẽs formas naturales: ideo põt fieri ſubiectũ illis: aut illa potẽtia eſſet fruſtra: ⁊ ſic materia ignis põt eſſe ſubiectũ forme terre vel aque: qđ nõ poſſet eſſe ſine corruptiõe ignis: igiꝭ oĩs ignis eſt corruptibilis: et vltra concludemus ꝙ omnis ignis corrũpereꝭ: qꝛ dictũ eſt primo celi: ꝙ de neceſſitate oẽ corruptibile corrũpeꝭ. ❡ Ad iſtã queſtionẽ reſpõdeꝭ cõiter ſcđꝫ opinionẽ Ariſto. ponẽtis mũdũ eternũ ꝙ oĩs ignis eſt corruptibilis ⁊ aliquãdo corrumpeꝭ: et ſimiliter oĩs terra: ⁊ hoc ꝓbaꝭ: qꝛ habẽt materiã ⁊ cõtrariũ que quidẽ materia eſt naturaliter in potẽtia ad alias formas ⁊ potẽtia naturalis nõ põt fruſtrari toto eterno. ❡ Sed ſolũ eſt difficultas de modo per quẽ ille ignis vel illa terra corrũpũtur. Ego credo ꝙ ignis nõ corrũpaꝭ in illo loco qꝛ ꝗuis alique cõſtellationes eſſent innate ad frigefactionẽ: ⁊ humefactionem: tamẽ velox motus celi eſt tante potẽtie ad calefaciẽdũ ꝙ ille cõſtellatiões nõ haberẽt poteſtatẽ cõtra illũ motũ ad faciendũ ibi tantã frigiditatẽ vꝭ humiditatẽ ꝙ ignis corrũpereꝭ. Et iterũ: anteꝗ̃ ignis ille corrũpereꝭ ⁊ cõuertereꝭ in aerẽ vel in aquã vel ĩ terram oporteret ꝙ multũ cõdẽſareꝭ: qđ tamẽ eſt falſũ: qꝛ poniꝭ cõiter ꝙ ignis ĩ ſphera ſua ẽ tãto rarioꝛ aere quanto aer eſt rarioꝛ aqua: modo ſtatim ꝙ ille ignis cõdenſareꝭ ⁊ augmẽtareꝭ oporteret ipm deſcendere ab illo loco ſupremo anteꝗ̃ corrũpereꝭ: ideo nunꝗ̃ in illo loco corrũpereꝭ. igiꝭ ponẽdũ eſt ꝙ ignis illic exiſtens põt corrũpi alibi: qꝛ põt deſcẽdere donec tãgat ſpherã aeris: ⁊ ſic tandẽ ab aere ſibi cõiuncto põt alterari ⁊ corrũpi: ⁊ in aerẽ cõuerti: modus aũt ꝑ quẽ ille ignis deſcẽderet dandus eſt a celo vt credo: qm̃ aliqua cõſtellatio innata frigefacere ⁊ humefacere põt habere aſpectũ ſuũ ꝑſentialẽ ad aliquã partẽ ignis ibi exiſtentẽ: ⁊ ſic ꝗuis nõ ſtatim corrũpat illũ ignẽ: tamẽ diminuet de ei⁹ caliditate ⁊ de eius ſiccitate: ⁊ ꝑ ꝯſequẽs etiã diminuet de ei⁹ ſubtilitate ⁊ leuitate: ideo illa ps ignis quodãmodo aggregata deſcendet naturaliter ab illo loco: ⁊ alter ignis non aggregat⁹ moucbiꝭ ad replẽdum locũ modo ſicut poſitũ eſt: qꝛ illa pars aliquãtulũ deſcẽderet. ita poterit cõſequẽter poni ꝙ deſcẽderet vſqꝫ ad aerẽ vel vna vice continua vel plurib⁹ interruptis. Iſte videꝭ mihi modus magis apparẽs. ❡ Tũc de terra ſimiliter videꝭ mihi: ꝙ terra nõ corrũpiꝭ in cẽtro: ſed tamẽ illa ꝗ̃ eſt in centro bñ corrumpeꝭ aliquãdo alibi: qꝛ aliqñ veniet ad exterioꝛẽ ſupficiem terre: ⁊ ibi cõiungetur ſuis cõtrarijs: a quib⁹ eſt nata corrũpi. Modus aũt ꝑ quẽ illa terra circa centrũ veniet aliquãdo ſuperi⁹ põt dari naturaliꝭ talis: ſuppoſito ꝙ vna magna pars terre forte pluſꝗ̃ medietas eſt cooperta magno mari: ⁊ alia eſt diſcoopta ad ſalutẽ aĩaliũ ⁊ plãtarũ: ⁊ ſic fuit ab eterno ſcđm Ariſto. modo illa ps ꝗ̃ eſt diſcoopta alleuiaꝭ ⁊ ſubtiliaꝭ ꝑ aerẽ ſibi cõiunctũ: ⁊ ꝑ caloꝛẽ ſolis libere attingentẽ eã: pars aũt ꝗ̃ eſt ſub mari nõ ſic alleuiaꝭ ſed remanet grauioꝛ: ex quo ſequiꝭ ꝙ terra eſt eccentrica: ſcilicet ꝙ centrũ magnitudinis terre nõ eſt cũ cẽtro mũdi: verũ eſt tamen ꝙ mediũ grauitatis terre eſt in medio mũdi: ſed mediũ grauitatis terre nõ eſt mediũ ſue magnitudinis: ꝓpꝭ hoc ꝙ vna medietas terre eſt grauioꝛ alia ſicut dicebaꝭ. Tunc ſequiꝭ vltra aliud: nos videm⁹ ꝙ fluuij ex ſupficie terre diſcoopte ⁊ ex mõtibus fluũt ꝯtinue in mare: ideo eſt ꝙ a ſole nunꝗ̃ mare eſt conſumptũ: ⁊ iſti fluuij portãt ſecum multũ de terra ꝗ̃ deſcẽdit ad fundũ maris: ideo in fundo maris augmẽtaꝭ: in ſupficie diſcoopta diminuiꝭ terra: ideo opoꝛtet ꝙ tota terra ſimul moueaꝭ ad hoc ꝙ ſemꝑ mediũ grauitatis ſit ĩ medio mũdi: ⁊ non poteſt aliter ſaluari vt mihi videtur ſi mundus ponatur perpetuus: vt ipſum poſuit Ariſtoteles: quin montes et ipſa tota terra iam fluxiſſent in profundũ maris: qꝛ cõtinue deſcẽdit de mõtib⁹ ⁊ vallibus multo plus ꝗ̃ poꝛteꝭ de vallib⁹ ad mõtes: ⁊ cõtinue aliqđ de iſta terra diſcoopta fluit in mare ideo cũ oẽ finitũ tandẽ cõſumaꝭ: ꝑ ablationẽ finiti multotiẽs factã iã altitudo mõtiũ ⁊ altitudo iſti⁹ terre habitabilis deberet eẽ cõſumpta ⁊ mota ĩ mare: ſed nõ põt qꝛ ꝗtũ moueꝭ de terra ad fundum maris tantum tota terra iterũ eleuaꝭ: vt ſemꝑ medium grauitatis ſit in medio mundi. ❡ Per hoc ſolute ſunt rationes que non querebant niſi modũ per quẽ ille ignis / ⁊ illa terra poſſunt approximari ſuis contrarijs.

Quęſtio. III.

QVæritur tertio vtrũ calidũ ⁊ humidũ ſint cauſa lõgitudinis vite. Arguiꝭ ꝙ nõ. qꝛ ſequereꝭ ꝙ illa viuẽtia eſſent lõgioꝛa ꝗ̃ ſunt calidioꝛa et humidioꝛa: ſed cõſequẽs inueniꝭ falſum ĩ multis: qm̃ multa aĩalia breuis vite inueniunꝭ calidioꝛa ⁊ humidioꝛa plãtis ꝗ̃ ſũt lõge vite: ⁊ ſepe etiã aliqui ſanguinei citi⁹ ſeneſcũt ⁊ moꝛiunꝭ: ⁊ aliꝗ̃ melãcolici diuti⁹ viuũt: ꝗuis ſanguinei ſint calidioꝛes ⁊ humidioꝛes. ❡ Itẽ. multas herbas ꝗ̃ ſũt breuis vite videmus velociter ⁊ cito creſcere: ex quo ſequiꝭ ꝙ in eis abũdat caliditas ⁊ humiditas: qm̃ augmẽtatio eſt ꝑ abundãtiã caliditatis ⁊ humiditatis: ideo calidũ et humidũ nõ ſunt cauſe vite lõgioꝛis: cũ in eis abũdẽt que ſunt breuis vite. ❡ Itẽ. que ſũt cauſe putrefactionis nõ ſunt cauſe lõgitudinis vite: imo ſunt cauſe corruptiõis ⁊ moꝛtis: cũ putrefactio ſit vltimata corruptio mixtoꝝ: vt ptꝫ ꝗrto metaphyſicoꝝ: ſed calidũ et humidũ ſũt cauſe ⁊ pͥcipia putrefactiõis: vt habeꝭ in dicto quarto: igiꝭ ⁊c. ❡ Itẽ. frigidũ ⁊ ſiccũ ſũt cauſe ĩpaſſibilitatis ⁊ lõge durationis: ideo lapides ⁊ metalla valde diu durãt ⁊ ſũt valde difficilis corruptionis: igiꝭ ꝑ oppoſitũ calidũ ⁊ humidũ ſunt cauſe paſſibilitatis ⁊ facilis corruptionis: ideo ſunt cauſe breuioris vite ⁊ nõ lõgitudinis. ❡ Itẽ. humidũ eſt fluxibile: qꝛ faciliter diſſolubile ⁊ valde retẽtiuũ caloꝛis: qꝛ cõgelabile: modo iſte ꝯditiones faciũt ad breuẽ vitã

et ad breuem durationē: igitur humidū nō eſt cauſa lōge vite ſed breuis. ¶ Item. calidū eſt ſegregatiuū heterogeneorū: vt apparet quarto metheororū: ⁊ ſecūdo de generatione: corpora aūt viuētia ſunt heterogenea: igitur calidū eſt ſegregatiuū et diſſolutiuū corporū viuentiū. Silr̄ calidū eſt cōſumptiuū humiditatis modo hec oīa faciūt ad corruptionē ⁊ mortem: ideo calidū eſt cauſa mortis: ⁊ per conſequēs nō eſt cauſa longe vite.

Oppoſitū determinat Ariſtoteles.

¶ Ponēdū eſt breuiter cū Ariſto. ꝙ calidū ⁊ humidū vel etiā caliditates ⁊ humiditates ſūt cauſe lōgioris vite: qḋ ſic pt̄ ꝓbari: q̄litates q̄s abūdare videmꝰ in viuētibus ⁊ maxīe in iuuētute: ⁊ quarū cōtrarie ꝑcipiūtur magis ī mortuis et ī ſenectute ſunt cauſe vite ⁊ iuuētutis: ⁊ ꝑ cōſequēs etiā lōge vite: ⁊ due ꝯtrarie que ſunt cauſe ſenectutis ⁊ mortis ſunt etiā cauſe breuis vite: modo cōſtat ꝙ caliditas ⁊ humiditas inueniuntur ī viuis abundare: mortua vero inueniunt frigida ⁊ magis ſicca. Similiter etiā in vita: conſtat ꝙ caliditas ⁊ humiditas abundāt ī iuuētute magis q̄ in ſenectute ī qua viuētia magis infrigidant ⁊ deſiccant: ergo ſequit cōcluſio ꝓpoſita. Verū eſt tamē ſicut dicit Ariſto. ꝙ nō omne calidū ⁊ nō oē humidū ſunt cauſe lōgioris vite: ſed requirūtur certe cōditiones eorū: de qbꝰ poſtea magis videbit. ¶ Sed ad preſens poteſtis dubitare in quo genere cauſe calidū et humidū ſint cauſe lōge vite. ⁊ ſi ad hoc debeatis reſpōdere poteſtis facere differētiā inter calidū ⁊ caliditatē: ⁊ īter hūidū ⁊ hūiditatē: nā iſta noīa calidū ⁊ hūidū nō ſupponūt ꝓ caliditate ⁊ hūiditate: ſed ꝓ ſubiectis eorū: modo ſubiectū caliditatis ⁊ humiditatis ī viuēte eſt ipm̄ corpus: qḋ eſt ſubiectū aīe ⁊ vite: et ſic pōt dici ꝙ calidū ⁊ humidū ſunt cauſa lōge vite ī genere cauſe materialis: ſiue ſubiectiue: qm̄ ipm̄ corpꝰ qḋ dicit calidū ⁊ humidū eſt materia ſiue ſubiectum aīe ⁊ vite. Verū eſt ꝙ aliud inuenit calidū ⁊ humidū ſcilicet fluens ⁊ nō cōſolidatū: neqꝫ cōuerſū in corpꝰ humanū: ⁊ ita ſunt ſpiritꝰ: ⁊ ſanguis: ⁊ huiuſmodi calidū ⁊ humidū nō ſunt actu cauſe aīe ſubiectiue aut vite: tamē ſanguis pōt dici cauſa materialis ⁊ ſubiectiua aīe ⁊ vite in potētia: qꝛ pōt cōuerti in corpꝰ viuens: ſpūs autē ſunt cauſe agētes ad conſeruationē caliditatis ipſiꝰ corporis ſubiecti aīe: ⁊ etiā ad reſtaurationē eius qḋ de illo corpore cōſumit: ⁊ ſic apparet de calido ⁊ humido. Sed ſi q̄ramꝰ de caliditate ⁊ humiditate: poteſt dici ꝙ caliditas ⁊ humiditas in corpore viuente ſunt cauſe anime ⁊ vite in genere cauſe materialis: ſiue ſubiectiue: nō tamen in genere cauſe pricipalis: ſed in genere cauſe diſpoſitiue: qꝛ calidū ⁊ humidum diſponunt materiā ad recipiendū aīam ⁊ ad ſubijciendū. ¶ Sed forte obijcies: qꝛ aīa eſt cauſa caliditatis ⁊ humiditatis in corpore viuēte: igitur caliditas et humiditas non ſunt cauſe ipſius anime ⁊ ipſiꝰ vite. ¶ Reſpōdetur ꝙ cōſequētia nihil valet: qꝛ cauſe ſunt ſibi inuicē cauſe vt habetur ſecūdo phyſico. Unde ſecundo de aīa determinat Ariſto. ꝙ aīa eſt cauſa corporis viuētis ⁊ ſuarū naturaliū diſpoſitionū in genere cauſe finalis ⁊ efficientis ⁊ formalis ⁊ tamē ecōuerſo corpꝰ cum ſuis naturalibus diſpoſitionibus eſt cauſa anime ⁊ vite in genere cauſe materialis et ſubiectiue: ſed de caliditate et humiditate fluentibus que inueniuntur in ſanguine et in ſpiritibus: dicendū eſt ꝙ ille ſunt cauſe cōſeruatiue caliditatis ⁊ humiditatis ipſiꝰ corporis viuētis: ⁊ reſtauratiue eap. ¶ Et iſtis viſis poteſtis breuiter ſoluere

rationes reducendo ad ſequētes queſtiones: omnes enim iſte rationes bene arguūt ꝙ non omne calidū et nō omne humidū ſunt cauſe longe vite: ⁊ ideo oportet ī ſequētibꝰ ſpecificare quale calidū ⁊ humidū: et quomodo ſe habētia ad inuicē ſūt cauſe lōge vite ⁊c.

Quæſto. IIII.

Queritur quarto vtrū humidū qḋ eſt cauſa longitudinis vite ſit hūidū aereū an humidum aquoſum. Arguit p̄ꝰo ꝙ ſit humidū aquoſum ⁊ nō humidum aereū: qꝛ illud qḋ difficilius eſt ꝯſumptibile a calido eſt cauſa lōgitudinis vite: ſꝫ humidum aquoſū eſt huiuſmodi: igit. maior manifeſta eſt: qꝛ mors naturalis ꝓuenit ex cōſumptione humidi a calido vt vult Ariſto. ideo citius prouenit mors ſi humidū ſit facilius conſumptibile. ſed minor nota eſt: quia humidū aquoſum eſt difficilius inflāmabile ideo difficilius ꝯſumptibile a calido. Unde ꝓpterea ligna viridia quia abundat in eis aquoſitas cū difficultate inflāmantur et cōſumūtur ab igne. ¶ Item. humidū ad hoc ꝙ ſit cauſa longe vite debet eſſe ſpiſſum: ⁊ bene ſeruabile: ſed ī libro de ſenſu dicit Ariſtoteles ꝙ aqueum eſt ſeruabilius aereo: ⁊ magis ſpiſſum: ⁊ ꝙ ob hoc natura fecit oculum de aqua: non de aere ſcilicet vt magis poſſet cōſeruari: igit humidū aqueū eſt magis cauſa lōge vite q̄ aereū. ¶ Itē. ad hoc ꝙ corpꝰ viuēs ſit lōge vite oportet ꝙ ſit bene terminatū vt poſſit reſiſtere extrīſecis corruptiuis: ſed in ſecūdo de generatiōe dicit Ariſto. ꝙ ſimpliciū corporū ſolū bene terminabile eſt aqua: ⁊ ob hoc dicit eā eſſe neceſſariā ad omnē ꝑfecti mixti cōſtitutionē. ¶ Item. ex eiſdē ſumus ⁊ nutrimur ſed nos nō nutrimur ex aere nec ex humidis valde ſubtilibus: ſed ex humidis groſſioribꝰ: cuiuſmodi ſunt humida aquea: igitur ⁊ conſtitutio noſtra: ⁊ per cōſequens ſalus vite magis debet eſſe ex humido aquoſo q̄ ex humido aereo. ¶ Item. ad hoc ꝙ corpora ſint fortis durationis oportet ꝙ ſint coagulata non fluxibilia nec faciliter diuiſibilia: ſed in quarto metheororum dicitur ꝙ oīa coagulata ſunt a dominio terre vel aque: ſunt enī terre ſi a calido coagulātur: ⁊ ſunt aque ſi a frigido coagulātur: igitur corpora noſtra cū ad bene durandum debeant eſſe coagulata et firma oportet ꝙ ſint a dominio terre vel aque: ideo non aeris.

Oppoſitum videt determinare Ariſtote.

dicit enim ꝙ humidū quod eſt cauſa longe vite oportet eſſe pingue: quia pingue non eſt faciliter putrefactibile: eo ꝙ pīgue eſt aereū ⁊ aer eſt putrefactibilis minꝰ q̄ aqua: ⁊ ſic vult Ariſtote. ꝙ illud humidum debet eſſe aereum. ¶ Item. dicit Ariſtote. ꝙ nō ſolum oportet humidū eſſe multum ad hoc ꝙ ſit cauſa longe vite: immo oportet ipſum eſſe calidum: modo humidum aqueū eſt naturaliter frigidū: ⁊ humidum aereum eſt naturaliter calidum: ideo debet eſſe humidum aereum. ¶ Item. illud humidū non debet eſſe faciliter congelabile vt vult Ariſtoteles: ſed humidum aqueū eſt faciliter congelabile: igit. ¶ Item dicit Ariſtoteles ꝙ cōmuniter maſculi ſunt longioris vite femellis: ⁊ tamē in femellis eſt plus de humiditate: ſed illa eſt magis aquoſa: ideo humidū aquoſum nō eſt cauſa lōge vite. ¶ Itē dicit Ariſto. ꝙ aliq̄ aquatica ſunt breuioris vite q̄ cāpeſtria: non qꝛ ſunt

humida:ſed q: aquoſa:ergo humidū qđ eſt cauſa longe vite debet eſſe aereū:⁊ non aquoſum. ¶ Iſta qſtio habet difficultatē q: in diuerſis locis videť Ariſto. diuerſimode ponere:⁊ ſunt rationes ad vtrāq; partē difficiles. ¶ Dicendū eſt tamē ſtatim ꝙ humidū qđ eſt cauſa longe vite nec eſt pure aereū nec pure aquoſum:ſed ē cōplexionale ⁊ mixtū:oīa em̄ corpora viuētia in hoc inferiori mundo ſunt naturaliter corpora mixta et cōplexionata. ¶ Sed dubitatio eſt vtrū in humido iſto ꝯplexionali qđ eſt cauſa vite ⁊ lōge vite debeat magis dñari aqua an aer:⁊ videť mihi dicendū ꝙ oportet humidū primitꝰ eſſe aqueū a dñio magis q̄ aereum:hoc em̄ eſt manifeſtū de humido nutrimētali:in plantis em̄ apparet humor fluēs ⁊ nutritiuus eē aqueus: ideo ligna nō poſſunt igniri donec euaporatū ſit illud humidū nutrimētale:et ſilr̄ in nobis:ſed ſanguis ⁊ humores fluētes videnť eē aque a dñio magis q̄ aeris: qđ apparet etiā ꝓpter groſſitiem et q: nō ſunt faciliter inflāmabiles ſicut eſt oleū ⁊ hoc videť determinare Ariſto. in ſecūdo de generatione q: oportet corpora aīaliū vel plātarū eſſe bene terminata:et nullū ſimpliciū eſt ita bene determinabile ſicut aqua:ideo terreſtreitatē abundantē in corporibꝰ viuētiū oportet terminari ꝑ aquoſitatē. Sed poſtea videť mihi dicēdū ꝙ ꝑ actionē caloris digeſtiui ab illo humido nutrimētali auferuntur quedā proprietates aque ⁊ inducunť alie ꝓprietates aeris:nō tamē auferūtur oēs ꝓprietates aque:ſed relinquunť ille q̄ valēt ad cōſtitutionē ⁊ cōſolidationē mēbrorū: non em̄ corrūpūt groſſities ſiue ſpiſſitudo: imo magis cōfirmať per cōmixtionē humidi aquoſi cū ſicco terreſtri. Similiter nō auferť ab humido aquoſo cōtinuatio:partes em̄ terre nō cōtinuanť adinuicē vñ niſi ꝑ humidū aquoſū:ſola em̄ aqua eſt bene cōtinuatiua:tamē ꝑ ſecūdā digeſtionē a calido auferť ab humido nutrimētali prius aq̄ſo illa ꝟtualis frigiditas per quā aqua eſt extictiua ignis:⁊ valde ſibi incōpaſſibilis. Similiter ꝑ illā digeſtionē illud humidū nutrimētale pīgueſcit:⁊ ſic trahiť quodāmodo ad cōditiones aeris ⁊ efficiť cōueniēs nutrimētū igni ſiue calori. Sic ergo finaliť mihi videť ꝙ illđ humidū qđ in cōſtitutione viuētis eſt cauſa lōge vite:nec eſt ſimpliciter aquoſū:nec eſt ſimpliciť aereū:ſed eſt cōplexionale retinēs aliq̄s ꝓprietates aque ⁊ aliq̄s etiā proprietates aeris. Debet em̄ habere ꝓprietates aque ꝙ ſit groſſū ⁊ bene cōtinuatiuū:ſed dʒ habere ꝓprietates aeris ꝙ ablata ſit ꝟtualis frigiditas extinctiua ignis:⁊ inducta ſit ꝟtualis caliditas q̄ eſt ꝓprietas aeris ⁊ ſimiliter ꝙ illud humidū factū ſit pingue vt ſit conueniēs nutrimentū calori:⁊ hoc ego dico nō de humido adhuc fluēte: ſed conuerſo in ſubſtātiam corporis viuētis ¶ Et videť mihi ꝙ hoc cōcludūt rationes facte. et ſic patet queſtio ⁊c.

Quęſtio. V.

QVeritur cōſequenter vtrū calidū qđ eſt cauſa lōge vite ſit calidū igneū:an calidū aereū. Arguiť primo ꝙ ſit calidū aereū:q: ſicut humidū qđ ē cauſa lōge vite debet eē calidū:ita calidū debet eē humidū:ſʒ calidū igneū eſt calidū ſiccū ⁊ non humidū igiť. ¶ Itē. locꝰ debet eē ſilis locato vt ſit cōſeruatiuus locati:ſed cōſtat ꝙ calidiſſima aīaliū viuunt ⁊ habitāt in aere:igiť calidū in ipis debet eē aereū. ¶ Itē. ignis habet maxīe cōtrarietatē ad aquā: et cito ab aqua extinguiť:igiť ſi calidū in viuētibꝰ deberet eē igneū piſces nō poſſent durare:imo cito corrūperētur:qđ eſt falſum:igiť. ¶ Itē. calidū igneū eſt calidū excellēs ⁊ acutū:ideo ſenſu cito ⁊ bene ꝑcipiť: ſed in plātis et in vermibꝰ nō ꝑcipimꝰ calidū tactu: īmo potiꝰ frigidū:igiť illud calidū ī eis nō eſt igneū. ¶ Itē. organū tactꝰ poniť tēperatū: ergo qđ eſt multo frigidiꝰ organo tactus nō habet ī ſe calidū igneū a dñio:ſed plāte inueniunť frigidiores organo tactꝰ: igitur in eis non dominatur calidū igneum.

Oppoſitū arguiť:quia calidū aereū eſt pricipiū putrefactiōis et nō calidū igneū:q: vt ibi diciť:ignis ē īputrefactibilis:ergo calidū aereū ē principiū putrefactiōis et corruptiōis: mō tale nō debet eſſe cā lōge vite:igiť illud calidū nō eſt aereū. ¶ Itē. digeſtio fit ꝑ quēdā modū coctiōis: ſed calidū aereū nō eſt decoctiuū imo calidū igneū:igiť. ¶ Itē. calidū aereū eſt debile et cito paſſiuū:calor autē digeſtiōis nō debet eſſe debilis:īmo fortis ⁊ multū actiuꝰ:q: apparet ꝙ dñať ſuꝑ nutrimētū:igiť ille calor non debet eē aereus. ¶ Itē. vita ī nobis exigit maiorē calorē q̄ ſit calor aeris:q̄m calor ī nobis refrigerať ab aere: ſʒ nō īueniť elemētū magis calidū q̄ ſit aer/niſi ignis: igiť ille calor ī nobis eſt ignꝰ. ¶ Itē. tertio de aīa reprehēdit Ariſto. antiquos:q: dicebāt ignē eſſe cauſā pricipalē actiuā nutritiōis q: hoc nō eſt verū:immo aīa pricipaliter operať:tñ cōcedit Ariſtote. ꝙ ignis cooperať:⁊ ꝑ illū ignē nō ītēdit niſi calorē naturalē: ideo ille calor eſt igneus. ¶ Dicēdū eſt breuiť de calido ſicut dicebať de humido:q: illud calidū qđ eſt cauſa lōge vite nec eſt ſimplr̄ igneū nec ſimpliciť aereū: ſed eſt calidū cōplexionale: tñ authoritates aliq̄n videnť vocare ipm aereū:⁊ aliq̄n igneū:qđ eſt ꝓpť aliquas ꝓprietates ſimiles ꝓprietatibꝰ ignis:et aliq̄s alias ſilēs ꝓprietatibꝰ aeris: habet em̄ ꝓprietates aeris:q: debet eē humidū:⁊ debet eē pīgue:⁊ nō aduſtiuū:nec multū ꝯſumptiuū humiditatis: ſed etiā debet habere quaſdā ꝓprietates ignis:q: debet eē forte dñatiuū:opʒ em̄ ꝙ ſuꝑ nutritiuū dñetur:⁊ debet eē decoctiuū nutrimēti:⁊ imputrefactibile:ſed iterū illud calidū habet alias ꝓprietates q̄ neq; ſunt ignis: nec ſūt aeris: nec ipſi ꝓueniūt ab aliquo elemēto:vt eē figuratiuū in cōſtitutiōe effectꝰ:eē digeſtiuū nutrimēti:⁊ cōſeruatiuū ipſiꝰ:in diuerſas cōplexiōes mēbrorū:īmo in diuerſis ſpeciebꝰ viuētiū:habēt calores diuerſas ꝓprietates:⁊ ꝟtutes. Calor em̄ in hoīe cōuertit nutrimētū in carnē humanā:⁊ in porco vel ī cane calor cōuerteret idē nutrimentū in carnē porcinā: vel caninā:⁊ hoc nō habēt iſti calores ab igne: vel ab aere : ſed ab ipſis aīabus. Unde vniuerſaliter debetis notare:ꝙ nō ſolū qualitates elemētorū q̄ vocanť qualitates prime actiue operationū quas videmꝰ in corporibꝰ naturalibꝰ:īmo etiā forme ſubſtātiales ipſorū naturaliū:⁊ ꝟtutes illoꝝ īfluxe a celo in iſtis inferioribꝰ:et huiuſmodi actiōes ⁊ ꝟtutes q̄ nō ſunt ꝑ qualitates primas elemētorū ſunt ille quas medici vocāt a tota ſpecie. Uerū eſt tamē ꝙ qualitates elemētoꝝ ī huiuſmodi oꝑatiōibꝰ ſunt aliq̄n diſponētes aut coadiuuātes:⁊ etiā aliq̄n īpediētes ſi ſint extranee ⁊ diſcōueniētes. ¶ Et ꝑ hoc videť ſolui ratiōes q̄ ex vtraq; parte fiebāt. Alique enim bene concludūt ꝙ iſte calor non eſt ſimpliciter igneus aut aereus ſed ſolum concludunt ꝙ illi calori conueniūt quedā proprietates ſimiles ꝓprietatibus ignis: et quedā alie ſimiles proprietatibus aeris.

Quæſtio.VI.

QVeritur vtrum habitātes in regionibꝰ calidis ſint longioꝛis vite q̃ habitantes in frigidis. Et arguitur ꝙ non: qꝛ caliditas regionis eſt ipſis viuētibus extrinſeca ⁊ extranea: et ideo eſt magis conſumptiua q̃ nutritiua: ergo in regione calida humidū naturale citius cōſumitur: ſed per eius conſumptionē prouenit moꝛs vt vult Ariſto. ergo in regione calida debēt citius moꝛi aīalia. ¶ Item. caliditas cōtinentis eſt cauſa putrefactiōis: ideo in locis calidis magis ⁊ citius contingere debet putrefactio ⁊ coꝛruptio. ¶ Itē. ſicut in frigidis tēpoꝛibus et in locis frigidis caloꝛ naturalis eſt potentioꝛ et magis pōt digerere: ⁊ ſic magis reſtaurare humidū: modo hoc facit ad durationē vite: ergo in locis frigidis magis debet durare vita. ¶ Itē. in locis frigidis ſūt hoīes calidioꝛes caloꝛe naturali: ideo ſunt aīoſioꝛes vt vult Ariſto. ſunt etiā humidioꝛes humiditate naturali: ideo ibi inueniunt maioꝛes: ſed calidū ⁊ humidū cū vtrūq; abūdauerit ſunt cauſe lōge vite: ergo in regionibus frigidis debēt eſſe longioꝛis vite: et hoc idem propter dictas rationes videtur determinare auicenna pꝛimo canonis.

Oppoſitum tamē videt tenere Ariſtote. in iſto libꝛo ⁊ etiā in libꝛo de pꝛoblematibus. Et arguit ratione: qꝛ ex defectu caloꝛis ſequit moꝛs: et ex cōſummatiōe caloꝛis vita: ſed in locis calidis pōt magis cōſummari caloꝛ naturalis: qꝛ ſimile eſt cōſeruatiuū ſibi ſimilis: ergo ī locis calidis pōt magis cōſeruari vita. ¶ Itē arguit per experientiā de multis generibus aīaliū exanguiū que in regionibꝰ calidis inueniunt magna ⁊ lōge vite: in regiōibꝰ frigidis nō inueniunt: vel inueniunt parua ⁊ breuis vite. ¶ Iſta queſtio reputat difficilis: qꝛ Ariſtote. ⁊ alij doctoꝛes vident de ea eſſe cōtrarij: tamē cōmuniter dicit ꝙ in regione tēperata vel etiā in regiōe calida ⁊ humida nō tamē ad nimiū exceſſum ſint hoīes lōgiſſime vite: qꝛ nec ꝑ regionē conſumet humidū: nec ꝑ regionē extinguet calidū: ideo per talē regionē nō pꝛouocaret moꝛs: cum oīs moꝛs ſit vel ꝑ extinctionē calidi a ſuo cōtrario: vel ꝑ cōſumptionē humidi a calido: que vocatur marcedo: ⁊ foꝛte hāc cōcluſionē intēdebat Ariſto. ſed ſi fiat cōparatio regionis calide excellēter et ſicce ad regiōes frigidas ſcilicet ſeptētrionales: tūc etiā poſſunt poni due ꝯcluſiones cōmuniter cōceſſe: pꝛenotādo ꝙ duplex eſt moꝛs. Vna ꝑ cōſumptionē humidi naturalis a calido que vocat marcedo. Alia per coꝛruptionē caloꝛis a ſuo cōtrario ſcilicet a frigido: que vocat extictio ſcḋm Ariſto. ¶ Tūc eſt vna cōcluſio: ꝙ in regionibꝰ calidis ⁊ ſiccis hoīes ſunt lōgioꝛis vite ꝑ oppoſitū moꝛtis que vocat extictio: qꝛ ibi minus viget cauſa extictionis: igit minꝰ accidit moꝛs q̃ dicit extinctio ⁊ tardiꝰ: ſed in regiōe calida ⁊ ſicca minꝰ viget cauſa extictiōis: cū cauſa extictiua ſit frigiditas: vel aquoſa humiditas: ergo ī regiōe calida ⁊ ſicca minus ⁊ tardiꝰ cōtingit moꝛs ꝑ extictionem: adeo ibi eſt lōgioꝛ vita ꝑ oppoſitū talis moꝛtis. ¶ Alia cōcluſio eſt: ꝙ in regiōibꝰ frigidis ſcꝫ ſeptētrionalibꝰ eſt lōgioꝛ vita ꝑ oppoſitū moꝛtis que dicitur marcedo: ſiue marcoꝛ: et ꝓbat ꝓpoꝛtionabilit cū pꝛecedēte: qꝛ in regiōe frigida minꝰ viget cauſa marcedinis ⁊ ibi minꝰ viget caloꝛ cōſumptiuus: et ſic videtur q̄ſtio eē ſoluta: Tamē adhuc vltra pōt ꝯſiderari ſicut videt notare Ariſto. ꝙ quedā ſūt aīalia q̄ de ſe ſunt pauci caloꝛis ⁊ debilis: ideo īdigēt adiutoꝛio caloꝛis extriſeci ſicut ſunt multa genera exanguiū: ⁊ de illis eſt manifeſtū. Dicēdū eſt cū Ariſto. ꝙ inueniunt maioꝛa ⁊ lōgioꝛis vite ī regiōibꝰ calidis q̃ ī regionibꝰ frigidis: cōiter eīm caloꝛ ī eis ē nimis debilis: ideo nō bene pōt extēdere humidū nec pōt frigoꝛi regiōis reſiſtere: ideo huiuſmodi aīalia vel non inueniunt in ſeptētriōe vel ibi inueniunt parua ⁊ debilia ⁊ breuis vite: ſicut eſt de lacertis ⁊ multis talibꝰ. ¶ Alterius ꝑ ſimile deſcēdēdo ad hoīes pōt dici ꝙ aliq̄ hoīes ſūt rare cōplexiōis et debilis cōpoſitiōis. Alij vero ſunt foꝛtioꝛis cōplexiōis ⁊ foꝛtiꝰ coagulate: illi aūt q̄ ſunt rare ⁊ debilis ꝯplexionis ſunt faciliter penetrabiles a frigido: ideo ꝑ extinctionē caloꝛis cito moꝛiunt in regionibꝰ frigidis ⁊ diutiꝰ durarēt in calidis: ſed illi qui ſūt foꝛtioꝛis cōſtitutiōis ⁊ magis cōſolidate poſſunt reſiſtere frigido regiōis vt nō penetret nec extinguat caloꝛē innatū: ⁊ tūc ī illis eſt caloꝛ naturalis valde foꝛtis et multū potēs digerere: ex quo cōtingit ꝙ tales hoīes ſunt ī regionibꝰ frigidis magni ⁊ aīoſi ⁊ valde lōge vite: qꝛ nō viget ī illa regiōe caloꝛ cōſūptiuus: ideo nō pōt cito cōtingere marcedo nec etiā cōtingit eis extictio: qꝛ caloꝛ naturalis eſt multꝰ: ⁊ foꝛtis cōpoſitio coꝛpoꝛis reſiſtit frigido circūſtāti: et de iſtis foꝛte intēdebat auicēna ⁊ alij. ¶ Et ſcḋm hoc rationes hinc inde poſſent ſolui quelibet enim argueret ad aliquam dictarum concluſionum.

Quęſtio.VII.

QVærit que cōplexio ſit longioꝛis vite. Arguit pꝛio ꝙ ſit ſanguinea: qꝛ nobilioꝛ cōplexio debet eſſe lōgioꝛis vite: mō ſanguinea ꝯplexio eſt alijs nobilioꝛ: ergo illa eſt lōgioꝛis vite: cōſequētia videt manifeſta: qꝛ lōgitudo vite eſt vna cōditio perfectionalis: ideo debet cōuenire cōplexioni nobilioꝛi ⁊ ꝑfectioꝛi ſꝫ minoꝛ declarat ꝑ hoc ꝙ cōiter nobilioꝛes ꝓpꝛietates attribuunt ſāguinee q̃ alijs: ⁊ qꝛ ſanguis eſt humoꝛ nobilioꝛ q̃ flegma vel colera vel melācolica ⁊ magis ꝑtinēs ad vitā ⁊ magis retinens de pꝛīcipijs vite: ſcꝫ de calido ⁊ humido: igit. ¶ Item. illa cōplexio eſt lōgioꝛis vite in qua magis abundāt pꝛīcipia lōge vite: ſed hoc eſt ī ſanguinea: eo ꝙ illa eſt calida ⁊ humida: ⁊ dictū eſt pꝛiꝰ ꝙ calidū ⁊ humidū ſunt cauſa lōge vite. ¶ Itē. duplex eſt moꝛs vna ꝑ extinctionē caloꝛis a cōtrario: ⁊ alia ꝑ cōſumptionē humiditatis a calido: ſed ab vtraq; iſtarū diſtat maxime cōplexio ſanguinea: qꝛ ꝓpter lapſuꝫ ad humiditatē humidū non cito conſumitur: igitur.

Sed oppoſitū huiꝰ arguit: quia cōplexio ſanguinea eſt maxime ſimilis aeri: eſt eīm calida ⁊ humida ſicut aer: modo aer eſt valde paſſibilis ⁊ alterabilis: ergo ita ſimiliter erit de cōplexiōe ſanguinea. ¶ Itē. calidū ⁊ humidū q̄ abūdāt in ſanguineo ſūt pꝛīcipia putrefactiōis ⁊ ꝑ ꝯſequēs coꝛruptionis: ideo ꝯplexio ſanguinea videt facile coꝛruptibilis. ¶ Deinde arguit ꝙ ꝯplexio colerica ſit lōgioꝛis vite: qꝛ ꝯplexio nobilioꝛ dꝫ eē lōgioꝛi vite vt dicebat: ſꝫ ꝯplexio colerica eſt alijs nobilioꝛ. Pꝛobat pꝛio: qꝛ aſſimilat igni: eſt eīm calida ⁊ ſicca ⁊ ignis ē elemētū nobiliſſimū. ¶ Scḋo etiā: qꝛ coꝛ ē nobiliſſimū mēbꝛo

rum:et tamē ipſum in ordine ad alia membra eſt co-
lericum:eſt em̄ in reſpectu aliorum mēbroꝝ calidū et
ſiccum:ideo colerica cōplexio videtur nobiliſſima:⁊
per conſequēs longioris vite. ¶ Item. qꝛ dictū eſt ꝙ
cōplexio colerica maxime aſſimilatur igni ſequiꝝ ꝙ
ipſa eſt minime putrefactibilis:ideo videꝝ longioris
vite. ¶ Item. cū cor in reſpectu aliorū mēbrorū ſit co
lericum videꝝ ſtatim ꝙ colerica cōplexio ſit lōgioris
vite alijs:qꝛ cor ē lōgioris vite alijs mēbris:p̄mo em̄
viuit ⁊ vltio moriꝝ. ¶ Sed oppoſitū huꝰ arguiꝝ:qꝛ
cōplexio colerica eſt calida ⁊ ſicca:ideo in ea eſt pau
cum humidū ⁊ multum calidum:modo paucum hu-
midū a multo calido cito cōſumitur:⁊ ita cito ſequi
tur mors que vocatur marcedo. ¶ Deinde arguiꝝ ꝙ
cōplexio flegmatica ſit lōgioris vite:qꝛ ineſt multū
de humido et parū de calido modo multū humidū a
pauco calido tardiſſime cōſumitur: ideo tardiſſime
ꝯuenit mors naturalis que vocaꝝ marcedo. ¶ Sed
oppoſitū arguiꝝ:qꝛ non ſolū humidū eſt cauſa longe
vite:immo etiā calidū:⁊ illud calidū qꝺ eſt cauſa lon
ge vite debet eſſe multū ſicut dicit Ariſto. ⁊ firmū qꝺ
nō eſt ita in flegmaticis:ideo illi nō debēt eſſe lōge vi
te. ¶ Itē femelle in cōparatiōe ad maſculos ſunt cō
muniter flegmatice:ſunt em̄ cōmuniter magis frigi-
de ⁊ magis humide:et tamē cōmuniter femelle ſunt
breuioris vite maſculis ergo flegmatica cōplexio eſt
breuis vite. Et ita etiā piſces qui ſunt breuioris vite
ꝙ cāpeſtria poſſunt dici flegmatici in cōparatiōe ad
cāpeſtria:ideo flegmatica cōplexio eſſe videꝝ breuis
vite. ¶ Deīde arguiꝝ ꝙ ꝯplexio melācolica ſit lōgio
ris vite:qꝛ eſt frigida et ſicca:talia autē inueniuntur
magis ꝯpacta ⁊ ſic magis reſiſtiua corruptiuis. vn
de quedā frigida ⁊ ſicca vt lapides inueniunꝝ lōgiſſi
me durationis ergo ꝓpter talia videꝝ ꝙ melācolia
ſit lōgioris duratiōis. ¶ Et ꝯfirmaꝝ:qꝛ arbores q̄ ſūt
lōgiſſime duratiōis inter viuētia ſunt ī reſpectu aīa-
lium melācolice cōplexionis:ſunt em̄ magis frigide
⁊ ſicce ꝙ aīalia:ergo talis ꝯplexio debet eē lōge vite.

Oppoſitū videtur: quia melācolica
cōplexio deficit in vtroqꝫ principiorū vite: ſcilicet in
calido ⁊ humido ergo debet eē breuiſſime vite. ¶ In
iſta queſtione quia argumenta tangebant de nobili-
tate cōplexionis videbiꝝ nunc que cōplexio ſit nobi-
lior ⁊ que debeat eſſe lōgioris vite. ¶ Ad euidētiam
igitur dicendorū notandū ꝙ quatuor ſolēt diſtingui
cōplexiōes:ſcilicet ſanguinea que eſt calida et humi
da:colerica que eſt calida ⁊ ſicca: flegmatica que eſt
frigida ⁊ humida:melācolica que eſt frigida et ſicca.
Et iſta diſtīctio nō debet ītelligi ꝙ in aliqua ꝯplexio
ne ſit caliditas ſine aliquo gradu frigiditatis:vl' hu
miditas ſine aliquo gradu ſiccitatꝭ aut ecōuerſo:im-
mo debet intelligi diſtinctio ſecūdū lapſum a tēpera
mēto imaginato. Et medici diſtingūt duplex tēpera
mentū nominādo vnū tēperamētū ad pōdus ⁊ aliud
tēperamētum ad iuſtitiā. De tēperamēto ad pōdus
nō eſt multū ad propoſitū:ſed de tēperamento ad iu-
ſtitiam: illud em̄ tēperamentū ad iuſtitiā conſiſtit in
proportione qualitatū ⁊ humorū cōuenientiſſima ad
exercendū operatiōes debitas ipſi viuēti:modo cer-
tum eſt ꝙ plꝰ eſt de calore et humiditate requiſitū in
hoīe ad cōueniētiſſime exercēdū operatiōes huma-
nas ꝙ requiraꝝ in plāta ad cōueniētiſſime exercēdū
operatiōes plāte. et ita cōplexio tēperata in hoīe eſt
multo calidior ⁊ humidior ꝙ cōplexio tēperata ī plā
ta:ita ſimiliter in hoīe cor requirit valde maiorē cali
ditatem ꝙ cerebrū ad cōparatiōes ſibi debitas cōue
niētiſſime exercēdas:ideo cōplexio tēperata cordis
eſſet valde calidior ⁊ ſiccior ꝙ complexio tēperata ce
rebri:etiā in eodē homine:modo ergo imaginata cō-
plexione alicuꝰ mēbri vel alicuius indiuidui illa vo
caretur cōplexio ſanguinea que in caliditate ⁊ humi
ditate excederet illud tēperamentū:et ita diceretur
melācolica q̄ illud ī frigiditate ⁊ ſiccitate excederet:
et ſimili modo de alijs. ¶ Hoc cōſiderato prima ꝯclu
ſio ſtatim poniꝝ: ꝙ cōplexio tēperata ſi ſit eā dare eſt
cōplexio nobiliſſima: qꝛ nō attendiꝝ nobilitas cōple
xionis ex multitudine ignis aut terre aut alteriꝰ ele
menti:ſed ex ordine ad finē ad quē ordinaꝝ. nihil em̄
dicitur perfectū niſi ꝓut attingit finē gratia cuꝰ eſt
aut qꝛ eſt:finis aliorū. Propter qꝺ dicit cōmentator
ſecūdo phyſicorū ꝙ nihil eſt bonū neqꝫ perfectū niſi
propter cauſas finales:modo cōſtat ꝙ operatiōes in
ipſis viuētibꝰ ſunt fines virtutū ſeu potētiarū ⁊ ꝑ cō
ſequēs organorū illis virtutibꝰ ⁊ operationibꝰ depu
tatorū:hoc totū patet expreſſe primo ethicoꝝ et etiā
nono metaphyſice:igitur illa ꝯplexio eſt nobiliſſima
in vnoquoqꝫ viuēte vel in vnoquoqꝫ mēbro ſeu orga-
no que eſt cōueniētiſſima ad exercēdū opatiōes debi
tas illi indiuiduo vel mēbro vel organo:⁊ hec eſt com
plexio tēperata ad iuſtitiā. hoc ſupponimꝰ per dēd no
minis:igiꝝ ⁊ cetera. ¶ Secūda cōcluſio eſt: ꝙ cōple
xionū lapſarū ſi elemētaliter ſint lapſe cōplexio ſan
guinea eſt nobilior:qꝛ principia vite ⁊ operationū vi
taliū ſunt calidū ⁊ humidū:et melius eſt in pricipijs
vite excedere tēperamentū cōuenientiſſimū ꝙ defice
re ab eis:modo ſanguinea eſt que excedit in calido ⁊
humido:deinde poſt ſanguineā credendū eſt ꝙ coleri
ca ſit nobilior:qꝛ. calor eſt q̄litas nobilior ī viuētibꝰ
ꝙ humiditas qꝛ calor diciꝝ actiuus ⁊ humiditas ma
gis paſſiua:⁊ eſt nobiliꝰ agere ꝙ pati: modo in quali
tate nobiliori ꝑtinēte ad vitā meliꝰ eſt abūdare ꝙ de
ficere: modo colerica abundat in calore:flegmatica
vero ⁊ melācolica deficiūt in calore: ideo colerica eſt
nobilior. Conſequēter ſequiꝝ flegmatica:qꝛ melāco-
lica eſt oīm īdigniſſima: cū deficiat in vtroqꝫ pricipio
rum vitaliū:ſcilicet ī calido ⁊ humido. ¶ Ultima cō
cluſio eſt: qꝛ poſſibile eſt eē aliquā ſanguineā nobilio
rem:qꝛ oīs lapſus a tēperamēto tendit ad malū ⁊ ad
diſcōuenientiā:modo poſſibile eſt ꝙ in aliquo ſangui
neo eſt valde magnꝰ lapſus:⁊ ī aliquo melācolico eſt
valde paruꝰ lapſus: ita ꝙ ille melācolicus valde ap
propīquaret ad tēperamētū:⁊ tūc ſine dubio melāco
licus eſſet valde ꝑfectior ⁊ nobilior ꝙ ille ſanguineꝰ.
Siliter poſſibile eſt ꝙ ī aliquo ſanguineo ſit aliquo-
rum mēbrorū inepta ꝓportio adinuicē:⁊ ī aliquo me
lācolico ſint mēbra adinuicē meliꝰ ꝓportionata: ex
ꝓportiōe mēbroꝝ adinuicē ꝯueniūt debite opatiōes
et diſpoſitiōes: et ex īproportione ꝯueniūt indebite
et diſcōueniētes. Adhuc poſſibile eſt ꝙ a natiuitate
ſit defectꝰ in aliquo mēbro vel ī aliquo organo in cō-
plexiōe ſanguinea: ꝓpter qꝺ cōtingāt poſtea egritu
dines ⁊ nocumenta:⁊ ita illa cōplexio erit ignobilis.
¶ Nūc reſtat dicere de lōgitudine vite vel breuitate
vite eaꝝ:⁊ iudicio meo eſt difficile demōſtrare: ⁊ ideo
ſufficiet mihi ad p̄ſens diſputatiue ꝓcedere. Primo
igiꝝ diciꝝ ſatis cōmuniter ꝙ cōplexio ꝑfectior ⁊ nobi
lior eſt naturaliter lōgioris vite:qꝛ lōgitudo duratio
nis eſt cōditio nobilior ꝙ breuitas duratiōis:ideo ra
tionabile eſt ꝙ ꝑfectiori ꝯplexiōi attribuaꝝ:⁊ ita ſe-
quiꝝ ꝙ ꝯplexio tēperata eēt lōgiſſime vite. Et īter la
pſas illa eēt lōgior q̄ eſſet ꝓpīquior tēperate:qꝛ etiā
illa eſſet nobilior et perfectior inter eas: deīde inter
lapſas equali gradu ſanguinea eſſet lōgioris vite:et

poſt colerica:⁊ poſt flegmatica:⁊ melãcolica eſt bre=
uioꝛ:qꝛ ſic oꝛdinate fuerunt ſecũdum nobilitatē et
perfectionem. ¶ Sed ſtatim videt̄ mihi ꝙ hec con=
cluſio non ſit demõſtrata. Unde videmꝰ ꝙ quãdo fru
mẽta habuerint tẽpꝰ aptiſſimũ ſibi tunc ſunt ꝑfectiſ
ſime cõplexiõis in ſua ſpecie:⁊ ob hoc fructũ optimũ
ferũt: ⁊ ita eſt de alijs plãtis herbarũ ⁊ tunc ſunt cõ=
plexionis tẽperate. Si vero eſtas fuerit frigida ⁊ hu
mida tunc fiunt male cõplexionis ⁊ non bene fructi=
ficant: ideo ſunt cõplexionis lapſe ad humiditatem
et frigiditatem:et tamē in tẽpoꝛe ſibi oppoꝛtuno ſũt
breuioꝛis vite. ſic enim citius fructus eſt maturus ⁊
exſiccant̄ herbe:ideo manifeſtũ eſt ꝙ ad bonitatē cõ=
plexionis non cõſequit̄ eſſe longioꝛis vite. ¶ Item.
complexio viri eſt complexio multo nobilioꝛ ⁊ perfe
ctioꝛ et magis redacta ad tẽperamentum ꝙ̃ comple
xio parui:ideo vir magis poteſt i operatiões ſibi de=
bitas:et tamen cõplexio viri non eſt tante durationis
ſiue nõ eſt ita durabilis ſicut ꝯplexio parui:nec opoꝛ
tet ꝙ ꝑfectius ſit ſecundũ omnē diſpoſitionē perfe=
ctiuꝛ:qꝛ homo eſt ſimpliciter ꝑfectioꝛ alijs aĩalibus
et plãtis:⁊ tamē nõ eſt ꝑfectioꝛ eis ſecũdum omnem
diſpoſitionē:immo aliqua aĩalia meliꝰ odoꝛãt ꝙ̃ ho=
mo:⁊ aliqua acutiꝰ vidẽt:⁊ aliqua ſunt foꝛtioꝛa ⁊ ma
ioꝛa:immo ⁊ multe plãte ⁊ multa aĩalia poſſunt eſſe
longioꝛis vite ꝙ̃ homo:ſed homo eſt cõplexionis no=
bilioꝛis:ideo nõ opoꝛtet dicere ꝙ ꝑfectio ſimpliciter
cõplexionis debeat attendi penes diuturnitatē:ſed
attendit̄ penes bonas opatiões ipſi aĩe cõueniẽtes.
¶ Aliqui autē propter dictũ Ariſto. ponũt ꝙ cõple=
xio flegmatica eſt naturaliter lõgioꝛis vite:ꝗuis nõ
ſit melioꝛ nec melioꝛũ operationũ:qꝛ dicit Ariſto. ꝙ
pĩgues ſũt lõgioꝛis vite:pĩguedo aũt eſt frigida ⁊ hu
mida:ideo tales ſunt flegmatici. Et hoc illi ꝯfirmãt
ꝑ rationē que pꝛius fiebat: ſcilicet:qꝛ multũ humidũ
a pauco calido tardius cõſumit̄:ergo tardius ſequit̄
marcedo que eſt moꝛs naturalis:⁊ pro ſimili addunt
illud qḋ dictum fuit de frumento ⁊ herbis: qm̄ eſtate
frigida ⁊ humida ille herbe ſunt flegmatice qꝛ lapſe
nimis ad frigiditatē ⁊ humiditatē:⁊ tamen ſunt diu
turnioꝛis vite. ¶ Credo tñ ꝙ iſte rationes nõ ſunt de=
monſtratiue:pꝛimo iſti nõ loquunt̄ de pinguedine ad
intẽtionē Ariſtotelis:qm̄ dupliciter accipit̄ pingue=
do. Unomodo pro humoꝛe albo ⁊ quaſi ſupfluo et ta
mē coagulato: ⁊ illi qui illo modo ſunt pĩgues ſunt ⁊
inepti ad bonas operatiões ⁊ nõ ſunt ꝯmuniter mul
tum lõge vite:⁊ de hac pinguedine nõ intẽdebat Ari
ſto. ſed intẽdebat de pinguedine carnoſa: ita ꝙ illos
vocabat pingues qui ſunt multe carnoſitatis ⁊ bene
digeſte ⁊ ſolide. tales eñ nõ ſunt flegmatici nec ſunt
in operationibꝰ graues:immo foꝛtes robuſti ⁊ habi=
les. Et ſimiliter illud qḋ dicebatur de frumentis non
demonſtrat quo ad cõplexiones aĩalũ diu viuentiũ:
frumẽta enim et tales herbe annuatim pullulant:et
augmẽtantur:⁊ emittũt fructũ:⁊ poſt exſiccant̄: non
ſolum per innatum caloꝛem: ſed per caloꝛem ſolis:⁊
eſt eis naturale ꝙ poſt fructũ ꝑfecte exſiccent̄:⁊ ideo
hec omnia melius et citius fiunt tẽpoꝛe calido ꝙ̃ fri=
gido:ſic autē non conuenit dicere de iſtis que viuunt
per multos annos ⁊ que ſũt innata fructificare abſqꝫ
eoꝛum deſiccatione. Alia etiam ratio nõ videtur de=
monſtratiua que dicebat ꝙ multũ humidum a pau=
co calido tardius conſumitur: quoniã ſi ſic comple=
xionati non moꝛiantur marcedine tamē cõmuniter ⁊
cito extinctione:cum enim calidum ſit paucum ⁊ hu
midum multum opoꝛtet humidũ eſſe male digeſtum
crudum:et aquaticum et a tali humido cito ſuperat̄
debilis caloꝛ et extinguitur. Et adhuc dici poteſt ꝙ
iſti poſſunt cito moꝛi marcedine:quia in eis humidũ
digeſtum et bene nutritiuũ caloꝛis eſt paucum: licet
ſit ibi multũ humidum aquaticum:ideo illud humi=
dum nutritiuũ caloꝛis et conſeruatiuum cum ſit pau
cum cito cõſumitur:et ſic caloꝛ marceſcit. ¶ Alij po
nunt probabilius vt mihi videtur:ſcilicet ꝙ inter cõ
plexiones eq̄liter lapſas ſanguinea eſt lõgioꝛis vite
ceteris paribꝰ ꝓpter abundantiã amboꝛũ pꝛincipio
rum longe vite:ſcilicet caliditatis ⁊ humiditatis:et
hec eſt complexio iuuẽtutis ſiue pꝛime etatis. Com=
plexio vero oppoſita: ſcilicet frigida et ſicca eſt ma=
gis complexio ſenectutis: Et iſti cõſequenter ponũt
pꝛopter rationes ꝓpoꝛtionabiles ꝙ inter cõplexio=
nes equaliter lapſas melancolica debet eſſe breuio=
ris vite. De colerica autem ⁊ flegmatica foꝛte poſſet
concedi ꝙ flegmatica eſſet longioꝛis vite licet cole=
rica eſſet nobilioꝛ et perfectioꝛ: ⁊ hoc ꝑſuadebant ra
tiones pꝛius facte. ¶ Alia cõcluſio videtur mihi po
nenda: ꝙ de quolibet genere quatuoꝛ cõplexionum
lapſarum ſunt alique breuis vite et alique longe vi=
te. Dico ꝙ alique ſunt breuis vite:qꝛ in quolibet illo
rum generũ poteſt eſſe lapſus nimius: ſcilicet nimis
recedens a tẽperamẽto:et ille nõ eſſet nature rei con
ueniẽs:ideo eſſet egritudinalis ⁊ cito trahẽs ad moꝛ
tem. ſimiliter in quolibet illoꝛũ generũ poteſt cõtin=
gere peccatũ in aliquo mẽbꝛo vel oꝛgano ex quo pec
cato poteſt cito ſequi egritudo aut moꝛs:ſed etiã in
quolibet dictoꝝ generũ ſunt alique cõplexiões lõge
vite:qꝛ in quolibet illoꝛũ generũ poteſt eſſe modicus
lapſus ⁊ ꝙ cõplexio eſt multũ ꝓpĩqua tẽperamẽto ⁊
talis cõplexio ſiue ſit melãcolica ſiue flegmatica eſt
multũ bona ⁊ multũ ꝑfecta:⁊ ideo põt eſſe lõge vite.
¶ Hec ergo ita poſſunt dici ⁊ poteſtis reſpondere ad
rationes que fiebant quãdo arguebatur ꝙ cõplexio
ſanguinea eſt multũ paſſibilis:quia eſt ſimilis aeri
Reſpondetur ꝙ licet in aliquibus pꝛopꝛietatibꝰ ha
beat ſimilitudinē ad aerem:tamē non in omnibꝰ:aer
eñ eſt paſſibilis qꝛ rarus et faciliter diuiſibilis:⁊ nõ
opoꝛtet ꝙ cõplexio ſanguinea aſſimiletur in hoc ae=
ri. ¶ Ad aliam quando dicebat̄ ꝙ calidũ ⁊ humidũ
ſunt pꝛincipia coꝛruptionis. dicitur ꝙ hoc eſt verum
de calido ⁊ humido extrinſecis: ſed calidũ naturale
⁊ humidũ naturale ſunt cauſe vite ⁊ durationis.

Ad rationes quę arguebant ꝙ cole
rica ſit longioꝛis vite: conceditur bene ꝙ illa ſit mi=
nus putrefactibilis ⁊ tamē cito incadit marcedo ꝓ
pter calidum acutum ⁊ paucum humidũ:ſed quãdo
arguebatur ꝙ illa ꝯplexio ſit nobiliſſima eo ꝙ ignis
eſt elemẽtum nobiliſſimũ. Reſpondetur ꝙ cõplexio=
nes in viuentibus non ſumũt nobilitatē ⁊ perfectio=
nem ex nobilitate elementoꝛũ vel elementi dominã=
tis:ſed ex pꝛopoꝛtione ⁊ cõuenientia earum ad exer=
cendas operationes illius ſpeciei naturales ſibi cõ=
uenientes. De hoc autē qḋ dicebat̄: coꝛ eſt nobiliſſi=
mum mẽbꝛum:cõcedo ſecũdũ Ariſto. ⁊ tu dixiſti ipm
eſſe colericũ. Dico ꝙ vocat̄ colericũ: nõ ſimpliciter:
ſed reſpectiue ad alia mẽbꝛa:qꝛ eſt eis magis calidũ
⁊ ſiccũ:tamē ſimplicit̄ loquẽdo inuenit̄ ita tẽperatũ
ad hepar vel cerebꝛũ ꝙ inuenit̄ coꝛ valde bene diſpo
ſitum ad operationes ſibi debitas:⁊ hoc eſſet tẽpera
tum ad iuſtitiã:et illud eſſet coꝛ nobiliſſimũ in genere
coꝛdiũ. ¶ Alia ratio fuit arguẽs ꝙ ꝯplexio colerica
debeat eſſe breuiſſime vite:imo breuioꝛis ꝙ̃ melãcoli
ca:qꝛ eſt in ea paucũ humidũ ⁊ multũ calidũ: modo
paucũ humidũ citiꝰ cõſumet̄ a mlto calido ꝙ̃ a pau=

co calido. Reſpondetur ꝙ ibi eſt alia recompenſatio nã in colerico humidũ eſt fortiter digeſtũ ⁊ ẽ a calore forti fortiter ꝑmixtum ſicco terreſtri ⁊ ſic valde firmi ter ideo non ita faciliter poteſt cõſumi ⁊ euaporari lʒ a multo calido: ſicut euaporaretur ⁊ conſumeret̃ hũi duʒ minus digeſtum ⁊ minus firmum. ¶ Ad ratiões que arguebãt ꝙ flegmatica ſit lõgioris vite reſponſum eſt in poſitione. Ad ratiões de melãcolica cõplexione quando dicebatur ꝙ illa complexio eſt fortis coagulatiõis q: frigidũ ẽ coagulare humidũ. dico ꝙ coagulatio conueniens vite debet eſſe a calido ⁊ non a frigido: ⁊ quando dicebat̃ ꝙ plante ſunt longioris vite ꝙ̃ aĩalia: dico ꝙ hoc eſt veruʒ de aliquibus ⁊ falſum de alijs: ⁊ de hoc ſpecialiter dicetur poſt.

Incipiunt quæſtiones eiuſdem magiſtri Ioannis Buridani: De Iuuẽtute & Senectute.

Queſtio.I.

Værit̃: Verũ iſta ꝓpoſitio ſit vera animal ſecundum ꝙ aĩal ĩpoſſibile eſt nõ viuere. Et arguit̃ ꝙ ipſa eſt falſa: q̃a ad illam reduplicatiuaʒ ſequitur iſta ſine reduplicatiõe animal impoſſibile eſt nõ viuere: deĩde ſequitur iſta animal neceſſe ẽ viuere per equipollẽtias: modo iſta vltima eſt falſa: q: eius cõtradictoria eſt vera: ſcilicet iſta omne animal poteſt non viuere: quod patet per inductionem. ¶ Item: illud predicatum viuere conuenit alijs ab animalib⁹: quia conuenit plantis: igitur nõ conuenit animali ſecundum ipſum: ⁊ patet conſequẽtia quia ꝓpoſitio ſecundum ipſum debet eſſe de primo: ideo p̃dicatum debet conuerti cum ſubiecto: igit̃ hec eſt falſa: animal ſecundum ꝙ animal viuit: ergo ſimiliter iſta eſt falſa animal ſecundum ꝙ animal neceſſe eſt viuere: ⁊ ſic vt prius ſequit̃ ꝑ equipollentias ꝙ illa de qua querebatur eſt falſa ¶ Iteʒ: animal ſecundum ſenſum eſt animal vt vult Ariſtote. in iſto libro: ſed non viuit ſecundum ꝙ ſenſitiuum: immo ſecũdum ꝙ vegetatiuum: iſte enim ſunt diuerſe potentie anime: igitur non ſecundum idem viuit ⁊ eſt animal ideo ꝓpoſitio erat falſa. ¶ Item: deſcendamus ad ſẽſum quem intendebat Ariſtoteles: ⁊ arguamus contra eum. Ariſto. enim intendebat ꝙ eadem eſt particula corporis ſecundum quã animal eſt aĩal ⁊ ſecundum quam aĩal viuit. Sed contra hoc arguit̃: q: ſecũdũ nullam partẽ ipſius animalis animal eſt animal: quoniam ſequitur ꝙ illa pars eſſet animal: ſicut ſi hõ eſt criſpus ſecundum capillos oportet ꝙ capilli ſint criſpi ⁊ ſi eſt ſimus ſecundum naſum oportet ꝙ naſus ſit ſim⁹: ⁊ nõ nulla pars animalis eſt animal neqꝫ cor eſt animal neqꝫ cerebrum: ideo ſecũdum nullam ꝑteʒ animal eſt animal. ¶ Item: animal viuit ⁊ ſecundum carneʒ ⁊ ſecũdũ oſſa: quia ſecundũ iſta animal auget̃ ⁊ nutritur: ſed animal nõ ſentit ſcd̃m oſſa vt vult Ariſtoteles: nec etiam ſecundum carnem: quia caro non eſt organuʒ tactus: immo mediũ: vt patet ſcd̃o de aĩa ergo ſecundum aliquam partem viuit ſecunduʒ quaʒ non ſentit: ⁊ per ꝯñs ſecũdum quam nõ eſt animal: cũ animal dicatur animal per ſenſuʒ vt dicit hic Ariſtoteles. ¶ Vltimo arguitur: quia dicit hic Ariſto. ꝙ particula ſecundum quam eſt animal ſiue ſecunduʒ quã ſentit ⁊ particula ſecundum quã viuit eſt altera in eẽ quia non eſt idem eſſe animal et viuere: ergo ſimpliciter loquendo debet dici altera ⁊ non eadem.

Oppoſitũ arguitur auctoritate Ariſtotelis in ꝑncipio hui⁹ libri de vita ⁊ morte ſiue iuuẽtute ⁊ ſenectute. ¶ Primo videndum eſt de propoſitione Ariſtotelis: ꝗ̃tum eſt de neceſſitate ſermonis. Secundo videbitur de eius intentione. ¶ Et eſt notãdum ꝙ iſte equipollent animal impoſſibile eſt nõ viuere: ⁊ animal neceſſe eſt viuere: vt patet in libro perihermenias: ideo ſi vtrobiqꝫ addatur reduplicatio adhuc equipollebũt. ¶ Secundo etiam notãdum eſt ꝙ ad veritatem reduplicatiue requiritur ꝙ ablata reduplicatione propoſitio ſit vera: ſi enim hec eſt vera homo inquantum homo eſt riſibilis oportet ꝙ hec ſit vera homo eſt riſibilis. ¶ Tunc ego pono cõcluſiões ſcd̃m logicã. Prima eſt: ꝙ hec eſt falſa omne animal neceſſe eſt viuere quia poteſt mori ⁊ poteſt non eſſe: ⁊ per conſequens non viuere. ¶ Secunda concluſio: ſequitur ꝙ hec eſt falſa animal ſecũdum ꝙ animal neceſſe eſt viuere: q: ad iſtam ſequitur p̃cedens. ¶ Tertia concluſio eſt: ꝙ hec eſt falſa: animal ſecundum ꝙ animal impoſſibile eſt non viuere quoniam hec equipollet p̃cedenti. ¶ Deinde quia aliqui dicunt ꝙ Ariſtoteles intelligebat propoſitionem ſuã non in ſenſu diuiſo vt apparuit quia falſa eſſet: ſed in ſenſu compoſito. Ideo pono concluſiones de propoſitionibus cõpoſitis ⁊ hec eſt prima concluſio: ꝙ hec eſt falſa neceſſe eſt animal ſecundum ꝙ animal viuere: qm̃ iſta de ineſſe eſt falſa animal ſecundum ꝙ animal viuit: cuʒ viuere alijs inſit ab aĩali ſcʒ plãtis: ergo ipſa non eſt neceſſaria. ¶ Secunda cõcluſio eſt: ꝙ hec eſt vera ĩpoſſibile eſt animal ſecundũ ꝙ animal viuere: quia iſta de ineſſe eſt impoſſibilis: ſcʒ animal ſecundum ꝙ animal viuit. ¶ Tertia concluſio eſt: ꝙ hec eſt vera neceſſe eſt aĩal nõ viuere ſecundũ ꝙ aĩal: qm̃ iſta negatiua de ineſſe eſt neceſſaria ſcʒ animal nõ viuit ſcd̃m ꝙ animal. ¶ Vltima concluſio eſt: ꝙ hec eſt vera impoſſibile eſt animal ſecundum ꝙ animal nõ viuere: quoniaʒ iſta de ineſſe eſt impoſſibilis animal ſecundum ꝙ animal non viuit: quoniam illud predicatuʒ non viuere non verificatur de animali ſine reduplicatione: ergo nec cum reduplicatione. Vnde magna eſt differentia inter iſtas duas propoſitiones. animal non viuit ſecundum ꝙ animal: ⁊ animal ſecundum ꝙ animal nõ viuit: quia in prima propoſitiõe negatio p̃cedit reduplicationem: ideo ſenſus eſt ꝙ viuere nõ cõpetit animali ſecundum ꝙ ipſum: ⁊ hoc eſt verum. Sed in iſta propoſitione animal ſecundum ꝙ animal nõ viuit negatio non cadit ſuper reduplicationem: ideo ſenſus eſt ꝙ hoc predicatũ non viuere competit aĩali ſecundum ꝙ animal: ⁊ hoc eſt falſum ⁊ impoſſibile. ¶ Deinde veniẽdo ad intentionem Ariſtotelis ſupponam⁹ ad preſens cum Ariſto. ꝙ in animalib⁹ habentibus cor ipſum cor inter partes corporis eſt p̃mum principiuʒ vite: ⁊ tunc videtur velle Ariſtoteles ꝙ ipſũ cor ſit p̃mum principiũ eſſendi animal: eo ꝙ eſt primũ p̃ncipium ſenſus: ita ꝙ Ariſtoteles intendit ꝙ eadẽ eſt particula ſecundum quaʒ animal eſt animal ⁊ ſecun

dum quam animal viuit. Queritur ergo vtrum hoc
ſit verum. Et ad hoc reſpondeo ꝙ ibi ſecundum ꝙ nõ
debet ſumi reduplicatiue: q2 de hoc dictum fuit ſatis
in alijs concluſionibus: ideo vel ſumit̃ cauſatiue vel
ſumitur determinatiue ſeu ſpecificatiue: dico cauſa
tiue: quia quīto metaphyſice dicit Ariſtoteles: ꝙ to
tiens dicit̃ ſecundum ꝙ quotiens dicit̃ cauſa. Unde
ſecundum aīam tu viuis in genere cauſe formalis: et
ſecūdum corpus tu viuis in genere cauſe materialis
⁊ poteſt dici ꝙ ſecundum ſolem: deum: vel celuʒ: tu vi
uis in genere cauſe efficientis: ſed dico determinati-
ue: ſicut homo dicitur criſpus ſecūdum capillos aut
ſimus ſecundum naſum vel ethiops albus ſecunduʒ
dentes: q2 non totus ē albus: ſed dētes albi. ¶ Tūc
pono concluſioneʒ: ꝙ capiendo illam dictionem ſpe
cificatiue propoſitio illa eſt falſa ſciꝫ animal ſecun-
dum eādem partem eſt animal ⁊ viuit: quoniam ani
mal ſecundum nullam eius partem eſt animal cum
nulla pars animalis ſit animal. ¶ Septima conclu
ſio eſt: ꝙ ſumendo ſcd̃ꝫ ꝙ cāratiue ꝓpoſitio eſt vera: q2
eadē pars vt cor aut cerebrū aut hepar eſt cauſa aīa
lis vt hoīs aut bouis ⁊ ī viuēdo ⁊ in eſſendo aīal: ⁊ in
eſſendo ſimpliciter in tantū ꝙ illa ablata oporteret
animal mori: ⁊ ita ꝓpoſitio Ariſto. erat vera. Tamē
vltra hoc intendebat Ariſtoteles ꝙ ex ꝑte corporis
eſt eadem pars q̄ inter ceteras partes eſt prima cau
ſa ⁊ in viuendo ⁊ in ſentiēdo: ⁊ per conſequēs in eſſen
do animal: qd̓ an ſit verū an nō videbit̃ in ſequentibꝰ.

¶ Tunc ad rationes. Ad primam
due prime bene ꝓbāt ꝙ hec eſt falſa de virtute ſermo
nis animal ſecundum ꝙ animal impoſſibile eſt nō vi
uere. ¶ Ad aliā etiā cōcedo ꝙ aīal eſt aīal ſcd̃ꝫ ꝙ ſen
ſitiuum: ⁊ ꝙ animal non viuit ſecundum ꝙ ſenſitiuū
q2 non debet idem p̄dicatū reduplicari reſpectu hoꝝ
p̄dicatorum viuere ⁊ eſſe animal: cum vnuꝫ ſit ſuperi
us ad reliquū: ⁊ hoc contradicit intentioni Ariſto.
¶ Quarta ratio bene probat ꝙ nulla eſt pars ani-
malis ſecunduꝫ quam ipſuꝫ ſit animal capiendo ſcd̃ꝫ
ꝙ determinatiue: ſed capiendo cauſatiue eſt bene ea
dem pars ſecūdum quam viuit ⁊ ſecundum quam eſt
animal. ¶ Ad aliam poteſt dici ꝙ animal non ſentit
ſecundū carneʒ capiendo ſecundum ꝙ ſpecificatiue
q2 caro non ſentit: ſed neruus ſaltem loquēdo de ſen-
ſu tactus: ſed animal bene ſentit ſecunduꝫ carnem ca
piendo ſecundū ꝙ cāratiue: quoniam caro eſt cauſa in
ſentiendo. Unde neruus ſi eſſet a carne denudatꝰ nō
ſentiret. ¶ Ad vltimam vult dicere Ariſtoteles: ꝙ q̄
uis ſit eadem pars q̄ eſt principium ſenſitiuū ⁊ prin-
cipium vegetatiuum: tamen eſt alterum ſecundum ra
tionem q2 ſecundum rationem eſt aliud viuere ⁊ ſen-
tire ſiue eſſe animal: id eſt ſecundum aliam rationem
cor vocatur primum principium vite: ⁊ ſecundū aliā
vocatur primum principium ſenſitiuum.

Quæſtio. II.

QVęritur: Vtrum cor
ſit primum principium ſangui
nis ⁊ venarum. Et arguitur ꝙ
non: auctoritate galeni ⁊ cōīt̃
omnium aliorum medicorum
dicentium ꝙ vene originantur
ab hepate ⁊ etiam Auerroys ī
ſuo colliget ⁊ communiter oēs
anatomizantes incipiunt ana
tomiam ſuam de venis ab hepate tanq̄ ibi ſit origo
earum. ¶ Item vnumquodq3 eſt fortius in ſuo princi
pio q̄ longe a principio: ſed vene ſunt fortiores ⁊ groſ
ſiores in hepate q̄ in corde: igitur hepar magis deb3
poni principium venarū q̄ cor. ¶ Item: illud eſt p̄mū
principium ſanguinis in quo primo generatur ſan-
guis: ſed in hepate primo generatur ſanguis ꝑut ari
ſtoteles cōcedere videt̃ ī de ſōno ⁊ vigilia dicēs: defo
ris autem alimento ingrediēte in ſuſceptiua loca fit
euaporatio ad venas ibi vero ꝑmutatuꝫ vertitur in
ſanguinē ⁊ vadit ad principiū: id eſt ad cor: ideo opor-
tet dicere ꝙ eius prima generatio ſit in hepate: igit̃.
¶ Item: membrum calidiſſimum debet eſſe principi
um ſanguinis eo ꝙ ſanguis nutritiuus debet eſſe ple
nus calore ⁊ ſpiritibus: ſed membrum calidiſſimum
vt aliqui dicunt eſt hepar: quod ex hoc ꝓbāt: quia hō
eſt calidior in parte dextra q̄ ī ſiniſtra. Unde propter
hoc habet partem dextram fortiorem q̄ ſiniſtram et
aptiorem ad motū: mō non videtur eſſe propter ma
iorem grauitatem hepatis q̄ cordis: quia ſcꝫ hepar
aliquanto magis ponitur ad partem dexteram q̄ ad
ſiniſtram: ſi ergo cor eſſet calidiꝰ pars ſiniſtra deberet eē
calidior ⁊ fortior q̄ dextra quod eſt falſum. ¶ Item:
cum agens debeat ſibi aſſimilare paſſum: illud debet
poni primum principium actiuum ſanguinis quod ē
magis ſimile ſanguini: modo hepar eſt magis ſimi-
le ſanguini q̄ cor: quia eſt calidum ⁊ humidum ⁊ eſt
mollis ſiue tenere ſubſtantie: cor autē non ſic: igitur.
¶ Item: oēs ponunt a ſtomacho recipi in hepate hu
morem vocatum ſyrum ⁊ ibi ſcilicet in hepate ex illo
cibo generari quatuor humores quoꝝ vnus eſt ſan-
guis ideo hepar eſt p̄ncipiū generatiuum ſanguinis
¶ Item: illud eſt primum principiuꝫ venarum a quo
vene ramificantur ad omnia membra: ſed hoc eſt ab
hepate vt dicunt anatomizantes: igitur.

Oppoſitum vult Ariſtoteles in iſto
libro ⁊ etiaꝫ in de ſomno ⁊ vigilia ⁊ magis in tertio de
partibus animalium. Tunc dico cum Ariſto. ꝙ ſan-
guis ⁊ vene habent primum p̄ncipium ſuum in cor-
de ſiue ꝙ cor eſt primum principium ſanguinis ⁊ ve-
narum ⁊ hoc inter partes corporis ſiue inter mēbra
corporea. ⁊ probat̃ q2 ſicut Ariſtoteles arguit in ter
tio de partibus animalium totius corporis ⁊ omniū
organoꝝ ipſius debet eſſe originale principium idē
iſta maior per hoc probatur: quia aliter non eſſet ꝑfe
ctus ordo in compoſitione animalis ex mēbris: opor
tet enim ad perfectum ordinem vnum eſſe p̄ncipium
totius ordinationis: mala enim eſt pluralitas princi
patuum vt habetur duodecimo metaphyſice. Tunc
ponatis iſtam minorem: ꝙ cor eſt primum principiū
vite: ⁊ ſpirituum vitalium ⁊ pulſus: ⁊ per conſequēs
venarum pulſatilium ⁊ ſenſus: vt dictum eſt in libro
de ſomno: ergo cor etiam debet poni principium ⁊ ori
ginale principium ⁊ ſanguinis ⁊ venarum ⁊ aliorum
¶ Item: propter alias rationes debetis notare ꝙ rō
nabile ē idem eſſe p̄ncipium primum ſanguinis ⁊ ve-
narum: quia vene ſunt vaſa ad deferendum ſanguinē
a ſua origine ad ſingula membra: ideo alique rationes
probabant ꝙ cor ſit p̄mum principium venarum: ad
quas conſequitur ꝙ ſit etiam primum principiū ſan
guinis: ⁊ conſequenter ꝙ etiam ſit p̄ncipium venarū
Probo igit̃ ꝙ cor ſit principium venarum per anato
miam: quia vene pertranſeūt per hepar: ſed nō ꝑtrāſ
eunt per cor: modo vene non debent pertranſire locū
ſue originis: ſed ibi p̄mitus radicari: et videtur ꝙ cor
eſt origo venaruꝫ ⁊ ergo eſt mediū per quod pertranſ
eūt a corde ad omnia alia membra. ¶ Iteꝫ ſicut ner

ui in ſua origine non ſunt fortes nec etiam oſſa: ſed
in reuertendo augmentantur ⁊ fortificantur: ita ra-
tionabile eſt eſſe de venis: ſed ĩ hepate vene iam ſunt
groſſe ⁊ fortes: igitur ab hepate non habent originez
¶ Item: cum vene ſint compacte ⁊ fortis ſubſtantie
non eſt rationabile ꝙ originẽtur ab hepate eo ꝙ he-
par eſt nimis mollis ⁊ tenere ſubſtantie: ideo rationa
bilius eſt ꝙ a corde ꝓcedant quod eſt ſolidioris ſub-
ſtantie. ¶ Item ꝙ cor ſit principiuz ⁊ ſanguinis ⁊ ve
narum ⁊ aliorum probatur per formationem embrio
nis: quia primo inter omnia membra formatur cor
⁊ inuenitur plenum ſanguine vnde nutrit̃. Deinde ex
virtute cordis formati formãtur circa ipſum alia mẽ
bra: ideo cum cor formetur primo videtur ꝙ primo vi
uat ⁊ ꝙ ſit principium vite ⁊ formationis aliorũ mẽ
brorum ⁊ ꝙ primo nutriatur: ⁊ ita erit primum prin-
cipium nutritiuuz. ¶ Item ſanguis inuenitur in cor
de ſine venis tanꝗ̃ in primo fonte: vene autez ſunt va
ſa ad deferendum ſanguinem: ideo vbicunq̃ ſanguis
inuenitur in venis: ibi eſt in via ⁊ non in ſua origine: ſ3
in hepate ⁊ in alijs membris inuenitur in venis: ergo
in ſolo corde originantur. ¶ Item: cum ſanguis nu-
tritiuus debeat eſſe plenus calore ⁊ ſpiritib⁹: ratiõa
bile eſt ꝙ originetur a membro calidiſſimo: ſed cor ẽ
membrum calidiſſimum vt omnes concedunt: ergo
ſanguis a corde hab3 originem. Sũt aũt ibi aliq̃ diffi
cultates q̃ non poſſunt tractari ad preſens. ¶ Dico
ꝙ hic ⁊ in libro de animalib⁹ oſtenditur ꝙ opinioni
ſue conſonant omnia apparentia. cor enim ẽ ſpiſſum
ad melius ſeruandum principium caliditatis: ⁊ inue
nitur concauum ad recipiendum maſſam ſanguinis
⁊ inuenitur plenum ſanguine tanꝗ̃ fons ⁊ origo ip-
ſius: ⁊ ſituat̃ in medio corporis ſicut rex ⁊ princeps ĩ
medio regni: ⁊ hoc eſt rõnabile: q: ſic põt magis influ
ere ⁊ vitam ⁊ nutrimentum ad omnes partes corpo
ris ꝗ̃ ſi ſituaretur in aliqua extremitate. ⁊ primũ ꝓn
cipium debet eſſe vnum: ⁊ medium eſt vnum inter di-
uerſa extrema ideo rationabiliter ponitur in medio.
Natura etiam maxime debet eſſe ſolicita de mẽbro
primo ⁊ principaliſſimo: ideo debuit ipſũ ponere vbi
melius poſſet conſeruari: ⁊ hoc eſt in medio: q: ſic ma
xime eſt remotuz ab extrinſecis corruptiuis: ⁊ ꝓpter
magnam ſolicitudinem quam natura habuit de cor-
de armauit ipſum ante ⁊ retro ⁊ ad latera fortib⁹ oſſi
bus. Illud etiaz quod videmus ſc3 hominẽ cõiter eſſe
fortiorem in dextro ꝗ̃ in ſiniſtro ꝓuenit ab ipſo a quo
tota diſpoſitio corporis ordinat̃. cor nãq̃ habet acu-
men ſuum declinans modicuz ad ſiniſtram: ⁊ ideo mo
tus cordis exſufflat magis ſpirit⁹ ad dextram: ideo
magis viget in dextra calor ⁊ ſpiritus ꝗ̃ in ſiniſtra.
¶ Tamen circa iſtam opinionem reſtant dubitatio-
nes: ſcil3 quomodo ſanguis mouet̃ de hepate ad cor
⁊ q̃lis eſt ſubſtantia ſanguinis anteꝗ̃ ſit in corde: et q̃
modo reuertitur de corde ad hepar et ad alia mẽbra
⁊ per quam viam: ⁊ vtrum totus ſanguis quo mẽbra
nutriuntur venit a corde ãn non. Et de iſtis omnibus
videtur ponere Ariſto. ꝙ a corde incipiunt vene ⁊ ꝓ-
tenduntur ad omnia alia membra: quod eſt valde ra-
tionabile: q: ſi cor primo generatur ex ſemine: ⁊ virtu
te ipſius circum generantur alia mẽbra: rationabile
eſt ꝙ ab ipſo incipiant omnes colligationes mẽbrorũ
adinuicem ⁊ ad ipſuz cor. Dicit etiã Ariſto. ꝙ ab ipſo
corde ꝓcedunt ad hepar due vene notabiles vna ma
ior ⁊ alia minor ⁊ ſubtilior. Sed tunc ſunt in generali
due opiniones ad quid ille vene deſeruiunt: ⁊ vtraq̃
ponit ſe tenere ſententiam Ariſto. ¶ Prima opinio
ponit ꝙ in ore: in ſtomacho ⁊ in hepate: ſũt q̃dã dige
ſtiones nutrimenti: non tamen completiue: ſed ꝑpa-
rantes cibum ad hoc ꝙ poſſit fieri debite nutrimen-
tum: ſcilicet in ore per maſticationem: in ſtomacho ꝑ
diſcretionẽ ſubtilis nutrimenti a groſſo inepto: ⁊ mit
titur ſubtile ad hepar: groſſum ad feces. Deinde in he
pate illud ſubtile conuertitur in ſanguinem imperfe
ctum qui nõdũ eſt nutritiuus: ⁊ ille totus preter ſup-
fluitates aliquas mittitur ad cor ꝑ magnam venam
⁊ ibi perficitur digeſtio ſecundum quam ſanguis effi
citur conueniens nutrimentum omnium membrorũ
quo facto ille ſanguis vel maior pars eius ꝑ venam
ſubtiliorem reuertitur ad hepar: ⁊ illa vena ibi rami-
ficat̃ ad omnia membra exteriora: ⁊ ita ille ſanguis
nutritiuus diffunditur ad nutriendum totuz corpus:
⁊ ſi fiat vlterior digeſtio in membris: tamen hoc eſt ꝑ
calorem ⁊ ſpiritus miſſos a corde cũ ſanguine ad ſin
gula membra: ideo cor ſic eſt primum principiũ nutri
tionis ⁊ vite ſ3 hepar ⁊ ſtomachus ſunt q̃dam inſtru-
menta ꝑparatiua plene digeſtionis faciẽde in corde
¶ Alia opinio ponit ꝙ oĩs digeſtio nutrimenti ſiue
in ſtomacho ſiue in hepate vel in membris fit a natu
rali calore: calor autem per totuz corpus ꝓuenit effe-
ctiue ⁊ originatur a corde: ideo ſic cõceditur cum Ari
ſtotele: ꝙ cor eſt primum ⁊ ꝓncipale principiuz nutri
tiuum ⁊ generatiuum ſanguinis ⁊ aliorum ſed tamẽ
ponit hec opinio ꝙ ſanguis nutritiuus membrorum
non generatur in corde nec digeritur ſed in hepate vl
timata digeſtione accepta illa que fit in membris: et
ab illo hepate q̃dam portio ſanguinis mittit̃ ad cor
per illam venam magnam: ⁊ ex vna parte illius por-
tionis generantur a corde ſpiritus ſenſitiui ⁊ vitales
qui per aliam venam per totum corpus mittuntur ꝑ
quos ſpiritus ſaluatur vita in omnibus mẽbris ⁊ ex
ercentur omnes operationes vite per totum corpus
ideo cor eſt principale principium omnium operatio
num vitalium. Alius autem ſanguis abſq̃ hoc ꝙ va
dat ad cor mittit̃ ab hepate ad mẽbra ex q̃ oĩa mem
bra nutriũt̃ non tamen niſi per actionez caloris ⁊ ſpi
rituum immiſſorum a corde: ⁊ ita cor adhuc eſt ꝓnci-
pale principium nutritiuum: non quia in eo generet̃
nutrimẽtũ: ſed quia per calorem ⁊ ſpiritus ab eo pro
cedentes generatur nutrimentum in hepate ⁊ mittit̃
ad membra ⁊ conuertitur in ea. Et hec videtur eſſe cõ
munis opinio medicorum q̃ forte non ꝯtradicit con-
cluſionibus Ariſtotelis neq̃ verbis eius: licet aliqui
eam ipſi contradicere credant: ergo ſecundum vtrã-
cunq̃ harum opinionum vos poteſtis faciliter rões
hincinde adductas ſoluere.

Ad rationes. Ad primam: dicitur

ꝙ anatomizantes ſi incipiant anatomiam de venis
ab hepate: hoc eſt non quia ab hepate incipiant: ſed
quia ab eo incipiunt ramificari ad ſingula membra
tamen de corde veniunt ad hepar. ¶ Ad aliam: dicit̃
ꝙ neq̃ vene neq̃ nerui neq̃ oſſa ſunt ĩ ſua origine for
tiſſima: immo ꝑ continuũ proceſſum fortificantur: et
hoc eſt rationabile: quia licet a corde incipiat mot⁹
animalis: tamen cor non trahit immediate membra
exteriora: ſed trahit qḋ eſt ſibi propinquuz. Deinde il
lud propinquuz cuz corde trahunt illud qḋ eſt remo-
tum: et ſic conſequenter vſq̃ ad mẽbra exteriora: ibi
iam eſt tractus fortiſſimus: q: a multis trahentibus
ſubordinatis ⁊ ſic cum ibi ſit tractus fortior oportet
ꝙ ſint inſtrumenta fortiora. ¶ Ad aliam quando di-
cebatur ꝙ in hepate generat̃ ſanguis: ſecunda opi-
nio concedit ſimpliciter ꝙ hoc eſt verum: ſed tamen
hoc eſt a calore ⁊ ſpiritibus miſſis a corde: ſed prima

opinio ponit ꝙ in hepate non eſt perfecta generatio ſanguinis ſed digeſtio diſponens ad eius generationem que ſimpliciter fit in corde. ¶ Ad aliam: negandū eſt ſimpliciter ꝙ hepar ſit calidiſſimū membrū: nec ex parte hepatis eſt ꝙ pars dextra eſt fortior ſiniſtra: immo eſt ex parte cordis. Nec eſt verum ꝓprie loquendo ꝙ cor ſit in parte ſiniſtra: immo eſt in medio: tamen corpus eius declinat modicum ad ſiniſtrā vt dicebatur: ⁊ ob hoc eiꝰ apertura magis ſufflat v̄ſus dextram: ⁊ unde venit fortitudo dextre. ¶ Ad aliam poteſt dici ꝙ q̄uis hepar ſit magis ſimile ſanguini ī mollitie vel teneritate: tamen non habet ex ſe ſufficiētem caliditatē ad perfectam generationē ſanguinis ¶ Ad aliam quando dicit̄ ꝙ ex cyro generantur in hepate quatuor humores: hoc concederet vltima opinio ⁊ etiam prima opinio ꝙ ibi generantur quodam modo imperfecte: ſed perficiuntur in corde. ¶ Ad vltimam dicetur ꝙ non ſtatim oportet venas ramificari in ſuo principio: ſicut in arbore non ſtatim fit ramificatio: immo ſtipes p̄cedit ramificationem. Rationes autem Ariſtotelis ſunt manifeſte cum prima opinione: ſed etiam poſſunt concordari cū ſecunda quoniam ſecunda bene concedit ꝙ a corde incipiūt vene: ⁊ ꝙ cor primo generatur: ⁊ ꝙ eſt principium nutritiuum inquantum vbiq; per totum corpus fit digeſtio ⁊ nutritio per calorē ⁊ ſpiritus originatos a corde. ¶ Qñ autē dicit̄ ꝙ in prima formatione embrionis corde generato ante generationem aliorū membrorum iā inuenit̄ plenum ſanguine. Dicit̄ ꝙ verum eſt: non tamen ꝙ ille ſanguis generetur in corde: ſed generatus eſt a muliere: ⁊ eſt materia ex qua virtute ſeminis generatur cor et alia membra: ideo iſta experientia non eſſet contra ſecundam opinionem.

Quæſtio. III.

Quæritur: Utrum vita pōt ſtare ſine caliditate aliq̄ naturali: ſcilicet in planta vel in animali vel in aliqua eius ꝑte. Arguitur ꝙ ſic: quia ſenſus exteriores non decipiuntur circa ſenſibilia propria modo caliditas et frigiditas ſunt ſenſibilia propria tactus: ergo circa eas non decipit̄ tactus ⁊ hoc totum videtur determinare Ariſto. ſcd̄o de aīa modo conſtat ꝙ in plantis in hyeme percipimus ad tactum frigiditatem ⁊ nullam caliditatē. Similiter ſi tangas piſces aut vermes ſenties eos frigidos et nō calidos: ⁊ tñ in eis ⁊ ī plātis eſt vita: ⁊ ſic vita ſtat ſine caliditate in actu frigidis. ¶ Item: omnes dicunt cerebrum eſſe naturaliter frigidum: ⁊ tamen in cerebro eſt vita ⁊ anima: igitur. ¶ Item: oſſa ⁊ nerui ſunt terre a domino: modo terra ⁊ terrea ſunt naturaliter frigida: nō calida: igitur oſſa ⁊ nerui q̄uis habeant vitam non habent naturalem caliditatē: immo naturalē frigiditatem. ¶ Itē: calidū nō corrumpit̄ a calido: immo a frigido ſibi cōtrario: ⁊ tamen homines corrumpuntur ab animalibꝰ venenoſis: ergo cū homines ſint calidi illa animalia venenoſa non ſunt calida: ſed frigida. ¶ Item: ſomnus cauſatur ex quadam infrigidatione vt vult Ariſto. in libro de ſomno ⁊ tamen in ſomno ſtat vita per totum corpus animalis: igitur vita ſtat cum frigiditate: immo cum frigiditate naturali cum ſomnus ſit naturalis.

Oppoſitum videtur tenere Ariſto. in hoc libro. Dicit enim ꝙ omnes particule ⁊ totum corpus animalium habet quandam caliditatem naturalem. Deinde poſtea dicit ꝙ omne viuens habet animam: que non exiſtit ſine naturali caliditate. Et arguitur ratione ꝙ animalia moriuntur per infrigidationem. ergo vita in calido conſiſtebat.

¶ Ad quæſtionem reſpōdendum eſt ꝙ bene differt habere caliditatem ⁊ eſſe calidum vel habere albedinem ⁊ eſſe album: nam ethiops habet albedinem cum habeat dentes qui ſunt albi: ⁊ tamē ethiops non eſt albus: immo ſi tepidum ſiue tepiditas ſit compoſita ex aliquibus gradibus caliditatis ⁊ aliquibus frigiditatis: quod nunc ſuppono eſſe verum: tunc omne tepidum ſimul tempore habet caliditatem ⁊ frigiditatem: ⁊ tamen non ſimul tempore eſt calidum et frigidum ſimpliciter loquendo: quia non ſimpliciter eſt calidum quod non habet plus de caliditate q̄ꝫ de frigiditate: nec debꝫ dici frigidū ſimplicit̄ loquēdo niſi plꝰ habꝫ de frigiditate q̄ꝫ de caliditate: ⁊ iō cōtigit ꝙ aliq̄d ſimpliciter loquēdo calidū habꝫ frigiditatem ſecundum aliquem gradū: ⁊ econtra aliq̄d frigidū habet caliditatē. Si ei aliq̄d eēt frigidiſſimum ſtatim quando remitteretur illa frigiditas acquireretur q̄dā caliditas: ⁊ tamen adhuc illud non eſſet calidū: ſed bene frigidum: quoniam ab excedēte ſimpliciter eſt denoīatio. ¶ Tunc ponit̄ prima cōcluſio: ꝙ omne hic viuens habet caliditatem ⁊ in toto corpore ⁊ in qualibet eius parte viuente. Iſta concluſio probatur ab aliquibus ſic: omne mixtum habꝫ caliditatem ⁊ omne viuens eſt mixtum: igitur et cetera. maior nota eſt: quia omne mixtum ſaltem perfectum eſt mixtum ex quatuor elementis: vt patet in libro de generatione ⁊ in libro metheororū: ideo in omni mixto ſunt ignis ⁊ aer aut formaliter aut ſaltem v̄tualiter: ⁊ non exiſtunt ſine naturali caliditate: cū ꝓpria ⁊ naturalis virtꝰ ignis ſit caliditas: igit̄. ¶ Itē omne viuens ab exceſſiuo frigido corrumperetur ergo indigebat aliqua naturali caliditate. ¶ Item: ad tactum eſt experientia ꝙ nullū viuū ſiue ſit planta ſiue piſcis vel vermis eſt ita intenſe frigidum ſicut eſt glacies vel ſicut ſunt lapides in hyeme: ergo quodlibet tale habet aliquem gradum caliditatis: cum remiſſio frigiditatis non fit niſi per aduentum alicuiꝰ gradus caliditatis: modo omnis gradꝰ caliditatis eſt caliditas: ⁊ oē tale habet aliquā caliditatē: igit̄. ¶ Item ſolet ſic argui: omne viuens indiget nutritione: ergo indiget cibi digeſtione: ⁊ omnis digeſtio eſt a calido ſicut indigeſtio eſt a frigido vt habet̄ quarto metheororum: ergo omne viuens habet caliditatem Tñ debetis ſcire ꝙ iſta ratio nō concluderet ꝙ ſemꝑ viuens dum viuit habeat caliditatem: quia forte nō oportet ꝙ ſemper dum viuit exerceat actum digeſtionis et nutritionis: tamen ratio bene cōcludit ꝙ oē viuens indiget naturali caliditate ad exercendū opationes vitales. ¶ Itē: de herbis ⁊ plantis magis videtur ꝙ poſſint ſtare ſine caliditate q̄ꝫ de animalibꝰ ⁊ tamen non ſtāt ſine caliditate: quod apparet: quia per frigus nimis intenſum exſiccantur. etiam ī tēpore niuium videmus niuem ſuper plantas herbarum citius liqueſieri q̄ꝫ ſuper terrā non herboſam: hoc aūt non eſt niſi propter naturalem caliditatem conſeruatam in illis herbis q̄ꝫdiu viuunt: q̄uis ſit frigus intēſum in hyeme. ¶ Secunda concluſio poteſt poni: ꝙ omne viuens indiget caliditate naturali q̄ non ſolum fit ab extrinſeco nec admixtiōe elementorum: ſed ab anima. ⁊ cauſa eſt: quia ſicut dicit commentator duo

decimo metaphyſice calor igneus ſiue elementaris qui conſequitur mixtionem elementorum eſt adurēs ⁊ corrumpens non viuificans neq; figurās. calor aūt vitalis eſt figurans ⁊ viuificans ⁊ organizans: ergo iſte nō ē elemētaris ſʒ ab aīa. Vn̄ calor elemētaris nō magis faceret pedes deorſū q̄ ſurſū: nec faceret folia magis in hac parte arboris q̄ ī alia: ⁊ ſic de radicibꝰ ⁊ corticibus ⁊ aliis. ¶ Tertia concluſio ponitur ab Ariſto. ꝙ in omni viuente calor naturalis eſt fortiſſimus in corde vel in proportionabili cordi: quia a corde deriuatur calor ad alia membra: vnde ⁊ ob hoc cor primo viuit ⁊ vltimo moritur. Poſſibile eſt tamē eē aliquando maiorem calorem accidentalem ⁊ ab extrinſeco in aliquo exteriori: vt ſi animal calefiat ad ignem. ¶ Sed tunc reſtat dubitatio: vtrū omē viuēs debeat eſſe calidum. Ad quod reſpondet̄ ꝙ aliquid dicit̄ calidū aut frigidū dupliciter. Vno mō ſimpliciter: alio mō loquendo reſpectiue. Sīpliciter loquēdo nihil deberet dici calidū niſi plus haberet de gradibus caliditatis q̄ de gradibꝰ frigiditatis. ¶ Et iſto modo poſſet poni concluſio: ꝙ forte plante non ſunt calide immo frigide ⁊ vermes etiam ſunt frigidi ⁊ communiter piſces: immo forte homo eſt frigidus. Vnde ſi de calidiſſimo fieret continue alteratio ſcilicet vſq; ad frigidiſſimum: forte ꝙ medium in hoc motu eſſet calidius q̄ ſint plante vel piſces immo q̄ ſint homines: hoc tamen non bene ſcitur. ¶ Sed circa iſtaʒ cōcluſionem dubitatur ſi planta ſimpliciter loquendo ſit frigida ⁊ non calida quare dicimus ꝙ vita cōſiſtit in calido ⁊ mors in frigido? ¶ Ad hoc reſpondetur ꝙ frigiditas in viuentibus eſt ex parte materie: ſcʒ ex ꝑte terre vel aque q̄ in mixtione perfecta dominatur: ſʒ caliditas naturalis ⁊ vitalis ſe tenet ex parte anime ⁊ ꝓducentium animam: ideo non a frigiditate: ſed a caliditate ſunt actiue actiones anime q̄ vocātur operatiōes vitales. ¶ Tūc breuiter de calido reſpectiue dicto dicendum eſt ꝙ omne corpus viuens dicitur calidū in reſpectu ſuiipſius mortui niſi ab extrinſeco ſit calor extraneus in mortuo: ⁊ cauſa huius eſt: quia illud dicitur calidum reſpectiue ad alterum quod plꝰ habet de caliditate: modo corpus viuens plus habʒ de caliditate q̄ ipſum mortuum: quia quando morit̄ deſinit habere caloreʒ qui erat ex parte anime. Dicet̄ etiam ꝙ plante ſunt frigide reſpectu animaliū ⁊ aīalia calida reſpectu calidarum plantarum. Deinde in animalibus exanguia dicuntur frigida reſpectu ſanguinem habentium: ⁊ ſanguinem habentia dicuntur calida reſpectu illorum. Poſtea communiter piſces ſunt frigidi reſpectu greſſibiliuʒ ⁊ greſſibilia calida reſpectu illorum. Deinde in eadem ſpecie melancolici ⁊ flegmatici dicuntur frigidi reſpectu ſanguineorū ⁊ colericorum ⁊ vltimo in eodem ſuppoſito cerebrum dicitur frigidum reſpectu cordis ⁊ cor calidū. Vnde non debetis putare ꝙ cerebruʒ hominis ſit valde frigidum licet dicamus reſpectiue ꝙ eſt membrum frigidiſſimum: immo credo ꝙ cerebrum hominis eſt calidius q̄ ſint corda multorum piſciuʒ vel q̄ ſit proportionabile cordi in vermibus ⁊ multis animalibus.

His viſis reſpondetur ad rationes.

Ad primam concedo ꝙ tactus bene iudicat ſic iudicando piſces frigidos vel plantas frigidas: ſed tactꝰ non habet iudicare de gradu punctuali nec vtrum ſit totalis defectus graduum caliditatis aut frigiditatis. ¶ Ad aliam que eſt de cerebro ⁊ ad aliam q̄ eſt de ſpiritibꝰ ⁊ neruis cōcedit̄ ꝙ illa ſūt frigidiora q̄ cor ⁊ hepar aut caro: ſed nō ſunt ſine naturali caliditate ¶ De animalibus venenoſis poteſt dici ꝙ ſunt frigidiora hominibꝰ: ſed non ſequit̄ ꝙ ſint ſine naturali caliditate. Similiter dicenduʒ eſt de ſomno ꝙ ſomnus ſit ex quadam infrigidatione: non tn̄ tali infrigidatione que omnem auferat caliditateʒ naturalē: ideo hec omnia non arguunt contra predicta ⁊c.

Quęſtio.IIII.

QVæritur: Vtrum calidum naturale poteſt corrumpi a ſeipſo. Arguitur ꝙ non: q: quodlibʒ ens diligit ſe permanere vt dicit commentator primo phyſicorum: igitur nullum debet corrumpere ſe. ¶ Item: ſicut nihil generat ita nihil corrūpit ſeipſuʒ: corrūpens enim debet obtinere ſuper illud qđ corrūpit̄: ideo debet manere poſt illiꝰ corruptionē: ſed idē non manet poſt ſuiipſius corruptionem: ergo idem non corrumpitur a ſe. ¶ Item ſicut generatio non eſt creatio ex nihilo ita corruptio nō eſt adnihilatio: ideo dicitur primo de generatione ꝙ ſemꝑ corruptio vnius eſt generatio alterius: igitur ſi calidū corrūpat ſe oportet ꝙ ex ſe generet aliquid aliud: quod non poteſt eſſe niſi frigidum ſibi contrariuʒ: mō hoc videtur impoſſibile: quia calidum non habet naturam infrigidandi: ſed potius calefaciendi ideo non generabit frigidū. Sed forte reſpōdebit̄ ad iſtas rōnes ſicut Ariſtoteles videt̄ dicere: ꝙ caliduʒ non corrumpit ſeipſuʒ per ſe ⁊ immediate ſed cōſumēdo humidum quod eſt nutrimentum ipſius calidi vel quod eſt ſubiectuʒ ipſius calidi. Vnde ad huiuſmodi humidi conſumptionē ⁊ corruptionem ſequit̄ corruptio calidi propter defectum nutrimenti vel ſubiecti ipſius ¶ Contra ergo ſic dicentes ꝓbatur ꝙ humidum nō corrumpitur a calido: primo: q: non eſt ipſi contrariū ⁊ corruptio eſt a contrario. Secundo: q: humidum et calidum ſe compatiuntur naturaliter vt in aere q̄ eſt calidus ⁊ humidus: ideo vnuʒ non eſt naturaliter corruptiuum alterius. ¶ Et confirmat̄: q: ſi calidū ageret in humidum conſumendo ipſum: vel ageret in humidum in quo vel cum quo eſt ſubiectiue: vel ageret ī aliud humidum exiſtens extra ipſum: patet ex ſufficienti diuiſione: ſed non poteſt dici ꝙ agat in humiduʒ cum quo eſt ſubiectiue: q: ſi ſic ſequitur ꝙ aer deſtrueret ſeipſum naturaliter: eo ꝙ eſt calidus ⁊ humidus: ideo calidum ipſius conſumeret eius humidum. Si dicatur ſecundo modo: ſcʒ: ꝙ caliduʒ conſumit humidum: ſcʒ propinquum ⁊ non humidū in quo eſt: tunc nulla erit ratio quare propter conſumptionem illius humidi extranei debeat illud calidū corrūpi: ex quo remanet ipſi proprium humiduʒ: igitur non apparet modus per queʒ calidū naturale poſſet corrūpi a ſe.

Oppoſitum tamē determinat Ariſtoteles dicens ꝙ ipſius ignis videmꝰ duas corruptiones. Vnā q̄ ē a ſeipſo vocata marcedo. Aliā q̄ eſt a cōtrario vocata extinctio. Dicit etiam dando modum per quem hoc fiat ꝙ calor amplior factus conſumit alimentum ⁊ manifeſte apparet ꝙ ignis in candela conſumit humiditatem cere: ⁊ in lignis conſumit humiditatem lignorum ⁊ tunc extinguitur ſiue deficit ignis: ideo ita pōt fieri de calore naturali in viuētibꝰ ¶ Sciendū eſt ꝙ ibi multe ſunt dubitatiōes. ¶ Prima dubitatio eſt: vtrum idem poteſt corrumpere ſe. Secunda: vtrū corū que ſimul ſubiectiue exiſtūt vnuʒ

poteſt corrumpere alterum. Tertia eſt: vtrum calidi-
tas corrumpit humiditatem an ſolum facit eam eua
porare. Quarta dubitatio eſt: vtru3 caliditas faciat
euaporare illam humiditatem q̃ eſt ſubiectiue cũ ipſa
an alia3 ſibi propinquam. Quinta dubitatio eſt: quõ
⁊ a quo corrumpitur ignis cãdele. ¶ Ad primã iſta-
rum dubitationum videtur mihi reſpondendum eſſe
ꝙ nulla res corrumpit ſeipſam niſi hoc ſit ratione di
uerſarum partium: ita ꝙ vna corrumpat aliam: quia
omne ens intendit ſuam ſalutem ⁊ nullam habet con
trarietatem a ſeipſo niſi hoc ſit ratione partium qua
rum vna forte eſt alteri contraria: ſicut in nobis mem
bra ſunt diuerſarum complexionum: vnum calidius
alteru3 frigidius: ⁊ ita poteſt vnum agere ad corrum
pendum vel diminuendum complexionem alterius.
¶ Ad ſecundam dubitationem poteſt dici ꝙ pluriu3
in eodem ſubiecto exiſtentium ſiue plurium ſimul ex-
iſtentium ſubiectiue vnum bene corrumpit alterum:
verbi gratia ſi aqua ſit calefacta: tunc ſimul ſubiecti
ue ſunt aqua ⁊ ipſa caliditas: ⁊ tamen aqua eſt inna-
ta corrumpere illam caliditatem: q2 eſt innata refri-
gerare ſe: quod apparet: q2 ſi auferatur calefaciens ⁊
ſibi relinquatur ipſa frigeſiet vltra frigiditatem con-
tinentis: quod non eſſet niſi per ſuam natura3 refrige
raret ſe. Similiter aĩa intellectiua habens in ſe opi-
nionem erroneam poteſt ſyllogiſando ⁊ diſcurrendo
ſibi vera3 acquirere ſcientiam ⁊ corrumpere illã opi-
nionem falſam: q̃uis anima et illa opinio ⁊ totus il-
le diſcurſus ſint ſimꝉ ſubiectiue. ¶ Sed tu dubitabis
quomodo illud eſt poſſibile: cum corruptio debeat eẽ
a cõtrario ⁊ cõtraria nũq̃ ſimꝉ ſint ſubiectiue. ¶ So
lutio: queda3 eſt contrarietas formalis: vt inter albũ
⁊ nigrum vel inter calidum ⁊ frigidum: ⁊ hec nõ ſtãt
ſimul ſubiectiue. Alia eſt contrarietas virtualis: ver
bi gratia: lumen a ſole procedens nõ eſt formaliter ca
lidum: quia non poſſet ſtare cu3 frigiditate medie re
gionis aeris vel cum frigiditate aeris in hyeme: ta-
men illud lumen virtualiter eſt calidum cum habeat
poteſtatem calefaciendi: ⁊ ideo lumen eſt contrariu3
frigiditati non contrarietate formali: ſed ſolu3 virtu-
ali: modo diceret̃ ꝙ forma ſubſtantialis aque non eſt
contraria caliditati contrarietate formali: ſed ſolum
virtuali ideo poteſt ſtare ſimul cum ea ⁊ cum hoc po
teſt eam corrumpere. ¶ Ad tertiam dubitationẽ: cre
do ꝙ caliditas ratione q̃ caliditas nunq̃ corrumpit
humiditatem: quia non habet ſibi contrarietatem: ſ3
bene diſponit eam ad faciliorem corruptionẽ: vel etiã
applicat eam ad ſua corruptiua: ⁊ hoc per talẽ mo-
dum: quia caliditas habet naturaliter ſubtiliare ⁊ al
leuiare ſubiectum in quo eſt: vel etiam ſubiectum in
quod agit: modo humidum ſubtiliatum facilius cor-
rumpitur aduenicnte ſibi contrario: ſc3 ſicco: ⁊ ſic ca-
liditas diſponit humiditatem ad facilior3 corrupti
onem. Deinde etiam caliditas alleuiando ⁊ ſubtiliã
do ſubiectum ſuum facit ipſum mouere ſurſum cum
ſuis accidentibus: ⁊ ita ipſa caliditas facit ſeipſam
⁊ humiditatem aſcendere: ⁊ forte iſte aſcenſus eſt in lo
cum frigidu3 a quo corrumpitur illa caliditas: ⁊ ita
caliditas per accidens corrumperet ſe quia moueret
ſe ad locum corruptiuum ipſius: ⁊ ſimiliter ille aſcen
ſus poteſt fieri in locum ſiccum a quo corrumperetur
illa humiditas propter contrarietatem: ⁊ ſic calidi-
tas diſponit ad corruptionem humiditatis: ſed non
corrumpit eam per ſe: immo ſiccitas. Unde debetis
imaginari ꝙ ſicut ignis corrumpit humiditatem et
frigiditatem aque: tamen hũiditatem nunq̃ corrum
pit niſi per ſuã ſiccitatẽ: ⁊ frigiditatem niſi per ſuam
caliditatem. ¶ Ad quartam dubitationem credo ꝙ
caliditas poteſt ſubtiliare ⁊ euaporare tam humidi
tatem ſibi coniunctam ſubiectiue q̃ humiditatem ꝓ
pinquam. Caliditas enim eſt tanq̃ primus actus in
reſpectu ſubtilitatis ⁊ leuitatis. Unde res exiſtens ĩ
primo actu eſt innata ſe mouere ad actum ſecundum
⁊ ideo ſi humidum calefiat poſſibile eſt ꝙ ante eſt ca
lefactum q̃ rarefactum: tamen per illam caliditate3
ſi maneat continue rarefacit ſe vſq3 ad gradum rari-
tatis debitum tali caliditati: ⁊ ita calidum rarefaci
endo ⁊ alleuiando mouet ſe cum ſuis accidentibus ⁊
⁊ per conſequens cum humiditate ſibi coniuncta ad
locum ſurſum: ⁊ hoc vocatur euaporatio. ¶ Ad vlti
mam ꝓ nunc tractanda3 dico ꝙ ignis candele ſi aſcẽ
dendo ſurſum nõ inueniret contrarium non corrũpet̃
immo ſaluaret̃ q̃uis recederet a cãdela: ⁊ eſſet per ſe:
⁊ q̃uis propter ſubtilitatem non appareret nobis: ſ3
quia aſcendit in aerem habentem ſibi contrarietate3
ideo ab illo aere corrumpitur ⁊ cõuertit̃ in aerẽ. Nec
debetis credere ꝙ ſit idem ignis in principio illumi-
nationis candele ⁊ in medio conſumptionis candele
⁊ in fine: immo continue ignis primo factus euolat a
candela ⁊ aſcendit in aerem ⁊ alter ignis generatur
ex cera q̃ cum fuerit calefacta ⁊ ſubtiliata eſt innata
igniri ſiue conuerti in ignem virtute ignis p̃oris ip-
ſam conuertentis: ⁊ ſic tande3 tota materia cere euo-
lat in aerẽ ⁊ non reſtat ex qua nouus ignis poſſit ge
nerari: ideo ſic ceſſat ibi eſſe ignis: ⁊ ideo manifeſtu3
eſt ꝙ ĩ huiuſmodi conſũptione cãdele ignis nõ corrũ
pit ſe: ſed bene corrũpit ceram generando ex ea ignẽ
⁊ ignis genitus naturaliter aſcendit ⁊ ſic euolat a no
bis. ſed adhuc aſcendens non corrumpit ſe: immo cõ
tinens in quod aſcendit corrumpit ipſu3 ſi habeat cõ
trarietatem ad ipſum ⁊ obtineat ſuper ipſũ ⁊ per iſtũ
etiam modum calor naturalis marceſſit in viuentibꝰ
ſicut declarabitur in alia queſtione.

¶ His viſis reſpondetur ad rationes

Tres enim prime rationes bene ꝓbant ꝙ calor non
corrumpit ſe niſi loquẽdo improprie: ſc3 quia mouet
ad locum corruptionis vbi non a ſe ſed ab alio cor-
rumpitur: ſed quando arguitur de conſumptione hu-
midi concedendum eſt ꝙ caliditas ea ratione qua eſt
caliditas nec corrumpit nec conſumit humiditatem
ſed ſolum facit ea3 euolare vel aſcẽdere: ⁊ ſic non am-
plius apparet ibi quod ante erat: ⁊ cu3 hoc bene verũ
eſt ꝙ ſiccitas cum caliditate exiſtens vt in igne corrũ
pit bene humiditatem ⁊ non plus probant rationes
que facte ſunt ⁊c.

Quæſtio. V.

Q Væritur Vtrum ca-
lor naturalis in viuentibus de
beat corrumpi propter conſũ-
ptionem humidi. Arguitur ꝙ
non: quia non repugnat calo-
ri exiſtere ſine humido: immo
ſummus calor poſſet eſſe ſine
hũido vt ĩ igne: ergo nõ opor-
tet calorem corrumpi propter
defectum vel conſumptionem humidi. ¶ Item non
apparet quare vel quomodo humidum debeat con-
ſumi in viuentibꝰ niſi hoc ſit a calore: ſed calor illud
humidum non habet conſumere: quia non eſt ipſi con
trarium: imo eſt ipſi conueniens ⁊ nullum ens debet

corrumpere ea que ſunt ſibi conuenientia: ⁊ quia etiã in aere eſt naturaliter calor ⁊ humiditas: ⁊ tamen ille calor non conſumit illã humiditatẽ: ergo nec debẽ eam corrũpere in viuentibus neq̃ cõſumere. ¶ Item Albertus ponit ꝙ ſiccum eſt lima caloris .i. acuit calorem: cuius ſignum eſt quia deſiccatiua acuunt in nobis ⁊ augent calorẽ: igitur non per humidum ſaluatur calor: immo per contrarium ſcꝫ per ſiccum magis ſaluatur ⁊ augetur. ¶ Item nõ videtur ꝙ in nobis poſſit conſumi humidum: quia continue per nutrimẽtũ reſtauratur: immo in infantibus ⁊ in paruis plus de humido reſtauratur per nutrimentum q̃ conſumatur: ideo augmẽtantur infantes ⁊ parui: modo ſi hoc eſt poſſibile in infantibus et paruis: videtur ꝙ hoc ſemper erit magis poſſibile: quia augmentato illo humido augmentatur etiam calor naturalis ⁊ tota virtus vitalis: ideo iuuenes ⁊ viri magis pñt in oẽs operationes vitales q̃ parui vel infantes: ⁊ ſic magis pñt ſibi reſtaurare humiduꝫ per nutrimentum: ideo videẽ ꝙ nunq̃ debeat deficere.

Oppoſitum determinat Ariſtoteles ſic enim ſit mors que vocaẽ marcedo: vt dicit Ariſtoteles ⁊ apparet de igne ⁊ de cãdela: quia conſumpta humiditate cere expirat ignis cãdele: ⁊ conſumpta humiditate naturali lignorum: ſcilicꝫ facta incineratione: expirat ⁊ deficit ignis. ¶ Notandum eſt ꝙ ex precedente queſtione ſatis videtur ꝙ humiditas vel etiaꝫ ſiccitas nec corrumpitur per ſe a caliditate: nec corrumpitur per ſe a frigiditate: quia non habet ad eas contrarietateꝫ. Et ſimiliter econuerſo: caliditas vel frigiditas non corrumpiẽ per ſe a ſiccitate: ⁊ econtra: ⁊ caliditas a frigiditate ⁊ econtra: tamen habitũ fuit ꝙ caliditas per accidens operaẽ ad corruptionẽ humiditatis: vel etiam ſui ipſius: quia ſubtiliat materiam ⁊ alleuiat: ⁊ ſic facit illam materiam cum humiditate ⁊ ipſa caliditate moueri ſurſum: ⁊ cõtingit aliquando ꝙ moueatur ad locum ſiccum a quo corrumpitur humiditas: vel ad locum frigidum a quo corrũpitur ipſa caliditas. Iſtis tamen habitis ⁊ ſuppoſitis adhuc reſtant alie dubitationes. ¶ Prima dubitatio eſt: quid intelligimus per humiduꝫ conſumi in viuentibus. ¶ Secunda dubitatio eſt: quomõ ipſum humidum conſumitur: ⁊ a quo. ¶ Tertia eſt: quare humido conſumpto non manet calor: cum poſſit manere etiam intenſiſſimus ſine humiditate. ¶ Quarta dubitatio eſt: quare calor in viuente conſumit humidum: cũ in aere non conſumat ipſuꝫ. ¶ Quinta dubitatio eſt cum alimentum ſumatur ad reſtaurationẽ humidi conſumpti: quare non poteſt animal perpetuari. Sed hec dubitatio indiget ſpeciali perſcrutatione: ideo dimitto eam pro nunc. Soluende ergo ſunt priores dubitationes. ¶ Ad primam: dicenduꝫ eſt ꝙ multum refert humidum ⁊ humiditas ſicut refert calidum ⁊ caliditas: humidum enim eſt ſubſtantia ſubiecta humiditati: ⁊ ideo poſſibile eſt ꝙ humidum corrumpaẽ humiditate manente: vt ſi ex aere fiat aqua humidum enim quod eſt aer corrumpitur: ⁊ illud humiduꝫ quod eſt aqua generatur: ⁊ tamen ſaluatur humiditas eadem numero: vt ſuppono ex ſecundo de generatione: ⁊ econuerſo humiditas poteſt corrũpi ita ꝙ humidum non corrumpatur: vt ſi lapis ſit humidus ⁊ ad ignem deſiccetur: humiditas corrumpiẽ et tamen humidum non corrumpitur: quoniaꝫ humidũ nõ eſt niſi ille lapis qui nõ corrumpitur. Hoc viſo põt dici ꝙ humidum conſumi: dici poteſt dupliciter: ſcꝫ proprie ⁊ improprie: humidum conſumi proprie eſt ipſuꝫ continue corrumpi partẽ poſt parteꝫ: ⁊ ſic in cõſumptione candele humiduꝫ conſumitur: quia humidum quod eſt cera corrumpitur. Sed humidum conſumi improprie eſt ipſũ ſeparari ab aliquo ĩ quo erat q̃uis non corrumperetur: ⁊ ita diceretur vinuꝫ in dolio conſumi ſi conſequenter auferretur: quarta poſt quartã: ⁊ frumẽta cõſumi: ⁊ ſic de aliis: ⁊ ſicut dico de humido ita poteſt intelligi de humiditate. Humiditatem conſumi proprie eſt ipſam continue corrumpi Et ipſam conſumi improprie eſt ipſaꝫ ſeparari ab eo in quo erat. Uerum eſt tamẽ ꝙ humiditas non poteſt ſeparari ab ipſo humido ſine eius corruptiõe. ¶ Ad ſecundam dubitationem conſiderandũ eſt ꝙ duplex eſt humidum: vnum eſt aqueum ⁊ illud non eſt nutritiuum caloris: ſed potius extinctiuũ. Aliud eſt aereũ ⁊ pingue: ⁊ hoc cum fuerit ſubtiliatum eſt bene ignibile ⁊ per conſequens nutritiuum ſeu augmentatiuũ ipſius ignis vel caloris: ⁊ de hoc habetis exemplum de lignis q̃ cuꝫ ſint viridia non poſſunt igniri propter humiditatem aqueam abundantem in ipſis: quando auteꝫ ab illa humiditate aquea ſunt deſiccata tũc remanet ſolum humiditas aerea ⁊ pinguis que cum ſit ſubtiliata vertitur in fumum bene inflammabilẽ: mõ igiẽ in propoſito nos loquimur de illo humido pinguí: ſcꝫ nutritiuo ignis: ſiue caloris. ¶ Tũc ergo qñ q̃ritur vtrum in viuentibus illud humidum conſumiẽ poteſt eſſe queſtio: vtrum illud humidum corrumpiẽ an ſolum ſeparatur. Ad quod ego reſpondeo ꝙ illud humidum pro parte corrumpitur et conuertitur in ſpiritꝰ naturaliter calidos ⁊ ſiccos participantes naturam ignis a dominio: ſicut etiam humidum lignorum corrumpitur ⁊ conuertitur in ignem. Dico etiaꝫ ꝙ illud humidum conſumitur .i. ſeparatur ab ipſo viuẽte: quia ſpiritus ex eo generati exhalant. Sed tũc querebaẽ a quo illud humidũ corrũpiẽ vel ſeparaẽ: ⁊ poteſt dici ꝙ a calido ⁊ ſicco corrumpitur: nam ſpiritus exiſtentes calidi ⁊ ſicci conuertunt ſibi illud humiduꝫ pingue: ſicut flamma exiſtens iam calida ⁊ ſicca corrumpit ceram: ⁊ conuertit eaꝫ ſibi: ⁊ ſic illud humidum quod corrumpitur: corrumpitur a ſpiritibus preexiſtẽtibus: ⁊ conuertitur in alios ſpiritꝰ: ſicut cera candele corrumpitur a flamma exiſtente ⁊ conuertitur in aliam flammaꝫ ⁊ põr flamma euolat: ⁊ ita cõſequenter donec totum humidum eſt conſumptum. Si autem tu queras quomodo ⁊ a quo hec ſeparanẽ a corpore. Dico ꝙ hoc eſt a leuitate mouẽte illos ſpiritus ſurſum: ⁊ exhalante: ſicut dicetur de flamma cãdele. ¶ Ad tertiam dubitationem: dicendum eſt ꝙ per humidi conſumptionem ⁊ corruptioneꝫ non corrumpitur calor: immo intendiẽ q̃tum eſt de per ſe: quoniã ſi ex humido generẽtur ſpiritus illi ſpũs ſunt calidiores q̃ eſſet illud humidum niſi ab alio refrigerentur ſicut flamma eſt calidior q̃ cera ex qua generabaẽ: et iterum ſi illi ſpiritus exhalent ⁊ aſcendant adhuc ex hoc non corrumpitur calor per ſe: ſed forte corrumpiẽ quia illi ſpiritus exhalantes mouentur ad locuꝫ frigidum: a quo calor corrumpitur: tamen verum eſt ꝙ apud ſeparationem illorum ſpirituum calor recedit a corpore: q: exiſtit in illis ſpiritibus: ⁊ ita corpus deſinit habere calorem: cum non fuerit humiduꝫ ex quo regeneretur aliud calidum: ⁊ ita vos habetis modũ quare humido conſumpto non manet calor in corpore: licet per humidi conſumptionem non corrũpaẽ: ſꝫ generetur: ⁊ eſt ſimile ſicut de igne in lignis: humiditas enim lignorum non conſumitur niſi q: ex lignis generatur ignis: ⁊ maior caliditas: ⁊ illud generatuꝫ continue euolat donec tota humiditas eſt cõſumpta.

⁊ tunc q: ex cineribus non poteſt alius ignis gñari: ſ illi cineres remanent ſine igne. ¶ Ad quartam ⁊ vltimam: quantum ad preſens dico q in aere calor non facit aſcendere ⁊ euolare humiditatez aeris: quia eſt in loco naturali: ⁊ tamen aer incluſus in aqua aſcenderet ⁊ euolaret ab ea: modo in corpore viuente quādo calor ſubtiliauit materiam ⁊ alleuiauit ea; non eſt in loco ſibi naturali: ſed petit locum ſurſuz propter leuitatem: ⁊ ita exhalando in ſpiritibus dimittit illud corpus: ideo patet quomodo humidum a corpore viuēte extrahitur per calorem: ꝙuis ab aere non extrahatur. De reſiduis dicet in ſequentibus.

¶ Ad rationes concedēdum eſt q calor eſt innat⁹ ſtare ſine humiditate ĩ materia maxie ſubtiliata: ſed in materia cere nō eſſet innat⁹ ſtare naturaliter niſi eſſet ei coniuncta humiditas pĩguis ex qua continue generaret: modo corpora viuentia non ſunt materie ſubtiliſſime vt eſt ignis: ſed materie terreſtres a dominio: ideo exſpirata humiditate nutritiua ignis exſpirat ab illa maťia ignis ⁊ calor. ¶ Ad ſecundam dictum eſt quomodo calor conſumit humiditatem in viuente ⁊ ſeparat eam: licet non in aere. ¶ Ad auctoritatem Alberti: concedendum eſt q ex aliquali deſiccatione intenditur in nobis calor ⁊ fortius conſumit ipſum humidum: tamen cum humidū eſſet conſumptuz calor ille in ſpiritibus exſpiraret et remaneret totū ſine calore: non quia eorum calor corrumperetur niſi per accidens: ſicut ante dicebať: qm̄ ſiccum non corrumpit calorem: immo potius accendit. ¶ Vltima ratio tangebat quintam dubitationē que dimiſſa fuit.

Queſtio. VI.

QVęritur: Vtrum per conſumptionem alimenti poſſit vita perpetuari ĩ aliquo viuente. Arguitur q ſic: quia ſicut de igne videmus q in infinitum duraret ſi ſemper apponerentur combuſtibilia: ita pari ratione videtur q viuens in infinitum deberet durare ſi apponeretur conueniens nutrimentuz. ¶ Item: calidū in viuente pōt excedere humidum ⁊ ita conſumere ipſum: ergo poſſet dari medium ſcʒ proportio equalitatis: vbi enim eſt dare maius ⁊ minus ibi pōt dari medium: hac autem proportione equalitatis data nec calidum poterit conſumere humidum: quia non ſupdominabiť: nec humidum poterit extinguere calidum quia etiam non dominabitur: ergo ſemper durabunt ⁊ non deficiet vita. ¶ Itē: ſuppono q in ſtatu virili q eſt ſtatus perfectus corporis humani ⁊ omniū inſtrumentorū ⁊ virtū aīe: omnes ꝟtutes corporis et anime melius ⁊ perfectius poſſunt in ſuas operatiōes ꝙ in ſtatu infantie vel pueritie: qui adhuc eſt ſtat⁹ imperfectus corporis: ſed ĩ infantia vel pueritia calidū naturale poteſt reſtaurare humidum conſumptuz: ⁊ pl⁹ propter quod poterit ſe ⁊ totum corpus augere: ergo in ſtatu virili poterit homo magis facere: ⁊ ſic nunꝙ erit diminutio corporis ⁊ virtutum corporalium: immo ſemper augmentatio: ⁊ ſi ita eſſet nunꝙ veniret mors. ¶ Item: ſuppono q nullo toto tpe ignis candele: vel corpus equi: vel capre manet totaliter idem in numero: immo alique partes defluunt: ⁊ alique adueniunt: vt patet primo de generatione: ita permanētia ignis candele vel corporis equi aut capre fit per ſucceſſionem partis poſt partem continue: modo iſto modo poſſet planta perpetuo durare: ſi eniʒ ſcinditur truncus tunc iterum radices emittunt truncos ⁊ ramos: ergo viuens poteſt perpetuari: ſicut pōt p annū durare: ſcʒ non totaliter idem: ſed per ſucceſſiuum aduentum nouarum partium: partibus defluentib⁹ vel ablatis. ¶ Item: ſicut partes aeris alicubi corrumpuntur ⁊ alique alibi generantur ⁊ ita perpetuo durat aer: ita pari ratione videtur poſſibile q licet aliq̄ partes viuentis defluant per exhalationem vel euaporationem a calido: ⁊ alique partes generantur et adueniunt ex nutrimento: q animal poteſt ſic perpetuo durare.

Oppoſitum videtur velle Ariſtoteles in iſto libro: ⁊ in omnibus per experientiam videmus naturaliter venire ſenectutem: et tandem mortem: ideo communiter dicitur q nihil eſt certius morte ꝙ nihil incertius hora mortis. ¶ Item Ariſtoteles in primo celi determinat q omne corruptibile de neceſſitate corrumpetur: ideo nullum poteſt durare perpetuo: ſed omne viuens in iſtis ſuperioribus eſt corruptibile: cum habeat materiam ⁊ contrarium: ergo nullum poteſt perpetuari. ¶ Aliqui propter ratiōes tactas dixerunt q animal poſſet perpetuari per nutrimentum ſi ſemper haberet nutrimentum conuenientiſſimum: ⁊ de illo nutrimento nunꝙ acciperet pl⁹ vel minus opportuno: ⁊ quod etiam ſemper eſſet in ſillo loco temperatiſſimo: ⁊ in nullo opere excederet opportuno: vel deficeret ab opportuno: tamen quia hoc non eſt poſſibile propter varietatem temporum ⁊ ciborum: ideo propter exceſſus et defectus in ꝙtitate vel qualitate nutrimenti vel aliorum concurrentiū cum vita neceſſe eſt tandem corpora animalium pati ⁊ deteriorari: ⁊ ſic tandem ſequi mortez. Credo tamē q hec opinio non ſit vera: immo ſi omnia p̄dicta concurrerent: tamē adhuc de neceſſitate ſequeretur ſenectus ⁊ mors: ideo videnduʒ eſt vnde proueniat neceſſitas mortis. ¶ Eſt igitur notandum q aliq̄ ſunt mortes violente: vt ſi homo gladio vel aliter ĩterficiatur: vel ſi per nimium ⁊ ineptum vel cibum vel potum calor naturalis extinguať: ⁊ iſte mortes ſunt accidentales: non ex neceſſitate nature: ideo de illis non eſt nūc loquendum: ſed de morte que contingeret in homine optime cōplexionato ⁊ optimi regiminis prout eſſet naturaliter poſſibile. De neceſſitate igitur talis mortis aliq̄ dicunt duplex eſſe humidum in homine vel ĩ animali: ſcʒ humidum radicale: ⁊ humidum nutrimentale: ⁊ dicunt humiduʒ radicale eſſe quod contrahitur a parentibus in ipſius animalis generatione ⁊ dicunt humidum nutrimentale eſſe quod ex nutrimento animalia acquiriť. Dicunt etiam q calidum naturale ⁊ vitale non eſt natuʒ ſaluari niſi in humido ⁊ p humidū radicale: ideo cū illud hūidū radicale fuerit totum vel quaſi totum conſumptum ſequitur neceſſario expiratio calidi naturalis: et mors: ꝙuis in membris remaneat multum humidum nutrimentale. Deinde dicunt q calidum continue agit in humidum conſumendo ipſum: ⁊ ideo cito eſſet conſumptū humidum radicale niſi adueniret humidum nutrimētale in quo ⁊ per quod occupatur actio calidi naturalis: ſed tamen humidū nutrimentale non ſic occupat actionem calidi quin ipſum calidum cuʒ euaporatione vel exhalatiōe hūidi nutrimentalis exhalet etiam aliq̄d de humido radicali ⁊ conſumat: ⁊ ſic tandeʒ de neceſſitate ſequitur mors: propter defectum humidi

radicalis. ¶ Alij autem dicunt modo ꝓpinquo p̄dicto:ſcʒ ꝙ hūiduʒ nutrimētale cōmiſcet ſe humido radicali:eo ꝙ ꝗlibʒ pars nutrimēti nutrit vt hētur p̄mo de gñatiōe:⁊ ita hūidū radicale reddit̄ ipuriꝰ:⁊ ſic cōtinue ꝓuenit tāta ipſiꝰ ipuritas ꝙ nō pōt i eo ſaluari calor naẗalis ⁊ vital':⁊ ita de neceſſitate ſeqt̄ mors. ¶ Mihi tamē videtur ꝙ hec opinio non ſit ſufficiēs: qꝛ hūidum radicale ſcōm iſtos eſt illō ſolū qō cōtractū eſt a natiuitate ⁊ a parentibus ⁊ illud eſt ita paruū ꝙ non videtur ſufficere ad ſaluādū tm̄ calorē ꝗtꝰ eſt in vno magno corpore:immo abſurdum eſſet dicere ꝙ aīa ⁊ vita ſint ſolum in illo humido puo qō erat in formatione embrionis:imo aīa ⁊ vita informāt totum magnum corpus. ¶ Item ex ſanguine matris puer formatur ⁊ in vtero nutritur:ideo ille ſanguis ex quo formatur ⁊ nutritur non eſt purior neqꝫ melior neqꝫ per conſequēs vitalior ꝗ̄ ſanguis ex quo mater nutritur:ideo videtur abſurduʒ ꝙ vita viri vel mulieris ſaluet̄ ſoluʒ i hūido:⁊ per humidū qō habuit a gñatione:cū illud humidū qō habet ex nutrimēto ſit ita purum et vitale:imo eiuſdeʒ rationis:quoniā humidū qō habemꝰ a generatiōe fuit de humido ſiue de ſanguine matris. ¶ Alij dicunt vt mihi videt̄ ꝓbabilius diſtinguentes duplex humidum. Unum fluens qō eſt ſanguis:vel humores. Et aliud conſolidatum ex quo iam cōſtituta ſunt mēbra:⁊ caro: ⁊ oſſa: ⁊ nerui. In hūido aūt cōſolidato eſt aīa ſubiectiue ⁊ vita: ⁊ nō in humido adhuc fluente:ꝗ̄uis ad ſalutē vite exigatur humidū fluēs:vt dicetur poſt. Deinde dicitur ꝙ in vtrūqꝫ humidū agit continue calor naẗalis. Et p̄mo ſcʒ ad p̄ns videbit̄ de humido cōſolidato:de q̄ dicēdū eſt ꝙ cōtinue aliqd de eo abſoluit̄:⁊ tñ ad eiꝰ reſtaurationē īdigemꝰ hūido fluēte ſcʒ ſanguine q̄ tādē in mēbra cōuertit̄ ⁊ cōſolidat̄ mō:opʒ imaginari ꝙ in reſolutiōe hūidi cōſolidati euaporat̄ illō qō ē ſubtiliꝰ ⁊ remanet illō qō eſt magis t̄reſtre ⁊ groſſū: iō cōtinue mēbra dureſcūt ⁊ fiūt magis t̄reſtria ⁊ ſicca: ⁊ ꝑ ꝯñs minꝰ inata ſaluare calorē naẗalē:⁊ i hmōi durificatione ⁊ t̄reſtreitate mēbroꝝ ꝯſiſtit ſenectꝰ ⁊ de neceſſitate tādē mors ſeqt̄. hec eſt igr̄ cā ex pte hūidi cōſolidati qre i aīali nō pōt vita ꝑpetuari ꝑ nutrimētū. Deīn dicendū eſt adhuc de humido fluente. De quo ſciēdū eſt ꝙ hūidū cōſolidatū nō ſufficit ad ſaluādū ⁊ retinēdū tm̄ calorē ꝗtꝰ requirit̄ ad vitā ⁊ opatiōes vitales aīaliū:ſed reqritur humidū ſubtile quod ſit īnatū q̄ſi igniri.i.cōuerti i ſp̄s q̄ ſūt calidi ⁊ ſicci ꝑ modū ignis vñ illi ſp̄s ſe hñt i aīali ſicut flāma in cādela: ſicut eñ extincta flāma exſpirat totꝰ calor in candela: ſic extīctis vel exhalat; ſpiritibꝰ exſpiraret totꝰ calor vital' ⁊ ab hūido fluēte:⁊ ab hūido cōſolidato:⁊ ſicut cōtinue i cādela flāma gñata aſcēdit ⁊ exhalat tñ añꝗ̄ exhalata ſit hēt ptātē gñandi ex humido ſibi cōiūcto aliam flāmā ſequētē ipaꝫ:⁊ ſic cōtinuat̄ flāma ⁊ ignis. ita ēt ſp̄s gñati cōtinue diffundūt̄ ꝑ corpꝰ ⁊ exhalāt:cū āteñ hñt ptātē gñādi alios ſp̄s ꝯñtes ex hūido ſubtili ſibi cōiūcto:⁊ ſic cōtinuāt̄ ſp̄s ⁊ calor vital' ꝑ totū corpus. Et ex iſtis manifeſtū ē ꝙ hūidū fluēs ad duo p̄cipalit̄ deſeruit:ſcʒ ad reſtaurationē hūidi cōſolidati ⁊ ꝑ conſequēs mēbroꝝ:⁊ ad generationē ſpirituū ex eo. Oportet ergo cōſiderare ꝙ propter ineptudinē ⁊ duritiē predictam mēbrorum ille ſanguis ſiue ille hūor fluens nō pōt bene digeri:ideo remanet q̄dāmodo crudus:⁊ aquaticꝰ:⁊ nō bene diſpoſitꝰ ad generationeʒ ſpūuʒ:ideo tandē propter eiꝰ diſpoſitionē neceſſe ē deficere ſpūs:⁊ ꝑ cōſequēs calorē ⁊ vitā:hec eſt ꝗ̄ cauſa neceſſitatis mortis ex pte hūidi fluētis:q̄ habet ortū vt aſperū ex ineptudie humidi cōſolidati: ſcʒ ex ineptudine:⁊ duritie membroꝝ:⁊ Ariſtoteles in iſto libro loquit̄ de illa duritie ⁊ terreſtreitate mēbroꝝ. in p̄mo autē de generatione capitulo de augmētatione videtur loqui de ineptudine humidi fluentis:quod tandē fit aquaticum:⁊ ſic indigeſtū. ¶ Itē ſpecialiter ex parte pulmonis oſtēdit hic Ariſtoteles neceſſitatem mortis:quia pulmo ꝑ certū tempꝰ efficit̄ nimis terreſtris ⁊ durus:eo ꝙ continue ſubtilius ab ipſis membris reſoluitur ⁊ terreſtrius remanet: ſicut dictū fuit ideo ille pulmo non bene ⁊ prompte mouetur ad refrigerandum calorem cordis ⁊ ſic ille calor non refrigeratus conſumit cito in ſenectute illud paucum humidum quod circa cor erat innatū cōuerti in ſpiritꝰ: ⁊ tūc ſeqtur mors q̄ vocat̄ marcedo. Similit̄ poſſet oſtēdi ſpecialiter ex parte cordis:qꝛ cor ex ſenectute factū dicitur terreſtre ⁊ durū:⁊ per conſequens ineptū ad prompte moueri:nō poteſt exſufflare ſpiritꝰ generatos ad membra exteriora. ideo illi remanentes circa cor conſumunt cito illam paucam humiditatē que ibi exiſtens eſt innata conuerti in ſpiritus:⁊ ita totuʒ exhalat:⁊ ſequitur marcedo. Et nō credatis propter predicta ſcilicet propter predictum defectuʒ refrigerationis vel exſufflationis ꝙ in corde calor ſit fortior in ſenectute ꝗ̄ in iuuentute:ſed eſt forte reſpectu pauci humidi tunc ibi exiſtentis:ita ꝙ poteſt ipſum cito conſumere.

¶ Ex iſtis dictis poſſunt ſolui ratiōes

que in principio queſtionis fiebant. Ad primam dicēdum eſt ꝙ ꝗ̄uis aliquibus modis ſit ſimile de igne in lignis et de calore in nobis:tamen aliquibus etiam modis eſt diſſimile: quia in lignis non indiget ignis ad ſui continuationem certa figura et diſpoſitione membrorum nec certo motu eorum:ſed in nobis calor naturalis ad ſui generationem ⁊ cōtinuationem indiget mēbris determinate figure:⁊ determinatorum motuū:quibꝰ ceſſantibꝰ nō pōt opꝰ caloris exercere ⁊ illi motus deficiūt propter defectum durificationū membrorum: ideo quantuncunqꝫ ſibi apponat̄ tñ nō poteſt calor continuari in nobis ſicut ignis continuaretur per appoſitionem lignorum. ¶ Ad aliā dicendum eſt ꝙ ſi calor obtineat ſuper humidum vt poſſit ipʒ digerere ⁊ ſibi conuertere: tunc manifeſtum eſt ꝙ conſumeret ipſum totum niſi reſtauraretur nutrimēto:et ꝗ̄uis reſtauraretur:tamen fit durificatio predictoruʒ mēbroꝝ:ad quā tandē eſt neceſſe ſequi mortē ſi autē calidum nō ſic obtineat ꝙ poſſit humidū ſibi cōuertere: tunc ille non eſt ſufficiens ad vitam:⁊ ideo non valebat illud argumētū de ꝓportione equalitatis:qm̄ ad vitam exigit̄ calor potens digerere humidum ⁊ cōuertere in ſpiritꝰ. ⁊c. ¶ Ad aliam. concederem ꝙ in ſtatu virili calor eſt potētior et melioris diſpoſitionis ꝗ̄ in ſtatu infantie vel pueritie:et ſimiliter oīa mēbra ⁊ omnes vires anime et corporis: tamen nō propter hoc ſequit̄ ꝙ ille calor poſſit augmētare corpus ſicut poterat in pueritia: quia humiduʒ conſolidatum iam eſt factum durius et minus bene extenſibile:nec iſta eſt peior diſpoſitio: qꝛ talis durities que eſt in ſtatu virili eſt cōuenientiſſima ad operationes anime exercēdas:ad quas non erat ſic conueniens humiditas puerilis. ſed tandē per certū tēpus fit modo prius dicto amplior durities que iam redditur ineptior ad operationes anime:⁊ tandē totalit̄ inepta. ¶ Ad aliā concedo ꝙ corpus nō durat totaliter idem per totum tēpus:immo nec totaliter idē hodie ⁊ cras:ſʒ idē ꝑ ſucceſſionē partiū cōſequēt.

aduenientium ꝛ recedentium: cum dictū fuit ꝙ hoc nō pōt ſemꝑ fieri ꝓpter ineptitudinē ꝛ duritiē mēbrorū: qḋ aūt dicebaṫ de plātis: pōt dici ꝙ idē trunc⁹ nō ſufficeret ad ꝑpetuādū ramos ſuꝑiores: q: ſeneſceret: ideo maxīe arbores tādē exſiccāṫ: tñ ꝑ replātationē ramorū poſſūt ꝑpetuari: q: ex trunco antiq̄ ꝓducitur ram⁹ iuuenis habēs nodos: ꝛ cū hoc abſcindiṫ ꝛ poniṫ in terra vita eſt ī nodo potēs ſibi ꝓducere radices ꝛ ita fit iterū planta ꝑfecta ꝛ tota iuuenis: ꝛ ita radices in nodis habēt ptātē ad ꝓducēdū nouos ramos ſic autem nō eſt de aīalib⁹: qm̄ aīalia requirūt ꝛ magis diuerſe ꝑfectiorē ꝛ magis diſtinctam organiſationē membrorū: ideo vnū non habet virtutē ſufficiētē ad ꝓducendū ſibi alterū mēbrū: ſed ꝓpter maiorē perfectionē animal indiget gñatione toti⁹ ſimul. ¶ Ad aliam rationem: diciṫ ꝙ nō eſt ſimile de partib⁹ aeris ꝛ de ptibus aīalis: q: ptes aeris ſunt eiuſdē rōis licet aliqui hic corrūpanṫ: ꝛ alie generēṫ: ſic aūt non eſt de mēbris aīaliū: imo ob hmōi gñationē ꝛ corruptionē partiū alia mēbra aīalis cōtinue dureſcūt: ꝛ fiunt magis terreſtria ſicut ante dictum fuit.

Queſtio. VII.

QVæritur: Vtrū ignis in ſuffocatorio .i. in vaſe bñ circūquaꝗ obſtructo debeat cito corrūpi. Arguiṫ ꝙ non: q: ꝑ illō vas prohibeṫ actio contrarij in ipſū: ergo cū corruptio ſit a cōtrario: ignis per ſuffocatorium debet ſaluari: nō corrūpi. ¶ Itē de nocte mulieres cooperiunt ignem ad cuſtodiendū ꝛ ſaluandū ꝗ coopertū cuiuſmodi eſt ſuffocatorium non debet extinguere ignē: ſed ſaluare. ¶ Itē: ſi ponaṫ aqua calida in balneo ꝛ optime cooperiaṫ balneum et obſtruatur: aqua illic remanet diuti⁹ calida ꝛ calor ꝑ coopertum optime obſtructum cuiuſmodi eſt ſuffocatorium non debet corrumpi: nec per ꝯñs ignis. ¶ Itē: ſequeretur ꝙ ignis in ſphera ſua deberet cito corrūpi quod eſt falſum: ꝛ pȝ ꝯña: q: optīe circūquaꝗ eſt coop̄tus ꝛ obſtructus a celo.

Oppoſitū vult Ariſto. & apparet manifeſte per experientiā: ſi eñ obſtruas bene furnum in quo ligna ardēt ligna cito extīgūṫ: ꝛ ī faciēdo eſcā de pannis lineis: cū illi pāni ſunt igniti ſi bene recludanṫ in vaſe extinguntur: ꝛ hoc etiā mō operanṫ artifices carbonum: cum enim fecerunt magnum cumulū lignorum circūuoluūt illum terra vt non poſſit fum⁹ exire: ꝛ cum imponunt ignē faciunt in illa terra quedam foramina per que fum⁹ exit: ꝛ cū vidēt fumū ſubtiliari obſtruūt illa foramina ꝛ faciūt alibi foramina et tunc ignis vbi prius erat extinguitur: et vadit ad locum illorum foraminum nouorum: ꝛ cum vndiꝗ ſic factum eſt ipſi vndiꝗ obſtruunt oīa foramina: ꝛ tunc tot⁹ ignis extinguitur. ¶ Ariſtoteles videtur ſoluere iſtam queſtionem in littera: ꝛ ad ſolutionē declarādam: dicitur cōmuniter ꝙ calor non contrariatur humiditati: neꝗ ſiccitati: ideo cum vtraꝗ poteſt ſtare calor: ergo pōt ſtare ꝛ in ſicco ꝛ in humido: ſed in vtroꝗ iſtorū dupliciter: ſcȝ vel in ſubtili vel in groſſo. Si igiṫ ſit calor in ſicco ſubtili: tūc illō eſt ignis vel igneū a dñio: ꝛ ſi ſit in hūido ſubtili tūc ē aer vel aereū a dñio ſed ſi ſit in humido vel ī ſicco groſſo: ſcȝ aqueo: vl' terreſtri: tunc eſt quaſi in aliena materia ꝛ non poteſt ibi naturaliter conſeruari niſi ab alio. Unde humida vel ſicca groſſa ſi ſint calefacta remoto calefaciēte reuertuntur ad ſe naturaliter ad frigiditatē: ſic autem nō faciūt ignis ꝛ aer in propria materia. Tunc diceretur ꝙ ſi ignis ī ꝓpa ꝛ ſubtili maṫia eſſet ī vaſe optīe obſtructo incluſus ille ignis propter hoc non cito corrūperetur: niſi vas eſſet frigidū ꝛ igni contrarium: immo ille ignis magis ſaluaretur ꝙ̄ ſi eſſet hic in aere expāſus: ꝛ ideo de tali igne non loquitur hic Ariſtoteles. ¶ Deinde notandum: ꝙ ſi ignis ſit coniunct⁹ cum groſſa materia: ille innatus eſt exſpirare ab ea ꝛ ideo non poteſt in materia groſſa diu cōſeruari niſi continuo ex illa materia gñaretur: ſicut apparet de flamma candele vel lignorum: ſic enim flamma candele continuatur ꝙ continue flamma generata exhalat ꝛ recedit: tamen anteꝙ̄ receſſerit ſubtiliat aliam materiam ſequentem per ſuum calorem: ꝛ ex ea generat aliam flammā: ꝛ ita ſic conſequenter aliā: ꝛ ſic deincepe donec conſumpta eſt materia. Modo ergo ad propoſitum ſi ignis lignorum ignitorum includaṫ in ſuffocatorio id eſt in vaſe optime obſtructo: tunc non potens exhalare reuertitur in ſe: et valde intenditur calor in tantūꝗ eſt calor ſic intenſus: ꝙ citiſſime poteſt incendere ꝛ conſumere materiam iam ſubtiliatam et innatam incendi: ꝛ ꝙ illa materia ſubtiliata aut conſumpta eſt: per conſequens materia poſſet ſubtiliari ꝛ aptari ad incendendum: ideo tunc non poteſt amplius ignis generari ex lignis: et ita oportet deficere ignem. Iſta videtur eſſe intentio Ariſtotelis: que licet ſit vera quātū ad multa: tñ circa eam eſt fortiſſima dubitatio: q: ante factionē ſuffocatorij eſt iam ignis generatus in lignis: ꝛ adhuc ſicut tu dicis cito conſumitur materia ſubtiliata: et non conſumitur niſi quia ex ea generaṫ ignis: mō iſte ignis ſic genitus nō poteſt exſpirare nec exire propter ſuffocatorium. Eſt ergo dubitatio a quo ille corrumpiṫ: cum ibi nō ſit cōtrariū: ſcilicet frigidū corrūpens: ſuppono eñ ꝙ ſuffocatorium ſit bene calidū. Et dubitatur quare ille ignis ſic intra ſuffocatorium incluſus non adhuc agit in ligna ſubtiliando materiā et igniendo. ¶ Propter iſtam dubitationem ꝛ propter determinationem Ariſtotelis concedēdum eſt primo cū Ariſtotele: ꝙ ignis in ſeipſum reuerſus ꝛ congregatus fortificatur ꝛ intendiṫ ꝛ virtus vnita eſt fortior ſeipſa diſperſa. Unde ſic exhalationes calide quando per antiparitaſim congregantur inflammantur per intenſionem caloris ꝛ fiunt coruſcationes: et ita etiam frigidum intenderetur. Et ita fiunt grandines vt debet videri in libro metheororum. ꝛ propter iſtam cauſam ſufflamus ignem ad augmentandum ꝛ vigorandum: quia flamma ꝛ ignis exiens a lignis reuertitur in ipſa ligna per ſufflationem ꝛ fortificatur calor: vnde ſi exſufflatio eſſet talis ꝙ exſufflaret flammam a ligno vel a candela: ipſa ſufflatio non incēderet ſed extīgueret. Deinde concedendum eſt cū Ariſtotele ꝙ flamma vel ignis in materia groſſa deficeret ſi eſſet conſumpta materia nata igniri: vel etiam ſi materia ſubtiliata igniretur: ꝛ euolaret anteꝙ̄ alia maṫia poſſet ſubtiliari: et hoc videtis expīmētaliter ꝙ flamma in candela durat vſꝗ ad conſumptionē cādele: eo ꝙ maṫia cādele eſt faciliṫ ſubtiliabilis iō anꝙ̄ flāma genita ſit exhalata ē alia maṫia ſubtiliata. ſed igniatis extremū baculi ꝛ inflammetis: ꝛ extrahatis baculū ab igne remanebit flamma per aliquod modicū tēpus: ſ; non poſt cōſūptionē baculi: q: flāma genita prius eſt exhalata ꝛ materia ſubtiliata

p̄rius eſt iſlāmata et exhalata q̄ ulterior materia poſ
ſit ſubtiliari: ⁊ adaptari ad incendiū: ⁊ ideo dicta ari
ſtotelis: de ſuffocatione carbonū habēt ſuā veritatē
q: flamma prius exhalat per intenſionem caloris q̄
alia materia ſubtilietur. Sed tu q̄ris quomō exhalat
cum ſuffocatorium detineat eam ⁊ a quo corrumpitur
illa flamma genita ⁊ calor eius? Dico ꝙ multus aer
intra ſuffocatorium continetur: cum quo flāma geni-
ta exſpirando a lignis miſcetur a quo corrūpitur: vt
nō ſit tāti caloris ꝙ poſſint ligna igniri: ſic videtur iſta
poſſe ſuſtineri. Sed adhuc iſta nō eſt perfecta ſolutio
q: pono ꝙ ſuffocatoriū ſit ita paruū p̄ciſe ꝙ ſolum
contineat carbōes ignitos: ⁊ flammā ſine alio aere
⁊ ſit ſuffocatorium bene calidum: ita ꝙ ex ſua frigi-
ditate non corrumperet flammam: q̄ro ergo vnde ⁊ a
quo extinguetur ignis iā genitꝰ: ⁊ videtur mihi ꝙ ad hoc
proficiat ſolutio Ariſtotelis. Ideo dicūt multi ꝓbabi
liter: ꝙ ignis exigit raritatē ideo ſi ḡnetur ⁊ nō poſſit di-
latari accidet ipſi violēta cōpreſſio: ⁊ materialiter ⁊ ſic ꝓ
pter materialē diſpoſitionē ille ignis corrūpitur ī talē
ſubſtātiam q̄ inata eſt eſſe ſub maiori denſitate. vñ vi
detur experimentaliter ꝙ ignis ſiue ī ſtraminibꝰ ſiue in
aliis cito corrūpitur ſi fortiter ⁊ violēter cōp̄matur.

Ad rōnes. Ad primā quando dicitur
ꝙ ſuffocatorium ꝓhibet actionem: cōcedo ideo nō ab
illo cōtrario corrūpitur: ſꝫ ꝓp̄t cōſūptionē materie ſub-
tiliate vel violētā cōp̄ſſionē igni cōtrariā ⁊ innatura
lem. ¶ Ad aliā reſpondet Ariſto. ꝙ cineres ſunt rari
⁊ hñtes poros ꝑ q̄s ignis coopertus pōt euētari: ideo
ignis ſi ſuffocatur ſꝫ cōſeruatur a cineribꝰ nec ab exteriori
cōtrario corrūpatur. ¶ Ad aliā de balneo dico ꝙ nō ē
ſimile ſicut de igne coopto: q: ī aq̄ calida nō ē ignis
qui nutritur taliter ī materia aque ſꝫ in lignis ignitis: ſi
debeat manere indiget nutriri ex materia lignorū: qđ
non poteſt fieri poſito ſuffocatorio propter ea que di-
cta ſunt. ¶ Ad vltimā: dico ꝙ ignis in ſphera ſua ⁊ in
ꝓpria ⁊ naturali materia nec exhalat nec exit ab il
lo loco ⁊ recedit a lignis: ideo nō ē ſimile ī ꝓpoſito de
illo igne ⁊ de igne lignorū vel candele.

Quæſtio.VIII.

QVeritur: Vtrū omne
viuens q̄ ad ſalutē vite indigeat
refrigerio caloris naturalis. Ar
guitur ꝙ nō: q: multa aīalia in
hyeme nō p̄nt in ſuas op̄atio-
nes ꝓpter frigꝰ: imo apparēt
mortua: vt aliq̄ vermes ⁊ aliq̄
rane: ⁊ tūc nō īdigēt refrigerio
etiā q: hoīes in hyeme ludūt cōtra frigꝰ ⁊ vadunt ad
ignē ꝓp̄t calefieri: ergo nō indigent refrigerio. ¶ Itē
extinctiōe caloris a frigido contrario moriūtur multa
aīalia: ḡ illa nō indigent refrigerio: ſed potiꝰ indigēt
calefactiōe. ¶ Itē: ſi aīalia indigerēt refrigerio hoc
eſſet ad ſaluādū calorē naturalem: ſed calor nō eſt in-
natꝰ ſaluari ꝑ refrigeriū: imo ꝑ refrigeriū deſtruitur
vł diminuitur: ergo aīalia nō īdigēt refrigerio. ¶ Itē: aer
⁊ ignis ad ſalutē ſui caloris ⁊ ſue ſubſtantie non indi-
gēt refrigerio: ergo pari rōne nec̄ viuentia. ¶ Item
ex debilitate ⁊ defectu caloris moriūtur ſenes: ergo ipſi
nō indigēt diminutiōe caloris nec ꝑ cōſequēs refrige
rio. ¶ Itē in lib. de lōgitudīe ⁊ breuitate vite: dr̄ ꝙ vi
ta conſiſtit in calido ⁊ humido: mors autē per oppo
ſitū conſiſtit in refrigeratione ⁊ deſiccatiōe: ergo ad
ſalutē vite nō indigemus refrigerio nec̄ deſiccatiōe.

Oppoſitū determinat Ariſto. in iſto
libro. Ad videndum cauſam ꝓpter quam viuentia in
digent refrigeratiōe ſunt aliqua repetenda q̄ p̄us ta-
cta fuerant: ⁊ aliqua apponenda. ¶ Primo enī notā
dū eſt: ꝙ oīs vita ī corporibꝰ materialibꝰ ⁊ paſſibili-
bus ⁊ oīs op̄atio vitalis cōſeruatur ⁊ exercetur ꝑ calorē:
hoc ē dictū p̄us: ⁊ p̄ꝫ experientia ꝑ miſta viuētia: tā aīa
lia: q̄ plantas: q̄ cū ſint pauci caloris moriuntur hyeme
propter defectū caloris: vel ceſſant a ſuis op̄atiōibꝰ
¶ Scđo notandū eſt: ꝙ calor in groſſa ⁊ terreſtri ma
teria nō eſt ibi tā q̄ ī ꝓpria materia: ⁊ iō nō pōt ibi na
turaliter cōſeruari niſi ab alio. Aquatica enī ⁊ terre-
ſtria ſi ſint calefacta: ⁊ ſibi relinquantur remoto calefa
ciēte reuertuntur ꝑ ſe ad frigiditatē. ¶ Poſtea ēt notā
dū: ꝙ corpora viuētiū oīa ſūt groſſe ſubſtantie: ideo
ſcđꝫ p̄dicta nō ſunt ex ſe retentiua caloris: ſꝫ indigēt
alio calido ꝑ qđ ī eis cōſeruetur calor: nō ſolū calido ex
trinſeco ⁊ accidētali: ſꝫ intrīſeco ꝓueniēte naturaliter
ab aīa: ⁊ ab actione aīe: calor enī vitalis non eſt extrī
ſecus: ſꝫ ab aīa ꝓueniēs: lꝫ ſepe īdigeat auxilio extrī-
ſeci calidi: ⁊ illud calidū in viuentibꝰ nō eſt aliud q̄ ip
ſi ſpūs q̄ in viuente ſunt ſicut flāma in cādela: vt p̄us
dicebatur. Poſtea opꝫ conſiderare ꝙ ī corpore viuen
tis nō poſſēt tales ſpūs ſubtiles ⁊ leues manere natu
raliter ſine eorū exhalatione: calidū enī ſubtile natu
raliter aſcendit a groſſo: cuiuſmodi eſt corpus viuēs:
iō neceſſe ē cōcludere ꝙ ad cōtinuationē ſpūū ī cor-
pore viuente neceſſe ē ꝙ cōtinue ḡnentur illi ſpūs: et
ꝑ ꝯñs ꝙ cōtinue īueniāt materiā ex q̄ ſint inata ḡna-
ri: alioq̄n ꝑ exhalationē ſpūū maneret corpꝰ ſine ſpi
ritibꝰ: ⁊ ꝑ ꝯñs tādē ſine calore: ⁊ vita. Deīn fuit dicꝰ
modꝰ ꝑ quē ē continua ḡnatio ſpūū ſicut de flāma in
candela: q̄ anteq̄ euolet ḡnat aliā: ⁊ illa aliā vſq̄ ad
cōſumptionē humidi iſlāmabilis. ¶ Vltimo cōſide-
randū eſt ꝙ flāma cū incipiat obtinere ſup materiā
bñ inflāmabilē ipſa cōtinue augetur: ſi non deficiat illa
materia: aut ſi nō ꝓhibeatur ꝑ refrigeriū: ſicut ei ex pua
ſcītilla valde cito fit magnꝰ ignis: ⁊ cōſtat ꝙ ſi flāma
ſic ꝑmittatur augeri ip̄a cito valde cōſumit ignibilē ma
teriā quā iuēit: ⁊ tūc exſpirat. Tūc ex iſtis oībꝰ cōclu-
dēdū ē finaliter ꝓpoſitū: videlꝫ: ꝙ oē viuēs ad lōgam
ſalutem vite īdiget refrigerio caloris naturalis: q: aliē
ſpūs q̄ ſe hñt ꝑ modū flāme (vt dicebatur) ſic multiplica-
rēt ſe ī materia inata cōuerti ī ſpūs: q̄ cito eſſet cōſūpta
⁊ tūc deficerēt ſpūs: ⁊ ꝑ ꝯñs corpꝰ viuēs qđ ē groſſe
ſbe ⁊ treſtr̄ reuerteretur ad frigiditatē: ⁊ ita fieret ſine
calore: ⁊ vita. ¶ Iſtis ſic declaratis ſecūdū Ariſtote-
lem ſoluende ſunt rationes.

Ad rationes. Ad primā breuiter dicē
dū ē ꝙ viuētia nō cōtīue īdigēt refrigeratiōe: imo poſ
ſent nimis refrigerari: ſꝫ tunc indigēt refrigerio q̄n ca
lor excreſcit: ⁊ q̄uis in hyeme indigeamꝰ calefactiōe
exteriori ⁊ in membris exterioribus: tamen in fonte
caloris ſcilꝫ in corde ⁊ iuxta cor indigemꝰ refrigerio
quia aliter calor ⁊ ſpiritus nimis excreſcerent: ⁊ con
ſumerēt totū hūidū generatiuū ſpūū: ēt tūc īdigemꝰ
reſpiratiōe. ¶ Ad aliā rōeꝫ: dr̄ ꝙ aīalia que a frigido
moriūtur nō īdigēt refrigerio ſaltē ī mēbris nimis īfrigi-
datis. ¶ Ad tertiam: dicendū eſt ꝙ calor non ſaluatur
per ſe a refrigerio: imo corrūpitur vel diminuitur: ſꝫ ſaluatur
eius materia: q̄ cito eſſet cōſūpta niſi eēt refrigeratio: q̄
tamen ſi eſſet conſūpta exſpiraret totus calor. ¶ Ad
quartam rationem que arguebat de aere et de igne:
dictū eſt ꝙ calor in aere ⁊ ī igne eſt in ꝓpria materia
⁊ naturali: ⁊ cū ſit in loco proprio nō appetit exhala

re neq͂ euolare: ideo nõ eſt ſimile ſicut de ſpiritibus qui in corpore viuente groſſo appetunt exhalari ab eo. ¶ Ad aliã: dicẽdũ eſt ꝙ quãuis in ſenibus ſit calor debilis ⁊ paucꝰ: tñ ibi etiã eſt humidũ ex q̃ debẽt gñari ſpiritus: adeo ꝙ cito eſſet conſumptũ niſi eſſet aliqua refrigeratio illius caloris: tandẽ tamẽ deficiũt ⁊ humiduꝫ et calor ⁊ ſic deficit vita. ¶ Ad vltimã cõcedit ꝙ vita cõſiſtit in calido ⁊ humido: adeo oportet ſaluare illud humidũ quod conſumeret cito niſi eſſet refrigeriũ: ſed tñ nõ tale refrigeriũ: ꝙ calor oĩno opprimatur quia ſequeretur mors.

Queſtio. IX.

QVæritur: Vtrũ oĩa & ſola aĩalia hñtia pulmonẽ reſpirant. Arguit̃ pͥmo ꝙ nõ oĩa hñtia pulmonẽ reſpirãt: qꝛ hĩtantia ĩ aq̃ debẽt refrigerari ꝑ aquã ⁊ nõ ꝑ aerẽ: ideo nõ debẽt reſpirare: ⁊ multa habitantia in aqua inueniũtur hr̃e pulmonẽ: vt ballene et delphini: ⁊ rane: ⁊ hec nõ reſpirant lꝫ habeãt pulmonẽ. Et cõfirmat̃ ꝙ delphini refrigerãt̃ ꝑ aquã: qꝛ hñt quãdã canalẽ añ cerebꝛũ ꝑ quã manifeſte emittũt aquã aſſumptaꝫ: ergo videtur ꝙ illaꝫ aquã aſſumpſerũt ad refrigerandum: ſicut reſpirantia aſſumũt aerem: hoc autem poſito ſcꝫ ꝙ refrigerãtur ꝑ aquã: debꝫ cõcedi ꝙ nõ reſpirant: qm̃ reſpiratio eſt aeris nõ aque attractio. ¶ Cõfirmat̃ ẽt de ranis q̃uis habeant pulmonẽ tñ non reſpirãt: qꝛ ſi indigerẽt reſpiratione nõ poſſent ſine ſuffocatione ita diu manere in aqua ſicut apparẽt manere. ¶ Deinde arguit̃ ꝙ non ſola habentia pulmonem reſpirant: imo quedaꝫ alia: primo q̃daꝫ piſces in mari habẽtes brãchias audiuntur cantare: ⁊ tñ cãtatio ⁊ vociferatio nõ eſt niſi per aerem inſpiratuꝫ: igitur illa aĩalia reſpirant: ſcꝫ que vocãt̃ ſyrenes: ⁊ tñ illa aĩalia nõ hñt pulmonẽ qꝛ inueniunt̃ habere brãchias: ⁊ nullũ hñs brãchias inuenit̃ habere pulmonẽ. ¶ Itẽ: apes nõ hñt pulmonẽ ⁊ tñ reſpirant: qꝛ audiunt̃ vociferare ⁊ cãtare: ⁊ ſpecialit̃ q̃daꝫ magne q̃ inter alias minores inueniunt̃: mõ non ſic vociferarẽt niſi ꝑ aerẽ. Et confirmat̃ ꝙ apes reſpirant: qꝛ ſunt calidioris nature q̃ꝫ plante aut vermes: ĩõ ĩdigẽt maiori refrigerio: ⁊ ita vr̃ ꝙ nõ ſufficiẽter refrigerarent̃ a cõtinẽte vl̃ ab alimẽto: ſicut refrigerant̃ plãte: imo indigẽt alio mõ refrigerari q̃ nõ videt̃ eſſe niſi ꝑ reſpirationeꝫ. ¶ Itẽ piſces extractos ab aqua videmꝰ aperire ora ⁊ reclaudere: qḋ nõ facerẽt niſi ad reſpirandũ: ⁊ tamẽ illi nõ habẽt pulmonẽ.

Oppoſitũ determinat Ariſto. ¶ Notãdũ eſt ꝙ reſpiratio ẽ cõis ĩſpirationi ⁊ exſpirationi: et oĩe aĩal reſpirãs viciſſim exſpirat: ⁊ ĩſpirat ſucceſſiue. Et ẽ ĩſpiratio attractio aeris. aerẽ ſepe vocat̃ ſpiritus: ꝓpter eiꝰ ſubtilitatẽ. Exſpiratio aeris inſpirati expulſio. Tñ nõ q̃cunq͂ attractio aeris dr̃ ꝓprie inſpiratio: imo attractio aeris ad refrigeriũ caloris exiſtentis in corde: ⁊ circa cor. ꝓpter qḋ ſequit̃ ꝙ ĩſpiratio debꝫ fieri ad locũ cordi ꝓpinquũ ⁊ cõnexũ: ⁊ ideo ſi aer intraret in os tuũ: ⁊ poſtea exiret ꝑ apertionẽ ⁊ clauſionẽ oris: ita ꝙ nõ trãſcẽderet guttur: nõ eẽt ibi ꝓprie reſpiratio: qꝛ nõ eſſet ad refrigeriũ cordis: ex q̃ ad locũ cordis vel cordi ꝓpĩquũ nõ ꝑuẽit. ¶ Iſtis cõſideratis pono primã cõcluſionẽ: ꝙ oĩe aĩal reſpirans habet arteriã ⁊ pulmonẽ: habet eñ arteriã: qꝛ ſi ne illa nõ ĩtraret aer ad locũ cordi ꝓpinquũ. eſt enim arteria meatus deſcendens ab ore ad pulmonẽ: q̃ iaꝫ eſt ꝓpinquus cordi: ⁊ ipſi connexus: poſtea etiã ſine pulmone nõ poſſet aer attrahi ad illũ locum per illã arteriã: qꝛ ad hoc ꝙ aer attrahat̃ oportet ꝙ ibi ſit organũ aperiẽs latera ſua ad recipiendũ aerẽ: ⁊ poſtea reclaudens ad expellẽdũ: ꝑ modũ follis: ⁊ organũ huiuſmodi vocat̃ pulmo: igitur oĩe reſpirãs neceſſe eſt habere arteriã ⁊ pulmonẽ. ¶ Scḋa cõcluſio: oĩe habẽs pulmonem reſpirat: qꝛ aliter haberet ipſum fruſtra: cũ nõ ad aliud ordinet̃ pulmo. ⁊ iterũ: oẽ habẽs pulmonẽ inuenit̃ habere arteriã q̃ etiã eſſet fruſtra niſi ꝑ illã fieret reſpiratio: natura autem nihil facit fruſtra: ergo oẽ habẽs pulmonẽ reſpirat. Tunc ad rationes reſpondendum eſt ſecundum Ariſtotelem.

Ad ratiões. Ad primã dicẽdum eſt ꝙ quedam ſunt aĩalia q̃ aliq̃ñ habitant in aqua ⁊ aliq̃ñ in aere ⁊ illa reſpirãt qꝛ alit̃ nõ poſſẽt hr̃e ſuũ refrigeriũ in aere quãdo manẽt in aere. Deĩde aliq̃ ſunt aĩalia que continue habitãt in aqua que ſunt magna et multi caloris circa cor: ⁊ que non habent branchias quia aqua in brãnchijs non ſufficeret ad refrigerandum cor: propter nimiam remotionem a corde: ⁊ ideo natura dedit illis pulmoneꝫ et arteriam ad reſpirandum vt refrigerentur per aerem attractuꝫ iuxta cor ⁊ huiuſmodi animalia natant communiter in ſuperficie maris niſi ꝓfundẽt ſe ad capienduꝫ predaꝫ: ⁊ ſepe extollunt capita extra aquam: ⁊ hoc faciunt ad reſpirandum: immo ſepe dormiũt capite extra aquam. ¶ Ad cõfirmationẽ de delphinis reſpõdet Ariſto. ꝙ illi delphini habent talem canalem non ordinatam ad refrigerium caloris: cuius ſignũ eſt ꝙ illa canalis terminatur in ore non deſcendens in profundum verſus cor: immo illa canalis ordinatur ſolum ad emittendum aquam receptam cum cibo: ne cum cibo deſcẽdat in ventrẽ: qꝛ noceret nutritioni. Unde debetis conſiderare ꝙ illa animalia capiunt nutrimentũ ſuũ in aqua: ideo cum nutrimento recipiunt in ore aquaꝫ multam: ⁊ tunc claudentes os ⁊ ad retentionẽ prede emittunt aquaꝫ receptam per illam canalem: vt nõ deſcendat cum cibo ad ſtomachuꝫ: ⁊ Ariſtoteles etiã dicit: ꝙ cancri ⁊ quedam animalia exanguia habent huiuſmodi canales: quod non eſt ad refrigeriũ: qꝛ ſũt pauci caloris: cum ſint exanguia: ideo indigent pauco refrigerio: ideo non indigẽt cibũ incorporare neq͂ aerem neq͂ aquaꝫ ad refrigeriũ: ideo illa canalis nõ eſt niſi ad finem predictum. ¶ Ad illud qḋ dicebatur de ranis reſpondet Ariſtoteles: ꝙ ille ſunt pauci ſanguinis ⁊ pauci caloris: ideo pauco indigent refrigerio: ⁊ cum hoc habent pulmonem concauum ſiue ſpõgioſum: ideo poſſunt ſimul multum aerem recipere qui ſufficit ad refrigeriuꝫ pro longo tempore: ideo ſic diu poſſunt in aqua manere tamen tandeꝫ ſuffocarẽt̃ ſi detinerentur. ¶ Ad aliaꝫ: de ſyrenibꝰ dicitur ꝙ ille talem ſonum faciunt non per aerem inſpiratum: ſꝫ per motũ branchiarũ ĩ aere. et alij dicũt: qꝛ ille ſyrenes reſpirãt ⁊ nõ hñt brãchias. ¶ Ad aliã: de apibꝰ dicit̃ ꝙ non reſpirant ſed faciũt ſonũ ꝑ alas volãdo: q̃ quidẽ ale ſũt ſubtiles ⁊ valde velocit̃ agitãt̃ aerẽ: ⁊ hoc apparebit tibi de muſca ſi teneas eam per alã: quia quando mouebit aliam alam ſonabit: ⁊ quando non mouebit eã nõ ſonabit. Deĩ ſpecialit̃ apes magne ĩueniunt̃ cãtare ſine volatu tñ illa non eſt vox ꝑ aereꝫ inſpiratũ: imo ſicut dicit Ari. ẽ ſonꝰ ex motu pellicule ſuccĩctorij agitãte velociter ad aerem: ſicut vos videtis de cãpana q̃ poſt ictũ ſonat: quia velociter tremit

⁊ ſic tremendo facit multas ꝑcuſſiones ad aerem: per quas apparet eē ſonꝰ continuꝰ: ⁊ ita cōtinue tremit ⁊ agitatur illa pellicula: vnde appꝫ ſonꝰ cōtinuꝰ q̄ſi cantatio. ¶ Ad hoc aūt qḋ dicebatur ꝙ apes indigent aliomō refrigerij q̄ꝫ plante vel vermes: dicet̃ de hoc in alia q̄ſtiōe. ¶ Ad vltimā qñ dicebat̃ ꝙ piſces extracti ab aq̄ aperiūt ora ⁊ recłaudunt: dico ꝙ hoc nō eſt ad reſpirandū: ſꝫ ad ſumēdū aquā: q: ſi eſſet ibi trāſiens ꝑ brāchias refrigeraret eos: ⁊ q: nō inueniūt eam ſuffocant̃ ⁊ moriūt̃ cito. Sed tu q̄res: q̄re nō pñt refrigerari ꝑ aerē ſcꝫ ſi aer trāſeat ꝑ brāchias: dicēdū eſt ꝙ aer nō ē ita refrigeratiuꝰ ſicut aq̄: iō nō eſt ſufficiens ad refrigerandū ꝑ branchias: ſicut eēt aq̄ q: nimis diſtat a corde: ſed refrigerat nos q: attrahitur ꝓpe cor ꝑ inſpirationē: qḋ nō pñt facere piſces non reſpirantes.

Quæſtio.X.

QVæritur: Vtrū plante ⁊ aīalia exāguia habeāt ſufficiens refrigeriū caloris vitalis a continente: ⁊ a nutrimēto Arguit̃ ꝓmo ꝙ cōtinēs nō faciat ad refrigeriū: q: calidū nō refrigerat: ⁊ tñ cōtinēs eſt calidū: quia multa ꝓdictorū cōtinētur ab aere q̄ eſt calidus. ¶ Itē: ſi plāte refrigerant̃ a cōtinēte ⁊ nutrimēto: ſeq̄t̃ ꝙ cōtīue refrigerarēt̃ ⁊ ita tādē fierēt valde frigide ⁊ extinguerēt̃ calor naturalis qḋ eēt icōueniēs. ꝓbat̃ ꝯña: q: plāte continue ſūt coniuncte nutrimēto ⁊ cōtinēti: iō cōtinue ab eis refrigerarēt̃. ¶ Itē: arguit̃ ꝙ nutrimētū nō faciat ad refrigeriū: q: ꝑ ipꝫ nutrimētū calidū cōſuat̃ ⁊ augēt̃: ⁊ ꝑ illō ꝑ qḋ calidū augēt̃ ñ refrigerat̃: igit̃. ¶ Itē: lꝫ cōtinēs ⁊ nutrimētū ſufficiāt ad refrigeriū plātarū: tñ nō vident̃ ſufficere ad refrigeriū aīaliū exanguiū ſpecialit̃ entomoꝝ vt apiū: q: apes ſūt magni caloris: qḋ apparet: q: ī habitaculo ipſorū ſentit̃ magnꝰ calor ēt in hyeme: iō ſicut dicit Ariſto. q̄ ſūt maioris caloris indigent āplior refrigerio: ⁊ ideo illud qḋ ē neceſſariū ad refrigeriū ī plātis non debꝫ ſufficere ad refrigeriū apū ⁊ aliorū animalium de illo genere.

Oppoſitū vult Ariſto. ī iſto li. Pria cōcluſio pōt poni: ꝙ plante ⁊ aīalia refrigerant̃ a cōtinēte mltotiēs: ⁊ hoc nō ē dubiū ī hyeme: imo plāte et mlta exāguia refrigerāt̃ ī hyeme plꝰ oppor̄tūo ab ipſo cōtinēte: ſcꝫ ī tm̄ ꝙ extiguit̃ calor ſic ꝙ nihil aut parū pñt exercere opa vitalia: imo ēt ī nobis cōtinēs in hyeme plus refrigerat exteriꝰ q̄ꝫ oporteat: iō vadimꝰ ad ignē: ⁊ multa aīalia morant̃ in cauernis ſuis: imo ēt vlteriꝰ ī eſtate calidiſſima expimur ꝙ cōtinēs refrigerat nos exteriꝰ: q̄m ſi ſumꝰ nudi extra ſolē ñ ita erimꝰ calidi ſicut ſi eēmꝰ īduti qḋ nō ē niſi q: tūc cōtinēs refrigerat. hoc ēt alit̃ expimur: q: ī eſtate calidiſſima aliq̄ ad refrigerandū euētāt vel faciūt euētari facies ſuas: nō dubitat̃ q̄re: ⁊ ꝑ quē modū hmōi euētatio refrigerat: cū motꝰ ſit inatus calefacere vt hētur ꝓmo metheororū ⁊ ſcḋo celi: ⁊ ad hoc pōt reſpōderi ꝙ tūc ī eſtate lꝫ aer ſit calidꝰ tñ ē minus calidꝰ q̄ꝫ ſint corpa noſtra: iō ſumus inati refrigerari ꝑ ipꝫ: nō ſolū iteriꝰ ſꝫ exteriꝰ: aer aūt q̄ ē nobis ꝯiūctus caleſit a nobis: ⁊ tunc nō pōt nos ita refrigerare: nō ꝑ euētationē ille aer nobis cōiūctus ⁊ calefactꝰ remouet̃ a nobis: ⁊ aduenit alt̃ recens q̄ eſt frigidior: iō ſic refrigeramur. ēt ita pꝫ ꝙ continēs refrigerat nos etiā in eſtate. ¶ Secunda concluſio ponitur ꝙ in eſtate ſepe cōtinens nō ſufficiens refrigerat plātas ⁊ multa aīalia exanguia quod patet: q: aliquando in nimio eſtu alique plante exſiccant̃ ⁊ ꝑeūt: ⁊ aliq̄ de die patiunt̃: ⁊ de nocte reuiuiſcūt: vñ ēt aliq̄ terrā irrigāt aq̄ humectante ⁊ refrigerante. ſimilit̃ videmꝰ ꝙ teſtudines ꝓpter nimiū calorē retrahūt ſe in ſuas teſtas niſi cōtinēs humectet̃ ⁊ refrigeret̃ rore vel pluuia: ⁊ tādē moriunt̃ marceſcētes ⁊ ita manifeſtū ē ꝙ continēs qñ eſt nimius eſtꝰ nō bñ ſufficit ad refrigeriū multorū. ¶ Tertia cōcluſio ē: ꝙ nutrimētum refrigerat qñ cōſumit̃: ⁊ cā eſt: q: ipm̄ eſt actu frigidū maxime in plātis q̄ ex terra ſumūt nutrimētū. ⁊ ſi nos ſumamus nutrimētū calidū tñ hoc cōiter facimꝰ arte: nō natura: tñ bene verū ē ꝙ qñ calor obtinuit ſuꝑ nutrimentū tūc augēt̃: ipē ēt indiget iterū aliorū refrigerio ſcꝫ vel cōtinente vel aliq̄ nouo nutrimēto. ¶ Quarta concluſio eſt: ꝙ nutrimētū ⁊ cōtinens ſufficiūt plantis ⁊ aīalibꝰ exāguibꝰ ad refrigerandū: niſi eſtus ſuꝑabūdet: qḋ apparet: q: nō inueniūt̃ mori vel corrūpi niſi vel frigore nimio: vel eſtu nimio vel ex defectu nutrimēti: niſi violēter interficiant̃ vł ꝑ ſenectutē moriant̃: nec appꝫent īſtrumēta ꝑ q̄ ſint nate refrigerari. ¶ Sꝫ nunc vlterio dicēdū ē de aīalibꝰ exanguibꝰ vtrū ⁊ q̄liꝰ ꝓdicta ſufficiant. ¶ Circa qḋ notādū eſt ꝙ ēt hoies q̄ ſint multi caloris quodāmō nō refrigerant̃ niſi a nutrimento: vel a continente. Sꝫ tñ de illo cōtinente attrahūt ſibi ⁊ īcorporant aliā portionē ꝑ reſpirationē q̄ tunc refrigerat calorē cordis et pulmonis: ⁊ tūc nō eſt cōtinēs hoīs ſꝫ cōtēta: lꝫ añ eēt ps cōtinentis: plante aūt ⁊ exanguia aīalia nō corrūpunt ſibi aliquā portionē continētis: ⁊ ideo ſemꝑ refrigerans vel eſt nutrimentū vel eſt cōtinēs: ⁊ tñ in aīalibꝰ exanguibꝰ ſpecialiter in entomis eſt modus refrigerij ſpecialis vltra modum plantarū: ſcilicet qr entoma vt apes habent quādā diuiſionē .i. partis medie a parte poſteriori: vnde entomū grece idem eſt latine qḋ inſectū: ⁊ tunc in hmōi diuiſione ps media in qua viget fons caloris claudit̃ quadā pellicula tenui ad quam aer attingens pōt refrigerare illum calorēꝫ ⁊ adhuc ad refrigerādū hmōi entoma mouet illā pelliculā agitando eā velociter ad aerem: ⁊ inde refrigerātur. Et ſi dubitet̃ quomodo ꝑ huiuſmodi agitationēꝫ poſſunt refrigerari: cum motus ſit natus calefacere Reſpondet̃ ſicut prius dicebatur de euentilatione: aer enim ſi eſſet quieſcens iuxta illam pelliculam caleſieret ab ipſo animali: ⁊ ita nō ampliꝰ refrigeraret modo per illum motum repellitur ille aer et aduenit nouus: ⁊ ob hoc ſic mouentur vermes: aut etiam multa animalia ad refrigerandum intrant terram vel dilatant ſe in aqua: ⁊ ſic vos videtis ꝙ viuentia ſecundūꝫ ꝙ ſunt diuerſorum graduūꝫ caloris habent diuerſos modos refrigerij ⁊ plante quia ſunt minimi caloris nullum modum ſpecialem habent ſed ſolummodo a nutrimento ⁊ continente refrigerant̃ abſq̄ motibꝰ ꝓdictis.

Iſtis viſis reſpondendum eſt. Ad rōes Ad primā licet aer ſit calidus naturaliter in comparatione ad terram: et ad aquam: tamen non eſt calidus in comparatione ad viuentia: niſi ſuperexcedat eſtꝰ: imo ē minus calidꝰ ipſis viuentibus: iō pōt ea refrigerare. ¶ Ad aliā pōt dici: ꝙ forte plāte nō cōtinue refrigerāt̃ a cōtinēte ſole abſēte. Alij dicūt ꝙ plāte nō ꝓprie refrigerantur a nutrimēto vel continente: ſꝫ detinentur a nutrimento vel a continente ne a calo-

re naturali ſupcaleſiát:⁊ hoc improprie vocaẗ refri-
gerium:⁊ ſufficit ad ſalutem vite. ¶ Ad rationem de
nutritione dictũ fuit ꝙ nutrimentum quando primo
ſumiẗ refrigerat:ſed qñ perfecte obtineẗ a calore tũc
nõ refrigerat:immo calor in eo generatur ⁊ augetur
ita ꝙ totum conſumereẗ niſi ab alio calor reprimere
tur. ¶ Ad vltimã rationẽ:cõceſſum eſt ꝙ nutrimẽtũ
⁊ continens non ſufficiunt ſepe ad refrigeria anima-
liũ ſicut ſufficiunt ad refrigeria plantarũ:imo exigiẗ
reuocatio continentis per aliquos motꝰ:ſicut dictũ
fuit: q̃ ſunt maioris caloris indigẽt alio refrigerio vł
alio mõ refrigerãdi:tñ hoc ẽ totũ a nutrimẽto vel cõ
tinẽte in plantis ⁊ in exanguibus animalibus.

Quæſtio. XI.

Quæritur: Vtrum vi-
uẽtia naturaliter calidiora de
beãt habitare ⁊ nutriri ĩ locis
calidioribus:⁊ frigidiora in lo
cis frigidiorıbꝰ. Arguiẗ ꝙ non
q: medici ponũt pro regula ꝙ
ſimile appoſitũ ſimili facit ip-
ſũ furere ⁊ contrariũ reducit ip
ſũ ad ſtatũ ⁊ tẽperamentũ: ⁊ iõ
nos videmꝰ ꝙ febricitãtibꝰ nõ miſtranẗ calida:ſꝫ po
tius frigida:⁊ in eſtate etiaꝫ vtimur cibis ⁊ potibus
frigidioribus q̃ in hyeme:⁊ ita patet ꝙ calidis non
conueniunt calida:ſed potꝰ frigida. ¶ Itẽ exãguia
ſunt frigidiora ſanguinem habentibꝰ:⁊ tñ multa ex-
anguia habitant naturaliter in aere calido: vt apes
⁊ muſce:⁊ papiliones:⁊ huiuſmodi:⁊ econuerſo mul-
ta habentia ſanguinem vt piſces habitãt in aqua ex
iſtente frigida. ¶ Itẽ: Ariſto. in lib. politi. dicit ꝙ ho
mines ſeptentrionales ſunt cõiter aïoſiores auſtrali
bus:⁊ auſtrales cõiter ſunt prudẽtiores: iã aïoſitas
eſt ex multo calore:ideo ſeptẽtrionales ſunt calidio-
res cum tamen habitatio eorũ ſit frigidior. Et iſtud
confirmatur auctoritate Empedoclis: dicentis ꝙ pi
ſces ad tẽperandum exceſſũ ſue caliditatis fugerũt
ad habitandum in aqua que naturaliter eſt frigida.

Oppoſitũ arguitur auctoritate Ari-
ſtotelis qui reꝓhendit Empedocleꝫ de eo qđ nunc di-
cebat volẽs ꝙ naturalis complexio ſaluatur ꝑ ſimi-
le:ideo quale eſt vnumq̃dq; naturaliter ĩ tali loco eſt
eius naturalis habitatio. Añ piſces ſunt frigidiores
cãpeſtribus vt eq̃s:⁊ bobꝰ:⁊ talibꝰ. declarat Ariſt. ꝑ
hoc ſignũ:ꝙ cãpeſtria ſunt multo pluris ſanguinis.
¶ De iſta q̃ſtiõe videẗ mihi difficile dare regulas vni
uerſales ⁊ veras. Ad quod declarandũ poteſtis pone
re aliquas cõcluſiones. ¶ Prima eſt ꝙ multa habi-
tantia in aqua ſunt multis habitantibus in aere na-
turaliter calidiora:q̃uis tñ aer ſit naturaliter calidi
or aqua:⁊ concluſio ꝓbatur:q: multi piſces qui natu
raliter habitãt in aqua ſũt naturaliter calidiores q̃
muſce ⁊ papiliões ⁊ pulices:tñ naturaliẗ hĩtãt ĩ ae-
re ⁊ ĩ locis calidis. Q: aũt illi piſces ſũt calidiores p̃
dictis ꝓbaẗ:ꝑ hoc ꝙ hñt ſanguinẽ ⁊ ĩdigẽt plus ad
refrigeriũ vt brãchijs:⁊ ſũt magne q̃titatis:q̃ oĩa at
teſtantur ſuper magnam caliditateꝫ:immo etiã ſunt
longe vite:predicta aũt in aere habitantia ſunt exan
guia:⁊ habent ſufficiens refrigerium a continente ſi
ne proprijs inſtrumentis: ⁊ ſunt parue quantitatis
⁊ breuis vite:⁊ hec oĩa atteſtanẗ ſuper frigiditatem.
¶ Secunda concluſio eſt:ꝙ econtra multa habitan
tia in aere ſunt multis habitãtibus in aqua calidio-
ra:quoniaꝫ homines ⁊ equi ⁊ plurima quadrupedia
ſunt piſcibus ⁊ alijs animalibus calidiora: cum ta
men habitent in aere:ſignum autem ꝙ homines et
huiuſmodi quadrupedia ſint alijs calidiora eſt: quia
ſunt valde multi ſanguinis:⁊ habent organa propria
ad faciendum refrigerium per reſpirationem: ⁊ ſunt
magne quãtitatis ⁊ animalificant in ſeipſis quaſi ha
bentes calorem ſufficientem pro nutritiõe ſui: ⁊ alia
ab huiuſmodi conditionibus deficiunt aut a pluribꝰ
eorum:cum tamen he conditiones atteſtentur ſuper
calidum. ¶ Tertia concluſio etiam poteſt poni:ꝙ nõ
eſt verum vniuerſaliter ꝙ calidiora animalia nutriã
tur naturaliter talibus nutrimentis:quia apes ⁊ mu
ſce ⁊ pulices nutriunẗ naturaliter calidiori nutrimẽ
to q̃ piſces aut oues aut boues:quia nutriuntur mel
le aut ſanguine:oues autem ⁊ boues nutriuntur ab
herbis: et tamen oues et boues ſunt nature multum
calide. Tamen attendendum eſt ꝙ ſi de dicta queſtio
ne velimus dare aliquas regulas: notandum erit ꝙ
vita et operationes vitales exercentur per calorem
naturalem. Unde vnicuiq; virtuti talis calor dicitur
naturaliſſimus ſecundum quem poteſt maxime bene
exercere opera debita ſue ſpeciei. ¶ Deinde notan-
dum eſt:ꝙ quedam habent ex ſe calorem ſufficienteꝫ
ſimpliciter naturalem ⁊ conuenientem. Alia autem
non habent ex ſe calorem ſufficientem niſi ille ſit forti
ficatus ⁊ excitatus a calore extrinſeco: ſicut muſce
et pulices: et omnia huiuſmodi exanguia: que non
bene poſſunt viuere niſi in locis calidis. Tunc poſ-
ſent poni concluſiones. ¶ Prima eſt:ꝙ quedaꝫ ſecũ-
dum complexionem propriam ⁊ naturalem non ha-
bent calorem ſufficientem ad exercendum opera ſua
vitalia niſi ille calor fortificetur ⁊ excitetur a calore
exteriori:talia non habent naturalem habitationem
in locis ⁊ temporibus ſue complexioni conſimilibus
immo q̃uis ſint frigida indigent habitatione calida
⁊ nutrimento calido:⁊ hoc eſt quia natura eorum ita
eſt imperfecta ꝙ non eſt ſibi ipſi ſufficiens. ¶ Secun
da concluſio eſt: ꝙ quecunq; habent ex ſe calidita-
tẽ ſufficientem ſibi ⁊ ſuis operationibus: illa habẽt
optimam habitationem in locis ſue complexioni ſi-
milibus:ſcꝫ calida in calidis: ⁊ frigida in frigidis: et
cauſa eſt:quia naturaliter ſimile ſimili cõſeruatur et
fortificatur. ¶ Tertia concluſio eſt:ꝙ q̃cunq; predi-
ctorum fuerunt lapſa ad aliquam diſpoſitionem ſibi
diſconuenientem illa indigent locis ⁊ tẽporibus ⁊ nu
trimẽtis contrarijs illi diſpoſitioni:⁊ cauſa eſt: quia
non oportet illam diſpoſitionem ſaluare nec augere:
immo ad ſtatum reducere cum ſit diſconueniẽs: ideo
data eſt illa regula:ꝙ ꝯtraria ꝯtrarijs curantur ⁊ ꝙ
etiã ſimile additũ ſibi facit ipſũ furere:hoc ẽ auget in
firmitatẽ:⁊ diſcõueniẽtiã. ¶ Et verũ eſt ꝙ tũc ẽ bona
dubitatio:vtrũ naturaliẗ colerico expediat regio cali
da magis q̃ hũida:⁊ frigida:⁊ de hoc ẽ magna dubi-
tatio ꝓpẗ hoc ꝙ ſepe colerici exñtes calidiores ĩ mẽ
bus exterioribꝰ hñt cor minꝰ calidũ q̃ illi q̃ ſũt ĩ mem
bus exterioribꝰ frigidiores:nã ſeptẽtrionales q̃uis
exteriꝰ ſint frigidiores q̃ auſtrales:tñ ꝓpẗ quãdã ãti
piſtaſim hñt corda calidiora:iõ ſũt aïoſiores ⁊ audaci
ores:vt dicit Ariſto. ⁊ ecõuerſo auſtrales hñt exterio
ra calidiora ⁊ corda minꝰ calida. ſm hoc diceretur ꝙ q̃
ſũt naturaliẗ exteriꝰ calidiores illi hñt cõueniẽtẽ hĩ
tationẽ ĩ locis calidis:⁊ ibi maxime bñ cõſeruaẗ ĩ ſua
cõplexiõe naturali:⁊ q̃ exteriora naturaliẗ habẽt fri-
gidiora habitãt meliꝰ ĩ regionibꝰ frigidis. Et ſm hec
dicta rationes ſatis procedunt. ⁊c.

Quæſtio. XII.

QVęritur vtrū in æſtate magis idigem⁹ reſpiratiōe: et ſpiſſi⁹ reſpiram⁹ ꝙ̄ ī hyeme. Arguit̄ p̄ſo ꝙ nō: q: reſpiratio nō ſit ad refrigerādū exteriora: q: ſepe nimis frigefacta ſunt: ⁊ tamen reſpiram⁹: ideo reſpiratio ſit ſolū ad refrigerādū interiora: ergo tūc indigem⁹ magis reſpiratione quādo interiora ſunt calidiora: ſed ī hyeme īteriora ſūt calidiora: q: ꝑ antipariſtaſim calor a frigore circūſtante repercutit̄ ⁊ vnitur ad interiora. Unde regula dat̄ in medicina ꝙ vētres hyeme ⁊ vere ſunt calidiſſimi natura ergo ī hyeme debem⁹ magis reſpirare: ⁊ ſpiſſ⁹ ꝙ̄ in eſtate. ¶ Itē argumēto antiquoꝝ: aer cū ſit naturaliter calidus nō reſpirat̄ ad refrigerādū: q: calidum nō refrigerat: ſed potius reſpirat̄ ad nutriendū et ſaluandū calorē: ideo tunc magis debem⁹ reſpirare qñ calor magis patit̄ ⁊ diminuit̄ ergo ad ip̄z cōfortandū ⁊ ſaluādū magis īdigem⁹ reſpirare ī hyeme.

Oppoſitū tamē determinat Ariſto. et oēs hoc experiunt̄ ſi attēdāt. ¶ Circa iſtā q̄ſtionē due ſunt difficultates p̄ĩcipaliores q̄ in rationib⁹ factis tangunt̄. ¶ Una eſt. vtrū ī nobis calor cordis debeat magis refrigerari ꝑ aerē an ꝑ aquā. ¶ Alia eſt de hoc qđ cōſequēter allegat̄. vtrū vētres ⁊ mēbra interiora ſint calidiora in hyeme ꝙ̄ in eſtate. ¶ De prima dubitatiōe dicet̄ ad p̄ſens: et de ſecūda fiet q̄ſtio ſeorſuꝫ. ¶ Ad p̄mā dubitationē ſolet reſpōderi: ꝙ forte aer in ſua naturaliſſima diſpoſitiōe ē calidior ꝙ̄ requirat̄ ad refrigerandū cor: tñ in regiōe īferiori ſcilꝫ iuxta ſpheras terre ⁊ aque: aer a naturali frigiditate terre ⁊ aque refrigerat̄: ⁊ etiā ꝓpt̄ cōmixtionē vaporū aqueorū cū ipſo: ⁊ ita iſte aer efficit̄ frigidior vel multo min⁹ calid⁹ ꝙ̄ ſit cor: ⁊ ideo pōt refrigerare calorē cordis. Uerū eſt etiā ꝙ alia eſt regio aeris ī qua generant̄ nubes ⁊ pluuie ⁊ niues que adhuc eſt frigidior vt in plurib⁹ ꝙ̄ ſit iſta regio inferior: ⁊ cauſa illi⁹ frigiditatis debet īquiri in p̄mo metheo. ⁊ illa regio ꝙ̄uis vocet̄ media nō eſt ꝓprie media: ſed tanꝙ̄ inferior: q: ſphera tota pl⁹ habet de latitudine ī q̄druplo ſupra ꝙ̄ īfra: ⁊ ideo ibi ſupra dicit̄ ꝙ aer eſt ī ſua naturali diſpoſitiōe anteꝙ̄ contingat̄ ad ſpherā ignis: q: iuxta ignē eſt nimis exceſſiue calid⁹: ſicut hic īfra eſt nimis frigidus ꝓpter terrā ⁊ aquā. Sic ergo cōcederet̄ ꝙ ille aer ī ſua naturali diſpoſitiōe nō valeret ad refrigerandū ꝓpter nimiā caliditatē: ſed aer hic īferius valet. ¶ Sed adhuc circa hoc ē dubitatio: q: videt̄ ꝙ aqua eſſet cōuenientior ad refrigerandū nos et alia q̄ ſūt multi ſanguinis ꝙ̄ aer: q: Ariſto. nobis dat iſtā regulā ꝙ magis exiſtētia calida amplior̄i īdigēt refrigeratiōe: modo amplior eſt refrigeratio ꝑ aquā ꝙ̄ ꝑ aerē: cū aqua ſit frigidior: ergo calidiora cuiuſmodi nos ſum⁹ ⁊ multa greſſibilia deberēt refrigerari ꝑ aquā. ¶ Ad hoc reſpōderēt aliqui: ꝙ ꝙ̄uis aqua ſit frigidior ⁊ ꝑ cōſequēs: innata ſcđm ſe ampli⁹ refrigerare: tamē ꝓpt̄ noſtrā habitationē q̄ eſt in aere natura ingenerauit ꝙ ꝑ aerē refrigeremur. Tamē iſta ſolutio nō eſt ſufficiēs: q: piſces multi ſāguinis ⁊ multi caloris habēt habitationē ꝯmunē ī aqua: vt ballene ⁊ delphini: ⁊ multi alii: tñ nō habēt refrigeriū cordis ꝑ aquā ſed ꝑ aerē: tāꝙ̄ refrigeratio ꝑ aerē ſit amplior ⁊ potētior ꝙ̄ refrigeratio ꝑ aquā: et tanꝙ̄ aqua nō ſufficiat ad refrigerādū tantū calorē. Et ideo credo ꝙ ad refrigerandū corda calida: refrigeriū ꝑ aerē eſt ampli⁹ ⁊ potēti⁹ ꝙ̄ refrigeriū ꝑ aquā: nō q: aer ſit frigidior: ſed q: magis ipſi cōuenit trahi ad interiora ⁊ cōiungi cordi vel mēbris ſibi ꝓpinque cōnexis: modo poſſibile eſt ꝙ minus frigidū magis refrigerat de ꝓpinquo ꝙ̄ frigidi⁹ faceret de remoto. Dico ergo ꝙ aer q: eſt ſubtilis ⁊ facilit̄ mobilis p̄t facilit̄ attrahi ſepe ad cor ⁊ repelli: ⁊ ſic ſepe renouari qđ non poſſet aqua ꝓpter ſui groſſitiem ⁊ cū hoc aer pōt īmediate expādi ſuꝑ ſanguinē pulmonis: ⁊ ſic ip̄m cito refrigerare: ⁊ nō ob hoc miſcet̄ ſanguini ſicut nec aer cōiunctus aque miſcet̄ aque: ſed aqua ſi attraheret̄ ad ſanguinē miſceret ſe ſāguini: ⁊ nō poſſet expelli ſine ſanguine: īmo ꝓpter ei⁹ grauitatē pulmo nō eſſet ſatis fortis ad eā repellēdā. ¶ Deinde circa hoc debetis exponere regulā Ariſto. ꝙ calidiora indigēt āplior̄i refrigeratiōe: nos eñ indigem⁹ ampliori refrigerio ꝙ̄ piſces: nō ſic ꝙ debeam⁹ fieri frigidiores: nec a frigidiori agēte debeam⁹ refrigerari: ſed ſic q: refrigerās debet fieri magis ꝓpinquū cordi: ⁊ debet ſepius renouari vt nō ſuperebulliat calor mult⁹ cordis nr̄i: et hoc cōuenit fieri ꝑ aerē ſicut dictū eſt. ¶ Sed adhuc circa dicta et quodāmodo circa dubitationē aliā de qua queret̄ poſt dubitatio (pono ad p̄ſēs ſiue ſit verū ſiue falſuꝫ ꝙ vētres cor pulmo ⁊ hepar ſunt calidiora ī hyeme ꝙ̄ in eſtate) vtrū hoc nō obſtāte īdigeamus ī eſtate maiori reſpiratiōe. ¶ Ad qđ ego dico ꝙ ſic: ⁊ tota cauſa eſt: q: aer ī eſtate eſt valde calidior ꝙ̄ in hyeme: ⁊ in hyeme eſt valde frigidior: ⁊ ideo ī eſtate mult⁹ aer parū refrigerat: ideo ꝙ̄uis calor cordis ſit maior ī hyeme: tñ ꝑ paucū aerē refrigerat̄: ideo ergo ī eſtate īdigem⁹ frequētiori reſpiratiōe. Sꝫ ſi aer eēt eiuſdē ḡd⁹ caliditatiſ tūc magis īdigerem⁹ reſpiratiōe qñ calor cordis eēt maior: vel etiā pulmonis.

Secūdū hoc reſpōſum ē ad ratiōes.

¶ Ad p̄mā dictū eſt ꝙ licet calor eſſet maior in hyeme in mēbris interiorib⁹: tñ ſufficeret minor reſpiratio: ꝓpt̄ maiorē aeris frigiditatē. De ſcđa rōne dictū eſt: ꝙ aer hic īferi⁹ eſt ſatiſ frigid⁹ ad refrigerādū. ⁊c.

Queſtio.XIII.

QVęritur vtrū mēbra principaliora interiora: vt cor: pulmo: hepar: ⁊ ſtomach⁹: ſint in eſtate calidiora ꝙ̄ in hyeme: an ecōtra. Et nō curo ad p̄ſens vtrū dicta mēbra debeāt vocari p̄ĩcipalia an nō: ſed tamē de ipſis fit hic q̄ſtio. Arguit̄ ꝙ ſūt calidiora in eſtate: p̄ſo q: reſpiratiōe indigem⁹ ad refrigeriū illorū mēbrorū: ideo tunc illa ſunt calidiora: quādo indigem⁹ reſpiratiōe: ſed hoc eſt ī eſtate vt dicit Ariſto. ¶ Scđo arguit̄ q: in eſtate calor exterior calori īteriori apponit̄: ⁊ ī hyeme frig⁹: mō calor magis auget̄ ad appoſitionē caloriſ ꝙ̄ ad appoſitionē frigoris: igit̄. ¶ Tertio arguit̄ q: in hyeme multa aīalia ceſſant a ſuis opationib⁹: nō ſolū mēbrorū exteriorū ſed etiā interiorū: ⁊ manent in cauernis ſuis tanꝙ̄ mortua: ꝓpter defectū caloris interius ⁊ exteri⁹: ⁊ in eſtate reſurgūt: ergo manifeſtū eſt ꝙ frigus hyemis reddit aīalia frigidiora: ⁊ exteri⁹ ⁊ īteri⁹: ⁊ calor eſtatis cōfortat ⁊ auget calorē tam interius ꝙ̄ exterius. ¶ Quarto arguit̄ ꝑ hoc ꝙ aues ⁊ ml̄ta aīalia nō habēt in hyeme calorē interiorē ſufficientē ad aīalificādū: ideo nō aīalificāt: donec calore eſtatis fortificat̄ in eis calor: ⁊ glires ꝑ hyemē nō recipiūt nutrimētū: ⁊ in eſtate poſſunt multū nutrimētū digerere: qđ nō eſſet niſi calor naturalis interior eēt multo fortior in

eſtate. ¶ Itẽ. fortitudo caloris eſt cauſa vigilie: ſcili
cet quãdo eſt ita fortis ꝙ põt ſe ad exteriora expãde
re ⁊ remanere ſufficiẽs circa interiora: debilitas aũt
caloris q̃ nõ eſt ſufficiens ad exteriora ⁊ interiora eſt
cauſa ſomni: ideo tũc eſt calor naturalis debilior qñ
ſiũt ſomni lõgiores ⁊ fortiores: ſꝫ hoc eſt ĩ hyeme: igi
tur. ¶ Sexto arguitᷣ qꝛ ĩ eſtate ad reprimẽdũ calorẽ:
nõ ſolũ in mẽbris exterioribꝰ: ſed etiã in p̃dictis mẽ-
bris interioribꝰ: nos in regimine ſanitatis vtimur ci
bis ⁊ potibꝰ frigidioribꝰ: ⁊ in hyeme vtimur calidio-
ribus: ergo dicta mẽbra ſunt ĩ eſtate calidiora. ¶ Itẽ
ſeptimo arguitᷣ qꝛ ĩ eſtate generatᷣ in nobis plꝰ de co
lera, calida ⁊ ſicca: ⁊ in hyeme plꝰ generatᷣ de flegma
te frigido ⁊ hũido: ⁊ huiuſmodi generatio eſt ꝑ actio
nẽ illorũ mẽbroꝝ interioꝝ quorũ eſt ĩ nobis generare
humores ex nutrimẽto: ergo illa mẽbra ſũt in eſtate
calidiora ⁊ ſicciora: ⁊ in hyeme ſunt magis frigida ⁊
humida. ¶ Itẽ. in hyeme cõtingũt cõmuniter egritu
dines frigide: ⁊ in eſtate egritudines calide ⁊ coleri-
ce: nõ ſolũ in mẽbris exterioribꝰ: immo egritudines
vniuerſales: modo hoc nõ eſſet niſi ĩ eſtate calor ⁊ co-
lera magis ſupabundarẽt ⁊ interiꝰ ⁊ exteriꝰ. ¶ Itẽ.
in eſtate magis reſoluũtur corpora ⁊ ſiũt magis ma-
cra q̃ in hyeme: non ſolũ in mẽbris exterioribꝰ ſed in
interioribꝰ: ⁊ tamẽ talis maior reſolutio nõ poteſt eſ
ſe niſi ꝓpter ampliorẽ calorẽ. ¶ Itẽ. pulſus eſt a cor
de et a calore cordis: ideo quãdo eſt maior caliditas
circa cor tunc debet eſſe pulſus velocior: et quãdo eſt
minor caliditas debẽt eſſe rariores ⁊ tardiores: ergo
videtur ꝙ illa mẽbra ſunt in eſtate calidiora.

Oppoſitũ tamẽ arguitᷣ per ampho-
riſmũ hippocratis ĩ quo dicitᷣ ꝙ vẽtres hyeme ⁊ vere
ſunt calidiſſimi natura. ¶ Scd̃o arguitᷣ qꝛ ſimile de-
bet dici de regionibꝰ ⁊ de tẽporibꝰ: ſed ĩ regiõibꝰ frigi
dis vt in ſeptẽtrionalibꝰ corda ſunt calidiora: ideo ſi
cut dicit Ariſto. ĩ politicis: hoĩes ſeptẽtrionales ſũt
alijs aĩoſiores: ergo ſĩliter in tẽporibꝰ frigidis debẽt
eẽ corda calidiora. ¶ Tertio arguitᷣ in hyeme ſumũ
tur ⁊ digeruntᷣ cibi ⁊ potꝰ plures ⁊ groſſiores ⁊ diffici
liores ad digerẽdũ: qđ nõ põt eẽ niſi qꝛ ĩ hyeme viget
magis digeſtio: ⁊ nõ magis viget niſi qñ calor natu
ralis ẽ fortior. ¶ Itẽ. ĩ hyeme corpa ⁊ oĩa mẽbra ma
gis pingueſcũt q̃ in eſtate: qđ nõ videtᷣ eſſe niſi qꝛ tũc
eſt amplior nutritio ⁊ digeſtio: ⁊ ꝑ cõſequẽs calor na-
turalis eſt fortior. ¶ Itẽ. virtꝰ vnita fortior eſt ſeipſa
diſperſa: ſed calor naturalis ⁊ ſpũs vniuntᷣ in mẽbris
interioribꝰ in hyeme repulſi ꝑ antipariſtaſim a frigi
do circũſtãte: ergo ĩ hyeme calor naturalis eſt fortior
circa mẽbra interiora. ¶ Itẽ. in ſpiritibꝰ ⁊ humoribꝰ
ſtat calor naturalis: ſed ĩ hyeme ſpũs manẽt interiꝰ
cõgregati ⁊ minꝰ diffunduntᷣ exterius repulſi a frigi
do cõtrario: ⁊ minꝰ exhalantᷣ ꝓpter clauſionẽ poro-
rum: in eſtate aũt applaudẽtes ſuo ſimili cito diffun
dũt ſe ad exteriora: ⁊ cito exhalãt: ergo ĩ eſtate minꝰ
remanẽt ſpũs circa interiora: ⁊ ꝑ cõſequẽs minor eſt
ibi calor naturalis. ¶ Vltimo arguitᷣ qꝛ in ꝓfundis
terre adiuuatᷣ ⁊ fortificatᷣ calor ĩ hyeme ꝓpter frigꝰ
circũſtãs: igitᷣ ſimilitẽ hoc debet fieri in aĩali. ¶ Iſta
queſtio eſt valde difficilis: ⁊ apud medicos: ⁊ apđ na
turales. ¶ Sed notandũ eſt ꝙ aliqua ꝑ antipariſta-
ſim caleſiũt interiꝰ a frigido exteriori circũſtante vt
apparet de ꝓfundis terre: ſed tũc oportet ꝙ illud fri
gus ſit ſolũ circũdãs: ita ꝙ nõ penetrãs alteratiuũ:
modo ergo cõſiderandũ eſt ꝙ q̃dã ſunt aĩalia parua
⁊ pauci caloris: quorũ corpora frigiditas hyemis pe
netrat: ita ꝙ ĩ aliq̃bꝰ calor ita debilitatᷣ ꝙ iacẽt hye-
me quaſi mortua: nõ mota: neq̃ cibũ ſumẽtia: ⁊ de hu
iuſmodi aĩalibꝰ nõ q̃rit q̃ſtio: qꝛ indubitãter calor in
illis eſt ĩ hyeme debilis: ⁊ interiꝰ ⁊ exteriꝰ: ⁊ ĩ eſtate
eſt multo fortior. alia aũt ſunt mĩta aĩalia q̃ etiã p̃di-
cto modo a frigore hyemis extinguerentᷣ ⁊ morerentᷣ
niſi ĩ cauernis abſcõderẽt ſe: vel ĩ habitaculis ſuis cõ
gregarentᷣ: ſicut apes: ⁊ multa alia: ĩmo etiã nos ho-
mines ſuſtinere nõ poſſemꝰ frigora hyemis ſine igne
aut ſine veſtibꝰ ⁊ habitaculis: ĩmo a frigore penetra
remur. Vnde veriſimile eſt ꝙ ĩ talibꝰ calor naturalis
nõ ſolũ exteriꝰ ſed ⁊ interiꝰ debilitatᷣ in hyeme: ⁊ ĩ no
bis notabilitᷣ debilitaretᷣ vel corrũperetᷣ niſi remedia
apponeremꝰ. Sed modo q̃ſtio facta ĩtelligatᷣ de no-
bis ſic habẽtibꝰ: ſicut bono regimine cõſueuimꝰ nos
habere. ¶ Et tũc ad q̃ſtionẽ multi diſtingũt in nobis
multiplicitatẽ caloris. vnũ calorẽ naturalẽ ⁊ ĩnatũ:
aliũ calorẽ aduẽticiũ et extraneũ. Sed tũc eſt maxia
difficultas quomõ illi calores diſtiguntᷣ. ¶ Ideo nũc
reſtat videre q̃ũo illi calores debeãt diſtingui. de quo
ſciẽdũ eſt: ꝙ aliq̃ dicũt calorẽ naturalẽ ⁊ calorẽ inna
turalẽ nõ diſtingui ſcđm ſpeciẽ: neq̃ ſcđm ſubiectũ: ſꝫ
ſcđm gradũ intẽſiorẽ vel remiſſiorẽ: tũc eñ calor ĩ alĩ
quo corpore vel in aliquo mẽbro vocatᷣ naturalis: qñ
eſt in gradu cõueniẽte ad opatiões illiꝰ corporis vel
mẽbri exercẽdas. Vocatᷣ aũt innaturalis ſi ſit inten-
ſior aut remiſſior: ⁊ ideo dicũt iſti: alteriꝰ gradꝰ eẽ ca
lorẽ naturalẽ in cãpeſtribꝰ ⁊ in piſcibꝰ: qui eñ eẽt na
turalis cãpeſtribꝰ ille eſſet ĩnaturalis ⁊ exceſſiuꝰ pi-
ſcibꝰ: ⁊ ita etiã ille gradus q̃ eẽt cordi naturalis eẽt
cerebro ĩnaturalis in eodẽ aĩali: ⁊ ideo multũ refert
querere vtrũ in hyeme ſit calor intẽſior ĩ nobis: ⁊ q̃re
re vtrũ ſit naturalior. et ſcđm iſtã diſtictionẽ rñderetᷣ
ad q̃ſtionẽ ꝓpoſitã in duabꝰ cõcluſionibꝰ. ¶ Prima
cõcluſio eſſet ꝙ in eſtate calor eſt fortior ⁊ intẽſior: nõ
ſolũ exteriꝰ ſed ĩteriꝰ: ⁊ nõ ſolũ in aĩalibꝰ debilibꝰ ſed
etiã in nobis: ⁊ hoc inſolubiliter ꝓbãt multe ratiões
priꝰ facte. ¶ Scđa ꝯcluſio eſſet ꝙ in hyeme eſt calor
in nobis naturalior circa mẽbra interiora q̃ ĩ eſtate:
qm̃ in eſtate ꝓptᷣ calorẽ cõtinẽtis calor interior intẽ-
ditᷣ vltra gradũ naturalẽ: ⁊ ſic quodãmodo fit ĩnatu
ralis q̃uis maneat ĩfra latitudinẽ ſanitatis: in hye-
me aũt calor ĩterior nõ extẽditᷣ vltra g̃dũ naturalẽ:
magis eñ a frigiditate cõtinẽtis diminueretᷣ: ſed tñ
nõ diminuitᷣ a frigore ꝯtinẽtis: qꝛ illud frigꝰ nõ eſt pe
netrãs ad interiora ꝓptᷣ remedia q̃ cõtra frigꝰ appo
nimꝰ: vt ꝓptᷣ habitacula ⁊ veſtes ⁊ ignes: q̃bꝰ ĩ bono
regimine vtimur in hyeme. ¶ Et debetis ſcire ꝙ iſtã
expoſitionẽ mẽbroꝝ diſtinctiõis nõ reprobo: qꝛ noĩa
ſignificãt ad placitũ. Sed tñ ſequitᷣ ad iſtã expoſitio
nẽ ꝙ in aĩalibꝰ ſuꝑflue lapſis ad frigiditatẽ ꝓptᷣ tẽ-
pus vel egritudinẽ nullꝰ maneret calor naturalis: qꝛ
nullꝰ eſſet calor in gradu cõueniẽte: ⁊ in ſuꝑflue cale
factis nullꝰ etiã eẽt calor naturalis: niſi diceretᷣ ꝙ ca
lor naturalis eẽt ꝑs caloris ĩnaturalis: Et tñ cõiter
dicũt naturales ꝙ tãdiu durat vita q̃diu ſtat in cor
pore aliq̃s calor naturalis: ideo videtᷣ ꝙ naturales
cõiter vtũtur illis noĩbꝰ aliter q̃ faciebat p̃dicta opi
nio. ¶ Alij aũt ꝓbabiliter vocãt calorẽ naturalẽ in
generatiõe viuẽtiũ qđ ꝓuenit ab ipſis naturalibꝰ ge
nerãtibꝰ: ⁊ poſt cõpletã generationẽ: vt modo ĩ te vel
in me ipſi vocãt calorẽ naturalẽ qui ꝓuenit ĩ ſpiriti-
bus ⁊ in mẽbris ab aĩa mediãtibꝰ ſuis organis ĩ q̃bꝰ
p̃ĩo radicatᷣ vt corde: pulmone: hepate: ⁊ ꝓportiona
bilibꝰ his. Calorẽ aũt vocãt accidẽtalẽ ⁊ aduẽticiũ q̃
ꝓuenit ab extrinſeco vt a tẽpore: vel loco: vel q̃litate
cibi aut potꝰ: ⁊ ita vocãdo dictos calores q̃ſtio mota
ſoluitur. ¶ Et eſt p̃ma cõcluſio ꝙ in hyeme plus eſt

de calore naturali in nobis circa interiora ꝙ̄ ĩ eſtate q: calor generatꝰ ab aĩa ⁊ corde q̄ vocaẜ naturalis nimis diffundiẜ ad interiora ꝓpter cõtrariũ repellẽs: ⁊ ita magis reflectiẜ ⁊ cõgregaẜ circa mẽbra interiora: vt circa cor pulmonem: ⁊ hepar: ⁊ huiuſmodi: ille etiã calor naturalis minꝰ exhalaẜ in hyeme: q: pori ſunt magis clauſi ĩ hyeme. in eſtate vero calor ille naturalis cito et faciliter diffundiẜ ad exteriora applaudẽs ſuo ſimili: ſcʒ calori exteriori: ⁊ cito atq͛ multum exhalaẜ ꝓpter apertionẽ pororum. ¶ Alia concluſio eſt. ꝙ in eſtate plꝰ eſt in nobis de calore accidẽtali: ſcʒ adueniẽte a tẽpore: et ob hoc magis eueniũt egritudines calide: ob hoc etiã magis indigemꝰ vti frigidis ⁊ potibꝰ ⁊ cibis. ¶ Tertia cõcluſio eſt ꝙ nõ ſolũ circa exteriora ſed etiã circa mẽbra ĩteriora eſt ſimpliciẜ loquẽdo plꝰ de calore in eſtate ꝙ̄ ĩ hyeme: cõputando calorẽ naturalẽ ⁊ calorẽ aduẽticiũ: et ob hoc pulſus ſunt velociores ĩ eſtate: velocitaẜ eñ pulſus nõ ſolũ ꝓpter calorẽ naturalẽ: ſed etiã ꝓpter calorẽ aduenticiũ: vnde eſt ꝙ ſit valde velox in febribꝰ.

¶ Sed oriẜ dubitatio. vtrũ illi calores cõgregenẜ ſimul ĩ eodẽ ſubiecto: ⁊ vtrũ ſunt ĩter ſe eiuſdẽ ſpeciei.

¶ Ad p̄mũ breuiter reſpõdeo: ꝙ poſſunt cõgregari ĩ eodẽ ſubiecto: idẽ eẜ mẽbrũ ſiue ſit cor ſiue hepar aut manꝰ aut pes põt calefieri ſimul: ⁊ a calore vitali qui eſt ab aĩa: ⁊ a calore accidẽtali q̄ eſt a cõtinẽte. ¶ Sʒ alia dubitatio eſt difficilior videlʒ. vtrum illi calores ſint eiuſdẽ ſpeciei. Tamẽ ad iſtã dubitationẽ reſpondeo ad p̄ſens ſub diſiũctione: cuiꝰ diſiũctiõis vna pars eſt: ꝙ illi calores ſunt diuerſarũ ſpecierũ ⁊ diuerſarũ naturarũ. calor eñ naturalis q̄ ab aĩa et corde ꝓuenit in ſpiritibꝰ ⁊ a ſpiritibꝰ in mẽbris generat ſibi ſimile: ſcʒ generat fetũ: ⁊ format: et figurat. poſtea etiã calor ꝓueniẽs ab aĩa fetꝰ generati nũc digerit cibuʒ ⁊ cõuertit in ſubſtãtiã viuẽtis: reſoluit etiã ſupflua: ⁊ eijcit: cõſeruat vtilia: ⁊ ordinat. vñ efficit ⁊ cõſeruat ĩ vnoquoq͛ mẽbro ꝓportionẽ humorꝝ debitã illi membro. Calor vero aduẽticiꝰ ⁊ extraneꝰ ſolũ calefacit et reſoluit tam vtilia ꝙ̄ ſupflua: ⁊ deſiccat et nõ figurat mẽbra: neq͛ ordinat humores niſi ꝓ quãto ſibi admixtus eſt vel cõiunctꝰ calor naturalis: ita ꝙ oĩno ⁊ penitus calor ille extraneꝰ parũ aut nihil operaẜ ad digeſtionẽ: vel nutritionẽ: vel etiã ad alia opa vitalia: niſi ꝑ modũ remouẽtis ꝓhibẽs. Dico tali mõ q: frigiditas circũſtãs debilitaret vel ĩpediret calorẽ naturalẽ: et de facto debilitat et corrũpit in multũ paruis aĩalibus: ſicut ante dictũ fuit: ⁊ ita frigiditas auferẜ ⁊ repelliẜ ꝑ illũ calorẽ extraneũ ſupuenientẽ: tũc aĩa nõ impedita põt ꝑ ſua organa agere calorẽ naturalẽ ſibi debitũ: ⁊ ꝑ illũ põt exercere ſua opa: imo credẽdũ eſt vlteriꝰ ꝙ ĩ hoĩe ⁊ in equo ſit calor naturalis alterius ⁊ alteriꝰ ſpeciei: ideo aliẜ figurat mẽbra ⁊ ꝓportionat humores: ⁊ ꝓuenit ab agẽte alterꝰ ſpeciei: q: iſte ab aĩa hoĩs: ⁊ ille ab aĩa eq̄: iõ etiã ab hoc calore exercenẜ opatiões valde diuerſe. Et de iſta diſiũctiõe videatis cõmẽtatorẽ in ſeptio metaphyſice ⁊ ĩ duodecimo: vbi loquiẜ de generatis ex putrefactiõe: aſſimilãdo calores celeſtes ſeminalibꝰ ab aĩa ꝓueniẽtibꝰ.

¶ Scđa pars diſiũctiue eſt: ꝙ ſi aliq̄s nõ cõcedat diuerſas ſpecies caloris ſcđʒ formã q̄ eſt calor: tñ oportet cõcedere iuxta illũ modũ quẽ ponit cõmẽtator in ſecũdo celi ⁊ mũdi de ꝟtutibꝰ corporũ celeſtiũ: ⁊ de lumine: q̄uis eñ poneremꝰ oẽ lumẽ oĩ lumini eẽ eiuſdẽ ſpeciei: tñ ſtelle ſunt valde diuerſarũ opationũ: ⁊ ſunt aliq̄ deſiccatiue: aliq̄ calide: aliq̄ frigide: aliq̄ beniuole: aliq̄ maliuole: ſcđm ꝙ aſtrologi determinãt: ideo ſi earuʒ lumina ſint eiuſdẽ ſpeciei: oportet ꝙ cũ illis luminibꝰ alie virtutes diuerſarũ ſpecierũ influanẜ: ꝑ quas agãt tales diuerſitates opationũ: ⁊ nõ ẽ credẽduʒ vt dicit ꝙ huiuſmodi ꝟtutes cũ refractiõe luminũ refrãganẜ: ⁊ cũ remotione luminũ remoueanẜ: ita ergo ĩ ꝓpoſito ſi ſit oĩs calor cũ calore eiuſdẽ ſpẽi: tñ aĩa in ſpiritibꝰ ⁊ in mẽbris ĩfluit cũ calore alias ꝟtutes formatiuas ⁊ nutritiuas: ꝑ quas exercenẜ huiuſmodi diuerſe opatiões ⁊ ille ꝟtutes: ſpiritibꝰ ⁊ calore ſpũuʒ diffundũẜ ꝑ corpꝰ: ⁊ cũ eaꝝ exhalatiõe exhalanẜ: ⁊ cũ dilatatiõe vł reuerſiõe dilatanẜ ⁊ reuertũẜ.

Et ſcđm iſta dicta facile eſt ſoluere rõnes: q: p̄me manifeſte ꝓcedũt ad ꝓbãdũ ꝙ ĩ eſtate eſt in ĩterioribꝰ nr̃is plꝰ de calore aduẽticio: imo etiã ſimpliciter plꝰ de calore: tñ nõ ꝓbant ꝙ ibi ſit plꝰ de calore naturali: imo ratiões q̄ fiebãt ad oppoſitũ ꝓbant ſufficiẽter: ꝙ in hyeme ĩ interioribꝰ nr̃is: plꝰ eſt de calore naturali ꝙ̄ in eſtate: dũ tñ obſeruemꝰ nos a penetratiõe frigoris: ideo fiũt fortiores digeſtiones.

Queſtio.XIIII.

QVęritur vtrũ deſcriptio generatiõis quã ponit hic Ariſto. ſit bona: in qua diciẜ: generatio eſt prima participatio aĩe nutritiue in calido. Arguiẜ ꝙ nõ ſit bona diffinitio gñationis: q: nõ cõuenit oĩ generatiõi vt gñatiõi lapidũ vł metalloꝝ: vel aeris aut aque: ⁊ tñ bona diffinitio debet cõuenire oĩ cõtẽto ſub diffinito: ⁊ iſta ratio ꝯcludit veritatẽ: q: Ariſto. nõ intẽdit hic ſimpliciẜ diffinire illũ terminum gñatio: imo iſtũ totalẽ terminũ gñatio viuẽtis. Sed tũc etiã arguiẜ ꝙ nõ bene deſcribaẜ gñatio viuẽtis: q: nutritio ⁊ augmẽtatio viuẽtis eſt cũ aliqua generatiõe vite: nutrimẽtũ eñ mutaẜ ſubſtãtialiẜ ⁊ mutatio ſubſtãtialis eſt gñatio vniꝰ ⁊ corruptio alteriꝰ: ⁊ tñ huiuſmodi nutritiõi nõ ꝯuenit hec deſcriptio: q: ſi mõ nutriaris nõ ꝓpter hoc p̄mo participes vitã: ⁊ ſic iſta deſcriptio nõ cõuenit oĩ gñatiõi viuẽtis: ergo nõ eſt bona deſcriptio gñatiõis viuẽtis. ¶ Itẽ. q̄ñ aĩal primo participat vitã tũc iã viuit: ideo genitũ eſt: ⁊ ꝑ cõſequẽs tũc nõ generaẜ: q: qđ generaẜ nõdũ genitũ eſt: iuxta dictũ Ariſto. p̄io perihermenias: qđ fit nõ eſt: ergo gñatio viuẽtis nõ eſt p̄ma participatio aĩe. ¶ Itẽ. queriẜ q̄ res eſt p̄ma participatio aĩe vel etiã que res eſt participatio aĩe: q: vel eſt ipſa aĩa: vel eſt corpꝰ ſubiectũ: vel eſt cõpoſitũ ex corpore ⁊ aĩa: vł eſt aliquod accidẽs: ſi participatio aĩe ſit aĩa tũc eſt idẽ dicere p̄ma participatio aĩe ⁊ prima aĩa: modo nihil eſt dicere p̄ma aĩa: q: oportet aſſignare q̄ eſſet ſcđa: et tertia: ⁊ eodẽ modo dicã ſi participatio aĩe ſit corpꝰ vel ip̄m cõpoſitũ: q: in ꝓpoſito nihil eſſet dicere p̄mũ corpꝰ aut primũ ꝯpoſitũ: q: oporteret aſſignare ſecũdũ corpꝰ ⁊ ſecũdũ cõpoſitũ. Si vero participatio aĩe dicaẜ eẽ aliq̄d accidẽs: tũc nõ eſt verũ ꝙ gñatio viuẽtis ſit participatio aĩe: q: oĩs motꝰ vł mutatio debẽt eẽ de genere: ſiue de eſſentia termini ad quẽ: vt vult cõmẽtator tertio phyſicoꝝ: ideo gñatio ſubſtãtie nõ eſt accidẽs. ¶ Itẽ. ꝑ hoc ꝙ dico p̄ma: vel deſignaẜ p̄mũ inſtãs indiuiſibile in quo res eſt: vel p̄mũ tẽpꝰ: ſed nõ p̄muʒ inſtãs ĩdiuiſibile: q: ſuppono ꝙ nõ ſit dare talia ĩdiuiſibilia ĩ tp̄e: nec deſignaẜ p̄mũ tp̄s: q: nõ eſt dare p̄mã ptẽ ĩ tp̄e vł ĩ aliq̄ ꝯtinuo: ꝓpẜ diuiſionẽ ĩ ĩfinitũ: vt appet. vi. phyſi. g͛ videẜ ꝙ hec deſcriptio nõ valeat.

Oppoſitũ vult Ariſto. qui ponit eã.

S[illegible] ono ſicut dixi ꝙ ibi nõ deſcribiẜ iſte terminus

generatio ſimpliciter ſumpt⁹:ſed cū iſta additiōe vi
uētis. Et tūc videt̄ mihi ꝙ circa iſtā q̄ſtionē ſunt plu
res dubitationes. ¶ Prima dubitatio pōt eſſe. vtrū
generatio viuētis ſit tēporalis an inſtātanea. ¶ Se
cūda dubitatio eſt. ꝓ qua re ſupponit iſte termin⁹ ge
neratio viuētis: ſiue iſtātanea ſiue ſit tēporalis: ⁊ q̄d
etiā cōnotat. Et ita etiā pōt dubitari de iſto termino
prīa participatio aīe. ¶ Alia dubitatio pōt eē. vtrū
in oī nutritiōe: ſcʒ q̄n cōuertit̄ nutrimētū in ſubſtātiā
nutriti ſit ḡnatio viuēt͛. ¶ Quarta dubitatio poſſet
eſſe de potētia dei abſoluta: q2 de⁹ poſſet facere aīam
ī frigido: vtrū tūc eēt ḡnatio viuētis: ⁊ manifeſtū ē ꝙ
ſic: q2 oē corp⁹ aīatū viuit: ⁊ tñ illi generatiōi nō co
ueniret iſta deſcriptio: q2 nō eſſet participatio aīe in
calido. ¶ Sʒ ſtatim ad iſtā dubitationē reſpōdet̄ ꝙ
Ariſto. nō intendit hic diffinire ḡnationē viuētis niſi
ſecundū modū cōis curſus nature: ita ꝙ ſit ḡnatio vi
uētis naturalis nō miraculoſa: de q̄ tu arguis. ¶ Ul
tima dubitatio poſſet eſſe q̄ńo deſcriberet̄ mors q̄ op
ponit̄ ḡnationi viuētis. Et ſtatim etiā reſpondeo ad
hoc: ꝙ deſcribit̄ ꝓportionabiliter ḡnationi: ſcilʒ ꝙ
mors eſt vltima participatio aīe nutritiue in calido.
Reſtat ergo reſpōdere ad tres priores dubitatiōes.
¶ Ad primā credo ꝙ hec indefinita eſt vera: ḡnatio
viuētis eſt inſtātanea: q2 vera eſt ꝓ ḡnatiōe hoīs: aīa
eñ hūana eſt indiuiſibilis: ideo nō pōt diuiſibilit̄ ge
nerari: modo ſcḋm ḡnationē aīe humane dicit̄ hō ge
nerari. Sed de aīa equi vel aſini: ⁊ de ḡnatiōe equi vl̄
aſini: pōt dici ꝙ ḡnatio equi vl̄ aſini nō eſt diuiſibilis
⁊ tēporalis rōne graduū forme ſcḋm quā eſt ḡnatio:
q2 ſuppono ꝙ nulla aīa ſit forma gradualis: videlicʒ
que poſſit ineſſe eidē ſubiecto: ⁊ ſcḋm eandē partē il
lius ſubiecti ſcḋm maius ⁊ min⁹: ſiue modo remiſſi⁹:
modo intēſius: tñ certū eſt ꝙ aīa equi vel aſini eſt di
uiſibilis quātitatiue ſcḋm diuiſionē quātitatiuā ſui
ſubiecti: q2 eſt extēſa extēſione materie ſibi ſubiecte.
Et ideo videt̄ eſſe dicendū ꝙ ḡnatio equi vel aſini eſt
tēporalis: q2 intētio Ariſto. videt̄ eſſe: ꝙ nō ḡnat̄ aſi
nus tot⁹ ſimul: imo p̄mo ḡnat̄ cor: ⁊ cōſequēter autē et
ſucceſſiue alia mēbra. ¶ Sed tūc iterū oriunt̄ alie du
bitatiōes: q̄n cor aſini gēitū eſt añ ḡnationē alioꝝ mē
broꝝ: ita ꝙ cor ꝑticipat vitā: vtrū illō genitū partici
pās vitā eſt aſinus: ⁊ videt̄ ꝙ ſic: q2 habet aīam ⁊ nō
eſt dicere cui⁹ ſit ſpeciei niſi aīa aſinina: ⁊ aīa aſinina
dat eſſe aſinū: ſicut albedo dat eſſe albū. Sed ex alia
parte videt̄ ꝙ nō ſit aſinꝰ: q2 nō eſt dare aſinū ſine ca
pite ⁊ pedib⁹. ¶ Alia dubitatio eſt: q2 non alit̄ videt̄
ḡnari homo tpaliter et diuiſibilit̄ q̄ aſin⁹: q2 ſicut de
aſino dicebat̄: ita dicendū eſt de hoīe: q2 cor p̄mo for
mat̄: ⁊ cōſequēter alia mēbra. ¶ Ad primā iſtarū du
bitationū pōt cōcedi: ꝙ ſi cor ſit formatū: ⁊ viuēs āte
formationē alioꝝ mēbroꝝ: tūc poterit cōcedi ꝙ cor
ſimplr̄ loquēdo nō eſt aīal: nec eſt aſin⁹: ſed ſcḋm q̄d
cōditionaliter ꝙ illud cor eſt aīal imꝑfectū: eſt aſin⁹
imꝑfect⁹: ⁊ poterit cōcedi de eadē ſpecie cū aīali ꝑfe
cto: vel cū aſino ꝑfecto. ¶ Sed tūc ad iſtā dubitatio
nē que erat de hoīe: videt̄ mihi ꝙ erit cōcedēdū ꝙ ſi
cor ſit genitū ⁊ aīatū ante ḡnationē alioꝝ mēbroꝝ:
tūc illud cor diceret̄ ꝑfecte hō ḡītū eſt ex parte aīe: ſʒ
nō diceret̄ ꝑfecte homo ḡītū eſt ex ꝑte corꝑis: et ideo
forte q2 ab aīa eſt p̄ncipalis denoīatio: poſſet cōcedi
abſolute ꝙ hoc eſt hō: q̄uis nō ſit hō ꝑfect⁹: ꝓpt̄ defe
ctū mēbroꝝ: ⁊ ſic poſſet cōcedi ꝙ ex parte corꝑis ḡna
tio hoīs ē tpalis: ſed nō eſt tpalis ex ꝑte aīe niſi ſcḋʒ
quid: q2 poſt q̄ ḡnata eſt aīa in corde: nō eſt verū dice
re ꝙ aliq̄d de aīa generet̄: vel ꝙ aliq̄d de ea fiat: ſʒ ſe
cundū q̄d. i. cū quadā additiōe eſt verū dicere ꝙ fiat:
q2 ipſa fit ī capite: ipſa fit ī pede ſucceſſiue: ſicut aliq̄s
fit albus. ⁊ tñ nō fit: aliq̄s fit pat̄: ⁊ tñ nō fit: ita aliq̄s
fit alicubi vbi ante nō erat. ita videt̄ loqui Ariſto. de
fieri ſimplr̄ ⁊ de fieri ſcḋm q̄d: igit̄ ſit dictū de iſta pri
ma dubitatiōe. ¶ Tūc venio ad ſecūdā dubitationē:
pro qua re ſupponit iſte termin⁹ ḡnatio viuētis: ⁊ vi
det̄ mihi ſcḋm Ariſto. ꝙ ſupponit pro ipa aīa: credo
eñ ꝙ mot⁹ nō ſupponit ꝓ mobili: ſed ꝓ forma q̄ ipſi
mobili acq̄rit̄: adeo dicit Ariſto. ꝙ mot⁹ eſt act⁹ ipſi⁹
mobilis: et cōmētator ponit ꝙ mot⁹ eſt acq̄ſitio: ſiue
ḡnatio partis poſt partē illi⁹ ꝑfectiōis ad quā tēdit
motus: ⁊ ꝙ mot⁹ eſt de eſſentia termini ad quē: nō dif
ferēs ab eo niſi ſcḋm maius ⁊ min⁹: mō ſicut mot⁹ eſt
actus mobilis: ita ḡnatio ſecūdū Ariſto. eſt act⁹ ḡna
bilis ſecūdū ꝙ ḡnabile: capiēdo ḡnabile ꝓ ſubiecto:
tamē q2 noīa ſignificant ad placitū: ſi aliq̄s poneret
ꝙ iſte termin⁹ ḡnatio ſupponit ꝓ ſubiecto vel ꝓ cō
poſito nō poſſet demōſtrari cōtra ipm̄: q2 etiā ſepe in
uenim⁹ ī p̄bia ꝙ ipſa forma ḡnat̄ in materia: ⁊ ꝙ ma
teria eſt ingenerabilis: ⁊ poſtea inuenim⁹ a cōmēta
tore in p̄mo phyſicoꝝ: ꝙ materia p̄ma eſt q̄ in rei veri
tate ḡnat̄: et poſtea in ſeptimo metaphyſice inuenim⁹
ꝙ nec materia nec forma ḡnat̄: ſed totū cōpoſitū. ſed
cōſtat ꝙ iſti ſunt ſermones dicti ſecūdū equocationē
hui⁹ termini ḡnari: ⁊ ita eēt in ꝓpoſito ſi vn⁹ diceret ꝙ
iſte termin⁹ ḡnatio ſupponit ꝓ forma: ali⁹ ꝙ ꝓ ſubie
cto: ⁊ terti⁹ ꝙ ꝓ cōpoſito: iſti loquunt̄ ſecūdū equoca
tionē hui⁹ termini ḡnatio: modo igit̄ nos loq̄mur ac
ſi ſupponat ꝓ forma. ¶ Et tūc erit p̄mo vidēdū de ge
neratiōe iſtātanea. ⁊ poſtea de ḡnatiōe tpali. ¶ Nūc
eſt videndū tā de ḡnatione tpali q̄ inſtātanea: poſito
ꝙ hoc nomē ḡnatio ſupponat ꝓ forma. vtrū ḡnatio
debeat dici participatio forme ī materia: ſiue in ſuo
ſubiecto. ¶ De quo notādū eſt ꝙ hoc nomē partici
patio ſi ſumat̄ ꝓprie cōponit̄ ex parte: et capio: vnde
participare eſt q̄ſi partē rei habere: vel habere rē mō
partiali: aut diminuto. ex quo iā ſequit̄ ꝙ ḡnatio ho
minis nō pōt dici participatio: ſaltē ex ꝑte forme: q2
impoſſibile eſt partē forme eē ī ſubiecto: cū forma hu
mana nō ſit partibilis: ſuppoſito tñ ꝙ in hoīe ſit vna
ſola forma ſubſtātialis q̄ eſt aīa intellectiua: ſed ſi po
nerent̄ ī hoīe aīe nutritiua ⁊ ſenſitiua diſtīcte ab aīa
intellectiua tūc in ꝓpoſito eſſet dicēdū de aīa nutri
tiua. in hoīe ſicut diceret̄ de aīa nutritiua in aſino: ⁊
ideo ſi deſcriptio Ariſt. debeat ꝯuenire ḡnatiōi hoīs:
neceſſe eſt dicere altero duorum modorū. Unomodo
ꝙ ex parte corꝑis ſolū ītelligat̄ eē participatio: put
participatio dicit̄ a parte: videlʒ iſto mō: q2 ī ḡnatiōe
hoīs aīa exiſtēs vna ⁊ eadē ⁊ indiuiſibilis fit p̄rio in
vna parte corꝑis ſcʒ in corde: ⁊ cōſequēter fit in aliis
partib⁹: ſecūdū q̄ alia mēbra poſteri⁹ formant̄: ⁊ ſic
ḡnatio hoīs eſt participatio aīe hūane in calido: in
corpore exigēte calorē: ſcʒ ita ꝙ ipſa ſucceſſiue fit in
partib⁹ illius corꝑis. ¶ Poſtea de ḡnatiōe formarū
diuiſibiliū. poteſt dici ꝙ ḡnatio aſini eſt participatio
aīe in corpore calido: tā ex ꝑte aīe: q̄ ex parte corꝑis:
q2 eſt ſucceſſiua acq̄ſitio partiū aīe in partib⁹ corꝑis
donec corp⁹ totū ⁊ mēbra ſint figurata figura debita
tali ſpeciei. ¶ Sed tu q̄res. quare dicit̄ prima parti
cipatio? Ad hoc pōt reſpōderi ꝙ nō ſolū in formatiōe
corporis ⁊ mēbroꝝ acq̄runt̄ partes aīe ⁊ ꝑtes corꝑis
ſucceſſiue: imo etiā poſt formationē mēbroꝝ in nutri
tiōe ⁊ augmētatiōe: q2 nutrimētū cōuertit̄ in ſubſtan
tiā nutriti: ⁊ ideo in nutritiōe aſini oportet ꝙ ī mate
ria nutriti generet̄ aīa aſini: nō tota ſed aliqua pars:
q̄m partes forme q̄ preexiſtebāt nō trāſeūt in illā no
uam materiā: eo ꝙ forme educte de potētia materie

nõ trãſeũt de vna materia in aliã: tamẽ in nutritiõe
hoĩs aĩa q̃ pexiſtebat: exiſtẽs eadẽ indiuiſibiliter: fit
de nouo in materia nutriti: q: ante nõ erat ĩ illa pexi
ſtente: nec ꝓpter hoc deſinit eſſe ĩ materia pexiſtẽte:
q: tenem⁹ ſcðm fidẽ ꝙ ipſa eſt tota ĩ toto corpore hu
mano: ⁊ tota ĩ qualibet parte corpis hũani: modo er
go ad differẽtiã illi⁹ participatiõis ſeu partibilis ac
quiſitiõis q̃ eſt in nutritiõe vel augmẽtatiõe poſt cõ
pletã formationẽ mẽbrorum dicim⁹ ꝙ gñatio eſt prima
participatio aĩe in corpore: nõ eſt accipiẽdũ primũ ꝓ
vno inſtãti indiuiſibili: ſꝫ ꝓ illo totali tpe in quo for
mat̃ corp⁹ viuẽtis: vſq3 ad cõpletã formatiõem mẽ
broꝝ: ſic eĩ vtit̃ Ariſto. noĩe gñatiõis in ipſis viuẽ
tib⁹: illud eĩ tẽp⁹ eſt primũ in ordine ad tẽp⁹ ſequẽs
nutritiõis et augmẽtatiõis: mõ hoc nomẽ gñatio nõ
ſumitur ꝓ nutritiõe vel augmẽtatiõe: ſed ſolũ ꝓ for
matiõe mẽbroꝝ ⁊ ſucceſſiua gñatiõe aĩe in illis mẽ
bris apud eoꝝ formationẽ. Verũ eſt tñ ꝙ multi dicũt
alio modo ponẽtes gñatiões aĩaliũ inſtãtaneas: tali
modo ꝙ eſt dare aliqð totũ tẽp⁹ imediate ſequẽs in
quo nihil adhuc erat de aĩa hui⁹ aſini: ⁊ erit aliud tẽ
pus imediate ſequẽs: in quo tota erit aĩa iſti⁹ aſini
vel ſecũdũ ſe totũ: vel ſecũdũ aliquã partẽ ei⁹: tũc in
inſtãti medio illoꝝ tẽpoꝝ erat gñatio aſini: ⁊ iã in to
to tpe ſequẽte illud: erat aſin⁹ generat⁹: nec debebat
ampli⁹ dici gñatio aſini: ſed aſini gñati augmẽtatio
vel nutritio: ⁊ ſic Ariſto. cũ dicebat prima participa
tio ꝑ hoc nomẽ intẽdebat inſtãs qð eſt primũ tpis in
quo aſin⁹ habet eẽ. tñ ego credo ꝙ iſta opinio funda
tur ſuꝑ falſã radicẽ: q: imaginat̃ ꝙ ſit dare ĩter duo
tẽpora inuicẽ cõtinua inſtãs ĩdiuiſibile qð ſit aliqua
res vel mẽſura: in qua ſola exiſtit gñatio: ⁊ ego credo
ꝙ nõ ſint talia indiuiſibilia in cõtinuis: ſcꝫ neq3 pun
cta: neq3 inſtãtia: in lineis: ⁊ in tẽporib⁹: et de hoc de
bet fieri inquiſitio in libro phyſicoꝝ: ¶ Sed tunc eſt
forte dubitatio. qñ eſt creatio aĩe: q: nõ eſt ĩ tpe diuiſi
bili: cũ ipa ſit indiuiſibilis: nec in inſtãti indiuiſibili:
q: nullũ eſt tale: ergo nũꝙ aĩa creat̃. ¶ Reſpõdeo ꝙ
aĩam creari nihil aliud eſt q̃ aĩam primo eſſe: ita ꝙ nõ
erat ante: ⁊ hoc eſt in aliquo tpe tñ hoc nõ eſt ĩ aliquo
toto tpe: vbi grã ponam⁹ ꝑ caſum ꝙ aĩa habet eſſe
ſcilꝫ iſta tota die ⁊ nõ erat ante: tũc certũ eſt ꝙ aĩa ha
bet primo eſſe in iſta die: q: nõ fuit ãte: ſed nõ habet pri
mo eſſe ĩ tota die: q: dies diuidit̃ in duas medietates
cõſtat ꝙ aĩa nõ fuit primo in ſecũda medietate: q: fuit
ante: ſcꝫ in prima medietate: ſed ĩ prima medietate fuit
prio: q: nõ ante fuit: nõ tñ fuit primo in illa tota medie
tate: ꝓpter diuiſionẽ illi⁹ medietatis ſicut arguebat̃
de die: ⁊ ſic in infinitũ ꝓcedendo: ⁊ ideo aĩa primo fuit
in aliquo tpe: imo in infinitis tẽporib⁹ aĩa primo fuit:
⁊ tamẽ in nullo toto fuit primo: ideo etiã in tpe imo in
infinitis tẽporib⁹ aĩa creabat̃: ſed tñ ĩ nullo toto tpe
creabat̃: et hoc debem⁹ vocare creationẽ inſtãtaneã:
ſcꝫ prout hoc nomẽ inſtãs eſt nomẽ priuatiuũ: cuius
negatio priuatiua nõ eſt ſimplr̃ negatio tẽporis diuiſi
bilis: ſꝫ eſt negatio tpis diſcreti ꝑ hoc nomẽ totũ: ita
ꝙ illud dicit̃ fieri in ĩſtãti qð fit bene ĩ tpe diuiſibili:
ſed nõ fit ĩ aliquo tpe toto. de hoc dicet̃ ampli⁹ alibi:
verũ eſt ꝙ de forma ĩdiuiſibili ⁊ de gñatiõe ĩdiuiſibi
li poſſetis exponere hoc nomẽ participatio ĩproprie
pro exiſtẽtia: ita ꝙ talis generatio eſſet prima exiſtẽ
tia aĩe in corpore. ſic igit̃ patet quomodo illa deſcri
ptio Ariſto. ſit bona: ⁊ quomodo debeat intelligi. Et
tunc poſſunt ſolui rationes ex dictis.

Ad rationes. Ad primã concedẽdũ
eſt ꝙ hec deſcriptio nõ cõuenit oĩ generatiõi viuẽtis.
¶ Ad aliã. cõcedit̃ ꝙ in nutritiõe eſt aliquã generã
tio: ſꝫ nõ vocat̃ ſimplr̃ niſi q̃ eſt apud formationẽ cor
poris ⁊ mẽbroꝝ: lꝫ poſſet vocari gñatio ſecũdũ qd: q:
gñatio ſolũ ſecũdũ aliq̃s partes ĩſenſibiles: ⁊ q: etiã
ꝑ hoc nõ mutat̃ reſpõſio ad queſtionẽ querẽtẽ ſimplr̃
quid eſt hoc: qð tñ debet fieri in gñatiõe ſimplr̃: vt de
bet videri primo de gñatiõe. ¶ Ad aliã. cõcedo de gña
tiõe tẽporali ꝙ nõ eſt idẽ gñatio ⁊ generatũ eſſe: niſi
partiali: gñatio eĩ ſe habet ſicut pars: ⁊ gñatũ ſicut
totũ: ⁊ ideo q̃diu eſt gñatio aſini adhuc nõ eſt aſin⁹ to
tus. i. aſin⁹ ꝑfect⁹: q̃uis ſit aſin⁹ partialis ſiue imꝑfe
ctus. ¶ Ad aliã q̃ dicit q̃ res eſt participatio aĩe: di
co ꝙ nõ eſt res diſtincta ab aĩa: tñ noĩa aliud cõnotãt
q: lꝫ hoc nomẽ participatio aĩe ſupponat ꝓ aĩa: tñ
cõnotat partialẽ eius exiſtẽtiã: ita ꝙ nõ totalẽ: ideo
refert prima participatio: ⁊ prima aĩa. ¶ Ad aliã q̃ q̃re
bat de iſtãti dictũ eſt ſatis ĩ poſitiõe: ⁊ ꝑtinet etiã ma
gis ad alium locũ. ⁊ ſic patet queſtio ſoluta.

Queſtio.XV.

Queritur vtrũ deſcri
ptiones iuuẽtutis ⁊ ſenectutis
quas dat Ariſtote. ſint bone: in
quib⁹ dicit̃: iuuẽtus eſt augmẽ
tum prime refrigeratiue partia
le. Et ſenect⁹ decremẽtũ ſiue di
minutio prime refrigeratiue par
tiale. Et arguit̃ ꝙ iſte nõ ſũt bo
ne deſcriptiões primo q: nõ cõueniũt oĩ iuuẽtuti vel ſe
nectuti. q: ſũt plãte iuuenes ⁊ ſenes: ⁊ oẽ aĩal ĩ prĩci
pio vite eſt iuuenile: ⁊ tñ in plãtis ⁊ in mltis aĩalib⁹
nõ inuenit̃ prima pars refrigeratiua: qm̃ multa ſicut
dicit Ariſto. habẽt ſufficiẽs refrigeriũ a cõtinẽte: vel
a nutrimẽto: ideo nec habẽt pulmonẽ nec brãchias:
nec aliqð tale organũ: qð poſſit dici prima pars refri
geratiua: ergo iuuẽtuti plãtarũ ⁊ huiuſmodi aĩaliũ
nõ cõuenit hoc deſcriptio: ergo nõ eſt bona. ¶ Itẽ. nõ
ſolũ illa prima ps refrigeratiua eſt iuuenis: imo etiã
ocul⁹: facies: man⁹: ⁊ ipm totum corp⁹: ⁊ tñ iuuẽtuti
oculi: vel faciei: vel man⁹: non cõuenit iſta deſcriptio:
ideo nõ cõuenit oĩ iuuẽtuti: ⁊ ſic non eſt bona. ¶ Itẽ.
paſſio naturalis qñ diffinit̃ ꝑ ſubiectũ: debet diffiniri
per ſubiectũ totale ⁊ adequatũ: vel ſaltẽ ꝑ ſubiectum
ſuũ partiale primũ: ſcꝫ a quo illa paſſio in aliis ptib⁹
ꝓfluit ⁊ ordinat̃ ſꝫ neutro modo fit ĩ ꝓpoſito: qm̃ ſub
iectũ totale ⁊ adequatũ iuuẽtutis ⁊ ſenectutis nõ eſt
illa prima ps refrigeratiua: imo eſt ipm aĩal totale
ſubiectũ: ⁊ partiale primũ iuuẽtutis: nõ illa pars refri
geratiua ſcꝫ pulmo: vel brãchie: imo eſt ipm cor: ergo
nõ bene diffinit̃ ꝑ illã partẽ. ¶ Itẽ. qñq3 accidit illã
particulã ⁊ totũ corp⁹ diminui ſtãte iuuẽtute: ſcilꝫ ſi
hõ ꝑ egritudinẽ fiat notãter macior: igit̃ nõ bene de
ſcribit̃ iuuẽt⁹ ꝑ augmẽtationẽ. ¶ Itẽ. hec deſcriptio
cõuenit aliis a iuuẽtute: ergo nõ eſt bõa diffinitio iuuẽ
tutis: ꝯſequẽtia ẽ de ſe nota: antecedẽs ꝓbat̃: q: cõue
nit ĩfãtie ⁊ pueritie: q̃ tñ ſolẽt diſtĩgui ꝯtra iuuẽtutẽ.

Oppoſitũ videtur velle Ariſtoteles.

¶ Notandũ eſt ꝙ vulgares ĩproprie vtunt̃ noĩb⁹ iu
uẽtutis ⁊ ſenectutis: ponẽdo ꝙ iuuẽt⁹ ſit pauco tpe
vixiſſe: ⁊ ſenect⁹ ſit multo tpe vixiſſe: q: hõ iuuenis vi
ginti annoꝝ minori tpe vixit q̃ aliqs canis: vel aliqs
cat⁹ q̃tũcũq3 ſenex: imo ſi ab annis deberẽt deſcribi
iuuẽt⁹ ⁊ ſenect⁹: tñ iuuẽt⁹ vel etiã ſenect⁹ magis de
berẽt deſcribi ab annis futuris q̃ ab annis preteritis:
ita ꝙ ille diceret̃ iunior q̃ naturaliter innat⁹ eẽt plu
rib⁹ annis viuere: ſed hoc totũ eſt ĩproprie: ⁊ ideo di

cendũ eſt de iuuentute ⁊ ſenectute ꝓprie ſumptis:ex
diuerſitate virtutũ ⁊ operationũ viuẽtiũ. ¶ Et circa
hoc ſunt aliqua notãda. primo ꝙ iuuẽtus ⁊ ſenectus
nõ ſe tenẽt ex ꝑte aĩe:q2 ſcḋm Ariſto. ſi ſenex haberet
oculũ iuuenis videret vtiq3 vt iuuenis:vnde ſi in ho-
mine centũ annorũ eſſet diſpoſitio corporalis qualis
eſt in hoĩe decem annorũ:aĩa eſſet potẽs augmẽtare
corpus:et oẽs operationes ſic exercere ſicut exercet
in hoĩe decẽ annorũ:⁊ ex hoc ſequit̃ ꝙ iuuẽtus ⁊ ſene
ctus ſunt diſpoſitiões ſeu habitudines ipſius corpo
ris:ita ꝙ ſe tenẽt ex parte corporis. ¶ Sed vltra no
tandũ ꝙ iuuẽtus ⁊ ſenectꝰ nõ ſe tenẽt ex parte corpo
ris ſimpliciter:ſed ĩ ordine ad operatiões:⁊ ideo res
inaĩata non dicit̃ iuuenis vel ſenex:ſed ſola aĩata ſic
ꝓprie dicitur. ¶ Poſtea notandũ eſt. ꝙ iuuẽtus ⁊
⁊ ſenectus nõ dicunt̃ in ordine ad operatiões potẽtie
ſenſitiue:vel potẽtie intellectiue:q2 plãte ſunt iuue-
nes aut ſenes:cũ tamẽ non habeant illas potẽtias:⁊
aliquãdo etiã aliqui ſenes ſunt potẽtioris intellectꝰ
vel ſenſus aliquibꝰ iunioribꝰ:ideo ſequit̃ ꝙ iuuẽtus
⁊ ſenectꝰ ſunt diſpoſitiões ſeu habitudines ipſiꝰ cor-
poris in ordine ad operatiões nutritiue ſeu vegetati
ue potẽtie: ⁊ ille opatiões ſũt augmẽtatio ⁊ diminu
tio:que ꝓueniũt ab ipſa aĩa ſcḋm diſpoſitiões corpo
ris ĩ caliditate ⁊ frigiditate:humiditate ⁊ ſiccitate:
cũ eñ eſt multa humiditas cũ caliditate ſibi ꝓpor-
tionata aĩa nutritiua poteſt corpꝰ extẽdere ⁊ augmẽ
tare:⁊ qñ deficit vel diminuit̃ hmõi hũiditas vel cali
ditas aĩa nõ poteſt corpꝰ augmẽtare nec in ſtatu te-
nere:imo ſequit̃ diminutio corporis. ¶ Secũdũ hoc
potes deſcribere iuuentutẽ ſic:iuuẽtus eſt habitudo
corporis naturalis viuẽtis ſcḋm quã virtus nutriti-
ua eſt inata augmẽtare illud corpꝰ:Et ſenectꝰ eſt ha
bitudo corporis viuẽtis ſcḋm quã virtꝰ nutritiua eſt
innata diminuere illud corpꝰ. Media autẽ habitudo
inter iſtas duas habitudines vocat̃ ab Ariſto. ſtatus
¶ His viſis dicendũ eſt ad queſtionẽ: ꝙ illa oĩo de
qua q̃rebat̃ nõ erat bona deſcriptio iuuẽtutis ſicut
bene probãt ratiões que in pĩcipio queſtiõis fiebãt:
nec Ariſto. dedit illã diffinitionẽ:ſed ſolũ intẽdebat
aſſignare quãdã ꝓprietatẽ:ſiue quẽdã effectũ iuuẽ
tutis circa partẽ refrigeratiuã:ſcilicz circa pulmonẽ
vel circa brãchias:de qbꝰ multũ ãte determinauerat.

Ad ratiões. Prima:ſecũda & tertia:
bene probãt ꝙ ille nõ ſint bone diffinitiones iuuẽtu
tis ⁊ ſenectutis. Sed quarta ratio ⁊ vltima non ſolũ
vident̃ arguere cõtra illas deſcriptiões:imo etiã con
tra illas quas dedimꝰ in queſtiõe. ¶ Ideo ad quar-
tam. dicẽdũ eſt ꝙ nõ intelligimꝰ de augmẽtatiõe que
eſt ꝑ pinguedinẽ:nec de diminutiõe que eſt ꝑ marcen
tiam ex infirmitate vel ex defectu nutrimẽti:ſed de il
lis que fiunt cũ ſanitate et cũ nutrimẽto cõueniente.
¶ Ad vltimã. dicendũ eſt ꝙ iuuẽtus cõmuniter acce
pta ſe extẽdit ad infantiã pueritiã ⁊ iuuẽtutẽ ꝓpriiſ-
ſime dictãm:⁊ ſic cõmuniter hic loqmur de iuuẽtute: ⁊
ſi vultis ſcire vnde diſtinguũtur ille ſeptẽ etates:de-
betis dicere ꝙ ſpecialiter habent ſuã diſtinctionẽ in
ſpecie humana. Eſt eñ infantia ante vſum ratiõis:ve
niente vſu ratiõis incipit pueritia: que durat vſq3 ad
tẽpus coitus:ſiue ad tẽpus aptũ ad coitũ: ⁊ tunc in-
cipit iuuẽtus ꝓpriiſſime ſumpta:que durat ꝑ totũ tẽ
pus augmẽtationis:⁊ tunc incipit virilitas:ſiue ſta-
tus durans donec incipit diminutio corporis: ⁊ tunc
incipit quĩta que eſt diminutio virtutis durãs q̃diu
eſt aptitudo ad coitũ ⁊ poſt incipit ſeniũ durãs q̃diu
durat vſus rationis. Et vltimo fit homo decrepitꝰ nõ
habens ampliꝰ vſum rationis: ꝓpter defectũ virtutis
non potentium intellectui miniſtrare. Et ſic eſt finis
deo gratias.

Explicitę ſunt quæſtiones in lib.
de iuuentute & ſenectute ſiue de
morte & vita lectę Parrhiſiĩ a reue-
rẽdo .M. Ioan. Buridano. Impreſſę
autẽ a Iodoco Badio: impẽſis eiuſ-
dẽ: & Cõradi Reſch: Ad Idus Feb.
MXVI. ſupputatione Romana.

Tabula adnotandorū in Queſtionib⁹ magiſtri Joannis Buridani in Libros Ariſtotelis de anima ⁊ Paruorū (vt dicūt) naturalium eadem ſerie ⁊ forma qua ſuperior collecta.

Accidentia quomodo cōferunt ad cognitionem ſubiecti.fo.iij.b.c.
Affectiones cōtrarie non arguunt potentias diſtingui.fo.vij.b.⁊ fo.viij.c.
Albume et alie tunice circa oculū ad quid deſeruiūt fo.xxxi.a.
Albū viſū p blauiū ⁊ croceū apparet viride.f.xxxv.c
Albū nigro ſuccedit ⁊ econtra p diuerſa media ſecūdum diuerſitatem agentium.fo.xxxvi.a.
Anima declarat̄ eſſe ſubſtātia.fo.iiij.a.
Anima qualiter dicitur actus corporis.fo.iiij.c.
Anima quomodo dicit̄ actus prim⁹ corporis.f.v.a.b
Anime diffinitio declaratur bona.fo.v.c.d.
Anima ſenſitiua vegetatiua ⁊ intellectiua nō diſtinguntur in eodem.fo.vi.d.⁊ fo.vij.a.
Anime potētie nō diſtinguntur ab aīa.fo.viij.a.b.
Anima intellectiua non eſt plures potētie ſed potentia ad plures operationes.fo.viij.a.
Anima cū organo eſt receptiuū actus ſentiēdi ſed ipſa vt informata ſpecie eſt actiuū eiuſdem.fol.xij.b.
Anima nō poteſt ad plura ita perfecte attēdere ſicut ad vnum.fo.xl.d.
Animal nō generat aliud tanq̄ principale agēs ſed adminiſtrans ſemen.fo.vij.c.
Animal ſecundum q̄ aīal neceſſe eſt viuere qualiter debet concedi.fo.liij.a.
Animalia oīa habentia pulmonē ⁊ ſolum illa reſpirant.fo.lviij.c.
Apparitionū diſtinctio notanda.fo.xlvij.b.
Apparitiōes q̄re aliqn̄ fiūt ī ſono ⁊ aliqn̄ nō.f.xlviij.a
Ariſtoteles q̄liter determinauit de ſenſu actiuo.f.xij.b
Arbores quieſcētes vel ripe fluuij q̄re iudicant̄ moueri ab exiſtēte in naui mota.fo.xiiij.b.
Aſinus aliter generat aſinū q̄ homo hoīem.fo.vij.c.

Boni diuiſio in honeſtū vtile ⁊ delectabile nō ē ī mēbra supponētia p diuerſis.f.ij.a
Boni odores quare proſunt ad ſanitatē capitis.fo.xxxij.a.

Calidum et humidū quo modo ſunt cauſe longioris vite.fo.l.c.
Caliditas quomodo nō per ſe ſed p accidens corrūpit humiditatē.fo.lv.c.
Calor cordis quare magis debet refrigerari per aerem q̄ per aquam.fo.lx.a.
Calor naturalis ⁊ inaturalis quomō differūt.f.lx.c.d
Calor naturalis ⁊ aduētitius quomodo ſunt diuerſarum ſpecierum.f.lxi.a.
Calor naturalis poſtq̄ in ſtatu virili eſt potētior q̄ in ſtatu infantie quare nō auget corpus ſicut in pueritia.fo.lvij.b.
Inter calidū ⁊ frigidū mediat vna ſola ſpecies ſed inter album et nigrum plures.fol.xxxix.a.b.
Calidum qđ eſt cauſa longe vite nec eſt igneū nec aereum ſed cōplexionale.fo.li.b.
Calx ſi proiciat̄ ī aquā ſtatim calefacit ipſā.f.xxxvi.c.
Caro et neruus quare ſunt corpora organica.fo.vi.a.
Cauſe excitationis ſomniorum.fo.xlviij.b.
Ceci a natiuitate ⁊ nō ſurdi quare ſint ſapiētiores q̄ ſurdi videntes.fo.xxx.a.
Cerebrum dicitur frigidū in ordine ad cor ⁊ hepar licet ſit calidius aere.fo.xxxi.c.
Cogitātes de negotio aliquo quare nō poſſint fortiter dormire: ſed ſomniant: licet abundant vapores et fumi ex cibo et potu.fo.xlviij.a.
Color omnis participat aliq̄d de natura lucis ⁊ maxime color alb⁹ ideo aliqui colores aliqualiter poſſunt medium illuminare.fo.xiiij.d.
Color ⁊ lux quomō termināt ſubiectū ſuū ⁊ non lumē fo.xv.b.
Coloris multiplex acceptio.fo.xxxiiij.d.
Coloris diffinitio non eſt iſta extremitas perſpicui in corpore terminato fo.xxxv.a.
Colores extremi ⁊ medij qualiter cauſantur ex actione primarum q̄litatum.fo.xxxv.d.⁊ f.xxxvi.a.
Color medius pluribus modis apparet licet non ſit. fo.xxxv.c.
Complexionum diſtinctio et q̄ ſit nobilior declaratur. fo.lij.a.b.
Complexionum que eſt longioris vite ⁊ qualiter de q̄libet complexionum lapſarum ali qua eſt breuis vite aliqua longe.fo.lij.b.c.
Cor eſt principiū ſanguinis ⁊ venarū.fo.liij.d.
Cor quare ſituat̄ in medio corporis.fo.liiij.a.
Corpus tranſparens quare dicitur perſpicuum diaphanum ⁊ non terminatum et nō tranſparens terminatum.fo.xxxiii.c.
Corpora aliqua die videntur mediante colore ⁊ nocte mediante luce.f.xxxiiij.c.

Diaphaneitas quid eſt.fo.xxxiij.d.
Differentie communiter poſite inter eſſe reale et eſſe intentionale forme improbantur fo.xviij.d.
Diſtantia maxima vel minima per quā vel vltra quā pōt vel nō pōt videri viſibile q̄ datur.f.xvij.a.b.c.
Diuerſorum hominum diuerſi ſunt intellectus quib⁹ intelligunt.fo.xxij.b.
Dormientes qualiter vadūt ad loca determinata cū nihil ſentiant exteri⁹.fo.xlviij.d.
Dormientes poſtq̄ ſunt expergefacti quare memorātur ſomniorū ⁊ non operum exteriorum.f.xlix.a.
Dulce quo ad generationē qualiter tenet medium ſꝫ quantum ad diſcretionem nutrimenti tenet extremum contra amarum.fo.xxxvi.d.⁊ fo.xxxvij.a.
Duob⁹ modis denoīari poteſt res alit̄ ⁊ alit̄.f.xxvij.d.

Ebrij infirmi irati ⁊ timētes q̄re nō bn̄ memorātur illorꝫ que tūc ſupuenīūt.f.xlij.b.
Echo nō ē ſon⁹ ſꝫ ſpēs ſoni reflexa.f.xviij.a
Elementū dīari in mixto intelligitur pluribꝫ modis.folio.xxxij.c.
Embrio ⁊ animalia terre affixa habent tactuꝫ ſed nō guſtum proprie.fo.xxix.c.
Entoma vt apes quomodo per motū refrigerātur cū motus ſit calefactiuus.fo.lix.b.
Expergefactio cōuenientiſſima nature qualiter fit facta digeſtione nutrimenti ⁊ accidētalis vel minus conueniens pluribus alijs modis.fo.xlvi.d

Facies que apparet in ſpeculo nō eſt in illo nec ſpecies repſentans ipſam.fo.xxx.b.
Fantaſma capitur aliquando pro ſpecie reſeruata aliquādo pro cognitione que fit mediante tali ſpecie.f.xlvij.b.
Flores quare magis odorant mane vel veſpere q̄ in meridie ⁊ ī modica humiditate magis q̄ ī magna ſiccitate.fo.xxxvij.d.

Fluuius non nutritur ex aqua nec ignis ex ligno vel candela .fo.xi.a.
Forme ſpiritales ⁊ reales que ducuntur.fo. xviij.c.d
Frigus ſapores hebetat ⁊ odores extenuinat. folio xxxvij.d.
Fulgor apparēs percuſſo vel cōpreſſo oculo nō eſt in oculo ſed ad extra ⁊ quare nō eodē modo apparet non percuſſo oculo.fo.xxx.b.c.

Generare ſibi ſimile nō eſt opus naturaliſſimū operationū vitaliū ſed eſt naturaliſſimū ⁊ finaliꝰ īter opa vegetatiua.f.ix.c
Generatio aliqua tēporalis et aliqua eſt inſtātanea.fo.lxi.c.
Generationis diffinitio ſcilicet prima participatio anime nutritiue in calido declarat.fo.lxi.d
Guſtus cōmuniter dictus neceſſarius eſt omni aīali ſed non proprie dictus.fo.xxix.c.

Homines quare cōmuniter ſunt fortiores in dextro ꝙ̄ in ſiniſtro.fo.liiij.a.c.
Humidū ſine ſicco nō habet ſaporē ī actu nec ſiccū ſine humido ſed bene in potentia.fo.xxxvi.b.c.
Humidum eſt ſubiectum propriū ſaporis ⁊ ſiccum agens.fo.xxxvi.c.
Humidū qđ eſt cauſa lōge vite nō eſt ſimplr aereum nec ſimpliciī aqueū ſꝫ cōplexionale.fo.l.d.⁊.f.li.a.
Humidū quomō cōſumiī in viuētibꝰ ⁊ qd ſit.f.lvi.a.b
Humidū aereū eſt nutritiuū et augmētatiuū caloris ſed humidū aqueū eſt cōſumptiuū eiuſdē. fo. lvi.b.
Humido cōſumpto quare nō manet calor in corpore cum tale ſit generatiuū ⁊ nutritiuū calidi. ibidem.
Humidū quare cōſumitur in viuētibus a calore ⁊ nō in aere.fo.lvi.c.
Humidi in viuētibꝰ multiplex diuerſitas ⁊ qliī ex cōſumptione humidi ſequiī mors.fo.lvi.d.⁊ fo.lvij.a.

Ignis in ſuffocatorio quare deberet cito corrumpi.fo.lvij.c.d.
Ignis exiſtens in cōcauo orbis lune qualiter corrūpatur declaratur.fo.l.a.
Ignis candele quomodo ⁊ a quo corrūpitur.fo.lv.d.
Impotētia ſentiendi que ꝑ egritudines fit aut extaſes nō dicitur ſomnus.fo.xxxvi.a.
Intellectus quomodo eſt virtus paſſiua ab intelligibili cū multiplici diſtinctione paſſiōis.fo.xxiij.a.b.
Intellectus ⁊ ſenſus exteriores quomodo debēt eſſe denudati ab illis ꝗ̄ primo cognoſcūt.fo.xxiij.d.
Intellectus humanꝰ eſt actꝰ ⁊ forma ſubſtātialis corporis humani ⁊ immaterialis.fo.xxiiij.b.c
Intellectꝰ humanꝰ an ſit ꝑpetuus declaraī ſecūdū veritatem et ſcđm naturales rationes quid dicendum ſit.fo.xxv.d.
Intellectus poſſibilis quare dicitur pura potentia. fo.xxvi.b.c.
Intellectiones humane ꝓducunī ab intellectu agēte vniuerſali ⁊ etiā ab intellectu agente particulari que nō diſtinguitur a paſſiuo licet ſit nobilior ſecundū ꝙ huiuſmodi.fo.xxvij.a.b.
Intellectus humanꝰ qualiter poteſt ſe intelligere ſecundum cōditionē ⁊ rationē ſibi propriā licet priꝰ oportet ipſum intelligere aliud a ſe.f.xxviij.b.
Intellectꝰ patitur ⁊ recipit ſecūdum ſuā naturā preciſe licet agit ſecūdum ꝙ actuatus ꝑ ſpeciem intelligibilē vel alium actum.ibidem.
Intellectꝰ quare nō ſemꝑ intelligit cū cōtinue ſit reſeruatio apud ipſum.fo.xlij.a.
Inſtans ⁊ pūctus qualiter capiunī et quomodo res poteſt fieri in inſtanti.fo.xv.d.⁊ fo.xvi.a.
Ioculatores quare tēpore humido deſiccant tympana ⁊ alia inſtrumēta ad ignem.fo.xxxi.b.
Iuuenes ⁊ ſenes q̄re ſūt male memoratiui.f.xliij.b.c.
Iuuenes bene memorantur illorum circa que habēt admirationem.fo.xliij.c.
Iuuenes q̄re magꝭ timēt ī tenebris ꝙ̄ ī luce.f.xlvij.d
Iuuētutis ⁊ ſenectutis deſcriptiōes ⁊ quomodo ſe tenent ex parte corporis in ordine ad operatiōes potētie vegetatiue ⁊ nō alterius.fo.lxij.b.c.

Lac ⁊ ſperma quare eſt albuꝫ cum generēī ex ſanguine rubro.fo.xxxvi.a.
Leges nō ꝓhibēt ſciētias ꝓpter malitiā ſcientiarum ſed propter malitiā volentium male vti illis.fo.ij.a.
Lenia refrāgūt vnite lumē ⁊ ſpecies coloris.f.xxx.b
Lucida quare apparent aliqua de nocte que de die apparent colorata.fo.xv.b.
Lucidū perfecte quomodo eſt terminatū.fo.xxxii.c
Lucem ſubiectiue exiſtentē in ſole videmus ante xtum ſolis.fo.xxxiiij.c.
Lumen quare requiriī ad videndū colores ⁊ de differentia lucis ⁊ luminis.fo.xiiij.d.
Lumen ſolis non videmus ſed eius lucem mediante lumine.fo.xv.b.
Lumen non poteſt fieri in inſtāti ſecundū curſum nature ſed bene per dei potentiā.fo.xvi.b
Lumen pure ſucceſſiuū.fo.xvi.c.
Lumē nō eſt viſibile ſicut nec ſpēs coloris.f.xxxiiij.c.
Luminis ꝓductioni nihil reſiſtit licet ratione alicuius indiſpoſitionis minꝰ lumen ꝓducaī in aliquo medio ꝙ̄ in alio ab eodē luminoſo.fo.xvi.d.
Lumen apparens in oculo catti eſt extrinſecū refractum vnite.⁊c.fo.xxx.c.
Lumen color ⁊ lux quomodo differūt.fol.xxxiiij.b.c.
Lux ⁊ opacitas qualiter cōtrariantur.fo.xv.b.
Lux aut color an ſit primo viſibilis ⁊ qualiter.ibidē.

Magis inſeparabilia nō ſunt magis naturalia ꝑfectiora ⁊ nobiliora.fo.ix.c.
Magis cōmuniter ſomniamꝰ in pricipio vel in fine ſomni ꝙ̄ in medio.fo.xlviij.a.
Magnitudo capitis ⁊ ſtrictura venaruꝫ quare facit ad multum ſomnū.fol.xlvi.c.
Membra principalia qualiter debent eſſe calidiora in eſtate ꝙ̄ in hyeme.fo.lx. d.
Memorie acceptiones ⁊ que requirūtur ad actū memorandi ⁊ qualiter eſt preteritorū.fo.xli.a.
Memoria quomodo dicitur paſſio vel habitꝰ primi ſenſitiui.fo.xli.c.
Memoria q̄liter ꝑtinet ad intellectū ſicut ad ſenſum et quare Ariſtoteles magis poſuit memoriā ꝑtinere ad partē ſenſitiuā.fo.xli.d.⁊ fo.xlij.a.
Memorie bonitas vł malitia vnde ꝓuenit.f.xliij.b.c.
Mixtum quodlibet habet calorē naturalē qui nō fit ab extrinſeco ⁊ indiget illo.fo.liiij.d.
Mors dupliciter contingit.fo.li.c.
Mors qualiter deſcribitur.fo.lxi.c.
Mortis neceſſitas ex parte pulmonis ⁊ cordis declaratur.fo.lvij.b.
Motum quare indicatur quieſcere ⁊ quieſcens moueri.fo.xiiij.a.b.
Multa habitātia in aqua ſunt multis habitātibꝰ in aere calidiora ⁊ econuerſo.fo.lix.c.

Naſum habētes ſuperius depreſſuȝ quare non bene odorant.fo.xxxi.d.
Natura ordinauit ſaliuā vt ſapor ſiccorū guſtaretur qui nō ſentiretur ſine humectatione.fo.xxxvi.b.
Neruus denudatus a carne nō ſentit puncturam vel inciſionem.fo.xx.a.
Nigredo q̄liter eſt priuatio albedinis ex quo eſt qualitas poſitiua.fo.xxxiij.b.
Notitia falſi eſt mala habēti eam.fo.i.c.
Notitia vera eſt bona habēti ſimpliciter licet ſit mala malo ſecundū quid.fo.i.d.
Nutritio ⁊ conſeruatio fortis eſt a forte appetibilior q̄ generatio alterius nō eſt tamen ſimpliciter appetibilior.fo.ix.d.
Nutritio qualiter fiat ⁊ quō eſt opus anime.f.xi.a.
Nutrimētū ⁊ continēs ſufficiunt ad refrigeriū plantis et animalibus exanguibus niſi eſtus ſuperabūdet.fo.lix.b.

Obiectum potentie tam actiue q̄ paſſiue quid dicitur.fo.10.c.
Obiectū ſenſibile eſt actiuū ſpeciei ſenſibilis tā in medio q̄ in organo: cōpoſitū autem ex anima ⁊ organo eſt paſſiuum ⁊ receptiuū eius.fo.xij.a.b.
Odoramus inſpirantes ⁊ nō expirā tes vel ſpiritum detinētes quare.fo.xxxij.a.
Odorifera non ſunt niſi ex cōmixtione humidi ⁊ ſicci fo.xxxviij.d.
Odoris humidū eſt actiuū ⁊ ſiccum paſſiuū.ibidem.
Odores ſuaues ⁊ non nimis fortes qualiter cōferunt ſanitati capitis.fo.xxxviij.a.b.
Olfactū peiorē quare habemus q̄ canes.fo.xxxij.a.
Olfactio quare non fit per aures ⁊ oculos cū ibi ſint organa de natura aeris et aque ſicut organū olfactus.ibidem.
Opacitas quid eſt.fo.xxxiij.d.
Opacitas nō eſt idem q̄ḋ denſitas nec diaphaneitas idem q̄ḋ raritas.fo.xxxiij.b.
Operationes diuerſe in eodem cōpoſito nō arguūt diuerſitatē formarum.fo.vij.c.
Opinio auicēne ⁊ cōmentatoris de ſenſibus interioribus cū alia opinione circa eandē materiā declaratur.fo.xxi.d.⁊ fo.xxij.a.
Opiniones de intellectu humano an ſit forma corporis immaterialis.fo.xxiiij.b.c.d.
Opiniones cum veritate fidei de multiplicatiōe intellectus in varijs hominibus.fo.xxv.b.
Opinio ponēs ſpecies intelligibiles actus ⁊ habitꝰ idētificari cū anima reprobatur.fo.xxvij.c.d.
Opiniones de diaphaneitate que res ſit.fo.xxxiij.d.
Opinio ponens colorem cōponi ex opacitate ⁊ luce reprobatur.fo.xxxiiij.b.
Opinio ponens colorē cōponi ex diaphaneitate ⁊ luce vel lumine refellitur.ibidem.
Opiniones auerrois ⁊ auicenne de multiplicatione odoris cōcordantur.fo.xxxviij.c.
Opiniones due de venis p̄cedentibus ab hepate ad cor ad quid deſeruiunt.fo.liiij.a.b.
Opiniones varie de diuerſitate humidi in viuētibus et qualiter ex eius cōſumptione ſequitur mors.folio lvi.d.⁊ fo.lvij.a.
Organū cuiuſcūq; ſenſus eſt ex natura ignis a dominio qualitatiue.fo.xxx.d.
Organum proprium ſenſus cōmunis eſt in corde.folio.xxi.c.⁊ fo.xliiij.b.
Organuȝ viſus quomodo dicitur eſſe de natura aque a dominio.fo.xxx.d.et fo.xxxi.a.
Organum auditus declaratur eſſe de natura aeris. fo.xxxi.b.c.
Organuȝ olfactus partim de aere ⁊ partim de aqua quare ſituatur prope cerebrū.fo.xxxi.d.⁊.f.xxxij.a.
Organum guſtus et tactus quomodo eſt terreū a dominio et de eius ſitu.fo.xxxij.c.d.
Organū tactus eſt expāſum cū oībus organis alioꝝ ſenſuum ſed ſecūdum alias qualitates.fo.xxxiij.a.
Origo ſomniorū declaratur.fo.xlviij.b.
Oſſa lapides ⁊ ligna poſita in igne quare primo nigreſcunt ⁊ poſtea albeſſunt.fo.xxxvi.a.

Paſſiones ſenſibiles qualiter ſunt in infinitum diuiſibiles.fo.xxxix.a.b.
Paruorum naturalium ſciētia quomodo differt a ſcientia librorum de anima.folio.xxix.a.⁊ fo.xxviij.c.
Pictores quare depingunt feneſtrā apertam nigro. fo.xxxi.a.
Pictores ex croceo ⁊ laſuro faciūt viride.fo.xxxv.c.
Piſcis olfacit ⁊ nō per reſpirationem.fo.xx.d.
Piſces mortui ligna ⁊ aues quare ſupnatāt ī aqua ſi tamen in parua fruſta diuiderētur vel puluerizarentur deſcenderent.fo.xxxij.d.
Plante quare non habent ſenſum.fo.xxix.c.d.
Plante diuerſe quare emittunt diuerſorū colorū fructus et flores.fo.xxxvi.a.
Plura quomodo poſſunt ſimul ſentiri et ſi eque perfecte.fo.xl.c.
Plurium ſimul et in eodē ſubiecto exiſtētiū quomodo vnū poteſt aliud corrūpere et idē ſeipm̄.fo.lv.c.
Potentia principalis anime nō diſtingit ab anima ſed inſtrumentalis.fo.viij.b.
Potētie qualiter diſtinguūtur per actus ⁊ actus per obiecta.fo.viij.c.⁊ fo.x.per totum.
Potentia viſiua principalis eſt in pede ſed non immediata inſtrumentalis.ibidem.
Potentie qualiter dicūtur diſtingui per actus ſuos ſecundum rationem.fo.x.b.
Potentie ⁊ obiecta qualiter diſtinguntur proportionabiliter ſecūdum rationem.fo.x.c.d.
Potētia nutritiua augmētatiua ⁊ generatiua ſibi ſimilis ex ſemine ſunt potētie anime.fo.xi.a.b.
Potētia mēoratiua duplex reſeruatiua et cognoſcitiua.fo.xli.b.
Priuationes ſicut quies tenebre ſilentiū quomodo dicūtur cognoſci per habitus.fo.xliij.b.
Pupilla oculi non eſt nigra licet appareat nigra. folio.xxxi.a.
Pure permanēs pure ſucceſſiuū ⁊ partim p̄manens et partim ſucceſſiuū quomodo differunt.fo.xvi.c.

Quies non iudicatur priuatiue ſed ſcḋm reductionem ad magnitudinē.fo.xiiij.b.
Quinq; ſenſus exteriores et non plures quomodo ponuntur.fo.xx.c.

Rane et alia aīalia que manent in hyeme ſine motu nō propie dormiūt.fo.xlvi.b.
Regi non eſt bonum habere vel addiſcere artem ſutoriam.fo.i.d.
Regiones frigidas inhabitantes quare dicūtur longeuis vite maiores ⁊ animoſiores.fo.li.c.d.
Rei ſenſibilis an quelibet pars eſt ſenſibilis. folio. xxxix.c.

Reminiſcentia quomodo differunt a memoria ⁊ qualiter ad reminiſcendum requiritur obliuio et nõ ad memorandum.fo.xliij.d.⁊ fo.xliij.a.
Reſpirare ſuperiꝰ eſt ad inſpirare ad expirare ⁊ quomodo fiat reſpiratio.fo.lviij.c.
Reſpiratione maiore indigemus in eſtate q̄ in hyeme.fo.lx.b.

Sanguis quomodo mouetur de hepate ad cor ⁊ qualis ſit eius ſubſtãtia anteq̄ ſit in corde ⁊ quomodo reuertitur de corde ad hepar.fo.liiij.a.b.
Sapientes plus honorant̄ q̄ rex ſi ſit malus.fo.ij.b.
Saporum duplex actiuum cum ſubiecto eorũdem et quid ſit ſapor actualis ſimiliter et virtualis declaratur.fo.xxxvi.c.
Sapores alij quomodo ex dulci ⁊ amaro generãtur.fo.xxxvij.a.
Saporis lucis et coloris diffinitiones declarant̄.folio.xxxvij.a.b.
Scientia quot modis poteſt corrũpi.fo.xlix.d.
Sciẽtia quecũq; honeſta delectabilis ⁊ vtilis declaratur.fo.ij.b.
Scientia de anima quomodo eſt facilior ex parte cõſideratorũ ⁊ difficilior ex debilitate cognoſcentis.fo.ij.c.
Senes bene memorãtur antiquorũ operũ ꝓpter frequentem cõſideratiõnẽ ſed nõ aliorũ.fo.xliij.c.
Senſus eſt virtus paſſiua a ſenſibili.fo.xi.c.
Senſus agens qualiter ponẽdus eſt et nõ diſtinctus a paſſiuo.fo.xi.d.⁊ fo.xij.a.
Senſibilis ſpecies eſt diſpoſitio ſenſus ad agendum ſenſationẽ et ſenſus agens nobilior paſſiuo.ibidẽ.
Senſus nõ decipit̄ circa ſuum ꝓpriũ ſenſibile in multo appoſitis certis cõditionibus.fo.xij.b.c.
Senſibiliũ ꝓpria que ſunt ⁊ que cõmunia ⁊ quomodo cõmunia ſunt per ſe ſenſibilia.fo.xiij.per totum
Omnia ſenſibilia cõmunia qualiter reducũtur ad magnitudinẽ.fo.xiij.d.
Senſibilia quomodo differenter dicũtur habere eſſe reale et eſſe intentionale.fo.xviij.c.d.
Senſus exteriores percipiũt obiecta in abſentia aliter tamẽ q̄ fantaſia vel ſenſus cõmunis.fo.xviij.a.
Senſibile ſupra ſenſum qualiter nõ ſentitur.fo.xviij.b.⁊ fo.xix.d.
Senſus interior cõmunis ponẽdus eſt diſtinctus ab exterioribus ⁊ qualiter habet vnum organũ ad qđ copulantur oĩa organa ſenſuũ exteriorũ.fo.xxi.a.b
Senſitiuarum virtutum interiorũ pluralitas declaratur.fo.xxij.⁊ fo.xxi.d.
Senſus interior non debet eſſe denudatus ab illo qđ primo cognoſcit.fo.xxiiij.a.
Senſus non poſſunt ſentire niſi per ſpiritus miſſos a corde.fo.xxx.d.
Sentire eſt ſenſuʒ pati licet ſignificet̄ per verbũ actiuum ⁊ quomodo eſt actio immanẽs.fo.xi.c.d.
Senſus cõmunis in ſomno eſt ſemꝑ impotẽs ſentire ſed non fantaſiari.fo.xxxv.d.
Septẽtrionales habent exteriora frigidiora ſed cor calidius q̄ auſtrales.fo.lix.d.
Sol ⁊ carbo quare apparent rubri.fo.xxxiiij.d.
Somnꝰ qualiter fiat ⁊ ſi ſit ꝑuatio vigilie.f.xliij.b.c.
Somnꝰ ⁊ vigilia quomodo ſunt neceſſaria omni animali.fo.xliij.d.
Somnus qualiter eſt primo paſſio ſenſus cõmunis ⁊ nullius alterius potentie.fo.xlv.b.c.
Sõnus qualit̄ fit ex euaporatiõe nutrimẽti.f.xlvi.a.
Somnus poteſt aliter fieri q̄ per euaporationẽ nutrimenti.fo.xlvi.b.
Somni diffinitio ⁊ declaratio eiuſdem.fo.xlvij.b.c.
Somniorum multiplex modus et qualiter per ſomnia poſſumus diuinare.fo.xlviij.c.
Soni ſpecies qualiter multiplicant̄ ⁊ quomodo idẽ ſonus a pluribꝰ auditur ſicut auditur quando non eſt.fo.xvij.d.
Sonus idem poteſt ab eodẽ bis audiri tẽporibꝰ interruptis.fo.xviij.a
Sonus quare meliꝰ diffundit̄ per longitudinẽ groſſi ligni q̄ per latitudinem.fo.xxxi.c.
Species coloris ⁊ lucis nõ mouent̄ cũ ſubiectis ſuis nec impediunt̄ a vẽto ſicut ſenſibiliũ alior.f.xix.a
Spẽs itelligibilis differt ab actu itelligẽdi.f.xxvij.d
Species reſeruate in fantaſia quare magis faciunt apparitionẽ in ſomno q̄ in vigilia.fo.xlvij.d.
Species fortiores reſeruate quare non ſemꝑ in ſomno faciũt ſuam apparitionẽ ⁊ quare alique et non omnes.fo.xlviij.a.

Tactus qualiter dicitur vnus ſenſus ⁊ qualiter plures.fo.xix.b.
Tactus q̄lit̄ eſt neceſſariꝰ oĩ aĩali.f.xxix.c.
Terra dominat̄ in organo tactꝰ ⁊ in oĩbus mẽbris cõſolidatis aĩaliũ quãtitatiue ⁊ etiã qualitatiue q̄tum ad qualitates motiuas.fo.xxxij.c.d.
Terra exiſtẽs in centro qualiter poteſt corrũpi declaratur.fo.l.a.
Terra quare irrigatur ⁊ humectat̄ in magno eſtu circa plantas.fo.lix.b.
Tortuoſitates in aure quare ponũtur.fo.xxxi.c.

Vene ⁊ nerui quomodo ſunt maiores ⁊ fortiores ſecũdum q̄ magis recedunt ab origine.fo.liiij.b.
Vniuerſale aut nihil eſt aut poſterius ſingularibus qualiter intelligitur.fo.ij.d.⁊ fo.iij.a.
Vinum qđ vocamus albũ non eſt album.fo.xxxiij.c.
Virtutes interiores ſenſitiue ſolũ due vna cognoſcitiua ⁊ alia reſeruatiua.fo.xli.c.
Viride prouenit ex croceo ⁊ blaueo vel cauſis ipſorũ commixtis.fo.xxxvi.a.
Virtus nutritiua quare nõ fatigat̄ ⁊ indiget requie ſicut ſenſitiua.fo.xliij.d.
Viſus ⁊ auditus quare non multiplicantur ſicut tactus.fo.xix.c.
Viſibile an primo tẽpore moueat medium q̄ viſum.fo.xxxix.d.
Viſus ⁊ tactus quare magis iudicant de magnitudine ⁊ figura q̄ alij ſenſus.fo.xiij.d.
Viuens ſemꝑ habet calorẽ naturalẽ fortiorẽ in corde vel proportionabili cordi.fo.lv.a.
Viuens quodlibet debet eſſe calidum in reſpectu:declaratur.ibidem.
Vita in viuente non poteſt ꝑpetuari per ſumptionẽ nutrimenti.fo.lvi.c.⁊ fo.lvij.a.
Viuẽs quomodo ad ſalutem vite indiget refrigerio caloris naturalis.fo.lviij.b.
Viuentia que egent nutrimẽto calido ⁊ habitatione calida ⁊ que non:declaratur.fo.lix.d.
Voces quare ſunt immediate impoſite ad ſignificãdum res et non ſcripture.fo.xxx.a.

FINIS.

Tractatus proportionum Magiſtri Georgii Lokert Scoti.

PRæſentem tractatū
duobus articulis diſtinguā. Jn
priori proportionis diffinitionē
et eiuſdē diuiſiones manifeſta-
bo: ꝛ in ſecūdo circa ꝓportiona
litates ꝛ proportiones ꝓportio
num inſiſtā. Aggrediendo prio
rem articulū ponitur primo dif
finitio ꝓportionis: que talis eſt.

Proportio eſt duarum quātitatum
vniꝰ ad alterā in aliquo qđ vtriq₃ earū cōuenit certa
habitudo. ꝑ quātitates poſſumꝰ quaſcūq₃ res adinui
cem cōparabiles intelligere: ſicut potētias actiuas
vel paſſiuas: intēſiōes vł velocitates ꝛc. Aliq' addūt
in diffinitione ſecūdum ꝙ ſunt eiuſdē generis ꝓpin-
qui ꝛ ſubalterni: ꝓpter quātitatē cōtinuam ꝛ quāti-
tatem diſcretam: ſed nō opus eſt vt patet bene intelli
gendo diffinitionē poſitā: vt habitudo duorū ad vnū
vel bipedalis ad pedale ſecundū equalitatē vel ine-
qualitatē dicitur ꝓportio: taliter ꝙ licet ꝓportio ꝓ
duabus quātitatibus ſupponit cōnotando cōpara-
tionem ꝛ habitudinē vnius ad aliā. Jn propoſito di-
cimus vnitatē quantitatē vel numerū. Poteſt addi
in diffinitione quātitatū finitarū ſecūdū illos qui di-
cunt infiniti ad infinitū vel finitum nō eſſe aliquā pro
portionē: tenendo tamē datā diffinitionē concederet̃
infiniti ad infinitū vel finitū aliquā eſſe ꝓportionē li
cet non rationalē niſi poneret̃ ꝓportio multiplex in-
finita. Unde licet ꝓportio poteſt diuidi īmediate in
proportionē equalitatis ꝛ in ꝓportionē inequalita-
tis: tamē in ꝓpoſito diuidimus primo ꝓportionē in
proportionē rationalē ꝛ in ꝓportionē irrationalem.
Dicitur ꝓportio rationalis ꝓportio alicuꝰ quātita
tis ad aliam ei cōmenſurabilē. Et ꝓportio irrationa
lis ꝓportio alicuꝰ quātitatis ad aliā illi incōmēſu-
rabilē. Jn iſtis diffinitionibꝰ ꝛ alijs quibuſcūq₃ ponē
dis ītelligat̃ illa particula ſecūdū ꝙ huiuſmodi pro-
pter quaſdā obiectiōes que fieri poſſunt cōformiter
ad cōmunē opinionē nołaliū. Unde quātitates dicū
tur cōmēſurabiles quarū eſt aliqua eadē cōis mēſu-
ra: qualiter ſunt oēs numeri: q̄ cōmēſurant̃ oēs vnita
te: adeo inter numeros ſolū ꝓportiōes rationales re-
periunt̃. ꝛ quātitates dicūtur incōmēſurabiles qua-
rum nō eſt aliqua cōis mēſura qua mēſurari poſſunt:
ſicut ſunt diameter ꝛ coſta eiuſdē quadrati. ſolū inter
quātitates cōtinuas reperiunt̃ tales ꝓportiōes irra
tionales. plura de iſta ꝓportiōe irrationali inferiꝰ di
cent̃. ❡ Diuidit̃ vlteriꝰ ꝓportio rōnalis ī ꝓportionē
rationalē eq̄litatis ꝛ ī ꝓportionē rōnalē ineq̄litatis.
Et ꝓportio rationalis ineq̄litat; diuidit̃ in ꝓportio-
nem rationalē maioris ineq̄litatis ꝛ in ꝓportionē ra
tionalē minoris ineq̄litatis. Proportio rationalis
equalitatis eſt habitudo et ꝓportio alicuꝰ ad aliqđ
ſibi equale vt. 2. ad. 2. pedalis ad pedale. Et ꝓportio
rationalis ineq̄litatis dicit̃ rationalis ꝓportio ali-
cuius ad ſibi ineq̄le vt. 2. ad. 3. vel ad. 1. Proportio ra
tionalis maioris ineq̄litatis eſt ꝓportio rationalis
alicuꝰ ad aliqđ eo minꝰ vt. 3. ad. 2. vel bipedalis ad
pedale. Sed ꝓportio rationalis minoris ineq̄litatis
eſt ꝓportio rationalis minoris ad maiꝰ vt. 2. ad. 3. vel
pedalis ad bipedalem. ❡ Diuidit̃ ꝓportio rationa-
lis maioris inequalitatis ī multiplicē: ſupparticula
rem: ſuppartientē: multiplicē ſupparticularē: ꝛ ī mul
tiplicē ſuppartientē. ❡ Proportio multiplex eſt ꝓ-
portio maioris ineq̄litatis ī qua maior quātitas mi
norē ꝑciſe pluries cōtinet formaliter vł equiualēter.
Et diuidit̃ in ꝓportionē duplā: triplā: quadruplā: et
ſic ꝯſequēter. ſi maior minorē bis ꝑciſe cōtineat dicit̃
proportio duplꝰ vt. 4. ad. 2. bipedalis ad pedale: ꝛ ſi
maior minorē ꝑciſe ter ꝯtineat dicit̃ tripla vt. 6. ad. 2.
tripedalis ad pedale: ꝛ ſi q̄ter ꝑciſe dicit̃ quadrupla:
ꝛ ſic ꝯſequent̃. Jnueniūtur oēs ſpēs ꝓportiōis mul-
tiplicis incipiēdo ab vnitate ꝓcedendo ſcḋm ordinē
naturalē numeri. Primꝰ poſt vnitatē cōparatus ad
vnitatē facit ꝓportionē duplā: ꝛ cōparādo ſm ad vni
tatē erit ꝓportio tripla: ꝛ ſic ꝯñr vt pꝫ ī hoc exēplo.
2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. ❡ Proportio ſupparticula-
1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. ris eſt ꝓportio maioris ine-
qualitatis: in qua maior quātitas ꝯparata ad mino
rē: minorē ſolū ſemel cōtinet ꝛ etiā vltra minorē cōti-
net aliquā eius partē aliq̄tā: vt. 3. ad. 2. tripedalis ad
bipedale. tria ſolū ſemel cōtinēt duo: ſ₃ vltra cōtinēt
vnitatē q̄ eſt medietas duorū. Et q̄ñ talis ꝑs aliquo-
ta cōtēta in maiore vltra minorē eſt medietas mino
ris dicit̃ ꝓportio ſeſquialtera: vt in exēplo dicto. et ſi
fuerit tertia pars minoris dicit̃ ſeſquitertia: ꝛ ſic ꝯſe
quēter. Jnueniunt̃ ſpēs ꝓportionis ſupparticularis
ſcribēdo duos numeros: ſuprius incipiēdo a ternario
ꝛ īferiꝰ a binario: vtrobiq₃ ꝓcedēdo ſcḋ₃ ordinē natu
ralē nūeri ꝑmū ſuperioris ad ꝑmū īferiorē eſt ꝓportio
ſeſqaltera: ꝛ ſecūdi ſuperioris ad ſcḋm īferiorē ſeſqter-
tia: ꝛ tertij ad tertiū ſeſq̄rta et ſic ꝯñr: pꝫ ī ſeq̄n. fig.
3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. ❡ Proportio ſuppartiēs
2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. eſt ꝓportio maioris ine-
qualitatis vbi maior quātitas minorē ſolū ſemel ꝯti
net ꝛ vltra illā aliquas partes eiꝰ aliquotas nō ꝯpo
nētes aliquā partē aliquotā eiuſdē minoris quātita
tis: vt ꝓportio. 5. ad. 3. 5. ſolū ſemel ꝯtinēt tria: ꝛ vltra
cōtinēt duas vnitates quarū q̄libet eſt ꝑs aliq̄ta: ſc₃
tertia: illiꝰ minoris: ꝛ tales due vnitates nō faciūt vnā
partē aliquotā eiuſdē minoris. ꝛ ſi maior cōtineat vl
tra minorē duas partes aliq̄tas nō faciētes vnā vt ī
exēplo poſito: dr̃ ꝓportio ſupbipartiēs: ꝛ ſi vltra mi
norē maior tres tales ꝑtes cōtineat: dicit̃ ſuptripar-
tiens: ꝛ ſi quatuor: ſupquadrupartiēs: ꝛ ſic ꝯſequent̃:
ꝛ intelli ge de partibꝰ eiuſdē denoīationis taliť ꙗ q̄li
bet talis ſit tertia: vel q̄libet quarta: vel q̄nta: ꝛ ſic cō
ſequēter. Jnueniunt̃ tales ſpēs ꝓportiōis ſuppartiē
tis dicto mō ſcribēdo duos numeros: inferiꝰ icipiēdo
a ternario ꝓcedēdo ſcḋm ordinē naturalē nūeri: ꝛ ſu
perius a quinario ꝓcedēdo ſcḋm nūeros īpares: pri-
mi ſuperioris ad ꝑmū inferiorē eſt ꝓportio ſupbipar
tiens: ꝛ ſecūdi ad ſcḋ₃ ſuptripartiēs ꝛ tertij ad tertiū
ſupquadrupartiēs ꝛ ſic cōſequēter: pꝫ in hac figura.
5. 7. 9. 11. 13. 15. ❡ Quelibet illarū ſpecierū ſubdi-
3. 4. 5. 6. 7. 8. uidit̃: vt ſupbipartiēs ī ſupbipar-
tientē tertias: ꝛ in ſupbipartientē quītas: ꝛ in ſupbi-
partiētē ſeptimas ꝛ ita deinceps. nō ponit̃ ſupbipar
tiens quartas: q₂ talis non diſtingueret̃ a ſeſqaltera:
nec ſupbipartiēs ſextas q₂ illa nō diſtigueret̃ a ſeſq-
tertia: ꝛ ita in ſilibꝰ. q̄ñ maior quātitas vltra minorē
cōtinet duas tertias minoris dicit̃ ꝓportio ſuppar-
tiēs tertias: vt. 5. ad tria: ꝛ q̄ñ ꝯtinet duas q̄ntas mi
noris vltra: dicit̃ ſupbipartiēs q̄ntas: vt. 7. ad. 5. ꝛ ita
ſupbipartiēs ſeptimas q̄ñ cōtinet duas ſeptimas: vt
nouē ad ſeptē: et ſic ꝯſequēter. ꝛ ꝓportionabiliť diui-
dunt̃ ſuptripartiens ſupquadrupartiēs ꝛ alie ſpēs.
❡ Ex oibus dictis pꝫ ꙗ inter ꝓportiōes multipli-
ces dat̃ minima ꝓportio multiplex: ſcił₃ dupla: et nō
datur maxia ꝓportio mltiplex niſi poneret̃ ꝓportio
infinita: vt infiniti ad finitū. Jnter ꝓportiones multi
plices maior eſt ꝓportio q̄ a maiore nūero denoīat̃ q̄
ſit illa q̄ a minore numero denoīat̃: et tripla eſt maior

dupla: ⁊ quadrupla maior tripla: ⁊ ſic de alijs. ſed inter ꝓportiões ſuperparticulares daꝛ maxima: ſcilꝫ ſeſquialtera: et nō daꝛ minima. Inter tales maior eſt proportio q̄ a minore numero denominaꝛ ꝙ̄ ſit illa q̄ a maiore numero denoīatur: vt ſeſquialtera eſt maior ſeſquitertia: ⁊ ſeſquitertia maior ſeſquiquarta: et ſic cōſequēter. ⁊ īter ꝓportiões ſuppartiētes nec datur maxima nec minima. Inter ꝓportiones ſuppartientes vbi eſt cōſilis denoīatio partiū aliquotaꝝ illa ꝓportio ſuppartiēs ē maior q̄ a maiore nūero denoīaꝛ: vt ꝓportio ſuptripartiēs quintas eſt maior ꝙ̄ ꝓportio ſupbipartiens quintas: ⁊ ita de alijs. Sed vbi ꝓportiones ab eodē numero denominātur illa eſt minor cui⁹ partes aliquote a minore numero denoīantur: vt ſupbipartiens quintas eſt maior ꝙ̄ ſupbipartiēs tertias: ⁊ ſupbipartiēs ſeptimas maior ꝙ̄ ſupbipartiēs q̄ntas: ⁊ ſic ꝯſr. ¶ Sequiꝛ vlteri⁹ ꝙ a quolibet numero nata eſt denoīari aliqua ꝓportio: ⁊ mltiplex: et ſupparticularis: ⁊ ſuppartiēs: ⁊ ſiliter q̄libet talis ꝓportio denoīaꝛ ab aliquo nūero: ⁊ ꝑ cōſequēs ſunt infinite ſpecies ꝓportionis multiplicis: ſimiliter ſupparticularis: ⁊ ſupbipartientis: ⁊ ideo dicunꝛ oēs tales ꝓportiones rationales: qꝛ ſicut numeri ad numerum. ¶ Sequitur vlterius ꝙ datis quibuſcūq; numeris inter quos eſt aliqua ꝓportio maioris inequalitatis multiplicādo maiorē terminū ꝑ ſeip̄m: et minorē per maiorē terminū: inter terminos reſultantes erit ſimilis ꝓportio: ſicut .4. ad .2. eſt ꝓportio dupla ſic multiplicādo quatuor ꝑ quatuor reſultabunt 16. et multiplicādo duo ꝑ quatuor reſultabūt .8. inter que eſt ſimilis ꝓportio. Eodē modo triū ad .2. eſt proportio ſeſquialtera ⁊ multiplicādo .3. ꝑ .3. reſultabūt .9. ⁊ etiā multiplicādo .2. ꝑ .3. reſultabunt .6. inter q̄ erit ſimilis ꝓportio ⁊ ſicut hoc habet verū de multiplici ſuperparticulari et ſuperpartiēte: ita etiā de alijs ſpecieb⁹ inferi⁹ declarādis. ¶ Proportio multiplex ſuperparticularis eſt ꝓportio maioris ineq̄litatis in qua maior quātitas cōparata ad minorē pluries minorē ꝯtinet ⁊ vltra etiā ꝯtinet aliquā partē aliquotā minoris: ⁊ ſi talis maior quātitas pluries minorē cōtineat ⁊ eius medietatē vltra: diciꝛ multiplex ſeſquialtera: ⁊ ſi pluries minorē ⁊ tertiā ei⁹ partē vltra cōtineat diciꝛ multiplex ſeſq̄tertia: ⁊ ſic ꝯſequēter. ¶ Ex quo patꝫ ꝙ ꝓportio mltiplex ſupparticularis diuidiꝛ in ꝓportionē mltiplicē ſeſquialterā: et in ꝓportionē multiplicē ſeſq̄tertiā: ⁊ multiplicē ſeſquiquartā: ⁊ ſic cōſequēter. q̄libet etiā illarū ſubdiuidiꝛ: vt mltiplex ſeſq̄altera ī duplā ſeſquialterā: triplā ſeſq̄alterā: quadruplā ſeſquialterā: et ſic cōſequēter. Quādo maior quātitas minorē bis p̄ciſe continet ⁊ etiā medietatē minoris: diciꝛ dupla ſeſq̄altera: vt .5. ad .2. ⁊ ſi ter minorē cōtineat ⁊ etiā ei⁹ medietatē: diciꝛ tripla ſeſquialtera: ⁊ ita de alijs ſpecieb⁹ dicaꝛ. Proportionabiliter diuidanꝛ ꝓportio multiplex ſeſq̄tertia: mltiplex ſeſq̄quarta: ⁊ alie ſpecies. ¶ Proportio mltiplex ſuperpartiēs eſt proportio maioris ineq̄litatis cuius maior quātitas pluries minorē cōtinet ⁊ etiā plures partes ei⁹ aliq̄tas nō ꝯſtituētes vnā partē aliquotā eiuſdē. ⁊ pōt diuidi ratiōe ꝓportiōis ſuperpartiētis in multiplicē ſupbipartientē: ⁊ in multiplicē ſuptripartientē: ⁊ ſic cōſequēter: vt patꝫ ex p̄cedētib⁹. Et ſimiliter ſubdiuidanꝛ illa mēbra: vt mltiplex ſupbipartiens: in multiplicē ſupbipartiētē tertias: ⁊ in multiplicē ſupbipartiētē q̄ntas: ⁊ ſic ꝯſequēter. et ita alie ſpēs ſubdiuidanꝛ. q̄libet talis etiā ſubdiuidi pōt ratione ꝓportiōis multiplicis: vt multiplex ſupbipartiens tertias in duplā ſupbipartientē tertias: ⁊ ī triplā ſupbipartiētē tertias: ⁊ ſic ꝯſequēter. Qn̄ maior minorē bis cōtinet et etiā duas tertias minoris diciꝛ dupla ſupbipartiens tertias: vt .8. ad .3. ⁊ ſi maior ter minorē cōtineat ⁊ etiā duas tertias minoris diciꝛ tripla ſupbipartiēs tertias: vt .11. ad .3. ita ꝓportionabiliter ī alijs. oīa iſta ītelliganꝛ de ꝓportiōe rationali. Et ꝓportionabiliꝛ ſicut diuidebaꝛ ꝓportio rōnalis maioris ineq̄litatis: ita diuidaꝛ ꝓportio minoris inequalitatis rōnalis: addēdo dictis mēbris aliarū diuiſionū ly ſub: p̄mo in ꝓportionē ſubmultiplicē: ſubſupparticularē: ſubſuperpartiētē ⁊c. Et ſubmltiplex in ſubduplā ſubtriplā ſubquadruplā ⁊c. Siliter ſubſupparticularis in ſubſeſq̄tertiā: ſubſeſquialterā ⁊c. Et ita ꝓportionabiliter de alijs ſpecieb⁹. diffinitiōes taliū ſpecierū faciliꝛ ex dictis haberi poſſūt. ¶ Proportio irrationalis: vt ē dictū: eſt ꝓportio quātitatū incōmēſurabiliū: q̄ ſunt quātitates incōmēſurabiles patꝫ ex dictis. Et poſſūt cognoſci quātitates incōmēſurabiles cōtinue a maiore remouēdo partē eq̄lē minori. Si tādē remaneāt ptes eq̄les: priores quātitates erāt cōmēſurabiles: ſed ſi ex tali ablatiōe partiū nō remaneāt ptes eq̄les: erūt tales p̄me quātitates incōmenſurabiles: vt ſi a ſit bipedale ⁊ b tripedale: primo remouēdo a b partē equalē a remanebit ſolū pedale: ⁊ iterū ab a remouēdo ptē equalē illi pedali b remanebit etiā pedale: ⁊ ꝑ ꝯñs ptes equales tādē remanebūt. ex quo habeꝛ ꝙ p̄me quātitates: bipedale ſcꝫ et tripedale erāt cōmēſurabiles: ⁊ ideo dꝛ ꝓportio irrationalis ꝓportio q̄ nō nūeri ad nūerū et rōnalis ꝓportio q̄ numeri ad nūerū: nā quibuſcūq; nūeris datis tales ſūt cōmēſurabiles: vt dicto mō ꝓbari pōt. ¶ Proportio irrationalis diuidiꝛ in ꝓportionē irrationalē maioris ineq̄litatis ⁊ in ꝓportiōē irrationalem minoris ineq̄litatis. Diciꝛ ꝓportio irrationalis minoris ineq̄litatis qn̄ minor quātitas cōparaꝛ ad maiorē illi incōmenſurabilē: vt ꝓportio coſte ad diametrū eiuſdē quadrati: ⁊ oppoſito mō qn̄ maior quātitas ad minorē ſibi incōmēſurabilē cōparaꝛ: diciꝛ ꝓportio irrationalis maioris ineq̄litatis: vt diametri ad coſtā eiuſdē quadrati. et pōt diuidi talis ꝓportio irrationalis maioris inequalitatis in ꝓportionē ſimplicē irrationalē maioris inequalitatis ⁊ in ꝓportionem multiplicē irrationalē maioris inequalitatis. Dicitur talis ꝓportio ſimplex: qn̄ maior quantitas cōparata ad minorē cōtinet ſemel minorē ⁊ ptē incōmēſurabilē minori. ⁊ qn̄ maior pluries cōtinet minorem ⁊ partē ſibi incōmenſurabilē diciꝛ multiplex irrationalis: taliter ꝙ ſi maior bis minorē cōtineat et partē ſibi īcōmenſurabilē diceꝛ dupla irrationalis: et ſi ter minorē cōtineat ⁊ partē incōmenſurabilē minori diciꝛ tripla irrationalis. ⁊ ſic ꝯſequēter ꝓportionabiliter diuidi pōt ꝓportio irrationalis minoris inequalitatis. ¶ Sequitur correlarie ꝙ ſicut diametri ad coſtā eiuſdem quadrati eſt ꝓportio irrationalis: ita diametri ad medietatē talis coſte: immo diametri ad quācūq; partē aliquotā illius coſte eſt proportio irrationalis: ⁊ eodē modo coſte ad quācūq; partē aliquotā diametri: ⁊ cuiuſlibet partis aliquote diametri ad quācūq; partem aliquotā coſte ⁊ ecōtra eſt ꝓportio irratiōalis. Iſta faciliꝛ ꝓbari poſſūt: poſt q̄ q̄buſcūq; quātitatib⁹ īcōmēſurabilib⁹ ſignatis ſi aliqua illaꝝ ſit cōmēſurabilis alicui tertie quātitati: altera erit illi incōmēſurabilis: ⁊ q̄cūq; quātitate data quelibet ps ei⁹ aliq̄ta eſt ꝯmēſurabilis toti: ⁊ q̄lꝫ ps aliq̄ta cuilibet pti aliq̄te eiuſdē eſt cōmēſurabilis. ſi eīn aliq̄d alicui duorū īcōmēſuraliū ſit ꝯmēſurabile: alteri erit īcōmēſurabile. ¶ Sꝫ ꝙ diametri ad coſtā

eiuſdem quadrati ſit ꝓportio irrationalis ſic oſtendit ſuppoſito primo ꝙ oīs ꝓportio ſit diuiſibilis ī duas ꝓportiones eq̄les rōales vel irrōales. Illud cognoſcit datis terminis cuiuſcūq̧ ꝓportionis inueniēdo mediū ꝓportionale īter tales terminos: illud ꝑ p̄nti dicimus mediū ꝓportionale inter terminos alicuius ꝓportionis: quod taliter ſe habz: vt q̄lis ē ꝓportio vniꝰ terminoꝝ ad illud mediū: talis eſt proportio mediū ad aliū terminū: vt inter octo ⁊ duo q̄ ſūt extrema ꝓportionis quadruple mediū proportionale ē quatuor: qualis eſt ꝓportio.8.ad.4.talis eſt ꝓportio.4.ad.2.vtrobiq̧ eſt dupla ꝓportio: ⁊ inter.9.⁊.4.q̄ ſunt extrema duple ſeſq̄quarte mediū proportionale eſt ſex poſtq̄ q̄lis eſt proportio.9.ad.6. talis eſt proportio.6.ad.4. vtrobiq̧ eſt ſeſq̄altera. qualiter inueniat mediū ꝓportionale inter aliquos termīos īferiꝰ dicet. Supponit ſecūdo: data quacūq̧ ꝓportione inter cuiꝰ minimos numeros nō dat nūerus ꝓportionabiliter mediꝰ talis nō eſt diuiſibilis in duas rōales eq̄les ꝓportiōes: ſz ī duas irrationales: ſicut minimi numeri inter q̄s dat ꝓportio dupla ſicut.4.ad.2.inter quos nullꝰ ē nūerꝰ mediꝰ niſi ē nariꝰ: ⁊ talis vt ē notū n̄ ē mediū ꝓportiōale īter.4.⁊.2.poſtq̄ nō q̄lis eſt ꝓportio 4.ad.3. talis ē ꝓportio.3.ad.2.prima eſt ſeſq̄tertia: ⁊ ſcḋa ſeſq̄altera. Ex hoc pz ꝙ ꝓportio dupla nō eſt diuiſibilis in duas rōales eq̄les: ⁊ per ꝯ̄ñs ꝓportio medietatis duple ē ꝓportio irrōalis. Ex illo deducit ꝙ diametri ad coſtā eiuſdē q̄drati eſt ꝓportio irrōalis. qḋ ſic ꝓbat: diameter eſt mediū ꝓportiōale īter extrema ꝓportiōis duple: q̄ꝝ vnū eſt coſta eiuſdē q̄drati. ergo diametri ad talē coſtā ē ꝓportio irrationalis: ꝯ̄ña ē nota: poſtq̄ dupla ꝓportio diuidit in duas ꝓportiones irrōales eq̄les. ⁊ añs oſtendit: deſcriptis duobꝰ quadratis: vno maiori: ⁊ alio minori: taliter ꝙ coſta maioris ſit diameter minoris: ⁊ medietas diametri maioris coſta minoris ſicut in tali figura.

tūc diametri maioris ad coſtam minoris eſt proportio dupla: vt conſtat: ⁊ inter tales q̄titates coſta maioris q̄ ē diamet minoris ē mediū ꝓportionale: poſtq̄ q̄lis ē ꝓportio diametri maioris ad diametrū mīoris talis eſt ꝓportio diametri mīoris ad ſemidiametrū maioꝝ: vtrobiq̧ eſt ꝓportio diametri ad coſtā eiuſdē q̄drati ⁊ ꝑ ꝯ̄ñs ꝓportio diametri maioris ad coſtā minoris q̄ eſt ꝓportio dupla cōponit ex illis duabus ꝓportiōibus eq̄libꝰ ſcz diametri maioris ad diametrū mīoris ⁊ diametri minoris ad coſtā eiuſdē mīoꝝ. Ex q̄ ꝯ̄cludit ꝙ diametri ad coſtā eiuſdē q̄drati eſt ꝓportio irrōnalis: q: medietas ꝓportionis duple: ⁊ ꝑ ꝯ̄ñs diameter ⁊ coſta eiuſdē q̄drati ſūt q̄titates īcōmēſurabiles. ¶ Ex iſto ſequit: ſicut diametri ad coſtā eiuſdē q̄drati eſt ꝓportio irrōalis: ſcz medietatis duple: ita linee medie ꝓportiōalis īter diametrū ⁊ coſtā ad ipſā coſtā ē ꝓportio irrōalis: ſcz q̄rte ptis duple: ⁊ linee medie ꝓportiōalis īter illā ⁊ coſtā ē ſilr ad illā coſtā ꝓportio irrōalis: ſcz octaue ptis ꝓportiōis duple. ⁊ ſic ꝯ̄nr inueniūt īfinite ſpēs ꝓportiōis irrationalis. Sequit vlteriꝰ: ꝗ̄z ꝓportio q̄drupla ſit diuiſibilis ī duas ꝓportiōes rōales equales: medietas tñ ꝓportionis q̄druple nō eſt diuiſibil ī duas ꝓportiōes rōales eq̄les: medietas eī ꝓportiōis q̄druple ē ꝓportio dupla q̄ ē rōal: Sz medietas ꝓportiōis duple ē irrōal: vt pz ex dictis. ¶ Sequit vlteriꝰ: ꝗ̄z diameter ſit īcōmēſurabil coſte eiuſdē q̄drati actu: ē tñ cōmēſurabil potētia. ¶ Pro q̄ aduerte: aliq̄ linee dicūt ꝯmēſurabiles actu: aliq̄ cōmēſurabiles potētia: ⁊ aliq̄ ēt ſūt cōmēſurabiles actu ⁊ potentia: ⁊ aliq̄ nec cōmēſurabiles actu nec cōmēſurabiles potentia. quando ſunt cōmēſurabiles ſecūdū ꝓprias lōgitudines dicunt actu cōmēſurabiles: vt linea bipedalis ⁊ linea tripedalis. ſz q̄n p̄nt in eq̄les ſuꝑficies q̄dratas vel in ſuꝑficies cōmēſurabiles dicūt cōmēſurabiles potentia. vt diameter pōt in duplā ſuꝑficiē ad illā ad quā pōt coſta eiuſdē q̄drati: ſuꝑficies q̄drata cōtenta quatuor lineis eq̄libꝰ diametro eſt dupla ad ſuꝑficiē q̄dratā cuiꝰ eſt talis diameter: ⁊ ideo diamet ⁊ coſta eiuſdem q̄drati lz ſint īcōmēſurabiles actu ſūt tñ cōmēſurabiles potētia: oēs linee cōmēſurabiles actu ſunt ēt cōmēſurabiles potentia: q: datis duabꝰ lineis q̄ꝝ vna ē dupla ad aliā: ſuꝑficies q̄drata in quaz pōt maior erit q̄drupla ad q̄dratā ſuꝑficiē in quā pōt minor: ⁊ datis duabus lineis quarū vna ē tripla ad aliā: ſuꝑficies ī quā pōt maior erit nonocupla ad ſuꝑficiē q̄dratā in quā pōt mīor: ⁊ ita de alijs ſemꝑ ſecūdū denoīationē nūeri q̄drati illiꝰ radicis denoīantis maiorē taliū linearū in ordīe ad minorē. Linee nec cōmēſurabiles actu nec cōmēſurabiles potentia ſunt linee quarū longitudīes nō ſūt cōmēſurabiles: nec ēt ſuꝑficies in q̄s p̄nt tales linee: ſaltē quadrate: vt ſunt linea media proportionalis inter diametrum ⁊ coſtā ⁊ ipſa coſta: tales ſunt incōmenſurabiles actu poſtq̄ vnius ad aliam eſt proportio irrationalis: ſunt etiā incōmenſurabiles potentia: quia ſuperficies quadrate in quas poſſunt ſunt incommēſurabiles: per regulam geometricam. datis tribus lineis cōtinue ꝓportionalibus adinuicē: qualis eſt proportio p̄me ad tertiam talis eſt portio ſuperficiei quadrate prime ad ſuperficiem quadratam medie: modo diameter et linea media proportionalis inter diametrum et coſtam et ipſa coſta ſunt tres linee continue proportionales: et per conſequens ſicut diametri ad coſtaz eſt proportio irrationalis: ita ſuperficiei quadrate diametri ad ſuperficiem quadratam talis linee medie proportionalis erit ꝓportio irrationalis: ⁊ ita tales ſuꝑficies erūt incommenſurabiles. Qui termini dicūtur cōtinue ꝓportionales patebit ex ſequenti articulo. Sequitur finaliter ꝙ nullius numeri quadrati ad alium numerum quadratum eſt proportio dupla: probatur. quacūq̧ proportione talium numeroꝝ data ipſa eſt diuiſibilis in duas proportiones equales rationales: poſtq̄ inter quoſcunq̧ nūeros quadratos reperibilis eſt numerus proportionaliter medius: ſed proportio dupla non eſt diuiſibilis in duas proportiones rationales equales. igitur: minor patet ex precedentibus: ⁊ maior probatur per hanc regulam: quibuſcunq̧ duobus numeris quadratis ſignatis videndum eſt ad radicē minoris numeri que radix totiens addenda eſt illi minori numero quadrato per quot numeros quadratos ſecundum naturalem ſeriem numerorum quadratorum maior diſtat a minore et numerus reſultans erit proportionabiliter medius inter primos quadratos licet non oportet ꝙ ſit quadratus: patet inductiue.

Sequitur Secūdꝰ articulꝰ.

Conſequenter eſt dicendum de ꝓportiōe ꝓportionum ⁊ ꝓportionalitate. Unde eſt aduertendū ꝙ drīa eſt inter ꝓportionē proportionū: ⁊ proportionalitatez. Nā proportio proportionū eſt vnius proportionis ad aliā certa habitudo vt proportionis duple ad ſeſq̄alterā: ⁊ poteſt diuidi in proportionē ꝓportionū eq̄litatis ⁊ ī proportionē proportionū inequalitatis: ⁊ ita ſubdiuidit ꝓportio ꝓportionū īequalitatis in proportionē proportionum rationalē ⁊ in proportionē proportionum irrationalem: Et proportio proportionum rationalis equalitatis ī ꝓportiōez ꝓportionū rōalē maioris īeq̄litatis ⁊ in ꝓportionē ꝓportionū rōalē mīoris īeq̄litatis ⁊ ſic ꝯ̄iter ſicut diximus de proportione quantitatum: et

ꝓpoꝛtionabiliter dentur diffinitiones membꝛoꝝ
illo dempto ꝙ in propoſito ſit comparatio ꝓpoꝛtiōis
ad ꝓpoꝛtionē ſicut in pꝛecedētibus ſiebat compatio
q̄titatis ad q̄titatē. ¶ Pꝛopoꝛtiones dicunt̄ eq̄les
q̄ ſunt conſimilis denominationis: ⁊ ꝓpoꝛtiōes diſ-
ſimiliū denoīationū oīno ſunt inequales ꝓpoꝛtiones
Dixi notāt̄ oīno diſſiliū denoīationū: q2 eadē ē ꝓpoꝛ
tio ſuperbipartiens tertias: ⁊ ſupſextiptiēs nonas: ⁊
ita eadē eſt ꝓpoꝛtio ſupbipartiens quintas: ⁊ ſuper-
quadrupartiens decimas ⁊ ſic de alijs ſimili modo.
Ita pōt dici eadem ꝓpoꝛtio ſeſq̄altera ⁊ ſupbiptiens
quartas. ⁊ ꝑ ꝯñs ſtat duas ꝓpoꝛtiōes equales: imo eā
dem: habere diſſiles denoīationes: ſed cū hoc etiam
habēt eādē denominationē. ¶ Hic pōt dubitari qua
liter cognoſcimus inter ꝓpoꝛtiones ineq̄les q̄ illarū
ſit maioꝛ ⁊ q̄ mīoꝛ. Siliter q̄ ꝓpoꝛtiōes ſūt cōmēſura
biles ⁊ q̄ icōmēſurabiles. ¶ Pꝛo p̄mo pono iſtō docu
mentū. Datis duab9 ꝓpoꝛtionibus ineq̄libus cōicā-
tibus in terminis minoꝛib9 illa eſt maioꝛ cuius maioꝛ
terminus eſt maioꝛ ⁊ maioꝛi exceſſu excedens dictū
minoꝛē terminū in quo cōicāt: ſicut ꝓpoꝛtiōes. 4. ad
2. ⁊. 3. ad. 2. cōicant in minoꝛe termino: ſcȝ. 2. iō maioꝛ
eſt ꝓpoꝛtio. 4. ad. 2. q̄ eſt dupla q̄ ſit. 3. ad. 2. q̄ eſt ſeſq̄-
altera: ⁊ poſtq̄ oēs ꝓpoꝛtiones duple ſunt equales:
⁊ ita oēs ſeſq̄altere: per p̄u9 dicta: q̄libet dupla qualȝ
ſeſq̄altera erit maioꝛ ꝓpoꝛtio. Eodem mō ſi volumus
videre vtruȝ ſeſq̄altera vel ſupbiptiēs tertias ſit ma-
ioꝛ accipiende ſunt tales pꝛopoꝛtiones communican
tes in minoꝛe termino ſicut. 9. ad. 6. ⁊. 10. ad. 6. vbi per
dicta maioꝛ ē ꝓpoꝛtio. 10. ad. 6. q̄ eſt ſuperbipartiens
tertias q̄. 9. ad. 6. que eſt ſeſquialtera: ita in alijs pra
cticandū eſt. ¶ Ad ſecūdam partē dubitatiōis de cō-
menſurabilitate pꝛopoꝛtionum: dicit̄: ꝓpoꝛtiones il-
le ſunt cōmenſurabiles q̄ eadem ꝓpoꝛtione cōmenſu-
rari pñt: vt dupla: q̄drupla: octupla: ſexdupla: ⁊c. oēs
tales mēſurantur medietate ꝓpoꝛtionis duple: ⁊ op
poſito mō dicunt̄ incōmēſurabiles q̄ nō poſſunt eadē
ꝓpoꝛtione cōmēſurari: vt dupla: tripla: ſeſq̄altera ⁊c.
¶ Seq̄t̄ coꝛrelarie ꝓpoꝛtionē rōalē ꝓpoꝛtiōi irrona-
li eſſe cōmēſurabilem. ⁊ ex ꝯñti rōalis ad irrationalē
eſſe ꝓpoꝛtionē rationalē: nō t̄n opȝ ꝙ quarūcūq; rōna
liū adinuicem ſit ꝓpoꝛtio rationalis nec ꝙ quarūcū
q; irrationaliū adſuicē ſit ꝓpoꝛtio irratiōalis. ¶ Se
quitur vlteri9: ꝙ non ſemꝑ eſt eadem ꝓpoꝛtio ꝓpoꝛti
onū qualis eſt ꝓpoꝛtio numeroꝛum denominantium
tales pꝛopoꝛtiones: immo non ſemper quādo pꝛopoꝛ
tio numeroꝛum eſt dupla opoꝛȝ ꝓpoꝛtionē ꝓpoꝛtio-
num denominatarū a talibus numeris eſſe talem: lȝ ī
aliquibus ſit verum: patet de ꝓpoꝛtione q̄dꝛuple ad
duplam que eſt dupla ſicut numeroꝛū denoīantiū ta-
les pꝛopoꝛtiones: in alijs vix hoc contingit inuenire
Ita non opȝ ſi alique ꝓpoꝛtiones ſe habeant in ꝓpoꝛ
tiōe dupla ꝙ nūeroꝛum denoīantium tales pꝛopoꝛtio
nes ſit ſimilis pꝛopoꝛtio. pȝ de nonocupla et tripla.
¶ Pꝛopoꝛtionalitas eſt aliquoꝝ terminoꝝ ad alios
terminos equalis habitudo: ſiue ſecundū equalitatē
pꝛopoꝛtionis: ſiue ſecundū equalitatē differētie: ſiue
ſecundum equalitatem pꝛopoꝛtionis ⁊ differētie. Dif
ferentia in pꝛopoſito dicitur exceſſus vnius termini
ſupꝛa aliū. ⁊ dicuntur termini in pꝛopoſito omnia il-
la inter que poteſt reperiri aliqua pꝛopoꝛtio: vt com-
paratio iſtoꝛuȝ terminoꝛū. 8. ⁊. 6. ad iſtos terminos. 4.
⁊. 2. dicitur pꝛopoꝛtionalitas: ſicut ſe habent. 8. ad 6.
ita ſe habēt 4. ad 2. ſaltem ſecundū equalitatem diffe
rentiarum. ¶ Ex diffinitione patet triplicem eſſe pꝛo
poꝛtionalitatem: aliqua eſt pꝛopoꝛtionalitas geome
trica: ⁊ eſt aliquoꝛum terminoꝛum ad alios terminos

equalis pꝛopoꝛtionis habitudo. vt iſtoꝛū terminoꝛuȝ
8. 4. ad illos. 4. 2. ſicut enim ſe habent. 8. ad. 4. ita. 4.
ad. 2. ſecūdū equalitatē ꝓpoꝛtiōis vtrobiq; eſt pꝛopoꝛ
tio dupla. Alia eſt ꝓpoꝛtiōalitas arithmetica ⁊ ē ali
quoꝛū terminoꝛū ad alios terminos equalis exceſſus
habitudo: vt habitudo iſtoꝛū. 6. 4. ad illos. 4. 2. dicit̄
pꝛopoꝛtionalitas arithmetica: equali exceſſu. 6. ex-
cedūt. 4. ſicut 4. excedūt. 2. vtrobiq; exceſſus eſt bina
ri9. ¶ Pȝ ex iſtis. ꝙ ad ꝓpoꝛtionalitatē ad min9 req̄
runt̄ tres termini: ⁊ q̄ eſt idem terminus cōmunis ī
ter vtroſq; binarios dicit̄ ꝓpoꝛtionalitas cōtinua: vt
in exemplis dictis: ſed quando nō capitur aliq̄s ideȝ
termin9 illo mō cōis dicit̄ ꝓpoꝛtionalitas diſcōtinua
vt ſicut iſti termini. 8. 4. 2. ſunt ꝓpoꝛtionabiles geo-
metrice cōtinue: ita iſti quatuoꝛ 8. 4. 2. 1. ſunt ꝓpoꝛtio
nales geometrice diſcontinue. Similit̄ ſicut iſti ter-
mini. 6. 4. 2. ſunt pꝛopoꝛtionales arithmetice conti-
nue: ita iſti. 6. 4. 10. 8. ſunt ꝓpoꝛtionales Arithmeti-
ce diſcōtinue. Alia ꝓpoꝛtiōalitas dicit̄ harmonica ſi
ue muſica: q2 ē aliquoꝛū terminoꝛū ad alios termīos
talis habitudo ꝙ qualis eſt ꝓpoꝛtio maioꝛis ad mi-
nimū talis eſt ꝓpoꝛtio differentie maioꝛū ad differen
tiam minoꝛū: vt īter iſtos tres terminos. 6. 4. 3. eſt cō
tinua ꝓpoꝛtionalitas harmōica: ſicut maioꝛ termin9
ſcȝ. 6. ſe habet ad minimum ſcȝ. 3. in ꝓpoꝛtione dupla:
ita differentia maioꝛis q̄ eſt exceſſus. 6. ſupꝛa. 4. ſcȝ bi
narius ſe habet ad vnitateȝ q̄ eſt exceſſus. 4. ſupꝛa. 3.
ſimiliter in ꝓpoꝛtiōe dupla. ¶ Solet dari regula ad
inueniendum numeruȝ ꝓpoꝛtionalit̄ mediū ⁊ geome
trice ⁊ arithmetice ⁊ harmonice īter aliquos duos nu
meros. Datis aliq̄bus talib9 numeris. 1. numerus ꝓ
poꝛtionaliter medi9 arithmetice int̄ tales numeros
erit medietas numeri reſultantis ex talibus nūeris
aſſignatis: vt datis iſtis duob9 nūeris. 8. 4. ad īueni-
endū nūerū ꝓpoꝛtiōalit̄ mediū arithmetice īter illos
nūeros opȝ vnuȝ illoꝛū alteri addere ⁊ reſultabūt. 12.
cuius medietas ſcȝ. 6. eſt numerus ꝓpoꝛtionaliter me-
di9 arithmetice īter. 8. ⁊. 4. ſed ad inueniēduȝ mediū
ꝓpoꝛtionale geometrice inter aliquos numeros opȝ
vnū illoꝛū ꝑ aliū multiplicare: ⁊ ſi numer9 reſultans
ex tali multiplicatione fuerit quadratus radix illius
numeri quadrati erit numer9 pꝛopoꝛtionalit̄ medi9
geometrice inter p̄mos numeros datos: ſed ſi nume-
rus reſultans ex illa multiplicatione nō ſit numerus
quadrat9: tunc inter p̄mos numeros nullus eſt ꝓpoꝛ
tionaliter medius geometrice: vt ſignatis iſtis duo-
bus numeris. 9. ⁊. 4. ad inueniendū numerū ꝓpoꝛtio
naliter medium geometrice inter tales numeros: opȝ
vnum ꝑ aliū multiplicare ⁊ reſultabunt. 36. qui nume
rus eſt quadratus: ⁊ radix eius. 6. iō inter 9. ⁊. 4. nu-
merus ꝓpoꝛtionaliter medius geometrice eſt. 6. Sȝ
ad inueniēdū mediū ꝓpoꝛtionale harmonice īter ali-
quos numeros opȝ differentiā illoꝛū mltiplicare per
minoꝛem numerum ⁊ numerū reſultantē ex tali mul-
tiplicatione diuidere ꝑ numerū reſultantē ex talibus
pꝛimis numeris quotiētē talis diuiſionis addere ad
dendo minoꝛi dictoꝛū numeroꝛū ⁊ ille tunc reſultans
erit numerus ꝓpoꝛtionaliter medi9 harmonice inter
dictos: vt datis iſtis duob9. 12. ⁊. 4. ad inueniēdū me-
dium harmonice ꝓpoꝛtionale inter tales nūeros opȝ
capere exceſſū maioꝛis ſupꝛa minoꝛē: ſcȝ. 8. ⁊ multipli
care illum ꝑ minoꝛē ⁊ reſultabunt. 32. qui numer9 ſi di
uidatur ꝑ cōpoſitum ex. 12. ⁊. 4. ſcȝ. 16. ꝓ quotiēte ha-
bebunt̄. 2. q̄ ſi addāt̄ minoꝛi numero reſultabūt. 16. et
ideo inter. 12. ⁊. 4. numerus ꝓpoꝛtionaliter medius
harmonice erit. 6. poſtq̄ qualis ē ꝓpoꝛtio. 12. ad. 4. ta
lis eſt ꝓpoꝛtio exceſſus quo. 12. excedunt. 6. ad exceſ-

ſũ q̃.6.excedũt.4.vtrobiq; eſt tripla ꝓportio.¶ Seq̃-
tur correlarie:non inter quoſcũq; numeros reperitur
numerꝰ ꝓportionabiliter mediꝰ arithmetice inter il-
los dari põt numerꝰ ꝓportionaliter mediꝰ geometri-
ce vel harmonice:nec inter quoſcũq; reperit̃ numerꝰ
proportionaliter mediꝰ geometrice dabilis eſt nume
rus proportionaliter mediꝰ arithmetice vel harmoni
ce: nec etiam inter quoſcũq; dat̃ mediꝰ numerꝰ ꝓpor-
tionaliter harmonice eſt dabilis numerꝰ ꝓportionalit̃
medius arithmetice vel geometrice. Prima pars p3
de quibuſq; duobus numeris paribus vel imparibus
ꝯñter ſe habentibus in ſerie naturali numeri. ſcḋa p3
patet de iſtis duobus.4.τ.9.tertia pars p3 de iſtis du
obus.6.τ.3.. Seq̃tur ſimiliter:inter eoſdem numeros
põt dari numerꝰ ꝓportionaliter mediꝰ harmonice τ
nũerꝰ ꝓportiõalit̃ mediꝰ arithmetice τ ita nũerꝰ ꝓpor
tionaliter mediꝰ geometrice:vt inter 40.τ.10.mediu3
ꝓportionale arithmetice ẽ.25.poſtq̃ eq̃liter diſtat ab
extremis:τ mediũ ꝓportiõale geometrice ĩter eoſde3
nũeros.20.q̃lis eſt ꝓportio.40.ad.20.talis ẽ ꝓportio.
20.ad.10.τ ĩter eoſdẽ nũeros nũerꝰ ꝓportiõalit̃ mediꝰ
harmõice ẽ.16.iſta ꝓbari pñt ꝑ regulas datas: qñ int̃
eoſdẽ nũeros repiũt̃ medium ꝓportiõale arithmetice:
ſimĩter mediũ ꝓportiõale geometrice τ ẽt mediũ ꝓpor
tionale harmonice: medium ꝓportionale arithmeti-
ce ẽ maius:τ medium ꝓportionale harmonice ẽ minꝰ
τ mediũ ꝓportionale geometrice ẽ mediũ ꝓportiõale
geometrice ĩter mediũ ꝓportionale arithmetice τ me
diũ ꝓportionale harmõice:vt ĩ exẽplo dicto ĩter q̃dra
gĩta τ.10.mediũ ꝓportionale arithme.ẽ.25.τ mediũ ꝓ
portiõale harmõice ẽ.16.τ mediũ ꝓportionale geome
trice ẽ.20.q̃ nũerꝰ ẽ ꝓportiõaliter mediꝰ ẽt geometri-
ce ĩter.25.τ.16.q̃lis ẽ ꝓportio.25. ad.20.tal̃ ẽ ꝓportio
20.ad.16.vtrobiq; ẽ ꝓportio ſeſq̃quarta.¶ Seq̃t̃ vlte
riꝰ:ꝙ datis ĩfinitis ẽminis cõtinue ꝓportionalibus
arithmetice reſultans ex omnibus illis erit infinitum
τ ita datis infinitis cõtinue proportionalibus geome
trice proportione minoris inequalitatis reſultans ex
oĩbꝰ illis erit ĩfinitũ:ſ3 ſi ſint infiniti termini ꝯtinue ꝓ
portionales geometrice ꝓportione maioris ineq̃lita-
tis reſultãs ex oĩbꝰ illis ſolũ erit finitũ τ ĩ tali ꝓporti-
one ſe hñs ad aggregatũ oĩ3 dẽpto p̃mo ĩ q̃li ſe hẽt p̄ce
dẽs ad ĩmediate ſeq̃ntẽ. Ex iſto p3 q̃lit̃ aſſignande ſũt
ĩfinite ptes ꝓportiõales alicuiꝰ cõtinui ſcḋ3 quãcũq;
ꝓportiõe3 volumꝰ:q: ĩ tali ꝓportione ſe deb3 hr̃e totũ
ad reſiduũ a p̃ma:τ ita facile ẽ ĩuenire p̃mã ptẽ ꝓpor-
tionalẽ:τ ex ꝯñte ſcḋa3:tertiã:τ ſic ꝯñter:vt ĩ ꝓportio
ne dupla diuidẽdo reſiduũ a medietate ſc3 altera me-
dietas d3 dari ꝓ p̃ma pte ꝓportionali: τ in ꝓportione
tripla reſiduũ totiꝰ ab vna tertia ſc3 aggregatũ duar̃
tertiarũ:τ ĩ ꝓportiõe q̃drupla reſiduũ ab vna q̃rta ſc3
tres q̃rte:τ ĩ ꝓportiõe ſeſq̃altera diuidẽdo reſiduu3 a
duabꝰ tertijs totiꝰ:hoc eſt vna tertia:τ ſic ꝯñt.¶ Po
teſt ẽt haberi modus diuidẽdi cõtinuũ in ĩfinitas ptes
cõtinue ꝓportiõabiles q̃tcũq; volueris τ q̃cũq; ꝓpor-
tiõe volueris. Captis tot nũeris cõtinue ꝓportiõalibꝰ
tali ꝓportiõe ĩ q̃t ptes cõtĩue ꝓportiõales volumus
totũ diuidere:τ ſignãdo ptes aliq̃tas dicti cõtinui cor
rñdẽtes nũero reſultãti ex oĩbꝰ illis nũeris ſuẽt ſibi ĩui
cẽ additis:debemꝰ cape ꝓ prima pte tot illarũ ptiũ aliq̃
tarũ q̃t ſunt vnitates ĩ maiore numero illorũ:ẽt ꝓ ſcḋa
tot tales ptes aliq̃tas q̃t ſũt vnitates in ſcḋo:τ ſic ꝯñt
cõtinue deſcẽdẽdo ad minores. iſtud facilit̃ oñdi põt.
Ex iſto patere põt ſignatis ptibꝰ ꝓportionalibꝰ alicu
ius cõtinui q̃cũq; ꝓportione ĩ q̃ proportiõe totũ ſe ha-
bet ad p̃mã eiꝰ ptẽ proportionabilẽ. p3 ſimiliter q̃do
nulliꝰ finiti aſſignande ſunt ĩfinite ptes proportiona-
les ſecũdũ proportionẽ minoris ĩequalitatis:illud ar-
gueret ip3 infinitũ. ĩtelligo ſemꝑ de ptibꝰ nõ cõicãtibꝰ
¶ Seq̃t̃ vlteriꝰ ꝙ datis tribus terminis cõtinue ꝓpor-
tionabilibꝰ geometrice:q̃lis ẽ ꝓportio maioris ad me
diũ talis eſt ꝓportio medij ad minimũ:τ ſimiliter dr̃e
maiorũ ad differentiam minorũ. S3 datis tribus ter-
minis cõtĩue ꝓportiõalibꝰ arithme. mĩor eſt ꝓportio
maioris ad mediũ q̃ ſit ꝓportio medij ad minimũ. τ op-
poſito mõ datis tribꝰ terminis cõtinue ꝓportionalibꝰ
harmonice:maior eſt ꝓportio maioris ad mediũ q̃ ſit
ꝓportio medij ad minimũ. Iſta facilit̃ declarari pñt.
¶ Ex iſto ſoluitur illud dubiũ:vtrũ ex eq̃li acq̃ſitione
q̃titatis ſequat̃ eq̃lis acq̃ſitio ꝓportionis : τ ecõtra.
Similiter ex inequali acq̃ſitione q̃titatis ſequat̃ ine
qualis acq̃ſitio ꝓportionis:τ ecõtra. Pro cuius ma-
iore declaratione pono aliq̃s ꝓpoſitiones. ſuppoſito
primo ꝙ dr̃a ẽ ĩter iſtos terminos eq̃liter augeri: τ eq̃
ꝓportionabiliter augeri. q̃titates eq̃liter dicunt̃ aug
mẽtari qñ ĩ eq̃li tp̄e eq̃les acq̃rũt q̃titates:ſ3 dicũt̃ eq̃
ꝓportionabilit̃ augmẽtari quando eq̃les acq̃runt ꝓ-
portiones. τ ꝓportionabiliter dicat̃ de equaliter dimi
nui τ eq̃ ꝓportionabilit̃ diminui.¶ Tũc ſit prima ꝓ-
poſitio. Si maior q̃titas eq̃liter maiorẽt̃ ſicut mĩor q̃
titas:maiorẽ ꝓportionẽ acquireret minor q̃titas q̃ ma
ior:vt ſi pedale τ bipedale equaliter maiorent̃:quodl3
gratia exẽpli acq̃rendo pedale:minor q̃titas fiet bipe
dale:τ ꝑ ꝯñs acq̃ret ꝓportionẽ duplã:τ maior fiet tri-
pedale τ per conſequens acquirat proportionem ſeſ-
quialteram:modo maior eſt proportio dupla q̃ ſit pro
portio ſeſq̃altẽa. Hic aduerte. q̃titas dicitur acq̃rere
illã ꝓportionẽ q̃ eſt int̃ talẽ q̃titatẽ ĩ fine tp̄is acq̃ſiti
onis τ q̃titatẽ q̃ erat in p̃ncipio talis temporis . vt p3
ex declaratione propoſitionis.¶ Sequitur ex iſto: ſi
aliq̃d cõtinue vniformiter τ eq̃liter quo ad ptes tp̄is
maioretur:continue minorẽ τ minorẽ acq̃ret ꝓportio-
nem:taliter ꝙ in ſecunda medietate talis tp̄is mino-
rem acq̃ret ꝓportionem q̃ in p̃ma:τ in ſecunda quar-
ta minorẽ q̃ in prima:τ ĩ tertia minorẽ q̃ in ſecũda: vt
ſi bipedale vniformiter ꝑ horã acq̃rat q̃drupedalẽ q̃
titatẽ:taliter ꝙ in inſtãti terminatiuo erit ſexcupeda
le acq̃rẽdo in q̃l3 q̃rta vnã pedalitatẽ:in p̃ma quarta
acq̃ret ꝓportionẽ ſeſq̃alterã:in ſcḋa ſeſq̃tertiã:in t̃tia
ſeſq̃quartã:τ in quarta ſeſq̃ntã:τ ꝑ ꝯñs cõtinue mino
rẽ τ minorẽ acq̃ret ꝓportionẽ. hoc intellige in ptibꝰ eq̃
libus tp̄is.¶ Scḋa ꝓpoſitio:ſi maiꝰ τ minꝰ vniformit̃
τ equaliter decreſcãt ꝑ aliq̃d tp̄s:taliter ꝙ tm̃ deper-
dat minus ſicut maiꝰ:maiorẽ ꝓportionẽ deperdet mi
nus q̃ maius:τ ꝑ ꝯñs non eque ꝓportiõabiliter decre
ſcũt:vt ſi quadrupedale τ tripedale vniformiter τ eq̃li
ter deperdãt de q̃titate:vtrunq; deꝑdat pedale:maio
re3 ꝓportionẽ deꝑdet tripedale:q: ſeſq̃alterã: τ qua-
drupedale ſolũ ſeſq̃tertiã. Et dico q̃titatẽ q̃ diminuit̃
in aliquo tp̄e illam ꝓportionẽ deꝑdere q̃ eſt q̃titatis
totiꝰ exiſtẽtis ĩ p̃ncipio illiꝰ tp̄is ad q̃titatẽ remanẽ
tẽ in fine eiuſdẽ. Ex iſto ẽt ſeq̃t̃:ſi aliq̃d vniformiter de-
creſcat ꝑ aliq̃d certũ tp̄s:cõtinue maiorẽ τ maiorẽ deꝑ
det ꝓportionẽ:hoc p3 ex dictis.¶ Ex oĩbus iſtis ſeq̃t̃
ſi maius τ minus ſe habeant in aliqua ꝓportione : ꝑ
maiorationẽ maioris minore inuariato:ſimiliter ꝑ de
cremẽtum minoris maiore inuariato:vel ẽt ꝑ maiora
tionẽ maioris τ minorationẽ minoris:maiorabit̃ ꝓpor-
tio illorũ:τ ꝑ minorationẽ maioris minore inuariato:
vel maiorationẽ minoris:maiore inuariato:vel ẽt maio
rationẽ minoris et minorationẽ maioris:minorabit̃ ꝓpor-
tio iter illa:iſta facilit̃ declarãt̃ ex dictis.¶ Tertia ꝓ-
poſitio ſi maiꝰ τ minꝰ eq̃ ꝓportionabiliter maiorent̃
non equaliter acquirent de q̃titate:immo op3 maius
maiorem acquirere q̃titatem q̃ minus in eadem ꝓ-
portione in qua eſt maius alio:vt ſi pedale τ bipeda

le eque ꝓportionabiliter maiorentur: ſi pedale acquirat pedalē q̄titatē bipedalē acq̄ret duplā: ſcʒ bipedalē q̄titatē: poſtq̄ erat dupla ꝓportio maioris ad mīorē: ⁊ ita ſi maiꝰ ⁊ minꝰ eq̄ ꝓportiōabilr minorent̄: nō eq̄lit̄ deꝑdēt de q̄titate: immo maiorē q̄titatē deꝑdet maiꝰ q̄ minꝰ ī eadē ꝓportiōe ī q̄ ipſūmet ē maiꝰ alio. Ex iſtis īfert̄: datis q̄buſcūq; eq̄libꝰ ſi equalit̄ maiorēt̄ ēt eq̄les acq̄rent ꝓportiōes: ⁊ ſi īeq̄lit̄ ineq̄les: ⁊ ꝯ̄. ſi eq̄lia eq̄ ꝓportionabilit̄ maiorent̄ eq̄les acq̄rēt q̄titates: ⁊ ſi vnū plus ꝓportiōabilr maioret̄ q̄ aliud illi eq̄le ineq̄les acq̄rent q̄titates. ⁊ ita dicat̄ ſi eq̄lia eq̄lit̄ deꝑdāt de q̄titate ēt eq̄ ꝓportiōabilr ⁊ ꝯ̄. ¶ Seq̄t̄ ſimilit̄: ſi aliq̄ ineq̄lia eq̄lē acq̄rāt q̄titatem nō eq̄ ꝓportionabiliter maiorabunt̄: ⁊ ita ſi inequalia eq̄ ꝓportionabilit̄ maiorabunt̄ ineq̄lit̄ acq̄rent de q̄titate: ⁊ ita dicat̄ de ꝓportionabiliter minorari ⁊ eq̄liter deꝑdere q̄titatē reſpectu ineq̄liū: ⁊ ſicut declarant̄ de q̄titatibꝰ ita declarari pñt de maioratione ⁊ minoratione potentiarū: velītēſione q̄litatū vel velocitatiōe motuū. ¶ Circa ꝑdicta mouēt̄ aliq̄ dubitatiōes. Pria: vtrū oīs ꝓportio ſit diuiſibil' ī duas eq̄les ꝓportiōes an in duas īeq̄les ⁊ q̄ō cognoſcit̄ exceſſus vniꝰ ꝓportiōis ſupra aliā. Secūda dubitatio: vtrū q̄lʒ ꝓportio ſit cuilʒ alteri ꝓportioni ꝓportiōabilis ⁊ cōꝑabilis ac ēt cōmēſurabilis: ⁊ q̄ō cognoſcit̄ q̄lis ſit ꝓportio alicuius ꝓportiōis ad aliam proportionē illi īequalē. ¶ Ad primā dubitationē ꝓ pma eiꝰ pte dr̄ q̄ ꝓportio eq̄litatis nō eſt diuiſibilis in alias ꝓportiōes. cōcedit̄ tñ q̄ īter q̄cūq; reꝑit̄ ꝓportio eq̄litatis: ſilr̄ īt̄ ptes illorū eiuſdē denoīatiōis erit ēt ꝓportio eq̄litatis: ⁊ ita q̄buſcūq; datis q̄rū vniꝰ ad aliaʒ eſt aliq̄ ꝓportio ſiue eq̄litatis ſiue ineq̄litatis: ⁊ conſimilis erit ꝓportio vniuſcuiuſq; partis vniꝰ ad partem alterius eiuſdem denominationis: vt ſi a ſe habeat in aliqua ꝓportione ad b medietatis a ad medietatē b ⁊ tertie partis a ad tertiā b: erit conſimilis ꝓportio: et ita de alijs partibus eiuſdē denoīatiōis. Dicit̄ ſecūdo q̄ omnis proportio inequalitatis eſt diuiſibilis in duas ꝓportiones equales conſtituentes illā ꝓportioneʒ inequalitatis: ⁊ ſimiliter q̄libet talis eſt diuiſibilis ī duas ꝓportiones inequales ſimiliter cōſtituētes talē ꝓportionē. hoc patet ex ſupra dictis: q̄buſcūq; terminis [illegible]tis cōſtituētibꝰ proportionē īeq̄litatis: īter illos pōt [illegible]ri terminꝰ ꝓportionabilit̄ mediꝰ geometrice: q̄ diuidit pmā ꝓportionē in duas ꝓportiones eq̄les: ꝓportio duorū pmorū extremorū cōponit̄ ex ꝓportiōe vniꝰ ad mediū ⁊ ex ꝓportione medij ad aliud dictorū extremoꝝ. Silr̄ inter datos terminos dando mediū ꝓportionale arithmetice diuidet̄ talis ꝓportio in duas ineq̄les ꝓportiones: poſtq̄ eſt maior ꝓportio medij ꝓportionalis arithmetice ad extremū minꝰ q̄ ſit ꝓportio maioris extremi ad illud mediū. ¶ Sequit̄ ex iſto q̄ñ aliq̄ ꝓportio diuidit̄ in duas ꝓportiones eq̄les: illius ad q̄libet illarū in q̄s diuidit̄ eſt ꝓportio dupla. ⁊ q̄ñ diuidit̄ aliq̄ ꝓportio ī duas īeq̄les: talis ꝓportionis ad minorē illarū ineq̄liū eſt ꝓportio maior dupla: ⁊ ad maiorē eſt proportio minor dupla: vt ꝓportio. 9. ad. 4. q̄ ē dupla ſeſq̄q̄rta diuidit̄ in ꝓportionē. 9. ad 6. ⁊ in ꝓportioneʒ. 6. ad 4. quarū q̄lʒ eſt ſeſq̄altera. ⁊ ideo ꝓportio dupla ſeſq̄q̄rta eſt duplex ad ſeſq̄alterā. Sed diuidendo dictā ꝓportionē. 9. ad. 4. ī ꝓportionē. 9. ad. 8. ⁊. 8. ad. 4. diuiditur in duas ineq̄les: ſcʒ in duplā ⁊ ſeſq̄octauā: quarū dupla eſt maior: ⁊ ſeſq̄octaua minor: ideo proportio dupla ſeſquiquarta eſt minor q̄ dupla proportionis duple: ⁊ eſt maior q̄ dupla ad ꝓportionem ſeſq̄octauaʒ. ¶ Pro ſecunda parte dubitationis datur regula ad cognoſcēdū exceſſum vnius proportionis vltra aliam. quibuſcunq; proportionibus inequalibus datis: aſſignādi ſunt veri

uſq; minimi numeri: ⁊ minor vnius per maiorem alterius multiplicet̄: ⁊ econtra maior per minorem: ⁊ proportio inter terminos reſultantes erit exceſſus maioris proportionis ſupra minorē: vt ſi petatur exceſſus proportionis duple ſupra ſeſq̄alterā proportionem capiant̄ minimi numeri ꝓportionis ſeſq̄altere: ſcʒ. 3. ⁊. 2. ⁊ etiam minimi numeri ꝓportionis duple: ſcʒ. 4. ⁊. 2. minor pmorum multiplicet̄ per maiorē ſecūdorū ⁊ reſultabunt. 8. Similiter maior pmorū per minoreʒ ſecūdoꝝ nūerorū multiplicet̄ ⁊ reſultabūt. 6. iō ꝓportio q̄ reperitur inter. 8. ⁊. 6. ſcʒ ſeſquitertia: eſt exceſſus ꝓportionis duple ſupra ſeſq̄alterā. Aliter cognoſci pōt exceſſus vnius ꝓportionis ſupra aliā quibuſcūq; proportionibꝰ datis: ſignato aliq̄ t̄mīo: ⁊ alijs duobꝰ q̄rū vnꝰ ad pmū t̄minū in aliq̄ dictarū ꝓportionū ſe hʒ ⁊ alt̄ duoꝝ t̄mīoꝝ ſe hʒ ad eūdē pmū t̄minū ī alia dictarū proportionū: tūc proportio maioris illorū duorū terminorū ad minorē erit exceſſus maioris dictaruʒ proportionū ſupra minorem: ⁊ hoc intelligendo de ꝓportionibꝰ maioris inequalitatis: quia cognito in illis proportiōabilit̄ diceret̄ int̄ ꝓportiōes minoris ineq̄litatis: vt poſitis duabꝰ ꝓportionibꝰ ſicut quadrupla ⁊ tripla: oportet capere duos terminos ſe hñtes ad eūdē tertiū terminū in illis duabꝰ ꝓportiōibꝰ: ſicut ſunt 4. ⁊. 3. reſpectu vnitatis. 4. ad 1. eſt proportio quadrupla: ⁊ 3. ad 1. tripla proportio: ideo proportio que reperitur inter. 4. ⁊. 3. ſcilicet ſeſquitertia: eſt exceſſus maioris dictarum proportionū ſupra minorem: ſcilicet quadruple ſupra triplam. Proportio enim. 4. ad. 1. componit̄ ex proportione. 4. ad. 3. ⁊. 3. ad. 1. ſicut etiam ex proportione. 4. ad. 2. ⁊. 2. ad. 1. ꝑ regulā cōem datis quibuſcunq; tribus terminis inequalibꝰ: ꝓportio maioris ad minimū componit̄ ex proportione maioris ad mediū ⁊ medij ad minimū. ⁊ ita ſi ſint plures termini medij inter maiorē ⁊ minimū: vt hic. 4. 3. 2. 1. proportio maioris ad minimū componit̄ ex ꝓportiōe maioris ad maiorem terminū mediū: ⁊ maioris medij ad minorē medium: ⁊ minoris medij ad minimuʒ ⁊ ita de alijs. Ex iſtis infertur. differentia eſt īter iſtas propoſitiōes a proportio [illegible] dupla ad b ꝓportioneʒ ⁊ a proportio per ꝓportioneʒ duplā excedit b ꝓportionem: ⁊ ita inter ꝯ̄ſimiles: proportio octupla excedit ꝓportionem quadruplam per ꝓportionem duplaʒ: hoc eſt exceſſus octuple ſupra quadruplā eſt proportio dupla: tamen ꝓportio octupla non eſt dupla quadruple: poſtq̄ nō cōponit̄ ex duabꝰ q̄drupl̄. ſʒ ſexdecupla eſt dupla q̄druple. ¶ Seq̄tur ſimili[ter] q̄ q̄buſcūq; duabus ꝓportionibus maioris inequalitatis rationalibus inequalibus datis: exceſſus maioris ſupra minorē eſt ſuperparticularis vel cōpoſita ex aliquibꝰ ſuperparticularibꝰ ꝓ̄ciſe: ⁊ ita ſi ſint minoris inequalitatis exceſſus maioris ſupra minorem eſt ſubſuperparticularis vel compoſita ex pluribus talibus: tales enim ſic poſſunt inueniri inter numeros q̄ communicabunt in vno termino: ex quo facilit̄ ꝓbari poteſt correlariū. ¶ Sequitur ſimiliter: q̄buſcūq; ꝓportionibus datis aſſignādo vtriuſq; numeros minores etiam multiplicando minorē vnius per minorē alterius: ⁊ maiorē per maiorē: proportio inter nūeros reſultantes ex tali multiplicatiōe cōponit̄ ex pmis duabus ꝓportionibꝰ aſſignatis: vt datis ꝓportione ſeſq̄altera ⁊ ꝓportione ſeſq̄t̄tia: mīmi nūeri vniꝰ ſūt tria ⁊ duo ⁊ mīmi nūeri alt̄iꝰ. 4. ⁊ 3. mlt̄iplicādo. 3. ⁊. 2. ꝓducit̄. 6. ⁊ multiplicādo 4. ⁊. 3. ꝓducet̄. 12. iō proportio. 12. ad. 6. ſcʒ dupla cōponit̄ ex ꝓportione ſeſq̄alt̄a ⁊ ꝓportione ſeſq̄t̄ia. ⁊ ꝑ idē cognoſci pōt q̄cūq; ꝓportiōe data q̄ ꝓportio ē dupla ad talē ꝓportionē datis mīs nūeris illiꝰ ꝓportiōis ⁊ mlt̄iplicād o mīorē q̄drate ꝑ ipſʒ

met ſemel:⁊ maiorem ſimiliter quadrate per ipſūmet maiorem : proportio inter numeros reſultantes ex tali multiplicatiōe erit dupla ꝓportio ad pmā ꝓportionē. ⁊ ita dādo tales numeros alicuius proportionis multiplicando minorē numerū ꝑ ſeipſum bis cubice:⁊ ſimiliter maiorē bis ꝑ ſeipſū cubice inter numeros reſ[illegible]lantes erit proportio tripla ad dictam ꝓportionē [illegible] multiplicando quemlibet illorum per ſe ipſum [illegible] od idem eſt ⁊ multiplicare numerum cubice [illegible] talis numerus eſt radix per eius radicē inter [illegible] reſultātes erit proportio quadrupla ad dictā ꝓportionē primam:⁊ ſic conſequenter. Iſta facil[illegible]cticari poſſunt. ¶ Ad ſecundam dubitationē [illegible] q ſolū ꝓportiones eiuſdem ratiōis ſu[illegible] biles vel cōparabiles ſecundū rationem proportionis. Dico omnes proportiones equalitatis eſſe eiuſdē ratiōis:⁊ ita ꝓportiones maioris inequalitatis adinuicē:⁊ ſimiliter minoris inequalitatis adinuicem. Sic ergo nulla proportio equalitatis dicēda eſt maior minor vel equalis reſpectu ꝓportionis inequalitatis:nec proportio maioris inequalitatis reſpectu proportionis minoris inequalitatis. De commenſurabilitate dico:non omnes comparabiles eſſe commenſurabiles.vt patet ex dictis. Proportiones dicuntur cōmenſurabiles qñ eadem ꝓportione cōmenſurari poſſunt:hoc eſt ꝙ eadem proportio aliquotiens ſumpta conſtituat vnam et ſimiliter aliquotiens ſumpta conſtituat aliam:vt ſunt proportio dupla:quadrupla : octupla : et ſexdecupla: et alie proportiones reperte inter numeros procedentes ab vnitate per continuam duplationem:ſimiliter : procedendo ab vnitate per cōtinuam triplationem producentur numeri quorum ꝓportiones adinuicē ſūt cōmēſurabiles:⁊ ita per continuam quadruplationē proportiōes ꝓducte erūt cōmēſurabiles :⁊ ſic ꝯñter. hoc eſt qd dicit:ꝓportiones multiplices quarū denominationes ſunt de numero nūerorū ſūt cōmēſurabiles. Pꝫ ex illo nō qualꝫ ꝓportionē cuiꝫ ꝓportiōi eē cōmenſurabileꝫ:ſicut dupla ⁊ tripla vel quadrupla ⁊ quintupla nō ſunt ſu[illegible] cōmēſurabiles:imo nulla ꝓportio multiplex alicui ꝓportiōi nō multiplici ſalteꝫ rōali:vt ſupparticulari vel ſuppartienti: eſt commenſurabilis. Quelꝫ tñ ꝓportio multiplex:immo ⁊ quelibet non multiplex:alicui ꝓportioni irratiōali eſt cōmenſurabilis:intelligo de proportionib⁹ inequalitatis.iſtud faciliter ꝓbari pōt:poſtq̄ nulla proportio q̄ aliq̄tiēs ſ[illegible]pta reddit ꝓportionē multiplicē cōſtituit proportionē rationalē nō multiplicē:etiā quotiēſcūq; ſumatur. ¶ Patet ex iſto:ſi aliqua proportio conſtituatur ex duabus porportionibus equalib⁹ : talis ad quamlꝫ illarū eſt ꝓportio dupla:⁊ ſi cōponeret ex tribus equalibus ipſius a[illegible] q[illegible]lꝫ erit ꝓportio tripla ⁊ ſi componat ex duabus q[illegible] vna eſt dupla ad aliā illius ad maiorē erit propo[illegible] ſeſquialtera:et ad minorem t[illegible]la:⁊ ſic conſequenter cognoſcunt ꝓportiones prop[illegible]tionū ſicut ꝓportiones q̄titatū. ¶ Patꝫ ex iſto [illegible]s tribus terminis cōtinue porportionalibus [illegible]ice:proportio maioris ad minorē erit dupla ad proportionē quorūcūq; aliorū duoꝝ:⁊ datis quatuor terminis taliter cōtinue ꝓportionabilibus proportio extremi maioris ad minus erit tripla ad proportionem intermediorū:⁊ ſi ſint quinq; erit quadrupla:⁊ ſic ꝯñter.iſta faciliter declarant exēplo : ſignatis iſtis terminis:ſcꝫ q̄tuor.octo.ſexdecim.trigintaduo.ꝓportio maioris ad minorē ſcꝫ octupla eſt tripla ad ꝓportionē itermediorū:ſcꝫ duplā ⁊ ita in aliis ſimiliter declarari pōt. ¶ Sequitur vlteri⁹ ſicut ois proportio cōpoſita ex duabus ſupparticularibus eſt minor tripla:ita ois ꝓportio cōpoſita ex vna ſuperparticulari ⁊ alia ſuppartiēte.hoc patet ex eo ꝙ tripla ꝓportio componitur ex vna ſeſquialtera ⁊ vna multiplici.ſ.dupla:q̄ quacūq; ſupparticulari ⁊ etiaꝫ q̄cūq; ſuperpartiēte eſt maior. Iſto non obſtante ex duabus ſuperpartiētibus pōt reſultare tripla vel aliq̄ maior tripla:vt tripla ſeſquialtera : tripla ſeſquitertia : vel tripla ſeſquiq̄rta. ⁊c. ſꝫ ex nullis duab⁹ ſuppartiētibus pōt reſultare q̄drupla vel maior q̄drupla:ex eo ꝙ quelꝫ q̄drupla icludit duas duplas:⁊ dupla qualꝫ ſuperptiente eſt maior. ¶ Seqͥt finaliter.lꝫ ꝓportio reſultans ex duabus ſeſq̄lteris equaliter excedat ꝓportionē duplā ſicut ꝓportio reſultās ex trib⁹ ſeſq̄lteris excedit ꝓportionē triplā:tñ ꝓportio reſultans ex quatuor ſeſq̄lteris nō equaliter excedit q̄druplaꝫ ſꝫ multo magis:⁊ ſimilit ꝓportio ꝯpoſita ex q̄nq; q̄ntuplā:imo ex q̄tuor ſeſq̄lteris reſultat ꝓportio maior quintupla:⁊ ex q̄nq; ſeſq̄lteris reſultat ꝓportio maior ſexcupla imo maior ſeptupla. Pria ps pꝫ īductiue:vtrobiq; exceſſus ē ꝓportio ſeſq̄octaua. Scōa pars ꝓbat:qꝛ ꝓportio.lxxxi. ad.xvi.q̄ eſt maior quintupla cōponit ex iſtis q̄tuor:ſcꝫ ex ꝓportiōe.lxxxi.ad liiij.⁊ ꝓportiōe.liiij.ad.xxxvi.⁊ proportiōe . xxxvi.ad xxiiij.⁊ ex ꝓportione.xxiiij.ad.xvi.quarū q̄libꝫ eſt ſeſquialtera. Similit ꝓportio.ccxxiij.ad.xxxij.q̄ eſt maior ſexcupla:imo maior ſeptupla:reſultat ex iſtis quīq;:ſcilicet . ccxxiij.ad.clxij.⁊ clxij.ad.cviij. ⁊ cviij . ad. lxxij.⁊.lxxij.ad.xlviij.⁊ xlviij.ad.xxxij .quarū q̄libet ē ſeſq̄ltera. ¶ Ex iſtis cōcludi pōt regula ad inueniēdū minimos numeros inter quos reperit q̄cūq; ꝓportio in multiplici proportione ſe habēs ad quācūq; [illegible]nalē:⁊ eſt iſta. Datis cuiuſcūq; talis ꝓportionis m[illegible]nimis numeris minimi numeri ꝓportionis duple ad illā ſunt numeri quorum vnus reſultat ex multiplicatione minoris ꝑ ipſūmet ⁊ alius ex multiplicatione maioris ꝑ ipſummet maiorem pmorū nūerorū. Et minimi numeri inter quos inuenitur ꝓportio tripla ad primam ꝓportionem datā ſunt numeri quoruꝫ vnus reſultat ex multiplicatione minoris minimorū numerorū dicte duple ꝑ minorē pmorū numerorū captoruꝫ ſcꝫ eius ſubduple:⁊ alius reſultat ex multiplicatiōe maioris minimorū numerorū dicte duple ꝑ maiorem minimorū numerorū eius ſubduple.⁊ ita minimi nūeri inter quos regitur proportio q̄drupla ad pmā ſūt numeri reſultantes ex multiplicatione numerorū dicte triple ꝑ primos numeros:ſcꝫ eius ſubtriple:maioris ꝑ maiorem ⁊ minoris ꝑ minorem modo dicto:⁊ ſic conſequenter:vt oſtendunt exempla ſequentia.

[illegible]upla.	2.Dupla.4. Tripla	.8.Quadrupla	16
	1.Duple.1. Duple	1.Duple.	
Seſquialtera.	3.Dupla.9. Tripla	.27.Quadrupla.	1.
	2.ſeſq̄ltere.4.ſeſq̄ltc.	8.ſeſquialtere.	81.
Supbiptiēs	5.Dupla.ſupbi.		16.
		25.Tripla ſupbi.	
Tertias.	3.Tertias.		125.
		9.Tertias.	27.
Dupla ſeſqui	9.Dupla duple.	81.Tripla dupla.	729.
quarta	4.Seſquiq̄rte.	16.Seſq̄q̄rte.	64.
Dupla ſupbi	8.Dupla duple ſu-	64.Tripla.duple.	512.
ptiēs tertias.	3.pbiptiētis tias	.9.ſupbiptiētis tias.	27.

FINIS.

R. SALVAREZZA
RESTAURO
Via Val Sassina, 59
Tel. 899.228

1971

Digitized by Google

Digitized by Google